VETERUM SCRIPTORUM ET MONUMENTORUM HISTORICORUM, ...

Digitized by Google

Digitized by Google

I 4 235

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1.4.835 vol I
A I

VETERUM SCRIPTORUM ET MONUMENTORUM HISTORICORUM, DOGMATICORUM, MORALIUM;

AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS I.

COMPLECTENS REGUM ET PRINCIPUM ALIORUMQUE VIRORUM ILLUSTRIUM EPISTOLAS ET DIPLOMATA BENE MULTA.

Prodiit nunc primum ſtudio & opera Domni EDMUNDI MARTENE, *& Domni* URSINI DURAND, *Presbyterorum & Monachorum Benedictinorum è Congregatione S. Mauri.*

PARISIIS,
Apud MONTALANT, ad Ripam PP. Auguſtinianorum, propè Pontem S. Michaelis.

MDCCXXIV.

CUM PRIVILEGIO REGIS ET SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO

1. POST editos in lucem quinque Anecdotorum tomos, cœperamus animum ad ſpem aliquam quietis erigere, & quidvis aliud quam litterarium iter meditabamur. Quod Auguſtinus olim Nebridio, id nobis ipſi quoque dictitabamus: *Profectiones quas quietas & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non eſt hominis de illa una ultima, quæ mors vocatur, cogitantis, de qua vel ſola intelligis eſſe cogitandum.* Itaque certum erat totos nos reddere ſolitudini, cujus in portum tandem recepti, reſpiraremus a ſtudiorum labore, & ſi qua eramus peregrinando paſſi damna pietatis, ea religioſæ vitæ exercitationibus, oratione, ſilentio, ſcripturarum ſacrarum lectione ſarciremus. At ecce cum hæc deſtinamus animo, ignotos nos & nihil tale cogitantes accerſit illuſtriſſimus Galliæ cancellarius, hortaturque in frequenti eruditorum virorum cœtu, noſtram ut operam commodemus ad eam, quam adornari vehementer optabat, ſcriptorum hiſtoriæ Francorum editionem. Illam quidem ſummis jam impenſis & laboribus procuraverat vir de patria deque litteris inſigniter meritus Andreas Cheſnius; at eamdem aiebant, quod verum eſt, maxima ſui parte augeri poſſe, aptiorique ordine diſponi; rariorem præterea eſſe, diſtractis jampridem ejus exemplaribus, quovis ut pretio comparari vix queat. Vicit nos, ut ait de ſe e veteribus non nemo, *non tam præſtandi quod exigebatur fiducia, quam negandi verecundia.* Enitendum ſaltem eſſe duximus ut ampliſſimi viri votis faceremus ſatis; & opus dignum Gallia, dignum cancellario Gallicanæ rei ſtudioſiſſimo, ſi nulla alia re, certe quanta maxima liceret monimentorum collectione promoveremus.

Collectioni ampliſſimæ quid dederit occaſionem.

Ep. 10. n. 2.

Quintilian. in proœm. lib. 1.

2. Ante omnia viſum eſt, non Gallicanas modo bibliothecas revolvi, ſed iter etiam ad nationes exteras, quæ Francorum præſertim regibus olim paruerant, ſuſcipi oportere. At vero quo primum flectendum iter, quæ præ ceteris adeundæ gentes non parum animo & cogitatione ſuſpenſi exploravimus. Jamdiu erat cum nos ad viſendos Hiſpaniæ codices manuſcriptos invitaverat illuſtriſſimus Joſephus *de Taverner* tunc canonicus Barcinonenſis, nunc vero digniſſimus eccleſiæ Gerundenſis epiſcopus, qui pro ſua in omnes humanitate, ſed in nos præſertim benevolentia ſingulari, ſtudiis noſtris quantum licuit favere non deſtitit. Nec deerant ſane graviſſimæ rationes, quibus ad id potiſſimum impelleremur. Neglectas quippe aiebant pauciſque pervias hactenus Hiſpaniæ bibliothecas, in quibus plura laterent antiquitatis monimenta, quæ nimis diu pulvere obſita excitare, ac publicam in lucem emit-

Digitized by Google

tere operæ pretium eſſet. Prævaluiſſe inſuper olim apud Hiſpanos regum Francorum auctoritatem, adeo ut a Caroli-Magni tempore & deinceps publica inſtrumenta omnia ac diplomata annotato regni regum noſtrorum anno conficerentur. Sed alio revocabant nos alia, nec minoris ponderis rationum momenta. Satius quippe videbatur illas perluſtrandas eſſe regiones, quæ merito poſſunt appellari Franciæ gentis incunabula, uberioris ibi meſſis ſpem affore, ubi natum Francicum nomen: illas provincias in primis percurrendas, quas olim incoluere reges noſtri, ubi & nominatiſſimas ædes habebant, atque ampliſſima fundarunt dotaruntque monaſteria, quæ certe, uti nemo neſcit, ob eam cauſam tamquam regia quædam tabularia poſſunt exiſtimari.

Ex quibus ſit conflata.

3. Annuentibus itaque publicis in comitiis ſuperioribus noſtris, ſumtus itineri, equos & neceſſaria omnia ſuppeditante recolendæ memoriæ reverendiſſimo patre domno CAROLO DE L'HOSTALLERIE congregationis noſtræ tum temporis præpoſito generali, viro cum pietate & prudentia, tum maximo rerum uſu, ſed & propenſione præſertim in litteratos ſpectatiſſimo, fratrum noſtrorum muniti precibus, itineri nos commiſimus, Belgium, Ardennam & marcas Germanicas penetravimus, nec irrito prorſus labore. Nam licet continuis bellorum motibus attritæ deſolatæque eſſent illæ provinciæ, tantam paucis menſibus collegimus diplomatum regiorum meſſem, ut immenſam in molem excreſceret. Horum partem maximam ſuppeditavit venerandæ antiquitatis cartarium Prumienſe, quod fere integrum exſcripſimus; Trevirenſe S. Maximini, Epternacenſe S. Wilbrordi, Valciodorenſe, ut interim ſileamus Stabulenſe, ex quo eruimus præcepta Sigeberti, Hildrici, Dagoberti, Clodovei & Childerici regum primæ ſtirpis; Caroli-Magni, Ludovici-Pii, filiorumque ejus, Caroli-Craſſi, &c. adeo ut archivum in tota, quam late patet, Gallia vix reperias inſtrumentorum copia aut nobilitate præſtantius. His acceſſere e variis bibliothecis annales antiqui, regum capitularia nondum edita, ſacrarum ædium ab ipſis erectarum hiſtoriæ, chronica varia, virorum inſignium cujuſque ætatis epiſtolarum magna congeries, quas inter non infimum tenent locum WIBALDI abbatis Stabulenſis & Corbeienſis, quatuor imperatorum miniſtri, epiſtolæ numero CCCCXL. quas cum antiquis Stabulenſis monaſterii monimentis ex veteri codice ipſius Wibaldi ætate exarato ſumma cum fide deſcriptas, nobiſcum communicavit reverendiſſimus & ampliſſimus ejuſdem imperialis monaſterii prior. Sed & integrum Alexandri papæ III. regiſtrum pro Rhemenſi provincia, ex quo quingentas & amplius epiſtolas eruimus, accepimus ex inſigni monaſterio S. Vedaſti Attrebatenſis.

4. Multa ſubinde occurrerunt rerum eccleſiaſticarum præclara monimenta, concilia ſcilicet, ſtatuta ſynodalia, monaſticæ conſtitutiones, inediti SS. Patrum aliorumque ſcriptorum antiqui tractatus, quæ omnia æque collegimus, hortantibus viris eruditis, qui optime noverant theſaurum noſtrum Anecdotorum hoc fere modo, & quaſi aliud agentibus nobis, coaluiſſe: immo invitantibus illuſtriſſimis quos viſitavimus monaſteriorum prælatis, qui non omnem modo humanitatem nobis exhibuere, ſed & difficultatibus ipſis quæ nos ab improbo labore deterrere potuiſſent occurentes, codices manuſcriptos quantivis eſſent pretii, ſi continuo exſcribi vix poſſent, aut peritis commendarunt ſcriptoribus, aut certe Pariſios uſque tranſmiſerunt, pro temporis opportunitate reddendos. Qua in re nos ſane mirum in modum devinxere ampliſſimi abbates Trevirenſis S. Maximini, Himerodenſis B. Mariæ, Andaginenſis S. Huberti, Leodienſis S. Laurentii, Tornacenſis S. Martini, necnon reverendiſſimi monaſteriorum præpoſiti Attrebatenſis S. Vedaſti, Elnonenſis S. Amandi, Aquicinctenſis S. Salvatoris, Marchianenſis S. Rictrudis, ac clariſſimi apud

Digitized by Google

Leodios viri domini *de Craſſier & de Louvrex*, quorum officia non ſemel experti ſumus.

5. Longe plura nos collecturos fuiſſe vetera monimenta haud dubitamus, ſi interiores Germaniæ partes penetraſſemus, Fuldam præſertim, Francofurtum, & Maguntiam, Ratiſponam aliaſque celeberrimas civitates, in quibus, ſi quid hactenus inſigne ſuſpicitur, hoc Carolus-Magnus, filiuſque ejus Ludovicus, Lotharius aliique ſucceſſores condiderunt, refecerunt, exornarunt. Neque defuere qui nos & litteris & precibus urgerent, ut ultra progrederemur, atque in primis ſereniſſimus Corbeiæ princeps, qui nos apud ſe diutius detinere geſtiebat. At provinciam illam obeundæ Germaniæ jam præceperat in ſe amicus ac ſodalis noſter R. P. Bernardus *Pez* ſacri Mellicenſis monaſterii in Auſtria aſceta doctiſſimus, minimeque decebat nos extraneos alienam in meſſem falcem immittere. Præterea inſtabat hyems iter facientibus ſtudiiſque operam navantibus non ſatis commoda.

6. Reverſis in Galliam nova nobis apparuit rerum facies, neque de editione ſcriptorum hiſtoriæ Francicæ amplius eſſe cogitandum deprehendimus, atque adeo ſtudia hæc noſtra alium in ſcopum dirigenda. Incidere interim in manus noſtras antiqua duo monaſterii Cenomanenſis S. Vincentii cartaria, quæ eo avidius expendimus, quo plura jam cum apud Mabillonium, tum apud Baluzium reperiantur nobilis provinciæ monimenta. Hæc vero cartaria præter fundationes ſacrarum ædium multas, nomina exhibent quam plurima nobilium Cenomanenſium, dominorum de Mauritania, de Beliſmo, de Wirchia, de Monte-Dublelli, de Monte-Mirabili, de Monte-Aureo, de Lavarzino, de Valle-Guidonis, quorum memoriam ætas, uti humana omnia conſuevit penitus aboleverat. Litteræ jampridem nonnullæ privilegiorum inſignis S. Martini Turonenſis eccleſiæ, pietatis utique regum noſtrorum in ſanctiſſimum Galliæ patronum certiſſima argumenta, penes nos erant; jamque ex Philippi-Auguſti regis cartario innummerabilia eademque maximi momenti deſcripſeramus quatuor regum diplomata, cartas denique ſelectiores S. Victoris Maſſilienſis monaſterii celeberrimi nobiſcum communicaverat eruditus vir dominus Furnerius, loci illius aſceta, quæ hiſtoriam mire illuſtrant Provinciæ, Cataloniæ, Vaſconiæ, Sardiniæ aliarumque regionum, ad quas olim e ſacro monaſterio directæ ſunt coloniæ ſeu examina monachorum.

7. Cum ergo nulla jam ſpes affulgeret operis tam proſpere incœpti ad præſtitutum ducendi finem, viſum eſt operæ pretium quidquid veterum id genus monimentorum collegeramus, litterariæ reipublicæ totum conſignare; ut ne diverſas in partes, quod vulgo fit, diſtraherentur; eoque conſilio novam hanc veterum ſcriptorum monumentorum hiſtoricorum, dogmaticorum, moralium collectionem adornavimus, quæ mox crevit in immenſum, offerentibus ultro ſymbolam ſtudioſis quibuſque, relatiſque in cenſum noſtrum pluribus monimentis, quæ ex diverſis Italiæ bibliothecis olim collegerat vir de re litteraria præclare meritus noſter Mabillonius, in quibus ſuſpiciendæ præſertim epiſtolæ circiter DCC. Ambroſii & Petri Delphini CCXLII. celeberrimorum ſacri ordinis Camaldulenſis præpoſitorum generalium, tractatus varii & annales, adeo ut nullus jam mirari debeat collectionem hanc vocari Ampliſſimam.

Ejus diviſio & utilitas.

8. Ut autem ſcriptis inter ſe tam diverſis ordinem aliquem induceremus, viſum eſt ea quatuor in claſſes diſtribuere, quæ ſingulæ plures emittentur in tomos diſtinctæ. Prima claſſis tota erit diplomatica & epiſtolaris, hiſtorica claſſis ſecunda, tertia & quarta morales & dogmaticæ. Illa quippe concilia varia & monaſtica decreta habebit, hæc ſanctorum patrum, aliorumque ſcriptorum eccleſiaſticorum opuſcula. Prima claſſis quæ jam tum in lucem prodit tres omnino tomos habet, quorum primus, quem præ manibus habemus,

Digitized by Google

miſcellanea diplomatum & epiſtolarum virorum illuſtrium ſupra mille & trecenta complectitur. Ex quibus quantum lucis ad illuſtrandam non modo Francorum, ſed & aliarum etiam nationum hiſtoriam cum civilem tum eccleſiaſticam accedere poſſit, pluribus præfari ſupervacaneum videtur. Nam ſi vel leviter tomum hunc evolvere ſategerint viri eruditi, animadvertent haud difficulter, nullam tota in Europa exiſtere nationem, quæ rerum ſuarum plura monimenta hic ſe reperiſſe non gaudeat. Et vero quam multa quamque præclara hic Itali, Germani, Hiſpani, Angli, ut interim Gallos prætermittamus, quorum occaſione ſuſcepta eſt collectio, quam multa, inquam, hic admirabuntur, quæ hactenus ignoraſſe ſe fatebuntur. Hæc autem fuſius exſequi ſi vellemus, novum illudque non minimum volumen cudere neceſſe foret. Quædam tamen adnotare inſtar ſpeciminis ſatis hic fuerit.

§. I.

OBSERVATIONES HISTORICÆ.

De regibus noſtris.

Clodoveo magno debentur primordia Aniſolenſis monaſterii.

9. Occurrit ipſo in limine diploma Childeberti regis Francorum pro Aniſolenſi S. Carilephi monaſterio, ex quo prima didicimus celeberrimi olim monaſterii hujus incunabula magno Clodoveo deberi, quod hactenus obſervavit nemo. Annuit quippe Childebertus ut ſanctiſſimus abbas in loco Caſa-Gaiani nuncupato *receptaculum pauperum in eleemoſyna domni & genitoris noſtri Clodovei*, inquit, *ædificare potuiſſet.* Vivente ergo Clodoveo illuc acceſſerat Carilephus, impetrataque ab eo parte aliqua prædii, cellam ibi ſeu monaſteriolum conſtruxerat. Idem haud obſcure innuit Siviardus in vita S. Carilephi, in qua beati viri receſſum in partes Cenomanicas deſcribens; *aſſumto*, inquit, *ſecum ſuo commilitone Daumero conſervoque itidem Gallo, pedem vertit in partes Cenomanæ urbis, tandemque divertit in locum veteri vocabulo Caſa-Gajani nuncupatum, ſitum in parochia Labrocinſi, in quo multis admodum delituit diebus.... ibi cellam conſtruxit.... inter hæc Childebertus cum ſibi juncta Ultrogota.... in villam Madualis nuncupatam venit*, &c. Ubi vides Carilephum antequam illuc accederet Childebertus jam delituiſſe ibidem cum ſociis *multis ante diebus*, hoc eſt aliquibus ſaltem annis, & ſuperſtite adhuc Clodoveo, ſibique ac ſuis cellam conſtruxiſſe. Clarius Nicolaus papa primus in epiſtola ad epiſcopos Galliæ, qui Aniſolenſium monachorum privilegia & immunitates in concilio Vermerienſi aſſeruerant: *Hoc monaſterium*, infit, *a primo rege Francorum chriſtiano, id eſt Clodoveo filioque ejus Childeberto cum habuerit libertatem, & deinceps ab omnibus regibus manſerit liberum, & in rerum ſuarum diſpoſitione, & in abbatis electione nunc reperitur.* Quo quidem teſtimonio nihil clarius afferri poteſt. Poſtea tamen tot prædiis tamque amplis a Childeberto rege ditatum eſt monaſterium, ut pro fundatore non immerito haberi meruerit, celeberrimaque toto in regno evaſerit Aniſola; adeo ut Meroveus Chilperici regis filius, quod Brunechildem amitam poſt Sigiberti patrui ſui mortem, citra patris conſenſum in matrimonium duxiſſet, tonſus ac mutata veſte qua clericis uti mos eſt, presbyter ordinatus, in Aniſolenſi cœnobio recluſus fuerit, *ut ibi ſacerdotali erudiretur regula*, quemadmodum habet Gregorius Turonenſis lib. 5. hiſt. Francorum cap. 14. Ab eo vero tempore juris regii haberi cœpit Aniſolenſis abbatia, quam ab omni jugo liberam voluere omnes pene Francorum reges, qui ipſius privilegia & immunitates ſuis diplomatibus confirmavere. Scimus epiſcopos Cenomanenſes non ſemel eam ſibi ſubjicere co-

Digitized by Google

natos fuiſſe, nullumque non moviſſe lapidem, ut Aniſolenſes monachos ditioni ſuæ ſubjicerent : at irrito prorſus conatu. Nam & congregati anno 855. in concilio apud Bonoilum villam, & anno 862. in concilio Piſtenſi Galliarum antiſtites, Aniſolenſium monachorum libertates aſſeruere, quibus acceſſere anno 863. Vermerienſis concilii patres, quorum judicium confirmavit Nicolaus papa I. Notanda ſunt in primis verba concilii Vermerienſis. *His itaque elucidatis, reverendi antiſtites & nobiliſſimi proceres, & ceteri aſſiſtentes apertiſſime cognoverunt, cognoſcenteſque affirmaverunt, regiam ejuſdem monaſterii præponderare poſſeſſionem, quæ numquam & nuſquam interupta fuerit, ſed continuatim inconvulſa manſerit : epiſcopale vero ideo refutandum dominium, quia ejus non vera nec effectum habentia apparent inſtrumenta, nec habuerit quiſquam pontificum idem monaſterium, niſi jure beneficii, per munificentiam principalem.* Sed & advocatus *epiſcopi veridica profeſſus eſt ratione, non habere ſe vera & legitima inſtrumenta, per quæ idem monaſterium tenere poſſet*, unde & ſponte ceſſit. *Et ne materia refricandæ litis ulterius remaneret, juſſit domnus rex, ut inſtrumenta Cenomannicæ eccleſiæ, quæ inutilia & falſa probata erant, intra quartum decimum diem in ejus exhiberentur præſentia, penituſque abolirentur.* Hinc patet cujus ponderis eſſe debeant inſtrumenta illa, quæ de Aniſolenſis monaſterii ſubjectione extant in actis epiſcoporum Cenomanenſium, viris eruditis aliunde merito ſuſpecta.

Inſtr. pag. 171.

De Prumienſis monaſterii fundatrice Bertrada, de Chariberto ejus filio Caroli-Magni ex matre avo.

10. Simili prorſus modo Prumienſis monaſterii originem ipſæ fundationis litteræ pag. 23. editæ demonſtrant, non Pipino regi, uti omnes tradunt, debere attribui, ſed Bertradæ nobili matronæ, cujus nec nomen ſupereſt in hiſtoria. « His litteris ſignificat Bertrada monaſterium ſe filiumque ſuum Charibertum in honorem S. Mariæ, SS. Petri & Pauli, S. Johannis, & S. « Martini ædificaſſe circa fluvium Prumiam, ut monachi ibi conſtituti Dei « miſericordiam exorarent die ac nocte, tam proſe quam pro filiis ſuis defunctis: « ex quo conſtat, piiſſimæ matronæ plures fuiſſe filios, quibus unus ſuperſtes erat Charibertus. Bona deinde & poſſeſſiones enumerat, medietatem villæ *de Romairo, de Prumia* medietatem, & multa alia. *Hæc donamus*, inquit, *ad monaſterio Prumia. . . . . ubi Angloaldus, Chriſto auſpice, præeſſe dinoſcitur.* Datæ ſunt litteræ anno 1. regni Theoderici, qui in annum Chriſti 721. incidit. Jam vero quod valde notandum eſt, Bertradam illam Prumienſes dicunt fuiſſe aviam Bertæ uxoris Pippini regis, eamdemque marito orbatam, monaſterii celeberrimi fundamenta prope caſtellum ſuum *Murlebach*, cujus rudera adhuc extant, poſuiſſe. Hinc patet Charibertum illum ſeu Heribertum, qui Bertæ reginæ pater appellatur in eo Pippini inſtrumento pro Prumia, quod edidit Mabillonius in appendice ad tomum II. Annalium Benedictinorum, alium non eſſe a Chariberto Bertradæ filio. Quod certe non obiter oſcitanterque tranſcurrendum eſt. Nam de Bertæ Pippini regis conjugis, & Caroli-Magni matris patre hactenus ſilent auctores. In annalibus quidem Bertinianis ad annum DCCXLIX. hæc legebantur. *Pippinus conjugem duxit Bertradam, cognomine Bertam, Cariberti comitis Laudunenſis filiam.* Verum hæc dubiæ fidei habebantur, unde & a Cheſnio, quod aliis in annalibus deſiderarentur, anſulis incluſa fuere, ſi quidem longe ante annum DCCXLIX. Pippinus Bertam duxerat, qui Carolum-Magnum ex ea ſuſceperat anno DCCXLII. Quod autem Caribertus Bertæ reginæ pater idem ſit cum Cariberto Bertradæ primæ Prumienſis cœnobii fundatricis filio, palam eluceſcit cuilibet Bertradæ & Pippini diplomata conferenti. *Ad ſtipendia ipſorum ſervorum Dei*, inquit Bertrada, *donamus de villas noſtras, id ſunt de Romairo-villa, de noſtra portione medietate.* Pippinus vero res proprietatis ſuæ donat in pago Choroſvilla, quæ dicitur *Rumeresheim ſeu Romairus, tam illam portionem*, inquit, *quæ de genitore meo Carolo mihi advenit, quam & illam portionem ipſius Bertradæ, quam*

Digitized by Google

genitor ſuus Heribertus ei in dotem reliquit. Ubi vides eam *Rumeresheim* ſeu Romairi portionem, quam Charibertus Bertæ filiæ in dotem contulit, eamdem omnino eſſe cum illa medietate ejuſdem villæ, qua olim Bertrada ipſius mater Prumienſe monaſterium dotaverat. Porro cum altera villæ illius medietas a Carolo genitore Pippino obvenerit, non levis conjectura eſt Bertradam noſtram proxima ſanguinis affinitate Carolo Martello fuiſſe conjunctam, & forte ipſius ſororem, quæ omnia hactenus ignorata ſunt. Cum ergo Bertrada avia Bertæ reginæ, Prumienſis monaſterii fundatrix prima fuerit, haudquaquam mirum videri debet, ſi præ ceteris Galliæ monaſteriis Prumiam regina ipſa dilexerit, eamque rogatu ejus Pippinus magnificentia prorſus regia dotatam, commodiori in loco novo opere conſtruxerit: adeo ut extincta prioris monaſterii memoria, unus modo hebeatur ejus fundator.

De patre Plectrudis uxoris Pippini Heriſtallii.

11. Quod de Chariberto patre Bertæ reginæ, & de matre ejuſdem Chariberti Bertrada modo obſervavimus, movent nos ut ſimilem hic faciamus obſervationem de Chugoberto ſeu Hugoberto patre Plectrudis, uxoris Pippini Heriſtallii Majoris domus ſub Childeberto II. rege, qui nobis innoteſcit tantummodo ex diplomate ejuſdem Pippini & Plectrudis, pro confirmatione fundationis Epternacenſis monaſterii, pag. 17. edito, cujus hoc initium eſt: *Ego in Dei nomine inluſter vir Pippinus filius Anſgiſili quondam, necnon & illuſtris matrona mea Plectrudis filia* HUGOBERTI *quondam*, &c.

De rebellione Provinciæ ſub Pippino patre Caroli Martelli. Infr. pag. 42.

12. Inter varia quæ de celeberrimo S. Victoris monaſterio Maſſilienſi edidimus inſtrumenta, primum merito locum obtinet COMMEMORATORIUM *de quibuſdam villis S. Victori reſtitutis aut reſtituendis.* Scriptum fuit illud diploma circa annum 780. ſub forma libelli ſupplicis Carolo-Magno regi a Vernario miſſo regio exhibiti, in quo inter alia hæc habentur. ABBO *patricius condam coram avio veſtro* CHARLO *reclamavit, quod* ANTENER *patricius, ut quod condam pro malo ingenio & fortia, quando Provincia revellavit contra biſavio veſtro* PIPPINO, *Antener ipſas villas partibus ſuis ad probrio ſe dixit abere, uſque quod ipſe in ipſo revellio vixit. . . . . . ipſius eccleſiæ abſtulit.* Quæ quidem verba non ſunt obiter prætereunda. Nam de defectione illa Provinciæ ſub Pippino Caroli Martelli patre, altum eſt hactenus omnes apud auctores ſilentium. Quis vero rebellionis auctor, quæve illius occaſio extiterit hactenus incompertum: verum defectioni in primis faviſſe Antenorem patricium ex hoc inſtrumento diſcimus, immo ipſa in rebellione perſeveraſſe, ſi quidem *ipſe in ipſo revellio vixit.* Quæ verba deſignant rebellium motus non celeriter ſopitos fuiſſe, ſed plurimos annos perduraſſe, Pippino Caroloque ejus filio variis bellis aliunde occupatis, ac domandis Friſonibus, Saxonibus, Aquitanis, aliiſque non ſemel rebellantibus, immo & expellendis e regni finibus Sarracenis, quos in ſui auxilium advocarant rebelles. Sed tandem anno 736. *Carolus princeps Burgundiam adiit, Lugdunumque Galliæ urbem munitiſſimam, ſuæ ditioni ſubegit, & uſque Maſſilienſem urbem & Arelatem civitatem penetravit*, moxque in Saxones denuo arma convertit. At ſequenti anno, *nunciatum eſt invicto Carolo principi, quod ſæva gens Sarracenorum obtenta Septimania & Gothia, in partes jam Provinciæ irruiſſent, caſtrumque munitiſſimum Avenionem per fraudem quorumdam Provincialium, comitatum illum obtinuiſſent.* Verum brevi ille coacto ingenti exercitu, recuperato caſtro, Sarracenorum vires fregit, regem eorum interemit, totamque Gothiam in ditionem ſuam redegit. Mox alio revocatus, Saxones iterum domuit, tandemque anno 739. *Carolus commoto exercitu univerſali, in partibus Provinciæ iter dirigit, Avenionemque iterum cepit. Totaque Provincia uſque ad littus maris peragrata, ad Maſſiliam pervenit, fugatoque duce Moronto, qui quondam Sarracenos in ſuæ perfidiæ præſidium adſciverat, nullo jam relicto adverſario, totam illam regionem ſuo imperio ſubju-*

Digitized by Google

gavit. Hæc ex annalibus Metenſibus, quibus concinit Chronicon Wirzburgenſe apud Baluzium tom. 1. Miſcell. in quo ad annum 739. hæc leguntur: *Carolus Provinciam ſubjugavit.* Tunc Antener patricius qui nec Deum verebatur nec homines, quique rebellionis obtentu tres S. Victoris villas, Bedatam in pago Aquenſi, Orbeſium in Regenſi, & Caladium in Dignenſi invaſerat, ablatas reſtituere juſſus eſt, reclamante in primis Abbone patricio piiſſimo: quem proinde merito vixiſſe tempore Caroli Tuditis contendit ac probat Mabillonius adverſus Cointium, qui illum ad Caroli-Magni ætatem rejicit.

13. Inter proditores principes, qui a Ludovico Pio imperatore ad filios rebelles defecere anno Chriſti 833. unus memoratur Richardus, qui needum ſatis innotuit. Hunc Teganus ob facinoris ejus atrocitatem *perfidum & inſidiatorem* appellat, obſervatque Aſtronomus ipſum cum aliis conjuratis anno Chriſti 835. morbo correptum vix mortis fauces evaſiſſe, ſed nec multo poſt eſſe conſumtum; tum ſubdit: *Hi ſunt quorum deceſſu dicebatur Francia nobilitate orbata, fortitudine quaſi nervis ſuccisis evirata, prudentia his obeuntibus annullata.* Ex quibus ſuſpicabamur perfidum hunc ſua ætate fuiſſe magnæ auctoritatis, eumdemque illum Richardum qui anno Chriſti 821. cum Alberico Lingonenſi antiſtite miſſus regius legitur conſtitutus ſuper Lugdunenſem, Tarentaſienſem & Viennenſem provincias; conveniunt utique nomen, dignitas & ætas. At jam qualiſcumque ſit hæc conjectura, vitam ejus omnem, fortunas, genus & patriam, exitum in inſtrumentis noſtris omnino duobus habemus, altero Ludovici Pii imperatoris anno imperii XXVI. Wormatiæ dato, altero Lotharii anno 842. in Theodonis-Palatio. Ex his inſtrumentis diſcimus Richardum ex Arduenna fuiſſe oriundum & Bivini comitis fratrem, atque adeo Richildis imperatricis & Boſonis Provinciæ regis patruum. Hæc enim fuit Bivini comitis clara progenies, quam ex ſorore Thietbergæ Lotharii uxoris legitimæ ſuſcepit. Primis ipſum Ludovici Pii annis Oſtiarii munus exercuiſſe, quod porro ſummum erat in aula, ut docet Hincmarus in libro de ordine palatii cap. 17. multiſque a piiſſimo Auguſto auctum fuiſſe beneficiis, Villantia præſertim villa regia in patrio ſolo ſita & valde pingui. Ea quippe erat optimi imperatoris liberalitas, *ut villas regias quæ erant ſui & avi & tritavi, fidelibus ſuis* traderet *in poſſeſſiones ſempiternas*, conſtructis inde præceptis ac manu propria roboratis, ut ſcribit Theganus. Sed tantorum beneficiorum immemor Richardus, non modo conjuratis adjunxit ſeſe, ſed etiam eorum fovit rebellionem, Lothariumque in Italiam commigrantem poſthabito imperatore, ſecutus eſt. Audiendus hac de re Ludovicus in ſuo diplomate. *Obortis contra nos factionibus, in noſtrum regnum & honorem, quidam malevoli conſpiraverunt, & ejuſdem partis memoratus Richardus fautor extiterat, atque cum filio noſtro Lothario, relictis nobis, abſceſſerat.* Unde mirum videri non debet, quod dignitatibus ac bonis exutus fuerit: verum cum eum quem ſequutus fuerat errantem ſequutus ſit & pœnitentem, revertentem anno 838. ex Italia Lotharium comitatus, gratiæ illius factus eſt particeps, reſtituta ei villa Villantia aliiſque prædiis. *Nunc autem quia miſerante Domino*, inquit iterum Ludovicus, *idem Lotharius filius noſter una cum ſuis ad noſtram præſentiam, atque concordiam & unanimitatem properavit, indultis ob amorem Dei omnibus quæ in nos male patraverat, placuit etiam miſericordiæ noſtræ, ut præſcripto* RICHARDO *jam dictam villam pietatis intuitu, ſicut pridem fuerat, ad proprium reſtituere.* Quapropter non confundendus cum eo Richardo comite videtur, qui cum Fulcone & Adrebaldo abbatibus delegatus fuit ad Lotharium anno 835. uti ſcribit Aſtronomus, niſi forte dicatur, eo ipſo anno ad Ludovicum remigraſſe, & mox ad priſtinos errores relapſus, conveniſſe Lotharium. Atqui id haud obſcure

De Richardo perfido Ludovici Pii proditore.

Theg. cap. 47. Vita Lud. Pii.

Pag. 97.

Pag. 101.

Theg. cap. 19.

Pag. 97.

Digitized by Google

innuere videntur & *perſidi* cognomen, & laudatum jam Ludovici Pii inſtrumentum, quod hanc præfert inſcriptionem. *De rebus Richardi quas ei reſtituit imperator SECUNDA VICE quando reconciliatus eſt cum eo.* Ubi & mirari ſubit piiſſimi Auguſti ſummam clementiam, qui perfidum non modo in ſuam admittere gratiam denuo dignatus eſt, Villantiamque ei ipſi hoc inſtrumento reſtituere, ſed & tria inſuper addidit mancipia ex fiſco ſuo *Romfeld*, & ſervos duos cum ſuis omnibus e fiſcis ſuis Munuherſtati & Vindrinio. Hunc tamen non legimus priſtinis honoribus reſtitutum, unde & colligimus, privatum eum quod vitæ reliquum erat peregiſſe, longeque ab aulæ tumultu. Id ſaltem conjicere licet ex Aſtronomo, qui mortem ipſius paululum accelerans, his de omnibus tacet. Prumiam fortaſſis mundi pertæſus ſeceſſit, ibique extremos vitæ dies pœnitens erratorum ſuorum exegit. Suſpicionem hanc injicit Lotharii imperatoris diploma, quo *Richardus quondam comes illuſter res proprias ad jam dictum monaſterium per Bivinum fratrem ſuum & Gerardum & Baſinum, qui & Tancradus, comites*, tradidiſſe dicitur; *& non ſolum res ex qualibet legali adquiſitione advenientes*, ſed & Villantiam ipſam, quam piæ memoriæ Ludovicus ipſi aſſertam voluerat. Datum eſt illud diploma II. *idus Novembris anno Chriſto propitio regni Lotharii in Italia xxij. & in Francia imperii III. indictione v. Actum Theodonis palatio regio.*

Pag. 101.

De variis regum palatiis in libro IV. de re diplomatic. omiſſis.

14. Mabillonius libro IV. de re diplomatica commentarium edidit de antiquis regum noſtrorum palatiis, quem viri litterati eo pluris fecere, quo minus expectabatur, adeo enim erant obſcura pleraque, ut ne conſtaret quidem apud eruditos de eorum ſitu. Mirati ſunt itaque omnes eo in commentario ſuam cuique ſedem eſſe reſtitutam. At plura hoc ce in tomo & ſecundo regum noſtrorum occurrent palatia, quorum cum ne nomen quidem retulerit vir eruditus, pauca de his ipſis præfari juvat.

Pag. 93.

ALBUFIVILLA palatium regium nominatur in diplomate Ludovici Pii pro monaſterio Prumienſi anno 835. dato, ex quo non ſolum palatii nomen diſcimus, ſed & ipſius inſuper ſitum. Sic quippe piiſſimus imperator eo in diplomate: *Conceſſimus ad proprium monaſterio quod dicitur Prumia & monachis inibi Deo famulantibus, quibus & MARCUARDUS abba praeſſe dinoſcitur, noſtræ proprietatis res, quæ ſunt in pago Wormacenſe, in loco qui dicitur Albuſi-villa, manſum videlicet indominicatum . . . . necnon & baſilicam in eadem Albuſi-villa conſtructam*, &c. *Actum Albuſi-villa palatio regio in Dei nomine feliciter.*

Pag. 32.

BROGMAGAD palatium memoratur in præcepto Carolomanni regis pro viro illuſtri Dirodoino comite Palatii, quo nemus in Arduenna, in loco qui dicitur *Benufelt*, eidem comiti aſſeritur. *Actum Brogmagad palatio publico, anno* II. *regni Carolomanni regis* hoc eſt anno 770. Videtur autem palatium hoc in oppido *Breucomat* Argentoratum inter & Hagenoam ſito extitiſſe, cum propter ipſam nominis affinitatem, qua nulla poteſt major afferri, nam & Ptolomeo dicitur BROCOMAGUS ſeu BREUCOMAGUS, tum quia partes Rhenanas lubentius incolebat Carolomannus, totumque fere annum 770. hiſce in partibus Moguntiæ præſertim, & Wormatiæ egit.

Tom. 2. pag. 21. & 23.

CISPIACO in palatio regio verſabatur Ludovicus-Pius imperator calendis Octobris anni DCCCXXVII. quo Wirundo abbati Stabulenſi diplomata dedit duo, quibus & telonium de navibus ſuis per Rhenum & Moſam diſcurrentibus Stabulenſibus Malmundarienſibuſque monachis conceduntur & corump oſſeſſiones aſſeruntur. *Actum Ciſpiaco palatio.*

FLATANENSE palatium habemus in præcepto Lotharii imperatoris, quo prædia regalis fiſci nonnulla Prumienſibus monachis attribuit pro eccleſia & luminaribus. *Nos*, inquit, *divino nutu inſpirati pro remedio animæ noſtræ aliquantulum ex rebus juris noſtri, id eſt manſos tres & dimidium, ſitos in pago Eiflia, in villa*

Digitized by Google

villa quæ dicitur Goſlicheſtorph, *ſuper fluvium Nortina ad monaſterium S. Salvatoris, quod Prumia antiquo vocabulo nuncupatur .... ad luminaria concinnanda noſtro tribuimus munere. ..... Actum Flatana palatio regio.* Porro cum prædia illa regalis eſſent fiſci, haud abſimile vero videtur eſſe, ſi ad palatium hoc pertuinuiſſe ea dicamus, ſicut ea quæ ſuperius Ludovicus Pius in *Gummuritheshcim* & in *Stetin* conceſſiſſe memoratur, juris erant Albuſi-villæ; atque hoc poſito Flatanam palatium locamus in Eiſlia. Pag. 93.

MANDERFELT Lotharii imperatoris Palatium haud procul a Prumienſi monaſterio ſitum fuiſſe colligimus ex ejuſdem imperatoris diplomate anno 854. Prumienſibus monachis dato. Quippe Lotharius *cum orationis gratia ad monaſterium Prumiæ, in honore Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti dicatum* perveniſſet, *eumdem ſanctum locum ob emolumentum animæ* ſuæ *honorare atque ſublimare* cupiens, villam *Hauvans* dictam largitus eſt. *Actum Manderfelt palatio regio.*

SALZ ſeu & alii legunt Sarh palatium nobis ſuggerit brevis notitia de imperatoribus e Caroli-Magni ſtirpe natis edita tomo 2°. inter epiſtolas Wibaldi abbatis, quæ ſic incipit. *Imperator Carolus parrochiam Halberſtadem certis undique circumſcribit terminis, ſuoque Auguſtali imperio & imprævaricabili privilegio firmavit* DCCCIV. *idus Maii indictione* X. *ſui autem regni* XXXIV. (Lege XXXVI.) *imperii tertio, ordinationis Hildegrimi epiſcopi* XXIII. *in palatio* SALTZ *nominato.* Additque *eodem etiam tempore habito conventu in palatio eodem, imperator omnes Saxones antiqua libertate donavit, eoſque pro conſervanda fide catholica ab omni ſolvit tributo, excepto quod omnes divites ſcilicet ac pauperes totius ſuæ agriculturæ decimas Chriſto & ſecerdotibus ejus fideliter reddere juſſit.* Quæ totidem fere verbis extant in recentiori chronico Halberſtadienſi apud Libnizium, & in chronico Quidelinburgenſi. Sed & tradunt præterea annales Francorum apud Cheſnium « legatos Nicephori imperatoris Conſtantinopolitani, MICHAELEM epiſcopum, PETRUM abbatem, & CŒLESTIUM candidatum ad imperatorem CAROLUM-MAGNUM eodem anno veniſſe *in Germania ſuper ſala in loco qui dicitur* SALZ, *& pactum faciendo pacis in ſcripto* ſuſcepiſſe, unde collegitur Palatium SALZ ad ſalæ ripam extitiſſe; verum ſitum ejus Poeta Saxo magis definit, his paucis verſibus :

Tom. 2. pag. 580. Tom. 2. Hiſt. Brunſwic. Cheſn. tom. 2. pag. 19.

Sed rex nec ſpatium torpere per otia parvum
Dignatus, ſemper ſed ſtrenuus, indole mitis
Eſt aggreſſus iter Mœnum navale per amnem,
Aſcenditque per hunc, donec prope mœnia venit
Magna Palatinæ ſedis. Salt nomine dicta,
Naſcenti vicina ſalæ, nam fluminis hujus
Rivus adhuc modicus hæc ipſa Palatia cingit.
Vix raucum per Saxa ciens reſonantia murmur.

Poëta Saxo ad an. DCCXC.

SCONILARE Lotharii palatium innoteſcit ex ejuſdem imperatoris præcepto pro monaſterio Prumienſi dato XIII. calendas Octobris anno Chriſto propitio imperii domni Lotharii piiſſimi atque sereniſſimi Auguſti in Italia XXXVI. in Francia XVI. indictione IV. hoc eſt XIX. Septembris anni DCCCLV. Eo in diplomate Lotharius *pro amore Dei omnipotentis & animæ ſuæ ſempiterna remuneratione villam juris* ſui *Albiniacum vocabulo, cum omnibus juſte ad ſe & legaliter pertinentibus*, confert *monaſterio Prumiacenſi, quod eſt dedicatum in honore Domini & Salvatoris noſtri* JESU CHISTI, *ubi Domino jubente*, inquit, *corpore jacere volumus.* ACTUM *Sconilare palatio regio.* Porro eodem anno & menſe idem imperator, uti habent Annales Bertiniani, *morbo correptus vitamque deſpe-* Pag. 140.

rans, monaſterium Promeæ in Arduenna conſtitutum adiit, ſæculoque & regno penitus abrenuntians, tonſus eſt, vitam habitumque monachi humiliter ſumens...... inter ſex dies vita deceſſit IV. *calendarum Octobrium, atque in eodem monaſterio ſepulturam, ut deſideraverat, conſecutus eſt.* Quibus ex verbis demonſtratur diploma Lotharii uno aut altero die antequam Prumienſe in monaſterium ſe transferri juberet, datum fuiſſe in Sconilari palatio, ubi æger jacebat, proinde palatium illud Prumiæ proximum omnino fuiſſe.

Infra.pag.37. Carolus-Magnus Sirmionenſe caſtellum monachis S. Martini Turonenſis conferens pro veſtimentis, *& curtem Piſcariam, ac Lionam*, palatium ibidem regium indigitat, quod ideo appellabimus Sirmionenſe. *Donamus*, inquit, *ad ſacroſanctam eccleſiam S. Martini & patroni noſtri Turonicæ civitatis conſtructam, ... donatumque in perpetuum ad eumdem ſanctum locum, vel ejuſdem congregationi cauſa veſtimentorum eſſe volumus: hoc eſt inſula cum caſtello* SIRMIONENSE, *quæ eſt ſita in lacu Minciadæ, & curtem Piſcariam, ac Lionam cum omnibus finibus & ejus terminis, ſicut in publico*, ET AD PALATIUM *viſum eſt pertinuiſſe. Data* XVIII. *calendas Auguſti anno* VI. *& primo regni noſtri. Actum Papia civitate.* Sirmio autem ſive Sermio vulgo Sermione pagus eſt hodie Cenomanorum Venetiæ, ad Benacum lacum, ex quo ſcilicet lacu Mincius, qui hic dicitur *lacus Minciadæ*, emittitur, Brixiam inter & Veronam ſitus.

Tom. 2. pag. 24. 25. TECTÆ ſeu Tecta palatium regium occurrit in præcepto Ludovici Pii & Lotharii imperatorum pro Stabulenſi monaſterio, eratque jam ſub initium ſæculi noni magnæ antiquitatis. » Orta enim tunc temporis contentione in« ter Andoinum abbatem & Albraicum fiſci Tectis actorem de ſilva Aſtene« tenſi, Ludovico Pio & Lothario imperantibus & hoc de negotio cognoſ« centibus, probavit abbas Stabulenſis *per Priſcorum regum Francorum præcepta, quod tam ipſe quam familia memorati fiſci & actores ejuſdem propter antiquam conſuetudinem ſuas opportunitates & commoditates in eadem ſilva habere communiter* deberent. Idque confirmavit uterque imperator. *Datum* VIII. *calendas Junii anno Chriſto propitio decimo quarto domni Ludovici & domni Lotharii quinto piiſſimis Auguſtis, indictione* V. *Actum Tectis palatio regio.* Porro palatii hujus ſitum diſcimus ex alio diplomate Ludovici III. imperatoris, filii Arnulphi imperatoris, Stephano Leodienſi antiſtiti conceſſo, quo idem auguſtus confirmat eccleſiæ Leodienſi, *fiſcum nomine Tectis, a rege Zuendipolcho fratre noſtro*, inquit, *conceſſum, in pago & comitatu Livvenſi poſitum, cujus etiam inpræſentiarum idem comes dignoſcitur exiſtere Sigohardus.* Datum eſt diploma anno incarnationis DCCCCVIII. refertur que a Chapeavilla tomo I. hiſtoriæ epiſcoporum Leodienſium. Clarius in præcepto Caroli Simplicis anni DCCCCXV. pro eccleſia Leodienſi, qui Carolus ut precibus tum Dudonis epiſcopi Virdunenſis & Aigineri marchionis, tum etiam Stephani Tungrenſis antiſtitis ſatisfaceret; tradit eccleſiæ Leodienſi foreſtem, *quæ olim pertinuerat ad Tectis villam, quam dato fiſco Zuendipolchus retinuerat ad manum regiam, quamque conſtat in pago Luvenſi, atque in comitatu Sichardi ſitam, atque iſtis finibus circumcluſam. Terminatur Vulfingi fago ad fluvium Amblavam, inde ad monaſterium Stabulaus, ſicque vadit ad ..... & inde ad Salceias uſque ad Nordres fontem, & ad Havernii uſque ad Veſere, & idem ad rivum de Solmania uſque ad Solergeas & Hukelebac uſque ad Veſerem & Giſlampiam uſque ad hoſpitale, & ſic revertitur ad Vulfingi fagum.*

Tom. 2. pag. 27. TRIBURIENSI in palatio duo Ludovici Franciæ Orientalis regis data edidimus diplomata, unum pro monaſterio Stabulenſi, quo idem rex manſum unum in fiſco ſuo Crovia concedit *ſervis Dei in cœnobio Stabulaus* degentibus, Pag. 191. alterum pro monaſterio Prumienſi, cui idem princeps nobilis viri Hererich donationem, petente Anſbaldo abbate, aſſerit. Triburia autem villa erat re-

Digitized by Google

gia ad Orientalem Rheni partem Moguntiam inter & Oppenhemium ſita, caſtello olim, monaſterio, ædibus ſacris, atque oppidi forma inſignis, ſed & concilio ibidem anno Chriſti DCCCXCV. celebrato etiam num nota, quamquam nihil jam exhibet præter rudera & humiles ruſticorum caſas.

PATHERBORNENSE hic poſſemus adjicere palatium frequentibus olim regni comitiis ſub Carolo-Magno præſertim celebratiſſimum; cujus licet nullum ſuperſit hodie veſtigium, locum nihilominus oſtendunt Patherbornenſes haud procul ab *Abdinghoff*, id eſt horti abbatia, ſic dicta, quod forte in palatii hujus hortis fuerit conſtructa. Eo in palatio Leonem III. ſummum pontificem impie a Romanis crudeliterque habitum excepit honorifice Carolus-Magnus imperator, qua de re ſic canit anonymus poëta, quem Cheſnius ſuſpicatur eſſe Alcuinum.

Invitat Carolus celſa intra tecta Leonem.
Clara intus pictis conlucet veſtibus aula
Auro Oſtro ornantur hinc inde ſedilia multo.
Ad menſas reſident læti, variiſque fruuntur
Deliciis, medio celebrant convivia tecto.
Aurea namque tument per menſas vaſa Falerno.
Rex Corolus ſimul & ſummus Leo præſul in orbe
Veſcitur, atque bibunt pateris ſpumantia vina.
Poſt lætas epulas & dulcia pocula Bacchi,
Multa pius magno Carolus dat dona Leoni,
Hinc lætus repetens aulæ ſecreta reviſit
Rex, & apoſtolicus repetit quoque caſtra ſuorum.

14. His de regum noſtrorum palatiis obſervationibus, quas viris eruditis haudquaquam ingratas fore ſperamus, nonnullas ſubjicimus de eorum notariis in libro de re diplomatica æque omiſſis. *De regum noſtrorum notariis in libro de re diplomatica omiſſis.*

Mabillonius inter Caroli-Magni notarios quaſi hæſitans recenſuit AMALBERTUM, cujus notitiam ex uno Oſnaburgenſi diplomate, eodemque ſuſpecto habuit; atqui is diplomata duo Prumienſia recognoſcit *ad vicem Erchambaldi cancellarii.*

MAINARIUM cancellarium habet Carolomanni regis præceptum aliud Prumienſe anno regni ejus ſecundo conceſſum. Hic in diplomate ejuſdem regis eodem anno in monaſterii Dionyſiani gratiam dato, dicitur MAGINARIUS.

Ludovici-Pii cancellarios notarioſque accurate ſatis recenſuit Mabillonius. Hic vero quatuor habuit filios quibus Francorum regnum diviſit, totidem reges conſtituens, Lotharium imperatorem, Ludovicum regem Franciæ Orientalis, Pippinum Aquitaniæ, & Carolum Calvum Franciæ Occidentalis. Lotharii cancellarios agnovimus duos noſtris in inſtrumentis commemoratos AILMARUM, ſeu EILMARUM, vel ut alii ſcribunt EGILMARUM & HILDUINUM. Sub Egilmaro notarii fuere FIRMANDUS & ERCAMBALDUS qui Prumiæ, atque REMIGIUS qui ejus loco recognovit præceptum pro Ezichone comite. Hilduinus vero Notarium habuit RODMUNDUM, qui unum S. Maximini anno 846. pluraque ſubſequentibus annis diplomata pro Prumienſibus ſuo nomine inſignivit.

Ludovicus rex Franciæ Orientalis LUITBERTUM habuit archicancellarium, GRIMALDUM & LUDOVICUM, quibus notarius unus fuit HEBERARDUS.

In præceptis Pippini regis Aquitaniæ, SUSIABODUS notarius diploma pro Turonenſi S. Martini eccleſia recognoſcit, anno 828. *ad vicem* ALDRICI. Anno vero 835. ISAAC clericus & notarius ad vicem DODONIS ſubſcribit privilegio pro S. Dionyſio.

Longe plures Caroli-Calvi notarios commemorat Mabillonius, at quatuor nihilominus ab eo prætermiſſi hoc in tomo reperientur, tres vero in noſtro Theſauro Anecdotorum; e quibus quinque fuere ſub Ludovico cancellario, duo ſub Goſleno. Anno 849. LUCAS privilegium S. Martini recognoſcit ad vicem Ludovici. Anno 850. SOLURRICUS vicecomes pro monaſterio Graſſenſi in Septimania. HENRICUS præceptum donationis factæ Gomeſindo anno 860. LIFRIDUS qui & ELIFRIDUS diaconus anno 861. diploma pro Turonenſi S. Martini eccleſia, & ſequenti anno pro S. Dionyſii monachis. Anno denique 862. VOVOLEMUS regiæ dignitatis cancellarius ideſt notarius privilegium S. Martini recogniſcit ad vicem Ludovici.

Sub Goſleno cancellario duos, uti diximus, notarios reperimus, ROTGARIUM qui & FROTGARIUS dicitur in chronico Centulenſi S. Richarii, quique ad vicem Goſleni ſubſcribit privilegio Elnonenſi S. Amandi, & LEOTGARIUM qui factam a Carolo principe conceſſionem Caſtellaniæ Chableienſis canonicis S. Martini Turonenſis anno 868. recognoſcit.

GOSBERTUM Ludovici Balbi cancellarium ſuggerit inſtrumentum pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Carolomannus cancellario uſus eſt WGARDO, ad cujus vicem privilegium eccleſiæ Nivernenſis recognoſcit Norbertus notarius.

In veteri necrologio S. Michaëlis ad Moſam decima tertia die Aprilis conſignatur HAINARDUS *abbas hujus loci & cancellarius Caroli Craſſi*, cujus nomen occurrit inter ejuſdem loci abbates in domeſtico chronico Analect. tom. 2. his verbis *Heinardus cancellarius*. Præter Hainardum duos alios Carolus Craſſus habuit cancellarios LUITWARDUM & ANSBERTUM. Sub Luitwardo notarii fuere WALDO, quem exhibet Prumienſis carta anno 882. INQUIRINUS cujus nomen legitur in diplomate S. Maximini Trevirenſis anni 885. & LUITFREDUS anno 887. in præcepto Corbeiæ-novæ, in quo & LIUTWARDUS archicancellarius appellatur. Sub Anſberto vero cancellario privilegium S. Martini conſcripſit notus aliunde AMALBERTUS notarius.

Odoni regi cancellarius fuit Rollo, qui TROANNUM habuit notarium.

Præter annotatos in libro de re diplomatica Caroli-Simplicis notarios ERLUINUS duo præcepta recognoſcit ad vicem Anſerici ſeu Askerici epiſcopi Pariſienſis: unum pro Autiſſiodorenſi eccleſia, alterum pro Uticenſi S. Ebrulfi monaſterio. His adde LETHALDUM ſub Heriveo cancellario in diplomate Majoris-monaſterii & HUGONEM in privilegio S. Maximini; atque RATBOTUM in Prumienſi ſub Rutgerio archiepiſcopo ſummo cancellario.

Denique inter Ludovici Ultramarini notarios adnumerandus venit GERARDUS ſub Artaldo ſummo cancellario in Elnonenſi S. Amandi privilegio anni 937.

Ex his quæ ſane vel leviſſime deguſtanda apponimus, judicare quiſque poteſt tomus hic primus hiſtoriæ noſtræ quid conſerat. Jam vero ſi ætatem attingimus regum tertiæ ſtirpis, quanta illi ornamenta poſſunt accedere e diplomatibus & epiſtolis hic editis? Unum Philippi Auguſti Cartarium, ut infinita alia omittamus, ea fere exhibet quæ annis amplius centum geſta ſunt toto in regno ſtrenue & feliciter, bella, pacis tractatus, integras fere provincias armis aut fœderibus comparatas, fœdera ipſa, matrimonia, teſtamenta, aliaque id genus multa, quæ vel omiſere ſcriptores noſtri, vel leviſſime tractavere.

De expeditione Ludovi-

15. Exemplo ſit expeditio illa inſignis Ludovici VII. in Burgundiam, quæ ad annum regni ejus nonum & trigeſimum debet referri. Unas illi tradunt

expeditionis hujus cauſas, crebra Guillelmi Cabilonenſis hoſtilia in Cluniacenſes monachos, quæ deſcribit auctor vitæ Ludovici VII. apud Cheſnium his verbis. *Guillelmus comes Cabilonenſis diaboli veſtigia ſequens, qui Dominum tentare præſumſit, eccleſiam Cluniacenſem frequenter perſequebatur. Ipſe ſiquidem infinitos, vulgo dictos Brabantiones, qui nec Deum diligunt, nec viam veritatis cognoſcere volunt, ad crudelitatem ſuæ tirannidis explendam colligens, ſceleratis ſatellitibus fretus, adverſus prædictam eccleſiam, ut eam deprædarentur, prædo profectus eſt. Monachi vero in eadem eccleſia Deo ſervientes, non ferro aut clipeo protecti, ſed ſolum divinis armis & eccleſiaſticis veſtimentis induti, cum ſanctorum reliquiis & crucibus, tyranno obviam cum magna multitudine populi proceſſerunt. Illa autem ſatellitum prædictorum peſſima turba, monachos ſacris veſtimentis ſpoliaverunt, & more ferarum, quæ fame urgente ad cadavera concurrunt, quingentos & eo amplius Burgenſium Cluniacenſium atrociter ſicut oves mactaverunt.* Et hæc quidem gravia erant atque ad ulciſendam Dei injuriam zelum piiſſimi regis merito poterant commovere. Verum alias expeditionis hujus cauſas exponit idem princeps in ſuo pro Matiſconenſi eccleſia diplomate hic a nobis edito pag. 874. quod ſic orditur. *Poſt longam regum abſentiam, ſine diſciplina & fræno juſti regiminis longo tempore diſſoluta fuit terra Burgundiæ, & illis qui in terra erant alicujus potentiæ, licuit impune inter ſe decertare, & pauperes opprimere, & eccleſiarum bona vaſtare. Nos propter tantam indignati malitiam, & zelo Dei commoti, terram Burgundiæ cum copiis regni intravimus, obtentu faciendi vindictas & reformandi pacem in patria.* « Tum ſubdit ſe Cabilonis cum ſederet ad cognoſcendum cauſas diverſas, audiviſſe inter alia Matiſconenſis eccleſiæ querelam adverſus Gerardum comitem Viennenſem. Is porro vacante ſede Matiſconenſi « certa ſibi jura in demortui epiſcopi terris & poſſeſſionibus attribuens, canonicos civeſque ea ſub ſpecie indebitis exactionibus vexabat; eoque ſpectare videtur Stephani de Balgiaco epiſcopi Matiſconenſis non ita pridem creati ad Ludovicum regem epiſtola 236. apud Cheſnium, ubi prædicti comitis vexationes lugubrem in modum deſcribit « Tyrannum eſſe Gerardum, qui nec Deum timeat nec homines revereatur, belluam immanem, peſtem « denique, cui citius ſit occurendum. Deſolatas ejus feritate eccleſias « pene omnes ingemiſcere, neque ulli tuto, immo nec ullo modo licere » vivere. Quibus concinunt capituli Matiſconenſis ad eumdem regem litteræ apud Cheſnium epiſt. 482. Eum ergo ut redigeret in ordinem perinde ac Guillelmum Cabilonenſem, alioſque patriæ tyrannos, in Burgundiam movit Ludovicus, eoque Cabilonis pro tribunali ſedente, ut laudatas litteras « noſtras proſequamur, agnovit Gerardus comes plena in curia, poſt mor- « tem epiſcopi, vacante ſede Matiſconenſi, nihil omnino ſibi deberi, fidem- « que manualiter dedit & firmavit juramento, exactiones in eccleſiis nullas « a modo ſe facturum. Utrum revocandæ ſint ad idem tempus Gerardi ejuſdem molitiones adverſus Guigonem Lugdunenſem & Forenſem comitem, qui regis auxilium uti & Matiſconenſes adverſus ipſum imploravit, definire haudquaquam poſſumus. Sed Matiſconenſes ad regis uſque mortem inſectari non deſtitit, tametſi ſæpius intentatis minis commonebatur abs rege ut quieſceret. Id ſane videntur declarare canonici Matiſconenſes epiſtola ſua apud Cheſnium 482. cujus hæc verba ſunt: *Excellentiæ veſtræ conqueſti ſumus ſuper injuriis quas G. comes nobis inferre conſuevit. Scripſiſtis ei ſuper his, & inſuper eum commonuiſtis, ut ab hac temeritate ſe compeſceret; ſed ille neque Deum neque regiam majeſtatem reveritus, poſt preces veſtras, mala ſemper malis reddere non formidavit, & pejora minatur, ſcilicet, ut brevius dicatur, villæ noſtræ interitum.... Paravit enim ingentem militiam, cui reſiſtere non valemus.* Hæc illi. Tantam inſolentiam Ludovico mortuo compeſcuit tandem Philippus-Auguſtus

ci Junioris in Burgundiam.

Digitized by Google

» ipſius filius, regni ſui anno primo; ſcribitque Rigordus Philippum regem » collecto exercitu terras intraſſe Imberti de Bello-Joco & comitis Cabilo- » nenſis, atque aliorum qui contra regias immunitates eccleſias gravare præ- » ſumſerant, magnas prædas duxiſſe, ſuperbiamque illorum & tyrannidem in » tantum, Domino cooperante, confregiſſe, quod eis invitis ablata eccleſiis » in integrum reſtitui fecerit, & clericis ibidem Domino famulantibus pa-
Pag. 944. cem temporis reformarit. Hic quidem deſideratur Gerardi comitis Viennenſis nomen; ſed litteras ipſius regis eodem anno datas edidimus, quibus expreſſis verbis declaratur *determinatam fuiſſe* eadem expeditione *controverſiam epiſcopi & clericorum Matiſconenſium contra Gerardum comitem Viennenſem.*

De regum noſtrorum in fundandis, dotandis, tuentiſque eccleſiis pietate.

16. Ardentiſſimus hic Ludovici junioris filiique ejus Philippi-Auguſti zelus, in ulciſcendis eccleſiarum injuriis, in memoriam revocat admirandam prorſus regum noſtrorum pietatem in fundandis dotandiſque eccleſiis & monaſteriis, monetque ut ex noſtris inſtrumentis pauca hic de ea ſubjiciamus. Nihil illi cenſebant magis eſſe e re publica, quam ut dilataretur ſuis in ditionibus eccleſia, ſuus ut honor ſacris Antiſtibus conſtaret, quiete ut viverent monachi. Monaſteria illi ſic reputabant tamquam religionis ſeminaria, unde ipſa vires accipiat, caſtra Dei quibus imperia ſtabiliuntur. Hinc ſolemnia hæc diplomatum exordia, quæ ſibi promiſcue uſurpabant Clodovei-Magni ſucceſſores & Carlovingi.

Pag. 1. 5. 6. 7. 17. &c. *Si petitionibus ſervorum Dei, pro eo quod eorum quietem vel juvamen pertinet obaudimus, regiam conſuetudinem exercemus, & nobis ad laudem* VEL STABILITATEM REGNI NOSTRI *in Dei nomen pertinere confidimus.*

Pag. 45. 47. 59. 60. *Quidquid locis venerabilibus ob amorem Domini noſtri* JESU-CHRISTI *cedimus vel condonamus, hoc nobis procul dubio ad mercedis augmentum*, ſeu STABILITATEM IMPERII NOSTRI *pertinere confidimus.*

Pag. 65. *Si erga loca divinis cultibus mancipata imperiali more beneficia opportuna largimur, id nobis* AD STABILITATEM IMPERII NOSTRI *& ad animæ ſalutem obtinendam profecturum minime dubitamus.*

Pag. 69. 81. *Si liberalitatis noſtræ munere de beneficiis a Deo nobis collatis, locis Deo dicatis quiddam conferimus, id nobis ad mortalem vitam feliciter transfigendam, & ad æternam perpetualiter profuturum liquido credimus.*

Pag. 86. 89. 105. 106. *Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & Deo in eis famulantium pacis & tranquillitatis curam gerimus, & ad exſequendum opem ferimus, hoc nobis proculdubio* AD STATUM REGNI TERRENI CORROBORANDUM, *& ad æternæ vitæ beatitudinem capeſcendam profuturum eſſe credimus.*

Regni ſui dilatationem & ſtabilitatem eccleſiarum felicitati attribuebant.

17. Plures hujuſmodi diplomatum formulas quæ regum noſtrorum pietatem ſpirant coacervare hic poſſemus, ni timeremus lectoribus tædium ingerere. At graviora nimis ſunt Caroli-Magni verba eo in præcepto, quod pro Maſſilienſi S. Victoris cœnobio dedit, quam ut hic prætermittantur. *Maxi-*
Pag. 46. *mum credimus*, inquit, *regni noſtri in hoc augere munimentum, ſi petitionibus ſacerdotum vel ſervorum Dei, in quo noſtris auribus fuerint prolatæ, liberiori animo obtemperamus atque ad effectum perducimus.* Denique Ludovicus-Craſſus regni gubernacula ad eccleſiarum præſertim tutelam ſuſcepiſſe ſe exiſtimabat: unde
Pag. 623. & ipſo inaugurationis ſuæ anno, *in exordio*, aiebat, *noſtri principatus quam proxime noſtri intereſſe officii primum quærere regum Dei & juſtitiam ejus conſiderans, ad incrementum noſtræ ſalutis tam corporis quam animæ credimus proficere, ſi eccleſiis ſanctorum & monaſterii ſtuduerimus non ſolum de noſtris poſſeſſionibus largiri*, &c.

18. Neque vero ſolis Franciæ regibus ea fuit exiſtimatio, ut ſtabilitatem throni ſui ex eccleſiarum ac præcipue monaſteriorum felicitate pendere crederent. Eadem omnino principibus aliis mens fuit. Audiendus hic eſt Zuin-

tiboldus rex, Arnulfi imperatoris filius, eo in diplomate quod pro Trevirenſi S. Maximini monaſterio dedit: *Quanto propenſius divinæ laudis cultum exſequimur, ejuſque præconia unanimi fratrum collegio ſtabilire, & tranſitoriis lucris agere ſtudemus, tanto Domini clementiam* ET REGNUM NOBIS CŒLITUS COMMISSUM LATIUS DIFFUNDERE, ET DIUTINIS TEMPORIBUS SANITATEM NOSTRAM PROTELARE, *& ad extremum æternæ nos inſerere felicitati procul dubio confidimus.* Boſo Burgundiæ rex eleemoſynis & oblationibus *bella caſſari* putabat. Ipſiſſima ſunt ejus verba eo in inſtrumento quod anno regni ſui octavo conceſſit Aſmundo Seguſianorum antiſtiti, cujus quidem antiſtitis memoria nuſpiam alibi ulla ſupereſt. Patebat ejus eccleſia frequentibus hoſtium incurſionibus, jacebatque facultatibus fere ſpoliata. His commotus Aſmundus una cum fratre ſuo Leotmanno Cremonenſi præſule, Viennam contendit, cum Boſone rege de eccleſiæ ejuſdem inſtauratione acturus. Tum rex convocatis regni ſui proceribus, *cœpimus*, inquit, *cogitare*, ... *qualiter remedio eleemoſynæ caſſantur bella injuſte inſurgentia*, ... *& in adminiſtratione tanti negotii aſſenſum præbuimus, veneratione S. Johannis-Baptiſtæ* (is porro eſt Secuſinæ eccleſiæ patronus,) *utque nos victores interceſſione ſemper ubique reddat, donamus eidem ſancto refugium, de noſtris propriis genealogiis.* Ita fere & alii principes regnorum dilatationem ac ſtabilitatem nulli potius rei, quam eccleſiarum ac monachorum felicitati referebant acceptam, quorum precibus nihil a Deo denegari poſſe exiſtimabant. Pag. 244. Pag. 221.

19. Verum ut imperiorum proſperitatem ſervorum Dei quieti, ita & publicas calamitates eorum oppreſſioni adſcribere ſolebant. Audiendus hic Carolus-Magnus in capit. 104. lib. 7. capitularium. *Novimus ergo multa regna & reges eorum propterea cecidiſſe, quia eccleſias ſpoliaverunt, reſque earum vaſtaverunt, abſtulerunt, & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello, nec in fide ſtabiles fuerunt, nec victores extiterunt; ſed terga multi vulnerati & plures interfecti verterunt, regnaque & regiones, &, quod pejus eſt, regna cæleſtia perdiderunt, atque propriis hereditatibus caruerunt & hactenus carent.* Quapropter cunctos hortatur, ut *adjutores & defenſores & ſublimatores eccleſiarum & cunctorum ſervorum Dei pro viribus exiſtant, ne in foveam in quam prædicti reges & regna ceciderunt, cadant, & in profundum, quod abſit, inferni demergantur.* Eodem fere modo Humbertus cardinalis libro 3. adverſus Simoniacos cap. 15. deſcribit quanta principes flagella premant ob eccleſiarum vexationes. *Proinde*, inquit, *attendant bella externa, ſeditiones internas, gentem ſuper gentem, regnum contra regnum, terræ motus magnos per loca, terrores de cœlo & tempeſtates, peſtilentias & fames, quæ ſine intermiſſione chriſtianos perturbant, & ante hæc omnia injeciſſe manus apoſtolis Dei & miniſtris, & vel tot flagellis correpti tandem cognoſcant, ne forte etiam poſt flagella mortem perpetuam incurrant. Super hæc attendant, quia cum in Francorum terra reges ex genere prodeant, quis regum a centum & amplius annis recolitur a filiis ſuis vel uſque ad quartam generationem regnaſſe? Si quidem Ottones, præ omnibus ante ſe regibus ſacerdotalis officii præſumptores, vix attigere tertiam, poſt quos primus Henricus nullam, quod & in aliis regnis & principatibus contigiſſe, qui diſquiſierit, invenire poterit.* His conſentiunt patres provinciæ Rhemenſis in concilio Troſleiano anno 909. habito cap. 1. ubi deploratis ævi ſui calamitatibus, « ut depopulatæ eſſent urbes, deſtructa & incenſa monaſteria, agri in ſolitudinem redacti; ut fornicatio & adulte- « rium, ſacrilegium & homicidium invaderent; ſtatuere ante omnia ut cul- « tus atque honor eccleſiarum Dei in omnibus & ab omnibus religioſe cuſto- « diretur, dignaque reverentia immunitatibus earum ac miniſtris exhiberetur. « *Sed & regem*, inquiunt, *& principes condecet, ut privilegia ex antiquo eccleſiis Dei conceſſa roborent, & ſtabiliter obſervari jubeant: & quemadmodum ab antece-*

Regnorum calamitates & excidia oppreſſioni eccleſiarum.

Tom. 5. Anecd. pag. 794.

dentibus regibus honoratæ, vel rebus ampliatæ, ſeu ditatæ fuerunt, ita de cetero ſub omni integritate, ſalva æquitatis ratione permaneant . . . ſi enim rex & ſæculi poteſtates Dei & eccleſiæ honorem ſervaverint, per hoc honor & poteſtas illorum augebitur, roborabitur, & ſtabilietur, & victoriæ illis de cœlo miniſtrabuntur, & tam ipſi quam ſucceſſores eorum propter eos in gloria & dignitate, Deo propitio, perdurabunt. Sin aliter egerint, & Deum contemſerint, contemnet illos Deus, & deſpicabiles ac miſeros reddet, & de ſolio regni exſuflabit, projicienturque ſicut pulvis à facie terræ. His adjicere (Infr. pag. 1173. c.) juvat verba Bernardi Paterbornenſis epiſcopi prædium in *Burck* Gerdinenſi ſuæ diœceſis Parthenoni confirmantis: *Sperantes*, inquit, IMMO PRO CERTO SCIENTES ECCLESIAM PADERBORNENSEM NULLO LAICORUM MINISTERIO TANTUM POSSE JUVARI, QUANTUM INDEFESSIS VIRGINUM CHRISTI ORATIONIBUS DEFENDI: *cum tamen nobis aliena non ſint, quoad emolumentum temporale, quæcumque prædia quibuſcumque monaſteriis noſtræ diœceſis tali modo collata.* (Liber 1. capital. tit. 83.) Eodem fere modo auditus aliquando Carolus-Magnus homini eccleſiæ bona petenti reſpondere. *Satius eſt nobis non habere regnum terrenum quam æternum perdere.* PLUS ENIM CONFIDO DEUM POSSE PER SANCTORUM SUORUM MERITA ET PRECES NOS ADJUVARE, QUAM PER OMNEM MILITIAM SÆCULAREM. *Quid enim bona eccleſiæ, niſi vota fidelium, pretia peccatorum & patrimonia pauperum, quæ non ſolum habita conſervare verum etiam multa, Deo opulante, conferre optamus?*

20. Hæc cum ita ſe habeant, dicant nunc alta illa & ſupra vulgi opiniones erecta ætatis noſtræ ingenia, monachos & clericos otioſum quoddam hominum genus eſſe & publicæ rei prorſus inutile; quin potius diſcant ab ipſis cum epiſcopis tum principibus, quos certe uſus & experientia edocuerat, victorias regnorumque ſtabilitatem eorum precibus deberi, neque ſtare diu rempublicam poſſe, ubi neglecta ſit religio. Ezechias exercitum Sennacherib numquam fudiſſet, neque ſibi quindecim vitæ annos moriturus impetraſſet, niſi prius aperuiſſet valvas Domini & inſtauraſſet eas, adduxiſſetque ſacerdotes & levitas & congregaſſet eos ut ſtarent coram Deo, & colerent eum, & cremarent incenſum; cum e contrario Jeroboam aliique reges Iſrael ad unum omnes, neglecto Dei cultu, miſere perierint, ut iterum obſervat Humbertus cardinalis.

Quæ res alia Conſtantinum, quæ Carolum-Magnum eo provexit felicitatis, quam etiamnum miratur orbis? Et noſtra memoria qua ſub auſpiciis LUDOVICI XIII. conſortiſque ejus ANNÆ AUSTRIACÆ ſuus eſt monaſtico ordini decor in Gallia reſtitutus, unde tantus liliorum ſplendor? Parabant rex & regina opus id ſanctum aggreſſi, parabant Ludovico filio de hæreſi (Lib. de veritate prædeſt. paulo ante finem.) triumphos, ſtabilitatem regni, populis ſummam felicitatem. *Magis Chriſtianum regitur imperium*, inquit Fulgentius, *dum eccleſiaſtico ſtatui per omnem terram conſulitur, quam cum in parte quacumque terrarum pro temporali ſecuritate certatur.*

§. II.

OBSERVATIONES ECCLESIATICÆ.

De Conciliis.

21. His obſervationibus noſtris, quas ad illuſtrandam regum Francorum hiſtoriam ex editis hoc in tomo inſtrumentis eruimus, eccleſiaſticas obſervationes, quæ majoris forte momenti videbuntur, ſubjicere juvat. Et primo quidem eruditos lectores monitos velim, plura in noſtris diplomatibus commemorari concilia, quorum aut nulla aut parum accurata neque ſatis

Digitized by Google

ſatis integra memoria in vulgatis omnibus conciliorum editionibus occurrit.

Scimus verbi gratia Carolum Moguntinum præſulem, *ſynodum magnam apud Moguntiam* congregaſſe anno 857. uti legitur in veteri chronico Saxonico, quod aliquando ſumus edituri; de hac autem ſynodo pauca hæc habent annales Francorum Fuldenſes, *Habita eſt autem & ſynodus apud Moguntiacum circa calendas Octobris, præſidente Carolo archiepiſcopo, ubi inter alia quæ ventilata ſunt de jure eccleſiaſtico, præſentata eſt epiſtola Gonthario Colonienſis epiſcopi ad Alfridum epiſcopum, de his quæ Coloniæ contigerant, ubi cathedralis S. Petri baſilica fulmine icta fuerat, occiſis uno ictu tribus in locis diverſis totidem hominibus.* Neque aliud præterea apud auctores quoſque hactenus repertum. Verum hic in epiſtola Nicolai papæ primi ad epiſcopos Germaniæ e veteri codice Corbeiæ-novæ edita pag. 149. non epiſcoporum modo qui aderant nomina agnovimus, ſed & agitata ea in ſynodo omnia. Et quidem epiſcopi recenſentur CAROLUS Moguntinus metropolita, ALFRIDUS Hildesheimenſis, SALOMON Conſtantienſis, HILTIGRIMUS Halberſtadenſis, THEODRICUS Mindenſis, GUNTO ſeu GUNZO Vormatienſis, GEBEHARDUS Spirenſis, ARNULFUS Tullenſis, WITGARIUS, EGILBERTUS Oſnabrugenſis epiſcopi, GRIMALDUS S. Galli, EGILBERTUS, THIOTON. . . . matus, ADALGARIUS religioſi abbates. Agitata autem fuere, cauſa Salomonis epiſcopi, Abbonis matrimonium, pœnitentia ſacerdotum, diaconorum, ſacrarum virginum adulterii crimine pollutarum, homicidarum, parricidarum, fratricidarum, de quibus omnibus epiſcopi prædicti ſedem apoſtolicam miſſis concilii actis conſuluerunt. His reſpondit Nicolaus: nullâ ſe umquam ſententiâ impegiſſe Salomoni criminis notam; falſas eſſe quas Grimoaldus produxit litteras, tamquam a ſede apoſtolica profectas; nullum itidem eſſe matrimonium Abbonis, utpote qui feminam duxerat quarto conſanguinitatis gradu ſibi junctam; immo pro nullo habendum declarat matrimonium omne inter eos contractum, qui ſe aliquo conſanguinitatis gradu junctos meminerunt. Deinde ſingulis de quibus conſultus fuerat facinoribus ſuas aſſignat pœnitentias, quas fuſius ibidem, & minutatim expoſitas non ſine aliquo ſuo fructu legent eruditi.

Concilium Moguntinum anni 857.

23. Anno 888. celebrata fuit Moguntiæ ſynodus alia, tempore Arnulfi imperatoris, cujus quidem canones protulere doctiſſimi Societatis Jeſu editores: at de numero & nomine epiſcoporum illam celebrantium altum apud eos ſilentium. Verum ex diplomate Friderici Colonienſis archiepiſcopi pro Corbeiæ-novæ monaſterio hic edito pag. 661. diſcimus præſules ſaltem novemdecim cum vigeſimo Williberto archiepiſcopo Colonienſi huic concilio interfuiſſe, quorum omnium nomina profert ſolemne decretum, quo ſua Corbeienſi & Herivordenſi monaſteriis privilegia aſſeruntur, relatum in annalibus Paderbornenſibus hoc ordine: FULCO Remenſis, WILLIBERTUS Agrippinenſis, THIADMORUS Salzburgenſis, RABBODO Trevirenſis, JOHANNES Rothomagenſis archiepiſcopi, HILDEGRIMUS Halberſtadenſis epiſcopus, ADALGARIUS Hamaburgenſis archiepiſcopus, ARN. Virtzburgenſis, LIAWARDUS Vercellenſis, RODBERTUS Metenſis, ADALELMUS Wurmatienſis, GODEFRIDUS Spirenſis, WICBERTUS Hildenesheimenſis, DET. Virdunenſis, DODILO Cameracenſis, HONORATUS Belvacenſis, HERDILO Noviomagenſis, BALTRAMNUS Stratzburgenſis, WALDO Friſingenſis, THIADULFUS Curacenſis epiſcopi.

Concilium Moguntinum anni 888.

24. Eo in concilio præter viginti ſex canones, qui editi ſunt, auditæ fuerunt duorum Saxonicorum antiſtitum querelæ, Oſnabrugenſis & Paderbornenſis, teſtante annaliſta Paderbornenſi. Oſnabrugenſis querebatur ſublatas eccleſiæ ſuæ decimas, quas Cobbo ob debitum GOSWINI epiſcopi aver-

terat ad Corbeienſe & Herivordenſe cœnobia. Biſo Paderbornenſis recens ordinatus epiſcopus cauſabatur ſubtracta ſuæ eſſe juridictioni eadem cœnobia, quorum immunitates, ſive, ut vulgari nomine utar, exemtionis jura eo excreverant, ut poteſtati epiſcopali, vel in ordinatione horum monaſteriorum, vel in eccleſias monaſteriis ſubjectas, vel in ſacerdotes & clericos earumdem eccleſiarum relinqueretur nihil, præter facultatem ordinandi ſacros miniſtros, templa & altaria conſecrandi, conficiendi chriſma, ſacramentumque confirmationis impertiendi. Utraque cauſa diu multumque agitata, Biſo cauſa cecidit, judicatumque eſt ſecundum Corbeienſes & Herivordenſes, edito ſolemni decreto, quo utrique monaſterio ſua confirmata eſt immunitas viginti antiſtitum chirographo. Oſnabrugenſis cauſam indeciſam remanſiſſe, remque affectam magis quam confectam ſcribit prædictus annaliſta Paderbornenſis, donec tandem Arnulfus imperator anno 895. in Wormatienſibus comitiis, lite abrupta, Oſnabrugenſibus decimas reddi juberet. Unde id acceperit vir eruditus non tradit, ſed nec ullam affert auctoritatem qua id comprobari valeat. Nos autem a vero haud abſimile exiſtimamus, quæſtionem de decimis agitatam aliquo eccleſiaſtico judicio terminatam fuiſſe in concilio Moguntino; ſi quod vero diverſum in comitiis Wormatienſibus decretum fuit, ſervatum non eſſe. Primum probat Williberti archiepiſcopi Colonienſis privilegium novemdecim epiſcoporum chirographo ſubſcriptum, quo decimæ in epiſcopatu Colonienſi hactenus poſſeſſæ aſſeruntur Corbeienſibus; quod privilegium ſubſequentes archiepiſcopi ratum habuere, ac noviſſime anno 1120. Fridericus, qui viſo concilii Moguntini decreto anteceſſorum ſuorum ſubſcriptionibus roborato, eidem aſſenſit, uti videre eſt in ipſius diplomate a nobis edito pag. *661*. Probabile autem videtur alios ejuſdem concilii præſules ad inſtar Williberti decimas in ſuis diœceſibus voluiſſe ratas perpetuaſque eſſe monachis Corbeienſibus. Quod autem ſtatuta in comitiis Wormatienſibus de reddendis Oſnabrugenſi eccleſiæ decimis, ſi tamen quid ſtatutum ea de re fuerit, nullum ſortita fuerint effectum, conſtat ex Friderici imperatoris ad capitulum Oſnabrugenſe epiſtola, quæ inter Wibaldi abbatis epiſtolas eſt 441. Ex ea quippe diſcimus decimas illas Oſnabrugenſes Corbeienſibus monachis ſolutas ſemper fuiſſe ad uſque tempora Henrici IV. imperatoris, qui cum ſedi apoſtolicæ bellum indixiſſet atrociſſimum, videretque Corbeienſes monachos legitimo Chriſti vicario, ſpreto antipapa, adherere, *pro quadam indignatione* faventi ſibi epiſcopo Oſnabrugenſi decimas illas conceſſit. An eas pacifice poſtea poſſederint Oſnabrugenſes aſſerere non audemus, quin immo repugnantibus interdum Corbeienſibus res primum ad Fridericum imperatorem delata eſt, qui anno 1152. inſigni diplomate aureis litteris exarato, *decimas vel decimales eccleſias, immo univerſas poſſeſſiones ſuas in quibuſlibet epiſcopiis, præcipue in Bremenſi, Oſnabrugenſi, & Paderbornenſi, ubi plurimas habent, Corbeienſibus aſſeruit.* Cumque nec ſic quieſcerent Oſnabrugenſes, Wibaldus abbas, qui plurimæ tunc erat auctoritatis, cum Romæ apud ſummos pontifices, tum in aula imperatoris, Adriani papæ quarti patrocinium imploravit. Hic ſub annum 1156. Wicmanno Magdeburgenſi archiepiſcopo negotium terminandum commiſit. Indicta itaque dies Philippo Oſnabrugenſi antiſtiti, locuſque ad reſpondendum aſſignatus, qui ſive cauſæ diffideret ſuæ, ſive propter ignotas nobis rationes, verbo non ſcripto per eumdem nuntium reſpondit, epiſcopatum ſe velle potius dimittere, » quam decimas illas, quas ſexaginta & amplius annis eccleſia ſua quiete poſ» ſederat; ſeque quid ea de re cum populus tum clerus ſentiret percontari velle: cumque iterum urgeretur, quaſi pariturus itineri ſe commiſit. Ut autem Hildeſium pervenit, ſive verum, ſive fictum cauſatus eſt morbum, impetravit-

Tom. 2. pag. 598.

Vide epiſt. Adriani tom. 2. pag. 578.
Ibid. p. 579.
Pag. 580.

que a Wernero Mindenſi, Friderico monaſterienſi, Brunone Hildeſienſi antiſtitibus, illum ut ſuis excuſarent litteris apud epiſcopum Magdeburgenſem; quibus in litteris cum nonnihil injuſtæ propenſionis in Oſnabrugenſem epiſcopum ſubodoraretur Wibaldus, papam appellavit. Tum cauſæ ſuæ deſperantes Oſnabrugenſes, Friderici imperatoris patrocinium ſuppliciter exorarunt. Quibus ille ita reſpondit: *Manifeſtius & plenius intellecta ab eo*, Wibaldo, *tota cauſa, quia videlicet Corbeienſis eccleſia eaſdem decimas a primordio conſtructionis ipſius monaſterii collatas ſibi a fundatore ſuo imperatore Luthevvico, & omnibus ſucceſſoribus illius imperatoribus, & regibus privilegiis confirmatas legitime poſſedit, uſque ad tempora abavi noſtri Henrici IV. imperatoris, qui in diſcordia illa, quæ fuit inter ipſum & papam Romanum, ipſas decimas pro quadam indignatione cuidam Oſnabrugenſi epiſcopo conceſſit*, ſe nihilominus a memorato fideli ſuo Wibaldo, ut ab appellatione deſiſteret obtinuiſſe, præcipere demum ut amice cum eo componant, alioquin, inquit, *cum tempus acceperimus, ſi prius compoſita non fuerit, eamdem querimoniam per nos diſcutiemus, & tam pro eccleſia Corbeienſi, quæ ad jus imperii noſtri ſpectat, quam pro perſona, quæ ibi præeſt, quæ diu & multum imperio ſervivit, ſive judiciario ordine, ſive alia competenti compoſitione, eamdem cauſam terminabimus.*

Vide has epiſt. tom. 2. pag. 582. 583. 584. Tom. 2. pag. 585.

Tom. 2. pag. 599.

25. Ignotum hactenus in Sardinia concilium provinciale ſuggerit nobis Johannis monachi ad Richardum S. Victoris Maſſilienſis abbatem ſanctæque Romanæ eccleſiæ cardinalem epiſtola edita pag. 522. Turribus a Piſano archiepiſcopo celebratum fuit, adverſus Torquitorem Sardiniæ judicem, ſic tum reges ſive regulos in Sardinia appellabant. Fuit autem Torquitor frater aut ſaltem conſanguineus Bareſonis judicis, pater aut avus Gunnari Sardorum item judicis, qui Bareſonis & Torquitoris *parentum ſuorum veſtigia ſequens, cum licentia archiepiſcopi ſui obtulit beato Benedicto eccleſiam S. Petri de Nurchi*, &c. ut docet Petrus diaconus chron. Caſinenſis lib. 4. cap. 67. Sub pontificatu Alexandri papæ ſecundi, erga Caſinenſes munificum ſe in primis exhibuit idem Torquitor, cujus inſignes donationes deſcribit Leo Marſicanus lib. 3. ejuſdem chronici cap. 24. his verbis: *Hunc*, Bareſonem, *æmulatus ad bonum alter rex Sardiniæ nomine Torquitorius, fecit & ipſe cartulam oblationis ſuæ & tranſmiſit ad hoc monaſterium, de ſancto ſcilicet Vincentio de Taberna, cum ſervis multis & ſubſtantiis plurimis, necnon & de S. Maria ad flumen Tepidum, & de S. Martha, & de S. Pantaleone ad Olivarum, & de S. Georgio de Tulvi, atque de S. Maria de Palma; omnes*, inquam, *eccleſias has cum univerſis earum pertinentiis, ad monaſterium ex eis conſtruendum, rex prædictus per cartam B. Benedicto contribuit.*

Concilium Turritanum anno 1089.

Poſtea vero ſive a Gregorio VII. ſive ab Urbano anathemate percuſſus eſt, *ita ut nullus chriſtianus daret ei conſilium, neque oſculum pacis, & ave ei nullus chriſtianus dicere præſumeret*, ut loquitur Johannes monachus. Hujus anathematis cauſam nullam profert. Suſpicamur autem Torquitorem Henrici IV. imperatoris ſedis apoſtolicæ hoſtis infenſiſſimi, ac Wiberti antipapæ partes aut ſectatum fuiſſe, aut forte inveſtituras eccleſiarum, quas Gregorius & Urbanus ſecundus a manibus principum eripere conabantur, dimittere noluiſſe, aut certe ſimoniaca labe, quæ tum paſſim vigebat, infectum fuiſſe. Ut ut eſt, cum ipſe ſuperbus & *profugus ſemper in errore ſuo perſeveraret, & ad gremium ſanctæ eccleſiæ revertere nollet*; miſit ſummus pontifex legatum ſuum in Sardiniam Piſanum jam archiepiſcopum, virum prudentiſſimum. *Hic venit aput Turris, vocavit archiepiſcopos & epiſcopos Sardiniæ, ut venirent ad ſanctam ſynodum. Venerunt omnes ad hunc locum, & vocaverunt ex parte apoſtolica iſtum ereticum, ut reverteretur ad gremium ſanctæ matris eccleſiæ; ſed iſte maledictus & impuriſſimus tyrannus obduratus eſt ſicut lapis adamantinus, ut nullus ferre neque ad*

Digitized by Google

eum accedere poſſet. Fecit itaque ut archiepiſcopi & epiſcopi omnes contriſtati ſunt valde. Clamabant una voce omnes: Anathematiza, anathematiza, & confirmavit legatus & epiſcopi cum conſilio, omnes principes Sardiniæ præcepta apoſtolica, maledixerunt & condemnaverunt eum, & traxerunt in poteſtate dæmoniorum. Hæc Johannes monachus.

Celebrationis autem hujus concilii tempus ad annum 1089. aut circiter revocamus, cum jam Piſanus eſſet archiepiſcopus, hoc eſt paulo poſt erectam eccleſiam Piſanam in ſedem archiepiſcopalem, quod initio pontificatus Urbani papæ ſecundi factum tradunt Piſani.

Concilium Gerundenſe anni 1101.

Infra pag. 584.

26. Non magis notum hactenus fuit concilium Gerundenſe anno 1101. ſub Richardo cardinali apoſtolicæ ſedis legato, atque abbate Maſſilienſis S. Victoris monaſterii. Eo in concilio Berengarius Barcinonenſis epiſcopus „cum conſilio & voluntate clericorum ſuorum donat omnipotenti Deo, „ejus genitrici B. Mariæ & B. Sebaſtiano, ac Richardo venerabili abbati Maſ„ſilienſis monaſterii, & ejuſdem cœnobii monachis præſentibus & futuris, „eccleſiam S. Pauli quæ ſita eſt in territorio de *Subirads*, cum omnibus per„tinentiis & hereditatibus ſuis, ut eam habeant & poſſideant in perpetuum „ipſi Maſſilienſes monachi, qui erunt in S. Sebaſtiano, per imperium & obe„dientiam abbatis Maſſilienſis, ſalva in omnibus reverentia & obedientia „Barcinonenſis eccleſiæ, omnibus hanc donationem perturbantibus anathemate perculſis. *Facta eſt autem hæc carta in Girunda civitate, celebrante Richardo cardinali & abbate Maſſilienſis cœnobii in eadem civitate conventum epiſcoporum & abbatum, comitum atque multorum principum, anno ab incarnatione Domini* MCI. *æra milleſima centeſima trigeſima nona*, VIII. *idus Februarii*, *feria* IV. *indictione* VIII. *anno* XLI. *Philippi regis.*

Porro monaſterium illud S. Sebaſtiani occupabant Maſſilienſes monachi S. Victoris ab annis circiter quinquaginta, eo ſcilicet accerſiti a Mirone Gariberto uxoreque ejus Guiſla, primoribus palatii Barcinonenſis, aſſentiente Mirone ejuſdem monaſterii abbate, *ut ſervitium Dei omnipotentis & S. Sebaſtiani, atque ordinem S. Benedicti cum timore & amore Dei in eodem loco demonſtrarent aliis, & ipſi tenerent ſecundum eſſe ſuum*, ut habet diploma infra editum pag. 431. Situm eſt autem monaſterium S. Sebaſtiani juxta alveum *Eſna*, uti diſcimus ex teſtamento Seniofredi comitis Barcinonenſis in appendice Marcæ Hiſpanicæ cap. 104.

Concilium anni 1105. ſub Rothardo Moguntino antiſtite.

27. Præclaram Rothardi archiepiſcopi Moguntini epiſtolam edidimus pag. 604. cui annum 1105. aſſignavimus, freti auctoritate chronici noſtri Saxonici, in cujus margine ſcriptam reperimus, e regione eorum quæ ad hunc annum narrat. In hac epiſtola Ruthardus Schiſmaticos hortatur, ut ad eccleſiæ gremium revertantur, non dedecori eis fore, ſed gloriæ ac laudi, redire ad juſtitiæ viam, a qua cum ipſe aliquando exorbitaſſet, ſemetipſum condemnans jampridem, in eccleſiæ unitate renatus, novam in Chriſto vitam duceret. Tum ad Halberſtatenſes: *Precamur*, inquit, *& obſecramus, ut de collegio veſtro quos noſtis idoneos, in calendis Decembris dirigere velitis, qui poſſint intereſſe conventui eccleſiæ, qui ſe in villa noſtra ad honorem eccleſiæ colligere decrevit.* Hæc ut legimus, conventus ille alius non fuiſſe videbatur a Northuſano concilio, cujus celebrationem ad hunc annum retulit Albericus in chronico, nullam ei diem aſſignans; maxime cum præſideret ROTHARDUS, atque ibi fuerint ſchiſmatici Romanæ eccleſiæ reconciliati, UDO Hildesheimenſis epiſcopus, FREDERICUS Halberſtadenſis & Paderbonenſis, ſimoniamque condemnaverit HENRICUS rex imperatoris filius. Verum re maturius conſiderata, animadvertimus concilium Northuſanum IV. calendas Junii, diebus Pentecoſtes celebratum fuiſſe, uti ſcribit abbas Urſpergenſis, non *in calendis De-*

Digitized

cembris. Erit fortaſſe qui Ruthardi verba ad concilium Moguntinum eodem anno in natali Domini coactum referat: at nec ſua caret difficultate iſthæc opinio, cum Ruthardus ſuam calendis Decembris indixerit ſynodum, nec tam concilium eccleſiaſticum in natali Domini, quam ſolemnis omnium principum & procerum Germaniæ conventus Moguntiæ congregatus fuerit ad deponendum Henricum imperatorem ſchiſmaticum, ejuſque ſceptrum Henrico filio deferendum. Quem ad conventum, quo firmior eſſet & ſolidior illa depoſitio, acceſſere etiam apoſtolicæ ſedis legati Albanenſis & Conſtantienſis epiſcopi, aliique præſules. Diverſum itaque ab utroque concilium *in calendis Decembris* celebratum fuiſſe exiſtimamus, quod quaſi prævium ad ea quæ in natali Domini Moguntiæ circa Henrici imperatoris exauctorationem agenda eſſent, examinaret ac diſponeret.

28. Biennio poſt, hoc eſt anno 1107. Paſchalis papa circa Aſcenſionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit, in quo ſtatuit, *ut quicumque de hac hora inveſtituram eccleſiæ, vel eccleſiaſticæ dignitatis de manu laici acceperit, & qui ei manum impoſuerit, gradus ſui periculo ſubjaceat, & communione privetur.* Eo in concilio Rothardum Moguntinum epiſcopum ab officio ſuo ſuſpenſum tradit chronicon Hildesheimenſe apud Cheſnium, eo quod Udonem Hildesheimenſem præſulem ſine conſenſu eccleſiæ reſtituiſſet, & Reinardum qui inveſtituram ex laica manu receperat contra jura canonum Halberſtadienſi eccleſiæ ordinaſſet. Verum ex edita a nobis epiſtola Paſchalis ad Rothardum archiantiſtitem, conſtat nullam a pontifice vibratam fuiſſe in Moguntinum præſulem ſententiam, ſed Paſchalem papam ſuum ei reatum condonaſſe. Nam poſtquam excerpta canonum de laicorum inveſtituris ipſi exhibuit, *Tu vero*, inquit, *frater venerande licet nunc uſque horum præceptorum tranſgreſſor extiteris, tamen venerabilium fratrum noſtrorum Trevirenſis, Conſtantienſis, & Bambergenſis epiſcoporum, Hirſaugienſis abbatis precibus inclinati, miſericorditer perſonæ tuæ officia agenda indulgemus, ſi præterita corrigens, horum præceptorum cuſtos & obſervator extiteris.*

Concilium Trecenſe an. 1107.

Pag. 618.

Eadem indulgentia uſus Paſchalis erga Reinhardum epiſcopum Halberſtadenſem, uti videre eſt in ipſius ad eumdem epiſtola infra pag. 618. etſi Reinhardus crediderit ſe ſuſpenſum, veniamque & abſolutionem a Paſchali poſtulaverit. Nec magis certum videtur id quod eodem in chronico legitur, Conſtantienſem epiſcopum Gebehardum, quem perperam vocat Guichardum, ſimilem ſententiam expertum fuiſſe, eo quod conſenſiſſet his qui Godeſcalcum Mindenſi eccleſiæ loco epiſcopi intruſerant, atque Henricum Magdeburgenſem ordinaſſet.

Pag. 619.

Certe ſi Gebehardus Conſtantienſis epiſcopus in concilio Trecenſi a pontifice ſuſpenſus fuiſſet, qua fronte ad Paſchalem mediator pro Rothardo archiepiſcopo acceſſiſſet? Sed neque Mindenſes Godeſcalcum inter intruſos epiſcopos annumerant, neque Henricus, ſed Adelgorius ſeu Adelgotus Magdeburgenſis archiepiſcopus ordinatus tunc legitur, quem tamen ob errata quædam increpat Paſchalis epiſtola edita pag. 620. Porro de hoc Trecenſi concilio cujus canones ſuo loco referemus, hæc leguntur in brevi chronico Elnonenſi S. Amandi, tom. 3. Anecdotorum, anno MCVII. *Apud Trecas poſt Paſcha ſynodum habuit Paſchalis papa, in qua novum privilegium petitione domni abbatis Hugonis a ſe confirmatum eccleſiæ noſtræ deſtinavit.*

29. De Capuana ſynodo anno MCXI. a Paſchali ſecundo habita altum eſt hactenus apud omnes auctores ſilentium. Ea vero nobis innoteſcit ex epiſtola Friderici Leodienſis epiſcopi ad eccleſiam Mechlinienſem, qua præpoſitum Mechlinienſem excuſare nititur, quod e carcere dimiſſus contra juramentum non redierit, probatque pluribus juramentum vi extortum minime obligare,

Concilium Capuanum an. 1111. Infra pag. 655.

Digitized b

id quod inter alia demonſtrat exemplo Paſchalis II. de quo hæc habet : *Quid etiam noſtris temporibus de Paſchali apoſtolico contigerit, nobiſcum, ut credimus, recognoſcitis, quomodo videlicet & a quo captus ſit, quid non ſolum ipſe, ſed & tota fere Romana eccleſia juraverit, quale privilegium ſub juramenti aſſignatione Henrico imperatori dederit, quomodo etiam poſtea in generali concilio Capuæ habito illud ſolverit, nec jam privilegium, ſed pravilegium id vocari decreverit; quodque ne moremur in ſingulis, quicquid neceſſitate nefandiſſimæ illius captionis juraverit, totum ibi judicio eccleſiæ caſſaverit.* Sciunt eruditi omnes quam male ab Henrico V. imperatore habitus fuerit Paſchalis papa II. Ille nimirum Romam imperiali diademate coronandus cum acceſſiſſet, inveſtituras beneficiorum quas Gregorius VII. Urbanus II. ipſeque Paſchalis II. ſæpiſſime proſcripſerant, ante omnia a pontifice exigere voluit; in recuſantem ſacrilegas injecit manus, captumque, proh nefas! in eccleſia una cum cardinalibus ſexdecim conjecit in vincula, vinctoſque per duos & amplius menſes in carcere detinuit. Neque his contentus, perſeverantibus in propoſito mortem minitari non erubuit. His in anguſtiis conſtitutus Paſchalis, ut peſſimum in eccleſia ſchiſma vitaret, pacemque univerſis procuraret fidelibus, de conſilio vinctorum ſecum fratrum ſuorum, negatas hactenus impio imperatori inveſtituras conceſſit, eumque conſequenter imperiali diademate ſolemniter redimivit. Ita ſolutus captivitate Paſchalis, omnium in ſe concitavit opprobria, cardinalium præſertim qui caſum illum tanto in pontifice ægerrime ferebant. Zelum inprimis hac in re demonſtravit Bruno Signienſis epiſcopus & abbas Caſinenſis, qui gravibus Paſchalem convenit litteris, quas refert Baronius. Hanc a ſe contumeliam ut amoveret Paſchalis ſeceſſit in Campaniam. *Tunc præfatus abbas Bruno*, verba ſunt Petri diaconi in chronico Caſinenſi, *adjunctis ſibi Guala Rhegino epiſcopo & Roberto Paſienſi, aliiſque cardinalibus, memorato pontifici omnino imminebat, ut privilegium quod imperatori fecerat, rumperet, eumque anathematis vinculo innodaret. Hi autem qui cum illo in vinculis fuerant, dicebant: Quod ante diximus dicimus, damnamuſque quod ante damnavimus. Alii non modo non damnabant, quæ contra catholicam eccleſiam fuerunt geſta, verum imprudenter ſatis tueri nitebantur:* immo diſſidii hujus culpam derivantes in Brunonem, eum, tanquam animo eſſet in pontificem infenſo, traducebant. Verum hæc ſibi exprobranti papæ ita repoſuit abbas ſanctiſſimus: *Inimici mei dicunt tibi, quia non te diligo, & male de te obloquor, ſed mentiuntur. Ego enim te diligo ut patrem & dominum meum, neminemque alium, te vivente, volo habere pontificem . . . . Fœdus autem illud adeo fœdum, tam violentum, tam cum proditione factum, tam omni pietati religionique contrarium ego non laudo. Quis enim illud laudet, in quo violatur fides, eccleſiæ libertas amittitur, ſacerdotium tollitur, unicum & ſingulare oſtium eccleſiæ clauditur, multa oſtia aperiuntur, per quæ qui intrat, fur eſt & latro?* His & ſimilibus pulſatus Paſchalis, litteris Terracinæ ſcriptis ad cardinales Romæ exiſtentes promiſit primum, emendaturum ſe id quod fecerat, tum coacto Capuæ ſolemni concilio, quidquid imperatori vi coactus conceſſerat, totum id irritum & quaſi infectum eſſe ſancivit, privilegiumque non privilegium, ſed pravilegium declaravit. Scripſit deinde varias ad diverſos epiſcopos litteras, quibus ea ſe retexuiſſe ſignificat, quæ ſchiſmatis metu percuſſus imperatori Henrico promiſerat, hortaturque omnes ut adverſus inveſtituras epiſcoporum acriter inſurgant. Dedit hujuſmodi litteras ad Gerardum epiſcopum Engoliſmenſem apoſtolicæ ſedis in Gallia legatum, necnon & ad Guidonem archiepiſcopum Viennenſem, ut ex epiſtola ejuſdem Guidonis ad Paſcalem papam diſcimus. Similes & ad præſules aliquos provinciæ Senonenſis miſit, quarum in ſynodica ejuſdem provinciæ ad Johannem archiepiſcopum Lugdunenſem mentionem faciunt. Sed & Ivo Carnotenſis epiſcopus ad Henricum

Digitized by Google

Angeriacenſem abbatem ſcribens, teſtatur ſcripſiſſe ſibi Paſchalem *ſe coactum feciſſe quod fecit, & adhuc ſe prohibere quod prohibuit, quamvis quædam nefanda quibuſdam nefandis permiſerit.* Demum anno ſequenti ſolemne in eccleſia Lateranenſi concilium habuit, in quo acta in concilio Capuano confirmavit.

30. Circa idem tempus factus eſt celeberrimus epiſcoporum Saxoniæ Orientalis conventus, pro tuenda religione, & ad reprimendos infideles Slavos, qui facta irruptione in partes Albianas, chriſtianos inauditis cruciatibus opprimebant. Barbarorum illorum efferatam crudelitatem ita deſcribunt congregati epiſcopi in ſynodica ad epiſcopos Saxoniæ, Franciæ & Lotharingiæ, ad principes, univerſoſque fideles. *Inſurrexerunt in nos & prævaluerunt crudeliſſimi gentiles, viri abſque miſericordia, & de inhumanitatis ſuæ gloriantes malitia. Eccleſias Chriſti idololatria profanaverunt, altaria demoliti ſunt, & quod humana mens refugit audire, ipſi non abhorruerunt in nos perpetrare. In noſtram regionem ſæpiſſime efferantur, nullique parcentes, rapiunt, cædunt, fundunt, & exquiſitis tormentis affligunt, quoſdam decollant, & capita dæmoniis ſuis immolant. De quibuſdam viſceribus extractis, manus abſciſſas & pedes alligant, ubi eſt, inquiunt, Deus eorum? Quoſdam in patibulo ſublatos permittunt ad majores cruciatus omni morte miſerabiliorem vitam pertrahere, cum vivi aſpiciant ſe per abſciſſionem ſingulorum membrorum mortificari, & ad ultimum cæſo ventre miſerabiliter eviſcerari. Quam plures vivos excoriant, & cute capitis extracta, hoc modo larvati in chriſtianos fines erumpunt, & ſe chriſtianos mentientes, prædas impune abigunt. Phanatici autem illi, quotiens comeſſationibus vacare libet, ferus in dictis capita; inquiunt, vult noſter Pripegala. Hujuſmodi fieri oportet ſacrificia. Pripegala, ut aiunt, Priapus eſt & Beelphegor impudicus. Tunc decollatis ante prophanationis ſuæ aras chriſtianis, & horrendis vocibus ululantes, agamus, inquiunt, dies lætitiæ, victus eſt Chriſtus, vicit Pripegala victorioſiſſimus. Hujuſmodi afflictiones ſine intermiſſione vel toleramus vel formidamus, quoniam eos ſemper progredi, & in omnibus ingemiſcimus bene proſperari.* Hæc in epiſtola ſynodica ADELGORIUS ſeu ADELGOTUS archiepiſcopus, ALBUINUS Merſeburgenſis, WALERANNUS Nuenburgenſis, HEREWICUS Miſnenſis, HECIL Havelbergenſis, HARTBRATH Brandeburgenſis epiſcopi, OTTO comes, LUDOVICUS & univerſi Saxoniæ Orientalis majores & minores. Miſſa vero eſt hæc epiſtola REGINARDO Halberſtadenſi epiſcopo, ERKAMBERTO abbati Corbeienſi, HENRICO Paderbornenſi, N. Mindenſi, FRIDERICO archiepiſcopo Colonienſi, N. Aquenſi, O. Leodienſi, G. Lutharingorum duci, RUOTBERTO glorioſiſſimo Flandrorum comiti, LAMBERTO archidiacono, BURICHOLDO circumſpectiſſimo præpoſito, & TANCHRADO inſigni philoſopho, & omnibus Chriſti fidelibus, epiſcopis, abbatibus, monachis, eremitis, recluſis, præpoſitis, canonicis, clericis, principibus, militibus, miniſterialibus, clientibus, omnibuſque majoribus & minoribus, quos omnes invitant ad celebrandum ſabbato in hebdomada Rogationum conventum in *Merſeburg*; hortantur adverſus barbaros ut omnes inſurgant, regique Dacorum adjungant ſeſe, qui cum vicinis principibus *ad hoc bellum devotus offert manus cum populo ſuo.* Ubi mirum eſt nec eremitas, nec ipſos recluſos ab hac expeditione excludi. Quid vero factum inde ſit diſcimus ex chronico Hildesheimenſi, in quo ad annum 1110. hæc legimus. *Slavi regionem Albianorum irrumpunt, multiſque occiſis & captis redeunt. Inde dux Liutgerus permotus, terram Slavorum hoſtiliter invadit, regionem prædabundus perambulat, novem urbes munitiores & opulentiores capit, obſidibuſque ab ipſis acceptis, victor redit.*

Concilium Saxonicum.

Infra pag. 625.

31. Cum Innocentius papa ſecundus furorem declinans ſchiſmaticorum, confugiſſet in Gallias ſub annum Chriſti 1130. celebrato Claromonti con-

Concilium Leodienſe an. 1130.

Digitized by Google

cilio, Leodium abs Lothario rege invitatus properavit, ubi & novam habuit ſynodum in quadrageſima. Synodi hujus acta eruditi conciliorum editores diverſis ex auctoribus collegere, nulla tamen facta de epiſcopis qui aderant mentione, ita ut eorum nomina & ſedes ad hanc uſque diem deſiderentur. Sex & triginta adfuiſſe tradit laudatum jam chronicum Saxonicum, his verbis: *Anno incarnationis Dominicæ* MCXXXI. X. *cal. Aprilis celeberrimus conventus* XXXVI. *epiſcoporum & principum fit Leodii, domno apoſtolico Innocentio, & rege Lothario ac regina præſentibus.*

Annales Paderbornenſes duos tantum & triginta admittunt, forte ex ſola Germania, abbateſque tres & quiquaginta. Hic autem in diplomate Lotharii imperatoris, quo collegiatæ S. Johannis eccleſiæ Leodienſi telonium Viſati aſſertum fuit eo in concilio & reſtitutum, ſubſcribunt hoc ordine ALBERTUS Moguntinus archiepiſcopus cum omnibus fere ſuis comprovincialibus, FREDERICUS Colonienſis cum ſuis, NORBERTUS Magdeburgenſis cum ſuis, CUNRADUS Salzeburgenſis cum ſuis, ALEXANDER Leodienſis epiſcopus: quos certe ſi non omnes, principes ſaltem concilii & auctoritate & dignitate fuiſſe nullus dubitet. His etiam ſequentes ſubjiciuntur imperii proceres, dux Lotharingiæ WALERANNUS, dux Alſatiæ SIMON, comes WITIKIMUS, comes Namurcenſis GODEFRIDUS, REINALDUS de *Monceon*, ARNULFUS de *Los* GOZUINUS de *Falconmont*, & WILLELMUS advocatus ipſius villæ Viſati.

Pag. 704.

Eo in concilio præter anathema in Petrum Leonis ejuſque ſectatores vibratum, præter abdicatas ejurataſque a Lothario S. Bernardi ſuaſu inveſtituras, tradunt annales Paderbornenſes, quod nullus hactenus conciliorum editor obſervavit, imperiale diadema ſummum pontificem regi & reginæ in baſilica S. Lamberti impoſuiſſe, præſentibus epiſcopis & abbatibus procerumque innumera multitudine. Præterea Bernardus Hildesheimenſis epiſcopus vir tum temporis inter epiſcopos Saxoniæ celeberrimus, & Norbertus Magdeburgenſis antiſtes vitæ ſanctimonia inſignis, oblato libello de vita & miraculis Godehardi Hildesheimenſis præſulis, publico illum patrum judicio petiere ſanctorum albo inſcribi: *Sed cum conſuetudo ſit Romanæ eccleſiæ in generali concilio ſanctos Dei canonizare*, inquit auctor vitæ S. Godehardi, *quod tunc temporis in Rhemenſem civitatem in feſto S. Lucæ indictum fuerat, accepto concilio petitionem eccleſiæ noſtræ uſque in prædictum locum diſtulit, ibique diffinitionem certiſſime promiſit* ſummus pontifex. Eodem etiam tempore agitata videtur cauſa canonizationis S. Gerardi Bronienſis abbatis, cujus corporis e terra elevationem (quæ canonizationis conſummatio erat) Alexandro Leodienſi epiſcopo commiſerat Innocentius, teſtante ipſo Alexandro his verbis: *Accenſo in terris ſuper candelabrum caritatis igniculo, multi renuntiarunt & ſuis & ſæculo, quorum de numero Deus ſanctiſſimi & venerabilis patris noſtri Gerardi nobis argumento multiplici declaravit gratiam: cujus ego Alexander Dei gratia Leodienſis epiſcopus licet indignus, divina revelatione, & præceptis ſalutaribus monitus, necnon & mandatis Domini papæ Innocentii, qui & Gregorius fuit, delegatus, hac die recolo ſacro ſancti corporis attollentiam, &c.*

Infr. p. 708.

Concilium Provinciæ circa 1133. Infr. p. 718.

32. Concilium provinciæ anno circiter 1133. coactum, idemque epiſcoporum frequentia celeberrimum, occaſionem ejus & acta, cognoſcimus ex epiſtola Bernardi Arelatenſis præſulis ad Innocentium II. ad illud quippe trium provinciarum Arelatenſis, Aquenſis & Ebredunenſis antiſtites una convenerunt cum Magalonenſi, ſummi pontificis juſſu congregati, ad componendam diſcordiam, quæ dudum jam monachos inter ſacri monaſterii Lirinenſis & epiſcopum Antipolitanum vertebatur: quæ tamen omnino manſit intacta, judicium epiſcoporum declinante Lirinenſi abbate, qui & teſtium ſubreptionem & metum

Digitized by Google

metum comitis Provinciæ cauſabatur. Rem paucis omnem Innocentio exponit Bernardus his verbis. *Cauſam Antipolitani epiſcopi, quam nobis tractandam veſtra gratia delegavit, convocatis ſuffraganeis eccleſiæ Arelatenſis, necnon Aquenſi & Ebredunenſi archiepiſcopis, aliiſque noſtræ legationis, & etiam Magalonenſis eccleſiæ, aliarumque eccleſiarum religioſis perſonis adhibitis, die ſtatuto, ſicut nobis præcipiſtis, tractare curavimus. Nobis itaque utriuſque partis allegationes audire paratis, abbas Lirinenſis, qui epiſcopum impetebat, ſubreptione teſtium & accuſatorum metu, etiam comitis illius terræ, cauſam ſuam impeditam eſſe propoſuit.* Quid cauſæ inter Antipolitanum antiſtitem & Lirinenſem abbatem agitaretur, non aperit Bernardus legatus. Illud unum ſcimus, Manfredum qui tum Antipolitanam ſedem occupabat, monachis Lirinenſibus a Saracenis jam nimium vexatis paulo infenſiorem, eccleſias quaſdam abſtuliſſe violenter, quas ipſis poſtmodum reſtitutas eſſe tradit Barralis in vita Guarini abbatis. Porro cum huic concilio præeſſet Bernardus Arelatenſis præſul, Arelate fuiſſe celebratum conjicimus. Chronol. Lirin.

§. III.

OBSERVATIONES ECCLESIASTICÆ.

De Romanis pontificibus.

33. Etſi paucas admodum toto hoc tomo edidimus ſummorum pontificum epiſtolas, ipſis tamen ineſt gravitas tanta propter ipſam ſedis dignitatem, tantaque auctoritas, ut vix quidquam conferat magis, cum illuſtrandæ hiſtoriæ eccleſiaſticæ, tum diſciplinæ, moribuſque informandis. Laudavimus jam ſuperius de concilio Moguntino agentes, Nicolai primi epiſtolam ad epiſcopos Germaniæ. Quis vero hic non mirabitur, quam præclaras hac epiſtola, parricidis, fratricidiſque pœnitentibus leges præſcribat. *De parricidis & fratricidis*, inquit, *præcipimus, ut per unius anni circulum ante fores baſilicæ orantes Domini clementiam perſeverent. Completo vero anni circulo, introducantur eccleſiam, tamen inter audientes, uſque dum unius anni ſpatium finiatur, flent* (ubi vides perſeveraſſe adhuc in eccleſia medio nono ſæculo varios pœnitentium gradus, flentium, audientium, &c.) *cum ad miſſarum ſolemnia, vel ad alia audire officia venerint. His ita peractis, ſi pœnitentiæ fructus in eis conſpiciuntur, corporis & ſanguinis Domini noſtri* JESU-CHRISTI *participes fiant, ut deſperantiæ non indurentur caligine. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ illorum, vinum atque pulmentum ſumere non præſumant, niſi tres per hebdomadam dies. Jejunent autem uſque ad nonam diei horam quotidie, exceptis feſtis diebus atque Dominicis. Arma gerere non audeant vel ſumere, niſi contra paganos, & ubicumque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, ſed pedeſtri more proficiſci ſtudeant.* Alia tamen ſolebat olim fratricidis imponi pœnitentia. Jubebantur illi ferreis vinculis conſtricti, vitam conterere omnem peregrinando, ut qui culpæ Cain eſſent rei, Cain ſupplicium ſubirent. Varia hujuſmodi pœnitentiæ retulimus exempla lib. 1. de antiquis eccleſiæ ritibus; quibus accedit W. Scireburnenſis antiſtitis encyclica epiſtola ad univerſos eccleſiæ epiſcopos hic edita pag. 354. Sed improbata tandem fuit in concilio Moguntino anni 847. canone 20.

Nicolai I. papæ leges de parricidis & fratricidis pœnitentibus.

Cap. 6. art. 4. num. 2.

34. Singulare vero illud videtur nec leviter prætermittendum, quod eadem definit epiſtola Nicolaus de conſanguinitatis gradibus matrimonium dirimentibus. Contrahi quidem minime poterat tempore S. Gregorii inter eos qui ſeptimo cognationis gradu jungerentur, eamque legis ſeveritatem gradum uſque quartum temperaverat ſummus pontifex in gratiam tantummodo Anglorum recens ad fidem converſorum, idque ad tempus. Germanis recens

De conſanguinitatis gradibus matrimonium dirimentibus.

Digitized by Google

itidem converſis, Gregorii exemplo, æque permiſerat S. Bonifacius, *ut poſt quartam generationem jungantur*, quod hactenus invaluit. Verum Nicolaus Germanos ipſos ne hac quidem indulgentia voluit deinceps gaudere, reſciſſo quippe Abbonis matrimonio, quod inter affines quarto gradu conjunctos contractum fuerat, hæc ſubjungit. *Et hoc vobis interrogantibus ſtatuimus, ut nulli liceat Chriſtiano de propria conſanguinitate ſive cognatione uxorem accipere, uſque dum generatio recordatur, cognoſcitur, aut memoria retinetur.* Ubi quoſcumque conſanguinitatis gradus a contrahendo matrimonio excludit: quod clare enuntiat paulo poſt hæc ſubjungens. *Nos autem generationum in hac numerum non definimus, ſed, ut ſupra retulimus, incunctanter obſervare monemus.*

35. Omnes quidem Romanorum pontificum epiſtolæ ad informandos fidelium mores conſpirare videntur, ſed id præſertim elucet in præclara illa epiſtola Urbani papæ ſecundi ad Beringerum S. Laurentii Leodienſis abbatem pag. 553. in qua quot verba, tot mirari licet oracula; quot legeris periodos, tot ſcintillas excuſſeris, quibus ardens excitetur deſiderium patiendi, tuendique ſummo etiam in diſcrimine veritatem. Pulſus fuerat e proprio monaſterio abbas piiſſimus, locumque ejus immeritus Wolbodo, numerata Otberto Leodienſi epiſcopo pecunia, occupabat. Vexationem hanc ut æquo animo toleraret, epiſtolam ad eum ſuam ita orditur Urbanus: *Gratias agimus Deo pro vobis in gratia Dei quæ data eſt vobis, qui in hoc malo tempore, cum omnis pene Gallia erroris caligine jacet immerſa, oculos mentis veſtræ ad cognitionem veritatis illuminavit, ut ad amorem juſtitiæ & catholicæ fidei defenſionem igne ſui ſpiritus cor veſtrum accendat. Gratias illi, qui vos præclaro calice gratiæ ſuæ inebriavit, & ſpiritum Domini in ratione veſtra ferventem, ad tolerantiam multiplicis injuriæ paratum reddit, & ad perferendos labores & pericula pro defenſione veritatis excitavit. Quod Dei munus ſpeciale eſſe non dubitamus, qui provida diſpenſationis ſuæ gratia electos ſuos perſecutionis tempore utiliter probat & diſcutit; ſed ne penitus aberrent, aut labefacti funditus dejiciantur, potentia virtutis ſuæ ſuſtentat.* Et poſt pauca. *Nunc ergo devotionem veſtram pietas divina inſpexit, ac tandem majeſtas excelſa dignatur, ut pro eo patiamini, qui pro veſtra gloria crucis ignominiam non erubuit. Huic tanto cœleſtis gratiæ beneficio prudentia veſtra debet reſpondere aliquid, & calice ſalutari gratanter accepto, gloriam & honorem æterni regis quærere, & in omni vitæ veſtræ ſtatu nomen ejus, qui vobis tribuit intellectum, invocare, laudare, benedicere, magnificare.* Denique ſub finem ita concludit, *Vos autem, frater cariſſime, gaudete, quia rex Iſraël filium ſuum vult ſuper flumina Babylonis ſedere & flere, & ad reditum in terram promiſſionis libero cordis affectu ſuſpirare, non in ipſis fluminibus & ſtudiis ſæcularibus implicitum interire. Summa noſtræ voluntatis eſt, ut teneat prudentia veſtra, quod ratio perſuadet, ſcriptura divina teſtatur, ſanctæ religionis ordo requirit, martyrum ſanguis inſinuat, mater noſtra, ſancta ſcilicet eccleſia præcipit & commendat.* VERITAS IPSA UT AD VERITATEM NOS CONVERTERET MORI VOLUIT, NIHILQUE ANIMAS NOSTRAS, NISI SOLA VERITAS A POTESTATE DIABOLI LIBERABIT.

Urbani II. præclara hortatio ad Beringerum abbatem.

36. Aliam proferimus ejuſdem Urbani II. epiſtolam ad archiepiſcopum Salzburgenſem alioſque Germaniæ antiſtites, in qua & certiores eos facit promotum ſe ad pontificatum fuiſſe, & promotionis modum accuratiſſime exponit. Aliam item ejuſdem argumenti ad S. Hugonem Cluniacenſem abbatem evulgavit Mabillonius in Annalibus Benedictinis: ſed & accuratam ſatis electionis ejus hiſtoricam narrationem chronico ſuo Caſinenſi inſeruit Petrus diaconus. Ex quibus tribus ſcriptis plurima hic videntur obſervanda, quæ prætermittere non poſſumus. Primo poſt exceſſum Victoris papæ tertii, qui Victor XVI. calendas Octobris Caſini mortuus ſepultuſque eſt, non fuiſſe ſtatim electum Urbanum ſecundum, ſed antea vacaſſe per ſex menſes

Pag. 510.

Obſervata in Urbani II. electione.

Digitized by Google

apoſtolicam ſedem, idque defectu libertatis, miſcentibus omnia ſchiſmaticis. Secundo non Romæ, ubi tum ſchiſmatici plurimum poterant, electum fuiſſe; ſed Terracinæ, ut procul ab Urbis motibus liberior creandi pontificis facultas eſſet. Tertio electioni præmiſſum fuiſſe, id quod in omnibus epiſcoporum creationibus obſervari mos erat, jejunium triduanum. Quarto nullum in ea locum habuiſſe imperatorem, ſed neque eſſe conſultum, cum tamen in electione Romanorum pontificum ſumma fuiſſet hactenus imperatorum auctoritas: quæ certe tanta erat, ut Gregorii magni ævo, nullus, niſi accedente imperatoris conſenſu, ordinaretur Romanis epiſcopus. Quin & Adrianus papa beneficiorum a Carolo magno acceptorum memor, convocata Romæ ſynodo epiſcoporum CLIII. tradidit illi omnium aſſenſu *jus & poteſtatem eligendi pontificem & ordinandi apoſtolicam ſedem*, uti ſcribit Anaſtaſius: quamquam nec Carolus ipſe, nec Ludovicus-Pius filius ejus privilegio hoc uti voluere; ſed cum Sergius II. poſt Gregorii IV. mortem creatus fuiſſet, non expectata imperatoris auctoritate, *Lotharius filium ſuum Ludovicum cum Drogone Mediomatricorum epiſcopo Romam dirigit, acturos ne deinceps, decedente apoſtolico, quiſquam illic præter ſui juſſionem miſſorumque ſuorum præſentiam ordinaretur Antiſtes*, uti habent Annales Bertiniani ad annum 844. qui mos viguit ad Adrianum III. qui edicto vetuit ne deinceps in approbando & ordinando pontifice expectaretur imperatoris auctoritas: cui tamen edicto minime paruit Otto magnus, cum ſibi poſteriſque ſuis jus ſummum in electione pontificia arrogarit; quos propterea divinitus punitos cenſet Humbertus cardinalis lib. 3. adverſus ſimoniacos cap. 15. *Si quidem Ottones*, inquit, *præ omnibus ante ſe regibus ſacerdotalis officii præſumtores, vix attigere tertiam generationem.* Sed & anno adhuc 1059. Nicolaus papa II. in concilio Romano 113. epiſcoporum decrevit, ut in creatione Romani pontificis *eligatur de ipſius eccleſiæ gremio, ſi reperitur idoneus; vel ſi de ipſa non invenitur, ex alia aſſumatur, ſalvo debito honore & reverentia dilecti filii noſtri Henrici, qui inpræſentiarum rex habetur & futurus, Deo concedente, ſperatur.* Quod quidem Petrus Damiani docet ita intelligendum, ut facta electione ſuſpendatur ordinatio *uſque dum regiæ celſitudinis conſulatur auctoritas, niſi periculum immineat, quod rem quantocius accelerare compellat.* Nulla vero in electione Urbani II. habita eſt Henrici imperatoris ratio, utpote qui ſchiſmatis auctor & fautor, ab eccleſiæ gremio ſegregatus erat. Quinto obſervandum etiam cum Petro diacono requiſita fuiſſe hac in electione cardinalium abſentium, clericorum Romanæ eccleſiæ populique ſuffragia. *Tandem itaque rurſum undique coadunati*, inquit, *una cum abbate noſtro Oderiſio, miſerunt litteras Romanis clericis & laicis S. Petri fidelibus, ut quotquot ex eis poſſent, prima hebdomada quadrageſimæ Terracinam venirent: quotquot vero non poſſent, aſſenſum ſuum in perſona, quam ipſi concordi voto eligerent propriis litteris repræſentarent.* Sexto non modo Romanos, ſed & vicinos præſules electioni interfuiſſe, votaque ſua dediſſe. Addit quippe Petrus diaconus miſſas æque fuiſſe *litteras univerſis circumquaque per Campaniam, Principatum atque Apuliam manentibus epiſcopis atque abbatibus, ut quicumque poſſent, abſque canonica excuſatione per ſeipſos ad prædictum locum & tempus occurrerent, non autem valentes, aut per idoneas aut certe per litteras conſenſum ſuum tranſmittere perſtuderent.* Idem in electione Calixti II. eſſe obſervatum teſtatur Willelmus Malmeſburienſis lib. 5. de rebus geſtis Anglorum. *Cardinales*, inquit, *qui cum Gelaſio venerant*, SIMULQUE OMNIS ECCLESIA CISALPINA *Guidonem archiepiſcopum Viennenſem grandi paratu levantes, Calixtum vocaverunt.* Septimo definiri vix poſſe ex prædictis tribus monumentis eligentium numerum. Aſſerit enim Petrus diaconus adfuiſſe electioni præter epiſcopos & cardinales Romanos atque Orderiſium abbatem, archiepiſcopos & epiſcopos abbateſque quadra-

Theſ. Anecd. tom. v.

Epiſt. 20. lib. 1.

Chron. Caſin. lib. 4. cap. 2.

De Calixti II. electione.

Digitized by Google

ginta diverſis ex locis. Contra vero Urbanus ipſe epiſtola a nobis edita præſules dumtaxat unum & viginti abbateſque quatuor recenſet, & epiſtola ad S. Hugonem abbatem Cluniacenſem epiſcopos tantum ſexdecim cum quatuor abbatibus. At mendum credimus hacce in epiſtola irrepſiſſe, ſcriptoremque oſcitantem, XVI. pro XXI. ſcripſiſſe poſito ſcilicet numero V. pro X. Octavo denique obſervandum eſt cardinales ſingulos ſua ſeorſim vota pro ordinis gradu protuliſſe, epiſcopos ſeorſim, preſbyteros ſeorſim, diaconos ſeorſim & populum ſeorſim. Nam Benedictus Urbis præfectus *omnium fidelium laicorum* ſuffragia tulit, Oderiſius abbas *omnium diaconorum*, & R. hoc eſt Reinerius cardinalis preſbyter tituli S. Clementis, *omnium cardinalium*, ſcilicet preſbyterorum, (ubi etiam erravit memoratus jam ſcriptor epiſtolæ Urbani ad S. Hugonem, appoſito P. pro R. & in fine epiſtolæ adſcripto menſe Maio pro Martio.) Et certe is videtur electionis ordo ſtatutus in concilio Romano anni 1059. decernente Nicolao papa II. ut *obeunte hujus Romanæ univerſalis eccleſiæ pontifice, in primis cardinales epiſcopi diligentiſſime ſimul de electione tractantes, mox ipſi ceteros cardinales adhibeant, ſicque reliquus clerus & populus ad conſenſum accedat.* Id quod magis elucet in creatione Calixti papæ II. Is quippe defuncto Cluniaci Gelaſio II. ipſius deceſſore, ſepulturæque tradito, a paucis qui cum pontifice ibi tum reperti ſunt cardinalibus, clericis & laicis, electus ſtatim fuit; quibus acceſſerunt cardinalium Romæ tunc agentium ſuffragia, qui ſinguli pro ratione ſui ordinis ſua ſeparatim vota miſerunt, ſcriptis totidem litteris, quas omnes hactenus traditas oblivioni pulvereque obſitas emittimus hic in lucem, epiſtolas ſcilicet duas epiſcoporum cardinalium quibus Calixti papæ creationem approbant, tertiam preſbyterorum cardinalium, quartam diaconorum, quintam denique omnium ſimul cardinalium univerſique cleri Romani creationem eamdem ſuo chyrographo aſſerentis, cui epiſtolæ minores etiam clerici, *Vincentius & Johannes exorciſtæ, Paulus lector, Nicolaus & Alexius Oſtiarii* ſubſcribunt. Atque ita electioni Gregorii papæ VII. interfuerunt non cardinales modo, ſed ceteri etiam clerici, *acolythi, ſubdiaconi, diaconi, preſbyteri . . . . præſentibus etiam abbatibus & monachis, conſentientibus turbis utriuſque ſexus & acclamantibus.*

Infra pag. 644.

Calixti II. promotio finem ſchiſmati dedit.

37. Illud autem in electione Calixti notatu dignum eſt, quod non catholici modo ſed & ipſi ſchiſmatici, quos hæreticos tum vocabant, ſuo illam calculo approbarint. Sic enim illi in epiſtola ad Calixtum ipſum data, quam e tenebris erutam nunc primum proferimus in lucem pag. 649. *Etſi litteræ electionis veſtræ ad nos non pervenerint, ea tamen nobis manifeſtata, gaviſi ſumus, orantes Deum, ut ſi quid minus in ea eſt, gratia ipſius benigna vobis & nobis impleat. Nos quod jam per ſeptennium plurimum fatigati pro catholicæ veritatis confeſſione, vix jam valentes ſufficere, poſtulamus per Dei miſericordiam reſpirare. Verum quia id in vobis obtinere poſſe Deum credimus, electionem veſtram, quam neque lepra Simonis, neque tumor ambitionis infecit, tamquam a Deo datam amplectimur.* Et ſub finem: *Electionem veſtram ſecundum votum quod ſemper habuimus, collaudantes amplectimur, ſperantes omnem maculam hæreſis per ſanctum ſtudium veſtrum in eccleſia Romana propelli: unde noſtra ſuſcitata diligentia, electioni veſtræ, eamdem confirmantes, ſubſcribimus tanto quidem devotius, quanto puriorem eſſe per Dei gratiam confidimus.*

38. Ex his verbis colligimus Calixti papæ electionem, quod nullus hactenus obſervavit, ſchiſmati finem impoſuiſſe. Et certe *Galli* ſtatim *& rex Anglorum cum pontifice Cantuariorum in Calixtum ſe tranſtulerunt, & eum, ſpreto Gregorio, pro apoſtolico ſuſceperunt*, uti ſcribit Eadmerus. Imperator vero præcipuus ſchiſmatis auctor, qui tum Romæ verſabatur, audita novi pontificis creatione, non potuit non agnoſcere in eo ſuum ſanguinem, erat quippe

Digitized by Google

Calixto conſanguinitate conjunctus, Romamque deſeruit; motus aliunde anathemate quo tum in concilio Colonienſi, tum etiam in Fritiſlarienſi per-cuſſus fuerat abs Cunone epiſcopo Præneſtino, qui Cuno Gelaſii legatum his in partibus etiam tum agebat: timens inſuper colloquium quod Wir-ſeburgi ad eum e throno deturbandum meditabantur imperii proceres, ge-*neralem fieri apud Triburim conventum* aſſenſit, ubi de omnibus quæ ſibimet im-ponerentur, juxta ſenatuſconſultum *ſe ſatisfacturum ſpopondit.* Ipſa ſunt verba abbatis Urſpergenſis, quæ ex chronico noſtro Saxonico ſuo more exſcripſit. Jam deſertus infelix Burdinus, cum nec Romæ ſibi tuto eſſe adverteret, Urbe aufugiens, Sutrium evolavit, utinam in optimi patris Calixti ſinum, muni-tioneque ſe continuit. Eo cum exercitu accedit Calixtus, Sutrinenſes Burdi-num dedunt exponendum ludibrio, ac tandem in Cavenſi monaſterio ad pœ-nitentiam recludendum. Ejus defenſionem tomo tertio Miſcellaneorum ſuſ-cipere videtur Stephanus Baluzius, ubi aſſerit Callixtum, *collecto in Gallia exer-citu, in Italiam* profectum, *imperatorem Roma decedere* compuliſſe, contra hu-jus ævi ſcriptorum fidem, qui longe antequam Italiam intrare cogitaret Ca-lixtus, imperatorem Urbe diſceſſiſſe tradunt. Sed exercitum in Gallia col-lectum a Calixto fuiſſe adverſus imperatorem, nemo unus hactenus litteris mandavit.

39. De Paſchali papa II. Urbani II. ſucceſſore ſuperius egimus, ubi de concilio Capuano. Hunc pontificatum ſumma cum gloria adminiſtraſſe nemo ſane infi-ciabitur, idque perſuadent editæ a nobis aliquot ejus epiſtolæ, vigorem vere apoſtolicum ſpirantes. Quod ſi poſt devoratas per menſes duos carceris ærum-nas, tædio tandem victus, inveſtituras imperatori ceſſit; quidquid id culpæ eſt, ſane condonandum eſt homini pacis ſpecie decepto, qui ſibi deinde redditus, facti pœnitens, peccatum abunde emendavit, atque *ut fortis athleta poſt vulnera poſt cruores ſurgit acerbior, & cautius poſtmodum ictus excipere & fortius reddere conſuevit,* inquit, Hildebertus Turonenſis præſul ad amicum. Pervagata quidem ſententia eſt eum anno ſequenti v. calendas Aprilis La-teranenſe celebraſſe concilium, in quo pactionem cum imperatore factam, immo imperatoris violentia extortam revocaverit. Verum pontificem pœni-tentia motum, rem ad id temporis extraxiſſe quis credat? Certe reclamat epiſtola Friderici Leodienſis a nobis edita, reclamat Hildebertus, cujus hæc de Paſchali verba ſunt: *Liber factus, quod ante reciderat reſarcivit.* Coacto quippe Capuæ concilio, conceſſum imperatori privilegium pro pravilegio habendum eſſe declaravit. Addit Hildebertus: *Renuntians omnibus ad ſecreta migravit,* quod clarius enunciat Sugerius in vita Ludovici VI. *Ad eremum confugit, moramque ibidem perpetuam feciſſet, ſi univerſalis eccleſiæ & Romanorum violen-tia coactum non reduxiſſet.* Quam religioſe poſtea ac fortiter ſe geſſerit teſtan-tur quotquot de ipſo ſcripſere ævi illius auctores, teſtatur & Fridericus Colonienſis epiſtola ad epiſcopos & cardinales ad electionem futuri poſt eum pontificis congregatos. *Nihil*, inquit, *triſtius in hac calamitate pertulimus, quam quod deſolati ſumus a ſanctiſſimi patris noſtri apoſtolici catholica conſolatione: quia ipſe erat qui veſtiebat non coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta cultui noſtro patientiæ & caritatis, ſeipſum præbens nobis exemplum, & ſanæ doctrinæ catholicum inculcans argumentum. Sed quomodo conſummato curſu, fide ſervata, vocatus eſt ad juſtitiæ coronam apud Deum repoſitam, vos ſereniſſimi patres, ſanctam ne deſeratis eccleſiam, ſed ejus imitantes veſtigia, omnes qui veſtram libertatem imminuere ten-taverint damnate ſententia.* Hæc Fridericus cujus epiſtolam hoc tomo inte-gram proferimus pag. 641.

De Paſchali II. papa.

Epiſt. 22. lib. 2. novæ edit.

40. Eodem ſæculo ſedem apoſtolicam ſanctis moribus ac pia ſollicitudine ornabat Eugenius III. S. Bernardi abbatis olim diſcipulus, qui tametſi pon-

Eugenius III. patres Græcos in Latinum

Digitized by Google

ſermonem transferri curat.

ficatum habuit variis exagitatum turbis, tamen medias inter procellas inconcuſſo animo ſtetit, & quo magis deformatæ afflictæque res videbantur, eo acrius ad fulciendas diſciplinæ ruinas incubuit. Quod ejus ævo Latina prodierint opuſcula quædam patrum Græcorum, hoc ejus vigilantiæ & curis, hoc traditionis retinendæ ſtudio debemus acceptum. Homilias S. Chryſoſtomi in Matthæum ejus juſſu latinitate donatas eſſe, teſtis eſt Burgundio Piſanus judex, in eo quem eidem interpretationi præmiſit prologo, quemque in hoc ipſo tomo repræſentamus pag. 817. prima hæc ejus verba ſunt. *Cum B. Johannis Chryſoſtomi ſuper evangelium S. Matthæi duæ expoſitiones, ut pote ab eo conditæ proferrentur, & nulla earum debito fine integra expleta eſſe perhiberetur, dominus papa* EUGENIUS III. *vir per omnia diligentiſſimus, ceu omnium pater communi orbis terrarum utilitati invigilans, prædictas congruæ conſummationi tradere ſatagebat. Verum quia citra mare inopia exemplarium effectui mancipare hoc minime poterat, ad tranſmarinas ſtatuit dirigere partes. Ad Antiochenum igitur patriarcham ſcribens, quod prædictis commentationibus deerat, ejus interventu ab aliquo interprete ſuppleri admonebat. Ipſe autem ſive deſidia, ſive inſcitia interpretum, ignoro, hoc minime complens, expoſitionem ejuſdem S. Johannis ſuper eumdem evangeliſtam Græcis litteris ſcriptam eidem ſummo pontifici mittere curavit: quam cum præſul ille accepiſſet, mihi Burgundioni judici ſuo, natione Piſano, id idem mea enucleatione perficiendum commiſit . . . . . . mandatis ejus obtemperare ſummo niſu propoſui, ac præter ſpem brevi temporis ſpatio, divina favente gratia, ſeptem ferme menſium intercapedine integrum id opus de Græco in Latinum fideliter tanſtuli ſermonem.* Et poſt prologum: *Domino papa Eugenio præcipiente, peccator Burgundius judex, de civitate Piſana, tranſtulit hunc librum de Græco in Latinum ſermonem evangelii ſecundum Matthæum per nonaginta homilias S. Johannis Chryſoſtomi expoſitionem. . . . continentem.* Præter has homilias Latino etiam ſermone donavit Chryſoſtomi ejuſdem explanationem in Johannem, & S. Gregorii Nyſſeni librum de natura hominis, cujus præfationes edidimus hic pag. 817. Sed & eruditus vir pater Michael *le Quien* ordinis Prædicatorum decus & ornamentum teſtatur, eumdem Burgundionem juſſu etiam Eugenii III. S. Johannis Damaſceni opera e Græco in Latinum convertiſſe. His adde tres dialogorum libros Anſelmi Havelbergenſis epiſcopi adverſus Græcos Spicilegii tomo XIII. editos, quos ille jubente Eugenio conſcripſit, ipſique nuncupavit, in quibus ſe cum Græcis præſente Burgundione utriuſque linguæ ſatis perito diſputaſſe teſtatur.

§ IV.

OBSERVATIONES ECCLESIASTICÆ.

De epiſcopis.

De Baſino archiepiſcopo Trevirenſi.

41. A ſummis pontificibus gradum facimus ad epiſcopos, quorum hic agmen ducet S. BASINUS Trevirenſis antiſtes. Primis ille annis in cœnobio S. Maximini vitæ monaſticæ nomen dederat. Deinde factus abbas, monachorum celebri congregationi aliquot annis ſumma cum ſua laude præfuit; poſtea Numeriano Trevirenſi archiepiſcopo ſuffectus, cum eccleſiam ſibi commiſſam præclare adminiſtraſſet, ſedem ſuam Liutwino nepoti, ſeu ſororis filio, & ipſi monacho tranſtulit, & quidem, ſi Browero credimus, oppreſſus morte. Sic enim vir eruditus in Annalibus Trevirenſibus ad annum 697. *Cum apud Treviros D. Willebrordus degeret, monaſterium novem circiter ab urbe paſſuum millia, in Suræ fluvii ripa, Irminæ provocatus liberalitate, condere in primis optabat, & rebus neceſſariis ad uſum habitationemque cœnobitarum inſtruere.*

Digitized by Google

Hujus rei non parum adjumento futurus ſperabatur Baſinus epiſcopus, ſed morte oppreſſus, nihil præter optimam voluntatem, quam moriens reliquerat, ad inchoatum Wilbrordo perficiendum opus offerre potuit. Inter hæc Trevirenſis eccleſia paſtore viduata .... decernit ſe Liutvvino, quem Leodvvinum appellavere veteres, ſpectatæ virtutis & prudentiæ viro tradere, eique gregem commendare ſuum. Browero præiverat auctor hiſtoriæ Trevirenſis tomo XII. Spicilegii editæ, apud quem hæc lego: *Liutvvinus ..... defuncto avunculo ſuo Baſino epicopo ſucceſſit.* Verum diploma S. Irminæ Horreenſis abbatiſſæ, pro monaſterio Epternacenſi Miræus protulit, cum in libro 2. diplomatum Belgicorum, tum in notitia eccleſiarum Belgii, quod clare demonſtrat Liutwino ad infulas aſſumto, Baſinum ſupervixiſſe. Ambo ſiquidem epiſcopi ſuo corroborant chirographo S. Irminæ donationem. Quæ cum Miræus advertiſſet, jecit Luitwinum ab avunculo Baſino epiſcopum ordinatum eſſe, qui gentiles ad Chriſtianam fidem adduceret; quem ad finem ſolebant his temporibus epiſcopi quidam creari. Melius Mabillonius, Baſinum abdicato epiſcopatu, ad Trevirenſe S. Maximini ſuæ primæ profeſſionis monaſterium ſe recepiſſe, ut ibidem liber ab omnibus curis rerum divinarum contemplationi operam daret. Verum quamdiu poſt quartum Childeberti ſecundi annum ſanctus antiſtites ſupervixerit, nullus hactenus potuit definire. Hic vero duo alia occurent S. Irminæ diplomata monaſterio etiam Epternacenſi data, alterum quarto Childeberti anno, alterum decimo, quibus uterque epiſcopus Baſinus & Liutwinus ſubſcribunt, proindeque Baſinum nullus ibit inficias decimum ſaltem Childeberti annum hoc eſt Chriſti 704 attigiſſe.

42. Eamdem ſedem Trevirenſem occupabat ſæculo XII. HILLINUS vir præſtantiſſimus, quem Otto Friſingenſis tamquam virum litteratum & prudentem multis verbis commendavit, commendat & pluribus Browerus, qui acta ejus ab ipſis unguiculis, ut aiunt, proſequitur, auctoritate fretus monumentorum Trevirenſium ſcriptorumque veterum: ſed genus ejus exprimi nuſquam queritur vir eruditus. *Adoleſcens*, inquit, *neque enim genus ejus in actis exprimitur, Gallias diſciplinæ cauſa luſtravit.* Verum Hillinum ex antiqua progenie dominorum de Falemannia in pago Leodienſi nobile genus duxiſſe diſerte exprimit diploma Henrici Leodienſis epiſcopi pro monaſterio Walciodorenſi a nobis editum hoc tomo, ubi legitur *Anſelmus de Falemannia utraque linea generoſi ſanguinis ingenuus, domini Hillini Trevirorum venerabilis archiepiſcopi carne germanus, Anſelmi & Godefridi pater, quartam partem* eccleſiæ de Falemannia dediſſe Walciodoro. *Acta anno Domini* MCLXIII. Jam notum eſt quam celebres tum eſſent & ex antiquo domini de Falemannia. Certe Widricus de Falemannia, qui in carta de tranſlatione corporis S. Eloquii in Walciodorenſe cœnobium memoratur, *nobiliſſimus* ibi appellatur. Obſervandumque eſt eadem in carta, hunc ipſum coram Eilberto comite Walciodori fundatore tradidiſſe de allodio ſuo Falemannia ſingulis annis, dimidium ceræ de unaquaque domo, & dimidium denarium. *Actum Walciodori* VII. *idus Octobris anno ab incarnatione Domini 946.*

De Hillino Trevirenſi. Lib. 2. pag. 4.

43. Metropoli Trevirenſi tres ſubſunt ſuffraganei Metenſis, Virdunenſis, & Tullenſis antiſtites. Metenſem eccleſiam decorabat ſub finem ſæculi XI. Vir catholicæ unitatis retinentiſſimus Herimannus epiſcopus, quem *catholicæ fidei lucernam & angelorum concivem* appellat Urbanus II. in epiſtola ad Lanzonem & Rodulphum abbates & Adalberonem primicerium, hic edita pag. 529. qua ratam habet factam de ipſius ſucceſſore electionem, permittitque ut a quovis catholico conſecretur epiſcopo, ea tamen cautione, ut diligentius inquireret, *utrum per manum Trevirenſis illius archiepiſcopi (Engelberti procul dubio) ſimoniace fuerit in diaconem ordinatus*, quod ſi ordinatus ita fuerit, præcipit ſum-

De Burchardo Metenſi epiſcopo.

mus pontifex, *ut eoſdem ordines ab aliquo ſortiatur epiſcopo catholico.* Quiſnam fuerit epiſcopus ille Herimanni ſucceſſor reticet Urbanus, at Burchardum *hunc* appellat Albericus in chronico ad annum MXC. *Herimannus epiſcopus*, inquit, *permiſſu imperatoris a Metenſibus urbe receptus, dum poſt prandium liberaliter celebratum, in lecto ſe reclinaſſet, mortuus invenitur. Succedit ei Burchardus præpoſitus Trevirenſis*, quem ab erudito Meurſio epiſcopo Madaurenſi miramur prætermiſſum eſſe in ea, quam ſatis accurate ſcripſit, hiſtoria Mentenſium epiſcoporum. Alberico ſuccinit auctor hiſtoriæ Andaginenſis S. Huberti monaſterii, quam brevi committimus prælo, his verbis: *Interea Metenſis eccleſia viduata Herimanno venerabili pontifice, elegit ſibi epiſcopum ordinandum Burchardum præpoſitum Trevirenſis eccleſiæ, qui ſine conſenſu Henrici regis in civitate ſuſceptus, cum a Trevirenſi pontifice benedici vitaret, eo quod ille Wiberto, ipſe vero Urbano conſentiret, evocavit ad ſe conſecrandum Hugonem archiepiſcopum Lugdunenſium & legatum eccleſiæ Romæ. Hugo ut erat devotus catholicæ fidei, Mediomatricum intrepidus acceſſit, quinque commitatus epiſcopis, Conſtantienſi, Madeſconenſi, Lingonenſi, Tullenſi, Virdunenſi, Jaronta quoque abbate Divionenſi.* Secutus videtur Meurſius chronicon vetus epiſcoporum Metenſium Spicilegii tomo VI. editum, cujus auctor mentionem nullam fecit Burchardi, ſed poſtquam *ceſſavit epiſcopatus multis annis*, Herimanno ſubjicit Popponem. Porro chronici hujus auctor tum temporis ſcribebat, cum ætate floreret Stephanus epiſcopus, qui anno MXX. ad Metenſes infulas aſſumtus eſt; atque adeo latere eum vix potuiſſet Burchardus, qui triginta ante annis aut circiter ſediſſet. Quapropter inclinat animus ut credam Burchardum binominem fuiſſe, eumdemque eſſe cum Poppone. Conjecturam hanc meam firmat idem auctor, cum ſubdit catholicos *Metenſes terrorem poſtponentes imperialem, ex eccleſia Trevirenſi domnum Popponem, perſonam nobilem catholicis conſentientem* elegiſſe *pontificem, celebrata conſecratione ipſius a legato apoſtolicæ ſedis*, quæ prorſus omnia in Burchardum æque ac in Popponem conveniunt. Et certe cum ſedes aliquot ſaltem annos vacaverit, & Popponi anno MCIV. ſubrogetur Adalbero in chronico S. Vincentii, ſi pro duobus epiſcopis habentur Burchardus & Poppo, neceſſe eſt utrumque uno demum anno, aut fere uno ſediſſe. Nec obſtat quod Albericus Burchardo ſubjiciat Popponem. Nam cum tardius is ſcripſerit, ejus auctoritas ſcriptori coævo præponderare non debet.

De Rothardo archiepiſcopo Moguntino.

44. De Rothardo archiepiſcopo Moguntino egimus jam, ubi de concilio Trecenſi. Hunc in exſilium ab Henrico imperatore pulſum eſſe, ob juratam apoſtolicæ ſedi fidem vulgo tradunt: verum cum ſchiſmaticus tum fuerit Rothardus, cum in exſilium abiit; ob perpetuam & conſtantem legitimo ſummo pontifici adhæſionem, ab imperatore pelli ſede minime potuit. Quod autem ſchiſmaticus aliquando fuerit, teſtem habemus Rothardum ipſum, in præclara illa quam edidimus pag. 604. epiſtola, qua clerum Halberſtadenſem hortatur, ut ſui exemplo ad eccleſiæ gremium redeat. Ipſiſſima ejus verba proferimus. *Cœleſti oraculo nos quoque admoniti, nobis ipſis renuntiavimus, & priorem noſtram vitam, ſi tamen vita eſt ad mortem ducens, jam pridem condemnantes in eccleſiæ unitate renati, novam vitam in Chriſto ducimus, ob maledicta & detractiones in eccleſia Dei lepra perfuſi extra caſtra ſeorſum a populo manſimus. Nunc autem hyſſopo humilitatis & ſanctificante pœnitentiæ aqua per manum magni ſacerdotis mundati, in caſtris Domini militamus*, &c. Quod vero diu etiam in ſchiſmate perſeveravit, ſatis ipſe tacitus ibidem indicat, quatriduano ſe Lazaro comparans exclamanſque: *Nemo nobis inſultet de ſepultura quatriduani.* Et in alia ad Paſchalem papam epiſtola apud Serrarium. *Eſt quod exiguitatem meam contriſtat, ſcilicet quod veſtræ ſanctitatis gratiam me perdidiſſe ſentio, & de ſinu miſericordiæ projectum eſſe intelligo, quem paterna clementia ex prodigo filio ſuſcepiſtis,*

Digitized by Google

piſtis, & epiſcopali dignitate confirmatis, & honore pallii in ſanctam eccleſiam provexiſtis. Cum ergo fuerit aliquando ſchiſmaticus, diuque in ſchiſmatis luto hæſerit Ruthardus, aliunde repetenda hujus exſilii cauſa eſt. Auctor eſt noſter chronographus Saxo nondum editus, voluntarium illud fuiſſe, commotumque adverſus imperatorem Ruthardum ob repetitas occiſorum Judæorum facultates, ſeſe una cum ſuis in Thuringiam recepiſſe, anno circiter MXCVIII. *Imperator Moguntia conſiſtens*, inquit ad hunc annum, *cum de facultatibus Judæorum interfectorum quæreret, & tam Rothardus quam conſanguinei de eiſdem pecuniis culparentur, commotus archiepiſcopus in Thuringiam ſe cum ſuis contulit.* Clades illa Judæorum Serrario aliunde nota, Moguntiæ facta fuerat ante biennium, belli ſacri occaſione, cujus ſcilicet apparatu fervebat eo tempore Germania omnis uti & Gallia. Tum enim vir quidam militaris, Emiconem vocant, earum partium quæ circa Rhenum ſunt comes, copias novæ hujus religionis ſpecie, ſed reipſa ductus avaritia ſpoliique ſtudio, collegit ex Rheni accolis, revelationibus ſe divinis excitatum jactitans, ut ulciſceretur Chriſtum in Judæis: ita fere laudatus auctor noſter, qui hac ipſa ætate florebat; hinc diſperſi paſſim Judæi in loca munitiora, eorum pars, quæ Moguntinum agrum inhabitabat, Moguntiam delata ad Ruthardum, opes quiſque ſuas uxoreſque & liberos ipſi commiſit, quos tamen ab Emicone eripere non valuit antiſtes; adeo ut nongentos una die primo oblatos furori trucidaverit. Jam Ruthardi fugam imperatorem, qui illorum opibus inhiabat, ægre admodum tuliſſe, » ex eodem ſcriptore colligitur, loco citato, ubi tradit, adjectos fuiſſe ejus » uſibus epiſcopii reditus, fugaciumque poſſeſſiones publicatas, diruta mœnia. Cum autem quibus male eſt, hi redire ad ſeſe & reſipere ſoleant, Ruthardus anguſtiis undique ſeptus, cœpit tum, uti credere eſt, in melius mutari: A ſchiſmatici imperatoris & Wiberti antipapæ caſtris ad Urbanum II. eumque legitimum papam tranſiit, eccleſiæque ſeſe redonavit. Paſſus eſt bonorum jacturam per annos octo, donec imperii ſceptro ab Henrico patre ad Henricum filium anno MCV. tranſlato, novus *rex Moguntiam venit, legatoſque in Thuringiam ad archiepiſcopum Ruthardum miſit, qui ad ſedem, cui per annos* VIII. *tyrannicam devitans rabiem, abfuerat, præſidio catholicorum deductus, maximo nobilis Moguntiæ tripudio cathedræ ſuæ reſtituitur.* Hæc porro cum ex epiſtola Rothardi a nobis edita, tum ex inedito chronico Saxonico eruta, neque hactenus ſatis cognita, viſum eſt paulo fuſius explicare.

44. Rothardo ſucceſſit in ſede Moguntina non minus ſinceræ in ſedem apoſtolicam obſervantiæ, quam dignitatis hæres Adalbertus, Henrici regis cancellarius, *primus inter primos ejus præcordialis conſiliarius*, uti loquitur Otto Friſingenſis lib. 7. cap. 14. quique ut habet abbas Urſpergenſis, *per omnia ſecundus a rege ſemper fuerat.* Is imperatori omnino devinctus, auctor aliquando fuerat ipſi, ut Paſchalem papam inveſtituras ſibi retinentem cuſtodiæ traderet. At vero poſt concilium Lateranenſe, damnato pravilegio, pravi conſilii & facti pœnitens, in errantem principem conſpirans, traditus & ipſe cuſtodiæ eſt annis quatuor, unde populi favore eductus, Coloniæ ab Ottone Bambergenſi præſule ſanctiſſimo conſecratus epiſcopus, bellum imperatori ſchiſmatico indixit, nec deſtitit, donec Calixto papæ reconciliaretur. Quantum autem in hanc reconciliationem laboraverit, declarat ipſe epiſtola ad Calixtum papam hic edita pag. 671. cujus verba hic nonnulla ſubjicere viſum eſt operæ pretium. *In multis & magnis perſecutionibus & anguſtiis hactenus poſiti, quotiens de perſona domini imperatoris ſcripſerimus veſtræ majeſtati quid vobis placeret, quid principes noſtri ſentirent, in qua, demum ſententia conveniſſent, non dubitamus recordari veſtræ diſcretionis beatitudinem, & in his omnibus per litteras & nuntios veſtros cognovimus circa hæc maxime ſemper verſari veſtræ pie-*

De Adalberto Moguntino.

tatis deſiderium, ut apoſtolica diſpenſatione veſtris potiſſimum diebus pax & concordia deſcenderent in univerſum mundum, ſi tamen eam pacem imperator daret & ſuſciperet, quod honorem Dei & matris eccleſiæ non obfuſcaret, acceptaque dominis ac patribus noſtris cardinalibus, qui in idipſum de latere veſtro ad nos miſſi ſunt, totius concilii & ingenii noſtri vires in hoc contraximus, ut tam generale bonum ad communem eccleſiæ & regni utilitatem non differretur ulterius. Sed quia tam imperium quam imperator tamquam hereditario quodam jure baculum & anulum poſſidere volebant, pro quibus univerſa laicorum multitudo imperii nos deſtructores inclamabat, nullo modo potuimus his imperatorem exuere, donec communi quique conſilio, cum his qui aderant fratribus & dominis cardinalibus huic periculo noſtro compatientibus, inde eccleſiæ cenſuram verentibus, & ob hoc vix nobis aſſentientibus . . . . omnes pariter ſuſtinuimus, quod in ipſius præſentia eccleſia debeat electionem facere, nihil in hoc ſtatuentes, nec pro hoc in aliquo quod abſit, apoſtolicis inſtitutis & canonicis traditionibus præjudicantes, &c. Ex quibus verbis conſtat Adalbertum pacis Calixtum papam inter & Henricum imperatorem compoſitæ ſequeſtrum præ ceteris fuiſſe, illataſque ſibi a principe injurias non tam ulciſci quam remunerare ſtuduiſſe, quippe qui cenſurarum vinculis eum ſolvit, a quo fuerat & ipſe in vincula conjectus.

De Henrico Paderbornenſi.

45. Eamdem quoque operam erga ſuffraganeos adhibuit. Supra vidimus Henricum Paderbornenſem antiſtitem in concilio Northuſano eccleſiæ reconciliatum fuiſſe abs Rothardo metropolitano: ea tamen lege, ut a pontificali abſtineret officio. Fecit illi copiam Paſchalis papa anno 1107. obeundi munia quæ ſui eſſent ordinis, uti ſcribit Gobelinus. At labente imperatore Henrico V. videtur & ipſe relapſus eſſe: id quod clare probat hæc ipſa Moguntini archipræſulis Adalberti epiſtola, quæ cum tardius noſtras in manus devenerit, nec ſuo potuerit ordine cudi, ſuum hic ſibi locum vindicat.

EPISTOLA ADALBERTI ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI Ad H. epiſcopum & canonicos Patherbornenſes.

A Dei miſericordia Moguntinenſis eccleſiæ archiepiſcopus & apoſtolicæ ſedis legatus . . . . . in Chriſto fratri & coepiſcopo H. Patherbrunenſis eccleſiæ . . . . Cognoſcentes pœnitentiam tuam . . . . . ac Dei miſericordia, ut opus bonum quod in te cœpit indeclinabiliter conſervare, & conſummare per ipſius gratiam ſtudeas, de cetero fideliter in obedientia ſanctæ matris eccleſiæ perſeverans, ex conſilio & diſpenſatione fratrum noſtrorum, in quorum conſpectu de tua cauſa deliberavimus, infirmitati tuæ indulgendum eſſe decrevimus, & pro temporis neceſſitate & propagandorum in eccleſia tua fidelium Chriſti ſalute, epiſcopalis officii adminiſtrationem tibi concedimus, in quo domni noſtri beatæ memoriæ papæ Paſchalis univerſalis eccleſiæ pontificis auctoritatem ſequentes, & nihil novi tamquam ex nobis in eccleſia Dei ſtatuentes, quæ tecum egit, & in quibus te reſtituit, rata habemus, & ſub teſtimonio fratrum noſtrorum epiſcoporum Colonienſis, Bavembergenſis, Corbeienſiſque abbatis facta præcipimus, ut apud te permaneant, ſine malevolorum ac detractorum injurioſa calumnia. Vobis autem omnibus cariſſimis dominis & fratribus noſtris in Chriſto & propter Chriſtum monendo præcipimus, præcipiendo monemus, ut a modo cum epiſcopo veſtro & ipſe vobiſcum, unum ſapiatis, invicem diligatis, quatenus in die meſſis illius ad aream dominicam manipulos juſtitiæ reportare valeatis. Tibi autem fratri in Chriſti viſceribus amplectendo, fraternæ caritatis affectu conſulimus, & auctoritate Dei & B. Petri & noſtra injungimus, ut fratres tuos paterna compaſſione nutrias, amplectaris, foveas, ſi qui infirmi & imbecilliores erunt, debita eis pietate condeſcendas, ſicque tibi commiſſis ovibus ſtudeas providere, ut in die Domini illud

Digitized by Google

fidelium ſervorum Euge *ovanter merearis audire. Omnes vos optamus in Domino valere, & fideliter perſeverare in unitate ſanctæ matris eccleſiæ.*

46. Quantum vero laboraverit Adalbertus, ut Cunonem Argentinenſem reduceret ad eccleſiæ gremium, pluribus diſſerere opus non eſt, cum ipſa ejus epiſtola ad Calixtum papam II. hic edita pag. 676. id aperte declaret. Fuerat hactenus Cuno, ait Adalbertus, *in obſequio regis aſſiduus*, atque *inter primos amicos imperatoris habebatur.* Spiræ comitiis anno 1108. celebratis adfuit, ibidemque anno 1111. exequiis Henrici Senioris, anno vero 1113. Wormatiæ ſanctum paſcha cum eo celebravit, uti colligitur ex diplomate monachis S. Maximini dato, comes denique imperatoris individuus, nihil fecit reliqui, quo ſe apud ipſum poneret in gratia, quippe quem vel etiam errantem & ſchiſmati addictum ſequi non erubuit. Quid jam ad hæc Adalbertus? *Sæpe*, inquit, *eum monuimus, ut eccleſiæ Dei obediret, & ut hac via magis proficeremus, canonicis ut ab ejus errore recederent, & ad unitatem pacis Chriſti redirent, multotiens ſcripſimus.* Neque ſane frequentes illæ præſulis optimi commonitiones fruſtra fuere, ſubdit enim, *frater noſter Cono Argentinenſis epiſcopus ſtatim poſt Remenſe concilium miſericordiam poſtulavit, & a cardinali ſanctæ Romanæ eccleſiæ abſolutionem recepit. . . . . Poſtquam autem abſolutus fuit epiſcopus, corde & corpore ab imperatore ſe ſubtraxit, & in ſervitio ac fidelitate eccleſiæ, utcumque injuſtus & peccator, fidelis tamen & utilis veritatis aſſertor permanſit.* Cum vero hac occaſione gravi eum odio inſectaretur Henricus, ſpoliatumque omnibus civitate depuliſſet, Calixto papæ ſcripſit Adalbertus in gratiam ipſius, *non tamen ideo*, inquit, *ut injuſtitiam epiſcopi ſtudeamus defendere vel approbare*; quæ verba haud obſcure indicant non uno ſchiſmatis crimine notatum fuiſſe Cunonem, & revera non multo poſt, hoc eſt anno 1123. ob Bertoldi ducis necem, cui aſſenſum præbuerat, exauctoratus legitur in chronico Saxonico. *Cono Stratburgenſis epiſcopus ſolo nomine, quia in nece Bertoldi ducis conſentit, ab epiſcopatu deponitur.* Unde emendandi ſunt ſcriptores nonnulli, qui mortem ejus ad hunc annum referunt, niſi aliunde conſtet eum hoc ipſo anno eſſe defunctum.

De Cunone Argentino.

Vid. Infr. p. 632.

47. His quædam ſubjicere juvat de Rainhardo Halberſtadenſi epiſcopo, qui & ipſe Moguntini archiepiſcopi ſuffraganeus erat. Hunc anno 1107. electum atque inauguratum fuiſſe ab Adalberto tradit chronicon Halberſtadienſe: verum tota errat via. Nam conſtat ordinatum eſſe a Ruthardo 11. calendas Aprilis, non vero ab Adalberto, qui tum cancellarius Henrici regis erat, tardiuſque ad infulas eccleſiæ Moguntinæ adſcitus, anno tantum 1116. inunctus eſt Coloniæ. Certiora itaque ex his quæ damus inſtrumentis repetenda ſunt. Rainhardum fuiſſe canonicum Moguntinum docet nos Rothardi epiſtola ad Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, qua eum alioſque ſuffraganeos ad ejus inaugurationem invitat, teſtaturque illum, quod valde eſt obſervandum, *domini regis conſenſu, conſilio archiepiſcoporum & epiſcoporum, & voluntate aliorum principum, electione quoque cleri & populi*, ab eccleſia Halberſtadienſi eſſe ſuſceptum. Id quod clarius ipſe Rainhardus ad eumdem Gebehardum ſcribens his verbis explicat: *Ad onus duriſſimæ provinciæ imperio domini mei regis, violentia principum, nolens & reclamans raptus ſum.* Ordinatus dominica quinta quadrageſimæ Rainhardus, inveſtituras, uti hac ætate mos erat, accepit ab imperatore, qui Moguntiæ paſcha hoc anno celebravit; atque ita accepit, ut nihil de Gregorii VII. & Urbani II. decretis id vetantibus, nihil de pœnis in decretorum violatores conſtitutis cogitaverit. Statim litteras ad Paſchalem dedit, eaſque cum amoris tum obſervantiæ notis inſignes, quibus eum maximopere orabat, confirmare ut vellet aſſenſu ſuo terminos & decimas,

De Rainhardo Halberſtadenſi.

Digitized by Google

jam a ſummis pontificibus & ab imperatoribus aſſertas eccleſiæ Halberſtadienſi, quam *miſer ego*, inquit, *coactus accepi*. Tum *de ordinatis clericis & eccleſiis dedicatis a Friderico ſuperpoſito*, & ab eo legitime *depoſito*, quid facto opus ſit, rogat ſibi velit ſignificare. Ad poſtulata nullo dato reſponſo, pontifex increpuit Rainhardum, quod eccleſiæ ſuæ regimen per inveſtituram manus laicæ contra patrum decreta ſuſceperit, monuitque concilii Trecenſis circa feſtum Aſcenſionis celebrati ſtatuto cautum eſſe, *ut ſi quis ex manu laica eccleſiæ inveſtituram acceperit, tam ipſe quam ordinator ejus deponatur, & a communione removeatur.* Addens nihilominus ſe eum fratris loco habere velle & deſiderare. His tamen territus Rainhardus, delicti ex ignorantia admiſſi veniam ſupplicibus litteris petiit ſemel & iterum. Hæc omnia de quibus altum in chronico Halberſtadienſi aliiſque Germanicis ſcriptoribus ſilentium paucis hic exponere operæ pretium duximus. Ceterum Rainhardus eccleſia Halberſtadienſi optime & ſapienter adminiſtrata annis minimum xv. vitam cum morte mutavit anno 1123.

De Ottone Halberſtadenſi.

48. Defuncto Rainhardo ſepulturæque tradito, canonici Halberſtadienſes, non expectato metropolitani conſenſu, ſed nec eo quidem conſulto, de ſucceſſore ſeligendo agere cœperunt, votaque ſua in Odonem S. Sebaſtiani Magdeburgenſis præpoſitum contulerunt. Quo ſtatim audito, Adalbertus gravem ipſis epiſtolam ſcripſit, in qua poſtquam defuncti præſulis optimi mortem deflevit, duo conqueritur: primo quod nec nuntium qui obitum Rainhardi ſignificaret, miſerint, nec eligendi ſucceſſoris facultatem ſibi ab eo dari pro more petierint. Secundo quod *& de alia eccleſia perſonam* elegerint, ipſa ſunt verba Adalberti, *& eamdem quadam nova uſurpatione anulo & baculo tamquam inveſtire non abhorruerint, quod tamen*, inquit, *de tam inſtructa hactenus eccleſia, & tot laboribus attrita, ſatis mirari non poſſumus*, cum ſolius ſit, *conſecratoris dare anulum & baculum.* Interim Rokkerus Magdeburgenſis archiepiſcopus, qui Rainhardi exequias pro more celebraverat (erat quippe inter utramque eccleſiam hæc confœderatio, ut Halberſtadenſes epiſcopos ſepeliret Magdeburgenſis antiſtes, Magdeburgenſes vero Halberſtadenſis præſul) quique novi interfuerat electioni, ſcripta ad Ottonem Bavembergenſem antiſtitem epiſtola, electum commendavit, atque ut daret operam cum apud imperatorem tum apud Adalbertum Moguntinum præſulem, uti quam primum confirmaretur, deprecari non prætermiſit. Optatis brevi fruitus eſt Rokkerus, obtinuit Odo ſive Otto epiſcopatum, ſed infauſto prorſus eventu, cum ſemel & iterum ejectus fuerit turpiſſimeque exauctoratus; primo ob ſimoniam ab Honorio II. adminiſtrationis ſuæ anno ſexto: deinde ab Innocentio ſecundo in concilio Piſano anni 1136. biennio poſtquam ſuæ ſedi reſtitutus fuerat.

De nova electione epiſcopi Halberſtadenſis poſt Ottonis exauctorationem.

49. Vacante itaque ſede Halberſtadenſi cum ad electionem novam ventum eſſet, id quod fieri juſſerat ſummus pontifex, novæ iterum turbæ, novæ diſſenſiones, alium aliis epiſcopum poſtulantibus. *Nam canonici matricis eccleſiæ electionem de Martino præpoſito factam aliquando proponebant, hancque omnes exceptis quatuor, unanimiter affirmabant, tres tantum alias perſonas ejuſdem eccleſiæ ſecundario deſignantes, ut ſi hujus canonice rejiceretur, unam iſtarum obtinerent. Regulares vero nullam iſtarum approbantes, aſſenſum his non præbuerunt, ſicque communi utriuſque partis conſilio electionem in ſequentem diem diſtulerunt. Interim regulares advocatis quatuor . . . . de majori eccleſia, Gerardum præpoſitum elegerunt, clero & populo alterius partis invito & reclamante, & appellante apoſtolicam audientiam ſub teſtimonio canonicæ cenſuræ, quæ jubet nullis invitis dari epiſcopum vel paſtorem.* Hæc Lotharius imperator in epiſtola ad Innocentium hic edita pag. 753. A quibus non diſcrepat quæ ſcripta eſt ab Erpone decano

Digitized by Google

Halberſtadienſi ad eumdem pontificem, qua Martini electionem *coram ſedis apoſtolicæ legatis caſſatam* fuiſſe contendit. His ita ſe habentibus, addit Lotharius: *Quia vero in partibus Saxoniæ, maxima in præfata eccleſia imperialis dignitas conſiſtit, ſaltem adhuc paternitas tua nobis adquieſcat, & audita utraque parte, ita nobis eos remittas, ut ſalva libertate electionis nos pro conſilio archiepiſcopi & ſuffraganeorum, adhibitis religioſis perſonis, talem provideamus, qui eccleſiæ & imperio expediat.* Et hæc quidem hactenus ignota. Quid vero inde ſecutum ſit, ex chronico Halberſtadenſi conjicere licet, neutrum ſcilicet epiſcopatum eſſe conſecutum. Nam poſt Ottonem proxime locat Rodulphum, eumque una omnium voce electum.

50. Quod ſupra advertimus Ruthardo & Adalberto Moguntinis archiepiſcopis accidiſſe, idem & de Friderico Colonienſi poſſumus jam aſſerere. Sicut enim ſchiſmaticus primum uterque fuit, eccleſiæque poſtmodum columna atque infenſiſſimus ſchiſmaticorum adverſarius; ita & varia fuit Friderici in epiſcopatu vita. Ut primum favore magis Henrici imperatoris ſchiſmatici quam cleri ſuffragiis electus fuit; ſtatim graves ſuſtinuit bellorum motus adverſus Fridericum Weſtphaliæ comitem, militis magis agens perſonam quam epiſcopi, atque ejus caſtrum *Arneſberg*, anno 1101. obſedit & recepit. Obſidioni deinde Limburgenſi eodem anno adfuit cum imperatore, belloque inſtaurato anno ſequenti cum Arneſbergio, caſtrum ejus denuo expugnavit. Graviori adhuc bello implicabatur anno 1103. cum Magdeburgenſi antiſtite. Hæc fere fuere Friderici ſchiſmatici initia. At vero e ſchiſmaticorum caſtris ad unitatem reverſus, ingenium novum induit: hominem alium diceres, qui ſchiſmaticorum factus hoſtis acerrimus, animum hunc martium in ipſos imperatores Henricum IV. & V. convertit. Id ſane licet advertere, cum celebrato anno 1105. Moguntiæ concilio, dictaque pro imperatore exauctorando ſententia, una cum Rothardo Moguntinenſi ad eumdem imperatorem concilii nomine acceſſit intrepidus, cultumque omnem imperatorium filio ipſius tradendum repopoſcit. Quid ex eo tempore Fridericus egerit ad promovendas eccleſiæ res quis explicet? Poſt concilium Lateranenſe anno 1112. celebratum, cum eccleſiæ hoſtis eſſet declaratus Henricus junior, ipſum annos amplius quatuor, ſocietate inita cum Moguntino antiſtite & principibus Saxoniæ, tota Germania eſt inſectatus, diris devovens variis in conciliis, urbes ejus & caſtella expugnans evertenſque, adeo ut, teſte abbate Urſpergenſi, victus tædio Henricus & fere redactus ad incitas, *in Italiam ſe una cum regina totaque domo ſua* contulerit, ſub annum Chriſti 1116. *ſcandala principum* devitaturus. Scio nonnullos unam hujus itineris cauſam in Mathildis præpotentis in Italia principis mortem refundere, ut ſcilicet ea quæ Romanæ eccleſiæ hæc legaverat, jure ille repeteret hereditario, vique & armis. Verum quid tum opus erat excedere e Germania reginam familiamque omnem regiam? Ut ut eſt, fugientem in Italia Henricum inſecutus eſt Fridericus, ſcriptaque adverſus eum graviori epiſtola, hortatur Mediolanenſes ſuam ut vindicarent libertatem abs rege ſchiſmatico, qui bella eccleſiæ inferebat. Hincque ejectum a Mediolanenſibus Henricum, quod nemo hactenus obſervavit, ſubodoramur. Hanc porro inſcriptionem præfert epiſtola hic edita pag. 640. *Conſulibus, capitaneis, omni militiæ univerſoque Mediolanenſi populo, viriliter agere, confortari in domino & in potentia virtutis ejus.* Sic vero orditur. *Magnus Dominus & laudabilis nimis in hac Dei qua condecoratur glorioſa libertate, ideoque in exultatione univerſæ terræ fundatur, dum quibuſlibet injuſtis poteſtatibus proſterni dedignatur. Hæc itaque glorioſa, cum per univerſum orbem de te ſint dicta, civitas Dei inclyta, conſerva libertatem, ut pariter retineas nominis hujus dignitatem: quia quandiu poteſtatibus eccleſiæ inimicis reſiſtere niteris, veræ libertatis, auctore Chriſto Do-*

De Frederico Colonienſi archiepiſcopo.

mino adjutore, perfrueris. Firmet ergo veſtram conſtantiam, cariſſimi, prædicanda æquitas, & a patribus veſtris uſque ad nos deducta nominis dignitas; inſuper noſtra omniumque applaudens unanimitas. Quicumque enim ſumus Lotharingiæ, Saxoniæ, Thuringiæ, immo totius Galliæ principes ad dilectionem veſtram ſumus unanimes: quia ſicut in uno corpore ſociamur, ita in eadem juſtitia, eadem legum libertate, una vobiſcum parati inveniemur. Porro ſi auxilio vel conſilio noſtro egueritis, qualiter id velitis fieri, diſcretionis veſtræ ordinet prudentia, ad quod exequendum promtiſſima invenietur noſtra diligentia.

51. Quid diſſidii tum Cæſarem inter & Mediolanenſes fuerit non tradunt auctores. Obſervat Mabillonius ex Puricello, civile tunc temporis bellum Mediolani eſſe exortum occaſione Jordanis & Chroſolani, qui de epiſcopatu contendebant. Hic deſertor ab adverſariis appellabatur, utpote qui ex alia ſede ad Mediolanenſem accedebat; ille vero a fautoribus Chroſolani habebatur invaſor. Utriuſque cauſa ad concilium Romanum delata, Paſchalis qui concilio præerat, ſecundum Jordanem judicavit, Chroſolanumque pronuntiavit eccleſiæ ſuæ eſſe reſtituendum, utpote cujus tranſlatio & citra neceſſitatem facta erat, & multa populis damna importabat. Verum pontificis ac totius concilii decreto haudquaquam videtur acquieviſſe Chroſolanus, qui in veteri indice epiſcoporum Mediolanenſium, quem tomo 1. Muſæi Italici vulgavit Mabillonius, *hanc ſedem annis novem & quatuor menſibus perturbaſſe* dicitur. Igitur Jordanem a clero & populo electum fuiſſe conjicimus, Chroſolanum ab imperatore quidem inveſtitum epiſcopatu Mediolanenſi, ſed a populo reprobatum: quæ res adeo exacuerit calamum Friderici hortantis eos ad libertatum ſuarum defenſionem.

52. Dum vero ſic claſſicum caneret Fridericus adverſus Henricum, exceſſit e vita Paſchalis ſecundus. Mox Cæſar novas in eccleſia turbas moliri viſus, Mediolanenſes terruit, qui vicinos illico epiſcopos animis vehementer pendentes convocant, deliberaturos quid jam opus eſſet facto. Hæc ubi accepit Fridericus, litteras alias cœtui huic præſulum dedit, in quibus de ſummi pontificis obitu, deque ſuo dolore præfatus, ſic eos adoritur. *Omnes qui veſtram libertatem imminuere volunt veſtra damnate ſententia, quatenus Mediolanenſis eccleſia contra principes ſuperbe agentes eamdem obtineat conſtantiam, quam exercuit contra Theodoſium felicis memoriæ imperatorem, adducendo eum ad pœnitentiam. Nos autem ſicut unum corpus ſumus in Chriſto, ita catholici conatus veſtri fautores & adjutores inveniemur in ipſo, non deſiſtentes a veſtra omniumque bonorum unitate, & ſanctæ matris noſtræ recuperanda libertate.* Deinde ſollicitus de futuro ſummo pontifice addit: *Poſtremo qui vicinores eſtis ſedi Romanæ, quid de ea nobis ſentiendum ſit, fideliter inſinuare curate, ut ſi patri noſtro ſucceſſor legitimus Dei ordinatione eſt ſubſtitutus; qui ejus per omnia & ſanctorum patrum ſectetur veſtigia, omnium noſtrum perfruatur obedientia: ſin autem non Dei ſed hominis terreni & excommunicatorum, quod abſit, ſe fore factis probet antiſtitem, nullam ſeductionis ſuæ vel damnationis noſtræ in nobis inveniat ſubjectionem.*

De Alexandro ſedis Leodienſis invaſore.

53. Dum ita ſe apud Italos gereret Fredericus, non minorem propria in metropoli zelum adverſus ſchiſmaticos & ſimoniacos exercebat. Circa hæc tempora exceſſit e vivis Obertus Leodienſis epiſcopus, cujus ſedem pinguiſſimam Alexander eccleſiæ ejuſdem archidiaconus numerata pecunia emit ab Henrico imperatore, non expectata die quam electioni præfixerat metropolitanus. Quo accepto, Fredericus ſuffraganeos omnes ſuos litteris conſuluit de tanto facinore, ſignificarent qua ratione poſſet in reos animadvertere. Hos inter Godeſcalcus Oſnabrugenſis antiſtes Leodienſis eccleſiæ ſororis ſuæ nefariam invaſionem & execrabilem oppreſſionem lugens, graviter reſpondit, parcendum non eſſe intruſo; ſed exemplo filiorum Jacob, *qui pro Dina ſo-*

rore ſua oppreſſa Sichem filium Emor Evei habitatoreſque illius, licet in legem eorum tranſire volentes, & jam circumciſos, tamen ſævientes ob ſtuprum ſororis necaverunt, in ſceleratum eccleſiaſtico gladio ſæviendum eſſe. Cujus epiſtolam hic edidimus pag. 642. Godeſcalci ſententiam ſecutus Fridericus, ſcripſit illico Leodienſibus, ne quem rex epiſcopum renuntiarat, admitterent, dicto in eum & in omnes qui ab ejus partibus ſtarent anathemate. Extat hæc ejus epiſtola tomo I. noſtrorum Anecdotorum, quæ porro ſuum ſortita eſt exitum. Nam Alexandro rejecto, epiſcopus creatus eſt Fridericus vir ſanctiſſimus, cujus pontificatui nihil prorſus defuit quam vita longior. Sed eo poſt biduum Alexandri dolis ſublato per venenum, nullum non movit lapidem, is qui homicidium fecerat, ut capituli vota in ſe converteret. His auditione acceptis, archiepiſcopus Colonienſis aculeatam gravemque ad Leodienſem clerum dedit epiſtolam editam hic pag. 674. qua illos increpat, quod præcipiti electione, admiſſis etiam ſuum in cœtum excommunicatis, Leodienſem epiſcopatum homini indigniſſimo detulerint, citatque eos ad ſuum tribunal ad Indam monaſterium. *Quia ergo*, inquit, *his exceſſibus tam manifeſtis & Deo odibilibus non debetur paternæ conſolationis viſitatio; ſed magis infligenda eſt condignæ ſeveritatis increpatio, ad ſedem Colonienſem, cui tam grave intuliſtis præjudicium, vos invitamus, ut ſi exceſſus veſtros, ſicut ſcripſiſtis, noſtro corrigere volueritis conſilio, exemplo patris evangelici prolem quæ perierat gratanter recipiamus.* Deinde aſſignato conventus die, nimirum IV. nonas Septembris, necnon & loco, nempe monaſterio Indenſi, ſubjungit: *Et quoniam Alexander per Godeſcalcum Trajectenſem clericum obedientiam & ſubjectionem nobis præſente eccleſia demandavit, & ſe velle de omnibus ſuis exceſſibus noſtro adquieſcere conſilio, per eumdem nobis inſinuavit, tertio nonas Septembris nos in prædicto commoraturos cœnobio eidem remandavimus, ut ſi forte velit aliquid rationabiliter deferre ad aures eccleſiæ, audiatur. Si quis autem inter vos habet zelum Domini, eumdem ammonere, arguere, increpare, obſecrare, orare non diſſimulet, ut ſibi ipſi propitius, pareat Chriſti eccleſiæ, ne incipiat infamis haberi, totiens per domnum apoſtolicum, per nos, per ſuum epiſcopum ejectus a ſanctæ eccleſiæ liminibus.* Congregatis in Indenſi monaſterio qui vocati fuerant, relatum eſt de Leodienſis epiſcopi electione, quam tandem poſt multas ultro citroque altercationes, nullam & irritam declaravit Fridericus, ut pote *quam cum excommunicatis & per excommunicatos, & propter excommunicatos fecerant de Alexandro*, inquit chronicon S. Trudonis lib. XI. Spicil. tom. 7. Tunc, pergit idem auctor qui præſens aderat, *Alexander interrogatus ab archiepiſcopo, obedientiam promittit, manu ſua in manu ejus ſacrata poſita: archiepiſcopus per ſanctam ei præcipit obedientiam, ut amplius ſe non intromittat de epiſcopatu. Ille annuit. Et qui vidimus & audivimus hæc teſtificamur.*

54. Planiorem ad Leodienſes infulas viam habuit Otbertus; tametſi erat Alexandro ipſo longe dignior qui ab hujuſmodi munere arceretur. At Colonienſem ſedem obtinebat Herimannus, vir non ita diſciplinæ tenax, ut qui ejus in locum ſucceſſit Fridericus. Is Otbertus, inquam, cum eſſet canonicus eccleſiæ S. Lamberti & præpoſitus S. Crucis, Leodio ob flagitiorum infamiam ab Henrico ſanctiſſimo antiſtite pulſus, ad Henricum imperatorem in Germaniam abierat, qui ut impium adverſus eccleſiam Romanam bellum gerebat, ita & ſceleribus omnibus tutum ad ſe dabat perfugium, moxque eum ſuam in familiam recepit inter regii ſacrarii ſacerdotes. Hoc munus cum exerceret Otbertus, regiſque uteretur familiaritate, migravit e vita Henricus Leodienſis epiſcopus, dignam certe pro meritis piiſque operibus mercedem recepturus. Cujus ille morte accepta, multa pecuniæ vi epiſcopatum ab imperatore facile impetrat, fide data, nihil ſe non moliturum, ut principatum Leodienſem in officio contineret. Hæc omnia diſſimulavit aut certe igno-

De Otberto epiſcopo Leodienſi.

Digitized by

ravit Ægidius de Aureavalle, qui ſuam Leodienſium epiſcoporum hiſtoriam ex probatis auctoribus contexuit: immo ſi credimus ipſi, fuit *Otbertus vir ſagax, utiliumque proviſor, in negotiis divinis & humanis apprime eruditus:* ipſiuſque in laudem fragmentum cujuſdam proſæ profert, in qua ſcientiam ejus paſtoralem ac præſertim opera pie geſta, uſurpato hoc ſponſi encomio, *manus ejus tornatiles*, commendat. Ægidio ſuffragatur Chapeavilla ipſius editor, vir eruditus nec indiligens, quorum auctoritas Mabillonium adduxit, ut de Annal. Bened. tom. 5. Otberto benigne ſentiret. Nam relata Jarentonis abbatis Divionenſis epiſtola ad Theodericum Andaginenſem S. Huberti, quem ille inſectabatur, ita loquitur: *Sic deſinit Jarentonis epiſtola in codice S. Vitoni, veritatis zelo & caritate referta, ſed paulo durior in Otbertum epiſcopum, qui alias non ita malus videtur epiſcopus.* Mabillonii ſententiæ adſtipulantur quidam recentiores. Verum illi, ſi ſcriptam vivente adhuc Otberto hiſtoriam Andaginenſis monaſterii, ſi vetera S. Laurentii Leodienſis monumenta legiſſent, certe in aliam iviſſent ſententiam, atque Otbertum non modo malum epiſcopum ſed & ſceleratiſſimum fuiſſe facile animadvertiſſent. Verum ut hæc interim prætermittamus, ſuo tempore aliquando evulganda, qui vir fuerit Otbertus ſatis docet laudata ſuperius Urbani ſecundi epiſtola ad Beringerum S. Laurentii abbatem, Pag. 554. in qua ſuis hominem coloribus umbriſque veſtitum ſic repræſentat: *Otbertus Antichriſti ſignifer, ſatanæ jumentum, perfidiæ Simonis manifeſtus ſectator, apoſtolicorum judiciorum contemtor, eccleſiæ quantum in ipſo eſt conculcator, eccleſiarum, quas in ſuam perditionem temerarius emtor invaſit, prædo & deſtructor, & profanus venditor, nunc minis intonaret, nunc diabolicis blanditiis aſtutiæ caput veſtri rigoris incurvare contenderet: quem nos ex decreto concilii a nobis nuper acti damnatum auctoritate Dei & beati Petri & S. Romanæ eccleſiæ, cui Deo auſpice deſervio, jam excommunicavimus, & cum ſuo Wiberto beſtia terribili & varia, quæ aſcendit de mari, & facit bellum cum ſanctis, quam adorant quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ & Agni, portionem maledictionis ei dedimus, pro eo quod Simoniacus eſt, & epiſcopatum data pecunia uſurpavit; & quia vos injuſte de loco veſtro ex præcepto ſui juris expulit, & eum qui propter contumaciam & inobedientiam publico judicio abjudicatus & condemnatus erat, accepta ab eo pecunia ſuppoſuit; & cuidam Luppo & Simoniaca hæreſi & aliis capitalibus culpis publice & juſte damnato manus impoſuit, &c.* Hæc Urbani verba qui attente legerit, is certe Jarentonem de Otberto durius locutum fuiſſe non exiſtimabit, cum dixit *Cherintus in quo deterior Otberto? Cherintus ſola fraude catholicæ fidei nocuit, calliditate perfidiæ ſuæ quoſcumque potuit ad conſenſum ſui erroris attraxit Otbertus, pecuniam dedit ut hæreticus fieret, ut fornax cupiditatis & avaritiæ templum totius religionis & veritatis obrueret, & omni ſpurcitiæ infectus inquinatione, ſancta ſanctorum ſuis maledictionibus, ſi fas eſt dici, contaminaret. Ecce verus Antichriſti ſatelles, currus ſatanæ & fidelis auriga, Simonis magi quædam ſimilitudo vera, molitur deſtruere regnum Chriſti, dum ſanctæ matris eccleſiæ ſtatum perſequi non deſiſtit, & in corpus ſuum trajicere laborat, quos Chriſtus cruore ſuo redemit, & paſcit & potat. Tanti capitis mortem exinanire cupit, oveſque tanto ſudore Salvatoris inventas leoni, qui ſemper ſanguinem animarum noſtrarum ſitit, prodere non formidat: immo omnes in oblivionem veritatis & odium religionis ſecum præcipitare feſtinat.* E duobus hiſce teſtimoniis luce clarius demonſtratum manet, Otbertum & ſchiſmatis labe infectum fuiſſe & ſimoniæ addictum, & quibus epiſcopatum adeptus erat, iiſdem illum rationibus & viis retinuiſſe. Nam & dignitates eccleſiaſticas pretio comparavit & vendidit, Wiberto antipapæ ſemper adhæſit, juratam Henrico IV. imperatori ſceleratiſſimo fidem conſtanter ſervavit. Quare cum ille a proprio filio de throno deturbatus fuit, nullum Otberto ſecurius refugium reperire potuit. Id ſane diſertis verbis teſtatur Ægidius de Aurea-valle. *Imperatore*

Digitized by Google

peratore Henrico morante Leodii, filius ejus Henricus Aquiſgranum venit, volens venire Leodium contra patrem.... Hoc videns epiſcopus Otbertus, multorum corda ad auxilium patris contra filium ſollicitavit, & cum Leodienſibus ſemper ei pro poſſe adhæſit.... Sic filius contra patrem veniens rediit inglorius. Denique Henricus pater Leodii inter Otberti manus animam exhalavit, ab eoque in eccleſia cathedrali ſepultura donatus, unde poſtea effoſſus ejectuſque eſt, utpote excommunicatus.

56. Otbertus, defuncto principe defenſore ſuo, advertens jam ſibi tutum non eſſe permanere in ſchiſmate ſub novo rege, qui bello ſchiſmaticis indicto, coronam ſibi paraverat, quemque ipſe ſuſcepta patris defenſione læſerat, legatos illico ad Paſchalem papam miſit, ſuppliciter obſecrans ſuam illi communionem impertiret. Paſchalis hominem vere aut ficte pœnitentem benigne ſuſcepit, mox Brunoni Trevirenſi archiepiſcopo ſuas commiſit vices, ut eum excommunicationis vinculo ſolutum, reconciliaret eccleſiæ, tradita profeſſionis novæ formula, qua ſuos ejuraret errores, & catholicæ doctrinæ ſubſcriberet. Formulam hactenus ignotam en habes editam pag. 621.

57. Inter præcipuos eccleſiæ Morinenſis antiſtites recenſere ſolent ſanctum Hunfridum, cujus honorificam mentionem facit Johannes Iperius in chronico S. Bertini cap. 16. Ipſum e Prumienſi academia aſſumtum, ut Morinenſem regeret epiſcopatum, abbatiam S. Bertini ſimul cum epiſcopatu annis duobus adminiſtraſſe, illam cum dedecore ipſi a Carolo Calvo ablatam, denique ad ſuperos evolaſſe anno 868. docent vetera monumenta: at patriam parenteſque ejus hactenus ſcire deſideraverunt viri eruditi. Porro utrumque diſcimus ex diplomate Herérici viri illuſtris a nobis edito pag. 188. Eo quippe Hereericus ad limina ſanctorum apoſtolorum Romam profecturus, teſtatur ſe conſilio ſalubri & conſenſu cariſſimi fratris ſui domni ac venerabilis HUNFRIDI epiſcopi, dare monaſterio Prumienſi villam *Wimundasheim*, ſitam in pago Vormacienſi, quæ ſibi hereditario jure ex paterna & materna ſucceſſione obveniebat, aliaque prædia. Ex quibus verbis conficimus probabile videri Hunfridum in Vormacenſi pago natum eſſe, quo in pago ſitæ erant quas ex parentibus creverat ipſius frater, hereditates. Parentes vero qui fuerint diſcimus ex ſequentibus Hererici verbis: *Hæc omnia denominata ad reliquias Domini Dei & Salvatoris noſtri* JESU CHRISTI, *locumque ſanctum nomini ejus dicatum, hodierna die de jure meo in jus ejuſdem transfundo perpetualiter ad poſſidendum, in eleemoſynam meam, fratriſque præſcripti* HUNFRIDI *venerabilis epiſcopi, patris noſtri* ALBRICI, *matris* HUNÆ, *itemque fratrum* HEINRICI & ALBRICI, &c. In fine vero ſubſcribit *ſignum Hererici viri illuſtris*, &c. Porro *viri illuſtris* titulo, quem primæ & ſecundæ ſtirpis reges aſſumere ſolebant, nemo eſt niſi in hiſtoria noſtra & in antiquorum diplomatum ſcientia peregrinus, qui nobiliſſimum genus indicari neſciat. Id certe confirmat præceptum Ludovici regis *de rebus Hererici Prumienſi monaſterio conceſſis* editum pag. 191. in quo dicitur, *nobilis vir nomine Hererich* prædictam inſignem donationem feciſſe *coram iſtis fidejuſſoribus, quorum nomina ſunt Megingaudus comes, Milo, item Megingaudus vicedominus, Brunicho, Hunaldus, Ratadus.* Addit diploma: *poſtea vero nepos ipſius Wernarius voluit eaſdem res & mancipia de præſcripto monaſterio Prumia injuſte abſtrahere.* Quid autem inſecutum eſt? *& juſſimus*, inquit Ludovicus rex, *venire in præſentiam noſtram præſcriptum Wernharium comitem noſtrum, & inquiſivimus ab eo de eiſdem rebus & mancipiis, quo ordine quave ratione eas tenere voluiſſet: ille vero nulla ratione eas ſibi uſurpare potuit ad poſſidendum.* Ubi vides Wernharium Hererici nepotem, atque adeo Hunfridi, fuiſſe comitem.

De Hunfrido Morinenſi antiſtite. Tom. III. Anecdot. pag. 521.

58. Jam ſi ſic in ſingulas Galliarum provincias excurrere libebit, vix ullam relinquemus intactam abſque ſingulari aliqua obſervatione, neque pauca ſupererunt dicenda de Rhemenſi, de Pariſienſi, de Senonenſi, Rothomagenſi, Turonenſi, Lugdunenſi, atque aliis metropolitanis eccleſiis, quæ ſane non ſunt minoris pretii: ſed res iret in immenſum, præfationiſque modum excederet. Tamen ſuppeditavit nobis tam multa tamque præclara monumenta Maſſilienſe monaſterium S. Victoris, ut ex his nonnulla de quibuſdam Provinciæ epiſcopis non delibare religioni habeamus. Videtur quippe id repoſcere a nobis, tum ipſa rerum dignitas, tum etiam humanitas eorum, qui doctam hanc meſſem & a nobis colligi, & cum eruditis omnibus communicari prolixe voluerunt.

De Honorato III. Maſſilienſi epiſcopo.

59. Igitur de tempore epiſcopatus Honorati III. Maſſilienſis antiſtitis ac duplicis Pontii qui hanc ipſam ſedem poſt illum tenuerunt, paucis exquirere videtur non omnino fore ſupervacaneum. Honoratum inter ſanctos Maſſilienſes antiſtites qui ſæculo X. epiſcopatum illum adminiſtrarunt, adnumerant quidem in ſua Maſſilienſi hiſtoria eruditi viri Rufii pater & filius, at quo præciſe anno adminiſtrarit, altum ſilent. Edidere Sammarthani fratres duplex diploma, quorum ope epiſcopatus Honorati tempus aliqua ex parte eruere poſſumus. Primum ampliſſimam continet donationem quam ſanctiſſimus præſul ad inſtaurandum S. Victoris monaſterium, quod congregationi monachorum ſub regula S. Benedicti viventium committere peroptabat, fecit, *in Maſſilia civitate publice, regnante Conrado rege, feria quarta* XI. *calendas Novembris*. Hoc eſt ut opinor anno 973. quo regnante Conrado rege feria IV. incidebat in diem XI. calendas Novembris. Alterum diploma reſtitutionem exhibet monaſterio S. Victoris factam a Boſone comite Arelatenſi, *anno incarnationis* DCCCCLXII. *indictione* VII. *menſe Martii, regnante Rodulfo rege*, idque petente Honorato. Auctor vero novæ Galliæ Chriſtianæ R. P. domnus Dionyſius *de Sainte Marthe* congregationis S. Mauri præpoſitus generalis, idemque ut nominis ita & eruditionis Sammarthanorum heres, obſervat Honoratum jam ſediſſe anno DCCCCXLVIII. utpote qui ſubſcripſerit permutationi cuidam factæ archiepiſcopum & capitulum Arelatenſe inter & Teucindam Deo devotam anno XII. Conradi regis, qui XII. Conradi annus in DCCCCXLVIII. Chriſti annum cadit: deinde pontificatum ejus producit uſque ad annum DCCCCXCIV. Et ſane vir doctus cum animadverteret mendoſas eſſe chronicas notas Reſtitutionis factæ monaſterio S. Victoris a Boſone comite Arelatenſi, editæ a Sammarthanis; (neque enim ullus Rodulfi regni annus, neque indictio VII. cohæret cum anno Chriſti DCCCCLXII.) cum præterea aliunde reſciret Rodulfum in Provincia regnare poſt Conradum cœpiſſe anno DCCCCXCIV. cui convenit indictio VII. ex his concluſit Honoratum ad hunc uſque annum perveniſſe: vixque aliter quidquam ſtatuere poterat. Verum ne ad id temporis producatur Honorati pontificatus plura vetant. Et primo quidem edidimus aliqua Pontii ipſius, qui Honorato ſucceſſit, diplomata anno DCCCCLXXXIV. data. Deinde idem Pontius una cum abbate Adalardo in placito habito anno DCCCCLXXXI. in civitate Manoaſca coram Willelmo comite repetiit prædii *Camaricas* dicti partem, a Rodulfo quodam epiſcopo & Aimone uſurpatum, uti docet Rufius. Denique quod gravius eſt, ex diplomate reſtitutionis factæ a Boſone comite Arelatenſi erui nil quidquam poteſt quod Honoratum tamdiu vixiſſe probet. Nam in diplomatis hujus apographo, quod nobiſcum olim communicavit doctiſſimus Furnerius monaſterii S. Victoris aſceta, non annus 962. ſed 965. aſſignatur; abeſt vero principis ſeu regis nomen, quod cum legere in autographo non potuiſſet is qui apographum deſcripſit, vacuum nomine reliquit

Digitized by Google

locum, ex quo apparet Rodulfi nomen ab audaci quodam librario pro Conradi nomine obtruſum eſſe : atque is librarius ſive ſibi forte videretur doctior, ſive oſcitaret, annum 962. pro 965. ſcripſit in exemplari miſſo Sammarthanis, qui primi hoc ipſum diploma publici juris fecerunt.

60. Honorato Pontios duos ſucceſſores tribuunt quotquot hactenus pontificum Maſſilienſium ſeriem paulo accuratius contexuere. Unum qui præfuit ad annum 1013. aut 1014. alterum ad 1073. Verum ex editis hic celeberrimi S. Victoris monaſterii inſtrumentis, non duos modo, ſed tres minimum Pontios proxime poſt Honoratum eccleſiæ Maſſilienſi præfuiſſe facile eſt demonſtrare. Primus Guillelmi vicecomitis Maſſilienſis filius, jam ſedebat anno 981. ut ſupra demonſtravimus, cum vero e vivis ereptum eſſe, aut ſaltem ſedere deſiiſſe anno 1005. conſtat ex carta Pontii ſecundi edita pag. 368. qua confirmari curat cum a ſe tum a ſummo pontifice & Provinciæ proceribus ea quæ S. Victoris monaſterio hactenus data fuerant aut reſtituta. In ea quippe mentionem facit Honorati & Pontii ipſius nepotis, ſuorum anteceſſorum. Nam poſt deſcriptam celeberrimi hujus monaſterii everſionem a paganis factam, addit : *Monaſterium illud, quod olim præcipuum & famoſum in tota Provincia fuerat, adnullatum & pene ad nihilum eſt redactum, quo uſque bonæ memoriæ dominus Guillelmus, & domnus* HONORATUS *præfatæ civitatis epiſcopus, & frater ejus domnus Guillelmus vicecomes, filiuſque ejus domnus* PONTIUS *præſul, qui eidem avunculo ſuo in epiſcopatu ſucceſſit, & jam pene lapſo manum ſublevationis porrexerunt, qui non ſolum ex ſua ei aliqua reddiderunt, verum etiam ex propriis poſſeſſionibus ob remedium animarum ſuarum multa largiti ſunt, ac monachos aggregantes abbatem ibi ordinaverunt.* Igitur ante conditam hanc chartam unus jam Maſſiliæ ſederat Pontius, qui tum temporis Honorato avunculo ſuo in epiſcopatum ſucceſſerat, cum illam Pontius alter conficiebat. Ne vero hac in re quid ſuperſit ſcrupuli, mox addit : *Et ut labor noſter ac donatio & redditio vel augmentatio noſtra,* SEU ANTECESSORUM NOSTRORUM SUPRADICTORUM, *indiſſolubilis, firmaque ac ſtabilis in perpetuum permaneat, &c. facio hanc corroborationis cartam.* Certe iſti *anteceſſores ſupradicti* alii non ſunt, nec intelligi queunt quam Honoratus & Pontius primus. Ex hoc vero diplomate conſtare videtur, Pontium ſecundum aliquot etiam annis ante 1005. ſediſſe, ut pote qui donationes & acceſſiones, ſive ut ipſe loquitur, *augmentationes* per ſe factas S. Victori *corroborat*, ac proinde ad ipſum pertinere donationem mediæ partis villæ *Almes* ab epiſcopo Pontio anno 1001. factam, cujus donationis diploma in editione nova Galliæ Chriſtianæ legere eſt.

De Pontio I. Maſſilienſi.

61. Jam vero Pontius hic ſecundus quis fuerit, quales habuerit parentes docet ipſius diploma, quod in utraque Galliæ Chriſtianæ editione cuſum habemus, quo diplomate donat anno 1008. monaſterio S. Victoris e poſſeſſionibus ſuis bene multas, eaſque tum hereditario jure partas, tum in comitatibus Aquenſi & Forojulienſi, atque in Arelatenſi urbe ſitas. Priora ejus verba hic attexere non erit, opinor, otioſum. Sic incipit : *Omnipotentis Dei opitulante clementia ego* PONTIUS *intuitu Dei Maſſilienſis eccleſiæ epiſcopus, de animæ ſalute ſollicitus. . . . . dono omnipotenti Deo & S. Victori martyri, ejuſque monaſterio apud Maſſiliam civitatem fundato aliquid de hereditate mea, quæ mihi ſorte hereditatis ac diviſionis contigit, & a progenitoribus meis* GUILLELMO ET BELLIELDE, *mihi jure hereditario contigit, ſeu ab avunculo meo* *, *propter ſervitium quod illi in ſua vita morteque gratanter & devote ipſi exibui, ab eodem mihi coram idoneis teſtibus data & relicta ſunt.* Igitur Pontio ſecundo pater fuit Guillelmus I. vicecomes Maſſilienſis, mater Bellieldis, avunculus ſeu patruus S. Honoratus. Hinc colliges Guillelmum I. vicecomitem Maſſilienſem tres habuiſſe uxores, unam quæ Pontium I. Maſſilienſem antiſtitem genuit, Bellieldem quæ

De Pontio II.

* Honorato

Digitized by Google

Pontii II. mater fuit, & Ermingardam quam mortua Bellielde duxerat, vivebatque adhuc cum anno 1004. monaſticum apud S. Victorem habitum ſuſcepit, ibidemque vita functus eſt. Reſtat jam ut quo tempore Pontius II. epiſcopatum gerere deſierit inveſtigemus. Eum e vivis exceſſiſſe circa annum 1013. tradit Rufius, cui ſubſcribit noſter Sammarthanus, qui Pontium III. anno jam 1014. præfuiſſe ſedi Maſſilienſi clare demonſtrat. Is autem fuit Guillelmi II. vicecomitis & Accelinæ ſeu Accelenæ aut Aſſelenæ filius, fratreſque habuit Guillelmum, Aicardum, Fulconem, & Joſſredum, uti diſcimus ex diplomate Guillelmi II. vicecomitis Maſſilienſis pro S. Victore, quod ſic incipit. *Ego Guillelmus vicecomes Maſſilienſis, & filii mei Pontius epiſcopus, & Willelmus, necnon & Aicardus, Fulco ſive Joffredus, facimus donationem pro remedio animæ uxoris meæ Accelenæ matris ſupranominatorum filiorum, &c.* Ejus porro epiſcopatum ad annum uſque 1072. quo Garſindam S. Salvatoris abbatiſſam conſecravit, producunt Rufius & Sammarthani; immo illum e vita migraſſe aiunt die 16. Februarii anno 1073, quæ ſi vera ſunt, neceſſe eſt epiſcopatum geſſerit annos circiter ſexaginta. Id porro tametſi fieri omnino potuit, tamen ægre admodum fidem impetrabit: quamquam in vivis fuiſſe fatemur anno 1056. quippe in hoc ipſo anno eccleſiam S. Torpetis in Forojulienſi comitatu ſitam concedit monaſterio S. Victoris, aſſentientibus eidem donationi Guillelmo & Goffredo fratribus ſuis, Accelinæ filiis.

De Pontio III. (margin)

De Bertrando epiſcopo Maſſilienſi. (margin)

62. De Bertrando antiſtite jejune omnino locuti ſunt Maſſilienſium rerum ſcriptores prorſus omnes. Hinc non levis conjuctura eſt, illum civilibus negotiis, quam commiſſi ſibi gregis curæ vacaſſe. Certe eum Victorinis monachis, quorum tum pietas omnium rapiebat animos, crudele bellum indixiſſe docet epiſtola P. prioris S. Victoris ad Bernardum Arelatenſem archiepiſcopum & apoſtolſtæ ſedis legatum, in qua de vi ſibi fratribuſque ſuis ab epiſcopo Maſſilienſi facta conqueritur his verbis: *Notificamus igitur veſtræ dignitati, quoniam Maſſilienſis epiſcopus inter ceteras frequentes ab eo nobis moleſtias illatas, non abſque injuria totius eccleſiæ, neque paſſus ullam juris repulſam, nunc quoque violentius ſolito damnum intulerit. Et quidem quod apud ſæculares honeſta religione nefas eſt audiri, pravi documenti ſæcularibus exemplum tribuens, omnes boves monaſterii rapaciter auferre non dubitavit. Nos itaque tanta injuria & damno promoti, eum adeuntes conqueſti ſumus, ſæpius replicantes injuriam domni apoſtolici de invaſione bolarum, pacis & treviæ violatione; pollicentes etiam, ſi quid deliquimus, firmaturos in ejus manu jus quod de judicio veſtro finiretur; ſpretis nobis & noſtris pollicitationibus, diſceſſimus, id etiam temperantes per ſubmiſſas ſæpius perſonas, neque quicquam valuit: qui tamen accenſi contumelia, adhibita violentia boves nobis reddiderunt.* Maſſilienſes vicecomites cum Victorini monaſterii aſcetas ſuam in fidem clientelamque recepiſſent, vix dubitamus quin ad propulſandas tot injurias, uti advocatis mos erat, incubuerint. Certe Pontius de Podio nigro tunc vicecomes, ut epiſcopo par pari referret, quædam invaſit Maſſilienſis eccleſiæ prædia, quod ſuſpicamur in cauſa fuiſſe cur Pontificis Romani fulmen in eum detonuerit. At idem Pontius cum eſſet eximie pius, erepta eccleſiæ bona cito reſtituit, ſtatimque excommunicationis vinculo exſolutus eſt. Neque vero reſtituit ſolum, ſed ampliſſimo fœnore auxit. Teſtes ſunt donationes & numero multæ & reditibus abundantes, quibus Maſſilienſem atque Telonenſem eccleſias locupletavit, teſtes effuſæ in egenorum ſinum largitiones; ut aliena reddere non ſatis eſſe duxerit, niſi & ſua prodigeret. Has ergo redacti ad anguſtias monachi, querelas ad ſummum pontificem detulere, qui curam & adminiſtrationem monaſterii S. Victoris, quod forte tum vacabat per ſeceſſum ad ſanctam Balmam Goſſelmi abbatis, commiſit Arelatenſi archiepiſcopo Bernardo. Hæc omnia diſcimus & epiſtola prioris S.

Digitized by Google

Victoris ad eumdem Bernardum a nobis edita pag. 694. ex qua etiam legati apoſtolici dignitatem aſſerere poſſumus Bernardo, quam ipſi eripere videntur nonnulli.

63. Circa idem tempus Berengario epiſcopo eccleſiæque Arauſicenſi bellum longe atrocius indixit G. Ademarius Arauſicæ princeps, immiſſoque in urbem milite, omnia ſus deque vertit, ac clericos præſertim inſectatus eſt. Quid diſſentioni locum dederit, non facile eſt divinare. Nam antea videtur Ademarius Berengarium habuiſſe in amicis, quippe cujus electioni præſens interfuerat. Verum ſi conjecturis aliquando licet uti, cum eſſet ea ætate Berengarius apoſtolicæ ſedi addictiſſimus, infenſus contra Henricus imperator, cujus in ditione tum erat Provincia; ſuſpicamur Ademarium, ut Cæſari placeret, faviſſe ſchiſmaticis, atque adeo Catholicos & qui Paſchali papæ adhæreſcebant, divexaſſe. Conjecturam hanc firmat, quod Ademarius Attoni archiepiſcopo Arelatenſi, qui & ipſe ſchiſmatis labe infectus dicitur, conjunctus fuerit. Nam & Atto multum licet ſollicitatus, adduci numquam potuit ejus ut hoſtibus adjungeret ſeſe, immo de victoriis ab eo reportatis tamquam amicus illi gratulatur. Non potuit tamen diſſimulare vim illatam Berengario epiſcopo ſuffraganeo ſuo atque eccleſiæ Arauſicanæ. Unde ſcripta ad eum epiſtola a nobis hic edita pag. 634. ſic eum arguit. *Intolerabilis Arauſicenſis eccleſiæ deſtructio, atque miſerabilis innocentium clericorum deſolatio, gladio quolibet gravius pectora noſtra transfigit. Quis enim tantam chriſtianorum ſævitiam intuens, quis tanti ſacrilegii abominationem perpendens, æquo animo tolerare poterit? certe paganorum barbariem jam multas invaſiſſe eccleſias audivimus; numquam tamen tantam in eas exercuiſſe inſaniam noſtris temporibus comperimus. Homines enim tui omnes eccleſias fere civitatis invaſerunt, aras exſpoliaverunt, cruces, thuribula, libros, veſtes, vaſa ſacra, omnia denique in eis reperta rapuerunt, victualia innocentibus clericis abſtulerunt, domos illorum deſtruxerunt, & quidquid habebant eis abſtulerunt. Inter quos ſacrilegos particeps, immo caput & princeps extitiſti. Inſuper etiam poſſeſſiunculas quæ eis remanſerant, poſtea uſurpaſti, & ſicut nobis relatum eſt, tuorum latronum uſibus eas intuliſti.* Ejuſdem belli meminit Ildefonſus comes Toloſanus in privilegio quod anno 1126. conceſſit Berengario antiſtiti, in quo ſic loquitur. *Ego Ildefonſus comes Toloſanus & Marchio Provinciæ, volo & præſentium & futurorum tradere memoriæ, qualiter Berengarius Auraſicenſis epiſcopus requiſivit a nobis, aſſenſu Thiburgæ filii Raimbaldi, quaſdam juſtitias eccleſiæ & poſſeſſiones, quas ipſe ante guerram & præfatæ eccleſiæ deſtructionem tenuerat, videlicet clauſtrum cum adjacenti palude, & condamine de Beſanciam, quam comitiſſa mater Raimbaldi dedit B. Florentino, & domum epiſcopalem, antiquum ſcilicet palatium, quod eſt ante januas matricis eccleſiæ beatæ Mariæ.* Luctuoſa ſane Berengarii, hoc eſt antiſtitis eccleſiæ ſuæ vere amantis, conditio! At ſpectaculo tam lugubri ne diutius cruciaretur, arcano quodam cœleſtis providentiæ conſilio factum eſt. Quippe illum Paſchalis papa ſecundus legatum in Syriam miſit, qui patriarchæ Arnulphi publicis *enormitatibus* finem imponeret: quod ille impigre præſtitit, Arnulfo ab epiſcopi munere dimoto, uti teſtatur Guillelmus Tyrius lib. 11. hiſt. cap. 26. Interea ab eccleſia ſua non deflectebat oculos optimus præſul: ſuoſque reditus ad ſarciendas cathedralis baſilicæ ruinas impendebat.

De Berengario epiſcopo Arauſicano.

64. Berengarius ſucceſſorem in ſede Arauſicana ſortitus eſt Gerardum. Is abdicato epiſcopatu, monachum induit in cœnobio ſancti Victoris. Quibus initiis ad ſolitarium illud vitæ genus adductus fuerit, exponit epiſtola ad Bernardum archiepiſcopum Arelatenſem & apoſtolicæ ſedis legatum. « Primo quidem in animo habuit, pompis voluptatibuſque mundi valere juſſis, evolare in eremum, ubi tranquillam pacatamque vitam viveret. Mox Beren-

De Gerardo Arauſicano epiſcopo.

Digitized by Google

» garii conſilium ſecutus, ſub beati Auguſtini regula & ordine in eccleſia Arauſicana militare Deo ſtuduit. Berengario autem ipſo e vivis erepto, ſubrogatus eſt a fratribus ſuis invitus in ſedem Arauſicanam: qua dignitate ſtatim exonerare ſe propoſuit. Petita itaque & obtenta licentia ab Innocentio II. ſummo pontifice, intolerabile ſibi onus depoſuit, redditoque anulo, ad conſortes filiorum Dei ejus conſilio acceſſit, data Bernardo Arelatenſi epiſcopo venia, ut de novi præſulis electione ageret. Gerardi propoſitum, ut in hujuſmodi fieri ſolet, improbavit Bernardus, uti eadem epiſtola teſtatur his verbis: *Beatitudinis veſtræ litteræ. . . . . honorifica nos contumelia affecerunt. Secretum enim locum apud vos, quo me flagellis cederem, vel cilicia quibus carnem domarem, & cetera talia invenire non poſſe intonuiſti.*

§. V.

OBSERVATIONES MONASTICÆ.

De Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

65. De celeberrimi & antiquiſſimi Maſſilienſis monaſterii S. Victoris primordiis, deque ejus progreſſu tam pauca nobis tradidere Maſſilienſium rerum ſcriptores, eaque tam leviter perſtricta, ut vetera tantum ingentis domus rudera quædam eſſe videantur Illud fere unum tradunt, conditum fuiſſe a Johanne Caſſiano S. Johannis Chryſoſtomi olim diacono, qui cum Romam ad tuendam coram ſummo pontifice magiſtri ſui innocentiam acceſſiſſet, illo inde defuncto, in Galliam migravit, ſedem fixit Maſſiliæ, ibique inſigne erexit cœnobium, in quo monachorum quinque millia congregaſſe dicitur. Præterea monaſterium illud ſub finem ſæculi VI. ab Anaſtaſio abbate adminiſtratum eſſe, teſte Gregorio Turonenſi lib. 6. cap. 11. ac ſanctum Maurontum abs Carolo-Magno pro eo privilegium impetraſſe. Denique non ſemel a Sarracenis, Hungaris, aliiſque barbaris everſum. Hæc fere omnia de tam celebri monaſterio narrant. Sed quam obſcura primum ejus origo, tam clara deinde reſtauratio fuit.

De reſtauratione monaſterii S. Victoris.

66. De reſtauratione monaſterii S. Victoris pauca hæc tradit breve chronicon Maſſilienſe apud Labbeum: *Anno milleſimo indictione* XIII. *cœpit Maſſilienſe monaſterium reſtaurari, domno Guifredo exiſtente ibi prius quinque annorum priore, in quindecim annis ſequentibus, vivente eodem ibi abbate, qui ſic* XX. *anno incarnationis poſt milleſimum obiit in ſenectute bona, relinquens monaſterium cum L. fratribus, quod prius accepit cum quinque, ſicut nobis retulerunt fratres, qui tempore illius in monaſterio nutriti fuerunt.* Chronographo adſtipulatur Mabillonius in Annalibus Benedictinis, utpote qui alium nactus non eſt quem ſequeretur ducem. Verum hanc reſtaurationem pluribus ante annis collocandam eſſe facili negotio poteſt demonſtrari. Certe in placito illo quod anno XLIV. regnante Conrado rege, hoc eſt DCCCCLXXXIV. habitum eſt coram Willelmo comite, inter Pontium epiſcopum atque Adalardum abbatem S. Victoris, ex una parte, & Radulfum epiſcopum atque Imonem ex altera, de villa *Camaricas* dicta, Gallice *la Camargue*, comparuit Adalardus abbas una cum Bernardo monacho. Ergo jam anno DCCCCLXXXIV. Victorinas ædes monachi habitabant. Verum id longe clarius demonſtratur ex notitia conventionis factæ inter Adalardum Maſſilienſem S. Victoris abbatem & Willelmum vicecomitem de villa Cathedræ. Notitiam hanc ſcripſit Pontius abbas S. Victoris & Adalardi ſucceſſor, qui Pontius in nova Gallia Chriſtiana S. Victoris

V. infr. pag. 334.

V. infra pag. 349.

Digitized by Google

monaſterium adminiſtraſſe dicitur anno 993. ac proinde omnem meretur fidem. Narrat igitur, quod *cum gens fuiſſet e finibus ſuis, videlicet de Fraxineto expulſa, & terra Tolonienſis cœpiſſet veſtiri, & a cultoribus coli, unuſquiſque ſecundum propriam virtutem rapiebat terram, tranſgrediens terminos ſuos ad poſſeſſionem. Quapropter*, inquit, *qui potentiores videbantur eſſe, altercatione facta, impingebant ſe ad invicem, rapientes terram ad poſſe, videlicet Willelmus vicecomes & Pontius de Foſſis. Qui Pontius pergens ad comitem dixit ei: Domine comes, ecce terra ſoluta eſt a vinculo paganæ gentis, tradita eſt in manu tua donatione regis: ideo rogamus te, ut pergas illuc, & mittas terminos inter oppida & caſtra & terram Sanctuariam. Nam tuæ poteſtatis eſt terminare, & unicuique diſtribuere quantum tibi placitum fuerit.* Hæc cum præſtitiſſet comes infra Cathedræ fines, dixit: *Quantum ego habeo infra iſtos terminos donatione regia, hoc eſt fiſcum regalem, dono S. Victori & monachis ibidem excubantibus.* Ergo tum in monaſterio S. Victoris monachi degebant. Pergit Pontius: *Hæc donatio facta eſt coram Willelmo & fratre ſuo epiſcopo*, hoc eſt, ut ego interpretor, Willelmo I. vicecomite Maſſilienſi, & Honorato epiſcopo ejus fratre, *& Theoderico atque Noe fratribus ſive Giffredo, nec-non abbate, & Raganardo monacho.* Et revera S. Victoris abbatiam monachis attributam fuiſſe ab Honorato epiſcopo docet ipſius diploma editum in appendice novæ Galliæ Chriſtianæ pag. 108. in quo ſic loquitur: *Summi paſtoris veſtigia ſequentes, qui nos non ſolum præeſſe, verum etiam prodeſſe ſanctæ eccleſiæ ſuæ rectores paſtoreſque inſtituit . . . . . cum clericis meis, divini accenſus amoris, in honore Dei omnipotentis, ſanctique Victoris martyris, congregationem monachorum ſecundum regulam S. Benedicti in abbatia ejuſdem S. Victoris conſtitui optamus, ut pro me, ſucceſſoreſque noſtros, & pro ſtatu eccleſiæ noſtræ quotidie intercedant ad Dominum, ut Domini pietas noſtrorum peccaminum indulgeat, & concedat vitam æternam.* Atque ut utilius, ſanctiuſque vivere queant, ampliſſimam eis donationem attribuit, additque: *Igitur ego Honoratus epiſcopus cum clericis meis concedimus vobis licentiam ad acquirendam terram S. Victoris, quam nos non ſumus poſſeſſuri, & ubi eam inveneritis, licentiam habeatis interpellare, & tenere eam ſine ulla interpellatione de ullo epiſcopo.* Quibus verbis evidentiſſime patet monachos in S. Victoris cœnobium revocatos eo tempore fuiſſe, quo, pulſis e Provincia Saracenis, ſuos quiſque fundos, ſuas poſſeſſiones a barbaris illis prius occupatas, recuperare contendebat.

Quo anno facta fuerit, Glab. Radulf. lib. 1. hiſt. cap. 4.

67. Quo autem anno id contigerit auctoritate Glabri Rodulphi demonſtrare in promtu eſt. Is enim ſcriptor ubi narravit cum S. Maioli abbatis Cluniacenſis e Roma redeuntis captivitatem, tum etiam inflictas a Sarracenis ſancto viro & ſuis injurias, obſervat impunitum ſcelus non fuiſſe. *Nam ipſi Sarraceni*, inquit, *paulo poſt in loco qui Fraxinetus dicitur, circumacti ab exercitu Willelmi Arelatenſis ducis, omnes in brevi perierunt, ut ne unus quidem rediret in patriam.* Atque ita Deus, ut ait S. Odilo in vita S. Maioli, *per Willelmum illuſtriſſimum virum & Chriſtianiſſimum principem, meritis B. Maioli, jugum Sarracenorum ab humeris Chriſtianorum depoſuit, & multa terrarum ſpatia ab eis injuſte poſſeſſa ab eorum tyrannica dominatione potenti virtute eripuit.* Addit Glaber id eo contigiſſe anno, quo defuncto Ottone primo imperii habenas capeſſivit Otto ſecundus. Porro Ottonis I. imperatoris obitum referunt auctores prorſus omnes ad diem 7. Maii anni 973. Eo igitur anno fuſis a Willelmo comite Sarracenis rediit ad monachos abbatia S. Victoris. Aſſertionem hanc noſtram confirmant chronicæ notæ in laudato Honorati diplomate his verbis: *Acta cartula iſta in Maſſilia civitate, publice, regnante Conrado rege feria* IV. XI. *cal. Novembris.* Quæ in alium prorſus annum convenire non poſſunt, niſi in DCCCCLXXIII. quo anno in feriam IV. incidebat is, quem cartula præ ſe fert, dies, nimirum XI. cal. Novembris.

Quid in reſtauratione præſtiterit Pontius II Maſſilienſis epiſcopus.

68. Non diu ſuperſtes fuit Honoratus; vixque egregii operis fructus tantillos deguſtavit. Potuit tamen tamquam in ſemente maximam futuræ meſſis ubertatem aſpicere, cum naſcenti congregationi Willelmum fratrem ſuum vicecomitem Maſſilienſem filiumque ejus Pontium relinqueret moriens, qui operi non abſoluto faſtigium imponerent. Et ſane ea fuere Willelmi ac Pontii in S. Victorem merita, ut ipſis perinde atque Honorato attribuatur ſacri loci inſtauratio. Id præſertim videre eſt in edito a nobis inſtrumento Pontii II. qui & ipſe fuit alter S. Victoris patronus. *Extitit*, inquit, *infra pagi noſtri fines, hoc eſt in Provincia, celebre monaſterium, Maſſiliæ civitatis haud procul mœnia ſitum, præcipui martyris Victoris corpore ſacratum, a glorioſo imperatore Carolo privilegiis & maximis donis ſublimatum, quod diu in eadem ſublimitate ſub regulari tramite manſit ſtabilitum; ſed poſt multorum curricula annorum, cum idem piiſſimus princeps a ſæculo deceſſiſſet, & omnipotens Deus vellet populum Chriſtianorum flagellare per ſævitiam paganorum, gens barbara in regno Provinciæ irruens. . . . . . . cuncta vaſtavit, eccleſias & monaſteria plurima deſtruxit . . . . . Sicque factum eſt ut monaſterium illud, quod olim in Provincia præcipuum ac famoſiſſimum in tota Provincia fuerat, adnullatum & pene ad nihilum redactum eſt, quo uſque bonæ memoriæ domnus Guillelmus & domnus Honoratus præfatæ civitatis epiſcopus, & frater ejus domnus Guillelmus vicecomes, filiuſque ſuus domnus Pontius præſul, qui eidem a unculo ſuo in epiſcopatum ſucceſſit, & jam pene lapſo manum ſublevationis porrexerunt, qui non ſolum ex ſuis ei aliqua reddiderunt; verum etiam de propriis ſuis poſſeſſionibus ob remedium animarum ſuarum multa largiti ſunt, ac monachos aggregrantes, abbatem ibi ordinaverunt.* Eo etiam proceſſit Willelmi vicecomitis in novos S. Victoris hoſpites amor, ut poſitus in extremis, ipſos inter admitti voluerit, indutoque cucullo eorum inter preces expiraverit.

Pag. 368.

De Wifredo abbate S. Victoris.

69. Præerat tum monaſterio Garnerius, tertius ab inſtauratione poſt Adalardum & Pontium abbas, qui Wifredo præpoſito ſuo adminiſtrationis curam ſponte ceſſit anno ſequenti. Wifredus, ſi chronographo Victorino credimus, quinque duntaxat monachorum tum prior erat: verum in electionis ipſius decreto edito pag. 366. ſubſcribunt monachi tres & viginti cum abbate. Ea vero exinde fuit Maſſilienſium noſtrorum fama, vix ut paucis poſt felicem Honorati obitum annis, quaqua verſum diffuderint ſeſe ad religionis propagationem. Eos ſuam primum in ditionem evocarunt Maſſilienſes vicecomites; in comitatus Aquenſem, Forojulienſem, Arelatenſem. Anno circiter milleſimo ab incarnatione Willelmus & Fulco vicecomites, annuentibus uxoribus ſuis Aicelina & Odila, ac filiis Pontio Maſſilienſi epiſcopo, Guillelmo & Aicardo; Fulcone & Gaufredo, ſitam in comitatu Maſſilienſi, in agro quem vulgo Albaniam vocant, eccleſiam S. Mytrii martyris S. Victori conceſſerunt. Sequenti anno *medietatem villæ Almes.* Anno 1004. *medietatem villæ Campanias;* aliaque per plura quorum meminit Pontius epiſcopus in inſtrumento anno 1008. conſignato. Horum ſecuti veſtigia Athanulfus *vir illuſtriſſimus*, ſic enim in inſtrumento appellatur, & uxor ejus Beltrudis ac filii monachos Victorinos in Villare S. Johannis admiſere, carta anno 1007. facta. Haud multo poſt Ingelrannus Cavallicenſis antiſtes & Adalgudis, quam in matrimonium duxerat, aſſentientibus & liberis ſuis Amelio & Guillelmo, Raynaldo & Geiraldo, eccleſiam S. Perpetuæ in comitatu Aquenſi ſitam *infra terminum de Bruniola* tradidere S. Victori facta anno 1011. ſolemni donatione. Eamdem eccleſiam Nevelongus & uxor ejus Teucenia, quippe in hunc fundum dominii jus habebant, conceſſere anno 1016. ſubſcribentibus eorum filiis; Raynaldo, Guillelmo & Leufredo. Hanc porro habuere primum Maſſilienſes monachi, atque ab ipſis tranſiit ad moniales Arricellæ, quibus præerat anno 1167. Bonifacia ex diplomate Ildefonſi regis, quæ quidem moniales

Aquas

Digitized by Google

Aquas ſextias tranſlatæ anno 1660. priſtinam ordinis diſciplinam feliciter ſuſcitarunt, eam ob rem Victorino monaſterio etiamnum ſubjectæ.

De S. Iſarno abbate.

70. Mortuo Wifredo anno MXX. ſuffectus eſt Iſarnus abbas ſanctiſſimus, ſub quo potiſſimum cœpit Victorina congregatio florere, & celebrari paſſim, atque etiam exteras in nationes, nedum in Gallias longe lateque diffundi. Avebant omnes, tanta eſt vis ſanctitatis, Maſſilienſium legibus & inſtitutis monaſteria quæque informari, appetebantque monachi ipſi alias diſſoluti & nullius diſciplinæ, Maſſilienſium jugum. Hinc plures eædemque inſigniores abbatiæ, quarum nonnullæ temporum decurſu in cathedrales eccleſias, uti ſæpe accidit, converſæ ſunt, ceſſere brevi S. Victori.

S. Ferreoli Viennenſis abbatia S. Victori datur.

71. Has inter prima occurrit Viennenſis S. Ferreoli eccleſia ſeu monaſterium Grinienſium, inſigne olim quadringintorum monachorum numero, quod Leodegarius archiepiſcopus, habita numeroſiſſima ſynodo, quippe clericos quingentos convocaverat, Iſarno abbati commiſit anno MXXXVI. declarat autem in donationis inſtrumento, ſuorum ſe anteceſſorum exemplo provocatum, Viennenſem ecleſiam, quæ glorioſiſſime floruerat, exornare cupien- « tem, ponere ipſo in loco S. Ferreoli ſervos Dei e S. Victoris aſceterio, « locumque ipſum S. Victori dare perpetualiter, & venerabili viro Iſarno ab- « bati, *collaudante omni clero & populo eccleſiæ* ſuæ, *annuente inſuper Ermengar- « da regina Radulphi regis uxore vidua, conſilio & voluntate Odilonis Cluniacenſis « & fratrum ejus congregationis omnium.* Subſcripſere inter alios huic donationi « Nortaldus S. Petri, Pontius Romanenſis aut S. Theuderii, ut conjicio, Ditmarus S. Andreæ, Adalardus Lugdunenſis, Hodricus Inſulæ Barbaræ, atque Eugenius Savinienſis, ut videtur, abbates. Tum Willelmus pater archiepiſcopi, & Willelmus filius ejus, quorum nomina tam altum ſiluere hactenus auctores, ut oblivione ſepulta & prorſus inaudita jacuerint. Quos tamen hoc ipſo conjicimus origine fuiſſe illuſtres, quod Humbertum comitem qui etiam ſubſcriptus legitur, præcedant.

Monaſterium S. Michaelis de Falio. V. inf. pag. 333.

72. Non multo poſt Gumbaldus dominus caſtri *Biſaure* monaſterium S. Michaelis de Falio agri Barcinonenſis, ſeu Auſonenſis, quod ſacra in ſpelunca ſupra montem Boium, *non quidem humano opere, ſed admirabili Dei voluntate* fundaverat anno DCCCCXCVIII. Iſarno etiam abbati S. Victoris Maſſilienſis & futuris poſt ipſum tradidit, ea ſcilicet ratione, ut Maſſilienſes ea in ſpe- « lunca ſtent omni tempore, & Deum pro ſuis exorent peccatis. Facta eſt « donatio anno XII. Henrici regis hoc eſt MXLII. aut ſequenti.

Monachi Græci in eccleſia de Aureolis inſtituti ſub obedientia abbatis S. Victoris.

73. Biennio poſt vel circiter, Pontius Maſſilienſis epiſcopus atque Iſarnus abbas monachos Græcos in eccleſia S. Petri de Aureolis conſtituere, ea quidem lege, ut abbati S. Victoris parerent. Præterea attributa his proventuum ad eamdem eccleſiam pertinentium tertia pars: quod ſolemniter donatum ſancitumque eſt in conventu clericorum, II. nonas Julii, feria VI. anno MXLV. indictione III. regnante Henrico rege, aſſentientibus ac ſubſcribentibus canonicis XIII. an eccleſiæ Maſſilienſis aut S. Petri de Aureolis, erat quippe in eccleſia illa canonicorum collegium. Jam vero aliquam alodii partem in territorio caſtri *Auriol* eccleſiæ SS. Zachariæ, Elizabeth & Johannis Baptiſtæ tradiderat in dotem Raimbaldus Arelatenſis præſul, quando ſcilicet ipſam conſecravit anno MXXXIII. fratrum ſuorum & heredum aſſenſu: nam alodium illud hereditate ſibi contingebat, atque eccleſiam ipſam in Iſarni abbatis & canonicorum illic Deo ſervientium manus poſuerat. Dederat tandem duobus poſt annis abbati Maſſilienſi quidquid agrorum in laudato caſtro poſſidebat; & donationis inſtrumentum videre eſt in appendice novæ Galliæ chriſtianæ, tom. I. pag. 95. Triplicem hanc ſine dubio donationem ſimul conjunctam voluit Iſarnus, Græcis ut monachis ſufficerentur, idque abunde, quæ ſunt ad victum neceſſaria.

Digitized by Google

Eccleſia SS. Geneſii & Honorati Arelatenſis data S. Victori.

74. Videtur ejuſdem ætatis eſſe facta ab eodem Raimbaldo eccleſiæ SS. Geneſii & Honorati ſolemnis donatio, cujus inſtrumentum edidit noſter Sammarthanus, inſigne prorſus monumentum, quod & paſtorem refert vere pium & vigilantem. Exponit primum ſe, cum ſua in civitate publica omnia & privata hoſtilis inſectationis mucrone turbata cerneret, attente ſecum reputaſſe animo, quam tremendum & grave judicium eos maneat, qui præſunt. Tum ſaluti ſuæ providere certum, exiſtimaſſe inſtauranda eſſe loca ſacra, quæ per deſidiam neglecta jacuerant. Sed ipſum de his loquentem audire præſtat. *Quadam die*, inquit, *de quodam religioſo loco in honore S. Geneſii vel S. Honorati constructo, foras muros noſtræ civitatis poſito, multa volvens mecum in animo, quomodo de tam ſpiritali priſci temporis monachorum officio, verſus in poſſeſſionis eſſet ſæculari ſervitio; & dixi in corde meo: ſi per meum fortaſſe initium in Dei poſſet reverti ſervitium; non exinde grave ſuſtinerem judicium, & de peccatis meis Deum haberem propitium. Et ita Deo favente, qui magna ſolus facit mirabilia, mecum tractavi talia conſilia, ut illum locum darem monaſterio S. Victoris de Maſſilia, in quo conſtituerat Iſarnus abbas ejuſdem monaſterii monachos in Dei ſervitio.* Communi igitur conſenſu principum Provinciæ, & Joffredi ac Bertranni comitum, canonicorum etiam Arelatenſium nec-non & Pontii Maſſilienſis antiſtitis atque heredum ſuorum, qui prædictam eccleſiam poſſidebant, Victorinos ibidem monachos ſtabilivit Raimbaldus. Sed hæc fuſius in laudato diplomate, in quo nec id leviter tranſcurrendum, quod jam attigimus, *hoſtilis inſectationis mucrone* turbata tunc eſſe apud Arelatem *omnia tam privata quam publica*, quod ſane bellum aliquod indigitat, de quo nihil quod ſciamus litteris proditum eſt.

Gall. Chriſt. tom. 1. in append. p. 205.

De anno obitus Iſarni abbatis.

75. Vitam poſt hæc non produxit diu ſanctus Iſarnus, cujus mortem anno MXLVIII. VIII. cal. Octobris conſignat antiquus vitæ ipſius ſcriptor, cui & ſuffragatur relatum ab ipſo Iſarni epitaphium, adſtipulanturque recentiores ad unum omnes: verum & vitæ ſcriptorem & epitaphii conditorem memoria lapſos eſſe multa perſuadent, quæ Iſarni obitum anno uno antevertendum clare demonſtrant. Nam conſtat primo ex laudato epitaphio, annis omnino viginti & ſeptem adminiſtratum ab Iſarno fuiſſe monaſterium Victorinum, cujus regimen anno milleſimo vigeſimo creditum ipſi fuerat, quo anno deceſſor ipſius Wifredus, ut habent vetera Maſſilienſium monumenta, fato functus eſt. Porro ſi Iſarnus anno MXX. creatus abbas, annis XXVII. Victorinis præfuit monachis, conſequens eſt eum ut anno MXLVII. ad cœlos evolaſſe dicamus. Secundo laudatum in nova Gallia Chriſtiana electionis decretum Petri ipſius ſucceſſoris annum refert MXLVII. Tertio donationem eccleſiæ B. M. de Grauleriis anno MXLVII. S. Victori factam indictione XV. excepit non Iſarnus, ſed Petrus, qui proinde jam ſedebat. Quarto Girundenſis S. Pauli eccleſia Petro abbati data eſt anno MXLVIII. menſe Februario, ergo e vivis jam exceſſerat Iſarnus, nempe VIII. calendas Octobris præcedentis anni. Poſtremo Lambertus & ipſius uxor Auſtrudis vineam in Cathedra vendunt, *mortuo ipſo domno Iſarno abbate, immo de mortali hac vita, ut credimus, ad æterna ſublato, & in ejus vicem in præfato monaſterio domno Petro jam paſtore ordinato*, anno MXLVIII. indictione I. ac proinde Iſarnus, qui VIII. calendas Octobris diem clauſit extremum, non potuit iſto anno obiiſſe, quo ſecunda indictio incipit VIII. calendas Octobris. Hæc pluſquam ſatis demonſtrant S. Iſarni obitum eſſe conſignandum non anno MXLVIII. ſed præcedenti.

V. inf. pag. 416.

Monaſterium S. Pauli Gerundenſe S. Victori datur.

76. Vix dignitatem abbatis adeptus fuerat Petrus, cum Ermenſendis Gerundenſis comitiſſa, ad impetrandam cum ſuam tum viri ſui Raymundi, Beringuerii filii & filiorum ejus ſalutem, monaſterium in Gerundenſi pago ſitum, quod ex parte viri ſibi obvenerat, Victorinis monachis conceſſit; illud ut deinceps proprium ſuum haberent, & quoad ejus fieri poſſet reſtaurarent.

Digitized by Google

Facta eſt donatio hæc VIII. idus Februarii, anno XVII. regni Henrici; cui ſubſcribit Petrus, abbas ſine dubio Maſſilienſis.

Hoc porro monaſterium, ipſum eſt S. Pauli Maritimæ, quod una cum monaſterio S. Felicis Guixalenſis, Lotharius abbati Suniario confirmavit; ea tamen lege, ut eo defuncto, ſuus cuique loco abbas crearetur. Extant Lotharii litteræ in Marca Hiſpanica pag. 891. Eidem etiam monaſterio S. Pauli Borrellus comes Barcinonenſis alodem in Maritima legavit anno 993. cujus abbates Savaricus anno 901. concilio Fontis coopertæ, & Vivez anno 1019. concilio Gerundenſi interfuerunt.

Monaſterium S. Sebaſtiani a monachis Victorinis reformatum.

77. Anno autem MLII. Miro Garibertus & uxor ejus Guilla monachos S. Victoris in S. Sebaſtiani monaſterium inducunt, annuente Mirone ipſius loci abbate, ut ſcilicet ſervitium Dei omnipotentis & S. Sebaſtiani, & ut ordinem S. Benedicti ipſi monachi cum timore & amore Dei in eodem *loco demonſtrent aliis, & ipſi teneant ſecundum ſuum eſſe, & ut obedientes ſint ipſi Mironi abbati, & honorent eum omnibus diebus vitæ ſuæ ſicut abbatem.* Tunc ex his qui e S. Victoris abbatia venerant monachi, Durandum prædictus abbas elegit, & conſtituit ſub ſe præpoſitum, qui monaſterium regeret; ſtatuitque ut Durando eodem e vivis ſublato, non aliunde niſi e Victorinis monachis aſſumeretur, qui præpoſiti munus adminiſtraret; quam ſanctionem perpetuam eſſe voluit. Renovata eſt hæc ipſa ſanctio ſeu conventio anno MLIX. non ſine additamento quodam. Scilicet cautum eſt, ut ſi Maſſilienſes monachos ab officio ſuo deflectere aliquando contingat, nulla inde reſcindendi pacti arripiatur anſa: ſed alios mittat Maſſilienſis abbas, qui ſint magis idonei, & aliorum ſaluti invigilare poſſint.

Inſtauratio Nivernenſis S. Victoris monaſterii.

78. Anno MLIII. Henricus Francorum rex, præceptum dedit ſolemne in Cariſiaco palatio, de inſtauranda Nivernenſi abbatia S. Victoris; quod cum in archivis Maſſilienſibus aſſervetur, non levis conjectura eſt inſtaurationi huic Maſſilienſes operam dediſſe ſuam, vivente adhuc Petro; ad eum vero ſtatum locus ille devenerat, quo deterior nullus poteſt excogitari. Omnia ſummatim Henricus præcepto ſuo exponit, res ducens ab ipſa origine, cujus verba hic proferre juvat, tametſi prolixior fortaſſis videor. *Majeſtatis noſtræ præſentiam quidam clericus nomine Belinus adiit, rogans ut privilegio noſtræ auctoritatis confirmaremus quoddam donum ſibi a Nivernenſi comite Willelmo & quibuſdam aliis Nivernenſibus primoribus factum, ſcilicet in ſuburbio Nivernenſi quandam eccleſiam in honore S. Victoris conſecratam, antiquiſſimam videlicet & ex primis ſupradictæ urbis abbatiam, primis temporibus locupletem, pluribus dotatam, augmentatam & ditatam: poſtmodum vero mundo jam in maligno poſito, partim paſtorali incuria deſolative deſtitutam, partim peſſimorum Chriſtianorum barbarie dirutam, &, ut verius fatear, uſquequaque ſub impiorum manibus incurvatam & humiliatam. Hanc ex regali dominio, ut multa alia emancipatam, & comiti Nivernenſi beneficiario jure a prædeceſſoribus noſtris regibus traditam quidam Frotmundus poſt comitem habebat, militibus diſpertiverat, majus dederat, minus retinuerat. Sic itaque* pergit Henricus *eccleſia illa deſolata & ad nihilum redacta erat*, cum Belinus clericus a Deo excitatus, *aſſenſu Hugonis epiſcopi & Wilhelmi comitis, ſupra taxatum Frotmundum adiit, & ut captivatam eccleſiam a captivis, captivata a captivitate redimeret, oravit, & liberalitatem libere derogatam reſtauraret ammonuit, ammonendo deſudavit, & de Dei miſericordia quod quæſierat impetravit. Actum eſt Cariſiaco palatio aſtante exercitu anno* XXII. *Henrici regis.* Monachos igitur Maſſilienſes, qui rebus adeo deſperatis remedium aliquod afferrent, probabile eſt Belinum vocaſſe: quibus tamen Cluniacenſes S. Mariæ de Caritate juſſu & auctoritate Willelmi comitis Nivernenſis ſucceſſere anno 1085.

Adalmois & Cliſindis ſoro-

79. Infinitis interea fidelium donis creſcebat in dies S. Victoris familia,

Digitized by Google

res Raimbaldi Arelatenſium præſulis ſua omnia tradunt S. Victori.

Pag. 440.

omnes certatim cumulabant bonis Dei ſervos, & præibant principes ipſi exemplo. In his veniunt in mentem virgines duæ Deo ſacræ, Raimbaldi Arelatenſium præſulis ſorores, Adalmois & Cliſendis, quæ hereditatem omnem ſuam paternam, quæ ſane erat ampliſſima, *S. Dei genitrici Mariæ & S. Victori martyri Maſſilienſi ac monachis ejus* tradidere. *Facta donatio hæc anno dominicæ incarnationis* MLVI. *indictione* VIII. *regnante Henrico rege Romanorum.* Atque hic obiter notandum virgines illas fratribus & conſanguineis Raimbaldi archiepiſcopi in Gallia Chriſtiana diligenter enumeratis, non accenſeri.

Eccleſia S. Martini de Canonica inſtitutum S. Victoris recipit.

80. E vivis jam exceſſerat Petrus anno 1060. quo anno ſubrogatus illi eſt Durandus, is nimirum, ut ſuſpicamur, qui anno 1052. inſtitutus fuerat præpoſitus S. Sebaſtiani. Eodem tempore leges inſtitutumque Maſſilienſis monaſterii ſuſcepit collegiata S. Martini de Canonica eccleſia. Extat in territorio Gabalitano in epiſcopatu Mimatenſi, pago Bearnecenſi, olim quidem illa nobilis, & poſſeſſionibus ac miraculis a Deo ibidem perpetratis decorata; tunc vero vigente hæreſi Simoniaca, per incuriam, ſeu potius nequitiam epiſcoporum, in laicorum hominum manus miſere devoluta erat, ut milites etiam uxorati, proh nefas! præpoſitorum decanorumque locum implerent; neque id ſolum, ſed eccleſiaſticos etiam fundos diſtraherent paſſim, venderent, donarent arbitratu ſuo; clericos ibidem manentes, indignis modis vexarent, fructus denique eccleſiæ ſuæ conceſſos raperent ſine pudore ac modo, & proprios in uſus flagitioſe transferrent. Commovit Edelbertum Mimatenſis eccleſiæ præſulem, Berengariumque Ricardi vicecomitem calamitoſa eccleſiæ hujus conditio. Itaque ejus ut malis remedium afferrent, eccleſiam hanc ipſam, cui vulgo nomen CANONICÆ, Domino Deo & monaſterio S. Mariæ ſanctique Victoris, & abbati & congregationi donarunt in perpetuitatem. Donationi aſſenſit ejuſdem eccleſiæ decanus nomine Deuſde, aſſenſit & domnus Aſtrebaldus præpoſitus una cum filiis, aſſenſere ex canonicis qui & ſanioris erant conſilii, & res in melius referre ſatagebant. Is eſt donationis tenor; *ut abbas ſupradicti monaſterii Maſſilienſis monachos ibi mittat, qui ſervitium Dei in eodem loco faciant .... & ſæpe dictus locus S. Martini ab hac die monaſterium ſit, & in ditione ac poteſtate monaſterii Maſſilienſis & abbatis, ac congregationis ſuæ jure perpetuo maneat, & ad voluntatem & providentiam eorum, quando viderint ſibi prodeſſe, abbas ibi ex monaſterio ſuo ab eis mittatur.* Acta hæc ſunt *anno ab incarnatione milleſimo adjuncto etiam ſexageſimo, die menſis Julii* IV. *S. Fredaldi in cimiterio, regnante in ſæcula ſæculorum Domino Deo, indict.* XIII. *epacta* XV. *concurrente* VI.

Tom. I. Gall. ch. in append. p. 23.

Fundatio monaſterii Cyriaci & ejus conceſſio facta S. Victori.

81. Neque ſatis erat Adalberto ſeu Edelberto Mimatenſi epiſcopo quod monachos S. Victoris in Canonicam induxerat, niſi & ipſos in partem vocaret hereditatis. Is igitur & frater ejus Auſtorgus, ex his quæ ſibi Dominus hoc in ſæculo largitus erat bonis, partem aliquam offerentes, monaſterium ipſis in loco cui nomen eſt Cyriaco conſtruxere, *quoniam*, inquiunt, *excellentem omnes virtutes charitatem in monaſterio S. Victoris martyris Maſſilienſis, & in domno Durando abbate ipſius monaſterii, & in ceteris fratribus inibi habitantibus, per omnia quæcumque voluimus reperimus; tradimus* itaque illis, ſic porro proſequuntur in donationis inſtrumento, *monaſterium de Cyriaco, cum omnibus quæ nunc habet, & in antea acquiſierit, ut* illud *ſecundum regulam S. Benedicti diſponant & ordinent omni tempore. Et ſi Deus in diebus noſtris aut poſtea monaſterium ſupra ſcriptum Cyriacum ita creſcere donaverit, ut abbati monaſterii Maſſilienſis & fratribus ipſius loci in nobis bonum & pontificum videant abbatem mittere in monaſterio Cyriaco dicto, tunc abbas monaſterii Maſſilienſis ſecundum regulam S. Benedicti in jam dicto monaſterio abbatem mittat. Facta carta donationis* XVII. *cal. Aprilis anno ab in carnatione Domini noſtri Jeſu-Chriſti* MLXII.

Gal. Chriſt. tom. I. append. pag. 24.

Donatio abbatiæ S. Segolenæ.

82. Vix pauci ab hac donatione dies effluxerant, cum ecce Geraldus Ame-

Digitized by Google

lii & Vidianus Ermengaudi viri honorabiles, quorum hic in eccleſia Albienſi abbatis & archidiaconi titulo gaudebat, territi immo perculſi ſynodali decreto quod ab Hugone Nicolai papæ II. legato in concilio Toloſano conditum fuerat, adverſus laicos qui res eccleſiaſticas uſurparent, *audientes neminem poſſe laicum ingredi cæleſtem patriam, qui hic contra præcepta canonum male invaſam poſſederit eccleſiam.* Divino afflante ſpiritu eccleſiam S. Segolenæ in comitatu Albienſi, in loco quem dicunt ad Grava, ubi Segolena ipſa monaſticam una cum virginibus plurimis vitam duxit, ac tumulo condita requieſcit, priorem in ſtatum reparare decreverunt. Cumque placuiſſet ut monachis traderetur, prædictam eccleſiam, aſſignato loco ubi clauſtra & officinæ conſtruerentur, Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, Durando abbati & ejus congregationi, cum omnibus ejus pertinentiis conceſſere, ut *eam habeant & poſſideant in perpetuum, & monachos ibi ſuos mittant, qui ſervitium Dei faciant.* Facta donationis charta III. nonas Aprilis, anno MLXII. regnante Philippo Francorum rege.

83. Duæ inſuper eodem anno abbatiæ inſignes ſponte ſe abbati S. Victoris ſubdiderunt, Vabrenſis nimirum S. Dionyſii, quam poſtmodum Johannes vigeſimus ſecundus in cathedralem erexit eccleſiam, & Soricinienſis S. Mariæ, diœceſis olim Toloſanæ, nunc Vaurenſis. Cum enim vir nobiliſſimus Deuſde abbas Ruthenenſis, animadvertiſſet Vabrenſe monaſterium ditioni ſuæ ſubditum, ab ordinis diſciplina deflexiſſe, & maxima poſſeſſionum ſuarum parte imminutum eſſe, quod ſane his contingit monachis, qui a præſtituta ſibi regula & vitæ præſcriptione declinare non verentur; Nicolaum papam II. adiit, ejuſque permiſſu immo juſſione ſtatuit illud regulari cuidam committere abbati reformandum. Ea de re ſecum attente diuque meditatus, conjectis circumquaque oculis in Gallicana monaſteria, Maſſilienſem S. Victoris abbatiam præ ceteris elegit, quippe cujus religio ad purioris diſciplinæ leges exacta, bonum Chriſti odorem ita ſpargeret, ut inde quaſi ex ampliſſima virtutum omnium ſchola prodierint prodirentque in dies, qui vicina monaſteria reformarent. Itaque aſſentiente Ruthenenſium & Arvernenſium comite Roberto, ejuſque uxore Berta, nec-non avia ipſius comitiſſa Richardi, prædictus abbas Deuſde, Raymundus frater ejus, Aldiardis ipſius uxor, una cum filiis, amore patriæ cœleſtis ſuccenſi, pro redemtione animarum ſuarum, quædam primo prædicto Vabrenſi monaſterio prædia erepta atque hactenus injuſte poſſeſſa reddiderunt, nonnulla deinde vectigalia per ſimoniacam factionem extorta remiſerunt *in manu Durandi* abbatis Maſſilienſis & domni Raiambaldi Arelatenſis archiepiſcopi, ejuſdem S. Victoris monachi; denique ſupra nominatum Vabrinſe monaſterium, in pago Ruthenico ſitum, in honore Domini Salvatoris ejuſque genitricis & SS. Dioniſii martyris conſecratum, ad honorem Dei & reſtaurationem ipſius loci conceſſerunt, tradiderunt ac commiſerunt Durando ſupradicto abbati, ejus ſucceſſoribus, *ac toti præſenti & futuræ congregationi S. Victoris,* edito hoc pacto, *ut ipſe abbas Durandus & ſucceſſores ejus per omnia tempora de congregatione Maſſilienſi ponant in monaſterio Vabrenſi abbatem, & quos voluerint monachos, qui eis obedientes ſecundum normam regulæ S. Benedicti & conſuetudines Maſſilienſis monaſterii in eodem loco ad ſervitium omnipotentis Dei permaneant. Si vero, quod abſit, ipſe vel monachi a regulari tramite deviantes, perverſe vivere voluerint, abbas Maſſilienſis educat ſecum perverſos abbatem ſive monachos, & eorum loco ponat ſine ullius contradictione de ſuis honeſtos, utiles atque bonos, ſibique ac regulæ obedientia ſubditos.* Facta hæc donatio in burgo ſeu villa S. Ægidii, anno Dominicæ incarnationis MLXII. indictione XIV. pridie idus Junii feria III. Legendum forte anno MLXI. in quo occurrit indictio XIV. & dies ante idus Junii incidit in III. feriam. Poſt hæc, ſi non prius, Durandus S. Victoris abbas, ſcripta ad Ro-

Vabrenſem abbatiam reformant Maſſilienſes & inſtaurant.

Digitized by Google

bertum Ruthenenſem comitem epiſtola, ſignificavit, cupere ſe quidem piis ejus votis ſatisfacere; at ne id per ſe ipſe faciat, in cauſa eſſe febrem qua laborat: interim mitti a ſe fratrem Bernardum cum quatuor aut quinque monachis in Vabrenſe monaſterium, qui abbatem eligant. Epiſtolam hanc habes hoc tomo pag. 457.

Soricinienſem.

84. Reformato Vabrenſi monaſterio, Froterius epiſcopus Nemauſenſis, & Raymundus vicecomes ipſius nepos, cum audiſſent excommunicatos a Nicolao papa ſimoniacos, ſententiamque excommunicationis ad Occitanos miſſam; veriti ne ob ereptas iniquiſſimeque retentas eccleſiæ res anethematis diſcrimen incurrerent, ditionis ſuæ monaſterium, cui vulgo nomen Soricinio eſt, conceſſerunt *Durando abbati S. Victoris monaſterii Maſſilienſis & omnibus ſucceſſoribus ejus, ad dominationem & gubernationem & tuitionem: ita ut ipſe Durandus & omnes ſucceſſores ejus mittat & mittant in eodem monaſterio Sorizino abbatem omni tempore ſuo judicio dignum, qui ſecundum inſtitutionem & ordinem monaſterii Maſſilienſis vivat, & monachos ſibi ſubjectos vivere exigat. Quod ſi, quod abſit, abbas ille, Soricinenſis videlicet, ab ordine & diſciplina cœnobii Maſſilienſis deviaverit, & monachos ſibi ſubditos ad juſtitiæ tramitem male viventes non emendaverit, veniat abbas Maſſilienſis in Sorizino, & corrigat & emendet eum. Si vero ille ſuperbia elatus emendare ſe noluerit, alium loco ejus prudentiorem & digniorem abbas Maſſilienſis mittat, & negligentem & ſuperbientem ſecum reducat.* Facta charta nonis Novembris anno ab incarnatione MLXII. regnante Philippo rege. Acta publice in monaſterio Sorizinenſi, in præſentia monachorum ipſius loci, ſubſcribentibus Froterio epiſcopo, Raymundo vicecomite ipſius nepote, Guillelmo & Stephano.

Et Agathenſem S. Andreæ.

85. Soricinenſis abbatiæ reformationem proxime ſubſecuta eſt Agathen-
» ſis S. Andreæ monaſterii inſtauratio. Facta eſt autem hoc modo: Gonterius
» epiſcopus Agathenſis & vir nobilis Pontius abbas, ad Rodgerum comitem
» accedentes, humiliter & inſtanter expetierunt, *quatenus abbatiam S. Andreæ*
» *ſecus prædictæ urbis mœnia, ſolitariam, derelictam, quam* donatam ſibi ejus
» liberalitate poſſidebant, *etſi non ad priſtinum gradum & ordinem, tamen utcum-*
» *que monaſticum per* ejus *largitionem reſtaurare* valerent, *præſertim*, inquiunt, *cum non minimum ſit tremenda judicii divini diſtricta quandoque cenſura, eo quod ſacras tantorum oblationes fidelium, quas in eodem loco pro animabus ſuis omnipotenti Deo tam large contulerunt, ut trecentorum victui monachorum quotidie pro ſe precantium, temporibus B. Severi ejuſdem monaſterii abbatis, ſicut in geſtis ejus legitur, abunde ſufficerent; ita moderno tempore profanatas direptaſque vidimus, ut non ibi ſuppediat victus uni monacho, qui pro eis Deo ſupplicet, niſi idem Deus aliunde multiplicet.* Quapropter *domnum Durandum abbatem S. Victoris monaſterii Maſſilienſis & congregationem ejus, propter gratiam caritatis & familiaritatem noſtræ gentis diuturnam cum illis*, inquit Rodgerus, *ad rem ſuſcipiendam perficiendamque conduxerant.* Hac petitione plurimum delectatus comes cum magno optimatum ſuorum totiuſque populi favore, conſilio Raingardæ matris ſuæ uxoriſque Sibillæ, liberam petentibus prædictis principibus facultatem præbuit, atque abbatiam S. Andreæ Deo ſanctoque Victori, ac domno abbati Durando ejuſque ſucceſſoribus & monachis omnibus ibidem Deo ſervientibus habendam, poſſidendam, atque ad regularem ordinem inſtaurandam conceſſit. Hac impetrata conceſſione, Gunterus epiſcopus, clericis ſuis gratulantibus, rem confecit. Acta ſunt hæc anno ab incarnatione MLXIV. indict. II. feria V. menſe Aprili luna X. Philippo rege Francorum.

De Bernardo abbate.

86. Inſequenti anno Durandus, qui jam dudum languebat, abbatiam S. Victoris ad Bernardum priorem morte tranſtulit. Erat Bernardus nobiliſſimæ proſapiæ adoleſcens, filius Richardi comitis Amiliani & Rixendis. Is

Digitized by Google

amiſſo parente, ad Maſſilienſes ante annos quatuor ſeceſſerat, & diſpertitis cum fratribus Berengario, Hugone, Remundo, & Richardo, qui ipſe monachus fuit & abbas S. Victoris, paternis fundis, & erogatis monaſterio manſis XL. ſuave Chriſti jugum amplexus fuerat; moxque præpoſitus inſtitutus, eam maturitatem præ ſe ferebat, ut, mortuo Durando, tametſi junior erat & tyro, ceteris tamen præficiendus videretur. Docet electionis inſtrumentum a nobis editum, Maſſilienſes monachos, ob ejus ætatem, quæ tanto muneri paulo minus apta videri poſſet, ſuſpenſis animis minime hæſitaſſe; ſed omni metu poſito, in unam conveniſſe ſententiam; cum exempla ſibi propoſuerint Davidis & Joſiæ, quorum hic puer annorum octo populum gubernarat egregie; ille vero itidem juvenis, inunctus a Samuele fuerat, Deique juſſu rex creatus; item Samuelis ipſius & Danielis, qui pueri judicium tulerant in præſbyteros, Johannis evangeliſtæ, qui adoleſcens præ ceteris apoſtolis ſupra pectus Domini noviſſima in cœna recubuerat. Quippe his exemplis permoti, ſpes in Bernardo ſuas repoſuerunt, in quo nimirum, *ſcientia litterarum, humilitatis gratia, patientiæ & obedientiæ virtutes, quantum mortalium oculis datur dignoſci, in ipſo juventutis flore* prælucebant. Itaque omnes in capitulo pro more congregati, Raiambaldo Arelatenſi præſuli, qui jam depoſitis infulis monaſticum habitum reſumſerat, ſciſcitanti, quem creari vellent abbatem, continuo Bernardum ſe velle acclamarunt, quem dudum ſibi priorem conſtituerant, qui in ſæculo nobili ex ſanguine ortus, ſed benegniſſima gratia Dei de mundialis militiæ laqueis miſericorditer erutus, eodem in monaſterio regulariter ſub prædicto Durando a ſæculi actibus converſus vitam egerat. Quibus ſtatim ſuffragati ſunt Pontius Maſſilienſis epiſcopus, Fulco vicecomes avunculus ejus, aliique proceres, clerus denique omnis & populus.

87. His auſpiciis creatus abbas Bernardus, ſi longiorem vitam vixiſſet, nam ætate vix integra extinctus eſt, ſummum rebus Victorinis impoſuiſſet faſtigium, quamquam monaſteria non pauca, eaque celeberrima cum Septimaniæ tum Catalauniæ, quæ depravatis monachorum moribus collapſa erant, priſtino decori reſtituit. Ac primum Pſalmodium, hortante Raimundo comite, deinde Rivipullum, quod quidem *ob reverentiam totius religionis & ſcientiæ, olim caput & ſpecimen univerſæ eſſe meruerat Eſperiæ:* ſed tum a tempore Olibæ Auſonenſis antiſtitis Wifredi comitis Ceritaniæ fratris, ſimoniacorum abbatum prædæ expoſitum, ſuis fundis ac poſſeſſionibus fere ſpoliatum videbatur. Hujus monaſterii luctuoſam miſeratus conditionem Bernardus Biſuldunenſis comes, Mironem pſeudoabbatem & ſimoniacum, una cum ſuis ſatellitibus expulit, faventibus & ferentibus auxilium Guifredo Narbonenſi archiepiſcopo, Berengario Gerundenſi & Guillelmo Auſonenſi epiſcopis; ſcriptaque procerum ſuorum conſilio epiſtola ad Bernardum noſtrum, ſubjecit illud S. Victori, ita ut Rivipullenſis *abbas a reliquo* nullus foret, *niſi quem ipſi Bernardo vel ſucceſſoribus ejus, ex conſulta Maſſilienſis collegii regularitate eligere placeret.* Quod & diplomate anno MLXX. edito, hac tantum appoſita conditione ſancivit: *Ut pactum hoc tamdiu firmiter & immobiliter maneat, quandiu monaſterium S. Victoris regulariter ſteterit, & regulam S. Benedicti habitantes tenuerint.*

Monaſteria a Bernardo reformata.

Pſalmodium.

Rivipullum.

V. inf. pag. 473. e.

88. Advertendum vero laudata epiſtola, polliceri Bernardum comitem, majorem ſe operam monaſterio huic inſtaurando, quam paulo ante Craſſenſi Barchinonenſis comes, collaturum; neque *gladium*, inquit, *nec contum ſinam vos illic formidare.* Quibus ex verbis colligere eſt, & reformatum fuiſſe a Bernardo abbate monaſterium Craſſenſe B. Mariæ, auctoritate comitis Barcinonenſis, quod tamen abbas intrepidus, cum res Dei agebatur, aggredi ſine

Craſſenſe.

Digitized by Google

diſcrimine *gladii & conti* non potuerit. Id certe indicat ſatis edita hic epiſtola congregationis S. Victoris ad ſuos in Craſſenſi monaſterio commorantes, qua ipſis de illatis injuriis & opprobriis gratulantur. Sed & Gregorii papæ VII. extat epiſtola ad abbatem Maſſilienſem data, qua ipſum hortatur duo ut monaſteria, alterum in Provincia ad Montem-majorem, alterum, inquit, *in epiſcopatu Narbonenſi B. M. de Craſſa, quæ jam dudum monachorum culpa a religionis tramite deviaſſe intellexi, ad lapſi decoris ſpecimen reformaret.*

Pag. 502.

89. Scribit tandem Baluſius libro 4. Marcæ Hiſpanicæ ad annum MLXXI. Bernardum comitem Biſuldunenſem, quo tempore Rivipullum Bernardo abbati commiſit; adjunxiſſe alia duo monaſteria in Gerundenſi agro ſita, alterum S. Petri in Caſtro ipſo Biſulduno, alterum Balneolenſe S. Stephani; quam ad ſententiam eo lubentius accedimus, tametſi eam nullo teſtimonio confirmat vir eruditus, quod monaſterium utrumque idem comes Richardo abbati aſſereris anno MLXXX. teſtetur litteris duabus, ea ſe jam pridem Maſſilienſibus tradidiſſe inſtauranda. *Qui*, inquit, *fideliter per Dei gratiam laborantes* utrumque locum *ad juſtitiæ cultum fructumque pietatis* perduxerunt.

S. Petri Biſuldunenſis. Balneolenſe S. Stephani.

Infra pag 505.

90. Attribuitur etiam Bernardo Maſſilienſi abbati Caſtrenſis monaſterii S. Benedicti inſtauratio. Hoc ipſum porro eſt monaſterium Caſtrenſe, idque nobiliſſimum & in Albienſi diœceſi poſitum, quod in ſedem cathedralem erexit Johannes papa XXII. Et vero Froterius epiſcopus & Raimundus vicecomes, quorum in ditione erat, ut ſolutiori monachorum licentiæ frenum injicerent, monaſterium Bernardo reformandum tradidere anno 1073. atque eiſdem fere pactis, quibus Rivipullenſe, ſubjecere ſancto Victori, *ut* ſcilicet illud Bernardus futurique ejus ſucceſſores, *ſecundum præceptum S. Benedicti & conſtitutiones Maſſilienſis monaſterii teneant. Et quando abbas Caſtrenſis monaſterii obierit, idem abbas Bernardus & ſucceſſores abbates Maſſilienſes ſemper in monaſterio Caſtrenſi abbates mittant, qui ſecundum Deum vivant, & ſibi ac ſucceſſoribus ejus cum omni congregatione ſua obedientes exiſtant.* Statuitur inſuper ut abbatem Caſtrenſem, *cum deviaverit a lege Dei, conveniat* Maſſilienſis abbas *& corripiat bis & ter*, atque *expellat, ſi emendare noluerit, & ponat alium in loco ejus, qui dignus & obediens ſit. Acta eſt donatio & conſtitutio hæc anno ab incarnatione Domini* MLXXIII. quo forte anno Cardinalatus dignitatem adeptus eſt Bernardus & Richardus frater ejus junior. Quod enim reliquum vitæ fuit, id totum arduis & ſummis eccleſiæ negotiis impendit, modo vocatus Romam, modo in Hiſpaniam miſſus, modo in Germaniam, ut vix toto hoc intervallo ſuis redditus ſit.

Caſtrenſe.

91. Interea vero Ruthenenſem abbatiam ſancti Amantii Robertus comes uxorque ejus Berta filia Hugonis comitis Ruthenenſis, curæ ejus commiſere, *monaſticum in ordinem reformandam.* Abbatia hæc juris olim fuerat monachorum S. Vitoni, dono Berengarii epiſcopi, qui medio x. ſæculo florebat: ſed » graſſante fame ſub annum 1028. Beatus Richardus Virdunenſis abbas miſe» ricordia motus in pauperes, quos ſolita caritate recreare ſatagebat, accepta » a comite Ruthenenſi pecunia, illam conceſſit in vadium. Pecuniam abbas » pauperibus diſtribuit omnem, acceptam comes in pignus abbatiam retinuit » in proprium, & ſic uſurpatam nondum recepto mutuo, moriens jure he» reditario reliquit ſucceſſoribus ſuis. Verum Maſſilienſes, ſæviente pluribus annis bello apud Ruthenos, non potuere, quoad vixit Bernardus, abbatiæ ejus poſſeſſionem ingredi.

Ruthenenſis abbatia S. Amantii Bernardo abbati committitur reformanda.

92. Mortuus eſt anno 1079. XIII. cal. Auguſti, magno ſui deſiderio omnibus & Gregorio præſertim ſummo pontifici relicto. *De cujus tranſitu*, inquit, ad monachos S. Victoris ſcribens, *profecto nemini majus incommodum quam nobis, aut æque magnum eveniſſe putamus, qui talem tantumque adjutorem nobis*

Moritur Bernardus.

Greg. VII. lib. 7. epiſt. 8.

Digitized by Google

e latere ſubductum ſentimus. Intelleximus ſiquidem in ipſius prudentia & conſilio, ſi vita aliquandiu comes maneret, plurimum utilitatis, Deo favente, non ſolum in Tranſalpinis, verum etiam in Italiæ partibus cum multorum ſalute S. R. E. perventurum. Unde nos quoque tanti culminis onus, quod ultra vires eſt, ſuſtinentes, ejuſmodi ſolatio ſublato, cum neminem aut vix paucos ſuffraganeos ſimiles inveniamus, quanto mentis angore teneamur, liquido quidem poteſtis & ipſi percipere.

91. Hujus viri jacturam unus poterat compenſare Richardus frater ejus natu minimus, qui jam cardinalis, & præter ætatem legatus in Hiſpania, maximam ſui expectationem attulerat. Itaque communibus omnium votis in fratris locum ſucceſſit, præfuitque annis fere triginta, atque hinc raptus ad ſedem Narbonenſem, præconceptam de ſe opinionem & abbas & præſul cumulate complevit.

Richardus frater ejus natu minimus ſuccedit.

92. Ut vero monaſticæ rei cancellis contineamur, obſervamus neminem abbatem qui plura S. Victori monaſteria adjunxerit, inventum eſſe. Nam præter Ruthenenſe S. Amantii, quod Bernardo traditum fuerat, uti jam diximus, cuique primam operam collocavit, monaſteria quinque eadem in diœceſi & eccleſias, ut minimum, duodecim, auctoritate Pontii epiſcopi Ruthenenſis, fecit ſui juris, idque ipſo anno quo renuntiatus eſt abbas. Quæ ſtatim Gregorius VII. rata habuit, forte in concilio Romano anni 1081. cui ut præſens adeſſet invitatus eſt laudatus Pontius. Is quippe ubi primum rediit ſtatim omnia Richardo ſuo, hunc enim impenſius diligebat, novo diplomate aſſeruit, *ſicut*, inquit, *domnus Gregorius ſua auctoritate donaverat & confirmaverat S. Victori & Maſſilienſi monaſterio & abbati Richardo. Datum anno ab incarnato Dei verbo* MLXXXII. REVERTENTE ME PECCATORE EPISCOPO A CONCILIO ROMANO, *ſub præſentia & auctoritate domni papæ Gregorii VII. celebrato.*

Inſtaurata a Richardo monaſteria quinque in diœceſi Ruthenenſi.

Tom. 1. Gall. Chriſt. append. pag. 50.

93. Anno 1080. Centullus comes Bigorritanus & Beatrix uxor ejus ac Stephania Beatricis mater, monaſterium S. Savini in valle Levitana, cujus diſciplina penitus collapſa erat, Richardo abbati tradidere, ut pulſis qui regulæ ſanctæ jugum excuſſerant monachis, induceret religioſos & officii ſui retinentes, qui ad Maſſilienſium leges omnia revocarent, uti fidem faciunt comitis litteræ hoc in tomo editæ. Mox arduum opus, quod incolarum odium & invidiam, nedum monachorum ejiciendorum indignationem concitare debuerat, concordibus omnium votis aggreſſus eſt; remque ita perfecit, ut monachi ipſi ad ſeſe reverſi, ejuſque conſiliis in melius mutati, comitis litteris, quas ſibi apud poſteros laudi non futuras probe noverant, ſubſcribere non detrectarint. Quod forte comitem impulit, ut & S. Severi de Roſtagno monaſterium Richardo & Maſſilienſibus largiretur, quamquam de anno minus conſtat, ſicque eodem fere tempore monaſteria duo diœceſis Tarbeienſis, eaque haud exigua S. Victori ceſſere. Quia vero monaſterium S. Severi Beatrici comitiſſæ obtigerat ex paterna hereditate, auctor fuit Dodo Tarbeienſis epiſcopus, mortuo Centullo, ut denuo confimaretur S. Victori; id quod præſtitit comitiſſa anno MXCI.*

Et in Tarbeienſi duo.

Pag. 504.

* Vide infra pag. 539.

94. Anno 1080. Arbertus natione Germanus, relictis parentibus procul ut ab hominum conſortio vacaret Deo ſoli, ſedem fixit in comitatu Leomaniæ, annuente Odone vicecomite & uxore ejus Adelaide, qui locum ipſi *la Romeu* in quodam ſaltu aſſignarunt; ibique ea vitæ integritate degebat, ut plures ſtatim propoſiti ſui ſectatores coadunarit, adeo ut centum manſiones locus hic ſolitarius biennio vix elapſo contineret. Tum ſollicitus gregi Arbertus, oculis in omnia Galliæ monaſteria conjectis, quærit ſecum diuque deliberat, quorum inſtitutum ipſe ſequi & ſuis ſequendum proponere debeat. Mox tametſi plura occurrebant ſanctioris diſciplinæ obſervantiſſima,

Monaſterium *La Romeu* diœceſis Aginnenſis juris fit S. Victoris.

Vid. inf. pag. 514.

tamen Maſſilienſe præ ceteris elegit. *Itaque divino tactus conſilio obtulit ſemetipſum Deo & S. Victori, ejuſque monaſterio Maſſilienſi, in poteſtate Richardi cardinalis abbatis, & Girberti prioris ejuſdem monaſterii, & dedit totum honorem* de la Romeu, quem dederant & tradiderant vicecomes & comitiſſa, *cum omnibus quæ ab Aynardo & Agaſia & ab aliis hominibus impetraverat, mobile & immobile & quicquid ipſe, aut aliquis per eum acquiſierat ibi.* Quæ Otto & Adelais auctoritate ſua confirmarunt v. cal. Junii anno MLXXXII.

Et monaſteria duo in Sardinia. 95. Diplomata duo edidimus * Conſtantini regis ſeu judicis Karalitani, quibus monaſteria duo Richardo abbati attribuit, alterum in honorem SS. Georgii & Geneſii, quod ipſe & parentes ejus Arzo rex Caralitanus, & Vera, fundaverant; alterum in honorem S. Saturnini, cujus fundationi eccleſias novem aſſignat, & partem mediam decimæ Caralitanæ diœceſis. Datum eſt utrumque diploma anno 1089. & priori ſubſcribunt poſt Conſtantinum regem & Jorgiam reginam ejus uxorem, Marianus filius ejus qui & rex & Judex appellatur, Artoq frater ejus, cujus loco ſubſcriptus legitur altero in diplomate Zerchis frater Conſtantini. Sicque diplomata omnino duo patrem & matrem Conſtantini regis exhibent, uxorem ejus, filium unum & fratres duos. His adde epiſcopos duos Lambertum, cujus etiam conſilio monaſterium S. Saturnini & fundatum eſt & Maſſilienſibus attributum: id quod indicare ipſe voluit hac ſua ſubſcriptione, quam in ſecundo inſtrumento legere eſt: *Ego Lambertus archiepiſcopus hujus rei inceptor, & præceptor, ac ſecundum Dominum conſiliator fui, atque canonici ſubſcripſi, anathema firmavi*; & Virgilium Dolienſem, eodem in inſtrumento ſubſcriptum. Poſt Virgilium ſequitur Sulcienſis epiſcopus, cujus nomen fugientibus caracteribus modo legi non poteſt, ſed Raimundum eſſe ſuſpicamur, cum ſcilicet qui etiam poſt Virgilium litteris Hugonis Caralitani ſubſcripſit anno ſequenti. His litteris quas etiam proferimus *, utramque donationem Hugo confirmat. *Dono*, inquit, *& concedo firmando atque corroborando eccleſiam S. Saturnini, quæ eſt ſita in archiepiſcopatu Caralitano, cum omnibus ad ſe pertinentibus Domino Deo & B. Mariæ ſemper Virgini & S. Victori martyri & monaſterio Maſſilienſi, & domno Richardo abbati & ſucceſſoribus ejus.* Tum eccleſias omnes recenſet, quas diximus fundationi eſſe attributas. Sic tamen ut quaſdam non iiſdem omnino nominibus appellet, quibus a Conſtantino inſigniuntur. Tum ſubdit: *dono etiam firmo atque corroboro eo tenore quo & datæ ſunt a domina Vera & ſanctimoniale, matre judicis Conſtantini, ſupra dicto monaſterio eccleſiam S. Georgii & eccleſiam S. Geneſii cum omnibus jure ad ſe pertinentibus.* Ubi obſervare libet Veram reginam, Arzonis regis uxorem, & Conſtantini matrem, Deo ſe ſub idem tempus devoviſſe. *Data Karalis anno ab incarnatione Domini* MCX. *indict.* XIII. *menſis Aprilis die* XXII.

* Inf. pag. 523. 524.

* Pag. 528.

Vera regina & ſanctimonialis.

Coxanenſe monaſterium S. Michaelis datur S. Victori. 96. Dum hæc aguntur in Sardinia, Guillelmus Ceritaniæ comes Richardum abbatem adit, eique Coxanenſe monaſterium Confluentis agri nobiliſſimum, quod a regulari ordine deflexerat, tradit; excitatus parentis ſui exemplo, qui Durando & Bernardo abbatibus, in inſtaurandis ditionis ſuæ monaſteriis uſus fuerat non ſemel. Ad hæc dolebat & omnia ſacro in loco cum diſciplina, ut vulgo accidit, ſuſdeque everti, ut jam a priori nobilitate videretur prorſus deſtitui. Poteſtatem igitur fecit Richardo, ut tam ipſe quam futuri poſt eum antiſtites Victorini, *abbatem ſeu abbates & monachos ad S. Michaelem mittant, qui regulam S. Benedicti & conſtitutiones Maſſilienſis monaſterii teneant:* facta donatione XIV. cal. Maii anno MXCI. cui ſubſcribunt poſt Guillelmum comitem, Dalmatius Narbonenſis archiepiſcopus, Artallus Elenenſis epiſcopus, Petrus abbas, Bernardus abbas, Guillelmus vicecomes.

Vid. inf. pag. 537.

Digitized by Google

97. Huic monaſterio aliud circa idem tempus acceſſit in Hiſpania, extra muros Toleti urbis ſitum, ad ripam Tagi, in honorem S. Servandi olim conditum, quodque tota Hiſpania celeberrimum prædicabatur. Non quidem illud ut cetera pleraque, de quibus hactenus ſermonem fecimus, ceſſit S. Victori Alphonſus Hiſpaniarum rex religioſſimus; maluit ut S. Petro urbis Romæ addiceretur, ſtatuitque eo ut nomine aureos nummos decem ſingulis annis Romano S. Petri altari penderet: ſed qui ſuum ſancto apoſtolo patrimonium, ſuum honorem religioſe ſervarent, nullos reperiebat Maſſilienſibus digniores, quorum ſcilicet odore ſuaviſſimo tota jam Hiſpania recreabatur. Rogavit igitur Richardum abbatem, ut monachos eo deſtinaret, obtulitque eis præter ſolemnes proventus villam Hukekam & quædam alia, quæ omnia teſtamento firmavit, ſubſcribentibus poſt regem CONSTANTIA regina, BERNARDO Toletanæ ſedis achiepiſcopo, RAYMUNDO Palentinæ ſedis epiſcopo, GOME Auchenſi, PETRO Legionenſi, ASMUNDO Aſtorihenſi, ASIU Ovetenſi epiſcopis & pluribus optimatibus, quos recenſere longum eſt. *Facta cartula teſtamenti quinto idus Martii.*

Monaſterium S. Servandi extra muros Toleti Maſſilienſibus monachis committitur.

Vid. inf. pag. 546.

98. Jam patet ex dictis, quamquam multa brevitatis ſtudio prætermiſimus, quam parvo intervallo temporis diffuderint ſeſe quaquaverſum Maſſilienſes. Annum vix centeſimum ab inſtauratione S. Victoris attigimus, & nullam fere tota in Provincia, in Septimania, in Vaſconia, immo & in Hiſpaniæ finibus diœceſim reperimus, quæ monachos S. Victoris deſideret. Illos habent, Narbonenſes, Aginnenſes, Albienſes, Ruthenenſes; ad ipſum Galliæ meditullium pertigere, Italiam ipſam penetravere. Quid ſi ulterius progredimur? Ceterum non inſtaurandis ſolum monaſteriis operam navarunt ſuam Maſſilienſes, at etiam promovendæ rei catholicæ dici non poteſt quanto animi ardore, ubi opus fuit, incubuerint; his præſertim in regionibus & locis, de quibus hic modo ſermo eſt. Quid ſanctæ Arelatenſi ſedi non contulit Maſſilienſis congregatio, quid Aquenſi, quid Narbonenſi, quid tandem exteris, ſi ita loqui fas eſt? Barcinonenſem dico, Toletanam in Hiſpania, Piſanam apud Italos, Caralitanam aliaſque inſigniores & multas, quas vel adminiſtrarunt ipſi ſæpius, vel certe conſiliis ſuis, doctrina & ſanctitate juverunt, illuſtrarunt, reformarunt.

Quam bene de eccleſia meruerint monachi Maſſilienſes S. Victoris.

99. Vix quemquam poſt Cæſarium antiſtitem habuere Arelatenſes Raimbaldo monacho S. Victoris, & genere & ſanctitate, & rebus geſtis conferendum. Frequens adfuit conciliis, multas ipſe eccleſias non monachis ſolum, ſed & canonicis erexit aut inſtauravit, eccleſiæ tandem ſuæ canonicos ad canonicorum regularium inſtitutum adduxit. Id uno verbo effecit annis amplius triginta, ut Arelatenſi eccleſiæ, quam Saracenorum jugo oppreſſam, adeoque miſerum in modum deformatam repererat, ſplendorem ſuum reſtituerit, excitarit aras, templa ſolo æquata erexerit, divinum cultum revocaverit, fidem denique fere extinctam priſtinum repoſuerit in ſtatum, & a ſuperſtitione vindicaverit. Tandem tot laboribus perfunctus depoſitis infulis, quas ad Aicardum, monachum etiam S. Victoris, tranſtulit, reliquos vitæ dies peregit in monaſterio unde ipſe eductus fuerat, ut qui præclara epiſcopis dederat actuoſæ fidei & caritatis exempla, monachis & fratribus præberet ſilentii & humilitatis.

Raimbaldus Arelatenſis antiſtes.

100. Inter ſanctos Maſſiliæ antiſtites recenſetur Maurontus abbas S. Victoris, regnante Carolo-Magno; & Remundus ſecundus ejuſdem monaſterii alumnus, qui *ſub monachali habitu & regula* dicitur perſeveraſſe, *multoſque eccleſiæ Majori S. Mariæ libros, multa auri & argenti ac palliorum ornamenta* comparaſſe.

S. Maurontus abbas S. Victoris.

Remundus ejuſdem monaſterii alumnus.

101. Sanctam Aquenſem ſedem non minus illuſtravit undecimo ſæculo Petrus

Petrus Goffredi.

Digitized by Google

Goffredi, Aicardi Arelatenſis antiſtitis frater, ex ipſo S. Victoris cœnobio aſſumtus circa annum 1085.

Bernardus & Richardus. 102. Florebant eadem tempeſtate Bernardus & Richardus ſuperius memorati, monachus uterque & abbas S. Victoris, ac demum S. R. E. cardinalis; quorum ille multis paſſim legationibus egregie ſtrenueque obitis, miſſus eſt tandem in partes Teutonicas ſub annum 1077. cum Bernardo altero, hortaturus Henricum imperatorem & Rodulphum, ut migranti in Germaniam, Gregorio ſeptimo commeatum darent, captuſque ab Udalrico comite Lutzemburgenſi, ſpoliatus, & tetrum in carcerem injectus, ſummum vitæ diſcrimen animo lubentiſſimo, quia res Dei agebatur, incurrit. Hic plures etiam legationes ſub eodem pontifice, ſub Urbano & Paſchali ſecundo obiit in Hiſpania, ibique Mozarabum officium, Romano ſubſtituto, abrogari procuravit; tantam denique famam ubique conſecutus eſt, ut pontificatum Narbonenſem, deferente clero & populo, capeſſere coactus ſit anno 1107. vel ſequenti.

Guillelmus Grimoardi. 103. His omnibus præponendus fuerat, ſi non ætate, at rebus geſtis & dignitate pontificia Guillelmus Grimoardi, Autiſſiodorenſis primum ſancti Germani abbas, deinde Maſſilienſis S. Victoris, qui necdum cardinalis, renuntiatus eſt pontifex Romanus anno 1362. menſe Octobri, dictus Urbanus V. Errant porro qui ipſum abbatem S. Victoris creatum fuiſſe anno 1358. exiſtimant. Conſtat enim ex pluribus Innocentii papæ VI. epiſtolis a nobis editis tomo 2. Anecdotorum, ipſum adhuc anno 1361. Autiſſiodorenſi abbatiæ præfuiſſe. At ſequenti anno celebravit Maſſiliæ capitulum generale abbatis S. Victoris titulum præferens. Quo anno menſe Octobri creatus eſt ſummus pontifex. Tum vero nomen & monachi & abbatis S. Victoris retinuit, anniſque circiter octo ſanctiſſime exactis in pontificatu, tantam ſui opinionem moriens reliquit, ut de nomine ejus in cœlitum faſtos referendo deliberatum ſit aliquandiu, factis eam in rem inquiſitionibus, quas etiamnum proferunt Maſſilienſes monachi.

§. VI.

OBSERVATIONES DE MONACHORUM MAJORIS-Monaſterii & Præmonſtratenſium piis moribus.

104. A Maſſilienſi S. Victori monaſterio tranſeo ad Turonenſe S. Martini, quod Majus dicitur, quodque fuit & tempore antiquius, & cellarum multitudine numeroſius, & viris illuſtribus ac ſanctitate haudquaquam inferius. De eo pauca hæc Guibertus abbas Gemblacenſis in epiſtola ſexta ad fratres Majoris-monaſterii a nobis edita hoc tomo pag. 921. Monaſterio veſtro *nihil in divitiis cumulatius, religione ſplendidius, mundius puritate, adverſus vitia cautius, ad famam bonæ opinionis in Dei laude cuſtodienda circumſpectius inveniri.* Hæc ſi cum illa ejuſdem Guiberti epiſtola, quam tomo 1. Anecdotorum edidimus conferantur, nihil ſane illuſtrius ad demonſtrandam ſanctam monachorum Majoris-monaſterii converſationem ſæculo XII. proferri poteſt. Et quia hæc alicujus videntur momenti, pauca hic ex eadem epiſtola deflorare libet.

Monachorum Majoris-monaſterii elogium. 105. Igitur cum devotionis erga S. Martinum cauſa, Guibertus ad Majus-monaſterium acceſſiſſet, in eoque per octo menſes demoratus fuiſſet, explorata ſumma cum diligentia per illud temporis intervallum fratrum diſciplina, de his inter alia ad Philippum Colonienſem archiepiſcopum ſcribens ſic loquitur: *Pſallendi devotio, & myſteriorum veneratio, hoſ-*

Digitized by Google

pitumque ſuſceptio tanta intentione, fidelitate, hilaritate ab eis excoluntur, ut nuſquam iſta videri, nuſquam credam ferventiori pietate obſervari. Nihil ibi indiſciplinatum, nihil inordinatum, omnia quieta & conſona, nihil citra, nihil ſupra, nihil indecens ibi, adeo ut univerſa diſponente ſapientia in menſura & pondere & numero, quantum infirmæ humanitati poſſibile eſt geri, videantur membra eccleſiæ illius cohærentia ſibi ſollicita ſibi ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis: firmioribus imbecillitatem infirmorum ſine murmuratione ſuſtentantibus, inferioribus debitum majoribus honorem exhibentibus, aliis aliorum quarumlibet neceſſitatum onera portantibus, totumque corpus compactum & connexum & omnem juncturam imitandæ ſubminiſtrationis hujus ſemper pacatum eſt & creſcit ad ædificationem.

106. Et poſt aliqua: *Majora dicturus ſum. Vidi ibi quod in noſtra regione haudquaquam facile eſt inveniri. Nam cum apud nos multis in locis, quod horror eſt audire, de hominibus fiant beſtiæ, ibi e diverſo beſtiæ mutantur in homines. Habitat in ſtabulo illo oblitus prædæ lupus cum agno, pardus abſterſis maculis cum hædo accubat: vitulus & leo & ovis ſimul morantur, & puer parvulus minat eos: ille nimirum puer de quo ſcriptum eſt,* PUER NATUS EST NOBIS.... *& in illa domo Dei ſancta, cujus in pace factus eſt locus, tam concordi unanimitate habitant, ut velut a ſe alienati, nullus nobilitatis vel potentiæ, nullus officii vel opulentiæ, nullus dignitatis ſeu gloriæ quam in ſæculo habuerat reminiſci videatur: nec major minorem velut ſubjectum ex faſtu deſpiciat, neque minor majorem ex neceſſitate revereatur.*

107. Et poſt pauca, poſtquam eo in monaſterio morari aſſeruit quatuor illa myſtica animalia, quæ in quadriga Dei vidiſſe ſe olim Ezechiel teſtabatur, in qua ſcilicet quadriga, quoniam ſimilitudo hominis & vituli, leonis & aquilæ pariter eſſe memoratur, hæc ſubjungit: *Ut congruentiam typi ad veritatem ſublimius exprimamus, ibi ſunt qui ut homo, quod rationale eſt animal, oculo diſcretionis ita ſeipſos circumſpiciunt, ut nihil contra naturalem humanæ conditionis dignitatem admittant. Sunt & qui ante vultum interni inſpectoris ſe immaculatos cuſtodientes, de ſe gratum ei ſacrificium inſtar vituli offerant, corpus ſuum per vigilias & jejunia caſtigantes, & in ſervitutem redigentes cum vitiis & concupiſcentiis carnem ſuam mortificant. Sunt qui forti animo proſpera non curantes, more leonis qui ad nullius pavet occurſum, etiam adverſa non formidant. Sunt qui terrena deſpicientes ſicut aquila, per mundiſſimam converſationem ad cæleſtia ſubvolent.*

Quales eſſent in divinis officiis.

108. Deinde a rebus allegoricis & myſticis tranſiens ad magis manifeſtas, de moribus eorum pauca quidem, ſed plane miranda prædicat. Et primo expendens quam divinis eſſent intenti: *In omni loco dominationis ejus,* inquit, *ſecretam quidem, ſed præſentem Dei majeſtatem reverentur, omni quoque tempore benedicentes, & præſentis vitæ ſubſidia & futuræ gaudia promerentur. Verum eſt omnino, nec me piget dicere, quia non mentior; verum eſt, inquam, quod exceptis ſpatiis, quæ natura exigente neceſſariæ prorſus vel nocturnæ quieti, vel diurnæ corporum refectioni debentur, ita omne tempus ab eis præ ſolemniſſima pſalmorum extenſione in ſervitio Dei expenditur, ut æſtivis menſibus parum, aut nihil ante vigilias; hybernis vero niſi aliqua interveniente neceſſitate poſt eaſdem vigilias nihil penitus ab eis ſomni capiatur; adeo ut non ſolum primam, quæ privatis diebus in hyeme matutinis laudibus jungitur, ſed etiam capitulum in nonnullis ſolemnitatibus viderim teneri. Et cum tota eorum vita nihil juſtius dici poſſit quam quædam ſimilitudo militiæ, ſpecialius tamen a mane uſque ad ſextam quaſi exercitum in hoſtem producere, arma concutere, hoſtemque ipſum videntur provocare; haud alio ſane modo quam orationibus, lacrymis, genuflexionibus, ſuſpiriis ſingillatim inſiſtendo, altaria turmatim obſidendo & miſſarum celebrationi invicem ſuccedendo. Præter communia officia in quibus perſolvendis tota pene dies abſumitur, videbatur mihi frequens ſonus ſacrarum miſſarum ſolemnia circumquaque immurmurantium, quaſi quædam provocatio ad pug-*

Digitized by Google

Miſſas a prima ad ſextam quotidie celebrabant.

nam ſeſe cohortantium. De iſta miſſarum aſſiduitate pauca hæc dicit auctor libri de rebus geſtis in Majori-monaſterio ſæculo XI. apud Mabillonium ſæculo ſexto Benedictino tom. 2. *Mos erat ipſius cœnobii ut a prima aurora uſque in horam prandii propter ſacerdotum copiam continua miſſarum celebratio protraheretur: quæ tam digne & reverenter fiebat, ut magis angelica, quam humana exhibitio putaretur.* Aitque his miſſarum celebrationibus plures defunctorum animas ab igne purgatorio fuiſſe liberatas, idque revelatum fuiſſe cuidam eremitæ: quibus ſuffragatur Glaber Rodulfus lib. 5. Hiſtoriarum, ubi narrat extitiſſe in remotioribus Africæ partibus eremitam, qui cum viginti annorum ſpatio ab omni hominum conſortio ſegregatus vixiſſet, a quodam peregrino Gallo viſitatus, ab eodem inquiſivit num cœnobium Majoris-monaſterii noviſſet; cumque ille ſe noſſe apprime reſpondiſſet, *ſcito*, inquit eremita, *præ cunctis Romani orbis illud valere præcipue in liberatione animarum a dæmoniaca dominatione, tanta enim viget in eo vivifici ſacrificii frequens immolatio, ut nulla pene dies pertranſeat, in qua non de poteſtate malignorum dæmonum tale commercium animas eripiat.* Addit Glaber Rodulphus: *erat ſiquidem, ut ipſi perſpeximus, mos illius cœnobii, a prima diei aurora uſque in horam prandii propter fratrum copiam continua miſſarum celebratio, &c.* Quæ Petrus Damianus Cluniacenſi attribuens monaſterio, ait S. Odilonem hac revelatione motum, inſtituiſſe altera poſt feſtum omnium ſanctorum die commemorationem omnium defunctorum. Verum Petri Damiani auctoritas præponderare non debet Glabri Rodulfi oculati teſtis teſtimonio, qui monachus Cluniacenſis exiſtens opus ſuum S. Odiloni nuncupavit; tametſi inficias non imus Odilonem hac revelatione motum commemorationem omnium defunctorum inſtituiſſe.

Quales eſſent in clauſtro.

Pergit Guibertus monachorum Majoris-monaſterii mores deſcribens: *In clauſtro non fabulis & otio, ſed lectioni & diſcendis cantibus vacatur: excepta dumtaxat communi collocutione, quæ certa hora pro allevatione continui laboris, & pro exigendis neceſſariis, & recidendis ſecretis confabulationibus, privatis tantum diebus breviſſima conceditur.* Quæ verba maxime notanda indicant Majoris-monaſterii monachos olim Dominicis feſtiſque diebus ab omni colloquio abſtinuiſſe, privatis vero breviſſimum habuiſſe.

Hoſpites religioſos in refectorio communi excipiebant.

109. Addit Guibertus: *Symbola vero & conventicula comeſſationum apud eos omnino non nomen nec locum habent, quippe quibus nec colloqui, nec extra refectorium aut domum infirmorum quicquam cibi vel potus percipere, nulla umquam vel licentia fuit. Hoſpites quoque religioſi ad communem menſam, reliqui extra clauſtrum in caminatis aularum ſimilibus decentiſſime diſponuntur.* Ex quibus verbis conſtat hoſpites religioſos in communi refectorio exceptos fuiſſe, ſæculares vero extra clauſtrum, cerniturque hactenus vetus ædificium apud Majus-monaſterium verſus ſanctorum ſeptem Dormientium ædiculam, quod ab Herveo piiſſimo abbate & Guiberto ſynchrono conſtructum fuiſſe tradunt, ut advenientes laici extra loca regularia admiſſi, fratrum quietem haudquaquam turbarent. Ceterum nec ipſe abbas extra commune refectorium umquam comedere ſolebat. Ita teſtatur Guibertus: *Inter cetera ſane*, inquit, *quæ cum & ex decreto capituli & ex pacto oris ſui exſequi neceſſe eſt, illud præcipue approbandum, quod quamdiu in monaſterio eſt, conventum ſemper eum ſectari oportet, & id inviolabiliter obſervare, ut* NUMQUAM IN OMNI VITA SUA *extra refectorium, vel ante horam refectionis comedere aut ſaltem bibere in camera ſua aliquando præſumat.* Addit Guibertus: *Et utinam id a ceteris noſtri ordinis abbatibus diligenter teneretur: quoniam hoc obſervatum monaſteria in incolumitate & vigore cuſtodit; neglectum autem ad egeſtatem vel potius ad exterminium adduxit.*

Extra quod nec abbas comedebat.

Tres quotidie pauperes in menſa ſua reficiens.

110. Sed quia ex præſcripto regulæ S. P. Benedicti, menſa abbatis cum hoſpitibus debet ſemper eſſe, quomodo regulæ præceptum adimplerent, docet

Digitized by Google

idem Guibertus his verbis : *Sed ne propterea negligatur opus pietatis, & violetur præceptum regulæ jubentis, ut menſa abbatis cum peregrinis & hoſpitibus ſit ſemper, tres quotidie pauperes honeſtius veſtiti, in majori menſa refectorii lateri ejus, vel prioris qui ceteris præſidet, aſſeſſuri inducuntur, quibus non minori quam aliis fratribus abundantia, ſed majori, utpote Chriſti vicariis, reverentia miniſtratur.* Hæc mire confirmant ea, quæ diximus in commentario noſtro in regulam S. P. Benedicti, ubi demonſtravimus abbatis menſam ex mente S. Benedicti extra refectorium eſſe non debere.

111. Cum vero abbatem in morbum incidere contingeret, qua ratione curaretur ita explicat Guibertus : *Si autem in id ægritudinis decidat, ut eum lecto recipi expediat, tunc vero in camera ſua refirmetur infirmorum more, poſita ante lectulum ejus menſula ſolus comedit, aſſiſtentibus miniſtris qui edenti deſerviant. Non autem convivatur ritu eorum, qui in circuitu menſæ ſuæ congregatis vel amicis, vel adulatoribus ſuis, ſplendide epulantes, aliis in penuria & murmurio conſtitutis, bona eccleſiæ abligur iunt.* Infirmus ut tractaretur.

112. Redeo ad fratrum deſcriptos a Guiberto mores : *Porro*, inquit, *in refectorio non edacitati, non epotandis calicibus intenditur, ſed naturali in ſimplicitate neceſſitati conſulitur, & propenſiori diligentia quorumdam mentes lectione magis quam corpora carnali refectione pingueſcunt : quia, ut ait Tullius, mens hominis diſcendo alitur, & ut notavi ego, a nonnullis quorum cibus eſt verbum Dei, bona pars appoſitorum Chriſto in pauperibus eſurienti eroganda relinquitur.* Ut ſe haberent fratres in refectorio.

113. *In dormitorio autem omnia nuda & aperta, & tanta omnium conventionum amputatio, ut pro ſacrilegio imputetur, ibi quempiam alium vel reſpexiſſe. Lectiſternia prorſus nulla niſi regularia. Lectuli ipſi non pannorum protentione obumbrati, ſed fœni ſtipula adeo reſperſi, ut nihil in eis poſſit abſcondi*, Ubi alludere videtur ad illud regulæ S. Benedicti cap. 55. *Lecta frequenter ab abbate ſcrutanda ſunt propter opus peculiare, ne forte inveniatur.* Quam vero abhorrerent Majoris-monaſterii fratres a proprietatis vitio, quamque eſſent paupertatis amantes, diſcimus ex diplomate Mainonis Filgerienſis domini eccleſiam Savignienſem eis concedentis : *Fratribus igitur*, inquit, *qui in cœnobio S. Martini Majoris-monaſterii Deo ſerviunt omnipotenti, qui videlicet in voluntaria paupertate ſublimes mundi divitias abdicantes, terrena poſthabuerunt cæleſtibus, Chriſtumque pro nobis pauperem factum, pauperes ipſi ſpiritu liberis & expeditis ſequunter greſſibus, do eccleſiam quamdam mei juris Saviniacum nomine.* In dormitorio.

114. Reſtat ut ſingulares ejuſdem monaſterii ritus breviter perſtringamus, ac primo quidem loco occurrit in præcitata Guiberti epiſtola modus eligendi abbatis, quem his verbis deſcribit : *Nullus umquam abbas ibi violenter intruditur, nullus lepra hæreſeos ſimoniacæ aſperſus aſſumitur; quia nemo ab aliqua vel ſæculari vel eccleſiaſtica poteſtate, quæ per pecuniam corrumpi poſſit, aliquando ſtatuitur, ſed libera & irreprehenſibili electione qui ordinandus eſt promovetur. Solus namque conventus, collectis qui infra menſem occurrere poſſunt cellarum prioribus, ſub timore Dei in libertate ſpiritus, præcurrente jejunio cum eleemoſynis, corpus B. Martini ſitum in caſtro novo humillime expetens, ſumma cum devotione in miſſis & obſecrationibus ſtationem celebrat: deprecans ut ſummus paſtor in eligendo paſtore ſui vicario nec falli, nec ſuum, ſed ipſius eos ſequi permittat ſpiritum; reverſuſque de ordinando hoc tractat ordine. Ejectis & in unam ſecedentibus cameram viginti aut triginta ſanioris conſilii fratribus qui eligant, ceteri omnes in medio capituli terratenus proſtrati, cum letania & precibus, conſenſum eligentium reverenter expectant, ſine refragatione ſuſcepturi quemcumque illi, Deo auctore, nominaverint. Non eſt auditum hactenus aliquando caſſatam eſſe devotionem orantium, nec terminatam fuiſſe letaniam, donec in idoneam perſonam firmaretur conſenſus eligentium. Dehinc electus deſignatus ex nomine, cum honore & laude omnipotentis Dei ducitur in oratorium, & ſub* Electio abbatis quomodo celebraretur.

Digitized by Google

jurejurando pollicentem, uſque ad iota & apicem unum, nihil ſe de omni conſuetudine quam invenit immutaturum, auctoritate apoſtolica, tradito baculo paſtorali, inthronizat eum prior, cui a conventu fuerit impoſitum. Sacratur vero vel ab ipſius civitatis epiſcopo: vel, ſi defuerit ille, aut aliquid typi prætulerit, a quocumque pontifice voluerit.

Exhortationes in capitulo frequentes.

115. Secundo, nec illud prætereundum cenſemus, quod ſingulis ferme maxime feriatis diebus, congregatis in capitulo fratribus verbum Dei ex ſuggeſtu annuntiabatur. Teſtem hujuſce ritus proferimus eumdem Guibertum, qui poſtquam aſſeruit in Majori-monaſterio reperiri *affluentiam ſalutarium aquarum ſalientium in vitam æternam*, addit: id *probant armaria* * *pretioſo multiplici librorum congeſtu referta, probant magiſtri & ſacri tractatores eloquii, qui haurientes aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, ſingulis & maxime feriatis diebus in capitulo conſidentes, crebra propinatione ſpiritalis potus verba correctionis & inſtructionis eructuando alios ſecum ſatiant.*

* Armarium in monaſteriis erat locus in clauſtro conſtitutus, ubi libri aſſervabantur.

In extremis poſitis ut ſubveniretur.

116. Tertio. *Dum quis eorum*, inquit auctor libri de rebus geſtis in Majori-monaſterio ſæculo XI. in extremis agit, *omnes omnibus negotiis intermiſſis occurrunt: non comedendi aviditas, non dormiendi neceſſitas, non rei familiaris occupatio, non publicæ utilitatis diſpenſatio quanta quanta omnino vel revocat vel retardat, quominus conveniant univerſi, & ſinguli ad ferenda ſuffragia. Porro nemo vacuus vel manibus nudis, ſed armati omnes accelerant ad morientis tutelam, armis quidem fidei & gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Ubi enim ſignum extremæ illius neceſſitatis auditum fuerit, ſtatim ſymbolum catholicæ fidei in perſona morientis omnes incipiunt, ei ſcilicet perhibentes teſtimonium, quod in hac fide vixerit, & in hac fide a corpore diſcedit, ne videlicet hoſtis antiquus ad Creatorem ſuum revertenti audeat occurſare, cui audit fidei teſtimonium undique reſonare.*

Qualis eſſet in defunctos caritas.

117. Quartum ejuſdem monaſterii ritum tanquam oculatus teſtis refert idem auctor his verbis: *Cum aliquis fratrum nuper obiiſſet, confeſſor ejus in communi ſuper indicta pœnitentia inquirebatur. Qua audita, mira compaſſione videres cunctatim a fratribus fratris onus ſuſcipi: hic pſalmos, ille miſſas, alius jejunia, aliuſque diſciplinas verberum ſibi rapiebat. Implebatur profecto miro ordine apoſtolicum:* ALTER ALTERIUS ONERA PORTATE. *Tunc denique exoneratus defunctus ab impoſita ſatiſfactione pœnitentiæ liber, ut credimus, tranſibat ad requiem, & conventus aſſequebatur gratiam.*

Ducentæ olim a Majori-monaſterio cellæ dependentes.

118. Ex his & ex dictis hactenus de ſancta converſatione monachorum Majoris-monaſterii ita infert Guibertus Gemblacenſis: *Et revera, ut reor, cum propter cetera bona quæ ibi exercentur, tum maxime propter munditiam, qua nihil Deo gratius, domui eidem benedixit Dominus benedictionibus cæli deſuper, & benedictionibus abyſſi jacentis deorſum, viſitanſque eam, & indeficientibus earumdem rivulis benedictionum inebrians multiplicat germina ejus, adeo ut vitis abundans in lateribus ſuis longe lateque diffuſis radicibus replevit terram, jamque mare Britannicum tranſierunt propagines ejus propter multiplicem eccleſiaſticum ornatum, quo locuples eſt, & propter multimodas divitias, quæ ad ipſam ſpecialiter pertinent, ducentis fere cellis ab ejus ditione & diſpoſitione conſtitutis.*

Primorum Præmonſtratenſium vita quam ſancta.

119. Quæ hactenus de monachorum Majoris-monaſterii piis moribus delibavimus, movent me etiam ut ad lectorum ædificationem aliquid ſubjiciam de primorum Præmonſtratenſium vitæ ſanctitate, quam mire prædicat epiſtola cujuſdem Canonici regularis & S. Barbaræ præpoſiti, qui abdicata dignitate ad Præmonſtratenſes tranſierat, redditque rationem ſuæ tranſlationis. Edita eſt a nobis hoc tomo pag. 780. epiſtola illa, in qua inter alia ad propoſitum noſtrum hæc habet: *Cum ad locum illum quem nunc incolo, Domino docente ac ducente, perveniſſem, primum, fateor, vehementer inhorruit viſus, præſertim cum in omni ſitu ejus vel ædificiis, nihil ſe carnis obtutibus præſentaret amœnum;*

ſed

Digitized by Google

ſed nec in victu ſeu veſtitu fratrum, quod carnem ipſam multum valeret oblectare: cum vita eorum auſtera ſatis ſit atque parca, ut pote cui raro piſcibus, carnibus autem vel ſagina numquam, niſi gravi corporis intercedente moleſtia veſci licet. Quotidie quoque in laboribus plurimis, in jejuniis & vigiliis multis, in aſſiduitate taciturnitatis, & pro temporum intemperie æſtu & algore fatigatur, & quod difficillimum eſt tunicæ fratrum, in quibus ſquallores nocturnos ſive diurnos agunt, niſi frequenter exuantur, quod ex more tantum in ſabbato ſit, ſcaturire vermibus non deſiſtunt. Erat autem in memoratis fratribus præcipuum quoddam ac ſingulare bonum; concors & unanimis tranquillitas, cum humilitate & manſuetudine ſupportans invicem in caritate. Sedulus omnium etiam eorum, qui negotiis forenſibus deputantur, ad divinum obſequium concurſus, & in omnibus motibus & geſticulationibus ſuis omnia honeſte & ſecundum ordinem facta: quorum tam probabilis converſatio, & quadam erga me quaſi prærogativa devotionis adeo me ſibi devinxit, ut recogitans omnes annos meos, id eſt circuitus errorum meorum, cum eiſdem fratribus & inter eos pauperem Chriſtum deliberarem pauper ſequi, &c. Tot tamen inter bona unum fuit quod optimo diſplicuit viro, quodque ab omnibus ſolitariæ vitæ ſectatoribus maxime notandum eſt: *Unum eſt*, inquit, *quod in hujus loci commoratione animum frangit, acriuſque excoquit, videlicet quod prope caſtrum & viam regiam degens, a multis notus, multorumque notitiam habens, ex eorum acceſſus frequentia, in deſideratæ ſinu quietis, pro eorum immani & inani colloquio non ſinar eſſe quietus. Nulli enim proficere ſatagenti, a profectus ſui ſtudio expedit hora vel una a corrumpente mores bonos colloquio ſæcularium impediri.*

§. VII.

OBSERVATIONES DE S. BERNARDO & de Nicolao ejus notario.

120. Ex epiſtolis, quas hoc tomo plurimas edididimus, hæ maximi ſunt pretii, quæ Bernardum parentem habent, cum propter ſancti doctoris excellentiam, tum propter earum, quas tractant, rerum gravitatem. Singulas hic expendere nec propoſiti noſtri eſt, nec otii: quamquam in his nulla eſt quam diligenter accurateque legi non maximopere interſit. Unam tantum aut alteram perſtringemus, quæ ad illuſtrandam ſancti abbatis hiſtoriam maxime videntur conducere; earumque occaſione quædam de eodem ſancto hactenus minus nota diſcutiemus. Conſideranda in primis venit epiſtola XI. ad Innocentium papam II. de contentione Philippi & Hugonis pro eccleſia Turonenſi. Nimirum mortuo Hildeberto archiepiſcopo, anno 1134. Decembris die decima octava, cum canonici Gaufridi comitis violentia e propriis expulſi ſedibus exſularent, vacantique eccleſiæ providere deberent, quidam contra ſacrorum ſcita canonum, Philippum quemdam elegerunt, Giſleberti ante Hildebertum archiepiſcopi nepotem, &, ut ait S. Bernardus, *ejus ambitionis hæ-* Epiſt. 150.
redem. E contrario Hugo vir prudens & nobilis a ſaniori parte eorumdem clericorum Analect. tom. 3.
canonice eligitur, uti legimus in Actis epiſcoporum Cenomanenſium. Re ad Innocentium papam delata, utriuſque electionem deſignatis judicibus examinandam commiſit, atque ut libratis ambarum partium utrimque rationum momentis, decretorio judicio pronuntiarent quis legitimus futurus eſſet antiſtes, facultatem attribuit. Hos inter judices videtur principem locum tenuiſſe ſanctus Bernardus qui de tota judicii ſerie Innocentium II. certiorem fecit, ſcripta ad eum epiſtola undecima, a nobis primum hoc tomo edita pag. S. Bernardus judex a papa deſignatus ad dirimendam litem de duobus contendentibus pro eccleſia Turonenſi.

Digitized by Google

730. Ex ea diſcimus deſignatos judices conveniſſe Bleſis, qui *locus acturis foret & vicinate congruus & ſecuritate;* duoque præſertim eaque maximi ponderis Philippo objecta eſſe, *quod infra annos videlicet eſſet; & nequaquam electus a quibus oportuit, ſed neque a quantis. Aberant ſi quidem eo temporis majores perſonæ eccleſiæ, nimirum & ab eccleſia pulſæ & a propriis domibus, archidiaconi ſcilicet omnes, decanus & cantor, cum univerſis illius eccleſiæ preſbyteris, ac multitudine aliorum diverſi ordinis clericorum*, qui Hugoni cum faverent omnes, factam de illo *electionem ſanam & canonicam eſſe dicebant, quod in ea conſentirent, quorum in eligendo prævaleret auctoritas:* Addebantque Hugonis electioni non debere *obeſſe, quod extra eccleſiam vel civitatem præter morem celebrata fuiſſet, cum adhuc perſecutionis urgeret neceſſitas; ſed neque impedire, quod pars altera non interfuit, cum præmonita a fratribus & vocata adeſſe renuerit.* His omnibus rite expenſis, cum ad ſui juris deffenſionem nihil afferre poſſent Philippi patroni, quod rationis umbram habere videretur, *juſtum nobis*, inquit S. Bernardus, *& his qui nobiſcum erant religioſis & ſapientibus perſonis, epiſcopis, & abbatibus & clericis viſum eſt, diuturnæ fatigationi eccleſiæ ponere finem, & nequaquam ultra ſuſtinere moras & dilationes quærentium quæ ſua ſunt, & ſub hac ocaſione peſſumdantium eccleſiam Dei. Data ergo ſententia a nobis, quod juſtitia exigeret ingredi cauſam, nec eſſet canonica excuſatio, quam afferrent, ipſi more ſuo tergiverſantes, tamquam qui cauſæ ſuæ parum fiderent, appellaverunt. Tunc vero prolatis ſcriptis apoſtolicis, in quibus & nobis cauſam inexcuſabiliter terminare, & ipſis ſententiæ noſtræ irrefragabiliter obedire præcipitur, illi audire contemnentes abierunt, vocati ſunt, nec venerunt: vocati ſecundo, iterum renuerunt. Nos autem converſi ad partem alteram ordine nihilominus judiciario juxta mandatum veſtrum proceſſimus, & ſuſcepta probatione canonica ſuper duobus memoratis capitulis, poſt examinatos teſtes, poſt peracta ſacrificia, Philippi electionem apoſtolica freti auctoritate quaſſavimus. Porro de Hugone, quia infra ſacros ordines eum conſtat fuiſſe electum, veſtræ, ut dignum eſt, miſericordiæ reſervavimus.* Hæc omnia, quæ hiſtoriam archiepiſcorum Turonenſium, & vitam S. Bernardi mire illuſtrant, hactenus ignota fuere.

Cauſa Dolenſis eccleſiæ ei dirimenda committitur.

121. Paucis poſt annis Eugenius papa III. S. Bernardi olim diſcipulus, celeberrimam illam controverſiam, quæ ab ducentis jam & amplius annis, de primatu ſeu jure metropolitano Turonenſem inter & Dolenſem eccleſias movebatur, ſancto abbati commiſit æqua placidaque compoſitione dirimendam. Apoſtolicum mandatum ut exſequeretur Bernardus, una cum Gaufredo notario ac Nivardo fratre ſuo, ad deſtinatum acceſſit locum, examinatis utriuſque partis rationibus, pacis amans faventem Dolenſibus protulit ſententiam. Cujus tenorem hactenus ignoramus: at Turonenſes quibus antea cauſam adjudicaverant ſummi pontifices, Nicolaus I. Johannes VIII. Johannes XIII. Leo IX. Gregorius VII. Urbanus II. & noviſſime Lucius II. qui Hugonem Turonenſem archiepiſcopum de Dolenſi, Briocenſi, & Trecorenſi epiſcopatibus inveſtiverat per baculum ligneum, hactenus in eccleſia Turonenſi conſervatum, prolatæ a S. Bernardo ſententiæ ſtare detrectarunt. Hæc diſcimus ex Anaſtaſii papæ IV. epiſtola ad Turonenſem archiepiſcopum a nobis primum edita tom. 3. Anecdotorum pag. 897. in qua ſic loquitur: Dolenſis eccleſiæ *gemitus felicis memoriæ papa Eugenius prædeceſſor noſter conſideratione motus, ſanctæ recordationis Bernardo quondam Clarevallis abbati per ſua ſcripta mandavit, ut ad componendam pacem inter te & Dolenſem eccleſiam laboraret, & juxta datam ſibi deſuper ſapientiam, agitatam hinc inde longo tempore controverſiam fraterna caritate ſopiret. Quoniam igitur a parte tua & illius eccleſiæ de ſervando quod ipſe inter vos conſtitueret, ſecuritate accepta, idem abbas inter*

Digitized by Google

vos, præſentibus dilectis filiis noſtris G. monacho & Nivardo fratre ipſius abbatis, quod vidit expedire conſtituit, per præſentia ſcripta fraternitati tuæ mandamus, quatenus a rigore voluntatis tuæ deſcendas, conſiderans quia caritas non quæ ſua, ſed quæ aliorum ſunt quærit, compoſitionem ipſam obſerves. Idem teſtatur Innocentius III. in decretoria ſententia adverſus Dolenſes, a nobis edita ibidem pag. 945. De pertinacia Turonenſium conqueſti ſunt Dolenſes, & ipſi ſimilem in reatum prolapſi, factæ ab abbate de Fontanis de conſenſu partium compoſitioni ſtare recuſantes.

Caſſini intereſt electioni Wibaldi abbatis.

122. Docent vitæ S. Bernardi ſcriptores ſanctiſſimum abbatem revertentis in Italiam Innocentii II. comitem fuiſſe: at vero ad Caſſinenſe monaſterium eumdem acceſſiſſe nuſquam tradunt. Tamen non ſolum acceſſiſſe, ſed & in capitulo ſermonem habuiſſe, cum ſolemni judicio depoſitus eſt Raynaldus abbas, ejuſque in locum ſubrogatus abbas Stabulenſis Wibaldus, qui paulo anet vitandæ tantæ dignitatis cauſa Caſſino declinaverat, diſcimus ex Petri Diaconi chronico Caſſinenſi, in quo lib. 4. cap. 122. hæc habet: *Sequenti autem die iterum ad monaſterium aſcendentes in capitulo reſederunt, in quo poſt peractum ab abbate Clarevallenſi ſermonem, cardinales auctoritate apoſtolica eidem Raynaldo Caſinenſem abbatiam interdixerunt, &c.*

S. Bernardi elogium.

123. Eo in loco primum Wibaldo abbati innotuiſſe potuit S. Bernardus, quem etiam poſtea in Germania prædicantem audiit ac demiratus eſt, unde & in epiſtola 147. ad Monegoldum ſcholæ magiſtrum, eumdem Bernardum tamquam egregium Chriſtiani oratoris exemplum proponit his verbis: *Eſt tamen interdum in eccleſia quædam rerum opportunitas, in qua dicendi artificium irreprehenſibiliter exercetur, & maxime in prædicandi officio, in cujus gratiæ principatu meo quidem judicio ponitur vir noſtrorum temporum valde illuſtris Bernardus Clarevallenſis abbas. Oratorem non immerito dixerim, qui a rhetoribus definitur vir bonus * dicendi peritus. Si quidem vir ille bonus, longo eremi ſquallore & jejuniis ac pallore confectus, & in quamdam ſpiritualis formæ tenuitatem redactus, prius perſuadet viſus quam auditus. Optima ei a Deo conceſſa eſt natura, eruditio ſumma, induſtria incomparabilis, exercitium ingens, pronuntiatio aperta, geſtus corporis ad omnem dicendi modum accommodatus. Non igitur mirum, ſi potenti tantarum rerum virtute excitat dormientes, immo, ut plus dicam, mortuos, & Domino cooperante & ſermonem confirmante, alterat homines & ad jugum Dei trahit captivos, qui fuerant in curribus Pharaonis. Hunc tu vere dixiſſes eloquentem, qui non deſtruit opere, quod prædicat ore, qui non eſt intus Nero, foris Cato. Quem ſi videas, doceris; ſi audias, inſtrueris; ſi ſequare, profeceris.*

* Sit ergo nobis orator quem inſtituimus, is qui a M. Catone finitur, vir bonus dicendi peritus. *Quintil. lib. 12. cap. 1.*

124. Cum igitur ea fuerit in Bernardo eloquendi vis & gratia, haudquaquam mirum videri debet, ſi tanto cum fructu ubique, ſed maxime in Germania concionatus fecerit, Domino præſertim cooperante, ac ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Miracula hæc in Germania a S. Bernardo quotidie patrata ſcriptis conſignarunt diſcipuli ejus, teſtes oculati; ſed juvat hic ea referre, quæ de his ſcribit Helmodus in chronico Sclavorum cap. 59. hoc modo: *Circa tempora dierum illorum ortæ ſunt res novæ & toti orbi ſtupendæ. Præſidente enim ſanctiſſimo papa Eugenio, Conrado quoque III. gubernacula regni moderante claruit* BERNARDUS CLAREVALLENSIS ABBAS, *cujus fama tanta ſignorum fuit opinione celebris, ut de toto orbe conflueret ad eum populorum frequentia, cupientium videre, quæ per eum fierent mirabilia. Hic itaque ingreſſus in Teutonicam terram, venit ad celebrem curiam* FRANCKENVORD, *quo tunc rex Conradus cum omni principum frequentia feſtinus occurrerat. Cum ergo vir ſanctus in eccleſiis poſitus, curandis ægrotis in nomine Domini propenſius inſtaret, aſtante rege & ſummis poteſtatibus, incertum erat inter tantas populorum catervas, quid quis patere-*

De quibuſdam miraculis S. Bernardi in Germania patratis.

Digitized by Google

tur, aut cui forte ſubveniretur. Aderat illic comes noſter Adolfus certius noſſe cupiens ex operatione divina virtutem viri. Inter hæc offertur ei puer cæcus & claudus, cujus debilitatis nulla potuit eſſe dubitatio. Cœpit ergo vir ſagaciſſimus intentare ſolerter, ſi forte poſſet in hoc puero ſanctitatis ejus experimentum capere. Cujus incredulitati, veluti divinitus edoctus vir Dei, remedium providens, puerum præter morem juſſit ſibi applicari, ceteros enim verbo tantum conſignavit. Hunc vero exhibitum manibus excepit, oculiſque moroſa contractatione viſum reſtituit. Deinde genua contracta corripiens, juſſit illum currere ad gradus, manifeſta dans indicia recuperati tam viſus quam greſſus.

125. Epiſtola 23. S. Bernardus quemdam dehortatur monachum qui ad aliud tranſire monaſterium avebat, ejuſque propoſitum improbat omnino. Et quidem ea fuit ſemper & conſtans ſanctiſſimi doctoris ſententia, monachum in regulari monaſterio ſtabilitum, quocumque prætextu, ad aliud tranſmigrare monaſterium non debere. Id præſertim docet in libro de præcepto & diſpenſatione, capite 16. ubi monachum per majoris perfectionis ſpeciem e Cluniacenſibus ad Ciſtercienſes eoſque diſtrictiori diſciplinæ addictos tranſire meditantem a ſuo conſilio avertere conatur. Id ſi obſervaſſet Nicolaus Arremarenſis monachus numquam in illam præcipitii abyſſum ruiſſet, quam probi exhorruere omnes. Is abſente Bernardo, a Rualeno priore admiſſus apud Claramvallem, cum eſſet ingenii facilis, at ſibi parum conſtantis, ſeque in aliorum animos inſinuaret, ac litteras pro tempore apprime calleret, brevi poſt firmatam in Claravalle ſtabilitatem, S. Bernardi factus eſt Notarius, quo in munere ſanctiſſimi abbatis ſui indulgentia ac facilitate abuſus, ſigillum ejus in malos uſus adulteravit, commiſſis turpibus quibuſdam, ac demum in horrendam prolapſus eſt defectionem; ſed tandem poſt varios hinc inde diſcurſus, ad ſuos mortuo S. Bernardo reverſus eſt Arremarenſes, ubi tunc ſibi tuto ac ſecuro eſſe liceret. Omnia hæc quidem obſervat fuſiuſque deſcribit Mabillonius in limine ſermonum S. Bernardi, ubi Nicolai ejuſdem vitam a ſe compoſitam repræſentat. Verum quod vir eruditus ignoravit, quis crederit! idem Nicolaus tam turpi labe inuſtus, tantam ſibi poſtea famam fecit, ſibique adeo principum, epiſcoporum, ſummorum etiam pontificum devinxit animos, ut ipſis carus evaderet. Id ſane conſtat ex Adriani papæ IV. epiſtola ad Samſonem archiepiſcopum Remenſem a nobis tomo 2. edenda, in qua ſummus pontifex ſic loquitur: *Veniens ad apoſtolicæ ſedis præſentiam dilectus filius noſter magiſter Nicolaus, qui nobis ſatis carus eſt & acceptus, Arremarenſis monaſterii monachus, de ſuffragio & admiſſione precum ſuarum in negotiis ejuſdem eccleſiæ fraternitatem tuam noſtris litteris expetiit ammoneri. Quocirca fraternitatem tuam per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eumdem filium noſtrum, qui circa negotia tua exiſtit ſatis ſollicitus ac devotus, pro B. Petri ac noſtra reverentia diligas attentius, & honores, & petitionibus ejus in negotiis ipſius eccleſiæ benigno jugiter concurras aſſenſu, & ita ei favorem & auxilium tuum in cauſis ſuis impendas, ut fraternitas tua de admiſſione precum noſtrarum commendabilis videatur.* Quid quod Alexander III. ſua eumdem Nicolaum epiſtola dignatus eſt honorare, ac etiam non ſpernendis laudibus exornare. Sic enim edendam tomo 2. epiſtolam VI. ad eumdem Nicolaum inchoat: *Devotionis tuæ conſtantiam & fidei firmitatem, quam erga ſacroſanctam Romanam eccleſiam & perſonam noſtram multis rerum experimentis & ipſo effectu operis te habere cognoſcimus, gratam acceptamque tenemus, & eam plurimum in Domino commendamus. Novimus enim qualiter propriæ perſonæ minime pepercisti, & pro negotio eccleſiæ ſatis multum laboraſti. Unde nos propoſitum & voluntatem habemus perſonam tuam, ſicut ſpecialem eccleſiæ filium, ſincera in Domino caritate diligere, & petitiones tuas omni tempore exaudire.* Deinde eum hor-

De Nicolao S. Bernardi notatio.

Summorum pontificum etiam poſt caſum ſibi devincit animos.

Digitized by Google

tatur, ut ſicut bene cœpit *in devotione & fidelitate, & eccleſiæ*, & ſua, conſtanter perſeveret, *& alias tam eccleſiaſticas quam ſæculares perſonas ad hoc idem inducere* ſtudeat & *propenſius ſolidare*. Demum ipſum Hugoni Senonenſi, Samſoni Remenſi archiepiſcopis atque Henrico Trecenſi comiti commendat.

§ VIII.

OBSERVATIONES DE DISCIPLINA ECCLESIASTICA.

126. Singularem hic obſervationem ſubjicere propoſueramus de diſciplina eccleſiaſtica, ſed jam præfationis modum exceſſimus, quæ nullum umquam acciperet finem, ſi cuncta hoc in tomo obſervatu digna recenſere vellemus. Tamen materiam hanc ne reliquamus omnino intactam, unum aut alterum ſubjicemus exemplum. Attentius itaque legenda videtur A. civis Spirenſis ad ſanctum Heribertum epiſtola a nobis edita pag. 357. adverſus præproperas peccatorum abſolutiones, in qua de quibuſdam conqueritur ſacerdotibus, qui publice facto ad populos in eccleſiis ſermone, cunctos *manus ſurſum levare & peccata confiteri jubent: quo facto, confeſtim abſolutionem & remiſſionem eorum omnium illis tribuunt tanta facilitate, quanta forſitan de pecunia propria tres obolos nollent cuiquam relaxare. Hoc audientes*, inquit, *nonnulli fratrum, qui ex divino munere aliquantam ſacræ ſcripturæ facultatem habent, & tamen propter reverentiam obloqui non audent, vehementer ſcandalizantur, ſcientes rem prorſus illicitam fieri, quæ nulla ſanctorum patrum auctoritate poſſit deffendi, & ad internecionem imperitæ multitudinis laqueus diabolicus ſit, exiſtimantis ſe nec confeſſione poſtea indigere, ſed omnia crimina tamquam denuo baptizatis, dimiſſa ſibi, acceptaque hac mortifera ſecuritate, nec pericula animarum ſuarum incurrunt, & iterare flagitia ſua vel graviora addere, pro nihilo ducunt: quippe quæ iterum atque iterum tam facile ignoſcenda ſibi eſſe confidunt.* Pravum hunc morem ubi refutavit auctor ſic concludit: *Probandi ſunt utique greſſus ſingulorum, qualiter inceſſerint per viam morum, & antequam proferatur humanum judicium, quorſum vergat divina ſententia vigilanter intuendum eſt.* Et poſt pauca: *Quiſquis aliter agit, certum eſt nihil illum alii proficere, ſibi vero plurimum obeſſe*, & ſub finem epiſtolæ, has *novas abſolutiones* appellat *publicas deceptiones*. Eadem haud dubium erat mens Udonis archiepiſcopi Trevirenſis, qui, ut ex Alexandri papæ II. epiſtola ad eumdem edita hic pag. 480. diſcimus, inceſtum preſbyterum ab officio ſuſpenſum perpetuæ addixit pœnitentiæ, carnis abſtinentia ac jejuniis macerandum.

> Præproperæ peccatorum abſolutiones damnatæ.

127. Scripſimus alias de ſacrarum ædium dedicatione, plures olim præſules hiſce ſolemniis adeſſe ſolitos, qui diœceſano epiſcopo, quem nimirum ſpectabat templorum diœceſis conſecratio, ſubvenirent: ſed primas illum vulgo tenuiſſe, atque eam in rem canonem decimum concilii primi Arauſicani laudavimus & 36. concilii ſecundi Arelatenſis, quibus cavetur ne epiſcopus, qui *in alienæ civitatis territorio eccleſiam ædificare diſponit, dedicationem ejus præſumat*, ut pote *quæ illi omnimodis reſervanda eſt, cujus in territorio eccleſia exurgit*. Viguit autem præſertim apud Gallos diſciplina hæc, eaque ſeveritate, ut profana crederetur ædes aut baſilica, quam epiſcopus quilibet exterus ſine conſenſu diœceſani conſecraſſet. Quin & ob eam rem proventus ejus omnes diœceſano ipſi concedebant; idque undedecimo ſæculo Prumienſibus monachis contigiſſe docebit Everardi Trevirenſis antiſtitis diploma ad Rupertum abbatem, quo diplomate notum omnibus facit Everardus, rogatum ſe eſſe a Ruperto ſancti Prumienſis monaſterii abbate, ut eidem cœnobio decimas *eccleſiarum quarumdam epiſcopii ſui, quæ neque ab epiſcopo, quæ debuerant conſecratæ, nec par-*

> De ſacrarum ædium dedicatione.
> *De antiquis Eccl. ritibus lib. 2. cap. 3. n. 6.*
> Infr. pag. 464.

rochiis uti oportuerat, ſolemniter determinatæ, ſynodali judicio in jus ſui conceſſerant, reſtitueret & confirmaret; ſeque *perpetuæ ſalutis conſideratione* & petentis caritate & obſequiis obſtrictum, *voluntarium ejus petitioni præbuiſſe aſſenſum*, eaſque *denuo conſecraſſe*. Huic diplomati ſubſcribunt Bruno & Roricus chorepiſcopi, quod chorepiſcopos ad annum 1062. quo datum eſt, perſeveraſſe.

Quibus de cauſis edita jam opuſcula poſſint recudi.

128. Pauca hæc ad ſpecimen ſatis. Ceterum cum MCCC. minimum ſive epiſtolas ſive diplomata hoc tomo ediderimus, ſi qua forſan tanto in numero deprehendant perſpicaces & eruditi lectores alias jam vulgata, id ne ſtatim nobis vitio vertant. Neque enim ſemper culpandi veterum hujus modi monimentorum collectores, cum edita alibi nonnulla novis typis ſubjiciunt. Nam 1. ſunt quædam adeo rara, ut facilius in manuſcriptis reperiantur quam in impreſſis codicibus. Exemplo eſſe poteſt concilium Trevirenſi anni 1310. a nobis tom. 4. Anecdotorum relatum, quod mihi aliquando aſſeruit Stephanus Baluſius eſſe jam editum. Nam quæſitum in omnibus conciliorum collectionibus, etiam in antiqua ſynodorum Trevirenſium editione, hactenus reperiri non potuit. Quod igitur illud recudi curavimus, operam eruditis viris navavimus non infructuoſam.

129. Secundo nonnullæ ſunt librorum editiones, quas vix in bibliopolarum officinis remorati patiuntur eruditi. Venditis ergo ac diſtractis omnibus eorum exemplaribus, ut publico ſtudioſorum deſiderio fiat ſatis, eos denuo recudere neceſſe eſt; atque ita veterum monumentorum collectionem a nobis anno MDCC. Rotomagi editam, cujus omnino jam defecerant exemplaria, Theſauro noſtro Anecdotorum, hortantibus bibliopolis ipſis, inſeruimus, ut præſto eſſet omnibus eam deſiderantibus.

130. Tertio, eadem de cauſa poſſunt etiam ſubinde typis novis mandari, quæ cum alienis in regnis evulgata ſint, vix ac ne vix quidem ad nos tranſierunt. Ea propter auctores mihi fuere amici mei, ut editis in Anglia Bedæ Venerabilis libris quatuor in Geneſim prædicto in Theſauro locum darem, ut pote quos in magnis Galliæ bibliothecis hactenus perquiſitos necdum videre potuerim. Simili fere conſilio olim Mabillonius editos Romæ antiquæ Liturgiæ Gallicanæ codices Pariſiis cum notis & obſervationibus iterum imprimi curavit.

131. Quarto, edita ſunt quidem nonnulla opuſcula ſed imperfecta, ſed manca, ſed truncata, quæ ſi integra & perfecta aliquibus occurrant in manuſcriptis, exultant doctiſſimi quique quaſi victores capta præda, utque publici juris fiant urgere non ceſſant. Ea propter judicium in ſolemni prælatorum & epiſcoporum conventu in Vermerienſi palatio prolatum in gratiam Aniſolenſium monachorum adverſus Robertum epiſcopum Cenomanenſem, & ad Nicolaum papam directum, a Mabillonio primo vulgatum in Annalibus Benedictinis, ſed omnibus ſubſcriptionibus deſtitutum; hic iterum edidimus cum ſubſcriptionibus quinquaginta, ex quibus viginti quatuor ſunt epiſcoporum, ſex abbatum, viginti procerum ſive comitum, quorum cognitio ad illuſtrandam hiſtoriam non parum conducit. Simili modo Gerberti epiſtolam ad Widerodum epiſcopum Argentinenſem a Cheſnio & Marloto jam vulgatam, ſed media parte truncatam ex Mabillonii ſchedis integritati ſuæ reſtituimus.

132. Quinto, integra quidem in quibuſdam libris prodiere opuſcula quædam, ſed non ſana & ſincera. Sunt enim editores nonnulli, quos ita rapit ſtyli elegantia, nihil ut in medium proferre queant, quod non ſit ad purioris latinitatis leges elimatum, ex quo fit ut auctorum ſtylum mutando, perſæpe mutent & ſenſum. Quapropter eruditis ſocietatis Jeſu viris multum debemus,

Digitized by Google

qui acta ſanctorum a Laurentio Surio olim mutato ſtylo vulgata, nobis ſincera incredibili prorſus labore reſtituere. Eadem ratione diplomata quædam a doctiſſimo viro Chriſtophoro Browero in Annalibus Trevirenſibus edita, pura hic & ſana dare non dubitavimus. Quam bene autem a nobis hac in re conſultum fuerit judicabunt viri eruditi, utramque ſi velint inter ſe editionem conferre. Exemplo ſit decretum Brunonis archiepiſcopi Trevirenſis adverſus invaſores bonorum eccleſiæ ſuæ.

EDITIO BROWERI.

Propter continuas oppreſſiones quas eccleſia noſtra patitur, decernimus & Spiritus-ſancti judicio & auctoritate nobis delata confirmamus, ut quicumque diripiendis eccleſiis, vel ſacris ædificiis cremandis, vel capiendis clericis, vel injuſte vectigalibus exigendis, vel publica privataque pace violanda huc uſque nos turbaverit, ad rationem facti reddendam ex præſcripto legum accerſatur, ſententiam, ſi pareat, accepturus mitiorem; ſi refragetur, judicium ſine miſericordia. Porro ab hodierna die quiſquis in poſterum, violaſſe quæ diximus, fuerit deprehenſus, cum anathematis ſententia correptum, judicatumque damnamus. Precipimuſque ut ab omnibus haud aliter, quam ſacrilegio pollutus devitetur, affixumque ejus in eccleſia publice nomen, ad inflicti anathematis indicium, Dominicis quibuſque diebus recitetur. Tum etiam quicumque cum eo communionem inierit; ſi laïcus, eodem anathemate plectatur; ſi clericus, gradu deturbetur. Qui vero ſpolia emerit ab eo, acceperit, is ſacris ſimiliter interdicatur. Congregationibus autem poteſtatem liberam facimus, ut omnes qui in poſſeſſiones earum ſe inferre auſi fuerint, infligendis anathematis perſequi non deſinant. Archidiaconis etiam concedimus, ut ubi per occupationes reipublicæ adeſſe mihi non licebit, pœnitentes anathematis vinculo rite ſolutos reponere in eccleſiæ gratiam, veteri ſervata conſuetudine poſſint.

EDITIO NOSTRA.

Hoc decretum ſanxit Bruno archiepiſcopus XXI. archiepiſcopatus ſui anno. Propter continuas oppreſſiones, quas eccleſia noſtra patitur, decernimus, & Spiritus-ſancti judicio & auctoritate nobis conceſſa firmamus, ut quicumque ſive in rapinis rerum eccleſiaſticarum, ſive in combuſtione alicujus eccleſiæ, ſive in captione alicujus clerici, vel in quacumque indebita exactione, ſive in generalis vel ſpecialis pacis violatione hactenus nos conturbavit, ad ſatisfactionem canonice vocetur, paſſurus ſecundum ſententiam; obediens, judicium cum miſericordia; rebellis, judicium ſine miſericordia. Ab hac autem die, id eſt IV. idus Decembris ulterius quicumque ſupradictorum violator inventus fuerit, id eſt MCXXII. Dominico, hodierna excommunicatione prædamnamus & præcipimus, ut ab omnibus ut ſacrilegus devitetur, ſuſpenſo ejus nomine in eccleſia ad judicium excommunicationis jam ſuper eo factæ & ſingulis diebus Dominicis repetendæ, ita ut quicumque ei communicaverit; ſi laïcus, eodem anathemate ferietur; ſi clericus, ab ordine deponatur. Spolia quoque emens vel dono accipiens, ei cui & ſpoliator dominationi ſubjaceat. Congregationibus etiam licentiam damus, ut quicumque eos in bonis ſtipendiorum ſuorum læſerit, cum quotidiana excommunicatione perſequantur.

Hic ſubjicere poſſemus S. Irminæ teſtamentum, quod ille ex duorum diplomatum fragmentis pro libitu coaptavit. Sed hæc præmonuiſſe ſufficiat.

133. Sexto, corrupta ab hæreticis ſcripta numquam ſine fructu recuduntur; ideoque epiſtolam epiſcoporum ſchiſmaticorum in Papienſi conciliabulo congregatorum de electione Victoris antipapæ a Godalſto editam, ſed truncatam magna ex parte, maxime vero eo in loco ubi Romana S. Petri eccleſia dicitur *mater & caput omnium eccleſiarum*, quæ verba hæreticus ſuppreſſit, incunctanter recudimus in Theſauro noſtro anecdotorum.

135. Septimo, multæ ſunt cum operum tum maxime epiſtolarum compilationes, quarum complemento repetenda ſunt ſæpius ab editis libris nonnulla quæ ſuo loco inſerantur. Hac ratione Mabillonius antiquos daturus ordines Romanos in tomo 2. Muſæi Italici, antiquiſſimum omnium non ſemel jam vulgatum novo prælo ſubmiſit.

135. Octavo, cum nemini umquam contigerit, ut omnia vel legerit, vel lecta ſemper mominerit; ſi quæ forſan diplomata, ſi quæ epiſtolæ alias jam editæ in tantæ collectionis molem irrepſerint, quod negare præfracte nollemus; nemo de nobis jure conqueratur: alioquin queratur ſimul & de omnibus monimentorum veterum collectoribus, qui in hujuſmodi ſcopulum inciderunt. Queratur de Stephano Baluzio, qui vel in ultimo Miſcellaneorum libro non multum amplo, octo minimum opuſcula jam vulgata edidit. Queratur de Cheſnio & Labbeo viris immortali memoria dignis, qui in uno eodemque volumine aliqua monumenta bis protulerunt, quod & aliis magni nominis viris accidiſſe deprehendimus. Sed & plerumque evenit, ut ex iterata hujuſmodi editione gratulentur viri eruditi, qui in ſecunda novas reperiunt lectiones, ex quibus emendetur prima. Ceterum quæ hac in editione irrepſerunt menda, illa autem pro operis mole perpauca exiſtimamus: indulgeant nobis lectores benevoli eo lubentius, quo minus nobis ab urbe, a typographis longe diſſitis, libris & eruditorum conſilio ope deſtitutis, facultas fuerit continuo ea corrigendi, quæ conſulto erratorum indice ad cujuſque tomi calcem poſito, emendari facile poterunt.

ERRATA.

P. 9. l. 15. ſeu & ; l. ſeu ut. P. 16. l. 20. opulante l. opitulante. P. 20. l. 5. conſilio, omnes principes Sardiniæ præcepta; l. concilio, omnes principes Sardiniæ, præcepta. P. 24. concilio: l. conſilio. P. 29. l. 41. non; l. nos. P. 32. l. 15. commi.atus l. comitatus. P. 33. l. 7. Moguntia; l. Moguntiæ. P. 38. l. 22. Canonici; l. Canonicæ.

Digitized by Google

INDEX CHRONOLOGICUS
EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM HUJUS VOLUMINIS.

Anno DXXVIII. Præceptum Childeberti regis I. pro S. Carilepho, 1.
DXXXVI. Præceptum Childeberti regis I. Daumero abbati Aniſolenſi conceſſum, 5.
DLXX. Præceptum Chilperici Chlotarii regis filii Gallo abbati Aniſolenſi conceſſum, 6.
DCLXXIII. Præceptum Theodorici regis Siviardo abbati Aniſolenſi conceſſum, 7.
DCLXXXXII. Præceptum Chlodovei regis junioris Ibboleno abbati Aniſolenſi conceſſum, 8.
DCLXXXXVIII. S. Irminæ abbatiſſæ teſtamentum, 9.
DCLXXXXIX. Carta Irminæ abbatiſſæ pro monaſterio Epternacenſi, 10.
DCCIV. Carta ejuſdem pro eodem monaſterio, 12.
DCCIV. Carta Hedeni ducis pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 13.
DCCIV. Carta Aengilbaldi viri illuſtris pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 14.
DCCVI. Carta Pippini & Plectrudis ejus uxoris Epternacenſi monaſterio, 15.
DCCIX. Carta Aengelberti pro monaſterio Epternacenſi, 16.
DCCX. Carta Bertilindæ illuſtris feminæ pro monaſterio Epternacenſi, 17.
DCCXI. Carta Ansbaldi monachi pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 18.
DCCXII. Carta Hengelberti viri illuſtris pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 19.
DCCXII. Carta Ansbaldi monachi pro S. Vvillibrordo, 19.
DCCXIV. Carta Pippini principis pro Sueſtrenſi monaſterio, 20.
DCCXVI. Carta Arnulfi ducis pro monaſterio Epternacenſi, 21.
DCCXVI. Carta Hedeni ducis pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 22.
DCCXXI. Carta Herlaefi pro eccleſia S. Lamberti de Baclaos, 22.
DCCXXII. Traditio quam fecit Berta aut Bertrada Prumiæ monaſterio, 23.
DCCXXVIII. Carta fundationis monaſterii S. Michaelis in Apuniano haud procul a Luca Civitate, a Radebizo abbate & Ansfrido ejus fratre, 25.
DCCLI. Præceptum Pippini regis impetratum a Sigobaldo abbate Aniſolenſi, 26.
DCCLX. Præceptum Pippini regis a Nectario abbate Aniſolenſi impetratum, 27.
DCCLXIV. Carta Egidii viri illuſtris pro Prumienſi monaſterio, 28.
Preceptum domni Pippini regis pro monaſterio Prumienſi, 30.
Diploma Caroli regis pro monaſterio Corbeienſi, 31. DCCLXIX.
Præceptum Karolomanni regis pro monaſterio Prumienſi, 32. DCCLXX.
Præceptum Caroli-magni regis pro Turonenſi S. Martini monaſterio, 33.
Precaria per quam Sigefridus ab Aſuero abbate Prumienſi accepit ad vitam quædam prædia, 35. DCCLXXI.
Præceptum Caroli-magni regis de commutatione quæ facta eſt inter Meroldum epiſcopum Cenomanenſem & Rabigaudum abbatem Aniſolenſem, 35. DCCLXXIII.
Præceptum Caroli-magni regis pro Turonenſi S. Martini monaſterio, 37.
Præceptum Caroli-magni pro Prumienſi monaſterio, 38. DCCLXXV.
Carta Aſſueri abbatis Prumienſis, 39. DCCLXXVI.
Commemoratorium de quibuſdam villis S. Victori Maſſilienſi reſtitutis aut reſtituendis, in quo fit mentio rebellionis factæ ſub Pippino patre Caroli Martelli ab Atenere, 41. DCCLXXX.
Præceptum Caroli-magni regis pro Turonenſi S. Martini monaſterio, 42. DCCLXXXII.
Precaria per quam Vvicbertus ab Aſſuero abbate Prumienſi accipit ad vitam quaſdam villas in pago Vvabrinci, 44. DCCLXXXVI.
Præceptum Caroli-magni regis pro monaſterio Prumienſi, 45. DCILXXXXI
Præceptum Caroli-magni regis pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 46.
Præceptum Caroli-magni regis pro Epternacenſi monaſterio, 47.
Præceptum Caroli-magni regis pro Turonenſi S. Martini monaſterio, 48.
Epiſtola Alcuini ad Vedaſtinos monachos, 49. Circa DCCLXXXXVI.
Præceptum Caroli-magni regis pro monaſterio Prumienſi, 51 DCCLXXXXVII.
Præfatio Smaragdi monachi S. Maximini in Pſalmorum expoſitionem, 53. Circa DCCC.
Carta Harvvici viri illuſtris pro monaſterio Prumienſi, 54. DCCCIV.
Carta ejuſdem pro eodem, 56.
Epiſtola Harvvici viri illuſtris ad Aganbertum fratrem ſuum, 57.
Allegatio donationis Harvvici facta geſtis municipalibus curiæ Andegavenſis, 58.
Carta Caroli-magni imperatoris pro Prumienſi monaſterio, 59. DCCCVI.
Præceptum Caroli-magni imperatoris pro Pru- DCCCVII.

Digitized by Google

mienſi monaſterio, 60.
DCCCXV. *Præceptum Ludovici Pii pro monaſterio Fontanellenſi,* 61.
DCCCXVI. *Præceptum Ludovici Pii imperatoris pro Turonenſi S. Martini eccleſia,* 63.
DCCCXVI. *Privilegium Ludovici Pii pro eadem,* 65.
DCCCXVII. *Præceptum Ludovici Pii imperatoris pro Prumienſi monaſterio,* 66.
DCCCXX. *Diploma Ludovici Pii imperatoris pro eccleſia Antiſſiodorenſi,* 68.
Præceptum Ludovici Pii de Silva quam dedit ad S. Goarem, 69.
Circa. DCCCXX. *Epiſtola nuncupatoria Halitgarii epiſcopi Cameracenſis ad Ebonem archiepiſcopum Remenſem in libros de vita ſacerdotum ab eo conſcriptos,* 70.
DCCCXXI. *Diploma Ludovici Pii pro monaſterio Indenſi,* 76.
Præceptum quod facit Ludovicus Pius Folcovvino de rebus ſuis in Egriſco, 78.
DCCCXXIII. *Præceptum quod fecit Ludovicus Pius de concamio quod fecerunt Tancradus abbas Prumienſis & Fulbertus,* 79.
Præceptum Ludovici Pii imperatoris de concamio quod fecit Tancradus abbas cum Opilone, 80.
DCCCXXVI. *Diploma Ludovici Pii & Lotharii imperatorum pro S. Adalardo abbate Corbeienſi,* 81.
DCCCXXVIII. *Præceptum Pippini regis Aquitaniæ pro Turonenſi S. Martini eccleſi..,* 82.
Circa. DCCCXXX. *Epiſtola Thegani antiſtitis Hattoni venerabili præſuli,* 84.
DCCCXXXI. *Præceptum Ludovici Pii imperatoris de concacamio quod fecerunt Lindaldus & Marcuardus abbas Prumiæ,* 85.
Præceptum Ludovici Pii imperatoris pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 86.
DCCCXXXII. *Præceptum Ludovici Pii imperat. pro fideli ſuo Aginulfo,* 88.
Diploma Ludovici Pii imp. pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 89.
DCCCXXXIV. *Præceptum quod fecit Ludovicus Pius imperator ſuper villam nuncupatam Malbodi Sperararium, a Baterico conceſſum cœnobio Prumienſi,* 90.
DCCCXXXV. *Concamium quod fecit Marcvvardus abbas & Hageno in pago Vvarmacenſe,* 92.
Præceptum Ludovici Pii imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 93.
Præceptum Ludovici Pii de concamio quod fecerunt Eberharius & Marcuardus abbas, 94.
DCCCXXXVI. *Præceptum Ludovici imperatoris de rebus quas tradidit Rotberto in villa nuncupante Vviſtrikisheim,* 95.
DCCCXXXIX. *Præceptum Ludovici imperatoris de rebus Richardi quas ei reſtituit ſecunda vice quando reconciliatus eſt cum eo de villa Villancia,* 97.
DCCCXXXX. *Præceptum Lotharii imperatoris pro Elnonenſi monaſterio,* 98.
DCCCXXXXI. *Donationes variæ factæ S. Victoris Maſſilienſis monaſterio a Sigofrido & Erleuba,* 99.
Præceptum quod Lotharius imperator fieri juſſit de rebus Richardi per Bivinum traditis monaſterio Prumienſi, 101. DCCCXXXXII.
Præceptum Lotharii imperatoris de rebus Alpcarii, 102.
Diploma Lotharii imperatoris pro Eſichone comite, 103. DCCCXXXXIV.
Diploma Lotharii imperatoris pro monaſterio Corbeiæ novæ, 104.
Præceptum Caroli-Calvi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 105. DCCCXXXXV.
Præceptum ejuſdem pro eadem, 106.
Privilegium Lotharii imperatoris pro Folcardo abbate S. Maximini, 108.
Præceptum quod fecit dominus Karolus rex Nithado de Anapia, 109.
Præceptum Caroli-Calvi regis pro monaſterio Prumienſi, 110.
Diploma Caroli-Calvi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 111.
Præceptum domni Hlotarii imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 113. 114. DCCCXXXXVII.
Præceptum domni Hlotarii imperatoris S. Juſtinæ capellam Rotgario concedentis, 115. DCCCXXXXVIII.
Præceptum Caroli-Calvi regis pro B. Mariæ Baſilica Turonenſi a ſepulchro S. Martini non longe ſita, 116. DCCCXXXXIX.
Præceptum Caroli-Calvi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 118.
Diploma Caroli-Calvi regis Francorum Coloniam villam ſub annuo cenſu, &c. Adalmanno Levitæ, deprecante Viviano comite, concedentis, 119.
Præceptum Caroli-Calvi regis pro Odone comite, 120. DCCCLI.
Aureliani monachi Reomenſis epiſtola nuncupatoria ad Bernardum archicantorem futurum archiepiſcopum præmiſſa libro de muſica ab eo compoſito, 121. DCCCLII.
Præceptum domni Hlotharii sereniſſimi auguſti de libertate Dodanæ ancillæ ſuæ, 126.
Præceptum Hlotarii imperatoris quod juſſit fieri de rebus Hadingi in pago Condruſtico, 127.
Diploma Caroli-Calvi regis cellam S. Columbæ Vvichardo S. Martini ſacerdoti ad vitam concedentis, 128.
Præceptum domni Hlotharii glorioſſimi auguſti pro monaſterio Prumienſi, 129. DCCCLIII.
Carta Erkamfridæ Deo ſacratæ pro monaſterio S. Maximini, 130.
Præceptum domni Hlotharii imperatoris de mancipiis in Vvimuodesheim Hererico datis, 131.
Præceptum domni Hlotharii imperatoris de vineis quas Sigefrido conceſſit, 132.
Præceptum domni imperatoris Hlotharii de villa Havvans monaſterio Prumienſi conceſſa, 133. DCCCLIV.
Præceptum Caroli-Calvi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 134. DCCCLV.
Conceſſio Leudis a Hlothario imperatore, 136.

Digitized by Google

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

Præceptum domni imperatoris Hlotharii pro monaſterio Prumienſi, 136.

Diploma Lotharii imperatoris pro Ebroino fideli Vaſallo ſuo, 138.

Præceptum domni Hlotharii imperatoris pro Prumienſi cœnobio, 139.

Inſignis donatio facta a Folkero ad conſtruendum Verdinenſe monaſterium, 140.

DCCCLVI. *Præceptum emunitatis quod Hlotharius rex fieri juſſit Prumienſi monaſterio*, 143.

Præceptum Hlotharii sereniſſimi regis de rebus quas tradidit quondam Otberto jure firmiſſimo, 145.

DCCCLVII. *Diploma Caroli-Calvi regis pro Corbeinſi monaſterio*, 179.

DCCCLX. *Carta Salomonis ducis & principis Britonum pro Prumienſi monaſterio*, 147.

DCCCLXI. Circa. *Epiſtola Nicolai papæ I. ad epiſcopos Germaniæ*, 149.

Decretum miſſum a Nicolao papa & a ſede Romana Carolo regi Francorum regi & eccleſiis ſub anathemate omnium epiſcoporum confirmandum & corroborandum, 152.

Item ex decretis ejuſdem Nicolai papæ, 153.

Teutgaudi archiepiſcopi Trevirenſis epiſtola formata ad Franconem epiſcopum Tongrenſem, 155.

Ejuſdem ad eumdem, 155.

Epiſtola formata H. epiſcopi ad epiſcopum Tongrenſem, 156.

Epiſtola formata Hincmari Remenſis archiepiſcopi ad Franconem epiſcopum Tongrenſem, 157.

Præceptum domni Hlotharii regis pro monaſterio Prumienſi, 158.

DCCCLXIII. *Epiſtola formata Adventii epiſcopi Metenſis ad Arnulfum epiſcopum Tullenſem*, 159.

Præceptum Caroli-Calvi pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 160.

Præceptum Caroli-Calvi pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 164.

Diploma Caroli-Calvi pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 166.

DCCCLXIII. *Diploma Caroli-Calvi regis pro Elnonenſi monaſterio*, 167.

Judicium in ſolemni prælatorum & epiſcoporum conventu in Vermerienſi palatio in gratiam Aniſolenſium monachorum adverſus Robertum epiſcopum Cenomanenſem & ad Nicolaum papam directum, 169.

DCCCLXIV. *Præceptum Hlotharii regis ſuper commutationem Faraberti & ejus donationem*, 172.

Præceptum Caroli-Calvi regis pro Sueſſionenſi S. Criſpini monaſterio, 173.

DCCCLXV. *Præceptum domni Hlotharii regis pro monaſterio Prumienſi*, 174.

DCCCLXVI. *Præceptum domni Hlotharii regis ſuper traditione ſive præſtaria Hiedildis illuſtris feminæ*, 176.

DCCCLXVII. *Præceptum concamii glorioſiſſimi Hlotharii regis contra Otbertum per ſuggeſtionem Matfridi comitis*, 177.

Diploma Caroli-Calvi regis pro monaſterio Elnonenſi, 180.

Privilegium domni Caroli-Calvi regis pro monaſterio Vedaſtino, 181.

Preſtaria quam fecit Anſbaldus abbas Hiedildi illuſtri feminæ de rebus ſibi ab Irimfrido & Sigirico comitibus & aliis conceſſis, 184.

Præceptum domni Hludovici regis pro Prumienſi monaſterio, 187. DCCCLXVIII.

Carta illuſtris viri Hererici pro Prumienſi monaſterio, 188. DCCCLXIX.

Præceptum Caroli-Calvi regis Hugoni abbati S. Martini conceſſum, 189. DCCCLXX.

Præceptum domni Hludovici regis de rebus Hererici Prumienſi monaſterio conceſſis, 191. DCCCLXXI.

Præceptum Caroli-Calvi regis pro monaſterio Elnonenſi, 192.

Præceptum domni Hludovici regis de piſcatione monaſterio Prumienſi conceſſa, 193.

Præceptum Hludovici regis pro monaſterio Prumienſi, 194.

Præceptum Caroli-Calvi regis pro monaſterio Elnonenſi, 195.

Præceptum Caroli-Calvi pro Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio, 197. DCCCLXXIIII.

Diploma Caroli-Calvi imperatoris pro monaſterio S. Vedaſti, 198. DCCCLXXVI.

Privilegium Johannis papæ VIII. pro monaſterio Vedaſtino, 200.

Diploma Ludovici regis Germaniæ II. pro monaſterio Indenſi, 202. DCCCLXXVII.

Præceptum emunitatis Hludovici filii Caroli pro monaſterio Prumienſi, 203. DCCCLXXVIII.

Præceptum Ludovici Balbi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 205.

Præceptum Ludovici Balbi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 206.

Præceptum Ludovici Balbi regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 207.

Diploma Ludovici II. regis Germaniæ de fundatione collegii XII. clericorum in ſua Francofordienſi capella, 211. DCCCLXXXI.

Præceptum Carolomanni regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 213. DCCCLXXXIII.

Præceptum Caroli-Craſſi imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 216.

Privilegium Caroli-Craſſi imperatoris pro Trevirenſi S. Maximini cœnobio, 216. DCCCLXXXV.

Præceptum Caroli-Craſſi imperatoris pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 218. DCCCLXXXVI.

Præceptum Caroli-Craſſi imperatoris pro Germundo, 220.

Præceptum Boſonis regis Burgundiæ pro epiſcopo Maurienuenſi, 221. DCCCLXXXVII.

Præceptum Caroli-Craſſi imperatoris pro monaſterio Corbeiæ novæ, 222.

Diploma Arnulfi imperatoris pro S. Maximino, 223. DCCCLXXXVIII.

Præceptum emunitatis Arnulfi regis pro monaſterio Prumienſi, 225.

Privilegium Odonis regis pro monaſterio Ve- DCCCLXXXIX.

Digitized by Google

daſtino, 227.
Epiſtola R. ad D. epiſcopum Virdunenſem, 230.
Epiſtola ejuſdem ad eumdem, 235.
DCCCLXXXXI. *Præceptum domni Arnolfi regis de Soeſtra*, 236.
Præceptum Arnolfi regis de emunitate & electione abbatis Prumienſis, 238.
DCCCLXXXXII. *Privilegium Formoſi papæ Servo Dei epiſcopo Girundenſi conceſſum*, 239.
DCCCLXXXXIII. *Privilegium Arnulfi regis pro S. Maximino*, 240.
Præceptum Odonis regis Francorum pro Ebolo fideli ſuo, 241.
DCCCLXXXXVI *Præceptum Zuentiboldi regis pro Soeſtra*, 241.
DCCCLXXXXVI. *Fundatio eccleſiæ ſeu capellæ de Lindiſche & ejus conceſſio facta S. Maximino*, 242.
DCCCLXXXXVII. *Præceptum Zuentiboldi regis pro S. Maximino*, 244.
DCCCLXXXXVIII. *Præceptum Zuentiboldi regis pro monaſterio Prumienſi*, 245.
Præceptum domni Zuentiboldi regis ſuper moneta & theolonio de Novo-monaſterio, 246.
Privilegium Caroli-Simplicis regis Francorum pro Elnonenſi monaſterio, 247.
DCCCLXXXXIX. *Præceptum Caroli-Simplicis regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia*, 250.
DCCCC. *Diploma Caroli-Simplicis regis Francorum pro monaſterio S. Ebrulfi*, 255.
Diploma Caroli-Simplicis regis pro eccleſia Autiſſiodorenſi, 256.
DCCCCII. *Diploma Caroli-Simplicis pro Turonenſi S. Martini eccleſia*, 256.
DCCCCIV. *Præceptum Ludovici IV. imperatoris pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio*, 260.
DCCCCVI. *Privilegium Caroli-Simplicis regis pro Elnonenſi monaſterio*, 261.
DCCCCIX. *Diploma Ludovici IV. imperatoris pro Conrado comite*, 262.
Circa DCCCCX. *Epiſtola Petri archidiaconi Cameracenſis ad Hucbaldum monachum Elnonenſem*, 263.
Epiſtola Odilonis cœnobitæ S. Medardi ad Hucbaldum, 264.
Verſus Judionis ad confirmationem operum magiſtri ſui Hucbaldi Baldrico præſuli deſtinati, 265.
Diploma Ludovici IV. imperat. pro quibuſdam vaſallis Hugonis comitis, 266.
DCCCCXII. *Diploma Caroli-Simplicis regis pro S. Maximino*, 267.
DCCCCXVI. *Præceptum Caroli-Simplicis regis pro Prumia*, 268.
DCCCCXVIII. *Præceptum Caroli-Simplicis regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia*, 370.
DCCCCXIX. *Præceptum Caroli-Simplicis pro Turonenſi S. Martini eccleſia*, 273.
DCCCCXXI. *Scriptum Caroli-Simplicis pro Elnonenſi monaſterio*, 278.
DCCCCXXV. *Privilegium Rodulfi regis Francorum pro monaſterio Elnonenſi*, 279.
DCCCCXXVI. *Permutatio facta inter nobiles viros Franconem, Norpoldum & Humbertum & monachos S. Maximini ad faciendam munitionem adverſus impreſſiones Agarenorum*, 280.
Commutatio facta inter Giſelbertum comitem cum congregatione S. Maximini & nobiles viros Norpoldum, Franconem & Humbertum ad faciendam munitionem, 282.
Diploma Folcmari abbatis Corbeienſis de fundatione monaſterii Veſtergroningen, 283. DCCCCXXXV.
Præceptum Ottonis imperatoris pro monaſterio Corbeienſi, 283.
Privilegium Ludovici Ultramarini regis pro monaſterio Elnonenſi, 284. DCCCCXXXVI.
Præceptum Ottonis I. imperatoris pro Francone fideli ſuo, 285. DCCCCXXXVI.
Carta Roberti comitis de dono quod fecit monaſterio Vualciodorenſi, 286. DCCCCXXXVI.
Carta Eilberti comitis de tranſlatione corporis S. Eloquii ad monaſterium Vualciodorenſe, 287.
Præceptum Ottonis imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 289. DCCCCXXXVIII.
Diploma Ottonis imperatoris pro monaſterio Indenſi, 290. DCCCCXXXIX.
Diploma Ottonis regis pro monaſterio S. Maximini, 291. DCCCCL.
Carta Conradi regis Provinciæ pro Carluto, 292. DCCCCLVI.
Præceptum Ottonis imperatoris pro monaſterio S. Maximini, 293.
Epiſtola Gunzonis ad fratres Augienſes, 294. DCCCCLX.
Diploma Henrici archiepiſcopi Trevirenſis pro S. Maximino, 314.
Diploma Ottonis primi imperatoris pro præpoſito Moguntino, 315. DCCCCLXII.
Carta Thiodonis prædium ſuum S. Maximino donantis, 316. DCCCCLXIII.
Johannis papæ XII. privilegium de erectione archiepiſcopatus Magdeburgenſis & epiſcopatus Merſeburgenſis, 317.
Diploma Ottonis imperatoris pro S. Maximino, 319. DCCCCLXIII.
Diploma capituli eccleſiæ Leodienſis pro collegiata S. Martini eccleſia in Monte-publico, 320.
Diploma Ottonis I. imperatoris pro monaſterio S. Maximini, 321. DCCCCLXVI.
Placitum coram Vuillelmo comite Provinciæ inter Honoratum epiſcopum Maſſilienſem & Garibaldum & Avonancium de quadam terra, 322. DCCCCLXVIII.
Johannis papæ XIII. privilegium de erectione Auſonenſis eccleſiæ in archiepiſcopatum, 323. DCCCCLXXI.
Præceptum Ottonis II. imperatoris pro S. Maximino, 325. DCCCCLXXIV.
Diploma Lotharii regis Francorum pro monaſterio S. Quintini in inſula, 326. DCCCCLXXVI.
Reſtauratio monaſterii S. Quintini de Monte ab Alberto comite, 327. DCCCCLXXVII.
Privilegium Benedicti papæ VII. pro monaſterio Biſuldunenſi, 328. DCCCCLXXVIII.
Diploma Ottonis imperatoris pro parthenone Mulenbechienſi, 329. DCCCCLXXIX.
Fundatio monaſterii Valliſcluſæ a Vualcando epiſcopo Cavallicenſi, 330.

Diploma

Digitized by Google

DCCCCLXXXIII. *Diploma Ottonis imperatoris II. pro eccleſia Leodienſi*, 331.
DCCCCLXXXIV. *Ceſſio facta Vvillelmo vicecomiti Maſſilienſi de quibuſdam bonis S. Victoris a Pontio epiſcopo*, 332.
Placitum coram Vvillelmo comite inter Pontium epiſcopum atque Adalardum abbatem S Victoris & Radulfum epiſcopum atque Imonem de villa Camaricas, 334.
DCCCCLXXXV. *Diploma Ottonis imperatoris III. pro monaſterio Indenſi*, 335.
DCCCCLXXXVI. *Præceptum Borelli comitis de ſecuritate caſtri Cardonæ*, 336.
Circa DCCCCLXXXVII. *Diploma Hugonis regis Francorum pro Turonenſi S. Martini eccleſia*, 340.
Præceptum Hugonis regis pro Corbeienſi monaſterio, 344.
DCCCCLXXXXII. *Diploma Ottonis III. imperatoris pro S. Maximino*, 345.
DCCCCLXXXXIII. *Donatio facta S. Sepulchro Jeroſolymitano*, 347.
Notitia de conventione inter Adalardum Maſſilienſem S. Victoris abbatem & Vvillelmum vicecomitem de villa Cathedra, 349.
DCCCCLXXXXV. *Epiſtola Gerberti ad Vviderodum Argentinum epiſcopum*, 351.
DCCCCLXXXXVIII. *Donatio Balmæ S. Michaelis de Fallio ad conſtruendum monaſterium*, 353.
Epiſtola Encyclica Vv. Sciteburnenſis epiſcopi ad univerſos epiſcopos, abbates & fideles, 354.
Exemplar libertatis conceſſæ ad ſuſcipiendos ſacros ordines, 355.
Circa M. *Diploma Guillelmi & Fulconis vicecomitum Maſſilienſium*, 355.
Epiſtola A. civis Spirenſis ad Heribertum Colonienſem archiepiſcopum, 357.
Epiſtola Albuini eremitæ ad Heribertum Colonienſem archiepiſcopum, 360.
Præceptum Ottonis III. imperat. pro monaſterio S. Maximini, 361.
MII. *Donatio villæ de Bovines facta S. Amandi monaſterio*, 361.
MIII. *Diploma Henrici II. regis Romanorum pro monaſterio Mulenbechano*, 363.
MIV. *Electio Pontiæ abbatiſſæ*, 364.
Diploma Henrici II. regis Romanorum Kemnadenſi parthenoni conceſſum, 365.
MV. *Electio Vvifredi abbatis S. Victoris*, 366.
Diploma Pontii epiſcopi Maſſilienſis pro S. Victore, 368.
MVII. *Donatio villaris S. Johannis facta ab Athanulfo Maſſilienſi S. Victoris monaſterio*, 371.
MX. *Donatio villæ S. Johannis facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio a Belletrude*, 372.
Circa MXV. *Diploma Hugonis comitis Cenomanenſis de confirmatione abbatiæ Tuſſiacenſis*, 373.
Diploma Odonis comitis Carnotenſis de fundatione eccleſiæ B. Mariæ de Monte Dublelli & ejus abbatiæ Tuſſiacenſi ſubjectione, 375.
MXVI. *Carta domni Baldrici Leodienſis epiſcopi de fundatione eccleſiæ S. Jacobi*, 377.
Diploma Roberti regis Francorum pro Corbeienſi monaſterio, 379.
Præceptum domni Henrici imperatoris pro Prumienſi monaſterio, 380. MXX.
Conſtitutio Lebuini abbatis S. Vedaſti Attrebatenſis, 381.
Epiſtola Bernonis abbatis Augienſis ad Aribonem archiepiſcopum Moguntinum, 383. MXXI.
Reſcriptum Aribonis archiepiſcopi, 389.
Carta Roberti regis Francorum pro Gemmeticenſi monaſterio, 389. Circa MXXVII.
Epiſtola Bernonis abbatis Augienſis ad Fridericum Palatinum capellanum, 390.
Confirmatio I. fundationis celeberrimi Brunvvillarenſis monaſterii a Piligrino archiepiſcopo Colonienſi, 393. MXXVIII.
Confirmatio II. ab eodem, 395.
Carta Piligrini Colonienſis epiſcopi pro monaſterio Brunvvillarenſi, 397.
Carta Vvalterni ſepulturam apud Vvalciodorum eligentis, 398.
Carta Aveſgaudi epiſcopi pro monaſterio S. Vicentii, 399. Circa MXXX.
Diploma Raimbaldi Arelatenſis archiepiſcopi de conſecratione & dotatione eccleſiæ S. Zachariæ & S. Johannis a S. Victore dependentis, 400. MXXXIII.
Carta Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis eccleſiam S. Ferreoli in plena ſynodo S. Victori concedentis, 402. MXXXVI.
Carta Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis eccleſiam S. Symphoriani cœnobio S. Ferreoli concedentis, 404. MXXXVII.
Carta Amelii epiſcopi Senecenſis pro monaſterio S. Victoris, 405. Circa MXL.
Donatio cœnobii S. Michaelis de Fallio facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 406. MXXXXIII.
Carta Pontii epiſcopi Maſſilienſis de monachis Græcis in eccleſia S. Petri de Auriol ponendis, 408. MXXXXIV.
Carta Giſlaberti epiſcopi Barchinonenſis, 409. MXXXXV.
Diploma Petri vicecomitis Vvapincenſis pro S. Victore, 411.
Carta Vvaſonis epiſcopi Leodienſis pro Leodienſi S. Bartholomæi eccleſia collegiata, 412. MXXXXVI.
Donatio eccleſiæ de Grauleriis facta monaſterio S. Victoris, 413. MXXXXVII.
Donatio abbatiæ S. Pauli Gerundenſis facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 414. MXXXXVIII.
Venditio vineæ in Cathedra facta Petro abbati Maſſilienſi, 416.
Privilegium Imberti Pariſienſis epiſcopi S. Germano in Laia, 417.
Littera Herimari abbatis S. Remigii aſſignantis certos reditus pro cœna fratrum, pro infirmis, pro peregrinis & pauperibus, 418. Circa ML.
Carta Odonis militis de donatione eccleſiæ S. Petri de Noviomo facta monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 419.
Diploma Ivonis epiſcopi Sagienſis pro Aveſgaudo abbate S. Vincentii Cenomanenſis, 420.

l

Digitized by Google

Diploma Hervei de Doſcella pro monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 421.
Diploma Henrici I. Francorum regis pro monaſterio S. Theodorici, 422.
Carta Richizæ reginæ pro monaſterio Brunvvillarienſi, 424.
MLII. *Diploma Henrici III. pro monaſterio S. Maximini*, 425.
Privilegium domni Henrici III. ſuper Clotteno, 425.
Diploma Henrici III. pro monaſterio Brunvvillarenſi, 430.
MLIII. *Notitia de conventione facta a Mirone Gariberto & ejus uxore Guiſla cum Mirone abbate*, 431.
Diploma Henrici III. pro monaſterio S. Maximini, 432.
MLV. *Carta Henrici I. Francorum regis pro Nivernenſi S. Victoris abbatia*, 434.
Notitia de ſynodalibus exactionibus & aliis conſuetudinibus Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio a Gervaſio & Vulgrino epiſcopis relaxatis, 436.
Notitia de eccleſia S. Cornelii de Banniolo conceſſione facta a Gervaſio epiſcopo Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio, 438.
Confirmatio doni eccleſiæ S. Cornelii de Banniolo, 439.
De contentione inter Herbertum de Vvirchia & monachos S. Vincentii, 440.
MLVI. *Carta Adalmoidis & Cliſendis pro Victorino Maſſilienſi monaſterio*, 440.
Conſecratio eccleſiæ S. Trinitatis de Tritis, 442.
Præceptum domni Henrici III. imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 443.
MLVII. *Carta Annonis Colonienſis archiepiſcopi de caſtro Saleveldoini eccleſiæ S. Petri Colonienſis a Richiza regina conceſſo*, 445.
MLIX. *Conventio inter Mironem Gariberti & Petrum abbatem Maſſilienſem S. Victoris de monaſterio S. Sebaſtiani*, 447.
Præceptum Henrici I. regis pro monaſterio Columbenſi, 448.
Reſcriptio S. Vlrici epiſcopi in qua papæ Nicolao de continentia clericorum non juſte ſed impie, non canonice ſed indiſcrete tractanti reſpondet, 449.
Circa MLX. *Notitia de donatione eccleſiæ S. Martini de Noento facta monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis*, 454.
MLXI. *Donum Bernardi filii Richardi vicecomitis Ameliani voventis vitam monaſticam in monaſterio S. Victoris*, 455.
Epiſtola D. abbatis S. Victoris ad R. comitem, 457.
MLXIII. *Donum Raynaldi & Rodulfi fratrum vitam religioſam in monaſterio S. Victoris amplectentium*, 457.
Donatio eccleſiæ S. Segolenæ facta monaſterio S. Victoris a Geraldo Amelii & Vidiano Ermengaudi, 458.
Donatio abbatiæ Soricinii facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 460.
Privilegium Everhardi archiepiſcopi Trevirenſis pro monaſterio Prumienſi, 462. MLXIII.
Donatio abbatiæ S. Andreæ Agathenſis facta monaſterio S. Victoris Maſſilienſis, 464. MLXIV.
Electio Bernardi abbatis S. Victoris Maſſilienſis, 465. MLXV.
Carta Bertrandi comitis Provinciæ pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 467.
Diploma Deoduvini epiſcopi Leodienſis pro collegiata B. M. eccleſia Hoienſi, 468. MLXVI.
Epiſtola R. monachi ad B. abbatem S. Victoris, 469.
Carta fundationis prioratus SS. Coſmæ & Damiani prope Mellentum ab Hugone comite, 471. MLXVII.
Littera Arnulfi comitis Chiniacenſis de fundatione cellæ in villa Pyrorum, 472. MLXVIII.
Notitia de confirmatione terræ de Sarciaco, 473.
Epiſtola Bernardi comitis Biſuldunenſis ad Bernardum abbatem Maſſilienſem S. Victoris, 473. MLXX.
Diploma Bernardi comitis Biſuldunenſis pro S. Victore, 475.
Epiſtola E. ad B. 477.
Epiſtola D. ad B. 479.
Epiſtola Alexandri papæ II. ad Vdonem archiepiſcopum Trevirenſem, 480.
Fundatio prioratus S. Petri de Soldiaco, 481.
Erectio cellæ Tuſſiaci ab Hamelino Langiaci domino, 482.
Notitia quomodo Ernaldus epiſcopus Cenomanenſis viſitaturus limina apoſtolorum, confirmat ea quæ Gervaſius olim dederat S. Vincentio, adjiciens in ſilva de Monſſor uſum, 486. MLXXI.
Diploma Arnulfi III. Flandriæ comitis pro Andaginenſi S. Huberti monaſterio, 487.
Epiſtola D. epiſcopi ad J. epiſcopum, 487.
Sigillum Philippi regis de S. Germano, 489. MLXXIII.
Carta fundationis monaſterii S. Alexandri in Graffshap diœceſis Colonienſis ab Annone archiepiſcopo, 490.
Notitia de confirmatione Tuſſiaci facta ab Hugone de Feritate, 491. MLXXVI.
Notitia de annuitione eccleſiarum de Segonia, 493.
Epiſtola Vvolfemmi abbatis Brunvvillarienſis ad Henricum imperatorem, 494.
Epiſtola H. ad R. amicum, 496. MLXXVIII.
Epiſtola Richardi cardinalis ad Sancium V. Navarræ regem, 497. MLXXIX.
Privilegium Henrici epiſcopi Leodienſis pro monaſterio S. Huberti, 498.
Privilegium Manaſſis archiepiſcopi Remenſis monaſterio S. Huberti, 499.
Epiſtola congregationis S. Victoris Maſſilienſis ad B. & D. in Craſſenſi monaſterio commorantes, 502. MLXXX.
Donatio monaſterii S. Savini in valle Levitana facta Maſſilienſi monaſterio S. Victoris a Centulo comite Bigoritano, 504.
Donatio monaſterii S. Petri Biſuldunenſis facta

Digitized by Google

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

monaſterio S. Victoris a Bernardo comite Biſuldunenſi, 505.
Præfatio Vvillerami Babebergenſis ſcholaſtici Fuldenſis in metricam expoſitionem in Cantica canticorum, 507.
Proœmium Paulini ad amœna pœnitentiæ invitantis, 508.
Præfatio Haimonis ad venerabilem patrem Villelmum in librum de amore cæleſtis patriæ, 510.
Epiſtola Bernardi ſcholaſtici ad Conradum epiſcopum Trajectenſem, 512.
Bulla Gregorii papæ VII. ad S. Theodoricum Andaginenſis monaſterii S. Huberti abbatem, 513.
MLXXXII. Donatio de la Romeu in diœceſi Aginnenſi S. Victori facta ab Ottone vicecomite Leomaniæ, 514.
MLXXXIV. Diploma Henrici III. imperatoris pro S. Maximino, 516.
Litteræ Henrici epiſcopi Leodienſis pro monaſterio S. Huberti, 517.
MLXXXVI. Pactum matrimonii inter Herbertum & Godehildem, 518.
MLXXXVIII. Privilegium Rainoldi archiepiſcopi Remenſis pro monaſterio S. Huberti, 519.
Epiſtola Urbani papæ II. ad Salsburgenſem & alios Germaniæ prælatos, 520.
MLXXXIX. Epiſtola Johannis monachi ad Richardum cardinalem & abbatem S. Victoris, 522.
Fundatio monaſterii S. Georgii & S. Geneſii in Sardinia ab Arzone rege & Conſtantino ejus filio, 523.
Fundatio monaſterii S. Saturnini in Sardinia a Conſtantino rege Caralitano, 524.
Diploma Conſtantini regis & judicis Sardiniæ, 526.
Diploma Petri epiſcopi Senecenſis, 526.
MLXXXX. Diploma Hugonis archiepiſcopi Caralitani, 528.
Epiſtola Urbani papæ II. ad Lanzonem & Rodulfum abbates & Adalberonem primicerium Metenſem, 529.
Diploma Hermanni III. archiepiſcopi Colonienſis de Cloſteno, 530.
Notitia de eccleſia S. Floſcelli in urbe Cenomanenſi donatione facta monaſterio S. Vincentii ab Huberto vicecomite, 531.
Fundatio cellæ B. Mariæ de Villana, 532.
Diploma Hildeberti Pagani de capella S. Audoeni ad caput Pontis Baladonis, 534.
Epiſtola G. Moguntinenſis præpoſiti ad Henricum epiſcopum Patherbornenſem, 535.
MLXXXXI. Donatio abbatiæ S. Michaelis de Coxano facta S. Victori a Guillelmo comite Ceritano, 537.
Carta Beatricis comitiſſæ Bigoritanæ pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 539.
MLXXXXII. Carta fundationis Flonenſis monaſterii, 540.
Fundatio Cellæ S. Carilephi de Curia-Dodæ, 542.
MLXXXXIII. Diploma Heliæ comitis Cenomanenſis pro monaſterio S. Vincentii, 544.
Inſtitutio Pontii abbatis in monaſterio B. Mariæ de Minoriſſa, 545. MLXXXXIV.
Primum teſtamentum Adephonſi regis Hiſpaniæ, quo dat S. Victori monaſterium Toletanum S. Servandi, 546.
Diploma Adephonſi Hiſpaniarum regis, quo monaſterio Toletano S. Servandi unit aliud cœnobium dictum de Pennafidel, 548.
Notitia de dono quod fecit Pontius epiſcopus Glandatenſis S. Victori, cum monachum profeſſus eſt in eodem monaſterio, 549. MLXXXXV.
Notitia de jure advocatorum Epternacenſis monaſterii, 550.
Donatio eccleſiæ S. Gregorii Ruthenenſis per Bernardum epiſcopum Luthevenſem, 552.
Epiſtola Urbani II. papæ ad Beringerum Leodienſem abbatem S. Laurentii, 553.
Conſecratio & donatio S Nicolai Taraſconenſis facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio & ab Urbano II. confirmata, 556. MLXXXXVI.
Notitia definitionis, quæ facta eſt inter Richardum abbatem Maſſilienſem ejuſque monachos & Pſalmodienſem abbatem Fulconem ejuſque congregationem, 558.
Carta Vvillelmi Braitellenſis pro monaſterio Cenomanenſi S. Vicentii, 561.
Notitia de calumnia eccleſiæ S. Vincentii de Laboratorio, 562.
Diploma Roberti de Juliaco pro monaſterio Cenomanenſi S. Vincentii, 563. MLXXXXVII.
Notitia de annuitione rerum quas dederat Robertus vicecomes S. Vincentio, 565.
Notitia de donatione eccleſiæ de Pilimilio facta Cenomanenſi S. Vincentii cœnobio, 566.
Diploma Hugonis de Vallibus de dono eccleſiæ de Pilimilio, 567.
Diploma Roberti principis Normanniæ pro monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 568.
Epiſtola Bohemundi, Remundi comitis S. Egidii, Godefridi ducis, & Hugonis magni ad univerſos fideles, 568. MLXXXXVIII.
Diploma Aveſgaudi Conedrarii domini pro Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio, 570. MC.
Epiſtola imperatoris CP. ad Robertum Flandriæ comitem, 572.
Prologus in librum Levitici editus a quodam Dominicæ crucis ſervo, 575.
Notitia de his quæ Hamelinus de Baladone dedit in Anglia Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio, 577.
Diploma Hamelini de Baladone de rebus S. Vincentii apud Anglicam terram, 578.
Inſtrumentum de concordia facta inter canonicos Cenomanenſes S. Juliani & monachos S. Vincentii, 579.
Azenarii abbatis S. Remigii Remenſis decretum in gratiam pauperum, 580.
Epiſtola abbatis Abdingoffenſis, 581.
Diploma Hugonis archiepiſcopi Caralitani pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 582.
Epiſtola Fofredi abbatis Epternacenſis ad Henricum III. imperatorem, 584. MCI.

Digitized by Google

Diploma Berengarii epiſcopi Barchinonenſis pro S. Victore, 584.
Carta Henrici imperatoris III. pro monaſterio Prumienſi, 585.
MCII. *Epiſtola Sigeberti ad Leodienſes*, 588.
Judicium Henrici III. imperatoris adverſus Prumjenſis monaſterii advocatos, 595.
Diploma Balduini epiſcopi Noviomenſis pro monaſterio S. Quintini de Monte, 599.
MCIII. *Notitia de concordia inter monachos Cenomanenſes & Gosbertum Cochetum de eccleſia Campaniaci*, 599.
Diploma Remundi comitis S. Egidii pro S. Victore, 600.
MCIV. *Litteræ Henrici epiſcopi Patherbornenſis pro monaſterio Corbeiæ novæ*, 602.
Carta Ludovici regis Franciæ filii de libertate villæ Angicurtis, 603.
MCV. *Epiſtola Rothardi archiepiſcopi Moguntinenſis ad clerum Halberſtadenſem*, 604.
MCVI. *Diploma Hildeberti epiſcopi Cenomanenſis pro monaſterio S. Vincentii*, 606.
Epiſtola Rothardi archiepiſcopi Moguntini ad Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, 607.
Epiſtola Rainhardi electi Halberſtadienſis ad Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, 608.
Epiſtola Gebehardi epiſcopi Conſtantienſis ad Rothardum archiepiſcopum Moguntinum, 608.
Verſus Henrici imperatoris ad filium ſuum, 609.
Donatio eccleſiæ S. Johannis de Fontibus diœceſis Girundenſis facta S. Victori Maſſilienſi ad conſtruendum monaſterium, 609.
Notitia de relevamento altaris eccleſiæ Soldiati dato ab Hugone de Lupi-Saltu, 610.
MCVII. *Diploma Henrici V. regis Romanorum pro monaſterio S. Maximini*, 611.
Privilegium Henrici V. regis Romanorum pro monaſterio S. Maximini, 613.
Donatio monaſterii XII. apoſtolorum diœceſis Piſanæ facta S. Victori Maſſilienſi per Petrum Piſanum epiſcopum, 614.
Epiſtola Paſchalis II. papæ ad Rothardum archiepiſcopum Moguntinum, 616.
Epiſtola Reinardi epiſcopi Halberſtadenſis ad Paſchalem II. papam, 618.
Epiſtola Paſchalis papæ II. ad Rainhardum epiſcopum Halberſtadenſem, 618.
Epiſtola Reinhardi epiſcopi Halberſtadenſis ad Paſchalem II. papam, 619.
Epiſtola Paſchalis papæ II. ad Adelgotum epiſcopum Magdeburgenſem, 620.
Epiſtola Paſchalis II. papæ ad Brunonem archiepiſcopum Trevirenſem, 620.
Diploma Henrici cognomento Stephani comitis Bleſenſis pro Ivone epiſcopo Carnotenſi, 621.
MCVIII. *Statutum pro defunctis canonicis Leodienſis eccleſiæ S. Martini*, 623.
MCIX. *Diploma Ludovici VI. regis Francorum pro monaſterio S. Quintini de Monte*, 623.
MCX. *Epiſtola Adelgotii archiepiſcopi Magdeburgenſis ad epiſcopos Saxoniæ, Franciæ & Lotharingiæ*, 625.
Epiſtola Brunonis epiſcopi Signienſis & abbatis Caſinenſis ad Petrum epiſcopum Portuenſem, 627. MCXI.
Diploma Mariani judicis ſeu regis Caralitani pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 628. MCXII.
Diploma Benedicti epiſcopi Dolienſis pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 629.
Diploma Richardi comitis Ruthenenſis pro S. Victori Maſſilienſi, 631.
Privilegium Henrici imperatoris IV. pro S. Maximino, 632. MCXIII.
Privilegium Ludovici regis Francorum Vuillelmo abbati Carnotenſi S. Petri conceſſum, 633. MCXV.
Epiſtola Attonis archiepiſcopi Arelatenſis ad G. Ademarium, 634.
Epiſtola Vvaleranni epiſcopi de vita S. Leonardi, 635.
Epiſtola Paſchalis papæ II. ad Raimundum marchionem Barchinonenſem, 636. MCXVI.
Epiſtola Paſchalis papæ II. ad Reinhardum epiſcopum Halberſtadenſem, 637.
Carta Roſtagni epiſcopi Vaſionenſis pro monaſterio S. Victoris Maſſilienſis, 638. MCXVII.
Privilegium Raymundi comitis Barchinonenſis pro ſuis Barchinonenſibus, 638.
Diploma Ludovici VI. regis Francorum pro Aroaſienſi monaſterio, 639.
Epiſtola Friderici archiepiſcopi Colonienſis ad Mediolanenſes, 640. MCXVIII.
Epiſtola Friderici archiepiſcopi Colonienſis ad archiepiſcopos & epiſcopos, &c. 641.
Epiſtola G. epiſcopi ad F. archiepiſcopum Colonienſem, 642.
Diploma Henrici VI. imperatoris pro S. Maximino, 642.
Epiſtola Petri epiſcopi Portuenſis ad cardinales qui cum Gelaſio obeunte fuerunt, 644. MCXVIII.
Epiſtola Creſcentii & Vitalis epiſcoporum cardinalium ad cardinales, 644.
Epiſtola cardinalium Romæ exiſtentium ad cardinales qui ultra montes erant, 645.
Epiſtola diaconorum cardinalium ad cardinales ultra montes exiſtentes, 645.
Epiſtola cardinalium Romæ exiſtentium ad epiſcopos Galliæ, 646.
Epiſtola cardinalium Romæ exiſtentium ad cardinales ultra montes exiſtentes, 646.
Confirmatio electionis Calixti papæ II. cardinalium Romæ exiſtentium ſubſcriptionibus roborata, 647.
Litteræ Hereticorum ad Calixtum papam, 649.
Epiſtola Calixti papæ II. ad univerſos reges & comites, 650.
Epiſtola Calixti papæ II. ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, 651.
Sigillum regis Ludovici pro Columbenſi monaſterio, 652.
Epiſtola Frederici epiſcopi Leodienſis ad eccleſiam Machlinienſem, 653.

Privilegium

Digitized by Google

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

Privilegium monaſterio S. Saturnini conceſſum ab archiepiſcopo Caralitano ipſo conſecrationis die, 657.
Bulla Calixti papæ II. ad epiſcopos Abrincenſem & Cenomanenſem, 659.
Juramentum Rokkeri Magdeburgenſis electi, 659.
Epiſtola anonymi ad anonymum, 660.
(MCXX.) *Epiſtola Calixti papæ II. ad Brunonem archiepiſcopum Trevirenſem*, 660.
Diploma Friderici archiepiſcopi Colonienſis pro Corbeia-nova, 661.
Anonymi verſus de præconio urbis Laudunenſis, 662.
Bulla Calixti papæ II. ad R. Maſſilienſem abbatem, 663.
Libertas conceſſa a Fulcone Andegavorum comite ſuper eleemoſynas apud Parentiam ſitas, 988.
Epiſtola Cononis epiſcopi Præneſtini ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, 664.
Epiſtola Calixti papæ II. ad Vulgrinum archiepiſcopum Bituricenſem, 664.
(MCXXI.) *Epiſtola Petri canonici Noviomenſis ad Euſtachium abbatem S. Eligii Noviomenſis*, 665.
Bulla Calixti II. papæ de erectione ſeu reſtitutione epiſcopatus ad Tres-tabernas, 669.
Epiſtola Adalberti archiepiſcopi Moguntini ad Calixtum papam II. 671.
Formula pacis inter papam & imperatorem, 673.
Epiſtola Friderici archiepiſcopi Colonienſis ad clerum Leodienſem, 674.
Epiſtola Adalberti archiepiſcopi Moguntini ad Calixtum II. papam, 676.
(MCXXII.) *Decretum Brunonis archiepiſcopi Trevirenſis adverſus invaſores bonorum eccleſiæ*, 677.
Notitia de conſtructione caſtri & de eccleſia & decimis Carolivanæ, 678.
Epiſtola R. Remenſis archiepiſcopi ad J. Morinenſem epiſcopum, 679.
(MCXXIII.) *Epiſtola Adalberti archiepiſcopi Moguntini ad clerum eccleſiæ Halberſtadienſis*, 680.
Epiſtola Rokkeri archiepiſcopi Magdeburgenſis ad Ottonem epiſcopum Bavembergenſem, 681.
(MCXXIV.) *Diploma Friderici archiepiſcopi Colonienſis pro monaſterio Graffchatenſi*, 681.
Notitia de concordia inter Cenomanenſes monachos S. Vincentii & Vualterium de Clincampo, 683.
Sigillum Ludovici VI. regis de S. Germano, 683.
(MCXXV.) *Carta Ludovici VI. regis pro monaſterio Columbenſi*, 685.
Diploma Henrici IV. imperatoris pro S. Maximino, 685.
Epiſtola Petri Leonis & Gregorii S. Angeli cardinalium ad Angelramnum epiſcopum Ambianenſem, 687.
(MCXXVII.) *Diploma Henrici epiſcopi Paterbornenſis pro Paterbonenſi S. Petri monaſterio*, 688.
Notitia de reſtitutione prædii Northburgnon *facta Paterbornenſi S. Petri monaſterio*, 689.
Carta Berengarii epiſcopi Gerundenſis pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 689.
Carta Ludovici VI. regis Francorum, majoris & juratorum de Kala bonas conſuetudines approbantis, 690. (MCXXVIII.)
Epiſtola G. abbatis ad A. priorem S. Victoris, 691. (MCXXIX.)
Epiſtola Prioris S. Victoris ad archiepiſcopum Arelatenſem, 694.
Carta fundationis Cuiſſiacenſis monaſterii, 694.
Placitum inter monachos Gemeticenſes & Cenomanenſes S. Vincentii, 695.
Carta Burchardi epiſcopi Meldenſis de moneta Meldenſi, 696. (Circa MCXXX.)
Epiſtola P. abbatis Rivipullenſis ad Petrum abbatem S. Victoris, 697.
Epiſtola Petri Leonis presbyteri & Gregorii S. Angeli diaconi cardinalium ad A. abbatem Aquicinctenſem, 697.
Epiſtola Anacleti antipapæ ad quemdam epiſcopum, 698.
Ejuſdem ad quoſdam amicos, 699.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 699.
Ejuſdem ad quemdam affinem, 700.
Ejuſdem ad epiſcopum ſibi adhærentem, 700.
Ejuſdem ad epiſcopum Aquilegienſem, 701.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 701.
Ejuſdem ad amicum, 701.
Ejuſdem ad quemdam epiſcopum, 702.
Ejuſdem ad quemdam epiſcopum, 702.
Ejuſdem, 702.
Epiſtola Guillelmi epiſcopi Pictavenſis ad H. abbatem S. Germani a Pratis, 703.
Ejuſdem ad eumdem, 703.
Epiſtola Gregorii filii Gregorii Romanorum conſulis ad Petrum Diaconum Caſinenſem monachum, 703. (MCXXXI.)
Diploma Lotharii II. imperatoris pro Leodienſi S. Johannis eccleſia, 704.
Raymundi comitis Barchinonenſis & Provinciæ votum, quo ſe conſecrat militiæ templi in manu Hugonis Rigaldi, 705.
Epiſtola Gerardi quondam epiſcopi Arauſicani ad B. archiepiſcopum Arelatenſem, 706.
Carta Alexandri epiſcopi Leodienſis pro monaſterio S. Gerardi, 707.
Epiſtola Johannis monachi ad Adalberonem archiepiſcopum Trevirenſem, 712.
Carta Oldegarii epiſcopi Terraconenſis per quam dat pauperibus lectos & pannos clericorum defunctorum, 717. (MCXXXII.)
Epiſtola Lotharii imperatoris ad archiepiſcopum Arelatenſem, 717.
Epiſtola Bernardi archiepiſcopi Arelatenſis ad Innocentium papam II. 718. (Circa MCXXXIII.)
Epiſtola Innocentii papæ II. ad G. S. Maximini abbatem, 719.
Epiſtola Innocentii II. ad monachos Marchia-

Digitized by Google

nenſes, 719.
Epiſtola Innocentii II. ad A. epiſcopum Attrebatenſem, 720.
Carta Bertæ comitiſſæ pro Huberto epiſcopo Lucenſi, 721.
MCXXXIV. *Epiſtola Innocentii papæ II. ad Alberonem archiepiſcopum Trevirenſem*, 722. 723.
Epiſtola Almerici cardinalis ad Alberonem archiepiſcopum Trevirenſem, 724.
Epiſtola S. Bernardi ad Mar. & uxorem ejus, 725.
Epiſtola S. Bernardi ad quemdam abbatem, 726.
Ejuſdem ad quemdam epiſcopum, 726.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 727.
Ejuſdem ad quemdam judicem, 727.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 727.
Ejuſdem ad epiſcopum Trecenſem, 728.
Ejuſdem ad quemdam abbatem, 728.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 729.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 729.
Ejuſdem ad Innocentium papam II. 730.
Ejuſdem ad dominum papam ter, 732.
Ejuſdem ad eumdem quater, 733.
Ejuſdem ad eumdem, 734.
Ejuſdem ad anonymum, 734.
Ejuſdem ad priorem Claræ-vallis, 735.
Ejuſdem ad quemdam ordinis S. Benedicti abbatem, 735.
Ejuſdem ad quemdam amicum, 736.
Ejuſdem ad quemdam abbatem, 736.
Ejuſdem ad quemdam abbatem, 737.
Ejuſdem ad anonymum, 737.
Ejuſdem ad Amedeum abbatem Altæ-cumbæ, 738.
Ejuſdem ad anonymum, 738.
Ejuſdem ad regem Franciæ, 739.
Ejuſdem ad amicum, 740.
Ejuſdem ad fratres * * *, 740.
Ejuſdem ad quemdam abbatem, 741.
Ejuſdem ad anonymum bis, 742.
Ejuſdem ad materteram imperatoris Hiſpaniarum, 742.
Ejuſdem ad Matthæum epiſcopum Albanenſem, 743.
Obſervationes in quaſdam S. Bernardi epiſtolas, 744.
Hymnus Domni Bernardi de S. Malachia epiſcopo & confeſſore, 746.
MCXXXVI. *Privilegium Lotharii imperatoris pro monaſterio Vvalciodorenſi*, 747.
Diploma Ludovici VI. regis Francorum pro Goſleno epiſcopo Sueſſionenſi, 748.
Chirographum Balduini abbatis S. Quintini in inſula pro fratribus qui apud Boeni *inſtitutum Pramonſtratenſium ſuſceperant*, 750.
Epiſtola Erponis decani Halberſtadienſis ad Innocentium papam II. 751.
Epiſtola Lotharii imperatoris ad Innocentium papam II. 753.
Carta Radulfi comitis Viromandenſis pro monachis Caſa-Dei, 754. MCXXXVII.
Diploma Ludovici regis Francorum VII. pro monaſterio Cuſſiacenſi, 755. MCXXXVIII.
Epiſtola Petri Diaconi conſolatoria ad Richizam imperatricem, 756.
Epiſtola Petri Diaconi ad Conradum imperatorem, 758.
Epiſtola conſolatoria Petri Diaconi ad Richizam imperatricem, 760. MCXXXIX.
Littera Galterii abbatis S. Vedaſti, 762.
Epiſtola Innocentii papæ II. ad Radulfum abbatem Latiniacenſem, 763. MCXL.
Diploma Ludovici VII. regis Francorum pro Meduntenſi cella S. Magdalenæ, 764.
Diploma Alberonis epiſcopi Leodienſis pro monaſterio Flonenſi, 764.
Epiſtola H. canonici regularis ad N. priorem de Caritate, 767.
Diploma Thietmari epiſcopi Ferdenſis pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 769. MCXLII.
Diploma Berengarii Gerundenſis epiſcopi pro Maſſilienſi monaſterio S. Victoris, 770.
Diploma Berengarii Gerundenſis epiſcopi, 771.
Diploma Ludovici VII. regis pro monaſterio Branenſi, 773. MCXLIII.
Diploma Ludovici VII. regis Francorum pro Carnotenſi S. Petri monaſterio, 773.
Sigillum Ludovici Junioris de S. Germano, 774.
Bulla Lucii papæ II. Serloni abbati Savignei conceſſa, 775. MCXLV.
Epiſtola eccleſiæ Leodienſis ad Lucium papam II. 776.
Diploma Conradi imperatoris Odoni abbati S. Remigii conceſſum, 778. MCXLVI.
Diploma Ludovici regis VII. pro monaſterio Aroaſienſi, 779.
Epiſtola Alberici epiſcopi Oſtienſis ad monachos Auxitanos S. Orientii, 780.
Epiſtola cujuſdam canonici regularis S. Barbaræ & ejuſdem loci præpoſiti, qui abdicata dignitate tranſierat ad Pramonſtratenſes, ad ſuos canonicos regulares S. Barbaræ, 780.
Epiſtola cujuſdam doctoris ad amicum ſuum, 787.
Epiſtola Echehardi abbatis, ut videtur, Prulliacenſis ad E. abbatem Herſvithehaſ[illegible]num, 793.
Carta fundationis cellæ S. Ymerii a Beccenſi monaſterio dependentis, 795.
Confirmatio fundationis parthenonis Gerdinenſis in diœceſi Patherbornenſi, 796. MCXLVII.
Diploma Ludovici VII. regis pro parthenone Sueſſionenſi S. Mariæ, 798.
Diploma Conradi II. imperatoris pro monaſterio Vvalciodorenſi, 799.
Epiſtola Arnulfi ad Milonem epiſcopum Morinenſem, 800. MCXLVIII.
Carta Ludovici VII. regis de regalibus Catalaunenſibus, 803.

Digitized by

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

Epiſtola Eugenii papæ III. ad Coxanenſem, Biſuldunenſem & alios abbates, 803.

MCXLVIII. *Sententia Johannis & Julii cardinalium in gratiam monachorum S. Vincentii Cenomanenſis contra Gemmeticenſes,* 804.

Diploma Samſonis archiepiſcopi Remenſis pro monaſterio S. Quintini in Inſula, 805.

Carta Radulſi comitis Viromandenſis, 806.

Bulla Eugenii papæ III. ad fratres Savignienſes, 807.

MCXLIX. *Diploma Henrici epiſcopi Leodienſis pro monaſterio S. Laurentii,* 807.

MCL. *Diploma Remundi comitis Barchinonenſis pro Gaufrido epiſcopo Avenionenſi,* 809.

Epiſtola B. ad G. abbatem Maſſilienſem, 810.

Epiſtola Eugenii papæ III. ad epiſcopum Metenſem, 812.

Epiſtola Eugenii papæ III. ad H. Comitem de Salinis, 812.

Epiſtola Eugenii papæ III. ad archiepiſcopum & capitulum eccleſiæ Turonenſis, 812.

Diploma Eugenii papæ III. ad Serlonem abbatem Savignienſem, 813. MCLII.

Diploma Henrici II. epiſcopi Leodienſis pro monaſterio S. Jacobi, 813.

Epiſtola B. epiſcopi Catalaunenſis ad abbatem de Aridagamantia, 815.

Privilegium Ludovici VII. regis de cuſtodia abbatiæ S. Remigii Remenſis, 815.

Burgundionis judicis prologus in homilias S. Johannis Chryſoſtomi ſuper Matthæum, Latine redditas, 817.

Bulla Eugenii papæ III. pro monaſterio Vvalciodorenſi, 819.

Diploma Stephani epiſcopi Metenſis pro monaſterio Vvalciodorenſi, 819.

Diploma Ludovici VII. regis pro cella Meduntenſi S. Magdalenæ, 823. MCLIII.

Diploma Bernardi epiſcopi Paterbornenſis de tranſlatione Thurgenſium monialium ad Gerdinenſem parthenonem, 823. MCLIV.

Carta Petri epiſcopi Forojulienſis pro monaſterio S. Victoris, 825.

Anaſtaſii IV. epiſtola ad epiſcopum Telonenſem, 825. MCLV.

Burgundionis epiſtola nuncupatoria in tranſlatum a ſe in Latinum ſermonem librum S. Gregorii Niſſeni de natura hominis, 827.

Prologus Burgundionis in homilias S. Johannis Chryſoſtomi, Latine redditas, 828.

Judicium a Colonienſibus ſenatoribus editum de libertate thelonei Indenſis monaſterii, 829.

Carta Ludovici VII. regis pro eccleſia Carnotenſi, 831.

Carta Ludovici VII. pro Senonenſi S. Johannis eccleſia, 832.

Carta Droconis domini Petræ-fontis de donatione Caſtelli facta abbatiæ Vallis-Serenæ, 833.

Adriani papæ IV. epiſtola ad ſanctimoniales Horreenſis monaſterii, 833.

Epiſtola magiſtri Galteri de Mauritania epiſcopi Laudunenſis ad magiſtrum A. 834.

Epiſtola ejuſdem ad eumdem, 836.

Epiſtola Alberici ad Galterum de Mauritania, 838.

Epiſtola Gaufridi de Mauritania ad diſcipulos magiſtri Giſleberti, 839.

Epiſtola Galterii ad magiſtrum G. 843.

Commonitorium Adriani papæ IV. ad abbatem & conventum S. Vedaſti, 848. MCLVI.

Roberti abbatis Vvalciodorenſis littera de ſocietate inter ſuam & S. Johannis Leodienſis eccleſiam, 849. MCLVII.

Carta Anſculſi Sueſſionenſis epiſcopi pro monaſterio Vallis-Serenæ, 850. MCLVIII.

Dotalitium Elizabeth comitiſſæ Flandriæ, 851. MCLIX.

Littera Philippi comitis Flandrenſis & Viromanduorum pro monaſterio Corbeienſi, 852.

Epiſtola Graffchatenſis congregationis ad Raynaldum archiepiſcopum Colonienſem, 853. MCLX.

Epiſtola abbatis Graffchatenſis ad archiepiſcopum Colonienſem, 856.

Diploma Godefridi ducis Lotharingiæ pro Remenſi S. Remigii monaſterio, 857.

Geldolſi abbatis Brunvvillarienſis ſtatutum pro commemoratione omnium fidelium defunctorum, 858.

Diploma Alexandri papæ III. pro monaſterio Savignienſi, 859. MCLXII.

Privilegium Friderici imperatoris pro Raymundo comite Barcinonenſi, 859.

Epiſtola decani & capituli Silvanectenſis ad Henricum comitem Trecenſem, 863.

Epiſtola Ademari abbatis Bellæ-vallis ad priorem & conventum Aroaſiæ, 864.

Epiſtola Victoris IV. antipapæ ad C. Moguntinum electum, 865.

Carta fundationis monaſterii de Loya prope Dordingam ordinis Grandimontis, 888. MCLXIII.

Epiſtola Alexandri papæ III. ad Martinum abbatem & monachos Vedaſtinos, 865.

Diploma Henrici II. epiſcopi Leodienſis pro monaſterio Vvalciodorenſi, 865.

Inſtitutio ſuccentoriæ in eccleſia Meldenſi, 869.

Epiſtola Aymerici patriarchæ Antiocheni ad Ludovicum regem Francorum, 870. MCLXIV.

Epiſtola Alexandri papæ III. ad monachos Vedaſtinos, 872. MCLXV.

Carta Henrici comitis Trecenſis de moneta Meldenſi ab eo falſata, 873.

Carta Stephani Sacri-Cæſaris de moneta Meldenſi, 874.

Carta Anſoaldi abbatis Compendienſis, 874. MCLXVI.

Carta Ludovici VII. regis Francorum pro eccleſia Matiſconenſi, 874.

Stephani Rothomagenſis monachi Beccenſis carmen elegiacum de Vvaleranno comite Mellenti, 875.

Epiſtola Stephani Rothomagenſis ad Giſlebertum, 879.

Epiſtola Alexandri papæ III. ad monachos Vedaſtinos, 880. MCLXIX.

Carta Henrici comitis Trecenſis de dono quod

fecit Petrus de Oiſni abbatiæ Vallis-Serenæ, 880.
MCLXXI. Carta Matthæi comitis Bolonienſis pro monaſterio Branenſi, 881.
Confirmatio ejuſdem cartæ, 882.
Epiſtola Odonis prioris Cantuarienſis ad Philippum Flandriæ comitem, 882.
Litteræ Rodulfi Leodienſis epiſcopi pro monaſterio S. Laurentii, 884.
MCLXXII. Carta fundationis monaſterii Veteris Pediculi ordinis Grandimontenſis, 886.
MCLXXIII. Diploma Godefridi ducis Lotharingiæ pro collegiata S. Johannis Leodienſis eccleſia, 887.
MCLXXIV. Carta Ludovici VII. regis Francorum de libertate quam habent Gemmeticenſes monachi apud Meduntam, 889.
Litteræ Matthæi epiſcopi Trecenſis pro Vitali Trecenſi S. Martini abbate, 890.
MCLXXVI. Antiquæ conſuetudines villæ Haſprenſis a Balduino comite Hannoniæ V. recognitæ & confirmatæ, 891.
Carta Balduini comitis Hannonienſis de ſatisfactione ab eo facta eccleſiæ Lobienſi pro illatis injuriis, 896.
Teſtamentum Hugonis comitis Ruthenenſis, 897.
MCLXXVII. Diploma Ludovici VII. regis pro monaſterio Fontanellenſi, 899.
Epiſtola Alexandri papæ III. ad Martinum S. Vedaſti abbatem, 901.
Privilegium quod fecit Vuillelmus rex Siciliæ, ducatus Apuliæ & principatus Capuæ, uxori ſuæ Johannæ filiæ Henrici regis Anglorum de dotalitio, 902.
Diploma Rodulfi præpoſiti & Benedicti decani S. Johannis Leodienſis, 904.
Alexandri papæ III. abbati & conventui S. Vedaſti, 906.
MCLXXVIII. Epiſtola Alexandri papæ III. ad Matthæum epiſcopum Trecenſem, 906.
Epiſtola Friderici I. imperatoris ad Henricum regem Romanorum filium ſuum, 909.
Diploma Rodolphi Leodienſis epiſcopi pro monaſterio Vualciodorenſi, 911.
MCLXXIX. Diploma Adæ abbatis de Novo-Caſtello ſilvas ſuas ſub certis conditionibus Philippo comiti Flandrenſi concedentis, 914.
Circa MCLXXX. Guiberti abbatis Gemblacenſis epiſtola I. ad Philippum archiepiſcopum Colonienſem, 916.
Epiſtola II. ad eumdem, 918.
Epiſtola III. ad eumdem, 919.
Epiſtola IV. ad eumdem, 919.
Epiſtola V. ad Herveum] abbatem Majoris-monaſterii, 919.
Epiſtola VI. ad fratres Majoris-monaſterii, 921.
Epiſtola VII J. abbati & fratribus Majoris-monaſterii, 923.
Epiſtola VIII. Radulfo Villarienſi monacho, 924.
Epiſtola IX. Jonæ S. Martini in Petroſo vado ſacerdoti, 926.
Epiſtola X. ad quemdam fratrem ſuum, 927.
Epiſtola XI. Gemblacenſium fratrum ad Guibertum, 929.
Epiſtola XII. ad Gemblacenſes ſuos, 929.
Epiſtola XIII. ad Gertrudem virginem, 930.
Epiſtola XIV. Johannis Vuillelmi Gaduibertum abbatem Gemblacenſem, 932.
Epiſtola XV. ad quamdam ſanctimonialem, 934.
Epiſtola XVI. ad abbatem S. Eucharii, 935.
Epiſtola XVII. G. abbatis S. Eucharii ad Guibertum abbatem Gemblacenſem, 936.
Epiſtola XVIII. magiſtri Joſephi ad Guibertum abbatem Florinenſem, 936.
Epiſtola XIX. ejuſdem ad eumdem, 937.
Epiſtola XX. ejuſdem ad eumdem, 938.
Epiſtola XXI. ad Joſephum ſcholaſticum, 939.
Epiſtola XXII. ad Philippum archiepiſcopum Colonienſem, 940.
Epiſtola XXIII. ad intruſum Moguntinum, 940.
Epiſtola XXIV. ad Sifredum archiepiſcopum Moguntinum, 941.
Epiſtola XXV. ad eumdem, 941.
Epiſtola XXVI. ad eumdem, 942.
Alexandri papæ III. epiſtola ad Meldenſem epiſcopum, 944.
Carta Philippi Auguſti pro eccleſia Matiſconenſi, 944.
Carta Henrici II. regis Anglorum pro Rothomagenſi S. Pauli parthenone, 945.
Epiſtola nuncupatoria Vuillelmi ad Vuillelmum archiepiſcopum Remenſem in ſuam Microcoſmographiam, 946.
Epiſtola Johannis monachi Altæ-ſilvæ ad Bertrandum epiſcopum Metenſem, 948.
Carta Philippi Auguſti de firmitate facta adverſus S. Medardum, quam Ludovicus fecit dirui, 950. MCLXXXI.
Bulla Lucii papæ III. pro Leodienſi S. Jacobi cœnobio, 950.
Epiſtola Lucii papæ III. ad epiſcopum Meldenſem, 951.
Ejuſdem ad Manaſſem epiſcopum Trecenſem, 1136.
Epiſtola Bertrandi epiſcopi Aginnenſis ad Lucium papam III. 951. MCLXXXII.
Epiſtola Odonis ducis Burgundiæ ad eumdem, 952.
Epiſtola Caſtellani S. Audomari ad eumdem, 952.
Epiſtola R. ducis Narbonenſis ad eumdem, 953.
Epiſtola Reineri S. Laurentii Leodienſis monachi ad Fridericum Stabulenſem monachum, 953.
Opuſculum cujuſdam ad amicum familiarem de caſu fulminis, 954.
Reinerii Leodienſis monachi S. Laurentii prologus in vitam S. Theobaldi, 960.
Ejuſdem prologus in vitam S. Pelagiæ, 961.

Ejuſdem

Digitized by Google

Ejuſdem in vitam Reginardi Leodienſis epiſcopi, 961.
MCLXXXIV. *Carta Balduini comitis Hannonienſis de addendis ad conſuetudines villæ Haſprenſis*, 962.
MCLXXXV. *Carta Philippi Auguſti regis pro eccleſia Ambianenſi*, 965.
Diploma Ildephonſi regis Arragonum pro Roſtagno epiſcopo Avenionenſi, 966.
Carta Philippi Auguſti in gratiam Gaufridi epiſcopi Silvanectenſis, 967.
Litteræ Philippi IV. regis Francorum de confirmatione fundationis Cartuſiæ Apponenſis, 967.
MCLXXXVI. *Carta Philippi Auguſti regis pro abbate Flavigniacenſi*, 968.
Diploma Sifredi Patherbornenſis epiſcopi pro monaſterio Gerdinenſi, 970.
Bulla protectionis Urbani papæ III. pro collegiata S. Johanis eccleſia Leodienſi, 972.
MCLXXXVII. *Carta Alienordis comitiſſæ S. Quintini pro Criſpienſi S. Arnulfi monaſterio*, 974.
Epiſtola Henrici epiſcopi Albanenſis ad univerſos eccleſiæ prælatos, 975.
Præfatio Reinheri decani Patherbornenſis in librum de Computo, 977.
Prologus Alberti monachi Sigebergenſis in ſuum Gloſſarium in ſacram Scripturam, 978.
Litteræ Bernardi abbatis S. Eugendi, 979.
MCLXXXVIII. *Carta Philippi Auguſti regis de fundatione monaſterii Curiæ-Dei*, 979.
MCLXXXIX. *Carta Jubelli de Meduana pro monachis S. Stephani*, 981.
Epiſtola Jubelli de Meduana ad matrem & ad Guillelmum & avunculum ſuum, 982.
Ejuſdem epiſtola ad Gaufridum abbatem Majoris-monaſterii, 983.
Litteræ Jubelli de Meduana de capellania S. Stephani, 983.
Litteræ Jubelli de Meduana de debitis perſolutis Judæis a monachis Majoris-monaſterii, 984.
Diploma Rodulfi Leodienſis epiſcopi & Alberti archidiaconi & præpoſiti S. Johannis pro collegiata S. Johannis eccleſia Leodienſi, 984.
Pactum matrimonii inter Galerannum comitis Mellenti filium & Margaritam filiam Radulfi de Fengeriis, 986.
Litteræ capituli generalis ordinis Ciſtercienſis quibus admittit fundationem Campanienſis monaſterii, 987.
MCLXXXX. *Carta Philippi Auguſti de Capellanis Eliſabeth reginæ*, 988.
Carta Philippi Auguſti pro epiſcopo Pariſienſi, 989.
Carta Richardi regis Angliæ pro Richardo de Humeto, 990.
Carta Richardi regis Angliæ pro Guillelmo de Humeto, 990.
Litteræ Richardi I. regis Anglorum ad archiepiſcopos, epiſcopos, comites, &c. 991.
Carta Philippi Auguſti pro monaſterio Corbeienſi, 992.
Bulla Clementis papæ III. pro eccleſia Thenenſi, 992.
Litteræ Alberti epiſcopi Leodienſis de diſpoſitione eccleſiæ Thenenſis, 993.
Epiſtola Vvithmanni archiepiſcopi Magdeburgenſis ad Vvidikindum abbatem Corbeiæ-novæ, 994.
Epiſtola Vvidikindi abbatis Corbeienſis ad ſuos Corbeienſes, 994.
Epiſtola Imberti archiepiſcopi Arelat. ad abbatem S. Victoris Maſſilienſis, 755.
Carta Philippi Auguſti regis de eccleſia S. Jacobi Stampenſis, 995. MCLXXXXI.
Carta Richardi regis Angliæ de dotalitio Berengariæ reginæ, 995.
Epiſtola Conradi archiepiſcopi Moguntini ad ſuos ſuffraganeos, 997.
Litteræ Philippi regis pro monaſterio Calenſi, 998. MCLXXXXII.
Diploma Philippi regis Francorum pro monaſterio S. Vedaſti, 998.
Carta fundationis Oigniacenſis monaſterii, 999.
Epiſtola metrica Gaufridi Anglici ad imperatorem, 1000. MCLXXXXIII.
Diploma Philippi regis Francorum pro monaſterio Vedaſtino, 1001.
Carta Philippi regis de quittatione giſti Morinenſis, ibid.
Diploma Henrici VI. imperatoris pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 1002.
Carta Philippi regis de dotalitio Aelidis de Caſtellione, 1003.
Carta Philippi regis de excambio facto cum Galcherio de Caſtellione, 1004.
Epiſtola Celeſtini papæ III. ad Vv. archiepiſcopum Remenſem & ſuffraganeos ejus, 1004. MCLXXXXV.
Ejuſdem regi Francorum, 1007.
Carta Philippi regis pro Guillelmo de Gallanda, 1008.
Ejuſdem de Galcherio de Caſtellione, 1008.
Ejuſdem de Vernone, 1008.
Carta Philippi regis de variis donis Alienordis comitiſſæ S. Quintini & dominæ Valeſiæ pro ſuo anniverſario, 1009.
Carta Balduini comitis Flandriæ de compoſitione inter ipſum & reginam, 1011.
Carta Richardi regis Anglorum de anniverſario ſuo in eccleſia Rothomagenſi celebrando, 1012.
Carta Roberti abbatis S. Victoris Pariſienſis & Reginaldi decani S. Marcelli pro priore de Marcociis, 1013. MCLXXXXVI.
Carta comitis Pontivi de martiagio uxoris ſuæ ſororis regis, 1014.
Epiſtola Adami monachi ad Odonem epiſcopum Pariſienſem, 1014.
Pactum inter Philippum regem Romanorum & Philippum Auguſtum regem Francorum, 1017. MCLXXXXVIII.
Litteræ Goſſuini præpoſiti capituli Senogienſis, 1018.
Statutum Maineri abbatis S. Victoris Maſſi-

Digitized by Google

lienſis pro bibliotheca, 1020.
MCLXXXXIX. *Fœdus pacis inter Philippum regem Francorum & Balduinum comitem Flandriæ & Hannoniæ*, 1021.
Carta Ermengardis de Taus, 1022.
Ceſſio facta Arnaldo de Caſtro-bono de pluribus juribus ab Arnalla de Caſtro-bono, 1023.
Carta Philippi Auguſti pro Juhello de Meduana, 1023.
Carta Johannis regis pro Lexovienſi epiſcopo, 1023.
Epiſtola Adami abbatis Perſenniæ ad Blancam comitiſſam Campaniæ, 1025.
MCC. *Carta Archembaldi de Borbonio de juramento ſuo*, 1028.
Juramentum præſtitum Philippo regi a Blancha Campaniæ comitiſſa, 1028.
Epiſtola Innocentii papæ III. ad abbatem S. Martini & decanum Trecenſem, 1030.
Ejuſdem ad eoſdem, 1031.
Litteræ Matthæi ducis Lotharingiæ, 1032.
Dotalitium Iſabellæ reginæ Anglorum, 1032.
Carta Philippi regis de hominio ſibi a Blancha comitiſſa Campaniæ facto, 1033.
Epiſtola capituli S. Martini Turonenſis ad Leodienſes canonicos S. Martini, 1034.
Hominium Dionyſiæ Caſtri-Radulfi dominæ exhibitum Bartholomæo Turonenſi archiepiſcopo, 1035.
Notitia de repreſſa advocatorum Corbeienſis monaſterii violentia, 1036.
Carta R. filii Johannis comitis Cenomanenſis de quittatione moutonagii de Soone, 1037.
MCCII. *Carta Petri regis Arragonum de pluribus caſtris ab eo conceſſis Guillelmo Raimundi*, 1037.
Carta Erchembaldi de Soliaco, 1038.
Carta Johannis domini de Honecort *pro advocatia villæ de Vallibus ſuper Summam*, 1039.
Confirmatio fundationis monaſterii Veteris pediculi, 1039.
Carta Philippi Auguſti pro vicecomite Thoarcenſi, 1041.
MCCIII. *Litteræ Philippi Auguſti pro monaſterio Lyrenſi*, 1042.
Ejuſdem pro eodem, 1042.
Carta Philippi Auguſti regis de regalibus epiſcopatus Attrebatenſis, 1042.
Carta Philippi Auguſti pro Guillelmo de Garlanda, 1043.
Carta Philippi Auguſti pro vicecomite Thoarcenſi, 1043.
MCCIV. *Litteræ Milonis abbatis de Caſtriciis*, 1043.
Carta Philippi Auguſti pro Roberto epiſcopo Claromontenſi, 1044.
Carta Berengariæ reginæ de creantatione facta domino regi, 1045.
Carta reginæ Berengariæ ſuper ſuis conventionibus, 1046.
Carta Philippi Auguſti pro comite Bolonienſi, 1047.
Carta Philippi Auguſti pro Petro comite Nivernenſi, 1047.
Carta Philippi Auguſti de ceſſatione Britolii ſibi facta ab Amicia ſorore comitis Leiceſtriæ, 1048.
Carta Rogerii de Mellento ſuper quittatione vicecomitatus Ebroicenſis, ibid.
Carta Philippi Auguſti pro Henrico Clemente Mareſcalco, ibid.
Carta Philippi Auguſti pro Alberto de Angeſto, 1049.
Carta Philippi Auguſti pro vicecomite Thoarcenſi, ibid.
Carta fundationis Parthenonis Portus-regii, 1050.
Diploma Vvidikindi abbatis Corbeienſis, ibid.
Carta Philippi Auguſti de matrimonio Iſabellæ filiæ Guillelmi cambellani de Tanquarvilla, 1051. MCCV.
Carta Philippi Auguſti ſuper conventionibus inter Robertum comitem Alenconii & Barth. de Roia, 1052.
Carta Philippi Auguſti de donatione Lochiarum facta Droconi de Melloto, 1053.
Carta Guidonis de Rupe de quittatione Bellimontis, 1054.
Epiſtola A prioris Cluniacenſis ad Blancham comitiſſam Campaniæ, 1055.
Epiſtola decani & capituli eccleſiæ Cenomanenſis ad præpoſitum & decanum & canonicos Patherbornenſes, ibid.
Inquiſitio de juribus quæ reges Angliæ habuerunt in Normannia adverſus clericos, 1059.
Recognitio de firmitate villæ Ebroicenſis, 1061.
Litteræ teſtimoniales abbatum Metenſium pro Vvalciodoro, 1062.
Epiſtola Bertrandi epiſcopi Metenſis ad Libertum abbatem Vvalciodorenſem, 1063.
Epiſtola Bertrandi epiſcopi Metenſis ad epiſcopum Leodienſem, ibid.
Litteræ Bertrandi epiſcopi Metenſis de ſubjectione Haſterienſis monaſterii, 1065.
Carta Philippi Auguſti pro Guidone de Torciaco, 1067. MCCVI.
Carta Philippi Auguſti pro Andrea de Vitreio, ibid.
Carta Philippi Auguſti pro Nicolao de Montigniaco, 1068.
Carta Philippi Auguſti pro Johanne de Monte Gumberti, ibid.
Carta Philippi Auguſti regis pro Ada vicecomite Meledunenſi, 1069.
Hominium Ermengaldo comiti Urgellenſi præſtitum ab Arnaldo de Caſtrobono pro Caſtro de Eſtamando, ibid.
Carta Ermengaudi comitis Urgellenſis de matrimonio contrahendo inter Arnaldum de Caſtro-bono vicecomitem, & Elieſendam de Cordona, 1070.

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM

MCCVI. *Pactum matrimonii inter eoſdem*, 1071.

Carta Ermengaudi comitis Urgellenſis, de conſtruendo caſtro de Civitate gallice Ciutad, 1072.

Carta Philippi Auguſti pro eccleſia Autiſſiodorenſi, 1072.

Epiſtola Henrici imperatoris CP. ad Godefridum, S. Amati Duaci præpoſitum, 1073.

Carta Philippi Auguſti pro epiſcopo Pariſienſi, 1076.

MCCVII. *Litteræ Roberti epiſcopi Lingonenſis, & Arnaldi abbatis Ciſtercienſis pro comitiſſa Campaniæ*, 1077.

MCCVIII. *Diploma Philippi Auguſti pro Nivelone filio Nivelonis Mareſcalli*, 1078.

Bertrandi Metenſis & Hugonis Leodienſis epiſcoporum ordinationes pro Haſterienſi monaſterio, 1079.

Epiſtola Philippi Auguſti ad Innocentium papam III. ibid.

Carta Philippi Auguſti de regalibus Nivernenſibus, 1080.

Inquiſitio facta de regalia Rothomagenſi, 1081.

De foagio Normanniæ, 1083.

Capitula de interceptionibus clericorum adverſus juriſdictionem domini regis, 1083.

Epiſtola Henrici de Soliaco ad Philippum Auguſtum regem Francorum, 1086.

MCCIX. *Carta Philippi regis ſuper donatione prabendarum Cæſaris-Burgi facta eccleſiæ Conſtantienſi*, ibid.

Carta Philippi regis de regalibus Matiſconenſibus, 1087.

Conventio inter Philippum regem & Savaricum de Malo-Leone, 1088.

Carta Guidonis comitis Claromontenſis de dotalitio Petronillæ de Chambon *uxoris ſuæ*, ib.

Valor dotalitii, 1089.

Carta Ludovici Philippi regis primogeniti de tenendis Piſſiaco & Loriaco quamdiu dominus rex voluerit, 1090.

Carta Bertrandi de Saga & ſociorum ejus, de deſtructione murorum Ariſtoſt, 1091.

Chirographum de concordia inter Blancham comitiſſam Campaniæ & Simonem comitem de Paſſavant *ſuper villa de Muſterolio*, 1091.

Hominium Guillelmo epiſcopo Avenionenſi pro caſtro Barbentano a conſulibus ejuſdem exhibitum, 1092.

Carta conventionum domini regis & comitiſſæ Campaniæ, 1094.

Carta de fideli ſervitio Odonis de Dolis, 1095.

MCCX. *Littera Hugonis abbatis Majoris monaſterii de damnis reſarcitis à Juhello de Meduana*, 1096.

Carta caſtellani Belli-montis, 1096.

Carta Philippi Auguſti de venditione Braii a caſtellano Peronæ, 1097.

Carta Philippi regis de conceſſione facta comitiſſæ Campaniæ, 1098.

MCCXI. *Donatio Reginaldi de Poliaco, facta monaſterio Veteris-pediculi*, 1098.

Carta Almarici de Credone ſuper forteritia de Chantoucé, 1099.

Carta Philippi regis de privilegiis S. Martini Turonenſis, ibid.

Carta Simonis de Piſſiaco de venditione foreſtæ Loiæ, 1105.

Carta de fidelitate & juramento Guillelmi de Calviniaco, 1106. MCCXII.

Carta Philippi regis pro Roberto de Corteniaco, 1108.

Carta quam fecit Robertus de Cortenaio domino regi ſuper Conchiis, ibid.

Carta Philippi Auguſti pro Guillelmo epiſcopo Nivernenſi, 1109.

Carta hominii Theobaldi comitis Bleſenſis, ibid.

Carta Philippi regis pro epiſcopo Autiſſiodorenſi, ibid.

Carta Guillelmi epiſcopi Autiſſiodorenſis de recognitione exercitus domini regis ſicut alii epiſcopi, 1110.

Carta Manaſſis epiſcopi Aurelianenſis de recognitione exercitus domini regis, 1110.

Carta Manaſſeri Aurelianenſis & Guillelmi Autiſſiodorenſis epiſcoporum, 1111.

Fœdus Friderici imperatoris cum Philippo Auguſto rege Francorum, ibid.

Carta Philippi Auguſti pro epiſcopo Noviomenſi, 1112. MCCXIII.

Carta Philippi regis pro Petro Mali-vicini, ibid.

Carta fidejuſſionis Guidonis de Dampetra, 1113.

Carta juramenti ejuſdem pro comitiſſa Campaniæ, ibid.

Epiſtola Guidonis de Dampetra ad Philippum Auguſtum, 1114.

Ejuſdem ad eamdem, ibid.

Ejuſdem ad eamdem, 1115.

Epiſtola O. Colonienſis ſcolaſtici & ſedis apoſtolicæ legati ad comitem Namurcenſem, ibid. MCCXIV.

Carta Thomæ comitis Perticenſis de quatuor ſalliis, 1117.

Littera Stephani epiſcopi Noviomenſis, ibid.

Carta Petri Pariſienſis epiſcopi, 1118.

Epiſtola Radulphi & Thomæ Vallis-Sernaii abbatum ad Petrum epiſcopum Pariſienſem, 1119.

Epiſtola eorumdem ad Mathildam de Malliaco, 1120.

Littera Guillelmi abbatis Luræ ad Blancham Campaniæ comitiſſam ejuſque filium Theobaldum, 1120. MCCXV.

Carta Philippi Auguſti regis pro abbatia de Dunis, 1121.

Carta conventionum comitis Nivernenſis, ibid.

Carta Iſabellis dominæ Ambaſiæ, 1124.

Carta Johannis de Baugenciaco in gratiam domini regis, ibid.

Digitized by Google

Carta Philippi filii Philippi Auguſti regis, 1124.
MCCXVI. *Carta Galcheri de Caſtellione*, 1125.
Forma juramenti comitiſſæ Campaniæ de tenendis conventionibus factis domino regi, ibid.
Carta comitis Hervei de non maritanda filia ſua ſine conſenſu regis, 1125.
MCCXVII. *Litteræ Conradi Colonienſis archiepiſcopi pro monaſterio Corbeiæ-novæ*, 1126.
Carta Philippi Auguſti pro Elia de Culent, *& Stephano de S. Palladio*, ibid.
Radulphi Atrebatenſis epiſcopi mandatum de faciendis proceſſionibus pro felici exitu belli ſacri, 1129.
Viſitatio & correctio monaſterii Vabrenſis, 1130.
MCCXVIII. *Carta Manaſſis epiſcopi Aurelianenſis de turre Soliaci*, 1133.
Carta Guillelmi epiſcopi Lingonenſis de tradendo ipſi caſtro de Joinvilla, &c. 1134.
Epiſtola H. epiſcopi Sueſſionenſis & R. abbatis S. Johannis de Vineis, & G. decani ad Guillelmum epiſcopum Lingonenſem, 1134.
Carta Philippi Auguſti regis pro Hugone de Botegniaco caſtellano Gauraii, 1135.
Carta Philippi Auguſti regis pro Galterio juvene camerario, ibid.
MCCXIX. *Honorii papæ III.^i ad decanum & capitulum Trecenſe*, 1136.
Carta Philippi Auguſti regis de Capella S. Nicolai de Parco juxta Augum, 1137.
Carta pacis inter Robertum de Piſſiaco & Johannem de Moreto, & fratrem ejus, 1138.
Carta Philippi Auguſti regis de Domo-Dei de Goneſſa, ibid.
Carta Juhelli de Meduana pro monachis Majoris-monaſterii, 1139.
Epiſtola Simonis domini Clarimontis ad epiſcopum Sueſſionenſem, abbatem S. Johannis de Vineis & decanum eccleſiæ Sueſſionenſis, ibid.
Carta Philippi Auguſti regis de cereo in eccleſia B. Mariæ Silvanectenſis perpetuo arſuro, 1140.
Litteræ Guillelmi de Dampetra ad Blancham comitiſſam Campaniæ, ibid.
Richardi abbatis Beccenſis ſtatuta edita in capitulo generali anni MCCXIX. 1141.
Carta comitiſſæ Augi de reddito ſibi Augi comitatu, 1142.
MCCXX. *Conventiones treugæ quam dominus rex ad preces domini papæ conceſſit Henrico regi Angliæ*, 1143.
Epiſtola.... ad Philippum Auguſtum de modo levandi impoſitionem ab hominibus Cormeriacenſis abbatis, 1145.
Carta Philippi Auguſti pro monaſterio Dolenſi, 1146.
Epiſtola Honorii papæ de ſtudiis juxta concilii generalis ſtatuta inſtituendis, ibid.
Ejuſdem epiſtola ad archiepiſcopum Bituricenſem de corruptis ſacerdotum moribus emendandis, 1149.
Epiſtola Cæſarii ad Hartmannum priorem de Clauſtro, 1152.
Ejuſdem ad H. abbatem Vallis S. Petri, ibid.
Ejuſdem ad Alexandrum de Clauſtro & Petrum de loco S. Mariæ priores, 1153.
Sententia excommunicationis ab Hugone cardinali & apoſtolicæ ſedis legato in poteſtatem & conſilium Mediolanenſe, &c. 1154. MCCXXI.
Epiſtola Jo. Pergamenſis & O. Laudenſis epiſcoporum ad Hugolinum cardinalem apoſtolicæ ſedis legatum, 1156.
Epiſtola Philippi Auguſti ad Theobaldum comitem Campaniæ de negotio Albigenſium, 1157.
Ejuſdem Philippi regis litteræ pro monaſterio Lyrenſi, 1158.
Carta Philippi Auguſti regis de heredibus de Culent, ibid.
Epiſtola Vuilhelmi marchionis Montisferrati ad Honorium papam III. 1159.
Epiſtola Hugonis Epiſcopi Hoſtienſis ad Honorium papam III. 1160.
Epiſtola Re. de Noxa Poteſtatis Cremonenſis ad Hugonem epiſcopum Hoſtienſem apoſtolicæ ſedis legatum, 1160.
Carta Mathildis comitiſſæ Nivernenſis ſuper juramento quod fecit domino regi, 1161. MCCXXII.
Litteræ Roberti de Cortenaio & eorum qui cum comitiſſa juraverunt, &c 1162.
Verba quæ tractata fuerunt inter dominum regem & nuncios comitis Marchiæ, ibid.
Judicium factum Vernoni de Eſchaeta comitatus Belli-montis, 1163.
Carta Simonis de Piſſiaco de forteritia Aigremont, 1164.
Litteræ Roberti de Iuriaco quibus ſe conſtituit fidejuſſorem erga regem pro Galeranno filio ſuo, 1165.
Carta Philippi Auguſti de Eſcocheio conceſſo Alæ ſorori quondam R. comitis de Alenconio, ibid.
Bulla Honorii papæ III. pro collegiata S. Martini Leodienſis eccleſia, 1166.
Carta Philippi Regis pro Amalrico de Credone, ibid.
Carta Conradi epiſcopi Metenſis & Spirenſis, quod veſtes regiæ in coronatione imperatorum B. Mariæ Aquiſgranenſi debeantur, 1167.
Diploma Hugonis epiſcopi Leodienſis pro Collegiata S. Johannis Leodienſis eccleſia, ibid.
Codicillus Henrici comitis Ruthenenſis, 1168.
Carta Bernardi III. Paterbornenſis epiſcopi pro parthenone Gerdinenſi, 1173.
Carta Mauritii Cenomanenſis epiſcopi de jurata ab ipſo regi fidelitate & ab aliis epiſcopis Cenomanenſibus juranda, 1172. MCCXXIII.
Carta Philippi Auguſti regis pro Theobaldo de Villiaco filio Ivonis de Bellomonte, 1173.
Carta regis ejuſdem pro monaſterio Columbenſi, 1175.

Digitized by Google

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

Carta Johannis mareſcalli ſuper mareſcallia ſua, 1175.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Domo-Dei Pariſienſi, 1176.

Litteræ Guillelmi Catelli domorum templi citra mare magiſtri, de quinquaginta millibus marchis argenti a Philippo Auguſto legatis pro ſubſidio terræ ſanctæ, 1177.

Carta Drogonis de Melloto de juſtitia domini regis, quam habet in tota terra abbatiæ Cormeriacenſis, ibid.

Carta treugæ inter dominum regem & vicecomitem Thoarcii, 1178.

Epiſtola Eliæ Ridelli ad ſeneſcallum Pictavenſem & Johannem de Bellomonte, ibid.

Litteræ comitis Marchiæ de treuga, 1179.

Epiſtola Johannis comitis Spanheimenſis Hugoldo abbati Corbeiæ-novæ, 1180.

Carta Radulfi de Claromonte de compoſitione facta inter dominum regem & ipſum, &c. 1181.

Carta de ſigillo Judæorum & de conventionibus Chriſtianorum cum ipſis, ibid.

Stabilimentum judæorum factum Pariſius anno domini MCCXXIII. 1182.

Confœderatio Friderici imperatoris Alemanniæ & domini regis Ludovici Francorum, 1183.

MCCXXIV. *Conventiones inter Ludovicum regem VIII. & Hugonem de Leſignano comitem Marchiæ*, 1184.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum de conventione facta cum comite Marchiæ, 1185.

Ejuſdem regis Francorum pro Gaufrido de Leſignano, ibid.

Carta Aimerici vicecomitis Thoarcenſis, 1187.

Inſtrumentum publicum, an epiſcopi Normanniæ exercitum regi debeant in propriis perſonis, 1188.

Litteræ Hugonis comitis Marchiæ, 1189.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum continens litteras Alienordis reginæ Anglorum pro parthenone Fontis-Ebraldi, 1190.

Carta ejuſdem regis pro Petro comite Britanniæ, 1191.

Carta ejuſdem regis pro Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo, ibid.

Carta ejuſdem regis qua dotalitium Blanchæ reginæ confirmat, 1192.

Carta ejuſdem regis pro monachis Lyrenſibus, 1192.

Judicium factum inter comitiſſam Flandriæ & Johannem de Nigella, 1193.

Carta Ludovici VIII. Francorum regis, qua donationem Guillelmi epiſcopi Catalaunenſis in gratiam eorum qui in Adventu & Quadrageſima miſſæ intererunt confirmat, 1194.

Confœderatio Friderici imperatoris Allemanniæ & domini regis Francorum Ludovici VIII. 1195.

Carta Ludovici VIII. regis de munitione in Bequerel *non facienda*, 1196.

MCCXXV. *Carta venditionis caſtellaniæ Brugenſis*, ibid.

Litteræ Guillermi Claromontenſis de matrimonio Catharinæ filiæ ſuæ, 1197.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro comitiſſa Pontivi, 1198.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro burgenſibus Montis-ferrandi, 1199.

Carta Ludovici VIII. regis pro Roberto comite Drocarum, 1200.

Litteræ comitis Marchiæ de quittantia Mauſiaci, 1200. MCCXXVI.

Epiſtola Bertrandi de Gordono ad Ludovicum VIII. regem Francorum, 1201.

Litteræ Hugonis vicecomitis Thoarcii quibus fidelitatem regi jurat, 1201.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Philippo comite Boloniæ, 1202.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Nunone Sancii comite Roſſilionenſi, ibid.

Carta Drogonis de Melloto pro monaſterio Veteris-pediculi ordinis Grandimontenſis, 1203.

Carta Iſabellis de Melloto comitiſſæ Joignaci, &c. pro monaſterio Veteris-pediculi, 1203.

Carta Raymundi Berengarii marchionis Provinciæ pro Ludovico rege Francorum, 1204.

Carta Ludovici VIII. regis Francorum pro Raymundo Berengarii marchione Provinciæ, ibid.

Carta Johannæ comitiſſæ Flandriæ & Hannoniæ de ſervitio facto ab hominibus ſive a monachis S. Vedaſti in prioratu de Haſpera, 1205.

Carta fratris Ogerii præceptoris domorum templi in Francia, 1205. MCCXXVII.

Carta Ludovici IX. regis Francorum pro Berardo de Mercorio, 1206.

Carta Ludovici IX. regis pro ſeneſcallia Andegavenſi, 1206.

Conventiones inter dominum regem & Iſabellem reginam Angliæ, comitiſſam Marchiæ, 1207.

Epiſtola commandatitia abbatum S. Dionyſii &c. pro monaſterio Calenſi, ibid.

Litteræ quorumdam baronum de juramento præſtito regi Francorum juſſu Hugonis de Leſignano, 1209.

Carta Theobaldi comitis Campaniæ qua regi cedit quicquid habebat in feodis Britolii, &c. ibid.

Hominium Hugonis vicecomitis Thoarcenſis, 1210.

Gregorii papæ IX. litteræ ad Ludovicum regem & Blancham reginam, 1210.

Gregorii papæ IX. ad Romanum S. Angeli cardinalem, 1211.

Carta R. epiſcopi Ebroicenſis pro Lamberto Cadoco, 1211.

Litteræ Galteri archiepiſcopi Senonenſis, & Galteri epiſcopi Carnotenſis de ſubſidio regi dando pro negotio Albigenſium, 1211.

Carta S. Ludovici regis Francorum de liberatione Lamberti Cadulci, 1213.

Epiſtola Engueranni de Conciaco ad S. Ludovicum regem Francorum, & Blancham reginam ipſius matrem, 1214.
Conventiones inter dominum regem & comitem Marchiæ, ibid.
Carta Bernardi comitis Convenarum de hominio ab eo regi præſtito, 1217.
Litteræ Johannis comitis Rouciaci de hominio ab eo regi præſtito pro Sueſſione, ibid.
MCCXXVIII. *Epiſtola Hermanni Corbeiæ-novæ abbatis ad Ludovicum Landgravium Thuringiæ,* 1218.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro abbatia Joyenvallis, 1219.
Fundatio monaſterii Ottembergenſis ordinis Ciſtercienſis, ibid.
Carta S. Ludovici regis Francorum de quittatione culcitarum facta hominibus S. Germani in Laia, 1221.
Litteræ quas rex Angliæ miſit domino regi de belli induciis cum eo ſtatuendis, ibid.
Litteræ regis Angliæ quas miſit archiepiſcopo Senonenſi ejuſdem argumenti, 1222.
Stabilimentum Judæorum factum Pariſius anno domini MCCXXVIII. ibid.
Litteræ Galterii archiepiſcopi Senonenſis, R. epiſcopi Sar. & Petri de Collemedio ſuper trenga inter regem Franciæ & regem Angliæ, 1223.
Litteræ Guillelmi archiepiſcopi de trengis initis cum domino rege, 1224.
Litteræ Philippi comitis & comitiſſæ Boloniæ de receptione epiſcopi Meldenſis in Caſtro Domni-Martini, 1224.
Litteræ Amalrici comitis Montis-fortis de ceſſione juris ſui in comitatum Toloſ. &c. 1225.
Littera Romani legati pro eccleſia Rothomagenſi, 1226.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro eccleſia Rothomagenſi, ibid.
MCCXXIX. *Carta S. Ludovici regis Francorum de nundinis apud Mirebellum conceſſis Theobaldo de* Blazon, ibid.
Epiſtola Guillelmi de Calviniaco domini de Caſtro-Radulſi ad S. Ludovicum regem Francorum, 1227.
Confirmatio compoſitionis inter Guillelmum de Calviniaco & burgenſes Caſtri-Radulſi, ibid.
Litteræ Johannis epiſcopi Leodienſis de fundatione fratrum Prædicatorum Leodienſium, 1229.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro Guidone de Gornaio, 1230.
Carta S. Ludovici regis Francorum de novis præbendis in eccleſia Senonenſi erectis, 1231.
Carta S. Ludovici regis pro monialibus S. Pontii ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Maſſilienſi, ibid.
Carta S. Ludovici regis de pace comitis Fuxenſis, 1232.
Carta S. Ludovici regis pro Attone Ernaudo, 1234.
Littera Emeniardis abbatiſſæ & conventus Parecliti de numero monialium in prioratu de Noaforti inſtituto, 1234.
Epiſtola Balduini de Corbolio ad S. Ludovicum regem Francorum, 1235.
Juramentum Valentiæ relictæ Theobaldi de Blazon *S. Ludovico præſtitum,* ibid.
Litteræ Johannis filii comitis Sueſſionenſis primogeniti, ibid. MCCXXX.
Carta Hugonis de Lezignano comitis Marchiæ de conventione facta apud Clicionem, 1236.
Carta comitis Marchiæ de matrimonio ſororis regis & de caſtro S. Johannis, 1238.
Judicium factum in caſtris juxta Ancenisium contrà comitem Britanniæ, 1239.
Litteræ Andreæ de Vitreio de hominio quod fecit domino regi, 1240.
Litteræ S. Ludovici regis pro Raymundo vicecomite Thoarcenſi, 1242.
Acta viſitationis Lovanienſis S. Petri eccleſiæ, ibid.
Conventio inter S. Ludovicum regem & Mathildem comitiſſam Bolonienſem, 1245.
Carta S. Ludovici regis Francorum de compoſitione cum burgenſibus Rupellæ, 1246. MCCXXXI.
Carta S. Ludovici regis Francorum pro Radulfo Filgeriarum domino, ibid.
Litteræ Johannis Leodienſis epiſcopi pro capitulo S. Martini Leodienſis, 1248.
Littera Guidemari de Lehonio de hominagio ſuo, ibid.
Littera Henrici de Avaugor *de eodem,* 1249.
Alia littera Henrici de Avaugor, 1250.
Litteræ Tinger filii alterius, ibid.
Litteræ Petri epiſcopi Meldenſis de promulgando interdicto ob collectum a Theobaldo comite pedagium, ibid.
Littera Henrici archiepiſcopi Colonienſis pro capitulo S. Martini Leodienſis, 1251.
Littera regis Angliæ de trenga anno Domini MCCXXXI. ibid.
Littera comitis Richardi pro eodem, 1252.
Littera ſeneſcalli Angliæ de eodem, ibid.
Littera Huberti de Burgo de eodem, 1253.
Carta Johannis abbatis Alciacenſis de commutatione facta cum rege, ibid.
Litteræ S. Ludovici regis Francorum de reſtauratione damnorum epiſcopo Abrincenſi illatorum pro firmitate villæ facienda, 1254.
Forma de ſtatu mortis Lantgraviæ de Thuringiæ, ibid.
Epiſtola Ingelranni de Codiciaco ad Theobaldum comitem Campaniæ, 1256.
Epiſtola Alani de Joincourt *ad Theobaldum Campaniæ comitem,* 1257.
Nova confœderatio facta inter Fridericum imperatorem & Ludovicum regem Francorum, filium illuſtris Ludovici, ibid. MCCXXXII.
Carta S. Ludovici regis de capella Nogenti, 1259.
Epiſtola Ademari abbatis Caſtrenſis ad Boniſ-

Digitized by Google

EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

lium abbatem Maſſilienſem S. Victoris, 1259.

MCCXXXII. *Carta S. Ludovici regis pro Domo-Dei Pariſienſi*, 1260.

Littera de Caſtello Duaceno quod Flandriæ comitiſſa poſuit in manum regis, 1261.

MCCXXXIII. *Littera Gaufridi de S. Leonardo de plegiatione fratris ſui*, ibid.

Littera Stephani abbatis Savigniacenſis ad ſanctimoniales Portus-Regii, ibid.

Carta Hugonis ducis Burgundiæ de emenda quam fecit domino regi apud Vicenas, 1262.

MCCXXXIV. *Litteræ Henrici de* Avaugor *ſuper caſtro de* Guerclin *tradendo avunculo ſuo*, 1263.

Littera G. abbatis S. Albini Andegavenſis de conceſſione eccleſiæ S. Germani, &c. ibid.

Narratio de monialium Brenckauſen fundatione, 1264.

MCCXXXV. *Fundatio Parthenonis Honſchedenſis ab Hermanno Corbeiæ-novæ abbate*, 1265.

Carta S. Ludovici regis de villa & caſtro Normervilla conceſſa Simoni de Piſſiaco, 1266.

Carta S. Ludovici regis qua exactiones Meledunenſibus remittit, 1267.

Carta S. Ludovici regis Francorum pro monaſterio Regalis-montis, ibid.

MCCXXXVI. *Inſtitutio vicariorum in eccleſia Meldenſi*, 1268.

MCCXXXVII. *Gregorii papæ IX. præfatio præmiſſa ſtatutis pro ordine S. Benedicti*, 1269.

MCCXXXIX. *Carta S. Ludovici regis Francorum pro abbatia ſita juxta Pontiſaram*, 1270.

MCCXLII. *Carta Hugonis comitis Marchiæ, & Iſabellis reginæ ipſius uxoris, de hominio regi & comiti Pictavienſi ab eis præſtito*, 1271.

Carta Hugonis comitis Marchiæ & Iſabellis reginæ uxoris ejus de tribus caſtris regi datis pro ſecuritate fidelis ſervitii, 1273.

Hominium Renaudi de Ponte, 1274.

Hominium Guberti de Tamines, 1274.

MCCXLIII. *Carta Rogerii comitis Fuxenſis de liberandis captivis quos tenebat*, 1274.

Littera Roberti Leodienſis epiſcopi de portione congrua aſſignata inveſtito de Marſna, 1275.

Roberti Leod. epiſcopi ſtatuta pro monaſterio Oigniacenſi, 1276.

Fundatio pitantiarum vini religioſorum Oigniacenſium, 1278.

MCCXLIV. *Epiſtola Petri Petracoricenſis epiſcopi &c. ad S. Ludovicum regem Francorum*, 1280.

Epiſtola communitatis Villæ-podii S. Frontonis & civitatis Petragoricenſis ad S. Ludovicum regem Francorum, 1281.

Carta Joffridi epiſcopi Catalaunenſis de compoſitione facta inter ipſum & regem, ibid.

Littera Odonis abbatis S. Dionyſii & abbatis Hermeriarum de præbendis vacantibus in eccleſia Carnotenſi poſt mortem Alberici epiſcopi, 1282.

MCCXLV. *Bulla Innocentii papæ IV. qua ſententiam arbitrariam epiſcopi Attrebatenſis de diviſione thelonei inter Robertum comitem Attrebatenſem, & monachos S. Vedaſti confirmat*, 1283.

Confirmatio Ludovici regis ſuper carta Roberti comitis de theloneo, & rebus aliis, 1293.

Carta Roberti comitis Attrebatenſis de teloneo & rebus aliis, 1294.

Litteræ S. Ludovici regis Francorum de Judæis, 1294.

Forma litterarum tranſmiſſarum ballivis pro cruce ſignatis, 1295.

MCCXLVI. *Epiſtola Fortanerii abbatis S. Savini Tarbienſis ad Willelmum abbatem S. Victoris Maſſilienſis*, 1295.

Carta S. Ludovici regis Francorum pro comite Fuxenſi, 1296.

Carta S. Ludovici regis pro comite Petragoricenſi, 1295.

MCCXLVII. *Juramentum comitis Petragoricenſis ſuper caſtro de Radulfia*, 1297.

Juramentum comitis Petragoricenſis de tranſfretando in terram ſanctam cum comite Attrebatenſi, 1297.

Epiſtola fratrum Leonis, Rufini, & Angeli ad Creſcentium generalem ordinis Minorum, 1298.

Litteræ domini regis ſuper conceſſione quinque millium librarum annui redditus comiti Andegavenſi & Provinciæ ad vitam ſuam, 1299.

MCCXLVIII. *Epiſtola S. Ludovici ad Fridericum ſecundum imperatorem*, 1299.

Littera Petri cardinalis ad moniales Gerdinenſes, 1301.

Litteræ Heraclii de Monte-lauro patris, de homagio & fidelitate domino regi factis a duobus filiis, 1301.

Littera Jubelli Rhemenſis archiepiſcopi de benedictione Iſabellæ abbatiſſæ Aveniacenſis, 1302.

MCCXLIX. *Carta S. Ludovici regis pro monaſterio Regalis-montis*, 1303.

Carta S. Ludovici regis de compoſitione ipſum inter & Droconem de Melloto, 1303.

Fundatio monaſterii de Fayeta ordinis Grandimontenſis, 1304.

MCCL. *Carta S. Ludovici regis Francorum pro comitibus Attrebati & Pontivi*, 1305.

Epiſtola S. Ludovici regis ad Blancham reginam matrem ſuam, 1306.

Litteræ S. Ludovici regis de inſtitutione capellaniæ in eccleſia Piſſiacenſi, 1307.

MCCLI. *Epiſtola S. Ludovici regis ad Blancham reginam Francorum*, 1308.

MCCLII. *Epiſtola Berardi de Neapoli notarii papæ capitulo generali ordinis Ciſtercienſis*, 1308.

Epiſtola ejuſdem, ut videtur, ad capitulum generale ordinis Ciſtercienſis, 1309.

Teſtamentum Iſabellis comitiſſæ Ruthenen-

Digitized by Google

ſis, 1310.

Epiſtola capituli S. Martini Turonenſis ad Leodienſes S. Martini canonicos, 1312.

MCCLII. *Litteræ Garſindis comitiſſæ Bearnenſis de matrimonio contrahendo inter Margaritam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis & Rogerium Bernardi filium comitis Fuxenſis*, 1313.

Carta S. Ludovici regis pro Johanne de Gienvilla ſeneſcallo Campaniæ, 1314.

Litteræ S. Ludovici regis pro epiſcopo Damiatano, 1314.

MCCLIII. *Diploma Ludolphi epiſcopi Halberſtadenſis pro monaſterio Corbeiæ-novæ*, 1315.

Privilegium Henrici Leodienſis epiſcopi pro canonicis Leodienſibus, 1317.

MCCLIV. *Fundatio conventus fratrum Minorum Faleſienſium*, 1318.

Littera qualiter regalia Senonenſis fuit reddita de gratia per regem Henrico electo Senonenſi, 1319.

Litteræ Johannis de Aveſnis quibus feodum quod accipiebat a comite Bleſenſi ponit in manu Roberti de Beſocey, 1319.

Inſtrumentum de pace facta inter epiſcopum Lemovicenſem & homines ſuos, 1320.

Confirmatio fundationis abbatiæ monialium de Pace B. Mariæ ordinis S. Victoris, 1323.

Litteræ S. Ludovici regis Francorum pro monaſterio Vallis-Richerii, 1325.

La forme de la pais qui fu faite entre la royne & le roy de Navarre & le comte de Bretaigne & de la conteſſe ſa fame, 1326.

MCCLV. *Sententia lata in abbatem Caſtrenſem, qui obedientiam Maſſilienſi S. Victoris abbati denegabat*, 1327.

Litteræ S. Ludovici regis Francorum quibus fundationem hoſpitalitatis de Leſſines *confirmat*, 1330.

Litteræ S. Ludovici de dono comitiſſæ Pontivi facto monaſterio S. Judoci de Nemore, 1332.

Confirmatio litteræ Guidonis de Malo-vicino de inſtitutione unius monachi ad Vallem-Guidonis, 1332.

Carta Margaretæ comitiſſæ Flandriæ de munitionibus caſtri Ruplemondæ, 1333.

Diploma S. Ludovici regis Francorum pro monaſterio de Loia ordinis Grandimontenſis, 1333.

Carta fundationis monaſterii de Baſtebort *ordinis Vallis-caulium*, 1334.

Diploma S. Ludovici regis Francorum de giſto ſibi debito in aliquibus monaſteriis, 1335.

MCCLVI. *Litteræ ducis Burgundiæ miſſæ ad Simonem de Monte-forti*, 1335.

Litteræ S. Ludovici regis de fundatione fratrum Minorum Faleſienſium, 1336.

Carta S. Ludovici regis Francorum de patronatu eccleſiæ de Sappo, 1336.

Pactum matrimonii inter Henricum filium comitis Ruthenenſis & Marquiſiam filiam Barzali domini de Bancio, 1337.

Licentia conceſſa Bernardo de Rodes *monacho Maſſilienſi tranſeundi ad alium ordinem*, 1338.

Electio domini Arnaldi de Bay d'Arciſas *in abbatem S. Savini in valle Levitana*, 1340. MCCLVII.

Pactum matrimonii Erardi de Nantolio & Mabiliæ de Leſignes, 1340.

Litteræ S. Ludovici pro comitiſſa Provinciæ, 1343. MCCLVIII.

Teſtamentum domini Guillelmi epiſcopi Vencienſis, 1344.

Judicium factum inter dominum regem S. Ludovicum, & comitem Pictavenſem ac comitem Andegavenſem fratres ſuos, 1345.

Carta S. Ludovici pro Domo-Dei de Vernone, 1346.

Acceptilatio ducentarum marcharum pro dote Marquiſæ futuræ ſponſæ Henrici filii comitis Ruthenenſis, 1347.

Carta S. Ludovici regis de emtione facta a monachis Gemmetici apud Maram, 1348. MCCLIX.

Epiſtola S. Ludovici regis Francorum ad fratres Minores Sagienſes, 1348.

Additio ad fundationem domus S. Trinitatis de Redemtione captivorum apud Fontembleaudi, 1349. MCCLX.

Concordia inter Bartholomæum Lobienſem abbatem & Margaritam Flandriæ & Hanoniæ comitiſſam, 1351. MCCLXI.

Epiſtola S. Thomæ Aquinatis ad quemdam ſibi familiarem, 1352.

Leges Calenſes, 1353.

Epiſtola Clementis papæ IV. ad monachos Maſſilienſes S. Victoris, 1353. MCCLXVI.

Epiſtola Clementis papæ IV. ad quoſdam canonicos eccleſiæ Rhemenſis, 1354. MCCLXVIII.

Pactum matrimonii inter Henricum filium regis Alemanniæ & Conſtantiam natam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis & Mathæ vicecomitiſſæ Marſani, 1356.

Litteræ Alienoræ reginæ Angliæ pro ſecuritate præmiſſi pacti, 1363.

Emancipatio Conſtantiæ filiæ Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, 1366.

Litteræ Compaigni epiſcopi Olerenſis continentes pacta matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemanniæ & Conſtantiam natam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, 1371.

Litteræ Alienordæ reginæ & Eduardi primogeniti Angliæ, 1374.

Epiſtola Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis ad Eduardum primogenitum regis Angliæ, 1375.

Carta capituli Meldenſis quod non poteſt exigere annuale ab eccleſia de Mentriaco, 1375. MCCLXXI.

Diploma Rudolfi imperatoris pro S. Maximino, 1376. MCCLXXIII.

Epiſtola abbatum ordinis S. Benedicti diœceſis Colonienſis ad Gregorium papam X. 1377. MCCLXXIV.

Carta

Digitized by Google

MCCLXXV. *Carta Philippi III. de fundatione facta diverſis in eccleſiis a Johanne Sarraceno regis cambellario,* 1378.
Carta Philippi III. de villa de Fontibus-cadoci Petro de Brocia conceſſa, 1379.
MCCLXXVI. *Epiſtola Petri abbatis S. Vincentii Metenſis ad abbatem & conventum Vualciodorenſem,* 1380.
Exemplum ſocietatis Vualciodorenſis monaſterii cum Gorzienſi, 1380.
MCCLXXVII. *Carta Philippi III. de juſtitia villa* Angicourt, 1381.
Epiſtola Yvonis abbatis Cluniacenſis ad Hermannum abbatem & conventum Paderbornenſem, 1382.
MCCLXXXII. *Carta Philippi III. de reſtituendis Calenſi parthenoni, quæ vacante monaſterio ſervientium regis negligentia ſubtracta fuerant,* 1384.
MCCLXXXIII. *Carta Philippi comitis Flandriæ de LX. ſolidis pro ſacrificio altaris datis,* 1384.
MCCLXXXIV. *Carta Philippi Audacis de cuſtodia eccleſiæ beati Vedaſti,* 1384.
MCCLXXXIX. *Litteræ Guillelmi epiſcopi Cameracenſis pro monaſterio Oigniacenſi,* 1386.
Carta Harduini de Malliaco & uxoris ejus de altare ligneo ipſis ab abbate Majoris monaſterii permiſſo, 1387.
MCCLXXXXIV. *Litteræ quibus Bernardus comes Armeniaci ratam habet venditionem caſtrorum & villarum de Caſtro-Geloſio & de Veiriaco,* 1388.
Teſtamentum Iſabellis de Lebreto comitiſſæ Armaniaci, 1389.
Donatio caſtrorum & villarum Caſtri-Geloſii & de Veiriaco facta Bernardo comiti Armaniaci à Gaſtone vicecomite Feſenſaquelli & Rogerio fratribus, 1393.
Inſtrumentum publicum de conceſſione comitatus Aſtaraci, 1395.
MCCLXXXXVI. *Litteræ de dote Blanchæ comitiſſæ Pallarienſis,* 1398.
MCCLXXXXVII. Alliance entre le Roy de France & ſes hoirs, d'une part, & le Comte de Haynaut, 1399.
MCCLXXXXIX. *Bonifacii papæ VIII. ad Henricum comitem Ruthenenſem,* 1402.
Litteræ capituli Leodienſis ad Hugonem epiſcopum, ibid.
Diploma Alberti imperatoris pro Leodienſi epiſcopo, 1404.
Ejuſdem regis pro Leodienſi epiſcopo, 1405.
MCCC. *Litteræ Jacobi regis Arragonum ad Rogerium Bernardi comitem Fuxenſem,* 1406.
Litteræ Philippi IV. regis Francorum ad ſeneſcallum Ruthenenſem, 1400.
MCCCII. *Teſtamentum Bernardi comitis Armaniaci & Fezenſiaci,* 1407.
MCCCIII. Lettres de non préjudice de la ville d'Arras pour une aide à elle accordée pour la fortification d'icelle ville, 1410.
MCCCIV. *Benedicti papæ XI. epiſtola ad Philippum regem Francorum,* 1411.
Diploma Philippi Pulchri eccleſiæ S. Quintini in Inſula conceſſum, 1412.
Vualrami comitis de Keſſel *littera pro monaſterio Gladbacenſi,* 1414.
Epiſtola Philippi IV. regis Francorum ad G. comitem Hannonienſem, 1415. MCCCVI.
Carta Philippi IV. regis de moneta epiſcopi Meldenſis, ibid. MCCCVII.
Concordia inter Theobaldum epiſcopum Leodienſem & Ægidium Bertout, 1416.
Communia villæ Machlinienſis, 1421.
Littera Gaſtonis vicecomitis Fezenſaquelli de bonis Guilelmæ dominæ caſtri Montis-cathani & Caſtri-veteris. 1425. MCCCIX.
Conceſſio vicecomitatus de Petra-fonte facta monaſterio Regalis-loci ordinis Vallis-Scholarium, 1426. MCCCX.
Citatio comitis Fuxenſis de reddenda Mathæ comitiſſæ Armeniaci villa Gavardani, 1428.
Epiſtola Roberti comitis Atrebatenſis ad Henricum comitem Ruthenenſem, 1430.
Bulla Clementis papæ V. ad Guillelmum epiſcopum Caſinenſem, ibid.
Confirmatio dotis Johannæ uxoris domini Ingeranni de Codiciaco, 1432.
Epiſtola capituli S. Martini Turonenſis ad Leodienſes S. Martini canonicos, 1435. MCCCXVII.
Epiſtola Henrici abbatis S. Jacobi Leodienſis ad Balduinum archiepiſcopum Trevirenſem, 1436. MCCCXX.
De vexationibus Johannis de Flandria comitis Namurcenſis, 1437. MCCCXXII.
Amanevi de Lebreto codicillus, 1437. MCCCXXIV.
Littera recognitionis comitis Flandriæ de venditione oppidi Machlinienſis, 1441. MCCCXXXIII.
Littera dicti comitis de collatione prepoſituræ ſeu abbatiæ ſecularis S. Rumoldi Machlinienſis Leodienſi antiſtiti reſervata, 1445.
Item ejuſdem comitis de relevatione Feudi per eum ab epiſcopo & capitulo Leodienſi de oppido Machlinienſi, &c. 1446.
Allegationes domini cancellarii Armaniaci, 1447.
Epiſtola Ludovici Flandriæ comitis ad canonicos Leodienſes S. Martini, 1450. MCCCXXXIV.
Carta Caroli Valeſii de anniverſario Eudonis comitis Britanniæ, 1451.
Epiſtola Blanchæ monialis regiæ ſtirpis ad Leodienſes ſancti Laurentii monachos, 1452. MCCCXL.
Concordia inita inter Eduardum regem Angliæ & Bernardum de Lebreto, 1452. MCCCXLI.
Epiſtola Eduardi regis Angliæ ad Bernardum de Lebreto, 1453.
Litteræ Eduardi regis Angliæ injurias tempore belli acceptas Augerio & Arnaldo Raymundi filiis vicecomitis de Seule *remittentis,* 1455. MCCCXLIII.
Clementis papæ VI. epiſtola ad capitulum generale Ciſtercienſe, 1455. MCCCXLV.
Epiſtola Clementis papæ VI. ad Johannem pri-

Digitized by Google

mogenitum Philippi regis Francorum, 1456.
Teſtamentum domini Guigonis olim epiſcopi Caſinenſis ac rectoris patrimonii, 1459.
MCCCL. Epiſtola Henrici comitis Ruthenenſis ad Philippum regem Francorum, 1465.
Epiſtola Henrici comitis Ruthenenſis ad Eduardum Anglorum regem, 1466.
MCCCLI. Epiſtola Clementis papæ VI. ad Amanevum de Lebreto, ibid.
Johannis regis Francorum litteræ ad ſuos theſaurarios, 1467.
MCCCLIII. Litteræ Rodulfi comitis Stafford ad Johannem de Charnels conſtabularium Burdigalæ, 1467.
MCCCLIV. Litteræ Johannis regis Franciæ comitatum de Gauro Johanni comiti Armeniaci concedentis, 1469.
MCCCLVII. Litteræ Theoderici abbatis Corbeiæ-novæ de feſto Conceptionis B. Mariæ ſolemniter celebrando, 1471.
MCCCLX. Lettres de non préjudice de la ville d'Arras, pour aide à eux faite par l'Egliſe de ſaint Vaſt, pour la fortification d'icelle ville, 1472.
Litteræ regis Angliæ ad dominum de Lebreto, 1473.
Litteræ comitis Valeſii gubernatori Navarræ, 1474.
MCCCLXII. Epiſtola Eduardi regis Anglorum ad Carolum Navarræ regem, 1475.
MCCCLXIII. Eduardi primogeniti Angliæ ſeneſcallo Landarum, ſeu ejus locum tenenti, ac magiſtro Petro de Maſſieto ſuo procuratori, 1477.
MCCCLXIV. Litteræ Caroli regis Navarræ Arnaldo Amanevi de Lebreto facultatem dantis ineundæ pacis inter ipſum & Franciæ regem, 1478.
MCCCLXV. Litteræ Caroli regis Navarræ quibus ratum habet tractatum pacis ipſum inter & regem Franciæ factum a Johanna & Blancha reginis, 1478.
Procuratio ad contrahendum matrimonium inter Johannam duciſſam Duracii, &c. & Ludovicum de Navarra, 1484.
Tenor pactorum de quibus ſupra fit mentio, 1488.
Litteræ dominæ imperatricis confirmationis & approbationis dicti matrimonii, 1492.
MCCCLXVI. Litteræ Johannis Leodienſis epiſcopi de modo convocandi ad exercitum homines ſecundariarum eccleſiarum Leodienſium, 1494.
MCCCLXIX. Litteræ Ludovici ducis Andegavenſis facultatem tribuentis comiti Armeniaci civitatem Aginnenſem, & loca ab ea dependentia ſub regis obedientia ponendi, 1496.
Epiſtola Stephani cardinalis ad epiſcopum Condomenſem, 1497.
MCCCLXX. Inſtrumentum abſolutionis Ludovici de Navarra & Johannæ duciſſæ Duracii ab excommunicatione ob contractum matrimonium in quarto gradu, 1498.
Litteræ Caroli V. regis Francorum concedentis comiti Armaniaco, ut in civitatibus & manitionibus comitatus Bigorrenſis inſtituti ab eo præfecti remaneant, 1501. MCCCLXXII.
Oratio Petri Ferdinandi vaccæcapitis & Paſchaſii Garſiæ decani Aurienſis, infantis regis Caſtellæ ambaſſiatorum ad Ludovicum ducem Andegavenſem, 1502. MCCCLXXVIIII.
Teſtamentum Johannis comitis Armaniaci, Fezenſiaci & Ruthenenſis, 1508. MCCCLXXXI.
Litteræ Caroli VI. regis Francorum, quibus dominum de Lebreto unum ex duodecim adhærentibus ſibi conſiliariis creat, 1515.
Litteræ Caroli VI. regis quibus dominum de Lebreto ſuum creat camerarium, 1516.
Epiſtola B. epiſcopi Ruthenenſis ad comitem Armaniaci, 1517.
Procuratio ad contrahendum matrimonium nomine Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mediolanenſis cum promogenita Johannis comitis Armaniaci, 1518. MCCCLXXXII.
Litteræ Petri epiſcopi Atrebatenſis de celebratis ab eo exequiis comitiſſæ Arteſiæ in eccleſia S. Vedaſti, 1520.
Epiſtola Johannis de S. Hyppolito ad Nicolaum de Guarec inclytum JanPuenſium ducem, 1521.
Epiſtola Beatricis de Armaniaco ad comitem Armaniacum patrem ſuum, 1523.
Epiſtola Regis ad comitem Armaniacum, ibid.
Epiſtola Caroli regis Francorum ad comitem Armaniacum, 1524.
Epiſtola Bernabovis vicecomitis ad comitem Armaniacum, 1525. MCCCLXXXIV.
Johannis Armaniaci comitis diploma veniale conceſſum conſulibus & civibus Ruthenæ, 1527.
Epiſtola Caroli regis Navarræ ad comitem Armaniacum, 1530. MCCCLXXXVI.
Epiſtola regis ad Dominum de Severaco, 1531.
Epiſtola Guillelmi de Layra Delphinatus gubernatoris ad comitem Armaniaci, 1532.
Epiſtola principis Aquitaniæ & Wvalliæ ad dominum de Severaço, 1534.
Litteræ Philippi ducis Burgundiæ, quibus facultatem tribuit Bernardo Armaniaco redimendi infra biennium comitatum Cadrellenſem, 1535. MCCCLXXXX.
Carta Philippi ducis Burgundiæ de gratioſo munere ſibi ab abbate & conventu S. Vedaſti conceſſo, ibid.
Litteræ Bernardi Armaniaci comitis Kadrellenſis de ſatisfactione facienda duci Burgundiæ, 1536. MCCCLXXXXI.
Epiſtola duciſſæ Bituricenſis ad comitem Armaniaci & Convenarum nepotem ſuum, 1538.
Epiſtola domini de Lebreto ad comitem Armaniaci, ibid.
Epiſtola Petri Borrier ad comitem Armaniaci, 1540.

Digitized by Google

MCCCLXXXXIII. *Litteræ Caroli VI. regis Francorum ad Delphinatus gubernatorem,* 1541.
Epiſtola principis Peleponeſiaci ad nobilem militem Meneducem, 1542.
MCCCLXXXXIV. *Epiſtola Galeoti de Petra-mala ad cunctos Romanos cives,* 1543.
Epiſtola Galeoti de Petra-mala ad Nicolaum de Clemengiis, 1545.
MCCCLXXXXVIII. *Litteræ Caroli regis Francorum de mittendis copiis ad Florentinos adverſus comitem Mediolanenſem,* 1546.
Litteræ Caroli VI. regis Francorum de dimittendis copiis quas duce Armaniaco paraverat in auxilium Florentinorum, 1547.
Articuli propoſiti ſuper matrimonio contrahendo inter Johannem primogenitum comitis Armaniaci & Mariam a Burgundia, 1548.
Supplicatio facta comiti Armaniaco in felici ejus adventu a triplici ſtatu ditionis ejus, 1549.
Inſtrumentum venditionis villarum Codiciaci, Fara & Mellonis, 1551.
Circa MCCCC. *Epiſtola domini Johannis* Belhoiſte *Cartuſienſis ad abbatem S. Laurentii Leodienſis,* 1556.
MCCCCI. *Litteræ Caroli VI. regis Francorum, quibus hortatur ad pacem,* 1559.
Litteræ Caroli VI. Francorum regis, quibus a crimine læſæ-majeſtatis purgat duces Bituricenſem, Aurelianenſem & Borbonii, 1561.
MCCCCII. *Litteræ Ludovici regis Jeruſalem & Siciliæ, quibus vetat ne cuiquam electo archiepiſcopo, epiſcopo, &c. caſtra, oppida & munitiones tradantur ſuis in comitatibus abſque ſuo conſenſu,* 1564.
Litteræ epiſcopi Morinenſis, de baptiſmi ſacramento ab eo collato comiti Regiſtetenſi in ſacra æde S. Vedaſti Atrebatenſi, 1566.
MCCCCIII. *Epiſtola Philippi Mariæ Angeli ducis Mediolanenſis ad Thomam de Campo-Fregoſo ducem Jannenſem,* 1567.
Thomæ de Campo-Fregoſo ad ducem Mediolanenſem reſponſio, 1570.
MCCCCXVI. *Inſtrumentum venditionis comitatus Sueſſionenſis,* 1573.
MCCCCXI. *Epiſtola Vexilliferi & populi communis Florentiæ ad Romanorum Imperatorem,* 1578.
Declaratio religioſi patris Johannis Hagen Carthuſienſis, ſuper indulgentiis bullæ Bonifacii papæ de feſto viſitationis glorioſæ virginis Mariæ. 1579.
MCCCCXXVI. *Epiſtola Januenſium ad Philippum Burgundiæ ducem,* 1580.
Epiſtola Eugenii papæ IV. ad epiſcopum Uticenſem, 1581. MCCCCXXXI.
Epiſtola Philippi Mariæ Angeli vicecomitis ad Albertum de Nigrono-Januenſium ducem, 1586.
Epiſtola ſapientum reipublicæ populi Patavini ad patres conſcriptos populi Vicentini, 1582. MCCCCXXXV.
Epiſtola Januenſium ad regem Angliæ, 1584.
Epiſtola Venetorum ad Januenſium ducem, 1587.
Epiſtola Philippi Mariæ Angeli vicecomitis ad Florentinos, 1588. MCCCCXXXII.
Epiſtola Florentinorum ad ducem Mediolanenſem, 1590.
Epiſtola Benedicti Ovetarii Vicentini ad Petrum Donatum epiſcopum Patavinum, 1591. MCCCCXXXIII.
Epiſtola Benedicti Ovetarii Vicentini ad Petrum Donatum epiſcopum Patavinum, 1592. MCCCCXXXIV.
Epiſtola Benedicti Ovetarii regis Cypri cancellarii ad Gregorium Corrarium patricium Venetum, 1594. MCCCCXXXVIII.
Lylii Tyfernatis prologus in ſermones S. Johannis Chryſoſtomi ad Nicolaum papam V. Circa MCCCCL.
Epiſtola Angeli Politiani ad Laurentium Medicem, 1596.
Epiſtola Nicolai cardinalis S. Petri ad Vincula & Brixienſis epiſcopi ad electum Trajectenſem, 1597. MCCCCLI.
Epiſtola Pii papæ ſecundi ad Fridericum Romanorum regem, 1598.
Epiſtola Ludovici XI. regis Francorum ad decanum & canonicos Rotomagenſes, 1600. MCCCCLXII.
Epiſtola Beſſarionis cardinalis Tuſculani ad principem & ſenatum Venetiarum, ibid. MCCCCLXIX.
Litteræ Caroli filii & fratris regis Franciæ ad dominum de Lebreto, 1602. MCCCCLXXI.
Litteræ Ludovici XI. regis ad dominum de Lebreto, 1603. MCCCCLXXV.
Epiſtola Roberti de Valle ad Johannem epiſcopum Andegavenſem S. R. E. cardinalem, 1606. MCCLXXXIV.
Epiſtola Johannis Galeatii vicecomitis, &c. ad priores artium, & vexilliferum juſtitiæ populique & communis Florentiæ, 1612. MCCCCLXXXX.
Johanni Galeatio vicecomiti epiſtola Florentinorum, 1613.
Epiſtola Henrici II. regis Francorum ad capitulum eccleſiæ Trecenſis, 1615. MDLI.
Epiſtola Nicolai de Pelve *cardinalis & archiepiſcopi Senonenſis ad Cardinalem S. Severinæ,* 1616. MDXC.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM HUJUS VOLUMINIS.

A

A. Civis Spirenſis epiſtola ad S. Heribertum archiepiſcopum Colonienſem, 357.

A. prioris Cluniacenſis epiſtola ad Blancham comitiſſam Campaniæ, 1055.

Abbatum ordinis S. Benedicti diœceſis Colonienſis litteræ ad Gregorium papam X. 1377

Abbatis Abdinghoffenſis epiſtola, 581.

Adalberti archiepiſcopi Moguntini epiſtola ad Calixtum II. papam, 671. 676.

Ad Clerum Halberſtadenſem, 680.

Adalmoidis & Cliſendis carta pro S. Victore Maſſilienſi, 440.

Adæ abbatis de Caſtello-novo diploma pro Philippo comite Flandriæ, 914.

Adami abbatis Perſenniæ epiſtola ad Blancham comitiſſam Campaniæ, 1025.

Adami monachi epiſtola ad Odonem epiſcopum Pariſienſem, 1019.

Adelgorii archiepiſcopi Magdeburgenſis epiſtola ad epiſcopos Saxoniæ, Franciæ & Lotharingiæ, 625.

Ademari abbatis Bellæ-vallis epiſtola ad priorem & conventum Aroaſiæ, 864.

Ademari abbatis Caſtrenſis epiſtola ad Boniſilium abbatem Maſſilienſem ſancti Victoris, 1259.

Adelphonſi regis Hiſpaniarum primum teſtamentum, quo S. Victori datur S. Servandi Toletana eccleſia, 546.

Diploma pro Toletano S. Servandi monaſterio, 548.

Adriani papæ IV. ad abbates S. Vedaſti, 848.

Ad ſanctimoniales Horreenſes, 833.

Adventii epiſcopi Metenſis ad Arnulfum Tullenſem epiſcopum, 159.

Advocatorum juris in monaſterio Epternacenſi notitia, 550.

Aengilbaldi viri illuſtris carta pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 14. 19.

Pro monaſterio Epternacenſi, 16.

Agatenſis S. Andreæ abbatiæ donatio facta S. Victori, 464.

Aimerici patriarchæ Antiocheni epiſtola ad Ludovicum regem Francorum, 870.

Aimerici vicecomitis Thoarcenſis charta, 1187.

Alani de Joincourt epiſtola ad Theobaldum Campaniæ comitem, 1257.

Alberici epiſcopi Oſtienſis epiſtola ad monachos Auxitanos S. Orientii, 780.

Alberici epiſtola ad Galterium de Mauritania, 838.

Alberonis Leodienſis epiſcopi pro monaſterio Flonenſi, 764.

Alberti epiſcopi Leodienſis litteræ de diſpoſitione eccleſiæ Thenenſis, 993.

Alberti monachi Sigebergenſis prologus in ſuum gloſſarium in ſacram ſcripturam, 978.

Alberti imperatoris diploma pro Leodienſi epiſcopo, 1404. 1405.

Alberti comitis de reſtauratione monaſterii S. Quintini de Monte, 327.

Albuini heremitæ epiſtola ad S. Heribertum, 360.

Alexandri papæ II. epiſtola ad Udonem archiepiſcopum Trevirenſem, 480.

Alcuini epiſtola ad Vedaſtinos monachos, 49.

Alexandri papæ III. epiſtola ad Matthæum epiſcopum Trecenſem, 906.

Ad Meldenſem epiſcopum, 944.

Ad abbatem & monachos Vedaſtinos, 872. 880. 888. 901. 906.

Bulla pro monaſterio Savignienſi, 859.

Alexandri epiſcopi Leodienſis diploma pro monaſterio S. Gerardi, 707.

Alienordæ reginæ litteræ, & Edoardi primogeniti Angliæ, 1374.

Alienordæ reginæ Angliæ pro ſecuritate pacti matrimonii inter Henricum filium regis Alemanniæ, & Conſtantiam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, &c. 1363.

Alienordis comitiſſæ S. Quintini carta pro Criſpeienſi S. Arnulfi monaſterio, 974.

Almerici cardinalis ad Alberonem archiepiſcopum Trevirenſem, 724.

Almarici de Credone, carta ſuper forteritia de Chantocé, 1099.

Amalriri comitis Montis-fortis litteræ de ceſſione juris ſui in comitatum Toloſanum, &c. 1225.

Amanevi de Lebreto codicillus, 1437.

Amelii epiſcopi Senecenſis diploma pro S. Victore, 405.

Anacleti antipapæ epiſtolæ XI. ad diverſos, 698.

Anaſtaſii papæ IV. ad epiſcopum Tolonienſem, 825.

Andreæ

Digitized by Google

Andreæ de Virreio litteræ de hominio quod domino regi (S. Lud.) fecit, 1240.
Angeli Politiani epiſtola ad Laurentium Medicem, 1596.
Angliæ regis littera miſſa domino regi (Lud. IX.) de belli induciis cum eo ſtatuendis, 1221.
Ejuſdem regis littera archiepiſcopo Senonenſi miſſa, ejuſdem argumenti, 1222.
Angliæ regis littera ad dominum de Lebreto, 1473.
Angliæ regis littera de trenga anni MCCXXXI. 1251.
Angliæ ſeneſcalli littera de eodem, 1252.
Annonis archiepiſcopi Colonienſis diploma pro eccleſia S. Petri Colonienſi, 445.
Anonymi prologus in expoſitionem Levitici, 575.
Anonymi canonici regularis epiſtola ad ſuos concanonicos S. Barbaræ, 780.
Anonymi ad anonymum epiſtola, 660.
Anonymi ad amicum, 787.
Ansbaldi abbatis præſtaria facta Hiedildi illuſtri feminæ, &c. 184.
Ansbaldi monachi carta pro S. Vuillibrordo, 18. 19.
Anſoaldi abbatis Compendienſis carta, 874.
Aquitaniæ & Valliæ principis epiſtola ad dominum de Severaco, 1534.
Archambaldi de Borbonio carta de juramento ſuo, 1028.
Aribonis archiepiſcopi reſcriptum, 489.
Arnaldo de Caſtro-bono ceſſio facta de pluribus juribus ab Arnallo de Caſtro-bono, 1023.
Hominium Ermengaudo comiti Urgellenſi præſtitum ab Arnaldo de Caſtro-bono pro Caſtro de Eſtamarido, 1069.
Arnaldi de Bay d'Arcizas *electio in abbatem S. Savini in Valle-Levitana,* 1340.
Arnulfi imperatoris diploma pro S. Maximino, 223. 240.
Præceptum pro monaſterio Prumienſi, 225. 238.
Diploma de Soeſtra, 236.
Arnulfi ducis carta pro monaſterio Epternacenſi, 21.
Arnulfi III. comitis Flandriæ diploma pro S. Huberto, 487.
Arnulfi comitis Chiniacenſis littera de fundatione cellæ in villa Pyrorum, 472.
Arnulfi epiſtola ad Milonem epiſcopum Morinenſem, 800.
Articuli propoſiti ſuper matrimonio contrahendo inter Johannem primogenitum comitis Armaniaci & Mariam a Burgundia, 1548.
Arzonis regis Sardiniæ diploma de fundatione monaſterii SS. Georgii & Geneſii, 523.
Aſſueri abbatis Prumienſis carta, 39.
Præſtaria facta Sigifrido, 35.
Precaria facta Vuicherto, 44.
Aſtaraci comitatus ceſſio, 1395.
Athanulfi diploma de donatione villaris S. Johannis facta monaſterio S. Victoris, 371.
Attonis archiepiſcopi Arelatenſis epiſtola ad G. Ademarium, 634.
Aveſgaudi Conedrarii domini diploma pro Cenomanenſis ſancti Vincentii monaſterio, 570.
Augi comitiſſæ carta de reddito ſibi Augi comitatu, 1142.
Aureliani monachi Reomenſis epiſtola nuncupatoria ad Bernardum archicantorem futurum archiepiſcopum, præmiſſum libro de muſica ab eo conſcripto, 121.
Auſculfi epiſcopi Sueſſionenſis carta pro monaſterio Vallis-Serenæ, 850.
Azenarii abbatis S. Remigii Remenſis decretum in gratiam pauperum, 580.

B

B. *Epiſcopi Catalaunenſis epiſtola ad abbatem de Aridagamantia,* 815.
B. epiſcopi Ruthenenſis epiſtola ad comitem Armaniaci, 1517.
B. epiſtola ad G. abbatem Maſſilienſem, 810.
Baldrici epiſcopi Leodienſis diploma pro fundatione monaſterii S. Jacobi, 377.
Balduini epiſcopi Noviomenſis diploma pro monaſterio S. Quintini de Monte, 599.
Balduini abbatis S. Quintini in Inſula diploma pro monaſterio Montis ſancti Martini, 750.
Balduini V. comitis Hannoniæ diploma pro confirmatione conſuetudinum villæ Haſprenſis, 891.
Balduini comitis Hannoniæ diploma pro monaſterio Lobienſi, 896.
Balduini comitis Hannonienſis carta de addendis ad conſuetudines villæ Haſprenſis, 962.
Balduini comitis Flandriæ carta de compoſitione inter ipſum & reginam, 1011.
Balduini de Corbolio epiſtola ad S. Ludovicum regem Franc. 1235.
Baronum quorumdam littera de juramento Ludovico IX. regi præſtito juſſu Hugonis de Leſignano, 1209.
Barbetanæ caſtri conſulum hominium præſtitum Guillelmo epiſcopo Avenionenſi, 1092.
Beatricis de Armaniaco epiſtola ad comitem Armaniacum patrem ſuum, 1523.
Beatricis comitiſſæ Bigoritanæ carta pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 539.
Belletrudis carta de dono villæ S. Johannis facto S. Victori, 372.
Bellimanſi caſtellani carta, 1096.
Benedicti papæ XI. epiſtola ad Philippum regem Francorum, 1411.
Benedicti epiſcopi Dolienſis diploma pro S. Victore Maſſilienſi, 629.
Benedicti Ovetarii Vicentini ad Petrum-Dona-

tum epiſcopum Paduanum, 1591. 1592.
Ad Gregorium Corrarium patricium Venetum, 1594.
Berengariæ reginæ carta de creentatione facta domino regi, 1045.
Berengariæ reginæ carta ſuper ſuis conventionibus, 1046.
Berengarii epiſcopi Gerundenſis diploma pro Maſſilienſi monaſterio S. Victoris, 584. 689. 770. 771.
Bernabovis vicecomitis epiſtola ad comitem Armaniaci, 1525.
S. Bernardi abbatis epiſtola ad quemdam abbatem, 726. 728. 736. 737. 741.
Ad quemdam abbatem ordinis S. Benedicti, 735.
Ad Amedeum abbatem Altæ-cumbæ, 738.
Ad amicum, 727. bis. 729. bis. 736. 740.
Ad anonymum, 734. 737. 738. 742. bis.
Ad quemdam epiſcopum, 726.
Ad Fratres *** 740.
Ad Hiſpaniarum imperatoris materteram, 742.
Ad Innocentium papam, 730.
Ad judicem, 722.
Ad Mar. & uxorem ejus, 725.
Ad Mathæum epiſcopum Albanenſem, 743.
A dominum papam, 732. ter. 733. quater. 734.
Ad priorem Claræ-vallis, 735.
Ad regem Franciæ, 739.
Ad epiſcopum Trecenſem, 728.
Hymnus de S. Malachia, 746.
Obſervationes in epiſtolas S. Bernardi, 744.
Bernardi epiſcopi Arelatenſis epiſtola ad Innocentium II. papam, 718.
Bernardus epiſcopus Luthevenſis dat S. Victori eccleſiam S. Gregorii Ruthenenſem, 552.
Bernardi epiſcopi Patherbornenſis diploma pro Gerdinenſi parthenone, 823.
Bernardi III. Paderbornenſis epiſcopi pro parthenone Gerdinenſi, 1173.
Bernardi abbatis S. Eugendi litteræ, 979.
Bernardi abbatis Augienſis epiſtola ad Fredericum palatinum capellanum, 390.
Bernardi abbatis S. Victoris electio, 465.
Bernardi filii Richardi vicecomitis Amiliani voventis monaſticam vitam in monaſterio S. Victoris donatio, 455.
Bernardo de Rodes monacho Maſſilienſi datur licentia alium ad ordinem transeundi, 1338.
Bernardi ſcholaſtici epiſtola ad Conradum epiſcopum Trajectenſem, 512.
Bernardi Armaniaci comitis Kadrellenſis litteræ de ſatisfactione duci Burgundiæ facienda, 1536.
Bernardi comitis Armaniaci litteræ quibus ratam habet venditionem caſtrorum & villarum de Caſtro-Geloſio & de Veiriaco, 1388.
Bernardi comitis Armaniaci & Fezenciaci teſtamentum, 1407.
Bernardi comitis Biſuldunenſis epiſtola ad Bernardum abbatem Maſſilienſem, 473.
Diploma pro S. Victore, 475.
Diploma de dono monaſterii S. Petri Biſuld. facto S. Victori, 505.
Bernonis abbatis Augienſis epiſtola ad Aribonem archiepiſcopum Moguntinum, 383.
Berta ſeu Bertradæ traditio quam fecit monaſterio Prumienſi, 23.
Bertilendæ illuſtris feminæ carta pro monaſterio Epternacenſi, 17.
Bertrandi epiſcopi Aginnenſis epiſtola ad Lucium papam III. 951.
Bertrandi epiſcopi Metenſis epiſtola ad Libertum abbatem Vualciodorenſem, 1063.
Ad epiſcopum Leodienſem, 1063.
De ſubjectione Haſterienſis monaſterii, 1065.
Bertrandi Metenſis & Hugonis Leodienſis epiſcoporum ordinationes pro Haſterienſi monaſterio, 1079.
Bertrandi comitis Convenarum carta de hominio ab eo regi præſtito, 1217.
Bertrandi comitis Provinciæ carta pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 467.
Bertrandi de Gordono epiſtola ad Ludovicum VIII. regem Francorum, 1201.
Bertrandi de Saga & ſociorum ejus de deſtructione murorum Ariſtot, 1091.
Beſſarionis cardinalis Tuſculani epiſtola ad principem & ſenatum Venetiarum, 1600.
Bituricenſis ducisſæ epiſtola ad comitem Armaniaci & Convenarum nepotem ſuum, 1538.
Blanchæ monialis regiæ ſtirpis epiſtola ad Leodienſes S. Laurentii monachos, 1452.
Blanchæ comitiſſæ Pallarienſis, 1398.
Bohemundi epiſtola ad univerſos fideles, 568.
Bonifacii papæ VIII. ad Henricum comitem Ruthenenſem, 1402.
Borelli comitis diploma de ſecuritate caſtri Cardonæ, 336.
Boſonis regis Burgundiæ præceptum pro epiſcopo Maurienenſi, 221.
Bovinarum donatio facta S. Amandi Elnonenſi monaſterio, 361.
Brunonis archiepiſcopi Trevirenſis decretum adverſus invaſores eccleſiæ bonorum, 677.
Brunonis epiſcopi Signienſis epiſtola ad Petrum Portuenſem epiſcopum, 627.
Brugenſis Caſtellaniæ venditio, 1196.
Burchardi epiſcopi Meldenſis diploma de moneta Meldenſi, 696.
Burgundiæ ducis litteræ miſſæ ad Simonem de Monte-forti, 1335.
Burgundionis judicis prologus in tranſlatum a ſe opus S. Johannis Chryſoſtomi in Matthæum, 817.

Digitized by Google

In Johannem, 828.
Ejuſdem epiſtola nuncupatoria in tranſlatum à ſe librum S. Gregorii Nyſſeni de natura hominis, 827.

C

CÆleſtini papæ III. epiſtola ad Vv. archiepiſcopum Rhemenſem & ſuffraganeos ejus, 1004.
Ad regem Francorum, 1007.
Cæſarii epiſtola ad Hartmannum priorem de Clauſtro, 1152.
Ad H. abbatem vallis S. Petri, ibid.
Ad Alexandrum de Clauſtro & Petrum de loco S. Mariæ priores, 1153.
Calenſes leges, 1353.
Calixti II. papæ electionis confirmatio, 647.
Calixti papæ ad Brunonem archiepiſcopum Trevirenſem, 660.
Ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, 651.
Ad Vvulgrinum archiepiſcopum Bituricenſem, 664.
Ad Abrincenſem & Cenomanenſem epiſcopos, 659.
Ad univerſos reges & principes, 650.
Campaniæ comitiſſa juramenta de tenendis conventionibus factis domino regi, 1125.
Caralitani archiepiſcopi diploma pro monaſterio S. Saturnini, 657.
Cardinalium Romæ exiſtentium epiſtola ad cardinales qui ultra montes erant, 645. 646.
Cardinalium diaconorum epiſtola ad cardinales ultra montes exiſtentes, 645.
Cardinalium Romæ exiſtentium ad epiſcopos Galliæ epiſtola, 646.
Carolomanni regis præceptum pro monaſterio Prumienſi, 32.
Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 213.
Caroli Magni præceptum de commutatione facta inter Meroldum epiſcopum Cenomanenſem & Rabigaudum abbatem Aniſolenſem, 35.
Diploma pro monaſterio Corbeienſi, 31.
Pro monaſterio Epternacenſi, 47.
Pro monaſterio Prumienſi, 38. 45. 51. 59. 60.
Pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 46.
Pro Turonenſi S. Martini monaſterio, 33. 37. 42. 48.
Pro Adalmanno levita, 119.
Nitado de Anapia, 109.
Pro Odone comite, 120.
Pro Vvichardo S. Martini ſacerdote de cella S. Columba, 128.
Pro Cenomanenſi S. Vincentii eccleſia, 197.
Pro monaſterio Corbeienſi, 179.
Pro monaſterio Elnonenſi, 167. 180. 192. 195.
Pro Baſilica B. Mariæ Turon. 116.
Pro monaſterio Prumienſi, 110.
Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 105. 106. 111. 118. 134. 160. 164. 167. 210.
Pro monaſterio Vedaſtino, 181. 198.
Caroli Craſſi imperatoris præceptum pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 222.
Pro monaſterio Prumienſi, 206.
Pro Trevirenſi S. Maximini cænobio, 216.
Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 218.
Pro Germundo, 220.
Caroli Simplicis præceptum pro Autiſſiodorenſi eccleſia, 256.
Pro monaſterio S. Ebrulfi, 255.
Pro monaſterio Elnonenſi, 247.
Pro S. Maximino, 267.
Pro Prumia, 268.
Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 250. 256. 270. 273.
Caroli V. regis Francorum litteræ, quibus permittit ut inſtituti a comite Armeniaco præfecti in civitatibus & munitionibus comitatus Bigorrenſis remaneant, 1501.
Caroli VI. epiſtola ad comitem Armaniacum, 1523. 1524.
Litteræ de mittendis copiis ad Florentinos adverſus comitem Mediolanenſem, 1546.
Litteræ de dimittendis copiis quas duce Armaniaco paraverat in auxilium Florentinorum, 1547.
Litteræ ad Delphinatus gubernatorem, 1541.
Litteræ quibus ſuum creat camerarium dominum de Lebreto, 1516.
Litteræ quibus hortatur ad pacem & concordiam, 1559.
Quibus a crimine læſæ majeſtatis duces Bituricenſem, Aurelianenſem & Borbonii purgat, 1561.
Epiſtola ad Dominicum de Severaco, 1531.
Caroli regis Navarræ epiſtola ad comitem Armaniacum, 1530.
Litteræ quibus facultatem dat Arnaldo Amanevi de Lebreto ineundæ pacis inter ipſum & Franciæ regem, 1478.
Litteræ quibus ratum habet tractatum pacis ipſum inter & regem Franciæ factum à Johanna & Blancha reginis, 1478.
Caroli filii & fratris regis Franciæ litteræ ad dominum de Lebreto, 1602.
Caroli Valeſii carta de anniverſario Eudonis comitis Britanniæ, 1451.
Caſtellani S. Audomari epiſtola ad Lucium papam III. 952.
Cenomanenſis decani & capituli epiſtola ad decanum & canonicos Patherbornenſes, 1055.
Centulli comitis Bigoritani diploma de dono

Digitized by Google

abbatiæ S. Savini in valle Levitana facto S. Victori, 504.
Childeberti regis I. præceptum pro S. Carilepho, 1.
Daumero abbati Aniſolenſi aliud conceſſum, 5.
Ciſtercienſis capituli generalis litteræ quibus admittitur fundatio Campanienſis monaſterii, 987.
Clementis papæ III. bulla pro eccleſia Thenenſi, 992.
Clementis papæ IV. epiſtola ad monachos Maſſilienſes S. Victoris, 1353.
Ad quoſdam canonicos eccleſiæ Remenſis, 1354.
Clementis papæ V. bulla ad Guillelmum epiſcopum Caſinenſem, 1430.
Clementis papæ VI. ad capitulum generale Ciſtercienſe, 1455.
Ad Johannem primogenitum Philippi regis Francorum, 1456.
Ad Amanevum de Lebreto, 1466.
Clodovei regis junioris præceptum Ibboleno abbati Aniſolenſi conceſſum, 8.
De clericorum interceptionibus adverſus juriſdictionem domini regis capitula, 1083.
Codiciaci Fara & Mellonis venditio, 1551.
Colonienſium ſenatorum judicium pro monaſterio Indenſi, 829.
Compagni epiſcopi Olerenſis litteræ continentes pacta matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemanniæ & Conſtantiam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, 1371.
Concordia inter Theobaldum epiſcopum Leodienſem ad Ægidium Berthour, 1416.
Concordia inter Bartholomæum abbatem Lobienſem & Margaretam Flandriæ & Hannoniæ comitiſſam, 1351.
Concordia inter canonicos Cenomanenſes S. Juliani, & monachos S. Vincentii, 579.
Concordia inter monachos Cenomanenſes S. Vincentii & Gosbertum Bochetum de eccleſia de Campaniaco, 599.
Concordia inter Eduardum regem Angliæ & Bernardum de Lebreto, 1453.
Cononis epiſcopi Præneſtini ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, 664.
Conradi Colonienſis archiepiſcopi carta pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 1126.
Conradi archiepiſcopi Moguntini ad ſuos ſuffraganeos, 997.
Conradi epiſcopi Metenſis & Spirenſis carta, quod veſtes regiæ in coronatione imperatorum B. Mariæ Aquiſgranenſi debeantur, 1167.
Conradi II. imperatoris diploma Odoni abbati S. Remigii conceſſum, 778.
Pro monaſterio Vvalciedorenſi, 799.
Conradi regis Provinciæ pro fideli ſuo Carlutto, 292.
Conſecratio & dotatio S. Nicolai Taraſconenſis facta S. Victori, & ab Urbano II. confirmata, 556.
Conſecratio eccleſiæ SS. Trinitatis de Tritis, 442.
Conſtantiæ filiæ Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis emancipatio, 1366.
Conſtantini regis Sardiniæ diploma de fundatione monaſterii S. Saturnini, 524. 526.
Contentio inter Herbertum de Vvirchia & monachos S. Vincentii, 440.
Conventiones inter Ludovicum VIII. & Hugonem de Leſignano comitem Marchiæ, 1184.
Conventio inter S. Ludovicum regem & Mathildem comitiſſam Bolonienſem, 1243.
Cormeriacenſis abbatis epiſtola..... ad Philippum Auguſtum, 1145.
Creſcentii & Vitalis epiſcoporum ad cardinales epiſtola, 644.
Cuiſſiacenſis monaſterii fundatio, 694.

D

D. Epiſcopi epiſtola ad J. epiſcopum, 487.
D. abbatis S. Victoris epiſtola ad R. comitem, 457.
D. ad B. epiſtola, 479.
Definitio facta inter Maſſilienſes & Pſalmodienſes, 558.
Deodvvini epiſcopi Leodienſis diploma pro Hoienſi S. Mariæ collegiata eccleſia, 468.
Dionyſiæ Caſtri-Radulphi dominæ hominium exhibitum Bartholomæo Turonenſi archiepiſcopo, 1035.
S. Dionyſii & ceterorum abbatum epiſtola pro monaſterio Calenſi, 1207.
Donatio Balmæ S. Michaelis de Fallio ad conſtruendum monaſterium, 353.
Donatio eccleſiæ de Granleriis facta S. Victori Maſſilienſi, 413.
Dotalitium Elizabeth reginæ Angliæ, 851.
Draconis domini Petræ-fontis carta pro abbatia Vallis-serenæ, 833.
Drogonis de Melloto carta de juſtitia domini regis, quam habet in tota terra abbatiæ Cormeriacenſis, 1177.
Drogonis de Melloto carta pro Monaſterio Veteris-pediculi ordinis Grandi-montenſis, 1203.

E

E. Ad B. epiſtola, 477.
Eduardi regis Anglorum epiſtola ad Carolum Navarræ regem, 1475.
Eduardi regis Angliæ litteræ quibus injurias tempore belli acceptas Augerio & Arnaldo Raymundi filiis vicecomitis de Seule remittit, 1455.
Eduardi regis Angliæ epiſtola ad Bernardum de

Digitized by Google

de Lebreto, 1453.
Eduardi primogeniti Angliæ ſeneſcallo Landarum, ſeu ejus locum tenenti ac magiſtro Petro de Maſſieto ſuo procuratori, 1477.
Egidii comitis S. Egidii epiſtola, 568.
Egidii viri illuſtris carta pro monaſterio Prumienſi, 28.
Eilberti comitis carta de tranſlatione S. Eloquii ad monaſterium Vvalciodorenſe, 287.
Electio Pontiæ abbatiſſæ, 364.
Electio Vvifredi abbatis S. Victoris Maſſilienſis, 366.
Eliæ Ridelli epiſtola ad ſeneſcallum Pictavenſem & Johannem de Bellomonte, 1178.
Engueranni de Couciaco epiſtola ad S. Ludovicum & Blancham ipſius matrem, 1214.
Epiſtola ad Theobaldum comitem Campaniæ, 1256.
Epiſcopatus ad Tres-tabernas erectio, 669.
Erardi de Nantolio matrimonii pactum cum Mabilia de Leſignes, 1340.
Erchembaldi de Soliaco carta, 1038.
Erkamfridæ Deo-dicatæ carta pro monaſterio S. Maximini, 130.
Ermengardis de Taus carta, 1022.
Ermengaudi comitis Urgellenſis carta de matrimonio contrahendo inter Arnaldum de Caſtro-Bono vicecomitem & Elieſendam de Cordona, 1070.
Inter eoſdem pactum matrimonii, 1071.
Ejuſdem carta de conſtruendo caſtro de Civitate gallice Ciutad, 1072.
Ermeniardis abbatiſſæ & conventus Paracliti litteræ de numero monialium in prioratu de Noa-forti inſtituto, 1234.
Ernardus epiſcopus Cenomanenſis confirmat data S. Vincentii monaſterio à Gervaſio præſule, & alia adjicit, 486.
Erponis decani Halberſtadenſis epiſtola ad Innocentium II. papam, 751.
Everbardi archiepiſcopi Trevirenſis privilegium pro monaſterio Prumienſi, 462.
Everbardi abbatis, ut videtur, Prulliacenſis epiſtola ad E. abbatem Herſvithehuſenum, 793.
Eugenii papæ III. ad archiepiſcopum & capitulum Turonenſe, 812.
Ad Metenſem epiſcopum, 811.
Ad Coxanenſem, Biſuldunenſem & alios abbates, 803.
Ad Serlonem abbatem, 813.
Bulla ad Savignienſes monachos, 807.
Pro Vvalciodorenſi monaſterio, 819.
Epiſtola ad comitem de Salinis, 812.
Eugenii IV. papæ epiſtola ad epiſcopum Uticenſem, 1581.

F

Flandriæ comitis recognitio de venditione oppidi Machlinienſis, 1441.
Flandriæ comitiſſæ litteræ de caſtello Duaceno quod poſuit in manum regis, 1261.
Florentiæ vexilliferi & populi epiſtola ad imperatorem Romanorum, 1578.
Florentinorum epiſtola ad Johannem Galeatium vicecomitem, 1613.
Ad ducem Mediolanenſem, 1590.
Folcmari abbatis Corbeienſis carta de fundatione monaſterii Vveſtergronengen, 283.
Folkeri donatio facta Vverdinenſi monaſterio, 140.
Formoſi papæ privilegium pro Servo-Dei epiſcopo Girundenſi, 239.
Fortanerii abbatis S. Savini Tarbeienſis epiſtola ad Vvillelmum abbatem S. Victoris Maſſilienſis, 1295.
Frederici archiepiſcopi Colonienſis epiſtola ad Mediolanenſes, 640.
Ad archiepiſcopos, epiſcopos, &c. 641.
Diploma pro Corbeia-nova, 661.
Epiſtola ad clerum Leodienſem, 674.
Diploma pro monaſterio Graffchatenſi, 681.
Epiſtola ad eccleſiam Machlinienſem, 653.
Friderici imperatoris privilegium pro Raymundo comite Barcinonenſi, 859.
Epiſtola ad Henricum regem Romanorum filium ſuum, 909.
Friderici II. imperatoris fœdus cum Philippo Auguſto rege Francorum, 1111.
Cum domino rege Francorum Ludovico VIII. 1183. 1195.
Cum Ludovico rege Francorum, filio illuſtris Ludovici, 1257.
Fundatio monaſterii Baſtebort ordinis Vallis-caulium, 1334.
Fundationis monaſterii Brenckauſen narratio, 1264.
Fundatio S. Alexandri in Graffshap diœceſis Colonienſis, 490.
Fundatio cellæ S. Carilephi de Curia Dodæ, 542.
Fundationis prioratus SS. Coſmæ & Damiani prope Mellentum ab Hugone comite carta, 471.
Fundatio Fayetæ monaſterii Grandi-montis ordinis, 1304.
Fundatio Flonenſis monaſterii, 540.
Fundationis Gerdinenſis monaſterii confirmatio, 796.
Fundatio cellæ S. Ymeri a Beccenſi monaſterio dependentis, 795.
Fundatio eccleſiæ de Lindeſche pro S. Maximino, 242.
Fundatio monaſterii de Loya prope Dordingam ordinis Grandi-montenſis, 865.

Digitized by Google

Fundationis parthenonis S. Mariæ de pace ordinis S. Victoris confirmatio, 1323.
Fundatio cellæ S. Mariæ de Villania, 532.
Fundatio conventus fratrum Minorum Faleſienſium, 1318.
Fundatio Portus-regii parthenonis, 1050.
Fundatio Soldiaci prioratus, 487.
Additio ad fundationem domus SS. Trinitatis de Redemtione captivorum apud Fontembleaudi, 1349.
Fundatio monaſterii Vallis-clauſæ a Vvalcando epiſcopo Cavallicenſi 330.
Fundatio monaſterii Veteris-pediculi ordinis Grandi-montenſis, 886.
Fundationis Veteris-pediculi monaſterii confirmatio, 1039.
Fundatio pitantiarum vini religioſorum Oigniacenſium, 1278.
Fuxenſis comitis citatio de reddenda Mathæ comitiſſæ Armeniaci villa Gavardani, 1428,

G

G. *Epiſcopi epiſtola ad F. archiepiſcopum Colonienſem,* 641.
G. abbatis S. Albini Andegavenſis litteræ de conceſſione eccleſiæ S Germani, &c. 1263.
G. abbatis S. Eucharii ad Guibertum abbatem Gemblacenſem, 936.
G. Moguntinenſis præpoſiti epiſtola ad Henricum epiſcopum Patherbornenſem, 535.
Galeoti de Petra mala litteræ ad Romanos cives, 1543.
Ad Nicolaum de Clemengiis, 1545.
Galterii epiſtola ad magiſtrum G. 843.
Galterii archiepiſcopi Senonenſis & Galterii epiſcopi Carnotenſis litteræ de ſubſidio regi dando pro negotio Albigenſium, 1211.
Galterii archiepiſcopi Senonenſis, R. epiſcopi Sar. & Petri de Collemedio litteræ ſuper treuga inter regem Franciæ & regem Angliæ, 1223.
Galterii abbatis S. Vedaſti epiſtola, 762.
Galterii de Caſtellione carta, 1125.
Galterii de Mauritania ad Magiſtrum A. 834. 836.
Garſindis comitiſſæ Bearnenſis litteræ de matrimonio contrahendo inter Margaritam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis & Rogerium Bernardi filium comitis Fuxenſis, 1313.
Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis epiſtola ad Eduardum primogenitum regis Angliæ, 1375.
Gaſto vicecomes Feſenſaquelli & Rogerius frater ejus, villas Caſtri-Geloſii & Veiriaci Bernardo comiti Armaniaci dimittunt, 1393.
Gaſtonis vicecomitis Fezenſaquelli litteræ de bonis Guillelmæ dominæ caſtri Montis-Cathani & Caſtri-Veteris, 1425.
Gaufridi Anglici epiſtola metrica ad imperatorem, 1000.
Gaufridi de S. Leonardo litteræ de plegiatione fratris ſui, 1261.
Gaufridi de Mauritania ad diſcipulos magiſtri Giſleberti, 839.
Gauſelmi abbatis epiſtola ad A. priorem S. Victoris, 691.
Gebehardi epiſcopi Conſtantienſis ad Rothardum archiepiſcopum Moguntinum, 608.
Gemblacenſium fratrum epiſtola ad Guibertum abbatem, 929.
Geraldi Amelii & Vidiani Ermengaudi donatio eccleſiæ S. Segolenæ facta S. Victori, 458.
Girardi epiſcopi Arauſicani epiſtola ad B. epiſcopum Arelatenſem, 706.
Gerberti epiſtola ad Vviderodum Argentinum epiſcopum, 351.
Gervaſius & Vvulgrinus epiſcopi Cenomanenſes remittunt ſynodales exactiones monaſterio S. Vincentii, 436.
Gervaſius epiſcopus Cenomanenſis eccleſiam S. Cornelii de Banniolo concedit S. Vincentio, 438. 439.
Gildolfi abbatis Brunvvillarienſis ſtatutum pro commemoratione omnium fidelium defunctorum, 858.
Giſlaberti epiſcopi Barchinonenſis epiſtola, 409.
Godefridi ducis epiſtola, 568.
Godefridi ducis Lotharingiæ diploma pro Remenſi S. Remigii monaſterio, 857.
Pro collegiata S. Johannis Leodienſis eccleſia, 887.
Goſſuini præpoſiti capituli Senogienſis litteræ, 1018.
Graffchatenſis abbatis epiſtola ad archiepiſcopum Colonienſem, 856.
Graffchatenſis congregationis epiſtola ad Raynaldum archiepiſcopum Colonienſem, 853.
Gregorii papæ VII. bulla ad S. Theodoricum abbatem S. Huberti, 513.
Gregorii papæ IX. præfatio ſtatutis pro ordine S. Benedicti præmiſſa, 1269.
Litteræ ad Ludovicum regem & Blancham reginam, 1210.
Ad Romanum S. Angeli cardinalem, 1211.
Gregorii filii Gregorii conſulis Romanorum epiſtola ad Petrum diaconum monachum Caſinenſem, 703.
Guiberti abbatis Gemblacenſis epiſtolæ,
Ad abbatem S. Eucharii, 935.
Ad quemdam fratrem, 927.
Ad Gemblacenſes ſuos, 929.
Ad Gertrudem virginem, 930.
Ad Hervaum abbatem Majoris-monaſterii, 919.
J. abbati & fratribus Majoris-monaſterii, 923.
Jonæ S. Martini in Petroſo-vado ſacerdoti, 926.
Ad Joſephum ſcholaſticum, 939.
Ad Majoris-monaſterii fratres, 921.

Digitized by Google

Ad intruſum Moguntinum, 940.
Ad Philippum archiepiſcopum Colonienſem, 916. 918. 919. 940.
Radulfo Villarienſi monacho, 924.
Ad quamdam ſanctimonialem, ibid.
Ad Sifridum archiepiſcopum Moguntinum, 941. 942.
Guiberti de Tamines *hominium,* 1274.
Guidemari de Lebonio littera de hominagio ſuo, 1248.
Guidonis comitis Claromontenſis carta de dotalitio Petronillæ de Chambon *uxoris ſuæ,* 1088.
Valor dotalitii, 1089.
Guidonis de Dampetra epiſtola ad Philippum Auguſtum, 1114.
Ejuſdem ad eumdem, ibid.
Ejuſdem ad eumdem, 1115.
Carta fidejuſſionis, 1113.
Juramenti ejuſdem pro comitiſſa Campaniæ, 1113.
Guidonis de Malovicino litteræ de inſtitutione unius monachi ad Vallem-Guidonis, 1332.
Guidonis de Rupe carta de quittatione Bellimontis, 1054.
Guigonis quondam epiſcopi Caſinenſis & rectoris patrimonii teſtamentum, 1457.
Guillelmi archiepiſcopi littera de treugis initis cum domino rege, 1224.
Guillelmi epiſcopi Autiſſiodorenſis carta de recognitione exercitus domini regis ſicut alii epiſcopi, 1110.
Guillelmi epiſcopi Cameracenſis litteræ pro monaſterio Oigniacenſi, 1386.
Guillelmi epiſcopi Lingonenſis carta de tradendo ipſi caſtro de Joinvilla, &c. 1134.
Guillelmi epiſcopi Pictavienſis epiſtola ad Hugonem abbatem S. Germani a Pratis, 703.
Guillelmi epiſcopi Vencienſis teſtamentum, 1344.
Guillelmi abbatis Luræ ad Blancham Campaniæ comitiſſam filiumque ejus Theobaldum, 1120.
Guillelmus comes Ceritaniæ dat S. Victori abbatiam S. Michaëlis de Coxano, 537.
Guillelmi ac Fulconis vicecomitum Maſſilienſium diploma, 355.
Guillelmi de Calviniaco domini de Caſtro-Radulfi epiſtola ad S. Ludovicum, 1227.
De fidelitate & juramento Guillelmi de Calviniaco carta, 1106.
Guillelmi Catelli domorum-Dei templi citra mare magiſtri, de quinquaginta millibus marchis argenti a Philippo Auguſto legatis pro ſubſidio terræ ſanctæ, 1177.
Guillelmi Claromontenſis litteræ de matrimonio Catarinæ filiæ ſuæ, 1197.
Guillelmi de Dampetra litteræ ad Blancham comitiſſam Campaniæ, 1140.
Guillelmi de Layra Delphinatus gubernatoris epiſtola ad comitem Armaniaci, 1532.
Gunzonis epiſtola ad Augienſes, 294.

H

H. *Epiſtola ad epiſcopum Tungrenſem,* 156.
H. canonici regularis epiſtola ad N. priorem de Caritate, 767.
Hæreticorum epiſtola ad Calixtum papam, 649.
Haimonis præfatio in librum de amore cæleſtis patriæ ad Vvillelmum abbatem, 510.
Halitgarii epiſcopi Cameracenſis epiſtola ad Ebonem archiepiſcopum Remenſem, 70.
Hamelini de Baladone de rebus S. Vincentii Cenomanenſis in Anglia, 578.
Hardnini da Malliaco & uxoris ejus carta de altari ligneo ipſis ab abbate Majoris-monaſterii permiſſo, 1387.
Hartvvici viri illuſtris carta pro monaſterio Prumienſi, 54. 56.
Epiſtola ad Agambertum fratrem, 57.
Allegatio donationis ipſius facta geſtis municipalibus curiæ Andegavenſis, 58.
Hedeni ducis carta pro S. Vvillibrordo epiſcopo, 13. 22.
Heliæ comitis Cenomanenſis diploma pro Vincentiano monaſterio, 544.
Henrici archiepiſcopi Colonienſis littera pro capitulo S. Martini Leodienſis, 1251.
Henrici archiepiſcopi Trevirenſis diploma pro monaſterio S. Maximini, 314.
Henrici epiſcopi Albanenſis epiſtola ad univerſos eccleſiæ prælatos, 975.
Henrici Leodienſis epiſcopi privilegium pro canonicis Leodienſibus, 1317.
Privilegium pro S. Huberto, 498. 517.
Diploma pro monaſterio ſancti Jacobi, 813.
Pro monaſterio S. Laurentii, 807.
Pro monaſterio Vvalciodorenſi, 865.
Henrici epiſcopi Patherbornenſis diploma pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 602.
Pro Patherbornenſi S. Petri monaſterio, 688.
Henrici abbatis S. Jacobi Leodienſis epiſtola ad Balduinum archiepiſcopum Trevirenſem, 1436.
Henrici II. regis Romanorum diploma pro Keminadenſi parthenone, 365.
Pro monaſterio Mulenbechano, 363.
Pro monaſterio Prumienſi, 380.
Henrici III. regis Romanorum diploma ſuper Clotteno, 425.
Pro monaſterio Brunvvillarienſi, 430.
Pro S. Maximino, 425. 432. 516.
Pro monaſterio Prumienſi, 443.
Henrici III. imperatoris pro monaſterio Prumienſi, 585.
Judicium adverſus advocatos Prumienſis monaſterii, 595.
Verſus ad Henricum filium, 602.

Digitized by Google

Henrici V. regis Romanorum diploma pro monaſterio S. Maximini, 611. 613. 632. 642. 685.
Henrici VI. imperatoris diploma pro monaſterio Corbeiæ novæ, 1002.
Henrici imperatoris C. P. epiſtola ad Godefridum S. Amati Duaci præpoſitum, 1073.
Henrici I. regis Francorum diploma pro monaſterio Columbenſi, 448.
Pro Nivernenſi S. Victoris abbatia, 434.
Pro monaſterio S. Theoderici, 422.
Henrici II. regis Francorum epiſtola ad capitulum eccleſiæ Trecenſis, 1615.
Henrici II. regis Anglorum pro Rothomagenſi S. Pauli parthenone, 945.
Henrici cognomento Stephani comitis Bleſenſis diploma pro Ivone epiſcopo Carnotenſi, 621.
Henrici comitis Ruthenenſis epiſtola ad Philippum regem Francorum, 1465.
Ad Eduardum Anglorum regem, 1469.
Henrici comitis Ruthenenſis codicillus, 1168.
Henrici comitis Trecenſis carta de moneta eccleſiæ Meldenſis falſata, 873.
Diploma pro monaſterio Vallis-Serenæ, 880.
Henrici de Avaugor *litteræ ſuper caſtro de* Guerclin *tradendo avunculo ſuo*, 1623.
De Hominagio ſuo, 1249.
Ejuſdem litteræ aliæ, 1250.
Henrici de Soliaco epiſtola ad Philippum Auguſtum regem Francorum, 1086.
Heraclii de Monte-lauro patris litteræ de homagio & fidelitate domino regi factis a duobus filiis, 1301.
Hererici illuſtris viri carta pro monaſterio Prumienſi, 188.
Herimari abbatis S. Remigii litteræ aſſignantes certos reditus pro cœna fratrum, pro infirmis, pro peregrinis & pauperibus, 418.
Herleaſi carta pro eccleſia S. Lamberti de Baclaos, 22.
Hermanni III. archiepiſcopi Colonienſis diploma de Clotteno, 530.
Hermanni Corbeiæ-novæ abbatis epiſtola ad Ludovicum Landgravium Thuringiæ, 1218.
Hervei comitis carta de non maritanda filia ſua ſine conſenſu regis, 1127.
Hervei de Doſcella diploma pro monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 421.
Hildeberti epiſcopi Cenomanenſis diploma pro monaſterio S. Vincentii, 606.
Hildeberti Pagani diploma de capella S. Audoeni ad Caput Pontis Baladonis, 534.
Hincmari Remenſis archiepiſcopi epiſtola ad Franconem epiſcopum Tungrenſem, 157.
Honorii papæ III. epiſtola de ſtudiis juxta concilii generalis ſtatuta inſtituendis, 1146.
Litteræ ad decanum & capitulum Trecenſe, 1136.
Bulla pro collegiata S. Martini Leodienſis eccleſia, 1166.
Honſchedenſis parthenonis fundatio, 1265.
Hubertus vicecomes eccleſiam S. Floſcelli dat Cenomanenſi S. Vincentii cœnobio, 531.
Huberti de Burgo litteræ de treuga anni MCCXXXI. 1253.
Hugonis archiepiſcopi Caralitani pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 528.
Hugonis epiſcopi Hoſtienſis epiſtola ad Honorium papam III. 1160.
Hugonis epiſcopi Leodienſis epiſtola pro collegiata S. Johannis Leodienſis eccleſia, 1167.
H. epiſcopi Sueſſionenſis, R. abbatis S. Johannis de Vineis, & G. decani epiſtola ad Guillelmum epiſcopum Lingonenſem, 1134.
Hugonis abbatis Majoris-monaſterii litteræ de damnis reſarſitis a Jubello de Meduana, 1095.
Hugonis regis Francorum diploma pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 340.
Ejuſdem pro Corbeienſi monaſterio, 344.
Hugonis magni epiſtola ad univerſos fideles, 568.
Hugonis ducis Burgundiæ carta de emenda quam fecit domino regi (S. Lud.) apud Vicenas, 1262.
Hugonis marchionis & Julittæ donatio facta ſancto Sepulcro Jeroſolymitano, 347.
Hugonis comitis Cenomanenſis diploma pro Tuſſeio, 373.
Hugonis comitis Marchiæ litteræ, 1189.
Hugonis de Leſignano comitis Marchiæ carta de conventione facta apud Clicionem, 1236.
Ejuſdem carta de matrimonio ſororis regis & de caſtro S. Johannis, 1238.
Hugonis comitis Marchiæ & Iſabellis reginæ ipſius uxoris carta de hominio regi & comiti Pictavienſi ab eis præſtito, 1271.
Hugonis comitis Marchiæ & Iſabellis reginæ ipſius uxoris carta de tribus caſtris regi datis pro ſecuritate fidelis ſervitii, 1273.
Hugonis comitis Ruthenenſis teſtamentum, 897.
Hugonis vicecomitis Thoarcii litteræ, quibus fidelitatem regi jurat, 1201.
Hugonis vicecomitis Thoarcenſis hominium, 1210.
Hugonis de Vallibus diploma pro S. Vincentio, 567.

J

JA. Pergamenſis & O. Laudenſis epiſcoporum litteræ ad Hugolinum cardinalem apoſtolicæ ſedis legatum, 1156.
Jacobi regis Aragonum litteræ ad Rogerium Bernardi comitem Fuxenſem, 1406.

Jannenſium

Januenſium epiſtola ad Philippum Burgundiæ ducem, 1580.
Ad regem Angliæ, 1584.
Ildephonſi regis Aragonum diploma pro Roſtagno epiſcopo Avenionenſi, 966.
Imberti archiepiſcopi Arelatenſis epiſtola ad abbatem S. Victoris Maſſilienſis, 755.
Imberti Pariſienſis epiſcopi privilegium de S. Germano in Laia, 417.
Imperatoris C. P. epiſtola ad Robertum Flandriæ comitem, 572.
Imperatricis litteræ quibus matrimonium Ludovici de Navarra cum Johanna duciſſa Duracii confirmat & approbat, 1492.
Innocentii papæ II. ad Alberonem archiepiſcopum Trevirenſem epiſtola, 722.723.
Ad epiſcopum Attrebatenſem, 720.
Ad G. abbatem ſancti Maximini, 719.
Ad Radulfum abbatem Latiniacenſem, 763.
Ad monachos Marchianenſes, 719.
Innocentii papæ III. epiſtola ad abbatem S. Martini & decanum Trecenſem, 1030.
Ejuſdem ad eoſdem, 1031.
Innocentii papæ IV. bulla qua ſententiam arbitrariam epiſcopi Attrebatenſis de diviſione thelonei inter Robertum comitem Attrebatenſem & monachos S. Vedaſti confirmat, 1283.
Joffridi epiſcopi Catalaunenſis carta de compoſitione facta inter ipſum & regem, 1281.
Johannæ comitiſſæ Flandriæ & Hannoniæ carta de ſervitio facto ab hominibus ſive a monachis S. Vedaſti in prioratu de Haſpra, 1205.
Johannæ uxoris domini Ingeranni de Codiciaco dotis confirmatio, 1432.
Johannis papæ VIII. privilegium pro monaſterio Vedaſtino, 200.
Johannis papæ XII. privilegium de erectione archiepiſcopatus Magdeburgenſis & epiſcopatus Merſeburgenſis, 317.
Johannis papæ XIII. privilegium pro erectione eccleſiæ Auſonenſis in archiepiſcopatum, 323.
Johannis & Julii cardinalium ſententia in gratiam Cenomanenſium monachorum S. Vincentii adverſus Gemmeticenſes, 804.
Johannis Leodienſis epiſcopi litteræ pro capitulo S. Martini Leodienſis, 1248.
Litteræ de fundatione fratrum Prædicatorum Leodienſium, 1229.
Litteræ de modo convocandi ad exercitum homines ſecundariarum eccleſiarum Leodienſium, 1494.
Johannis abbatis Alciacenſis carta de commutatione facta cum rege, 1253.
Johannis monachi epiſtola ad Richardum cardinalem, 522.
Johannis monachi epiſtola ad Adalberonem archiepiſcopum Trevirenſem, 712.
Johannis monachi Altæ-Silvæ epiſtola ad Bertrandum epiſcopum Metenſem, 948.
Johannis Vuillelmi epiſtola ad Guibertum abbatem Gemblacenſem, 932.
Johannis Belhoiſte *Cartuſienſis epiſtola ad abbatem S. Laurentii Leodienſis,* 1556.
Johannis Hagen Cartuſienſis declaratio ſuper indulgentiis bullæ Bonifacii papæ de feſto Viſitationis glorioſæ Virginis Mariæ, 1579.
Johannis regis Francorum litteræ ad ſuos theſaurarios, 1467.
Litteræ comitatum de Gauro comiti Armaniaci concedentes, 1469.
Carta pro Lexovienſi epiſcopo, 1023.
Johannis Armaniaci comitis diploma veniale datum conſulibus & civibus Ruthenæ, 1527.
Johannis comitis Armaniaci, Feſenſiaci & Ruthenenſis teſtamentum, 1508.
Johannis de Flandria comitis Namurcenſis vexationes, 1437.
Johannis comitis Ronciaci litteræ de hominio ab eo præſtito pro Sueſſione, 1217.
Johannis comitis Spanheimenſis epiſtola Hugoldo abbati Corbeiæ-novæ, 1180.
Johannis Galeatii vicecomitis, &c. epiſtola ad priores artium & Vexilliferum juſtitiæ populique & communis Florentiæ, 1612.
Johannis filii comitis Sueſſionenſis primogeniti litteræ, 1235.
Johannis de Aveſnis litteræ quibus feodum quod a comite Bleſenſi accipiebat, ponit in manu Roberti de Beſocey, 1319.
Johannis de Baugenciaco carta in gratiam regis, 1124.
Johannis domini de Honecort *carta pro advocatia villæ de Vallibus ſuper Summam,* 1039.
Johannis de S. Hippolyto epiſtola ad Nicolaum de Guaret *inclitum Januenſium ducem,* 1521.
Johannis mareſcalli carta ſuper mareſcallia ſua, 1175.
Joſephi magiſtri epiſtola ad Guibertum abbatem Florinenſem, 936.937.938.
S. Irminæ abbatiſſæ teſtamentum, 9.
Carta pro monaſterio Epternacenſi, 10. 12.
Iſabellæ reginæ Anglorum dotalitium, 1032.
Iſabellis de Melloto comitiſſæ Joignaci, &c. carta pro monaſterio Veteris-pediculi, 1203.
Iſabellis comitiſſæ Ruthenenſis teſtamentum, 1310.
Iſabellis dominæ Ambaſiæ carta, 1124.
Iſabellis de Lebreto comitiſſæ Armaniaci teſtamentum, 1389.
Judæorum ſtabilimentum factum Pariſius anno domini MCCXXIII. 1182.
anno MCCXXVIII. 1222.
De Judæorum ſigillo & de Chriſtianorum conventionibus cum ipſis. 1181.
Judicium factum inter dominum regem (S.

Digitized by Google

Lud.) & comitem Pictavenſem ac comitem Andegavenſem fratres ſuos, 1345.
Judicium factum inter comitiſſam Flandriæ & Johannem de Nigella, 1193.
Judicium contra Britanniæ comitem factum apud Anceniſium, 1239.
Judionis verſus ad Baldricum epiſcopum, 265.
Jubelli Rhemenſis archiepiſcopi litteræ de benedictione Iſabellæ abbatiſſæ Aveniacenſis, 1302.
Jubelli de Meduana carta pro monachis S. Stephani, 981.
Epiſtola ad matrem & ad Guillelmum avunculum ſuum, 981.
Epiſtola ad Gaufridum abbatem Majoris-monaſterii, 983.
Litteræ de capellania S. Stephani, 983.
De debitis perſolutis Judæis a monachis Majoris-monaſterii, 984.
Carta pro monachis Majoris-monaſterii, 1139.
Ivonis epiſcopi Sagienſis diploma pro Aveſgaudo abbate S. Vincentii Cenomanenſis, 420.
Ivonis abbatis Cluniacenſis epiſtola ad Hermannum abbatem & conventum Paderbornenſem, 1382.

L

Lantgraviæ de Thuringia mors, 1254.
Laudunenſis urbis elogium, 662.
Domini de Lebreto epiſtola ad comitem Armaniaci, 1538.
Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis eccleſiam S. Ferreoli S. Victori concedentis diploma, 402.
Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis eccleſiam S. Symphoriani cœnobio S. Ferreoli concedentis diploma, 404.
Leodienſis eccleſiæ epiſtola ad Lucium papam II. 776.
Diploma pro collegiata S. Martini eccleſia in Monte-publico, 320.
Litteræ ad Hugonem epiſcopum, 1402.
Libertatis conceſſæ ad ſuſcipiendos ſacros ordines exemplar, 355.
Lotharii imperatoris diploma pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 104.
Pro monaſterio Prumienſi, 113. 114. 129. 133. 136. 139. 143.
De rebus Richardi per Bivinum traditis monaſterio Prumienſi, 101.
Pro Folcardo abbate S. Maximini, 108.
De rebus Alpcarii, 102.
Pro Ebroino fideli vaſallo ſuo, 138.
De libertate Dodanæ ancillæ ſuæ, 126.
Pro Eſichone comite, 103.
De rebus Hadingi in pago Condruſtico, 127.
De mancipiis Hererico datis, 131.
Pro Rotgario, 115.
Pro Sigefrido, 132.
Lotharii imperatoris epiſtola ad Innocentium papam II. 753.
Ad archiepiſcopum Arelatenſem, 717.
Diploma pro Leodienſi S. Johannis eccleſia, 704.
Pro monaſterio Vvalciodorenſi, 747.
Lotharii regis præceptum pro Otberto, 145.
Pro monaſterio Prumienſi, 158.
Pro monaſterio S. Quintini in Inſula, 326.
Lucii papæ II. bulla Serloni abbati Savigneii conceſſa, 775.
Lucii papæ III. bulla pro Leodienſi S. Jacobi cœnobio, 950.
Ejuſdem epiſtola ad epiſcopum Meldenſem, 951.
Ad Manaſſem epiſcopum Trecenſem, 1136.
Ludolphi epiſcopi Halberſtadienſis diploma pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 1315.
Ludovicii Pii præceptum pro eccleſia Autiſſiodorenſi, 68.
Pro Elnonenſi monaſterio, 98.
Pro monaſterio Fontanellenſi, 61.
De Silva quam dedit ad S. Goarem, 69.
Pro monaſterio Indenſi, 76.
Pro Prumienſi monaſterio, 66. 79. 80. 85. 90. 92. 93. 94. 95.
Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 63. 65. 86. 89.
Ludovici Pii & Lotharii imperatorum diploma pro S. Adalardo Corbeienſi abbate, 81.
Ludovici Pii præceptum pro Aginulfo, 88.
Pro Folcvvino, 78.
De rebus Richardi quas ei reſtituit, 97.
Ludovici II. Germaniæ regis præceptum de fundatione XII. clericorum in Francofordienſi capella, 211.
Diploma pro monaſterio Indenſi, 202.
Pro monaſterio Prumienſi, 187. 191. 193.
Ludovici IV. imperatoris diploma pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 260.
Pro Conrado comite, 262.
Pro vaſſalis Hugonis comitis, 265.
Ludovici Balbi diploma pro monaſterio Prumienſi, 203.
Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 205. 206. 207.
Ludovici Ultra-marini privilegium pro monaſterio Elnonenſi, 284.
Ludovici VI. diploma pro Joſlleno epiſcopo Sueſſionenſi, 748.
Pro monaſterio Aroaſienſi, 639.
Pro Carnotenſi S. Petri monaſterio, 633.
Pro monaſterio Columbenſi, 652.
Sigillum de S. Germano, 683.

Digitized by Google

Pro Columbenſi monaſterio, 685.
Pro monaſterio S. Quintini de monte, 623.
Ludovici VI. regis Francorum Majoris & juratorum de Kala bonas conſuetudines approbantis diploma, 690.
Ludovici VII. diploma de regalibus Catalaunenſibus, 803.
Pro eccleſia Matiſconenſi, 874.
Pro eccleſia Carnotenſi, 831.
Pro Aroaſienſi monaſterio, 779.
Pro monaſterio Branenſi, 773.
Pro Carnotenſi S. Petri monaſterio, 773.
Pro monaſteio Cuiſſiacenſi, 755.
Pro monaſterio Gemmeticenſi, 889.
De S. Germano in Laia, 774.
Pro Meduntenſi cella S. Magdalenæ, 764 823.
De cuſtodia abbatiæ S. Remigii Remenſis, 805.
Pro Senonenſi S. Johannis eccleſia, 832.
Pro Sueſſionenſi pathernone S. Mariæ, 798.
Ludovici Philippi Auguſti primogeniti carta de tenendis Piſſiaco & Loriaco quamdiu rex voluerit, 1090.
Ejuſdem regis carta pro Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo, 1191.
Ejuſdem regis carta qua dotalitium Blanchæ reginæ confirmat, 1192.
Ejuſdem regis carta pro monachis Lyrenſibus, 1192.
Ludovici VIII. Francorum regis carta qua donationem Guillelmi epiſcopi Catalaunenſis confirmat, 1194.
Carta litteras continens Alienordis reginæ Anglorum pro parthenone Fontis-Ebraldi, 1190.
Carta pro Petro comite Britanniæ, 1191.
Pro Domo-Dei Pariſienſi, 1176.
Pro Nunone Sancii comite Roſſilionenſi, 1202.
Pro Philippo comite Boloniæ, 1201.
Pro Raymundo Berengarii marchione Provinciæ, 1204.
Pro Roberto comite Drocarum, 1200.
Carta de conventione cum comite Marchiæ, 1185.
Pro Gaufrido de Leſignan, 1185.
Pro comitiſſa Pontivi, 1198.
Pro Burgenſibus Montis-ferrandi, 1199.
De munitione in Bequerel *non facienda*, 1196.
S. Ludovici regis Francorum litteræ pro eccleſia Rothomagenſi, 1226.
Pro epiſcopo Damietæ, 1314.
De emtione facta a monachis Gemmetici apud Maram, 1348.
Pro abbatia Joyenvallis, 1219.
De dono comitiſſæ Pontivi facto monaſterio S. Judoci de Nemore, 1332.
Pro monaſterio de Loia ordinis Grandimontenſis, 1333.
De fundatione Fratrum Minorum Faleſienſium, 1336.
Epiſtola ad Fratres Minores Sagienſes, 1348.
Pro abbatia ſita juxta Pontiſaram, 1270.
Pro monialibus S. Pontii ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Maſſilienſi, 1231.
Pro monaſterio Regalis-montis, 267. 1303.
De patronatu eccleſiæ de Sappo, 1336.
Pro monaſterio Vallis-Richerii, 1325.
Carta de giſto ſibi debito in aliquibus monaſteriis, 1335.
De novis prebendis in eccleſia Senonenſi erectis, 1231.
De capella Nogenti, 1259.
Pro Domo Dei Pariſienſi, 1260.
De inſtitutione cappellaniæ in eccleſia Piſſiacenſi, 1307.
Pro Domo-Dei de Vernone, 1346.
S. Ludovici epiſtola ad Fridericum ſecundum imperatorem, 1299.
Ad Blancham reginam matrem ſuam, 1306. 1308.
Pro comitibus Atirebati & Pontivi, 1305.
Super conceſſione D. millium librarum annui reditus comiti Andegavenſi & Provinciæ ad vitam ſuam facta, 1299.
Carta pro Attone Ernaudo, 1234.
Pro Radulfo domino Filgeriarum, 1246.
Pro comite Fuxenſi, 1296.
De pace comitis Fuxenſis, 1232.
Pro comite Petragoricenſi, 1296.
Pro comitiſſa Provinciæ, 1343.
Pro Raymundo vicecomite Thoarcenſi, 1142.
Pro Berardo de Mercorio, 1206.
Pro Guidone de Gornaio, 1230.
Pro Johanne de Gienvilla ſeneſcallo Campaniæ, 1314.
De liberatione Lamberti Cadulci, 1213.
Confirmatio ſuper carta Roberti comitis de theloneo & rebus aliis, 1294.
De villa & caſtro Nomer-villa data Simoni de Piſſiaco, 1266.
Carta de nundinis apud Mirebellum conceſſis Theobaldo de Blazon, 1226.
Carta qua exactiones remittit Meledunenſibus, 1267.
Litteræ de inſtauratione damnorum epiſcopo Abrincenſi illatorum pro firmitate villæ facienda, 1254.
Conventiones inter dominum regem Ludovic. IX. & Iſabellem reginam An-

Digitized by Google

glia comitiſſam Marchiæ, 1207.
Conventiones inter dominum regem) S. Lud.) & comitem Marchiæ, 1214.
Carta de compoſitione inter ipſum & Droconem de Melloto, 1303.
De quittatione culcitarum facta hominibus S. Germani in Laia, 1221.
De compoſitione cum Burgenſibus Rupellæ, 1246.
De Judæis, 1294.
Ludovici XI. regis Francorum epiſtola ad decanum & canonicos Rothomagenſes, 1600.
Littera ad dominum de Lebreto, 1603.
Ludovici regis Jeruſalem & Siciliæ littera, quibus vetat, ne cuiquam electo archiepiſcopo, epiſcopo, &c. caſtra oppida & munitiones tradantur ſuis in comitatibus abſque ſuo conſenſu, 1564.
Ludovici ducis Andegavenſis littera, quibus facultatem tribuit comiti Armeniaci civitatem Aginnenſem & loca ab ea dependentia ſub regis obedientia ponendi, 1496.
Ludovici Flandriæ comitis epiſtola ad canonicos Leodienſes S. Martini, 1450.
Ludovici de Navarra & Johannæ duciſſæ Duratii abſolutio ab excommunicatione quam incurrerant ob contractum matrimonium in quarto gradu, 1498.
Lylii Tyfernatis prologus in ſermones Sancti Johannis Chryſoſtomi ad Nicolaum papam, V. 1595.

M

Machlinienſis villa communia, 1421.
Præpoſitura ſeu abbatia ſæcularis S. Rumoldi Machlinienſis electio Leodienſi antiſtiti reſervata, 1445.
De relevatione feudi per eum ab epiſcopo & capitulo Leodienſi de oppido Machlinienſi, &c, 1446.
Manaſſis archiepiſcopi Remenſis privilegium pro S. Huberto, 499.
Manaſſis epiſcopi Aurelianenſis carta de recognitione exercitus domini regis, 1110.
Carta de Turre-Soliaci, 1133.
Manaſſeri Aurelianenſis & Guillelmi Autiſſiodorenſis epiſcoporum carta, 1111.
Marchiæ comitis littera de treuga, 1179.
De quittantia Mauſiaci, 1200.
Margaretæ comitiſſæ Flandriæ carta de munitionibus caſtri Ruplemonde, 1333.
Mariani judicis Caralitani diploma pro monaſterio S. Victoris, 628.
Capituli S. Martini Turonenſis epiſtola ad Leodienſes canonicos S. Martini, 1034. 1312. 1435.
Mathildis comitiſſæ Nivernenſis carta ſuper juramento quod fecit domino regi, 1161.
Matrimonii pactum inter Herbertum & Godehildem, 518.
Procuratio ad contrahendum matrimonium inter Johannam duciſſam Duracii, &c. & Ludovicum de Navarra, 1484.
Tenor pactorum de quibus ſupra fit mentio, 1488.
Matthæi epiſcopi Trecenſis littera pro Vitali S. Martini Trecenſis abbate, 890.
Matthæi ducis Lotharingiæ littera, 1032.
Matthæi comitis Bolonienſis carta pro monaſterio Branenſi, 881.
Mauritii Cenomanenſis epiſcopi carta de jurata ab ipſo regi fidelitate, 1172.
Meldenſis capituli carta quod annuale ab eccleſia de Mintriaco exigere non poteſt, 1375.
Vicariorum in eccleſia Meldenſi inſtitutio, 1268.
Metenſium abbatum littera teſtimoniales pro Vualciodoro, 1062.
S. Michaelis de Fallio donatio facta S. Victori, 406.
Milonis abbatis de Caſtriciis littera, 1043.
Miro Garibertus componit cum Petro abbate Maſſilienſi de eccleſia S. Sebaſtiani, 447.
Morinenſis epiſcopi littera de baptiſmi ſacramento ab eo collato filio comitis Regiſtenſis in ſacra æde S. Vedaſti Attrebatenſi, 1566.

N

Nicolai I. papæ epiſtola ad epiſcopos Germaniæ, 149.
Ejus decretum miſſum Carolo regi, 152. 153.
Nicolai cardinalis S. Petri ad Vincula & Brixienſis epiſcopi epiſt. ad electum Trajectenſem, 1597.
Nicolai de Pelvé cardinalis & archiepiſcopi Senonenſis ad cardinalem S. Severinæ, 1616.
Nivernenſis comitis conventiones, 1121.
Noënti eccleſiæ donatio facta monaſterio Cenomanenſi S. Vincentii, 454.
Normanniæ epiſcopi utrum regi exercitum debeant in propriis perſonis, 1188.

O

O. Colonienſis ſcholaſtici & ſedis apoſtolicæ legati epiſtola ad comitem Namurcenſem, 1115.
Odilonis monachi S. Medardi ad Hucbaldum epiſtola, 264.
Odonis abbatis S. Dionyſii & Hermeriarum littera de præbendis vacantibus in eccleſia Carnotenſi poſt mortem Alberici epiſcopi, 1282.
Odonis prioris Cantuarienſis epiſtola ad Philippum Flandriæ comitem, 882.
Odonis regis præceptum pro Ebolo fideli ſuo, 241.

Pro

Digitized by Google

Pro monaſterio Vedaſtino, 227.

Odonis ducis Burgundiæ epiſtola ad Lucium papam III. 952.

Odonis comitis Carnotenſis diploma de fundatione eccleſiæ B. M. de monte Dublelli & ejus abbatiæ Tuſſiacenſi ſubjectione, 375.

Odonis militis carta de dono eccleſiæ S. Petri de Noviomo facto monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 419.

Fratris Ogerii præceptoris domorum templi in Francia carta, 1205.

Oldegarii epiſcopi Terraconenſis diploma pro pauperibus, 717.

Ottenbergenſis monaſterii Ciſtercienſis ordinis fundatio, 1219.

Ottonis I. imperatoris præceptum pro monaſterio Corbeienſi, 283.

Pro monaſterio Indenſi, 290.

Pro monaſterio S. Maximini, 291. 293. 319. 321.

Pro monaſterio Prumienſi, 289.

Pro præpoſito Moguntino, 315.

Pro Francone fideli ſuo, 285.

Ottonis II. diploma pro eccleſia Leodienſi, 331.

Pro S. Maximino, 325.

Pro parthenone Mulenbechienſi, 329.

Ottonis III. diploma pro monaſterio Indenſi, 335.

Pro S. Maximino, 345. 361.

Otto vicecomes Leomaniæ dat S. Victori monaſterium de la Romeu, 514.

P

Pactum inter Philippum regem Romanorum & Philippum Auguſtum regem Francorum, 1017.

Pacis fœdus inter Philippum regem Francorum, & Balduinum comitem Flandriæ & Hannoniæ, 1021.

Pactum matrimonii inter Henricum filium regis Alemanniæ & Conſtantiam natam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis & Mathæ vicecomitiſſæ Marſani, 1356.

Pactum matrimonii inter Galerannum comitis Mellenti filium, & Margaretam filiam Radulfi de Feugeriis, 986.

Pactum matrimonii inter Henricum filium comitis Ruthenenſis, & Marquiſiam filiam Barrali domini de Baucio, 1337.

Ly alliance entre le Roy de France & ſes hoirs d'une part, & le Comté de Haynaut & ſes hoirs d'autre a toz jorz, 1399.

Forme de la paix faite entre la royne & lo roy de Navarre & lo comte de Bretaigne & la conteſſe ſa fame, 1326.

Inſtrumentum de pace facta inter Lemovicenſem epiſcopum & homines ſuos, 1320.

Paſchalis II. papæ epiſtola ad Adelgotum epiſcopum Magdeburgenſem, 620.

Ad Brunonem archiepiſcopum Trevirenſem, 620.

Ad Rothardum archiepiſcopum Moguntinum, 616.

Paſchalis II. papæ epiſtola ad Reinardum epiſcopum Halberſtadienſem, 618. 637.

Ad Raymundum marchionem Barchinonenſem, 636.

Patavinæ reipublicæ epiſtola ad patres conſcriptos populi Vicentini, 1582.

Paulini proœmium ad amœna pœnitentiæ invitantis, 508.

S. Pauli Gerundenſis abbatiæ donatio facta S. Victori Maſſilienſi, 414.

Peloponeſiaci principis epiſtola ad nobilem militem Meneducem, 1544.

Petræ-fontis vice-comitatus donatio facta monaſterio Regalis-loci ordinis Vallis Scholarium, 1426.

Petragoricenſis comitis juramentum ſuper caſtro de Radulfia, 1297.

Juramentum de transfretando in terram ſanctam cum comite Attrebatenſi, ibid.

Petragoricenſis epiſcopi litteræ ad Ludovicum regem Francorum, 1280.

Petragoricenſis civitatis & Villæ-Podii S. Frontonis epiſtola ad S. Ludovicum regem Francorum, 1281.

Petri Leonis & Gregorii cardinalium epiſtola ad A. Aquicinctenſem abbatem, 697.

Petri Leonis epiſtola ad Angelrannum epiſcopum Ambianenſem, 687.

Petri epiſcopi Attrebatenſis litteræ de celebratis ab eo exequiis comitiſſæ Arteſiæ in eccleſia S. Vedaſti, 1521.

Petri epiſcopi Forojulienſis carta pro S. Victore Maſſil. 825.

Petri epiſcopi Meldenſis litteræ de promulgando interdicto ob collectum a Theobaldo comite pedagium, 1250.

Petri Pariſienſis epiſcopi carta, 1118.

Petri Piſani epiſcopi diploma de donatione monaſterii XII. *Apoſtolorum facta S. Victori,* 614.

Petri Portuenſis epiſcopi epiſtola ad cardinales qui cum Gelaſio obeunte fuerunt, 644.

Petri Senecenſis epiſcopi diploma pro S. Victore, 526.

Petri abbatis Rivipullenſis epiſtola ad Petrum abbatem S. Victoris, 697.

Petri abbatis S. Vincentii Metenſis epiſtola ad abbatem & conventum Walciodorenſem, 1380.

Petri archidiaconi Cameracenſis epiſtola ad Hucbaldum monachum Elnonenſem, 263.

Petri diaconi epiſtola ad Conradum imperatorem, 758.

Ad Richizam imperatricem, 756. 760.

Petri canonici Noviomenſis epiſtola ad Euſtachium abbatem S. Eligii Noviomenſis, 665.

Petri regis Aragonum carta de pluribus caſtris ab eo datis Guillelmo Raimundi, 1037.

Petri Borrier *epiſtola ad comitem Armaniaci*, 1540.
Petri Ferdinandi vaccacapitis & Paſcaſii Garſia decani Aurienſis, infantis Caſtella ambaſſiatorum, oratio ad Ludovicum ducem Andegavenſem, 1502.
Petri vicecomitis Vvapincenſis diploma pro S. Victore, 411.
S. Petri Lovanienſis viſitatio, 1242.
Philippi regis ſigillum de S. Germano, 489.
Philippi Auguſti epiſtola ad Innocentium papam, 1079.
Ad Theobaldum comitem Campania de negotio Albigenſium, 1157.
Carta pro eccleſia Ambianenſi, 965.
Carta de regalibus epiſcopatus Atrebatenſis, 1042.
Carta pro epiſcopo Autiſſiodorenſi, 1109.
Pro eccleſia Autiſſiodorenſi, 1072.
Pro Roberto epiſcopo Claromontenſi, 1044.
Carta ſuper donatione prebendarum Caſaris-burgi facta eccleſia Conſtantienſi, 1086.
Carta pro eccleſia Matiſconenſi, 944.
Carta de quitatione giſti Morinenſis, 1001.
Pro Guillelmo epiſcopo Nivernenſi, 1109.
Carta de regalibus Nivernenſibus, 1080.
Carta pro epiſcopo Noviomenſi, 1112.
Pro epiſcopo Pariſienſi, 989. 1076.
Carta in gratiam Gaufridi epiſcopi Silvanectenſis, 967.
De cereo in eccleſia B. Mariæ Silvanectenſis perpetuo arſuro, 1140.
Carta de eccleſia S. Jacobi Stampenſi, 995.
Litteræ pro monaſterio Calenſi, 998.
Pro monaſterio Corbeienſi, 992.
Pro monaſterio Columbenſi, 1175.
De fundatione monaſterii Curia-Dei, 979.
Pro monaſterio Dolenſi, 1146.
Pro abbatia de Dunis, 1121.
Pro abbate Flavigniacenſi, 968.
Pro monaſterio Lyrenſi, 1042. 1158.
De privilegiis S. Martini Turonenſis, 1099.
De capella S. Nicolai de Parco *juxta Augum*, 1137.
Pro monaſterio S. Vedaſti, 998. 1001.
Carta de Domo-Dei de Goneſſa, 1138.
Carta de capellanis Elizabeth regina, 988.
Philippi Auguſti carta ſuper conventionibus inter Robertum comitem Alenconii & Barthol. de Roya, 1052.
Pro comite Bolonienſi, 1047.
Juramentum ei praſtitum a Blancha Campania comitiſſa, 1028. 1033.
Carta de conceſſione facta comitiſſa Campania, 1098.
Pro Petro comite Nivernenſi, 1047.
Pro Alberto de Angeſto, 1049.
Carta de dotalitio Aelidis de Caſtellione, 1003.
Carta de excambio facto cum Galcherio de Caſtellione, 1004.
De Galcherio de Caſtellione, 1808.
De Vernone, ibid.
Carta pro Henrico Clemente mareſcalco, 1048.
Pro Roberto de Corteniaco, 1108.
Pro Amalrico de Credone, 1166.
Pro Guillelmo de Gallanda, 1008. 1043.
Pro Galterio juvene camerario, 1135.
Pro Petro Malivicini, 1112.
De donatione Lochiarum facta Droconi de Melloto, 1053.
Pro Ada vicecomite Meledunenſi, 1069.
Carta pro Jubello de Meduana, 1023.
Pro Johanne de Monte-Gumberti, 1068.
Pro Nicolao de Montigniaco, 1068.
Pro Nivelone filio Nivelonis mareſcalli, 1078.
Carta pro vicecomite Thoarcenſi, 1043. 1049.
Pro Guidone de Torciaco, 1067.
Pro Theobaldo de Villiaco filio Yvonis de Bellomonte, 1173.
De venditione Braii a caſtellano Peronæ, 1097.
De ceſſione Britolii ſibi facta ab Amicia ſorore comitis Leiceſtria, 1048.
De matrimonio Iſabella filia Guillermi cambellani de Tanquarvilla, 1051.
Carta de firmitate facta adverſus S. Medardum, quam Ludovicus fecit dirui, 950.
De variis donis Alienordis comitiſſa S. Quintini & domina Valeſia pro ſuo anniverſario, 1009.
Inter eum & Savaricum de Malo-leone conventio, 1088.
Carta de haredibus de Culent, 1158.
Philippi filii Philippi Auguſti carta, 1124.
Philippi III. carta de reſtituendis Calenſi parthenoni qua vacante monaſterio ſervientium regis negligentia fuerant ſubtracta, 1384.
Carta de cuſtodia eccleſia S. Vedaſti, 1384.
De fundatione facta in diverſis eccleſiis a Johanne Sarraceno regis cambellario, 1378.
De Juſtitia villa Angicourt, 1381.
Carta de villa de Fontibus-cadoci Petro de Brocia data, 1379.
Philippi IV. regis Francorum epiſtola ad G. comitem Hannonienſem, 1415.
Carta de moneta epiſcopi Meldenſis, ib.
Litteræ de confirmatione fundationis Cartuſia Apponenſis, 967.
Eccleſia S. Quintini in inſula conceſ-

Digitized by Google

ſum diploma, 1412.
Ad ſeneſcallum Ruthenenſem, 1400.
Philippi ducis Burgundiæ litteræ, quibus facultatem largitur Bernardo Armaniaco redimendi infra biennium comitatum Cadrellenſem, 1535.
Carta de gratioſo munere ſibi ab abbate & conventu S. Vedaſti conceſſo, 1535.
Philippi Mariæ Angeli ducis Mediolanenſis epiſtola ad Thomam de Campo-Fregoſo ducem Januenſem, 1567.
Philippi Mariæ Angeli vicecomitis epiſtola ad Albergum de Nigrono Januenſium ducem, 1586.
Ad Florentinos, 1588.
Philippi comitis & comitiſſæ Boloniæ litteræ de receptione epiſcopi Meldenſis in caſtro domni Martini, 1224.
Philippi comitis Flandriæ pro monaſterio Corbeienſi, 852.
Carta de ſexaginta ſolidis pro ſacrificio altaris datis, 1384.
Piligrini archiepiſcopi Colonienſis diploma pro monaſterio Brunvvillarenſi, 393. 395. 397.
Pippini principis carta pro Sueſtrenſi monaſterio, 20.
Pippini & Plectrudis ejus uxoris carta pro Epternacenſi monaſterio, 15.
Pippini regis præceptum impetratum a Sigebaldo abbate Aniſolæ, 26.
Pro Nectario abbate Aniſolenſi, 27.
Pro monaſterio Prumienſi. 30.
Pippini regis Aquitaniæ pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 82.
Pii papæ ſecundi epiſtola ad Fridericum Romanorum regem, 1598.
Pontii epiſcopi Glandatenſis donum factum S. Victori Maſſilienſi, 58.
Pontii epiſcopi Maſſilienſis diploma pro S. Victore, 368.
Carta de monachis Græcis ponendis in eccleſia S. Petri de Auriol, 408.
Pontii abbatis inſtitutio in monaſterio B. Mariæ de Minoriſſa, 545.
Procuratio ad contrahendum matrimonium nomine Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mediolanenſis cum primogenita Johannis comitis Armaniaci, 1518.

R

R. Remenſis archiepiſcopi ad J. Morinenſem epiſcopum epiſtola, 679.
R. epiſcopi Ebroicenſis carta pro Lamberto Cadoco, 1211.
R. monachi epiſtola ad B. abbatem S. Victoris, 469.
R. ducis Narbonenſis epiſtola ad Lucium papam III. 953.
R. filii Johannis comitis Cenomanenſis carta de quittatione moutonagii de Soone, 1037.
Radulphi Atrebatenſis epiſcopi mandatum de faciendis proceſſionibus pro felici exitu belli ſacri, 1129.
Radulfi de Claromonte carta de compoſitione facta inter ipſum & dominum regem, &c. 1181.
Radulfi comitis Stafford litteræ ad Johannem de Charnels conſtabularium Burdigalæ, 1467.
Radulfi comitis Veromandenſis diploma, 806.
Carta pro monachis Caſæ-Dei, 754.
Radulphi & Thomæ Vallis-Sernaii abbatum ad Petrum epiſcopum Pariſienſem epiſt. 1119.
Ad Mathildem de Malliaco, 1120.
Raimbaldi archiepiſcopi Arelatenſis de conſecratione eccleſiæ S. Zachariæ & S. Johannis, 400.
Raymundi Berengarii marchionis Provinciæ carta pro Ludovico rege Francorum, 1204.
Raymundi comitis Barchinonenſis privilegium pro ſuis Barchinonenſibus, 638.
Raymundi comitis Barchinonenſis & Provinciæ votum quo ſe conſecrat militiæ templi, 705.
Rainaldi & Rodulfi fratrum ad S. Victorem religioſam vitam ſuſcipientium donatio, 457.
Rainoldi archiepiſcopi Remenſis privilegium pro S. Huberto, 519.
Ratchiſi abbatis carta fundationis monaſterii S. Michaelis in Apuniano prope Lucam, 25.
Re. de Noxa poteſtatis Cremonenſis epiſtola ad Hugonem epiſcopum Hoſtienſem apoſtolicæ ſedis legatum, 1160.
Recognitio de Ebroicenſis villæ firmitate, 1061.
Reginaldi de Poliaco donatio facta monaſterio Veteris-pediculi, 1098.
Reinardi electi Halberſtadenſis ad Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, 608.
Reinardi epiſcopi Halberſtadenſis epiſtola ad Paſchalem II. papam, 618. 619.
Reinheri decani Patherbornenſis præfatio in librum de Computo, 977.
Reineri S. Laurentii Leodienſis monachi epiſtola ad Fridericum Stabulenſem monachum, 953.
Prologus in vitam S. Theobaldi, 960.
In vitam S. Pelagiæ, 961.
In vitam Reginaldi epiſcopi Leodienſis, 961.
Remigii Autiſſiodorenſis epiſtola ad Dadonem epiſcopum Virdunenſem, 230. 235.
Raimundi comitis Barchinonenſis & Provinciæ marchionis pro Gaufrido epiſcopo Avenionenſi, 809.
Remundi comitis S. Egidii diploma pro S Victore, 600.
Renaudi de Ponte hominium, 1274.
Richardi cardinalis epiſtola ad Sancium regem Navarræ, 497.

Digitized by Google

Richardi abbatis Beccenſis ſtatuta edita in capitulo generali, 1141.

Richardi I. regis Anglorum litteræ ad archiepiſcopos, epiſcopos, comites, &c. 991.

De dotalitio Berengariæ reginæ, 995.

Pro Guillelmo de Humeto, 990.

Pro Richardo de Humeto, 990.

Carta de anniverſario ſuo in eccleſia Rothomagenſi celebrando, 1012.

Richardi comitis Ruthenenſis diploma pro S. Victore, 631.

Richizæ reginæ diploma pro monaſterio Brunvvillarenſi, 414.

Roberti Leodienſis epiſcopi litteræ de portione congrua aſſignata inveſtito de Marſna, 1275.

Statuta pro monaſterio Oigniacenſi, 1276.

Roberti abbatis S. Victoris Pariſienſis & Reginaldi decani S. Marcelli carta pro priore de Marcociis, 1013.

Roberti abbatis Vvalciodorenſis pro Leodienſi S. Johannis eccleſia, 849.

Roberti regis Francorum diploma pro monaſterio Corbeienſi, 379.

Carta pro Gemmeticenſi monaſterio, 389.

Roberti principis Normannorum pro Cenomanenſi cœnobio S. Vincentii, 568.

Roberti comitis Atrebatenſis epiſtola ad Henricum comitem Ruthenenſem, 1430.

Roberti comitis carta pro monaſterio Vvalciodorenſi, 286.

Roberti de Cortenaco carta ſuper Conchiis, 1108.

Roberti de Cortenaco & eorum qui cum comitiſſa juraverunt, &c. litteræ, 1162.

Roberti de Juliaco diploma pro S. Vincentio Cenomanenſi, 563. 565.

Roberti de Jvriaco litteræ quibus ſe conſtituit fidejuſſorem erga regem pro Galeranno filio ſuo, 1165.

Roberti de Valle epiſtola ad Johannem epiſcopum Andegavenſem S. R. E. cardinalem, 1606.

Rodulfi epiſcopi Leodienſis litteræ pro monaſterio S. Laurentii, 884.

Diploma pro monaſterio Vvalciodorenſi, 911.

Rodulfi Leodienſis epiſcopi & Alberti archidiaconi & præpoſiti S. Johannis litteræ pro collegiata S. Johannis eccleſia Leodienſi, 984.

Rodulfi præpoſiti & Benedicti decani S. Johannis Leodienſis diploma, 904.

Rodulfi imperatoris diploma pro S. Maximino, 1376.

Rodulfi regis Francorum privilegium pro monaſterio Elnonenſi, 279.

Rogerii comitis Fuxenſis carta de liberandis captivis quos tenebat, 1274.

Rogerii de Mellento carta ſuper quittatione vicecomitatus Ebroicenſis, 1048.

Rokkeri electi Magdeburgenſis juramentum, 659.

Rokkeri archiepiſcopi Magdeburgenſis ad Ottonem epiſcopum Bavembergenſem, 681.

Romani legati litteræ pro eccleſia Rothomagenſi, 1226.

Roſtagni epiſcopi Vaſionenſis diploma pro monaſterio S. Victoris, 638.

Rothardi archiepiſcopi Moguntini epiſtola ad Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, 607.

Ad clerum Halberſtadenſem, 604.

S

Salomonis ducis Britonum pro monaſterio Prumienſi, 147.

Samſonis archiepiſcopi Remenſis diploma pro monaſterio S. Quintini in Inſula, 805.

Senonenſis regalia qualiter Henrico electo fuit reddita. 1319.

Sifredi Patherbornenſis epiſcopi diploma pro monaſterio Gerdinenſi, 970.

Sigeberti monachi ad Leodienſes, 588.

Sigofridi & Erlenbæ pro Maſſilienſi S. Victoris cœnobio, 99.

Silvanectenſis decani & capituli epiſtola ad Henricum comitem Trecenſem, 863.

Simonis domini Clarimontis epiſtola ad epiſcopum Sueſſionenſem, ad abbatem S. Johannis de Vineis & decanum eccleſiæ Sueſſionenſis, 1159.

Simonis de Piſſiaco carta de forteritia Aigremont, 1164.

Carta de venditione foreſtæ Loiæ, 1105.

Smaragdi monachi S. Maximini præfatio in Pſalmorum expoſitionem, 53.

Soricinii abbatiæ donatio facta S. Victori, 460.

Statutum pro defunctis S. Martini Leodienſis canonicis, 623.

Stephani cardinalis epiſtola ad epiſcopum Condomenſem, 1497.

Stephani epiſcopi Metenſis diploma pro monaſterio Vvalciodorenſi, 819.

Stephani epiſcopi Noviomenſis litteræ, 1117.

Stephani abbatis Savigniacenſis litteræ ad ſanctimoniales Portus-regii, 1261.

Stephani Rothomagenſis carmen de Valeranno comite Mellenti, 875.

Ejuſdem epiſtola ad Giſlebertum, 879.

Stephani Sacro-cæſaris carta de moneta Meldenſi, 874.

Succentoriæ in eccleſia Meldenſi inſtitutio, 869.

Sueſſionenſis comitatus venditio, 1573.

T

Thegani antiſtitis epiſtola ad Hattonem præſulem, 84.

Teobaldi Campaniæ comitis carta qua regi cedit

Digitized by Google

dit quidquid habebat in ſeodis Britolii, &c. 1209.
Carta hominii Theobaldi comitis Bleſenſis, 1109.
Theoderici abbatis Corbeiæ-novæ littera de ſeſto Conceptionis B. Mariæ ſolemniter celebrando, 1471.
Theoderici regis I. præceptum Siviardo abbati Aniſolenſi conceſſum, 7
Theigaudi epiſcopi epiſtola formata ad Franconem epiſcopum Tungrenſem, 155.
Thietmari epiſcopi Ferdenſis diploma pro monaſterio Corbeiæ-novæ, 769.
S. Thomæ Aquinatis epiſtola ad quemdam ſibi familiarem, 1352.
Thomæ de Campo-Fregoſo epiſtola ad ducem Mediolanenſem, 1570.
Thomæ comitis Perticenſis carta de quatuor talliis, 1117.
Tinger filii alterius littera, 1250.
Tiofridi abbatis Epternacenſis epiſtola ad Henricum III. imperatorem, 584.
Treuga Henrico regi Angliæ data ad preces domini papæ, 1143.
Treuga inter dominum regem (Lud. VIII.) & A. vicecomitem Thoartii, 1178.
Tuſſiacenſis cellæ erectio ab Hamelino de Langiaco, 482.
Tuſſiaci confirmatio facta ab Hugone de firmitate, 491.

V

Valentia relicta Theobaldi de Blazon juramentum S. Ludovico præſtitum, 1235.
Valeſii Comitis littera gubernatori Navarræ, 1474.
Venditio vineæ in Cathedra facta Petro abbati Maſſilienſi, 416.
Venetorum epiſtola ad Jannenſium ducem, 1587.
Victoris IV. antipapæ epiſtola ad C. Moguntinum electum, 865.
S. Victoris prioris epiſtola ad archiepiſcopum Arelatenſem, 694.
Victorinæ congregationis epiſtola ad B. & D. in Craſſenſi monaſterio commorantes, 502.
Ulrici epiſcopi epiſtola adverſus Nicolaum II. papam, 449.
Urbani II. epiſtola ad archiepiſcopum Salzburgenſem, & alios Germanniæ antiſtites, 520.
Ad Berengerum abbatem Leodienſem S. Laurentii, 553.
Epiſtola ad Lanzonum & Rodulfum abbates, & Adalberonem primicerium Metenſem, 529.
Urbani papæ III. bulla pro collegiata S. Johannis eccleſia Leodienſi, 972.
Vv. Sciréburnenſis epiſcopi epiſtola ad univerſos epiſcopos abbates & fideles, 354.
Vvalciodorenſis monaſterii ſocietas cum Gorzienſi, 1380.
Vvalerani epiſcopi epiſtola de vita S. Leonardi, 635.
Vvalranni comitis de Keſſel littera pro monaſterio Gladbacenſi, 1414.
Valterii carta ſepulturam in Vvalciodoro eligentis, 398.
Vvaſonis epiſcopi Leodienſis carta pro Leodienſi S. Bartholomæi collegiata eccleſia, 412.
Vvidikindi abbatis Corbeiæ-novæ ad ſuos Corbeienſes, 994.
Vvillelmi epiſtola nuncupatoria ad Villelmum archiepiſcopum Rhemenſem, in ſuam Miſcrocoſmographiam, 946.
Vvillelmi regis Siciliæ diploma de dotalitio Johannæ reginæ, 902.
Vvihelmi marchionis Montis-ferrati epiſtola ad Honorium papam III. 1159.
Vvilhelmi Braitellenſis carta pro monaſterio Cenomacenſi S. Vincentii, 561.
Vvilleranni Babenbergenſis ſcholaſtici Fuldenſis præfatio in metricam expoſitionem Cantici Canticorum, 507.
Vvithmanni archiepiſcopi Magdeburgenſis epiſtola ad Vvidikndum abbatem Corbeiæ-novæ, 994.
Vvolphemmi abbatis Brunvvilarenſis epiſtola ad Henricum imperatorem, 494.

Z

Zuentiboldi præceptum pro Prumienſi monaſterio, 245.
Præceptum de moneta & thelonio de Novo-monaſterio, 246.
Diploma pro Sueſtra, 241.

Digitized by Google

FACULTAS R. P. SUPERIORIS GENERALIS.

FRater CAROLUS DE L'HOSTALLERIE, humilis ſuperior generalis congregationis S. Mauri ordinis S. Benedicti, dilectis in Chriſto Fratribus noſtris Domno Edmundo Martene & Domno Urſino Durand preſbyteris & monachis ejuſdem ordinis & congregationis, facultatem tribuimus typis mandandi *Veterum Scriptorum & monumentorum hiſtoricorum, dogmaticorum & moralium ampliſſimam collectionem.* DATUM in monaſterio S. Germani à Pratis die ſecunda menſis Januarii anni milleſimi ſeptingenteſimi vigeſimi.

FRATER CAROLUS DE L'HOSTALLERIE.

MISCELLANEA

Digitized by Google

MISCELLANEA EPISTOLARUM ET DIPLOMATUM.

PRÆCEPTUM CHILDEBERTI REGIS I. pro S. Carilepho.

Continet fundationem Aniſolenſis monaſterii.

Anno 528. *Ex cartario Aniſolenſis monaſterii.*

CHILDEBERTUS rex Francorum A vir inluſter. Si petitionibus ſervorum Dei, pro quod eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, regiam conſuetudinem exercemus. Noverint igitur omnes fideles noſtri præſentes atque futuri, quia monachus quidam peregrinus CARILEPHUS nomine, de (a) Aquitaniæ partibus, de pago videlicet Alvernio veniens, nobis poſtulavit, ut ei locum ubi habitare, & pro nos Domini miſericordiam implorare potuiſſet, donaremus, ut eum cum monachis ſuis in noſtra defenſione & tuitione ſuſciperemus. Cujus petitionem, quia bonam eſſe cognovimus, & ipſum Domini ſervum miraculis declarantibus veraciter perſpeximus, libenti animo implere ſtuduimus. Dedimus ergo ei de fiſco noſtro Maddoallo ſuper fluvium (b) Aniſola, in loco qui vocatur (c) Caſa-Cajani, per locis deſcriptis & deſignatis, ubi oratorium & cellam ſibi & ab ſuis monachis, & qui poſt eum venturi fuerint, conſtrueret, & receptaculum pauperum in eleemoſyna domni & genitoris noſtri CHLODOVEI ædificare potuiſſet. Terminus ergo de noſtra donatione, qui eſt inter dominationem fiſci Maddoallenſis & noſtra traditione, incipit à villa quæ appellatur Rocciacus ſuper fluvium Bria, in quo cadit quidam rivulus, qui ipſas determinat terras, & pergit ipſus finis vel ipſus rivulus uſque ſubtus curtem Baudaviam, quæ in B Madduallenſe eſſe videtur, & inde pergit in dextram uſque ad ſummum montem, & interum deſcendit uſque in vallem ubi cru-

(a) Sanctus quippe Carilephus in Menatenſi apud Arvernos cœnobio monaſticam vitam profeſſus fuerat, deinde in Miciacenſi S. Maximini pagi Aurelianenſis, unde in tractum Cenomanenſem acceſſit, novum fundaturus monaſterium.

(b) Ab hoc fluviolo nomen Aniſolenſi cœnobio inditum eſt, quod hodie patroni ac fundatoris retinet, vulgo *Saint-Calais*.

(c) De Caſa-Cajani ſeu Caſa-Gajani obiter hic notare juvat id quod obſervat Mabillonius in vita S. Siviardi abbatis Aniſolenſis quinti ſæculo III. Bened. *Locum*, inquit, *cœnobii appellabant Caſam-Gajani, de qua id obſervatu dignum in inſ. libello de vita S. Turibii Cenomanenſis epiſcopi, quam* Carus filius Severi, Dei ſervus, ſicut viderat & audiverat, *ſcribere curavit. Turibius cujuſdam præpotentis pagani nomine Gajani uxorem ad Chriſtum adduxerat: quam ob rem Gajanus inſidias ipſi tendebat.* Erat autem valde dives & potens, & poſſeſſiones multas habens. Ipſe vero inter ſuos pagenſes quaſi dux habebatur, ſicut locus in quo eſt, hactenus demonſtrat, qui magnis ædificiis & altis muris Caſa-Gajani vocatur. His concinunt acta epiſcoporum Cenomanenſium cap. 11. ab eodem Mabillonio edita tom. 3. Analect.

Digitized by Google

ces in arbore & lapides ſubtus infigere juſſimus, & ſic per ipſum terminum venitur ad villam Leſcito nomine, quæ eſt de noſtra donatione, deinde deſcendit per terminos, & lapidis fixis ad colonicam quæ appellatur Curtleutachario, & ipſa colonica determinat per lapidis fixis contra montem & ſolis occaſum, & inde deſcendit ad eum locum ubi Maurus ipſius Maddoallo judex manere videtur. Inde extenditur terminus ad locum qui appellatur villa Baltrude, & illa in ſiniſtra parte relicta peragitur per terminos & lapides fixas, propter ſtratam veterem, per ſummum fraſugetum, ubi cruces in arbores quaſdam, ſed & clavos & lapides ſubterfigere juſſimus. Inde extenditur ipſe terminus per loca deſignata uſque ad ſtratam Variciaſenſem. Inde iterum, propter ipſam ſtratam, uſque ad arborem quæ vocatur Robur-Faſiani, quæ arbor eſt juxta ſtratam, & viæ quæ diſtenditur foris ad Malam-patriam, & locum qui appellatur Coldriciolus, & prope ipſum Robur-Faſiani, qui eſt juxta ipſam viam, habet lapides fixas. Sed & clavis in arboribus figere juſſimus. Inde per ipſa via pergit terminus ipſus uſque ad Axoniam, ſicut fixæ lapides docent. Inde per ſummum Cananiolam uſque ad Fontem-caballorum. Inde deducitur de Fonte-caballorum per loca deſignata leucam in longum de latere poceſſionis, quæ appellatur Mala-patria, & de alio latere eſt locus qui vocatur Saucitus, qui & ipſe Saucitus in ipſa leuca condonatur uſque ad Aniſolam, ſicut cruces in arbores factas & loca deſignata declarant uſque in Branne valle. Inde modicum per ipſam vallem & rivolum vadit uſque fines Sinemurenſes, & inde verſus ſolis orientem pergit per alium rivolum uſque ibi ipſus rivolus conſurgit per loca deſignata, & à jam dicto fine Sinemurenſe extenditur uſque in Aniſolam, & eſt ibi in ipſis finibus arbor ſita valde grandis, & ſub ipſa arbore lapides grandes figere juſſimus. Inde per ipſam Aniſolam diſtenditur confinium donationis noſtræ & Sinemurenſe contra ſolis orientem, & eſt ſicut volumus intimare de latere uno pars Sinemurenſis, & de alio latere pars Mattojacenſis, ſilva quæ vocatur Burcitus, & pervenit ad locum ubi junguntur fines Sinemurenſes & Baliavenſes & Marojalenſes, ibique in arboribus cruces facere, & ſub ipſas lapides ſubterfigere juſſimus. Inde diſtenditur terminus ipſus per ipſam Aniſolam, de uno latere eſt pars Baloacenſis, & de alio latere pars Marojoclenſis, per loca deſignata, & per ipſam uſque prope locum qui dicitur Tilius, ubi Aniſola conſurgit; & ſubjungit ad vetus viam quæ venit de Sinemuro, & per ipſam viam & loca deſignata vadit uſque ad locum qui dicitur Foſſacolonorum. Inde pergit per ipſam viam & loca deſignata uſque ad foſſam antiquam habentem aquam. Inde deſcendit ipſe confinius Baliavenſis & Marojalenſis in Axona quæ vocatur Petroſa, & ſic per Axonam & arbores vel lapides fixas vadit uſque foras ad ſummos campos, ubi lapides fixas, & ſub ipſos lapides ſunt ſigna poſita, & eſt ibi lapis magnus, qui eſt fixus inter terminum Baliavenſem & Marojalenſem & Maddoalenſem, qui venit de Verto-fonte juxta culturam illam, habentem ex omni parte dextero ...LX. & de ipſo lapide fixo in Axona pergit terminus Baliavenſis & Marojalenſis per vallem Axonæ uſque prope Beroſacium, & inde vadit per ipſam vallem & rivolum, qui ibidem per aliquot tempus currit uſque in Marcinariam antiquam. Inde conſurgit ad montem per terminum veterem uſque ad locum, qui appellatur Caſa-Vuadardo, & eſt ipſe terminus inter Rivualcham & Caſam jam dicto Vuadardo, & inde deſcendit per ipſam Vallicellam & rivolum, qui ibi per aliquot tempus currit uſque ad terminum Raalenſem & Baliavenſem & Marojalenſem, ubi ipſæ tres partes junguntur, ſuntque ibidem ſiſternæ veteres duæ. Omnia igitur quæ infra iſtis terminis continentur ad excolendum, plantandum, ædificandum, & ſecundum monachorum regulam quicquid voluerit conſtruendum, eidem ſancto viro ſpeciali patroni noſtro Charilepho & monachis ſuis conceſſiſſe, & per ipſius donationis titulum tradidiſſe omnium fidelium noſtrorum comperiat magnitudo. Ipſum etiam domnum & venerabilem virum cum omnibus monachis ſuis, & res ad ſe pertinentes in noſtro mundeburde vel tuitione recepiſſe & tenere cognoſcat. Quapropter per præſentem præceptum jubemus ut neque vos neque ſucceſſores veſtri, nec aliquis de fidelibus noſtris in cauſas aut in rebus ipſius ſancti viri ingredere non præſumatis, aut aliquid de rebus aut de terminis minuare cogitetis, aut in aliquo moleſti eſſe velitis: ſed liceat eis per hanc auctoritatem à nobis firmatam ſub immunitatis noſtræ tuitione vel mundeburde quietos reſidere, & tam ipſi quam ſucceſſores illorum, pro ſtabilitate regni noſtri, Domini miſericordiam delectet implorare. Et ut hæc auctoritas firmiorem obtineat vigorem, manu propria confirmavimus, & de anulo noſtro ſubterſigillare juſſimus. Actum Madoallo fiſco dominico. Data XIII. calendæ februarii anno (a) IV. regni noſtri. In Domino feliciter. Amen. [a]

(a) Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. I. ſuſpicatur in apographo hujus præcepti mendum irrepſiſſe, tum quia Childebertus quarto regni ſui anno minorennis erat, needum cum Ultrogotha regina, quæ prædictæ donationi favit, conjugatus; tum quia Cenomani nondum ipſi; ſed fratri Clodomiro parebant, qui non ante decimum tertium

Digitized by Google

A

PRÆCEPTUM CHILDEBERTI regis I. Daumero abbati Aniſolenſi conceſſum.

Aniſolenſe monaſterium ſub ſua protectione ſuſcipit.

Anno 536. *Ex cartario Aniſolenſ.*

CH.... rex Francorum vir inluſter. Si petitionibus ſervorum Dei, pro quod eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, regiam conſuetudinem exercemus, & nobis ad laudem vel ſtabilitatem regni noſtri in Dei nomen pertinere confidimus. Ideo venerabilis vir DAUMERUS (*a*) abba de monaſterio Aniſola, quod eſt in pago Cenomannico, & ubi ipſe abba una cum turba monachorum ſub ſancto ordine converſare videtur, miſſa petitione, clementiæ regni noſtri expetiit, ut eum & ipſum monaſterium una cum omnibus rebus vel hominibus ſuis (*b*) Gaſindis, amicis, (*c*) ſuſceptis, vel qui per ipſum monaſterium ſperare videntur, vel unde legitimo redebet (*d*) mitio vel ſermone tuitionis noſtræ vel mundeburde recipere deberemus; quod & nos gratanti animo illi præſtitiſſe cognoſcite. Quapropter per præſentem jubemus præceptum, ut neque vos, neque juniores veſtri, aut ſucceſſores, miſſi de palatio noſtro diſcurrentes, ipſi DAUMERO abbate vel monachis ipſius, vel qui per ipſum monaſterium ſperare videntur, nec condemnare, nec inquietare, nec inferendas ſumere, nec de res eorum aliquid minuere penitus non præſumatis. Sed liceat ipſo abbate DAUMERO & ſucceſſores ejus atque congregatione eorum, quod ad præſens rationabiliter videntur habere, aut adhuc a Deo timentibus hominibus ibi fuerit additum vel augmentatum, ſub omni emunitate vel tuitionis noſtræ ſermone valeant tenere atque poſſidere, quatenus melius eis delectet pro ſtabilitate regni noſtri miſericordiam potius deprecare. Et ut hæc auctoritas firmiorem in Dei nomine vigorem obtineat, manu propria confirmavimus, & de ſigillo noſtro ſubterſigillare decrevimus. Actum Compendio palatio anno XII. regni noſtri. Data quarto calendas maii.

PRÆCEPTUM CHILPERICI Chlotharii regis filii, Gallo abbati Aniſolenſi conceſſum.

Sub ſua tuitione Aniſolenſe monaſterium ſuſcipit.

Anno 570. *Ex cartario Aniſolenſi.*

CHILPERICUS rex Francorum vir inluſter. Si petitionibus ſervorum vel ancillarum Dei, pro quod eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, vel effectui in Dei nomen mancipamus, regiam conſuetudinem exercemus, & nobis ad laudem vel ſtabilitatem regni noſtri in Dei nomen pertinere confidimus. Ideo venerabilis vir (*e*) GALLUS abbas de monaſterio Aniſola, quod eſt in pago Cenomannico, ubi S. Carilephus in corpore requieſcit, vel ubi ipſe abba una cum turba monachorum ſub ſancto ordine converſare videtur, miſſa petitione clementiæ regni noſtri expetiit, ut eum & ipſum monaſterium una cum omnibus rebus & hominibus ſuis, Gaſindis, amicis, ſuſceptis, vel qui per ipſum monaſterium ſperare videntur, vel unde ..... tuitionis noſtræ vel mundeburdo noſtro recipere deberemus. Quapropter per has .... jubemus præcep..... ſucceſſores vel miſſi de palatio noſtro diſcurrentes...... GALLUM abbatem.... monaſterii ſui, amicis, ſuſceptis, vel qui per eumdem ſperare videntur, vel unde legitimo debet mitio inquietare, nec inferendas ſumere, nec de res eorum in lege minuere audeat; ſed liceat eis ſub ſermone noſtræ tuitionis, vel ſub emunitate noſtra quietos vivere ac reſidere: & ſi aliquas cauſas adverſum ipſum monaſterium ortas fuerint aut ſurrexerint .... à vobis aut junioribus veſtris abſque eorum iniquo diſpendio terminatas non fuerint, uſque in præſentia noſtra omnimodis ſerventur, & ibidem finitivam ſententiam per legem & juſtitiam debeant accipere, vel unicuique de reputatis conditionibus juſtitiam reddant, & ab alio ſimili modo veritatem percipiant. Et ut auctoritas noſtra firmior habeatur per tempora, manus..... ſubter eam roborare decrevimus.... Chilperic.... quod fecit menſi anno I. regni noſtri.

regni Childeberti annum, Chriſti quingenteſimum viceſimum quartum occiſus eſt: quare numericam notam X. caſu omiſſam eſſe exiſtimat, & pro XIV. ſcriptum fuiſſe IV. Verum quartus hic regni Childeberti annus non de illo regno, quod poſt Clodovei patris mortem Pariſiis ſortitus eſt, ſed de illa regni fratris ſui Clodomiri parte, quæ eo cadente, apud Cenomanos illi obtigit, forte intelligendus eſt: & ſic omnia quadrant.

(*a*) Daumerus ex Perticenſi S. Aviti monaſterio, S. Carilephi ſocius, in pagum Cenomanenſem acceſſit, ac ipſi in Aniſolenſis congregationis regimine abbas ſucceſſit.

(*b*) Gaſindi dicebantur, qui ex alicujus domo ſeu familia erant, ſive honoratiores famuli.

(*c*) Suſcepti ſunt clientes ſub advocati defenſione conſtituti.

(*d*) Mitius eſt miſſus ſeu legatus.

(*e*) Gallus in vita S. Carilephi ſervus ejuſdem Sancti appellatur. In actis autem epiſcoporum Cenomanenſium Analectorum tom. 3. extat precaria Gallo abbati à S. Domnolo epiſcopo facta Chilperici regis anno quinto.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM THEODERICI regis Siviardo abbati Aniſolenſi conceſſum.

Monaſterium Aniſolenſe ſub ſua accipit protectione.

Circa 673. *Ex cartario Aniſolenſi.*

THEODERICUS rex Francorum. Si petitionibus ſervorum vel ancillarum Dei, per quod eorum quietem ac juvamen pertinet, libenter obaudimus, ut effectui in Dei nomine mancipamus, regiam conſuetudinem exercemus, & nobis ad mercedem pertinere confidimus. Ideoque venerabilis vir (a) SIVIARDUS abba de monaſterio Aniſola, quod eſt in pago Cenomannico, ubi S. Carilephus corpore requieſcit, vel ubi ipſe abba una cum ſancta congregatione degit, ſupplex clementiæ regni noſtri expetiit, ut eum ad ipſum monaſterium una cum fratribus vel hominibus ſuis, Gaſindis, amicis, ſuſceptis, vel qui per ipſum monaſterium ſperare videntur, vel unde legitimo redebet mitio vel ſermone tuitionis noſtræ, vel mundeburdo noſtro recipere deberemus, & ſub ipſo inluſtri viro cauſas ipſius monaſterii vel abbatis debeat habere receptas. Cui nos gratanti animo [aſſenſum] præſtitiſſe cognoſcite. Quapropter per præceptum præſens decrevimus ac jubemus, ut neque vos, neque juniores veſtri, neque ſucceſſores, vel miſſi de palatio noſtro diſcurrentes, vel quiſlibet ipſo domno SIVIARDO abbate vel homines ipſius monaſterii, amicis, Gaſindis, ſuſceptis, vel qui per ipſum monaſterium ſperare videntur, condemnare, vel inquietare, vel inferendas ſumere, nec de res eorum in lege eorum minuere non præſumant, ut liceat eis ſub ſermone tuitionis noſtræ vel ſub emunitatis noſtræ quietos vivere ac reſidere. Et ſi aliquas cauſas adverſum ipſum monaſterium aut mitio ipſius abbatis ortas fuerint aut ſurrexerint, quas à vobis aut à junioribus veſtris abſque eorum iniquo diſpendio terminatas non fuerint, manu eorum .... veſtra quouſque in præſentiam noſtram omnimodis ſervetur, & ibidem finitivam ſententiam per legem & juſtitiam debeant accipere, & unicuique de reputatis conditionibus juſtitiam reddant, & ab alio ſimili modo veritatem percipiant. Et ut hæc auctoritas noſtra firmior habeatur, per tempora etiam melius conſervetur, manu noſtra ſubterſignaculis decrevimus roborare. Signum THEODERICI.

A Datum .... fecit menſ. Jun. dies XI. anno regni noſtri ....

PRÆCEPTUM CHLODOVEI regis junioris Ibboleno abbati Aniſolenſi conceſſum.

Immunitates & privilegia monaſterii Aniſolenſis confirmat.

Anno 691. *Ex cartario Aniſolenſi.*

CHLODOVEUS rex Francorum vir inluſter omnibus agentibus præſentibus & B futuris. Si petitionibus ſacerdotum, in quo pro opportunitatibus eccleſiarum vel monaſteriis noſtris patefecerint auribus, libenter audimus, regiam conſuetudinem exercemus, & nobis ad mercedem vel ſtabilitatem regni noſtri pertinere confidimus. Ideoque venerabilis IBBOLENUS abba de monaſterio Aniſola, quæ eſt in pago Cenomannico, in honore peculiaris noſtri patroniſque pii Carilephi confeſſoris conſtructus, per miſſos clementiæ regni noſtri detulit in notitiam, eo quod conſobrinus C noſter GUNTRAMNUS quondam rex ad ipſum monaſterium ſub omni immunitate per ſuam auctoritatem conceſſiſſet, & hoc poſtea avi noſtri CHLOTARIUS & DAGOBERTUS, ſeu & CHLODOVEUS, nec non item CHLOTARIUS quondam reges, vel domnus & genitor noſter THEODERICUS quondam rex, per eorum auctoritates ipſorum manus roboratas ipſi monaſterio hoc confirmaſſent, unde & ipſas præceptiones ſe ex hoc præ manibus habere affirmant. Et hoc circa D ipſum monaſterium nullo inquietante adſerunt conſervari; ſed pro totius rei munimine poſtulat, ut hoc noſtra auctoritas in ipſo monaſterio plenius debeat obſervari: quod nos præſtitiſſe & generaliter confirmaſſe veſtra non dubitet magnitudo. Quapropter per præſentem præceptum jubemus, ut ſicut per auctoritates ſupra ſcriptorum principum leguntur, & uſque nunc fuit obſervatum, neque vos, neque juniores veſtri, neque ſucceſſores veſtri in curtis E ipſius monaſterii, neque ad cauſas audiendum, neque ad freda exigenda, nec manſiones requirendo penitus ingredere non præſumatis, niſi per hanc auctoritatem firmatam ipſe abba, ſucceſſoreſque ejus in cauſis ipſius monaſterii ibi Deo famulantes; quod ad præſens rationabiliter habere videntur, aut à Deo timentibus hominibus ibi fuerit additum vel augmentatum, ſub omni immunitate inſpectas ipſas præceptiones ſupramemoratorum principum, quas

(a) S. Siviardus S. Sigiramni & Addæ filius, atque poſt patrem ſuum quintus Aniſolenſis abbas, vitæ S. Carilephi ſcriptor, Sanctorum Cenomanenſium catalogo adſcriptus, officium habet IX. lectionum in diœceſi Cenomanenſi: cujus obitum anno VIII. Theodorici Calenſis contigiſſe aſſerunt Corvaiſarius & Bondonetus: Theodorici, inquam, Calenſis, non Theoderici primi: quorum ſuffragiis adſtipulari videtur Mabillonius in Elogio hiſtorico ejuſdem S. Siviardi. Verum cum S. Siviardus quintus Aniſolenſis abbas dicatur in fronte vitæ S. Carilephi ab eo ſcriptæ, neceſſario ipſius ætas ad tempora Theoderici I. referenda eſt. Et certe id evincunt Diplomata Chlodovei III. & Childeberti II. filiorum ejus, in quibus fit mentio hujus privilegii à genitore ſuo Theoderico I. Siviardo abbati conceſſi.

Digitized by Google

ſe præ manibus habere affirmant, valeant habere, tenere, poſſidere, & ibidem ad ipſum locum ſanctum per hanc auctoritatem noſtram hoc quod eſt firmatum perenniter proficiat ad augmentum, ut potius delectet eis melius pro ſtabilitate regni noſtri Domini miſericordiam exorare. Et ut hæc petitio noſtra firmiorem obtineat vigorem, manus noſtræ ſignaculis ſubter decrevimus adfirmare. CHLODOVEUS rex. † Data kal. Septemb. anno II. regni noſtri Compendio. (a) [a]

S. IRMINÆ ABBATISSÆ teſtamentum. (b) [b]

Donat monaſterio Epternacenſi quidquid ſibi ex paterna vel materna ſucceſſione contingebat.

Anno 698. Ex cartario Epternacenſi.

ANNO quarto regni domni noſtri Childeberti regis, ſub die kal. decembris. In nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti. [c] Ego IRMINA (c) in Chriſti nomine Deo ſacrata ac ſi indigna gratiâ Domini abbatiſſa. Sane quidem Deo propitio mente ſanoque conſilio teſtamentum meum fieri rogavi, idque fratri in Chriſto meo Huncioni preſbytero ſcribendum commiſi. Idcirco dono à die præſenti pro remedio animæ meæ vel pro mercedis meæ augmento in æterna beatitudine vel retributione ad baſilicam, quæ eſt in nomine ſanctæ Trinitatis, vel in honore ſanctæ MARIÆ genitricis Domini noſtri JESU CHRISTI, vel beatorum apoſtolorum Petri & Pauli ſeu ceterorum ſanctorum, quæ eſt in villa noſtra Epternaco constructa, ſita ſuper fluvium Sura, ubi domnus & pater noſter in Chriſto WILLIBRORDUS epiſcopus rector & gubernator eſſe videtur, donatumque eſſe volo, hoc eſt in ipſa villa Epternacon, quantumcumque ibidem ex ſucceſſione paterna vel materna mihi obvenit ad integrum, tam domibus quam ædificiis, caſis, manſis, mancipiis, vineis, campis, pratis, ſylvis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, cum appenditiis vel omnibus adjacentiis ſuis Baidelingo, Mathulfingo, vel portione mea in Oxinvillare, omnia iſta cum adjacentiis eorum, unà cum paſtoribus, vaccariis, porcariis, brevicariis cum gregibus eorum, vel omni peculio promiſcuo, ad ſæpefata loca ſanctorum vel ad monaſteriolum ibidem

A conſtructum in Dei nomine volo eſſe donatum, exceptis hominibus illis quos per epiſtolas noſtras ingenuos relaxavi, quorum vocabula ſunt, Garario, Cumboaldo, Achilde Theodfrido filio, Aldfrido, Chlodoare, Raocare, Warvinlinde, Bacelinde, Graucelebata, Gundulfo, iſti toti denominati annis ſingulis unuſquiſque eorum in luminaribus unam libram ceræ ad ſupradicta loca ſanctorum in ipſa villa Epternaco conſtructa ad Nativitatem Domini reddere & diſſolvere ſtudeant. Similiter dono ad jam dicta loca ſanctorum vineæ pedeturam (d) [d]
B unam in monte Viennenſi cum vinitore nomine Alithfrido cum omni peculiari ſuo. Iſta omnia, ut ſuperius intimavi, ad memorata loca ſanctorum à die præſenti per præſentem paginam teſtamenti noſtri tradimus atque transfundimus perpetualiter in Dei nomine poſſidendum. Hæc ſunt qua huic teſtamento meo annectere volui; ſi quæ lituræ vel caranaturæ adjectionis factæ ſunt, ego feci fierique juſſi, dum mihi mea ſæpius recenſetur voluntas. Nam ſi quis contra hoc meum teſtamentum venire tentaverit, aut aliquid irrumpere voluerit, ſit ana-
C thema, maranatha, indiſſolubili vinculo in æternum damnatus, & ſit lepra percuſſus Naaman Syri, & inſuper inferat fiſco auri libram unam, argenti pondo duo, & nihilominus præſens teſtamentum firma ſtabilitate permaneat. Actum Treberi die & regno ſupraſcripto. Ego Huncio in Chriſti nomine preſbyter, rogante & jubente domina mea IRMINA abbatiſſa, hoc teſtamentum perſcripſi, & ipſa ſubter manu propria unà cum teſtibus firmavit. Ego IRMINA hoc teſtamentum meum relegi. BASINUS (e) [e] epiſcopus. Ego LEOTWINUS epiſcopus. Ego Theodfridus, Gundebertus, Bertwinus,
D Adelbertus, Traſibrictus, Garibertus, Gazobertus, Audobertus, Waltharius.

CHARTA IRMINÆ ABBATISSÆ pro monaſterio Epternacenſi.

Concedit S. Willibrordo epiſcopo villam Montem ſitam in pago Tulpiaco.

Anno 699. Ex cartario Epternacenſi.

DOMINO ſancto & in Chriſto patri WILLIBRORDO epiſcopo IRMINA abbatiſſa donatrix. Quicquid unuſquiſque homo de rebus ſuis propriis ad loca ſanctorum aut ſervorum Dei ſpontanea voluntate

(a) Extat in eodem Aniſolenſi cartario aliud Childeberti II. præceptum iiſdem verbis expreſſum, in quo confirmat privilegia, quæ Guntramnus rex conſobrinus, avique ipſius Chlotarius, Dagobertus, Chlodoveus, item Chlotarius & *germanus*, inquit, *noſter item Chlodoveus quondam reges, vel domnus & genitor noſter Theodericus rex conceſſerant.*

(b) Brovverus in Annalibus Trevirenſibus hanc cartam ex parte edidit, ſed ſuo more deflexis pro libitu in puriorem latinitatem verbis: quapropter pura & integra neceſſario fuit recudenda. Porro in cartario Epternacenſi extat & aliud ejuſdem S. Irminæ teſtamentum, quod Miræus inter Diplomata Belgica edidit pag. 246.

(c) Irminam Dagoberti ſecundi Auſtraſiorum regis filiam facit Theofridus abbas Epternacenſis, qui vitam ipſius ſæculo XI. ſcriptis commendavit. Abbatiſſa porro Horreentis monaſterii apud Treviros fuit, quod hodie ipſius nomen retinet, eſtque nobilium virginum Benedictinarum.

(d) Pedetura eſt area certo pedum dimenſu comprehenſa, quam poſteri dixerunt Picturas & Pitteras corruptiſſime, ut habet liber cenſuum Prumiæ cum gloſſario Cæſarii abbatis.

(e) Baſinus ex abbate S. Maximini factus eſt archiepiſcopus Trevirenſis, qui poſtea abdicata pontificali dignitate, ad S. Maximinum denuo ſeceſſit, ſucceſſorem in epiſcopatu ſortitus Leotvvinum ex ſorore nepotem hîc ſubſcriptum.

Digitized by Google

aliquid condonaverit, hoc ſibi credit mercedis præmium recipere in futuro. Idcirco dono ad monaſterium veſtrum, in villa Epternaco conſtructa, ſuper fluvio Sura, quod ego a novo de fundo proprio ædificavi, vel ad illa loca SS. Petri & Pauli apoſtolorum ceterorumque ſanctorum conſtructa, donatumque eſſe volo a die præſenti, hoc eſt quantumcumque in miniſteria ipſorum ſanctorum condonavi, vel in qualibet præſidia dedi tam auro, quam argento, gemmis, veſtimentis, altarium velis, cortinis, utenſilia tam ærea quam ferrea, ſeu & ligna operis quantumcumque in ipſa loca ſanctorum, vel in prædicto monaſterio ponere juſſi, aut in antea Chriſto præſule addere potuero, volo ut hac ex noſtra munificentia in Dei nomine proficiat perpetualiter in augmentis. Similiter dono vobis à die præſenti ad ipſum monaſterium veſtrum Epternacenſe villam, cujus vocabulum eſt MONTIS, ſitam in pago Tulpiacenſi, quam de [a] dulciſſima conſobrina mea (a) ERMINITRUDE filia PANTINI dato pretio comparavi, hoc eſt tam domibus, quam ædificiis, manſis, caſis, mancipiis, campis, ſylvis, pratis, paſcuis, adjacentiis, aquis, aquarumque decurſibus, omnia ex omnibus ad integrum, vel quantumcumque in memorata villa Montis tempore præſenti poſſidere videor, ſeu & peculii promiſcuo u- [b] triuſque generis nationum (b) vobis, vel ad ſæpefatum monaſterium veſtrum Epternacenſe à die præſenti, ut ſuperius dixi, de poteſtate mea in jure & dominatione veſtra veſtrique monaſterii per præſentem paginam donationis meæ manu mea firmatam trado atque transfundo, perpetualiter in Dei nomine poſſidendum, ea ratione, ut quicquid ex hoc tam vos, quam fratres ipſius monaſterii elegatis, faciendi, habendi, tenendi, commutandi liberam & firmiſſimam in omnibus habeatis poteſtatem, & nullius ex hoc calumniam habere pertimeſcatis. Nam ſi quis contra hanc cartam donationis, quam ego ſpontanea voluntate fieri decrevi, tentare conaverit, imprimitus iram Dei omnipotentis incurrat, & inferat fiſco auri libras tres, argenti pondo VIII. & hoc quod repetit nullatenus valeat evindicare. Facta eſt hæc cartula donationis ſub die kal. julias anno V. regni domni noſtri Childeberti regis. Ego Huncio in Dei nomine presbyter, rogante & jubente IRMINA abbatiſſa, hanc cartulam donationis perſcripſi, & ipſa ſubter manu propria una cum teſtibus firmavit. Ego IRMINA hoc teſtamentum à me factum relegi. BASINUS epiſcopus. LEODOWINUS epiſcopus. Waltharius diaconus, Bertuinus diaconus, Tarobertus diaconus, Ethberictus presbyter, Garberictus, Transberictus, Boſa, Aodebertus.

CHARTA IRMINÆ ABBATISSÆ pro monaſterio Epternacenſi.

Concedit S. Vuillibrordo epiſcopo quicquid poſſidebat in villa Stancheim.

Anno 704. Ex cartario Epternacenſi.

DOmino ſancto & in Chriſto apoſtolico patri WILLIBRORDO epiſcopo IRMINA in Chriſto Deo ſacrata abbatiſſa donatrix. Quicquid unuſquiſque homo de rebus ſuis ad loca ſanctorum & ſervorum Dei ſpontanea voluntate condonaverit, hoc ſibi apud Deum mercedis præmium credit recipere in futuro. Idcirco ego IRMINA dono vobis ad monaſterium veſtrum Epternaco, quod nos a novo conſtruximus, ſitum ſuper fluvio Sura, in honore ſanctæ Trinitate, vel ſanctorum, donatumque in perpetuum eſſe volo ad poſſidendum, hoc eſt quantumcumque à die præſenti in villa *Stancheim*, ſita ſuper fluvio Sura, mea poſſeſſio vel donatio eſt, tam domibus, quam ædificiis, manſis, mancipiis, vineis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus, ſub ea conditione, ut quicquid a die præſenti vos vel pars monaſterii exinde facere voluerit, liberam & firmiſſimam in omnibus habeatis poteſtatem faciendi, & nullius repetitionem ex hoc habere vereamini. Si quis vero, quod fieri non credimus, tam ego quam aliquis de heredibus aut coheredibus meis, vel quælibet oppoſita perſona contra hanc noſtræ donationis cartulam venire conatus fuerit, aut eam irrumpere voluerit, primitus iram Dei omnipotentis incurrat, & inſuper inferat fiſco auri libram unam, argenti pondo duo, nec ſic quod repetit ullatenus poſſit evindicare, manente nihilominus firmitate. Actum Treberi VIII. idus maias, anno X. Childeberti regis. Ego Huncio in Chriſti nomine presbyter, rogante domna IRMINA abbatiſſa, hanc cartulam donationis perſcripſi, & ipſa ſubter manu propria cum teſtibus firmavit. Ego IRMINA relegi & ſubſcripſi. BASINUS epiſcopus, Radobertus, Dagoinus, Leodoinus presbyter, Gaucebertus, Garibertus, Magnobertus, Quitario, Traſebertus, Walcharius diaconus. Bobo.

(a) Suſpicor Ermintrudem hanc Irminæ conſobrinam, eſſe nobiliſſimam illam atque illuſtrem matronam Ermintrudem, cujus teſtamentum in carta Ægyptiaca conſcriptum ex archivio Dionyſiano edidit Mabillonius ad calcem Liturgiæ Gallicanæ. Certe conveniunt nomen, ætas, atque generis nobilitas, de qua vide eumdem Mabillonium in Annalibus Benedictinis ad annum 700.

(b) Gallicæ nimirum & Teutonicæ.

Digitized by Google

CARTA HEDENI DUCIS
Pro S. Willibrordo epiſcopo.

Varias & inſignes ei facit donationes.

Anno 704. Ex cartario Epternacenſi.

IN Chriſti nomine. Dum in præſenti vita quiſque converſari videtur, & hanc caducam vitam morte finiendam vigilanti mente perſpexerit, cogitare debet, quatenus animæ ſuæ in futuro apud Deum mercedem & refrigerium, dum ipſe vivit, conquirat. Idcirco ego HEDENUS vir illuſter, una cum conjuge mea clariſſima THEODRADA, aliquid de rebus noſtris pro amore Chriſti, & remiſſione peccatorum noſtrorum, & mercede futura, Deo & domno patri noſtro in Chriſto WILLIBRORDO epiſcopo dare diſpoſuimus, quod & ita fecimus: id eſt curtem noſtram in loco nuncupante Arneſtali, ſuper fluvio Huitteio, cum omni integritate ſua, id eſt caſis, curtidis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, mobili & immobili, mancipiis, & jumentis, vaccariis, paſtoribus, porcariis, & quicquid ad ipſam pertinere videtur, a die præſenti totum ad integrum in tuam poteſtatem, domine pater venerande, trado atque transfundo, ut habeas, teneas & poſſideas, & cui volueris in Dei nomine dimittas. Et in caſtello *Mulenberge* donamus tibi tres caſatas cum mancipiis, unà cum omni peculiari eorum, & centum diurnales, id eſt, jugera de terra aratoria, propter aquam & ligna trahenda. Et in curte noſtra alia nuncupante *Monhore* donamus tibi VII. hobas, & VII. caſatas, & CCCC. diurnales de terra, & tertiam partem de ſilva ad eamdem curtem pertinentem, & prata ad L. carradas ſecandas, & porcarios duos cum L. porcis, & vaccarios duos cum XII. vaccis. Has caſatas ibidem manentes cum omni peculio vel laboratu eorum, quod habent vel habere noſcuntur, totum tibi ad integrum trado. Has res omnes ſuperius intimatas tibi domno & patri in Chriſto noſtro damus, donatumque eſſe perennis temporibus volumus, ut habeas tuiſque habendum derelinquas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam & firmiſſimam in omnibus habeas poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, nos ipſi, quod abſit, aut aliquis de heredibus aut proheredibus noſtris contra hanc donationis noſtræ cartulam venire tentaverit, & eam infringere voluerit, & tibi de iſtis jam rebus aliquid quaſi hereditario jure auferre conaverit, primitus iram omnipotentis Dei incurrat, & ſanctorum angelorum, & a liminibus eccleſiæ Dei vel communione ſanctorum extraneus efficiatur, & lepram Giezi, vel percuſſionem Ananiæ & Saphiræ conſequatur, partemque habeat cum Juda Schariothe, qui Dominum tradidit, & inſuper inferat tibi una cum cogente fiſco auri libras V. argenti pondo XV. & nec ſic quidem quod repetit evendicare valeat, ſed fruſtrata ejus vanitate, hæc carta perennis temporibus firma & immobilis permaneat aſtipulatione ſubnixa. Actum publice in caſtello *Virteburh* ſub die kalendas maias, anno X. regni domni CHILDEBERTI glorioſi regis. Ego Laurentius indignus preſbyter, jubente domino HEDENO duce viro illuſtri, hanc donationis cartulam ſcripſi & in Dei nomine ſubſcripſi. Ego HEDENUS hanc donationis cartam a me factam & ante me lectam propria manu firmavi & ſubſcripſi cum THEODRADA. Ego THURINGUS filius Hedeni donationem patris mei firmavi †. Rocchus, Doda.

CARTA AENGILBALDI VIRI
illuſtris pro S. Willibrordo epiſcopo.

Inſignem ei facit donationem.

Anno 704. Ex cartario Epternacenſi.

DOmino vere ſancto & apoſtolico patri Willibrordo epiſcopo AENGILBALDUS filius Hildiboldi quondam donator, ſalutem in Domino. Dum quiſque in præſenti ſæculo converſare videtur, cogitare neceſſe eſt, qualiter animam ſuam de peccato & pœna æterna liberare debeat. Idcirco ego AENGILBALDUS pro ſalute animæ meæ vel requie ſempiterna, trado tibi WILLIBRORDO epiſcopo terram in loco vel villa nuncupata Waderlo ſuper fluvium Dutmala, cum omnibus qui ibidem hereditario jure vel laboratu legitime poſſidere viſus ſum, totum a die præſenti tibi trado, atque in tuam poteſtatem transfundo: id eſt tam terras aratorias, cum campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus, & ſilvam ad eumdem locum pertinentem, & VIII. caſatas cum hominibus & mancipiis, & cum omni peculio ſuo. Hæc omnia a die præſenti tibi dono, donatumque perennis temporibus eſſe volo, ut habeas, teneas atque poſſideas, tuiſque ad habendum derelinquas, & quicquid exinde facere volueris, liberam atque firmiſſimam in omnibus habeas poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, heredum vel proheredum meorum, vel quælibet oppoſita perſona, contra hanc donationis cartulam venire tentaverit, & eam infringere conaverit, primitus iram Dei omnipotentis incurrat, & ſanctorum angelorum, & à liminibus eccleſiæ alienetur, partemque habeat cum Juda, & ultionem Ananiæ & Zaphiræ, vel lepra Giezi percutiatur, & inferat fiſci juribus auri libram unam, argenti pondo X. nec ſic quod repetit evindicare valeat,

Digitized by Google

ſed firma & immobilis hæc donatio perennis temporibus permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum publice in loco Bittinum coram teſtibus, anno x. regni domni noſtri CHILDEBERTI glorioſiſſimi regis, ſub die calendas octobris. Ego AENGILBALDUS hanc cartulam relegi & confirmavi. Onſbaldus, Eburumes, Edilhardes, Robertes, Tolebaldes, Etrele, Eutlinde, Bertlinde ſubſcripſerunt. Ego Elduïnus presbyter, rogante AENGILBALDO viro illuſtri, ſcripſi & ſubſcripſi, ſignumque crucis adfixi †.

CARTA PIPPINI ET PLECTRUDIS ejus uxoris pro Epternacenſi monaſterio.

Confirmat Epternacenſis monaſterii fundationem, conceditque ut defuncto Vvillibrordo, fratres liberam habeant eligendi abbatis poteſtatem.

Anno 706. *Ex cartario Epternacenſ.*

SEmper humana fragilitas caſus inevitabiles debet perpendere, ut quandoquidem repentina ſupervenerit tranſpoſitio, non habeat in nobis quod puniat, ſed inveniat quod coronet, juxta mandatum Domini, *Date & dabitur vobis.* Et illud: *Facite eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Idcirco ego in Dei nomine inluſter vir PIPPINUS filius ANSGISILI quondam, nec non & illuſtris matrona mea PLECTRUDIS filia (a) HUGOBERTI quondam, cogitantes caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata noſtra poſſemus abluere, & Deo donante ad æterna gaudia pertingere, concedimus domno patri noſtro viro apoſtolico WILLIBRORDO epiſcopo de monaſterio Epternaco, ſito in pago Bedenſe, ſuper fluvio Sura, quod ipſe donante Deo ædificavit in rebus proprietatis noſtræ, & unde ipſe beatus WILLIBRORDUS teſtamentum confirmavit, ut ſub noſtra defenſione haberemus ac heredum noſtrorum: unde placuit nobis, ut apoſtolico patri noſtro WILLIBRORDO ipſum monaſterium confirmaremus: quod ita & fecimus, eo modo, ut ibidem fratres peregrinos vel alios Deum timentes congregent, ut ibidem ſecundùm ordinem ſanctum degere & converſari debeant. Et illud ibidem nobis placuit inſerendum, ut cùm ipſe beatus WILLIBRORDUS de hac luce migraverit, ipſi fratres quem ex ſemetipſis elegerint, ſibi conſtituant abbatem, ea ratione, ut heredibus noſtris in omnibus fidelis appareat, & ibidem ſecundùm ordinem ſanctum degat, & ſub noſtro mundiburdio vel defenſione perſiſtant. Et ſi quis Deum timens tam de parte noſtra, quam & de reliquis hominibus, de ſuis rebus ad ipſum monaſterium condonare & confirmare deliberaverint, vel quicquid ibidem, Deo inſpirante, de collatis bonis obvenerit, Deo propitio, eis proficiat in augmentis. Si quis vero, quod minime credimus eſſe futurum, ſi quis fuerit ullus de heredibus aut propinquis noſtris, ſeu quælibet extranea aut oppoſita perſona, quæ contra hanc noſtram confirmationem, quam nos pro divino intuitu vel animæ noſtræ remedio fieri, aut firmare rogavimus, venire voluerit aut infringere, & iſta carta ei oſtenſa fuerit ad relegendum, & ſe ex hoc compeſcere noluerit, imprimitus iræ Dei omnipotentis incurrat offenſam, & à liminibus ſanctorum efficiatur extraneus, & inferat partibus ejuſdem loci & fratribus tunc tempore ibidem ſervientibus, aut cui litem intulerit, tantum, & aliud tantum quantum res ipſæ eo tempore emeliorare valuerint, & inſuper inferat cum ſocio fiſco auri libras x. argenti pondo xx. coactus exſolvat, & quod repetit evindicare non valeat, ſed præſens confirmatio ad inſtar teſtamenti conſtipulatio adnixa omni tempore firma ſtabilitate capiat firmitatem. Actum Gamundias publice ſub die III. idus maias anno XII. regni domni noſtri CHILDEBERTI glorioſi regis. PIPPINUS & PLECTRUDIS. DRODA, CHUGOBERTUS, GERBALDUS, BERNARIUS, CONSTANTINUS, JOSEPHUS epiſcopi. Winitharius, Agione, Remedius. Ramingus juſſus à Pippino & Plectrude ſcripſi, & Hardoino.

(a) Notandus hic in primis locus de Plectrudis Pippini Heriſtalii uxoris patre, cujus nomen hactenus ignoraverunt auctores.

CARTA AENGELBERTI pro monaſterio Epternacenſi.

Concedit S. Vvillibrordo quicquid poſſidebat apud Alſheim.

Anno 709. *Ex cartario Epternacenſ.*

IN Chriſti nomine domno ſanctiſſimo & dilectiſſimo patri W. epiſcopo AENGELBERTUS filius Gaoberto quondam donator. Dum leges & jura ſinunt, & convenientia Francorum eſt, ut de facultatibus ſuis quiſque quod facere voluerit liberam habeat poteſtatem, & neceſſe eſt, ut quiſque pro incerto hujus vitæ exitu de rebus ſuis aliquid ad Dei partem committat, ut per hoc indulgentiam facinorum ſuorum percipiat. Idcirco ego AENGELBERTUS pro remedio animæ meæ ſeu retributione æterna, aliquid tibi, domine pater & pontifex W. de rebus meis donare decrevi: quod & ita feci: hoc eſt in pago Texandriæ in loco nuncupante *Alſheim*, quod mihi ex paterno jure legitime provenit: hoc eſt caſatas XI. cum ſala & curticle meo, quem ad præſens habere viſus ſum, cum mancipiis, & omni peculio eorum. Hæc omnia tibi a die præſenti trado atque transfundo cum omni integritate vel adjacentiis eorum, hoc eſt caſis, curticlis, ſilvis, terris, pratis, paſcuis, & aratoria

Digitized by Google

aratoria terra, aquis, aquarumque decurſibus, mobili & immobili, egreſſu vel ingreſſu, & watriſchafo. Hæc omnia tibi do, donatumque eſſe perhennis temporibus volo: Hoc habeas, teneas, poſſideas, tuiſque ad poſſidendum relinquas, & quicquid exinde facere volueris, liberam & firmiſſimam in omnibus habeas poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ego ipſe, *& cetera ſicut in ſuperioribus cartis continetur uſque*, inferat tibi una cum cogente fiſco auri libras v. argenti pondo x. & nec ſic quod repetit evendicare valeat, ſed firma & immobilis hæc noſtra donatio permaneat, adſtipulatione ſubnixa. Actum publice Tilliburgis, XII. calendas Junias, anno XV. CHILDEBERTI glorioſiſſimi regis. Et do tibi in pago Teſteventi ſuper Moſam, loco Birni, caſatam unam cum omni peculio. Ego Virgilius preſbyter ſcripſi. AENGELBERTUS, Werengatto frater ejus. Paulus preſbyter, Aldrao, Alduino, Nardgaoto, Egiſgaro, Nanduiano.

CARTA BERTILENDIS illuſtris feminæ & monialis pro S. Willibrordo.

Inſignem ei facit donationem.

Anno 710. *Ex cartario Epternacenſi.* [a]

IN Chriſti nomine. Domino ſanctiſſimo & venerabili patri W. epiſcopo BERTILENDIS filia (a) Wigibaldi conſecrata Deo donatrix. Quiſquis ad Dei partes vel ad loca D ſanctorum aliquid de rebus ſuis dare vel delegare voluerit, hoc ſolemni ſcriptura firmetur, ut præceptorum ſerie fides rata atque probata celebretur: quod & faciendum æſtimans, & conſiderans hujus vitæ incertum fragilemque ſtatum, aliquid tibi de rebus meis, domne pater pontifex, pro remedio animæ meæ, ſeu orationum tuarum immarceſcibili fructu, donandum decrevi: quod & ita feci: dans tibi in pago Texandrenſi, loco Hoccaſcaute, ſuper fluvio Dudmala, quod mihi mater mea OADRADA E hereditario jure legitime reliquit; hoc eſt caſatas v. cum ſala & curticle meo, quod ad præſens habere viſa ſum, cum mancipiis quinque, & uxoribus, & infantibus eorum. Hæc omnia tibi à die præſenti pro mercedis meæ augmento dono, ac de mea in tuam transfundo poteſtatem, cum omni peculiari eorum, hoc eſt caſis, curticlis, ſilvis, terris, pratis, paſcuis, & aratoria terra, aquis, aquarumque decurſibus, farinariis, mobili & immobili, cum ingreſſu & egreſſu, & watriſcafo, & vaſſallos VI. cum tribus puellis, & ſilvam in lo-A co Huliſlaum, & quicquid mihi ibidem legitime provenit; & in alio loco dicto Heopurdum terras & ſilvas, & quicquid ex matre mea ibi poſſidere viſa ſum, hoc tibi do, donatumque perennis temporibus volo. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, &c. *ut ſupra.* Actum publice in loco (b) Calæ IV. calendas Auguſti, anno XVI. regni domni noſtri CHILDEBERTI glorioſiſſimi regis, cum teſtibus Anſbaldo, Folebaldo, B Aengelberto, Roberto, Adleſo, Werengato, Nanduino, Wigberto. Ego Laurentius preſbyter, rogante BERTILENDE illuſtri femina atque Deo conſecrata virgine, ſcripſi & ſubſcripſi. [b]

CARTA ANSBALDI MONACHI pro S. Willibrordo epiſcopo.

Quædam ei prædia concedit.

Anno 711. *Ex cartario Epternacenſi.*

C IN Chriſti nomine. Dilectiſſimo & ſanctiſſimo patri W. pontifici ANSBALDUS monachus, filius Wigibaldi quondam, donator. Leges & jura ſinunt, & convenientia ſæcularium perſonarum eſt, ut de rebus ſuis propriis, unuſquiſque quod facere voluerit liberam habeat poteſtatem, & hoc ſolemni ſcriptura pro temporum ſerie firmetur. Quod cum ita eſt, ego ANSBALDUS perpendens in mente mea fragilitatem præſentis vitæ, cogitavi aliquid de rebus meis tibi pro remedio animæ meæ ſeu orationum tuarum lucro dare & delegare: quod & ita facio. Hoc eſt quod tibi dono in loco Haeſlaos, in pago Texandriæ ſuper fluvio Dudmala, totum ad integrum quod mihi genitor meus VVIGIBALDUS quondam hereditario jure dereliquit, vel quicquid ego ibidem juſte laborare viſus ſum, hoc eſt caſis, curticlis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, cum watriſcapo, & aratoria terra, mobili cum immobili, cum manentibus ibidem aſpicientibus, X. ſervientes Gafergarias, Hochoſinnas, cum ingreſſu & egreſſu, cum omnibus adjacentiis a die præſenti tibi ad integrum dono, donatumque perennis temporibus eſſe volo: hoc habeas, teneas, poſſideas atque defendas, tuiſque poſſidendum derelinquas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam poteſtatem habeas. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, &c. Actum publice in monaſterio Sueſtra, anno I. DAGOBERTI regis, die VIIII. calendarum novembrium. Ego Laurentius indignus preſbyter, rogante ANSBALDO Dei ſervo, ſcripſi.

(a) Vvigibaldus hic, pater Bertilendis monialis Calenſis, idem eſſe videtur cum Vvigibaldo patre Ansberti monachi, qui alias donationes paucis poſt annis fecit eidem S. Vvillibrordo.

(b) Cala celebre virginum monaſterium ordinis S. Benedicti, quarto ab urbe Pariſiis milliari diſtans, a S. Baltilde fundatum, ad quod olim ex al enis etiam regnis & provinciis confluebant nobiles virgines, ut Deo ſe conſecrarent: unde mirum videri non debet quod Bertilendis ex Germaniæ partibus eo advolaverit.

CARTA AENGELBERTI viri illuſtris pro ſancto Vvillibrordo epiſcopo.

Donat ei id quod poſſidebat in loco Ereſloch dicto.

Anno 711. *Ex cartario Epternacenſi.*

IN Chriſti nomine domno ſanctiſſimo & dilectiſſimo patri Vv. epiſcopo AENGELBERTUS filius Gaoberti quondam, donator. Dum leges & jura ſinunt, & convenientia Francorum eſt, ut de facultatibus ſuis quiſque quod facere voluerit liberam habeat poteſtatem, & neceſſe eſt, ut quiſquis pro incerto vitæ hujus exitu de rebus ſuis ad Dei partem aliquid committat, ut per hoc indulgentiam facinorum percipiat. Idcirco ego AENGELBERTUS cum conſilio & licentia fratris mei Verengaoti, pro remedio animæ ſuæ ſeu retributione æterna aliquid tibi, domne pater & pontifex, de rebus meis donandum decrevi: quod & ita feci. Hoc eſt in pago Texandriæ, in loco *Ereſloch*, quod mihi ex paterno jure legitime provenit, hoc eſt caſatas tres cum ſala & curticle meo, quod ad præſens habere viſus ſum, tria mancipia cum uxoribus & infantibus; & in loco de *Oſne* caſatam unam & mancipium cum uxore & infantibus. Hæc omnia tibi a die præſenti trado atque transfundo, cum omni peculiari & integritate & adjacentiis eorum, hoc eſt caſis, curticulis, ſilvis, terris, pratis, paſcuis, & aratoria terra, aquis, aquarumque decurſibus, mobili & immobili, egreſſu & ingreſſu, & watriſcafo: hæc omnia tibi do, donatumque eſſe perennis temporibus volo. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, &c. Actum publice loco de *Oſne* cal. martii anno II. regni domni noſtri DAGOBERTI regis glorioſiſſimi. Ego AENGELBERTUS hanc cartam a me factam relegi, & propria manu firmavi, coram teſtibus, Verengaoto fratre meo, Volcbaldo, Framundo, Æumlao, Adleſo, Nandino. Ego Doeſa presbyter, rogante illuſtri viro AENGELBERTO, hanc cartam ſcripſi & ſubſcripſi.

CARTA ANSBALDI MONACHI pro S. Vvillibrordo epiſcopo.

Aliquas ei donationes facit in pago Texandriæ.

Anno 711. *Ex cartario Epternacenſi.*

IN Chriſti nomine domno ſanctiſſimo ac beatiſſimo patri Vvillibrordo Anſbaldus ſervorum Dei famulus. Dum quiſque in præſenti ſæculo converſari videtur, cogitare debet quatenus animæ ſuæ conſolationem pro eleemoſyna ſanctorum locorum vel orationum ſubſidia hîc adquirere poſſit, dicente Domino: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et iterum: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Quapropter ego ANSBERTUS filius Vvillibaldi quondam, dono pro remedio animæ meæ, & pro retributione æternæ ſalutis ſeu orationum tuarum, tibi domno patri ac pontifici, aliquid de rebus meis propriis in pago Texandriæ, loco *Dieſne*, caſatas VI. cum ſala, curticle meo, cum VI. mancipiis & infantibus eorum. Hos tibi cum omni peculiare ſuo, cum omni integritate trado, caſis, curtilibus, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, & aratoria terra, mobili vel immobili, cum egreſſu vel ingreſſu, vel watriſcafo. Item do tibi in pago Texandriæ, loco *Levetlaus*, ſuper fluvio Dutmala, caſatas VII. cum ſala & curticle meo, cum VIII. mancipiis, & uxoribus & infantibus eorum, cum caſis, curticlis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, & aratoria terra, mobili & immobili, ingreſſu & egreſſu. Si quis vero, &c. Actum publice *Vvaderloe* cal. Junii anno II. DAGOBERTI regis. Ego Anſbaldus monachus hanc cartam a me factam relegi & propria manu ſubſcripſi.

CARTA PIPPINI PRINCIPIS pro Sueſtrenſi monaſterio.

Confirmat Sueſtrenſis monaſterii fundationem, conceditque facultatem eligendi abbatis.

Anno 714. *Ex cartario Epternacenſi.*

EGo in Dei nomine illuſter vir PIPPINUS filius Anſgiſili quondam, & illuſtris matrona mea BLITTRUDIS filia HUGOBERTI, intuitu timoris Dei, & pro animæ meæ remedio, cogitantes, ut oratorium & cellulam in honore Salvatoris & SS. Petri & Pauli, vel ceterorum apoſtolorum & reliquiis ſanctorum, manſionile (a) Sueſtra, ſitum in pago Moſariorum ſuper fluviolo Sueſtra, quod BLITTRUDIS dato pretio ab Alberico & Haderico comparavit, a novo fundamino ædificare deberemus: quod ita & fecimus, & ipſum manſionile ad ipſam cellam delegavimus. Placuit nobis, ut apoſtolico patri Vvillibrordo epiſcopo ipſam baſilicam tradidiſſemus, quod ita & fecimus, in eo modo, ut ibidem fratres peregrinos vel alios Deum timentes congregare debeat. Et illud nobis inſerendum placuit, ut cum ipſe VVILLIBRORDUS de hac luce migraverit, ipſi fratres quem inter ſe elegerint, conſtituant abbatem, in ea ratione, ut nobis vel filio noſtro GRIMOAL-

(a) Hujus monaſterii meminit Alcuinus in vita S. Vvillibrordi cap. 15. illud Mabillonius exiſtimat fuiſſe feminarum, cum in notis ad vitam S. Vvillibrordi, tum in Annalibus ad annum 698. n. 57. modo vero nobilium canonicarum collegium. Monachos forte in prima ſui origine habuit, poſtea etiam, vivente S. Vvillibrordo, ſanctimoniales. Poſtmodum tranſiit ad Prumienſes.

Digitized by Google

do & filiis ſuis, vel filiis Drogonis nepotibus noſtris in omnibus fidelis appareat, & ibidem ſecundum ordinem ſanctæ degat, & ſub noſtro mundiburdio, & ipſius Grimoaldi filiorumque ſuorum, & Drogonis nepotum noſtrorum defenſione perſiſtere debeat: Et ſi quis Deum timentium tam de parte noſtra, quam de reliquis hominibus, de rebus ſuis eis aliquid condonaverit, Deo propitio eis proficiat in augmentis. Si quis vero, quod minime futurum eſſe credimus, &c. *ut ſupra*. Actum Bagoloſo villa publice die ſecundo Martii, anno IV. regni domni noſtri Dagoberti regis. Et quia nos propter ægritudinem in ipſa carta ſcribere non potuimus, Blittrudem conjugem noſtram rogavimus & poteſtatem dedimus, ut ipſam firmare ad noſtram vicem deberet: quod ita & fecit, & qui ſubſcriberent vel ſignarent in præſenti rogavimus. Blittrudis. Blendumen abbatiſſa. Helmoinus, Remigius, Chrodoaldus, Geraldus, Adalbertus abbas, Chammingo comes, Crodegertus. Ego Adricharius, juſſu domni mei Pippini & Plectrudæ, hanc donationem ſcripſi & ſubſcripſi.

CARTA ARNULFI DUCIS
pro monaſterio Epternacenſi.

Concedit ei aliqua prædia in villa Bollane.

Anno 716. *Ex cartario Epternacenſi.*

IN nomine Domini Dei noſtri Jesu-Christi. Ego (*a*) Arnulfus dux filius Drogonis quondam ducis, pro animæ meæ remedio, & æterna retributione, dono per hanc cartulam teſtamenti ad monaſterium Efternacum, quod eſt conſtructum in honore SS. Petri & Pauli ſuper fluvio Sura, ubi W. epiſcopus præeſſe videtur, in villa Bollane, hoc eſt tam caſis, manſis, campis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mancipiis ibidem aſpicientibus, quantumcumque in villa Bollane mihi legibus obvenit, meam portionem in integrum dono atque trado, ut a præſenti die ipſam rem monachi poſſideant, & ſuis poſſidendum derelinquant. Si quis vero, quod fieri non credo, nos aut aliqui de heredibus noſtris, vel ulla oppoſita perſona contra hoc teſtamentum venire tentaverit, aut emutare voluerit, in primis a SS. Petro & Paulo excommunis fiat, & inſuper inferat fiſco auri libras duas, argenti pondus æris, & quod repetit non valeat evendicare. Et ut hoc teſtamentum apud locum ſanctum firmum & ſtabile permaneat, manu propria ſubterſcribimus, & teſtes qui ſubſcriberent vel ſignarent in præſenti rogavimus, ſtipulatione ſubnixa. Actum publice

A caſtro (*b*) Bedenſe, anno I. Chilperici regis.

CARTA HEDENI DUCIS
pro S. Vuillibrordo epiſcopo.

Concedit ei quicquid reſpicit ad Hamulum caſtellum ad conſtruendum monaſterium.

Anno 716. *Ex cartario Epternacenſi.*

EGo in Dei nomine illuſter vir Hedenus dux, dono a die præſenti pro Dei timore & mercedis mei augmento, donatumque in perpetuum eſſe volo, domno & in Chriſto patri Vuillibrordo in mero, quod reſpicit ad Hamulo caſtellum, ubi & cogito Dei miſericordia, per ipſius apoſtolici viri conſilium, monaſterium conſtruere, in parte occidentali ſuper fluvio Sala, in pago Salvenſe, tam campis, quam pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus: ipſas res quas pater meus & mater mihi dereliquerunt, cum ſervis & ancillis VIII. quantumcumque ibi habere videor, totum & ad integrum trado atque transfundo, ut quicquid inde facere voluerit, liberam in omnibus habeat poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, &c. Actum publice Hamulo caſtello, anno I. Chilperici regis, XIV. calendas Maias. Cato comes. Sigericus comes. Ego illuſter vir Hedenus dux donationem fieri volui & ſubſcripſi cum Theodrada conjuge mea. Ado nutricius Hedeni & Tiringus filius Hedeni, Adogoto, Hererico. Ego Richiſus clericus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi.

CARTA HERELAEFI
pro eccleſia ſancti Lamberti de Baclaos.

Eccleſiæ S. Lamberti de Baclaos, quam fundaverat, plura prædia donat.

Anno 721. *Ex cartario Epternacenſi.*

IN Chriſti nomine. Oportet Chriſtianos viam veritatis eligere, per quam Creatori ſuo digne mereantur ſervire, ut oblatio eleemoſynarum ad ſalutem, & devotio proveniat ad mercedem. Idcirco ego Herelaef filius Badagaro quondam, donator, aliquid de rebus meis ad loca ſanctorum pro remedio animæ meæ ſeu retributione æterna dare diſpoſui, hoc eſt ad baſilicam SS. apoſtolorum Petri & Pauli, & S. Landoberti epiſcopi & martyris, quam nuper conſtruximus in loco Baclaos, ubi nunc domnus pater & pontifex Vvillebrordus præeſſe videtur: hoc eſt quod dono in ipſa Baclaos, tres caſatos, una cum ſala & curticle meo, cum omni re adpoſita, quam ibidem legitime ex materno jure habere viſus ſum. Inſuper dono in loco Fleodrodum

(*a*) Arnulfum hunc ducem exiſtimo eſſe Arnoldum filium Drogonis ducis Campanienſis, filii Pippini Heriſtallii ex prima conjuge Plectrude.

(*b*) Caſtrum Bedenſe, *Bitburg* ſeu *Bedburg*, quatuor leucis ab urbe Treviris diſtat.

Digitized by Google

caſatum I. & in Durninum caſatum I. cum omni integritate & peculiare eorum, tam caſis quam curticlis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, rem mobilem & immobilem, cum reliqua oportunitate ibidem aſpiciente, ad ſupradictum locum dono, donatumque eſſe perennis temporibus volo. Si quis vero, &c. Actum publice loco Baclaos anno I. THEODERICI regis, die XII. menſis Decembris. Ego HERELAEF hanc donationis cartam relegi & ſubſcripſi. Vvinibadus, Sigibaldo, Eadboldus, Gutbaldus, Egilbaldus, Grimbaldus, Theodbaldus.

HÆC TRADITIO QUAM FECIT Berta aut Bertrada ad Brumia monaſterio.

Anno 721. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Deitatis ſanctæ Trinitatis. Ego BERTRADA ſeu BERTA, ſeu & filius meus CHARIBERTUS, recogitans molimina peccaminum noſtrorum, ut parva pro magnis, terrena pro cæleſtibus, caduca pro futuris, in ara ſummi Dei omnipotentis offerre mereamur, ut ab ipſis ſublevare adipiſcamur jugi miſerationum domicilii Dei. Idcirco deſiderio deſideramus circa fluvio Prumia monaſterio ædificare; quod ita & fecimus in honore S. Mariæ, & S. Petri & S. Pauli, S. Johannis & S. Martini, & ſub cœnobio vel regulari ordine ibidem debeant monachi converſare, & pro peccatis noſtris die noctuque Domini miſericordia adtentius exorare, ut a noxiis ſceleribus noſtris & filiis meis defunctis mereamur emundare. Propterea donamus ad monaſterio, qui vocatur Prumia, de foreſte noſtra de ipſo monaſterio juſo aqua deſuetus illo exarte uſque in ipſo vado in Prumia, & de ipſo vado indricto uſque in Melina flumen, deinde per Melina ſuſo aqua uſque ubi nobis obtingit legitimo uſque ad Winardo curte uſque ad illa marca qui nobis obtingit, & ad ſtipendia ipſorum ſervorum Dei donamus de villas noſtras, id ſunt de Romairo villa de noſtra portione medietate, & de Prumia medietate ſimiliter. Ad Saaingas in Moſliſi ſuper fluvio Moſella totum, de Burſis quicquid eſt de noſtra parte totum, & de Blancio quicquid nobis obtingit totum. Bertelingas noſtra parte tota donamus, donatumque in perpetuum eſſe volumus, villas ſuperius nominatas ad monaſterio Prumia, in honore peculiaris patronis noſtris S. Mariæ, Petri & Pauli, & S. Martini, ſeu ceterorum ſanctorum, quorum pignora ibidem in ipſo loco venerare noſcuntur, ubi ANGLOALDUS Chriſto auſpice præeſſe dinoſcitur. Hoc ſunt villas noſtras ſuperius nominatas cum omni integritate eorum. Hoc ſunt Seſſi cum widriſcapis, caſis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, ſilvis, mancipiis, acolabus, veſtibus, utenſilibus, vineis cultis & incultis, manſionibus, mobilibus & immobilibus, vel quicquid in ipſis villis anteceſſores noſtri ibidem tenuerunt, & nos a die præſente tenere viſi ſumus, totum & ad integrum, ſicut ſuperius dixi, ad jam dicto monaſterio pro animæ noſtræ vel filiis meis defunctis remedium, vel æterna retributione donamus atque transfundimus de jure noſtro in jure & dominatione ipſorum ſervorum Dei, ut ibidem perpetualiter proficiat eis in augmentis, & a die præſenti ipſi ſervi Dei, qui in ipſa loca ordine ſancta contemplare videntur, jam dictas villas habeant, teneant atque poſſideant, & eorum poſteris ſpiritalibus derelinquant ad poſſidendum, vel quicquid de ipſa facere voluerint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi. Si quis vero, nos, aut ullus de heredibus noſtris, aut proheredes, vel quiſlibet oppoſita perſona contra hunc teſtamentum a nos factum venire tentaverit, aut hoc immutare voluerit, quod futurum eſſe non credimus, inprimitus iram Dei omnipotentis incurrat, & S. Petro qui tenet claves regni cœlorum, & S. Paulo cum quoapoſtolis Domini, ſeu & ceterorum ſanctorum ſic marceſcat in radice, ut non floreſcat in ramis, & ſi ei rami evenerint, ad nihilum deveniant tamquam anathematus in radium ſolis, & quod repetit, nullam umquam tempore evindicare non valeat, ſed inanis & vacuus cum ipſis maledictionibus perſeveret, & adhuc pro totius firmitatem, ac ſi parva manuſcula noſtra quæ Deum obtulimus, inlæſa perſeveret, & inſuper juxta legem conditoris, quod principes ſanxerunt, inferat nobis auri libras X. argenti pondera XX. & ſic nec quoque factum noſtrum ullum tempore irrumpere valeat, ſed præſens teſtamentum a nos factum omni tempore firmius permaneat. Unde & nos ipſam cartulam donationis a die præſenti fieri rogavimus, & manus noſtras ſubter decrevimus affirmare, & viris magnificis affirmare rogavimus.

Facta cartula donationis publice in villa Prumia ſub die quod fecit menſis Junius dies viginti tres, anno primo regni domni noſtri (a) THEODERICI regis.

Signum † (b) BERTRADANÆ, quæ hanc cartolam fieri rogavit, manu ſua facto.

(a) Qui Calenſis dictus ſucceſſit Chilperico regi ſub finem anni 721.

(b) Hac ex carta patet Bertradanam, quam Prumienſes noſtri faciunt aviam Berthæ regis Pippini uxoris, eſſe proprie fundatricem Prumienſis monaſterii, ut pote quæ vidua exiſtens, in proxima arce ſua *Murlebach*, cujus adhuc rudera extant, ad Prumiam fluvium conſtruxit in prato eccleſiam ſub invocatione B. Mariæ & SS. apoſtolorum Petri & Pauli, adjunctis ædibus pro congregatione monachorum, quibus præfecit Angloaldum abbatem. Perſtat hactenus in prato prima illa eccleſia, S. Benedicti capella dicta, ſed ruinam minans, in qua multi abbates, principes & duces ſepulti ſunt, fuit-

Digitized by Google

Ego Charibertus ſubſcripſi.
Ego Bernarius ſubſcripſi.
Signum † Chrodolandæ.
Ego Theodericus ſubſcripſi.

CARTA FUNDATIONIS monaſterii ſancti Michaelis in Apuniano, haud procul a Luca civitate a Radchiſo abbate & Ansfredo ejus fratre ædificati.

Anno 718. Ex archivis eccleſiæ Lucenſis eruit Mabillonius.

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi, regnante domno noſtro Luitprandum rege feliciſſimo, regni ejus xvi. indictione xi. feliciter, Radchis venerabilis abbas preſbyter tibi doctiſſimo & in Chriſto filio Walprandus filio domni Walperti ſcilicet ducis. Manifeſtum mihi eſt & multorum clarum, quod Radchis una cum bo.me. Ansfred germanus meus monaſterio S. Michaelis in Apuniano ædificare niſi ſumus hic in loco, qui vocabulum eſt Apuniano, & qualiter ſupradictus Ansfredus germanus meus medietatem omnibus rebus ſubſtantiæ ſuæ quidem per dotis pagina, cunctu & ſimul, & ego memoratus Radchis meam partem in integro idem prædictus doctiſſimus formavi. Nunc vero recolor ego hanc dictus Radchis fragilitas ſæculi iſtius, ideo bona mente & ſpontanea voluntate, volo atque decerno, ut tu nominatus Walprandus ipſo ſancto Dei monaſterio B. Michaeli cum omnia & in omnibus quidem pertinentem ad gubernandum & regendum in tua ſit poteſtate, quatenus eccleſiæ & parentibus tuis omni tempore ipſe venerabilis monaſterio ab omni controverſia ſæculari defenſatus eſſe inveniatur, & tu dulciſſime & in Chriſto filio Walprandus, ſic ipſo ſancto monaſterio gubernare & regere deveas, ut omni tempore & in omnibus melioretur, & non in luminariis vel officio depereat, & poſt obito meo, omnia & in omnibus, ſicut dixi, ipſo ſancto monaſterio & omnes res quidem pertinente in tua defenſione & dominio valeat pertinere. Et dum ego ſupra nominatus Radchis advivere meruero, omnia res ipſa cum prædicto monaſterio guvernando & regendo in mea ſit poteſtate. Poſt obito vero meo tu quidem dictus gubernator eſſe inveniaris & familiola S. Michaelis, quæ poſt me remanſerit, tu eos regere & guvernare deveas, hic in ipſo Dei monaſterio, & non in errore vel aliqua deceptione poſt me remaneant, & deinceps ſicut in ſupradicta dotis a me Radchis & bonæ memoriæ Anſfred germano confirmatum legitur, in tua Walprandi poteſtate permaneat, & nullo tempore a nobis poſteris noſtris hæc, ſicut A ſuperius legitur, valeat moleſtare, & ſervos vel ancillas quod pro anima mea queſtare voluerit, volo ut queram haveat poteſtatem & firmando livertatem ..... per cartula, quam firmitatis meæ cartula, & in notario & in ſupradicto filio meo ſcrivendo dictavi, in qua ego ſub ſignum ſanctæ crucis firmavi & teſtibus obtuli rovorando ſubſcriptis. Actum in ſupradicto loco Apuniano.

Signum † manus Radchis venerabilis abbas & preſbyter, qui ipſo firmitatis monimen fieri rogavit.

B Ego Talerperianus eximius epiſcopus huic cartulæ donationis facta ad Radchis venerabilis preſbyter in Waltprandus ... ſicut ſuperius legitur, ad confirmandam veni.

Ego Sigiſmundus venerabilis preſbyter, rogatus ad Radchis venera. preſbytero, in hanc donationis cartola facta in Waltprando, ſicut ſuperius legitur, ad confirmandum veni.

Signum † manus Teuprandi teſtis.

Ego Alfredus presbyter teſtis.

Signum † manus Altprandi abbas propria manu mea ſubſcripſi.

C Ego Gaudentius indignus presbyter, notarius ſanctæ eccleſiæ Lucenſis civitatis, quantum ſuperius ſcripſi, complevi & dedi.

PRÆCEPTUM PIPPINI REGIS impetratum a Sigobaldo abbate Aniſolenſis cœnobii.

Facultatem tribuit eligendi abbatis, monaſteriumque ſub ſua protectione ſuſcipit.

Anno 751. Ex cartario Aniſolenſi.

DOMNIS ſanctis & apoſtolicis ac venerabilibus in Chriſto patribus omni- D bus epiſcopis & abbatibus, comitibus, domeſticis, vicariis, cintenariis, vel omnibus agentis noſtris, tam præſentis quam futuris, inluſter vir Pippinus rex Francorum bene cupiens veſter. Comperiat caritas ſeu induſtria veſtra, quia Sigobaldus abbas de monaſterio Aniſola, qui eſt in honore S. Carileſi confeſſoris conſtructus in pago Cinomannico, in condita Labrocinſe, ad nos venit, & de ſua propria poteſtate ſemetipſum & illam congregationem ſanctam, quam in regimen habet, & omnes res eorum E in manu noſtra plenius commendavit, & nos gratanti animo ipſum & congregationem ejus in noſtro mundeburdo ſuſcepimus & retinemus: & hoc petiit, quod humanum eſt, ut quando ipſe abbas de hac luce diſceſſerit, vel ſucceſſores ejus qui poſt eum honus abbatiæ recipiunt, ut alius abba in ipſa caſa ſancti Carileſi non ingrediatur, niſi quod ipſa ſancta congregatio de ſemetipſis eligunt, ipſum habeant abbatem. Propterea litteras noſtras manu noſtra firmatas eidem dedimus, per quem omnino vobis rogamus atque præcipimus, ut neque

que ad noſtra uſque tempora Prumienſium monachorum conditorium. Sed poſtea Pippinus rex, hortante Bertha uxore, proximo in loco longe ſplendidiorem extruxit baſilicam, eamque tam pinguibus dotavit reditibus, ut pro fundatore haberi meruerit.

vos, neque juniores aut ſucceſſores veſtri abbatibus ipſius loci, nec mitio poteſtatis illorum, nec hominibus qui per ipſos legibus ſperare videntur, inquietare vel condemnare, nec de rebus ſuis abſtrahere nec minuere præſumatis, niſi, ut diximus, liceat eis ſub noſtro mundeburde vel defenſione plenius quieto ordine vivere vel reſidere, & pro nobis Domini miſericordiam attentius jugiter deprecare: & ſi tales cauſæ adverſus abbates ipſius monaſterii aut hoſte fuerint, aut de homines ſuos ſurrexerint, quas in pago abſque ſuo diſpendio recte & rationabiliter definitas non fuerint, eas uſque ante nos omnimodis ſint ſuſpenſas vel reſeratas, & poſtea ante nos per legem & juſtitiam accipiant ſententiam; & ut certius credatis, manu propria ſubterfirmavimus, & de anulo noſtro ſigillavimus. Signum PIPPINI regis Francorum. CHRODINGUS juſſus recognovit. Data menſ. April. die XXV. in anno primo regnante Pippino rege. Actum ad Areſtalio palatio publico.

PRÆCEPTUM PIPPINI REGIS a Nectario abbate impetratum.

Aniſolenſe monaſterium ſub Caroli filii tuitione poſitum, ipſe ſub ſua ſuſcipit protectione.

Anno 760. Ex cartario Aniſolenſi.

PIPPINUS rex Francorum vir inluſter omnibus noſtris tam præſentibus quam futuris, juvante Domino, qui nos in ſolio regni inſtituit. Si petitionibus ſervorum vel monachorum Domini, illud quod ad eorum quietem vel juvamen pertinet, libenter obaudimus, vel effectum in Domini nomen mancipamus, regiam conſuetudinem exercemus, & nobis ad laudem vel ſtabilitatem regni noſtri in Domini nomen pertinere confidimus. Ideoque venerabilis vir NECTARIUS abba de monaſterio Aniſola, qui eſt in pago Cenomannico, ubi S. Charilephus in corpore requieſcit, vel ipſe abba cum congregatione monachorum ſub ſancto ordine converſare videtur, miſſa petitione, clementiæ regni noſtri expetiit, ut eum vel ipſum monaſterium una cum omnibus vel homines ſuos, quod præſenti tempore habere videtur, aut a Deo timentibus hominibus fuerint donati, amicis, gaſindis, ſuſceptis, vel quicquid ad ipſum monaſterium ſperare videntur, unde legitimo redebet mitio, ſub ſermone tuitionis noſtræ vel emunitatibus ipſius monaſterii, vel mundeburdo illuſtris viri CAROLI filii noſtri, qui cauſas ipſius abbatis vel monaſterii habet receptas: qui nos hoc gratanti animo præſtitiſſe, vel in omnibus recepiſſe cognoſcite ſub tuitione noſtra. Quapropter per præſentem decrevimus præceptum, ut neque vos, neque juniores ſucceſſoreſque veſtri, nec miſſi de palatio noſtro diſcurrentes, ſicut

A in anteriore præcepto noſtro in omnibus continet, ut inſpectas priorum principum auctoritates nullus infringat, atque ſit hoc a nobis ſuggeſtum, ut nullus quiſlibet de judiciaria poteſtate per vicos aut in villas ipſius monaſterii ad cauſas audiendum, vel ferenda & ſectanda, ſimulque freda exigenda, nec fidejuſſores tollendum, nec manſiones aut paratas faciendum, nullus epiſcopus, nec ullus comis, nec juniores eorum nullas redibitiones ad requirendum ibidem ingredere non præſumant; ſed ſicut ipſum beneficium anteceſſorum regum ad jam dic-

B tum monaſterium uſque nunc fuit conſervatum: ita deinceps per noſtram auctoritatem maneat inconvulſum, niſi ut liceat eis ſub ſermone tuitionis noſtræ, vel humanitatis & mundeburde prædicti Caroli quietos vivere ac reſidere, & die noctuque pro nobilitate regni noſtri & ipſius Caroli, qui eorum cauſas habet receptas, jugiter Dei miſericordiam & omnium ſanctorum deprecare. Et ſi tales cauſas adverſus ipſum monaſterium aut contra abbates ipſius loci ortas fuerint aut ſurrexerint, quæ a vobis aut a

C junioribus veſtris abſque eorum iniquo diſpendio terminatas non fuerint, uſque in noſtram præſentiam, vel ante ipſum illuſtri viro Carolo omnimodis reſerventur, & ibidem finitivam ſententiam per legem & juſtitiam accipiant, & unicuique de reputatis conditionibus juſtitiam reddant, & ab alii ſimili modo veritatem percipiant. Et ut hæc auctoritas firmior ſit, vel per tempora melius conſervetur, manus noſtræ ſubterſignaculis decrevit roborare. Signum domni noſtri PIPPINI regis Francorum. Ego WIDMARUS juſſus recognovi. Datam quod fecit

D menſis junius dies X. anno nono regni noſtri Vermerias.

CARTA EGIDII VIRI ILLUSTRIS pro monaſterio Prumienſi.

Egidius factus monachus in Prumia inſignem donationem facit.

Anno 764. Ex cartario Prumienſi.

DUM fragilitas ſeu caſus humani generis pertimeſcit ultimum vitæ terminum ſubitanea tranſpoſitione, oportet

E ut non inveniat unumquemque imparatum, ſed quicumque vult animarum ſalutem recipere, hoc oportet & congruit, ut de propriis rebus ſtudeat redimere. Igitur ego in Dei nomine EGIDIUS pertractans caſum humanæ fragilitatis, definivi ut pro retributione æterna vel remiſſione peccatorum meorum veniam apud clementiſſimum Dominum in æterna beatitudine adipiſci merear: dono, donatumque perpetuo eſſe volo ad monaſterium S. Salvatoris, quod eſt conſtructum in finibus Ardinnæ ſuper fluvium [illegible]umiæ, ubi venerabilis vir ASUERUS

Digitized by Google

abba & plurima turba monachorum videtur eſſe adunata, ubi ego comam capitis mei propter nomen Domini depoſui : hoc eſt villas meas nuncupatas Caveniaco, Nova-villa in pago (a) Celmanico cum omnibus appendiciis, & quicquid ibidem viſum fuit mihi deſervire. Similiter autem dono villas meas nuncupantes Nuilliaco, Duciago, Flaviaco, Calviniaco, Juliaco, Caniaco, Cubicio, ſitis in pago Rodonico cum omnibus appendiciis, vel quicquid ad ipſas villas aſpicit, & viſum fuit mihi ibidem deſervire, dono a die præſente ad ipſa caſa S. Salvatoris cum omni integritate. Similiter & alias res quæ S. Salvatori tradidi, dono ad ipſum ſanctum locum, quem mei infantes his nominibus AGINALDUS, nec non & BERTRICUS, ſive BOTLENUS atque PAULUS per veſtram precariam excolere debeant, ut qualemcumque ſenſum viſum vobis fuerit illis injungatis, quem vobis per ſingulos annos ſolvant, & unuſquiſque ex illis poſt obitum ſuum quicquid per precariam tenuit cum omnibus rebus melioratis ad ipſa caſa Dei ſuperius nominata cum omni integritate in ejus dominationem abſque ulla marritione vel contentione reverti faciat : hoc eſt Comnis, Viva-aqua, Caihaco, Fol, Patriniaco, Altiaco ſitas in pago Celmanico cum omnibus appendiciis & omni integritate. Similiter dono & alias villas nuncupatas Calvonno, Laviniaco, Averiaco, Aurudo, Serant, Colrido, Bron, quartam partem de Serant, Duniaco, ſitas in pago Andegavinſe, cum appendiciis & omni integritate. Similiter dono & alias villas nuncupatas Druvio, Palriciaco, Quevo, Burſinas, Piriallo, Dimiſiniago, Cuptiago, Balatiago, ſitas in pago Rodonico cum eorum appendiciis & omni integritate ; & alias res quæ ſuperius hic non commemoravimus, aut comparavi, aut mei anteceſſores mihi dimiſerunt, aut quæ requirendæ ſunt & inventæ, ad ipſa caſa S. Salvatoris dono, & ipſas a die præſente, vel quicquid de parte genitoris mei BERIRICI & de parte genitricis meæ VIVENTIANÆ mihi obvenit, vel de comparato, vel de qualibet adtractum ad me noſcitur perveniſſe, dono cum omni integritate, tam terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, farinariis, cum paſtoribus gregis pecudum utriuſque ſexus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici aut nominari poteſt, vel quicquid ad ipſa loca ſuperius nominata aſpicere vel pertinere videtur de præſente, cum omni re exquiſita totum & integrum ad ipſum ſanctum locum a die præſente volo eſſe donatum atque firmatum ; ita ut ab hac die habendi, tenendi, vel quicquid exinde elegeritis, faciendi liberam ac firmiſſimam in omnibus habeatis poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo ; ſi ego ipſe, quod abſit ne fiat, aut aliquis de meis heredibus, aut ulla oppoſita perſona vel quislibet contra hanc epiſtolam donationis meæ, quam ego propter nomen Domini & venerationem ipſius ſancti loci fieri decrevi, venire decreverit, aut eam infringere conatus fuerit, aut hujus repetitor extiterit, iram Dei Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti ſuper ſe recipiat, & a liminibus eccleſiarum, & a conſortio ſanctorum extraneus appareat, & inſuper inferat partibus ipſius monaſterii, cum cogente fiſco, auri libras V. argenti pondera XX. coactus exſolvat, & quod repetit quiſquam vindicare non valeat, ſed præſens donatio voluntatis meæ omni tempore firma & inviolata permaneat, ſtipulatione ſubnixa. Actum Prumiæ monaſterio publico ſub die XVI. calendas Martii, anno XIV. regnante domno noſtro PIPPINO glorioſiſſimo rege.

(a) Id eſt Cenomannico. Hinc colliges Egidium fuiſſe Gallum, & forte conſanguineum Aſſueri primi abbatis, quem Prumienſes Andegavenſem comitem faciunt, ut pote qui tot & tantas in Gallia maxime in pago Andegavenſi & vicinis terras poſſideret.

PRÆCEPTUM DOMNI PIPPINI regis pro monaſterio Prumienſi.

Immunitas a teloneis.

Ex cartario Prumienſi.

PIPPINUS rex Francorum vir inluſter, omnibus epiſcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, domeſticis, vicaries, centenaries, vel omnes miſſos noſtros diſcurrentes. Solerti nobis perpendendum eſt, ut dum ea quæ pro Dei intuitu atque ſanctorum reverentia exercemus, ita noſtris oraculis in Dei nomine deliberemus confirmare, ut in perpetuo debeant inconvulſa permanere. Igitur agnoſcat magnitudo ſeu utilitas veſtra, qualiter nos ad monaſterium qui dicitur Prumia, quem nos in honorem S. Salvatoris a novo conſtruximus opere, eodem beneficium ibidem viſi fuimus concedere, ut ubicumque infra regna noſtra homines ipſius monaſterii pro utilitate vel ſtipendia monachorum, in quacumque civitate vel porto negotiandi perrexerint, nullo teloneo, vel barganatico, neque ex navali remigio, neque ſaumariis, vel de carrali evectione ſolvere nec reddere debeant. Propterea per hunc præceptum decernimus atque omnino jubemus, ut neque vos, neque juniores aut ſucceſſoreſque veſtri, nec ulla judiciaria poteſtas ipſis hominibus ſupraſcripti monaſterii, qui pro neceſſitate eorumdem monachorum diſcurrere videntur, nullo telonio, nec rotatico, neque pontatico, vel pulveratico, ſeu ſalutatico, nec & ciſpectatico, vel quicquid fiſcus noſter exinde potuerat eſperare, eis non requiratis, ſed, ut ſupra diximus, abbati ipſius mona-

Digitized by Google

ſterii nomine Asuario, ejuſque ſucceſſoribus ipſe teloneus in luminaribus ipſius ſancti loci noſtris & futuris temporibus proficiant in augmentis. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conſervetur, de anulo noſtro ſubterſigillavimus.

DIPLOMA CAROLI REGIS pro monaſterio Corbeienſi.

Confirmat privilegia ab aliis regibus Corbeienſi monaſterio conceſſa.

Anno 769. Ex Corbeienſis monaſterii archivis.

CAROLUS rex Francorum vir inluſter. Si ea quæ ab anteriorum regum quondam noſtrorum ad loca ſanctorum vel pro opportunitate ſervorum Dei fuit conceſſum atque indultum noſtris oraculis affirmavimus, regum conſuetudinem exercemus, & nobis ad mercedem vel ſtabilitatem regni noſtri pertinere confidimus. Igitur venerabilis HADO de monaſterio Corbeia, quod ponitur in pago Ambianenſi, quod anteceſſores noſtri CLOTHARIUS quondam rex, vel BALTHECHILDIS regina eorum opere a fundamento conſtruere præceperunt, clementiæ regni noſtri ſuggeſſit, eo quod præfatus princeps talem ad ipſum monaſterium per eorum præceptiones conceſſiſſent licentiam, ut omnes res tam quod ipſi ibidem pro eorum mercede viſi firmaſſe fuerunt, quam etiam a ſuccedentibus regibus, vel a quibuſlibet Deum timentibus hominibus fuerit additum vel collatum ab ipſis cuſtodibus præfati monaſterii, per quodlibet ingenium fuerit attractum in quibuſlibet pagis vel territoriis, hoc pars ipſius monaſterii ſub integra emunitate, abſque introitu judicum vel fiſci publici repetitionibus, poſſidere omni tempore quieto ordine deberet. Unde & ipſas præceptiones anteceſſorum noſtrorum, ſeu & confirmationes CHILDERICI, THEODERICI, CHLODOVEI, CHILDEBERTI, DAGOBERTI, PIPPINI quondam regum, nec non & genitoris noſtri, ipſe abba ex hoc in præſenti nobis protulit legendas: & ipſum beneficium ab eo tempore uſque nunc aſſerit eſſe conſervatum; ſed pro firmitatis ſtudio petiit celſitudinem noſtram, ut hoc ipſum, vel ſupraſcriptum monaſterium noſtra plenius auctoritas deberet confirmari. Cujus petitionem gratanti animo præſtitiſſe & confirmaſſe, & in omnibus conceſſiſſe cognoſcite. Quapropter per præſentem jubemus ac decernimus juſſionem, ut quicquid ab anterioribus noſtris ad memoratum monaſterium in quibuſlibet locis vel territoriis fuerit conceſſum atque indultum, ſeu a Domini timentibus noſcitur fuiſſe additum vel collatum, aut per quodlibet ingenium ab ipſis abbatibus inibidem Deo ſervientibus fuit attractum, aut inantea ibi- A dem, Deo auxiliante, a quibuſlibet hominibus fuerit melioratum vel augmentatum, tam quod præſenti tempore pars ipſius monaſterii poſſidere vel dominare videtur, quin & antea, Domino adjuvante, ibidem fuerit per quælibet ſtrumenta cartarum collatum aut attractum, inſpectis ipſis præceptionibus memoratorum principum, ſub integra emunitate abſque introitu judicum valeant quieto ordine tenere vel poſſidere: ita ut nullus judex publicus in curtes ipſius monaſterii, vel homines qui ſupra terras commanere videntur, nec ad cauſas audien- B das, nec ad freda exigenda, nec paratas aut manſiones faciendas, nec ullas redhibitiones de parte fiſci noſtri requirendas aut accipiendas, ingredi omnino præſumat, ſed ſub integra emunitate, ut diximus, cum omnibus fredis conceſſis, noſtris & futuris temporibus quieto ordine valeant poſſidere vel dominare, ut melius delectetur ſervos ipſos Dei pro ſtabilitate regni noſtri Dei miſericordiam deprecari. Et ut hæc præceptio firmior habeatur, vel per tempora in omnibus conſervetur, manus noſtræ ſubſcriptio- C nis ſubter eam decrevimus roborare.

ITHERIUS recognovit & ſubſcripſit. Data ſub die XVII. calendas aprilis, anno I. cum regnare cœpi. Actum Audriaca villa in nomine Domini.

PRÆCEPTUM KAROLOMANNI regis pro monaſterio Prumienſi.

De ſilva Velniares Benniſelt ex ratione Roduvini comitis.

Anno 770. Ex cartario Prumienſi.

KAROLOMANNUS gratia Dei rex Francorum vir inluſter. Regalem quidem D exoramus clementiam, & animos fidelium noſtrorum adortamus, ſi circa eos, qui tam erga genitore noſtro, quam & nos illibatam fidem & veram fidelitatem uſque nunc exercuerunt, petitionis illorum in quo noſtris auribus patefecerunt, & animos illorum, quos nunc in noſtrum habemus dominium delectabilem atque amabilem, circa noſtrum ſervitium de die in diem hilariores atque promtiores eſſe ſcimus. Ideoque fidelis Deo propitio noſter inluſter vir DIRODOINUS comes palatii noſtri clementiam regni Deo adjuvante noſtri innotuit, dicendo eo quod E anteceſſores quondam noſtri Deo inſtituti reges per ſtrumenta ſeriem cartarum, ad genealogia ſua vel ſubſequente ipſius progenie, per eorum auctoritates, eorumque manus roboratas, vel confirmationes regum indulſiſſent, atque in jure eorum poteſtate confirmaſſent ſilva aliqua in loco qui dicitur *Benutfelt* infra centina Belſlango, infra vaſta Ardenna, & ceſſionis regum in præſentia noſtra de ipſa ſilva retulit ad relegendum, & innotuit nobis ut peractores iniquiter ipſa ſilva ex parte invaſiſſent, & genitor meus

Digitized by Google

meus PIPPINUS glorioſiſſimus rex prædicto DIRODOINO vel ſuis Gamaladionis de ipſa ſilva manu veſtita feciſſet, dum de hac cauſa ſic ante nos fuit ratio deducta, & ſuam vel ſuis Gamaladionis tam per veragos homines, quamque per confirmationis regum cognovimus, juſtitiam ei reddimus de loco qui dicitur *Benezuelt*, de illa fontana quæ in ipſa villa eſt, infra unamquamque partem debeant habere quantum ad nos pertinet, & actoris noſtri antea eum vel ſuis Gamaladionis injuſte contradixerunt, & infra banno fuit una vena de ipſa fontana in circuitu per loca diverſa, quæ de noſtra parte judicis noſtri iniquiter ipſis contradixerunt. Jubemus ut ab hac die ipſa ſilva de jam dictis partibus noſtris, una vena de ipſa fontana habere debeant evindicata atque eligidicata, tam noſtris quam & futuris temporibus, ut nullus judex publicus de partibus noſtris ullo umquam tempore abſtrahere, nec minuere, neque contradicere non debeat de ipſa ſilva infra, ipſa vena de unaquaque parte, tam in ſilvis quamque in terris, agris, permiſis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, adjunctis, adjacentiis, omnia & ex omnibus ſub integritate, ſicut jam diximus, debeat habere ipſe DIRODOINUS vel ſui Gamaladionis, quamque & poſteritas eorum evindicatum & elidicatum, & quicquid de ipſa ſilva facere voluerint, ex noſtra auctoritate habeant, teneant atque poſſideant, & ſuis poſteris ad poſſidendum relinquant, ſicut diximus, quicquid exinde voluerint ex noſtra auctoritate liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conſervetur, manu noſtra propria ſubter eam decrevemus roborare, & de anulo noſtro juſſimus ſigillare.

Signum † KAROLOMANNI glorioſi regis.

Mainarius recognovi.

Data in menſe maio anno ſecundo regni noſtri.

Actum Brocmagad (a) palatio publico. In Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI pro Turonenſi S. Martini monaſterio.

Confirmat aſſignatas monachorum menſæ plurimas villas.

Citra 770. Ex cartario S. Martini.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, atque patricius Romanorum. Decet enim regalis clementiæ dignitatem cuncta quæ a ſacerdotibus rationabilia poſtulata fuerint, ſolerti cura proſpicere, & opportuna vel congrua eis beneficia non denegare, maxime ſi anteriorum regum plenius pro Dei intuitu ſunt confirmata protectionis auctoritate. Quapropter notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, quia venerabilis HITHERIUS abba ex monaſterio S. Martini eximii confeſſoris Chriſti, peculiaris patroni noſtri Turonicæ civitatis, ubi ipſe pretioſus in corpore requieſcit, innotuit ſerenitati regni noſtri, qualiter anteceſſor ſuus AUTLANDUS abba quaſdam villas inſtituerit, quæ fratribus menſuatim per totum annum ſervire debent; petens dignitatem excellentiæ noſtræ, ut pro Deo & reverentia ejuſdem ſancti, per præceptum noſtræ auctoritatis id ipſum confirmare dignaremur, ſequendo morem anteceſſorum. Cujus nos petitioni conſentientes, & patrocinia ſancti Martini venerantes, ſicut præceſſores reges ſingulariter expleverunt, & nos hoc donum indulgentiæ gratanter præſtitiſſe cognoſcite. Idcirco per hanc præſentem præceptionem jubemus, atque perpetuo firmum fore decernimus, ut Luggogalus, Curciacus, Lupiacus, Magittus, Catuntius, Tauciacus, Loona, Vobridius, Albiniacus, Mazoyalus, Podentiniacus, Caſtanelus, Camiliacus, Brionnus, Novientus, Geneſtolalus, Canjacus, Alnetus, Cadriacus, Merila, Delſiacus, Parriciacus, Priſciniacus, Caſſiacus, Sadobria, Membriolas, Spicarias, Ortlucus, Screonas, Soluſtriacus, Lauſiacus, Axedus, Belcontus, Trinicrobrus, Baionvilare, Nova-villa, Noentus, Blaſina, Pociacus, Talſiniacus, Brigogalus, Crucilia, Bladalaicus, Dociacus, Melciacus, Angularis portus Reſtis, Antoniacus cum appenditiis earum, ſicut admenſuratæ ſunt fratribus deſerviant. Similiter ſtatuimus per hoc præceptum noſtræ manſuetudinis, ut ejuſdem monaſterii cellelario fratrum miniſtretur, ſicut ordinatum eſt, unde tempore ſibi inſtituto fratribus pleniter ſervire poſſit. Portarius autem menſe decembri de ſuo miniſterio ſerviat. De aliis vero villis ſolito modo ligna & annonæ ſive (b) volatilia miniſtrentur, quatenus hoc nobis ad ſalutem animæ noſtræ & augmentum regni proficiat, & ipſi Dei ſervi liberius meliuſque deinceps Deo famulari queant, atque pro ſtatu ſanctæ Dei eccleſiæ ſedulas fundere preces. Unde monemus omnes qui nobis in regno a Deo commiſſo ſucceſſuri ſunt, ut ſicut ſua ſtatuta a ſuis ſucceſſoribus conſervare velint, ita hanc noſtram conſtitutionem privilegii inviolabilem conſervare ſtudeant ad communem noſtrorum omnium ſalutem. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel noſtris & futuris temporibus melius conſervetur, manu noſtra eam corrobora-

(a) Ignotum Mabillonio palatium.

(b) Volatilia quippe plurimi olim monachi ſibi licita exiſtimabant, ex regulæ ſancti Benedicti præſcripto, quæ quadrupedia tantum eam profeſſis prohibet. Illorum vero uſum ad duo tantum tempora, octavas ſcilicet Natalis Domini & Paſchæ, poſtea reduxit concilium Aquiſgranenſe ſub Ludovico Pio anno 817. celebratum.

Digitized by Google

vimus, & anuli noſtri impreſſione ſigillavimus.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

RADO ad vicem HITHERII recognovit.

Actum Theodonis-villa palatio publico, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRECARIA

Per quam Sigefridus ab Aſuero abbate Prumienſi accipit ad vitam quadam prædia.

Anno 771. *Ex cartario Prumienſi.*

DOMNO ſancto & in Chriſto patri ASUERO abbate. Ego Sigefridus quatenus a mea petitione veſtra habuit pietas & benivolentia, ut loca ſeu res nuncupantes in Erlino-curte, ſeu & in Oſa, qua ego pro animæ meæ remedium ad monaſterium S. Salvatoris delegavi, ad beneficium dum advivo excolere permiſiſtis, ea ſcilicet ratione, ut annis ſingulis ad (a) miſſam S. Salvatoris ſex denarios valentes, aut in cera, aut in drappiis, aut in pecunia, ad ipſius baſilicæ ſolvere debeam tam pro ipſo uſu, quam pro animæ meæ remedio. Poſt meum quoque diſceſſum vobis vel ſucceſſoribus veſtris ad ſuperſcriptum monaſterium veſtrum condonavi: ea tamen conditione, ut dum advivo, ſupraſcripta loca, quod ego pro animæ meæ remedio ad ipſum ſanctum locum delegavi, abſque ullo præjudicio ad monaſterium veſtrum ſine ulla diminutione de qualibet re uſufructuario ordine poſſidere debeam, ut poſt meum diſceſſum præfata loca abſque ullo judicis contradictione, vos & agentes veſtri in veſtra faciatis revocare dominatione perpetualiter ad poſſidendum. Hanc autem precariam non ſit neceſſe de quinquennium in quinquennium renovare, ſed iſta ſola per ſe ſufficiat. Facta precaria ſub VIII. idus ſeptembris, anno IV. regnante domno noſtro KAROLO glorioſiſſimo rege. Signum † Sigefridi qui hanc precariam fieri & adfirmare rogavit. Signum Hernaldi †. Signum † Valdoni. Signum † Richardi. Signum † Urſioni. Signum † Berni. Signum † Saul. Ego Widradus rogatus ſcripſi.

PRÆCEPTUM KAROLI-MAGNI

De commutatione quæ facta eſt inter Meroldum epiſcopum Cenomanenſium & Rabigaudum abbatem Aniſolenſem.

Anno 773. *Ex cartario Aniſolenſi.*

KAROLUS gratia Dei rex Francorum vir inluſter, omnibus fidelibus noſtris tam præſentibus quam & futuris. Si hoc quod rectores eccleſiæ pro opportunitate venerabilium locorum inter ſe commutantur, noſtris oraculis confirmamus, regiam conſuetudinem exercemus, & id in poſtmodum jure firmiſſimo manſurum eſſe credimus. Igitur notum ſit omnium veſtrorum magnitudini, qualiter viri venerabiles (b) MEROLDUS Cenomannis urbis epiſcopus, atque RABIGAUDUS ex Aniſola monaſterio abbas ad noſtram acceſſerunt præſentiam, aſſerentes ſe pro opportunitate ambarum partium res eccleſiæ inter ſe concamiare, unde & ipſas commutationes bonorum hominum manibus roboratas in præſenti oſtenderunt legendas: ubi & cognovimus qualiter dedit & memoratus epiſcopus de ratione (c) S. Gervaſii RABIGAUDO abbati ad opus S. Carileſi, villa illa quæ vocatur Sabonarias in pago Cenomannico, in condita Labrocinſe, quem domnus SENARDUS ſuo opere a novo conſtruxit, & ibidem requieſcit, cum omnibus rebus ad ſe pertinentibus vel aſpicientibus: id eſt omnibus terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, litis, libertis, & beneficia ingenuorum, vineis & ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, farinariis gregis cum paſtoribus omnia & ex omnibus, cum omni ſupellectile quicquid dici aut nominari poteſt. Similiter hæc contra in compenſo dedit jam fatus RABIGAUDUS de ratione S. Carileſi Meroldo epiſcopo ad opus S. Gervaſii, villa quæ vocatur Curte-Boſane & Monte-Ebretramno in pago Cenomannico, in condita Siliacinſe, cum omnibus appenditiis ſuis, cum terris, domibus, ædificiis, mancipiis, litis, libertis, & beneficia ingenuorum, vineis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus, petulium utriuſque ſexus tam majora quam minora, omnia & ex omnibus quicquid dici & nominari poteſt ad integrum. Sed pro integra firmitate petierunt jam dicti viri celſitudinis noſtræ, ut hoc per noſtram auctoritatem confirmare deberemus. Quorum petitioni gratanti animo ita præſtitiſſe vel confirmaſſe cognoſcitur. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars altera contulit parti, aut contra in recompenſatione recepit, ab hoc die per hanc auctoritatem inſpectas ipſas commutationes, ſicut per eas declaratur, habendi, tenendi, commutandi, vel quicquid exinde unuſquiſque quod a pare ſuo accepit, ad perfectum ejuſdem eccleſiæ exercere voluerit, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem, & neque ab ipſis prædictis viris, neque a ſucceſſoribus illorum ullo umquam tempore ipſæ commutationes violentur. Unde duas commutationes uno

(a) Id eſt ad feſtum S. Salvatoris.

(b) Hic Meroldus primum chorepiſcopus a tribus epiſcopis ordinatus fuit, deinde epiſcopus, ut habent Acta epiſcoporum Cenomanenſium.

(c) Id eſt eccleſiæ Cenomanenſis, quæ ſancto Gervaſio ſacra eſt.

Digitized by Google

tenore conſcriptas fieri juſſimus, quas manu propria firmavimus, & de anulo noſtro ſigillare juſſimus. Signum KAROLI glorioſiſſimi regis. IDHERIUS recognovi. Datum XI. cal. Martii, anno VI. regni noſtri Papia civitate publice.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI regis Francorum pro ſancti Martini monaſterio Turonenſi.

Pro fratrum veſtimentis quædam concedit prædia, in Italia præſertim.

Anno 773. Ex cartario S. Martini.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Si enim ex his quæ divina pietas nobis affluenter tribuit pro opportunitate ſervorum Dei locis venerabilibus concedimus, hoc nobis ad mercedis augmentum vel ſtabilitatem regni noſtri pertinere confidimus. Quapropter notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, qualiter nos & conjunx noſtra HILDEGARD regina ob amorem Dei, & noſtræ commune mercedis augmentum, donamus ad ſacroſanctam eccleſiam beatiſſimi confeſſoris S. Martini & patroni noſtri Turonicæ civitatis conſtructam, ubi ipſe pretioſus domnus corpore requieſcit, & vir venerabilis GULFARDUS abba præeſſe videtur, donatumque in perpetuum ad eumdem ſanctum locum, vel ejuſdem congregationi cauſa veſtimentorum eſſe volumus: hoc eſt Inſula cum caſtello Sermionenſe, quæ eſt ſita in lacu Minciadæ, & curtem piſcariam, ac Lionam cum omnibus finibus & ejus terminis, ſicut in publico & ad palatium viſum eſt pertinuiſſe, & in antea intro fiſco noſtro exciderit, tam infra ipſo termino, quam & a foris ibidem integrum pertinentia, id eſt curtis, eccleſiis, villis, manſis, mancipiis, maſſariis, ædificiis, vineis, olivetis, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia & ex omnibus etiam & monaſteriolo illo infra ipſo caſtro, quem Anſa novo opere conſtruxit, quod eſt in honore ſancti Salvatoris, cum omni ejus ſoliditate. Donamus etiam ad præfatum locum vallem illam quæ vocatur Camonia, cum ſalto & caudino, vel uſque Judalanias, cum montibus & alpibus a fine Treantina, qui vocatur Thonale uſque in finem Brixiacinſe, ſeu in giro Bergamaſci, quicquid infra ipſos fines, vel ab ipſa valle & longo tempore & modo aſpicere vel pertinere videtur, ſicut in publico & ad palatium viſa eſt reddidiſſe, aut in antea infra fiſco noſtro ceciderit. Simili modo cum integritate, ſicut de termino Sermionenſi conſcripſimus: ita & iſta omnia tradidimus. Inſuper adjungimus ad præfatum ſanctum locum ſinodochium illum inter Padum & Ticinum, quod eſt in honore S. Mariæ conſtructum prope Papiam civitatem, in locum Wahan, cum villa Solario, vel omnibus appendiciis eorum, & caſella una infra Papiam, id eſt una cum terris, domibus, eccleſiis, ædificiis, accolabus, mancipiis, maſſariis, vineis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia & ex omnibus. Hæc vero omnia ſuperius nominata cum terminis & finibus vel appendiciis ſuis a die præſenti in perpetuum ad præfatam baſilicam S. Martini, vel ejus rectores conceſſimus, ac pleniſſima voluntate indulſimus. Propterea hanc præceptionem auctoritatis noſtræ conſcribere juſſimus, ut ea quæ ſupra dicta ſunt pars memoratæ baſilicæ S. Martini ejuſque rectoris ab hac die habeant, teneant, atque poſſideant, & ad ipſam caſam Dei pro mercedis noſtræ eleemoſyna in augmentis proficiat, ut nullus ex judiciaria poteſtate aut qualibet perſona memorato GULFARDO abbati ſuiſque ſucceſſoribus, aut agentes de ſe prædictis rebus inquietare aut contra rationis ordinem vel calumniam generare quoquo tempore præſumat. Sed hoc noſtræ auctoritatis donum jure ibi permaneat firmiſſimo. Et ut hæc noſtra auctoritas firmior habeatur, vel noſtris & futuris temporibus melius conſervetur, manu propria ſubter eam decrevimus roborare.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

HITHERIUS recognovi.

Data XVII. calendas Auguſti, anno (a) VI. & primo regni noſtri. [a]

Actum Papia civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI pro Prumienſi monaſterio.

Confirmat legem familiæ S. Salvatoris, agitque de advocatis.

Anno 775. Ex cartario Prumienſi.

KAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, nec non & patricius Romanorum. Omnibus epiſcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, vicariis, centenariis, vel reliquis fidelibus noſtris, tam præſentibus quam futuris, notum ſit qualiter domnus & genitor noſter bonæ memoriæ PIPPINUS quondam rex monaſterium, quod vocatur Prumia, in honore ſancti Salvatoris a novo fundamine viſus fuit ædificare, & res fiſcalis ac proprietatis ad ipſum ſanctum locum viſus fuit delegaſſe, & in omnibus confirmaſſe, ubi venerabilem virum ASUERUM abbatem una cum monachorum [turma] rectorem præeſſe conſtituit, & ſecundum ordinem ſanctum illud locum gubernare præcepit. Unde prædictus abba

(a) Id eſt anno ſexto regni Francorum, & primo regni Longobardorum.

Digitized by Google

& monachi in ipſo cœnobio conſiſtentes, clementiæ regni noſtri petierunt, ut ipſi homines, quem domnus & genitor noſter bonæ memoriæ PIPPINUS quondam rex ad ipſum monaſterium conceſſit vel delegavit, in ipſa tenore & conſuetudine, ſicut antea fuerunt, & ceteri fiſcalini ſunt noſtri, abſque alicujus contradictione ad jam dicto loco debeant permanere, tam de cauſas eorum in reſponſis, quamque aliam legem vel conſuetudinem, ſicut reliqui infra regna noſtra habuerint fiſcalini, & antea in unumquemque pago habuerunt conſuetudinem. Cujus nos, propter nomen Domini & animæ noſtræ remedium, eorum petitionibus nequivimus denegare, ſed in omnibus præſtitiſſe & confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus quiſlibet de fidelibus noſtris, neque de judiciaria poteſtate, qui jam fata caſa Dei vel rectores ejus, nec homines ad ipſum ſanctum locum deſervientes, quem domnus ac genitor noſter ibi conceſſit, de hac re inquietare, nec calumniam generare nullatenus præſumatis, niſi, ut diximus, noſtris & futuris temporibus, ſicut antequam domnus ac genitor noſter eos ad ſuperſcripta caſa Dei delegaſſet, partibus ſuis deſervierunt. Ita ſimili modo ad eumdem ſanctum locum in ea tenore deſervire debeant, tam in reſponſis dando, quamque & reliquam legem ac conſuetudinem, ſicut ceteri fiſcalini habere videntur. Et ut hæc præceptio firmior habeatur, ac per tempora melius conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus, & anulo noſtro ſigillare juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

Data menſe Novembrio anno octavo, & (a) VI. regni noſtri.

Actum Theodonis villa publice, in Dei nomine feliciter. Amen.

CARTA ASUERI ABBATIS Prumienſis.

Donat Prumienſi monaſterio villam Caciacum in pago Andegavino.

Anno 776. *Ex cartario Prumienſi.*

DUM fragilitas humani generis pertimeſcit ultimum vitæ terminum ſubitanie tranſpoſitione ventura, oportet ut non inveniat unumquemque imparatum, ne ſine aliquo bono opere reſpectu migret de ſæculo: ſed dum ſuo jure & poteſtate conſiſtit, præparet ſibi viam ſalutis, per quam ad æternam beatitudinem valeat pervenire. Ideoque ego ASUERUS in Dei nomine abba, dum non habetur incognitum, qualiter domnus & glorioſiſſimus rex KAROLUS nobis præceptum ſuum confirmavit in pago Andegavo, villa cujus vocabulum eſt Caciaco, cum omni integritate & ſoliditate vel appendiciis ſuis. Igitur ego ASUERUS abba pro animæ meæ remedium, ſeu & pro anima piiſſimo domno rege KAROLO, vel pro anima domnæ reginæ HILDIGARDANÆ, & pro animabus infantum ipſorum, rem ſuperius intimata dono a die præſente a ſancto Salvatore monaſterio poſitum in finibus Ardinnæ, ſuper fluvium Prumia, ubi cœnobialis vita monachorum degere videtur, cum omni integritate trado atque transfundo perpetualiter ad poſſidendum. Dono, donatumque in perpetuum eſſe volo ad monaſterium ſuperius nominato, id eſt tam terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, & incurſibus, mobile & in mobilibus pecuniis, peculiis, gregibus cum paſtoribus, præſidiis, farinariis, adjacentiis, quæſitum vel ad requirendum omnia, & ex omnibus, totum & ad integrum, quicquid ad ipſa villa aſpicere videtur, a die præſente pars prædicti monaſterii aut rectores ipſius eam habendi, tenendi, poſſidendi, vel quicquid exinde pro opportunitate ipſius monaſterii eligerint, faciendi liberam hac firmiſſimam in omnibus ponantur arbitrium. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe, quod abſit, aut aliquis de heredibus ac proheredibus meis, ſeu quiſlibet perſona caliditate commotus, hac cupiditate præventus ullum umquam tempore, qui contra præſentem epiſtolam donationis meæ & domni noſtri piiſſimi regis, quam propter nomen Domini & reverentiam S. Salvatoris ſpontanea voluntate fieri decrevi, venire, aut aliquid agere voluerit, aut tergaverſator ſteterit, anathema ſit, & tam qui fecerit, quam qui faciendo conſenſerit & cum ſupraſcripto S. Salvatoris noſtri ante tribunal judicis deducat, rationem inſuper inferat, cum cogente fiſco partibus monaſterii Prumienſe auri libras tres, argentum pondus decim coactus exſolvat, & quod repetit nullatenus valeat vindicare, ſed præſens hæc donatio omni tempore inviolata permaneat, cum ſtipulatione ſubnixa.

Actum eſt Prumia monaſterio ſub die XV. calendas Septembris, anno VIIII. regnante domno noſtro KAROLO glorioſiſſimo rege.

Ego ASUERUS abbas hanc donationem a me facta ſubſcripſi. Sicnum † (b) Egidio. Sicnum † Raganfredo. Sicnum † Bodilone. Sicnum † Benedicto. Sicnum † Anaſtaſio. Sicnum † Probatio. Sicnum † Ernaldo. Sicnum † Urſone. Sicnum Aiglolfo, ſicnum Victorio, ſicnum Ermanldo.

(a) Hic lapſus eſt amanuenſis, qui VI. pro II. appoſuit. Nam ita diſtinguendæ ſunt notæ chronicæ regni Caroli-Magni, ut initium regni ſui in Francia ſex annis antevertat initium regni ſui Longobardici.

(b) Hic eſt Egidius ille vir illuſtris; cujus ampliſſimam donationem ſupra vidimus, factus Prumienſis monachus.

Digitized by Google

COMMEMORATORIUM

De quibuſdam villis S. Victori reſtitutis aut reſtituendis, in qua ſit mentio rebellionis factæ ab Atenere ſub Pippino patre Caroli Martelli.

Circa 780. *Ex archivis S. Victoris eruit domnus Furnerius.*

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI. Breve commemoratorio qualiter pro ordinatione vir inclitus glorioſus, ſeu domno noſtro KAROLO rege Francorum & Langobardorum, ſeu patricio Romanorum, ſeu Vernarius ſervus veſter memorare vobis credimus, domne, qualiter in palatio Ariſtalio MAURONTUS epiſcopus ſedis Maſſiliæ ſuggeſſit, & curtas vobis exinde oſtendit ad relegendum...... de villa cognominante Bedata, quæ ſita eſt in pago Aquenſe. Similiter & de villa cognominante Orbeſio, qui ſita eſt in pago Regenſe; etiam & de villa Caladio, quæ ſita eſt in pago Dignenſe, qualiter ipſas villas per ipſa inſtromenta ad caſas Dei ſanctæ Mariæ & ſancto Victori civitatis Maſſiliæ relatas fuerint, & ipſas pars ipſius eccleſiæ poſſediſſent, & vos, domne, nobis de verbo veſtro commendaſtis, & nos hoc diligenter juxta legis ordinem per illus pagenſes, ingenuos homines, qui hoc bene cognoſcere debent, inquirere debuiſſemus: quod ita & fecimus. Si poſſeſſio exinde fuiſſet & partibus ſupradictis eccleſiis...... & nus, domne, juxta ea quæ nobis exinde commendaſtis, taliter hoc inquiſivimus, & ſic veracius exinde invenimus, quomodo ipſas caſas eccleſiæ Dei vel Alborii ipſius eccleſiæ, ipſas villas poſſederunt, & illi pagenſes & ingenui homines ſic in omnibus teſtimoniaverunt, quod ipſi viderant ipſas villas partibus ſupradictis eccleſias poſſidere & dominare, & carta reclamatione exinde viderunt, qualiter ABBO patricius condam coram avio veſtro CHARLO reclamavit, quod ANTENER patricius, ut quod condam pro malo ingenio & fortia, quando Provincia revellavit contra biſavio veſtro PIPPINO, Antener ipſas villas partibus ſuis ad probrio ſe dixit abere uſque quod ipſe in ipſo revellio vixit....... ipſius eccleſiæ abſtulit, ſed avius veſter CHAROLUS Abbone patricio ad partibus de ipſas ſupradictas eccleſias reveſtire fecit, & poſt mortem ipſius Abbone, Ardingus ille Alamannus ipſas caſas eccleſiæ Dei Maſſilienſis intemerato hordine....... diſvertivit, & ad Hinniberto ſuo vaſſo hoc beneficiavit, & poſtea pro hac cauſa ipſas caſas eccleſiæ Dei S. Mariæ & S. Victoris martyris comperdictas..... in veſtra eleemoſyna, quicquid exinde facere aut ordinare. *Cetera deſunt.*

PRÆCEPTUM KAROLI-MAGNI regis pro Turonenſi ſancti Martini monaſterio.

Conceſſa a deceſſoribus ſuis regibus in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania & Provincia confirmat, ac variis immunitatibus donat.

Anno 782. *Ex cartario S. Martini.*

KAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Omnibus abbatibus, viriſque illuſtribus, ducibus, comitibus, domeſticis, grafionibus, vicariis, centenariis, junioribuſque noſtris, atque miſſis noſtris diſcurrentibus, præſentibus videlicet & futuris. Decet enim regalis clementiæ dignitatem, ut cuncta quæ a ſacerdotibus rationabilia poſtulata fuerint, ſollerti cura proſpicere, & opportuna vel congrua eis beneficia non denegare, anteriorumque regum acta plenius, quæ pro Dei ſunt intuitu, confirmare. Igitur venerabilis vir ITHERIUS abba de baſilica peculiaris patroni noſtri S. Martini, ubi ipſe pretioſus Domini corpore requieſcit, emunitates glorioſorum regum anteceſſorum noſtrorum manibus eorum roboratas, atque domni & genitoris noſtri PIPPINI bonæ memoriæ quondam regis nobis protulit ad relegendas, qualiter prædicti reges pro reverentia ipſius beatiſſimi S. Martini de rebus ipſius in regna (Deo propitio) noſtra, Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, & Provincia, de omnibus rebus & facultatibus ipſius beatiſſimi S. Martini, ubi continebatur inſertum, ut quiete in regna ſuperius ſcripta, quibuſcumque locis majoribus vel minoribus, tam quod per præceptiones vel indulgentias ſeu emunitates regum, vel a Chriſtianis hominibus atque diverſis contractibus pro quibuſcumque inſtrumenta cartarum ad præfatam caſam Dei confeſſoris S. Martini fuit collatum vel delegatum, aut in futuris temporibus addendum vel delegandum confirmaverunt, ut ſub emunitate noſtra ipſas res vel ipſi homines S. Martini vivere debeant. Idcirco ſupraſcriptus ITHERIUS abba ſerenitatem regni noſtri petiit, ut in idipſum roborandi beneficium largiri deberemus. Cujus nos petitionem conſentientes, & patrocinia S. Martini venerantes, ſicut præceſſores reges ſingulariter expleverunt, & nos hoc indulgentiæ donum gratanter præſtitiſſe cognoſcite. Præcipientes quippe, ut omnes res ipſius beatiſſimi S. Martini, quantumcumque in regna (Deo propitio) noſtra, tam in villas & prædia majora vel modica, ſeu vel omnes facultates beatiſſimi S. Martini ſub emunitatis titulum conſiſtere debeant, ut nullus judex publicus fiſci noſtri in jam dictas villas vel facultates ipſius

Digitized by Google

ſancti ad agendum, vel cauſas ad audiendum, ſeu freda, vel inferendas exactandum, vel teloneum tollendum, aut ullum ingreſſum ſeu introitum in villas ſancti Martini habere præſumat, ſed quicquid exinde ab antiquis temporibus fiſcus noſter, tam præterito quam & præſente tempore accipere vel exactare conſueverat, omnia & ex omnibus ex fiſco noſtro cedimus, & in luminaribus ipſius beatiſſimi S. Martini, vel in alimonia pauperum, ſeu ſtipendia monachorum proficiat in augmentum, & nullam poteſtatem judex publicus fiſci noſtri ſuper præfatas villas vel facultates ſancti Martini, per qualecumque ingenium habere ſe recognoſcat. Sed ab omni fiſcali poteſtate, atque de prædictis rebus S. Martini ſemper extraneus & remotus ſit, & nec aliquis umquam occaſiones inquirere, unde homines S. Martini diſpendium facere debeant, ſit auſus præſumere: ſed inſpectæ emunitates anteriorum regum, nec noſtra in omnibus conſerventur. Et ſi aliquis fuerit comes, domeſticus, ſeu (a) grafio, vicarius, vel tribunus, ſeu qualicumque judiciaria poteſtate ſuccinctus, qui indulgentiam & bonitatem piorum & patrum noſtrorum regum, vel noſtram præceptionem irrumpere ac violare præſumſerit, ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti numerum ſe cognoſcat ad ipſam caſam ſancti Martini vel abbates ſuos multandum: ita ut ipſe abba, vel monachi, vel caſa S. Martini duas partes recipiant, tertia vero pars in fiſcum noſtri ſacelli veniat, ut non delectet quæ pro divino intuitu ſacerdotibus ſunt indulta, vel anteriorum regum emunitates, vel noſtra ab impiis hominibus lacerari. Sed undecumque ad præſens ipſa caſa S. Martini veſtita eſſe videtur, vel inantea a quibuſcumque Deo timentes vel bonis hominibus datum vel allatum fuerit, ſub emunitatis titulo reſideat, & quicumque ad ipſam caſam Dei aliquid dare voluerint, ex noſtra auctoritate habeant licentiam faciendi, & ſub emunitatis titulo abſque ulla fiſcali poteſtate quiete reſideat, & quicquid fiſcus conſuetudines habuit recipiendi in luminaribus ipſius ſancti pro noſtra eleemoſyna, ad præſens in reciſa computetur, cum ipſa ſubſequentia tam ipſe abba, quam & ſucceſſores ſui omnes res ipſius ſancti Martini ſub integra emunitate perpetualiter debeant haberi & poſſideri. Et ſi ante actis temporibus per aliquam negligentiam vel tepiditatem abbatum aut præſumtionem judicum de ipſa emunitate quicquam minuatum, irruptum, convulſumque aut confractum fuit, omnimodis his noſtris auctoritatibus & beneficiis reſtauretur. Et ulterius nullus noſtrum, nulluſque juniorum noſtrorum aut ſucceſſorum

(a) Grafio eſt vox Teutonica, quæ comitem, judicem, præfectum ſignificat.

A infrangere, quod conſenſimus, aut violare non præſumat, ſed ſicut ſuperius dictum eſt cum pleniſſima emunitate pacem cum Dei adjutorio vel noſtra gratia omnia valeant quæ ſibi data vel danda fuerint poſſidere. Et ut hæc præceptio circa ipſam caſam ac venerabilem eccleſiam ſancti Martini profuturis temporibus valeat perdurare, manu propria eam ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignavimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

RADO relegit & ſubſcripſit.

B Data in menſe Aprili, anno XIIII. & VIIII. regni noſtri.

Actum (b) Caſiago palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRECARIA

Per quam Vvicbertus ab Aſuero abbate Prumienſi accipit ad vitam aliquas villas in pago Vvabrinci.

Anno 786. Ex cartario Prumienſi.

DOMNO ſancto & in Chriſto patri ASSUARIO abbate. Ego Wicbertus quatenus a mea petitione veſtra habuit pietas hac benivolentia, ut res jure proprietatis meæ in villis quæ vocantur Lullingas, & Addeobace, & Acalia imo ſitas in pago Wabrinſe, quas ego pro animæ meæ remedio ad monaſterium ſancti Salvatoris per inſtrumenta cartarum delegavi, in beneficium, dum advivo, excolere permiſiſtis, ea ſcilicet ratione, ut annis ſingulis ad miſſam S. Salvatoris ſolidum unum in luminaribus ipſius baſilicæ ſolvere debeam, tam pro ipſo cenſu, quam pro animæ meæ remedio, & ipſas res nec alienandi, nec abſtrahendi, nec minuandi in omnibus non habeant poteſtatem: ſed poſt meum quoque diſceſſum, quandoquidem Dominus voluerit, evenerit, ipſas res emelioratas abſque ulla expectata traditione, vel judicis conſignatione, in veſtra faciatis revocare dominatione perpetualiter ad poſſidendum. Hanc autem precariam non ſit neceſſe de quinquennium in quinquennium renovare, ſed iſta ſola per ſe ſufficiat. Facta precaria ſub die VII. cal. Julii, anno XVIII. domno noſtro KAROLO glorioſiſſimo rege. Signum † Wicberti, qui hanc precariam fieri & firmare rogavit. Signum † Herloini. Signum † Gunteri.

(b) De Caſiaco ſeu Caſiago palatio regio agit Mabillonius in libro 4. de Re Diplomatica, cujus mentionem nullam ſe reperiſſe aſſerit ante Ludovici Pii annum 21. Verum hoc ex Diplomate conſtat longe fuiſſe antiquius.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI pro monaſterio Prumienſi.

Donat ei res proprietatis ſuæ aliquas in Longana, & in Heinriche, & in Angreſgovve.

Anno 790. *Ex cartario Prumienſi.*

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, & patricius Romanorum. Quicquid enim locis ſanctorum venerabilium ob amorem Domini, vel opportunitate ſervorum Dei, benivola deliberatione cedimus vel condonamus, hoc nobis ad mercedis augmentum, vel ſtabilitatem regni noſtri, in Dei nomine pertinere confidimus. Igitur notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, præſentium ſcilicet & futurorum, qualiter nos pro divino intuitu & æterna remuneratione donamus ad monaſterium Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, quod bona memoria domnus ac genitor noſter PIPPINUS quondam rex, nec non domna ac genetrix noſtra BERTRERADA regina novo opere a fundamentis, pro futura ſalute, in loco qui dicitur Prumia, viſi ſunt conſtruxiſſe, ubi præeſt vir venerabilis ASOARIUS abba, donatumque ad eadem ſanctum locum in perpetuum eſſe volumus res aliquas proprietatis noſtræ, in pago nuncupante Logonahe, & in pago qui dicitur Heinrichi, & in Angriſgowe, quas antedictus abba & AEHARDUS miſſi noſtri juſto tramite ſecundum legem in cauſa noſtra ſuper hominem aliquem nominem Alpadum adquiſiſſent, per loca denominata Naſongæ, in *Squalbach* & *Haonſtat*, in *Caldenbach* & in *Boumhaim*, atque in Thabernæ, nec non in Heringæ, ſive Aendrichæ, & villare, ſeu in Theodiſſa, vel in *Abothiſſcheid* atque in *Larheim*, & ſuper Hrenum portionem, ſicut ſupraſcripti miſſi noſtri recto ordine ſuper jam dictum Alpadum ad opus noſtrum viſi ſunt evindicaſſe, tam terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobile & immobile, totum & ad integrum ad præfatum monaſterium in eleemoſyna noſtra jure firmiſſimo perpetuis temporibus ad poſſidendum conceſſimus. Quapropter per præſentem auctoritatem noſtram decernimus ac jubemus, quod perpetualiter manſurum eſſe volumus, ut memoratus vir venerabilis ASOARIUS abba ſuique ſucceſſores, qui fuerint per tempora rectores monaſterii ſancti Salvatoris, ſupraſcriptis rebus, cum omni integritate, ſicut ſupra memoravimus, ad partem ipſius ſancti loci noſtris, Deo haoſpice, futuriſque temporibus teneant atque poſſideant: Et nullus quiſlibet de fidelibus aut ſucceſſoribus regni noſtri, agentes ipſius monaſterii, de præſcriptis rebus aliquam calumniam generare, aut diminorationem facere nullo umquam tempore præſumatur: ſed ut melius delectet ipſos ſervos Dei, qui ibidem Deo famulare videntur, pro nobis, uxoriſque, ac liberis, ſeu pro ſtabilitate regni noſtri attentius Domini miſericordiam exorare: hoc quod noſtro largitionis munere, pro æterna retributione, ad ſæpedictum monaſterium Domini Salvatoris indulſimus per hoc noſtræ ſerenitatis præceptum, atque confirmationis donum, Chriſto propitio, in luminaribus ipſius eccleſiæ, ſeu ſtipendia ſervorum Dei perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora, Domino auxiliante, melius conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus, & de anulo noſtro ſigillari juſſimus. Et quod ſupra intimare debueramus omnem legem & compoſitionem quam prædictus Alpad pro ipſis rebus ſolvere debuit, ad ipſum ſanctum locum perdonavimus.

Signum CAROLI glorioſi regis.

ERCAMBOLT ad vicem RADONIS recognovit.

Data v. idus Junii, anno XXII. & XVII. regni noſtri.

Actum Mogontia civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI pro S. Victore.

Monaſterium eximit ab omni publici judicis exactione.

Anno 790. *Ex archivis S. Victoris eruit domn. Furnerius.*

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Maximum regni noſtri in hoc augere credimus munimentum, ſi petitionibus ſacerdotum vel ſervorum Dei, in quo noſtris auribus fuerint prolatæ, liberiori animo obtemperamus, atque in Dei nomine ad effectum perducimus. Quapropter notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, qualiter nos ob honorem Domini ad monaſterium Maſſilienſe, quod eſt in honore B. ſemperque Virginis MARIÆ, vel ſancti Victoris martyris, tale beneficium viſi ſumus conceſſiſſe, ut illis vel rebus cui quibuſlibet locis quæ bonorum omnium largitate ibidem largitæ vel delegatæ fuerint, vel inantea a Deo timentibus hominibus ibidem datum vel traditum fuerit, quicquid ibidem juſte ac rationabiliter pertinere videtur, nullus judex publicus ad cauſam audiendum, vel freda exigenda, ſeu manſiones vel paratas faciendum, nec homines ipſius eccleſiæ diſtringendum, atque fidejuſſores tollendum, nec ullas redhibutiones publicas requirendum ibidem, quoque tempore ingredere, nec exactare penitus non præſumat, ſed ſub emunitatis nomine deberent conſiſtere. Propterea hanc

præceptionem auctoritatis noſtræ conſcribere juſſimus, per quam ſpecialiter decernimus, ordinamus, ut nullus quiſlibet de veteribus nec junioribus viris a modo & deinceps in villis vel rebus præfatæ eccleſiæ infra regna, Chriſto propitio, noſtra ad cauſas audiendum, vel freda exigendum, vel manſiones vel paratas faciendum, aut homines ipſius eccleſiæ diſtringendum, vel fidejuſſiones tollendum, nec ullas redhibutiones publicas requirendum ibidem, ut diximus, ullo umquam tempore ingredere, nec exactare penitus non præſumant: ſed ſub emunitatis nomine valeat illis, qui nunc tempore ibidem rectores eſſe videntur, ſuique ſucceſſores cum omnibus fredis conceſſis quiete vivere & reſidere, & quicquid ibidem nunc ad preſens juſte & rationabiliter pertinet, vel inantea a Deo timentibus hominibus ad ipſa loca traditum vel delegatum fuerit, ex noſtra caritate ibidem proficiant in augmentis, quatinus melius delectet ipſam congregationem pro nobis vel ſtabilitate regni noſtri Domini miſericordiam attentius exorare. Et ut hæc præceptio noſtris & futuris temporibus melius conſervetur, manu propria decrevimus roborare, & de anulo noſtro infra ſigillare præcipimus.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

Locus ſigilli.

Data in menſe Martio, anno XXII. & XVII. regni domni Caroli.

Actum Quamarcia civitate.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI pro monaſterio Epternacenſi.

Confirmat donationem factam a Karolomanno germano ſuo monaſterio Epternacenſi.

Circa 790. Ex cartario Epternacenſi.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Quicquid enim locis ſanctorum venerabilium ob amorem Domini cedimus vel confirmamus, hoc nobis ad mercedem vel retributionem æternam pertinere confidimus. Idcirco notum ſit omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter vir venerabilis (a) BERNERADUS, ſanctæ Senonenſis urbis & eccleſiæ archiepiſcopus, qui eſt rector monaſterii ſancti, ubi ſanctus Willibrordus corpore requieſcit, quod eſt ſitum in loco Epternaco, clementiæ regni noſtri innotuit, eo quod bonæ memoriæ KARLOMANNUS quondam germanus noſter, pro mercedis ſuæ augmento villas aliquas in pago Bedenſe, in loco nuncupante *Droiſe*, ſuper fluvium Salmana, & Officinus ſuper Liſera, una cum terris, do-

A mibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, totum & ad integrum, quicquid ad ipſa loca legibus pertinere videtur, ad prædictum monaſterium viſus fuit condonare; ſed negligentia eveniente, nequaquam cartula conceſſionis ipſius germani noſtri exinde accepta fuiſſet: unde aſſerit jam dictus BERNERADUS archiepiſcopus, ipſas reſquieto ordine ad partes jam dicti monaſterii tenere: ſed pro rei totius firmitate, petiit a celſitudine noſtra, ut

B hoc nos denuo in eleemoſyna noſtra, & jam dicti germani noſtri, per noſtram auctoritatem, erga ipſum ſanctum locum concedere atque confirmare deberemus. Cujus petitionem pro divino intuitu, & reverentia ipſius ſancti loci, nolumus denegare, ſed in omnibus pro mercedis noſtræ augmento, hoc conceſſiſſe atque confirmaſſe cognoſcite. Quapropter per præſens decrevimus atque jubemus præceptum, ut nullus quiſlibet de

C fidelibus noſtris, neque ex judiciaria poteſtate ullo umquam tempore ante memorato BERNERADO archiepiſcopo, neque ſucceſſoribus qui fuerint rectores monaſterii S. Willibrordi, de jam dictis rebus inquietare, aut calumniam generare, aut aliquid abſtrahere, nec minuere ullo umquam tempore præſumatur: ſed pro mercedis noſtræ augmento, & animæ germani noſtri KARLOMANNI regis, ad jam dictum ſanctum locum noſtris futuriſque temporibus, Chriſto auſpice, per manum legentium eorum in

D luminaribus ipſius eccleſiæ, ſeu ſtipendiis ſervorum Dei, qui ibidem Deo famulare videntur, perenniter proficiunt in augmentis. Et ut hæc auctoritas inviolata, Deo adjutore, omni tempore valeat perdurare, manu propria ſubter roborare decrevimus, & de anulo noſtro ſigillare.

PRÆCEPTUM CAROLI-MAGNI regis pro Turonenſi ſancti Martini monaſterio.

E *Illicite per venditionis cartam ſancto Martino delegata a Folrido in Briſgavia, Carolus ſponte donat.*

Anno 790. Ex cartario S. Martini.

CAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum. Notum eſſe univerſis noſtris credimus fidelibus, qualiter tempore genitoris noſtri bonæ memoriæ PIPPINI quondam regis, ſeu & avunculi noſtri KARLOMANNI res aliquæ in ducatu Alamanniæ fiſci ditionibus redactæ fuerint, quas modo diverſi homines, quaſi jure proprio poſſidebant injuſte, & aliquas exinde tam per venditiones,

(a) Berneradus hic Epternacenſis abbas, tertius a S. Vvillibrordo, monaſterium rexiſſe dicitur ab anno 777. ad 798. in brevi chronico mſ. ejuſdem monaſterii. Hujus autem nominis nullus extat in catalogo archiepiſcoporum Senonenſium, niſi quis eum confundat cum Berardo, qui duobus tantum annis præfuit, ab anno 793. ad 795. quo dicitur obiiſſe. Sed hæc non cohærent cum noſtro Bernerado, qui S. Gondebaldo in ſede Senonenſi ſucceſſiſſe videtur.

donationes

Digitized by Google

donationes, ſeu diverſos quoſlibet modos habebant diſperſas, ex quibus FULRIDUS quondam Alamannus per cartam vinditionis partibus baſilicæ S. Martini, quo pretioſum requieſcit corpus, aliquam rem in *Stamaconſtat* in Briſigavia, illicito ordine delegavit. Unde ITHERIUS abba per ſuos vadios legibus nobis viſus eſt reveſtiſſe. Sed nobis conſiderantibus ob amorem Dei & reverentiam ſancti Martini per mercedis augmentum, & animæ noſtræ remedium, ſeu ſtabilitatem regni noſtri, deinceps per noſtrum præceptum præfatam rem ad ipſam caſam Dei promtiſſimo animo ac voluntate benigna concedere ac delegare decrevimus. Propterea hoc noſtræ firmitatis præceptum juſſimus conſcribi, ut memoratam rem cum omni integritate, cum eccleſia, terris, domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, ſilvis, vel cunctis ibidem adjacentiis, & appendiciis, in quibuſlibet locis, ſicut antea ipſa caſa Dei viſa fuit poſſediſſe: ita & deinceps per noſtrum præceptum plenius in Dei nomine confirmatum ab hac die pars præfatæ baſilicæ ſancti Martini habeat, teneat, atque poſſideat, & in noſtra eleemoſyna ibidem omni tempore in augmentis proficiat. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conſervetur, manu propria firmavimus, & de anulo noſtro ſigillare juſſimus.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

ERCAMBALDUS ad vicem RADONI.

Data II. calendas Septembris anno XXII. domni Caroli excellentiſſimi regis.

[a] Actum (a) Copſiſtamo, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA ALCUINI ad monachos Vedaſtinos.

Agit de titulis pro eccleſia Vedaſtina, deque miſſis ab eo conſcriptis, hortaturque ut virtutes monaſticas exerceant.

Circa ann. 796. Ex mſ. Vedaſtino 800 annorum.

CArissimis in Chriſto fratribus humilis levita Albini ſalutem.

Sicut domni abbatis veſtraque ſuaviſſima caritas demandavit, verſus per ſingulos titulos eccleſiarum & altaria ſingula dictavimus, & utinam tam rationabiliter quam libenter, quia veſtræ ſanctitatis juſſio compellit citato dictare ſermone, tamen veſtra pietas defendat, quæ noſtra humilitas obedienter exaravit. Miſſas quoque aliquas de noſtro tuli miſſale ad cotidiana & eccleſiaſticæ conſuetudinis officia: Primo in honore ſummæ Trinitatis, deinde ſanctorum interceſſiones deprecandas, etiam & angelorum ſuffragia poſtulanda, quæ multum neceſſaria ſunt in hac peregrinatione laborantibus. Poſtea ſanctæ Dei genitricis ſemperque Virginis MARIÆ miſſam ſuperaddidimus per dies aliquot, ſi cui placuerit, decantandam, nec non & ſancti Vedaſti patris veſtri & (b) protectoris noſtri dictavimus miſſam, quatinus illius familiaris advocatio ſempiternum ſuis famulantibus afferret ſolatium. [b] Pro peccatis quoque & eleemoſynam facientibus adjunximus orationes, quatinus ſi quis vel pro ſuis negligentiis, vel pro aliorum benefactis offerre voluiſſet, haberet convenientes interceſſiones ſuæ voluntati. Arbitror vos melius hæc omnia vel in ſacramentis veſtris conſcripta, vel in conſuetudine cotidiana habere. Tamen ne inobediens veſtræ eſſem dilectioni, ſcripſi quod nos in conſuetudine habemus, & vobis proficuum eſſe putavi, obſecrans veſtram venerabilem almitatem, ut mei nominis memoriam habeatis, vel inter has vel inter alias veſtræ ſanctitatis interceſſiones. Ut vere fateor, multam habeo fiduciam in veſtris ſanctis orationibus ad promerendam miſericordiam Domini noſtri JESU-CHRISTI, qui vos cuſtodiat, & in omni bonitate proficere faciat, & orationes veſtras exaudire dignetur, vel pro vivorum ſalute, vel pro morientium profectu. Vos vero viri fratres in unitate caritatis firmiter permanete, & in humilitatis obedientia ſollerter adſiſtite. Iſte eſt honor veſter coram hominibus, iſta eſt via veſtra ad regnum Dei. In his enim mercedem a Deo ſperare debetis, ad has enim ſanctiſſimas tramites ſeniores qui ſunt, juniores deducant. Corripite eos in ſpiritu manſuetudinis, & bona illis præbete exempla, ut veſtris ſanctiſſimis veſtigiis inhærentes, vitam vobiſcum in Chriſto ſempiternam habere mereantur. Sæculum quod ſprevistis nolite quærere, ſæpius cum propheta decantantes, *Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in avaritiam.* Radix enim omnium malorum cupiditas eſt. Melius eſt enim Deum habere in corde, quam nummos in * ſæculo. Lectionis ſacræ ſtudia inter labores obedientiæ veſtræ diligentiſſime exercete, ita ut vel opus vel libellus in manibus ſemper videatur veſtris, quia in libris ſanctis Deus loquitur ad hominem, & in orationibus ſuis homo loquitur ad Deum. Quid dulcius debet eſſe, quam Deum audire loquentem? In his enim & ſolatia peccator, & gaudia benefactor inveniet. Sicut lux lætificat oculos, ita lectio corda. Cuſtodiam oris diligenter obſervate, verba quæ ad ædificationem audientibus faciant ſemper proferte, quia aliorum ſalus veſtra eſt retributio. Laus Domini ſemper ſonet in ore veſtro, dicente propheta, *Benedicam Domi-*

* f. ſacculo.

(a) Mabillonius in libro 4. de Re Diplomatica villam hanc regiam exiſtimat eſſe *Cuſſtein* in ſuburbio Moguntiæ ſitam.

(b) Alcuinus hoc ex loco affectus maxime fuiſſe videtur S. Vedaſto, cujus vitam etiam ad petitionem Radonis abbatis conſcripſit circa annum 796. ex Annalibus Benedictinis, quo etiam tempore probabile eſt eum titulos in eccleſia Vedaſtina inſcribendos dictaſſe.

num in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo. Et iterum: *Sacrificium laudis honorificabit, illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Necdum mihi, cariſſimi fratres, occurrit tempus dictandi homiliarem ammonitionem, ſed vita comite, Spiritu-ſancto inſpirante, non ero immemor petitionis veſtræ & promiſſionis meæ. Divina vos clementia in omni bonitate florere & proficere faciat, fratres cariſſimi. Amen.

In eccleſia S. Vedaſti in pariete ſcribendum.

Hæc domus alma Dei flammis crepitantibus olim, &c. *ut apud Alcuinum pag. 1690. n. 66. uſque ad n. 87.*

PRÆCEPTUM CAROLI MAGNI regis pro monaſterio Prumienſi.

Lauriacum & Catiacum villas in pago Andegavenſi concedit Prumienſi monaſterio.

Anno 797. *Ex cartario Prumienſi.*

KAROLUS gratia Dei rex Francorum & Langobardorum. Quicquid enim in noſtra vel procerum noſtrorum præſentia recto tramite agitur, ac juſte terminatur; oportet propter futurorum hominum notitiam per ſcripturarum ſeriem roborare, ut in poſtmodum jure firmiſſimo maneat inconvulſum. Ideoque notum ſit omnium fidelium noſtrorum magnitudini, præſentium ſcilicet & futurorum, qualiter ASOARIUS abba ex monaſterio S. Salvatoris, quod domnus & genitor noſter ſancta recordatio PIPPINUS quondam glorioſiſſimus rex, & domna ac genitrix noſtra bona memoria BERTRADA regina, in loco qui dicitur Prumia, novo opere conſtruxerunt, ſerenitati noſtræ multoties deprecatus eſt, pro aliquibus rebus ſitas in Andecavo, villas nuncupatas Lauriaco & Catiaco, adſerens quod de parte genitricis ſuæ WILHARANÆ & avæ ſuæ TEODILDÆ ei legibus pertinere debuiſſent, & a retroactis temporibus cum aliis rebus, quæ propter infidelitatem aliquorum hominum parentumque ſuorum in fiſco redactæ fuerant, malo ordine & injuſte uſurpatæ deveniſſent. Nos quidem ejus conſiderantes ſacerdotium, & fideli ſervitio, ita per omnia verum eſſe credidimus, ac de ipſis rebus pleniter reveſtire juſſimus, & per præceptum auctoritatis noſtræ eidem confirmare decrevimus. Tranſacto vero aliquo tempore inventum eſt manifeſte per (a) ODILHARDUM ſanctæ Nanneticæ urbis eccleſiæ epiſcopum, & alios veraces homines infra patriam habitantes, de prædicta villa Lauriaco, quod noſtræ hereditati legibus ac juſte deberetur, & nullam inibi Aſoarius abba deberet habere juſtitiam. Qui in conſpectu A noſtro ac plurimorum, procerumque noſtrorum præſentia ſtans in judicio, ſecundum quod lex Romana edocet, & ſui Scabinii ei judicaverunt, prædictas villas partibus noſtris ſimulque & præceptum confirmationis noſtræ reddidit. De quibus nos unum quæ vocatur Lauriacum, pro futura ſalute in eleemoſyna domni ac genitoris noſtri bonæ memoriæ PIPPINI quondam glorioſiſſimi regis, ad jam fatum monaſterium S. Salvatoris per præceptum auctoritatis noſtræ delegavimus. Et aliam quæ vocatur Catiaco, quia ipſi pagenſes teſtati B ſunt vidiſſe eam habere, aviæ ipſius Aſoarii TEODILDÆ in alode per noſtram confirmavimus auctoritatem. Iterum autem poſt aliquantos annos orta eſt intentio exinde pro aliquibus appendiciis, quæ ad ipſam villam pertinent, inter jam dictum ASOARIUM abbatem & NUNONEM comitem noſtrum, qui ad noſtram altercando accedentes præſentiam, repperimus certiſſime, tam per veraces homines, quam per ſtrumenta, qualiter ante dicta avia ſua THEODELHILDIS ſupraſcriptam villam C Catiacum cum aliis rebus proprietatis ſuæ domno & genitori noſtro tradiderat, & ideo noſtra plus legibus cum juſtitia eſſe deberet, quam ASUARII abbatis de parte genitricis ſuæ WILHARANÆ. His itaque geſtis, placuit celſitudini noſtræ, ut ob amorem Dei & reverentiam ipſius, quia vir Dei eſſe dinoſcitur, ex corde puro & ſincera voluntate, quia aliud pro aliud, * quam vir ſimpliciter, nobis retulit, & culpabilis atque convictus apparuit, in eleemoſyna noſtra ei omnia indulgere, & inſu- D per ipſas villas ſuperius nominatas Lauriaco & Cattiaco cum ſuis appenditiis, pro ſalute animarum domni ac genitoris noſtri ſeu genitricis, ad prædictum monaſterium ex noſtro largitatis munere pleniſſima deliberatione cedere & in omnibus confirmare. Statuentes ergo jubemus, quod perpetualiter manſurum eſſe volumus, ut a modo & deinceps ſæpe memoratus vir venerabilis ASUARIUS abbas, ſuique in perpetuum E ſucceſſores, qui fuerint paſtores ſupraſcripti monaſterii S. Salvatoris, jam dictas villas Lauriaco & Cattiaco, una cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus, appenditiis, adjacentiis, omnia & ex omnibus, ſicut ad ipſa loca aſpicere videtur, & noſtra, Deo donante, legitima videtur eſſe poſſeſſio, per hoc noſtrum auctoritatis & ceſſionis atque confirmationis præceptum, ad partem ipſius ſancti loci, in eleemoſyna noſtra teneant atque poſſideant, & ad ipſam caſam Dei noſtris futuriſque temporibus proficiant in augmentis, quatenus melius delectet ipſos ſervos

* *f. quamvis.*

(a) De Odilhardo nihil præter nudum nomen in ſerie epiſcoporum Nannetenſium.

Digitized by Google

Dei qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & liberis noſtris, ſeu pro ſtabilitate regni noſtri, & pro animabus genitoris ac genitricis noſtræ, jugiter Domini miſericordiam exorare. Et ut hæc auctoritas inviolata, Deo auctori valeat permanere, manu propria firmavimus, & de anulo noſtro ſigillare juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

ERCANBALDUS ad vicem.... recognovi.

Data XIII. cal. Martias anno XXVIIII. & XXIV. regni noſtri.

Actum Aquiſgrani palatio noſtro publice, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆFATIO SMARAGDI monachi S. Maximini, in expoſitionem Pſalmorum.

Exponit quam utilis ſit Pſalmorum meditatio.

[a] Incipit præfatio (a) Smaragdi preſbyteri.

Circa 800. *Ex mſ. S. Maximini annorum* 800.

HANC expoſitionem pſalmorum de dictis plurimorum in brevi collegimus patrum, ut ejus breviatio nocivum demat faſtidium, & cordis ejus proficuum acuat & aperiat intellectum, ut ea quæ in pſalmis ſub litterarum tegmine latitant clauſa, ocius ei patefacta clareſcant. Brevis etenim lectio avidius legitur, citius intelligitur, & memoriæ facilius commendatur, & firmiter retinetur. Neceſſe eſt ergo, ut hæc ſpiritalis expoſitio pſalmorum frequenter a fidelibus legatur, & ipſi pſalmi ſapienter, aſſidue & humiliter recitentur: quia ſemper in eis cura mentis, ſanitas cordis, & animæ medicina reperitur. Eſt enim in eis conſolatio magna lugentium, ſpes beata juſtorum, ſanitas infirmorum, fortitudo & refugium periclitantium, & ſpiritaliter convivantium delicioſa nimis in eis comperitur epulatio. Per aſſiduam enim pſalmorum meditationem cor pœnitentis compungitur, & proficuus ab eo lacrymarum imber profunditur. In pſalmis enim promiſſio vitæ æternæ legitur, & ſpes regni cœleſtis firmiter in animo confirmatur. Remiſſio peccatorum in eis concedi promittitur, & laborantibus refectio cum gloria perpetua feliciter præparatur. Eſt enim in eis theſaurus ſapientiæ & ſcientiæ ſub tegmine litterarum abſconditus, qui vitam æternam fidelibus miniſtrat detectus. Eſt hortus concluſus, ut talibus aquis irriguus, & aromaticis floribus conſtipatus. Eſt fons ſignatus cœleſti poculo plenus, ad potandum ſemper fidelibus aptus, & ſine defectu haurientibus ad potandum mellifluus. Eſt ferculum Domini ſpiritalibus deliciis plenum & omnibus vitalibus alimentis refertum. Per ſuavia enim pſalmorum canora alternantibus choris divina in eccleſia peraguntur officia. Per eos nocturna laus cum mentis alacritate Domino canere incipitur, & dimiſſo noctis ſilentio fidelium ora mellifluam erumpunt in muſicam. Per illos laudis diurnæ meditatio horis competentibus peragitur, & per eorum ſacratiſſima verba memoria Domini ad cor reducitur, ut ei cum gratiarum actione jugiter laus indefeſſa cantetur. Per eos hymnidica dulciter componuntur carmina, & mellifluum melos in jubilo canitur alleluia, & ut breviter dicam, in pſalmorum dulciſſimo cantu cum laudibus, hymnis & canticis ſpiritalibus in eccleſia totus incipitur, peragitur, atque perficitur ornatus. Eſt & aliud in pſalmorum theſauro, mirabiliter ab ſpiritu ſancto compoſitum atque reconditum, ut quicumque pſalmorum verba cantat aut recitat, ſive in orationibus pro peccatis præteritis abluendis, ſive in obſecrationibus pro virtutibus adipiſcendis, ſive in gratiarum actionibus pro jam adeptis, non quaſi aliena prophetia, ſed quaſi ſua & propria verba cantat & recitat.

Explicit. præfatio.

CARTA HARVICHI VIRI illuſtris pro monaſterio Prumienſi.

Villam Odanam in pago Andegavenſi concedit, ut ipſe in congregatione recipiatur, &c.

Anno 804. *Ex cartario Prumienſi.*

ADMONET nos divina ſcriptura, ut bona quæ poſſidemus, tribuamus, & a pio Redemptore noſtro bone opere recipiamus. Oportet nos exemplum patriarchæ noſtræ Abrahæ adimplere, quod ſepultura agri in ſpelunca duplici dignum pretium comparuit. Igitur unuſquiſque dum in hunc mundum, qui in maligno poſitus eſt, videtur converſare, taliter Chriſto præſole ex rebus temporalibus debet perpendere, ut cùm egreſſio animæ ſuæ de corpore fuerit abſoluta, de ipſa iniqua calamitate valeat conſcendere ad perpetuam felicitatem. Idcirco ego in Dei nomine HARVICH tractans futurum judicium, diem etiam & pænas quas peccatoribus minantur, nec non & præmia quod Dominus juſtus & innocentes pollicit pro amore Chriſti, & molem facinorum meorum peccaminum, ſeu & pro loco ſepulturæ meæ, per epiſtolam donationis dono & donatumque in perpetuum eſſe volo de jure meo in poteſtate & dominatione monaſterii S. Salvatoris, quod eſt in finibus Ardennæ

(a) Cum hic Smaragdus presbyteri tantum ſibi aſſumat titulum, non eum eſſe putamus, qui S. Michaelis ad Moſam abbas extitit, ſcripſitque Diadema monachorum, ſed Smaragdum S. Maximini Trevirenſis monachum, cujus meminit Trithemius, maxime cum opus iſtud apud S. Maximinum reperiatur.

Digitized by Google

conſtructus ſuper fluvium Prumia, quem domnus PIPPINUS rex bonæ memoriæ, & BERTRANDA regina ibidem ædificaverunt, ubi præeſt venerabilis vir ASSUARIUS abba, vel plurima turma monachorum adunata, transfundo atque transfirmo villa nuncupante Odane, in pago Andecavo, in condita Regadoninſe vicu, cum appenditio ſuo ad Illotilio Leotbodo, dono in ipſa villa manſo indominicato cum terris, domibus, ædificiis, acolabus, mancipiis, cum omni præſidio in ſe habente, & dono in ipſas villas tam manſis, terris, vineis, pratis, paſcuis, ſilvis, adjacentiis, cultum & incultum quæſitum vel ad inquirendum, cum omni integritate earum in integrum cum hominis ibidem commanentes, vel aſpicientes, tam ſervos, ancillas, colonus, colonas, tam ibidem oriundus, quàm aliundè tranſlatus, (excepto illa terra quam Flectarius tenet, eſt ſatione modius xv. & ipſa terra confirmamus) Hildegarde, his nominibus Bertulfo cum uxore ſua & infantis ſuis quinque, Donaldus cum infante ſuo uno, &c. (a) [a]

Et dono ad illo appendicio ad Illotilio qui vocatur Leotbodo modeno cum infantis ſuis Flotilde, ſeu & Hertrude cum infantis ſuis quatuor, Adedulfo, &c. (b) [b]

Et in villa Seguntiaco illam quarta quem tenet Hildebrammus eſt ſatione modiorum xv.

Hæc omni rem ſuperius comprehenſa, tam de altis, quàm de præſidiis, quàm & de manentes, vel uxores & infantis eorum, ſeu & peculiaria eorum, cum eorum manſis, vel terris, quæ ad ipſas villas aſpiciunt, ſicut à me moderno tempore fuit poſſeſſa, vel in antea inibi undecumque aliquid augmentare aut meliorare potuerint, ad præfato monaſterio in elemoſynis vel ſubſtantia monachorum ibidem habitantium, Chriſto protegente, proficiat; eâ ſcilicet ratione, ut memetipſo ipſi prædictus abba, vel ipſi monachi in eorum congregatione recipiant, & nomen meum in libro vitæ conſcribant, vel pro me utique ſacrificium poſt obetum meum pio Domino offerantur; ſicut ſuperiùs diximus, de jure meo in jure & dominatione ipſius monaſterio, vel rectores ad ipſo monaſterio trado perpetualiter à die præſente ad poſſidendum, ut pars antedicti monaſterii vel memoratus abba ſuique ſucceſſores in Dei nomine perpetualiter recipiant ad poſſidendum: ita ut quicquid de prædicta villa pro opportunitate ipſius monaſterii facere decreverint, liberum in omnibus potiantur arbitrium. Præſente vero donatione nequaquam augrialium vilitati geſtis municipalibus alegarie curavi, & omnino decrevi, nec aliquando ob hac cauſa quiſquis reperire. Quod ſi aliquas ſtrumentas de ipſa villa de nomen meum in adverſitate prædicti monaſterii quolibet ordine comprehenſus, aut anteriùs vel poſteriùs prænotatus, quod nos nec feci nec facere rogavi, præter iſtum quem firmiſſimum volo eſſe, quoque tempore fuerit oſtenſus, nullum ſociatus effectum, niſi vacuus & inanis appareat, auctorem vero criminis vel farium nec multum tunc tempore patiatur judiciaria habere poteſtas. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, huic voluntate mea per quibuslibet adinventionibus aliquis de heredibus meis, aut judicium ſeu cupiditas vel qualibet perſona obvius vel repetitor exſtiterit, à conventu omnium Chriſtianorum, vel limitibus eccleſiarum extraneus habeatur, & Juda traditoris Domini noſtri JESU CHRISTI perfruatur conſortium. Inſuper etiam inferat partibus ipſius monaſterii vel fratrum ibidem conſiſtentium, ſociatu quoque tam in actione, quam in perſecutione, auri liberas duas, argento pondo quinque, nec ſi quoque quod repetit, valeat vindicare, nullo medus. Præſens donatio, quem ego pro amore Dei & amore ipſorum monachorum conſcripta eſt, firma & inlibata omni tempore debeat permanere ſtipulatione ſubnexa. Actum Andec. civitate, die Lunis VI. idus Aprelis, anno IV. imperium domino KAROLO ſereniſſimo aguſto. HARVICUS hanc donatione à me facta. Sig. † GODALDO vecario, ſig. † Dilidrano, ſig. † Gedulfo, ſignum † Agisberto, ſignum † Ramirtanio, ſignum † Caginhardo, ſignum † Adialhardo.

CARTA EJUSDEM (c) HARWICHI. [a]

De villa Odana quam Prumienſi monaſterio conceſſit.

CUM in Libris Theodoſiani & Hermogeniani ſeu Papiani, per quem lex continet, ſcriptum eſt quod donatione traditio ſubſequatur. Igitur ego in Dei nomine HARWICH filius qui fuit Benedicto quondam, dum cognitum eſt quod ego de res proprietatis meæ aliquid ad caſa S. Salvatoris qui eſt in finem Ardenna, ſuper fluvium Prumia ædificata, quem dominus PIPINUS rex bonæ memoriæ, ſeu BERTRADA regina ædificaverunt, & turma pluri- Anno 804. *Ex cartario Prumienſi.*

(a) Sequuntur nomina aliorum qui cum uxoribus ſuis 39. computantur, infantes vero 76.

(b) Sequuntur nomina octo tam virorum quam mulierum, quorum infantes computantur 46.

(c) Cum hæc donatio cum præcedenti conveniat, mirabitur fortaſſe nonnemo cur ejuſdem donationis eodem die facta fuerint diverſi tenoris inſtrumenta, cum unum ſufficere poſſet. Verum cum Harvicus donationem ſuam geſtis municipalibus allegari cuperet; duplex illius inſtrumentum expediri curavit, unum quod daretur Prumienſibus, alterum quod in curia andegavenſi remaneret. Ceterum qui has cartas cum formulis Andegavenſibus editis tom. 4. Analectorum contulerit, videbit in utriſque ſtyli barbariem, nec de illarum veritate minimum dubitabit.

Digitized by Google

ma ibidem adunaverunt, ubi venerabilis vir Assuarius abba præeſſe videtur, pro molem peccaminum meorum, vel æterna retributione, ut pius Dominus aliquid mihi minuare jubeat, per textum donationis condonari, hoc eſt in pago Andecavo, in condita Eregadoninſe Wiciloa nuncupantes Odane, cum appenditio ſuo, cui vocabulum eſt ad Illotilio Leobodo, una cum domibus, ædificiis, terris cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, ſaltis & ſubjunctis, quæſitum & ad inquirendum, ſervos & ancillas, colonus & colonas, una cum uxores & infantis vel peculiares earum, totum & ad integrum, ad ipſa caſa delegavi, quantum in ipſa donatione continet, ei ad die præſente trado, dulgo, atque tranſcribo, ut quicquid exinde pars eccleſiæ ipſius monaſterii, ſeu prædicto abbate ad profectum baſilicæ facere voluerint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem, ad faciendi quod elegerint jure proprietario atque firmiſſimo. Intimare mihi complacuit, quod ſi fuerit poſt hunc die, aut ego ipſi, aut unus de heredis vel de propinquis meis, ſeu qualibet homo, vel extranea vel emiſſa perſona, potens aut inferior, vilis aut privatus, caleditate commotus, aut cupiditate præventus, qui contra hanc traditione, contra ipſa Dei vel rectores ipſius eccleſiæ aliqua calumnia, aut reſultatione agere præſumſerit, duplic ei tantum, & alio tantum quantum ipſas res eo tempore & emelioratas valuerint, & inſuper auro libras duas, argento pondo quinque, coactus exſolvat, & ſua repetitio in nulliſque modis non obtineat effectum, ſed hæc traditio atque voluntas mea omni tempore firma & ſtabilis debeat perdurare ſtabilitate ſubnexa. Actum Andech. civitate, die lunis, vi. Idus Aprelis, anno iv. Imperio domno Karolo ſereniſſimo Auguſto. Harwhicus hanc traditione à me facta. Signum † Godaldo, Signum † Dilidrano, Signum † Tedulfo, Signum † Agisberto, Signum † Ramirtanio, Signum † Cacinhard, Signum † Adalhard.

EPISTOLA HARWICHI viri illuſtris ad Aganbertum fratrem ſuum.

Ut donationem ab eo factam Prumienſi monaſterio geſtis municipalibus allegare faciat.

Domino in Chriſto fratri Aganberto, ego in Dei nomen Haruhic rogo, ſupplico, atque caritatis tuæ injungo, ut Andecavis civitate accidere facias, & illa epiſtola quem de locella mea, nuncupan-
A tes Odane, cum appenditio ſuo, cui vocabulum eſt ad Illotilio-Leobodo quem ego ad caſa S. Salvatoris confirmavi, apud laudabilitate curiæ geſtis municipalibus allegare facias, & quicquid exinde egeris, feceris, geſſeris, veratum etenim mandatum ad me te habiturum eſſe congnuſcas, quam vero mandatum manibus propriis ſubter firmavi, & qui eum roboraverunt de præſenti rogavi ſtabilitate ſubnexa. Actum Andecavis civitate, die Lunis, vi. Idus Aprelis, anno iv. Imperium domno Karolo ſereniſſimo Auguſto. Harwhicus
B hanc mandatum à me facta. Signum † Gedaldo, &c. (*Eædem ſubſcriptiones quæ in ſuperiori, exceptâ ultimâ quæ non legitur.*)

ALLEGATIO DONATIONIS Harvichi facta geſtis municipalibus Curiæ Andegavenſis.

Adstante vir laudabile Wlfredo defenſore, vel cuncta curia Andec. civitate, adſiſtantium Aganbertus dixit: Rogo te, laudabis vir defenſor, voſque
C officia publica, ut mihi codicis publicis patere jubeatis, & proſecutione mea audire dignimini, quia ſub aliqua quæ apud laudabilitate veſtra geſtis cupio municipalibus allegare. Defenſor & curia dixerunt: patent tibi codices, proſequere quæ optas audire. Aganbertus dixit: In Chriſto frater Harvich mihi injunxit, ut epiſtola illa quem de villas nuncupantes Odane, cum appenditio ſuo nuncupante Illotilio-Leobodo, quem ipſe pro animæ ſuæ remedium, vel molem ſuorum peccaminum, ad caſa S. Salvatoris, quæ eſt in finem Ardin-
D næ, ſuper fluvium Prumia ædificata, quem domnus Pippinus rex bonæ memoriæ, ſeu & Bebtradane regina ibidem ædificaverunt cum omni integritate, vel ſuper poſitum ad ipſa caſa ſancta delegavi, & exinde teſtamentum pagina donationis fieri juſſit, ut apud laudabilitate veſtra geſtis allegarem: cujus rei mandatum habeo pro manibus, quæſo ut in veſtra præſentia palam recenſeatur. Defenſor dixit: Mandatum quem frater Aganbertus proferet Leodegarius amanuenſis ad recitandum. Accepit & recitavit. Quibus recitatum, defenſor
E dixit: adhuc hanc quem frater Aganbertus protulit recitatum. Quid adhuc addi conatur? & dixit non moriatur; Aganbertus ait: prædictus etenim pro manibus habet, ſupplico ut ipſa in veſtra præſentia recenſeatur. Defenſor dixit: Epiſtola quem frater Aganbertus adſerit Leodegarius amanuenſis pro ad recitandum accipiat, & geſta inſerendi accepit & relegit, quibus relectum, defenſor dixit: Ecce hanc quem frater noſter Aganbertus protulit recitatum & geſtum inſerere jubeatur,

Digitized by Google

quid addi conatur? & dicit, non moritur. Aganbertus dixit: Geſta cum fuerit ſcripta à vobis, vel a curialibus ſubſcripta mihi edita ex more tradatur. Defenſor dixit: Geſta cum fuerit ſcripta à nobis, vel a curialibus ſubſcripta, tibi edita ex more tradatur. Edita vero accepit. Signum † Nonono comite. Signum † Riscleno curatore. Signum † Wifredo Vicedomo, Sig. † Hermedrano, Sig. † Gendrado, Sig. † Letbaudus centenario, Signum † Geraldus, Signum † Saidris, Signum Strodaldo David, † Signum † Lethardo, Signum † Stabulo centenario. Carta quam Hariwicus fecit.

CARTA CAROLI IMPERATORIS de Walemaris villa.

Anno 806. *Ex certario Frumienſi.*

IN nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Karolus ſereniſſimus auguſtus a Deo coronatus, magnus, pacificus imperator, Romanorum gubernans imperium, qui & per miſericordiam Dei rex Francorum & Langobardorum. Quicquid igitur C locis venerabilibus ob amorem Domini noſtri Jesu Christi cedimus vel condonamus, hoc nobis procul dubio ad mercedis augmentum ſeu ſtabilitatem imperii noſtri pertinere confidimus. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus & futuris, qualiter donamus ad monaſterium S. Salvatoris, quod dominus ac genitor noſter Pippinus bonæ memoriæ novo opere conſtruxit in loco qui dicitur Prumia, donatumque in perpetuo eſſe volumus manſum unum, in villa quæ vocatur *Vvalemaresthorpf*, una cum ſervo nomine Williario, cum omni peculiare vel adqueſitu ſuo, & totam legem quam pro ipſo manſo, vel pro ipſo ſervo ipſe Tancradus venerabilis abba, & ejus advocatus rewadiavit, pro eo quod Meginfredus quondam ſervus noſter non habens partem ad ipſam caſam Dei antea delegaverat, & miſſus noſter Remigarius comes in cauſa noſtra legibus ſuper eum evindicavit. Idcirco in eleemoſyna noſtra denuo ad ipſum ſanctum locum plenius ex noſtra largitate conceſſimus. Propterea præſentem noſtram auctoritatem fieri juſſimus, per quam ſpecialiter decernimus atque jubemus, ut memoratus (a) Tancradus abba, ſuique in perpetuum ſucceſſores, qui fuerint rectores in ipſo ſancto loco, ſupraſcriptum locum vel manſum in *Vvalemareſthorpf*, & prædictum ſervum per hanc noſtram auctoritatem teneant atque poſſideant; quatenus deinceps in eleemoſyna noſtra, ut diximus, in lumi-

(a) Hoc ex loco emendandi ſunt ii. qui Aſuerum primum Prumienſis monaſterii abbatem ad 808. annum vixiſſe aſſerunt: multo magis Bucelinus, qui ejus obitum ad annum 829. conſignat.

A naribus eccleſiæ proficiat in augmentis, ut melius delectet ipſam ſanctam congregationem pro nobis & pro liberis noſtris, ſeu pro omni populo nobis à Deo conceſſo, divinam jugiter exorare clementiam. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus melius conſervetur, manus noſtræ ſignaculis ſubter eam roborare decrevimus, & de anulo noſtro ſigillare juſſimus.

Signum Caroli ſereniſſimi imperatoris.

Amalbertus ad vicem Ercambaldi B ſcripſi.

Data xiii. calendas Februarii anno ſexto, Chriſto propitio, Imperii noſtri, & xxxviii. regni noſtri in Francia, & xxxiii. in Italia, indictione xiiii.

Actum Theodone villa, palatio noſtro, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI imperatoris pro Prumia.

De cauſa Andegavenſi, vel Rodonica Golberti.

Anno 807. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Karolus ſereniſſimus Auguſtus, a Deo coronatus, magnus, pacificus imperator, Romanorum gubernans imperium, qui & per miſericordiam Dei rex Francorum & Langobardorum; quicquid enim ob amorem Domni noſtri Jesu Christi ad loca ſanctorum venerabilium cedimus vel condonamus, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem ſeu ſtabilitatem imperii noſtri ... confidimus. Igitur notum ſit omni fidelium noſtrorum magnitudini, D præſentium ſcilicet & futurorum, qualiter donamus ad monaſterium, quod piæ memoriæ domnus & genitor noſter Pippinus quondam glorioſus rex ſuo opere conſtruxit in honore Domni & Salvatoris noſtri Jesu Christi in loco qui dicitur Prumia, ubi præeſt venerabilis Tancradus abba, donatumque in perpetuum eſſe volumus, res aliquas noſtras ſitas in pago Andecavino, in loco qui dicitur Laniaco, E nec non in pago Rodonico, in loca nuncupantes Stivale, ſive Caucina, & in Turicas, & in Villanova, & intra tota illa locella, manentes xix. una cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, campis, ſilvis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, totum & ad integrum, quantumcumque in ſupraſcripta Godebertus quondam tenuit, & pro inceſtuoſa vel alia inlicita opera legibus perdidit, & ad fiſcum noſtrum legibus devenerunt, & Hugo comes una cum prædicto Tancrado venerabili abbate, vel aliis quam pluris fidelibus noſtris, ſecundum judicium legitimo ordine, ac juſtè & rationabiliter

Digitized by Google

partibus noſtris adquiſivit, vel evindicavit, pro mercedis noſtræ augmentum, ad ſupradictum ſanctum locum pleniſſimâ deliberatione conceſſiſſe atque confirmaſſe cognoſcite. Statuentes ergo jubemus, quod perpetualiter circa memoratum ſanctum jure firmiſſimo manſurum eſſe volumus, ut memoratus TANCRADUS abba; ſuique in perpetuum ſucceſſores, qui fuerint rectores antedicti monaſterii S. Salvatoris, & monachi ibidem ſub ſancta regula conſiſtentes, ſupraſcriptas res cum omni integritate, ſicut partibus noſtris legibus devenerunt, inſpecto judicato memorati HUGONI comitis fidelis noſtri, manibuſque bonorum hominum roboratum, ſicut inibi declaratur, qualiter cum juſtitia & æquitate ad partem noſtram vindicatæ devenerunt, per hanc noſtram auctoritatem teneant atque poſſideant, ita ut in luminaribus ipſius ſanctæ Dei eccleſiæ, ſeu ſtipendia ſervorum Dei, pro animæ noſtræ remedio, noſtris futuriſque temporibus perpetualiter proficiant in augmentis: Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus melius conſervetur, manu propriâ firmavimus, & de anulo noſtro ſubter ſigillare juſſimus.

Signum KARLI imperatoris.

AMALBERTUS ad vicem ERCHAMBALDI ſcripſi.

Data IIII. cal. Maii, anno VII. Chriſto propitio imperii noſtri, atque anno XXXIX. regni noſtri in Francia, & XXXIIII. in Italia, indictione XV.

Actum Aquis palatio noſtro publico, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI Pii imperatoris pro monaſterio Fontanellenſi.

Ad petitionem Traſarii abbatis monaſterii Fontanellenſis immunitates confirmat.

Anno 815. Ex ms. Fontanellenſi.

IN nomine Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator Auguſtus. Cum petitionibus ſervorum Dei juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, ſuperna nos gratia muniri non diffidimus. Ideo iſtud ſit notum omnibus fidelibus noſtris, tam præſentibus quam futuris, ſeu etiam ſucceſſoribus noſtris, fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, quod vir venerabilis TRASARIUS abba ex monaſterio, quod vocatur Fontanella, quod eſt conſtructum in honore beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, vel ceterorum ſanctorum, detulit obtutibus noſtris immunitatem domni & genitoris noſtri CAROLI bonæ memoriæ piiſſimi Auguſti, in qua erat inſertum, qualiter ipſe & anteceſſores ejus, reges videlicet Francorum, præfatum monaſterium propter divinum amorem, tranquillitatemque fratrum ibidem conſiſtentium, ſemper ſub pleniſſima defenſione ac immunitatis tuitione habuiſſent. Ob firmitatem tamen rei poſtulavit nobis Traſarius abba, ut eamdem auctoritatem ob amorem Dei & reverentiam ipſius ſancti loci noſtra confirmaremus auctoritate. Cujus petitioni libenter adquievimus, & ita in omnibus conceſſimus, atque per hoc præceptum noſtrum confirmavimus. Præcipientes ergo jubemus; ut nullus judex publicus, nec quislibet ex judiciaria poteſtate, aut loca, vel agros, in eccleſias ſeu reliquas poſſeſſiones memorati monaſterii, quod moderno tempore infra ditionem imperii noſtri juſte & rationabiliter poſſidet, vel ea quæ deinceps in jure ipſius loci voluerit divina pietas augeri, ad cauſas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, vel manſiones, aut paradas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ejuſdem monaſterii tam ingenuos quam ſervos, ſuper terram ipſius commanentes, injuſte diſtrigindos, nec ullas reddibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, aut pontaticos exigendos, aut telonea accipienda, aut rotaticos in quibuſlibet locis, civitatibus, ac foris, noſtris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere præſumat; ſed liceat memorato abbati ſuiſque ſucceſſoribus, res prædicti monaſterii ſub immunitatis noſtræ defenſione, quieto ordine poſſidere, & quicquid exinde fiſcus exigere poterit, etiam pro æterna remuneratione prædicto monaſterio conceſſimus, ut in alimonia pauperum & ſtipendia monachorum ibidem Deo famulantium, perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Quatenus ipſos ſervos Dei qui ibidem famulantur, pro nobis & conjuge, proleque noſtra, atque ſtabilitate totius imperii a Deo nobis conceſſi atque conſervandi, jugiter divinam miſericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas noſtra * futuriſque temporibus Domino protegente valeat inconvulſa manere, manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

* f. noſtris.

Signum HLUDOVICI ſereniſſimi imperatoris.

DURANDUS diaconus ad vicem HELIZAGHAR recognovi.

Data VII. cal. Novembris, anno Chriſto propitio ſecundo imperii domni HLUDOVICI Piiſſimi Auguſti, indictione nona.

Actum Niumaga, palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM LUDOVICI Pii imperatoris pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Immunitates eccleſiæ S. Martini in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Italia confirmat.

Anno 816. *Ex cartario S. Martini.*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLUDOVICUS divina ordinante providentia imperator Auguſtus. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam, commodum provenire confidimus. Notum igitur eſſe volumus cunctis fidelibus noſtris, epiſcopis videlicet, abbatibus, viriſque illuſtribus, ducibus, comitibus, domeſticis, grafionibus, vicariis, centenariis, eorumque junioribus, nec non miſſis noſtris per univerſum imperium noſtrum diſcurrentibus, ſeu etiam ceteris fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ noſtriſque præſentibus ſcilicet & futuris, quia adiit ſerenitatem culminis noſtri venerabilis vir FRIDEGISUS abba ex monaſterio peculiaris noſtri patroni ſancti Martini, ubi ejuſdem præclariſſimi viri venerabile corpus requieſcit, ferens manibus immunitates priſcorum regum Francorum, necnon avi noſtri PIPPINI quondam regis, ſeu etiam piæ recordationis domni & genitoris noſtri KAROLI ſereniſſimi imperatoris, quibus idem monaſterium quiete in Dei ſervitio manere ſanxerunt, & omnes res præfati monaſterii in univerſo, Chriſto largiente, regno ſuo, in Auſtria ſcilicet, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Italia, & in ceteris regni ſui partibus conſiſtentes, quæ non ſolum ab orthodoxis principibus, verum etiam à ceteris fidelibus collatæ, vel per quoſlibet contractus & munimina cartarum in jus ejuſdem legaliter traditæ ſunt monaſterii, ſub immunitatis ſuæ defenſione conſiſtere, & ab omni publica functione, & judiciaria exactione immunes liberaſque tradidiſſent, quod munus eidem monaſterio exhibitum, Deo annuente, inviolabiliter hactenus conſtat eſſe conſervatum. Pro firmitatis noſtræ namque ſtudium hujuſmodi beneficium erga præfatum venerabile monaſterium noſtra auctoritate humiliter precibus quibus valuit fieri poſtulavit. Cujus petitioni, ob amorem Dei & venerationem beatiſſimi Martini, libenter adſenſum præbere nobis

A uſquequaque libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut omnes res ejuſdem monaſterii, cum hominibus ſibi ſubjectis, ſub noſtræ defenſionis munimine modis omnibus conſiſtant. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis rei publicæ procurator, ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias, aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet provinciis aut territoriis imperii noſtri, juſte B & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipſius monaſterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paſtus, aut telonium, ſicut in præcepto domni genitoris noſtri continetur, exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quàm ſervos ſuper terram ipſius monaſterii commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirere, quibus idem monaſterium ſibique ſubjecti aliquod injuſte patiantur incommodum, noſtris futuriſque temporiC bus quiſquam tam temerarius exiſtat, quod faciendi illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat. Quicquid ergo de præfatis ejuſdem monaſterii rebus in jus fiſci cedendum fuit, & a deceſſoribus noſtris comperimus collatum, & largitionis munere libenter volumus eſſe per univerſum eidem monaſterio conceſſum, ut id remoto fiſci dominatu ad luminaria baſilicæ S. Martini concinnanda, & ad ſuſtentationem pauperum ſeu (a) clericorum in eodem loco Domino deſervientium, ſit ſupplementum. Si quis autem in D tantam prorumpere auſus fuerit audaciam, ut hujus præcepti noſtri violator extiterit, quemadmodum in præceptione domni & genitoris noſtri continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum, unde duas partes rectores memorati monaſterii, tertiam vero jus fiſci recipiat. Dignum namque juſtumque eſt, ut tot piorum regum deceſſorum noſtrorum, noſtrique præcepti violator hujuſmodi ſubeat pœnam, ut & ſe tantæ temeritatis merito argui cognoſcat, E & ceteris ne id agere quolibet auſu pertentent, timorem incutiat; ut nullus ſcilicet beneficia regalia locis Deo dicatis veneranter exhibita temerare conetur. Volumus itaque atque cenſemus, ut remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine memoratus abba ſuique ſucceſſores res prædicti monaſterii, cum omnibus ſibi ſubjectis, vel ad ſe adſpicientibus ſeu pertinentibus hominibus ſub immunitatis at-

(a) Ex hoc loco patet monachos S. Martini jam tum in canonicos converſos fuiſſe cum diploma illud datum eſt. Et quidem togam monaſticam retinuiſſe toto Caroli Magni principatu cenſet Mabillonius; eo vero defuncto, ſtatim eam abjeciſſe, favente in primis Fridugiſo abbate, qui laxiorem etiam vitam in Scithienſi S. Bertini monaſterio, cui præerat abbas, inducere tentavit.

que

que protectionis noſtræ defenſione conſiſtant, noſtroque fideliter parentes imperio pro incolumitate noſtræ conjugis & prolis, ſeu etiam totius imperii a Domino nobis conlati, ejuſque gratiſſima miſeratione perpetuo conſervandi, una cum clero ſibi commiſſo, Dei immenſam clementiam jugiter exorent. Si quid vero de præfati monaſterii rebus per tepiditatem & negligentiam abbatum, aut præſumtionem judicum injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem prorſus reſtaurandum præcipimus. Et ut hæc auctoritas inviolabiliter obtineat effectum, & à fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur; manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum HLUDOVICI ſereniſſimi imperatoris.

HELISACAR recognovit. Data III. calendas Septembris, anno Chriſto propitio III. imperii domni HLUDOVICI Piiſſimi, auguſti, indictione X.

Actum Aquiſgrani, palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM LUDOVICI Pii imperatoris pro S. Martini Turonenſi eccleſia.

Confirmat immunitatem a teloneo in omni imperio.

Anno 816. *Ex cartario S. Martini.*

IN nomini Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si erga loca divinis cultibus mancipata imperiali more beneficia opportuna largimur, id nobis ad ſtabilitatem imperii noſtri, & ad animæ ſalutem obtinendam, profuturum, minime dubitamus. Notum ſit igitur omnibus epiſcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, vicariis, centenariis, telonearііs, actionariis, miſſis noſtris per imperium noſtrum diſcurrentibus, vel omnibus rempublicam adminiſtrantibus, ſeu etiam ceteris fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtriſque præſentibus ſcilicet atque futuris, quia detulit nobis venerabilis vir FRIDUGISUS abba, ex monaſterio S. Martini eximii confeſſoris Chriſti, noſtrique patroni, ubi venerabile ejus corpus requieſcit, præceptum auctoritatis domni & genitoris noſtri piæ recordationis KAROLI ſereniſſimi Auguſti, in quo continebatur, quod ad precem deceſſoris ſui WLFARDI quondam abbatis, idem genitor noſter ob amorem Dei & venerationem S. Martini, carra & ſamnaticum hominibus his prælatis, quæ propter utilitatem & neceſſitatem memorati monaſterii per diverſos regni ſui mercatus mittebantur, ab omni telonio immunia & ſecura eſſe ſanxiſſet. Pro rei quoque firmitate noſtram poſtulavit ſerenitatem, ut morem paternum ſequentes, hujuſmodi beneficium eidem ſancto loco concederemus. Cujus petitioni libenter aurem accommodavimus, & hoc præceptum fieri cenſuimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut quotieſcumque præfatus abba, ſuique ſucceſſores & clerici in eodem loco Chriſto famulantes, pro utilitate & neceſſitate ſua ſublevanda, carra & ſamnatica negotiandi gratia in quoſlibet mercatus imperii noſtri, aut in partes Auſtriæ atque Neuſtriæ, aut Burgundiæ, aut Aquitaniæ, aut Provinciæ, aut Italiæ, aut ceterarum partium loca imperii noſtri direxerint, nullum telonium ab his, neque ab hominibus qui eis præſunt, nec pontaticum, nec portaticum, nec rotaticum, nec pulveraticum, nec ceſpitaticum, nec alias redhibitiones, quiſquam exigere, aut aliquam eis contrarietatem aut detentionem ingerere præſumat, ſed liceat eis per hanc noſtram auctoritatem per univerſa imperii noſtri loca, libere atque ſecure ire & redire, prout ſibi commodum proſpexerunt, & ab his qui rem publicam amminiſtrant, eorumque junioribus nullam patiantur incommoditatem. Teloneum vero quod de memoratis vehiculis & hominibus jure fiſci exigi poterat, eidem ſancto loco libentiſſime, quemadmodum & in genitoris noſtri continetur præcepto, in noſtra conceſſimus eleemoſyna, quatenus memoratum abbatem, ſuoſque ſucceſſores cum clero ſibi commiſſo pro nobis, conjugeque, prolequé, imperiique ſtabilitate, jugiter Dominum deprecari delectet. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & à fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, & diligentius conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum LUDOVICI ſereniſſimi imperatoris.

DURANDUS diaconus ad vicem Heliſacar recognovit.

Data III. calendas Septembris, indictione X. anno III. imperii domni Ludovici imperatoris auguſti.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI imperatoris pro Prumienſi monaſterio.

Vvaldum ablatum ei reſtituit.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLUDOVICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris, tam præſentibus quam & futuris, quia mona- Anno 817. *Ex cartario Prumienſi.*

chi ex monaſterio quod vocatur Prumia, A quod piæ recordationis domnus Pippinus avus noſter in honore S. Salvatoris novo opere conſtruxit, atque propriis rebus affatim ditavit, adierunt ſerenitatem noſtram, retuleruntque qualiter inter ceteras donationes, quemdam Waldum ibidem confirmaſſet. Dixerunt etiam quod de eodem Waldo ſervi noſtri ex fiſco noſtro, qui vocatur Tumbas, aliquam partem contra juſtitiam occupaſſent. Nos quoque hæc audientes, ilico miſſum noſtrum nomine Adalbertum, ſiniſcalcum videlicet noſtrum, B qui hoc per veraces & meliores homines, pagenſes ſcilicet loci illius, diligenter inquireret utrum ita eſſet an non, miſimus. At ille ſecundum quod illi injunxeramus, diligentiſſimam adhibens inquiſitionem, repperit quod noſtri ſervi aliquam partem ipſius Waldi injuſte ad partem noſtram tenuiſſent; ſed dum hæc nobis relata forent, ut merces parentum noſtrorum inviolabiliter conſervaretur, miſimus alium miſſum noſtrum, Witharium ſcilicet, ut & ipſe prædictum Waldum perlatis ſigniſque certis deſignaret, & partem exinde C prædicti monaſterii reveſtiret: quod ita & fecit. Sed dum nobis hæc omnia ſe feciſſe retuliſſet, pro mercedis ſuæ augmento juſſimus hanc auctoritatem noſtram fieri, & primum determinationem memorati Waldi, & ſicut a miſſo noſtro deſignatum eſt, inſeri per loca denominata, id eſt marcha de Romariſvilla in dextra parte monaſterii in Lindinawinça, inde in *Folkeſſelt*, & per longum *Pyrumbach* uſque in Prumia. Inde D pergunt Mariſburias, inde per *Hundinesbach*, per viam quæ pergit ad *Steinbuhil*, & per medium *Steinbuhil*, inde ad *Sconenbach*, inde ad *Sconenſceid*, inde in *Firnibach*, inde ſuſum per Albam uſque in *Hildibach*, inde uſque *Centbuzzi*, inde *Garanbach*, ubi ipſe ſurgit per longum uſque in Hura & per Huram ad montem uſque ad *Barbach*, quæ eſt de ſiniſtra parte monaſterii, & inde uſque in Buocha, & inde uſque in *Huochonloe*, inde per viam uſque in *Sturenfelt*, inde per *Sclusunbach* in *Gerlrcheteſprunnon*, inde in *Suindinesbrath*, E inde per *Bodilenpath* uſque *Bodilenbrath*, inde ubi ſurgit rivulus Melana Hurſpringa, inde in Melana per ipſum rivulum, inde per Melana joſum uſque ad ſtrictam, inde per ſtricta uſque ad *Deoſanſleid*, inde in Hagana, inde ad *Merbach* finit. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus abhinc fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque de prædicto Waldo partem memorati monaſterii inquietare aut aliquid refragare præſumat, vel quiddam moleſte inferre tenter, ſed ab hodierno die & deinceps memoratum Waldum quiete & ſecure juxta ſuam determinationem noſtris futuriſque Deo propitio temporibus valeant poſſidere, & facere quicquid pro opportunitate communis congregationis elegerint; quatenus pro nobis, & conjuge, proleque noſtra, ſeu pro ſtabilitate totius imperii noſtri a Deo nobis conlati, & ejus clementiſſima miſeratione perpetuo conſervandi, jugiter Domini miſericordiam exorare delectet. Hæc vero auctoritas uti a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, & diligentius conſervetur, manu propria noſtra ſubſcripſimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum domni Hludovici ſereniſſimi, auguſti.

Durandus diaconus ad vicem Elisachar recognovi.

Data VI. idus Novembris anno III. Chriſto propitio imperii domni Hludovici ſereniſſimi auguſti, indictione X.

Actum Compendio palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI PII imperatoris pro eccleſia Autiſſiodorenſi.

Conceſſam ipſi ab Angelhelmo epiſcopo Porrenum villam confirmat.

IN nomine Domini Dei Salvatoris noſtri Jesu Christi, Hludovicus divina ordinante providentia imperator auguſtus. *Anno 810. Ex autographo eruit dominus le Beuf canonicus & ſuccentor Autiſſiodorenſis.* Cum petitionibus ſacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore faveamus, ſuperna nos gratia muniri non dubitamus. Proinde notum ſit omnibus hominibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ noſtriſque, præſentibus ſcilicet & futuris, quia venerabilis Angilhelmus Autiſſiodorenſis eccleſiæ urbis epiſcopus, adiens ſerenitatem culminis noſtri, innotuit nobis, qualiter ad amorem Dei, quaſdam res ex ratione epiſcopatus ſui canonicis eccleſiæ S. Stephani, cui ipſe auctor præeſt, ad ſtipendia eorum contuliſſet, qualiter poſtpoſita totius neceſſitatis excuſatione, fratres ibidem degentes & canonicum ordinem religioſe cuſtodire, & Deo inſtanter in eodem loco poſſint deſervire, id eſt villam quæ dicitur (a) Porrenum, cum villis & appenditiis eorum, exceptis Nancereolum, Linderiacum & Lupinum, nec non & Rivum, villas quas prælatus ipſius ſedis ad utendum reſervavit; petens ut ſuper hac re ob firmitatis cauſam noſtræ auctoritatis confirmationem habere mereretur. Cujus petitioni, quia juſta & rationabilis nobis viſa eſt, aſſenſum præbere placuit, & hanc noſtra auctoritate firmitatis gratia fieri juſſimus, per quam præ-

(a) Porrenum, gallice *Pourrain*, in antiquioribus cartis Pulverenum a loco pulvere obſito dictum.

Digitized by Google

cipimus atque jubemus, ut prædicta villa ſicut ab eodem ANGILHELMO epiſcopo conſtituta eſt, ita deinceps noſtris & futuris temporibus eiſdem canonicis ſtipendiarie, diſponente atque ordinante epiſcopo qui præfatæ ſedi præfuerit, exiſtat, & nullus quiſlibet ex ſucceſſoribus ejus eamdem villam in beneficium alicui dare, aut de ſtipendiis eorumdem canonicorum penitus auferre præſumat, ſed per diuturna tempora inviolabiliter atque inconvulſe perſiſtat. Et ut hæc auctoritas noſtris futuriſque temporibus, Domino protegente, valeat inconvulſa manere, anuli noſtri impreſſione ſubter eam juſſimus inſigniri.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDUGISI recognovit.

Data pridie iduum .... anno Chriſto propitio ſexto imperii domni Hludovici Piiſſimi auguſti, indictione decima tertia.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI imperatoris Hludowici.

De ſilva quam dedit ad S. Goarum.

Anno 820. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, HLUDOWICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si liberalitatis noſtræ munere, de beneficiis a Deo nobis conlatis, locis Deo dicatis quiddam conferimus, id nobis & ad mortalem vitam feliciter tranſigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam, profuturum liquido credimus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum ſolertia, quia nos divina aſpiratione tacti & cæleſtis patriæ amore ſucceſſi, libuit nobis ob animæ noſtræ ſalutem, ad cellam S. Goar, ubi ipſe ſanctus corpore requieſcit, quæ eſt ex ratione monaſterii S. Salvatoris Prumiacenſis, quod quondam domnus PIPPINUS rex avus noſter, & BERTA regina ava noſtra in rebus proprietatis eorum ex fundamento conſtruxerunt, ubi etiam præſenti tempore TANCRADUS abba præeſſe cernitur, quamdam partem ſilvæ, quæ eſt intra Waſaliam & Bidobricum, fiſcos noſtros, vel quæ infra ſunt præſentibus tradere, & de noſtro jure in jus & dominationem præfatæ cellæ atque monaſterii conferre. Silva vero ipſa has habet terminationes. Incipit enim Antilioli rivuli, ubi ipſe confluit in Rhenum, uſque in eum locum ubi ipſe ſurgit, inde ſubtus Hoaveliſa, deinde venit in *Vvinbach* uſque in *Horon*, exinde in *Moldeshart* uſque in Boucha rivulo, & per ipſum ſurſum uſque ubi ipſe ſurſit. Inde venit in rivolum qui vocatur Weſterbeia, & per ipſum deorſum uſque ad ſtratam quæ pergit ad Trigorium, deinde vadit ultra ipſum rivolum, & venit in Heiſwilari uſque ad ſtratam quæ pergit ad Confluentium, exinde in Baſanbrunnum, & per ipſum deorſum uſque in Granderivum, & per Granderivum uſque in Rhenum. Infra has terminationes quantumcumque ibidem continetur, cum villula quæ vocatur *Biberesheim*, in qua ſunt manſa duo & manentes duodecim. Nomina vero mancipiorum hæc ſunt, Ruotlandus cum uxore ſua *Helidim*, & cum infantibus eorum, &c. Hanc vero ſilvam ſecundum dimenſionem & conlaterationem ſuperius præſcriptam, cum terris tam cultis quam incultis, pratis atque paſcuis, exitibus & regreſſibus, mobile & immobile, totum & ad integrum, per hanc noſtræ auctoritatis donationem memoratæ cellæ S. Goaris, & prædicto monaſterio ſancti Salvatoris Prumiacenſis ad ſtipendia fratrum ibidem Deo militantium, vel cunctas ejuſdem monaſterii neceſſitates conſulendas, ob emolumentum animæ noſtræ perpetualiter conceſſimus, atque perpetuo ad habendum delegamus, ita videlicet, ut quicquid de hoc rectores & miniſtri ſupra memorati monaſterii diſponere atque ordinare, vel etiam facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ firmior habeatur, & per futura tempora melius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum HLUDOWICI ſereniſſimi imperatoris.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDUGISI recognovit.

Data III. cal. Februarii, anno, Chriſto propitio, VI. imperii Hludowici auguſti, indictione XIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA NUNCUPATORIA (a) Halitgarii Cameracenſis epiſcopi ad Ebonem archiepiſcopum Remenſem in libros *de Vita ſacerdotum* ab eo conſcriptos.

Circa 820. Ex mſ. Trevirenſis S. Mathiæ monaſterii.

HÆc pauca beatitudo veſtra gratifica, quæſo, excipiat deflorata, quæ non ex uno unius doctoris prato divinæ auctoritatis ſtudui decerpere, ſed per multorum patrum florigera rura cordis & corporis cervice ſummiſſa ſtudioſe ſuccinctim celeriterque, ut juſſio ſanctitatis extitit veſtræ, cucurri, & ex his hos odoriferos, Domino

(a) Nullum auctoris nomen præfixum habet codex S. Matthiæ Trevirenſis, ex quo hanc deſcripſimus epiſtolam, verum germanum ſcriptorem deſignat Albericus in chronico, ubi hæc ad 850. *Sub eodem etiam Ebone collectus eſt & compilatus per Halithgarium Cameracenſem epiſcopum liber qui intitulatur* de vita ſacerdotum.

Digitized by Google

largiente, prout potui, flores excerpſi, hancque quadriformem hujus voluminis intexui coronulam, ſicut in præfatiuncula ſubſequenti veſtra ſancta dinoſcere poterit induſtria. Ex quibus vero auctoribus, vel opuſculis, ac inſtitutis hæc ſunt excerpta, in margine vel titulis hujus opuſculi nomina eorum retinentur aſcripta. Obſecro ut ſi cui hæc tranſcribere placet, eadem patrum nomina, ſicut in hac pauperrima excerptione appoſita invenerit, ſuis in opuſculis ſimiliter adfigat. Nemo etenim hæc SS. patrum eloquia præſumtuoſe reprehendat, ſed potius conſideret, quæ pie ſunt dicta, & ſtudioſe relegat, & opere, ut Dominus dederit, ſtudioſius adimpleat. Idcirco ex innumeris divinis conſtitutionibus ad corrigendos vel inſtruendos mores humanos tam exigua in hoc opuſculo collegi dicta, quia mihi . . . . ris curriculo cu . . . . lociſſimo, nec non & ma . . . . . hi quia codices huic operi neceſſar . . . . aliquando ad hoc opus pertinentia repperi, teſtimonio minime habere potui. Opto paternitatem veſtram ſemper valere in Domino.

Hæc ſunt ſanctorum nomina patrum, quorum ex opuſculis hic excerptionis conſtat editus eſſe libellus, piiſſima juvante gratia.

Ex edictis beatiſſimi martyris Cypriani Cartaginenſis epiſcopi, nec non & clariſſimi doctoris Gregorii Nazianzeni epiſcopi, Ambroſii quoque Mediolanenſis, Johannis Chryſoſtomi, Baſilii Cæſarienſis, Fructuoſi Tarraconenſis, ſanctorumque Romanæ ſedis pontificum Innocentii, Leonis, Cæleſtini, Symmachi, Gelaſii atque Gregorii, ſeu & luciflui auctoris Auguſtini Hypponienſis epiſcopi, Aurelii Cartaginenſis, Iſidori Spalenſis, ac Proſperi eloquentiſſimi præſulis, ſanctiſſimi quoque Hieronymi preſbyteri, & Caſſiani facundiſſimi doctoris, ac venerabilis Bedæ presbyteri, ſanctique Ferioli martyris, & S. Columbani confeſſoris, ſeu & Maximi Taurinenſis epiſcopi, Cæſarii Arelatenſis pontificis, atque ſanctiſſimi viri Effrem diaconi, aliorumque doctorum, nec non & ſacrorum canonum inſtitutis hæ ſuccinctim divinæ excerptæ ſunt ſententiæ.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT PRÆFATIO OPERIS SUBSEQUENTIS.

EX diverſis ſanctorum patrum opuſculis & inſtitutis, largiente Domino noſtro JESU CHRISTO, quatuor in hujus voluminis corpuſculo excerpti continentur libelli. Primus denique de vita & prædicatione, ac diſcretione, nec non & ſollicitudine ſacerdotis enarrando brevitatis ſtudio percurrit. Secundus de modis pœnitentiæ, levioribuſque delictis, ac ſatisfactione eorum. Tertius de mortalibus peccatis, eorumque pœnitudine ac ſatisfactione, nec non & de octo principalium vitiorum origine & vexatione, ac curatione eorum eloquitur. Quartus de diverſis peccatis ac criminibus, eorumque vitiis ac ſatisfactionibus, ex ſacrorum canonum ortodoxorumque patrum inſtitutis terminatur. Quiſquis igitur indocti excerptoris percurrerit excerpta, & congrue aliqua repererit deflorata, dignas Domino qui hæc dedit, referat gratias. Si qua vero minus caute fortaſſe invenerit excerpta, compaſſus humanæ fragilitatis excerptori indulgeat, & pro cunctis illius commiſſis apud piiſſimum æternumque judicem aſſiduus piiſſimuſque interceſſor exiſtat.

Explicit præfatio.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI.

I. De vita ſacerdotum qualis ſit.
II. De doctrina & exemplis ſacerdotum.
III. De exemplis pravorum ſacerdotum.
IIII. De ſacerdotibus qui verbo vel exemplo ſubjectos deſtruunt.
V. De ſacerdotibus qui bene docent & male vivunt.
VI. Quod nihil proſit ſacerdoti, etiam ſi bene vivat, ſi male viventes non contradicit.
VII. Qualis debet eſſe diſcretio in prædicatione doctoris.
VIII. Quantus eſſe debet ordo atque conſideratio prædicationis in ore doctoris.
VIIII. De doctrina & eruditione ſacerdotis.
X. Qualiter ſacerdos aliquando mala proximi taceat vel dicat,
XI. Quanta eſſe debet diverſitas in ſermone prædicationis.
XII. Qualis eſſe debet diſcretio in confeſſione peccatoris.
XIII. Qui vult confiteri peccata ſua, ſi omnibus debet confiteri, & quibuſlibet, aut certis quibuſque.
XIV. Si oportet geſta turpia & obſcæna confitentem inverecundius enuntiare omnibus, aut certe quibuſque, vel quibus illis.
XV. Ut nullus ſacerdoti ac confeſſori ſuo malas cogitationes ſuas occultet; ſed mox ut ortæ fuerint, confiteatur.
XVI. Qualem debent habere ſacerdotes diſcretionem in judicio pœnitentiæ.
XVII. Qualis debet eſſe ſollicitudo circa pœnitentes.
XVIII. Pœnitentem ex corde quomodo oportet ſuſcipi.
XVIIII. Erga eum qui pro peccato non pœnitet quales eſſe debemus.

Expliciunt capitula libri primi.

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

Poſt primum namque libellum, qui de

Digitized by Google

ſacerdotis rectorumque omnium vita & ſermone ac diſcretione, nec non & ſollicitudine eſt, utcumque breviter ex ſacris ſanctorum patrum paginis excerptus, ſecundus hic, opitulante Deo; ex eorumdem libris defloratus incipit libellus, de modis videlicet pœnitentiæ, pro minimis levioribuſque exceſſibus, ac eorum ſatisfactione. Cœpto igitur hujus excerptionis ordine, curſim breviterque, ut auctor lucis æternæ monſtrare dignabitur, reliqua proſequamur.

Explicit præfatio libri ſecundi.

INCIPIUNT CAPITULA EJUSDEM.

I. Quibus modis cuncta per Chriſti gratiam remittuntur peccata.

II. Quod per ſatisfactionis pænitentiam univerſa deleantur peccata.

III. Exempla antiquorum, qui per pœnitentiam reſtaurati ſunt, atque ad Dei gratiam reducti.

IIII. Quod pœnitentia non tantum temporis longitudine, quam affectu & luctu cordis penſatur.

V. Qualis debet eſſe modus pœnitentiæ.

VI. Qualiter tempus pœnitentiæ agere debemus in recordatione actuum vitiorum penſatur.

VII. Cum quo timore & affectu recedendum eſt a peccatis, & cum quali ſpe debet accedere pœnitens ad Deum, & qualis debet eſſe in pœnitentia.

VIII. Qualiter pœnitens qui vult a peccatis purgari, ſuccidere debet primas prioris culpæ cauſas.

VIIII. De laude & utilitate pœnitentiæ, & quibus actibus hortatur pœnitens ſervire Deo.

X. Quibus gradibus coaleſcit omne peccatum.

XI. Quibus modis minima leviaque peccata perpetrantur.

XII. De diverſis levium culparum modis ac multiformibus quotidianis exceſſibus.

XIII. Quam diſtricte ſancti viri minima leviaque in ſemetipſis puniunt peccata.

XIIII. De judicio ſacerdotis in levibus gravioribuſque peccatis.

XV. Qualiter ammonendi ſunt, qui in minimis excedunt peccatis. Ab hinc diverſa ex diverſis exceſſibus capitula.

XVI. De eo qui orationis debitum tardius vel tepidius perſolvit.

XVII. De eo qui in oratione dormitaverit, &c. *Multa enumerantur peccata venialia.*

LII. Quam utilis ac multum neceſſaria eſt confeſſio in minimis quotidianiſque delictis.

LIII. Quam multa & innumerabilia ſunt levia delicta.

LIV. De emendatione ac ſatisfactione eorum qui in levibus quotidianiſque exceſſibus delinquunt.

Expliciunt capitula libri ſecundi.

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI TERTII.

De mortalibus peccatis ac criminibus, eorumque pœnitudine ac ſatisfactione, ſeu & de octo principalium vitiorum origine, vexatione, judiciis, objectionibus, remediiſque, nec non & de pugna virtutum contra vitiorum impugnationem, vel quibus modis, cogitatione, locutione, & opere perpetrantur peccata. Tertius hic, largiente Domino, ex dictis SS. Patrum, ut in prologo hujus opuſculi præfati ſumus, inchoat libellus. Tuis igitur meritis precibuſque animatus, ſtudioſiſſime pater, etſi non ut debeo, tamen prout potero, Deo favente, præceptis tuis ſatisfacere humiliter ſtudebo.

Explicit præfatio libri tertii.

INCIPIUNT CAPITULA EJUSDEM.

I. De gravibus mortalibuſque peccatis ac criminibus, eorumque pœnitudine & ſatisfactione.

II. De materia octo principalium vitiorum, eorumque origine ſobolum.

III. De natura & origine ſuperbiæ.

IIII. Quod ſuperbiæ duo ſint genera.

V. Quod tantum ſit malum ſuperbiæ, ut ipſum Deum adverſarium habere mereatur.

VI. Qualiter ſuperbia ſuperbos vexat.

VII. Quibus indiciis poſſit ſuperbia cognoſci.

VIII. Quod nullum vitium tam declinat a mandatis Dei, quam ſuperbia, & ipſa magis iram Dei provocat.

VIIII. Objectio vel increpatio adverſus ſuperbos. Diverſa ſuper hoc teſtimonia.

X. Quemadmodum ſuperbiam ſuperare poſſimus.

XI. Remedia adverſus morbum ſuperbiæ.

XII. De natura & origine inanis gloriæ.

XIII. Qua comparatione monſtretur natura cenodoxiæ, id eſt inanis gloriæ.

XIV. Qualiter, vel quibus modis inanis gloria ſectatores ſuos pulſat ac vexat.

XV. Quibus indiciis poſſit inanis gloria cognoſci.

XVI. Increpatio adverſus eos qui inanis gloriæ morbo vexantur. Diverſa ſuper hoc teſtimonia.

XVII. Remedia quibus inanem gloriam ſuperare poſſimus.

XVIII. De natura & origine invidiæ.

XVIIII. Qualiter invidos vexat invidia.

XX. Quibus indiciis invidorum dinoſcitur invidia.

XXI. Increpatio adverſus invidos.

XXII. Remedia adverſus morbum invidiæ.

XXIII. De natura & origine iræ ac furoris.

XXIIII. Qualiter ira vexat iracundos ac furibundos.

XXV. Quibus indiciis dinoſcitur iracundus.

Digitized by Google

xxvi. Increpatio adverſus morbum iræ.

xxvii. Remedia quibus iram de cordibus noſtris eradicare poſſimus.

xxviii. De natura & origine triſtitiæ mortiferæ.

xxix. De natura & origine triſtitiæ ſalutiferæ.

xxx. Qualiter triſtitia mortifera ſectatores ſuos vexat.

xxxi. Quibus indiciis mortifera declaratur triſtitia.

xxxii. Increpatio adverſus morbum mortiferæ triſtitiæ.

xxxiii. Remedia quibus triſtitiam mortiferam de cordibus noſtris exterminare poſſimus.

xxxiiii. De natura & origine avaritiæ.

xxxv. Qualiter avaritia vexat avaros.

xxxvi. Quibus indiciis cognoſcitur avarus.

xxxviii. Increpatio adverſus avaros. Diverſa ſuper hoc teſtimonia.

xxxviiii. Remedia contra morbum avaritiæ.

xxxix. De natura & origine gaſtrimargiæ, quæ interpretatur ingluvies.

xl. Qualiter ventris ingluvies vexat ac pulſat amatores ſuos.

xli. Quibus poſſit indiciis cognoſci gaſtrimargus, id eſt gulæ deditus.

xlii. Increpatio adverſus gulæ deditos.

xliii. Remedia contra morbum gaſtrimargiæ, id eſt ventris ingluviem.

xliv. De natura & origine luxuriæ, & fornicationis, ac immunditiæ.

xlv. Qualiter luxuria vexat luxurioſos & fornicatores.

xlvi. Quibus poſſit indiciis cognoſci luxurioſus.

xlvii. Increpatio adverſus luxurioſos ac fornicatores, nec non & immundos.

xlviii. Remedia contra morbum luxuriæ ac fornicationis, omniumque immundorum nefandorumque criminum.

xlix. De gaſtrimargia, ceterorumque principalium vitiorum recapitulatio.

l. De fornicatione.

li. De philargia.

lii. De ira.

liii. De triſtitia.

liiii. De accidia.

lv. De natura & origine accidiæ.

lvi. Qualiter accidia vexat accidioſos.

lvii. Quibus indiciis cognoſcitur accidioſus.

lviii. Increpatio contra ſpiritum accidiæ. Diverſa ſuper hæc teſtimonia.

lix. Remedia quibus accidiam ſuperare poſſimus.

lx. De cenodoxia, id eſt vana gloria.

lxi. De ſuperbia.

lxii. De ſex vitiorum concordia & duorum ab eis diſſidentium cognatione.

lxiii. De origine & qualitate uniuſcujuſque vitii.

A lxiv. De varia obpugnatione vitiorum omnium.

lxv. De inſtituendo adverſus vitia certamine, ſecundum ipſorum infeſtationem.

lxvi. De duobus vitiorum generibus & efficientia eorum quadripertita.

lxvii. Recapitulatio de gaſtrimargiæ & fornicationis paſſione & curatione earum.

lxviii. Quæ carnalia vel quæ ſpiritalia dicantur eſſe vitia.

lxix Teſtimonia diverſa ſuper ſignificationem octo vitiorum.

B lxx. Quod devicta paſſione gulæ, impendendus ſit labor ad virtutes ceteras obtinendas.

lxxi. Quod non idem præliorum ordo ſit qui ponitur in catalogo vitiorum.

lxxii. Quomodo ſecundum octo vitia, octo gentium numerus impleatur.

lxxiii. Quod contra unumquodque vitium ſingulæ virtutes ſunt opponendæ.

lxxiv. Quibus modis committitur peccatum.

lxxv. De his qui cogitatione delinquunt.

C lxxvi. Quam periculoſum ſit cogitationes malas delectare.

lxxvii. Quod omnia cogitationum ſecreta divinis aſpectibus ſunt aperta.

lxxviii. De his qui ſermone offendunt.

lxxix. De mendacio.

lxxx. De diverſis mendaciorum generibus.

lxxxi. De diverſis gravioribus mortalibuſque peccatis ac ſceleribus, quæ perpetrantur locutione.

lxxxii. De his qui opere & actu modis diverſis peccant.

D lxxxiii. Item de diverſis ac multiformis modis peccantium.

lxxxiv. Quod aliquando ex peccatis quædam generantur peccata.

Expliciunt capitula libri tertii.

Quartus liber omnino deſideratur.

DIPLOMA LUDOVICI PII imperatoris pro monaſterio Indenſi.

Eximit illud ab omni teloneo in omnibus imperii ſui ditionibus.

Anno 821. *Ex mſ. domini de Lonvrex.*

E IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. HLUDOWICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus, omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus, vicariis, centenariis, thelonariis, actionariis, vel omnibus rempublicam adminiſtrantibus, ſeu ceteris fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, tam præſentibus quam & futuris. Notum ſit, quia conceſſimus monaſterio (a) noſtro, quod dicitur Inda, [a] quod eſt dicatum in honore Domini & Sal-

(a) Suum vocat Indenſe monaſterium, non ſolum quod regio ſuo palatio proximum eſſet; ſed etiam quia illud fundaverat.

vatoris noſtri Jesu Christi, conſtructum in ſilva noſtra Arduenna, ubi etiam nunc religioſus vir (a) Benedictus abbas præeſt, & omni congregationi ibidem Deo famulanti, omne thelonium, tam de navibus, quæ per diverſa flumina imperii noſtri, pro qualibet re diſcurrunt, quam & de curris & ſagmariis * neceſſariis ipſius monaſterii vel congregationis ibidem Deo famulantis deferentibus, vel de quolibet alio negotio undecumque fiſcus thelonium exigere poterat, in integrum conceſſimus, ut nullus quilibet thelonium aut aliquam exactionem accipere aut exigere præſumat. Unde hanc noſtræ auctoritatis præceptionem prædicto monaſterio & congregationi ibidem degenti fieri præcipimus, ut naves, vel curra, & ſagmarii, ſeu quælibet alia vehicula, ad diverſa negotia ipſius monaſterii peragenda, & ad neceſſitates ejus ſublevandas, per univerſum imperium noſtrum libere diſcurrant, & nullus publicus judex, vel quilibet exactor judiciariæ poteſtatis, aut thelonarius de navibus aut de omnibus quæ ſupra memorata ſunt, undecumque videlicet fiſcus thelonium exigere poteſt, ullum thelonium, aut ripaticum, aut portaticum, aut pontaticum, aut ſalutaticum, aut rotaticum, aut pulveraticum, aut ceſponticum, aut travaticum, aut ullum occurſum, vel ullum cenſum, aut ullam retributionem ab eis requirere aut exactare præſumat. Sed licitum ſit abſque alicujus illicita contrarietate vel detentione per hanc noſtram auctoritatem, naves, curra, ſagmarios, vel cetera vehicula, & homines qui hoc providere debent, cum his quæ deferunt, per univerſum imperium noſtrum libere atque ſecure ire & redire, & ſi aliquas moras in quolibet loco fecerint, aut aliquid mercati fuerint aut vendiderint, nihil ab eis prorſus, ut dictum eſt, exigatur. Hæc vero auctoritas ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & omnibus verius noſtra eſſe credatur, & diligentius conſervetur, de anulo noſtro ſubter juſſimus ſigillari.

* f. neceſſaria.

Durandus diaconus ad vicem Fridugisi recognovit.

Data ſexto idus (b) Februarii, anno Chriſto propitio VIII. imperii domni Hludouvici ſereniſſimi auguſti, indictione XIV.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Hic eſt maximus ille Benedictus ordinis noſtri reformator, abbas Anianenſis & Indenſis, cujus maxime opera congregatum fuerat paucis ante annis, ſcilicet 817. Aquiſgranenſe concilium.

(b) Ac proinde datum & conceſſum eſt ſanctiſſimo abbati Benedicto iſtud diploma, tribus ante ipſius mortem diebus, nam tertio idus Februarii anni 821. indictione 14. præſentem cum æterna vita mutavit, in ſuo Indenſi cœnobio.

PRÆCEPTUM QUOD DOMNUS imperator Hludovicus fecit Folcowino de res ſuas in Egriſco.

Anno 821. Ex cartario Prumienſi.

In nomine Domni Dei & Salvatoris noſtri Jesu Christi. Hludouvicus divina ordinante providentia imperator auguſtus. Omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, ſeu miſſis noſtris diſcurrentibus. Notum ſit vobis, quia quidam homo nomine Fulquinus de pago Engriſgoe, & de villa Meinburo, noſtram adiit clementiam, innotuit manſuetudini noſtræ, qualiter dum in Dei & noſtra utilitate contra Sclavos pergere deberet, res ſuas proprias quas habebat Teuthardum quondam cartolarium noſtrum tradidit, ea videlicet conditione, ut ſi Domino auxiliante, de illo itinere reverteretur, eaſdem res ſuas illi redderet, & ſi vitam præſentem in illo exercitu amitteret, pro ejus anima jam dictas res daret. Sed dum ipſe de eadem expeditione fuiſſet reverſus, defunctum invenit eumdem Teuthardum, etiam omnes illas res, quas idem Fulquinus modo ſuperius comprehenſo illi delegaverat, in juris noſtri veſtituram habere acceptam. Idemque obnixe deprecans in noſtra eleemoſyna hoc inquirere juberemus, utrum ita veritas eſſet an non. Nos vero ejus petitioni propter divinum amorem renuere noluimus; ſed libuit nobis potius Hagunonem vaſallum noſtrum hanc rem inveſtigare præcipere, qui nobis renuntians per omnia ita verum eſſe ſicut dicebat. Ob hoc placuit nobis, ut idem Fulquinus præfatas res in noſtra eleemoſyna iterum ſibi obtineret. Et propter hoc quod in jure ditionis noſtræ veſtitura acceptа fuerat, noſtrum præceptum illi conſcribere, per quod præcipimus atque jubemus, ut ab hinc in futurum pro hac cauſa a nullius veſtrum aliqua patiatur calumnia, vel fatigatione, vel aliquod impedimentum, ſed potius ſicut prius poteſtatem de eiſdem rebus habuit, ita ab hodierna die & tempore per hanc noſtræ auctoritatis confirmationem, præſcriptas res teneat atque poſſideat, vel quicquid exinde facere voluerit, liberam in omnibus habeat faciendi poteſtatem. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora melius conſervetur, de anulo noſtro ſubter ſigillari juſſimus.

Faramundus ad vicem Fridugisi abbatis recognovi.

Data XVII. cal. Auguſti, anno Chriſto propitio imperii noſtri VIII. indictione XIIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM

Quod fecit domnus Hloduwicus imperator de illo concamio quod fecerunt Tancradus abbas atque Fulbertus.

Anno 823. Ex cartar. o Prumienſi.

IN nomine Domni Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. HLUDOUWICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si enim ea quæ fideles imperii noſtri pro eorum opportunitatibus inter ſe commutaverint, noſtris confirmamus edictis, imperialem exercemus conſuetudinem, & in poſtmodum jure firmiſſimo manſurum eſſe volumus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum ſagacitas, quia vir venerabilis TANCRADUS abba ex monaſterio, quod dicitur Prumia, conſtructum in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, nobis ſuggeſſit, eo quod cum quodam homine nomine Fulcberto de quibuſdam rebus commutationem feciſſet, pro ambarum partium opportunitate. Dedit igitur prædictus vir venerabilis TANCRADUS abba ex ratione prædicti monaſterii, una per conſenſum & conhibentiam monachorum ibidem degentium, præfato Fulberto ad proprium ſuum perpetualiter ad habendum, quaſdam res quæ ſunt in pago Warmacinſe, in villa quæ dicitur *Flaconheim* manſos duos cum domibus, ædificiis, terris, vineis, pratis, ſilvis, paſcuis, adjacentiis, exitum & regreſſum, vel quantumcumque in eadem villa de ratione prædicti monaſterii præſenti tempore ibidem legitime habere dinoſcitur. Et econtra in compenſatione harum rerum dedit prædictus Fulbertus ex proprio ſuo præſcripto monaſterio, omnique congregationi ibidem Deo per tempora militanti, quaſdam res quæ ſunt in eodem pago, in villa quæ dicitur *Glaolfesheim* manſum unum, & in alia villa quæ dicitur Villarie, manſum unum, nec non & in tertio loco in villa nuncupante *Leiwurdesheim*, curtilem unum, ſimiliter & in quarto loco in villa, cujus vocabulum eſt *Hæccunheim*, duas partes de jurnale cum terminis & laterationibus ſuis. Has vero res cum domibus, ædificiis, terris, vineis, pratis, ſilvis, paſcuis, adjacentiis; exitum & regreſſum, vel quantumcumque in prædictis locis præſenti tempore legitime habere & poſſidere dinoſcitur. Unde & duas commutationes pari tenore conſcriptas, manibuſque bonorum hominum præ manibus ſe habere profeſſus eſt, ſed pro integra firmitate petiit celſitudinem noſtram, ut ipſas commutationes denuo per noſtrum manſuetudinis præceptum confirmare deberemus. Quorum petitionibus denegare noluimus aſſenſum, ſed ſicut unicuique fidelium noſtrorum juſte petentium, ita nos illis A conceſſiſſe atque confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars juſte & rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc noſtram auctoritatem jure firmiſſimo teneat atque poſſideat, & faciat quidquid voluerit. Et ut hæc auctoritas per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, & ab omnibus melius credatur atque conſervetur, anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDEGISI recognovi.

Data idus Octobris, anno Chriſto propi- B tio x. imperii domni HLUDOWICI piiſſimi auguſti, indictione prima.

Actum Ariſtallio palatio regio, in Dei nomine feliciter.

PRÆCEPTUM HLUDOVICI

imperatoris de concamio quod fecit Tancradus abba cum Opilone.

Anno 823. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLUDOUVICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si enim ea quæ fideles imperii noſtri pro eorum C opportunitatibus inter ſe commutaverint, noſtris confirmamus edictis, imperialem exercemus conſuetudinem, & hoc inpoſtmodum jure firmiſſimo manſurum eſſe volumus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, quia vir venerabilis HILDOINUS abba ſacrique palatii noſtri ſummus capellanus innotuit celſitudini noſtræ, eo quod religioſus vir TANCRADUS abba monaſterii Prumiacenſis, cum quodam homine nomine Opillonem, de quibuſdam mancipiis commutationem feciſſent. Dedit igitur prædictus vir venerabilis TANCRADUS ex D ratione præfati monaſterii ſui Prumiacenſis, quod eſt conſtructum in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, conſentiente ejuſdem congregatione præfati monaſterii, prædicto Opiloni mancipia ſeptem his nominibus, Theotharium, Grimoldum, Theotgaudum, Werintrudim, Gozam, Hunlindam, Bertrudam. Et econtra in compenſatione horum mancipiorum dedit prædictus Opilo ex ſuo proprio ad jam dictum monaſterium mancipia XIIII. his nominibus, Germundum, Reginerum, Northertum, Bernoldum, Thiedoldum, Hautma- E rum, Winigodum, Rotgerum, Wigiradum, Bumannum, Williſuindam, Thieodulfum, Theotlindam, Anſtilam. Unde & duas commutationes pari tenore conſcriptas, manibuſque bonorum hominum roboratas, ſe præ manibus habere profeſſi ſunt. Sed pro integra firmitate petierunt celſitudini noſtræ, ut ipſas commutationes denuo per * noſtrum manſuetudinis præceptum plenius confirmare deberemus, quorum petitionibus

* f. noſtræ.

titionibus denegare noluimus, ſed unicuique fidelium noſtrorum juſte petentium ita nos conceſſiſſe atque in omnibus confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars juſte & rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc noſtram auctoritatem jure firmiſſimo teneat atque poſſideat, ut quidquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quicquid elegerit. Et ut hæc auctoritas firma habeatur, & per futura tempora melius conſervetur, de anulo noſtro ſubtus juſſimus ſigillari.

DURANDUS diaconus ad vicem FRIDEGISI recognovit.

Data IIII. cal. Septembris, anno Chriſto propitio X. imperii domni Hludowici Piiſſimi Auguſti, indictione I.

Actum * Conſtruentes ſuper Moſellam, in Dei nomine feliciter. Amen.

* f. Confluentes.

DIPLOMA LUDOVICI & Lotharii imperatorum pro S. Adalardo abbate Corbeienſi.

Monaſterium Corbeienſe ſub ſua ſuſcipiunt protectione.

Anno 826. Ex archivis Corbeienſis monaſterii.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI. LUDOVICUS & LOTHARIUS divina adjuvante providentia imperatores auguſti. Si libertatis noſtræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & neceſſitates eccleſiaſticas ad petitiones ſervorum Dei noſtro relevamus juvamine, atque imperiali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Noverit igitur ſagacitas ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum, quia vir venerabilis ADALARDUS abbas ſenex de monaſterio, quod eſt in honore beatorum apoſtolorum Petri & Pauli & S. Stephani prothomartyris conſtructum, in pago Ambianenſi, ſuper fluvium Somana, petiit celſitudinem noſtram, ut ipſum monaſterium ſub noſtro munimine & defenſione cum cellulis ſibi ſubjectis, & rebus vel hominibus ad ſe pertinentibus confirmare .... feciſſemus, ut noſtræ immunitatis auctoritate amodo & deinceps ab inquietudine judiciariæ poteſtatis idem munitum atque defenſum fuiſſet monaſterium. Cujus petitioni aſſenſum præbuimus. Et hoc noſtræ actoritatis præceptum erga ipſum monaſterium immunitatis atque tuitionis gratia pro divini cultus amore, & animæ noſtræ ſalute fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria poteſtate in eccleſias vel agros ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet pagis vel territoriis infra ditionem imperii noſtri juſte & legaliter memoratum tenet vel poſſidet monaſterium, vel ea quæ deinceps in jure ipſius monaſterii contigerit augeri, aut manſiones vel paratas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius monaſterii tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius manentes injuſte diſtringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris vel futuris temporibus ingredi nec exigere præſumat, ſed liceat memorato abbati, ſuiſque ſucceſſoribus res prædicti monaſterii S. Petri cum omnibus ſibi ſubjectis rebus vel hominibus ad ſe pertinentibus, ſub tuitionis atque immunitatis noſtræ defenſione, remota totius poteſtatis inquietudine, quieto ordine poſſideat, & noſtro fideliter parere imperio, atque pro incolumitate noſtræ conjugis, ac propinquorum, ac prolis, & etiam imperii a Deo nobis collati, una cum clero ſibi ſubjecto, Dei immenſam clementiam jugiter exorare. Volumus quoque ut prædicti monaſterii monachi licentiam habeant, ſecundum regularis vitæ inſtitutionem, eligendi ſibi abbatem, quamdiu regalis celſitudo viguerit. Et ut hæc actoritas firmior habeatur, & per futura melius conſervetur, manibus propriis ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione firmari fecimus.

Signum HLUDOVICI ſereniſſimi imperatoris.

Signum HLOTHARII glorioſiſſimi auguſti.

.... ad vicem Fridugiſi recognovit.

Data Aquiſgrani, anno XII. imperii Ludovici & Lotharii IV.

PRÆCEPTUM PIPPINI regis Aquitaniæ pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Marciacum villam ab Itherio & Alcuino abbatibus Erlaldo in cenſum datam, poſt illius mortem S. Martino reſtitutam confirmat.

PIPPINUS gratia Dei rex Aquitanorum. Noverit omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, quia FRIDUGISUS vir venerabilis abba & rector eccleſiæ beatiſſimi Martini, patroni videlicet noſtri, ſuggeſſit ſereniſſimi auguſti auribus, pro quadam villa nomine Marciagus, quæ in pago Arvernico ac Tolornenſi, in vicaria Claromontenſi ſita, quæ dudum a quibuſdam fidelibus per cartulas ceſſionis memoratæ eccleſiæ, ſpecialiter ad veſtimenta fratrum conlata fuerat, quam etiam ITERIUS quondam abba Erlaldo eidem genitoris noſtri ſeniſcalo per ejus pe-

Anno 828. Ex cartario S. Martini.

titionem, ea conditione, ut annuatim exinde cenſum perſolveret, conceſſerat, & quam poſtea dominus ALCUINIUS ſucceſſor ipſius, ejuſdem monaſterii rector, ſimiliter ad petitionem genitoris noſtri prædicto Erlaldo ſub eodem cenſu perſcriptum habere permiſerat, eo modo ut poſt deceſſum illius abque ulla interpellatione, aut alicujus contradictione memorata villa cum omnibus appendiciis & rebus ſibi pleniter aſpicientibus, in ditionem præfatæ eccleſiæ immeliorata reſtitueretur, obſecrans, ut ejus conſueta pietas efficeret, quatenus propter hanc occaſionem, id eſt, quia tamdiu per petitionem ejus fuerat ſub cenſu in beneficio habita, ne aliquando poſſit a poteſtate ipſius monaſterii ſubtrahi, cujus ſuggeſtioni genitor noſter libenter annuens, præcepit nobis, ut tam dictæ res poſt deceſſum memorati Erlaldi per illius, & noſtram auctoritatem ſecundum præſcriptam conditionem in poteſtatem ſancti Martini reducerentur; ſed dum hæc agerentur, ſæpe dictus Erlaldus finem vivendi fecit, & nos prædictas res per miſſos noſtros ad partem ſancti Martini coram multis, ſicuti & factum eſt, reddere juſſimus; ſed ſuperius nominatus FRIDUGISUS abba, petiit celſitudini noſtræ, ut pro firmitatis ſtudio noſtram præceptionem ſuper hoc ei facere juberemus, per quam omnes occaſiones quæ a malivolis hujus rei gratia objici poterant, in futurum penitus excluderentur, & ipſæ res abſque alicujus contradictione, ſubtractioneve, aut diminoratione in ditionem beati Martini, noſtris & futuris temporibus ſub noſtræ tuitionis defenſione immunitatis auctoritate ſicut ceteræ res ejuſdem eccleſiæ inrefragabiliter poſſiderentur. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus ex fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, de prædictis rebus aliquam inquietudinem aut contrarietatem rectoribus beati Martini, aut eorum procuratoribus facere præſumat; ſed liceat eas per hoc noſtræ confirmationis ac auctoritatis præceptum, ſub genitoris noſtri & noſtra ac ſucceſſorum, Deo annuente, noſtrorum, per futura tempora pleniter abſque alicujus contrarietate, ad ſupplendas in veſtimentis fratrum ibidem degentium neceſſitates, quiete ac perpetuo poſſidere. Nullus etiam miniſter publicus aut quilibet judiciaria poteſtate prælatus ad cauſas ibidem audiendas, ingredi aut exiendi, vel tributa, ſeu manſionaticos, aut paratas, vel ullas redibitiones exigere aut accipere præſumat, ſed quicquid de ſæpe dictis rebus exigi aut habere poterit, totum propter emolumentum animæ noſtræ ad veſtimenta fratrum ornanda, per hanc noſtræ confirmationis auctoritatem plenius cedat. Et ut hæc, a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum PIPPINI regis.

SASIABODUS diaconus ad vicem ALDRICI recognovit.

Data VI. idus Martii, anno XV. imperii domni LUDOVICI ſereniſſimi auguſti, & XII. regni noſtri.

Datum in Aquiſgrani palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA THEGANI antiſtis Hattoni venerabili præſuli.

Mittit ei librum Alcuini de Trinitate.

DOMINO venerabili & in Chriſto patri HATTONI nobiliſſimo duci ac conſuli, (*a*) THEGANUS peccator, licet antiſtes in Domino JESU CHRISTO dicit ſalutem. *Circa 830. Ex antiquo mſ. S. Johannis Bap. Florinenſis ab annis circiter 700. exarato.*

Cum mihi diu cogitanti quid ex paupertate mea veſtræ ſerenæ præſentiæ præſentare potuiſſem, propter immenſam benignitatem veſtram, quam aſſidue, non meis meritis exigentibus, oſtendere dignati fuiſtis, & ut nominis mei memoriam veſtræ pietati commendarem, nihil aliud ad mentem cucurrit, niſi ut aliquod opuſculum ſanctorum patrum vobis dirigerem, in quo ſanctum ingenium veſtrum exercere potuiſſetis, & ideo iſtud volumen vobis tranſmiſi, quod ſanctus ALCUINNUS ſummus ſcolaſticus ex variis libris S. Auguſtini congregavit in unum, quod peritiſſimo ac nobiliſſimo imperatori KAROLO tradidit, ſicut prologus iſtius libri indicat, ubi inveniri poteſt, ſicut maxima neceſſitas eſt mortalium, de divina natura ac de eſſentia; de æterna gignentia Dei Patris, de æterna nativitate Filii Dei, de æterna proceſſione Spiritus-ſancti. De incarnatione JESU CHRITI filii Dei. Quomodo ſit unus Deus trinus, & trinus unus, ſicut vera fides credere jubet, & qui ſic non credit, alienus a Chriſto eſt. *Et alia manu*: Inclyta gloria Chriſti te diu in hoc ſæculo cuſtodire & protegere dignetur, & poſt hæc mortalia tempora, ad illam beatitudinem perducat, cui finis adpropinquare non poteſt. Valete.

Salve magne parens, felix ſis ſemper in ævum.

Dona ſuperna Deus addat ubique tibi.

Sic THEGANUS orat, ſic ſemper poſtulat ipſe.

Auditor Dominus ſit quoque celſi thronus.

(*a*) Hic Theganus antiſtes alius nobis non videtur a celeberrimo illo Thegano vitæ Ludovici Pii ſcriptore, qui teſte Voſſio de Hiſtoricis Latinis cap. 33. fuit chorepiſcopus Trevirenſis, vir Valfrido Straboni cognitus, nobilis genere, ingenio acer ac vehemens, amans juſtitiæ atque imperatoris ſui, multæ lectionis, in docenda regendaque eccleſia ſua valde diſtrictus.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM HLUDOWICI imperatoris de concamio quod fecerunt Liudaldus & Marcuardus abba Prumiæ.

Anno 831. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jesu Christi, Hludovicus divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si enim ea quæ fideles imperii noſtri pro eorum oportunitatibus inter ſe commutaverint, noſtris confirmamus edictis, imperialem exercemus conſuetudinem, & hoc in poſtmodum jure firmiſſimo manſurum eſſe volumus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, quia vir venerabilis Marcoardus ex monaſterio noſtro Prumia abba, ſuggeſſit ſerenitati noſtræ, eo quod cum quodam homine nomine Liudoldo & conjuge ſuæ Irmbirgam, de quibuſdam rebus & mancipiis pro communi utilitate & compendio inter ſe commutationem feciſſent. Dedit igitur prædictus vir venerabilis Marcoardus abba per conſenſu & conhibentia fratrum in eodem monaſterio degentium prædicto Liudoldo & conjuge ſuæ Irmbirguæ, in pago Spirenſe, in villa ſeu marca quæ dicitur *Mekkimheim*, eccleſiam unam cum atrio, curte, & caſa, ſimul cum diverſis manſionibus per circuitu, cum mancipiis ibidem commanentibus, quorum hæc ſunt nomina, Grimbertum, Rotgildum, Ingirion, Liudbirgam, Diutarium, Wolfarium, Willemannum, Ricbertum, Ricbaldum; & de terra arabili jornales xcv. de vineis jornales IIII. & dimidium, de prato ubi poſſunt colligi fœno, carrades VI. & in alio loco in villa ſeu marca quæ dicitur *Fridolveshrim* curtilem, & de terra arabili jornales LXXIII. de prato ad caradas VI. etiam & in marka *Vvakkenheim* de vineis inter totum jornales V. & pratum unum qui conjacet inter Altripio & *Geginheim* ad illum pontum quem Reginardus & Ekkibaldus habuerunt in beneficium cum terminis & laterationibus earum, quemadmodum in eiſdem commutationibus continetur. Et econtra in compenſatione harum rerum dedit memoratus Luidoldus & conjux ſua Irmbirga jam dicto Marcoardo abbati ad partem monaſterii ſui S. Salvatoris Prumiacenſi, vel rectorum in eodem monaſterio per tempora degentium, res eorum proprias ſitas in pago Caroaſco, in villa quæ dicitur Huoſa, quantumcumque in prædicta villa vel marca ipſius villæ præſenti tempore habere viſi ſunt, & ſui juris atque poſſeſſionis in eorum proprio fuit, cum domibus, ædificiis, mancipiis deſuper commanentibus, quorum hæc ſunt nomina Wulger, Wolfgoz, Raecholf, Lantfrid, Wicbolt, Beringer, Roduin, Walaburc, Adalbolt, Gomalint, Steingart, Liutgart, Ricolf, Willolf, Wieldrud, Reginfrid, Irmfrid, Guotrat, Berachtrat, Hildrat, Hordrat, Liutfrid, Liutran, Hildigart, Thiatgoz, Nitran, Gundila, Zeiza, Liutmun, Berahtran, Reginfrid, Liofgunt, Adaldrud, Rimidrud, Berahgunt, cum pratis, ſilvis, paſcuis, ſtirpis, aquis, aquarumve decurſibus, omnia & ex omnibus, totum & ad integrum vel inexquiſitum perpetualiter prædicto monaſterio ad habendum tradiderunt. Unde & duas commutationes pari tenore conſcriptas, manibuſque bonorum hominum roboratas ſe præ manibus habere profeſſus eſt. Sed pro integra firmitate petiit celſitudini noſtræ, ut ipſas commutationes denuo per noſtræ manſuetudinis præceptum plenius in Dei nomine confirmare deberemus, cujus petitioni denegare noluimus; ſed ſicut unicuique fidelium noſtrorum juſte petentium, ita nos illi conceſſiſſe atque in omnibus confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars juſte & rationabiliter alteri contulit, ita deinceps per hanc noſtram auctoritatem jure firmiſſimo teneat atque poſſideat, vel quicquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quicquid elegerit. Et ut hæc auctoritas confirmationis noſtræ per curricula annorum inviolabilem atque inconvulſam obtineat firmitatem, de anulo noſtro ſubter juſſimus ſigillari.

Durandus diaconus ad vicem Fridugisi recognovi.

Data VII. idus Januarii, anno Chriſto propitio XVII. imperii domni Hludovici piiſſimi auguſti & Hlotharii VIIII. indictione VIIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI PII imperatoris pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Ne Turonenſis epiſcopus dominari præſumat apud S. Martinum, & ut fratres liberam habeant facultatem eligendi abbatis.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jesu Christi. Ludovicus divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & Deo in eis famulantium, pacis & tranquillitatis curam gerimus, & ad miniſterium ſuum liberius exequendum opem ferimus, hoc nobis procul dubio ad ſtatum regni terreni corroborandum, & ad æternæ vitæ beatitudinem capeſſendam profuturum eſſe credimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & fu- Anno 831. *Ex cartario S. Martini.*

Digitized by Google

turis, quia ad petitionem fratrum, in monaſterio ſancti Martini confeſſoris Chriſti atque pontificis Deo fideliter deſervientium, dilecta conjux noſtra JUDITH auguſta nobis ſuggeſſit per privilegium patris noſtri domni CAROLI piæ recordationis imperatoris ſereniſſimi, ſeu cetera regalia, nec non etiam apoſtolica privilegia, quomodo idem monaſterium a dominatione epiſcopi Turonicæ urbis liberum nunc uſque erat, qualiterque procul dubio licentiam habuerit eligendi ex ſeipſo abbatem digniſſimum, petiitque culmen dignitatis noſtræ, ut propter amorem & honorem Domini noſtri JESU CHRISTI, & ob reverentiam beati Martini pontificis patroni noſtri peculiaris, eadem noſtra auctoritate imperiali firmare dignaremus. Nos quoque ejuſdem dilectæ conjugis noſtræ JUDITH ſalubri ſuggeſtione commoti ſimul & hortatu, atque interventu venerabilium noſtrorum ad hoc perficiendum commoniti, hanc noſtræ auctoritatis confirmationem memorato monaſterio, atque fratribus in eodem Deo deſervientibus conſcripſimus, ac dare decrevimus, per quam conſtituimus, atque perenniter firmum fore decernimus, ut in ſupra fato monaſterio, ſive fratribus, primus epiſcopus Turonicæ urbis non plus dominari præſumat, aut licentiam dominandi habeat, vel aliquid certe novi introducat, aut in vicis vel villis manſionaticos accipiat, ſeu quicumque urbis ejuſdem ſucceſſor extiterit, quam predeceſſores ſui tempore ejuſdem genitoris noſtri domni CAROLI, ſive avi noſtri glorioſi PIPPINI regis fecerunt, ſed ſub ipſo eodemque modo charitatis ſive dilectionis cum jam memoratis fratribus in Deo vivat, abſque qualibet novitatis moleſtia. Similiter ſine dubio ſtatuimus atque perpetuo firmiſſimum eſſe volumus, ut memorati monaſterii fratres licentiam habeant de ſeipſis eligendi abbatem, qui eis præeſſe & prodeſſe poſſit in omni morum honeſtate, & ſcripturarum eruditione, ea tantum conditione præmiſſa, ut quamdiu FRIDEGISUS abba, cujus etiam conſultu actum eſt, ut hanc confirmationem fieri ſtatueremus, memoratum monaſterium habuerit, nullum præjudicium aut inquietudinem de quibuſlibet cauſis patiatur. Poſt illius vero deceſſum memorati fratres habeant facultatem eligendi de ipſis abbatem, quem optimum, & nobilitate generis, & probitate morum & in ſcripturis eruditum judicaverint. Et ſi talis inibi, quod non optamus, reperiri non poterit, tunc imperiali poteſtati id reſervandum ſtatuimus. Monemus quoque omnes qui nobis in imperio a Deo nobis commiſſo ſucceſſuri ſunt, ut ſicut illorum ſtatuta a ſucceſſoribus ſuis conſervari velint, ita in omnibus hanc noſtram conſtitutionem,
A perpetuis temporibus conſervare ſtudeant ad illorum & noſtram communem ſalutem. Et ut hæc noſtræ auctoritatis præceptio & conſtitutio privilegii firmior habeatur, & per futura tempora melius conſervetur, manu propria eam ſubſcripſimus, & de bulla noſtra ſubter ſigillari juſſimus.

Signum LUDOVICI ſereniſſimi imperatoris.

HIRMINMARIS notarius ad vicem FRIDUGISI recognovi.

Data v. non. Novembris, anno Chriſto
B propitio XVIII. imperii domni LUDOVICI piiſſimi auguſti, indictione X.

Actum Theodonis villa palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI PII imperatoris pro fideli ſuo Aginulfo.

Varia variis in locis ei concedit prædia.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. LUDOWICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. *Anno 832. Ex mſ. domini de Louvrex.*
C Imperialis celſitudinis moris eſt, fideliter ſibi famulantes donis multiplicibus & honoribus ingentibus honorare, atque ſublimare. Proinde nos morem parentum, regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, libuit celſitudini noſtræ, quemdam fidelem noſtrum nomine AGINULFUM de quibuſdam rebus proprietatis noſtræ honorare, atque in ejus juris poteſtatem liberalitatis noſtræ gratiam conferre. Idcirco noverit experientia atque induſtria omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quam & futurorum, quia conceſſimus eidem fide-
D li noſtro res noſtras ſitas in pago Alſbanio, in villa nuncupante Liniaco, id eſt manſos quatuor inter veſtitos & abſos, cum mancipiis, terris arabilibus, pratis, ſilvolis ad eos juſte pertinentibus vel aſpicientibus: & in pago Bragbantenſi, in villa vocante Iſca, manſos ſeptem inter veſtitos & abſos, cum mancipiis, terris arabilibus, pratis, ſilvolis, ad eos juſte pertinentibus vel aſpicientibus. Et in pago Namucenſi, in villa nuncupante Beiſſ, manſos ſex cum mancipiis, terris arabilibus, pratis, ſilvolis ad eos juſte
E pertinentibus vel aſpicientibus. Et in eodem pago, in loco qui dicitur Vulpilionis, manſellum abſum unum cum terrulis & ſilvolis ad eum aſpicientibus. Nos itaque memoratos manſos cum mancipiis & omnibus ad eos pertinentibus, ſicut ſuperius diximus, per hanc noſtræ auctoritatis conſcriptionem eidem Aginulfo ad proprium perpetualiter ad habendum tradimus atque concedimus, & de noſtro jure in jus & poteſtatem illius more ſolemni transferimus: ita videlicet, ut quicquid ille de his vel in his pro ſua commoditate & utilitate facere

Digitized by Google

decreverit, liberam & firmiſſimam in omnibus habeat poteſtatem faciendi. Et ut hæc noſtræ conceſſionis atque largitatis auctoritas inviolabilem & inconvulſam obtineat firmitatem, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum LUDOWICI ſereniſſimi imperatoris.

HIRMINMARIS notarius ad vicem FRIDUGISI recognovi.

Data nonas Februarii, anno Chriſto propitio XIX. imperii domni LUDOWICI piiſſimi auguſti, indictione X.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI PII imperatoris pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Ut villæ in beneficium datæ ad uſus fratrum revocari poſſint, deque oblatis ad S. Martini ſepulcrum.

Anno 832. Ex cartario S. Martini

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & famulantium pacis & tranquillitatis curam gerimus, & ad miniſterium ſuum liberius exequendum opem ferimus, hoc nobis procul dubio ad ſtatum terreni regni corroborandum, & ad æternæ vitæ beatitudinem capeſſendam profuturum eſſe confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, quia venerabilis FRIDUGISUS abba monaſterii ſancti Martini patroni noſtri, in quo ipſe corpore requieſcit, innotuit celſitudini noſtræ, qualiter idem ipſe partim per ignorantiam, partim vero per ſuggeſtionem quorumdam hominum, quaſdam villas ejuſdem monaſterii ſibi ſervientibus in beneficium dediſſet, quæ ad uſus fratrum in eodem monaſterio degentium olim deputatæ fuerant, & ob hoc veſtimenta, & ſumtus neceſſarios eis pleniter miniſtrare non poſſet. Quam ob rem idem ipſe, & omnis congregatio ſancti Martini petiit noſtræ conſcriptionis auctoritatem ſibi dari, per quam repulſa omnis occaſio, noſtra conceſſione, E atque permiſſu eaſdem villas in ſuum dominium idem abba revocare, & tam ipſe, quam & ſucceſſores ejus eo modo eis debita ſtipendia, & veſtimenta inde miniſtrare poſſent, quemadmodum temporibus predeceſſorum ejus, fratribus qui tunc temporis inibi conſiſtebant, miniſtrabantur. Quorum petitioni libentiſſime annuimus, & hanc noſtræ adſcriptionis auctoritatem fieri, eiſdemque fratribus dare decrevimus, A per quam decrevimus atque jubemus, ut memoratus abba ſuique ſucceſſores ad eaſdem villas in ſuam diſpoſitionem & ordinationem habeant, ut inde fratribus qui & præſenti & futuris temporibus inibi Deo militaverunt, ſic pleniter victualia, & veſtimenta miniſtrari faciant, quemadmodum temporibus domni & genitoris noſtri CAROLI auguſti eis ac VULFARDO & HITERIO hujus monaſterii abbatibus exhibita atque miniſtrata fuerunt. De ceteris vero villis, quæ in beneficium datæ ſunt, jube- B mus, ut tertia pars de volatilibus cum ovis eiſdem fratribus miniſtrentur. Volumus etiam atque eiſdem fratribus concedimus, qui & præſenti tempore inibi degere, & futuris temporibus ad inhabitandum & Deo deſerviendum aggregari voluerint, ut de omnibus quæ ad ſepulcrum beatiſſimi patroni noſtri ſancti Martini a Deo timentibus conferuntur, tertiam partem accipiant, ad neceſſitates ſibi conſulendas, exceptis de his veſtimentis & ſpeciebus quæ ad ſepulcrum illius decoris & honeſtatis cauſa perpetuo retinenda erunt. Cera autem & oleum ad luminaria in eadem eccleſia con- C ſummanda decernimus ut retineantur; ſtatuentes ergo per hanc noſtram auctoritatem præcipimus, ut nullus prælatorum, aut authorum hujus monaſterii patroni noſtri beatiſſimi Martini, hanc noſtram conceſſionem atque ſtatuta convellere, aut in alium modum immutare præſumat; ſed perennis temporibus inviolabiliter ea ut conſervent, & ſuis conſervari faciant. Et ut hæc noſtræ conceſſionis, atque conſtitutionis auctoritas firmum & inviolabilem obtineat vigorem, manu propria ſubter eam firmare D decrevimus, & more noſtro ſignaculo bullæ noſtræ aſſignari juſſimus.

Signum LUDOVICI ſereniſſimi imperatoris.

HIRMIMMARIS notarius ad vicem THEOTONIS recognovi.

Data XVIII. cal. decembris, anno Chriſto propitio XIX. imperii domni Ludovici piiſſimi auguſti, indictione X.

Actum Turonis monaſterio ſancti Martini, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM QUOD FECIT Hludouwicus imperator ſuper villam nuncupatam Malbodi-Sperarium a Baterico conceſſam Prumienſi cœnobio.

IN nomine Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. HLUDOWICUS divina (a) repropitiante clementia imperator auguſtus. Si ſervorum Dei rationabiles petitiones ad

Anno 834. Ex cartario Prumienſi. [a]

(a) Obſervat Mabillonius de re diplom. l. 2. cap. 5. n. 13. Ludovicum Pium in ſuis diplomatibus poſt ſuam in thronum reſtitutionem datis, non uti voce *ordinante* vel *propitiante*, ut ante; ſed *repropitiante*, utpote qui Deum ſibi iterum propitium expertus fuerat.

Digitized by Google

optatum effectum pervenire facimus, non ſolum ad Dei miſericordiam pro nobis exorandum eoſdem ſervos Dei promtiores & devotiores facimus, ſed ejuſdem Domini pro hoc facto clementiſſimam pietatem promerendam eſſe confidimus. Igitur noverit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum induſtria, quia MARCOARDUS venerabilis abba monaſterii, quod in honore Salvatoris Domini noſtri JESU CHRISTI a beatæ memoriæ avo noſtro PIPPINO glorioſiſſimo rege in Arduenna novo opere ſuper fluvium Prumia fundatum habetur, cum quibuſdam monachis ex ejuſdem monaſterii congregatione noſtram adiit celſitudinem, atque clementiæ noſtræ indicavit, qualiter Batericus vaſſallus noſter dum in memorato monaſterio monaſtice degere deliberaſſet, quamdam villam ſui juris, quam nuperrime a noſtra largitione in proprium perceperat, quæ vocatur Madalbodi-Sperarius ſolemni more per teſtamentum donationis manu ſua & virorum inluſtrium manibus roboratum eidem monaſterio delegaſſet. Nam ut nobis ita factum extitiſſe pateſceret, obtulerunt præſentiæ noſtræ largitionis auctoritatem, per quam eadem villa memorato Baterico in proprium a nobis conceſſa fuerat, & teſtamentum donationis atque traditionis, per quod hanc eamdem villam dum monaſticam expeteret vitam, præſcripto monaſterio & monachis inibi conſiſtentibus delegavit, ſimulque petierunt ac deprecati ſunt nos, ut propter tergiverſationes malivolorum ſuper eaſdem conſcriptiones noſtræ auctoritatis præceptum firmitatis gratia fieri juberemus. Quorum petitioni annuentes hanc noſtræ auctoritatis præceptionem memorato MARCUARDO venerabili abbati, vel ad partem jam dicti monaſterii ſui fieri juſſimus, per quam decernimus atque jubemus, ut nullus fidelium noſtrorum de prædicta villa memorato MARCUARDO aut ſucceſſoribus ejus ullo umquam tempore inquietudinem facere, aut quamlibet calumniam ingerere præſumat: ſed ſic eam perpetua poſſeſſione pars jam dicti monaſterii poſſideat, quemadmodum a nobis memorato Baderico in proprium conceſſa vel tradita fuit, vel quemadmodum ab eodem Baderico per teſtamentum ſuæ traditionis eidem monaſterio delegata fuit, liceatque memorato MARCUARDO venerabili abbati & ſucceſſoribus ejus atque monachis in eodem monaſterio per tempora degentibus, de eadem vel in eadem villa facere quicquid cenſura monaſtica faciendum eſſe decreverit. Et ut hæc noſtræ confirmationis auctoritas perpetuam obtineat firmitatem, de anulo noſtro ſubter eam juſſimus ſigillare.

Signum HLUDOWICI sereniſſimi auguſti.

Data XIII. cal. Auguſti, anno Chriſto propitio XXI. imperii domni HLUDOVICI piiſſimi auguſti, indictione XII.

Actum Theodoniſvilla palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

CONCAMIUM QUOD FECERUNT Marcwardus abba & Hageno in pago Warmacenſe.

Anno 835. Ex cartario Prumienſi.

PLACUIT atque convenit inter venerabilem virum AGANONEM exactorem palatii Ingilenheim, & egregium virum MARCWARDUM abbatem Prumienſis monaſterii, quaſdam res per licentiam & juſſu domni imperatoris commutare inter ſe pro communi & utilitatis compendio, quod ita & fecerunt. Dedit igitur prædictus vir eximius AGANO ex rebus fiſcalibus, ex ratione miniſterii ſui MARCWARDO prædicto pio abbati, una cum conſenſu ac licentia domni imperatoris in pago Wormacenſi, in villa quæ dicitur *Vechenheim* curtilem I. de terra arabili jurnales LXXIIII. de vineis ad carradas V. ad proprium monaſterii habendi, vel quicquid juſte & legaliter ex his ipſe ſuique ſucceſſores in fruendis utilitatibus monaſterii decreverint, liberam tribuens facultatem pro opportunitate eorum faciendi. Econtra vero dedit præfatus vir venerabilis MARCVARDUS abba prædicto AGANONI ex rebus monaſterii ſui una cum conſenſu & licentia domni imperatoris, in pago prædicto Wormacenſi, in villa quæ dicitur Cruciniacum, curtiles II. de terra arabili jurnales XLV. & vineam I. & in alio loco in villa quæ dicitur *Ingilenheim* in pago prædicto curtilem I. de terra arabili jurnales XXX. & de vineis ad carradas V. præter aripennem vineæ I. quod non ei conceſſit. Itaque ut quicquid ex his ipſe ſuique ſucceſſores pro utilitate miniſterii in fruendis obſequiis regalibus facere decreviſſent, liberam firmiſſimamque in omnibus faciendi haberent poteſtatem, & ita ex utraque parte convenit, ut unaquæque pars hoc quod accepit, habeat, teneat, atque poſſideat. Si quis vero quod futurum eſſe non credimus, ſi ego ipſe, quod abſit, aut aliquis de ſucceſſoribus noſtris, qui contra hanc commutationem venire tentaverit, aut eam infringere conaverit, minime evindicare valeat, ſed præſens commutatio firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa.

Actum palatio Hingilinheim ſub die VIII. idus Februarii, anno XXII. regnante domno noſtro HLUDOVICO ſereniſſimo imperatore auguſto.

Signum AGANONIS exactorem palatii *Hingilinheim*, qui hanc commutationis cartulam juſſu regis fieri & firmare rogavit, aſſenſu liberorum hominum & fiſcalinium.

Digitized by Google

Signum † Gernandi. Signum † Duodonis. Signum † Attonis. Signum † Williberti. Ego Erlarius presbyter ſubſcripſi, & ego Anno presbyter SS. Hæc igitur ſunt nomina fiscalinium ex jam dicto palatio *Hingilinheim*. Signum † Hugi majoris. Signum † Wiliger. Signum † Hildbreth. Signum † Albunt. Signum † Guntarii. Signum Teganolfi. Signum † Otger. Signum † Hildibaldi. Signum † Guntbreth. Ego Ragingarius rogatus ſcripſi.

A ſam obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum HLUDOVICI sereniſſimi imperatoris.

HIRMINMARIS ....

Data VIII. calendis Junii, anno Chriſto propitio XXII. imperii domni Hludovici piiſſimi auguſti, indictione XIII.

Actum Albulfivilla (a) palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen. [a]

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI IMPERATORIS PRO MONASTERIO PRUMIENSI.

Quædam prædia ei in pago Vvormacenſi concedit.

Anno 835. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. HLUDOVICUS divina repropitiante clementia imperator auguſtus. Si liberalitatis noſtræ munere locis Deo dicatis quoddam conferimus beneficium, & neceſſitates eccleſiaſticas ad petitiones ſervorum Dei noſtro relevationis juvamine ſublevamus, id nobis ad æternam beatitudinem feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Noverit igitur ſagacitas ſeu utilitas omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, tam præſentium quam & futurorum, quia conceſſimus ad proprium monaſterio quod dicitur Prumia, & monachis inibi Deo famulantibus, quibus & MARCUARDUS venerabilis abba præeſſe dinoſcitur, noſtræ proprietatis res, quæ ſunt in pago Wormacenſe in loco qui dicitur Albulfi villa, manſum videlicet indominicatum, ſed & in *Gomuritbesheim*, nec non & in *Stetin*, inter hæc præſcripta loca manſi XIII. cum mancipiis utriuſque ſexus de per commanentibus, nec non & baſilicam in eadem Albulfi villa conſtructa, cum decimis ex ſupraſcriptis villis ad eam jure pertinentibus, ad proprium monaſterio Prumiæ concedimus, cum domibus, ædificiis, vineis, terris, pratis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, quantumcumque videlicet in memorata villa in rebus proprietatis noſtri juris eſſe dinoſcitur, totum & ad integrum prædicto monaſterio monachiſque in eo Domino militantibus, ad eorum diverſas ſublevandas neceſſitates, divino tacti amore & honore concedimus: ita videlicet, ut quicquid in his vel de his jure eccleſiaſtico rectores & miniſtri ejuſdem cœnobii facere voluerint, liberam in omnibus habeant poteſtatem. Et ut hæc noſtræ largitionis atque conceſſionis auctoritas inviolabilem & inconvul-

PRÆCEPTUM HLUDOVICI IMPERATORIS.

De concamio quod fecerunt Eberharius & Marcuardus abba.

Anno 835. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. HLUDOUVICUS divina repropitiante clementia imperator auguſtus. Si quæ fideles imperii noſtri pro eorum opportunitatibus inter ſe commutaverunt, noſtris confirmamus edictis, imperialem exercemus conſuetudinem, & hoc in poſtmodum jure firmiſſimo manſurum eſſe volumus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam & futurorum induſtria, quod MARCWARDUS venerabilis abba monaſterii, cujus vocabulum eſt Prumia, innotuit celſitudini noſtræ, eo quod cum quibuſdam hominibus qui Heberarius & Hebrardus nominantur, quaſdam res & mancipia pro ambarum partium commoditatibus commutaſſet. Dedit igitur noſtra permiſſione præfatus venerabilis MARCWARDUS abba ex rebus prænominati monaſterii in pago Andegavinſe & Rothinenſe, in locis quidicuntur Hulmontillus, Carmarias, Boſcus & Tillus præfatis Heberario & Hebrardo ad proprium perpetualiter habendum, quantumcumque inibi de jure ejuſdem monaſterii habeatur. Et econtra in compenſatione earumdem rerum dederunt ſæpe dicti Heberarius & frater ſuus Hebrardus de rebus propriis memorato MARCWARDO venerabili abbati ad partem ſæpe dicti monaſterii ſui in pago Nauvinſe, in villa quæ dicitur *Roccesheim*, quantumcumque in eadem villa vel ipſius villæ marka jure proprietario poſſidebant, id eſt curtilem dominicatum cum ædificiis deſuper poſitis, habentem de terra aratoria dominicata jornales LXXXII. & (b) propriſos VI. in quibus ſunt jornales C. & XX. cum mancipiis deſuper commanentibus, quorum numerum & nomina in commutationibus ab eis factis pleniter continetur. Dederunt etiam in villa vocante *Husſileidesheim* curtilem unum, ad quem aſpiciunt de terra [b]

(a) Palatium iſtud regium perſpicacem Mabillonii diligentiam fugit in libro quarto de re diplomatica, qui eſt de palatiis regiis.

(b) Propriſus ſeu porpriſum & purpriſum eſt vox Teutonica, quam Goldaſtus interpretatur *invaſum* ſeu *violenter occupatum*.

Digitized by Google

aratoria jornales xviii. de prato in quo colliguntur feno carradæ tres, & de porpriſa ſilva jornales octo, & aliam communem ſilvam non propriſam. Similiter etiam & in pago Wormacinſe in villa vocante *Haskmundesheim* curtilem unum & jornales xxviii de vineis in quibus colliguntur vini carradæ tres, & in *Dionenheim* & *Rodulfisheim* de vineis ad vini carradas duas colligendas. Et in *Batenheim* curtile i. & de vinea ad unam carradam vini colligendam. Hæc autem ſuperius denominata cum mancipiis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ſicut in commutationibus ab eis factis continetur totum & ad integrum, quæſitum & ad inquirendum, ſicut præmiſſum eſt, præſcriptis hominibus Heberario & Hebrardo antedicto Marcwardo venerabili abbati ad partem prædicti monaſterii tradiderunt, ut in ejus jure perpetuo conſiſtat. Unde & duas commutationes quarum mentionem fecimus pari tenore conſcriptas, manibuſque ſuorum & aliorum bonorum hominum manibus roboratas, obtutibus noſtris ad relegendum adlatæ ſunt, ſed pro integra firmitate petierunt celſitudinem noſtram, ut eaſdem commutationes denuo per noſtræ manſuetudinis præceptum plenius confirmare deberemus. Quorum petitionibus aſſenſum denegare noluimus, ſed ſicut unicuique fidelium noſtrorum juſte & rationabiliter petentium, ita nos illis conceſſiſſe atque in omnibus confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars juſte & rationabiliter alteri contulerit parti, deinceps per hanc noſtram auctoritatem jure firmiſſimo teneat atque poſſideat, & quicquid exinde facere decreverit, libero in omnibus potiatur arbitrio faciendi. Et ut hæc confirmationis noſtræ auctoritas inviolabilis perſeveret, de anulo noſtro ſubter eam juſſimus ſigillare.

Hirminmarus notarius ad vicem Hugonis recognovi.

Data iiii. idus Septembris, anno Chriſto propitio xxii. imperii domni Hludowici piiſſimi auguſti, indictione xiii.

Actum monaſterio Prumiæ, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLUDOWICI imperatoris de rebus quas tradidit Rotberto in villa nuncupante Wiſtrikisheim.

Anno 836. Ex cartario Prumienſi.

In nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jesu Christi. Hludowicus divina repropitiante clementia imperator auguſtus. Imperialis excellentiæ magnitudinem decet, fideliter ſibique devote famulantes condignis muneribus multiplicibuſ-

A que honoribus ſublimare, atque excellentiori ceteris honore digniſſime ditare, immo regiæ munificentiæ liberalitatis honorare. Proinde comperiat omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium noſtrorumque præſentium ſcilicet & futurorum ſagacitas, quia conceſſimus ad proprium Hruotberto fideli noſtro quaſdam res proprietatis, quæ ſunt in ducatu Ribuarienſe, id eſt in villa quæ dicitur *Vuisſtrikisheim*, manſum dominicatum, & alios manſos numero ſeptem, cum ædificiis deſuper poſitis, & omnibus ad ea pertinentibus, & in eodem ducatu in villa

B quæ appellatur *Cranheim*, viniolas, & ſedios tres, cum tribus hominibus qui eas excolere noſcuntur. Concedimus etiam ei ſimiliter ad proprium & mancipia juris noſtri utriuſque ſexus cum præfatis tribus vinitoribus numero quinquaginta octo, id eſt Ebroinum, Luthadum, Meginoldum, &c. Faſtradam & Emmam. Sed ut liberalitatis noſtræ largitio per diuturna tempora rata atque inviolabilis permaneat, ut verius certiuſque credatur, hos noſtræ auctoritatis apices prædicto fideli noſtro Hruotber-

C to, ob devotiſſimum illius obſequium, & ſpecialiter fidelitatis aſſiduum famulatum, fieri decrevimus, per quos præcipimus atque jubemus, ut abhinc in futurum memoratæ res ac præſcripta mancipia cum domibus ceteriſque ædificiis, curtiferis, vineis, terris, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, quantumcumque ad prædictos quindecim manſos juſte pertinere cognoſcitur; & noſtri juris ac poſſeſſionis in re proprietatis eſt, totum & ad integrum atque in exquiſitum in ſuo jure ac dominatione permaneant,

D ita videlicet ut quicquid de his vel in his jure proprietario facere, ordinare, atque diſponere voluerit, vendendi, donandi, commutandi, liberam in omnibus habeat poteſtatem faciendi. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas inviolabilem & inconvulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hludowici ſereniſſimi imperatoris.

Hirminmarus notarius ad vicem Hu-

E gonis recognovit & ſubſcripſit.

Data iiii. idus Januarii, anno Chriſto propitio xxii. imperii domni Hludowici piiſſimi imperatoris, indictione xiv.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOWICI IMPERATORIS.

De rebus Richardi, quas ei reſtituit ſecunda vice, quando reconciliatus eſt cum eo de villa Vilancia.

Anno 819. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI. HLUDOVICUS divina repropitiante clementia imperator auguſtus. Notum igitur eſſe volumus cunctis fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, quod olim famulante nobis (a) RICHARDO tunc temporis oſtiario noſtro, conceſſeramus ei ad proprium quamdam villam noſtram in Arduenna ſitam, cujus vocabulum eſt Villancia, ſed quia emergentibus malis, obhortis contra nos factionibus, in noſtrum regnum & honorem quidam malevoli conſpiraverunt, & ejuſdem partis memoratus Richardus fautor extiterat, atque cum filio noſtro HLOTARIO, relictis nobis, abſceſſerat, eadem villa fiſco noſtro ſociata: nunc autem quia miſerante Domino, idem HLOTARIUS filius noſter una cum ſuis ad noſtram præſentiam atque concordiam & unanimitatem humiliter properavit, indultis ob amorem Dei omnibus quæ in nos male patraverat, placuit etiam miſericordiæ noſtræ, ut præſcripto Richardo jam dictam villam pietatis intuitu, ſicut pridem fuerat, ad proprium reſtituere, & inſuper tria mancipia ex fiſco noſtro *Romfelt*, Gotſericum videlicet, & Luitherium atque Ratuſcum, nec non & de altero fiſco noſtro Munuherſtati quemdam ſervum noſtrum, qui Dudo appellatur, cum uxore ſua, & omnibus rebus jure proprietario a ſe poſſeſſis, atque etiam ex altero fiſco noſtro appellatum Vindrinio, alium ſervum noſtrum, qui Vintgarius dicitur, tribuere, ut eis noſtræ auctoritate miſericordiæ jure proprietario uti & dominari prævaleat. Firmitatis autem gratia hos imperiales apices noſtros ei fieri juſſimus, per quos decernimus, ut ſæpe dictam villam cum omnibus ad eam jure & legaliter pertinentibus, videlicet eccleſia inibi conſtructa, domibus, aliiſque ædificiis, terris cultis & incultis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, exitibus & regreſſibus, mancipiis deſuper commanentibus, vel ad eam in quocumque loco jure adſpicientibus vel pertinentibus, totum & ad integrum, ſicuti in præcepto dudum a nobis illi facto continebatur, cum prænominatis mancipiis deinceps jure proprietario teneat atque poſſideat, & quicquid de eis facere voluerit, liberam habeat A poteſtatem, neque illi quicquam ſupradictorum turbinum defectio atque conſpiratio deinceps obſiſtat, quin quod noſtræ miſericordiæ munere ſibi conlatum eſt, quiete valeat poſſidere, vel quicquid jure proprietario faciendum decreverit, propria dominatione pro ſuo libitu perfrui. Et ut hæc noſtræ reſtitutionis atque largitionis auctoritas ſemper inconvulſa valeat manere, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

B Signum HLUDOWICI ſereniſſimi imperatoris.

HIRMINMARUS notarius ad vicem HUGONIS recognovit.

Data VI. cal. Julii, anno Chriſto propitio XXVI. imperii domni Hludowici piiſſimi auguſti, indictione II.

Actum Wormatia civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

C PRÆCEPTUM LOTHARII IMPERATORIS PRO MONASTERIO ELNONENSI.

Bariſiacum cellam Elnonenſi monaſterio confirmat.

Anno 840. *Ex cartario Elnonenſi.*

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI æterni. HLOTARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si poſtulationibus fidelium noſtrorum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem profuturum liquido credimus. D Idcirco notum eſſe credimus cunctis fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, tam præſentibus quam futuris, quia ADALEOLDUS vir venerabilis abba monaſterii S. Amandi, noſtris offerre obtutibus ſtuduit quoddam præceptum confirmationis domni & genitoris noſtri recolendæ memoriæ LUDOVICI ac noſtrum, in quo continebatur, qualiter memoratus abba ac monachi ex prædicto monaſterio domnum ſereniſſimum imperatorem genitorem noſtrum, miſſa petitione, ſuis conſulentes neceſſitatibus implorarunt, E quatenus villam quam pridem CHILDERICUS rex prædictæ eccleſiæ ob communem inibi degentium fratrum commoditatem delegaverat in pago Laudunenſe, quæ olim Bariſiacus nominabatur, ſed propter baſilicæ conſtructionem, cellæ illi nomen eſt inditum, quæ etiam propter inſolentiam rectorum a poteſtate memorati monaſterii ſubtracta habebatur, ejus delegatione memorato reſtitueretur monaſterio, quod domnus genitor noſter libenter annuit; ſed & nos permoti precibus genitoris conceſſionem confirmare delegimus. Verum nunc abundantiori precatu idem ADALEODUS ab-

(a) Hujus Richardi meminit Theganus in vita Ludovici Pii c. 47. ubi dicitur *Richardus perfidus*. Verum hactenus ignoraverunt viri eruditi eum fuiſſe imperatoris oſtiarium. Eum illuſtrem comitem vocat in diplomate mox referendo Lotharius, ubi Bivini illius fratris meminit.

Digitized by Google

ba noſtram expetiit clementiam, ut quia memoratam villam noſtris auctoritatibus præfato monaſterio conſtabat eſſe confirmatam, eædem aſſertiones noſtra ſancirentur auctoritate, quatenus deinceps abſque ullius ſubtractione vel etiam diminoratione memorata villa cum omnibus ſibi aſpicientibus, in jure jam dictæ eccleſiæ fratrumque inibi Domino militantium neceſſitatibus conſulendis ſolemniter perſiſtere poſſit. Nos vero ejus ſuggeſtionem ad effectum perducere ſtatuentes, hanc ſeriem noſtrarum apicum pro ſtudio majoris firmitatis erga memoratum monaſterium fieri cenſuimus, per eam præcipientes, ut omni poſtpoſita tergiverſatione, memorata villa cum omnibus ſuis appenditiis in jure præfati monaſterii ob fratrum inibi conſiſtentium ſtipendia augenda, abhinc ut priores patefaciunt auctoritates perenniter perſeveret, faciantque rectores ejuſdem monaſterii de ea vel in ea, prout fratrum popoſcerit utilitas, quatenus pro nobis, conjuge, proleque noſtra, ac ſtabilitate totius imperii nobis commiſſi divinitus omnipotentis miſericordiam attentius eos exorare delectet. Et ut hæc noſtræ confirmationis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora diligentius conſervetur, manu propria ſubter confirmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum LOTHARII ſereniſſimi auguſti.

EICHARDUS ad vicem AGILMARI recognovi.

Data VI. Octobris, anno Chriſto propitio imperii domni HLOTARII pii imperatoris in Italia XXI. in Francia I. indictione III.

Actum Vern. palatio regio, in Dei nomine. Amen.

DONATIONES VARIÆ factæ S. Victori a Sigofrido & Erleuba ejus uxore.

Anno 841. Ex cartario S. Victoris eruit domn. Parnerius.

FACTA legibus donatio inſtar optinet poceſſionis. Priſcorum itaque decrevit auctoritas, ut quicquit alter alteri tradiderit, ſcripturis ſignet diſpoſitis, & teſtibus roboratis, ut quicquit unuſquiſque perceperit poceſſu, traditio præſentibus futuriſque temporibus ad poſſibilitatem proſit in augmentum. Igitur cum animarum ſalute communis tractaretur utilitas, placuit domno SIGOFRIDO & uxori ſuæ ERLEUBÆ, cogitantibus de ſuis animabus, & cupientibus cœlorum regna conſcendere. In Dei omnipotentis nomine concedunt, id eſt, dant, donant, atque præſentibus tradunt prædictus Sigofridus & uxor ſua Erleuba, ad ipſam caſam Dei S. Victoris, atque monaſterio ipſius terras ſui juris, id eſt in ſuburbio Maſſilienſe villam quæ di-

A citur Carvilianus, id eſt caſis aſtantibus ac dirutis, terris cultis & incultis, vineis, pratis, paſcuis, ſilvis, montibus, (a) garillis, hortis, paſcuis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis, aquarumve decurſibus, acceſſiſque omnibus cum omni integritate abſque ulla diminutione, vel quicquit ibidem viſi ſunt habere vel poſſidere. Similiter donant in pago Aquenſe ſeu Exuenſe villam quæ dicitur Poſtemana, cum terris cultis & incultis, vineis, hortis, pratis, paſcuis, ſilvis, montibus, garricis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis,
B aquarumve decurſibus, acceſſiſque cum omni integritate, abſque ulla diminutione, vel quicquid ipſi ibidem viſi ſunt habere vel poſſidere. Similiter donant ad ipſam caſam Dei S. Victoris in pago Forojulienſe in loco ubi dicitur Aqua frigida, ſeu & Siniaco, quicquit ipſi ibidem viſi ſunt habere vel poſſidere, id eſt, tam caſis aſtantibus, quam & dirutis, terris cultis & incultis, vineis, pratis, paſcuis, ſilvis, montibus, garricis, arboribus pomiferis & im-
C pomiferis, aquis, aquarumve decurſibus, acceſſiſque omnibus ſub omni integritate, abſque ulla diminutione. Inſuper donant in pago Forojulienſe, in loco qui dicitur Borba, quicquit viſi ſunt habere vel poſſidere, id eſt caſis aſtantibus ac dirutis, terris cultis & incultis, vineis, pratis, paſcuis, ſilvis, montibus, garricis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis, aquarumve decurſibus, acceſſiſque omnibus cum omni integritate, abſque ulla diminutione, qualiter ab ipſis poceſſum vel dominatum fuit, taliter in omnibus ipſi tradiderunt ad ip-
D ſam caſam Dei S. Victoris. Similiter dant, donantque, in præſenti tradunt monaſterio S. Victoris terras ſui juris prædictus Sigofridus & uxor ſua Erleuba in pago Aquenſe ſeu Exuenſe, villam quæ dicitur Bedata, ſuper fluvium Durentiæ, cum capella in honore S. Marcellini, caſis aſtantibus ac dirutis, campis cultis & incultis, vineis, pratis, paſcuis, ſilvis, montibus, garricis, arboribus pomiferis ſeu & impomiferis, aquis, aquarumve decurſibus, acceſſiſque omnibus, vel quicquid in omnibus ad ipſam villam pertinere videtur, cum introi-
E tu vel exitu ſuo, ut omni tempore, ſicut ab ipſis poſſeſſum eſt, vel dominatum fuit, ita monachi teneant & poſſideant, qualiter ad ipſam caſam Dei, ſancti videlicet Victoris fiat in augmentum poſſeſſionis, & poſt eorum obitum ſit eorum animabus in remiſſionem peccatorum. Sane ſi quis, nos aut noſtri parentes hoc repetere voluerint, hoc quod repetunt, vindicare non valeant, ſed a liminibus ſanctæ eccleſiæ alieni exiſtant, & inantea hæ perpetuo donationes firmæ ſtabileſque permaneant. Facta dona-

(a) Garrillas ſeu Gorricas interpretantur terras incultas.

tio hæc VIII. calendas Julii anno I. domno Hlotario imperante.

Signum † Sigofredus, qui hanc cartam donationis fieri juſſit, & teſtibus ad roborandum tradidit manu ſua factum.

Signum † Erleuba uxore ſua, quæ conſenſit.

Signum † Noddaldo teſte.

In Dei nomine Balbo diaconus conſenſit & ſubſcripſit.

In Dei nomine Conſtantius ſubdiaconus conſenſit.

Amentius rogitus firmavit & ſs. Elefantius rogitus ſs. Alexandrius rogitus ſubſcripſit.

Signum † Teuhtpaldo teſte, Wadaldus rogitus. Signo † Noratano teſte, Signum † Teuthoni teſte, Gauderanus rogitus firmavit, Odilo rogitus firmavit, Rodoardus rogitus firmavit. Signum † Ingilrico teſte, Rodcarius rogitus firmavit, Antoninus rogitus firmavit, Widerannus rogitus firmavit.

PRÆCEPTUM QUOD HLOTARIUS imperator fieri juſſit de rebus Richardi per Bivinum traditis monaſterio Prumienſi.

Anno 842. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni. HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si petitionibus ſervorum Dei in quibuſlibet neceſſitatibus libenter aurem accommodamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus. Idcirco notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, tam præſentibus quam & futuris, quia vir venerabilis MARCUARDUS abba ex monaſterio Prumia, quod eſt ſitum in finibus Arduennæ, conſtructum in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, miſſa petitione per Reinhardum præpoſitum & Gerungum monachum alioſque fratres ejuſdem monaſterii, innotuit celſitudini noſtræ, qualiter RICHARDUS quondam comes illuſter pro remedio animæ ſuæ res ſuas proprias ad jam dictum monaſterium per BIVINUM fratrem ſuum & GERARDUM & BASINUM, qui & TANCRADUS comites tradere feciſſet. Et non ſolum res ex qualibet legali adquiſitione advenientes, verum etiam & quamdam villam in pago Arduennenſi ſitam, quæ dicitur Villantia cum ſua integritate, quam piæ memoriæ domnus & genitor noſter HLUDOWICUS imperator per præceptum largitionis ſuæ eidem Richardo confirmaverat, noſtramque manſuetudinem petierunt humiliter, ut ſuper eamdem traditionem noſtræ auctoritatis præceptum fieri juberemus. Quorum petitionibus propter nomen Domini, ejuſdemque Richardi animæ remunerationem denegare noluimus: ſed ſicut petierunt, libenter & præſentes & futuri ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtri fideles in omnibus nos confirmaſſe cognoſcant. Quapropter hoc præceptum noſtrum eis fieri libuit, per quod cunctis fidelibus noſtris jubemus atque præcipimus, ut nullus de jam dictis rebus in futurum memorato abbati MARCUARDO ejuſdemque monaſterii rectoribus vel miniſtris deinceps ullam commotionem, aut contrarietatem, vel aliquam calumniam præſumat inferre; ſed potius ſecundum ejus diſpoſitionem ac largitionem ejus, ut diximus, miniſtri eorum quicquid ex eiſdem rebus pro utilitate jam fatæ eccleſiæ diſponere & ordinare voluerint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi quicquid elegerint. Et ut hoc noſtræ auctoritatis præceptum inconvulſam & ſtabilem futuris temporibus obtineat firmitatem, manu propria ſubter firmavimus, anulique noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi imperatoris.

FIRMANDUS notarius ad vicem AILEMARI recognovit.

Data II. idus Novembris, anno Chriſto propitio regni domni Hlotharii in Italia XXII. & in Francia imperii III. indictione V.

Actum Theodonis palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLOTHARII ſuper rebus Alpcarii.

Anno 842. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni. HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Dignum eſt ut imperialis majeſtas fidelium ſuorum petitionibus, qui ei rite ac ſincera obſequuntur devotione, libenter adnuat & effectum concedat, quatenus faciendo eorum animos in ſuis ſemper reddat promtiores obſequiis. Idcirco omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtrorum tam præſentium quam & futurorum comperiat magnitudo, quia quidam fidelis noſter Alpcarius nomine, noſtram deprecatus eſt excellentiam, ut aliquantum ex rebus juris noſtri illi ad proprium concederemus. Cujus deprecationem ob ſui devotionem ſervitii adſenſum præbentes, hoc celſitudinis noſtræ præceptum fieri decrevimus, per quod memorato Alpcario in pago Moſlinſæ, in villa videlicet Burias, manſos tredecim, & in Duoloco in villa Leſſenza manſos duos, & in villa Suminga manſum unum, & in Heſſingas manſos ſex, & in villa quæ vocatur Suminga manſum unum, & in Heſſingas manſos ſex, & in villa quæ vocatur Hoinbringas manſos duos, in co-

Digitized by Google

mitatu Wabrinſe, in villa cujus vocabulum eſt Hrotkinſingas manſum unum, jure proprietario ad habendum tribuimus. Hos itaque xxv. manſos cum omnibus pertinentiis eorum, cum terris videlicet, campis, cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus ibidem pertinentibus, vel quantumcumque inibi juſte & legaliter pertinere dinoſcitur, totum & ad integrum de jure noſtro in jus ac dominationem prædicti Alpcarii perenniter manſurum transfundimus, ita ut ab hodierno die quicquid exinde facere decreverit, liberam in omnibus per hanc noſtram auctoritatem potiatur faciendi facultatem quicquid elegerit, vel voluerit. Sicut & de reliquis hereditatis ſuæ rebus, abſque alicujus contradictione vel repetitione ſeu qualibet refragatione. Ita tamen ut nuſquam a noſtra diſcedat fidelitate: ſed immobiliter in noſtris perſeveret obſequiis abſque aliqua tergiverſatione. Et ut hæc noſtræ donationis atque largitionis auctoritas firma atque inviolabilis per futura maneatque tempora, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti. †

Ercamboldus notarius ad vicem Eilmari recognovit.

Data nonis Februarii, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii piiſſimi auguſti in Italia xxiii. & in Francia iii. indictione v.

Actum Aquiſgrani palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LOTHARII imperatoris pro Eſichone comite.

Quædam prædia ei donat in comitatu Bunnenſi.

Anno 844. Ex mſ. Corbeiæ novæ.

IN nomine Domini Jesu Christi Dei æterni. Hlotharius divina ordinante providentia imperator auguſtus. Oportet imperialem ſublimitatem, ut fidelium ſuorum juſtis ac rationabilibus petitionibus pietatis ſuæ aurem accommodet, & effectum concedat, quatinus id faciendo eorum animos in ſuo ſemper obſequio reddat promtiores. Idcirco omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtrorum præſentium videlicet ac futurorum comperiat magnitudo, quia Esich fidelis comes noſter deprecatus eſt noſtram clementiam, ut aliquantum ex rebus juris noſtri, quibus ipſe ordine poſſidebat beneficiario, ad proprium concederemus, ac per præceptum traderemus. Cujus deprecationem ob ſuæ fidelitatis devotionem libenter annuentes, hos

A excellentiæ noſtræ apices fieri decrevimus, quibus jam dicto Esichoni in pago Riboarienſe, in comitatu Bunnenſi, in villa Caſtenacha manſos octo in beneficio ſuo cum omnibus pertinentiis eorum, id eſt, cum terris, campis cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus ibidem pertinentibus ad proprium tribuimus, & de jure noſtro in jus & donationem ipſius perenniter manſurum transfundimus, ut faciat exinde, potiſſima a nobis percep-B ta licentia, quicquid elegerit vel voluerit, ſicut & de reliquis proprietatis ſuæ rebus, abſque cujuſlibet poteſtatis contradictione, vel repetitione, ſeu qualibet refragatione, ita tamen ut nuſquam a noſtra diſcedat fidelitate, ſed immobiliter in noſtris perſeveret obſequiis, abſque aliqua tergiverſatione. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

C Remigius notarius ad vicem Egilmari recognovi.

Data xiii. calendas Aprilis, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii pii imperatoris in Italia xxiiii. in Francia iiii. indictione vii.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA HLOTARII imperatoris pro monaſterio Corbeienſi.

Confirmat monaſterio Corbeienſi factam donationem a comite Eſichone.

D

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi Dei æterni, Hlotharius divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si unius fidelis noſtri juſtam & rationabilem petitionem libenter implemus, procul dubio reliquorum fidelium noſtrorum devotionem erga nos promtiorem efficimus. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque præſentium & futurorum noverit univerſitas, quia Esich vir illuſter comes noſtram deprecatus eſt E pietatem, ut res ſibi in pago Ribarienſi in comitatu Bunnenſi, in villa Cheſtinaga, a noſtra munificentia attributas, quas ipſe pro remedio animæ ejus ad monaſterium in Saxonia ſitum, Corbeia vocabulo, quod eſt conſtructum in honore B. Stephani protomartyris Chriſti, delegavit, per noſtræ manſuetudinis præceptum confirmaremus. Cujus precibus libentiſſime annuentes, hos excellentiæ noſtræ apices fieri ſtatuimus, per quos memoratas res una cum manci-

Anno 844. Ex mſ. Corbeiæ novæ.

Digitized by Google

piis inibi pertinentibus in prædicto pago, & in jam dicta villa conſiſtentes, ad præfatum monaſterium Corbeiæ & eccleſiam S. Stephani confirmavimus, quatenus ſicuti a præſcripto fideli comiti noſtro Esichoni traditæ & delegatæ fuerunt, ita pars ejuſdem loci ſancti deinceps abſque cujuspiam poteſtatis contradictione vel inquietudine teneat & poſſideat, faciatque exinde quicquid utilitas dictaverit. Et ut hæc noſtræ confirmationis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, de anulo noſtro ſubter juſſimus ſigillare.

Hrodmundus notarius ad vicem Hilduini recognovi.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Confirmat ei Cruciacum villam, conceditque ut decedentes canonici manſionem ſuam cui libuerit, derelinquere poſſint, utque in adventu regis nullus in monaſterio manſionem accipere præſumat.

Anno 845. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri Jesu Christi. Karolus gratia Dei rex. Cum juſtis petitionibus ſacerdotum ſervorumque Dei, quas noſtris auribus innotuerunt, libenter annuerimus, & eas cum Dei auxilio ad effectum pervenire fecerimus, non ſolum regiam conſuetudinem exercemus, verum etiam hoc nobis procul dubio tam ad ſtatum terreni regni corroborandum, quam ad æternæ vitæ beatitudinem capeſſendam, profuturum eſſe confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ, præſentibus ſcilicet & futuris, quia venerabilis congregatio B. Martini peculiaris noſtri adiit dignitatem excellentiæ noſtræ, petens ſupplex pro honore Domini noſtri Jesu Christi, & amore S. Martini patroni noſtri, ſive ſalute animæ, ut ſublimitas manſuetudinis ſeu largitatis noſtræ dignaretur eis regali auctoritate præceptionis perpetuo confirmare Cruciacum villam, nec non, ſi dies vocationis alicui ex fratribus evenerit, manſionem quam habet, cui voluerit ex fratribus derelinquere poſſit, atque in adventu cujuſlibet regis nullus ex ſuis hominibus in monaſterio manſionem accipere præſumat. Nos quoque ſalubri ſuggeſtione permoti, ſimul & interventu venerabilium virorum ad hoc perficiendum commoniti, hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri ac dari decrevimus, per quod conſtituimus, perenniterque firmum fore decrevimus, villam Cruciacum cum omni integritate ſuiſque adjacentiis ſitam in pago Pictavo, & medium factam in villa Reſtiadica deponenda quæ exierint de Curciaco villa eiſdem fratribus, quam olim genitor noſter piæ recordationis domnus Ludovicus ad habendum cappas conceſſerat. Similiter ſi quando alicui ex fratribus dies migrationis ex hoc ſæculo evenerit, manſionem quam ipſe fecit, aut quoquo modo habet, cui libuerit tantum ex fratribus derelinquere queat, ſine aliqua contradictione abbatis ejuſdem temporis, aut præpoſiti, vel certe decani. Inſuper etiam quando quilibet rex ad limina B. Martini venerit orandi gratia, moramque quamlibet ibi fecerit, nullus ex ejus hominibus in eodem monaſterio manſionem alicujus fratris accipiat, licentiamque accipiendi habeat, nec quilibet laicus in eodem monaſterio manſionem habere poſſit, quatinus ipſi Dei ſervi melius liberiuſque Deo famulari queant, ſicut tempore genitoris mei, nec non avi ceterorumque regum ſine impedimento hujus moleſtiæ facere. Sed hæc omnia in honore loci & cumulum mercedis noſtræ pro amore Dei, & ob reverentiam S. Martini per hanc noſtræ præceptionis auctoritatem, more præcedentium firma & ſtabilia ſine mutatione aliqua, opitulante Deo, omni tempore permanere valeant. Unde monemus omnes obnixe ſupplici voce, qui nobis in regno a Deo commiſſo ſucceſſuri ſunt, ſicut illorum ſtatuta a ſuis ſucceſſoribus conſervari velint: ita in omnibus hanc noſtri præcepti inſtitutionem immutabiliter perpetuis temporibus conſervare ſtudeant ad illorum & noſtram communem utilitatem ſeu ſalutem. Et ut hoc præceptum noſtræ auctoritatis firmius habeatur, veriuſque a nobis credatur editum, & per futura melius conſervatum, ipſum propria manu ſubter firmavimus, & anulo noſtro inſigniri juſſimus.

Signum Karoli glorioſiſſimi regis.

Bartholomæus notarius ad vicem Ludovici recognovit.

Data nonas Januarii, anno v. regnante Karolo glorioſiſſimo rege, indictione vii.

Actum Turonis in monaſterio S. Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Confirmat conceſſas ad fratrum ſtipendia villas a patre & avo ſuo, vetatque ne Turonenſis epiſcopus dominandi in eccleſiam S. Martini ſibi aſſumat licentiam.

Anno 845. Ex cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Carolus gratia Dei rex. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, & Deo in iis famulantium pacis & tranquillitatis curam gerimus, & ad miniſterium ſuum liberius exequendum opem ferimus, hoc nobis procul dubio ad ſtatum præſentis regni corroborandum, & ad peren-

Digitized by Google

nis vitæ beatitudinem capeſſendam profuturum eſſe non ambigimus. Quapropter notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, & noſtris præſentibus atque futuris, quia fratres ex congregatione ſancti Martini obtulerunt excellentiæ celſitudinis noſtræ auctoritatem genitoris noſtri, in qua continebatur quomodo ipſe eis conceſſit villas ad eorum ſtipendia pertinentes, ſecundum deprecationem FREDEGISI quondam abbatis ipſius ſancti loci, in quo beatus Martinus corpore requieſcit, deprecatique ſunt, ut ſecundum quod continebatur in auctoritatem genitoris noſtri, & nos eis auctoritatem ex noſtra poteſtate regali fieri juberemus, per quam ipſas villas quieto ordine ad eorum ſtipendia & uſus abſque ullius inquietudine tenere & poſſidere potuiſſent, cum omni integritate diuturnis temporibus ad ſervitium omnipotentis Dei vel beati Martini uberius peragendum, & pro nobis etiam & genitori noſtro, ac inſigni proſapia clementiam Dei exorare liberius potuiſſent. Quorum petitionibus libenti animo acquievimus, noſtris etiam futuriſque temporibus manſurum eſſe volumus, videlicet ut villas, quæ a genitore noſtro ſuggerente FRIDEGISO quondam abbate, illis ad eorum ſtipendium vel ſumtus noſtros conceſſæ ſint, tenere & poſſidere, abſque ullius inquietudine, remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, Domino opem ferente, valeant, vel etiam ſicut tempore avi noſtri bonæ memoriæ CAROLI invictiſſimi auguſti fuit, & ſicut ab illuſtribus viris AUTLANDO, VULFARDO, & ITHERIO olim ejuſdem loci abbatibus, Domino miniſtrante, diſpoſitum eſt, ad eorum ſtipendia & ſumtus, deinceps nec nos, nec ullus ipſius loci rector, quicquam ex ipſis villis abſtrahere vel minuere præſumat, nullius ſæculi inquietudinibus præpedientibus, nec hoſtilitatibus arma ſubripientibus. Volumus etiam ut tertia pars de reliquis villis, quæ in beneficio datæ ſunt, ex volatilibus cum ovis eiſdem fratribus miniſtretur. Decernimus etiam atque eiſdem fratribus concedimus, qui & præſenti tempore ibi degere, & futuris temporibus ad inhabitandum & Deo deſerviendum aggregari voluerint, & de omnibus quæ ad ſepulcrum beatiſſimi patroni noſtri ſancti Martini a Deo timentibus afferuntur, tertiam partem accipiant ad neceſſitates ſibi conſulendas, exceptis de his veſtimentis & ſpeciebus quæ ad ſepulcrum illius decoris & honeſtatis cauſa perpetuo retinendæ erunt. Cera autem & oleum ad luminaria in eadem eccleſia concinnanda decernimus retineatur. Statuentes ergo per hanc noſtram auctoritatem præcipimus, ut nullus prælatorum aut rectorum hujus monaſterii patroni noſtri beatiſſimi Martini,

A hanc noſtram conceſſionem atque ſtatuta convellere, aut in alium modum immutare præſumat, ſed perennibus temporibus inviolabiliter ea conſervent, & ſuis conſervari faciant. Inſuper etiam conſtituimus atque perenniter firmum ac ſtabile fore decernimus, ut in præfato monaſterio ſive fratribus ipſius loci primus epiſcopus Turonicæ ſedis non plus dominari præſumat, aut licentiam dominandi habeat, aut aliquid certe novi introducat, ſeu quicumque ejuſdem urbis ſucceſſor extiterit, niſi ſicut predeceſſores ſui tempore avi ac genitoris noſtri, atque tempore anteceſſorum noſtrorum regum Francorum fecerunt; ſed ſub ipſo eodemque modo charitatis atque dilectionis, cum memoratis fratribus in Deo vivat, abſque qualibet novitatis aut inventionis propriæ moleſtia. Et ut hæc noſtræ auctoritatis præceptio perpetuo conſervetur, & a fidelibus Dei, & noſtris verius credatur ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione firmari juſſimus.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovi.

Data non. Januarii, anno quinto regnante domno Carolo glorioſiſſimo rege.

Actum Turonis in monaſterio ſancti Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM LOTHARII imperatoris pro Folcardo abbate S. Maximini.

Confirmat Folcardo abbati S. Maximini quaſdam donationes ei factas a Malfrido fideli ſuo.

IN nomine Domni noſtri JESU CHRISTI Dei æterni. HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Dignum eſt ut imperialis majeſtas procerum ſuorum rationabilibus precibus aurem ſuæ pietatis accommodet, & ad effectum perducat, quatenus in ſuis ſemper obſequiis eorum animos reddat efficaciores. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum comperiat induſtria, quia MATFRIDUS fidelis miniſterialis noſter ad noſtram accedens majeſtatem deprecatus eſt, ut cuidam fideli noſtro FULCRADO nomine quaſdam res noſtræ proprietatis, in pago Eifenſi conſiſtentes concederemus ad proprium: cujus petitionem propter ſuæ fidelitatis meritum libenter adquieſcentes, hos excellentiæ noſtræ apices decrevimus fieri, per quos in memorato pago, in villa quæ Bettinga nominatur, jam fato Fulcrado manſum indominicatum unum ad quem pertinere noſcuntur alii manſi VIII. quos

Anno 845. Ex cartario S. Maximini Trevirenſis.

ipſe prius beneficiario poſſedit munere cum eorum pertinentiis, ſcilicet cum eccleſia, domibus, ceteriſque ædificiis, terris cultis vel incultis, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinum, exitibus & regreſſibus, mancipiis utriuſque ſexus & ætatis ad eos pertinentibus, nec non & cum reliquis appendiciis concedimus ad proprium & de noſtro jure in jus ac dominationem illius transfundimus, ita videlicet ut quidquid ab hodierno die & deinceps ex eis facere, ordinare atque diſponere voluerit, liberam in omnibus habeat poteſtatem, ſicut & de reliquis hereditatis ſuæ rebus, ita dumtaxat in noſtra inviolabiliter perſeverans fidelitate. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas firmior habeatur, manu propria noſtra ſubterfirmavimus & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

Hrodmundus notarius ad vicem Hilduini recognovi.

Data XIII. calendas Martii, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii pii imperatoris in Italia XXV. in Francia V. indictione VIII.

Actum Aquiſgrani palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM QUOD FECIT domnus Karolus rex Nithado de Anapia.

Anno 845. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus gratia Dei rex. Regalis celſitudinis mos eſt, fideles ſuos donis multiplicibus atque honoribus ingentibus honorare & ſublimare. Proinde nos ergo morem parentum, regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, complacuit clementiæ noſtræ quemdam fidelem noſtrum nomine Nithadum, de quibuſdam rebus proprietatis noſtræ honorare, atque in ejus juris dominationem liberalitatis noſtræ gratiam conferre. Idcirco notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris præſentibus atque futuris, quia concedimus ad proprium jam fato fideli noſtro Nithado quaſdam res proprietatis noſtræ, quæ ſitæ ſunt in pago Laudunenſi, villa Hanapio, quas ipſe prius per noſtrum habuiſſe beneficium dinoſcitur. Unde etiam præcellentiæ noſtræ præceptum hoc fieri juſſimus, per quod memoratas res ſub ea integritate, ſicut ſupra diximus, ſicuti eas in ſupradicta villa vocabulo Hanapio per noſtrum habuiſſe beneficium, id eſt omnium rerum cum ſumma integritate, cum eccleſia & domibus, ceteriſque ædificiis, mancipiis utriuſque ſexus, tam inibi conſiſtentibus, quam ibi pertinentibus, cum terris quoque cultis & incultis, vineis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, exitibus & regreſſibus, ſicut dictum eſt, ad prænominatam villam pertinere cognoſcitur, prædicto Nithado integerrime ad proprium concedimus, & de noſtro jure in jus ac dominationem illius ſolemni donatione transferimus, eo videlicet modo, ut quicquid ab hodierno die & tempore pro ſua utilitate facere decreverit, liberam & firmiſſimam jure proprietario habeat in omnibus poteſtatem. Et ut hæc noſtræ largitionis atque conceſſionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, manu noſtra ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Karoli glorioſiſſimi regis.

Bartholomæus notarius ad vicem Hludowici recognovit.

Data XIIII. cal. Maii anno V. regnante Karolo glorioſiſſimo rege, indictione VIII.

Actum Belvaco civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM KAROLI REGIS pro Prumienſi monaſterio.

Prumienſis monaſterii poſſeſſiones ſub ſua protectione ſuſcipit.

Anno 845. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex. Cum petitionibus ſervorum Dei juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, & eas cum Dei adjutorio ad effectum perducimus, ſuperna nos gratia muniri non diffidimus. Proinde comperiat omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, quia vir venerabilis Marcuardus Prumienſis monaſterii abbas adiens ſerenitatem culminis noſtri, poſtulavit nos, ut res memorati monaſterii, quæ in regno noſtro ſitæ eſſe noſcuntur, cum omnibus rebus & mancipiis, quæ præſenti tempore juſte & legaliter pars memorati monaſterii tenere vel poſſidere videtur, ſub noſtra defenſioſione & immunitatis tuitione conſtitueremus. Cujus petitionem pro divini cultus amore aſſenſum præbuimus, & hanc auctoritatem immunitatis noſtræ circa memoratum monaſterium fieri juſſimus, per quam præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus vel quiſlibet ex judiciaria poteſtate in eccleſias, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet pagis vel territoriis infra ditione regni noſtri juſte & legaliter pars memorati poſſidet monaſterii, vel quæ deinceps divina pietas ibidem augeri voluerit, ad cauſas judiciario more audiendas vel diſcutiendas, aut freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, aut

fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius monaſterii injuſte diſtringendos, nec ullas redibitiones vel inlicitas occaſiones requirendas noſtris futuriſque temporibus ingredi audeat, vel ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere præſumat, ſed liceat memorato abbati ſuiſque ſucceſſoribus res prædicti monaſterii quieto ordine poſſidere vel ordinare, atque pro incolumitate noſtra hac regni noſtri ſtabilitate Domini miſericordiam attentius exorare. Et ut hæc auctoritas noſtris futuriſque temporibus, Domino protegente valeat inconvulſa manere, manu noſtra ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum KAROLI glorioſi regis.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem HLUDOUVICI recognovit.

Data II. idus auguſti, anno VI. regnante Karolo glorioſo rege, indictione VIII.

Actum Mediana villa, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI CALVI regis Francorum pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Immunitates a priſcis regibus conceſſas confirmat.

Anno 845. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, CAROLUS divina ordinante providentia rex Francorum. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus; id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam, commodum provenire confidimus. Notum igitur eſſe volumus cunctis fidelibus noſtris, epiſcopis videlicet, abbatibus, viriſque illuſtribus, ducibus, comitibus, domeſticis, grafionibus, vicariis, centenariis, eorumque minoribus, nec non miſſis noſtris per univerſum imperium noſtrum diſcurrentibus, ſeu etiam ceteris fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ noſtriſque, præſentibus ſcilicet & futuris, quia adiit ſerenitatem culminis noſtri venerabilis vir VIVIANUS rector monaſterii peculiaris patroni noſtri ſancti Martini, ubi ejuſdem præclariſſimi venerabile corpus requieſcit, ferens in manibus immunitates priſcorum regum Francorum, nec non avi noſtri domni CAROLI quondam imperatoris, ſeu etiam piæ recordationis domni & genitoris noſtri LUDOVICI ſereniſſimi imperatoris, quibus idem monaſterium quiete in Dei ſervitio degere ſanxerunt, ut omnes res præfati monaſterii in univerſo, Chriſto largiente, regno ſuo exiſtentes, conſiſtenteſque non ſolum ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatæ, vel per quoſlibet contractus & munimina cartarum in jure ejuſdem legaliter traditæ ſunt monaſterii, ſub immunitatis ſuæ defenſione conſiſtere, & ab omni publica functione, & judiciaria exactione immune liberumque reddidiſſent, quod munus eidem monaſterio exhibitum, Deo annuente, inviolabiliter hactenus conſtat eſſe conſervatum, pro firmitatis namque ſtudio hujuſmodi beneficium erga præfatum venerabile monaſterium noſtra auctoritate humiliter precantibus, quibus valuit fieri poſtulavit. Cujus petitionem ob amorem Dei & venerationem beatiſſimi Martini libenter aſſenſum præbere nobis uſquequaque placuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut omnes res ejuſdem monaſterii, quæ ſitæ ſunt in regno noſtro, cum omnibus ſibi ſubjectis, ſub noſtræ defenſionis munimine modis omnibus conſiſtant. Præcipientes ergo jubemus, atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias, aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet primitiis aut territoriis imperii noſtri juſte & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipſius monaſterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præſumat, nec fræda, aut tributa, aut manſiones, aut paratas, aut teloneum, aut manſionaticum de manſionibus in burgo ſitis, ſicut in præcepto domni & genitoris noſtri continetur, agnoſcere, aut fidejuſſores tollere, aut homines, tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius monaſterii commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones, vel illicitas occaſiones requirere, quibus idem monaſterium, ſibique ſubjecti aliquod injuſte patiantur incommodum, noſtris futuriſque temporibus, quiſquam tam temerarius exiſtat, qui id faciendi illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat. Quicquid ergo de præfati ejuſdem monaſterii rebus in jus fiſci cedendum fuit; & a deceſſoribus noſtris comperimus collatum, & largitionis noſtræ munere libenter volumus eſſe eidem monaſterio conceſſum, ut id remoto fiſci dominatu ad luminaria baſilicæ beati Martini concinnanda, & ad ſuſtentationem pauperum ſeu clericorum in eodem loco Deo deſervientium ſit ſupplementum. Si quis autem in tantam perrumpere audaciam auſus fuerit, ut hujus præcepti noſtri violator exiſtat, quemadmodum in præceptionis domni genitoris noſtri continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam DC. ſolidorum auri ad purum excocti

Digitized by Google

cocti ſe noverit pœna mulctandum, ex qua duas partes rectores memorati monaſterii, tertiam vero jus fiſci recipiat, dignum namque juſtumque eſt, ut tot priorum regum deceſſorum noſtrorum noſtrique præcepti violator hujuſmodi ſubeat pœnam, ut a ſe tantæ temeritatis merito argui cognoſcat, & ceteris ne id agere quolibet auſu pertentet, timorem incutiat, ut nullus ſcilicet beneficia regalia locis Deo dicatis veneranter exhibita temerare conetur. Volumus itaque atque decernimus, ut remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine memoratus abba, ſuique ſucceſſores res præfati monaſterii cum omnibus ſibi ſubjectis, vel ad ſe aſpicientibus, ſeu pertinentibus hominibus, ſub immunitatis atque protectionis noſtræ defenſione conſiſtant, noſtroque fideliter parentes imperio, pro incolumitate noſtra, conjugis & prolis, ſeu etiam imperii a Deo nobis collati, ejuſque gratiſſima miſeratione perpetuo conſervandi, una cum clero ſibi commiſſo Dei immenſam clementiam jugiter exorent. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum Caroli glorioſiſſimi regis.

Jonas diaconus ad vicem Ludovici recognovi.

Data vi. kalendas Januarii, anno vi. indictione viii. regnante Carolo glorioſiſſimo rege.

Actum in monaſterio ſancti Martini, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLOTHARII glorioſiſſimi auguſti.

De commutatione inter Hetti archiepiſcopum Trevirenſem, & Marcuardum abbatem Prumienſem.

Anno 846. *Ex cartario Prumienſi.*

In nomine Domini noſtri Jesu Christi Dei æterni, Hlotharius divina ordinante providentia imperator auguſtus. Dum utilitatibus ſanctæ Dei eccleſiæ pio favore conſulimus, morem exſequimur prædeceſſorum noſtrorum, idque ad profectum totius imperii a Deo nobis commiſſi congruere haudquaquam diffidimus. Proinde noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque fidelium, præſentium ſcilicet & futurorum prudens ſolertia, quia venerabilis Marcuardus abba Prumienſis monaſterii ſuggeſſit manſuetudini noſtræ humiliter implorans, ut commutationem quamdam, quam pro communi utilitate cum archiepiſcopo Trevirenſis eccleſiæ, per licentiam noſtræ auctoritatis inter ſe fecerunt, præcepto ſerenitatis noſtræ corroboraremus. Dedit igitur jam dictus venerabilis abba Marcuardus ex rebus S. Salvatoris venerabili Hetti (a) archiepiſcopo *Ekkilcvicſroth*, & de terra pro recompenſatione hujus rei recepit de manu & poteſtate jam dicti archiepiſcopi Hetti ex jure proprietatis ſuæ quemdam porpriſum locum, qui dicitur *Scindalasheim*, juxta Caldebrunnam, cum omnibus finibus ſuis & adjacentiis, ea ſcilicet ratione, ut deinceps utraque pars quod accepit, habeat, teneat, atque poſſideat, & quidquid legaliter exinde facere voluerit, libero inde in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quidquid elegerit: ita ut ultra nequaquam a die præſenti & deinceps his commutationibus neuter umquam repetere, nec aliquam calumniam generare præſumat. Et ut hoc noſtræ auctoritatis præceptum per futura tempora firmum & inviolabilem obtineat vigorem, manu noſtra ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

Ercamboldus ad vicem Hilduini recognovit.

Data kal. Januarii, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii piiſſimi auguſti in Italia xxvi. in Francia vi. indictione viiii.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii ſereniſſimi auguſti pro Prumienſi monaſterio.

Quædam prædia concedit pro eccleſiæ luminaribus.

Anno 848. *Ex cartario Prumienſi.*

In nomine Domini Jesu-Christi Dei æterni. Hlotharius divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si eccleſias Dei noſtris extollamus beneficiis, eorumque ſedulo conſulimus utilitatibus, morem prædeceſſorum noſtrorum exſequimur, & ut nobis profici debeat in augmentum indubitanter ſperamus. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum, comperiat magnitudo, quia nos nutu divino inſpirati pro remedio animæ noſtræ, aliquantulum ex rebus juris noſtri, id eſt manſos tres & dimidium ſitos in pago Eiflia, in villa quæ dicitur *Geslicheſthorph* ſuper fluvium Notinna, ad monaſterium S. Salvatoris, quod Prumia antiquo nuncupatur vocabulo, cui

(a) Hunc ex abbate Epternacenſi factum fuiſſe archiepiſcopum Trevirenſem ſcribunt Sammarthani. econtra breve chronicon Epternacenſe ſuo tempore edendum Sigoaldum abbatem quintum ceſſiſſe Hettino jam archiepiſcopo Trevirenſi regimen Epternaci cum nomine abbatis, ab anno ſcilicet 826, ad 838. quam proinde longe ante obitum dimiſit.

Marcuardus abba præeſſe videtur, ad luminaria concinnanda, noſtro tribuimus munere. Quo circa volumus modiſque omnibus ſanximus, ut ab hodierno die & per omne tempus præſcripta manſa ſita in memorato pago, & in præfata villa ad antedictum ſanctum locum indeſinenter deſerviant cum omnibus ad ſe pertinentibus, vel aſpicientibus, cum terris videlicet cultis & incultis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ſilvis, molendinis, & cum mancipiis utriuſque ſexus, ita dumtaxat, ut per cuncta annorum curricula ſine aliqua refragatione, nulloque contradicente in uſibus ſæpe dicti ſancti loci cedant. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas firma & inviolabilis per futura maneat tempora, & a cunctis fidelibus imperii noſtri diligentius conſervetur, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

Remigius notarius ad vicem Hilduini recognovi.

Data VIII. idus Decembris, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii Pii imperatoris in Italia XXVII. & in Francia VII. indictione VIIII.

[a] Actum Flattana (a) palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLOTHARII IMPERATORIS S. Juſtinæ capellam Rotgario concedentis.

Anno 847. Ex cartario Prumienſi.

In nomine Domini noſtri Jesu Christi Dei æterni. Hlotharius divina ordinante providentia imperator auguſtus. Imperiali ſatis congruit excellentiæ, ut dum multorum ſtudet profectibus, præcipue procerum ſuorum petitionibus aures libenter inclinet, eaſque ad effectum perducat, quatenus id agendo eorum animos in ſuo ſemper reddat ardentiores obſequio. Proinde notum ſit univerſis fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, tam præſentibus quam futuris, quod ad deprecationem dilecti miniſterialis noſtri Matfredi illuſtri comitis & Huberti venerabili abbati, conceſſimus cuidam fideli noſtro, vaſallo ſcilicet prædicti Matfredi illuſtri comitis, Rotgarius nomine, ob devotiſſimum famulatum ſeu obſequium in pago Riborienſe, in comitatu Juliacenſi, capellam juris noſtri, quæ eſt dicata in honore B. Juſtinæ martyris Chriſti, quatenus eam cum omnibus ad eam pertinentibus diebus vitæ ſuæ teneat, & abſque cujuſpiam poteſtatis inquietudine poſſideat, ſed pro majoris ſecuritatis firmitatem, hos noſtræ ſublimitatis apices fieri decrevimus, quibus eidem Rotgario fideli noſtro præſcriptam S. Juſtinæ eccleſiam cum omnibus, ſicut ſupra dictum eſt, ad eam pertinentibus, cum terris ſcilicet cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, exitibus, regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus ibidem adjacentibus, concedentes tribuimus, & de jure noſtro in jus & dominationem ipſius cunctis vitæ ſuæ diebus abſque alicujus inquietudine transfundimus. Confirmamus etiam ad eamdem eccleſiam omnem decimam ex villa noſtra Rodingave, quemadmodum temporibus prædeceſſorum noſtrorum inibi data fuiſſe dinoſcitur, ita inviolabiliter ut abſque diminoratione deinceps ſub integritate diſſolvatur. De matriculariis quoque qui ex prædicta villa noſtra Rodinga ad prædictam S. Juſtinæ capellam uſque nunc deſervierunt, quique etiam partem aliquam ex ipſa eccleſia accepiſſe noſcuntur, ſtatuimus ut nemo alius in eodem ſancto loco matricularius vel particeps ab hinc in antea exiſtat, niſi quem præfatus Rotgarius vel ſucceſſores ſui in ipſo ordinaverunt loco. Et ut hæc noſtræ auctoritatis conceſſio inconvulſa permaneat, & ab omnibus fidelibus noſtris inviolabiliter obſervata fiat, propria manu ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari præcepimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

Ercamboldus notarius ad vicem Hilduini recognovi.

Data nonas Maii anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii piiſſimi auguſti in Italia XXVII. & in Francia VII. indictione IX.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI regis pro B. Mariæ baſilica Turonenſi a ſepulcro S. Martini non longe ſita.

Quædam ei prædia in pago Silvanectenſi concedit ad ſepulturam pauperum.

Anno 845. Ex cartario S. Martini.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex. Quæcumque amore Dei & reverentia ſanctorum locis divinis cultibus mancipatis, largitatis munere conferimus, profutura nobis ad æternam beatitudinem feliciter obtinendam, & ad præſentem vitam cum proſperitate tranſigendam, nullatenus dubitamus. Itaque notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus atque futuris, quia pro redemtione peccatorum noſtrorum, complacuit nobis quaſdam res noſtræ proprietatis, ſitas in pago Silvanectenſi conferre & delegare baſilicæ non lon-

(a) Nulla hujus regii palatii mentio in libro 4. de re diplomatica, in quo locum habere debet, ſi quando novis typis mandetur.

Digitized by Google

A ge a monaſterio ſacratiſſimi patris Martini ſub honore ſanctæ Dei genitricis MARIÆ, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, Johannis quoque Baptiſtæ, & S. Dionyſii glorioſi martyris, nec non & B. Martini, aliorumque ſanctorum conſtructæ ſive fundatæ, & ad ſepulturam pauperum fundatæ, ſimulque ſacroſancto ſepulcro antefati præclariſſimi confeſſoris & patroni noſtri Martini ſpeciali adhæſione ſubjectæ. Sunt autem ipſæ res in præmiſſo pago ſitæ, hoc eſt in villa * Balmiaco inter vineam & ædificia & gardinium bunuarium unum, de terra arabili bunuaria XXXV. ſilva bunuaria XXX. B Sunt etiam ibi hoſpitia tria, quorum unicuique appendent de terra arabili bunuaria VI. & aripenni II. In alio ſiquidem loco, id eſt inter montem Agibodi & locum qui dicitur Bragio de terra arabili ſive manſionali & cultoribus bunuaria XXIII. & in Aniliaco de terra culta vel inculta bunuaria CXXXI. & de prato bunuaria VI. de ſilva bunuaria XXXVIII. Eſt etiam ibi mancipium unum Harigarius nomine, quod habet hoſpitium unum, unde prævidet eamdem ſibi ſilvam commiſſam. Præterea in villa Bri- C tannorum manſellum unum, & de vinea aripennem unum, & inter vineas & terras arabiles bunuaria VIIII. & aripennem unum. In villa vero Rubrido inter manſuram & terram arabilem bunuaria X. & inter ea in villa Aniliaco de terra bunuaria duo & medium & manſuram unam, quæ habent plus minuſve aripennem unum, & per diverſa loca in ipſo pago bunuaria VI. & medium. Has denique res præmiſſæ baſilicæ ad ſepulturam pauperum ſtructæ & ſacroſancto ſepulcro B. Martini ſubjectæ pleniter conferimus, & regaliter delegamus, ut quicquid ex eis fieri aut exigi eccleſiaſtico jure D poteſt, ejuſdem loci honeſtatibus & neceſſitatibus ſive utilitatibus per omnia tempora præbeat, conferatque ſupplementum, & animæ noſtræ proſit in adjutorium. Conſtituimus etiam ut ejus ordinatione eadem baſilica cum omnibus ſibi appendentibus, & his & aliis rebus agatur & diſponatur, cui commiſſa omni tempore ſæpe memorati ſacroſancti ſepulcri fuerit obſervantiæ obedientia, nullique aliquando has res aut alias ipſi baſilicæ pertinentes in alios præter quam E dicimus, retorquere aut redigere liceat uſus. Et ut hæc noſtræ collationis auctoritas ſemper firmior habeatur, manu noſtra eam ſubterfirmavimus, & de anulo noſtro ſigillari juſſimus.

* Beaumont.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

ÆNEAS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data III. idus Martii, indictione XII. in anno VIIII. regni KAROLI glorioſiſſimi regis.

Actum Cariſiaco palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Villam Antoniacum a Viviano & Ingeramo datam confirmat, ſtatuitque ne deinceps canonicorum numerus CC. excedat.

Anno 849. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Dei ac Salvatoris noſtri JESU CHRITI, CAROLUS Francorum & Aquitanorum gratia Dei rex. Si locis Deo dicatis quiddam honoris conferimus, Deoque in his famulantium pacis ac tranquillitatis curam gerimus, & ad miniſterium ſuum liberius exequendum opem ferimus, hoc nobis procul dubio ad ſtatum regni noſtri confirmandum, & ad perennis vitæ beatitudinem conſequendum profuturum eſſe non dubitamus. Quapropter libuit nobis innoteſcere omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus atque noſtris, præſentibus ſcilicet ſive futuris, quia devote retulit excellentiæ celſitudinis noſtræ quidam regni noſtri fideliſſimus vir venerabilis vir VIVIANUS, (a) [a] nobiſque merito amabilis, ſicut ſimul ſecundum Deum INGERAMUS dediſſe fratribus ſancti Martini Antoniacum villam ad eorum armelanſas, verum etiam inſtituiſſe pro commune eorumdem concilium CC. tantum eſſe in numero fratrum, vicenos ſingulis manſis. Inſuper ſuppliciter deprecatus eſt ſua & ſupradictorum fratrum vice, conſuetudinariam pietatem manſuetudinis noſtræ auctoritatem a noſtra regali poteſtate fieri, per quam rationabile ſuum factum, tam in præſenti, quam in poſterum, pro omnibus temporibus immutabiliter conſtaret firmiſſimum. Cujus digniſſimæ petitioni a nobis ſalubri libenti animo acquievimus, præceptumque regiæ noſtræ confirmationis fieri juſſimus, per quod ſtatuimus atque perenniter ſtabile in perpetuum decernimus, juxta prædeceſſorum regum more, ut præfata villa Antoniacus cum omni integritate, ſuiſque appendiciis deinceps per omnia deſerviat fratribus ſancti Martini peculiaris patroni noſtri, ad illorum annuatim veſtimenta, excepto menſuali atque agrario in victu eorumdem jam dudum attributo. Similiterque in ordine congregationis CC. ſint fratres, viceni ſingulis manſis, ac per hoc deinde nullus aggregatur, quouſque ad hunc numerum perveniat ordo congregationis. Poſtea vero uno decedente in ejuſdem locum ſuccedat qui honeſtate vitæ, ſapientiæ, morum, locum queat ſecundum canonicam auctoritatem tenere, quatenus ſervitium omnipotentis Dei liberius poſſit peragi, & beati Martini melius in cunctis conſervari, etiam quoque eadem

(a) Hic Vivianus fuit abbas S. Martini & etiam Majoris-monaſterii, fundavit cellam Cunaldum in diœceſi Andegavenſi pro monachis S. Philiberti, occiſus in bello anno 851. quem Audradus modicus vocat perfidum abbatem.

Digitized by Google

nobilis congregatio pro nobis, ac genitore noſtro, nec non inſigni noſtra proſapia, clementiam cunctipotentis Dei uberius exorare. Quamobrem ſupplici voce, & toto affectu religionis mentis noſtræ pro honore JESU CHRISTI Filii Dei, ac reverentia beati Martini præclariſſimi confeſſoris Chriſti, jam tandem ſupplicavimus per ſanctam Trinitatem, omniumque ſanctorum præmia, omnibus qui per diverſa tempora in regno nobis a Deo commiſſo ſunt futuri, ſicut ſua inſtituta voluerint eſſe perpetuo inviolata a ſuis ſucceſſoribus, ita hoc meum conſervare ſtudeant perpetuis temporibus inviolatum in omnibus, veluti hujus mecum mercedis mereantur eſſe participes. Et ut hæc noſtræ auctoritatis præceptio perpetualiter conſervetur, & a fidelibus Dei & noſtris verius credatur, ac reverentius conſervetur, manu noſtra propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

LUCAS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data kalend. Maii, indictione XII. anno nono regni CAROLI glorioſiſſimi regis.

Actum Cariſiaco palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI-CALVI regis Francorum Coloniam villam ſub annuo cenſu, &c. Adalmanno Levitæ, deprecante Viviano comite concedentis.

Anno 849. Ex cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS Francorum & Aquitanorum gratia Dei rex. Si utilitatibus fidelium noſtrorum nobis juſte ſupplicantium conſulimus, id procul dubio proficere ad ſtatum regni noſtri corroborandum, fidelitatemque noſtrorum cumulandam, nec non etiam capeſſendam felicitatis æternæ beatitudinem, minime dubitamus. Itaque noverit omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtrorumque, videlicet tam præſentium quam futurorum induſtria, quia venerabilis fidelis noſter VIVIANUS comes innotuit culmini dignitatis noſtræ, quod quidam Levita ex cœnobio præclariſſimi confeſſoris heri ſancti Martini peculiaris patroni noſtri nomine Adalmannus, quiddam proprium hereditatis ſuæ legaliter obtulerit, Deo, & ſancto Martino, quod & pater ejus in vita ſua jam egerat, ob emeliorationem ſanctæ Dei eccleſiæ, tempore ſcilicet FRIDEGISI abbatis, deprecatuſque fuerit per ſeriem precariæ quamdam villulam nomine Coloniam ex rebus ejuſdem eccleſiæ, inſuper duos manſellos in villa quæ vocatur Nittina, eo ſcilicet tenore, ut utraſque res diebus vitæ ſuæ idem Adalmannus habeat atque poſſideat, unde cenſuit in feſtivitate ſanctæ Luciæ, quæ eſt idus Decembris annis ſingulis ſe daturum ad illud ſepulcrum tres ſolidos argenti ad luminariam continuandam, ac fratribus ſancti Martini quatuor modios vini & octo tritici, addens modo, quatenus merces cumuletur, & quod agit firmiter habeatur, duodecim penſas caſei. Igitur petiit ſerenitatem pietatis noſtræ, ob amorem & honorem Domini, reverentiamque beati Martini peculiaris patroni, ut hoc ipſum noſtra auctoritate dignaremur confirmare more regali. Nos quoque ſalubri ſuggeſtione permoti, ſimul etiam hortatu præfati fidelis noſtri VIVIANI hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri ac dare decrevimus, per quod conſtituimus atque perenniter firmum fore decernimus, ut ſicut ſuperius dictum eſt, & in ſerie precariæ videtur inſertum eſſe, diebus vitæ ſuæ fidelis noſter prædictus Adalmannus Levita in memoratum beneficium, cum omni integritate habeat atque poſſideat, eo videlicet modo, ut annis ſingulis ſupradictum cenſum propria voluntate inſtitutum, fratribus ſancti Martini ſolvat, id eſt ſuum quoque digreſſum cuicumque voluerit ſub jam dicto cenſu tenendum relinquat. Unde monemus omnes qui nobis in regno a Deo commiſſo ſucceſſuri ſunt, ut ſicut ſua ſtatuta a ſucceſſoribus ſuis conſervare voluerit, ita in omnibus hanc noſtram præcepti auctoritatem ſuper piſcariam actam, ad eam confirmandam immutabiliter perpetuis temporibus conſervare ſtudeant. Et ut hæc noſtræ auctoritatis præceptio firmior habeatur, ac per futura tempora melius conſervetur, inviolataque ab omnibus ſemper teneatur, eam de anulo noſtro inſigniri juſſimus.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data XI. kal. Julii anno X. regnante CAROLO glorioſo rege.

Actum Anſeni villa, In Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI regis pro Odone comite.

Odoni comiti quinquaginta manſos in villa Noviento concedit.

Anno 850. Ex cartario S. Martini Turonenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex. Regalis celſitudinis moris eſt; fideles ſuos donis multiplicibus & honoribus ingentibus honorare, atque ſublimare, proinde morem parentum, regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, libuit celſitudini noſtræ quemdam fidelem noſtrum ODONEM dilectum comitem atque miniſterialem noſtrum, de quibuſdam rebus noſtræ proprietatis honorare; atque in ejus juris poteſtatem liberalitatis noſtræ gratiam conferre. Idcirco noverit experientia atque induſtria

omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum, quia concedimus eidem fideli noſtro Odoni dilecto nobis comiti & miniſteriali noſtro, ad proprium quaſdam res juris noſtri, ſitas in pago Orminſe, in villam Novientum, manſos ſcilicet quinquaginta, memoratas res cum omni integritate vel eorum appendiciis, cum domibus, ædificiis, mancipiis, terris, vineis, pratis, ſilvis, aquis, farinariis, aquarumve decurſibus, vel etiam quidquam ad ſupradictas res juſte & legaliter pertinere videtur, prædicto fideli noſtro Odoni dilecto nobis comiti atque miniſteriali per hanc noſtræ auctoritatis conſcriptionem concedimus, & de noſtro jure in jus ac poteſtatem illius ſolemni donatione transferimus: ita videlicet ut quicquid ab hodierna die & tempore exinde pro ſua utilitate atque commoditate jure proprietario facere decreverit, liberam in omnibus habeat poteſtatem faciendi, donandi, vendendi, ſeu commutandi, & heredibus relinquendi. Et ut hæc noſtræ largitionis & donationis auctoritas perpetuam obtineat firmitatem, manu noſtra ſubter firmavimus eam, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

* ſ. regis. Signum Karoli glorioſiſſimi * imperatoris.

Jonas diaconus ad vicem Ludovici recognovit.

Data v. idus Octobris anno x. indictione xii. regnante Karolo glorioſiſſimo rege.

Actum Narbona civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

AURELIANI MONACHI

Reomenſis epiſtola nuncupatoria ad Bernardum archicantorem futurum archiepiſcopum, præmiſſa libro de muſica ab eo compoſito.

Incipit præfatio muſicæ diſciplinæ.

Anno 851. Ex mſ. Elnonenſi circiter 800.

Christianorum nobiliſſimo nobilium, virorumque præſtantiſſimo, atque honoris culmine apoſtolici nobiliſſime ſublimato, ſimulque imperiali dignitate decorato, & virtutum omni genere florenti in Chriſto feliciter Bernardo (a) archicantori, ut opto totius ſanctæ eccleſiæ & vocato & futuro vero archiepiſcopo, Aurelianus vernaculus, quondam monaſterii S. Johannis Reomenſis, nunc tamen abjectus, ſed tamen veſter, & velit nolit mundus, veſter, veſter inquam, veſter, ſervuſque omnium, minimus famulorum Chriſti.

Quoniam genuino ingenio præpollentem, & artificiali doctrina cluentem, præ A ceteris voſmet ſolum agnovi in armonica philoſophia, rogatus a fratribus, ut ſuper quibuſdam regulis modulationum, quas tonos ſeu tenores appellant, ſed & de ipſorum vocabulis rerum laciniosum præſcriberem ſermonem, ac ideo ſeriem harum litterarum ad cenſuram veſtræ nobilitatis direxi, veſtroque nomini dedicavi, ut ſi conſpectui digno videntur, memoriæ commendentur; ſin autem aliter, oblivioni ducantur. Scio enim quia nobiliſſimi inveniuntur cantores. Hujus autem fateor, niſi vos ſolum, me neminem artis vidiſſe peritum. B Quidam etenim noſtrorum multa muſicæ norunt ſtatuta. Tamen ut fuerunt priſci, nuſquam tamen, ut arbitror, invenitur muſicus, ac per hoc quæ ſparſim in veterum dictis invenire potui; ſed & quæ a vobis & ab aliis audivi, ipſe novum opus condere ſtudui, illo donante qui donavit, & ſine quo nihil poſſumus, cui & devotus gratias ago. His igitur prælibatis agnoſcite me vos amare, ſuſcipere, colere, mirari, reminiſcens pium animi affectum veſtri erga me, quem pure dilexiſtis, monuiſtis, docuiſtis, C enutriſtis. Animadvertite autem me reconciliatas amicitias pure colere, & non juxta Plautinam ſententiam altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Ego certe ut homini nobiliſſimo & ſeveriſſimo riſum moveam, & imiteris aliquando Craſſum, quem ſemel in vita riſiſſe dicit Lucilius. Dicam quod ſæpe rogitans riſum tenere non poſſum. Dolebamus vos nimium eſſe patientem; ſed ut video, exaltaſtis diu manum & ſuſpendiſtis plagam, ut feriretis fortiter, & taciturnitas veſtra diſpenſatio fuit, non conſenſus. Quorſum iſta dixerim, uti bene D noſtis, in memet experimenta didici. Ideoque illud propheticum quotidie decanto: *Iram Domini ſuſtinebo, donec juſtificet cauſam meam.* Multæ enim viæ hominibus rectæ videntur, quæ poſtea pravæ reperiuntur. Sed ſæpe theſaurus in teſtaceis vaſis conditur. In evangelio importuna tandem mulier audiri meruit; & clauſo cum ſervis oſtio, media licet nocte panes amicus ab amico accepit. Deus ipſe qui nullis contra ſe ſuperari virtutibus poteſt, publicani precibus vincitur. Ninive civitas fletibus ſtetit. E Chriſtus, inquam, prodigum filium revertentem lætus amplectitur. Paulus ex perſecutore fit maximus prædicator. Petrum ter negantem amare in ſuum locum lacrymæ reſtituere. Cui plus dimittitur, plus amat. De toto grege ſiletur, & ob unius morbidæ pecudis animæ angeli lætantur in cœlo. Quod ſi cui videtur indignum, audiat a Domino, amice, ſi ego bonus, quare oculus tuus nequam? Vale pars, immo ſi dignaris, unitas animæ meæ, cœcorum baculus, eſurientium cibus, ſpes miſerorum, ſolamen lugentium, decus eccleſiæ, lux

(a) Eundem infra vocat abbatem ſuum, hic vero archicantorem, forte quod in muſica arte omnibus præpolleret.

Digitized by Google

mundi, & noli deſpicere animam conſervi, pro qua Chriſtus eſt mortuus.

Explicit præfatio.

INCIPIUNT CAPITULA PRAEFATI OPERIS.

I. De laude muſicæ diſciplinæ.
II. De nomine & inventoribus ejus, & quomodo numerorum formæ inventæ fuerint.
III. Quod muſicæ tria ſint genera.
IV. Quod habeat humana muſica partes.
V. De vocum nominibus.
VI. Quod habeat muſica cum numero maximam concordiam.
VII. Quid ſit inter muſicum & cantorem.
VIII. De tonis octo.
IX. Quæ ipſis inſcribantur tonis.
X. De autentu proti.
XI. De plagis proti.
XII. De autentu deuteri.
XIII. De plagis deuteri.
XIV. De autentu triti.
XV. De plagis triti.
XVI. De autentu tetrardi.
XVII. De plagis tetrardi.
XVIII. Deuterologium tonorum.
XIX. Norma qualiter verſuum ſpiſſitudo, raritas, ſpiſſitudo, profunditaſque diſcernatur omnium tonorum.
XX. Quod ab hac diſciplina compoſita extant modulamina, quæ diu noctuque juxta conſtitutionem patrum præcedentium præcinuntur in eccleſia.

Poſt caput XX. *hæc leguntur.*

Explicitus liber *de diſciplina muſicæ artis*, editus pro captu meo, quem rogatu fratrum, undecumque Chriſto opitulante collegi, & unius libelli tenore ſtrictim concluſi, quemque percurrendum atque examinandum domno & abbati meo reverentiſſimo BERNARDO, (*a*) futuro vero archiepiſcopo obtuli, deprecor, oro, obſecro, ut ſi quid, o prudens cantor, quiſquis es, vituperabile in eo inveneris, mihi corrigendum inſinues, calumniamque facere deſiſtas. At ubi ordinate & rationabiliter actum videris, mecum Deo, qui donavit, gratias agas, cognoſcaſque, quia apud antiquos tam turpe erat ignorare muſicam, quam litteras. Etenim & ipſe mundus & cœlum ſupra nos juxta philoſophorum dog- A ma geſtare in ſemet dicuntur armoniæ ſonoritatem. Muſica enim hominum movet affectus, in diverſum habitum provocat ſenſum. In bello quoque pugnantium vires reficit, & quanto vehementior fuerit tubæ clangor, tanto animus ad certamen efficitur fortior. Beſtias quoque, ſerpentes, volucres ac delphines ad auditum provocat, ſicut & ſupra in laude muſicæ diſciplinæ, prout potuimus, diximus. Et quid plura? muſica ars omnes exſuperat artes. Angeli quoque, quod Deo laudes more hujuſce diſciplinæ in arce referunt ſyderea; B lector Apocalypſi, nemoque dubitet: Ceterum quod in terris angelorum reſonare audiuntur voces multis perdocemur exemplis, e quibus duo hic oſtendam. Veterum pandit memoria, ni fallor, monachum quemdam ex monaſterio (*b*) S. Victoris, quod eſt juxta Cinnomannorum civitatem, gratia orationis ad baſilicam S. Archangeli Michaelis perveniſſe in monte Gargano, noctemque ante fores eccleſiæ pervigilem ducens, audivit chorum angelorum cantantium reſponſorium, quod in natale apoſtolorum canitur, C videlicet ℟. *Cives apoſtolorum & domeſtici Dei advenerunt hodie*, &c. ℣. *Emitte Domine ſpiritum.* Qui Romam veniens, retulit atque Romanæ eccleſiæ clericis ſicut audierat, memoriæ contradidit, mutanteſque verſum, ſcilicet ℣. *In omnem terram exivit ſonus eorum*, non ſolum ab ipſis, ſed etiam ab omni cantatur eccleſia. In civitate quæ Autiſſioderenſis vocatur, ferunt fuiſſe religioſum preſbyterum, qui inter cetera religionis augmenta, hoc ſibi adſciverat, D ut baſilicæ ſigno pulſante illico adſurgeret, extemploque eccleſiam præpararet. Dum his & hujuſmodi floreret actibus, quadam nocte cum a propria egrederetur domo, quæ parieti hærebat baſilicæ in honorem S. Albani martyris, angelorum audivit chorum conſona canere voce *alleluia* cum pſalmo CXLVIII. uſque ad finem pſalterii, qui attonitis auribus ad oſtium ipſius oratorii obſcultans didicit eam. Erat autem *alleluia*, cum ſuperiori canere pſalmo diebus tantum E dominicis, quæ in primo verſu (*c*) ſemel, in ſecundo bis, in tertio tribus reciprocatur vicibus, & in tertio iterum a capite repetitur, ut autem arbitror, in honorem ſanctæ & individuæ competenter canitur Tri-

(*a*) In veteri catalogo abbatum Reomenſis monaſterii, quem refert Petrus Roverus in hiſtoria ejuſdem Aſceterii, reperitur Bernardus epiſcopus Auguſtodunenſis, qui Reomenſibus præfuiſſe dicitur circa annum 846. Sed & in privilegio Hererico abbati Corbionenſi anno 843. conceſſo in conventu Germuiacenſi ſubſcripſit *Bernardus abbas S. Johannis* Reomenſis. At epiſcopi nomen non refert, ſed neque in vulgata ſerie epiſcoporum Auguſtodunenſium locum habet. Roverus eumdem eſſe exiſtimat cum Berno, cui Carolus-Calvus epiſcopatum Auguſtodunenſem dedit, in cujus gratiam Guenilo archiepiſcopus Senonenſis ſcribit Amoloni Lugdunenſi antiſtiti, ut eum epiſcopali caractere pro hac ſede inſigniret. Extat ejus hæc epiſtola apud Lupum Ferrarienſem 81. Verum hic non epiſcopus, ſed futurus archiepiſcopus dicitur; cujus autem ſedis plane ignoratur. Fuit quidem Bernardus Lugdunenſis archiepiſcopus, ſed paulo ſerius.

(*b*) Id eſt S. Victurii epiſcopi Cenomanenſis, cujus nomine extabat olim apud Cenomanos monaſterium prope fluvium Sartæ, de quo in geſtis S. Domnoli tom. 3. Analectorum & in præcepto Caroli-magni ibidem p. 264.

(*c*) Hic ritus canendi *alleluia* ad ſingulos pſalmi 148. verſus, modo hic præſcripto, qui olim in omnibus dominicis erat in uſu, ut ex hoc loco patet; poſtea proprius fuit dominicæ ſeptuageſimæ. De quo vide quæ ſcripſimus in tractatu de antiqua eccleſiæ diſciplina in divinis celebrandis officiis.

Digitized by Google

nitatis. Quo autem liquido cunctis appareret veritas rei, convocatis poſt matutinorum ſolemnia clericis, eis memoriæ contradidit, atque ita a cordis receſſit gremio, ut niſi vocabulum laudis tantum remanſiſſet, & merito, ut is cui revelata ſunt cœleſtia, & aliis tradidit, quamquam amore boni ductus zeli, tamen ad Deo referendas laudes aliis maneret, & iſti a memoria recederet. Cujus rei concordat illud quod B. Gregorius in libris Dialogorum de quodam puero refert, qui cœleſtia cum agnoviſſet verba, & proprietates multarum ſciret linguarum, in ſemet reverſus cœpit pandere qui illo de loco, & quanti & quando migraturi eſſent. Quamobrem ille proprios dilacerans lacertus, ultimum vitalemque emiſit ſpiritum. Quod & apoſtolus Paulus metuens de ſeipſo dicit: *Audivit ſecreta verba, quæ non licet homini loqui.* Et Johanni præcipitur ne ſcribat de voce ſeptem tonitruorum.

EXPLICIT.

Editum pro captu meo libellum hunc tibi, dilectiſſime ac nimium deſiderantiſſime abba meus BERNARDE, percurrendum atque examinandum mitto, deprecorque, ut pro meis & corporis & animæ fragilitatibus apud judicem pium intercedere digneris, nobiliſſime nobilium. Ego enim dum ſpiritus hos tegit artus, dum vitæ hujus fruimur comeatu, ſpondeo, promitto, polliceor, vos ſemper mea lingua reſonabit, nulla erit pagina noſtra ab hodierna die, quæ non ſonet BERNARDUM venerabilem, nobilem, ſanctum, pium, atque benignum. Quocumque ſermonis noſtri monumenta pervenerint, ipſe cum meis ſcriptis proficiſceris, chriſtianorum nobiliſſime; numquam enim in meis libris moriturus es. Audiet me ſemper de te loquentem ſexus uterque, ſenex, juvenis, puer, advena, cives; quorſum iſta loquor? quoniam in filio Abraham tentatur, & fidelior invenitur; in Ægypto venditur Joſeph, ut patrem paſcat & fratres; morte vicina Ezechias terretur, & fuſus in lacrymas xv. annorum ſpatio protelatur ad vitam. Apoſtolus Petrus Domini concutitur paſſione, & amariter flens audit: *Paſce oves meas.* Lupus rapax Paulus & Benjamin adoleſcentior in extaſi cœcatur, & repentino tenebrarum horrore circumdatur, Dominum vocat, quem dudum perſequebatur ut hominem, cui plus dimittitur, uti præfatiuncula præmiſimus, plus amat. Noſti, mi reverentiſſime pater, quia multi non contenti perditione ſua, volunt plures mortis habere participes, quaſi multitudo peccantium ſcelus minuat. Tamen nunc & dico & dicam, illud vos tenere cupio mea de parte quicumque infidelis extiterit, detraxeritque ſeu ſuſurraverit, aut aliquid veſtra de parte ſiniſtrorſum aut conatus fuerit, aut dixerit, ita haberi illum a noſtris partibus alienum, ut quid agat, ubi ſit, neſcire cupiam. Ipſe denique viderit ubi poſſit abſolvi. Sanctam paternitatem veſtram gratia superni adjutoris conſervare, atque ad defenſionem ſuæ ſanctæ eccleſiæ ſemper corroborare dignetur. Amen, amen, amen, fiat, fiat, fiat, amen.

PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

De libertate Dodanæ ancillæ ſuæ.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina providentia ordinante imperator auguſtus, omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, notum ſit, quod nos pro mercedis noſtræ augmento, in procerum noſtrorum præſentiam, ancillam noſtram nomine Dodanem manu propria excutientes a manu ejus (a) denarium ſecundum legem ſalicam liberatam fecimus, & ab omni jugo ſervitutis abſolvimus. Ejus quoque abſolutionem per præſentem auctoritatem noſtram confirmamus, atque noſtris & futuris temporibus firmiter atque inviolabiliter manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicut reliquæ manu miſſæ, quæ per hujuſmodi titulum abſolutionis a regibus vel imperatoribus a jugo ſervitutis noſcuntur eſſe relaxatæ & ingenuæ, ita deinceps memorata Doda per hoc noſtrum præceptum plenius in Dei nomine confirmatum nullo inquietante, Deo auxiliante, perpetuis temporibus valeat permanere bene ingenua atque ſecura. Concedimus illi etiam ad proprium manſum unum, quod pater ejus Ratbertus nomine habuit in villa Eraclio, cum mancipiis utriuſque ſexus ad eumdem manſum pertinentes, ut per hanc noſtram auctoritatem habeat, teneat, atque poſſideat, faciatque exinde quicquid elegerit vel voluerit, remota omni inquietudine vel contrarietate. Et ut hæc abſolutionis atque conceſſionis auctoritas rata atque inviolabilis per futura maneat tempora, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari præcepimus.

Anno 851. *Ex cartario Prumienſi.*

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

ROTMUNDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovit.

Data XIII. cal. Maii, anno Chriſto pro-

(a) Hic obſerva ritum concedendæ libertatis per excuſſionem denarii de manu ſervi, alii non de manu ſed de capite ſervi denarios excutiebant. De hujuſmodi ritu intelligendus eſt locus ex S. Audoeno in vita S. Eligii lib. 1, cap. 10. *Redemtos enim captivos protinus coram rege ſtatuens, jactatis ante eum denariis, cartas eis libertatis tribuerat.* Vide ſi lubet legem Ripuariorum c. 58.

Digitized by Google

pitio imperii domni HLOTHARII auguſti in Italia XXXI. & in Francia XI. indictione XIV.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLOTHARII imperatoris quod juſſit fieri de rebus Hadingi in pago Condruſtico.

Anno 851. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si venerabilium virorum juſtis & rationabilibus precibus libenter aurem pietatis noſtræ accommodamus, profecto id Deo acceptum fore non ambigimus, eorumque animos in noſtris reddimus obſequiis devotiores. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum, comperiat univerſitas, quia religioſiſſimus vir MARCOARDUS & abbas Prumiacenſis monaſterii noſtris innotuit auribus, qualiter Hadingus quondam fidelis noſter, dum adviveret, ex rebus ſuis propriis quas nos ei per præceptum tradideramus in pago Condruſtio, in villa nuncupante Borcido, ſuper fluvio Solcione, manſos quatuor ad monaſterium Prumiæ condonaſſet: obſecrans idem ſupradictus venerabilis abba, ut edicto manſuetudinis noſtræ inconcuſſe obfirmare ſtuderemus, quatenus donatio quam præfatus Hadingus partibus S. Salvatoris cœnobii fecerat, firma, nulloque refragante aut contradicente, permaneret. Cujus petitionibus devotiſſime aſſenſum tribuentes, hos ſerenitatis noſtræ apices fieri cenſuimus, per quos ſtatuentes omnimodis decernimus, ut rector monaſterii præſcripti per ſuccedentia tempora, quemadmodum prædictum eſt, præfatos manſos quatuor in jam dicto pago & villa prænominata ſuper fluvio Solcione, cum omnibus ad eos pertinentibus, vel aſpicientibus, terris videlicet cultis & incultis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ſedibus, ædificiis, wadriſcapis, exitibus & regreſſibus, & mancipiis utriuſque ſexus, teneant, habeant, atque poſſideant, faciantque ex eiſdem rebus vel mancipiis quicquid elegerint, vel voluerint, remota omnium inquietudine vel contradictione, potiſſima a nobis percepta licentia. Et ut hæc noſtræ corroborationis auctoritas inviolabilem in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus; & anuli noſtri impreſſione adſignari præcepimus.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

HRODMUNDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovi.

Data XIII. cal. Junii, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii piiſſimi imperatoris in Italia XXXI. & in Francia XI. indictione XIIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI CALVI regis cellam S. Columbæ Wichardo S. Martini ſacerdoti ad vitam concedentis.

Anno 851. Ex cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Si ſervorum Dei & noſtrorum fidelium, non irrationabilibus petitionibus benignum aſſenſum præbemus, regiam conſuetudinem exercemus, & per hoc æternæ beatitudinis gloriam facilius nos adepturos ſine dubio confidimus. Itaque notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus atque futuris, quia venerabilis vir VICHARDUS cœnobii ſancti Martini venerandus ſacerdos ad noſtram accedens ſublimitatem humiliter petiit, ut cellam in honore ſanctæ Columbæ conſtructam, & a nobis ſibi cum ſuis omnibus appendiciis, beneficiario jure conceſſam, omnibus ſuæ vitæ diebus habendam, illi denuo concedere, regaliterque confirmare dignaremur. Ejus, inquam, petitionem clementer audientes, hoc magnitudinis noſtræ ſcriptum fieri juſſimus, per quod prænominatam ſanctæ Columbæ cellam, cum omnium ſibi appendicum rerum integritate memorato venerando ſacerdoti Wichardo ſub dominio & poteſtate rectoris præſcripti ſacratiſſimi patris noſtri Martini monaſterii, per omnia tempora vitæ ſuæ habendam concedimus, & regaliter confirmamus, videlicet ut ſine cujuſpiam contradictione, aut illicita minoratione eamdem ſæpe dictam cellam integerrime, veluti præmiſſum eſt, omnibus ſuæ vitæ diebus teneat, & in noſtra fidelitate perſiſtens beneficiario jure poſſideat, omnibuſque ad partem cameræ noſtræ vel abbatis, quem divina miſericordia præſtituendum eidem loco nobis inſpirare dignata fuerit, die ſancto feſtivitatis ejuſdem reverentiſſimi confeſſoris atque pontificis Martini, duas libras argenti perſolvere non negligat, nec amplius ſervitus ab ullo rectore quæratur indebite, aut exigatur illicite, niſi tantum refectio fratrum inſtituta ſecundum debitum morem, ſicque eam liberius abſolutus, meliuſque poſſit militare, nec non in divinis auctoribus magis perſiſtere. Ut autem hæc ſervitutis noſtræ confirmatio meliorem in Dei nomine obtineat vigorem, de anulo noſtro ſubter eam juſſimus ſigillari.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data VIII. idus Novembris, indictione XV.

Digitized by Google

xv. anno xii. regnente Carolo glorioſiſſimo rege.

Actum Turonis, in monaſterio ſancti Martini, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii glorioſiſſimi auguſti pro Prumienſi monaſterio.

Ad petitionem Egilis abbatis quædam prædia concedit in villa Vvallemaris.

Anno 853. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri Jesu Christi Dei æterni, Hlotharius divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si utilitatibus eccleſiarum Dei ſtudioſius providentiam adhibemus, & in his quæ Deo cara ſunt, vitam noſtram extendere, & actus noſtros ad placendum illi informare cupimus, ejuſque eccleſiam honorare, & in ſublime ferre omni conamine quærimus, morem ſequimur regum piiſſimorum, idque ad emolumentum animæ noſtræ prodeſſe minime ambigimus. Proinde omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum, noverit [a] univerſitas, quia Egil (*a*) Prumiacenſis monaſterii in honore S. Salvatoris dicati abba, noſtræ benignitatis ſuppliciter deprecatus eſt clementiam, & ad eumdem cœnobium quaſdam res fiſci noſtri conſiſtentes in Arduenna, quas quondam Hrotmarus comes, & poſtea filius ejus Altmarus habuerunt, ſitas videlicet in pago Coraſco in Vallemaris villa, non longe ab ipſo monaſterio, manſi ſcilicet vii. & dimidium cum omnibus ibidem pertinentibus, ſolerti pietatis noſtræ ſtudio concederemus. Cujus digniſſimæ poſtulationi ob meritum devotionis ſuæ libenter aſſenſum præbentes, & erga præfatum cœnobium more prædeceſſorum noſtrorum ſpecialem dilectionem ſervantes, pro amore Dei ac reverentia ejuſdem ſanctuarii, ſive ut preces inibi quotidie Deo ſervientium nobis proficiant ad ſalutem, hos eminentiæ noſtræ apices fieri cenſuimus, per quos ſupradictas res, id eſt manſos vii. & dimidium, cum terris cultis & incultis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus, & univerſis ibidem pertinentibus ad partem memorati monaſterii jure perpetuo ſub integritate conceſſimus, atque de noſtro jure in jus ac dominationem ipſius ſanctuarii revocavimus: illud procul dubio ſtatuentes, ut ab hac die & deinceps in futuro tam præfatus abba, quam ſucceſſores illius ſeu quilibet advocatus ipſius cœnobii, ob utilitatem ſervorum Dei ibidem Deo militantium, per hoc noſtræ benignæ largitionis præceptum, faciat exinde perpetualiter quicquid juſte & rationabiliter elegerit vel voluerit, abſque cujuſlibet duntaxat repetitione, ſeu qualibet injuſta contrarietate. Et ut hæc noſtræ conceſſionis ſive largitionis auctoritas rata ac ſtabilis per futura maneat tempora, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum Hlotharii ſereniſſimi auguſti.

Hrothmundus notarius ad vicem Hilduini recognovit.

Data v. cal. Martii, anno Chriſto propirio imperii domni Hlotharii glorioſiſſimi imperatoris in Italia xxxiiii. & in Francia xiiii. indictione i.

Actum Leodico vico publico in Dei nomine feliciter. Amen.

CARTÆ ERKANFRIDÆ Deo ſacratæ pro monaſterio S. Maximini.

Eccleſiam de Mariſch & quædam prædia concedit S. Maximino.

Anno 853. Ex mſ. S. Maximini.

IN nomine Domini. Pius redemtor noſter omnium utilitati conſulens, inter multa miſericordiæ ſuæ opera, quæ ad remedium humano generi conceſſit, hoc opus eximium cunctis ſtatuit, ut eleemoſynis peccata extinguantur delinquentium, & animæ redimantur pœnitentium, teſtante ipſa auctoritate ſacra & dicente: *Date eleemoſynam & omnia munda ſunt vobis.* (*Luc. 11. 14.*) Et alio loco: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* (*Eccl. 3. 33.*) Qua auctoritate commonita ego Erkanfrida Deo ſacrata pro ereptione animæ ſenioris mei (*b*) Nithbaldi & meæ trado, traditumque in perpetuum eſſe volo ad monaſterium S. Maximini, ubi ſanctus corpore quieſcit, cum reliquis duobus ſancto Agritio & ſancto Nicetio, qui hinc inde in eadem baſilica ſacra perornant loca, ipſo arcem (*c*) mediam poſſidente, quod ſitum eſt juxta urbem Trevericam in latere ſiniſtro, hoc ſunt res meas, quæ me ex donatione ſupradicti ſenioris mei Nithbaldi contingunt, in pago Vabrinſe, in loco qui dicitur (*d*) *Mariſch*, eccleſiam in honore S. Michaelis dicatam cum omnibus appendiciis, id eſt, caſam & curtile cum terris dominicalibus,

(*a*) Hunc Egilem natione Burgundum fuiſſe arbitratur Mabillonius in Annalibus Benedictinis, eo quod abdicata præfectura monaſterii Prumienſis, in Flavigniacenſe ſe receperit, ubi non multo poſt abbas electus eſt, ac deinde archiepiſcopus Senonenſis.

(*b*) Comitis videlicet, uti conſtat ex carta Henrici Trevirenſis anno 960. data

(*c*) Hoc tempore ſancti Maximini tumulum inter Agritii & Nicetii tumulos locum medium habuiſſe notandum eſt, ſicut Hidulfus quondam eorum corpora locaverat.

(*d*) Vicus Aliſontiæ amni, qua altero a Luciliburgo lapide Mambram rivum recipit regione uberrima impoſitus. Majores noſtri in pago Vabrinſi tunc nominatiſſimo locabant.

Digitized by Google

pratis, paſcuis, ſilvam vero tribus in locis, uno qui vocatur Beringa, altero *Hunaneſdorff*, tertio qui vocatur *Buſmerberch*, molendinum unum, manſos XII. cum his mancipiis Regenfrit, &c. * Ex quibus VII. a jugo ſervitutis ſolutos ad ipſam eccleſiam cenſuales feci, id eſt Baldradum, &c. Hæc omnia ſuperius ſcripta ad jam dictum monaſterium trado atque transfundo in Dei nomine poſſidendum. Ea videlicet ratione ut annis ſingulis ad feſtivitatem S. Martini ex ipſis rebus quas trado, opulenta refectio conſtituatur cultoribus ſupradicti loci, quatenus illi quoque ipſo tempore anni in vigiliis & miſſarum celebrationibus libentius recordentur noſtri. Si quis vero, quod futurum non credo, ſi ego ipſe, aut aliquis de heredibus vel propinquis ſenioris mei, vel quælibet oppoſita perſona, contra hanc donationem quam ſpontanea voluntate fieri rogavi, venire conaverit, aut eam irrumpere voluerit, imprimitus iram Dei omnipotentis incurrat ſanctorumque ejus, & tanta hereditatis & mancipiorum damnum duplicare cogatur, & inſuper coactus inferat ipſi monaſterio auri libras X. argenti pondera XX. quorum nihil evindicare valeat. Si vero futurorum temporum ſeniores aut magiſtri propriis vel alienis uſibus qualicumque ingenio ex his quicquam aptaverint, præter ut ſtatuimus, & præter ut ſtatutum, & præter utilitatem fratrum communem, habeant heredes ſenioris mei ad quos jure hereditario pertinet poteſtatem, totum repetendi poſſidendique, & ſuis vindicent uſibus, niſi iterum monachis ſupradictis reſtituatur.

* centum uno minus.

Actum Treviris civitate, in monaſterio S. Maximini, anno ab incarnatione Domini DCCCLIII. regnante LOTHARIO imperatore auguſto ſub die kal. April. præſente ALARDO comite & fratribus omnibus coram altari.

Ego ERKANFRIDA Deo ſacrata quæ hanc donationem ſcribere rogavi, propria manu ſubſcripſi. †

PRÆCEPTUM HLOTHARII imperatoris.

De mancipiis in Vvimuodesheim Hererico datis.

Anno 853. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Dignum eſt ut celſitudo imperialis, quantum ceteros honoris ac poteſtatis faſtigio præcellit, tantum erga omnes pietatis ſuæ munus impendere ſatagat. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, præſentium videlicet & futurorum magnitudo comperiat, quod dilectiſſimus germanus noſter HLUDOWICUS glorioſus rex noſtram deprecatus eſt pietatem, ut ex beneficio ADALARDI fideliſſimi comitis noſtri, (a) HERIRICO vaſallo ſuo quatuor mancipia his nominibus, Adonem, Landuinum, Odadum, & Leuduar ad proprium concederemus, ac per præceptum largiremur. Cujus petitioni fraterno amore libenter adquieſcentes, hoc noſtræ ſerenitatis præceptum fieri juſſimus, per quod memorato HERIRICO jam dicta mancipia quatuor perenniter ad habendum tribuimus, & de jure noſtro in jus ac dominationem ipſius transfundimus, quatinus potiſſima a nobis percepta licentia, faciat quicquid elegerit vel voluerit, abſque alicujus inquietudine vel contrarietate. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus. [a]

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

ROTHMUNDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovit.

Data V. nonas Julii, anno Chriſto propitio imperii domni HLOTHARII imperatoris pii in Italia XXXIIII. & in Francia XIIII. indictione I.

Actum Thedonis villa palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii imperatoris.

De vineis quas Sigefrido conceſſit.

Anno 853. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si unius fidelis noſtri juſtam & rationabilem petitionem implemus, procul dubio reliquorum fidelium noſtrorum devotionem erga nos promtiorem efficimus. Quapropter noverit omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque præſentium & futurorum induſtria, quia ADALARDUS illuſtris comes deprecatus eſt pietatem noſtram, ut cuidam vaſallo ſuo Sigefrido nomine, infra muros Trevericæ urbis duas viniolas, unam ſcilicet, quæ conſiſtit ad portam medianam, & aliam ad calidum furnum conjacentem, habentes inter utraſque bunuarium unum ad proprium concederemus. Cujus precibus ob ſerenitatis devotionem libenter adquieſcentes, has noſtræ ſerenitatis litteras fieri decrevimus, per quas memorato Sigefrido prædictas duas viniolas infra præſcriptæ civitatis muros & in jam dicta loca conſiſtentes, perenniter ad habendum tribuimus, quatinus potiſſima a nobis percepta licentia faciat de eiſdem vi-

(a) Heriricus vir illuſter fuit frater Hunfridi epiſcopi Morinenſis ex illius carta inferius referenda.

Digitized by Google

neis quicquid elegerit vel voluerit, abſque alicujus contradictione. Et ut hæc noſtræ donationis auctoritas rata ac ſtabilis perſeveret, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

ROTMUNDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovi.

Data v. nonas Julii, anno Chriſto propitio imperii domni HLOTHARII pii imperatoris in Italia XXXIIII. & in Francia XIIII. indictione I.

Actum Theodonis villa palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM

domni imperatoris Hlotharii de villa Hauvans Prumienſi monaſterio ab eo conceſſa.

Anno 854. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI Dei æterni HLOTHARIUS divina ordinante prudentia imperator auguſtus. Imperiali ſatis congruit excellentiæ, ut dum in hac ærumnali vita ſuperſtes eſſe dinoſcitur, ea quæ Dei ſunt omni conamine totaque virtute quærere atque perficere ſatagat, eccleſiarumque Dei utilitatibus ſtrenue curam adhibeat, quia ſi in talibus ſemper ſtudet negotiis, procul dubio æternæ remunerationis fructum apud pium judicem inde percipere minime ambigit. Proinde cunctorum fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtrorumque præſentium videlicet & futurorum magnitudo comperiat, quia cum orationis gratia ad monaſterium Prumiæ, qui in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI dicatum habetur, pervenimus, viſum eſt dignationi noſtræ, dono & largitione rerum noſtrarum ex villa quæ Hauvannis vocatur, & eſt ſita in pago Haſbannio, eumdem ſanctum locum ob emolumentum animæ noſtræ honorare atque ſublimare. Sed ut noſtra pia devotio benignaque largitio perenniter maneat inconvulſa, hos eminentiæ noſtræ fieri cenſuimus apices, per quos in prædicto pago Haſbanio memoratam juris noſtri villam *Hauvans* vocabulo, cum omnibus ad eam legitimo ordine pertinentibus vel aſpicientibus, terris ſcilicet cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus ibidem pertinentibus, ad præfatum ſanctum ac venerabilem ſancti Salvatoris Prumiacenſis monaſterium ſolemni more transferimus, & de jure noſtro in jus ac dominationem ipſius transfundimus, ita ut præſens familiaris noſter EIGIL venerabilis abba ſucceſſoreſque ejus eamdem villam ſub integritate ad uſus vel ſtipendia fratrum ibidem Deo militantium per futura tempora abſque alicujus poteſtatis contradictione vel repetitione, ſeu qualibet refragatione, ordinent atque utiliter diſponant; quatinus pro noſtra liberorumque, ac fidelium noſtrorum incolumitate, totiuſque regni noſtri ſtabilitate, univerſa turma monachorum quæ inibi aſſidue Domino famulare videtur, attentius omnipotentis Dei miſericordiam exorare procuret. Et ut hæc noſtræ ſerenitatis largitio ſinceriſſimaque donatio rata ac ſtabilis futura maneat per tempora, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

ERCAMBOLDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovi.

Data VI. idus Julii, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii imperatoris in Italia XXXV. & in Francia XV. indictione II.

Actum *Manderſelt* (a) palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen. [a]

DIPLOMA CAROLI-CALVI

regis pro Turonenſi eccleſia S. Martini.

Combuſtæ per Normannos eccleſiæ S. Martini omnes poſſeſſiones ac immunitates cellarumque illius confirmat.

Anno 855. Ex cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuslibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum provenire confidimus. Notum igitur eſſe volumus cunctis ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, ſcilicet præſentibus atque futuris, quia venerandus grex peculiaris patroni noſtri ſancti Martini, ubi ejuſdem præclariſſimi viri venerabile corpus quieſcit, accedens reverenter ad noſtram clementiam deprecatus eſt, ut eccleſiam præfati ſancti cum omnibus hominibus vel aliis rebus ſibi pertinentibus de more parentum, regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum, ſub noſtræ immunitatis tuitione ac defenſionis munimine recipere dignaremur. Addidit etiam jam dictus grex, id quod omnium plangit memoria, qualiter ſæviſſimi atque crudeliſſimi Turonis ſupervenerint Normanni, & lamentabili excidio concremaverint cum ceteris omnibus monaſterium præfati ſancti, & ob hanc cauſam, cartarum inſtrumenta ex rebus præfatæ eccleſiæ pertinen-

(a) Nulla hujus palatii regii in lib. 4. de re diplomatica mentio fit.

Digitized by Google

tibus......... unde & præfatus grex noſtram ſummis niſibus petiit pietatem; ut per clementiam noſtræ relationis pancartam prænotatæ eccleſiæ cellas & villas pertinentes denuo confirmare ſtuderemus. Cujus, inquam, rationabilibus & opportunis prædicationibus clementi favore annuimus, ac proinde hoc ſerenitatis noſtræ præceptum fieri juſſimus, per quod ſupra memoratam eccleſiam præfati domni Martini cum omnibus ſuis hominibus, vel ſuper terram ipſius cujuſcumque ſint ſtatus, commanentibus, ſive etiam cum omnibus aliis rebus ſibi pertinentibus ſub noſtræ immunitatis tuitione, ac defenſionis prætextu recipimus: præcipientes atque jubentes, ut nulli hominum noſtris nec futuris temporibus ſæpe dictæ eccleſiæ monaſterium, aut cellas, aut villas, ſeu agros, aut ſilvas ſibi pertinentes liceat ingredi, ad cauſas audiendas, aut judicia ſecularia terminanda, aut homines ejus colonos, ſive ſervos vel ingenuos, ſuper ipſius terram commanentes diſtringere aut inquietare, aut fidejuſſores tollere, aut quamlibet illicitam redibitionem exigere præſumat ab eis, cellæ quoque vel villæ crebro dictæ eccleſiæ beati Martini pertinentes, quarum ſunt nomina, id eſt ſanctæ Mariæ in prædicto monaſterio, & matriculæ ejuſdem ſancti, & ſancti Stephani, ac ſancti Andreæ, atque ſanctæ Columbæ, ſeu ſancti Sulpicii, nec non ſancti Clementis, & ſancti Johannis, ſeu ſancti Pauli, atque ſancti Petri, nec non ſanctæ Crucis, ſicut etiam ceteræ cellæ extra monaſterium ſitæ, id eſt ſancti Pauli Cormariacenſis, & ſancti Aredii, atque Rodera, ceteræque quas perlongum eſt nominare, & villæ, ac diverſæ aliæ res, ſcilicet in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Italia, atque in ceteris noſtri regni partibus ei juſte legaliterque pertinentes, vel in utilitatibus ejus conſiſtentes, cum omnibus appendiciis earum, per hanc noſtræ magnificentiæ reconfirmationem, abſque cujuſpiam repetitione vel minoratione immunitatis integritate noſtris & futuris temporibus ſub ſuorum rectorum maneant inviolabili poteſtate. Ut autem hoc præcellentiæ noſtræ præceptum pleniorem ſemper in Dei nomine obtineat vigorem, manu noſtra ſubter illud firmavimus, & de bulla noſtra inſigniri fecimus.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

BARTHOLOMÆUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data XI. kalend. Septembris anno XV. regnante CAROLO glorioſo rege, indictione II.

Actum Turonis civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

CONCESSIO LEUDIS a Hlothario imperatore.

De Gozhelmo interfecto.

Anno 854. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Omnibus igitur fidelibus noſtris notum ſit, quia EGIL venerabilis abba rectorque monaſterii S. Salvatoris, noſtram deprecatus eſt manſuetudinem, ut pro amore Dei & pro remedio animæ noſtræ ei dimitteremus (a) Leudem, quam homines quondam noſtri fiſci de *Auvans* perſolvere debebant pro quodam clerico interfecto nomine Gozelmo: Cujus precibus ob ejus reverentiam annuentes, hos celſitudinis noſtræ apices fieri decrevimus, per quos & memoratum debitum & quicquid ante tempus traditionis præfatæ villæ ad monaſterium S. Salvatoris jam dicti homines ſolvere debebant, in diverſis partibus, totum illi dimittimus; ita ut ab hac die & in omne tempus nullus judex publicus neque alia qualibet perſona repetere præſumat præſcriptam leudem, & memoratum debitum ab aliquo homine cœnobii S. Salvatoris, ſed neque ab ejus rectoribus, ſcientes a nobis eſſe funditus dimiſſum. Et ut hoc ab omnibus verius credatur, anuli noſtri impreſſione ſubter juſſimus ſigillari.

PRÆCEPTUM domni imperatoris Hlotharii pro Prumienſi monaſterio.

Beneficium Albrici in pago Eiflenſe Prumienſi monaſterio concedit.

Anno 855. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis ob utilitatem ſervorum Dei ibidem Domino jugiter famulantium munificentia noſtræ liberalitatis quidquid benignitatis eorum ſupplendo petitiones exhibemus, id profecto non ſolum nobis ad ſtatum præſentis imperii optabilius retinendum, verum etiam ad perennem vitam beatius nanciſcendam adfuturum fore ſcimus. Qua de re comperiat omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtrorumque, præſentium ſcilicet & futurorum magnitudo, quia ad deprecationem EGIL abbatis Prumiacenſis monaſterii abbatis, conceſſimus ad partem præfati cœnobii, quod in honore & nomine Salvatoris noſtri JESU

(a) Leudes eſt compoſitio facta homicidii cauſa, ut tradunt mediæ latinitatis expoſitores, patetque ex hoc præſenti diplomate. Sunt aliæ leudum interpretationes de quibus conſule Cangium.

Digitized by Google

CHRISTI conſtructum habetur, quaſdam A res noſtræ proprietatis ſitas in pago Einflenſe in comitatu Matfridi, & in villis nuncupantibus Brunvilare & *Huonfelt*, quas olim vaſallus noſter Albricius beneficiario poſſidet munere, id eſt manſos duos cum octo jugeribus & mancipia XXII. memoratos itaque duos manſos & præſcripta octo jugera ob emolumentum noſtræ mercedis ad præfatum monaſterium, ut monachis in eodem loco Domino ſervientibus in uſus cedant neceſſarios, ſicuti præfati ſumus, cum omnibus rebus, ſcilicet domibus ceteriſque ædificiis, terris cultis & incultis, ſilvis, B campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, cum mancipiis totidem numero ut ſupra utriuſque ſexus & ætatis, deſuper reſidentibus, vel illuc pertinentibus ad proprium tribuimus, itaque per hanc noſtræ auctoritatis ſeriem de noſtro jure in jus & dominationem rectorum ejuſdem monaſterii transferimus, ita videlicet, ut quicquid ex eis vel in eis ad utilitatem prænominati ſancti loci monachorumque inibi degentium facere, ordinare, vel quæ diſponere voluerint, libera in omnibus perfruantur poteſtate, & C quoad utilitatem ejuſdem eccleſiæ uberius exſequendam juxta memorati abbatis petitionem contulimus, præfato ſancto loco ejuſque proviſoribus, ut ſi quælibet extranea perſona ejus inſidiando ſervum interemerit, freda, quæ a publicis exigebatur actoribus, ad ejus perenni jure cedant partem, nihilominus etiam, ſicut in noſtro altero continetur privilegio, modis omnibus ſancimus, quatenus omnia freda, quæ ſervis ejuſdem monaſterii ad jus publicum legalis inſtitutio perſolvere cogit, ut ad luminaria ejuſdem cœnobii deinceps perſeverent, per hanc noſtram ſtabilimus auctoritatem, & ſtabiliendo imperiali corroboramus, D quatenus hanc noſtram ceſſionem pars præſcripti monaſterii quiete retinens delectet monachos inibi Deo militantes pro noſtra & totius imperii noſtri ſalute Domini copioſius implorare miſericordiam. Et ut hæc noſtræ largitionis atque conceſſionis auctoritas rata ſtabiliſque permaneat, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

ERCAMBOLDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovi. E

Data V. calendas Februarii anno Chriſto propitio imperii domni HLOTHARII glorioſiſſimi ac piiſſimi auguſti in Italia XXXV. & in Francia XV. indictione III.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LOTHARII imperatoris pro Ebroino fideli vaſallo ſuo.

Concedit ei quædam prædia in villa Gundrinio.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, HLOTHARIUS divina ordinante providentia imperator auguſtus. Dignum eſt ut celſitudo imperialis quantum ceteros honoris ac poteſtatis faſtigio antecellit, tantum erga omnes pietatis ſuæ munus impendere ſatagat. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtrorum, præſentium videlicet & futurorum, noverit induſtria, quia dilectiſſima ac familiariſſima femina noſtra DODA ad noſtram accedens majeſtatem, deprecata eſt celſitudinem noſtram, pro quodam fideli vaſallo noſtro Ebroino nomine, ut ei quaſdam res noſtræ proprietatis, quæ in pago Haſbannio ſitæ eſſe noſcuntur, id eſt in villa Gundrinio, manſum dominicatum unum, ad quem pertinere noſcuntur, inter terram arabilem & pratum, bunuaria decem & octo, & alii manſi ſerviles ſex, cum mancipia quinque, ad proprium concederemus, ac per præceptum noſtrum largiremur. Cujus petitionem omnimodis adimplere ſtatuentes, hos excellentiæ noſtræ decrevimus fieri apices, per quos memorato fideli noſtro Ebroino ex beneficio ſuo prædictas res & mancipia, ut ſupra continetur, ad proprium conferimus, & de noſtro jure in jus ac dominationem ipſius perenniter manſurum transfundimus. Ita videlicet ut quicquid ex eis deinceps jure proprietario facere voluerit, ſcilicet vendendi, donandi, commutandi, liberam in omnibus habeat poteſtatem faciendi, ſicut & de reliquis hereditatis ſuæ rebus: Ita tamen ut nuſquam a noſtra diſcedat fidelitate. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas inviolabilem & inconvulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Anno 855. Ex cartario Vvalciodorenſi.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

HRODMUNDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovi.

Locus † *ſigilli.*

Data VII. idus Julii anno Chriſto propitio imperii domni HLOTHARII pii imperatoris in Italia XXXVI. & in Francia XVI. indictione III.

Actum Novo-Caſtello in Dei nomine feliciter. Amen.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii imperatoris pro Prumienſi cœnobio.

Villam Albiniacum concedit monaſterio Prumienſi, in quo ſuam eligit ſepulturam.

Anno 855. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine Domni noſtri JESU CHRISTI Dei æterni. HLOTHARIUS divina præveniente providentia imperator auguſtus. Satis imperiali congruit excellentiæ tanto copioſiores votis & exercitiis opifici, & exaltatori ſuo laudes grateſque rependere, quanto conſtat præ ceteris eminentiori pollere dignitate, quia tunc ſuperni regni poterit adipiſci hereditatem, ſi loca ſanctorum divino cultui mancipata condignis muneribus ditare & ſublimare ſtuduerit. Proinde omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque præſentium ſcilicet & futurorum noverit univerſitas, quia nos pro amore Dei omnipotentis & animæ noſtræ ſempiterna remuneratione, villam juris noſtri, quæ conſiſtit in pago Ribuarienſi, Albiniacum vocabulo, cum omnibus juſte ad ſe & legaliter pertinentibus, monaſterio Prumiacenſi, quod eſt dedicatum in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI [a] ubi Domino jubente corpore (a) jacere volumus ad luminaria concinnanda vel componenda contulimus ac delegamus, quatinus ibi deſerviant atque conſiſtant. Sed pro integra ſoliditate & firmiſſima ſtabilitate hos excellentiæ noſtræ apices fieri cenſuimus, per quos præfatam villam Albiniacum prænominato S. Salvatoris cœnobio ob emolumentum animæ noſtræ, cum univerſis ad ſe pertinentibus, terris videlicet cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus inibi aſpicientibus, ſicut protulimus, ad luminaria diligentiſſime cuſtodienda vel concinnanda, per prolixa annorum curricula tribuimus ac delegamus. Ea namque ſcilicet conditione, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum filius ſcilicet ac nepos, vel quilibet ex regia dignitate, eamdem villam a poteſtate prædicti ſancti loci ſubtrahere præſumat, nec ullus ejuſdem monaſterii rector a prædicto officio eam auferendi, vel cuiquam beneficiendi licentiam habeat. Quod ſi quiſpiam aliqua ductus cupiditate, hoc votum noſtrum ſincerum atque præceptum diſrumpere aut violare conaverit, iram indignationemque atque offenſam cuncti omnipotentis Dei atque omnium ſanctorum ſe incurrere cognoſcat, & nobis pro opere pio, affectu perfecto æterna & immarceſſibilis maneat retributio. Hæc vero noſtræ largitionis præceptio, ut per futura tempora ſtabilis ac firma & rata perſeveret, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum HLOTHARII ſereniſſimi auguſti.

HERCAMBOLDUS notarius ad vicem HILDUINI recognovit.

Data XIII. calend. Octobris, anno Chriſto propitio imperii domni Hlotharii piiſſimi atque ſereniſſimi auguſti in Italia XXXVI. & in Francia XVI. indictione IIII.

Actum Sconilare (b) palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen. [b]

INSIGNIS DONATIO FACTA a Folckero ad conſtruendum Verdinenſe monaſterium.

Anno 855. *Ex antiquo cartulario cenſuum monaſterii Verdinenſis.*

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI. Ego FOLCKERUS incertum unicuique hujus miſerabilis vitæ finem & horam pertimeſcens, varioſque ac omnimodis ſiniſtros inſtantis temporis eventus conſiderans, & Salvatoris dicti recordans, quod dicit: *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Omnem hujus vitæ delectationem, quantum humana fragilitas ſinit, pro Dei omnipotentis amore, pro nihilo ducens, in cœnobio (c) Werdinenſi ad beati confeſſoris Chriſti memoriam monachicam elegi ducere vitam. [c] Quapropter quia unicuique neceſſarium eſt, ut quamdiu in hoc ſæculo vivere licet, de temporalibus rebus ſibi æternæ beatitudinis præmia adquirere ſtudeat; Ego quaſdam proprietatis meæ res, quæ mihi jure hereditarió in pago Hamulande, in comitatu Wigmanni, nec non & in * *Batuve*, in comitatu Ansfridi, cum ædificiis omnibus, & cunctis adjacentibus ſilvarum, & aquarum, & paſcuarum commodis, cultam & incultam terram, cum mancipiis utriuſque ſexus, coram teſtibus & nobilium virorum præſentia ſecundum legem Ripuariam & Salicam, nec non ſecundum * Euna Freſonum de jure & poteſtate mea in jus & proprietatem prædicti monaſterii, in quo & laïcalem habitum & ſecularem converſationem Domino miſerante dimiſi, pro remedio animæ meæ & parentum meorum perpetuo poſſidendas tradidi, & ſecundum prædictas le-

* vulgo Betuwe.

* Euvva lex.

(a) Jacet in medio chori eccleſiæ Prumienſis, in qua monaſtico habitu ante mortem indui voluit.

(b) Ignotum fuit Mabillonio hoc regium palatium, cujus nullam in lib. 4. de re diplom. facit mentionem.

Vverdinenſe ſeu Vverthinenſe monaſterium auctorem ſeu conditorem habuit ſanctum Ludgerum, qui primus fuit Monaſterienſis epiſcopus. Verum adeo inſignem hic donationem Vverthinæ facit ad conſtruendum monaſterium Folckerus, ut præcipuus forte illius fundator haberi non immerito potuerit. Hactenus Vverthinæ viſuntur duæ eccleſiæ, una minor, non tamen inelegans, a qua tranſitus fit ad majorem, & minor quidem forte Liudgerum, major Folckerum habuit conditores.

Digitized by Google

ges veſtituram feci: ea videlicet ratione, ut omnes res ſupradictæ ab hac die fratribus ibidem Deo ſervientibus ſerviant, & de his illud præfatum cœnobium conſtruatur & inluminetur, & memoria progenitorum meorum ſive mea in eorum ſacris orationibus perpetualiter habeatur. Si vero ob merita peccatorum qualicumque caſu neglectum fuerit vel deſtructum ſæpedictum cœnobium, aut præfatæ proprietatis meæ res ſine conſenſu fratrum alicui in beneficium præſtitæ fuerint, aut eas præfati monaſterii heredes inter ſe quaſi jure hereditario dividere voluerint, ſi hæc, inquam, me viven-te evenerint: tunc annuente Domino poteſtatem habeam cum omnibus rebus ad ſupradictum monaſterium traditis ad aliud cœnobium tranſmigrandi. Sin autem poſt obitum meum hæc evenerint, tunc propinqui & heredes mei eaſdem res & mancipia ſine ullius contradictione recipiant, & illas præfato tenore ad monaſterium Fuldenſe ſancti Bonifacii perpetualiter tradant. Peracta vero traditione, media pars totius hereditatis inferius nominatæ in poteſtate fratrum ejuſdem monaſterii deinceps jugiter habeatur. Aliam vero partem, hoc eſt medietatem totius hereditatis, illum qui hanc poſteriorem traditionem fecerit, ad tempus vitæ ſuæ retinere deſidero, & poſt illius obitum nullus alius de progenie ejus ſine voluntate monachorum ſancti Bonifacii vel attingere præſumat, ſed omni deinceps occaſione ſublata, omnis ſubſcripta hereditas in præfata poteſtate ob recordationem noſtri ſtabili firmitate permaneat.

Hæc ſunt nomina locorum præfatæ hereditatis. In pago qui dicitur * Felva, in vico qui dicitur * *Puthem*, & in alio vico qui dicitur Hotſeri manſos dominicales tres .... itus noſter nomine VUIDUCO habet manſum unum, *Hroding* & *Vulgrim* & *Berathuuini* & *Anſlech* & *Godolef* manſos IIII. *Frithubald* unum, *Hardrad* unum, *Mathaluuini* & *Ovo* unum, *Terlef* & *Silef* unum, *Vuilrad* & *Alarad* & *Everold* duas. *Frumari* unum, *Hrodlef* & *Benno* unum, & illam comprehenſionem quæ pertinet ad villam quæ dicitur *Rentilo*. *Athulef* & *Ledrad* manſum unum, & illas comprehenſiones quas habent in ſaltu qui dicitur * *Uunnilo*. *Vunnilef* manſum unum, & comprehenſiones quas habet in ſaltu prænominato. *Odbald* & *Euurgrim* unum, *Liafger* dimidium, *Thiatlef* dimidium, *Thiodbold* unum, *Hildirad* in villa quæ dicitur Niutlo unum, *Ansbrath* dimidium. In ſilva quæ dicitur *Hornlo*, in Vrthunſula *Sidgot* & *Thiatger* manſum unum & dimidium cum illorum comprehenſione. In villa quæ dicitur *Thri Geldolf* dimidium cum ipſa comprehenſione quæ pertinet ad ipſam villam. In ſilva quæ dicitur * *Puthem* ſcaras viginti octo, in villa * *Irmenlo*, in illa ſilva

* vulgo Velva.
* Putten.
* Venloo.
* Putten-ſilva.
* Ermelem.

A ſcaras ſexaginta, in villa *Thri* paſtus porcorum triginta quinque, in ſaltu qui dicitur * *Vunnilo* quicquid habuit *Herrad* & *Baldric*, & illas comprehenſiones quas habeo in *Vunnilo*, & in illis ſilvis quæ dicuntur *Burlo*, *Dalbonlo*, *Vuardlo*, *Orclo*, *Legurlo*, & in *Ottarloun* & in *Langlo* ſextam partem dedi. In Archi quicquid illic habeo, tam in pratis, quam in comprehenſionibus. In pago quæ dicitur *Flethetti*, in villa Brara manſos dominicales duos, *Frithuric* unum, *Athalgot* dimidium, *Alfzot* unum, & illam comprehenſionem quam poſſidet Frithubo-B do. In villa * *Hreni* manſum unum, *Meginbrath* dimidium, *Aſgrim* dimidium, *Aio* & *Thiatgif* unum & dimidium, *Athaliuni* unum. In villa quæ dicitur *Rimbrahti Boſo* duas partes unius manſi. In villa * *Tiuli Reginhelm* ſimiliter, *Athalbald* ſimiliter, *Landgrim* ſimiliter. In *Hnodi* quicquid illic habeo. In ſilva * *Hrenhem* paſtus porcorum triginta. Item in inſula * *Batue* manſos dominicales tres, *Gerlec* dimidium, in *Andaſſale Godolec* manſum unum, in * *Eunic Silec* ..... unius manſi, in *Elti* & in *Hrineshem* C quarum termini communes ſunt, *Odrad* & *Ueringer* duos, *Ingetuurd Reginbald* & *Thiadmar* unum & dimidium, in *Linteruuic* duos, & unam inſulam ſuperiorem, quæ contra illam villam jacet communem cum heredibus meis, ſuperiorem vero propriam poſſideo. Item commentariolum de hereditate Folkeri quam habet in Friſia. In pago *Kinhem*, in villa *Obbinghem* ſortes xxx. In *Kinleſun* terra v. animalium, in *Odigmore* terra v. animalium, in Nordmora *Odlef* di-D midium manſum, *Tiaduuold* unum, Geldis dimidium, *Uulfnoth* dimidium, *Hardbrath* dimidium, *Euurhard* dimidium, *Aldolf* dimidium. Item in pago *Ueſtrachi*, in villa *Sceddanuurchi* terra triginta animalium, in * *Coluuidum* xx. animalium, in *Aſpan mora* terra IIII. animalium, in *Monice loe* quadraginta octo animalium, in *Keddingrip Radnath* terram tredecim animalium, *Vuilrad* ſimiliter, *Ivi* terram x. animalium, *Oſnath* viginti animalium, in *Hem* terram xxx. animalium, in *Haſlum Folkard* terram xx. animalium, *Ceiſolf* xxx. animalium, *Marclef* E VIII. animalium, item *Folkhard* xx. animalium, *Thiaddag* ſimiliter, *Huſilef* ſimiliter. In * *Sedlingi* terram novem animalium, in *Deddingiuuerbe* xv. animalium, in *Imiſuualde* terram LXX. animalium, in *Midningi* duodecimam partem totius villæ. Item in pago * *Humerki*, in villa *Andleda* terram XLVIII. animalium, in *Craſtlingi* terram XXXII. animalium, in *Vuirem* terram LXXV. animalium, in *Emingi* XXXII. animalium, in *Hruſingi* animalium IIII. in *Thruſtlingi* animalium XII. in *Geveſuurdi* animalium VI. in *Buxingi* animalium XXIV. in *Seltnon* animalium x. in *Vederuurdi* animalium XLVI.

* Venlo.
* Renen.
* Thyele civitas quondam villa.
* Reynyim.
* Betaulen.
* Evvich.
* Coldain.
* ſidlingen.
* Hoemaner.

Digitized by Google

Igitur traditio facta eſt coram pluribus & idoneis teſtibus in pago cui vocabulum eſt *Flethetti*, in villa quæ vocatur * Hlara ſub die ſeptima idus Novembris, & in pago vocato *Batue*, in villa quæ vocatur *Hligo*, ſub die IIII. idus Novembris, anno ab Incarnatione Domini noſtri JESU-CHRISTI DCCC. LV. indictione III. regnante domno noſtro HLUDOWICO imperatore juniore auguſto XV.

* Larecuria.

Ego Hildricus ſubdiaconus hujus traditionis cartam rogatus ſcripſi & ſubſcripſi.

Hæc ſunt nomina teſtium qui hanc traditionem ſecundum legem Ripuariorum fieri viderunt & audierunt.

Signum FOLKERI, qui hanc traditionem coram teſtibus ſubterius nominatis manu propria perfecit & roboravit.

Nomina teſtium qui in Orientali ripa Hreni fluminis conſtituti eſſe noſcuntur. Sig. *Hildric.* Sig. Odo. Sig. *Hrodger.* Sig. *Engilrad.* Sig. *Odaccar.* Sig. *Thiatric.* Sig. *Vulfhelm.* Sig. *Athaluuard.* Sig. *Vulthrahan.* Sig. *Thiadrad.* Sig. ABBO. Sig. *Egilbraht.* Sig. *Vuiger.* Sig. *Sahſger.*

Conſequenter in eodem cartario hæc leguntur.

Anno dominicæ Incarnat. DCCCLXXV. indictione VIII. IV. idus Novembris, ſanctæ memoriæ WILLIBERTUS archiepiſcopus Coloniæ baſilicam S. Liudgeri in Werdina cum HILDIGRIMO epiſcopo dedicans, nominatim has villulas ſegregavit, a quibus vel decimæ ad ſanctum Liudgerum debeant dari, vel quæ ad ipſam parrochiam & ad ſynodi conventum debeant pertinere; videlicet villam *Hamine* & *Rodberg*, *Feldbrahti*, *Ubiti*, *Uuelanaia*, *Bredanaia*, *Cis*, *Hilincineg*, *Elatmaras*, *Beki*, *Hrotſteninghuſon*, & quicquid infra hæc nominata loca continetur.

Ex eodem cartulario. [a]

Temporibus Karoli (a) junioris venit quidam homo liber de Bergou ſive de *Gent*, nomine Eremfridus, & ejus conjux *Adaluin*, & tradiderunt ſe ipſos ad ſanctum Liudgerum, cenſum ſolventes duorum denariorum in cera in Pentecoſte omni anno, & poſt eos filii eorum quouſque conſtaret ſucceſſio generis eorum, ut de cetero liberi permaneant. Factum eſt autem hoc ſub abbate [b] (b) ANDULFO hujus monaſterii primo.

PRÆCEPTUM EMMUNITATIS quod Hlotharius rex fieri juſſit Prumienſi monaſterio.

Anno 856. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Si petitionibus ſervorum Dei & virorum eccleſiaſticorum benigno favore & libenti adquieſcere ſtudemus, eaſque ad effectum perducere ſatagimus, noſtrorum imitamur veſtigia prædeceſſorum, idque in poſtmodum ad ſubſidium animæ noſtræ pertinere minime ambigimus. Idcirco comperiat omnium fidelium ſanctæ Eccleſiæ ac noſtrorum, præſentium videlicet & futurorum induſtria, quia EIGIL venerabilis abba & rector monaſterii, cujus vocabulum eſt Prumia, & eſt conſtructum in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, nec non & beatæ Dei genetricis ſemperque virginis MARIÆ, detulit obtutibus noſtris domni & genitoris noſtri HLOTHARII sereniſſimi auguſti auctoritatem, in qua continebatur qualiter patres noſtri, PIPPINUS videlicet & KAROLUS, & avus noſter HLUDOWICUS glorioſi imperatores, ſeu & ipſe morem ſequens prædeceſſorum ſuorum, eumdem monaſterium non ſolum multiplicibus rebus ditaverint, verum etiam ſub eorum tuitione ſucceſſorum ſuorum conſtituerint. Confirmantes atque præcipientes, ut in villis vel rebus prædicti monaſterii nullus judex publicus, abſque ejus juſſione, ad cauſas audiendas, aut freda undique exigenda, vel fidejuſſores tollendos, nec (c) ſcaras, vel manſionaticos, ſeu (d) conjectos, tam de carrifigio, quamque de paraveredis exigere aut exactare præſumeret: ſed quicquid exinde tam de hominibus francis, quamque & eccleſiaſticis, ſeu ſervientibus, qui infra agros vel fines, ſeu ſuper terram præfati cœnobii degere videntur fiſcus aut freda poterat ſperare, ex eorum indulgentia in luminaribus ipſius cœnobii cederent. Præfatus itaque abba petiit celſitudinem noſtram, ut eamdem auctoritatem noſtra denuo confirmaremus, ipſumque monaſterium, cum rebus omnibus, & familiis, quæ præſenti tempore per diverſis pagis & territoriis, tam per traditionem prædictorum patrum, ſeu & genitoris noſtri HLOTHARII auguſti, ſeu ex liberatione liberorum hominum per traditiones, commutationes, venditiones, aut ex qualicumque legali ordine præſcriptum monaſterium tenet vel poſſidet, vel quæ deinceps in jure ipſius ſancti loci divinæ pietati augeri placuerit, ſub noſtra tuitione atque immunitatis defenſione conſtitueremus. Cujus precibus acquieſcere placuit, & hos noſtros apices imperiales fieri juſſimus, per quam decernimus atque præcipimus, ut quicquid tam ex donatione regum, vel traditione liberorum hominum,

(a) Id eſt Caroli-calvi qui junior dicitur reſpectu Caroli-magni.

(b) Audulfus hic dicitur primus Vverthinenſis abbas, quia ſub epiſcopis Halberitatenſibus antea præpoſiti monaſterium moderabantur.

(c) Scara eſt acies, cuneus ſeu copiæ militares, unde Hincmarus epiſt. ad epiſcopos Remenſis diœceſis. *Bellatorum acies, quas vulgari ſermone ſcaras vocamus.*

(d) Conjectus eſt contributio, ſymbolum, collecta, quod quiſque in unum confert ad exſolvendam certam pecuniæ ſummam.

ad

Digitized by Google

ad idem monaſterium legibus conlatum eſt, & præſenti tempore legaliter tenet ac poſſidet, vel ea quæ abhinc in futurum ibidem juſte & legaliter traditum fuerit, perennis temporibus rectores ipſius monaſterii abſque ullius injuſta contrarietate teneant & poſſideant. Inſuper præcipimus, atque per hanc noſtram auctoritatem ſancimus, ut nullus judex publicus vel quiſlibet ex judiciaria poteſtate in eccleſias, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones prænominati monaſterii, tam francos, quam eccleſiaſticos, vel ſervientes, qui infra agros vel fines ſeu ſuper terram prædicti monaſterii manent, bannum aut heribannum exigere aut exactare præſumat, aut ullas redibitiones vel inlicitas occaſiones quærere; ſed liceat rectoribus præfati monaſterii cum omnibus rebus & mancipiis jure poſſeſſis quieto ordine vivere ac reſidere, quemadmodum jam dicti genitoris noſtri reliquorum patrum noſtrorum auctoritatibus, ſeu & in hanc noſtra... noſtro & ſucceſſorum noſtrorum fideliter parere imperio, qualiter monachi ibi per ſucceſſiones temporum liceat quiete vivere, & Domini miſericordiam pro nobis, conjuge, proleque noſtra adtentius exorare, quicquid etiam de rebus prædicti monaſterii jus fiſci exigere poterat, totum nos pro æterna remuneratione in luminaribus jam dicti monaſterii, & alimonia pauperum, vel ſuſtentatione peregrinorum, in noſtra perennis temporibus concedimus elemoſyna. Hæc vero auctoritas confirmationis noſtræ ut per futura tempora inviolabilis atque inconvulſa permaneat, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum HLOTHARII glorioſi regis.

ERCAMBOLDUS notarius recognovit.

Data III. idus Februarii, anno Chriſto propitio regni domni noſtri HLOTHARII glorioſi regis primo, indictione IIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLOTARII ſereniſſimi regis de rebus quas tradidit quondam Orberto jure firmiſſimo.

Anno 856. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Satis congruit excellentiæ regiæ celſitudini, ut procerum ſuorum petitionibus eo lubentius faveat, atque libentius proſpicit decertare utilitatibus. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtrorum præſentium videlicet & futurorum magnitudo comperiat, quia ADALARDUS & MATFRIDUS dilectiſſimi & illuſtriſſimi comites petierunt noſtri culminis excellentiam, ut cuidam fideli noſtro, vaſallo videlicet præfati Matfridi nomine Orberto, res quaſdam proprietatis noſtræ ex ſuo beneficio ad proprium concederemus, ac per præceptum noſtrum confirmaremus. Hoc eſt in comitatu Tulpiacenſi & Bunnenſi in villa nuncupante *Bullengesheim* curtem & terram dominicatam cum capella & alios manſos quatuor, nec non & in alio loco qui dicitur *Stratfelt* curtem & terram dominicatam cum capella inter Caſnetum & Dreiſa, & Surſa, & Eſſingova, & in ipſo *Stratfelt*. In iſtis jam ſupradictis locis alios manſos ſeptem, & in villa quæ dicitur *Givvaldesdorf*, curtem & terram dominicatam, & alios manſos duos; & in villa quæ dicitur *Piſcenheim* curtem & terram dominicatam, & inter duos *Piſcenheim* & Giſonhova ſuper fluvium Ara & Regamaga, & Cormungova, & Bergo, & alios manſos quatuor, & bunuarium unum, ac de vinea aripennos VI. In iſtis jam ſupra nominatis locis habet curtes & terras dominicatas IV. & capellas II. & alios manſos XVII. & ad unumquemque manſum bonoarios XXX. Quorum petitionibus ob eorum ſinceriſſimam unanimitatem, noſtrum præbentes aſſenſum, hos eminentiæ noſtræ apices fieri decrevimus, per quos memorato Orberto in præſcriptis comitatibus & prænominatis locis, jam ſupradictas terras dominicatas quatuor & capellas II. & alios manſos XVII. & bunnarium unum, ac de vinea aripennos VI. & ad unumquemque manſum bonoarios XXX. cum omnibus ad eos pertinentibus, terris ſcilicet cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipia utriuſque ſexus ibidem pertinentia, nec non & (a) Biſangum qui vocatur *Abucheſcheit* & *Aſtarnaſcheit*, qui aſpicit ad *Ottenheim*, & iſta mancipia ibidem pertinentia, quorum nomina hæc ſunt, Inga, *Gerbing*, *Adalſint*, *Faſtrat*, *Baldrat*, *Trutlint*, *Thiotgart*, *Ratburg*, *Alvoar*, *Erechendrat*, *Frigilburg*, *Ildigart*. Ex beneficio Irigilmari mancipias duas, nomina earum *Ottruth*, & *Vvilligart*, & iſtas ſupra nominatas mancipias cum infantibus eorum ad proprium tribuimus, & de jure noſtro in jus ac dominationem ipſius perenniter manſurum transfundimus; quatenus potiſſimam deinceps ex eiſdem rebus vel mancipiis per hanc noſtram auctoritatem habeat poteſtatem faciendi quicquid elegerit vel voluerit, remota cujuslibet inquietudine vel contrarietate. Ita dumtaxat, ut in noſtra permaneat fidelitate. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, ma-

(a) Biſangus eſt ambitus ſeu ſeptum lib. I. Tradition. Fuldens pag. 455. *Unum ambitum quem nos biſang appellamus.* Et lib. 2. Trad. 43. *Extra illum ſeptum* [illegible] *id eſt biſang.*

nu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum Hlotharii glorioſi regis.

Erkamboldus regiæ dignitatis notarius recognovit.

Data iv. calendas Julii, anno Chriſto propitio domni Hlotharii glorioſi regis i. indictione iv.

Actum Neomaga palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

CARTA SALOMONIS ducis & principis Britonum pro Prumienſi monaſterio.

Confirmat Prumienſi monaſterio omnes poſſeſſiones quas in Armorica habebat, eique ſuam promittit protectionem.

Anno 860. *Ex cartario Prumienſi.*

In nomine Domini noſtri Jesu Christi, Salomon gratia & beneficio Dei dux & princeps Britonum omnibus epiſcopis, abbatibus, & comitibus, centenariis & vicariis omnibus, qui ſub noſtra dominatione & regno judiciaria conſiſtunt poteſtate. Notum ſit itaque vobis qualiter quidam abba nomine Ansbaldus de monaſterio, qui dicitur Prumia, quod eſt in honore Domini & Salvatoris mundi Jesu Christi conſecratum & conſtructum, veniens ad noſtram manſuetudinem, petiit ut res memorati Domini Salvatoris, quæ in noſtra poteſtate & regno videntur eſſe, in ejus poteſtatem & dominationem redderemus, ad utilitatem videlicet monachorum, qui in jam dicto monaſterio Deo Salvatori noſtro deſerviunt. Igitur libentiſſime ejus annuentes petitionibus, propter amorem Dei & Salvatoris mundi Jesu Christi & remiſſionem peccatorum noſtrorum, omnia quæ petiit illi conceſſimus, atque procerum noſtrorum ante reliquias [a] (a) S. Salvatoris de omnibus rebus quæ ad memoratum monaſterium pertinent, quæ ſub noſtra ſcilicet erant poteſtate, per wadium noſtrum eum reveſtivimus, ut tam ipſe quam ſucceſſores ejus liberam in omnibus habeant poteſtatem faciendi qui in memorato loco conſiſtunt. Petiit etiam ut memoratas res ſub noſtra tuitione & defenſione haberemus, atque omnia quæ anteceſſores noſtri reges videlicet & principes ad jam dictum locum de eiſdem rebus conceſſerunt pro remedio animæ noſtræ, ſicut gratiam Salvatoris mundi voluiſſemus habere & vitam æternam, ex noſtra quoque parte indulgeremus, quod & fecimus cum magna devotione. Præcipimus itaque ex auctoritate Domini & Salvatoris mundi Jesu Christi, qui eſt creator omnium viſibilium & inviſibilium, ut A nullus judex publicus, vel alia quælibet poteſtas, aut miniſtri noſtri, tam temporibus noſtris quam ſucceſſorum noſtrorum, aliquam inquietudinem, aut impedimentum, aut damnum in rebus memorati Salvatoris mundi audeat inferre, nec freda exigere, nec fidejuſſores tollere, nec ſcaras vel manſionaticos ſeu conjectos, nec teloneum ſive de carrigio, ſive de navigio, vel de quacumque re exquirere, nec fodrum nec parafredos tollere. Homines quoque tam liberi quam eccleſiaſtici vel deſervientes, B qui infra agros vel ſuper terram memorati monaſterii commanent, quiete reſideant, ut neque in hoſtem pergant, neque heribannum ſolvant, ſed omnia hæc aut quæcumque ad noſtram partem poterat devenire ex noſtra indulgentia ad utilitatem ſupraſcripti monaſterii concedimus, & quod nos propter nomen Domini & remedio animæ noſtræ ad jam dictum locum concedimus, conteſtamur & adjuramus per terribile nomen Domini & Salvatoris mundi tam præſentes quam futuros, ut nec regalis poteſtas, nec cujuſlibet judicum ſæva C cupiditas audeat infringere aut contradicere, ſed inviolabiliter per futura ſæcula conſervetur. Si quis vero, quod futurum eſſe non credimus, contra hanc auctoritatem noſtram & procerum noſtrorum, quod in honore Domini & Salvatoris mundi fecimus, aliquid voluerit facere aut eam infringere, iram Dei omnipotentis incurrat, atque in die judicii coram Salvatore mundi reddat rationem, & inter damnatos anathema deputatur. Et ut hæc auctoritatis D noſtræ procerumque noſtrorum præceptio firma & inviolabilis per futura maneat tempora, manu propria procerumque noſtrorum manibus firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſubterfirmare fecimus. Si quis vero hanc auctoritatem violaverit, ſexaginta libras auri puriſſimi ſolvat, & quod repetit evindicare non valeat.

Signum † Salomonis (b) principis. [b]
Signum † Winbrit conjugis.
Signum † Riwali filii ejus.
Signum † Bodoan.
E Signum † Alan.
Signum † Morwithan.
Signum † Frutgaudi.
Signum † Berwalt.
Signum † Anagogert.
Signum † Damarcoe.
Signum † Paſquithan.
Signum † Bran.
Signum † Sprewi.
Signum † Iriſpoi filii Galvei.
Signum † Waranton.
Signum † Ruulin.

(a) Hoc eſt ante reliquias exiſtentes in monaſterio S. Salvatoris de Rothono, paucis ante annis a S. Convvoione conſtructo.

(b) Salomon hic principis titulum ſibi tantum aſſumens, confirmat id quod alias a nobis obſervatum, non fuiſſe regem, tametſi regnum ſuum hic nominat, ſed impropriè.

Digitized by Google

Signum † Alfinit.
Signum † Hoernian.
Signum † Wiomaro.
Signum † Artur.
Signum † Matvedoi.
Signum † Canathedri.
Signum † Fines.
Signum † Catinonoch.
Signum † Commeſnen.
Signum † Felix.
Item ſignum † Jagu.
Signum † Winoch.
Signum † Matfredi.
Signum † Jagu.
Signum † Jaquern.
Signum † Bernehart.
Signum † Burtuvant.
Signum † Conam.
Signum † Riodoch.
Signum † Bertuvalt.
Signum † Ratuuilli.
Signum † Helwithen.
Signum † Edrebodoch.
Signum † Finon.

Actum villa publica ſedis noſtræ Bedulcampo, ſub die nonas Octobris, anno dominicæ incarnationis octingenteſimo ſexageſimo, indictione VIII. regni vero noſtri tertio in Dei nomine feliciter.

EPISTOLA NICOLAI I. PAPÆ ad epiſcopos Germaniæ.

Declarat ſe nullam ſententiam protuliſſe in Salomonem epiſcopum, Abbonis matrimonium in quarto conſanguinitatis gradu contractum eſſe diſſolvendum, variaſque variis peccatis aſſignat pœnitentias.

Anno 861. Ex mſ. Corbeiæ novæ.

NICOLAUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei reverentiſſimo & ſanctiſſimo confratri noſtro (a) CAROLO archiepiſcopo, ejuſque ſuffraganeis (b) ALTFRIDO, (c) SALOMONI, (d) HILTIGRIMO, (e) THIODRICO, (f) GUNTONI, (g) GEBEHARDO, (h) ARN. (i) WITGARIO, (k) EGIBERTO reverentiſſimis epiſcopis, atque (l) GRIMALTO, (m) EGILBERHTTO THIOTONIAMALI, (n) ADALGARIO religioſis & venerabilibus abbatibus.

A Divinorum fulgentes dogmatum diffinitiones ſcientiæ ſacro ſedis noſtræ alvo procedunt, ſemperque deſcendunt, quia rectitudinis & æquitatis ſpecies gignere novit, & inſtituta dilectionis diſponere adminiſtrare. Pacis enim ac juſtitiæ amatrix cognoſcitur & benignitatis amica. Cujus conſuetudine fulti atque induſtria, veſtræ beatitudini apices deſtinavimus, rectitudinis fundentes dulcedinem, & probabili ſanctione ornatos, cum Abbonis cauſam de quo fertis veſtra præſentia epiſcoporum B ſubtili inquiſitione examinare decrevimus, ut de ea certitudinis per vos maluiſſemus ſcire cognitionem. In Salomonem quippe epiſcopum nec criminis neque facinoris ſententiam certe protulimus, niſi ut commiſſam ſibi a Domino plebem, ſicut audieramus, non conſtringeret juramentis. Epiſtola vero, quam vobis quaſi a nobis miſſam, (o) GRIMOLDUS obtulit abbas, [p] numquam noſtro eſt ſcrinio ſcripta, neque a nobis edita, neque a noſtra ſede directa, C ſed omnimodis falſitatis argumento plena, & mendacii conſtructa demonſtratur tenore. En quia Abbonis jam dicti cauſam atque intentionem ſecundum noſtræ inſtitutionis deliberationem, ſynodali examinatione inquirere ſtuduiſtis, nobiſque geſtis rei veritatem ſignificaſtis, ingentes veſtræ agimus beatitudini grates, & quia tantæ claritatis erga ſedem polorum clavigeri habetis devotionem, ovantes veſtram ſpiritalibus ulnis amplectimur almitatem. Et quia ipſi Abboni veridicis, ut fertis, teſti- D bus in veſtro concilio comprobatum eſt, quod contra ſacrorum canonum ſanctiones uxorem accipere præſumſiſſet, in quarta etiam generatione ſibi copulaſſet, ſancimus & apoſtolica promulgatione decernimus, hujus infauſti conjugii omnimodis copula diſſolvatur, quia propriæ conſanguinitatis & cognationis demonſtratur atque cognoſcitur eſſe. Et hoc vobis interrogantibus ſtatuimus, ut nulli liceat Chriſtiano de propria conſanguinitate ſive cogna- E tione uxorem accipere uſque dum generatio recondatur, cognoſcitur, aut memoria retinetur. Lætamur autem veſtramque laudamus induſtriæ obſervantiam, quia in hac

(a) Is Pipini regis Aquitaniæ filius Corbeiæ veteris monachus, *a patruo ſuo Ludovico Germania rege e monaſterio vocatus in Moguntiacenſis eccleſia archipræſulem ſeptimum ſublimatus eſt, ad quem ſæpe ſummus pontifex litteras deſtinavit*, ut habent Annales Fuldenſes.

(b) Altfridus ex monacho Fuldenſi in ſede Hildesheimenſi Eboni epiſcopo ſuffectus eſt.

(c) Hic eſt Salomon Conſtantienſis præſul, qui anno 832. electus ad 873. eccleſiam ſuam rexit.

(d) Hiltigrimus Haimoni epiſcopo Halberſtadenſi ſuffectus anno 853.

(e) Mindenſi epiſcopo, de quo in electione Remberti Bremenſis archiepiſcopi fit mentio.

(f) Forte Gunzoni, qui fuit electus Vormatienſis epiſcopus anno 855. vir ſanctiſſimæ vitæ.

(g) Qui & Gebardus dictus eſt, epiſcopus Spirenſis.

(h) Arnulfo Tullenſi epiſcopo qui hoc tempore florebat.

(i) An Vvitgarius abbas qui anno 860. interfuit conventui apud Confluentes, in quo actum eſt de concordia inter Carolum-Calvum regem & ejus nepotes Ludovicum, Lotharium & Carolum Lotharii imperatoris filios, qui paulo poſt epiſcopus fuerit.

(k) Oſnabrugenſis epiſcopus is erat anno 860.

(l) Eo tempore S. Galli monaſterium regebat Grimaldus abbas.

(m) Is eſſe videtur Egilbertus qui anno 868. ſubſcripſit fundationi Herſienſis parthenonis.

(n) Qui anno 856. Vvarino abbati Corbeiæ novæ ſuffectus eſt.

(o) Eo tempore Vvilſeburgenſi monaſterio præerat Grimoldus abbas.

(p) Hæc epiſtola ante annum 860 quo Nicolaus I. Papa creatus eſt, non eſt ſcripta, ſed neque poſt annum 863. quo Carolus Moguntinus archiepiſcopus obiit.

Digitized by Google

re beatiſſimorum anteceſſorum noſtrorum Gregorii & Zachariæ pontificum hactenus in veſtris parochiis, ut veſtris protuliſtis in litteris, obſervando tenetis [decreta]. Dixiſtis enim in quota generatione ſibi fideles jungantur. Nos autem generationum in hac re numerum non definimus, ſed ut ſupra retulimus, incunctanter obſervare monemus. Sacerdotes vero ſi in fornicationis ceciderint laqueum & criminis, & manifeſtus ſive oſtenſus fuerit actus, ſacerdotii non poſſunt habere honorem, ſecundum canonicæ inſtitutionis auctoritatem. Sacerdotes illi qui in crimine fornicationis fuerint accuſati, & crimen illis non fuerit comprobatum, aut ipſi non manifeſtaverint, quid aliud agendum eſt, niſi quod in Neocæſarienſis ſancti concilii capitulo legitur ac demonſtratur? Tamen ſi ipſi juramento ſe voluerint purificare, licentiam habeant. Similiter autem & diaconi ſi fuerint accuſati, peragant. Feminæ ſcilicet quæ ſacro ſunt velamine conſecratæ, ſi fuerint, quod nolumus, fornicatæ, velamen deponere non præſumant, ſed pœnitentiæ jugo ſubmiſſæ, ſummopere decertare feſtinent, ut ad indulgentiæ & remiſſionis valeant gratiam pervenire. De patricidis & fratricidis præcipimus, ut per unius anni circulum ante fores baſilicæ orantes Domini clementiam perſeverent. Completo vero anni circulo introducantur eccleſiam, tamen inter audientes, uſque dum unius anni ſpatium finiatur. Stent cum ad miſſarum ſolemnia vel ad alia ſacra audire officia venerint. His ita peractis, ſi pœnitentiæ fructus in eis conſpiciuntur, corporis & ſanguinis Domini noſtri Jesu Christi participes fiant, ut deſperantiæ non indurentur caligine. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ illorum, vinum atque pulmentum ſumere non præſumant, niſi tres dies per hebdomadam. Jejunent autem uſque ad nonam diei horam quotidie, exceptis feſtis diebus atque dominicis. Arma gerere non audeant vel ſumere, niſi contra paganos, & ubicumque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, ſed pedeſtri more proficiſci ſtudeant. Tempus autem hujus pœnitentiæ, in veſtræ beatitudinis arbitrio ponimus, ut ſecundum converſionem illorum aut extendere vel minuere valeatis. Ab uxoribus, ſi habuerint, non ſeparentur; ſi autem non habuerint, & ſe continere non valuerint, legitimas accipiant in conjugio feminas, ne fornicationis voraginem incidere videantur. Si autem antequam duorum prædictorum annorum finiantur curricula, finis vitæ illorum pervenerit, viaticum illis non negetur. Si quis cum duabus fuerit fornicatus, aut cum his perſonis de quibus ſacra ſcriptura prohibet, ſi dignam egerit pœnitentiam,

A & tamen non maluerit continentiam ſuſtinere, liceat legitimam conjugio uxorem accipere. Similiter & mulier quæ tali fuerit ſcelere lapſa, ut fornicationis ad chaos non perducatur, perficiat. Sed hoc de laicis viris ac mulieribus ſolummodo ſtatuimus. Si quiſquam cum matre ſpirituali fuerit fornicatus, anathematis, ut ſcitis, percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea quam de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit, aut cum illa quam ante epiſcopum tenuerit cum ſacro chriſmate fuerit uncta, fornicationis crimen B perpetraverit; legitimam autem ſi habuerit, non dimittat uxorem. Inter hæc veſtra ſanctitas addere ſtuduit, ſi cujus uxor adulterium perpetraverit, utrum marito ipſius liceat ſecundum mundanam legem eam interficere. Sancta Dei eccleſia mundanis numquam conſtringitur legibus, gladium non habet niſi ſpiritualem ac divinum, non occidit ſed vivificat. De his qui non ſponte homicidium commiſerunt in vigeſimo ſecundo capitulo Ancirani concilii, qualiter agere debeant, definitum habetis. Homicidæ C poſt unius anni ſpatium liceat eccleſiam intrare. Vidua quidem quæ ſacrum capiti velamen impoſuerit, & inter ceteras velatas feminas in eccleſia oraverit, & oblationem cum illis obtulerit, ſi profeſſa eſt in eodem habitu permanere, ſpondens numquam religionis deponere velamen, religionis obſervantia diſcedere non præſumat. Optamus ſanctionem veſtram in Chriſto bene valere.

ISTUD DECRETUM MISSUM EST a S. Papa Nicolao & a ſede S. Romana D Karolo regi Francorum glorioſiſſimo, regnis & eccleſiis ſub anathemate omnium epiſcoporum confirmandum & corroborandum.

QUAM (a) ſit neceſſarium monaſteriorum quieti proſpicere, & de eorum perpetua ſecuritate tractare, ante actum nos officium quod in regimine cœnobii exhibuimus, informat. Et ideo quia in pluribus monaſteriis multa a præſulibus præjudicia atque gravamina pertuliſſe cognovimus, oportet ut noſtræ fraternitatis provi- E ſio de futura quiete eorum ſalubri diſponat ordinatione, quatenus converſantes in illis in Dei ſervitio, gratia ipſius ſuffragante, mente libera perſeverent. Sed ne ex ea, quæ magis emendanda eſt, conſuetudine quiſquam monachis quicquam moleſtiæ præſumat inferre, neceſſe eſt ut hæc quæ inferius enumeranda curavimus, ita ſtudio fraternitatis epiſcoporum debeant

[a] *Circa 860. Ex cartario Prumienſi.*

(a) Hæc prima decreta non ſunt Nicolai, ſed S. Gregorii, qui ea in Lateranenſi concilio edidit. Verum ea adoptata ſibi Nicolaus miſit ad Carolum Francorum regem.

Digitized by Google

cuſtodiri, ut ex eis non poſſit ulterius inferendo inquietudinis occaſio reperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini noſtri Jesu Christi, & ex auctoritate Petri & Pauli principis apoſtolorum prohibemus, cujus vice huic eccleſiæ Romanæ auctore Deo præſidemus, ut nullus epiſcoporum ultra præſumat de redditibus, rebus, cartis monaſteriorum, vel de cellis, ſeu villis quæ ad ea pertinent, quocumque modo, qualibet exquiſitione minuere, nec dolos vel immiſſiones aliquas facere. Deſcriptiones quoque rerum aut cartarum monaſterii ab epiſcopo eccleſiaſticas fieri omnino negamus. Miſſas quoque publicas ab eo * in cœnobio omnimodo prohibemus, ne in ſervorum Dei receſſibus ulla popularis detur occaſio. Obeunte autem abbate, in deſcribendis providendiſque ac quæſitis vel datis, quærendis, ne rebus monaſterii nulla ſe occaſione permiſceat, non audeat ibi cathedram collocare, vel quamlibet poteſtatem imperandi, nec aliquam ordinationem quamvis leviſſimam faciendi, niſi ab abbate loci fuerit rogatus, quatinus monachi ſemper maneant in abbatum ſuorum poteſtate, & omne monaſterium propriam poſſit ſuæ libertatis munitionem habere, & pontificale decretum regumque emunitates, Romanique pontificis conſtitutum inviolabilem perpetuis obtineant temporibus firmitatem. Fiat.

* *f.* celebrari.

ITEM IN DECRETIS EJUSDEM NICOLAI PAPÆ.

Decernimus apoſtolatus noſtri auctoritate, ut omne monaſterium intra Gallias ſitum, rerum ſuarum habeat liberam in omnibus ſecundum eccleſiæ ipſius utilitatem, & ſervorum Dei compendioſam diſpenſationem, & in abbatis de ſemetipſis electione. Nullam ulla alia perſona ſive ſecularis ſive eccleſiaſtica obtineat in omni monaſterio poſſeſſionis dominationem, nec ullam obtineat vel ſibi vindicet portionem: ſed maneant omnia in abbatis & fratrum ibidem Deo militantium diſpenſatione, ut quicquid ſecundum monaſterii utilitatem regulariter vel canonice voluerint agere, ſitum ſit poteſtate. Neque epiſcopus ipſius regionis ad monaſterium quaſi propriæ poteſtatis abutens jure, ni vocatus ab abbate vel fratribus accedat, ne ſui adventus preſſura fratrum quietem perturbet, neque dolos aut machinationes ullas vel abbati vel fratribus ſive per ſe ſive per ſuos aliquando facere præſumat. Quin potius quicquid Dei ſervis in monaſterio commorantibus conferre ad ordinis ſui conſervationem utiliter & modeſte & benigne poterit, id pro Dei amore & ſempiternæ remunerationis gratia proficiat, nec violenter aut callide

A mali quicquam aut perturbationis moliatur in illos, ſicut audivimus quoſdam facere voluiſſe. Nullus in monaſterio quicquam evindicet ſibi regionis epiſcopus, neque per ſe, neque per miniſtros ſuos, neque ex clericis, neque ex monachis, neque ex canonicis, neque ex laicis poteſtatis jure aut epiſcopali faſtu, ſine voluntate abbatis ipſius loci & fratrum ibi degentium præſumat aliquid vel ad ordinandum. Ordinationes vero quas petierit abbas, vel ipſi fratres, eccleſiarum conſecrationes, vel altaris benedictionem, chriſmatis quoque oleique ſanctificationem, prout petierit abbas

B & loci illius habitatores, non moretur præſtare: quia communis officii ſui cauſam epiſcopus non pro lucri gratia, ſed pro creditæ ſibi diſpenſationis miniſterio debet impendere, & providentiæ paſtoralis exiſtit, ut decretis ſibi ovibus ex amore potius quam poteſtate conſulere quærat. Abbatem vero de ſe eligendi ſemper fratres habeant poteſtatem, neque in ejus electione epiſcopi reſpiciant conſtitutionem aut diſpoſitionem. Et quoniam multi per pravorum hominum inſidias, ſervis ſæpe Dei

C fabricantur doli, decernimus ut ordinatus deponi non poſſit, niſi criminalis cauſa eum monſtraverit reum. Quod ſi fuerit infamiæ denotatus, ex regali providentia archiepiſcoporum vel epiſcoporum habeantur non minus quam decem conventus. Non eſt æquum enim ut electus & ordinatus eccleſiæ paſtor fortuitu & ſine judicio abſque ullius manifeſti criminis denotatione pellatur. Nullus enim apud regem ſæculi damnatur, niſi in criminali cauſa deprehenſus, veritatis teſtimonio apparuerit: ſic abbas

D & electus a pluribus & ordinatus ſacerdotali benedictione nullo modo debet ſui ordinis honore privari. Quod ſi quis hujus conſtitutionis parum ducens decretum, omni cœnobio ſancto vel abbati vel fratribus violentiam fecerit, & vel in ipſis, vel in famulis eorum, vel in omni ipſius monaſterii poſſeſſione invaſor apparuerit, reum ſe in divino judicio non dubitet apparere, & divinæ cenſuræ puniendum damnatione. Univerſi epiſcopi reſponderunt: libertati monachorum congaudemus, &

E quæ nunc de his ſtatuit beatitudo veſtra, firmamus.

Digitized by Google

TEUTGAUDI ARCHIEPISCOPI Trevirenſis epiſtola formata ad Franconem epiſcopum Tongrenſem.

Hildradum presbyterum abſolvit a ſua obedientia, eique liberam concedit facultatem tranſeundi in diœceſim Tongrenſem.

In nomine Patris Π & Filii Υ & Spiritus ſancti Α Γ. Γ. Υ. Α. Π. DLXI.

Circa 860. *Ex mſ. Andaginenſis S. Huberti monaſterii.* [a] REVERENTISSIMO omnique honore venerando (a) FRANCONI præſuli TEUTGAUDUS gratia Dei archiepiſcopus, perpetuam in Domino ſalutem. DCLX.

Noverit fraternitas veſtra, quod hic præſens clericus nomine Hildradus, licentiam a nobis petiit, ut ſibi liceret in veſtra parochia manere, ibique ſacerdotali fungi miniſterio, eo quod (b) a noſtra humilitate promotus eſſet ad ſacerdotii gradum, & quia ſenior ipſius duas eccleſias ei dediſſet, quas in Wilitreio jure beneficii tenere videtur. Cui non ſolum poſtulata conceſſimus, verum etiam canonicis illum litteris proſecuti ſumus, quas mos latinus formatas vocitare conſuevit, ſicuti veſtra prudentia providere valebit in elementis græcis in principio & in fine epiſtolæ cum ſuis numeris inſertis, & in tota numerorum ſumma ſtatim poſt ſalutationem adfixis. Igitur abſolvimus illum a nobis more canonico, veſtro committentes regimini, ac ſuppliciter flagitantes, ut benigne ſuſceptum permittatis ſuo ordine & gradu in veſtra miniſtrare diœceſi, divinumque canonice celebrare miniſterium, & ſicut cariſſimum ac venerabilem habere dignemini fratrem. Ne autem apices apud vos irriti habeantur, inſpicite canonicum ſubter annexum,

Π Υ Α. LXXX. CCCCI. Γ. LXXX. TRLVCI. Α Μ Η Ν. XCVIIII.

EJUSDEM AD EUMDEM.

Similem facultatem tribuit Amolgario presbytero.

In nomine Patris Π & Filii Υ & Spiritus ſancti Α Γ. DLX. & I.

Circa 860. *Ex eodem mſ.* REVERENTISSIMO omnique honore nominando FRANCONI præſuli TEUTGAUDUS gratia Dei archiepiſcopus indeficientem in Chriſto exoptat proſperitatem. DCLX.

Noverit fraternitas veſtra, quod hic præſens clericus nomine Amolgarius, licentiam a nobis petiit ad veſtram migrandi

(a) Franco ex monacho Lobienſi anno 856. factus epiſcopus Tongrenſis, præfuit annis 48.

(b) Theutgaudus ſeu Thiedgaudus archiepiſcopus Trevirenſis anno 851. ordinatus deceſſit anno 868.

A parochiam, eo quod illum ſenior ſuus AINARDUS comes eccleſiam illam dederit, quam in villa Sinlaris poſſidere videntur, cui non ſolum poſtulata conceſſimus, ſed verum etiam canonicis litteris proſecuti ſumus, quas mos latinus formatas vocitare conſuevit, ſicuti veſtra prudentia proſpicere valet in elementis græcis in fine epiſtolæ cum ſuis numeris inſertis in tota numerorum ſumma ſtatim poſt ſalutationem in principio adfixa. De quo jam intimato clerico hoc vobis fideliter innoteſcimus, B quia a noſtra humilitate ad ſacerdotium promotus juxta mediocritatem inſtructionis divinum miniſterium eccleſiaſtico more & ſufficienter valet intelligere, & ſincere illud Deo exhibere. Itaque abſolvimus eum a nobis veſtro committentes regimini, ac ſuppliciter flagitantes, ut benigne ſuſceptum in ſuo ordine & gradu in veſtra dioceſi concedatis divinum celebrare miniſterium, & veluti cariſſimum & venerabilem fratrem habere dignemini. Ne autem hi apices apud vos irriti habeantur, inſpicite canonicum ſigillum ſubter adnexum.

C Π Υ Α. LXXX. CCCCI. Γ. LXXX. TROUVI Α Μ Η Ν. XCVIIII.

EPISTOLA FORMATA H. epiſcopi ad epiſcopum Tongrenſem.

Propter Normannorum impreſſionem Hunfrido presbytero permittit tranſire ad Tongrenſem diœceſim.

IN nomine Π LXXX. & Υ CCCC. & Α I. principis quoque apoſtolorum Γ. LXXX. *Ex eodem mſ.* D Sanctiſſimo & venerabili fratri P. c ſanctæ Tongrenſis eccleſiæ epiſcopo H. VIII. humilis ſanctæ eccleſiæ epiſcopus præſentis & futuræ vitæ cum Deo exorat felicitatem.

Notum ſit almitati veſtræ præſentem fratrem nomine Hunfridum a prædeceſſore noſtro REGINARIO ordinatum, atque per gradus ſingulos ad onus ſacerdotii canonice in parochia noſtra eſſe promotum. Nunc autem maxima neceſſitate ac Normannica perſecutione cogente, licentiam petiit, quod veſtra decreverit ſanctitas ei concedamus, in parochia veſtra miſſa celebrare, in villa ſcilicet quæ vocatur Maſſia, ac ſa- E cerdotale miniſterium peragere. Quamobrem litteras canonicas ei ſtruere juſſimus, quas mos latinus formatas appellat, græcis litteris inſertis, per quas cognoſcere valeatis, quia præſcriptus frater a nobis non recedit cujuſlibet vitii cauſa, ſed neceſſitatis & perſecutionis, ut dictum, atque parochiæ veſtræ congruentia. Sanctitatem veſtram Dominus conſervet in ævum. Hæc autem ſumma græcarum litterarum Π Υ Α Ρ I. quarum numerus eſt DCLXXVIIII.

Digitized by Google

Data VIII. idus Martii indictione VII. Valete in Domino. AMHN quæ ſignificant DC & VIIII.

EPISTOLA FORMATA
Hincmari Remenſis archiepiſcopi ad Franconem epiſcopum Tongrenſem.

Flodulfo permittit ſacros ordines a Francone accipere atque in ejus diœceſi ſacrum miniſterium exercere.

Circa 860. *Ex eodem mſ.*

REVERENTISSIMO & ſanctiſſimo fratri FRANCONI eccleſiæ Tungrenſi epiſcopo HINCMARUS ſanctæ metropolis Remorum eccleſiæ epiſcopus optat præſentem & perpetuam ſalutem.

Noverit dilecta caritas veſtra, quia hic frater nomine Flodulfus, ideo noſtram acceſſit ad humilitatem, quia in noſtro fuit loco nutritus atque educatus. Quamobrem dirigimus ad vos has litteras, ut libentius eum caritas veſtra recipiat. Et quia ſub regimine veſtro ab hinc in ante gradus accipere & Deo militare deſiderat, ut ſciatis eum bonis moribus præditum, litteris ſciolum, atque ingenio capacem, & veſtro cupientem regimini eſſe ſubditum, in veſtraque parochia degere, & monitis atque ordinationibus veſtris diebus vitæ ſuæ libenter obtemperare. Et ut hæc parva epiſtola a veſtra dilectione libentius reciperetur, atque firmum crederetur, ſigilli noſtri [a] ex imagine (a) B. Remigii pontificis impreſſione ſignavimus. Omnipotens Deus vos per multa curricula annorum conſervare dignetur. Amen.

Data IIII. cal. Maii anno XIII. noſtri epiſcopatus.

EJUSDEM AD EUMDEM.

Rogat ut Giſebrindo presbyteratus officio fungi in ſua diœceſi permittat.

Circa 860. *Ex eodem mſ.*

HINCMARUS Remorum archiepiſcopus ITP. FRANCONI in Domino Salvatore ſalutem.

Notum ſit veſtræ almitati & omnibus hominibus, licentiam dediſſe nobis parochia veſtra, & ubicumque voluerit preſbyterum quem ordinavi in Remis civitate nomine Giſebrindum miniſterium ſacerdotale fungere, ſi veſtra adfuerit ſacra voluntas, & aliorum ubi illi congruum perſpexerit bonorum hominum. Qua de re miſi ad vos hos apices, ſecundum petitionem ſupra dicti presbyteri, ut & vos conſenſum ei & licentiam detis miniſterium presbyteratus fungi, & ut certius cognoſcatis ſecundum auctoritatem canonicam formatam fecimus epiſtolam, & ei dedimus, græcaque elementa ſibi adnotavimus Π Χ Υ nomen meum Η litteram primam, & nomen veſtrum ſecundam adnotamus litteram Ρ & civitatis meæ litteram tertiam M. & veſtræ quartam F. Valeat vigeatque veſtra proſperitas in ævum optamus venerande.

Π Τ Ρ Χ Η Ρ Μ Γ Υ Π. CCCC. XL. DC. XC. III. LX. DCC. VIII.

(a) Nota hic Hincmari erga S. Remigium devotionem, cujus imaginis impreſſionem in ſuo ſigillo adhibere voluerit.

PRÆCEPTUM DOMNI
Hlotharii regis pro monaſterio Prumienſi.

Jus ei concedit mercati & monetæ.

Anno 861. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Si utilitatibus eccleſiarum Dei ſtudioſius providentiam adhibemus, morem exſequimur piiſſimorum regum, idque ad emolumentum animæ noſtræ prodeſſe minime ambigimus. Idcirco omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtrorum, præſentium videlicet & futurorum noverit induſtria, quia ANSBOLDUS Prumiacenſis monaſterii abba noſtris ſereniſſimis innotuit auribus, quod ipſe locus propter mercati & monetæ longinquitatem non modicum patitur diſcrimen. Inde petiit clementiam magnitudinis noſtræ, ut licentiam in loco qui vocatur Romari-villa non procul ab eodem monaſterio ſito mercatum & monetam ad utilitatem ejuſdem loci fieri non dedignaremus. Cujus petitioni ob reverentiam Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, & remedium animæ noſtræ libenter adquieſcentes, has noſtræ pietatis litteras fieri decrevimus, per quas ſtatuentes decernimus atque jubemus, ut ab hinc in antea in prædicto loco mercatum habeant more humano, & moneta ad bonos & meros denarios perficiendum fiat, & nulla pars publica inde thelonium vel aliquam exactionem exigat, ſed in utilitatibus ejuſdem ſancti loci vel fratrum ibidem Deo militantium in futuro perſeveret. Et ut hæc noſtræ conceſſionis auctoritas inviolabilis perſeveret, de anulo noſtro ſubter juſſimus ſigillare, & manu propria firmavimus.

Signum HLOTHARII glorioſiſſimi regis.

ROTMUNDUS notarius recognovit & ſcripſit.

Data V. cal. Auguſti, anno Chriſto propitio regni domni HLOTHARII regis VI. indictione IX.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Digitized by Google

EPISTOLA FORMATA Adventii Metenſis epiſcopi ad Arnulfum Tullenſem.

Dimiſſorias litteras cuidam presbytero ab eo libertate donato & ordinato concedit.

Anno 862. Ex mſ. Stabulenſi.

ADVENTIUS ſervus ſervorum Chriſti, ſanctæque Metenſis eccleſiæ paſtor indignus reverentiſſimo & ſanctiſſimo fratri ARNULFO Leuchorum epiſcopo, in Domino vero rege ſummæ felicitatis beatitudinem.

Cum ſancta eccleſia promta ſit ſequi documenta evangelica, quæ dicunt: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet*. Et apoſtolica dicentia: *Hoſpitalitatem ſectantes, & neceſſitatibus ſanctorum communicantes*: tamen quia ſunt aliqui cauteriatam habentes ſuam conſcientiam, dicentes ſe eſſe ſimplices, cum ſint aſtutia diabolica repleti, & pro opere pietatis de loco ad locum tranſire, cum ſint ſua malitia faciente fugitivi, ſtatutum eſt neminem clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo epiſcopo, & inthronizari in ſua eccleſia, niſi a proprio habeat epiſcopo epiſtolam, quæ in canonibus nominatur formata: ideo notum facimus fraternitati veſtræ, quod præſens portitor, qui ordinatus eſt a nobis presbyter nomine Ill. non pro ſua nequitia expulſus eſt a nobis, ſed poſtulante a nobis fratre noſtro Ill. eo quod ex familia noſtra fuerit, fecimus ei libertatem receptam (a) a cornu altaris canonice, & ordinavimus eum ad munus presbyterii, cui etiam has dimiſſorias fecimus litteras, & ad veſtram dilectam fraternitatem dirigimus, ut in veſtra parrœchia ſub veſtro ſacro regimine & ditione ei degere liceat, & ſacerdotalis officii dignitate potiri. Ego, inquam, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, & in unitate ſanctæ eccleſiæ, in qua Petro datum eſt jus ligandi atque ſolvendi, abſolvo ADVENTIUS humilis epiſcopus presbyterum Ill. de civitate Mediomatricorum indictione x. Et licentiam do vobis, ARNULFE venerabilis epiſcope, inthronizandi eum in quamcumque vultis eccleſiam veſtræ parrœchiæ. Dilectam fraternitatem veſtram virtutum floribus inſignitam omnipotens Deus conſervare dignetur. LXXX. CCCC. I, LXXX. I. C. III. CCC. X. Π Υ Α Ρ Τ Τ. indict. DCCCCLXXV.

(a) Obſervandus hic obiter ritus concedendæ libertatis in cornu altaris.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Plures villas S. Martino ablatas reſtituit ac confirmat, nonnullaſque de novo concedit.

Anno 862. Ex mſ. Colbertino, & cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Cum motu inſtabili tempora labantur mundi, & mens humana nequeat cuncta quæ ſunt, quæ fuerunt, quæque ſequentur pro facili colligere ſenſu, conſequens eſt noſtrorum quæcumque juſte riteque geruntur temporum judici committere rerum, quatenus futuris temporibus cuncta quæ in regno a Deo nobis commiſſo, divina favente clementia, more regio fuerunt ordinata, liquidius cunctis pateſcere conveniant. Quamobrem notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus atque noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quoniam grex venerandus præclariſſimi confeſſoris Dei B. Martini peculiaris patroni noſtri adiit culmen munificentiæ noſtræ, offerens nutibus noſtræ excellentiæ, quomodo per privilegia apoſtolica, nec non & regalia, videlicet avi noſtri CAROLI, & genitoris noſtri piæ recordationis domni LUDOVICI quondam auguſti, ac noſtra, villas ſibi ad eorum ſtipendia deputatas habuerunt, ſed ob negligentiam abbatum, cupiditatemque malorum hominum, nec non etiam ſævitiam paganorum, maxima ex parte ferebant ſibi ſubſtractas, &, ob id ad noſtra confugientes ſubſidia, regiam poſcebant dignitatem, ut circa eos aut tantorum recolenda decerneremus inſtrumenta patrum, ſi fieri poſſet, inconvulſa manere, aut provideremus eis benignitate regali de eiſdem villis quæ poſſent ſufficere ſecundum neceſſitatem eorum uſibus ſtipendiorum. Nos quoque horum rationabili ſuggeſtione permoti, tantorum patrum ac venerabilium regum inſtituta ſummo cultu veneranda, nequaquam removere cupientes, immo omnimodis noſtris futuriſque temporibus manſura decernentes, una cum conſultu omnium procerum regni noſtri, tam eccleſiaſticorum virorum, quam & illuſtrium laicorum, dignum fore duximus, in hac parte eorum conſulere petitionibus ſalutaribus: & licet non ignoremus canonicam inſtitutionem, divina fulcitam auctoritate, ceteris ſuper eminere inſtitutionibus, tamen pro ſumma neceſſitate imminentium periculorum, diverſorumque eventuum regni noſtri, præcipue quidem ut nulli ſit abbatum atque rectorum ejuſdem ſacri loci licitum aliquando noſtram ſecundum ſuam voluntatem, ullo modo movere conſtitutionem, ex potiori villarum

Digitized by Google

rum numero hactenus eis attributo, quaſdam villas ſpecialiter, quas & aſſignari infra decernimus eiſdem fratribus ad nutum concedere. Quod & ſiquidem conſtat nos omnino libentiſſime peregiſſe, eo videlicet tenore, ut ab hinc & in reliquum ipſæ villæ ad id quod præſignatum eſt eis, libere per ſuperventura tempora, ſecluſa omni immutatione abbatum ſuorumque præpoſitorum, præter noſtram inſtitutionem abſque aliqua inquietudine deſerviant. Quarum villarum nomina hæc ſunt, id eſt Lugogalus, cum capellis & manſo dominicato, & * factis nonaginta duobus, in quibus ſunt coloniæ, Cuciacus & Areolus, Viclena, * Abuctarias, atque manſiones quæ olim datæ fuerunt in beneficio, Portus quoque cum capellis atque manſo dominicato & & factis quadraginta ſex, in quibus eſt item colonia, Madrimacus, Burgagalus cum capellis videlicet S. Yſpani & S. Martini, & manſo dominicato & factis triginta, * Culciacus cum capella ac manſo dominicato & factis ſeptuaginta, in quibus eſt colonia, Cibriacus, & Rubrus, & Camariliacus, & Macerias, atque Nus, ſeu Gebriacus, nec non Buxerias, & Britaniolas, & pratum quod eſt juxta Cananas, & Tauriacus cum capella & manſo dominicato, & factis LIX. * Caſtanolus cum manſo dominicato & factis quadraginta duobus, Odacus cum capella ac manſo dominicato & factis LII. Modonna cum capellis & manſo dominicato & factis XXIII. & quartis tribus, in quibus conſiſtunt coloniæ, Sociacus & Canarias, ſeu Mulnitus atque Riliacus, Bladalaicus cum capella, & manſo dominicato & factis XLV. Dociacus cum capella ac manſo dominicato & factis XXXIV. Reſtigniacus cum capellis & manſo dominicato & factis XL. in quibus habetur colonia, quæ dicitur * Locus Cantacius, cum capellis ac manſo dominicato, & factis LVIII. in quibus habetur colonia, Reliacus & Bonitta, Vebredius ſuper Ligerim cum manſo dominicato & factis XXXIII. Magittus cum capella ac manſo dominicato & factis XLII. in quibus habetur colonia, Vicinias & Burgogalus atque Anthoniacus, Geneforgallus cum capella ac manſo dominicato & factis LXXXVIII. in quibus habetur colonia, Codrias & Tagetus, Curbiliacus, Nonavilla, Veniantus in pago Andecavo cum capella ac manſo dominicato & factis XLII. in quibus habetur colonia, Cananias, & Linerias cum oratorio, Sadobria cum capellis, ſcilicet S. Chriſtophori, nec non S. Martini, ac manſo dominicato & factis LXXX. uno & medio, in quibus conſiſtit Croniacus cum oratorio, & Fontanas, & Bellus-mons, atque Floriacus, & Præſigniacus cum capella ac manſo dominicato & factis XL. in quibus tenentur coloniæ, Analiæ, * Cibraici, & Buxedas, Patriciacus cum capellis ſcilicet S. Martini ac S. Petri, ac manſo dominicato, ac factis XL. & medio in quibus conſiſtit colonia, Belciacus, Aneta cum oratorio, & Cananetus. Item Vabridius in pago Cinomanico ſuper Lidum, cum capella ac manſo dominicato & factis XXIX. in quibus continetur ipſa colonia. Vobridius, & Vallis, ſeu Bolomnius, & * Liviriacus, & curtis Admonis, nec non cultis Macionis cum Silivila, quæ dicitur Lauda. Has denique præfixas & nominatim præſcriptas villas quæ noſcuntur cum vineis, culturis, ſilvis, pratis, farinariis, uſibus & ſtipendiis fratrum B. Martini cœnobii deputatæ, quamvis quibuſlibet ex eis a rectoribus ejuſdem ſæpe dicti loci illicita immunitione largiti * fuerint beneficia ſecundum præſignatam quantitatem factorum, reintegratas eorumdem fratrum victui ac potui more canonico perpetuo habendas decernimus. Denique Antoniacum atque Curciacum cum colonia Vetrorias, ſicut jam olim noſtris præceptionibus eis ad veſtimenta confirmavimus, perenni confirmatione manſuras ad integrum judicamus, * Apociacum vero ad veſtimenta ceteroſque neceſſarios uſus, Liradum quoque ob Normannorum ſeu Britonum ſæviſſimam perſecutionem ad confugium ſeu monaſterium jure præfixo cum omni integritate conceſſas fore decrevimus. Concedimus etiam eis juxta monaſterium inter Barbicillos & Spicarias ad communem utilitatem eorum, nec non pecora cuſtodienda atque alenda manſellos decem, cum culturis & terris ſibi ſubjectis & deputatis, arpenta CCLI. Hæc omnia in quibuſcumque ſint pagis, quibuſlibet interjaceant territoriis, una cum familia utriuſque ſexus in eis villis commanenti, vel ſibi pertinenti, ſub certo numero ſuperius prætaxato illarum, ut jam ſupra diximus, eorum utilitati in victu & potu & veſtimentis ſeu calceamentis, nec non & confugio, ſicut cum bonorum virorum ac procerum noſtrorum conſilio ordinavimus, ſit quoque perenniter manſurum atque inviolabiliter ſecundum canonicam inſtitutionem ordinationemque proprii abbatis, decani, ſeniorumque ejuſdem loci fratrum manere atque ordinari decrevimus, ſicut jam ſuperius præmemoratum eſt. His itaque divina inſpiratione collatis beneficiis, non indebite, ut remur, ſtatuimus, atque ratum fore judicamus, ut in eleemoſyna genitoris & genitricis noſtræ, atque noſtra, ſeu cariſſimæ conjugis proliſque noſtræ, & eorum virorum qui eccleſiam B. Martini ſuis ditaverunt rebus, nona pars ex omnibus frugibus & ex vino tam de villis dominicatis, licet in beneficio habeantur, vel deinceps dentur, quam

* al. Miſpent.
* al. Butartas.
* al. LXXX.
* al. XXIIX.
* al. Lacus Catiacius.
* al. Tribaraici.
* al. Limiriacus.
* al. largita.
* al. Marciacum.

etiam ex eis quæ fratribus tribuuntur, videlicet ex omnibus quæ tempore memorandi domini & genitoris noſtri ad uſus abbatum vel fratrum deputatæ fuerant, hoſpitali reddatur integerrime nobilium. Hoſpitale vero pauperum antiqua conſtitutione permaneat. Tecturam vero monaſterii & omnem emendationem undecumque tempore avi & genitoris noſtri conſueverunt facere exinde peragant. Statuentes autem per hanc noſtram auctoritatem præcipimus, ut ab hoc temporis termino regni noſtri, in quo Deo auctore conſiſtimus, id eſt anno XXII. publicæ * actionis curam adminiſtrando, nemo quilibet regum ſucceſſorum noſtrorum, principum ſeu rectorum quorumlibet ordinum aut abbatum vel laicorum, ab hac noſtra inſtitutione quippiam imminuere aut immutare, vel diſtrahere, ſeu inquietare præſumat; ſed ſicut cetera ſtatuta regum conſervata cuſtodiuntur, ſic hæc quoque noſtræ præceptionis auctoritas inviolabiliter ab omnibus conſervetur, refectiones interea fratrum ex more debitas præter villas dominicatas undecumque, ſive de cellis atque precariis eidem abbatiæ pertinentibus, vel a catholicis viris in reliquum conferendis, ſimul per hoc noſtræ auctoritatis præceptum eiſdem ſuis temporibus perſolvendis decernimus; inter quas cenſemus ipſis fratribus ex villa Adriſciaco refectionem unam plenariam in tranſitu domni & genitoris noſtri HLUDOVICI, quam ipſe beato delegaverat Martino, quod evenit XII. calendas Julii. Concedimus etiam eidem ſancto per hoc noſtræ dignitatis præceptum, villam quæ vocatur Mons, ſitam in pago Milidunо, quam genitor noſter genitrici dederat noſtræ, & ipſa in extremo ſui temporis præfato S. Martino delegare propoſuerat, cujus ſacram devotionem jure debito nos adimplentes, ob eleemoſynam genitoris noſtri, & ejuſdem noſtræ genitricis ac noſtram, ſeu dilectæ uxoris proliſque noſtræ inſtituimus in die obitus ſui, quod evenit XIII. calendarum maiarum, exinde ſimiliter plenariam refectionem, ac VI. cal. Januarii, id eſt tempore ac die, quo Domino annuente in regni faſtigio conſecrati & ordinati ſumus. Similiter aliam eiſdem fratribus ex eadem villa Monte refectionem adminiſtrari ordinavimus, quatenus eiſdem fratribus pro nobis ac totius ſanctæ Dei eccleſiæ ſtatu & pro univerſali pace devotius Deum exorare complaceat. Et ut hæc præceptionis auctoritas per ſuperventura tempora ab omnibus Deum timentibus & ſanctos ejus reverentibus cuſtodiatur atque diligentius conſervetur, manu propria ſubter eam firmavimus, & de bulla noſtra ſolemniter inſigniri juſſimus.

* al. ditionis.

Nota.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

HILDEBALDUS regiæ dignitatis notarius ad vicem LUDOVICI recognovit.

Datum IX. calendas Maii, indictione X. anno XXII. regnante Carolo glorioſiſſimo rege.

Actum Turonis civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI regis Francorum pro Turonenſi ſancti Martini eccleſia.

Confirmat illius immunitates.

Circa 861. Ex mſ. Colbertino & cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Si commoditatibus, & honeſtatibus, neceſſitatibuſque locorum divinis cultibus mancipatorum, ſervorumque Dei in eiſdem degentium, ſagaciter providemus, regiæ præcellentiæ opera frequentamus, ac per hoc facilius nos æternæ beatitudinis gloriam adepturos procul dubio confidimus, & auxilium ſupernæ pietatis propterea nobis ad præſentem vitam felicius tranſigendam affuturum nullatenus ambigimus. Itaque notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris præſentibus atque futuris, quia orandi ſeu aliorum negotiorum regni ordinandi gratia, ad monaſterium peculiaris patroni noſtri B. Martini venientes, ubi ejuſdem reverendoſum corpus veneranter humatum excolitur, cui etiam abbatis officio præſidere, divina largitate & noſtra commiſſione, venerabilis vir (a) HUCBERTUS abba cognoſcitur, & inter reliqua de ejuſdem ſacratiſſimi loci, clericorumque in eo Chriſto famulantium neceſſitatibus ac utilitatibus diligentius ſciſcitaremus atque requireremus; quia regum cultibus idem locus ceteris honorabilior & excellentior erat, ut nos quoque participes retributionis eorum eſſe mereamur, placuit præcellentiæ noſtræ, pro levandis loci & clericorum detrimentis, & pro pellendis omnium adverſantium impedimentis, a progenitoribus noſtris, & a nobis etiam factam immunitatis præceptionem innovare, eidemque loco ad perpetuum tutamentum de rebus omnibus per omne regnum noſtrum ſitis ipſi pertinentibus, de more eorumdem regum & progenitorum noſtrorum fieri jubere, ſcilicet ut pro nobis eumdem præclariſſimum ſanctorum angelorum concivem inter omnes hujus ſæculi adverſitates ſemper poſſimus habere continuum interventorem. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad cauſas judiciario more

(a) Hucbertus filius Boſonis comitis frater Teibergæ reginæ uxoris Lotharii regis, clericus uxoratus fuit, quem annales Bertiniani ad annum 874. ab hominibus Ludovici imperatoris occiſum tradunt.

Digitized by Google

audiendas, in monaſteria, ſive eccleſias, aut villas, ſeu reliquas facultates, quas inſtanti tempore in quibuſlibet provinciis aut territoriis regni noſtri juſte & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipſius monaſterii ſuperna diſpenſatio voluerit addi, conetur ingredi, nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paratas, aut teloneum, aut manſionaticum de manſionibus in burgo ſitis, ſicut in præcepto domni & genitoris noſtri continetur, extorquere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram crebro dicti monaſterii commanentes, diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones requirere, quibus idem monaſterium ſibique adtinentes aliquod injuſte patiantur expedire, noſtris futuriſque temporibus quiſquam tam temerarius exiſtat, qui id faciendi illicitam poteſtatem ſibi uſurpare attentet. Quicquid vero de præfatis ejuſdem monaſterii rebus in jus fiſci noſtri cedendum fuit, & a deceſſoribus noſtris comperimus collatum, & largitionis noſtræ munere plene, volumus eſſe per immenſum eidem venerando loco conceſſum, ut id remoto fiſci dominatu ad luminarium baſilicæ beati Martini augmentum, & ad ſuſtentationem pauperum ſeu clericorum in eodem loco Domino deſervientium ſit ſupplementum. Interea ad excludendum penitus omnis telonii repetitionem, pro amplioris remunerationis præmio, placuit ſubjungere, ut quandocumque noſter aut quorumlibet divina diſpenſatione ſucceſſorum noſtrorum orationis cauſa, aut cujuſlibet alterius negotii gratia, ad eumdem ſæpedictum ſanctum locum adventus fuerit, nullum omnino telonium a miniſterialibus palatii, vel a quolibet alio nullatenus requiratur aut exigatur, de vino aut quibuſlibet rebus clericorum venditis pro eorum utilitatibus, aut neceſſitatibus intra clauſtra plerumque dicti monaſterii, neque de hominibus juris B. Martini in burgo ejuſdem exterius commanentibus ſive degentibus. Si quis autem in tantam prorumpere auſus fuerit audaciam, ut hujus præcepti noſtri violator exiſtat, quemadmodum in præceptione domni & genitoris noſtri continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna multandum, ex qua duas partes rectores memorati monaſterii, tertiam vero jus fiſci recipiat. Dignum namque juſtumque eſt, ut tot piorum regum deceſſorum noſtrorum, noſtrique præcepti violator hujuſcemodi * ſubſiſtat pœnam, ut & ſe tantæ temeritatis merito argui cognoſcat, & ceteris ne id agere quolibet auſu pertentet, timorem incutiat, ut nullus ſcilicet beneficia regalia locis Deo dicatis veneranter exhibita temerare conetur. Volumus itaque atque cenſemus, ut remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine, memoratus abba ſuique ſucceſſores præfati monaſterii cum omnibus ſibi ſubjectis, vel ad ſe aſpicientibus, ſeu pertinentibus hominibus, ſub immunitatis atque protectionis noſtræ defenſione conſiſtant, noſtroque fideliter parentes imperio, pro incolumitate noſtra, conjugis, & prolis, ſeu etiam imperii a Deo nobis collati, ejuſque gratiſſima miſeratione perpetuo conſervandi, una cum clero ſibi commiſſo Dei immenſam clementiam jugiter exoret. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus eam, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

* ſ. ſuſtineat.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

LIFRIDUS diaconus ad vicem LUDOVICI recognovit.

Data VI. cal. Maii indictione X. anno XXII. regnante CAROLO glorioſiſſimo rege.

Actum Turonis urbe metropoli, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI-CALVI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Manſum Bernardi latronis ei concedit.

Anno 862. Ex cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS miſericordia Dei rex. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram felicius obtinendam, commodum provenire confidimus. Itaque notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, quoniam canonici ex cœnobio incliti confeſſoris Chriſti B. Martini, ubi ejuſdem reverendoſum corpus veneranter humatum excolitur, una cum conſenſu venerabilis abbatis noſtri HUCBERTI rectoriſque jam dicti loci, noſtram ſuppliciter adierunt ſublimitatem, poſcentes in eleemoſyna noſtra, quemdam fiſci noſtri manſum, quem Bernardus qui ob immanitatem ſui ſceleris latrocinando in noſtram irruit offenſam, quondam viſus fuit poſſidere, cum omni ejus integritate peculiari patrono noſtro glorioſiſſimo confeſſori Chriſti beato Martino, atque eiſdem fratribus inibi Deo famulantibus regia dignitate largiri dignaremur. Ipſe ſiquidem manſus in pago Turonico, in vicaria Segunciacinſe, in loco qui dicitur Adilla Lauda, juxta villam eorum Tauriacum noſcitur fore ſitus: quorum petitionibus, quoniam omnifario

Digitized by Google

rationabiles eſſe inſpeximus, libentiſſime A aurem benignitatis noſtræ inclinantes, ob æternæ remunerationis amorem, ac dilectæ nobis conjugis, proliſque nobiliſſimæ incolumitatem, hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri, darique eis juſſimus, per quod præſcriptum manſum cum omni integritate, ſeu olim, ut diximus, Bernardus latrocinator ipſum viſus eſt poſſidere, ſcilicet cum terris, vineis, ſilvis, pratis, domibus, ædificiis, & quicquid ad eumdem manſum pertinet, & ipſe dum advixit, jure proprietario poſſedit, cumque ſuis ap- B pendiciis prælibato inclito confeſſori Chriſti beato Martino atque ſuis clericis ad eorum peculiare augmentandum ſancimus mancipandum, integerrimeque deſerviendum cedimus. Si quis autem ſua cupiditate, aut alicujus maligna ſuggeſtione hujus noſtri præcepti temerarius violator eſſe tentaverit, ſocio fiſco ac regali lege auri libras xxx. mulctetur, deinceps vero hoc opus noſtrum prius, favente Domino inviolabiliter perſeveret intactum. Ut autem hæc no- C ſtræ largitionis regalis inſtitutio firmior habeatur, atque noſtris, futuriſque temporibus ab omnibus diligentius conſervetur, anuli noſtri impreſſione ſubter eam inſigniri more regio juſſimus.

Vavolemus regia dignitate cancellarius ad vicem Ludovici recognovi.

Data VI. idus Maii indictione decima, anno XXII. regnante Carolo glorioſiſſimo rege.

Datum Curtæ Odonis-villa, ſuper amnem Liberitum, in Dei nomine feliciter. D Amen.

DIPLOMA CAROLI-CALVI regis pro monaſterio Elnonenſi.

Aliqua ei concedit ſeu confirmat prædia ad luminaria, & eccleſiæ ornamenta.

Anno 863. Ex cartario Elnonenſi.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex. Cum locis Deo dicatis, & ſanctis ejus, vel nova dona concedimus, vel vetera confirmamus, mercedem a Deo, cui hæc confe- E rimus, & a quo ea accepimus, in æterna beatitudine nos credimus recepturos. Proinde ergo cognoſcat omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque diligentia nec non & futurorum, quod ad gloriam nominis Dei, & reverentiam B. Amandi confeſſoris, quem interceſſorem habere cupimus, ad ſacrum altare ejuſdem omnipotentis Dei & venerabile ſepulcrum præfati confeſſoris ex monaſterii facultatibus delegamus, hoc eſt in pago Bracbandinſi, in villa nuncupante Alanio, manſa integra XVIII. cum bunuariis XII. cum mancipiis ibidem pertinentibus, ſive commanentibus, & quidquid ad ipſum locum pertinet, & in alio loco in ipſo pago, in villa nuncupante Neoniſio, manſa integra XXII. cum bunuariis XII. cum omnibus ſervitoribus ibidem aſpicientibus, ſive deſuper reſidentibus, ſeu quicquid ad ipſam villam reſpicit. Et in Diptiaco manſum unum cum vitreario Baldrico. Et in Bariſiaco manſum dimidium cum ipſo vitreario Ragenulfo, cum uxoribus & infantibus eorum, nec non & illum alodem, quem Rogdo tradidit ad ſepulcrum S Amandi, hoc eſt in villa *Lizia as* manſum dominicatum cum ædificiis & terris & ſilvis & pratis, cum vineis, cum ſervitoribus VI. quicquid ibidem habuit. Et in alio loco in villa nuncupante Baliolo omnem medietatem tam in ædificiis quam in terris, & ſilvis, & pratis, & manſos VI. cum hominibus ibidem aſpicientibus. & in Witiconia manſionilem unum. Et in Culbraco manſionilem unum cum omnibus mancipiis, ſeu terris, ſive ſilvis ad eoſdem manſioniles pertinentibus, ſive deſuper reſidentibus. Et in Nivella manſos integros VI. cum ſilva ibidem appendente, ubi manent homines deſuper XII. in his memoratis locis cum omni integritate ad ipſa loca pertinentia ſive in eccleſiis, ſive in ſilvis, vel in molendinis, nec non & in terris aut mancipiis, quicquid ad ipſa loca ſuperius nominata pertinent vel reſident, omnia damus, tradimus, & in perpetuum ad luminaria eccleſiæ memoratæ & reliqua ornamenta cunctorum temporum decurſu proficiendo deſerviant. Unde hoc præcellentiæ noſtræ præceptum fieri juſſimus, per quod ſpecialiter decernimus atque jubemus, ut memoratæ res ad nullos alios uſus a quolibet rectore ſubtrahantur, ſed in noſtra eleemoſyna & ad poſteritatis noſtræ ſalutem in præſenti noſtra conſtitutione permaneant. Et ut hæc noſtræ auctoritatis largitio pleniorem & inconvulſam in Dei nomine ſemper obtineat vigorem, & certius credatur, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione roborari juſſimus.

Signum Karoli glorioſiſſimi regis.

Hildeboldus notarius ad vicem Hludouvici recognovi.

Data XII. calendas Octobris, indictione XI. anno XXIIII. regnante Karolo glorioſiſſimo rege.

Actum monaſterio S. Amandi, in Dei nomine feliciter. Amen.

Digitized by Google

JUDICIUM

in ſolemni prælatorum & epiſcoporum conventu in Vermerienſi palatio prolatum in gratiam Aniſolenſium monachorum adverſus Robertum epiſcopum Cenomanenſem & ad Nicolaum papam directum.

[a] EXEMPLAR NOTITIÆ QUALITER DOMINUS NOSTER KAROLUS FILIUS VESTER CHARISSIMUS QUERELÆ (a) ROTBERTI EPISCOPI FINEM DEDIT.

Anno 863. Ex archivis Aniſolenſis monaſterii.

CUM reſideret excellentiſſimus ac glorioſiſſimus rex KAROLUS in Vermeria palatio, in conventu venerabilium archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, clerique ceteri ordinis, cum illuſtribus comitibus, & vaſſis dominicis, ac compluribus nobilium virorum, quorum nomina ſubter tenentur inſerta, aliiſque nòn paucis, qui numeroſitatis gratia nominatim comprehendi nequeunt, ad diverſas emergentium cauſarum conſiderationes tam eccleſiaſticas quam ſæculares tractandas, atque juſte & legaliter deffiniendas, ventilare cœpit controverſiam ortam inter ROTBERTUM Cœnomanicum epiſcopum & INGELGARIUM monaſterii ſancti Charilephi abbatem, pro qua maxime per ammonitionem reverendi papæ NICOLAI domnus rex ad eumdem conventum venerat. Recitata autem epiſtola ab eodem apoſtolico domno regi directa, narrabat cœnobium ſancti Charileſi poteſtati epiſcopatus prædicti ROTBERTI injuſte ſubtractum, & ut ei reſtitueretur expoſcebat; cujus metropolites HERARDUS legens ſcriptum, pro præfata altercatione ſibi ab eodem papa directum, invenit ceteros eum ſyllabatim rogaſſe antiſtites, ut ipſi Rotberto ad ipſum monaſterium adhipiſcendum unanimiter opem ferrent: quæ litteræ coram prolatæ, oſtenderunt eidem ROTBERTO quartam miſſam epiſtolam, eâdemque oſtenſâ, inventum eſt monachis prædicti cœnobii quintam miſſam, quarum tres hactenus domnum regem, & pontifices ac ceteros aſſiſtentes latuerant, eodem eas ROTBERTO occultante. Tum juxta ejuſdem apoſtolici mandationem & ſacrorum canonum inſtitutionem, idem A Rotbertus ex propria diœceſi tres elegit judices, HERARDUM ſcilicet Turonicum metropolitem, DODONEM Andegavenſium & ACTARDUM Nannetenſium antiſtitem: quorum examine idem terminaretur conflictus. Vocati autem ſæpe dicti cœnobii monachi, & coram interrogati reſponderunt ſe illuc per obedientiam proprii abbatis veniſſe, nec eſſe ſui officii, ut ex hoc cum quolibet in rationem intrarent. Interrogatus etiam eorum abbas, reſpondit, per odedientiam & munificentiam ipſius regis B ſub monaſtica profeſſione ſe ipſum tenere monaſterium, & exinde ei debitum exhibere famulatum. Tunc ſurgens glorioſus rex, ſtetit ante prædictos judices, & manifeſte oſtendit ex parte attavi, avi, & genitoris, jure hereditario, ſine ullo cenſu, ſe ipſum poſſidere monaſterium, ac ſigillatim monachis, abbatibus illud gubernardum comiſiſſe, addiditque, quod excuſante ſe RAINALDO ex eadem abbatia, ipſe ROTBERTUS cum FRODOINO abbate, regio juſſu electionem ibi fecerit, & nihil ex hac re ſonuerit. Patratâ vero electione, ipſum C monaſterium petierit, ac illud ei non reſtituendo, ſed beneficii nomine largiendo commiſerit, non recolens eiſdem monachis regali auctoritate & pontificali privilegio conceſſum, ex ſeſe abbates ſibi eligendo præficere. Hinc judicio epiſcoporum inventum eſt, ut utriuſque partis auctoritates inconvulſæ ſervarentur, & datus eſt eis dies ſtatutus ad diſcernendum, cujus juſte ac legaliter refutanda, cujuſve eſſent ſcripta approbanda & tuenda. Cui placito ipſe domnus rex & monachi interfuerunt, & idem epiſcopo illo venire atque legatum D ſuum mittere diſtulit. Interea ſacrorum ſtatuta auctoritatum & ſæcularium jura legum prolata demonſtraverunt, inſuper omnes epiſcopi & ceteri aſſiſtentium aſſenſum præbentes judicaverunt, ut quia de rebus eccleſiaſticis agebatur negotium, & aliter nullo modo definiri poterat, admitterentur advocati utriuſque partis, regalis videlicet & epiſcopalis, quatenus his altercantibus veritas nudaretur, & ad debitum celerius terminum cauſa perduceretur. Quibus datis, præcellentiſſimus rex, repetito E conſeſſu, accepit judiciariam poteſtatem. Advocatus autem epiſcopalis HALDRICUS nomine regis advocatum interpellavit no-

(a) Ineunte ſæculo IX. Aniſolenſe monaſterium, quod ab ipſo fundationis exordio ſub ſua protectione reges Francorum ſuſceperant, epiſcopi Cenomanenſes ſibi ſubjicere tentarunt. Aldricus in primis vir ſanctus & eccleſiæ ſuæ exaltationi intentus, pro ea qua apud Ludovicum regem pollebat auctoritate, nullum non movit lapidem, ut Aniſolenſes ſibi monachos ſubderet. Aldricum imitati ſunt Franco & Robertus præſules. Verum Aniſolenſium libertatem aſſeruerunt Galliarum epiſcopi in concilio apud Bonoilum villam juſſu Caroli regis congregato, quod concilium primi edidimus in nova noſtra collectione quæ Rothomagi prodiit anno 1700. Hujus diffinitionem decem poſt annis confirmaverunt epiſcopi in Piſtenſi ſynodo. Verum ab eorum ſententia ad ſedem apoſtolicam provocavit Robertus, qui a Nicolao papa tres obtinuit epiſtolas, unam ad monachos S. Carilephi, alteram ad univerſos epiſcopos in regno Caroli conſtitutos, tertiam ad Carolum ipſum regem, qua rogat ut hæc cauſa a metropolita Turonenſi ejuſque comprovincialibus epiſcopis iterum examinata terminetur. His acceptis litteris, Carolus regni ſui proceres epiſcopoſque in Vermeria palatio congregavit. Iterum cauſa ventilata, ſecundum monachos S. Carilephi judicatum eſt, & ſententia ad Nicolaum papam per Odonem Belvacenſem epiſcopum miſſa eſt, qui eam confirmavit. Hanc quidem ſententiam edidit Mabillonius in Annalibus Benedictinis, ſed truncatam & omnibus ſubſcriptionibus deſtitutam. Nos integram cum ſuis ſubſcriptionibus damus.

Digitized by Google

[a] mine WIDONEM, dicens quod res ſancti (a) Gervaſii, id eſt monaſterium ſancti Charileſi, unde ſtrumenta ſe habere dicebat, & anteceſſores ejuſdem ROTBERTI FRANCO & HALDRICUS tenuerant, regia poteſtas, cujus ille advocatione fungebatur, ei malo ordine & injuſte contenderet. Ipſi vero reſpondit, quod res quas ei quærebat, imperatores Francorum hereditaverint domno regi KAROLO, & non ſolum triginta, ſed etiam trecentis annis abſque cenſu & abſque ulla repetitione ad proprium tenuerint. Tunc domnus rex interrogando adjuravit WENILONEM Senonenſem, & HELMERADUM Ambianenſem, & HERPUINUM Silvanectenſem epiſcopum, qui temporibus piiſſimi HLUDOVICI fuerant: ADALARDUM quoque illuſtrem comitem, ſecretorum ejus conſcium & adminiſtrum, qui veraciter teſtati ſunt, ipſum monaſterium præſcripto HALDRICO non reſtitutionis, ſed beneficii jure largitum. Interrogatus quoque idem advocatus epiſcopi, & WITTO ejus homo, idipſum profeſſi ſunt, nec enim prætaxatus epiſcopus HALDRICUS idem monaſterium amplius quam duobus annis & dimidio habuit: FRANCO etiam ejus anteceſſor, non amplius quam novem annis illud tenuit, & in vita ſua retento epiſcopatu amiſit: cum epiſcopium uterque illorum pluribus annis rexerit. His ita elucidatis, reverendi antiſtites, & nobiliſſimi proceres, & ceteri aſſiſtentes apertiſſime cognoverunt, cognoſcenteſque affirmaverunt, regiam ejuſdem monaſterii præponderare poſſeſſionem, quæ numquam & nuſquam interrupta fuerit, ſed continuatim inconvulſa manſerit: epiſcopale vero ideo refutandum dominium, quia ejus non vera, nec effectum habentia apparent inſtrumenta, nec habuerit quiſquam pontificum idem monaſterium, niſi jure beneficii, per munificentiam principalem. Advocatus igitur epiſcopi veridica profeſſus eſt ratione non habere ſe vera & legitima inſtrumenta, per quæ idem monaſterium tenere poſſet. Unde & ſe concredidit, & nulla principis aut judicum vi aut oppreſſione, ſed propria voluntate, & juſto omnium aſſiſtentium judicio, eaſdem res cum querela warpivit, & ne materia refricandæ litis ulterius remaneret, juſſit domnus rex ut inſtrumenta Cœnomanicæ eccleſiæ, quæ inutilia & falſa probata erant, intra quartum decimum diem in ejus exhiberentur præſentia, penituſque abolirentur, ne iterum per illa fruſtra aliquando innovarentur litigia, & tempora quorumlibet judicium inaniter occuparentur. Propter notitiam namque rerum, ne umquam oblivione elaberentur, judicatum eſt, ut omnia hæc fideliter litteris alligarentur, & in quorum præſentia publice geſta eſſent, viritim comprehenſis eorum indicaretur vocabulis, & ut perpetuum vigorem cuncta præferrent, omnemque falſitatis effugerent ſuſpicionem, regio munirentur ſigillo.

(a) Id eſt Cenomanenſis eccleſiæ cathedralis, quæ S. Gervaſio ſacra eſt.

In horum præſentia actum eſt HINCMARI archiepiſcopi, WINELONIS Senonenſis archiepiſcopi, item WINELONIS Rothomagenſis archiepiſcopi, HERARDI archiepiſcopi, DODONIS epiſcopi, HERLUINI epiſcopi, AGII epiſcopi, HERPUINI epiſcopi, ACTARDI epiſcopi, GUNBERTI epiſcopi, HELMERADI epiſcopi, HILDEBRANNI epiſcopi, HILDEGARII epiſcopi, VINTFRIDI epiſcopi, ENEÆ epiſcopi, item HINCMARI epiſcopi, ARCHANRAUSI epiſcopi, GISLEBERTI epiſcopi, ISAAC epiſcopi, ODONIS epiſcopi, WALBERTI epiſcopi, RAGANELMI epiſcopi, CHRISTIANI epiſcopi, EULERICI epiſcopi, GOSLINI abbatis, FRODOINI abbatis, BERNARDI abbatis, WALAFADI abbatis, TRESULFI abbatis, GOTEFRIDI abbatis, ADALARDI comitis, HUTONIS comitis, HAIMADEI comitis, ARDUINI comitis, FULCONIS comitis, HERIMFRIDI comitis, BERTALDI comitis, GERARDI comitis, HEDDONIS comitis, SIGERAMNI comitis, BERANGARII comitis, AIRICI comitis, THEODBRICI comitis, GRIFONIS comitis, BERNARDI comitis, URSONIS comitis, AEBOINI comitis, BERTRAMNI comitis. CONSTANTII, ADALUNASCI.

BAGANARIUS notarius ad vicem ARBERTI comitis palatii recognovi.

Data quarto calendas Novembris, indictione XII. anno XXIIII. regni KAROLI glorioſiſſimi regis.

Actum Vermeriæ palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM HLOTHARII regis ſuper commutationem Faraberti & ejus donationem.

Anno 864. Ex cartario Prumienſ.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Si ea quæ fideles regni noſtri inter ſe commutaverint, noſtris confirmamus edictis, regalem exercemus conſuetudinem, idque in poſtmodum jure firmiſſimo manſurum eſſe decernimus. Quapropter omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum noverit univerſitas, quod nos cum venerabili abbate cognomento ANSBALDO, & dilecta congregatione cœnobii Salvatoris quod Prumia nuncupatur, de quibuſdam rebus pro communi utilitate quemdam fecimus commutationem. Conſtat igitur eſſe datum ex rebus noſtræ proprietatis eidem abbati, partibus videlicet jam fati

cœnobii, perenniter ad habendum, quidquid in locis ſubnixis hactenus regalis obtinuit poteſtas, id eſt in pago Bunninſe, in loco nuncupato Lezzinicha, nec non & in pago Colonienſi in ſuperiori & inferiori *Horoheim* ſimul cum ceteris domibus, ceteriſque ædificiis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, ſeu mancipiis utriuſque ſexus deſuper conſiſtentibus. Contulit e contra partibus juris noſtri perpetuo ad habendum memoratus ANSBALDUS cum reliquorum voto monachorum, ex rebus monaſterii S. Salvatoris, quidquid in pago Tulpiacenſi, in villa vel marca quæ vocatur Herigarda, habere videbatur, id eſt eccleſiam unam ſimul cum terris, domibus, ceteriſque ædificiis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, nec non & mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus. Sed ut per ſuccedentia tempora, noſtriſque & ſucceſſorum noſtrorum temporibus commutatio iſta inviolabilis valeat permanere, hos eminentiæ noſtræ juſſimus apices fieri, per quos ſtatuentes decernimus atque ſancimus, ut quicquid pars una juſte & rationabiliter alteri contulit parti, per hanc auctoritatem jure firmiſſimo teneat atque poſſideat, faciatque quicquid elegerit vel voluerit. Et ut hæc noſtra auctoritas firma perſeveret, manu propria firmavimus, & anulo noſtro ſigillari juſſimus.

ERCAMBOLDUS notarius recognovit.

Data XII. cal. Junii, Aquiſgrani palatio indictione XII. anno regis Hlotharii nono.

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI regis pro Sueſſionenſi S. Criſpini monaſterio.

Fulberti diaconi donationem quinque manſorum in Fabrorum-curte confirmat.

Anno 854. *Ex cartario S. Criſpini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS Dei gratia rex. Cum enim fidelium noſtrorum ratis petitionibus dignanter conſulimus, promtiores eoſdem erga noſtrum fideles obſequium, procul dubio reddimus. Igitur noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium & noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, quia dilectus nobis diaconus noſter Fulbertus nomine, ad noſtram accedens ſerenitatem, innotuit, qualiter res quondam ſibi noſtra benignitate largitas, ob animæ remedium fratribus SS. martyrum Criſpini & Criſpiniani a die præſente per ſtrumenta cartarum delegaſſet, ſuntque ſitæ in pago Orcinſe, ſuper fluvium Ure, in villa nuncupata Fabrorum-curtis, manſa quinque cum mancipiis decem & ſeptem inibi commanentibus in traditione adnixa continentur. Idcirco petiit humillima ſubmiſſione magnificentiam noſtram, quatenus dignaremur hanc ſuam largitionem noſtræ auctoritatis præcepto manſuram confirmare, qua auctoritate memorati fratres plenius fulti, ad juris illorum proprietatem, repulſis omnium circumlatrantium retractationibus ac querimoniis, jure firmiſſimo eaſdem res valeant poſſidere. Cujus petitionem ratam ac deificam cognoſcentes, libenti animo ſuſcepimus, eique per omnia acquieſcere dignum duximus. Unde hoc celſitudinis ac magnitudinis noſtræ præceptum memoratis fratribus fieri darique juſſimus, per quod præcipimus atque firmamus ut ſicut in cartula ſuæ traditionis ſcriptum videtur, nemine inquietante, ſed Domino auxiliante, ſecuriter firmiterque teneant, ordinent atque diſponant ipſi canonici ſucceſſoreſque illorum. Ut autem hæc noſtræ confirmationis auctoritas firmior haberetur, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ melius conſervetur, anuli noſtri impreſſione ſubter eam juſſimus ſigillari.

HILDEBOLDUS notarius ad vicem HLUDOUVICI recognovi.

Data VII. calendas Auguſti, indictione XII. anno XXV. regnante CAROLO glorioſiſſimo rege.

Actum monaſterio S. Medardi, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLOTHARII regis pro monaſterio Prumienſi.

Confirmat Prumienſi monaſterio villam Villantiam a viro illuſtri Richardo conceſſam.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, HLOTHARIUS divina ordinante clementia rex. Satis noſtram liberaliſſimam decet ſublimitatem, ut nutantia quæque, & propriam adeo carentia firmitatem, ad integram perducamus ſoliditatem, uti noſtra præceptione rata atque ſubnixa, tenorem ſuæ ſtabilitatis valeant in ævum tenere. Cauſam igitur ad quam Deo inſpirante ſumus venturi, pene omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium noſtrorumque præſentium univerſitas novit, qualiter nos illo tempore, quo ſereniſſimus avus noſter HLUDOWICUS hujus regni gloriam potiebatur, nec non & Italici quondam divæ memoriæ genitor noſter clariſſimus imperator, contulit idem avus noſter viro illuſtri (a) RICHARDO auctoritatis ſuæ præcepto res quaſdam ad proprium conjacentes, videli-

Anno 865. *Ex cartario Prumienſi.*

(a) De hoc Richardo vide quæ ſupra obſervavimus ad diploma Ludovici Pii anno 839. eidem conceſſo, ex quo ut & ex iſto apparet quam merito *perfidus Richardus* appelletur a Thegano de geſtis Ludovici Pii. Porro quantum lucis ex duobus his diplomatibus accedat hiſtoriæ depoſitionis piiſſimi imperatoris facile advertunt eruditi lectores.

Digitized by Google

cet in comitatu Arduennenſi, id eſt villam, A quam nuncupant Villantiam. Hic ſiquidem per paululum ob amorem genitoris noſtri dividens ſe ab ejus avi noſtri famulatione, cunctaque beneficia & omnes relinquens proprietates, in Italiam profectus eſt, patri inclito noſtro famulaturus. Hanc itaque cauſam avus noſter infidelitati reputans, memorato RICHARDO præfatam villam, quia ab illius obſequiis receſſerat, ſuo quoque fiſco ſociavit. Verum non longo poſt tempore genitor noſter ex Italia una cum
[a] eodem (a) RICHARDO Franciam repetens, B atque miſerante Deo ad paternam, indultis omnibus, cum fuiſſet reverſus concordiam, fuit etiam illi memorata villa imperiali auctoritate reſtituta. Iſdem poſtmodum RICHARDUS jam circa finem obitus ſui ob divinum amorem, & animæ ſuæ remedium, villam ipſam ſeu alias res ſuæ proprietatis germano ſuo BIVINO, nec non & GERARDO tunc temporis comiti palatii, atque BASINO qui & TANCRAUS ea conditione tradidit, quatenus illi vicem complentes, ipſi eccleſiæ ſancti Salvatoris, cœnobio ſcilicet C Prumiacenſi, ob retributionis æternæ commercium, funditus a die præſenti traderent, ſicuti egiſſe illos traditio teſtamenti docet, nec non & præceptorum patris noſtri ſuper hoc reſcriptum apertiſſime declarat. Has denique firmitates venerabilis abba ANSBALDUS & ceteri fratres noſtri, noſtriſque fidelibus deferentes obtutibus, poſtulaverunt eadem auctoritatis noſtræ præcepto firmari: quorum devotiſſimas gratanter preces ſuſcipientes, hos egregiæ dignitatis imperavimus apices fieri, in quibus ſæpedictam villam cum omnibus appendiciis ſuis pro remuneratione animæ, ceu & genitoris noſtri D ſeu genitricis noſtræ, pro ſalute inſuper noſtra, & augmento animæ jam fati RICHARDI venerando S. Salvatoris monaſterio corroboramus, quatinus per hoc excellentiæ noſtræ decretum temporibus noſtris & ſucceſſorum noſtrorum uſibus atque neceſſitatibus in eodem loco Chriſto militantium, ſine ullius contradictione, jugiter famulentur. Et ut hoc noſtræ auctoritatis & confirmationis decretum firmum & inviolabile ſervetur, manu propria illud roborantes, anuli noſtri impreſſione juſſimus ſignari.

Signum HLOTHARII glorioſi regis.

ERKAMBOLDUS regiæ dignitatis archi- E cancellarius recognovit.

Data nonas Martii, anno Chriſto propitio regni domni Hlotharii glorioſi regis x. indictione XIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Teſtimonia qui viderunt quod vaſſus domni HLOTHARII imperatoris nomine FOLRADUS fidejuſſor exiſtens BIVINI comitis, & GERHARDI comitis atque TANCRAU cum aliis pluribus viris venit in villam Villantiam in pago Arduennæ, quæ olim Richardi comitis fuerat, & ſupradictos viros pro animæ ſuæ remedio ſuggeſſit eam cum omnibus rebus propriis ex iſta parte Rheni fluminis ſitis monaſterio Prumia delegare, & his omnibus in præſentia imperatoris geſtis & confirmatis, ſupradictus Folradus cum teſtibus ſubter adnexis veniens in eadem villa Villantia, & tam de ipſa villa quam de omnibus rebus RICHARDI, ſicut ſupra comprehenſum eſt, manalitis venerabilis MARCWARDI abbatis Gocrannum ſcilicet, Adalbertum & Hibdifrandum, ſimulque & Theotfredum advocatum ipſius monaſterii reveſtivit, & ipſi eaſdem res ſecundum legem inſiderunt. Hii ſunt teſtes Gerbernus, Chimeradus, Rocculfus, Bernarius, Meginarius, Gerlacus, Bernardus, Amalwinus, item Bernardus, Thalilo, Richardus, Adalwardus, Huodo, Widfridus, Leibuinus, Nerigaudus, Egiloldus, Sigifredus, Erinbaldus, Erluinus, Folcradus, Huodilbertus. Teſtimonia in quorum præſentia fuit Vilantia tradita partibus S. Salvatoris. De omnibus vero mancipiis per ſervum unum nomine Germinianum eoſdem miſſos reveſtivit.

PRÆCEPTUM DOMNI Hlotharii regis ſuper traditione ſive præſtaria Hiedildildis illuſtris feminæ.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLOTHARIUS divina præveniente clementia rex. Quantum regalis excellentia ceteris mortalibus ſuperexcellit, tantum opem ſuæ pietatis erga omnes exhibere debet. Quamobrem noverit omnium fidelium ſanctæ eccleſiæ, præſentium ſcilicet & futurorum induſtria quia GUNTARIUS venerabilis Colonienſis eccleſiæ rector, noſtris detulit obtutibus quamdam præſtariam ab ANSBOLDO & monachis ſancti Salvatoris Prumiacenſis ſcilicet monaſterii ſolemniter roboratam, & omni munimine ſtabilitam, in qua continebatur, quod quædam femina GERILDIS nomine ob emolumentum mercedis ſuæ, & abolutionem facinorum, genitoris ſui vel genitricis omnes res ſuæ proprietatis & mancipia in regno noſtro, quæ per diverſos pagos & loca habuit proprietario jure ad memoratum contulit monaſterium; ea ſcilicet conditione, quia jam fatus abba ceteras res ejuſdem monaſterii præſtario jure tantummodo dum advixerit uſu fructuario corroboravit. Deprecans manſuetudinem celſitudinis noſtræ, ut eamdem (b) [b] præſtariam

Anno 866. Ex cartario Prumienſi.

(a) Quomodo id factum fuerit, vide apud Theganum de geſtis Ludovici Pii cap. 47.

(b) Hanc præſtariam tantum anno ſequenti ſcriptis con-

Digitized by Google

præſtariam noſtro corroborare non dedignaremur præcepto. Et quia ejuſdem feminæ piam conlationem & memoratorum ſervorum Chriſti rationabilem aſſenſionem nullo pacto evellendam eſſe cenſuimus; ideo hanc noſtræ ſanctionis conſcriptionem fieri ſtatuimus, per quam decernentes jubemus, ut jam fata Gerildis res quas contulit, ſimul & illas quas ex jure ejuſdem monaſterii præſtario jure adepta eſt, dum in hac ærumnali ſuperfuerit vita retineat, faciatque ex eis vel in eis prout ſua popoſcerit utilitas, aſſidua annuali penſione, quæ plenius in ejus continetur præſtaria. Poſt vero ejus abſceſſum, præſignatæ res ſecundum ordinationem monachorum Domino in monaſterio Prumiacenſe famulantium, ad eccleſiam S. Mariæ quæ ab eadem femina ob divini cultus amorem, in pago Riboarienſe, & in villa *Bacheim* conſtructa eſſe dinoſcitur deſerviant, prout uberius continetur in præſtaria ab eiſdem ſervis Dei fideliter roborata. Et ut hæc noſtræ confirmationis auctoritas pleniorem obtineat vigorem, de anulo noſtro ſubter eam juſſimus ſigillari.

Berlandus notarius ad vicem Grimlandi recognovit.

Data XVI. cal. Februarii, anno Lotharii regis XI. indict. IXV.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CONCAMII glorioſiſſimi Hlotarii regis contra Otbertum per ſuggeſtionem Matfridi comitis.

Anno 861. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri Jesu-Christi, Hlotharius divina præveniente clementia rex. Dum petitiones fidelium noſtrorum placide adquieſcimus, nobiſque devote famulantium utilitatibus pio favore conſulimus, morem piiſſimorum noſtrorum exequimur prædeceſſorum, eoſque ſine dubio noſtro ſamulatui ferventiores reddere haudquaquam ambigimus. Omnium itaque ſanctæ Dei eccleſiæ præſentium ſcilicet & futurorum experiatur induſtria, quia *Matfridus* comes devotuſque noſter ſuggeſſit manſuetudini noſtræ, qualiter quidam vaſallus ſuus Otbertus nomine, nobiſque admodum amabilis, res quaſdam ſuæ proprietatis, cum rebus juris noſtri commutare vellet veluti hujus munificentiæ noſtræ ſeries nos feciſſe retexit. Dedit itaque prædictus Olbertus ad partem fiſci noſtri in comitatu Juliacenſi in commarca *Bardunbach* curtilem cum arboreta unum, ac de terra arabili & prata jugera XXXIIII. de ſilva bunuarios XXVI. & molendini loca II. & in villa *Palembach*

A curtilem unum, ac in terram arabilem & prata jugera XX. & molendini loca duo, & de ſilva jugera XXX. ac in prato Tulpicenſi in villa quæ dicitur *Cheſnich* curtem unum, & de terra arabili jugera VII. & in pago Eiflenſe in villa *Dalaheim*, curtilem I. & in commarca ipſius villæ biſangum unum, ubi poſſint ædificare manſa centum, nec non inſaginari porci mille, & conjacet ſilva inter *Sundeheim* & *Banſenheim*, cum omnibus quæ in prædictis locis viſus fui poſſidere. Itaque nos jure compenſatione ſuarum rerum reddidimus prædicto

B Otberto de rebus juris noſtri in pago Molenſe, in commarca *Vuanolon*, beneficium Sigari, inter terram & ſilvam bunuaria quinquaginta quatuor, cum mancipiis his nominibus, Ramboldo cum ſorore ſua, & infantes ipſius, ſorores tres, ac infantes uxoris prædicti Ramboldi VII. Et de beneficio Meiolo de villa *Dalon* feminas duas, quas habent duo homines fabri ac fratres qui fuerunt homines Conradi & Hildegardis. Et in pago Tulpicenſi in villa *Lendeſheim*, de beneficio Abraham curtiles IV. & de terra arabili bunuaria LX. &

C in villa *Bullinghiheim* de beneficio Alberici bunuarium I. & de beneficio Gauweranni bunuarium I. in ipſa villa, ac in pago Eiflenſe, in villa Feia de beneficio Eliberti curtiles IV. & de terra bunuaria LXVIII. & in villa *Nefresheim* de beneficio Gumberti, & in villa *Arobfesheim*, & in villa Grouwa curtiles IV. & de terra bunuaria L. & de foreſte ubi poſſunt ſaginari porci CC. Inſuper in comitatu Julicenſe de villa Buſlare manſos II. quod habuit Saramannus in beneficio, alterum quod Vuamboldus cum mancipiis his nominibus Gotboldus, Megingardus, *Remigart* & infantibus earum VII. *Folſunit*, *Ovagundrat*, *Vue-*

D *rimburg*, *Reginburg*. Et de Lotmari villa ſervum unum *Ratbert*, ac de beneficio Engilmari ancilla una *Ottruch* cum infantibus ejus cum omnibus prædictarum rerum adjacentiis, vel quicquid ad ipſa loca pertinere in mancipiis utriuſque ſexus, ſilvis. Quorum precibus benigne faventes hos regiæ dignitatis imperavimus apices fieri, per quos ſanximus atque decrevimus, ut hæc commutationis noſtræ auctoritas, cuncta per tempora firma & ſtabilis perſeveret, atque deinceps per hoc largitionis noſtræ præceptum prædictus Otbertus cuncta jure

E proprio teneat atque poſſideat, faciatque ſine cujuſpiam contradictione quicquid elegerit vel voluerit. Et ut hæc auctoritas noſtræ liberalitatis firmior habeatur per tempora, ſubter manu noſtra firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum Hlotharii glorioſiſſimi regis

Grimlandus regiæ dignitatis cancellarius recognovit.

ſignatam e cartario Prumienſi optimæ notæ excepimus, at vero hic verbo tantum factam confirmat Lotharius.

Digitized by Google

Data XIII. calendas Februarii, anno Chriſto propitio regni glorioſiſſimi regis HLOTARII XII. indictione XV.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI-CALVI REGIS pro Corbeienſi monaſterio.

Ad precem Odonis abbatis quaſdam res ei concedit in villa Vaſliaco, quam antea ex commutatione ipſi donaverat.

Anno 857. *Ex archivis Corbeienſis monaſterii.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS gratia Dei rex. Si locis divino cultui mancipatis ob amorem Dei & ſanctorum ejus reverentiam quippiam ex juris noſtri rebus conferre ſtudemus, in hoc divinam propitiationem nobis profuturam eſſe non dubitamus. Itaque notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quod dilectus & cariſſimus nobis venerabilis vir (*a*) ODO monaſterii Corbeiæ reverendus abbas, ad noſtram accedens ſerenitatem, humiliter poſtulavit, ut quaſdam noſtræ proprietatis res pro ſtabilitate eccleſiaſtica & ſervorum Dei in præfato monaſterio degentium noſtræ munificentiæ partibus S. Petri delegare dignaremur: quæ res ſunt ſitæ in pago Sueſſionico, in villa quæ vocatur Vaſliacus, quam villam nos eidem monaſterio ſub præcepto noſtro tradidimus, pro commutatione quarumdam rerum ejuſdem monaſterii, quas HIRMINGARDI venerabilis reginæ uxoris fratris noſtri HLOTARII in proprium donavimus, hoc eſt manſus vocabulo walchi regius, cum omnibus ſibi juſte legaliterque pertinentibus, necnon & mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus, vel ad eumdem manſum aſpicientibus. Quas res quondam tradideramus cuidam nomine DISONI vaſallo dulciſſimæ conjugis noſtræ HIRMENDRUDIS, & ipſe eas vendidit fiſcali noſtro FULCONI abbati. Unde ad jus fiſci noſtri legaliter redactæ fuiſſe noſcuntur. Unde memorati venerabilis abbatis precibus clementer annuentes, hoc altitudinis noſtræ præceptum fieri juſſimus, per quod memoratum manſum cum omnium rerum ſuarum integritate, cum terris cultis & incultis, vineis, pratis, & mancipiis, ad eumdem manſum pertinentibus totum & ad integrum, ſicut dictum eſt, jam fati monaſterii partibus ſeu ſancti Petri principis apoſtolorum dominationi noſtræ eccleſiaſticæ perpetualiter habendum concedimus & de noſtro...... & dominationem illius ſolemni more transferimus, eo videlicet modo, ut noſtris & futuris temporibus ſemper ibidem Domino militantium ſervorum Dei utilitatibus & neceſſitatibus. Ut autem hæc largitionis noſtræ auctoritas firmior habeatur, ac per ſtatuta tempora melius conſervetur, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſigillari juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

GISLEBERTUS notarius ad vicem LUDOVICI recognovi.

Data XIIII. cal. Octobris indictione V. anno XVIII. regnante KAROLO glorioſiſſimo rege.

Actum Cariſiaco palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

(*a*) Hic conjugatus fuerat antequam monachus, ſucceſſit S. Paſchaſio Radberto, ac tandem factus eſt Epiſcopus Belvacenſis.

DIPLOMA CAROLI CALVI regis pro monaſterio Elnonenſi.

Aſſignat quædam prædia ad vinum fratribus miniſtrandum & ad eorum veſtimenta.

Anno 867. *Ex cartario Elnonenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS gratia Dei rex, &c. Quidquid locis divino cultui mancipatis largiendo conferimus, profuturum nobis ad præſentis vitæ curricula felicius tranſigenda, & ad futuræ beatitudinis præmia facilius obtinenda non dubitamus. Comperiat igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque, præſentium ac futurorum, induſtria, quia ad deprecationem kariſſimi nobis filii noſtri KARLOMANNI monaſterii S. Amandi egregii confeſſoris reverendi abbatis, ob Dei ejuſdemque ſancti amorem pro noſtrorum abſolutione peccaminum, libuit celſitudini noſtræ monachis in eodem cœnobio Deo militantibus ex rebus ipſius abbatiæ medietatem cujuſdam villæ in pago Laudunenſi ſitæ, quæ dicitur Bariſiacus, cum villulis & appendicibus ſuis ad potum ſibi miniſtrandum largiri, & largiendo perpetim habendam confirmare, id eſt quicquid in eadem villa Gerulfus jure beneficiario habuit, hoc eſt manſum dominicatum, ubi aſpiciunt de vinea bunuaria IIII. de terra arabili bunuaria XXVII. de prato bunuarium unum, de ſilva bunuaria L. & farinarius unus, & manſos ingenuiles decem & ſeptem, & manſos ſerviles IIII. & de indominicato manſos ſerviles IIII. & farinarium unum, & in Cruſtido de ſilva bunuaria XXX. & in villa quæ dicitur Petramantula eccleſiam unam, quæ habet de terra bunuaria XII. & mancipia IIII. & manſum dominicatum ubi aſpiciunt de terra bunuaria XL. & de prato bunuario de ſilva bunuaria & manſos ingenuiles XXII. & in villa *Leor* manſum dominicatum, ubi aſpiciunt de terra bunuaria XVIII. & de terra bunuaria duo, & de prato bunuaria, & manſos ingenuiles octo &

Digitized by Google

dimidium. Et in villa Marciliaco de vinea bunuarium unum, & manſos ſerviles XI. Donamus etiam eis ad veſtimenta ſibi miniſtranda in plago Tornacenſe, ſuper fluvium Scalt, villam quæ dicitur *Domnavert* cum eccleſia & manſo dominicato I. & aliis manſis, & terris ſilvis pratis ac mancipiis, cunctiſque ſibi pertinentibus. Unde hoc altitudinis noſtræ præceptum fieri, eiſdemque monachis dari juſſimus, per quod prædictas res cum eccleſiis, domibus, ædificiis, vineis, terris, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarum decurſibus, farinariis, perviis adjacentis, mancipicis utriuſque ſexus deſuper commanentibus, vel ad eaſdem res juſte pertinentibus, plena integritate prædictis monachis largimur, & jure firmiſſimo habendas confirmamus, eo ſcilicet pacto, ut ex rebus in pago Tornacenſi ſitis veſtimentorum adminiculum ſumant, & ex rebus in pago Laudunenſi ſitis vini ſufficiencia ſibi præparent: ita ut prædictas vineas bene excolant, & emeliorari faciant, & plures alias vineas plantent, & omnes earumdem rerum exactiones & conlaborationes in vinum inde ſumendum convertant, quatenus ceteris ſuis rebus aliis uſibus ac ſtipendiis deputatis, ex his vini ſufficientiam annuatim percipiant, & pro nobis, conjuge, ac prole, totiuſque regni noſtri ſtatu continuis precibus Dei miſericordiam implorent. Ut autem hæc noſtræ largitionis ſeu confirmationis auctoritas, inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſigillari juſſimus.

Signum Karoli glorioſiſſimi regis.

HROTCARIUS notarius ad vicem GOSLENI recognovi.

Data XV. calendas Novembris indictione prima, anno XXVIII. regnante Karolo glorioſiſſimo rege.

[a] Actum (a) Autrei-villa palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM CAROLI CALVI regis pro monaſterio Vedaſtino.

Ad varias fratrum neceſſitates varias aſſignat villas.

Anno 867. Ex cartario Vedaſtino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS Dei gratia rex. Si ea quæ prædeceſſores noſtri divina ordinante providentia præditi, ac ſuperna dignatione illuminati, nec non & ſanctæ Dei eccleſiæ ſuorumque fidelium devotis ammonitionibus ac precibus pro ſtatu & utilitate eccleſiarum ac ſervorum Dei ſtatuere decreverunt, noſtris confirmamus edictis, atque ipſorum devotiſſimis conſentientes affectibus, eadem pia munia Domino annuente exequimur, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem & totius regni nobis a Deo commiſſi tutelam profuturum eſſe credimus, & retributorem Dominum exinde in poſterum habere confidimus. Igitur notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtris præſentibus ſcilicet & futuris, quia caterva monachorum ex monaſterio quod vocatur Nobiliacus, ubi pretioſus confeſſor Chriſti Vedaſtus corpore quieſcit, humillimis precibus ibidem Deo militantium efflagitati ſunt, ut pro Dei omnipotentis amore & futuro ejuſdem converſationis augmento, & ne aliqua ſucceſſorum ſuorum negligentia aut parcitate ſive diminutione ordo in ea domeſticus futuris temporibus perturbaretur, quaſdam villas ob multimodas neceſſitates præfatæ monachorum congregationi delegatas, propter rei firmitatem & ipſius ſancti patroni noſtri Vedaſti reverentiam, auctoritatis noſtræ præceptum fieri juberemus, per quod tum ea quæ præ manibus habebant, quam & ipſa quæ noſtra celſitudine humiliter expoſcebant, rata & ſtabilita deinceps permanere poſſent. Nos vero petitionibus illorum, quia & rationabiles erant, aurem accommodantes, veluti poſtulaverunt fieri abjudicavimus, atque has infra ſcriptas villas diverſis eorum neceſſitatibus profuturas, ad eorum uſus & neceſſitates ſupplendas perpetuo deſervituras delegavimus, ad matriculam ſcilicet Maisbodvillam, Bais, Senous, Herbodciſternam, Pomerias, Herlincurtem & Imbovenicurtem, manſos X. cum Longobardio, Maninium, Morſele, Sceldogeim, Juventianum, & in dominica curte manſum I. & in Farnicolo manſum I. Has villas cum mancipiis & omnibus ad ſe pertinentibus in uſus luminariorum, matriculariorum, & ceteris quæ eccleſiis in præfato monaſterio poſitis neceſſaria fuerint deputavimus, cum omni cenſu de omnibus precariis monaſterii, eo modo, ut quicquid etiam ad medicinam opus fuerit, ex præfatis villis ſuppleatur, ad neceſſaria vero fratrum, victus ſcilicet & potus has villas delegavimus, medietatem ſcilicet vici qui vocatur Novavilla juxta monaſterium ipſum ſitam, & tabernam unam, Filciacum villam dominicam curtem, Theuludum, Bigartium, Hecnancurtem & Bernellam. In pago Belvacenſi Mediolanas puteas aquas, & Ungili curtem, manſum indominicatum & alios manſos XXVII. cum eccleſia ac vineis & ceteris appendiciis. Valles ſuper fluvium Summam cum camba I. & duobus molendinis, & manſis ad eoſdem pertinentibus, qui in dominicatu noſtro fuerunt, Stagras, Sartiacum, Armentarias, Maſt, Marcheim, Syrigoheim, has omnes cum precariis omnibus & ſupra ſcriptis villis poſt omnium vitæ deceſſum, qui eas modo obtinent cum univer-

(a) De Otrei villa, ſeu Odreia-villa, ſive Audriaca villa palatio regio vid. Mabillonium lib. 4. de re diplom.

ſis harum villarum pertinentiis & familiis, cum eccleſiis & ceteris omnibus uſibus fratrum æternaliter deſervituras cenſuimus. Precariam Emmonis & Tagingarii ſimiliter roboravimus. Ad cameram vero præfatorum fratrum has delegavimus: villam Atheias, Saltiacum, Liniacum, Campanias, & in Fontanidos manſos III. & manſum I. in Lambeas, & alterum in Hadis, ubi homo nomine Odo commanet, & tabernam I. in vico monaſterii cum univerſis appenditiis, & familiis, & eccleſiis, & omnibus ad ſe pertinentibus rebus, eo modo ut ſilvæ & lignarii, & volatilia, cum ovis quæ ex eiſdem villis exeunt, fratrum uſibus deſerviant, & & ad præpoſitum pertineant. Reliqua vero omnia in uſus veſtimentorum & calceamentorum, & reliquarum neceſſitatum deputentur. Linum vero omne ex omnibus villis fratrum uſibus deſervientibus, cum lana uſque ad ſummam CCCC. librarum ad cameram venient. Si quid vero ſuperfuerit ex lana, non ex lino in ordinatione præpoſiti erit. Nam linum omne volumus ut ad cameram veniat. Si autem ex his præfatis villis quæ ad cameram deputatæ ſunt neceſſitas fratrum ſuppleri non potuerit, ex his villis quæ ad præpoſituram pertinent ſupplebitur. Ad portam vero Bernevillam, & in Anzinio manſum I. cum molendino, & in Anez manſos V. cum molendino, & decimam omnis abbatiæ, quæ ut pleniter veniat, rector ipſius monaſterii, vel cui ipſe juſſerit, providebit. Ad hoſpitale vero pauperum in Daginvillam manſos VII. in Boneiam villam & Lentſales manſos III. cum mancipiis utriuſque ſexus in eiſdem manentibus, & quintam partem decimæ quæ ad portam venerit, & de omnibus lignariis omnium villarum quæ ad præpoſituram, ſive ad cameram pertinent, carrum, decimum ad præfatum hoſpitale detur. Ad domum vero infirmorum, omne thelonum, ex mercato deſtinavimus, quod æqualiter uſibus fratrum infirmorum deſerviat, erit in ordinatione & providentia ſollicitì fratris, qui cuſtos infirmorum eſt. Has ergo villas cum mancipiis & redditibus, vel appenditiis omnibus ad ſe pertinentibus, fratribus ipſius congregationis eo modo ſicuti ſupra taxatum eſt, regali auctoritate & indulgentia, per hoc præceptum confirmationis noſtræ ſtabili jure concedimus, & in perpetuum confirmamus, & mancipia ſicut tempore (a) ADALONGI abbatis, ad præfatas villas legaliter pertinuerunt, ita ubicumque ſint abſque retractatione iſti obtineant. Clauſura vero monaſterii & ædificia tam ex ſupra dictis villis, quam ex omnibus rebus, ad præfatum cœnobium pertinentibus, ſicuti ſemper conſuetudo fuit, ita conſtruantur, ac reſtaurentur ubicumque opus fuerit. Præcipientes regia poteſtate, ut nemo ſucceſſorum noſtrorum regum, vel abbatum quod noſtro roboratum eſt inviolabili edicto ſubtrahere vel minuere audeat, aut ad uſus ſuos retorqueat, vel alicui cuiquam in beneficium tribuat, ſed neque ſervitia exactet, neque paraveredos, aut expenſas, aut hoſpitum ſuſceptiones recipiat, aut ullas in aliqua re exactiones, ſive manſiaticos inde exigat, præter conſuetudinarias operationes, quæ de ſæpe dictis villis in monaſterii utilitatibus ab antiquo fuerant conſtitutæ: quibus nihil addere præſumant. Supra ſcripta autem ad centum duodecim monachorum, numerum ordinatur, ex quo nihil cuiquam licebit ſubtrahere, augere vero ſi forte voluerit, multiplicatis & augmentatis ad uſum opibus, accumulenter ſervitii divini cultores, qualiter in futuris temporibus fratres in cœnobio ſæpe dicto, regulam B. Benedicti ſervantes, abſque perturbatione libere Deo ſervire, & pro nobis fideliter orare queant, nobiſque pro rata confirmatione, & illis pro pia & ſancta obſervatione merces in perpetua recompenſetur beatitudine. Ad corroborandum etiam amplius quam ad fulciendum noſtræ celſitudinis præceptum, privilegium epiſcopale per ſemet, a cunctis eccleſiæ filiis æternaliter obſervandum, fieri & confirmari decrevimus. Et ut hæc auctoritas, quam ob Dei amorem, & animæ noſtræ remedium ſtatuimus atque firmavimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulſa perdurare valeat, manus noſtræ confirmatione eam ſubterfirmavimus, & de anulo noſtro ſigillari juſſimus.

ADALGARIUS notarius ad vicem GAUSLENI recognovit.

Data III. calendas Novembris indictione I. anno XXVII. regnante Karolo glorioſiſſimo rege.

Actum in Andrei villa palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Hic eſt celeberrimus ille Adalongus abbas, Ludovici Pii legationibus inſignis, à Lothario abbatia S. Vedaſti privatus, utpote Ludovico patri addictiſſimus, qui eam ipſi non multo poſt reſtituit, fuga elapſo Ebone Remenſi ipſius invaſore.

PRÆSTARIA QUAM FECIT Anſbaldus abbas Hiedildi illuſtri fœminæ, de rebus ſibi ab Irimfrido & Sigirico comitibus, & aliis conceſſis.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, ANSBALDUS præveniente gratia Dei, Prumienſis monaſterii abba, dilectæ nobis in Chriſto, ac venerabili matronæ *Hiedildæ*. Dum pluribus non habetur incognitum, ſed clariſſimis ac prudentiſſimis viris manifeſtiſſimum eſſe conſtat, qualiter IRIMFRIDUS & SIGIRICUS comites, nec non & GUNTBERTUS atque HADABALDUS illuſtres viri, ante hos dies res tuas ſitas in pago Colonienſi, nec non in pago Tulpiacenſi, ſimulque & in pago Bunnenſi, Anno 867. *Ex cartario Prumienſi.*

atque Muallenſi, accepta a te libera ac legitima poteſtate, in memoriam tui ac genitorum tuorum partibus Prumiæ monaſterio ad reliquias S. Salvatoris, nec non Dei genitricis Mariæ, plurimorumque ſanctorum pignorum, ubi auctore Deo præſidemus, una cum turba plurima monachorum Deo devote militantium, in conventu publico ſolemniter tradiderunt, vel condonarunt. Poſtea vero tua fuit petitio, dominique Hlotarii noſtri, videlicet glorioſi regis, & noſtra ſimulque fratrumque noſtrorum decrevit voluntas, ut tibi eaſdem res una cum aliis rebus noſtris quas inferius enumeraverimus, uſufructuario beneficiare deberemus, quod ita & fecimus. Præſtamus namque tibi una cum conſenſu ſenioris noſtri, eo quod ejus voluntate & conſilio hanc præſtariam perficiendam cenſuimus, immo etiam & per conſenſum fratrum noſtrorum, res memoratas quas jam fati viri, Iremfridus videlicet comes, ſociique ejus partibus monaſterio noſtro contulerunt. Scilicet in pago Colonienſi, in villa *Bacheim*, eccleſiam in honore S. Mariæ fundatam cum omni ſuperpoſito, quicquid ad eam juſte & legaliter pertinet, una cum manſo indominicato, cum omnibus ædificiis, ac *caſticiis* ſuperpoſitis, atque manſis XXVI. cum farinariis tribus ad eamdem curtem deſervientibus, cum omni ſervitio & præſidio, quicquid in eadem villa tui juris fuit, cum omnibus mancipiis deſuper commanentibus. Simili modo concedimus in pago Tulpiacenſi, in villa Langenaccare, manſum indominicatum, cum reliquis manſis ad eumdem pertinentibus, cum omnibus adjacentiis, vel appenditiis ſuis. In pago etiam Bunnenſi ſimiliter cedimus in villa *Raterestolirp* manſum, indominicatum cum manſis VIIII. & dimidio, ad eumdem deſervientibus, cum terris, ac vineis, & ſilvis, atque omnibus adjacentiis ſuis. In pago quoque qui vocatur Moella, eodem tenore præſtemus in villa Jochunda manſum indominicatum, cum manſis ibidem aſpicientibus XXXVI. cum mancipiis, & omni ſuperpoſito, cum omnibus adjacentiis & terminis ſuis, ſicut in carta traditionis tuæ continetur, ut res memoratas & mancipia, cum tali tenore & ſalvamento, uſufructuario teneas & excolas, ut nullum detrimentum aut calumniam domus Dei ubi conlatæ ſunt ſuſtineat, & nos vel ſucceſſores noſtri ullam declamationem patiamur. De rebus quoque S. Salvatoris monaſterii Prumienſis quem regimus, pro quibus noſtram vel fratrum noſtrorum donatores harum rerum expetierunt, largitatem placide ac benigne illorum percepimus, & ſibi mente devota ac benivola poſtulata largimus, ſcilicet in pago Tulpiacenſe, in villis his nominibus Albiniaca & Wiliſtracha, manſum indominica-

A tum cum domibus, & terris, & pratis, ac ſilvis, cum univerſis caſticiis, atque adjacentiis ſuis. Eccleſiam quoque cum omnibus rebus & appendiciis ſuis in ibi fundatam, cum XLII. manſis ad eamdem curtem indominicatam pertinentibus, cum omni merito & terminis ſuis. Similiter & in pago Ribuarienſe, locum qui vocatur *Heonſpalt*, in ipſo loco curtem indominicatam cum terris, & domibus, & univerſis ædificiis ſuis, nec non & alia manſa IIII. ad eam curtem pertinentia, ſeu quicquid in ipſo loco poſſidemus.
B Similiter cedimus in pago Maginenſe, in villa cujus vocabulum eſt *Haganbach* curtem indominicatam, cum domibus & caſticiis ſuis, cum terris, & omnibus adjacentiis ſuis, nec non & manſis cum deſervientibus ſupra commanentibus; ſolum modo noſtris uſibus ob viaticum eccleſiam inibi ſitam cum rebus ad eam pertinentibus & donationem, quam quædam ſanctimonialis femina Buovila monaſterio noſtro contulit, ſub ſimili conditione ſicut & donatio tua conſtat, ut nullus prælatus licentiam habeat cuiquam ipſas res beneficiare, vel commutare, aut in præſtariam tribuere, ob hoc
C retinuimus. In pago quoque Moſlenſi, in villa nuncupante Cuchuma, ſimiliter præſtamus caſam indominicatam, cum ceteris ædificiis, ac curtilis tribus, & terris, ac vineis noſtræ ditioni ſubjectis, & quicquid ibi noſtri juris conſiſtit. Et in eodem pago, in villa nuncupante Falavoia, manſa IIII. cum terris ac vineis noſtro juri ſubactis, ac reliquis ſubſidiis, ſicut hactenus noſtris uſibus deſervierunt, vel a miniſtris noſtris conſervatæ eſſe noſcuntur. Hæc omnia ſuperius comprehenſa,
D tam de tua propria datione, quam & eccleſiæ S. Salvatoris collatione benigno & gratanti animo ſub uſufructuario, quamdiu advixeris, tibi cedimus, ſub una conditione, ut nullatenus pontificium habeas ipſas res alienandi, vel vendendi, aut commutandi, ſed in omnibus emeliorandi, vel conſervandi. Et cenſuimus tibi ut annis ſingulis in adſumtione S. Mariæ, quod evenit mediante Auguſto, ſolidum unum in luminaribus eccleſiæ S. Salvatoris in cera aut argento perſolvere ſtudeas. Quod ſi de hoc
E cenſu tarda & neglegens apparueris, legis compoſitionem exinde facias, ut ipſas res minime perdas. Pro ſtatu quoque eccleſiæ S. Mariæ, quam genitores tui fundaverunt, in villa *Bacheim*, de qua diſpoſitionem noſtram flagitaſti, ne famulatus divini ſervitii in ea deperiret, ac memoria tui vel prædeceſſorum tuorum; cum ope divina ſimul convenimus, communi conſenſu parique conſilio pariter tractabimus, quoto numero, qualive ſubſidio clerici in ea commorantes ſubſiſtere queant, quatenus hac diſpoſitione patrata, reliquæ res tam ex conlatione

Digitized by Google

tuæ, quam ex noſtra largitione, eccleſiæ A S. Mariæ quæ in memorato loco, videlicet *Bacheim* conſtructa habetur, quamdiu advixeris, deſerviant ſimiliter. Poſt tuum quoque diſceſſum ex hac luce, ſicut petiſti, memoratæ res non ſeparentur, ſed ſimul conjunctæ deſerviant, atque ſicut nunc conjunctæ habentur, poſtquam divina clementia te ad ſuperos vocaverit, domui Dei, qua opitulante divina clementia, præſidemus ſimul poſitæ, juſtam exhibeant ſervitutem.

Facta præſtaria ſub die XIII. Kalendarum Januariarum anno XII. regnante domno B noſtro Hlotario.

Ego Ansbaldus abba Prumienſis monaſterii hanc præſtariam a me factam firmavi.

Sig † Wigonis, ſig. † Aaron preſbiteri, ſignum Bernichonis preſbiteri, ſig. Adalbertus diac. Sig. Ratgildi preſbiteri, ſig. Gundeldi diac. ſig, Richardi preſbiteri, ſig. Ravengarii preſbiteri, ſig. Giſleberti preſbiteri, ſig. Filemari preſbiteri, ſig. Gawlfi preſbiteri, ſig. Iſnardi preſbiteri, ſig. Chriſtiani preſbiteri, ſig. Hardradi monachi. C Ego Farabertus levita. Sig. Badichonis preſbiteri, ſig. Jonathæ preſbiteri, S. Wilhelmi diaconi. S. Nortberti preſbiteri. S. Meginarii acholithi. S. Robetti monachi. S. Otgarii monachi. S. Bernardi monachi. S. Daguini monachi. S. Rotgarii monachi. S. Rotmanni monachi. S. Hunfridi preſbiteri. S. Abbonis monachi. S. Beraldi monachi. S. Rodingi monachi. S. Gozelmi monachi. S. Odonis preſbiteri. S. Grimuini acolithi. S. Udonis monachi. Ego Wernarius levita hanc præſtariam rogatus ſcripſi. Ego Adabertus Ammanuenſis relegi & ſubſcripſi.

D

PRÆCERTUM DOMNI Hludovici regis.

De eccleſia quæ eſt in Neccranvia, quam conceſſit ad Prumiam cum omnibus ad eam pertinentibus.

Anno 868. *Ex cartario Prumienſ.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Hludowicus divina favente gratia rex. Notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, noſtriſque præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter domnus avus noſter E conceſſit quamdam decimam ad monaſterium Altrepiæ, de fiſco qui vocatur Neccranva. Poſtea vero ſervi in eodem fiſco conſiſtentes reclamaverunt ſe ad domnum genitorem noſtrum, & dixerunt ei quod non potuiſſent propter inundationem Rheni fluminis eccleſiam quærere ad divinum officium audiendum. Domnus vero genitor noſter glorioſiſſimus imperator miſertus eorum, conceſſit quoddam curtile in præfato fiſco Neccrauvia ad unam eccleſiam conſtruendam, necnon & unum manſum unde ipſa dotata fuit. Et etiam de terris ſicut illi per licentiam domni genitoris noſtri, ſcilicet ſervi ibi dotaverunt. Illam vero eccleſiam cum præfato manſo conceſſit domnus genitor noſter ad præfatum monaſterium Altripiæ. Poſtea vero deprecatus eſt celſitudinem noſtram venerabilis abba noſter Ansbaldus una cum ſancta congregatione ſibi commiſſa, ut noſtræ auctoritatis præceptum ſuper hoc ſcriberemus. Cujus petitioni ob amorem Domini noſtri Jesu Christi libenti animo aſſenſum præbentes, decrevimus ita fieri, & juſſimus fieri hoc noſtræ auctoritatis præceptum, per quod decernimus atque jubemus, ut præfata eccleſia in prænominato fiſco Neccrauvia cum illo manſo quem domnus genitor noſter ibi conceſſit, necnon & cum terris quas illi ſervi per licentiam domni genitoris noſtri ad illam eccleſiam donaverunt, necnon & cum omni decima ſicut temporibus domini avi ac genitoris noſtri pleniſſime ibi data fuit perpetualiter deinceps habeant abſque ulla contradictione, & nullus eis inde ullam moleſtiam vel inquietudinem facere præſumat. Nec de illorum piſcatione quam debent habere ad illorum vennam, ſed per hoc noſtra auctoritas præceptum *pictatus* in Dei nomine confirmatum nullo inquietante, ſed Deo auxiliante, principaliter ad uſus neceſſarios fratres in monaſterio Prumiæ Deo famulantes habeant abſque ulla contradictione. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ firmior habeatur per futura tempora, & a fidelibus noſtris verius credatur & diligentius obſervetur, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus, & filio æquivoco noſtro confirmare rogavimus.

Signum domni Hludovici regis sereniſſimi.

Signum filii domni Hludovici regis.

Hebarhardus cancellarius ad vicem Luitberti archicapellani recognovi.

Data VII. idus Martias anno XXXVI. regni domni Hludouvici ſereniſſimi regis in orientali Francia regnante indictione VI.

Actum Francofurt in palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

CARTA ILLUSTRIS VIRI HERERICI pro Prumienſi monaſterio.

Inſignem ei donationem facit

Anno 868. *Ex cartario Prumienſ.*

DOMINUS Salvator præcepit in evangelio miſericorditer ac ſalubriter nos monendo *Date & dabitur vobis.* Et iterum *date eleemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis.* Igitur ego in Dei nomine Heriri-

cus hujus divinæ monitionis inſtinctu jam iter arripiens limina beatiſſimorum apoſtolorum, aliorumque ſanctorum Romæ adeundi, una cum conſilio ſalubri ac conſenſu chariſſimi fratris noſtri domni & venerabilis HUNFRIDI [a] (a) epiſcopi, in præſentia ipſius trado ad reliquias cœnobiumque Domini Salvatoris, nuncupatum Prumia, conſtructum ſuper fluvium ejuſdem nominis, in finibus Ardinnæ, ubi præſenti tempore venerabilis abbas ANSBALDUS rector eſſe videtur, [b] (b) villam proprietatis meæ, quæ mihi ex paterna maternaque ſucceſſione hereditario jure obvenit, quæquæ ſita eſt infra Naagao, in confinio ſeu pago Virmacenſe, ſuper fluviolum Elera, cum omni integritate ejus & re inexquiſita in manſis, caſticiis, ædificiis, arboribus ſuperpoſitis, perviis, legitimis, appenditiis, adjacentiis cum omnibus terminis ſuis, terris cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, communiis, aquis aquarumve decurſibus, farinariis, quicquid dici vel nominari poteſt, & curtiles ac vineas in diverſis paginulis, in Binge ſuper fluvium Rhenum, excepta vinea quam Rimigardæ & Irminoldo conceſſi. Silvam quoque noſtræ ditionis in ſilva Sana, mancipia etiam ſeptuaginta una cum hac donatione ad jam dictum ſanctum locum Domini Salvatoris trado atque transfirmo perpetualiter habenda. ... Hæc omnia denominata ad reliquias Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI locumque ſanctum nomini ejus dicatum hodierna die de jure meo in jus ejuſdem transfundo perpetualiter ad poſſidendum in eleemoſynam meam, fratriſque præſcripti HUNFRIDI venerabilis epiſcopi, patris noſtri ALBRICI, matris HUNÆ, itemque fratrum HEINRICI & ALBRICI, ea conditione, ut fratres ibidem Chriſto Domino famulantes ad ſpecialem conſolationem in uſus proprios proprios alimoniamque perpetuo ac inviolabiliter res ipſas teneant, nulluſque rector vel in beneficium, vel præſtariam dandi aut commutandi, aut vendendi, aut in alium quemlibet uſum transferendi horum quippiam poteſtatem habeat, ſed tantum, ut dictum eſt in commemoratione annuali ſpecialique conſolatione fratrum uſibus in eleemoſyna noſtra parentumque noſtrorum perpetualiter deſerviant, & ut ego quandiu Domino Salvatore adnuente advixero, ipſarum rerum uſum fructuarium per præſtariam poſſideam, & ſicut convenimus annuatim ad feſtivitatem S. Martini, aut circa, de vino carradam I. de farina modios X. argenti ſolidos X. ad piſces emendos ad

A paſtum unum fratribus ibidem exhibendum in memorata eleemoſyna pro ipſo uſu procurare ſtudeam, poſtque meum obitum res ipſæ cum omni melioratione ac ſuperpoſitione ad ipſum ſanctum recipiantur locum, binique paſti ſervis Dei jam dictis procurentur, deinceps pro nobis perpetualiter, denturque libra I. Et ſi quis rectorum diabolica præſumptione huic devotioni noſtræ ac deliberationi clementiæ ipſius Domini Salvatoris commiſſæ in rebus ipſis vel eleemoſyna noſtra contrariùs aut fraudator ex- B titerit, juſto judicio Dei omnipotentis percellatur, perpetuique anathematis vinculo obligatus, in judicio magni diei coram ipſo Domino Salvatore rationem reddens in conſpectu angelorum ſanctorumque omnium alienus eorum conſortio extet in perpetuum. Si vero ego, quod abſit, aut ullus de heredibus aut proheredibus meis contra hanc traditionem noſtram eleemoſynariam Domino Salvatori omni devotione commiſſam venire aut infringere tentaverit, offen- C ſam ipſius Domini Salvatoris iramque ſentiat, & inſuper auri libras C. argenti libras D. fiſco cogente exſolvat, nec ſic quod repetit evindicare valeat, ſed præſens donatio ac precaria maneat inconvulſa legaliter facta, legaliterque roborata, ſtipulatione ſubnixa. Actum in *Vvimundaſheim* publice XII. calendas Septembris, firmatumque legaliter ANSBALDO abbate præſente, ac MEGINGAUDO comite pagenſi, proceribuſque ac ſcabinis pagenſibus anno incarnationis Domini Salvatoris D DCCCLXVIII. indictione I. regnante domno & glorioſo HLUDOUVICO cum fratre KAROLO XXVIII. LOTHARIO vero nepote ipſorum.

Signum HERICI illuſtris viri qui hanc donationem eleemoſynariam Domino Salvatori famulantibus una cum precaria fecit ac firmavit.

† Ego HUNFRIDUS indignus epiſcopus eccleſiæ Morinenſis frater ejus hanc traditionem devotionis noſtræ ſigno S. Crucis confirmavi.

Signum † (c) MAGENGAUDI comitis. [c]

E Signum † MAGENGAUDI vice domini.

Sequuntur quinquaginta tres ſubſcriptiones ſolis nominibus expreſſæ.

In Dei nomine ego Gundelbertus peccator preſbyter juſſu domni HUNFRIDI epiſcopi noſtri, fratriſque ejus HERERICI inluſtris viri rogatu hanc cartam traditionis ſanctæ devotionis eorum Domino Salvatori factæ ſubſcripſi.

(a) Humfridus ex abbate S. Bertini factus eſt epiſcopus Morinenſis anno 855. Cujus patrem, matrem & fratres hactenus ignotos, ex hoc diplomate dignoſcimus. Eum primo fuiſſe monachum Prumienſem docet Johannes Ipericus in chronico S. Bertini c. 16. Inter Sanctos colitur in eccleſia Morinenſi.

(b) Villæ nomen hic non exprimit Hetiricus, at diplomatis in cartario titulus illud deſignare videtur his verbis *Exemplaria de Vvimundesheim*.

(c) Ejuſdem nominis Monachum fecit in cœnobio Bertinenſi S. Humfridus, cum abbas ante epiſcopatum eſſet, ab eoque donationes accepit, teſte Iperio.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI regis de rebus Hererici Prumienſi monaſterio conceſſis.

Anno 870. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis HLUDOVICUS divina favente gratia rex. Notum ſit omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus noſtriſque præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter quidam ac nobilis vir nomine HERERICH tradidit quaſdam res proprietatis ſuæ ad monaſterium Prumiæ, quod eſt conſtructum in honore S. Salvatoris, coram iſtis fidejuſſoribus, quorum nomina ſunt MEGINGAUDUS comes, MILO, item MEGINGAUDUS vice-dominus, Brunicho, Hunaldus, Ratadus, id eſt in locis quæ vocantur Turglena, ſeu quod ipſe propria tradidit manu in villa quæ dicitur *Vvihmandesheim*, vel omnia quæ ad eaſdem villas pertinere videntur proprietate juris ſui in marca Genzingas, & in Binga cum mancipiis utriuſque ſexus ibidem pertinentibus vel aſpicientibus. Poſtea vero nepos hujus WERNHARIUS voluit eaſdem res & mancipia de præſcripto monaſterio Prumio injuſte abſtrahere. Tunc denique venerabilis abba ANSBOLDUS una cum ſancta congregatione ſibi commiſſa tranſmiſit ad noſtram clementiam, flagitans ut ob mercedis noſtræ juſtitiam de eiſdem rebus & mancipiis adimpleremus. Cujus petitioni ob amorem Domini noſtri JESU-CHRISTI libenti animo aſſenſum præbuimus, & ita ſicut petiit per omnia fieri decrevimus. Et juſſimus venire in præſentiam noſtram præſcriptum WERNHARIUM comitem noſtrum, & inquiſivimus ab eo de eiſdem rebus & mancipiis, quo ordine quave ratione eas tenere voluiſſet. Ille vero nulla ratione eas ſibi uſurpare potuit ad poſſidendum, ſed concredidit ſibi de illis quod eas injuſte tenere voluiſſet, & reddidit tunc eas illis fratribus in præſentiam noſtram. Tunc illi monachi deprecati ſunt ſerenitatem noſtram, ut hoc ſcriptum eis fieri juberemus, per quod decernimus atque jubemus, ut præſcriptæ res & mancipia utriuſque ſexus ad præſcripta loca pertinentia, cum terris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, mobilibus & immobilibus, totum & ad integrum, permaneant in perpetuum ad uſus fratrum Domino famulantium in monaſterio Prumiæ. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur & per futura tempora a fidelibus noſtris verius credatur & diligentius obſervetur, anuli noſtri impreſſione ſubter eam juſſimus ſigillari.

Signum HLUDOUVICI glorioſiſſimi ac piiſſimi regis †††.

HEBARHARDUS cancellarius ad vicem GRIMALDI archicapellani recognovi.

Data II. idus Aprilis anno XXXVII. regni domni HLUDOUVICI ſereniſſimi regis in orientali Francia regnante, indictione III.

Actum Triburias villa regia in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM KAROLI REGIS Francorum pro monaſterio Elnonenſi.

Ad petitionem Gozlini abbatis certos aſſignit reditus ad fratrum in feſto S. Dionyſii refectionem.

Anno 871. Ex cartario Elnonenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS Dei gratia Francorum rex. Divinorum beneficiorum memores inter alias præcipuam religionis curam gerimus, & ut ea noſtris diebus confirmetur atque proficiat, proſpicere deſideramus. Ita enim propitium Deum nobis credimus affuturum, ſi cultus illius noſtra induſtria incrementum accipiat. Idcirco noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium ac noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, quia GOZLINUS venerabilis abbas cœnobii almi præſulis Amandi adiit ſerenitatem culminis noſtri devote poſtulans, ut ex rebus ipſius monaſterii aliquid monachis in eodem loco Deo militantibus ad eorum ſublevandam indigentiam pro intuitu divinæ remunerationis concedere deberemus. Cujus petitionibus ob devotum & inreprehenſibilem erga nos ejus fidelitatem libenter aurem commodantes, hos ſerenitatis noſtræ apices fieri decrevimus, per quos ſancimus, ut in pago (a) Lugdunenſi in loco qui vocatur Bariſiacus eccleſiam cum omnibus rebus juſte & legaliter ad ſe pertinentibus, & cum manſis LXVII. a præfato abbate GOZLINO illis conceſſis, cum domibus ſeu & mancipiis deſuper commanentibus utriuſque ſexus, campis ſcilicet, ac vineis, & molendinis tribus, deinceps jam dicti mochi per hoc noſtræ auctoritatis præceptum firmiſſime teneant. Inſuper etiam addidimus ad veſtimentorum uſus in pago Tornacenſe in loco nuncupato Madria; manſa VI. & in Walſina molendinum unum cum bunuariis XX. & in Helcinio bunuaria tria, & in Dottiniacas bunuaria duo cum mancipiis utriuſque ſexus ad hæc loca pertinentibus, necnon & alia mancipia commutata, Haſtbertum videlicet & Guntuvaram atque Guntrannum, necnon & Bertlindem cum infantibus ſuis; ſed & manſum quem Samuel tenuit, & in caſtello manſum unum, atque inter Meſpilarios & Tunnes manſa V. & vaccariciam quæ vocatur manſus Baldini, atque in Nova-villa molendinum unum. Hæc omnia & quæcumque ipſi fratres moderno tempore

(a) Id de Lugduno Clavato ſeu de Lauduno interpretandum.

habere

Digitized by Google

habere videntur, cum ſui integritate, & conceſſa concedimus, & nova ex noſtra largitione largimur: videlicet quæ idem venerabilis abbas Gozlinus nobis ſuggeſſit prædictis fratribus concedenda, id eſt beneficium quod Rodericus clericus ſuper Elnonem fluvium tenet in loco qui vocatur Waracci-mortarium & in Brillione inter utraque, manſa octo & dimidium, eo videlicet pacto, ut idem Rodericus omnibus annis, quamdiu res ipſas tenuerit, ad miſſam (a) S. Dionyſii in memoriam ejuſdem Gozlini abbatis in cibo & potu refectionem præparet ſufficientem, & poſt ejuſdem Roderici deceſſum ſeu voluntarium receſſum, quicumque ex fratribus res ipſas prævideriт, omnibus annis deinceps ſimiliter faciat. Sed & teloneum qui colligitur ex mercato, petente jam dicto venerando abbate præfatis fratribus concedimus, unde idem Rodericus aut quicumque ex fratribus ſucceſſor ejus in elevatione corporis S. Amandi, quæ eſt XII. cal. Octobris, ſimiliter ipſis monachis in memoriam cujus ſupra honeſtam exhibeat refectionem. Iſta vero ſuperius memorata auctoritatis noſtræ privilegio confirmamus, ut Dei ſervos in memorato cœnobio degentes pro nobis, conjuge & prole, atque ſtabilitate totius regni a Deo nobis conceſſi, continuatim orare delectet. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas inviolabilem & inconvulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum Karoli glorioſiſſimi regis.
Adalgarius notarius ad vicem Gozleni recognovi.

Data II. nonas Febr. indictione IV. anno XXXII. regnante Karolo glorioſiſſimo rege.

Actum in Monaſterio S. Vedaſti in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI HLUDOVICI regis.

De piſcatione monaſterio Prumienſi conceſſa.

Anno 871. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Hludovicus divina favente gratia rex. Notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus noſtriſque præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter Ansboldus venerabilis abbas detulit in præſentiam noſtram quoddam præceptum, in quo continebatur qualiter domnus avus noſter Karolus imperator conceſſit de villa Naucravia ripam Rheni fluminis, & terminos de eadem villa conjacentes ad ripam Rheni fluminis, ad quamdam piſcationem & vinnam faciendam fratribus ad monaſterium Prumiæ conſiſtentibus. Quam etiam piſcationem & vinnam domnus Pippinus rex cum terminis ſupra fluvium Rheni conſiſtentibus de præſcripta villa Naucravia conceſſit ad monaſterium Prumiæ per ſuæ auctoritatis præceptum, & idcirco deprecatus eſt clementiam noſtram præfatus venerabilis abba Ansboldus, ut noſtræ auctoritatis præceptum ſuper eamdem piſcationem & vinnam facere juberemus. Cujus petitioni ob amorem Domini noſtri Jesu Christi libenti animo aſſenſum præbentes, decrevimus ita fieri, & juſſimus ei fieri hoc noſtræ auctoritatis præceptum, per quod decernimus atque jubemus, ut abbas & fratres in præfato monaſterio Prumiæ conſiſtentes poteſtatem habeant de terminis, & finibus, & de ripa Rheni fluminis, quæ pertinet ad villam Naucraviam, ut poſſint ſibi vinnam & piſcationem facere, ubicumque eis placuerit, ac melius viſum fuerit. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus noſtris verius credatur, & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum domni Hludovici ſereniſſimi regis.

Hebarhardus cancellarius ad vicem Luitberti archicapellani recognovit & ſubſcripſit.

Data XV. calendas Martii anno XXXIX. regni Domni Hludovici ſereniſſimi regis in orientali Francia regnante indictione IV.

Actum Franconofurt palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOWICI REGIS pro monaſterio Prumienſi.

Eccleſiam S. Salvatoris Aquis ſitam & duas alias abbati Ansbaldo & ſucceſſoribus ejus tribuit.

Anno 871. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia rex. Si liberalitatis noſtræ munere locis Deo dicatis quidam conferimus beneficia, neceſſitates eccleſiaſticas noſtro relevamus juvamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam feliciter obtinendam, profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, qualiter nos venientes ad Aquiſgrani palatii, invenimus ibi eccleſiam deſtructam, quam genitor & mater in eleemoſyna illorum conſtrui fecerunt, ut ibi cymeterium eſſet mortuorum. Hanc ergo ut ita deſtructam reperimus, condo-

(a) Miſſa non ſemper ſumitur pro incruento Chriſti ſacrificio, ſed apud auctores infimæ latinitatis ſæpe pro feſtivitate.

Digitized by Google

luimus inde, eo quod nec donata fuerat, nec etiam prævisa ad Dei ſervitium, ſicut eſſe debuerat. Nos vero hoc cernentes, commendavimus eam ANSBOLDO venerabili abbati, ut ipſe eam in providentia haberet, & quiſquis poſt eum abbas in Prumia eſſe videretur. Dotavimus itaque eam, dantes ibi duo manſa & tertium manſum indominicatum cum vineis quas miſſus noſter ibi conſignavit, necnon & mancipia utriuſque ſexus, quorum nomina ſunt... cum uxore ſua Urſilde nomine & infantibus eorum. Has ergo præſcriptas res cum omni integritate, cum mancipiis utriuſque ſexus, concedimus ad eccleſiam S. Salvatoris, præcipientes ut nullus ex ſucceſſoribus noſtris præſcriptam eccleſiam ac res quas ibi concedimus, auferre præſumat de poteſtate abbatis Prumiæ; Sed inde in perpetuum rector ac gubernator abbas Prumiæ ac ſui fratres exiſtant. Similiter ergo de duabus eccleſiis præcipimus, quarum una eſt ad *Vvernifalt* & alia ad Antiquum-campum, ut ſimul eadem donatione conſiſtant cum appenditiis earum, ut eis pro noſtra ac conjugis cariſſimaque prole ſalute ac remedio animarum anteceſſorum noſtrorum Domini clementiam delectabilius exorare delectent. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus noſtris verius credatur, & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum domni HLUDOUVICI ſereniſſimi regis.

EBARHARDUS cancellarius ad vicem LUITBERTI recognovit.

Data XVI. calendas Novembris anno XXVIIII. regni domni LUDOUVICI ſereniſſimi regis in Orientali Francia regnante inidictione IV.

Actum Aquiſgrani palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI regis pro monaſterio Elnonenſi.

Ei quædam prædia concedit & confirmat ad anniverſarium Ludovici abbatis propinqui ſui.

Anno 871. *Ex cartario Elnonenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Karolus gratia Dei rex. Quicquid pro Dei amore ſanctorumque reverentia agimus, profuturum nobis ad præſentis vitæ curricula felicius tranſigenda, & ad futuræ beatitudinis præmia facilius obtinenda, non dubitamus. Comperiat igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque præſentium ac futurorum ſollertia, quia chariſſimus nobis GOZLINUS venerabilis abba & miniſterialis noſter, ad noſtram accedens clementiam, poſtulavit, ut quaſdam res ſuæ abbatiæ, ſancti ſcilicet Amandi egregii confeſſoris, quas ſuus clericus nomine Vulfarius atque diaconus præfati monaſterii prælatus ejus largitione jure beneficiario poſſidebat in comitatu Pabula, in villa quæ dicitur Rotbodirodo manſum indominicatum cum ſibi pertinentibus manſis ſervilibus XVI. cum terris, ſilvis, mancipiis, ſuiſque omnibus appendicibus. Et in pago *Hainau*, in villa quæ vocatur Calviniaca, manſum dominicatum cum aliis manſis XIII. & in eodem pago in Caſtello manſum quem tenet Herlandus clericus, & in pago Atrebatenſi, in villa Berbiarias farinarium unum cum terris, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus, vel ad eaſdem res juſte & legaliter pertinentibus, cunctiſque ſuis appendicibus, monachis in præſcripto monaſterio Deo militantibus perpetim habendas, & eccleſiaſtico jure poſſidendas largimur, & largiendo noſtræ auctoritatis præcepto confirmaremus. Cujus ſalutiferis animæque noſtræ proficuis poſtulationibus, ob Dei ſanctique Amandi egregii confeſſoris amorem & honorem aſſenſum præbentes, hoc altitudinis noſtræ præceptum fieri, illiſque dari juſſimus, per quod præfatas res cum domibus, ædificiis, curtiferis, viridariis, hortis, terris, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, farinariis, mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus, vel ad eaſdem res juſte & legaliter pertinentibus, cunctiſque ipſius appendicibus, eiſdem monachis perpetim pleniterque habendas largimur, largienteſque confirmamus, eo pacto, ut annuatim V. idus Januarias anniverſarium cariſſimi nobis propinqui noſtri [a] LUDOWICI reverendi abbatis unanimiter devote celebrent, & de eiſdem rebus præcipuam cibi potuſque refectionem accipiant. Præfatus autem Wlfarius diaconus ipſas res jure beneficiario poſſideat, quamdiu vixerit: poſt deceſſum vero illius ad opus fratrum in ſervitium revertantur. Ut autem hæc noſtræ largitionis ſeu confirmationis auctoritas inviolabilem omni tempore obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, anulique noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

GAMMO notarius ad vicem GOZLENI recognovi.

Data I. idus Aprilis indictione IIII. anno XXXII. regnante KAROLO glorioſiſſimo rege, & in ſucceſſione HLUTARII regis anno III.

Actum monaſterio S. Dionyſii in Dei nomine feliciter. Amen.

[a] Caroli-magni ex filia majore natu Rotrude nepotis, qui fuit etiam abbas S. Dionyſii, Fontanellæ & Centulæ, ac Caroli-Calvi cancellarius, obiitque anno 867.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI regis, pro Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio.

Ad petitionem Roberti epiſcopi Cenomanenſis, confirmat varias monaſterii S. Vincentii poſſeſſiones.

Anno 873. Ex cartario Eluonenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex, quicquid pro utilitate & neceſſitate ſervorum Dei contendimus, profuturum nobis ad æternam beatitudinem facilius obtinendam omnino confidimus. Itaque ſit notum omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, & noſtris præſentibus atque futuris, quia vir venerabilis ROBERTUS epiſcopus Cenomanenſis eccleſiæ, ad noſtram accedens ſublimitatem, humiliter petiit, ut quaſdam villas a WIDONE, nec non & a quibuſdam eccleſiæ SS. Vincentii atque Laurentii præſtarias, uſibus ac ſtipendiis canonicis prænominatæ eccleſiæ perpetuo traditas ac deputatas ſine aliqua minoratione, ſecundum eorum conſtitutionem jugiter habendas auctoritatis noſtræ præcepto confirmare dignaremur. Ejus, inquam, rationabilem petitionem clementer audientes, precibus illius nos annuiſſe cunctis notum eſſe volumus. Sunt autem ipſæ res ſitæ per diverſa loca in comitatu Cenomanico, id eſt, villa quæ dicitur *Chanon*, quam S. Domnolus (a) clericis ſancti Vin-
[a] centii atque Laurentii pretioſorum martyrum tradidit, cum omnibus ſuis appendiciis, & cum eccleſia una inibi aſpiciente in honore S. Leubini, & cum facto uno qui eſt in Diablentico ſitus. Precariam quoque quam Wido fecit Vaſſallus ipſius epiſcopi, cum eccleſia ex ipſa villa de ſuo alode, quem in Sarciacum fuit viſus haberi, cum una eccleſia in honore S. Martini & vinea indominicata, & quicquid inibi fuit viſus habere, totum ex integro confirmamus. Similiter eidem eccleſiæ confirmamus Saderniacum villarem & vallem Petroſam, villas cum omnibus appenditiis, & in Banniolo quartas res & dimidiam, & capellos quinque, & de prato arpennos quatuor cum ſilvis. Rivum etiam Petroſum cum ſuis appenditiis, & Archas cum farinario, atque appenditiis. Has ergo villas cum univerſis ſuis appenditiis, vel mancipiis utriuſque ſexus, omnibuſque ad ſe pertinentibus ſæpe dictis fratribus ſicut ſupra taxatum eſt. Regia auctoritate & diligentia hoc præceptum confirmationis noſtræ ſtabili jure eis in perpetuo concedimus atque confirmamus. Præcipientes regia poteſtate per ſanctæ Trinitatis inviolabile nomen atque examen tre-
A mendi judicis, & angelorum ac ſanctorum omnium reverentiam conjurantes, ut nemo epiſcoporum ſucceſſorum, quod noſtri roboratum eſt edicto, ſubtrahere vel minuere audeat, vel ad ſuos uſus eas retorquere, vel alicui quiddam exinde in beneficium tribuat. Ut autem hæc altitudinis noſtræ auctoritas perpetuam in Dei nomine obtineat firmitatem, anulo noſtro ſubter ſigillari juſſimus.

GAMMO notarius ad vicem GOZLENI recognovit.

B Data IV. idus Octobris indictione VI. anno XXXIIII. regnante KAROLO gloriſſimo rege, & in ſucceſſione Clotarii regis anno IIII.

Actum in Cenomannis civitatem in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI CALVI imperatoris, pro monaſterio S. Vedaſti.

Privilegia monaſterii a ſummo pontifice confirmata rata habet.

Anno 8[illegible]. Ex cartario Vedaſtino.

C IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS ejuſdem Dei omnipotentis gratia imperator auguſtus. Divina ordinatione credimus nobis collatam imperii dignitatem, idcirco gratias ſupernæ pietati referentes, quamquam multo minores ſimus beneficiis ejus, cogitare tamen debemus quemadmodum collati nobis ab ipſo imperii ſceptra juſte ſecundum ipſius voluntatem dirigamus, & eccleſiam illius pro qua ſanguinem fudit proprium, in omnibus ipſo regente protegamus, credentes quoniam nihil hac oblatione illi gratius unquam offerre valemus, nihil quod in hac vita nobis
D ſalutarius, nihil quod in æterna retributione glorioſius de ejus benignitate provenire poſſit. Unde noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam & futurorum ſollertia, quod adierunt celſitudinem noſtram monachi ex monaſterio, quod vocatur Nobiliacus, ubi pretioſus confeſſor Chriſti VEDASTUS corpore quieſcit, humillimis precibus poſtulantes, ut regale decretum noſtrum, quod ſuper jam dicto monaſterio atque villis, neceſſitatibus profuturis noſtra munificentia, ſimulque epiſcoporum privilegium, quod ex noſtra juſſione
E illis confirmatum eſt, Romani pontificis auctoritate firmari juberemus, quatenus quod epiſcoporum Gallicanorum auctoritas juſte pieque decreverat, ſummi pontificis ſanctione firmaretur, & liberalitatis noſtræ clementia perpetuis ſæculis glorificata commendaretur. Quorum petitioni libenter an-

(a) Id eſt monachis, qui clericorum nomine plerumque deſignantur apud antiquos. Certe Acta epiſcoporum Cenomanenſium Analectorum tom. 3. pag. 49. hæc de Domnoli donatione ita loquuntur: *Præfatus igitur domnus Domnolus epiſcopus emit partem villæ ex theſauro eccleſiæ ſibi commiſſæ: alia vero pars de ſuo epiſcopio erat, cujus vocabulum eſt* CANON, *quam & per licentiam canonicorum ſuorum monachis in eccleſia S. Vincentii & ſancti Laurentii, quam ipſe a novo fundaverat, regulariter degentibus per ſuum ſtrumentum dedit.*

Digitized by Google

nuentes, clementer indulſimus, quod juſte A petere perſpeximus. Et quoniam inſtantium conſiderantes confuſionem temporum, & in futuro providentes, ſi quoquo modo poſſimus, ſaluti fidelium & eccleſiarum Chriſti ſtabilitati, pietatis pertimuimus inimicum, & noſtro deſiderio, quo Chriſti eccleſiam optamus ſuperexaltare, contrarium niſi perficeremus, exorati, quod amore Chriſti commoniti debueramus ultro offerre. Itaque vocatione domni JOHANNIS apoſtolici Romam properantes, & voto noſtro quod ex longo tempore cupiveramus ſatisfacientes, B poſt collatam a præfato patre noſtro ſummo pontifice & univerſali papa, Chriſto nobis propitio, imperii dignitatem, humiliter eidem ſummo pontifici ſupplicavimus, ut ſecundum præfatorum fratrum petitionem, edictumtam noſtrum quamque epiſcoporum decreta Gallicanorum ſua auctoritate adſtipulari dignaretur: quam reverendus pontifex benigne noſtram ſuggeſtionem ſuſcipiens, non minus humiliter, quam devote curavit perficere, quod vidit religioſe poſtulari. Edidit igitur privilegium ſecundum noſtram auctoritatem expetitum, quo priorum ſtatuta decretorum apoſtolicæ quoque C ſedis, & B. Petri principis apoſtolorum auctoritate firmaretur. His ita peractis, cum Domino volente Franciam rediiſſemus, petierunt præfati fratres, ut ea quæ apoſtolica ſedes ſanciverat, noſtro quoque inviolabili roboraretur edicto, & tam illa quæ nos, quam ea quæ venerabilis auctoritas epiſcoporum decreverat, noſtra imperiali munificentia ſtatueretur ad perpetuitatem. Unde cognoſcat fidelium noſtrorum numeroſitas, & eccleſiarum Chriſti admirabile conſortium, quia ſtatuimus atque imperiali edicto decernimus, ut quicquid reverendus pater D ſummus pontifex præfatis fratribus privilegio ſuæ auctoritatis conceſſit, præſentibus & futuris temporibus inviolatum perſeveret, neque a quoquam vel eccleſiaſtico vel ſæculari prævaricetur. Quod ſi quis apoſtolicæ ſedis decretum contemnere, noſtri quoque edicti ceſſionem parvipendere, atque contravenire vel facere conatus fuerit, nulli dubium quin illa damnatione multabitur, quam Spiritu-ſancto credimus propalatam. A nobis vero vel ſucceſſoribus noſtris, quia infidelis eſſe dinoſcitur, neque enim infidelior quiſquam nobis poteſt eſſe, E quam ille qui noſtræ ſaluti & præſenti & futuræ contrarius extiterit, ſecundum voluntatem & poteſtatem noſtram dijudicetur, & quod illis pie & ſalubriter ſtatutum eſt, imprevaricabile ac inconvulſum perpetuis temporibus permaneat. Ut autem noſtri hæc edicti conſtitutio æternis inviolata temporibus maneat, manus noſtræ ſubſcriptione roboravimus, & anuli noſtri aurei appenſione ſubterſigillari juſſimus.

Signum CAROLI ſereniſſimi imperatoris auguſti.

GAUZLENUS abba recognovi & ſubſcripſi.

Data III. calendas Junii indictione VIII. anno I. domni KAROLI ſereniſiſſimi imperatoris auguſti, regni vero XXXVI.

Actum Compendio regio palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM JOHANNIS PAPÆ VIII. pro monaſterio Vedaſtino.

Confirmat omnia contenta in diplomate Caroli imperatoris.

JOHANNES epiſcopus ſervus ſervorum Dei, fratribus monaſterii B. Vedaſti, quod vocatur Nobiliacus vel Atrebas, ubi ipſe S. Vedaſtus confeſſor Chriſti corpore quieſcit in perpetuum. *Anno 876. Ex cart. S. Vedaſtin.*

Si utilitatibus ſervorum Dei pie conſulimus, locaque Chriſto dicata apoſtolicis fulcimus ſanctionibus, quo divini cultus ſervitores inibi Deo vacantes a turbinibus, & variis tempeſtatibus ſecularium muniantur excurſibus, nihil hoc holocauſto gratius Redemtori noſtro credimus offerendum. Qua de re luce clarius patet omnibus eccleſiæ filiis, quia kariſſimus filius noſter KAROLUS rex, adiens limina beatiſſimorum apoſtolorum Petri & Pauli honorifice a nobis exceptus, poſtquam ſolemniter vota regia perſolviſſet ad ſepulcrum B. Petri, die nativitatis Domini, in eccleſia ipſius B. Petri apoſtolorum principis, dignitatem imperialem per impoſitionem manuum noſtrarum adeptus eſt. Dehinc non minus ſincere quam devote a nobis expetiit, ut B. Petri apoſtolorum principis, ſimulque apoſtolatus noſtri auctoritate decerneremus, privilegium Romanæ atque apoſtolicæ ſedis aſtipulatione roboratum, fratribus jam dicti monaſterii confeſſoris Chriſti Vedaſti, per quod ſtabili jure ac ſine perturbatione poſſiderent clauſtrum ac prædictum monaſterium, & omne quod eis per ſuum præceptum conceſſerat, ac Gallicanorum epiſcoporum decreto muniri fecerat, hujus rei gratia, quia eumdem auguſtum divino contractum amore id feciſſe perſpeximus, gratanter ejus petionibus aſſenſum præbuimus, decernentes apoſtolica auctoritate, ea quæ hic inſerta habentur inconvulſa manere. Ad matriculam ſcilicet eccleſiæ Maisbodvillam, Bais, Senous, Herbodciſternam, Pomerias, Herlincurtem, & in Boninicurtem, manſos & cum Longobragio, Maninium, Morſele & Sceldogotheim, Juventiacum & in Dominica curte manſum I. & in Farreolo manſum I. ad neceſſaria vero fratrum, victus ſcilicet & potus, medietatem vici, qui vocatur Hovavilla, & tabernam

Digitized by Google

unam, Filciacum dominicam curtem, Theuludum, Bigartium, Hecnam-curtem, Bernevillam, Mediolanas, Puteas aquas, Angeli-curtem, vallis, cum camba una & duobus molendinis, Stagras, Saltiacum, Atramentarius, Maſt, Marcheim, Seringeheim, precariam Emmonis & Tagingarii. Ad cameram vero villas ſitas in pago Batua, quem circumfluit Rhenus bicornis fluvius his nominibus Rehxnam, Wlfrum, una cum capella ibidem poſita, Rotheim ſuper fluvium Verſiam ſitam. Item in altera Rotheim manſos VI. præterea etiam ultra Rhenum prælibatum fluvium manſos numero XXXVI. pariter cum ſilvis appendentibus. Deinde in pago Atrebatenſi Atheias, Saltiacum, Liniacum, Campanias, & in Fontanido manſos III. & in Lambras manſum I. & alterum in Hadas & tabernam I. in vico monaſterii. Ad portam Berneiam villam, & in Anzinio manſum I. cum molendino, & in Enez manſos V. cum molendino & decimam omnis abbatiæ. Ad hoſpitale pauperum in Daginvilla manſos VII. in Bonciam villam & Lentſales manſos III. & quintam partem omnis decimæ. Ad domum vero infirmorum omne thelonium ex mercato, & has villas quas pro remedio animæ ſuæ dedit vel reddidit S. Vedaſto; Frontellicurte, Cilliacum, Lutoſum montem atque Tilgidum. Has ergo villas cum omnibus appenditiis, & reditibus, & mancipiis, quemadmodum per præcepti paginam ordinata ſunt atque tradita, per noſtri apoſtolatus auctoritatem ſancimus, ut nulli mortalium liceat aliter ordinare, mutare, vel aliud quid quoquo modo exinde vel parum agere, præter quod a ſæpe dicto filio noſtro piiſſimo auguſto conſtitutum eſt, ſed omnis ordinatio in arbitrio abbatis pendeat. Qui ergo ea quæ ſancta atque apoſtolica ſedes ſtabilivit pro nihilo duxerit, temerarioque auſu avaritiæ, diabolicæque cupiditatis inſtinctu qualitercumque violare tentaverit, ſi ex toto, aut ex parte transgreſſor apparuerit, B. Petri apoſtolorum principis, noſtrique apoſtolatus auctoritate anathematis nexibus ut fur & ſacrilegus aſtrictus, atque ab unitate matris eccleſiæ & participatione corporis & ſanguinis Chriſti ſequeſtratus cum Juda traditore Domini noſtri JESU CHRISTI, & diabolo ejuſque atrociſſimis pompis in tremendo die magni examinis ſententiam damnationis accipiat. At qui his apoſtolicis conſtitutionibus ſincero amore obſervator extiterit, benedictionem & miſericordiam a Domino JESU CHRISTO percipiat, & partem & ſocietatem cum eis quorum nomina ſunt ſcripta in libro vitæ A Agni a conſtitutione mundi. Amen.

Data per manus Anaſtaſii primiſcrinii anno primo imperii Karoli ſereniſſimi auguſti, & poſt conſulatum ejus anno I. indictione VIII.

DIPLOMA LUDOVICI Germaniæ regis II. pro monaſterio Indenſi.

Ad petitionem Rodradi abbatis concedit ei Cruſciniacum villam.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis (a) LUDOVICUS divina favente gratia rex. B Si igitur locis ſanctorum ſacratiſſime Deo dicatis beneficia largimur plurima, petitionibuſque ibidem Deo juge famulantibus aſſenſum præbemus, & nobis apud remuneratorem Dominum repropitiari Domino liquido credimus, & interventione ſanctorum regni noſtri, noſtrorumque ſtabilitatem poſſe accumulari non ambigimus. Quocirca comperiat omnium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque fidelium præſentium, ſive futurorum ſagacitas, quia ob amorem Dei omnipotentis, & reverentiam ſanctorum ejus ſeu ammonitionem fidelis noſtri C RODRADI abbatis, largimur res proprietatis noſtræ monaſterio Indenſi conſtructum in honore S. Salvatoris, unde & prædictus RODRADUS rector eſſe videtur, villam juris noſtri nuncupantem Cruſciniacum cum omnibus mancipiis & rebus ibidem aſpicientibus, unde & hanc noſtram auctoritatem fieri juſſimus, per quam firmamus atque transfundimus ſupra taxatas res prædictæ (b) cellulæ S. Salvatoris cum omnibus appenditiis, D hoc eſt cum mancipiis utriuſque ſexus, cum terris, ſilvis, pratis, aquis, aquarumve decurſibus, quatenus in ſtipendiis fratrum ibidem Deo famulantium ceteriſque neceſſitatibus, quæ hactenus fiſcus noſter exegit a modo augeatur, atque a rectoribus ipſius matris eccleſiæ præordinetur, ſeu exigatur, nullo noſtro judicio contradicente. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ inconvulſa valeat permanere, manu noſtra ſubterfirmavimus, & anulo noſtro eam ſubterjuſſimus ſigillari.

Anno 877. Ex ms. D. de Louvrex [a] [b]

E Signum domni LUDOWICI ſereniſſimi regis.

GEBERHARDUS cancellarius ad vicem LUITBERTI archicapellani recognovi.

Data idibus Martii anno I. regni LUDOVICI ſereniſſimi regis in Orientali Francia indictione X.

Actum Tribura in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Hic Ludovicus filius extitit Ludovici Transrhenani ſeu Germanorum regis, qui anno 877. obiit teſte Sigeberto, relictis tribus filiis, Ludovico, Carolo, & Carolomanno.

(b) Cellulæ ſeu cellæ vocabulum, apud veteres perſæpe pro monaſterio ſeu abbatia ſumitur. Ita S. Benedictus apud S. Gregorium l. 2. dial. *Quid eſt, inquit, quod loqueris ſoror? manere extra cellam non licet.*

Digitized by Google

PRÆCEPTUM EMUNITATIS Hludovici filii Caroli pro monaſterio Prumienſi.

Anno 878. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI HLUDOUVICUS miſericordia Dei rex. Notum eſſe volumus cunctis fidelibus ſanctæ Dei ecclеſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quia venerabilis vir ANSBALDUS, abba monaſterii, cujus vocabulum eſt Prumia, quod eſt dicatum in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI & S. MARIÆ ſemper virginis, quod olim bonæ memoriæ proavus noſter PIPPINUS quondam rex, & proavia noſtra BERTRADA in rebus proprietatis eorum a fundamentis conſtruxerunt, miſit nobis per monachos ſuos auctoritatem domni PIPPINI prædicti regis, in qua continebatur inſertum, qualiter idem monaſterium non ſolum rebus multiplicibus ditaverat, verum etiam & eum ſub ſua tuitione heredumque ſuorum, regum videlicet conſtituerat, necnon & auctoritatem domni attavi KAROLI, avique noſtri HLUDOUVICI, atque genitoris domni KAROLI, præſtantiſſimorum imperatorum, patruorumque noſtrorum HLOTARII imperatoris, HLUDOUVICIque regis, in qua erat exaratum qualiter conſtitutionem confirmaverat & conſtituerat, ut in villis vel rebus prædicti monaſterii nullus judex prædictus abſque ejus juſſione vel heredum ſuorum, ad cauſas audiendas, aut freda undique exigenda, nec fidejuſſores tollendos, nec ſcaras vel manſionaticos ſeu conjectos tam de carrigio, quamque de paraveredis exigere aut exactare præſumeret; ſed quicquid exinde tam de hominibus Francis, quam eccleſiaſticis, ſeu ſervientibus, qui infra agros, vel fines, ſeu ſuper terram prædicti monaſterii degere videntur, fiſcus aut freda poterat ſperare, ex indulgentia in luminaribus prædicti monaſterii cederent. Prædictus etiam abba deprecatus eſt ut non ſolum proavi, atavi, avi, genitoriſque & patruorum auctoritatibus firmitatis gratia noſtram ſuperadderemus auctoritatem; ſed & ipſum monaſterium cum rebus & hominibus, quæ præſenti tempore in quibuſlibet pagis & territoriis tam per traditionem PIPPINI regis, atavi, avi & genitoris noſtri atque patruorum noſtrorum, vel ex liberatione liberorum hominum tam per traditiones, commutationes, venditiones, aut qualicumque legali ordine præſenti tempore prædictum monaſterium tenet vel poſſidet, ſive quæ deinceps in jure ipſius ſancti loci divina pietas augere voluerit, ſub noſtra tuitione atque immunitatis defenſione conſtitueremus. Cujus precibus aurem placabilem accommo-

A dantes, hos noſtros regales apices fieri juſſimus, per quos decernimus atque jubemus, ut quicquid tam ex donatione liberorum hominum ad idem monaſterium legibus jure collatum eſt, & præſenti tempore legaliter tenet vel poſſidet monaſterium, vel ea quæ ab hinc in futurum idem juſte & legaliter traditum fuerit, perennis temporibus rectores prædicti monaſterii abſque ullius injuſta contrarietate teneant & poſſideant. Inſuper præcipimus, atque per hanc noſtram auctoritatem ſancimus, ut B nullus judex publicus vel quiſlibet ex judiciaria poteſtate in eccleſias, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones prædicti monaſterii ad cauſas judiciario more audiendas, vel ſicut in præcepto domni & genitoris noſtri continetur, vel freda, aut fidejuſſores tollendos, aut ſcaras, vel manſionaticos, ſeu conjectos tam de carrigio quamque de paraveredis exigendis, aut homines ipſius monaſterii tam francos quam eccleſiaſticos, ſervientes, qui infra agros C vel fines, ſuper terram prædicti monaſterii manent, bannum aut heribannum exigere aut exactare præſumant, aut ullas redibitiones, aut inlicitas occaſiones quærere, ſed liceat rectoribus prædicti monaſterii cum omnibus rebus & mancipiis prædicto monaſterio jure poſſeſſis quiete vivere ac reſidere, quemadmodum in PIPPINI regis, & atavi noſtri, avique & genitoris noſtri atque jam dictorum patruorum noſtrorum auctoritate, vel in hoc noſtro noſtrorumque ſucceſſorum fideliter parere im- D perio, qualiter monachi ibi per ſucceſſiones degentes liceat quiete vivere, & Domini miſericordiam pro nobis proleque noſtra attentius exorare. Quidquid etiam de rebus prædicti monaſterii ſui fiſcus exigere poterat, totum pro æterna remuneratione in luminaribus prædicti monaſterii, & in alimonia pauperum, vel ſuſtentatione peregrinorum, in noſtra eleemoſyna perennis temporibus concedimus. Hæc vero auctoritas firmitatis noſtræ, ut per curricula an- E norum inviolabilem obtineat firmitatem, eam manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum HLUDOUVICI glorioſi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZLENI recognovit.

Data IX. cal. Aprilis indictione XI. anno I. regni domni HLUDOUVICI glorioſi regis.

Actum Silvanectis civitate in Dei nomi- F ne feliciter. Amen. (a) [a]

(a) Sequitur in cartario præceptum Ludovici regis eiſdem pene verbis conceptum. *Datum calendas Novembris anno Chriſto propitio* XXXIX. *Ludovici ſereniſſimi regis* I. *Francia regnante indictione* XII. *Actum Francouofurt palatio regio.*

PRÆCEPUM LUDOVICI-BALBI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Merlaum villam ob Caroli patris & Irmentrudis matris mercedem ei donat.

Anno 878. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI LUDOVICUS miſericordia Dei rex. Si locis divinis cultibus mancipatis emolumentum noſtræ largitatis impendimus, id nobis procul dubio ad præſentem vitam facilius tranſigendam, & ad æternam felicius capeſſendam prodeſſe confidimus. Quocirca noverit omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet ac futurorum ſollertia, quia nos divina inſpiratione tacti, ac de æterna remuneratione ſolliciti, libuit celſitudini noſtræ ob perpetuam mercedem genitoris noſtri piæ memoriæ KAROLI imperatoris, ac genitricis noſtræ glorioſæ videlicet reginæ IRMINTRUDIS, ſed & noſtri, ad baſilicam S. Martini ſitam in ſuburbio Turonicæ civitatis, & ad ipſius eccleſiæ canonicos, qui ejuſdem beatiſſimi patris jugibus excubiis glorioſum venerantur templum & tumulum, quaſdam res & mancipia noſtræ proprietatis delegare ac perpetualiter eidem loco & prædictis fratribus in proprium conferre, id eſt villam Merlaum ſitam in pago Caniſiacenſe ſuper fluvium [a] Ingeram cum omnibus appenditiis & integritatibus ſuis ac decimis. Unde hoc noſtræ altitudinis præceptum fieri juſſimus, ac ſuper ſepulchrum ſanctiſſimi patris manu propria poſuimus, quatenus eamdem villam, cum omnibus ad ſe juſte pertinentibus, ſicut hic inſertum eſſe cognoſcitur, ipſi fratres ad ſupplenda eorum victus neceſſaria perpetuis temporibus teneant, nemine inquietante. Volumus etiam, ut jam dicti fratres diebus dum advixerimus, diem nativitatis noſtræ, quæ eſt Kalendas Novembris, & diem unctionis noſtræ qua per miſericordiam Dei in regio culmine ſublimati ſumus, id eſt dies VI. idus Decembris, refectione ſibi ex prædictis rebus annis ſingulis obſervent, & ſicut dictum eſt, pro genitore ac genitrice noſtra, ac fratribus noſtris, ſcilicet KAROLO & KARLOMANNO, ſed & nobis conjugeque ac prole, vigiliis & miſſarum ſolemniis ex more celebratis, Domini miſericordiam cordetenus implorent. Nobis vero Deo propitio ad meliora migrantibus, diem obitus noſtri annis ſingulis ſimiliter obſervare, ac pro nobis Dei omnipotentis clementiam exorare non negligant. Ut autem noſtræ dominationis auctoritas firmior habeatur, & futuris temporibts ab omnibus diligentius obſervetur, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus. Petimus etiam ut memoriam LOTHARII fratris noſtri ſimiliter habere non negligant.

Nota.

Signum LUDOVICI glorioſiſſimi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZLENI recognovit.

Datum XII. Kalendas Julii, indictione XI. anno I. regni domni LUDOVICI glorioſiſſimi regis.

Actum Turonis in monaſterio S. Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Ingera ſeu Ingeris vulgo *Indre* Galliæ fluvius qui in Bituricenſi provincia ortus, Ligeri miſcetur haud procul a Turonibus.

PRÆCEPTUM LUDOVICI BALBI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Ut canonicis S Martini manſiones, quas poſt Normanorum devaſtationem reſtaurarunt, quiete poſſidere liceat, neque obtentu regis adventus, quiſquam eas invadere, aut in eis manere præſumat.

Anno 878. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI LUDOVICUS miſericordia Dei rex. Decet enim regalis clementiæ dignitatem, cuncta quæ à ſervis Dei rationabiliter poſtulata fuerint ſollerti cura proſpicere, & opportuna re congrua eis beneficia non denegare, ea quoque anteriorum acta regum quæ pro Dei intuitu concedere viſa ſunt, plenius confirmare. Quapropter notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris præſentibus ſcilicet & futuris, quoniam fratres, venerabiles ſcilicet viri ex monaſterio S. Martini, in ſuburbio Turonicæ civitatis ſito, ad noſtram accedentes clementiam, petierunt ſuppliciter, ut pro Dei omnipotentis amore, ac beatiſſimi Martini venerabillima religione, ſanctorum quoque omnium ſuffragio, ipſi congregationi celſitudinis noſtræ præceptum fieri juberemus, ut quiete & tranquille in reſtaurationibus conſtruendarum ſibi manſionum, quæ lamentabili excidio ſævis ignibus Nortmannorum depopulatione perierant, eos degere liceret, & ut quieti ac ſecuri in eiſdem manſionibus abſque cujuſpiam inquietudine eſſe valerent. Quorum rationabilibus & opportunis precibus aſſenſum præbentes, hoc ſerenitatis noſtræ præceptum fieri juſſimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nec nos adventus noſtri tempore, niſi pro tantæ infirmitatis neceſſitate, ſicuti nunc egiſſe cognoſcimur, ad beatiſſimum patrem Martinum confugium fecerimus, quod deinceps omnipotentis manus clementer avertat, nec ullus ex ducibus, abbatibus, domeſticis, comitibus, grafionibus, centenariis, vicariis, vel quicumque judiciaria poteſtate ſuccinctus, ſeu quilibet miſſus diſcurrens, aut cujuſ-

Nota.

Digitized by Google

cumque poteſtatis ſeu dominii reverentia præditus, in ſupradictorum fratrum manſionibus infra ipſius cœnobii ſepta constructis, ſeu cellis intra urbem & burgum Turonicum conſiſtentibus manſionaticum accipere, aut ingreſſum, aut introitum ad ipſos inquietandum habere præſumat; ſed quidquid ſæpedicti fratres in eorum manſionibus fundaverunt atque conſtruxerunt, tam ipſi quamque poſt eos eorum ipſius baſilicæ educati, more ejuſdem loci quiete & pacifice habeant, teneant & ordinent, ut dum per nos pacis & quietis utuntur ſolatio, libere & quiete pro genitore, & genitrice, nobis, conjugeque, ac prole, regni quoque noſtri ſtatu Domini miſericordiam exorare delectent. Et ut nullus fidelium noſtrorum hanc indulgentiam & bonitatem præceptionis noſtræ irrumpere aut violare præſumat, ſed noſtra munificentia quietos eſſe in eorum manſionibus de reliquo patiantur. Et ut eccleſia ſancta Dei debitæ reverentiæ obtineat vigorem, laborare decertent. Ut autem hæc munificentiæ auctoritas firmam & imprevaricabilem ſemper in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum LUDOVICI glorioſiſſimi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZLENI recognovit & ſubſcripſit.

Datum VIIII. calendas Auguſti, indictione XI. anno I. regni domni LUDOVICI glorioſiſſimi regis.

Actum Turonis in monaſterio S. Martini in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI Balbi pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Capleiam ac Miliciacum necnon Merlaum villas canonicis S. Martini confirmat, atque in eis confugia a paganorum infeſtatione ſibi conſtruere permittit, aliaſque eorum poſſeſſiones & immunitates ratas habet.

Anno 878. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, LUDOVICUS miſericordia Dei rex. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam, commodum provenire confidimus. Igitur notum eſſe volumus cunctis ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, ſcilicet præſentibus & futuris, quia adiit ſerenitatem noſtri culminis venerandus vir noſter quoque propinquus Hugo religioſus abba baſilicæ eximii confeſſoris Christi B. Martini in ſuburbio Turonicæ civitatis ſitæ, reverenter poſcens, ut res quas piæ recordationis genitor noſter domnus KAROLUS quondam imperator auguſtus, videlicet Capleiam, & Miliciacum villam ob amorem Dei & S. Martini reverentiam fratribus ad confugium pro remedio animæ ſuæ ac genitricis ſuæ domnæ JUDITH quondam auguſtæ dederat, ſuique auctoritate præcepti corroboraverat, ſicut & nuper nos villam noſtram Merlaum prona devotione obtulimus, in neceſſitatibus fratrum habendas, cum omnibus ſibi rebus pertinentibus, & Novientum villam quam ODO comes per licentiam genitoris noſtri fratribus contulit, denuo more regio pro mercede communi omnium noſtrum noſtræque conjugis ac prolis perpetuo manſuras, abſque minoratione vel ſubſtractione aliqua corroboraremus. Quod ſi etiam monaſterium in prædictis rebus, vel alicubi pro infeſtatione (a) paganorum vel malignorum hominum conſtruere eiſdem fratribus libuerit, aut neceſſe extiterit, noſtra largitate concederemus abſque inquietudine more ſolito permanendum, nec cuiquam fidelium noſtrorum in manſionibus clericorum abſque eorum voluntate manendi licentiam concedamus, etiamſi noſtra affuerit præſentia. Inſuper etiam addidit ſupplicando, ut monaſterium S. Martini cum omnibus rebus ſibi pertinentibus de more parentum, regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum ſub noſtræ immunitatis tuitione ac defenſionis munimine recipere dignaremur, aſſenſum præbendo, ut ſicut tempore avi noſtri domni LUDOVICI quondam auguſti, ſeu etiam piæ recordationis domni & genitoris noſtri KAROLI sereniſſimi imperatoris res ejuſdem S. Martini in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Germania, Italia, & in ceteris regni noſtri, Christo largiente partibus conſiſtentes, quæ non ſolum a regibus, & a piiſſimo avo noſtro Ludovico, atque a genitore noſtro domno Karolo, ut diximus, ſeu a nobis atque ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatæ, vel per quoſlibet contractus & munimina cartarum in jus ejuſdem S. Martini traditæ ſunt, quieto jure in ditione ac regimine abbatum ſuorumque propoſitorum, id eſt * decanum fideliumque fratrum Deo devote famulantium ordinatum extiterint: ita & noſtris temporibus ſub noſtræ immunitatis defenſione conſiſtere, & ab omni publica functione ac judiciaria exactione immunes liberaſque decernere dignaremur. Cujus petitioni nobis valde ſaluberrimæ ac profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam prælibati peculiaris patroni noſtri domni Martini, libenter aſſenſum præbere nobis uſque

* f. Decanorum.

(a) Id eſt Normannorum, qui illo ævo totam Galliam ac Turones in primis devaſtarunt.

uſquequaque libuit. Quapropter volumus atque decrevimus, ut jam dictæ villæ (pro) communi noſtra mercede, ad ſupplementum ſeu confugium fratrum collatæ, cum aliis villis jam pridem eorum ſtipendiis ac veſtimentis deputatis, & in præcepto domni & genitoris noſtri nominati cum Lirado & Marciaco expreſſis, ſimulque cum reliquis facultatibus omnium rerum prælibati S. Martini ſub noſtræ defenſionis munimine modis omnibus conſiſtant. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias aut villas ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno vel priſcis temporibus, in quibuſlibet provinciis aut territoriis regni noſtri juſte & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipſius baſilicæ divina pietas augeri voluerit, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, manſiones, aut paratas, aut telonium ex ullis negotiis, ſicut in præcepto domni & genitoris noſtri ceterorumque regum continetur, exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius baſilicæ commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones vel illicitas occaſiones requirere, quibus noſtris futuriſque temporibus quiſquam tam temerarius exiſtat quod faciendi illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat. Quicquid ergo de prædictis rebus beato Martino devote collatis, vel ſibi pertinentibus in jus fiſci cedendum fuit, & a deceſſoribus noſtris comperimus collatum, noſtræque largitatis munere libenter volumus eſſe eidem ſancto Martino ſuiſque ſervientibus canonicis conceſſum, ut id, remoto fiſci dominatu, ad luminaria baſilicæ B. Martini concinnanda, & ad ſuſtentationem pauperum ſeu clericorum Deo & S. Martino deſervientium ſit ſupplementum. Volumus etiam atque decernimus, ut ſicut in præcepto domni & genitoris noſtri continetur, decimæ & nonæ dominicalium rerum, ſcilicet tam ex dominicatis villis, quam & ex villis in beneficio datis hoſpitali nobilium atque pauperum deputatæ habeantur. Si quis autem in tantam prorumpere auſus fuerit audaciam, & hujus præcepti noſtri violator extiterit, quemadmodum in præceptione domni & genitricis noſtri continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum, ex qua duæ partes rectores monaſterii S. Martini, tertiam vero jus fiſci recipiat. Decernimus itaque ut

A remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine memoratus abba ſuique ſucceſſores res prædicti monaſterii, cum omnibus ſuis ſubjectis vel aſpicientibus ad ſe, vel pertinentibus hominibus ſub immunitatis noſtræque protectionis defenſione conſiſtant. Si quid vero de prædicti ſancti rebus per tepiditatem & negligentiam abbatum aut miniſtrorum, ſeu præſumtionem judicum cupiditatemve malorum hominum injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem prorſus reſtaurandum præcipimus,
B corroborantes denuo pancartam ſuper omnibus rebus S. Martini, pro munimine omnium cartarum a genitore noſtro collatam. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum LUDOVICI glorioſiſſimi regis.

WLFARDUS notarius ad vicem GOZBER-
C TI recognovit.

Data nonas Septembris indictione XI. anno I. domni LUDOVICI regis.

Actum Trecas (*a*) civitate in Dei nomine feliciter. Amen. [*a*]

PRÆCEPTUM CAROLI-CALVI Hugoni abbati S. Martini Turonenſis conceſſum.

Liradum & Marciacum eccleſias ad refugium canonicorum ob infeſtationem paganorum conceſſas, vetat ne quiſquam devaſtet.
D

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS gratia Dei rex. Cum enim fidelium regni noſtri rectis petitionibus aurem clementiæ noſtræ dignanter accommodamus, regiæ celſitudinis morem exercere videmur, ac per hoc promtiores erga noſtræ fidelitatis obſequium eoſdem procul dubio reddimus. Igitur noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium noſtrorumque tam præſentium quam & futurorum induſtria, quia veniens quidam reverendus S. Martini confeſſoris Chriſti HUGO abba noſterque
E (*a*) propinquus, innotuit celſitudini noſtræ, qualiter quædam præfatæ eccleſiæ ſibi commiſſæ villæ, id eſt in pago Bituricenſi Liradus, & in Arvernico Marſiacus ſæpiſſime a non recte volentibus invaderentur, ac tamquam ſub hoſtili militia manſiones ibidem acciperentur, & nimia crudelitate, ſe abſente, deprædarentur. Unde quia præfati cœnobii venerabiles canonici in jam dictis villis, ob infeſtationem paganorum re-

Anno 869. Ex cartario S. Martini. [*b*]

(*a*) Ibidem tunc Ludovicus rex a Johanne papa coronari voluit, ut diſcimus ex veteri libro ſacramentorum S. Theoderici in quo refertur oratio quam Apoſtolicus regem coronando pronunciavit.

(*b*) Hugo quippe filius extitit Conradi avunculi Caroli-calvi, qui ab eo comitatum Andegavenſem cum abbatia S. Martini accepit.

fugium ſæpius habere conſueſcunt, petiit humiliter magnificentiam noſtram, quatenus ab eiſdem villis cunctiſque ſibi pertinentibus finibus talia infanda, taleſque præſumptiones noſtræ auctoritatis præcepto removeremus. Cujus humillimam petitionem cognoſcentes, libenter ſuſcepimus, atque hoc noſtræ excellentiæ præceptum fieri juſſimus, per quod præcipimus, atque jubentes firmamus, ut nemo fidelium totius regni noſtri in præfatis villis, ſeu in omnibus ad eas juſte legaliterque pertinentibus finibus manſionem, more hoſtili, aut alia qualibet occaſione iter agens accipere præſumat, nec aliquam deprædationem aut vim inferat, quæ juſtis legibus agi prohibentur, ſed omnibus inquietudinibus remotis, liceat memoratis fratribus ſucceſſoribuſque illorum in eiſdem villis propria ordinatione, Domino adjuvante, ſecuriter perfrui. Ut autem hæc noſtræ juſſionis auctoritas firmior per futura tempora habeatur, anuli noſtri impreſſione ſubter eam juſſimus ſigillare.

HILDEBOLDUS notarius ad vicem GOZLENI recognovi.

Data III. cal. Februarii indictione II. anno XXVIII. regnante KAROLO glorioſiſſimo rege.

[a] Actum Concda (b) vico ſuper Ligerim, in Dei nomine feliciter Amen.

DIPLOMA LUDOVICI II. regis Germaniæ.

De fundatione collegii XII. *clericorum in ſua Francofordienſi capella.*

Anno 880. *Ex chartario Trevirenſi S. Martini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis LUDOVICUS divina favente gratia rex. Si locis Deo dicatis noſtræ regiæ poteſtatis compendium impenderimus, hoc nobis ad æternæ retributionis præmia capeſſenda profuturum liquido credimus. Qua propter noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum induſtria, qualiter piiſſimus genitor noſter ob amorem Domini, & pro ſuæ mercedis augmento tradidit, traditaſque firmavit quaſdam res proprietatis ſuæ, ad capellam ſuam ad *Franconofurt*, quæ eſt conſtructa in honore Salvatoris Domini noſtri JESU CHRITI, hoc eſt noſtram capellam ad *Cuffſtein*, & illud monaſterium ad Urſella, & illam eccleſiam in villa quæ vocatur *Steci*, & illam eccleſiam ad *Plazſtat*, & illam villam quæ dicitur Pargilla cum eccleſia & decima ad eam pertinente, ſicut eam Ruotkerus in beneficium habuit, & illam eccleſiam ad Sprendilingum, cum illo manſo qui ad eam pertinet, & illam A eccleſiam ad *Biſcofesheim* cum omni decimatione, cum mancipiis & terris ad eam pertinentibus, & quod Ruotkerus habuit in villa *Seskibach*, & illam eccleſiam ad *Sueinheim* cum omni decimatione, cum mancipiis & terris ad eam pertinentibus, & tres manſos ad *Gelſtrebah*, & illam capellam ad *Nerenſtein* cum omnibus ad eam pertinentibus, ſicut eam Aaron ibi in beneficium habuit. Et illam villam quæ dicitur B *Kadelcams* cum omnibus appendiciis, & illam capellam in Bunna, & ſicut *Heririch* in beneficium habuit in *Oſteren* Acha. Et quod *Ruotlind* ad ipſam capellam tradidit ſcripto confirmavit. Has itaque præſcriptas cum omni integritate, id eſt cum omnibus ad eas pertinentibus in domibus, ædificiis, mancipiis, campis, agris, pratis, paſcuis, vineis, ſilvis, cultis & incultis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus C & immobilibus, ad jam dictam capellam pius genitor noſter tradidit atque transfudit, ut deinceps perpetualiter ad Dei ſervitium peragendum ibi permaneant abſque ullius contradicentis obſtaculo. Et conſtituit ut in eodem loco ad ſerviendum Domino conſiſtant clerici XII. exceptis preſbyteris, qui in locis illuc pertinentibus Domino famulantur. Et hi omnes de præſcriptis rebus habeant ſtipendia neceſſaria, & D ab illo abbate, cui ipſa capella commiſſa fuerit, nulla umquam hoſtilis expeditio exigatur. Inſuper etiam præcepit, ut abba WILLIHERIUS, cui ipſa capella commiſſa eſt, diebus vitæ ſuæ eam ſecuriter habeat cum omnibus ad eam pertinentibus, nec ullus inde ei quidquam auferre præſumat, ſicuti regiæ partis tunc in beneficium habere viſus fuit cum omnibus præſcriptis, & jure ac legitime ad ea pertinentibus in decimationibus ſeu aliis appendiciis. E Nos igitur paternæ traditioni conſentientes, juſſimus fieri hoc noſtræ conſentionis conſcriptum, per quod volumus ac præcipimus, ut ſicut pius genitor noſter præſcripta omnia conſtituit atque firmavit; ita deinceps firmata & ſtabilita permaneant, abſque ullius contradicentis aut inquietantis obſtaculo. Et ut hæc noſtræ conſentionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus F noſtris melius credatur & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum HLUDOWICI ſereniſſimi regis.

ARNOLFUS cancellarius ad vicem LUITBERTI archicapellani recognovi.

Data XV. calendas Decembris anno Dominicæ Incarnationis DCCC. LXXX. indictione XIII. anno V. regni HLUDOVICI ſereniſſimi regis.

(a) In Concda vico vulgo *Cande* ſanctus Martinus deceſſit.

Digitized by

Actum *Franconofurt*, in Dei nomine fe- [b] liciter. Amen. (*a*)

PRÆCEPTUM CAROLOMANNI regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Villas fratribus S. Martini ad refugium ab infeſtatione Normannorum conceſſas, & facultatem in iis monaſteria conſtruendi, aliaſque poſſeſſiones & immunitates confirmat.

Anno 882. Ex cartario S. Martini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CARLEMANNUS gratia Dei rex. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio, & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam, commodum provenire confidimus. Igitur notum eſſe volumus cunctis ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus ac noſtris, ſcilicet præſentibus atque futuris, quia adiit ſerenitatem culminis noſtri venerandus vir noſter quoque egregius pater HUGO religioſus abba baſilicæ eximii confeſſoris Chriſti beati Martini reverenter poſcens, ut res quas piæ recordationis avus noſter domnus CAROLUS quondam imperator auguſtus, id eſt Capleiam & villam Miliciacum, ob amorem Dei & ſancti Martini reverentiam fratribus ad confugium pro remedio animæ ſuæ ac genitricis ſuæ domnæ JUDITH olim auguſtæ dederat, ſuique auctoritate præcepti corroboraverat, ſicut & domnus & genitor noſter LUDOVICUS villam Merlanum prona devotione obtulit, in neceſſitatibus fratrum habendam, cum omnibus ſibi rebus pertinentibus, inſuper & Novientum villam, quod ODO comes per licentiam domni CAROLI prædicti avi noſtri contulit ſancto Martino ſuiſque clericis, denuo more regio pro mercede omnium noſtrorum communi perpetuo manſuras abſque minoratione vel aliqua ſubſtractione corroboraremus. Quod ſi etiam in prædictis rebus aliiſque Domino auxiliante collatis vel in futurum concedendis pro infeſtatione paganorum vel malignorum hominum, conſtruere eidem venerandoſo abbati ſeu fratribus gregis jam prælibati domni Martini libuerit, aut neceſſe extiterit noſtra largitate concederemus abſque inquietudine more ſolito permanendum & liberali jure conſtruendum, nec cuiquam fidelium noſtrorum in manſionibus clericorum abſque eorum voluntate manendi licentiam concedamus, e- A tiamſi noſtra affuerit præſentia. Denique etiam addidit ſupplicando, ut monaſteria ſancti Martini, ubi & ubi in noſtra ditione conſtructa vel conſtruenda, cum omnibus ſibi rebus, vel hominibus pertinentibus, de more parentum videlicet regum prædeceſſorum noſtrorum, ſub noſtræ immunitatis tuitione ac defenſionis munimine recipere dignaremur, aſſenſum præbendo, ut ſicut proavi noſtri domni LUDOVICI B quondam auguſti, ſeu etiam domni CAROLI prædicti avi noſtri, atque genitoris noſtri piæ recordationis domni LUDOVICI, res ejuſdem ſancti Martini in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Germania, Italia, & in exteris regni, Chriſto largiente, noſtri partibus conſiſtentes, quas non ſolum a regibus ſeu a piiſſimis ſuperius memoratis patribus & proavis noſtris, ut diximus, atque ab orthodoxis C principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatæ, vel per quoſlibet contractus, & munimina cartarum in jus & poteſtatem prælibati domni Martini traditæ ſunt, quieto jure in ditione ac regimine abbatum ſuorumque præpoſitorum ac decanorum, fideliumque fratrum Deo devote famulantium ordinatum extiterint, ita & noſtris temporibus ſub noſtræ immunitatis deffenſione conſiſtere, & ab omni publica functione ac D judiciaria exactione immunes liberaſque decernere dignaremur. Cujus petitioni nobis valde ſaluberrimæ ac profuturæ ob amorem Dei & reverentiam prælibati peculiaris patroni noſtri domni Martini libenter aſſenſum præbere uſquequaque libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut jam dictæ villæ in communi noſtra mercede omniumque prædictorum parentum noſtrorum, ad ſupplementum ſeu confugium fratrum E collatæ, cum aliis villis vel rebus jam pridem eorum ſtipendiis ac veſtimentis, eorumque neceſſitatibus deputatis, & in præcepto domni CAROLI prædicti avi noſtri nominatim cum Lirado & Marciaco expreſſis, ſimulque cum reliquis facultatibus omnium rerum prælibati domni Martini, ſub noſtræ deffenſionis munimine modis omnibus conſiſtant abſque inquietudine cujuſquam. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, F ut nullus judex publicus aut quilibet ſuperioris, vel inferioris ordinis rei publicæ procurator ad cauſas judiciario ordine audiendas, vel inquirendas ſeu diſcutiendas, in eccleſias, ac villas, ſeu reliquas poſſeſſiones quas moderno vel priſcis temporibus in quibuſlibet provinciis aut territoriis regni noſtri juſte & legaliter tenet, poteſtas jam prænominati ſancti Martini, vel deinceps in jure ipſius ſuæque baſilicæ divina pietas augeri voluerit, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, aut manſionem, vel paratam ſeu teloneum, ex ullis negotiis ſicut in præ-

(*b*) Idem privilegium confirmavit Carolus Craſſus imperator anno 881. imperii ſui I. Francofurti III. idus Decembris indictione XIV. VVALDO cancellarius ad vicem LUITVVARDI archicancellarii recognovit.

cepto domni & genitoris noſtri, cetero- A rumque regum prædeceſſorum noſtrorum continetur, exigere aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos, quam ſervos ſuper terram ipſius ſancti Martini ſuorumque monaſteriorum commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones, vel illicitas occaſiones requirere, noſtris futuriſque temporibus tam temerarius exiſtat, qui id faciendi illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat. Quicquid ergo de prædictis rebus beato Martino devote collatis vel ſibi pertinentibus in jus B fiſci cedendum fuit, & a deceſſoribus noſtris comperimus collatum, noſtræque largitatis munere libenter volumus per immenſum eidem ſancto Martino ſuiſque ſervientibus conceſſum, ut id remoto fiſci dominatu, ad luminaria baſilicæ beati Martini concinnanda, & ad ſuſtentationem pauperum, ac hoſpitum, ſeu clericorum Deo & ſancto Martino deſervientium, ſit ſupplementum. Volumus etiam ac decernimus ut ſicut in præcepto avi noſtri, ſeu & genitoris continetur, decimæ & nonæ omnium dominicalium rerum, ſcilicet tam ex C dominicatis villis, quam ex beneficiatis hoſpitali nobilium atque pauperum deputatæ habeantur ac perſolvantur. Si quis autem in tantam prærumpere auſus fuerit audaciam, & hujus præcepti violator extiterit, quemadmodum in præceptione parentum noſtrorum continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum, ex qua duas partes rectores monaſterii ſancti Martini, tertiam vero jus fiſci recipiat. Decernimus itaque ut remota totius judiciariæ poteſtatis inquietudi- D ne, quieto ordine memoratus abba ſuique ſucceſſores res prædicti ſancti Martini cum omnibus ſibi ſubjectis vel ad ſe aſpicientibus, vel pertinentibus hominibus ſub immunitatis noſtræque protectionis defenſione conſiſtant. Si quid vero de prædicti ſancti rebus per tepiditatem, & negligentiam abbatum aut miniſtrorum, ſeu pro infeſtatione, vel oppreſſione Normannorum, etiam per præſumptionem judicum, cupiditatemve malorum hominum injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem prius re- E ſtaurandum præcipimus. Corroborantes denuo pancartam ſuper omnibus rebus ſancti Martini, pro munimine omnium cartarum ab avo & genitore noſtro collatam. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ, & verius noſtris credatur ac diligentius conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI imperatoris pro monaſterio Prumienſi.

Monaſterio Prumienſi a Normannis devaſtato concedit curtem ſuam Neckrauvvam.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS divina clementia imperator auguſtus. *Anno 883. Ex cartario Prumienſi.* Si erga loca divino cultui mancipata, maxime tamen ea quæ ab infeſtatione paganorum diruta eſſe noſcuntur, ſerenitatis noſtræ clementiam exercemus, inde nobis æternæ retributionis præmia provenire liquido confidimus. Quapropter noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, qualiter nos ad monaſterium quod dicitur Brumia, in honore ſancti Salvatoris conſtructum, audita infeſtatione paganorum, qui dicitur Nordmanni, ad eumdem monaſterium erumpentium, quamdam curtem noſtram quæ dicitur Nech-karauwa in comitatu *Loubungovve* cum omnibus ad eam legitime aſpicientibus, mancipiis, ædificiis, terris, agris, vineis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & reditibus, mobilibus & immobilibus, & tertiam partem ſylvæ quæ pertinet ad *Luidolvesheim*, jure perpetuo tradimus, atque de noſtra dominatione in jus & dominationem ipſius monaſterii per hoc noſtræ auctoritatis præceptum donamus atque transfundimus; ea videlicet ratione, ut rectores ipſius monaſterii de ſupradicta curte, & tertia parte prænominatæ ſylvæ, liberam ac ſecuram habeant poteſtatem ordinandi, regendi & diſponendi ſecundum ſuum libitum, & utilitatem ſæpe fati monaſterii & fratrum ibidem Deo famulantium. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ deinceps inviolabilis habeatur, & ut per futura ſæcula ab omnibus diligentius obſervetur, hoc idem præceptum propria manu ſubter adfirmavimus, & anulo noſtro roborare ſigillarique juſſimus.

Signum domni KAROLI glorioſiſſimi imperatoris auguſti. †

WALDO notarius ad vicem LUITWARDI archicancellarii recognovi.

Data XI. Kal. Jun. anno incarnationis Domini DCCCLXXXII. anno imperatoris Karoli II.

Actum in Wormatia civitate.

PRIVILEGIUM CAROLI CRASSI imperatoris pro S. Maximino.

Monaſterium S. Maximini ſub ſua ſuſcipit protectione, eique libertatem eligendi abbatis reſtituit.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS divina favente clementia imperator auguſtus. *Anno 885. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.* Oportet igitur nos qui divi-

na pietate ceteris mortalibus prælati ſumus, circa monaſteriorum reverentiam auguſtali cura vigilare, ut deſtructa quæque monaſteria, & a propriis incuria devitiata privilegiis, noſtris ſtudiis, ubicumque poterimus, ad priſtinum ſtatum reformentur. Quapropter noverit omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, quia quoddam monaſterium B. Maximini per diverſas diſtributum perſonas, a propria electione injuſte & ultra ſtatuta anteceſſorum noſtrorum inrationabiliter propriis privilegiis fruſtratum, & ab electione dejectum eſſe didicimus: ideoque nos imperiali auctoritate, hoc idem monaſterium propriis privilegiis reſtituimus, & electionem fratribus regulari profeſſione in eodem monaſterio (a) coronatis perpetuali conditione conceſſimus, & juſſimus hoc noſtræ auctoritatis præceptum inde conſcribi, per quod decernimus atque jubemus, ut deinceps hoc idem monaſterium ſub noſtra defenſione ſalvum conſiſtat, nullusque habeat poteſtatem aliquam inrationabilem eis inferre moleſtiam, ſed liceat fratribus ibidem Domino famulantibus ſub omni quietudine pro nobis noſtriſque parentibus Dominum exorare. Quandocumque autem divina vocatione abbas illorum obierit, & ad loca meliora tranſierit, habeant poteſtatem fratres inter ſe eligendi abbatem, quamdiu Deus conceſſerit, ut talis inter illos reperiri poſſit, qui eumdem locum & fratres juxta regulam S. Benedicti & profeſſionem fratrum juſte & regulariter ordinare & regere poſſit. Et ut hæc noſtræ largitatis conceſſio pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, hoc idem præceptum propria manu firmavimus, & bullæ noſtræ impreſſione aſſignari juſſimus. Inſuper vero conceſſimus beato Maximino quamdam piſcinam quæ eſt ſub ipſo ponte in civitate Treviris.

Signum domni KAROLI ſereniſſimi imperatoris auguſti.

INQUIRINUS notarius ad vicem LUITWARDI archicancellarii recognovi.

Data Kalendas Octobris anno incarnationis Domini DCCC. LXXXV. indictione III. anno vero domni KAROLI IX. imperii autem V.

Actum Vormatiæ civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Coronatos vocat fratres clericos ob tonſuram quam in modum circuli deferunt, ad diſtinctionem fratrum laicorum, qui toto tonſo capite erant.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI imperatoris pro Turonenſi ſancti Martini eccleſia.

Ut de conſenſu abbatis omnia per decanum ordinentur decernit, confirmatque immunitates & poſſeſſiones S. Martini.

Anno 886. *Ex cartario S. Martini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS ejuſdem omnipotentis miſericordia imperator auguſtus. Si ſacris locis & divinis cultibus mancipatis emolumentum imperialis celſitudinis exhibemus, ſervorumque Dei in eiſdem degentibus neceſſitatibus opem ferendo conſulimus, profuturum nobis hoc ad æternæ remunerationis præmium facilius obtinendum, & ad præſentem vitam felicius tranſigendam fore nullatenus dubitamus. Itaque noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, noſtrorumque tam præſentium quamque futurorum induſtria, quoniam grex humillimus eximii confeſſoris Chriſti beati Martini adiit ſerenitatem culminis noſtri, offerens obtutibus imperialis noſtræ dignitatis præceptum, per quod eiſdem fratribus quaſdam villas in eodem præcepto nominatim præſcriptas, CAROLUS patruus noſter quondam imperator auguſtus ad eorum ſubſidium confirmaverat. Inſuper præ manibus habentes privilegia domni videlicet NICOLAI papæ atque epiſcoporum, quorum poteſtate ſibi cælitus permiſſa idem præceptum prænominati patrui noſtri, videlicet CAROLI corroboratum habetur, ut ſicut ejuſdem præcepti ſeries continet, ita decanus permiſſu abbatis ac ſenioris ejuſdem cœnobii beati Martini res omnes ſibi munere regio vel a quibuſlibet fidelibus conceſſas, cum univerſitate ſibi pertinentium perpetuo ordinent atque integerrime poſſideant: ita ut nullius poteſtatis ſenior quicquam exinde de eorum dominio vel poſſeſſione præſumat conferre, neque per prepoſiti ſui ordinationem temeraria præſumptione diſponere attentet. Super qua re imperialem noſtram dignitatem humili ſupplicatione deprecati ſunt, ut imperiali more præceptum patrui noſtri CAROLI atque præceptum LUDOVICI filii ſui ſuper omnibus eorumdem fratrum rebus denuo corroborare dignaremur. Quorum petitionem ratam perſpicientes, pro amore Dei ac reverentia B. prælibati domni Martini, in noſtra eleemoſyna præceptum noſtræ auctoritatis fieri jubemus, per quod decernimus, ut ſicut in privilegiis prædeceſſorum regum parentum noſtrorum continetur: ita ab hodierna die, ac in reliquum irrefragabiliter permaneat, cum omnibus villis eorum ſtipendiis deputatis, cum Lirado, & Capleia ſeu Miliciaco, & Marciaco, necnon Faldoa cum illo manſo, & Merlao, villa quoque Monte, quam

Gerbaldus precario more ad cenſum retinet, atque Noviento, quam Odo integerrime ad peculiare fratribus contulit. Inſuper etiam cenſemus, ut monaſterium jam dicti ſancti Martini, cum omnibus rebus ſibi pertinentibus, de more imperatorum vel regum parentum noſtrorum ſub noſtræ immunitatis tuitione ac defenſionis munimine habeatur, aſſenſum præbendo, ut ſicut tempore avi noſtri domni Ludovici quondam auguſti, ſeu patrui noſtri Caroli atque Ludovici regis, res ejuſdem ſancti Martini in Francia, Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Germania, Italia, & in exteris imperii, Chriſto largiente, noſtri partibus conſiſtentes, quæ non ſolum a regibus, ut diximus, atque ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatæ, vel per quoſlibet contractus, & munimina cartarum in jus ejuſdem ſancti Martini traditæ ſunt, quieto jure in ditione ac regimine abbatis, ejuſdem loci decani, ac ſeniorum fratrum ordinatim extiterint: ita & noſtris temporibus ſub noſtræ immunitatis defenſione conſiſtere, & ab omni publica functione ac judiciaria exactione immunes liberaſque decernimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus aut quilibet ſuperioris, aut inferioris ordinis rei publicæ procutator, ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno, vel priſcis temporibus in quibuſlibet provinciis, aut territoriis imperii noſtri, juſte ac legaliter tenet, vel deinceps in jure ipſius baſilicæ divina pietas augeri voluerit, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paratas, ac teloneum ex ullis negotiis, ſicut in præceptis regum continetur, exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius baſilicæ commanentes diſtringere, aut ullas publicas functiones, aut redibitiones, vel illicitas occaſiones requirere noſtris futuriſque temporibus quiſquam tam temerarius exiſtat, qui id faciendi illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat. Quidquid ergo de prædictis rebus beato Martino devote collatis, vel ſibi pertinentibus, in jus fiſci cedendum fuit, & a deceſſoribus noſtris collatum, noſtræ largitatis munere libenter volumus eſſe eidem ſancto Martino, ſibique famulantibus canonicis conceſſum, ut id remoto fiſci dominatu, ad ſuſtentationem canonicorum, ſeu pauperum, ſit ſupplementum. Volumus etiam ut, ſicut in præceptis eorumdem fratrum continetur, decimæ & nonæ dominicalium rerum, ſcilicet tam ex villis dominicatis, quam & in beneficio datis, hoſpitali nobilium atque pauperum abſque ſubſtractione aliqua in noſtra eleemoſyna deputatæ habeantur. Si quis autem in tantam prærumpere auſus fuerit audaciam, & hoc præceptum noſtrum violare præſumſerit, quemadmodum in regum parentum noſtrorum præceptione continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti probatæ monetæ ſe noverit pœna mulctandum; ex qua duas partes rectores prædicti monaſterii S. Martini, tertiam vero jus fiſci recipiat. Si autem de prædicti ſancti rebus per tepiditatem & negligentiam abbatum aut miniſtrorum, ſeu per præſumtionem judicum, cupiditatemve malorum hominum, injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem prorſus reſtaurandum præcipimus: corroborantes denuo pancartam ſuper omnibus rebus ejuſdem ſancti, pro munimine omnium cartarum, quæque ab incendio Normannorum, vel quolibet modo aduſtæ ſunt. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ, & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum domni Caroli ſereniſſimi imperatoris auguſti.

Amalbertus cancellarius ad vicem Liutardi cancellarii recognovit.

Data xi. Kal. Septembris anno incarnationis Domini dccc.lxxxvi. indictione quarta, anno imperii imperatoris Caroli in Italia vi. in Francia iv. in Vallia ii.

Actum ad Siluci in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI imperatoris.

Factam Germundo a Carolo imperatore donationem confirmat.

Anno 886. Ex cartario S. Martini.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus divina favente clementia imperator auguſtus. Noverit igitur omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, qualiter quidam homo Germundus nomine noſtram adiit excellentiam, oſtendens præceptum Karoli imperatoris, in quo continebatur quemadmodum idem Karolus quamdam villam, quæ Nideis vocatur, in pago Carnotino conſiſtentem, cum omnibus juſte & rationabiliter ad eamdem aſpicientibus, villam illam in proprietatem condonaſſet. Et ideo noſtram deprecatus eſt clementiam, quatenus hoc per præceptum noſtræ auctoritatis dignaremur corroborare. Nos vero rationabilibus illorum ſatisfacere deſiderantes petitionibus, decrevimus ita fieri, & juſſimus eis hoc noſtræ auctoritatis præceptum inde conſcribi, per quod decernimus atque omnino ſancimus, ut ſicut in

Digitized by Google

illo comprehenſum eſt præcepto, ita deinceps per hanc noſtram auctoritatem firmum & inconcuſſum ſuccedentibus permaneat temporibus, nullo umquam ſucceſſorum noſtrorum hoc irrumpente. Et ut hoc noſtræ corroborationis ſive confirmationis præceptum firmiorem in Dei nomine obtinere valeat vigorem, manu propria noſtra ſubter hoc firmavimus, & anulo noſtro inſigniri juſſimus.

Signum domni KAROLI ſereniſſimi imperatoris auguſti.

AMALBERTUS cancellarius ad vicem AUTBERTI archicancellarii recognovi.

Data VIIII. calendas Novembris, anno Incarnat. Domini DCCCL. XXVI. indictione IIII. anno imperii imperatoris Karoli in Italia VI. in Francia IV. in Gallia II.

Actum Pariſiis in Dei nomine feliciter. Amen

PRÆCEPTUM BOSONIS REGIS Burgundiæ, pro epiſcopo Maurianenſi.

Concedit ei caſtrum quod juxta fluminis Arki ripam adjacebat.

Anno 887. *Ex mſ. domni de Mazaugiis, eruit D. Furmerius S. Victoris monachus.*

REgnante Deo factore omnium, qui cuncta ſuo diſponit ordine, cujus nutu ac poteſtate reges regnant, qui nobis beneficio ſuæ miſericordiæ regni gubernacula non noſtris intervenientibus meritis conceſſit. Ego quippe Boſo procurante divina gratia Burgundionum, Auſonorumque rex, una cum Er. uxore, pariter aula Viennæ urbis ſiti anno regni octavo, cœpimus cogitare piorum ac improborum retributionem: qualiterque remedio eleemoſynæ caſſantur imminentia bella injuſte inſurgentia, vel qualiter adquiritur eleemoſyna interveniente miſericordia Salvatoris. Interfuit quoque noſter dilectus (a) ASMUNDUS, Secuſivæ civitatis vel Maurianorum epiſcopus, una cum proprio fratre LEOTMANNO Cremonenſis eccleſiæ præſule; qui nobis meditata ac mutuo dictata, ſuadentes ditari regalibus opibus eccleſiam proprii epiſcopii S. Johannis-Baptiſtæ in confinio Burgundiæ poſitam, quæ admodum deſtituta eſſe cognoſcitur ſævitia hoſtium euntium vel redeuntium. Nos vero in amminiſtratione tanti negotii aſſenſum præbuimus veneratione ſancti prædicti Johannis-Baptiſtæ, utque nos victores interceſſione ſemper ubique reddat, donamus eidem ſancto Domini Baptiſtæ refugium de noſtris propriis genealogiis, caſtrum ſcilicet in ejuſdem territorio ſancti Johannis poſitum ultra flumen, quod vulgo Armariolum nuncupatur, quod etiam adjacet ſupra dicti parvi fluminis ripam Arki, cum noſtra ca-

(a) Nullam hujus epiſcopi mentionem inveni in vulgatis indicibus epiſcoporum Maurienenſium, in quibus Aſmundo locus vacuus relictus eſt.

A pella S. Dei genitricis cum decimis, & villis, villaribuſque ſubjectis eidem caſtro pertinentibus, & ex hac parte fluminis & ultra ubi ſit præſulis * requires, ubi ſecunda ſedes, ubi tempore belli tuta defenſio, ubi libros theſaurorumque munimen inexpugnabile. Armarium enim antiquitas antiqui vocaverunt aptum & congruum judicatus a regalibus inſtitutis, ut ſit arma inexpugnabilis contra hoſtium incurſiones noſtræ Mauritanæ eccleſiæ ſancti videlicet Johannis-Baptiſtæ. Si quis vero ſuadente humani

* f. requies.

B generis inimico, contra inſtitutionem noſtræ poteſtatis violare tentaverit, lege Bonifacii univerſalis pontifici ſit anathema, & componat noſtro judicio c. libras auri. Has quippe duas eccleſias Maurianorum, ſcilicet ſancti Johannis-Baptiſtæ, ſanctæque Dei genitricis civitatis Secuſivæ, cum propriis eccleſiis ſubjectis, ſecundum jam dicti Bonifacii inſtituta eſſe concedimus Maurianenſis eccleſiæ pontificis dominata, eo tenore, ut ad proprii pontificis ſynodum conſtituto tempore veniet, ſæpe denominatus Maurianorum epiſcopus.

C

DIPLOMA CAROLI CRASSI imperatoris, pro monaſterio Corbeiæ novæ.

Confirmat Corbeienſi monaſterio exemtionem ab omni expeditione militari, tametſi inſtante præſenti barbarorum irruptione ex neceſſitate a Bobone abbate milites exigebat, &c.

Anno 887. *Ex veteri codice Corbeienſ.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS divina favente clementia imperator auguſtus. Si petitiones ſervorum Dei

D noſtrorumque fidelium quas pro ſuis neceſſitatibus, & maxime pro eccleſiarum Dei utilitatibus nobis ſuggeſſerint, ad effectum perducimus, non ſolum honorificam imperialis liberalitatis exercemus conſuetudinem, verum etiam ad æternæ retributionis mercedem talia credimus nobis facta profutura. Unde noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, quod fidelis noſter BOBO abbas monaſterii, quod vocatur Nova Corbeia, & ſitum eſt in Saxonia, dedicatum vero in

E honore SS. martyrum Stephani atque Viti, inſinuavit amplitudini noſtræ, qualiter idem monaſterium beatæ Mariæ avus noſter LUDOVICUS imperator primitus inchoaverit, & ſtatim inter ipſa conſtitutionis ejus exordia conceſſerit, ut neque abbates illius loci, neque homines eorum cujuſcumque conditionis in expeditionem umquam ire deberent: ſed liceret eis cum quiete ac ſecuritate præfatæ utilitates eccleſiæ providere, necnon & regiis interdum legationibus exequendis, ubi opus eſſet, operam dare; quam conceſſionem firmam in futurum eſſe

volumus, licet ad præſens eam inſtantis periculi neceſſitas paululum minuere cogat. Nam propter immenſam barbarorum infeſtationem, neceſſe habemus cum univerſo nobis divinitus commiſſo eccleſiæ Chriſti defenſioni inſiſtere, & ob hoc non omnes ſub memorati loci dominio conſiſtentes, a profectionibus in hoſtem immunes relinquere poſſumus, ſed quoniam ejusdem loci abbates miſſaticum regium peragere ſoliti erant, concedimus eis ut triginta homines nobiles ab aliis profectionibus ſecum immunes habeant; & ſi extra patriam eſt legatio peragenda, plures nobiles ad hoc opus paratos teneant; reliqui vero cum ſuo populo in hoſtem proficiſcantur, & hoc quamdiu tantorum bellorum pericula imminent. Ubi vero divina pietas pacem dederit, conceſſionem quam temporibus glorioſæ memoriæ avi, genitoris, & germani mei habuerunt, firmam & ſtabilem manere volumus. Tradidimus etiam in remedium animæ noſtræ, & patris noſtri, & fratris, & in eleemoſynam progenitorum noſtrorum quædam beneficia ad præfatum cœnobium in propriam hereditatem, ſcilicet in Wehſigo quinque manſos & II familias, quos habuit Liudwardus in beneficium, & in *Heſſion* v. manſos, & duas litorum familias, quas habuit olim Remcias in beneficium, & in marca Aſſe..i; in villa *Ecrikeshuſun*, quicquid ad regium jus pertinet in terris, ſilvis, & mancipiis. Concedimus quoque partem villæ quæ dicitur Ovenhus, quam habuit olim *Vuiric* comes in beneficium, & IIII, manſos in *Sinuat-Feldum* quos Landwardus habuit in beneficium. Et ut hæc noſtræ largitatis conceſſio pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari firmavimus.

Signum KAROLI sereniſſimi auguſti.

LUITFREDUS notarius ad vicem LIUTWARDI archicancellarii recognovi.

Et data nonas Maii anno incarnationis Domini DCCCLXXXVII.

Actum Weibilinga villa in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA ARNULFI imperatoris pro S. Maximino.

Ad petitionem Megingoz comitis donationem facit in pago Meinifeldienſi.

Anno 888. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ARNOLFUS divina gratia favente rex. Si erga caſas Dei dignanter divinis cultibus coruſcantes, necnon præclaris ſanctorum patrociniis cælitus præfulgentes curam gerere, & aliqua impendere eis opportuna ſtuduerimus ſuffragia, ſempiternæ beatitudinis mercedem inde nos conſequi poſſe pro certo confidimus, & ibi Domino famulantes ad bonæ converſationis propoſitum devotiores efficiemus, ad orationemque noſtram eos promtiores exiſtere credimus. Quapropter omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium tam præſentium quamque futurorum cognoſcat induſtria, qualiter quidam fidelis comes noſter nomine MEGINGOZ manſuetudinem noſtram precatus eſt, ut cœnobium in civitate Treviris, in honore Chriſti & S. Maximini conſtructum, aliqua conceſſionis noſtræ gubernatione ditando augeremus. Nos autem æternum animæ noſtræ remedium ſollicita mente pertractantes, & juſtæ ejus admonitioni & precatui libenter aſſenſum præbentes, decrevimus ita fieri, & in pago *Meinifeld* dicto in comitatu ipſius ad eumdem ſanctum Dei martyrem villam unam Ribanacha vocatam, perpetuo jure in proprium conceſſimus, & quicquid illuc juſte pertinere videtur, id eſt eccleſiam in eadem villa conſtructam cum decima & curte cum caſa ceteriſque ædificiis; cum manſis habitantibus & mancipiis utriuſque ſexus, campis, agris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, vineis, terris cultis & incultis, finibus & adjacentiis, viis & inviis, exitibus & reditibus, mobilibus & immobilibus, quæſitis & inquirendis, & cum univerſa integritate jure & rationabiliter ad præfatam villam pertinente. Idem vennam in marca Windinga ſitam, cum ſilvula, quam Cone rivus alluit, ad inſtaurandam eamdem vennam. Hæc itaque omnia ad jam dictum ſanctiſſimum locum poteſtativa manu in memoriam noſtram, & cunctorum, quorum recordationem facere debitores ſumus, in uſum ibidem Domino & S. Maximino famulantium, per hoc noſtræ confirmationis conſcriptum tradimus atque transfudimus, eo videlicet tenore, ut rectores ejuſdem monaſterii de his omnibus ſecuram perpetualiter habeant poteſtatem, prout eis placuerit, univerſa diſponere juxta utilitatem famulorum Chriſti inibi divinum momentaneis horis obſequium officialiter perſolventium & in hoſpitum pauperumque eleemoſynam noſtra receptione, abſque ullius perſonæ vim inferentis obſtaculo. Et ut hæc donationis noſtræ auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubtus eam firmavimus, & anulo noſtro inſigniri juſſimus.

Signum domni ARNOLFI sereniſſimi regis.

ASPERTUS cancellarius ad vicem (a) THEOTMARI archicapellani recognovi.

Data x. calendas Februarii indictione VI. anno Incarnationis Domini DCCC.LXXXVIII. anno vero I. regni ARNOLFI piiſſimi regis.

(a) Fuit archiepiſcopus Salisburgenſis.

Actum

Actum civitate Regina in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM IMMUNITATIS
Arnulfi regis, pro monaſterio Prumienſi.

Anno 888. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu-Chriſti, ARNULFUS divina ordinante providentia rex. Notum eſſe volumus cunctis fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, quia vir venerabilis FARABERTUS, abba monaſterii, cujus vocabulum eſt Prumia, quod eſt dicatum in nomine Domini & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI & S. Mariæ ſemper virginis, quod olim bonæ memoriæ attavus noſter PIPPINUS quondam rex, & attavia noſtra BERTRADA in rebus proprietatis ſuæ a fundamentis conſtruxerunt, attulit nobis auctoritatem prædicti domni regis PIPPINI, in qua continebatur inſertum, qualiter idem monaſterium non ſolum rebus multiplicibus ditaverat, verum etiam ſub ſui tuitione heredumque ſuorum, regum videlicet conſtituerat, nec non & auctoritatem domni & proavi noſtri CAROLI, bonæ memoriæ præſtantiſſimi imperatoris, in qua erat exaratum, qualiter conſtitutionem pii patris ſui confirmaverat, & conſtituerat, ut in villis vel rebus prædicti monaſterii, nullus judex publicus abſque ejus juſſione vel hæredum ſuorum, ad cauſas audiendas, aut freda undique exigenda, nec fidejuſſores tollendos, nec ſcaras, vel manſionaticos, ſeu conjectos, tam de carrigio, quam de paraveredis exigere, aut exactare præſumeret: ſed quicquid exinde tam de hominibus francis ſeu ſervientibus, qui infra agros vel fines, ſeu ſuper terram prædicti monaſterii degere videntur, fiſcus aut freda poterat ſperare, ex ejus indulgentia in luminaribus prædicti monaſterii cederent. Prædictus etiam abba deprecatus eſt, ut non ſolum attavi & proavi auctoritatibus firmitatis gratia noſtram ſuperadderemus auctoritatem, & ipſum monaſterium cum rebus & hominibus, quæ præſenti tempore in quibuſlibet pagis & territoriis, tam per traditionem prædicti domni PIPPINI regis, ſeu & imperatoris CAROLI, nec non & auguſtorum HLUDOVICI, HLOTHARII, atque CAROLI, regum quoque ſereniſſimi avi noſtri & junioris HLOTARII, vel ex liberalitate liberorum hominum tam per traditiones, commutationes, venditiones, aut ex qualicumque legali ordine præſenti tempore prædictum tenet vel poſſidet monaſterium, vel quæ deinceps in jure ipſius ſancti loci divina pietas augeri voluerit, ſub noſtra tuitione atque immunitatis defenſione conſtitueremus. Cujus precibus aurem placabilem accommodantes, hos noſtros regales apices fieri juſſimus, per quos decernimus atque jubemus, ut quicquid tam ex donatione regum, vel traditione liberorum hominum, ad idem monaſterium legibus jure collatum eſt, & præſenti tempore legaliter tenet vel poſſidet, vel ea quæ ab hinc in futurum ibidem juſte & legaliter traditum fuerit, perennibus temporibus rectores prædicti monaſterii, abſque ullius injuſta contrarietate, teneant & poſſideant. Inſuper præcipimus, atque per hanc noſtram auctoritatem ſancimus, ut nullus judex publicus, vel quiſlibet ex judiciaria poteſtate, in eccleſias, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones prædicti monaſterii, ad cauſas pro more audiendas, vel judicia ſicut in præcepto domni imperatoris CAROLI continetur, vel freda aut fidejuſſores tollendos, aut ſcaras, vel manſionaticos ſeu conjectos, tam de carragio, quam de paravaredis exigendos, aut homines ipſius monaſterii tam francos, quam eccleſiaſticos, vel ſervientes, qui infra agros vel fines, ſeu ſuper terram prædicti monaſterii manent, bannum aut heribannum exigere aut exactare præſumat, aut ullus redibitiones aut inlicitas occaſiones quærere, ſed liceat rectoribus prædicti monaſterii cum omnibus rebus & mancipiis, prædicto monaſterio jure poſſeſſis quieto ordine vivere ac reſidere, quemadmodum in prædicti pii PIPPINI regis, & domni CAROLI imperatoris, ac HLUDOVICI vel HLOTARII auguſtorum auctoritate, vel in hac noſtra continetur, noſtro noſtrorumque ſucceſſorum fideliter parere imperio, qualiter monachi ibi per ſucceſſiones degentes liceat quiete vivere, & Domini miſericordiam pro nobis, proleque noſtra attentius exorare. Quicquid etiam de rebus prædicti monaſterii jus fiſci exigere poterat, totum nos pro æterna remuneratione in luminaribus prædicti monaſterii, & in alimonia pauperum, vel ſuſtentatione peregrinorum, in noſtra elemoſyna perennibus temporibus concedimus. Hæc vero auctoritas firmitatis noſtræ, ut per curricula annorum inviolabilem obtineat firmitatem, eam manibus noſtris ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum domni ARNOLFI ſereniſſimi regis.

ASBERTUS cancellarius ad vicem THIOTMARI archicapellani recognovit.

Data III. idus Junii anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVIII. indictione VI. anno I. regni domni ARNOLFI invictiſſimi regis.

Actum Franconofurt in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM ODONIS REGIS. pro monaſterio Vedaſtino.

Ad varias fratrum neceſſitates exemplo Caroli regis varia adſignat prædia.

Anno 890. Ex cartario Vedaſtino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis ODO gratia Dei rex. Si ea quæ prædeceſſores noſtri, divina ordinante providentia præditi, & ſuperna dignatione illuminati, necnon & ſanctæ Dei eccleſiæ ſuorumque fidelium devotis admonitionibus ac precibus inſtigati, pro ſtatu & utilitate eccleſiarum ac ſervorum Dei ſtatuere decreverunt, noſtris confirmamus edictis, atque ipſorum devotiſſimis conſentientes affectibus, eadem pia munia Domino annuente exequimur, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem, & totius regni nobis à Deo commiſſi tutelam profuturum eſſe credimus, & retributorem Dominum exinde in poſterum habere credimus. Igitur notum ſit omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus ac noſtris, præſentibus ſcilicet futuriſque, quia cariſſima conjux noſtra THEODERADA, necnon venerabilis HRODULFUS abba monaſterii S. Vedaſti, quod vocatur Nobiliacus, ubi ipſe pretioſus confeſſor Chriſti corpore quieſcit in perpetuum, humillimis precibus efflagitati ſunt, ut pro Dei omnipotentis amore, & futuro ſanctæ congregationis ſuffragio, atque in ſancto propoſito religionis augmento ibidem Deo militantium, & ne aliqua ſucceſſorum ſuorum negligentia aut parcitate, ſeu diminutione ordo monaſticus futuris temporibus perturbaretur, quaſdam villas ob multimodas neceſſitates præfatæ monachorum congregationi jam priſcis temporibus a regibus per præcepta regalia delegatas, propter rei firmitatem & ipſius ſancti patroni Vedaſti reverentiam, morem imitantes regum prædeceſſorum noſtrorum, auctoritatis noſtræ præceptum fieri juberemus, per quod tam ea quæ præ manibus habebant, quam ipſa quæ eis dictus abbas contulerat, rata atque ſtabilita deinceps permanere poſſent. Nos vero petitionibus illorum, quia neceſſariæ & rationabiles erant, aurem accommodantes, veluti poſtulaverunt fieri adjudicavimus, atque has infra ſcriptas villas diverſis eorum neceſſitatibus profuturas, quemadmodum à divæ recordationis beatæ memoriæ prædeceſſore ac quondam ſeniore noſtro KAROLO rege piiſſimo, per præcepti paginam ſtabilita atque ordinata ſunt, ad eorum uſus & neceſſitates ſupplendas perpetuo deſervituras delegavimus, ad matriculam ſcilicet Maisbodvillam, Baïs, Senous, Herbodciſternam, Pomerias, Erlini-curtem, & in Bovini curte manſos x. cum Longobraio, Mainimum, Morſele, & Sceldego-A thein, Juventiacum, & in Dominica-curte manſum I. & in Farreolo manſum I. & cenſum de omnibus precariis monaſterii. Ad neceſſaria vero fratrum, victus ſcilicet & potus medietatem vici qui vocatur Novavilla, juxta ipſum monaſterium ſitam & tabernam I. Filciacum, Dominicam-curtem, Theuludum, Bigartium, Hecnam-curtem, & Bernellam. In pago Belvacenſi Mediolanas, Puteas-aquas, Angeli-curtem, valles cum camba I. & duobus molendinis, & manſis ad eaſdem pertinentibus, Stagras, Sat- B liacum, Atramentarias, Maſt, Manheim, Sirengheim cum omnibus precariis ad eaſdem villas pertinentibus, precariam Emmonis & Tagengarii. Ad cameram vero fratrum Ateias, Saltiacum, Liniacum, Campanias, & in Fontanido manſos III. & in Lambras manſum I. & alterum in Hadas & tabernam unam in vico monaſterii. Ad portam vero Berneiam villam, & in Anzinio manſum I. cum molendino, & in *Enez* manſos V. cum molendino, & decimam omnis abbatiæ. Ad Hoſpitale pauperum in Daginvil- C la manſa VII. in Boneiam villam & Lenſales manſos III. ad quintam partem omnis decimæ quæ ad portam venerit. Ad domum vero infirmorum omne theloneum ex mercato. Villas vero quas eis memoratus rex pro remedio animæ ſuæ, patris, matriſque ac conjugum dedit vel reddidit, id eſt Frontelli-curtem, Lutoſum-montem, Tilgidum, Cilliacum deſervire uſibus fratrum ſancimus, ut ab ipſo inſtitutum eſt. Quia vero dictæ res ab incurſione Nortmannica penitus depopulatæ ſunt, memoratus illuſtris D HRODULFUS abba miſeratus inopiæ & paupertati fratrum, quamdam villam Hadis vocabulo, ab antiquis temporibus ab ipſis monachis poſſeſſam, ſed a ſepedicto rege concambiatam in Viſe dominationis eorum revocando reſtituit. Inſuper dedit eis commutationem, quam Sicherus & Walterus vaſſalli ipſius pro Laivinio dederunt, & mancipium I. ex Ficxo Aplinio nomine Teutbertam cum infantibus ſuis, atque villulam Mourcurtem eccleſiæ B. Mariæ in eodem monaſterio ſitæ deſervituram delegavit, ex- E petens humiliter celſitudinis noſtræ clementiam, ut quod ab ipſo pro divino amore actum eſt, noſtro inviolabili roboraretur edicto. Has ergo ſupraſcriptas villas cum omnibus appenditiis & precariis & redditibus, vel mancipiis ad ſe pertinentibus fratribus dicti monaſterii eo modo, ſicuti ſupra taxatum eſt, quemadmodum eis ſæpius dictus rex CAROLUS per ſuum præceptum delegavit, ordinavit, ac Gallicanorum epiſcoporum auctoritate conſtabiliri fecit. Inſuper creatus imperator per ſemet a Romana at- F que ſancta apoſtolica ſede ſub anathematis interdicto, quod nulli mortalium violare liceret, roborari petierat, regali auctoritate

Digitized by Google

& indulgentia per hoc præceptum confirmationis noſtræ ſtabili jure eis in perpetuo concedimus atque confirmamus. Et mancipia ſicut tempore ADALONGI quondam abbatis ad præfatas villas pertinuerunt, vel quemadmodum a ſupraſcripto inclyto rege contradita, ubicumque fuerint, abſque inquietudine aliqua poſſideant. Quia vero, proh dolor! ob nimiam paganorum infeſtationem ac depredationem caſtrum propter munimen loci, KAROLO imperatore, petentibus monachis, conſentiente & permittente, in ipſo monaſterio ab eis conſtructum eſt; ideo de antiqua clauſura reticemus. Ædificia vero ſicuti ſæpius nominatus rex KAROLUS conſtituit, & ſemper conſuetudo fuit, ita conſtruantur & reſtaurentur, ubicumque neceſſe fuerit. Denique ſub occaſione caſtelli, nolumus nomen monaſterii deperire, ne ordo monaſticus in eo a ſæcularibus perturbetur, ſed priſtinus honor eis ſervetur ac poteſtas in omnibus, atque loci immunitas, quemadmodum a ſancta Romana atque apoſtolica ſede, ac Gallicanorum epiſcoporum auctoritate, atque regalium indulgentia conſtitutum eſt, atque officinas quod ipſum caſtrum, capere prævaleat, ſecundum regulam S. Benedicti in eo habentes, non ſit eis neceſſitas foris vagari, ut idem pater docet, quia non expedit animabus eorum: præcipientes regia auctoritate, ut nemo ſucceſſorum noſtrorum regum vel comitum, quod noſtro inviolabili roboratum eſt edicto, ſubtrahere, commutare, vel minuere audeat, aut ad uſus ſuos ea retorqueat, vel alicui quiddam in beneficium tribuat, ſed neque ſervitia aliqua ex eis exactet, neque paraveredos, aut expenſas, aut hoſpitum ſuſceptiones requirat, aut carricaturas, aut ullas in aliqua re exactiones ſive manſionaticos inde exigat, præter quod eis ab antiquis temporibus in utilitatibus monaſterii conſtitutum eſt, quibus nihil addere præſumant: quatenus monachi in cœnobio ſupradicto Deo ſecundum regulam S. Benedicti libere deſervire valeant & fideliter pro nobis orare queant, nobiſque pro rata confirmatione & illis pro pia & ſancta obſervatione merces in perpetua recompenſetur beatitudine. Et ut hæc auctoritas, quam ob Dei amorem & animæ noſtræ remedium ſtatuimus atque roboravimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulſa perdurare valeat, manu noſtra eam ſubterfirmavimus, & de anulo noſtro ſigillari juſſimus.

Regula S. Bened. c. 66.

Signum ODONIS glorioſiſſimi regis.

TROANNUS notarius ad vicem EBULI recognovit & ſubſcripſit.

Data XII. calendas Junii indictione VIII. anno III. regnante ODONE glorioſiſſimo rege.

Actum Vermeria palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA R. AD. D. EPISCOPUM Virdunenſem.

Excuſat ſe quod ſenex ad eum ire non poſſit. Hortatur ad patientiam in adverſis. Quid per Gog & Magog in Ezechiele intelligendum ſit explicat, nonnullaque enarrat de Hungrorum origine.

Circa 890. Ex mſ. Floriacenſi.

DOMINO beatiſſimo & vere apoſtolico veræ & æternæ ſapientiæ amatori D. ſanctæ Virdunenſis eccleſiæ ierarcho, digniſſime ab omnibus venerando, (a) R. ejus fidele mancipium, & minimus ſervorum ejus ſervulus fideliſſimas & devotiſſimas in Chriſto orationes & ſervitium ſempiternum.

Omnipotenti Deo gratias refero, ejuſque clementiam totis præcordiorum viribus laudo, qui ſacræ menti veſtræ tantam miſericordiam dignatus eſt inſpirare, ut me exiguum cognoſcere & ſacris litteris veſtris omni nectare dulcioribus dignaremini honorare. Taceo quod multiplici munerum collatione me immeritum decoraſtis, qui nec ſaltem dignus ſum cuilibet minimo ex veſtris ſervulis exequari. Facitis hoc certe, quia creditis me alicujus eſſe utilitatis, cum ego nullius meriti vel ſcientiæ mihi conſcius ſim. Verum ſi quid illud eſt, totum ejus gratia qui habet flatum hominis in manu ſua, quique eſt noſtræ dator & moderator vitæ, qui etiam dona ſua perſæpe indignis & non merentibus tribuere conſuevit. Hanc gratiam utique in omnibus & in ſingulis vos amare certiſſimum eſt, quia & ipſe plenus eſtis, ut pote qui ſecundum Apoſtolum primitias ſpiritus abundantius exhauſiſtis. Ceterum quod dixiſtis velle vos me eſſe vobiſcum, me miſerum, cui nec contigit vos id velle dum adhuc calidus medullas ſanguis alebat, ſolideque ſuo ſtabant ſanguine vires. Nunc longo ſenio putre corpus & ſuccedentibus ſibimet morbis membra debilia hoc mihi exoptabile bonum invident. Eſſem certe, eſſem apud vos, aſſiſterem, inhærerem, erudirer alloquio, firmarer exemplo, benedictionibus ſacrarer. Verum quia id non licet, ago quod poſſum, vos noctibus, vos

(a) Hujus epiſtolæ ſcriptorem ex prima dumtaxat nominis littera R. deſignat inſcriptio, eum vero ad quem ſcribitur ex primo nominis elemento D. & ex dignitate epiſcopali, ſcilicet Virdunenſis eccleſiæ. In ſerie autem epiſcoporum Virdunenſium unicum reperimus cui hæc conveniant, Dadonem, qui anno 880. ſedem illam aſcendere cœpit ad annum 829. quo tempore virtute & eruditione florebat Remigius Autiſſiodorenſis S. Germani monachus, ex prima nominis littera deſignatus, quem hujus epiſtolæ auctorem fuiſſe nullus dubito; id enim ſatis ſuperque indicat ſub finem his verbis: *Fratres & domini mei veſtri fideliſſimi & devotiſſimi oratores, omnis ſcilicet B. Germani congregatio æternam vobis præmia exorant.*

diebus memoria, deſiderio tenendo & ſpirituali intuitu aſſidue contemplando. Sane quod profeſſi eſtis non poſſe vos non dolere pro miſeriis Chriſticolarum, quas noſtris meritis exigentibus patimur, ſcio, pater ſanctiſſime, eſſe veriſſimum. Quod enim pace omnium dixerim, vos vel præcipuum vel ſolum eſſe conſtat, qui pro calamitatibus ſanctæ Dei eccleſiæ ingemiſcitis, cujus filios videtis graviſſimis cladibus atteri, & divinæ ultionis jam deſtricto jam cervicibus imminenti gladio feriri. Quodque doloris veſtri pondus exaggerat, cernitis nonnullos Dei potentia in ſuperbiam abuti, & non ſolum ſuorum nullam peccatorum agere pœnitentiam, verum etiam inter ipſa flagella deteriores, dum Dei bonitatis divitias contemnunt, theſaurizant ſibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, de qualibus per prophetam dicitur: *Impius cum in profundum venerit iniquitatum contemnit.* Et Apoſtolus: *Ut impleant*, inquit, *peccata ſua ſemper.* Juſte ergo talibus ſuperducitur ira Dei, ut nullam mereantur miſericordiam, ſed pereant in æternum. Nam electis flagella non ab irato, ſed a propitio Deo irrogantur. Quia per illa quaſi per ignem purgantur, & excoquitur in eis omnis vitiorum rubigo. Ergo flagellis Dei alii emendantur, alii exercentur, alii puniuntur, fitque miro & ineffabili modo, ut aliquando mali ab irato Deo tolerentur, juſti vero à propitio flagellentur. Iſti permittuntur ad tempus florere, ut in ſæculum ſæculi intereant; illi temporaliter affliguntur, ut in perpetuum gaudeant. Cum hæc ita ſint, oportet vos, ter beatiſſime pater, venerari & ammirari judicia Dei, quæ aliquando occulta ſunt, ſemper autem juſta, & non nimis dolere de his quæ ad bonorum correctionem, vel ad malorum conſtat fieri juſtiſſimam damnationem. Num enim aliquid novi contigit? Uſitatiſſima ſunt iſta, & communis generis humani deploranda querela. Et ne longius ad multa profluam, B. Gregorius in ultima parte Ezechielis prophetæ hæc ipſa deplorat dicens: » Noſtræ tribulationes excreverunt, undique gladiis circumfuſi ſumus, undique imminens mortis periculum timemus. Et poſt pauca: Quid igitur reſtat, niſi inter flagella, quæ ex noſtris iniquitatibus patimur, cum lacrimis gratias agamus? » & cetera quæ doctor egregius lugubriter deplorando perſequitur. Ipſe autor ſalutis noſtræ non nobis proſpera, ſed adverſa promiſit dicens: In mundo preſſuram habebitis. Sed continuo conſternatos ac pavidos conſolari dignatus eſt dicens: *Confidite, ego vici mundum.* Beatus pater Auguſtinus ſcribens ad quemdam epiſcopum, ruinam ſuæ civitatis plus juſto dolentem, inter cetera dixit: » Non eſt magnus qui magnum putat, quod corruunt lapides & moriuntur mortales. » B. item Gregorius ad hujus vitæ contemptum nos provocans, » abſit, inquit, ut de mundi perturbationibus lugeant, qui & aliam vitam eſſe credunt, & ad hanc per meritum aſpirant. » De mundi enim fine lugere eorum eſt, qui in ejus amore radices cordis plantaverunt, & aliam vitam aut eſſe neſciunt aut non amant. Et cum dicat Apoſtolus, *quicumque voluerit amicus eſſe hujus ſæculi, inimicus Dei conſtituitur*, qui de mundi perſecutionibus dolore concutitur, inimicus Dei convincitur. Quæ igitur ratio eſt, ut vir ſapiens de mundi perſecutionibus lugeat, quem finiri ipſis ſuis percuſſionibus non ignorat? Scio me forte improbulum, quod ſic audaciter vel fortaſſis irreverenter loquar cum Domino meo, nulla ſubſerviente verecundia, & quaſi velim conſolari eum in quo eſt, auctore Deo, conſolationis & ſapientiæ plenitudo. Sed dabitis, ſpero, veniam obedientiæ, quæ me facit tentare quod nequeo, nec arrogantiæ deputabitis impoſſibilia me præſumſiſſe, ſed potius devotioni. Inter hæc vel maxime juſſiſtis, ut aciem mentis ad ultimam Ezechielis prophetæ converterem, & quid ſibi velit quod de Gog & Magog, aliiſque gentibus cum eis congregatis ſermo propheticus deſcribit diligentius inveſtigarem. Ac primum dicendum opinionem quæ innumeros tam in veſtra quam in noſtra regione pervaſit, frivolam eſſe, & nihil verum ſe habere, qua putatur Deo odibilis gens Hungrorum eſſe Gog & Magog, ceteræque gentes quæ cum eis aſcribuntur. Propter hoc maxime quod dicitur: *a lateribus Aquilonis venies & poſt dies multos viſitaberis, in noviſſimo annorum venies ad terram quæ everſa eſt gladio.* Dicunt enim non eſſe noviſſimum ſæculi, tempus finemque imminere mundi, & idcirco Gog & Magog eſſe Hungros, qui numquam ante auditi ſunt, ſed modo in noviſſimo temporum apparuerunt. Sed conſiderandum attentius quæ gentes cum eis venturæ dicantur. *Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog & Magog principem capitis Moſoch & Tubal.* Et paulo poſt: *Perſæ & Libies cum eis omnes ſcutati & galeati. Gomer &c. domus Thogorma*, &c. Si ergo Hungri ſunt Gog & Magog, ubi ſunt gentes iſtæ, quæ cum eis venire dicuntur? Nam Moſoch ipſi ſunt Capadoces ſecundum Joſephum, Tubal Hiberi ſive Hiſpani, vel ſecundum Hebræos Itali. Perſæ & Libies notiſſimæ gentes Perſarum & Æthiopum, Gomer Galatha, Gallogræcos vocamus, Thogorma Friges Sabei, quos in ſequentibus commemorat Arabes. De Dan Carthaginenſes, Tarſis Cilices ſive maritimi negotiatores. Ubi ergo hæ gentes ſunt cum Hungris, quorum nomina ſaltem aut regiones ignorant? Quod vero ſagittas & arcum arripere, & in ſequentibus contos habere dicuntur, numquid ſoli Hungri hoc genere armaturæ utuntur? Pene enim omnes gentes Orientales & Auſtrales, plu-

Digitized by Google

res etiam aliæ nationes in hoc armaturæ genere confidunt. Sed & Philiſtæi ſagittis plurimum valuiſſe leguntur. Legimus quia Saul vulneratus eſt a ſagittariis, & de David legimus, quia rex factus præcepit ut docerent filios Juda arcum, ut eodem genere prælii cum Philiſthæis diſcerent decertare. Judæi & quidam noſtrorum judaizantes computant Gog & Magog gentes eſſe Scyticas, immanes & innumerabiles, quæ trans Caucaſum montem & Meoticam paludem juxta Caſpium mare, ad Indiam uſque tendantur, eas poſt mille annorum tempus putant a diabolo commovendas, ut veniant in terram Iſrael & regnent contra ſanctos multis ſecum gentibus congregatis. De quibus etiam in Apocalypſi Johannis dicitur: *Cum finiti fuerint mille anni, ſolvetur ſathanas de carcere ſuo, & egredietur ut ſeducat gentes in quatuor angulis terræ Gog & Magog*, &c. Cum ergo liber iſte Apocalypſis id eſt revelationis titulo prænotetur, quis dubitet totum eſſe myſticum, revelatione, hoc eſt expoſitione indigere? Itaque Gog & Magog, non gentes aliquæ corporaliter intelligendæ ſunt, ſed his nominibus immaniſſima perſecutio hæreticorum deſignatur, qui contra civitatem Dei, id eſt eccleſiam ſanctam, diabolo inſtigante, conſurrexerunt de angulis & cavernis errorum. Hi ſunt anguli juxta quos meretrix ſedet, quæ adoleſcentes, hoc eſt ſtultos quoſque per plateas, id eſt per latam & ſpatioſam viam quæ ducit ad mortem tranſeuntes decipere feſtinat. In evangelio quoque reprehenduntur Phariſæi, quod orent in angulis platearum, ut videantur ab hominibus, & receperunt mercedem ſuam. Gog autem tectum, Magog de tecto interpretatur, & Gog quidem hæreſiarchas, id eſt principes hæreſum, Magog vero a Gog deductum nomen eorum ſequaces & adjutores intelligimus. Gog ergo, id eſt tectum, & Magog id eſt de tecto ſunt hæretici magiſtri cum ſequacibus ſuis in ſublimi tecto ſuperbiæ ſtantes, & falſi nominis ſcientia gloriantes, de quibus Iſaias ſub increpatione dicit: *Quid tibi quoque eſt, quia aſcendiſti & tu in tecta urbs plena civitas exultans?* Quæ quia a B. Hieronymo expoſita ſunt, & brevitas epiſtolæ plura de his dicere non permittit, ad noſtri temporis Gog & Magog, ad Hungros ſcilicet veniamus, ut quæ iſta gens eſſe poſſit, quodve ſolum incolat inveſtigemus. In nullis enim hiſtoriis legimus hujus monſtriferæ nationis nomen. Et certe nulla eſt in mundo regio mediterranea, nulla media via, nullæ mediæ inſulæ, quas poteſtas Romana non adierit. Qui proferendi nominis curioſiſſima indagatione ultimam omnium inſularum Filetam probant, quod inſulam ſub ipſa peruſta plaga poſitam, ipſoſque hyperboreas ultra polum noſtrum feliciter viventes inveſtigare labore, maximo

A etiam cum vitæ periculo ſtuduerunt. Quorum induſtria probatum eſt oceanum ex omni parte mundi eſſe navigabilem. Cum igitur omnes regiones cognoverint, & ad notitiam ſequentium ſæculorum ſcribendo tranſmiſerint, cur hanc Hungrorum gentem ſolam prætermiſerunt, & æterno ſilentio damnantes neſcire voluerunt. Poteſt aliquis dicere aliud nomen hujus gentis aliquando fuiſſe, & temporis vetuſtate mutatum, ſicut ſolent mutari urbium vel fluminum ſeu locorum nomina. Nam Tiberis quondam Albula dicebatur, unde Virgilius: *amiſit vetus Albula*
B *nomen.* Et Italia prius Saturnia dicebatur, ſicut idem poeta: *& nomen poſuit Saturnia tellus.* Sic ergo & hæc natio forte alterius nominis in hiſtoriis habetur, & propter mutatum nomen quæ gens ſit non recognoſcitur. Referam quid primum audieram a majoribus. Cum execratione hujus gentis nomen apud nos auditum eſt, ſive illud hiſtoria, ſive ſit fabula. Fames immaniſſima quondam omnem Pannoniam, Hiſtriam quoque & Illiriam ac vicinas gentes invaſit, cumque jam ſtrages vulgi catervatim fieret, principes regionum illarum ex conſilio decreve-
C runt, ut numerarentur ſingulæ domus, & ex ſingulis domibus tot homines a dominis retinerentur, quot ſe viderent a famis periculo poſſe ſalvare. Cetera vero multitudo innumerabilis diverſi ſexus diverſæque ætatis abdicata eſt, & projecta in deſertis regionibus & ignotis, interminantibus his qui eos ducebant dedituros ſe morti quicumque ex his reverti voluiſſet. Illi vero a ſuis tam crudeliter derelicti, diu per vaſtas ſolitudines vagantes, tandem intraverunt Meotides paludes, ibique majore illius multitudinis
D parte fame conſumta, pauci qui robuſtiores erant, & ingenio ſtrenui, cœperunt inſiſtere venationi, quoniam regio illa feris, avibus, & piſcibus fertiliſſima eſt; & captarum ferarum carnibus alebantur, pellibus tegebantur. Tali modo innumerabilis eorum crevit exercitus, & a fame quam patiebantur Hungri vocati ſunt. Freti ergo innumera multitudine, loca inculta & horrida relinquentes, vicinarum primo gentium terras invaſerunt, ſummam virium ſtatuerunt in exercitatione ſagittarum, quam artem ex neceſſitate didicerant, cum miſeram in de-
E ſertis degerent vitam. Nunc juſto Dei judicio in noſtris graſſantur cervicibus, & ubique intolerabilis eos formido præcurrit, Deo ſe per talia hominum monſtra ulciſcente de nobis, qui ipſius gratiam cognoſcentes, non ſicut Deum glorificavimus aut gratias egimus, ſed elegimus ſervire avaritiæ, quam idolorum ſervitutem definit Apoſtolus, & a libertate qua Chriſtus nos liberavit, demum nos captivari & duriſſimis peccatorum catenis mala patienter aſtringi permiſimus. Verumtamen non in perpetuum iraſcetur

Digitized by Google

Dominus, neque in æternum comminabitur. Recordabitur miſericordiæ ſuæ, nec ſinet vacari triumphum paſſionis quam ſuſtinuit pro nobis, miſerebitur pœnitentibus, aperiet ſinum clementiæ ad ſe confugientibus. Salvabit ſibi populum ſuum, & dabit gloriam nomini ſuo. Amen. Hæc ſunt, ô ter beatiſſime & ipſa gratioſior luce, quæ vobis præcipientibus ſcribere potuimus, quæ poſcimus ut benigne ſuſcipere, & congenita vobis pietate corrigere ac tueri dignemini. Fratres & domini mei veſtri fideliſſimi & devotiſſimi oratores, omnis ſcilicet beatiſſimi Germani congregatio æterna vobis præmia exorant & omnimodas mercedes referunt pro beneficiis ſibi a * nobis collatis, qui quantum vobis fideles ſint, teſtes ſunt orationes, quas pro vobis fundunt noctu & interdiu privatim & publice. Peculiarem veſtrum ſervum E. noſtrum dilectiſſimum fratrum & veſtræ dominæ manſuetudini in quantum audeo commendo. Scio enim quod multum vobis fidelis eſt, & ſi neceſſe fuerit, animam pro vobis ponere paratus ſit. Omnipotentis Dei gratia vos ſemper & ubique cuſtodiat, & ſua miſericordia circumvallet, provehat in proſperis, protegat in adverſis, & poſt longa vitæ curricula ſummis ſacerdotibus in cæleſti gloria vos conſociet, domne beatiſſime præſul.

*f. a vobis.

EPISTOLA II. R. AD EUMDEM.

Cur nullæ dedicentur eccleſiæ in honorem ſanctorum veteris teſtamenti.

Ex eodem mſ.

PLACUIT beatitudini veſtræ, pater ſanctiſſime, requirere a noſtra exiguitate, cur modo in orbe chriſtiano non ædificentur aut dedicentur eccleſiæ in memoria vel nomine patriarcharum, vel prophetarum ceterorumque ſanctorum, qui Domini & Salvatoris noſtri adventum præceſſerunt, ſicut in beatorum apoſtolorum & martyrum, ſeu ceterorum ſanctorum fieri ſolet. De qua re hæc reddi ratio poteſt, quia perrari ſunt ex antiquis patribus quorum natalitii dies memoriæ traditi ſunt. Judæi ſiquidem bonis omnibus invidentes, noluerunt dies tranſitus vel martyrii eorum commendare memoriæ, ne eorum qui paſſi ſunt gloria, illis qui eos occiderunt major fieret peracti ſceleris pœna, & iſtorum veneranda recordatio inimicis eſſet illorum æterna confuſio. Sed nihil hoc agentes perfecerunt, quia quibus ſinguli dies ſubtracti ſunt per oblivionem, omne tempus tribuitur per honorem. Nam etſi neſcimus quando paſſi ſunt martyres, tamen quia martyres fuerunt novimus. Interea eorum reliquias aut impoſſibile aut difficile eſt reperire, ſine quibus templa ædificari aut conſecrari moris non eſt. Quia ergo innumeri ſunt ſanctorum patrum quorum natalitii dies ignorantur, quorumque reliquiarium non reperitur, pauciſſimi vero quorum dies mortis vel paſſionis ſcitur; iccirco nulli eorum memorias celebrari vel templa conſtrui contingit, iſtorum paucitate intra illorum multitudinem deliteſcente. Inter hæc ſciendum quia in veteri teſtamento poſt tabernaculum a Moyſe in deſerto perfectum juxta exemplar ſibi divinitus oſtenſum unum fuit templum a Salomone conſtructum, nec præter illud alicubi hoſtias immolari licitum erat. Quæ omnia tunc in figura erant, cum necdum tempus venerat exſtruendæ aræ, in qua ſingularis Agnus immolatus typicis hoſtiis finem imponeret, atque in ſe cuncta quæ illo tempore inenarrabilibus myſteriis adumbrabantur impleta doceret. Abolitis ergo veteris legis ſacramentis, ſanctorum quoque memoria qui illo tempore fuerunt, quique ipſa tam vocibus quam actibus prætulerunt ſymbola futurorum jure quantum ad cultum celebrare pertinet, ſubſedit, ut nec in eccleſia ſub eorum nominibus preces fundantur, nec ſacella conſtruantur. Nunc autem ſublato velamine figurarum, & veritatis luce revelata, per totum mundum ubique gentium conſtruuntur, & dedicantur eccleſiæ in ſanctorum nominibus, ad laudem & gloriam nominis ejus qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, donec perveniamus ad illud unum & ſingulare templum, regni ſcilicet cæleſtis ingreſſum, poſt quod non erunt multa templa, ſed unum templum, & dicetur: *In eccleſiis benedicite Deo*, quia una erit eccleſia ex decem ſanctis angelis & hominibus congregata, & tunc erit Deus omnia in omnibus. Hoc eſt illud templum, hæc illa ara, interque duo legitur Zacharias interfectus fuiſſe. Ait enim *à ſanguine Abel juſti, &c.* Abel qui luctus vel vapor interpretatur ſanctos deſignat, qui Domini paſſionem præceſſerunt. Zacharias vero qui in memoria Domini, vel memorans Domini dicitur, eos deſignat qui paſſi ſunt vel patienter a paſſione Domini uſque ad finem ſæculi. Et bene inter templum & altare occiſus dicitur, & intra aram dominicæ paſſionis & ingreſſum regni cœleſtis multitudo omnium ſanctorum pro Chriſto patietur, donec regnum Dei manifeſtetur.

PRÆCEPTUM DOMNI ARNOLFI regis.

Sueſtram abbatiam Sanctimonialium Siginando presbytero concedit.

Anno 891. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis ARNOLFUS divina præordinante clementia rex. Oportet igitur, ut quia quodammodo ceteris prælati ſumus mortalibus, hi qui noſtro fideliter parent imperio, noſtram ſibi ſentiant uſquequaque ſuffragari

Digitized by Google

clementiam. Quapropter omnium ſanctæ A Dei eccleſiæ præſentium ſcilicet & futurorum pateſcat agnitioni, qualiter nos divino afflati inſtinctu, ac pro bonæ voluntatis merito, devotiſſimæque ſervituris ſtudio, cuidam fideli preſbytero noſtro Siginando videlicet illuſtri artifici quamdam abbatiam in Maſalante conſiſtentem, quæ vulgari vocabulo Sueſtra (a) nuncupatur, ubi ſanctæ [a] moniales feminæ divinum ſubminiſtrant officium, cum omnibus appendiciis ſuis in proprietatem conceſſimus, cum eccleſiis, cellulis, curtibus, caſis, aliiſque ædificiis, B familiis ac mancipiis utriuſque ſexus, campis, agris, pratis, vineis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, molinis, piſcationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, terris cultis & incultis, quæſitis & inquiſitis, mobilibus & immobilibus, & univerſis juſte ad præfatum locum reſpicientibus in quibuſlibet terminis vel pagorum finibus ſitis. Hæc quoque omnia de noſtro jure in jus & dominationem jam fati Siginandi per hoc noſtræ auctoritatis præceptum dedimus atque tradidimus, ea videlicet ratione, ut deinceps omni tempore prælibatam abbatiam ſecure cum omnibus ad ſe pertinentibus habeat, teneat, atque poſſideat. C Et ad quemcumque ſacroſanctum locum eligerit pro æterna divæ memoriæ avi noſtri Hludovici regis & genitoris noſtri Karlomanni elemoſyna, pro noſtræ etiam ſalutis retributione, ſuæque animæ remedio perpetuo conſiſtenda propriæ commoditatis ſuæ complacitatione per eam affecta potenter contradat, nullo umquam ſucceſſore noſtro irrumpente neque immutante, ſed Deo opitulante hæc donatio noſtra ſemper D ſtabilis & inconcuſſa perſiſtat, noſtri muniminis auctoritate ſolidata. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ, inviolabilem in Dei nomine per omnia volventis mundi curricula obtineat ſtabilitatem, manu noſtra ſubtus eam roborantes anulo noſtro inſigniri juſſimus.

Signum domni Arnolfi largiſſimi regis.

Engilbero notarius ad vicem Theotmari archicapellani recognovi.

Data VII. calendas Martii anno Dominicæ Incarnationis DCCCXCI. indictione E VIII. anno vero regni domni Arnolfi regis IIII.

Actum Regeneſburg in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Sueſtrenſem abbatiam in ducatu Juliacenſi diœceſis Leodienſis primum conceſſam fuiſſe S. Vvillibrodo pro monachis probat Pipini regis diploma a nobis ſupra relatum. Nunc vero eſt nobilium canonicarum collegium.

(b) Cum nullus hic abbas compareat, datum videtur iſtud præceptum, ſede vacante, per ſpontaneam Faraberti abbatis dimiſſionem, ut libere ad abbatis electionem fratres procedere poſſent. F

PRÆCEPTUM ARNOLFI REGIS.

De emmunitate vel electione abbatis Prumienſis.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. *Anno 891. Ex cartario Prumienſi.* Arnolfus divina favente clementia rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata curam gerimus, parentumque noſtrorum ſtatuta non ſolum confirmamus, verum etiam augmentare ſatagimus, pro æterno mercedis incremento id nobis profuturum eſſe liquido credimus. Quapropter omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus præſentibus & futuris agnitum eſſe volumus, quoniam religioſi Prumienſis cœnobii (b) fratres, quod [b] etiam divæ memoriæ Pippinus rex proavus ſcilicet noſter, in honore S. Salvatoris a fundamentis conſtruxit, primituſque ad laudem ejus ſub regulari diſciplina regendum eſſe inſtituit, quoddam ſuæ auctoritatis præceptum pro ejuſdem cœnobii ſtabilitate conſcriptum obtutibus noſtris attulerunt, deprecantes ut hoc noſtræ dignitatis auctoritate denuo roboraremus. Quorum itaque votis rationabilibus pro cæleſtis patriæ incolatu libenter annuentes, propoſitique ſui conſtantiam in divinis officiis indefeſſam fore cognoſcentes, decrevimus ita fieri, & juſſimus hoc præſens muniminis noſtri exinde ſcribi præceptum, per quod tam idem ſacro-ſanctum monaſterium, quamque omnes in eo regulariter Domino famulantes, juxta illius præcepti teſtificationes, & jam fati glorioſi principis decretum, non minori ſcilicet providentiæ cura ſub noſtræ defenſionis tenore deinceps omni tempore cum tranquillitate conſiſtere volumus, ita ut nullus omnino ſucceſſor noſter, nec cujuſlibet ordinis perſona, neque judiciaria poteſtas ulla contra hoc noſtræ tuitionis decretum temeraria præſumtione quiddam diſpendii vel incommoditatis ingerere præſumat; ſed liceat eis in omnibus quæ ſuperna prædeſtinatione, ejuſdem beatiſſimi proavi noſtri conſtitutione, tam in privilegiis inter ſe abbatem eligendi, quamque in ceteris ad ipſius loci luminaria fratrumque ſtipendia collatis univerſis, prout in eodem domni Pippini regis præcepto, vel etiam in aliis hujuſcemodi anteceſſorum noſtrorum edictis, inſcriptionibuſque illuc traditis continetur, æternaliter potiri, ac ſub noſtræ protectionis tutamine, & mundiburdio quiete perſiſtere, Deique miſericordiam pro nobis attentius exorare. Et ut hæc liberalitatis noſtræ inſtitutio firmiorem in Dei nomine per omnia futura tempora obtineat ſtabilitatem, manu noſtra ſubter eam firmavimus, anuloque noſtro ſigillari juſſimus.

Signum domni Arnulfi invictiſſimi regis †

Engilpero notarius ad vicem Diot- A mari archicapellani recognovit.

Data calendis Octobris anno Domini DCCCXCI. indictione VIIII. anno IV. regni domni Arnolfi ſereniſſimi regis.

Actum Trajetto tempore regiæ ſeſſionis in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM FORMOSI PAPÆ, Servo-Dei epiſcopo Gerundenſi conceſſum.

Omnes eccleſiæ Gerundenſis poſſeſſiones confirmat.

Anno 891. *Ex mſ. Colbertino.* [a]

FORMOSUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, reverendiſſimo & ſanctiſſimo (a) Servo-Dei ſanctæ Gerundenſis eccleſiæ epiſcopo & per te in eadem venerabili eccleſia in perpetuum.

Sicut per donum Spiritus-ſancti beatorum apoſtolorum principi Petro, & cæleſtis regni clavigero, ligandi atque ſolvendi ab ipſo Domino tradita eſt poteſtas, evangelica ſubſequente ſectione, quæ ita inter cetera ait: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & tibi &c.* ita ſedes apoſtolica, canonica, legalique auctoritate ſuffulta, omnibus eccleſiis Dei per univerſum orbem diffuſis ſuffragia & juſta poſtulationis ſubſidia ut præbeat, tam divini quam humani juris ratio poſtulat. Igitur veniens, jam dicte Servе-Dei venerabilis epiſcope, cauſa orationis ad eorum ſacratiſſima apoſtolorum limina, ſuggeſſiſti nobis, quatenus hujus apoſtolicæ noſtræ confirmationis privilegio confirmare deberemus omnes res mobiles ejuſdem Gerundenſis eccleſiæ in honorem ſanctæ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ, Dominæ noſtræ, ubi B. Felix Chriſti martyr corpore quieſcit, hoc eſt domos, plebes, cellas, eccleſias, villas & inſulas, Majoricam ſcilicet & Minoricam, ſeu curtes, parrochias, terras, vineas, prata, ſilvas, una cum * ſimiliis utriuſque ſexus, cum omnibus adjacentiis, quæ a piis imperatoribus, regibus, vel ab aliis Deum timentibus in eadem Gerundenſi eccleſia collata ſunt, ſicut ipſe nunc uſque legali ordine tenere videris: unde ſalubribus petitionibus tuis inclinati decernimus, & a præſenti decima indictione per hoc apoſtolicum noſtrum privilegium roboramus, confirmamus, & in perpetuum ſtabilimus, &c.

* f. familiis.

(a) Ejus electionem anno 888. factam edidimus tomo I. Anecdotorum pagina 52.

PRIVILEGIUM ARNULFI REGIS pro S. Maximino.

Ad victum & veſtitum fratrum ampliſſimam donationem facit.

Anno 893. *Ex cartario Trevirenſ. S. Maximini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Arnolfus divina prædeſtinante clementia rex. Si ſervorum Dei petitionibus pie annuimus, & ea quæ pro utilitatis ſuæ commodo ſuggeſſerint uſque ad effectum B perduxerimus, id nobis ad æternæ vitæ præmia feliciter promerenda profuturum eſſe liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet ac futurorum induſtria, quia Hatho venerabilis ac dilectus archiepiſcopus noſter pio monitu poſtulavit clementiam noſtram, ut collegio fratrum in monaſterio S. Maximini Treviris conſtructo Domino die ac nocte famulantium, loca ſubnotata ſpecialiter ad ſua victualia concederemus. Cujus juſtam petitionem libenter implentes, hæc loca C illis ad ſuam peculiaritatem perpetualiter habenda, ut ex his victum & habitum conſequantur, pro noſtræ animæ abſolutione conceſſimus, hoc eſt Apula, *Abernesheim*, Brichina, Holzhuſa, in Moguntia una capella, *Tionenheim*, Rivanacha, Loabia, Decima, Cannis, Alſoncia, Embilado, Tavena, Beſliaco, Burnacha, *Matribeſthorff*, Fuliria, Eberlinga, *Borſtat*, Meroldivilla, Marſe, Wimari eccleſia, Cruſta, Seranna cum omnibus abbatiæ S. Maximini ſalicis decimationibus, quas conceD dimus in uſus hoſpitum, peregrinorum & pauperum. Juſſimus quoque hoc præſens præceptum inde conſcribi, per quod decernimus atque firmiſſime...... ut ipſi fratres prælibata loca cum omnibus pertinentiis ſub eorum cura teneant, atque ſecure & quiete juxta ſuum arbitrium illis potiantur, & nec nobis, neque illi qui abbatiam tenuerit aliquod ſervitium impendant, excepto hoc quod more ſolito benedictionem ſuam illi offerant, qui monaſterio præſit, poteſtatemque teneant ſuper ipſas res ſuum E præpoſitum ſpecialiter conſtituere, eumque pari modo ſi bene officium præpoſituræ ſuæ non expleat degradare. Et ut hoc præceptum noſtro munimine roboratum perpetualiter firmum & ſtabile perſeveret, manu noſtra illud firmavimus, anuloque noſtro conſignari præcipimus.

Signum domni Arnolfi glorioſiſſimi regis.

Engilpero notarius ad vicem Diotmari archicapellani recognovit.

F Data III. idus Februarii anno Dominicæ Incarnationis DCCCXCIII. indictione XI. anno vero VI. domni Arnolfi ſereniſſimi regis.

Actum

Digitized by Google

Actum *Ingelinheim* curte regali in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM ODONIS REGIS Francorum.

Ad deprecationem Roberti fratris ſui Ebolo fideli ſuo donationem facit

Anno 893. Ex cartario S. Martini.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU-CHRISTI, ODO clementia Dei rex. Si fidelium noſtrorum petitionibus aurem celſitudinis noſtræ accommodamus, eorum animos noſtris utilitatibus & reipublicæ neceſſitatibus reddimus promtiores. Quocirca omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, notum eſſe volumus, quoniam placuit ſerenitati noſtræ ad deprecationem ROTBERTI fratris noſtri illuſtris comitis & marchionis, quemdam alterum fidelem noſtrum nomine EBOLUM de rebus noſtræ proprietatis honorare & ſublimare. Quæ ſiquidem res ſunt ſitæ in comitatu Turonicenſi, vocabulo Votirius, quæ olim per negligentiam cujuſdam eas poſſidentis in fiſcum ſunt verſæ, & eſt manſus unus. Has itaque prædictas res cum mancipiis, vineis, campis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & regreſſibus, jam dicto EBOLO & infantibus ejus, omnique poſteritati illius, regio more largimur, & ad habendum concedimus, ea ratione ut abhinc ex his, ſicut ex reliquis ſuæ proprietatis rebus libero in faciendo potiatur arbitrio. Ut autem hujus noſtræ largitionis conceſſio pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, manus roboratione eam ſubſcribentes anuli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum ODONIS glorioſiſſimi regis.

ARNULFUS notarius ad vicem ADALGARII recognovi.

Data idus Octobris anno VI. regnante ODONE glorioſiſſimo rege.

Actum apud S. Dionyſium in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM ZUENTIPOLDI regis de Soeſtra.

Sueſtrenſe monaſterium Prumienſi monaſterio confirmat.

Anno 895. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis ZUENTIPOLDUS divino nutu rex. Anteceſſorum noſtrorum regum Deo devote militantium, quantum Dominus poſſe ſuggerere dignabitur, juſtis fidelium noſtrorum deſideriis parendo, ſequi veſtigia inhiamus. Quapropter ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque fidelium induſtriæ non ignotum habeatur, quia ſereniſſimus genitor noſter domnus rex ARNOLFUS cuidam eximiarum artium preſbytero Siginando monaſterium nuncupante Sueſtra, cum univerſis ad illud accidentibus, in jus proprium largiflua munificentia ſua, necnon & ejuſdem jam fati preſbyteri Siginandi gratificis ſervitiis ad hoc eum incitantibus, firmiſſime donavit. Poſtea vero dictus Siginandus preſbyter domnum regem magnum ARNOLFUM deprecatus eſt, ut ipſe manu ſua propria hoc ipſum quod ſibi tradidit præſcriptum monaſterium ad Deo acceptiſſimum locum Prumienſem, ubi inſtanter congregatio ad Deum ſedula ac ſacratiſſima precamina dirigit, tribuendo firmaret. Cujus rogationi ipſe clementiſſimus rex nullatenus contrarium ſe exiſtere dignum percenſuit, ac uti petiit, ita pie perfecit. Nos autem ut regnum adepti ſumus, archiepiſcopi (a) RATBODI ſalubri imploratione, quia utilia quæque & proficua nobis regnoque noſtro jugiter meditatur, quatenus domnus rex genitor noſter ARNOLFUS hoc monaſterium primitus prædicto Siginando preſbytero tradidit, poſtea quoque ejus petitione precario more ad Prumienſem eccleſiam delegavit, ſic nos ut in perpetuum inviolabiliter perſiſtat a die præſenti firmamus, quippe ut ante ſcriptum monaſterium & precationem quam per hoc condixit ad vitæ ſuæ tempora teneat & poſſideat, nullo contradicente; & poſtquam ab hoc ſæculo deceſſerit, præſcriptum monaſterium Soeſtra, & cum eo reconciliata cum omnimodi ratione ad ſæpedictum locum Prumienſis eccleſiæ redeant. Et ut hæc noſtræ auctoritatis firmitas inconvulſa & inviolabilis perpetualiter conſiſtat, manu noſtra ſubtus ſcribentes & corroborantes anulo noſtro inſigniri juſſimus.

Signum ZUENTIPOLDI invictiſſimi regis.

EGILBERTUS notarius ad vicem RATBODI archicancellarii recognovi.

Data nonas Junii anno Incarnationis Domini DCCCXCV. indictione XIII. anno I. domni ZUENTIPOLDI regis.

Actum apud monaſterium S. Goaris confeſſoris in Dei nomine feliciter. Amen.

FUNDATIO ECCLESIÆ SEU capellæ de Lindiche, ejuſque conceſſio facta monaſterio S. Maximini.

Anno 896. Ex mſ. S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Quoniam honeſtum hoc unicuique in hac vita poſito eſſe videtur, ut fidei vel caritatis officiis ſe quibuſcumque poteſt commendare conetur, ut & ipſe econtra mutua recompenſatione beneficiorum donetur. Idcirco ego ROTGERUS mediante amicitiæ fidelitate, adii monachos ſancto Maximino Chriſti confeſſori deſervientes, ſupplicans

(a) Trevirenſis, prius abbas de Medio lacu, de quo vide, ſi lubet, hiſt. Trevirenſem Spicilegii tom. 12.

Digitized by Google

pietatis eorum benevolentiæ, ut infra parochiam eorum, ad eccleſiam S. Michaelis in villa *Mariſch* appendente, in mea poſſeſſione, conſenſu eorum, in villa *Lindiche* eccleſiam conſtruere liceret. Qui meæ petitioni aſſenſum præbentes, capellam ibi fieri permiſerunt; ſed & ope qua poterant, vel familia ſua ut perficeretur, fideliter adjuverunt. Illa igitur peracta, apud domnum RATHBODUM archiepiſcopum, conſenſu prædictorum monachorum, ut dedicaretur obtinui. Quaſdam etiam decimationes prædictæ parochiæ ad eccleſiam S. Michaëlis pertinentes in eadem videlicet villa *Lindiche* nominata, & in *Rukrode* * & in *Scoz*, * & in novalibus terris noviter exſtirpatis, ut ad eamdem terram appendices fierent ab eiſdem monachis impetravi. Sed & decimas illarum poſſeſſionum, quas habere viſus in * *Rugilande* & in *Reddingen*, vel * *Heckcheſtheit*, illuc nihilominus determinavi. Dimidium quoque manſum in eadem villa vel alia quatuor jugera inter prata & arabilem terram, & in *Hechelſcheidt* jugera duo, & in *Michelenbergh* manſum unum, de mea proprietate illuc pro dotalibus contradidi. Mancipia quoque eidem capellæ famulatura, Madalonem videlicet & uxorem ejus *Selivif*, & Brunigum dedi. Ea ſiquidem ratione, ut dedicaretur obtinui, ut presbyter ſancto Michaeli deſerviens, illam ſemper capellam habeat, & præſcriptis omnibus nullo contradicente fruatur, nec anterior vel antiquior determinatio ſancti videlicet Michaelis ob hoc mutilari videatur. Quia vero præſcripti monachi tam promta voluntate meis precibus annuerunt, ne velut ingratus beneficii mihi ab illis collati eſſe videar, eamdem capellam ſancto confeſſori Chriſti Maximino, qui in ſuburbio Trevirenſis civitatis requieſcit, cum omnibus appenditiis & utilitatibus ſuis in perpetuam trado poſſeſſionem, ea tamen conditione, ut uſque ad obitum meum vel uxoris meæ Anaſtaſiæ, ſub jure noſtro nullo contradicente perſiſtat, poſtea vero monachorum utilitati pro remedio & abſolutione animarum noſtrarum jure legitimo cum omni bono illius villæ cedat & teneant, poſſideant; & ut melius potuerint ſuis eam viribus adjungant Et ut hæc noſtra traditio inviolabilis & fixa permaneat, hanc cartulam fieri rogavimus. Si vero aliquis, quod abſit, hanc traditionem infringere tentaverit, iram Dei incurrat, & ad ærarium regium XXX. libras auri coactus ſolvat. Acta eſt hæc traditio anno Dominicæ Incarnationis DCCCXCVI. regnante LUDOVICO rege.

* Rode.
* Scholz.

* Reuland apud Fiſchbach, vel Rollingen.
* Hetſchet.

PRÆCEPTUM ZUENDEBOLDI regis pro S. Maximino.

Confirmat factam à patre ſuo Arnulfo donationem.

Anno 897. *Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis ZWENTEBOLCHUS divina ordinante clementia rex. Quanto propenſius divinæ laudis cultum exequimur, ejuſque præconia unanimi fratrum collegio ſtabilire, & tranſitoriis lucris augere ſtudemus, tanto Domini clementiam & regnum nobis cælitus commiſſum latius diffundere, ac diutinis temporibus ſanitatem noſtram protelare, & ad extremum æternæ nos inſerere felicitati proculdubio confidimus. Quapropter omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ noſtriſque fidelibus præſentibus & futuris notum eſſe volumus, quia nos ob interventum venerabiliſſimi archiepiſcopi noſtri RATBOOCI. monachis in monaſterio S. Maximini penes urbem collocato ſupernæ ſervituti invigilantibus loca ſubnotata, quæ eis piiſſimus genitor noſter domnus imperator ARNOLFUS ſuo deputavit præcepto, in perpetuos uſus conceſſimus, id eſt Appula *&c. ut ſupra p. 240. in præcepto Arnulfi.* Juſſimus autem hoc præceptum noſtræ auctoritatis inde conſcribi, per quod volumus & firmiter jubemus, ut deinceps per decurrentia ſæcula ipſa congregatio monachorum memorata loca habeat, teneat, atque nemine inquietante, vel moleſtiam quamlibet ingerente poſſideat, nullique illius abbatiæ dominiorum quidquam ſervitii impendat ex præſcriptis rebus, niſi ſolummodo nobis ac ſucceſſoribus noſtris regibus, ſub noſtra ſemper, non ſub alterius ullius tuitione, quiete Domino ſerviens, & pro noſtris ac generoſiſſimæ conjugis noſtræ VODÆ, ſed & omnium prædeceſſorum noſtrorum regum, noſtrorum ſcilicet parentum commiſſis ſedulo orans. Habeant etiam illi poteſtatem ex ipſis quem ſuper ſe præpoſitum eligere velint, ipſumque ſi poſtmodum indignus habebitur, rationabiliter deponere, in omnibus noſtro freti munimine. Et ut hoc melius credatur, hoc noſtræ juſſionis præceptum manu noſtra ſubtus roborantes, anulo noſtro aſſignari juſſimus.

Signum ZUENTEBOLCHI glorioſiſſimi regis.

GILBERTUS concellarius ad vicem HERIMANNI archicapellani recognovit.

Data idus Junii anno incarnationis Domini DCCCXCVII. indictione XV. anno III. domni ZUENTEBOLCHI regis.

Actum in villa *Herolvesheim* dicta feliciter. Amen.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM ZUENTIPOLCHI regis pro monaſterio Prumienſi.

Quædam ei prædia concedit in villa Tontondorp.

Anno 898. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ZUENTIPOLCHUS gratia Dei rex. Si eccleſias Dei rebus variis quæ nobis a Deo collatæ ſunt honoramus, credimus hoc ad augmentum cæleſtis præſentiſque regni omnimodo pertinere. Ideoque noverit omnium ſanctæ matris eccleſiæ noſtrorumque fidelium induſtria, qualiter nos ad anteceſſorum noſtrorum noſtramque memoriam cuidam ſacro loco ac venerabili vocabulo Prumia, quem beatæ memoriæ PIPPINUS in honorem Domini & Salvatoris mundi JESU-CHRISTI & ſanctæ Dei genitricis MARIÆ a fundamento conſtruxit, quaſdam res proprietatis noſtræ conceſſimus, atque in perpetuum transfundimus, quod eſt quidquid Hadabaldus in villa quæ vocatur *Tontondorp* habere videbatur cum omnibus illuc rite legitimeque aſpicientibus ubicumque conjacent, & eſt in pago Efflinſe in comitatu ſcilicet ALBUINI. Et ideo hunc juſſionis noſtræ titulum fieri juſſimus, per quem memoratas res ſancto ac venerabili loco Prumia vocato in perpetuum jus tradimus atque transfundimus, ſcilicet, ut diximus, *Tontondorp* cum omnibus ſibi juſte adhærentibus manſis, mancipiis utriuſque ſexus, eccleſiis, terris, agris, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, piſcationibus, viis & inviis, quæſitis & inquirendis, quatenus illuc imperpetuum nullo ulterius inquietante pertineant. Quod ſi quiſpiam ſucceſſorum noſtrorum, vel qualiſcumque perſona ſit, quæ hanc auctoritatem infringere tentaverit, anathematis niſi reſipiſcat vinculis ligatus hic & in æternum permaneat. Quod ut firmiori tradatur auctoritati, manu propria ſubter roborantes firmavimus, anulique noſtri impreſſione per ceram diligenti cura juſſimus inſigniri.

Signum domni ZUENTIPOLCHI glorioſiſſimi regis †

WALTGERUS notarius ad vicem RATPODI archiepiſcopi archiquecancellarii recognovit.

Data XVII. cal. Novembris anno incarnationis Domini DCCCXCVIII. indictione ſecunda, anno vero piiſſimi Zuentipolchi regis IIII.

Actum in villa quæ dicitur SUNCAR, in Dei nomine feciciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI ZUENTIPOLCHI regis.

Super moneta & theloneo de Novomonaſterio.

Anno 898. *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. ZUENTIPOLCHUS divina clementia rex. Si pro Domini noſtri JESU-CHRISTI amore & ſanctorum reverentia utilitatibus ſervorum Dei conſulimus, & quiddam locis Deo dicatis conferimus beneficii, id nobis ad regni ſuperno nutu conceſſi ſtabilitatem, & ad promerendam æternæ beatitudinis felicitatem, proculdubio credimus profuturum. Omnium ergo fidelium noſtrorum præſentium & futurorum noverit ſolertia, quia nos ad (a) Novum-monaſterium in pago Riwerenſe ſitum venientes, cogitavimus ut pro eleemoſyna domni genitoris noſtri, ac pro noſtra, noſtræque conjugis remuneratione, aliqua noſtræ liberalitatis munificentia illud augmentaretur. Statuimus itaque quatenus noſtra noſtrorum licentia in eodem loco mercatum habeatur, & publica fiat moneta, & de theloneo ipſius mercati duas partes ad beatum Chryſanthum & Dariam (b), quorum corpora ibidem quieſcunt perpetualiter conceſſimus. Unde & hos noſtra manſuetudo apices fieri juſſit, per quos enixius præcipiendo ſancimus, ut duæ partes thelonii, atque moneta, ſicut dictum eſt, ad ſanctum Chryſanthum & Dariam abſque aliqua ullius repetitione, aut contradictione perenniter traditæ veniant, & in eorum jure & eorum miniſtrorum diſpoſitione conſiſtant. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas firmiorem in Dei nomine finetenus obtineat ſtabilitatis vigorem, manu propria ſubter eam firmavimus, & ſigilli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum domni ZUENTIPOLCHI piiſſimi regis.

WALTKER notarius ad vicem RATPODI archiepiſcopi archiquecancellarii recognovit.

Data idibus Novembris anno dominicæ incarnationis DCCCXCVIII. anno vero domni Zuentipolchi glorioſi regis IIII. indictione II.

Actum Treviris civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Novum illud monaſterium, in quo depoſitæ ſunt reliquiæ SS. Chryſanthi & Dariæ, erat cella a Prumienſi monaſterio dependens, de qua Wandalbertus monachus in martyrologio

Chryſanthum Dariamque novo quos munere Chriſti
Roma nunc vectos tumulis Nova-cella venuſtat,
Quam Rheni celſis ſuccedunt æquora ſilvis.

(b) Eorum corpora a Marcwardo piiſſimo abbate Prumienſi anno 844. tranſlata fuere. Tranſlationis acta habes ſæculo IV. Benedictino parte I. pag. 611.

PRIVILEGIUM KAROLI SIMPLICIS regis Francorum pro Elnonenſi monaſterio.

Antiquas monaſterii poſſeſſiones confirmat.

Anno 899. *Ex cartario Elnonenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS gratia Dei rex. Divinorum beneficiorum memores, inter alias præcipuam religionis curam gerere, & ut noſtris diebus reformetur, confirmetur, atque proficiat, proſpicere deſideramus. Ita enim propitium Deum nobis credimus affuturum, ſi cultus illius noſtra induſtria incrementum accipiat. Idcirco noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium ac noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſolertia, quia ad petitionem monachorum ex cœnobio almi præſulis Amandi, adiens ſerenitatem culminis noſtri vir venerabilis FULCO Remorum archiepiſcopus nobis chariſſimus, præſentavit obtutibus noſtris quædam imperialia & regalia prædeceſſorum noſtrorum ſcripta, per quæ eidem cœnobio ſua auctoritate quædam ob reſpectum divini amoris noviter contulerant, quædam vero ex antiquo collata confirmaverant. Inſuper & noſtræ innotuit clementiæ privilegium tempore beati Amandi a pontificibus illi loco collatum, necnon & plura tam ex immunitatibus, quam ex præceptis regalibus, ſeu etiam cartis & ceſſionibus illi monaſterio olim factis, incendio & vaſtatione barbarica deperiiſſe. Unde propter ſuſpectas ſuccedentium rectorum vel aliorum malorum hominum voluntates, præfati monachi per eumdem venerabilem archiepiſcopum devote noſtram poſtulaverunt ſerenitatem, quatinus de omnibus rebus olim prædicto cœnobio vel regali munificentia, vel bonorum hominum largitione, ad luminaria eccleſiæ, & ad ſpeciales uſus ipſorum delegatis & contraditis, quaſque uſque inpræſentiarum abſque ullius contradictione quiete poſſidere videntur, more prædeceſſorum noſtrorum, noſtræ auctoritatis privilegium eis largiri dignaremur. Nos autem eorum juſtam & neceſſariam conſiderantes petitionem, libenter annuimus, & a prædeceſſoribus noſtris, ſive à quibuſcumque bonis hominibus collata & conceſſa concedimus, & regalis auctoritatis præcepto confirmamus. Hæc vero ſunt nomina de memoratis rebus. Ex largitione CHILDERICI regis & CHUNECHILDIS reginæ, quod & PIPINUS rex & poſtea LUDOWICUS & LOTARIUS, ſed & KAROLUS imperatores, præceptis ſuæ auctoritatis confirmaverunt. In pago Laudunenſi cella quæ vocatur Bariſiacus, cum omnibus villulis ad ſe aſpicientibus, & cum omni integritate ad ſe pertinente. Ex largitione LUDOWICI imperatoris, necnon & filii ejus avi noſtri KAROLI imperatoris hæc ſunt. Ad ſepulchrum ſancti Amandi Alanius, Neoniſius, Bovingolo, Nivielle; & in Bariſiaco manſos III. & in Diptiaco manſi LII., res quas Rhodo tradidit in villa Litſacas, & de Baliolo medietas. In Viticonia manſionile unum, & in Culbraco manſionile unum, cum omnibus ad eadem pertinentibus, & pars ipſius ſilvæ quam Hungarius prævidit, cum manſo patris ejus Blitharii, quæ Humbaldus & idem Hungarius filii ejus poſtea tenuerunt, & cum hominibus ad ipſum aſpicientibus. Iſtæ autem ſunt villæ, res & manſionalia ad uſus fratrum. Securiacus, item Neoniſius, *Baceroth*, Decla, *Squindreſt*, in Fiolinas manſi III. Warniacus, Halciacus; in Nigella farinarii II. In Nova-villa farinarii III. *Saleem*, Bulcimus, Scladinius, Helemna, Sconcortis, Calviniacus; & in Berbiarias farinarius I. cum homine Squitgario & uxore ejus, Ratbodirodus; in villa Caſtello manſi II. Circa monaſterium manſus qui dicitur Baldini, & manſionalia V. teloneum ex mercato, & cenſus qui colligitur ex ponte rapido; ſilva quam Wilhadus monaſterio contulit, piſcationes; & inter Meſpilarios & Tumnes manſi V. In Spidinio eccleſia, & manſi V. Beneficium quod tenuit Rodericus clericus in loco qui dicitur Waratti mortarius, & in Blilione villa *Samion*, & illa quæ dicitur domni-Medardi. In Madria manſi VI. in Wralſna molendinum unum cum Bunnariis XX. Item ex piſcaria Rodonis medietas de Baliolo; res etiam quas RODULPHUS abbas ad petitionem magiſtri ſui HUCBALDI monachi ſancto Amando & frattribus tradidit, id eſt in ipſo Baliolo quidquid mortuis heredibus fiſcalinis in ejus dominicatum devenit; ſimulque in Waſcinio manſos VI. & in Vitriaco manſos IIII. Res quoque quas Rodo filius Rodonis eis dedit in Haldione, Merlenio, Warconio, Harnas, Ruma cum præſtariis, quas poſt mortem ipſius & fratris ejus Odonis receperunt. In Caſtricinio, Spilcinio, Lamithinio, Corberio, Formis, Hoſtadis, Bonangiis, Feltreca, Giſlat-curte, & cum hominibus ad eaſdem pertinentibus, farinarii duo, quos idem Rodo dedit in Tornaco. In Curtriaco manſos II. Item villæ *Bonart*, Hardoia, Roſlare, Concellare, Ledda, *Ricolvvingahehun* & mariſcos XV. In Flandris in pago Morla villa Heringa; ultra Renum villa Eſcreda. Donationes inſuper bonorum hominum. Super fluvium Renum Campos & Merulas dictas cum aliis donationibus per diverſos pagos tam pro remedio animarum ſuarum, quam & pro ſtipendia monaſtica, vel etiam ſepulturæ cauſa eidem monaſterio collatis. Ad portam manſi V. in Helcinio. Ad hoſpitale pauperum manſi V. in Mageleno. Item ad portam & ad hoſpitale pauperum decima, & ad uſus fratrum nona pars de omni ſuppellectili ipſius abba-

f. memoratis.

Digitized by Google

tiæ per totas villas & poſſeſſiones ejuſdem cœnobii rectoris. Præterea quoniam DAGOBERTUS quondam rex ad ſuggeſtionem præfati pontificis Chriſti Amandi pro quiete ſervorum Dei ibidem degentium, omnes res ejuſdem monaſterii ſub immunitatis ſuæ defenſione conſiſtere fecit, & ſancti illius temporis patres ac pontifices, qui magnis dum adviverent virtutibus floruerunt, & quorum meritis nunc quoque noſtra ſublimatur & gloriatur Francia, ſuper hoc ſuæ ſanctitatis privilegium ſtatuerunt, pluresque priſcorum regum Francorum immunitates eidem loco factas comperimus, necnon & poſtea PIPPINUS rex pater KAROLI MAGNI; ſed & ipſe imperator Karolus atque filius ejus imperator LUDOWICUS, hujus quoque filius avus noſter KAROLUS imperator & ipſe hujuſcemodi immunitatis auctoritatem erga jam dictum venerabile monaſterium fecerunt: præfatus vir venerandus archiepiſcopus FULCO humiliter poſtulavit, quatinus morem anteceſſorum noſtrorum imitantes, noſtra etiam auctoritate beneficium ab eis illi monaſterio largitum confirmaremus. Cujus petitionibus aſſenſum præbere, & ſicut ex hoc jam dicti imperatores & reges fecerunt, ita & per hanc auctoritatem nobis agere & confirmare placuit. Præcipimus igitur ac jubemus, ut nullus ejuſdem monaſterii abbas, vel quilibet fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ de rebus ſive in rebus ſupra notatis ullam inquietudinem, aut refragationem, vel præjudicium, ſive violentiam facere tentet; ſed potius ſine ulla ſubreptione, aut ſubſtractione, vel diminoratione, atque diviſione liceat eas eidem congregationi cum omni integritate inviolabiliter abſque ulla calumnia & contradictione ſecure ac perpetualiter habere, poſſidere & frui, nec quælibet humana poteſtas ſine ſui periculo diſcriminis poſſit eas in alias partes convertere vel detorquere Et ut neque ipſius loci abbas, neque aliquis judex publicus in eccleſias aut loca, villas ſeu curtes, vel agros, ſive reliquas poſſeſſiones quas moderno tempore in quibuſlibet pagis & territoriis infra ditionem regni noſtri juſte & legaliter poſſident, vel quæ deinceps in jure ipſorum monachorum voluerit divina pietas augeri ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ejuſdem cœnobii diſtringendos, nec ullas reddibitiones aut illicitas occaſiones requirendas noſtris & futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere præſumat; ſed omnibus fredis, & quicquid exinde jus fiſci exigere poterat, in integrum ſibi conceſſis, cum rebus & hominibus tam ſervis quam ingenuis ſive commutatis, juſte ad ſe aſpicientibus vel pertinentibus, ſub regalis tuitionis atque immunitatis defenſione, remota abbatis ſive totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine teneant. Scilicet ut perpetuo tempore eis & ſucceſſoribus ſuis hoc ad peragendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat, quatinus ejuſdem loci devotæ Deo congregationi pro nobis ac totius regni ſtabilitate & pace Dominum propenſius exorare delectet. Et ut hæc auctoritas per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

HERIVEUS notarius ad vicem FULCONIS archiepiſcopi & cancellarii recognovit.

Data XVI. cal. Aprilis indictione II. anno VII. regnante Karolo ſereniſſimo rege.

Actum Remis civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

Impetratum eſt mediante domno (a) Hucbaldo monacho. [a]

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS regis, pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Ipſius immunitates, privilegia, & poſſeſſiones confirmat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, CAROLUS ejuſdem omnipotentis Dei miſericordia rex. Si petitionibus regni noſtri procerum, immo etiam ſervorum Dei, pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ militiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus pro viribus, id nobis proculdubio, & ad inſtantem vitam temporaliter tranſigendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum provenire confidimus. Præcognitum igitur fore omnimodis cupimus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, ſcilicet præſentibus & futuris, quoniam adiit ſerenitatem noſtri culminis vir venerabilis germanus quondam prædeceſſoris noſtri ODONIS regis noſter fidelis, ROTBERTUS ſcilicet inclitus abba baſilicæ gregis ac rerum eximii confeſſoris Chriſti beati Martini, quæ ſita eſſe cognoſcitur in (b) ſuburbio Turonis civitatis, reverenter poſcens, ne res quas olim laudabilis ſollicitudo piorum regum, & patrum, & paſtoralis cura apoſtolicorum per propria privilegia, necnon ac prædeceſſorum noſtrorum, parentum, imperatorum, & regum per inviolabilia umquam præcepta, quaſque anteceſſor ſuus vir venerabilis propinquus noſter HUGO abba ſuo nobili obtentu, ob amorem

Anno 899. Ex cartario S. Martini.

[b]

(a) Hunc Hucbaldum ad regendas Remorum ſcholas evocaverat Fulco archiepiſcopus, ac diu ſecum retinuit, unde haudquaquam mirum videri debet, ſi eo mediante obtentum fuerit privilegium ab eodem Fulcone, quem ſibi devinxerat.

(b) Ampliata civitate nunc in ipſius medio exiſtit, non in ſuburbio.

Digitized by Google

Dei, & reverentiam beati Martini, cujus deffenſor eſſe videbatur, cum magno, & ortodoxo imperatore CAROLO avo noſtro, & ejuſdem regni principibus eidem ſancto Martino a fratribus ſuæ congregationis, ſecluſa omni importuna ſuorum ditione abbatum, ac procerum, ad eorum ſpeciales & quotidianos uſus, perpetualiter poſſidendas obtinuerat, ita & noſtris futuriſque temporibus ſub noſtræ immunitatis defenſione conſiſtere, & ab omni publica functione, ac judiciaria exactione per noſtræ præceptionis ſeriem immunes liberaſque decernere dignaremur, Capleiam videlicet & Comiſiacum cum omni integritate omnibuſque ſuorum attractis in pago Tornetrenſi ſitis. Miliciacum etiam prædium in pago Cavillonenſi cum omnibus ſuis diſtrictis & decimis, ſicut in privilegiis ſanctorum continetur apoſtolicorum, necnon etiam Saldoam ac Caliſtam, Novientum atque Morlanum, quam piiſſimus genitor noſter domnus LUDOVICUS rex ad ſerviendum fratribus in die ſuæ ad regnum ordinationis atque depoſitionis, cum omnibus rebus ſibi pertinentibus Deo, & ſancto Martino prona mente contulerat, pro mercede noſtra communique omnium, qui eaſdem res tota devotione Deo, & ſancto Martino contulerunt, more regio perpetuo manſuras abſque minoratione vel ſubtractione aliqua corroborare, & ſi monaſteria in prædictis rebus vel alicubi pro infeſtatione paganorum vel malignorum hominum conſtruere eiſdem fratribus libuerit aut neceſſe extiterit, noſtra largitione concederemus, abſque inquietudine more ſolito permanendum, nec cuiquam fidelium noſtrorum in manſionibus clericorum, abſque eorum voluntate manendi licentiam concederemus, etiamſi noſtra affuerit præſentia, ſicuti nec cum prædeceſſorum noſtrorum regia perſæpe affuit præſentia, alicui numquam licitum ullo modo fuit. Inſuper etiam noſtræ familiaritati idem reverendus & admodum amabilis noſter abba ROTBERTUS humiliter ſupplicando addidit, ut monaſterium ſancti Martini cum omnibus aliis rebus ſibi pertinentibus, de more regum prædeceſſorum noſtrorum, ſub noſtræ immunitatis tuitione ac deffenſionis munimine recipere dignaremur, aſſenſum præbendo, ut ſicut temporibus domni LUDOVICI proavi noſtri ſereniſſimi auguſti, ſeu etiam ſapientiſſimi domni CAROLI avi noſtri glorioſiſſimi imperatoris, necnon & piiſſimi genitoris noſtri domni LUDOVICI regis omniumque prædeceſſorum noſtrorum imperatorum & regum, res ejuſdem ſancti Martini in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Gallia, Aquitania, & in ceteris regni noſtri, Chriſto largiente, partibus conſiſtentes, quæ non ſolum a regibus atque ab orthodoxis proceribus, verum etiam a cæteris fidelibus collatæ, vel per quoſcumque contractus per munimina cartarum, in jus ejuſdem ſancti Martini & fratrum contraditæ ſunt, & quieto jure in ditione, & regimine abbatum, decani quoque ejuſdem gregis, fideliumque ac ſeniorum fratrum, Deo omnipotenti ſuoque egregio confeſſori, ſpeciali patri noſtro beato Martino devote famulantium ordinatum extiterint, ita & noſtris futuriſque, uti & res prælibatæ, ſub noſtræ immunitatis deffenſione conſiſtere, & ab omni publica functione ac judiciaria exactione quietas decernere miſericorditer dignaremur. Expetiit inſuper iterum reverenter, quatenus eorumdem fratrum præcepta & privilegia, apoſtolicorum, ſanctiſſimorumque pontificum ſanctum Martinum ſpecialiter amantium in præſentia noſtri noſtrorumque fidelium recitarentur, in quibus præceptis regum & privilegiis prærogativo conſenſu ab eorum manſionibus infra eorum monaſteria conſtructis, & intra muros Turonicæ aliarumque civitatum neceſſitate locatis, omne dominium proprii abbatis ac procuratorum ſuorum, ſicut ex omnibus rebus eorum ſtipendiis ſpecialiter delegatis, excluditur ad totum & nos munificentia regali ex toto excluderemus, quarum prædictarum villarum ac rerum uſus & poſſeſſio temporibus, quibus beati Martini gleba cum peregrino grege ſuo exulavit, ipſius egregii patris obtentu, ſuæ tunc eccleſiæ non minime ſubminiſtravit ſubſidium, ſed poſtquam, Deo tribuente, beatus Marnus propriam (a) reviſit ſedem Turonicam, ſubſequente continuo paganorum excidio, eædem res perpetuum prope ſuſcepere ſuccidium, quemadmodum ipſius veriſſimis dictis apparet in experimentis. Ideoque iſdem piiſſimus eorum abba ſæpe dictus ROTBERTUS dulciſſimus ac cariſſimus noſter animo dignum duxit, ut tam ex memoratis omnibus rebus, quam etiam ex omnibus aliis villis ad ſtipendia eorum priſcis temporibus ſpecialiter deputatis, renuntiationem præceptorum ipſorum ad majorem in poſterum auctoritatem a noſtra munificentia obtinerent, ex animo ſuggereremus, ut noſtro indultu ac pro noſtro ſuffragio eis ſubvenire dignaremus, & in reſtauratione earumdem rerum uti Deo omnipotenti aſſiduè famulantibus opem ferre more regio ſtuderemus, quatenus exinde & futura potior pararetur nobis merces, & ſervientium famulorum Dei, propenſius ac liberius pro ſtabilitate & augmento regni noſtri in dies redderetur: quas quidem villas infra dicendas memorati ſancti Martini canonici per privilegia apoſtolica, ut nobis oſtenſum eſt, necnon & imperatorum, ac regalia præcepta

(a) Id factum ſub Adalando archiepiſcopo anno 877. ſcribit Johannes monachus in lib. de geſtis Andegavenſium conſulum Spic. tom. 10.

Digitized by Google

ſibi ad victus potuſque ac veſtimentorum naturales neceſſitates ex multo tempore delegatas habeant, ſeu ob negligentiam abbatum, cupiditatemque malorum hominum, necnon & ſævitiam paganorum maxima ex parte, cum maximo illorum detrimento ſubtractas teſtabantur, quarum videlicet villarum nomina hæc ſunt; Lugogalus cum omni integritate ſuorum appendicum: cum quartis ex eadem villa XII. quas illis pietas præfati abbatis reddidit. Brugogalus quoque cum quibuſdam villulis, Pagniacum videlicet, & Prunarios, quas quondam ſæva quorumdam cupiditas abſtraxerat, B ſed præfati abbatis benignitas ipſis reſtauravit habendas. Portus etiam cum omni integritate, Bladalaicus denique integerrime, atque Dociacus, Antoniacus, quin etiam ad eorum veſtimenta & Curtiacus cum omnibus rebus ſibi pertinentibus; Pſeudofocus etiam quæ & Sadobria dicitur, cum omnibus ſibi pertinentibus rebus. Medonia inſuper, atque Curciacus, Vaubridius & Lauviacus, Caſtanetus & Odatus, atque Catinitus, Vobridius & Reſtiniacus cum quibuſdam rebus ab ipſa ſubdole quondam C ſublatis, ſed benignitate ejuſdem Rotberti abbatis eidem Reſtiniaco reſtitutis, Novientus, Magittus & Geneſtogalus, Priſciniacus & Patriciacus. Item Vobridius in pago Cenomanico, Marciacus quoque ad ſubtulares, quam male ſeducti pro Beluaco commutaveramus: Leradus quin etiam & villa Mons, quam Gerbaldus precario more tenere videtur. Hæ quidem villæ omnes ſupradictæ cum omnibus rebus ſibi pertinentibus, inſuperque omnibus alodiis uſquam poſtmodum fratribus contributis ſub omni integritate, D ſuiſque appenditiis, & omnibus illarum dominicatarum rerum decimis eorumdem fratrum hoſpitalibus delegatis, ut omnibus temporibus, ſicut in præceptis imperatorum & regum continetur, nec non & in privilegiis apoſtolicorum inſertum eſt, eorum uſibus, ac negotiis noſtro ceptæ munimine deſerviant uſquequaque expetiit. Cujus ſaluberrimæ petitioni nobis valde ſalutiferæ ac profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam prælibati peculiaris patroni noſtri domni Martini, libenter aſſenſum præbere nobis uſquequaque libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut jam dictæ villæ mercede regum aliorumque bonorum virorum ad ſupplementum ſeu confugium fratrum collatæ, cum aliis villis modo nominatim expreſſis, & jam pridem eorum ſtipendiis ac veſtimentis deputatis, & in præcepto domni Caroli sereniſſimi auguſti avi quidem noſtri nominatis, ſimulque cum reliquis facultatibus omnium rerum prælibati ſancti Martini ſub noſtræ deffenſionis munimine modis omnibus conſiſtant, ſuper qua re regiam noſtram dignitatem, A humili ſupplicatione cum conſenſu ſæpe nominati abbatis Rotberti cariſſimi quidem noſtri humiles jam ſæpedicti canonici deputati ſunt, ut more regio præceptum magni Caroli atavi noſtri, atque præceptum domni Ludovici proavi noſtri ſuper omnibus eorumdem fratrum rebus denuo corroborare dignaremur. Quorum etiam petitionem ratam perſpicientes, pro amore Dei, reverentiaque prælibati domni Martini, in noſtra eleemoſina communi præceptum noſtræ auctoritatis fieri jubemus, per quod decernimus, ut ſicut in privilegiis prædeceſſorum noſtrorum regum continetur, itaut ab hodierna die & in reliquum inrefragabiliter permaneat, cum omnibus villis eorum ſtipendiis deputatis. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno, vel priſcis temporibus, in quibuſlibet primitiis, aut territoriis regni noſtri juſte tenet, vel deinceps in jure ipſius baſilicæ divina pietas augere voluerit, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paratas, aut teloneum, ex ullis negotiis ſicut in præceptis regum continetur exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius baſilicæ commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones, aut redibitiones, vel illicitas occaſiones requirere tam temerarius audeat. Quicquid igitur de prædictis rebus beato Martino devote collatis vel ſibi pertinentibus ex quolibet diſtricto in jus fiſci cedendum fuit, & a deceſſoribus noſtris ſancto Martino comperimus collatum, noſtræ largitatis munere libenter volumus eſſe per immenſum eidem ſancto Martino ſibique famulantibus canonicis conceſſum, toto remoto fiſci dominatu, ut ad ſuſtentationem canonicorum ſeu pauperum in noſtra eleemoſina ſit ſupplementum. Volumus etiam ut, ſicut in præceptis eorumdem fratrum & privilegiis continetur, omnes refectiones ex cellis & villis illis miniſtrarentur, & manſelli qui ſunt ad Berbezillos inſtituta fratri- E bus compleant officia decimæ & novæ dominicalium rerum, ſcilicet tam ex villis ſupra ſcriptis, fratribus ſpecialiter delegatis, quam & in beneficio attributis hoſpitali, ut eſt ſupra dictum, nobilium atque pauperum abſque ſubtractione aliqua in noſtra eleemoſina deputata, ſicuti privilegia apoſtolicorum confirmant habeantur. Si quis autem in tantam prorumpere auſus fuerit audaciam, & hoc præceptum noſtrum violare præſumpſerit, quemadmodum in regum præceptionibus continetur, non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum

Digitized by Google

etiam DC. ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum : ex qua duas partes canonici monaſterii, tertiam vero proprius abba excipiat. Sin autem de prædictis rebus per tepiditatem & negligentiam abbatum aut miniſtrorum per præſumtionem judicum, cupiditatemve malorum hominum injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem prorſus reſtaurandum præcipimus, corroborantes denuo pancartam ſuper rebus ejuſdem ſancti Martini, pro munimine omnium cartarum quæ incendio Normannorum, vel quolibet modo aduſtæ vel neglectæ ſunt. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ, & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum domni CAROLI glorioſi regis.

BENJAMIN regiæ dignitatis notarius ad vicem ERNUSTI archicancellarii recognovit.

Actum Compendio palatio XVIII. kal. Julii, eodem rege regnante anno VII. indict. X. [a] (a) in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI SIMPLICIS regis Francorum, pro monaſterio S. Ebrulfi.

Poſſeſſiones monaſterio a diverſis collatas confirmat.

Anno 900. Ex mſ. S. Ebrulfi.

FORMAM ſubſcriptæ KAROLI regis cartæ RODBERTUS Uticenſis monaſterii abbas Aurelianis invenit, & ipſius juſſu Goſſelinus monachus ſcriptor egregius celeriter tranſcripſit; & ad notitiam intimandam quantæ famæ B. Ebrulfus apud Gallos antiquitus fuerit, Uticenſibus monachis tempore Philippi regis Francorum miſit.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS rex divina ordinante clementia. Si fidelium noſtrorum juſtis petitionibus aures ſerenitatis noſtræ accommodamus, aſſenſumque illis præbemus, morem prædeceſſorum parentum ſcilicet noſtrorum regum imitari videmur, ac per hoc Deum propitium nobis fore non dubitamus, & in noſtræ fidelitatis devotione animos illorum accendimus. Quocirca noverit omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, noſtrorumque tam præſentium quam & futurorum ſollertia: quoniam adeuntes noſtræ dignitatis excellentiam dulciſſima genitrix noſtra ADELEIDIS & dilectus comes HUGO conſanguineus, necnon & illuſtris comes ETFRIDUS [b] humiliter petierunt, ut ſacris (b) canonicis in monaſterio S. Petri, in quo Ebrulfus ſanctus A corpore quieſcit, qui vocatur Uticus, in comitatu Oximenſi, tale præceptum fieri dignaremur, qui eis & ſucceſſoribus eorum futuris temporibus prodeſſet; hoc eſt, ut villas quæ eorum uſibus antiquitus deputatæ fuerunt, res etiam ſubterius nominandas, quæ eidem loco juſto deſiderio ab hominibus Deum timentibus traditæ ſunt, tali præcepto eccleſiæ ipſorum & ipſis copularentur, ut inviolabile in perpetuum permaneret. Quorum petitionem ratam invenientes, hoc noſtræ altitudinis præceptum fieri, ipſiſque fratribus dari juſſimus, per quod B præcipientes jubemus, ut ab hodierna die ac deinceps has villas: ſcilicet in comitatu Oximenſi villam Agon, Pontum, Novamvillam, Metlro, *Hartlolit*, Villare, Ridum, Balcantiam cum Ponto, Baliolum, Montem, Niovinum, Acimacum, Maciacum, Abrotinum, Broilum. In comitatu quoque Cœnomanico, Nunniagum villam, quam dedit HUGO comes & mater ſua RODHILDIS ſancto Ebrulfo, in vicaria Gaviacenſe cum omnibus appendiciis; in alio loco in Vicaria Silgiacenſe, Culiatura, quartas IIII. Intervallis & Giſna, quartas C IIII. In Vicaria Belfaidiſſe, Berindum, manſos ſex cum omnibus ad ſe aſpicientibus. In villa quæ dicitur Montis manſum unum cum vinea quem dedit Iſembardus, & quarta I. In ipſa villa manſum unum cum quarta. quam dedit Baſoinus. In villa quæ dicitur Crannas, manſum unum cum vinea & deforis terram arabilem, quam dedit Engelboldus. Has villas & res nullus abba neque ulla poteſtas ſibi indominicari neque alicui beneficiari præſumat, ſed ipſi canonici libere eas teneant & canonice diſponant. Et D ut hoc noſtræ præceptionis ſeu confirmationis edictum inviolabilem obtineat vigorem, manu propria ſubter firmavimus, & anulo noſtro ſigillari juſſimus..

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

HERLUINUS (c) notarius ad vicem ANSERICI cancellarii recognovit & ſubſcripſit. [c]

Datum pridie Kal. Novembris indictione tertia anno octavo redintegrante III. regnante Domno KAROLO glorioſiſſimo rege.

Actum monaſterio ſancti Benedicti in E Chriſti nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI SIMPLICIS regis pro eccleſia Autiſſiodorenſi.

Cravennam villam ei reſtituit.

Anno 900. Ex autographo tenuit dominus le Beuf canonicus & ſuccentor Autiſſiodorenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. KAROLUS divina propitiante clementia rex. Si locis divinis cultibus mancipatis

(a) Indictio eſt mendoſa nam anno 899. Caroli regis 7. non decima ſed ſecunda occurrit indictio.

(b) Hinc patet Uticenſi monaſterio, id contigiſſe, quod multis aliis, in quibus diſperſis a Normannis monachis, ſubſtituti ſunt canonici.

(c) Eumdem notarium ignotum Mabillonio notat aliud Caroli Simplicis diploma pro eccleſia Autiſſiodorenſi, quod beneficio Cl. V domni *le Beuf* canonici & ſuccentoris ejuſdem eccleſiæ ſubjicimus.

beneficia

Digitized by Google

beneficia opportuna largimur, aut abſtracta reddimus & reſtauramus, id nobis procul dubio ad præſentem vitam facilius tranſigendam, & æternam felicius capeſſendam nos adeſſe confidimus. Quapropter notum eſſe volumus cunctis fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris, præſentibus ſcilicet atque futuris, quoniam nos de æterna cogitantes remuneratione, & glorioſi avi noſtri piæ memoriæ KAROLI imperatoris ac genitoris noſtri domni HLUDOUVICI regis animarum remedio, quamdam villam quæ vocatur Crevennus, ſitam in pago Autiſſidrenſi ſuper fluvium Icaunæ per deprecationem dilecti cariſſimi noſtri RICHARDI venerabilis comitis ſanctæ matri eccleſiæ Autiſſiderenſi in honore beatiſſimi Chriſti Stephani fundatæ, atque rectori ejus HERIFRIDO dilecto ac venerabili nobis epiſcopo reddimus & reſtauramus, atque perpetualiter confirmamus. Ipſa autem villa eidem matri eccleſiæ olim abſtracta, propter veſtituram nonas & decimas perſolvere hoſpitali ipſius annis ſingulis viſa eſt. Unde hoc noſtræ celſitudinis præceptum fieri juſſimus, ac præfato venerabili epiſcopo HERIFRIDO dedimus. Per quod præfatam villam Crevennum cum omnibus integritatibus & appendiciis ſuis, hoc eſt in Vermentonno manſa IIII. in Baxonte manſ. I. in Valeria m. I. in Germiniaco m. XII. cum vicaria Tauriacenſi, & cum eccleſia in honore beati Petri principis apoſtolorum conſtructa, cum terris, cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, molendinis, aquis, aquarum decurſibus ac exitibus ac etiam regreſſibus, & omnibus legitimis terminationibus, ac mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus, vel ibidem aſpicientibus, præfatæ eccleſiæ memoratus pontifex ac ſucceſſores ipſius jure firmiſſimo perpetualiter teneant atque poſſideant, ſicut alias res ipſius eccleſiæ nemine inquietante. Sed & ſucceſſores noſtros obnixe poſcimus, ut hanc noſtram reſtaurationem congruo in futurum loco conveniente ob amorem Dei ſanctique Stephani ratam & ſtabilem eſſe permittant, ſicut ſua ſtatuta ſtabilia manere deſiderant. Ut autem hoc noſtræ auctoritatis præceptum ampliorem in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, manu propria ſubter illud firmavimus, & anuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

ERLUINUS notarius ad vicem ASKERICI epiſcopi recognovit & ſubſcripſit.

Datum........ anno VIII. regnante domno KAROLO glorioſiſſimo rege, redintegrante tertio.

Actum Compendio palatio.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS pro S. Martini Turonenſi eccleſia.

Confirmat illius poſſeſſiones, & immunitates, & omnia privilegia ab aliis regibus & imperatoribus conceſſa.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis KAROLUS ejuſdem omnipotentis Dei miſericordia rex. Si petitionibus regni noſtri procerum, ſervorumque Dei, pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium, libenter annuimus, & ad divinæ militiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio & ad inſtantem vitam temporaliter tranſigendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum provenire confidimus. Præcognitum igitur fore omnimodis cupimus omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus, præſentibus videlicet & futuris, quoniam adiit ſerenitatem culminis noſtri vir quidam ſpecialius venerabilis germanus quondam prædeceſſoris noſtri domni ODONIS regis fidelis noſter ROTBERTUS, gregis eximii confeſſoris Chriſti B. Martini baſilicæque ipſius atque rerum abbas, reverenter expoſcens, ut res omnes quas olim laudabilis pietas atque ſollicitudo priorum patrum, necnon & paſtoralis cura ſanctorum apoſtolicorum, ſeu etiam prædeceſſorum noſtrorum parentum, imperatorum, & regum per inviolabilia præcepta, quaſque anteceſſor ſuus vir venerabilis propinquus noſter HUGO abbas ſuo nobili obtentu ob amorem Dei & reverentiam B. Martini, cujus defenſor erat, cum magno & orthodoxo KAROLO imperatore avo quidem noſtro eidem ſancto Martino & fratribus ſuæ congregationis, ad ſpecialiter futuris temporibus ſerviendum, ſecluſa omnium ſuorum ditione abbatum, ad eorum ſpeciales & quotidianos uſus perpetualiter poſſidendas obtinuerat: ita & noſtris futuriſque temporibus ſub noſtræ immunitatis tuitione conſiſtere, & ab omni publica functione ac judiciaria exactione, per noſtræ præceptionis ſeriem, immunes liberaſque decernere dignaremur. Quarum rerum atque villarum nomina hæc ſunt, Lugogalus ſcilicet cum omni integritate ſuorum appendicium, & quartis XII. ad eamdem villam pertinentibus, quæ quondam in beneficium datæ fuerunt, ſed pietas præfati ROTBERTI abbatis fratribus reſtauravit. Brugogalus quoque cum quibuſdam villulis, Paginacium videlicet & Prunarios, quas etiam præfati abbatis benignitas ipſis reſtauravit habendas, Portus etiam cum omni integritate, Bladalaicus denique integerrime, atque Dociacus, Antoniacus, quin etiam ad eorum veſtimenta, & Curciacus cum omnibus rebus ſibi pertinentibus, Pſeudoforus etiam, quæ & Sodobria

Anno 902. Ex cartario S. Martini.

Digitized by Google

dicitur, cum omnibus ſibi pertinentibus rebus. Inſuper quas QUARNEGAUDUS vicecomes fratribus condonavit, cum eccleſiis in honore S. Dionyſii & S. Leobini in eiſdem rebus conſtructis, & omnibus rebus ad eas pertinentibus. Medonna inſuper atque alter Curciacus in pago Turonico cum prato in Canabas concamiato, Vaubridius atque Tauriacus, Caſtanetus, & Odatus atque Caruntius, Vobridius & Reſtiniacus, cum quibuſdam etiam rebus ab ipſa ſubdole quondam ſublatis, ſed benignitate ejuſdem ROBERTI abbatis eidem Reſtiniaco reſtitutis, Noventus, Magittus, atque Geneſtolius, Priſciniacus & Patriciacus. Item Vobridius in pago Cinomannico, Liradus quin etiam cum monaſterio & omnibus ibi pertinentibus rebus, * Belvacus denique ad calceamenta fratrum cum omnibus ſibi pertinentibus, per quæ ſubdole decepti Marciacum villam in pago Arvernenſi in concambium fratres dederunt. Cableia quoque in pago Tornatrinſi, ubi fratres monaſterium conſtructum habent, ubi & S. Martinus (a) corpore quaſi peregrinus jacuit, cum Comiſiaco villa cum omnibus rebus ad eaſdem villas pertinentibus. Miliciacus etiam prædium cum omnibus diſtrictis & * dominicalium rerum decimis, ſicuti in privilegiis quæ à ſanctis apoſtolicis ex ipſis adquæſierunt continentur. * Mons inſuper villa cum omnibus rebus ſibi pertinentibus, quam RAINARDUS vicecomes precario more tenere videtur, necnon etiam Saldoa ac Novientus, ſive Merlaus, quam piiſſimus genitor noſter domnus LUDOVICUS rex ad ſerviendum fratribus in die ſuæ ad regnum ordinationis atque depoſitionis, cum omnibus rebus ſibi pertinentibus Deo & S. Martino perpetuo condonavit. Et inſuper Areas cum ſala, quæ quondam dicebatur maledicta, quæ modo propter receptionem S. Martini Domus Dei dicitur, intra muros Turonicæ urbis ſitos, in quibus fratres nunc monaſterium conſtructum habent, atque præbendarum omnium mercedes, quas idem ROBERTUS eorum piiſſimus abbas fratribus perdonaverat, & ex quibus à nobis ut perpetua ditione ipſas poſſiderent præceptum eis adquiſierat, & pro noſtra mercede, conjugiſque atque prolis & ipſius ROBERTI communique omnium, qui eaſdem res tota devotione Deo & ſancto Martino contulerunt, more regio perpetuo manſuras abſque minoratione & ſubtractione aliqua, per noſtræ auctoritatis perceptionem denuo corroboraremus. Et ſi monaſteria in aliquibus prædictis rebus pro infeſtatione paganorum vel malignorum hominum conſtruere eiſdem fratribus libuerit, aut neceſſe extiterit, id noſtræ

* Juxta Liradum.

[a]

* Id eſt in quibus rebus habent dominium.

* Id eſt Domna Maria.

A largitatis munere concederemus abſque inquietudine permanendi, nec cuipiam fidelium noſtrorum in manſionibus canonicorum abſque eorum voluntate manendi licentiam concederemus, etiamſi noſtra in eiſdem eorum monaſteriis præſentia adeſſe potuerit, ſicuti nec aliis prædeceſſoribus noſtris regibus id facere licitum fuit. Inſuper etiam idem reverendus & admodum amabilis ROTBERTUS abbas noſtræ familiaritatis ſerenitatem humiliter ſupplicando expetiit, ut res prælibatas omnes, & monaſteria cum omnibus aliis rebus ipſis pertinentibus, de B more regum prædeceſſorum noſtrorum ſub noſtræ immunitatis tuitione, ac defenſionis munimine dignaremur recipere. Præcipientes ut in nullis prætitulâtis ſancti Martini & fratrum rebus, quæ habentur in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Gallia, Aquitania, & in ceteris regni noſtri Chriſto largiente partibus, nullus judex publicus ad cauſas judiciario more audiendas, nec freda, aut tributa, aut manſiones accipere, aut telonium exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines diſtringere, ingredi præſumat. Sed ſint ad regendum & defendendum in manu abbatum, & ad ordinandum in ma- C nu gregis beati Martini decani atque editui, nobiliumque atque ſeniorum fratrum. Cujus ſaluberrimæ petitioni nobis valde ſalutiferæ, ſibique & omnibus qui eaſdem res S. Martino contulerunt profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam prætitulati peculiaris patroni noſtri domni Martini, libenter aſſenſum præbere nobis uſquequaque collibuit. Quapropter decernimus atque jubemus, ut ſupradictæ omnes res & villæ mercede imperatorum & regum, aliorumque Chriſti fidelium ad ſupplementum ſeu con- D fugium fratrum collatæ, cum aliis villis non nominatim expreſſis, ſed ipſis pertinentibus, & jam pridem ſtipendiis fratrum & veſtimentis atque calceamentis deputatis, cum reliquis facultatibus & abbatiolis atque villulis ad ſtipendia abbatum, exceptis nonis & decimis ſpecialiter deputatis, ſub noſtræ defenſionis munimine conſiſtant. Super qua re cum ſæpedicti fidelis noſtri ROTBERTI precibus regiam noſtram dignitatem humili ſupplicatione, cum conſenſu, ut diximus, ſæpe nominati abbatis ROTBERTI, cariſſimi E quidem noſtri etiam canonici ejuſdem ſancti Martini deprecati ſunt, ut regio more præceptum domni magni CAROLI atavi noſtri, atque præceptum domni LUDOVICI ſereniſſimi imperatoris proavi, atque alterius ſapientis quidem KAROLI imperatoris avi noſtri, necnon genitoris noſtri LUDOVICI regis piiſſimi, in hac noſtræ præceptionis pancarta ſuper omnibus eorumdem fratrum re-

(a) Hinc patet, corpus ſancti Martini Cableiam, ubi hactenus inſignis eccleſia collegiata S. Martino ſubjecta extitit, aliquandiu requieviſſe, priuſquam ad Autiſſiodorenſem ſancti Germani eccleſiam deferretur, id quod patet etiam ex alio Ludovici Balbi diplomate à Mabillonio in tom. 3. Annalium Benedictinorum relato.

Digitized by Google

bus denuo corroborare more regio dignaremur. Quorum etiam petitionem ratam perſpicientes, pro amore, ut diximus, Dei, & reverentia prælibati domni Martini in noſtra communi omnium eleemoſyna hoc noſtræ altitudinis præceptum & auctoritatem fieri jubemus, per quam decernimus, atque jubemus, ut ſicut in præceptis & privilegiis prædeceſſorum noſtrorum tantorum imperatorum & regum continetur: ita ab hodierna die, & in reliquum irrefragabiliter permaneat cum omnibus villis eorum ſtipendiis deputatis. Præcipientes ergo jubemus, & jubendo præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, in his præſignatis ſancti Martini omnibus rebus ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias, aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno vel priſcis temporibus, in quibuslibet provinciis vel territoriis regni noſtri juſte baſilica ſancti Martini tenet, vel deinceps in jure ipſius baſilicæ divina pietas augeri voluerit, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paratam, aut teloneum ex illis negotiis, ſicut in præceptis, ut diximus, continetur, exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos, quam ſervos ſuper terram ipſius baſilicæ commanentes diſtringere, aut ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirere tam temerarius audeat. Quidquid igitur de prædictis rebus B. Martino devote collatis, vel ipſis pertinentibus in quibuſcumque diſtrictis in jus fiſci noſtri cedendum fuit, & à prædeceſſoribus noſtris ſancto Martino collatum comperimus, noſtræ largitatis munere libenter volumus eſſe eidem S. Martino ſibique famulantibus canonicis conceſſum, remoto toto fiſci dominatu, ut ad ſuſtentationem canonicorum ſeu pauperum in noſtra eleemoſyna omniumque probatorum & fidelium ſubſequentium ſit ſupplementum. Volumus etiam atque præcipimus, ut ſicut in præceptis eorumdem fratrum & privilegiis continetur, omnes debitæ refectiones ex cellis S. Martino ſubjectis & villis, cenſus etiam ex omnibus precariis fratribus integerrime miniſtrentur atque reddantur, & manſelli qui ſunt ad Berbezillas cum prato ad Bellum-montem inſtituta fratribus officia compleant. Decimæ quoque & nonæ dominicalium rerum, ſcilicet tam ex villis ſupraſcriptis fratribus ſpecialiter delegatis, quam & in beneficiis ab abbate eorum proprio attributis hoſpitali, ut eſt ſupra dictum, nobilium atque pauperum, abſque ſubtractione aliqua, ſicuti privilegia apoſtolicorum confirmant & auctoriſant, in generali omnium fidelium eleemoſyna deputatæ habeantur. Si quis autem prorumpere in tantam auſus fuerit audaciam, ut hujus noſtræ auctoritatis & altitudinis præceptum violare præſumſerit, quemadmodum in ceteris regum & imperatorum prædeceſſorum & parentum noſtrorum præceptionibus continetur, non ſolum in offenſam Chriſti & noſtram lapſurum, verum etiam DCC. ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum, ex quo duas partes eccleſia, id eſt canonici ſancti Martini ad proprios uſus, tertiam vero proprius eorum abbas recipiat. Si vero de prædictis rebus per tepiditatem & negligentiam eorum abbatum aut miniſtrorum, ſeu per præſumtionem judicum, cupiditatemve malorum hominum, aliquid injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem regiam prorſus reſtaurandum præcipimus, corroborantes hanc denuo pancartam ſuper omnibus ejuſdem S. Martini rebus pro munimine omnium cartarum, quæ aut incendio Nortmannorum, ut fratres aſſeverant, vel quolibet modo aduſtæ vel neglectæ ſunt. Et ut hujus noſtræ præceptionis auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & ab omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & ſucceſſoribus noſtris regibus verius a nobis facta eſſe credatur, & diligentius inviolabilis conſervetur, manu propria eam ſignavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum CAROLI glorioſiſſimi regis.

Data II. calendas Maii indictione V. anno XI. regnante Karolo piiſſimo rege.

PRÆCEPTUM LUDOVICI IV. imperatoris pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Concedit ei fiſcum ſuum Pinum nuncupatum.

Anno 904. Ex cartario S. Victoris eruit D. Farnerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis HLUDOVICUS gratia Dei imperator auguſtus. Omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet ac futurorum noverit induſtria, quoniam ROSTAGNUS metropolita & TEUBERTUS comes noſtram adeuntes excellentiam, enixius poſtulaverunt, quatenus fideli noſtro MAGNO abbati eccleſiæ ſcilicet Dei genitricis Mariæ & glorioſi martyris Victoris, cujus corpus in Maſſilia urbe requieſcit, pro remedio animæ noſtræ parentumque noſtrorum concederemus, jure perpetuo, videlicet fiſcum quod nominatur Pinus cum ſalinis, & piſcationibus, & portu navium, & omnibus juſte & legaliter ad eumdem fiſcum pertinentibus, conjacentem in comitatu Maſſilienſi, qui vulgo Paradiſus nominatur: ſicut eſt via quæ deſcendit a Guardia uſque in portum Formigarium, una cum terra comitali, quæ ante portam caſtri fore videtur, uſque ad Carnarium, omnia omnino in integrum ut ei concederemus per præceptum noſtræ auctoritatis. Quorum precibus aſſenſum præbentes, hoc ſerenitatis noſtræ præceptum fieri decrevimus, per quod jam dictus fidelis MAGNUS ea omnia quæ ſuperius ſunt obtinere valeat, tam ipſe quam ſui

ſucceſſores, remota totius poteſtatis inquietudine aut deminoratione. Et ut verius habeatur, manu propria firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum domni HLUDOVICI ſereniſſimi imperatoris auguſti.

ARNULFUS recognovit & ſubſcripſit.

Data XI. calendas Maii anno Domini DCCCCIIII. indictione VII. anno IIII. imperante domno noſtro Hludovico.

Actum Arelate feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM KAROLI SIMPLICIS regis Francorum pro monaſterio Elnonenſi.

Permittit ut Bariſiacum cellam Roberto abbati in beneficium dent ad vitam.

Anno 906. Ex cartario S. Amandi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS divina propitiante clementia rex. Quicquid locis divino cultui mancipatis ad ſuggeſtionem fidelium noſtrorum noſtra clemſentia conferimus, Deum nobis exinde retributorem fore veraciter confidere debemus. Noverit igitur omnium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque fidelium, tam præſentium ſcilicet quam & futurorum ſolertia, quod adiens ſerenitatem noſtram cariſſimus fidelis noſter ROBERTUS abbas monaſterii almi præſulis & confeſſoris Chriſti Amandi, innotuit noſtræ celſitudini, qualiter ipſe a monachis prædicti cœnobii expetierit quaſdam res illorum, ab ipſo beatiſſimo pontifice Amando ſuis monachis olim traditas, & præceptis imperatorum ſeu regum uſibus eorum ſpecialibus confirmatas, ſed illi propter noſtrum ſervitium neceſſarias & convenientes, in pago Laudunenſi ſitas, hoc eſt cellam quæ vocatur Bariſiacus, cum omnibus ad ſe pertinentibus, ut eaſdem res illi in beneficium diebus tantum vitæ ejus concederent. Sed ne abſurda & oneroſa ejus videretur petitio, & ne forte proinde incurreret Dei & amantiſſimi ejus præſulis Amandi offenſam, atque ne ſervis Dei aliquam ex hoc inferre videretur moleſtiam, & ne hujus cauſa facti, in accipiendis rebus ſtipendiariis neceſſaria in quantum fieri poterat eis deeſſent ſubſidia, a noſtra poſtulavit manſuetudine, quatinus ex ipſa abbatia, & ex ejus dominicatu, villam quæ dicitur Diptiacus cum omnibus ad ſe pertinentibus illorum ſpecialibus delegaremus, & a die præſenti perenniter profuturam contraderemus uſibus. Nos autem juſtam & rationabilem ejus perpendentes deprecationem, aſſenſum præbuimus, atque hoc noſtræ auctoritatis præceptum ſub hac re fieri juſſimus, & eiſdem monachis dedimus, per quod ſancimus & in perpetuum firmum eſſe volumus, ut jam dicta villa Diptiacus, quam eis ad præſens concedimus, cum omnibus ad eam pertinentibus illorum dominicationi in ævum ſubdatur, & poſt obitum fidelis noſtri ROBERTI cella Bariſiacus cum cunctis ad eam legaliter pertinentibus, abſque ullius abbatis contradictione, ad ipſum dominium revocetur. Inſuper quicquid eidem ſanctæ congregationi a prædeceſſoribus noſtris imperatoribus vel regibus, ſeu quibuſlibet bonis hominibus in quibuſcumque pagis vel territoriis collatum eſt, ſicut in edicto noſtro olim petente FULCONE archiepiſcopo, eiſdem monachis facto confirmavimus; ſic etiam nunc ſub pleniſſima immunitatis tuitione perenniter inconvulſum manere decernimus. Et ut hoc noſtræ regalis majeſtatis præceptum inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria illud ſubterfirmavimus & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

ERNUSTUS notarius ad vicem ASKERICI epiſcopi ſubnotavi.

Data VII. idus Septembris indictione VIIII. anno XIV. regnante Karolo glorioſiſſimo rege, redintegrante VIIII.

Actum Lauduni caſtro in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI IV. imperatoris.

Conrado comiti Brechonem curtem ad conſtruendam & dotandam baſilicam in monte Lintburcenſi concedit.

Anno 909. Ex mſ. S. Maximini.

HLUDOVICUS divina favente clementia rex. Si ex terris quas divina largitate conſecuti ſumus, &c. Quapropter noverint omnes, &c. quia nos rogatu atque conſultu fidelium noſtrorum HATONIS venerabilis patris noſtri, necnon CHUANRATHI egregii ducis, & fidelis nepotis noſtri, cuidam CHUANRATHO dilecto comiti noſtro filio EBERHARDI, in pago *Lagenach*, in ſuo comitatu, curtem dominicalem Brechone nomine cum curtilibus, ædificiis, eccleſia, decimis, mancipiis utriuſque ſexus, terra ſalica, & univerſis quæſitis & inquirendis, magnis & parvis, ad eamdem proprietatem rite pertinentibus in proprium donamus, &c. Juſſimus hoc præceptum inde conſcribi, per quod volumus firmiterque jubemus, quatenus præfatus comes CHUANRATUS ab hodierna die & deinceps liberam atque ſecuram teneat poteſtatem baſilicam ſuam dotandi, quam extruere nititur in monte quodam *Lintburck* vocato in *Longonach*. Et ut hoc præceptum largitionis noſtræ firmum ſtabileque conſiſtat, manu noſtra illud firmavimus, & ſigillo noſtro conſigniri fecimus.

Signum domni HLUDOWICI ſereniſſimi regis.

SALAMON cancellarius ad vicem PHI-

LIGRINI, archicapellani recognovit.

Data IV. idus Februarii anno incarnationis Domini DCCCCVIIII. (a) indictione XIII. regni domni HLUDOVICI XI. [a]

Actum Franconofort feliciter in Dei nomine. Amen.

EPISTOLA PETRI SANCTÆ Cameracenſis eccleſiæ archidiaconi ad Hucbaldum monachum & ſacerdotem cœnobii ſancti Amandi confeſſoris Chriſti ſcriptorem geſtorum beati ſacerdotis Chriſti Libuini.

Laudat ejus librum de vita ſancti Libuini.

Circa 916. Ex mſ. Verdunenſi.

VEſtræ ſancto dogmate apoſtolico ac totius philoſophiæ gemmis decuſato domino ac doctore HUCBALDO monacho cœnobii ſanctiſſimi Amandi Petrus peccator archidiaconatui ſanctæ Cameracenſis eccleſiæ deſerviens, competentem inſtantium facilitatem, ac perpetem futurorum in Chriſto felicitatem.

Cum veſtræ ſapientiæ lampas admirabilis in Galliis hac tempeſtate ſingulariter dono cæleſti excellere noſcatur, admiratione dignum videtur, cur veſtra ſagax prudentia, & prudens ſagacitas, veſtræ operæ ſtylum ſuper beati (b) Lebuini vita memorabili exaratum, mirabiliter examinandum, comprobandumque direxerit. [b] Vere enim puſillitas meæ ſcientiæ quantulacumque fuerit, porro infra veſtræ ſapientiæ pedes ſubſternitur, nec diſciplinæ ſcolaſticæ unius auditorum veſtrorum propinquat. Sed qui vos mira implevit ſcientia, mirabili etiam roboravit humilitate: quoniam ſpiritus ſapientiæ & ſcientiæ idem etiam & timoris Domini, a quo vera manat humilitas. Porro autem præclara veſtri gnomonis digeſtio cordati quidem & optimi viri depinxit æthereos mores, ortum, vitam, & felicem exitum probabiliter commendavit; ſed inter id exſequendum vitam figuravit practichen pariter & theorichen, phyſicam etiam in geminæ deſcriptionis ſerie, ethicam vero in morum ſacra inſtitutione. Porro logicam in eminentia cæleſtium ac ſublimium rationum limavit, ut dum unius ſtupendam probitatem pandere niteretur, plurimorum rudis ignavia erudiretur. Revera igitur ſacram in vobis ſcripturam impleri novimus, quæ dicit: *Da ſapienti occaſionem & addetur ei ſapientia.* Legi ergo nitidum veſtri ſermonis florem, & inveni quod omnino mirarer, non quod ullatenus emendarem. Divinæ protectionis cuſtodia fulgurantem veſtræ ſapientiæ lampadem perpetuo nobis incolumem conſervet ad ſanctæ profectum eccleſiæ. Amen.

EPISTOLA ODILONIS cœnobitæ ſancti Medardi epiſcopi Hucbaldo directa.

Libellum de vita ſancti Libuini quem ei examinandum miſerat, cum laude approbat.

Circa 910. Ex mſ. Verdunenſi.

PRiſcæ gravitatis tenore conſpicuo omnique probitatis genere permodeſto domno HUCBALDO humanis diviniſque ſtudiis experientiſſimo ODILO peccator, vera & indiſſolubilis amicitiæ copula etiam quæ Chriſti glutino nectitur.

Hunc veſtræ fideliſſimæ paternitati, ex quo primum præoptabilem veſtræ dilectionis guſtum abſque ullius prærogativa meriti prælibari promerui indeficientem in plenitudine caritatis ineſſe ſine cunctatione non ambigo, & ut finetenus ſic maneat totis viſcerum præcordiis ambio & expoſco. Miſiſtis mihi libellum de vita beati LEBUINI amici Dei prudenter ornateque compoſitum, omnis philoſophiæ partibus undique roboratum, quem quidem legi, & nil quod in eo corrigeretur, ſed quod diſcendo & imitando quiſquam proveheretur, reperire potui. Magno, ut vere fateor, polletis ingenio, infinitam ſermonis habetis ſuppellectilem, nil latinius eloquentiæ veſtræ, nil pulchrius, nil umquam legi dulcius. O felix Gallia, quæ tali illuſtratur doctore! Miror cur mihi imperito nulliuſque momenti ac meriti flores eloquentiæ veſtræ miſeritis diſcernendos. Non debuiſſetis me annorum numero æſtimare, nec ſapientiam canis, ſed canos ſapientiæ reputare, Salomone teſtante, *cani hominis prudentia ejus.* Permutatis in me rerum ordinem, & quod ego a vobis exigere debueram, ſicuti & feci de virtutibus domni mei (c) Sebaſtiani, vos quem pharum totius prudentiæ omnes mirantur Galliæ, meam quantillitatem non dedignati eſtis expetere. [c] Sed ignoſco dignationi veſtræ. Noſtis exaltari, noſtis & humiliari. Et ſcriptura præcipit *quanto magnus es humilia te in omnibus.* Feciſtis quidem hoc non neceſſitate, ſed voluntate & ob genium noſtri loci meoque amore. Obnixe deprecor uti mei ſitis memor inter orandum.

Hucbaldo ſopho ſophia ſit ſemper amica.
Hucbaldus ſophus ſophiæ ſemper amicus.
Expoſco hoc Odilo peccator cernuus ego.

[a] More veteri Gallicano quo annus ab VIII. calendas Aprilis incipiebat.

[b] Hanc vitam habes in prima editione Surii de vitis Sanctorum ad duodecimam diem Novembris.

[c] Librum de tranſlatione & miraculis S. Sebaſtiani ab Odilone monacho Sueſſionenſi ſancti Medardi habes apud Mabillonium inter acta Sanctorum ordinis ſancti Benedicti.

Digitized by Google

ſucceſſores, remota totius poteſtatis inquietudine aut deminoratione. Et ut verius habeatur, manu propria firmavimus, & anuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus.

Signum domni HLUDOVICI ſereniſſimi imperatoris auguſti.

ARNULFUS recognovit & ſubſcripſit.

Data XI. calendas Maii anno Domini DCCCCIIII. indictione VII. anno IIII. imperante domno noſtro Hludovico.

Actum Arelate feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM KAROLI SIMPLICIS regis Francorum pro monaſterio Elnonenſi.

Permittit ut Bariſiacum cellam Roberto abbati in beneficium dent ad vitam.

Anno 906. Ex cartario S. Amandi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS divina propitiante clementia rex. Quicquid locis divino cultui mancipatis ad ſuggeſtionem fidelium noſtrorum noſtra clementia conferimus, Deum nobis exinde retributorem fore veraciter confidere debemus. Noverit igitur omnium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque fidelium, tam præſentium ſcilicet quam & futurorum ſolertia, quod adiens ſerenitatem noſtram cariſſimus fidelis noſter ROBERTUS abbas monaſterii almi præſulis & confeſſoris Chriſti Amandi, innotuit noſtræ celſitudini, qualiter ipſe a monachis prædicti cœnobii expetierit quaſdam res illorum, ab ipſo beatiſſimo pontifice Amando ſuis monachis olim traditas, & præceptis imperatorum ſeu regum uſibus eorum ſpecialibus confirmatas, ſed illi propter noſtrum ſervitium neceſſarias & convenientes, in pago Laudunenſi ſitas, hoc eſt cellam quæ vocatur Bariſiacus, cum omnibus ad ſe pertinentibus, ut eaſdem res illi in beneficium diebus tantum vitæ ejus concederent. Sed ne abſurda & oneroſa ejus videretur petitio, & ne forte proinde incurreret Dei & amantiſſimi ejus præſulis Amandi offenſam, atque ne ſervis Dei aliquam ex hoc inferre videretur moleſtiam, & ne hujus cauſa facti, in accipiendis rebus ſtipendiariis neceſſaria in quantum fieri poterat eis deeſſent ſubſidia, a noſtra poſtulavit manſuetudine, quatinus ex ipſa abbatia, & ex ejus dominicatu, villam quæ dicitur Diptiacus cum omnibus ad ſe pertinentibus illorum ſpecialibus delegaremus, & a die præſenti perenniter profuturam contraderemus uſibus. Nos autem juſtam & rationabilem ejus perpendentes deprecationem, aſſenſum præbuimus, atque hoc noſtræ auctoritatis præceptum ſub hac re fieri juſſimus, & eiſdem monachis dedimus, per quod ſancimus & in perpetuum firmum eſſe volumus, ut jam dicta villa Diptiacus, quam eis ad præſens concedimus, cum omnibus ad eam pertinentibus illorum dominicationi in ævum ſubdatur, & poſt obitum fidelis noſtri ROBERTI cella Bariſiacus cum cunctis ad eam legaliter pertinentibus, abſque ullius abbatis contradictione, ad ipſum dominium revocetur. Inſuper quicquid eidem ſanctæ congregationi a prædeceſſoribus noſtris imperatoribus vel regibus, ſeu quibuſlibet bonis hominibus in quibuſcumque pagis vel territoriis collatum eſt, ſicut in edicto noſtro olim petente FULCONE archiepiſcopo, eiſdem monachis facto confirmavimus; ſic etiam nunc ſub pleniſſima immunitatis tuitione perenniter inconvulſum manere decernimus. Et ut hoc noſtræ regalis majeſtatis præceptum inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria illud ſubterfirmavimus & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum KAROLI glorioſiſſimi regis.

ERNUSTUS notarius ad vicem ASKERICI epiſcopi ſubnotavi.

Data VII. idus Septembris indictione VIIII. anno XIV. regnante Karolo glorioſiſſimo rege, redintegrante VIIII.

Actum Lauduni caſtro in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI IV. imperatoris.

Conrado comiti Brechonem curtem ad conſtruendam & dotandam baſilicam in monte Linsburcenſi concedit.

Anno 909. Ex mſ. S. Maximini.

HLUDOVICUS divina favente clementia rex. Si ex terris quas divina largitate conſecuti ſumus, &c. Quapropter noverint omnes, &c. quia nos rogatu atque conſultu fidelium noſtrorum HATONIS venerabilis patris noſtri, necnon CHUANRATHI egregii ducis, & fidelis nepotis noſtri, cuidam CHUANRATHO dilecto comiti noſtro filio EBERHARDI, in pago *Lagenach*, in ſuo comitatu, curtem dominicalem Brechone nomine cum curtilibus, ædificiis, eccleſia, decimis, mancipiis utriuſque ſexus, terra ſalica, & univerſis quæſitis & inquirendis, magnis & parvis, ad eamdem proprietatem rite pertinentibus in proprium donamus, &c. Juſſimus hoc præceptum inde conſcribi, per quod volumus firmiterque jubemus, quatenus præfatus comes CHUANRATUS ab hodierna die & deinceps liberam atque ſecuram teneat poteſtatem baſilicam ſuam dotandi, quam extruere nititur in monte quodam *Linsburck* vocato in *Longonach*. Et ut hoc præceptum largitionis noſtræ firmum ſtabileque conſiſtat, manu noſtra illud firmavimus, & ſigillo noſtro conſigniri fecimus.

Signum domni HLUDOWICI ſereniſſimi regis.

SALAMON cancellarius ad vicem PHI-

LIGRINI, archicapellani recognovit.

Data IV. idus Februarii anno incarnationis Domini DCCCCVIIII. (a) indictione XIII. regni domni HLUDOVICI XI.

Actum Franconofort feliciter in Dei nomine. Amen.

EPISTOLA PETRI SANCTÆ Cameracenſis eccleſiæ archidiaconi ad Hucbaldum monachum & ſacerdotem cœnobii ſancti Amandi confeſſoris Chriſti ſcriptorem geſtorum beati ſacerdotis Chriſti Libuini.

Laudat ejus librum de vita ſancti Libuini.

Circa 910. Ex mſ. Verdunenſ.

VEſtræ ſancto dogmate apoſtolico ac totius philoſophiæ gemmis decuſſato domino ac doctore HUCBALDO monacho cœnobii ſanctiſſimi Amandi Petrus peccator archidiaconatui ſanctæ Cameracenſis eccleſiæ deſerviens, competentem inſtantium facilitatem, ac perpetem futurorum in Chriſto felicitatem.

Cum veſtræ ſapientiæ lampas admirabilis in Galliis hac tempeſtate ſingulariter dono cæleſti excellere noſcatur, admiratione dignum videtur, cur veſtra ſagax prudentia, & prudens ſagacitas, veſtræ operæ ſtylum ſuper beati (b) Lebuini vita memorabili exaratum, mirabiliter examinandum, comprobandumque direxerit. Vere enim puſillitas meæ ſcientiæ quantulacumque fuerit, porro infra veſtræ ſapientiæ pedes ſubſternitur, nec diſciplinæ ſcolaſticæ unius auditorum veſtrorum propinquat. Sed qui vos mira implevit ſcientia, mirabili etiam roboravit humilitate: quoniam ſpiritus ſapientiæ & ſcientiæ idem etiam & timoris Domini, a quo vera manat humilitas. Porro autem præclara veſtri gnomonis digeſtio cordati quidem & optimi viri depinxit æthereos mores, ortum, vitam, & felicem exitum probabiliter commendavit; ſed inter id exſequendum vitam figuravit practichen pariter & theorichen, phyſicam etiam in geminæ deſcriptionis ſerie, ethicam vero in morum ſacra inſtitutione. Porro logicam in eminentia cæleſtium ac ſublimium rationum limavit, ut dum unius ſtupendam probitatem pandere niteretur, plurimorum rudis ignavia erudiretur. Revera igitur ſacram in vobis ſcripturam impleri novimus, quæ dicit: *Da ſapienti occaſionem & addetur ei ſapientia.* Legi ergo nitidum veſtri ſermonis florem, & inveni quod omnino mirarer, non quod ullatenus emendarem. Divinæ protectionis cuſtodia fulgurantem veſtræ ſapientiæ lampadem perpetuo nobis incolumem conſervet ad ſanctæ profectum eccleſiæ. Amen.

EPISTOLA ODILONIS cœnobitæ ſancti Medardi epiſcopi Hucbaldo directa.

Libellum de vita ſancti Libuini quem ei examinandum miſerat, cum laude approbat.

Circa 910. Ex mſ. Verdunenſ.

PRiſcæ gravitatis tenore conſpicuo omnique probitatis genere permodeſto domno HUCBALDO humanis diviniſque ſtudiis experientiſſimo ODILO peccator, vera & indiſſolubilis amicitiæ copula etiam quæ Chriſti glutino nectitur.

Hunc veſtræ fideliſſimæ paternitati, ex quo primum præoptabilem veſtræ dilectionis guſtum abſque ullius prærogativa meriti prælibari promerui indeficientem in plenitudine caritatis ineſſe ſine cunctatione non ambigo, & ut finetenus ſic maneat totis viſcerum præcordiis ambio & expoſco. Miſiſtis mihi libellum de vita beati LEBUINI amici Dei prudenter ornateque compoſitum, omnis philoſophiæ partibus undique roboratum, quem quidem legi, & nil quod in eo corrigeretur, ſed quod diſcendo & imitando quiſquam proveheretur, reperire potui. Magno, ut vere fateor, polletis ingenio, infinitam ſermonis habetis ſuppellectilem, nil latinius eloquentiæ veſtræ, nil pulchrius, nil umquam legi dulcius. O felix Gallia, quæ tali illuſtratur doctore! Miror cur mihi imperito nulliuſque momenti ac meriti flores eloquentiæ veſtræ miſeritis diſcernendos. Non debuiſſetis me annorum numero æſtimare, nec ſapientiam canis, ſed canos ſapientiæ reputare, Salomone teſtante, *cani hominis prudentia ejus.* Permutatis in me rerum ordinem, & quod ego a vobis exigere debueram, ſicuti & feci de virtutibus domni mei (c) Sebaſtiani, vos quem pharum totius prudentiæ omnes mirantur Galliæ, meam quantillitatem non dedignati eſtis expetere. Sed ignoſco dignationi veſtræ. Noſtis exaltari, noſtis & humiliari. Et ſcriptura præcipit *quanto magnus es humilia te in omnibus.* Feciſtis quidem hoc non neceſſitate, ſed voluntate & ob genium noſtri loci meoque amore. Obnixe deprecor uti mei ſitis memor inter orandum.

Hucbaldo ſopho ſophia ſit ſemper amica.
Hucbaldus ſophus ſophiæ ſemper amicus.
Expoſco hoc Odilo peccator cernuus ego.

[a] More veteri Gallicano quo annus ab VIII. calendas Aprilis incipiebat.

[b] Hanc vitam habes in prima editione Surii de vitis Sanctorum ad duodecimam diem Novembris.

[c] Librum de tranſlatione & miraculis S. Sebaſtiani ab Odilone monacho Sueſſionenſi ſancti Medardi habes apud Mabillonium inter acta Sanctorum ordinis ſancti Benedicti.

VERSUS JUDIONIS
in confirmatione operum magiſtri ſui Hucbaldi Baldrico præſuli deſtinati.

Ex mſ. Verdunenſi.

IN primis (*a*) Baldrice vale clariſſime præſul,
 Nomine reque decus, nobilitatis opus.
Hoc opus eſt actus Lebuini patris amandi
 HUCBALDUS doctor quod decorat calamo.
Hinc cælis dignus terris memorandus habetur,
 Sed tu laude ſua dignior exſuperas.
Cujus ob auſpicium fecit quod fecit idipſum,
 Hinc conſors operis laudibus erigeris.
Hinc ita de reliquo vobis liceat mihi coram
 Lectori veſtro dicere quæ cupio.
Lector erit veſter Nitgerus, carus adelphus,
 Ipſe adeo ſtuduit ut legeretur opus.
Dum veſtris crebro ſcriptorem mulſit amicum,
 Et tandem obtinuit, quod bene concupiit.
Hoc ego poſt lectum mihi præcipiente magiſtro
 Carmen ſubſigno, tunc ſimul hoc jubilo.
Nil melius, fateor, legi, mi lector amice,
 His quæ Hucbaldus ſcripſit & edocuit.
Quod dixi potes in Vitæ reſcire libello
 Liaffrini ſancti magnanimique patris.
Hunc bene ſi recitas, offendis ſeria plura
 Quæ rhetor ferit hic grammaticuſque ſimul.
Et ſi judicio calles diſcernere docte,
 Sermo evangelicus currit & hiſtoricus.
Omne etenim ſpatium ſic regula dirigit artis,
 Ne quem fallat iter, aut via decipiat.
Et ſimilis Ciceronis ineſt conſtructio docta
 Auguſtinus & hic ut docet invenies.
Dummodo cordatus, non invidus, atque detractor
 Hunc recitans volvat, atque legens replicet.
Quocirca quiſquis legis hæc non corde ſiniſtro,
 Cum Judione ſimul ex animo rogita.
Hucbaldum Deus hunc dona durare per annos,
 Poſt mortem carnis junge dehinc ſuperis.
Ut te cum ſanctis laudet per ſæcula cuncta
 Qui Deus unus, ades, trinus & ipſe manes. Amen.
  Deo gratias.

Votorum Deus arbiter
Quæ dant fideles pariter,
Rogamus noſtris vocibus
Ut annuas propitius,
 Per Libuini merita
Quo noſtra ſolvas crimina,
Quibus quaſi compedibus
Illaqueati cernimur.
 Sed quod nequimus conſequi
Reatu multo ſaucii
Id Libuino tribuas,
Qui ſanctis tuis nihil negas.
 Hic nobis dux & previus
Sit in periclis omnibus,
Hujus precatu territus
Faceſſat hoſtis invidus.
 Hic nos purgatos ſordibus
Reſtituat cæleſtibus
Ubi felici gaudio
Fruamur ævo intermino.
 Amen.

(*a*) Hic Baldricus fuit epiſcopus Trajectenſis, cui Hucbaldus vitam S. Libuini dicavit.

DIPLOMA LUDOVICI IV. regis Germaniæ.

Concedit certa prædia quibuſdam Hugonis comitis vaſſallis.

Anno 910. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine Dei æterni & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, HLUDOWICUS superna ordinante gratia rex. Si fidelium noſtrorum petitionibus congruum præbuerimus aſſenſum, hoc nobis procul dubio ad ſtatum regni noſtri proficere, eoſque in noſtro promtiores credimus aptari obſequio. Cunctorum igitur ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentium ac futurorum noverit induſtria, quoniam Iſaac, Chuonradus atque Warnarius pariter celſitudinem noſtram efflagitati ſunt, ut quibuſdam vaſſallis HUGONIS illuſtris comitis, ſcilicet Bernardo ſeu Rathfrido ac Reginardo quaſdam res proprietatis noſtræ ad proprium largiremur, quas olim pater noſter ARNOLFUS Hildenenno ex parte dedit, ſed ipſe fallaci verſucia deceptus ultra modum donationis exceſſit ſubripiendo. Quod prænominatus comes HUGO, in cujus comitatu ipſæ res conſtiterant, approbans, noſtriſque auribus denuntians, judicio fidelium noſtrorum præſentialiter adſiſtentium fiſco dominico redigimus. Quorum petitioni libenter acquieſcentes, præfatis viris Bernardo videlicet, Rothfrido, ac Reginardo ipſas res ſitas in pago & comitatu Albinſe, in villa ſiquidem vocabulo Domni Apri, manſos XX. cum omnibus ad ſe juſte & legaliter pertinentibus regia donatione impertiri decrevimus. Hoc eſt manſum indominicatum, eccleſiamque in eadem villa conſtructam cum ceteris manſis, caſticiis, campis, pratis, paſcuis, cultis & incultis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, molendinis, piſcationibus, viis & inviis, exitibus & regreſſibus, mobilibus & immobilibus, quæſitis & inquirendis, ac mancipiis utriuſque ſexus. Unde præſentem noſtri vigoris munificentiam eis fieri juſſimus, noſtraque manu contulimus ipſis impartiendo, per quam decernimus, firmiter-

Digitized by Google

que ſtatuendo ſancimus, quatenus ſicut de reliquis ſuarum poſſeſſionum rebus, ita & de prænominata villa Domni Apri vocata ab hodierna die deinceps libero potiantur arbitrio habendi, tenendi, tradendi, donandi, vendendi, commutandi, ſuiſque heredibus jure ſucceſſionis derelinquendi, ſeu quidquid propria elegerint voluntate faciendi. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas per ſuccedentia temporum fluctivagi ævi curricula a cunctis fidelibus verius credatur, atque diligentius ſervetur, manu propria ſubter eam firmavimus, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni Hludowici piiſſimi regis.

Theodulfus notarius ad vicem Hrappodi archiepiſcopi ſummique cancellarii recognovi.

Data x. calendas Octobris anno dominicæ Incarnationis dcccccx. indictione xiii. anno vero domno Hludowico regnante xi.

Actum *Forechheim* curte regia, in Dei nomine feliciter. Amen.

DIPLOMA CAROLI SIMPLICIS regis pro ſancto Maximino.

Confirmat factam ab Arnulfo rege donationem.

Anno 912. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus divina propitiante clementia rex Francorum & vir illuſtris. Cum igitur a noſtræ ſublimitatis gratia poſtulantur ea videlicet quæ rationi oportuna adfore videntur, animo nos decet libenti concedere, & petitiones flagitantium congrua proportione adimplere. Quamobrem omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus noſtriſque, tam præſentibus quamque futuris, venerabilem comitem atque B. Maximini cœnobii, cujus gleba Treviris in ſuburbio quieſcit, abbatem celſitudinis noſtræ adiiſſe clementiam & intuliſſe auribus noſtris ſuprafati S. Maximini monachos quaſdam res juſte olim poſſidere, quæ ob negligentiam prædeceſſorum abbatum cupiditatemque malorum omnium matrem habebantur ſubtractæ, quaſque ipſe, cum præfatum locum ad regendum largiremur, oco illi reddiderat, flagitans, ut de iſtis præfatis rebus, & ex illis quæ victui eorum deputatæ erant, de quibus quoque illis Arnolfus rex præceptum largitus eſt, noſtro inſtaurantes præcepto, ac noſtræ corroborationis inſigniremur edicto. Cujus juſtam petitionem libenter implentes, hæc loca illis ad ſuam peculiaritatem perpetualiter habenda, ut ex eis victum & habitum conſequantur pro noſtræ animæ abſolutione conceſſimus, hoc eſt Appula, *Averneſheim*, &c... Juſſimus quoque hoc præſens præceptum inde conſcribi, per quod decernimus atque firmiſſime jubemus, ut ipſi fratres prælibata loca, cum omnibus pertinentiis ſub eorum cura teneant, atque ſecure & quiete juxta ſuum arbitrium illis potiantur, ut nec nobis, neque illi qui hanc abbatiam tenuerit, aliquod ſervitium impendant, excepto hoc quod more ſolito benedictionem illi offerent, qui ipſi monaſterio præſit, poteſtatemque teneant ſuper ipſas res ſuum præpoſitum ſpecialiter conſtituere, eumque pari modo, ſi bene officium præpoſituræ ſuæ non expleat, degradare. Et ut hoc præceptum noſtro munimine roboratum perpetualiter firmum & ſtabile perſeveret, manu noſtra illud firmavimus, anuloque noſtro conſignare præcepimus.

Signum Karoli glorioſiſſimi regis.

Hugo regiæ dignitatis notarius ad vicem Herivei archiepiſcopi ſubnotavit.

Datum calend. Januarii, indictione* xiii. anno xix. regnante Karolo glorioſiſſimo rege, redintegrante xiiii. largiore vero hereditate indepta i.

* l. xv.

Actum Mettis civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM DOMNI CAROLI regis pro Prumia.

Abbatiam Soſtrenſem in conventu procerum adjudicat Prumienſi monaſterio.

Anno 916. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus divina propitiante clementia rex. Si utilitates ſanctæ Dei eccleſiæ, commoda & juſta procuramus, ea nobis in æterna beatitudine retribuenda confidimus. Qua de re omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus notum eſſe cupimus, quia quidam fidelium noſtrorum nomine Richarius abbas monaſterii quod vocatur Prumia, obtulit quoddam præceptum Arnulfi quondam ſereniſſimi regis, in quo continebatur qualiter abbatiam, quæ vocatur Sueſtra, cuidam Prumienſis poteſtatis presbytero eximiarum artium nomine Siginando, gratificis ſervitiis, & hæc eo promerente, firmiſſime condonavit, & qualiter eodem poſtulante Siginando hoc ipſum monaſterium ad Prumiam ſua regali auctoritate tradidit: quod ita non ſolum perfecit, ſed etiam præſcripto auctoritatis ſuæ præcepto firmavit: ſed & aliud detulit præceptum, qualiter ſucceſſor regni & filius ejuſdem Arnulfi Zuentipoldus paternæ auctoritatis præcepto ſuum ſuperaddere ſtuduit, ut firmiori auctoritate ſubnixa utraque inviolabili firmitate conſtarent præcepta, hanc abbatiam ad Prumiam cœnobium firmantia; ſed inter hæc dum ſæpefatus Siginandus precario more eamdem excolendam ſuſcepit, potentiorum injuſto violentoque conamine ei ablata eſt. Unde poſt multas & pene innumeras reclamationes, ſine * nos cupientes eamdem definire ratio-

* Videtur deeſſe *effectu* aut quid ſimile.

Digitized by Google

nem, habito generali placito apud Hariſtallium in conventu totius regni, tam epiſcoporum, quam comitum & procerum, ac judicum diverſarum poteſtatum, omniumque conventu nobilium, cunctorum fidelium noſtrorum, quorum nomina hæc ſunt. Rotgarius archiepiſcopus, Herimannus archiepiſcopus, Dado epiſcopus, Stephanus epiſcopus, Widricus comes palatii, Richuinus comes, Gislebertus, Malfridus, Beringarius comes, Theodericus comes, Reinherus comes, Erlebodus comes, Rodolfus comes, Otto comes, Cunrardus comes, Walcherus comes, Sigardus comes, Letardus comes, Fulbertus, Waltherius, Hagano, Eurwinus, Equinus, Witlegius, Hadeboldus, Widricus, Gerbernus, Odilbertus, Wlmarus, Farbertus, Euricydus, Rotboldus, Lubertus, wichingus, Amalricus, generali judicio decretum & determinatum eſt ſæpefatam abbatiam majus juſte & legaliter juri monaſterii Prumienſis & ejuſdem loci rectori ac fratribus ibidem Deo ſervientibus competere, quam ulli alii hominum. Quorum judicio nos gratantiſſime aſſenſum præbentes, hoc noſtræ auctoritatis notitiam fieri juſſimus, per quam omnibus tam præſentibus, quam futuris ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris notum eſſe cupimus, nos eamdem abbatiam pro amore Dei, ſanctorumque omnium, pro eleemoſyna noſtri omniumque prædeceſſorum noſtrorum, necnon & eorum quorum collatione priori traditione collata ſunt, præfato Prumiæ monaſterio per hanc noſtræ auctoritatis notitiam tradimus atque transfundimus, ea videlicet ratione, ut deinceps omni tempore prælibatam abbatiam ſecure cum omnibus ad ſe pertinentibus rectores ſæpefati Prumiæ monaſterii habeant, teneant atque poſſideant, & quicquid ad utilitatem jam dicti loci fratrumque inibi habitantium facere diſpoſuerit, liberam in omnibus habeat facultatem, nemine inquietante. Et ut hæc noſtræ auctoritatis notitia inviolabilem & inconcuſſam in omnibus obtineat firmitatem, & inviolabilis perpetualiter conſiſtat, & ab omnibus verius credatur, diligentiuſque conſervetur, de anulo palatii noſtri eam ſubter juſſimus ſigillari.

Signum Karoli regis glorioſi.

Domnus rex fieri juſſit.

Ratbodus notarius hanc notitiam ſcripſit vice Rutgeri archiepiſcopi ſummique cancellarii & ſubſcripſit.

Data xiiii. calendas Februarii, indictione iiii. anno xxii. regnante domno rege Karolo, redintegrante xvii. largiore vero hereditate indepta v.

Actum Heriſtallium palatium in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Caſtrum circa eccleſiam S. Martini poſitum confirmat atque immunitatis privilegio donat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus divina propitiante clementia rex Francorum. Cum locis divino cultui mancipatis, ob divinæ ſervitutis amorem, opem congruam ferimus ad ſublevandas Dei ſervorum commoditates atque utilitates, & regum morem decenter implemus, & id nobis profuturum ad æternæ remunerationis præmia capeſſenda veraciter credimus. Idcirco notum eſſe volumus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ noſtriſque fidelibus tam præſentibus quam & futuris, quia adiens noſtri culminis ſerenitatem comes & marchio noſter venerabilis Rotbertus, ſtuduit humiliter expetere, quatenus de (a) caſtro quod eſt circa monaſterium S. Martini egregii confeſſoris Chriſti, de quo ipſe abba habetur, præceptum noſtræ auctoritatis fieri eſſet placitum, ob immunitatis gratiam, ſcilicet ne quiſpiam ibi præter abbatem ſive canonicos ejuſdem cœnobii umquam ab hac die deinceps aliquam de quacumque re haberet exercendi poteſtatem, & hujuſmodi petitionem firmam eſſe in perpetuum ſanciremus. Nos autem primo ob ſalutem noſtram, deinde ob petitionem ſeu ſuggeſtionem ac devotam erga nos fidelitatem præfati comitis concedimus, ac concedendo confirmamus, & ſuper hanc ceſſionem noſtræ auctoritatis præceptum fieri mandamus, per quod præcipientes decernimus, ut ab hinc in futurum nullus quilibet comes, neque vicecomes qui dicitur, neque judiciaria ſeu quælibet humana poteſtas, habeat poteſtatem, vel inferat aliquod præjudicium de caſtro ſito in gyro cœnobii S. Martini. In comitatu vero Turonum ſuperque fluenta Ligeris, niſi tantummodo abbas ejus loci, necnon & canonici, ſicut poſtulatum eſt a comite & abbate Rotberto. Et ut hæc noſtræ ceſſionis ſeu confirmationis auctoritas firma & inconvulſa ſit ſemper, quatenus pro nobis S. Martinum cum ſuis fidelibus jugiter intercedere ſentiamus, manu propria eam ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Anno 918. Ex cartario S. Martini.

Signum Karoli regis glorioſiſſimi.

Goslinus notarius ad vicem Erivei archipræſulis ſummique cancellarii recognovit.

Datum kal. Decembris, indictione vii. anno xxvi. regnante Karolo rege glorioſiſſimi

[a] Apud Turonicos ſcriptores Caſtrum-novum ſolet appellari.

Digitized by Google

ſimo, redintegrante XXI. largiore vero hereditate indepta VI.

Actum Caſtro Lauduno, in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM CAROLI SIMPLICIS regis pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Poſſeſſiones & immunitates illius confirmat, ac jus cudendæ monetæ donat.

Anno 919. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. CAROLUS ejuſdem omnipotentis Dei miſericordia rex. Si petitionibus regni noſtri procerum ſervorumque Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ militiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio, & ad inſtantem vitam temporaliter tranſigendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum venire confidimus. Cognitum igitur fore omnimodis cupimus omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus, præſentibus ſcilicet atque futuris, quoniam adiit ſerenitatem culminis noſtri vir quidam ſpecialius venerabilis germanus quondam prædeceſſoris noſtri domni ODONIS regis fidelis noſter ROBERTUS, gregis eximii confeſſoris Chriſti B. Martini, baſilicæque ipſius atque rerum abbas, reverenter expoſcens, ut res omnes quas olim laudabilis pietas & ſollicitudo priorum patrum, necnon & paſtoralis cura ſanctorum apoſtolicorum, ſeu etiam prædeceſſorum noſtrorum parentum, imperatorum ſcilicet & regum, per inviolabilia ſemper præcepta, quaſque anteceſſor ſuus quondam VIVIANUS S. Martini abbas, & poſtmodum vir venerabilis propinquus noſter Hugo ejuſdem S. Martini abbas, ſuo nobili obtentu ob amorem Dei & reverentiam ejuſdem B. Martini, cujus defenſor erat, cum magno orthodoxo CAROLO avo quidem noſtro, eidem S. Martino & fratribus dictæ congregationis, ac ſpecialiter futuris temporibus ſerviendum, ſecluſa omni ſuorum ditione abbatum, ad eorum ſpeciales uſus perpetualiter obtinendos obtinuerant. Nos eaſdem & in futuro eidem Sancto conferendas noſtris futuriſque temporibus ſub noſtræ immunitatis tuitione conſiſtere, & ab omni publica functione, ac judiciaria exactione per noſtræ perceptionis ſeriem immunes liberaſque decernere dignaremur, quarum rerum atque villarum nomina hæc ſunt. Lugogalus ſcilicet cum eccleſiis & omni integritate ſuorum appendicium, & res alias ad eamdem villam pertinentes, quæ quondam in beneficiis & precariis datæ fuerunt; ſed pietas præfati ROBERTI abbatis fratribus reddidit. Brugogalus quoque cum eccleſiis & quibuſdam villulis, Pagniaco videlicet & Pruneirs, quas etiam præfati abbatis benignitas ipſis reſtauravit habendas. Portus etiam cum eccleſia & omnibus rebus ad eam pertinentibus. Bladalaicus denique cum eccleſia & omnibus ſuis rebus. Dociacus quoque cum eccleſia & omnibus rebus ad ipſam pertinentibus. Anthoniacus, Quiernam, & Curciacus ad eorum veſtimenta cum ocreis & omnibus rebus ſibi pertinentibus. Pſeudoforus etiam quæ & Sodobria dicitur, cum eccleſiis & omnibus rebus ad ipſam pertinentibus, ex quibus quædam ſunt in beneficio datæ, ſed eaſdem per altitudinis noſtræ præceptum fratribus reſtaurandas præcipimus, & cum aliis inſuper rebus quas GUARNEGARDUS vicecomes fratribus dedit cum eccleſiis in honore S. Dionyſii & S. Leobini in eiſdem rebus conſtructis. Medonia cum eccleſia & omnibus ſibi pertinentibus rebus, ex quibus quædam ſunt in beneficio datæ; ſed præfatus ROBERTUS abbas, ipſas per hanc noſtram præceptionem fratribus reſtauravit. Curciacus in pago Turonico cum eccleſia & omnibus aliis rebus ſibi pertinentibus, a prato in villa Canabas ſito atque farinario pro ipſo quondam dato. Vabridius atque Cauriatus, Caſtanetus & Ordatus atque Catunctus cum eccleſiis & omnibus ipſis pertinentibus rebus, alter etiam Vabridius & Reſtiniacus cum capellis & quibuſdam rebus ſubdole quondam ſublatis, Novientus, Magittus, atque Genaſtolius, Priſciniacus, & Patriciacus. Item Vabridius in pago Cenomannico & Vania villa cum eccleſia in villa Vaſcomia in pago Aurelianenſi, quam ADRADUS vicecomes fratribus dedit. Leridus etiam cum monaſterio & omnibus ſibi pertinentibus rebus, Belvacus etiam ad calciamenta fratrum cum eccleſia & omnibus ſibi pertinentibus rebus, pro qua Marciacum villam in pago Arvernenſi in concambium dederunt. Cableia etiam in Tornatrenſi cum monaſterio ibi conſtructo, ubi S. Martinus quaſi peregrinus quievit cum villa Cumiſiaco, Ninrianco etiam, & Ulciaco, cum eccleſia & omnibus ſibi pertinentibus rebus, Miliciacus etiam prædium cum omnibus ſibi diſtrictis, ſicut temporibus domni CAROLI regis diſtinguebantur. Mons inſuper villa in pago Milidunenſi cum eccleſiis & omnibus ſibi pertinentibus rebus, necnon etiam Saldoa ac Novientus, cum capellis & omnibus rebus ſibi pertinentibus. Merlaus etiam, quam piiſſimus genitor noſter domnus LUDOVICUS rex ad ſerviendum fratribus in die ſuæ ad regnum ordinationis atque depoſitionis, cum omnibus rebus ſibi pertinentibus Deo & S. Martino prona mente perpetuo donavit. Marcigniacum & villam ſuper fluvium Ligeris, quam grex B. Martini cum præſcripto ROBERTO ex propriis rebus commutavit, & inſuper Areas cum Sala, quæ quondam dicebatur Maledicta, quæ modo

Digitized by Google

propter receptionem S. Martini Domus Dei dicitur, intra muros Turonicæ urbis ſitas cum muro & poſterula, habentes in circuitu a porta Aurelianenſi uſque ad arenas perticas nonaginta ſex dantos, quod ipſis domno HUGONI abbati ad comitatum ſimiliter inter ipſam civitatem perticas nonaginta ſex ex parte Ligeris cum eccleſia & muro atque poſterula præbendarum, inſuper omnium mercedes, quas idem ROBERTUS eorum piiſſimus abbas fratribus perdonaverat, & ex quibus a nobis, ut perpetua ditione tenere potuiſſent, præceptum eis acquiſierat, & pro noſtra mercede conjugiſque atque prolis & ipſius ROBERTI, communique omnium qui eaſdem res tota devotione Deo & S. Martino contulerant, eidem Chriſti confeſſori more regio perpetuo manſuras, abſque minoratione vel ſubtractione aliqua, noſtræ auctoritatis præceptionem perpetuo roboraremus. Et ſi monaſteria in aliquibus prædictis rebus pro infeſtatione paganorum vel malignorum hominum conſtruere eiſdem fratribus libuerit, aut neceſſe extiterit, id noſtræ largitatis munere concederemus abſque inquietudine permanendum, nec cuiquam fidelium noſtrorum in manſionibus canonicorum eorumque famulorum, nec intra nec extra caſtellum abſque eorum voluntate manendi licentiam concederemus, etiamſi noſtra in eorum monaſteriis præſentia adeſſe potuerit, ſicuti nec aliis prædeceſſoribus noſtris regibus id licitum facere fuerit. Inſuper etiam idem reverendus & admodum amabilis noſter ROBERTUS abbas noſtræ ſerenitatis familiaritatem humiliter ſupplicando expetiit, ut ſicut jam ipſius petitione in alia noſtra protectione fratribus firmaveramus, ut quicquid intra caſtellum circa capellam beati Martini noviter conſtructum continetur, quicquidque foris in circuitu ipſius caſtri ex terris antea ditioni ſancti Martini per regia præcepta ſubactis uſque ad fluvium Ligeris habetur, totum in noſtram communem eleemoſynam, juxta quod præfatum Chriſti antiſtitem pro nobis cupieramus ſemper habere interventorem, per hanc interim noſtram præceptionem in generales uſus fratrum ſemper habonda confirmatemus, & ut eidem ſancto in eodem caſtro, ſicut priſcis temporibus, a prædeceſſoribus noſtris regibus conceſſum fore probatur, propriam monetam & percuſſuram proprii numiſmatis noſtra auctoritate concederemus, & ut nullus ex eadem ipſorum miniſter de ipſorum proprio argento moneta-ticum accipiat, & quicquid annuatim exinde exactum fuerit, in uſibus fratrum conferatur, & ut res prælibatas omnes, & monaſteria cum omnibus aliis rebus ipſis pertinentibus de more regum prædeceſſorum noſtrorum, ſub noſtræ immunitatis tuitione, ac defenſionis munimine recipere dignaremur, præcipientes ut in nullis præfatis ſancti Martini & fratrum rebus, quæ habent in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, & Francia, & in ceteris regni noſtri * proceribus, Chriſto annuente, nullus judex publicus ad cauſas judiciario more audiendas, nec freda, aut tributa quærere, aut manſiones accipere, aut teloneum exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines diſtringere, ingredi præſumat; ſed ſint ad regendum & defendendum in manu abbatum & in præfati gregis decani manu, ſeniorumque & nobilium & fidelium fratrum ad ordinandum. Hujus ſaluberrimæ petitioni nobis valde ſalutiferæ, ſibique & omnibus qui eaſdem res ſancto Martino contulerunt profuturæ, ob amorem Dei & reverentiam præfati peculiaris patroni noſtri domni Martini, libenter aſſenſum præbere uſquequaque collibuit. Quapropter decernimus atque jubemus, ut ſupradictæ res omnes & villæ, ſi caſtello & prædictis terrulis extra poſitis, atque moneta, mercede imperatorum & regum atque noſtra aliorumque Chriſti fidelium ad ſupplementum ſeu confugium fratrum permaneant cum aliis villis hic non nominatim expreſſis, ſed ipſis pertinentibus etiam pridem ſtipendiis fratrum & veſtimentis, atque alimentis deputatis cum reliquis ſancti Martini facultatibus, & abbatiolis atque villis ad proprios uſus abbatum ſuorumque fidelium, exceptis dominicalium rerum nonis & decimis ſpecialiter deputatis, ſub noſtræ defenſionis munimine modis omnibus conſiſtant. Super qua re cum prædicti fidelis noſtri ROBERTI cariſſimi quidem noſtri precibus, canonici etiam ejuſdem S. Martini cum conſenſu ejuſdem proprii abbatis regiam noſtram poſcebant dignitatem, ut more regio, præceptioni magni CAROLI attavi noſtri, atque præceptioni domni LUDOVICI sereniſſimi imperatoris proavi noſtri, atque alterius quidem ſapientis CAROLI avi noſtri, necnon & genitoris noſtri domni LUDOVICI piiſſimi regis, in hac noſtræ præceptionis pancarta ſuper eorumdem fratrum rebus, pro majori & uberiori firmitate denuo corroborare more regio dignaremur. Quorum etiam conſentientes petitionibus pro amore omnipotentis Dei, ut diximus, & reverentia domni Martini, & amore etiam ſæpedicti abbatis, in noſtra communi omnium eleemoſyna hoc noſtræ altitudinis præceptum atque auctoritatem fieri juſſimus, per quam decernimus, atque præcipimus, ut ſicut in præceptis & privilegiis tantorum prædeceſſorum patrum, quæ præ manibus habebant, continetur: ita ab hodierna die in reliquum irrefragabiliter a nobis permaneat ſtatutum, cum omnibus villis eorum ſtipendiis deputatis. Præcipientes ergo jubemus, atque jubendo præcipimus, ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis

* [illegible] cor- [illegible]

* l. partibus.

reipublicæ procurator, & ſancto Martino omnibus rebus ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias, aut villas, vel reliquas poſſeſſiones, quas moderno vel priſcis temporibus, in quibuſlibet provinciis aut territoriis regni noſtri ſancti Martini baſilica juſte tenet, vel deinceps in jus ipſius divina pietas augere voluerit, ingredi præſumat; nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paratas, aut teloneum ex ullis negotiis, ſicut in præceptis eorum continetur, exigere, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram eorum commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones vel illicitas occaſiones temerarius requirere audeat. Quiſquis igitur de prædictis rebus, ex quibuſlibet diſtrictis in jus fiſci noſtri cedendum fuit, & a prædeceſſoribus noſtris ſancto Martino collatum comperimus, noſtræ largitatis munere libenter volumus eſſe per immenſum eidem ſancto Martino ſibique famulantibus canonicis conceſſum; remoto toto fiſci dominatu, ut ad ſuſtentationem canonicorum ſeu pauperum in noſtram eleemoſynam omnium prælibatorum & ſubſequentium Chriſti fidelium ſit ſupplementum. Volumus etiam & præcipimus, ut ſicut in præceptis eorumdem fratrum & privilegiis continetur, omnes illis debitæ refectiones ex cellis ſancto Martino ſubjectis, & villis in beneficium datis, id eſt ſanctæ Mariæ quæ dicitur ad Scriniolum, & ſancti Andreæ, & S. Columbæ, & S. Martialis Sichrinaci, & S. Johannis, & S. Pauli Cormeriacenſis, & Popoleni monaſterii, & villæ Arreſtiaci, & omnibus quoque ſitis aliis/cellis cenſus etiam ex omnibus precariis fratribus integerrimæ reddantur & miniſtrentur, & manſelli qui ſunt ad Berbezilos cum prato ad Bellum-montem, & paſcuis ad pontem Caris inſtituta fratribus officia compleant. Decimæ quoque dominicalium rerum ex omnibus his rebus, & ex omni abbatia S. Martini hoſpitali nobilium atque pauperum reddantur. Novæ vero ex prædictis omnibus rebus de dominicatis frugibus, & ex omni ſancti Martini abbatia, ut ſemper recognoſcatur, quia illa terra ſancti Martini eſt in generales uſus ſancti Martini canonicorum, integerrime reddantur, & miniſtrentur ſine ulla diminutione, ſicuti privilegia ſanctorum Romanorum apoſtolicorum confirmant atque teſtantur. Si quis autem in tantam prorumpere auſus fuerit audaciam, ut hujus noſtræ auctoritatis & altitudinis præceptum in aliquo violare præſumſerit, quemadmodum in ceteris regum & imperatorum anteceſſorum parentum noſtrorum præceptionibus continetur, non ſolum in offenſam noſtram ſucceſſorumque regum noſtrorum ſe noverit lapſurum, verum etiam DC. ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum, ex quo duas partes etiam ad proprios uſus canonicorum, tertiam vero proprius abbas eorum recipiat. Si vero de prædictis rebus per tepiditatem & negligentiam ipſorum abbatum, aut miniſtrorum, ſeu etiam per præſumtionem judicum, cupiditatemve malorum hominum aliquid injuſte abſtractum eſt, id per hanc noſtram auctoritatem ad integrum reſtaurandum præcipimus: corroborantes hanc denuo pancartam ſuper omnibus ejuſdem ſancti Martini rebus pro munimine omnium cartarum, quæ aut incendio Normannorum, ut fratres aſſerebant, vel quolibet modo aduſtæ vel neglectæ, aut nimia vetuſtate perditæ ſunt. Et ut noſtræ præceptionis auctoritas inviolabilem ſemper obtineat effectum, & a ſucceſſoribus noſtris regibus, a nobis facta certius credatur, & inviolabilis obſervetur, manu propria eam ſignavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus. Sed pro tanto a noſtris fratribus beneficio expectemus, in noſtri memoriam in die quo ad regni faſtigium ordinati ſumus, quæ evenit V. calendas Februarii, id eſt nat. ſanctæ Agnetis (a) virginis coram ſancti Martini ſepulchro in eorum ſacris orationibus habeant, & hanc cum acciderit in die noſtri obitus mittent ſimiliter aut pro Frideruna quondam uxore noſtra quæ obiit IV. idus Februarii, fideliter ipſo die orent.

Datum V. calendas Julii indictione VII. anno XXVII. regnante CAROLO rege glorioſo, redintegrante XXII. largiore vero hereditate indepta VII.

Actum Heriſtallo palatio regio in Dei nomine feliciter.

SCRIPTUM KAROLI SIMPLICIS regis pro Elnonenſi monaſterio.

Villam Scalpons *ad ſubveniendum fratrum neceſſitatibus concedit.*

Anno 912 *Ex cartario Elnonenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, KAROLUS divina propitiante gratia rex Francorum. Si ſervorum Dei utilitatibus & neceſſitatibus ſuſtinendis ſolatia contulerimus neceſſaria, & animæ ſalutem proinde conſequi in Dei remuneratione credimus & ſtatus regni in pace diutius ac ſecuritate ſolidius roborabitur. Ideo ſit notum omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris præſentibus atque futuris, quia adiens noſtram cordivolentiam venerabilis abba cœnobii S. confeſſoris Chriſti Amandi ROBERTUS, ut quamdam villam quæ dicitur *Scaldpontis* ſitam ſuper flumen Scaldim, quæ ex abbatia ſua & dominicatu erat, congregationi ſancti Amandi deputarem, ad ſublevandas neceſſitates ejuſdem congregationis. Cujus peti-

(a) Hoc eſt octava S. Agnetis, quæ vulgo dicitur feſtivitas S. Agnetis ſecundo.

tionem libenter ſuſcipientes, devotis monachis beati Amandi ad eorum uſus ſpeciales concedimus eamdem villam Scalpontem, cum omnibus ſuis appenditiis legitimis, in terris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, mancipiis utriuſque ſexus, terminationibus juſtis, mobilibus & immobilibus rebus. Hoc præceptum, ut per omnia annorum curricula continuationis obtineat vigorem, manu firmantes propria, anulo noſtro illud ſigillari præcipimus.

Signum KAROLI regis glorioſi.

GAUZLINUS notarius vice RODGERI archiepiſcopi recognovit.

Datum III. idus Junii menſis, indictione nona anno XXVIIII. rege glorioſo KAROLO regnante, redintegrante XXIV. largiore vero hereditate indepta X.

Actum Attiniaco palatio fideliter.

PRIVILEGIUM RODULFI REGIS Francorum pro monaſterio Elnonenſi.

Ad precem Rogerii comitis & abbatis quædam prædia concedit ad ſublevandam monachorum inopiam.

Anno 915. Ex cartario Elnonenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis RODULFUS ſuperna regente pietate rex. Cum neceſſitatibus ſanctorum & ſervorum Dei ſecundum divinum præceptum communicamus, & ad ſublevandam eorum indigentiam vel aliquid largimur, vel in melius inſtauramus, Deum profecto inde magis benivolum adjutorem in noſtris opportunitatibus invitamus, & ipſos paratiores oratores pro nobis apud ipſum credimus quos conciliamus. Idcirco omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, noſtrorumque tam præſentium quam & futurorum comperiat prudens ſolertia, quod accedens ad noſtræ regiæ ſcilicit dignitatis præminentiam devotus fidelis noſter ROTGERUS comes atque memorandus abbas Elnonis monaſterii cœnobiique eximii præſulis ac confeſſoris Chriſti Amandi, ſuppliciter depopoſcit, quatinus ex rebus ejuſdem præfatæ abbatiæ, cui ipſe Dei clementia noſtroque etiam favore principari dinoſcitur, monachis inibi, hoc eſt in prædicto monaſterio Deo & ſancto Amando ancillantibus ad refocillandam eorum indigentiam aliquid, hoc eſt in villa Judinio, quæ ſita eſſe videtur in comitatu Auſtrobatinſe, juxta Scaldum fluvium IIII. manſos, & in pago Tornacenſe in villa cui vocabulum eſt Antunio ſimiliter manſos IIII. Itemque in eodem pago, ſed in alia villa, quæ dicitur *Guiſſimum*, manſos æque quatuor, pro intuitu divinæ remunerationis noſtra munificentia delegare. Inſuper & præcepti ſcripto noſtræ auctoritatis eaſdem prædictas res confirmare illis in perpetuum jure hereditario dignaremur. Cujus ſalutiferis immo animæ noſtræ profectuoſis petitionibus voluntarie aurem noſtri culminis adcommodavimus, atque ob irreprehenſibilem ipſius præfati comitis nobiſque dilecti ROGERII erga nos fidelitatem, tumque etiam ut eoſdem Dei viros, præfatos videlicet monachos, jugiter delectet orare pro noſtra ſalute, necnon & ſtabilimento regni noſtri hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri illiſque dari juſſimus, per quod ſancimus & decernimus, ut eaſdem præſcriptas res, ſicut & alias jam olim ſibi per anteceſſorum noſtrorum, priorum videlicet regum præcepta contraditas & confirmatas eodem rationis tenore, cum omnibus juſte & legaliter ad ſe pertinentibus ſive reſpicientibus; hoc eſt paſcuis, pratis, territoriis, aliiſque terris cultis & incultis, campis, egreſſibus & regreſſibus, omnibuſque legitimis terminationibus, vel ſi quid eſt aliud quod ad eaſdem præmemoratas res legibus videatur attinere; totum & ad integrum prædicti fratres, monachi videlicet beati Amandi uſu fructuario & jure hereditario ab hodie & deinceps per omne tempus habeant, teneant atque inviolabili jure poſſideant. Et quicquid inde facere voluerint liberrima in omnibus utantur poteſtate, nemine umquam vel de his quæ impræſentiarum conferimus, vel de aliis quibuſcumque donativis quæ anteceſſores noſtri reges vel imperatores præceptali ordine viſi ſunt illis contuliſſe inquietante, Deo autem ſemper & ubique eos protegente.

Utque hoc præceptum firmum per ſæcula duret,
Et credant homines cuncti per tempora mundi,
Subſignante manu propria firmatio paret,
Atque anulus noſtrum pinxit ſuppreſſus agalma.

Signum RODULFI regis glorioſi.

RAGENARDUS notarius ad vicem ABBONIS epiſcopi recognovit & ſubſcripſit.

Datum VIII. idus Aprilis indictione XIII. anno II. regnante RODULFO glorioſiſſimo rege.

Actum Lauduno caſtro publico in Dei nomine feliciter. Amen.

PERMUTATIO FACTA inter nobiles viros Franconem, Norpoldum & Hubertum & monachos S. Maximini ad faciendam munitionem adverſus impreſſiones Agarenorum.

Anno 926. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

CUNCTIS etenim in catholica eccleſia Salvatoris ſequentibus inſtituta decretum eſt, caritatem auctoris præ omnibus & ſuper omnia præponere; fratri autem ut ſibimet, in omnibus caritatis fervore deſervire, & his bonis legalia præceptis & prophetica impleſſe documenta. Anno autem DCCCCXXVI. auctoritatis Domini noſtri JESU

Digitized by Google

Christi ſecundum humanam fragilitatem A depopulantibus Agarenis pæne totum regnum Belgicæ Galliæ, ſtuduit unuſquiſque diligenter tuta loca perquirere, ubi aliquid firmitatis fieri potuiſſet contra prædictorum inſidias perfidorum. Invento igitur quodam caſtro a Francone videlicet & Nortpoldo Humbertoque ſuper ripam fluminis qui dicitur Cyra, vallatus undique præciſis rupibus, de hereditate S. Maximini Trevericæ urbis epiſcopi, cujus glima (*a*) oratorium (*b*) S. Johannis in ſiniſtro latere prædictæ urbis fulgentibus decorat miraculis, & pertinet ad miniſterium cuſtodis ſupradicti loci, quod ſibi concambiare ſuas e contra duplice dando obnixe flagitabant inſtabiles hereditates cum manſis finitivis VI. & jugeribus VIII. hocque eis benivolenter conceſſimus ac tradidimus propter memoratas fratrum dilectiones, cum juſſu ac deprecatione ſenioris noſtri Giſelberti comitis & abbatis, & voluntate cunctorum cœnobitarum memorati patroni, ut dictum eſt, injuſtum cambium. Et iſta ſunt loca quæ de parte eorum e contra nobis in æternum poſſidenda traduntur. De parte Franconis & Humberti manſos V. & jugera IIII. in C villa quæ dicitur Brola & arale unum in villa quæ dicitur Cardonis, cum ſuis appendiciis. De parte autem Nortpoldi manſos & jugera totidem in loco qui dicitur *Beregon*, & hoc firmiter actum, & funditus traditum utraque regione & ſtitipulatione ſubnixa. Si quis vero quod fieri non credimus, hoc concambium irritare tentaverit, non careat iræ Dei ſanctorumque ejus, & perſolvat ad ærarium regis auri libras V. & argenti pondera XX. & , ut ſtatutum eſt, cum verecundia amittat. Actum eſt hoc comcambium D Trevirim in cœnobio memorati antiſtitis, adſtante plebe & advocato Volmaro, cui Vormaciæ in publico mallo ab Henrico rege miniſterium advocationis traditum eſt, cum teſtibus ſubſcriptis. S. Giſelberti comitis, qui hoc concambium fieri juſſit. Sig. Bodonis præpoſiti, ſig. Motarii, ſig. Rotberti, ſig. Wigerici, ſig. Tietmari, ſig. Bonefacii, ſig. Gaganhardi, ſig. Godeberti, ſig. Aſolſi, ſig. Heriberti, ſig. Nantelini, ſig. Franconis, ſig. Ravingeri, ſig. Gerardi, ſig. Ruodacri, ſig. Suidulfi, ſig. Everelini, ſig. Sigibodonis, ſig. Folerici, ſig. Bettonis, ſig. Popponis, ſig. Gozberti, ſig. Stephani, ſig. Rotfridi, ſig. Gerochi. Anno incarnationis Domini ſupradicto indict.* IIII. regnante Henrico rege. Ego Vogo in vicem cancellarii cum juſſu domni Bodonis præpoſiti ſcripſi & ſubcripſi.

*l. XIIII.

(*a*) An gleba? gloſſæ veteres, glis g'itis terra tenax. An inde glima? an zima vel berma corpus vel ſepulchrum.

(*b*) Quippe eccleſia S. Maximini primarium patronum agnoſcit S. Johannem evangeliſtam.

COMMUTATIO FACTA inter Giſelbertum comitem cum congregatione S. Maximini & nobiles viros Nortpoldum, Franconem & Humbertum ad faciendam munitionem.

Anno 926. Ex cartario S. Maximini Trevirenſis.

INter quos caritas illibata conſiſtit, pars parti congrua ſibi beneficia impertiri non denegat, quia nihil ibi minus cernitur, ubi ſimilis qualitatis & quantitatis æqua portio recompenſatur. Ideoque placuit atque convenit inter Giſelbertum illuſtriſſimum comitem cum congregatione monachorum in monaſterio S. Maximini Deo famulante, & quoſdam nobiles viros, Nortpoldum ſcilicet & Franconem & Humbertum, ut quaſdam res pro ambarum partium opportunitate inter ſe commutarent. Dederunt itaque præfati viri legali traditione ad partem S. Maximini, ad cuſtodiam ſcilicet de rebus ſuæ proprietatis, Franco videlicet manſos V. & inſuper IIII. jugera in comitatu Magnacenſe, in loco qui dicitur Brula, & in Cardone arales III. cum eorum appenditiis. Nortpoldus vero ſimiliter manſos quinque cum jugeribus IIII. in comitatu *Nachgovve* in loco vocabulo *Beregon* jacentes. Acceperunt autem e contra de rebus almi Maximini montem & rupem quamdam munitioni faciendæ aptam, ſuper ripam fluminis ſitam, quod dicitur Cyra, cum manſis V. & jugeribus IIII. in circuitu ejuſdem montis jacentibus, ea nimirum ratione, ut utraque pars quod accepit, habeat, teneat, & abſque recompenſatione & calumnia in perpetuum poſſideat, & quod exinde agere decreverit, liberam in omnibus habeat poteſtatem cum ſtipulatione ſubnixa. Si quis autem contra hanc commutationem inſurgere repertus fuerit auſus, legalibus ſubjaceat inſtitutis. Acta in civitate Treverenſi in monaſterio memorati patroni III. cal. Januarii, adſtantibus viris nobilibus clericis & laicis, quorum iſta ſunt nomina, ſig. Giſelberti comitis, qui hoc concambium legaliter fieri juſſit. Sig. Bodonis præpoſiti S. Motarii canc. Volmari advocati, cui Wormaciæ in publico mallo officium advocationis traditum eſt ab Henrico rege. Sig. Rotperti, ſig. wigerici, ſig. Thietmari, ſig. Bonefacii, ſig. Gagenhardi, ſig. Gudeberti, ſig. Adulſi, ſig. Herivardi, ſig. Heriberti, ſig. Nantelini, ſig. Engelrici, ſig. Reginarii, ſig. Franconis, ſig. Ravingeri, ſig. Gerardi, ſig. Herardi, ſig. Ruodacri, ſig. Sucidulſi, ſig. Everelmi, ſig. Sigibodonis, ſig. Folerici, ſig. Bettonis, ſig. Popponis, ſig. Gosberti, ſig. Stephani, ſig. Rotfridi, ſig. Gerochi, anno incarnationis Domini DCCCCXXVI. & præſidente in cathedra ſupradictæ civitatis Rotgero venerabili metropolitano, indictione * IIII. regnante Henrico rege.

*l. XIIII.

Digitized by Google

DIPLOMA FOLCKMARI ABBATIS Corbeienſis

De fundatione monaſterii Vveſtergronigen Sitridio comite.

Anno 936. Corb. nova. Ex mſ. hiſt.

IN nomine Dei omnipotentis, FOLKMARUS novæ Corbeiæ indignus abbas, omniſque congregatio inibi Deo ſerviens, omnibus ſanctæ matris eccleſiæ filiis ſalutem. Quia ſtatuta ſæpe majorum turba pravorum, & juſte poſſeſſa aliquando injuſte putantur acquiſita. Idcirco unanimitati veſtræ notum fieri volumus, qualiter quidam comes SITRIDIUS nomine, ob ſpem retributionis æternæ tradidit hereditatem ſuam ad noſtrum monaſterium in pago Hardgo, in loco cui vocabulum *Vveſtergronigen* ſito, juxta fluvium *Bade*, hoc eſt eccleſiam ipſam cum clericis, quos ibi proprios habuit, & quicquid in auſtrali parte eccleſiæ intra urbem eſt, & quicquid extra urbem hereditatis poſſidet in agris, pratis, paſcuis cultis & incultis, aquis, aquarum decurſibus, pro rege glorioſiſſimo videlicet HENRICO, cum ſerena MACHTILDA & regia prole OTTONE, HENRICO, BRUN, GERBERT, HATHUWIN, necnon & pro ſeipſo, una cum conjuge & pro omnibus ſuis debitoribus: ea ratione, ſi fieri poſſet, ut eum juvaremus (ad) monaſterium inibi conſtruendum, & ut duobus monachis de noſtra congregatione ipſum locum perpetuo commendaremus, quod & fecimus in præſenti. Inſuper & alios & quatuor clericos cum eis direximus. Hæc traditio facta eſt præſente Deo coram altari ſacratiſſimorum Chriſti martyrum Stephani prothomartyris & Viti, noſtra aſtante parvitate, ſimulque advocato Hotgero, cum aliis teſtibus Luidbrando, Aged, Thiatmaro, Heodwardo. Actum autem novæ Corbeiæ, anno Incarnationis DCCCCXXXVI. VII. calendas Junii, id eſt poſtridie Urbani indictione IX.

PRÆCEPTUM OTTONIS imperatoris pro monaſterio Corbeiæ novæ.

Concedit Folkmaro abbati & ejus ſucceſſoribus jus banni.

Ex eodem mſ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina favente clementia rex. Si petitionibus quæ pro utilitatibus ſanctorum nobis ſuggeruntur locorum, adſenſum præbuerimus, non ſolum regium morem decenter implemus, ſed eoſdem qui precantur ad ſervitium noſtrum promtiores efficimus, & quod maximum nobis prodeſſe proficuumque manere optamus, ad æternæ remunerationis emolumentum excreſcere liquido credimus. Idcirco noverit omnium fidelium A noſtrorum præſentium & futurorum ſolertia, quomodo nos ob amorem Dei & animæ noſtræ debitorumque noſtrorum remedium, necnon & interventu conjugis noſtræ dilectæ, conceſſimus ut omnes abbates, qui ſuper monachos in nova Corbeia Deo ſanctoque Stephano protomartyri & Vito famulantes conſtituentur, & nunc qui eis præeſt FOLCKMARUS abbas bannum habeant ſuper homines qui ad præfatum cœnobium & ad civitatem circa illud conſtructam debent confugere, & in ea operari, hoc eſt in pago B Auga in comitatu Rethardi, & in pago Netga in comitatu Dendi & Hamponis, & in pago Huſtigo in comitatu Herimanni, nullus horum aut aliqua judiciaria poteſtas ſuper præfatos homines poteſtatem ullius banni, quæ *Burgban* vocant, niſi ipſius monaſterii abba, & cui ipſe vult committere, quod ſcripto corroboravimus, manu noſtra ſignavimus, & anulo noſtro ſigillari juſſimus.

Signum domni OTTONIS ſereniſſimi regis.

PRIVILEGIUM LUDOVICI C Ultramarini Francorum regis pro monaſterio Elnonenſi.

Ad petitionem Rogerii ſui fidelis quædam ei prædia donat & confirmat.

Anno 937. Ex chartario Elnonenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS divina propitiante clementia Francorum rex. Quicquid pro Dei amore ſanctorumque reverentia agimus, profuturum nobis ad præſentis vitæ curricula felicius tranſigenda, & ad futuræ beatitudinis præmia facilius obtinenda non dubitamus. Comperiat D igitur omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque præſentium ac futurorum ſolertia, quia fidelis noſter ROGERUS ad noſtram accedens clementiam poſtulavit, ut quaſdam res ſuæ abbatiæ S. Amandi egregii confeſſoris Chriſti in comitatu Pabulo, in cella quæ antiquitus Gonſiniacas eſt dicta, & habetur ibi eccleſia in honore S. Dionyſii conſtructa, terram quæ infra ſepta ejuſdem loci circumjacentem ſimul cum pratis ibidem juſte pertinentibus, ſilvam etiam quæ Blan-E giacas nominatur, ad eumdem locum pertinentem, monachis in prædicto monaſterio beati Amandi Deo militantibus perpetim habendas & eccleſiaſtico jure poſſidendas largiremur, & largiendo noſtræ auctoritatis præcepto confirmaremus. Cujus ſalutiferis animæque noſtræ proficuis poſtulationibus ob Dei ſanctique Amandi egregii confeſſoris amorem & honorem, aſſenſum præbentes, hoc altitudinis noſtræ præceptum fieri illiſque dari juſſimus, per quod præfatas res cum domibus, ædificiis, curtiferis, viridariis, ortis, terris, cultis & incultis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, exitibus & reditibus, atque omnibus

Digitized by Google

illic conjacentibus, & ad eumdem locum A juſte pertinentibus, eiſdem monachis perpetim pleniterque habendas largimur, largienteſque confirmamus. Et ſicut prædeceſſores noſtri imperatores atque reges eis de ceteris rebus fecerunt, ita & per hanc auctoritatem nobis agere & confirmare placuit. Præcipimus igitur ac jubemus, ut nullus ejuſdem monaſterii abbas, vel quilibet fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ in rebus ſupra nominatis, ſeu omnibus ad monachos ejuſdem loci pertinentibus ullam inquietudinem, aut refragationem, vel præjudicium, B ſive violentiam facere tentet; ſed potius ſine ulla ſubreptione, aut ſubtractione, vel diminoratione atque diviſione liceat eas eidem congregationi cum omni integritate inviolabiliter abſque ulla calumnia & contradictione ſecure ac perpetualiter habere, poſſidere, & frui, nec quælibet humana poteſtas ſine ſui periculo diſcriminis poſſit eas in alias partes convertere vel retorquere, ſed omnibus ad ſe juſte & legaliter pertinentibus, tam a nobis, quamque a præde- C ceſſoribus noſtris ſibi collatis ſive commutatis, & ad ſe jure aſpicientibus ſub regalis tuitionis atque immunitatis defenſione, remota abbatis ſive totius judiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto ordine teneant. Scilicet ut perpetuo tempore eis & ſucceſſoribus ſuis hoc ad peragendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat, quatinus ejuſdem loci devotæ Deo congregationi pro nobis ac totius regni ſtabilitate & pace Dominum propenſius exorare delectet. D Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum HLODUWICI glorioſiſſimi regis.

GERARDUS notarius ad vicem ARTOLDI archiepiſcopi ſummique cancellarii recognovit.

Datum ſub die XII. cal. Septembris, indictione * VIII. anno II. regnante Hlodûwico glorioſo rege.

* l. x.

Actum monaſterio S. Audomari, in Dei E nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM OTTONIS I. imperatoris.

Ad petitionem ducis Conradi quædam prædia concedit Franconi fideli ſuo.

Anno 945. Ex mſ. S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO Dei gratiâ rex. Notum ſit omnibus F præſentibus, necnon & poſtfuturis, qualiter nos per interventum dilecti ducis noſtri CUONRADI, cuidam fideli noſtro FRANCO nominato, in foraſto noſtro Lutara dicto, VI. regales manſos inter *Baſinbahe & Richenbache* cum tribus feminis Volinza, Umma, Meginza nuncupatis & illarum filiis unoque ſervo Manno dicto, in pago *Hahgovve* nominato, in comitatu Cuonradi, in proprium donavimus, cum omnibus illuc pertinentibus, agris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis. Juſſimuſque hoc præceptum inde conſcribi, per quod volumus quatenus prædictus Franco de ipſa proprietate ſecuram habeat poteſtatem habendi, donandi, vendendi, commutandi, & quidquid ſibi libuerit inde faciendi. Et ut hoc noſtræ conceſſionis præceptum firmiter permaneat, manu noſtra ſubtus firmavimus, anuloque noſtro inſigniri juſſimus.

Signum domni OTTONIS sereniſſimi regis.

BRUNO cancellarius ad vicem FRIDURICI archiepiſcopi recognovi.

Acta XVI. cal. Jan. anno Incarnationis Domini DCCCCXLV. indictione II. anno domni Ottonis X. Actum *Tancburg*.

CARTA ROBERTI COMITIS.

De dono quod fecit Vvalciodorenſi monaſterio.

Anno 946. Communicavit R. abbas Valciodorenſis.

DUM fragilitati humanæ naturæ varii caſus accidunt, & unuſquiſque finem vitæ ſuæ ignoret, ita agere debet quaſi omni hora ſe cogitet hinc tranſiturum, ne interveniente negligentia circa finem imparatus inventus ſine aliquo boni operis reſpectu de ſæculo migret, niſi dum in ſua poteſtate conſiſtit, præparet ſibi viam ſalutis, per quam valeat pervenire ad præmium æternæ beatitudinis. Idcirco ego ROTBERTUS gratia Dei favente comes, cogitans de Dei timore atque ejus amore, quaſdam res de portione hereditat *........ d partem ſanctæ Dei genitricis Mariæ tali tradidi jure. Inveni namque quoddam monaſterium in comitatu * me .... odorum nomine, dicatum in honore præfatæ matris Domini in pago Lomacinſe. In quo almificus confeſſor Chriſti * Elo.......... ſat corpore, ubi multorum ſanctorum conditæ noſcuntur reliquiæ, cuique præeſſe venerabilis abbas FORONDANUS * di...... r ac prodeſſe, olim a ſua pro Deo exulans patria, cum non pauca Scottigena atque Francigena, quam ipſe in Chriſti famulatu educavit monachorum ſub regula almi patris BENEDICTI degentium turmula. Quam ob rem tradidi per hanc donationis cartam, ſive per feſtucam, ac per (a) andelangum, pro remedio animæ meæ & uxoris, filiorumque atque parentum meorum, & pro æterna re-

* tis meæ ad.

* meo Valciodorum.

* Eloquius pauſat.

* Dinoſcitur.

(a) Andelangus fuſtem ſeu baculum longiorem interpretatur Cangius, qui etiam alias valde incertas hujus vocis explicationes refert.

Digitized by Google

tributione, ad præfatum locum quamdam villam *Melin* nomine, ab ipſo cœnobio fere duobus millibus diſtantem, in eodem pago Lomacinſe ſitam, ad quam v. pertinent manſi cum omnibus domibus, ædificiis, campis, pratis, ſilvis, arabilibus terris, atque una camba, mancipiis, quorum primi, per quem ſæpe dictam ſanctæ MARIÆ dono perpetuo tradidi villam, hic ſcribi percepi nomen, qui Genhardus vocatur, cum uxore, filiis, ac filiabus, atque omnibus ibi commanentibus & aſpicientibus utriuſque ſexus, necnon omnibus rebus quas repperire & exquirere potui, quæ ad eamdem villam pertinent, vel quæ uſque ad hanc diem quoquo modo ibidem acquiſivi. Ut autem hoc traditionis atque eleemoſynæ donum ad uſus ſervorum Dei ſub regula beati Benedicti doctoris monachorum egregii viventium firmum ac inconvulſum permaneat, manu propria cum impreſſione ſigni præſentem cartam roboravi, atque ſigno fidelium meorum firmari præcepi.

Actum Namuco publice ſub die IIII. non. Junii, anno ab Incarnatione Domini noſtri JESU CHRISTI DCCCCXLVI. & regni ſereniſſimi regis OTTONIS XI. indictione IIII. † Signum ROBERTI comitis qui hanc traditionem fir........mari præcepit. † JOHANNIS vice-comitis. † Cilheri presbyteri. † Willei. † Rotberti. † Huboldi. † Rainouvardi. † Boſon... † Alcheri. † Adelelmi. † Radulfi. † Immonis. † Item Immonis. † Grimoldi. † Warneri. † Wigirici.

Ego Kodradus cancellarius ſcripſi.

CARTA EILBERTI COMITIS de tranſlatione corporis S. Eloquii in Valciodorenſe monaſterium, deque donis quibuſdam eidem monaſterio factis.

Anno 946. Communicavit R abbas Valciedorenſis.

IN nomine Dei ſummi. Ego comes EILBERTUS notum facio omnibus ſcire cupientibus ea quæ per memetipſum tradita ſunt beatæ Mariæ in eccleſia Walciodorenſi, [a] & ſancto (a) Eloquio, & alia multa quæ data fuerunt a nobilibus viris: ſcilicet a WIDRICO DE FALEMANNIA, & THEODERICO DE LEMBRIN cognomento *Bæal*; octavo idus Octobris, die tranſlationis ejuſdem confeſſoris Chriſti. Veniens namque vir ſanctiſſimus Eloquius in villa quæ vocatur *Lembrim* cum populorum turbis ſe ſequentibus, ibi honorifice eſt receptus a WIDRICO de Falemannia, & a populo circiter a quatuor milliaribus a Florinis, & ab omni parte circumquaque circumfluentibus. Quem cum de loco illo aſportare conarentur, non potuerunt movere feretrum; donec THEODERICUS dominus ejuſdem loci, in eodem vico ipſi tradidit nobis præſentibus, manſum A unum. Et ſic cum gaudio magno ipſum levaverunt, & ad locum a Deo præfinitum detulerunt, ubi cum maximo tripudio clareſcentibus plurimis virtutibus, a venerando ac ſanctiſſimo epiſcopo & abbate FORANNANO, & a me peccatore glorioſe eſt locatus. In eadem die ibi coram me WIDRICUS vir nobiliſſimus de Falemannia ſic eſt epiſcopum Forannanum adlocutus: Vir ſanctiſſime, quoniam per hunc ſanctum virum Eloquium, ut video virtutes multæ ſunt divinitus operatæ; volo in honore ipſius huic B loco honorificentiam pro remiſſione peccatorum meorum impendere. Idcirco trado ei coram te & coram comite EILBERTO de allodio meo Falemannia, quem teneo jure paterno, ſingulis annis de unaquaque domo dimidiam ceræ, vel dimidium denarium, quæ die ac nocte ardeat in conſpectu ſanctorum in hoc loco quieſcentium, & præcipio genti meæ, ſicut poſſum facere, ut unuſquiſque & unaquæque, ſicut conveniunt ad miſſam præcipuis diebus in Falemannia; ſic ſemel in anno ad beatæ Mariæ, & ſancti Eloquii conveniant merita: poſt hæc ego comes C EILBERTUS propius acceſſi, & gladium quem cauſa juſtitiæ portabam, ſuper venerabile corpus poſui, eique advocationem & providentiam totius abbatiæ tradidi, & ſic ad populum converſus, Florinenſes mihi prope aſtantes advocavi, eoſque velut ipſi rogaverant, beatæ MARIÆ & ſancto confeſſori liberaliter tradidi, ea ſcilicet conditione, ut ex ſingulis domibus de toto banno Florinenſi pro me, & pro ſeipſis, ut ab adverſitatibus liberemur ſæculi, ad luminaria mo- D naſterii detinenda per annos ſingulos dimidius denarius, vel dimidia ceræ per manus ſingulorum afferatur in die tranſlationis prædicti confeſſoris, & unuſquiſque vir vel mulier, poſtquam ad quintumdecimum annum pervenerint ætatis, ſemel in anno in die jam dicta, ad facienda tecta monaſterii afferant virgam ferream ad menſuram unius cubiti. Poſtquam iſta & alia peregi; beatus FORANNANUS epiſcopus & abbas ad altare acceſſit, & ſacroſancta myſteria ſacratiſſimæ miſſæ complevit. Deinde verſus ad plebem, iſta E omnia replicavit, & ad finem deveniens, auctoritate Dei Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & ſub anathemate, ut ipſe poteſtatem ab Apoſtolico acceperat, interdixit ne quis hanc traditionem & confirmationem præſumat violare, vel auferre monaſterio Walciodorenſi. Et ſi quis hoc apoſtolicum præceptum tranſgreſſus fuerit, maledictus ſit in omnibus locis; ſic ut nec memoria ejus ſit in die judicii: ſed ſit deputatus in inferno cum impiis.

Actum Walciodori octava idus Octobris anno ab Incarnatione Domini nongenteſimo quadrageſimo ſexto, indictione quinta, anno undecimo imperii OTTONIS auguſti Henrici

(a) S Eloquius fuit S. Furſei diſcipulus, uti & S. Mumbolus, qui poſt eum abbates Latiniacenſes extiterunt.

Digitized by Google

Henrici imperatoris filii. Teſtes harum rerum ſunt, domnus FORANNANUS epiſcopus & abbas, comes EILBERTUS, WICERUS comes frater ejus, Boso comes, Ergundus de Ercheneils, Widricus de Falemannia, Theodericus *Beals*.

PRÆCEPTUM DOMNI OTTHONIS regis pro Prumienſi monaſterio.

Ingramno abbati Prumienſi confirmat Sueſtrenſem abbatiam.

Anno 948. *Ex cartario Prumienſ.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina auxiliante clementia rex. Si utilitates ſanctæ Dei eccleſiæ, commoda, & juſta procuramus, ea nobis in æterna beatitudine retribuenda confidimus. Qua de re omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus notum eſſe cupimus, quia quidam fidelium noſtrorum nomine INGRAMNUS, abbas monaſterii quod vocatur Prumia, obtulit noſtris obtutibus quædam præcepta, ſcilicet ARNOLFI quondam ſereniſſimi regis, & ZUENTIBOLDI ipſius filii, necnon præceptum regis KAROLI, in quibus continebatur, qualiter abbatia quæ vocatur Sueſtera ad monaſterium quod vocatur Prumia regali auctoritate tradiderunt, & præceptis regalibus firmaverunt. Quapropter pro Dei amore noſtræque animæ abſolutione cupientes eamdem confirmare abbatiam, habito generali placito apud Niumagam, in conventu totius populi tam epiſcoporum quam comitum & procerum ac judicum diverſarum poteſtatum, omniumque conventu nobilium, cunctorum fidelium noſtrorum, quorum nomina hæc ſunt: ROTBERTUS (*a*) archiepiſcopus, WICFRIDUS (*b*) archiepiſcopus, BALDRICUS (*c*) epiſcopus, ADELBERTUS epiſcopus, DUDO (*d*) epiſcopus, FARABERTUS (*e*) epiſcopus; CUONRADUS dux, HERIMANNUS dux, HEZZO comes, GODEFRIDUS comes, RUODULFUS comes, REGINHERUS comes & ceterorum; generali judicio decretum eſt, determinatum eſt præfatam abbatiam majus juſte & legaliter juri monaſterii Prumienſis competere, quam ulli alii hominum. Quorum judicio nos gratantiſſime aſſenſum præbentes, hoc noſtræ* auctoritatis notitiam fieri juſſimus, per quam omnibus tam præſentibus quam futuris ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris notum eſſe cupimus, nos eamdem abbatiam pro amore Dei ſanctorumque omnium, pro eleemoſyna noſtri omniumque prædeceſſorum noſtrorum, necnon & eorum quorum collatione priori traditione collata ſunt, præfato Prumiæ monaſterio per * hæc noſtræ auctoritatis notitiam tradimus atque transfundimus, ea videlicet ratione, ut deinceps omni tempore prælibatam abbatiam ſecure cum omnibus ad ſe pertinentibus rectores ſæpefati monaſterii habeant, teneant, atque poſſideant, & quidquid ad utilitatem jam dicti loci fratrumque inibi habitantium facere diſpoſuerint, liberam in omnibus habeant facultatem, nemine inquietante, & nulli umquam homini abbas INGRAMNUS qui hodie eſt, tradere in beneficium habeat poteſtatem, nec ullus de ſucceſſoribus ejus, nec epiſcopo, nec comiti, nec alicui, ut prædiximus, homini, niſi tantum aliquem delectet deſervire erga ſanctum locum, hoc tantum permittimus, & fieri concedimus. Et ut hæc noſtræ auctoritatis notitia inviolabilem & inconcuſſam in omnibus obtineat firmitatem, & ut ab omnibus verius credatur, diligentiuſque conſervetur, de anulo palatii noſtri eam ſubter juſſimus ſigillari.

* l. hanc.

Signum domni OTTONIS invictiſſimi regis.

BRUN cancellarius ad vicem RUODBERTI archicapellani recognovi.

Data kalendas Junii, anno Domini DCCCCXLVIII. indictione VII. regnante pio rege Ottone anno XIIII.

Actum Nimaga, in Domino feliciter. Amen.

(*a*) Trevirenſis qui etiam Ottonis fuit archicapellanus
(*b*) Colonienſis.
(*c*) Trajecti ad Rhenum.
(*d*) Paterbornenſis.
(*e*) Leodienſis.

DIPLOMA OTHONIS imperatoris I. pro monaſterio Indenſi.

Confirmat antiqua illius privilegia.

Anno 949. *Ex mſ. D. de Louvrex*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, OTHO divina clementia rex. Cum locis divino cultui mancipatis ob amorem Dei opem congruam ferimus, & imperialem morem decenter implemus, id nobis profuturum ad æterna remunerationis præmia capeſſenda veraciter credimus. Quapropter noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium necnon & futurorum induſtria, qualiter dilectus germanus noſter BRUN nomine, BERCHATOLDUS Indenſis monaſterii venerabilis abbas, noſtram adierunt poſtulantes regalitatem, ut privilegia quæ anteceſſores noſtri reges ad monaſterium, quod eſt in honore Domini & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI ſuper fluvium Inda conſtructum, ubi præfatus venerabilis abbas BERCHATOLDUS præeſſe dignoſcitur, donaverunt, ea videlicet noſtræ auctoritatis munimine renovaremus. Eorum vero petitiones benigno animo ſuſcipientes juſſimus inde hoc præſens præceptum conſcribi, per quod volumus firmiterque jubemus, ut nullus judex publicus ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator ad

cauſas judiciario more audiendas, in cellulas, eccleſias aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet provinciis aut territoriis imperii noſtri poſſidet, vel deinceps in jure ipſius monaſterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, vel manſiones, aut paratas, aut theloneum, ripaticum, poſtaticum, pontaticum, ſalutaticum, rotaticum, pulveraticum, trabaticum, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius monaſterii commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirere, quibus in aliquo idem monaſterium ſibique ſubjecti aliquod injuſte patiantur incommodum, noſtris futuriſque temporibus quiſquam temerarius exiſtat, qui ad id faciendum illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat: Sed liceat memorato abbati ſuiſque ſucceſſoribus omnes res prædicti monaſterii ſub immunitatis noſtræ defenſione quieto ordine poſſidere, & quicquid de rebus prænotati monaſterii fiſcus ſperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione prædicto concedimus monaſterio, ſicut & prædeceſſores noſtri, ut perennibus temporibus in alimonia pauperum & ad ſtipendia monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentis, quatenus ipſos ſervos Dei, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis proleque noſtra & ſtabilitate regni noſtri a Deo nobis collati, ejuſque miſericordia per immenſam conſervandi jugiter miſericordiam exorare delectent. Et ut hæc auctoritas noſtris futuriſque temporibus Domino protegente valeat inconvulſa manere, manu propria noſtra ſubterfirmavimus, anuloque noſtro corroborari præcipimus.

Signum domni OTHONIS invictiſſimi regis.

BRUNO cancellarius ad vicem RODBERTI archicapellani recognovi.

Data VI. nonas Maii, anno Domini DCCCCXLVIIII. indictione VII. regnante pio rege OTHONE anno XIII.

Actum Aquiſgrani palatio, in Domino feliciter. Amen.

DIPLOMA OTTONIS I. imperatoris pro S. Maximino.

Reddit monaſterio S. Maximini ablatas eccleſias.

Anno 950. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina largiente clementia rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet ac futurorum induſtria, quod nos admoniti in primis Dei amore omnipotentis, deinde quoque interventu fidelium noſtrorum BRUNONIS germani noſtri

A HEINRICI etiam æque noſtri germani, ſed & CHUONRADI ducis reddidimus cœnobitis S. Maximini totius abbatiæ ejuſdem confeſſoris Chriſti eccleſias cum decimis, dote, dotalibuſque mancipiis ad ipſas pertinentibus, quatinus prædicti fratres talibus noſtræ pietatis adjuti ſolatiis liberius Deo ſervire, & pro noſtra noſtrorumque incolomitate, regi regum valeant ſupplicare. Et ut hoc noſtræ largitatis munus per ſuccedentia tempora maneat inconcuſſum, iſtud fieri juſſimus conſcriptum regio ſtatuentes decreto,

B ut nullus ſucceſſorum noſtrorum præfatis monachis inde aliquid abſtrahere præſumat, nec ab his ſubtrahi permittat, qui beneficia ex eadem prædicta teneant abbatia. Quod noſtræ auctoritatis præceptum propria manu roboravimus, anulique noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni OTTONIS ſereniſſimi regis.

BRUN cancellarius ad vicem RUODBERTI archicapellani recognovi.

Data III. calendas Martii, anno Incarnationis Domini noſtri JESU CHRISTI

C DCCCCL. indictione VII. anno vero Ottonis ſereniſſimi regis XIIII.

Actum Nemetenſi civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

CARTA CONRADI REGIS Provinciæ.

Carlutto concedit curtem de Treſia.

Anno 956. Ex archivo S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine ſanctæ Trinitatis, CHUONRADUS gratia Dei rex....... juſtis poſtulationibus perſpectum eſt, illi impendere cu-

D remus, quoniam quidem notum ſit omnibus noſtris fidelibus qualiter quidam homo nomine Carluttus petiit regiam magnitudinem noſtram, petens nos, ut quaſdam res illi concederemus, quod & facimus. Hoc eſt in curte de Treſia, quæ eſt pertinens ex comitatu Marſiliacenſe, & jacet in comitatu Aquenſe, cum omnibus appendiciis qui inibi pertinent de comitatu Marſilia cum turre...... de noſtro jure & poteſtate in illius tradimus dominatione quicquid hagere voluerit..... & abet hos terminos di-

E nominatos, de uno latus uſque in loco que vocant Untinos & uſque in Paleria, ita & in monte Bagde uſque in flumen Belone & de..... uſque in valle Reſtones, item in monte Bed..... præceptum..... obſervetur & a nullo umquam..... tur, manu noſtra firmavimus.

Signum domni CHUONRADI regis.

ad vicem AMONIS epiſcopi recognovi.

Data XV. calendas Septembris, anno regnante domno CHUONRADO rege XIIII. feliciter. Amen.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM OTTONIS I. imperatoris pro monaſterio S. Maximini.

Decimationes ſalicas Villero abbati S. Maximini reſtituit.

Anno 956. Ex mſ. S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO Dei gratia rex. Notum eſſe volumus omnibus fidelibus noſtris præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter venerabilis VILLERUS cœnobitarum S. Maximini Trevericæ civitatis ſuburbio requieſcentis abbas, interventu fidelium noſtrorum, BRUNONIS videlicet germani noſtri, atque CONRADI ducis, noſtram regalem adierit munificentiam, conquærens ab eis perſonis, qui beneficia ex eadem tenerent abbatia, quoniam eidem abbati, eorumdem obtimatum noſtrorum interventu, & conſilio eccleſias omnes abbatiæ illius in beneficiis omnibus ad uſus prædictorum cœnobitarum reddidimus dominicales, quas vulgo ſalicas vocant decimationes, quoniam eſſent noſtræ regales, & nulli umquam termino epiſcopali vel eccleſiæ ſubjacentes, in ſuos uſus redigiſſe, & ob id hoſpitalitatem, quæ ab eiſdem ſalicis decimationibus jam antea in eleemoſynam prædeceſſorum noſtrorum regum videlicet & imperatorum, noſtris quoque præbebatur hoſpitibus, peregrinis & pauperibus, aut penitus deſtrui, aut ſi hæc eadem eleemoſyna noſtri ex his locis vel ſumtibus quos prædictis cœnobitis in uſum præbendarium conceſſimus, amminiſtraretur, nullo modo ſufficere monachicæ converſationi. Igitur conſilio prænominatorum optimatum noſtrorum, in eleemoſynam noſtri, conjugiſque & filiorum noſtrorum, præcedentium quoque vel ſubſequentium regum & imperatorum, noſtra regali auctoritate reddidimus prædicto venerabili abbati VILLERO, cœnobitiſque Deo ſanctoque Maximino in ejus proviſione ſub regula S. Benedicti famulantibus, omnibuſque impoſterum eorum ſucceſſoribus, cunctas abbatiæ S. Maximini dominicales, quas vulgo ſalicas decimationes vocant, in quocumque regni noſtri epiſcopio, parrochia, terminove ſint ſitæ, in uſus hoſpitum, peregrinorum & pauperum, deſtructorem regni noſtri ſucceſſorumve noſtrorum deputantes, quicumque vel imperatorum vel regum vel qualiumcumque perſonarum ob alicujus perſonæ machinationes vel infringere vel debilitare voluerit. Et ut hoc noſtræ largitatis munus per ſuccedentia tempora maneat inconcuſſum, illud noſtræ auctoritatis fieri juſſimus conſcriptum, regio ſtatuentes decreto, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum præfatis cœnobitis eaſdem decimationes auferre præſumat, vel ab aliqua perſona ſubtrahi permittat. Quod noſtræ auctoritatis

A conſcriptum propria manu roboravimus, & anuli noſtri impreſſione inſigniri præcepimus.

Signum domni OTTONIS invictiſſimi regis.

LIUTULFUS cancellarius ad vicem WILHELMI archicapellani recognovi.

Data VI. idus Martii, anno incarnationis Domini DCCCCLVI. indictione XIII. (a) regnante pio rege OTTONE anno XXI.

Actum in *Franconovvrt* feliciter. Amen.

EPISTOLA GUNZONIS ad Augienſes fratres.

B

Invehit in monachum S. Galli, qui quod grammaticaliter in caſu quodam erraſſet, ipſum contemtui habuerat, oſtenditque ſe & in grammatica & in aliis liberalibus ſtudiis eruditum.

SACRÆ congregationi in Augia conſtitutæ, GUNZO puræ devotionis obſequium.

Anno 960. Ex mſ. Elnonenſi.

Humanæ perverſitatis injuriam cuilibet illatam non populari judicio committendam puto, verum illorum quorum intereſt: quatenus non modo ponderatio quæratur C culpæ, ſed etiam comparatio regulæ. Non enim una eademque res bona, licet æque omnibus conceditur. Siquidem nuptiæ laicis conceſſæ ſacris ordinibus denegantur. In vitiis quoque naturæ quædam aliquibus conceduntur, aliquibus minime. Nam geſtantibus gladios permittitur, ut hoſtes reipublicæ ſine culpa proſternant. Non enim, ut ait Apoſtolus, ſine cauſa gladios portant; ab hoc tamen permiſſu clericatus ordo longe videtur diſtare. Quapropter quædam licent laico, quæ non licent clerico, præſertim monacho, cujus regula quanto eſt D ſtrictior, tanto eſt tranſgreſſio damnabilior. Hinc de ſacris ordinibus legitur, quanto gradus altior, tanto caſus gravior, cui ſententiæ diſticon quoque concinit Juvenalis:

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Verum ne mora præfatiunculæ intelligentia veſtra ſuſpendatur, ſecundum artis præcepta benivolos, attentos, dociliſque vos expeto in querela injuriæ a quodam cucullato in S. Galli cœnobio mihi illatæ. Cucullatum dico, quia abſolute hominem vulE peculæ fraudibus corruptum non rite fateri poſſum, de qualibus Perſius:

Gunzo causatur ſe ab uno S. Galli monacho injuriam accepiſſe.

Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem.

Monachum quis dixerit, in quo nihil dignum hoc nomine reperitur? Non enim cuculla juſtificat, quem fraternum odium maculat. O diram ſortem! qua humana natura, relicta rationabilitatis dignitate, ad ferinam ſe conformat vitam, ſicut ſcriptum

(a) Indictio hæc a menſe incarnationis Domini exſurgit.

eſt, *homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Inde eſt quod in Evangelio Herodem Dominus vulpem appellat, *Ite*, inquiens, *dicite vulpi illi.* Et Pſalmiſta: *Partes*, inquit, *vulpium erunt.* Canes, porcos, ut *nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Tauros, vitulos, ut *Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me.* Nequam homines in divinis voluminibus appellatos invenimus eatenus, ut non ſolum nominibus animalium, verum etiam rebus inſenſibilibus comparentur. Scriptum quippe eſt: *Ecce gentes quaſi ſtilla ſitula, & quaſi momentum ſtatera reputatæ ſunt.* Item, *Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi momentum & inane reputatæ ſunt ei.* Ex quo liquido colligitur eos inter gentes computari, qui ſine operibus Chriſtiano nomine ſe inſigniri gloriantur. Ergo ultroneitate arbitrii ſibi conceſſa abutentes aut irrationabilibus animalibus comparantur, aut in nihilum rediguntur, quorum exitus unus eſt. Ne puteris me doctrinaliter velle loqui, excitare tamen mentes veſtras volo, quo & cucullati laſciviam & me non qualem putavit cognoſcatis. Narrationis itaque ordo ab hoc loco creditur ordinandus.

Quod fateor veſtras forſan pervenit ad aures.

Ab Ottone rege acceſſitus ex Italia.

Venerabilis rex OTTO ſæpe apud Italiæ principes quibuſdam moliminibus egit, quatenus ad hæc regna evocarer. Sed enim quia non alicui ita ſubjiciebar, neque tam humilis fortunæ habebar, ut cogi poſſem, verſis ad me precum indiciis, promiſſionem ceu pignus veniendi accepit. Eoque factum eſt, ut eo ab Italia redeunte, una venerim, negotio, ut vera fatear, ultra proprias vires ſuſcepto. Quo non caritate impellimur? Quo non fraterna delectatione provocamur? Cordium ſcrutator Deus ſcit, non eo me veniſſe, ut alicui nocerem, verum quo multis prodeſſem. Neque proceſſi veluti Britannus ſpiculis hirſutus reprehenſionis, ſed munere caritatis. Sciunt me revera fari, qui munia litterarum non mihi penitus abeſſe didicerunt. Munia litterarum dico, non inſidiari fraude, ſed ex dilectione velle prodeſſe. Per abrupta igitur montium ac præcipitia vallium, perventum eſt tandem ad S. Galli monaſterium. Porro adeo fatigatus eram, ut carerem pene officio manuum montano frigore peruſtarum, quatenus neque imponi, neque deponi equo poſſem, niſi alienis manibus deportarer. Advenienti tamen mihi ſpes erat ſecuræ quietis in loco monachicæ habitationis. Videbam frequentes capitum inclinationes, per inter ſcapularia compoſitos jacere cucullos, inceſſus lenes, raros ſermones; nihil mali ſuſpicabar, niſi quia Juvenalis ſententia latenter

D vertit ad S. Gallum.

A mordebar, qua falſos philoſophos culpat his verbis:

Rarus ſermo illis, ſed magna libido tacendi.

Quis hoc de monacho dictum crederet? Unde gentili homini cognitio cucullatæ perverſitatis? Ignorans vitam lætabar, atque expectabam ſi forte inter raros ſuſurros philoſophici ſtudii ſcintilla micaret. Nihil inde, ſed fraudis molimina parabantur. Aderat ſiquidem puſio, interque principes morabatur, quem frequenter aſpiciebat magiſter qualis qualis in hircos oculis reflexis, atque B inter aſpectus ringebat, quod delicias ſuas potentibus adhærere cerneret, ut reor intereſſe non putans quicquam caſtitatem turturis, & obſcenitatem perdicis. Hic cum egrederetur & ingrederetur, committebat diſcipulo quas parabat fraudes.

Nox erat, & ſomnus curas marcore premebat,

Juſque ſibi in ſaturo poſcebat ventre Liæus.

Injuriæ quid occaſionem dederit.

Cum fortuna fuit in ſermonibus frivolis unius caſus mutatione offenderim, ponendo videlicet accuſativum pro ablativo. Tunc denique palam factum eſt, quod per totum C diem magiſter improbabilis eruditionis docuerit diſcipulum in laudibus obſecutionis. Affuit tamen quem ſupra puſionem dixi, culpans tam grave facinus mutationis unius caſus, aſſerens me ſenem ſcolaribus dignum flagellis, & hoc laſcivulis verſibus, quaſi in hoc ſapiens mihi cucullatio videretur. Verumtamen quis ignorat verſus laſcivientis monachi? Otio vacans, os aperit, & poema emittit, ignorans œconomiam carminis, purpureum pannum qui bene ſplendeat unum, & alterum inſerere, mores ætates perſonare, obſervare dignitates in poeſi neſcit. D Porrigit tantum labra & ejactat poema: quod Perſius non mentem intrare dicit, ſed lumbum.

cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.

Item ex perſona qui molli pronunciatione gaudent, inquit,

Quidnam igitur? tenerum & laxa cervice legendum,
Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo Baſſaris.

E Horatius de Lucilio inquit:

Nam fuit hoc vitioſus in hora ſæpe ducentos,
Ut magnum, verſus dictabat ſtans pede in uno.

Fateor me juvenem hoc vitio tactum. Pudet, non tamen ceu quidam monachus ovina ſine moribus pelle tegebar. Ne puteris me hæc proloqui ut poematis ſtudium in contemptum ducere velim. Eccleſiaſticos etiam

Digitized by Google

Optimi Poetæ rari.

viros poemate uſos invenio ; ſed miror ſi noſtro tempore queat veri poematis ſcriptor inveniri. Si quidem [a] Cinna librum ſuum Smyrnam x. annis elimavit, Horatius in nonum annum carmina ſine publica oſtentione producenda præcepit. Hinc Juvenalis de Scriptore poematis ait ;

Magna mentis opus , nec de lodice paranda.

Perſius quoque.

Non ego laudari metuam ,ſi forte quid aptius exit ,
Quando hæc rara avis eſt.

Statius quoque librum ſuum alloquens inquit :

O mihi bis ſenos Thebæi vigilata per annos
Vive precor , nec tu divinam Æneida tenta.

Caſuum mutatio apud optimos auctores non infrequens.

Eamdem tamen Æneidem , quam Statius appellat, in extremo vitæ poſitus poeta inemendatam Vulcano committere voluit. Non parum videbatur illis , ut reor , operam dare carminibus. Nunc vero quis ructat & optima poemata jactat , quæ tamen ſcurra vicatim producat , ſecundum Perſium :

Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.
Vult medio terram ſinique reponere merdam ,
Quam laſciva ſibi modicum victura fatiſcat.

Perpendite , quæſo , tandem quid prudens vir ille , de quo ſermo eſt , in reprehenſione unius caſus profecerit , aut quid magni de ſe oſtenderit. Porro ſilemſis per caſuum mutationes non ſolum apud verſidicos , verum apud ſine metris ſcribentes frequenter invenitur. Virgilius accuſativum pro genitivo aut ablativo miranter poſuit.

Sed Latagum ſaxo atque ingenti fragmine montis
Occupat os faciemque adverſam

Pro eo quod eſt occupat Latagum ore aut Latagi os. Quæ figura apud Latinos rariſſime, apud Homerum frequens invenitur,ut eſt illud *Ecrouſen Achille ton poda*, id eſt percuſſit Achillem pedem. Dicenda igitur quædam de mutatione caſuum,ne ignoſcere ſibi ſtultus monachus videatur. Apud Terentium genitivus pro nominativo , ut *hoc villi edormiſcam* pro hoc villum. Apud Virgilium , ut *Quodcumque hoc regni* pro regnum. Dativus pro genitivo , ut *immitis Achilli* pro Achillis. Ablativus pro accuſativo, ut *it clamor cælo* pro in cælum. Dativus pro ablativo apud Juvenalem :

Penelope melius levius torquetis Arachnæ.

Perſius vocativum pro nominativo poſuit. *Cenſorem tuum vel quid trabeate ſalutas* pro A trabeatus. Rurſus ut nominativus pro vocativo inveniatur,ſuperfluum puto inquiſitum, cum divina volumina plena exemplis inveniantur. Virgilius tamen inquit :

Corniger Heſperidum fluvius regnator aquarum.

pro fluvie. Si quis autem hoc pleniter ſcire deſiderat , libros Priſciani de conſtructione legat. Animadvertite , quæſo , inſaniam miſeri homuncionis , qui in tam vili re integrum pene expenderit diem. Num ſaltem unam quæſtiunculam quam proponeret habuit ? Audiat iterum accuſativum pro dati- B vo in Pſalmis : *Quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam* pro proximo & fratri. Vult fortaſſe complangebam. Eſto. In proſa apud Saluſtium ablativum pro genitivo. *Dubitavit acie pars* pro aciei. Item dativum pro genitivo , *ad bellum Perſi Macedonicum* pro Perſis. In evangelio quoque accuſativum pro nominativo ſecundum artigraphos invenimus. *Jeſum quem quæris, non eſt hic* , pro Jeſus. Et *Sermonem quem audiſtis , non eſt meus* pro *Sermo*. Et in Pſalmis *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes* pro C *Lapis*. Hæc & mille talia ſcriptores artium vitio dantur , ut Donatus, *Urbem quam ſtatuo veſtra eſt.* Sed quis tam excerebratus , ut putet verba ſacri eloquii ſtringi regulis Donati aut Priſciani ? Legitur in divina hiſtoria: *Moyſi huic, qui nos eduxit de terra Ægypti , neſcimus quid acciderit ei.* Quis modo ſic loquitur ? Neſcimus quid acciderit Moyſi huic ei ? Et in Pſalmis : *Miſit Moyſen ſervum ſuum , Aaron quem elegit ipſum.* Licet quidam ex ſuperfluo ſibi velint , Virgilius hanc conſtructionem poſuit ubi ait :

D *Olli ſubridens hominum ſator atque Deorum*
Oſcula libavit natæ.

Sed quia Servio aſpera viſa eſt , olli adverbium temporis eſſe voluit, id eſt tunc Nullus , inquit , dicit oſcula libavit illi natæ. Pronomen enim non cum pronomine,ſed loco nominis debet poni. Cum igitur ita ſeſe divinarum ſeries habeat ſcripturarum , quis tam perditus eſt , ut tales elocutiones aut reprehendere audeat aut mutare ? Falſo putavit S. Galli monachus me remotum a ſcientia grammaticæ artis, licet aliquando retarder uſu noſtræ vulgaris linguæ , quæ latini- E tati vicina eſt. Excedimus quoque aliquando aut negligentia aut humana imperfectione , de qua Priſcianus, *Nihil*, inquit , *in humanis inventionibus ex omni parte perfectum inveniri credo.* Negligentia peccamus , ſicut de Homero Horatius ait : *Quandoque bonus dormitat Homerus*,id eſt negligenter ſcribit. Qua Virgilium etiam notare poſſumus, ubi ait : *Stratus humi bos.* Peſſimus verſus eſt habens in fine monoſyllabum nomen , niſi forte ſit minorum animalium , ut in Horatio :

Parturiunt montes , naſcetur ridiculus mus.

(a) Cinna fuit Poeta doctiſſimus , Virgilio æqualis , qui ipſius meminit ecloga 9.
Nam neque adhuc vario videor , neque dicere Cinna
Digna , ſed argutos interſtrepere Anſer olores.

Præterea Servius majores noſtros vitia dicit non in dictu eſſe voluiſſe, ſed in ſignificatione, ut eſt illud in Saluſtio: *Quam quiſque peſſime fecit, tam maxime tutus eſt.* Legitur in arte, quod tam, magis, maxime, minus, minime, poſitivo tantum junguntur. Ergo ſenſui & ſignificationi hæc Saluſtii ſententia convenit, & non dicto. Cui rei Ariſtoteles in libro Peri Ermenias congruit his verbis: ***Sunt ergo ea quæ ſunt in voce earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ. Omnis nota alicujus rei nota eſt. Prius ergo res eſt quam nota. Res ergo prius ponderanda eſt, quam nota.*** Solent præterea diverſæ res una eademque nota ſignari, ut puta leo Chriſtum ſignificat & diabolum. Quis demens dixerit eo loci ubi legitur, *Vicit Leo de Tribu Juda* diabolum monſtrari? aut Chriſtum ubi legitur: *libera me de ore leonis*? Patet profecto quia non verba tantum examinanda ſunt, quantum ſignificatio. Quod in Moyſe quoque comprobatur, qui omni ſapientia Ægyptiorum imbutus, quos liberalium repertores artium fuiſſe conſtat, Domino ſe ad Pharaonem mittenti dixiſſe legitur: ***Obſecro, Domine, non ſum eloquens ab heri & nudius tertius, & ex quo cœpiſti loqui ad ſervum tuum impeditioris & tardioris linguæ ſum.*** Fatebatur utique ſe in ſermone tardum, quem in philoſophia nullus rite valet dicere imperitum, teſte prothomartyre Stephano, qui in Actibus apoſtolorum de eo ita loquitur: ***Erat Moyſes eruditus omni ſapientia Ægyptiorum.*** Quapropter ſi de verborum ſignificationumque vi plura audire cupitis, etiam ea quæ ſequuntur æquo animo conſiderare debetis. Boetius vir eruditiſſimus in libro Peri Ermenias ſecundæ editionis audire quid dicat: ***Adminiculari quis debet obſcuris ſenſibus, patientia, atque conſenſu, quod ad ſententiam dicentis ſpectat, & ſi ſermonum ratio ſe ita non habeat.*** Sufficiunt hæc ad confutandam ſtultitiam fratris, an plura requiritis? Ni fallor, vera quoque me dicere probant verba ex corruptis compoſita, vel in compendium ducta, in quibus brevi prolatu multa monſtrantur, ut in nomine Verna, quod aiunt ex tribus corruptis compoſitum, quæ ſunt Bonus, Hereditarius, Natus. Ex prima itaque parte nihil habetur niſi littera alterius loco poſita, V. videlicet pro B. ideoque quidam propriam litteram ſervantes Bernam dicunt. Eodem etiam modo unum verbum quamvis incompoſitum plura in ſe retinet, quale eſt illud Lucani:

Omnia majorum vertamus buſta, licebit.

Dicunt in hoc verbo tres debere intelligi

Non tam verba examinanda, quam eorum ſignificatio.

A partes orationis, conjunctionem, nomen, & ſubſtantivum verbum, ut ſit *licebit*, ſi licentia erit, quatenus *ſi* affirmativa ſit conjunctio, non dubitativa. Præterea ſi in dicto tantum & non in ſignificatione oratio conſtat, nihil in figmento fabularum, niſi nudum accipitur mendacium; ſuperflua putabuntur omnia quæ ex his ad veritatis intelligentiam a prudentibus traduntur. Mitologiarum liber ille (*a*) Fulgentii nihili habebitur. Divinarum ſcripturarum myſtici intellectus ceu ſupervacui contemnentur. Quid ergo erit inter Judæum & Chriſtianum ſublata allegoria? [a] B Subauditiones inſuper tam in divina quam in humana ſcriptura ſuperfluæ habebuntur. Delirus videbitur Terentius, dicendo *Egone illam? Quæ illum? Quæ me non?* Imperfectus etiam Poëta, ubi ait:

Jam cœlum terramque meo ſine numine venti
Miſcere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego.

In evangelio etiam mutila videbitur ſententia, ubi legitur: *Quia ſi cognoviſſes & tu.* Patenter igitur monſtratur prudentiam non tantum in verbis, quantum in ſignifica- C tione conſtare, teſte Apoſtolo, qui de ſe loquitur: *Etſi imperitus ſermone*, ſed non imperitus ſcientia. Notiſſimus quoque orator eloquentiam ſine ſapientia obeſſe fatetur. Sapientiam ſine eloquentia prodeſſe, numquam nocere. Poſſem multa ex divinis humaniſque libris exempla ſubjicere, ſed nolo epiſtolæ tenorem exemplorum copiis onerare. Verumtamen quia uniuſcujuſque rei exitus propriam habet cauſam, nihil enim, ut in libro Job legitur, in terra ſine cauſa fit, volo animadvertatis quam putem in S. D Galli monacho cauſam iniquæ reprehenſionis. Æſtimo illum ingreſſum aliquando hortum viri prudentis, in quo deguſtavit refanum canino ſtercori innatum, quæ eſt cauſa putidi ructaminis, id eſt, malivolæ reprehenſionis. Adhibete quapropter viridariis veſtris clauſtra, ſeras, cuſtodes, ne olera veſtra bene olentia turpi ructamine vitientur. *Corrumpunt*, ut inquit Apoſtolus, *mores bonos colloquia mala.* Non tamen mirum videri debet, ſi non metuit quis minoribus obligari, qui majoribus vitiis obnoxius ha- E betur. Nonne hic de quo loquimur unus eſt ex illis, qui proprium nuper abbatem (*b*) pepulerunt, ſubrogatumque pro eo in exitium merſerunt? [b] Hoc ideo dicitur, quia niſi is qui ſucceſſit hortatibus perverſorum minime ceſſiſſet, adhuc fortaſſe viveret. Notum eſt quod cum bonis operibus vita ali-

S. Galli Monachum objurgat.

(*a*) Hic Fulgentius non fuit inſignis ille Ruſpenſis epiſcopus, fidei catholicæ adverſus Arianos acerrimus defenſor, ſed Fabius Planciades Fulgentius, qui præter Mitologiarum librum conſcripſit ad Calcidium librum de *Priſco ſermone* editum a Junio & Mercero, & *Moralem expoſitionem Virgilianæ continentiæ* a Commelino vulgatam.

(*b*) Hic haud obſcure deſignat Cralonis abbatis depoſitionem a Liudulfo Ottonis magni filio anno 953. factam, ob ſeveriorem ejus diſciplinam, quam fratres deteſtabantur. Huic ſubrogatus eſt Anno ipſius frater, *inſulis certe digniſſimus*, inquit Mabillonius, *ſi legitime creatus fuiſſet*: quem brevi poſt in exitium merſerunt, hoc eſt, ut interpretor, morti tradiderunt. Sane cum immature obiiſſe anno ſequenti tradit Mabillonius, qui occiſum fuiſſe ignoravit.

quando protenditur, & cum malis breviatur, ſicut per quemdam ſapientem dicitur: *Noli eſſe juſtus multum, ne moriaris in tempore non tuo.* In Job quoque de iniquo viro legitur: *Antequam dies ejus impleantur peribit.* Et Pſalmiſta, *Viri*, inquit, *ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* In divina etiam lege frequenter invenitur: Si quis hoc vel illud fecerit, moriatur. Ergo non faciendo vivat. Quapropter mortiferum conſilium dantem ex ſtudio & accipientem, uno modo obligatos tenet. Haud igitur miremini, ſi fratrem verberat qui patrem necat. Lætor quia nihil tale de vobis audio. *Ab impiis*, ut ſcriptum eſt, *egreditur impietas:* Siquidem jugiter armata eſt Pallas, id eſt ſapientia, ubique munita. Si tamen diligenter advertitis, hoſpes noſter neceſſitate peccavit. Quid hoſpitibus ferre poſſet in ſeceſſibus cuculli ſui per totum diem quæſivit, in quibus nihil aliud quam fraudes, quas abſconderat invenit. *Malus homo de malo theſauro profert mala.* Quod ergo habuit erogavit; ne miremini me cucullum dicere, cucullam namque religionis dico, cucullum turpitudinis. Hinc Juvenalis de ſcorto:

Illa jubet juvenem ſumto properare cucullo.

Dignum nempe æſtimo ex qualitate perſonæ ceterorum accidentium qualitates æſtimari. Scriptum quippe eſt, *Omnia munda mundis.* Si hoc recipitur, reſtat e contrario ut omnia immunda ſint immundis. Ideoque in divina lege cautum erat, ut quæcumque immunda tetigiſſent, immunda forent. Verumtamen quia ab eccleſiaſtico, ut videbatur, viro injuriam tuleram, graviter ferebam, *quoniam ſi inimicus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique; & ſi is qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo.* Indignabar quapropter vindictam quærens motu humanæ fragilitatis; verumtamen ſciebam illum, de quo ſermo eſt, in ſuo conclavi cornutum, ut locus mihi nullus defenſionis haberetur; novitius ſiquidem eram, neque vera dicenti mihi fides adhiberetur, etiamſi contendere vellem; retardabar quoque præcepto Sapientis quo dicitur; *Ne reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.* Sed quia tempus eſt loquendi & tempus tacendi, reſpondeo nunc, monente eodem Sapiente; *Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.* Hæc mecum ſollicita intentione perquirens ſcrutabar accidentia perſonæ, quæ fraudi convenirent; deprehendi tandem in ejus vultu colorem vilis metalli, quo ſolent pretioſa vitiari. Perſius:

Ne qua ſub ærato mendoſum tinniat auro.

A Calamiſtratos capillos, nitidum ultra quam oporteret cucullum, pedes calciamentorum adhærentes (a) pedibus, ne fallere poſſint: quibus indiciis B. Hieronymus ſponſum monſtrari docet, inquiens, » Sunt quidam mei ordinis clerici, quibus cura eſt « de veſtibus ſi bene oleant, ſi ungulæ in di- « gitis radient, ſi capilli nitida compoſitio- « ne complaceant, ſi per laxa pelle non fol- « leat. Hos tales cum videris, magis ſpon- « ſos æſtima quam clericos. Hinc ipſe ge- « neralem ſententiam proferens, inquit: « Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ mun- « ditiæ conveniunt Chriſtiano. His igitur « B perſpectis, curioſe rimari cœpi, utrum proprii quoque nominis nota factis conſentiret: quid ni? (b) Achar namque vocabatur, quaſi ex præſagio furis nomen acceperit. Notum quippe eſt, quod in excidio Jericontinæ urbis Achar furto auream ſuſtulerit regulam, certique ponderis ſiclos cum coccineo pallio. Igitur quia conveniunt nomina, perſcrutari liquet quomodo duorum congruunt facta. Primus Achar, qui anathema interpretatur, regulam auream ſublegit, ſecundus iſte Achar regulam bene vi- C vendi contemſit; regula namque ad hoc adhibetur, ut rectitudo ſervetur. Quiſquis etenim regulam bene vivendi ſpernit, auream furto normam ſubtrahit. In ſacra namque ſcriptura aurum plerumque ad ſplendorem ſapientiæ refertur. Hinc B. Gregorius, » Aurum, inquit, Deo offerimus, ſi in conſpectu illius luce ſapientiæ reſplen- « demus. Quod furari convincitur quiſquis « acceptum a Deo ingenium vertit in uſum pravæ operationis. Ducentos quoque ſiclos D idem Achar furatus dicitur, per quos gemina virtus caritatis non immerito figuratur. Centenarius namque perfectus eſt numerus, non tantum quia decade ſolidatur, quantum quia divinis voluminibus ſacratus invenitur, ſicut in evangelio ubi legitur, *Aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum.* Siclus namque ponderis ſpecies eſt, & omnia caritate ponderantur, ſicut ſcriptum eſt; *In his duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ.* Qui ſicli bene argenti fuiſſe dicuntur; argentum quippe in divinis voluminibus ad eloquii E claritatem refertur, teſte Pſalmiſta, qui ait, *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum.* Verumtamen quia a reprobis caritas & animo & verbis contemnitur, merito Achar & verbis ut in argento, & mente ut in auro furtum feciſſe narratur: in auro, ſicut ſcriptum eſt; *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* In argento, ut eſt illud: *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis.* Præterea quia ſunt

[a]

[b] Monachi illius nomen cui, adaptat ea quæ conveniunt Achar.

(a) Videtur legendum pellibus, idque ſatis innuit locus ſubſequens ex Hieronymo, *ſi per laxa pelle folleat.*

(b) Hic haud obſcure deſignat Ekkehardum ſeniorem, qui in S. Galli ſcholis magiſterium aliquando tenuit, poſtea decanus effectus, oblatam etiam abbatis dignitatem recuſavit, non dignus certe tam mordaci & indecora reprehenſione.

Digitized by Google

quidam qui non ſolum ſe fratribus imper- A tiri nolunt, ſed exteriora quoque denegant, idcirco Achar cum aurea regula, atque ducentis ſiclis argenti, coccineum quoque pallium abſtuliſſe memoratur. Coccus etenim ignei coloris eſt, & caritas ardere perhibetur, ſicut in evangelio legitur; *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas?* Quid igitur decernitis? nonne videris quia in omnibus, in quibus circumciſus Achar peccavit, cucullatus Achar culpabilis invenitur; auream regulam ſublegit, quando adverſus B fratrem malevolentiam mente concepit; ducentos argenti ſiclos abſtulit, in eo quod malivolentiam mente conceptam verborum indiciis patefecit: coccineum quoque pallium furtim rapuit, quando jura hoſpitalitatis in uſum vertit pravæ redargutionis. Si palingeneſiam vel metemſicoſim Pytagoræ ſtulte quis accipere vellet, animam circumciſi Achar corpori iſtius nullatenus ineſſe dubitaret. Curtavit ille furto rempublicam, rempublicam multo magis iſte curtare voluit, quando accepto itinere, me removere C tentavit. Sciet forſitan & ipſe quantum damnum reipublicæ inferre voluit, cum poſtquam veni, quid utile egerim cognoverit. Amalech in via mihi occurrit, cœptumque iter intercludere voluit, cujus memoriam de terris ſe Dominus ablaturum comminando promiſit. Amalech quippe lambens populus interpretatur, cui merito comparantur, qui litterarum ſuperficiem lingunt, & ad guſtus dulcedinem non perveniunt; quos hypocritis comparandos nullus fidelis du- D bitat, qui dum ficte Deum quærunt, invenire non merentur, quos mundanæ litteraturæ ſcriptores ſervili conditioni deputant, ut eſt illud Juvenalis:

Nos colafum incutimus lambenti cruſtula ſervo,

Mirandum tamen eſt, cur miſerrimus inviderit bonum aliis, quod profuturum ſibi noluit. Proh dolor! diabolum imitatus eſt, qui bonum quod perdidit homini invidit. Humana facie tales belluina mente monſtrantur, de quibus in evangelio Dominus E loquitur: *In veſtimentis ovium veniunt, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Utinam vellet is, de quo loquor, mecum in conſpectu veſtro converſari, quorum prudentiam ab antiquo ſpectatam audio, nota ſunt mihi Achar furta, nota ficti monachi fraudulentia, quam mala incude ſpicula ejus producantur non ignoro, quam invalida manu jaculentur expertus ſum. Noverit Horatium pro me minantem. In malos aſperrimus parata tollo cornua qualis Sicambe ſpretus infido gener; aut acer hoſtis Bupalo. An ſi quis atro dente me petiverit, inultus ut flebo puer? Dares Siculum attentavit Entellum, laſcivus monachus Gunzonem Italicum.

Noverit incauto Entellus conamine lapſus,
Qua vi perculerit proſtratum pene Dareta.

Cauſam querelæ audiviſtis, quid etiam contra ſtudium litteratoriæ profeſſionis hoſtis neſcio aut hoſpes egerit oportet audiatis. Adveniens deferebam pene centum librorum volumina, arma ſcilicet pacis, quæ vertit invidus hoſtis in ſtudium furoris, inter quæ erat Martiani in VII. liberalibus diſciplinis ſuccincta veritas; quam contemnendam putant, qui fabulæ ſolummodo delectationibus oblectantur, qui non integre capitur, ſi veritatis qualitas ignoratur. Deportabatur quoque Platonis in Timeo vix intellecta profunditas, Ariſtoteles in libro Peri Ermenias, aut noſtris vix temporibus tentata aut non perſpecta obſcuritas, Ciceronis Ariſtoteliſque non contemnenda Topicorum dignitas. In quibus aliiſque cum me interrogandum putarem, nequaquam vilium rerum motu, ſed deſuper immiſſi impetus gravitate ſollicitabar. Quis putaret ſe reprehendendum in unius caſus mutatione, cui Deus plura conceſſerit? Non putabam Achar furem vivere, neque tranſitum animarum ſecundum Pytagoram, in diverſa corpora fieri, quæ ſi reciperem, animam hominis corpori ipſius monachi inviderem. Sordibus quis fœdatus porcum uniit, fraudibus gaudens, merito anima vulpeculæ vivificatur. Ne putetis me odio loqui, abſit ut odio habeam quod humana effigies viventem hominem monſtrat. Nam licet accidentem homini nequitiam odio habeam, diligo tamen ſubſtantiam, quamvis ipſa quoque malitia contra votum ſe poſſidentis mihi profuerit. Nam & multorum fraudes patefecit, teſte Marone, qui ait:

Accipe nunc Danaum inſidias & crimine ab uno
Diſce omnes.

Atque multorum ignorantiam nudavit, apertiſſimo autem indicio ſe apud indoctos nutritum monſtravit, qui pronunciatione unius caſus animi conceptiones deprehenſas putavit. Sæpe audivimus vilia quæque ornatis dici verbis, econtra digna prolatu vili ſermone notari, veluti ſi nomen diaboli aureis litteris quis ſcribat, Dei autem atramento. Præterea quid de his hominibus dicendum eſt qui ſine litteris vivunt? nonne quidam acumine ingenii quibuſdam litteratis præferuntur. Ulixes vigore ingenii omnibus qui Ilium oppugnavere prælatus eſt, adeo ut armis Achillis ſolus inventus ſit dignus. Legimus quoque prudentiam Adæ, qua omnibus creaturis nomina impoſuerit, non tamen quod grammaticam ſciverit, niſi forte S. Galli monachus, ita velit primum hominem creatum, ut omnium ſcientiam noverit artium, quam peccando amiſerit.

Quos ſecum libro Gunzo ex Italia detulerit.

Quod

Digitized by Google

Quod ſi ita eſt, omnes homines ſcientiam naturaliter omnium habemus artium; corruptum ſed enim in primo homine arbitrium legimus, non ſcientiam artium interclusam: viderit qui poteſt, nos tamen in re dubia ne controverſemur, vilium rerum quapropter controverſiam pertinaci cucullato relinquamus, quem putabam velle ſtipulari a me fundamenta totius orationis, quomodo ita ſe habeant, ut neque vocales, neque ſemivocales, neque mutæ certis ſpatiis limitentur, ſed confundi ſic videantur, ut cuilibet ſtulto caſu poſitæ potius quam ratione habeantur. Cur digamma poſt latinas acceptum litteras non poſt v. veluti x. ſed poſt c. collocetur. Liberales diſciplinæ ſecundum propriam vim an pro captu ſeſe percipientium pernoſcantur. Nam dubitant quidam utrum uti ſunt præceptæ ſint; Donatus an Priſcianus orationis partes ordinaverit; quis horum diffinitiones eiſdem partibus & accidentibus eis dignius attribuerit: magnum ſiquidem laborem expenderunt antiqui in ordinandis & determinandis rebus. Putat fortaſſe tumidus monachus grammaticam ceu vile quiddam cucullo ſuo contineri; non tamen ita eſt, ſemel tergum ejus aſpexit, & feſtinans ut faciem ei cerneret, impactione pedis cecidit, & vix ad ſeſſionis ejus partes pervenit, ex quo & ſuperbit. Hæc femina aliter grammaticis, aliter Ariſtoteli cedit. Huic ſuadet per obliquos caſus non poſſe nomina dici, illis etiam in obliquis poſſe nuncupari. Hæc figuratas elocutiones aliquando ſic commemorat, ut cui generi ſubjici debeant oſtendat. Multa præterea ſervat, in quibus ſtultorum temeritas errat. Habeant tamen hanc quibus contigit ſaltem in ſomnis vidiſſe Minervam, dummodo de ea quæ ſubſequitur nihil præſumant. Nam reluctatur & fugit, quibuſdam etiam tergi viſum negat. Quibus tamen ſe videndam præbet, non una eademque facie apparet. Alio etenim huic, alio illi vultu monſtratur. Quod oſtenditur ex eo quod Ariſtoteli genus, ſpeciem, differentiam, proprium & accidens, ſubſiſtere denegavit, quæ Platoni ſubſiſtentia perſuaſit. Ariſtoteli an Platoni magis credendum putatis? Magna eſt utriuſque auctoritas, quatenus vix audeat quis alterum alteri dignitate præferre. Hæc ita aliquando ambiguitate obfuſcatur, ut quæ res, cui generi ſubponi debeat difficile poſſit inveniri. Verbi gratia, ſi quis ita proponat: Cum omnia quæcumque ſunt, aut ſubſtantia aut accidens habeantur, quid de differentia dicendum eſt, quæ neque ſubſtantia, neque accidens dici poteſt? Subſtantia dici nequit, quia non prædicatur in eo quod quid ſit. Accidens idcirco vocari non poteſt, quia ſubſtantiam informat. Quod enim ſubſtantiam conſtituit in ſubſtantia prædicatur. Eſt autem hæc tam ſubtilis prudentiæ, ut x. & viiii. modorum concluſionibus omnem pene logicen philoſophiam concludi exiſtimet. Quæ Ariſtoteli adeo obſecuta creditur, ut ei nutrix credatur. Scit Sophiſtica ſtultos cavillatione decipere, monſtrat tamen qualiter ipſa cavillatio poſſit evitari. Falſa veris quando vult ſic farcinat, ut uno eodemque tempore, eodemque loco rite convenire videantur. Eſſe etiam & non eſſe arcana quadam ratione ſimul concurrere fingit. Propoſitionum ſuarum quadraturam eo modo diſpoſitam autumat, quatenus obliquorum laterum recurſus aliquando ſine coactione redeat, aliquando coactione operiat. Huic non ſatis eſt ut dicatur malum eſſe quod eſt, ſed quia bonum non eſt. Verba ſecundum ſe nomina eſſe putat. Nam & qui dicit auditum conſtituit, & qui audit quieſcit, ipſaque non niſi in inſtanti tempore judicat dici poſſe. Ubique ſe vertit ad ſingulos, ac veluti ludens venena mordacitatis, quæ venena monſtrata cuti vitam non intercludunt. Quam bonus Deus, qui invidum cucullatum talibus privavit, quibus in fraudes poſſit valentior inveniri. Bene eſt. Caret enim maledicto, de quo per quemdam ſapientem dicitur: *Qui ſophiſtice loquitur, Deo odibilis eſt, &c.* Grator itaque huic, quod hac macula caret, licet non ſponte. Vellet forſitan miſerior eſſe quam ſit, ſed bonitate Dei temperatur, neque intelligit. Sedens in conclavi monaſterii cornutum ſe putat ſecundum proverbium Ariſtotelis quo ait:

Limax in ſuo conclavi cornupeta ſibi videtur.

Seque putat curſu timidis contendere damis.

Unciolam tota cum vix expendere, quo cœna valeat ſeſe impertire ſodalis. Ne imputetis vitio quod ſæpe idem repeto. Siquidem utor Juvenalis exemplo, quod de Criſpino ait:

Ecce iterum Criſpinus & eſt mihi ſæpe vocandus
Ad partes.

Et Cicero in Verrinis ſæpe Verrem repetit. Verumtamen quia in liberalibus diſciplinis multa inquiſitu digna reperiuntur, paucis ex grammatica & dialectica prælibatis, rethoricæ potentiam breviter in medium deducere tentabo.

Eloquiis hæc ſe promittit ſolvere mentes
Quas velit, ut lætis convertere triſtia poſſit
Triſtibus, & doctæ medicari famine linguæ.

Hujus materia tribus generibus diviſa cauſam conſtitutionis informat. In hac multa inquiſitu digna reperiuntur, aut quia nunc in uſu non eſt, aut quia apud auctores diverſo modo variabilis invenitur. Nam fuere quidam qui unum tantum genus hujus artis eſſe vellent, quidam, ut dixi, tria. Con-

Marginalia: I. II. III. IV. V. — De Grammatica. — De Dialectica. — De Rethorica.

ſtitutiones vero plures tres eſſe voluerunt, A cum partibus qualitatis. Pauci autem quatuor eſſe dixerunt. Totius artis ſummam multi quinquepertitam eſſe voluerunt. Verumtamen Cicero in duobus libris tantum de inventione tractat. Cauſarum partes alii quatuor affirmant, Cicero vero duas addit, confirmationem videlicet & reprehenſionem. In probabili quoque narratione, in qua ab aliis VII. introducuntur, in quibus rei veritas ſolet inveniri, Cicero numerum variat, in quibus omnibus quanta neceſſitas inquiſitionis habeatur palam oſtenditur. Hæc femina prudenti tranſgreſſione a genere in genera, a conſtitutione in conſtitutionem tranſitum facit. Nam Virgilio cum de Turno loqueretur, a qualitate in finem tranſmeabilem motum permiſit. Hæc in principio alterius vultus, alterius in medio, in extremo alterius ſe monſtrare contendit. In progreſſu autem & in fine mutabilitates ſuas aſtutius prodit. Quæ loquens numquam ſine ſtrepitu graditur, niſi forte aliquando tacens loqui videatur. Alumnam hanc Ciceronis nullus dubitaverit. Nam præſidio illius vallatus, conjuratores in rempublicam deprehendit. An aliud ſubvenit ei niſi hæc, quando Catilinam de ſenatu ejecit gravitate ſermonum & ſententiarum, quibus Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit? Hæc uno ductu diverſos pingit colores, reditque ad proprium cubile quinquepertitis ſemitis, quatenus flexus viarum ſuarum brevi reductione colligat, circaque epilogum præſumtionem requirat. Excipit hanc quam ſapientiſſimi regis ſororem ferunt ſubtilitate vultus & ſapientiæ dignitate. Dicunt Hebræi Salomonem minutis formatum corporis lineamentis. Quod ex verbis quoque filii ejus colligitur, quibus ait: *Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo* D *patris mei.* Ex quo poteſt aliud colligi, in eo videlicet quod in tenui corpore Salomonis larga ſapientia fuit, datur intelligi, quod in pingui vix queat ſubtilitas ſapientiæ inveniri. Hinc Perſius:

nugaris cum tibi calve
Pinguis aqualiculus propenſo ſexquipede extet.

Statius quoque virtutem corporis enumerans de Tideo inquit:

Major in exiguo regnavit corpore virtus.

Hæc quaſi per digreſſionem, ad propoſita recurram. Hanc ideo viraginem corpore tenuem memoravi, quia abſtracta a rebus corporeis in natura ſui nulla corporalitate craſſatur. Vindicat ſibi quapropter collegium divinitatis, non tamen ut accidens haberi in Deo velit, ſed ſubſtantiam. Unum namque in Trinitate perſonarum Patris & Filii & Spiritus-ſancti ſubſtantia eſt. Ergo Trinitas in unitatate, & unitas in Trinitate ſubſtantia eſt. In creaturis quoque ſecundum philoſophos poteſt numerus quoquo modo ſubſtantia videri, niſi forte neget quis numerum eſſe. Aiunt prudentes Unum & Eſt idem eſſe, ut tamdiu ſit aliquid, quamdiu unum eſt; & cum deſierit unum eſſe, jam non ſit. Eſt ſubſtantiam monſtrat, atque idcirco à ſapientibus ſubſtantivum vocatur. Ergo & Unum quod idem habet, quod eſt, ſubſtantiæ non inrationabiliter deputari poteſt, quamvis numerus omnis generi quantitatis aſſignetur. Hæc de qua loquor ita ſe in minoribus conformat, quatinus in majoribus mas velit haberi, ut jure quis eam Cenea aut Tyreſiam credat, id eſt utriuſque ſexus capacem. B Præterea componit aliquando mirabile præſtigium, quando ſine judicio verborum aliquibus animi ſecreta pandit. Ex quo etiam ſtultus arguitur, qui in brevi ſermone prudentiam ſanæ mentis ſe deprehendere poſſe arbitratur.

Ecce iterum Criſpinus & eſt mihi ſæpe vocandus
Ad partes.

Hæc virago cuncta intra ſe eatenus contineri putat, ut recedens nihil poſt ſe relinquat. Quapropter cum tantæ dignitatis ſit, gravatur præſumtione quorumdam, quod de ſe plus quam oportet præſumant. C Nam difficile eſt infinitum finito limitari, quod qui conatur haud injuria inſanus creditur. Siquidem multa huic inſunt, quibus variabilis potentia difficulter deprehenditur. Aliquando propriæ magnitudinis figuram ſic ſupergreditur, ut giganteæ quantitati ſimilis æſtimetur. Aliquando ita infra ſe decidit, ut pigmeæ virgini non immerito aſſimilari poſſit. Tanto moderamine quandoque licet ſeſe cohereret, quo nihil majus, nihil minus in ea poſſit inveniri. Porro ſi quando pertuſa ad compita venit, dominam ſe haberi popoſcit, ruris magiſtram, moderatricem ſyderum, atque diſpenſatricem ſonorum, ſuo putat parcere magiſterio. Nam ſi Platonis Timeo creditur, mirabili hac compoſitione mundi anima conformatur, de qua Virgilius:

Principio cælum ac terras campoſque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totoſque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet. E

In hac quoque ut aliis multa egent inquiſitione quæ ſtulti quaſi inutilia & non neceſſaria contemnunt. Debuit tamen ſaltem ordo inquiri, cur a Boetio in primo loco quadruvii liberalium diſciplinarum hæc poſita ſit, a Martiano autem ſecundo. Ideo forſitan nullus requirit, quia aut caſu hoc factum putat, aut Martianum in artibus nihil boni contuliſſe exiſtimat. Meo tamen judicio utriuſque diviſionis æſtimator aut inſano aut

Digitized by Google

inlitterato hebetur. Sequitur hanc, quam præmiſi, agreſtis femina adeo maſculæ & infatigabilis virtutis, ut cælo non ignota putetur, quæ in medio mundanarum rerum eo modo ſibi ſtatuit domicilium, ut media extremaque poſſideat, cui merito carmen illud Virgilii conveniat.

Ingrediturque ſolo & caput inter nubila condit,

Quo te metiatur ſolum & certis lineis diſpertiatur polum, quæ ſine corpulentia corpus ſibi aſſumit, longitudinem ſine latitudine ſibi ineſſe ſtruit, quod neque in araneæ filo repperitur. Junctis longitudini & latitudini arcana quadam potentia altitudinem ſubtrahit; quod corporalibus incongruum videtur: ſed ſibi theoremata hæc digne deberi fatetur; linearum compoſitiones ita compaginat, ut aliquando rectis ſibi angulis conveniant, aliquando obtuſis, mixtis aliquando, ſicque fit ut non æqua ſibi ſemper manſura conſocientur, ſed diſpari quantitate. Quondam etiam ſtantibus ſuppendiculares copulantur, & hoc non ſimpliciter. Poſſunt tamen inveniri, quæ nulla ſocietate aliis copulari queant, non immerito alogas dicunt, quæ in qualitate, quantitate, ſectione, poſitioneque conſiſtunt. Hæc planetarum circulos, zonarum giros, zodiaci atque lactei connexionem circuli, propriis lineis complectitur, & quæcumque linearum ductis abſolvuntur ſuo juri attribuit. Patenter itaque monſtratur, quia ſine hujus lineamentis nulla corporalis dimenſio poſſit oſtendi, quandoquidem qualiter corpus limitetur, incorporaliter ingenii ſui potentia patefacere conetur. Non injuria quis hanc apoſtolorum dixerit: *In omnem terram exivit ſonus eorum.* Procedit de hinc quæ Aſtrea vocatur, tanti acuminis femina, ut numquam interpolatione noctis fuſcetur, numquam caliginem ſentiat, numquam nubium contractu furveſcat, quæ cum ſanctas animas ad cœlum evehit corporibus ſolutas, monet uti deſpiciant quam denſis tenebris tegerentur, donec corporibus inhæſerunt. Helicæ non immerito quis contubernalem dixerit, cui currum ex innocuo perſpicuoque ætheris elemento paravit. Ligneo ſiquidem curru ſublatus dicitur; porro eſt ignis exurens, eſt ſolummodo ſplendens. Hæc quanto elatior terris eſt, tanto mortalibus minus cognita, quæ in ſolo domicilium poſſidens, quaſdam planetarum miro coactu impellit, nunc eas præ ſe agens, modo retrogradari compellens, modo ſtationi connectens, ipſumque domicilii ſui circulum a luna ſecundum Platoni ſuaſit, tertium Mercurii, Veneris quartum; Ciceroni vero & aliis longe aliter ordinis diſtantiam perſuadendam putavit, ut ſecundus a luna Mercurii, tertius Veneris, quartus Solis, quintus Martii, ſextus Jovis, ſeptimus Saturni circus haberetur; quid igi-

A tur? Reprehendimus Platonem, minime. Ciceronem ergo & alios? abſit. Hæc tanta rapiditate cœleſtem ſperam movet, quo & planetarum curſus cum ea rotet, & mirabili quadam ratione naturæ eorum occurſus celeritatem ejus retardet. Menſem lunaris accenſionis aliter conſtare, aliter peragrationis zodiaci fatetur, eo modo quo XII. menſes lunaris accenſionis, XIII. ſint zodiacæ peragrationis. Per hanc invenitur quomodo a capricorno in cancrum aſcendendo pauciores dies explicet ſol, quam a cancro in capricornum deſcendendo. Oritur quoque magna inter Philoſophos de cœleſtibus corporibus quæſtio, utrum animata ſint, an inanimata; & Plato quidem non ſolum animata, ſed & rationabilia & immortalia putat. Ariſtoteles inanimata & immortalia. Ex quo ſecundum opinionem Platonis contrarium quiddam conficitur diffinitioni Porphirii, qui differentias ſubſtantiales & diviſivas affirmat generum, & conſtitutivas ſpecierum. Sed irrationalis & immortalis differentiæ ſecundum Platonem nullam ſpeciem conformant. Licet Ariſtotelis opinio a Porphyrii diffinitione non diſſentiat, Salomon tamen Platoni videtur faviſſe, ubi ait: *Oritur ſol & occidit, ad locum ſuum revertitur, girat per meridiem & flectitur ad Aquilonem. Luſtrans univerſa per circuitum vadit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur.* Quæ ſententia ita ſolvi poteſt; quod ideo ſol ſpiritus dicatur, quia calore ejus omnia naſcentia vivificantur & creſcunt. Inde eſt quod quidam gentilium naturam hoc modo diffiniendam putarent. Natura eſt ignis artifex, quadam via vadens in res ſenſibiles procreandas; ſed quia hoc non adeo probabile eſt, ſententia Apoſtoli, cum in uno modo eccleſiaſtici doctores conveniunt, conſideranda eſt, qua dicitur: *Scimus quia omnis creatura ingemiſcit & parturit uſque adhuc.* Et paulo poſt: *Quia & ipſa creatura liberabitur a ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Nonne rectius in talibus deceret monachum occupari quæ ad eruditionem pertinent Chriſtianæ religionis, quam inſervire fraudibus? vile putat in liberalibus ſtudiis immorari, planetarum abſidas, poſitionem, diſcurſus per zodiacum, circulorum inter ſe replicationem inquiſitum ire nihili pendit. Saltem ea quæ in divinis libris ex ipſis artibus inveniuntur conſiderare deberet, ut eſt illud in divina hiſtoria, quando Joſue ſoli & lunæ ſtationem indixit, utrum reliquæ quinque planetæ & intima mundi orbita ſtationi ſervierint, an proprios curſus ſervaverint. Quod ſi ita eſt, diaphoniam paſſa eſt cœleſtis illa armoniæ ſuavitas, mutilatis duobus nervis, eo præſertim quo primum tetracordum terminatur, & ſecundum auſpicium ſumit. Si autem ultima ſpera ſimul cum planetis ſubſiſtit, ſuperæ dulcedo

Cœleſtia corpora an animata.

muſicæ conticuit. Forſitan inde eſt quod in Job legitur, *Concentum cæli quieſcere quis facit?* In qua quæſtione tot emergunt, ut Lerneus anguis herculeis iterum viribus compenſari videatur.

De Muſica.

Verumtamen quia muſicæ mentionem intuli, de inquiſitu ejus pauca narrabo, quæ tanta dignitate viget, ut Deo aſſiſtere jure credatur. Cujus rei exempla ita ſe frequenter offerunt, ut modo dictu ſupervacua putentur. Hæc cum tanta majeſtate polleat, ut divino conſpectui famuletur, in cæleſtibus corporibus ita ſibi monarchiam vindicat, quod in his jugiter concentum ſtruat, & Pytagorici dignitatem ſilentii non amittat, eoque fit ut perſonet & taciturnitatis modum ſervet, ſicque in circulorum varietatibus ſeſe moderatur, quatenus contra legem humanæ modulationis, juxta quorumdam opinionem laxioribus giris acutos, brevibus graviores impertiatur ſonos. Naſcitur quoque perplexa quæſtio in eo quod quinque planetæ aliquando ſolari radio impelluntur, quandoque ſtationi deputantur: ſtatio motu caret, ſonus autem ſine motu eſſe non poteſt, ſtantibus ergo aliquibus planetis, non integratur jugis armoniæ concentus. Quapropter inquirendum eſt, quantum humanæ ſcientiæ conceditur, quomodo cœleſtes planetarum motus & impoſitam ſibi legem continue ſervent ſonoritatis, & injunctam ſibi quandoque neceſſitatem nequaquam prætereant ſtationis, inter quæ de mundi etiam ſpera inquiritur, utrum ſonitu impellatur, an ſilentio agitetur. Dicunt omne quod in motu eſt locum mutare, omne autem corporale mutatione loci ſonum efficere; cæleſtis autem orbita locum non mutat, quatenus in ſeſe rotatur, nullum ergo ſua volubilitate ſonum reddit, & tamen ingenti ſtrepitu dicitur agitari, ſicut paulo ante exemplo Job cæli concentum præmiſi. Sed poteſt forſitan illud de planetis tantummodo accipi, de his tamen viderit quicumque ille eſt, quantum ſibi divina gratia miniſtraverit, dummodo in terreſtris cognitione ſonoritatis aliquantulum mihi liceat immorari, in hac namque multa reperiuntur, quæ frequenti indagine digna judicantur. In hac generaliter ipſius requirendæ ſunt partes, quas Virgilius VII. eſſe monſtrat, inquiens,

Obloquitur numerus ſeptem diſcrimina vocum,

In cujus brevitate carminis totius armoniæ gravitas continetur; quæritur etiam in hac quid infinitate terminet vocum, quis motus ſit audiendi, quot ſymphoniæ, & quæ prima dici queat, qualiter Plato conſonantiam dici putet, quæ voces ſtantes, quæve ſint mobiles, utrum inſuper partientibus numeris conſonantiæ poſſint reperiri; namque illud prætereundum videtur, utrum acumen & gravitas ex quibus voces conſiſtunt in qualitate melius conſtare aut quantitate dicantur; continuæ autem diſgregatæ voces armoniæ melius conveniant, utrum omne judicium ſonorum auribus dandum ſit an rationi, ratio metrorum quantum in muſica valeat, emitonii diverſitas qualiter conſtet, quomodo ex ſupradictis quindecim troporum varietas conformetur. Hæc ſtrictim commemoravi, non quo artium prima ponerem, ſed ut ſtultitiam indocti monachi reprehenderem, cui cum ſcientia artium abeſſet liberalium, maluit fraude grammaticellus videri, quam ſcientiam artium ſaltem extrinſecus adipiſci. Eſt enim ars intrinſecus, eſt & extrinſecus. Infelix, quia intrinſecus fortaſſe artes adquirere non potuit, quare non ſaltem extrinſecus adquiſivit? Eſto, ſapientem ſe putavit, num tandem quid alii ſentirent inquirere debuit? In rebus enim diverſorum hominum diverſa eſt opinio. Inde eſt illud Terentii; *Quot homines, tot ſententiæ.* De quo & Perſius inquit;

Mille hominum ſpecies & rerum diſcolor uſus.

Putat ſe fortaſſe omnia ſcire, quod ſummæ dementiæ nullus ignorat. Neſcit in hoc quid Cicero dicat: *Unum vix pauci poſſunt, utrumque nemo.* Et Maro: *Non omnia poſſumus omnes.* Contemnit teſtimonia gentilium ſcriptorum, ſaltem Apoſtoli ſententiam ad memoriam reducat, qua dicitur: Alius judicat ſic, alius ſic; alius diem inter diem, alius omnem diem. Item: *Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat.* Nonne igitur debuit diligenter inquiſiviſſe, an ſaltem parva intelligentia ſcripturarum mihi ineſſet? nimia jactantia elatus eſt, ut inter ſuos ſapiens videri poſſet, veluti Cinero poëticus inter ſuos ultra hominem videri voluit. Rana in limo non dubitat ſe magnitudini vaccæ comparari, eoque modo monachus uno caſu vult doctus haberi: ſed dum ſapiens videri voluit, ſtultum ſe monſtravit, juxta illud Horatii:

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt,

Eſt fortaſſe is de quo loquor tantum grammaticus, ſed notum eſt non poſſe quemlibet unius liberalis artis ſcientiam integre percipere, niſi ſtuduerit omnibus aliquam opellam dare. Ciclicæ namque dicuntur, atque ita in ſe recurrunt, ut modo trium ſonorum connexæ reperiantur; non enim Achar ille ſub lege poſitus, cujus anima ſecundum Ovidii dogma Achar iſte vivificatur, ad radicem montis ſtetit, aut vocem loquentis Domini audivit; in heremo natus ſub murmure crevit, ſervatque adhuc anima ejus ferinum morem, quo in heremo ille a Moyſe decidit, & Joſue non bene cohæſit, Ille in activa vita perſiſtere noluit, & ad contemplativam nequaquam pervenit; in iti-

Digitized by Google

nere ergo defecit, ah tepidus ſubſtitit. Jam illum fortaſſe humani generis æmulus ſuo cauterio inuſſit. Utinam aut calidus aut frigidus eſſet, nam melius fuerat ei ſecundum Apoſtolum viam veritatis non agnoſcere, quam poſt agnitionem retrorſum converti. Hortarer vos ad exhibendam huic opem medicinæ, ſed vereor inveteratus ſit morbus.

Elleborum fruſtra cum jam cutis ægra tumebit,
Poſcentes videas, venienti occurrere morbo. Perſius.

Hæc vobis communicanda putavi, quibus & vanitatem ſtulti monachi, & me non per omnia qualem putavit cognoſcatis. Nam ſunt quidam ſtulti, qui ad menſuram ſui alios metiri volunt, veluti miſerrimus iſte, qui comparatione ſui cum a puſionibus laudaretur, nihil alios æſtimavit. Ergo in ipſa ſui æſtimatione deficiat, atque prudentium judicio tabeſcat, niſi palam monſtraverit qualem ſe in conclavi monaſterii monſtrare voluit. Nobis tamen quibus præcipitur, ut pro inimicis oremus, procurandum eſt, quatinus divinis mandatis obſequamur. Dignum quapropter putavi epilogum hujus epiſtolæ precibus terminari.

Conditor omnipotens rerum, qui cuncta gubernas,
Quique ſoluta ligas, & ſparſa reducis in æquum.
Nec finis in ſolido poſitum diſſolvier umquam.
Cui nihil quod pereat, nihil eſt quod ſine fatiſcat.
Cuncta tibi vivunt, famulari cuncta laborant.
Nil ſub te moritur, vitæ cum limina ſervas.
Quicquid adeſſe decet, nihil eſt quod conſtat abeſſe.
Da pater omnipotens veniam, da, poſco, regreſſum.
Qui cecidere ſuo demerſi crimine, cede
Conſurgant tenero ſub nomine fonte renati.
Non illos extrema dies tranſmittat averno.
Portitor ille Charon limoſa haud evehat unda.
Sors procul abſcedat, Minois ceſſet & urna
Quos tribuit Chriſtus medicabile pignus in unda.
Sentiat Hixion ſolitæ vertiginis ictum.
Saxa rotent alii, jecur his increſcat opimum.
Vulturis in rabiem, ſolvantur viſcera ſiti
Vicina Heridani, cui non conceditur unda.
Ille cibos vacuis expectet hiatibus amplos.
Quem furtale malum prohibet contingere menſas.
Cetera pænarum vulgus gentile coërcent.
More rapit pecudum quod per diverſa libido.
Dummodo qui ſeſe Chriſti ſub jure fatentur,
Effugiant laqueos inimicaque tela draconis,
Protecti clypeo & non deficiente lorica.
Inter quos ſi forte meam quis rodere vitam
Expetit, invidiæ maculis noxaque remota,
Evolet alta petens liber, tricaſque refutet,
Seque Deo extremo ſocians examine lætus
Dextra petat, quo præclara jam laude beatus,
Gaudia percipiat lucrati pecunia nummi.
Euge feratque ſimul Domini ſine fine beatum.

Finis.

DIPLOMA HENRICI ARCHIEPISCOPI Trevirenſis pro S. Maximino.

In villa Mariſcenſi habito conventu, parœciæ ejuſdem fines rogatu monachorum ſancti Maximini ibidem determinat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus fidelibus tam præſentibus quam futuris, qualiter ego HENRICUS divina annuente clementia Trevericæ ſedis præſul, adveniens in villam *Mariſch*, terminationemque ſanctæ matris eccleſiæ in eadem villa conſtructæ multis annorum curriculis adſcriptam requirens, maxima ex parte anteceſſoris mei huc illucque deciſam negligentiaque ſubſtractam inveni. Rogatu itaque monachorum, Deo ſanctoque Maximino famulantium, quorum utilitati eamdem eccleſiam ſcimus a comite NITHARDO & conjuge ejus ERKANFRIDA donatam, placuit ingenuorum tam clericorum quam & laicorum cum noſtra auctoritate ibidem fieri conventum, ut eamdem terminationem ab eccleſia prædicta ex parte mutilatam, tantorum fidelium poſſet adunari & roborari teſtimoniis, quod & factum eſt. Quapropter viſum eſt eamdem terminationem anno incarnationis Domini DCCCCLX. indictione vero III. fidelium, ut diximus, teſtimoniis conquiſitam ſcriptis etiam aſſignari & locorum adjacentium notari vocabulis. Deſcriptio iſta determinationis hæc eſt. A *Vviſchebach* uſque *Iſcha*, ab *Iſcha* uſque *Calambach*, a *Calambach* uſque *Heimenſiturad*, ab *Heimenſiturad* uſque *Beireſroth*, a *Beireſroth* uſque *Vveſeſtein*, a *Vveſeſtein* uſque *Stalbach*, a *Stalbach* uſque *Biſiceromarkun* * a *Biſiceromarkun* uſque *Ulinabach*, ab *Ulinabach* *.... uſque *Pitigeromarkun* *..... *geromarkun* .....

Anno 960. *Ex mſ. S. Maximini.*

* Nunc *Biſſen*.
* Hodie *Vveiler-bach*.
* Nunc *Pittingen*.

uſque Diefenbach. A Diefenbach uſque Engilisharte, ab Engilisharte uſque Mentebach, a Mentebach uſque Bucdoleiſtein, a Bucdoleiſtein uſque Dutilumbrunnum, a Dutilumbrunnum uſque * Vvivere, a Vviveren uſque Kerdeſlegen, a Kerdeſſegen uſque Maſche & Houmbouch, ab Houmbouch uſque Ticmereſberch, a Ticmereſberch uſque Heidenbrunnum, ab Heidenbrunnum uſque Frithegardun-Broile, a Fritegardun-Broile uſque Gladabach *, a Gladabach uſque Tiſſurs & Merdebach.

* Vveger. * Glabach.

A

PRÆCEPTUM OTTONIS imperatoris I.

Prædia quædam Loganæ fluvio aſſita Theoderico præpoſito Moguntiacenſis eccleſiæ attribuit.

Anno 961 Ex mſ. S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina præordinante clementia rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter nos per petitionem noſtræ dilectæ conjugis ADELHEIDÆ, atque interventum WILHELMI ſanctæ Maguntienſis eccleſiæ venerabilis archiepiſcopi, tale præmium, quale Lantberto & Megingozzo per EMICHONEM comitem C ſecundum jus ſcitumque Francorum, judiciumque * ſcabinum ablatum, & in fiſcum regium debita bannorum examinatione tranſmiſſum eſt, hoc eſt quicquid in Kirero marca, vel in Bergero marca, ſive in Huſenbachero marca, ſeu in Wickenrodero marca, necnon & in Putbwillaringero marca poſſidere videbantur, cuidam nobis admodum familiari nomine Theoderico præfatæ eccleſiæ præpoſito, præcepto in proprium donavimus, in mancipiis videlicet utriuſque ſexus, D & in areis, agriſque cultis & incolendis, in pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, molendinis, exitibus & reditibus, ſive in acquiſitis rebus vel acquirendis, atque omnibus ad prædicta loca jure pertinentibus. Ut autem hoc firmum ſtabileque & per ſuccedentium curricula temporum infractum atque incommutabile permaneat, & ut ipſe præfatus Theodoricus ejuſdem prædii ſupradicti poteſtatem atque liberum arbitrium habeat donandi, vendendi, ſive commutandi, vel etiam quicquid ſibi jure libuerit faciendi, hoc præſens præceptum conſcribi, anulique noſtri impreſſione E juſſimus corroborari, necnon & propria manu ſubtus firmavimus.

* f. Scabinorum.

Signum domni OTTONIS invictiſſimi regis.

LIUDULFUS cancellarius ad vicem BRUNONIS archicapellani recognovi.

Data IIII. cal. Junias anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXI. indictione IIII. anno videlicet regni ſereniſſimi regis OTTONIS XXVI.

Actum Ingilinheim.

CARTA THIEDONIS prædium ſuum S. Maximino donantis.

Anno 962. Ex mſ. S. Maximini.

IN nomine ſummæ ſempiternæque Deitatis. Quoniam ineffabilis clementia Domini Salvatoris noſtri per eleemoſynam mundari promittit in evangelio inquiens: *Date eleemoſynam & omnia munda ſunt vobis.* Idcirco ego THIEDO ut hujus fidelis & ſalutiferæ promiſſionis participium adipiſci merear, trado S. Maximino ob ſalutem animæ meæ & patris mei HUMBERTI, ſeu etiam pro acquiſitione meæ præbendæ, quoddam B hereditatis meæ prædium *Dalaheim* nominatum, quod eſt in Rezenſi pago, in comitatu Waldevinga, cui EGITOLFUS comes præeſſe videtur. Dedi ergo & perpetualiter datum eſſe volo locum ipſum *Dalaheim* (*a*) [a] cum eccleſia, & quidquid ad prædictum prædium pertinet tam in mancipiis infra & extra manentibus, quam ædificiis, terris cultis & incultis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, quatenus abſque ullius contradictione monachi in loco, ubi ipſe S. Maximinus requieſcit, Deo illique famulantes, deinceps illum jure hereditario teneant, atque ad ſuam utilitatem poſſideant. Familia quoque ipſa in ſervitio & cenſu quo a parentibus meis vel a me habita eſt permaneat. Quod ſi aliquis propinquorum meorum, vel alius omnino hanc donationis meæ eleemoſynam deſtruere tentaverit, omnium fidelium pietas ei reſiſtat, & niſi ceſſaverit, in die extremi examinis, ut eleemoſynæ deſtructor, coram Deo rationem exſolvat.

Luc 11. 41.

Acta autem eſt hæc traditio publice Trevere in baſilica S. Maximini confeſſoris Chriſti atque pontificis, aſtante venerabili abbate ipſius cœnobii WIKERO & omnibus monachis, ſimulque HILDRADO domus advocato, per fidejuſſores quos vulgariter Saleburgiones (*b*) vocamus, Wolmarum & [b] Harduwicum coram teſtibus ſubnotatis, Wolmaro, Adalberto, Liuthardo, Warnero, Theodone, Thurinberto. Anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXII. indictione V. regni ſereniſſimi regis Ottonis XXVI.

[*a*] Ibi ſunt quædam ſtativorum Romanorum veſtigia, de quibus prolixius in hiſtoria mſ. monaſterii ſancti Maximini, & in hiſtoria antiquitatum Lucemburgi nondum edita.

[*b*] Vide Vvendelini gloſſarium ſalicum verbo Sala & Saleburgiones.

Digitized by Google

JOHANNIS PAPÆ XII. privilegium.

De erectione archiepiſcopatus Magdeburgenſis & epiſcopatus Merſburgenſis.

Anno 961. Ex mſ ſancti Germani a Pratis.

JOHANNES epiſcopus ſervus ſervorum Dei reverentiſſimis confratribus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, monachis, primatibus, omni clero & populo in Gallia, Germania, Bauvaria conſtitutis.

Quotiens ad profectum novæ chriſtianitatis, conceſſionis firmitatiſque privilegium a ſancta Romana eccleſia, cui Deo auctore deſervimus, expoſcitur: toties omni diligentia, omnique amore impertiri, operæ pretium duximus, ne quod erga pia deſideria propenſius impendi convenit, callidi hoſtis invidia ob deſidiam indeſinenter ſubripiat. Totis ergo viribus, cariſſimi fratres, certandum eſt, ut chriſtianitatem quam Deus omnipotens per ſervos ſuos cæleſti trophæo extendit & provehit, noſtro quoque per eum adjutorio in eodem ſolidetur. Nunc vero Dei operante clementia, chariſſimus & chriſtianiſſimus filius noſter rex OTTO devictis barbaris, gentibus ſcilicet aliiſque quam pluribus, ut ad defenſionem ſanctæ Dei eccleſiæ, triumphalem victoriæ, imperii culmen, per nos a beato Petro apoſtolorum principe ſuſciperet coronam, ſummam & univerſalem, cui Deo præſidemus auctore, adiit ſedem. Quem paterno affectu ſuſcipientes, ob defenſionem ſanctæ Dei eccleſiæ in imperatorem cum B. Petri benedictione unximus. Cumque in eccleſia B. Petri apoſtoli de ſtatu & regimine totius chriſtianitatis tractantes, quæ utilia ſunt utiliter ſecundum Deum tractarentur, præfatus piiſſimus imperator OTTO qualiter Slavos quos ipſe devicit, in catholica fide noviter fundaverat, noſtræ innotuit paternitati, deprecans & obnixe poſtulans, ne oves quos ipſe in Chriſto adquiſierat, ob paſtoris defectionem, antiqua ſerpentis verſutia dominaretur. Ad hanc itaque petitionem aſſenſum, fratres cariſſimi, merito præbuimus. Totis ergo medullis cordis, prout dignum eſt, ut novella hæc plantatio ſuper verticem montis in petra, quæ Chriſtus eſt, fundetur, intendamus, dabit vires qui neminem vult perire. Cujus annuente clementia volumus, & per hanc privilegii paginam jubemus, ut
[a] Magdaburgenſe (*a*) monaſterium in regno Saxorum juxta Albim conſtructum, quod prælibatus ſanctiſſimus imperator ob novam chriſtianitatem conſtruxit, quia vicinius id locorum gentibus eſt, in archiepiſcopalem transferatur ſedem, quæ per ſubditos ſuffraganeos totum Dei gregem regere & gubernare valeat. Volumus & per hanc privilegii paginam jubemus, ut (*b*) Merſburgenſe [b]
monaſterium, quod ipſe piiſſimus imperator, quia Ungros proſtravit, futurum Deo devovit, in epiſcopalem debeat ſedem, quæ Magedaburgenſi ſit ſubdita ſedi. Et quia tot gentes ſub uno paſtore regi minime poſſunt, volumus & per noſtræ auctoritatis privilegium cenſemus, ut cenſum ac decimationem omnium gentium, quas idem piiſſimus imperator baptizavit, & per eum ſuumque filium æquivocum regem ſucceſſoreſque eorum, Deo annuente, baptizandæ ſunt, ipſi ſucceſſoreſque eorum poteſtatem habeant diſtribuendi, ſubdendi, Magedaburgenſi, Merſburgenſi, vel cuique velint futuræ ſedi. Volumus etiam, cariſſimi confratres, & ex B. Petri apoſtoli juſſione præcipimus, ut Moguntienſis, Trevirenſis, Colonienſis, Salzeburgenſis, Hammaburgenſis archipræſules Magedaburgenſis monaſterii in archiepiſcopalem, & Merſburgenſis tranſlationem in epiſcopalem ſedem totis cordis corporiſque viribus conſentanei fautores perſiſtant. Cum vero Deus omnipotens per prætaxatum ſervum ſuum invictiſſimum imperatorem, ſuumque filium regem, ſucceſſoreſque eorum vicinam Slavorum gentem ad cultum chriſtianæ fidei perduxerit, per eos in convenientibus locis ſecundum opportunitatem epiſcopatus conſtitui, & in eiſdem per conſenſum prædictorum quinque archipræſulum ſucceſſorumque eorum ab archiepiſcopo Magdaburgenſi epiſcopos conſecrari volumus ſuffraganeos. Sed tamen ſi præfati filii noſtri piiſſimi imperatoris ſuique filii æquivoci regis, ſucceſſoreſque eorum ſtatuta frangere tentaverint, aut prædictarum eccleſiarum, ceterorumque præſules ſucceſſoreſque eorum Magedaburgenſi archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus, eorumque ſuffraganeis & eorum ſucceſſoribus adjutores conſentaneique non fuerint, anathematis mucrone feriantur, a ſummoque retributore damnationem ſine fine recipiant. Omnipotens itaque Deus ſereniſſimo imperatori Ottoni, ſuoque nato æquivoco regi, ſpiritualibus filiis noſtris, longævam tribuat vitam, quatenus in hoc ſæculo tranquille viventes, in futuro immarceſſibilis gloriæ percipiant palmam.

Scriptum per manum Leonis Scriniarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ in menſe Februario,

(*a*) Illud monaſterium conſtruxit Otto I. anno 937. inſtinctu piiſſimæ conjugis Edithæ in honorem SS. Petri & Pauli, atque SS. Mauricii & Innocentii, in quo eductos e Trevirenſi S. Maximini cœnobio monachos inſtituit, quibus præfectus eſt Anno vir venerabilis, factus poſtea Vormatienſis epiſcopus. Primus autem novi archiepiſcopatus pontifex creatus eſt S. Adalbertus, & ipſe S. Maximini monachus.

(*b*) Merſburgenſe monaſterium in ſedem epiſcopalem erigi curavit Otto I. hortatu Boſonis S. Emmerammi monachi, qui cum in Orientali Saxonia innumeram Chriſto prolem ſua prædicatione peperiſſet, imperatori auctor fuit, ut tres epiſcopatus illis in partibus conſtitueret, Miſnenſem, Cicenſem, & Merſburgenſem, cujus primus extitit præſul.

Digitized by Google

indictione v. Data II. idus Februarii per manum Georgii ſecundiarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ, anno Deo propitio pontificatus domni JOHANNIS ſummi pontificis & univerſalis papæ ſeptimo, imperii domni piiſſimi auguſti OTTONIS a Deo coronati magni imperatoris anno primo ... in menſe, & indictione factum v.

OTTONIS IMPERATORIS diploma pro S. Maximino.

Leges præſcribit advocatis de Sucgerbach.

Anno 963. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina annuente clementia rex. Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus præſentibus & futuris, qualiter WIKERUS abbas monaſterii S. Maximini noſtram humiliter adierit clementiam, poſtulans ut familiam prædicti confeſſoris Chriſti Maximini de *Sucgerbach* a miſeriis & oppreſſionibus, quas ab advocatis patiebantur, abſolveremus, & juſtitiam quam patres eorum habuerant, illis noſtra regali auctoritate corroboraremus. Cujus piæ petitioni aſſenſum præbuimus, & ut juſtitiam ſuam ſecundum jura anteceſſorum ſuorum ſacramento firmarent, juſſimus: quod ab eis in noſtra præſentia juratum firmum & ſtabile per futura tempora decernimus, ſcilicet ut advocatus, quem ipſi petierint duo placita in anno teneat, & quidquid ibi palam vel ſecreto adquiſierit, duæ partes ad altare S. Maximini, tertia advocato cedat. Ad unum vero placitum villicus advocato pro ſervitio dabit xxx. denarios, aut ſervitium quod valeat xxx. denariis. Ad ſecundum quoque placitum tantum ſervitium dabit illi quantum ad primum & non plus. Inſuper toto anno quicquid advocatus in familia vel petendo, vel in eo quod extraneas uxores duxerint, aut in alia qualibet cauſa placitando adquiſierit, duæ partes altaris, tertia advocati erit. Familia autem per annum advocato dabit, unuſquiſque eorum unum manipulum & unum denarium. Si in placito advocati culpabilis inventus fuerit, aliquis de ipſa familia, non plus quam quinque ſolidos ſolvat; qui vero omnino pauper eſt, unum tantum ſolidum & non plus dabit. Ipſos vero homines de *Sucgerbach* & omnes qui ad altare S. Maximini cenſum debent ſolvere, nullus umquam abbas audebit vel poterit ulla ratione cuiquam in beneficium præſtare. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & ſtabile permaneat, cartam hanc inde conſcribi & ſigilli noſtri impreſſione juſſimus ſignari.

Signum domni OTTONIS invictiſſimi regis.

LUDOLFUS cancellarius ad vicem WILLEHELMI archicapellani recognovi.

Data XII. calendas auguſti anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXIII. indictione VI. anno regni ſereniſſimi regis III.

Actum Ingelinheim feliciter. Amen.

DIPLOMA CAPITULI ECCLESIÆ Leodienſis pro collegiata S. Martini in Monte publico eccleſia.

Ad ſupplementum fundationis eccleſiæ S. Martini tria loca concedit cum medietate vini quam in villa Handregingas habebat.

Anno 963. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Omnibus ubique Deo militantibus fratres Leodienſes ſalutem & gaudium. Omnes, quos veræ & illibatæ caritatis complectitur vinculum, hoc proprium habere decernunt, ut ſi quis alteri in quibuſlibet oportunitatibus prodeſſe, aut aliquid utilitatis impertiri poterit, caritatem ſectando illud ſtudioſe procurans contendant. Quapropter noverit omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ tam præſentium quam futurorum induſtria, qualiter venerabilis vir domnus videlicet EVERACRUS ſanctæ Dei eccleſiæ epiſcopus, eccleſiam ſibi commiſſam dilatare cupiens, quoddam (a) monaſterium extra civitatem ſæpedictæ ſedis in honore S. Martini inſtituit, ubi canonicis ſub regula conſtitutis, toto niſu & conamine ſatagere cœpit, qualiter laus Dei inibi perpetualiter accreſceret, eiſque ſuſtentatio corporalis numquam deeſſet. Unde & nos tantam ejus devotionem cognoſcentes, ſuiſque fidelibus & amicis plurima quæque ei in auxilium conferentibus, ſtuduimus etiam de noſtra communitate aliquod ſupplementum illi concedere, hoc eſt tria loca noſtra Bues, Somna, & Madelgreias, cum manſis indominicatis & omnibus ad eos rite pertinentibus, eccleſiis, domibus, & ædificiis aliis, cambis, molendinis, terris cultis & incultis, mancipiis utriuſque ſexus, totum & integrum, quidquid in præfatis locis noſtra videbatur eſſe poſſeſſio. Inſuper etiam addidimus medietatem vini noſtræ partis, quam habebamus in villa Haudregingas. Iſta autem omnia pari devotione in communi egimus abſque ſcrupulo murmurationis alicujus, ea videlicet ratione, ut ejus benevolentiam erga nos ſingulariter ac generaliter gratioſe ſentiamus. Hæc igitur tali ordine omnes ſucceſſores noſtros rogamus, atque ob reverentiam B. Martini conteſtamur, ut quemadmodum jam ſua rationabiliter facta a ſuis ſucceſſoribus conſervari cupiunt; ita & hæc noſtra non ſolum inviolabiliter conſervent, verum etiam ſi neceſſe fuerit, ſuis auctoritatibus & ſubſcriptionibus perpetuum man-

(a) Monaſterii vocem uſurpabant mediæ ætatis ſcriptores non ſolum ad ſignificandam monachorum habitationem, ſed etiam quamlibet eccleſiam, ut infinitis prope exemplis comprobari poſſet.

ſura

Digitized by Google

ſura alacriter corroborent.

Ego Everacrus epiſcopus hanc conſcriptionem ſubſcripſi atque canonicorum ejuſdem monaſterii ſive fidelium laicorum, quorum nomina ſubter adſcripta tenentur, manibus ad roborandum contradidi.

Signum Johannis præpoſiti, ſignum Guntramni. *Sequuntur ſexaginta quinque ſubſcriptiones, inter quas exstant.* Signum Huberti advocati, ſignum Roberti comitis, ſignum Gisleberti comitis, ſignum Fulcuini comitis, ſignum Emmonis comitis, ſignum Herimanni comitis.

Ego Heribertus ad vicem Adelviſi cancellarii recognovi & ſubſcripſi.

Datum publice Leodio ſub die XII. calendarum Maii, anno Domini DCCCCLXIII. indictione VI. regnante vero Ottone rege XXVII.

DIPLOMA OTTONIS imperatoris I. pro S. Maximini monaſterio.

Concedit villam ad Valles dictam, ut monachis æſtate poſt ſomnum meridianum porrigatur in poſterum vini hauſtus.

Anno 966. *Ex cartario S. Maximini.*

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia imperator auguſtus. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum induſtria, qualiter nos interventu dilectæ conjugis noſtræ Adalheidis fideliſque archiepiſcopi noſtri Willihelmi, pro ſtatu & incolumitate regni vel imperii noſtri, filiique noſtri cariſſimi Ottonis, quamdam villam de proprietate almi confeſſoris Chriſti Maximini in comitatu vel ſuburbio Trevirorum ſitam, ad Valles nominatam, quam anteceſſor noſter divæ memoriæ Dagobertus rex Francorum prælibato confeſſori Chriſti pro ſuæ animæ abſolutione, ut ſingulis kalendis pro eo vigiliæ agerentur, monachique Domino ſanctoque Maximino famulantes in eiſdem calendis inde paſcerentur, ſed & æſtivo tempore poſt meridianam quietem, ob ejus memoriam inde vini hauſtus (a) vel potus clementia reficerentur, regali munificentia obtulit, multis retro temporibus ab anteceſſoribus noſtris in beneficium datam monachis Domino ſanctoque Maximino famulantibus in cœnobio quod in ſuburbio Trevirorum ſitum eſt, ex toto & integro imperiali benevolentia concedimus & remittimus, & ut calices aquæ, quæ hactenus ob paupertatem æſtivo tempore pro calicibus vini, quos Dagobertus rex inſtituit, accipiebant, in antiquum & priſtinum ſtatum redeant & mutentur, volumus & firmiter jubemus. Ita ſane noſtra regia vel imperatoria auctoritate jubentes; ut prænominata villa cum omni integritate, ſicuti a prædicto rege Dagoberto ſancto confeſſori Chriſti Maximino oblata eſt, monachis prælibati cœnobii perpetualiter deſerviat, nulluſque ſucceſſorum noſtrorum eam hinc auferre vel in beneficium dare præſumat; ut nobis in regni negotiis occupatis, monachos eo devotius pro noſtra ſalute Dominum exorare delectet. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & ſtabile permaneat, cartam hanc conſcribi & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, quam & propria manu ſubter firmavimus.

Signum domni Ottonis magni & inviÂctiſſimi imperatoris auguſti.

Liudolfus cancellarius ad vicem Willihelmi archicapellani recognovi.

Data VII. idus Januarii anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXVI. indictione VIIII. anno regni domni Ottonis XXXI. imperii vero IV.

Actum Coloniæ in Dei nomine feliciter. Amen.

PLACITUM CORAM WILLELMO comite Provinciæ inter Honoratum epiſcopum Maſſilienſem & Garibaldum & Avonancium de quadam terra.

Anno 968. *Ex archivio S. Victoris.*

Notitia quirpitionis vel diffinitionis in Arelate civitate publice ante domno Willelmo inluſtriſſimo comite, & ante vaſſos dominicos, tam Romanos, quam Salicos, una cum plurimarum perſonarum diverſis legibus viventibus. Sunt nomina eorum Berengarius judices, Pontius major, Archimbertus, Aicardus, Willelmus, item Willelmus, Gisfredus, Rainaldus, Warnaldus, Ingilramnus, Amalricus, Winerius, Richebnus, Guadaldus, Aicardus, Odilus, Auno, Bernardus, Bertramnus, Rocius, Autericus, Poncius, item Pontius, Bonifilius, Adalburno, Teubertus, Poncius, Richardus, Guido, Rainaldus, David & aliis pluribus bonis hominibus, qui cum ipſis ibidem aderant, qui hanc notitiam ſubter firmaverunt. Ibique veniens Honoratus gratia Dei Maſſilienſis epiſcopus ante domno Willelmo comite, ceu etiam ceterorum hominum, quorum nomina jam ſuperius ſcripta ſunt, interpellavit aliquos homines his nominibus Garibaldum & Avonancium vel heredes illorum de terra S. Victoris martyris Maſſilienſis, quæ eſt in comitatu Aquenſe, in terminio de villa Stavello, id eſt vineis, campis, quod contra le-

[a] De hoc potu poſt meridianam quietem æſtivo tempore nihil extat in regula S. Benedicti, antiquiſſimus tamen ordinis uſus invaluit ut convenientibus poſt nonam in refectorium fratribus, vini hauſtus propinaretur; cujus fit mentio in Regula Magiſtri c. 27. in Conſuetudinibus S. Benedicti Anianenſis tom. 4 Analect. in capitulis monachorum ad Augiam directorum cap. 8. in capitulis monachorum Sangallenſium c. 27. apud Udalricum & in lib. Uſuum Ciſterc.

gem & malum ordinem invaſerunt, tenuerunt & poſſederunt. Et ipſi homines Garibaldus videlicet & Avonancius, vel heredes eorum, in præſentia ſtabant, & in ſuis reſponſis dicebant. De iſta interpellatione, unde HONORATUS epiſcopus nos interpellavit, de ipſis vineis & de ipſis campis jam ſuperius ſcriptis, melius debent noſtras eſſe ex progenie parentum noſtrorum quam epiſcopi, propter nullam cauſam ſanctuariam ſuccedere. Tunc comes præfatus & judex Berengarius judicaverunt ut epiſcopus perportare feciſſet ad ſervos S. Victoris, hoc ſunt homines, Letus, Avuſtus, Faraldus, Udulricus, Caſtellanus, ibi fuerunt adepti qui volunt jurare & perportare, ipſas vineas & ipſos campos, quod melius eis ſuccederet ex parte S. Victoris, quam ipſi homines ad tenendum propter cauſam alodis, quod etiam epiſcopus paratus fuit. Videntes vero prædicti homines Garibaldus & Avonancius & heredes illorum, ſe recognoſcebant quia nullum directum non habebant de ipſis vineis & de ipſis campis, & ſe guerpierunt, & ſtipulaverunt, & intra jacentem jactaverunt, & calcaverunt, quo ita & fecerunt. Et ſi legibus factum & definitum habui qualiter lex Romana commemorat, quicquid in præſentibus partibus fuerit ordinatum habebit pleniſſimam firmitatem, nec poterat immutari.

Actum fuit Arelate civitate publice, quorum corroboratione & ſignaculo ſubter tenentur inſertum, propterea opportunum fuit HONORATUS epiſcopus, ut notitia guirpitionis & diffinitionis conſcribere vel adfirmare rogaſſe, quo ita & fecit. Facta notitia iſta XIII. calendas Septembris, anno XXXI. regnante Conrado rege Alamannorum vel Provinciarum.

JOHANNIS PAPÆ XIII. privilegium.

De erectione eccleſiæ Auſonenſis in archiepiſcopalem eccleſiam.

Anno 971. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, omnibus in Chriſto dilectiſſimis confratribus noſtris in Galliarum partibus commanentibus, cariſſimis, reverendiſſimis, archiepiſcopis atque epiſcopis, apoſtolicam benedictionem & perpetuam in Chriſto ſalutem.

Dilectionem & fraternitatem veſtram ſcire volumus, qualiter BORELLUS honorabilis & laudabilis comes orationis & redemtionis ſuæ cauſa apoſtolorum Petri & Pauli limina veniens, proſtratus pedibus noſtris, lacrymabiliter quæſtus eſt; quemadmodum Terraconenſem archiepiſcopatum, qui olim caput in illis partibus fuerat, Auſonenſi eccleſiæ ſubderemus, eo quod peccatis merentibus, ipſa jam dicta civitas Tarraconenſis a Saracenis capta & paſtore deſtituta, nullum recuperandi locum, aut inhabitandi uſque hactenus reperire valeat. Propter quam cauſam prædeceſſorum meorum ſecutus auctoritatem, a modo & uſque in perpetuum volumus, atque ſtatuentes roboramus & confirmamus, ut Auſonenſis eccleſia poteſtatem & primatum teneat Tarraconenſis eccleſiæ, .. ad Auſonenſem eccleſiam confugiant, & quando aliquis ex illis ab hac luce migraverit, ſucceſſor illius ab Auſonenſi archiepiſcopo, qui a noſtra apoſtolica ſede confirmatus eſt, ſuccedat & conſecretur. Unde quia ſine ſanctorum patrum auctoritate hoc noſtrum privilegium confirmare nolumus, ante omnia & ſuper omnia beatiſſimi & egregii papæ Gregorii inſtrumenta & documenta declarare depromimus, ubi ait ad BENENATUM epiſcopum Muſitanæ eccleſiæ, & « temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam atque Muſitanam unire debeamus eccleſias, quoniam hæ non longo a ſe itineris ſpatio ſejunctæ ſunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo eſt, ut ſingulos, ſicut olim fuit, habere debeant ſacerdotes. Quia igitur Cumani caſtri ſacerdos curſum hujus explevit, utramque nos eccleſiam præſentis auctoritatis pagina ineſſe, tibique commiſiſſe cognoſce, propriumque utrarumque eccleſiarum ſcito te eſſe pontificem. Et ideo te quæcumque tibi de earum patrimonio, vel cleri ordinatione ſive promotione juxta canonum ſtatuta viſa fuerint ordinare atque diſponere habebis, ut proprius revera ſacerdos liberam & noſtræ auctoritatis conſenſum atque permiſſione licentiam. Similiter epiſcopo Willitrano, atque Fundano, & Squalitano ita in cunctis: Temporis qualitas admonet epiſcoporum ſedes antiquitus certis civitatibus conſtitutas, ad alia quæ ſecuriora putamus, ejus diœceſeos loca tranſponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricum poſſit periculum facilius declinari « : Et quia longum eſſet enarrare qualia & quanta documenta a ſanctis doctoribus exinde dicta ſunt, ptout melius ſcimus & poſſumus, noſtrum privilegium abbreviare curavimus, & OTHONEM virum venerabilem nuper epiſcopum ex modo & in antea, Deo favente, archipræſulem ejuſdem Auſonenſis eccleſiæ præeſſe (a) decrevimus: [a] ita ſane ut nullus noſtrorum ſucceſſorum pontificum dictum OCTONEM archipræſulom confratrem noſtrum, in omnibus quæ ſuperius exarata ſunt vel ſcripta, audeat inquietare, vel in aliquo diminuere, ſed magis quiete & ſecure conſervet ipſum ſucceſ-

(a) Hoc decretum effectu caruiſſe aſſerit Petrus de Marca in Marca Hiſpanicæ lib. 4. pag. 401. eo quod inaudito archiepiſcopo Narbonenſi conditum fuiſſet.

Digitized by Google

ſoreſque ſuos. Nam ſi aliter, quod abſit, qualiſcumque homo ſit dignitatis, qui hoc noſtrum privilegium qualibet cauſa de omnibus quæ ſuperius ſcripta ſunt, infringere aut diminuere voluerit, ſciat ſe auctoritate Dei, apoſtolorumque Petri & Pauli principum, quamvis nos indigni eorum vicariatione fungamur, a corpore & ſanguine Domini noſtri JESU CHRISTI eſſe alienum, & cum iniquis & tranſgreſſoribus a gremio ſanctæ eccleſiæ ſegregatum. At vero qui pro intuitu cuſtos & obſervator in omnibus extiterit, benedictionis gratiam & miſericordiam a miſericordiſſimo Domino Deo noſtro conſequi mereatur.

Scriptum per manum Gregorii notarii & ſecretarii & ſcriniarii S. R. E. in menſe Januario, indictione XIV. Bene valete.

PRÆCEPTUM OTTONIS II. imperatoris pro S. Maximino.

Plura diverſis in locis ablata S. Maximino reſtituit.

Anno 974. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina favente clementia imperator auguſtus. Noverit omnium induſtria fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum, qualiter venerabilis abbas THIETFRIDUS cœnobii ſancti Maximini, qui in ſuburbio Trevirorum requieſcit, piiſſimi genitoris noſtri OTTONIS imperialem Ravennæ adierit clementiam, poſtulans quaſdam proprietates prædicti confeſſoris Chriſti jure quodam præbendarias, ejuſdem loci cœnobitis reſtitui. Cujus poſtulationem benigne ſuſcipiens, in præſenti quidem diſtulit, hanc tamen ſi felici ſucceſſu in patriam reverteretur, ſe completurum promiſit, ſed voti ejus effectum mors interveniens impedivit. Nos igitur imperii & voti ſucceſſores ob eleemoſynam prædicti genitoris noſtri, necnon & per interventum dilectiſſimæ genitricis noſtræ ADELHEIDIS, conjugiſque noſtræ THEOPHANIÆ, fideliſque comitis noſtri BERTOLFI, petionibus præfati abbatis, monachorumque annuimus. Igitur noſtra imperiali dignitate reddimus cœnobitis ſancti Maximini quidquid prædictus confeſſor in pago & in comitatu videlicet *Nahegovve*, & in pago & in comitatu Wormacenſi, & in pago & in comitatu Spirenſi habere dinoſcitur, ſcilicet totum quod hactenus RUOTBERTUS Mogonciacenſis archiepiſcopus in beneficio tenere videbatur, vel milites ejus, ut monachorum Deo inibi ſanctoque Maximino ſub regula ſancti Benedicti ſervientium, quies his noſtris donationis ſublevata beneficiis, inſtantius libentiuſque, & pro animæ abſolutione piæ memoriæ genitoris noſtri, necnon pro ſtatu & incolumitate imperii noſtri, Dei miſericordiam jugiter exoret. Illud ſane noſtra imperatoria auctoritate jubentes, ut prædictæ proprietates prælibati confeſſoris Chriſti in ſuprædictis pagis vel comitatibus ſitæ, uſui monachorum perpetualiter deſerviant, nulluſque ſucceſſorum noſtrorum, regum videlicet vel imperatorum, eas inde auferre vel in beneficium dare præſumat. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum ſtabile & inconvulſum permaneat, hoc.... conſcribi & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, quod propria manu ſubterfirmavimus.

Signum domni OTTONIS imperatoris auguſti.

WILLIGISUS cancellarius vice RODBERTI archicapellani recognovi.

Data VI. calendas Septembris anno incarnationis Dominicæ DCCCCLXXIV. indictione I. anno regni domni Ottonis XIII. imperii VI.

Actum Franconofurt.

DIPLOMA LOTHARII REGIS Francorum pro monaſterio S. Quintini in Inſula.

Singinam villam Medetenſis in Flandria pagi à publicis oneribus eximit.

Anno 976. Ex cartario S. Quintini in Inſula.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LOTHARIUS gratia Dei Francorum rex. Si divinis cultibus operam dantes, ſacræ religioni ſuffragari nitimur, progenitorum noſtrorum privilegiis fulti jure regio utimur. Igitur notum ſit omnibus ſanctæ matris eccleſiæ filiis tam præſentibus quam futuris, quod ARNOLDUS abbas cellæ ſancti Quintini, quæ ſita eſt in fluvio Somenæ, in ſuburbio ejuſdem municipii, ante noſtram acceſſit præſentiam, humiliter noſtram exorans excellentiam, ut villæ ſancti Quintini, quam ipſi monachi tenent in pago (a) Medetenſi nomine Syngin, aliquod ex noſtro beneficio largiremur, quod pro Dei amore facere decrevimus. Præcipimus ergo atque ſtatuimus, ut ab hodierna die eadem villa cum ſuo procinctu immunis maneat ab omni querela comitis, ſive regalium miniſterialium, ſed quidquid in ea corrigendum ſive in latronibus, ſive in aliis querimoniis fuerit, ex noſtra conceſſione abbas & miniſtri ejus libera utantur facultate. Ut autem hæc noſtra conceſſio inviolabilis ſemper maneat, manu propria hanc conſcriptionem firmavimus & anulo noſtro ſignari juſſimus. Si quis vero, quod minime futurum credimus, contra hanc exſurgere tentaverit, primo iram Dei incurrat, deinde perpetuo exilii periculo ſuccumbat, & quod repetit nequaquam obtineat.

Signum LOTHARII glorioſi Francorum regis.

(a) Vulgo *Synghin en Melanteis en Flandre.*

Digitized by Google

Adalbero notarius vice Adalberonis Remenſis epiſcopi recognovi.

Actum Lauduno nonas Auguſti indictione IV. anno XXIII. Lotharii inclyti Francorum regis.

RESTAURATIO MONASTERII S. Quintini de Monte ab Alberto comite.

Anno 977. Ex autographo.

Ego Adalbertus comes notum eſſe volo tam præſentibus quam futuris, in meo Viromandenſi comitatu ab antiquo extitiſſe eccleſiam in honore ſancti Quintini martyris dedicatam, in monte ſitam juxta vicum Peronam, quam quondam Dagoberti regis auctoritate, Erchenaldi præfecti donatione, ſancti Eligii pontificis benedictione, Ultanus quidam genere Scotus, profeſſione monachus, eccleſiaſticis ſanctionibus & monaſticis inſtituit inſtitutionibus, abbatis honore functus; poſt cujus vitæ exceſſum, incuria ac barbarorum inſectatione ad tantam deſolationem ipſa pervenit eccleſia, ut vix rara antiquæ habitationis apparerent veſtigia. Hanc igitur pro meæ remedio animæ, prædeceſſorum ſive heredum meorum ſalute, divina compunctus inſpiratione, juſſi a fundamento reædificare; & abbate conſtituto, cum conſilio fidelium meorum, abbatiam ſtudui dotare; ſicque in perpetuum ratum & inconvulſum permanere. Hujus autem dotis res hæ ſunt. In pago Virodunenſi villula una quæ dicitur *Aiſilcourt*, & in ipſo pago in villa Curticulus nuncupata manſi ſeptem, & medietas eccleſiæ de Duriaco, apud caſtellum Nigellum ſuper fluvium Lingonpontem cum terra appendente ibi. In Tegeri hamo manſi duo, & in villa quæ dicitur S. Radegundis manſi tres. In vico medietas capellæ ſancti Quintini cum quatuordecim hoſpitibus. In villa Alania ſuper fluvium Hallo duodecim hoſpites cum terra colenda & prato uno. Ad eccleſiam ejuſdem montis reſpicit villa quæ Vivarius, cum ſuis adjacentibus ſuper fluvium Grinſionem. In villa quæ *Douin* vocatur molendinum unum cum tertia parte prati ibi appendentis. In pago Sueſſionico in villa quæ *Allemans* vocatur tres manſi cum curia indominicata. In his ergo domino Quintino martyri datis rebus, nullus heredum vel propinquorum meorum, non comes, nec vicecomes, nec ejus liberæ ingenuitatis homo aliquid a modo accipiat cauſa conſuetudinis ſeu advocationis, non bannum, non juſtitiam, non diſtrictionem, niſi fideli precatu ipſius abbatiæ abbatis. Quod qui infringere præſumſerit, pro ſuæ temeritatis auſibus æternis ſubjaceat maledictionibus, & publicis coactus reſipiſcere teneatur legibus. Cujus actionis teſtes laudatores confirmarunt.

Ego Adalbertus comes, qui fieri juſſi, confirmavi.

S. Heriberti comitis, S. Widonis comitis. S. Philiberti. S. Luntberti, S. Walchiſi, S. Odonis, S. Ivonis, S. Boſlevi, S. Walcelini, S. Amalrici, S. Walmeri, S. Odonis, S. Macharii.

Ego Liudulfus Wermandenſis ac Noviomenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi, confirmavi.

Actum in curia ſancti Quintini die paſſionis ejuſdem.

PRIVILEGIUM BENEDICTI papæ VII. pro monaſterio Biſuldunenſi.

Monaſterium ſub ſua protectione ſuſcipit, ejus poſſeſſiones confirmat, aliaque ei concedit privilegia.

Anno 978. Ex mſ. Colbertino.

Benedictus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Gausberto abbati monaſterii Biſulduno, quod eſt ſitum infra caſtrum Biſulduni, ad flumen Fluviani, ejuſque fratribus tam præſentibus quam futuris, regularem vitam profeſſis ſalus, pax & benedictio, quod ad mundum permaneat. Amen.

Cum conſtet Dominum Deum noſtrum honorem ſanctæ univerſalis eccleſiæ inceſſanter a propagantibus beatæ fidei augmentare, neceſſe eſt accipientibus ab illo totius curæ regiminis: & idcirco ego Benedictus papa cum cœtu epiſcoporum presbyterorumque, cum omni caterva clericorum in Romana ſede degentium, ſub norma beatiſſimi Petri Deo militantium, in noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio roboramus illud donum, quod dilectus filius noſter (a) Miro epiſcopus Gerundenſis per paginam donationis Romanæ eccleſiæ tradidit pro remedio animæ ſuæ, ſuorumque parentum, videlicet eccleſiam S. Petri Biſulduno cum omnibus eccleſiis, & prædiis, & villis, & dominicaturis ab eo datis, ſeu ab aliquibus fidelibus in futurum conceſſis, adipiſci potuerit, noſtro in hoc præſenti privilegio in perpetuum confirmamus, & in omni libertate diſponimus: ſtatuentes etiam ut ordo monaſterii, qui ſecundum Deum & regulam B. Benedicti ab eodem epiſcopo inſtitutus eſſe dignoſcitur, ſemper inviolabiliter ſub regimine proprio abbatis obſervetur. Præterea quæcumque bona idem monaſterium in futurum donatione & pontificum conceſſione, regum vel principum oblatione, multorumque fidelium, dante Deo, poterint adipiſci, a modo firma nobis ſub tutela B. Petri & noſtra illiba-

[a]

(a) Fundationis cartam monaſterii Biſuldunenſis a Mirone epiſcopo Gerundenſi & comite Biſuldunenſi atque a fratribus ipſius Olibano & Seniofrido comitibus habes in Marcæ Hiſpanicæ appendice pag. 919.

Digitized by Google

ta in ſempiternum permaneant. Concedimus ſi quis de illis regionibus alodia vel aliqua oblatio mercedis ſanctæ Romanæ eccleſiæ relinquitur, præfatum monaſterium per noſtrum beneficium poſſideat in ſempiternum, & abbas qui præeſt, vel qui præfuerit in eodem monaſterio, per ſingulos annos quinque ſolidos S. Petro Romæ perſolvat in cenſum, & ſi minime annuatim venire non poſſunt, ad quartum annum viginti ſolidos perſolvant. Statuimus etiam, ut quando abbas ipſius monaſterii obierit, neque a regibus, neque a comitibus, neque a quacumque perſona ibidem abbas conſtituatur; ſed a cunctis ibidem degentibus ſervis Dei juxta Patris Benedicti regulam eligantur abbates; qui a Romano Pontifice, vel a ſuo mandatore benedictionem ſuſcipiant. Confirmamus igitur & ſtabilimus, ut nullus archiepiſcopus, nullus epiſcopus in ipſum monaſterium, ſive ſuas eccleſias, a prædicto epiſcopo datas, neque clericos in eis ſtantes, in eodem monaſterio neque abbatem, monachos & converſos ſuos audeat & præſumat ſententiam excommunicationis inferre, vel a nullo poſſint interdici vel excommunicari niſi a Romano pontifice.

Item etiam concedimus, ut ſi quis cauſa orationis ad prædictum monaſterium venerit, habeat licentiam introducendi, & omne officium audiendi, niſi forte quis reatu ſuo proprio fuerit excommunicatus. Concedimus quoque ipſius loci abbati correctionem cunctorum ſuorum clericorum, ut nullus epiſcopus, nulla eccleſiaſtica vel laica perſona dominationem ibi habeat: ſed quidquid eccleſiaſticum eſt, per manum ipſius abbatis, & ſub regimine ipſius cuncto ſubſiſtant tempore. Oleum vero ſeu ſanctum chriſma baptizantium, conſecrationes altarium, a quocumque voluerit catholico epiſcopo ſuſcipiat. Cimiterium de omni villa Biſuldini, & de omnibus circumſtantibus villis, ſicut a ſupradicto epiſcopo conſtitutum eſt, confirmamus & roboramus, &c.

Datum VIII idus Maias, imperante domno noſtro OTTONE, a Deo coronato, magno & pacifico anno XII. & indictione VII. anno dominicæ Incarnationis nongenteſimo ſeptuageſimo nono. Æra MVII.

DIPLOMA OTTONIS imperatoris II. pro ſanctimonialibus Mulenbechienſis Parthenonis.

Quædam eis concedit privilegia.

Anno 979. Ex autographo aſſervato in Bodecenſi monaſterio.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina favente clementia imperator auguſtus. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum induſtria, qualiter nos ob petitionem & interventum fidelium noſtrorum MIRONIS videlicet Mindenſis eccleſiæ venerabilis epiſcopi, necnon BERENHARDI ducis ſanctimonialibus in loco qui dicitur (a) Mulenbechi [a] Deo ſervientibus in memoriam noſtri nominis conceſſimus, ut ab hominibus prædictæ eccleſiæ uſibus ac ſervituti earum ſubditis regalis vel imperialis cenſus, qui noſtro juri ſolebat hactenus perſolvi, a nullo comite vel judiciali perſona deinceps exigatur. Ad hæc etiam præſcriptis ſanctimonialibus ſupplicum prænominatorum vota ſequentes, indulſimus ut nullus comes, vel judex publicus, aut aliqua potens perſona homines præfatæ eccleſiæ in ſuo judicio bannum eis imponendo, aut juſtitiam ab eis ullam aliquatenus exigendo, audeat inquietare, excepta ſolummodo lege illa, quam advocatus epiſcopi qui præſidet eidem eccleſiæ ſolito more ab eis ſolet repoſcere, & illa juris ſanctione, quod neceſſario propter capitale crimen in præſentia ducis & judicum ſolet finiri. Et ut hæc noſtræ juſſionis auctoritas firmior per futura tempora & ſtabilior a cunctis habeatur, hoc noſtræ dominationis præceptum inde conſcribi manuque propria ſubtus notatum ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum domni OTTONIS invictiſſimi imperatoris auguſti.

HILDIBOLDUS cancellarius ad vicem WILLIGISI archicapellani recognovi.

Data V. calendas Maii anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXXVIIII. indictione VI. anno vero regni Ottonis ſecundi imperatoris XVII. imperii autem XI.

Actum Diuſburg civitate feliciter. Amen.

In ipſo autographo hactenus perſeverat affixum ſigillum.

FUNDATIO MONASTERII Vallis-Cluſæ a Walcaudo epiſcopo Cavallicenſi.

Anno 979. Ex archivis S. Victoris.

DIVINA ſuffragante miſericordia, & ſanctarum...... ſanctorum locorum ad perficiendum divini cultus officium conſtruxerit...... ædificaverit........ bonis...
.... perpetuam accipiat retributionem. Quocirca ego WALCAUDUS divino favente juvamine, Cavellicenſis eccleſiæ humilis præſul ut om..... B. confeſſoris Verani.... abſolvere dignetur ab omni vinculo delictorum, & ad gaudia perducere æterna, cum conſilio ſenioris mei CHUONRADI regis atque inclyti marchionis WILLELMI conſulis.... atque...., monaſterium infra meam .... quæ in (b) Valle-Cluſa ſita fore vide- [b]

(a) Nullam hujus Parthenonis notitiam habuit Mabillonius, cum annales condidit Benedictinos, cujus fundatores extitere nobiles perſonæ Hildiburga & Folchartus presbyter, ex diplomate Henrici II. regis Romanorum infra referendo.

[b] Hoc Vallis-cluſæ monaſterium poſtea S. Victori Maſſilienſi dedit Clemens epiſcopus Cavellicenſis.

tur, ubi etiam quoſdam religioſos ex mihi A
a Deo commiſſa eccleſia mitto ſacerdotes, qui hujus ſæculi abrenuntiantes pompam, ardenter gliſcunt religioſorum imitari veſtigia monachorum, eoſque informo, quatenus inibi deinceps deſudent implere officium: quibus etiam ad victum tribuo medietatem ..... ſupradictæ vallis, & duos molendinos, ea inſtante ratione, ut tam ipſi quam poſteri illorum ſic regulam firmiter teneant abſque ullius hominis interpellatione, eoſque jubeo ſub pia ditione epiſcoporum Cavellicenſium ...... ipſi ceu boni paſtores B
ſuper eos invigilent, & ſi forte aliquis eorum oberraverit, paſtorali coërceant ..... ſupradicti loci juxta ſanctorum canonum inſtituta ſuis ſe ſubjiciant epiſcopis .... humilitate religionis in illorum poteſtate conſiſtant. Sin autem, quod abſit, aliquis ex ſucceſſoribus meis, ſeu quiſlibet homo hujuſcemodi donum aliquo tempore irrumpere. .... proficiat, ſed omnipotentis Dei iram & maledictionem incurrat, & poſt iſtius vitæ finem, in inferno cum Juda traditore damnetur perpetuo anathemate, ac decem C
libras auri monachis in ipſo monaſterio Deo famulantibus coactus componat.... poſtea hæc in ...... obtineat vigorem. Facta eſt hæc donatio ſeu inſtitutio Avenione IIII. idus Maii anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXXVIIII. indictione VII.

Tribuo namque ad ſupradictam eccleſiam S. Mariæ & S. Verani confeſſoris Chriſti, de mea parte medietatem de vineis, quæ in præſenti in illa valle eſſe videntur, & in antea quantum ipſi in ſuo do.........re potuerint abſque ullius contradictione teneant eo tenore, quod ſupra inſertum eſſe D
videtur......, hereditatem ſeu donationes quod homines qui ..... ſub tuclera mittere .... in antea obtulerint hoc

Signum WALCAUDI epiſcopi qui donationem iſtam ſcribere juſſi & teſtibus firmare rogavi.

Signum SILVESTRI archiepiſcopi Aquenſis eccleſiæ.

Signum WARNERII Avenionenſis eccleſiæ

Signum WILLELMI comitis.

.........chanonicus S. Mariæ vel....
.... vit. Dodo firmavit.... Auravi... E
..... ricus firmavit. Rod..... firmavit.
Durandus presbyter........

DIPLOMA OTTONIS imperatoris II. pro eccleſia Leodienſi.

Notkero epiſcopo & ſucceſſoribus ejus concedit telonium de Viſeto.

Anno 983. Ex ſchedis Cl. V. baronis de Craſſier.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina favente clementia imperator auguſtus. Omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet atque futurorum pateat induſtriæ, quia noſtram adierunt ſerenitatem venerabilis ſcilicet Mettenſium epiſcopus THEODERICUS noſter conſanguineus & illuſtris dux BEATRIX noſtra conſobrina, quatinus fideli noſtro Leodienſium epiſcopo NOTKERO ad opus eccleſiæ ſuæ, ſanctæ Mariæ ſcilicet & ſancti Lamberti, perpetuo habendum concederemus teloneum anniverſarium de foro in villa Vieſato annuatim agendo, quod videlicet tam noſtræ quam anteceſſorum noſtrorum cameræ] ſervitio B
conſtabat ſemper deſerviſſe, quod etiam dictæ nepti noſtræ ad tempus conceſſeramus. Igitur conſiderantes juſtam eorum petitionem propter ſupradicti NOTKERI epiſcopi in omnibus extra domique ſpectatam fidem, & devotionem erga noſtræ fidelitatis executionem, a die præſenti tam ipſi reverendo epiſcopo, ſcilicet NOTKERO, quam & ſucceſſoribus ejus ad honorem & uſum eccleſiæ Leodienſis ſanctæ Mariæ ſanctique Lamberti martyris donamus, donatumque in perpetuum eſſe volumus anniverſarium jam dicti C
mercati teloneum in villa Vieſato, totum & ad integrum, & quod jam dicta dux de camera noſtra tenuerat, & epiſcopo placitaverat, & quod quælibet judiciaria poteſtas noſtro permiſſu vel diſtricto comitis L. de jure prædii poſſidebat, quicquid videlicet ex coemptione animalium, vel ex omni genere tam veſtium, quam ferri & metallorum, vel ex reditu navium, vel ex omnium commercio vectigalium, vel ex jure forali, vel diſtricto judiciali poſſit provenire, totum & ad integrum de jure noſtro & miniſtrorum noſtrorum, in jus & dominationem epiſcopi D
Leodienſis & miniſtrorum ejus, a modo & in ſempiternum transfundimus. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ per curricula annorum inviolabilem atque inconvulſam obtineat firmitatem, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius certiuſque credatur, manu propria ſubterfirmavimus & ſigilli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum domni OTTONIS invictiſſimi imperatoris auguſti.

HILDEBALDUS cancellarius vice WILLIGISI archicapellani recognovi.

Data XVII. kalendas Julii anno dominicæ E
Incarnationis DCCCCLXXXIII. indictione XI. anno vero regni ſecundi OTTONIS XXV. imperii autem XV.

Actum Veronæ feliciter. Amen.

CESSIO FACTA WILLELMO vice-comiti Maſſilienſi de quibuſdam bonis S. Victoris a Pontio epiſcopo.

Anno 984. Ex cartario S. Victoris. [illegible]

ANNO dominicæ Incarn. DCCCCLXXXIIII. indictione XII. Ante tempus legi iſtius donationis etiam ſine geſtorum teſtificatione valebat: nunc vero poſt hanc legem, nec

Digitized by Google

nuptialis, nec qualibet donatio valere poteſt, ſi geſtibus non fuerit alligata. Hic eſt carta conventionis, quæ convenit inter domino PONTIO epiſcopo ſanctæ ſedis Maſſilienſis eccleſiæ & clero ipſius civitatis, nec non & domno WILLELMO vice-comite & uxore ſua BELUDE, qualiter convenit inter eos de villas quæ ſunt in comitatu Maſſilienſium, id eſt caſtro Almis cum villa Cobriana cum omnibus appendiciis ſuis, quæ ad ipſum caſtrum vel ad ipſam villam pertinere videntur, & in alio loco villa quæ nominant Madaligas cum omnibus appendiciis ſuis. In alio vero loco villa quæ nominant Mauranicum cum ipſas villas, id eſt Almona & *Ribols*, vel altaria, cum quantum ad ipſas villas pertinere videntur, & habet ipſas villas conſortes, vel interminationes Almes uſque in terminio de villa Auriolo, vel de Geminas, & Madaligas uſque in terminio de *Torives*, & Mauranicus uſque in terminio de Signa, & domnus PONTIUS epiſcopus cum clericis ſuis ipſius civitatis cedimus & donamus vobis, quantum infra ipſos terminos habemus de terra S. Mariæ, vel S. Victoris una medietate, propter remedium revertendum ad proprium alodem, ſive de caſtris, vel de villis, vel de vineis, vel de campis, cultis & incultis, hortis, oglatis, pratis, paſcuis, ſilvis, garricis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis, aquarum vel decurſibus, earumdem iſta omnia ſupraſcripta donamus vobis unam medietatem ſine interpellatione de ullo epiſcopo, & faciatis de ipſa medietate quicquid facere volueritis, id eſt habendi, vendendi, concedendi, vel commutandi, veſtriſque heredibus derelinquendi, in Dei nomine habeatis integram licentiam & poteſtatem. Sane ſi quis, ego PONTIUS epiſcopus, aut ullus epiſcopus de ſucceſſoribus meis, vel ullus homo, aut ulla oppoſita vel amiſſa perſona quæ contra cartulam iſtam ire, agere, vel inquietare voluerit; non hoc valeat vendicare quod repetit, ſed componat in vinculo de auro optimo libras XII. & in antea ceſſio vel donatio iſta firma & ſtabilis permaneat omni tempore cum ſtipulatione interpoſita pro omni firmitate ſubnexa. Facta ceſſione vel donatione iſta in Maſſilia civitate publice v. idus Februarii anno XLIIII. regnante CONRADO rege Alemannorum ſive Provinciæ. † Signum domnus PONTIUS epiſcopus qui hanc cartulam fieri juſſit, & teſtibus firmare rogavit, manu ſua firmavit. Sig † num Deodato, Sig † num Nicetio, ſignum Autardo, ſignum Marino, ſignum Fulcardo, ſignum Dominico, ſignum Riculfo.

PLACITUM CORAM WILLELMO comite inter Pontium epiſcopum atque Adalardum abbatem S. Victoris, & Radulfum epiſcopum atque Imonem de villa Camaricas, gallice *La Camargues*.

Notitia definitionis vel guirpitionis in quorum præſentia in placito generale.

VVILLELMO comite in Monoaſca, venit epiſcopus PONTIUS ſanctæ ſedis Maſſilienſis eccleſiæ, & abbas S. Victoris martyris ADALARDUS reclamaverunt ſe de RODULFO epiſcopo & DELMONE, vel de ipſos heredes qui ipſam terram tenent Camaricas. Fuit Heldebertus judices, Garbedus judices, in ipſo placito, quia & ipſe Rodulfus & ipſi heredes ipſam terram malo ordine tenebant contra ipſam eccleſiæ S. Victoris. Venit epiſcopus PONTIUS & ADALARDUS abbas, voluerunt jurare & probare cum teſtibus ſuis, quorum nomina hæc ſunt, Ariberto preſbytero, & Bernardo monacho. Venerunt ante altare S. Mariæ, quod ſi Deus illis adjuvaſſet, voluerunt jurare de villa illa Camaricas, totam tertiam partem, & ipſas colonicas tres abſas, melius debet eſſe S. Victori, quam RODULFO epiſcopo & IMONE, & ipſos heredes, qui ipſam terram tenebant contra legem. Poſtea recognoverunt ſe ipſe Rodulfus & Imo, & ipſi heredes guirpiverunt, & in terras jactaverunt, & ſtipulaverunt in manu PONTIONI epiſcopi, & in maſſu ADALRADO abbate, in præſentia GUILLELMO comite, & Hildeberto judice, & Garbido judice, & Aicardo & Guilmo, & Pontione, & Jonam, & Amico, & Taſſilo, & Leugerio, & Leufrido, & Pontione, & Caſtone, & aliis plus bonis hominibus, tam ſatellites quam pagenſes, quicquid in præſentibus partibus fuerit hordinatum habebit pleniſſimam firmitatem, nec poterit immutari. Si quis autem principe per judicium judicis fuerit definitum, nec poterit immutari, ſed poſtea tentare voluerit X. libras auri eſſe damnandum.

Anno 984. Ex cartario S. Victoris eruit D. Bernerius.

† Aldebertus preſbyter. † Warbinus preſbyter.

Facta notitia iſta in die Mercoris, in villa Manoaſca, ante eccleſiæ ſanctæ Mariæ, IIII. nonas Januarii anno XLIIII. regnante Conrado rege Alemannorum ſive Provinciæ, Emoni firmavit, Nortaldus * epiſcopus firmavit, Radaldus epiſcopus firmavit.

* Aptenſis.

DIPLOMA OTTONIS IMPERATORIS III. pro monaſterio Indenſi.

Confirmat ipſi jus eligendi abbatis, renovat ejus immunitates, mercatum ac monetam.

Anno 985. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTHO divina favente clementia rex. Omnium fidelium noſtrorum petitiones juſte & rationabiliter auribus ſerenitatis noſtræ infuſas oportet implere, præſertim eas quas pro utilitate eccleſiarum ſibimet commiſſarum nobis ſuggerunt, quia Deum nobis inde remuneratorem promereri liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium nec non & futurorum induſtria, qualiter ERWICUS Indenſis monaſterii venerabilis abbas, una cum ſibi ſubjecta catervula, noſtram adierint poſtulantes regalitatem, quod privilegium ſibi abbates inter ſe eligendi tam a piiſſimo genitore noſtro, quam a ceteris prædeceſſoribus noſtris regibus vel imperatoribus hactenus conceſſum, noſtræ renovationis auctoritate roboraremus. Quorum petitioni gratanter nos annuentes, devotiuſque ob id genitrici noſtræ dilectiſſimæ commonenti obſequentes, privilegium quod prædeceſſorum noſtrorum temporibus obtinuit, per noſtram corroborationis auctoritatem firmavimus. Ea vero ratione, ut ipſe abbas nulli niſi regiæ vel imperiali poteſtati ſub obſequio ſervitutis ſubdatur, neque jure cedat alteri poteſtati. Poſt deceſſum vero ejuſdem abbatis, liceat eis ſecundum inſtitutam normam ſibi eligere abbatem, nullaque poteſtas abſque conſenſu & voluntate eorum monachum quempiam ex quolibet monaſterio in præſignato loco pro aliqua occaſione conſtituat, unde in poſtmodum aliqua oriatur diſſenſio. Decrevimus quoque hoc præceptum conſcribi, per quod volumus, firmiterque jubemus, ut nullus judex publicus ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator, ad cauſas judiciario more audiendas, in cellulas, eccleſias, aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet provinciis aut territoriis noſtri imperii poſſidet, vel deinceps in jure ipſius monaſterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præſumat, nec freda aut tributa, vel manſiones, aut paratas, aut theloneum, ripaticum, portaticum, pontaticum, ſalutaticum, rotaticum, pulveraticum, trobaticum, aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram iſtius monaſterii commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirere, quibus in aliquo idem monaſterium, ſibique ſubjecti aliquod injuſte patiantur incommodum, noſtris futuriſque temporibus quiſquam temerarius exiſtat, qui ad id faciendum illicitam ſibi poteſtatem attribuere audeat. Sed liceat memorato abbati ſuiſque ſucceſſoribus omnes res prædicti monaſterii, ſive circa ipſum locum, ſeu ubique jacentes, culta & inculta ſub immunitatis noſtræ defenſione quieto ordine poſſidere, & quicquid de rebus prænotati monaſterii fiſcus ſperare poterat, totum nos pro æterna commemoratione prædicto concedimus monaſterio, ſicut & prædeceſſores noſtri. Decima vero omnis dominicæ culturæ ad uſus fratrum pertinentes jubemus atque ſancimus, ut perennibus temporibus ad portam monaſterii in alimonia pauperum atque hoſpitum detur. Cetera autem omnia ad ſtipendia monachorum ibidem Deo famulantium proficiant in augmentis. Mercatum quoque ibidem habendum, una propria cum moneta, ſicut a pio genitore noſtro illis traditum comperimus, ita & nos, domna auguſta genetrice noſtra interpellante, ipſis ad ſupplementum hereditario jure concedimus, quatinus ipſos ſervos Dei jugiter inibi Deo deſervientes pro nobis & ſtabilitate regni noſtri a Deo nobis collati ejuſque miſericordia per immenſam conſervandi miſericordiam jugiter Dei exorare delectet. Et ut hæc auctoritas noſtris futuriſque temporibus Domino protegente, valeat inconvulſa manere, manu propria noſtra ſubterfirmavimus, anuloque noſtro corroborari præcipimus.

Signum domni OTHONIS glorioſiſſimi regis.

HILDIBALDUS epiſcopus cancellarius vice WILLIGISI archicapellani notavi.

Data XIII. calendas Septembris, anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXV. indictione XIII. anno vero regni tertii Othonis ſecundo.

Actum Novomagii in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM BORELLI comitis de ſecuritate caſtri Cardonæ.

Anno 986. Ex mſ. Colbertino.

REGNANTE in perpetuum Domino noſtro JESU CHRISTO, ſexta mundi ætate, in ſexto miliario ſæculi, æra milleſima viceſima quarta, anno trabeationis Domini noſtri JESU CHRISTI DCCCCLXXXVI. reſurrectionis dominicæ, nobis celebranda eſt pridie nonas Aprilis, luna viceſima, Deo auxiliante, & ſacro divino eloquio nobis confortante, & ſub juſſione magno imperio noſtro LUDOVICO rege obediente, filio LEUTARII regi anno primo corregnante, miſericordia Dei poſtulante, ego BORELLUS gratia Dei comes & marchio facio præceptum, & ſecuritatem atque liberationem in caſtro vocato Cardona, vel ſuis adjacentiis, & ad omnes abitatores ejus, ſeu ad poſteritatem

Digitized by Google

ritatem & progenies eorum, quidquid ad uſum hominum pertinet, ſeu alaudes illarum, ut ab odierna die, & tempore ſupra memorato jure & quieto ordine teneant & poſſideant. Et hoc ſecuriter & in perpetuum feliciter ſine aliqua dubietate, vel inquietatione de ullo homine: quia quando in primis conſtruxit avus meus WIFREDUS comes & marchio bonæ memoriæ & ædificavit iſtum caſtrum Cardonæ cum ſuis terminibus, præcepit in ſuo præcepto, & ſuo verbo, & ſuo memoriale, ut omnes gentes & habitatores, qui ibidem ſtare veniebant, aut cum illorum bona ad hæc currebant, & hic vivere volebant, jure quieto tenuiſſent & poſſediſſent perpetualiter. Et ſi aliquis malignus homo, aut ſuperbia inflatus aliquid tuliſſet, aut diripuiſſet de ſua facultate, de illo habitatores homines ille qui poſſediſſet de ſua facultate de illum malignum hominem, qui hoc malum feciſſet. Et ſi unum aſinum poſſediſſet, ille qui perdidit duos meliores prendidiſſet, & de aliis modis in omnibus rebus ſic in duplum præcepit cuſtodiri vel defendere. Et ſi unam alapam, quamvis unus ex ipſis de abitatoribus ſuis percuſſus fuiſſet, de nullum malignum hominem duas pejores reddidiſſet ſine dubitatione, & poſtea nullam calumniam pertimeſceret in nullum judicium ſervitium. Similiter & de aliis plagis vel vulneribus, atque injuriis teneri & puniri juſſit in duplum, & ſic perdonavit ad omnes habitatores iſtius loci ſupra memorato, illam quartam partem de illo teloneo, ut inter eos diviſiſſent, ſicut faciunt hodierno die, & nullum cenſum non feciſſent, nec habuiſſent, nec dediſſent, niſi debitum ſanctæ Dei eccleſiæ: quod eſt veram primitiam & veram decimam, & fidelem ofertionem, & ſanctum ſacrificium. Et ſi ſervus aut ancilla veniſſet inter eos, aut aliquis homo cum alienam uxorem aut ſponſam, aut latro ingenioſus, aut aliquis falſator, vel criminoſus, ſecurus extitiſſet inter omnes alios habitatores, ſine aliqua dubitatione, cum de aliis modis vel culpis in omnibus præcepit legem & directam juſtitiam inter eos per judices cuſtodire, ad eum cujus poteſtatem eos condemnavit vel conceſſit patrono. Similiter ſic præcepit frater meus MIRO comes & marchio, reliquit facultatem in ſuo nomine, ſubter ſigillo confirmavit, ſicut audivimus, dicta confirmata ab avo noſtro jam ſupra nominato, & JESUS CRISTUS Dominus in centuplum ei retribuat. Amen. Et ego BORELLUS comes & marchio, & filios meos RAYMUNDO & ERMENGARDE, communiter ſimul in unum cum omni progenie parentorum noſtrorum, unanimes, & una concordia in melius ſtatuimus, & in melius confirmamus, & ſic præcipimus cuſtodiri, ut de ab odierno die & tempore omnis ho-

A mo, qui ibidem vivere vellet, vel habitare deſiderat in hoc loco deſtinatum, vel in ſuis terminis quid habuit ab initio, & quod hodie habet, & quod habere debet, & quod cum Dei adjutorio habitatores ejus acquirere potuerint in omnibus locis jure quieto teneant & poſſideant, ſicuti jam ſupra diximus, ſine aliqua inquietatione vel functione vel redibitione, vel ſine aliqua dubitatione de nullum hominem ſinceriter & ſecuriter in perpetuum. Præcipimus & ordinamus & ſtatuimus in melius, ut ſi quis malignus homo, aut ſuperbia inflatus, aut ſcandalum tumulatus ad aliquem hominem, qui hic venire in loco iſto, poſtquam directos greſſus habuerit, iter profectus ad veniendum aliquis malignus homo inſurgerit contra eum ſine cauſa, & ſine ſua negligentia, & tulerit ei de ſua facultate, ille qui perdidit ſepties tantum aprehendat de ſua facultate de illum malignum hominem, qui hoc malum fecerit, & omnes habitatores loci iſtius adjuvent eum. Et ſi unum aſinum perdet, ſeptem aſinos meliores aprehendere faciat, & poſtea nullam calumniam pertimeſcat in nullu judicium. Similiter de aliis modis in alapis, in plagis, vel vulneribus, vel aliis injuriis, vel de omnibus rebus in ſepties tantum præcepimus cuſtodiri vel defendere, & poſtea in nullum judicium, nullam calumniam pertimeſcat. Et ſic perdonamus ad omnes habitatores loci iſtius, & ad illos qui venturi ſunt & erunt, illam quartam partem de illo teloneo donare facimus ad domum ſancti Vincentii, ſicut fecerunt gentes noſtræ ex toto, & in hebdomada duas comatas ſalis & neceſſaria ligna, & vos nullam redibitionem, functionem, ſeu cenſum alicui faciatis, niſi ſanctæ eccleſiæ, id eſt veram primitiam, & veram decimam, & fidele ſacrificium, & debitam ofertionem Deo & ad eccleſias proprias. Et faciatis ipſa opera ad ipſo caſtro, id eſt turrem & muros, & ſuperpoſitos, & valles in profundum ad fodiendum ipſa ſeptimana diem unum propter veſtras animas ad ſalvandum, ſive pro paginis & malis chriſtianis. Et ſi vobis mayor neceſſitas fuerit, omnes vos emparabitis per veſtram bonam voluntatem, ſicut videbitis. Quoquo modo opus eſt vobis, ut vos defendatis contra inimicos veſtros. Et ſi vos per veſtram bonam voluntatem aliquem bonum ſervitium feceritis ad ſeniorem veſtrum, aut ad amicum veſtrum, ut viſitaveritis eum aliquid de veſtra bona, aut receperitis eos in veſtras domos, ſicut fuit ſemper conſuetudo ab initio a bonis hominibus ad faciendum, & eſt & erit ſemper inantea, ut aliquod ſervitium per veſtra bona voluntate feceritis, aut in ſuorum neceſſitatibus aliquid adjuveritis, hoc non computet nullus homo per nullum cenſum, nec per nullum exemplum, nec per nullum malum vitium.

Quod ſi tamen aliquis malignus homo, aut A ſenior malignus, aut amicus malignus hoc per cenſum computare voluerit, aut malum cenſum per aliquod malum ingenium adhæreſcere voluerit, ut in exemplo malo ſit, nullatenus poſſit hoc facere, ſed aſpiciat oculis ſuis in ipſa ſcriptura, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & evacuet mala præſumtio ſua, ut non ſit alienus a regno Dei, & ſi tantum Deum timens non fuerit, & in ſua malitia voluerit perſeverare, & dicta maledictio de ſuo evacuare voluerit, alienus ſit de regno Dei, & de temporali damno non poterit componere in ſeptuplum: quoniam per malum cenſum aut B vitium computaverit, & poſtea hoc non potuerit vendicare, quod malum voluerit facere vel adereſcere, & ſi aliqui fuit aut latro, aut crimino ſus falçator, aut aliquis malignus adulter cum aliena uxore, vel ſponſa venerit inter vos: iſti malefici ſecundum legem judicabuntur; quia non eſt bonum malignos habitare cum bonis, & ſtabitis in dilectione Dei, in legem directam & juſtitiam rectam, in quantum poſſitis ſecundum canones & leges doctorum, & abeatis inter vos omni tempore negotium rectum, & mercatum perfectum, & moneta una, & ſine C mutatione, & ſine aliqua falſitate, ut qualis fuerit prima, talis ſit omni tempore, & ſemper habeat firmitatem. Et dono vobis PETRO CREMEMIRO vice-comite, & poſteritatem eorum, & in cujuſcumque voce vos advocaverit, ſequimini eum ubicumque ille voluerit in omnibus, & ipſo die Jovis ſemper ſit veſtrum de illo ſale in omni tempore, ſicut fuit ab initio, &c.

Facta commemoratio, ſive præceptum, vel confirmatio, ſive judiciali agnitio, quæ nullus irrumpere audeat, vel mutare, vel cum ſocordia exturbare abhinc & deinceps, ſicut ſcriptum eſt, hoc menſe Aprilis, die D VIIII. calendas Maii, luna decima ↄↄ IIII. epacta VII. A. C. ſidus Griſolaris poſtquam ingreſſi fuerint XV. & antequam ingrediantur ad caput habeamus ad XLV. anno iſto obiit Leutarius rex, qui regnavit anno XXX. & menſes X. poſt obitum ejus anno quinquageſimo ingrediente, regnante filio ejus Ludovico rege.

Sig†num BORELLI gracia Dei comitis marchio.

Sig†num RAYMUNDI comes gratia Dei.

Sig†num ERMENGODE comes gratia Dei.

Sig†num ERMEMIRUS gratia Dei vice-comes, qui hunc præceptum vicem meam & E omnium regni principum, ſeu pontifices, ſeu clericorum, abbatum, monacorum, cum omni gradu eccleſiæ ſive laicos, vice-comites, & ſeniores, vel viliores perſonas regni noſtro parentium ſimul confirmamus, & ad honorem eximium referimus. Quin etiam & in dilectione proximi habeatur & impleatur, fiat ſemper & oblivioni nullo modo fruſtretur. Hoc ſignum indidi per hoc robore validum. Statui & hoc firmare rogavi.

VIVAS gratia Dei epiſcopus.

ODO gratia Dei abbas de cœnobio ſancti Cucufati.

Ermego qui vocor Bonifilio.

Sig†num Bonuncio.

Sig†num Geribertus vice-comes.

Ermengaudus ſacerdos & judex.

Sig†num Viſadus.

Sig†num GOCEFRIDUS frater Borelli comes.

Senioſredus.

Sig†num Unifredus.

Sig†num SENIOFREDUS gratia Dei vicecomitis.

GONDOMARUS gratia Dei etſi indignus epiſcopus.

DIPLOMA HUGONIS REGIS Francorum pro Turonenſi S. Martini eccleſia.

Confirmat omnes illius immunitates & poſſeſſiones.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. *Circa 987. Ex cartario S. Martini.* HUGO Dei gratia Francorum rex. Si petitionibus ſervorum Dei pro quibuſlibet eccleſiaſticis neceſſitatibus aures noſtras pulſantium libenter annuimus, & ad divinæ potentiæ in locis Deo dicatis uberius famulandum auxilium porrigimus, id nobis proculdubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam, & ad futuram feliciter obtinendam commodum provenire confidimus. Igitur notum eſſe volumus cunctis ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus & noſtris, ſcilicet præſentibus atque futuris, quia ad ſuggeſtionem atque precatum ſancti Martini canonicorum adiit ſerenitatem noſtri culminis vir venerabilis, noſter quoque ſatis ſuperque fidelis ARCHENIBALDUS (a) decanus [a] ac RAINALDUS archiclavis baſilicæ in qua ſanctiſſimum corpus ipſius eximii confeſſoris Chriſti beati Martini venerabiliter requieſcit, rectores rerum ipſius, humiliter depoſcentes, ut monaſterium ſancti Martini cum omnibus rebus ſibi pertinentibus de more regum videlicet prædeceſſorum ſub noſtræ immunitatis tuitione, ac defenſionis munimine recipere dignaremur, ut ſicut temporibus CAROLI ſereniſſimi imperatoris, necnon etiam domni ODONIS glorioſiſſimi regis, omniumque prædeceſſorum noſtrorum,

(a) Eccleſia S. Martini poſtquam a monachis ad canonicos ſæculares tranſiit, etiam abbates pro rectoribus habuit uſque ad Hugonem Capetum ultimum abbatem, qui factus rex Francorum abbatialem dignitatem ſuæ univit coronæ, habitura deinceps decanos & archiclavos ſeu theſaurarios.

res ejuſdem ſancti Martini in Auſtria, Neuſtria, Burgundia, Aquitania, & in ceteris noſtri, Chriſto largiente, regni partibus conſiſtentes, quæ non ſolum a regibus, atque ab orthodoxis principibus, verum etiam a ceteris fidelibus collatæ, vel per quoſlibet contractus & munimina cartarum in jus ejuſdem ſancti Martini traditæ ſunt, & quieto jure in ditione ac regimine abbatum ſeu decanorum, fideliumque fratrum Deo devote famulantium ordinatim extiterint, ita & noſtris temporibus ſine aliqua detractione vel diminutione, ſub noſtræ immunitatis defenſione conſiſtere, & ab omni publica functione ac judiciaria exactione immunes liberaſque decerneremus. Hac itaque conſequenti ac ſaluberrima ſuggeſtione permoti, illius præfati decani admodum venerandi petitionibus congruentiſſimis tanto libentius aſſenſum præbere dignum duximus, quanto & ipſum erga fidelitatem noſtram noveram eſſe promptiſſimum, & inſuper id quod ſentiendum ille petebat, noſtris futuriſque temporibus eidem venerabili monaſterio ac fratribus ibi perpetuo degentibus providebamus, atque ſalubertima. Primo ſiquidem monemus omnium atque præcipiendo jubemus, de caſtro quod ob infeſtationem Normannorum in circuitu jam dictæ baſilicæ obtentu atque juvamine ROTBERTI quondam venerabillimi ipſius loci abbatis ædificatum eſt, ne quiſpiam præter decanum ceteroſque canonicos ejuſdem cœnobii unicuique ab hac die aliquid deinceps, de quacumque re, in prælibato caſtro, ſive in circuitu ipſius, & uſque ad fluvium Ligeris, in hoc tantum quod juris ſancti Martini eſſe videtur, habeat exercendi poteſtatem juxta quod in præcepto domni CAROLI ſereniſſimi regis prædeceſſoris noſtri, ad liberaliſſimam petitionem ſæpius nominandi abbatis ROTBERTI habetur inſertum, nec cuicumque fidelium noſtrorum in manſionibus clericorum in eodem monaſterio, immo in ipſo caſtro degentium, ſecundum inſtituta apoſtolicorum & regum, manendi licentiam damus, etiamſi noſtra affuerit præſentia. Concedimus etiam noſtræ largitatis munere, ut ſervitium illud ex præbendis eorum, quod abbates ejuſdem loci ex antiqua conſuetudine ſibi proprium vendicare conſueverant, atque jam dictus abbas ROTBERTUS ob ſuam & generalem omnium ad eleemoſynam eis per præceptum regale habendum perpetuo impetraverat, nos etiam e veſtigio noſtræ auctoritatis præcepto eis miſericorditer indulgere ſatagimus. Annuimus etiam ut percuſſuram numiſmatis, quæ & moneta dicitur, ſecluſo fiſci jure, iidem canonici, ex more ſemper habeant, refectiones quidem ex cellis in giro ejuſdem baſilicæ conſtructis, velut in præceptis prædeceſſorum regum continetur, ex priſco uſu ſingulis annis eis reddi jubemus, necnon abbatiolas (a) tres; unam videlicet ſancti Petri ad Cimeterium quod eſt extra caſtrum, & alteram ſancti Venantii ante portam caſtelli: tertiam vero ſancti Benedicti infra caſtrum, ſicut a priſtinis temporibus eatenus tenuerunt, ob immunitatis gratiam largimur, & in reliquum abſque inquietudine cujuſlibet poſſidendas. Areas quoque in civitate, quas commutaverunt fratres cum domino HUGONE piæ recordationis abbate, cum terra quæ eſt extra murum, ſicut in carta commutationis exaratum eſt, perpetuo teneant. Decernimus etiam munificentia regali, ſuggerente & exortante præfato decano, ut ſicut præmiſſæ & nominatim prænotatæ ſancti Martini res ſive villæ, ita & ceteræ omnes ad eumdem venerabilem locum pertinentes, quæque a prædeceſſoribus noſtris inviolabiliter huc uſque conſervatæ ſunt, velut in præceptis eorum, quæ in promptu habentur, contineri dinoſcitur, noſtræ quoque protectionis munimine, in quibuſcumque regni noſtri locis habeantur, inrefragabiliter noſtris futuriſque temporibus conſervari, quarum villarum nomina hæc ſunt: Lugogalus cum omni integritate ſuorum appendicum, Portus quoque & Antoniacus cum eorum appenditiis, Brugogalus, Curtiacus, & Tauriacus cum eorum appenditiis, Caſtanetus quoque, Odatus & Medonna cum eorum appenditiis, Catinitus, & Vobridius ſuper Ligerim cum eorum appenditiis, Magittus, Colonia, & Premiæ, Braolio, & Mons Morimus, Fontenellus & Sacerellus, necnon & Veſacium, Oratorio, & Catanetus cum eorum appenditiis, Geneſtogalus, Novientus, & Sadobria cum eorum appenditiis. Item Vobridius in pago Cenomannico; Martiniacus quoque ſupra Ligerim; Priſcinnacus & Patriciacus cum eorum appenditiis, Ventiacus ſupra Carum cum omnibus eorum adjacentiis, Gandiaco ſcilicet Bretennaico. Cantus etiam picæ non longe ab ipſo Araris fluvio cum eorum adjacentiis. Liradus etiam, Belvacus & Beſton in Aurelianenſi, & villa Bania, & Mons in pago Miledunenſe cum eorum appenditiis, Saldoa & Noventus. Capleia & villa Comiſiacus, Miliciacus, & villa Curcellis cum eorum appenditiis, Saldoa & Novientus atque Merlaus cum eorum appenditiis. Sunt etiam hæc inſuper Vulton in pago Biturigenſi, & pratum quod eſt juxta Canabas in pago Turonenſi, Verruca in pago Pictaven-

[a]

(a) Ex tribus illis abbatiolis ſuperſunt hodie eccleſia parochialis S. Petri de Corporibus, ſeu ut habet hoc diploma ad Cimiterium extra urbem. S. Venantii eccleſia collegiata prope S. Martinum. S. Benedicti vero nulla extat eccleſia, haud procul tamen a Caſtro-novo videtur hactenus antiqua domus in urbe S. Benedicti nomine inſignita ad Majus monaſterium pertinens.

ſi, & villa quæ dicitur ad illam ripariam, atque prædiolum quoddam ſuper rivulum Vorde, & inſuper illas res quas duo fratres [a] ſancti Martini canonici Aganonis (a) videlicet atque Adjutor fratribus per cartam ceſſionis tradiderunt, quæ ſunt tam in Bleſiacenſi pago, quam in Andegavenſi, quam etiam in Turonico. Canormacus quoque in pago Andegavenſi quam dedit fratribus HUCBERTUS abba, Antoniacus & Curciacus ad veſtimenta quæ quidem ſub omni integritate eorum ſtipendiis deputatæ ſunt, ut omnibus temporibus, ſicut in præceptis regum inſertum eſt, illorum neceſſitatibus deſerviant. B Quidquid ergo de præceptis rebus beato Martino devote collatis, vel ſibi pertinentibus in jus fiſci cedendum fuit & a deceſſoribus noſtris comperimus collatum, noſtræ largitatis munere pro amore Dei, & reverentia peculiaris patroni noſtri domni Martini, & pro communi eleemoſyna tantorum qui res ſuas eidem contuliſſe noſcuntur, quam noſtra noſtræque,. .. ſeu totius noſtri regni ſtatu per hoc noſtræ auctoritatis præceptum volumus eſſe per immenſum, eidem ſancto Martino famulantibus ſibi canonicis conceſſum, toto remoto fiſci dominatu, ad ſuſtentationem canonicorum etiam ſit ſupplementum. C Et ut nullus judex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator ad cauſas judiciario more audiendas, in eccleſias aut villas, ſeu reliquas poſſeſſiones quas moderno, vel priſcis temporibus in quibuſlibet provinciis, aut territoriis regni noſtri baſilica ſancti Martini jus tenet, vel deinceps in jure ipſius divina pietas augere voluerit, ingredi præſumat, nec freda, aut tributa, aut manſiones, aut paratas, aut teloneum ex ullis negotiis, ſicut in præceptis regum continetur exigere, D aut fidejuſſores tollere, aut homines tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius baſilicæ commanentes diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones, vel illicitas occaſiones requirere tam temerarius audeat. Præcipientes etiam volumus, ut manſelli qui ſunt ad Berbezillos inſtituta compleant..... decimæ & nonæ dominicalium rerum tam ex villis fratrum, quam in beneficio datis hoſpitali nobilium atque pauperum, abſque ſubſtractione aliqua in præ- E deceſſorum noſtrorum & noſtra eleemoſyna deputatæ, habeantur. Si quis autem in tantam prærumpere auſus fuit audaciam, & hoc præceptum noſtrum violare præſumſerit, quemadmodum in regum præceptione continetur, & non ſolum in offenſam noſtram lapſurum, verum etiam ſexcentorum ſolidorum auri ad purum excocti ſe noverit pœna mulctandum, ex quo duas partes rectores monaſterii, tertiam vero jus fiſci re- A cipiat. Et ut hæc auctoritas inviolabilem effectum, & a fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ & noſtris verius credatur, ac diligentius conſervetur, manu propria ſubterfirmavimus, & de bulla noſtra inſigniri juſſimus.

Signum domni HUGONIS glorioſiſſimi regis.

(a) Horum donationem ſeu teſtamentum edidimus in tomo primo Anecdotorum pag. 81.

PRÆCEPTUM HUGONIS REGIS pro Corbeienſi monaſterio.

Privilegia ei ab anteceſſoribus conceſſa confirmat.

Anno 987. Ex archivis Corbeienſis monaſterii.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus ſancti, HUGO mediatoris Dei & hominum propitiante miſericordia Dei Francorum rex. Omnibus ſanctæ matris eccleſiæ fidelibus manifeſtum fore haud ignoramus, quoniam noſtræ ſublimitas poteſtatis non aliter recto ſtare valet ordine, niſi omnibus & ſuper omnia juſtitiam operando, ac juſta priorum ſectando mentaliter decreta regum, Deique eccleſiam ſublimando. Quapropter notum eſſe volumus ſanctæ Dei eccleſiæ filiis per omnia regna noſtra degentibus, ea quæ anteceſſores noſtri Francorum ſcilicet reges præcepto ſuæ auctoritatis confirmaverunt, nos per omnia confirmari & corroborari velle; quoniam valde juſtum conſtat atque religioſum, ut qui a Domino percepimus regni honorem, ipſi Deo conſervemus quod ei collatum eſt pia credentium devotione, atque quod eſt aut regio munere aut fidelium devotione ad unumquodque cœnobium Deo famuliſque ejus oblatum, nec ipſi auferamus, nec alios auferre permittamus. Etenim ſi quis alicujus hominis poſſeſſionem per violentiam ſibi viſus fuerit uſurpare, reus publici juris efficitur, & tamquam raptor & pervaſor hereditatis alienæ legali judicio puniendus ſubjicitur. Multo magis igitur quicumque res Deo conſecratas in ſuam poſſeſſionem transfuderit, non humanitatem divini juris noxius tenetur, & non ſolum raptoris & pervaſoris crimine, verum etiam ſacrilegii nota damnandus cæleſti judicio mulctabitur. Unde cognoſcat totius ordinis fraternitas, quod venerabilis MAINGAUDUS abbas de monaſterio Corbeiæ, adiit nos per reverendiſſimum ADALBERONEM archiepiſcopum petens, quatenus omnia præcepta quæ anteceſſores noſtri, Francorum ſcilicet reges, de loco Corbeiæ & de omnibus rebus ad eumdem locum pertinentibus fecerant, redintegrare fecerimus, ac præcepto noſtræ auctoritatis confirmaremus. Cujus petitioni aſſenſum præbentes, & religioſam eſſe petitionem conſiderantes, petita conceſſimus, & ut conceſſionis noſtræ perpetuitas ſervetur, omnia præcepta prædicto monaſterio facta noſtræ auctoritatis præcepto corro-

Digitized by Google

borabamus, id eſt jam dictum cœnobium ſub Romana & apoſtolica, ſub regia etiam tuendum maneat ditione, & res ejuſdem monaſterii, ſive quæcumque a fidelibus oblata fuerint Deo & congregationi fratrum ibidem Chriſto militantium, in diſpoſitione abbatis & fratrum maneant, vel quæcumque legitimo jure videntur poſſeſſa in fratrum ſubſtantiis, videlicet in pecuniis, in agris, in prædiis, in domibus, in cellis, aut eccleſiis, ſeu in his omnibus quæ ad jus & ad dominationem fratrum pertinent, nullus epiſcoporum, comitum neque judicum, neque miniſtrorum ipſorum aliquid ſibi poteſtatis jure vindicent aut exigant vindicanda, nec contra noſtram auctoritatem facientes, noſtraque decreta contemnentes, reos ſe noſtræ majeſtatis & perpetuæ damnationis efficiant. Ut autem hoc noſtræ auctoritatis præceptum firmum & ſtabile permaneat, manu noſtra ego filiuſque noſter ROBERTUS rex ſubterfirmavimus, ſigilloque noſtro corroborari juſſimus. Actum Compendio anno Incarnationis dominicæ DCCCCLXXXVII. indictione prima regnantibus glorioſiſſimis regibus HUGONE ac ROBERTO filio ejus anno primo.

Signum domni HUGONIS glorioſiſſimi regis Francorum, qui hoc præceptum fieri juſſit, fidelibuſque ſuis firmari præcepit.

Signum ROBERTI regis incliti.

Signum ADALBERONIS archiepiſcopi Remenſis.

Signum SEVINI Senonenſis archiepiſcopi.

Signum DAIBERTI Bituricenſis archiepiſcopi.

Signum WIDONIS Sueſſionenſis epiſcopi.

Signum LISIARDI Pariſienſis epiſcopi.

Signum GODESMANNI Ambianenſis epiſcopi.

Signum ADALBERONIS Laudunenſis epiſcopi.

Signum HERIVERI Belvacenſis epiſcopi.

Signum WALTERI comitis Ambianenſis ac filiorum ejus WALLERI, GOZEFRIDI, RODULFI.

Ego RENOLDUS cancellarius ad vicem domni ADALBERONIS archiepiſcopi ſummi cancellarii recognovi & ſubterfirmavi.

DIPLOMA OTTONIS III. imperatoris pro S. Maximino.

Ablata variis in locis S. Maximino reſtituit.

Anno 992. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO divina favente clementia rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam & futurorum induſtria, qualiter venerabilis abbas THIOTFRIDUS cœnobii S. Maximini, qui in ſuburbio Trevirorum requieſcit, piiſſimi avi noſtri OTTONIS imperialem Ravennæ adierit clementiam poſtulans quaſdam proprietates prædicti confeſſoris Chriſti juſte quidem præbendarias, ſed multis retro temporibus injuſte beneficiarias, ejuſdem loci cœnobitis reſtitui. Cujus poſtulationem benigne ſuſcipiens in præſenti quidem diſtulit, hanc tamen ſi felici ſucceſſu in patriam reverteretur, ſe completurum promiſit; ſed voti ejus effectum mors interveniens impedivit. Prædictus vero abbas THIETFRIDUS, ejuſque ſucceſſor Ogo eodem querimonio patris noſtri OTTONIS atque divi imperatoris clementiam adierunt, ejuſque ſimili modo promiſſionem, ſed variis bellorum aliorumque imperii negotiorum obſtantibus cauſis effectum completionis non perceperunt. Nos tamen regni & voti eorum ſucceſſores adiens prædicti monaſterii venerabilis abbas FOLEMARUS, per harum poſtulationum & promiſſionum teſtes & interventores dilectiſſimam videlicet aviam noſtram divam imperatricem ADALHEIDEM, necnon & venerabilem ſanctæ Moguntinæ eccleſiæ archiepiſcopum WILLIGISUM in eleemoſynam prædictorum imperatorum eorum promiſſionem nos complere poſtulavit. Igitur ob eleemoſynam avi & patris noſtri, & per petitionem prædictorum teſtium & interventorum, noſtri regali auctoritate reddidimus cœnobitis S. Maximini quicquid prædictus confeſſor in pago & in comitatu videlicet *Nachgouve*, & in pago & in comitatu Wormatienſi, & in pago & in comitatu Spirenſi habere dinoſcitur, ſcilicet totum quod hactenus HERIBERTUS comes in beneficio tenere videbatur, ut monachorum Deo inibi ſanctoque Maximino ſub regula S. Benedicti ſervientium quies his noſtræ donationis ſublevata beneficiis, inſtantius libentiuſque & pro animarum abſolutione piæ memoriæ avi & genitoris noſtri, nec non pro ſtatu & incolumitate regni noſtri, Dei miſericordiam jugiter exoret. Illud ſane noſtri regali auctoritate jubentes, ut prædictæ proprietates prælibati confeſſoris Chriſti in ſupradictis pagis vel comitatibus ſitæ, uſui monachorum perpetualiter deſerviant, nulluſque ſucceſſorum noſtrorum regum videlicet vel imperatorum eas inde auferre vel in beneficium dare præſumat. Et ut hoc noſtræ auctoritatis ſtabile & inconvulſum permaneat, hoc privilegium conſcribi & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, quod propria manu ſubterfirmavimus.

Signum domni OTTONIS glorioſiſſimi regis.

HILDEBALBUS epiſcopus cancellarius vice WILLIGISI archicapellani recognovi.

Data IV. kalendas Junii ipſo die feſtivo S. Maximini archiepiſcopi, anno dominicæ Incarnationis DCCCCXCII. indictione V. anno autem tertii Ottonis regnantis IX.

Digitized by Google

Actum in ſuburbio Treviris in cœnobio prædicti ſancti in Dei nomine feliciter. Amen.

DONATIO FACTA S. Sepulcro Jeroſolymitano.

Anno 993. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei & æterni, anno ab Incarnatione ejus nongenteſimo nonageſimo tertio IIII. calendas Novembris, indictione (a) VIII. conſta me HUGO in Dei nomine marchio filio Bm. Humberti, qui fuit marchio lege vivente ſalica, & uxor mea JULITTA, quæ ſecundum lege mea ſalica ...... pinna & pargamena manibus meis de terra levavit, & Petrus notarius & judex domni imperatoris, per Waſonem teſtem, & feſtucum nodatum ſeu ramum arborum atque per cultellum & wantonem ſeu vandilagine, & ſic per hanc cartam juxta lege mea ſalica pro animæ meæ remedium, offero tibi Deo & glorioſum Domini ſepulcrum, id eſt Hieruſalem, quiſquis in ſanctis ac venerabilis locis ex ſuis aliquid contulerit rebus, juxta auctoris vocem in hoc ſæculo centuplum accipiet inſuper, & quia melius eſt, vitam poſſidebit æternam. Ideoque nos HUGO & JULITA jugalibus donamus & offerimus a præſenti die & animæ noſtræ quem ſupra Suglb. mercedem, id eſt curtem de S. Stephano quæ eſt in burgo Ariſa cum viginti & octo ſimiliter caſis maſſalicis, cum rebus ſuis vel cum omnibus ad ipſa curte pertinentibus, ſicut conquiſtaverunt Berta regalis, & Albertus ſive & in Ebrano maſci novem, ſeu & medietate caſtelli quæ dicitur Gurgulas, ſeu & villa quæ dicitur Cuſana, ſeu & medietate caſtelli quæ dicitur Monte-Porra, ſeu & villa quæ dicitur Cuſenza uſque terram S. Petri pertinentibus, ſeu & ipſa curte quæ dicitur Rubiana, ſeu & villa quæ dicitur Allegole maſci ſex, ſeu & villa quæ dicitur Milerute, maſci novem, ſeu & villa quæ dicitur Oſingana maſci octo, ſeu & villa quæ dicitur Leontinana, ſeu & medietate ipſa villa quæ dicitur Roſani, ſeu & medietatem quæ dicitur Turre cum omnibus ad medietatem pertinentibus, ſeu & caſtro quæ dicitur Ripeſeni cum omnibus ſuis pertinentibus, ſeu & monte quæ dicitur Dominica, jacere videtur infra comitatu Suanenſe, vel ubicumque inquirere, aut invenire poteſt infra totum comitatum Orbibeto, tam caſtris, quam & curtis, vel caſalibus, aut villis, ſilvis, paſcuis, terris, vineis, olivetis, caſtangetis, quercetis, virgareis, pratis cultis vel incultis rebus, omnia & in omnibus, ac ſtaliciis, rivis, rupinis, ſicut ſupra Berta regalis & Albertus conquiſtaverunt, omnia & in omnibus, ſicut jam ſupradictum eſt, ubicumque de ipſo conquiſito Berta regalis & Albertus inventum fuerit, tam in Aquapendente, quam & in omni comitatu, ſcilicet Orbibeto inventum fuerit, donamus S. Sepulcro Domini in Hieruſalem, & tibi WARINO abbati atque conſanguineo tuo GISLEBERTO inde inde. Quæ autem eſt donatione cum omnibus ſicut ſupradictum eſt, cum manſis & molendinis, vel ſicut ſuperius legitur offerimus, & præſentem cartulam offertionis ibidem habendum confirmamus, faciendum exinde præſenti die illi qui nunc & pro præſenti tempore ſerviunt monachi in Hieruſalem ad opus illorum peregrinorum, qui vadunt & veniunt de Hieruſalem: ut inde ipſi vivant, & monachi qui ſunt in S. Maria Latina in Hieruſalem, cenſum quod Dominus dederit recipiant ad uſum omnium peregrinorum, qui vadunt & revertuntur ad S. Sepulcrum Domini pro animæ noſtræ mercede, ut nobis in æternum proficiat ad animæ ſalute & gaudium ſempiternum, & ſi forſitan aliqua poteſtas fuerit in tempore qui eorum monachis de ipſis omnibus caſtris & curtis, vel villis, vel omnibus, ſicut ſupra dictum eſt, Berta regalis & Albertus conqueſtaverunt aliquam ſubtractionem & minorationem facere quæſierit, eis quiete habere non permiſerit, ſicut ſupra legitur, in primis iram Dei incurrat, & cum Juda traditore particeps fiat, & cum Datan & Abiron, quos terra vivos abſorbuit in inferno inferiori deſcendat, & ſit anathema, maranatha, & liminibus ſanctæ eccleſiæ extraneus permaneat, & inſuper componat auri optimi libras c. argenti pondera mille. Si quis vero quod facturum eſſe non credo, quod abſit, aut ullus de heredibus ac proheredibus meis contra hanc cartulam aſſertionis ire quandoque tentaverit, aut eam pro quovis ingenio infrangere quæſierit, tunc in duplum eamdem jam dictam componat aſſertionem. Inſuper ſicut pro tempore fuerit meliorata aut valuerit ſub æſtimatione in conſimilis localibus, & nec nobis ſubjectis liceat ullo tempore nolle quod volumus; ſed quod a nobis ſemel factum vel conſcriptum eſt, ſub jusjurandum inviolabiliter conſervare promittimus cum ſtipulatione ſubnixa. Hanc enim cartulam offertionis paginam Petri notarii & judex domni imperatoris tradidimus, & ſcribere rogavimus, in quo ſubtus confirmans teſtibuſque optuli confirmandam.

Signum † iſtorum Uco marchio & JULITA jugalibus, qui hanc cartulam offertionis fieri rogaverunt, eorumque relecta eſt.

Signum manibus TEUDICI comitis filius quondam Girardi, & Guido.

Signum Rozo comes ſs.

VENERANDUS vicecomes de Monte-Miate interfuit & teſtis fuit.

(a) Error irrepſit in anno Incarnationis aut in indictione; nam anno 993. non 8. ſed 6. indictio competit.

Digitized by Google

Cunizo Guaſtaldo de Bando ſs.

Albizo filio Ingilberto ſs.

Teufredo Guaſtaldo de Pontecli, Farudo de Plana interfuit.

Ego qui ſupra Petrus notarius & judex domni imperatoris hanc cartulam offertionis poſt traditam complevi & dedi.

NOTITIA.

De conventione inter Adalardum Maſſilienſem S. Victoris abbatem & Willelmum vicecomitem de villa Cathedræ.

Anno 993. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

NOTITIA conventionum villæ Cathedræ inter ADALARDUM abbatem S. Victoris & WILLELMUM vicecomitem Maſſiliæ, quam ego PONTIUS abba ſucceſſor prædicti volo ſcribere, præcipiente & cogente mihi patre meo INGILBERTO, quatinus præſentes & futuri cognoſcant, quid credere debeant, vel quid refutare. Igitur cum gens pagana fuiſſet e finibus ſuis, [a] videlicet de (a) Fraxineto expulſa, & terra Tolonenſis cœpiſſet veſtiri, & a cultoribus coli, unuſquiſque ſecundum propriam virtutem rapiebat terram, tranſgrediens terminos ad ſuam poſſeſſionem. Quapropter illi qui potentiores videbantur eſſe, altercatione facta, impingebant ſe ad invicem, rapientes terram ad poſſe, videlicet WILLELMUS vicecomes, & PONTIUS de Foſſis. Qui Pontius pergens ad comitem dixit ei: Domne comes, ecce terra ſoluta eſt a vinculo paganæ gentis, tradita eſt in manu tua donatione regis: ideo rogamus, ut pergas illuc & mittas terminos inter oppida & caſtra & terram Sanctuariam. Nam tuæ poteſtatis eſt terminare, & unicuique diſtribuere quantum tibi placitum fuerit. Quod ille, ut audivit, conceſſit, & continuo aſcendens in ſuis equis perrexit. Cumque fuiſſet infra fines Cathedræ villæ cœpit inquirere nomina montium, & concava vallium, & aquarum, & fontium. Quæ cum audiſſet miſit terminos in terra Sanctuaria, qui ſunt in carta quæ eſt in cartulario S. Victoris, ita dicendo: Quantum ego habeo infra iſtos terminos donatione regia, hoc eſt fiſcum regalem, dono ſancto Victori, & monachis ibidem excubantibus. Hæc donatio facta eſt coram WILLELMO vicecomite, & fratre ſuo epiſcopo & Theoderico atque Noë fratribus, ſive Giffredo; necnon abbate & Ranganardo monacho. His ita geſtis, venerunt Theodericus & Noë fratres ad ADALARDUM abbatem, rogantes eum verbis blandis, ut concederet eis Cathedram veſtire ad medium veſtem, quod & factum eſt. Abbas vero miſſis bobus cepit terram quæ eſt ante eccleſiam S. Damiani ambienter excolere,

A & huc illuc rumpere terram ad faciendas condaminas. Noë vero & Theodericus dixerunt ad alterutrum: Iſti monachi ſemper habebunt totam terram raptam, & nos qui dicimur veſtitores, quandoque erimus illuſi, nihil habentes, & invidia ducti ejecerunt boves arantes, flagellantes bubulcum. Inſuper quamdam concam marmoream; quæ ſatis videbatur apta officiis monaſterialibus confregerunt ante eccleſiam ſupradicti Sancti. Abbas vero & monachi hæc audientes, nimium irati, pergentes ad WILLELMUM B vicecomitem Maſſiliæ complanxerunt ſe ita dicentes; Domine, terram quam comes terminavit, & in tua defenſione miſit, neſcimus quid opus habeat monachis, niſi juſticiaveris nobis Theodericum & Noë, qui noſtros boves expulerunt, & bubulcum ceciderunt, inſuper quoddam vas utile nobis confregerunt. Qui audiens dixit: Ite & tali die ſitis ibi, quia ego ero & habeamus placitum cum illis. Interea cum pergerent ad placitum, & abbas cum ſuis monachis multum complangeret ſe ad vicecomitem de ſupradictis fratribus, ait ille: Domne abba, colligite me in medietatem terræ, & veſtite me in tali conventione, ut quamdiu vixero C teneam & poſſideam, & poſt diſceſſum meum revertar ad S. Victorem, & ego expellam omnes inimicos foras, non ſolum iſtos, qui talia vobis fecerunt, ſed & de omnibus defendam vos, & dilatabo terminos illos. Milites vero cuncti cauſa adolationis ita laudaverunt, ut abbas veſtiret eum. ADALARDUS vero vicarius Maſſiliæ fraudulenter dixit abbati: Domine abba, iſti veſtri veſtitores exhibuerunt vobis umquam mel vel ceram? reſpondentibus monachis, numquam; Juro per Deum omnipotentem, ait, quia alio die obviavi Salomonem Ju- D dæum ducentem quatuor aſinos onuſtos melle, quem cum percontatus eſſem unde veniſſet, reſpondente illo de veſtro ſancto Damiano. Et quis tibi vendidit, aio, tantum mel? audivi illico, Theodoricus & Noë, cumque multi multa dicerent, abbas nimium credulus promiſſionibus vicecomitis & ſuorum, apprehendens viregam ſuam dixit: In tali conventione, ut locuti eſtis, audiente me, veſtio vos; & ita veſtivit eum, præſente epiſcopo fratre ſuo & Deodato canonico, Adalardo, & Giſfredo, & Ranganardo monacho. Nunc intentis auribus au- E diatur & mente figatur, Idcirco ſcripſiſſe me hanc notitiam inſtigante patre meo, quoniam videbam terram S. Victoris membratim carpere, & ceu a belluis particulatim dilaniare, ab Arnulfo ſcilicet Sabenco, qui fraudulenter acquiſivit ſibi cartonem Cathedræ ab anteceſſore meo BERNARDO, nec non & a WILLELMO vicecomite, qui nuper profeſſus eſt ſe eſſe terræ Sanctuariæ defenſorem: mortua uxore ſua, dotavit

(b) Fraxinetum erat in comitatu Forojulienſi ex alia carta.

Digitized by Google

Cathedram uxori ſuæ Ermengardæ, quam A rupit, conditionibus non ſervatis; at ii quorum intererat, totiens decipi, totiens bonis privari non ferentes, Lauduni arcem occupant. Arnulfus inter hoſtes regis invenitur, ſynodo repræſentatur, pro tot tantiſque flagitiis rationem reddere depoſcitur, qui diu ſecum ac cum ſuis complicibus multum deliberans, ſua ſponte in confeſſionem peccatorum ſuorum erupit, ſuiſque confeſſionibus alios teſtes adhibuit, crimina ſua in libellis contulit, eique coram eccleſia viva voce recitatæ ſubſcripſit, inſignia ſacerdotii depoſuit. eoque ſe abdicavit, con- B feſſoribus ſuis ac teſtibus atteſtantibus & reſpondentibus: ſecundum profeſſionem & ſubſcriptionem tuam, ceſſa ab officio.... Reſpondent regem Arnulfo veniam tribuiſſe, nec poſtea quidquam veniabile commiſiſſe, Romano pontifici injuriam factam, quaſi ſine ejus auctoritate, & ſine juribus reſumtis deponere non debuerit. In epilogo, ego ille multum jactatus Remis & alto, dum philoſophorum in vita proſequor, dum gentes indiſciplinatas fugio & non evado. Ego, inquam, qui magnæ urbis Remorum perditæ & captivi ac ſpoliati populi pars non C parva fui, ad te quaſi ad tutiſſimum refugio portum. Ergo fluctuanti ſalutarem porrige manum, feſſum alleva; edax livor diffamavit me alterius invaſiſſe ſedem, meo inſtinctu paſtorem captum, accuſatum, dejectum, quod ita non eſſe, ſacerdotalis dignitas Gallica teſtis eſt, teſtes reges & proceres, cur egenus & exul nec genere, nec divitiis adjutus, multis locupletibus & nobilitate parentum conſpicuis prælatus ſit, niſi quod tui eſt muneris, bone Jesu, qui de ſtercore erigis pauperem, ut ſedeat cum D principibus. Tu ſcis me Germaniam & Belgium ſemper honoraſſe, ut dominam coluiſſe & matrem. Et nunc quidem dulces affectus quos perdidi expoſco, tuumque antiſtitem Will. gratiæ indebitæ amiſſæ reconciliatum fieri oro, meæque interpretem innocentiæ coram præſulibus, coram rege noſtro, cui fovendo tempore regis Lotharii gladiis hoſtium adductus ſum. Et tunc quidem mala pro bonis retribuuntur nobis ab his quos pacis amatores, innocentum protectores, impiorum propugnatores exiſtimabamus. Preſſa jacet terra, inde omnis eccleſia Gallorum, ut quæ non a Gallis, ſed ab his ſperabatur ſalus, ſed una Chriſte E ſalus homini tu es, & Roma omnium eccleſiarum hactenus habita mater, bonis maledicere, malis benedicere fertur, & quibus nec aure dicendum eſt communicare tantum, legitur zelantis dominari abutens ligandi atque ſolvendi poteſtate a te accepta.

(Left column, continued:) poſtea duxit; & hæc conſiliante Arnulfo filio ſuo.

EPISTOLA GERBERTI ad Widerodum Argentinum epiſcopum.

De Arnulfo Remenſi archiepiſcopo, ejus deſtitutione & reſtitutione, ac Gerberti ejectione.

[a] *Anno 995. Ex mſ. Reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.*

Viderodo (a) Argentinæ civitatis epiſcopo Gerbertus.

Bene concepta meliuſque retenta caſta ſocietas præſtanti officio..... cum me remotum, vixque ſolo nomine cognitum fidi interpretis dulci alloquio recreaſti, eoque præſtanti officio palam feciſti, cui & quanto Helvetia pareat ſacerdoti. Arnulfus regis Lotharii, ut fama eſt, filius, poſtquam ſuum epiſcopum dolo & fraude circumventum cum propria urbe captivavit, poſt multum cruorem humani ſanguinis a ſe effuſi, poſt prædas & incendia in conventu totius Galliæ epiſcoporum damnatus eſt, ac deinde poſt obitum Adalberonis a ſolo Adalberone epiſcopo Laudunenſi reconciliatus ſpe obtinendæ pacis, metropoli Remorum donatus, acceptis ab eo terribilibus ſacramentis & libellari profeſſione, pro fide ſuis regibus conſervanda, quam viva voce in conventu eccleſiæ recitavit, & propria manu ſubſcribendo roboravit. Necdum a ſua ordinatione ſextus menſis elapſus erat, & ecce urbem ab eo proditam hoſtis invaſit, ſanctuarium Dei polluit, ſpolia diripuit, clerum & populum captivavit. Poſt hæc vero Arnulfus ſuos prædones ſub anathemate poſuit, & ut idem facerent Galliarum epiſcopi imperavit, prædia eccleſiæ quæ per ſacramentum ſuis militibus dederat, abſtulit, hoſtibus contulit, conjuratorum manum contra ſuum regem ejuſque exercitum in aciem ſub ſignis Caroli perduxit. Interea legatis & litteris ſynodicis Romanus pontifex, ut eccleſiæ turbatæ ſubveniat admonetur, ſed neque catholicis, neque clericis conſulentibus conſulit. Itaque gravium epiſcoporum facto conſultu, legatis & litteris ſynodicis, ac trina admonitione Arnulfus convenitur, decem & octo continuis menſibus, ut a cœpto furore deſiſteret, ſeque a ſcelere proditionis & rebellionis quo impetebatur regulariter purgaſſet, noluit; ſed a ſe fautores nequitiæ ſuæ diſcedere ſenſit, territus regem adiit, noviſque ſacramentis, ac novis rerum conditionibus regiæ menſæ particeps effectus eſt, atque ita ira regis ſedata, omni ſe crimine exertum credidit, indeque mox rediens fidem ſacramentorum

(a) Hujus epiſtolæ fragmentum edidit Cheſnius tom 4. Hiſt. Francorum, & poſt eum Marlotus in tom. 2. Hiſt. Remenſis, integram eruit Mabillonius ex manuſcripto codice Reginæ Sueciæ.

DONATIO

Digitized by

DONATIO BALMÆ SANCTI Michaëlis de Falio ad conſtruendum monaſterium.

Anno 998. Ex archivis S. Victoris eruit D. Turnerius.

IN divinis prodigus cultibus oportet ſemper exercere factis vel laudibus. Annuente divina clementia, ego RAIMUNDO comes & marchio, & uxori meæ ERMENSENDIS donatores ſumus tibi Gundebalde. Nobis convenit, atque oportet fieri, ut tibi jam prælibato aliquit de proprietate noſtra donare deberemus, ſicuti & facimus. Donamus tibi ſpeleam noſtram, cum venerandis titulis quæ infra ſunt. Quod S. Michaëlem, Archangelum & alios quorum ididem ſiti ſunt, & cum terris, eremis & rupibus, & cunctis emanentibus laticis, vel omnis generis arboris, atque aliis cunctis cavernis, ſpeluncis, qui ibidem ſunt, ſicut in iſta ſedula reſonat, & inlaterat terminis: & in utroſque alios locos terris cultis vel eremis, arboribus vel vineis, domibus vel aliis acquiſitionibus quos habet, & ipſa baſileca peregrinis noſtris, cum illorum affrontationes tibi donamus ad conſtruendum cœnobium propter deſiderium cæleſtis regni, ad refrigerandum utraſque animas noſtras. Qui mihi advenit a me Remundo per proſapia mea origo, & ad me ERMESSEDES pro decimæ donum dotalis meæ. Et eſt hæc omnia in comitatu Barchinonenſe, ſive aliquid in termine Auſonenſe, cujus baſileca ſita eſt in locum quæ dicunt Falio, qui afrontat de parte Orientis in torrentem, qui per hymbrem ducit aquam, qui deſcendit de mus comeſtus, id eſt gato manducato, & pervenit per ipſa limite de ipſa rocha uſque in Petramala, & vadit uſque in medium flumine Tenenſis, & de meridie in Petra jam dicta mala, & de Occiduo in medio alveo Tenenſis, & de Circii in ſummitate de ipſis rupibus, vel in ſaltum Gerundelo prope valle Aſinaria. Quantum infra ipſas afrontationes includunt, ſic donamus tibi ipſa hæc omnia ſuperius ſcripta, cum aditus, acceſſus, vel regreſſus earum, & de noſtro jure in tuo tradimus dominio & poteſtate, ad faciendum quodcumque volueris, & quando tempus expirationis tibi advenerit, largire cui volueris licentia tibi data permaneat. Quod ſi nos donatores aut ulluſque homo, qui contra hanc donationem venerit ad irrumpendum, non valeat vindicare, ſed componat hæc omnia ſuperius ſcripta in duplo, cum illorum omnes immeliorationes. Et in antea iſta donatio firma permaneat omnique tempore. Facta ſcriptura donationis III. idus Junii anno primo quod cœpit regnare (a) RADBERTUS rex filio UGONI regi, qui pridem fuit dux.

S. † REMUNDO comes & marchio.

S. † ERMINSINDIS comitiſſa, qui hanc donationem fecimus & firmare rogavimus.

ARNULFUS ac ſi indignus gratia Dei humilis epiſcopus & abba ſſ. Oliba ſacerdos, Wifredus ſacerdos ſſ. Hichilane ſacerdos ſcripſit die & anno quo ſupra.

EPISTOLA ENCICLICA W. Sciréburnenſis epiſcopi ad univerſos epiſcopos, abbates & fideles.

Commendat eis pœnitentem hominem qui avunculi ſui filium interemerat.

Ex mſ. Bibliotheca regia.

ANNUENTE atque favente melliflua Dei gratia epiſcopis, abbatibus, ducibus, univerſiſque inclytis vernaculis ſanctæ Dei eccleſiæ W. humilis apoſtolicus vir S. parrochiæ pacis proſperitatem permanendamque in Chriſto ſalutem.

Igitur nullatenus dubitamus vobis eſſe cognitum, quomodo in primordio hujus labilis vitæ noſtri protoplaſti parentis natus multatus fuit a Deo pro ſola fraterni ſanguinis effuſione, & ſic poſtea longe lateque per climata totius coſmi perplurimæ ſimiles miſeriæ, inſtigante zabolatico conatu, perpetratæ ſunt. Idcirco pro certo reminiſcamini vos quicumque litteras has perlegitis, quod iſta imago Dei eſt in pœnitentiæ loco conſtituta pro ſui interfectione fratris, filii, aut avunculi, ſive fratruelis, quam proviſe ſeu improviſe aut etiam per incuriam perficiebat, ſuadente hoſtili verſutia. Qua de re vos benigniſſime precamur, ut pro Dei dilectione ſitis illius auxiliatores, adminiſtrantes ei corpore indigentiæ ſubſidium, verum etiam quod multo melius eſt ſpiritale, & ſpirius illius in die magni judicii Dei ſervetur inlæſus, cum omnibus electis in dextra Dei collocatis † domno papæ cunctiſque generaliter ſanctæ matris eccleſiæ filiolis W. Schireburnenſis eccleſiæ. Notum fieri vobis cupimus de portitore ſchedulæ præſentis, quia diabolico inſtinctu avunculi ſui filium (b) interemerat: unde a nobis pœnitentiæ fructum inquirentem, in hujus vitæ peregrinatione conſtituimus, corporalique cruciatu damus, quo ſpiritus ejus in tremendi examinis die ſalvetur. Valete cuncti fideles vineæ Domini cultores, ipſius inopiam benedictionum veſtrarum copia reficere volentes in Chriſto.

(a) Robertus patri Hugoni anno 997. die Octobris 24. defuncto ſucceſſit, ac proinde hæc carta quæ III. idus Junii anno I. regni ejus data eſt, ſcripta fuit anno 998.

(b) Fratricidis aliiſque homicidis hanc olim impoſitam fuiſſe in admiſſi criminis ſatisfactionem pœnitentiam, ut ferreis vinculis corpore conſtricto, toto vitæ tempore peregrinarentur, demonſtravimus in lib. 1. de Antiquis eccleſiæ Ritibus cap. 6. art. 4. num. 12. quam tamen improbavit concilium Moguntinum anno 847. celebratum can. 20.

Digitized by Google

EXEMPLAR LIBERTATIS

Conceſſæ famulo ad ſacros ordines promovendo.

Ex mſ. Stabulenſi.

AUCTORITAS eccleſiaſtica patenter ammonet, inſuper & majeſtas regia catholicæ religioni aſſenſum præbet, ut quemcumque ad ſacros ordines ex familia propria promovere eccleſia quæque delegerit, in præſentia ſacerdotum canonicorum ſimul & nobilium laicorum ejus cui ſubjectus eſt, ſubſcriptione vel manu-miſſione ſub libertatis teſtamento ſolemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine N. annuente Chriſto ſanctæ ill. eccleſiæ epiſcopus, quemdam eccleſiæ noſtræ famulum nomine ill. ſacris ordinibus oblatum, ad altaris cornu in conſpectu nobilium virorum per hoc auctoritatis teſtamentum ſtatuo, ita ut ab hodierno die & tempore bene ingenuus, atque ab omni ſervitutis vinculo ſecurus permaneat, tanquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet procreatus, vel natus, eamdemque pergat partem quamcumque volens canonice elegerit, ita ut deinceps nec nobis nec ſucceſſoribus noſtris, ullum debeat noxiæ conditionis ſervitium, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ ſub certa pleniſſimaque ingenuitate, ſicut alii cives Romani, per hunc manu-miſſionis atque ingenuitatis titulum bene ſemper ingenuus atque ſecurus exiſtat. Suum vero peculiare quod habet, aut quod abhinc vel deinceps aſſequi poterit, faciat inde ſecundum canonicam auctoritatem libere quicquid voluerit. Et ut hæc ingenuitatis pagina inviolabilem obtineat firmitatem manu propria illam roboravimus.

DIPLOMA GUILLELMI ET Fulconis vice-comitum Maſſilienſium.

De donatione eccleſiæ S. Mitrii facta monaſterio ſancti Victoris.

Circa 1000. Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine Domini ego GUILLELMUS & FULCHO frater meus Dei gratia vice-comites & uxores noſtræ AICELINA & ODILA, & filii mei, domnus videlicet PONTIUS Maſſilienſis epiſcopus, GULLELMUS, & AICARDUS, FULCHO & GAUFFREDUS, nos ſimul audientes ſcripturam dicentem mundum tranſire & concupiſcentiam ejus, & ad hoc natos nos eſſe in eo, ut pro terrenis quæ ad tempus videmus poſſidere, mercemus cæleſtia, ut poſſimus habere partem in regno Dei, & videre eum in æterna gloria, qui nos creavit & redemit, utque remedium noſtrarum capiamus animarum, donamus Deo & S. Victori martyri monaſterii Maſſilienſis & habitatoribus ejuſdem loci, tam præſentibus quam futuris, eccleſiam quæ eſt dedicata in honore S. Mitrii martyris, & S. Martini, & S. A Laurentii in comitatu Maſſilienſi, & in territorio quod dicitur Albania, cum ſuis altaribus, & cum ſuo alode, & ſuis adjacentiis, & ſuis terminis, & cum terris cultis & incultis, & cum vineis, cum pratis, cum arboribus & hortis, cum ſuis garricis & paſcuis, cum ermis & boſcliis ipſis, qui ibidem ſunt, cum ſuis egreſſibus & regreſſibus. Et ipſe alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welena, & pergit per ipſum rametalem, qui eſt ultra ipſam ſalam & pervenit ad ipſam Iliam, & pergit ad ipſum podium B ſurſum, & vadit per ipſam ſerram quæ eſt ſupra ipſam eccleſiam ſubtus Creiſaco, & deſcendit per ipſam petram ad ipſum glandiferum, & pergit in fluvium Welenam ſubtus ſalam, quæ eſt in campo majore. Hæc omnia ſuperius dicta cum ipſa eccleſia ſine ulla ſervatione vel minoratione tradimus, cedimus, donamus Domino Deo & S. Victori martyri Maſſilienſis monaſterii, & habitatoribus ejuſdem loci tam præſentibus quam futuris, ea ſcilicet ratione, ut ipſa omnia ſupradicta teneant, habeant, & ſine C ulla inquietudine poſſideant, & pro remedio animarum noſtrarum ad Dominum intercedant. Hanc autem donationem ſi nos donatores aut ullus homo vivens fuerit, qui contraire voluerit, vel irrumpere vel minorare in aliquo tentaverit, non hoc valeat vendicare quod requirit, ſed cogatur ſolvere ad ſupradictum ſanctum Victorem Maſſilienſis monaſterii & habitatores ejuſdem loci, duplum tantum quantum valuit injuſte ſibi vendicare. Inſuper iſta carta donationis firma & ſtabilis permaneat omni tempore. Hanc cartulam donationis ego GUILLELMUS & FULCHO frater meus Dei gratia vi- D cecomites & uxores noſtræ AICELENA & ODILA, & filii mei PONTIUS videlicet epiſcopus Maſſilienſis, GUILLELMUS, AICARDUS, FULCHO & GAUFREDUS fieri fecimus & firmavimus & alios firmare rogavimus.

Facta autem eſt carta donationis VI. idus Januarii, regnante RODULFO rege. Deodatus firmavit, Pontius firmavit, Lambertus firmavit, Berardus firmavit, Pontius de Albania firmavit, Pontius & Guillelmus firmavit, Aicardus firmavit, Pontius Cabilloni firmavit, Garnaldus firmavit, Rainaldus firmavit, Guitbertus firmavit, Andreas E presbyter firmavit, Aicardus firmavit.

Digitized by Google

EPISTOLA A. CIVIS SPIRENSIS ad Heribertum Colonienſem archiepiſcopum.

Adverſus praeproperas peccatorum abſolutiones.

Circa an. 1000. Ex mſ. Tuitienſi. [a]

NOBILISSIMÆ ſedis archiepiſcopo nobiliori (a) H. A. inquilinus civis ex urbe Spiræ ſummam felicitatis æternæ.

Novi quoſdam veſtri ordinis, & quidem ſatis probos atque eruditos, qui quotiens in eccleſiis ſuis populo Dei triticum ſpirituale diſtribuunt, expletis omnibus quæ ad fructum ſanctæ ædificationis pertinere intelligunt, manus ſurſum levare & peccata ſua confiteri jubent, quo facto, confeſtim abſolutionem & remiſſionem eorum omnium illis tribuunt tanta facilitate, quanta forſitan de pecunia propria obolos tres nollent cuique relaxare. Hoc itaque audientes, nonnulli fratrum, qui ex divino munere, aliquantam ſacræ ſcripturæ facultatem habent, & tamen propter reverentiam obloqui nihil audent, vehementer ſcandalizantur, ſcientes rem prorſus illicitam fieri, quæ nulla ſanctorum patrum auctoritate poſſit defendi, & ad internecionem imperitæ multitudinis laqueus diabolicus ſit, exiſtimantis ſe nec confeſſione poſtea indigere, ſed omnia crimina ſua tamquam denuo baptizatis, dimiſſa ſibi eſſe, acceptaque hac mortifera ſecuritate, nec pericula animarum ſuarum incurrunt, & iterare flagitia ſua vel graviora addere pro nihilo ducunt: quippe quæ iterum atque iterum tam facile ignoſcenda ſibi eſſe confidunt. Vides itaque Domine mi, quam late pateat hoc malum, quod nefarium, quod plenum blaſphemiæ & omnino illicitum eſſe evangelica tuba intonante, toto mundo oſtenditur. *Quis enim poteſt peccata dimittere niſi ſolus Deus?* cui nimirum dicit omnis homo veraciter: *Tibi ſoli peccavi.* Putant autem ſe hanc poteſtatem accepiſſe in eo quod dixit Dominus diſcipulis ſuis: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis; & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* Sed hoc ſancti doctores noſtri ad officium diſpenſationis, non ad jus poteſtatis pertinere volunt, ut quod ante tribunal divini examinis de actibus humanis inviſibiliter decernitur, hoc ipſe velut quidam mortalis Deus, apud homines viſibili quadam ſpecie exequatur. Dictos quippe Deos eſſe ſacerdotes quiſquis ſacras litteras ſcrutatur non ignorat; ſed & iſta eccleſia terreſtris, beatæ illius civitatis imaginem quamdam gerit, ut quiſquis ab illa ob immanitatem alicujus ſceleris exulaverit, idem ab hac tamquam leproſus extra caſtra ſeparandus ſit; cumque per modum legitimæ ſatisfactionis illuc rediiſſe videbitur, tunc per ſacerdotale miniſterium quaſi mundatus huic redintegratur. Denique ſacerdotes teſtamenti veteris non mundabant leproſos, ſed mundatos in templum inducebant. Qua ergo * tenuitate ſacerdotes novi teſtamenti lepram ſpiritualem mundare ſe profitentur? quem umquam ſanctorum inveniunt cuique peccatori dixiſſe? Ego tibi dimitto peccata tua, ac non potius communicatis jejuniis & orationibus, id eis quibus ſubvenire volebant a Domino impetraſſe; quod legimus in eccleſiaſtica hiſtoria feciſſe Johannem apoſtolum pro juvene illo; quem a latrocinio revocatum, Chriſto iterum parturiebat. Sed & ipſe filius hominis habens poteſtatem in terra dimittendi peccata, devitata perſonæ ſuæ expreſſione, non ait: Remitto tibi peccata tua, ſed quaſi verecunde, *Homo,* inquit, *remittuntur tibi peccata tua.* Noverat plane paraliticum illum longo atque acerbiſſimo dolore purgatum indulgentiam mereri, ſicut & illum qui XXX. & VIII. annos in infirmitate habentem in probatica piſcina, evangelio teſtante, curavit. Et audent filii hominum aliena peccata ignota atque indiſcuſſa dimittere, quorum neque ipſi conſcii ſunt, neque pœnitentiæ teſtes exiſtunt. Nonne hoc eſt quod de fallacibus prophetis per prophetam ſuum Dominus conqueritur dicens: *Mortificant animas quæ non moriuntur, & vivificant animas quæ non vivunt.* Quo ergo ordine poteſtas iſta amminiſtrari debeat, per prophetam alium evidenter pronuntiat, *Probatorem,* inquit, *dedi te in populo meo robuſtum, & ſcies & probabis vias eorum.* Probandi utique ſunt greſſus ſingulorum, qualiter inceſſerint per viam morum, & antequam proferatur humanum judicium, quorſum vergat divina ſententia vigilanter intuendum eſt: Denique Lazarus prius eſt a Domino vivificatus, & poſtea a diſcipulis ſolutus: quem ſi ante vocem Domini ſolviſſent, ille nihilominus inſenſibilis, fœtidus jaceret. Ita nempe exanimis anima prius excitetur, evocante Domino ab inferis peccatorem, & ſic abſolvatur miniſterio ſacerdotum. Quiſquis aliter agit, certum eſt nihil illum alii proficere, ſibi vero plurimum obeſſe; quia ſicut ait B. Gregorius, *ipſa ligandi atque ſolvendi poteſtate ſe privat, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubjectorum meritis exerceat.* Conſiderandum itaque eſt juxta regulam ſanctorum patrum, quæ culpa præceſſerit; quæ ſatisfactio ſit ſecuta, habitaque ſagaci diſcretione, tum demum timide atque humiliter poteſtas officii eſt adhibenda, nec ita dicendum: Dimittat tibi Dominus peccata tua, & ego tibi dimitto, niſi

* f. temeritate.

(a) Hanc epiſtolam in vetuſtiſſimo codice Tuitienſis monaſterii prope Coloniam reperimus ad calcem vitæ S. Heriberti, cui proinde ſcriptam exiſtimavimus.

Digitized by Google

forte familiaris ſit injuria, quæ ſacerdoti ipſi a reo ſit illata. De tali utique peccato fidenter dicere poteſt : Indulgeat tibi Dominus & ego. Sed quemadmodum nemo ita juſtus, nemo ita ſanctus eſt, ut dicere ipſe præſumat, Ego juſtus ſum, ego ſum ſanctus: ſic & multo magis cavenda eſt hæc blaſphemia in Spiritum ſanctum, cujus proprium opus eſt remiſſio peccatorum, ne quiſque homo [a] homini dicere audeat, (a) Ego peccata tua dimitto. Si enim hoc poteſt, poteſt conſequenter illud dicere: Ego te juſtifico, & non de ſolo Deo dicemus, Deus qui juſtificat impium, quod tam impium eſt corde cogitare, quam ſacrilegum ore proferre. Poterant autem qui hujuſmodi ſunt, & hanc calumniam facile devitare, & cetera omnia multo ſimplicius agere, ſi venerabilium doctorum quorum ſermones fructuoſos quotidie audiunt, imitari exempla vellent. Illi enim cum ad verbi divini tractatum ſe expediebant, primo omnium attentionem audientium blanda & benivola allocutione præformabant, deinde ingreſſi evangelicam ſive apoſtolicam ſeu etiam propheticam explanationem, pro captu popularis intelligentiæ myſticorum ſenſuum caliginem dilucidare ſtudebant, atque inter omnia terrorem incutere peccatori. Per confeſſionem vero & pœnitentiam veniam polliceri, juſtum ad melius exhortari, tum de inſtabilitate rerum præſentium, de brevitate atque incertitudine hujus vitæ, de futuri examinis ſeveritate, poſtremo de ineffabili beatitudine ſanctorum, de infeliciſſima damnatione impiorum. De his ac talibus catholici prædicatores noſtri alii latius & ſuavius, alii anguſtius & auſterius, prout ſingulis gratia divina largita eſt, ſermones eccleſiaſticos texuerunt. Has vero neſcio quas novas abſolutiones, quas verius dicimus publicas deceptiones, nec in litteris eorum reperimus, nec feciſſe eos credimus, niſi uno illo die, quo communionem eccleſiaſticam more antiquitus inſtituto pœnitentibus reddebant. Audacter hoc, ſed fideliter & nullo modo arroganter majeſtati veſtræ ſcribendum eſſe putavi, ſciens per auctoritatis veſtræ gladium naſcentem & adhuc latentem iſtam hæreſim poſſe levius reſecari : quoniam omnis ſententia apud multos tantum habet ponderis, quantum eſt perſona proferens potentiæ ſæcularis. At vero prudentia veſtra nequaquam ita ſentit, neque rationem penſat ex fortuna hominis, ſed hominem metitur ex momento rationis. Deus omnipotens augeat vobis facultatem intelligendi & exequendi ſuam voluntatem.

(a) Ex tota hujus epiſtolæ ſerie apparet, auctorem illius aliam non admiſiſſe abſolutionis in ſacramento pœnitentiæ formulam, niſi deprecatoriam.

EPISTOLA ALBUINI EREMITÆ ad Heribertum Colonienſem archiepiſcopum.

Mittit ei excerpta ex ſcripturis de diverſis virtutibus exempla.

Circa 1000. Ex mſ. codice canonicorum regularium Tongrenſium.

DOMINO HERIBERTO Colonienſi epiſcopo ALBUINUS heremita indignus gloriam & pacem ſempiternam.

Ex quo, mi pater, miſericordiæ veſtræ gratiam promerui, exoro Domini noſtri pietatem die noctuque, ut ſecum vos poſt hanc vitam regnare ſinat ſine fine, & incenſus divinis mandatis poſſitis adimplere bona quæ deſideratis. Igitur quia pium ſtudium ſacras ſcripturas habetis audire; ſicut mihi indigno præcepiſtis, deſideravi ſcribere pietati veſtræ aliqua exempla, quæ in libris divinis legendo hæc omnia ſcripta invenio. Si tamen Deo omnipotenti adjuvante, aliquid proficere poſſet, omnia quæ in hoc libello ſcripta habeo, non proprio ſenſu fingo, vel excogito quod dico, ſed de ſanctis patribus coadunata retineo. Sine dubio qui ea fecerit videbit lumen æternum, & in tali admonitione nemo me deſpiciat; quia etſi indignus ſum talia miniſtrare, vera tamen ſunt quæ dico, & dum otioſus nemo ſtare debet, per iſta de virtute in virtutem aſcendit ad illum qui vivit in ſæcula ſæculorum. Amen. Si tamen placet, pater ſancte, & ſi bonum tibi videtur, ſæpius fac reſcribi; (ne) me pœniteat tantum laboraſſe, & ne me peccatorem ſpernatis in oratione veſtra, ut vos non ſpernat qui cum Patre & Sancto-Spiritu regnat in ſe. Amen. Pro certo ſcitote omnes quod nullus libellus citius vos deducet ad cæleſtes theſauros quam iſte, ſi ſæpius eum curetis recitare. Scio non multum eſſe beatum, qui ſe ſolummodo ſalvat, Domino adjuvante, ſed felicior eſt qui deſiderat alios trahere ſecum ad regnum cæleſte. Quapropter, ô homo, moneo tuam caritatem quicumque legeris hanc ſcripturam, ut compleas ore perfecto, & aliis bonum exemplum monſtres, ut de tuo & aliorum labore merearis percipere a Deo remunerationem. Mente curioſa ſemper cogita, ne hæc facias, ut Creatori diſpliceas, quia ſi in bono perſeveraveris, donabit tibi quod oculus non vidit, nec auris audivit, ubi multi ſanctorum requieſcunt.

Cum igitur de plurimis virtutibus te deſiderem ammonere, in primis cupio, ut virtutem caritatis ante omnia ſtudeas habere, &c.

Digitized by Google

PRÆCEPTUM OTTONIS imperatoris III. pro monaſterio ſancti Maximini.

Concedit jus mercati & cudendæ monetæ.

Circa 1000 Ex mſ. S Maximini

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis OTTO Dei gratia Romanorum imperator auguſtus. Si locis divino cultui mancipatis alicujus honoris & augmentationis ſublementum præbuerimus, divinitus nos remunerari procul dubio credimus. Quapropter omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium præſentium ac futurorum ſolers comperiat ſagacitas, quoniam nos ob remedium animæ noſtræ & parentum noſtrorum OSTRADO reverendo abbati de S. Maximino ſuiſque ſucceſſoribus largiti ſumus conceſſimus & perdonavimus jus, poteſtatemque, ſecuramque licentiam, mercatum & monetam conſtruendi, tali legitimæ ſecuritatis ordine, ut tam idem abbas ipſe quam & ſui ſucceſſores, in ſua liberali poteſtate teneat, regat & perpetualiter habeat idem mercatum, cum moneta & theloneo, ac totius reipublicæ functione, ac diſpoſitione, in quadam villa *Billiche* dicta ad abbatiam ſancti Maximini pertinente, in pago quoque *Muſelgovvi* & in comitatu BECELINI comitis ſita. Proinde volumus & imperialiter edicimus, ut homines præſentes futurique omnes prædictum mercatum viſitantes, cum omni pace illuc eant, redeant, compareant, & quidquid illis placuerit, ſicut in aliis publicis mercatis vendant. Quicumque autem hujus noſtræ auctoritatis conceſſionis & poteſtativæ perdonationis contradictor & violator in aliqua re extiterit; ſciat ſe componere noſtrum bannum, ita ſicut ille qui mercato Moguntiæ, Coloniæ & Treviris contracto & contiminato damnatus fuerit. Et ut hæc noſtra imperialis donatio ſtabilis permaneat, hanc paginam inde conſcriptam manu propria corroborantes ſigillare præcepimus.

Signum domni OTHONIS Cæſaris auguſti.

[a] Actum in Ingelheim curia anno regni domni Ottonis tertii VIIII. (a) in Dei nomine feliciter. Amen.

DONATIO VILLÆ DE Bovines facta ſancto Amando.

Anno 1003 Ex cartario S. Amandi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ERNOLDUS cum mea conjuge RICHELDE traditionem hanc facimus. Cum

A omnia in terra rotatu celeri videantur ad ima delabi, & quodcumque eſt mundi ſedem fugiens æternitatis, pertranſeat ut flos fœni; expedit nobis in terrenis divitiis diutius non delectari. Sed quoniam ea ſolummodo neſciunt finem, quæ a nobis propter Domini fiunt amorem, proculdubio per tranſitoriarum rerum oblationem felicis æternitatis mercari poſſumus capacitatem. Quapropter ego ERNOLDUS cum mea conjuge RICHELDE audiens veritatis verba: *facite vobis amicos de iniquitatis mammona, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula*, ſancto & amantiſſimo Amando,

B ſibique in Chriſto famulantibus fratribus in ipſius cœnobio, pro remedio animarum noſtrarum, villam quæ dicitur Bovinas, offero, trado, dono & in perpetuum donatum eſſe volo, cum omnibus ad ſe aſpicientibus, cum ſervis & ancillis, qui in præſenti cartula habentur denotati. Euvradus, Rodulfus, Gozelinus, Azechinus, Robertus, Ozanna, Rainſendis, Fruuvetia, Ida, Lidewid, Roburgis, Landrada, Fremelendis, Laurentia, Rozelina, Servatia. Quæ familia unoquoque anno in feſtivitate S. Amandi quæ eſt VII. cal. Novembris, perſolvat

C de reſpectione capitis ſui II. denarios, de mortua vero manu VI. de licentia maritali VI. ſimili modo. Hæc autem omnia ſupra memorata eo tenore trado, ut a modo fratres jam dicti loci abſque ulla contradictione heredum meorum, vel quorumcumque aliorum hominum habeant illa jure hereditario, inde faciant quod ad profectum & uſus eorum ſibi fuerit animo, & ut nullius inibi niſi ſolius ſancti Amandi dominetur advocatio vel defenſio. Quod ſi quis violari præſumſerit vel minorari, iram Dei ſanctorumque omnium ſentiat damnatricem ſui, ita ut omni tempore vitæ ſuæ anathema vel

D maranatha ſit, & quando eum extrema dies occupaverit, lectum digne paratum habeat in gehennalibus flammis. Et ut noſtræ auctoritatis donatio permaneret durabilior & coæva ſæculo, ſub venerabilium virorum fecimus teſtimonio, quorum nomina retinentur cartulæ præſentis in ultimo loco. Ego (b) HUGO GRANDIS Noviomenſium ſeu Tornacenſium epiſcopus tam juſſu comitis (c) BALDUINI quam rogatu ipſius ERNOLDI, hanc traditionem præſentia mea confirmavi, & ut firma & ſtabilis permaneat ævo perenni, coram altari ſancti Amandi, aſtante [b] [c]

E domno abbate MALBALDO, & cuncta congregatione ſancti Amandi, violatorem ſeu infirmatorem hujus traditionis excommunicavi, anathematizavi, atque perpetua damnatione mulctavi.

(a) Ottonis tertii annus regni VIIII. incidit in annum 991. quo tempore præerat Trevirenſi S Maximini monaſterio Folemarus ſeu Valemarus abbas, non Obtradus. Itaque hic in numero irrepſit error amanuenſis oſcitantia forte legendum XVII.

(b) Hugonis Grandis nulla occurrit mentio in vulgata ſerie epiſcoporum Noviomenſium, qui proinde collocandus eſt Radbodum inter & Harduinum, cui perperam Bucelinus initium tribuit epiſcopatus anno 1000.

(c) Hujus nominis IV Barbati vulgariter appellati, qui anno 988. aut ſequenti Arnulfo juniori Flandriæ comiti ſucceſſit, regnavitque annos 48.

Digitized by Google

Actum Elnone monaſterio anno Dominicæ incarnationis M. II. regnante rege Francorum Roberto, imperante vero Romanorum imperatore Henrico, annuente & conſentiente marchione noſtro magno BALDUINO, aſtante quoque cum aliis pluribus advocato noſtro RODULFO. S. Ernoldi hujus traditionis auctoris, S. Rogeri de Vauvrinio, S. Rogeri de *Spelecim*, S. Gerulfi de Tornaco, S. Gotſuini de Tornaco, S. Sicheri, S. Arnulfi de Schelmis, S. Herimanni de Doſemaro, S. Wiſelini *de Beecs*, S. Engelberti *de Petengen*, S. Machelini *de Vvarcon*, S. Hugonis de Perrona, S. Euvardi Calvi.

DIPLOMA S. HENRICI REGIS Romanorum pro parthenone Mulenbechano.

Confirmat privilegia eidem ab Arnulfo & Ottone II. imperatoribus conceſſa, liberam eligendæ abbatiſſæ poteſtatem tribuit, &c.

Anno 1003. *Ex autographo in Bodecenſi monaſterio aſſervato.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia rex. Si loca divino cultui dicata noſtro ſtuduerimus amplificare ſubſidio, æterni regni portionem nos ob hoc adepturos eſſe liquido confidimus. Quapropter noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet atque futurorum induſtria, qualiter quædam venerabilis abbatiſſa nomine BERTHEID, quædam imperialia noſtris obtutibus repræſentavit præcepta, per noſtros anteceſſores ARNOLFUM & OTTONEM ſecundum pro immunitate ſuo collata monaſterio, a quibuſdam nobilibus perſonis HILDIBURGA & presbytero FOLCHARTO a fundamentis olim in loco Mulinbeche conſtructo, noſtramque ſuppliciter precata eſt clementiam, ut & nos ipſum locum cum ſuis pertinentiis in noſtrum mundibrium & defenſionem, pro redemtione animæ noſtræ ſuſciperemus, & eam quæ in ſuis ſcriptis inventa eſt, convenientiam & oblationem noſtræ auctoritatis ſcripto corroboraremus. Nos itaque intervenientibus BERNHARDO duce & epiſcopo [a] THIEDERICO, in cujus hoc monaſterium puellare conſtructum eſt dioceſi, pro divinæ mercedis augmento, ipſum monaſterii locum cum ſuis adjacentiis & omnibus pertinentiis in noſtrum mundiburdum ſuſcepimus, & ad ordinem priorum præceptorum in omnibus confirmavimus, hoc regio inſigni roboravimus. Hoc firmiter ſancientes, ut ſanctimoniales ibi Deo devote per deceſſionis tempora quam meliorem noverint, inter ſe eligant licenter, & ſibi præponant abbatiſſam, communicato epiſcopi ſui conſenſu. Inſuper etiam in noſtri memoriam nominis conceſſimus, ut ab hominibus prædictæ eccleſiæ uſibus & ſervituti ancillarum Dei ſubditis regalis vel imperialis cenſus, qui inde ſolebat perſolvi, a nullo comite, vel judiciali, ſive regiæ exactionis perſona deinceps exigatur, & ut nullus comes, vel judex publicus, aut aliqua potens perſona homines præfatæ eccleſiæ in ſuo judicio, bannum eis imponendo, aut juſtitiam ab eis ullam aliquatenus exigendo, audeat inquietare, excepta ſolummodo lege illa quam advocatus epiſcopi qui præſidet eidem eccleſiæ, ſolito more ab eis debet repoſcere, & illa juris ſanctione, ſi quid neceſſario propter capitale crimen in præſentia ducis opus habet finiri judicialiter & determinari. Et ut hæc noſtræ conceſſionis auctoritas firmior habeatur, hoc noſtræ dominationis præceptum manu propria roboratum, noſtræ imaginis ſigno juſſimus inſigniri.

Signum domni HENRICI regis in Chriſto invictiſſimi.

EGILBERTUS cancellarius vice WILLIGISI archicapellani notavi.

Locus ſigilli quod eſt integerrimum.

Data III. idus Martii anno incarnationis Domini M. III. indictione 1. anno vero domni HEINRICI regnantis adhuc primo.

Actum Mindæ.

[a] Mindenſi, ut patet ex diplomate Ottonis ſecundi ſuperius relato.

ELECTIO PONTIÆ ABBATISSÆ

Anno 1004. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Fournerius.*

.... Omnium quodam modo exiſtentium hortatur quoſcumque homines, immo vero mulieres habere documenta virtutum, quarum gradibus ſubnixæ aut ſcandere mereantur celſa polorum. Ea ſiquidem prædicamenta edocent quodcumque animal rationale, vivere honeſte, juſte, pudice, ſollicite, patriamque delictis ſucreſcentibus olim amiſſam, omni induſtria quærere. Hoc..... nihil hominum convincitur approbatum ab omnibus fidelibus CHRISTO JESU pie famulantibus. Noſcimus namque Dominum dixiſſe: *Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde.* Rurſus alibi: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes & ſimplices ſicut columbæ.* Ergo ſimplicitas & humilitas quamvis litteratura virtute ac ſenſu pauliſper diſſentiant: ideoque una ſine altera numquam haberi meretur. Igitur has duas ſpecies nobis ab eodem Redemtore quondam ſancitas viriliter nanciſcamur, poſtmodum autem reliquas mirum in modum ab ejuſdem teſtibus jam dudum exquiſitas, nequaquam ignavius expetere decertemus. Imminet denique tempus referendi ad quid hujuſcemodi conventus epiſcoporum, necne nobilium hominum, quin potius devotarum feminarum valvas hujuſce cœnobii circumvenit: proindeque abhinc incipiam texere tenorem ejuſdem rei. Ordines nempe angelorum novem eſſe nemo litteratorum ambigit, inter

Digitized by Google

quos quidam eorum præferuntur ad jubendum, quidam ad obediendum. Hoc itaque fit, ut rationabilius quiſque per idem peragant miniſteria ſibi collata. Hunc vero licet natura æquentur, tam fiducialius, ut unuſquiſque audeant, ſua principantur. Idcirco nos dicatæ mulieres Deo Raimberga, Fredegarda .... elda ſufficiat......... quatenus eis de quibus loquimur conſortes eſſe poſſimus. Anno M. IV. trabeationis Dominicæ indictione II. menſe duodecimo qui dicitur Janus, atque ejuſdem vul. ideo coram præſentia ſacrorum antiſtitum Frodus .... ceterorumque filiorum hominum, & ante conſpectum nobilis matronæ ejuſdem monaſterii fundatricis una cum filiis ſuis. Nomen etenim ejus ELGARDA dicitur, ipſius vero filiorum notantur G...linus, Ugo, Adebertus. Itaque nos omnes præſignatæ puellæ, elegimus atque præferimus nobis hanc monacham nomine PONTIAM, vultu decoram, ſenſu illuſtrem, natura ſublimem, moribus inſignem. Id equidem facimus ea ratione qua oportet, favente deorum Deo, ſuorumque militum copia. Facta electione præſcripto menſe ipſius dataro, regnante Francorum rege RODBERTO. Petrus grammaticus hanc electionem ſcripſit & ſubſcripſit coram teſtibus plurimis die & anno præfixo cum aliqua reprehenſione.

DIPLOMA HENRICI REGIS II. Keminadenſi virginum monaſterio conceſſum.

Monaſterium ſub ſua protectione ſuſcipit, & monialibus poteſtatem eligendæ abbatiſſæ concedit.

Anno 1004. *Ex autographo Corb. novæ.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia rex. Omnium ſanctæ Dei eccleſiæ noſtrorumque fidelium præſentium, ac futurorum comperiat univerſitas, qualiter domna FRIDERUNA necnon abbatiſſa, ejuſque ſoror IMMA comitiſſa, GERONE comite adjuvante, conſtruxerunt quoddam (a) monaſterium in honorem ſanctæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ dedicatum, ad quod omnem hereditatem, hoc eſt Keminadam, Hogen, Barigi, Tundivium, Othere. Hæc ſunt in Tilichi Warſtan, in Auga Rohten, in Wakenafalde Bardewik, Hottmanneſſum, Wintorp, Britlingi, Biangi, Budiburg, Adduneſtorp, Hatterbiki, Bodenhuſen, Suterburg, in Gardanga Clomkey; in Drevan Wigmannesburgſcal, Benneſtorp; in Moſidi Widila, Walderſidi, Kokerbiki; in Heilanga Holana, Aunſetila; in Hoſtrunga Henſtidi, Sungad, cunctaque eorum hic præmemorata prædia gratiſſima voluntate tradiderunt. Quæ vero ſita ſunt in comitatu BEVARDI ducis, unde noſtram regalem aggreſſæ majeſtatem, ſupplices rogaverunt, ut ipſum monaſterium in noſtro mundiburgio ſuſciperemus, taliſque libertatis ac legis primatum concederemus, qualem (b) *Gandersheim*, (c) Quintiliburg, Gerniviſti tenere viderunt. Quod nos petitione THEODERICI Mindonenſis epiſcopi feciſſe omnino noſcat univerſitas fidelium. Ad hoc ſtatuimus ut in præfatæ abbatiſſæ ſuæque ſororis comitiſſæ prædictum monaſterium & abbatia noſtro perſiſtat conſenſu diebus vitæ eorum, poſt obitum vero utrarumque earum ad noſtrum publicum eadem abbatia jus in perpetuum pertineat. Inſuper autem volumus, ut nulla major aut minor regni noſtri perſona in eadem abbatia placitum facere, aut aliquam ſibi moleſtiam inferre, vel publicam functionem exigere *, niſi advocatus abbatiſſæ cunctarumque monialium. Hoc etiam noſtra regali auctoritate ad hoc concedimus abbatiæ, ut ſanctimoniales ejuſdem monaſterii, abbatiſſa defuncta, licentiam habeant eligendi aliam ad hoc idoneam. Et ut noſtræ auctoritatis præceptum firmius omni tempore perſeveret, hanc paginam manu propria roborantes ſigno noſtro juſſimus inſigniri.

* *Suppl. præfatum.*

Signum domni HENRICI regis invictiſſimi.

EGIBERTUS cancellarius vice WILLIGISI archicapellani notavi.

Data IV. nonas Novembris, anno dominicæ Incarnationis MIIII. indictione II. anno vero domni Henrici regis....

Actum *Magadeburg*.

ELECTIO WIFREDI ABBATIS S. Victoris.

Anno 1005. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

NORMA divinæ inſtitutionis quantocius creaturæ diſpoſitio divina quadam & ineffabili ratione, documentis multifarie ordinatis, cum æquæ ſit moderationis, diverſis tamen in creaturis ſummi diverſo diſponuntur Creatoris moderamine. Cumque omnia creata pro creationis diverſitate, voluntate atque providentia opificis gubernentur, tamque ad ſui cognitionem in duobus voluntatis & exhibitione famulatus fieri viſum eſt, quidam rationis ordo præminet in angelica ſcilicet, quæ ut majorum prædicatorum documentis, alia præminentia, alia vero ſecundum officia a Creatore ſibi

(a) Iſtud monaſterium ſucceſſu temporis in præpoſituram Corbeiæ novæ converſum, faventibus Conrado II. imperatore & Eugenio papa III. tandem ad Brunſvvicenſes duces tranſiit.

(b) Gandersheim nobiliſſimum virginum Benedictinarum monaſterium in ducatu Brunſvvicenſi a Liutolpho Saxonum duce & Oda eius conjuge fundatum fuit circa annum 852.

(c) Iſtud monaſterium condidit Mathildis regina Henrici Aucupis regis Germanorum conjux, in eoque ſub ſæculari habitu religioſam vitam duxit. Situm eſt autem in dioceſi Haberſtatenſi, & in eo una cum Henrico rege quieſcit.

Digitized by Google

diſpoſita principatibus obſecundantia, & in humana quamvis gravedine depreſſa terrena; non ita ſemper hæreat creatori, ut non neceſſitate deprimatur corporali, evangelica tamen & catholica doctrina ſpiritualibuſque donis ditata, mente Deo adhærens & corporaliter deſerviens vocatur eccleſia. Quæ videlicet ſancta eccleſia diverſis ordinum gradibus decorata, præpollet in ſummis, vernat in mediocribus, floret in ſupremis, in quibus etiam diverſitate non fidei, ſed vitæ, cum ſit unus grex & unus paſtor Dominus Jesus Christus inveniuntur, alii vero a paſtore munere ditiori præceſſi paſtores dicti, qui pro ſibi ſubditis totis quo valent niſibus inſudantes, virtutum eos nutrimentis fovendo, ad vera paſcua reportare geſtiunt. Alii vero ab iſtorum longa vita diſtantes, ſuppetio majorum egentes, propria non ſufficientes, eorum virtute freti, atque eorum ſequaces effecti, cum ipſis ad gaudium, quod verus paſtor Dominus Jesus-Christus promiſit merentur introduci, quibus paſtorum nomine ditatis, uni a ſummo paſtore præcipitur. *Paſce oves meas*, cujus exemplo eruditus & præcepto geſtiens obſecundare, cum ipſius juvamine veri paſtoris, ſcilicet ex monaſterio S. Victoris honore dicatum, pater adhæreat domnus Warnerius, cujus petitione domnus Pontius gratia Dei Maſſilienſis eccleſiæ epiſcopus, cum totius eccleſiæ S. Mariæ ordine canonicorum ſub eo conſtitutorum, cum conſenſu etiam præfati ſancti Victoris cœnobii monachorum, etiam cum conſilio domni ſcilicet abbatis Archinrici monaſterii Montis-majoris, atque domni Pato-
[a] ni abbatis (a) S. Gervaſii eligendo decrevit virum nomine Wifredum adeo bonis moribus ditatum, quo loci ſibi, ut credit, a Deo commiſſi curam pervigil gerens, ſui mercedem laboris percipiens a vero paſtore cum ſibi ſubditis adſciſci mereatur.

Anno ab Incarnatione dominica mv. indictione iii. cum conſenſu omnium ſupradictorum, domni ſcilicet Pontioni epiſcopi, & domni Warnerii abbatis Pſalmodienſis, domnique Archinrici abbatis, ac domni Patonicii abbatis, ſeu & domni Willelmi vicecomitis, fratriſque ejus domni Folconi, omniumque ſupradictorum canonicorum ac monachorum, regnante Domino noſtro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu-ſancto vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, amen. Benedictus, Witbertus, Caſtellanus, Andreas, Saturninus, Willelmus, Iſarnus, Ugo, Arduinus, Landricus, Laugerius, alius Saturninus, Petrus, Erchimbertus, Marinus, Warnerius, Belladus, Dominicus, Martinus, Arnaldus, alius Arnaldus, Rotbertus. Hi omnes manu propria monachi ipſius firmaverunt loci. Stephanus, Erambertus, Salvatus, Wlſinus, Eolcoaldus, Pontius, Amalricus firmaverunt. Giſlabertus, Deodatus, Maſſilius, Andreas, Pontius, Amelius, Cleophus, Suavis, Gelinus, Honoratus, Ugo, Auriolus, Teutbertus, Wichirannus, Arlulfus, Wichirannus, Pontius, Dido, Radaldus, Dagubertus, Boſo, Iterius, Ingilradus, Aycardus, Pontius, Teutbaldus, Giraldus. Hi omnes manu propria canonici ſeu & clerici & fideles laici firmaverunt.

Ego Erambertus indignus monachus rogante domno Warnerio (b) abbate meo, [b] & Pontione epiſcopo & fratre ejus Willelmo, & Folcone & Ademaro ſcripſi.

DIPLOMA (c) PONTII Maſſilienſis epiſcopi pro S. Victore. [c]

Confirmat donationes factas S. Victori in monaſterii reſtauratione.

Sacrum judicium. Conſtat paginibus librorum, quod poſt Domini Salvatoris adventum glorioſamque ejus aſcenſionem, priuſquam ſacrum illud quod erat Jheroſolymis collegium disjungeretur, ac ſancto revelante Spiritu ad prædicandam ſui nominis gloriam, cognitionemque propalandam, per diverſa mundi ſpatia dirigeretur; *Multitudinis credentium erat cor & anima una, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia, nec quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes apoſtolorum, dividebanturque ſingulis prout cuique opus erat.* Nam talis extitit in Jheroſolymis omnis illa credentium multitudo, quales nunc perpaucos in cœnobiis invenire difficile eſt. Sed cum per prædicationem apoſtolorum univerſarum gentium colla jugo Domini ſubderentur, eſſerque infinitus credentium numerus, jamque ſancti apoſtoli per martyrii gloriam e mundo exceſſiſſent; cœpit illa ſancta communis apoſtolorum inſtitutio paulatim tepeſcere. Cernentes hæc aliqui quorum mentes in ea quæ a beatis apoſtolis acceperant doctrina fervebant, ſequeſtrantes ſe cœperunt habitare ſimul, quos græco nomine cœnobitas, id eſt in commune viventes cœperunt vocitare, et tunc monaſteria exordium ſumſere. Ad horum igitur formulam cœnobiorum, extitit infra pagi noſtri fines, hoc eſt in Provincia

Anno 1005. Ex cartario S. Victoris [illegible] D. Furmerii.

(a) Hæc abbatia ad maris ripam ſita erat, & quidem in diœceſi Aquenſi, ut quidam volunt; rectius, ut ſcribit noſter Sammarthanus, in Arelatenſi. Ei Pontius miles de Foſſis donationem feciſſe traditur, anno 1081. quam admiſit Ivo prior Cluniacenſis.

(b) S. Victoris abbate, quo proinde adhuc vivente, & annuente facta eſt electio Wifredi.

(c) Editum fuit in utraque Gallia Chriſtiana diploma iſtud, ſed adeo truncatum & deturpatum, ut neceſſario fuerit recudendum.

celebre

celebre monaſterium, Maſſiliæ civitatis haud procul mœnia ſitum, præcipui martyris Victoris corpore ſacratum, a glorioſo imperatore CAROLO privilegiis & maximis donis ſublimatum, quod diu in eadem ſublimitate ſub regulari tramite manſit ſtabilitum. Sed poſt multorum curricula annorum, cum idem piiſſimus princeps a ſæculo deceſſiſſet, & omnipotens Deus vellet populum chriſtianum flagellare per ſævitiam paganorum, gens barbara in regno Provinciæ irruens, circumquaque diffuſa vehementer invaluit, ac munitiſſima quæque loca obtinens & inhabitans, cuncta vaſtavit, eccleſias & monaſteria plurima deſtruxit, & loca quæ prius deſiderabilia videbantur, in ſolitudine redacta ſunt; & quæ dudum habitatio fuerat hominum, habitatio poſtmodum cœpit eſſe ferarum, ſicque factum eſt, ut monaſterium illud, quod olim præcipuum ac famoſiſſimum in tota Provincia fuerat, adnullatum & pene ad nihilum eſt redactum, quouſque bonæ memoriæ domnus GUILLELMUS & domnus HONORATUS præfatæ civitatis epiſcopus, & frater ejus domnus GUILLELMUS vicecomes, filiuſque ſuus domnus PONTIUS præſul, qui eidem avunculo ſuo in epiſcopatum ſucceſſit, & jam pene lapſo manum ſublevationis porrexerunt, qui non ſolum ex ſua * ei aliqua reddiderunt: verum etiam de propriis ſuis poſſeſſionibus ob remedium animarum ſuarum multa largiti ſunt, ac monachos aggregantes abbatem ibi ordinaverunt. Igitur ego PONTIUS ordinatione omnipotentis Dei Maſſilienſis eccleſiæ pontifex, igne divini amoris ſuccenſus, & glorioſiſſimi ac pretioſiſſimi Dominique mei beatiſſimi martyris Victoris amore flagrans, ut ejus monaſterium, ubi ſacrum ac venerabile corpus ejus requieſcit, ſtabilitum & inconvulſum abſque ulla interruptione vel diminutione in ſecuturis ſæculis maneat, & ut labor noſter ac donatio, & redditio, vel augmentatio noſtra ſeu anteceſſorum noſtrorum ſupradictorum indiſſolubilis firmaque ac ſtabilis in perpetuum maneat, una cum conſenſu domni RODULFI regis Alamannorum & Provinciæ, ſeu etiam cum præcepto & connibentia domni apoſtolici papæ urbis Romæ, cum voluntate etiam domni RODBALDI comitis, & domnæ ADELAIZIS comitiſſæ, domnique GUILLELMI comitis filii ejus, conſentiente etiam pariterque rogante clero ac populo ſanctæ eccleſiæ Maſſilienſis, facio hanc ro..rationis, liberalitatis ac donationis cartam omnipotenti Deo ac S. Victori ſuo martyri, ſeu & abbatibus ac monachis, tam præſentibus quam futuris, ut ab hac die ipſum monaſterium ſub nullius hominis manu, niſi ad defenſionem conſiſtat, ſed ſit ſicut cetera ſunt monaſteria regularia ad honorem omnipotentis Dei ac ſanctorum ejus conſiſtentia in

* f. ſuis.

A his abbatibus ac monachis, qui ſecundum regulam S. Benedicti ac ſanctos canones voluerint vivere, & terram cunctamque poſſeſſionem, omnia quæ in præſenti tenet, vel in futuro adquirere poterit, nullus epiſcoporum, nulliuſque ordinis perſona, tam clericorum quam laicorum, ab eodem monaſterio vel ab eiſdem abbatibus ſeu monachis auferre valeant, ut abbates & monachi tam præſentes quam ſecuturi, quietes ac ſecuri abſque ullius hominis voluntate Deo poſſint ſervire, & pro nobis omnibus jam ſæpius prælibatis omniumque ſalute Chri-
B ſtianorum, vivorum ſcilicet ac defunctorum, orationes ac preces valeant inceſſanter offerre. Ergo ſi poteſtas ſurrexerit aliquando inimica, vel ſancto Victori, ejuſque monaſterio contraria, quæ hoc opus noſtrum, quam * pro remedio animarum noſtrarum inſtituimus, vel hunc privilegium, quem cum præcepto regis, ac juſſione domni apoſtolici, & auctoritate omnium ſupranominatorum ſcribimus, irrumpere voluerit, & irritum facere, ac manus noſtras falſare, vel a quocumque epiſcopo, vel abbate, ſeu a quocumque homine aliquod do-
C num pro ipſo monaſterio voluerit accipere, ſit anathema, maranatha, ſitque anathema maranatha, ſitque anathema dando & anathema recipiendo, id eſt tam ille qui dat, quam ille qui accipit, ſicut ſacri canones ſtatuunt, & ſint excommunicati & maledicti & abhominati a Patre, & a Filio, & a Spiritu-ſancto, necnon a domno papa ſedis apoſtolicæ, & ab omnibus ordinibus ſanctæ Dei eccleſiæ catholicæ, ab epiſcopis & presbyteris, a diaconibus, & ab omnibus qui * intra eamdem poteſtatem ligandi, ſolven-
D dique, & ſint damnati in inferno inferiori cum Juda traditore, cum Ario, cum Sabellio, & cum omnibus hæreticis & infidelibus Dei, tam qui faciunt, quam qui conſentiunt facientibus. Hoc etiam inſerere mihi placui PONCIO epiſcopo ac fratribus meis GUILLELMO & domno FULCHONI, ut quæcumque de hereditate patris noſtri, vel matris noſtræ, parentumque noſtrorum huic monaſterio a patre noſtro, & a parentibus noſtris, vel a nobis collatum vel collocatum fuerit, ſi aliquando ſurrexerit aliqua poteſtas vel epiſcopus, vel cujuſlibet ordi-
E nis perſona, qui aliquid ab eodem monaſterio, vel ab eiſdem abbatibus, vel monachis auferre vel abſtrahere voluerit, hoc vendicare non valeat. Quod ſi fecerit, heredes vel ſucceſſores noſtri liberam habeant poteſtatem reſumendi ac recuperandi ea quæ auferre vel abſtrahere voluerit aliquis. Super hoc autem omnem licentiam habeant abbas & monachi ejuſdem monaſterii interpellare eos, qui hanc ſcripturam noſtram offuſcare voluerint, in omni regali curia, vel ante domnum apoſtolicum Romæ, & red-

* ita legitur in cartario.

* f. in terra, habens.

Digitized by Google

dere cogantur in vinculo auri libras D. & denuo ſcriptura iſta firma & ſtabilis permaneat. Scripta anno Incarnationis dominicæ MV.

RODULFUS rex Alamannorum ſeu Provinciæ.

JOHANNES gratia Dei papa ſedis apoſtolicæ.

RODBALDUS Dei gratia comes firmavit, voluit & conſenſit, & manu propria roboravit.

† Signum PONTIUS epiſcopus manu propria firmavit.

ADALAX inclita comitiſſa aſſenſum præbuit & manu propria firmavit.

GUILLELMUS comes Provinciæ filius ejus firmavit.

GUILLELMUS Toloſæ urbis comes firmavit.

ERMENGARDIS uxor Rodbaldi comitis manu propria firmavit.

WARNERIUS abbas Pſalmodæ firmavit.

GUIFREDUS licet indigne ejuſdem monaſterii opilio vocatus.

ARCHINRICUS abbas Montis-majoris firmavit.

RADO epiſcopus firmavit.

[a] ALMERADUS (a) epiſcopus firmavit.

Domnus PONTIUS Arelatenſis archiepiſcopus firmavit.

[b] PATO (b) abbas firmavit.

Deodatus firmavit.

Andreas firmavit.

Maſſilius firmavit.

Ugo firmavit.

GUILLELMUS vicecomes firmavit.

FULCHO frater ejus firmavit.

Lambertus firmavit.

Radaldus firmavit.

AMALRICUS Aquenſis epiſcopus firmavit.

Domnus Franco firmavit.

DONATIO VILLARIS S. JOHANNIS facta ab Atanulfo Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Anno 1007. Ex archivis S. Victoris eruit D. Farnerius.

ANNO Incarnationis dominicæ MVII. indictione V. facta eſt donatio hæc a viro illuſtriſſimo nomine ATANULFO. (c) [c] Manifeſtum eſt, & univerſis qui eum noverunt, liqueat, & quia id eſt ad limina SS. apoſtolorum Petri & Pauli Romæ pergens, dum reverteretur eodem itinere obiit, ſed priuſquam ab hac vita diſcederet, integro ſenſu ac plena memoria, omnia ſua ordinans atque diſponens, de ſalute animæ ſuæ ſollicitus, inter ea quæ bene ordinavit atque diſpoſuit, delegavit & præcepit dare aliqua de ſuo omnipotenti Deo, & S. Victori ſuo martyri, ejuſque monaſterio apud Maſſiliam fundato, abbatibus quoque ac monachis ibidem perpetim famulantibus, id eſt in pago Forojulienſi infra terminos de caſtro quod vocant Salerna, villare quod vocatur S. Johannis, quantum ille habebat, & ad diem obitus ſui tenebat, & in eccleſia S. Mariæ, quæ in eadem valle quæ ſuperjacet fundata eſt ſuam portionem: quia idem vir priuſquam Romam pergeret, mittens fecit ad ſe venire abbatem ejuſdem monaſterii VUIFREDUM nomine ac fratres, & commendans ſe eorum orationibus, dixit ſe velle eamdem eccleſiam reædificare, & S. Victoris monaſterio, quantum ad ſe pertinebat, dari. Præterea & qui juxta eſt villare S. Johannis quæcumque habuit dedit propter redemptionem animæ ſuæ, ut abbates & monachi tam præſentes quam futuri ſine interpellatione alicujus hominis teneant & poſſideant, & pro redemtione animæ ſuæ ac pro peccatis ſuis aſſidui apud Dominum interceſſores exiſtant. Nunc igitur ego BELLETRUS mater ejus, & ego JUDETA uxor ejus, & ego PETRUS filius, & ego JONAM & ego ISNARDUS, & ego PANDULFUS, & ego BONIFACIUS & ego VUIFREDUS, nos omnes, qui ſumus fratres & cohæredes ejus, hanc donationem eleemoſynam quam, propter remedium animæ ſuæ ille vivens inſtituit, nos omnes poſt mortem ejus bono animo & bona voluntate ac propriis manibus firmamus.

Facta donatio hæc tempore præſcripto, regnante RODULFO rege Alamannorum, ſeu Provinciæ.

ATANULFUS hanc donationem dedit & ore proprio firmavit.

† BERNARDUS ex ore ejus & ab eo rogatus manu mea firmavi.

BELLETRUDIS mater ejus firmavi.

JUDETA uxor ejus firmavi.

PETRUS filius ejus firmavit.

BONIFACIUS & uxor ejus firmaverunt.

JONAM frater ejus firmavit.

PANDULFUS frater ejus firmavit.

BONIFACIUS frater ejus firmavit.

VUIFREDUS frater ejus firmavit.

DONATIO VILLÆ S. JOHANNIS facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio a Belletrude.

Anno 1010. Ex magno cartario S. Victoris.

EGO BELLETRUDIS propter remedium animæ meæ & ſenioris mei JONAM & filios ac filiabus noſtris tam vivis quam & defunctis, ut & vivi proficiant ad ſalutem,

(a) Duo hujus nominis eodem tempore præfuiſſe reperiuntur epiſcopi Provinciæ, Almeradus Regenſis, & Almeradus Vaſionenſis, quorum alterum hic ſubſcripſiſſe non dubito.

(b) Iſte Pato fuit abbas S. Gervaſii, interfuitque electioni Vuifredi abbatis S. Victoris.

(c) In lib. 4. Chronici Caſinenſis cap. 14. & aliis mentio fit Athenulfi comitis Aquinenſis, qui fratres habuit Landulfum de S. Johanne, Pandulfum & Landonem, quos ex Athenulfo hujus donationis auctore originem duxiſſe non ſine fundamento ſuſpicamur.

Digitized by Google

& mortui ad præmium æternæ vitæ. Facio hanc donationem omnipotenti Deo & S. Victori martyri ac monachis ibidem habitantibus, tam præſentibus quam futuris, id eſt de villa quam vocant de S. Johanne. Dono ego ſupradicta BELLETRUDIS quantum ibidem habeo, id eſt in campis, in vineis, in pratis, in hortis, in aquis, in terris cultis & incultis, ad ſupradictum martyrem S. Victorem, vel abbatibus ac monachis ſine ulla interpellatione, id eſt quartam partem quæ ibidem habeo, & eſt ipſa villa in comitatu Forojulienſe, in territorio de caſtro Salernas. Facta carta donatio iſta in villa quæ vocatur Archos, anno Incarnationis dominicæ MX. Nonas Decembris regnante RODULFO rege.

† Ego BELLETRUDIS qui hanc donationem feci & manu mea roboravi.

Pandulfus firmavit, Ripertus firmavit, Girmundus firmavit, Raiambaldus firmavit, Teutbertus firmavit.

DIPLOMA HUGONIS COMITIS Cenomanenſis.

De confirmatione Tuſſiacenſis beatæ Mariæ abbatiæ.

Circa an. 1015. *Ex cartario Cenomanenſis S. Vincentii monaſterii.*

CUM nullus mortalium hoc in ſæculo vacillanti ſapiat ſe eſſe ita perpetuo ſtabilitum, ut non ad futurum perveniat judicium, oportet ut quamdiu vita comes fuerit, ſe tam perornet operibus bonis, ne poſt aditum vitæ pænas inferni cognoſcat imminere ſibi.

Quapropter ego in Dei nomine HUGO Cenomanenſis comes, quia tanta totque futura timeo tormenta, nolo recuſare, ſed magnanimo cupio ea confirmare, quæ de noſtris ſanctorum baſilicis video concedere, quatinus hæc prædicta pænarum tormenta vitare poſſim, & cum ſanctis in æterna requie feliciter permanere. Ergo notum eſſe volo omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, tam futuris quam præſentibus, quod quidam de meis confidelibus videlicet HUGO noſtram adiens præſentiam, poſtulans ſibi fieri præcepti mei firmitatem in ſanctæ Mariæ matris Domini eccleſiæ dotem, in comitatu Cenomanenſi, in vico qui vocatur Tuſiacus, ſuper fluvium Karona, * de terris quas de noſtro tenet beneficio, ut laventur ejus crimina, & regni cæleſtis ei aperiatur janua. Me ergo favente & nullo modo contradicente, præſentat nobis ipſe Hugo fidelis noſter quemdam monachum nomine HERMENTUM, virum bonum, & ſagaciter inſtructum, cupiens eum ad ordinem abbatis benedicendum, per meam juſſionem, & domni AVESGAUDI epiſcopi, ſeu per deprecationem domni abbatis INGELBAUDI & omnis congregationis ejus, obſecrans ut

* Chermue.

A omnibus diebus quamdiu Chriſtianitas permanſerit, in eodem loco abbas habeatur, qui regulariter vitam ducat, & ipſum locum diligenter inſtruat, & gregem ſibi commiſſum regere ſciat. Concedit namque ad uſus fratrum totam villam Tuſiacum cum eccleſia & decimam, & unam capellam ad ipſam pertinentem, & mercatum totum, & terram in ipſa villa ad duas carucas, molendinos duos ſuper fluvium Karona, & ſuper (a) Idoneam unum; de pratis arpennos V. ſuper Karona, & ſuper fluvium Bunionem arpennos VIII. De vineis quoque arpennos IIII. B & in Monte Dublello arpennos tres, & paſtum ad porcos, qui erunt in monachorum dominio, & terram Girodii, & unum maſnilum qui dicitur Ramada, cum hoſpitibus quinque, & ſilvam quæ vocatur *Bolbiez* de beneficio Wauterii, & terram Aſcelini, & terram Warnerii, quæ eſt prope monaſterium, ad Ulenum unum molendinum. Ea ratione ut merita ſanctæ Dei genitricis Mariæ & S. Petri apoſtolorum principis, necnon & omnium ſanctorum, orent apud pium judicem Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM, ut ipſe in diem judicii de ſuis & de noſtris peccatis miſereri dignatus ſit. C Conteſtamur igitur omnibus & prohibemus per nomen Domini & virtutem ejus, & per merita ſanctæ Mariæ & omnium ſanctorum, qui ab initio mundi Deo placuerunt, ut nullus nunc aut in poſterum livoris aut cupiditatis molimine irretitus, infringere aut calumniari præſumat hanc noſtræ traditionis firmitatem. Quod ſi quiſpiam egerit aut tentaverit, iram Dei omnipotentis habeat, & ſanctorum omnium ejus iram incurrat, & ſit perpetualiter alienum a conſortio ſanctorum, D & hæres incendii inferorum recipiatur, ſit cum diabolo & ſociis ejus, miſſus in ſtagnum incendio dimerſus, ibique finetenus pereat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Signum BENEDICTI papæ.

Signum HUGONIS Cenomanenſis civitatis comitis.

Signum AVESGAUDI epiſcopi ipſius civitatis.

Signum domni INGELBAUDI abbatis S. Petri ipſius civitatis.

Signum SESGUALONI abbatis monaſterii E S. Launomari.

Signum GENESII abbatis monaſterii ſancti Karileſi.

Signum DURANDI abbatis monaſterii S. Mariæ. *

Signum RADULFI ipſius civitatis vicecomitis.

Signum HUBERTI ipſius civitatis theſaurarii.

* S. Mariæ de Ebronio.

(a) Gallice *Huiſne* de hoc fluvio ita cecinit Theodulfus ad Modoinum epiſcopum Æduenſem ſcribens:

Tale quod aſſeverant flumen Idonea paſſum,
At quod ab urbe fluens ſat prope Sarta bibit.

Digitized by Google

Signum Wilhelmi ipſius civitatis decani,

Signum Wilhelmi laici.

Signum Ivonis ejus fratris.

Signum Hugonis ipſius militis qui hoc præceptum fieri juſſit.

Signum Hugonis filii ejus.

Signum Haimonis. Item ſignum Haimonis de Superlitus.

Actum Conomannis publice regnante Roberto humili rege.

DIPLOMA ODONIS COMITIS Carnotenſis.

De fundatione eccleſiæ beatæ Mariæ de Monte Dublelli, & ejus abbatiæ Tuſſiacenſi ſubjectione.

Circa 1015. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

Cum dubia & fragilis inter incertos caſus vita mortalium verſetur hominum, rationabilitate qua ceteris præeminent animalibus, oportet unumquemque ſollicite perpendere, per devia peccatorum ſuorum, quam longe a Deo diſceſſerit, deinde recti itineris tramitem ſtudioſe perquirere, cujus ducatu ad Viam quæ Veritas pariter & Vita eſt, valeat pervenire. Nec debet quiſquam æſtimare aliquid boni aut a ſe fieri, aut a ſe poſſe habere, ſed potius ab illo ſummo bono quod Deus eſt, qui & voluntatem ſimul & facultatem contulit operandi, ſe credat accipere. Debet etiam unuſquiſque deſiderium ſuum & cogitatum non in caducis rebus & ſubito prætereuntibus leviter conſtituere, ſed in Domino qui ſcit quibus humanum genus indiget, ſpem ſuam firmiter collocare. Eſt præterea perutile unumquemque altius bona quæ recta fiunt voluntate ex animo diligere, atque ut perficiantur, prout vires ſuppetunt auxilium præbere. Et hæc omnia non ad humanam gloriam, vel popu- D larem favorem, ſed pro æternæ remunerationis emolumento, quicumque facere ſtuduerit, ab ipſo Domino Deo qui reddet unicuique ſecundum ejus opus, cum majeſtate in ſua venerit, ſciat ſibi ex integro recompenſari. Hujus rei gratia ego Odo Carnotenſis civitatis comes notum fieri volo cunctis catholicæ fidei cultoribus, tam præſentibus quam futuris, quoniam acceſſit ante noſtram humilem præſentiam quidam fidelium noſtrorum Hugo, ſcilicet cognomento Dublellus, reverenter poſtulans cor- E roborari noſtra auctoritate præſens teſtamentum de rebus a ſe collatis eccleſiæ, quam in honore ſanctæ Dei genitricis & virginis Mariæ, conſilio venerandæ memoriæ Fulberti, Carnotenæ urbis epiſcopi, pro redemtione animarum, ſuæ videlicet ac filiorum ſuorum, hoc eſt Hugonis archidiaconi, atque Odonis, necnon & Hervei, in proprio caſtro, quod ab ipſius cognomine

A Mons-Dublelli vocatur, laudabili ſtudio conſtruxerat. Cujus poſtulationi, ut decebat, animo volenti aſſentientes, manu propria illud roboravimus, manibuſque fidelium noſtrorum roborandum tradidimus. Tribuit igitur præfatus Hugo clericis in jam dicta eccleſia, ſub nomine canonicali Deo ſervientibus per conſenſum & voluntatem Giſleberti & Elgaudi ejus filii, quorum dono ex noſtro poſſidebat beneficio VI. hoſpites, quatuor in villa quæ vocatur *Ivez*, & duos ante eccleſiam ſancti Clementis, & in eodem loco duas medieturas, unam cum tribus arpennis pratorum, alteram cum qua- B tuor. In ipſa quoque terra unum molendinum in dominio, & cenſum de tribus molendinis, & duos vinearum arpennos & dimidium ſolvente cenſu, & in loco qui vocatur *Gelroim* aliam mediaturam. Alibi apud Muſelaium de quatuor carrucis decimam, & de hominibus qui locum incolunt, ſepulturam & panem & candelam, & apud villam vocabulo *Braiz* duos arpennos de vineis. Unum etiam caballarium cum omni beneficio ſuo, in villa quæ vocatur *Ardun*. Eccleſiam vero illam cui hæc contulit, cum ipſis clericis commiſit poteſtati abbatum Tuſſiacenſis loci, qui olim ab ipſo Hugo- C ne in priſtinum ſtatum, quo per annos multos caruit, reſtitutum fuerat. Eo videlicet modo ut tamquam membrum eadem eccleſia prædicto loco Tuſſiacenſi adhæreat, & clerici ipſius eccleſiæ a nulla ſæculari perſona pro ullo judicentur exceſſu, ſed a prædicti loci abbate regulariter corripiantur. In ejus quoque obſequium ſemper ſint parati, & obeunte eorum quolibet, ab eo qui in canonicali ſtatu obeunti ſucceſſerit, ipſe x. ſolidos accipiat. Omnes ergo qui ſæpe dictæ eccleſiæ bona rebus propriis adcreverint, glorioſiſſimæ Dei genitricis Mariæ, atque omnium ſanctorum orationibus a peccatorum ſuorum allevientur onere, & benedictionem quæ ſanctis omnibus repromiſſa eſt, a Deo æterna poſſideant hereditate. Et quicumque aliquid ex his quæ per præſentis cartæ donationem Hugo & filii ejus ipſi contulerunt, calumnioſe aut violenter auferre præſumſerit, Dei omnipotentis & omnium ſanctorum offenſam incurrens, atque a Chriſtianorum ſequeſtratus conſortio, proditoris Judæ ac Simonis magi, Juliani quoque apoſtatæ de terra viventium exemplo cruciandus perpetuo igni cum diabolo ejuſque miniſtris. Signum Odonis comitis † Signum Gaufridi vicecomitis, S. Hugonis Dublelli, S. Hugonis archidiaconi, S. Hervei filii Hugonis, S. Giſleberti, S. Elgaudi. Signum Odonis archidiaconi, † S. Odonis decani, S. Vulgrini grammatici, S. Bucchardi, S. Hugonis filii Gripponis, S. Anaſtaſii. S. Hilberti, S. Odonis Muſcantis, S. Urſionis, S. Gradulfi, S. alterius Gra-

Digitized by Google

dulfi, S. Alberti, S. Drogonis, S. Rainardi, S. Hugonis filii Raimonis, S. Humbaldi, Sig. Hermandi, S. Roſcelini, S. Mannelini. † Nomina canonicorum Montis-Dublelli, Harduinus, Odricus, Theodericus, Girardus, Goſcelinus. Factum eſt hoc teſtamentum ab (a) ERMENTEO abbate, datum autem in caſtro Montis-Dublelli regnante ROBERTO rege Francorum feliciter.

CARTA DOMNI BALDRICI Leodienſis epiſcopi.

De fundatione eccleſiæ ſancti Jacobi.

Anno 1016 Ex archivis S. Jacobi Leodienſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Quia manentem in hoc mundo civitatem conſtat quemquam non habere, futuram quæ in cælis eſt, qui ſani conſilii ſunt non negligunt inquirere; & ad hanc poſſidendam quanto quiſque poterit ſtudio anhelare. In qua etſi primum obtinere gradum ex divina promerentur gratia, qui optimam partem elegerunt cum Maria, illos tamen ab ejus beatitudine nequaquam credendum eſt excludi, qui more Marthæ ipſi Chriſto in ſuis fidelibus, ejus ſcilicet veſtigiis adhærentibus officioſa caritate frequens miniſterium ſatagunt impendere. Nam quorum voluntariam paupertatem in propoſito beato ac quietæ vitæ de ſuis facultatibus pro nomine JESU videntur ſuſtentare, eorum etiam in futuro donabuntur mercede, ipſo Domino in evangelio ſic atteſtante: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet.* Hanc Domini auctoritatem mecum retractans, & cum fidelibus Chriſti tantam mercedem accipere deſiderans, ego BALDRICUS ſanctæ Leodienſis eccleſiæ ſacerdos indignus, cum ex propriis operibus plus odii timerem quam amoris ſperarem, decrevi eos mihi amicos adjutores præparare, qui me deficientem in æterna poſſent tabernacula recipere. Ea ergo ſpe & conſilio confugiens ad tutelam & patrocinium S. Jacobi apoſtoli fratris Domini, & omnium apoſtolorum Chriſti, qui omnia pro ejus amore relinquentes, ipſum ſecuti ſunt nudi, in honore & venerabili memoria eorum cœnobium monachorum tentavi conſtruere in inſula Leodii, ubi collocato eccleſiæ fundamento, cum jam cryptam ipſius ad effectum perduxiſſem, neſciens diem neque horam, acceleravi eam dedicare VIII. idus Septembris in honore ſancti Andreæ apoſtoli, cujus pias ac ſemper venerabiles reliquias ibidem in altari recondidi. Tali autem meæ devotionis ædificio incœpto, in dotem adſcripſi pluſquam bonuarium terræ undique adjacentis, eamque liberam fore ab omni exactione decrevi, & allodium quod *Silva* nominatum, hereditario jure mihi competebat, eodem die ad ipſum altare per manum VUIGERI advocati contradidi, præſentibus fratribus meis GISLEBERTO videlicet comite de Los, & ARNULFO, & aliis quampluribus clericis & laicis liberis, beatos videlicet apoſtolos Jacobum & Andream, faciens in primis patrimonii mei heredes. Deinde fratres ibidem Deo ſub regula & abbate ſervientes, quos cum ſanctis apoſtolis redemtionis animæ meæ fidejuſſores eſſe decreveram. Quorum amabiles primitias, quas ibidem ad cultum Dei conſtitueram, cum poſtmodum interrogaſſem, quem prædictæ eccleſiæ advocatum eſſe vellent, fratremque meum GISLEBERTUM comitem de Los ſibi eligerent, libenter annui petitioni eorum, ſperans a nullo fidelius aut rectius, quam ab ipſo & ab ejus heredibus detineri ac foveri eccleſiam, quam pro mea & eorum ſalute conſtruere inceperam. Sed iterum metuens ne forte aliquando vel ipſe vel heredes ejus obliti fidei & propinquitatis, juſtitiæ ac pietatis, libera vellent uti poteſtate, & pravas conſuetudines per acceſſum temporum bonis eccleſiæ violenter irrogare: Viſum eſt mihi ſub judicio & teſtimonio illuſtrium virorum illi conſtituere quid juris haberet, quid præmii ſperaret pro ipſa advocatione, & ne aliquando quiſquam illud infringere vellet, præſenti cartæ cum idoneis teſtibus inſerere. Noverit ergo ipſe cum ſua ſucceſſione, noverint omnes filii eccleſiæ in prædicto fundo, quod *Silvam* ex pulchritudine circumſtantium ſilvarum nominavimus, id juris tantummodo illi conſtitutum eſſe, ut ad tria generalia placita tantummodo in anno illuc veniat, ſic tamen ut non amplius quam ad opus decem virorum & undecim equorum ſervitium quod ei adjudicatum fuerit, accipiat, & de omnibus quæ in his tribus placitis annunciata, vel correcta, ſeu corrigenda, & placitanda uſque ad legitimas noctes fuerint, miniſtri & ſcabinorum conſilio tertium denarium ſibi tollens, abeat in pace. De omnibus vero aliis quæ foris vel intus abbas vel miniſter ejus per ſe corrigere toto tempore poterit, nihil exigat, nec de ullo negotio moleſtus ſit ei, in ipſo prædio non pernoctet, nihil precetur, denique non veniat, niſi juxta proprietatem nominis ſui advocetur. Præterea ut ipſam advocationem in manu ſua ſemper teneat, nulli umquam beneficet, neque ſub ſe quemquam inſtituat, niſi abbatis & fratrum voluntate & conſenſu id fiat pro quo id meriti ſperet, ut de peccatis ſuis conſequatur veniam. Sin autem aliud fecerit, iram Dei quam meretur, ſe incurrere ſciat. Itaque advocatione eccleſiæ data fratri meo GISLEBERTO, comiti ſcili-

(a) Hic Ermenteus abbas ex monaſterio S. Petri de Cultura aſſumtus videtur, ſiquidem ad Ingelbaudi abbatis de Cultura præſentationem primus Tuſſiacenſis abbas eſt inſtitutus, vivebatque adhuc anno 1040. quo interfuit dedicationi eccleſiæ Vindocinenſis.

Digitized by Google

cet de Los, tradidi per manum ejus ad ſupradictum altare ſancti Andreæ duo prædia cum omnibus appendiciis & procincturis ſuis, Hanretium ſcilicet & Mattenam, tertium quoque quod dicitur *Ernau*, quod de bonis ſancti Lamberti pro *Palnaldes* commutavi, eodem die tradidi cum omnibus appendiciis ſuis, excepta eccleſia. Sed duo quæ præmiſi, quæ a comitatu fratris mei remota erant, aliis providenda committere decrevi. *Ernau* vero quod propinquum erat, ſub advocatione ejuſdem fratris mei conſtitui, ea tamen lege qualem antiquitus ibi fuiſſe compertum habui. Videlicet ut in procincturis *Ernau* nemo ſequentium foreſtem vel aliquam poteſtatem intercipere præſumat, ſed cum quanta pace S. Lambertus poſſederat, cum tanta & ſancti apoſtoli in perpetuum poſſideant. Teſtes dux GODEFRIDUS, ARNULFUS comes frater comitis Giſleberti, WIGERUS advocatus, Godeſcalcus de ſancto Germano, Oldo de * *Tomines*, Rogerus filius Lamberti, Evrardus filius Thiebaldi, Rodolphus de * *Halek*, Lambertus de *Oltapie*, Bechelinus de *Sentile*, Engo *Julentey*, Hugo de *Cultuen*, Hugo de Formala, & alii quamplures liberi homines. Acta ſunt hæc anno ab Incarnatione Domini MXVI. indictione XIIII. imperante feliciter Henrico ſecundo.

* f. Tornines.

DIPLOMA ROBERTI REGIS Francorum pro Corbeienſi monaſterio.

Reprimit iniquas Elfredi de Encra advocati Corbeienſis conſuetudines & oppreſſiones.

Anno 1016 Ex autographo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego R. gratia Dei rex Francorum. Compertum eſſe volo omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, tam futuris quam præſentibus, quoniam prævaleſcente noſtris temporibus malignitate perverſorum hominum, cum quotidie videretur minorari ſtatus ac juſtitia ſanctæ matris eccleſiæ, maxime ab illis qui advocati ſanctorum locorum eſſe deberent & defenſores, illi e contrario prædatores fiant & raptores. Pro qua re ſæpenumero dum interpellatus eſſem a venerabili abbate HERBERTO cœnobii Corbeienſis, qui hanc pernitiam mali ſæpe experitur a nefando & maligno EFREDO ſuo milite & advocato ſupradicti cœnobii, qui aliquando ſi ad expeditionem regiam commonitus extiterit, ſumptus itineris ſui ab hominibus ipſius monaſterii requirit ſibi præparari; aut ſi rediens ex aliquo itinere, ſi nox eum occupaverit, hoſpitium in abbatia & ſervitium ſibi demandat ab hominibus villæ a ſe hoſpitate miniſtrari; ſi vero qualiſcumque offenſa inter homines ſuæ advocationis acciderit, juſtitiam legis ex integro requirit habere. Quod ſi in caſtro ſuo Encrenſi aliquid reformari neceſſe fuerit, homines memorati cœnobii ad illud opus ire compellit. Repertum eſt igitur judicio noſtro & noſtrorum principum, quia cum ſuum beneficium ex abbatia ipſa propter advocationem habeat, ſupradictas conſuetudines in ipſum monaſterium habere non debeat, excepto ſi abbas ipſius loci in expeditionem regis ire deberet, & eum ſecum ire juſſerit, aut per ſe illum cum ſuis militibus ire præceperit: tunc ſibi ſumtus ex advocatione, non tamen ſine ratione requirere liceat, nec aliam legis juſtitiam in abbatia habeat, niſi aut major abbatis, aut præpoſitus ipſius, vel ipſemet abbas cum mutaverit ſuper ſe exigere juſtitiam ſibi non potuerit, & de ipſa lege tertiam partem habeat. Nec caſtrum ipſius advocati ab hominibus ipſius abbatis cogatur, neque fieri, neque refirmari, nec in villa aliqua ipſius abbatiæ non comedat, niſi forte abbas illum vocaverit, aut præpoſitus villæ pro ſua utilitate, nec hominem ipſius abbatiæ ad placitum ſuum compellat pro aliqua occaſione, nec cauſam deſpectus ab ipſo requirat. Hanc igitur ſanctionem noſtram ac principum noſtrorum, ſi ipſe EFREDUS aut ſucceſſores ipſius infringere præſumſerit, deſpectus noſtri pænam & tremendi judicii damnationem cum perpetua excommunicatione incurrant.

Acta eſt hæc conſtitutio in villa vocabulo Pons Sanctæ-Maxentiæ, regnante glorioſo rege ROTBERTO anno viceſimo indictione XIIII.

† S. Rotberti glorioſi regis.

PRÆCEPTUM DOMNI HENRICI imperatoris auguſti pro monaſterio Prumienſi.

Prædium Butenhart Hilderado abbati concedit.

Anno 1016 Ex cartario Prumienſ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia imperator auguſtus. Si noſtræ liberalitatis munere locis Deo dicatis quiddam beneficii conferimus, & neceſſitates eccleſiaſticas noſtro juvamine relevamus, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam vitam feliciter obtinendam, profuturum liquido credimus. Unde pateat notitiæ omnium Chriſti fidelium, præſentium ſcilicet atque futurorum, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ ac dilectæ conjugis noſtræ CHUNIGUNDÆ, & per interventum HILDERADI (a) abbatis, noſtri dilecti prædium nomine *Butenhart*, in pago Hulpiæ, in comitatu HEZELINI comitis ſitum, quod poſt obitum Epponis viri, & legis jure & lege ad noſtras regales & impe-

(a) Hilderadum ex Burgundiæ comitibus originem traxiſſe tradunt Prumienſes, atque Henrico imperatori in primis carum, obiiſſe poſt annos regiminis octo anno 1026.

riales manus devenit, cum utriuſque ſexus mancipiis, & omnibus utenſilibus, terris, cultis & incultis, agris, pratis, campis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, piſcationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, & omnibus appertinentiis, quæſitis & inquirendis, quæ dici poterunt aut nominari, ad monaſterium S. Salvatoris mundi, ſitum in loco qui dicitur Prumea, in uſus fratrum Deo ibi ſub regula S. Benedicti ſervientium, conceſſimus, & in proprietatem donavimus, ut per omnia ſuccedentium temporum curricula eidem monaſterio abſque omnium mortalium contradictione firmum atque ſtabile in æternum permaneat. Et ut hæc noſtræ conceſſionis traditio omni tempore ſtabilis & inconvulſa permaneat, hanc imperialis præcepti paginam inde conſcribi & manu propria confirmante, propria ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum domni Henrici Romanorum invictiſſimi imperatoris auguſti.

Witharius cancellarius vice Erchanbaldi archiepiſcopi recognovi.

Data v. calendas Octobris indictione III. anno dominicæ incarnationis M. XX. Anno autem domni Henrici ſecundi regnantis XVIIII. imperii vero ejus VII.

Actum *Hamerſtein* feliciter. Amen.

CONSTITUTIO LEDUINI abbatis S. Vedaſti Atrebatenſis.

De placito generali.

Circa 1020 *Ex cod. S. Vedaſti.*

I. Homo de generali placito tria placita debet in anno. Unum ſexta feria poſt epiphaniam, aliud VI. feria poſt octavas paſchæ, tertium VI. feria poſt feſtum S. Johannis-Baptiſtæ. In quibus placitis nulla extranea poteſtas debet venire, neque præſidere ad judicandum, neque comes, neque advocatus ullus, niſi tantum abba aut præpoſitus.

II. Quod ſi quis eminentioris potentiæ, vel qui non ſit de lege hujus generalis placiti, habuerit cauſam, volueritque clamare in placito, licet ei venire & clamare, & ſecundum legem placiti cauſa illius judicabitur recte; ſicque egredietur, remanente placito in ſua libertate.

III. In hoc itaque generali placito, præſidente abbate ſeu præpoſito, circumſedentibus etiam ſcabionibus, ſi quis adverſus alterum habet querelam, ſtabit & faciet clamorem ſuum legitime ſuper illum, audieturque clamor ejus, & diligenter diſcutietur, & ſecundem legem placiti res inter utrumque dijudicabitur.

IV. Qui ſacramentum acceperit, XX. noctes de interſticio habebit.

V. Qui vadem dederit v. ſolidos de lege dabit XXX. den. de fredo, & hujus fredi duæ partes erunt præpoſiti, tertiam vero partem habebit major placiti. Si autem lex abbatis vel præpoſiti fuerit, totum fredum major placiti habebit. At vero ſi quis cauſam clamoris habens, in præſenti clamare diſtulerit, uſque ad diem alterius placiti omnino clamare non poterit. Abba autem vel præpoſitus, ſi eſt unde velit clamare, poteſt omni tempore hominem de placito in camera ſua mundare, & de catello ſuo ſuper eum clamare & legem facere, ipſaque lex, quæ in camera abbatis fiet, conſuetudinem placiti debet tenere. Ad clamorem vero alterius, ut dictum eſt, niſi in placito nullum debet judicare.

VI. Homo de generali placito non dat cenſum de capite ſuo, nullam dat neque debet advocaturam, quia liber eſt ab hac exactione ſine inquietudine. Si uxorem ex lege ſua acceperit, quinque ſolidos de comedo, id eſt licentia vir & femina dabit. Si extra legem ſuam uxorem acceperit, illicitam rem operatus eſt, tantum dabit quantum deprecari poterit. Si liberam feminam uxorem duxerit, nihil dabit, quia libertatem uxoris ſuæ ad legem ſuam convertit.

VII. Homo ſi mortuus fuerit, quinque ſolidos de mortua-manu dabit; femina cum mortua fuerit, nihil dabit, quia prolem ſuam in hereditatem dimittit. De his quoque v. ſolidos tam de comedo quam de mortua-manu, decimum denarium major placiti habebit.

VIII. Non licet homini de placito generali vendere aut in vadimonium mittere alodium placiti, aut alteri eccleſiæ dare, niſi per licentiam abbatis vel præpoſiti: verum ſi qua neceſſitate compulſus vendere, vel in vadimonium mittere illud voluerit, veniet & offeret abbati; ſi placuerit illi ut redimat, levius habere debet, quam quilibet alius; ſi noluerit vel non potuerit redimere, dabit ei licentiam vendendi, non alicui extraneo, ſed proximo generis ſui, aut alicui ejuſdem legis, ne alodium placiti videatur exheredari. Quod ſi neſciente abbate vel præpoſito hoc fecerit, & abba cognoſcens hoc inſequi voluerit, nec illi remanebit qui emit, nec ad illum revertetur qui vendidit, ſed eccleſia alodium ſuum jure ſibi vendicabit.

IX. Hanc ego (a) Leduinus abba eccleſiæ beati Vedaſti rationem ſive conſtitutionem placiti generalis, ut in libertate ſua ratum & inconvulſum omni tempore permaneret, tam poſteris quam præſentibus eccleſiæ filiis & fidelibus, ſcripto commendans notificare volui, conſenſu & diſpoſitione tunc temporis advocatorum & aliorum eccleſiæ fidelium, quorum hæc ſunt nomina. Robertus Faſciculus, & Helgotus ad- [a]

(a) Iſte Leduinus etiam abbas Marcianenſis poſt reſtaurationem monaſterii extitit.

Digitized by Google

vocati aſſenſerunt. Stephanus *Bechez* qui major erat hujus placiti, & fratres ejus Rainboldus, & Gontrannus, Varnerus Malnis. Wlago *de Vvalenſcurt*, & Johannes frater ejus, Albricus caſtellanus, Gerricus *de Herchingehen*. Actum eſt autem tempore comitis Balduini (*a*) Pulchræ barbæ.

EPISTOLA BERNONIS abbatis Augienſis ad Aribonem Moguntinum archiepiſcopum.

De tempore celebrandi adventus Domini.

Anno 1021 aut 1017 Ex mſ. Verdinenſi.

SUMMÆ dignitatis apice ſublimato ARIBONI archiepiſcopo, per quem in area Domini bona conſervis fideliter amminiſtrentur tritici menſura. BERN. etſi vile Dei matris mancipium, illud ſervi boni Euge optat in præmium.

Quotiens in eccleſiaſtici ordinis ritu minus concordamus, oportet ut ad conſilium magiſtrorum recurramus, per quos, ut ſcriptura teſtatur, ſapientia divina profunda fluviorum ſcrutata eſt, & abſcondita perduxit in lucem, legiſlatore id etiam præcipiente: *Interroga patrem tuum, & adnuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.* Hujus rei gratia te potiſſimum, piiſſime pater, de his quæ in dubium de dominici adventus celebratione venerunt, conſulendum cenſuimus, cui ſuperna Dei providentia tantam ſcientiæ plenitudinem donavit, ut te per aquam divinarum ſcripturarum, non ſolum uſque ad talos vel ad genua, ſed etiam uſque ad renes tranſduceret. Quoniam, inquit, intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non poteſt tranſvadari, qui etſi non pertranſiri ad illum, tamen ipſa Dei ſapientia adjuvante, quæ per torrentem deſignatur, poteſt perveniri. Igitur hujus aquam torrentis, quam nullus mortalium tranſire poteſt, aliquatenus tange, ac aliquem intelligentiæ guſtum ſitibundis pectoribus noſtris præbe. Unde enim apertius, ut quæramus agnoſcas, intimamus, quod tamen jam dudum te latere minime credimus. Quotienſcumque natalis Domini in II. feria, velut in præſenti (*b*) anno evenerit, magnus error per eccleſias Dei ſe infundit, aliis dicentibus, non debere plus quam quatuor dominicos dies cum ipſa ſacratiſſima dominicæ nativitatis vigilia celebrari, aliis vero e regione contendentibus, magis oportere quatuor plenas hebdomadas adventum Domini habere, quintum diem dominicum ſpecialiter vigiliæ Domini dedicantes, nullum aliud, ut inveſtigare potuimus, defenſionis ſuæ argumentum vel rationem habentes, niſi ut illa quatuor officia, quæ in nocturnalibus antiphonariis inveniuntur, vel lectiones ſanctorum evangeliorum necnon & Apoſtoli plenius adimpleantur. Ad hæc alii pleniorem veritatis ratione ſubnixam, videlicet beati Gregorii papæ ac preſbyteri Hieronymi præferunt ſententiam, quorum alter in libro ſacramentorum, id eſt miſſali ita prætitulavit Dominica I. de adventu Domini, dominica II. III. dominica IV. quæ & proxima eſt ante natale Domini, alter vero in lectionario, quem librum Comitis appellavit, ſic dominica V. ante natale Domini, quam Amularius præparationem dominici adventus nominavit, deinde dominica IV. ante natale Domini, dominica III. ante natale Domini, dominica II. ante natale Domini, dominica I. ante natale Domini, ut converſo modo quæ apud Hieronymum I. vel proxima ante natale Domini, apud Gregorium dicatur dominica IV. de adventu Domini, non inconvenienter, ut reor, propter quinque hujus ſæculi ætates, in quibus hominum genus ſub jugo diaboli captivum tenebatur, quouſque per intactæ Virginis uterum naſcendo in carne appareret, qui carnis peccata per ſui corporis hoſtiam aboleret, & initium ſextæ ſequentis ætatis ſanctificaret, vel quia interior noſter homo per quinque ſenſus corporis corrumpitur, ita ut in nobis mors operetur, ſicut propheta dicit: *Introivit mors per feneſtras veſtras*, quatenus in his quinque hebdomadibus hoſpitium mentis illi regi noſtro præparetur, quem prophetica lectio in ipſa hebdomada V. his verbis pronuntiat: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo David germen juſtum, & regnabit rex & ſapiens erit, & faciet judicium & juſtitiam in terra.* Item in antiphonario diurno, quia poſt tria officia, ſtatim ſequitur jejunium, deinde dominica vacat, ut ex hoc liquido comprobetur, quantum etiam in hoc delinquant, qui in præſenti anno jejunium quod præcedere debuit, poſt dominicam quæ vacat ponunt, adventum Domini inchoantes VI. calendas Decembris, quod ſi hoc caventes prius jejunant, nihilominus contra patrum inſtituta agunt, qui jejunium decimi menſis ſemper in proximo ſabbatho ante natale Domini celebrandum ſtatuerunt; quaternarium vero numerum, quem ut ſupra notavimus, S. Gregorius in quatuor dominicis de adventu Domini diebus poſuit, tali celebrant ſacramento, ut homo qui quatuor conſiſtit elementis, per quatuor hebdomadas, qui expectet adventum, quem per tres ordines librorum, legis ſcilicet prophetarum, pſalmorum olim pro-

(*a*) Balduinus Pulcra-barba ſeu Barbatus dictus, obiit anno 1036. poſtquam regnaſſet in Flandria annis octo & quadraginta.

(*b*) Hinc patet epiſtolam iſtam ſcriptam fuiſſe anno 1021. aut 1027. nam cum Aribo archiepiſcopus Moguntinus anno 1021. ordinatus fuerit, & 1031. obierit, hoc in intervallo Nativitas Domini feria ſecunda non accidit, niſi illis annis.

miſſum,

miſſum, & per quartum id eſt principium evangelii, angelo S. Mariæ ſemper Virgini conceptum ac nativitatis ejus ordinem narrante, ad ſalutem humani generis, certiſſime ſciunt huic mundo præſentatum. Et ne tantilla meæ parvitatis atteſtatio, quam ex aliorum magis, quam ex propria protuli ſententia, videatur parvipendenda, majorum dicta ponantur in medio, ut vel ex his liquido comprobetur, quorum uſus rectior habeatur. Ait nempe Amalarius divinorum officiorum ſcrutator non contemnendus: In «antiquis libris miſſalium & lectionariorum reperitur ſcriptum, Ebdomada quinta ante natale Domini, totidem enim lectiones habentur in lectionario, & totidem evangelia a tempore memorato per dies dominicos, uſque ad nativitatem Domini, antiphonarius habet tria officia diurna & quartum in die dominica quæ vacat poſt lectiones XII. Nocturna vero IV. ut ſuperius dixi, per dies dominicos; auctor lectionarii excitat fidem noſtram, ad recolendum Domini noſtri JESU CHRISTI venturi in mundum præconium per V. ætates mundi; auctor miſſalis qui nominatur Gregorialis & antiphonarii nos tangit, ut recolamus nativitatem Domini celebratam per tres ordines librorum, ſcilicet legis, prophetarum & pſalmorum, nec non & per quartum, id eſt principium evangelii, in quo narratur Gabriel archangelus miſſus ad Zachariam, videlicet nuntius nativitatis & præcurſoris Domini; verum etiam & prophetia Zachariæ de adventu Domini, & Gabriel miſſus ad Mariam Virginem, narrans ei conceptionem Salvatoris noſtri, & cetera talia uſque ad ipſam nativitatem; nempe & ipſa IV. hebdomada, hoc eſt quæ proxima eſt ante nativitatem Domini, ſive in qua celebratur, ſingularis eſt; habet in matutinali officio per unamquamque feriam antiphonas proprias in pſalmis. Et alio modo auctor lectionarii docet nos quam fortis ſit Dominus, qui venturus eſt ad nos, & intraturus domum noſtram, ut in ea habitet, quam ſolemus ſordidare quinque ſenſibus noſtris, ſcilicet formæ intrant per oculos, ſuſpicio mala de fratre per aures, odor libidinoſus per nares, per os ingluvies polluit, per tactum credulitas. In ſordibus non vult habitare rex venturus, niſi ita purgetur hoſpicium, ut nec ſaltim pulvis talium phantaſmatum remaneat, non dignabitur hoſpes venturus intrare in illud. Ideo ſcribit auctor quinque lectiones quinque hebdomadarum, ut nos hortetur circumcidere quinque ſenſus noſtros ab omni vitio, & parare manſionem dignam regi & Domino atque vero prophetæ. De ipſo rege dicit prima lectio: *Ecce dies veniunt dicit Dominus, &*

A *ſuſcitabo germen juſtum, & regnabit rex & ſapiens erit.* Et iterum de Domino: *Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter.* Et iterum in evangelio de propheta: *Quia hic eſt vere propheta qui venturus eſt in mundum.* Auctor miſſalis ſive antiphonarii eamdem præparationem nos hortatur facere per quatuor hebdomadas, ſicut enim homo internuntiis quinque ſenſibus ad animam bene aut male operatur, ita per quatuor elementa aut ruit ad mala corporalia, aut ſurgit ad bona. Quapropter, ut dixi, hortatur nos auctor memoratus, ut ſi uſque modo tor-

B puimus negligentia, dehinc ſurgimus ad mundandam domum noſtram, ut qui non excitatus eſt in quinta hebdomada, ſaltim ſurgat in quarta; ipſum enim ſonat lectio quæ legitur in quarta hebdomada: *Scimus quia hora eſt jam nos de ſomno ſurgere*, & reliqua. Non dubitamus propterea cantorem in memorata hebdomada cum tuba ſua exaltare vocem: *Ad te levavi animam meam*, ut excitet eos qui quinta hebdomada ſopore negligentiæ oppreſſi ſunt, quomodo noſtram domum præparare debeamus, in ſequentibus me-

C morata lectio monſtrat, *Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum JESUM CHRISTUM.* Eamdem præparationem inculcat in ara cordis noſtri Sacramentarium. *Suſcipiamus*, inquiens, *Domine miſericordiam tuam in medio templi tui, ut reparationis noſtræ ventura ſolemnia congruis honoribus præcedamus.* Si quis voluerit noſtra dicta infringere, quaſi non ſint IV. hebdomadæ plenæ a memorata dominica uſque in nativitatem Domini, videtur mihi ignarus eſſe regulæ ſacræ

D ſcripturæ, quæ a parte totum ſolet implere.» His verbis ſatis datur intelligi, quod hanc ſacræ ſcripturæ regulam, quæ non ſolum a parte totum, ſed etiam aliquando ex toto partem ſignificat, hi tranſcendant, qui in adventu Domini noſtri non quatuor, ſed quinque dominicos dies annumerant. Adſtipulatur huic narrationi illud famoſiſſimi ac ſapientiſſimi calculatoris, domni videlicet Bedæ argumentum, ſi tamen ipſius & non alterius eſſe conceditur, toto pene orbi, ut puto notiſſimum: «Notum ſit, inquit, omnibus hominibus, ut quicum-

E que adventum Domini diligenter voluerit celebrare, videat ut nec ante V. calendas Decembris inchoet, nec III. nonas ipſius menſis tranſeat, ſed in his ſeptem diebus ubicumque dies dominicus advenerit, ibi ſine dubio celebrare valebit.» Hunc morem, ut fertur, tota pæne ſervat Gallia, ac ipſa civitas Romana quondam mundi domina, ut per veraciſſimos relatores, ac præcipue

ſanctæ recordationis Adalboldum epiſcopum, qui ſcriptis noſtris pulſatus Romæ poſitus hoc requiſivit, didicimus, quamquam poſtea neſcio qua de cauſa aliter agerent in Placentina, ut ipſe tamen ego eodem in tempore & audiendo & in videndo cognovi, aliiſque Italiæ civitatibus antiquæ inſtitutionis regulam ſervantibus; ſed & abbas (a) Herigerus vir non parvæ auctoritatis noſtris temporibus proprium ſuper hac re libellum compoſuit, in quo, ut aſſerunt qui illum legerunt, probabilibus argumentis eos convincit contra patrum inſtituta agere, qui plus quam quatuor dominicos dies adventus Domini celebrare contendunt. Quod vero ex adverſo objiciunt, ideo quatuor dominicos dies excepta vigilia Domini debere celebrari, ut illa quatuor nocturnalia officia vel ſancti evangelii ſeu Apoſtoli lectio, in illa dominica quæ vacat poſſint impleri, facili reſponſione poteſt enervari. Quis enim non videat incongruum valde eſſe propter tria vel quatuor reſponſoria, quæ retroactis ebdomadæ diebus, ſi tamen ita viſum fuerit, decantari, vel ſancti evangelii ſeu Apoſtoli lectio quæ feria III. ante jejunium, ſicut in Italiæ regionibus nos ipſi agere audivimus ac vidimus, vel potius in ipſa dominica quando vigilia celebratur, cum hymnis matutinalibus primo mane poſſint adimpleri, tam myſticas rationes ebdomadarum evacuari debere. Non utique quarta dominica adventus Domini vacaret, ſi proprium officium haberet. Introitus *memento* in nullo authentico invenitur antiphonario, ſed ipſum officium a quodam pro libitu eſt ſuperadditum, ideoque nec ſummopere eſt curandum, ſi pro rationabili cauſa aliquando fuerit intermiſſum. Vacat enim iſta, quemadmodum & ceteri tres dominici dies, qui ſimili modo ponuntur poſt duodecim lectiones, quibus tamen minime deſunt lectiones epiſtolarum & evangeliorum ad implendum numerum quinquaginta duarum anni dominicarum. Habentur enim inter natale Domini & ſeptuageſimam officia quatuor per dies dominicos, a ſeptuageſima uſque in paſcha octo; nam nona in medio vacat: a paſcha vero uſque in octavam Pentecoſtes VIII. deinde ſequuntur XXIII. uſque ad adventum Domini, in adventu Domini tria tantum ponuntur, quarta ut ſupra diximus vacante. Quatuor enim & VIII. itemque VIII. atque XXIII. & III. fiunt ſimul XLVI. His adde quatuor dominicas vacantes, & unam quæ eſt præparatio dominici adventus, nec non de S. (b) Trinitate LII. dominic. videbis adimpletum eſſe numerum. At vero miſſæ in libro ſacramentorum plures inveniuntur adpoſitæ, utpote poſt Theophaniam abundant III. poſt octavas pentecoſtes una, & una in ſeptimo menſe, quando jejunium eſt celebrandum; non incongruo, ut puto ordine, ut quinarius qui LII. numerum his ſupergreditur, quintæ nihilominus dominicæ ante natale Domini verba deprecationis adunetur. Sic enim orat Sacerdos: *Excita, Domine, quæſumus tuorum fidelium voluntates*, & cetera, quamquam & in quibuſdam miſſalium libris, etiam altera neſcio a quo inveniatur compoſita; quod ſi in aliquibus plures inveniuntur libris, non tamen authenticis. His ita ſe habentibus, eos qui tanto adniſu hoc anno unam hebdomadam dominico adventu conantur adjicere, libet percontari, quidnam agendum cenſeant, cum primum paſcha in XI. calendas Aprilis, ſeptuageſima vero XV. calendas Februarii evenerint, niſi forte duo officia quæ ſunt: *Omnis terra, Adorate Dominum*, velut minus neceſſaria remanebunt, niſi forte priori, id eſt *Omnis terra*, tali modo dent locum, ut ante epiphaniam *In excelſo throno* contra morem canant, cum in omnibus authenticis antiphonariis id ipſum ita prætituletur. Dominica I. poſt Epiphaniam Domini non ſolum hoc, ſed & reſponſorium *Domine, ne in ira tua* nullum diem dominicum poterit attingere, octava epiphaniæ proxima III. feria ante ſeptuageſimam occurrente. Quod ſi ita eſt, immo quia ita eſt, unum horum neceſſe eſt ut eligant, aut ut hæc omnia, id eſt officia duo. *Reſp. Domine ne in ira*, lectiones IV. miſſas V. omnino quaſi neceſſaria prætermittant, aut ubi locorum poſſunt interſerant, & concedant nobis id in una tantum miſſa, & una lectione apoſtolica ſeu evangelica agere, quod ſibi putant in plurimis licere. Alioquin terminum paſchalem eotenus transferant, quatenus illa duo officia, ne dicam lectiones & miſſas inter epiphaniam & LXX. locum inveniant, & nos illis concedimus adventum Domini anticipare, ut dominica quæ vacat cum integritate ebdomadæ poſſit vigiliam natalis Domini hoc anno præire. Quod ſi reſpondebunt hoc canonica auctoritate eſſe prohibitum, & nos veraciter didicimus, quia ritum quo adventum Domini hoc anno celebramus, a ſanctis patribus Gelaſio, Gregorio, Hieronymo, indubitanter accepimus, qui velut baſes conſiſtunt in ſanctæ eccleſiæ fundamentis, quorum ſententiæ nolle acquieſcere, tranſgreſſio eſt legis divinæ. Hæc etſi ita eſſe credimus, haud facile tamen aliis perſuadebimus, quapropter ex ſanctæ ſedis tuæ auctoritate ſententia prodeat, ſanctorum pa-

(a) Harigerus abbas Lobienſis vir pro tempore fuit doctiſſimus, cujus præclaram habes epiſtolam a nobis editam tom. I. Anecdotorum pag. 112.

(b) Olim dominica ultima ante Pentecoſten, ſeu quæ adventum Domini præcedit, officium fiebat de SS. Trinitate, ut patet ex hoc loco, quod hactenus etiamnum celebrant eccleſia Cenomanenſis & noſtri Vindocinenſes.

Digitized by Google

trum inſtituta ſervare decernat, ne ſanctæ matris eccleſiæ filii in ſchiſma diviſi, minus unanimes poſſint habitare in domo Dei; nam ex dulciſſimo ſacri pectoris tui fonte purum hujus ſcientiæ potum tandem haurire cupimus, ne per varios errorum rivulos diutius a vero nos aberremus, ut illa valeas mercede donari, quam Dominus per prophetam talibus verbis dignatus eſt polliceri. Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas. Dilectus eccleſiæ ſponſus, qui quotidie deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatum te paſcentem in hortis virtutum inter lilia caſtitatis convallium poſt hujus vitæ terminum colligat in hortum ſuum. Salutat te humilis Augenſium fratrum catervula ſemper tui memor inter ſacra orationum libamina.

RESCRIPTUM ARIBONIS archiepiſcopi.

Approbat Bernonis de tempore celebrandi adventus ſententiam.

SANCTITATEM veſtram ævo ſempiterno intemeratam conſervari optantes, circumſpectæ veſtræ in his quæ ad Deum ſunt ſollicitudini gratulamur. Tandem etiam veſtris bene & artificioſe inventis, optime diſpoſitis, facunde elocutis, & poſtremo firma memoria pronunciatis, ex animo favemus tractatibus, & ſi qua eſt illa pontificatus tantilla auctoritas, ſicut rogaſtis manum eis imponimus. Fœcundet Dominus & amplificet tantam gratiam in vobis, ut ſi quod adhuc etiam in quo eccleſia offendat obſtaculum reſtare ſenſeritis, eadem cautela propellere velitis & induſtria. De cetero orationibus veſtris & ſancti examinis ſub veſtro regimine mellificantis recreari optamus. Et qui nunc ſub crucis habitu aſſi piſcis parte cibamini, ut quandoque favo mellis digni habeamini, me quoque a longe haud ſtrenue certantem, & interdum ſtatione relicta loco cedentem precibus veſtris revocare.

Hic deſinit codex in quo aliquid deeſt.

CARTA ROBERTI REGIS Francorum pro Gemmeticenſi monaſterio.

De reſtitutione cujuſdam terræ.

Circa 1017. *Ex apographo Gemmeticenſi.*

PRopicia largiente Chriſti clementia, ego ROBERTUS Francorum rex notum eſſe cunctis Dei eccleſiæ filiis tam præſentibus quam futuris volo, quos intra ſui gre-
A mii retinet ſinus, quod quamdam terram Montiteræ adjacentem, quam ex S. BALTILDIS tempore Gemmeticenſes tenuerunt monachi, ſed ignorante ROBERTO loci abbate, cunctiſque fratribus, cuidam militi nomine Hermanno Waningus monachus ad manufirmam illam tradiderat, Albertus Cretellenſis caſtri dominus poſt eamdem manufirmam tranſactam, violenter invaſerit. Pro qua re ejuſdem loci abbas GUILLELMUS illiuſque monachi, noſtræ excellentiæ manſuetudinem adeuntes rogaverunt, ut de temerario invaſore illis juſtitiam facerem.
B Quorum queſtuoſis ſingultibus benigno reſpectu libentiſſime favens, illico pervaſorem apud Silvanectenſem urbem coram noſtris fidelibus ad placitum adſcivi. Cujus præjudicium ut agnovi, regali animadverſione illum, ut ab hac inſania reſipiſceret juſſi, terramque cultam & incultam, cum eccleſia & decima, cum vineis & pratis, ſolutam & liberam ab omni ſæculatium legum incuria, nullius hominis in ſe advocationem vel viatoriam habentem S. Petro monachiſque Gemmetenſibus reddidi. Oro ergo in regimine ſuccedentes, ut ſicut ſua inſtituta voluerint rata fore: ita mea ſinant firma
C manere, quatenus ſi in vita illorum aliquis de hac terra eiſdem monachis moleſtus fuerit, viſis his litteris, regali continuo diſtrictione feriatur. Si quis vero pervaſor quandoque ſurrexerit, qui hanc notam juſtitiæ præſumat ſubvertere, judiciali ſententia diſtrictus, fiſco dominico libras auri decem perſolvat, præſumtione ejus caſſata. Sin autem, a ſanctorum cœtu ſequeſtratus duro anathemate damnetur uſque ad ſatisfactionem. Et ut hæc firma permaneant, propria manu ſubterfirmavi fidelibuſque meis roboranda tradidi.

D Signum regis (*a*) HENRICI filius ejus. † [a]
Signum † ODONIS (*b*) comitis. Signum † [b]
RICARDI comitis Normannorum. Signum † WARNERII vice-domini. Signum † LETERICI (*c*) archiepiſcopi. Signum † [c]
ROGERII (*d* epiſcopi. Signum † FULCONIS [d]
epiſcopi. Signum † AZELINI (*e*) epiſcopi. [e]

EPISTOLA BERN ABBATIS Augienſis ad Fridericum palatinum capellanum.

De Caſſiani erroribus de gratia.

Circa 1027. *Ex mſ. Stabulenſi.*

E SUus ſuo Bern. Frederico. Dum præſenti anno conveniſſemus Coloniæ, ibique dulcis quædam de ſacra ſcriptura inter nos habita eſſet collatio, ſubito quæſtionem intuliſti; cur Caſſianus, qui de Inſtitutione

(*a*) Hinc patet cartam iſtam datam non fuiſſe ante annum 1027. quo Henricus vivente adhuc patre unctus eſt in regem.
(*b*) Carnotenſis ſeu Bleſenſis comitis.
(*c*) Letherici archiepiſcopi Senonenſis, qui ab anno 1000. ad 1032. præfuit.
(*d*) Conſtantienſis epiſcopi.
(*e*) Laudunenſis epiſcopi, qui & Adalbero dictus eſt, cujus habemus duo ad Robertum regem carmina.

Digitized by Google

monachorum multa compoſuit utilia, a quibuſdam reprehenderetur; qui error, vel ubi in libris ejus, qui catholici pene omnium ore prædicantur, idem reperiatur, qui præcipue ejuſdem reprehenſores eſſe videantur? Ades ergo animadvertens quæ dico. Caſſiodorus ex ſenatore monachus, vir in divinis & humanis litteris eruditus, cum pſalmi LXVIII primum verſum qui ſic incipit: *Deus in adjutorium meum intende*, expoſuiſſet, adjunxit « Sed non ſequendus in omnibus generaliter hunc locum facundiſſimus Caſſianus in decima collatione plurima de ejus, id eſt verſus hujus utilitate ediſſerens, tanto honore concelebrat, ut quicquid monachi aſſumſerint, ſine hujus verſiculi trina iteratione non inchoent. Item in alio opere, ad monaſterii ſui fratres. Caſſianum, inquit, patrem, (*a*) qui conſcripſit de Inſtitutione fidelium monachorum, ſedulo legite, libenter audite. Qui inter ipſa initia ſancti propoſiti, octo principalia vitia dicit eſſe fugienda. Et paulo poſt: Qui tamen de libero arbitrio a beato Proſpero jure culpatus eſt: unde monemus, ut in rebus talibus excedentem, ſub cautela legere debeatis. Cujus dicta VICTOR Maritanus epiſcopus Afer, ita Domino juvante purgavit, & quæ minus erant addidit, ut ei rerum iſtarum palma merito conferatur. » Ecce a tribus reprehenditur, quorum teſtimoniis erraſſe convincitur: dum Caſſiodorus eumdem dicit non in omnibus ſequendum, & beatum Proſperum jure de libero arbitrio eum culpaſſe aliquatenus audiſti. Nunc ubi locorum in ſcripturis ſuis hæreticus ille error lateat, caritas tua diligenter advertat. In libro ipſius qui prætitulatur *de Protectione Dei*, introduxit idem Caſſianus ſenem quemdam Cheremonem nomine, de gratia & libero arbitrio diſputantem, cujus per omnia ſe probaſſe ac ſuſcepiſſe oſtendit ſententiam, ubi ab eo loco in quo dicit: *Adeſt igitur nobis inſeparabiliter ſemper divina protectio*; uſque ad ejuſdem pene collationis finem, a veritatis linea exorbitare videtur, dum alterno quodam ſenſu ex ſacra ſcriptura adverſa ſibi quædam colligit, ex quibus, generali omnium fidelium diviſione habita, affirmare contendit, quod alii ſint quos Deus per gratiam « ſalvet, alii quos natura per liberum arbitrium juſtificet. Unde de Deo infert: Qui cum in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat confeſtim atque confortat, & incitat ad ſalutem incrementum tribuens ei, quam vel ipſe plantavit, vel noſtro conatu viderit emerſiſſe, &c. »

[*a*] De divinis lectionibus c. 29.

cap. 8.

Si vero objicis nil jam reprehenſionis reperiri poſſe, eo quod ſupra diximus, a Vi-

(*a*) Apud Caſſiodorum editum legitur non *patrem*, ſed *presbyterum*.

A ctore epiſcopo eumdem illum emendatum fuiſſe *, penes nos minime haberi ſicut nec ipſe Caſſiodorus tunc temporis habuit, quando hæc ſcripſit. Unde & dicit: « Quem librum videlicet, inter alios de Africæ partibus cito nobis credimus eſſe dirigendum. Sed vos, inquit, chariſſimi fratres, Deo juvante, eas partes legite, quas ſalubriter cognoſcitur ille laudaſſe. Niſi fortaſſe tum illum habeas, in quo inter odoriferas ſuavium ſententiarum roſas, ſpinas B erroris inveniri non metuas; nec illud Virgilianum ibi putes auribus admittendum:

* Supple Reſpondemus Victoris opus aut quid ſimile.

Fugite, ô pueri, latet anguis in herba. Verum ne faſtidium lectori videamur ingerere, ſi omnia hujuſmodi falſitatis dogmata in hac epiſtolari brevitate volumus detegere, præcipue cum contra eaſdem hæreticæ pravitatis ineptias Dei gratiam impugnare nitentes, liber extet catholicus a beato jam ſæpe dicto Proſpero editus; libet pauca de multis ejuſdem divinæ gratiæ defenſoris verba ponere, ut clareat ex adverſo, quis eorum merito ferat palmam ex hoc C certaminis campo. Poſtquam enim doctor prædictus in catholica acie conſtitutus, inimicum gratiæ Dei ſacræ ſcripturæ armatura expugnavit, murumque infidelitatis fidei ariete contrivit, ante finem libri ſic ait: « Neceſſarium ſane nunc æſtimo, ante concluſionem voluminis, ea quæ oſtendimus non congruere veritati catholicæ, breviter conjunctimque digerere: ut quæ interjectis reſponſionibus noſtris poſſunt recordationem legentis effugere, fidelius ſimul decurſa recolantur. »

Lib. contra collat. c. 19.

Prima ergo diffinitione dictum eſt: D *Non ſolum actuum, verum etiam cogitationum bonarum à Deo eſſe principium. Qui nobis & initia ſanctæ voluntatis inſpirat, & virtutem atque opportunitatem eorum quæ recte cupimus tribuit peragendi. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum, qui & incipit quæ bona ſunt, & exequitur & conſummat in nobis.* Quod & nos valde amplectimur, catholicumque eſſe profitemur, &c. *ut in editis uſque ad hæc verba.* Tam libera ſit voluntas in Adæ poſteris, quam in Adam fuerit ante peccatum.

Hæc tibi interim ad ea quæ interrogaſti, E dilectiſſime, ſufficiant. Ceterum ſi quid plenius noſce deſideras, ipſum librum beati Proſperi inde compoſitum lege, & liquido comprobabis Caſſianum, virum licet in aliis probatum, in hac parte jure culpatum.

Digitized by Google

CONFIRMATIO PRIMA

[a] fundationis celeberrimi (a) Brunwillarienſis monaſterii facta a Piligriuo Colonienſi archiepiſcopo.

Anno 1028. Ex Hiſt. mſ. Brunvilrenſi.

PILIGRINUS Dei gratia Colonienſis archiepiſcopus ac plebis Dei famulus. Notum ſit univerſitati pie viventium, tam præſentium quam futurorum, quorum defenſione & teſtimonio quæ a filiis ſuis eccleſiis Dei conferuntur, rata atque inconvulſa in perpetuum creduntur manere, quod ERENFRIDUS comes palatinus una cum conjuge ſua domna MATHILDE allodium ſuum in *Brunvvilre* cum omnibus ſuis appenditiis & cum omni integritate ſcilicet in agris, in pratis, aquis, paſcuis, ſilvis, & jure quod vulgo dicitur *Vvitkan*, Deo ſanctoque Nicolao ſine omni exceptione liberum ab omni ſervitute contulerunt, obſecrantes ut gratiam libertatis & privilegii formam noſtræ auctoritatis cirographo confirmaremus, conſtituentes illud ſub mundiburdio ſancti Petri Colonienſis eccleſiæ, cui auctore Deo deſervio, meque PILIGRINUM ejuſdem ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopum, & omnes ſucceſſores meos in perpetuum ejuſdem allodiij defenſores eſſe impetraverunt, ut contra improborum violentias a metropolitani auctoritate melius defenſaretur, & ut abbas ejuſdem loci numiſma unum aureum, pondus habens trium denariorum noſtræ monetæ, ſingulis annis ad altare beati Petri principis apoſtolorum perſolvat, ſicque ab omni præſentium ac futurorum poteſtate, atque dominio tam pontificum quam regum ſeu imperatorum, ad cetera omnino liberum permaneat. Terminum etiam & bannum ipſius alodii, ſicut ipſi ſumma libertate habuerunt, deſignantes a via [b] quæ dicitur (b) ..... uſque transfluvium qui *Arneſe*, ita conſtituerunt, ut nullus ibi aliquid juris vel poteſtatis habeat, præter abbatem loci & villicum ejus quemcumque ſtatuerit. Prata quoque, quæ vel ipſi tunc habuerunt, vel abbas & fratres acquirere potuerint, in illis terminis qui vulgo dicuntur *Compelevverde*, quorum terminorum duos beato Petro dederunt, unum in *Zonaburg*, alterum circa ripam *Arneſe*, tali eos pace habere decreverunt, ut nulli penitus quicquam juris inde facere compellantur.

A Cum vero ſilvam illam quæ præ magnitudine ſui *Vele* nuncupatur, præfatus comes ERENFRIDUS & frater ejus comes HEZELINUS communi utilitate poſſiderent, in præſentia noſtra noſtrorumque & multorum nobilium, eamdem utilitatem partientes, duobus cœnobiis tradiderunt. Comes quidem ERENFRIDUS ſuam partem beato Nicolao, frater vero ejus ſuam beato (c) Cornelio, cum prædio Berchem, hanc utrobique legem ſtatuentes, ut nullus in prædicta ſilva aliquid poteſtatis aut juris habeat, præter ſupra- [c]
B dictorum cœnobiorum patres & manſionarios illos, qui in locis eccleſiæ deſtructa reſarcire & communire deberent, vel illos quibus ipſi abbates pro miſericordia conceſſerunt. Nullus autem extraneorum in ea aliquid ſibi, quaſi pro juſtitia, uſurpandi licentiam habeat, præter illos tantum, quos prædicti abbates in illam pro ſolvendo ſibi frumento conſignaverint, qui vulgo dicuntur *Vverlude*, in ea tamen conditione, ut ſi ipſi homines aliquid contrarii admiſerint, liceat ipſis abbatibus eos inde expellere, & alios quos voluerint pro eis admittere. Si
C quis autem abſque eorum conceſſione aliquid in illa ſilva præſumſerit, & foreſtarius abbatis de *Brunvvylre* hoc deprehendens, aliquid pro pignore detinuerit, uterque abbates ex æquo partientur, eadem viciſſitudine expenſa ex parte abbatis ſancti Cornelii, ſi ejus foreſtarius idem deprehenderit, ſimili modo partiendo. Nos itaque prædicti ERENFREDI ſuæque conjugis MATHILDIS piam ſecuti actionem de noſtro etiam aliqua eidem monaſterio ob Dei amorem noſtræque animæ ſalutem curavimus addere, id eſt ad *Alſtenrode* quinque man-
D ſos, & curtem quamdam infra noſtræ urbis muros ſitam, ob hoc videlicet, ut ejuſdem monaſterii primus abbas venerabilis (d) ELLO, ejuſque ſucceſſores eam tenendi habeant amodo liberam poteſtatem. Hæc ergo jam habita & quæque in futurum habenda ex auctoritate ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, & beati Petri Apoſtoli noſtrique ordinis atque juris cenſura confirmamus, & per hanc noſtræ defenſionis paginam ſigillo noſtro manuque propria inſignitam in perpetuum corroboramus. Datum VI. idus .... anno
E ab incarnatione Domini milleſimo vigeſimo octavo, indictione XI. regnante CONRADO imperatore Romanorum auguſto. [d]

(a) Brunvvillarienſe S. Nicolai inſigne monaſterium ab Erenfrido comite Palatino & Mathilde ejus uxore duabus infra Coloniam leucis fundatum, hactenus perſtat ſub congregatione Bursfeldenſi.

(b) Hæc lacuna ex ſequenti inſtrumento poteſt ſic reſarciri: Jacob Svveſche *uſque ad viam* Haſpath, *rurſum a via* Haſpath *ad viam regiam, & a via regia per curſum rivuli qui dicitur* Viſchbach, *uſque transfluvium qui dicitur* Arneze.

(c) Id eſt monaſterio Indenſi, quod S. Cornelium papam agnoſcit patronum, cujus caput poſſidet, vulgo *Corneliſmunſter* appellato.

(d) Ex hoc loco & duabus ſequentibus cartis emendandus auctor vitæ ſancti Popponis, qui Evonem, non Ellonem primum Brunvvillarienſis monaſterii abbatem; *Elonem* vero *Palatii adminiſtrantem comitatum*, non Erenfredum & Mathildem ejus conjugem fundatores illius facit. Non diſſimulabo tamen Erenfridum mutato nomine dictum fuiſſe etiam Ezonem, ut legitur in Hiſtoria fundationis Brunvvillarienſis monaſterii, ſcripta ab auctore coævo, & a Libnitzio edita tom. 2. ſcript. Brunſvviſch; ac amanuenſis oſcitantia legi potuiſſe *Elonem* pro *Ezonem*.

Digitized by Google

CONFIRMATIO SECUNDA fundationis celeberrimi monaſterii Brunwillarienſis facta a Piligrino Colonienſi archiepiſcopo.

Anno 1018. Ex hiſt. mſ. Brunvvilre.

PILIGRINUS Dei gratia Colonienſium archiepiſcopus ac plebis Dei famulus. Notum ſit univerſitati pie viventium, tam præſentium quam futurorum, quorum defenſione & teſtimonio qua a filiis ſuis eccleſiis Dei conferunt rata atque inconvulſa in perpetuum credunt manere, quia ERENFRIDUS comes Palatinus noſtram adiverit humilitatem, obſecrans ut monaſterio ſuo quod in vico Brunwylrenſi, id eſt in dote piæ memoriæ MATHILDIS conjugis ſuæ, crebra ejus ſuggeſtione ædificare inchoaverat, & ea immatura morte præventa, atque ibidem ſepulta, pro anima illius ac ſua voluntarius jam conſummaverat, gratiam libertatis & privilegii formam auctoritatis cyrographo confirmaremus, conſtituens illud ſub mundiburdio ſancti Petri Colonienſis eccleſiæ, cui Deo auctore deſervio, meque Piligrinum ejuſdem S. Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopum, & omnes ſucceſſores meos in perpetuum præfati monaſterii defenſores eſſe impetravit, ut contra improborum violentias, a metropolitani auctoritate melius defenſaretur, & ut abbas ejuſdem loci numiſma unum aureum, pondus habens trium denariorum noſtræ monetæ, ſingulis annis ad altare beati Petri principis apoſtolorum perſolvat, ſicque ab omni præſentium & futurorum poteſtate atque dominio tam pontificum, quam regum ſeu imperatorum ad cetera omnino liberum permaneat. Hujus igitur piis inclinati precibus, diffinitione præfata a nobis accepta, & filiis ejus HERMANNO & OTTONE pie annitentibus, qui in præſentiarum poſiti patris in omnibus favebant voluntati, ea quoque quæ pro ſalute animæ ſuæ Deo ſanctoque Nicolao ibidem contulerat, ſecundum petitionem ipſius in hac ſceda curavimus annotare, id eſt Brunwylrenſe prædium cum aliis locis ſubternotatis ad idem prædium pertinentibus, id eſt *Lonenich*, *Vvremerſdorp*, *Cunyngstorp*, *Brunvvilre Gleſſene*, *Kyrdorff*, *Syntere*, *Mansfede*, * *Tebendorff*, *Slenderhugen* cum omnibus appenditiis ſuis, & cum omni integritate ſcilicet in agris, in pratis, in aquis, paſcuis, ſilvis, molis, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, cum omni utilitate quæ in perpetuum inde provenire poterint. Præterea quatuor ſilvas quarum nomina ſunt .... *Haenpaze*, *Aſp*, & *Brain* cum omni integritate juris quod vulgariter dicitur *Vviltban* libera traditione præfato monaſterio donavit. Terminum etiam & bannum ipſius prædii, ſicut ipſe ſumma libertate habuit, deſignans a via quæ dicitur

* f. Manſtede.

A *Jacobvveche* uſque ad viam *Haſpath*, rurſum a via *Haſpath* ad viam-regiam, & a via-regia per curſum rivuli qui dicitur *Vviſcbach* uſque trans fluvium qui dicitur *Arneſe* ita conſtituit, ut nullus ibi aliquid juris vel poteſtatis habeat, præter abbatem ipſius loci, & villicum ejus * quæcumque ſtatuerit. Cui etiam abbati ſingulariter duas paludes; unam inter *Sintere* & *Gleſſene*, alteram circa fluvium *Arneſe* a ſilva Quarcæa uſque ad pontem Turre tali juri delegavit, ut nemo in his præter abbatem aliquid poteſtative uſurpare præſumat, neque aliquis ibi excepto B abbate & fratribus, piſcari audeat. Prata quoque vel * ipſe tunc habuit vel poſtea præfati cœnobii fratres acquirere potuerint in illis terminis qui vulgo dicuntur *Copelevveyde*, quorum terminorum duos B. Petro dedit, unum in *Tonaburg*, alterum circa ripam *Arneſe*, tali eos pace habere decrevit, ut nulli penitus quicquam juris inde facere compellantur. Cum vero ſilvam illam quæ præ magnitudine ſui *Vele* nuncupatur, præfatus comes Palatinus ERENFRIDUS & frater ejus comes HEZELINUS, communi utilitate poſſiderent, in præſentia noſtri C noſtrorumque & multorum nobilium eamdem utilitatem partientes, duobus cœnobiis tradiderunt, ERENFRIDUS comes Palatinus ſuam quidem partem beato Nicolao in *Brunvvilre*, frater vero ejus comes HEZELINUS beato Cornelio, cum prædio *Berchem*. Hanc utrobique legem ſtatuentes, ut nullus in prædicta ſilva aliquid poteſtatis aut juris habeat, præter ſupradictorum cœnobiorum patres, & manſionarios illos, qui in bonis eccleſiæ deſtructa reſarcire & communire, & cenſum perſolvere debebunt. Qui etiam D ex eadem ſilva ſingulis annis in epiphania Domini ligna, quæ vulgo dicuntur *Vvartole*, ad caminatam abbatis deferent, vel etiam illos, quibus ipſi abbates pro miſericordia conceſſerint. Nullus autem extraneorum in eadem aliquid ſibi quaſi pro juſtitia uſurpandi licentiam habeat, præter illos tantum quos prædicti abbates in ipſam ſilvam pro ſolvendo ſibi frumento conſignaverint, qui vulgo dicuntur *Vverlude*, ea tamen conditione, ut ſi ipſi homines aliquid contrarii admiſerint, liceat ipſis abbatibus eos inde expellere, & alios quos voluerint E pro eis admittere. Si quis autem abſque eorum conceſſione aliquid in illa ſilva præſumſerit, & foreſtarius abbatis de *Brunvvilre* hoc deprehendens, aliquid pro pignore detinuerit, uterque abbates ex æquo partientur, eadem viciſſitudine repenſa ex parte abbatis ſancti Cornelii, ſi ejus foreſtarius idem deprehenderit, ſimili modo partiendo, nec ſuis advocatis inde aliquid dare aut reſpondere tenebuntur. Bona etiam quæ prædictus comes Palatinus habuit, id eſt ad *Vilke* v. ſos, *Rinhave* XVII. *Birte* IIII. *Aſchila* VII. *Budelinchoven* (vel Kendeinchoven) XI. &

Lege quæcumque.

* f. ſuppl. quæ.

Digitized by Google

duo jugeta vineæ, *Bencboven* XIII. & XV. jugera vineæ, *Hordelſtorp* VIII. beneficia & cc. & XXIV. jugera, *Unkelebach* de IX. manſis vel jugeribus medietatem, & ad *Remago* de II. manſis ſimiliter; quam medietatem quidem SUCCO comes ab abbate ELLONE jam acceperat, quoad viveret habendam, nulli autem heredum ſuorum poſt mortem ſuam relinquendam. *Engreſche* IX. manſos & X. jugera vineæ, ad *Meſenich* & *Rile* XXIV. jugera, *Gangele* XVI. manſos cum appenditiis ſuis, & cum integritate ipſius, videlicet in villis, in vineis & arpennis, in ſilvis & in agris, in aquis, & in paſcuis, viis & inviis, terris, cultis & incultis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, abſque ulla ſui diminutione libere & integre prælibato cœnobio perpetuo poſſidenda donavit. Nos itaque præfati ERENFREDI comitis Palatini ſuæque conjugis MATHILDIS piam ſecuti actionem, de noſtro etiam aliqua eidem monaſterio ob Dei amorem noſtræque animæ ſalutem curavimus addere, id eſt ad *Alſenrade* quinque manſos & curtem quamdam infra noſtræ urbis muros ſitam, ob hoc videlicet ut ejuſdem monaſterii primus abbas venerabilis ELLO ejuſque ſucceſſores eam tenendi habeant a modo liberam poteſtatem. Hæc ergo jam habita & quæque in futurum habenda ex auctoritate ſanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & beati Petri apoſtoli, noſtrique ordinis, atque juris cenſura confirmamus, & hanc noſtræ defenſionis paginam ſigillo noſtro manuque propria inſignitam in perpetuum corroboramus, teſtibus idoneis qui interfuerunt ſubnotatis. Nomina teſtium, ANSFRIDUS epiſcopus de Trajecto, MEGINARDUS epiſcopus Paderbrunenſis. TITHARDUS præpoſitus Templi, SIGESO præpoſitus, WERENSO præpoſitus, GODEFRIDUS dux piloſus, EVERHARDUS antiquus comes de Moſella, RECHEZO comes de *Heingebach*, GODEFRIDUS filius ejus, HERMANNUS comes de *Norvenich*, SICCO comes *Starchri*, Embrico, Eppo, Ruotprat, Ruochri, Gerunc, Herman.

Acta ſunt hæc anno dominicæ incarnationis milleſimo viceſimo octavo, indictione XI. regnante Conrado Romanorum imperatore auguſto.

CARTA PILIGRINI
Colonienſis archiepiſcopi pro monaſterio Brunwillarienſi.

Concedit curtem Coloniæ cum omnibus domibus, ut quoties abbatem aut fratres neceſſitas cogeret ad urbem accedere, refugium aliquod haberent.

Ex mſ. hiſt. Brunvvilarienſis monaſterii.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, PILIGRINUS Dei gratia Colonienſium archiepiſcopus, ac plebis Dei famulus, chriſtianæ fidei cultoribus, quorum mens fixa erat in cœlo. Non eſt viſa inanis operatio, ſi neceſſitatibus ſanctæ Dei eccleſiæ ejuſque ſervitoribus fidelis eorum ſubveniret devotio. Quorum nos devotionem, ſi ſecuti fuerimus, cæleſtium quoque præmiorum, Deo donante, participes erimus, quoniam juſtus & miſericors Dominus, qui omnium bonorum tribuit incrementum, & plantantem & rigantem æqua mercede remunerat. Unde notum eſſe volumus cunctis chriſtianæ fidei ſervatoribus & amatoribus, qualiter nos ob Dei amorem noſtræque animæ ſalutem, tum etiam ob ſanctæ Colonienſis eccleſiæ, cui, Deo auctore, deſervimus, honorem, ad monaſterium S. Nicolai quod noſtris diebus a Palatino comite ERENFRIDO vocato noviter fuerat conſtructum, quamdam curtem infra noſtræ urbis muros ſitam donavimus, cum cunctis quæ in ea tunc erant domibus, quæ quondam fuerat Wicilmio de Duno, ob hoc ſcilicet ut prædicti monaſterii primus abbas venerabilis ELLO ejuſque ſucceſſores eamdem curtem tenendi amodo liberam habeat poteſtatem, & quotieſcumque rei cauſa ad urbem commigraverint, in eadem aptiſſime ſuam poſſint perficere neceſſitatem. Præcipimus ergo ut hanc donationem nullus umquam miniſter aut advocatus infringere præſumat, nec quicquam præter ipſius abbatis ejuſque ſucceſſorum voluntatem uſurpare audeat. Ipſi tamen abbates ad uſum ſuum & fratrum ſuorum ob noſtræ orationis memoriam hanc inviolabiliter poſſideant. Et ut hæc donatio in futurum non valeat violari, hanc cartam inde conſcriptam ſigilli noſtri impreſſione juſſimus ſignari.

CARTA WALTERNI
ſepulturam apud Walciodorum eligentis.

Anno 1028 Communicavit R. abbas Walciodorenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ego WALTERMUS audiens ſcriptum quia *ſicut aqua extinguit ignem, ita & eleemoſyna peccatum*, ... Compunctione cordis tactus ſum, conſilioque uſus amicorum meorum, ſtatui apud me aliquod animæ meæ quærere remedium, cœnobium autem in Lomacenſi provincia fuerat ſitum, nomine Walciodorum, ſanctæ Dei genitrici ſemperque Virgini Mariæ dedicatum, quo locus erat ſepulturæ anteceſſorum meorum; id enim ab eis multo antea tempore fuerat ordinatum. Quapropter ipſum locum adamavi, & eum libentius frequentare cœpi, ut illuc etiam locum ſepulturæ eligerem mihi ſicut & anteceſſores mei. Talibus intentus dum vita comes fuit, ſemper loco in quantum potui, profui, adjutor factus Dei ſervorum illuc commanentium. Noviſſime vero ab inimicis graviter vulne-

Digitized by Google

ratus, & ſic ad extrema deductus, cœpi mecum volvere quid illuc pro remedio animæ meæ poſſem dimittere. Convocatis ergo amicis meis dixi me ingreſſurum viam univerſæ carnis, & eis precatu meo faventibus, quidquid mihi jure hereditario competebat in Geſſignula pago Condruſco, id eſt quartam partem in omnibus, in camba, in molendino, in aquis, in ſilvis, in pratis, in terris cultis & incultis, per manus fratris mei WASCOLINI filiique mei GUIDONIS ipſi loco tradidi, & jure perpetuo firmavi. Quod ut fixum maneret, litteris confirmari præcepi. Et ſi quis hujus rei fraudator fieri voluerit, pœnam ſortiatur Judæ traditoris, & hereditate privetur regni cæleſtis. Teſtes hujus rei fuere Waſcelinus frater ejus, Guido filius ejus, Ettho advocatus, Radulfus, Bernardus, Hudeboldus, Richardus, Adelardus *de Hanil*, Hugo *de Hubin*, Albertus de Maniis.

Actum eſt hoc tempore domni abbatis HEREMBERTI, anno dominicæ Incarnationis MXXVIII. indictione XI. imperante domno Cuonrado imperatore anno regni ejus quarto.

CARTA AVESGAUDI
epiſcopi Cenomanenſis.

De his quæ dedit eccleſiæ S. Vincentii apud Colonias de Broilo.

Circa an. 1030. Ex cartario S. Vincentii Cenom.

QUONIAM dum in exilio hujus vitæ mens humana peregrinatur, multorum criminum mole deprimitur, oportet unumquemque mortalium ſecundum evangelicæ veritatis ſalutifera documenta de his quæ poſſidet ſanctæ eccleſiæ vel egenis partem humiliter erogando amicos ſibi præparare, quorum meritis & orationibus divinæ pietati reconciliatur, cum defecerit in æternam gloriam recipiatur. Hoc ſuperni regis conſilium ego AVESGAUDUS Dei gratia Cenomanenſium præſul, meuſque frater IVO diu mente revolventes, & revolvendo imitari deſiderantes, dedimus pro noſtro parentumque noſtrorum ſalute eccleſiæ ſanctorum martyrum Vincentii atque Laurentii, quæ extra muros Cenomannicæ civitatis ſita eſt, de noſtris poſſeſſis hæc quæ diſtincte hic ſubnotata ſunt. In villa quæ dicitur Colonia terram quam tenuit Hildebertus cum ſilva quæ vocatur Broilus, ſuper fluvium cui Blatna vocabulum eſt, terram unius aratri, in territorio quod dicitur Cortis-wadani unam plenariam manſionem, in villa quæ dicitur Curtillo, unde teſtes ſunt Ivo, Robertus, Beraldus de Malchenaico, Odo *Moſchet*, Raimundus de Sodona, Aimericus de Pratis, Walterius capellanus, Hildebertus canonicus S. Leonardi.

DIPLOMA RAIMBALDI
Arelatenſis archiepiſcopi.

De conſecratione & dotatione eccleſiæ ſancti Zachariæ & S. Johannis Baptiſtæ à Maſſilienſi ſancti Victoris monaſterio dependentis.

An. 1033. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerus.

CUM quadam die dominus PONTIUS Maſſiliæ civitatis epiſcopus, gratia orationis S. Victoris CHRISTI JESU Domini martyris adiiſſet monaſterium, & præmiſſa oratione ante regiam eccleſiæ, diverſo genere hominum, monachorum ſcilicet & canonicorum & laicorum confabulantium fultus ſederet, aſſiſteretque ei quidam BERNARDUS nomine, tunc ſolus presbyter, poſtea autem monachus, ſupplex & non mediocriter rogans, ut S. Zachariæ, & ſancti Joannis-Babtiſtæ eccleſiam, quam ſuo ſumtu quamvis grandi penuria dudum, neſcio aut vetuſtate conſumtam, aut a Mauris dirutam, cum paucis fratribus, duobus videlicet vel tribus fideli quodammodo qua poterat devotione reſtauraſſet, ipſe dominus pontifex pro mercede ſua in honore ſanctorum ſupradictorum conſecraret, ego quoque qui hunc calamum tenendo manu ſcribo, audivi eumdem præſulem talia dediſſe reſponſa. Ego quidem conſcius veſtræ bonæ voluntatis præmiſi legationem, ut quantocius præparaſſetis vos ad conſecrationem. Nunc autem Deo gratias quia gaviſi ſumus de ea conſecratione, debemus ſcribere qualiter domnus archiepiſcopus hanc eccleſiam dotat ſponſalitio ſuæ donationis.

Ego RAIMBALDUS ſanctæ ſedis Arelatenſis gratia Dei archiepiſcopus, pro eo quod Dominus noſter promittit hominibus, *Date elemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis*, & *ſicut aqua extinguit ignem, ita elemoſyna extinguit peccatum*, & fratres mei & heredes BOSO & BONIFACIUS atque FULCHO & alius BONIFACIUS filius ATANULFI donamus aliquid de alode noſtro, qui nobis jure hereditario parentum noſtrorum obvenit eccleſiæ in honorem S. Zachariæ & S. Johannis conſtructæ, & ipſe alodis in comitatu Maſſilienſe, in territorio caſtri nomine Auriolis, ubi eſt eccleſia, in loco qui vocatur Reſtonis. Termini autem iſtius donationis ſunt hujuſmodi diſpoſitionis: a parte orientali atque meridiana fons ſive rivus, qui vocatur Vvuelna, a parte Aquilonis, ſicut ipſe mons, qui eſt ſupra eccleſiam vergit contra meridiem, a ſupradicto fonte uſque in rivum, quem nuncupamus Savardum; a parte occidentali ſicut iſte rivus, quem jam diximus, diſcurrit in ipſam Vuelnam. Quicquid igitur infra iſtos terminos habere videmur, totum omnipotenti Deo & eccleſiæ jam dictæ donamus atque concedimus.

concedimus. In caſtello Ornione habet ipſa eccleſia tres braciarias, unam dedit Boſo, aliam Iſnardus, aliam Lambertus. Alimburga dedit ipſi eccleſiæ de vinea unam quartariatam in Graulerias, de uno latere conſorte ipſa donatrice, ex alia eſt heremus, ex una fronte Chriſtophorus presbyter, de vinea habet ipſa eccleſia in Guarda fames ſemodiatam unam de Stephano Benecorna ad Pogiolo Gauceranno, aliam ſemodiatam de Aſcarico, in Cauſalone unam modiatam de terra culta, & modiata de vinea quæ fuit Stephano Benecorna, pro uno caballo. Habet adhuc manſionem in caſtro jam dicto cum vineæ ſemodiata de Pontio clerico filio Firmini. Habet inſuper hæc eccleſia unius molendini partem tertiam Guichiranni, quam ab eo comparaverunt clerici ejuſdem eccleſiæ uno caballo cum campo juxta rivum Savardum, quæ fuit de Durante vicario, aliam namque tertiam ipſius molendini dedit cum omnibus heredibus ſuis eidem eccleſiæ ipſe Guichirannus & Fulco frater ejus vendiderunt S. Victori & S. Zachariæ totam condaminam, quæ fuit de Bonefacio in palude de ultra Vuelna pro uno caballo & uno bove & uno verre & uno majale, & domnus WILLELMUS filii * alii WILLELMI, frater domni PONTII epiſcopi, quantum infra iſtos terminos habet jam dictos ſimiliter donavit. Sane ſi quis, nos videlicet donatores, id eſt RAIMBALDUS archiepiſcopus Arelatenſis & PONTIUS epiſcopus Maſſilienſis, & BOSO, & BONIFACIUS, & FULCO, & alius BONIFACIUS, & WILLELMUS juvenis, & ISNARDUS, & LAMBERTUS, aut heres noſter, aut ulla oppoſita perſona, quæ contra hanc donationem ſponſalitii & dotalitii hujus eccleſiæ S. Zachariæ & S. Heliſabet & S. Johannis quam mittimus in manu ISARNI abbatis S. Victoris monaſterii, & in manu canonicorum illic Deo ſervientium; quiſquis ſit qui contra hoc, ut diximus, reinquietare, aut inrumpere, vel violare voluerit, non valeat vindicare quod repetit, ſed iram & maledictionem Dei incurrat, & cum Juda traditore in inferno damnetur, & cum Datan & Abiron pœnas luat, & cum Simone mago participetur.

* l. filius.

Facta carta donationis iſtius menſe Janoario in comitatu Maſſilienſe, regnante ODONE rege Alemannorum ſive Provinciæ, anno ab Incarnatione Domini MXXXIII. Signum RAIMBALDI & PONTII epiſcoporum, & aliorum ſupraſcriptorum qui hanc donationem fecerunt, & manus eorum firmaverunt & alios firmare rogaverunt. Leofredus firmavit, Aldegarius firmavit, Bermundus firmavit, Guichirannus firmavit, Fulco & Pontius frater Guichiranni firmaverunt, Aldoardus firmavit, Gadaldus firmavit.

Ego RAIMBALDUS & BONEFACIUS & Boſo fratres mei donamus Domino Deo & S. Victori & S. Zachariæ & ad monachos qui ibidem ſunt vel futuri erunt deveſum in aqua qui vocatur Vuelna, de ipſa Fur uſque Ic ubi cadit Petrois in Vuelna, hoc damus Deo & S. Zachariæ ego Raimbaldus & Bonifacius & Boſo fratres mei, & ego Huardus Belletus dono ſimiliter, Guichirannus ſimiliter, Fulco ſimiliter.

CARTA LEODEGARII archiepiſcopi Viennenſis eccleſiam S. Ferreoli in plena Synodo S. Victori concedentis.

Anno 1036. Ex archivis S. Victoris, eruit D. Furnerius.

CUNCTIS liquido patet, primum hominem a Deo conditum atque in paradiſo poſitum, ut ſi peccare nollet, neceſſitatem peccandi non haberet: quia vero invidia diaboli ſeductus eſt, atque in hæc ærumnoſa a Deo projectus exilia, omnes homines ex eo genitos natura poſtmodum æquales fecit, ſed Deus qui eſt ſummum bonum, ipſe præſcius futurorum, poſtmodum per multa annorum curricula hominem ſuum carum animal regere non deſtitit, imponens unum aliis, patriarchas primitus, & prophetas, ac deinde reges, ad extremum vero tempus ſacerdotes. Hæc autem ideo facere voluit, ut ſi quis ejus amore peccata nollet vitare, coerceret eum videlicet alterius timore. Sunt itaque multa quæ per Moyſen præcepit, & quæ Aaron primo ſacerdoti injunxit, ad ultimum vero B. Petro Apoſtolo principi ligandi atque ſolvendi poteſtatem contulit, & ab eo uſque ad nos licet indignos hanc poteſtatem permanere conceſſit. Quapropter ego LEODEGARIUS ſanctæ matris eccleſiæ Viennenſis archiepiſcopus, omnium Dei fidelium ſervus, exemplo & amore prædeceſſorum meorum tactus, cupiens ornare eccleſiam noſtram, quæ quondam glorioſiſſime floruit, propono & deſidero deſervire beatiſſimo ac domno Ferreolo martyri, & civitatis noſtræ tribuno, ſiquidem eccleſia ipſius vel cœnobium, quod vocant Grinienſium, quadragintorum ſimul in ſe habuit multitudinem monachorum. Nos vero quos ad hæc Deus infelicia perduxit tempora, ſi non ita, ſaltim quod poſſumus adimplemus. Reddimus ergo ſibi, videlicet S. Ferreolo, ipſiuſque quondam monaſterio, ex hereditate ipſius quidquid in noſtro dominio tenebamus, ceu etiam ubicumque fuerit inventum aliquid ex ejus hereditate, totum omnino reddimus, & eos qui tenent, ſi reddere voluerint, in hac elemoſyna adjungimus. Sed & fidelis noſter Bladinus quicquid de ejus hereditate in beneficio de nobis tenebat, totum reddit. Inſuper & de ſuo alode largitur. Hoc ergo per conſilium fidelium noſtrorum facimus, collaudante omni clero & populo eccleſiæ noſtræ, inſuper & annuente HERMEN-

Digitized by Google

GARDA inclyta regina regis RADULFI uxore, nunc vidua. Ponimus ergo in ipſo loco Dei ſervos ex monaſterio S. Victoris glorioſiſſimi martyris Maſſilienſis, ipſumque locum cum omnibus ad ſe pertinentibus eidem S. Victori perpetualiter damus, & viro venerabili domno ISARNO abbati, per conſilium & voluntatem domni abbatis ODILONIS Cluniacenſis, & omnium fratrum ſuæ congregationis. Facta donatio hæc eleemoſynaria anno Incarnationis Domini noſtri JESU CHRISTI MXXXVI. indictione IV. epacta I. anno VIII. imperatoris Romanorum Conradi. Obſecramus itaque ex auctoritate omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ac noſtra contradicimus, & excommunicamus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum eccleſiæ hujus noſtræ pontificum, ſive aliqua perſona diſrumpere vel inquietare ullo modo hanc elemoſynariam donationem valeat vel audeat. Quod ſi fecerit, omnibus Dei maledictionibus ſubjaceat, & ab eccleſia Dei in die judicii ſeparatus, in inferno ſepeliatur damnatus. Inſuper & hæc noſtra donatio firma ac ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa.

Ego Nuſpa monachus ad vicem domni cancellarii, domno archiepiſcopo LEODEGARIO dictante atque mandante ſcripſi, anno ordinationis ejus VI. III. nonas Novembris, luna X. feria IV.

Acta publice in Synodo Viennenſi in præſentia domni LEODEGARII archiepiſcopi & canonicorum ipſius eccleſiæ multorumque fidelium abbatum, monachorum, aliorumque clericorum diverſorum graduum fere quingentorum, omni affectu ea quæ hic habentur inſerta acclamantium atque laudantium, ſimul etiam, ſi, quod abſit, ulla umquam perſona ſæcularis, aut eccleſiaſtica ullo modo inquietare voluerit hoc donum, invocatione divina & auctoritate omnium ſanctorum ac virtutum cæleſtium eos excommunicantium, atque anathematizantium, qui quolibet modo inquietare voluerint hoc donum ullo umquam tempore. Amen.

Ego LEODEGARIUS archiepiſcopus propria manu firmo. Signum Hartaldi præpoſiti, S. Burnonis laici patris ejuſdem, S. Heriberti archidiaconi. S. Siufredi archidiaconi. S. Arnaldi archidiaconi. S. Pontii presbyteri. S. Giraldi diaconi. S. Bernardi diaconi. S. Sarili diaconi. S. Aſcarici levitæ. S. Senioreti canonici. S. Guigonis canonici. S. Richardi ſubdiaconi. S. Adelardi cuſtodis. S. Guarnerii magiſtri ſcholæ. S. NORTALDI abbatis (a) S. Petri. S. PONTII (b) abbatis. S. (c) DOTHMARI abbatis. S. WILLELMI (d) patris archiepiſcopi. S. WILLELMI filii ejus. S. HUMBERTI comitis. S. Hectoris. S. Herberti & Artaldi fratris ejus. S. Herberti præpoſiti Dienſis. S. Arnulfi. S. ADALARDI abbatis (e) Lugdunenſis. S. HODRICI (f) abbatis. S. EUGENII (g) abbatis. S. Ugonis canonici. S. Girardi levitæ. S. Girardi canonici. S. Milonis canonici. S. Adalardi canonici grammatici. S. Berlionis Banchi canonici. S. Blandini laici. S. Renconis l. S. Vidgerii canonici. S. Hugonis ſubdiaconi. S. Lamberti ſubdiaconi. S. Hotmaris ſubdiaconi. S. Rothbaldi ſubdiaconi.

CARTA LEODEGARII archiepiſcopi Viennenſis.

Eccleſiam ſancti Symphoriani cœnobio ſancti Ferreoli donat.

Anno 1037 Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

... Dum Dei omnipotentis ordinatiſſima ..... ſanctorum canonum ..... quatenus res eccleſiaſticæ a cujus .... ordinis perſonæ a quocumque acquiſitæ, an nos quamvis poſſeſſæ ..... utilitate quantumvis ædificiis, poſſeſſionibus ac ſubſtantiis, mox ab heredibus eccleſiæ ad quam jure pertinent, juſta ratione fuerunt requiſita, cum omnibus abſque ulla reddantur contrarietate, nolentes vero reddere a ſanctæ Dei eccleſiæ ſegregari debere ſocietate. Ego LEODEGARIUS ſanctæ matris eccleſiæ Viennenſis Chriſtianorum archiepiſcopus, omnium Dei fidelium ſervus, notum eſſe volo noſtræ eccleſiæ ..... filiis præſentibus ac futuris, quia amore tactus divino, reædificandorum venerabilium locorum monaſterium ſancti Ferreoli .... ex utraque parte Rodanis fluminis poſitorum deſiderio, conſentiente univerſo clero & populo, annuente venerabili abbate ISARNO Dei ſervo, aſciverim ex Maſſilienſi cœnobio jam dictis locis ad ſerviendum Deo, & quæcumque prædictorum locorum juris eſſent, omni voto ac deſiderio decreverim ad poſſe me rediturum ab integro. Quapropter ſancti Symphoriani eccleſiam ad Aquilonarem Viennæ urbis partem ſitam, quam fidelium teſtimonio, auctoritate & Dei judicio conſtat fuiſſe ex ſancti Ferreoli cœnobii dominio, cum omni integritate eidem nunc reſtituo, cedo atque trado, & monachis Deo

(a) Inſignis abbatia in urbe Viennenſi, quæ tandem ad canonicos ſæculares tranſiit.

(b) Pontius aut Romanenſis aut S. Theuderii abbas extitiſſe videtur.

(c) Dothmarus præfuit monaſterio S. Andreæ inferiori.

(d) Notandus hic locus de patre Leodegarii archiepiſcopi, cujus nomen hactenus ignorabamus, ut & fratris ejus Vuillelmi, quos, cum ante Humbertum comitem ſubſcripſerint, magnæ nobilitatis fuiſſe conjicimus.

(e) Vulgo Athanacenſis monaſterii, qui abbas deſideratur in vulgatis indicibus valde imperfectis.

(f) Hodricus ſeu Udricus fuit abbas Inſulæ Barbaræ, vel Odericus abbas Jurenſis S. Claudii.

(g) Hunc Eugenium ſuſpicor fuiſſe abbatem Savignienſis S. Martini monaſterii.

Digitized by Google

ſervientibus ibidem permanentibus, videlicet cum parochia, primitiis, cimiterio, inſuper decimo omneque theloneum, corvadas, omne quoque ſervitium. .... ipſam eccleſiam alteram ſuper ripam Rhodani, ſive at...... optimuſque conſtat, ad caput ipſius eccleſiæ ſitum, & cetera omnia quæcumque videntur ad eumdem locum pertinere, cum campis, vineis, pratis, hortis, molendinis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis, aquiſve decurſibus, ſicut ſciuntur termini, & hic habentur ſcripti. Ab oriente terra S. (a) Mauritii terminos qui vocantur Suſpulis, ab occidente terra regalis, a meridie terra S. Severi, ab aquilone terra de caſtello qui vocatur *Saxol*, & de villis *Maſin* & *Macen*, parochiam & omnia quæ pertinent ad parochiam, cum omni decimo, primitiis ac cimiterio. Inſuper etiam reddo unum manſum, qui vocatur Adamaredas ſuper eccleſiam ſancti Deſiderii ſitum cum campis, vineis, omnibus omnino rebus ad eumdem manſum pertinentibus. Si quis ergo hanc donationem vel redditionem inquietare tentaverit, omnibus Dei maledictionibus ſubjaceat, cujuſcumque fuerit perſonæ aut dignitatis, ſitque extraneus a fidelium ſocietate, hac donatione inconvulſa perpetuo permanente. Facta donatio hæc anno incarnationis dominicæ M. XXXVII. indictione V. anno VIIII. imperatoris Romanorum Conradi.

Ego Nuſpa monachus ad vicem domni cancellarii ſcripſi, domno Leodegario archiepiſcopo mandante, anno ordinationis ejus VII. feria I. ſtationis ad S. Ferreolum ante natale Domini.

Domnus LEODEGARIUS archiepiſcopus firmavit. S. Sarili decani, S. Artaldi præpoſiti, S. NORTALDI abbatis S. Petri, S. Synfredi archidiaconi, S. Arnadi archidiaconi, S. Herberti archidiaconi, S. Pontii canonici, S. Senioreti canonici, S. Geraldi diaconi, S. Bernardi diaconi, S. Aſcarii levitæ, S. Ugonis canonici, S. Garnerii canonici magiſtri ſcholæ, S. Gerardi canonici, S. Girardi canonici, S. Adalardi canonici grammatici, S. Giudgerii canonici, S. Renconis, S. Richardi canonici ſubdiaconi, S. Milonis canonici, S. Rothbaldi ſubdiaconi, & ceteri uno animo firmaverunt.

CARTA AMELII EPISCOPI Senecenſis pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Plures eccleſias reſtituit S. Victori.

Circa 1040 *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

EGO AMELIUS gratia Dei Senecenſis epiſcopus noſtrorum filiorum ceterorumque fidelium noſtrorum voluntate vel rogatu, eccleſias noſtræ diœceſis quaſdam quæ olim fuerant ſancti Victoris monaſterii Maſſilienſis juris, quamvis aliquanto tempore a quibuſdam monachis injuſte poſſeſſas, auctoritate apoſtolica eodem monaſterio reddimus ſive donamus, cum omnibus quæ ad caſdem eccleſias pertinent, ſimul cum omni decimo rerum ſibi pertinentium, nunc vel in poſterum acquiſitarum, quæ eccleſiæ ſunt ſitæ in loco vel villa quæ vocatur Petra-caſtellana. Et hoc tali tenore facimus, ut omni tempore ſervi Domini ibidem permanentes, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris ad Dominum ſint interceſſores. Sunt autem hæ eccleſiæ S. Mariæ, S. Johannis, S. Petri, S. Laurentii.

[a] Id eſt eccleſiæ cathedralis quæ S. Mauritio ſacra eſt.

DONATIO COENOBII S. Michaëlis de Fallio facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Anno 1043 *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

† IN Dei nomine. Ego Gombaldus de caſtro *Biſaure*, inſpirante clementia Dei, cœpi cogitare intra memetipſum diem mortis meæ, & quid acturus in diſtricto judicii examinis diem. Et nimis triſtis de meis ſceleribus, de ſalute mea cœpi agere, ut non caderem in inferni pænam. Verti me ad JESUM CHRISTUM Dominum meum, & ad verba ipſius in evangelio dicentis: *Date & dabitur vobis*, & in alio loco: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et alibi: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Et Salomon: *Redemtio animæ viri propria ſubſtantia.* His & aliis hujuſcemodi verbis admonentes, cœpi de ſubſtantia eccleſiis Dei ſervire & honorare, e quibus elegi unam infra terminibus Barchinonenſe vel Auſonenſe conſtitutam, & in ſervitium Dei reſtitutam, & non humano opere factam, ſed mirabili voluntate Dei adimpletam, & in excelſa rupe poſitam, & ipſam vocant Spæleam, & in honore Dei & S. Michaëlis archangeli conſecratam, ſuper caſtrum quem vocant Mons-boium, infra terminos ipſius ſitam, quem vulgus nuncupant Falium. Proinde ego GOMBALDUS de Caſtro *Biſaure* facio donationem de ipſa ſpelunca cum altariis quæ intus ſunt, & cum aliis ſpeluncis quæ circa ipſam ſunt, tam majoribus quam minoribus, & cum terris, & vineis, & cum ſilvis & garricis, & cum boſcis, & cum pratis, & oglatis, & cum ſolaribus & ſuperpoſitis, & cum curtis caſalibus ædificatis vel non ædificatis, & cum petris, & cum paſcuis, & cum molinis, & illorum ædificiis, & cum reguis & caput reguis, & ortis & aquis, & fontis, & cum decurſibus, vel recurſibus, & cum arboribus univerſis generibus cunctis, cultis, & cum cunctis appenditiis ſuis, id eſt manſibus, vineis, terris cultis, vel ermis, & aliis alodibus, id ſunt caſas cum ſolis & ſuperpoſitis, & cum caſalicibus, & cum

Digitized by Google

curtis, & cum ædificiis omnibus, tam intus, quam foris, & oſtiis & januis, & cum boſchis, & ſilvis & garricis, & pratis, vel paſcuis & ortis, & molinis, & illorum ædificiis, & cum reguis & caput reguis, & cum petris, & cum fontis, & cum aquis, & cum diſcurſibus vel recurſibus, & cum arboribus cunctis generis omnibus, & cum viaductibus, vel reductibus, quæ ipſa ſpelunca Dei adquiſivit in comitatibus omnibus, & cum omnibus terminibus ſuis dono Domino Deo & S. Victori martyri, monaſterio Maſſilienſi, & abbati ISARNO præſenti, & abbatibus qui poſt ipſum futuri ſunt, & monaſteriis tam præſentibus quam & futuris ibidem Deo ſervientibus ad alodem proprium, ſicut mihi donavit ſenior meus RAIMUNDUS comes, & mulier ſua HERMENSENDIS comitiſſa, & ego adquiſivi per meam comparationem in ipſis alodiis ſicut ſuperius reſonat, ſive per ullas quoque voces, ſive per meos ingenios, quod ego adquirere potui ad ſervitium ſancti Michaëlis & Dei, pro remedio animæ meæ. Omnia hæc dono ad monaſterium ſancti Victoris prænominatum non longe a Maſſiliæ mœnibus fundatum, in ea videlicet ratione, ut non liceat eis vendere, nec alienare, nec excommutare, aut transfundere, ſed omni tempore ad ſervitium S. Victoris tenere, & ſui monachi ſancti Victoris in ipſa ſpelunca, & eccleſia Dei, omni tempore ſtare, & pro peccatis meis Dominum exorare. Quod ſi monachi ſancti Victoris in ipſo loco ſtare noluiſſent, S. Victor nec monachi ſui omnino nihil habuiſſent. Et affrontat ipſa ſpelunca & eccleſia Dei, quæ donavit ſenior meus & mulier ſua ad me Gonbaldum, de parte aquilonis in ſummitate de ipſis rupibus, de parte orientis adlaterat in ipſum torrentem, qui diſcurrit per Gatum-manducatum, & deſcendit per ipſas rochas, uſque in deteriora ſaxa, hoc eſt Petra-mala; & de meridie in jam dicta Petra-mala; de occaſu in medio alvei Teneſi, ſive in medio alveo Gerundela, vel in alodem ſancti Cucufati, & alios alodes quos adquiſivit ipſa ſpelunca & eccleſia Dei ſanctique archangeli Michaëlis in cunctis omnino locis, ſive per comparationem, ſive per donationem, ſive per ſcambiationem, terminant cum ſuis terminis, ſicut ſcriptum eſt in ipſius eccleſiæ cartulis. Dono itaque hæc omnia ſuperius ſcripta ab integrum ad S. Victorem martyrem alumnum perpetim abiturum cum exiis vel regreſſiis earum, vel cum eorum affrontationes, pro redemtione animæ ſenioris mei RAIMUNDI nomine, ſive pro mulieris ſuæ HERMENSENDIS nomine, ſive pro memetipſum, ſive pro animabus patris mei & matris meæ & mulieri meæ defunctæ GUISLÆ nomine: qui hæc ſuperius ſcripta in alodiis comparavit & donavit ad prædictam

A ſpeluncam S. archangeli Michaëlis conſecratam: ſive pro iſta viva Auratia vocitata, & quia in adquirendis alodiis fideliſſima facta, & diem judicii audiamus a Domino dicturi: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod paratum eſt vobis ab origine mundi* Iſta carta eſt facta non in occulto, ſed in publico, tradita & omnibus manifeſtata, & de domno Gombaldo donata & roborata. Quæ vero prædicta omnia de meo jure in dominio & poteſtatem ſancti Victoris trado in alodem proprium. Quod ſi ego

B donator, aut ullus ejus homo, vel femina, quæ contra iſtam donationem venerit ad irrumpendum, non hoc valeat vendicare, ſed componat aut componant in duplo cum ſua immelioratione, & in antea iſta donatio firma permaneat omnique tempore. Facta carta iſta donationis idus Octobris anno XII. HEINRICI regis. Sig†num GOMBALDI qui iſtam donationem fecit & firmavit & teſtibus firmari rogavit. Sig † num Mir Garibertus. † Mirone, ſignum Arnaldoliba, ſig†num Auracia, ſig†num GUISLÆ filiæ ipſius Gombaldi, † Adalertus ſacer & judex, ſig†num Udalardi Guitardi, ſig†-

C num Richardi, ſignum Arnaldi Arnaldi, ſig†num Bernardi Oldofredi, ſig†num Symfredi, ſig†num Ademar, ſig†num Gumbaldi Ademar, ſig†num Adalbert, ſig†num Mir Willelmi, ſig†num Ermengaudi, Ebrinus.

Stephanus ſacerdos & monachus rogatus ab eodem Gombaldo & uxore ſua Aurucia donatoribus ſcripſit, die & anno quo ſupra.

CARTA PONTII EPISCOPI Maſſilienſis.

D *De monachis Græcis in eccleſia ſancti Petri de Auriol ponendis ſub obedientia & regimine abbatis S. Victoris.*

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI. Memoria & notitia vel donatio de tertia parte eccleſiæ ſancti Petri, quæ eſt conſtructa in territorio caſtelli vel villæ quæ vocatur *Auriol*, in comitatu Maſſilienſi, ad monachos Græcos, quos in eadem eccleſia ponunt epiſcopus PONTIUS & ISARNUS abbas monaſterii S. Victoris Maſſilienſis. Igitur ego PONTIUS gratia Dei ſanctæ ſedis Maſſilienſis epiſcopus, una cum voluptate & conſenſu

Anno 1044. Ex majori cartario S. Victoris. eruit D. Fornerius.

E clericorum eccleſiæ a Deo mihi commiſſæ, facio donationem de altare ſancti Petri eccleſiæ ſuperius nominatæ, & de omni tertia parte omnium rerum, videlicet alodis, camporum, vinearum, hortorum, pratorum, vel quarumcumque poſſeſſionum, quæ ad eamdem eccleſiam nunc pertinent, & in futuro qualicumque modo ullo umquam tempore pertinere videbuntur, ſervis Dei Græcis, & ſucceſſoribus eorum in eadem eccleſia

Digitized by Google

Domino ſervientibus ſub cura & regimine abbatis S. Victoris, ut quamdiu ad eumdem altare ſervierint, teneant & poſſideant: ita tamen ut omni tempore pro me, & ſucceſſoribus meis, & pro clero ſedis Maſſilienſis interceſſores exiſtant. Si autem evenerit, quod abſit, ut in eadem eccleſia Deo ſervientes non maneant, eadem tertia pars revertatur ad clericos ſedis Maſſilienſis. Itaque ego PONTIUS epiſcopus rogo & commoneo, & ex auctoritate omnipotentis Dei ac ſanctæ ejus genitricis etiam interdico, ut nullus ſucceſſorum meorum epiſcoporum vel clericorum ſanctæ Dei genitricis ſedis noſtræ, hanc eleemoſynariam donationem inquietare, irrumpere, vel annullare audeat: quod qui fecerit, ſciat ſe a liminibus ſanctæ eccleſiæ & a ſocietate Chriſti prorſus extraneum, qui tantum opus miſericordiæ conatus eſt evertere.

Facta donatio hæc anno ab incarnatione Domini MXLIIII. indictione XIII. regnante HEINRICO rege. THEODATUS canonicus epiſcopus Tolonenſis firmavit, Wichirannus firmavit, Pontius firmavit, Stephanus firmavit, Cleophas firmavit, Willelmus firmavit, Amalricus firmavit, Boſo firmavit, Willelmus firmavit, item alius Willelmus firmavit, Milo firmavit, Theodatus firmavit, Arnulfus firmavit, omnes iſti canonici, ſimiliter & alii omnes firmaverunt.

Acta publice apud Maſſiliam in conventu clericorum II. nonas Julii feria VI.

CARTA GISLABERTI EPISCOPI Barchinonenſis.

Impignorat eccleſiam de Riels *monaſterio de Fallio.*

Anno 1045. *Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.*

IN Dei nomine ego GISLABERTUS nutu Dei ſanctæ ſedis Barchinonenſis epiſcopus, una cum aſſenſu canonicorum meorum impignatores ſumus Domino Deo, & monſterio ſancti Michaëlis archangeli de ipſo Fallio, & tibi GONDEBALDO Bishorenſi. Manifeſtum enim quia debitores ſumus Deo & prædicto monaſterio, & tibi Gondeballo uncias X. auri boni de Iſpania per XV. uncias auri legitime penſatas, quas tu Gondeballus & monachi ſervientes Deo & prædicto monaſterio nobis præſtatis in maxima noſtra neceſſitate, & quas expendimus in opere & ædificio parietum eccleſiæ ſanctæ Crucis ſedis prædictæ, quæ noviter reædificatur. Propterea impignoramus Domino & prædicto monaſterio & tibi Gondeballo & monachis ſervientibus prædicto loco ipſam eccleſiam S. Vincentii *de Riels* cum ſuis omnibus alodis, & decimis, & primitiis, & oblationibus, & ſuis pertinentiis atque adjacentiis, quæ hodie habet, aut inantea Deo dante adquiſitura erit. Eſt namque prædicta eccleſia *de Riels* in comitatu Burchinonenſe, in Vallenſe, in terminio caſtro *Montebois*, afrontad de oriente in parochia S. Petri de Bigas, de meridie ſimiliter in ipſa parochia, & in alodium quæ fuit de Petraſius condam. De occiduo in parochia ſancti Felicis de Codinas, ſicut ſuum eſt cenſum terminatum & modo cum retinemus per terminum *de Riels*. De circi affrontat in alodium ſancti Cucufati & ſancti Michaëlis, & in parochia ſancti Petri vocati Bertin. Quantum iſtæ affrontationes includunt, ſic impignoramus Domino & prædicto monaſterio, & monachis prædicto loco ſervientibus, & tibi Gondeballo jam dicto omnia ab integre cum exios & regreſſios earum, exceptus ipſum redditum ſynodi, hoc ſunt denarios XII. quod ad opus noſtrum retinemus, & de jure noſtræ ſedis prædictæ in ejus dominationem prædicti monaſterii tradimus prædictæ eccleſiæ hoc modo & ordine, ut ego GISLABERTUS epiſcopus reddere faciam ad ſupradicto domo, vel ad ejus ſervientes XV. uncias auri de iſta feſta ſancti Michaëlis ad aliam venientem. Et ſi ego aut prædicti canonicorum meorum non reddiderimus ipſum debitum ad ſupradictum terminum, teneat ipſe ſupradicto monaſterio vel ejus ſervientes ſupradicta eccleſia ſancti Vincentii ſicut reſonat, uſque dum redditæ ſint ſupradictæ unciæ auri ad ſupradicto domo cum illorum lucro pretium per unamquemque annum, & poſt meum diſceſſum ſimiliter facient alii epiſcopi ſucceſſores mei, vel canonicorum S. Crucis, & qui iſta impignoratione diſrumpere voluerit, non hoc valeat vindicare, ſed componat, aut componamus ſupradicta omnia ad jam dicto domo in duplo, & inantea iſta impignoratio firma permaneat omnique tempore.

Actum eſt hoc die calend. Octubris anni XIIII. regni HENRICI regis.

Ego Gondebaldo Bishorenſi dono ad ſupradicto domo ipſas meas voces, quas in ipſa pignora reſonat ad ſuo proprio.

Signum GONDEBALDO Bishorenſi, qui iſta donatione feci ad ſupradicto domo.

* GUISLIBERTUS gratia Dei epiſcopus, † S. Geralli levita, S. † Dalmatius ſacerdos, † Petrus levita, Miro preſbytero, † Senioſret ſacerdos, † Berengarius archidiaconus, Guillelmus clericus, Sig. † Miro preſbyter, Adalbertus ſacerdos & judex, S. Ermemirus levita & ſacriſcrinis, Reimundus preſbyter, ſig. † Compan levita, S. Bernardus preſbyter, S. † Gaudefridus ſacerdos.

Ego Giſlabertus epiſcopus cum canonicorum meorum nos ſupraſcripti, qui iſta impignoratione fecimus & firmavimus & teſtes firmare rogavimus. S. † Arnald Witald. S. † Adalard Witard, S. † Petro Mirone, S. † Gonbald Signol. Vitalis monachus, qui

Digitized by Google

hanc impignorationem ſcripſit die & anno quo ſupra.

DIPLOMA PETRI VICE-COMITIS Wapincenſis pro ſancto Victore.

Reſtitutio villæ de Jugurnis facta Iſarno abbati ſancti Victoris.

Anno 1045 Ex cartario S. Victoris ervit D. Furnerius.

DEI omnipotentis nutu animatus, ejuſque dulcibus promiſſionibus incitatus, quibus indignis vitam promittens, inquit peccatoribus: *Date eleemoſynam & omnia munda ſunt vobis, & ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Ego PETRUS vice-comes Guapincenſis, una cum matre mea DALMATIA & uxore mea INGUILBERGA ac filiis meis ISOARDO.... facimus hanc donationem JESU CHRISTO Domino ejuſque monaſterio apud Maſſiliam in honore ſuæ genitricis, ſive ſancti Victoris glorioſi martyris, ejuſque ſociorum, ſeu ſancti Petri omniumque apoſtolorum conſtructo, de quibuſdam rebus noſtræ poteſtatis, tamen ipſius hereditatis, videlicet de eccleſiis S. Mariæ & S. Petri, ſive S. Johannis, quæ ſitæ ſunt in comitatu Ebredunenſi in villa Jugurnis, cum omni parochia & tota medietate decimi de toto territorio ipſius villæ cum medietate mercati, & cum omnibus omnino rebus, & nunc & in futuro tempore ad eaſdem eccleſias pertinentibus cum terris, manſis, domibus, vineis, pratis, hortis, molendinis, arboribus, atque aquis. Siquidem eumdem locum vel eccleſias monachi Bremetenſis (a) cœnobii aliquanto tempore injuſte poſſederant, utpote deficientibus poſſeſſoribus Maſſilienſibus, olim illorum monaſterio a paganis deſtructo, moderno autem tempore eidem jam cœnobio præſidente abbate ISARNO, miſſis a ſe monachis qui requirerent locum, in conciliis epiſcoporum ac provincialium nobilium antiquiſſimis cartis in medium prolatis, a cunctis eſt judicatum, ut per Dei judicium quiſque probaret ſuum directum. Unde redditi ſunt læti, & in Domino fiſi, eiſdem aſſiſtentibus monachis Bremetenſibus & pluribus nobilibus, palam agunt judicium a præſulibus atque judicibus datum, ſecretim jam probato in igne atque ferro fidem præbentes, omnibus Dei oſtentationibus, quo ſui eſſent juris eccleſiæ Jugurnis. At illi contumaces & Deo reſiſtentes, itidem cunctis coram hominem mergunt in aquam; ſed eorum judicio ſpe injuſta fruſtrato, diruptis ligaminibus, & ſupinatis cruribus, riſum fecerunt, omnibus qui aderant videntibus. Tandem ergo attoniti ac ſtupentes ac veriti, coram & in præſenti, ſic fuerunt concrediti, rogantes reddi ſua, quæ ex propria cella fuerunt deportata. Ego etiam Radulfus cum uxore Tumidia & filio meo Iſmidone, ac nepotibus meis reddo ac dono monaſterio Maſſilienſi ſimiliter quædam, quæ in eadem villa Jugurnis ad me pertinere videbantur, videlicet hortum unum, & pratos, & molendinum unum, & quicquid meum erat in manſo de Arnaldo, & aliam medietatem de mercato. Et hæc omnia nos ſupradicti donatores ideo facimus, ut monachi Maſſilienſes noſtri ſemper ſint memores & apud Deum interceſſores, nobis neque ullis ex noſtris ullo umquam tempore in ſupradicto loco Jugurnis ullum ſervitium neque cenſum omnino requirentibus.

Facta donatio ſive redditio hæc anno incarnationis dominicæ MXLV. indictione XIII. regnante HEINRICO rege. Igitur ego PETRUS & uxor mea & filii mei, & ego Rodulfus, & uxor mea & filii mei ac nepotes hanc cartam manu propria firmavimus, & teſtibus firmari rogavimus. Si quis vero, quod abſit, hanc redditionem vel ceſſionem inquietare, vel annullare voluerit, cogatur exſolvere auri optimi libras X. & inſuper omnibus Dei maledictionibus ſubjaceat, ſtipulatione hac perenniter permanente.

(a) Bremetenſe monaſterium ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Papienſi, Padum inter & Ticinum fluvios ſitum eſt.

CARTA WASONIS EPISCOPI Leodienſis pro Leodienſi eccleſia collegiata S. Bartholomæi.

Addit X. *prebendas ad numerum* XX. *canonicorum, eiſque aſſignat amplos reditus.*

Anno 1046. Ex mſ. Cl. V. domni de Lauriere.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus, quod comes LAMBERTUS de Lovanio pro culpis ſuis excommunicatus, dedit mihi WAZONI indigno præſuli pro abſolutione ſua quinque manſos fiſcales apud *Villers* in Haſbania, quatuor ſerviles, & quintum indominicatum, liber ſcilicet homo liberum malis conſuetudinibus allodium, aquis, ſilvis, pratis, paſcuis decoratum & conſitum. Dedit etiam mihi in eodem loco comitatum cum procinctu totius villæ & appendiciorum ejus, in agris & variſcapiis, in propriis & alienis allodiis. Dedit etiam ejuſdem villæ matrem eccleſiam, cum optima corte & certis decimæ ſuæ dominiis. Ego vero prædeceſſorum meorum BALDRICI ſcilicet, WOLBODONIS, & RAYNARDI, qui pauperem eccleſiam S. Bartholomæi ſuis auxerunt adquiſitionibus, ſecutus veſtigia, tradidi ibidem idem allodium cum eccleſia & ipſo comitatu, per manus GOZELONIS comitis, qui erat advocatus altaris, quem etiam ibi pro animæ ſuæ redemtione advocatum conſtitui, interdicens ſub anathemate, ut in procinctualibus tantummodo placitis tertio recepto denario, nullatenus ultra locum ipſum vel eccleſiam hoſpitiis vel exactionibus præſume-

Digitized by Google

ret gravare. Dedi etiam ibi quicquid habebam apud *Herlans* & *Tavers*, apud *Haimetines*, & eccleſiam de Marcha, & quicquid tenebam, apud Francons-curtem & apud *Formale* & *Roteleirs*, ad ſupplendam præbendam x. clericorum, quos adjunxi ad numerum xx. canonicorum, quos ibi inveni. Hujus rei teſtes ſunt Lanzo præpoſitus de S. Lamberto, Rotbertus archidiaconus, Goisbertus, Johannes præbendarii, Rotgerus, Aſculphus, Theodericus, Bavo, Onulfus. De clericis S. Bartholomæi, Erpo præpoſitus, Ailulfus decanus, Bernardus, Gozechinus, cum aliis pluribus. De liberis hominibus comes GOZELO qui & advocatus, comes A. de Namurco, comites de Los EMMO & OTTO. De familia eccleſiæ Mainerus, Warnæus, Faſtradus, Adelinus, Lambertus, Wolbertus, Godefridus.

Actum eſt hoc anno Incarnationis dominicæ MXLVI. indict. XIV. regnante HEINRICO imperatore, GOZELONE duce, me WAZONE pontifice, advocato loci GOZELINO, Erpone præpoſito, Ailulfo decano.

DONATIO ECCLESIÆ de Grauleriis facta monaſterio S. Victoris Maſſilienſis.

Anno 1047 *Ex archivis S. Victoris eruit D. Fornerius.*

IN ſanctæ & individuæ Trinitatis nomine. Ego STEPHANUS dominicæ feminæ quondam filius & fratres mei Guillelmus & Ingilrannus, videntes hoc ſæculum quod ſit tam vanum, tamque inſtabile, ut nulli poſſit fidem ſervare, & quod hodie eſt, cras non valeat in ſuo ſtatu ſubſiſtere: quique heri ſuperbia tumidus & extenſo collo ibat, pene ſupinus nunc jacet ſine ſenſu, ut truncus inutilis, eſca vermibus de ſe factus ſcaturientibus; audientes quoque Dominum in evangelio dicentem: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et alibi: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis*, tacti ſumus dolore cordis intrinſecus, & pro animabus patris noſtri & matris noſtræ, & pro remedio animarum noſtrarum & ſeniorum Amici, Roſtagni & uxorum eorum, ipſis noſtris ſenioribus nobis conſentientibus, & ipſum fundum nobiſcum dantibus; donamus Domino Deo & S. Victori monaſterii Maſſilienſis, & habitatoribus ejuſdem monaſterii, tam præſentibus quam futuris, eccleſiam S. Mariæ quæ eſt in valle quæ nominatur Graulerias, cum uno clauſo vinearum & cum duabus ſparanis, & cum toto hoc quod huic eccleſiæ accreverit. Et alteram eccleſiam donamus ſimiliter prædicto ſancto, quæ eſt in caſtello, quod eſt nominatum Majone, cum tota ipſa poteſtate, quam pater noſter & mater noſtra habuerunt in ipſo Caſtello & nos habemus, & cum una vinea, & ſuis paranis, & cum omnibus rebus quas adquiſierit in futuro tempore. Tertiam nihilominus damus quæ conſecrata eſt in honore S. Petri. Fundata eſt in valle quæ nominatur Toredena cum quatuor peciis de terra inter cultas & incultas. Hæc omnia ſicut ſupraſcripta ſunt donamus prænominato S. Victori Maſſilienſis cœnobii & habitatoribus ejuſdem loci, tam præſentibus, quam etiam futuris, ea ſcilicet ratione, ut habeant, teneant, poſſideant. Si quis autem comes, vicecomes, comito, epiſcopus, presbyter, clericus, laicus, vel alia aliqua perſona hanc donationem annulare voluerit, niſi reſipuerit, legitima ſatiſfactione ſi emendare potuerit, & emendare noluerit, cogatur auri libras XII. ſi tantum prævalet. Sin autem, totum ſuum habere perſolvat prædicto monaſterio S. Victoris & habitatoribus ejuſdem loci. Inſuper veniant ſuper eum omnes maledictiones quæ inveniuntur ſcriptæ in novo & veteri teſtamento.

Ego Stephanus & frater meus Guillelmus & Ingilrannus conſentientibus nobis domno DURANDO Vincenſi epiſcopo cum clericis ſuis, per quem tenemus altaria ſupradictarum eccleſiarum, & domnis Amico & Roſtagno eorumque conjugibus, hanc donationem jam ſæpe dicto S. Victori fecimus, & in hac carta ſcribi rogavimus, & manibus noſtris firmavimus; & in præſentia domni PETRI abbatis ſupra altare iterum atque iterum dicti S. Victoris Maſſilienſis urbis, firmata quoque ab aliis quos rogavimus, poſuimus. Hæc donatio facta eſt anno ab Incarnatione Domini MXLVII. indictione XV. epacta IIII. Luna vero XXII.

DONATIO ABBATIÆ S. Pauli Gerundenſis facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Anno 1048 *Ex archivis S. Victoris eruit D. Fornerius.*

ANTIQUITUS mos inolevit, inſtituit, atque ſanctivit, ut quicumque de rebus ſuis cauſa augmentandi aliquid conferre voluerit Deo & ſanctis ejus, hoc per ſcripturarum ſeriem ſtudeat commendare, ne in noviſſimo nullius contradictione impediatur. Hunc igitur ergo ERMESINDIS indigna licet comitiſſa proſecuta modum, divina inſpirante clementia, ſubintravit in animo meo, ut clara mente, integroque conſilio, aliquid ex meo jure darem Domino Deo, ſicut ipſo vivente facio pro redemtione animæ meæ & redemtione animæ viri mei, RAYMUNDI ſcilicet comitis, nec non & filii mei BERENGUERII & filiorum ejus, ſi tamen hujus donationis auctores extiterint, præſertim cum ipſe Dominus per ſemetipſum perque ſuorum fidelium ora aſſidue clamitet: *Date eleemoſynam & omnia munda ſunt*

hanc impignorationem ſcripſit die & anno quo ſupra.

DIPLOMA PETRI VICE-COMITIS Wapincenſis pro ſancto Victore.

Reſtitutio villæ de Jugurnis facta Iſarno abbati ſancti Victoris.

Anno 1045 *Ex cartario S. Victoris ernit D. Furnerius.*

DEI omnipotentis nutu animatus, ejuſque dulcibus promiſſionibus incitatus, quibus indignis vitam promittens, inquit peccatoribus: *Date eleemoſynam & omnia munda ſunt vobis*, & *ſicut aqua extinguit ignem*, *ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Ego PETRUS vice-comes Guapincenſis, una cum matre mea DALMATIA & uxore mea INGUILBERGA ac filiis meis ISOARDO.... facimus hanc donationem JESU CHRISTO Domino ejuſque monaſterio apud Maſſiliam in honore ſuæ genitricis, ſive ſancti Victoris glorioſi martyris, ejuſque ſociorum, ſeu ſancti Petri omniumque apoſtolorum conſtructo, de quibuſdam rebus noſtræ poteſtatis, tamen ipſius hereditatis, videlicet de eccleſiis S. Mariæ & S. Petri, ſive S. Johannis, quæ ſitæ ſunt in comitatu Ebredunenſi in villa Jugurnis, cum omni parochia & tota medietate decimi de toto territorio ipſius villæ cum medietate mercati, & cum omnibus omnino rebus, & nunc & in futuro tempore ad eaſdem eccleſias pertinentibus cum terris, manſis, domibus, vineis, pratis, hortis, molendinis, arboribus, atque aquis. Siquidem eumdem locum vel eccleſias monachi Bremetenſis (a) cœnobii aliquanto tempore injuſte poſſederant, utpote deficientibus poſſeſſoribus Maſſilienſibus, olim illorum monaſterio a paganis deſtructo, moderno autem tempore eidem jam cœnobio præſidente abbate ISARNO, miſſis a ſe monachis qui requirerent locum, in conciliis epiſcoporum ac provincialium nobilium antiquiſſimis cartis in medium prolatis, a cunctis eſt judicatum, ut per Dei judicium quiſque probaret ſuum directum. Unde redditi ſunt læti, & in Domino fiſi, eiſdem aſſiſtentibus monachis Bremetenſibus & pluribus nobilibus, palam agunt judicium a præſulibus atque judicibus datum, ſecretim jam probato in igne atque ferro fidem præbentes, omnibus Dei oſtentationibus, quo ſui eſſent juris eccleſiæ Jugurnis. At illi contumaces & Deo reſiſtentes, itidem cunctis coram hominem mergunt in aquam; ſed eorum judicio ſpe injuſta fruſtrato, diruptis ligaminibus, & ſupinatis cruribus, riſum fecerunt, omnibus qui aderant videntibus. Tandem ergo attoniti ac ſtupentes ac veriti, coram & in præſenti, ſic fuerunt concrediti, rogantes reddi ſua, quæ ex propria cella fuerunt deportata. Ego etiam Rodulfus cum uxore Tumidia & filio meo Iſmidone, ac nepotibus meis reddo ac dono monaſterio Maſſilienſi ſimiliter quædam, quæ in eadem villa Jugurnis ad me pertinere videbantur, videlicet hortum unum, & pratos, & molendinum unum, & quicquid meum erat in manſo de Arnaldo, & aliam medietatem de mercato. Et hæc omnia nos ſupradicti donatores ideo facimus, ut monachi Maſſilienſes noſtri ſemper ſint memores & apud Deum interceſſores, nobis neque ullis ex noſtris ullo umquam tempore in ſupradicto loco Jugurnis ullum ſervitium neque cenſum omnino requirentibus.

Facta donatio ſive redditio hæc anno incarnationis dominicæ MXLV. indictione XIII. regnante HEINRICO rege. Igitur ego PETRUS & uxor mea & filii mei, & ego Rodulfus, & uxor mea & filii mei ac nepotes hanc cartam manu propria firmavimus, & teſtibus firmari rogavimus. Si quis vero, quod abſit, hanc redditionem vel ceſſionem inquietare, vel annullare voluerit, cogatur exſolvere auri optimi libras x. & inſuper omnibus Dei maledictionibus ſubjaceat, ſtipulatione hac perenniter permanente.

(a) Bremetenſe monaſterium ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Papienſi, Padum inter & Ticinum fluvios ſitum eſt.

CARTA WASONIS EPISCOPI Leodienſis pro Leodienſi eccleſia collegiata S. Bartholomæi.

Addit x. prebendas ad numerum XX. *canonicorum, eiſque aſſignat amplos reditus.*

Anno 1046. *Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus, quod comes LAMBERTUS de Lovanio pro culpis ſuis excommunicatus, dedit mihi WAZONI indigno præſuli pro abſolutione ſua quinque manſos fiſcales apud *Villers* in Haſbania, quatuor ſerviles, & quintum indominicatum, liber ſcilicet homo liberum malis conſuetudinibus allodium, aquis, ſilvis, pratis, paſcuis decoratum & conſitum. Dedit etiam mihi in eodem loco comitatum cum procinctu totius villæ & appendiciorum ejus, in agris & variſcapiis, in propriis & alienis allodiis. Dedit etiam ejuſdem villæ matrem eccleſiam, cum optima corte & certis decimæ ſuæ dominiis. Ego vero prædeceſſorum meorum BALDRICI ſcilicet, WOLBODONIS, & RAYNARDI, qui pauperem eccleſiam S. Bartholomæi ſuis auxerunt adquiſitionibus, ſecutus veſtigia, tradidi ibidem idem allodium cum eccleſia & ipſo comitatu, per manus GOZELONIS comitis, qui erat advocatus altaris, quem etiam ibi pro animæ ſuæ redemtione advocatum conſtitui, interdicens ſub anathemate, ut in procinctualibus tantummodo placitis tertio recepto denario, nullatenus ultra locum ipſum vel eccleſiam hoſpitiis vel exactionibus præſume-

Digitized by Google

ret gravare. Dedi etiam ibi quicquid habebam apud *Herlans* & *Tavers*, apud *Haimetines*, & eccleſiam de Marcha, & quicquid tenebam, apud Francons-curtem & apud *Formale* & *Roteleirs*, ad ſupplendam præbendam x. clericorum, quos adjunxi ad numerum xx. canonicorum, quos ibi inveni. Hujus rei teſtes ſunt Lanzo præpoſitus de S. Lamberto, Rotbertus archidiaconus, Goisbertus, Johannes præbendarii, Rotgerus, Aſculphus, Theodericus, Bavo, Onulfus. De clericis S. Bartholomæi, Erpo præpoſitus, Ailulfus decanus, Bernardus, Gozechinus, cum aliis pluribus. De liberis hominibus comes GOZELO qui & advocatus, comes A. de Namurco, comites de Los EMMO & OTTO. De familia eccleſiæ Mainerus, Warnæus, Faſtradus, Adelinus, Lambertus, Wolbertus, Godefridus.

Actum eſt hoc anno Incarnationis dominicæ MXLVI. indict. XIV. regnante HEINRICO imperatore, GOZELONE duce, me WAZONE pontifice, advocato loci GOZELINO, Erpone præpoſito, Ailulfo decano.

DONATIO ECCLESIÆ de Grauleriis facta monaſterio S. Victoris Maſſilienſis.

Anno 1047. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN ſanctæ & individuæ Trinitatis nomine. Ego STEPHANUS dominicæ feminæ quondam filius & fratres mei Guillelmus & Ingilrannus, videntes hoc ſæculum quod ſit tam vanum, tamque inſtabile, ut nulli poſſit fidem ſervare, & quod hodie eſt, cras non valeat in ſuo ſtatu ſubſiſtere: quique heri ſuperbia tumidus & extenſo collo ibat, pene ſupinus nunc jacet ſine ſenſu, ut truncus inutilis, eſca vermibus de ſe factus ſcaturientibus; audientes quoque Dominum in evangelio dicentem: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et alibi: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis*, tacti ſumus dolore cordis intrinſecus, & pro animabus patris noſtri & matris noſtræ, & pro remedio animarum noſtrarum & ſeniorum Amici, Roſtagni & uxorum eorum, ipſis noſtris ſenioribus nobis conſentientibus, & ipſum fundum nobiſcum dantibus; donamus Domino Deo & S. Victori monaſterii Maſſilienſis, & habitatoribus ejuſdem monaſterii, tam præſentibus quam futuris, eccleſiam S. Mariæ quæ eſt in valle quæ nominatur Graulerias, cum uno clauſo vinearum & cum duabus ſparanis, & cum toto hoc quod huic eccleſiæ accreverit. Et alteram eccleſiam donamus ſimiliter prædicto ſancto, quæ eſt in caſtello, quod eſt nominatum Majone, cum tota ipſa poteſtate, quam pater noſter & mater noſtra babuerunt in ipſo Caſtello & nos habemus, & cum una vinea, & ſuis paranis, & cum omnibus rebus quas adquiſierit in futuro tempore. Tertiam nihilominus damus quæ conſecrata eſt in honore S. Petri. Fundata eſt in valle quæ nominatur Toredena cum quatuor peciis de terra inter cultas & incultas. Hæc omnia ſicut ſupraſcripta ſunt donamus prænominato S. Victori Maſſilienſis cœnobii & habitatoribus ejuſdem loci, tam præſentibus, quam etiam futuris, ea ſcilicet ratione, ut habeant, teneant, poſſideant. Si quis autem comes, vicecomes, comito, epiſcopus, presbyter, clericus, laicus, vel alia aliqua perſona hanc donationem annulare voluerit; niſi reſipuerit, legitima ſatiſfactione ſi emendare potuerit, & emendare noluerit, cogatur auri libras XII. ſi tantum prævalet. Sin autem, totum ſuum habere perſolvat prædicto monaſterio S. Victoris & habitatoribus ejuſdem loci. Inſuper veniant ſuper eum omnes maledictiones quæ inveniuntur ſcriptæ in novo & veteri teſtamento.

Ego Stephanus & frater meus Guillelmus & Ingilrannus conſentientibus nobis domno DURANDO Vincenſi epiſcopo cum clericis ſuis, per quem tenemus altaria ſupradictarum eccleſiarum, & domnis Amico & Roſtagno eorumque conjugibus, hanc donationem jam ſæpe dicto S. Victori fecimus, & in hac carta ſcribi rogavimus, & manibus noſtris firmavimus; & in præſentia domni PETRI abbatis ſupra altare iterum atque iterum dicti S. Victoris Maſſilienſis urbis, firmata quoque ab aliis quos rogavimus, poſuimus. Hæc donatio facta eſt anno ab Incarnatione Domini MXLVII. indictione XV. epacta IIII. Luna vero XXII.

DONATIO ABBATIÆ S. Pauli Gerundenſis facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Anno 1048. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

ANTIQUITUS mos inolevit, inſtituit, atque ſanctivit, ut quicumque de rebus ſuis cauſa augmentandi aliquid conferre voluerit Deo & ſanctis ejus, hoc per ſcripturarum ſeriem ſtudeat commendare, ne in noviſſimo nullius contradictione impediatur. Hunc igitur ergo ERMESINDIS indigna licet comitiſſa proſecuta modum, divina inſpirante clementia, ſubintravit in animo meo, ut clara mente, integroque conſilio, aliquid ex meo jure darem Domino Deo, ſicut ipſo vivente facio pro redemtione animæ meæ & redemtione animæ viri mei, RAYMUNDI ſcilicet comitis, nec non & filii mei BERENGUERII & filiorum ejus, ſi tamen hujus donationis auctores extiterint, præſertim cum ipſe Dominus per ſemetipſum perque ſuorum fidelium ora aſſidue clamitet: *Date eleemoſynam & omnia munda ſunt*

Digitized by Google

vobis. Et quia *ſicut aqua extinguit incendium, ita eleemoſyna delet peccatum*. Et *eleemoſyna a morte liberat animam*. His ergo & aliis quamplurimis divinis Dei nutu cohacta mandatis, ut mala quæ æterna cavere queam, bonaque cuncta poſſidere, ratione qua deſuper taxavi, concedo Domino Deo & S. Victoris Maſſilienſis cœnobii fratribuſque cunctis qui ibidem degunt Dei famulatui, præſentibus ſcilicet atque futuris, monaſterium S. Pauli, qui ſitum eſt in pago Girundenſi, quod mihi ex parte Raimundi comitis ſcilicet mariti mei, quondam obvenit ad proprium, ut a modo & deinceps prædicti fratres locuſque jam dictus teneant & poſſideant, ibique Deo jugiter ſerviant, & in quantum potuerint, Deo juvante, prædictum locum ædificent. Concedo etiam præfati loci prædictiſque fratribus Maſſilienſium, ſcilicet cuncta quæ ad ipſum monaſterium videlicet S. Pauli pertinent, & nunc uſque habere videtur, vel quicquid, Deo largiente, adquirere deinceps pro ejus amore ſervientes ipſius ſancti Pauli potuerint; qui locus ſancti Pauli, ſicut ſupra diximus, eſt in comitatu Gerundenſi, in maritima. Nam ego Ermesindis comitiſſa, ſicut ſuperius reſonat, ex meo jure dono, trado & concedo in poteſtate S. Victoris, vel ejus ſervientibus, & ut hoc dono ſemper ſit in diebus vitæ meæ ad mea fidelitate & meo ſervitio, & poſt obitum vero meum ſimiliter fiat ad comitem qui tenuerit Gerundam, & Umberto Odonis fidelibus chriſtianis, qui in prædicto cœnobio fideliter Chriſto Domino & ejus Apoſtolo .... Si quis ergo, ego donatrix, aut ullus vivens homo aut femina hanc donationem irrumpere tentaverit, pro ſola præſumtione irrumpendi quinas auri libras componat, & gladio excommunicationis feriatur, & cum Juda traditore partem in inferno recipere mereatur, niſi Deo inde ſatisfaciat & emendet. Facta hæc ſcriptura donationis viii. idus Februarii, anno xvii. regni Henrici regis.

† Ermensendis comitiſſa qui hanc donationem feci & firmavi & teſtes firmare juſſi.

Petrus aba.

Sig † num Umberto Oddonis, ſig † num Berengarii Attonis, ſig † num Sicardus, Æneas.

Ego Maiaufredus ſacerdos & monachus ſcripſi hanc cartam cum litteris ſupraſcriptis atque deletis in linea duo .... die & anno quo ſupra.

VENDITIO VINEÆ IN Cathedra facta abbati Petro Maſſilienſi.

Circa 1048. Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.

Ego Lambertus & uxor mea Auſtrudis decrevimus pecuniam mutuare, & pro pignore quartonum de Cathedra fœneratori committere. Itaque quia ipſe quartonus, ſicut tres aliæ partes S. Victoris Maſſilienſis urbis monaſterii erat, ſecundum antiquitatem & ſecundum vetuſtiſſimam cartam inde factam, inde mutuo ſuſcepimus a domno Isarno tunc temporis prædicti loci abbate ejuſque monachis centum octoginta ſolidos denariorum, & pro pignore ipſum quartonum de Cathedra eis dedimus. Nunc autem mortuo ipſo domno Isarno abbate, immo de mortali hac vita, ut credimus, ad æterna ſublato, & ejus vicem in præfato monaſterio domno Petro jam paſtore ordinato, retinemus ipſam pecuniam, & partim pro ipſa pecunia, partimque pro remedio animarum noſtrarum, & animarum filiorum noſtrorum & filiarum noſtrarum, ego Lambertus & uxor mea Auſtrudis donamus & reddimus in noſtra vita S. Victori & domno Petro abbati, ejuſque congregationi unum manſum in ipſo quartono inveſtionem. Poſt mortem vero noſtri amborum donamus & reddimus jam dicto ſancto Victori & congregationi ejus totum ipſum quartonum ea ratione, ut ſtatim quando venerit poſtquam mortui fuerimus, nos ambo, ipſi monachi accipiant totum ipſum quartonum, & poſſideant ſine ulla contrapellatione aliquorum noſtrorum heredum maſculorum & feminarum conſanguinearum, vel aliquorum hominum, & homines qui in ipſos ſunt reducant ad alios homines in tribus quas habent partibus commorantes, & ſic poſtmodum fiat una villa coadunato ipſo quartone, & ſuis hominibus cum illis partibus tribus hominibuſque earum. Ego Lambertus & uxor mea Auſtrudis, & filiis & filiabus noſtris conſentientibus, hanc donationem, immo guerpitionem facimus ſancto Victori Maſſilienſis monaſterii & abbati Petro & congregationi ejuſdem loci tam præſenti quam futuræ eo modo, ut ſupra ſcriptum eſt, ſcilicet ut in vita noſtra manſum unum habeant in ipſo quartone ſine querela & inquietudine alicujus hominis. Poſt mortem autem noſtram ipſum quartonum de Cathedra totum cum hominibus & cum omnibus quæ ibi ſunt ſibi pertinentibus habeant & poſſideant, & totos homines & totas feminas cum omnibus rebus ſuis quas videbuntur tunc habere ſine alicujus contrapellatione, & ſine aliqua prohibitione reducant ad homines ſuos qui ſunt in tribus partibus quas habent, & ſic redintegrentur, & redintegrata permaneat inconcuſſe ipſa villa quæ nominatur Cathedra. Si quis autem comes,

mes, vicecomes, aut qualiſcumque alia perſona, qualiſcumque ordinis & ſexus hoc donum tentaverit annulare, aut in aliquo minuere, niſi reſipuerit prius digna ſatisfactione, omnes maledictiones, quæ in veteri & novo teſtamento ſunt ſcriptæ, veniant ſuper eum vel eam: inſuper damnetur cum Juda traditore in inferno inferiori. Hanc donationis cartam ſcribi præcipimus, & manibus noſtris firmavimus. Ego Lambertus & uxor mea Auſtrudis & filii & filiæ meæ & alios firmare rogavimus & firmata poſuimus ſuper altare S. Victoris jam dicti monaſterii. Acta autem anno ab Incarnatione Domini MXLVIII. indictione I. PONTIUS epiſcopus Maſſilienſis firmavit. Guikirannus de S. Marcello firmavit. Gerunculus firmavit, Auſtrudis firmavit, Ugo de Caliano firmavit, Pontius Kerbera Arelatenſis firmavit, Iſnardus de Baldrone firmavit, FULCO vicecomes & ODILA uxor ſua firmaverunt.

PRIVILEGIUM IMBERTI epiſcopi Pariſienſis de S. Germano in Laia.

Abbatiolam S. Germani in Laia monaſterio B. Mariæ de Columbis tribuit.

Ex tartario B. M. de Columbis.

DIVINA nobis providentia commiſſæ ſpeculationis cura impellimur, & pia chriſtianæ religionis affectione, quando divini cultus ſtudio viſceraliter percellimur pro venerabilium locorum ſtabilitate, atque in eiſdem Deo famulantium ſtipendiali pro ſecuritate inceſſanter cogitare, quatenus pietatis proveniente labore, atque in futurum epiſcopali diligentia neceſſaria providente; animæ Chriſto dicatæ, quæ quidem in illis diebus vitæ ſuæ divinæ contemplationi decreverint ſervire, perſeverent ſuppetentibus neceſſariis imperturbate. Ob hoc igitur noſtris fidelibus univerſaliter laicis & clericis in Chriſto pie degentibus notum fieri volumus, quoniam S. Germani (a) abbatiolam, in loco qui Lira dicitur ſitam, GOZFRIDO ejuſdem loci venerabili abbate interveniente, immo nobis cognita ſibi ejus eccleſiæ pro penuria commode conſiliante, ſanctæ Columbenſis loci Mariæ ſub privilegii auctoritate tradidimus, ea videlicet ratione, ut GOZFRIDUS, qui eidem Columbenſi eccleſiæ præeſt abbas, nec non reliqui omnes adfuturi de noſtra nobiſque ſuccedentium præſulum poteſtate, & in ſubjectione ſanctæ Pariſienſis eccleſiæ permanentes, eam cunctis cum rebus ſibi pertinentibus tenerent, ſuiſque monachis ſibi ibi Deo famulantes copiis ſuſtentarent; inſuper in libris & in omnibus vitæ illorum competentibus eamdem curam quam ſanctæ Columbenſi eccleſiæ exhiberent. Quod ut vigorem perpetuum in poſterum tempus obtineret; hoc illis privilegium manu noſtra firmavimus, ejuſque, quod non credimus, ſi qui forte violatores extiterint, anathematizavimus.

S. IMBERTI præſulis. S. Liſierni decani. S. Ulrici archidiaconi. S. Alberti archidiaconi. S. Alberti presbyteri. S. Landrici presbyteri. S. Landrici levitæ. S. Mainardi levitæ. S. Landonis levitæ. S. Ivonis ſubdiaconi. S. Urſonis ſubdiaconi. S. Goſcelmi. S. Manaſſe puer, Wlgrini puer, Hardrardus cancellarius propria manu ſubſcripſi.

(a) Hanc abbatiolam Imbertus ſive Humbertus, qui & Enzelinus dictus eſt, ab Henrico I Francorum rege non multo ante acceperat, eamdem hoc diplomate monaſterio B. Mariæ de Columbis ordinis S. Benedicti in diœceſi Carnotenſi tribuit.

LITTERÆ HERIMARI abbatis S. Remigii aſſignantis certos reditus pro cœna fratrum, pro infirmis, pro peregrinis & pauperibus.

Circa 1050. Ex mſ. S. Remigii Remenſis.

DOMINI favente clementia HERIMARUS abbas ſuis dilectis in Chriſto filiis. Divinæ bonitatis reſpectu, & veſtro omnium aſſenſu, ad regimen animarum veſtrarum aſcitus, licet tanto prælationis ſim gradu indignus, & ad tantum opus minus idoneus; de veſtra tamen ſalute ſum valde ſollicitus; ſcio enim quia a diſcipulis quicquid delinquitur reſpicit ad magiſtrum, & pertimeſco juſtum judicem Deum, utpote de vobis omnibus rationem de me acturum. Vobis igitur, fratres, qui Deo in hoc cœnobio militatis, ad conſervandum vitæ regularis ſtatum neceſſaria debeo miniſtrare, ſicut ſcriptum eſt: *Dividebatur ſingulis prout cuique opus erat.* Nec vobis timentibus Deum aliquid timeatis deeſſe, memores promiſſi veritatis dicentis; *Primum quærite regnum Dei & juſtitiam ejus, & omnia adjicientur vobis.* Cum ergo de cotidiano victu & reliquis neceſſariis merito conqueri poſſitis, ſed pro Deo patientes eſtis, propoſui in animo, quod hactenus imperfectum & inordinatum, ad cœnam veſtram aliquod certum aſſignare ſtipendium, ut ſine murmuratione unanimes ſitis in oratione, & deputavi villam Tuſciacum cum molendinis & omnibus quæ ſolvere conſuevit; adjeci etiam, ut decima ovium de Curte-auſorum, ſicut ſuis terminis perſolvitur, ita in curte ejuſdem villæ congregetur, & ad veſtram utilitatem ibi conſervetur. Decrevi itaque ut ad hoc cellerarius ſub ſua providentia habeat tantummodo deputata, ut ex his cœnam veſtram præparet & diſponat, & anniverſario die depoſitionis meæ omnibus annis pro remedio animæ meæ vobis refectionem faciat. His ita diſpoſitis, quoniam infirmorum cura ante omnia & ſuper omnia adhibenda eſt, utile duxi eis miniſtrare neceſſaria, minus

ſollicite ab anteceſſoribus noſtris procurata. Itaque ad eorum uſus aſſigno eccleſiam S. Juliani cum altari, eccleſiam de Hiſla cum altari & molendinis, minutam decimam de ſalice S. Remigii & de villare Aleranni, cenſum etiam de atrio de columnis, quodque comes RODULFUS dedit pro anima filii ſui, videlicet terram & homines. Præterea pauperum & peregrinorum ſolatia procuramus, quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur. His decerno molendinos de S. Martino, molendinum unum ſuper fluvium nomine *Py*, molendinum Hugonis, molendinum ad pontem ante portas monaſterii, cenſum etiam de Exia & Valle dominica cum multonibus, XVII. quoque jugera terræ & vineam unam quæ Richardus ſerviens noſter Jeroſolymam iturus reliquit. Placuit hoc noſtro conſilio confirmare decretum, ne quis minuere vel immutare illud præſumat in poſterum. Auctoritate igitur ſummæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, ne quis hoc decretum violare audeat prohibemus, quod qui præſumſerit, & a communione ſanctæ Dei eccleſiæ eccleſiaſticum ſtatutum ſic ſeparaverit, anathematis vinculo obligatus, a communione cæleſtis & perennis eccleſiæ in perpetuum ſeparetur.

CARTA ODONIS MILITIS

De donatione eccleſiæ S. Petri de Noviomo facta monaſterio S. Vincentii Cenomanenſi.

Circa 1050. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

IN Dei nomine ego ODO a pueritia militari diſciplina inſtructus, Domini voce compunctus ita ammonentis: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum*, de peccatorum meorum remiſſione, ſimulque de cæleſti remuneratione cogito. Video namque & intelligo, quod omnis terrenorum bonorum copia fluxa & fragilis in occaſum miſerabiliter vergit. Itaque totius hominis labor tandem in vacuum cedit, niſi tantum quod in hac vita pro vera caritate operari ſtuduit. Illud enim non perit ſed permanet, & vitam præſtat æternam. Quocirca hoc evangelicum in mente memoriter tenens: *Quid proficit homini ſi univerſum mundum lucretur, anima vero ſuæ detrimentum patiatur?* Credenſque indifferenter quod quiſquis pro amore Domini aliquid boni geſſerit, non ſit perditurus mercedem ſuam, quaſdam de meis rebus abbatiæ S. Vincentii prope urbem Cenomannicam ſitæ jure perpetuo donare diſpono. Confidens ergo de miſericordia omnipotentis prædictæ abbatiæ ſancti martyris Vincentii dono eccleſiam ſancti Petri de * Noviomo cum omnibus ad illam pertinentibus, videlicet decimis & ſepultura; ſimulque dono decimam molendinorum meorum, annonæ videlicet & piſcium, taliter ut monachi nihil de ſuo ad reficienda ipſa molendina mittant, & dono piſcatoriam unius piſcatoris, quantum ſupra piſcari poterit & infra, & dono medietatem unius capellæ fundatam in honore S. Mariæ Virginis, & dono unam terram ad unam mediatoriam, cum pratis, & duos agripennos de vinea. † Hoc autem datum eſt ex conſenſu & ammonitione domni GERVASII præſulis, & domni Petri ejuſdem loci prioris. Signum ROSCELINI vicecomitis. †. Signum Odonis. † S. Elizabeth ejus feminæ. S. Odonis Vicarii. S. Fulcredi. S. Warnaldi. S. Radulfi. S. Alberici. S. Wauterii. S. Frogerii. S. Widonis. S. Hamelini. †.

* Noyen.

DIPLOMA IVONIS EPISCOPI Sagienſis pro Aveſgaudo abbate ſancti Vincentii Cenomanenſis.

Concedit ei eccleſiam Curiæ-laboris.

Circa 1050. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

IVO gratia Dei epiſcopus Sagienſis, AVESGAUCO abbati ſanctorum martyrum Vincentii & Laurentii Cenomannis monaſterii extra murum conſtructi, annuit eccleſiam de (a) Curia-laboris, cum terra altaris illius eccleſiæ, quam emit ſex libris nummorum cum orationibus ſuis, de Wilhelmo vicario filio Beraldi de Beliſmo, pro ſe ſuiſque omnibus, annuente comite GAUFRIDO Andegavenſi, & GAUFREDO fratre vicecomitis Cenomannenſis. Hæc cartula ſancita eſt a ſupradicto pontifice v. cal. Junii in ſancta ſynodo Sagienſi, teſtibus archidiaconis, Bauduino videlicet filio Etualdi, & Rogerio Mauritanienſi, & Lamberto de Beliſmo, & Hermerio, & Fulcoio, atque omnibus canonicis (b) ſancti Gervaſii, & Wilhelmo Argentenſi, qui hæc ſcripſit imperante domno pontifice. Quod ſi aliquis in jure ſuo, vel vi, vel pretio, vel nefaria cupidine, quod abſit, quod jure acceptum eſt a ſancto Vincentio & Laurentio arripuerit aut calumniatus fuerit, incurrat ſententiam damnationis, confirmante ſupradicto pontifice, ſanctoque Gervaſio atque Prothaſio, ſanctiſque omnibus quorum memoria in terris agitur. Et hoc conceſſum eſt a fratre epiſcopi WILHELMO, & OLIVERIO & VARINO & RADULFO epiſcopi nepotibus, & a militibus epiſcopi Berlaio & Radulfo fratre ſuo ac omni familia ſua. Hujus conventionis fuerunt teſtes Odo de Climcampo, Wido de la Gailla, annuentibus uxore ac filiis Wilhelmi qui hæc peregit. Hii ſunt teſtes quorum nomina cum ſignis ſubnotata ſunt. Signum Urſolini, S. Hugonis de Roceio, S. Normanni filii Radulfi, S. Saginfredi de *Biart*, S.

(a) Curia-laboris, ſive Curtis-laboris, una e præcipuis cellis S. Vincentii, gallice *Courgain*.
(b) Id eſt eccleſiæ Cathedralis, quæ S. Gervaſio ſacra eſt.

Digitized by Google

Lamberti canonici, S. Hervei de *Braviart*, S. Wilhelmi Muſconi, S. Giroii Fortini, S. Hervei, S. Gradulfi, S. Wauterii-Rufi; S. Beraldi de Malchenaldo, S. Lancelini, S. Gunherii, S. Haimonis, S. Fulcoii Crapuni, S. Bernardi viatoris, S. Berlai, S. Wauterii filii Rainerii, S. Hervei-longi, S. Wauterii de Monte, S. Lamberti, S. Wilhelmi Gaſtinelli, & omnium canonicorum, S. Leonardi, S. Hugonis filii Gaufridi, S. Alberici, S. Humberti, S. Ulgerii, S. Wilhelmi. Hi ſunt ex hominibus GAUFRIDI comitis. Signum Normanni viatoris regis. S. Hamelini fratris Wilhelmi vicarii, S. Gaufridi filii Vuilhelmi viatoris, Haoilla mater ejus, cui iſta eccleſia fuit donata in dote quam ſuus ſenior vendidit ſancto Vincentio & AVESGAUDO abbati, & propter iſtam eccleſiam recepit Haoilla eccleſiam de Capella in Iſcannum, videntibus & audientibus cunctis iſtis ſupradictis hominibus.

DIPLOMA HERVEI DE DOSCELLA pro monaſterio ſancti Vincentii Cenomanenſis.

De donatione eccleſiæ de Doſcella.

Circa 1050. *Ex cartario S. Vincentii.*

QUISQUIS perpetuæ retributionis ſupernorumque civium exiſtere deſiderat particeps, neceſſe eſt ut ex rebus tranſitoriis, quas in hujus peregrinationis miſeria poſſidet, ſuperno eas remuneratori largiendo, ſanctæque eccleſiæ & digne ei ſervientibus delegando, indeficientis felicitatis ſibi præmium mercari ſtudeat. Quod etiam ſcripturarum ſerie taliter oportet alligari, quatinus nequeat per futura tempora violari. Quamobrem ego HERVEUS de Doſcella conſiderans labentis ævi deceptiones, meorum quoque peccaminum enormitatem perpendens, atque diſtricti examinis debitas metuens pænas, futurorum etiam bonorum adipiſci deſiderans inenarrabile gaudium, eccleſiam de Doſcella, cujus tamen in calumnia (a) eſt medietas, altera vero medietas ſolide & quiete mea eſt, pro remedio animarum parentum meorum atque fratrum, conjugis quoque meæ ac filiorum meorum, eccleſiæ beatorum martyrum Vincentii & Laurentii prope civitatis Cenomanicæ ſuburbium ſitæ, & monachis inibi Deo ſervientibus, per conſenſum & voluntatem dominorum atque filiorum meorum, perpetuo jure dono atque concedo. Et cœpi talem convenientiam cum AVESGAUDO prædicti loci abbate, & cum ceteris fratribus, ut prædictæ eccleſiæ de Doſcela medietatem illam, quæ in calumnia eſt, adquietare illis omnibus modis elaborem, quod ſi efficere nequivero, tale compendium eis reddam, quod digne ipſam medietatem contra valeat. Interim tamen utramque partem illis tribuo poſſidendam. Hoc ergo donum factum eſt & convenientia capta ſub præſentia & teſtimonio horum virorum, quorum nomina huic paginulæ habentur inſcripta. Signum filiorum Hervei † Vuilhelmi atque Roberti. S. Hervei, S. Radulfi, S. filiæ Hervei, S. Vuilhelmi nepotis ejus, S. Roberti-Rufi militis ejus, S. Vviterii de Curte-Lienardi, S. Odonis de Juliaco. † Dono quoque ego ipſe Herveus eidem eccleſiæ S. Vincentii terram Arinburge cum omnibus conſuetudinibus, pariterque duos agripennos pratorum.

DIPLOMA HENRICI I. Francorum regis pro monaſterio ſancti Theoderici prope Remos.

Adjutus ab Alberto abbate in expugnatione Caſtri-novi, ejus monaſterium a jugo advocatorum & vexationibus archidiaconorum abſolvit.

Circa 1050. *Ex mſ. S. Theoderici.* [b]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego (b) HAINRICUS gratia Dei Francorum rex, ſucceſſoribus meis regibus pacem & ſalutem.

Omnis quicumque alicui in aliquo dignitatis genere ſuccedit, ejus imitator eſſe debet in omni honeſtatis propoſito, cujus officio ſe mancipavit libenter ſuccedendo. Neque enim locum officii vel ſedem celſitudinis uſurpando appetere debet, qui ejus effectum vindicare non audet. Unde nos liberalitatem & munificentiam regum & imperatorum, quibus cum officio tum dignitate, Dei gratia præveniente, ſucceſſimus, pro poſſe exequentes, erga loca ſanctorum & congregationes fidelium divinæ majeſtati famulantium, ita liberales & devoti cultores eſſe cupimus, ut ab eorum excellentia & largitate deſides & degeneres eſſe non videamur. Et licet hoc in commune omnibus eccleſiis debuerimus, ut eis amminiculari & ſubvenire dignum judicaremus, illorum tamen neceſſitudini propenſius debemus debito & ratione condeſcendere, quos in ſervitio noſtro inſudaſſe, & in fidelitate noſtra contigit vehementius elaboraſſe. Notum ſiquidem eſt omnibus pene regni Gallorum incolis, quantum laborem impenderimus in captione caſtri quod Novum vocatur. Ad quam ſtrenue & viriliter peragendam, magnum ſolamen nobis præbuit locus (c) S. Bartholomei, ALBERTO ejus loci tunc temporis ab-

(a) Id eſt ſub lite eſt, nam calumnia apud auctores mediæ & infimæ latinitatis litem ſignificat, & calumniam facere idem eſt ac litem movere.

(b) Aliquam hujus diplomatis partem edidit Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom 4. integrum hic damus.

(c) Locus S. Bartholomæi eſt monaſterium S. Theoderici prope Remos, cujus ille apoſtolus primarius patronus hactenus agnoſcitur.

bate, diligenter & conſtanter adeo inſiſtente, ut etiam a meis ſæpe monitus eſſem, ut ei bonam vicem redderem, & dignam remunerationem pro merito conferrem. Qua perſuaſionis induƈtione meorum provocatus, deliberavi quærere quid prædiƈto loco & abbati poſſem exhibere, pro ſui beneficii & laboris remuneratione. Sed cum comperiſſem ab abbate & habitatoribus loci advocationem abbatiæ, quam quidem caſtellani tenuerant, ſibi & ſuis fuiſſe infeſtam, eo quod multas injurias publice & privatim per eam perpeſſi fuerant; conſilio & aſtipulatione meorum, jam diƈtam advocationem cum beneficio ad eam pertinente, prædiƈto omnino conceſſimus loco. Deinde noſtræ ſerenitati ſuggeſſerunt, quod ab archidiacono, qui procurator & proviſor ejuſdem loci ad utilitatem eſſe debuerat, multa ſub obtentu canonicæ inſtitutionis patiebantur adverſa. Pro quibus ſæpius apud archiepiſcopum proclamantes, ſæcularibus negotiis archiepiſcopo ſæpius intento, pacem ſecundum quod voluerant, & ſibi neceſſe fuerat, non obtinuerunt. Hac neceſſitate coaƈti, nobis intimaverunt quid patiebantur adverſi. Huic compatiens conqueſtioni, amicabiliter aggreſſus ſum archiepiſcopum cum eccleſiæ miniſterialibus, petens ut quod contra canonum ſtatuta & apoſtolicæ ſedis decreta perſpicue injurioſum erat, omnino prætermitterent, & quidquid malorum exigi poterat ſub ſpecie boni, cauſa noſtri amoris & petitionis omnino fruſtrarent. Et hujus petitionis conditionem poſtquam ab illis non voluntarie obtinui, ſub impreſſione noſtri ſigilli ſcriptam, & manibus fidelium noſtrorum corroboratam, prædiƈtæ eccleſiæ publice contulimus, & per aſſenſum cunƈtorum qui affuerunt contradidimus. Petimus ergo ſucceſſores noſtros, ut quidquid pro ſalute animarum ſuarum ſtatuerint, & velint eſſe in perpetuum, ita hoc noſtrum ſtatutum per curricula temporum, per eos contra epiſcoporum alumnos ſervetur inconvulſum. Hoc autem noſtræ auƈtoritatis præceptum, ne alicujus temeritas contra fas & jura violare præſumeret, in conſeſſu epiſcoporum noſtrorum firmavimus, & per eorum excommunicationem corroboravimus, & præſentia (a) papæ ad hoc idem faciendum præſentari juſſimus. [a] Conventionem denique quam archiepiſcopus & archidiaconus nobiſcum firmaverunt & paƈti ſunt, ſcripto noſtri præcepti inſerere placuit ne quis in poſterum emergeret, qui inde aliquid addere vel minuere, ſeu commutare aliquando poſſet.

CARTA RICHISÆ REGINÆ pro monaſterio Brunwillarenſi.

Eligit ſepulturam in monaſterio Brunvvillarenſi, amplamque ei donationem facit.

IN nomine ſanƈtæ & individuæ Trinitatis. Anno 1050. Ex mſ. hiſt. Brunvillarenſi. Notum eſſe volo tam præſentibus quam futuris, quia ego RICHESA (b) regina, poſtquam frater meus piæ memoriæ OTTO [b] dux medietatem Brunwilrenſis prædii, quæ annuente fratre noſtro HERMANNO archiepiſcopo (c) jam in uſus noſtros tranſierat, [c] pro anima ſua & pro parentum ibidem pauſantium, æterna memoria Deo ſanƈtoque Nicolao reconſignavit. Pro illo paulo poſt defunƈto, aliqua etiam de meo huic cartulæ indita monaſterio illi ſtatui addere, velle habens bonum adhuc ampliora, ſi vita comes fuerit, conferre, quia illic locum ſepulturæ meæ juxta matrem meam elegi Deo volente, Anſfridum videlicet clericum meum cum XIIII. manſis ad *Luttenrode* cum mancipiis ſuis, & cum quatuor carradis *Scozvvyns* a Clotteno, & inſuper fratrem ejus Arnolt, cum beneficio quod habet *Dreiſe*, id eſt ii manſis & mancipiis ſuis, Rupertum capellanum meum & Embrichonem miniſtrum meum cum beneficiis ſuis, quæ poſt mortem eorum deputavi eccleſiæ. Amborum vero aſſidua petitione deviƈta voluntati eorum aſſenſum præbui, & ab hac eos donatione abſolvi, ac pro eorum commutatione alios ſubnotatos cum beneficiis ſuis ibidem reconſignavi, Wolphardum ſcilicet, & cum ſuo, & eo quod dedit Adelgerus filiæ ſuæ uxori ejus, plus duos manſos, Huczonem fratrem ejus cum dimidia, Vinconem ad *Gelderſtorp* cum duobus manſis & tertia de Sellande, & molendino, id eſt Wendecham ad *Aldendorp* cum manſo uno, Wipertum cum dimidia, Eccelinum ad *Vvrmereſdorp* cum III. Eccelinum ad *Meechetenheim* cum dimidia, Ruopertum & Azewis ad IIII. denariatas ceræ, Milonem clericum cum III. parte eccleſiæ, Ruboldus Rode, Wulfere cum poſſeſſione ſua. Ea autem ratione dedi eos ut ipſi & omnis ſucceſſio eorum ſolvant ſingulis annis duas denariatas ceræ ad eccleſiam ipſam. Beneficia vero quæ habent, ut poſt mortem eorum non ad filios aut filias, ſed in cenſum redaƈta, ſtatim in uſus Deo illic ſervientium tranſeant hoc modo, ut per ſingulos annos in anniverſariis noſtris de fratrum plena refeƈtione noſtra augmentetur memoria, & ut per circulum anni ſaltem ſolemnibus diebus ex ipſo eorum exhibeatur cœna. Sin ergo ex his ali-

(a) Haud dubium Leonis papæ IX. quando Remos acceſſit, & in eccleſia S. Remigii quam conſecraverat, concilium celebravit.

(b) Richiſa hæc regina erat Poloniæ ex Galenio & ex carta Henrici imperatoris mox danda, filia Ernfridi comitis Palatini & Mathildis natæ Ottonis II. imperatoris.

(c) Colonienſi ſcilicet, qui pontificalem dignitatem adeptus eſt anno 1037. tenuitque ad 1055.

Digitized by Google

quid commodaverit vel in uſus alios quam ſtatui, tranſtulerit ex eleemoſyna mea, peccatum grande ſe contraxiſſe noverit, quæ cauſa ſi ad defenſores eccleſiæ pervenerit, forte Deo volente irrita erit, & ipſe perpetuo maledictioni ſubjacebit. Subnecto quoque quoniam jam dictus miniſter meus Embricho, poſt aliquot annos pœnitentia ductus, poſſeſſionis ſuæ quæ *Geldeſtorp* dicitur, quam ipſe & uxor ejus Deveranna me donante propriam habebant, poſt mortem eorum ſanctum Nicolaum heredem eſſe inſtituerunt, & a TEGENONE abbate aliam ad *Budelinchone* utramque precario jure habendam quamdiu vixerint ſuſceperunt, & manſum unum ad *Belpinchove* ſolventem quinque ſolidos, & duos caſtratos (a) gallos, & modium tritici in anniverſariis ſuis ſingulis annis, ac refectionem fratrum. Addiderunt poſſeſſiunculam etiam *Ottinge* dictam, quæ data eſt pro anima HENRICI comitis filii fratris mei LUDOLPHI. Subjungo monens, ut ex ea fiat memoria caritatis & eleemoſynæ in ejus anniverſario, manſum quoque unum & decem jugera ad *Miſteleberge* quæ RUOTGERUS advocatus miniſter patris mei pro anima ſua dedit, & XV. jugera cum manſiuncula, XXIV. den. ad *Haperſcozze*, quæ uxor ejus Wazela addidit, partemque terræ ad *Bacherendorp*, quam Timo de *Ovveſkrieke* communem ſancto Nicolao & ſancto Heriberto obtulit pro anima ſua. Cujus medietatem Eppo de *Aldendorp* ab abbate ELLONE præſtari impetravit ſibi quamdiu viveret habendam, nulli autem heredum ſuorum poſt mortem ſuam relinquendam. Litterulis his adjicio, ut eorum omni tempore non negligatur commemoratio ſui. Quæ ne poſteros lateant, hanc cartulam ſigillo noſtro inſignitam fieri juſſi, & teſtibus ſubſcriptis corroboratam fore cenſui, HENRICO comite Palatino, RUOTGERO advocato, GERHARDO comite Gozwino, Storkero, SICCONE comite, Ruodperto capellano Embrichone, Eppone, &c. Datum VII. idus Septembris anno ab incarnatione Domini M. L. &c. regnante Henrico tertio Romanorum imperatore auguſto.

HENRICI III. DIPLOMA pro ſancto Maximino.

Interventu Leonis Papæ IX. reſtituit monaſterio curtem Prichinas, pluresque villas confirmat ad uſus fratrum.

Anno 1051 *Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis, quibus beneficia non conferimus, ſaltem prius ab aliis tradita, & injuſte ſubtracta, vel ablata reſtituerimus, divinitus nos proculdubio remunerari confidimus. Quapropter fidelium noſtrorum tam præſentium ſcilicet quam & futurorum induſtria noverit, qualiter nos ob amorem Dei & interventum ſpiritualis patris noſtri domni videlicet (b) LEONIS S. R. E. ſummi pontificis & univerſalis papæ reddimus cœnobitis S. Maximini, qui in ſuburbio Trevirorum corporaliter quieſcit, curtem quamdam vocabulo Prichina, in pago *Cinridke* ſitam, cum omnibus appenditiis, & cum omni utilitate, quæ vel ſcribi vel nominari poterit, quam nos cuidam Anshelmoni THEODERICUM abbatem injuſte pro beneficio præſtare juſſimus, modo autem juſtitia dictante eamdem curtem cum omnibus in quibuſcumque locis ad eam juſte & legaliter pertinentibus vel aſpicientibus rebus, S. (c) Johanni ſanctoque Maximino & fratribus eis famulantibus, reddidimus, firmavimus, & in æternum Deo auctore ſtabilivimus, ea videlicet ratione, ut nec præfatus THEODERICUS abbas, nec aliquis ſucceſſorum ſuorum alicui umquam præſtare vel vendere præſumant, ſed fratres iidem, inde conſolati, ſagimen habeant, femoralia etiam (d) mantelas, ac menſalia (e) ad uſus neceſſarios inde percipiant, hoſpites ſuſcipiant, & peregrinorum, ac pauperum uſibus fideliter inde deſerviant. Statuimus etiam, & hac noſtra imperiali auctoritate ad præbendam eorumdem fratrum corroborare decrevimus eccleſias, villas & poſſeſſiones, quas ſub temporibus regum & imperatorum DAGOBERTI, PIPPINI, CAROLI, aliorumque prædeceſſorum noſtrorum ad noſtra uſque tempora, ad peculiaritatem illorum pertinere videbantur, ut ex his victum atque habitum conſequantur, hoc eſt Apula *&c. enumerat* XLIX. *villas*, & in civitate Metenſi, & circumcirca domos & agros, vineas, areolas, Briſanga, Weinareskiricha, Cruſta, Seranna, & eccleſia in Steinſicla & Diedenhoium. Hæc igitur loca, & omnes ſancti Maximini eccleſias cum decimis, dote & dotalibus, cum cunctis ſalicis decimationibus, quas in uſus peregrinorum, ac pauperum, & hoſpitum conſtituimus, ad peculiaritatem fratrum Deo ibi famulantium more prædeceſſorum noſtrorum regum & imperatorum tali modo & ea ratione delegamus & corroboramus, ut ſicut HENRICUS deceſſor noſter divæ me-

(a) Hinc colliges Blandivillarenſes monachos aliquando volatilia ad menſam adhibuiſſe tamquam non prohibita per regulam, quæ quadrupedum carnibus tantum interdicere videbatur. Qua de re vide, quæ diximus in Commentario in regulam S. Benedicti.

(b) Hujus dominis noni, qui ex epiſcopo Tullenſi factus ſummus pontifex, poſt adeptam papatus poſſeſſionem, natale ſolum adiit; Henricum imperatorem convenit in Saxonia commorantem, inde Coloniam veniens, in Gallias Remis concilium celebravit, ac deinde in Germaniam reverſus Treviros inviſere potuit.

(c) Quippe baſilica monaſterii primarium patronum agnoſcit S. Johannem Evangeliſtam.

(d) Mantela hic idem videtur eſſe ac Mantellus, veſtimenti genus gallice *Manteau*.

(e) Menſalia erant ſupertunicalia, quibus veteres ad menſam utebantur ad parcendum magis pretioſis veſtibus.

Digitized by Google

moriæ auguſtus inſtituit, poſtquam de eadem abbatia ea quæ ad expeditionem, ſive ad regale ſervitium pertinebant, abſtulit, nullus imperator, nullus rex, nullus abbas de eiſdem locis & eccleſiis alicui de his qui liberi dicuntur homines, ſive alterius eccleſiæ vel domini famulo vel miniſtro quicquam beneficiare vel ab eorum jure diſtrahere præſumat, ſed liceat inde abbatibus luminaria eccleſiæ reſtaurare, ædificia recuperare, & neceſſaria fratribus fideliter miniſtrare. Et ut hoc præceptum inde conſcriptum firmum ſemper & ſtabile permaneat, non ſolum hoc manu noſtra firmatum ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus, verum etiam ut apoſtolicæ defenſionis auxilium, ſi quis eis hæc infringere voluerit, habere valeant, prædicti patris noſtri, domni videlicet LEONIS ſanctiſſimi papæ privilegium inde conſcriptum eidem venerabili loco obtinere meruimus.

Signum domni HENRICI III. regis invictiſſimi, II. Romanorum imperatoris auguſti.

WINNITHERIUS cancellarius vice BARDONIS archicancellarii & archiepiſcopi recognovi.

Data XII. cal. Februarii anno Dominicæ incarnationis MLI. anno autem domni Henrici tertii regis, ſecundi imperatoris, regni XIX. imperii vero V.

Actum Treviris in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM DOMNI Henrici tertii regis ſeu imperatoris ſuper Clotteno.

Confirmat monaſterio Brunvvillarenſi donationem factam a Richeza regina Poloniæ.

Anno 1051. *Ex mſ. hiſt. Brunvillarienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis, quibus beneficia non conferimus, ſaltem ab aliis fidelibus Chriſti tradita confirmaverimus, divinitus nos procul dubio remunerari confidimus. Quapropter fidelium noſtrorum tam præſentium ſcilicet quam futurorum magnitudo comperiat, qualiter quædam domina venerabilis RICHEZA nomine, regina quondam Poloniæ, prædium ſuum Clotteno dictum, aliis locis ſubternotatis, id eſt *Comenheim*, *Elre*, *Brembe*, *Aſthe*, *Masbrech*, *Vvernus*, *Tanelach*, *Vvilre*, & Pulego, Chucomo, Chundedo, *Merle*, & *Ryle*, *Erichriche*, *Lutzenrodo*, *Dreiſe*, & *Ottingin*, cum manſis & mancipiis, & cum omni integritate ipſius, in villis, in areis, in manſionibus, in vineis, in arpennis, in ſilvis & in agris, in pratis, in aquis, aquarumque decurſibus, & in paſcuis, viis & inviis, terris cultis & incultis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, & cum omnibus appendiciis ſuis, abſque ulla ſui diminutione, pro remedio animæ ſuæ fratriſque ſui beatæ memoriæ OTTONIS ducis, aliorumque parentum ſuorum in monaſterio Brunwilrenſi ſepultorum libere & integre Deo ſanctoque Nicolao ad prædictum monaſterium per manum HENRICI Palatini comitis filii patrui ſui, ſub cujus tunc mundiburdio manebat, contradidit, terminum etiam & bannum ejuſdem prædii, ſicut ipſa prius habuit a fluvio Andrida uſque ad fluvium Elza ita conſtituit, ut nullus ibi aliquam poteſtatem habeat, niſi abbas ejuſdem loci & villicus ejus quem conſtituat. Quaſdam etiam arpennas, id eſt vineas quibuſdam ſervientibus ſuis beneficiaverit, id eſt Ruperto præpoſito duas, Weringero de *Salevels* duas, Sigebodoni *de Odendorff* duas, Sigifrido pincernæ tres, Epponi *de Aldendorff* duas, & cameras juxta dominicam curtem, Alberto fratri Winboldi duas, Embriconi *de Geldeſtorp* duas, Anſfrido clerico ſuo XIII. manſos cum mancipiis ſuis ad *Lutzenrode*, & vinum quod dicitur *Srozvvin*, in Clotteno Erneſtoni fratri ſuo duos manſos cum mancipiis, in *Dreiſe* Wolferum etiam tradidit illuc cum ſua poſſeſſione, ea videlicet conditione, ut quamdiu vivant, eccleſiæ bona ſive beneficia habeant; poſt mortem vero illorum nullus heredum ſuorum quicquam de his ſibi quaſi jure hereditario vendicet aut poſſideat, ſed in jus & dominium S. Nicolai & abbatis ipſius, ac fratrum ſibi ſervientium redeant, ut quod abbas utilius ſibi ac fratribus inde judicaverit, faciat atque diſponat. Homines etiam quos dedit S. Nicolao ita tradidit, ut nullus extraneas, niſi forte liberas vel ex poteſtate S. Petri Coloniæ ducat uxores. Si autem alienas acceperint uxores, omnis hereditas eorum & univerſa quæ poſſident, ad S. Nicolai cedant monaſterium, & nullus heredum ſuorum in his quicquam habeat. Si vero ex poteſtate S. Petri Coloniæ uxores duxerint, filii eorum iterum accipiant uxores ex poteſtate S. Nicolai; quod ſi non fecerint, omnis hereditas eorum & omnia quæ poſſident, ad S. Nicolai & abbatis redeant dominium. Eadem vero rogante, abbas TEGENO prædicti monaſterii idem & prædium permiſit, cui beneficium poſtquam ipſe illud in ſuum redegerat dominium, cui ſtatim curtem Caneda & familiam quinque libras ibi ſolventem, quod fuit Ellonis beneficium ad *Gevvere* tradidit VI. arpennas Clotteno, quæ fuerunt SICONIS comitis beneficium, & duas manſiunculas quas Wecelmus habuit, & in quibus habitavit. Tradidit etiam caſtrum ſuum Chucomo HENRICO Palatino comiti filio patrui ſui, ea ſcilicet conditione, ut quamdiu viveret, ſuper ipſum Clotteno defenſor & advocatus exiſteret; poſt obitum vero ſuum, ſi ipſe heredibus careret, proximus heres dominæ RICHESÆ reginæ advocatiam ſuper eadem bona haberet; ſi

Digitized by Google

vero & ipſi heredes defuerint, Colonienſis A archiepiſcopus eamdem advocatiam tribuat cuicumque abbas & fratres petierint. SICONI vero comiti, qui eamdem advocationem a Palatino comite, prædicta regina RICHEZA petente, ſuſcepit tale ſervitium tribus tantum temporibus anni ſibique ſuccedentibus advocatis conſtituit, ſcilicet ut ad unumquodque placitum detur advocato modius unus tritici & unus ſiliginis, & quinque ſolidi levis monetæ valentis, & tantum uni detur, quantum ad iſtud ſervitium conveniat, modii quinque avenæ, id eſt ad duo placita modii decem avenæ. In natali vero B ſancti Johannis Baptiſtæ in prato quod vocatur *Summunt*, pabulum ei detur in gramine, addito uno modio avenæ. At ſi villicus vel de ædificiis vel de agricultura placitum ibidem habuerit, nullam inde partem vel juſtitiam quærat advocatus, ſimiliter & de placito, quod vocatur *Ludine*. Hanc autem traditionem cum moneta & marcatu per manum HENRICI Palatini comitis, ſub cujus tunc mundiburdio manebat, in præſentia noſtra & HERMANNI ſanctæ Colonienſis eccleſiæ venerabilis ac pii archiepiſcopi, multorumque principum regni fe- C cit, quam abbas TEGENO ejuſdem monaſterii, & SICO præfatus comes & advocatus ibidem ſuſceperunt, noſtram imperialem flagitantes clementiam, ut eadem bona Deo ſanctoque Nicolao confirmaremus, & ut navibus & bonis abbatis & fratrum & familiæ de Clotteno & *Meſenich* per alveum Rheni ſive Moſellæ, quotieſcumque neceſſitas popoſcerit, liberum aſſenſum & deſcenſum ſine aliqua exactione telonei traderemus; quorum petitioni annuentes, cartam hanc inde conſcribi, manuque propria, ut D ſubtus videtur, corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri; quam ſi quis infringere tentaverit; ad primum iram Dei ſanctique Petri, ſimulque omnium ſanctorum incurrat.

Signum domni HENRICI tertii regis invictiſſimi, ſecundi Romanorum imperatoris auguſti.

WINTHERUS cancellarius vice BARDONIS archicancellarii recognovit.

Data XV. cal. Auguſti indictione IV. anno dominicæ Incarnationis MLI. anno autem domni HENRICI tertii regis ſecundi impe- E ratoris, ordinationis ejus XXIIII. regni vero XIII. imperii quinto.

Actum *Comphingin* feliciter. Amen. Cujus rei teſtes ſunt HERMANNUS Colonienſis archiepiſcopus, HENRICUS comes Palatinus, SICO comes, Starchri comes, Gerardus, Berengerus, Gozwinus, Rutgerus, Embrico, Eppo, Winboldus, Anſfridus.

DIPLOMA HENRICI III. pro Brunwillarenſi monaſterio.

De fundationis monaſterii confirmatione per Hermannum Colonienſem archiepiſcopum & Richezam reginam Poloniæ, deque jure advocatorum.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Notum eſſe volumus præſentibus & futuris, quod chariſſimus noſter HERMANNUS ſanctæ Colonienſis eccleſiæ venerabilis ac pius archiepiſcopus, necnon ſoror ejuſdem domna RICHEZA Poloniæ quondam regina, ad noſtram accedentes præſentiam, abbatiam in loco qui *Brunvvylre* dicitur, a ſuis parentibus domno ERNFRIDO ſcilicet comite Palatino & ſua conjuge domna MATHILDE primum fundatam; dehinc poſt deceſſum eorum ad ipſos jure hereditario devolutam, ipſum etiam prædium *Brunvvylre* cum omnibus appendiciis ſuis, ſicut ab ipſis devote Deo ſanctoque Nicolao traditum, ac pia diſpenſatione primum fuerat conſtitutum, ſibi in jus hereditarium legibus poſtularunt. Quibus in mea præſentia placito indicto, legibus diſcuſſis, filii parentum hereditatem juſtitia dictante per ſententiam principum obtinuerunt. Qui mox timore & amore Dei commoniti, pro ſe ſuorumque parentum, fratrum ac ſororum in gremio ejuſdem eccleſiæ ſepultorum, æterna memoria dictum prædium *Brunvvilre* cum omnibus appenditiis ſuis, & cum omni integritate, ſcilicet in agris, in pratis, aquis, paſcuis, ſilvis Deo ac ſancto Nicolao & fratribus ibidem Deo ſervientibus perpetuo poſſidendum, ſecundum diffinitionem ac liberam parentum ſuorum traditionem pari devotione contulerunt. Terminum etiam & bannum ipſius prædii prædicto monaſterio, ſicut eorum progenitores habuiſſe noſcuntur deſignantes, a via quæ dicitur *Jacobs-vvech*, uſque ad viam *Heſpath*, rurſumque a via *Heſpath* ad viam-regiam, & a via-regia per curſum rivuli qui dicitur *Visbach* uſque trans fluvium qui dicitur *Arneſe*, ita conſtituerunt, ut nullus ibidem aliquid juris vel poteſtatis habeat, præter abbatem ipſius loci & villicum ejus quemcumque ſtatuerit. Pro abundanti quoque cautela, beato Petro ſanctæ Colonienſis eccleſiæ ſummo patrono idem monaſterium dictumque prædium in proprietatem abſque omni exceptione in manus CHRISTIANI Colonienſis advocati rata ac perpetua donatione tradiderunt, quatinus idem locus ab omni præſentium & futurorum, tam pontificum quam regum, ſeu imperatoris liber dominatu, lætius tam pro noſtra quam pro illorum ſalute vacaret. Ve-

Anno 1051. Ex mſ. hiſt. Brunvillarienſi.

rum quia plerumque accidit ſervos Dei aut perfidorum violentiis opprimi, injuriis ſeu damnis fatigari, cauto deliberationis moderamine conſtituerunt, ut Colonienſis archiepiſcopus de conſilio ac voluntate abbatis, dictæ eccleſiæ advocatum præficiat, dummodo abbas idoneum velit; poſt quem qui ſecundus dicitur advocatus nullo modo ſubrogetur. De ſervitio etiam quod exhibendum erit hujuſmodi advocato ſic ordinaverunt, ſcilicet ut tribus anni temporibus, quibus legitima placita obſervanda erunt, cum xx. equis advocatus in locum veniat, & prima nocte qua venerit ſequentique die ſervitium ei abbas tribuat, ut tantis ſufficiat; dehinc mane ſcilicet tertia die prandium ſolummodo accipiat & recedat. Ipſe quoque advocatus caveat, ne ſuper ſtatutum ſibi ſervitium ſuperfluum aliquid exigat vel requirat. Si vero plures ſecum adduxerit, in abbatis erit arbitrio ipſis aliquid aut nihil dare. Familia quoque ejuſdem eccleſiæ obſervet placitum advocati tribus anni temporibus, & non amplius. Quotiens vero abbas vel ſuus villicus apud *Brunvvilre*, vel quolibet in loco infra terminos abbatiæ placitum habere voluerit, quod vulgariter *Buding* dicitur; id ſuæ ſit poteſtatis, nihilque in tali placito advocatus requirat, aut ſibi vindicare præſumat. Hujus igitur conſtitutionis paginam, quæ ad inſtantiam ſupra memorati Colonienſis archiepiſcopi, & ſuæ ſororis dominæ RICHESÆ reginæ, in noſtra primorumque regni præſentia, juſte & rationabiliter ordinata eſt, ut rata & inconvulſa in perpetuum permaneat, manu propria, ut ſubtus videtur, corroborantes, noſtri ſigilli impreſſione juſſimus inſigniri: quam ſi quis infringere tentaverit, Dei omnipotentis ſanctique Petri & omnium ſanctorum incurrat iram, & ut violator noſtræ conſtitutionis perdat advocatiam illam, ſciatque ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum, noſtræ cameræ medietatem, archiepiſcopo alteram medietatem.

Signum, &c. *ut ſupra.*

NOTITIA DE CONVENTIONE facta a Mirone Gariberto & ejus uxore Guiſla cum Mirone abbate.

Quod præpoſiti S. Sebaſtiani debent eſſe monachi S. Victoris Maſſilienſis.

Anno 1052. *Ex archivis S. Victoris.*

IN nomine Domini. Memoria & notitia de convenientia quam habuit domnus Miro Garibertus, & uxor ejus Guilla cum domno MIRONE abbate S. Sebaſtiani, & cum monachis S. Victoris monaſterii Maſſilienſis, quos fecerunt venire in monaſterio S. Sebaſtiani ad ſervitium Dei omnipotentis & S. Sebaſtiani, & ut ordinem S. Benedicti ipſi monachi cum timore & amore Dei in eodem loco demonſtrent aliis, & ipſi teneant ſecundum ſuum eſſe, & ut obedientes ſint ipſi MIRONI abbati, & honorent eum omnibus diebus vitæ ſuæ ſicut abbatem ſuum. Et quomodo ipſe MIRO abbas Durandum monachum S. Victoris conſtituit præpoſitum & priorem poſt ſe in prædicto ſuo monaſterio, & quomodo Udalardus præpoſitus ſancti Michaëlis monaſterii honoret eumdem Mironem abbatem, ſicut ſuum abbatem cum venerit ad S. Michaëlem, & ipſe Miro abbas teneat & honoret Udalardum ſicut priorem, cum venerit ad S. Sebaſtianum. Et ſi in diebus Mironis abbatis ipſe præpoſitus S. Sebaſtiani Durandus, vel alii monachi fuerint defuncti, de ipſis monachis qui advenerint de monaſterio S. Victoris, ſimiliter ipſe eligat præpoſitum, & idem præpoſitus & alii monachi obediant eumdem Mironem abbatem, & teneant eum omni honore, etiamſi in graviſſima, quod abſit, infirmitate ceciderit, & omnibus diebus vitæ ſuæ honorent eum ſicut abbatem ſuum. Acta ſunt hæc anno XXI. Hegenrici regi, in præſentia domno Mironis Gariberti & uxoris ejus domnæ Guiſlæ & aliorum bonorum hominum, II. idus Julii anno quo ſupra.

MIRO gratia Dei qui & abba, qui iſta convenientia fecit & rogavit firmare. Miro Gariber, † Guiſla, † Bernardus Miro, † Gombaldus, † Guadaldus monachus, † Egenricus monachus, † Pontius monachus, † Guillelmus monachus, † Signoldus † Oliba Agaldus, † Rigaldus Boreldus, † Ermenardus, † Udalardus Guitardus, † Bernardus Oliba, † Willelmus levita.

DIPLOMA HENRICI III. pro S. Maximino.

Adverſus advocatos quorum juri & privilegiis limites ponit.

Ex mſ. Hiſtoriarum S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Si eccleſiis vel cœnobiis divino cultui mancipatis alicujus patrocinii vel defenſionis ſolatium adverſus inſolentiam perfidorum præbuerimus, divinitus nos remunerari procul dubio credimus. Quapropter omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, tam præſentium quam futurorum comperiat ſagacitas, qualiter nos ob remedium animæ noſtræ & progenitorum noſtrorum, interventu etiam cariſſimæ conterctalis noſtræ AGNETIS imperatricis auguſtæ, noſtrique filii dilectiſſimi HENRICI IV. (a) regis, crebram & importunam que- [a]

(a) Anno 1054. Henricus Henrici III, imperatoris filius Aquis in regem Romanorum inunctus eſt, teſte Sigeberto in Chron.

rimoniam

rimoniam Theoderici abbatis cœnobii S. Maximini benigne ſuſcepimus, & coram fidelibus noſtris diligenter diſcuſſimus, de multis ſcilicet oppreſſionibus, quas familia S. Maximini patiebatur a comitibus & advocatis, adeo etiam, ut videretur deſtituta antiquis legibus, & non quaſi regalis abbatiæ familia, ſed ut propria advocatorum ancilla eſſet in ſervitutem redacta. Unde noſtrorum conſilio amicorum præcipiendo decrevimus, & coram legatis noſtris Bertolfo ſcilicet comite de *Strumburg*, & Dragebodone miniſtro noſtro, & aliis nuntiis noſtris, & coram præſenti abbate Theoderico, & comite Giſelberto tunc temporis advocato, majores & antiquiores de familia ſancti Maximini convocarentur, & ſacramento conſtricti confirmarent, quibus legibus temporibus Henrici ducis ſenioris & Henrici ducis junioris familia illa ſubjaceret, qualiter placita & judicia fierent, ut ipſi & poſteri eorum eodem jure eademque lege exinde perfruerentur. Electi ſunt ergo qui hanc legem & juſtitiam facerent inter abbatem & advocatum, ſecundum jura priorum & anteceſſorum ſuorum, ſuper reliquias ſanctorum confirmarent, & poſtea Treviri in præſentia epiſcoporum Eberardi Trevirenſis, Liutbaldi Moguntiacenſis, Adalberonis Mettenſis, & Deoderici Virdunenſis epiſcopi, & aliorum principum noſtrorum juxta petitionem prædicti abbatis ſacramento corroborarent. Confirmatum itaque eſt eorum ſacramento, quia advocatus familiæ illius, niſi ter in anno in abbatia placitare non debeat. Quidquid autem illis placitis quiſque reus vaticaverit, arbitrio abbatis & ſuorum præpoſitorum & villicorum ſecundum culpam & poſſe uniuſcujuſque hominis cedat, & duæ partes abbati, tertia advocato cedat. Et ſi aliquis forte culpam furti vel ſeditionis inciderit, & abbas ob rebellionem temeritatis advocatum accerſerit, ex eodem vadio abbati duæ partes, advocato tertia proveniat: ita tamen ſi advocatus a regia manu bannum ſuſcepit; aliter in abbatia placitare non præſumat. Servientes vero qui præbendarii & qui fratribus infra clauſtrum ſerviunt, vel qui foris ad curtes dageſcalci dicuntur, [a] nulli advocato neque (a) hunnoni ſubjaceant, ſed tantum abbati ejuſque præpoſitis quibuſcumque culpis reſpondeant. Advocatus qui bannum a regia manu ſuſcepit, proxima die poſt feſtum S. Maximini ſuper [b] prædia & mancipia eorum qui (b) ſcaramanni dicuntur, illa ſola die, ſi jejunium, vel celebre feſtum, aut dominicus dies non fuerit, placitabit: ſin autem jejunus, prima

A ſonante, placitum intrabit, & uſque ad horam nonam illud tenebit, poſtea vero nullum diutius ibi ſtare cogere poterit; & quicquid ibi acquiſierit, duæ partes abbatis, tertia ejus erit, nullumque alium poſt ſe ponere præſumet qui vocetur poſtadvocatus. Eadem vero die abbas ipſi advocato ſervitium dabit duos modios panis, (c) frizkingas IIII. & unam amam vini. [c] Si eccleſiæ homo interfectus fuerit, & abbas aut villicus ejus ab homicida wiregildum exigere poterit, totum ſui juris erit: ſin autem advocatum neceſſe fuerit accerſire, tertia pars cedet ei poteſtativa. Per abbatiam placitare B hoſpitia vel ſervitia a ruſticis exigere, petitionibus gravare, & pecora eorum aut palefridos tollere & reditus ab ipſis extorquere, tam comitibus quam advocatis omnimodis imperiali auctoritate interdicimus. Et ut noſtræ præceptionis de his omnibus firma ſervetur auctoritas, manu propria ſubterfirmavimus & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni Henrici tertii Romanorum imperatoris auguſti.

Gebehardus (d) epiſcopus & cancellarius vice Wezelonis archiepiſcopi & archicancellarii recognovi. [d]

C

CARTA HENRICI REGIS Francorum pro S. Victore Nivernenſi.

Erepta e laicorum manu abbatia S. Victoris Nivernenſis reſtauratur.

Anno 1055. Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis ris eruit D. Furnerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus gratia Dei Francorum rex. Sciant omnes poſteri, quæ ad inſtaurationem S. eccleſiæ catholicæ pertinere noſcuntur, ſine dubio regii culminis ſtatum magnum præparare comprobatur, & non ſolum ſtatum regni in præſenti corroborat, D ſed etiam in futuro æternæ retributionis præmium ſibi conciliat. Quapropter notificamus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ filiis tam præſentibus quam futuris, quod majeſtatis noſtræ præſentiam quidam clericus nomine Belinus adiit, rogans ut privilegio noſtræ auctoritatis confirmaremus quoddam donum ſibi a Nivernenſi comite Willelmo, & quibuſdam aliis Nivernenſibus primoribus factum, ſcilicet in ſuburbio Nivernenſi quamdam eccleſiam in honore S. E Victoris conſecratam, antiquiſſimam videlicet, & ex primis ſupradictæ urbis abbatiam primis temporibus locupletem, pluribus dotatam, augmentatam, & ditatam, poſtmodum vero mundo jam in maligno poſito, partim paſtorali in curia deſolative

(a) Hunnones erant quoddam magiſtratuum genus.
(b) Scaramanni erant ſervientes ſeu miniſtri judicum.
(c) Friskingam ſeu friſcingam alii vitulum, alii porcum adultum, alii porcellum ſeu fœtum porci aut ovis, alii pernam interpretantur: qua de voce vide Cangium.
[d] Scilicet Eichſtadienſis qui tum erat regi a cancellis & conſiliis, quique defuncto Leoni papæ IX. ſubrogatus eſt ſummus pontifex, Victor II. dictus anno 1055.

Digitized by Google

deſtitutam, partim peſſimorum chriſtianorum barbarie dirutam, & ut verius fatear, uſquequaque ſub impiorum manibus incurvatam & humiliatam. Hanc ex regali dominio, ut multa alia emancipatam, & comiti Nivernenſi beneficiario jure a prædeceſſoribus noſtris regibus traditam, quidam FROTMUNDUS poſt comitem habebat, militibus diſpertiverat, majus dederat, minus ſibi retinuerat. Sic itaque eccleſia deſolata & ad nihilum redacta, pene deſtruc ..... eſſe eccleſiam nimirum a fundamentis everſa. Deus autem omnipotens martyris honorem & eccleſiæ nomen non minui volens, quemdam clericum prælegit, qui ab ipſis cunabulis in eccleſiæ illius amorem exarſit, ibi in pueritia, ibi in adoleſcentia, & uſque ad perfectam ætatem Deo ſub clericali profeſſione militavit, captivatam eccleſiam quam unice poſt Deum diligebat, quoad potuit, adjuvit & auxit, atque ut eam oriens ex alto viſitare dignaretur, interminative oravit & exoravit. Hic aſſenſu HUGONIS epiſcopi & WILLELMI comitis ſupra taxatum Frotmundum adiit, & ut captivatam eccleſiam a captivis captivata a captivitate redimeret oravit, & liberalitatem libere derogatam reſtauraret ammonuit, ammonendo deſudavit, de Dei miſericordia quod quæſierat impetravit. Igitur jam dictus Frotmundus amore caritatis intrinſecus tactus, utpote viri venerabilis verbis accenſus, comitem adiit, & ei quod ab ipſo habere videbatur, ſcilicet ſancti Victoris eccleſiam dereliquit. Comes vero ardorem viri venerabilis adimplendum adjudicavit, hunc advocavit, atque eccleſiam pro Dei amore & timore, & prædeceſſorum noſtrorum regum animarum requie dono dedit, nihil pro excambio accepit. Non multo poſt ſupradictus comes auctoritatis noſtræ magnitudinem cum jam dicto ſacerdote adiit, & auribus noſtris factum iſtud intimavit, rogans ac multa prece cum ſacerdote expoſcens, ut pro animæ meæ requie parentumque noſtrorum donum iſtud auctoriſaremus.... majeſtatis confirmaremus. Quorum petitioni libenter acquievimus, & donum, ſicut erat, adſtipulavimus; ſtatuimus quoque ut ad priſtinum ſtatum eccleſia illa revertatur, & abbatia reſtituatur, res atque eccleſiæ diſpertitæ & a pluribus ſubtractæ ſupradictæ eccleſiæ ...... uantur noſtra auctoritate, & nulli ſit fas ex ipſius bonis aliquid ulterius diripere vel auferre. Sancientes ſancimus, ut quiſquis eccleſiam illam ex noſtro beneficio augmentare voluerit, aut aliquid ex antiquitus ereptis bonis reſtituere, diſponente Deo, ſeu ex propriis..... liberam habeat in omnibus poteſtatem per noſtræ auctoritatis gratiam. Placuit etiam ut nullus archiepiſcopus, nullus epiſcopus, nullus in ſancta eccleſia præpoſitus, nullus dux, nullus comes aut vicecomes, nullæ ſæculares perſonæ, potentes vel impotentes, aliquid ſæculare in eccleſia illius...... abbas igitur ab omni venalitate Deo dignus ibi inſtituatur, nullius potentis gratia aut voluntate, ſed fratrum Deo inibi deſervientium electione, non ſæculari ſtemmate generoſus inquiratur, non qui ſæcularibus delectabitur, non qui a ſæcularibus ſæculariter obligetur, quia *...... ait, qui invitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus promovendus; ſic qui ultro ſe importune ingeſſerit, & ſibi abbatiam quæſierit, nullo modo ad hoc honoris digni ſunt. Eccleſia illa ab omni ſæculari jugo libera permaneat, nullum ...... paſtorem inibi inſtituere præſumat, nullus recipiatur niſi quem elegerit fraternitas de Dei miſericordia unanimis & provida. Habeat itaque jam dicta abbatia (a) liberam acquirendi vel commutandi facultatem... .... habet aut habuerit, quicquid ſalvo eccleſiaſtico jure adquiſierit, ſalva noſtra & eccleſiæ matris condigna reverentia inconvulſum, firmum, & ſtabile permaneat. Si quis vero ingerens ſe...... ..... abbas loci illius ad regal......... plenam vindictam recepturum ſe non diſcredat; verſipellis autem nihil ſuper hoc proficiat, ſed fiſco regio centum libras auri perſolvat........ munificentiæ auctoritatis ſemper in Dei nomine obtineat firmitatis vigorem, manu propria ſubter eam firmamus, & anuli noſtri impreſſione roboramus.

* Sicut B. Gregorius.

Ego BALDUINUS cancellarius relegendo ſubſcripſi.

Actum eſt Cariſiaco palatio aſtante exercitu, anno XXII. regni HEINRICI regis, calendas Maias, luna x. indictione VI.

NOTITIA

De Synodalibus exactionibus & aliis eccleſiarum conſuetudinibus monaſterio Cenomanenſi S. Vincentii a Gervaſio & Vulgrino epiſcopis dimiſſis.

Circa 1055. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

OMNIBUS ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus tam poſteris quam præſentibus, quibus noſce convenit, litterarum aſſertione veridica notum eſſe volumus quoniam domnus GERVASIUS primo Cenomannenſium epiſcopus, deinde vero Rhemenſium archipræſul, eo tempore quo Cenomannenſis eccleſiæ epiſcopatum regebat, eccleſiam in honorem Dei & memoriam beatorum martyrum Vincentii & Laurentii conſecratam monachorum dominio, ſicut antiquitus fuerat,

(a) Hanc Nivernenſem S. Victoris eccleſiam Vuillelmus Nivernenſium comes anno 1085. ſubjecit monaſterio beatæ Mariæ de Caritate ad Ligerim, ſubſcribente Hugone III. Nivernenſi epiſcopo.

Digitized by Google

[a] reſtauravit. (a) Et quia, ut monaſticus ordo exigit, ſervos Dei inibi commorantes aliqua exactione ab ullo inquietari noluit, præſentes æque ac ſucceſſuros res eccleſiæ libere & quiete poſſeſſuros ſtabilire curavit. Hac ergo de cauſa eccleſiarum omnium quas cœnobitæ loci illius tunc habebant vel habituri erant ſynodales exactiones, circuitiones, relevationes omnes, excepto illius foriſfacti vadimonio, ubi eccleſiæ convenit reconciliatio, ab epiſcopali jure & dominio in monachorum jus & dominium libera auctoritate transtulit, & habere conceſſit. Ad hoc etiam ſi quis clericus aut laicus pro ſepultura ſive pro anima ſua vineas aliquas loco ipſi dimitteret, omnem earum conſuetudinem ad epiſcopalem exactionem pertinentem, omni tempore eodem modo perdonavit. Hæc igitur libero tenore habuerunt & tenuerunt monachi, quamdiu domnus Gervasius Cenomanenſis eccleſiæ epiſcopus extitit.

[b] [c] Poſtquam vero, illo ſatis injuſte (b) remoto, domnus Wulgrinus (c) epiſcopatum adeptus fuit, ipſe Gervasius jam Dei gratia Rhemenſis eccleſiæ factus archiepiſcopus, ubi primum tempus oportunum habuit, domnum Wulgrinum ſucceſſorem ſuum humiliter deprecaturus adiit, quatenus eccleſiam ſancti Vincentii ſibi tantum viventi patrocinandam concederet, cauſam ſubjungens, ut eleemoſynam ſuam quam ibi facere cœperat, proſequendo peragerer. Quo ut dignum fuerat impetrato, ab eodem ſubſequenter petiit, quod cœnobitis ipſius ſancti omnes prædictas conſuetudines, ſicut idem Gervaſius annuerat, domnus ipſe Wulgrinus pro ſalute animæ ſuæ, & deprecantis amore, verbo eodem in perpetuum annueret, quod ſicut voluit & petiit, poſt multam deprecationem tandem Deo volente impetravit. Factum eſt autem hujus conceſſionis donum atque ex utraque parte gratuita deliberatione firmatum quadam die dominica, canonicorum conventu facto, & aliis pluribus tam clericis quam laicis hujus rei adhibitis teſtimonio; ſed quia longum fuit omnes nominibus ſingulis recenſeri, quorumdam vocabula opportunum duximus ſubnotari. Ingelbertus, Ernaldus, Gradulfus, Teſcelinus, Frogerius, Galdelbertus, Draco capellanus, Galfridus, Leonius, Hubertus expiator, Walterius Bigotus, Widdo Excorians-villanum, Hamelinus Spinardus.

A

NOTITIA

De eccleſiæ ſancti Cornelii de Bonniolo conceſſione facta à Gervaſio Cenomanenſi epiſcopo monaſterio S. Vincentii.

Notum eſſe volumus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus tam futuris quam præſentibus, quod domnus Gervasius Cenomanenſis epiſcopus, emit ſancto martyri Vincentio, monachiſque ibi Deo famulantibus, eccleſiam S. Cornelii ab Herberto Falcuini ſacerdotis fratre, dans ipſi pro eadem eccleſia c. ſolidos denariorum, inſuper & unam præbendam Roberto clerico ejus filio in eccleſia beati Juliani, annuentibus & rite hanc emtionem confirmantibus Raginaldo de Secuſa & Johanne de Guirchia, de quorum beneficio eccleſia ipſa fuerat. Præterea annuit propter hoc domnus Gervasius pontifex ipſi Roberto clerico filio Herberti capellam S. Mariæ, prope monaſterium ſancti Vincentii ſitam, ut eadem conſuetudine eam in vita ſua habeat & deſerviat, qua patruus ejus Fulcuinus ſacerdos illam tenuit. Ad corroborandam quoque hujus emptionis ſtabilitatem, dedit poſtea eidem Johanni abbas Avesgaudus xx. ſolidos denariorum, quos Herbertus de Poſterna S. Juliani canonicus juſſu Johannis recipiens numeravit. Declarata autem fuit hæc emtio, & recte confirmata tam a Johanne de Guirchia, quam ab aliis ad quos pertinebat, in beati Johannis capitulo, ſub præſentia & teſtimonio bonorum virorum, clericorum ſcilicet atque laicorum, quorum nomina in hoc pargameno notantur. S. Girardi decani † S. Eberardi * præceptoris. † S. Ingelberti. S. Arnaldi. S. Gradulfi. S. Walterii. S. Anſgerii laici. S. Fulcherii canonici. S. Ildeberti. S. Herberti filii Alberici. S. Hilduini. S. Raimundi. S. Wilhelmi Apolchardi. S. Hamelini de Guirchia. S. Drogonis. S. Odrici. S. Wilhelmi monachi.

Circa 1055. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

* f. præcentoris.

ITEM DE EADEM ECCLESIA.

Notum eſſe volumus tam futuris quam præſentibus, quod Johannes de Guirchia, annuentibus fratribus ſuis & filiis, omnibus filiabus confirmavit, quæ donavit ſponte ſua Deo & SS. ejus martyribus Vincentio atque Laurentio eccleſiam S. Cornelii abſque omni ſervitio, & abſque omni ſæculari querela, & ob hoc accepit a fratribus loci xl. ſolidos denariorum & duos porcos lectitios, tali ratione ut ipſe cum uxore ſua Emma & anima patris matriſque ſuæ, & uxoris ſuæ Guiburgis defunctæ, & fratres, & filii & fi-

(a) Id contigiſſe anno 1040. quarto epiſcopatus Gervaſii anno docet Mabillonius in Annalibus.

(b) Hic innuere videtur id quod habent geſta epiſcoporum Cenomanenſium apud Mabillonium tom. 3. Analectorum, Gaufridum Andegavenſem comitem Gervaſium epiſcopatu Cenomanenſi privare voluiſſe, eu que vi ac dolo captum in vincula conjeciſſe, ac per ſeptem integros annos tenuiſſe, nec liberum poſt adeo duram captivitatem abire permiſiſſe, quam prius cum ſacramento promitteret Cenomanenſem civitatem, quoad viveret Gaufridus, ſe non intraturum, ſed non multo poſt Gervaſius ad Reimenſem eccleſiam tranſlatus eſt anno 1055.

(c) Vvulgrinus Vindocinenſi ex caſtro ortus, monachus primum in Turonenſi Majori-monaſterio factus, deinde Andegavenſis S. Sergii abbas electus, reſtaurato monaſterio, ordinatus eſt epiſcopus Cenomanenſis anno 1055.

ſollicite ab anteceſſoribus noſtris procurata. Itaque ad eorum uſus aſſigno eccleſiam S. Juliani cum altari, eccleſiam de Hiſla cum altari & molendinis, minutam decimam de ſalice S. Remigii & de villare Aleranni, cenſum etiam de atrio de columnis, quodque comes RODULFUS dedit pro anima filii ſui, videlicet terram & homines. Præterea pauperum & peregrinorum ſolatia procuramus, quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur. His decerno molendinos de S. Martino, molendinum unum ſuper fluvium nomine *Py*, molendinum Hugonis, molendinum ad pontem ante portas monaſterii, cenſum etiam de Exia & Valle dominica cum multonibus, XVII. quoque jugera terræ & vineam unam quæ Richardus ſerviens noſter Jeroſolymam iturus reliquit. Placuit hoc noſtro conſilio confirmare decretum, ne quis minuere vel immutare illud præſumat in poſterum. Auctoritate igitur ſummæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, ne quis hoc decretum violare audeat prohibemus, quod qui præſumſerit, & a communione ſanctæ Dei eccleſiæ eccleſiaſticum ſtatutum ſic ſeparaverit, anathematis vinculo obligatus, a communione cæleſtis & perennis eccleſiæ in perpetuum ſeparetur.

Iſſi.

CARTA ODONIS MILITIS

De donatione eccleſiæ S. Petri de Noviomo facta monaſterio S. Vincentii Cenomanenſi.

Circa 1050. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

IN Dei nomine ego ODO a pueritia militari diſciplina inſtructus, Domini voce compunctus ita ammonentis: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum*, de peccatorum meorum remiſſione, ſimulque de cæleſti remuneratione cogito. Video namque & intelligo, quod omnis terrenorum bonorum copia fluxa & fragilis in occaſum miſerabiliter vergit. Itaque totius hominis labor tandem in vacuum cedit, niſi tantum quod in hac vita pro vera caritate operari ſtuduit. Illud enim non perit ſed permanet, & vitam præſtat æternam. Quocirca hoc evangelicum in mente memoriter tenens: *Quid proficit homini ſi univerſum mundum lucretur, anima vero ſuæ detrimentum patiatur?* Credenſque indifferenter quod quiſquis pro amore Domini aliquid boni geſſerit, non ſit perditurus mercedem ſuam, quaſdam de meis rebus abbatiæ S. Vincentii prope urbem Cenomannicam ſitæ jure perpetuo donare diſpono. Confidens ergo de miſericordia omnipotentis prædictæ abbatiæ ſancti martyris Vincentii dono eccleſiam ſancti Petri de * Noviomo cum omnibus ad illam pertinentibus, videlicet decimis & ſepultura; ſimulque dono decimam molendinorum meorum, annonæ videlicet & piſcium, taliter ut monachi nihil de ſuo ad reficienda ipſa molendina mittant, & dono piſcatoriam unius piſcatoris, quantum ſupra piſcari poterit & infra, & dono medietatem unius capellæ fundatam in honore S. Mariæ Virginis, & dono unam terram ad unam mediatoriam, cum pratis, & duos agripennos de vinea. † Hoc autem datum eſt ex conſenſu & ammonitione domni GERVASII præſulis, & domni Petri ejuſdem loci prioris. Signum ROSCELINI vicecomitis. †. Signum Odonis. † S. Elizabeth ejus feminæ. S. Odonis Vicarii. S. Fulcredi. S. Warnaldi. S. Radulfi. S. Alberici. S. Wauterii. S. Frogerii. S. Widonis. S. Hamelini. †.

* *Noyen.*

DIPLOMA IVONIS EPISCOPI Sagienſis pro Aveſgaudo abbate ſancti Vincentii Cenomanenſis.

Concedit ei eccleſiam Curiæ-laboris.

Circa 1050. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

IVO gratia Dei epiſcopus Sagienſis, AVESGAUCO abbati ſanctorum martyrum Vincentii & Laurentii Cenomanſis monaſterii extra murum conſtructi, annuit eccleſiam de (a) Curia-laboris, cum terra altaris illius eccleſiæ, quam emit ſex libris nummorum cum orationibus ſuis, de Wilhelmo vicario filio Beraldi de Beliſmo, pro ſe ſuiſque omnibus, annuente comite GAUFRIDO Andegavenſi, & GAUFREDO fratre vicecomitis Cenomannenſis. Hæc cartula ſancita eſt a ſupradicto pontifice v. cal. Junii in ſancta ſynodo Sagienſi, teſtibus archidiaconis, Bauduino videlicet filio Etualdi, & Rogerio Mauritanienſi, & Lamberto de Beliſmo, & Hermerio, & Fulcoio, atque omnibus canonicis (b) ſancti Gervaſii, & Wilhelmo Argentenſi, qui hæc ſcripſit imperante domno pontifice. Quod ſi aliquis in jure ſuo, vel vi, vel pretio, vel nefaria cupidine, quod abſit, quod jure acceptum eſt a ſancto Vincentio & Laurentio arripuerit aut calumniatus fuerit, incurrat ſententiam damnationis, confirmante ſupradicto pontifice, ſanctoque Gervaſio atque Prothaſio, ſanctiſque omnibus quorum memoria in terris agitur. Et hoc conceſſum eſt a fratre epiſcopi WILHELMO, & OLIVERIO & VARINO & RADULFO epiſcopi nepotibus, & a militibus epiſcopi Berlaio & Radulfo fratre ſuo ac omni familia ſua. Hujus conventionis fuerunt teſtes Odo de Climcampo, Wido de la Gailla, annuentibus uxore ac filiis Wilhelmi qui hæc peregit. Hii ſunt teſtes quorum nomina cum ſignis ſubnotata ſunt. Signum Urſolini, S. Hugonis de Roceio, S. Normanni filii Radulfi, S. Saginfredi de *Biars*, S.

(a) Curia-laboris, ſive Curtis-laboris, una e præcipuis cellis S. Vincentii, gallice *Courgain*.

(b) Id eſt eccleſiæ Cathedralis, quæ S. Gervaſio ſacra eſt.

Digitized by Google

Lamberti canonici, S. Hervei de *Braviart*, S. Wilhelmi Muſconi, S. Giroii Fortini, S. Hervei, S. Gradulfi, S. Wauterii-Rufi; S. Beraldi de Malchenaldo, S. Lancelini, S. Gunherii, S. Haimonis, S. Fulcoii Crapuni, S. Bernardi viatoris, S. Berlai, S. Wauterii filii Rainerii, S. Hervei-longi, S. Wauterii de Monte, S. Lamberti, S. Wilhelmi Gaſtinelli, & omnium canonicorum, S. Leonardi, S. Hugonis filii Gaufridi, S. Alberici, S. Humberti, S. Ulgerii, S. Wilhelmi. Hi ſunt ex hominibus GAUFRIDI comitis. Signum Normanni viatoris regis. S. Hamelini fratris Wilhelmi vicarii, S. Gaufridi filii Vuilhelmi viatoris, Haoilla mater ejus, cui iſta eccleſia fuit donata in dote quam ſuus ſenior vendidit ſancto Vincentio & AVESGAUDO abbati, & propter iſtam eccleſiam recepit Haoilla eccleſiam de Capella in Iſcannum, videntibus & audientibus cunctis iſtis ſupradictis hominibus.

DIPLOMA HERVEI DE DOSCELLA pro monaſterio ſancti Vincentii Cenomanenſis.

De donatione eccleſiæ de Doſcella.

Circa 1070. Ex cartario S. Vincentii.

QUISQUIS perpetuæ retributionis ſupernorumque civium exiſtere deſiderat particeps, neceſſe eſt ut ex rebus tranſitoriis, quas in hujus peregrinationis miſeria poſſidet, ſuperno eas remuneratori largiendo, ſanctæque eccleſiæ & digne ei ſervientibus delegando, indeficientis felicitatis ſibi præmium mercari ſtudeat. Quod etiam ſcripturarum ſerie taliter oportet alligari, quatinus nequeat per futura tempora violari. Quamobrem ego HERVEUS de Doſcella conſiderans labentis ævi deceptiones, meorum quoque peccaminum enormitatem perpendens, atque diſtricti examinis debitas metuens pænas, futurorum etiam bonorum adipiſci deſiderans inenarrabile gaudium, eccleſiam de Doſcella, cujus tamen in calumnia (*a*) eſt medietas, altera vero medietas ſolide & quiete mea eſt, pro remedio animarum parentum meorum atque fratrum, conjugis quoque meæ ac filiorum meorum, eccleſiæ beatorum martyrum Vincentii & Laurentii prope civitatis Cenomannicæ ſuburbium ſitæ, & monachis inibi Deo ſervientibus, per conſenſum & voluntatem dominorum atque filiorum meorum, perpetuo jure dono atque concedo. Et cœpi talem convenientiam cum AVESGAUDO prædicti loci abbate, & cum ceteris fratribus, ut prædictæ eccleſiæ de Doſcela medietatem illam, quæ in calumnia eſt, adquietare illis omnibus modis elaborem, quod ſi efficere nequivero, tale compendium eis reddam, quod digne ipſam medietatem contra valeat. Interim tamen utramque partem illis tribuo poſſidendam. Hoc ergo donum factum eſt & convenientia capta ſub præſentia & teſtimonio horum virorum, quorum nomina huic paginulæ habentur inſcripta. Signum filiorum Hervei † Vuilhelmi atque Roberti. S. Hervei, S. Radulfi, S. filiæ Hervei, S. Vuilhelmi nepotis ejus, S. Roberti-Rufi militis ejus, S. Vviterii de Curte-Lienardi, S. Odonis de Juliaco. † Dono quoque ego ipſe Herveus eidem eccleſiæ S. Vincentii terram Arinburge cum omnibus conſuetudinibus, pariterque duos agripennos pratorum.

DIPLOMA HENRICI I. Francorum regis pro monaſterio ſancti Theoderici prope Remos.

Adjutus ab Alberto abbate in expugnatione Caſtri-novi, ejus monaſterium a jugo advocatorum & vexationibus archidiaconorum abſolvit.

Circa 1050. Ex mſ. S. Theoderici. [b]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego (*b*) HAINRICUS gratia Dei Francorum rex, ſucceſſoribus meis regibus pacem & ſalutem.

Omnis quicumque alicui in aliquo dignitatis genere ſuccedit, ejus imitator eſſe debet in omni honeſtatis propoſito, cujus officio ſe mancipavit libenter ſuccedendo. Neque enim locum officii vel ſedem celſitudinis uſurpando appetere debet, qui ejus effectum vindicare non audet. Unde nos liberalitatem & munificentiam regum & imperatorum, quibus cum officio tum dignitate, Dei gratia præveniente, ſucceſſimus, pro poſſe exequentes, erga loca ſanctorum & congregationes fidelium divinæ majeſtati famulantium, ita liberales & devoti cultores eſſe cupimus, ut ab eorum excellentia & largitate deſides & degeneres eſſe non videamur. Et licet hoc in commune omnibus eccleſiis debuerimus, ut eis amminiculari & ſubvenire dignum judicaremus, illorum tamen neceſſitudini propenſius debemus debito & ratione condeſcendere, quos in ſervitio noſtro inſudaſſe, & in fidelitate noſtra contigit vehementius elaboraſſe. Notum ſiquidem eſt omnibus pene regni Gallorum incolis, quantum laborem impenderimus in captione caſtri quod Novum vocatur. Ad quam ſtrenue & viriliter peragendam, magnum ſolamen nobis præbuit locus (*c*) S. Bartholomei, ALBERTO ejus loci tunc temporis ab- [c]

(*a*) Id eſt ſub lite eſt, nam calumnia apud auctores mediæ & infimæ latinitatis litem ſignificat, & calumniam facere idem eſt ac litem movere.

(*b*) Aliquam hujus diplomatis partem edidit Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom 4. integrum hic damus.

(*c*) Locus S. Bartholomæi eſt monaſterium S. Theoderici prope Remos, cujus ille apoſtolus primarius patronus hactenus agnoſcitur.

Digitized by Google

bate, diligenter & conſtanter adeo inſiſtente, ut etiam a meis ſæpe monitus eſſem, ut ei bonam vicem redderem, & dignam remunerationem pro merito conferrem. Qua perſuaſionis inductione meorum provocatus, deliberavi quærere quid prædicto loco & abbati poſſem exhibere, pro ſui beneficii & laboris remuneratione. Sed cum comperiſſem ab abbate & habitatoribus loci advocationem abbatiæ, quam quidem caſtellani tenuerant, ſibi & ſuis fuiſſe infeſtam, eo quod multas injurias publice & privatim per eam perpeſſi fuerant; conſilio & aſtipulatione meorum, jam dictam advocationem cum beneficio ad eam pertinente, prædicto omnino conceſſimus loco. Deinde noſtræ ſerenitati ſuggeſſerunt, quod ab archidiacono, qui procurator & proviſor ejuſdem loci ad utilitatem eſſe debuerat, multa ſub obtentu canonicæ inſtitutionis patiebantur adverſa. Pro quibus ſæpius apud archiepiſcopum proclamantes, ſæcularibus negotiis archiepiſcopo ſæpius intento, pacem ſecundum quod voluerant, & ſibi neceſſe fuerat, non obtinuerunt. Hac neceſſitate coacti, nobis intimaverunt quid patiebantur adverſi. Huic compatiens conqueſtioni, amicabiliter aggreſſus ſum archiepiſcopum cum eccleſiæ miniſterialibus, petens ut quod contra canonum ſtatuta & apoſtolicæ ſedis decreta perſpicue injurioſum erat, omnino prætermitterent, & quidquid malorum exigi poterat ſub ſpecie boni, cauſa noſtri amoris & petitionis omnino fruſtrarent. Et hujus petitionis conditionem poſtquam ab illis non voluntarie obtinui, ſub impreſſione noſtri ſigilli ſcriptam, & manibus fidelium noſtrorum corroboratam, prædictæ eccleſiæ publice contulimus, & per aſſenſum cunctorum qui affuerunt contradidimus. Petimus ergo ſucceſſores noſtros, ut quidquid pro ſalute animarum ſuarum ſtatuerint, & velint eſſe in perpetuum, ita hoc noſtrum ſtatutum per curricula temporum, per eos contra epiſcoporum alumnos ſervetur inconvulſum. Hoc autem noſtræ auctoritatis præceptum, ne alicujus temeritas contra fas & jura violare præſumeret, in conſeſſu epiſcoporum noſtrorum firmavimus, & per eorum excommunicationem corroboravimus, & præſentia (a) papæ ad hoc idem faciendum præſentari juſſimus. [a] Conventionem denique quam archiepiſcopus & archidiaconus nobiſcum firmaverunt & pacti ſunt, ſcripto noſtri præcepti inſerere placuit ne quis in poſterum emergeret, qui inde aliquid addere vel minuere, ſeu commutare aliquando poſſet.

CARTA RICHISÆ REGINÆ pro monaſterio Brunwillarenſi.

Eligit ſepulturam in monaſterio Brunvvillarenſi, amplamque ei donationem facit.

Anno 1050. *Ex mſ. hiſt. Brunvillarenſi.* [b]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum eſſe volo tam præſentibus quam futuris, quia ego RICHESA (b) regina, poſtquam frater meus piæ memoriæ OTTO dux medietatem Brunwilrenſis prædii, quæ annuente fratre noſtro HERMANNO archiepiſcopo (c) jam in uſus noſtros tranſierat, [c] pro anima ſua & pro parentum ibidem pauſantium, æterna memoria Deo ſanctoque Nicolao reconſignavit. Pro illo paulo poſt defuncto, aliqua etiam de meo huic cartulæ indita monaſterio illi ſtatui addere, velle habens bonum adhuc ampliora, ſi vita comes fuerit, conferre, quia illic locum ſepulturæ meæ juxta matrem meam elegi Deo volente, Anſfridum videlicet clericum meum cum XIIII. manſis ad *Luttenrode* cum mancipiis ſuis, & cum quatuor carradis *Scozvvyns* a Clotteno, & inſuper fratrem ejus Arnolt, cum beneficio quod habet *Dreiſe*, id eſt ii manſis & mancipiis ſuis, Rupertum capellanum meum & Embrichonem miniſtrum meum cum beneficiis ſuis, quæ poſt mortem eorum deputavi eccleſiæ. Amborum vero aſſidua petitione devicta voluntati eorum aſſenſum præbui, & ab hac eos donatione abſolvi, ac pro eorum commutatione alios ſubnotatos cum beneficiis ſuis ibidem reconſignavi, Wolphardum ſcilicet, & cum ſuo, & eo quod dedit Adelgerus filiæ ſuæ uxori ejus, plus duos manſos, Huczonem fratrem ejus cum dimidia, Vinconem ad *Gelderſtorp* cum duobus manſis & tertia de Sellande, & molendino, id eſt Wendecham ad *Aldendorp* cum manſo uno, Wipertum cum dimidia, Eccelinum ad *Vvrmereſdorp* cum III. Eccelinum ad *Mecchetenheim* cum dimidia, Ruopertum & Azewis ad IIII. denariatas ceræ, Milonem clericum cum III. parte eccleſiæ, Ruboldus Rode, Wulfere cum poſſeſſione ſua. Ea autem ratione dedi eos ut ipſi & omnis ſucceſſio eorum ſolvant ſingulis annis duas denariatas ceræ ad eccleſiam ipſam. Beneficia vero quæ habent, ut poſt mortem eorum non ad filios aut filias, ſed in cenſum redacta, ſtatim in uſus Deo illic ſervientium tranſeant hoc modo, ut per ſingulos annos in anniverſariis noſtris de fratrum plena refectione noſtra augmentetur memoria, & ut per circulum anni ſaltem ſolemnibus diebus ex ipſo eorum exhibeatur cœna. Sin ergo ex his ali-

(a) Haud dubium Leonis papæ IX. quando Remos acceſſit, & in eccleſia S. Remigii quam conſecraverat, concilium celebravit.

(b) Richiſa hæc regina erat Poloniæ ex Galenio & ex carta Henrici imperatoris mox danda, filia Ernfridi comitis Palatini & Mathildis natæ Ottonis II. imperatoris.

(c) Colonienſi ſcilicet, qui pontificalem dignitatem adeptus eſt anno 1037. tenuitque ad 1055.

Digitized by Google

quid commodaverit vel in uſus alios quam ſtatui, transtulerit ex eleemoſyna mea, peccatum grande ſe contraxiſſe noverit, quæ cauſa ſi ad defenſores eccleſiæ pervenerit, forte Deo volente irrita erit, & ipſe perpetuo maledictioni ſubjacebit. Subnecto quoque quoniam jam dictus miniſter meus Embricho, poſt aliquot annos pœnitentia ductus, poſſeſſionis ſuæ quæ *Geldeſtorp* dicitur, quam ipſe & uxor ejus Deveranna me donante propriam habebant, poſt mortem eorum ſanctum Nicolaum heredem eſſe inſtituerunt, & a TEGENONE abbate aliam ad *Budelinchove* utramque precario jure habendam quamdiu vixerint ſuſceperunt, & manſum unum ad *Belpinchove* ſolventem quinque ſolidos, & duos caſtratos (*a*) gallos, & modium tritici in anniverſariis ſuis ſingulis annis, ac refectionem fratrum. Addiderunt poſſeſſiunculam etiam *Ottinge* dictam, quæ data eſt pro anima HENRICI comitis filii fratris mei LUDOLPHI. Subjungo monens, ut ex ea fiat memoria caritatis & eleemoſynæ in ejus anniverſario, manſum quoque unum & decem jugera ad *Miſteleberge* quæ RUOTGERUS advocatus miniſter patris mei pro anima ſua dedit, & XV. jugera cum manſiuncula, XXIV. den. ad *Haperſcozze*, quæ uxor ejus Wazela addidit, partemque terræ ad *Bacherendorp*, quam Timo de *Ovveſkrieke* communem ſancto Nicolao & ſancto Heriberto obtulit pro anima ſua. Cujus medietatem Eppo de *Aldendorp* ab abbate ELLONE præſtari impetravit ſibi quamdiu viveret habendam, nulli autem heredum ſuorum poſt mortem ſuam relinquendam. Litterulis his adjicio, ut eorum omni tempore non negligatur commemoratio ſui. Quæ ne poſteros lateant, hanc cartulam ſigillo noſtro inſignitam fieri juſſi, & teſtibus ſubſcriptis corroboratam fore cenſui, HENRICO comite Palatino, RUOTGERO advocato, GERHARDO comite Gozwino, Storketo, SICCONE comite, Ruodperto capellano Embrichone, Eppone, &c. Datum VII. idus Septembris anno ab incarnatione Domini M. L. &c. regnante Henrico tertio Romanorum imperatore auguſto.

HENRICI III. DIPLOMA pro ſancto Maximino.

Interventu Leonis Papæ IX. reſtituit monaſterio curtem Prichinas, pluresque villas confirmat ad uſus fratrum.

Anno 1051 *Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis, quibus beneficia non conferimus, ſaltem prius ab aliis tradita, & injuſte ſubtracta, vel ablata reſtituerimus, divinitus nos proculdubio remunerari confidimus. Quapropter fidelium noſtrorum tam præſentium ſcilicet quam & futurorum induſtria noverit, qualiter nos ob amorem Dei & interventum ſpiritualis patris noſtri domni videlicet (*b*) LEONIS S. R. E. ſummi pontificis & univerſalis papæ reddimus cœnobitis S. Maximini, qui in ſuburbio Trevirorum corporaliter quieſcit, curtem quamdam vocabulo Prichina, in pago *Cinridke* ſitam, cum omnibus appenditiis, & cum omni utilitate, quæ vel ſcribi vel nominari poterit, quam nos cuidam Anſhelmoni. THEODERICUM abbatem injuſte pro beneficio præſtare juſſimus, modo autem juſtitia dictante eamdem curtem cum omnibus in quibuſcumque locis ad eam juſte & legaliter pertinentibus vel aſpicientibus rebus, S. (*c*) Johanni ſanctoque Maximino & fratribus eis famulantibus, reddidimus, firmavimus, & in æternum Deo auctore ſtabilivimus, ea videlicet ratione, ut nec præfatus THEODERICUS abbas, nec aliquis ſucceſſorum ſuorum alicui umquam præſtare vel vendere præſumant, ſed fratres iidem, inde conſolati, ſagimen habeant, femoralia etiam (*d*) mantelas, ac menſalia (*e*) ad uſus neceſſarios inde percipiant, hoſpites ſuſcipiant, & peregrinorum, ac pauperum uſibus fideliter inde deſerviant. Statuimus etiam, & hac noſtra imperiali auctoritate ad præbendam eorumdem fratrum corroborare decrevimus eccleſias, villas & poſſeſſiones, quas ſub temporibus regum & imperatorum DAGOBERTI, PIPPINI, CAROLI, aliorumque prædeceſſorum noſtrorum ad noſtra uſque tempora, ad peculiaritatem illorum pertinere videbantur, ut ex his victum atque habitum conſequantur, hoc eſt Apula *&c. enumerat* XLIX. *villas*, & in civitate Metenſi, & circumcirca domos & agros, vineas, areolas, Briſanga, Weinareskiricha, Cruſtra, Seranna, & eccleſia in Steinficla & Diedenhoium. Hæc igitur loca, & omnes ſancti Maximini eccleſias cum decimis, dote & dotalibus, cum cunctis ſalicis decimationibus, quas in uſus peregrinorum, ac pauperum, & hoſpitum conſtituimus, ad peculiaritatem fratrum Deo ibi famulantium more prædeceſſorum noſtrorum regum & imperatorum tali modo & ea ratione delegamus & corroboramus, ut ſicut HENRICUS deceſſor noſter divæ me-

(*a*) Hinc colliges Brunvvillarenſes monachos aliquando volatilia ad menſam adhibuiſſe tamquam non prohibita per regulam, quæ quadrupedum carnibus tantum interdicere videbatur. Qua de re vide, quæ diximus in Commentario in regulam S. Benedicti.

(*b*) Hujus nominis noni, qui ex epiſcopo Tullenſi factus ſummus pontifex, poſt adeptam papatus poſſeſſionem, natale ſolum adiit; Henricum imperatorem convenit in Saxonia commorantem, inde Coloniam veniens, in Gallias Remis concilium celebravit, at deinde in Germaniam reverſus Treviros inviſere potuit.

(*c*) Quippe baſilica monaſterii primarium patronum agnoſcit S Johannem Evangeliſtam.

(*d*) Mantela hic idem videtur eſſe ac Mantellus, veſtimenti genus gallice *Manteau*.

(*e*) Menſalia erant ſupertunicalia, quibus veteres ad menſam utebantur ad parcendum magis pretioſis veſtibus.

Digitized by Google

moriæ auguſtus inſtituit, poſtquam de eadem abbatia ea quæ ad expeditionem, ſive ad regale ſervitium pertinebant, abſtulit, nullus imperator, nullus rex, nullus abbas de eiſdem locis & eccleſiis alicui de his qui liberi dicuntur homines, ſive alterius eccleſiæ vel domini famulo vel miniſtro quicquam beneficiare vel ab eorum jure diſtrahere præſumat, ſed liceat inde abbatibus luminaria eccleſiæ reſtaurare, ædificia recuperare, & neceſſaria fratribus fideliter miniſtrare. Et ut hoc præceptum inde conſcriptum firmum ſemper & ſtabile permaneat, non ſolum hoc manu noſtra firmatum ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus, verum etiam ut apoſtolicæ defenſionis auxilium, ſi quis eis hæc infringere voluerit, habere valeant, prædicti patris noſtri, domni videlicet LEONIS ſanctiſſimi papæ privilegium inde conſcriptum eidem venerabili loco obtinere meruimus.

Signum domni HENRICI III. regis invictiſſimi, II. Romanorum imperatoris auguſti.

WINNITHERIUS cancellarius vice BARDONIS archicancellarii & archiepiſcopi recognovi.

Data XII. cal. Februarii anno Dominicæ incarnationis MLI. anno autem domni Henrici tertii regis, ſecundi imperatoris, regni XIX. imperii vero V.

Actum Treviris in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM DOMNI Henrici tertii regis ſeu imperatoris ſuper Clotteno.

Confirmat monaſterio Brunvvillarenſi donationem factam a Richeza regina Poloniæ.

Anno 1051. Ex mſ. hiſt. Brunvillarienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Si locis Deo dicatis, quibus beneficia non conferimus, ſaltem ab aliis fidelibus Chriſti tradita confirmaverimus, divinitus nos procul dubio remunerari confidimus. Quapropter fidelium noſtrorum tam præſentium ſcilicet quam futurorum magnitudo comperiat, qualiter quædam domina venerabilis RICHEZA nomine, regina quondam Poloniæ, prædium ſuum Clotteno dictum, aliis locis ſubternotatis, id eſt *Comenheim*, *Elre*, *Brembe*, *Aſthe*, *Masbrech*, *Vvernus*, *Tanelach*, *Vvilre*, & Pulego, Chucomo, Chundedo, *Merle*, & *Ryle*, *Erichriche*, *Lutzenrodo*, *Dreiſe*, & *Ottingin*, cum manſis & mancipiis, & cum omni integritate ipſius, in villis, in areis, in manſionibus, in vineis, in arpennis, in ſilvis & in agris, in pratis, in aquis, aquarumque decurſibus, & in paſcuis, viis & inviis, terris cultis & incultis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, & cum omnibus appendiciis ſuis, abſque ulla ſui diminutione, pro remedio animæ ſuæ fratriſque ſui beatæ memoriæ OTTONIS ducis, aliorumque parentum ſuorum in monaſterio Brunwilrenſi ſepultorum libere & integre Deo ſanctoque Nicolao ad prædictum monaſterium per manum HENRICI Palatini comitis filii patrui ſui, ſub cujus tunc mundiburdio manebat, contradidit, terminum etiam & bannum ejuſdem prædii, ſicut ipſa prius habuit a fluvio Andrida uſque ad fluvium Elza ita conſtituit, ut nullus ibi aliquam poteſtatem habeat, niſi abbas ejuſdem loci & villicus ejus quem conſtituat. Quaſdam etiam arpennas, id eſt vineas quibuſdam ſervientibus ſuis beneficiaverit, id eſt Ruperto præpoſito duas, Weringero de *Salevelt* duas, Sigebodoni *de Odendorff* duas, Sigifrido pincernæ tres, Epponi *de Aldendorff* duas, & cameras juxta dominicam curtem, Alberto fratri Winboldi duas, Embriconi *de Geldeſtorp* duas, Anſfrido clerico ſuo XIII. manſos cum mancipiis ſuis ad *Lutzenrode*, & vinum quod dicitur *Srozvvin*, in Clotteno Ernestoni fratri ſuo duos manſos cum mancipiis, in *Dreiſe* Wolferum etiam tradidit illuc cum ſua poſſeſſione, ea videlicet conditione, ut quamdiu vivant, eccleſiæ bona ſive beneficia habeant; poſt mortem vero illorum nullus heredum ſuorum quicquam de his ſibi quaſi jure hereditario vendicet aut poſſideat, ſed in jus & dominium S. Nicolai & abbatis ipſius, ac fratrum ſibi ſervientium redeant, ut quod abbas utilius ſibi ac fratribus inde judicaverit, faciat atque diſponat. Homines etiam quos dedit S. Nicolao ita tradidit, ut nullus extraneas, niſi forte liberas vel ex poteſtate S. Petri Coloniæ ducat uxores. Si autem alienas acceperint uxores, omnis hereditas eorum & univerſa quæ poſſident, ad S. Nicolai cedant monaſterium, & nullus heredum ſuorum in his quicquam habeat. Si vero ex poteſtate S. Petri Coloniæ uxores duxerint, filii eorum iterum accipiant uxores ex poteſtate S. Nicolai; quod ſi non fecerint, omnis hereditas eorum & omnia quæ poſſident, ad S. Nicolai & abbatis redeant dominium. Eadem vero rogante, abbas TEGENO prædicti monaſterii idem & prædium permiſit, cui beneficium poſtquam ipſe illud in ſuum redegerat dominium, cui ſtatim curtem Caneda & familiam quinque libras ibi ſolventem, quod fuit Ellonis beneficium ad *Gevvere* tradidit VI. arpennas Clotteno, quæ fuerunt SICONIS comitis beneficium, & duas manſiunculas quas Wecelmus habuit, & in quibus habitavit. Tradidit etiam caſtrum ſuum Chucomo HENRICO Palatino comiti filio patrui ſui, ea ſcilicet conditione, ut quamdiu viveret, ſuper ipſum Clotteno defenſor & advocatus exiſteret; poſt obitum vero ſuum, ſi ipſe heredibus careret, proximus heres dominæ RICHESÆ reginæ advocatiam ſuper eadem bona haberet; ſi

Digitized by Google

vero & ipſi heredes defuerint, Colonienſis archiepiſcopus eamdem advocatiam tribuat cuicumque abbas & fratres petierint. Siconi vero comiti, qui eamdem advocationem a Palatino comite, prædicta regina Richeza petente, ſuſcepit tale ſervitium tribus tantum temporibus anni ſibique ſuccedentibus advocatis conſtituit, ſcilicet ut ad unumquodque placitum detur advocato modius unus tritici & unus ſiliginis, & quinque ſolidi levis monetæ valentis, & tantum uni detur, quantum ad iſtud ſervitium conveniat, modii quinque avenæ, id eſt ad duo placita modii decem avenæ. In natali vero ſancti Johannis Baptiſtæ in prato quod vocatur *Summunt*, pabulum ei detur in gramine, addito uno modio avenæ. At ſi villicus vel de ædificiis vel de agricultura placitum ibidem habuerit, nullam inde partem vel juſtitiam quærat advocatus, ſimiliter & de placito, quod vocatur *Ludine*. Hanc autem traditionem cum moneta & marcatu per manum Henrici Palatini comitis, ſub cujus tunc mundiburdio manebat, in præſentia noſtra & Hermanni ſanctæ Colonienſis eccleſiæ venerabilis ac pii archiepiſcopi, multorumque principum regni fecit, quam abbas Tegeno ejuſdem monaſterii, & Sico præfatus comes & advocatus ibidem ſuſceperunt, noſtram imperialem flagitantes clementiam, ut eadem bona Deo ſanctoque Nicolao confirmaremus, & ut navibus & bonis abbatis & fratrum & familiæ de Clotteno & *Meſenich* per alveum Rheni ſive Moſellæ, quotieſcumque neceſſitas popoſcerit, liberum aſſenſum & deſcenſum ſine aliqua exactione telonei traderemus; quorum petitioni annuentes, cartam hanc inde conſcribi, manuque propria, ut ſubtus videtur, corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri; quam ſi quis infringere tentaverit; ad primum iram Dei ſanctique Petri, ſimulque omnium ſanctorum incurrat.

Signum domni Henrici tertii regis invictiſſimi, ſecundi Romanorum imperatoris auguſti.

Wintherus cancellarius vice Bardonis archicancellarii recognovit.

Data xv. cal. Auguſti indictione iv. anno dominicæ Incarnationis mli. anno autem domni Henrici tertii regis ſecundi imperatoris, ordinationis ejus xxiiii. regni vero xiii. imperii quinto.

Actum *Comphingin* feliciter. Amen. Cujus rei teſtes ſunt Hermannus Colonienſis archiepiſcopus, Henricus comes Palatinus, Sico comes, Starchri comes, Gerardus, Berengerus, Gozwinus, Rutgerus, Embrico, Eppo, Winboldus, Ansfridus.

DIPLOMA HENRICI III. pro Brunwillarenſi monaſterio.

De fundationis monaſterii confirmatione per Hermannum Colonienſem archiepiſcopum & Richezam reginam Poloniæ, deque jure advocatorum.

Anno 1051. *Ex mſ. hiſt. Brunvillarienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Notum eſſe volumus præſentibus & futuris, quod chariſſimus noſter Hermannus ſanctæ Colonienſis eccleſiæ venerabilis ac pius archiepiſcopus, necnon ſoror ejuſdem domna Richeza Poloniæ quondam regina, ad noſtram accedentes præſentiam, abbatiam in loco qui *Brunvvylre* dicitur, a ſuis parentibus domno Ernfrido ſcilicet comite Palatino & ſua conjuge domna Mathilde primum fundatam; dehinc poſt deceſſum eorum ad ipſos jure hereditario devolutam, ipſum etiam prædium *Brunvvylre* cum omnibus appendiciis ſuis, ſicut ab ipſis devote Deo ſanctoque Nicolao traditum, ac pia diſpenſatione primum fuerat conſtitutum, ſibi in jus hereditarium legibus poſtularunt. Quibus in mea præſentia placito indicto, legibus diſcuſſis, filii parentum hereditatem juſtitia dictante per ſententiam principum obtinuerunt. Qui mox timore & amore Dei commoniti, pro ſe ſuorumque parentum, fratrum ac ſororum in gremio ejuſdem eccleſiæ ſepultorum, æterna memoria dictum prædium *Brunvvilre* cum omnibus appendiciis ſuis, & cum omni integritate, ſcilicet in agris, in pratis, aquis, paſcuis, ſilvis Deo ac ſancto Nicolao & fratribus ibidem Deo ſervientibus perpetuo poſſidendum, ſecundum diffinitionem ac liberam parentum ſuorum traditionem pari devotione contulerunt. Terminum etiam & bannum ipſius prædii prædicto monaſterio, ſicut eorum progenitores habuiſſe noſcuntur deſignantes, a via quæ dicitur *Jacobs-vvech*, uſque ad viam *Heſpath*, rurſumque a via *Heſpath* ad viam-regiam, & a via-regia per curſum rivuli qui dicitur *Visbach* uſque trans fluvium qui dicitur *Arneſe*, ita conſtituerunt, ut nullus ibidem aliquid juris vel poteſtatis habeat, præter abbatem ipſius loci & villicum ejus quemcumque ſtatuerit. Pro abundanti quoque cautela, beato Petro ſanctæ Colonienſis eccleſiæ ſummo patrono idem monaſterium dictumque prædium in proprietatem abſque omni exceptione in manus Christiani Colonienſis advocati rata ac perpetua donatione tradiderunt, quatinus idem locus ab omni præſentium & futurorum, tam pontificum quam regum, ſeu imperatoris liber dominatu, lætius tam pro noſtra quam pro illorum ſalute vacaret. Ve-

Digitized by Google

rum quia plerumque accidit ſervos Dei aut perfidorum violentiis opprimi, injuriis ſeu damnis fatigari, cauto deliberationis moderamine conſtituerunt, ut Colonienſis archiepiſcopus de conſilio ac voluntate abbatis, dictæ eccleſiæ advocatum præficiat, dummodo abbas idoneum velit; poſt quem qui ſecundus dicitur advocatus nullo modo ſubrogetur. De ſervitio etiam quod exhibendum erit hujuſmodi advocato ſic ordinaverunt, ſcilicet ut tribus anni temporibus, quibus legitima placita obſervanda erunt, cum xx. equis advocatus in locum veniat, & prima nocte qua venerit ſequentique die ſervitium ei abbas tribuat, ut tantis ſufficiat; dehinc mane ſcilicet tertia die prandium ſolummodo accipiat & recedat. Ipſe quoque advocatus caveat, ne ſuper ſtatutum ſibi ſervitium ſuperfluum aliquid exigat vel requirat. Si vero plures ſecum adduxerit, in abbatis erit arbitrio ipſis aliquid aut nihil dare. Familia quoque ejuſdem eccleſiæ obſervet placitum advocati tribus anni temporibus, & non amplius. Quotiens vero abbas vel ſuus villicus apud *Brunvvilre*, vel quolibet in loco infra terminos abbatiæ placitum habere voluerit, quod vulgariter *Buding* dicitur; id ſuæ ſit poteſtatis, nihilque in tali placito advocatus requirat, aut ſibi vindicare præſumat. Hujus igitur conſtitutionis paginam, quæ ad inſtantiam ſupra memorati Colonienſis archiepiſcopi, & ſuæ ſororis dominæ RICHESÆ reginæ, in noſtra primorumque regni præſentia, juſte & rationabiliter ordinata eſt, ut rata & inconvulſa in perpetuum permaneat, manu propria, ut ſubtus videtur, corroborantes, noſtri ſigilli impreſſione juſſimus inſigniri: quam ſi quis infringere tentaverit, Dei omnipotentis ſanctique Petri & omnium ſanctorum incurrat iram, & ut violator noſtræ conſtitutionis perdat advocatiam illam, ſciatque ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum, noſtræ cameræ medietatem, archiepiſcopo alteram medietatem.

Signum, &c. *ut ſupra*.

NOTITIA DE CONVENTIONE facta a Mirone Gariberto & ejus uxore Guiſla cum Mirone abbate.

Quod præpoſiti S. Sebaſtiani debent eſſe monachi S. Victoris Maſſilienſis.

Anno 1053. *Ex archivis S. Victoris.*

IN nomine Domini. Memoria & notitia de convenientia quam habuit domnus Miro Garibertus, & uxor ejus Guilla cum domno MIRONE abbate S. Sebaſtiani, & cum monachis S. Victoris monaſterii Maſſilienſis, quos fecerunt venire in monaſterio S. Sebaſtiani ad ſervitium Dei omnipotentis & S. Sebaſtiani, & ut ordinem S. Benedicti ipſi monachi cum timore & amore Dei in eodem loco demonſtrent aliis, & ipſi teneant ſecundum ſuum eſſe, & ut obedientes ſint ipſi MIRONI abbati, & honorent eum omnibus diebus vitæ ſuæ ſicut abbatem ſuum. Et quomodo ipſe MIRO abbas Durandum monachum S. Victoris conſtituit præpoſitum & priorem poſt ſe in prædicto ſuo monaſterio, & quomodo Udalardus præpoſitus ſancti Michaëlis monaſterii honoret eumdem Mironem abbatem, ſicut ſuum abbatem cum venerit ad S. Michaëlem, & ipſe Miro abbas teneat & honoret Udalardum ſicut priorem, cum venerit ad S. Sebaſtianum. Et ſi in diebus Mironis abbatis ipſe præpoſitus S. Sebaſtiani Durandus, vel alii monachi fuerint defuncti, de ipſis monachis qui advenerint de monaſterio S. Victoris, ſimiliter ipſe eligat præpoſitum, & idem præpoſitus & alii monachi obediant eumdem Mironem abbatem, & teneant eum omni honore, etiamſi in graviſſima, quod abſit, infirmitate ceciderit, & omnibus diebus vitæ ſuæ honorent eum ſicut abbatem ſuum. Acta ſunt hæc anno XXI. Hegenrici regi, in præſentia domno Mironis Gariberti & uxoris ejus domnæ Guiſlæ & aliorum bonorum hominum, II. idus Julii anno quo ſupra.

MIRO gratia Dei qui & abba, qui iſta convenientia fecit & rogavit firmare. Miro Gariber, † Guiſla, † Bernardus Miro, † Gombaldus, † Guadaldus monachus, † Egenricus monachus, † Pontius monachus, † Guillelmus monachus, † Signoldus † Oliba Agaldus, † Rigaldus Boreldus, † Ermenardus, † Udalardus Guitardus, † Bernardus Oliba, † Willelmus levita.

DIPLOMA HENRICI III. pro S. Maximino.

Adverſus advocatos quorum juri & privilegiis limites ponit.

Ex mſ. Hiſtoriarum S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Si eccleſiis vel cœnobiis divino cultui mancipatis alicujus patrocinii vel defenſionis ſolatium adverſus inſolentiam perfidorum præbuerimus, divinitus nos remunerari procul dubio credimus. Quapropter omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, tam præſentium quam futurorum comperiat ſagacitas, qualiter nos ob remedium animæ noſtræ & progenitorum noſtrorum, interventu etiam cariſſimæ contectalis noſtræ AGNETIS imperatricis auguſtæ, noſtrique filii dilectiſſimi HENRICI IV. (a) regis, crebram & importunam que- [a]

(a) Anno 1054. Henricus Henrici III. imperatoris filius Aquis in regem Romanorum inunctus eſt, teſte Sigeberto in Chron.

rimoniam

rimoniam Theoderici abbatis cœnobii S. Maximini benigne ſuſcepimus, & coram fidelibus noſtris diligenter diſcuſſimus, de multis ſcilicet oppreſſionibus, quas familia S. Maximini patiebatur a comitibus & advocatis, adeo etiam, ut videretur deſtituta antiquis legibus, & non quaſi regalis abbatiæ familia, ſed ut propria advocatorum ancilla eſſet in ſervitutem redacta. Unde noſtrorum conſilio amicorum præcipiendo decrevimus, & coram legatis noſtris Bertolfo ſcilicet comite de *Strumburg*, & Dragebodone miniſtro noſtro, & aliis nuntiis noſtris, & coram præſenti abbate Theoderico, & comite Giselberto tunc temporis advocato, majores & antiquiores de familia ſancti Maximini convocarentur, & ſacramento conſtricti confirmarent, quibus legibus temporibus Henrici ducis ſenioris & Henrici ducis junioris familia illa ſubjaceret, qualiter placita & judicia fierent, ut ipſi & poſteri eorum eodem jure eademque lege exinde perfruerentur. Electi ſunt ergo qui hanc legem & juſtitiam facerent inter abbatem & advocatum, ſecundum jura priorum & anteceſſorum ſuorum, ſuper reliquias ſanctorum confirmarent, & poſtea Treviri in præſentia epiſcoporum Eberardi Trevirenſis, Liutbaldi Moguntiacenſis, Adalberonis Mettenſis, & Deoderici Virdunenſis epiſcopi, & aliorum principum noſtrorum juxta petitionem prædicti abbatis ſacramento corroborarent. Confirmatum itaque eſt eorum ſacramento, quia advocatus familiæ illius, niſi ter in anno in abbatia placitare non debeat. Quidquid autem illis placitis quiſque reus vaticaverit, arbitrio abbatis & ſuorum præpoſitorum & villicorum ſecundum culpam & poſſe uniuſcujuſque hominis cedat, & duæ partes abbati, tertia advocato cedat. Et ſi aliquis forte culpam furti vel ſeditionis inciderit, & abbas ob rebellionem temeritatis advocatum accerſerit, ex eodem vadio abbati duæ partes, advocato tertia proveniat: ita tamen ſi advocatus a regia manu bannum ſuſcepit, aliter in abbatia placitare non præſumat. Servientes vero qui præbendarii & qui fratribus infra clauſtrum ſerviunt, vel qui foris ad curtes dageſcalci dicuntur, [a] nulli advocato neque (*a*) hunnoni ſubjaceant, ſed tantum abbati ejuſque præpoſitis quibuſcumque culpis reſpondeant. Advocatus qui bannum a regia manu ſuſcepit, proxima die poſt feſtum S. Maximini ſuper [b] prædia & mancipia eorum qui (*b*) ſcaramanni dicuntur, illa ſola die, ſi jejunium, vel celebre feſtum, aut dominicus dies non fuerit, placitabit: ſin autem jejunus, prima ſonante, placitum intrabit, & uſque ad horam nonam illud tenebit, poſtea vero nullum diutius ibi ſtare cogere poterit; & quicquid ibi acquiſierit, duæ partes abbatis, tertia ejus erit, nullumque alium poſt ſe ponere præſumet qui vocetur poſtadvocatus. Eadem vero die abbas ipſi advocato ſervitium dabit duos modios panis, (*c*) frizkingas IIII. & unam amam vini. [c] Si eccleſiæ homo interfectus fuerit, & abbas aut villicus ejus ab homicida wiregildum exigere poterit, totum ſui juris erit: ſin autem advocatum neceſſe fuerit accerſire, tertia pars cedet ei poteſtativa. Per abbatiam placitare hoſpitia vel ſervitia a ruſticis exigere, petitionibus gravare, & pecora eorum aut palefridos tollere & reditus ab ipſis extorquere, tam comitibus quam advocatis omnimodis imperiali auctoritate interdicimus. Et ut noſtræ præceptionis de his omnibus firma ſervetur auctoritas, manu propria ſubterfirmavimus & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni Henrici tertii Romanorum imperatoris auguſti.

Gebehardus (*d*) epiſcopus & cancellarius vice Wezelonis archiepiſcopi & archicancellarii recognovi. [d]

CARTA HENRICI REGIS Francorum pro S. Victore Nivernenſi.

Erepta e laicorum manu abbatia S. Victoris Nivernenſis reſtauratur.

Anno 1055. Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus gratia Dei Francorum rex. Sciant omnes poſteri, quæ ad inſtaurationem S. eccleſiæ catholicæ pertinere noſcuntur, ſine dubio regii culminis ſtatum magnum præparare comprobatur, & non ſolum ſtatum regni in præſenti corroborat, ſed etiam in futuro æternæ retributionis præmium ſibi conciliat. Quapropter notificamus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ filiis tam præſentibus quam futuris, quod majeſtatis noſtræ præſentiam quidam clericus nomine Belinus adiit, rogans ut privilegio noſtræ auctoritatis confirmaremus quoddam donum ſibi a Nivernenſi comite Willelmo, & quibuſdam aliis Nivernenſibus primoribus factum, ſcilicet in ſuburbio Nivernenſi quamdam eccleſiam in honore S. Victoris conſecratam, antiquiſſimam videlicet, & ex primis ſupradictæ urbis abbatiam primis temporibus locupletem, pluribus dotatam, augmentatam, & ditatam, poſtmodum vero mundo jam in maligno poſito, partim paſtorali in curia deſolative

(*a*) Hunnones erant quoddam magiſtratuum genus.

(*b*) Scaramanni erant ſervientes ſeu miniſtri judicum.

(*c*) Friskingam ſeu friſcingam alii vitulum, alii porcum adultum, alii porcellum ſeu fœtum porci aut ovis, alii pernam interpretantur: qua de voce vide Cangium.

(*d*) Scilicet Eichſtadienſis qui tum erat regi a cancellis & conſiliis, quique defuncto Leoni papæ IX. ſubrogatus eſt ſummus pontifex, Victor II. dictus anno 1055.

[a] reſtauravit. (a) Et quia, ut monaſticus ordo exigit, ſervos Dei inibi commorantes aliqua exactione ab ullo inquietari noluit, præſentes æque ac ſucceſſuros res eccleſiæ libere & quiete poſſeſſuros ſtabilire curavit. Hac ergo de cauſa eccleſiarum omnium quas cœnobitæ loci illius tunc habebant vel habituri erant ſynodales exactiones, circuitiones, relevationes omnes, excepto illius foriſfacti vadimonio, ubi eccleſiæ convenit reconciliatio, ab epiſcopali jure & dominio in monachorum jus & dominium libera auctoritate tranſtulit, & habere conceſſit. Ad hoc etiam ſi quis clericus aut laicus pro ſepultura ſive pro anima ſua vineas aliquas loco ipſi dimitteret, omnem earum conſuetudinem ad epiſcopalem exactionem pertinentem, omni tempore eodem modo perdonavit. Hæc igitur libero tenore habuerunt & tenuerunt monachi, quamdiu domnus GERVASIUS Cenomanenſis eccleſiæ epiſcopus extitit.

[b] Poſtquam vero, illo ſatis injuſte (b) remoto, [c] domnus WULGRINUS (c) epiſcopatum adeptus fuit, ipſe GERVASIUS jam Dei gratia Rhemenſis eccleſiæ factus archiepiſcopus, ubi primum tempus oportunum habuit, domnum Wulgrinum ſucceſſorem ſuum humiliter deprecaturus adiit, quatenus eccleſiam ſancti Vincentii ſibi tantum viventi patrocinandam concederet, cauſam ſubjungens, ut eleemoſynam ſuam quam ibi facere cœperat, proſequendo perageret. Quo ut dignum fuerat impetrato, ab eodem ſubſequenter petiit, quod cœnobitis ipſius ſancti omnes prædictas conſuetudines, ſicut idem Gervaſius annuerat, domnus ipſe Wulgrinus pro ſalute animæ ſuæ, & deprecantis amore, verbo eodem in perpetuum annueret, quod ſicut voluit & petiit, poſt multam deprecationem tandem Deo volente impetravit. Factum eſt autem hujus conceſſionis donum atque ex utraque parte gratuita deliberatione firmatum quadam die dominica, canonicorum conventu facto, & aliis pluribus tam clericis quam laicis hujus rei adhibitis teſtimonio; ſed quia longum fuit omnes nominibus ſingulis recenſeri, quorumdam vocabula opportunum duximus ſubnotari. Ingelbertus, Ernaldus, Gradulfus, Teſcelinus, Frogerius, Galdelbertus, Draco capellanus, Galfridus, Leonius, Hubertus expiator, Walterius Bigotus, Widdo Excorians-villanum, Hamelinus Spinardus.

NOTITIA

De eccleſiæ ſancti Cornelii de Bonniolo conceſſione facta à Gervaſio Cenomanenſi epiſcopo monaſterio S. Vincentii.

Circa 1055. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

NOTUM eſſe volumus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus tam futuris quam præſentibus, quod domnus GERVASIUS Cenomanenſis epiſcopus, emit ſancto martyri Vincentio, monachiſque ibi Deo famulantibus, eccleſiam S. Cornelii ab Herberto Falcuini ſacerdotis fratre, dans ipſi pro eadem eccleſia c. ſolidos denariorum, inſuper & unam præbendam Roberto clerico ejus filio in eccleſia beati Juliani, annuentibus & rite hanc emtionem confirmantibus Raginaldo de Secuſa & Johanne de Guirchia, de quorum beneficio eccleſia ipſa fuerat. Præterea annuit propter hoc domnus GERVASIUS pontifex ipſi Roberto clerico filio Herberti capellam S. Mariæ, prope monaſterium ſancti Vincentii ſitam, ut eadem conſuetudine eam in vita ſua habeat & deſerviat, qua patruus ejus Fulcuinus ſacerdos illam tenuit. Ad corroborandam quoque hujus emptionis ſtabilitatem, dedit poſtea eidem Johanni abbas AVESGAUDUS XX. ſolidos denariorum, quos Herbertus de Poſterna S. Juliani canonicus juſſu Johannis recipiens numeravit. Declarata autem fuit hæc emtio, & recte confirmata tam a Johanne de Guirchia, quam ab aliis ad quos pertinebat, in beati Johannis capitulo, ſub præſentia & teſtimonio bonorum virorum, clericorum ſcilicet atque laicorum, quorum nomina in hoc pargameno notantur. S. Girardi decani † S. Eberardi * præceptoris. † S. Ingelberti. S. Arnaldi. S. Gradulfi. S. Walterii. S. Anſgerii laici. S. Fulcherii canonici. S. Ildeberti. S. Herberti filii Alberici. S. Hilduini. S. Raimundi. S. Wilhelmi Apolchardi. S. Hamelini de Guirchia. S. Drogonis. S. Odrici. S. Wilhelmi monachi.

* f. præcentoris.

ITEM DE EADEM ECCLESIA.

NOTUM eſſe volumus tam futuris quam præſentibus, quod Johannes de Guirchia, annuentibus fratribus ſuis & filiis, omnibus filiabus confirmavit, quæ donavit ſponte ſua Deo & SS. ejus martyribus Vincentio atque Laurentio eccleſiam S. Cornelii abſque omni ſervitio, & abſque omni ſæculari querela, & ob hoc accepit a fratribus loci XL. ſolidos denariorum & duos porcos lectitios, tali ratione ut ipſe cum uxore ſua Emma & anima patris matriſque ſuæ, & uxoris ſuæ Guiburgis defunctæ, & fratres, & filii & fi-

(a) Id contigiſſe anno 1040. quarto epiſcopatus Gervaſii anno docet Mabillonius in Annalibus.

(b) Hic innuere videtur id quod habent geſta epiſcoporum Cenomanenſium apud Mabillonium tom. 3. Analectorum, Gaufridum Andegavenſem comitem Gervaſium epiſcopatu Cenomanenſi privare voluiſſe, eu que vi ac dolo captum in vincula conjeciſſe, ac per ſeptem integros annos tenuiſſe, nec liberum poſt adeo duram captivitatem abire permiſiſſe, quam prius cum ſacramento promitteret Cenomanenſem civitatem, quoad viveret Gaufridus, ſe non intraturum, ſed non multo poſt Gervaſius ad Reimenſem eccleſiam tranſlatus eſt anno 1055.

(c) Vvulgrinus Vindocinenſi ex caſtro ortus, monachus primum in Turonenſi Majori-monaſterio factus, deinde Andegavenſis S. Sergii abbas electus, reſtaurato monaſterio, ordinatus eſt epiſcopus Cenomanenſis anno 1055.

liæ ejus in vita & in morte participes ſint omni tempore beneficii & orationum fratrum loci hujus. Et talis conventio eſt, ut ſi quando forte, quod fore non credimus, calumnia ſurrexerit fratribus loci S. Vincentii de ipſa eccleſia, Johannes & poſt eum heredes ejus adquietent eam Deo & ſanctis ejus martyribus Vincentio & Laurentio, & quietam & ab omni calumnia faciant ſolutam. Si vero ipſam eccleſiam ſancti Cornelii forte ita adquietare nequiverit, convenientia talis eſt, ut eccleſiam ſancti Audoeni de Monte-buſoti donet pro ea Deo & ſanctis martyribus Vincentio & Laurentio. Donum autem hoc poſuit domnus Johannes ſuper altare ſancti Vincentii, præſentibus & videntibus teſtibus multis, quorum hic conſcripta ſunt nomina. Domnus ERNALDUS epiſcopus, Raginaldus de Secuſa, Johannes de Guirchia, Gunherius frater ejus, SAVARICUS filius vicecomitis RADULFI, Wilhelmus & Robertus filii Hervei de Doſcella, Fulcodius de Orta, Fulcodius de Troncheto, Rogerius de Scalaris, Wilhelmus *Paſſavant*, Hugo Lancelinus, Wido Scoriatorvillani: Letardus filius Conſtantini, Raimundus Tranſſartanus, Conſtantinus, Milo, Arduinus, Gaudricus & Rainaldus de Janua, Chriſtianus Picotus, Witernus canonicus, Tedoinus, Umbertus, Mainardus canonicus ſancti Petri, Lambertus clericus, Lambertus cubicularius epiſcopi, Odo epiſcopi clericus, Rogerius de Coloniis, Warnerius Burgundus, Rainaldus, Stephanus preſbyter, Herbertus & Wauterius filii Fredeſindis, Walterius *Bramedener*, Andreas, Gaufridus clericus, Hugo filius Widonis baſtardi, Raginaldus *de Bus*, Herbertus filius Johannis de Guirchia & fratres ejus, Hubertus, Wido, Rogerius natus de Normanna, Agnes uxor Salomonis de Fracta-valle, Eremburgis & Guiburgis ſorores eorum, Landricus de *Curcesbot*, Hugo illius nepos, Airardus qui habet uxorem Odonis-Borni. Signum Herberti filii Johannis. †

DE CONFIRMATIONE DONI eccleſiæ S. Cornelii de Banniolo.

FIRMITER hoc ætas præſens ſciat atque futura, & teſtis verax cum ſcriptis cartula, quod Herbertus de Wirchia monachis ſancti Vincentii eccleſiam de ſancto Cornelio pro anima patris ſui atque pro ſua conceſſit ſub præſentia domni ERNALDI epiſcopi in camera ejus. Sed ut hoc firmum ſit & perpetuo maneret indiſcuſſum, HUGO S. Vincentii abbas dedit eidem Herberto xxx. ſolidos denariorum. Conceſſit etiam eccleſiam de Maceriis, quam Robertus de Sordonico eis dederat: tali tamen conventione, quod monachi pro anima patris ſui atque pro ſua, & pro anima Herberti Extenſi, qui hoc placitum fecit, unum pauperem aſſidue paſcerent, vel centum miſſas unoquoque anno cantarent, niſi Robertus ſervitium illud quod ante reddebat, pro eccleſia illa ei redderet. Erat enim de ſuo feodo, & ſervitium quod inde debebatur ei condonare noluit. Hujus rei ſunt teſtes iſti Hoellus, Wandelbertus, Teſcelinus, Ebrardus Iſembaldi filius, Gaufridus Mulotus, Salefredus. Ex parte quidem Herberti, Herbertus Extenſus, Hubertus de Ferraria.

DE CONTENTIONE inter Herbertum de Wirchia & monachos ſancti Vincentii.

SEQUENTI itidem tempore RAMNULFO abbate eccleſiam gubernante, eo anno quo (*a*) Longobardus Cenomannicum comitatum HELIÆ comiti (*b*) vendidit, & receſſit, cœpit jam dictus Herbertus monachos infeſtare, dicens ſe in eleemoſyna ſuum pauperem ſecundum ſuam voluntatem mittere. Contradicentibus monachis, tandem ad concordiam venerunt, & dedit ſibi abbas ſuum mulum quem adamaverat nomine Barbinum, tali tenore ut omnes querelas dimitteret, & loco & fratribus omnino fidelis exiſteret. Actum in capitulo ſancti Vincentii, poſtquam HOELLUS epiſcopus, & prædictus (*c*) abbas de exilio ubi Longobardus eos exulaverat, redierunt. Quem etiam mulum Guherio avunculo ſuo, pro quo ipſum petierat, prædictus Herbertus dedit.

CARTA ADALMOIDIS & Cliſendis pro Victorino Maſſilienſi monaſterio.

Suam omnem ei donant hereditatem de conſenſu fratrum ſuorum Raimbaldi archiepiſcopi & Fulconis.

IN Dei æterni nomine. Conſtat quidem antiquitate legalique eſſe decretum inſtitutione, ut ſi cuipiam venditionis aut commutationis vel excambiationis cauſa placue- Anno 1056 *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

(*a*) Hic Longobardus fuit Hugo Athonis Marchiſi filius, qui ſpreto Roberto legitimo comitatus Cenomanenſis domino, eumdem vi uſurpavit, ac Hoellum pontificem, qui Roberto adhærebat, toto vitæ ſuæ tempore perſecutus eſt, ac patria diſcedere coëgit, uti videre eſt in libro de geſtis epiſcoporum Cenomanenſium cap. 34.

(*b*) De hac venditione audiendus eſt auctor de geſtis epiſcoporum Cenomanenſium: *Tranſactis autem paucis diebus, tum præfatus comes propter inconſtantiam ſuam bonis omnibus haberetur infeſtus, omnibus quæ habere poterat in pecuniam redactis, Heliæ cognato ſuo, cujus ſupra mentionem fecimus, ipſam civitatem, totumque comitatum, quantum in ipſo erat, vendidit, ſicque inhoneſtæ mercationis pretio ſarcinatus, in patriam ſuam cum magno repedavit opprobrio.* Id autem contigiſſe videtur circa annum 1093. quo Hoelius a propria epiſcopali civitate exul reverſus Cenomanos, corporis S. Juliani egit tranſlationem 16. calendas Novembris.

(*c*) De exilio Hoelli pluribus liber de geſtis epiſcoporum Cenomanenſium, at de exilio Ramnulfi quod hac ex carta innoteſcit, altum ubique ſilentium.

Digitized by Google

rit transferre ſuas res vel ſua patrimonia in alterius poteſtatem, procuret id agere deſcriptionis titulo, quatenus omnibus ſuccedentibus ejus teſtimonio clareſcat, qualiter hujuſcemodi negotium ab utroque ſit actum, ejuſque animo atque bona voluntate, immo ut ipſa res inſolubili atque inextricabili nodo tenacitatis in ſæculorum ſæcula valeant permanere. Quapropter nos duæ ſorores, ambæ Deo dicatæ, videlicet ADALMOIS & CLISENDIS, pro amore Dei omnipotentis & remedio animarum noſtrarum parentumque noſtrorum, donamus ſanctæ Dei genitricis Mariæ, & ſancto Victori martyri Maſſilienſi, & monachis ejus tam præſentibus quam futuris, cum conſilio & conſenſu fratrum noſtrorum, domni videlicet [a] (a) RAIMBALDI Arelatenſis archiepiſcopi, & FULCONIS & fratris ejus omnem noſtram hereditatem, quæ nobis obvenit hereditario jure patris noſtri BONIFACII ad proprium alodem. Et eſt ipſe alodis ſive ipſa hereditas in territorio Maſſilienſi, in loco qui dicitur *Spalians*, omnia quæ nobis pertinent, quæque fuerunt patris noſtri prædicti Bonifacii, in campis, & vineis, & terris cultis & incultis, arboribus pomiferis & impomiferis, ut fuerunt patris noſtri & noſtra, ab integro tradimus & donamus prædicto monaſterio ſancti Victoris, & monachis ejus in perpetuum poſſidenda. Item in comitatu ejuſdem urbis Maſſiliæ villam quæ vocatur Laſa, quæ ſita eſt ſuper fluvium qui nuncupatur Welna, cum eccleſia ſancti Vincentii, & cum altaribus in eadem eccleſia dedicatis, cunctiſque in territorio ejuſdem villæ nobis pertinentibus, & ex paterna hereditate nobis ſuccedentibus, ſcilicet in terris cultis & incultis, campis, vineis, pratis, ortis, molendinis, arboribus pomiferis & impomiferis, aquis, aquarumve decurſibus, & in omnibus omnino rebus ad eumdem locum pertinentibus. Ea omnia quæ nobis pertinent jure hereditario in perpetuum poſſidenda eidem monaſterio. Quæ villa habet conſortes ex uno latere territorium villæ quæ dicitur Albanea, ex alio terras de *Auriol* caſtello, de tertio Montem magnum Guarnabam vocitatum. Sane ſi nos aut heredes noſtri, aut aliqua perſona venerit irritanda, hæc in primis iram Dei incurrat, & cum Juda Scarioth, & Datan & Abiron æterni ignis pœnas ſuſtineat, niſi penitus fuerit emendatus. Inſuper componat in vinculo auri optimi libras XX. Inſuper hæc carta firma & ſtabilis in æternum permaneat.

Facta donatio hæc anno dominicæ incarnationis MLVI. indictione VIII. regnante HEINRICO rege Romanorum. Signum duabus ſororibus prædictis donatricibus ADALMOIS videlicet & CLISINDÆ quæ hanc donationem fecerunt & propriis manibus firmaverunt, & teſtes firmare rogaverunt. Domnus RAIMBALDUS archiepiſcopus firmavit, FULCO frater ejus firmavit, Roſtagnus firmavit, Pontius Guadaldus firmavit, Aldoardus firmavit, Roſtagnus Porcellus firmavit, Guichiranus firmavit, Fulco frater ejus firmavit, Bertrannus Arveus firmavit, Fulco de Reitana firmavit. Pontius ſcripſit.

(a) Conſanguineis & fratribus Raimbaldi archiepiſcopi Arelatenſis in Gallia Chriſtiana relatis, addendæ ſunt duæ nobiliſſimæ ac piiſſimæ ſorores Adalmois & Cliſendis, quæ hoc ex inſtrumento innoteſcunt.

CONSECRATIO ECCLESIÆ S. Trinitatis de Tritis.

Anno 1056. Ex majori cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.

POSTQUAM divina diſpenſatione ſunt geſta quæ a propheticis oraculis de Chriſti incarnatione multo ante ſunt edita, omnipotens Deus per apoſtolos ſuos mundo contulit leges, quibus cathechiſmati homines, ſuo famulantes auctori, Chriſti efficerentur heredes. Inter quas etiam videlicet leges præcipue ab apoſtolis eſt decretum Domino ædificare eccleſias, intra quarum ſepta cuſtodiantur dominici greges, & exorando percipiant quod ibidem juſte popoſcerint Deo: quia juxta cujuſdam ſapientis vocem, ſicut conſiderandum eſt ubi offeras, quia locus veri ſacrificii non eſt extra catholicam eccleſiam, dicente etiam Domino: *Ædificate mihi domum ubi invocetur nomen meum.* Et iterum: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Cujus rei ſeriem quidam fideles Dei reminiſcentes ædificaverunt eccleſiam Deo in comitatu Provinciæ, in valle quæ vulgo vocatur Tritis, quam juxta conditionem eccleſiarum Domino dedicare depoſcunt in honorem SS. Trinitatis. Quorum precibus domnus RAIMBALDUS Arelatenſis archiepiſcopus cum canonicis ſuis monitus, hanc ſtuduit dedicare eccleſiam, quam juxta decreta ſanctorum Patrum dotibus exornandam præmonuit. Unde domnus FULCHO atque domnus WILLELMUS, & domnus GOSFREDUS atque domnus PETRUS, ut Chriſti ſponſa hanc dotantes eccleſiam, cum conſenſu fidelium hominum, videlicet Umberto, Pontio, Inguilranno, Bermundo, Willelmo, Bermundo, Godafrido, Aldeberto, Unguberto, Willelmo, & aliorum hominum, qui in circuitu hujus eccleſiæ aliquam habent poſſeſſionem, donant ei in dotem terram de manſo de Wilielmo Budello in loco qui dicitur *Badiſes*. Domnus Fulcho modiatas quatuor, domnus Wilielmus modiatas duas, domnus Gosfridus modiatas duas, Andreas & Gairaldus ſemodiata una de terra Erma. Si quis autem homo aut femina dotaverint hanc eccleſiam de ſuis poſſeſſionibus, ita ut alodem faciant, ſi confeſſus fuerit epiſcopo vel ſacerdoti peccata ſua, ſint illi dimiſſa

ex parte Dei, & domni RAIMBALDI archie- A
[*] piſcopi atque domni AUSTINGUI (a) archiepiſcopi, & domno WILLELMO Tolonenſi epiſcopo, & domni abbatis PETRI ſancti Victoris. Si vero homo vel femina ter in anno ad vigilias venerit, aut tres dies hic laboraverit, in ipſa abſolutione permaneat. Si quis autem deviaverit, per illos qui ad ſervitium hujus eccleſiæ venerint, aut euntes aut redeuntes ſit excommunicatus vel maledictus ex parte Dei omnipotentis, & omnibus ſanctis, & ſupradictis epiſcopis, niſi ad emendationem venerit.

Facta dotalitio ab Incarnatione Domini noſtri JESU CHRISTI anno MLVI. jubente domno Fulchone, Willelmo & fratres ejus. B

PRÆCEPTUM DOMNI Henrici III. imperatoris auguſti pro monaſterio Prumienſi.

Confirmat ipſius privilegia & poſſeſſiones.

Anno 1056. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata curam & diligentiam adhibemus, parentum ac deceſſorum noſtrorum inſtituta non ſolum firmamus, verumetiam augmentare ſatagimus, id nobis in æternæ remunerationis retributione profuturum veraciter confidimus. Quapropter omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ noſtriſque fidelibus, præſentibus videlicet atque futuris, cognitum eſſe volumus, quoniam inclytus ac venerabilis ROBERTUS abbas Prumienſis monaſterii, quod divæ memoriæ PIPPINUS quondam rex Francorum ſuggeſtu & conſenſu BERTRADÆ auguſtæ conjugis ſuæ, in honore Domini noſtri JESU CHRISTI ejuſque ſanctiſſimæ genitricis Mariæ, in juris ſui proprietate a fundamentis conſtruxit, una cum collegio monachorum ſub eo regulariter degentium, adiit ſerenitatis noſtræ clementiam, deprecans ut monimenta & auctoritates auguſtorum ab ipſo, ſcilicet PIPPINO & infra, quæ ſuper tenore ac ſtatu præfati monaſterii ſuis præceptis & edictis roborarunt, eadem nos innovare & regali auctoritate firmare denuo dignaremur. Quorum petitionibus libentiſſime annuentes, præpoſitique ſui conſtantiam in divinis excubiis indefeſſam fore cognoſcentes, decrevimus ita fieri, & juſſimus hoc præſens muniminis noſtri conſcribi præceptum, per quod cognoſcant omnes Dei fideles & noſtri tam futuri quam præſentes, quoniam quicquid de ſtatu prædicti loci cunctorumque ad illum pertinentium, univerſi deceſſores noſtri ſereniſſimi auguſti utiliter perfecteque ſanxerunt, id pro remedio noſtri patris HENRICI ſecundi Romanorum imperatoris auguſti, necnon ob interventum noſtræ cariſſimæ matris, ſcilicet AGNETIS imperatricis auguſtæ, inconvulſum ac ſtabile modis omnibus cunctas per ſucceſſiones manere decernimus. Igitur ſecundum præceptum & edictum præclariſſimi præfati regis PIPPINI, omniumque ſucceſſorum ejus auguſtorum auctoritate, privilegium ſit monachis prædicti cœnobii eligendi ſibi abbatem more ſolito de ipſa congregatione, nec aliunde recipiendi rectorem vi vel poteſtate alicujus perſonæ; ſed in eadem electione vigeat cum noſtro conſenſu atque conſilio ſeniorum de ipſa congregatione ſapientiorum probitas ac humilis ſuggeſtio. Volumus præterea, ſicque decernimus, ut res, villæ, cellæ, atque poſſeſſiones, in quibuſcumque ſitæ ſint provinciis, & præfato ſubditæ debent ſervire loco, ſub defenſione noſtræ tuitionis atque mundiburdo ab omni exactione ac diſcuſſione cujuſpiam immunes & intactæ ſemper conſiſtant. Nullus in eis comes ſive aliqua judiciaria poteſtas, eorumque aliquis qui rempublicam amminiſtrare debent, lo- C cum habeat tenendi audientiam vel placitum, ab eis exigendi freda, parafredos, conjectos, vehiculos, alicujuſmodi requirendi bannum vel heribannum tam a ſervientibus & colonis, qui per eadem paſſim reſident territoria, quam etiam a liberis & de hiſdem beneficia habentibus, quia ſic cenſuit de eis KAROLUS Pippini filius imperator maximus, omneſque poſt eum uſque ad hæc tempora reges & auguſti. Et ut abbas ſuos advocatos habeat licentiam ſtatuendi, ſine regis præſentia, in cujuſcumque comitis mallum voluerit. Quicquid vero jus fiſci de ſupradictis rebus ad regios D uſus miniſtrorumque ejus exigere poterit, ad luminaria ejuſdem eccleſiæ, ac recreationes indigentium, ſicut ab eis eſt conceſſum, & in ſempiternum concedimus. De theloneis quoque cunctis etiam occaſionibus, exactionibus, quemadmodum conſtat præfinitum a ſupradictis regibus, præcipiendo decernimus, ne quis exigere præſumat ab eorum miniſtris & miſſis, qui ob diverſas cauſas ac neceſſitates diſcurrunt per diverſa loca, ſed neque ab ullo de tota familia S. Salvatoris in nullo mercato regni noſtri, portuque navali, vel naulus vel theloneus requiratur, ſintque ſemper & ubique ab hujuſmodi exactoribus & exactione immu- E nes, & ſecuri, quocumque locorum ditionis noſtræ potuerint pervenire. Placuit etiam illud interſerere, ut ſi aliquid minus reperitur de imperialibus edictis, regalibuſque præceptis, vel inſtrumentis cartarum, per quæ loco ſupradicto & nobilium filiis res vel prædia legaliter ſint collata, quod

(b) Vulgo Auſtendi archiepiſcopi Auxitani, qui anno 1042. ſedem archiepiſcopalem aſcendit ac ſanctiſſime occupavit ad 1068. quo ad ſuperos evolavit die 25. Septembris inter ſanctos Auſcienſes adſcriptus.

tum crematione incendii facti per irruptionem paganorum; ſeu aliqua negligentia, vel nimia vetuſtate deperiſſe probatur; nullus contra locum illum ejuſque privilegia aliquas repetitiones vel occaſiones propter hujuſmodi rem movere deinceps præſumat; ſed quodcumque illi loco ſecundum legem a quocumque collatum eſt, hactenus ſine repetitione poſſedit, jugiter abſque contradictione alicujus poſſideat, & ſi aliqua exinde per pravitatem pravorum hominum ſunt educta ſive ſubtracta, repetendi ea liberam habeat facultatem. Inter hæc liberales quoque donationes, quas deceſſores noſtri reges loco eidem contulerunt, repperitur hoc ab eis eſſe conceſſum, quatenus ſi rectores ejus utile judicaverint, mercatum ſtatuant in quocumque poteſtatis ſuæ loco voluerint; propriique numiſmatis percuſſuram, monetam videlicet faciendi ibidem, ex regia haberent auctoritate licentiam. Quod & nos, ſi ſic abbas neceſſarium duxerit, libenter annuimus, & auctoritate noſtra roboramus, ſitque locus ille præclariſſimus ſub tutamine & emunitate noſtræ defenſionis, ſicuti fuiſſe probatur ſub omnium qui ante nos fuerunt regum tuitione. Et quia rex cæleſtis ejuſdem loci peculiariter non dedignatur eſſe poſſeſſor, cum totus ejus ſit orbis ipſiuſque plenitudo, rex terrenus in quantum valet, ad vicem hujus infatigabilis ſtudeat eſſe defenſor, quatenus milites Chriſti inibi degentes pro nobis cunctiſque ad nos pertinentibus, atque regni noſtri ſtatu, cuncta etiam in toto orbe diffuſa eccleſia, continuas preces debitaſque Deo laudes die nocteque perſolvere alacriter certent. Et ut hæc liberalitatis noſtræ inſtitutio firmiorem in Dei nomine per omnia futura tempora obtineat ſtabilitatem, manu noſtra ſubtus eam firmavimus, ſigillique noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum domni HENRICI quarti regis.

WINITERIUS cancellarius vice LUITBOLDI archicancellarii, archiepiſcopi recognovi.

Data nonas Decembris, anno dominicæ incarnationis MLVI. indictione IX. anno autem domni Henrici IV. regis ordinat. III. regni I.

Actum Coloniæ in Dei nomine feliciter. Amen.

CARTA ANNONIS archiepiſcopi Colonienſis.

De caſtello Saleveldoini eccleſiæ S. Petri Colonienſis a Richiſa regina conceſſo, & de villis quas eidem reginæ ipſe Anno in precariam dedit.

Anno 1057. Ex mſ. hiſt. Brunvvilarienſis monaſterii.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. ANNO ſecundus divina præſtante miſericordia Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus. Conſideramus ergo quia fecit mihi Dominus magna qui potens eſt, & anxius factus ſum pro eo quod vix invenirem quid retribuerem Domino pro omnibus quæ retribuit mihi. His curis æſtuanti mihi divina pietas viam aperuit, quo pergens, eo quo deſiderabam, attingere poſſe ſperaverim, ſcilicet ut amplificando eccleſiam dono Dei mihi commiſſam, his qui me præceſſerunt viris, toto pene orbe terrarum tum ſanctitate, tum patrimonio, tum generis claritate conſpicuis, & ut pace illorum dicam, me ſtudioſius operantem, parem illis factum eſſe dicere non formidem. Inde occaſione data dominam RICHEZAM reginam ſuper quibuſdam prædiis *Salevelt-kobins*, quatinus de his precariam conſentiens ea ſancto Petro Coloniæ traderet, convenimus. Quod cum in aditu primo parum ad votum reſponderet, voluntas Dei fuit, ut non longo poſt tempore quod quærebamus proſperum ac felicem haberet exitum. Unde notum eſſe volumus cunctis tam præſentibus quam futuris Domini Dei & ſancti Petri fidelibus, qualiter STARCKHARE quidam vir ingenuus & comes, miles ipſius reginæ, præcepto atque petitione dominæ ſuæ Saleveldoin caſtellum cum univerſis ad hoc pertinentibus, terris ac ſilvis, foreſtis atque piſcationibus, pratis, paſcuis, familiis, & quicquid ipſa in Orla proprietatis habere viſa eſt, exceptis ſervientibus, ſancto Petro Colonienſi ad uſum archiepiſcopi CHRISTIANI advocati tradidit jure perpetuo poſſidendum, eo videlicet tenore, ut ipſius prædii uſus fructum domina regina uſque in finem vitæ ſuæ teneat, ea quoque ratione ac firmiſſimo interdicto, ne umquam aliquis archiepiſcoporum per concabiam, vel cuiquam in beneficium dando *Salavelt*, vel ad hoc pertinentia ab dominicato ſuo faciat aliena, niſi forte quantum nos cum ejuſdem reginæ conſilio pro anima noſtra, necnon ipſius, ſuorumque parentum per monaſteria Coloniæ diſtribuendum ex ipſo ſtatuerimus. Sed & decimam veſtimentorum ſive cujuſque generis pannorum, necnon & lodicum, mellis quoque & ceræ in uſum monachorum in *Brunvvilre* regina diſpoſuit. Nos quoque pro devotione chriſtianiſſimæ reginæ non multa quidem a nobis quærenti, quantum tamen ipſa propoſuerat in precariam ejus conceſſimus, has videlicet villas noſtri dominicatus ei tradentes uſque in finem vitæ ſuæ, cum omni utilitate poſſidendas, *Sedekeback*, *BreZenheim*, *Vickolo*, *Moſſendorp*, *Muoteresheim*, *Blasheim*, *Zuonero*. Inſuper annis ſingulis centum marcas argenti de camera noſtra, quæ omnia eo tempore facta ſunt. Et ſi quis, vel rex, vel epiſcopus, ſive ipſe ego, vel aliquis ſucceſſorum meorum, de his omnibus ei aliquod minuere, vel aliquo modo mutare, niſi ipſa petente, tenta-

Digitized by Google

taverit, odium Dei & ſancti Petri incurrat, ipſaque ſit potens *Salavelt*, & omnia ei pertinentia recipere, eiſque ut propriis uti. Tradidit quoque domina Regina, immo ſupradictus comes STARKARE ſervientes quos ſupra excepimus omnes utriuſque generis ad hæc prædia pertinentia, præcepto atque petitione dominæ ſuæ, ad altare S. Petri, ſub cenſu duorum denariorum annis ſingulis, quatenus ipſi & omnis poſteritas eorum ſub ea lege permaneant, quod omnes ſimilem cenſum ad altare ſolvant; illud quoque firma ratione conſtituens, ut liberis vel ſinordis venatoribus, ſive cujuſcumque generis hominibus ad hanc dominationem pertinentibus, quæ ſuis temporibus jura & optimas conſuetudines habuiſſe probare potuerint. Anno ab incarnatione Domini noſtri JESU CHRISTI MLVII. indictione X. VII. cal. Julii facta eſt hæc traditio in Salaveldon, ſecundum legem & ritum gentis illius, cujus rei teſtes ſunt hi aſtantes quidem & videntes traditionem: OTTO comes, Otlogh, Wetego, Romzezo, Herman, ejuſdem filius Herman, & iterum Herman, Reguhart, Gerwart, Aldeger, & iterum Aldeger, Gunthore, Rathere, Mazzo, Ruodolf, Herman, Adelart, Adelbert, Gerbort, Uſito, Helinbolth, Ruozelin, Adeleich, Morlog, Vincho, & iterum Vincho, Hebo, Bubo, Gadelher, Starkhare, quando domina regina ſtans in domo S. Petri traditionem hanc recognovit: & STARKHARE comes ita ut in Salevelt tradidit, ſanctum Petrum ita veſtivit. Teſtis eſt Colonienſis clerus & populus, tum hi quos ſubter notabimus, Berthold, Sicco, Ruotgher, Adolff, Chriſtian, Ingram, Beringher, Adelger, Burghart, Thiemar, Herman, Arnolt, Godefrid, Berung, Sigebodo, Waltare, Nug, Goſwin, Wecho, Cuno, Wigman, Herman, Herwart, Bertholt.

CONVENTIO INTER MIRONEM Gariberti, Guiliam & filios eorum, cum Petro abbate Maſſilienſi S. Victoris de monaſterio S. Sebaſtiani.

Anno 1059. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

HÆc eſt convenientia quæ eſt facta inter domnum Mironem Gariberti, conjuxque ejus domna Guillia, & filiis eorum, videlicet Bernardi & Gondebaldi, aliiſque filiis cum abbate S. Victoris Maſſilienſis cœnobii, videlicet domno PETRO & monachis ejus. Convenit namque domnus Miro & uxor ejus cum filiis eorum, ut hunc locum S. Sebaſtiani teneant monachi S. Victoris ad ſervitium Dei, & S. Sebaſtiani, vel noſtrum, ſecundum regulam S. Benedicti ſive poſſibilitatem illius loci, excepto, quod illud locum S. Sebaſtiani non liceat eis alium ſenioraticum facere, nec proclamare, niſi nos aut filiis noſtris, cui nos dimiſerimus ipſum locum. Ergo etſi monachi quos abbas Maſſilienſis tranſmiſerit in locum S. Sebaſtiani, quod abſit, fecerint rem malam, nullatenus pro hac re ſit diſrumta hæc convenientia; ſed alios idoneos tranſmittat ad ſervitium Dei, & S. Sebaſtiani, & noſtrum. Igitur etſi abbas Maſſilienſis non vult tranſmittere monachos in locum S. Sebaſtiani, qui ſecundum quod ſupra ſcriptum eſt, teneant, ipſe locus ſancti Sebaſtiani remaneat in ſuo ſtatu, ſicut nunc permanet. Facta convenientia anno Incarnationis dominicæ MLVIIII. V. idus Aprilis XXVIII. regnante Heinrico rege.

S. † Mirone, ſig † num Guilia, nos ſimul in unum qui iſta convenientia fecimus & firmavimus & teſtes firmare rogavimus, S. † Bernardi levitæ, ſig † num Gumbaldus, ſig†num Arnaldus Arluino, ſig†num Berengarius Guadaldi, ſig†num Remon Anganrico, ſig†num Guilem Oliba, ſig†num Mironi Arloini, ſig†num Remon Odger.

† Signum Johanni prioris cœnobii S. Michaëlis, Pontius monachus † Willelmus monachus.

PRÆCEPTUM HENRICI REGIS pro monaſterio Columbenſi.

Eccleſiam de Villa-mille monachis Columbenſibus reſtaurandam committit.

Anno 1059. *Ex cartario Columbenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS gratia Dei Francorum rex. Notum fieri volumus omnibus ſanctæ Matris eccleſiæ fidelibus & noſtris, tam præſentibus quam futuris, quod quidam meus miles HUGO nomine, noſtræ ſerenitatis adierit præſentiam, rogans & obnixe poſtulans, ut ſibi liceret eccleſiolam quæ vocatur VILLA-MILLE, ab antiquis male neglectam tradere in perpetuum Columbenſibus (a) monachis ad reſtaurandum. Cujus petitionibus, quia juſtæ & rationabiles videbantur, benignum aſſenſum præbentes, concedimus & præcepto noſtræ auctoritatis ratum eſſe jubemus, ut quod ille hactenus de ſuo beneficio vel prædio contulit, vel a modo collaturus eſt, ſine aliqua moleſtia teneant, & ſine perturbatione poſſideant. Sunt autem ea quæ inſerere noſtræ juſſionis ſcripto petiit, hæc videlicet: Eccleſiam B. Mariæ quæ vocatur VILLE-MILLE, cum terra ſibi adjacente, & ejuſdem loci dimidium forum, atque unius carrucæ terram in eadem villa, unum quoque agripennum vineæ, & ad omnes neceſſitates quantumcumque ſilvæ proximæ ſibi placuerit, aquam præterfluentem piſcationi opportunam. Quin etiam apud Otmarivillam terram ſex bobus ſufficientem, deinde pratorum ſex agripennos,

(a) Columbenſe monaſterium eſt ordinis S. Benedicti in diœceſi Carnotenſi.

&

Digitized by Google

& dimidium totius ſuæ terræ, quam apud villam Sutorios nomine tenere videtur, & apud Minerias terram quinque carrucis ad excolendum ſufficientem. Itaque ſcripto noſtræ auctoritatis ...... exarata ..... manu propria firmavimus, & manibus uxoris & filiorum noſtrorum, necnon & fidelium corroborandam tradidimus, & inſuper ſigilli noſtri impreſſione ſignare præcipimus.

Actum Vitriaci publice anno incarnati Verbi MLIX. & regni Henrici regis XXIX.

S. Henrici regis.

S. Annæ reginæ uxoris ejus.

S. Philippi filii regis.

[a] S. Hugonis Bardulfi. (a)

Ego Balduinus cancellarius relegendo ſubſcripſi.

---

[b] HÆC EST RESCRIPTIO (b) SANCTI Ulrici epiſcopi, in qua papæ Nicolao de continentia clericorum non juſte ſed impie; non canonice ſed indiſcrete tractanti ita reſpondet.

Anno 1059. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

NICOLAO Domino & patri pervigili S. Romanæ eccleſiæ proviſori V. ſolo nomine epiſcopus, amorem ut filius, timorem ut ſervus.

[c] Cum tua, ô pater & domine, decreta (c) ſuper clericorum continentia nuper tranſmiſſa a diſcretione invenirem aliena, timor me perturbavit cum triſtitia. Timor quidem propter hoc quod dicitur: Paſtoris ſententia ſive juſta ſive injuſta timenda eſt. Timebam enim infirmis ſcripturæ auditoribus, qui vel juſtæ vix obediunt ſententiæ, ne injuſtam conculcantes libere, onerosa immo importabili paſtoris prævaricatione præcepti ſe obligarent. Triſtitia vero vel compaſſio ne qua ratione membra poſſent carere capite ſuo tam gravi morbo laborante. Quid enim gravius, quid totius eccleſiæ compaſſione dignius, quam te ſummæ ſedis pontificem, ad quem totius eccleſiæ ſpectat examen, a ſancta diſcretione vel minimum exorbitare? Non parum quippe ab hac deviaſti, cum clericis quos ad abſtinentiam conjugii monere debueras, ad hanc imperioſa violentia cogere volebas. Numquidnam merito communi omnium ſapientium judicio hæc non eſt violentia, cum contra inſtitutionem evangelicam, ac Sancti Spiritus dictationem ad privata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima veteris teſtamenti ſuppetant exempla, ſanctam, ut noſti, diſcretionem decentia, tuæ rogo ne grave ſit paternitati, vel pauca ex multis huic paginæ interſeri. Dominus quidem in veteri lege ſacerdoti conjugium conſtituit, quod ei poſtmodum interdicere non legitur. Sed idem in evangelio loquitur: *Sunt eunuchi qui ſe caſtraverunt propter regnum cælorum, ſed non omnes hoc capiunt verbum. Qui poteſt capere capiat.* Quapropter Apoſtolus quoque ait: *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* Qui juxta prædictum non omnes hoc conſilium poſſe capere conſiderans, ſed multos ejuſdem conſilii aſſentatores, hominibus non Deo pro falſa ſpecie continentiæ placere volentes, graviora videns committere, patrum ſcilicet uxores ſubigitare, maſculorum & pecudum amplexus non abhorrere, ne morbi hujus conſperſione ad uſque peſtilentiam convaleſcentes, ſtatus labefactaretur eccleſiæ, nimirum propter fornicationem, dixit: *Unuſquiſque ſuam habeat uxorem.* Quod ſpecialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocritæ, qui quamvis in quovis ſanctiſſimo ordine ſint conſtituti, alienis tamen uxoribus non dubitant abuti, & quod flendo dicimus, in ſupra dictis ſæviunt ſceleribus. Hi nimirum ſcripturam non recte intellexerunt, cujus mamillam quia durius preſſerunt, ſanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apoſtolicum: *Unuſquiſque ſuam habeat uxorem,* nullum excipit, niſi profeſſorem continentiæ, vel qui de continuanda virginitate Domino præfixit. Quod nihilominus tuam, pater venerande, condecet ſtrenuitatem, ut omnem, qui tibi vel ore vel manu votum faciens continentiæ, poſtea voluerit apoſtatare, aut ad votum exequendum ex debito conſtringas, aut ab omni ordine canonica auctoritate depon*a*s. Et ut hoc viriliter implere ſufficias, me omneſque mei ordinis viros adjutores habebis non pigros. Verum ut voti hujus neſcios omnino ſcias non eſſe cogendos, audi Apoſtolum dicentem ad Timotheum: *Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum.* Quam ne quis ſententiam ad ſolam verterit eccleſiam, ſubjunxit: *Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Similiter,* inquit, *diaconi ſint unius uxoris viri, qui filiis ſuis bene præſint, & ſuis domibus.* Hanc autem uxorem a ſacerdote benedicendam eſſe ſancti Silveſtri papæ decreto ſcio te ſufficienter docuiſſe. His & hujuſmodi ſanctæ ſcripturæ ſententiis regulæ canonicæ Scriptor concordans ait: *Clericus ſit*

(a) Conſanguinei Simonis de Monteforti, uti ex carta alia conſtat, quæ ſic incipit: *Ego Simon de Monteforti me eſſe reum coram omnibus fateor, qui quod anteceſſores mei fratribus Columbenſibus dederant, Hugo videlicet Bardulfus, atque ejus filii eccleſiam de Villemendis illis injuſte abſtuli.*

(b) Hæc epiſtola ex eodem fonte prodiiſſe potuit ac illa, quam in eumdem finem ſcriptam edidimus Theſauri noſtri Anecdotorum, tom 1. pag. 230. cujus auctorem credidimus Guenricum Trevirenſem ſcholaſticum, virum impudentiſſimum. Eam autem hic damus, ut quam corrupti fuerint illo ævo presbyterorum mores demonſtremus, & quam bene de eccleſia meruerit Gregorius papa VII. qui presbyterorum matrimonia ſeu potius concubinatum incredibili pene labore abſtulit.

(c) Decretum iſtud extat in Concilio Romano centum tredecim epiſcoporum ſub Nicolao II. pontifice celebrato anno 1059. cap. 3. renovatque ſimile ſtatutum a Leone papa IX editum.

Digitized by Google

pudicus, aut certe unius matrimonii vinculo fœderetur, Ex quibus omnibus veraciter colligitur, quod epiſcopus & diaconus reprehenſibiles notantur, ſi in mulieribus multis dividuntur. Et ſi unam ſub obtentu religionis abjiciunt, utrumque ſcilicet epiſcopum & diaconum, ſine graduum differentia, hæc canonica damnat ſententia. Epiſcopus autem & preſbyter uxorem propriam nequaquam ſub obtentu religionis abjiciat. Si vero rejecerit, excommunicetur; ſi perſeveraverit, dejiciatur. Sanctus quoque Auguſtinus ſanctæ diſcretionis non neſcius, nullum, inquit, facinus eſt, quin admittendum ſit, ut devitetur pejus. Legimus præterea in ſecundo Tripartitæ eccleſiæ hiſtoriæ libro, quia cum ſynodus Nicæna hæc eadem vellet ſancire decreta, ut videlicet epiſcopi, preſbyteri, diaconi poſt conſecrationem, a propriis quoque uxoribus vel omnino abſtinerent, vel gradum deponerent: ſurgens Paphnutius in medio unus ex illis martyribus quos Maximinus imperator, oculis eorum dexteris evulſis, & ſiniſtris ſuris inciſis, damnavit, contradixit, honorabileſque confeſſus nuptias & caſtitatem, dicens eſſe concubitum cum propria uxore, perſuaſit Concilio ne talem ponerent legem, gravem aſſerens cauſam, quæ vel ipſis vel conjugibus eorum occaſio fornicationis exiſteret. Et hæc quidem Paphnutius licet nuptiarum expers expoſuit, ſynoduſque laudavit ſententiam ejus, & nihil ex hac parte ſancivit, ſed hæc in uniuſcujuſque voluntate non neceſſitate dimiſit. Sunt vero aliqui qui S. Gregorium in ſuæ ſectæ ſumunt adjutorium, quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo. Ignorant enim quod periculoſum hujus hæreſis decretum a ſancto G. factum, poſtmodum condigno pœnitentiæ fructu ab eodem ſit purgatum.

Fabula.

Quippe cum vice quadam in vivarium ſuum piſces miſiſſet, & ablata inde pluſquam millia infantum capita videret, intima mox ductus pœnitentia ingemuit, & factum a ſe de abſtinentia decretum tantæ cædis cauſam eſſe confeſſus, condigno illud, ut dixi, pœnitentiæ fructu purgavit, ſuoque prorſus decreto damnato, Apoſtolicum illud laudavit, *melius eſt nubere quam uri*. Addens ex ſui parte, melius eſt nubere, quam occaſionem mortis præbere. Hunc forſan rei eventum, ſi illi mecum legiſſent, non tam temere judicaſſent, dominicum ſaltem præceptum timentes, *nolite judicare &c.* Ceſſet ergo ſanctitas tua cogere, quos tantum debet ammonere, ne privato, quod abſit, præcepto tam veteri quam novo, contrarius inveniaris teſtamento. Nam ut ait ſanctus Auguſtinus ad Donatum « ſolum eſt quod in tua juſtitia pertimeſcimus, ne non lenitatis chriſtianæ conſideratione, ſed pro immanitate cenſeas coercendum, quod te per ipſum

A Chriſtum ne facias obſecramus. Sic enim peccata compeſcenda ſunt, ut ſuperſint quos peccare pœniteat. Illud quoque Auguſtini volumus te recordari, quod ait: nihil nocendi fiat cupiditate, ſed omnia conſulendi caritate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de eodem: In timore Chriſti, in nomine Chriſti exhortor, quicumque non habetis temporalia, habere ne cupiatis; quicumque habetis, in eis ne præſumatis. Dico autem non ſi iſta habetis, damnamini; ſed damnamini, ſi in eis præſumatis. Si propter iſ-

B ta vobis magni videamini, ſi generis humani communem conditionem propter excellentem vanitatem obliviſcamini. » Quod nimirum poculum diſcretionis in illo fonte ſumit apoſtolicæ prædicationis quo dicitur: *Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem.* Ubi & ſubditur: *Qui habent uxores, tamquam non habentes ſint, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur.* Item dicit de vidua: *Cui vult nubat, tantum in Domino.* Nubere autem in Deo eſt nihil in contrahendo connubio quod Dominus prohibeat, attentare. Jeremias quo-

C que propheta: *Nolite*, ait, *confidere in verbis mendacii dicentes: templum Domini, templum Domini, templum Domini eſt.* Quod Hieronymus: « Proprie, inquit, illud & illis virginibus convenire dico, quæ jactant pudicitiam, & impudenti vultu proferunt caſtitatem, cum aliud habeat conſcientia, & neſciant illam Apoſtoli diffinitionem virginalem, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu, quid enim prodeſt pudicitia animo conſtuprato, ſi ceteras virtutes,

D quas propheticus ſermo deſcribit non habuerit? » Quas quidem quia aliquatenus te habere videmus, & quia diſcretionem licet hac in re neglectam, in aliis tamen vitæ tuæ inſtitutionibus eam honeſte conſervatam non ignoramus, hujus pravitatis intentionem te cito correcturum non dubitamus, & ideo non quanta poſſumus gravitate, iſtam licet graviſſimam negligentiam damnamus vel judicamus. Quamvis enim ſecundum vocabula quæ uſus obtinuit, ſit epiſcopus preſbytero major, Auguſtinus tamen Hierony-

E mo minor eſt, licet a minore quolibet non ſit refugienda vel dedignanda correptio, præſertim cum ille qui corripitur, & contra veritatem & pro hominibus niti invenitur. Neque enim, ut ait S. Auguſtinus ad Bonifacium, quorumlibet diſputationes quamvis Catholicorum & laudatorum virorum, vel ſcripturas canonicas habere debemus, ut non liceat nobis, ſalva honorificentia quæ illis debetur, aliquid in eorum ſcripturis improbare atque reſpuere, ſi forte invenerimus quod aliter ſenſerint, quam veritas habeat, divino auxilio vel ab aliis

Digitized by Google

intellecta vel a nobis. Quid autem magis veritati contrarium poteſt inveniri, quam hoc, cum ipſa Veritas de continentia loquens, non unius hominis, ſed omnium plane, excepto numero profeſſorum continentiæ dicat: *Qui poteſt capere capiat?* Iſti neſcio unde inſtigati dicant: Qui non poteſt capere feriatur anathemate. Quid vero pro hominibus poteſt fieri ſtolidius? quid divinæ maledictioni obligatius, quam cum aliqui eorum, vel epiſcopi ſcilicet, vel archidiaconi ita præcipites ſint ad libidinem, ut neque adulteria, neque inceſtus, neque maſculorum, proh pudor! turpiſſimos amplexus ſciant abhorrere, caſta revera clericorum conjugia dicant fœtere, & ab eis non veræ juſtitiæ compaſſione, ſed falſæ juſtitiæ dedignatione non ut ſervos rogent continere, ſed ut ſervos jubeant abſtinere? Ad cujus imperii, ne dicam conſilii perſuaſionem tam fatuam addunt ſuggeſtionem, ut dicant honeſtius eſſe occulte implicari, quam aperte in hominum videlicet conſcientia cum una ligari. Quod profecto non dicerent, ſi ex illo vel in illo eſſent, qui dicit per Prophetam: *Væ vobis Phariſæi qui omnia propter homines facitis.* Et per Pſalmiſtam: *Qui hominibus placent confuſi ſunt, quoniam Deus ſprevit eos.* Præpoſteri homines qui nobis prius deberent perſuadere, ut in conſpectu ejus, cujus nuda omnia & aperta ſunt conſpectui, erubeſcamus peccatores eſſe, quam in conſpectu hominum homines eſſe. Licet ergo merito pravitatis nullum mereantur conſilium pietatis, nos tamen memores humanitatis divinæ, eis conſilium auctoritatis numquam a pietate vacantis per viſcera caritatis miniſtramus. Dicimus namque: Ejice primum hypocrita trabem de oculo tuo, & tunc proſpicies ut educas feſtucam de oculo fratris tui. Illud quoque rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus mittat in eam lapidem*, quaſi diceret: Si lex jubet, ſi Moyſes jubet, jubeo & ego. Sed competentes miniſtros eligo legis, & attenditis quia adducitis. Attendite, quæſo, & quod eſtis, quia ſi te ipſum, ait ſcriptura, perſpexeris, nulli umquam detraxeris. Significatum etiam nobis eſt, de quibuſdam eorum quod tanta intumeſcant apud ſe elatione, ut gregem Domini pro quo boni paſtores animas non dubitarent ponere, iſti etiam verberibus abſque ratione præſumant laniare, quorum ſævitiam S. Gregorius nimium deplorans, « Quid fiet, inquit, de ovibus, » quando paſtores lupi fiunt? Sed quis vincitur? nonne qui ſævit? quis perſecutores judicabit, niſi qui dorſum ſuum ad flagella pariter miniſtrarit? Quid .... eſt autem. Audiant .... fructu tantum eccleſiæ ſcandalum inducatur, tantum clerus deſpectum vel ab ipſis epiſcopis, vel ab eorum infidelibus patiatur. Nec enim infideles dicere dubitaverim, de quibus apoſtolus Paulus dixit ad Timotheum; *quia in noviſſimis diebus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conſcientiam, prohibentium nubere.* Hic autem eſt, ſi diligenter inſpicitis, totius eorum manipulus zizaniæ, totiuſque virentus zizaniæ, ut dum clerici licita unius uxoris conſortia phariſaico devicti, quod abſit, furore relinquere cogantur, fornicatores & adulteri, & aliarum pravitatum turpiſſimi miniſtri cum ipſis efficiantur, qui hanc in eccleſiam Dei hæreſim, ſicut cœci duces cœce machinantur, ut videlicet illud impleatur quod Pſalmiſta eis, utpote eorum præſcius erroris, taliter imprecatur: *Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva.* Quia ergo nemo ignorat, quod ſi per tui decreti ſententiam tamquam futuram peſtilentiam ſollicitæ diſcretionis claritate perſpexiſſes, numquam quorumlibet pravis ſuggeſtionibus conſenſiſſes. Debitæ tibi ſubjectionis fidelitate conſulimus, ut vel nunc ad tanti ſcandali ab eccleſia propulſionem evigiles, & poſtquam noſti diſcretionis diſciplinam, phariſaicam ab eccleſia extirpes doctrinam, ne ſcilicet unica Domini ...., adulterinis diutius abuſa maritis, gentem ſanctam, regale ſacerdotium per irrecuperabile a ſponſo ſuo Chriſto videlicet avellatur divortium, dum nemo ſine caſtimonia, non tantum in virginali flore, ſed etiam in conjugali habitu conjunctione viſurus ſit Dominum noſtrum regnantem per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

NOTITIA

De donatione eccleſiæ S. Martini de Noento facta monaſterio S. Vincentii a Galterio de Monte-mirabili.

Circa 1060. Ex cartario S. Vincentii Cen.

NOTUM eſſe volumus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus tam præſentibus quam futuris, quod GAUTERIUS de Monte-mirabili & uxor ejus RICHELDIS, annuentibus filiis ſuis, partim dono, partim pretio, contulerunt Deo & ſancto Vincentio eccleſiam S. Martini de Noento, cum terra atrii & altaris, & cum tentura Drogonis. Hoc annuit domna MATHILDIS de Monte-mirabili & filius ejus WILHELMUS. Sed poſtea domnus ROGERIUS de Monte-Gulmerico, & ejus uxor nomine AMABILIS miſerunt calumniam in hoc donum. Quapropter dominus AVESGAUDUS S. Vincentii abbas adiit præſentiam eorum, Rogerii ſcilicet & uxoris ejus, & deprecatus eſt eos, ut pro redemtione animarum ſuarum ipſam calumniam prorſus dimittentes, donum iſtud, quod prædictus Gauterius cum uxore ſua & filiis

Deo & S. Vincentio fecerat, annuendo confirmarent. Victi tandem ſupra memorati abbatis precibus, illam calumniam omnino dimiſerunt, & ipſum donum rite firmaverunt, partim pro remedio animarum ſuarum, partim pro deportatione foriſfacti cujuſdam prædæ, quam idem Rogerius ſuper ſanctum Vincentium fecerat. Hoc autem factum eſt in caſtello nomine * Luertione, annuente Rogerio ſuo parvulo filio, ſub præſentia ſcilicet & teſtimonio horum virorum. Hugonis de Larriaco, & Waſcelini filii Matfridi & aliorum multorum AVESGAUDI abbatis cum monachis ſuis.

* *Luerton.*

Illud donum quod fecerunt Deo ſanctoque Vincentio pro remedio animarum ſuarum, Gauterius ſcilicet de Monte-mirabili & uxor ejus Richeldis cum filiis ſuis de eccleſia S. Martini de Noento, cum omni decima & ſepultura, aliiſque expletis eidem eccleſiæ pertinentibus, & de tentura Drogonis, annuit, & autorizando firmavit, precatu AVESGAUDI abbatis, Rogerius de Monte-Gulmerico, & uxor ejus Amabilis, pariterque Rogerius ipſorum filius, pro ſuorum venia peccatorum, & pro rapina & emendatione cujuſdam foriſfacti, centum ſcilicet porcorum quos injuſte ſuper ſanctum Vincentium ceperat. Hoc factum fuit in caſtro de Luertione, videntibus his viris Hugone de Larriaco, & Waſcelino filio Mathfredi.

DONUM BERNARDI FILII Richardi viccecomitis Amiliani voventis vitam monaſticam in monaſterio ſancti Victoris.

Anno 1061. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

CONSTAT omnipotentem Deum, cum ineffabili providentia cuncta condiderit, humum homini tradidiſſe, & in ea vel ex ea ſubſiſten..... Quapropter ego BERNARDUS (a) filius RICHARDI de *Amilian* quondam viccecomitis, & uxoris ejus RIXENDIS, tactus divino ſpiritu malui militare Deo quam ſæculo, & vovens voveo me monachum fieri Maſſilienſis cœnobii, quod eſt conſtructum in honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ, Petri & Pauli, & omnium apoſtolorum, & S. Victoris martyris & ſociorum, donans aliquid meæ hereditatis, quod mihi advenit a progenitoribus ſupradictis, quadraginta ſcilicet manſos, quos diviſi cum fratribus meis, ipſis volentibus, & voluntario animo conſentientibus: quo hoc libentius vellent & aſſentirent, ut darem ſupradicto Maſſilienſi cœnobio & abbati DURANDO ejuſque ſucceſſoribus, & monachis eodem loco Deo ſervientibus, tam præſentibus quam futuris, dedi eis videlicet BERENGARIO, & UGONI, & RAYMUNDO, & RICHARDO omnem meam hereditatem, quæ ad me pertinebat in vicis & caſtellis & villis, tali tenore, ut ſi frater meus UGO ſine legali herede mortuus fuerit, ſexaginta manſi cum meliori cenſu revertantur ad ſupradictam meam donationem, & ad monaſterium ſupra nominatum, de ipſa mea hereditate, quam ego ſibi conceſſi pro ſupradicta ratione. Eſt autem hoc donum vel hereditas in comitatu Ruthenico in certis locis, videlicet in Solmegeſio decem manſi, quorum hæc ſunt nomina *Ingranzcamps* in illa Boataria I. manſus, in illa Becia III. manſi, in Teuleiras I. manſus.... regias *maiſuns* II. manſi, in illo Pogeto I. manſus, in Landora I. manſus, in illas Veirunas I. manſus, in Cambolaſſes, in *Caſpiag* V. manſi, in illo Pojeto I. manſus, in *Veliag* I. manſus, in illa Garriga I. manſus, in illa Brugeria Adalgau I. manſus, in illas Mauras I. manſus, in Verneto III. manſi, in illo Pojeto I. manſus, in Eſpinactas I. manſus, in illa Vernia II. manſi, in illo Poio I. manſus, ultra Biarum in illo monte I. manſus, in vicaria Guitberti de S. Germano, in illas Cumbetas I. manſus, in illa vicaria Guitberti *Carſeten* in monte I. manſus qui eſt ſuper *Segur*, in Caſtrictas I. manſus, in Monte-plano II. manſi, in Boſceto II. manſi, in illo Poio I. manſus, in *Arcuolt* II. manſi, fiuntque omnes ſimul XL. Modus autem donationis talis eſt. Ego Bernardus dono & firmo hæc omnia quæ ſupradicta ſunt Domino Deo & S. Mariæ & SS. Petro & Paulo, & omnibus apoſtolis ejus, & S. Victori martyri, & cœnobio Maſſilienſi ad proprium alodem & propriam hereditatem omnibus diebus. Facta donatio hæc anno Incarnationis dominicæ MLXI. indictione XIIII. ſub die feria quarta, regnante Domino noſtro JESU CHRISTO, cujus eſt regnum & imperium in ſæcula ſæculorum. Ut autem hoc præceptum perpetualiter imprevaricabile maneat, opponimus omnibus male contradicentibus glorioſum & inexpugnabile ſignum Domini noſtri JESU CHRISTI. †

Signum BERNARDI qui hanc cartam ſcripſit & donationem fecit & manibus firmavit. Signum fratrum ejus BERENGARII & UGONIS, & RAIMUNDI & RICARDI. Signum Dagberti magiſtri mei videlicet B. qui hoc donum feci, ſignum Berengarii de Cambolas, ſignum Nihilforas, ſignum Bernardi de *Favars*, ſignum matris meæ RIXENDIS videlicet B. qui hoc donum feci.

(a) Hic Bernardus creatus fuit abbas Maſſilienſis anno 1065. indictione III. uti infra videbimus.

EPISTOLA D. ABBATIS S. Victoris R. Comiti.

Aliquos ex fratribus quos petierat ei mittit.

Circa 1061. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

FRATER D. (a) & tota S. Victoris Maſſilienſis monaſterii ſibi commiſſa congregatio, cariſſimo nobis & honoratiſſimo Domino R. comiti fideliſſimas orationes.

Acceptis dulciſſimis flagrantiſſimæ veſtræ dilectionis apicibus, cujus noſtrum omnium cor veſtræ flamma caritatis accendit, niſi quod accendere non poſſe dicimus quod ardere jugiter comprobamus. In veſtri tamen dilectione proficimus, quem ferventius amare non poſſumus. Cupientem itaque me pia deſideria veſtra perficere, noveritis febre fortiſſima laborare; fratrem quoque B. [b] (b) quem his diebus ad eligendum abbatem in abbatia Vabrenſi dirigo non ad modicum occupatum & fratres quatuor aut quinque, quos ſecundum pias veſtras preces nos mittimus, non incuria derelictum, quin potius tam ſanctam veræ juſtitiæ ſitim, ſi vita comes & incolumis fuerit, tu Deus annue, tuque S. Michaël intercede per me ipſum præſtolatum ſatiare. Ideoque, amabiliſſime, ſuſtine, quoniam veniet Dominus & non tardabit; ſed etſi tardaverit, expecta eum, quoniam veniet. Ego vero ſi convaluero, occurrens obeditioni veſtræ Narbonæ x. calendas Octobris ero. Si vero non valuero, ſecundum voluntatem veſtram ad Dei miſericordiam & fidem veſtram petitos fratres dirigam. Quocirca roboramini non deficientes, & cauſam veſtram, prout poteſtis, accingite. Sancta enim deſideria dilata creſcunt, ſi autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. Valete.

DONUM RAYNALDI ET Rodulfi fratrum vitam religioſam in Maſſilienſi S. Victoris monaſterio amplectentium.

Anno 1062. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN Dei omnipotentis auctoritate nos Rainaldus atque Radulfus fraterna ejus quæ in Chriſto eſt dilectione caritatis amici, ſæcularem deinceps abnegantes militiam, & divinæ ſervituti omnimodis inhærere volentes, quo melius novimus Maſſilienſi monaſterio, quod eſt S. Dei genitricis Mariæ, & SS. Petri & Pauli, & omnium apoſtolorum, ſanctique Victoris glorioſi martyris ejuſque ſociorum, monachari delegimus, noſmet quidem perpetualiter divino cultui mancipantes, & noſtri alodis quiddam quod eſt in comitatu Rutenico in parochia S. Laurentii pro redemtione noſtrorum peccaminum, nobiſcum Deo & ſanctis ejus offerentes. Siquidem in villa quæ vocatur Valleta tres manſos & unam appendariam, in Maſeto unum manſum, in *Buſreciag* unum manſum, in Boſeto I. manſum, in *Meſlag* I. manſum, & illius *Boſq* qui vocatur *Guntardeſe* medietatem, in Maiundas duas pecias de vinea, de I. medietatem vineæ, de altera quartum. Hæc omnia quæ ſupra ſcripta ſunt damus & quieta firmamus Deo & S. genitrici Mariæ, ſanctiſque ejus apoſtolis Petro & Paulo, & S. Victori glorioſiſſimo martyri, & domno abbati DURANDO ejuſque ſucceſſoribus & fratribus omnibus in monaſterio Maſſilienſi degentibus, tam præſentibus quam futuris, ut habeant & poſſideant, quidquid inde voluerint ſine ullius contradictione faciant. Si quis autem contra hujus deſcriptionis donationem agere aut inquietare voluerit, hoc ei non liceat facere, ſciatque ſe inſuper cum diabolo & angelis ejus inextinguibilis ignis pœnas paſſurum, quas procul dubio ſine fine merentur a nobis commiſſorum innumerabilium criminum moles, pro quibus remittendis hæccine dona quamvis puſilla, & nullius penitus interceſſionis digna, tamen cum nullo communia, & ab omnibus libera & quieta, Deo & ſupraſcriptis ſanctis ejus in ſupra memorato cœnobio quaſi perpetuam nobis de relictis omnibus hereditatem ad proprium alodem offerimus & donamus.

Nos Radulfus & Rainaldus hanc cartam ſcribere fecimus & teſtes firmare rogavimus. Facta carta anno MLXII. incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti indictione XIV.

DONATIO ECCLESIÆ S. Segolenæ facta monaſterio S. Victoris a Geraldo Amelii & Vidiano Ermengaudi.

Anno 1062. Ex archivis S. Victoris. (c)

NOTUM ſit omnibus hominibus in Chriſto credentibus, quoniam percurrente ſynodali decreto, quod ab (c) UGONE domni NICOLAI apoſtolici legato atque epiſcopis & eccleſiaſticis viris in concilio Toloſano (d) ſtatutum eſt, concuſſa ſunt [d] audientium corda, audientes neminem poſſe laicum ingredi cæleſtem patriam, qui hic contra præcepta canonum male invaſam poſſederit eccleſiam. Ideoque inſpirante clementia Dei honorabiles viri Geraldus Amelii & Vidianus Ermengaudi, in quorum poteſtatem erant quædam eccleſiæ, quarum

(a) Durandus electus abbas S. Victoris anno 1060. defunctus vero anno 1064.

(b) Hunc eſſe ſuſpicor Bernardum hujus nominis tertium abbatem Vabrenſem, qui jam præerat anno 1. regni Philippi regis.

(c) Is eſſe videtur Hugo ſedis apoſtolicæ legatus ſimoniacorum maximus inſectator, ac zelo diſciplinæ eccleſiaſticæ flagrantiſſimus, qui poſtea anno 1073. Dienſis epiſcopus, tum 1092. Lugdunenſis archiepiſcopus creatus eſt.

(d) Concilium illud Toloſanum anno 1056. celebratum eſt, in cujus canone 8. prohibitum eſt ne laici res eccleſiaſticas uſurpent.

Digitized by Google

[a] una eſt, ubi corpus B. (a) Sigolenæ requieſcit, altera quæ in honore B. Petri apoſtoli fuit dedicata, in qua prædicta beatiſſima Sigolena cum pluribus virginibus monaſticam vitam duxit, quæ ſunt fundatæ in comitatu Albienſi, in loco quem dicunt ad Grava, habito ſalubri conſilio cum laicis ſupradictarum eccleſiarum, ceteriſque religioſis hominibus, decreverunt prædictas eccleſias ad priorem ſtatum reparare. Cumque complacuiſſet, ut monachis Deo militantibus traderentur, deliberatum eſt faciendam eſſe donationem de prædictis eccleſiis, & de omnibus rebus ad eaſdem eccleſias pertinentibus, monaſterio Maſſilienſi, quod eſt fundatum in honore S. Dei genitricis Mariæ, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, & beatiſſimi Victoris martyris & ſociorum ejus. Igitur in Dei nomine ego GERALDUS cum conſilio fratrum & propinquorum meorum, nec non & VIDIANUS, qui vocor abbas hujus eccleſiæ & archidiaconatus Albii fruor nomine, conſentientibus clericis & fidelibus populis, damus & concedimus jam dictis eccleſiis, videlicet S. Petri & S. Sigolenæ, quas hucuſque injuſte tenuimus, & res earum male poſſedimus, omnem decimam, quam ab eiſdem eccleſiis uſque modo recepimus, & in noſtra poteſtate habuimus vel habemus, & quæ deinceps nobis reddiderint ex eorum poteſtate, qui a nobis acceperunt, & omne cimiterium & omnes oblationes, quas cuncti fideles pro vivorum & defunctorum remiſſionem ipſis eccleſiis contulerint, & illas condaminas quæ ſunt juxta cimiterium beatiſſimæ Sigolenæ uſque ad ſtratam publicam, & uſque ad flumen Tarni, & in ipſo flumine locum ubi molinus unus conſtruatur. Et hoc totum facimus affirmante præpoſito ipſius eccleſiæ WILLELMO, qui & ipſe ſimiliter omnem poteſtatem ipſius eccleſiæ & decimam ſuæ præboſdiæ concedit & cameram adhærentem eccleſiæ, & unum lexalem, qui ei adhæret, in quo magna domus conſtruatur, & in paxeria ſupradicti molini unam piſcatoriam. Totum autem illum honorem, quem idem Guillelmus viſus eſt per præboſdiam tenere & anteceſſores ejus & omnes canonicas ad eaſdem eccleſias pertinentes, ſi poſſeſſores earum in vita ſua gratis vel pro munere dederint eas eiſdem eccleſiis & monachis monaſterii Maſſilienſis, nos idem GERALDUS & VIDIANUS omnem cenſum & ſubjectionem earum ſimiliter damus. Si autem in vita ſua hoc facere noluerint, poſt obitum eorum honores illorum, & omnem cenſum ſupradictis eccleſiis & jam dictis habitatoribus earum concedimus & affirmamus, totumque intervallum dexteræ parti eccleſiæ S. Sigolenæ adhærentem uſque ad prædictas condaminas, ſicut maceria eccleſiæ dividit. Similiter donamus ubi clauſtra & officinæ conſtruantur. Hoc autem totum, videlicet ſupradictas eccleſias, & omnia ad eaſdem eccleſias pertinentia, quæ modo eis donamus, & quæ modo habent, & quæ antea qualicumque modo adquiſierint, donamus & concedimus nos omnes præſcripti Domino Deo & monaſterio Maſſilienſi, quod eſt conſecratum in honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, & SS. martyrum Victoris & ſociorum ejus, in manu domni abbatis DURANDI & cunctæ congregationis ipſius loci tam præſentis quam futuræ, ut habeant & poſſideant in perpetuum, & ibi ſuos monachos omni tempore mittant, qui ſervitium Dei faciant, & pro nobis omnibuſque propinquis Deum ſemper exorent. Quod ſi nos aut aliquis aliquando homo hanc donationem infringere, quod abſit, voluerit, non hoc valeamus aut valeant; ſed compoſitis XL. libras auri, & niſi ſatisfecerit, omnium ſanctorum ſubactus excommunicationi hæc donatio firma permaneat. Facta carta donationis III. nonas Aprilis anno ab Incarnatione Domini MLXII. indictione quarta decima, regnante Philippo rege Francorum. Nos Geraldus Amelii & Vidianus Ermengaudi, qui iſtam cartam donationis fieri juſſimus & manibus noſtris firmavimus & teſtes firmare rogamus.

S. † Geraldi Amelii.

S. † Vidiani Ermengaudi.

Majamfredus monachus qui iſtam cartam ſcripſit die & anno quo ſupra.

DONATIO ABBATIÆ SORICINII facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Anno 1062. Ex archivis S. Victoris.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, atque honore S. Dei genitricis & Virginis MARIÆ. Ego FROTERIUS Nemauſenſis epiſcopus & RAIMUNDUS nepos meus vicecomes, audientes excommunicationem ſanctæ eccleſiæ Romanæ a domno NICOLAO papa ſecundum auctoritatem canonicam noſtras ad partes deſtinatam, ſimoniacam hæreſim terribiliter ferientem, paventeſque nimium ne propter eccleſiaſticos honores, & abbatias a nobis hactenus male poſſeſſas & venditas, idem anathematis incurramus periculum, pro animarum noſtrarum, parentumque noſtrorum redemtione, & æternæ vitæ retributione, monaſterium noſtræ ditionis in honore ejuſdem ſanctæ Dei genitricis Virginis MARIÆ, ſanctique Benedicti, aliorumque ſanctorum conſecratum, quod vulgo vocatur (b) Sorizinum, gratia recuperationis atque ſtudio regulari monaſtici ordinis con- [b]

(a) S. Segolenæ abbatiſſæ Troclarenſis monaſterii in pago Albienſi vitam habes in appendice ad bibliothecam novam Philippi Labbei.

(b) Soricinium ordinis S. Benedicti monaſterium tempore Pipini regis fundatum, hactenus perſtat in diœceſi Vaurenſi ſub congregatione S. Mauri.

cedimus DURANDO abbati S. Victoris monaſterii Maſſilienſis & omnibus ſucceſſoribus ejus ad dominationem & gubernationem atque tuitionem: ita ut ipſe Durandus & omnes ſucceſſores ejus mittat, & mittant in eodem monaſterio Sorizino abbatem omni tempore ſuo judicio dignum, qui ſecundum inſtitutionem & ordinem monaſterii Maſſilienſis vivat, & monachos ſibi ſubjectos vivere exigat. Quod ſi, quod abſit, abbas ille Sorizinenſis videlicet ab ordine & diſciplina cœnobii Maſſilienſis deviaverit, & monachos ſibi ſubditos ad juſtitiæ tramitem male viventes non emendaverit; veniat abbas Maſſilienſis in Sorizino, & corrigat & emendet eum. Si vero ille ſuperbia elatus emendare ſe noluerit, alium loco ejus prudentiorem & digniorem abbas Maſſilienſis mittat, & negligentem & ſuperbientem ſecum reducat. Hoc igitur ego ſupra nominatus FROTERIUS, ſicut ſupra ſcriptum eſt, ſtabilio & ſemper firmum eſſe volo, maloſque uſus & venditiones quas ſimoniace de eodem monaſterio faciebam, in perpetuum ad libertatem jam dicti monaſterii, & ad ſtabilitatem ſanctæ regulæ dimitto cum RAYMUNDO nepote meo, & omnibus propinquis meis in perpetuum interdico, & omnes honores & poſſeſſiones & prædia quæ modo videtur habere jam dictum monaſterium, omnipotenti Deo ſanctæque Mariæ ſemper Virgini reddimus, ſine ullo malo ingenio dico, excepto hoc quod ego FROTERIUS modo videor habere vel poſſidere in mea propria dominicatura........ nos .... offerimus abbates videlicet, qui dicti fuimus ejuſdem monaſterii pro timore & amore omnipotentis Dei abbatiam ipſam quam male uſurpavimus ſupraſcripto abbati Maſſilienſi, libenter in manu relinquimus. Si vero nos, videlicet FROTERIUS & RAYMUNDUS aut aliqua in perpetuum perſona utriuſque ſexus noſtræ propinquitatis, aut nos WILLELMUS & STEPHANUS prædicti, ſive aliquis homo vel femina hoc quod præſcriptum eſt, diſrumpere, commutare, aut inquietare voluerimus aut voluerit, non hoc valeamus aut valeat perficere; ſed iræ Dei omniumque ſanctorum patrum excommunicationi ſubjacere ſe, niſi reſipuerit, ſciat, hac ratione ſtabili ſemper manente. Facta carta nonas Novembris anno ab Incarnatione Domini MLXII. regnante Philippo rege, indictione.... die dominico. Acta publice in capitulo Sorizinenſi in præſentia monachorum ipſius loci. Ego FROTERIUS epiſcopus & RAYMUNDUS nepos meus vicecomes & GUILLELMUS & STEPHANUS hanc cartam ſcribere fecimus & firmamus. Raimundus Arnaldi firmavit, Pontius *Armazangs* firmavit, Deuſde Raimundi firmavit, Guillelmus Belſilius firmavit, Gaufredus Raimundi firmavit.

Bernardus monachus ſcripſit unam cartam, Raymundus Pſalmodienſis ſcripſit alteram.

PRIVILEGIUM EVERHARDI Trevirenſis archiepiſcopi pro monaſterio Prumienſi.

Reſtitutas ei plurium eccleſiarum decimas confirmat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego EVERHARDUS (a) Dei gratia Treverorum archiepiſcopus quibuſlibet cupio innoteſcere fidelibus, & a præſenti notitia per continuam poſteritatis memoriam protendi, quia domnus RUOPERTUS (b) ſancti Prumienſis cœnobii venerabilis abbas, noſtram adiit paternitatem, reſtitui primum ac deinde confirmari poſtulans a nobis eidem cœnobio decimas eccleſiarum quarumdarum in epiſcopio noſtro, quæ neque ab epiſcopo quo debuerant conſecratæ, nec parrochiis ut oportuerat ſolemniter determinatæ, ſynodali judicio in jus noſtrum conceſſerant. Nos autem perpetuæ ſalutis conſideratione, temporali in his renuntiantes commodo, ſimul etiam petentis caritati & obſequiis plurimorum debentes, voluntarium ejus petitioni præbuimus aſſenſum. Itaque proficiſcentes ad loca ſupraſcripta videlicet *Melendorf*, *Seferna*, *Rumeresheim*, *Buodenesheim*, inventas ibi conſecravimus eccleſias, ſinguliſque parrochias & decimationum terminos tam in agris quam in ſilvis, tam in novalibus quam antiquitus cultis, eodem quo prius uſurpati fuerant ambitu, legaliter & canonice aſſignavimus, hancque aſſignationem præſente locorum eorumdem advocato, abſque qualibet contradictione banno noſtro ſtabilivimus. Pergentes porro ad ipſum tandem cœnobium jam dicti abbatis ductu & rogatu, venimus; ubi parte monaſterii, quam ipſe veteri apponens a fundamento conſtruxerat, dedicata, altare quod in medio ſitum a nobis pariter conſecratum eſt, conditiſque in eo reliquiis, ſupranominatas cum decimationibus ſuis eccleſias ea conditione tradidimus, quatinus ex tunc per continuam jam amplius ſucceſſionem temporum, tres ibi quotidie pauperes noſtro nomine paſcantur, & perpetualiter in memoria noſtri communis fratrum ejus loci perſeveret oratio. Et hanc quoque traditionem abſque ullius contradictione ſuper jam dicto altari in manum WALLONIS advocati, aſtante Brunone corepiſcopo regionis ip-

Anno 1063. *Ex cartario Prumienſi.* [a] [b]

NOTA.

(a) Everhardus Heſelini comitis Palatini filius anno 1047. eccleſiæ Trevirenſi præeſſe cœpit, ut patet ex anno huic diplomati aſcripto.

(b) In catalogo abbatum Prumienſium dicitur Rupertus de Aræcaſtro, præſul magni nominis, qui annis 42. rexiſſe memoratur.

ſius, aliiſque quam pluribus tam clericorum quam laicorum idoneis perſonis, ſolemniter peregimus, bannoque noſtro canonice confirmavimus. Quæ ut rata omni temporum futurorum ſerie & inconvulſa permaneant, hanc fieri cartam, & imaginis noſtræ ſigillo inſigniri præcepimus, & contra obloquentium improbitatem eorum qui interfuerunt actioni noſtræ probabile teſtimonium nominatim hic inſerere curavimus.

Signum domni EVERHARDI archiepiſcopi qui hanc chartam conſcribi juſſit.

(a) Signum BRUNONIS (a) chorepiſcopi.
Signum RORICI chorepiſcopi.
Signum Dietbaldi presbyteri.
Signum Ozonis presbyteri.
Signum Hazzonis presbyteri.
Signum Hildiberti presbyteri.
Signum Sigewini presbyteri.
Signum Udonis diaconi.
Signum Werinheri diaconi.
Signum Burchardi ſubdiaconi.
Signum Bopponis ſubdiaconi.
Signum Efridi ſubdiaconi.
Signum Luozonis diaconi.
Signum Walterii ſubdiaconi.
Signum WALDONIS advocati.
Signum EBERHARDI comitis.
Signum BERTOLDI comitis.
Signum Anſelmi. S. Adalberonis. S. Cuononis. S. Godefridi.

Actum feliciter Prumiæ in domo Salvatoris noſtri calendis Novembris anno Dominicæ incarnationis MLXII. indictione I. anno pontificatus domni Everhardi XVII.

Data autem eſt hæc carta in decimo calendas Novembris, & recitata publice in totius ſacræ ſynodi conſpectu anno dominicæ incarnationis MLXV. indictione tertia, anno pontificatus domni Everhardi XIX.

DONATIO ABBATIÆ S. ANDREÆ Agathenſis facta S. Victori.

Anno 1064 Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI & individuæ ſanctæ Trinitatis. Ego RODGERIUS gratia Dei comes. Omnibus fidelibus noſtris immo circumſtantibus fidelibus notum eſſe nunc & in perpetuum volo, qualiter fideliſſimus nobis domnus GONTERIUS Agatenſis epiſcopus, & vir nobilis PONTIUS abbas, dictam noſtram expetierunt manſuetudinem, quatenus abbatiam S. Andreæ ſecus prædictæ urbis mœnia ſolitariam, derelictam, quam donatam ſibi a nobis poſſidere videntur, etſi non ad priſtinum gradum & ordinem, tamen utcumque monaſticum per noſtram largitionem debeant reſtaurare, præſertim cum non minimum ſit tremenda judicii divini diſtricta quandoque

A cenſura, eo quod ſacras tantorum oblationes fidelium; quas in eodem loco pro animabus ſuis omnipotenti Deo tam large contulerunt, ut trecentorum victui monachorum quotidie pro ſe precantium temporibus beati Severi (b) ejuſdem monaſterii abbatis, (b) ſicut in geſtis ejus legitur, abunde ſufficerent; ita moderno tempore profanatas, direptaſque vidimus, ut non ibi ſuppediat victus uni ſolo monacho, qui pro eis Deo ſupplicet, niſi idem Deus aliunde multiplicet. Addideram quoque maximum de rei facultate

B profectum: ſiquidem domnum DURANDUM abbatem S. Victoris monaſterii Maſſilienſis & congregationem ejus, propter gratiam caritatis & familiaritatem noſtræ gentis diuturnam cum illis, ad rem ſuſcipiendam perficiendamque conduxerant. Qua de re plurimum delectatus, cum magno favore optimatum noſtrorum totiuſque populi, præcipue cum conſilio domnæ matris meæ RAINGARDÆ, ſive uxoris meæ SIBILLÆ cum liberam petentibus prædictis principibus licentiam præbuiſſem. Addidi factum, quam robuſtius poſſem, donationi noſtræ ſolidamento confirmare. Taliter legitur. Ego RODGERIUS comes pro redemtione animæ meæ,

C & omnium parentum meorum, & propter vitæ æternæ præmium, prædictam abbatiam S. Andreæ dono illam cum omnibus quæ ad eam pertinent omnipotenti Deo, & S. Dei genitrici Mariæ, ſanctoque Victori martyri in monaſterio Maſſilienſi, & domno abbati Durando ejuſque ſucceſſoribus & monachis omnibus ibi Deo ſervientibus præſentibus & futuris, ut honorifice habeant & poſſideant, & ſervitium Dei, & regularem ordinem juxta quod Dominus poſſibilitatem illi donaverit, abſque ullius inquietudine licenter cuſtodiat, dimiſit. Et ego GUNTERIUS epiſcopus facti hujus fideliſſimus ex-

D ſecutor, ut omnipotens tribuat mihi veniam delictorum, & perducere dignetur ad regna cælorum omnibus clericis noſtris magna congratulatione id volentibus, bono animo libentiſſima voluntate eidem Domino Deo & ſanctæ genitrici ſemperque virgini Mariæ, ſanctoque Victori glorioſiſſimo martyri in monaſterio Maſſilienſi, & domno abbati DURANDO, & omnibus ſucceſſoribus ejus & monachis omnibus ibi Deo ſervientibus, præſentibus & futuris dono præſcriptam abbatiam S. Andreæ cum omnibus quæ ad eam pertinent, ſalva fidelitate ſancti Stephani,

E ut eam honorifice habeant ad ſervitium Dei & regularem ordinem, juxta quod eis donaverit abſque ullius inquietudine licenter cuſtodiant.

Facta donatio hæc anno ab incarnatione Domini MLXIV. indictione II. feria V. men-

(a) Hoc ex loco patet chorepiſcopos necdum extinctos fuiſſe cum datum fuit iſtud diploma, in quo duo ſubſcribunt chorepiſcopi.

(b) Hujus ſancti Severi nomen inſcriptum eſt in martyrologio Benedictino die 25. Auguſti, memoraturque in vita S. Maxentii abbatis, qui ipſius fuerat diſcipulus.

ſe

ſe Aprili luna x. PHILIPPO rege Francorum.

Ego RODGERIUS comes hanc donationem una cum GUNTERIO epiſcopo Agathenſi feci & faciens firmavi.

Signum RODGERII comitis & matris ejus RAINGARDÆ & uxoris ejus SIBILLÆ, qui hanc cartam ſcribere juſſerunt, & manu ſua firmaverunt & firmare rogarunt.

S. PONTII abbatis, qui hanc cartam ſcribere juſſit & manu ſua firmavit & firmare rogavit.

S. Bermundi qui præſentem donationem firmavit.

GUNTHERIUS epiſcopus & omnes canonici, Guido, Pontius, Petrus, Bertrannus, Otto, Stephanus, Guinamannus, Roſtagnus, Bernardus, Gregorius, Arnaldus, Berengarius, & Eliſarius omnes firmaverunt.

ELECTIO BERNARDI ABBATIS S. Victoris Maſſilienſis.

Anno 1065. Ex archivis S. Victoris eruit D. Ferrerius.

NORMA divinæ inſtitutionis quid actum, cur, & quando, in S. Victoris Maſſilienſis urbis cœnobio, ſermone licet pauperculo, ſed non nimium prolixo vobis intimare curabo, cum tanta unanimitas, tantaque concordia in novem angelorum ordinibus in cœlis ſit, ut poſt perfidi apoſtatæque angeli ruinam, ibi nullus inveniatur, qui propter ſuam quæ nulla eſt ſuperbiam creatori ſuppeditare ſuo jure cogatur, immo omnes pace ſumma, caritate perfecta ei cujus quanto magis vultum contemplantur, tanto magis contemplari appetunt, indeſinenter, concorditerque famulatur: tamen diſpenſatione hoc actum eſt divina, ut alii aliis præemineant. Alii vero aliis ſecundum officia ſibi diſpoſita principalibus obſecundent. Hanc igitur concordem obedientiam & caritatem ferventiſſimam divina cernens ſapientia, quo eſt gaviſa, eo condoluit ovem periiſſe erroneam. Volens itaque eam diligenter humiliterque inquirere, non faſtidivit noſtræ carnis trabeam induens, in hanc convallem lacrymarum ſecundum tempus a patre conſtitutum deſcendere: ubi dum inter vepres hærens offuſcata vulnerataque reperitur, extruditur, abluitur, & propter juſtorum ex quibus conſtat congregationem multorum eccleſia catholica nominatur, quoniam quam decreverat pius redemtor ad caulas, unde oberraverat, paradiſi quandoque reducere, dignum duxit, eorum quibus poſtmodum reſocianda erat, aliquantiſper moribus informare. Docuit ergo eam ipſe prius patri ſubjectus obedienſque prælatis ſubeſſe & obedire. Præpoſuit quoque ei paſtores ſecundum ſibi pro patribus natos paſtor ipſe ſummus, qui eam a lupinis quantum valerent, cuſtodirent morſibus, quibus diverſis ordinum gradibus ordinatis decorata, eadem præpollet in ſummis, vernat in mediocribus, floret in minoribus, de quorum numero, multorum annorum curriculo evoluto, noſtro in tempore primo WIFREDUS, deinde vero ISARNUS, poſt quem PETRUS, cui ſucceſſit DURANDUS, paſtores in præfato monaſterio extitere. Horum alter alterius informati & doctrinis & exemplis, gregem ſibi commiſſum quamdiu vixerunt, decenter nutrientes cuſtodierunt. Patre vero DURANDO ex hac luce ſubtracto, domnus RAIMBALDUS Arelatenſis archiepiſcopus, & jam dicti monaſterii monachus, in capitulo reſidens, fratribus inquirit, quem ſibi patrem cum adjutorio Dei eligere vellent, qui ad Dominum oratione flebiliter præmiſſa, omnes uno ore ſimul patrem ſibi præeſſe expetunt atque eligunt virum BERNARDUM nomine, quem ſibi dudum priorem conſtituerant, qui in ſæculo nobili ex ſanguine ortus, ſed benigniſſima gratia Dei de mundialis militiæ laqueis miſericorditer erutus, in eodem monaſterio regulariter ſub prædicto patre DURANDO a ſæculi actibus converſus, ab omnipotentiſſimo medico JESU CHRISTO Domino, ut credimus & confidimus, eſt ſublatus pariter & ſanatus. Dedit autem eis hunc eligendi auſum ſacrum divinumque eloquium; David juſſione divina a Samuele propheta puer in regem unctus fuiſſe, & Joſias octo annorum eumdem populum Dei optime gubernaſſe. Samuel & Daniel pueri presbyteros judicaſſe, Johannes evangeliſta adoleſcens ſuper pectus Salvatoris in cœna recubuiſſe. Plurimum etiam præſumentes de moribus viri, in quo eſt ſcientia litterarum, & humilitatis gratia, atque patientiæ & obedientiæ virtutes, necnon & modeſtiæ decus, quantum mortalium oculis datur dignoſci, in ipſo juventutis flore prælucet. Hanc autem electionem laudavit & corroboravit domnus PONTIUS jam dictæ urbis Maſſiliæ epiſcopus, cum domno FULCONE ſuo avunculo & vicecomite, & cum fratribus ſuis, ſcilicet WILLELMO, GOSFREDO, & eorum conjugibus ac filiis, cum domna STEPHANA & PETRO ejus filio, cum cœtu ſibi commiſſo clericorum, ſimulque laicorum annuens petitioni, voluntatique monachorum.

Rurſus igitur laudatus & acclamatus ab omnibus idem vir introducitur eccleſiam, & ante altare benedictione ſolemni conſecratur, incathedratur, eique virga, grex dominicus, & omnia quæ infra extraque ſunt monaſterium ad idem pertinentia feliciter commendatur cuſtodia, qui loci ſibi, ut creditur, a Deo commiſſi curam pervigil gerens, ſibi mercedem laboris optimi percipere a vero paſtore cum ſibi ſubditis mereatur. Anno ab Incarnatione dominica MLXV. indictione III. epacta XI. XIV. cal.

Digitized by Google

Junii luna VII. Hæc electio eſt facta cum conſenſu omnium ſupradictorum, domni ſcilicet PONTII epiſcopi, & domni RAIMBALDI Arelatenſis archiepiſcopi & prænominati monaſterii monachi, ceterorumque omnium monachorum, canonicorum ſeu etiam fidelium laicorum eorumque conjugum, regnante Domino noſtro JESU CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

CARTA BERTRANDI COMITIS Provinciæ pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Admiſſus in capitulo ad ſuffragiorum participationem, confirmat varias donationes S. Victori factas.

Poſt 1065. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum eſſe volumus hominibus fidelibus & amicis monaſterii Maſſilienſis, quod anno ab Incarnatione milleſimo LX. (a) in ſolemnitate beatiſſimi Victoris apud cœnobium ejuſdem glorioſiſſimi ac præcellentiſſimi martyris, B. comes Provinciæ in capitulum ſe introduci devote atque humiliter petiit, ut ſervorum Dei ſe orationibus commendaret: ubi cum officioſiſſime ſuſceptus eſſet, circumſedente magno fratrum conventu, poſtulata ſocietate, in fraternitatem receptus eſt, ſicut parentes ejus antea fuerant, promiſit ſe, … monaſterio fidiſſimum ſemper affuturum, & amicum, & defenſorem, & in omnibus adjutorem. Oblationes quoque ſive eleemoſynariæ donationes…… parentis ſui vel certe multi alii nobiles viri retroactis temporibus donaverat, ſimiliter & ipſe omnia libenter donavit atque aſtipulationis ſuæ….. confirmavit: quatenus univerſa quæcumque in tota Provincia donatione, emtione, ſive concambiatione uſque ad diem illum…. prædicto monaſterio S. Victoris conquiſita ſunt, in monaſteriis, eccleſiis, cellis, caſtellis, villis, terris cultis & incultis, ſilvis, paſcuis, pratis, arboribus, aquis, aquarumve decurſibus, exiis & regreſſis, hortis, fredis, ſalinariis, piſcationibus, venationibus, agris, atque agrariis, cum omnibus omnino rebus, in omnibus omnino locis ad præfatum locum pertinentibus in terra & in mari, & in inſulis univerſa cum omni libertate & auctoritate monachi S. Victoris habeant & poſſideant ſemper. Hæc omnia ſicut ſuperius ſcriptum eſt, ego B. totius Provinciæ gratia Dei comes pro redemtione animæ meæ & parentum meorum donavi & firmavi, & hanc cartam inde fieri juſſi. Si quis ſucceſſorum meorum ſive aliqua eccleſiaſtica aut ſæcularis perſona inquietare voluerit, non valeat, ſed in duplum emendare cogatur, quicquid de hoc extorquere conatur. Datum in manu Bernardi abbatis & loco & tempore quo ſupra, ab omnibus qui ibi aderant confirmatum eſt. Poſt evolutum autem annum apud Arelatum in monaſterio S. Geneſii ab eodem comite in manu præfati abbatis, faventibus ejuſdem urbis civibus, eadem reiterata donatio eſt, & a cunctis aſſiſtentibus confirmata.

DIPLOMA DEODWINI EPISCOPI Leodienſis pro collegiata B. Mariæ eccleſia Hoienſi.

Ampliſſimam ei facit donationem in ipſius dedicatione, eamque eligit pro ſepultura loco.

Anno 1066 Ex mſ. Cl. V. D. de Louvrex.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Bona vitæ præſentis omnibus qui eam diligunt avare, nullam ſalutem, ſed mortem pariunt ſempiternam. Qui autem per eadem bona operibus miſericordiæ florere ſtuduerint, ſerunt quidem temporalia centuplo fructu ſine fine manſura. Proinde igitur ego DIETWINUS Leodienſis gratia Dei epiſcopus exemplo domni RICHARII, EVRACRI, NOTGERI, aliorumque diverſorum hujus ſedis, qui non ſolum extrinſecus adquiſitis, ſed multa etiam ſibi & ſucceſſoribus detrahentes, laborantibus inopia congregationibus pie & miſericorditer ſubvenerunt, in ſalutem & redemtionem animæ meæ eccleſias in Hoio ſanctæ Dei genitricis MARIÆ (b) [b] ſanctique Domitiani contuli ad uſus fratrum hæc ſubter annotata. Eccleſiam de *Houſle*, eccleſiam de Fredeis-villa, capellam de S. Petri-monte, theloneum de *Havelange*, prædium quod ibidem & terram quam in Heriſtallio acquiſivi, octavam partem allodii in villa *Hiſemale*, prædium quod acquiſivi in loco Ungravi, partem comitis GODEFRIDI, quam habuit in villis *Langen*, *Lettaſambre*, *Engelrode*, & in eccleſia quæ eſt in villa *Reymeſt*, in villa *Taolieres* manſos duos, curtem *Luſtin* cum eccleſia & omnibus appenditiis ſuis, allodium quod habuit Hano in villa *Hirgeis*, dimidiam eccleſiam de *Vventerluche* cum omni familia, & tota dote ipſius. Quia vero ipſa domus ſanctæ Mariæ multis impendiis opus habet, eccleſiam de Allecha ad cuſtodiam delegavimus, & ad has neceſſitates a præbenda fratrum diſtinximus, itaque diſtinctam perpetuo manere volumus ab eccleſia ſancti Stephani, uſque ad pontem Moſæ in atrium dedicamus, in quo niſi do-

---

(a) Hic deſideratur aliquis numerus incuria ſcriptoris omiſſus; nam Bernardus abbas cujus tempore hæc carta condita fuit, non niſi anno 1065. electus fuit.

(b) Eccleſiam Hoyenſem beatæ Mariæ a Boſone archidiacono pro XV. canonicis fundatam, a Deodvvino epiſcopo Leodienſi reſtauratam, & a fundamentis erectam, adductis etiam XV. canonicis, ſcribit Egidius de Aurea-valle.

Digitized by Google

mos fratrum & hoſpitale fieri ſub anathemate interdiximus. Ubi etiam, quia locus erat aptus, curſum aquæ adjicientes, molendinum fratrum fieri decrevimus. Quoniam vero in eadem eccleſia requiem elegi in ſæculum ſæculi, eam cum appendicibus, eccleſiis, & omni clero ab omni ſubjectione archidiaconi, ipſo annuente & tota Leodienſi eccleſia, abſolvimus, & eorum omnium curam decano ejuſdem delegavimus. Decrevimus etiam ut neque familia ad altare pertinens, neque poſſeſſio aliqua libere tradita ſæcularem vel ſubſtitutum haberet advocatum, ſed legitimus advocatus eis præeſſet ad defenſionem, non ad exactionem. Hæc omnia vero peracta ipſo die quo eccleſiam dedicavi, adjuvante LIETBERTO (a) Cameracenſi epiſcopo, Goſbertus archidiaconus alta voce recitavit ſine contradictione. Ego autem & prædictus epiſcopus perpetuo anathemate obligavimus quiſquis aliquid eorum violare præſumſerit, ut æternos cruciatus cum diabolo & angelis ejus perferat, niſi de injuria ſatisfaciat. Viſum eſt autem & advocatum & teſtes ſubter annotare archidiaconos; Herimannus præpoſitus, Godeſcalcus, Godeſcalcus, Godeſcalcus tertius, Boſo, Dietwinus. Præterea Wolbertus decanus, Aſculfus cantor, Franco ſcholaſticus. Laici vero comes ADELBERTUS, comes HEINRICUS, comes CONO, Walcherus advocatus eccleſiæ, Godeſcalcus de Cennaco, Godefridus & Arnulfus de Florinis, Theodricus de Floreffia, & frater ejus Chriſtinus. Herimannus *de Gers*, Stephanus *de Faule*. Facta ſunt hæc anno epiſcopatus domni DIETWINI XVIII. regis vero HENRICI anno XI. Ego Franco ſcholaſticus recognovi.

[a]

EPISTOLA R. MONACHI SANCTI Victoris ad B. abbatem ſuum.

Excuſat ſe quod nondum redierit ex Italia, oratque ut ſtudio legum operam dare ſibi liceat.

Ex archivis S. Victoris eruit D. Fornerius.

[b]

B. (b) ſuo reverentiſſimo domino ſummæque laudis digniſſimo monaſterii Maſſilienſis divinæ largitatis munificentia diſpenſatori quam optimo, R. ejuſdem ſervus omnium licet ſibi famulantium humillimus, non in dilectione tamen minimus debitæ ſervitutis obſequium.

Evangeliſta teſtante, liquet ab angelis fuiſſe declaratum, quod *in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Et alibi ſcriptum eſt: *Sufficit bona voluntas*. Jure igitur, ſicut voluntas aliquod perficiendi bonum, etſi proficere nequeat, ſufficiens eſſe perhibeatur, eadem quoque mihi quam erga vos ſemper ha-

A bui, ſufficere proculdubio credatur. Nam poſtquam veſtræ magnitudinis fama, quæ jam diu meis intonuerant auribus, corporeis oculis videre promerui, veſtræ, dilectionis immenſitati, prout multis ſcire licuit, meæ parvitatis ingenium inſeparabiliter adhibere ſtudui, ſed ut probatio dilectionis quæ infra pectoris ſepta æſtuando latitabat, operis exhibitione quandoque redoleret, admodum optare ſolebam. Nec ideo quia Deus plebem ſuam viſitavit, quoniam vos ad optimam, quam elegit ſibi Maria, partem ſublimavit, & monaſterium Maſſilienſe jam rectoris indigentia penitus obſuſcatum veſtrarum illu-

B ſtratione virtutum mirifice decoravit. Quantum conſtat me gaudere, ſi omnes artus in linguas verterentur, impoſſibile eſt cuiquam explicare. Si autem veſtræ ſolitæ bonitati placeat, attende: ubi vos ad prædictum, Deo ducente, gradum provectum fuiſſe comperi, uti veſtris obtemperarem juſſibus, cur venire diſtuli, cauſam tamen etſi non ſufficientem reddere ſum paratus. Noſcat itaque veſtra, deſiderantiſſime pater, clementia, me quondam prædicti cœnobii fratrum accepta licentia, pro quodam nobis imminenti & intolerabili negotio ſatis, ut credo, jam vobis notificato Romam ire cœpiſſe, ac uſ-

C que Papiam ſine collega proprio nimia paupertate dimiſiſſe, Romam cum extraneis profectum fuiſſe: ſed quia divinæ voluntati me cœptum iter complere non libuit, animal cujus vehiculo Romam uſque tendere ſatagebam in itinere prius infirmatum prorſus ibidem mihi defuit. Quapropter ulterius incedere quia non valerem, infectoque negotio ſtatim redire vehementer erubeſcerem, prius quidem titubare cœpi, poſtremo tamen litterarum ſtudiis operam dare diſpo-

D ſui, ibique paucis Dei gratia interpoſitis moris, hactenus animum exercendo moratus fui. Hæc eſt igitur cauſa, dulciſſime domine, cur poſtquam illud quod anima mea diu optaverat, eveniſſe concepi, ad vos feſtinare diſtuli. Immo magis ac magis, ut melius vobis ammodo vita comite deſervire valeam, ſtudere propoſui. Nunc autem quia per totam fere Italiam ſcholares & maxime Provinciales necnon ipſius ordinis, de quo ſum, quia plures legibus catervatim ſtudium adhibentes inceſſanter conſpicio, & mona-

E ſterium noſtrum a clericis & a laicis ſine intermiſſione placitando laceſſiri, atque juſtarum poſſeſſionum detrimentum pati conſidero, aliquantulam hujuſmodi ſcientiam habere deſidero. Nam ſi quid in hoc opere, divina largiente gratia, prævalerem, nec ſæcularibus placitis iniarem, ſed ſolam noſtri monaſterii juſtitiam quantum poſſem, adjuvarem. Si veſtræ igitur, ſumme pater, dig-

(a) Lietbertus anno 1049. Gerardo epiſcopo Cameracenſi ſuffectus eſt, abbatiam S. Sepulcri ordinis S. Benedicti, in qua conditus jacet. fundavit; obiit meritis plenus anno 1076.

(b) Forte Bernardo, qui ab anno 1065. ad 1079. Maſſilienſe S. Victoris monaſterium rexit.

nitati placeat, ut in hoc opere ſtudium pro A poſſe meo exerceam, quæſo & ſuppliciter obſecro, quatenus ſuper hoc negotio caritativam mihi licentiam impendatis, & Piſano priori veſtris litteris, ut mihi ſubveniat, mandare diſponatis. Si enim quod expecto apud veſtram miſericordiam impetravero, Piſas ad exercendum ibi ſtudium, ſi Deus conceſſerit, adiero. Interim autem uſque ad feſtivitatem ſancti Michaëlis veſtræ conſolationis præceptum expectavero. Valete.

CARTA FUNDATIONIS prioratus SS. Coſmæ & Damiani prope Mellentum ab Hugone comite.

Anno 1067. Ex cartulario Columbenſi.

NOTUM ſit omnibus, quod ego HUGO comes Mellenti pro ſalute animæ meæ ac conjugis nomine ADELIDIS, ſeu pro anima genitoris mei comitis GALERANNI atque ODÆ genitricis meæ, almæ Mariæ cœnobii Columbenſis libens concedo eccleſiam quamdam in honore ſanctorum Coſmæ & Damiani, in quamdam inſulam conſtructam, quæ fere jungitur Mellenti caſtro. Eamdem denique inſulam, in qua ipſa eccleſia ſita eſt, ſicut flumen Sequanæ circumluit, & vallis vadens ab uno brachio Sequanæ uſque in alterum, ita per deprecationem GAUFRIDI abbatis atque Roberti monachi, cujus pio ſtudio grandiuſcula facta eſt ipſa eccleſia, monachis ibidem degentibus concedo, ut ab hac die & deinceps perpetuo jure poſſideant, inhabitent & ædificent, ſine refragatione cujuſpiam. Pro hac, inquam, noſtra donatione recompenſationis vice cum his quos mecum in beneficio poſui, a monachis mihi debentur, quamdiu mundi rota volvitur, duæ miſſæ, una quidem in cœnobio Columbenſi, altera vero in eccleſia quam contuli, atque ſi aliquis noſtrorum fidelium ex propriis rebus aliquid contulerit, annuo corde toto. Et ut hæc cartula inconvulſa permaneat, corroboravi propria manu, noſtrorumque fidelium manibus corroborandam tradidi, quorum ſubſcripta ſunt nomina.

Actum publice Columbis dum commune bellum ibidem ageretur a ROBERTO Carnotenſi præſule, cum caſtro Novigente anno Verbi Incarnati MLXVII. indictione v. regnante PHILIPPO rege, anno regni ejus nono.

Signum GAUFRIDI abbatis.
Signum Roberti monachi.
Signum Gaſthonis monachi.
Signum Petri monachi.
Signum HUGONIS comitis.
Signum ROBERTI epiſcopi Carnotenſis.
Signum Gaufridi Melſi.
Signum Hugonis filii Guaſthonis.
Signum Richardi filii Herluini.

LITTERÆ ARNULFI COMITIS Chiniacenſis.

De fundatione cellæ in villa Pyrorum ſub Andaginenſis monaſterii ſancti Huberti adminiſtratione.

Anno 1068 Ex archivis S. Huberti.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ARNULFUS comes cum conjuge mea ADELAIS, filius LUDOGVICI comitis, præſentibus & futuris ſanctæ matris eccleſiæ filiis. Audiens in evangelio quia nihil prodeſt B homini, ſi lucretur univerſum mundum, animæ autem ſuæ patiatur detrimentum; audiatis & credatis firmiſſimum, quod patri meo & matri meæ & omnibus anteceſſoribus meis primum, & poſt animæ meæ & heredibus meis ſtatui ſingulare remedium. In villa Pyrorum habebam paterno jure clericalem abbatiolam in honore S. Sulpitii fundatam, fideli quidem ſatis anteceſſorum meorum devotione, ſed pauperiori quam oportebat redituum proventione. Hanc ampliatam pro poſſe rebus ſubter notandis, quia necdum ut volebam per ſe conſiſtebat ſatis, communi conſilio archiepiſcopi Remorum, ad cujus dioceſim pertinet abbatiola C ipſa, ſubjectam feci eam ſeniori eccleſiæ S. Petri & S. Hugberti in Ardenna, ea conditione, ut abbas de ſancto Hugberto ponat monachos, quibus ipſe præſit in loco illo, nec error aliquis generetur ſuper hujuſmodi opere, loco ut antiquitus ad dioceſim Remenſem pertinente, mihi & heredibus meis reſervata legali advocatione, & ad matrem eccleſiam S. Huberti ſubjectione perpetua remanente. In ipſa villa Pyrorum do totum allodium quod jacet ſuper *Marbaiz* ex utraque parte. Ex una vero parte ſuper ripam Moſæ uſque ad Helmericum-mon- D tem, & exinde uſque ad *Fainon*, dimidiam partem, cum pratis & ſilvis & piſcatura, necnon & familiam, quæ ad eamdem pertinet villam. Medietatem eccleſiæ de *Stavelz*, de eccleſia Auræ medietatem, de eccleſia *Vilers* medietatem, medietatem decimæ *Daſaivinſart* & de Beurona. De quartario in *Orſau*, medietatem decimæ; in *Flobeirmont* dimidium molendinum de indominicatu, in *Givel* totam nonam, de eccleſia in *Surei* quartam partem, decimam molendini in *Caſtilon*, ſeptem manſos pertinentes ad S. Hilarium cum tota familia. Donum ex integro capellæ S. Johannis *in Vvarc*, ſeſſuram molendini ad *Baiart*, decimam de S. E Hilario & *de Vvarc*, de omni indominicatu, ſcilicet de terris indominicatis, de ſilvis indominicatis, de ſexteragio, de furno, de cambis, de ſotularibus & de cyrothecis. Signum ARNULPHI comitis & MANASSE fratris ejus, S. Reguini, S. Radbodi, S. Lantberti de Turre, S. Lamberti de Porta,

Digitized by Google

S. Johannis *de Vvarc*, S. Reguini, S. Theoderici filiorum ejus, S. Thietbaldi *de Tylab*, S. Rodulphi, S. Wlberti, S. Ingebrandi, S. Arnulphi, S. Lietberti, S. Wahonis, S. Warneri *de Cipley*.

NOTITIA
De confirmatione terræ de Sarciaco.

Circa 1068. *Ex cartario S. Vincentii Cenomanensis.* * l. præſentibus. * l. Sarti.

NOTUM fieri volumus ſanctæ eccleſiæ fidelibus tam * futuris quam futuris, quod poſtquam GERVASIUS archipræſul excuſſit Herberto de Miletia terram de * Sarciaco, & redidit eam ſancto Vincentio, donavit & in perpetuo annuit ſancto Vincentio quicquid conſuetudinis ipſe & pater ſuus antea in eadem terra juſte aut injuſte facere habuerat. Poſt mortem autem ipſius [a] domni GERVASII (a) archiepiſcopi, confirmavit & corroboravit omnino Gervaſius ipſius nepos donum hoc, id eſt vicariatam prædictæ terræ de Sarciaco, & quicquid ad vicariatam pertinet, & venationem totius boſci ſancti Vincentii, quam abbas & monachi S. Vincentii ibi capi facient, aut eorum homines per eorum juſſionem. Hoc igitur donum ita dedit & rite confirmavit ſupra memoratus Gervaſius, nepos videlicet domni Gervaſii archipræſulis VI. idus Aprilis in Magitto, in receptaculo quod dicunt Rupi, annuente fratre ſuo ADAM, & teſtibus viris plurimis, quorum hic conſcripta ſunt nomina. Hilduinus videlicet Drudus, qui primi doni quod domnus GERVASIUS archipræſul prius ſancto Vincentio fecerat teſtis fuit ibi. Hamelinus Eſpinardus, Drogo de *Semmur*, Mainardus de Sporciaco, Robertus de Acri-ſilva, Hamelinus Durusdens, Hugo *Lavarzint*, Hato filius Boſonis...... RAGINALDUS abbas atque ſui monachi Augerius, Theſcelinus, Richardus.

EPISTOLA BERNARDI
comitis Biſuldunenſis ad Bernardum abbatem Maſſilienſem.

Ad eliminandam ex Rivipullenſi monaſterio ſimoniam, orat ut illud per ſuos monachos regendum ſuſcipiat.

Anno 1070. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

DOMNO B. Maſſilienſium venerabili abbati omnique ſanctæ congregationi ſub ejus cuſtodia Chriſto militanti BERNARDUS comes Biſuldunenſium fidelem in Domino .... & cæleſte conſequi bravium.

Quoniam quicquid a me mihique ſæcularibus videlicet hominibus in hoc ſæculo nequam digne devoteve agitur; ſpiritualium virorum precibus impetratum non ambigo. Idcirco arbitratu meo illic exiſtimo referendum, quibus interceſſoribus jure creditur adeptum, quatinus illorum gratiarum actione ac providentiſſima cura obtineat rectitudinis ſtatum, quod ab immeritis fuerit inchoatum. Quapropter noverit veſtra pia ſollicitudo, locum Dei genitricis Mariæ Rivipollentis (b) cœnobii, qui a tempore domni OLIVÆ (c) pontificis a ſimoniacis male poſſeſſus, turpibus ſuccubuerat quæſtibus, ejuſdem Dei genitricis auxilio tamque veſtro quam ceterorum, ut credo, fidelium optentu, me ab omni hæreticæ pravitatis contagio emundaſſe, illumque pſeudo-abbatem MIRONEM, qui poſt interdictum ſedis apoſtolicæ ejuſdem regimen conatus eſt ſimoniace optinere, domni GUIFREDI archiepiſcopi, necnon BERENGARII Gerundenſis epiſcopi, ac GUILLELMI Auſonenſis præſulis adjutorio, cum ſuis ſatellitibus univerſis a loco & regimine, ſine ullo reſtitutionis reſpectu expuliſſe; quo depulſo cum quærerem qualiter vel quo ordine ab illo ſancto loco omnem hæreticum ambitum de cetero præcavere poſſem, id mihi a meis magnatibus, & præcipue ab hoc archidiacono ſuiſque ſodalibus ſuggeſtum eſt, ut veſtræ dominationi veſtriſque inſtitutis illum ſubjicere non refugerem, ſi a perverſis machinationibus hæreticorum deinceps haberi vellem immunem. Quod ipſum cum Dei genitricis amore, tum veſtri, mi domne abbas, venerandi nominis in me transfuſa dignitate, nequaquam difficile viſum eſt, quin ſtatim juſto eorum conſilio annuerem, eoſdemque ad vos confeſtim mitterem, quo eiſdem convocaremini nunciis, quibus ad id agendum viſus ſum conſiliariis, & quod eorum linguis hoc idem meis teſtarer litteris Unde volo vos noſſe, ſi id veſtræ non diſtulerit moræ, me præparatum eſſe illud de quo agitur cœnobium veſtræ ſubdere ditioni, & ſerie ſcripturæ a vobis confectæ propria manu Deo ſanctoque Victori firmare, ut numquam a reliquo ſit abbas, niſi quem vobis, domne B. veſtriſque ſucceſſoribus ex conſulta Maſſilienſis collegii regularitate eligere placuerit, hoc tantum ad præſens nobis conceſſo, ut domnus GIRBERTUS, cui omnia quæ juris ſunt cœnobii jam dudum nota ſunt, curam illius veſtro juſſu primum gerat, ne plebs univerſa fiat minus religioſa quam convenit, ſi non licuerit illi hunc habere quem quærit. Ut autem omnia quæ erga vos veſtrumque locum a me agenda ſunt, melius quam hic ſcribi poſſunt, velociter fiant, ſimul cum his nunciis vos, mi domne abbas, cum nonnullis

(a) Gervaſius adhuc in vivis ſupererat anno 1067. quo abbatiam ſancti Dionyſii Remenſis fundavit. ſed anno 1068. ſortitus erat ſucceſſorem Manaſſem, hinc mortis ejus tempus facile dignoſci poteſt.

(b) Rivipullenſe monaſterium, Gallice *Ripenille*, inſigne ordinis S. Benedicti in diœceſi Auſonenſi anno 888 à Vvifrido comite Barcinonenſi conditum eſt.

(c) Hic Oliva ſive Oliba epiſcopus fuit Auſonenſis & abbas Rivipullenſis, atque etiam Coxanenſis, frater Vvifredi comitis Ceritaniæ, obiit 1047.

veſtri conventus, non ſine domno Girberto A celeriter ad me uſque .... & in omnibus, quæ ad ſtabilitatem hujus negotii pertinere poſſunt, requiſitis & receptis. Demum hunc quem volumus.... ſtudeat induſtria, ſicque a vobis actum in veſtros ſucceſſores tranſeat per ſæcula ventura. Ergo quia vicinorum adverſatorem, cultoreſque virtutum fama præcurrente vos eſſe didicimus, ideo hoc nobile cœnobium, quod ob reverentiam totius religionis, & ſcientiæ olim caput & ſpecimen univerſæ eſſe meruit Eſperiæ, Deo annuente, per vos in ſtatum priſtinum cupimus reparari, quo dum illud veſtri inſtan- B tia reſumſerit habitam venerationem, coronam gloriæ a Filio ejuſdem Virginis ſuſcipiatis auctiorem. Quod ſi rem tam dignam nec Dei amore dignati fueritis ſuſcipere, neceſſe erit nobis alibi inquirere, cum quibus & per quos acerbitatis noſtræ virus poſſimus deponere. Scitis quid velimus, orate ut poſſimus. Igitur totum & amplius quam quod comes Barchinonenſis de cœnobio [a] ſanctæ Mariæ (*a*) Craſſæ vobis fecit, ego dum libertatem Maſſilienſem de iſto properat facere, excepto quod nec gladium C neque contum ſinam vos illic formidare. Hæc in fine curavi addere, ut ſi hoc renueret accipere, quidquid omnipotens ſecus quam oportuerit, ibidem agi conſpexerit, illud ab hinc veſtræ & non meæ imputet culpæ, qui ſcit me hæc veraci corde proferre. Valeat ſanctitas veſtra in Domino.

DIPLOMA BERNARDI
comitis Biſuldunenſis.

Rivipullenſem abbatiam monaſterio Maſſilienſi S. Victoris ſubjicit. D

Circa 1070. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BERNARDUS gratia Dei comes Biſuldunenſis donator ſum omnipotenti Deo & S. Mariæ ſanctoque Victori martyri de Maſſilia, ac BERNARDO abbati ipſius monaſterii, & omnibus ſucceſſoribus ejus per hanc meæ donationis ſcripturam. Dono eis monaſterium S. Mariæ de Rivopullo, cum omnibus rebus quæ ad ſe pertinent & pertinere debent, ſub eo tenore, ut ipſe BERNARDUS & ſucceſſores eligant ſemper & E mittant ibi abbates, qui ſervitium Dei in eodem monaſterio faciant, & regulam S. Benedicti ibi teneant & tenere faciant, & obedientes ſint ſemper in omnibus abbates, & omnis congregatio ipſius monaſterii Maſſilienſi abbati præſenti & ſucceſſoribus ejus, & hoc ſemper ſit factum ad ſervitium Dei, & ad fidelitatem de me Bernardo & ſucceſſorum meorum, & ut ſedes ſancti Petri de Auſona & epiſcopi orthodoxi ipſius loci habeant ibi quod juſte habere debent. Et ſi, quod abſit, abbas ſive abbates ibi electi vel congregatio ejus regulam S. Benedicti non obſervaverit, & inobedientes extiterint, Maſſilienſis abbas ibi ſemper quando voluerit veniat, & eos ut corrigantur, admoneat, & de malo ad bonum convertat. Si autem rebelles fuerint, & ammonitionibus ejus credere noluerint, Maſſilienſis abbas ſemper poteſtatem habeat ejiciendi malos & mittendi bonos, & pro Dei amore & caritate divina Biſuldunenſis comes & Auſonenſis epiſcopus ad hoc faciendum ſint illi adjutores. Et hoc tamdiu firmiter & immobiliter maneat, quamdiu monaſterium S. Victoris regulariter ſteterit, & regulam S. Benedicti habitantes ibi tenuerint. Et non liceat mihi BERNARDO præfato comiti, nec ullo ſucceſſorum meorum, hanc donationem diſrumpere aut tranſmutare, vel aliquo modo minuere. Et hoc totum ideo eſt factum, quia locus ille propter ſimoniacos abbates pene abſque religione & ſine regula S. Benedicti manebat, & ideo quicumque adjutores & fautores ad hoc opus prædicto factum extiterint, & adjutorium regulariter ibi degentibus impenderint, in primis benedictionem a Deo accipiant, & omnibus orationibus ac bonis operibus, quæ in prælibato monaſterio factæ fuerint, ſive in monaſterio Maſſilienſi & (*b*) Tomerienſi, [b] ſanctæque Mariæ Craſſæ, ſanctique Cucuphatis (*c*) de Vallenſe & in Auſonenſi [c] ſede, ſive in omnibus cellis ſupradictorum cœnobiorum partem & ſocietatem habeant, & inſuper æternam retributionem adquirant. Quicumque etiam huic noſtræ inſtitutioni contrarii fuerint, & diſrumpere, inſtigante diabolo, per aliquam occaſionem tentaverint, iram Dei incurrant, & omnibus ſacrilegis & in inferno damnatis ſocii maneant, niſi reſipuerint, & ad ſatisfactionem venerint. Quod eſt factum v. calendas Januarii anno MLXX. ab Incarnatione Chriſti anno, x. anno PHILIPPI regis. Sig † num BERNARDI comitis qui hanc largitionis ſcripturam ſcribere juſſi in Rivopollentino capitulo coram omnibus ſolito ſigno manibus propriis firmavi. † WILLELMUS gratia Dei epiſcopus Auſonenſis eccleſiæ firmavi. † ANDREAS (*d*) abbas S. Johannis firmavi. † [d]

(*a*) Cœnobium B. Mariæ de Craſſa, olim de Orbione à proximo fluvio & etiam de Novaliis ab amœna valle dictum, in diœceſi Carcaſſonenſi à Nebridio abbate, qui poſtea fuit archiepiſcopus Narbonenſis, conditum fuit, cujus fundationem ratam habuit Carolus Magnus anno regni ſui undecimo id eſt 778.

(*b*) Tomerienſe S. Pauli monaſterium olim inſigne ordinis S. Benedicti in diœceſi Narbonenſi, in ſedem epiſcopalem metropolis Narbonenſis ſuffraganeam erectum fuit à Johanne XXII. perſeverantibus nihilominus in eo monachis, qui anno dumtaxat 1615. ſæculari toga à Paulo v. donati ſunt.

(*c*) S. Cucuphatis monaſterium in pago Vvallenſi extruxerat Ludovicus Pius, quod à paganis everſum rex Lotharius reſtituit.

(*d*) Hic abbas Andreas ſubſcripſit etiam anno 1056. conventionibus initis inter Raimundum Berengarii comitem Barcinonenſem, & Ermenſindem comitiſſam aviam ejus.

Digitized by Google

Bernardus levita & canonicus firmavi., Heribaldus ſedis Auſonæ canonicus firmavi, Willelmus primiſcrinius firmavi. Sig † num RAYMUNDI viccecomitis Cardonenſis, ſig † num Udalardi Bernardi, ſig†num Petri Bernardi, ſig†num Bernardi Wifredi de Porcella, ſig † num Pontii Blidgarii, ſig † num Arnaldi Arnaldi, ſig†num Petri Adalberti, ſig†num Udalardi Gaufredi, ſig†num Guillelmi Bernardi archidiaconi de Guardia, ſig † num Bernardi Raimundi fratris ejus, ſig † num Bernardi Mironi. Bernardus monachus, qui hanc largitionis ſcripturam ſcripſit.

EPISTOLA E. AD B.

De felici obitu fratris Johannis Toloſani & aliorum, de ſtatu monaſterii.

Circa 1070. Ex archivis S. Victoris eruit D. Ternerius. [a]

DEſiderantiſſimo domino & patri (a) B. frater E. & Maſſilienſis conventus fidelium orationum munus.

Dum autem a veſtra paternitate juxta conditum optatum præſtolamur videre nuncium, diu diſtulimus vobis mittere noſtrum. Longius autem noluimus expectare, non tamen impari deſiderio vos quæ erga nos agantur, quam nos veſtrum eſſe credimus noſſe cupere. Noveritis ergo cariſſimum noſtrum fratrem domnum Johannem Toloſanum immutabili vitæ ſuæ abdita ultima felici confeſſione migraſſe a corpore. Poſt VIII. namque dies, quibus illa qua frequenter decumbebat capitis ægrotavit moleſtia, viſitantes ſe fratres de regulari ordine, de ſervanda diſciplina, de pia ſollicitudine, de majorum inſtitutis cuſtodiendis ammonere non deſtitit. Priori autem & alteri fratri ſeorſum confeſſus, cum omnia indumenta quæ regulariter habere licet, paucis quibus veſtiebatur retentis, eis reddidiſſet, nec cultellum paſſus eſt lecto ſuo ſuſpendi, dehinc ſicut petierat, oleo ſacro perunctus, data pace omnibus fratribus, priuſquam dominicam Euchariſtiam ſumeret, confeſſus eſt omnia Dei propriique abbatis præcepta tranſgreſſum eſſe, ſeque inobedientem & prævaricatorem & ſuperbum exiſtere, verumtamen de miſericordia piiſſimi Domini, qui peccatores venit in hunc mundum ſalvos facere, numquam deſperare, ſed in illo totam ſpem veniæ habere, ſeque ab hac fidei firmitate numquam recedere. Tunc noſtri omnium generali interceſſione abſolutus, ſancta eſt communione munitus, abhinc nocte altera quæ vigiliarum feſti S. archangeli Michaëlis habebatur, priuſquam ad nocturnalem ſurgeremus officium, excitati ad repentinum tabulæ ſonitum, accurrimus ad illum, quem in cilicio poſitum, cinere undique aſperſum in ſupremo ſpiritu invenimus conſtitutum. Noſque flentibus & pſallentibus ejuſque animam Domino commendantibus, poſt paululum defunctus ad eccleſiam perlatus eſt, cujus ſpiritum per gratiam Dei a B. Michaële ſuſceptum, & in Abrahæ patriarchæ gremio non diffidimus collocatum. Domnorum quoque aliorum fratrum vobis innoteſcere volumus deceſſum, illius ſcilicet ægri quem apud S. Petrum Paradiſi poſt paternam conſolationem ſolitus eratis deoſculari; & Willelmi de Petris-geminis, quorum prior XI. calendas Septembris, alter VI. idus Septembris obiit. De cariſſimo autem fratre noſtro B. non eſt nobis neceſſe quicquam dicere, de quo ante vos quam nos contigit noſſe: ſed cum ſpem vitæ futuræ habentes Apoſtoli præcepto de dormientibus in Domino prohibemur contriſtari, voſque ſciamus ſicut in nobis commiſſorum laudabili vita: ita immo magis bono fine finique connexa ſalubri confeſſione lætari, nequaquam tamen ſine nimio cordis dolore poſſumus agi, voſque eodem paternis viſceribus credimus propulſare, quoniam dum iſtos neceſſe eſt, Domino vocante, decedere, alios ad exteriora curanda veſtro juſſu diſcedere, fiunt numero pauci qui cuſtodiæ fraternæ ſciant invigilare, conventui gaudeant ſedulo intereſſe, ordinem moreſque noſtros diligendo obſervare, & negligentes prout oportet noverint increpando corrigere. Accedit mœroris ad augmentum neglecta numeroſitas poſſeſſionum a me fratre E. luſtratarum, quæ pereunt indigentia procuratorum. Unde paternitatem veſtram obnixe deprecamur, quæ ſoliti eſtis juſtis noſtris petitionibus ſemper accommodare aurem, & vobis ſubditi conventus ac ſi prælati pertimeſcere motum, ut de honeſtioribus perſonis in ordine voluntariis nobis domi foriſque neceſſariis, quas per monaſteria & loca quæ peragraturus eſtis, repereritis, ipſis caritatis gratia, qua illuc eas diſperſeritis, tot iterum ad nos reducatis, ut & ordo ſicut antiquitus legitime teneatur in clauſtris, & rerum cura, Deo annuente, diligentius diſponatur foris. Quas licet melius nobis non ignoremus vos noſſe ac propendere, aliquos tamen fategimus vobis nominatim exprimere, quos huc vellemus adeſſe, Berengarium videlicet Menerbenſem, Pontium Godini, & Almeradum ac Raymundum Arnalli, quia valde noſtrum deſiderat videre conventum, nec non Ber. Amelii cum aliis quos huic neceſſitate utiles judicaveritis. Petimus ergo, etſi cuſtos in vineis poſitus eſtis, tamen principaliter nobis deſignare non intermittatis cuſtodiam vineæ, tempus diſpergendi lapides & tempus congregandi. Recurrant pia

(a) B. ad quem ſcripta eſt epiſtola conjicio eſſe Bernardum abbatem Maſſilienſem extra monaſterium pro publicis negotiis agentem, cui E. fortaſſe prior aut unus e præcipuis officiariis rationem reddit de ſtatu conventus.

membra ad caput, ne ipſo langueſcente, omnia invalide fiant, veſtrum eſſe & litteris & relatu firmo nobis ſi placet mandate. Paternitatem veſtram Dominus incolumem cuſtodiat, dulciſſime pater. Amen.

EPISTOLA D. AD B.

Exponit ei quas patitur miſerias.

Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius.

DOMNO & patri amantiſſimo B. frater D. etſi qualeſcumque tamen fideles orationes in Chriſto.

Satis apparet in turbido litterarum mearum rivulo, qui ad veſtræ ſapientiæ copioſum mare pervenit, de quam perturbato fonte procedit. In his autem diebus lamentationibus Jeremiæ dedicatis, lamentatio mihi jure & ordinate augetur, cum eum, quem cariorem ipſis etiam uterinis meis fratribus habeo, dehoneſtatum, & quaſi pro vili habitum in his quæ ad me pertinent, audio. Sed de hoc quid modo agam, neſcio, quia ſtatim ad vos venire non poſſum, & a vobis audire quid mihi juberetis eſſe agendum. Unum autem in aurem mœrens dico, quia etſi mihi ad inſipientiam meam & negligentiam male eſt; vos tamen & domini mei Maſſilienſes de hoc extranei non eritis, qui talem me qualis ſum melius me noveratis, & taliter vos circa me agatis. Ecce enim undique tribulor, & a vobis nec plene poſſideor, nec funditus relinquor; quæcumque habui cum me ipſo dominis meis tradidi, & illis relinquentibus & recedentibus, neceſſitate compulſus, inimicis Dei & noſtris commiſi, qui Deo & nobis & vobis, quod mihi gravius, & inobedientes, quicquid in manibus eorum venerit diſſipant & confundunt. Unde præter .... cum me ille domnus major ceteris amicis veſtris afflictum nimium viderit, & cauſas afflictionis juſtas eſſe cognoſceret, mihique in veritate promitteret, quod numquam ſecundum fidem ſuam me Deus multæ miſerationis uſquequaque dereſeret; & ego adhuc flens miſeriam meam & miſericordiam veſtram, quam mihi plus omnibus hominibus impenditis, nec non & non curam ſeniorum noſtrorum exponerem, exardeſcens ejus caritas plus quam ſperare poteram promiſit, quod quantoſcumque ex contrariis illi ducerem retineret. Et ſi vos & conventus veſter licentiam illi dederitis, me ſecundum vires ſuas in omnibus juvaret. Scit etenim ille & vos quod ego, Deo juvante, integre veſtri fidelis ero in æternum. Idcirco ſtatim poſt ſanctum phaſem in ebdomada azymorum ad eum ire diſpono, adjutorio Dei per veſtras orationes fultus, ut duorum dentium mutandorum, de quibus graviſſimum dolorem patior, medicinam a tanto medico depoſcam. Quapropter non potero ad vos de-
A ducendum, ut deſiderabam, verſus vos properare; ſed ſpero me per miſericordiam Dei, antequam vos in domo noſtra veniatis, t... cum a fratre * Petri celeriter redire. Vos autem ſi vobis & his qui vobiſcum ſunt bonum videtur, ita facite ſecundum conſilium meum, ut a comitis Biſuldunenſis nunciis uſque Narbonam vos deduci ab eodem comite obtineatis, & ibi B. Petri conſobrinum meum a me rogatum, aut nuncios ejus invenietis, qui vos uſque do-
B mum veſtram & noſtram deducant. Rogo autem ut pro nobis Deum & piam ejus matrem oretis. Domnum & amicum noſtrum abbatem Rivipollenſem & cunctos fratres vice noſtra ſalutetis, & pro nobis orare rogetis, & obſequia noſtræ ſervitutis illis ſpondeatis, & Raimundum Arnalli ſcriptorem novitium ad nos uſque vobiſcum adducatis. Ego enim dicam vobis in quod opus erit vobis multum neceſſarius. Valete & confortamini in Domino.

** ſ. B. Petri, ut infra.*

C

EPISTOLA ALEXANDRI PAPÆ II. ad Udonem archiepiſcopum Trevirenſem.

De pœnitentia ſacerdotis inceſtuoſi perpetua.

Circa 1070. Ex mſ. S. Vvilbrordi Epter-nac. [a]

ALEXANDER epiſcopus ſervus ſervorum Dei (a) UDONI cariſſimo fratri Trevirorum archipræſuli ſalutem & apoſtolicam benediſtionem.

Litteris tuis, dilectiſſime frater, ſuſceptis, quemdam ſacerdotem matris & filiæ com-
D mixtione pollutum didicimus, eumdemque officio prohibito, ſuſceptoque pœnitendi judicio, miſſarum officia uſurpaſſe cognovimus, item, depoſitum pſalmodiis quotidianis addictum, carnibus vetitis jejunio maceratum intelleximus. Propterea quod a te caute proviſum ſapienterque diſpoſitum eſt, ex toto commutare indignum; ſed ut in hac pœnitentia eum omnibus diebus vitæ ſuæ facias permanere, nobis ſcias per omnia complacere. Verumtamen quia per baculum principis apoſtolorum Petri quem per manus ſancti Eucharii diſcipuli Domini ſuſce-
E piſti, præ omnibus Galliæ & Germaniæ ſuffultus, viciniori nimirum Romanæ ſedis affinitate in Domino gloriaris; ne noſtris, quod abſit, temporibus, tantæ dignitatis privilegio aliquatenus deſtituaris, volumus ut in hujus clerici pœnitentia, & in omnibus a te dandis vel adimendis pœnitentiæ vinculis, liberiori quoque præ ceteris Galliæ & Germaniæ pia moderatione epiſcopis, propriæ diſcretionis arbitrio fungaris, quatenus & afflictioribus & ſpiritu contritioribus, frænum diſciplinæ pia moderatione remittere ſufficias, ſuperbis vero jugumque diſciplinæ Domini detrectantibus eadem li-

(a) Udo Trevirenſis ſedis thronum aſcendit anno 1067. ex Chronico Alberici.

gamina

Digitized by Google

gamina juſta ſeveritate conſtringere prævaleas. Vale.

FUNDATIO PRIORATUS S. Petri de Soldiaco.

Anno 1070. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

I. PLERIQUE in hoc ſæculo mundanarum tumultibus preſſi cauſarum, & carnalium concupiſcentiis dediti voluptatum, tanto magis quotidie deteriores fiunt, quanto ſæcularibus intenti negotiis, nullo mentis deſiderio ad æterna evolare contendunt. Hi nimirum idcirco à cæleſtis patriæ dulcedine ſeparantur, quia miſericordiæ viſceribus carentes, & pietatis opera ignorantes, totam ſuæ actionis intentionem in infimis poſuerunt. Quapropter ego ACHARDUS peccatorum meorum ſarcinam conſiderans, ac damnationis æternæ pænas perhorreſcens, pro remedio animæ meæ, & uxoris meæ, parentumque meorum vivorum ad defunctorum, talem partem, & talem quam habeo calumniam in eccleſia ſancti Petri de* Soldiaco, relinquo, annuo, & perpetualiter monachorum gregi S. Vincentii habendam confirmo & concedo. Hæc ſunt autem quæ eis relinquo & annuo vindragium videlicet eccleſiæ, panem & candelam & ſepulturam, & omnes eccleſias eidem eccleſiæ pertinentes. Præterea eis tribuo quoddam virgultum juxta caput eccleſiæ ſitum, & in eodem loco unum arpennum prati, & de altera parte eccleſiæ quamdam partem prati, & circa eamdem eccleſiam tres eſcas terræ, ubi ſeminantur duo modii frumenti & amplius. In alio autem loco illis tribuo quamdam manſionem terræ & unum bordagium, & in rivulo *Cotron* nominato unum molendinum, quod facient monachi, unde ego tertiam molturæ partem habebo, ſed ipſi habebunt proprium molendinarium, & ipſius molendini totam piſcationem; & in eodem rivulo unius piſcatoris piſcationem. Sed poſtquam molendinum erit factum, talem partem quam accipiam, talem ad facturas molendini mittam. Tribuo etiam illis in lucis meis ubicumque voluerint, paſtionem tantorum porcorum, quantos monachus in eodem loco degens habebit, & paſtionem porcorum ſui preſbyteri. De eiſdem vero lucis meis ad omnia ſua neceſſaria facienda quantum voluerint & quantum eis opus fuerit habebunt, & monachus & homines ſui, excepto quod aliis non vendent. Quidquid etiam dono ex fevo meo adquirere poterunt monachi, ita tamen ut non perdam ſervitium meum ex hominibus meis, omne ſine ulla pecunia annuo illis. Pro anguſtia vero paupertatis quæ me conſtringit, A tertiam partem decimæ omnium annonarum in manu mea retinui, excepto quod monachi de omni terra ſua omnia quæcumque exient, ſolide & quiete habebunt. Nullam conſuetudinem, nullam calumniam ſeu contumeliam pro nullo foriſfacto, quod mihi homines monachorum faciant, eis inferam, quouſque monacho de illis clamorem faciam.

*Soudai.

Hæc omnia facta ſunt in camera Wilhelmi *Goet* in caſtro quod nominatur Mons-mirabilis, videntibus & audientibus iſtis viris, Wilhelmo *Goez* & uxore ejus Euſtachia, B Radulpho filio Rotrochi, Wiſcelino & Singenfrido filiis Huberti, WILHELMO GAUFRIDI vicecomitis filio, Wilhelmo de Coderia, Giſleberto portario, Samſone de Puteolo, Landrico vicario, Herberto de Quercu-rufa, Herberto de Arro, Wauterio de Curte-Genardi, Wilhelmo filio Martini, Hugone de Boeria, Herluino Groſſino, Fulcaldo *de Brais*, Hermenario famulo, Fulcoio de Moneſteriolo, Boyone Muſchez, Odone de Meleriaco, Lealdo filio Hilderarii, Herveo foreſtario, Joſlino, Achardo, & uxore ejus C Gila, & duobus filiis eorum (a) Raherio & Achardo. [a] Ipſo die dederunt monachi ſancti Vincentii ſupradicto Achardo unum equum & denariorum ſexaginta ſolidos in caritate, quos ei dedit Wido monachus; & uxori ejus Gilæ unam tunicam de *Perſet*. Hæc omnia annuit (b) Petrus filius Achardi, videntibus [b] his viris, Wilhelmo & uxore ejus Euſtachia, vicecomite GAUFRIDO, Fulcoio de Monteforti, Hilgodo Brunello, Villelmo filio Aſtonis, Hugone de *Curt-Genart*, Theobaudo nepote Landrici vicarii, Samſone de Puteo- D lo, Gaufrido de *Toriel*, Helia mimo. Præterea dedit nobis terram Herberti preſbyteri cum tribus pratorum arpennis, & decimam ſuæ venationis ad parochiam de Soldiaco pertinentis, annuente ejus uxore Gila & filiis & filiabus ſuis, Petro, Raherio, Achardo, Iſabel filia, Criſta & Agnete, & aliis his viris Vuilhelmo *Goet*, Vuilhelmo filio Gaufridi vicecomitis, Radulpho fratre Widonis monachi, Vuilhelmo filio Aſtonis, Fulcoio filio Algerii, *Fatet* homine Gaufridi E vicecomitis. Pro hac ſupradicta terra Herberti preſbyteri, habuit Achardus a monachis S. Vincentii, unum equum valde bonum, unde teſtes fuerunt ſupraſcripti homines.

ERECTIO CELLÆ TUFFIACI ab Hamelino Langiaci domino.

Anno 1070. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

QUiſquis ſanctorum conſors & perpetuæ retributionis particeps fore deſiderat, oportet ut de rebus caducis & tran

(a) Non multo poſt ſeptem boves abſtulit de obedientia illa Soldiaci, pro quibus diu excommunicatus, tamdem culpam recognoſcens, miſericordiam Dei & ſancti Vincentii apud abbatem Ramnulfum requiſivit, atque abſolutus fuit in capitulo Tuſiacenſi, in die aſſumtionis ſanctæ Mariæ, facta prius aliquâ reſtitutione.

(b) Hic Petrus auferre conatus eſt vicariam Soldiacenſis burgi. At monitus ab uxore ſua Mathia-Rufa, dimiſſam eam in capitulo ſancti Vincentii confirmavit.

Digitized by Google

ſitoriis cæleſtia ſemperque manentia acquirere ſtudeat. Proinde ego HAMELINUS de Langiaco pariterque uxor mea nomine HELVISA, filia Odonis Dublelli, peccaminum noſtrorum ſarcinam cum Dei timore conſiderantes, pro ſalute animarum noſtrarum atque parentum noſtrorum, inſuper & pro remedio animæ Hugonis Dublelli junioris, filii ſcilicet Odonis Dublelli, cujus corpus in clauſtro S. Vincentii ſepultum requieſcit, una cum aſſenſu & voluntate filii noſtri Wauterii, & filiæ noſtræ Herſendis, meique privigni nomine Ilberti, qui fuit filius pagani, adhibito etiam conſilio & favore fidelium & amicorum noſtrorum, hortatu quoque & diligenti, precatu domni ERNALDI Cenomanenſis epiſcopi, atque domni RAGINALDI abbatis, donavimus Deo & ſancto martyri Vincentio, locum S. Mariæ vocabulo Tuſiacum, jure perpetuo habendum, & in nomine cellæ ſemper poſſidendum, cum omnibus ſibi appendiciis, terra ſcilicet culta & inculta, boſco, vineis, pratis, molendinis, furnilibus, equitumque beneficiis, tali videlicet conventionis tenore, ut in eodem Tuſiacenſi loco ſanctæ Mariæ ſemper Deo aſſidue ſex monachi deſerviant, quorum tres ſacerdotes ſint, ita tamen ſi loci ſubſtantia adeo abundaverit, ut ibi vivere poſſint. Quicquid vero præter eorum victualia neceſſaria ſupererit, ad rectam abbatis S Vincentii diſpoſitionem, ſecundum Deum tractetur. Donamus præterea eidem Deo & S. Vincentio habendam perpetualiter atque poſſidendam eccleſiam S. Mariæ de Monte-Dublelli cum omnibus rebus ad illam pertinentibus, ſicut eas melius canonici ſolide & quiete & integre eam tenuerunt antea, & quidquid ad eamdem eccleſiam beatæ Mariæ recte pertinuiſſe bonorum virorum teſtimonio approbari poterit. Conceſſimus etiam & ex tota voluntate annuimus, cum aſſenſu & favore omnium ſupradictorum, ut quicumque hominum noſtrorum volet, liberam habeat donandi ſeu vendendi licentiam abbati & monachis S. Vincentii aliquid ſui beneficii, ita tamen ne nos ſervitium debitum ſeu caſtelli noſtri amittamus cuſtodiam. Ut autem dona ſupra memorata firma amodo permaneant, ſtabiliaque omni tempore, accepi ego Hamelinus a domno RAGINALDO S. Vincentii abbate, & a monachis ejus centum libras denariorum Cenomanenſium, & uxor mea ſupranominata unam libram auri. Ad mandandam igitur poſteris ſupraſcriptorum donorum tenacem memoriam, juſſimus inde ſcribi, ſicut mos eſt, hanc teſtamenti cartam, ſcriptamque manibus propriis firmavimus, & a quibus oportuit rite fecimus corroborari, in qua etiam teſtium nomina cum ſignis ſunt annotata. Signum HAMELINI. † Signum HELVISÆ. † Signum WAUTERII

A filii ſui. † Signum HERSENDIS filiæ ſuæ. † S. ILBERTI privigni ſui. S. MATTHÆI de * Monte-aureo. S. Drogonis fratris ejus. S. Fulcherii de * Monte-Dublello. S. Rainardi fratris ejus. S. Sevini de S. Carilepho. S. Willelmi de Rezena. S. Maugerii. S. Gauſcelini Britonis. S. Goffridi filii ejus. S. Effredi *de Chinon*, S. Raherii *de Artin*. S. Gaufredi de Maceriis. S. Roberti Godechalli. S. Fulcherii de Burgulio.

* Montoire. * Mont-Doubleau.

S. ARNALDI Cenomanenſis epiſcopi. † S. Wandelberti canonici. S. Drogonis canonici. S. Ribaudi. S. Warnerii.

S. RAGINALDI abbatis. † S. Teſcelini monachi. S. Hugonis monachi. S. Warini B monachi. S. Ernulfi presbyteri. S. Lamberti clerici. S. Widonis Scoriatoris. S. Salefredi. S. Odonis †.

II. Acta autem fuit hæc autorizatio in urbe Cenomanica in capitulo beati Juliani XIV. cal. Aprilis, tempore PHILIPPI Francorum regis, eo videlicet anno quo Robertus Wilhelmi regis Anglorum filius comitatum Cenomanenſem recuperavit. Et ego ERNALDUS Cenomanorum epiſcopus hoc etiam iſti paginæ inſeri præcepi, ut qui huic voluntati noſtræ atque favori obvius eſſe voluerit, maledictionem illam incurrat, quam C propheta in pſalmo CVIII. Judæ cantavit, & præſens pagina maneat inconvulſa, quam pro rei hujus firmitate manu propria ſubſcripſi & fratribus meis beati Juliani canonicis roborandum tradidi, quorum hic nomina conſcripta ſunt cum ſignis. Signum HOELLI decani. † S. Ingelberti præcentoris. S. Algodi. S. Sabini. S. Imberti. S. Aviani. S. Raginaldi. S. Hugonis. S. Waucerii Oſterni. S. Wandelberti. S. Frogerii. S. Huberti. S. Witcherii. S. Godefredi. S. Warini. S. Johannis.

Circa an. 1072.

D S. RAGINALDI abbatis. S. Alberici monachi. S. Wilhelmi monachi. S. Petri * †.

* S. Petri de Cultura ut infra videbimus.

III. Sciendum eſt etiam quod Hugo Dublellus junior cum fine vitæ ſuæ confeſſionem peccatorum ſuorum faceret, annuit Deo & beato Vincentio, in cujus clauſtro ſepultus eſt, locum Tuſiacenſem ſupra memoratum, ſub præſentia & teſtimonio duorum ſacerdotum Aviani atque Sabini, audiente quoque Herberto filio Hugonis & ejus uxore.

IV. Hoc quoque præceptum firmavit WILHELMUS Anglorum rex in capella ſua, in loco qui nominatur Bona-villa, in die dominica mediæ quadrageſimæ, ſub præſenti E teſtimonio horum virorum, ſcilicet ARNALDI Cenomanenſis præſulis, HUGONIS Luxovienſis epiſcopi, & OSMUNDI cancellarii, Wandelberti clerici, RAGINALDI abbatis, Willelmi & Herberti monachorum S. Petri Culturæ, & Richardi monachi S. Vincentii. †

Firmavit etiam hoc præceptum ROBERTUS comes, filius videlicet WILLELMI An-

Digitized by Google

glorum regis, in capella ſancti Michaëlis, quæ juncta eſt eccleſiæ beatiſſimi Juliani, & in vigilia apoſtolorum Petri & Pauli, videntibus & audientibus his viris, ARNALDO Cenomanenſi epiſcopo, RAGINALDO abbate, Algerio & Goſcelino ſancti Vincentii monachis, Roberto de Bello-monte, Wilhelmo Wauterii filio, Richardo de Miriaco, Odone filio Toroldi, Roberto de Siccavilla, Giraudo capellano, Wauterio presbytero. †

Signum Hamelini. † Signum Helviſæ uxoris ejus. † Signum Wauterii filii ſui. † S. Herſendis filiæ ſuæ. † S. Ilberti privigni ſui. S. Gervaſii † filii Roberti de Caſtello-Lid, qui hanc cartam firmavit ſub Monte-cordis, præſentibus his teſtibus quorum ſigna hic ſcripta ſunt.

Signum Hugonis de Gena. † S. Orrici de S. Karilepho. S. Alberici de Miletitia. S. Roberti de Arca-villa. S. Warini filii Amarii. S. Roberti vicarii. S. Tegui Britonis. S. Hervei bellatoris S. Petri-Culturæ. S. Helinandi de Cathedris. S. Helinandi filii Alardi. S. Amelini *Facmalum*. S. Simonis de Selgiaco. S. Teberti. S. Martini. S. Coſtardi. S. Liſoii. S. Matthæi de Monte-aureo. S. Drogonis fratris ejus. S. Fulcherii * *de Lavarzin*. S. Rainardi fratris ejus. S. Sevini de S. Karileſo. S. Wilhelmi de Rezena. S. Maugerii. S. Goſcelini Britonis. S. Goffridi filii ejus. S. Effredi de *Chinon*. S. Raherii de *Arcin*. S. Goffredi de Maceriis. S. Roberti Godeſcalli. S. Fulcherii de Burgulio. †

* *Superius dicitur Fulcherius de Monte-Dublello, fuit igitur idem dominus Lavarzini.*

Signum RADULFI Turonenſis archiepiſcopi † qui hanc firmavit cartam in camera ſua precatu Hamelini de Lengiaco, præſentibus iſtis: Gaufredo decano fratre Hamelini, Fulcherio ſubdecano, Odone clerico Ernaldi epiſcopi, RAGINALDO abbate, Alberico & Wilhelmo monachis ſuis.

Signum GERSENDIS comitiſſæ de cujus beneficio eſt locus ſupradictus. † Signum Huberti *Ribole*. S. Petiti. S. Nihardi Malamuſca. S. Ingelberti vicarii. S. Fulcoii vicarii. S. Godefridi ſubvicarii. S. Landrici Wallonis. S. Sainfredi. S. Anſegiſi macellarii, ejuſque filii Jordanis. S. Gaufridi de Meduana, cujus precatu hæc carta firmata eſt in camera præfatæ comitiſſæ. †

Poſt aliquantum temporis Ilbertus cognomento Paganus filius prædictæ Helviſæ, quando Montem-Dublellum recuperavit, jam dictam conventionem calumniari cœpit. Pro qua re dedit abbas RANNULFUS & monachi S. Vincentii XL. libras Cenomanenſium denariorum, & unum equum valentem X. libras, & omnes ſupradictas conventiones annuit, donumque hujus favoris ſuper altare S. Mariæ apud Montem-Dublellum poſuit, & de ipſa eadem eccleſia Montis-Dublelli cum omnibus ad eam pertinentibus, videntibus & audientibus his teſtibus. A Hilberto cognomento Pagano, Hugone, Salomone, Roberto de Monte-aureo, Wauterio de Avena, Drogone *Bucel*, Harduino de *Marſon*, Raherio filio Achardi, Halgerio de Spaniaco, Huberto de Franche-villa, Hugone de *Curgenart*; Raginaldo Bellaſtella, Frederico *Machefer*, Roberto filio Hamelini, Wilhelmo filio Fulconis, Ernenaldo, Goſcelino, Bernerio Fabro, Widone clerico, Ernulfo de Eſpelterias, Widone fratre ſuo; Gauterio de malis ingeniis, RANNULFO abbate, Harduino, Conſtantino, Wauterio monachis.

B

NOTITIA.

Quomodo Ernaldus epiſcopus Cenomanenſis viſitaturus limina apoſtolorum confirmat quæ Gervaſius olim dederat S. Vincentio, adjiciens in ſylva de *Monſſot* uſum &c.

Anno 1071. Circa 1050 Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

HOc ſcriptum eſſe volumus ad monimentum præſentium atque futurorum, quod ERNALDUS Cenomanenſis epiſcopus, quando Romam cauſa orationis perrexit, C conceſſit S. Vincentio illa omnia quæ GERVASIUS epiſcopus dederat. Addidit etiam ſancto de ſylva quæ appellatur *Monſſor*, quantum ſufficeret habitatoribus ejus domus ad calefaciendum, & ad omne opus eorum neceſſarium. Ferrum quoque widonis-Scoriati hoc quod jam dederat ſancto Vincentio, & quicquid adhuc dare voluerit, ipſo widone deprecante, prædictus epiſcopus ſimiliter conceſſit. Hoc factum fuit trans Pontem Leugæ, in via quæ ducit ad ſanctum Karilephum, pridie nonas Martii, exiſten- D tibus epactis decem & VII. concurrentibus V. indictionibus IX. (a) præſentibus his viris quorum vocabula cum ſignis hic notata ſunt. S. wandelberti canonici. † S. witerni canonici. S. Ebrardi canonici. S. Hoelli canonici.

S. RAGINALDI abbatis. † S. Teſcelini monachi. S. Saleſredi ac Arnulfi famulorum. S. Ritbaudi de *Ledun*. S. Gradulfi præpoſiti. S. Odonis clerici. S. Garnerii. S. Andreæ. S. Herberti filii Johannis de wirchia. S. widonis *Eſcorche-vilain*. S. Goſcelini filii Alberti coqui. S. Harduini conſiliarii. S. E Hilduini mercatoris.

(a) Hoc eſt anno 1071. in quem ſolum ſub pontificatu Ernaldi epiſcopi incidit indictio nona, quippe factus epiſcopus circa 1065. obiit 1084.

Digitized by Google

A

DIPLOMA ARNULFI III. Flandriæ comitis pro Andaginenſi S. Huberti monaſterio.

Quædam ei confert allodia pro remedio animæ Balduini patris ſui, aliorumque parentum ſuorum.

Anno 1071. *Ex archivis S. Huberti.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Veritatis teſtimonio multiplicem habemus ſententiam, fidelibus defunctis orationem & eleemoſynam ſingularem præſtare medicinam. Quod ſatis utile dolori meo inveniens conſilium, ego (*a*) ARNULPHUS [a] B comes Flandrenſium, poſt mortem nobiliſſimi comitis patris mei BALDUINI, noverit omnis poſteritas, quod ad remedium ejus ſic operatus ſum. Allodium quod vocatur *Summoulum*, in pago Ardennenſi, & in comitatu Hoienſi ſitum, cum molendino, piſcatura, ſilva, terris cultis & incultis, & cum tota familia ad ipſum pertinente. Item aliud allodium quod vocatur *Thavers*, in pago Haſbaniæ ſitum, cum eccleſia, molendino, camba, ſilva, & cum tota familia ad ipſum pertinente, cum matre mea RICHILDE, & cum fratre meo BALDUINO C & ſorore mea AGNETE, pro abſolutione animæ patris mei BALDUINI, & comitis HERIMANNI, & pro remedio animarum noſtrarum, eccleſiæ S. Petri & S. Huberti, quæ eſt in Ardenna, jure habendum tradidi conditione tali: ſi abbas aut epiſcopus aut quælibet perſona ipſius loci in beneficio hæc allodia voluerit dare, & eccleſiæ aliquo malo conſilio tollere, noſtris heredibus ſit libera poteſtas ea recipere, & quaſi proprium ſibi retinere. Interfuere huic traditioni ii teſtes. S. GODEFRIDI ducis parvi. Signum ARNULPHI comitis. S. BALDUINI fratris ejus. D S. Johannis Atrabenſis. S. Guiderici de Fageto. S. Faſtradi de Tornaco. S. Bernardi *de Lens*. S. Hugonis *de Seiguin*. S. Anſelmi *de Hoſdene*. S. ALBERTI comitis de Namuco. S. Galteri de Cimaco. S. ARNULPHI comitis de Chiſniaco. S. Goſuini de Monte. S. Gualteri *de Lens*.

EPISTOLA D. EPISCOPI ad I. epiſcopum.

Gratias agit de munere, exponitque ei triumphum S. Remacli de adverſariis.

Anno 1071. *Ex mſ. Abdinghoff annorum 600.*

[b] [c] DOMNO (*b*) I. gratia Dei venerabili epiſcopo (*c*) D. coepiſcopus fidele ſervitium cum orationibus.

Sepoſitis interim, dulciſſime mi domine, veteribus iiſdemque celeberrimis veſtræ in nos munificentiæ impendiis, noviſſima quæ palatio non incongrua & futurorum demonſtrativa ſatis exquiſite miſiſtis, tanta cum exultatione amplexati ſumus ac veneramur, quanto non tam dona quam, ut ita dicam, myſteria ex ipſa rei veritate per Dei gratiam facta, altiore intellectu profitemur. Miſiſtis enim urſos cum melle, melliſque alumno, pretioſaque contexta, quibus quatuor inſignibus & aliud quiddam innuit res geſta. Nam quid per ferocitatem urſinam nullius tam rei quam mellis avidam, niſi gens illa (*d*) Hemaucenſium, quæ ſemper [d] exaſperata eſt inter fluctus bellorum ſignatur? Quid vero per mellis alumnum, niſi regem dixerimus Dominum noſtrum? Quam dum ſanctæ Dei genitricis beatiſſimique eccleſiæ martyris (*e*) mancipando ſubſternit, [e] quid aliud niſi indomitam rabiem in melleum ſaporem convertit? ac poſtmodum pace informata heredumque ſucceſſione excluſa, pretioſis quaſi involuta contextis requieſcere novit ſecum. Sic ſic xenia veſtra, dulcis amice, non tam ſunt dona, quam ſigna ſignificata per caritatis affectum, ſed potius edita per Spiritum-ſanctum; ac ne quid vobis de jocunditate noſtri conventus ſubtraham; ea quæ glorioſe facta ſunt apud nos his diebus fideliter aperiam. Poſt multas corporis (*f*) beatiſſimi Remacli repul- [f] ſiones, exquiſitione bonorum Malmundarienſium etiam nunc apud nos retentare fuit conſilium, ut quaſi quod per ſe non poterat, pietas divina per cooperatorem ſuppleret Lambertum. Ventum eſt ad nos cum ammirabili plebis multitudine ſimul ac devotione, feretrumque jactatum ſuper menſam cum devotione, cum ne ſic quidem cor regis, quod in manu Dei eſt, ad miſericordiam devolveretur; ſed potius ad iracundiam concitatus, exiliens de accubitu conclavique receptus ſecum ſtomacharetur; qua perturbatione grex antea devolutus, velut ex deſperatione labitur in iram, & pro precibus ſolitis omnem verborum ingerunt contumeliam; vel nunc, inquiunt, ignaviſſime ſenex, luce clarius patet quid valeas, quando in adventu tuo nedum poſtulata conſummet, etiam loco ſtare indignatur regia E poteſtas. His atque ſimilibus hymnis in eodem loco noctem circumſæviunt unam, cum mane vix extorqueri poſſet, ut referretur in eccleſiam, ubi conſociatis præſulis utriuſ-

(*a*) Arnulphus hujus nominis III. qui Balduino Montenſi ſucceſſit anno 1070. & ſequenti obiit, cæſus a Roberto Friſio comite.

(*b*) Imado procul dubio Paderbornenſi, qui Rothoni ſubrogatus anno 1052. ſedit ad annum uſque 1076. *Digniſſimus*, inquit, Nicolaus *Schaten* auctor Annalium Paderborn. *qui inter primos ſanctiſſimoſque Saxoniæ epiſcopos numeretur, quo priſca cleri diſciplina, & vita ſanctioris vigor ſervatus ſit, quem ſuomet exemplo ipſe prius omnibus impreſſerit*. Annal. Paderborn. lib. VI ad ann. 1076.

(*c*) Deoduinus, qui ſedi Leodienſi præerat, cum S. Remacli corpus Leodium delatum eſt a Stabulenſibus, ut juſtitiam adverſus Malmundarienſes, qui ſeſe ab his ſeparare geſtiebant, impetrarent.

(*d*) Forte legendum, *gens illa Hannonenſium*, hæc quippe, probante Cæſare, in ditionem venit Deoduini anno 1071. vide Fiſenium ad hunc annum, Chapeavillam in Deoduino, atque alios Leodienſium Annalium ſartores.

(*e*) Martyris S. Lamberti Leodienſis eccleſiæ patroni.

(*f*) Integram triumphi S. Remacli hiſtoriam habes apud Chapeavillam, ad calcem tomi ſecundi de Geſtis epiſcoporum Leodienſium, de qua hiſtoria alias, ſi Deus dederit.

Digitized by Google

que meritis, tanta confeſtim ſubſecuta eſt gratia, ut manus ac pedes contracti ſolverentur, orbatæ mulieris oculi aperirentur, Elecelluti cujuſdam pedes diſtorti relocarentur, in quo nulli dubium fuit Trinitatem ſanctam fidelibus ſuis evidenter affuiſſe, ubi per merita ſanctorum tres illi ſani videbantur aſtare. Fit inenarrabilis populi commotio, cantat eccleſia, contremiſcit aula, rex accurrit anhelus, bona quæ abſtulerat ſanctiſſimo corpori, utriſque repræſentat manibus. Unde, mi frater & domine, cui, JESUM teſtor, debeo quidquid boni deberi poteſt homini ab homine, in ſummo munere rogo, ut meis verbis divinam majeſtatem adorare velitis ſuper hoc duplici negotio, quod in tempore noſtri epiſcopatus tam mirabiliter operari in nobis dignatus eſt Dominus.

SIGILLUM PHILIPPI REGIS de ſancto Germano.

ad augmentum fundationis cellæ S. Germani in Laia nova concedit prædia.

Anno 1071. Ex cartario Columbenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus-ſancti. Amen. Ego PHILIPPUS gratia Dei Francorum rex. Notificari volo tam præſentibus quam ætati poſterorum, quatinus avus noſter ROBERTUS rex in honore Dei & ſancti Germani apud ſilvam quæ Leja vocatur, quoddam conſtruxerunt monaſterium, adhibitis neceſſariis ibidem ſervientium fratrum. Pater vero meus, videlicet rex HENRICUS, qui poſt eum Galliæ rexit imperium, conceſſis omnibus quæ ille dederat, plura tribuendo locum amplificavit. Ego igitur, ut eſſem particeps tanti beneficii, ſupradicto monaſterio & monachis Columbenſibus eodem in loco Deo famulantibus, dedi omnem decimam vini & annonæ meæ, quæ pertinent ad cellarium vel granarium Piſſiaci, videlicet de *Trel*, & de *Charla vana*, & de ipſo Piſſiaco; decimam etiam *Alvers* vini & annonæ & leguminum, & avenæ undecumque ſit. Similiter dedi omnem decimam annonæ meæ & avenæ, leguminum de Aquilina, & omnium crementorum meorum, quæ facta fuerunt in ea. Molendinum etiam Filioli-curtis dedi & terram *Gaudine*. Brancas etiam de Laia quantum neceſſe fuerit ad focum monachorum, necnon & mortuum lucum quantum ſufficit ad uſum monachorum, & hoſpitum ſuorum, & paſturam totam pecoribus monachorum, & etiam hoſpitum ſuorum. Dedi etiam vivum nemus quantum fuerit neceſſarium ad ædificia monachorum, vel nova facienda vel reparanda. Gauterium quoque quemdam (a) collibertum meum, & omnem ejus poſteritatem, & apud Rivoldi curtem quinque hoſpites prædicto loco beati Germani contuli. Et ne memoria deleretur hujus beneficii, litteras inde fieri præcepi, quas ipſe propria manu firmavi. Teſtes ſupradictæ dationis ſubtitulari præcepi. Conſiderans vero quod de die in diem in pluribus hominum refrigeſcit caritas & abundat iniquitas, hæc omnia in ſigilli mei præſidio & tuitione ſubſcribi feci, ut qui poſt nos venerint, ſciant quæ pro animæ meæ, & anteceſſorum meorum redemtione monachis Columbenſibus Deo & ſancto Germano ſervientibus conceſſi vel dedi.

Actum publice Pariſius XII. calendas Junii, regnante rege PHILIPPO, XIII. regni ſui anno.

S. GOIFFREDI Pariſienſis epiſcopi.
S. HUGONIS comitis Mellenti.
S. SIMONIS de Monteforti.
S. GUIDONIS de Monte-Leheri.
S. HUGONIS de Puteolo.
S. IVONIS comitis.
S. WILLELMI Albani.
S. Gauterii.
S. Garnerii.
S. Fromondi fratris ejus.
S. Goisfredi filii Nivardi.
S. Nivardi fratris ejus.
S. Hugonis filii Gauterii de Piſſiaco.
S. Gauterii infantis fratris ejus.

CARTA FUNDATIONIS monaſterii ſancti Alexandri in Graffshap diœceſis Colonienſis ab Annone archiepiſcopo.

Anno 1072. Ex autographo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus tam futuris quam præſentibus, quod ego ANNO Dei gratia Colonienſis archiepiſcopus, quemdam locum in Saxonia Grafcaft vocatum, a quadam matrona nomine Chuniza & filio ejus Thiemone acquiſivi. Poſt hæc cum licentia papæ ALEXANDRI & imperatoris HENRICI, anno autem dominicæ Incarnationis MLXXII. indictione X. cum totius familiæ conſilio in eodem loco regulares monachos (b) Sigebergenſis ordinis conſtitui, & omni pace & juſtitia qua ceteræ Colonienſes abbatiæ utuntur, confirmando ſtabilivi, & omnibus archiepiſcopis ſucceſſoribus meis aliquod ſæculare ſervitium ab abbate illo exigere ſub anathematis vinculo conſtringens interdixi. Advocatum ſibi abbas eligat, qui placitum bis tantum in anno habeat, & non plus quam XII. caballos afferat. In autumno & hyeme ſit ejus ſervitium duo maldra panis, duæ victimæ porcinæ &

(a) Colliberti nec ſervi erant nec liberi, ſed medium quemdam inter utroſque ſtatum tenebant, ita tamen ut propius ad ſervos quam ad liberos accederent.

(b) Sigebergenſe *Sibourg* monaſterium duabus horis a Bunna diſtans ab eodem Annone archiepiſcopo fundatum hactenus perſtat, in quo idem Anno humari voluit.

Digitized by Google

unus porcellus, quatuor pulli, & unus anſer, quatuor caſei & viginti ova, una ama cerviſiæ & medonis quantum ſit de quadra unius urnæ mellis. Pabulum caballorum tria maldra avenæ. In æſtate & vere tres victimæ, & unus agnus, & pabulum quatuor equorum, &c. ut ſupra. Si in ſequenti die rurſum vult placitum habere, in abbatis ſit arbitrio, ſi prandium ſibi velit exhibere. Ut autem hæc diſpoſitio ſtabilis & inconvulſa in æternum perſeveret, ſub invocatione ſanctæ & individuæ Trinitatis, & ſub auctoritate S. Petri apoſtoli, & ſub judiciaria omnium ſanctorum diſtrictione & meo pontificali banno, & ſub interminatione perpetui anathematis confirmavi, & mei ſigilli impreſſione ſignavi.

Hæc ſunt nomina eccleſiarum & locorum quæ ad victum & veſtitum monachorum Deo & ſancto Alexandro juſte & legitime adquiſita contradidi. *Vvorumbach*, *Attandarra*, *Luidolffeſcheide*, *Falebrebt*, *Hertſcido*, *Hellipho*, *Hademare*, *Hoſtervelden*, *Felmedo*, *Buodevelden*, *Brunſcapellum*, *Ruothino*. Iſtæ ſunt curtes: *Nuzlare*, *Clintfelden*, *Hademare*: item *Hademare*, *Amelinchuſun*, *Pretinholo*. Decem manſi quos dedit Heinricus, *Luidolfeſſceinde*, *Attandarra*, *& Smerlecco*, *Alerenen*, *Holzhuſun*, *Buodenveldum*, *Felmedo*, *Leno*, *Beigenchuſun*, *Bruneſ-apella*. Ad *Dietrinchegovan* manſus I. *Berendorff* *Fatena*, *Suropo*, *Lannichoſon*, *Gledorf*, *Harbincdorf*, *Vverdincdorf*, *Vvedirichueldem*. De decimatione ad *Suefacen* libræ tres & dimidia, *Badelecche* octo libræ, de beneficio Luitbizonis decem ſolidi, de beneficio Arnoldi XXV. ſolidi *Genſingen*, *Allinchuſun*, *Neſceleſtein*. Ad *Thietbach* vinea una, ad *Erpelle* vinea una, ad *Erbinchuſun* una domus, *Haſichenbruchum*, decimæ *Vvarſten*, *Badelicke*, *Mulnheim*, *Anlagen*, *Bergheim*, in *Hare*, *Vvlede*, *Uſne*, *Hivenchuſen*, *Thiedwardinhuſen*, *Hiddinchuſen*. Feliciter.

Locus ſigilli.

NOTITIA
de confirmatione Tuſiaci facta ab Hugone de Feritate.

Anno 1076 *Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.*

AD notitiam veniat S. Dei eccleſiæ fidelium tam futurorum quam præſentium, quod HUGO de Firmitate filius Goſleni Normanni, annuit & auctorizando prorſus confirmavit illam convenientiam & donationem Tuſiacenſis loci, quam HAMELINUS de Lengiaco fecit, & uxor ejus HELVISA S. martyri Vincentio, & ipſius abbati RAGINALDO. Cui videlicet abbati ipſe Hugo talem convenientiam habet, ut prædictam Tuſiacenſis loci donationem faciat itidem auctorizari, & in perpetuum confirmari a matre ſua & a fratribus ſuis omnibus. Neque amodo aliquam eidem loco Tuſiacenſi inferat moleſtiam, ſeu immittat conſuetudinem, neque ab ipſius loci incolis aliquid violenter exigat, niſi ipſi ſua gratuita voluntate ei donaverint. Habet etiam idem Hugo abbati S. Vincentii ſupranominato talem conventionem, ut ſi quando inter ipſum Hugonem & ſupramemoratum Hamelinum de Lengiaco guerra fuerit exorta, nullum damnum proinde aut rapinam nullam de Tuſiacenſi loco accipiat. Talem præterea conventionem cum abbate Raginaldo idem Hugo iniit, ut ſi aliquo tempore in manum & in proprietatem ejus ipſe locus Tuſiacenſis venerit, nullam ulterius pecuniam, aut aliquod aliud habere ab abbate ſancti Vincentii ſeu a monachis pro eodem loco Tuſiacenſi requirat. Poſtremo promiſit ſe daturum eſſe abbati S. Vincentii & monachis conſilium & auxilium, fortitudinemque ſuam contra omnes quicumque eis diſturbationem atque nocumentum inferre volent de loco Tuſiacenſi. Ut igitur ille Hugo hæc omnia ſupraſcripta pacta veraciter attendat & recta fide cuſtodiat, donavit ei REGINALDUS ſancti Vincentii abbas, trecentos ſolidos denariorum, unumque palefridum ſuper ſolidos centum. His itaque convenientiis teſtes adhibiti ſunt nonnulli, quorum hic nomina conſcripta ſunt. Hugo filius Goſcelini Normanni, Normannus præpoſitus, Framengerius de Firmitate, Odo filius Groſſini, Wauterius *Godnac*, qui quinque fidejuſſores de iſta convenientia, ut fideliter & ſine dolo perpetuo attendatur, ſancto martyri Vincentio & abbatibus monachis illius loci, * Brientius de Cantoſceo, Suardus de Boeria, Warnerius dapifer, Lambertus dapifer, Raginaldus de vacaria, Warinus de vacaria, Hildricus preſbyter, Rainerius filius Fulcredi, Robertus frater ejus, Robertus filius Arnaldi, Robertus *de Curguillan*, Goſcelinus major, Herbertus vicarius, RAGINALDUS abbas, Algerius monachus, Wilhelmus & Warinus monachi, Witernus decanus, Fulcherius canonicus, Ebrardus canonicus, Wido *Eſcorchevillain*.

* *Supple* *dati ſunt.*

His igitur ita memoratis, &, ut credimus, bene fideliterque firmatis, longo tempore poſtea in medio quadrageſimæ petivit BERNARDUS de Firmitate locum beatiſſimæ Mariæ Tuſiacenſis, ducens ſecum tres iſtos milites, Bovonem ſcilicet Muſcatum, Framengerium, Vvilhelmum Galdicum, & ibi invenit RAGINALDUM abbatem, cujus precatu & interceſſione omnes calumnias quas antea frater ejus Hugo annuerat, Deo & ſancto martyri Vincentio de loco ſanctæ Mariæ Tuſiacenſis, ipſe quoque fideliter & ſine malo ingenio annuit & rite confirmavit, & ipſius loci & ſancti Vincentii loci beneficium ſocietatemque a domno Raginaldo abbate accepit, promittens ſe deinceps fore verum & fidelem adjutorem monachis ſancti Vin-

Digitized by Google

centii & ſanctæ Mariæ contra omnes perfidos homines & malignos invaſores. Sed ut hæc firma & perpetualiter manerent inconvulſa, Raginaldus ſancti Vincentii abbas dedit illi centum ſolidos denariorum, quos accepit a Vvauterio monacho S. Vincentii Normannus præpoſitus, juſſu ipſius Bernardi in caſtro de Firmitate, octava die poſteaquam hæc facta ſunt. Et pro iſtis centum ſolidis denariorum, annuit de ſua parte idem Bernardus quidquid monachi ſancti Vincentii dono aut emtione acquirere poterunt de ſuo fevo, tali videlicet ratione, ut non perdat ſuum ſervitium a ſuis hominibus. Pro his omnibus auctorizandis perrexerunt poſtea xv. cal. Maii ad caſtrum de Firmitate Albericus & Vvauterius monachi S. Vincentii, jubente Raginaldo abbate & communi capitulo ſancti Vincentii, & ibi petierunt a Bernardo, ut hujus rei hujuſque favoris daret illis fidejuſſores. Quod ille libenter & alacri animo faciens, eoſdem fidejuſſores dedit quos antea frater ejus Hugo dederat, & in ultra hos etiam adjunxit, Gaufridum de Vilarcelio, Girardum Farcinum, Rainarium filium Fulcredi, Goſcelinum majorem. Hoc etiam factum fuit indictione xiiii. (a) exiſtente & coram iſtis [a] teſtibus, Normanno præpoſito, Framengerio, Giſleberto de Revelione, Vvauterio *Godnac*, Alberico venatore, Vvarino de Vacaria, Vvauterio filio Litgardis, Alberico & Beringerio Brenariis, Groſſino de Curttrecione, Giroio, Vvidone furnario, Alberico & Vvauterio monachis.

NOTITIA
de annuitione eccleſiarum de Segonia.

Anno 1076 Ex cartario S. Vincentii Cen.

Notum ſit præſentibus & futuris ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, quod Rogerius comes, & uxor ejus Amabilis, & Rotrochus filiique ejus, Hugo videlicet Capellus & Vvarinus Brito annuerunt Deo ſanctoque Vincentio eccleſias de * Segonia, & eccleſiam de Curia-laborioſa, & omnes terras quæ de Caſamento Gaufridi vicecomitis erant, quas ipſe Gaufridus de Bellimenſi fevo tenebat. & antea S. Vincentio dederat ita honorifice, ut eas habebat, & quibus S. Vincentius ipſo die reveſtitus erat. Annuerunt etiam hoc quod ſanctus Vincentius de fevo Vvauterii alibi tenebat, & terram quam dederat Berladius juxta ſanctum * Lenogiſilum ſitam. Hæc etiam omnia Ivo Sagienſis epiſcopus, Vvilhelmi videlicet domini de Belliſſimo filius annuit, & dum in hac vita adhuc degeret, auctorizando prorſus firmavit. Poſt mortem vero ipſius Ivonis (b) dedit Normannus S. Vincentio eccleſiam & terram *de Veſoth* annuentibus duobus filiis ejus Roberto atque Odone. Hamelinus vero Livarius dedit eccleſiam & terram de Marcilliaco. Gradulphus quoque canonicus dedit terram quam de ipſo tenebat Gaufridus de ſancto Martino, & hæc omnia annuerunt Rogerius & uxor ejus Amabilis & Rotrochus, filiique ipſius Hugo Capellus & Vvarinus Brito. Igitur hæc omnia facta ſunt in Bellimenſi caſtro (c) viii. cal. Septembris currente xiiii. indictione, & Philippo rege Francorum regnante, Roberto Vvilhelmi regis Anglorum filio Cenomanicam urbem gubernante. Hæc ſunt nomina eorum qui hæc viderunt & audierunt. Hugo de Caſtro-Novo, Olivarius Baſtardus, Vvido de Jellia, Robertus de Polliaco, Vvilhelmus ſeneſcallus de *Livertion*, Robertus præpoſitus de Mauritania, Hubertus de *Curſe-ſont*, Henricus de Balgentiaco, Fulbertus filius Radulphi de Revelliolo, Robertus vicarius, Vvilhelmus preſbyter, Raginaldus abbas atque Conſtantinus, Girardus & Fulcoius monachi S. Vincentii,

* Sennes.

* S. Lengis.

[b] [c]

EPISTOLA WOLFFELMI ABBATIS
Brunwillarienſis ad Henricum imperatorem.

Conqueritur de ablato monaſterio Brunvvillarienſi Clotteno prædio a ſancto Annone archiepiſcopo Colonienſi.

Anno 1076 Ex Hiſt. mſ. Brunvvilrenſi.

Domino Henrico auguſtorum ſanguini Dei gratia Romanorum regi (d) Vvolffhelmus cum omni Brunwylrenſium congregatione fidem cum intentiſſima precum devotione. [d]

Miſericordiæ veſtræ genibus provoluti, quod conqueſti ſumus iterum conquerimur, quia pro juſtificatione quam nobis fieri præcepiſtis, fruſtra clamantes tædiis atterimur. Eſt autem querimonia noſtra ſuper quodam prædio, quod Clotteno dictum beato Nicolao, quando puer fuiſtis, imo quia fuiſtis, eſt (e) ablatum. Quod quia tunc veſtra non prohibuit infirmitas puerilis, aſpiret Dominus, ut modo corrigat auctoritas virilis, nullumque patiatur eccleſiaſticam cenſuram infirmare, quamvis etiam dicatur miraculis coruſcare. Nam cum ſint duæ nativitates miraculis coruſcantium, vetus Adam & novus, boni malique litem gerant inter ſe com- [e]

(a) Indictio xiv. incidit in annum 1076.
(b) Contigit ipſius mors anno 1074.
(c) Anno 1076. in quem incidebat indictio 14.
(d) Ejus vitam miraculis coruſcantem ſcriptis conſignavit Conradus Brunvvillarienſis monachus ejus diſcipulus, quæ extat apud Mabillonium ſæculo vi. Bened. part. ii. p. 675.
(e) Qua ratione prædium Clottenum Brunvvillarienſi monaſterio a Richeſa Regina collatum, eidem non multo poſt fuerit ablatum, diſcimus ex Conrado in vita S. Vvolphelmi n. 12. nimirum cum S. Anno Colonienſis archiepiſcopus in civitate metropolitana collegiatam B. Mariæ ad Gradus fundaſſet, ut eam ditaret, auctoritate propria, Clotenum eidem tradidit,

Digitized by Google

pugnantium, ac ex bono quidem eorum ſtatuit nos Dominus Deus infirmari, malum vero vel in B. Petro, præſertim quod Chriſtum negavit, non debemus imitari: cur enim egreſſus foras flevit amare, ſi non malum fuit Dominum ſuum negare? Ex his ergo bona ſanctorum non mala nos imitari debere intelligitur, & mox ex eiſdem miracula quæ faciunt, ob ea tantum quæ imitatione digna ſunt fieri colligitur. Quod ſi miracula eorum nulla mala ſtruunt, nec eccleſiaſticam cenſuram, quod ceteris malis aliquanto gravius eſt, deſtruunt. Ergo ne miracula, quæ fieri dicuntur ad ſepulchrum domni noſtri archiepiſcopi (a) ANNONIS, noſtram querelam apud veſtram clementiam videantur impedire, qualiter imperator auguſtus pater veſter HENRICUS pro nobis agat, dignetur veſtra ſerenitas audire. Nam in carta quam nobis fieri juſſit de domno noſtro archiepiſcopo HERMANNO & ſuis ſororibus ita loquens: *Noſtram*, inquit, *adivere præſentiam, rogantes ut eam loco* BRUNWIYLRE *nominato libertatis ſtatueremus gratiam, quatenus ab omni præſentium ac futurorum tam pontificum quam regum ſeu imperatorum liber dominatu, latius tam pro noſtra quam pro ipſorum ſalute vocares.* * Et poſt pauca: *Hanc eorum petitionem juſtam ac piam cognoſcentes, voluntati eorum præbuimus aſſenſum, loco illi Brunvvylre nominato libertatem ſtatuentes, atque ut rata & inconvulſa maneat in perpetuum, cartam hanc ei libertatis conſcribi, manuque propria corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri; quam ſi quis infringere tentaverit, ad primum iram Dei ſanctique Petri ſimulque omnium ſanctorum incurrat, ſciatque ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum, noſtræ cameræ medietatem, archiepiſcopo alteram medietatem.* Ecce ſi munera deſideratis vos & dominus noſter archiepiſcopus Colonienſis ſine peccato, Cæſaris edictum utriuſque cameram ponderibus onerat immenſis; ſi tamen juſtificetur, unde nobis cauſa movetur. At vero cavete vobis & veſtris, hanc tanti patris declinando maledictionem, cui dominus papa LEO, cum aliquot ſuis anteceſſoribus ſuam quoque jungit anathematizationem. Sed nec ſuam ſubtrahit dominus noſter archiepiſcopus ANNO, cum ſuis anteceſſoribus PILIGRINO & HERMANNO, in tantum, ut Clotteno expreſſe & diffinitive nominaret, eo quod nobis, timens carnales heredes, hoc ablatum iri formidaret. Superſunt adhuc, qui, quando noviſſime noſtram eccleſiam dedicavit, præſentes fuerunt, & hanc diffinitam ejuſdem nominis expreſſionem audierunt. Conſtat igitur ipſius bannum, ut de ceteris taceamus, a ſemetipſo eſſe violatum, ſi prædium illud unde agitur, illis qui nunc retinent ab eo, ſicut ipſi fatentur, poſtea fuerit datum. Unde ut ab ejus hoſtia maculam tollatis, largius a Domino vobis affluant viſcera pietatis, quibus ita penſetur miraculorum ejus commendatio, ut eccleſiaſticæ cenſuræ non fiat infirmatio, noſtri quoque puſillanimitati conſulatur, ne abundantiori triſtitia abſorbeatur.

(a) *f. vocaret.

EPISTOLA H. AD R. amicum.

Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

R. amico patri religione venerabili, nihilominus ingenuitate commendabilis H. devotus amicus æquitatis virgam indemdinabiliter bajulare.

Cum olim indigentiæ onere gravarer, præſertim cum jam pecuniam a Domino mihi commiſſam exiguo in ſudario ligare nolens, immo in multis proficue quærentibus impertire ..... multi faciam ...., hoc anno vero cum tædia .... unicum queſtum priori longe maximum, abbate (b) Tomerienſium pollicente, ſi in comitatu ejus non interaneus exiſterem, diſcipulis meis pecuniam meam conferre negavi. Non longo tempore poſt per Guillelmum Bernardi præ multis obnoxium ſub voce abbatis præfati mihi ſignificatum eſt, ut ad iter Hiberium diſponerer, & abbati velut pari & amico famularer, mulam inſtantius ab eo ſuſcipiens ..... quidem huic legationi congratulante, & ejus voluntati ſatage (c) diligentes res meas anguſta domi pro apparatu itineris ſenſit detrimentum diu incipiendi itineris ...... adventum me inſcio abſcedens Narbonam adivit. Quod præſentiſcens fama volante priuſquam inde abiret illo ...... fidelitati ſuæ deputato indecenter inſultaverat. At ille excuſationis quærens nodum, animal quod equitarem nullum reperiſſe aſſeruit, tegnas ſuas me latere arbitrans. Nolebat namque rerum acquirendarum penes regem Sancium me futurum participem: cum ego ſæpe moleſtiam corpoream ſentiens, ægrotando meam eccleſiæ ſuæ univerſam devovi facultatem. Ipſo denique abbate cauſam excuſationis dignam ..... mihi verba ſua non magni pendenti Biterrim remeare placuit, plura eccleſiæ ſuæ verbo ..... quam eſſet apud Pampilonem ..... in qua unum ex ſuis monachis (d) ſpe deceptus intronizan-

[b] [c] [d]

(a) Anno Colonienſis archiepiſcopus migravit a ſæculo anno 1075. menſe Decembri, ac proinde hæc epiſtola ante annum 1076. non fuit ſcripta.

(b) Is fuit Frotardus abbas Tomerienſis S. Pontii anno 1077. a Gregorio papa VII. miſſus in Hiſpaniam cum Amato Olorenſi epiſcopo.

(c) Forte, *ſatagente diligenter*, *res mea &c.*

(d) Hic loquitur de legatione Richardi in Hiſpaniam, in qua, vacante ſede Pampelonenſi, voluit præfici unum e ſuis monachis, quod non potuit adipiſci.

dum

Digitized by Google

dum pontificaliter credidit .... mihi blandientibus ...... amicitiæ meæ adducere ejus inſtinctu quærentibus, quaſi non revera eis acquietio; & gratius habens .... monachus in contubernio veſtri, ut veſtra induſtria promoveri verear; ſuper hac re quod vobis gratum .... dicta de abbate Tomerienſium non cuilibet per vos aperiantur. Valete & proſperis ſucceſſibus per cuncta valete.

EPISTOLA R. CARDINALIS ad S. regem.

Confirmat latam in Pampelonenſes excommunicationis ſententiam, vetatque ne ullam cum illis habeat communionem.

Ex archivis S. Victoris eruit D. Ferrerius. [a]

R. (a) cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, S. regi venerabili, ſalutem....

A domino noſtro papa in eccleſiis regni veſtri, honorem & gloriam ejuſdem ſanctæ & univerſalis eccleſiæ, poſtpoſita alia nobis ...... multo ſudore fideliter quærebamus, ſed nec per veſtros circumlocutionum anfractus decepti, a parte cognoſcimus, quoniam plus hominum favorem, quam Dei timorem animarumque ſalutem in veſtris operibus cupitis invenire. Nam ſalutem veſtro conſilio in populo commiſſo vos efflagitare credebamus: unde quia non ita apud vos eſt, colligentes ſi qua vobis pro veſtra caritate, de qualibet ſpecialiter perſona promiſimus, facturos nos deinceps proculdubio abnegamus; ſed conſulere aliter, ſi potuerimus, ſatagemus. Excommunicationis ſententiam, quam in Pampilonenſi epiſcopatu & hominibus ejuſdem epiſcopii, quocumque loco fuerint, ſive in expeditione contra hoſtes pugnaverint, ſicuti in concilio epiſcoporum & abbatum apoſtolica auctoritate poſuimus, iterum iterumque eadem auctoritate firmamus: voſque communionem cum Pampilonenſibus excommunicatis uſque ad feſtivitatem ſancti Johannis, & hoc non in eccleſiaſtico officio, ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli & noſtra auctoritate, nullam deinceps habere præcipimus, donec habeant electum in eadem eccleſia apoſtolica auctoritate firmatum. Interdicimus hoc modo, ut a feſtivitate S. Johannis & deinceps mortui nullo modo ſepeliantur, cum vivis ſcienter nullus chriſtianam communionem habeat, nullumque divinum officium in eccleſiis fiat, præter puerorum baptiſmum, ſi mortis vel languoris illos agitaverit periculum. Hæc ideo facimus, quia conſpiraſſe illos ad deſtructionem eccleſiæ cum alteris regni veſtri principibus videmus, quos adhuc nominatim non exprimimus, qui gladium ſancti Petri & virtutem Sancti Spiritus ad perpetuam infamiam & confuſionem ſuam experientur. Ne confidatis in victoria, qui juſtitiam reliquiſtis, cum ſcriptum ſit: *Primum quærite regnum Dei & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* De quo confidere poſſetis, ſi plus creſcere regnum Dei, quam veſtram gloriam quæreretis. Quæritis enim quæ veſtra ſunt, non quæ JESU CHRISTI. Et quia irritum feciſtis mandatum Dei & apoſtolicum præceptum propter ſeductionis & ...., hominum animarum pereuntium, ſanguinem Deus a manu veſtra requirat. Nos ergo exeuntes de civitate excutimus pulverem pedum noſtrorum in teſtimonium ſuper vos.

PRIVILEGIUM HENRICI episcopi Leodienſis pro monaſterio S. Huberti.

Decima Vuaverelia & Verterinæ Henrici epiſcopi Leodienſis ſententia aſſeritur monaſterio S. Huberti.

Circa 1059. Anno 1079. Ex archivis S. Huberti.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti. Ego HENRICUS gratia Dei Leodienſium epiſcopus, memor immo ſollicitus dominici exempli, qui veniens in mundum pacem attulit hominibus bonæ voluntatis, quique recedens diſcipulis ſuis pacem reliquit: Notum volo fieri & poſteris & præſentibus, quomodo probato coram me teſtimonio veritatis, terminata ſit contentio, quæ ſurrexerat inter Leodienſem eccleſiam B. Petri, & Andaginenſem beati Huberti. Apud *Burs* in pago Falmenienſi matrem conſtat eſſe eccleſiam propriam B. Huberti, cujus omnimodam decimam a tempore (b) VVALCANDI pontificis, ſine ulla inquietudine & calumnia per annos fere ducentos ſeptuaginta quatuor in omnibus finibus ſuis præfata eccleſia B. Huberti tenuit. [b] Tempore autem prædeceſſoris mei THEODUINI pontificis, quidam Godefridus eccleſiæ beati Petri Leodienſis præpoſitus, quorumdam perverſorum conſilio, ex quibus quidam extra atrium ſepulti ſunt & excommunicati; ſed & nobilitatis ſuæ & parentum ſuorum confiſus fortitudine & auxilio, apud Verterinam (c) & Vauvereliam præfatæ eccleſiæ S. Huberti tentaverit tollere decimam de quinque manſis & dimidio; [c] de qua fortitudine & injuſtitia reclamante venerabili abbate (d) THEODERICO, convictus in pleſſionibus autit. [d]

(a) Hæc epiſtola eſt Richardi cardinalis, qui poſtea fuit abbas Maſſilienſis S. Victoris, ab Alexandro II. creatus cardinalis, & a Gregorio VII. & Urbano II. miſſus legatus in Hiſpaniam. Scripta eſt autem ad Sancium V. Navarræ regem, quem quidam de crudelitate & injuſtitia inſimulant.

(b) Hic eſt Vvalcandus epiſcopus Leodienſis, qui in ſancti Huberti monaſterio clericis monachos ſubſtitui ac illud poſſeſſionibus auxit.

(c) Ubinam ſita ſit Verterina, incertum eſt hodie; ſi conjecturæ locus ſit, ea eſt forte, quæ in loco Han dicto, ad Leſſiam, appellatur adhuc, ſed decurtato nomine, *la Cour de Trina.* Sic opinatur Romualdus *Hancart* S. Huberti aſceta & hiſtoriographus.

(d) Ejus acta habes ſæculo VI. Benedictino parte 1.

Digitized by Google

na ſynodo, quod ſuum erat, eccleſiæ beati Huberti recognovit ei coram pontifice THEODUINO & Boſone archidiacono, cui cum in præpoſitura ſuccederet Johannes frater CONONIS comitis, confiſus & ipſe de parentibus ſuis, præfatam injuſtitiam adverſus eccleſiam beati Huberti repetere tentavit; ſed in mea præſentia teſtimonio probatæ veritatis convictus, tandem conticuit & quievit, & quod ſuum erat eccleſiæ recognovit. Unde ego cauſa juſtitiæ & veritatis, precatu etiam domni THEODERICI abbatis, atteſtatione quoque Hugonis advocati, qui præfatam decimam de quinque manſis & dimidio diſrationaverat eccleſiæ beati Huberti, in teſtimonio quatuordecim liberorum interpoſitione jurisjurandi, per præſentis paginam privilegii, tam injuſtam contentionem terminare curavi, interpoſito anathemate ſub terribili obteſtatione divini nominis, noſtræ quoque & ſucceſſorum noſtrorum auctoritatis. Quam contentionem ſi qua perſona cujuſcumque dignitatis aut ordinis amplius commovere tentaverit, a communione corporis Chriſti & ſanctæ eccleſiæ ſeparatus pereat, niſi reſipiſcens per juſtam pœnitentiam divinæ diſtrictioni & eccleſiæ beati Huberti ſatisfaciat. Actum publice anno dominicæ incarnationis MLXXIX. Indictione ſecunda, epiſcopatus autem domni Henrici quinto.

Ego HENRICUS gratia Dei Leodienſium pontifex relegi & ſignavi & ſigillo.......

S. THEODERICI abbatis. S. Boſonis. S. Johannis. S. Hugonis. S. Engonis. S. Thiebaldi. S. Godefridi.

Et erat ſubimpreſſum ſigillum magnum in cera.

PRIVILEGIUM MANASSIS archiepiſcopi Remenſis pro Andaginenſi S. Huberti monaſterio.

Donat monachis altaria S. Hilarii de Guiliaco & de Noviant.

Anno 1079 Ex archivio Andaginenſ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego (a) MANASSES gratia Dei Remorum archiepiſcopus. Cum conſtet generalis omnium fidelium juſtitia, ut gratis præventi [a] mereantur gratiam pro gratia, ſpecialis tamen ſingulorum exigit utilitas, ut quanta ſuppetit cuique poſſibilitatis qualitas, conſequatur etiam in bono promta voluntatis æqualitas. Conſequenter igitur apud nos judicavimus utile, ne & ipſi videamur ingrati ejuſdem Dei gratiæ, ut qui nos eccleſiæ ſuæ filiis elegit præeſſe, cum venerit inveniat & prodeſſe. Unde notum ſit omnibus tam poſteris quam præſentibus, qualiter abbas THEODERICUS apud nos ſuis exegerit precibus, ut ei cui præerat eccleſiæ B. Petri & B. Huberti, quæ ſita eſt in Arduenna, altare B. Hilarii, quod eſt in Guileis, & altare de *Noviant* traderemus, & perpetuo utraque habenda firmaremus. Cujus petitioni libenter aſſenſimus, clericorum & fidelium noſtrorum, ſanctæ ſcilicet Remenſis eccleſiæ filiorum voluntario conſenſu, & determinata conditione, ut in exactione debitæ ſubjectionis, decem & octo denarios omni anno perſolvant eccleſiæ Remenſi, remiſſis & omnino interdictis omnibus oppreſſionibus & injuſtitiis, quæ vel pravo uſu vel etiam injuſto conſenſu exercentur in multis. Ejuſdem quoque abbatis precatu, de reditu hujus noſtræ eleemoſynæ quinque ſolidos ſtatuimus ad refectionem beati Huberti matris eccleſiæ fratribus dandos, videlicet in die noſtræ benedictionis, quamdiu vixerimus, & poſt in anniverſario noſtro cum deceſſerimus. Ut igitur hujus noſtræ ſanctionis decretum ſtabile & inconvulſum permaneat, & proceſſu temporis in oblivionem non vergat, hanc cartam conſcribi, ſigillique noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Si quis autem, quod abſit, huic noſtræ inſtitutioni reniti præſumſerit, & quod pro bono, ut ſeſe res habet, & pro ſalute animæ noſtræ decrevimus fieri, aliquo modo obviare tentaverit, aut citius reſipiſcens, ab impoſſibilitate hujus ſuæ temeritatis quieſcat, aut auctoritatem & ipſe exauctoratus amittat, & perpetuo anathematizatus canonicæ excommunicationi ſubjaceat. † Signum MANASSE Remorum archiepiſcopi. S. Arnulphi Remorum archidiaconi. S. Gilbuini Virdunenſis archidiaconi. S. walteri Remenſis canonici. S. Haimonis Virdunenſis canonici. S. GILBUINI Moſomenſis abbatis. S. Roderici decani. S. Odonis prioris. S. Bernardi præpoſiti. S. Emmonis cantoris. S. HENRICI comitis. S. Guidonis *de Burg.* S. Guiteri. S. Alberici.

Acta Moſomi, anno dominicæ incarnationis MLXXVIIII. indictione II. jubente & pontificante domno MANASSE Remorum archiepiſcopo, anno archiepiſcopatus ſui decimo, regnante PHILIPPO rege Francorum, anno regni ejus vigeſimo. Godefridus cancellarius ſcripſit & ſubſcripſit. (b) [b]

(a) Hic Manaſſes propter ſimoniam ſequenti anno 1080. in concilio Lugdunenſi fuit depoſitus ab Hugone Dienſi epiſcopo, ſcriptaque apologia, quam habes apud Mabillonium Muſei Italici tom. 1. fruſtra ſe ab objectis criminibus purgare tentavit.

(b) Infra impreſſum in cera flavi coloris extat ſigillum majus eccleſiæ Remenſis ſanum adhuc & integrum, in cujus concavo cernitur effigies S. Dei genitricis, filium in gremio geſtantis.

PRIVILEGIUM HELINANDI epiſcopi Laudunenſis pro cella Eberneicurtis.

Ad petitionem Theoderici abbatis S. Huberti plura altaria Cellæ Eberneicurtis concedit.

Anno 1082. Ex archivis S. Huberti.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Quia paſtorali prærogativa in vinea Domini ſabaoth præeſſe laboramus, quanta diſcretionis moderantia, quanta etiam ſollicitudinis vigilantia, ut prodeſſe valeamus, adnitendum ſit, liquido colligitur, ſi præcedentium patrum mores & vitam ante oculos revocare ſtudeamus: quorum quidem erga Dei eccleſiam tanta fuiſſe comprobatur liberalitas, ut etiam diverſis in locis ad augmentum reipublicæ diverſa contulerint beneficia, & quæ minus ſuppetebant ex proprio jure ſupplere ſtuduerint ſtipendia. Quorum exemplo aliquantiſper informatus, ego HELINANDUS ſanctæ Laudunenſis eccleſiæ Dei gratia præſul, & ante tribunal ſuperni judicis omnino vacuus, metuens apparere, vel manipulum ad aream dominicæ meſſis C ſtudui reportare. Vir namque ſtrenuus abbas videlicet THEODERICUS intra fines Laudunenſis diœceſeos apud villam Eberneicurtim ſanctæ Dei genitricis eccleſiam adorſus conſtruere, & ex parvula, quod prius fuerat, multo ampliorem reſtituere, fratres etiam ſub regulari diſciplina militaturos affectans ordinare, expetiit apud humilitatis noſtræ gratiam eidem eccleſiæ, quæ ſubjecta eſt & adjacens eccleſiæ B. Petri, ſanctique Huberti Arduennenſis cœnobii, quædam altaria dari, unde reſpublica ibi deſervientium poſſet augmentari, non quod in D redditibus eſſent adeo proficua, ſed quia quadam affinitate videbantur eſſe contigua; ſuper quo ſaluti animæ conſulentes, & tanti patris devotionem benigniſſime attendentes, aſſenſu & conſilio clericorum ac fidelium noſtrorum, ea ratione quod petebat conceſſimus, ut in præfata eccleſia, & in illa cui apud Arduennam paſtor ille præerat, tam privatis quam publicis orationibus quotidie noſtri nominis memoria habeatur. Poſt curſum vero vitæ annuatim ab utraque eccleſia animæ anniverſarium celebretur. Ex his vero altaribus quæ ipſis donari decernimus, unum eſt apud Gunicurtim in honore E beati Petri apoſtoli, aliud apud Provaſium in honore S. Victoris, cum capella de Proviſiolo, tertium apud Jovini-curtim in honore S. Remigii cum capella ſanctæ Protaſiæ, quartum upud Ranlii-curtim in honore ſanctæ Genovefæ. Ne igitur in aliquo nutaret talis noſtra efficientia, hoc ſcriptum fieri decrevimus, manuque propria corrobora- A tum & fidelium atteſtatione ſubnixum, ac ſigillo aſſignatum reddidimus, ut eccleſia quod dedimus perpetuo teneat, ſalvoque in omnibus eccleſiaſtico jure in pace poſſideat. Si quis autem in poſtmodum huic noſtræ traditioni, quod abſit, reniſus fuerit, aut aliquatenus pervertere tentaverit, divinæ ultionis ſententiam incurrat, & præſumtionis vicem, quoad perſeveraverit, a Domino recipiat; fiat, fiat.

Signum ELINANDI epiſcopi, qui hoc ſcriptum fieri juſſit. Signum Fulcradi decani B atque archidiaconi. S. ADALBERONIS (a) abbatis. Signum Guerimundi ſacerdotis. Signum Ebali archidiaconi Signum Guaſcelini ſacerdotis. S. Johannis ſacerdotis. S. Manaſedis theſaurarii. S. Iſembardi diaconi. S. Guarnerii cantoris. S. Odonis diaconi. S. Halmonis ſubdiaconi. S. Rothardi diaconi. S. Arnulfi ſubdiaconi. S. Hauwini ſubdiaconi. S. Odonis ſubdiaconi. S. Heriberti decani. [a]

Actum Lauduni idus Octobris anno dominicæ Incarnationis milleſimo octuageſimo ſecundo, Indictione quarta, epacta XVIII. concurrente III. Ego Robertus S. Mariæ cancellarius ſubſcripſi atque relegi.

EPISTOLA CONGREGATIONIS S. Victoris ad B. & D. in Craſſenſi monaſterio commorantes.

Conſolatur eos de malis quæ injuſte perpeſſi ſunt, ſuaſque illis ſpondet orationes.

Circa 1080 Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

DOMNIS ac venerabilibus patribus B. atque D. cariſſimis etiam fratribus in monaſterio Craſſæ pariter commorantibus cuncta beatiſſimi Victoris martyris cœnobii congregatio, fideles ac debitas orationes in Chriſto.

Quoniam ſub omnipotentis Dei diſpoſitione vivimus, movemur & ſumus, nec nos quæcumque ubique nobis accidant terrarum, ab ipſius debent evellere voluntate, cum ſciamus nec folia arborum, nec unus paſſer ſine ejus motu in ima decidere poſſe. Neque enim viſibiliter aut ſenſibiliter aliquid in totius fit partibus mundi, quod ne de ipſius inviſibili atque inintelligibili ſummi imperatoris aula aut jubeatur aut permittatur, ſecundum ineffabilem juſtitiam præmiorum atque pænarum gravitatem vel retributionum. Valde, ... accidant adverſam cunctis fidelibus eſt, cum ſit notum a Dei judicio nihil cadere indiſcuſſum, ne privatim ſe pati debent arbitrari quidam, cum omnes integra veræ fidei compagine diverſa membra connectamur ſub uno capi-

(a) S. Vincentii Laudunenſis, qui ex Andaginenſi S. Huberti monaſterio ad regimen illius monaſterii aſſumtus fuerat.

te Chriſto. Numquid enim ſi compatitur A unum membrum, non ſimul compatiuntur omnia membra? Vere…: neque enim diviſus eſt Chriſtus. Quapropter, amantiſſimi ſeniores, certis fidei approbamur documentis, in rebus utriſque nos gloriari vobiſcum, & ſpiritu ſemper perferri omnia accidentia ſimul. Hæc vero ideo diximus, quia a Deo donante vobis conceſſum eſt, pro ejus veritatis norma temporaliter plagas & opprobria pati, in quibus nos etſi non corporaliter, quod utinam nobis a Deo præſtitum eſſet, tamen ſpiritualiter pati fideliter arbitramur. Nam ſciatis nos ſecundum carnem infirmos in primis, ut ea quæ vobis evenerant B audivimus, multum condoluiſſe, ſed ſtatim ut veſtræ deſiderantiſſimæ litteræ in capitulo recitatæ fuerunt, & vos ferventes, ac lætos de paſſione intelleximus, ita gaviſi ſumus, ut ultra triſtitiam habiti doloris de veſtræ conſtantiæ fortitudine gaudium in commune fieret plurimum, ſicque pariter in jubilo cum lætitiæ fletibus omnipotentem cum laudavimus Deum, qui de noſtro veſtro ſua gratuita bonitate uſque ad illud quoſdam perducere eſt dignatus, ut pro ejus veritate pati digni inveniantur: Scientes quoniam ſi ſanctorum paſſionum ſocii fuerimus, erimus C & conſolationum, & nos vera profiteri credatis, teſtis eſt Deus, quia plures Dominus… profeſſi ſunt ſe vobiſcum fore ac pati in illa hora pro hujus rei juſtitia valde deſideraſſe. Et ideo, dilectiſſimi fratres, mente integra, fide firma, & caritate perfecta parati ſitis ad omnia æquanimiter perferre contraria, conſervantes fortiter dominica præcepta, quæ in regula ſancti patris noſtri Benedicti conſcripta inveniuntur, in omnibus & ſuper omnia matrem ſacrarum virtutum complectentes obedientiam, quoniam pro illa, Deo adjuvante, cuncta tolerare poteritis adverſa, & ita perſeverare uſque in finem, ut ſecundum proprios labores a Chriſto JESU Domino noſtro debitas recipiatis mercedes. Pſalmos vero quos nobis cum oratione pro communi tribulatione pſallere mandaſtis, quotidie juxta modum veſtrum imperii veſtri, Domini clementiam exſolvimus ſupplicando. Quod autem nobis præcepiſtis, ut omnia quæ domnus G ſecum attulit de monaſterio ſancti Michaëlis vobis mitteremus, quoniam placitum vos habiturum cum comite Ceritanenſi, & ſibi cuncta redditurum ſpopondiſtis, multum admiramur, quomodo ſine præſentia….. ſenioris illud facere potuiſtis, maxime cum non ſine præcipuis cauſis ea ipſe ſecum detuliſſe approbetur. Tamen ne vobis inobedientes eſſe videamur, plurimum cum eodem ſeniore inde tractavimus, & omnia quæ nobiſcum ejuſdem deliberatione viſum eſt vobis, remiſimus, precantes veſtram paternitatem, ne ea ullo modo reddatis, niſi prius omne debitum quod a prædicto ſeniore multis debetur, pro utilitate ipſius monaſterii a comite cunctis debitoribus reſtituatis, quia ob hoc ea ſecum deduxiſti, ne illi a quibus mutuo accepit decepti eſſent, & ipſe in peccatum pro his incideret in periculum. Quare ….. provide & ſtrenue, de his conſiderate, ne, quod abſit, inconſulte ea comiti reddatis, & quibus plurima de monaſterio debentur, fraudem ex rebus ſuſtineant, & vos in peccatum, & cœnobium veſtrum in maximum pro his in poſtremum incurrat detrimentum. Si qua vero ſuperſint quæ vobis non tranſmiſimus, ſciat paternitas veſtra ….ſeniori, vel ita eſſe commiſſa vel adquiſita, ut minime comiti pro hac ratione debeantur reddi, de quibus ſi ſermo ſit, a comite vobiſcum exortum fuerit, cavete ne aliquid ex omnibus reddere promittatis, donec ſupradictus filius veſter de his in veſtra præſentia valeat ratiocinari, ut expedit, vobiſcum. Super hæc ….. fraternitas, ut in capite jejunii venire properetis, ſi ulla vobis eſt cura monaſterii veſtri, quia hoc neceſſitas exigit. Quod niſi feceritis, graviter nobis hæc moleſte ferre omnino ſciatis. Valete. (a) [a]

DONATIO MONASTERII ſancti Savini in valle Levitana facta Maſſilienſi ſancti Victoris abbatiæ a Centullo comite Bigoritano.

Anno 1080. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

EGO CENTULLUS comes & uxor mea BEATRIX & mater ejus STEPHANIA, pro ſalute animarum noſtrarum & parentum noſtrorum, monaſterium S. Savini abbatis & confeſſoris in valle Levitanenſi ſitum, in epiſcopatu Tarbenſi, in comitatu Bigoritano, a monaſtica religione jam pene lapſum, omnipotenti Deo & B. virgini MARIÆ, & D ſancto Victori Maſſilienſi martyri, & abbati RICARDO & ſucceſſoribus ejus, monachis quoque Maſſilienſibus præſentibus & futuris donamus, concedimus atque relinquimus in perpetuum habendum, tali tenore, ut abbates Maſſilienſes abbatem in prædicto monaſterio conſtituant, benedicendum ſecundum regulam ſancti Benedicti & conſuetudinem monaſterii Maſſilienſis, & monachos male viventes & inobedientes inde auferant, & bonos mittant, qui monaſterium ordinent ſecundum conſuetudinem Maſſilienſis monaſterii. Quod ſi abbas ſancti Savini contra regulam ſancti Benedicti & E conſuetudines Maſſilienſis monaſterii vixerit, & comes & epiſcopus hoc tertio abbati Maſſilienſi per fideles & certos nuncios notificaverint, & ſecuritatem & poteſtatem

(a) Quo tempore ſcripta fuerit, non ſatis conſtat, ſuſpicor tamen ſcriptam fuiſſe circa annum 1080. quo Gregorius VII. Graſſenſem B. Mariæ eccleſiam in diœceſi Narbonenſi & Atelatenſem S. Petri Montis-majoris monachis Maſſilienſibus reformandas commiſit.

Digitized by Google

corrigendi illum in tota terra ſua dederint & abbatem ad obediendum conſtrinxerint, & ipſe neglexerit, habeant poteſtatem comes & & epiſcopus Bigorritanenſis corrigendi abbatem ſecundum regulam ſancti Benedicti. Donamus igitur ab integro monaſterio Maſſilienſi & ibi Deo ſervientibus quicquid in prædicto monaſterio Bigorritanenſes comites hactenus habuerunt, vel viſi ſunt habere, præter eam legem quæ de proclamationibus & ſeditionibus ſæcularium hominum in monaſterio ſancti Licerii & aliis Bigorræ monaſteriis habetur, ſalva tamen auctoritate Tarbenſis eccleſiæ. Juſſu ergo & conſilio PONTII Tarbenſis epiſcopi facta eſt hæc carta, ſive hujus monaſterii acquiſitio anno ab incarnato Dei Filio milleſimo octuageſimo Kal. Aprilis.
[a] (a) Ut hoc donum firmum & ſtabile in perpetuum maneat, ego comes CENTULLUS ſine omni malo ingenio & retinimento hanc cartam manu mea firmo, & uxori meæ BEATRICI & matri ejus STEPHANIÆ & principibus meis firmare
[b] præcipio. Signum BERNARDI (b) epiſcopi,
[c] ſig. ODONIS (c) abbatis. Sig. Sanctionis, Virgilii, Benedicti, Garciæ ejuſdem loci monachorum. Sig OTGERII vicecomitis, Theobaldi, Stephani, Arſenii, ſig. Dodonis Benacenſis, Guille Aramon de Oſſu. Arnalt Guil. de Barbaza, Guille ez de Bareg-da, ſig. Bernardi de Caſtello-Bajac, & Arnalt Guil. de Angulis.

DONATIO MONASTERII S. PETRI Biſuldunenſis facta S. Victori Maſſilienſi a Bernardo Biſuldunenſi comite.

Anno 1080 Ex archivis S. Victoris eruit D. Farnesius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BERNARDUS Biſuldunenſium comes videns quod monaſterium S, Petri, quod eſt ſitum in caſtro Biſuldunenſi, juxta aquam Fluviani, longe uſque ad noſtra tempora a religione & ordine monaſtico deſtitutum, Deo parvum vel nullum exhibeat ſervitium, Maſſilienſibus ſanctæ Mariæ & ſancti Victoris martyris monachis jam pridem tradidi reſtaurandum. Sed illis per Dei gratiam in prædicto cœnobio fideliter laborantibus, & ad juſtitiæ cultum fructumque pietatis eumdem locum ſancti Petri perducentibus, iterum pro ſalute animæ meæ ab integro prædictum monaſterium præſentibus & futuris ſanctæ Mariæ & S. Victoris abbati & monachis placuit conferre & confirmare. Unde ego BERNARDUS comes, dono, trado, concedo, exhibeo, relinquo & dimitto pro ſalute mea & parentum meorum, Deo & S. Mariæ & S. Victori martyri, & tibi RICHARDE abbas Maſſilienſis, & omnibus ſucceſſoribus tuis abbatibus Maſſilienſibus, monachiſque præſentibus & futuris, ex toto omnino monaſterium S. Petri apoſtoli Biſuldunenſis, quod eſt in epiſcopatu Gerundenſi, & in comitatu Biſuldunenſi, ut habeatis & poſſideatis in perpetuum, & omnem ordinationem tam abbatum quam monachorum, ſecundum regulam ſancti Benedicti & conſtitutiones Maſſilienſis monaſterii ibi faciatis. Habeas ergo tu tuique ſucceſſores, vel monachi Maſſilienſes licentiam mittendi ibi quos volueritis monachos, & auferendi, & ordinandi prædictum monaſterium, prout vobis viſum fuerit, ſine impedimento mei, vel ſucceſſorum meorum comitum, vel alicujus perſonæ. Ita dono, concedo, & offero S. Mariæ ſanctoque Victori martyri prædictum monaſterium, & omnino quidquid hactenus ibi habui vel habere viſus fui, abſque ulla deceptione, & ſine malo ingenio. Igitur ſi ego vel quælibet perſona cujuſcumque conditionis vel ordinis, hoc donum infringere aliquando vel mutare tentaverit, non valeat conſequi quod appetit, ſed inſuper CCC. libras auri pro hoc ipſo S. Victori componat, Deique omnipotentis, donec ſatisfaciat, locumque liberum derelinquat, iram incurrat.

Facta eſt autem hæc carta vel donum anno ab incarnato Dei Filio MLXXX. indict. III. epacta XXVI. menſe Auguſto VI. idus ejuſdem menſis

† Sig. BERNARDI Biſuldunenſium comitis.

Sig Arnall. Bernard.

S Pontius levita.

S. Pandulfus preſbyter.

S. Guillelmus archilevita Gerundenſis.

Data per manum Beraldi Maſſilienſis monachi regnante Domino noſtro JESU-CHRISTO. (d) [d]

(a) Septimo poſt anno, hoc eſt 1087. idem Centullus cum uxore ſua Beatrice, juſſu & conſilio Dodonis epiſcopi Tarbienſis abbatiam S. Severi de Ruſtano eidem monaſterio & abbati donavit, ſcripto diplomate IV. idus Maii ejuſdem cum iſto tenoris: quod proinde infra non referemus.

(b) Hic Bernardus non alius nobis videtur a Bernardo illo qui ex monacho Benedictino Generenſis monaſterii factus epiſcopus Laſeurenſis, hanc ſedem tunc occupabat.

(c) Is eſt Odo de Benaco filius Guillelmi *Auriel* de Benaco ex Maria filia Raymundi Garſiæ vicecomitis Levitaniæ, qui tunc temporis proximam ſancti Petri Generenſis abbatiam adminiſtrabat, factus poſtea epiſcopus Oleronenſis.

(d) Extat in archivis S. Victoris facta ab eodem Bernardo comite Biſuldunenſi donatio monaſterii S. Stephani Balneolenſis eodem anno, eodem die, iiſdemque verbis conſcripta.

Digitized by Google

INCIPIT PRÆFATIO

[a] (a) Willerami Babembergenſis ſcholaſtici Fuldenſis monachi in Cantica canticorum.

Circa 1080 Ex mſ. codice S. Euchari, ante annos 600. exarato.

CUm majorum ſtudia intueor, quibus in divina pagina nobiliter floruere; cogor hujus temporis fæces deflere, cum jam fere omne litterale deficit ſtudium, ſolumque avaritiæ, invidiæ & contentionis remanſit exercitium. Nam &, ſi qui ſunt qui ſub ſcholari ferula grammaticæ & dialecticæ ſtudiis imbuuntur, hæc ſibi ſufficere arbitrantes, divinæ paginæ omnino obliviſcuntur, CUM OB HOC SOLUM Chriſtianis liceat gentiles libros legere, ut ex his quanta diſtantia ſit lucis & tenebrarum, veritatis & erroris poſſint diſcernere. Alii vero cum in divinis dogmatibus ſint valentes, tamen creditum ſibi talentum in terra abſcondentes, ceteros qui in lectionibus & canticis peccant, derident, nec imbecillitati eorum vel inſtructione, vel librorum emendatione quicquam conſulti exhibent. [b] Unum in Francia comperi (b) LANTFRIDUM nomine, antea maxime valentem in dialectica, nunc ad eccleſiaſtica ſe contuliſſe ſtudia, & in epiſtolis Pauli & pſalterio multorum ſua ſubtilitate exacuiſſe ingenia; ad quem audiendum cum multi noſtratum confluant, ſpero quod ejus exemplo etiam in noſtris provinciis ad multorum utilitatem induſtriæ ſuæ fructum producant. Et quia ſæpe contingit, ut impetu fortium equorum, etiam caballi ad curſum concitentur; quamvis ſegnitiem ingenioli mei non ignorem; Deum tamen bonæ voluntatis ſperans adjutorem, decrevi etiam ex mea particula ſtudioſo lectori aliqua emolumenti præbere adminicula. Itaque CANTICA CANTICORUM, quæ ſui magnitudinem ipſo nomine teſtantur, ſtatui, ſi Deus annuerit, & verſibus & Teutonice planiora reddere, ut corpus in medio poſitum, his utrimque cingatur, & ita facilius intellectui occurrat quod inveſtigatur. De meo nihil addidi; ſed omnia de ſanctorum patrum diverſis expoſitionibus eruta, in unum compegi, & magis ſenſui quam verbis, tam in verſibus quam in Teutonica operam dedi. Eiſdem verſibus interdum utor, quia quæ Spiritus-ſanctus eiſdem verbis ſæpius repetivit, hæc etiam me eiſdem verſibus ſæpius repetere non indecens viſum fuit. Expoſitionis tenorem ſponſo & ſponſæ, ſicut in corpore, ſic in verſibus & Teutonica placuit aſcribi, ut majoris auctoritatis videatur, & quivis legens perſonarum alterna locutione A delectabilius afficiatur. Neſcio an me ludit amabilis error, aut certe qui Salomoni pluit, mihi etiam vel aliquantulum ſtillare dignatur; interdum mea legens, ſic delectabiliter afficior, quaſi hæc probatus aliquis compoſuerit auctor. Opuſculum hoc quamdiu vixero, doctioribus emendandum offero, ſi quid peccavi illorum monitu, non erubeſco; ſi quid illis placuerit, non pigritor addere.

Explicit præfatio.

VOX SYNAGOGÆ.

B Quem ſitio votis nunc oſcula porrigat oris,
Quem mihi venturum promiſerunt organa vatum.
Nunc etiam per ſe præſens dignetur adeſſe,
Oſcula præbendo, ſua dulcia verba loquendo.

OSCULETUR ME OSCULO ORIS SUI.

Cuſſer mihonit cuſſe ſines mundes. Dicco gunrizer nur ſine cunſt per proph.. micume her ſelbo unte cuſſe mihnut dero ſueze ſines evangelii.

Ubera nempe * tui præcellunt pocula vini. ** Edit. Namque*
C Suaviter unguentis fragrantia* ſat pretioſis. ** Edit. redolentia.*
Mitificans veterem tua lenis gratia legem,
Gratis juſtificat quos lex punire jubebat.
Hoſque tuis donis dum ſpiritualiter ungis,
Reddunt præclaram poſt turpia crimina formam.* ** Edit. vitam.*

QUIA MELIORA SUNT UBERA TUA VINO, FRAGRANTIA UNGUENTIS OPTIMIS.

Vuanta bezzer, &c. (c) [c]

D PROOEMIUM PAULINI ad amœna pœnitentiæ nos invitantis.

Ex mſ. Hiemerodenſi ante annos 500. exarato.

JUſtiſſimus ordo pœnitentiæ & rectiſſima forma hæc eſt, ut inchoent a lacrymis & deſinant in lætitia, quatenus tali exemplo poſſit agnoſci verum eſſe quod legitur: *Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metent.* Quod tunc fit, cum devotiſſima ad pœnitendum pœnitentis intentio ſuſpirat, quia hoc continuis gemitibus ex affectu divinæ miſerationis ingemiſcens, in vulnere ſuo cordis reſoluta duritia excitantur omnes ſenſus præcordiorum ejus, ut clament ad Dominum internæ vocis fortitudine. E Conveniuntque ſuſpiria pectoris, & ſuſpirium a ſuſpirio excipitur, conſonantque gemituum murmura in auribus Domini, ſi forte quandoquidem audire dignetur. Nec hoc ſolum agit pœnitens, ſed inſuper relaxatis oculorum habenis, largas emanans aquas, palpe-

(a) Hic Vvilleramus comparandæ ſcientiæ deſiderio, Pariſienſi in Univerſitate ſacris ſtudiis operam navavit, redux in patriam Babembergenſis ſcholaſticus, deinde monachus Fuldenſis ac demum abbas Merſburgenſis extitit, floruitque circa annum 1080. teſte Trithemio in libro de ſcriptoribus eccleſ.

(b) Forte Lanfrancum, qui tum in Gallia velut ſydus ſplendidiſſimum ſcientiæ ſuæ radios circumquaque emittebat.

(c) Opus illud edidit noſter Antonius *Beaugendre* ex antiquo codice, ubi præfatio & interpretatio Teutonica deſiderantur. Marbodoque Redonenſi epiſcopo adſcripſit, eo quod hujus auctoris carmina nonnulla contineat idem codex.

Digitized by Google

bræ ejus flumina lacrymarum profluunt, curruntque ſine defectu tramites venarum capitis ejus, donec & piacula cunctorum criminum abluantur, & omnis immunditia iniquitatis abſtergatur; deinde repletur os ejus veriſſimæ confeſſionis ſermonibus, quibus delectatur Dominus, & parcere clementer ſtudet, & præſtare veniam non moratur quodammodo dicens: *Homo, remittuntur tibi peccata tua.* Cui miſericordiſſimæ conſolationi, & tam benigniſſimo piiſſimoque peccaminum relaxatori, immo emundatori cor pœnitentis ineloquibili gaudio perfuſus, talia ut ita dicam, ait: Deliqui, Domine, & miſerabiliter peccavi, ultra modum ſcelera mea frequentavi, ob hanc cauſam ſicut cedrus tribulationes meæ dilatatæ ſunt, tota die torquentes conſcientiam meam. Non enim, Domine, minimæ ſunt culpæ meæ, nec peccatorum parva congeries, ideo ſilere nequeo: idcirco multi gemitus mei, & mens mea magnæ perturbationis everſione mœſtiſſima eſt. Sed conſideratione magnarum & innumerabilium miſerationum tuarum, Domine, recreatus munere tuo, a labe tanti diſcriminis, me miſerum paulatim ſurgere perſpicio. Fateor, ô Domine, quia erigit me ad ſpem indulgentiæ pietas tua, ut in fide nihil hæſitans, petam veniam & non moriar, ſed vivam. Idcirco reverſus ad habentem poteſtatem ſuper plagas meas, te ſcilicet Dominum meum, curvo tibi genua mea, & ſedula oratione cum confeſſione pœnitudinis deprecor te, dans gloriam nomini tuo in laude & benedictione frequentiſſima. Domine Deus meus in omnibus glorifico te, qui perſiſtens erudiſti inſipientiam meam, & emolliſti cor meum, donec vel invitus audirem voces tuas diutius clamitantes, & converſus ſequerer te. Et ego, Domine, cognovi, & ego intellexi ſonum clamoris tui, & reprehendens me converſus ſum, & egi pœnitentiam coram te, ſicut hæc dies probat. Idcirco in laudem tuam & conſolationem meam prophetica verba tibi decantarem. Caſtigaſti me, Domine; etenim eruditus ſum quaſi vermiculus indomitus: poſtquam enim convertiſti me & egi pœnitentiam, & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum, converſus ſum & erubui. Recordatus ſum te Dominum meum, quoniam in tua miſericordia revixit anima mea, & reſurrexit a mortuis. Ideo bonæ ſpei factus ſum vir, quia expectaſti me, & ſuſtinui in præterito laſcivientem, quod conſiderans compunctus ſum, & egi pœnitentiam. Lætus jam deinde nunc tibi & ſemper innumeras gratias referam, te totis viſceribus implorans, tibi me tota devotione commendans, quia ut invenirem te quæſiſti me, ut redirem tu compuliſti me, ut confiterer tu es operatus, & ut me recognoſcens plangerem tu dediſti mihi, quoniam tu es Deus quem nemo amittit niſi deceptus; quem nemo quærit niſi admonitus, quem nemo invenit niſi purgatus, quoniam bonus es tu, quoniam in ſæculum miſericordia tua, quoniam tantum tu es Deus, & præter te non eſt Deus. Tu es Deus Iſraël, ſalvator Deus omnium ſæculorum. Amen.

Iſte eſt conveniens ordo pœnitentium, & hoc modo fit pœnitudo fructuoſa, gaudium ex luctu parturiens, ex negligentia indulgentiam adferens, & ex labore requiem adducens, a lacrymis, ut oſtenſum eſt, inchoans, in gaudiis terminans unde ſupra. Antepoſita itaque diligentiori ratione, omnis qui ad confitenda peccata vel ad ſuſcipiendam pœnitentiam properat, fortaſſe non inconvenienter ita ab eo a quo docendus eſt vel inſtruendus eſt, interrogando ſeu examinando adgredi poteſt. Vis confiteri peccata tua? ſi reſpondet, volo, tunc addendum ita: Primum hac in re ſciendum eſt, quia neceſſe erit tibi hoc ſimpliciter & puriter agere, nec in eo in quo ipſa peccata forſitan turpia aut pudenda ante humanos oculos vel aures, videntur aliquam ſimulationem prætendere, & ea peccata quaſi fabricando honeſtare velis; magis autem oportet ut illa quæ accuſatione vel deteſtatione propter enormitatem vel turpitudinem ſuam digna ſunt, dolendo & erubeſcendo confiteantur, quam ut propter humanam verecundiam ſileantur.

Incipiunt ſalutifera monita (a) Paulini de tractatibus ſanctorum excerpta. [a]

PRÆFATIO HAIMONIS
ad venerabilem patrem Willelmum in librum de Amore cæleſtis patriæ.

Circa 1080. *Ex mſ. Himmerodenſi.* [b]

REverentiſſimo in Chriſto patri WILLELMO (*b*) HAIMO ſempiternam in Domino ſalutem.

Cum ſis unicum & ſanctiſſimum veræ humilitatis & compunctionis exemplar, & huic mundo crucifixus, petiſti crebro, domine, reverentiſſime pater Willelme, ut... ſanctarum ſcripturarum omni cum velocitate procurarem, & ex his floſculos perpetuos & ad animæ tuæ ſalutem proficuos, tam de amore cæleſtis patriæ, & quibus ad

(*a*) Totus hic Paulini liber conſtat ex variis SS. Patrum excerptis de pœnitentia, maxime SS. Auguſtini, Ambroſii, Hieronymi, Gregorii, Chryſoſtomi, Effrem, &c. nullumque juniorem citat S. Iſidoro. Hinc colliges auctorem neque eſſe Nolanum neque Petracordienſem Paulinum, qui dicuntur ſcripſiſſe de pœnitentia; utpote qui ante pleroſque quos citat auctores vixerint.

(*b*) Librum hunc de Amore cœleſtis patriæ cenſemus eſſe attribuendum non Haymoni epiſcopo Halberſtadienſi, qui & ipſe multa opera edidit, ſed Haymoni Hirſaugienſi monacho, Guillelmi abbatis ſanctiſſimi diſcipulo, cujus vitam duobus libris conſcripſit; ad cujus etiam petitionem libros de Amore cœleſtis patriæ compoſuit. De eo vide ſi lubet Trithemium in Chronico Hirſaugienſi.

Digitized by Google

eam paſſibus bonorum operum perveniatur, A quam & de timore & qualitate ſupplicii perquirerem, quatenus mortificationem carnalium deſideriorum fonteſque lacrymarum, compunctionemque continuam, largiente bonorum operum omnium largitore, divinis excitatus admonituſque ſententiis habere poſſis aſſidue. Scimus enim omnes, qui crucifixam vitam tuam non incognitam habemus, quia poſtquam a mundanis & palatinis vinculis abſolutus es, terrena & peritura reliquiſti, & ad paupertatem Chriſti feliciter advolaſti, omnem vitam tuam huic mundo eſſe mortificatam, & a cunctis interius exteriuſque vitiis expurgatam, necnon B & ab omnibus ſæcularibus curis deſideriiſque carnalibus divino ab igne pleniter excoctam, & ſine aliqua intermiſſione cum continuis gemitibus & lacrymis te ad patriam curſu velociſſimo feſtinare perpetuam. Igitur beatiſſime Sancte, juſſioni tuæ inobediens non auſus fui exiſtere, nec volui omnino, nec debui, licet elinguis omnique ex parte vita & ſermone ineruditus, tamen luculentiſſimæ ſanctitati veſtræ, prout auctor & fons luminis donare dignatus eſt, parere non diſtuli, ſed in tres libellos nonnullas ſententias ex ſanctorum patrum opuſculis excerptas diſtinxi. Primus namque continet libellus de qualitate cæleſtis patriæ, ſecundus vero quibus ſanctis hæc beata vita acquiratur operibus, tertius de qualitate ſupplicii.

Explicit præfatio.

INCIPIT PROLOGUS LIBRI SECUNDI.

Per arctam & anguſtam viam ad ſacratiſſimum cæleſtis imperatoris ſumma cum velocitate feſtinas palatium, & nec umquam te novimus, poſtquam ad monaſticam convolaſti nobiliter vitam, amplos requirere ingreſſus, ſed quotidie indefeſſus crucem tuam ſuſtollendo poſt ineffabilia Chriſti currere non ceſſas veſtigia, & adhuc quaſi novus D tyrunculus arma inviċtiſſima requirit divinorum ſcilicet præceptorum, unde contra infeſtiſſimum humani generis hoſtem belligerare feliciter poſſis aſſidue. Sufficit vita tua, ô beatiſſime Willelme, omnibus nobis ad exemplum, quia tali indigemus. Provocant nos ad deſiderium cæleſtis patriæ ſanctiſſimi gemitus tui, & beatiſſimæ lacrymæ tuæ, omneſque ſplendidiſſimi actus tui. Ut enim veſtræ paternitatis juſſio mihi exiguo veſtro imperavit famulo, pauca ſanctorum patrum teſtimonia ex eorum opuſculis excerpta de ſanctis virtutibus in hoc ſecundo libello ſecundum modicam intellectus mei capacitatem, veſtris, Domino tribuente, meritis, etſi non ut debui, tamen ut potui aggregavi.

EPISTOLA BERNARDI ſcholaſtici ad Conradum epiſcopum Trajectenſem.

Nuncupat ipſi ſuam in Theodulum expoſitionem.

Dilectiſſimo domino ſuo ſacerdoti Trajectenſis ſedis epiſcopo CONRADO ſuorum minimus clericorum Bernardus, gregem ſibi a Domino commiſſum ſic paſcere, ut a ſummo paſtore Chriſto mereatur audire: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa conſtitueris. *Circa 1080. Ex mſ. Hardenhuſano.*

Lecturus aliquando Theodulum pueris, quibus docendis doctorem doceri quam docere aptiorem præfeciſtis, primum quidem in his quæ extra quæri ſolent, dehinc in hiſtoriarum fabularumque myſteriis eos cœpi rudis rudes erudire, quæ cum vellemus nec valeremus, ego quidem ſatis dicere, illi vero retinere, cupientes ipſi doceri, docere cupientem me rogaverunt, ut quibus & de quibus colloquendo ſatisfacere non poteram, eis & de his ſcribendo ſatisfacerem. His ego cum multas, nec calvas, tum C ex rei difficultate, tum ex ingenioli mei tarditate occaſiones prætenderem, ut excuſatus abirem, huic quæ vel ſola, & ſi non potuit tamen ſufficere debuit, potiſſimum innitebar, quod præſumtioni non rationi aſcriberetur, ſi quæ ſummi doctores diſcutere vel non valuerant vel noluerant, ea ego omnium minimus attentarem. Illi nihilominus inſtare, & licet pueri, non pueriliter tamen cauſas cauſis opponere, meas quidem quoad poterant & audebant enervantes, ſuas autem quibus valebant rationibus roborantes. Aſſerebant enim levius mihi eſſe ſemel ſcribere, quam dicere; ſibi vero utilius legere, quam audire, tum quia non valerent tot tantaque ſimul memoriæ mandare, tum quia non auderent me, ſi aliquid eos ſubterfugiſſet, percontando inquietare.. Adhoc illud addebant, quod dicta paucis & his præſentibus ad tempus, ſcripta vero multis abſentibus & præſentibus, & ſemper prodeſſe poterant, eo quod voces prolatæ eſſe deſiſterent, litteræ vero non modo manerent, ſed & voces fugitivas reducerent, caducas ſuſtentarent. Hanc ad rem comprobandam mihi teſtem trahebant, meo me jugulantes E gladio, qui de eodem idem eis dixeram duobus hiſce verſiculis.

Index eſt animus rerum vox, littera vocis.
Hæc docet, hæc dicit; hæc manet, illa perit.

His ergo animo tactus, nec tamen omnino ſubactus, cœpi mecum tacitus perquirere, perquirens attendere, attendens perpendere quis eſſem, qui eſſent, quid eſſet, qui

petebar, qui petebant, quid petebatur, & inveniebam quidem rem multum eſſe arduam, ſed meæ profeſſioni non indebitam: illos quoque digna ſe petere, ſed me dare non poſſe. Rurſus igitur cœpi negare, rurſus illi rogando pulſare, ut ſi non propter juſtitiam, ſaltem propter eorum importunitatem ſurgeremus ad peragendum quod petebant. Quid multis moror? non prius ceſſaverunt, quam me fatuum infatuaverunt, ſi fatuum eſt infatuare volentem nec valentem benefacere ad melius provocare. Primum itaque quicquid in librorum principiis moderni & antiqui requirenda cenſent, propoſui & expoſui, deinde Theodoli eglogam ad litteram & allegorice & plериſque in locis moraliter explanavi. Noviſſime vero dictionum quoque naturam pueris pueriliter aperui; quod factum nonnullos pejorem in partem accepturos non dubito, qui utilibus aliorum laboribus inertiæ nomen imponunt, laudibuſque bonorum livoris nebulam prætendunt, parati omnia deſtruere, non volentes immo neſcientes quicquam componere. Vobis ergo, pater piiſſime, religionis aſſertor, & decus eccleſiæ, hunc librum devovi, devotum tranſmiſi, quatenus veſtro judicio examinatus, veſtraque auctoritate ſuffultus,

Laudetur, vigeat, placeat, relegatur, ametur.

Vale.

BULLA GREGORII PAPÆ VII. ad Theodericum Andaginenſis S. Huberti monaſterii abbatem.

Andaginenſe monaſterium ſub ſedis apoſtolicæ protectione accipit, eique cellas Ebernei-curtis & Pyrenſem confirmat.

Circa 1080. Ex mſ. S. Huberti.

GREGORIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto filio THEODERICO abbati monaſterii S. Petri ſanctique Huberti Andaginenſis in Arduenna conſtituti, ſuiſque ſucceſſoribus regulariter ibidem intrantibus in perpetuum. Nulli fidelium eſt in dubio quin ſedes apoſtolica, quæ univerſalis mater & omnium eccleſiarum princeps eſt, omnibus hoc jure ac debita ſollicitudine præeſſe debeat, non ut eas tantum catholicæ religionis unitate concludat, ſed generali circumſpectione, etiam ab his quæ extrinſecus promoventur, pro ſua auctoritate ſalvet & muniat. Inter quas tamen cum plures inveniantur, quæ ſpeciali & propria commendatione in tutelam ejuſdem ſedis apoſtolicæ ſe contulerunt, ut ſpeciali caritate & ſtudio ſuæ matris amplexæ, uſquequaque ſecuriores & liberiores ab omni infeſtatione conſiſterent: quas, ut dignum erat, ita Romana ſuſcepit eccleſia, tantaque protexit undique diligentia, ut omnibus munimenta præſidii, nonnullis quoque gratiam conferret augendi. Cujus rei plurima nobis exempla ſanctiſſimi viri reliquerunt, qui ante nos in illa quam diximus apoſtolica ſede fulgentes, pro honore eccleſiarum Dei & exaltatione earum, magis quam pro vita aut ſalute ſua ſolliciti fuerunt, ſuſcipientes monaſteria & venerabilia loca in patrocinium apoſtolicæ defenſionis, & confirmantes ea propriis privilegiis, quatenus ex quotidiana tranquillitate ardentius in devotione divinæ ſervitutis & in omni bono proficerent. Qua in re, quam pie, quam ſancte fecerunt, & illorum nobis oſtendit gloria, & ipſius rei tam fructuoſa gratia. Nam cum oratoria in pace & tranquillitate conſiſtunt, & eccleſiaſtica beneficia pauperes Chriſti nutriunt, tamen vero laus Deo digne promitur, & remedia peccatorum tam vivis quam defunctis impenditur. Unde nos in eadem apoſtolica ſede, non noſtris meritis, ſed divina locati gratia, ſuſcepti officii debitum conſiderantes, præfatum monaſterium, cui tu, dilecte fili & prænominate abba, præeſſe dinoſceris, tuo rogatu in tutelam apoſtolicæ ſedis & noſtram, ſucceſſorumque noſtrorum defenſionem ſuſcepimus, confirmanteſque & corroborantes ſibi per præſentis paginam privilegii * eccleſiam S. Mariæ ſuper Auxonam ſitam, * eccleſiam S. Sulpicii ſuper Moſam, ceteraſque poſſeſſiones tam in villis, quam caſtellis, ceteriſque eccleſiis & terris cultis & incultis, ſeu & omnibus rebus mobilibus & immobilibus quas nunc jure poſſidet.

* Cella Evernicurt. * Cella Pyrenſis.

DONATIO MONASTERII dicti *la Romeu* diœceſis Aginnenſis S. Victori facta ab Ottone vicecomite Leomaniæ & Adalaide comitiſſa.

Anno 1082. Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego OTTO vicecomes Leomaniæ & uxor mea ADALAIDIS comitiſſa donatores ſumus Domino Deo & S. Mariæ genitrici Dei ſanctoque Victori martyri Maſſilienſis monaſterii, & venerabili RICARDO cardinali abbati ejuſdem monaſterii, & domino Girberto priori, & omnibus monachis Maſſilienſibus tam præſentibus quam futuris ibidem Deo ſervientibus, aliquid de noſtro honore pro remedio animarum noſtrarum & parentum noſtrorum, ut idem omnipotens Deus hanc pauciſſimam oblationem, ceu ceteris operibus bonis placatus, meritis & interceſſionibus beatæ Mariæ ſemper Virginis genitricis Dei, & ſanctiſſimi martyris Victoris, aliorumque ſanctorum inibi quieſcentium, orationibuſque omnium monachorum ibidem omni tempore Deo famulantium, & defunctis parentibus noſtris conferat requiem ſempiternam, & nobis in præſenti ſæculo pacem, & de inimicis victoriam, &

Digitized by Google

in futuro cum ſanctis omnibus perpetuam tribuat gloriam. Eſt autem ſupradictus honor infra terminos Leomanniæ in territorio del Feumarco in quodam ſaltu, ſcilicet in loco quem vocant *la Romeu*, quem loco nos jam dederamus cuidam Dei ſervo nomine Arberto peregrino, qui dominicæ juſſioni obediens, patriam parenteſque pro ejus amore relinquens, ad nos ex Alamanniæ partibus venit, & ſicut a divina voce ſibi imperatum fuerat, a nobis prædictum locum expetiit, ibique ſeparatus a cunctis mortalibus, libere Deo ſervire diſpoſuit. Sed Dei ordinante miſericordia, infra biennium ob meritum hominis, ad tantam propalationem idem locus devenit, ut jam fere centum manſiones continere videatur. Quod cernens Dei ſervus, divino tactus conſilio, & noſtro perſuaſus imperio, providens in futurum ut ſibi & nobis melius poſſet eſſe conſultum, obtulit ſemetipſum Deo & S. Victori ejuſque monaſterio Maſſilienſi in poteſtate RICHARDI cardinalis abbatis prædicti, & Girberti prioris ejuſdem monaſterii, & dedit totum jam dictum honorem, quem nos dederamus & tradideramus ei cum illis omnibus quæ ab Aynardo & Agaſia, & ab aliis hominibus impetraverat, & inſuper mobile & immobile, & quidquid ipſe aut aliquis per eum acquiſierat ibi. Quem videlicet honorem nos jam dicti donatores cum ſua voluntate ad proprium alodem Deo & S. Victori & jam dicto monaſterio & monachis ſimul donamus, concedimus, laudamus & confirmamus, & de noſtra & noſtrorum tam natorum quam naſcendorum poteſtate, in eorum ditione transfundimus, ut in perpetuum ibi habeant monachi liberam poteſtatem ædificandi & faciendi quodcumque voluerint ad Dei ſervitium. Inſuper etiam donamus eis partem de ſylva noſtra, in qua idem locus fundatus eſt, ſicut vadit via de uno latere contra caſtrum de Mazola, & terminat contra occidentem in ſylva de Aſiu, & de Gaſia de Gotbes, & de Aimili, de Paulac, & de alio latere contra meridiem venit per la Peirieram, diſcurrens uſque ad vitem plantatam, & de alio latere contra ſeptentrionem divertit in ipſam villam *de la Romeu*, & diſcurrit uſque ad jam dictam viam ad caſtrum ſcilicet de Mazola ad orientem. Donamus etiam ad loco & eiſdem monachis, & monaſterio ſæpe dicto mercatum totum, ſimul & teloneum, & mineganciam totam, & juſtitiam totam ab integro, ſine aliquo retinimento vel alicujus hominis vel mulieris. Volumus præterea & laudamus, ſimulque donamus ſalvitatem ſeu ſalvationem huic villæ quæ vocatur *la Romeus* omnibus ibi manentibus, & ex quacumque parte advenientibus, necnon & ab eadem villa diſcedentibus, ut omnes ſalvi ſint, & quicquid ibi habuerint vel adduxerint. Hæc autem omnia ſupradicta nos jam nominati Arbertus ſcilicet & OTTO vicecomes de Leomannia & ADALAIDIS comitiſſa, & omnes alii donatores, ſic totum ſupradictum donamus honorem ab integro, quantum ibi habemus vel habere debemus, Deo & jam dicto monaſterio, & monachis Maſſilienſibus tam præſentibus quam futuris, ſine aliquo retinimento vel malo ingenio. Quod ſi nos donatores, vel aliqua magna parvaque perſona, contra hanc cartam donationis noſtræ venerit, vel infringere voluerit eam; non hoc valeat vindicare, ſed componat in duplum cum omni ſua melioratione; & inſuper x. libras auri probatiſſimi, hac donatione manente firmiter modo & omni tempore. Facta carta hujus donationis v. cal. Junii anno MLXXXII. incarnationis Domini.

† Signum Alberti peregrini.

S. OTTONIS de Leomannia illuſtris vicecomitis.

S. ADLAIDIS comitiſſæ conjugis ejus, qui cartam donationis ſcribi fecimus & firmavimus, ac teſtes firmare rogavimus.

S. Ugonis de Laiſſa. Sig. Arnalt *Vivez*. S. Rotberti clerici. S. Geraldi. S. Maurini fratris ejus. S. P. *Gros*. S. Arnaldi qui hanc (a) donationem feci & firmavi. S. Bernardi de *Gotbes*. S. W. *de Lezes*. S. Bernardi de Caſtaneda. S. Servat. de Ligardas. S. Ballui Baudor de *Gotbes*. S. Aſſiu. [a]

DIPLOMA HENRICI III. imperatoris pro S. Maximino.

Reſtituit S. Maximino prædium Gunterſhuſen.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia Romanorum imperator auguſtus. Notum ſit omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus tam futuris quam præſentibus, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, CONRADI avi noſtri, HENRICI patris noſtri imperatorum, GISELLÆ aviæ noſtræ, AGNETIS matris noſtræ imperatricum, quoddam prædium nomine *Gunterſhuſen* ſitum in pago *Drechere*, in comitatu *Bern*, cum omnibus appendiciis, & aliis areis, villis, in quocumque comitatu jacentibus, ædificiis, terris cultis & incultis, viis & inviis, ſilvis, venationibus, aquis, aquarumve decurſibus, molis, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, ac cum omni utilitate, quæ vel ſcribi vel nominari poterit, ſancto Maximino ad abbatiam quæ vocatur ſancti Maximini, cui injuſte ablatum eſt & injuſte a.... Luitoldo pro beneficio poſſeſſum reddidimus, firmavimus, & in æternum ſancto

Anno 1054. Ex cartario S. Maximini.

(a) Id eſt, ut opinor, ſcripſi.

Digitized by Google

Maximino ſtabilivimus, ea videlicet ratione, ut HENRICUS ejuſdem abbatiæ abbas, ſuique ſucceſſores idem prædictum prædium ad uſus fratrum ibidem Deo ſanctoque Maximino ſervientium poſſideant, & nulli umquam ullo modo dare vel præſtare vel vendere præſumant, ut fratres iidem inde conſolati, pro noſtra vita temporali & æterna, & animabus parentum noſtrorum, & pro omnibus fidelibus vivis & defunctis, ſicut promiſerunt, Deo ſupplicare non ceſſent devoti. Cujus rei teſtem cartam hanc ſcribi & noſtra manu, ut infra videtur, corroboratam ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum HENRICI III. Romanorum imperatoris auguſti.

GEBEHARDUS epiſcopus cancellarius vice WEHELONIS archiepiſcopi & archicancellarii recognovi.

Data IV. nonas Octobris indictione VII. anno dominicæ incarnationis MLXXXIV. anno autem domni Henrici tertii Romanorum imperatoris auguſti regni XXX. imperii I.

Actum Moguntiæ in Chriſti nomine feliciter. Amen.

LITTERÆ HENRICI EPISCOPI Leodienſis pro monaſterio S. Huberti.

Confert allodia de Braz & Grupont.

Ex cartario Andaginenſi S. Huberti.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti. Ego HENRICUS gratia Dei Leodienſium epiſcopus, ex ipſo debito paſtoralis curæ ſollicitus, pro augmentatione commiſſæ nobis eccleſiæ, tum etiam pro obtinendo remedio ſalutis animæ meæ, probata apud me honeſta converſatione fratrum eccleſiæ B. Petri & beati Huberti in Arduenna ſitæ, tractus tam ejuſdem religionis amore, quam & ipſius loci ſolitudine, cœpi eis familiariter cohabitare. (NOTA.) Ordinata vero menſa prædictorum fratrum a THEODERICO religioſo abbate pro ejuſdem loci poſſibilitate, cum didiciſſem & indoluiſſem eis cœnam deeſſe, allodium *Braz* de meo proprio reditu emtum a Montenſi comitiſſa RICHILDE, filii ſui BALDUINI conſenſu & laude, deſtinavi eis legaliter delegandum, & perpetualiter habendum ad augmentum cœnæ. Igitur ſub E obtentu hujus meæ intentionis cum egiſſem ibidem ſolemnitatem Dominici natalis, primo die procedens ad majus altare ipſius eccleſiæ ſancti Petri, in ſolemni præſentia clericorum & obtimatum meorum, paſtoralem virgam eidem ſuperpoſui, confirmans Deo A & ſancto Huberto per manus GODEFRIDI ducis & ejuſdem eccleſiæ advocati, legalem donationem præfati allodii, cum familia & omnibus ejus utilitatibus & appenditiis, ſcilicet terris cultis & incultis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, & piſcatura, banno, latrone, foralibus & placitis abſque venatione, quam ſolummodo uſibus meis propriis retinui. Hoc dono facto & confirmato anno incarnati Verbi MLXXXII. ordinationis autem meæ (a) octavo, ea conditione ut dum adviverem memoria mei ſolemniter fieret, in duodecim menſium calendis, B & poſt mortem meam tam pro me quam & pro cunctis fidelibus defunctis.

Procedente autem tempore anno itidem MLXXXVII. ſuggerente Spiritu-ſancto, allodium de *Grupont* eidem eccleſiæ legaliter in perpetuum habendum tradidi, cum familia & omnibus utilitatibus, & appenditiis ſuis, terris cultis & incultis, pratis, ſilvis, aquis, piſcaturis, & toto banno, latrone, & placitis abſque venatione. Si quæ autem perſona vel noſtrorum ſucceſſorum, vel qualiumcumque ſecularium poteſtatum huic noſtræ eleemoſynæ obviare voluerit, vel invadere, C vel tranſmutare, vel minuere, vel novis conſuetudinibus violenter eam infringere, vel eccleſiæ beati Petri & beati Huberti ſubtrahere præſumſerit, ex auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, & ab ipſo nobis conceſſæ ligandi atque ſolvendi poteſtatis excommunicatus æterno Dei judicio ſubjaceat, & niſi reſipuerit, & prædictæ eccleſiæ digne ſatisfecerit, in extremo vitæ ſuæ a communione corporis & ſanguinis Domini privatus cum diabolo & angelis ejus in æternum pereat. Ut autem hæc noſtra publica donatio permaneat legaliter, præſentis privilegii paginam ſub aſſig- D natis teſtibus ſigilli noſtri confirmamus impreſſione. Signum GODEFRIDI ducis S. ALBERTI comitis (b), S. HENRICI (c) fratris ejus. S. CUNONIS comitis, (d) Signum WIDONIS fratris ejus. (e) S. HUGONIS de Bullon. S. THIEBALDI advocati, S. Rodulphi filii ejus, S. Gilleberti, S. Godeſcalci, S. Lamberti *de Foron*, S. Albrici, S. Anſelmi, S. Cunonis, S. Godefridi fratris ejus.

PACTUM MATRIMONII inter Herbertum & Godechildem.

Anno 1086. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

REDEMTOR humani generis, cujus majeſtas nec incipit nec deſinit in ſæculum, ſciens præterita, præſentia, futurorum quoque non ignarus, multiformis rebus creatis verbo, propriis manibus hominem non eſt dedignatus plaſmare e limo, cui

(a) Igitur ordinatus eſt anno 1075 quo Theoduinus ipſius deceſſor obiit 9. cal. Julii teſte Ægidio Aureæ vallis monacho.

(b) Tertii Namurcenſis.

(c) Comitis de *Durbuy*.

(d) Montis-acuti.

(e) Hi duo ultimi erant filii Gozelonis comitis Bohaniæ.

Digitized by Google

nomen Adam imponens, junxit uxorem nomine Evam, ex propria coſta ſui lateris factam, ad procreandam humani generis ſobolem. Quapropter homo relinquet patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una: & alibi Apoſtolus inquit: *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet.* De qua re in Dei nomine ego HERBERTUS duco uxorem nomine GODEHELDEM, & do ei in dotalitio duas mediatarias terræ, unam ad Juliacum, alteram ad Congei, & duo arpenna vinearum, & VI. modios vini de vineis Herberti Sigleni, & de Andreæ vinea, & ad Bellum-montem unum furnillum, & unum burgenſem, ſcilicet *Amiot*, feodum quoque V. militum, feodum Haimerici de Piaceio, ſicut habebat de Herberto domino ſuo, & feodum Warini Bugnun, Hamelinus filius Lamberti de Hunia dedit Godehildi ſorori ſuæ, ſcilicet conjugi Herberti Framangerii feodum decem militum, & duas medietarias terræ ad Huniam. Hujus rei ſunt teſtes quorum nomina hic conſcripta ſunt: Beringerius de Cortilliis, Hugo frater ejus, Odo de Piaceio, Robertus filius Bencelinæ, Robertus de Malo-gaſtellione, Warinus de Monte-Gohart, Aſcelinus Martini filius, Rodulphus filius Drogonis, Hubertus ſerviens. Ex parte dominæ. Berardus de Siliaco, Warinus & Fulcoius frater ejus, Fulco de Buriis, Warinus de Thania, Normannus de Fraxino. Hanc cartam fecit Warinus de Gaudiaco, PHILIPPO rege Francorum regnante, anno XXVII. regni ejuſdem regis, & primo anno quo Hoellus Cenomanenſium epiſcopus factus fuerat. Et in illo eodem tempore HUBERTUS vicecomes de ſancta Suſanna fecit pacem & concordiam cum Anglico rege.

PRIVILEGIUM RAINOLDI archiepiſcopi Remenſis pro monaſterio S. Huberti.

Ad petitionem Theoderici II. abbatis altaria ei concedit, confirmatque ea quæ a Manaſſe archiepiſcopo depoſito antea conceſſa fuerant.

Anno 1086. *Ex archivis S. Huberti.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus-Sancti. Ego RAINOLDUS licet indignus gratia Dei Remorum archiepiſcopus, ad poſterorum memoriam pertrahere curavi domnum THEODERICUM ſecundum, ſancti Huberti abbatem Remis præſentiam noſtram expetiiſſe, & ut ejus eccleſiam aliqua noſtræ caritatis portione donaremus. Itaque quoniam preces ejus averſari indignum inhumanumque duximus, evangelica præceptione inſtructi (ait enim: *quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*) altare de Bodillis pro adipiſcenda ſalute animæ tam meæ quam anteceſſorum ſucceſſorumque meorum, dominique mei regis, eccleſiæ ſancti Huberti abſque perſona perpetualiter tenendum contradidimus. Præterea inſtanti nos prece adorſus eſt, ut altare de Noviannis & altare de S. Hilario, quæ utraque ſupradictæ eccleſiæ domnus MANASSES, qui poſtea a Remenſi epiſcopatu depoſitus eſt, noſtra roboraremus auctoritate, & donum quod ex ejus depoſitione juxta aliquid infirmari poſſe videbatur, auctoritatis noſtræ firmamento diuturnius ſolidiuſque fulciretur. Conceſſis igitur ſibi his altaribus abſque perſonis, hanc cum eo habuimus conditionem, ut quotiens Remenſis ſynodus celebranda redibit, totiens loci illius abbas, vel in ſe, vel, ſi in ſe non licuerit, in ſuis Remenſi archiepiſcopo in ſynodo præſentiam ſuam exhibeat, & juxta ceterorum abbatum ſuorum conſuetudinem ſynodales, ſi inciderent, cauſas, queſtioneſque in commune diſſolvat, conventuſque illius leges & judicia, ſi quis quod de altaribus ſuis deliquerit, ei intendatur, & ſubeat & cuſtodiat. Quæ noſtræ largitionis auctoritas, ut in tempore rata inconvulſaque protendatur, eam ſubſcriptione noſtra & clarorum virorum teſtimoniis teſtamentali aſtipulatione firmavimus. Signum domni RAINOLDI archiepiſcopi, ſignum domni HENRICI abbatis ſancti Remigii. S. domni RICHERII S. Theoderici abbatis, S. domni Levini decani, S. domni Richerii cantoris, Odonis, Hugonis, Mainardi, Leudonis, Frederi, Alberti, Fulconis, Iſembardi Godefridi, Odalrici. Actum Remis anno incarnati Verbi MLXXXVI. indictione X. regnante glorioſiſſimo Francorum rege Philippo, anno XXVI. archiepiſcopatus autem domni Rainoldi anno III. Godefridus cancellarius ſcripſit.

EPISTOLA URBANI PAPÆ II. ad Salzburgenſem alioſque epiſcopos.

Eos de ſua in ſummum pontificem electione certos facit, hortaturque ut viriliter pro eccleſia certent.

Anno 1088. *Ex mſ. S. Germani a Pratis.*

URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili Salzeburgenſi archiepiſcopo, ceteriſque reverentiſſimis epiſcopis, Patavienſi, Wirceburgenſi, Wormatienſi, Auguſtenſi, Conſtantienſi, & venerandis abbatibus, & glorioſiſſimis WELPHONI B. & B. atque omnibus majoribus & minoribus beati Petri fidelibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Noſſe volumus beatitudinem veſtram, quæ circa nos geſta ſunt noviter: reverentiſſimi ſiquidem fratres noſtri epiſcopi & cardinales, Savienſis videlicet, Tuſculanenſis, Albanenſis, Signenſis præterea & Portuenſis legationem, & conſenſum, & petitionem

ferens omnium fidelium laicorum noſtræ parti faventium clericorum Romæ eligentium, & religioſiſſimus abbas Caſſinenſis omnium diaconorum, & R. cardinalis tituli S. Clementis omnium cardinalium, necnon & B. præfectus omnium fidelium laicorum, una cum XX. & I. epiſcopis & quatuor abbatibus apud Terracinam coadunati, & triduano jejunio cum multis precibus communiter celebrato, dominico tandem die IV. idus Martii mihi omnium indigniſſimo contra omne votum & deſiderium, Deus ſcit, & plurimum renitenti regimen ſedis apoſtolicæ commiſere, & omnium tam præſentium quam & abſentium prædictorum fidelium conſenſu me eligentes, & auctoritatem atque imperium ſanctæ memoriæ prædeceſſorum meorum GREGORII & VICTORIS habere ſe ſuper hoc aſſerentes, longe impar viribus meis impoſuerunt; ſed quoniam, ut ante Deum loquar, nulla honoris ambitione, nulla omninò præſumtione, ſed ſola tot tantorumque religioſorum virorum non abſque periculo contemnenda obedientia, confidens inſuper de miſericordia omnipotentis Dei, tantum onus in præſenti in tam periculoſo tempore ſubire ſum coactus. Rogamus & obſecramus in Domino JESU, ut in ea quam cœpiſtis, & quam domino & prædeceſſori noſtro beatæ memoriæ GREGORIO ſemper oſtendiſtis fidelitate & devotione, & benevolentia firmiter maneatis, ſanctamque Romanam eccleſiam matrem veſtram, omnibus quibus valeatis auxiliis & conſiliis adjuvetis. De me porro ita in omnibus confidite, & credite ſicut de beatiſſimo patre noſtro papa GREGORIO, cujus ex toto ſequi veſtigia cupiens, omnia quæ reſpuit reſpuo, quæ damnavit damno, quæ dilexit prorſus amplector, quæ vero rata & catholica duxerit confirmo & approbo, & ad poſtremum in utramque partem qualiter ipſe ſenſit in omnibus omnino ſentio atque conſentio. Nunc ergo precor & amplector fraternitatem veſtram, ut agatis viriliter atque conſtanter, & confortemini in potentia virtutis Dei aſcendentes ex adverſo & opponentes murum pro domo Iſrael, ut ſtrenuiſſimi Domini bellatores ſtetis in prælio in die ipſius. Vos ergo qui ſpiritualiter eſtis, eos qui inſtructi non ſunt verbis & exemplis inſtruite, & exhortamini ſicut ſcitis & neceſſitas exigit hujus periculoſi temporis. Cum enim apud vos eram, tales vos omnes inveni, ut voce ipſius Domini poſſem clamare: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſrael: qui autem perſeveraverit in finem, hic ſalvus erit.* Inſuper apud omnipotentis Dei miſericordiam continuas preces effundite, quatenus & eccleſiam ſuam ſanctam in gradum priſtinum miſericorditer reſtaurare dignetur. Ipſe autem Deus pacis conterat ſatanam ſub pedibus veſtri velociter. Gratia Domini noſtri JESU CHRISTI ſit cum omnibus vobis, dilectiſſimi in Chriſto. Datum apud Terracinam III. idus (a) Martii. [a]

EPISTOLA JOHANNIS MONACHI ad Richardum cardinalem & abbatem ſancti Victoris.

De excommunicatione Judicis, & ejus obduratione, apud quem ut ſe gerere debeat conſilium quærit.

DOMINO hac reverentiſſimo R. cardinali S. Romanæ eccleſiæ atque cunctæ congregationis monaſterii Maſſilienſis abbati, Johannes ſervus .... indignus monachus veſter apud Galluri fideles horationes. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Eusperius.*

Volo vobis notificare & indicare, domine pater, quod adverſum nobis eſt in hac terra in qua ſumus. Scitis vos, cariſſime pater, quod domnus papa anatematizavit JudicemTorquitorem (b) & cunctam regionem ſuam: ita ut nullus Chriſtianus det ei conſilium, neque oſculum pacis & ave ei nullus Chriſtianus dicere præſumat, & ipſe ſuperbus & profugus ſemper in errore ſuo perſeverat, & ad gremium ſanctæ eccleſiæ revertere nollet. Super omnia iſta miſit domnus papa legatum ſuum apud Sardiniæ, & jam archiepiſcopum (c) Piſano viro prudentiſſimo venit apud Turris, vocavit archiepiſcopos & epiſcopos Sardiniæ, ut venirent ad ſanctum ſynodum. Venerunt omnes in hunc locum, & vocaverunt ex parte apoſtolica iſtum ereticum, ut reverteretur ad gremium ſanctæ matris eccleſiæ: ſed iſte maledictus & * impuſſimus tyrannus obduratus eſt, ſicut lapis adamantinus, ut nullus ferre neque accedere in eum poteſt. Fecit itaque ut archiepiſcopi & epiſcopi omnes contriſtati ſunt valde, clamabant una voce omnes: anatematiza, anatematiza, & confirmavit legatus, & epiſcopi cum concilio, omnes principes Sardiniæ præcepta apoſtolica maledixerunt, & condemnaverunt eum, & traxerunt in poteſtate dæmoniorum. Modo magiſter & pater nos ſumus in hac tribulatione, & neſcimus quid faciamus. Rogamus & obſecra-

** ſimpuriſſimus.*

(a) Creatus eſt ſummus pontifex Urbanus II. quarto idus Martii anno 1088. *Die altera*, id eſt III. idus Martii, inquit Bertoldus ad hunc annum, *miſſis litteris omnibus Catholicis, & ſuam ordinationem omnibus declaravit, & ſe in omnibus veſtigia ſui prædeceſſoris piæ memoriæ Gregorii papæ obſervaturum denuntiavit.* Has porro litteras a Baronio deſideratas, eo lubentius evulgamus, quo plura de creatione Urbani II. continent, quæ aut leguntur nuſquam, aut plane aliter referuntur.

(b) Hic Torquitor qui & Torkeitorius ſive Torchytorius, tempore Alexandri papæ ſecundi eccleſias dedit ſex monachis Caſſinenſibus *ad conſtruendum monaſterium, cum multis ſervis & ſubſtantiis plurimis*, uti legitur in Chronico Caſſinenſi lib. 3. cap. 24.

(c) Piſanam eccleſiam erexiſſe dicitur Urbanus II. in ſedem archiepiſcopalem; id ſi ita eſt, epiſtola hæc non fuit ſcripta ante annum 1089. Vide Baronium ad annum 1095. Ughellum in epiſcopis Piſanis.

Digitized by Google

mus, cariſſime domine, ut tale conſilium A mittatis nobis ſicut paſtor bonus, qui fiat ſalva anima & corpora noſtra: quia nos magnam verecundiam habemus, quod oculos humanos digito demonſtrat nobis, ecce illos qui participant cum illo eretico, & nos ſumus in magna tribulatione & anguſtia, non tantum propter nos, ſed etiam propter infamiam malam noſtro monaſterio. Adhuc omnia ſuſtinemus pro veſtra obedientia, ſed unum pondus adverſum nobis eſt; quod non poſſumus ſuſtinere de iſto ſcommunicato, B qui narrat nobis: ſi vultis fieri mecum in terra mea, ſciatis bene in veritate, quod ego volo ut omne divinum officium faciatis, ſet tantum non vultis facere, hoc exite de terra & cognatione mea, & de re veſtra nullum vobis dabo, niſi tantum veſtimenta, modo de iſtum volumus abere veſtrum conſilium, quomodo faciamus ad onorem Dei & de noſtro monaſterio & eccleſiæ Romanæ. Et de alia cauſa volo vos dicere modo de fratre Oberto, quem ego miſi anno præ- C terito ad vos cum illa paupertate, quam Dominus mihi donare placuit, ſcilicet CCCL. ſol. De Lucenſis audivi de hoc quod triſtatum valde, quod monaſterius noſter non habuit niſi C. ſolidos; & facio de vos, pater, multum mirum de hoc quod feciſtis: quod ego mandavi fratrem Obertum juniorem, & vos miſiſtis illum mihi priorem ſine litteris veſtris & ſine aliquo teſtimonio, & ego non credo, quoniam amplius non vidi in Sardinia. Modo mandate mihi omnia citius, ita ut ego faciam per litteris noſtris D cognitis. Vale.

FUNDATIO MONASTERII S. Georgii & S. Geneſii in Sardinia, ab Arzone rege & Conſtantino ejus filio.

Anno 1089. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

NOTUM ſit omnibus fidelibus Dei, quod ad honorem ſanctorum ARZO rex & judex Karalitanus cum uxore ſua domina VERA, & cum CONSTANTINO filio ſuo, voluntate Dei judice conſtituto, & cum aliis filiis ſuis .... pro peccatis ſuis & parentum ſuorum, & ſtabilitate regni mei eccleſiam S. Georgii de Decimo, E & eccleſiam S. Geneſii .... conſentiente & laudante Karalitano JACOB, ut perpetuum eſſet monaſterium. Unde ego Conſtantinus una cum matre mea domina Vera, ne aliquis poſſit eleemoſynam patris mei diſquirendo deſtrui, laudante uxore mea & filio meo Marino, & fratribus & parentibus meis, prædictum monaſterium S. Georgii & S. Geneſii cum omnibus ad ſe pertinentibus, mobilibus & immobilibus Domino Deo & S. Mariæ & B. Victori & abbati RICARDO, & ſucceſſoribus ſuis dono & confirmo. Quando vero ...., in manu ſua voluerit retinere, teneat. Poſt me autem vos quoque vel donatione monaſterii .... abbas Maſſilienſis, & monachis regere .... ſub regula S. Benedicti & conſuetudine & diſciplina monaſterii Maſſilienſi .... vivere voluerint. Quod ſi hoc facere noluerint, prædictus abbas mittat monachos, & ſtabilitatem regni mei continue Dominum rogent & deprecentur. Si quis vero hanc donationem voluerit infringere, & donationem patris mei & matris meæ & meam voluerit deſtruere vel minuere, non habeat poteſtatem faciendi, ſed C. libras auri inde componat, & niſi ab incept * reſipuerit .... carta donationis hac firma & ſtabili permanente. Abbas vero habeat licentiam clamorem ſuum ad apoſtolicam ſedem deferre & ibi reclamare .... Petri, ſuper illos qui hoc facere temptaverint, deferre quibus modis potuerit ...... vendicare.

* inceptis

Facta eſt hæc carta donationis anno milleſimo (a) .... indictione duodecima, menſe Junio II. cal. Julii. [a]

Ego CONSTANTINUS rex & judex qui dico Saluſius de Lacon hanc donationem firmo. †

† JORGIA regina firmavit.

Ego MARIANUS rex & judex filius ſupra ſcripti Conſtantini firm. †

ARTOQ frater ejus firm. †

Domicels Cerchis curator de Civita firmavit. †

Domicel Gonnar frater ejus firm. †

Petrus † Torbino † & Marian. † & Trocator frater eorum firmaverunt.

VIRGILIUS epiſcopus de Doila .... epiſcopus de Sulſis firmaverunt & corroboraverunt, & ne aliquo temerario auſu infringatur, ſub anathemate confirmaverunt.

FUNDATIO MONASTERII S. Saturnini in Sardinia a Conſtantino rege Caralitano.

Anno 1089. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine Domini. Notum ſit omnibus fidelibus de gremio ſanctæ matris eccleſiæ. Ego CONSTANTINUS gratia Dei rex & judex Caralitanus ob remedium animæ meæ, & parentum meorum, & filiorum meorum, cum conſilio fratrum & omnium fidelium meorum, dono, concedo, Domino Deo & ſancto Victori martyri, & domno RICHARDO & monachis ejus in monaſterio Maſſilienſi tam præſentibus quam futuris, eccleſiam ſancti Saturnini cum ſuis appenditiis, in poteſtate & dominio, ut monaſterium ibi ſecundum Deum conſtruant, & habitantes ſecundum regulam ſancti Benedicti vivant & morentur, bonos ad honorem Dei congregent, malos vero diſperdant, & eradicent. Dono igitur prædicto monaſterio S.

(a) Anno 1089. in quem incidit indictio XII.

Digitized by Google

Saturnini eccleſiam ſancti Antiochi, quæ eſt in inſula de Sulſis, & eccleſiam ſanctæ Mariæ quæ eſt in Palma, & eccleſiam S. Vincentii de Sigberre, & eccleſiam S. Evisi de Mira, & eccleſiam ſancti Ambroſii de Itta, & eccleſiam ſanctæ Mariæ de Ghippi, & eccleſiam ſanctæ Mariæ de Arco, & eccleſiam ſancti Eliæ de Monte, cum omnibus quas habere videntur, vel ad eas pertinent, mobilibus & immobilibus, terris tam cultis quam incultis, vineis, pratis, ſilvis, paſcuis, ſervis & hancillis, cum omnibus animalibus ejus, jumentis, bobus, vaccis, ovibus, ircis, capris, porcils. Dono inſuper medietatem decimæ meæ ex integro præfato monaſterio ſancti Saturnini. Hæc omnia quæ prædixi bono animo & ex bona voluntate mando & præcipio, ut inconvulſa in perpetuum firmaque permaneant, tali tenore, ut neque abbas vel ſucceſſores ejus Maſſilienſes alienandi vel tranſmutandi in alodium vel feodium alteri eccleſiæ vel alicui perſonæ habeat poteſtatem. Quod ſi ego vel aliquis ſucceſſorum vel eredum meorum, ſeu aliqua perſona hanc donationis cartam infringere aut annulare temptaverit, ſive, quod abſit, huic dono & præcepto meo obviare, ſive contraire præſumpſerit, nec hoc valeat vendicare, ſed inſuper iram Dei omnipotentis incurrat, atque anathematis vinculo obligatus, a liminibus ſanctæ univerſalis eccleſiæ ſegregetur, niſi reſipuerit. Ad hæc etiam mille libras argenti optimi ſe noſcat compoſiturum, hac carta firma & ſtabili permanente.

Ego Wido notarius domini regis, ex juſſione domni CONSTANTINI regis & judicis ſcripſi.

Anno ab Incarnatione Domini milleſimo octuageſimo nono indictione * decima.

*l. duodecima.

† CONSTANTINUS rex & judex firmavi.

† JORGIA regina firmavi.

† MARIANUS judex & rex filius iſtius Conſtantini firmavit.

† ZERCHIS frater judici firmavi.

† UTBERTUS filio Rameri ſubſcripſi, † Janbertus ſubſcripſit, † Comita frater ejus firmavit, † Conſtantinus de Rouu firmavit.

Ego Ubaldinus interfui. Ego Rodulfus notarius interfui, † Fredericus interfuit, † Manfredus interfuit.

Ego LAMBERTUS archiepiſcopus hujus rei inceptor & præceptor, ac ſecundum Dominum conſiliator fui, atque canonice ſubſcripſi, anathema firmavi.

Bernardus & Ugo monachi Maſſilienſes domino abbate Ricardo vice ſua, hujuſmodi A donationis cartam a ſuperiori rege receperunt, & fideliter interfuerunt.

DIPLOMA CONSTANTINI REGIS & judicis Sardiniæ.

Dimittit omnes pravas conſuetudines quas in eccleſiis exigebat, epiſcopatus etiam eccleſias & presbyteros libere ordinandos permittit.

Ex archivio S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius.

EGo in Dei nomine CONSTANTINUS rex & judex Sardiniæ ob remedium animæ meæ & parentum meorum, omnes peſſimas B conſuetudines anteceſſorum meorum & aliorum principum Sardiniæ, ſcilicet concubinarum, homicidii, conſanguinitatis in manu Dei omnipotentis & beati Petri relinquo & refuto, ipſos etiam epiſcopatus & eccleſias, ac presbyteros in honorem Dei, & B. Petri canonice ordinandos relinquo. Decimas etiam ac primitias ab hac die in antea me fideliter redditurum promitto. Et hæc faciendi & attendendi omnibus infra regnum meum poſitis conſilium & adjutorium in quantum potero dabo. Hæc omnia quæ prædixi fideliter promitto & fideliter attendam.

C *Cum (a) ſigillo plumbeo & ejuſdem figura ac bulla ſummorum pontificum, ſed fronti primariæ inſculptum eſt caracteribus græcis* CONSTANTINI *nomen hoc fere modo* GOSTANTINE. *Fronti vero adverſa.* ARKONTOC. [a]

DIPLOMA PETRI EPISCOPI Senecenſis.

Confirmat ſancto Victori omnes eccleſias quas in epiſcopatu Senecenſi poſſidebat.

Anno 1089. Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius. [b]

D IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego (b) PETRUS epiſcopus Senecenſis confirmo, autoriſo, corroboro, dono atque concedo præſcripto ſancto Victori Maſſilienſi atque RICHARDO abbati & ſucceſſoribus ſuis, & monachis ibi manentibus in perpetuum illa omnia, quæ deceſſores mei dederunt prædicto monaſterio aliquo modo ſcriptis vel verbis. Et hoc facio cum conſilio clericorum meorum, quatenus beatus Victor ſit nobis adjutor & protector apud Deum & nunc & in futuro. Amen. Et nominatim con- E firmo ipſam cellam de Petra Caſtellana ſimul cum ipſa eccleſia ſanctæ Mariæ quæ ibi eſt, & cum ſuo clauſtro & domibus quæ ibi ſunt intus vel extra, & cum decimis & primitiis

(a) Ejuſdem Conſtantini regis judicis etiam Sardiniæ inſtrumentum ſe vidiſſe in Camaldulenſium eremo Fontis-boni teſtatur Mabillonius tomo 1. Muſæi Italici pag 168. cujus ſigillum huic fere ſimile eſt. Extat, inquit vir doctus, in multis una carta barbaro ſermone de donatione eccleſiæ S. Nicolai in regno Sardiniæ, Guidoni priori & Camaldulenſibus eremitis inſcripta, conſentiente *domno Conſtantino judice* ſeu rege, cognomine *de Laccon & donna Marcuſa regina dicta nomine de Gunale* anno M. C. XIII. Sigillum ex plumbo appenſum, ex una parte caput regis inconcinne præfert, ex alia GOSTANTINE REGE. Hæc Mabillonius.

(b) Hic epiſcopus deſideratur in vulgatis indicibus epiſcoporum Senecenſium, in quibus eſt ab anno 1060. ad 1123. magnus hiatus.

Digitized by Google

ſuis, cum oblationibus tam vivorum quam A mortuorum ibi quieſcentium, vel aliquid ibi dimittentium: ita ut non amplius modo teneatur ibi, neque in aliis cellis quas prædictum monaſterium Maſſilienſe in præſentiarum habet, vel adhuc habebit in epiſcopatu Senecenſi ſeu dioceſi ſua, ille malus uſus pontificum noſtræ ſedis, qui de ipſa oblatione defunctorum ſoliti erant auferre tertiam partem, contra præcepta ſanctorum canonum & privilegium apoſtolicæ ſedis. NOTA.

Item, confirmo ibi alias tres eccleſias quæ ibi ſunt, videlicet ſancti Johannis, ſancti Petri apoſtoli, & ſancti Laurentii, cum terminis & pertinentiis & condaminis, vineis, terris, arboribus & affrontationibus earum, ſicut ipſa ſcriptura teſtatur, quam reddendo fecerunt eidem monaſterio Eldebertus ſcilicet & uxor ſua Emengarda, & AMELIUS epiſcopus (a) deceſſor meus, & frater jam dicti Eldeberti, Roſtagnus & nepotes eorum Dodo, Apollonius & Pontius ..... & Iſnardus. Et ego confirmo ibi in circuitu earum eccleſiarum cimiterium de LX. paſſibus eccleſiaſticis, ſimul cum ipſis ſacrariis quæ ibi ſunt, &c. B [a]

Item, ibi confirmo cellam de ipſa Mura cum ipſa eccleſia ſanctæ Mariæ & cum ſuo cimiterio .... decimis & primitiis, terminis, & pertinentiis, & affrontationibus ſuis omnibus. C

Item, confirmo ibi ipſam cellam de Thoramena ſimul cum ipſa eccleſia ſanctæ Mariæ cum ſuo cimiterio, &c.

Item, confirmo ibi eccleſiam S. Petri de Bagaris ſimul cum ſuo cimiterio de XXX. paſſibus eccleſiaſticis & ſacrariis quæ in circuitu ſunt, &c.

Item, confirmo ibi eccleſiam S. Petri de Blevis cum ſuo cimiterio & terminis, &c. D

Item, confirmo ibi eccleſiam S. Martini *de Alſons* cum ſuo cimiterio in circuitu ipſius eccleſiæ de XXX. paſſibus eccleſiaſticis cum ipſis ſacrariis & cum decimis, &c.

Dono etiam & confirmo eidem monaſterio Maſſilienſi quicquid datum & confirmatum eſt per apoſtolicum privilegium & litteras apoſtolicæ ſedis. Si quis vero hoc privilegium noſtrum infringere voluerit, excommunicationi ſubjaceat uſquequo reſipiſcat, unde condigne ſatisfaciat Deo & S. Victori & abbatibus & monachis ſuis, & poſt modum hoc privilegium firmum & ſtabile permaneat omni tempore. Factum eſt hoc privilegium anno dominicæ Incarnationis milleſimo octuageſimo nono (b) indictione XIII. v. idus Februarii. Senecenſis PETRUS epiſcopus. S. PONTIUS, S. Rotbertus Barjolenſis præpoſitus, S. &c. E [b]

(a) Si Amelius immediatus extitit Petri deceſſor, & ipſe locum vacuum habet in vulgaris indicibus; ſin vero idem ſit cum Amelio qui anno 1040. interfuit dedicationi eccleſiæ S. Victoris, maxime notandus hic locus de ejus fratribus & nepotibus.

DIPLOMA HUGONIS
Karalitani archiepiſcopi.

Multas S. Victori donat & confirmat eccleſias.

IN nomine Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus ſancti. Notum eſſe volumus omnibus fidelibus intra gremium ſanctæ univerſalis eccleſiæ conſtitutis, quod ego UGO Dei gratia Karalitanæ eccleſiæ archiepiſcopus & ſervus, imperante ſummi æterni regis providentia, dono & concedo firmando atque corroborando eccleſiam S. Saturnini, quæ eſt ſita in archiepiſcopatu Karalitano, cum omnibus ad ſe pertinentibus, Domino Deo & beatæ Mariæ ſemper Virgini, & S. Victori martyri & monaſterio Maſſilienſi, & domno RICARDO abbati & ſucceſſoribus ejus, & monachis Maſſilienſibus, tam præſentibus quam futuris. Simili etiam modo dono atque concedo eccleſiam S. Æliæ, & S. Mariæ de Arelni, & S. Mariæ de Gippi, & S. Mariæ de Sabbollo, & S. Vincentii de *Siquerret*, & S. Euſi de Nora, & S. Ambroſii de Itta, & S. Antiochi de Sulſis, & S. Mariæ, & S. Barbaræ de Aqua-frigida; ita ut monachi Maſſilienſes habeant, teneant & poſſideant ex integro in perpetuum. Dono etiam, firmo atque corroboro eo tenore quo & datæ ſunt a domina VERA & ſanctimoniale, matre judicis Conſtantini, ſupradicto monaſterio eccleſiam S. Georgii & eccleſiam S. Geneſii cum omnibus jure ad ſe pertinentibus. Medietatem inſuper decimæ Karalitanæ dioceſeos. Hæc omnia quæ ſupradiximus, ſicut CONSTANTINUS rex & judex Karalitanus præfato monaſterio conceſſit, firma & inconvulſa eſſe ſancimus, ſalva in omnibus reverentia & honore ſanctæ matris eccleſiæ Karalitanæ. Quod ſi aliquis regum, judicum, vel ſucceſſorum meorum, aut aliqua omnino perſona hanc donationis & corroborationis cartam voluerit infringere, non hoc valeat vendicare, ſed a liminibus ſanctæ matris eccleſiæ ſequeſtratus, atque anathematis vinculo obligatus, iram Dei omnipotentis incurrat, hac carta firma & ſtabili permanente. Data Karalis, anno ab incarnatione Domini milleſimo XC. indict. XIII. menſis Aprilis die XXII.

Anno 1090. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

NOTA.

Ego UGO Karalitanæ eccleſiæ archiepiſcopus manu propria firmo & in perpetuum firmum eſſe cenſeo.

Ego VIRGILIUS epiſcopus manu propria firmo.

Ego RAIMUNDUS epiſcopus manu propria firmo.

(b) Incipiendo annum in Paſchate, nam ſi a prima Januarii anni ducas initium, anno 1089. indictio XII. convenit, non XIII.

CONSTAN-

Constantinus rex & judex Karalitanus firmavit.

Vera mater ejuſdem judicis firmavit.

* Zerebis frater ejuſdem judicis firmavit.

* Cherchis in alia carta.

Comita frater ejuſdem firmavit.

Ceteri fratres illius firmaverunt.

Marianus judex & filius Conſtantini firmavit.

Ego Berengarius Maſſilienſis monachus interfui.

Ego Dalmatius interfui. Ego Geraldus interfui. Ego Willelmus interfui. Ego Creſcentius interfui. Ego Stephanus interfui. Ego Petrus interfui.

EPISTOLA URBANI PAPÆ II. ad Lanzonem & Rodulfum abbates & Adalberonem primicerium.

Confirmat electionem Metenſis epiſcopi ab eis factam.

Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

URbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis in Chriſto filiis (a) Lanzoni, (b) Rodulfo abbatibus, Adalberoni primicherio, archidiaconis, & omni catholico Metenſis eccleſiæ clero ac populo S. & A. B.

Gaudemus, filii in Chriſto cariſſimi, quia vos gaudetis in Domino, quia catholicæ fidei lucernam, quæ in (c) Herimanno ſanctæ memoriæ permanſit epiſcopo, necdum extincta eſt, quia prædeceſſori bono ſucceſſorem (d) probabilem providiſtis. Et nos igitur bonis votis veſtris robur præſtantes auctoritatis apoſtolicæ, devotionem & electionem veſtram litteris præſentibus approbamus. Veſtris quoque poſtulationibus aſſenſum conferimus, ut veſtri interſit arbitrii, a quibus potiſſimum catholicis debeat epiſcopis (e) conſecrari. Illud ſane omni modo requirendum eſt, utrum per manum Trevirenſis illius dicti archiepiſcopi (f) ſimoniace fuerit in diaconem ordinatus. Quicquid enim ab eo extraordinarie indigneque ſuſcepit, nos Sancti Spiritus judicio irritum eſſe cenſemus, ut eoſdem ordines ab aliquo ſortiatur epiſcopo catholico præſenti auctoritate præcipimus. Talis enim ordinator, cum nihil habuerit, dare nihil potuit. Vos itaque, filii in Chriſto cariſſimi, perſeverate in his quæ a reverentiſſimo confratre noſtro, nunc angelorum concivi, Herimanno epiſcopo didiciſtis. Agite quæ agitis, quia ſerpentis caput calcantibus æterna a Domino corona præbebitur. Ipſe vos ſua gratia fideliter certare tribuat, & æterni mercedem bravii dignetur. Data Beneventi calendis Februarii.

DIPLOMA HERMANNI III. Colonienſis archiepiſcopi.

Controverſiam quæ erat inter canonicos S. Mariæ ad Gradus & monachos Brunvvilarienſes componit.

Anno 1090. Ex mſ. hiſt. Brunvvilarienſis monaſterii.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus fidelibus in Chriſto tam futuris quam præſentibus, qualiter ego Hermannus tertius licet peccator Colonienſis archiepiſcopus, deſiderio deſiderans pro humanæ fragilitatis poſſibilitate iniquitatum molimina, controverſiarumque litigia, ex univerſis epiſcopatus noſtri terminis procul eliminare, ſtatuimus; decrevimus odibilem diſcordiam diutinamque concertationem, quæ inter duas ex noſtro præſulatu congregationes, videlicet canonicos de monaſterio S. Mariæ quod eſt in gradibus, & monachos de *Brunvvilre* diu abhominabiliterque duravit, pace ſequeſtra, finire. Nam cum ob prædium quod Richeza regina in Clotteno habuerat, & eccleſiæ quæ in *Brunvvylre* in honore ſancti Nicolai fundata eſt, tradiderat; ſed dominus ac prædeceſſor noſter Anno archiepiſcopus ad præfatam S. Mariæ baſilicam poſtea contulerat, ex utriſque querimoniarum crebrius infeſtaremur moleſtiis, prudenti priorum & familiarum noſtrorum conſilio, nec non utriuſque congregationis precatu devoto, & aſſenſu voluntario deliberavimus, quatinus præfati monachi *Clotteno* abſque injuria contradictionis retinerent, ac canonicis S. Mariæ bona quæ in *Vvickelebache* habuerant, & Rigimacho dimidiam arpennam, & manſum quinque ſolidos perſolventem, & in *Furendale* XVIII. ſolidos, *Emgriſche* univerſa quæ prius habuerant, tam in agris, quam in areis, in vineis & mancipiis, omnibuſque prorſus appenditiis, nec non in *Sigenels* quatuor arpennas redderent, unde auctoritate Patris & Filii & Spiritus-ſancti, ſub interpoſitione perpetui anathematis, & divinæ ultionis animadverſione, præcipimus, aſſerimus, quatenus hæc pontificalis noſtræ ſententiæ decreta perenniter ſtatuta inviolataque obſerventur tenaci memoria. Si quis ergo auſu temerario hujus noſtri decreti inſtinctu dia-

(a) Abbati ſancti Vincentii Metenſis qui ab Henricianis plurima paſſus eſt.

(b) Abbati ſancti Vitoni qui a ſchiſmaticis etiam mire vexatus eſt, ob conſtantem ejus ad legitimum pontificem adhæſionem.

(c) Herimannus Gregorio VII. ſemper adhæſit, ob idque bis ab Henrico cæſare in exilium pulſus. Obiit anno 1090.

(d) Nimirum Burchardum præpoſitum Trevirenſem, qui Meuriſſio in ſua Hiſtoria Metenſi ignotus fuit.

(e) Conſecratus fuit ab Hugone archiepiſcopo Lugdunenſi apoſtolicæ ſedis legato, præſentibus Conſtantienſi, Lingonenſi, Matiſconenſi & Tullenſi epiſcopis, ac Jarentone abbate S. Benigni Divionenſis, ut diſcimus ex S. Huberti Hiſtoria ab auctore coævo conſcripta, inferius à nobis ſuo loco edenda.

(f) Egelberti proculdubio ſchiſmatici, de quo vide Broverum Annal, Trev. lib. 12. ad annum 1085. & ſeq.

Digitized by Google

bolico corruptor violentus exiſtere molitus fuerit, aut præſumſerit, perpetua anathematis execratione ſe exauctoratum intelligat, & æternæ damnationis incendia... niſi reſipiſcendo infeſti ſceleris machinamenta correxerit. Ut autem totius contradictionis & ambiguitatis plena ſtipulatione extirparemus offendicula, hanc paginam privilegii inde conſcribi, propriique ſigilli impreſſione inſigniri mandavimus. Teſtes quoque procuravimus adhibere quorum hæc ſunt nomina. JOHANNES Spirenſis epiſcopus, Hermannus præpoſitus ſancti Petri, Gerardus decanus ſancti Petri, Arnoldus præpoſitus ſancti Severini, Rupertus præpoſitus Johannes præpoſitus, Theodericus præpoſitus, Ezelmus præpoſitus.

[a] [b] [c] WOLPHELMUS abbas, (a) HERMANNUS abbas, (b) ISAAC abbas, (c) HARTMANNUS abbas.

Laici STEPHANUS comes, GERARDUS DE HOYSTEIDE, ARNOLDUS præfectus urbis, Albertus *Saſinberg*, Adolphus de Monte, Adalbero de ....

Miniſteriales Everhardus, Erneſtus, Sigibido, Rigenoldus, Otwinus, Arnoldus, Meginzo, Tecelyn, aliique complures.

Geſta ſunt hæc in Colonia, anno dominicæ incarnationis MXC. indictione XIII.

NOTITIA DE ECCLESIÆ S. Floſcelli in urbe Cenomannica donatione, facta Ramnulfo abbati S. Vincentii ab Huberto vicecomite.

Circa 1090. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

PRæcedentium patrum auctoritate ſancitum eſt, ut quicquid a fidelibus ſanctæ eccleſiæ confertur, litterarum apicibus annotetur, ne per ſuccedentium temporum decurſum a memoria poſterorum labatur. Quapropter notum eſſe volumus præſentibus atque futuris, quod HUBERTUS vicecomes quamdam ſuam capellam in honore S. Floſcelli martyris dicatam, in urbe Cenomanica ſitam, pro redemtione ſua & parentum ſuorum, nec non uxoris ERMENGARDIS, & filiorum ſuorum RADULFI, HUBERTI atque GUILLELMI, ſancto Vincentio & abbati RAMNULFO, necnon & monachis in prædicto loco Deo ſervientibus perpetim poſſidendam tradidit; ita ut ibidem abbas ſuum capellanum habeat, qui eidem eccleſiæ debitum ſemper ſervitium perſolvat, & ipſi vicecomiti & ſuis dum ibi fuerit; & in feſtivitate ipſius martyris abbas aliquos de ſuis monachis cum ornamentis ſancti Vincentii mittat, qui ſolemnitatem ſancti feſtive celebrent. Actum eſt hoc apud caſtellum Belli-montis in cubiculo Hugonis filii Goſberti, triduo antequam vicecomes in Anglicam terram proficiſceretur. Quo etiam die Goffridus dapifer ſupradicti vicecomitis, ſe prædicto abbati commendavit pro medietate clauſi vinearum de Vivonio. Cujus donationis vel commendationis teſtes fuerunt ipſe vicecomes & uxor ejus Ermengardis & filii eorum Radulfus, Hubertus, atque Wilhelmus, Goffridus ſuus patruus & Goffridus dapifer, Lambertus præpoſitus cognomento Hardredus, Hugo filius Goſberti, Gradulfus, Fulcoius filius Guherii & quamplurimi alii. Poſt mortem vero patris in tempore quadrageſimæ venit Radulfus cum matre Ermengarde & fratre Huberto Cenomannis, & in hoſpitio ſancti Vincentii requiſivit eum abbas Rannulfus, ut quod pater dederat annueret; quod benigne annuit, abbatemque inde reveſtivit, videntibus his Ermengarde matre, Huberto fratre. †

FUNDATIO CELLÆ S. MARIÆ de Villana ſub S. Vincentii Cenomanenſis cœnobio.

Circa 1090. Ex cartario S. Vincentii Cen.

QUamdiu in hac peregrinatione moramur, neceſſe nobis eſt, ut non in præſenti exilio poſt paulum tranſituro delectemur, nec in labentibus divitiis, monente rege & propheta David, cor apponamus; ſed ad illam patriam quæ numquam finietur, toto deſiderio anhelemus, ut paternam hereditatem quam prævaricatione primi parentis perdidimus, per obedientiæ humilitatiſque bonum recuperare valeamus. Ea ergo quæ nobiſcum ferre non poſſumus, neceſſe eſt ut ante nos mittamus, ut dum vacat, de mammona iniquitatis, Domino jubente, amicos qui nos in æterna tabernacula recipiant, faciamus. Talibus igitur monitis animatus, ego GUNHERIUS de Suliniaco, cupiens inferni tormenta vitare, & Eliſii adipiſci amœna, dono Deo & ſanctis martyribus Vincentio atque Laurentio, monachiſque eis ſervientibus, eccleſiam ſanctæ Mariæ de * Villana, tam pro me, quam pro patre meo & matre, fratribus quoque & ſororibus meis, anteceſſoribus etiam & heredibus meis, ſpecialiterque pro fratre meo Johanne de Wirchia & filiis ejus Herberto atque Widone, accipiens ab abbate RAMNULFO, & a prædictis fratribus LX. ſolidos pro neceſſitate mea. Tali igitur pacto do jam dictam eccleſiam cum univerſis terris, & rebus ad eam pertinentibus, ut de expletis eccleſiæ in vita mea habeam medietatem; poſt obitum vero meum in uſus veniant monachorum. Durandus quoque quidam homo meus, tenebat quamdam parti-

* *Vilaine.*

(a) Abbas ſancti Pantaleonis, vir totius honeſtatis & religionis dictus in vita ſancti Wolphelmi.
(b) Abbas ſancti Martini Majoris Colonienſis.

(c) Abbas Tuitienſis, qui per ſomnium vidiſſe dicitur S. Nicolaum cum S. Wolphelmo Coloniam euntem, ob non reſtitutam Brunwillarienſibus monachis villam Clotenum.

culam terræ eccleſiæ quam de ſancto tenebit, ſed tertiam partem monachis annuit, cum domo propria & viridario, & propter hoc ſocietatem loci recepit. Quædam etiam mulier nomine Adelina, tenet quamdam partem decimæ tantum in vita ſua, poſtea vero in jus monachorum revertetur. Hanc vero donationem feci conſilio & conſenſu nepotum & heredum meorum, Herberti videlicet & Widonis, & cum ipſis donum ſuper altare poſui, ſicut viderunt & audierunt iſti, Gunherius, Herbertus de Wirchia, Blanchardus homo ejus, Serranus, Wilhelmus *de Serant*, Hamelinus de Monte *Buxos*, Letbertus de Wirchia, Oggerius Buccharius, Drogo de Torneria, Elinannus *de Poche*, Raginaldus de Rioleis, Hugo Curto-naſo, Raginaldus *Tirel*, Radulfus. Iſti fuerunt cum Widone de Eſſarto. Witernus de Cumbris, Winebaudus *Melert*, Herbertus *Garſenlim*, Johannes filius Drogonis, Hugo Curto-naſo, Fromundus figulus, Giraudus de Bannoleis, Serranus, Dometa uxor Gunherii, *Naalent* uxor Johannis filii Drogonis, Landricus. Signum Gunherii. † Signum Herberti de Wirchia. † Signum Wilhelmi *Ribole*. † Signum Wiſcelini de Vallibus. †

Confirmatio ſupradictæ donationis.

Confirmata eſt hæc carta VIII. cal. Aug. in die feſtivitatis S. Jacobi apoſtoli & S. Chriſtophori martyris, in capitulo S. Vincentii, ſicut viderunt & audierunt iſti teſtes ſubſcripti. Wilhelmus Ribola, Wiſcelinus de Vallibus, Odo de Noento, Raginaldus de Noento, Mainardus de Mileria, Ebrardus Rufus, Hugo Curto-naſo, Serranus & alii plurimi. In eodem capitulo calumniatus eſt filius prædicti Durandi, Robertus nomine clericellus, tertiam partem eccleſiæ, & omnes terras altaris in fevo, ſed contradicentibus Gunherio & Herberto de Wirchia, & illos de ſuis capitibus in ſervitium collibertatis reclamantibus calumniam dimiſerunt, & de hoc & de decima ſupradictæ Adelinæ, quam ſolummodo in vita ſua habet, in manu abbatis jam dictus clericellus, quod injuſte calumniabatur, per quamdam virgulam dimiſit, & annuendo quicquid ante pater ſuus fecerat, beneficium loci petiit, & promittendo ſe fidelem loci eſſe impetravit. Deprecante autem Gunherio & Herberto, poſtquam preſbyter ordinatus fuerit, tertiam partem eccleſiæ & terræ altaris ſibi abbas ceterique fratres conceſſerunt, quamdiu legitime viveret & fratribus fidelis eſſet. In eodem quoque capitulo deprecatus eſt ſæpedictus Durandus & filius ſuus Robertus abbatem, ut eis cartam ſuæ libertatis juberet fieri, promittentes ſe inde multo fideliores ipſi & fratribus exiſtere, quod eo tenore abbas fecit, annuentibus Gunherio atque Herberto.

Item confirmatio prædictæ eccleſiæ.

Donum prædictæ eccleſiæ annuit pariterque confirmavit Adam de Mota in ſuo caſtello anno dominicæ incarnationis MXCVII. exiſtentibus epactis XV. concurrentibus IV. & habuit proinde XX. ſolidos in caritate, & filius ſuus Hamelinus qui hoc idem annuit, XII. denarios, atque ſigno † hoc idem firmaverunt, ſicut viderunt & audierunt iſti, Barbota, Henricus preſbyter, Viventius dapifer, &c. Cum abbate vero RAMNULFO fuerunt iſti, Gaufridus cellerarius, Wauterius molendinarius, Arturus & Ingelbaudus famuli. Signum Adæ. † Signum Hamelini filii ejus. †

DIPLOMA HILDEBERTI Pagani:

De Capella S. Audoeni ad caput pontis Baladonis & de rebus quas dedit Cenomanenſi S. Vincentii abbati.

Anno 1090. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

QUia Dominus noſter JESUS CHRISTUS per Apoſtolum nos ammonet dicens: *Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui amorem amorem, cui timorem timorem.* Ideo ego HILDEBERTUS cognomine Paganus, in quantum poſſum, amorem quem erga Herluinum conſobrinum meum habebam, & ſervitium quod mihi exhibuerat, reſpondere cupiens, quin etiam pro me mortem non timuit pati; quia ſibi vitam corporalem nequeo reddere, vitam ſine fine manſuram illi cupio pro poſſe acquirere. Sed quia id per me, utpore curis ſæcularibus præpeditus, non valeo agere; adii abbatem S. Vincentii RANNULFUM cunctamque ſibi congregationem commiſſam, ſupplex efflagitans, ut ob mei amorem & defuncti redemtionem, in ſuo monaſterio unum monachum mitterent, qui tempore vitæ ſuæ pro defuncti requie Domini miſericordiam exoraret, promittens etiam de meis rebus largiturum. Quod illorum benevolentia conſecutus, do eis aliquid de meis rebus, pro quibus & mei & defuncti memoria in perpetuum habeatur in eodem loco. Do igitur ipſi loco paſtionem centum porcorum in duabus foreſtis meis, quarum una vocatur *Tyron*, & alia Pulchra-ſilva, necnon & decimam paſtionis quæ accipitur in aliis porcis, & decimam venationis. De Pulchra-ſilva quoque, quæ propior eſt abbatiæ, do quantum neceſſe fuerit, omni tempore ad eccleſias, ad domos, & ad vineas, & ad cæteras neceſſitates. Annuo etiam eis eccleſiam S. * Audoeni ad caput pontis Baladonis poſitam, & quicquid de fevo meo adquirere potuerint, ita ut ſervitium meum non perdam. Et ſi ibi voluerint burgum facere, liberum habeant ab omni mea & heredum meorum exactione, cum theloneo & vicaria. Et de prædicta ſilva cognomine *Pul-*

* S. Oüen du pont de Balon.

chra do eidem loco quantum neceſſe fuerit. De *Tiron* quoque tribuo quantum neceſſe fuerit ad obedientiam de Matheriis. Dono etiam decimam molendini mei de Aſſis de annona & piſcibus, & decimam fori mei de Baladone ; & quia indumenta monacho de recto meo ad præſens largiri non poſſum, idcirco illis ſine ulla offenſione foreſtariorum & abſque aliqua querela, quæ ſupradicta ſunt in foreſte mea, quæ Pulchra-ſilva nominatur, annuo, & ipſi monachi præbebunt monacho meo indumenta. Annuo eis domum Arnulfi Carpentarii infra caſtellum meum Baladonem, & conſuetudines omnium propriarum rerum, quas ibi habuerint vel emerint vel vendiderint. Hæc autem omnia ſupraſcripta uxori meæ & heredibus faciam annuere. Actum eſt hoc in capitulo S. Vincentii IV. nonas Martii, videntibus iſtis ſubſcriptis teſtibus. HILDEBERTO cognomento Pagano Dublello, Gaufrido de Aſciaco, Willelmo Gratino filio Hugonis, Ernulfo de Simbliciaco, fratre Herluini defuncti de quo nunc agitur, Hugone de Julliaco, Pagano de Rivellione, Fridilſende matre defuncti. Richardo Barbato, Ernulfo Coco, Radulfo Chotardo, Wauterio Naimaro, Ingelbaudo de Noento, Berengerio, Hilderico. Iſti etiam fuerunt cum eodem Pagano Dublello in capitulo S. Vincentii IIII. nonas Martii. Harduinus de Fai, Wauterius Turmellus, Fulbertus de Rivellione, Robertus de Malmutione, Wilhelmus presbyter, Johannes Calvus, Hugo de Curia-Centaldi, Hugo de Curte-Aeni, Johannes filius Iſembardi. Helviſis filia Pagani Dublelli hoc annuit in capella S. Georgii in craſtina die feſtivitatis S. Gregorii papæ in Martio. Signum Pagani. † Signum Aiæ uxoris ejus. † S. Helvis filiæ ejus. † S. Odonis de Pireto. S. Widonis de Theſſual. S. Hugonis Nigri. S. Fulcoii filii. S. Widonis de Curte-Alardi. S. Pagani de Malmutione. † Firmata eſt hæc carta apud Baladonem in craſtina die feſtivitatis S. Martini de tranſitu.

EPISTOLA G. MOGUNTINENSIS præpoſiti ad Henricum Paderbrunnenſem epiſcopum.

Ut præpoſitum depoſitum ſuæ dignitati reſtituat.

Circa 1090 *Ex mſ. Herdenhuſano.*

SANCTÆ Paterbrunnenſis eccleſiæ epiſcopo domino H. G. præpoſitus, & cum eo totus Moguntinenſis ſedis clerus fidele ſervitium cum orationibus.

Præpoſitus, immo depoſitus veſter venit ad nos, lacrymabiliter petens, & quaſi ex debito exigens a nobis adjuvari apud vos, ſperans & pro certo aſſeverans, nos eum locum in veſtra gratia habere, ut quicquid velimus petere a benignitate veſtra, poſſimus obtinere. Proinde, ut dignum eſt, gratias agimus & habemus ſanctæ paternitati veſtræ, quæ nos tanti habet, nullo præcedente merito ſervitutis noſtræ, ut ſubditi veſtri ad nos in neceſſitatibus ſuis confugiant, & noſtra potiſſimum interceſſione ſe vobis reconciliari poſſe confidant. Hanc ergo legem caritatis patres noſtri ab anteceſſoribus ſuis traditam ſervaverunt, & nobis quaſi hereditario jure ſervandam, poſteriſque tranſmittendam tradiderunt, ut in omnibus neceſſitatem patientibus, & a nobis conſilium & auxilium petentibus ſuccurrere non detrectemus, & præcipue fratres noſtros ad ſanctam ſedem Moguntinam reſpicientes, & confugientes ſpeciali dilectione ſuſcipiamus, conſolemur, & adjuvemus. Unde primo totus noſter ſynodalis clericorum conventus humillima ſupplicatione proſternitur pedibus veſtris, deinde unanimiter omnes canonicorum congregationes offerunt vobis preces ſuæ devotionis, orantes & obſecrantes per miſericordiam Dei, ut præpoſitum veſtrum gratiæ oculo reſpicere, & gremio pietatis dignemini recipere ; quia non ſolum pro nullo, ſed etiam pro magno peccato filii, parum ſupplicii debet ſufficere patri : nunc autem cum parvum aut nullum ipſius peccatum ſit, & hoc ipſum magna & longa depoſitionis, deſpoliationis, expulſionis, exulationis pœna purgaverit, non decet Chriſti ſacerdotem diutius claudere viſcera ſua ab eo, ne forte per hoc probari poſſit, caritas Dei non eſſe in eo. Ergo ſi preces noſtræ, adjuvante Deo, admittuntur intra ſacrarium veſtræ exauditionis, promti & devoti erimus quocumque loco & tempore neceſſarium vel opportunum fuerit, rependere vicem ſervitii noſtri & orationis, quia preces & lacrymæ ipſius infixæ ſunt cordibus noſtris, & cum miſericordiam peteret, ſtans in ſynodo noſtra, commota ſunt omnia viſcera ſuper fratre ſuo, & erumpebant lacrymæ ; non enim ſe poterant continere. Relegat, ſi placet, ſanctitas veſtra evangelicas ſententias ad clementiam nos provocantes. Non dico tibi, Petre, dimittendi ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Nolite judicare & non judicabimini : nolite condemnare & non condemnabimini. Dimittite & dimittetur vobis. Date & dabitur vobis. Eadem menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.* Quiſquis igitur his & aliis hujuſmodi innumerabilibus ſanctarum ſcripturarum exhortationibus non provocatur ad clementiam, ipſe ſine dubio dictat in ſe damnationis ſententiam. Molleſcat igitur tandem, quod ſalva reverentia diximus, nimis diu obſtinata indignatio veſtra, & exceſſum potentiæ frænet miſericordia. Attendite & perpendite, non

Digitized by Google

quid libeat, ſed quid liceat, & quid decreta pontificum, quid inſtituta canonum ſuper hujuſmodi præcipiant. Nemo enim non ſolum præpoſitorum, ſed nec etiam ſubjectorum deponi debet ſine judicio, ſi canonicæ auctoritatis ſervatur inſtitutio. Sed heu! noſtris temporibus quibuſdam magis curæ ſunt canes, quam canones, & diligentius attendunt quid velint equites, quam quid velit æquitas; & cum quidam ſanctus & ſapiens epiſcopus coepiſcopo ſuo ſcripſerit, utere clericorum conſilio, laicorum ſervitio, nunc e contrario clerici deponuntur, & miſerabiliter opprimuntur laicorum conſilio vel potius imperio; ſed cum in tot ærumnis ad Deum & Dominum ſuum clamet eccleſia dicens: *Exaltare qui judicas terram, redde retributionem ſuperbis.* Quando implebitur quod divina miſeratio pollicetur, dicens: *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam?* Quouſque obliviſcetur miſereri Deus? Quæ erit conſolatio oppreſſorum? quis finis oppreſſionum? Certe utique qui recipiunt bona in vita ſua, ibunt in ſupplicium æternum; & qui ſimiliter mala in vitam æternam. Clemens eſtote clericis, quia de clerico in epiſcopum aſcendiſtis.

Nota.

DONATIO ABBATIÆ SANCTI Michaëlis de Coxano facta monaſterio S. Victoris Maſſilienſis a Guillelmo comite Ceritano.

Anno 1091. Ex archivis S. Victoris amis D. Parnetius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Guillelmus Cirritanus comes, videns monaſterium ſancti Mikaëlis arcangeli Choxanenſe, quod eſt ſitum in Helenenſi epiſcopatu, in territorio Confluenti, peccatis meis vel parentum meorum & ipſius loci habitatorum, a regulari ordine penitus deſtitutum, & a nobiltate & gloria quam dudum habuit ex parte maxima minoratum; cogitavi qualiter ad religionem monaſticam potuiſſem eum cum Dei adjutorio reſtaurare, & quod idipſum per meipſum implere nequivi, imitatus patrem meum, qui abbates Durandum & Bernardum Maſſilienſem multoties rogaverat, laudantibus atque acclamantibus ejuſdem monaſterii monachis, Richardum abbatem Maſſilienſem & congregationem ejus per caritatem Dei rogavi, ut in hoc mihi adjutores exiſterent, & laborem pro tantæ fructu religionis aſſumerent. Quod & facere cum Dei adjutorio promiſerunt. Ideoque talem volo de hoc inter me & illos tandem conſtitutionem pro hac notitia confirmare, quam nemo poſſit vel debeat in tempore umquam futuro diſſolvere, quatinus neque illi vel ſucceſſores eorum ſuum laborem, neque ego meam perdere timeam, Deo adjuvante, mercedem. Igi-

A tur ego Guillelmus comes dono poteſtatem & ordinationem in prædicto monaſterio Choxanenſi, & in omnibus ſuis pertinentibus, interius & exterius, Richardo abbati, monaſterio Maſſilienſi S. Victoris & omnibus ſucceſſoribus ejus in perpetuum, & ut in eodem monaſterio abbatem & abbates & monachos mittant, qui regularem ordinem ſecundum regulam ſancti Benedicti & conſtitutiones Maſſilienſis monaſterii teneant. Inthroniſationem vero abbatis cum conſilio meo, vel ſucceſſorum meorum fiat, niſi ego aut ſucceſſores mei aliqua cupiditate, inimicitia, ingenio vel pravitate voluero, vel

B voluerint illorum electionem impedire. Si autem, quod abſit, aut ego aut ſucceſſores mei impedimentum ſuperius ſcriptum in electione abbatis vellemus opponere, liceat Maſſilienſi abbati cum Dei adjutorio & conſilio religioſorum virorum in eodem monaſterio abbatem conſtituere, qui ſecundum Deum vivat, & ſibi & ſucceſſoribus ejus cum omni congregatione ſibi commiſſa obediens exiſtat. Quod ſi abbates, vel abbas, & monachi eorum regulam S. Benedicti non obſervaverint; & inobedientes prædicto abbati Maſſilienſi non extiterint, & ab eo cor-

C recti emendare noluerint, Maſſilienſis abbas ſemper poteſtatem habeat ejiciendi eos, & mittendi bonos. Hanc autem ordinationem Maſſilienſis abbas ſemper habeat, quamdiu ordo & diſciplina in monaſterio Maſſilienſi obſervabitur. Quicumque & huic noſtræ inſtitutioni contrarii fuerint, & diſrumpere atque annulare per aliquam occaſionem tentaverint, iram Dei omnipotentis & vinculum perpetui anathematis incurrant, niſi reſipuerint, & ad dignam ſatisfactionem venerint. Acta eſt hæc attributio & conſtitutio anno ab Incarnatione Domini milleſimo XCI. indictione XIIII. Cal. Madii ſolemniter co-

D ram idoneis teſtibus in ipſo loco de Choxano.

Guillelmus gratia Dei comes, qui hoc laudo, & teſtes firmare rogo, & propriis manibus evidenter confirmo ſigno crucis ſolito.

Dalmatius gratia Dei Narbonenſis archiepiſcopus laudo & confirmo, & ne hæc conſtitutio diſrumpatur omnibus modis interdico †.

Petrus abba †.

Benedictus Balneolenſis. †.

E Bernardus abbas †.

Bernardus Johannis ſacricuſtos & clericus †.

Guillelmus vicecomes †.

Guillelmus Udalgarii, Berengarius Petri, Gauzerandus Mironis, Bernardus Arnalli, Remondus Ermengaudi, & multi alii qui hoc ſimul viderunt & audierunt.

Artallus Elenenſis eccleſiæ epiſcopus confirmo † conſilio clericorum meorum.

Digitized by Google

Guifridus ſacerdos qui hoc ſcripſi & ſubſ. die & anno quo ſupra.

CARTA BEATRICIS COMITISSÆ Bigorræ pro Maſſilienſi ſancti Victoris monaſterio.

Donum Centulli confirmat, & monaſterium S. Severi de Roſtagno S. Victori Maſſilienſi.

Anno 1091. *Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.*

IN nomine Domini. Ego BEATRIX comitiſſa Bigorritana cupiens aliquid Deo acceptabile, ſervorumque ejus utilitati proficuum agere, ſimulque conſiderans ſaluti animæ meæ vel parentum meorum congruere, ut loca Dei ſervitio deputata ad priſtinum ſtatum & ad regularem ſtudeam reformare vigorem, inter cetera quæ in comitatu Bigorritano videor habere, monaſterium ſancti Severi ſuæ religioni reformandum decrevi. Quapropter domnum abbatem Maſſilienſem & monachos multis precibus compellens, quatinus ordinationem ipſius loci ſuſciperent, per præſentis cartæ ceſſionem eumdem locum ſancti Severi eidem abbati Maſſilienſi & ſucceſſoribus ejus donare curavi, ne videlicet labor eorum aliquando annullaretur, & prævalentibus malignis religionis inimicis ad priſtinam reductionem iterum devolveretur. Igitur ego BEATRIX comitiſſa Bigorritana jam dictum monaſterium ſancti Severi in valle Roſtanenſi, in loco Albiciaco ſitum, in epiſcopatu Tarbenſi, in comitatu Bigorritano, quod & vir meus CENTULLUS, videns eum penitus deſtructum & religione omnimodis deſolatum, ſancto Victori & abbati Maſſilienſi jam dederat, per hanc meæ ceſſionis cartam dono, cedo, relinquo omnipotenti Deo, & beatæ virgini Mariæ, ac ſancto Victori martyri Maſſilienſi, & abbati RICHARDO, & ſucceſſoribus ejus, & monachis Maſſilienſibus præſentibus & futuris in perpetuum habendum, ut omnipotentis Dei bonitas remiſſionem peccatorum meorum mihi dare dignetur, & patrem meum BERNARDUM ex cujus jure hereditario mihi obvenit, ab omni culpa abſolutum in requiem ſuſcipiat ſempiternam, filiumque meum BERNARDUM ſalvum & incolumem mihi & omnibus ſe diligentibus conſervare dignetur. Si vero in eodem loco ſancti Severi abbas conſtituendus fuerit, ordinet abbas Maſſilienſis quem elegerit cum conſilio ſuorum monachorum, & obeunte illo, nullus eligatur, niſi quem Maſſilienſis abbas conſtituerit. Quod ſi abbas idem inobediens aut vitioſus erit, in judicio & poteſtate Maſſilienſis abbatis ſit ipſum corrigere, vel ſi incorrigibilis fuerit, ſubmoto illo, alium ſubrogare. Ipſum etiam monaſterium cum omnibus quæ ad illum pertinent, prout ſibi viſum fuerit, ſecundum regulam ſancti Benedicti & conſuetudines Maſſilienſis monaſterii ordinet tam ipſe quam ſucceſſores ejus, ut ſi ibi monachi fuerint, qui ſibi videantur, transferat ut voluerit, & quos de ſuis placuerit ponat. Ego BEATRIX comitiſſa Bigorritana hujus donationis cartam volente & conſentiente & conſiliante domno DODONE Tarbenſi epiſcopo, ſimul & archidiaconibus & clericis ejuſdem ſedis laudantibus & conſentientibus, ſcribi faciens, manu propria firmavi, fidelibus meis hoc ipſum laudantibus & volentibus. Ego BERNARDUS ſupradictæ comitiſſæ filius hunc donum matris meæ dono & confirmo. Augerius de Barbaza laudator & teſtis, Rotbaldus de Lurda laudator & teſtis.

Ego DODO Tarbenſis eccleſiæ præſul hunc donum vel cartam, ſalva reverentia Tarbenſis eccleſiæ, cum clericis ejuſdem ſedis meæ laudo & confirmo ſancto Victori Maſſilienſi & abbati RICHARDO & ſucceſſoribus ejus. Bernardus archidiaconus laudat, Willelmus de Adurvilla archidiaconus, Sancius & alii clerici ejuſdem ſedis laudant. Facta carta hujus donationis anno ab Incarnatione Domini milleſimo XCI. indictione XIIII.

CARTA FUNDATIONIS Flonenſis monaſterii.

Anno 1098 *Ex mſ. Cl. V. D. de Louvrex.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. HENRICUS Leodienſis epiſcopus omnibus tam hujus temporis, quam in perpetuum ſucceſſuris fidelibus perpetua notitia comprehendendum & vivaci memoria tenendum. *Qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, ad me,* ait Dominus, *venire non poteſt.* Hac veritatis ſententia magis intellecta quam credita, Chriſti fideles laici Folcuinus Lambertus, atque Rodulfus inſtinctu divino præventi, temporalibus deſideriis abnegatis, [a] ſuis omnibus volentes abrenuntiare, cum Abraham viro ſanctiſſimo de terra ſua & de cognatione diſponebant egredi, meo perſuadente conſilio, locum illum qui Flona vocatur elegerunt, ſolitaria manſione inhabitandum, quem eorum voluntati pro ſalute animæ ſuæ ſub taxata ratione tradidi. Canonicis Amanienſis (*b*) eccleſiæ, cui appendebat locus ille, quantum ex eo ſe colerent, [b]

(*a*) Tametſi fundationis carta Flonenſis monaſterii data eſt anno tantum 1098. tamen ſi Bartholomæo Fiſenio credimus, prima ipſius fundamenta jam anno 1080. poſuerant Folcuinus Lambertus atque Rodulfus viri nobiles & conſanguinei. Sic quippe ille ad hunc annum: *Conditum eſt templum Flonenſe cum Xenodochio, a viris nobilibus Rodulfo & Lamberto fratribus, eorumque conſanguineo Fulcuino. Dicavit epiſcopus XI. cal. Octobris. Religioſa familia ex inſtituto S. Auguſtini præfuit Evrardus vir eximiæ virtutis, qui Prioris nomine contentus, ſucceſſorem habuit Vvalterum primum abbatem.*

(*b*) Amanium canonicorum collegium in tractu Leodienſi, a ſancta ODA ſub initium octavi ſæculi fundatum, ubi & felicis animæ exuvias reliquit. Vide Fiſen. Hiſt. Leod. lib. V. ad ann. 711 713.

poſſent in decimas provenire, dedit molendinum ſuper Baviam pro hujus loci commutatione, quem ab eis acceptum, & per miniſtros meos certis limitibus diſterminatum, tribus illis ſupranominatis, in quem volebant uſum donavi, cum conſenſu & approbatione tam principum quam popularium, & cujuſcumque conditionis fidelium, ſine illius advocati diſtrictione vel poteſtate, & ſine omni controverſia cunctorum. Annuens eis inſuper ibidem ex meo jure, cum eadem traditione ſilvam, aquam, & paſcua poteſtati Amanio primitus appendentia, ſed eo poſt hæc nullo modo reſponſura. Hi ergo tres viri manuum ſuarum laboribus aſpera loci vaſtitate perdomita, tamquam in proprio ædificato ibidem hoſpitali cum oratorio ſub honore ſancti Matthæi apoſtoli, conſtitutis quoque ibidem canonicis Domino regulariter ſervituris, prædia ſua quæ habebant contradiderunt in miniſterium vel in eccleſia Deo militantium, vel in hoſpitali repauſantium. Prædia vero quæ vel de proprio tradiderunt, vel ex ſuo conquiſierunt hæc ſunt. Quarta pas de *Aincurt* cum omnibus uſuariis & appenditiis tam villæ quam eccleſiæ, exceptis ſex bon. quæ mater eorum S. Laurentio dederat. Quarta pars eccleſiæ de Pereſneis cum VIII. bonariis. In *Villers* VI. bonaria, in *Geralmont* VI. bonaria, apud Jiairam quarta pars tam villæ quam eccleſiæ & familiæ cum omnibus uſuariis, excepta nona parte, quam tenuit Rodulphus ante de *Bones*. Familia autem ſic eſt tradita, ut ſi denarium unum ſolverit, ab omni alio reſpectu libera ſit: ſic tamen ut quicumque de illa copulandi conjugiis non jungantur niſi eccleſiaſticis. Quod qui fecerit & obierit, dimidium bonorum ejus eccleſiæ erit. Si Haſtoltus obierit, ſimiliter bonum ejus eccleſiæ dimidietur, reliquum heredibus permittatur. Molendina quoque ſuper Flonam iidem viri conſtituerunt, quibus curſum aquæ neceſſarium conceſſi ſufficientem & liberum, firmiter decernens, ne ullus umquam impediat illum; ſed & ſilvam in quemlibet uſum molendinorum vel molentium neceſſariam nullus prohibeat. Ex his autem rebus prædictis ſeptem libras & duos ſolidos cum octo modiis de ſiliginis & decem modiis avenæ placuit eis ſeparari, in uſum hoſpitalis deſtinare. Hæcque duo principaliter ab eiſdem viris oblata pontificali noſtræ poteſtati ſic ſunt ſuppoſita, ſic noſtra manu ſuſcepta, ut libenti animo decernerem, pontificali auctoritate ſancirem, ne eodem loco degentes ſub religione, nec in prioris ſui electione, nec in fratrum reſtitutione, ullius omnino poteſtatis neceſſitati ſubjacere, ita ut nec epiſcopo liceat aliquo modo quicquam de ſupradicto loco vel ſubtrahere, vel vendere, vel præter eorum arbitrium donare, vel aliquid commutare, nec archidiacono vel ejus

A decano quicquam ibi ſui juris vindicare, ſed cum ſumma libertate ſub jugo Domini conſtituti, non violenter, ſed paterne pontificali tantum gubernentur moderamine. Illud etiam epiſcopali auctoritate eidem loco conceſſi, ut ſacri baptiſmi myſterium ibi celebretur tali conditione, ut pueri ejuſdem loci, vel ſi qui aliunde pro dilectione in communi manentium illuc mittantur, ibi baptizentur, alii vero nequaquam ſuſcipiantur. Olei quoque ſacramentum ab ipſius epiſcopi manu ſtatui congruis temporibus requirendum. B Si quis autem temere in ſupradicto loco aliquid eorum quæ a dictis viris ſunt conſtituta & noſtra ſanctione ſtabilita præſumſerit violare, partem habeat cum Juda traditore, ſitque anathema, maranatha. Hujus rei teſtes de clericis præpoſitis TYETWINUS abbas, Everardus, Heinricus, Tietwin, abbas LAMBERTUS, Avelinus, Richerus, Rado; de laicis dux GODEFRIDUS, ALBERTUS comes Namurcenſis, HENRICUS comes Lovanienſis, CUONO comes & filii ejus, ARNULFUS comes de Los, comes ARNUSTUS de Kynei, Henricus & frater ejus, C Warnerus de Greis, Godeſcalcus de Cennaco, Hugo de *Davelles*, Godefridus *de Ham* Everwinus *de Vvaldemont*, Rodulfus *de Boſſut*, Godeſcalcus *de Jace*, Walcherus *de Foſſes*, Johannes *de Holenquils*, Dodo de Hoio. Acta ſunt hæc Leodii anno dominicæ incarnationis MXCII. indictione XV. regnante HENRICO imperatore auguſto.

FUNDATIO CELLÆ S. Karilephi de Curia-Dodæ.

D Conſtitutum eſt ab antiquis, ut quotieſcumque catholicæ eccleſiæ aliquid datur, ſcriptum per auctoritatem retineatur, ne per ſuccedentium temporum longitudinem a memoria deleatur. Quare ego WILHELMUS filius Hervei, dono eccleſiæ huic in honorem pretioſorum martyrum Vincentii atque Laurentii ædificatæ, eccleſiam ſancti * Karilephi de Curia-Dodæ, ita liberaliter, ſicut a patre meo & anteceſſoribus meis illam accepi, cum omnibus rebus ad ipſum pertinentibus; eccleſiam videlicet E cum decimis & cum preſbyterio, cum ſepultura & omnibus omnino exitibus, cum terra altari quoque delegata. Do inſuper terram de Bunnione cum pratis, quam pater meus Fulcherio preſbytero in vita ſua tantum dederat, & totam terram Wilhelmi preſbyteri, tam cultam quam incultam, & totum pratum juxta eccleſiam poſitum, cum olea terræ. Do denique eidem eccleſiæ pretioſorum martyrum unam capellam, quam conſtruant ipſi monachi in caſtello meo, totam liberam & unam domum ita liberam, ut homines qui ibi manebunt, ſancto Vin-

Circa 1092 Ex cartario S Vincentii.

* S. Calais de Deſert.

centio conſuetudines ſuas omnino reddant A etiam in mercato. Et ceteri homines qui in terra ſancti ſtabunt, ita ſint liberi ab omni exitu ad me pertinente, excepto theloneo mercati mei, ut nulla ratione in meo ſervitio, niſi monitione monachi, eant qui ibi adfuerint. Do etiam decimam venationis meæ, & aquam ubicumque meam ad unum piſcatorem, & ſylvam meam ad omnes ſuas neceſſitates, & paſnagium ad omnes proprios porcos de eadem obedientia, & porcorum.... presbyteri qui fuerit ad cibum
[a] (a) monachorum. Præterea do eidem eccleſiæ de eccleſia S. Mariæ de *Ham*, quicquid proprium habeo de pane, de candela, de B offerturis, & de ſepultura, ſicut in meos proprios uſus habeo. Inſuper dono decimam de furno meo tali conventione, ut ſuper ſepulchrum patris mei & matris & fratris mei Roberti & cognati mei Wilhelmi decenter lapides aptent. De his autem omnibus ſi aliqua calumnia eis acciderit, do fidejuſſores, ut in omnibus curiis ubi quiete auſus ire fuero, eis ratiocinando & defendendo hæc omnia quiete tenere faciam. Si vero aliquam de his rebus quietam facere non potuero, valenter eis commutationem reddam. Annuo inſuper quicquid iidem mona- C chi in eadem parochia quocumque modo acquirere potuerint, de his dumtaxat rebus quæ ad eccleſiam pertinent. Hi vero ſunt fidejuſſores quos ei dedi die dominico, quod fuit VIIII. cal. Novembris, quos ſcilicet abbati RANNULFO & fratribus qui cum eo erant, Wauterio ſcilicet Bigoto, atque Giſleberto, ut prædictas res eis quietas tenere facerem dedi. Hugo de *Ham*, Gaufridus de Grata-oculum, Robertus de Fro, Petrus Fulcherius filius ſuus, Ansfredus de Curiabernul, Wauterius filius Algodi, Wauterius de Firmitate. Durandus hoſpes abbatis, Oſ- D bertus filius Boſelini, Robertus filius Landrani. Actum eſt hoc ante eccleſiam ſancti Karilephi, vidente & annuente tota parrochia, antequam prædictus abbas miſſam inchoaret. Hi vero fuerunt cum abbate & monachis. Arnulphus presbyter, Gaufridus de ſancto Martino, Paganus filius ſuus, Walo de ſancto Juvino, Artur Milo nepos Wauterii monachi. Si vero aliquis de meis parentibus vel heredibus in hac donatione calumniam vel diminutionem inferre præſumſerit, cum Juda traditore Domini pænas luat æter- E nas. Ut autem donatio hæc in perpetuum firma permaneat, in hac carta, quam ego fieri juſſi, eam confirmando & corroborando ſignum vivificæ crucis propria manu exprimo, & fidelibus ac amicis meis eodem ſigno corroborari præcipio, atque per eamdem cartam donum ſupradictæ rei ſuper altare ſancti Vincentii pono, videntibus ſubſcriptis teſtibus quorum nomina cum ſignis ſubnotantur. Signum Wilhelmi Columbæ †. S. Radulphi Britonis, S. Odonis, S. Hugonis filii Widonis, S. Fulgogii filii Auxendis, S. Kalonis, S. Ralnaldi de Rioles, S. Hildrici, S. Gauſlini, S. Herluini, S. Radulphi, S. Wilhelmi, S. Odonis de Colis, S. Girardi, S. Ernulphi †.

DIPLOMA HELIÆ COMITIS Cenomanenſis pro Cenomanenſi ſancti Vincentii monaſterio.

Pro damnis ſancto Vincentio illatis in obſidione Montis-Barbati, dat eis vicariam ſeu plenam juſtitiam in burgo S. Vincentii.

QUISQUIS ſanctorum conſors & perpetuæ retributionis particeps fore deſiderat, oportet ut de rebus caducis & tranſitoriis cæleſtia ſemperque manentia adquirere ſtudeat, monente Domino ac dicente: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Et iterum: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* His aliiſque ejuſmodi animatus exhortationibus, ego HELIAS Dei, ut credo, miſeratione in urbe Cenomannica comes conſtitutus (a) crebris petitionibus RAMNULFI abbatis pulſatus, ceterorumque monachorum ſub eo in cœnobio ſancti Vincentii degentium, quos diligo pro ſui ordinis obſervatione, pro damnis & importunitatibus, quæ eis feci in Montis-barbati (b) obſidione, do Deo & ſanctis martyribus Vincentio & Laurentio monachiſque ibidem in perpetuum Deo ſervientibus, ut ſecurius & abſque ulla inquietudine Deo ſerviant, & pro me ac meis anteceſſoribus, comitibus videlicet Cenomanenſibus, necnon & ſucceſſoribus Dei miſericordiam exorent, quidquid aut juſte aut injuſte in eorum eccleſiis, domibus, & toto burgo eorum ad vicariam pertinens habebam, ita ut ipſi ibidem vicarium ſuum habeant, qui juſtitias & diſtrictiones ſecundum præceptum abbatis & monachorum faciat. Si quis vero extraneus aut in latrocinio, aut in aliquo crimine ibi deprehenſus fuerit, ablatis rebus omnibus, bene flagellatus corpus nudum, ad juſtitiam corporalem faciendam, quam monachi pro Deo & pro ſuo ordine facere nolunt, vicariis meis reddatur. De ſuis vero omnibus hominibus, omnino liberam poteſtatem habeant faciendi quod volunt. Si quis vero ex eorum hominibus alicui forisfecerit, aut is cui neceſſe fuerit apud abbatem querelam deponat, & ipſe

Anno 1099. *Ex cartario S. Vincentii Cen.*

[b]

(a) Quippe olim omnes monachorum cibi adipe porcino condiebantur, etiamſi alias abſtinerent à carnibus.

(b) Id contigit circa annum 1093. quando civitatem Cenomanenſem ab Hugone Langobardo filio Ahitonis marchionis plurima emit pecunia.

(c) Mons-barbatus erat caſtellum a Guillelmo Notho Normannorum duce conſtructum, ut Cenomanos ſub ſua contineret obedientia.

abbas

Digitized by Google

abbas aut ſui juſtitiam faciant, ne ſit neceſſe ut vicarii comitis ibi manum mittant. Ita igitur ſunt liberi jam dicti burgenſes S. Vincentii, & omnes famuli de cibo monachorum, ut nullo modo a vicariis diſtringuantur, nec etiam in mercato, niſi prius clamor ad abbatem vel ad monachos, aut ad vicarium eorum venerit, & ipſi rectum facere noluerint, niſi forte in ipſo mercato forisfactum fuerit perpetratum. Pro hac autem largitione debent prædicti monachi anniverſarium patris mei & matris meæ, & meum, quando evenerit, ſolemniter agere.

Signum Heliæ comitis. † Signum Silveſtri. † S. Willelmi. † S. Pagani. † S. Ingelbaudi Butarii. † S. Odonis Cuneardi. †

Anno 1094. Ex mſ. Colbertino.

INSTITUTIO PONTII ABBATIS in monaſterio B. Mariæ de Minoriſſa.

[a] CONVENIENTIA facta inter domnum BERENGARIUM archiepiſcopum Terraconenſem & PONTIUM RAYMUNDI clericum, qua archiepiſcopus elegit Pontium ad habendam abbatiam S. Mariæ de (a) Minoriſſa, & donat ipſum fevum laicale S. Petri. Tali ſiquidem deliberatione, ut præfata eccleſia ſanctæ Mariæ ſemper habeant & teneant clerici regulares, qui Deo ibi juxta S. Auguſtini regulam militaverint, & præfatus Pontius non deſtruat ipſam canonicam, nec ex his, ſicut continetur in carta, quam RAYMUDUS AMATI, jubente & conſentiente præfato domino B. præfato domino archiepiſcopo, Bernardo priori & ſociis ejus noſcitur feciſſe, ita videlicet, quod præfatus prior eumdem locum teneat, & cum ſociis ſuis ad religionis perfectionem perpetim, concedente Domino, perducat. Prælibatus itaque Pontius convenit propter B. perſcripto archiepiſcopo, ut ſit ſolidus clericus & canonicus S. Petri, & ipſius archiepiſcopi, & ſerviat ei & ſucceſſoribus ejus epiſcopis S. Petri ipſum honorem, ſicut homo debet ſervire ſuo meliori ſeniori, & faciat ei hoſtes & cavalcatas, &c. & habeat optimum clericum ſtatorem in eccleſia S. Petri ſedis Vici, & ipſius epiſcopi & canonicorum ejus. Et quia juris S. Petri noſcitur eſſe, clerici ipſius loci ſemper faciant S. Petro curtes, & ſynodalia obſequia, & quæcumque debent facere. Acta convenientia idus Januarii anno xxxv. regis Philippi. PONTIUS abbas, BERENGARIUS epiſcopus &c.

(a) Minoreſſæ B. Mariæ eccleſiam circa annum 937. conſecravit Georgius Auſonenſis epiſcopus, dotante eam Suniario Barchinonenſi & Urgellenſi comite qui præſens aderat. At Sarraceni, facta ſub Raymundo comite irruptione, urbem ipſam atque adeo eccleſias omnes devaſtaverunt. Succeſſu vero temporis canonicis ſæcularibus regulares S. Auguſtini ſubſtituti ſunt. Vide ſi lubet, Marcæ Hiſpanicæ appendicem pag. 1032.

PRIMUM TESTAMENTUM Adephonſi regis Hiſpaniæ quo, dat ſancto Victori monaſterium Toletanum ſancti Servandi.

Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

SUB imperio omnipotentis Dei, qui cuncta creavit verbo, & creata omnia recte ordinavit, atque utiliter in ſuo congaudet regno, qui cum Patre, & Filio, & Spiritu-ſancto unus atque idem permanet per numquam finienda ſæculorum ſæcula. Quia ſubitanea mors, quæ omnes homines procumbere facit ex improviſo, mihi ne ſubito eveniat, & illud præmeditans in animo meo, quod evangelica quotidie recitat hiſtoria: *Date & dabitur vobis.* Et iterum: *Menſura qua menſi fueritis remetietur vobis.* Et alibi ſicut Dominus noſter dixit: *Si quis porrigerit uni de minimis iſtis qui in me credunt calicem aquæ frigidæ tantum in nomine meo, centuplum accipiet, & inſuper vitam æternam poſſidebit.* Hæc omnia recogitans in animo meo, elegi facere quod audituri eſtis ad honorem omnipotentis Dei & S. Petri apoſtolorum principis, ut mihi fideliſſimus adjutor ſit, & in cælis apud Dominum ſuum aſſiduus interceſſor. Ego enim ADEPHONSUS gratia Dei imperator conſtitutus ſuper omnes Spaniæ nationes, offero ſacroſancto altari S. Petri Romæ pro remedio animæ meæ, & omnium parentum meorum, monaſterium ſancti Servandi. Eſt autem illud monaſterium ad portam civitatis Toleto, ſuper ripam fluminis illius nomine Tagi. Et ut hi qui in eadem eccleſia ſupraſcripta permanſerint, ſupplementum aliquod victui habere poſſint, offero illis villam unam nomine Hukeka, & unam almuniam, quam nos latine vocamus ortum, qui eſt prope illam eccleſiam S. Servandi, fuitque unius Mauri nomine *Alfalif*, & unam aheniam in ripa illius fluminis ſupradicti, ſubtus illa alcantera, contra partem S. Servandi. Omnia hæc quæ ſuperius memorantur, offero ſacroſancto altario ſancti Petri, ſicut jam præfatum eſt, eo tenore, ut omni tempore abbas Maſſilienſe congregationis obtineat ſupraſcriptam eccleſiam ſancti Servandi, cum omnibus quæ ſibi pertinent, vel etiam adhuc acquiſierit in ſua poteſtate; & tribuat inde per unumquemque annum decem nummos aureos altario S. Petri Romæ. Hæc omnia libentiſſime offero, atque confirmo, ut ipſi habeant inde in hoc ſæculo temporale ſubſidium, & ego in cælis apud Deum cæleſte præmium. Quod ſi ego aut aliquis generis mei ſeu extranei hoc donum quod ego grato animo altario S. Petri obtuli, auferre quæſiero vel quæſierit, & hujus ſcripturæ verba quæ ego ſcribere elegi, infringere pertentavero vel pertentaverit; quiſquis fuerit propinquus aut extra-

neus, pariat centum libras auri altario ſan- A cti Petri, & inſuper excommunicatus, damnatus, anathematizatus permaneat in æternum. Poſt mortem vero illius anima ejus cum Dathan & Abiron participetur in ſæcula ſæculorum, & hoc factum meum permaneat firmum ævo perhenni in ſæcula cuncta. Facta cart la teſtamenti v. idus Martii, concurrente feria I. CXCVI.

Ego enim ADEFONSUS gratia Dei imperator hoc quod ego libenter facere elegi conſilio atque voluntate domni RICARDI cardinalis Romæ ſcilicet, & abbatis Maſſilienſis eccleſiæ, grato animo confirmo.

Ego CONSTANTIA regina hoc donum B quod dominus meus facere elegit, libenter confirmo.

BERNARDUS Toletanæ ſedis archiepiſcopus confirmo.

RAYMUNDUS Palentinæ ſedis epiſcopus confirmo.

GOMES Auchenſis epiſcopus confirmo.

PETRUS Legionenſis epiſcopus confirmo.

ASMUNDUS Aſtorihenſis epiſcopus confirmo.

ASIAS Ovetenſis epiſcopus confirmo.

SISNANDUS Conibrienſis conſul confirmo.

GARCIA Ordonis comes confirmo.

PETRUS Anſuris comes confirmo.

MARTINUS ADEFONSUS comes confirmo.

FERNANDUS DIDAZ confirmo.

Albanus Garciaz armiger regis confirmo.

Rodericus Didaz confirmo.

Gundiſalhus Nuniz confirmo.

Albarus Didaz confirmo.

Rodericus Ordonis confirmo.

Gudeſteus Rodericus confirmo.

Didacus Ganſalhis confirmo.

Petrus Johannes Majorinus de Caſtella confirmo.

Munius Velaſquez confirmo.

P elagius Veluciz confirmo.

Froila Didaz confirmo.

Pelagius Domingiz Majorinus de Lectione confirmo.

Gutier Telliz confirmo.

Sunna Muniniz confirmo.

Nunus Muniniz confirmo.

Qui præſentes fuerunt.

Petrus teſtis.

Dominicus teſtis.

Froila teſtis.

Pelagius teſtis.

Citti teſtis.

[a] Siſnandus Aſtrariz qui interfuit. (a)

DIPLOMA ADEFONSI REGIS Hiſpaniarum, quo monaſterio ſancti Servandi Toletanæ urbis unit aliud monaſterium dictum *de Penna-fidel.*

IN nomine ſummi opificis rerum creatoris . . . . atque inviſibilis Dei, Patris ſcilicet, & Filii, & Spiritus-ſancti regnantis in æterna ſæcula., cujus regnum ſempiternum, quod non erit finis neque . . . . & tempora mutantur temporibus, per quem cuncta ſubſequuntur elementa, cui famulantur univerſa, ceteraque pariter & . . . . Ego ADEFONSUS FREDENANDI magni regis & SANCIÆ reginæ filius, concedo & offero Domino Deo, & S. Servandi, quorum baſilica ſita eſt in urbe Toleto, ſuper Tagus flumen ad portam civitatis quæ dira . . . . barbaris & paganis, nunc autem, auxiliante Deo, conſervata eſt ad ordine ſæculari. Et ego audivi ſcripturæ divinæ oracula, & ad implendum quantulum cupiens, ut ab omnipotenti Domino æterna, pura * manens, defixa voluntate, dono & offero ad ipſum atrium jam meminitum, alterum monaſterium de *Penna-fidel*, cum ſuas here- C ditates ab integrum, ubicumque invenire potuerint, & villa *Moraeel* qui eſt in *Alfoz* de Legio circa illo (b) camino de S. Jacobi non [b] longe a monaſterium S. Facundi, ſic offero illum monaſterium S. Salvatoris, & villa *Morael* ad S. Servandi, cum ſuas hereditates, terras, vineas, areas, ortos, ortalibus, pratis, paſcuis, paludibus, montes & fontes, aquarum molendinis, aquas curſiles, exitum vel regreſſum, intrinſecus vel extrinſecus per ſuis antiquis terminis vel adjacentiis. Confirmo in hujus conclavi ſancti propter remedium animæ meæ ſeu parentum meorum; taliter ut non . . . . in iſtas hereditates me- D rino, neque ſaione, nec pro roſſe, neque pro omecedio, nec pro . . . . . . audua neque foſſadua, neque pro aliqua . . . . vel negotio. Quod ſi quiſpiam qualibet perſona, homo vivens ſæculo, an ex propago mea, vel extranea, ex hoc quæ ego prona voluntate, & ſincera devotione, conexto per cupiditatem naufragaverit, aud quolibet contrarium, aud præſumtionis diſrepere, aud alienare conaverit, imprimis a fronte ambobus careat lucernis, & pos diſceſſum ejus non ſepeliatur cum ceteris, nec ſpiritus E ei ſocietur cum electis. Sed in die illa tremenda judicii cum reprobis ſit pars illius a ſiniſtris, deinde cum diabulo in æterna damnatione accipiat pænas, & pro temporali ju-

Anno 1094? Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

* f. mente

(a) Extat in archivis S. Victoris alterum Alphonſi regis teſtamentum, quod editum eſt apud Yepezium tom. 6. Chron. ord. S. Benedicti in appendice. Sed inter ſubſcriptiones in edito deſideratur *Urracha regis germana cum ſobrina mea Urracha R. comitis uxore confirmo*, & in fine *Pelagius cognomento Boatay Palatini officii notarius, qui juſſione regis ſcripſi confirmo.* Sed & quædam ſubſcriptorum nomina paulo aliter leguntur in ms. quam in editis.

(b) Id eſt via tendente ad S. Jacobum.

Digitized by Google

dicio conferat ad partem hujus eccleſiæ c. libras auri, & ipſum monaſterium, & ipſam villulam cum ſua hereditate triplici duplata a parte eccleſiæ conferat meliorata. Sane & per .... hanc ſcripturæ vel ſeriem teſtamenti in omni robore hac perpetuis firmatas. Perfectum hunc ſeries textum die notum II. calendas Madii era P. CXXXII. regnante & imperante ego memedipſo ſereniſſimo principe ADEFONSO in Toleto & in .... Caſtella, & in Gallecia, & Auſturias & Nagera.

Ego imperator ADEFONSUS hanc cartulam fieri elegi & relegendum cognovi, &, Deo auxilante, complevi, & manus proprias coram multis teſtibus roboravi.

Glorioſiſſima CONSTANTIA regina conſentio.

..... major domus regis conſentio.

* Albarus. * Al.... GARCIAS armiger regis conſentio.

SANCIUS pincernarius regis confirmat.

DIACUS coquinarius regis confirmat.

GARCIANUS comes confirmat.

PEARUS comes confirmat.

* Martius. * MARECUS comes confirmat.

FEIRANDUS comes confirmat.

NURUS comes confirmat.

.... atque Toletanus epiſcopus confirmat.

PETRUS Y .... epiſcopus confirmat.

RAYMUNDUS Pultaguæ ſedis confirmat.

OSMUNDUS Aiſtoricenſis epiſcopus confirmat.

PETRUS Legionenſis epiſcopus confirmat.

GOMES Burgenſis epiſcopus confirmat.

SENIOFREDUS Naquetenſis epiſcopus confirmat.

ARIEZ Ovetenſis epiſcopus confirmat.

Cid luc teſtis. Bellid luc teſtis. Anag luc teſtis. Sancius exaravit.

NOTITIA DE DONO

quod fecit S. Victori Pontius epiſcopus Glandatenſis cum monachum profeſſus eſt in eodem monaſterio.

Anno 1095. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI. Notum fieri volumus cunctis hominibus tam præſentibus quam futuris, quod PONTIUS (a) Glandenſis epiſcopus recordatione divini judicii, &[*] amore cæleſtis patriæ pro remedio peccatorum ſuorum reliquit ſæculum..... converſus factus eſt monachus in monaſterio S. Victoris martyris Maſſilienſis cœnobii, ſub regimine venerabilis abbatis RICHARDI, & dedit prædicto monaſterio atque monachis ibi degentibus, necnon etiam jam dicto abbati Richardo & ſucceſſoribus ejus, de honore ſuo quem per alodium ex parte genitorum ſuorum poſſidebat, videlicet decenam in Caſtellana, & unum manſum in Rocha-ruſa, & decenam in Alonſio, & decenam in Thoramina, cum tertia parte de menaria quam ibi habebat, & dominium quod ibi retinuerat in Bagarro, & partem ſuam in Caſtano, in territorio Taladoriæ, & decenam in Verreſone. Poſtea vero domnus abbas Richardus dedit nepotibus jam dicti epiſcopi, Pontio ſcilicet.... fratribus ſuis, ne omnino eſſent ſine hereditate avunculi ſui, & decenam in Caſtellana cum manſo de Rocha-ruſa, præter illam partem quam Bonifacius accepit, per manum abbatis Richardi, cum decena de Vercione, unde illi & ſucceſſoribus ſuis fidelitatem promiſit & ſervitium. Pontius autem .... fratres ſui acceperunt ſimiliter per manum jam dicti abbatis, & promiſerunt ſe omnem ſuam poſteritatem accipere per manum abbatum ſucceſſorum ſuorum ad fidelitatem & ſervitium, & ille qui accipere de manu abbatum & ſervire nollet, partem in hoc hereditate.... Factum eſt hoc in Caſtro-calliano, XVII. cal. Februarii, anno ab Incarnatione Domini milleſimo nonageſimo quinto. Fulcho Dodo firm. Ugo Ferus firmavit. Willelmus firmavit. Gaufredus de Draguiniano firmavit. Fulco *de Meels* & fratres ſui.

(a) Hoc de epiſcopo nihil hactenus, præter nudum nomen in ſerie epiſcoporum Glandatenſium.

NOTITIA

De jure advocatorum Epternacenſis monaſterii.

Anno 1095. Ex mſ. Epternacenſi.

NOTUM ſit tam præſentibus quam futuris omnibus, quod HEINRICUS comes COENRADI piæ memoriæ comitis filius, Bertranni defenſoris noſtræ eccleſiæ circumventus & deceptus conſiliis, muneribus & fraudibus, jus advocati in aratura & meſſione innumeris a divæ memoriæ abbate REGINBERTO ſervitiorum & donorum impendiis redemtum, & regali conceſſione traditum, nobis abſtulit, & omni honore & jure quo uſi ſumus ſub omnibus ejus & noſtris anteceſſoribus nos privavit ac exuit. Sed propitio & miſerante Deo, poſtea in ſe rediit, & optimatum ſuorum conſilio ablata reddidit, & præſidente domno HEINRICO Palatino comite, cui a domino noſtro glorioſiſſimo imperatore auguſto H. in Italia exercitum ductante, imperii commiſſæ ſunt habenæ, in integrum hoc ordine reſtituit. Jurare fecit honneſtiores ſervitores noſtros & ſcabinos, ut neque pro amore neque timore ullius dimitterent, quin ſecundum nudam & puram veritatem, quid advocatus, quid juris fiſcus noſter ex antiquitate juſte retinuiſſet, liquido edicerent & ſecernerent. Igitur jurejurando obſtricti, affirmaverunt, quod non liceret advocato conſtituere ullum ſubadvocatum, niſi ex fa- NOTA.

Digitized by Google

milia eccleſiæ, & per electionem & conſenſum ejuſdem familiæ, & quod quotidiani ſervitores qui ad coquinam, qui ad piſtrinum, qui ad molendinum, qui ad lavatorium, qui ad cuſtodiam monaſterii, qui ad quodque quotidianum fratrum ſervitium pertinent, nihil illi jure debeant perſolvere. Et decreverunt quod nullum legitimum placitum ulli advocato debeant, niſi qui bannum ab imperatore habeat, & ſi die conſtituta ille non adfuerit, & pridie legatum non miſerit, qui eum vel in utilitate regni vel loci noſtri occupatum eſſe certiſſima fide & veritate confirmet, placitum & ſervitium non reſtituant. Neque ſi die dominica vel celebri feſto dies placiti eveniant. Confirmaverunt itidem quod in XXIIII. dominicatis caſis quæ ad hortum & cellerarium atinent, & in his villulis Erinza ſcilicet & Luterbrunna, quarum altera ad lavatorium, altera ad coquinam fratrum ſervit, & in *Bullendorf* & *Stenireheim* & *Erle*, nullus advocatus debeat habere placitum & ſervitium, niſi pro monomachia, & ſanguinea percuſſura, & ſcabiniis conſtituendis, niſi fuerit invitatus ab abbate vel præpoſito, vel ab aliquo qui juſtitiam obtinere non potuerit a præpoſito vel villico, & a quo invitatur, ab eo ſervitium accipiat. Item per fidem juramenti aſſeruerunt, quod advocatus nulli debeat equum ſuum per vim & potentiam tollere, & ſi in furti crimine aliquis ex familia eccleſiæ deprehenſus & convictus fuerit, quicquid poſſederit fiſcus obtineat, fur ſecundum judicum decreta legibus ſubjaceat, & quod advocatus nullum debeat percutere & male tractare abſque judicio. Decreverunt item, ut quicquid in placitis deponitur ſecundum poſſe ejus qui deponit, miſericorditer ab exactore vel villico, aſſidente advocato, vel ejus miniſtro, cum ſcabinorum conſilio diſponatur, & duæ partes fiſco, tertia advocato ſolvatur. Item approbaverunt, ut ſi quis de familia eccleſiæ occiſus fuerit, ſi pretium ejus quod wergeldum vulgari locutione vocant, abbas acquirere per ſe potuerit, totum habeat; ſi per auxilium advocati, ille ſui juris tertiam partem obtineat; ſi quis infregerit bannum quod Theotonica lingua *Burgban* dicitur, pro quo ſexaginta ſolidi ſolvuntur, duas partes fiſcus, tertiam accipiat advocatus. In placitis vero de privato peculio & uſufructu eccleſiæ neque interſit; neque quicquam inde accipiat. Affirmaverunt item nobiliores & majores natu eccleſiæ nihil amplius erga advocatum ſui eſſe juris, niſi pro utilitate & defenſione noſtræ eccleſiæ per duorum dierum ſpatium cum ſuis ſtipendiis ire, & ſi comes aliquam in vicino urbem quæ contra regnum & locum noſtrum ſentiat, obſederit, pro ejus amore & honore per duos dies militare. Hæc acta ſunt anno dominicæ incarnationis MXCV. indictione tertia, anno vero domni imperatoris auguſti HEINRICI regni XL. imperii XII. annitente venerabilis domni abbatis REGINBERTI ſucceſſore THIFRIDO. Teſtes autem hujus conceſſionis & confirmationis idonei & nobiliſſimi ſunt iſti, HEINRICUS Palatinus, (*a*) HERIMANNUS HERIMANNI comitis filius, & frater ejus THEODERICUS & Bezelinus de *Arlon*, & Adalbertus & Bezelinus de Engelinga, Anſelmus de Edinga, Ruopertus filius ejus, Johannes, Bulſo, Thibolt & filius ejus Giſilbertus, Hugo, Heſſo. Et ut rata & inconvulſa ſit hæc confirmationis pagina, ad majorem ſucceſſorum fidem eam imperiali ſigillo & auctoritate confirmari poſtulavimus, & divina amminiculante clementia impetravimus. [*a*]

DONATIO ECCLESIÆ ſancti Gregorii Ruthenenſis per Bernardum epiſcopum Lutevenſem.

Anno 1095. Ex archivis S. Victoris tuit D. Parnevius. [*b*]

IN Dei nomine ego BERNARDUS (*b*) gratia Dei Lutevenſis epiſcopus, notum atque manifeſtum eſſe volo cunctis hominibus, quod cenſu & ingenio atque labore meo redemi eccleſiam S. Gregorii, quæ eſt in epiſcopatu Ruthenenſi, in territorio Valleoli, de manu laicorum conſanguineorum meorum, Willelmi ſcilicet de *Prevencheires*, qui tertiam partem in eccleſia ipſa injuſte & per invaſionem tenebat, & dedi pro ipſa tertia parte .... millia ſolidorum Podienſium, ea intentione ut præfata eccleſia quæ male & inhoneſte ordinata erat, ego bene & libere ad amorem Dei & ejus ſervitium ordine regulari perpetualiter ordinarem. Hanc igitur intentionem meam complere cupiens, conſilio & laude fratris mei Auſtorgii dono, concedo ipſam ad præſens tertiam partem præſcriptæ eccleſiæ, quam, ut prælibatum eſt, ſtudio & ſubſtantia mea redemi, venerabili abbati Maſſilienſi RICHARDO, & per eum do B. Mariæ atque S. Victori martyri Maſſilienſi, necnon & ſucceſſoribus & monachis prædicti abbatis, tam præſentibus quam futuris, ut habeant & poſſideant, & quidquid inde voluerint ad Dei ſervitium faciant. Debent autem præfatus abbas & monachi ejus ſemper ſcire, quod per nullum alium niſi per me, & pa-

(*a*) Qui hoc anno mortuus eſt. Henricus Palatinus comes, inquit Bertholdus ad annum 1095. *multum & ipſe dives, ſed apoſtolicæ ſedi non adeo obediens, viam univerſæ terræ arripuit, divitiaſque multas a multis ſibi inutiliter diripiendas reliquit.*

(*b*) Is dictus eſt Bernardus de Provenqueriis, qui pro juribus eccleſiaſticorum tuitione immenſos ſuſtinuit labores. Concilio Claromontano interfuit hoc anno, ibique Urbani ſecundi claſſico excitatus, ſacræ militiæ nomen dedit; & trіennio poſt captam civitatem ſanctam hominem exuit. Porro ex hac carta innoteſcit ejus frater Auſtorgius, uti & Vuillelmus de Provenqueriis ejus conſanguineus.

Digitized by Google

rentes meos donum hujus eccleſiæ, quod ego pro remedio peccatorum meorum & animabus parentum meorum illis facio, adepti ſunt. Unde ſolliciti ſint mihi & parentibus meis hoc donum ſemper recognoſcere, & pro noſtra ſalute ad Dominum exorare. Sane ſi quis contra hoc noſtrum donum veniens infringere illud vel inquietare tentaverit, cujuſcumque ſit generis, conditionis, & ordinis, non valeat vindicare, ſed iram Dei omnipotentis incurrat, & præterea hæc noſtræ donationis carta firma in æternum ſtabiliſque permaneat. Actum eſt hoc VI. nonas Octobris anno Domini milleſimo XCV. Signum Bernardi qui hoc donum fecit & firmavit, & teſtes firmare rogavit. Signum Auſtorgii.

EPISTOLA URBANI II. ad Berengerum abbatem S. Laurentii Leodienſis.

Anno 1095. Ex mſ. codice Cruciferorum Hoyenſium.

[a] URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto fratri BERINGERO (a) abbati ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Gratias agimus Deo pro vobis in gratia Dei quæ data eſt vobis, qui in hoc malo tempore, cum omnis pene Gallia erroris caligine jacet immerſa, oculos mentis veſtræ ad cognitionem veritatis illuminavit, ut ad amorem juſtitiæ, & catholicæ fidei defenſionem, igne ſui ſpiritus cor veſtrum accendat. Gratias illi qui vos præclaro calice gratiæ ſuæ inebriavit, & ſpiritum Domini in ratione veſtra ferventem, ad tolerantiam multiplicis injuriæ paratum reddidit, & ad perferendos labores & pericula, pro defenſione veritatis excitavit. Quod Dei munus ſpeciale eſſe non dubitamus, qui provida diſpenſationis ſuæ gratia electos ſuos perſecutionis tempore utiliter probat, & diſcutit; ſed ne penitus aberrent, aut labefacti funditus dejiciantur, potentia virtutis ſuæ ſuſtentat, ut ad omnia propter ſe ſuſtinenda paratiores fiant, fortiores excitat. Ante hac, ut pro certo compertum habemus, aliis pro defenſione veritatis & juſtitiæ laborantibus, cum omni officio caritatis ſubvenire ſolebatis, & cum magna cordis lætitia & vultus hilaritate, ſanctorum neceſſitati ſupra vires veſtras miniſtrare, ſymoniacos & Wibertiſtas, novos eccleſiæ hoſtes, validis verborum jaculis impetere, & nutantem rationis eorum murum, ariete fidei pulſare, & athletas Dei qui in acie

A christianæ religionis defecerant, confortare. Nunc ergo devotionem veſtram pietas divina inſpexit, & tandem majeſtas excelſa dignatur, ut pro eo patiamini, qui pro veſtra gloria crucis ignominiam ferre non erubuit. Huic tanto cæleſtis gratiæ beneficio prudentia veſtra debet reſpondere aliquid, & calice ſalutari gratanter accepto, gloriam & honorem æterni regis quærere, & in omni vitæ veſtræ ſtatu nomen ejus qui vobis tribuit intellectum, invocare, laudare, benedicere, & magnificare. Nec damna rerum temporalium vos debent movere, ne-
B que quod H. (b) homo chriſtianæ pacis everſor, & eccleſiarum ſacrilegus venditor, Romani imperii deſtructor, hæreticorum auctor & defenſor, vos de eccleſia veſtra per ſatellitem ſuum OBERTUM (c) epiſcopum expulit, curare. Nam ſi patremfamilias Beelzebuch invocavit, quanto magis domeſticos ejus? Si Romanæ ſanctæ, & apoſtolicæ eccleſiæ funeſtas manus intulit, mirum vobis videtur, ſi uſque ad vos gladius inſaniæ ejus pervenit. Si ſacerdotem ſummum, cui omnipotens Dominus per Petrum ſingulari privilegio poteſtatem aperiendi & claudendi quibus voluerit januas cœleſtis regni dono dedit, de cathedra pontificali tirannice ex-
C turbavit, & pro eo ſtatuam auream in loco ſancto erexit, & ad adorandum eos quos poteſt, cogit: turbamini quod vos violenter expulit, & in loco veſtro fictile & conflatile idolum abhominationis collocari fecit. Immo potius gaudere, quia Deus laborum ſanctorum ſuorum conſortem vos vult eſſe. Si rapinam bonorum temporalium pro Chriſto ferre non vultis, quomodo mortis aſperitatem pro chriſtiana veritate ſuſtinere gauderetis? Credo quod voluntas Dei eſt, immo divinæ propitiationis opus, ut aliqua vis humana foſſam illam maledictio-
D nis & nequitiæ vos compellat exire, ne juſtus Loth pereat cum injuſtis, ne ſanctitatis veſtræ ſpeculum admittat quicquam contagionis, ex cohabitatione malitiæ circumſtantis. Quis enim murus ſtaret inconcuſſus? quæ mens immobilis in ſua firmitate permaneret, ubi craſſi ſues grunnirent aſſidue, ubi innocentiæ veſtræ ſimplicitatem turba malignantium obſideret? OBERTUS antichriſti ſignifer, ſathanæ jumentum, perfidiæ Simonis manifeſtus ſectator, apoſtolicorum judiciorum contemtor, eccleſiæ quantum in ipſo eſt conculcator, eccleſiarum quas in ſuam perditionem temerarius emtor in-
E vaſit, prædo & deſtructor, & prophanus venditor, nunc minis intonaret, nunc dia-

(a) Beringerus ex priore Andaginenſis monaſterii S. Huberti, factus primum prior S. Laurentii Leodienſis, deinde abbas creatus, in locum Vvolbodonis abbatis ab Henrico epiſcopo depoſiti, omnium fratrum ſuffragiis ſuffectus eſt anno 1075.

(b) Henricus IV. rex Romanorum, hujus nominis III. imperator, qui ſchiſma in eccleſia ſuſcitavit, in ſedem ſancti Petri ſublimato Vviberto, & exturbato Gregorio VII. ſanctiſſimo.

(c) Obertus Leodienſis S. Crucis præpoſitus defuncto anno 1091. Henrico epiſcopo, ad Henricum regem confugit, & magna pecunia epiſcopatum ab eo comparavit, qui ſtatim Beringerum abbatem expulit & Vvolbodonem reſtituit, uti ſcribit Auctor coævus Hiſtoriæ S. Huberti.

bolicis blandimentis aſtutiæ caput veſtri rigoris incurvare contenderet. Quem nos ex decreto concilii a nobis nuper acti damnatum auctoritate Dei & beati Petri, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, cui auſpice Deo deſervio, jam excommunicavimus, & cum ſuo Wiberto beſtia terribili & varia, quæ aſcendit de mari, & facit bellum cum ſanctis, quam adorant quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ & Agni, portionem maledictionis ei dedimus, pro eo quod ſymoniacus eſt, & epiſcopatum data pecunia uſurpavit, & quia vos injuſte de loco veſtro, ex præcepto ſui regis expulit, & eum qui propter contumaciam & inobedientiam publico judicio abjudicatus & condemnatus erat, accepta ab eo pecunia ſubpoſuit, & quia cuidam Luppo (a) & ſymoniaca hereſi & aliis capitalibus culpis publice & juſte damnato manus impoſuit. Similiter & illum eccleſiæ prophanum pervaſorem damnavimus & excommunicamus WOLBODONEM, quia ſymoniace ac tyrannica poteſtate per male acquiſitam pecuniam abbatiam veſtram, & locum unde per inſolentiam ſuam, ſicut diabolus de cœlo ceciderat, invaſit, (b) & cum eo omnes malitiæ ejus adjutores & fautores. Omnes quoque quibus ipſe oblationes fidelium res eccleſiæ & prædia divinis uſibus tradita vel vendidit vel dedit, pariter cum illo a gremio ſanctæ eccleſiæ apoſtolica auctoritate pellimus, anathematizamus, damnamus, & ſacrilegos judicamus, uſque dum ſua eccleſiæ reſtituant. Vos autem, frater cariſſime, gaudete, quia rex Iſraël filium ſuum vult ſuper flumina Babylonis ſedere & flere, & ad reditum in terram promiſſionis libero cordis affectu ſuſpirare, non in ipſis fluminibus & ſtudiis ſæcularibus implicitum interire. Summa noſtræ voluntatis eſt, ut teneat prudentia veſtra quod ratio perſuadet, ſcriptura divina teſtatur, ſanctæ religionis ordo requirit, martyrum ſanguis inſinuat, mater noſtra, ſancta ſcilicet eccleſia, præcipit & commendat. Veritas ipſa ut ad veritatem nos converteret, mori voluit, nihilque animas noſtras, niſi ſola veritas a poteſtate diaboli liberabit. Salutant vos in Chriſto & qui vobiſcum ſunt fratres veſtros in præſenti nobiſcum congregati epiſcopi, clerici, abbates & monachi, ut memoriam noſtri in veſtris ſanctis orationibus habeatis, ut pro pace noſtra & ſanctæ eccleſiæ eum qui natus pacem terris attulit, quique ſuo ſanguine eam ſibi deſponſavit, togetis ſuppliciter exoramus. Cariſſimus filius noſter Gerbertus harum litterarum gerulus, quando, ubi, quomodo, cum quibus ad nos ſine impedimento ſathanæ venire poſſitis, ſecreto indicabit vobis. Bene valete.

CONSECRATIO ET DONATIO S. Nicolai Taraſconenſis facta Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, & ab Urbano II. confirmata.

Anno 1096. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. (c)

GIBELINUS Arelatenſis archiepiſcopus, dum regeret epiſcopatum Avenionenſem, (c) dedit ad conſtruendam eccleſiam campum apud Taraſconenſem caſtrum, ubi ſepeliebantur pauperes peregrini, monaſterio Maſſilienſi S. Victoris martyris in manu Gaufridi de S. Cannato monachi, cum conſilio Contaroni præpoſiti, id eſt Porci & Rainoardi canonicorum & Pontii Fulconis presbyteri, & Petri Iſnardi militis. Poſtea papa URBANUS tranſiens per dictum campum, rogante STEPHANIA comitiſſa, & donante pro anima filii ſui BERTRANNI comitis cum principibus ſuis, dedit prædictus papa & confirmavit locum S. Victori, præcipiens ibi auctoritate S. Petri eccleſiam fieri in honore S. Nicolai, & manu ſua propria benedicens locum, & abſolvens benefactores & adjutores, corroborans omnia aqua conſecrata, ſignum dominicæ crucis, præſente populo & abbate RICHARDO, ſolemniter in eodem loco affigens erexit.

URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, univerſis per Gotiam & Provinciam fidelibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dilectionem veſtram noſce volumus, STEPHANIAM comitiſſam cum nobilibus ſuæ terræ, pro animarum ſuarum remedio, prædiolum quemdam Maſſilienſi monaſterio B. Victoris martyris apud Taraſconem per manum noſtram conceſſiſſe, ad conſtruendam eccleſiam B. Nicolai confeſſoris. Vos igitur *...... filii litteris præſentibus admonemus, ut ad ejuſdem * conſtruendam, & fratrum illic Deo ſervientium ſuſtentationem, opem veſtram & auxilium impendatis. Quicumque vero locum illum eleemoſynis ſuis de ſuarum rerum jure amplificare, quicumque monachos ibi Deo ſervientes ope ſua & conſilio adjuvare curaverit, atque cimeterium quod juxta prædictam eccleſiam conſtitutum eſt, liberum illibatumque ſervaverit, ſuorum indulgentiam peccatorum a Domino conſequatur, ipſiuſque Dei gratia & apoſtolorum Petri & Pauli benedictione donetur.

* *f. dilecti.* * *f. conſtructionem.*

Eccleſiaſtica traditio & venerabilium le-

(a) Sive Luponi abbati Trudonenſi, qui ab Henrico Leodienſi pulſus ſua dignitate fuerat. Vide Chron. Trud. Spicileg. tom. 7.

(b) Hinc de eo antiquus auctor Hiſtoriæ S. Laurentii a nobis edendus: *Pecuniam*, inquit, *multam a mercatoribus hujus patria mutuo accepit, quam de eccleſia iſta perſolveret; Unde ipſe rex trecentas marcas habuit. Obertus autem non parvam inde partem accepit.*

(c) Avenionenſem epiſcopatum rexit Gibelinus ab anno circiter 1094. ad uſque 1097. quo Arbertum ſucceſſorem ipſius conſtat iniiſſe epiſcopatum. Vide tom. 1. Gall. Chriſt. novæ edit. in append. pag. 141. col. 2. e.

gum ſanxit auctoritas, ut quod ad religionis augmentum in ſua eccleſia ſalubriter diſponitur, per ſcripturæ monumentum ad futurorum memoriam ſagaciter tranſmittatur. Quapropter cunctis fidelibus & præſentibus & futuris notum fieri volumus, quod venerabilis papa URBANUS II. anno incarnationis dominicæ milleſimo XCVI. ſui autem pontificatus VIII. indict.° III. tertio idus Septembris per caſtrum Taraſconem tranſitum habuit, ibique prædiolum ad portas caſtri ejuſdem, quod STEPHANIA comitiſſa cognomento DULCIS, pro anima filii ſui BERTRANNI comitis, & proceres atque incolæ jam dicti caſtri pro ſalute quiſque animæ ſuæ, B. Victori martyri Maſſilienſis monaſterii, necnon venerabili RICHARDO abbati & ſucceſſoribus ejus, ad conſtruendam eccleſiam & cimiterium in perpetuum jus poſſidendum contulerat, ſuæ auctoritatis largitione confirmavit, ibique eccleſiam, monaſterium atque cimeterium in honore beati Nicolai fieri præcepit, & quibuſcumque monaſterio illi, ſive de ſua ſubſtantia, ſive de ſuo honore nunc & in futurum benefacientibus ſuarum orationum partem ſuſcipiens, indulgentiam peccatorum, & gratiam beati Petri, & ſuam donavit. Altera vero die per locum illum tranſiens, precibus comitiſſæ & militum caſtri, terram in opus fabricandæ eccleſiæ & cimeterium manu propria benedixit. Locus iſte a memoratis perſonis conceſſus & ab apoſtolico confirmatus, ante portas Taraſconenſes ab oriente eſt ſitus, prope littus Rodani juxta ulmum, ubi quicumque benefecerint, & ad fabricandam eccleſiam locumque conſtruendum adjuverint, ſciant ſe procul dubio beneficia recepturos, atque per beati Nicolai preces & merita Dei gratiam & peccatorum ſuorum indulgentiam adepturos. Hæc largitio & auctoritatis confirmatio facta eſt apud Taraſconem, prælibato venerabili RICHARDO abbati Maſſilienſi & monachis ſuis, ſucceſſoribuſque eorum in perpetuum, præſentibus epiſcopis,

DAJAMBERTO Piſano,
JOHANNE Portuenſi,
BRUNONE Signenſi cardinalibus,
TUITIONE & ALBERTO. In præſentia WILLELMI abbatis Montis-Majoris & quorumdam ſuorum monachorum, prædictæ comitiſſæ, Laugerii de Bulbone.

NOTITIA DEFINITIONIS

quæ facta eſt inter Richardum abbatem Maſſilienſem & ejus monachos, & Pſalmodienſis cœnobii abbatem, videlicet Fulchonem ejuſque monaſterii monachos.

Anno 1096 Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

ANNO dominicæ Incarnationis MXCVI. Pſalmodienſes (a) monachi venerunt ante domni Urbani papæ præſentiam, & fecerunt ei querimoniam ſuper Maſſilienſi abbate ſuiſque monachis, eo quod contra apoſtolicam auctoritatem Pſalmodienſe monaſterium ſibi ſubdidiſſent. Quod audiens venerabilis papa, Maſſilienſem abbatem, RICHARDUM ſcilicet, qui tunc in his partibus legatus ejus fuerat, advocavit, præcipiens ei, ut hanc proclamationem BERTRANNI Narbonenſis metropolitani & GIBELINI Arelatenſium archiepiſcopi, atque epiſcopi RAYMUNDI Nemauſenſis & GOTOFREDI Magalonenſis judicio, qui tunc in præſentia ejus erant, ibi audirent & diffinirent. Quæ res non minimum Maſſilienſes monachos, & etiam ipſum Richardum ad tantam iracundiam provocavit, ut non ſolum violenter Pſalmodium retinerent, verum etiam monachos qui prædictam querelam domno papæ fecerant, de ſuo monaſterio expellerent. Unde accidit quod Pſalmodienſes nimia coacti neceſſitate, Romam reclamantes, Maſſilienſes de medio ſui ejecerunt a minimo uſque ad maximum, jurantes ſuper quatuor evangelia cum Maſſilienſibus nullam participationem in prædicto monaſterio habituros ſe amplius fore. Quo facto, prædictus RICHARDUS prænominatos archiepiſcopos & epiſcopos adiit, eorumque juſtitiam ex parte domini papæ ſibi fieri poſtulavit, qui conſilio accepto convenientes in unum, prius Pſalmodium Maſſilienſibus reddiderunt, Pſalmodienſibus propter jusjurandum de monaſterio egreſſis omnibus. Deinde diem & locum ſtatuerunt, quo tantus clamor audiretur & diffiniretur.

Ad ſtatutum denique diem Maſſilienſes & Pſalmodienſes venerunt cum prædictis judicibus, in quorum judicio dominus papa definitionem prædictæ querimoniæ poſuerat. Omnibus itaque ex utraque parte circumſtantibus, GIBELINUS Arelatenſis archiepiſcopus ita locutus eſt: Prima pars placita laudat ut Pſalmodienſes dicant unde de Maſſilienſibus conqueruntur. Ad hoc ſurrexerunt Stephanus Calcatellus, cui a ceteris commiſſum fuit, ut reſponderet pro ſe & pro aliis, & ait: Fratres Pſalmodienſes conque-

(a) Pſalmodium inſigne fuit ordinis ſancti Benedicti in Septimania monaſterium, haud procul ab Aquis-mortuis in inſula Pſalmodia ſitum, a Sarracenis deſtructum & Caroli-Magni tempore reſtauratum, ac tandem ad ſæculares canonicos tranſlatum, nunc Aleſienſi epiſcopatui unitum eſt.

Digitized by Google

runtur Deo, & S. Petro & vobis archiepiſcopis & epiſcopis, qui, jubente domino papa, noſtram querelam diffinire debetis, de Maſſilienſibus, qui Pſalmodienſe monaſterium per violentiam, per manum laicam, per ſanguinis effuſionem, per monachorum expulſionem, ad ultimum per pecuniæ conceſſionem ſibi attraxerunt, & nobis abſtulerunt, quamvis Pſalmodium ſecundum privilegia apoſtolica, ſcilicet Johannis & Stephani, per præcepta regalia, id eſt Karoli, Ludovici, aliorumque regum quorum auctoritates hic nos habemus, liberum ſemper fuerit, & nemini debeat ſubjici niſi Romanæ eccleſiæ. Ad hæc conqueruntur fratres noſtri Pſalmodienſes ſuper Maſſilienſibus, quoniam poſtquam prædictam querimoniam domino papæ depoſuerunt, &, eo jubente, res deberet perduci ad finem, dominus iſte Richardus qui præſens eſt, monachos Pſalmodienſes, qui prædictam querimoniam fecerant, de monaſterio expulit, atque in exteras nationes abire & mori fecit. Hæc eſt querimonia unde fratres noſtri Pſalmodienſes conqueruntur ſuper Maſſilienſibus, præter alia mala quæ Pſalmodio intulerunt.

Ad hæc Richardus abbas Maſſil. ſediſque apoſtolicæ legatus cum ſuis Maſſilienſibus ita reſpondit: Nulli dubium eſt, fratres mei, Pſalmodienſes monachos ſæculariter & extra regulam vixiſſe uſque ad tempora prædeceſſoris noſtri Bernardi Maſſilienſis abbatis, qui volens eorum vitia corrigere, Raymundo comite deprecante, ſuorumque procerum conſilio, adeptus eſt jam dictum monaſterium, & de irregulari fecit eum regulare, & ita tenuit uſque ad diem obitus ſui. Ex tunc ego qui in locum ejus ſucceſſi, tenui eum uſque in hodiernum diem ſub regularibus diſciplinis, monachis ejuſdem loci accipientibus abbates & priores de noſtro monaſterio per bonas ſucceſſiones: hanc contra eorum querimoniam reſponſionem facimus.

Cumque Maſſilienſes & Pſalmodienſes hæc & alia multa inter ſe confererent, primati * judices dixerunt, ut ſi quid aliud auctoritatis Maſſilienſes adverſus Pſalmodienſes habebant, oſtenderent; atque juſſerunt ſibi reddi privilegia & præcepta regalia, quibus dicebatur nulli alteri eccleſiæ Pſalmodium debere ſubmitti, niſi Romanæ: ſicque conſideratis utriuſque partis rationibus & congruentiis, & Pſalmodii auctoritatibus perſpectis, Bertrandus & Gibelinus archipiſcopi, & Gotofredus atque Raymundus epiſcopi, præfato Richardo in medio eorum exiſtente, quia legatus erat, judicaverunt præfatam querimoniam, ita ut ſequitur.

*ſ. prænominati.

Nota.

Licet, domine Richarde, vices domini papæ in noſtris partibus vos habeatis, tamen ex auctoritate ejus & veſtro aſſenſu nobis datum eſt, ut perpetuam pacem ponamus totam controverſiam Pſalmodienſium & Maſſilienſium. Judicium tale eſt. Secundum privilegia apoſtolicorum Johannis & Stephani, præcepta regalia Caroli, Ludovici aliorumque regum ſolius Romanæ eccleſiæ jus antiquiſſimum eſt Pſalmodium, & nemini debet ſubjici, niſi ſoli domino papæ, ac pro cauſa iſta Pſalmodienſes, ut cauſa eorum velocius definiretur, firmiter juraſſe numquam amplius ſe habituros eſſe ſocietatem in prædicto Pſalmodio cum Maſſilienſibus, & ideo omnes de ſuo monaſterio, poſtquam Maſſilienſibus per inveſtituram reſtitutum eſt, egreſſi ſunt juſtitiam quærentes. Vobis igitur, domne Richarde, non expedit jura beati Petri apoſtoli minorari, qui ejus vicarius eſtis, nec etiam defendere vel retinere quæ male commiſſa ſeu adquiſita ſunt ab anteceſſoribus veſtris: ſed potius convenit canonice corrigere & emendare. Et quia non ſufficiunt Maſſilienſibus auctoritates, quibus Pſalmodium per juſtitiam poſſint habere, decernimus ut Pſalmodienſibus ſuum monaſterium libere & abſolute reddatur, nullamque dominationem Maſſilienſes ibi habeant amplius. Præcipimus etiam, ſi vobis placet, ut hoc judicium ſcribatur, & domino papæ præſentetur, & ſi ipſe laudaverit, teneatur, & in Pſalmodio reſervetur, ne deinceps inde aliqua inquietudo inter eos aſſurgat.

Ad hoc Richardus habito conſilio cum Maſſilienſibus, inquit: Judicium veſtrum laudamus & ſuſcipimus, atque Pſalmodium cum omnibus ſibi pertinentibus Deo & S. Petro & domino papæ ejuſdemque monachis cum charta & ſine charta in perpetuum ſolvimus.

Factum eſt publice apud Caiſſarum caſtrum, in loco qui dicitur Toirozella, regnante Philippo rege Francorum, anno ab incarnatione Domini MXCVI. XVI. cal. Octobris die SS. Lucii & Geminiani, *indict. IX. concurrente IV. epacta XV. clave XI. in præſentia ſupradictorum judicum & Ebrardi abbatis S. Tiberii, Fulconis ejuſdem monaſterii Pſalmodii abbatis, Stephani Calcatelli, Raymundi Stephani, Guillelmi, Archimberti, Guillelmi Bonaſus, Guillelmi de Albanis, Raymundi, Iterii, Guillelmi, Bernardi, Stephani, Bernardi, Pontii de Noceto, Petri Bernardi monachorum. . . . Juliani, Gondrici, Gonterii presbyterorum, Laicorum Raimundi de Cani, Raynerii fratris ejus, Pontii Gaucelini, Gaucelini fratris ejus, Pontii, Bremundi de Somedrio, Bremundi fratris ejus, Pontii, Petri de S. Juſto, Remundi de S. Juliano, Bremundi de Leſtrencheriis, Bertrandi fratris ejus, Remundi Galterii, Remundi Eldrici, Raynonis Guillelmi Iterii.

* lege ind. IV.

Ego

Digitized by Google

* Ego Richardus Maſſilienſis abbas octava die ſupradictæ definitionis, VIII. cal. Octobris apud Montempeſſulanum laudo hanc definitionem cum hac charta monachis Pſalmodienſibus & in perpetuum ſubſſ. Ego Pontius Stephani firmo. Ego Bernardus Petito firmo. Ego Guillelmus firmo. Ego Arnaldus firmo. Ego Pontius firmo. Ego Ebrardus firmo. Iſti omnes monachi Maſſilienſes fecerunt laudamentum hoc juſſu prænominati Richardi in præſentia Bertranni archiepiſcopi, Gotofredi Magalonenſis epiſcopi, Augerii archidiaconi, Gaucelini de Lunello, Raymundi, Raynonis & multorum aliorum, Gotofredo epiſcopo dictante Pontius ſcripſit. (a)

CARTA WILLELMI Braitellenſis.

De donatione eccleſiæ de Domniolo facta monaſterio Cenomanenſi S. Vincentii.

Anno 1096 Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſi.

Ego Wilhelmus Braitellenſis filius Gaufridi vicecomitis do Deo & SS. martyribus Vincentio atque Laurentio, monachiſque in eorum loco Cenomannis Deo ſervientibus, in quorum clauſtro pater meus humatus jacet, quamdam mei juris eccleſiam de villa quæ vocatur * Domniolum, cum omnibus omnino rebus quæ ad ipſam pertinent, altario videlicet, ſepultura, & omnibus in cimiterio habitantibus, excepta unius militis domo, qui Herbertus filius Landrici vocatur, quam etiam ſi de monachis tenere voluerit, annuo, cum omnibus, nec non etiam decimis & presbyterio, nihil de omnibus quæ ad jam dictam eccleſiam pertinent in manu ſua retentans.

** Dangeul.*

Annuo etiam ut ſi quis de meis militibus, qui de caſamento ejuſdem eccleſiæ tenent, dare aut vendere aliquid voluerit, ſecure monachi accipiant, ita tamen ut inde ſervitium meum non perdam. Hoc autem feci per manum Hoelli pontificis, in cujus manu, ſimulque in manu Rannulfi abbatis donum hujus eccleſiæ, ut prælibatum eſt, per baculum ipſius præſulis deauratum poſui in cubiculo ſuperiori. Quam donationem annuerunt fratres mei (b) Hugo atque Gaufridus, ſicut viderunt & audierunt teſtes ſubſcripti, Hildebertus (c) archidiaconus, Haimericus de Fraterniaco, Fulcredus cantor & multi alii clerici, Jaquelinus de Campaniaco, Wido frater ejus, Hilgotus de Carcere, Hugo Lancelinus, Richardus filius Harengoti, Berardus de Silliaco. Iſti fuerunt in capitulo S. Vincentii ubi firmata fuit conventio iſta, Wilhelmus de Braitello, Hugo & Gaufridus fratres ejus, Odo Baſtardus, Ernulfus de Campaniaco, Hunaldus de Campaniaco, Reginaldus *Tirel*, Nicolaus, Wido, Paganus, Robertus Baſtardus, Eliſabeth de Sartiaco, Ebrardus, Rogerius, Albericus, Artuſus, Johannes, famuli S. Vincentii, Manſellus de Campaniaco. Factum eſt hoc anno dominicæ Incarnationis MXCVI. eo videlicet anno quo papa Urbanus occidentales partes præſentia ſua illuſtravit.

Hoc idem annuit Radulfus Rotroci filius, & Godchilda uxor ejus, & Giroius ejus filius atque Gaufridus & Wilhelmus, atque Helviſa & Margarita filii & filiæ eorum annuerunt hoc, videntibus iſtis Roberto *de Rucurt*, atque Roberto nepote ejus, & Hamelino Ganbaſario, & Hugone Tonello, & Wilhelmo de Banuleis. Signum Wilhelmi. † Signum Hugonis. † Signum Gaufridi. †

NOTITIA.

De calumnia eccleſiæ S. Vincentii de Laboratorio.

Anno 1096 Ex cartario S. Vincentii Cen.

Anno dominicæ Incarnationis MXCVI. eo videlicet anno quo Urbanus papa fuit Cenomannis, calumniati ſunt canonici ſancti Zilinii monachis S. Vincentii eccleſiam de * Laboratorio, & inde ad placitum venerunt contra abbatem Ramnulfum & monachos in curia epiſcopi Hoelli. Et quia monachi oſtenderunt ſe quiete & abſque calumnia tenuiſſe per XL. annos & amplius, judicatum eſt quod non deberent reſpondere. Iſti vero fuerunt judices, Gaufridus decanus, Hildebertus & Gaufridus, Mulotus archidiaconus, & omnes canonici S. Juliani. Auditores autem fuerunt iſdem epiſcopus Hoellus, Ebrardus abbas S. Karileſi, Giraldus abbas S. Albini. Girardus abbas S. Mauri, Wilhelmus Ribola, Gaufridus de Veſoz, Herbertus de Manlia, Berardus de Solliaco.

** Du Louroux.*

(a) Hæc definitio miſſa fuit ad dominum Urbanum papam II. qui eam confirmavit bulla ſua, data Romæ, apud S. Petrum, per manum Johannis diaconi cardinalis, cal. Maii, indictione XII. * anno MXCIX. pontificatus ſui anno XII. quam habemus, inquit Furnerius.

** l. VII.*

(b) Et tamen donationem illam Hugo Coctus frater Vvilhelmi prædicti calumniatus eſt, decimaſque vini abſtulit, ſed tandem poſt longam concertationem venit ad concordiam cum abbate Rannulfo, qui dedit ipſi unum equum valentem decem libras, uxori ejus Beatrici unam culcitram, & filiis ejus Herberto & Vvilhelmo, atque Baſiliæ filiæ ſingulis IIII. denarios. Actum apud Baladonem in domo ipſius Hugonis: uti legitur in cartulario S. Vincentii.

(c) Hic eſt celeberrimus ille Hildebertus ab Hoello Cenomanenſi epiſcopo ſcholarum magiſter & archidiaconus factus, & poſt deceſſum ipſius propter ſcientiæ & honeſtatis merita, communi cleri & populi aſſenſu, in ejus loco ſubſtitutus. De quo plura vide, ſi lubet, in Actis epiſcop. Cenom. cap. 35. tom. 3. Analect.

Digitized by Google

DIPLOMA ROBERTI DE Juliaco.

De donatione eccleſiæ S. Paduini & cimiterii eccleſiæ de Acciaco facta Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio.

Anno 1097. *Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.*

QUISQUIS ſanctorum conſors & perpetuæ retributionis particeps fore deſiderat, oportet ut de rebus caducis & tranſitoriis cœleſtia ſemperque manentia adquirere ſtudeat. Quapropter ego ROBERTUS filius Witerni de Juliaco, peccaminum meorum mole perterritus, hortatuque jam dicti patris mei, qui jam erat monachus S. Vincentii, nec non ammonitione matris meæ AMELINÆ, pro animabus avi mei WAUTERI BORNI & aviæ meæ LISOIÆ, atque filii eorum GERVASII, hec non pro anima uxoris meæ VIGOLENT, pro anima quoque fratris mei HUBERTI qui jam monachus in prædicto loco obierat, ut particeps ſim beneficii ipſius loci cum matre mea jam dicta Amelina & fratre meo HUGONE, do de rebus quas jure hereditario de patrimonio jam dicti avi mei Wauterii videor habere, Deo & ſanctis martyribus Vincentio & Laurentio, & monachis ſibi ſervientibus, quaſdam res, presbyterium videlicet eccleſiæ de * Aciaco cum cimiterio & eccleſia S. Paduini. Jam enim olim dederam prædicto loco medietatem ipſius eccleſiæ, quam monachi S. Petri Culturæ in vadimonium habebant, pro decem libris quas habere debuerunt pro ſepultura avunculi mei Gervaſii Borni, quas juſſu meo reddiderunt eis monachi S. Vincentii, & ſibi iam dictam eccleſiam retinuerunt. Do etiam Deo & prædicto loco unam manſuram terræ in eadem villa, quæ ſufficere poſſit ad quatuor boves cum pratis; necnon omnes decimas vini quas habeo apud Fraterniacum, & decimas omnes quas habeo in foreſte mea de *Pal*. Similiter do Deo & ſanctis martyribus Vincentio & Laurentio, & abbati RAMNULFO & fratribus, accipiens ab eis loco caritatis alias decem libras. Dederam ſiquidem eis quidquid in eccleſia S. Leonardi, & in cimiterio proprium habebam, & decimam molendini. Annuo etiam prædicto loco quicquid omnes mei homines de caſamento meo dare vel vendere voluerint, ita tamen ut ſervitium meum non perdam. Do etiam paſnagium propriorum porcorum, quos habebunt monachi de S. Leonardo & de Aciaco in foreſte mea quæ *Pal* vocatur. Annuo etiam & confirmo illam donationem & venditionem quam fecit Robertus vicarius & fratres ejus Potinus atque Herbertus, ſancto Vincentio & abbati RAMNULFO de eccleſia * Montis-Betonis & de omnibus decimis & panis & vini quas habebant in parochia ſanctæ Mariæ Aciaci, & de areis cimiterii ejuſdem eccleſiæ. Ut autem hæc omnia quæ ſupra memorata ſunt S. Vincentius & ſibi ſervientes per omnia ſuccedentia tempora firmiter & abſque omnium heredum meorum vel quorumcumque hominum poſſideant calumnia, hanc cartam manu propria ſigno ſanctæ crucis corroboro, fidelibuſque meis eodem ſigno affirmare præcipio. Actum eſt hoc apud Fraterniacum, anno dominicæ incarnationis MXCVII. undecimo cal. Mart. exiſtentibus epactis XV. concurrentibus tribus, præſente RAMNULFO abbate S. Vincentii, & Jona & Witerio patre prædicti Roberti monachis. Signum Roberti de Juliaco. † Signum Adeliz uxoris Roberti. † Signum Wauterii Borni. † Signum Wilhelmi. S. Hugonis. S. Drogonis de Lupi-ſaltu. Signum Herberti filii Drogonis. † Signum Pagani *Chanart*. Signum Gilonis filii Wauterii. S. Gausberti de molendinis. S. Theobaudi de molendinis. S. Harduini Bucchatii. S. Herberti vicarii. S. Warini Ruſelli. S. Ingelbaudi de Luvrinio. S. Ewrardi Jeroſolymitæ. S. Roberti de S. Dionyſio. †

* Acey le Beſne.

* Le Beton.

Hæc omnia ſupraſcripta iterum annuit prædictus Robertus poſt mortem presbyterorum Roberti & Potini, & ſigno crucis confirmavit, cum uxore ſua ADELIZ & filiis, & aliis ſupraſcriptis, & habuit inde XL. ſolidos, & uxor ejus VIII. ſolidos denariorum.

Ego quoque HUGO frater prædicti Roberti annuo illa omnia eccleſiæ de Piace, quæ eidem loco commutaverat Wilhelmus Ribula & ſoror mea Hildegardis pro tertia parte eccleſiæ de Juliaco, quam S. Vincentio dederat jam pater meus Witernus pro monachatu ſuo. Do etiam ipſi loco & fratribus ibidem Deo famulantibus pro anima fratris mei Huberti tertiam partem de Juliaco, quam mihi retinueram. Et poſt mortem Herberti medici, aut ſi forte in vita ſua quocumque modo dare Deo & S. Vincentio voluerit, concedo quicquid ipſe habet in eccleſia de Juliaco cum vinea quæ fuit Wilhelmi presbyteri, & terram ad duos boves, & unum piſcatorem in Sarta. Annuo etiam quicquid eidem loco dedit frater meus Robertus. Addo etiam totam decimam panis & vini quam habeo apud Doce & in Monte Cuſtodiæ, quam accepi cum uxore mea Juliana. Hoc autem ut firmum perpetuo permaneret, dedit mihi jam dictus abbas & monachi XL. ſolidos & unum palefridum liernum. Hoc autem factum eſt eodem anno in die ramis palmarum in capitulo S. Vincentii, præſente abbate Rannulfo & conventu. Ut autem hæc conventio ſtabilis permaneat, manu propria ſtigmate ſanctæ Crucis eam confirmare ſtudui, amicis

Digitized by Google

etiam & fidelibus meis qui mecum ibi erant, A eodem ſigno corroborare præcepi. Signum Hugonis de Juliaco. † Signum Addæ de Mota. S. Hugonis de Aſineriis. S. Fatonis. S. Herberti Siccebutis. S. Wilhelmi de Inſula.

Hæc omnia ſupradicta conceſſit nobis Hugo junior filius prædicti Hugonis, ipſo anno quo Jeroſolymam perrexit. Et habuit pro hac re xx. ſolidos Cenomannenſium denariorum: Hoc viderunt & audierunt teſtes iſti Silveſter famulus, Rogerius dapifer, Ernulfus coquus, Theolinus ſartor, Gunduinus famulus abbatis. B

Denique poſt mortem patris ſui Hugonis de Juliaco, conceſſit nobis Odo filius ejus junior omnia prænominata, videntibus iſtis, Roberto de Juliaco, Wilhelmo Ribula, Amico juniore, Radulfo de Piace, Ernaldo de Molendinis, Hugone de Piace, Haimerico Teſtardo.

NOTITIA.

De annuitione rerum quas dederat Robertus vicecomes.

Ex cartul. S. Vincentii Cenom.

POST mortem vero bonæ memoriæ HUBERTI vicecomitis, venit filius ipſius RADULFUS ſcilicet ad monaſterium S. Vincentii anno Incarnat. Domini MXCV. indict. III. exiſtentibus epactis XII. & concurrentibus VII. eo anno quo acceperat ſororem Widonis de Valle in conjugium, & in die beatorum martyrum Donatiani & Rogatiani, locutus eſt in clauſtro poſt capitulum cum abbate RAMNULFO & fratribus, & accepit ſocietatem loci hortatu Hugonis de Julliaco & Willelmi de Doſcela, per textum auro & lapidibus paratum de manu jam dicti abbatis, & per eumdem textum annuit & ſuper altare poſuit quidquid pater ſuus annuerat. De ſua quoque parte addidit, deprecantibus eiſdem militibus, quidquid domnus Witernus pro ſuo monachatu eidem loco contulerat, & quidquid heredes ſui dederant vel daturi erant. Jam enim dederant eccleſiam de Juliaco, eccleſiam de Piace, eccleſiam de S. Leonardo, eccleſiam quoque de Aceio cum una manſura terræ. Wilhelmus quoque de Doſcela dederat eccleſiam de Ham, pro uxore ſua. Hæc omnia & quæcumque & iſti & omnes ſui dabunt catenus, libenti animo annuit, ita videlicet ut ſervitium ſuum non perdat, & inſuper auxilium ſuum & defenſionem promiſit.

NOTITIA DE DONATIONE

eccleſiæ de Pilimilio facta Cenomanenſi S. Vincentii cœnobio.

Anno 1097 Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

POSTERITATIS memoriæ nobis monachis ſancti Vincentii placuit tradere, quod Hugo de Malicornia domnum RADULPHUM Turonenſem archiepiſcopum & noſtrum epiſcopum domnum ILDEBERTUM, (a) in eodem die qua idem Hildebertus a prædicto archipræſule in ſede ſua poſitus eſt, qui ſcilicet natalis Domini erat, humili ſupplicatione deprecatus eſt, ut prædicationis ſuæ exhortatione diſcordiam, quæ diu inter eumdem Hugonem & Sangalum de Tilo fuerat propter fratrem hujus Sangali, quem ipſe Hugo interfecerat, ambo prælati jam nominati ſedare tentarent. Quod ſedare videlicet diſcordiam ut levius fieret, præfatus Hugo eccleſiam de * Pilimilio ſe daturum, & mille miſſas ſe facturum cantare pro anima Radulfi fratris ipſius Sangali quem interfecerat, promiſit. Quod ita totum poſt modum miſericordia Dei factum eſt. Nam & Singalus amicus C ejuſdem Hugonis poſtea extitit, & ipſe Hugo eccleſiam Pilimilenſem pro anima prædicti defuncti nobis donavit, promiſſaſque miſſas cantare fecit. Deinde non magno tempore tranſacto, uxor ſæpe memorati Hugonis, nomine Juliana, a ſæculo migravit: Ad quam procurandam domnus RAMNULFUS abbas noſter cum quibuſdam monachis ſuis perrexit, eique chriſtianæ religionis obſequium benigne exhibuit, ibique antedictus Hugo non ſolum prædictam eccleſiam, ſed etiam preſbyterium, cimiterium, & decimam ejuſdem eccleſiæ, & quicquid ad eamdem pertinet, & quamdam manſuram terræ in D eadem parrochia pro beneficio ſupramemoratæ Julianæ, Agne matre ſua volente & concedente, nobis habenda perpetualiter conceſſit. Super hæc medietatem terræ *Muſarth*, & unum bordagium ex altera parte Sarthæ, omneſque coſtumas de burgo ſancti Germani, & totam decimam parochiæ Noviomenſis, omnemque redecimam totius propriæ annonæ ubicumque lucrata ſit, necnon decimam omnium redditnum ſuorum nobis adhibuit. Nos autem pro anima ipſius Julianæ, in primo obitus ſui anno; E quinque trigintalia fecimus, & unuſquiſque noſtrorum ſacerdotum ſeptem miſſas, ſicut pro uno ex noſtris monachis facimus, cantavit, nomenque ſuum in libro noſtro ad hoc ut anniverſarium ejus faciamus, ſcriptum habemus. Hæc omnia vidit & conceſſit.

* *Pilmil.*

(a) Hoellus Ildeberti deceſſor obiit IV. calendas Auguſti anno 1097. duodecimo ſui epiſcopatus anno, ex libro de Geſtis pontificum Cenomanenſium, cui communi omnium voto ſubrogatus eſt Hildebertus de Lavarſino eodem anno in natale Domini.

Digitized by Google

Gaudinus frater ſæpememorati Hugonis, Albericus etiam, Goſlinus filius Hugonis, & Lambertus de Manlia hujus rei teſtes extiterunt.

A ceio, Groſſiño, Arnulfo coquo, Pagano, Gunduino, Rogerio famulis monachorum, Pagano de Luciaco.

DIPLOMA HUGONIS de Vallibus.

De dono ejuſdem eccleſiæ de Pilimilio.

[*Circa 1097. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſi.*]

QUONIAM ſaluti fidelium prodeſſe conſtat quicquid de rebus jure a ſe poſſeſſis cunctorum poſſeſſori Deo largiuntur. Ego WIDO de Vallibus cum favore & licentia domni HILDEBERTI epiſcopi & canonicorum ejus, dono Deo ſanctiſque martyribus Vincentio atque Laurentio, necnon monachis eiſdem famulantibus eccleſiam de Pilimilio, & ejuſdem eccleſiæ preſbyterium, cum toto cimiterio, & cum univerſis decimis eccleſiæ pertinentibus. Hæc omnia pro remedio animæ meæ parentumque meorum ita quiete & integre eis perpetualiter habenda conceſſi, ſicut ea poſſederam hactenus, accepto in eorum capitulo beneficio & ſocietate ipſorum. Præterea vendidi eis quamdam manſuram terræ juxta Pilimilium ſitam, & duos agripennos terræ ante ipſum caſtellum exiſtentes, & intra caſtelli ambitum partem ejuſdem caſtelli ad burgum faciendum, & omnes conſuetudines ejuſdem burgi, bannum ſcilicet & teloneum, & quicquid in eo habebam, ita ut libere & quiete ipſum burgum poſſideant, ſicut ego hactenus poſſederam. Decimam quoque de furno meo in Pilimilio & paſnagium porcorum eorum & hominum ipſorum, omneſque boſcos meos tam ad calefaciendum quam ad domos conſtruendas, inſuper etiam quidquid in fevo meo adquiſierunt vel adquiſituri ſunt, dono aut emtione, ita tamen ut ſervitium hominum meorum non perdam, ipſis perpetualiter conceſſi. Pro his omnibus dederunt mihi jam dicti monachi decem libras Cenomanenſium nummorum & quemdam optimum palefridum. Promiſerunt denique mihi quod intra Pilimilium caſtellum meum, capellam ad præſens facerent; quando autem eis facultas adeſſet, lapideam conſtruerent, ita tamen ut nulla vi aut a me aut ab heredibus meis ultra poſſe ſuum ad hoc agendum cogantur. Supra ſcripta omnia dederunt mecum & conceſſerunt memoratis monachis Hugo primogenitus filius meus, ODO & HERBERTUS filii mei, DIONYSIA & SUBTIVA filiæ meæ, AGNES uxor Hugonis filii mei, GAUFRIDUS & LISIARDUS filii ejus. De his omnibus mecum poſuerunt donum ſuper altare ſancti Vincentii Hugo & Herbertus filii mei, videntibus his teſtibus, Roberto cantore ſancti Petri, Fulcherio archidiacono, Radulpho canonico, Rogerio, Bernardo, Mainerio, Tolomeo de Taceio, Groſſiño, Arnulfo coquo, Pagano, Gunduino, Rogerio famulis monachorum, Pagano de Luciaco.

DIPLOMA ROBERTI principis Normanniæ pro monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis.

Remittit ei conſuetudines quas habebat in caſtello de Fraterniaco.

[*Circa 1097. Ex cartario S. Vincentii.*]

QUicumque facultatum ſuarum Deo ſanctiſque eccleſiis pro animæ ſuæ remedio partem aliquam largiri ſtuduerit, noverit proculdubio æternæ hereditatis eſſe participem futurum, atque illius promiſſionis quam oculus non vidit, nec auris audivit, ſed quam Deus diligentibus ſe præparavit, centenum immo ineffabile præmium perenniter percepturum. Ait enim ſermo divinus: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ut ergo in illis tabernaculis non hominum quidem manibus factis, verum pia devotione & bonorum operum exhibitione magiſtra caritate ædificatis, ego ROBERTUS Normanniæ princeps & Cenomannorum comes merear feliciter aſcribi, Deo, ſanctiſque martyribus Vincentio atque Laurentio & abbati RANNULFO, necnon monachis inibi Deo regulariter famulaturis, tam præſentibus videlicet quam & futuris, per ammonitionem & conſilium procerum meorum, dono & in perpetuum concedo decimam mearum conſuetudinum vel exituum quæ me in caſtello * Fraterniaci contingunt, quatinus ſcilicet omnipotens remunerator per interceſſionem præfatorum martyrum animæ meæ & animæ patris mei WILLELMI Anglorum regis, necnon animabus prædeceſſorum meorum comitum videlicet Normannorum ſive Cenomannorum...

[* *Freſnat.*]

EPISTOLA BOHEMUNDI, Raimundi comitis ſancti Ægidii, Godefridi ducis, & Hugonis magni ad univerſos Chriſti fideles.

De pace inita cum imperatore Conſtantinopolitano, deque victoriis ab exercitu Chriſtianorum reportatis in Turcas.

[*Anno 1098. Ex mſ. monaſterii S. Theodorici.*]

BOEMUNDUS filius Roberti, atque RAYMUNDUS comes S. Egidii, ſimulque GODEFRIDUS dux, atque HUGO Magnus, majoribus & minoribus totius orbis catholicæ fidei cultoribus vitam adipiſci perpetuam.

Ut notum ſit omnibus qualiter inter nos & imperatorem facta ſit pax, & quomodo in terra Saracenorum nobis poſtquam illuc venimus evenit, dirigimus ad vos hunc noſtrum legatum, qui omnia quæ apud nos fa-

Digitized by Google

cta ſunt vobis per ordinem diligenter ediſſerat: Primum dicendum eſt quod imperator medio menſe Maio dedit nobis fiducias atque ſecuritatem cum juramento; dando etiam nobis obſides, ſcilicet nepotem atque generum ſuum, adjungenſque in his quod nemini peregrinorum S. Sepulcri contumeliam amplius inferre conaretur. Poſtea miſit proprium ſuum... per omnem terram ſuam, dirigens eum uſque ad Duratium, juſſit ut aliquem peregrinum tangere in malo nemo auſus eſſet. Quod ſi quis hoc infringeret, ſuſpendii pœnam illico digne ſubiret. Quid plura? modo revertamur ad ea quibus maximo gaudio veſtra repleri debent corda. In fine vero menſis Maii prælium cum Turcis fieri ſtabilivimus. Illos autem Deo gratias devicimus. Ex illis autem proculdubio in ipſo prælio XXX. millia mortua ſunt; ex noſtris vero tria millia in pace defuncta ſunt, qui ſine dubitatione ulla vita gloriantur æterna. Ibi certe innumerabiliter copiam auri & argenti atque pretioſarum veſtium, necnon & armorum omnes nos recuperavimus. Nichæam quoque ingentem civitatem virtute forti comprehendimus, & ultra eam caſtra & civitates, & per decem dietas adquiſivimus. Poſtea apud Antiochiam bellum magnum fecimus quod multum viriliter devicimus, adeo quod ex eis ſexaginta & novem millia occiſa ſunt, ex noſtris vero decem millia in pace defuncta ſunt. Quis tale gaudium vidit? Sive enim vivimus, ſive morimur, Domini ſumus. Ad hæc pro certo ſciatis regem Perſarum in feſtivitate omnium Sanctorum nobis prælium ſe peracturum mandaſſe, aſſerens quod ſi nos devicerit, nullatenus cum rege Babiloniæ & aliis pluribus regibus paganis ſuper Chriſtianos ceſſabit. Porro ſi perdiderit, ſe & omnes quos adjungere poterit, Chriſtianos futuros ſpopondit. Unde vos valde precamur, ut inde jejunia, ac eleemoſynas, miſſaſque aſſidue cum devotione faciatis. Specialiter autem tertium diem ante feſtum qui eſt dies Veneris, in quo triumphante Chriſto prælium potenter commiſſuri ſumus, devote cum eleemoſynis & orationibus obſerveris.

[a] Ego Gratianopolitanus (a) epiſcopus has litteras mihi allatas Gratianopolim vobis ſanctæ Turonenſis eccleſiæ archiepiſcopo & canonicis mitto, ut per vos omnibus qui ad feſtum convenerint innoteſcant, & per eos diverſis partibus orbis ad quas redituri ſunt, alii eorum juſtis petitionibus, orationibus & eleemoſynis ſubveniant, alii vero cum armis accurrere feſtinent.

(a) Is erat S. Hugo, qui anno 1081. a Gregorio papa VII. conſecratus, paucis poſt annis S. Brunonem ejuſque ſocios excepit, atque eis Cartuſiæ ſolitudinem ad novum vitæ genus inſtituendum ibidem commiſit. Præerat vero tunc Turonenſi eccleſiæ Radulphus II.

DIPLOMA AVESGAUDI Conedrarii domini pro Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio.

Eccleſiam ſancti Symphoriani de Conedrario & alia ei concedit.

Anno 1100. *Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.*

EGO AVESGAUDUS filius Fulcaudi quidquid in eccleſia ſancti Symphoriani & beatæ Mariæ de* Conedrario habebam, medietatem ſcilicet primitiarum omnium ac decimarum, totumque cimiterium & preſbyterium Deo & pretioſis martyribus Vincentio atque Laurentio, monachorum rectum quod in eiſdem eccleſiis habebant recognoſcens, ſolide & perpetualiter habendum donavi. In eodem autem cimiterio eiſdem monachis licentiam faciendi burgum permiſi, unde omnes redditus abſque retinaculo libere habebunt, præter teloneum tantummodo, quod in vigilia feſtivitatis S. Symphoriani, & in die craſtina in foro meo reddetur. Ipſius tamen telonei quod in præſcriptis duobus diebus dabitur, quod parti meæ cedet, decimam monachi habebunt. Furnum quoque in ipſo cimiterio ſi voluerint facere, faciant, de quo quidquid inde exierit habeant. Inſuper etiam decimam cujuſdam molendini mei & omnium illorum quæ facturus ſum vel heredes mei, nihilominus ipſis monachis tribui. Ad quod videlicet molendinum meum homines monachorum annonas ſuas ad molendum deferent, quouſque monachi in fevo meo molendinum habeant. Præterea monachis præfatæ eccleſiæ paſnagium porcorum propriorum & porcorum preſbyteri ipſorum ad condonandum vel ab ipſo preſbytero accipiendum in omnibus ſilvis meis annui, necnon foreſtem meam quæ Colna vocatur, ad omnia opera monachorum annui. Eſt etiam conventio inter me & abbatem & monachos, ut ſi aut ego, aut aliquis ex heredibus meis, qui honorem Conedrarii habeat, in monaſterio ſancti Vincentii monachus fieri voluerit, cum convenienti additamento recipiatur. Deinde quidquid monachi in toto fevo meo adquirere poterint dono vel emtione, nullum pretium ab eis accipiendo ipſis annui: ita tamen ut ſervitium meum non perdam. Hæc vero omnia ut ſupra ſcripta ſunt, uxor mea Britta nomine, & Robertus de ſancto Celerino gener meus, apud caſtrum meum Conedrarium libenter conceſſerunt. Filia vero mea Felicia ipſius Roberti uxor, apud ſanctum Celerinum hæc eadem annuit. Proinde in ipſa die qua hanc pactionem feci, calendis ſcilicet Maii claves memoratarum eccleſiarum RAMNULFO abbati tradidi, & per baculum ſuum de ipſis eccleſiis eumdem reveſtivi, preſbyterumque meum Oggerium nomine & omnes

* Connarré.

Digitized by Google

ſucceſſores ſuos ſub jugo & poteſtate ipſius & monachorum perenniter eſſe permiſi. Poſtremo meipſum & generum meum, omneſque heredes meos futuros, & tres barones meos, Drogonem filium Nihardi, Gaufridum de Inſula, & Gualterium Timonem, ipſi abbati & monachis ſuis dedi fidejuſſores hujus conventionis tenendæ, & contra omnes homines defendendæ. Pro quibus rebus ſupramemoratus abbas x. & VIII. libras denariorum loco caritatis & cauſa firmioris ſtabilitatis mihi impendit, & Brittæ uxori meæ xx. ſolidos. Ut ergo ſupraſcripta conventio in perpetuum firma maneat, manu propria hanc cartam ſtigmate ſanctæ crucis corroborando firmavi, mecumque uxor mea Britta, ac gener meus Robertus de S. Celerino, necnon & filia mea Felicia manibus propriis ſignantes confirmaverunt, & quidam meo juſſu ex baronibus meis, imprecantes Dei clementiam, ut ſi quis hanc donationem quocumque modo vel machinamento calumniari, vel infringere voluerit, juſti judicii Dei incurrat iram, & cum Juda traditore Domini & omnibus perditis damnationem æternam, niſi reſipuerit, & digne perperam emendaverit, noſtraque aſtipulatio inconvulſa perpetim permaneat. Actum apud caſtrum Conedrarium Kal. Maii anno MC. Dominicæ Incarnationis, regnante rege Francorum PHILIPPO, comitatum Cenomanicum tenente WILHELMO rege Anglorum, epiſcopatumque Cenomannicum regente HILDEBERTO epiſcopo, ſicut viderunt & audierunt teſtes ſubſcripti, Oggerius presbyter, Benedictus ejus filius, Bulchardus miles de Avertona, qui erat cum Roberto, & armigeri eorum, Hugo Normannus, & Robertus de Domigne, Hugo filius Aveſgaudi, Wauterius de *Bruſlon*, Hubertus de Inſula, Framengerius de Cadurcis, Albertus, Floſcellus, Fredericus & Nihardus, filii Fulcoii de ſancto Michaële, Willelmus filius Widonis, Waterius & Gauſlinus ſutor cognatus ejus, Gaufridus *Muſit*, Wilhelmus, Biſchardus, Wido clericus, Odo & Gaufridus famuli, Petrus præpoſitus, Hugo-Herbaudus, Drogo de Mota, Sigifredus & Herbertus filii ejus & omnes habitatores illius villæ. RANNULFUS abbas, Wauterius Bigotus, Guarinus de Ferraria, Ambroſius, Gaufridus calvus, Gaufridus rufus, Gaufridus Mulotus, archidiaconus, Ungerius famulus, Rogerius piſtor, Artur mareſcallus, Vitalis clericus, Acharias, Herveus-Blodus. Signum AVESGAUDI †. Signum * Birtæ †. S. FELICIÆ † S. Drogonis Malæ-muſcæ †. S. Gaufridi de Inſula, S. Huberti de Inſula, S. Gauterii *Timun*, S. Gauterii de *Bruſlun* †. Iſti fuerunt apud S. Celerinum, ubi uxor jam dicti Roberti omnia quæ ſupra ſcripta ſunt annuit in die inventionis ſanctæ Crucis. Ipſe Robertus, Burchardus dapifer ejus, Robertus de Julliaco, Paganus de Molendinis, Ernaldus frater ejus, Rainerius presbyter de Silgiaco. Robertus presbyter de Aciaco, Herbertus filius Johannis, Haimericus frater ejus, Crocus venator Roberti, Hugo Normannus armiger ejus, Raginaldus Boſcharius, Andreas de *Folmution*, Gaufridus *Figgeprope*, Stephanus filius Alburgis.

* Brittæ.

EPISTOLA IMPERATORIS Conſtantinopolitani ad Robertum Flandriæ comitem.

Turcarum in Chriſtianos opprobria & injurias exponit, petitque ab eo præſentiſſimum adverſus eos auxilium.

Anno 1100 Ex mſ. S. Jacobi Leodienſis. [a]

DOMINO & glorioſo comiti Flandrenſium ROBERTO & omnibus totius regni principibus, chriſtianæ fidei amatoribus tam laicis quam clericis, imperator (a) Conſtantinopolitanus, ſalutem & pacem in eodem Domino noſtro JESU CHRISTO, & Patre ejus, ac Spiritu-ſancto.

O inclytiſſime comes, & maxime Chriſtianæ fidei conſolator, notificare volo prudentiæ veſtræ, quantum ſanctiſſimum imperium Chriſtianorum Græcorum anguſtatur. Fortiter à Pincinnatis & Turcis quotidie & deprædatur, & adquiritur ſine intermiſſione, & fiunt cædes diverſæ, & inenarrabiles Chriſtianorum interfectiones & deriſiones. Sed quia ſunt multa mala quæ agunt, &, ut diximus, inenarrabilia, de multis dicamus pauca, quæ tamen ſunt auditu horribilia, & conturbant etiam ipſum aerem. Nam pueros & juvenes circumcidunt ſuper baptiſteria Chriſtianorum, & circumciſionis ſanguinem in deſpectu Chriſti fundunt in eiſdem baptiſteriis, & deinſuper eos mingere compellunt, & deinceps in circuitu eccleſiæ eos violenter deducunt, & nomen & fidem ſanctæ Trinitatis blaſphemare compellunt: illos vero nolentes iſta facere diverſis pænis affligunt, & ad ultimum eos interficiunt. Nobiles vero matronas ac earum filias deprædatas invicem ſuccedendo, ut animalia adulterando deludunt, alii vero corrumpendo turpiter virgines, ſtatuunt ante facies earum matres, compellentes eas nefarias & luxurioſas decantare cantilenas, donec compleant ipſa ſua nefaria. Sic enim legimus actum & in Dei populo antiquitus, quibus impii Babilonii poſt diverſa delubria deridendo dicebant: *Hymnum cantate nobis de canticis Sion.* Sic & in ſtupro filiarum matres compelluntur nunc cantare cantilenas nefarias, quarum voces non cantum, ſed magis, ut credimus, plus reſonant planctum, ſicut ſcriptum eſt in morte Innocentium:

(a) Alexius ad quem anno 1100. Conſtantinopolim acceſſit, ut ſcribit Meirus in Annal. Fland. l. 4.

Digitized by Google

Vox in Rama audita eſt, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari quia non ſunt. Sed licet matres Innocentum, quæ per Rachel figurantur, non valuerunt conſolari in morte filiorum; valuerunt tamen conſolari pro ſalute animarum. Iſtæ tamen nullatenus, quod pejus eſt, conſolari valent, quia & in corporibus & in animabus pereunt. Sed quid ad hoc? veniamus ad deteriora. Totius ætatis & ordinis viros, id eſt pueros, adoleſcentes, juvenes, ſenes, nobiles, ſervos, & quod pejus & impudentius eſt, clericos & monachos, & heu proh dolor! quod ab initio non dictum neque auditum eſt, epiſcopos ſodomitico peccato deludunt, & etiam unum ſub hoc nefario peccato jam crepuerunt. Loca vero ſancta innumerabilibus modis contaminant, & deſtruunt, & pejora eis minantur. Et ad hæc quis non plangit? Quis non compatitur? Quis non horret? Quis non orat? Nam pene tota terra ab Jeruſalem uſque Græciam, & tota Græcia cum ſuis regionibus ſuperioribus, quæ ſunt Capadocia minor, alia major, Phrygia & Bithinia, & major Phrygia, id eſt Troja, Pontum, Galathia, Lybia, Pamphilia, Iſauria, Licia & inſulæ principales Chio, & Militena, & multæ aliæ regiones & inſulæ, quas non valemus modo enumerare, uſque Tachias, ab eis jam invaſa ſunt, & fere jam nihil remanſit niſi Conſtantinopolis, quam ipſi minantur citiſſime nobis auferre, niſi auxilium Dei & fidelium Chriſtianorum Latinorum velociter ſubvenerit. Nam Perpontium qui & Amelus dicitur, & ex Ponto juxta eamdem Conſtantinopolim in mare magnum decurrit, cum ducentis navibus invaſerunt, quas Græci ab eis prædati fabricaverunt, & remigiis velint nolint deducunt, & minantur tam per terram quam per eamdem Perpontidem Conſtantinopolim, ut diximus, velociter capere. Hæc pauca de innumerabilibus malis quæ hæc impiiſſima gens agit, diximus & ſcripſimus tibi, comes Flandrenſium, Chriſtianæ fidei amator, cetera vero ob faſtidium legentium dimittimus. Igitur pro Dei amore, & pro omnium Græcorum pietate Chriſtianorum rogamus, ut quoſcumque fideles Chriſti bellatores, tam majores quam minores cum mediocribus in terra tua acquirere poteris, ad auxilium mei & Græcorum Chriſtianorum huc deducas, & ſicut Galathiam & cetera Occidentalium regna anno præterito a jugo paganorum aliquantulum liberaverunt, ita & ob ſalutem animarum ſuarum regnum Græcorum liberare tentent. Quoniam ego, quamvis imperator, nullum tamen mihi remedium neque idoneum conſilium ſcio invenire; ſed ſemper a facie Turcorum & Pincinatorum fugio, & tamdiu in ſingula civitate maneo, donec adventum

A eorum prope ſentio, & melius ſubjectus veſtris Latinis cupio, quam paganorum delubriis. Ergo antequam capiatur ab eis Conſtantinopolis certare totis viribus maxime debetis, ut glorioſam & ineffabilem mercedem in cælo gaudentes recipiatis. Nam melius eſt ut vos habeatis Conſtantinopolim, quam pagani, quia in ea habentur pretioſiſſimæ reliquiæ Domini, id eſt ſtatua ad quam fuit ligatus, flagellum a quo fuit flagellatus; clamys coccinea qua fuit indutus, corona ſpinea qua fuit coronatus, arundo quam vice ſceptri in manibus tulit, veſti- B menta quibus ante crucem fuit exſpoliatus, pars maxima ligni crucis in qua crucifixus fuit, clavi quibus affixus fuit, linteamina poſt reſurrectionem ejus inventa in ſepulchro, duodecim cophini fragmentorum ex quinque panibus & duobus piſcibus, caput cum capillis integrum, & barba Johannis-Baptiſtæ, reliquiæ vel corpora multorum Innocentium, quorumdam prophetarum & & apoſtolorum, martyrum & maxime ſancti Stephani protomartyris, & confeſſorum ac virginum, quæ ob nimium incrementum C ſingulariter ſcribere intermiſimus. Quæ tamen omnia prædicta Chriſtiani magis quam pagani habere debent, & munimen magnum erit omnibus Chriſtianis, ſi hæc omnia habuerint; detrimentum vero & judicium ſi perdiderint. Quod ſi ob hoc certare noluerint, & aurum magis amaverint, in ea plus invenient quam in toto mundo. Nam ſoli theſauri eccleſiarum Conſtantinopolis in argento, auro, gemmis & lapidibus pretioſis, & pannis ſericis, id eſt palliis, ſufficere poſſunt omnibus eccleſiis. Quos tamen omnes theſauros ineſtimabilis theſaurus eccleſiæ ſanctæ Sophiæ, id eſt D Dei ſapientiæ ſuperat, & abſque dubio theſauris templi Salomonis coæquari poteſt. Quid iterum de infinito nobilium theſauro dicam, cum theſaurum negociatorum ruſticorum nemo æſtimare poſſit? Quid invenitur in præteritorum imperatorum theſauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non ſolum Conſtantinopolitanorum imperatorum ibi theſaurus habetur, ſed omnium antiquorum imperatorum ibi eſt theſaurus tranſlatus E & in palatiis abſconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum. Nihil eſt quantum ad illud abſconditum. Currite ergo cum tota gente veſtra & omnibus viribus veſtris certate, ne talis theſaurus in manus Turcorum & Pincinatorum cadat, quia dum ſunt infinita, adhuc LX. millia expectantur quotidie, & timeo ne per illum theſaurum paulatim noſtros ſeducant milites, quemadmodum Julius Cæſar fecit, qui regnum Francorum cupiditate invaſit, & quomodo anti-Chriſtus capere totum mundum in fine mundi eſt acturus. Agite ergo

Digitized by Google

dum tempus habetis, ne Chriſtianorum regnum, & , quod majus eſt, Domini perdatis ſepulchrum, & inde non judicium, ſed mercedem habeatis in cælum. Amen.

INCIPIT PROLOGUS in libro Levitici editus a quodam dominicæ crucis ſervo.

Circa 1100 Ex mſ. Vedaſtino Atrebatenſi.

UNus ex accolis domus filiorum Iſraël, ANSELMO Cantuarienſis eccleſiæ archiepiſcopo, hoſtiam vivam, ſanctam, rationabilem offerre ſummo pontifici.

Quoniam quidem in te diverſa dona Sancti Spiritus non ambigo vigere, amantiſſime & inter membra Chriſti plurimum venerande, tum quia poſitus inter ſollicitudines rerum eccleſiaſticarum, non ſolum quotidianis, verum etiam furtivis horis noctium operam ſapientiæ perſcrutandæ vigilanter impendis; tum etiam quia quæ ſentis in lege Domini, luculento ſermone, ſuppeditante quidem facundia, potis es proferre. Item, quia turbam imperitorum atque diſcolarum mirabiliter muro tuæ patientiæ compeſcis, & eorum importunis aſſultibus immobilis permanes. Quia ergo tantam prærogativam virtutum inſitam tibi conſidero, explanationem in librum Levitici experientiæ tuæ committere decrevi. Ne id quidem volo, ut aliquis arbitretur me in tuis laudibus efferendis declamaſſe, & tuum caput oleo peccatoris obliniſſe: quo te tutorem ac defenſorem mearum ineptiarum, uti quibuſdam videtur, citius quam alio lucro aſciſcerem; quod ſi verbis meis non credunt, vel operibus credant. Porro ſi verus es amator ſapientiæ divinæ, neſcies parcere cuiquam quem comperis dilaceratorem illius eſſe: quæ quidam res tanto mihi fit odibilis, quanto magis deludo delectabiles amplexus ejuſdem experiri. Ceterum vehementer reverens os loquentium iniqua, qui potius diſpendia vitæ dormitando certatim unuſquiſque amplectuntur, quam circa myſteria ſacrarum ſcripturarum explananda compendium gratiſſimi laboris proſequi moliantur, quæſo vos, domine mi, ut iſtud opus animo vigilanti tranſcurratis, & totum quod ſanum intellectum offendit, cultro catholicæ fidei amputetis, & ſic ubi minus fuerit quam decet, prout vobis placuerit, quæſo iterum ut ſuppleatis; ut poſtmodum ſibilus quorumdam reprimatur, & dens lividus atque corroſorius retundatur, & veſtra auctoritate, diligenti quoque examine, liber iſte commendatus, auribus plurimorum tutius divulgetur. Quod ſi quando quilibet me præſumtorem & opus vires ingenii mei tranſcendens aggredientem æſtimaverit, unum quidem prorſus abnegans diluo, alterum vero mihi ineſſe profiteor. Quia vero vitium A præſumtionis me incidiſſe quamplures autumant, dum textum Levitici conatus ſum explanare, & ſtylo ſcatenti prolixum opus aſſignare; tandem fatiſcat viroſa lingua; & potius tela ſuper incudem livoris fabricata retorqueat in quemdam archipræſulem, & in multitudinem perſonarum religioſarum, quas munus gratiæ divinæ filiis ſupernæ Jeruſalem præeſſe voluit. Illorum namque præceptis parui. Stilo currenti atque commentatorio totum opus in decem & ſeptem libris conſummavi. Teſtimonia vero ſcripturarum quibus ea quæ dictando ſcribebam, B cingere frequenter procuraveram, more quidem meo, prout ſimplex turba fidelium flagitabat, tamquam verba libri exponere ſtudui. Itaque dextram committens dextræ excelſi, qui ſuſcitat de terra inopem, & de ſtercore elevat pauperem, quod ipſe mihi ſubminiſtravit, totum quidem diutinum laborem prona mente ſuſcipiens, poſcentibus libens porrexit. Noverint trutinatores alienorum operum, quia Dominus per infirma vaſa ſuis filiis pleraque bona nonnumquam miniſtrare ſoleat, maxime cum quiſpiam pauper & amator ſapientiæ floribus C illius incubat, & pectore gemebundo, crebris quoque ſuſpiriis, item rivulo lacrymarum interdum ſubſequente aures ejuſdem pulſat. Quis, quæſo, mortalium adeo tenax volaticarum rerum poſſet tolerare importunitatem cujuſlibet indigentis, & ante portam illius alimoniam crebro clamore poſtulantis biennio ſeu triennio, quin vel micas a menſa decidentes tranſmitteret. Profiteor me jacuiſſe ante portam ſummæ ſapientiæ viginti & quinque annos nocte ac die, quibus poteram deſideriis implorans, D ut me ſitientem in cellam vinariam intromitteret, & vino incomparabilis lætitiæ meam inopiam relevaret. Et quoniam frequenter, ſicut Veritas proteſtatur, dicens: *Pulſate & aperietur vobis*, mihi quoque ſuum oſtium divina clementia pulſanti reſeravit, & pro meo affectu plurima propinavit, quæ aliis propinare procuravi. Omnis qui indiget ſapientia, poſtulet a Deo & dabitur illi. Certe nonnumquam viderim pauperem ceteris in poſtulando ſtipem corporis neceſſariam pauliſper importuniorem, & ideo perſæpe vi clamoris continue id quod deſide- E rabat obtinuiſſe, & idipſum quod extorſerat collegis ſuis torpeſcentibus diſtribuiſſe. Hunc itaque ritum imitando perhibeor eſſe importunus Domino meo JESU CHRISTO, qui ſi non dat mihi, eo quod amicus ejus ſim, ſurget tamen propter improbitatem, & dabit mihi panes quotquot habeo neceſſarios.

NOTITIA

NOTITIA

De his quæ Hamelinus de Baladone dedit in Anglia Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio.

Circa 1000. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſi.

NOtitiæ præſentium atque futurorum indagare decrevimus, quod vir quidam nobilis ac prudentiſſimus HAMELINUS de caſtello Baladone natus, atque propter ſuam induſtriam a rege Anglorum WILHELMO filio opinatiſſimi regis WILHELMI, ampliſſimis muneribus atque honoribus ſublimatus, eccleſiam beatorum martyrum Vincentii atque Laurentii adiit, beneficiumque loci expetiit, petens quoque ut pro ejus amore quemdam ſuum militem nomine Hubertum in monaſterio reciperemus. Cujus devotis precibus annuentes, & militem in noſtro ordine recepimus ob ipſius amorem, & ipſum cum uxore ſua & filiis, & cum ſuo quodam milite, qui tunc cum ipſo erat, nomine Odone *de Tirun*, totius noſtri beneficii annuimus eſſe participem. Ipſe quoque aut a nobis aut ab aliis forte audiens præceptum apoſtoli Pauli dicentis: Si vobis ſpiritualia ſeminavimus, dignum eſt ut carnalia veſtra metamus, dedit Deo ac beatiſſimis martyribus ſupraſcriptis, capellam ſui caſtelli, quod ſibi ſupradictus glorioſus rex jam dederat, quod lingua Britannica *Berguenis* nominant. Et quidquid ad eccleſiam de ipſo & in ipſo caſtello pertinebat vel pertinere temporibus futuris debebat. Et terram ad faciendam eccleſiam principalem, in qua monachi Deo ſervirent. Et terram ubi domos proprias, & hortos, & pomaria, & vineas & quæque neceſſaria. Burgum etiam & furnum proprium, necnon & aquam ad faciendum molendinum, & piſcaturam in ſua aqua ad noſtros proprios piſcatores ubicumque ſui piſcari vellent. Dedit inſuper unam eccleſiam alibi cum omnibus quæ ad eccleſiam pertinent, & terram quæ ad decem carrucas, omneſque decimas carrucarum, quas tunc jam in dominio habebat, & quas habiturus erat. Hæc omnia ita libere & quiete jam dictis beatis martyribus & eis ſervientibus dedit, & donum ſuper ipſum altare poſuit, ſicut de rege habebat. Spopondit etiam quod hæc regem faceret annuere, cartamque firmare, & quod in auxilium nobis eſſet, ut ſui milites decimas ſuas ſimili modo ſanctis martyribus annuerent. Actum. . . . . tii III. id. . . . . . . ſancti Tiburtii . . . . iſtis Odone de * Ti. . . . . . . de fredo filio Gaudrici Hugone famulo, Gautero filio Haimonis, Andrea fratre ejus.

* Tiun.

DIPLOMA HAMELINI

de Baladone de rebus ſancti Vincentii apud Anglicam terram.

Circa 1100. Ex cartario S Vincentii Cenomanenſi.

QUISQUIS æternæ retributionis participes fore deſiderat, oportet ut de ſuis tranſitoriis rebus, Deo ac ſanctis ejus & illis ſervientibus impertiri ſtudeat, quatinus ab ipſo Domino bonorum omnium remuneratore, cæleſtis vitæ gaudia, quæ numquam finem accipiunt, mereatur accipere, ipſo monente: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Et iterum: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Itemque: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* His aliiſque exhortationibus ego HAMELINUS DE BALADONE animatus, de illis rebus quas de beneficiis dominorum meorum regum Anglorum WILLELMI videlicet atque HENRICI, in Anglica terra, atque Gualenſi patria poſſideo, aliquas res eccleſiæ beatorum martyrum Vincentii & Laurentii juxta muros Cenomannicæ urbis ſitæ, monachiſque ibidem famulantibus do, ſcilicet omnes decimas de toto *Vveneiſcoit*, tam de meo proprio, quam de omnibus terris quaſcumque dedi vel daturus ſum. Ad caſtrum quoque meum quod vocatur Bergevenis, do eccleſiam & capellam de caſtro, & terram ad burgum faciendum, cum omnibus conſuetudinibus, excepto teloneo de die mercati, terram quoque unius aratri . . . . terram ex . . . . . . uſcæ & inter in. . . . . . . ſam aquam ad piſca. . . . . . Helenæ eccleſiam & partem ſilvæ. Do etiam decimam totius mellis mei, & decimam coriorum de venatione mea, & decimam paſnagii porcorum. In Anglica vero terra do eccleſiam de Capreolo cum terra presbyteri, & omnibus decimis ad ipſam eccleſiam pertinentibus, & decimam caſeorum & omnium primitiarum. Eccleſiam quoque de Sutona do poſt mortem presbyteri, cum terra presbyteri, & omnibus decimis & primitiis ad eccleſiam pertinentibus.

Ego quoque WINEBAUDUS frater prædicti Hamelini do eidem ſancto martyri eccleſiam de Torteoda, & eccleſiam de Auguſta cum omnibus decimis, & decimam de Godritona, & decimam de Pedicoina, & omnes decimas meas de Gualenſi patria, pro animabus patris mei & matris meæ, & omnium anteceſſorum meorum, quatenus ab æternis gehennæ incendiis liberentur, & in regno cælorum collocentur auxiliante . . . . ſæculorum. Amen.

Ego HENRICUS gratia Dei rex Anglorum donationes has annuo, & ſigno ſanctæ crucis confirmo, reginæque meæ MATHILDI, & quibuſdam fidelibus meis corrobora-

Digitized by Google

re præcipio, pro animabus videlicet Wilelmi regis patris mei, & Mathildis reginæ matris meæ, & Wilhelmi regis fratris mei, & omnium anteceſſorum meorum. Signum Henrici regis †. Sig. Mathildis reginæ †. Sig. Gaudrici cancellarii, S. Rogerii epiſcopi, S. wilelmi Piperelli, S. Roberti Peccati, S. Herluini abbatis Glaſtingeberii, S. Unfredi Aureis-teſticulis, S. Gaudrici filii Rogerii de Curcella, S. Winebaudi, S. Eliſabeth uxoris Winebaudi, S. Hamelini de Baladone, S. Agnetis uxoris ejus, S. Wilhelmi filii Hamelini, S. Mathei filii ejuſdem Hamelini.

INSTRUMENTUM de concordia facta inter Cenomanenſes canonicos ſancti Juliani & monachos ſancti Vincentii.

Circa 1100. *Ex cartario S. Vincentii Cen.*

Sicut totius eccleſiæ ſtatus pacifico caritatis vinculo ſolidatur, ita nihilominus ſanctæ ſocietatis unitas peſtifero diſſenſionis ſcandalo diſſipatur. Quicumque igitur ad æternæ pacis viſionem cupiunt pervenire, neceſſe eſt ut omni vigilantia cum hominibus, ſi fieri poteſt, & maxime cum fratribus pacem ſtudeant cuſtodire. Quapropter nos ſanctæ Cenomanenſis eccleſiæ canonici pacem & concordiam diligentes, & de medio noſtri malum diſcordiæ penitus abjicere cupientes, de quadam calumnia atque diſcordia quam adverſum monachos S. Vincentii longo tempore habuimus, talem finem atque concordiam ab eis, mediante caritate, recipimus, ut decimam de Monte Rainaldi, quam poſt multum tempus ſuper calumniam noſtram tenuerant, necnon & ſepulturam, & ceteros reditus qui ad eccleſiam pertinere videntur, nobis pacifice & quiete abſque ullo retinaculo dimitterent, atque ibidem eccleſiam ſecundum beneplacitum noſtrum nobis facere, atque perpetuo poſſidere concederent, vineas etiam Raginaldi cantoris, quas aliquo tempore ſuper calumniam noſtram tenuerant, dimiſerunt, & obſequium XXX. dierum pro ſingulis defunctis canonicis noſtris ſe facturos promiſerunt, & cimiterium quod anteceſſores noſtri contra morem canonicum cum laicis haberant * ex altera parte monaſterii ſui in competentiori loco & honeſtiori, juxta videlicet monachorum cimiterium tranſtulerunt. Hoc itaque pacto ſtabilem cum eis fraternitatis amicitiam firmavimus, & cetera quæ inter nos & ipſos diſcordiæ cauſa extiterant, id eſt venditiones domorum, quæ in vinea de fonte S. Domnoli ſunt, & VI. denarios de cenſu cujuſdam domus quæ eſt in Ruha Haraldi, & foriſfactum de coliberto noſtræ eccleſiæ, Frogerio ſcilicet Beloto, quem ſuper noſtrum interdictum monachum fecerant, omnino eis remiſimus, & quicquid Cenomanenſis eccleſiæ epiſcopi eorum loco contulerant, eis ſimpliciter & abſque dolo conceſſimus. Si quid de cetero eidem loco conferre voluerint, gratis & abſque ulla datione pecuniæ, ſalva eccleſiæ noſtræ fidelitate, nos conceſſuros eſſe ſpondimus. Promiſimus quoque illis pro defuncto illorum abbate unum trigeſimalem & pro ſingulis defunctis monachis VII. miſſas & VII. vigilias nos eſſe facturos, eiſque in ſuis negotiis ut amicis & fratribus conſilium & auxilium noſtrum, pro ut res tempuſque permiſerit, fideliter exhibituros. Ut autem hæc pacis caritatiſque concordia in perpetuum ſtabilis permaneat, hunc cyrographum firmavimus in die feſtivitatis beatiſſimi Juliani de tranſitu, præſente & annuente domno Ildeberto epiſcopo. Sig. domni Ildeberti epiſcopi †. S. Gaufridi decani †. S. Fulcradi præcentoris †. S. Gaufridi Muloti archidiaconi. S. Pagani archidiaconi. S. Gradulfi archidiaconi. S. Orrici, S. Haimerici, S. Ingelbaudi, S. Hilgoti, S. Ernaldi, S. Wilelmi ſecretarii, S. Goſberti filii cantoris, S. Gervaſii, S. Orrici, S. Radulfi epiſcopi, S. Wilelmi de Marciaco, S. Wilelmi de Beliſmo, S. Guidonis de Stampiis, S. Raginaldi Rufi magiſtri, S. Ingelerii, S. Fulcoii filii Gaudrici, S. Warnerii de Meduana, S. Wilelmi fratris ſui, S. Godefridi filii Angerii, S. Unfredi capellani, S. Guidonis nepotis Ernaldi, S. Ingelbaudi filii Mariæ, S. Hunaldi, S. Frogerii, S. Theobaudi de Lavarzio, S. Salomonis, S. Roberti de Orta, S. Fulcherii Vindocinenſis, S. Gaufridi Gandelberti, S. Gaufridi Ermenerii, S. Hamelini de Aſinariis, S. Wilelmi vitrarii, S. Girardi abbatis S. Albini (a) S. Odonis abbatis S. Petri (b), S. Radulfi abbatis Longiledi (c), S. Radulfi abbatis S. Mariæ Ebronis. [a] [b] [c]

* l. habebant.

ADZENARII ABBATIS ſancti Remigii decretum in gratiam pauperum.

Circa 1100. *Ex mſ. S. Remigii.* [d]

Adzenarius (d) Domini favente clementia abbas, dilectis in Chriſto fratribus æternæ fructus beatitudinis.

Quoniam univerſa caro corruptioni ſubjacet, ſemperque incertum humana verſatur conditio, in tantum ut ſi dixerimus quia peccatum non habemus, veritas in nobis non ſit, tam pro veſtris quam pro noſtris exceſſibus operæ pretium duxi, patronos eos quærere, quos diſtrictus judex loco ſuo nobis reliquit, unde & in examine dicturus

(a) Andegavenſis. (b) Cenomanenſis, vulgo de Cultura. (c) Vulgo de Lonlaio, gallice *Lonlai*.

(d) Hunc generis claritudine & affinitate Guidonis de Trimolio fulſiſſe ſcribit Marlotus.

Digitized by Google

eſt, quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis; tanta & territus & lætatus ſententia, ad uſus pauperum quædam ex his quæ meo labore & tempore provenerunt eccleſiæ, ſeu jam provenerant, ſed hactenus indefinita remanebant, ex quanto ratio temporum poſſibilitati meæ ſuggerit, pro remedio animarum veſtrarum & meæ, donare perpetuo jure ſub providentia eleemoſynarii remanenda decrevi. Itaque decimam villæ quæ Veraudus dicitur, cum adjacente eidem villæ paſcua, fiſci de poteſtate Condati ſub teſtimonio æterni judicii confirmo, ut pro decima quidem multo & gravi labore adquiſita, anniverſario ordinationis meæ die dum advixero, tranſitus cum tranſiero, æterna ſtabilitate refectio fratribus præbeatur, reſiduum pauperum ſit. Pro paſcua vero XII. denarii miniſtro Condati annuatim perſolvantur XV. ſolidi de XL. ſolidis, qui ad opus mandati fratrum V. feria Paraſceve de Curte-Auſorum exſolvuntur, demebantur. Hi definite cum minuto teloneo ſuburbii, & hæc quæ comes RAINALDUS pro ſalute animæ ſuæ in monte Herimari, dedit, ſtabili firmitate uſibus pauperum deſerviant. Tertiam etiam partem molendini Hugonis, & quicquid Walterus clericus in molendinis ante portam monaſterii poſſidebat, portariumque portæ in ingreſſu portæ caſtelli cum adjacente terra quam Adam Gipuinus filius in feodo tenebat, & quam ab Hugone ejus hereditario redemi, his ipſis uſibus attribuo, inſtituens ut ex his pridie omnium ſanctorum ſolemnitatem pauperibus centum panis & vini refectio miniſtretur, ita dumtaxat ut vinum in cellario fratrum accipiatur. Hujus meæ conſtitutionis Deum teſtem voco, ut ſi quis eam violaverit, ſub diſtricto judice, & præſentis eccleſiæ & futuri judicii reus ſit.

EPISTOLA ABBATIS (a) Abdiaghoffenſis.

[a]

De recuperatis ab eo quibuſdam prædiis quæ a fratrum præbenda alienaverat.

Ex mſ. Abdinghoff.

QUONIAM quidem peccatis meis exigentibus, & neceſſitatibus magnis urgentibus in eam incidi miſeriam, ut præbendam fratrum meorum contra jus eccleſiaſticum cogerer dare in beneficium, rediens ad cor pœnitui, & Deo & fratribus meis ſicut in ſubſequentibus audietis, ſatisfeci. Dominus G. bona quæ ſunt in *Haſton* a me accepit non libere, ſed per conditionem, eam ſcilicet, ut ſi quando haberem locum redimendi, redimerem. Hæc opportunitas nuper ſe mihi obtulit in beneficio quodam, quod ſine hærede, ſine ulla contradictione in jus meum rediit. Miſi igitur ad dominum G. qui acceptis a me bonis in quantum ſibi placuit, præbendam fratrum, quam contra ſalutem meam & ſuam detinuit, legitime mihi reddidit. Nihil autem horum in occulto factum eſt; ſed in manifeſto & coram teſtibus; quia epiſcopus Oſenbrugenſis, abbas Werdinenſis, dominus Frithericus, dominus Bertholdus præſentes erant, cum multis aliis nobilibus. Bona quæ ſunt in *Redinghen* in veritate numquam alicui præſtiti, ſed tamen illi, qui eccleſiæ Dei vim fecit & mihi, non violenter, ſed per inducias, per vocationes quaſi beneficium militum meorum judicio abſtuli. Hæc ex mea perſona tibi placuit ſcribere, ne alicujus verſutia per ſententias a veritate alienas te poſſit decipere. Quod enim nunc in hac re eſt definitum, teſtificor coram Deo, quia numquam per me erit irritum. Memento igitur regiæ, quæ te inſtituit, dignitatis, memento commiſſi fratrum & abbatis; quia cum legitime acceſſeris, non ſine magno animi periculo tranſibit, ſi neglexeris. Age ergo cauſam Chriſti pauperum; ſemina bonum ſemen in eis, quod quandocumque cum gaudio recipies in cœlis, nam ſecundum Apoſtolum, quæ ſeminaverit homo, hæc & metet, & qui defecerit in ſemine, non gaudebit in meſſe. Vale.

DIPLOMA HUGONIS archiepiſcopi Caralitani pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Monachos Maſſilienſes inducit in poſſeſſionem prioratus S. Saturnini.

Circa 1100. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

UNIVERSIS præſentes litteras inſpecturis, HUGO Dei gratia Karalitanus archiepiſcopus etiam indignus æternam in Domino ſalutem.

Cum bonæ memoriæ dominus URBANUS olim ſummus pontifex, mihi HUGONI Dei gratia Karalitano archiepiſcopo, pro abbate & conventu S. Victoris Maſſilienſis ſcripſerit in hunc modum: URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei &c. Sicut per litteras ipſius domini Urbani ejus bulla bullatas manifeſte apparet: & ego præfatus archiepiſcopus jam dicti ſummi pontificis mandatum exequi cupiens, ut tenebar, ad eccleſiam ſeu prioratum S. Saturnini Caralitanæ diœceſis, jam dicto domino Urbano adhuc ſuperſtite perſonaliter acceſſiſſem, ut procuratorem prædictorum abbatis & conventus ipſorum nomine in poſſeſſionem jam

(a) Abdinghoff celebre monaſterium ordinis S. Benedicti, a B. Meinvverco epiſcopo Paderbornenſi ineunte ſæculo XI. fundatum, adductis eo è Cluniacenſi familia aſcetis, hactenus floret ſub congregatione Burſfeldenſi. Hæc vero epiſtola videtur eſſe Gumberti abbatis, qui ſub Imado, Popone, & Henrico epiſcopis Paderbornenſibus floruit, cujus tempore monaſterium & civitatis pars maxima incendio conſumuntur, uti ex Annalibus abbatum mss. nobiſcum communicatis colligi poteſt. Legimus ibidem Gumbertum varia monaſterio ſuo bona comparaſſe, humilitatiſque fuiſſe imprimis ſectatorem.

Digitized by Google

dicti prioratus S. Saturnini inducerem, ſi- A
cut mihi per prædictas ſummi pontificis litteras mandabatur. Bonancontus & Clericus laici; preſbyter Gratia & Tancredus, qui dicebantur converſi novi hoſpitalis de Piſis, quod dicitur papæ Alexandri, qui jam dudum prioratum pro rectore, ſeu magiſtro præfati novi hoſpitalis de Piſis, occupatum tenebant; armatorum multitudine congregata, me archiepiſcopum ac procuratorem præfatos in eccleſiam ſeu prioratum jam dictum non ſolum prohibuerunt intrare; verum etiam a confinibus prioratus prædicti armatorum ipſorum auxilio & favore fulti, cum gladiis & fuſtibus atque lapidibus turpiter expulerunt. Propter quod mandatum apoſtolicum non potuit tunc ad effectum perduci. Poſtmodum vero, quod inconveniens videbatur & injuſtum, ut propter malitiam prædictorum detentorum mandatum apoſtolicum remaneret taliter imperfectum, & ne detentores prædicti de malitia ſua commodum reportarent, cupiens ego jam dictus archiepiſcopus mandatum apoſtolicum exequi, & ad effectum perducere, ſicut poſſum & teneor, fratrem Petrum de Barjaco procuratorem prædictorum abbatis & conventus monaſterii S. Victoris Maſſilienſis procuratorio nomine pro eis in poſſeſſionem prioratus S. Saturnini prædicti ſecundum formam apoſtolici mandati miſi & induxi, contradicentes & rebelles ac detentores prioratus prædicti, & fautores eorum excommunicationis vinculo innodavi, hoc modo videlicet, cum ad ipſum prioratum abſque gravi periculo accedere non poſſem, propter dominorum ſecularium illius terræ potentiam, qui jam dictis detentoribus in prædictis omne quod poterant, poſtulabant auxilium, conſilium & favorem: ad quemdam locum ipſi prioratui vicinum acceſſi, & inde oſtenſo ipſi procuratori prioratu prædicto, dixi eidem: Ego D
te induco in poſſeſſionem prioratus S. Saturnini, quem tibi vicinum oſtendo, ſicut a domino papa in mandatis accepi, & ipſius mandati auctoritate contradictores & rebelles & detentores etiam prioratus prædicti, & fautores eorum excommunico. Acta ſunt hæc omnia in præſentia Dominici capellani familiaris mei, domni Tancredi canonici S. Mariæ de Cluſo, Johannis quondam Bonafidei, & aliorum multorum ad hæc ſpecialiter vocatorum. In quorum omnium teſtimonium præſentes meas litteras ſigillo meo pendenti ſigillari mandavimus.

EPISTOLA TIOFRIDI ABBATIS Epternacenſis ad Henricum III. imperatorem.

Rogat ut ablatas monaſterio in Hollant eccleſias reſtitui faciat.

Gloriosiſſimo domino ſuo imperatori auguſto H. gratia Dei id quod eſt (a) T. intimum & devotiſſimum orationis obſequium, & quicquid in cœlo & in terra eſt, optimum. — *Anno 1101. Ex mſ. cod. S. Vvilbrordi Epternac.* [a]

Nulla omnino, domine mi, poſſum exB
primere facundia, quanta cor meum exhilaraſtis lætitia, cum nuper (b) Leodio per proprias manus regias meæ exiguitati veſtram dignatus eſtis commendare animam. Pro ſummis & maximis regiæ munificentiæ muneribus tantæ dignationis veſtræ pignus meis retuli fratribus, & veſtri memoriam in imis eorum recondidi viſceribus; ſed, [b]

O & præſidium, & dulce decus meum, cœptam in nos perficite gratiam, & quia videtis quod Chriſtus Dominus in vobis chriſto ſuo complet ſua per Iſaïam promiſſa: *Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo, portas æreas conteram, & vectes* — *Horat.*
C *ferreos confringam*; in nobis ultimis illius ſervis, ejus honorate magnificentiam, per tyrannidem ablatas in Hollant eccleſias, quas æternæ memoriæ genitor veſter H. ſancto Wilbrordo, Moguntiæ papa aſſidente nono Leone, * reddidit, noſtræ facite eccleſiæ, & hoc regio munere noſtræ paupertati conſulite. Vale. — ** f. dedit; reddi noſtræ &c.*

DIPLOMA BERENGARII epiſcopi Barchinonenſis pro ſancto Victore.

Monaſterio S. Victoris Maſſilienſis eccleſiam S. Pauli de Subirads *concedit.*

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus hominibus tam futuris quam præſentibus, quod ego Berengarius gratia Dei Barchinonenſis eccleſiæ epiſcopus, dono cum conſilio atque voluntate clericorum meorum, omnipotenti Deo & ejus genitrici beatæ Mariæ & beato Victori Maſſilienſi martyri, & beato Sebaſtiano, & Richardo venerabili abbati Maſſilienſis monaſterii, & ejuſdem monaſterii — *Anno 1101. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*
E monachis præſentibus & futuris, eccleſiam S. Pauli quæ ſita eſt in territorio *de Subirads*, cum omnibus ſuis pertinentiis, ſcilicet cum hereditatibus ſuis, cum omnibus decimis, culturæ primitiis & oblationibus ſuis, &

(a) Tiofridus qui annis 28. ab incarnationis ſcilicet anno 1083. ad 1110 Epternacenſe laudabiliter rexit monaſterium, ex brevi chronico abbatum.

(b) Hinc colliges hanc epiſtolam ſcriptam fuiſſe anno 1101. quo Henricus imperator Paſcha Leodii celebravit, & Henricum Limburgenſem ſibi adverſantem debellavit, expugnatis ejus caſtellis.

Digitized by Google

cum omnibus ab integro quæ ſui juris ſunt, & in antea erunt, ut habeant, & in perpetuum poſſideant ipſi Maſſilienſes monachi, qui erunt in S. Sebaſtiano per imperium & obedientiam abbatis Maſſilienſis monaſterii, ſalva in omnibus reverentia & obedientia Barchinonenſis eccleſiæ. Quod ſi hanc meam donationem, quod abſit, in craſtinum qualibet perſona laicalis ſive clericalis inquietare vel perturbare qualicumque vexatione voluerit & tentaverit, non prævaleat, ſed maledictionis vinculo ligatus iram omnipotentis Dei incurrat, & alienus a chriſtiana communione perſiſtat, donec quod male tentaverit dimittat, & ſatisfaciens ad emendationem veniat, & mea donatio præſenti carta firmata, ſtabilis in æternum maneat.

Facta eſt autem hæc carta in Gerunda civitate, celebrante RICHARDO cardinali & abbate Maſſilienſis cœnobii in eadem civitate conventum epiſcoporum & abbatum, comitum atque multorum principum, anno ab Incarnatione Domini MCI. æra milleſima centeſima XXXIIII. VIII. idus Februarii, feria IIII. indict. VIII. anno XLI. Philippi regis.

BERENGARIUS Barchinonenſis epiſcopus.

CARTA HENRICI IMPERATORIS III. pro monaſterio Prumienſi.

De prædii Prumisfeld ab Henrico de Limburgo monaſterio Prumienſi ablati reſtitutione.

Anno 1101. Ex cartario Prumienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia tertius Romanorum imperator auguſtus, omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus, tam futuris, quam præſentibus, notum eſſe volumus, quod de quodam prædio fecimus, videlicet *Prumisfeld*, qualiter Prumienſi eccleſiæ ſancti Salvatoris à juſtis poſſeſſoribus idem prædium traditum, ab invaſore raptum, eidem eccleſiæ recuperavimus. Illud idem, videlicet prædium nomine *Prumisfeld*, quidam comes BRUNO de *Hengebach* cum omnibus appenditiis ſuis, id eſt utriuſque ſexus mancipiis, terris cultis & incultis, viis & inviis, pratis, campis, ſilvis, venationibus, aquis, aquarumve decurſibus, molis, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, accum omni utilitate, quæ ſcribi vel nominari poterit, S. Salvatoris eccleſiæ Prumienſi in proprietatem tradendo firmavit, firmando tradidit, ea conditione, ut quatuor manſi cum duobus ſervientibus Odilone & Stephano ſtatim ad manum eccleſia in ſuos uſus reciperet; cetera ipſe cum uxore ſua, Mathilde videlicet, quouſque viverent, ad ſuos uſus retinerent, & ſi ipſa maritum ſupervixiſſet, ante mortem ſuam ad eamdem eccleſiam Prumienſem veniret, & ſicut ab omnibus laudatum eſt, eidem eccleſiæ idem prædium, ſicut maritus ejus firmaverat, ipſa quoque firmando traderet, tradendo firmaret, quod & ipſa ita perfecit. Nam poſt mortem mariti ſui, eidem eccleſiæ idipſum prædium adhuc vivens firmavit, & ipſa defuncta ibidem in monaſterio ſancti Salvatoris eſt ſepulta. Illud ergo prædium ab ejuſdem eccleſiæ abbatibus abſque ulla contradictione diu poſſeſſum, diu retentum, quidam comes HENRICUS DE LIMBURC invaſit, rapuit, & quod ſuum non erat quaſi proprium poſſedit. Quam injuriam domnus WOLFRANNUS abbas Prumienſis cum fratribus ſuis tam diu eſt conqueſtus nobis, donec miſericordia moti, zelo Dei accenſi, judicio principum ſuper eumdem comitem H. cum exercitu venimus, caſtella ejus deſtruximus, eumque ut huic Dei eccleſiæ aliiſque quas devaſtavit, juſtitiam faceret, compulimus. Primum igitur Coloniæ in noſtra præſentia & filii noſtri HENRICI regis judicio principum convictus, præfatum prædium *Prumisfelt*, quod S. Salvatori rapuit in manum noſtram & præfati abbatis WOLFRANNI & advocati BERTOLFI juſte reddidit. Aderant hi principes noſtri EGILBERTUS Trevirenſis archiepiſcopus, BURCHARDUS Monaſterienſis, VVIDO Oſenburgenſis, HENRICUS Padebrunnenſis, ADILBERO Mettenſis, CUONO Vvormacenſis epiſcopi, dux FRIDERICUS, marchio BURCHARDUS, GERART DE VVASSENBERCH, GERART DE GULICHE, VERNERUS DE GRONINCHE, ADOLF DE MONTE comites, & alii multi principes noſtri.

Deinde cum de Colonia ad inſulam Werdæ veniſſemus curtim noſtram, idem comes HENRICUS prædium quod Coloniæ reddidit, ſe reddidiſſe Werdæ negavit, ubi principes convenire fecimus, & eumdem HENRICUM in præſentia noſtra judicio & teſtimonio principum, quod abbati prædium, quod negaverat, reddidit, convicimus: quod ut numquam ulterius negare poſſet, idem prædium in manum noſtram & in manum abbatis VVOLFRANNI & ejus advocati BERCHDOLFI eum reddere fecimus, præſente filio noſtro HENRICO rege, aſtantibus principibus BURCHARDO Monaſterienſi, VVIDONE Oſcenbrucenſi, CUONONE Vvormacenſi, HECELONE Veronenſi epiſcopis, magno duce OTTONE DE SUTPHENI, GERARDO DE VVASSEMBERCH, THEODERICO DE TONEBURCH, ADOLFO DE MONTE, GERARDO DE GULICHE, VVERINHERO DE GRUONINGUE, HENRICO DE DIEDISSO comitibus, & BERCDOLFO filio Bercdolfi comitis, & ſupraſcripti advocati, & aliis compluribus noſtris fidelibus.

Quod totum fieri, Deo auxiliante, laboravimus, tum pro juſtitia; tum pro remedio animæ noſtræ & parentum noſtrorum, CONRADI avi noſtri, & HENRICI patris noſtri imperatoris, GISLÆ avæ noſtræ, AGNETIS

Digitized by Google

genitricis noſtræ, Berchdæ conjugis noſtræ imperatricum, & pro ſtabilitate imperii noſtri, & regni filii noſtri Henrici regis. Pro hoc labore ac ſtudio noſtro promiſit nobis, & in hac carta ſcribi rogavit idem abbas Vuolframnus, ut deinceps pro debito quotidianas orationes cum fratribus ſuis ipſe ſuique ſucceſſores pro nobis faciant quamdiu vivimus, & ſpecialiter in die ordinationis noſtræ in regnum, id eſt xvi. cal. Auguſti, miſſas, orationes, & refectionem fratribus, quinquaginta pauperes paſcant. Similiter in die ordinationis noſtræ in imperium, id eſt ii. Cal. Aprilis, miſſas, orationes, & refectionem fratribus faciant, quinquaginta pauperes paſcant. Similiter in die ordinationis filii noſtri Henrici in regnum, id eſt in epiphania Domini, miſſas, orationes & refectionem fratribus faciant, l. pauperes paſcant. Poſtquam vero de hac vita migraverimus, ego videlicet & filius noſter Henricus rex, in omni anniverſario depoſitionis meæ, miſſas, orationes & refectionem fratribus pro anima mea faciant, ccc. pauperes paſcant, xxx. pauperes veſtiant. In omni autem anniverſario depoſitionis filii noſtri regis Henrici miſſas, orationes & refectionem fratribus pro ejus anima faciant, l. pauperes paſcant, xii. pauperes veſtiant. Hoc quoque firmiter ſtatuimus, ut nulla perſona, ſive imperator, ſeu rex, vel abbas idem prædium alicui præſtare, aut aliquo modo eccleſiæ Prumienſi fratribus abalienare præſumat. Et ſi præſumſerit, odium Dei & omnium ſanctorum ſuorum incurrat. Quod ut firmum & inconvulſum ſempiterno ævo permaneat, hanc cartam inde conſcriptam, &, ut infra videtur, propria manu corroboratam, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum domni Henrici tertii Romanorum imperatoris.

Data iii. nonas Auguſti anno Dominicæ Incarnationis mci. indictione ix. anno autem domni Henrici tertii Romanorum imperatoris auguſti, ordinat. quidem xlviii. regni autem xlvi. imperii vero xviii.

Actum feliciter Vverdæ in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA [a] SIGEBERTI MONACHI ad Leodienſes.

Leodienſium calamitatem deflet, quorum in exitium Paſchalis papa excitabat Robertum Flandriæ comitem.

Anno 1102. Ex mſ. Stabulenſi.

Omnibus bonæ voluntatis hominibus, Leodienſis eccleſiæ veritatem fidei & catholicam unitatem inconcuſſe tenentis filius.

Stupendo & gemendo exclamo cum Iſaia, qui onus deſerti maris exaggerans exclamat: *Sicut turbines ab Affrico veniunt, & de deſerto venit, de terra horribili viſio dura annuntiata mihi: qui incredulus eſt, infideliter agit, & qui depopulator eſt, vaſtat.* Qui hactenus non intelligebat videndo quod per deſertum maris ſignificetur non ſolum Babylonia, ſed etiam mundus & eccleſia: quamvis enim ut mare undis, ſic mundus & eccleſia affluant populis, tamen jure vocantur deſertum mare, quia mundus videtur eſſe deſertus a ſapientium principum gubernaculo, eccleſia ſe gemit deſertam a ſano præſulum conſilio; quæ enim major olim confuſio fuit in Babylonia, quam hodie eſt in eccleſia? In Babylone confuſæ ſunt linguæ gentium, in eccleſia dividuntur linguæ & mentes credentium. Ait Petrus in epiſtola ſua: *Salutat vos eccleſia quæ eſt in Babylone collecta.* Hactenus interpretabar ideo voluiſſe Petrum per Babylonem ſignare Romam, quia tunc temporis Roma confuſa erat idolatria & omni ſpurcitia; at nunc dolor meus mihi interpretatur, quod Petrus prophetico ſpiritu dicens eccleſiam in Babylone eſſe collectam, prævideprit confuſionem diſſentionis, qua hodie diſcinditur eccleſia. Nam quamvis eccleſia in Babylone ſit mundi, debet tamen eſſe collecta per fraternam unanimitatem. Qui ſint turbines ab Affrico diſcimus patiendo magis quam legendo; de terra horribili, a Romana ſcilicet eccleſia viſio dura nuntiata eſt mihi; inde turbo, ut tempeſtas venit ab Affrico; Romanus enim præſul pater omnium eccleſiarum litteras contra nos miſit Roberto Flandrenſium comiti, quarum exemplar tale eſt.

Paſchalis papæ II. epiſt. ad Robertum comitem Flandriæ.

Pascalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio R. Flandredſium comiti ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui in te virtutis ſuæ efficaciam operatur, quoniam reverſus (b) ab Jeruſalem Syriæ, in

(a) Hanc epiſtolam etſi jam vulgatam in Colonienſi conciliorum editione hic recudimus, tum ut eam genuino reſtitueremus auctori, Sigiberto ſcilicet, qui Paſchalis litteris ſe reſpondiſſe diſerte aſſerit; tum ut eum a ſchiſmatis vitio purgaremus; nam etſi Henrico adhæſerit imperatori, quem a papa deponi non poſſe exiſtimabat, Paſchalem tamen ſemper agnovit veneratuſque eſt legitimum Pontificem, tum ut refutaremus ſententiam Johannis Roberti in Sancta Legia aſſerentis, hanc epiſtolam in nulla conciliorum editione reperiri, ſed a Centuriatoribus confictam eſſe, cum in Stabulenſi reperiatur codice aliquot ante Centuriatores ſæculis ſcripto, licet imperfecta.

(b) Ex bello ſacro reverſus eſt anno 1101. Robertus Flandriæ comes, ut ſcribit Johannes Iperius in Chronico, cap. 40. part. 4.

Digitized by Google

cœlorum Jeruſalem juſtæ militiæ operibus ire contendis, hoc eſt legitimi militis, ut ſui regis hoſtes inſtantius perſequatur. Gratias ergo prudentiæ tuæ agimus, quod præceptum noſtrum in (a) Cameracenſi parrochia executus es. Idipſum de Leodicenſibus excommunicatis pſeudo-clericis præcipimus. Juſtum eſt enim, ut qui ſemetipſos a catholica eccleſia ſegregaverunt, per catholicos ab eccleſiæ beneficiis ſegregentur; nec in hac parte tantum, ſed ubicumque poteris, HEINRICUM hæreticorum caput & ejus fautores pro viribus perſequaris. Nullum profecto gratius Deo ſacrificium offerre poteris, quam ſi eum impugnes, qui ſe contra Deum erexit, qui eccleſiæ Dei regnum auferre conatur, qui in loco ſancto Simonis idolum ſtatuit, qui a principibus Dei ſanctis apoſtolis eorumque vicariis, de eccleſiæ domo Sancti Spiritus judicio expulſus eſt. Hoc tibi ac militibus tuis in peccatorum remiſſionem & apoſtolicæ ſedis familiaritatem præcipimus, ut his laboribus & triumphis ad cœleſtem Jeruſalem, Domino præſtante, pervenias. Data Albani XII kal. Februarii.

Super his litteris, cujus lumbi non repleantur dolore? ſuper his me obſtupefecerunt tenebræ, nec tantum pro horrore periculi, quantum pro horrenda novitate rei, quod tam lacrymabiles litteræ potuerunt ſcribi a matre contra filias ſuas, quamvis peccantes. In judicio Salomonis expreſſa eſt magnitudo pietatis maternæ, quando, judicante Salomone ut infans gladio divideretur, maluit mater filium ſuum ſub aliena muliere vivere, quam gladio judicis dividi. Dixit Iſaias: *Babylon dilecta mea verſa eſt mihi in miraculum*: at ego dico, Roma dilecta mea *& mater* verſa eſt mihi in miraculum. Quid enim tam mirabile, immo quid tam miſerabile? Vidit olim David Angelum Domini ſtantem extento gladio ſuper eccleſiam, David orabat ne populus occideretur: Angelus noſter porrigens RUBERTO gladium, orat ut occidamur. Unde iſte gladius noſtro Angelo? jubente JESU diſcipulis, ut vendita tunica emant ſibi gladium, dicunt diſcipuli: *Domine, ecce duo gladii hic*; & JESUS: *Satis eſt*. Ut ex patrum dictis colligimus, eſt unus gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei, de quo dicit JESUS: *Non veni pacem mittere, ſed gladium*; & Propheta: *Maledictus qui prohibet gladium ſuum a ſanguine*. Hunc gladium diſtringit JESUS magis contra carnales affectus, quam mundi aſſultus. Eſt & alter gladius ſpiritualis, quo mortificatis vitiis carnis emitur corona martyrii. Cum ergo duos tantum gladios a Do-

A mino habeant apoſtoli, unde iſte tertius apoſtolico gladius quem in nos porrigit R. Comiti? Forte recurret apoſtolicus ad Jezechielem prophetam, ut de manu ejus tertium arripiens gladium, vadat ad dextram ſive ſiniſtram, cædendo bonos & malos. Dicit enim Deus Jeſechieli Prophetæ, ut duplicetur & triplicetur gladius interfectorum. Puto, non dabit propheta gladium tertium apoſtolico; Propheta nempe duos evangelii gladios oſtendens, per duos unius gladii uſus, gladium apoſtolico dandum duplicat dicens: *gladius, gladius exacutus eſt*

B *& limatus*: exacutus, ut cædat victimas; limatus, ut ſplendeat. Exacutus eſt, quia, ut ait Hieronymus, qui malos percutit « in eo quod mali ſunt, & habet gladium « interfectionis ut occidat peſſimos, mini- « ſter eſt Domini: limatus, ut ſincere prædicetur verbum ſuum; triplicato gladio armat propheta interfectores; quia, ut ait Paulus, non ſine cauſa judex gladium portat. Hic eſt gladius interfectionis magnæ, qui me cum Jeſechiele obſtupeſcere facit; quem enim non facit corde tabeſcere, quod apoſtolicus ad vivificandum unctus, accingitur

C in nos tertio gladio interfectorum? O utinam placatus Deus dicat etiam nunc angelo percutienti: *Sufficit, nunc contine manum tuam*: nihil dico in chriſtum Domini, ſed vicem noſtram doleo; ſed niſi chriſtus Domini veniens ad caulas ovium intraſſet in ſpeluncam purgare ventrem, non præcidiſſet David oram clamydis ejus. Si quis eſt David inveniens hunc chriſtum Domini dormientem, omneſque cum eo milites ejus dormientes, non mittat manum in chriſtum Domini, ſed tollat tantum haſtam ejus, & ſciphum aquæ, qui eſt ad caput ejus. Hanc haſtam ejus quam contra nos

D erexit, oſtendendo cunctis, hunc ſciphum aquæ qui eſt ad caput ejus dormientis porrigo cunctis ad guſtandum, ut ſapiant omnes quam gravis eſt auctoritas legis ejus, * quas * diſtinxit gladios laïcorum in cervices clericorum. Si liceret dicere, ſalva apoſtolicæ dignitatis reverentia, ipſe nobis videtur dormiſſe, dormierunt cum eo omnes conſiliarii ejus, quando conduxit ſibi vaſtatorem eccleſiarum Dei. Præcipitur ut verbum epiſcopi ſit ſanum & irreprehenſibile. Nos ergo non infirmamus aut reprehendimus verbum epiſcoporum epiſcopi,

E ſed quia apoſtolicus non debet deviare ab Apoſtolo, quærimus humiliter per ſingula utrum hæc apoſtolici verba ſint per omnia gravitati apoſtolicæ auctoritatis ſana & inreprehenſibilia. Ecce ut pater filio dilecto ſalutem mittit, & apoſtolicam benedictio-

* ſ. qua ſcilicet.
* ſ. diſtrinxit.

(a) Reverſus ſtatim irruit ſuper eum Henricus imperator. Robertus vero anno ſequenti 1102. Cameracum, aſpera licet hyeme, obſidere cœpit, agrumque circumjectum depopulatus eſt, teſte Mejero. Verum ſequenti anno cum Heinrico Leodii pacem iniit, ut legitur in brevi Chronico Elnonenſi tom. 5. Anecdot. Hinc colliges epiſtolam hanc anno 110[illegible] ſcriptam fuiſſe ante pacis hujus pactum.

genitricis noſtræ, Berchdæ conjugis noſtræ imperatricum, & pro ſtabilitate imperii noſtri, & regni filii noſtri Henrici regis. Pro hoc labore ac ſtudio noſtro promiſit nobis, & in hac carta ſcribi rogavit idem abbas Vvolframnus, ut deinceps pro debito quotidianas orationes cum fratribus ſuis ipſe ſuique ſucceſſores pro nobis faciant quamdiu vivimus, & ſpecialiter in die ordinationis noſtræ in regnum, id eſt xvi. cal. Auguſti, miſſas, orationes, & refectionem fratribus, quinquaginta pauperes paſcant. Similiter in die ordinationis noſtræ in imperium, id eſt ii. Cal. Aprilis, miſſas, orationes, & refectionem fratribus faciant, quinquagiuta pauperes paſcant. Similiter in die ordinationis filii noſtri Henrici in regnum, id eſt in epiphania Domini, miſſas, orationes & refectionem fratribus faciant, l. pauperes paſcant. Poſtquam vero de hac vita migraverimus, ego videlicet & filius noſter Henricus rex, in omni anniverſario depoſitionis meæ, miſſas, orationes & refectionem fratribus pro anima mea faciant, ccc. pauperes paſcant, xxx. pauperes veſtiant. In omni autem anniverſari o depoſitionis filii noſtri regis Henrici miſſas, orationes & refectionem fratribus pro ejus anima faciant, l. pauperes paſcant, xii. pauperes veſtiant. Hoc quoque firmiter ſtatuimus, ut nulla perſona, ſive imperator, ſeu rex, vel abbas idem prædium alicui præſtare, aut aliquo modo eccleſiæ Prumienſi fratribus abalienare præſumat. Et ſi præſumſerit, odium Dei & omnium ſanctorum ſuorum incurrat. Quod ut firmum & inconvulſum ſempiterno ævo permaneat, hanc cartam inde conſcriptam, &, ut infra videtur, propria manu corroboratam, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum domni Henrici tertii Romanorum imperatoris.

Data iii. nonas Auguſti anno Dominicæ Incarnationis mci. indictione ix. anno autem domni Henrici tertii Romanorum imperatoris auguſti, ordinat. quidem xlviii. regni autem xlvi. imperii vero xviii.

Actum feliciter Vverdæ in Dei nomine feliciter. Amen.

A catholicam unitatem inconcuſſe tenentis filius.

Stupendo & gemendo exclamo cum Iſaia, qui onus deſerti maris exaggerans exclamat: *Sicut turbines ab Affrico veniunt, & de deſerto venit, de terra horribili viſio dura annunciata mihi: qui incredulus eſt, infideliter agit, & qui depopulator eſt, vaſtat.* Qui hactenus non intelligebat videndo quod per deſertum mare ſignificetur non ſolum Babylonia, ſed etiam mundus & eccleſia: quamvis enim ut mare undis, ſic mundus & eccleſia affluant

B populis, tamen jure vocantur deſertum mare, quia mundus videtur eſſe deſertus a ſapientium principum gubernaculo, eccleſia ſe gemit deſertam a ſano præſulum conſilio; quæ enim major olim confuſio fuit in Babylonia, quam hodie eſt in eccleſia? In Babylone confuſæ ſunt linguæ gentium, in eccleſia dividuntur linguæ & mentes credentium. Ait Petrus in epiſtola ſua: *Salutat vos eccleſia quæ eſt in Babylone collecta.* Hactenus interpretabar ideo voluiſſe Petrum per Babylonem ſignare Romam, quia tunc temporis Roma confuſa erat idolatria & omni ſpurci-

C tia; at nunc dolor meus mihi interpretatur, quod Petrus prophetico ſpiritu dicens eccleſiam in Babylone eſſe collectam, præviderit confuſionem diſſentionis, qua hodie diſcinditur eccleſia. Nam quamvis eccleſia in Babylone ſit mundi, debet tamen eſſe collecta per fraternam unanimitatem. Qui ſint turbines ab Affrico diſcimus patiendo magis quam legendo; de terra horribili, a Romana ſcilicet eccleſia viſio dura nunciata eſt mihi; inde turbo, ut tempeſtas venit ab Affrico;

D Romanus enim præſul pater omnium eccleſiarum litteras contra nos miſit Ruberto Flandrenſium comiti, quarum exemplar tale eſt.

Paschalis papæ II. epiſt. ad Robertum comitem Flandriæ.

Pascalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio R. Flandredſium comiti ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui in te virtutis ſuæ efficaciam operatur, quoniam reverſus (*b*) ab Jeruſalem Syriæ, in (b)

EPISTOLA (a) SIGEBERTI MONACHI ad Leodienſes.

Leodienſium calamitatem deflet, quorum in exitium Paſchalis papa excitabat Robertum Flandriæ comitem.

Anno 1102. Ex mſ. Stabulenſi.

OMnibus bonæ voluntatis hominibus, Leodienſis eccleſiæ veritatem fidei &

(a) Hanc epiſtolam etſi jam vulgatam in Colonienſi con-E ciliorum editione hic recudimus, tum ut eam genuino reſtitueremus auctori, Sigiberto ſcilicet, qui Paſchalis litteris ſe reſpondiſſe diſerte aſſerit; tum ut eum a ſchiſmatis vitio purgaremus; nam etſi Henrico adhæſerit imperatori, quem a papa deponi non poſſe exiſtimabat, Paſchalem tamen ſemper agnovit veneratuſque eſt legitimum Pontificem, tum ut refutaremus ſententiam Johannis Roberti in Sancta Legia aſſerentis, hanc epiſtolam in nulla conciliorum editione repetiri, ſed a Centuriatoribus confictam eſſe, cum in Stabulenſi reperiatur codice aliquot ante Centuriatores ſæculis ſcripto, licet imperfecta.

(*b*) Ex bello ſacro reverſus eſt anno 1101. Robertus Flandriæ comes, ut ſcribit Johannes Iperius in Chronico, cap. 40. part. 4.

Digitized by Google

cœlorum Jeruſalem juſtæ militiæ operibus ire contendis, hoc eſt legitimi militis, ut ſui regis hoſtes inſtantius perſequatur. Gratias ergo prudentiæ tuæ agimus, quod præceptum noſtrum in (a) Cameracenſi parrochia executus es. Idipſum de Leodicenſibus excommunicatis pſeudo-clericis præcipimus. Juſtum eſt enim, ut qui ſemetipſos a catholica eccleſia ſegregaverunt, per catholicos ab eccleſiæ beneficiis ſegregentur; nec in hac parte tantum, ſed ubicumque poteris, HEINRICUM hæreticorum caput & ejus fautores pro viribus perſequaris. Nullum profecto gratius Deo ſacrificium offerre poteris, quam ſi eum impugnes, qui ſe contra Deum erexit, qui eccleſiæ Dei regnum auferre conatur, qui in loco ſancto Simonis idolum ſtatuit, qui a principibus Dei ſanctis apoſtolis eorumque vicariis, de eccleſiæ domo Sancti Spiritus judicio expulſus eſt. Hoc tibi ac militibus tuis in peccatorum remiſſionem & apoſtolicæ ſedis familiaritatem præcipimus, ut his laboribus & triumphis ad cœleſtem Jeruſalem, Domino præſtante, pervenias. Data Albani XII kal. Februarii.

Super his litteris, cujus lumbi non repleantur dolore? ſuper his me obſtupefecerunt tenebræ, nec tantum pro horrore periculi, quantum pro horrenda novitate rei, quod tam lacrymabiles litteræ potuerunt ſcribi a matre contra filias ſuas, quamvis peccantes. In judicio Salomonis expreſſa eſt magnitudo pietatis maternæ, quando, judicante Salomone ut infans gladio divideretur, maluit mater filium ſuum ſub aliena muliere vivere, quam gladio judicis dividi. Dixit Iſaias: *Babylon dilecta mea verſa eſt mihi in miraculum*: at ego dico, Roma dilecta mea *& mater* verſa eſt mihi in miraculum. Quid enim tam mirabile, immo quid tam miſerabile? Vidit olim David Angelum Domini ſtantem extento gladio ſuper eccleſiam, David orabat ne populus occideretur: Angelus noſter porrigens RUBERTO gladium, orat ut occidamur. Unde iſte gladius noſtro Angelo? jubente JESU diſcipulis, ut vendita tunica emant ſibi gladium, dicunt diſcipuli: *Domine, ecce duo gladii hic*; & JESUS: *Satis eſt*. Ut ex patrum dictis colligimus, eſt unus gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei, de quo dicit JESUS: *Non veni pacem mittere, ſed gladium*; & Propheta: *Maledictus qui prohibet gladium ſuum a ſanguine*. Hunc gladium diſtringit JESUS magis contra carnales affectus, quam mundi aſſultus. Eſt & alter gladius ſpiritualis, quo mortificatis vitiis carnis emitur corona martyrii. Cum ergo duos tantum gladios a Do-

A mino habeant apoſtoli, unde iſte tertius apoſtolico gladius quem in nos porrigit R. Comiti? Forte recurret apoſtolicus ad Jezechielem prophetam, ut de manu ejus tertium arripiens gladium, vadat ad dextram ſive ſiniſtram, cædendo bonos & malos. Dicit enim Deus Jeſechieli Prophetæ, ut duplicetur & triplicetur gladius interfectorum. Puto, non dabit propheta gladium tertium apoſtolico; Propheta nempe duos evangelii gladios oſtendens, per duos unius gladii uſus, gladium apoſtolico dandum duplicat dicens: *gladius, gladius exacutus eſt*
B *& limatus*: exacutus, ut cædat victimas; limatus, ut ſplendeat. Exacutus eſt, quia, ut ait Hieronymus, qui malos percutit « in eo quod mali ſunt, & habet gladium « interfectionis ut occidat peſſimos, mini- « ſter eſt Domini: limatus, ut ſincere prædicetur verbum ſuum; triplicato gladio armat propheta interfectores; quia, ut ait Paulus, non ſine cauſa judex gladium portat. Hic eſt gladius interfectionis magnæ, qui me cum Jeſechiele obſtupeſcere facit; quem enim non facit corde tabeſcere, quod apoſtolicus ad vivificandum unctus, accingitur
C in nos tertio gladio interfectorum? O utinam placatus Deus dicat etiam nunc angelo percutienti: *Sufficit, nunc contine manum tuam*: nihil dico in chriſtum Domini, ſed vicem noſtram doleo; ſed niſi chriſtus Domini veniens ad caulas ovium intraſſet in ſpeluncam purgare ventrem, non præcidiſſet David oram clamydis ejus. Si quis eſt David inveniens hunc chriſtum Domini dormientem, omneſque cum eo milites ejus dormientes, non mittat manum in chriſtum Domini, ſed tollat tantum haſtam ejus, & ſciphum aquæ, qui eſt ad caput ejus. Hanc haſtam ejus quam contra nos
D erexit, oſtendendo cunctis, hunc ſciphum aquæ qui eſt ad caput ejus dormientis porrigo cunctis ad guſtandum, ut ſapiant omnes quam gravis eſt auctoritas legis ejus, * quas * diſtinxit gladios laicorum in cervices clericorum. Si liceret dicere, ſalva apoſtolicæ dignitatis reverentia, ipſe nobis videtur dormiſſe, dormierunt cum eo omnes conſiliarii ejus, quando conduxit ſibi vaſtatorem eccleſiarum Dei. Præcipitur ut verbum epiſcopi ſit ſanum & irreprehenſibile. Nos ergo non infirmamus aut reprehendimus verbum epiſcoporum epiſcopi,
E ſed quia apoſtolicus non debet deviare ab Apoſtolo, quærimus humiliter per ſingula utrum hæc apoſtolici verba ſint per omnia gravitati apoſtolicæ auctoritatis ſana & inreprehenſibilia. Ecce ut pater filio dilecto ſalutem mittit, & apoſtolicam benedictio-

* *f.* qua ſcilicet.
* *f.* diſtrinxit.

(a) Reverſus ſtatim irruit ſuper eum Henricus imperator. Robertus vero anno ſequenti 1102. Cameracum, aſpera licet hyeme, obſidere cœpit, agrumque circumjectum depopulatus eſt, teſte Mejero. Verum ſequenti anno cum Heinrico Leodii pacem iniit, ut legitur in brevi Chronico Elnonenſi tom. 3. Anecdot. Hinc colliges epiſtolam hanc anno 110[illegible] ſcriptam fuiſſe ante pacis hujus pactum.

nem promittit; ſed ut multis videtur, non A ea illi opera indicit, quibus ſalutem a Domino mereri poſſit. Benedicit Deum qui in eo eam efficaciam ſuæ virtutis operatur, quod eccleſiam Dei debellat & depopulatur, ac per hoc cœleſtis Jeruſalem aditum ei pollicetur. Num recta via dilectum ſuum dirigat, ipſe pater nobiſcum videat, ut utamur verbis Auguſtini ſummatim collectis; Deus qui dixit, ego ſum faciens pacem, & creans malum, ſicut cetera ſuaviter diſponit, ita etiam hoc diſponit, ut bonum pacis per bonos faciat; malum vero belli per malos creet: utens enim Deus animis hominum pro voluntatibus, & meritis B eorum, dignis digna opera imponit, ut dignis digna præmia rependat, bonis bona pro bonis, malis mala pro malis. Quis umquam populum Dei impune perſecutus eſt? Quotiens peccabant filii Iſraël, ſuſcitabat Deus hoſtes qui contererent peccantes; caſtigabat Deus quos amabat, & damnabat qui vitio ſuo tales erant, ut per eos mala inferret. Deus dicit per prophetam: *Vocabo ab Aquilone ſervum meum Nabuchodonoſor qui faciat voluntatem meam.* Quam voluntatem? niſi ut peccantes diſperdat; hunc C ſervum ſuum Deus pro merito talis ſervitutis in bovem convertit. Peccanti David ait Deus: *Ecce ego inducam malum ſuper te de domo tua.* Hoc malum executus Abſalon, fugato patre ſuo, invaſit Jeruſalem. Per Iſaïam Dominus dicit: *Væ Aſſur, virga & baculus furoris mei, ipſe in manu ejus indignatio mea, ad gentem fallacem mittam illum, & ad populum furoris mei, mandabo illi ut auferat prædam, & diripiat ſpolia &c.* Cur Deus intentat, *Væ Aſſur*, qui mala quæ fecit, eo mandante fecit? *Væ mundo ab ſcandalis*, dicit Deus, *neceſſe eſt ut veniant ſcandala, væ tamen illi per quem ſcandalum* D *venit.* Hoc Jeronymus ſic exponit: Cum neceſſe quidem ut veniant ſcandala, væ tamen homini illi, qui quod neceſſe eſt, ut in mundo fiat, facit ſuo vitio ut per ſe fiat. Quid multis opus? ecce opera juſtæ militiæ quibus pater filium, papa cœleſtis regis militem imbuit, per quem poſſit contendere ad cœleſtem Jeruſalem, impugnando ſcilicet eccleſiam Dei. Gratias, inquit, prudentiæ veſtræ agimus, quod præceptum noſtrum in Cameracenſi parrochia executus es. Quæ vel & quanta ſit vaſtitas Cameracenſis eccleſiæ quis recolat ſine dolore? Ego

Leodium quidem, filia Romanæ eccleſiæ condolebam Cameracenſibus, pro affectu germanitatis; nunc vero audiens hæc mala inferri eis præcepto apoſtolicæ auctoritatis, jam amplius doleo, quia matri meæ, ne in eam redundet illud quod dicit Deus per os Iſaïæ: *Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes injuſtitiam ſcripſerunt, ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent &c.* Tantam eccleſiæ deſolationem, tantam pauperum vel viduarum oppreſſionem, tantam & rapinarum immanitatem, & quod his gravius eſt, promiſcuam malorum & bonorum occiſionem. Hæc & pejora his præcepto apoſtolici facta eſſe quis crederet, niſi ipſe ſuo ore ſe prodidiſſet? Taceo (a) Cameracenſem epiſcopatum in duos eſſe diviſum [a] judicio Romanæ eccleſiæ. Taceo Guacherum, qui apoſtolici aſſenſu approbatus & prior ordinatus fuit, ſubito (b) exordinatum, excommunicatum, & alium ei ſuperordinatum. [b] Hæc juſte necne geſta ſint, in Dei pendet ſententia; non invehimur in Chriſtum Domini, ad quem pertinet ſollicitudo omnium eccleſiarum: ſed quia apoſtolicus hæc mala ſibi aſcribit, & eccleſiæ vaſtatori per gratiarum actionem applaudit, ſuper his mirandum, an magis ſit dolendum neſcio. Cui hoc ſit magis periculoſum jubenti an obedienti, cui ſit hoc magis damnandum facienti an patienti, quis homo diſcernet? Nos attoniti hac novitate rerum, quærimus unde ſit hoc novum exemplum, ut prædicator pacis ſuo ore & alterius manu inferat eccleſiæ bellum? contra barbarorum & inimicorum Dei aſſultus concedunt canones etiam clericis arma ad defenſionem urbis & eccleſiæ: bella vero indici eccleſiæ per auctoritatem canonicam nuſquam ſcripturarum legimus. Quæro quod neſcio, dico quod ſcio. Pacem Jesus, pacem apoſtoli, pacem apoſtolici viri prædicant: peccantes arguunt, obſecrant, increpant in omni patientia & doctrina. Inobedientes jubet Paulus dure increpari, quomodo dure increpentur inobedientes docet Jesus. Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum, videlicet primo ſolus ſolum, ſecundo cum duobus teſtibus aut tribus, tertio cum eccleſia; ſi eccleſiam Dei non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Hinc ait Auguſtinus, illud quod ait Jesus:

(a) De hac diviſione epiſcopatus Cameracenſis paucis agit Johannes Iperius in Chronico S. Bertini c. 40. part. 1. quod ſcilicet Attrebatenſes canonici ægre ferentes Cameracenſium ſubjectionem, proprium ab Urbano II. petierunt ſibi reſtitui epiſcopum; *papa vero, quia imperator Henricus rebellis erat contra eccleſiam, & propter hoc excommunicatus a Gregorio VII. contra quem antipapam ſtatuerat, a quo ſe fecerat coronari, videns Cameracenſes imperatori favere; Attrebatenſes ab obedientia Cameracenſis abſolvit, & eis proprium epiſcopum ordinavit Lambertum archidiaconum Morinenſem.* Porro acta omnia reſtitutionis Attrebatenſis epiſcopatus edita habes apud Baluzium Miſcellan. tom. 5.

(b) Guacherus, quem Gualterium vulgo nominant, vix anno uno epiſcopatu potitus eſt; nam anno 1094. ordinatus, ſequenti 1095. dejectus, ſucceſſorem habuit Manaſſem archidiaconum Remenſem. De eo ita Albericus in Chronico ad an. 1094. *Gerardus epiſcopus Cameracenſis obiit, cui Gualterius ſuccedit, ſed ipſo poſtea ab epiſcopatu pulſo, Manaſſes ordinatur epiſcopus.* Depoſitus nimirum in concilio Claromontano, ubi cauſa ipſius examinata eſt, uti videre eſt in Urbani papæ reſcripto ad clerum & populum Cameracenſem apud Baluz. Miſcell. tom. 6. p. 325.

Si-

» *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut eth-*
» *nicus & publicanus*, eſt gravius quam ſi
» gladio feriretur, ſi flammis abſumere-
» tur, ſi feris ſubjiceretur. Nam ibi Je-
» sus quoque ſubjunxit: *Amen dico vo-*
» *bis, quæ ligaveritis in terra, ligata erunt*
» *in cælo*, ut intelligeretur quam gravius ſit
» punitus quilibet relictus eſt impunitus.

Sic ſententia veritatis expoſita ab Auguſtino, quis divinæ vindictæ humanam vindictam ſuperponat? Qui illum proſequatur quem Deus percuſſit, & ſuper dolorem vulnerum Dei addit? Videat quid imprecetur illi Deus? Qui iniquitates & dolores noſtros in perſona dominici hominis portavit: *Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, &c.* Si quis pro apoſtolico dicat, merito eſſe depopulandam eccleſiam, cui incubat excommunicatus epiſcopus, audiat exemplum in quo cauſa cauſæ & perſona perſonæ reſpondet. Tempore primi Gregorii papæ, defuncto Salonitanæ urbis epiſcopo, cum decreviſſet Gregorius, ut pro eo epiſcopus ordinaretur Honoratus, a Salonitanis electus; Maximus quidam auxilio militaris manus invadens epiſcopatum Salonitanum, & ab epiſcopis excommunicatis conſecratus, a Gregorio excommunicatus eſt; & tamen miſſas celebrare præſumebat. Hunc Gregorius non aliis quam ſacerdotalibus armis debellans, non ſuper ordinavit ei Honoratum, non immiſit eccleſiæ vaſtatorem; ſed tamdiu peccantem arguit, donec ſeptimo excommunicationis ſuæ anno tandem ad veniam petendam attraheret, eumque reſipiſcentem non exordinavit, non reordinavit; ſed ei in gratiam ſuam recepto, quod deerat dato archiepiſcopali pallio ſupplevit. Cum ergo Salonitanæ cauſæ ſimilis ſit cauſa Cameracenſis, cur cenſura Romanæ eccleſiæ in ſimili cauſa utitur diſſimili ſententia? Martinus Turonenſis poſſet apoſtolico ſufficere ad exemplum, ut deſiſtat ab oppreſſione innocentum. Priſcillianum epiſcopum a Damaſo papa pro hæreſi damnatum Maximus imperator accuſante Itachio epiſcopo occidit, & ut omnes ſequaces ejus ubique occiderentur edixit. Martinus ergo aliique epiſcopi Itachium communione eccleſiæ privaverunt; criminantes eum quod ejus accuſatione qualiſcumque homo occiſus ſit. Maximus agebat cum Martino, ut Itachio communicaret. Martinus agebat cum Maximo, ut ſequaces Priſcilliani non occiderentur, ne etiam Catholici cum eis perirent. Quod petebat Martinus nullo modo impetrabat, niſi ad tempus Itachio communicaſſet. Sic quoddam anathema factus pro fratribus ſuis, retraxit a cervicibus eorum gladium imperatoris. Qui damnavit accuſare Itachium pro morte hæretici; is ſi adjuvaret non laudaret etiam iſtum cujus præcepto tot occiduntur pro cauſa Camera-

A cenſium, qui etiam cum periculo animæ ſuæ liberavit a morte, quia graviter ferret innocentes pro aliena culpa opprimi. Nos res rebus conferimus; cauſas cauſis opponimus, at Cameracenſes afflicti malis clamant ad domnum papam Pascalem, ſicut filii Iſraël afflicti malis clamabant ad Moyſen: *Videat Deus & judicet, quoniam fœtere feciſti odorem noſtrum coram Pharaone, & præbuiſti ei gladium ut occideret nos.* Idipſum de Leodienſibus *excommunicatis pſeudoclericis præcipimus, juſtum eſt enim ut qui ſe-*
B *metipſos a Catholica eccleſia ſegregaverunt, per Catholicos ab eccleſiæ beneficiis ſegregentur.* Hic me vero invaſit anguſtia quaſi parturientis, & inde exclamare compellor, quia omnes parturientis dolores hic meus dolor vincit. Filios enim genui, hoſque lacte alui fidei, hos pane veritatis confirmavi, & in virile robur provexi. Ipſa me beatificabam, quia eis in regis curia & in Dei eccleſia florentibus nihil deeſſe credebam, quod vel ad corporis decorem, vel ad animæ pertinet valorem. Sed quid eſt ab omni parte beatum? Ecce mater mea ſancta Romana eccle-
C ſia vult immittere ejus pœnam excommunicationis, & inſuper exerit ſuper gladium occiſionis. Super his ego quidem materno dolore torqueor, ſed ipſi ætatem habent, pro ſe loquantur. *Idipſum*, inquit, *de Leodicenſibus excommunicatis pſeudoclericis præcipimus.* Statera doloſa non eſt bona, ait Sapientia. Quis conferet cauſam noſtram cauſæ Cameracenſium, ut & nos patiamur quæ patiuntur Cameracenſes? Nos quidem Cameracenſibus compatimur, nobis nihil tale verebamur. Cameracenſes quia cauſæ cauſam, perſonæ perſonam ſuperpoſuerunt,
D gladium ſibi bicipitem ſuperpoſuerunt. Nos vero Leodicenſes, quare excommunicati dicimur, quare gladius nobis ſuperponitur? quid dignum morte aut excommunicatione contra canonicam eccleſiæ regulam fecimus? In uno Spiritu nos omnes in unum corpus baptizati ſumus, nos unius moris Deus in domo ſua habitare fecit. Obſecrat nos Paulus per nomen Dei ut non ſint in nobis ſchiſmata, quando ſignificatum eſt Romanæ eccleſiæ quod contentiones fuerint inter nos? idipſum in Chriſto ſapimus, idipſum dicimus; non dicimus: ego ſum Pauli, ego ſum Cephæ, ego autem Chriſti.
E Numquid pro hac unitate excommunicati dicimur? ut præcipit Paulus, obedimus & ſubjacemus præpoſitis noſtris, qui vigilant pro animabus noſtris. Nobis legem Dei tenentibus objiciunt, quod tranſgrediamur eorum traditiones: at illis dicit Jesus: *Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditiones veſtras?* Jubet Deus ut quæ ſunt cæſaris reddamus cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. In hanc ſententiam Petrus & Paulus eunt: Deum timete, regem honorate.

JUDICIUM HENRICI III. imperatoris adverſus Prumienſis monaſterii advocatos, in quo omnia eorum jura & privilegia deſignantur.

Circa 1103 *Ex cartario Prumienſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia tertius Romanorum imperator auguſtus. Omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus tam futuris quam præſentibus notum eſſe volumus, quod WOLFRANNUS abbas Prumienſis & congregatio S. Salvatoris, dolens abbatiam injuſta advocatorum & ſubadvocatorum, maxime autem BERTOLDI DE HAM & filiorum ejus inſolentia vexari, ſæpe clementiam noſtram & principum noſtrorum idipſum lacrymabiliter proclamans adiit, donec timore & amore Dei & ipſa juſtitia compulſi, filium noſtrum HENRICUM regem, & epiſcopum Trejectenſem CONRADUM, & HENRICUM comitem Palatinum, alioſque quam plurimos principes noſtros convenire ad Novum monaſterium ipſius abbatis, præcepimus pro juſtitia inter eos examinanda, & injuſtitia prohibenda. Ventum eſt ad diem. Abbas iterum & fratres ſui eamdem proclamationem faciunt, quam huic cartæ juſſimus annotari, quatenus ex injuſtitiæ conſideratione, clarius eluceat decretum juſtitiæ.

Prumienſium proclamatio adverſus advocatos.

Deo & vobis, domni & principes, proclamamus, quod advocatorum & ſubadvocatorum, maxime vero BERTOLDI DE HAM & filiorum ejus tanta ſuper familiam & res eccleſiæ ſancti Salvatoris excrevit inſolentia, ut ipſe BERTOLDUS publice exactores ſuos ſuper loca & villas noſtras ponat, & ſervitium ſuum per totum annum, ubi neque cenſum, neque ullam omnino, excepta advocatia, proprietatem habet vel habuit, prout ſibi videtur conſtituat, & quaſi debitum exigat. Unde coacti exactores ſui loca noſtra prædonum vice circumeuntes, placitis juſtis & injuſtis, petitionibus, minis, poſtremo invaſionibus, ad ultimam homines noſtros pauperiem redegerunt, & exire de patria & hereditate ſua mendicandi coegerunt cauſa. Super hæc vero omnia ipſe hoſpitia in curtibus noſtris & in domibus familiarum ſingulis quotiens vult accipit. Poſt filii ejus, ſervi, deinde ſubadvocati & venatores, de rebus noſtris & familiæ quantum ſibi & ſuis libet ſingula accipientes, ex toto abbatiam devaſtantes.

Bertholdi advocati reſponſio.

Proclamatione facta, filio noſtro & regni principibus cauſæ abbatis compatientibus, & in dignatione & clamore Bertoldi & filiorum ejus crudeliſſimam injuſtitiam quaſi uno ore increpantibus, lectis etiam & expoſitis in audientia cunctorum omnibus teſtamentis ſignatis a PIPPINI regis tempore, ipſius eccleſiæ conditoris, quæ prædictæ eccleſiæ & advocatorum officium & jura continebant. Ipſe adhuc in pertinacia obfirmatus, & irridens teſtamenta, dicens quod penna cujuſlibet quælibet notare poſſet, non ideo ſuum jus amittere deberet. Tandem ad ſuæ defenſionis arma confugiens, jus voluntarium ſolus hoc modo ſibi conſtituit, ut ſervientes ſæpefatæ eccleſiæ, quos ipſe eligeret & nominaret, jus illud quod ipſi dicerent & ſacramento firmarent, illud ipſe probaret & ſequeretur.

Huic conditioni abbas primum fortiter repugnavit; videbatur enim eſſe periculoſum, ut relictis ſacramentis ſequeretur ſacramentum eorum, qui datis manibus illi, vel ab eo ſuſcepto beneficio, propter timorem ſui vel rerum ſuarum illi adhærebant. Victus tamen ejus importunitate & amicorum, vix ſuſcepto conſilio, hac conditione conceſſit, ut eorum qui juraturi erant, dimidiam partem ipſe abbas, dimidiam partem Bertoldus nominaret. Qui rurſum niſi ſolus ipſe cunctos nominaret propoſitum reprobavit. Abbate denique ſatisfaciente importunitati ejus, conſenſu ſuo quos Bertoldus nominavit proceſſerunt, & ſicut umquam rectius a majoribus ſuis acceperant, vel ad memoriam verius revocare poterant, advocatorum jura per ſingulas villas diligenter prædixerunt, & prædicta reverenter ſacramento ſanxerunt. Hæc ſunt quæ prædixerunt & juraverunt.

Advocatorum & ſubadvocatorum jura & leges.

I. Nullus ſubadvocatus ſive alia perſona ſuper res & familiam ſancti Salvatoris audeat placita, petitiones facere, hoſpitia quærere.

II. Ipſe advocatus qui bannum ab imperatore ſive a rege accepit, tria ſolum placita in anno ſtatutis in locis habeat, ubi quicquid vadimoniorum conſtituitur, diſpoſitis ad arbitrium abbatis ſive procuratoris ipſius vadimoniis, duæ partes abbati, tertia advocato perſolvatur.

III. Super officiales miniſtros & beneficia ſervientium & omnia jura & curtilia abbatis nullam prorſus conſtituendi deſtituendive poteſtatem habeat, niſi aliqua rebellio ibi fiat. Et de occiſo intus vel foris ſancti Salvatoris homine, ſi per ſe abbas Weregeldum (*a*) acquirit, nil advocatus acquirat inde. Si vero advocatus acquiſierit, duas partes abbas, tertiam advocatus accipiat. [*a*]

IV. Nullum verberare vel tondere ſine abbatis vel fidelium ſuorum præſentia & ſociorum ſuorum judicio præſumat, & ſi ſe culpabilis redimit, pretium dividant.

V. Si abbas in dominicatu ſuo ſilvam, ubi advocatus bannum ſuper beſtias non habet, ad novalia dederit, nihil advocatus inde habebit.

(*a*) Weregeldum eſt capitis æſtimatio, ſeu pretium impoſitum pro alicujus criminis multa.

VI. Nullus ſervientium abbatis pro culpa aliqua in domum advocati vel uſquam pro gratia ſua acquirenda ſive ratione reddenda veniat, ſive rationem reddat, niſi in præſentia abbatis in placito publico; ſed neque manſionarius aliquis niſi in curte ad quam pertinet. Nulli hominum eccleſiæ parefredum ſive bovem, aut vaccam, vel porcum, ovem, ſeu veſtimentum, vel aliquid in domo ſua, aut in agro, ſeu in prato, vel vinea poteſtative auferat. Quiſquis hujuſmodi juris eſt, ut ad bubulcum jure poſſit conſtringi, & qui cenſum de capite ſuo perſolvit, hic ſi extra poteſtatem fugerit, vel tali loco ubi magiſter ejus juſtitiam ab eo habere non poteſt, conſtiterit, advocatus aut miſſus ejus cum legato abbatis illuc eat, & fugitivum atque rebellem ad curtim propriam conſtringat.

VII. Ubicumque res eccleſiæ, agri videlicet ac vineæ, ſive decimationes, terra culta & inculta, infra advocatiam ſuam invaſæ fuerint, aut juri eccleſiæ retineat, aut de ſuo reſtituat.

VIII. Ad tria placita quæ prædiximus unum ſervitium, quæ poſt Paſca debentur ab abbate accipiat. Duo quæ familia ſibi debet taliter exhibeat.

IX. Unuſquiſque de familia obolum unum in epiphania Domini, alium in feſto S. Johannis-Baptiſtæ ad ſervitium advocati perſolvat. Curtes etiam determinatæ quæ advocato integrum ſervitium debent ſcripto mandatæ & ſacramento firmatæ.

Hæ ſunt videlicet *Mettendorf*, *Rumareſheim*, Prumia inferior, *Cunninbretch*, *Birgesbura*, *Vvalmeresheim*, *Sephirno*, *Merniche*, *Suetche*. Iſtæ autem dimidium perſolvunt ſervitium, ſcilicet, *Ulmizo*, *Suevirdisheim*, *Buodenisheim*, *Morlebach*, *Deiniſburo*, *Herisbesbancfeth*, *Luch*, *Merſche*, *Huttingon*, *Nanzeinheim*, *Badenheim*, *Eddelendorf*. Integrum quoque ſervitium erit modius unus tritici, ſitulæ vini duæ, porcus unus, XII. denarii, porcellus unus, gallinæ duæ, modii avenæ tres.

Dimidium vero ſervitium erit modius dimidius tritici, ſitula vini una, porcus unus, ſex denarii, gallina una, avenæ modius & dimidius.

X. Super bannum & licentiam de vineis colligendis & ſuper piſcationes fratrum nullam poteſtatem advocatus habebit.

XI. Placitum cum ſervientibus, id eſt ſcarariis ſancti Salvatoris ſemper poſt natale S. Remigii octavo die in *Merniche* placitabit. Eadem die ex parte abbatis jam dictum ſervitium integrum ſi venerit, accipiat; ſi autem non venerit, ſervientes de placito abſoluti erunt, & villicus de ſervitio per totum illum annum. In quocumque autem loco jure placitum habere debet, eadem die villicus abbatis ſervitium advocato tribuat, A & nuſquam alibi, quia communiter debent frui, ibique conſtituta antiquitus die familia, ſi ei ante tres vel duos dies renuntiatum non fuerit, in curte expectet placitum. Quod ſi ab advocato neglectum fuerit, villicus de ſervitio & familia abſoluta erit de placito.

XII. Unuſquiſque de familia diem unum in anno operetur advocato ad Prumiam, ſive ad Ham, & nuſquam alibi.

Hæc ſunt advocatorum jura & officia, & hæc conditio inter prædictum abbatem B WOLFRAMMUM Prumiæ, & ipſius loci advocatum BERTHOLDUM DE HAM, & filios ejus, & omnes poſt eos advocatos, à filio quidem noſtro & principibus noſtris conſtituta & laudata; a ſervientibus autem eccleſiæ jurata. Quæ omnia ab ipſo filiiſque ſuis bene ſunt laudata; ſed in multis poſtea male ſervata. Poſt mortem enim patris junior filius in beneficio ejus ſucceſſit, qui rurſum projecto jure, per vias patris paſſim inceſſit. Quod iterum abbas ſæpius proclamans, & quaſi inconſolabiliter dolens, cum aliud non poterat, donum beneficii fratri ejus B. C videlicet, uſque ad audientiam noſtram noſtrorumque principum protraxit, ubi pertinacia tanti mali patris & fratris ab omnibus qui aderant intellecta, cum jure legali negare ei poſſet, conſilio tamen noſtro rogatuque non modico, ibi in præſentia noſtra recepit; ſed tali conditione ipſo laudante & vix impetrante, ut ſi quicquam de his quæ laudata a patre & a ſervientibus eccleſiæ fuerant jurata, ipſe vel quiſquam poſt eum infringeret, non aliud judicium quam proſcriptionem totius beneficii quod ab eccleſia teneret, & expectaret.

D Iſti autem ſunt qui advocatorum jura prædixerunt & ſacramento confirmaverunt. Roricus de *Titendorf*, Walterus de *Herlingeſdorf*, Adelgerus & Ruogerus *de Liezingun*, Adilgerus & Engilrich, & Wizo de *Buodenesheim*, Adilhart de *Hecileſrode*, Rorich de *Herminesdorf*, Ernoſt de *Badenheim*, Walteri de *Vvetlindorf*, Albwin de *Suitvirdesheim*.

Hæc ſententia coram me principibuſque noſtris ſic tandem eſt diffinita, noſtraque auctoritate firmata.

Hi autem teſtes ſunt qui huic conditioni E aderant.

HENRICUS rex filius noſter. BRUNO archiepiſcopus Treverenſis, FRIDERICUS archiepiſcopus Colonienſis, JOHANNES epiſcopus Spirenſis, BURCHARDUS epiſcopus Monaſterienſis, OTTO epiſcopus Babembergenſis, EMEHART epiſcopus Wircemburgenſis; OTBERTUS epiſcopus Leodienſis, & alii quam plures epiſcopi. FRIDERICUS dux, ADELBERTUS, GERARDUS, THEODERICUS comites. Item GERARDUS frater abbatis, Gerlach, Meginherius, Ri-

Digitized by Google

chwn, Cuono, Folcmar, Hereman, Henrich, Gundekar, Erkenbolt, & alii plures.

DIPLOMA BALDUINI
episcopi Noviomenſis.

Altare de Snellenghen *monaſterio S. Quintini de monte concedit.*

Anno 1102. Ex autographo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Nulli pene fidelium incognitum eſſe conſtat, ſanctæ Dei eccleſiæ cultores, apoſtolos videlicet & eorum ſucceſſores domus Dei decorem dilexiſſe, & eccleſiaſtici ordinis honorem ampliaſſe. Quapropter ego BALDRICUS Tornacenſium atque Noviomenſium epiſcopus, HENRICI abbatis de Monte S. Quintini monachorumque ſuorum precibus exoratus, ut altare de villa *Snellenghen* dicta in Flandrenſi pago ſita eis concederem, conſilio & aſſenſu Lamberti archidiaconi noſtrorumque clericorum, perpetuo tenendum eis conceſſi & donavi, tali videlicet conditione, quod preſbyter in eodem loco Deo ſerviens, curam animarum eidem altari pertinentium gerat, & unoquoque anno in feſtivitate ſanctorum apoſtolorum Simonis & Judæ epiſcopo ſeu ejus miniſtris ſonniatam, XII. ſcilicet denarios ſolvat, atque ſynodalia jura, ceteraſque conſuetudines, ut mos eſt in vicinis eccleſiis faciat & ſolvat, ſicque liberum ab omni munerum exactione maneat. Quod ne quis violare præſumat ſub anathemate interdixi, & ſigilli mei impreſſione corroboravi. S. domni BALDRICI epiſcopi. S. Lamberti archidiaconi. S. Berneri. S. Deſiderii. S. Radulfi. S. Manechmi. S. Bernardi. S. Deſiderii decani. S. Dudini de Oſtrerca. S. Petri decani. S. Gunteri præpoſiti. S. Balduini cantoris. S. Guarmundi ſcholaſtici. S. Letberti. S. Geldulfi.

Actum anno dominicæ Incarnationis MCII. indictione X. regnante rege PHILIPPO, epiſcopante domno BALDRICO.

Ego Guido cancellarius conſcripſi.

NOTITIA

De concordia inter monachos Cenomanenſes & Goſbertum Boſchetum de eccleſia Campaniaco.

Anno 1103. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

PRæſentium atque futurorum memoriæ commendamus cujuſdam contentionis cauſam finalemque concordiam, quæ inter nos & Goſbertum Boſchetum, nepotemque ejus Herbertum aliquantulum temporis injuſte prævaluit. Goſbertus itaque & nepos ejus Herbertus in preſbyterio eccleſiæ de Campaniaco contra jus calumniam facientes, præſumebant dicere ex hereditario jure illud eis accidere. Hinc igitur factum eſt ut RAMNULFUS abbas eorum inſtigatione preſbyterum, qui tunc temporis præfatæ præſidebat eccleſiæ, expelleret, ejuſque loco Fulcoium monachum dicti fratrem Goſberti ſatis indiſcrete ſubrogaret. Cum autem Dei miſericordia alium abbatem domnum WILLELMUM videlicet Majoris monaſterii monachum nobis præſtitiſſet, & ille rem iſtam inordinate factam cognoviſſet, protinus juſta commotus ira, deteſtari cœpit, atque clamore nefandum iſtud calumniari. Unde factum eſt ut ſæpedictum Goſbertum nepotemque ejus Herbertum cum coadjutoribus ſuis in curiam domni ILDEBERTI epiſcopi ad placitum venire cogeret, ibique quietam & ſolutam preſbyterii calumniam, ut juſtum erat, in perpetuum dimiſerunt. Ita tamen res finem habuit, ut jam dictus Fulcoius frater Goſberti totiens repetiti, eccleſiæ præfatæ ſacerdos in vita tantummodo ſua præſideret, nec eam deinceps jure hereditario ſui generis aliquis poſſideret; ſicque determinatum eſt, ut ſæpedictus Fulcoius medietatem oblationis & decimarum habeat, excepta illa decima quam dederat Harduinus de Campaniaco monachilem habitum a nobis accipiens. Hujus rei ſunt teſtes iſti, Gaufridus decanus, Fulcherius cantor, Hugo de *Ciron*, Elinandus *Boſchet*, Saccherius preſbyter de Ibreio, Paganus preſbyter de Chala, Richardus Barbatus.

DIPLOMA RAIMUNDI
comitis S. Ægidii.

De donatione medietatis villæ Gibellet facta S. Victori Maſſilienſi.

Anno 1103. Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius. [a]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego (a) RAIMUNDUS gratia Dei S. Ægidii comes & Provinciæ marchio, princeps autem, Deo auxiliante, militiæ chriſtianæ in Hieroſolimitano itinere, conſiderans peccatorum meorum immanitatem, atque parviſſimæ quæ mecum eſt chriſtianitatis, pro diverſis exceſſibus imbecillitatem, inſtante etiam omnibuſque modis inquirente, laboreſque ſuos & ſollicitudinem in meo ſervitio expendente domno RICHARDO S. R. E. cardinali & Maſſilienſi abbate, dono & concedo unigenito Dei Filio, ejuſque venerabili matri S. Mariæ, necnon pretioſis martyribus Victori & ſociis ejus, aliiſque quorum reliquiæ apud honorabile monaſterium Maſſilienſe in Chriſto requieſcunt, medietatem civitatis quæ vocatur *Gibellet*, quæ etiam in littore maris magni, altis muris, firmiſque turribus munita inter Tripolim & Beritum, & omnium ad eam mari & terra

(a) Hanc cartam edidit Baluzius in ſuis ad Hiſtoriam domus Arvernicæ probationibus, ſed adeo truncatam & interpolatam, ut neceſſario fuerit recudenda.

Digitized by Google

pertinentium, videlicet in eccleſiis, villis, caſtellis, caſalibus, terris cultis & incultis, in portu, ac naufragiis, ſive in cunctis ubique pertinentiis. Iſta omnia ego R. Dei gratia comes immutabili donatione confirmo & corroboro Domino Deo prædictiſque ſanctis ac monaſterio, præſenti quoque ejuſdem loci abbati R. vel illius monachis etiam præſentibus & futuris ibidem Deo ſervientibus, ſine fraude & dolo omnique malo ingenio, ut in perpetuum honorifice poſſideant, poteſtative teneant, feliciter honeſteque habeant. Hoc autem feci venerabilibus commilitonibus meis conſulentibus, immo cohortantibus WILHELMO ſcilicet Arvernenſi comite, Biterrenſi vero vicecomite B. denique (a) AICARDO Maſſilienſi, BERENGARIOque Narbonenſi, quatinus omnipotens Deus per dictorum ſanctorum congregationis interceſſionibus & meis propitiari dignetur iniquitatibus, & ſuæ pauciſſimæ chriſtianitatis, quæ me ſibi poſt ipſum in caput & principem elegit, ſe opponat averſitatibus. Cartam vero donationis hujus ita firmam & ratam inviolabilemque tam ego quam præſcripti noſtri exercitus proceres eſſe volumus, & volendo ſancimus, ſanciendo ex auctoritate superni judicis, beatique Petri apoſtolorum principis, cujus obedientia ac fidelitate præſentia arma geſtamus, omniumque ſanctorum, & noſtra, contradicimus quod nullus rex, nullus princeps, nulli denique cujuſcumque dignitatis ordiniſve, ſive clericus ſive laicalis poteſtas, ei aliquam violentiam inrumpendo inferre præſumat. Si autem, quod abſit, poſt noſtrum exceſſum, quia mortis legibus ſubjacemus, aut ante, quoniam judicia Dei abyſſus multa, aliquis hujus noſtri laboris, Deo permittente, poteſtate præditus, cupiditatis ſuæ tyrannidem ſuper elemoſynam aut donationem noſtram exercere, eam infringendo tentaverit; divinæ ultioni in futuro pœnis plectendus ſubjiciatur, & in præſenti quemadmodum Achab pro agro Naboth Jeſrahelitæ, quem male poſſidere concupivit, dehoneſtetur, ac judicio publico condemnetur, omni honore privetur, niſi quod injuſte præſumſerit, digna ſatisfactione emendare curaverit, in priſtinam dignitatem honorem reſtituens, & pro damno quod intulerit, monaſterio auri optimi libras mille componens, carta iſta & donatione ſtabili immutabilique permanente in perpetuum.

Facta eſt autem carta donationis hujus anno ab Incarnatione Domini MCIII. menſe Januario, ſub die XVI. calend. Februarium, luna v. indict. XI. in caſtello quod appellatur Mons-Peregrinus, & eſt ante portam Tripolenſem conſtitutum, regnante etiam in Francia rege Philippo, epacta XI. concurrente.

† RAYMUNDUS comes firmat.
† Signum Arvernenſis WILLELMUS comes firm.
† Signum BERNARDUS vicecomes firm.
† Signum AICARDUS firm.
† Signum BERENGARIUS Narbonenſis firm.
Signum WILLELMUS Ugonis firm.
† Signum PETRUS (b) epiſcopus Glandenſis firmat.
† Signum ARBERTUS S. Evrardi abbas firmat.
Signum Pontius Grillonenſis firmat.
Signum Willelmus Petri firmat.
Signum Berengarius Willelmus firmat.
Signum Aicfredus firm.

Videntibus Durando & Raimundo, qui hanc cartam fecit monachis & Bernardo & Stephano clericis.

LITTERÆ HENRICI Paderbornenſis epiſcopi.

Rogatu Erckemberti Corbeienſis abbatis decimas Huxarienſes aliaſque iis confines confirmat.

Anno 1104. *Ex mſ. Corbeiæ novæ.*

NOTUM eſſe volumus tam præſentis quam futuri ævi fidelibus, quod ego HENRICUS Dei gratia eccleſiæ Paderbornenſis epiſcopus, rogatu venerabilis ERCKEMBERTI Corbeienſis abbatis & fratrum ejus, tradidi ipſis in utilitatem ſpecialiter fratrum decimas de novalibus quæ fuerunt ſuper villam Huxariam in *Bilenberg*, in *Rongesberg*, in *Fritebugil*, in omnibus quæ vel modo extirpata ſunt, vel poſthac exſtirpari poterunt, pro remedio animæ meæ ceterorumque epiſcoporum, quas in Paderbornenſi epiſcopatu poſſidere noſcuntur, ne quis futurorum terminos antiquos, quos ſtatuerunt patres noſtri transgredi moliatur. Et ut hanc traditionem noſtram & confirmationem nemo convellat, ſed in æternum eis rata permaneat, has litteras ipſis conſcribi fecimus, quas etiam impreſſione ſigilli noſtri in teſtimonium roborari præcepimus. Actum Corbeiæ anno domi-

(a) Baluzius ſcripſit *Aicardo reverendiſſimo Maſſilienſi*, atque inde occaſionem ſumſit in Indice ad tom. 2. Aicardum faciendi Maſſilienſem epiſcopum, quaſi *reverendiſſimi* titulus nulli alii quam epiſcopo convenire poſſet. Verum præterquam quod ille *reverendiſſimi* titulus in hujus cartæ Autographo peregrinus eſt, avertere debuiſſet eum ab hac opinione *Commilitonis* nomen, quod hic ei tribuitur; nam vel ipſa hujus loci lectio demonſtrat omnes hic commemoratos eſſe illuſtres milites cruce ſignatos. Baluzii opinio in errorem traxit auctorem novæ Galliæ Chriſtianæ, qui ut Aicardo pſeudo-epiſcopo Maſſilienſi locum daret in ſerie antiſtitum Maſſilienſium, Remundum qui tunc ſedem illam occupabat, diuque poſt ſupervixit, bipartitus eſt, ut Aicardum duos inter Raimundos collocaret.

(b) Hic epiſcopus hactenus ignotus deſideratur in vulgatis Indicibus præſulum Glandatenſium, ubi collocandus eſt inter Pontium & Imbertum.

Digitized by Google

[a] nicæ Incarnationis MCIV. (a) imperatore Romanis HENRICO IV. præſidente Corbeienſibus abbate ERCKENBERTO.

Data decimo ſexto cal. Martii.

CARTA LUDOVICI REGIS Franciæ filii de libertate villæ de Angicourt.

Circa 1104 *Ex cartario Vedaſtino.* [b]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego LUDOVICUS PHILIPPI regis filius in regem Francorum deſignatus. (b) Notum & manifeſtum fieri volo præſenti nationi & ſuccedentium poſteritati, quod Nogordus apud Angicurtem pravas & inuſitatas ſuper terram S. Vedaſti conſuetudines extulerat, quas Petrus de Plexiaco Alberici filius, Hoiordi ſucceſſor filiam ejus habens, & terram ipſius in cuſtodia tenens, tenere ut antea invenerat, volebat, & monachis S. Vedaſti pro juſtitia reclamantibus, ipſoque præfato Petro, quoniam ita conſuetudines invenerat, contra renitente, Compendii de præfatis conſuetudinibus ante nos convenerunt in judicium, qui videlicet Petrus in cauſam de ſupradictis auſus intrare non fuit, ſed ut juſtum erat, præfatas conſuetudines, juſtitia noſtra cogente, liberas eſſe permiſit. Ceterum notum facio quod præfata terra S. Vedaſti his conſuetudinibus ante nos eſt attributa, uti temporibus fuit Marci Stamparum, qui terram dudum ſub tutelâ ſua habuit. Conſuetudines autem tales ſunt, quibus eſt dedita de conductu plauſtrorum per ſingulos annos triginta ſolidos & quadraginta anguillas & paſtum duorum clientium ſolvit terra; & manſuræ hoſpitum S. Vedaſti, ſi paſtus debent, ſex denarios ſingulæ ſolvunt, & teſſaram numquam dabunt hoſpites, nec corveias facient. Deinde ſi hoſpites S. Vedaſti delinquerint ſuper ipſam terram, juſtitiam totius foriſfacturæ faciet abbas, & habebit foriſfactum. Domus autem monachorum & curia cum tota villa ita liberrima eſt, ut neque rex, neque comes ibi ullam poteſtatem exerceat. Et ut iſtud firmum & ratum ſit ad memoriam poſterorum, ſigillo meo corroborari præcepi. Huic autem affirmationi & conceſſioni interfuerunt ex parte LUDOVICI, domni Guido Silvanectenſis, Frogerus de *Caalons*, Odo Penetrans-utrem, Radulphus de Martreio, Ivo de Civereris, Willelmus de Biſtiaco. Ex parte autem S. Vedaſti Reinardus de Bernulio, Odo Major, Bauduinus S. Vedaſti famulus, Rogerus Anſoldi filius, Werno filius Odelinæ, Werno filius Celſæ, Symon capellanus domini LUDOVICI propria manu ſubſcripſit temporibus HENRICI abbatis atque Walteri monachi.

EPISTOLA ROTHARDI archiepiſcopi Moguntini ad clerum eccleſiæ Halberſtatenſis.

Hortatur clerum Halberſtadenſem, ut ſui exemplo ad gremium eccleſiæ redeant.

Anno 1105. *Ex mſ. ſancti Germani a Pratis.* (c)

ROTHARDUS (c) Dei gratia Moguntinæ eccleſiæ archiepiſcopus, omnibus in clero Halberſtadenſi unitatem ſanctæ eccleſiæ amplectentibus fraternam dilectionem.

Qui veræ dilectionis dona a Deo pacis conſequi merentur, excellentius ceteris cognoſcunt, quantum pondus ſollicitudinis ſuſtineat vigilantia ordinatæ dilectionis. Hoc tamen ex quo debui ſemper pro vobis vigilanter debita devotione portavi. Neque enim ſi ad horam intermiſſa fuit noſtræ paternitatis commonitio, minus pro vobis vigilavit devotæ ſollicitudinis intentio. Proinde nunc quoque vos apoſtolica exhortatione conteſtor, obſecrans in Chriſto, reconciliamini Deo. Nulla vobis erit confuſio, immo gloria & honor redire ad viam juſtitiæ, à qua vos deduxit tortuoſa ſemita ſiniſtri. Scimus equidem ſpiritualis intelligentiæ veſtræ oculos nequaquam effugiſſe, quod Dominus ipſe, qui æterno illo providentiæ ictu omnia ſimul complectitur, pro meritorum qualitate ſententiam ſuam legitur mutaſſe, ſimulque cum voluntate voluntatis actionem præcidiſſe, cum eum aut oratio ſuorum impotentem reddidit, aut ira ejus miſerorum gemitu victa ſuccubuit. Ipſe princeps apoſtolorum a minimo collegii illius conſorte correptus, correctus eſt, nec veritus eſt cedere admonitioni junioris, cujus zelum vidit in ſtudio divini amoris, hoc cæleſti oraculo nos quoque admoniti, nobis ipſis renunciavimus (d), & priorem noſtram vitam, ſi tamen vita eſt ad mortem ducens, jam pridem condemnantes, in eccleſiæ unitate renati, novam vitam in Chriſto ducimus, ob maledicta & detractiones in eccleſia Dei lepra perfuſi extra caſtra ſeorſum a populo manſimus, nunc autem hyſopo humilitatis & ſanctificante pœnitentiæ aqua, per mânum magni Sacerdotis mundati, in caſtris Domini militamus, immundis ſpiritibus expoſiti, & immunditia [d]

(a) Poſſunt hoc inſtrumento emendari Corbeienſium Faſti, qui Marquardi abbatis mortem ad annum 1106. referunt, niſi quis dixerit ipſi adhuc vivo ſubrogatum fuiſſe Erckembertum, quod nuſquam legitur.

(b) In regem deſignatus eſt Ludovicus, ac cum Patre Philippo regnare cœpit anno 1103.

(c) Rothardus, ſive, ut aiunt, Ruthardus ex abbate Herefordienſi electus archiepiſcopus Moguntinus anno 1089. obiit 1109.

(d) Ex his patet Rothardum Henricianis aliquando adhæſiſſe, a quibus averſus & ad legitimum pontificem converſus, mirum quanta paſſus ſit a ſchiſmaticis, per octo minimum annos actus in exilium.

Digitized by Google

hæreticæ fornicationis profanati, jam cum Maria JESUM videmus, videndo appropinquamus, appropinquando pedibus ejus non ſine officio inhæremus. Nemo nobis inſultet de ſepultura quatriduani. Ecce miſeratio Altiſſimi, qui fœtebat in monumento reſurrexit, vivificante Domino, ac ſoluta per apoſtolos mortis faſcia, abſque ſepulturæ indicio exultans de ſalute diſcumbit in convivio Dominico. Fuit, fuit aliquando perſecutor & blaſphemus impugnans viam Domini, qui poſtea factus eſt dux Verbi, qui mox apoſtolus pro ſe agens dixit. Sed hæc olim fuimus, ſed abluti, ſed ſanctificati ſumus. Certe ſi magnus ille apoſtolus non mutaſſet ſententiam negationis, non paulo poſt conſecutus eſſet culmen apoſtolicæ dignitatis, ſed nec evaſiſſet pænam æternæ damnationis. Non eſt enim remiſſa aut inefficax divina miſeratio, ut cum culpas graviſſimas remittit ex ſuperabundanti gratia largiſſima, etiamſi conferat pietatis munera. Ipſa illa columba licet ſero, veſperi licet ad arcam ſit reverſa, ſignum pacis, ſignum dilectionis ex ore ferens, per oſtium introgreſſa eſt. Præſes enim arcæ antiquus oſtio aperto manum extendit, & per diverſitatem donorum ſpiritualium receptam in ſuperioribus arcæ collocavit. Fel & acetum Dominus bibit, quia in Maria & latrone peccatores diverſos ſibi incorporavit. Spineam coronam portavit, quia regnum nobiliſſimum in gentilitate vitiorum aculeis aſperrima ſibi præparavit. *A diebus*, inquit, *Johannis regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.* Si meretrices & publicani nos in regnum Dei præceſſerunt; quæ jam diffidentia nobis erit de ſalute? Oſtium in cælo apertum eſt, cœna diu instructa, tauri & altilia Dei jam dudum occiſa, vocamur debiles, cæci & claudi, immo tot præconum clamoribus ad cæleſte convivium compellimur. Quapropter, in Chriſto fratres cariſſimi, non erubeſco me immutatum, ſed gratias ago dextræ Altiſſimi, cujus hæc eſt mutatio. Fateor, fateor, & gratanter fateor, me cum omni mentis integritate in gremio ſanctæ matris eccleſiæ familiariter conſediſſe, ſæpius illud revolvendo: *Unam petii a Domino hanc requiram.* Et item: *Lavabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum, Domine.* Hæc eſt enim illa dilecta, ſpecioſa & decora non habens ſchiſmatis, nec maculam falſitatis. Tota enim pulcra eſt, cujus ſpeciem concupivit rex: quam qui noluerit habere matrem, Deum non poterit habere patrem. Hæc ſententia Spiritus-ſancti auctoritate & antiquorum patrum ſanguine conſcripta & confir-

A mata, cælo & terra permanentior in ſæculum durabit. Verum quia non filii patribus, ſed patres filiis theſaurizant, hanc plenariam eccleſiæ matris gratiam non mihi ſoli, ſed vobis filiis chariſſimis gaudeo collatam, & nunc omnes ſpiritales merces ac dominicum talentum, & perverſam pacis margaritam, quam negotiando lucratus ſum, vobis filiis expono, ut vos quoque divites ſitis in omni verbo & in omni ſcientia. Opto autem omnes vos eſſe ſicut me, exceptis privatis peccatorum meorum vinculis. De cetero precamur & obſecramus, ut de collegio ve-
B ſtro quos noſtis idoneos in calendis Decembris dirigere velitis, qui poſſint intereſſe (a) [*] conventui eccleſiæ, qui ſe in villa noſtra ad honorem eccleſiæ colligere decrevit. Illic namque matris eccleſiæ facie exhilarati, colloquio informati, conſilio roborati, pleniſſime cognoſcetis, qualiter unius moris & cum conſenſu habitare poſſitis in domo Domini. Obſecramus vos in Domino JESU, ut idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata, memores quia vindex gladius idolatras proſtravit, ſciſmaticos vero hiatus terræ abſorbuit. Deus pacis & dilectio-
C nis conſervet vos in unitate ſpiritus, & vinculo pacis, dilectiſſimi filii. Amen.

DIPLOMA ILDEBERTI Cenomanenſis epiſcopi, pro Cenomanenſi S. Victoris monaſterio.

Confirmat monachis conceſſas à laicis eccleſias.

QUANTIS quibuſve ſtudiis monaſteriorum quietem tueri habeat religioſo- Anno 1106. *Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis*,
D rum devotio pontificum, veneranda nobis patrum ſanctorum tradidit antiquitas. Eorum exemplis indignus ego Cenomanenſis eccleſiæ ſacerdos ILDEBERTUS, & provocatus & accenſus, fratribus qui in monaſterio ſancti Vincentii Domino Deo deſerviunt, adverſus quorumdam improbitates tranquillitatem decrevi providendam. Ne qua igitur impudenter calumniantium moleſtia in præfatum quicquam moliatur monaſterium, quarumdam eccleſiarum beneficia, quæ ei fideles contulerant laici in perpetuum poſſidenda, & concedimus & in
E præſenti pagina firmamus. His tamen quæ epiſcopum & archidiaconum ſeu etiam archipreſbyterum contingunt, ex integro retentis, videlicet ſynodis, circadis, & ſi qua alia in forisfactis, aut in ceteris redditibus, ſive etiam in tuitione presbyterorum ad præfatas videntur pertinere perſonas. Quæ vero illæ ſint eccleſiæ ſubſequens ha-

(a) De hoc conventu ita Albericus in Chronico ad annum 1105. *Habito in villa regia Northuſen epiſcoporum conventu, præſidente Rothardo Moguntino archiepiſcopo, qui a ſede propria jam per multum temporis ab imperatore pulſus fuerat, ſimoniam aliaque eccleſia Romana contraria condemnavit Henricus imperatoris filius.* De eodem conventu Otto Friſingenſis lib. 7. c. 8. Chronica Urſpergenſe, Hildesheimenſe, Hirſaugienſe Trithemii &c.

bet inſcriptio. Eccleſiæ de Tuſi, eccleſia de Campaniaco, eccleſia de *Ver*, eccleſia de Avenis, eccleſia de Curte-lucro, eccleſia de Segona, eccleſia de Luertione, eccleſia de Baſilgeriis, eccleſiæ de Aceio, capella S. Audoeni de Baladone, eccleſia S. Leonardi, eccleſia de Curia-dodæ, eccleſia de Monaſteriolo, eccleſia de Curtis-monte, eccleſia de Ham. Facta eſt autem hujus aſſertio conceſſionis anno ab Incarnatione Domini MCVI. epiſcopatus vero prædicti epiſcopi X. indict. XIV. PHILIPPO rege, HELIA comite. Quod quiſquis violare præſumpſerit, anathemati ſubjectus maledictionem Dei incurrat.

EPISTOLA ROTHARDI archiepiſcopi Moguntini, ad Gebehardum Conſtantienſem epiſcopum.

Invitat eum ad futuram electi Halberſtatenſis ordinationem, Moguntiæ III. calendas Aprilis celebrandam.

Anno 1106. Ex mſ. S. Germani à Pratis.

ROTHARDUS Moguntinus archiepiſcopus ſanctiſſimo & cariſſimo fratri Conſtantienſi epiſcopo GEBEHARDO confortari in Domino, & in potentia virtutis ejus.

Miſericordiæ Dei altiſſimi gratias agere oportet, quia populus qui diu ſedebat in tenebris lucem magnam vidit. (*a*) Sanctitati veſtræ non incognitum eſt, quanto tempore terra Saxonum penuria catholicorum epiſcoporum graviter laboraverit, & quantas perſecutiones Moguntina eccleſia ab invaſoribus paſſa ſit. Ad hoc malum extirpandum Halberſtadenſis eccleſia conſenſu domini noſtri regis, conſilio archiepiſcoporum & epiſcoporum & voluntate aliorum principum, electione quoque cleri & populi fratrem noſtrum Moguntinenſis eccleſiæ canonicum ſuſcepit epiſcopum. (*b*) Ad hujus ordinationem & cetera eccleſiaſtica officia veſtro auxilio & conſilio finienda caritate qua debeo, III. calendas Aprilis Moguntiam fraternitatem veſtram voco. Omnes ſuffraganeos Moguntinæ eccleſiæ ad eamdem diem litteris & nuntiis evocavi, & quomodo cum ipſis agere poſſim & debeam in veſtra maxima erit deliberatione. Speramus & oramus, & quomodo debemus monemus, ut omni poſtpoſita excuſatione, prædicta die Moguntiam veniatis, & ſi aliquo modo, quod abſit, ſanctitas veſtra præpediatur, epiſtola veſtra conſenſum & conſilium nobis veſtrum mittat.

EPISTOLA RAINHARDI electi Halberſtadenſis, ad Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem.

Invitat eum ad ſuam conſecrationem Moguntiæ faciendam.

Anno 1106. Ex mſ. S. Germani à Pratis.

VENERANDO & diligendo in CHRISTO JESU Conſtantienſi epiſcopo GEBEHARDO, RAINHARDUS Halberſtadenſis eccleſiæ electus epiſcopus ſe & omnia ſua.

Scio quod zelus domus Dei & quotidiana ſollicitudo omnium eccleſiarum quæ in vobis fuit & eſt, Halberſtadenſi eccleſiæ propitium vos faciat, unde & multum ſperans de tanti patris benivolentia, quia vos ſecundum apoſtolum Paulum omnibus impenditis & ſuperimpenditis, ad conſecrationem meam II. idus Aprilis Moguntiæ pro dilectione Dei, & liberatione eccleſiæ, & reſpectu ſervitii mei, vos poſco venire, quia omnes filii eccleſiæ in negotiis eccleſiæ veſtrum auxilium & conſilium judicant poſtulandum eſſe. Certum eſt quia Spiritus-ſanctus qui habitat in vobis, perficiet in vobis opus bonum quod incœpi. Nam lumen Veritatis ut verbum juſtitiæ, quod barbara gens noſtra per vos meruit cognoſcere, per vos diſcit diligere. Ante omnia vos ſcire volo, quod ad onus duriſſimæ provinciæ imperio domini mei regis, violentia principum, nolens & reclamans raptus ſum. Iterum lachrymis & clamoribus quibus abſens poſſum, ut principem eccleſiæ vos voco, ut veſtro conſilio & auxilio in me inutili trunco, quod utile & honeſtum ſit eccleſiæ plantetur. Si vero, quod abſit, veſtra præſentia carere contingat, ut in epiſtola conſenſum veſtrum domno archiepiſcopo mittatis humiliter rogo.

EPISTOLA GEBEHARDI epiſcopi Conſtantienſis, ad Rothardum archiepiſcopum Moguntinum.

Excuſat ſe quod non poſſit intereſſe Moguntiæ ordinationi Rainardi electi Halberſtadenſis.

Anno 1106. Ex mſ. S. Germani à Pratis.

DOMINO ſemper & ubique venerando ROTHARDO archiepiſcopo GEBEHARDUS Conſtantienſis non merito, ſed nomine epiſcopus, fidele ſervitium & orationes.

Primum debitas patri luminum gratias ago, qui ut veſtris ex parte verbis utar, diu lippientibus Saxonum oculis & amorem intuendæ veræ lucis contulit & virtutem. Specialiter autem congaudeo profectui Halberſtadenſis

(*a*) Hoc ex loco ac multis aliis patet Sanctitatis titulum, qui hodie ſoli Romano pontifici tribuitur, aliis omnibus epiſcopis olim fuiſſe attributum.

(*b*) Rainardum de cujus familia extat opuſculum tom. 1. Script. Brunſvic. pag. 703.

ſtadenſis eccleſiæ ; cui cum archiepiſcoporum & epiſcoporum conſilio cum cleri ſimul & populi electione novus pontifex dicitur adveniſſe. Quid enim aliud de perſona domni REINARDI ſentiam, niſi quod vere tanto miniſterio aptus & nullatenus a ſacris canonibus ſit reſpuendus ? Igitur ſicut veſtra teſtatur auctoritas, tam plenaria eorum quorum intereſt conſenſione probatur [a] electus, vel potius ut in litteris ſuis dicit, (a) raptus. Quod autem humilitatis meæ præſentiam ad cooperandum in ejus ordinatione poſtulatis, & eccleſiæ noſtræ nimis in tali tempore periculoſum, & mihi tam laboribus quam ætate confecto difficillimum, & vobis Dei gratia minus neceſſarium. Quapropter iſtas tamquam præſentiæ meæ vicarias & veſtræ paternitati & illius dilectioni litteras dirigo, quas ut mei loco dignanter ſuſcipi jubeatis, obſecro. Omnipotens Deus ſanctitatem veſtram ad perfectum finem perducat. Amen.

VERSUS HEINRICI IMPERATORIS ad filium ſuum.

Anno 1106. Ex mſ. Stabulenſi.

SUm quoniam pauper, non eſt me vilior alter.
Heu mihi ! quid faciam ? quo me vertam ? cui credam ?
Suevulus & Saxo concedunt nunc tibi falſo,
Perfida gens vere, per quam multi periere.
Quod ſi depellor, & tu pelleris, & error
Pejor erit primo. Mi fili, dulce caveto.

DONATIO ECCLESIÆ ſancti Johannis de Fontibus diœceſis Gerundenſis, facta ſancto Victori Maſſilienſi ad conſtruendum monaſterium.

Anno 1106. Ex autographo S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius.

SIT notum cunctis præſentibus atque futuris, quoniam reverendæ memoriæ RAYMUNDUS vicecomes, & ERMENSENDIS uxor ſua vicecomitiſſa ob amorem omnipotentis Dei & ſuorum peccatorum remiſſionem, aſſenſu & voluntate domni BERENGARII ſanctæ Gerundenſis eccleſiæ præſulis, necnon & ſuorum canonicorum, cederunt & gratuito animo conceſſerunt eccleſiam S. Johannis de Fontibus inferioribus, S. Victori martyri Maſſilienſi ad conſtruendum ibi cœnobium monachorum, ſub manu domni RICHARDI Romanæ eccleſiæ cardinalis & Maſſilienſis abbatis. His piis votis & collationibus ego BERNARDUS divino nutu ſanctæ Gerundenſis eccleſiæ epiſcopus, canonicorum noſtrorum auctoritate fultus, exultantibus animis favens, & annuens deceſſoris mei aſſenſui & voluntati, favore perpetuo decerno, ut in perpetuum ſit ibi monachorum cœnobium ſub regula B. Benedicti militantium ; & ſit ſemper alodium & dominium transfuſum in jus ſancti Victoris Maſſilienſis, & præſentis abbatis domni Richardi & omnium ſucceſſorum ſuorum. Inſuper huic eccleſiæ S. Johannis confero & concedo eccleſiam S. Mariæ de *Caſtellar*, & eccleſiam S. Petri *Logorzano*, & eccleſiam S. Chriſtophori de Fontibus ſuperioribus, & eccleſiam S. Eulaliæ de Bacgudano cum omnibus decimis & primitiis & obſequiis univerſis ad omnes præfatas eccleſias pertinentibus, eo tenore ut ab hodierno die & deinceps prælibatæ eccleſiæ ſint alodium prænotatæ eccleſiæ S. Johannis, & ſæpedicta S. Johannis eccleſia cum omnibus adquiſitis & deinceps adquirendis ſit proprium alodem S. Victoris Maſſilienſis : ſalva tamen in omnibus epiſcopali reverentia S. Gerundenſis eccleſiæ, excepta hereditate Raimundi ſacriſtæ & Petri fratrum.

Acta ſcripta anno dominicæ Incarnationis centeſimo ſexto poſt milleſimum & quadrageſimo octavo regni Regis PHILIPPI die nonarum Julii.

BERENGARIUS Dei gratia Girundenſis eccleſiæ epiſcopus.

† BERNARDUS gratia Dei Gerundenſis epiſcopus.

RAIMUNDUS Gerundenſis archidiaconus & S. (b) Felicis abbas. [b]

† (c) ATO S. Romanæ eccleſiæ diaconus cardinalis. [c]

SIRINUS nutu Dei Amfrienſis abbas.

Bes.........

† Petrus Guillelmus.......

Raimundus levita.......

Gaufredus du..........

Je........ canonicus.

Sig†num Berengarii Guannalgaudi.

Nos omnes Gerundenſis eccleſiæ canonici, laudamus & confirmamus quæ ſuperius ſunt ſcripta, & data.

† Hoc Berengarius ſignum poſt ſcripta notavit.

Ego Guillelmus ſacerdos & monachus... manu propria, die & anno quo ſupra.

(a) De ejus electione & conſecratione ita Chronicon Saxonicum ad annum 1107. *Reinhardus Halberſtadenſis electus imperio Heinrici regis, conſilio quoque principum, & violentia, quamvis invitus aſſumitur, & Moguntiæ a Rothardo archiepiſcopo 11. calendas Aprilis conſecratur.* Ex Chronicon Ilſinenburgenſe : [*Heinricus rex Reinhardum Halberſtadienſi eccleſiæ epiſcopum præfecit.*

(b) Forte monaſterii S. Felicis Guixalenſis in diœceſi Gerundenſi, quod aliquandiu Craſſenſi monaſterio fuit ſubjectum.

(c) Nota ſubſcriptionem diaconi cardinalis poſt epiſcopos, & etiam poſt ſacerdotes.

Digitized by Google

NOTITIA

De relevamento altaris eccleſiæ Soldiaci dato ab Hugone de Lupi-ſaltu.

Circa 1106. *Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.*

NOtum ſit tam præſentibus quam futuris Hugonem de Lupi-ſaltu & uxorem ſuam Mariam nomine, dediſſe monachis S. Vincentii in eleemoſyna, relevamentum altaris eccleſiæ de Soldiaco. Idem namque Hugo excommunicatus erat & tota familia ſua pro præda monachorum de Soldiaco, quam pro eodem relevamento rapuerat. Sed tandem prædicta uxore ſua gravi ægritudine oppreſſa, qua & mortua fuit, de cujus hereditate relevamentum erat, ſupradictus Hugo & mater ejus uxoris, nomine Mathildis, & eadem uxor ſua ſupradictum relevamentum dederunt & conceſſerunt monachis S. Vincentii, & abſolutionem excommunicationis juſſu domni HILDEBERTI epiſcopi acceperunt; monachi quoque prædictam prædam, quæ decem pene libras valebat, præfato Hugoni quietam dimiſerunt. Porro abbas WILHELMUS, qui fuerat Majoris-monaſterii monachus, & Wilhelmus de Boeria, qui tunc prior S. Vincentii erat, ad ſanctum Karilephum perrexerunt, & de hac re in capitulo S. Karilephi coram GOSBERTO abbate & toto conventu & ſub teſtimonio plurimorum, qui ſubſcripti ſunt, conceſſionem habuerunt. Idem vero abbas WILHELMUS hujus rei cauſa obſequium ſepulturæ uxoris memorati Hugonis ſatis decenter implevit. Pro qua conceſſione dederunt monachi Pagano clerico fratri Hugonis quemdam miſſalem, de quo poſtea idem Paganus XXXII. ſolidos habuit. Hoc donum conceſſerunt etiam & firmaverunt filii Hugonis de Lupi-ſaltu. Iſti autem fuerunt in capitulo S. Karilephi, ubi hæc omnia a præfatis perſonis conceſſa ſunt. Silveſter de ſancto Karilepho, Poolinus, Wauterius de Vilereys, Drogo de Villenis, Wilhelmus de Mengeio, Theobaudus de Venthaio, Sevinus filius Poolini, Wilhelmus Godelini, Reginaldus *Piche*.

DIPLOMA HENRICI V. regis pro S. Maximino.

Plura monaſterio S. Maximini ablata prædia reſtituit.

Anno 1107 *Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HEINRICUS divina favente clementia V. Romanorum rex. Juſtitiam cuique facere cum omnium ſit generaliter, noſtri ſolummodo eſt principaliter, quia ad hoc in regali dignitate ceteris præminemus mortalibus, ut judicium & juſtitiam faciamus omnibus injuriam patientibus. Quapropter no-
A tum ſit omnibus Chriſti noſtrique fidelibus tam futuris quam præſentibus, qualiter BERENGOZUS abbas & fratres ex monaſterio S. Johannis Evangeliſtæ ſanctique Maximini pretioſiſſimi confeſſoris Chriſti, noſtram regalem adiere clementiam, flagitantes ut pro timore Dei & amore juſtitiæ, quaſdam curtes & poſſeſſiones, agros & vineas, a præbenda illorum injuſte ablatas reſtitueremus, & reſtitutas noſtro regali præcepto confirmaremus. Quorum petitionem cum propter amorem Dei, tum ob reverentiam
B S. Johannis Evangeliſtæ & S. Maximini, & ob interventum fidelium noſtrorum RUOTHARDI videlicet Moguncíacenſis, BRUNONIS Trevirenſis, FRIDERICI Colonienſis, CUONRADI Salzburgenſis venerabilium archiepiſcoporum, GEBEHARDI Conſtantienſis, BURCHARDI Monaſterienſis, UDONIS Hildineſheimenſis, OTTONIS Babembergenſis, ARLONGI Wirziburgenſis venerabilium epiſcoporum, BERTOLFI ducis, BERENGERI, SIGEFRIDI, WICPARDI, GODEFRIDI, HERIMANNI comitis, aliorumque fidelium noſtrorum, has duas curtes, unam vocabulo *Mannendal* in pago *Nahgovve* ſitam, quam Cuono quidam de Sue-
C via injuſte detinuit, aliamque curtem *Guntereshuſen* vocatam, quam Adelbertus quidam de Leia per aliquot annos injuſte poſſedit. Bona etiam ſua quæ in villa *Vvilere* juxta Metenſem civitatem, & in ſuburbio ipſius, & in ipſa urbe in vineis & areolis quidam Heiſſo de Rutícho hactenus violenter habuit, ſive quod HEINRICUS dux in villa *Leznich* per aliquod tempus fratribus abſtulit. Inſuper etiam duodecim manſos ultra Rhenum in villa *Aſchabah*, quos Gerhardus quidam de *Diediſſe* a WILLIHELMO comite injuſte detinuit, ſeptem vero
D manſos in villa Lutteſtarra dicta, quos Rudolphus quidam de *Marciche* a præbenda fratrum injuſte ſubtraxit. Has igitur curtes ſive poſſeſſiones præfato abbati ac fratribus reddimus, firmamus, & in æternum S. Johanni, ſanctoque Maximino ſtabilimus, ea videlicet ratione, ut nec aliquis ſucceſſorum noſtrorum regum & imperatorum, nec prædictus abbas, nec aliquis ſucceſſorum ſuorum quicquam de eiſdem rebus alicui umquam dare, præſtare vel vendere præſumant, ſed fratres iidem inde conſolati, pro noſtra vita temporali & æterna obnixius Deo ſupplicare prævaleant. Et ut hoc præ-
E ſens regalitatis noſtræ præceptum firmum inde & ſtabile permaneat, manu propria ſubterfirmavimus, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni HEINRICI V. Romanorum regis invictiſſimi.

ADELBERTUS cancellarius ad vicem domni RUOTHARDI archicancellarii recognovi.

Data VI. nonas Maii, anno dominicæ In-

Digitized by Google

carnationis MCVII. indictione XV. anno regni domni Heinrici V. regis IX.

Actum Moguntiæ in Dei nomine feliciter. Amen.

PRIVILEGIUM HENRICI V. regis pro monaſterio ſancti Maximini.

Quædam ei ablata prædia reſtituit.

Anno 1107. *Ex cartario S. Maximini Trevirenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HEINRICUS divina favente clementia V. Romanorum rex. Si locis divino cultui mancipatis, quibus beneficia non conferimus, ſaltem ab aliis Chriſti fidelibus quondam tradita, & poſtmodum per violentiam malignorum hominum injuſte ſubtracta reſtituerimus, divinitus nos procul dubio remunerari confidimus. Quapropter fidelium noſtrorum, tam præſentium ſcilicet quam futurorum magnitudo comperiat, qualiter nos ob amorem Dei & ob interventum fidelium noſtrorum, domni videlicet BRUNONIS Trevirenſis archiepiſcopi, & BURCHARDI Monaſterienſis, ADALBERONIS Metenſis, OTTONIS Babembergenſis, EBERARDI Eibſtatenſis, BRUNONIS Spirenſis venerabilium epiſcoporum, WILLIHELMI comitis, BERHDOLFI ducis, GODEFRIDI, HERIMANNI, WIGBERTI, FRIDERICI comitum, aliorumque fidelium noſtrorum, & ob crebram & importunam BERENGOZI abbatis querimoniam reddidimus cœnobitis S. Johannis evangeliſtæ, ſanctique Maximini, qui in ſuburbio Trevirorum corporaliter quieſcit, quicquid in civitate Metenſi vel circumcirca infra vel extra, ſive in curte quæ vocatur *Vvilere* in domibus & areolis, agris & vineis, ſive in eccleſia quæ vocatur Luzelenkircha, quæ quidam Heſſi & Adalbertus ſerviens Metenſis epiſcopi hactenus injuſte poſſederant, necnon quod Willihelmus quidam de Scura in Liutardeſdarra jam per duos annos injuſte ſibi adunaverat, ſive quod ultra Rhenum fluvium in loco qui vocatur *Aſcabah*, GERHARDUS quidam frater HEINRICI comitis diu jam injuſte ſibi uſurpaverat. Hæc igitur omnia præfato abbati ſuiſque fratribus, propter amorem Dei tali modo & ea conditione reddimus, firmamus, & in æternum Deo auctore ſtabilimus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum regum vel imperatorum, nullus abbas, nullus comes, nulla perſona parva vel magna de præfatis rebus alicui cuiquam beneficiare præſumat, ſed liceat jam dicto abbati ſuiſque ſucceſſoribus inde ulterius agere, quod ad utilitatem ipſius monaſterii ac fratrum utilius videatur. Et ut hæc noſtræ auctoritatis præceptio pleniorem in Dei nomine habeat firmitatem, cartam hanc inde conſcribi, & ut infra apparet, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum domni HENRICI V. Romanorum regis invictiſſimi.

ADALBERTUS cancellarius vice RUOTHARDI archicancellarii recognovi.

Data VIII. cal. Junii anno Incarnationis Domini MCVII. indictione XV. anno regni domni Henrici V. regis VIIII.

Actum in Mettis civitate in Dei nomine feliciter. Amen.

DONATIO MONASTERII XII. apoſtolorum diœceſis Piſanæ, facta S. Victori Maſſiliæ per Petrum Piſanum epiſcopum.

Anno 1107. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. PETRUS peccator divinæ conceſſionis dono Piſanorum epiſcopus RICHARDO ſanctæ congregationis Maſſilienſis venerabili abbati ejuſque ſucceſſoribus in perpetuum æternam in Chriſto ſalutem. Cum divinitatis occulta diſpenſatio dignata ſit nos ad hoc in paſtoralem Piſanæ eccleſiæ ſpeculam ſublimare, ut ſaluti omnium nobis commiſſorum generaliter invigilemus: quieti tamen & utilitati venerabilium locorum in noſtro epiſcopatu conſiſtentium ſpecialiter proſpicere, & in eis viros honeſtate ac religione præclaros aggregare debemus. Quapropter præfatæ ſanctæ congregationis reverentiſſimo abbati placuit nobis & univerſis fratribus noſtris canonicis ſupponere atque committere vobis veſtriſque ſucceſſoribus, & ſanctæ veſtræ congregationi in perpetuum, quoddam noſtræ eccleſiæ juris monaſterium antiquitus conſtructum, in honore XII. apoſtolorum conſecratum: quatenus illud habeatis, & teneatis, & diſponatis, & ordinetis, in eo ſanctæ veſtræ congregationis fratres ad Dei ſervitium ponatis & conſtituatis. Confiſi enim de veſtra ſanctitate hoc libentiſſime facimus, & eccleſiæ S. Victoris illud ſubjicimus & commendamus, atque ut taliter ſemper permaneat firmamus & corroboramus. Proinde jam dictum monaſterium cum omnibus bonis quæ ad præſens habere videtur, aut deinceps quocumque modo divinis & humanis legibus cognito potuerit acquirere: omnem inſuper ejuſdem monaſterii ordinationem vel diſpoſitionem per hujus noſtri privilegii pagina in vobis veſtriſque ſucceſſoribus concedimus & confirmamus, atque in perpetuum corroboramus. Hoc namque ideo facere curam habuimus, quoniam per Dei gratiam, & per ſanctæ veſtræ converſationis ſtudium locus in ſanctitate & religione quotidie conſervabitur, & de bono in melius proficiet. Unde eorum animæ qui monaſterium conſtruxerunt, noſtrorumque

Digitized by Google

fratrum coepiſcoporum qui ex hoc ſæculo tranſierunt, noſtræ etiam animæ qui huic negotio operam dedimus, noſtrorum quoque ſucceſſorum, ibidem fratribus commorantibus ſubvenientium, paradiſi amœnitate, & ſanctorum conſocietate ſine fine fruentur. Sunt vero quædam quæ pro matris eccleſiæ, cujus juris eſt, debito honore & reverentia, ac ejuſdem loci ſalvatione nobis retinemus. Eccleſiæ ſcilicet monachorum conſecrationem, expenſas quoque in unoquoque anno pro refectione, ſi quæ erunt, xx. ſolidos Lucenſis monetæ valentes. Juſtum enim & rationabile, & ſanctorum conſtitutionibus nullo modo contrarium eſt, pro habenda in poſterum memoria, ſi quæritur aliquantulum hujus conceſſionis dono, obedientiæ perſolvi. Si autem non quæruntur, nullum inde damnum vel tunc vel in poſterum monaſterium patiatur. Diſponimus etiam & confirmamus pro veſtræ ſanctæ congregationis reverentia, ut ſi aliquo tempore, quod abſit, quilibet abbas vel prior, aut ejuſdem loci monachus, vel omnis congregatio, quæ ad præſens aderit, prædictum monaſterium a veſtro poteſtatis jure alienare præſumſerit, vel a veſtræ congregationis ſocietate ſe ſequeſtrare temptaverit, cognitumque hoc nobis fuerit, eam nobis emendandi & corripiendi ex caritate & conſilio veſtrorum fratrum in obedientia veſtra apud nos commorantium licentia ſit. Quod facere ſi noluerit, & propter contumaciam irrevocabilis extiterit, ſi fratres voluerint vel petierint, eadem ſit nobis expellendi eum licentia, ſin autem, nullatenus ſit; abbatis vero vel prioris qui in loco abbatis monaſterium cuſtodierit, electionem ad noſtram ...... devenire notitiam, non ut aliquam inferamus contrarietatem, ſed puræ fideliſſ. laudatione. Facta vero electio laudetur a nobis; ceterum contraire nulla nobis licentia reſervetur. Hoc iterum ſiquidem firmamus & corroboramus, ut nulla ſit nobis vel ſucceſſoribus noſtris præfati monaſterii bona invadere, vel diripere, ſeu minuere, aut deteriorare, vel commutare, ſive alienare licentia; nec ibi aliqua poteſtate vel violentia, ſine fratrum illic Deo deſervientium voluntate hoſpitari aliquo tempore. Pacem propterea & quietem atque in religione permanendi ſecuritatem eidem monaſterio providentes, omnipotentis Dei nihilominus & noſtra auctoritate ſancimus, ut nulla magna vel parva cujuſcumque ordinis ſeu conditionis perſona præſumat jam dictum monaſterium a bonis ſuis diſveſtire aut inquietare vel moleſtare. Si quis igitur, quod non optamus, hujus noſtræ conſtitutionis privilegium temerario faſtu vel nefario auſu infringere præſumſerit, niſi reſipiſcens ſatisfecerit, ſciat ſe excommunicandum,

A & perpetui anathematis vinculo innodandum. Quicumque etiam noſtrorum ſucceſſorum hæc quæ ſupra diximus aliter cauſare vel moleſtare præſumſerit; ſciat ſe pro temporali pœna, eccleſiæ veſtræ centum puriſſimi libras auri perſolvendum. Quod ut verius credatur & certius habeatur, hoc noſtræ conſtitutionis privilegium Carolum ſacerdotem noſtræque eccleſiæ canonicum, noſtræ etiam cameræ notarium ſcribere præcepimus, litteris vero noſtra manu conſcriptis conſignavimus. Hæc itaque acta ſunt dominicæ Incarnationis anno MCVIII. (a) B v. idus Julii, indict. xv. apud epiſcopium noſtrum juxta eccleſiam S. Georgii martyris. Hoc inſuper volumus & firmamus, ut nullo tempore liceat vobis vel alicui veſtræ congregationis ex jam dicto monaſterio a rege vel a papa, vel ab aliqua poteſtate aliquam ſecuritatem per privilegium, vel per quamcumque ſcripturam quærere vel habere contra noſtræ eccleſiæ honorem, atque in obligationem a vobis fieri cenſemus & quærimus.

† Ego Petrus Piſanæ eccleſiæ indignus epiſcopus hoc ſcriptum fieri feci & manu C mea firmavi.

Ego Ugo archipreſbyter Piſanæ eccleſiæ in hoc privilegio ſubſcripſi.

† Ego preſbyter Senioretus ſſ.

Ego Gratianus ſubdiaconus & vicedominus interfui.

† Ego preſbyter Senioretus ſſ. Ego preſbyter Martinus ſſ. Ego Albertus diaconus ſſ. Ego Ildebrandus diaconus. Ego Bernardus Piſanæ eccleſiæ infimus diaconus ſſ.

Carolus ſacerdos licet indignus, & Piſanæ eccleſiæ canonicus, atque Petri ejuſdem eccleſiæ venerabilis epiſcopi notarius, hoc conſtitutionis privilegium ex ejus præ- D cepto ſcripſi, & omnibus ſupraſcriptis interfui.

EPISTOLA PASCHALIS papæ II. ad Rothardum archiepiſcopum Moguntinum.

Arguit eum de quibuſdam exceſſibus ab eo commiſſis, utque in poſterum ex ignorantia non erret, mittit ei quædam ex ſacris canonibus excerpta, atque ad preces quorumdam prælatorum ipſi benigne indulget. E

PASCHALIS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri ROTHARDO Moguntino archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. *Anno 1107. Ex mſ. S. Germani a Pratis.*

Quanto magis erga Romanam eccleſiam te hactenus obedientem fuiſſe, & pro ea multa aſſeris ſuſtinuiſſe, tanto in eam nunc gravius deliquiſſe comprobaris. Poſtquam enim ſancta Romana eccleſia materna ſuper

(a) L. MCVII. quem in annum incidit indictio xv.

Digitized by Google

te viſcera laxavit, & in ſuo te gremio miſericorditer ſuſcepit, vocatus ad concilium nec veniſti, nec canonicas excuſationes prætendiſti. [a] Hildinisheimenſem (a) publice triminoſum poſt ſynodicam prohibitionem officio reſtituiſti, in quibus magis homines quam Deum offendere metuiſti, cum & apoſtolorum canones, & plurimorum SS. præcepta contemnens, ad inobedientiam te tranſtuliſti, quæ primum hominem de paradiſo expulit, & Saülem irrecuperabiliter regno privavit. Ne igitur in impoſitione manuum ulterius locum excuſandi per ignorantiam habere poſſis, ... & illud Apoſtoli dicentis: *Nemini cito manus impoſueris*, ne communices peccatis alienis; B ex multis SS patrum conſtitutionibus quædam tibi ſcribere neceſſarium duximus.

EX CANONIBUS APOSTOLORUM.

Si quis epiſcopus ſæcularibus poteſtatibus uſus, eccleſiam per ipſas obtineat, deponatur & ſegregetur, omneſque qui illi communicant.

ITEM EX CONCILIO ANTIOCHENO

Si quis presbyter vel diaconus per ſæcularem dignitatem eccleſiam Domini obtinuerit, & ipſe & ordinator ejus a communione modis omnibus ſegregentur, & ſub anathemate ſint, ſicut Simon Magus de Petro apoſtolo.

ITEM STEPHANUS MARTYR PONTIFEX.

Laicis quamvis religioſis nulla de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi legitur uſquam attributa facultas.

ITEM SYMMACHUS

Provida ſententia enervari convenit, & in irritum deduci, ne in exemplum remaneat præſumendi, ne quibuſlibet laicis quamvis religioſis vel potentibus, in quacumque civitate quolibet modo liceat aliquid decernere de eccleſiaſticis facultatibus, quas ſolis ſacerdotibus diſponendi a Deo cura commiſſa docetur.

Nos quoque ſanctorum canonum conſtitutiones ſequentes cum fratribus noſtris in Trecenſi concilio ſtatuimus, ut quicumque clericorum de hac hora inveſtituram eccleſiæ vel eccleſiaſticæ dignitatis de manu laici acceperit, & qui ei manum impoſuerit, gradus ſui periculo ſubjaceat, & communione privetur. Tu vero, frater venerande, licet nunc uſque horum præceptorum tranſgreſſor extiteris, tamen venerabilium fratrum noſtrorum Trevirenſis, Conſtantienſis, Babembergenſis epiſcoporum, Hirſau-A gienſis abbatis precibus inclinati, miſericorditer perſonæ meæ officia agenda indulgemus, ſi præterita corrigens horum præceptorum cuſtos & obſervator extiteris. Alioquin nec in officiis tibi participabimus, nec precibus pro te fuſis aurem accommodamus.

EPISTOLA REINHARDI epiſcopi Halberſtadenſis ad Paſchalem papam II.

Petit a papa confirmationem decimarum eccleſiæ ſuæ legitime conceſſarum, rogatque edoceri quid faciendum ſit de ordinatis a Friderico ſedi ſuæ ſuperpoſito & a ſede apoſtolica exauctorato.

PASCHALI ſummo pontifici REINHARDUS Dei gratia & ſua Halberſtadenſis epiſcopus, orationes & ſervitium, & tam voluntariam quam debitam in omnibus obedientiam. *Anno 1107 Ex mſ. S. Germani a Pratis.*

Quamvis miſericordiæ veſtræ beneficiis, per quæ indignum & immeritum me exaltaſtis, dignum reſpondere non poſſim, tamen id quod a vobis accepi per vos patrem & dominum meum ſemper obtinere ſperabo. C Igitur quia multum de vobis confido, ut ſervus de domino, & filius de patre, ſanctitatem veſtram humiliter expoſtulo, ut terminos & decimas eccleſiæ noſtræ, quas a deceſſoribus veſtris Romanis pontificibus & catholicis imperatoribus in initio fundationis & dedicationis ſuæ acceperat, privilegiis veſtræ auctoritatis confirmetis, ut adverſariis Dei & eccleſiæ, qui nos quotidie impugnant, gladio veſtræ auctoritatis reſiſtere poſſimus. Miſeram eccleſiam miſer ego coactus accepi, & niſi per vos defendatur miſerrima erit. Quid vero de ordinatis cle- D ricis & eccleſiis dedicatis a FRIDERICO ſuperpoſito & a vobis legitime depoſito faciendum ſit, veſtram expecto ſententiam. De his & de omnibus quæ mihi reſcribere dignamini, ſicut debeo, pro ſcire & poſſe meo, ſemper vobis obediens ero. Quod epiſtola minus habet de ſupplicationibus meis, nuncius fideliter proſequetur. Sanctitatis veſtræ benedictionem pro maximo munere accipiam.

E EPISTOLA PASCHALIS papæ II. ad Reinhardum epiſcopum Halberſtadenſem.

Arguit eum quod inveſtituram a manu laica acceperit, & petita ab eo interim negat.

PASCHALIS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri REIN- *Anno 1107. Ex mſ. S. Germani a Pratis.*

(a) Huc videtur reſpicere Chronicon Hildesheimenſe tom. 3. Hiſt. Franc. apud Cheſnium. *Papa ex Synodi Trecenſis ſententia Rothardum Moguntinum epiſcopum ab officio ſuſpendit, eo quod Udonem Hildenesheimenſem ſine conſenſu eccleſiæ reſtituit, & quia Reinhardum, contra jura Canonum Halberſtadenſi eccleſiæ ordinavit.* Verum a ſuſpenſione hac epiſtola eum papa abſolvit.

HARDO Halberſtadenſi epiſcopo, ſalutem A & apoſtolicam benedictionem.

Ad hoc in eccleſia Domini conſtituti ſumus, ut eccleſiæ ordinem, & patrum debeamus præcepta ſervare: tu vero eccleſiæ ordinem adeo exceſſiſti, ut eccleſiæ regimen per inveſtituram manus laicæ contra patrum decreta ſuſceperis. Quæ cauſa eſt cur nos petitioni veſtræ ſatisfacere nequiverimus. Unde nos caritatem tuam monemus, ut tam grave delictum emendare feſtines. Statutum eſt in Trecenſi concilio, ut ſi quis ex manu laica eccleſiæ inveſtituram acceperit, tam ipſe quam ordinator ejus deponatur, & a communione removeatur. Nos ſi quidem te ut fratrem habere volumus atque deſideramus.

EPISTOLA REINHARDI epiſcopi Halberſtadenſis, ad Paſchalem papam II.

Suſpenſus ab officio abſolutionem a ſummo pontifice humiliter petit, eo quod ipſius ignorans decretum, a laico inveſtituram illicite acceperit, excuſatque ſe quod propter temporum improbitatem ad eum nequeat accedere.

Anno 1107 Ex mſ. S. Germani a Pratis.

PASCHALI Dei gratia papæ REINHARDUS epiſcopus Halberſtadenſi eccleſiæ quidquid eſt, tam voluntariam quam debitam in omnibus obedientiam.

Sanctitatis veſtræ litteras nobis directas cum gratia & benedictione ſuſcipientes, non modicum gaviſi ſumus, quod me non meis meritis fratrem & familiarem veſtrum vocare voluiſtis, in quibus etiam ſuperabundantiorem erga me veſtræ paternitatis affectum cognovi, quod ignorantiæ meæ delictum me ſcire feciſtis, & quod injuſtitias D meas non abſcondiſtis. Boni enim patris eſt corripere filium quem diligit, & flagellare omnem quem recipit. Huic tantæ lætitiæ noſtræ ſerenitati nebula triſtitiæ per quoſdam obducta eſt, dicentes a veſtra mihi beatitudine prohibitas eſſe clericorum ordinationes, pro quibus verbis cum ad deſiderabilem veſtri præſentiam fratres dirigeremus, & in reditu ipſorum me non deſtitutum audiſſem, obedientiæ manus dedi, quia melior eſt obedientia quam victima, & quia paſtoris ſententia gregi timenda eſt: ita me pedibus veſtris E ſubjicio, quaſi vocatus ad concilium non venerim, & ideo ſuſpenſus ab officio ſim, cum nec, ut veſtræ litteræ teſtantur, evocatus fuerim, & quando vel ubi ſuſpenſus fuerim, penitus ignoraverim. Ordinationem vero noſtram, teſte & poſtulante eadem quæ præſens erat eccleſia noſtra, a metropolitano in ſede ſua factam manifeſtum eſt, ſed innocentia plerumque non liberat, cum ſententiam judicis ignorantia vel dilatio, vel aliqua ſuggeſtio errare coëgerit. Porro de inveſtitura quam ante decreti veſtri ſententiam ignorans & illicite ſuſcepi, quia ſecundo jam veniam petii & non accepi; quæſivi & non inveni; tertio nunc pulſabo, ut quod neceſſe habeo ſaltem improbitate mea obtineam. Certus ſum enim quod numquam obliviſcetur miſereri qui in B. Petro diſcit qualiter aliis ignoſcere debeat. Nuſquam enim, ut ait beatus Auguſtinus, ita vigere debent viſcera miſericordiæ, quam in catholica eccleſia, ut tamquam vera mater, nec peccantibus filiis ſuperbe B inſultet, nec difficile correctis ignoſcat, cum ipſum beatum Petrum poſt negationem & pravam ſimulationem correptum materno ſinu receperit. Quod autem modo ſicut voluimus & diſpoſuimus, aſpectui veſtro præſentari non poſſumus, cauſa eſt inſtantis nequitiæ & perturbatio temporis, quæ maxime noſtris graſſatur in partibus.

EPISTOLA PASCHALIS papæ II. ad Adelgotum Magedaburgenſem archiepiſcopum.

C *Citat eum ad ſedem apoſtolicam de exceſſu commiſſo rationem redditurum.*

Anno 1107. Ex mſ. S. Germani a Pratis. [a]

PASCHALIS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ADELGOTO (a) Magedaburgenſi archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quanto te amplius diligimus, tanto de tuo exceſſu vehementius miramur, quod poſt ſynodalis mandati celebrationem, primus prævaricationem incurriſſe conſpiceris, cujus prævaricationis correptio alias non poſſe fieri credimus, niſi per te ipſum ad præſentiam apoſtolicæ ſedis acceſſeris. Tuam ergo dilectionem litteris præſentibus præmonemus, ut opportuno quod tibi viſum fuerit tempore noſtro te ſtatuas conſpectui præſentare, quatenus quod in te vulneratum eſt, per omnipotentis Dei miſericordiam apoſtolicæ ſedis ſanetur antidoto.

PASCHALIS PAPÆ II. EPISTOLA ad Brunonem Trevirenſem archiepiſcopum.

Committit ei abſolutionem ab excommunicatione epiſcopi Leodienſis.

Circa 1107 Ex mſ. dict. S. Vuilbrordi Epternac.

P. epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili confratri B. Trevirorum archiepiſcopo, ſalus & apoſtolica benedictio.

(a) Hunc genere comitem de Loc tradunt Annales Paderbornenſes, virum magna in pauperes liberalitate, & in Deum religione; decus Saxoniæ, ob conſtantiam erga ſedem apoſtolicam; mortem obiit anno 1119.

Digitized by Google

[a] Frater noſter Leodienſis (a) epiſcopus, miſſa ad nos legatione, ſuppliciter conſortium noſtræ communionis expetiit. Nos ſcientes Domini voluntatem, qui omnes homines vult ſalvos fieri & neminem perire, noſtras in hoc tibi vices committimus, ut ſcripto profeſſionis accepto, quod in ſubditis habetur, ipſum & Leodicenſem clerum ſive populum a vinculo excommunicationis abſolvas, & catholicæ eccleſiæ reconcilies. Quod enim frater noſter Magdeburgenſis epiſcopus ſuper hujuſmodi reconciliationibus paſſim facere dicitur, tamquam ſine Romanæ eccleſiæ præcepto factum, ratum habere non poſſumus. *Ego N. anathematizo omnem hæreſim, & illam præcipue quæ conturbat ſtatum præſentis eccleſiæ, quæ docet & aſtruit anathema contemnendum, & ligamenta eccleſiæ ſpernenda eſſe. Hanc cum ſuis fautoribus & auctoribus damno & anathematizo. Pomitto autem obedientiam Romanæ ſedis præſuli P. ejuſque ſucceſſoribus ſub teſtimonio Chriſti & eccleſiæ; affirmans quod affirmat, damnans quod damnat ſancta & univerſalis eccleſia. Quod ſi ab hac mea profeſſione in aliquo deviare tentavero, ipſe in me ſententiam damnationis protuliſſe judico.*

Datum III. idus Novembris.

DIPLOMA HENRICI cognomento Stephani comitis Bleſenſis pro Ivone epiſcopo Carnotenſi.

Liberam facit domum epiſcopalem, atque exactionem in obitu epiſcopi ab hominibus ipſius ſolvi ſolitam tollit, &c.

Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Ego HENRICUS comes Bleſenſis cognomine STEPHANUS & ADELA uxor mea cum filiis noſtris, notum fieri volumus omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, tam clericis quam laicis, præſentibus & futuris, quod Ivo humilis Dei ſervus venerabilis eccleſiæ Carnotenſis epiſcopus præſentiam noſtram adiit, & a nobis obnixe poſtulavit, quatenus domum pontificalem, domum ſcilicet quam ex lignea lapideam, ex vili reddidit ſpecioſam, ab illa prava conſuetudine quam prædeceſſores noſtri & nos habemus in ea, hucuſque liberam eſſe concederemus, ne ſcilicet epiſcopis ab hac vita migrantibus, vel aliqua occaſione decedentibus, præfata domus diſſiparetur, ne quid ferri, vel plumbi, vel vitri, vel ligni, vel lapidis aſportaretur vel obrueretur, nec a qualibet ſua ſuppellectili ſpoliaretur. Annona quoque, vinum, fœnum, oves, boves, & cetera animalia, omniaque mobilia, quæ ſive in urbe, ſive extra urbem con-
A gregata vel collecta fuerint ante obitum vel diſceſſum epiſcoporum a nobis & noſtris intacta dimitterentur, vel profutura quibus epiſcopis reſervare vel donare ſive per ſe ſive per yconomem ſuum decreverint, vel majores perſonæ eccleſiæ, ſi id epiſcopo aliqua occaſione prævento facere non licuerit. Addidit etiam petitioni ſuæ, ut exactio, quam talliam vocant, quæ defunctis epiſcopis vel decedentibus fieri ſolet in ſervientes epiſcopi vel ruſticos, ſimili ratione condonaretur. Nos igitur tanti viri petitionem dignam fruſtrari indignum eſſe judicantes,
B & eccleſiaſticas res potius augmentari quam deteri debere cogitantes, ob remedium animæ patris mei & matris meæ, & uxoris meæ filiorumque meorum; rem prætexatam a prava conſuetudine liberam reddidimus, domum ſcilicet, & domus ejuſdem ferrum, plumbum, vitrum, lignum, lapides, ceteramque ſuppellectilem, ſcilicet tabulas, ſcamna, ſcabella, vaſa vinaria, lectos, necnon & coquinas, & horrea, & granaria, cellaria, torcularia, furnos, furnorumque domos, ſive in urbe ſive extra urbem,
C ſilvas ut non vendantur, nec ſcindantur, nec dentur; annonam quoque, vinum, fœnum, oves, & boves & cetera animalia, omniaque reliqua mobilia quæ congregata vel collecta fuerint ſive in urbe, ſive extra urbem ante obitum vel diſceſſum epiſcopi cujuſlibet. Hæc intacta a nobis & a noſtris dimittimus, & nos & filii noſtri illis profutura quibus epiſcopus reſervare vel donare, ſeu per ſe, ſeu per yconomum ſuum decreverint, vel majores perſonæ eccleſiæ, ſi id epiſcopo aliqua occaſione prævento facere non licuerit. Concedimus etiam ut prætaxata exactio, quæ decedentibus epiſcopis vel defunctis fieri ſolet in ſervientibus epiſcopi vel ruſticos, numquam fiat de cetero.
D Et quia tam benigne id conceſſimus, conceſſerunt mihi & ADELÆ uxori meæ epiſcopus & tota congregatio canonicorum beatæ Mariæ, ut per ſingulos annos anniverſaria noſtra celebrarentur temporibus ſuis in eccleſia B. Mariæ. Si quis autem prætaxatam conventionem adnullare vel debilitare conabitur, concedimus quantum in nobis eſt, ut tam in urbe quam in ſuburbanis divinum officium interdicatur, & tanti ſacrilegii patratores ammoniti, ſi non reſipuerint uſque
E ad ſatisfactionem, anathematis gladio ſeveriſſime puniantur. Si qui autem futurorum epiſcoporum in domo ſupradicta turrim vel propugnacula ædificaverint, turris & propugnacula tantum deſtruantur, domus autem cum appenditiis ſuis inconcuſſa manebit. Ut autem hoc firmum & inconcuſſum per ſuccedentia tempora permaneat, pla-

(a) Is erat Otbertus, qui per ambitionem & ſimoniam epiſcopalem ſedem occupaverat, atque Henrico imperatori apoſtolicæ ſedis inimico ſemper adhæſerat, ut conſtat ex mſ. hiſtoria Andaginenſis S. Huberti monaſterii, infra tom. 4. danda.

Digitized by Google

cuit ſcripto mandari, & optimatum tam clericorum quam laicorum adſtipulatione roborari, & ſigillorum noſtrorum communiri.

STATUTUM DE DEFUNCTIS
Leodienſis eccleſiæ S. Martini canonicis.

Anno 1108. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

SI canonicus in ſua profeſſione ſine teſtamento obierit, conſilio præpoſiti & decani fratres præbendam, domum, & reliquum mobile recolligant & cuſtodiant. Primum ut neceſſe fuerit proſequantur exequias. Secundo ſeptimum diem & trigeſimum, & anniverſarium diſponant cum miſſa & candela. Tertio ſi præbendæ fratrum vel eccleſiæ debitor fuerit, vel de ejus convictu ſervientes ſibi obligati fuerint, fideliter perſolvant. Quarto clericis & laicis qui ei famulati ſunt, prout eſſe poteſt, retribuant. Quinto æternam memoriam conſtituant. Hæc quinque ſupradicta fiant, ſi ſubſtantia quæ remanſit pati potuerit, quoniam fides, Deo inſpirante, non fallit. Si autem canonicus qui ſine teſtamento obiit, proximiorem conſanguineum in congregatione habuerit, qui domum clauſtralem non habeat, illi lenius offeratur, & ſi ille noluerit vel non potuerit, quanto carius poteſt vendatur, & clauſtralis lex pia & juſta conſuetudine impleatur. Lex iſta clauſtralis cum eſſet ex antiquo, cauſa interveniente, judicatum & confirmatum eſt, quod in domibus clauſtralibus nulla eſt hereditas ex conſanguinitate, ſed canonicus qui domum ſuam per annum & diem abſque legitima contradictione tenuit, laboravitque in conſtruendo & retinendo, habeat vivus fructum & mortuus, quia plures clerici non habent alia allodia. Anno ab incarnatione Domini MCVIII. indictione I. VIII. calendas Martii, renovatum eſt, confirmatum eſt in capitulo ſancti Lamberti ſub OTBERTO epiſcopo, Friderico præpoſito & archidiacono, Henrico decano & archidiacono, Thiederico, Andrea, Henrico, Alexandro, Almanno archidiaconis, confirmantibus reliquis fratribus de capitulo S. Lamberti, & collaudantibus præpoſitis, decanis, ſcholaſticis, cantoribus, cuſtodibus, & reliquis totius civitatis fratribus.

DIPLOMA LUDOVICI VI.
Francorum regis pro monaſterio ſancti Quintini de Monte.

Conceſſam ab Adalide domina Peronenſi villam Alaniam confirmat.

Anno 1109. Ex cartario S. Quintini de Monte.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti. Divina virtute roboratus, ego LUDOVICUS Francorum rex. In exordio noſtri principatus quam proxime noſtri intereſſe officii primum quærere regnum Dei & juſtitiam ejus conſiderans, ad incrementum noſtræ ſalutis tam corporis quam animæ credimus proficere, ſi eccleſiis ſanctorum & monaſteriis ſtuduerimus, non ſolum de noſtris poſſeſſionibus largiri, ut ibidem Deo ſervientes valeant liberius orationibus vacare, ſed etiam ſi qua a noſtris proceribus & nobis ſubditis, de his quæ a nobis tenent, fuerint eis erogata, fructuoſum decernimus concedere. Unde volumus & præſentes & futuros certum habere, quod ADELIS Peronenſis domina, quæ uxor fuerat ROBERTI, dum Peronam venimus, noſtram e veſtigio poſtulavit celſitudinem, quatinus villam Alaniæ & terram cum omnibus ſuis appenditiis ſuis & juſtitiam, exceptis duobus molendinis & decima culturarum dominicarum, & feodis militum; quam villam & terram & juſtitiam ipſa cum viro ſuo Roberto dederat ſancto Quintino de Monte, in uſus monachorum ibi Deo famulantium, ſicut ipſi integre dederant, & comitiſſa Vermandenſis, annuentibus filiis ſuis RADULFO & HENRICO, teſtimonio ſuæ confirmationis conceſſerat. Si etiam nos huic martyri omnia hæc ſupradicta concederemus, & regiæ majeſtatis auctoritate teſtamenti corroboratione muniremus, eccleſiaſtica libertate tenenda & jure perpetuo poſſidenda. Commendavit etiam quamplurimum apud noſtram ſerenitatem tantam tamque votivam nobilis feminæ petitionem cariſſimi patruelis noſtri RADULFI Vermandorum futuri comitis non reſpuenda neque excludenda interventio, necnon ejuſdem præveniens in ipſius dominæ dono grata ſuffragatio, qui novus hæres & dominus Peronenſium accedebat peculiari dominio. Nos igitur honeſtæ eorum rogationi aſſenſum ex bona gratia præbentes, præfato martyri & monachis ejus ſub abbate (a) HENRICO hanc poſtulationem effectui donamus, & ſigni noſtri atteſtatione, beneficio huic participare cupientes, paginam ſui teſtamenti pia proſecutione confirmamus. Et quidquid circa hæc loca, & quaqua-verſum adquirere poterint, ſub ejuſdem confirmationis auctoritate adſignamus ſub noſtrorum procerum teſtimonio, & eorum aſſenſibus. Adjicimus etiam, ut ſi quis præceptionis noſtræ aſſertionem regiæ ſoliditati derogans hanc infringere attentaverit; nullatenus obtineat, & centum libras auri regio exauctori pro tanta præſumptione perſolvat, & regiæ majeſtatis reus, proprio honore privatus exilii pænas luat. Et ut hæc largitionis caritas firma & inconvulſa permaneat, noſtri nominis caractere, & ſigilli ſignari & corroborari

(a) Hic a reſtauratione monaſterii quintus abbas, Henrici nobiliſſimi viri & Gerbergæ filius, diſciplinam regularem accurate ſervari curavit.

borari præcepimus, aſtantibus de palatio quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum ANSELLI DE GUARLANDA tunc temporis dapiferi noſtri. Signum HUGONIS tunc temporis conſtabularii noſtri. Signum WIDONIS buticularii noſtri. Signum WIDONIS camerarii noſtri. Signum RADULFI comitis futuri Vermandorum, cujus prece & favore hæc firmamus conſanguinei noſtri.

Actum publice Peronam in palatio, anno dominicæ incarnationis MCIX. indictione II. anno vero conſecrationis noſtræ primo.

Ego STEPHANUS cancellarius relegendo ſubſcripſi.

EPISTOLA ADELGORII archiepiſcopi Magdeburgenſis &c. ad epiſcopos Saxoniæ, Franciæ, Lotharingiæ.

Petunt ab eis auxilium adverſus paganos, qui Chriſtianos crudeliſſime cædebant.

* Adalgotus. Circa 1110 Ex mſ. codice Graffchatenſi.

*ADELGORIUS Dei gratia Magadaburgenſis archiepiſcopus, ALBUINUS Merſeburgenſis, WALERANNUS Nuenburgenſis, HEREWIGUS Miſnenſis, HECIL Habelbergenſis, HARTBRATH Brandeburgenſis, OTTO comes; LUDOWICUS & univerſi orientalis Saxoniæ majores & minores, REGINHARDO venerabili epiſcopo Halberſtetenſi, ERKAMBERTO Corbeienſi abbati, HEINRICO Paderbrunnenſi, N. Mindenſi, FRIDERICO archiepiſcopo Colonienſi, N. Aquenſi, O. Leodienſi, G. Lutaringorum duci, RUOTBERTO glorioſiſſimo Flandringenſium comiti, LAMBERTO archidiacono, BURICHOLDO circumſpectiſſimo præpoſito, & TANCHRADO inſigni philoſopho, & omnibus Chriſti fidelibus, epiſcopis, abbatibus, monachis, eremitis, recluſis, præpoſitis, canonicis; clericis, principibus, militibus, miniſterialibus, clientibus, omnibuſque majoribus & minoribus, dilectionem, orationem, & in idipſum ſalutem.

Multimodis paganorum oppreſſionibus & calamitatibus diutiſſime oppreſſi, ad veſtram ſuſpiramus miſericordiam, quatenus eccleſiæ matris veſtræ nobiſcum ſubleveris ruinam. Inſurrexerunt in nos, & prævaluerunt crudeliſſimi gentiles, viri abſque miſericordia, & de inhumanitatis ſuæ glorıantes malitia, eccleſias Chriſti idololatria prophanaverunt, altaria demoliti ſunt, & quod humana mens refugit audire, ipſi non abhorrent in nos perpetrare. In noſtram regionem ſæpiſſime efferantur, nullique parcentes, rapiunt, cædunt, fundunt, & exquiſitis tormentis affligunt, quoſdam decollant, & capita dæmoniis ſuis immolant. De quibuſdam viſceribus extractis manus abſciſſas & A pedes alligant, ubi eſt, inquiunt, Deus eorum? Quoſdam in patibulo ſublatos permittunt ad majores cruciatus omni morte miſerabiliorem vitam pertrahere, cum vivi aſpiciant ſe per abſciſſionem ſingulorum membrorum mortificari, & ad ultimum cæſo ventre miſerabiliter eviſcerari. Quamplures vivos excoriant, & cute capitis abſtracta, hoc modo larvati in Chriſtianorum fines erumpunt, & ſe Chriſtianos mentientes, prædas impune abigunt. Phanatici autem illorum quotiens comeſſationibus vacare libet, ferus in dictis, capita, inquiunt, vult noſter Pripegala. Hujuſmodi fieri oportet B ſacrificia. Pripegala, ut aiunt, Priapus eſt & Beelphegor impudicus. Tunc decollatis ante prophanationis ſuæ aras Chriſtianis, & horrendis vocibus ululantes, agamus, inquiunt, dies lætitiæ, victus eſt Chriſtus, vicit Pripegala victorioſiſſimus. Hujuſmodi afflictiones ſine intermiſſione vel toleramus vel formidamus, quoniam eos ſemper progredi, & in omnibus ingemiſcimus bene proſperari. Itaque, fratres chariſſimi, totius Saxoniæ, Franciæ, Lutaringiæ, Flandriæ epiſcopi, clerici & monachi, de bonis ſumite exemplum, & Gallorum imitatores in hoc etiam eſtote: clamate hoc in eccleſiis: C Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate populum, annunciate hoc, & auditum facite in omnibus terminis prælationis veſtræ. Sanctificate bellum, ſuſcitate robuſtos. Surgite principes contra inimicos Chriſti, arripite clypeos, accingimini filii potentes, & venite omnes viri bellatores. Infirmus dicat, quia fortis ſum ego, quoniam Dominus fortitudo plebis ſuæ, & protector ſalvationum Chriſti ſui eſt. Erumpite & venite omnes amatores Chriſti & eccleſiæ, & ſicut Galli ad liberationem Jeruſalem vos præparate. Hieruſalem noſtra ab initio libera, gentilium crudelitate facta eſt D ancilla. Hujus muri propter peccata noſtra corruerunt. Sed ruina hæc ſub manu veſtra, quatenus lapides pretioſi omnes muri ejus & turres Jeruſalem gemmis ædificentur. Plateæ ejus ſternantur auro mundo, & præ horrendo ſonitu gentilium in conſpectu Pripegalæ cantetur in ea canticum lætitiæ, & pro immolatione de Chriſtiani ſanguinis effuſione, carnem & ſanguinem edant pauperes & ſaturentur, ut laudetis Dominum qui requiritis eum, vivantque in ſæculum ſæculi corda veſtra, ut non deficiat de ore E veſtro alleluia, alleluia. Ad hoc bellum devotas offert manus cum populo ſuo rex Dacorum & alii principes per circuitum. Ipſe etiam rex noſter hujus belli auctor, cum omnibus quos poterit adducere promptiſſimus erit adjutor. Sabbato in hebdomada rogationum erit conventus noſter *Merſeburch*, & ubicumque in orientali Saxonia opportuna habemus loca. Sanctiſſimi patres, mo-

nachi, eremitæ, atque recluſi, optimam partem cum Maria elegiſtis: ſed quia nunc tempus ita exigit, de contemplationis quiete cum Martha ſurgendum eſt vobis, quoniam fratribus veſtris plurimum turbatis, cum Martha admodum neceſſaria eſt Maria. Vobis loquimur, immo in nobis Chriſtus loquitur vobis. Surge, propera amica, columba mea, & veni. Flores bonæ operationis apparuerunt in terra principum noſtrorum, tempus putationis advenit idololatriæ, vox turturis audita eſt, quoniam caſta mater eccleſia ingemiſcit de idololatriæ ſpurcitiis. Nemo accendit lucernam & ponit ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona. Surge itaque ſponſa Chriſti & veni. Sonet vox tua in auribus Chriſti fidelium, quatenus omnes ad Chriſti feſtinent bellum, Chriſti militibus veniant in adjutorium. Gentiles iſti peſſimi ſunt, ſed terra eorum optima, carne, melle, farina

avibus, & ſi excolatur, omnium de terra ubertate proventuum, ita ut nulla ei poſſit comparari. Sic aiunt illi quibus nota eſt. Quopropter, ô Saxones, Franci, Lotharingi, Flandrigenæ famoſiſſimi & domitores mundi, hic poteritis & animas veſtras ſalvifacere, & ſi ita placet, optimam terram ad inhabitandum acquirere. Qui Gallos ab extremo Occidente progreſſos in brachio virtutis ſuæ contra inimicos ſuos in remotiſſimo triumphavit Oriente, ipſe tribuat vobis voluntatem & potentiam, hos affines & inhumaniſſimos gentiles ſubjugare, & in omnibus bene proſperari.

EPISTOLA BRUNONIS EPISCOPI Signienſis & abbatis Caſinenſis ad Petrum Portuenſem epiſcopum.

Eos vere cenſendos eſſe hæreticos qui hæreſes defendunt.

Anno 1111. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.

P. venerabili Portuenſi epiſcopo B. peccator epiſcopus, beati Benedicti ſervus, ſalutem.

Audivimus quod quidam de fratribus noſtris non ſolum non damnant ea quæ modo contra ſanctam eccleſiam facta ſunt, verum etiam ſatis impudenter defendere conantur. (a) Omnis autem qui hæreſim defendit, hæreticus eſt. Nemo autem hanc non eſſe hæreſim dicere poteſt, quam ſancta & apoſtolica eccleſia in multis conciliis hæreſim nominavit, & ſimul cum ſuis auctoribus damnavit & excommunicavit. Et illæ qui-A dem ſpecialiter dicuntur eſſe hæreſes, quæ in conciliis judicatæ & damnatæ ſunt. Unde & GUILBERTUS non immerito hæreſiarcha dictus eſt, ſimulque cum ſuis ſequacibus damnatus & excommunicatus. Quicumque igitur catholicam eccleſiam relinquentes, ad partem Guilberti transferunt, & qui impiam hæreſim defendunt & tenent, eos hæreticos, excommunicatos, & apoſtolicis vinculis ligatos eſſe non dubium eſt. Qui vero excommunicati & ligati ſunt, neque ſeipſos, neque alios vel ligare, vel ſolvere poſſunt.

B Has litteras miſi ego Portuenſi epiſcopo (b) in quibus nullum alium hæreticum eſſe dixi, niſi eos tantum qui hæreſim defendunt & tenent: & eos quidem fugiendos eſſe judicavi, etiamſi affectu parentum & oculorum & manuum eos diligamus. Dictum namque fuerat nobis, quod illi qui impii regis proditione capti fuerant, omnes præter pauciſſimos, una & conſona voce dicebant, quod prædicavimus prædicamus, & quod damnavimus damnamus. Eos autem qui hoc dicunt, quis dubitet eſſe catholicos?

C
DIPLOMA MARIANI JUDICIS ſeu regis Caralitani, pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Dona patris ſui Conſtantini & matris confirmat ſancto Victori.

Anno 1112. Ex archivis S. Victoris eruit D. Farnerius.

. . . . ego MARIANUS (c) judex Karalitanus ſupranominati patris mei matriſque meæ, atque fratrum meorum . . . . veſtigia ſequens. . . . . . meæ domna Pretioſa, filiuſque noſter dominus CONSTANTINUS, omnia quæ ſupradicta ſunt con-D cedimus atque firmamus, & domino COMITA, & domino GONNARI, & domino DORBINI, & domino PETRO avunculis meis & fratribus meis germanis YTTOCHOR & TERBEIS, & cum univerſis fratribus meis cuncta teſtificamus, & ſtabilem atque inconvulſam eſſe ſancimus. Quod ſi aliquis regum aut judicum, vel ſucceſſorum meorum, aut aliqua omnino perſona hanc donationis & offertionis cartam ſcienter & voluntarie imminuere aut deſtruere tentaverit, non hoc valeat vendicare, ſed a liminibus ſanctæ eccleſiæ ſequeſtratus, atque anathematis E vinculo obligatus, iram Dei omnipotentis incurrat. Hac carta firma & ſtabili permanente. Ubi interfuere domnus Petrus ejuſdem monaſterii prior, & domnus Petrus ſa-

(a) Fœdus nimirum illud à Paſchali ſecundo cum imperatore anno initum MCXI. *fœdus fœdum*, ut ipſa Brunonis verba uſurpem, *violentum & cum proditione factum*. Vide Chronic. Caſinenſe libro quarto capite quadrageſimo ſecundo.

(b) Scripſit etiam Paſchali Bruno litteras alias in Chronico Caſinenſi editas loco citato.

(c) Illi Judices regis etiam titulum ſibi aſſumebant, ut conſtat ex cartis Conſtantini regis & judicis ſupra relatis. Maximi vero momenti eſt iſtud diploma, ex quo quatuor avunculi & duo germani, filiuſque Mariani regis Conſtantinus innoteſcant.

Digitized by Google

criſtanus, & alius domnus Petrus, & domnus Guillelmus, & domnus Arnaldus, & domnus Petrus, & domnus Ubertus, & domnus Andreas.

[a] Ego ARNALDUS ſupraſcripti monaſterii monachus & nunc Sulctanæ (a) eccleſiæ epiſcopus interfui.

Ego JOHANNES Barbariæ eccleſiæ epiſcopus interfui.

* f. epiſcopus eccleſiæ. [b] Ego BENEDICTUS *..... Doliæ, (b) nunc autem ſupraſcripti monaſterii monachus interfui, & manu mea hanc cartam conſcripſi atque complevi & dedi.

Data Karalis anno ab Incarnatione Domini MCXII. indictione V. VI. nonas Madii. Pandulfus & Guido gg. teſtes, Atho & Bonone gg. teſtes, Mutus & Veclo gg. teſtes, Sicherius filius Grimæ teſtis, Ugicione filius Ugicioni teſtis, Gegaietanus teſtis, Heritus filius Heriti teſtis, Marinianus quod Ildebrandus, quod Sibillæ & plurimi alii.

GUALFREDUS.

Ego Karalitanus licet peccator archiepiſcopus, ut hæc ſcripta firmiter maneant propria manu ſubſcripſi & confirmavi. Amen.

DIPLOMA BENEDICTI Dolienſis epiſcopi pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Eccleſiam B. Mariæ de Archo Maſſilienſi ſancti Victoris monaſterio donat.

Anno 1112. Ex archivis S. Victoris eruit D. Ruynerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BENEDICTUS gratia Dei Dolienſis eccleſiæ epiſcopus pro amore omnipotentis Dei, & pro redemptione omnium peccatorum meorum, primum eidem Deo offero me, eidem eccleſiæ dono atque committo, & beato Victori martyri, monaſterio Maſſilienſi, omnibuſque ſanctis ibidem Deo conſecratis, venerabilique (c) ODDO [c] abbati ejuſdem monaſterii, cunctæque ejus congregationi. Deinde offero, dono, concedo ac trado ſupradicto monaſterio S. Victoris Maſſilienſi, dominoque meo ODDO abbati ſupraſcripto ejuſque fratribus, ſucceſſoribuſque ejus, cunctiſque monachis jam dicto monaſterio pertinentibus, tam præſentibus quam futuris, id eſt eccleſiam S. Dei genitricis & Virginis Mariæ de Archo, cum omnibus ſcilicet pertinentiis, tam in ſervis quam & in ancillis, vineis, ortis, pratis, paſcuis, cultis rebus vel incultis, atque duciis, mobilibus ſive immobilibus, quæ nunc habet, vel quod in antea, Deo auxiliante, cum abſolutione mea ſucceſſorumque meorum acquirere debet, ut mo-

A nachi Maſſilienſis monaſterii habeant & poſſideant ex integro in perpetuum, ſicut hactenus beatæ memoriæ anteceſſor meus VIRGILIUS epiſcopus, & ego ſimiliter omnia nunc ex integro conceſſi, ut ſupra deſcripſimus, ſalva ſcilicet reverentia atque obedientia & honore ſanctæ matris eccleſiæ, beati Pantaleonis martyris, caput epiſcopatus Dolienſis.

Ego itaque MARIANUS judex Karalitanus, omnia quæ a ſupranominatis epiſcopis Deo & S. Victori Maſſilienſi & B. Saturni-
B no martyri oblata & conceſſa ſunt, & quæ prius a matre mea & patre meo domino C. judice eidem S. Saturnino ſimiliter conceſſa ſunt; ita & ego cum domino P. & cum domino C. filio noſtro, omnia in omnibus laudo & confirmo, atque cum domino COMITA & domino GONNARI, & domino PETRO, & domino DORBINI avunculis meis, & cum fratribus meis germanis YTTOCHOR & THERKIS, & cum omnibus fratribus meis hæc omnia teſtifico, & ut perpetualiter ita permaneant, pleniter cenſeo.

C Quod ſi aliquis regum, ſive judicum, vel ſucceſſorum meorum, aut aliqua perſona hanc donationis atque offertionis cartam infringere atque imminuere voluerit, non hoc valeat vindicare, ſed a liminibus ſanctæ eccleſiæ ſequeſtratus, atque anathematis vinculo obligatus, iram Dei omnipotentis incurrat, hac carta firma & ſtabili permanente.

GUALFREDUS gratia Dei Karalitanæ eccleſiæ archiepiſcopus conceſſit & firmavit.

JOHANNES Barbariæ eccleſiæ epiſcopus firmavit.

D ARNALDUS Sulcienſis eccleſiæ epiſcopus firmavit.

Ubi interfuerunt dominus Petrus prior ejus eccleſiæ S. Saturnini, & domnus P. ſacriſtanus, & domnus Guillelmus, & domnus P. & domnus P. & domnus Arnaldus, & domnus P. & domnus V. & domnus A. Data Karal. anno ab Incarnatione Domini MCXII. indictione V. ſexto nonas Martii.

GUALFREDUS.

Ego Karalitan. licet peccator archiepiſcopus ſubſcripſi & confirmavi.

E Ego BENEDICTUS epiſcopus gratia Dei Dolienſis eccleſiæ hanc offertionis cartam a me factam, manu mea propria eam conſcripſi, & complevi & dedi.

Pandulfus & Guido gg. teſtes, Atho & Bonone gg. teſtes, Mutus & Veclo gg. teſtes, Sicherius quod Grimæ teſtis, Ugicione quod Ugicioni teſtis, Gerardus quod

(a) Sulci ſeu Solci civitas portum habet in inſula Sardiniæ, cujus epiſcopatus in vicinam urbem Villam-eccleſiæ tranſlatus fuit anno 1504. nec multo poſt anno ſcilicet 1513. unita metropoli Calaritanæ.

(b) Et etiam hujus epiſcopatus Calaritano unitus fuit.

(c) Ex hac carta conſtat Ottonem jam anno 1112. præfuiſſe Maſſilienſi ſancti Victoris cœnobio, licet Richardus ejus deceſſor anno 1107. electus archiepiſcopus Narbonenſis, qui abbatiam retinuiſſe cum archiepiſcopatu dicitur, in vivis adhuc ſupereſſet.

Digitized by Google

Maſſariæ teſtis, & alii quamplures, Ugo filius Ugoni vicecomitis, Gerardus Gajetanus, Heritus quod Eriti, Marianus quod Ildebrandus filius Sibillæ.

DIPLOMA RICHARDI COMITIS Ruthenenſis pro S. Victore Maſſilienſi.

Confirmat monachis S. Victoris monaſterium S. Petri & S. Leontii.

Anno 1112. Ex archivis S. Victoris eruit D. Turnerius.

AD pietatis celebrandum cultum, & ad omnipotentis Dei digniſſimum ſervitutis obſequium, optimum eſt fidelium imitari exempla & opera parentum. Ideo ego RICHARDUS Ruthenenſium comes, cognoſcens quam fideliter & devote pater meus BERENGARIUS & frater ejus BERNARDUS ſcilicet Maſſilienſium venerabilis abbas, & UGO & RAIMUNDUS vicecomites, ardentiſſimi & kariſſimi in amore & fide S. Mariæ monaſterii Maſſilienſis, & S. Victoris martyris, dederunt & tradiderunt ſolemniter eidem jam dicto monaſterio in Ruthenico pago monaſterium S. Petri & S. Leontii jure perpetuo poſſidendum, ad impetrandam ſalutem animarum ſuarum, laudo & dono, uſus conſilio principum meorum, donum præſcripti monaſterii S. Petri & S. Leontii, ſine omni malo ingenio, eo tenore ut perpetuo jure poſſideat, teneat & regat monaſterium S. Victoris cœnobium S. Petri & S. Leontii, & abbates & monachi Maſſilienſes præſentes & futuri dominentur & poſſideant tantum, & numquam alii, quod abſit, quieti, & ſecuri monaſterium S. Petri & S. Leontii, & portiones omnes tam in eccleſiis quam in manſis & villis & vineis, & campis, & ſilvis, & quæcumque hodie monaſterium habet vel adquirere poterit. Si qua vero perſona cujuſlibet ordinis vel dignitatis huic dono vel laudi quolibet modo obviare temptaverit, quod expetit aſſequi non valeat, ſed donec reſipiſcat, Dei omnipotentis iram incurrat. Filio itaque meo in vita mea & poſt mortem meam hoc donum quod facio, cunctis male obviantibus, filio meo huic HUGONI & omni poſteritati meæ obviare obviantibus, & contraire contradicentibus, præcipio & manu mitto. Ego prædictus RICHARDUS Ruthenenſium comes pro redemtione peccatorum meorum hanc cartam, ſicut ſcriptum eſt, Octoni abbati & fratribus ſub eo degentibus Maſſilienſibus præſentibus & futuris abbatibus & monachis, præſente Rodulfo priore S. Leontii, laudo, dono & confirmo cum filio meo Ugone, & militibus meis firmare præcipio, id eſt Raymundo de Levenone, Jordani de *Crexel*, & filio ejus Gaufredo, Deuſde *de Vidin* & filio ejus, Virgilio & Willelmo, Nicetio & Aimerico de la Bruidiura.

Factum eſt hoc donum anno ab incarnato Dei verbo milleſimo CXII. regnante Lodovico Francorum rege.

PRIVILEGIUM HENRICI IV. imperatoris pro S. Maximino.

Ablata ab Emichone comite & Berlacho ejus filio reſtituit.

Anno 1113. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HEINRICUS divina favente clementia IV. Romanorum imperator auguſtus. Juſtitiam cuique facere cum omnium ſit generaliter, noſtrum eſt ſine dubio principaliter, quia ad hoc imperialis dignitatis culmine ceteris videmur præeminere mortalibus, ut judicium & juſtitiam faciamus omnibus injuriam patientibus. Quapropter fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum magnitudini notum eſſe volumus, qualiter fidelis noſter BERINGOZUS videlicet abbas ex monaſterio S. Maximini, quod in ſuburbio Trevirorum ſitum eſt, noſtram per hos ſeptem annos imperialem ſive regalem ſæpius interpellavit clementiam, quatinus bona S. Maximini, quæ EMICHO comes & BERLACH filius ejus hactenus injuſte poſſederant, ei reſtitueremus, & reſtituta noſtro imperiali præcepto confirmaremus. Cui petitioni propter amorem Dei & ob interventum fidelium noſtrorum, BRUNONIS videlicet reverendi Trevirorum archiepiſcopi, necnon venerabilium epiſcoporum ARLONGI Wirziburgenſis. RUODOLFI Baſileenſis, KUONONIS Argentinenſis, BRUNONIS Spirenſis, BURCHARDI Monaſterienſis, ODALRICI Conſtantienſis, EBBONIS Novarienſis, GEROLDI Rifenſis, ADALBERONIS Metenſis; necnon ODALRICI Augienſis, ERLOLFI Morbacenſis venerandorum abbatum, FRIDERICI etiam ducis, HERIMANNI marchionis, GODEFRIDI & MANEGOLDI Palatinorum comitum, aliorumque fidelium noſtrorum, aſſenſum præbere complacuit, ea videlicet conditione, ut parentum noſtrorum & noſtri congruis miſſarum celebrationibus aſſidua commemoratio ſit. Et idcirco hoc noſtræ auctoritatis privilegium inde conſcribi juſſimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut eadem bona, id eſt has eccleſias *Albucho*, *Vveildiſtein*, *Gozolvesheim*, nec non XII. talenta cenſuum in Apula, ſive villam quamdam vocabulo *Folemaresbach*, quæ ad veſtituram fratrum, & ad luminaria monaſterii, ceteroſque uſus pertinentia, integerrime ulterius rehabeant atque poſſideant, ea videlicet conditione, ut nec præfatus abbas, nec aliquis ſucceſſorum ſuorum, vel noſtrorum regum vel imperatorum, quicquam de eiſdem bonis alicui beneficiare, ſive vadimoniare præſumat,

Digitized by Google

ſed ad veſtituram alioſque uſus fratrum abſque omni ſemper inquietudine permaneant. Si quis autem, quod abſit, hujus præcepti noſtri in aliquo violator extiterit, noſtram noſtrorumque ſucceſſorum offenſionem incurrat, & omnium epiſcoporum qui inpræſentiarum ſunt excommunicationi ſubjaceat. Inſuper etiam ad partes regias ſex libras auri integre perſolvat, & tamen id quod fecerit, irritum & ſupervacaneum omnibus modis exiſtat. Et ut hoc firmum ſemper & ſtabile permaneat, præceptum hoc inde conſcribi & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni HEINRICI imperatoris auguſti.

BRUNO cancellarius recognovit.

Data VIII. idus Aprilis, anno Domini MCXIII. indictione VI. regnante domno HEINRICO anno XIII. imperante vero II.

Actum Wormatiæ in ipſo die Paſchæ in Domino. Amen.

PRIVILEGIUM LUDOVICI regis VI. Willelmo abbati Carnotenſi S. Petri conceſſum:

De libertate eccleſiæ S. Paterni Aurelianis.

Anno 1115. Ex archivis S. Petri Carnotenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum fieri volumus omnibus ſanctæ chriſtianæ religionis curam gerentibus, quia venerabilis WILLELMUS Carnotenſis cœnobii abbas ſerenitatem noſtram adiit, ſatis rationabiliter nos admonens, quatenus pro animabus anteceſſorum noſtrorum, pro nobis etiam ipſis, eccleſiæ B. Petri aliquid accreſceremus; cujus rationabili petitioni aurem præbentes, donum quod de eccleſia S. Paterni, quæ eſt extra muros Aurelianenſis civitatis, prædictæ eccleſiæ S. Petri factum erat, conceſſimus & concedimus, firmavimus & firmamus; inſuper addentes & donantes terræ eidem eccleſiæ S. Paterni adhærentis arpenn. VIII. totam vicariam, immo totam omnino juſtitiam, ita ſcilicet, ut inter prædictos VIII. arpennos, nullus regiæ poteſtatis miniſter aliquam juſtitiam clamare præſumat, non furem, non incendium, non raptum, non ſanguinem, non rotagium, non foragium, non bannum, non talliam in hoſpitibus, qui ibi hoſpitabuntur, non corveiam, non ire in noſtram caballationem, neque in hoſtem, non herbergamentum, non ſaſimentum, immo nihil ex toto, quod ad noſtram pertinet vicariam ſive juſtitiam; omnia hæc concedentes & donantes jam dictæ eccleſiæ, & quorum ejuſdem eccleſiæ abbas voluerit ditioni. Damus quoque licentiam ibi hoſpitandi quoſcumque voluerint, præter homines Aurelianenſis civitatis, qui ſine noſtra permiſſione & præcepto, neque inibi hoſpitabuntur, neque res eorum recipientur. Quod ut inviolatum & firmum permaneat, ſigilli noſtri auctoritate firmari præcipimus. Actum publice in palatio Aurelianenſi, anno incarnati Verbi MCXV. regni vero noſtri VII. ADELAIDIS (a) reginæ primo aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum ANSELMI dapiferi. Signum WIDONIS camerarii. Signum HUGONIS conſtabularii. Signum GISLEBERTI buticularii. Data per manum STEPHANI cancellarii. [a]

EPISTOLA ATTONIS archiepiſcopi Arelatenſis ad G. Ademarium.

Arguit eum quod Arauſicanam eccleſiam vexaverit, hortaturque ut ablata reſtituat.

Circa 1115. Communicavit domnus Farnerius S. Victoris monachus.

A. ſanctæ Arelatenſis eccleſiæ ſervus G. Ademario dilecto in Chriſto filio ſalutem.

Sicut in adverſitate tua quamvis multorum precibus ſollicitaremur, adverſarii tamen tuæ partis fieri noluimus: ita conſecutæ victoriæ ſucceſſu ſuper adverſariis tuis te proſperari minime nobis diſplicet; verumtamen intolerabilis Auraſicenſis eccleſiæ deſtructio, atque miſerabilis innocentium clericorum deſolatio, gladio quolibet gravius pectora noſtra transfigit. Quis enim tantam Chriſtianorum ſævitiam intuens, quis tanti ſacrilegii abominationem perpendens, æquo animo tolerare poterit? Certe paganorum barbariem jam multas invaſiſſe eccleſias audivimus: numquam tamen tantam in eas exercuiſſe inſaniam noſtris temporibus comperimus. Homines enim tui omnes eccleſias fere civitatis invaſerunt, aras exſpoliaverunt, cruces, thuribula, libros, veſtes, vaſa ſacra, omnia denique in eis reperta rapuerunt, victualia innocentibus clericis abſtulerunt, domos illorum deſtruxerunt, & quicquid habebant eis abſtulerunt, inter quos ſacrilegos particeps, immo caput, & princeps extitiſti. Inſuper etiam poſſeſſiunculas quæ eis remanſerant, poſtea uſurpaſti, & ſicut nobis relatum eſt, tuorum latronum uſibus eas intuliſti. (b) [b] Paterna itaque affectione, cariſſime fili, tuam dilectionem admoneo, admonendo deprecor, quatenus uſque XIII. calendas Februarii prædictam eccleſiam reſtituas, &

(a) In diplomatibus Ludovici VI. regis Francorum hoc ſingulare occurrit, quod Adelaidis reginæ annos in eis apponi curaverit, & ſubſcriptorum numerum ad quatuor primores curiæ regiæ miniſtros redigi ſub eo inceptum ſit, uti aſſeverat Mabillonius in lib. 2. & 5. de Re diplomatica.

(b) Aberat procul dubio Berengarius Arauſicanus epiſcopus, anno quippe 1115. miſſus eſt legatus a ſummo pontifice ad partes Syriæ, uti fuſius narrat Tyrius lib. 11.

Digitized by Google

ei & ſuis clericis omnia quæ tu & tui abſtulerunt, reſtaures, poſſeſſioneſque quas tempore invaſionis habebant, liberas eis reddas.

EPISTOLA WALERAMNI episcopi de vita S. Leonardi confeſſoris.

Anno 1115. Ex mſ. Abdinghoffenſ.

VVALERAMNUS Dei gratia Huenburgenſis epiſcopus sereniſſimæ matronæ domnæ GERTRUDI (a) devotum ſervitium, [a] inſtantiam orationum, ac ſemetipſum omnino in omnibus deditiſſimum.

Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, & cujus mens divinitus eſt inflammata, ſæpius divina prædicanda ſunt miracula. Optimam partem dicitur Maria elegiſſe, quia ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius; pro multiplici amminiſtratione corporeæ refectionis Martha notatur nimium ſollicitari, & erga plurima turbari. Porro, inquit, unum eſt neceſſarium, quod in partes ſcinditur, ad finem tendit; unum vero ſummum bonum eſt vera æternitas & beatitudo in idipſum. Raptentur inſipientes circa viles hujus ſæculi vanitates; tibi vero juxta Salvatoris ammonitionem, unum videatur neceſſarium, ut inhabites in domo Domini omnibus diebus vitæ tuæ, & videas voluntatem Domini, & viſites templum ejus. Filiæ Babilonis quibus ignorant congregant divitias: tu vero theſaurizando in cœlo ſupergreſſa es univerſas. Age igitur quod agis, operare quod operaris, domum Chriſto, ſacrarium Spiritui-ſancto, ut cum terreſtris hujus habitationis domus ſolvatur, domum non manu factam invenias in cœlis, urbem fortitudinis noſtræ Sion ſalvatorem, Jeruſalem cœleſtem, cujus participatio ejus in idipſum. Beata quæ credis, quia quod oculis vidiſti, operibus exequeris. Sic S. Leonardus in honorem S. Mariæ parvulam primo fundavit eccleſiam, ubi omnibus diebus vitæ ſuæ inhabitans, tandem de hac valle tranſlatus eſt ad montem virtutum, ubi ſicut lætantium habitatio eſt omnium. Benedictus Deus, quia & tu quaſi turtur, inveniſti nidum altare Domini virtutum, ubi utinam per interceſſionem S. Leonardi in ſalutem totius patriæ virtutes fiant, ſicut ubique in oratoriis S. Leonardi aſpicimus, niſi incredulitas omnium obſtet virtutibus. Hæreticorum perverſitas adverſus Chriſtianos maxime temporibus ſancti Leonardi incanduerat, ideoque ſicut viva voce fratrum percepimus, eorum malitia mirifica ſancti Leonardi in hac vita, & opera penitus ſunt abolita, vel ſiniſtra in-
A terpretatione, ſicut in ipſo ſalvatore noſtro, infamata. Poſt tranſitum vero ejus eorumdem invidia ſcelus addidit ſceleri, & ut memoria ejus penitus auferretur de terra, vita ejus ubicumque inveniri potuit, eſt concremata. Quam magna, quam inuſitata, quam denique incredibilia cottidie per eum fiunt mirabilia, nulla prorſus antiquitatis, ut opinor, pandit hiſtoria. S. Leonardus, ſicut ipſe veraciter perpendi, ad invocationem deſolatorum ſemper eſt adjutor, clementiſſimus in oportunitatibus, in tribula-
B tione, deſcendens de cœlo vultu inſtar ſolis rutilo, oculis ſtellantibus, habitu candidiſſimo, ad tactum ejus quilibet ferri rigor velut cera a facie ignis mollitur, ſicque captivi a vinculis abſoluti, inter fugiendum fluminibus obſtantibus divinitus tranſvectantur. Plurima id genus ejus ſunt mirabilia fidem excedentia, ſed nulli prorſus fidelium inficienda, ſicut per S. Leonardum BOAMUNDUS de paganorum captivitate, & rex Anglicus de fratris ſui tyrannide integre ſuam recuperarunt poteſtatem, ita per eumdem mirificum ſanctum dilatet etiam Dominus te ad orientem & ad occidentem,
C ſeptentrionem & meridiem, creſcatque veſtra probitas in mille millia. Poſſideat ſemen veſtrum portas inimicorum ſuorum & benedicantur in te omnes tribus Germaniæ. Fideliter credas & nullatenus dubites, quia quod de reliquiis ipſius mirifici ſancti tecum partitus ſum, auditu ipſius vocis ſum adeptus, ſive in corpore, ſive extra corpus, neſcio, Deus ſcit. Et ne falſarium redarguant increduli, confido in ejus bonitate, quomodo pro tua devotione tibi idem continget experiri, præſertim cum multorum teſtimonio comprobatum ſit clementiſſimum ſanctum cum deſolatis, quaſi aliquem
D cum amico ſuo ſermocinari.

EPISTOLA PASCHALIS papæ II. ad Raimundum Barchinonenſem marchionem.

Gratulatur ei de victoria in hoſtes reportata, eumque ac ſuos ſub ſua ſuſcipit protectione.

Anno 1116. Ex mſ. Colbertino.

PASCHALIS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio RAYMUNDO Barchinonenſium marchioni, Biſuldunenſi, &
E Provinciæ comiti S. & A. B.

Devotioni tuæ, cariſſime fili, congratulamur, quod inter curas bellicas, beati potiſſimum Petri optas munimine confoveri. Hujus devotionis petitionem libenter admittimus, quia te in Dei ſervitio efficaciter laborare cognoſcimus; non parum enim

(a) Ipſa eſt, ut conjicimus, Gertrudis Ecberti marchionis Saxoniæ filia, relicta Henrici comitis de Nordheim, nobilis Ottonis Rixæ uxoris Lotharii imperatoris, & Gertrudis Palatinæ comitiſſæ mater, quæ allatas Treviris beati Auctoris reliquias, in monaſterio Brunſvvici a ſe erecto recondidit anno Chriſti 1115. *Et poſt curriculum duorum annorum* uti in hiſtoria tranſlationis a Godefrido Libnitio edita legitur, *viam univerſæ carnis v. idus Decembris feliciter eſt ingreſſa.*

A tuæ nobilitati meritum labor ille concilia-vit, quo per anni longitudinem in Balearibus inſulis deſudaſti; cui tuo tuorumque conſortium glorioſo procinctui omnipotens Deus glorioſam de hoſtibus victoriam conferre dignatus eſt. Super hoc ad expugnandos Mauros ac Moabitas in Hiſpaniæ partibus, & Tortoſam eorum præſidium obſidendam animi nobilis induſtriam paras. Ea propter dulcedinis tuæ petitionibus ampliori benignitate accommodamus aſſenſum. Perſonam ſiquidem tuam & uxoris tuæ, ac filiorum veſtrorum, & honorem veſtrum, quæ aut in præſenti nova indictione tenetis, aut in futurum præſtante Deo habebitis, B per decretum præſentis paginæ, ſub triginta morabatinorum cenſu annuo in beati Petri & ejus ſedis apoſtolicæ tutelam ſuſcipimus, præcipientes & ſtabiliter ſtatuentes, ne cuiquam omnino perſonæ liceat læſionem vobis vel honori veſtro, vel injuriam arrogare præſumat. Si quis autem, quod abſit, aut vobis, aut honori veſtro læſionem vel injuriam inferre tentaverit, apoſtolicæ ſedis patrocinium vobis efficaciter præbeatur, & vobis debite exerceatur. Datum apud Tranſtyberim per manum Johannis C S. R. E. cardinalis aut bibliothecarii X. calendas Junii, (a) indictione IX. incarnationis dominicæ anno MCXVI. pontificatus autem domini Paſchalis II. papæ anno XVII.

[a]

EPISTOLA PASCHALIS PAPÆ ad Reinhardum epiſcopum Halberſtadenſem.

Laudat eum quod quædam monialium monaſteria reformaverit.

Ex mſ. ſancti Germani à Pratis.

P. epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri REINHARDO Halberſtadenſi D epiſcopo S. & A. B.

Quædam monaſteria monialium audivimus per veſtram induſtriam correcta, ut remotis ſæcularibus pompæ vanitatibus, regulari debeant diſciplinæ operam dare. Hanc profecto ſollicitudinem tuam laude dignam ducimus, & aſſertionis noſtræ robore confirmamus. Statuimus ergo ut in locis ipſis monaſtica ſemper religio conſervetur, nec cuiquam liceat regularem diſciplinam ab eiſdem monaſteriis removere, ut correctionis tuæ gratia, perpetuis illic temporibus conſervetur. Data Lateran. XIII. cal. April.

CHARTA ROSTAGNI Vaſionenſis epiſcopi multas eccleſias monaſterio ſancti Victoris Maſſilienſis largientis.

Anno 111[7]. Ex cartario S. Victoris eruit D. Fumerius.

AUctoritas jubet eccleſiaſtica & lex præcepit Romana, ut quicumque rem ſuam in aliquam poteſtatem transfundere voluerit, per paginam teſtamenti eam infundat, ut prolixis temporibus ſecura permaneat. Quapropter ego ROSTAGNUS Vaſionenſis epiſcopus dono Deo & S. Victori, ſcilicet cœnobio quod vulgo dicitur monaſterium Maſſilienſe, eccleſias de caſtro Malaucinæ, videlicet S. Michaëlis, S. Petri, S. Mariæ de Valle, S. Martini & S. Sebaſtiani, excepto manſo qui eſt circa eccleſiam S. Sebaſtiani, quem canonici noſtræ eccleſiæ poſſident, & eccleſias de Corno & de *Albaros*, & eccleſiam S. Mariæ de *Velz* cum omnibus ſibi pertinentibus, excepto medietate decimarum eccleſiarum ſupradictarum, quas in præſenti habent, vel in antea adquiſierint interdictum vel pecunia ipſius epiſcopi ſeu monachorum. Si quis vero noſtrorum, ego vel monachi pro decimis recuperandis pecuniam dederint, medietatem ab altero recupero, & excepto quartam partem totius mortalitatis, & ſynodales cenſuras, & quæſtus, & hoſpitia, & III. libras ceræ quas unoquoque anno ad ſynodum Octobris monaſterium S. Mariæ de *Granſel* ſacriſtæ noſtro perſolvere debet. Hæc omnia nobis & poſteris noſtris in perpetuum reſervo. Facta carta IIII. cal. Julii anno ab incarnatione Domini MCXVII. (b) Hoc donum facio ego epiſcopus Roſtagnus atque confirmo communi conſilio canonicorum meorum. Ego Petrus Theotelmus confirmo. Ego Gaucerannus ſacriſta &c. omnes videlicet canonici confirmamus & laudamus. [b]

PRIVILEGIUM RAIMUNDI comitis Barchinonenſis pro Barchinonenſibus ſuis.

Quintum quod percipere ſolebat de omnibus navibus ex ſpeciali gratia eis remittit.

Anno 1117. Ex mſ. Cibertino.

HÆc eſt carta donationis quam fecit Raymundus comes Barchinonenſis. Manifeſtum eſt enim, quod ego RAYMUN-

(a) Hic error in indictione, quæ anno incarnationis 1116. & 17. pontificatus Paſchalis papæ ſecundi, debet eſſe XIV.

(b) In aſſignato hujus diplomatis anno mendi ſuſpicio ingeritur in nova Gallia Chriſtiana, quia Berengarius Roſtagni in ſede Vaſionenſi ſucceſſor anno 1113. interfuit pactis initis inter Remundum Arelatenſem antiſtitem & Petrum de Lambeſco. Verum non in Roſtagni diplomate, ſed in prædictis pactis potius error irrepſiſſe aſſerendus eſt. Et certe ignotus fuit hactenus ille Remundus archiepiſcopus, qui anno 1113. ſediſſe dicitur in Arelatenſi eccleſia, quæ duos tantum ſæculo XII. agnoſcit Remundos, Remundum de Monte Rotundo, qui præfuit ab anno 1142. ad 1155. & Remundum à Bolena, qui anno 1163. ſedebat, quique in veteri carta compoſitionis inter Petrum Maſſilienſem epiſcopum & vicecomites Maſſiliæ anno 1165. peracta dicitur Remundus II. qui plane tertius dicendus foret, ſi anno 1113. extitiſſet iſte Remundus I. Verò-ſimilius itaque Sammartani initium pontificatus Berengarii Vaſionenſis epiſcopi conſignant ad 1151. & pro 1113 in pactis citatis legendum exiſtimamus 1153. quo tempore & Arelate Raimundus de Monte-Rotundo & Vaſione Berengarius ſedebant, aut 1163. quo anno Remundus II. Arelatenſem regebat epiſcopatum & Berengarius adhuc Vaſionenſem.

Digitized by Google

dus comes Barchinonenſis pro commovendo exercitu ad liberandam Hiſpaniarum eccleſiam cum omnibus meis de Barchinona, per mare navigio Januam & Piſas adivi. In reditu vero in Provincia in obſidione Foſſicaſtri, quod a juſtitia mea deviabat, illos mecum detinui. Quocirca ego Raymundus comes Barchinonenſis & Dulcia comitiſſa uxor mea dimittimus, condonamus, evacuamus, pacificamus eis novum uſagium quod ego comes poſui in Barchinona, videlicet quintum de omnibus galeis, quod accipere ſoliti eramus, pro tot & tantis ſervitiis & laboribus, quos pro me terra & mari perpeſſi ſunt. Hoc autem nos prædicti facimus vobis prædictis hominibus Barchinonenſibus per fidem ſine enganno, ut ab hac die & deinceps neque nos, neque ſucceſſores noſtri, neque aliqua perſona per nos vel per eos quintum de galeis, quæ ad Barchinonam venient, ut ibi maneant, & urbem Barchinonæ tunc commorantibus, ac deinceps commoraturis quærere præſumant. Si vero nos vel aliqua perſona huic cartæ contraire & eam infringere voluerint, non valeamus, neque valeant, ſed componamus & componant mille libras auri puri, & inſuper hæc carta ſtabilis & firma maneat.

Actum eſt hoc quarto nonas Julii, anno nono Ludovici regis.

Sig†num Raymundi comitis, qui hanc cartam donationis feci & firmavi & teſtes firmare rogavi.

Signum Dulciæ comitiſſæ, Signum Raymundi dapiferi, Signum Raymundi Bernardi, Signum Geraldi Alemanni, Signum Berengarii, Signum Raymundi.

DIPLOMA LUDOVICI VI. regis pro monaſterio Aroaſienſi.

Viginti vini modios ipſi annuatim concedit.

Anno 1117. Ex cartul. Aroaſienſi.

IN Chriſti nomine, ego Ludovicus Dei gratia Francorum rex notum fieri tam futuris quam & inſtantibus volumus, quoniam pro animarum patris mei & matris meæ prædeceſſorum noſtrorum remedio, maximeque pro anima noſtra & uxore noſtra Al. regina, eccleſiæ S. Trinitatis & beatiſſimi Chriſti confeſſoris Nicholai in (a) Aridagamantia ſitæ xx. vini modios annuatim donavimus, & hoc jure perpetuo ejuſdem loci canonicis habendos conceſſimus. Præcipimus quoque, ut apud Vorgiam & Joviam eos unoquoque anno ſuſcipiant. Verum ut hoc ratum & firmum permaneat in ſempiternum, præſentem cartam noſtri auctoritate ſigilli firmatam & corroboratam fieri diſpoſuimus, quæ & hoc donum noſtrum omnibus patenter exponat, & in munimentum ſtabilitatis perpetuo exiſtat. Actum Pariſius anno MCXVII. regni noſtri IX. Adelidis reginæ tertio, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum Anselli dapiferi. Signum Hugonis conſtabularii. Signum Gilleberti buticularii. Signum Guidonis camerarii.

Datum per manum Stephani cancellarii.

(a) Aridagamantia locus eſt in diœceſi Atrebatenſi, in quo ſita eſt abbatia Aroaſienſis canonicorum regularium ordinis S. Auguſtini, caput celeberrimæ olim congregationis.

EPISTOLA FRIDERICI archiepiſcopi Colonienſis ad Mediolanenſes.

Hortatur ad reſiſtendum eccleſiæ inimicis.

Anno 1117. Ex mſ. S. Germani a Pratis.

COnſulibus, capitaneis, omni militiæ, univerſoque Mediolanenſi populo, Fridericus Dei gratia Colonienſis eccleſiæ humilis miniſter, viriliter agere & confortari in Domino & in potentia virtutis ejus.

Magnus Dominus & laudabilis nimis in hac Dei quæ condecoratur glorioſa libertate, ideoque in exultatione univerſæ terræ fundatur, dum quibuſlibet injuſtis poteſtatibus proſterni dedignatur. Hæc itaque glorioſa cum per univerſum orbem de te ſint dicta, civitas Dei inclyta, conſerva libertatem, ut pariter retineas nominis hujus dignitatem, quia quamdiu poteſtatibus eccleſiæ inimicis reſiſtere niteris, veræ libertatis auctore Chriſto Domino adjutore perfrueris. Firmet ergo veſtram conſtantiam, cariſſimi, prædicanda æquitas & a patribus veſtris uſque ad nos deducta nominis dignitas, inſuper noſtra omniumque honorum applaudens unanimitas. Quicumque enim ſumus Lotharingiæ, Saxoniæ, Thuringiæ, immo totius Galliæ principes ad dilectionem veſtram ſumus unanimes: quia ſicut in uno regni corpore ſociamur, ita in eadem juſtitia, eadem legum libertate, una vobiſcum vivere parati ſemper inveniemur. Porro ſi auxilio vel conſilio noſtro egueritis, qualiter id velitis fieri, diſcretionis veſtræ ordinet prudentia, ad quod exequendum promtiſſima invenietur noſtra diligentia. Ergo quicquid vobis in commune placuerit, nobis deſideramus reſcribi, non quidem vobis diffidentes, ſed in reſponſis veſtris jocundari volentes, ut quod corporali hoc tempore fieri nequit præſentia, ſaltem tuo beneficio nobis exhibeat epiſtola, cujus eſt officium abſentes quaſi præſentes efficere, & inter amicos tam dulcia quam ſecreta colloquia miſcere. Valete. Ceteras civitates quæ vobiſcum ſunt, confortate in Domino.

EPIS-

Digitized by Google

EPISTOLA FRIDERICI Colonienſis archiepiſcopi ad archiepiſcopos & epiſcopos &c.

Suum de morte ſummi pontificis dolorem intimat, hortatur ut eccleſiæ catholicæ ſemper adhæreant, optatque ſignificari ſibi aliquid de papa ſucceſſore.

Anno 1118. Ex mſ. S. Germani à Pratis.

VEnerabilibus dominis archiepiſcopis & epiſcopis, omnibuſque catholicis in hoc cœtu ad Dei honorem & eccleſiæ ſalutem congregatis, FRIDERICUS Dei gratia Colonienſis eccleſiæ humilis miniſter, devotas orationes, pium in Chriſto obſequium, & intimæ dilectionis affectum.

Patri miſericordiarum & Deo totius conſolationis immenſas gratiarum actiones referimus, qui in omni tribulatione noſtra multiplici conſolatione nos crebrius viſitans, aperit etiam nobis in veſtræ ſanctitatis conventu ſinum fraternæ compaſſionis, promittens nobis in ſpe auxilii & conſilii veſtri ubera piæ conſolationis. Longis enim & gravibus afflicti perſecutionum tempeſtatibus, a perverſis & infidelibus ſanctæ matris eccleſiæ impugnatoribus nihil triſtius in hac calamitate pertulimus, quam quod deſolati ſumus a ſanctiſſimi patris noſtri apoſtolici catholica conſolatione: quia ipſe erat qui veſtiebat nos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta cultui noſtro patientiæ & caritatis, ſeipſum proponens nobis exemplum, & ſanæ doctrinæ catholicum inculcans argumentum. Sed quomodo conſummato curſu, fide ſervata, vocatus eſt ad juſtitiæ coronam apud Deum repoſitam, vos ſereniſſimi patres, ſanctam ne deſeratis eccleſiam, ſed ejus imitantes veſtigia, omnes qui veſtram libertatem imminuere damnate ſententia, quatenus Mediolanenſis eccleſia contra principes ſuperbe agentes eamdem obtineat conſtantiam, quam exercuit contra Theodoſium felicis memoriæ imperatorem, adducendo eum ad pœnitentiam. Nos autem ſicut unum corpus ſumus in Chriſto, ita catholici conatus veſtri fautores & adjutores invenientur in ipſo, non deſiſtentes a veſtra omniumque bonorum unitate, & ſanctæ matris noſtræ recuperanda libertate. Poſtremo qui viciniores eſtis ſedi Romanæ, quid de ea nobis ſentiendum ſit, fideliter inſinuare curate, ut ſi patri noſtro ſucceſſor legitimus Dei ordinatione eſt ſubſtitutus, qui ejus per omnia & ſanctorum patrum ſectetur veſtigia, omnium noſtrum perfruatur obedientia. Sin autem non Dei, ſed hominis terreni & ex-

A communicatorum, quod abſit, ſe forefactis probet antiſtitem, nullam ſeductionis ſuæ vel damnationis noſtræ in nobis inveniat ſubjectionem. Valete.

EPISTOLA G. EPISCOPI ad F. archiepiſcopum Colonienſem.

Adverſus invaſorem eccleſiæ Leodienſis.

DOMNO & patri ſuo (a) F. Colonienſium archiepiſcopo G. Dei gratia id quod eſt, viriliter & confortari in Domino. *Anno 1118. Ex mſ. S. Jacobi Leodienſis. [a]*

B De Leodienſis eccleſiæ ſororis noſtræ nefaria invaſione, & execrabili oppreſſione, fama quidem prius, ſed nuper litteris veſtris certius cognovimus, ad cujus conſolationem, ſicut monuiſtis, quia præſentiam noſtram tam celeriter exhibere nequivimus, ſententiæ noſtræ litteras ſanctitati veſtræ deſtinavimus. Videtur nobis hoc facinus quidem omnibus eccleſiis dolendum, maxime autem matri noſtræ, cunctiſque filiabus ipſius lamentandum, tum quia in filia in-
C ceſtus hic contigit, tum quia in provincia hac malum hoc accidit, ubi primum & maxime hoc tempore pro vindicanda eccleſiæ libertate decertatum eſt, & jam bonæ ſpei fructus ſperari potuit. Sed ô invidioſa antiqui hoſtis circumventio! inſtanti certaminis agone jam circa boni curſus conſummationem repentino caſu totius eccleſiæ faciem nequiſſimus hoſtis tanta ignominia offudit, ut ſororem noſtram intruſus hoſtis macularet, immo quod ſceleratius eſt, filius matrem opprimeret. Meminiſtis hiſtoriæ veteris, quomodo filii Jacob pro Dina ſorore
D ſua oppreſſa Sichem filium Emor Evei habitatoreſque illius, licet in legem illorum tranſire volentes, & jam circumciſos tamen ſævientes, ob ſtuprum ſororis necaverunt, eo quod fœdam rem operatus eſt in Iſraël, & violata filia Jacob rem illicitam perpetraſſet. Simili quoque forma pro ſororis noſtræ oppreſſione, juſto animadverſionis zelo ſuccenſi... *Reliqua invidit manus temeraria quæ ipſa abraſit.*

DIPLOMA HENRICI IV. imperatoris pro S. Maximino.

Anſelmum militem cum beneficio ſuo ei reſtituit.

E IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divina favente clementia IV. Romanorum imperator auguſtus. Si fidelibus noſtris non ſolum de noſtro conferimus, ſed etiam ab aliis tradita confirmaverimus, *Anno 1118. Ex cartario Trevirenſi S. Maximini.*

(a) Frederico, qui ab anno 1099. ad 1131. Colonienſem rexit eccleſiam. Porro hæc epiſtola ſcripta eſſe videtur occaſione Alexandri archidiaconi & ſacriſtæ, qui mortuo Otberto præſule, Leodienſem epiſcopatum numerata pecunia ab Henrico V. cæſare emit, ſed non obtinuit. Nam eo expulſo, ordinatus eſt Fridericus vir ſanctiſſimus. Vide ſi lubet epiſtolam Colonienſis archiepiſcopi ad Leodienſem eccleſiam, ne taliter intruſum admittant tom. 1. Theſauri Anecdotorum pag. 376.

Digitized by Google

divinitus nos inde remunerari non diffidimus. Quapropter fidelibus noſtris tam præſentibus quam futuris notum eſſe volumus, qualiter fidelis noſter BERENGOZUS abbas S. Maximini ſerenitati noſtræ conqueſtus eſt ſæpius, qualiter homo ſuus Anshelmus de *Mollesberch* a domno ADELBERTO tunc quidem cancellario, nunc autem Moguntinæ ſedis archiepiſcopo, cum beneficio ſuo, quod eſt Brichina & Seltris, aliquot annis jam injuſte ſibi fuerit ablatus, rogans ut reſpectu mercedis æternæ eumdem militem ſuum cum præfato beneficio ſuo B. Maximino integre reſtitueremus, & reſtitutum imperiali noſtra auctoritate confirmaremus. Cujus rationabili petitioni ob amorem Dei, & reverentiam B. Maximini, per interventum fidelium noſtrorum FRIDERICI Colonienſis & BRUNONIS Trevirenſis archiepiſcoporum; ſed & OTTONIS Babergenſis, HERIMANNI Auguſtenſis, RODOLFI Baſileenſis & BRUNONIS Spirenſis venerabilium epiſcoporum, necnon FRIDERICI ducis & THIETPALDI marchionis, GODEFRIDI etiam & BERINGERI, ſed & LUDEWICI & MIGBERTI comitum aliorumque fidelium noſtrorum aſſenſum præbentes, præfatum Anshelmum cum prædicto beneficio ſuo, Brichina ſcilicet & Seltris, quod Anshelmus avus illius a (a) POPPONE abbate per precariam ſibi ſuiſque acquiſivit heredibus, B. Maximino ac prædicto abbati ſuiſque ſucceſſoribus ea ratione recognoſcendo reddimus, & reddendo confirmamus, ut ſæpedictus Anshelmus & filius ejus Heinricus beneficium idem ab ejuſdem loci abbatibus amodo pacifice & quiete poſſideant, & beneficiario eis jure deſerviant. Si autem ipſi ſine heredibus defuncti fuerint, tunc eadem bona B. Maximino libere & integerrime redeant, & ad utilitatem monaſterii & ad uſus monachorum deinceps rata & inconvulſa permaneant, ſed quia nos devoto ejuſdem fidelis noſtri Anſelmi ſervitio carere nolumus; idcirco fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum ſolertiæ notum eſſe cupimus, qualiter curtem noſtram *Buttendorff* a cognato noſtro HEREMANNO Palatino comite ad nos hereditario jure transfuſam, cum omnibus ad eam juſte ac legaliter pertinentibus, prædicto fideli noſtro Anshelmo in beneficium condonamus, & condonando firmamus, ut ipſe & filius ejus pro his parvis eo ſtudioſius nobis ſervire ſtudeant, quo adhuc majora de nobis ſe percepturos eſſe non deſperant. Et ut hæc utraque largitio tam ſibi quam abbati ſuiſque ſucceſſoribus ſtabilis ſemper & inconvulſa permaneat, cartam hanc inde conſcribi fecimus, quam propria manu ſubterfirmatam ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum domni HEINRICI IV. Romanorum imperatoris inviɑiſſimi.

BRUNO cancellarius ad vicem domni ADELBERTI archicancellarii recognovi.

Data IV. nonas Januarii, anno dominicæ incarnationis MCXVIII. indictione XI. anno regni domni Henrici XVIII. imperii vero VII.

Actum Spiræ, in Dei nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA PETRI EPISCOPI
Portuenſis ad cardinales qui cum Gelaſio obeunte fuerunt.

Laudat eorum in providendo eccleſiæ neceſſitatibus prudentiam.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

DIlectis in Chriſto fratribus epiſcopis, cardinalibus & ceteris clericis ſive laicis qui cum papa GEL. fuerunt, P. Portuenſis ſalutem in Domino.

Scriptum eſt: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Proinde benedictus Deus, qui ſimplicitatem cordis veſtri tanta prudentia illuſtravit, ut magnis eccleſiæ neceſſitatibus ſalubri & maturo conſilio provideretis. Licet enim me obitus domini noſtri papæ (b) GELASII contriſtaverit, (c) petitioni tamen veſtræ promto & alacri animo diligentiam dedi, atque ut ceteri fratres vobiſcum in unum ſaperent ſollicitius laboravi. Quod honeſte ſatis per Dei gratiam factum eſt, ſicut per nuncios noſtros, qui, auxiliante Deo, in proximo ad vos venturi ſunt, plenius cognoſcetis.

EPISTOLA CRESCENTII
Sabinenſis & Vitalis Albanenſis epiſcoporum ad cardinales.

Electioni ſummi pontificis per eos factæ aſſenſum præbent, rogantque concilium à papa celebrari pro bono pacis.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

CAriſſimis in Chriſto fratribus epiſcopis cardinalibus, epiſcopi qui Romæ ſunt C. Sabinenſis, V. Albanus, in Domino ſalutem.

Litteras a veſtra fraternitate communes & proprias lætanter ſuſcepimus, & petitioni veſtræ cum devotione aſſenſum præbuimus, ſicut venerabilis frater noſter O. archipreſbyter Salvatoris cum ſocio ſuo vobis

(a) Hic eſt S. Poppo multorum reformator monaſteriorum, quibus & præfuit. In Stabulenſi imperiali abbatia quieſcit.

(b) Obiit Gelaſius papa II. in monaſterio Cluniacenſi 29. Januarii 1119. quo ibidem ſepulto, cardinales ibi exiſtentes, ſtatim in unum congregati Guidonem archiepiſcopum Vienneſem in papam elegerunt.

(c) *Portuenſis epiſcopus*, inquit Auctor Chronici Beneventani, *litteris acceptis ſuper apoſtolici obitu, lacrymis manantibus, valde ſe contriſtatum oſtendit, & illico capitolium aſcendit, & litteras oſtendit Romanis &c.*

Digitized by Google

narrare poterit, quos ad dominum papam & ad vos direximus cum litteris confirmationis & noſtris ſuſcriptionibus. Ipſi enim viderunt & audierunt quomodo nos in calendis Martii omnes pariter congregati ſumus epiſcopi, cardinales preſbyteri, diaconi, ſubdiaconi cum reliqua multitudine Romanæ urbis, cleri & populi, & electionem pontificis a vobis factam ſinguli ore proprio laudavimus & confirmavimus. Reſtat igitur ut ſicut petitioni veſtræ feſtinum præbuimus aſſenſum, ita & vos neceſſitatibus noſtris, largiente Domino, præbere feſtinetis auxilium. Ex conſilio autem noſtro, ſi vobis placet, domino papæ ſuggerite concilium celebrare, de pace ſi fieri poteſt & eccleſiæ liberatione tractare.

EPISTOLA CARDINALIUM Romæ exiſtentium ad cardinales qui ultra Montes erant.

Approbant electionem papæ per vos factam.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſi.

CArdinales Romæ degentes BONEFACIUS tituli ſancti Marci, JOHANNES tituli ſanctæ Ceciliæ, ANASTASIUS S. Clementis, BENEDICTUS tituli Eudoxiæ, DIVISO tituli ſancti Equitii: TIBALDUS tituli Pammachii, REINERIUS tituli SS. Marcellini & Petri, DESIDERIUS tituli S. Praxedis, GREGORIUS S. Lucinæ tituli, HUGO tituli apoſtolorum, Kariſſimis fratribus & cardinalibus qui ultra Montes ſunt, ſalutem.

Dilectionem veſtram latere non credimus, quod ex Romanæ eccleſiæ filiis, preſbyteris & diaconibus, & infra urbem, ſi poſſibile fuerit, vel extra in locis finitimis poſt deceſſum ſummi pontificis, perſona ad papale officium idonea decretis ſanctorum pontificu mœſtibus, ad culmen apoſtolicum debeat exaltari. Sane quidem noſtris exigentibus meritis, quia nos ſumus in quos fines ſæculorum devenerunt, cum ex Romano more electionem facere impediamur, electionem quam vos de domino GU. * olim archiepiſcopo Viennenſi, nunc vero domino noſtro feciſtis, caritate debita conſentimus, & conſentiendo nos, Spiritu divino afflante, laudamus, unanimitate vinciente corroboramus.

* Guidone.

EPISTOLA CARDINALIUM Romæ exiſtentium ad cardinales qui ultra Montes erant.

Ejuſdem argumenti.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſi.

VEnerabilibus in domino fratribus diaconibus cardinalibus qui ultra Montes ſunt, diacones cardinales qui Romæ ſunt, ſalutem.

Quemadmodum, cariſſimi nobis, ſcripſiſtis, in dilectione noſtra tum pro eodem ordine, tum pro ejuſdem officii æqualitate plene confidere poteſtis. Quocirca dilectioni veſtræ notum ſit, eodem nos vobiſcum caritatis vinculo connexos, ad totius eccleſiæ utilitatem ac ſtatum de tanti viri electione idem ſentire, laudare, confirmare, ac per omnia unanimiter tenere. Quidquid igitur proſperi vobis divina gratia favente provenerit, nobis fratribus veſtris ſignificare curate.

EPISTOLA CARDINALIUM Romæ exiſtentium ad epiſcopos Galliæ.

Confirmata Calixti papæ electione, orant pro eo obedientiam & orationes.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſi.

EPiſcopi cardinales qui Romæ ſunt, dilectis fratribus in Chriſto univerſis Galliarum & aliarum partium epiſcopis, abbatibus, & ceteris Chriſti fidelibus, ſalutem.

Fraternæ dilectioni veſtræ notum eſſe volumus, quia nos qui communi voto & deſiderio electionem a fratribus noſtris, qui ultra Montes ſunt, factam de domino GU. Viennenſi archiepiſcopo in Romanæ eccleſiæ pontificem CALIXTUM, omnes pariter laudavimus & confirmavimus. Veſtram itaque fraternitatem rogamus, obſecramus in Domino in idipſum nobiſcum ſentire, laudare & tenere, eique vice beati Petri ſicut Romano pontifici obedire. Precibus etiam aſſiduis pro eo Dominum exorate, quatenus ei virtutis ſuæ præbeat incrementa, eumque cum grege ſibi credito perducat ad gaudia ſempiterna.

EPISTOLA CARDINALIUM qui ſunt Romæ ad cardinales ultra Montes exiſtentes.

Mittunt ad eos nuncios.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſi.

FRatribus in Chriſto cariſſimis epiſcopis & cardinalibus, & reliquis B. Petri fidelibus, qui ultra Montes ſunt, fratres qui Romæ ſunt ſalutem dicunt.

Aliis jam litteris vobis ſignificavimus, quia quod a vobis de pontificis electione factum eſt … cum magna cleri & populi multitudine laudatum eſt & confirmatum. Et quia terreni itineris ſecuritatem non habemus, nuncios cum litteris & ſubſcriptionibus noſtris per mare ad vos, Deo auxiliante, mittemus. Dominum papam CALIXTUM tota eccleſia prædicat, nomen ejus in miſſarum celebrationibus celebratur, & a ſcriniariis, ſicut conſuetudo eſt, in cartis quas faciunt ponitur. Vos itaque conſtanter & viriliter agite, & nobis laborantibus

Digitized by Google

fratribus, modis quibus poteſtis ſuccurri- A
te, quia & nos pro viribus operamur, ut dominum papam & vos cum gaudio & honore ſuſcipiamus.

CONFIRMATIO ELECTIONIS
Calixti papæ II. cardinalium Romæ exiſtentium ſubſcriptionibus roborata.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

Venerabilibus epiſcopis & cardinalibus & clericis, ac laicis, qui cum domino Gelasio fuerunt, epiſcopi & cardinales B
& ceteri clerici ſive laici fideles B. Petri ſalutem in Domino.

De obitu domini noſtri beatæ memoriæ papæ Gelasii tanto amplius contriſtamur, quanto majora per eum ſubſidia ſperabamus. Verum quia ſic placuit ei, qui nutu ſuo regit & diſponit omnia, ſit nomen ejus benedictum in ſæcula. Poſt ipſius autem obitum non dubitamus eam vobis incubuiſſe neceſſitudinem, ut eſſet vobis opus & ſaluti veſtræ providere, & de ſtatu eccleſiæ ac pontificis electione tractare, atque ideo quod vobis ſumma, ſicut ipſi novimus, neceſſi- C
tate cogente feciſtis, nos quoque ratum habemus & ſtabile, & fratribus noſtris qui alibi ſunt, idipſum nobiſcum ſentire mandamus. Acceptis ſiquidem litteris quas miſiſtis, in altero die apud eccleſiam ſancti Johannis de inſula congregati ſumus, epiſcopi, cardinales, preſbyteri, diaconi & ſubdiaconi, ac reliqui clerici, judices quoque & ſcriniarii, ac ceteri palatii ordines, & plures Romani nobiles: Præfectus etiam per nuncios ſuos & cum multa frequentia cleri & populi electionem a vobis factam ſecundum Romanam conſuetudinem laudavimus & confir- D
mavimus, & clerici quidem poſt confirmationem *Te Deum laudamus* cantabant. Laici vero, ut moris eſt, magnis vocibus acclamabant, Calixtum papam ſanctus Petrus elegit. Multi etiam qui tunc nobiſcum adeſſe potuerunt, audito quod a nobis confirmatum fuerat, laudaverunt. Ut autem de unanimitatis noſtræ concordia vos certiores efficiamus, nomina eorum, non tamen omnium qui huic confirmationi interfuerunt, ad vos ſcripta direximus.

Electionem per Dei gratiam a fratribus noſtris epiſcopis & cardinalibus factam de E
domino Guidone Viennenſi epiſcopo ego Crescentius Sabinenſis epiſcopus laudo & confirmo.

Ego Petrus Portuenſis epiſcopus laudo & confirmo.

Ego Vitalis Albanus epiſcopus laudo & confirmo.

Ego Bonefacius tituli S. Marci laudo & confirmo.

Ego Manfredus Tiburtinus epiſcopus laudo & confirmo.

Ego Comes diaconus cardinalis S. Mariæ in Aquiro laudo & confirmo.

Ego Nicolaus primicerius ſcolæ cantorum laudo & confirmo.

Ego Rainerius prior ſubdiaconus ſcolæ baſilicæ laudo & confirmo.

Ego Gregorius ſcolæ baſilicæ ſubdiaconus laudo & confirmo.

Ego Vincentius exorciſta laudo & confirmo.

Ego Johannes exorciſta laudo & confirmo.

Ego Paulus lector laudo & confirmo.

Ego Nicolaus oſtiarius laudo & confirmo.

Ego Benedictus preſbyter prior S. Mariæ Majoris cum omnibus clericis catholicis ejuſdem eccleſiæ laudo & confirmo.

Ego Johannes archiepreſbyter ſancti Petri apoſtoli cum omnibus catholicis ejuſdem eccleſiæ laudo & confirmo.

Ego Alexis oſtiarius laudo & confirmo.

Ego Nicolaus archipreſbyter S. Anaſtaſiæ cum tota parochia noſtra laudo & confirmo.

Ego Dodo archipreſbyter S. Mariæ in Aquiro cum omnibus clericis ejuſdem laudo & confirmo.

Ego Johannes archipresbyter ſancti Laurentii in Lucina cum omnibus clericis ejuſdem eccleſiæ laudo & confirmo.

Ego Senebaldus archipresbyter S. Mariæ ſecundi cerei laudo & confirmo.

Clerici in Inſula laudamus & confirmamus.

Clerici S. Adelberti omnes laudamus & confirmamus.

Ego Petrus presbyter S. Mariæ de Maxima laudo & confirmo.

Ego R. archipresbyter eccleſiæ B. Mariæ trans Tyberim de titulo Calixti, cum omnibus canonicis, & capellanis ejuſdem eccleſiæ laudo & confirmo.

Ego Benedictus archipresbyter S. Mariæ in Monticello cum clericis noſtris laudo & confirmo.

Ego Anastasius ſancti Pauli abbas cum omni congregatione noſtra laudo & confirmo.

Ego Petrus abbas ſancti Silveſtri cum fratribus noſtris omnibus laudo & confirmo.

Ego Robertus abbas ſancti Andreæ de Clivo Scauri cum omni congregatione noſtra laudo & confirmo.

Ego Rainerus ſancti Baſilii laudo & confirmo.

Ego Petrus prior & rector monaſterii ſanctorum Coſmæ & Damiani cum tota congregatione noſtra laudo & confirmo.

Ego Heinricus abbas ſancti Laurentii Pariparnæ cum omnibus fratribus noſtris laudo & confirmo.

Digitized by Google

Ego Otto archipreſbyter ſancti Salvatoris quæ vocatur Aquila-felix, laudo & confirmo.

Ego Gregorius archipreſbyter S. Gregorii cum clericis noſtris laudo & confirmo.

Ego Gratianus archipreſbyter ſancti Stephani in Cœlio monte laudo & confirmo.

Ego Centius preſbyter eccleſiæ ſancti Symeonis laudo & confirmo.

Ego Johannes yconomus ſancti Johannis ante Portam latinam laudo & confirmo.

Ego Azo archipreſbyter in Via-lata ſanctæ Mariæ cum omnibus clericis ejuſdem eccleſiæ laudo & confirmo.

Ego Johannes archipreſbyter ſanctæ Mariæ in Minerva cum clericis noſtris laudo & confirmo.

Ego Nicolaus archipreſbyter ſancti Sixti cum clericis noſtris laudo & confirmo.

LITTERÆ HÆRETICORUM ad Calixtum II. papam.

Ipſius electioni aſſenſum prabent.

Anno 1119. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

CALIXTO Dei gratia univerſali pontifici, R. S. Euſebii cardinalis, & G. SS. apoſtolorum, & M. S. Pancratii abbas obedientiam in Domino.

Etſi litteræ electionis veſtræ ad nos non pervenerint, ea tamen nobis manifeſtata, gaviſi ſumus, orantes Deum, ut ſi quid minus in ea eſt, gratia ipſius benigna vobis & nobis impleat. Nos quod jam per ſeptennium plurimum fatigati pro catholicæ veritatis confeſſione vix jam valentes ſufficere, poſtulamus per Dei miſericordiam reſpirare. Verum quia id in vobis obtinere poſſe Deum credimus, electionem veſtram quam neque lepra Symonis, neque tumor ambitionis infecit, tamquam a Deo datam amplexi ſumus. Intelleximus enim a vobis completum fuiſſe capitulum electionis, quam Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos interſerit: *Nec quiſquam*, inquit, *ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.* Pontificatu igitur veſtro a Deo vocato, nullam maculam ſecundum conſcientiam noſtram in probando electionem veſtram ſecundum votum quod ſemper habuimus collaudantes ampleſtimur, ſperantes omnem maculam hæreſis per ſanctum ſtudium veſtrum ab eccleſia Romana propelli. Unde noſtra ſuſcitata diligentia electioni veſtræ, eam confirmantes, ſubſcribimus, tanto quidem devotius, quanto puriorem eſſe per Dei gratiam confidimus.

Similiter preſbyter Bonus-homo, preſbyter Berardus, preſbyter Angelus S. Andreæ, preſbyter Angelus, Johannes archipreſbyter S. Mariæ Rotundæ, Dodo preſbyter S. Mariæ in Aquiro, Deſiderius archipreſbyter ſanctorum apoſtolorum cum omnibus clericis ejuſdem eccleſiæ, preſbyter Benedictus S. Stephani, preſbyter Johannes S. Nicolai, Angelus ſanctæ Mariæ in Via, Beraldus ſancti Baſilii, Aſtaldus & JOHANNES abbas ſancti Apollinaris, preſbyter Mannus S. Petri ad vincula, preſbyter Leo, & Nicolaus S. Laurentii in Lucino cum pluribus aliis.

EPISTOLA CALIXTI PAPÆ II. ad univerſos reges, comites & principes.

Hortatur ut afflictæ Hiſpaniarum eccleſiæ ſuccurrant, conceſſis adjuvantibus indulgentiis, commendatque eis Odelgarium archiepiſcopum Tarraconenſem.

Anno 1119. Ex mſ ſancti Laurentii Leodienſis.

CALIXTUS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, omnibus epiſcopis, regibus, comitibus, principibus, ceteriſque Dei fidelibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Paſtoralis officii nobis a Deo commiſſi ſollicitudo depoſcit, ut omni diligentia & circunſpectione gregem dominicum & cuſtodiamus & paſcamus. Hiſpaniarum ſiquidem eccleſiæ, quot calamitatibus, quot filiorum Dei mortibus per paganorum oppreſſionem aſſidue conteratur, neminem veſtrum latere credimus. Ea propter dilectionem veſtram, tamquam Deo, cujus legatione fungimur, exhortante per nos, ammonemus, & tamquam cariſſimos filios precibus quibus poſſumus incitamus, quatenus ad fratrum defenſionem, & eccleſiarum liberationem, nullatenus inſudare deſiſtatis. Omnibus enim in hac expeditione conſtanter militantibus, eamdem peccatorum remiſſionem, quam Orientalis eccleſiæ defenſoribus fecimus apoſtolica auctoritate, & conceſſa nobis divinitus poteſtate, benigne concedimus. Illos autem qui ſignum crucis ſuis veſtibus hac de cauſa impoſuerunt, ſi ab hoc paſchate uſque ad aliud votum ſuum perſolvere non ſatagerint, a gremio deinceps ſanctæ eccleſiæ, donec ſatisfaciant, ſummovemus. Verum quia exercitum veſtrum per nos, ut deſideraremus, viſitare nequimus, cariſſimum fratrem noſtrum (a) OLDEGARIUM Tarraconenſem archiepiſcopum ad ipſum ex latere noſtro delegare curavimus, noſtras ei vices in hoc ſpecialiter committentes, ut ipſius conſilio & diſpoſitione corrigenda corrigantur, & confirmanda, cooperante Domino, confirmentur. Si quæ vero dubia in exercitu eodem emerſerint, ipſius experientia terminentur. Ipſum itaque dilectioni veſtræ attentius commendamus, rogantes, ut illam in vobis inveniat caritatem, quæ nos ad eum

(a) Ex abbate ſancti Rufi factus eſt archiepiſcopus, cujus memoriam tamquam Sancti recolit eccleſia Tarraconenſis.

committendum compellit. Omnipotens Dominus beatorum ſuorum Petri & Pauli ſua vos miſeratione cuſtodiat, & ad glorioſam de inimicis Chriſtianorum victoriam & felicem conſummationem pervenire concedat. Datum Lateranis IV. nonas Aprilis.

EPISTOLA CALIXTI PAPÆ II. ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem.

Significat ei concilium in autumno Remis celebrandum pro felici eccleſiæ ſtatu.

Anno 1119. Ex mſ. Colbertino.

Calixtus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri F. Colonienſi archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quamdiu mundi hujus pelagum navigamus, neceſſe eſt ut tempeſtates & colliſiones fluctuum patiamur. Unde magnam nos oportet habere cuſtodiam, ut commiſſi nobis navigii curſum ſic, præſtante Domino, dirigamus, quo ad quietis portum cum navis & ..... integritate pertingere valeamus. Eſto igitur providens, frater cariſſime, atque ſollicite, ſicut cœpiſti, circumſpice, quoniam præſto eſt Dominus Deus noſter, qui ventis & mari potenter imperat, & ſubito tranquillum facit. Novimus quidem Domini & eccleſiæ inimicos adverſus eccleſiam poſſe latratus emittere. Illud autem omnino nec divinis, nec humanis legibus reperitur, ut ab aliquo ſedes apoſtolica judicetur, nedum ab illis qui eccleſiæ judicio condemnati ſunt. Verumtamen ne populus Domini alicujus blanditiis, perſuaſionibus, fallaciis ſeducatur, ſi quis adverſus eccleſiam Dei ſe habere confidit, ad (a) concilium quod in proximo autumno circa Remos per Dei gratiam celebraturi ſumus accedat. Ibi enim magiſtri eccleſiæ viri religioſi & ſapientes intererunt, ibi de ſtatu eccleſiæ tractatus habebitur, ibi eccleſiæ ſtatus, cooperante Domino, conſurget, & hoſtilis incurſio deſtruetur, & ibi, præſtante Domino, ſufficiens dabitur cum patrum auctoritate reſponſio. Conſtanter igitur age, ſtrenue miles Chriſti, atque in propoſiti ſtadii certamine donec ad bravium pervenias, currere non deſiſtas. Penitus etiam caveas ne peſſima inveſtitorum a tyranno illo putredine tua ſinceritas contingatur. Pugnator enim fortis Dominus tecum eſt, neque noſtrum tibi conſilium & auxilium deerit, quod nobis miſericordia divina contulerit. Datum Anicii XVI. celendas Maii.

(a) Illud concilium celebratum fuit XIII. Calendas Novembris MCXIX. in quo Henricus eccleſiarum inveſtituris renuntiavit.

SIGILLUM REGIS LUDOVICI pro Columbenſi monaſterio.

Terram ſancti Liphardi excolendam & eccleſiam ei reſtaurandam concedit.

Anno 1119. Ex cartario Columbenſi.

Ego Ludovicus gratia Dei Francorum rex. Notum fieri volo cunctis fidelibus, tam præſentibus quam futuris, quia Rogerius abbas beatæ Mariæ Columbenſis eccleſiæ, ceterique fratres in eadem eccleſia Domino deſervientes, majeſtatem noſtram adierunt, humiliter poſtulantes, ut terram S. Liphardi Magdunenſis, in territorio Carnotenſi ſupra fluvium qui vocatur Augura ſitam, cum ſuis poſſeſſionibus, cum eccleſiis, cum ſilvis, cum aquis & paſcuis, ſicuti decanus & canonici ſancti Liphardi per mediam conceſſerant terram illam, & molendinos per tertiam partem, cum omni familia etiam utriuſque ſexus ad excolendum & reædificandum concederemus. Quod nos pro remedio animæ patris noſtri & animæ noſtræ eis conceſſimus, orante & exhortante Johanne Aurelianenſi epiſcopo, & Johanne S. Liphardi decano, & canonicis ejuſdem eccleſiæ. Supradicta enim terra infeſtatione malorum hominum & malarum conſuetudinum captione, quæ a ſervientibus terræ illi ſuperpoſitæ erant, pene in ſolitudine redacta fuerat, & canonicis amplius nulla ſpes reædificandi ſupererat: quas omnes malas conſuetudines & ipſam vicariam nos removentes, brennagium tantummodo retinentes, præcipimus ne deinceps illæ malæ conſuetudines & vicaria capiantur. Addidimus & huic noſtro beneficio terram *Merreville*, quam canonici S. Stephani Drocacenſis eccleſiæ eiſdem monachis per medium communicaverant, eis concedentes, ut jure perpetuo ſupradictam terram obtineant. Ut autem hoc præceptum noſtrum firmius permaneat, aſtipulatione ſigilli noſtri firmare decrevimus. Data Aurelianis publice, anno incarnati Verbi MCXIX. regni autem noſtri XI. præſentibus & laudantibus Giſleberto Turonenſi archiepiſcopo, & Gaufrido Carnotenſi epiſcopo, & Johanne Aurelianenſi epiſcopo, Girberto Pariſiacenſi & Liſiardo Sueſſionenſi, de curia noſtra Stephano cancellario & Willelmo dapifero noſtro & Giſleberto buticulario.

Digitized by Google

EPISTOLA FRIDERICI episcopi Leodienſis ad eccleſiam Machlinienſem.

Excuſat præpoſitum Machlinienſem, quod dimiſſus e carcere, contra juramentum non redierit, probatque coactum juramentum non obligare.

Anno 1119. Ex mſ. codice Vallis S. Lamberti nunc cl. v. Buchellii sereniſſimi principis electoris Palatini bibliothecarii.

FREDERICUS gratia Dei humilis eccleſiæ Leodienſis miniſter, eccleſiæ Maglinenſi, non ſemper cum turbis, remanere in planitie, ſed & aliquando poſt JESUM cum provectioribus montana conſcendere.

De fratris & familiaris noſtri veſtrique præpoſiti R. calamitoſa ſatis, immo glorioſa injuria, quia pro Deo & nobis, quia pro fidelitate & honore eccleſiæ pertulit, vobis referre, cariſſimi, neceſſarium non duximus, utpote qui, ut credimus, triſtes eam & vidiſtis & audiſtis. Ceterum quoniam forſan ſunt, qui ad infamiam ejus pertinere arbitrantur, quod ad tempus ille dimiſſus, ſicut juraverat, in captionem non rediit, breviter nunc vobis intimare volumus, quod id non ſuo, ſed noſtro, ſeu totius eccleſiæ noſtræ Leodienſis conſilio dimiſerit. Immo quia vim ne ſic poſſet a nobis pertulit. Inſtabat dies qua reddere ſe in captionem frater hic debebat, cum ecce ubi eramus litteræ nobis ab eccleſia noſtra venerunt, petentes & conſulentes, quatinus ſub teſtimonio eccleſiæ, ne in captionem ille ſe redderet per obedientiam cum moneremus, auctoritate epiſcopali a juramento quod coactus tyranno fecerat, cum abſolveremus; & ſi vel ſic remanere nollet, neceſſitatem ei inferremus, in vinculis eum conjiceremus. Ex petitione igitur & conſilio eccleſiæ cuncta perfecimus. Obſtinatius reniti & reluctari ille non potuit, jurans & conteſtans omnem ſe malle incurrere inobedientiam, quam tantam, tam gravem, tam turpem perjurii contrahere notam & infamiam. Foſſis eramus in capitolio, cum hæc tractabantur; erat hic videre miſeriam, ſtatum in eo rationis dolor turbaverat, immo quidam quaſi ex dolore furor occupaverat, ut ſi crebram in terram ejus volutationem cerneres, furioſum eum aliquem crederes: ſi lacrymoſam vociferationem audires, mente alienatum, & vere inſanum diceres. Fugimus e conſpectu, cum miſeram hanc illius afflictionem temperare nec ſedare potuimus; flebant omnes qui aderant, nec erat qui continere ſe poſſet, dum & nos a conſilio eccleſiæ dimoveri, & illum ad ſe revocari non poſſe cernerent. Miſſam celebraturi ad altare proceſſimus, populum ſalutare habuimus, cum ecce iterum hic nobis ad pedes procidit, tanto per Deum, & per ſacra omnia ſe petens relaxari inſtantius,

A quanto vel in altari id ſibi negari videretur inhumanius. Obtinuiſſet utique, niſi quod contra petitionem & conſilium conabatur eccleſiæ. Vix cum ſubmovimus, & miſſa completa, iterum iterumque ante menſam videlicet, & poſt menſam importunitatem ejus inexorabiliter ſuſtinuimus: mox ille dolore quidem cæcatus, injunctam ſibi non attendens obedientiam, equum aſcenderat, de villa exierat, in captionem repedebat, cum ecce qui miſſi erant a nobis, quaſi ex inſidiis ſurrexerunt, & eum e via rapientes,
B & ad aliud quoddam municipium pertrahentes, in vinculis & compedibus conjecerunt. Hic fere per octo dies jacuit; poſtea eum ad nos revocantes, ne ulterius quo redire diſponebat, rediret, ſacramenti cum & obedientiæ vinculis, eccleſia teſte, illigavimus. Rei veritatem & ordinem fratres audiſtis; jam nunc qua ratione infamiam ex hoc evaſerit, audire poteritis. Nec putetis cum rationem dicimus, quod ratiocinationem aliquam ſophiſticam, ut ajunt, in ejus defenſionem afferamus. Simplici & trita gradiemur via: uſu eccleſiaſtico, ſed & auctoritate apoſtolica defendemus quod factum
C eſt. Non audivimus ab aliis, oculis noſtris perſpeximus quod dicimus. Stephanus quidam apud nos erat presbyter & canonicus eccleſiæ S. Petri. Hunc temporibus prædeceſſoris noſtri OBERTI epiſcopi, miles quidam EVERELMUS nomine, in werra ducis GODEFRIDI cepit, ſummam quam & quantam ſibi videbatur ab eo quæſivit, tormentis exegit, nec ſuper hoc ei niſi fidei ſacramentique interpoſitione credidit. Sic frater ille dimiſſus, Leodium rediit, rem totam ad epiſcopum & eccleſiam retulit, quid facere deberet, omnes in commune conſuluit.
D Placuit ſancto conventui ne rediret, ne pactam pecuniam ſolveret, & ut eum a juramento quod coactus violento illi juraverat, epiſcopus abſolveret, quod ita factum eſt. Simile quid iterum in epiſcopatu noſtro de Menzone quodam Foſſenſi canonico contigit. De epiſcopo autem HEINRICO quod referimus ipſi non vidimus, verum ab his qui viderunt & interfuerunt audivimus; Romam ire diſponebat, ut dives homo, magno comitatu, magno apparatu. Audivit hoc ARNULFUS comes de *Chinei*, & poſitis inſidiis, in ipſum epiſcopum manus injicere
E præſumſit, res ejus rapuit, omneſque qui cum ipſo erant, tenuit. Quid vultis? non potuit inde exire epiſcopus, donec exfeſtucaret quicquid ei violenta illa manus abſtulit, & juraret illatam ſibi non amplius ſe repetiturum injuriam. Sic infecto itinere, Leodium rediit, Romam miſit, Gregorium qui tunc ſedi apoſtolicæ præſidebat, conſuluit. Hujus ad hæc reſcripta, ſicut & in noſtra & in Virdunenſi adhuc habentur eccleſia, huic epiſtolæ noſtræ inſeruiſſemus,

ſed prolixitatem vitantes, ipſa hic ſolummodo verba, quibus prædictum epiſcopum a ſacramento quod tyranno illi fecerat abſolvit, poſuimus. « De juramenti, inquit, » injuſtiſſima obligatione dilectioni tuæ, » Heinrice, reſpondemus, non debere æſtimari eum ullis juramenti vinculis poſſe » teneri, qui tam nefandiſſima coacte juraverit; unde & apoſtolica te auctoritate » abſolvimus, ut non tuæ vel alicujus conſcientiæ ob hoc videaris innexus aut debitor eſſe. » Ad Leodicenſem epiſcopum HEINRICUM ita ſcripſit. Ad Virdunenſem vero Theodericum de eodem negotio ſic. » Nolumus prudentiam tuam, frater, ignorare, nos ſæpedictum epiſcopum HEINRICUM ab illius malitioſe coacti juramenti conditione abſolviſſe. » Quid etiam noſtris temporibus de Paſchali apoſtolico contigerit nobiſcum, ut credimus, recognoſcitis, quomodo videlicet & a quo captus ſit, quid non ſolum ipſe, ſed & tota fere eccleſia Romana juraverit, quale privilegium ſub juramenti aſſignatione HEINRICO imperatori dederit, quomodo etiam poſtea in generali concilio Capuæ habito illud ſolverit, nec jam privilegium, ſed pravilegium id vocari decreverit; quodque ne moremur in ſingulis quicquid neceſſitate nefandiſſimæ illius captionis juravit, totum ibi judicio eccleſiæ caſſaverit. Et ne forte exempla hæc vobis non ſufficiant, quod quaſi noſtrorum temporum nimiumque domeſtica ſunt, ex geſtis etiam antiquorum Romanorum pontificum, quod omnino irrefragabile ſit, addimus. Temporibus VII.* Johannis, qui Adriano ſecundo ſucceſſit, LODUWICUS imperator ab ADALGISO Beneventano duce conſtrictus, timore vitæ jurejurando firmavit, numquam ſe Beneventi fines ultra intraturum, neque ex periculo injuriæ tunc ſibi illatæ vindictam aliquando exacturum. Ab hoc autem juramento poſtmodum prædictus papa JOHANNES Romæ abſolvit eum auctoritate Dei & S. Petri, affirmans nihil ſibi obeſſe, quod ob mortis periculum evadendum coactus tyranno juraverat, nec ſacramentum hoc eſſe dicendum, quamvis cum multis execrationibus fuerit prolatum. Quod ſi etiam legalibus, ſecularibuſque inſtitutionibus, quæ poſita hic ſunt, aſtrui confirmarique non judicatis incongruum; incongruum quippe id illicitumque non eſt, dicit enim Clemens papa cum ex divinis ſcripturis firmam regulam veritatis ſuſceperit, abſurdum non eſſe, ſi quis ex eruditione communi, & ſi ex liberalibus ſtudiis, quæ forte in pueritia attigit, ad aſſertionem veri dogmatis conferat. Cum ergo id incongruum illicitumque non ſit, audite quid etiam ſuper his ſummus ille orator Tullius in libro tertio de officiis dixerit. « Quod, inquit,

* L. VIII.

A ita juratum eſt, ut mens conceperit fieri « oportere, id ſervandum eſt; quod aliter « id ſi non feceris, nullum perjurium eſt; « ut ſi prædonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi « juratus quidem id non feceris. » Orator tamen hic egregius quamquam ſic diceret, paulo infra conditiones pactioneſque bellicas & hoſtiles cum juſto quidem & legitimo hoſte perjurio non perturbandas cenſebat, diſtinguens videlicet quid inter ſit inter juſtum legitimumque bellum & tyrannicum latrocinium. Quod ut latius adhuc pateat: Pirata, inquit Cicero, communis eſt hoſtis omnium, B cum hoc nec fides debet, nec jusjurandum eſſe commune; non enim falſum jurare, perjurare eſt, ſed quod ex animi tui ſententia juraris, ſicut verbis concipitur, more noſtro id non facere perjurium eſt. Et quod dicebat quaſi majorum auctoritate corroborans, aiebat. Sic enim Euripides: Juravi lingua, mentem injuratam gero. » Cur igitur & nos quod ſic juratum eſt perjurii non denotemus nomine, non modo Ciceronianis his contractibus, verum etiam uſu eccleſiaſtico, exemplis nihilominus apoſtolicis, C præcipueque præfati VII. Johannis papæ aſſertionibus paulo ſuperius mecum, cariſſimi, didiciſſe potuiſtis, quibus dicebat tale juramentum ſacramentum non eſſe dicendum, quamvis cum multis execrationibus ſit prolatum. Quapropter ut in capite epiſtolæ diximus, nolite, cariſſimi, ſemper cum turbis minuſque intelligentibus contemplari & ſectari humilia: verum quicquid iners deliret populus de præpoſito veſtro, ea quæ eccleſiæ, ea quæ noſtra, veſtra quoque ſententia ſit, omnem videlicet ex hoc illum evaſiſſe infamiam, ut plane intra eccleſiam D recipiatur, quæ quidem lacte lota, nullam prorſus recipit rugam aut maculam. Rogamus autem ut cum apud vos hæc lecta fuerit epiſtola, circumquaque ceteris quoque eam legendam transmittatis eccleſiis, ut ſciant & habeant qualiter poſſint in faciem reſiſtere; ſi quis in populo non dicimus, ſed ſi quis in clero eſt, qui velit & tentet quod ſic factum eſt, carpere: præſertim cum pactam pro ſe pecuniam prorſus hic exſolverit, ubi primum expeditus & relaxatus ſuæ E libertatis ſuique compos extitit. Audiſtis enim ne redire in captionem potuerit, ex conſulto eccleſiæ, quæ a nobis ei neceſſitas illata ſit, ut cum voluntatis ac neceſſitatis eadem non ſit ratio, nequaquam jam ad crimen ſeu infamiam ejus pertineat, quod coactus, non quidem juſto ac hoſti legitimo, ſed prædoni ac latroni tyranno non redditurus juraverat.

PRIVI-

Digitized by Google

PRIVILEGIUM MONASTERIO S. Saturnini conceſſum ab archiepiſcopo Caralitano, ipſo conſecrationis die.

Anno 1119. Ex magno cartario S. Victoris eruit D. Farnerius.

ÆQUUM & rationabile dignumque probatur, ut quemadmodum noſtra volumus, ita & anteceſſorum noſtrorum ſtatuta ſervare debemus; unde quia hoc certiſſimum firmumque tenetur, ea propter notitiæ præſentium futurorumque mandare curamus, quod ego WILLELMUS gratia Dei Karalitanus archiepiſcopus, inſpirante ſummi & æterni regis providentia, poſt innumera variaque certamina, tandem ſopitis omnibus litibus, omnique ſuppreſſo molimine, ut Deus omnipotens miſereri dignetur, & ut in die ſuprema meritis beatorum Victoris & Saturnini illæſus exiſtam ab omni impetu malo, inſtante & agente domno PETRO apoſtolicæ ſedis cardinali atque legato, tertia die poſt Paſcha, videlicet kalendis Aprilis, precibus etiam Berengarii prioris, cujus fides & devotio erga nos multa fuiſſe ab omnibus veriſſime ſcitur, omniumque fratrum ſub eo degentium, quorum manui ſocietatique corpus meum, animamque commiſi, rogatu etiam judicis MARIANI, atque omnium fratrum ipſius, conſecraverim eccleſiam S. Saturnini, in qua videlicet eccleſia, ut in futuro firmum teſtimonium fiat, altare majus ipſius eccleſiæ in honore beatorum apoſtolorum Petri & Pauli ſanctique Victoris martyris monaſterii Maſſilienſis propria manu conſecravi, & ut omnis deinceps quæſtio, omniſque controverſia penitus aboleatur, ipſo die conſecrationis pro amore omnipotentis Dei, & pro ſalute animæ meæ ſupradictam eccleſiam, domino cardinali aſtante, omnique conventu majoralium totius iſtius terræ, cunctorumque clericorum, ipſis conſentientibus, laudantibus atque firmantibus, Domino Deo omnipotenti, & beatæ Mariæ ſemper Virgini, ſanctoque Victori martyri, & abbati RODULFO, & omni ſancto conventui monaſterii Maſſilienſis, donavi, firmavi, atque corroboravi, & ſicut decreta ſanctorum patrum ſanxerunt, privilegia olim indulta monaſteriis ſcripto præſentis paginæ hujus conceſſi, ſtatuens ut amodo & ſemper firmiter permaneat ſanctum & liberum abſque omni inquietudine & exactione. Eas vero eccleſias, quæ ab anteceſſoribus meis collatæ ſunt, eodem tenore quo ab eis datæ ſunt, mea conceſſione atque auctoritate ipſius cardinalis, & teſtantibus duobus epiſcopis de Guiſarchio * & de S. Juſta, * eis trado, atque concedo, cum conſenſu & confirmatione clericorum meorum, quorum hæc ſunt nomina: Eccleſia videlicet S. Euviſii de *Nuras*, & S. Petri de *Piſcadur*, & eccleſiam S. Luciferi de *Pau*, & S. Mariæ ad vineas, & S. Mariæ *de Sebol*, & S. Petri de Serra, & S. Andreæ, & S. Ananiæ de Portu, & S. Mariæ de Portu-ſalis, & eccleſiam S. Heliæ *de Mont*, & S. Victoriæ de Nuraxi de Urtina, & S. Mariæ de Arcu, & S. Mariæ de Gippi, & S. Ambroſii de Uta, & S. Barbaræ de Aqua-frigida, & S. Mariæ de Margarnigi, & S. Petri de Ruina, & S. Salvatoris, & S. Luciæ de Civita, & S. Petri *de Pont*, & S. Euviſii *de Quart*, & S. Luxurii de Maara, & medietatem decimæ judicis.

** Biſarchio, Sancta Juſta.*

Si quis vero hanc donationem meam infringere voluerit, anathematis gladio feriatur, & ſicut Judas traditor in inferni pæna dampnetur. Actum eſt hoc anno dominicæ Incarnationis milleſimo CXVIIII. indict. XII.

Ego GUILLELMUS Karalitanus archiepiſcopus ſubſcripſi. Ego Petrus canonicus ſubſcripſi. Ego Nicholaus canonicus ſubſcripſi. Ego Conſtantinus plebanus S. Petri de Nuramine. Ego preſbyter Sergius de Severrano ſubſcripſi. Ego ſacerdos Marce ſubſcripſi.

Ego PETRUS Romanæ eccleſiæ cardinalis & legatus conſenſi & ſubſcripſi.

Ego epiſcopus AUGUSTINUS eccleſiæ S. Juſtæ conſenſi & ſubſcripſi.

Ego PETRUS epiſcopus de Guiſarco ſubſcripſi.

Ego Baro ſacri Palatii ſubdiaconus conſenſi, & ſubſcripſi.

Ego Sergius de Furcillas. (a)

(a) Anno 1121. Calixtus papa II. confirmavit omnes poſſeſſiones monaſterii S. Saturnini Caralitani Philippo ejuſdem loci priori. *Datum Piſis per manum Griſogoni S. R. E. C. ac bibliothecarii* IIII. *idus Maii indict.* XIIII. *incarnat. dominicæ anno* MCXXI *pontificatus autem domini Calixti papæ II. anno* II.

Anno 1141. CONSTANTINUS Caralitanæ eccleſiæ archiepiſcopus Petro abbati Maſſilienſi confirmavit *eccleſiam S. Saturnini cum omnibus jure ad eam pertinentibus. Data Karalis anno ab Incarnatione* MCXLI. *ubi interfuerunt Bernardus ejuſdem monaſterii S. Saturnini prior &c.*

Villanus Piſanus archiepiſcopus & Sardiniæ primas ab Adriano IV. & Alexandro III. delegatus, anno 1163. litem compoſuit inter Bonitum Caralitanum præſulem, qui poſſeſſiones nonnullas ſancti Saturnini injuſte nimis tenebat, & monachos ejuſdem loci, qui Boniti imperia contumacius detrectabant, aſſertæque ſunt monachis poſſeſſiones uſurpatæ, dum tamen eſſent in poſterum antiſtitis ſui obſervantiores. Subſcripſere huic concordiæ VILLANUS Piſanorum & BONITUS Caralitanus archiepiſcopi, AIMO Sulcenſis, PETRUS Barbarienſis, RODULFUS Dolienſis epiſcopi; CONSTANTINUS judex Caralitanus, UGO comes Piſanæ eccleſiæ ſubdiaconus. Quæ ideo annotamus, quia paulo aliter concordia hæc in editione nova Galliæ Chriſtianæ recenſetur. Sic enim ibi legitur in Fredolo abbate Maſſil. *Ab archiepiſcopo Piſano primate ac legato in Sardinia ſimul & a Conſtantino antiſtite Caralitano S. Saturnini ceſſionem obtinuit Fredolus.* Eo certe anno quo Maſſilienſis abbas creatus eſt Fredolus, Conſtantino antiſtiti Caralitano ſucceſſerat jam Bonitus, qui ipſe eodem anno ceſſionem hanc ſeu potius concordiam fecit. Utrum vero ſteterit diu, incertum valde eſt, tametſi confirmata fuit ab Alexandro III. RICCUS enim Boniti ſucceſſor tranſegit denuo cum Aultorgio Maſſil. abbate, anno 1183.

BULLA CALIXTI PAPÆ II. ad Abrincenſem & Cenomanenſem epiſcopos &c.

Commendat eis monaſterium Savignienſe.

Anno 1119. *Communicavit R. P. Chamillard S. J.*

CALIXTUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Abrincenſi & Cenomanenſi epiſcopis, & Moritonienſi comiti, & dominis caſtellorum Filgeriarum & Meduanæ & ſancti Hilarii, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Notificamus dilectioni veſtræ nos dilectum filium noſtrum VITALEM, virum ſapientem ac religioſum abbatem ſanctæ Trinitatis de Savigneio & monaſterium ejus, in beati Petri tutelam & patrocinium ſuſcepiſſe. Et locus etiam idem, uti accepimus, venerabilis eſt, & monaſticæ in eo religionis obſervantia per Dei gratiam cuſtoditur. Rogamus itaque caritatem veſtram, monemus atque præcipimus, ut pro beati Petri reverentia & dilectione noſtra, idem cœnobium cum omnibus ad ipſum pertinentibus, & fratres in eo Domino ſervientes diligere amplius deinceps, & adjuvare curetis, atque ſecundum datam vobis a Domino facultatem viriliter defendatis. Sane ſi qua forte perſona, quod abſit, ſæpefati monaſterii bona minuere, auferre vel inquietare præſumpſerit, donec ſatisfecerit, excommunicationis ſententia feriatur. Porro quicumque locum eumdem juvare ac ſuis bonis honorare curaverit, omnipotentis Dei & apoſtolorum ejus benedictionem & gratiam, & peccatorum ſuorum indulgentiam conſequatur. Datum Andegavis v. idus Septembris.

JURAMENTUM ROKKERI Magdeburgenſis electi.

Anno 1119. *Ex mſ. S. Germani a Pratis.* [a]

EGO ROKKERUS (a) Magdeburgenſis eccleſiæ electus, anathematizo omnem hæreſim, & præcipue Burdiniam & Henricianam cum ſuis complicibus, promittens obedientiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & univerſali papæ CALIXTO, ejuſque ſucceſſoribus catholicis ſub obtentu officii mei, affirmans quod affirmat, damnans quod damnat. Promitto etiam quod ab hac die inantea fidelis ero in ejuſdem ſedis legatis honeſte recipiendis ac remittendis, adjuvans ſecundum Dei eccleſiam in omnibus prout poſſum viribus & ſcientia, ſine dolo & ſimulatione. Ita me Deus adjuvet, & hoc ſanctum evangolium.

(a) Qui & Rutgerus e nobili Veltheimorum familia Adelgoto ſubrogatus electione cleri, anno Chriſti 1119. *pari conſtantia præſul, qui neglecto imperatore inſtitutionem à legato apoſtolico adeptus eſt*, ut ait Chron. Magdeburg.

EPISTOLA ANONYMI ad anonymum.

Arguit eum quod A. abbatiſſa intruſa communicet.

Ex mſ. S. Germani a Pratis.

QUomodo ſalutis auctorem qui factus eſt obediens patri uſque ad mortem, per inobedientiam veſtram tam contumelioſe quam arroganter repuliſtis, pacis nuncia, quæ fidelibus & obedientibus debentur, vobis dirigere nec debemus nec volumus. Nimirum dominicæ reſurrectionis ſummam communemque cunctis fidelibus lætitiam cum Judæis blaſphemantibus reſpuiſtis, ſtatuam Nabuchodonoſor quam Dominus oris ſui ſpiritu glorianter dejecerat, ſimiles ethnicis ſuperſtitioſe erexiſtis. A. olim dictam abbatiſſam per apoſtolicæ ſedis legatum, cooperantibus archiepiſcopis, epiſcopis, diverſi ordinis clericis, ſanctimonialibus, laiciſque catholicis, ſacrorum judicio canonum, qui ſpiritu divino conditi ſunt, ſicut intruſam, ſic contumacem, ita juſte ſicut publice depoſitam & excommunicatam, ac denuo domino Moguntinæ ſedis archiepiſcopo cunctiſque ſpiritualibus & ſæcularibus principibus, qui ad colloquium in purificatione S. Mariæ hic habitum convenerant, collaudantibus. Vobis quoque, cum nos ab excommunicatione quam ex illa contraxeratis, vos Deo auctore abſolveremus, idipſum approbantibus, in jam dicta damnatione confirmatam, more ſchiſmaticorum ſuperbe recepiſtis. Quia igitur nulla pars fideli cum infidele, nulla ſocietas luci ac tenebris, nulla conventio Chriſti ad Belial, vobis omnibus ſcilicet prænominatæ mulieri tamquam abbatiſſæ adhærentibus, ac reinvaſioni ejus cooperantibus & conſentientibus clericis, & ſanctimonialibus, & laicis divini participationem officii, quam per inobedientiam & externam communionem, quantum in vobis ceu profanaſtis, judicio Dei patris & Filii Domini noſtri JESU CHRISTI & Spiritus ſancti, ex auctoritate beatis apoſtolis apoſtolorumque ſucceſſoribus conceſſa, uſque ad condignam ſatisfactionem interdicimus.

EPISTOLA CALIXTI PAPÆ II. ad Brunonem archiepiſcopum Trevirenſem.

Abſolvit eum ab omni poteſtate legati, niſi à papa latere dirigatur.

Anno 1120. *Ex mſ. regina Sueciæ eruit Mabillonius.*

CALIXTUS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri BRUNONI Trevirenſi archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Conſuetudo ſedis apoſtolicæ perſuadet

& ipſe rationis ordo expoſcit, ut ſapientes religioſaſque perſonas & Romanæ eccleſiæ obedientiæ devotas exiſtentes honorare amplius ac diligere debeamus. Proinde, frater dulciſſime, poſtulationi tuæ clementer annuimus, & perſonam tuam dilectionis brachiis amplectimur, & eam a cujuſlibet legati poteſtate abſolvimus, niſi forte a noſtro latere dirigatur. Confidimus enim in Domino, quia de ſapientia ac religione tua & Deo ac eccleſiæ honor magnus utilitaſque proveniat. Data Cluniaci III. nonas Januarii. (a)

[a]

DIPLOMA FRIDERICI Colonienſis archiepiſcopi pro Corbeia nova.

Confirmat ei decimas de manſis dominicatis in ſuo epiſcopatu, olim in ſolemni concilio tempore Arnolfi imperatoris conceſſas.

Anno 1120. *Ex mſ. Corbeia nova.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum fieri volumus tam præſentis quam futuri ævi fidelibus, quod venerabilis abbas Corbeienſis ERCKENBERTUS pro infeſtatione quorumdam contra ſe & monaſterium ſuum noviter exorta, patrocinium noſtrum adiit, orans, ut privilegium ei pro confirmandis decimis, quæ monaſterio ipſius de dominicatis manſis in epiſcopatu noſtro ab antiquis temporibus ſolvuntur, concederemus juxta conſenſum & ſubſcriptionem WILLIBERTI archiepiſcopi Colonienſis ad * decem & novem epiſcoporum, quin ſynodo (b) tempore ARNOLPHI imperatoris convenerant & juxta conceſſionem omnium ſucceſſorum ejus, cujus rationabili petitioni ego FRIDERICUS Dei gratia Colonienſis archiepiſcopus, tam pium quam juſtum conſenſum exhibens, hoc ei auctoritatis noſtræ chyrographum, tam ad innovanda quam roboranda priorum auctoritatum inſtituta fieri præcepi; in quo non ſolum ſubſcriptionem prænominati archiepiſcopi ceterorumque archiepiſcoporum in ſynodo prædicta congregatorum, ſed etiam omnium anteceſſorum meorum conceſſionem ratam eſſe decrevi, recognoſcendo & permittendo eccleſiæ ipſius decimas quas in epiſcopatu Colonienſi ante tempora poſſedit, præcipue quas *Lachem* dominicali ſuo vel in Rheno vel in aliis dominicatis manſis tenuiſſe dignoſci-

* *f. ac.* [b]

A tur, de quibus injuſtam & inſolitam contraditionem adverſum ſe moveri querebatur. Cui auctoritatis noſtræ decreto ut amplior fides & reverentia exhibeatur, & ipſorum quibus traditur defenſioni magis aſtipuletur, tam ſigilli noſtri impreſſione, quam banni noſtri tremenda animadverſione, irrefragabile robur addidimus. Sancimus etiam & decernimus in virtute & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti, ut ex auctoritate beatiſſimi Petri apoſtolorum principis, ut præſens teſtamentum omnibus ſæculis immutabile & inconvulſum permaneat, B violatores ejus anathematis & æternæ maledictionis diſtrictione, niſi reſipuerint, ferientes, conſervatoribus vero & defenſoribus ejus perpetuæ remunerationis ſpem certam promittentes. Actum eſt hoc & in celebri curia & conventu Goſlariæ confirmatum, anno ſingularis nativitatis milleſimo centeſimo vigeſimo, indictione ſeptima; imperante HEINRICO quinto Romanorum imperatore auguſto, præſidente ſedi apoſtolicæ domino CALIXTO, anno noſtri epiſcopatus C nono decimo, Corbeienſis eccleſiæ currum aurigante ERCKENBERTO reverendiſſimo abbate feliciter.

ANONYMI VERSUS de præconio urbis Laudunenſis.

Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

MAcrobius prætor Bibrax tua mœnia jecit,
D Brachia ſunt quia bina tibi res nomina fecit.
Quod te Laudunum dici voluere ſequentes,
Hoc quoque res habuit, quia mons laudabilis eſſes.
Cæſaris ille liber qui narrat Gallica bella,
Cæſaris ipſius memorat quia viceris arma:
Hac igitur cauſa conjurans Gallia tota
Improviſa tuos circumdedit undique muros;
Sed tibi ſic clauſæ ſuccurrunt cæſaris alæ.
Et dant terga fugæ quæ te cinxere catenæ.
Attila rex ſævis qui ſervis præfuit Hunis,
Urbibus everſis habuit quas Gallicus orbis,
E Laudunum ſolam ſibi comperit eſſe rebellem,
Indigenæ genti quæ confugiunt fugienti,
Vicinos & ſe rabido defendit ab hoſte.
Hinc & Normannos poſt multos pertulit annos.

(a) Edita eſt hæc epiſtola a Brovero Annal. Trev. l. XIII. ad annum 1120. ſed deflexis ad puriorem ſtilum verbis. Porro contra Adalbertum Moguntinum apoſtolicæ ſedis legatum, qui Brunonem volebat in ordinem cogere, impetrata eſt.

(b) Moguntinâ nationali anni 888. quâ ſcilicet cautum eſt: *Ne eccleſiæ antiquitus conſtitutæ, decimis aut aliis poſſeſſionibus priventur, & novis oratoriis attribuantur.* Ea in ſynodo confirmata Corbeienſium & Herivordenſium privilegia ſolemni decreto, cui ſubſcripſere cum VUILLIBERTO Colonienſi epiſcopi novemdecim. Horum nomina quia nec a Labbeo & Coſſartio in conciliis generalibus, nec a Sirmundo, Serrario & aliis reperta ſunt, ex ipſo decreto in Andalibus Paderbornenſibus edito hic producimus. FULCO Rhemenſis, VUILLIBERTUS Agrippinenſis, THIADMARUS Salzburgenſis, REDBODO Trevirenſis. JOHANNES Rothomagenſis archiepiſcopi, HILDEGRIMUS Halberſtadienſis epiſcopus, ADALGARIUS Hamaburgenſis archiepiſcopus, ARN. Virtzburgenſis, LIAVVARDUS Vercellenſis, RODBERTUS Metenſis, ADALHELMUS Vvurmacenſis, GODTHANEUS Spirenſis, VVICBERTUS Hildinesheimenſis. DETH. Virdunenſis, DODILO Cameracenſis, HONORATUS Belvacenſis. HERDILO Noviomagenſis, BALTHRAMNUS Stratzburgenſis, VVALDO Friſingenſis, THIADULPHUS Curacenſis epiſcopi.

Nec tamen his ceſſit, quoniam confuſa receſſit, A
Gens inimica Dei voto fruſtrata trophæi.
Normannos iſtos de Danis novimus ortos,
Quos Deus in Francos iratus fecit acerbos,
Illorum terram dans illis depopulandam,
Tempore qui Calvi Caroli trans æquora vecti,
Gallica regna ſibi conquirunt lege tributi.
Diſcalius partes Danos conduxit ad iſtas,
Garmundum dici quem poſtera maluit ætas.
Nunc a Normannis retinens Normannia nomen,
Hæc eadem dici conſuevit Neuſtria pridem,
Normannis illam Carolus conceſſit habendam;
Et jam perpetuo ceſſit quaſi jure tenendam.
Corpora ſunt illa ſanctorum multa ſub ara
Laudunum tranſlata forent ne tradita prædæ.
Quorum pars illic digno requieſcit honore.

BULLA CALLIXTI PAPÆ II. ad R. Maſſilienſem abbatem.

Permittit ei & fratribus ſuis divinum officium celebrare in Taraſconenſi S. Nicolai eccleſia, eamque conſecrari facere.

Anno 1120 *Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius.*

CALIXTUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis (a) R. Maſſilienſi abbati & ejus fratribus S. & A. B.

[a] Dominus prædeceſſor noſter ſanctæ memoriæ URBANUS papa, uti ex ejus & domini papæ GELASII litteris intelleximus, RICHARDO Narbonenſi archiepiſcopo, D tunc Maſſilienſi abbati, auctoritatis ſuæ favorem dedit, ut apud Taraſconem, in loco videlicet donationis comitiſſæ STEPHANIÆ, ad honorem Dei eccleſiam ædificaret. Ipſemet etiam pontifex in eodem loco crucem fixit, & aquam benedictam ſparſit. Et nos itaque monaſterio veſtro ſuam volentes juſtitiam conſervari, licentiam vobis damus, ut in loco ipſo fratres veſtri divina officia celebrent, & poſtquam eccleſia perfecta fuerit, ſi Avenionenſis epiſcopus eam conſecrare aut noluerit, aut propter clericorum contradictionem nequiverit, E a quo malueritis catholico [b] conſecrari epiſcopo faciatis. Datum (b) Biterris kal. Julii.

(a) Rodulfo abbati S. Victoris electo anno 1117.

(b) Hinc colliges bullam iſtam datam eſſe, cum Calixtus celebrato Remis concilio iter ſuum verſus Italiam dirigeret, proxime e Gallia egreſſurus, quod contigit anno 1120.

EPISTOLA CONONIS epiſcopi Præneſtini ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem.

Scribit ei poſſe regem ab eo excommunicari.

Anno 1120 *Ex mſ. S. Germani a Pratis.*

CONO Præneſtinus Dei gratia epiſcopus & apoſtolicæ ſedis vicarius venerabili fratri FRIDERICO Colonienſi archiepiſcopo animæ ſuæ dimidio gaudium & lætitiam in Spiritu-ſancto.

Denuntiamus vobis in nomine Domini, ut non cito moveamini a veſtro ſenſu tam B dictis pſeudofratrum noſtrorum, quam aliorum dicentium non pertinere ad vos excommunicare regem: quia nec rex nobis commiſſus, nec de parrochia noſtra eſſe videtur, quibus ex ore domni papæ efficaciter reſpondemus, quia etſi nobis parrochiali jure commiſſus non fuerit, auctoritate tamen Spiritus-ſancti & ſanctorum patrum pro tanto ſcelere merito excommunicare debuimus: attendentes quod B. Ambroſius Theodoſium imperatorem Romanum non ſibi commiſſum, licet non papa, C non patriarcha, non eccleſiæ Romanæ legatus, excommunicavit pro ſcelere, quod non in parrochia ſua, ſed Theſſalonice commiſerat. Quidam falſi fratres mandaverunt nobis, quod pax eſſet inter vos & regem, ſed domnus papa nec nos credere voluimus quouſque vos videremus.

EPISTOLA CALIXTI papæ II. ad Wulgrinum archiepiſcopum Bituricenſem.

De expulſione monialium a Carentonio Parthenone.

Anno 1120. *Ex cartario archiepiſcopi Bituricenſis.*

CALLIXTUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri W. Bituricenſi archiepiſcopo & canonicis S. Stephani S. & A. B.

Prædeceſſorem tuum LEODEGARIUM archiepiſcopum apud eccleſiam S. Mariæ de Carentonio regulares inſtituiſſe canonicos domini prædeceſſoris noſtri ſanctæ memoriæ PASCHALIS privilegium manifeſtat, ſanctimonialibus quæ ibi fuerant, propter minus honeſtam earum converſationem, expulſis, atque in aliis religioſis monaſteriis collocatis. Ceterum poſt ipſius obitum, quidam fratrum veſtrorum canonicorum S. Stephani cum laïcorum favore, regulares illos canonicos expulerunt, & ſanctimoniales illas ad eamdem eccleſiam introduxerunt. In quo profecto & religioſa prædeceſſoris tui conſtitutio, & reverenda prædeceſſoris noſtri confirmatio annulata eſt. Mandamus itaque dilectioni tuæ, atque præcipimus, ut ſanctimonialibus illis edu-

Digitized by Google

ctis, prædictos canonicos ad eccleſiam reducatis, & quiete ac pacifice in canonici diſciplina ordinis permanere faciatis. Quod ſi forte aut ſanctimoniales egredi, aut vos canonicos reducere nolueritis, nos & illis & illarum fautoribus eccleſiarum introitum interdicimus, atque locum ipſum divinis carere officiis præcipimus, donec mandati noſtri ſententia impleatur. Datum apud S. Germanum III. nonas Decembris.

EPISTOLA PETRI CANONICI Noviomenſis ad Euſtachium abbatem S. Eligii Noviomenſis.

De inventione ſanctorum corporum patris ac matris B. Eligii epiſcopi Noviomenſis.

Circa 1120. Ex mſ. Cl V. domini de Chauvigniere. [a]

EUSTACHIO (a) domino ſuo, abbati cœnobii B. Eligii Noviomenſium epiſcopi, & omnibus ejuſdem eccleſiæ fratribus ſanctæ religionis cultoribus, & monachali profeſſione in Chriſti ſervitio mancipatis, PETRUS Noviomicæ congregationis canonicorum minimus, ſic in hac vita militari, ut in æterna retributione gemina ſtola veſteque nuptiali indui, ſponſi ſponſorum dexteræ aſſideant, ipſo magno convivio cum eo guſtaturi.

Quoniam pro ſæculi & dierum prætereuntium antiquitate, nequeunt cuncta memoria hominum retineri, quæ cunctipotens operatur in mirabilibus ſuis, ea quæ de patre B. Eligii Lemovis oculis meis vidi, litterarum ſubſcriptione vobis notificare dignum duxi. Contigit eccleſiam B. Martini *de la Baſiocee* extra portam *de Maireboz*, inter caſtrum ſancti Martialis & ipſam civitatem antiquitus a B. Eligio conſtitutam, in qua patrem a parte auſtrali, matrem vero in ſeptentrionali collocaverat, ex parte quæ tumulo matris adhærebat, diſſolvi, & ſine aliquo detrimento monachorum tunc temporis in choro pſallentium, funditus ſubrui. Beatus namque Eligius viginti monachos pro remedio patris ac matris animarum collocaverat in eadem eccleſia, eiſque ad plenum neceſſaria ſua bona prædicatione & converſatione adquiſiverat; quam everſionem cum præfati monachi reſtaurare voluiſſent, communi accepto conſilio, a reſtauratione ceſſantes, totum caput eccleſiæ proſtraverunt, ut majori & ampliori ambitu & monachis in eccleſia degentibus, neceſſario reintegraretur. Cui deſtructioni ego Petrus ſæpius interfui; multotiens namque mihi a compluribus tam clericis, quam monachis, & etiam laicis dictum fuerat, in illa eccleſia patris ac matris beati Eligii ab ipſo corpora tumulata fore. Monachi ergo per ſe totum acervum lapidum non valentes a loco illo removere, in feſtivis diebus per præcones populum civitatis & caſtri convocabant, quatenus lapidibus ab eo remotis, & in loco remotiori aſportatis, fundamenta veteris parietis liberius effoderentur. Qui cum ita effoderentur, ſub quodam altari in dextra parte collocato, tumulum patris B. Eligii de repente invenerunt; quod vidi & audivi, quia interfui, & ſuccedendo ipſis deſtructoribus, ipſum majorem & eminentiorem lapidem, tabulam ſcilicet altaris, a ſuo loco remotiori aſportavimus; quo invento dubii dubio pendebant animo, gaudentes quia erat, dolentes quia erat defoſſus. Quid agerent? capitulum conſulitur, & ex conſulto capituli per plateas & vicos civitatis & caſtri tubicines tubicinando deambulare fecerunt, cujuſcumque conditionis populum convocantes, quatenus inventioni patris B. Eligii, qui in partibus illis multum eſt agnitus, & in maxima reverentia habitus, intereſſent, & in quo loco competenti & idoneo reconderetur, eligerent. Talis namque conſuetudo eſt in partibus illis, proceſſiones, rogationes, infirmorum viſitationes, mortuorum uſitationes, ceteroſque conventus per plateas & quadruvia hujuſmodi homines declamare. Illis autem ita clamantibus, quod in tali re ſolet fieri, homines invidi, bilingues, corroſores, totius boni detractores, muſſitando dicere cœperunt, hanc convocationem zelo cupiditatis & coacervandæ pecuniæ gratia eſſe factam. Convenientibus itaque undique populis, murmuratio talis aures perculit (b) abbatis. [b] Abbas ſiquidem hujuſmodi cognito murmure, mente diverſus agitabatur, & in parte populi detractiones evitare volens, & in parte ſarcofagum eſſe defoſſum graviter dolens. Deſiſtens igitur a ſuo tali propoſito, a præclara videlicet remotione, circa ſcrinium lapideum, quo oſſa beati corporis adhuc jacebant, magnum acervum lapidum coacervare fecit, & ita dimiſit; multis tamen, quibus mens ſanior erat, conclamantibus, ne pro paucis perfidis veneno perfidiæ imbutis, a priore conſilio, quod a monachis ſuis & a religioſis tam viris quam mulieribus habuerat, pro tam levi aura & a tam venenoſo ore excogitata, ſe removeret, potius B. corporis intenti remotionem in loco idoneo & competenti cum debita veneratione, prout mente inceperat, opere expleret. Sed quoniam in animo dubio plerumque pravum prævalet conſilium, & cogitatio humana de diverſis occupata, haud facile verum prævi-

(a) Euſtachius abbas, cui inſcripta eſt hæc epiſtola, anno 1120. Noviomenſi S. Eligii monaſterio præfuiſſe dicitur in Gallia Chriſtiana. Hinc colliges inventionem corporum patris & matris S. Eligii, cui interfuit epiſtolæ ſcriptor, contigiſſe ineunte ſæculo XII.

(b) Is eſſe videtur Geraldus hujus nominis primus, cujus tempore monachi S. Martini maximam penuriam paſſi referuntur.

Digitized by Google

det, abbas timens notam cupiditatis, ſcienſque cupiditatem non ſolum a divinis, verum etiam ab antedivinis eſſe deteſtatam, & omnium malorum radicem eſſe nuncupatam, cohortationi eorum non acquievit. Altera autem die altare in parte ſiniſtra antiquitus collocatum deſtruentes, ſepulcrum matris ſimiliter invenerunt, quo invento, ſimilique coopertura cooperto dimiſerunt. Nocte igitur inſecuta cum totus fere populus ſe ſopori dediſſet, tanta & tam maxima inundatio pluviæ non ſolum circa civitatem, verum etiam per totam illam regionem extitit, ut in ipſa nocte tota fere ſata regionis illius proſternerentur. Ingruente ſiquidem vi ventorum & imbrium, a prima hebdomada poſt reſurrectionem Domini, in qua corpora illa defoſſa fuerunt, uſque ad proximam ante feſtivitatem S. Johannis, aſſidue & continuatim nocte ac die ita pluere cœpit, ut foſſæ ac foſſata ſtagnarentur, rivuli fontium quaſi torrentes more diluvii agentes, vehementerque inundantes, molendina, domos ligneas, pontes lapideos ſternerent, prata campoſque ſibi adjacentes veluti paludes emollirent: qua tempeſtate graſſante, omne vulgus acolarum regionis illius tali & tam repentina intemperie ſtupefacti ac ſolliciti, diffidentes in omnibus quæ foris poſſidebant, videlicet vineis, ſatis, pratis, & herbis, ad alterutrum ſciſcitabantur, quæ cauſa foret, cur tam repentina tamque aſſidua inundatio pluviarum illis in partibus crebreſceret? Unde cum diverſi diverſa ſentientes, diverſas opinabantur opiniones. Sed quia longum eſt, nec ad rem attinet tantas & tam diverſas opiniones ſeriatim digerendo enumerare; ad illam quæ non opinio, ſed veritate potius nixa exiſtimatio vocanda eſt, veniamus. Dicebant etenim tam immoderatam aëris intemperiem pro defoſſione corporum patris ac matris B. Eligii illis in partibus contigiſſe, in hujuſmodi verba tale & veriſimile argumentum alter alteri proponentes fratres: ſi pater alicujus hominis cujuſcumque conditionis eſſet, ſeu clericus, ſeu miles, ſeu etiam quilibet tyrannus in aliquo cimiterio ſepultus fuiſſet, & quolibet modo contingeret illum eſſe defoſſum, etiam pro reædificatione eccleſiæ, quanto dolore creditis eum moveri? magna utique pietate & animi anxietate moveretur. Igitur quid de B. Eligio cenſes, ſi eſſet fas dicere quemquam de ſanctis in cæleſti gloria ſublimatis aliqua titillatione moveri? Hæc & alia hujuſcemodi mutuatim inter ſe proferentes, ad abbatem S. Martini confluebant, ſupplicantes ne tamdiu illa beatiſſima corpora eſſe denudata ſuſtineret. Abbas columbino affatu ut erat, eis benigniſſime reſpondebat, ſe quorumdam corroſorum detractionem evitare, & ideo ea removeri a loco priori

A non audere. Dum hæc agerentur, monachi eccleſiæ B. Martialis aſſerendo populo promiſerunt, ſe habere in quodam feretro quemdam ſocium S. Martialis, ſanctum videlicet Hoſtriclinium, cujus talis erat conſuetudo, quod ſi aliquando pro aliqua aëris intemperie foras portaretur, meritis & interceſſionibus ejus ceſſare intemperiem. Communi itaque accepto conſilio, die condicta, indicto jejunio, in ipſa prædicta hebdomada, quæ eſt proxima ante feſtum B. Johannis, ſecunda feria clerus &

B populus totius civitatis & caſtri prænominati ſancti corpus ad quamdam eccleſiam B. Mariæ extra caſtrum in loco qui dicitur ad Arenas collocatum, una cum ceroferariis ac luminaribus & ornamentis eccleſiaſticis plurimis roboantes, ſigna omnium eccleſiarum, & hymnis & canticis ſpiritalibus pſallentes, & cantantes cantica divina vocibus excelſis & cordibus perfectis Dominum laudantes, & orantes, quatenus talis intemperies aëris ceſſaret, ſuaque piiſſima pietate fructus terræ ad ſuſtentationem

C ſuæ eccleſiæ confirmaret. Deus autem qui communi judicio cunctorum ratione degentium æternus, & incommutabiliter cuncta, prout vult, diſponens ac providens aſſeritur, ſua incommutabili diſpoſitione cuncta patefaciens, noluit per S. Hoſtriclinium facere, quod in revelatione patris ac matris B. Eligii fieri reſervabat. Appropinquantes autem monachi, reliquus populus ad præfatam eccleſiam, & pene introeuntes cum feretro & cum ceteris ſupraenumeratis a quatuor partibus cœli, & in circuitu totius orizontis, tanta tempeſtas &

D tam maxima pluvia magnorum adinſtar montium cœpit inſurgere, & non multo poſt cum maximo tonitru cadere, quanta diebus retro continuatim pluvioſis non ceciderat; & quia eccleſia parviſſima erat, & circa illam non erant aliquæ domus, excepta una ſola, quæ diſſipata fere, omnes qui ibi convenerant, dimiſſo feretro monachis, abfugerunt, aliquantulum autem ceſſante pluvia, monachi cum feretro reverſi ſunt. Sequenti igitur feria ſanctimoniales civitatis videntes per ſanctum Hoſtriclinium pluviam non ceſſaſſe, ſimiliter aſſerentes ſe re-

E liquias ſupradictæ poteſtati aſſignatas habere, iterum per præcones & tubicines indicto jejunio, plebe adſcita, ſuam iteratæ ſunt proceſſionem. Sed, ut breviter dicam, fere utriſque ſimilis evenit exitus. Itaque non ceſſante, ſed potius ingruente intemperie, & continuatim uſque ad vigiliam B. Petri apoſtolorum principis perſeverante, ipſa vigilia abbas B. Martini cum monachis ſuis, divino, ut credo, ſpiritu inſpiratis, & angelica forſitan ammonitione præmonitis, ſine aliqua divulgata vocatione, aliquantulis tamen convenientibus, me au-

diente, me vidente, qui videre ſollicitus ibi cum aliis veneram, oſſa ipſorum beatorum corporum collegerunt, & cum omni devotione, candidis albis dealbati, cum crucibus ac thuribulis ac luminaribus in eadem eccleſia detulerunt. Mirandis plus miranda ſuccedunt, non dico poſt remotionem, non dico in ipſa remotione, ſed dico in ipſius remotionis apparatione, quando ſacculos & thecas & cetera neceſſaria præparare cœperunt, tota eis aëris obfuſcatio, totaque imbrium obnubilatio continuo cœpit evacuari, & maxima ſerenitas in ſuperiori emiſperio circumquaque quaſi de repente oriri. Hoc ultimo modo humanarum conditor ac reformator rerum Deus, Lemovicenſium petitioni acquieſcens, permiſit aſſequi quo tetenderant votum. Poſt non multum vero tempus totius regionis fluctuum propagatio ad priſtinam renovata eſt ubertatem, ad deteſtabilem præteritæ intemperiei prætergreſſa eſt illuviem. Tot ac tantis evidentibus indiciis approbatum eſt, tantam intemperiem pro defoſſione patris & matris B. Eligii illis in partibus accidiſſe, & ita fama illarum ubique gentium percrebuit. Quare ſummo creatori ac omnium gubernatori gratias ſupplici voce retulerunt, qui per B. Eligii patris matriſque ſuæ merita, illos lætificaverat, fructuſque terrarum de quibus plurimum diffidebant veluti ſummus conſervator conſervaverat.

BULLA CALIXTI PAPÆ II.
de erectione ſeu reſtitutione epiſcopatus apud Tres tabernas.

Anno 1121. Ex ſchedis Sluſianis, nunc clar. domini baronis de Craſſier.

CALIXTUS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili viro fratri JOHANNI Trium tabernarum epiſcopo, noſtris per Dei gratiam manibus conſecrato, ejuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum.

Et ſynodalium decretorum auctoritas, & pontificalium geſtorum ſeries manifeſtat, ſæpe ſedi apoſtolicæ licuiſſe disjuncta conjungere, & ſedes & eccleſias pro ratione temporum commutare. Olim Trium tabernarum eccleſia & ſedes propria proprium
[a] cognoſcitur epiſcopum (a) habuiſſe, ſed quia propter Sarracenorum violentiam epiſcopalem ſedem conſervare non potuit, ad Romanam eccleſiam pro habendo epiſcopo confugit. Unde univerſarum per orbem eccleſiarum Romana mater eccleſia Squillacenſi eam eccleſiæ conjunxit. Sane temporibus noſtris divinæ placuit majeſtati locum illum miſericorditer viſitare, & cleri & populi multitudine reparata, in ſtatum priſtinum reſtituere. Nos itaque divinæ cooperatores exiſtere gratiæ cupientes, habito fratrum noſtrorum conſilio, per cariſſimum fratrem noſtrum cardinalem DESIDERIUM preſbyterum, quem ad partes illas direximus, totius rei opportunitate diligenter inſpecta, & populi petitione, & cleri electione, & comitis ceterorumque honoratorum conſenſu, cardinalem in ea epiſcopum noſtris per Dei gratiam manibus conſecravimus. Apoſtolica igitur auctoritate præcipimus, ut prædicta Trium tabernarum eccleſia proprium deinceps epiſcopum habeat, cujus diſpoſitione ac providentia, juxta ſanctorum patrum inſtituta, per omnipotentis Dei gratiam gubernetur. Porro tibi tuiſque ſucceſſoribus, cariſſime frater & coepiſcope JOHANNES, eamdem parochiam confirmamus cum oppidis, villis & pertinentiis ſuis, videlicet Taberna, Catanzario, Rocca, Tiriolo, & Sellia, confirmamus & tibi domum glorioſi comitis GOFFREDI, ſcilicet villanos centum cum terris & vineis apud Cantarazium, & molendinum unum, & poſſeſſiones omnes & villanos & molendinum, quas, quos, & quod Guilielmus Carbonellus in prædicti cardinalis manu eccleſiæ reddidit. Item ex dono Johannis Caprioli villanos triginta cum ducentis modiis terræ & quinque millibus pedum vinearum, quæcumque præterea eccleſia veſtra liberalitate principum, oblatione fidelium, vel aliis juſtis modis in præſenti poſſidet, aut in futurum, largiente Domino, poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli hominum facultas ſit, hanc noſtram epiſcopalis dignitatis reſtitutionem mutare, vel ſæpedictam eccleſiam temere perturbare, poſſeſſiones ejus auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed omnia integra ſerventur tam tuis, quam clericorum & pauperum uſibus profutura. Si quis igitur in futurum eccleſiaſtica vel ſeculari præeminentia hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam tentaverit, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit; poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe divino judicio de perpetrata iniquitate cognoſcat; qui vero præmiſſis paruerit, fructum hic bonæ actionis accipiat, & apud diſtrictum judicem particeps æternæ pacis inveniatur. Amen.

Datum Laterani per manum Griſogoni ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii XVIIII. Kal. Februarii, Indictione XIV. Incarnationis Dominicæ anno milleſimo C. XXI. pontificatus autem domini Calixti papæ ſecundi anno ſecundo.

(a) De hoc epiſcopatus titulo & antiquitate Trium tabernarum vide auctorem vitæ ſancti Vitaliani & fratrem Hieronymum a Puliſtina in deſcriptione Calabriæ lib. 2. cap. 21. fol. 547. vide & librum Chronicorum antiquiſſima manu deſcriptum per Rogerium Magiſtri Guilelmi canonicum Catanzarii, qui totam hiſtoriam complectitur.

Ego Calixtus catholicæ eccleſiæ pontifex.

Ego Crescentius Sabinenſis epiſcopus.

Ego Petrus Portuenſis epiſcopus.

Ego Vitalis Albanenſis epiſcopus.

Ego Bonifacius presbyter eccleſiæ tituli ſancti Marci.

Ego Benedictus presbyter cardinalis tituli ſanctæ Mariæ.

Ego Johannes presbyter cardinalis tituli S. Ceciliæ.

Ego Theobaldus presbyter cardinalis tituli S. Pammachii.

Ego Rainerius presbyter cardinalis tituli S. Praxedis.

Ego Petrus ſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter cardinalis tituli ſanctæ Suſannæ.

Ego Deusdedit presbyter cardinalis tituli S. Laurentii in Damaſo.

Ego Gregorius presbyter cardinalis tituli S. Luciæ

Ego Johannes presbyter cardinalis tituli S. Griſogoni.

Ego Amelius presbyter cardinalis tituli ſanctæ Crucis in Hieruſalem.

Ego Petrus presbyter cardinalis tituli S. Marcelli.

Ego Sigizo presbyter cardinalis tituli S. Euſebii.

Ego Robertus presbyter cardinalis tituli S. Sabinæ.

Ego Formoaldus diaconus cardinalis tituli SS. Sergii & Bacchi.

Ego Romanus diaconus cardinalis ſanctæ Mariæ in Porticu.

Ego Jonatas diaconus cardinalis SS. Coſmæ & Damiani.

Ego Gualterius diaconus cardinalis S. Theodori.

EPISTOLA ADALBERTI archiepiſcopi Moguntini ad Calixtum papam ſecundum.

Anno 1121. Ex mſ. S. Germani a Pratis.

CALIXTO beatiſſimo domino ſuo & patri, univerſalis eccleſiæ pontifici A. Dei gratia & ſui miſericordia quidquid eſt, debitam cum omni devotione obedientiam.

In multis & magnis perſecutionibus & anguſtiis hactenus poſiti, quotiens de perſona domni imperatoris ſcripſerimus veſtræ majeſtati quid vobis placeret, quid principes noſtri ſentirent, in quo demum ſententia conveniſſent, non dubitamus recordari veſtræ diſcretionis beatitudinem, & in his omnibus per litteras & nuntios veſtros cognovimus circa hæc maxime ſemper verA ſari veſtræ pietatis deſiderium, ut apoſtolica diſpenſatione veſtris potiſſimum diebus pax & concordia deſcenderent in univerſum mundum, ſi tamen ita eam pacem imperator & daret & ſuſciperet, quod honorem Dei & matris eccleſiæ non obfuſcaret, acceptaque dominis ac patribus noſtris cardinalibus, qui in idipſum (a) de latere veſtro ad nos miſſi ſunt, totius conſilii & ingenii noſtri vires in hoc contraximus, ut tam generale bonum ad communem eccleſiæ & regni utilitatem non differretur ulterius. Sed quia tam imperium quam imperator tamquam hereditario quodam jure baculum B & annulum poſſidere volebant, pro quibus univerſa laicorum multitudo imperii nos deſtructores inclamabat; nullomodo potuimus his imperatorem exuere, donec communi quique conſilio, cum his qui aderant fratribus & dominis cardinalibus huic periculo noſtro compatientibus, inde eccleſiæ cenſuram verentibus, & ob hoc vix nobis aſſentientibus in eccleſiæ cenſuram vertentibus, omnes pariter ſuſtinuimus, quod in ipſius præſentia eccleſia debeat ele- C ctionem facere, nihil in hoc ſtatuentes, nec per hoc in aliquo, quod abſit, apoſtolicis inſtitutis, & canonicis traditionibus præjudicantes, ſed totum veſtræ præſentiæ & veſtræ deliberationi reſervantes, immobilia enim per omnem modum & fixa eſſe præcepta non dubitamus, quæ ad tuendam & corroborandam libertatem & eccleſiæ æterna lege ſancita..... ipſe tamen imperator parum attendens quanti periculi laqueum per veſtram miſericordiam evaſerit, & quod utcumque conceſſa ſibi poteſtas adhuc impediat. Igitur judicia veſtræ diſcuſſionis in legatorum veſtrorum præſentia, quantum ea abuſus ſit ex eis expeditius cog- D noſcere poteritis. Quocirca ſi per hujus eamdem ſive graviorem eccleſia Dei debet ſuſtinere, ſeu virtutem ſolum hoc reſtat, ut pro palma victoriæ de cetero ſubjecta ſit ad deſpectiones ignominiæ. Hæc non ideo dixerimus, quod per nos veſtra excellentia circumſpecta in omnibus præmuniri poſſit. Sed quia ſine ſub veſtra auctoritate libertatem eccleſiæ deſideramus. Itaque majeſtatis veſtræ genibus E provoluti, tam ſupplicirer quam juſte depoſcimus, ut in fratre epiſcopo Rokkero opus eccleſiæ agnoſcere dignemini, & quam ipſa libere & canonice ad hunc apicem promovit, miſericordia veſtra confirmet & prohibeat expulſione ita ſuffocatur libertas eccleſiæ quod laicus quidam

(a) Obſervat Urſpergenſis abbas ad annum 1121. legationem decreviſſe Calixtum ſecundum Adalberto Moguntino antiſtiti, *quem*, inquit, *ſciebat eſſe imperatori adverſarium, & in Saxonia populum contra eum commoturum*. Verum conſtat ex hoc loco de pace imprimis tractaſſe, ſummi pontificis nuncios; quam denique, comitiis Vvirtzburgi habitis, eodem anno conſecuti ſunt. Et pacis conditiones epiſtolæ huic ſubjicimus.

Digitized by Google

quidam adhuc occupat ipſius ſedem, & diſ-
ſipando epiſcopatum perſequitur & deſ-
truit, qui fideles qui ul-
timus omnium anulo & baculo inveſtire non
abhorruit, ſub ipſo articulo exterminandæ
excommunicationis. Propterea memorem
eſſe decet clementiam veſtram
in ſervitio & fidelitate ſanctæ Roma-
næ eccleſiæ patrimoniis & beneficiis ſuis
adhuc proſcribuntur omni cartulæ perfe-
renda commiſimus & alia complurima de-
ſiderantur in hoc ſancto concilio quæ ad vos
ipſi pertuliſſemus niſi ægritudine, ut nove- B
runt cardinales, præpediremus, & niſi Al-
pium aſperitas & tot locorum anguſtiæ an-
te periculum his præcipue diebus malis no-
bis incuſſiſſent. Deſiderio enim faciem ve-
ſtram videre deſideramus antequam ab al-
terutrum viam univerſæ carnis ingrediamur.

FORMULA PACIS INTER papam & imperatorem.

Anno 1121. *Ex mſ. S. Germani a Pratis.*

HOc eſt conſilium in quod convenerunt
principes de controverſia inter dom- C
num imperatorem & regnum. Domnus im-
perator apoſtolicæ ſedi obediat, & de ca-
lumnia quam adverſus eum habet eccleſia,
ex auxilio & conſilio principum inter ip-
ſum & domnum papam componatur, & ſit
firma & ſtabilis pax, ita quod domnus im-
perator quæ ſua & quæ regni ſunt habeat,
eccleſiæ & unuſquiſque ſua quiete & paci-
fice poſſideant. Epiſcopi quoque in eccleſia
canonice electi & conſecrati pacifice ſe-
deant uſque ad collaudatam in præſentia
domni papæ audientiam. Spirenſis epiſcopus D
eccleſiam ſuam libere habeat. Wormatienſis
ſimiliter præter ipſam civitatem uſque ad
præſentiam domni papæ. Captivi & obſides
ex utraque parte ſolvantur. De hereditate
Palatini comitis SIGEFRIDI ſicuti Metis in-
ter ipſum & domnum imperatorem defini-
tum fuit, ita permaneat, ſed etiam quod ec-
cleſia adverſus imperatorem & regnum de
inveſtituris cauſatur, principes ſine dolo &
ſine diſſimulatione elaborare intendunt, ut
in hoc regnum honorem ſuum retineat. In-
terim donec id fiat, epiſcopi & omnes ca-
tholici ſine ulla injuria & periculo commu- E
nionem ſuam cuſtodiant. Et ſi in poſterum
domnus imperator conſilio ſive ſuggeſtione
alicujus ullam in quemque vindictam pro
hac inimicitia exſuſcitaverit, conſenſu & li-
centia ipſius, hoc inter ſe principes con-
firment, ut ipſi inſimul permaneant, & cum
omni caritate & reverentia, ne aliquid ho-
rum facere velit eum commoneant. Si au-
A tem domnus imperator hoc conſilium præ-
terierit, principes ſicut ad invicem fidem
dederunt, ita eam obſervent.

EPISTOLA FRIDERICI archiepiſcopi Colonienſis ad clerum Leodienſem.

*Increpat eos, quod præcipiti electione, admiſ-
ſis etiam in ſuo conventu excommunica-
tis, in Alexandrum vota ſua contulerint,
eoſque ad ſuum citat tribunal ad Judam
monaſterium.*

Anno 1121. *Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.*

F. gratia Dei ſanctæ Colonienſis eccleſiæ
humilis miniſter toti clero qui Leodii eſt
ſcrutari teſtimonia Domini ut in toto corde
exquirant eum.

Litteras veſtras ad nos per fratrem Nico-
laum directas paterno affectu recepimus,
qui in his & noſtram deſiderare videmini
præſentiam, & tamquam filii obedientiæ
noſtro corrigendum obtuliſtis conſilio, ſi
quid veſtro exceſſiſtis arbitrio. Unum vobis
notum fieri volumus, quia ad vos deſcen-
dere & debita pietate vobis conſulere para-
ti fuiſſemus, ſi exceſſus veſtros tam mani-
feſtos, tam contrarios decretis ſanctorum
canonum noſtræque auctoritati & veſtræ ſa-
luti non perſpexiſſemus. Defuncto enim
beatæ memoriæ domno FREDERICO epiſ-
copo veſtro, litteras conſolatorias vobis di-
reximus, deſolationem veſtram paternis la-
crymis deplorantes, & ut in Domini conſo-
latione ſpem veſtram defigeretis affectuoſe
vos exhortantes. Sed quia tunc temporis
occupati tenebamur magnis eccleſiæ & im-
perii negotiis, ut veſtram ad noſtrum con-
ſilium & reditum differretis electionem de-
bita auctoritate monuimus, quia veſtræ pu-
ſillanimitati & temporali pace & nihilomi-
nus canonica electione conſultum eſſe vo-
luimus. Vos autem interim divinæ inſtitu-
tioni, & noſtræ ammonitioni non acquieſ-
centes, in conventum veſtrum multitudi-
nem eorum qui veſtra petitione a domno
papa, a nobis, a veſtro etiam epiſcopo ex-
communicati habebantur, admiſiſtis, ibique
noſtræ auctoritati præjudicantes, commu-
nicato cum excommunicatis conſilio, ea quæ
deſtruxeratis reædificando, quod ſine gravi
dolore loqui non poſſumus, vos ipſos præ-
varicatores, excommunicatorum conſortio
contaminatos conſtituiſtis. Habemus qui-
dem hujus miſerabilis culpæ evidens argu-
mentum, litteras veſtras tam Colonienſi ec-
cleſiæ quam venera .... filio veſtro (a) An- [a]
dreæ miſſas, in quibus (b) ALEXANDRUM [b]
dominum & epiſcopum veſtrum vos rece-

(a) Majori præpoſito, qui poſtea Trajecti fuit epiſco-
pus.

(b) Hic Alexander, ut ſupra vidimus, mortuo Otberto
pecunia epiſcopatum obtinere voluerat, quem, extincto ve-
neno S. Friderico, iterum ambivit, ſed Deus qui ſuperbis
reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, non Alexandrum am-
bitioſum, ſed Alberonem humilem, Metenſem primicerium,
Godefridi ducis Lovanienſis fratrem, in ſede Leodienſi ſubli-
mavit.

piſſe ſatis inconſiderate ſignificaſtis, & ad cumulum inexcuſabilitatis veſtræ conſpiratíva confœderatione ſubjungendo affirmaſtis, nullum vos velle vel poſſe contra eum recipere conſilium. Quod ſi in hoc conſpiraſtis, ut quid quæritur deſcenſionis ad vos vel conſilii noſtri præſentia? Ut quid ore & ſcriptis veſtris frequens & aſſidua nobis demandatur obedientia, quam deſtruit conſpirationis hujus, ut aſſeritis, fixa cordibus veſtris inſolentia? Miramur & non parum miramur, quomodo vos ſcribendo appellatis totam Leodienſem eccleſiam. Nam, ut taceamus de archiepiſcopi dignitate, qua membrum excellentius debemus eſſe Leodienſis eccleſiæ, fraternitatis noſtræ dilectio, quæ hactenus particeps & ſocia fuit tribulationum veſtrarum, contemtuoſe videtur repudiata. Si iterum eccleſia, quorſum excluditis eam quam tantum cognoſcimus & fatemur Leodienſem eccleſiam? Præpoſitum Andream, & archidiaconos (a) Henricum & Stepponem, magiſtrum Stephanum & religioſos abbates, (b) aliosque qui licet locorum diverſitatibus disjuncti, tamen in unitate ſpiritus vobiſcum ſunt fratres. Hos proculdubio Leodienſem eccleſiam teſtatur bonæ ſimplicitatis obedientia, & perſecutio quam paſſi ſunt, & quotidie patiuntur pro juſtitia. Sed & hoc reticere non poſſumus, quod contra ſanctorum canonum ſtatuta, neglecto immo contemto chriſmate anni præſentis & oleo, de veteri plures annos reſervato, per quorumdam veſtrum archidiaconatus adhuc fiunt unctiones a ſacerdotibus, contra canones & noſtram auctoritatem, per inobedientiam cum excommunicatis divina celebrare præſumentibus. Longum eſt enumerare quot & quantis exceſſibus Domini provocaſtis longanimitatem, & in noſtram præſumtuoſe egiſtis auctoritatem; quia non ſolum ab eccleſia Dei vos alienaſtis, ſed & eos qui ſincere nobiſcum uſque nunc permanſerant, in prævaricationis veſtræ conſortium pertraxiſtis. Quia ergo his exceſſibus tam manifeſtis & Deo odibilibus non debetur paternæ conſolationis viſitatio, ſed magis infligenda eſt condignæ ſeveritatis increpatio; ad ſedem Colonienſem, cui tam grave intuliſtis præjudicium, vos invitamus, ut ſi exceſſus veſtros, ſicut ſcripſiſtis, noſtro corrigere volueritis conſilio, exemplo patris evangelici, prolem quæ perierat gratanter recipiamus, ſub utriuſque, Colonienſis videlicet & Leodienſie eccleſiæ quæ nobiſcum eſt, teſtimonio. Veruntamen ex ſuperabundanti, ſi veſtra

A hæc efflagitat humilitas, apud ſanctum Cornelium (c) Indæ cum filiis prædictarum eccleſiarum vobis occurremus IV. nonas Septembris, parati miſericorditer recipere in ſpiritu lenitatis & correctos inſtruere. Et quoniam Alexander per Godeſcalcum Trajectenſem clericum obedientiam & ſubjectionem nobis præſente eccleſia demandavit, & ſe velle de omnibus ſuis exceſſibus noſtro adquieſcere conſilio per eumdem nobis inſinuavit, III. nonas Septembris nos in prædicto commoraturos cœnobio eidem remandavimus, ut ſi forte velit aliquid rationabiliter defferre, ad aures eccleſiæ, audiatur. B Si quis autem inter vos habet zelum Domini, eumdem ammonere, arguere, increpare, obſecrare, orare non diſſimulet, ut ſibi ipſi propitius parcat Chriſti eccleſiæ, ne incipiat infamis haberi, totiens per domnum apoſtolicum, per nos per ſuum epiſcopum ejectus a ſanctæ matris eccleſiæ liminibus. Plures enim repulſæ perſonam ejus infamem ſicque reddunt eccleſiæ notabilem, ut non ſolum id quod male nititur non apprehendat; ſed & honoris & ordinis periculum ſubeat, quod adhuc retinere ex affectu maternæ pietatis eccleſiæ manſuetudo tolerat. Hæc vobis, fratres chariſſimi, ſcribimus in ſpiritu caritatis, non ut vos confun- C damus, ſed ſicut per priores litteras præmiſimus, ut tam ſpirituali quam temporali pace conſolandos ad ſinum unitatis eccleſiæ reducamus.

EPISTOLA ADALBERTI archiepiſcopi Moguntini ad Calixtum papam ſecundum.

Monet eum de his quæ Cono epiſcopus Argentinenſis eccleſiæ reconciliatus ab imperatore paſſus fuerit.

D CALIXTO beatiſſimo domino ſuo & patri univerſalis eccleſiæ, A. Dei & ſui gratia quicquid eſt, debitam cum omni devotione obedientiam. Anno 1121. Ex mſ. S. Germani a Pratis.

Debitæ humilitatis & devotionis obedientia ſingula quæ circa nos aguntur ad majeſtatis veſtræ audientiam perferenda putavimus, quatenus & a nobis negligentiæ culpam removeamus, & quantum noſtræ parvitatis eſt, in his quæ nobis notiora ſunt, ſerenitatem veſtram præmuniamus. Frater noſter CONO Argentinenſis epiſcopus ſtatim E poſt (d) Remenſe concilium miſericordiam poſtulavit, & a cardinali ſanctæ Romanæ eccleſiæ abſolutionem recepit. Qui cum

(a) Hic corrigendus Bruſthemius qui inter perfidos fautores Alexandri Henricum archidiaconum numerat & Repponem ſive Stepponem. Hujus loco legendum forte Emmonem, qui ibidem inter Fredericianos collocatur.

(b) Rodulphum S. Trudonis & Heribrandum S. Laurentii Leodienſis.

(c) Monaſterium ordinis S. Benedicti duabus horis ab urbe Aquiſgrano diſtans, fundatum a Benedicto abbate Anianenſi Ludovici Pii imperatoris confeſſore, in quo S. Cornelii papæ caput aſſervari creditur.

(d) Iſtud concilium Remenſe anno 1119. celebratum fuit 13. cal. Novembris, cui interfuere cum papa archiepiſcopi quindecim, epiſcopi pluſquam ducenti, abbatum vero & aliorum innumera multitudo.

Digitized by Google

prius in obſequio regis aſſidue fuiſſet, ſæpe eum monuimus, ut eccleſiæ Dei obediret, & ut hac via magis proficeremus; canonicis ut ab ejus errore recederent, & ad unitatem pacis Chriſti redirent, multotiens ſcripſimus. Illi vero non tantum inobedientes permanſerunt, ſed veſtræ auctoritatis litteras, quas noviſſime in idipſum eis tranſmiſimus, aperire & legere contemſerunt. Poſtquam autem abſolutus fuit epiſcopus, corde & corpore ab imperatore ſe ſubtraxit, & in ſervitio ac fidelitate eccleſiæ utcumque injuſtus & peccator, fidelis tamen & utilis veritatis aſſertor permanſit. Omnimodis eum perſecutus & cum judicio fratrum noſtrorum canonicam, & vocem & audientiam amiſerint, omnibus quibus poſſunt inſidiis eum circumveniunt. Hac occaſione accepta, imperator tam gravi eum odio proſecutus eſt, ut omnibus rebus ſuis eum abraſerit, & de civitate expulerit. Quod totum aſſecutus eſt imperator. Compoſitione hujus pacis, quia ante adverſus epiſcopum prævalere non potuit, ex quo ab eo recedens epiſcopus, ad eccleſiam rediit. Nam priuſquam ad eccleſiam rediret, inter primos amicos imperatoris habebatur. Hæc non ideo dicimus, ut injuſtitiam epiſcopi ſtudeamus defendere vel approbare. Sed ideo coram Deo loquimur, quia ſi tam abſoluta poteſtas imperatori conceditur ſæviendi in qualemcumque iſtum epiſcopum, reliquis fidelibus, qui cum eccleſia Dei permanſerunt, ſcandalum & intolerabilis perſecutio generabitur. Propter quod ſi veſtræ diſcretioni placeret, veſtræ humilitatis conſilium, ſeu potius devotiſſima ſupplicatio hæc eſſet, ut ad præſens ſeverior diſciplina ejus correptionem diſſimularet, quia ſic diſpenſatio veſtra graſſantis hominis impetum in ceteros fideles inhibere poterit, & ſuo loco & tempore de præfato epiſcopo plenam juſtitiam eccleſia Dei obtinebit.

DECRETUM BRUNONIS
archiepiſcopi Trevirenſis adverſus invaſores bonorum eccleſiæ ſuæ.

Anno 1122. Ex mſ. codice S. Vuilbrordi Epternac.

[a]

HOc decretum (a) ſanxit BRUNO archiepiſcopus XXI. archiepiſcopatus ſui anno. Propter continuas oppreſſiones quas eccleſia noſtra patitur, decernimus, & Spiritus-ſancti judicio & auctoritate nobis conceſſa firmamus, ut quicumque ſive in rapinis rerum eccleſiaſticarum, ſive in combuſtione alicujus eccleſiæ, ſive in captione alicujus clerici, vel in quacumque indebita exactione, ſive in generalis vel ſpecialis pacis violatione hactenus nos conturbavit, ad ſatisfactionem canonice vocetur, paſſurus ſecundum ſententiam obediens judicium cum miſericordia, rebellis judicium ſine miſericordia. Ab hac autem die id eſt IIII. idus Decembris ulterius quicumque ſupradictorum violator inventus fuerit, id eſt MCXXII. Dominico hodierna excommunicatione prædamnamus, & præcipimus ut ab omnibus ut ſacrilegus devitetur, ſuſpenſo ejus nomine in eccleſia ad indicium excommunicationis jam ſuper eo factæ & ſingulis dominicis diebus repetendæ, ita ut quicumque ei communicaverit, ſi laicus eodem anathemate ferietur; ſi clericus, ab ordine deponatur. Spolia quoque emens vel dono accipiens, ei cui & ſpoliator damnationi ſubjaceat. Congregationibus etiam licentiam damus, ut quicumque eos in bonis ſtipendiorum ſuorum læſerit, eum quotidiana excommunicatione perſequantur.

NOTITIA
de conſtructione caſtri & de eccleſiis & decimis Carolivanæ.

Anno 1122. Ex cartario Columbenſi.

ANNO ab Incarnat. Domini MCXXII. LUDOVICUS glorioſus rex, ſuperatis undique hoſtibus, & optata pace, Deo ſe adjuvante, & proſpera ſibi tribuente, apud Pariſius cum principibus diſponens jura regni, & prævidens in futurum, conſilium accepit caſtrum ædificandi in loco qui vocatur Karoli-vana, quod pagum Pariſienſem ab inimicis cuſtodiret. Sed quia idem locus a ROBERTO rege S. Germano antiquitus jam fuerat in eleemoſyna datus, Robertus monachus regem adiit, humiliter ei ſuggerens donum ejuſdem attavi ſui. Quod audiens rex, reſpondit benigniſſime eleemoſynas prædeceſſorum ſuorum nullo modo a ſe velle diminutionem accipere, ſed potius meliorationem. Quid plura? Tradidit monacho donum eccleſiarum & omnium decimarum ad ipſum pertinentium, & omnium redditiuum ſuorum. Præcepitque monacho, ut hoc donum ſuper altare ſancti Germani ex ſua parte, necnon & reginæ ADELAIDIS filiique ſui PHILIPPI mitteret. Quod monachus accipiens, procidit ad pedes ejus, oſculans ejus manum. Teſtes qui hoc viderunt ſunt iſti: Stephanus archidiaconus, Giſlebertus frater ejus, Milo de *Malrepaſt*, Frogerius *de Chaalons*, Bartholomeus *de Fulcois*, Hugo filius Garnerii. Ex parte monachorum Robertus de Caſtello, Girelmus de Marleio, Garnerius præpoſitus.

(a) Iſtud decretum integrum quidem refert Brovvetus, ſed adeo immutatum, & ad leges purioris ſermonis accommodatum, ut plane ſit autographo diſſimile. Purum hic & ſincerum damus.

Digitized by Google

EPISTOLA R. REMENSIS archiepiſcopi ad J. Morinenſem epiſcopum.

Scribit ei in gratiam Clarembaldi clerici & libertatis eccleſiaſticæ.

[a] Ex mſ. eccleſiæ Atrebatenſis.

R. (a) Dei gratia Remorum archiepiſcopus. J. eadem gratia Morinenſium epiſcopo, ſalutem cum zelo fortitudinis & juſtitiæ.

Lator præſentium C. Robertum, quem ad noſtram audientiam incitaverat, die conſtituta expectavit. Sed quia ille nec venit, B nec abſentiam ſuam canonice excuſavit, vobis mandamus, & mandando præcipimus, quatenus niſi Robertus a vobis ſubmonitus, ad ſatisfaciendum nobis abſque dilatione venerit, tamquam contumax & contemtor eccleſiaſtici juris diſtrictione anathematis feriatur. Illud vero quod Clarembaldo in cauſa ſua oppoſuit, tamquam falſum & deteſtabile repudiamus, quia libertati clericorum omnino præjudicat & eccleſiaſticæ conſuetudini periculoſe obviat. Clerici enim qui forte vocationis & dignitate ordinis laicos præcellunt, nullo modo ſub ancillatione advocationis redigi debent vel poſſunt. Ideoque veſtræ ſollicitudinis vigilantiæ ſummopere laborandum eſt, ne veſtris temporibus talis abuſio inſoleſcat, quæ detrimentum cleri & opprobrium eccleſiaſticæ dignitati inferat. Præterea ſi quis laicorum ſuper prædictum Clarembaldum vel quempiam alium clero ſubrogatum hanc temeritatem advocationis uſurpare attentaverit, tamquam ſacrilegus & eccleſiaſticæ dignitatis pervaſor, ab omni eccleſiaſtica communione gladio fortitudinis & juſtitiæ ſequeſtretur. Inſuper fraternitatis veſtræ dilectionem rogamus, ut prætaxatum Clarembaldum domum cum manſura, quam Robertus requirit, quiete poſſidere faciatis. Si autem poſt prædictam appellationem aliquid incommodi adverſarii ejus erga Clarembaldum intulerint, prout juſtitia dictaverit, emendari viriliter faciatis. Valete.

EPISTOLA ADALBERTI Moguntinenſis archiepiſcopi ad clerum eccleſiæ Halberſtadenſis.

Dolet de morte Raynardi eorum epiſcopi, arguitque quod eo inconſulto proceſſerint ad electionem, & ex alia eccleſia aſſumſerint ſibi paſtorem.

ADALBERTUS ſanctæ Moguntinenſis eccleſiæ humilis miniſter & apoſtolicæ ſedis legatus, dilectis in Chriſto qui ſunt Halberſtadenſis eccleſiæ fratribus, abbatibus, præpoſitis, ceteriſque tam majoribus, quam minoribus, ſpiritum cogitandi quæ recta ſunt. Anno 1125. Ex mſ. S. Germani à Pratis.

De morte cariſſimi & venerabilis fratris noſtri patris veſtri REINHARDI (b) epiſcopi quantum doleamus & ſiluerimus omnipotens Deus novit, & ipſe qui eſt Veritas, teſtis eſt nobis, quam gravi nos mœrore affecerit, quod tam ſubito ſublatus eſt nobis, & cum perſonis & eccleſiis noſtris unum corpus fuerit & anima una, jam diu expectantes expectavimus, ut aliquem nuntium veſtrum reciperemus ſuper tanta deſolatione veſtra, qui & de veſtra voluntate certiores nos redderet, & noſtræ fraternitatis aſſenſum ſuper ordinanda eccleſia veſtra non deſpiceret. Siquidem parva nos locorum diſtantia ſeparabat, & ſuus canonicæ inſtitutionis ordo, ſic fieri poſtulabat. Vos autem antiquæ diſcretionis & prudentiæ veſtræ immemores, & ut de perſona noſtra taceamus, quid matri veſtræ, ſcilicet Moguntinæ eccleſiæ deberetis, parum attendentes, extra morem eccleſiaſticæ conſuetudinis, in omni cauſa veſtra proceſſiſtis, quia & de alia eccleſia perſonam elegiſtis (c) & eamdem quadam nova uſurpatione anulo & baculo tamquam inveſtire non abhorruiſtis. Quod tamen de tam inſtructa hactenus eccleſia & tot laboribus & perſecutionibus pro obtinenda canonica inveſtitura attrita ſatis mirari non poſſumus. Solius enim conſecratoris eſt dare anulum & baculum. Ut autem his omnibus ad præſens ſuperſedeamus. Hoc tantummodo fraternitati veſtræ reſcribimus, quod ad fratres noſtros Moguntiam tendimus, communicatoque cum eis & quos communicare poterimus conſilio, quidquid ad honorem Dei & juſtitiam ipſius poterimus, libenter plenius vobis reſpondebimus. Valete.

(a) Scriptoris hujus epiſtolæ nomen ex prima dumtaxat littera dignoſcimus, quem aut Radulfum Viridem, qui Remenſem rexit eccleſiam ab anno 1108. ad 1124. aut Rainaldum eo anno a ſede Andegavenſi ad Remenſem ſedem tranſlatum exiſtimamus, ſub quibus Morinenſem eccleſiam adminiſtrabat Johannes *de Comines* epiſcopus, cui haud dubium ſcripta fuit hæc epiſtola.

(b) Mortuus eſt Reinhardus VI. nonas Martii anno Chriſti 1123, ordinationis ſuæ XV. uti legitur in Chronico Halberſtadienſi. Unde corrigendum eſt Chronicon Stederburgenſe, ubi obitus ejus ad annum 1124. conſignatur. Filius erat Popponis comitis de *Blankenburg*, fratreſque habuit duos, Conradum & Sigifredum, e quorum alterutro natus eſt Poppo ſecundus, comes de *Blankenburg* vir crudelis & Corbeiæ-novæ infenſiſſimus.

(c) Odonem præpoſitum S. Sebaſtiani de *Magdeburg*, de quo fuſius in citato Chronico Halberſtadienſi.

Digitized by Google

EPISTOLA ROKKERI archiepiſcopi Magedaburgenſis ad Ottonem Bavembergenſem epiſcopum.

Ipſius orat favorem in Odonem electum Halberſtadenſem.

Anno 1123. Ex mſ. ſancti Germani à Pratis.

VEnerabili in Chriſto ſcilicet Bavembergenſis eccleſiæ antiſtiti OTTONI (a) ROKKERUS Magedaburgenſium divina gratia quidquid eſt, cum duce LOTHARIO & comite WICBERTO, & cum omni Halberſtadenſi eccleſia, orationum & ſervitii promtam exhibitionem.

In veſtræ caritatis bonitate plurimum confidentes, obnixe rogamus, ut ad confirmandam in Chriſto electionem noſtram (b) in domno ODDONE veſtro intimo divina ordinatione, tam apud imperatorem, quam apud domnum Moguntinum archiepiſcopum, veſtra nobiſcum in Domino ſtudere dignetur ſapientia. Porro ipſe Moguntinus noſtram pro eo legationem & præſentiam, ipſius etiam perſonam clementer ſuſcepit, & ductis ſecum ad domnum imperatorem legatis noſtris, conſilium ſuum & favorem benignum nobis, Domino proſperante, promiſit. Ceterum a curia reverſo, nos ſibi Sclikenvelde pro intelligendo noſtræ petitionis fine, v. calendas Junii obviam venire præcepit, quo veſtram legationem cum litteris & idoneis nunciis in auxilium noſtrum dirigi cum intima devotione & noſtri reſpectu rogamus ſervitii.

DIPLOMA FRIDERICI Colonienſis archiepiſcopi pro monaſt. Groſſchatenſi.

Circa 1124. Ex autographo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. FRIDERICUS divina favente clementia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus. Sacrarum ſcripturarum commonemur auctoritate, & prædeceſſorum noſtrorum hujus ſanctæ ſedis Colonienſis archiepiſcorum erudimur exemplis, loca ſanctorum & cœnobia fratrum manu charitatis viſitare, ut pio prædeceſſorum noſtrorum fundamento aliquid ſuperædificantes, apud ſummum paſtorem præmii ipſorum inveniamur conſortes. Hoc ſtudio cœnobium Graffcaph a domno Annone felicis memoriæ archiepiſcopo fundatum viſitantes, quædam de noſtris poſſeſſionibus ad uſus fratrum prædictæ eccleſiæ contulimus, ſperantes cum ipſo ejuſdem loci fundatore portionem in terra viventium obtinere. Unde cum infra terminum curiæ noſtræ *Badelich* quidam *Jalen* nomine, allodium ſuum abbati WICHBERTO prædicti cœnobii vendidiſſet, nos idem allodium S. (c) Alexandro confirmavimus, adjicientes eccleſiæ quicquid ex jure noſtro prædictus *Jelen* habuit in communione omnium utamini, quibus ſub noſtra poteſtate degentes habent perfrui. Præterea cum tres libras & dimidium decimationis Soſatii obtineret ex dono venerabilis noſtri prædeceſſoris domni ANNONIS ſæpedicta eccleſia, & locationem ejuſdem decimationis uſurpaſſet ſibi villicorum injuſta violentia, locationem ei reſignavimus, & ne amplius ea privetur, debita auctoritate confirmavimus. Sed & decimam de vinea *Thielbach*, quam prædeceſſor noſter domnus SIGEWINUS in dotem eccleſiæ Grafchapſenſi in die conſecrationis ejus contulerat, ab ipſa eccleſia per villicos de *Bacharach* alienatum reſtituimus, & ut vinea ſeu decimatio perpetua libertate fratribus conſervetur, pari auctoritate ſtabilivimus. Et ut hæc præſcripta ſine omni inquietudine poſſideat præſcripta Grafchaphenſis eccleſia, ſeu & illa quæ contulit eidem ſæpius recolendæ memoriæ domni ANNONIS munificentia, B. Petro collata poteſtate, & banni noſtri confirmavimus auctoritate. Conſervatoribus quæ nec oculus vidit, nec auris audivit pollicentes gaudia, & injuſtis calumniatoribus ſeu invaſoribus comminantes gehennæ ſupplicia, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et ut hæc noſtræ traditionis confirmatio ad poſterorum tranſeat inconvulſa notitiam, præſentis privilegii aſtipulatione & ſigilli noſtri impreſſione corroboramus, ſubſcribentes etiam jura & poſſeſſiones quas piæ memoriæ domnus ANNO contulit eidem eccleſiæ, quas itidem confirmamus eadem quam præfati ſumus auctoritate. Hæc autem noſtra confirmatio Coloniæ eſt acta præſentibus & aſſenſum præbentibus multis B. Petri fidelibus & honeſtis perſonis, quorum nomina in hujus confirmationis teſtimonium annotari dignum duximus. Præpoſiti HENRICUS de (d) Domo S. Petri, EKKEBERTUS decanus ejuſdem loci, GODEFRIDUS de S. Severino, HENRICUS de SS. Apoſtolis, THEODERICUS de S. Maria in Gradibus. Abbates (e) GERHARDUS de S. Pantaleone, ALBANUS de S. Martino, RUPERTUS, Tuitienſis &

(a) Qui a Bodeſlao Poloniæ duce invitatus ad apoſtolicum munus, Pomeraniam ad Chriſti fidem adduxit. Vitam ejus Andreas Bambergenſis abbas libris quatuor conſcripſit, quæ extat apud Surium.

(b) Mirum non eſt Rokkerum Magdeburgenſem epiſcopum, Halberſtadienſis electionis fuiſſe participem. Tanta quippe inter utramque eccleſiam fraternitatis ſocietas intercedebat, ut ſuperſtes epiſcopus mortuum fratrem ſepelire teneretur.

(c) Id eſt monaſterio Graffchatenſi, quod in honorem S. Alexandri conditum eſt.

(d) Id eſt de eccleſia cathedrali S. Petro dicata, quæ hactenus Domus gallice *le Dome* vocatur.

(e) Hinc emendabis Bucelinum in Germania ſacra, qui adminiſtrationis Gerardi abbatis S. Pantaleonis initium conſignat anno 1138. Nam cum Fridericus archiepiſcopus hujus diplomatis conditor obierit anno 1131. prævertendum eſt neceſſario initium abbatialis dignitatis Gerardi.

Digitized by Google

Cuno Sigebergenſis. Liberi Hermannus ejuſdem eccleſiæ advocatus, & filius ejus Gerhardus, & Thietmarus, Gerhardus comes Juliacenſis, Engelbertus de Kent. Miniſteriales ſancti Petri Herimannus ſancti Petri advocatus, Almarus, Henricus de *Aldentorph* & multi alii.

Hæc autem ſunt poſſeſſiones Graſchafenſi cœnobio collatæ a munifico fundatore ſuo domno Annone, eccleſiæ *Vvorumbach*, &c.

NOTITIA

De concordia inter Cenomanenſes monachos S. Vincentii & Walterium de Clincampo de eccleſia de Contiliaco.

Circa 1124. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

SCIANT tam præſentes quam futuri, quod Wauterius de Clincampo calumniam quam monachis S. Vincentii de eccleſia de Contiliaco faciebat, omnino dimiſit, & pro hoc accepit ab eis centum ſolidos Cenomanenſium denariorum. Hoc factum fuit Cenomanis, in die qua levatum fuit corpus ſancti Domnoli epiſcopi, ante domnum Hildebertum epiſcopum, & coram Fulcone juniore comite Andegavenſi, qui tunc erant apud S. Vincentium, videntibus teſtibus his, Fulcoio de Longo-reti, Willelmo fratre ejus. In capitulo autem quando accepit ſibi beneficium loci & eamdem calumniam penitus ſolutam & quietam dimiſit; promiſit quod ſi Henricus Vindocinenſis, de cujus fevo prædicta eccleſia erat, monachis exinde aliquam moleſtiam, quod cum eodem Wauterio concordiam fecerant, inferret, ipſe eumdem Henricum monachis concordaret, & inde pleges dedit. Hoc etiam annuere fecit filiis ſuis, ut poſt mortem ſuam eamdem eccleſiam monachis S. Vincentii contra omnes homines defenderent. Hujus rei ſunt teſtes iſti, Andreas de Capella, Radulfus Monnarius, qui erant cum Wauterio, Rainaldus de *Montuſle*, Drogo *Guichet*, Fulcoius Seneſcallus, Paganus de *Belmes*, * Herveus de ſancto Lenógiſilo, Paganus de ſancto Langiſo, Silveſter, Henricus clericus de Contiliaco, Gaudinus famulus prædicti Wauterii.

** f Belleſme.*

SIGILLUM LUDOVICI regis VI. de S. Germano.

Cellæ S. Germani in Laia factas a patre Philippo donationes confirmat.

Anno 1124. Ex cartario Columbenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Ludovicus Dei gratia Francorum rex univerſis Dei eccleſiæ cultoribus, tam poſteris quam inſtantibus, & præcipue ſucceſſoribus noſtris Francorum regibus, certum haberi, firmum teneri volumus, quod univerſa beneficia quæ anteceſſores noſtri Francorum reges eccleſiæ beati Vincentii & S. Germani de Leia, videlicet Robertus rex, qui eccleſiam ipſam a fundamento fundavit, & Heinricus rex filius ipſius, & Philippus pater noſter contulerunt, vel in poſterum quilibet conceſſuri vel donaturi ſunt, & nos bona voluntate & utili concedimus & firmamus. In primis totam villam prædictæ eccleſiæ adjacentem, omnino liberam & quietam cum ſanguine & latrone, &
B omnibus forisfactis in corpore villæ factis, ſive omnibus conſuetudinibus de corpore villæ moventibus, omnem quoque decimam vini & annonæ meæ & avenæ, quæ attinent ad cellarium vel granarium Piſſiaci, id eſt *de Treel* & de Charlavana, & de ipſo Piſſiaco; & decimam *Alvers* & annonæ & leguminum & avenæ undecumque ſit. Similiter & decimam annonæ meæ & avenæ & leguminum de Aquilina, & omnium creſcentiarum mearum, ſi quæ in ea fuerint factæ. Molendinum quoque Filioli-curtis, & unum modium annonæ habendum perpetuo unoquoque anno de molendino, quem pacto
C tali Columbenſes monachi conceſſerunt fieri ſuper ſtagnum ſancti Germani de Leia Bartholomæo de Fulcoio. Terram etiam *Gaudine*, ſimiliter & brancas de Leia quantum neceſſe fuerit ad focum monachorum, necnon & mortuum lucum, quantum ſufficit ad uſum monachorum & hoſpitum ſuorum, & paſturam totam pecoribus monachorum, & etiam hoſpitum ſuorum, & ut monachi centum porcos habeant libere diſcurrentes per totam Leiam tempore glandium; vivum etiam nemus quantum fuerit
D neceſſarium ad ædificia monachorum, vel nova facienda, vel vetera reparanda. Galtetium quoque Colibertum & omnem ejus poſteritatem, & quinque hoſpites apud Ruoldi curtem. Hæc omnia benigne concedimus monachis Columbenſibus Deo ſanctoque Germano ſervientibus. Quæ ne in poſterum alicujus malevoli poſſint invidia infirmari, vel vetuſtate deleri, noſtri nominis caractere & ſigillo ſignari & corroborari præcipimus.

E Actum publice apud S. Germanum, præſentibus epiſcopis noſtris, Carnotenſi (*a*) videlicet, & Manasse Meldenſi cum clericis ſuis, abbate ſcilicet Stephano (*b*) de Valeia, & Hugone de Leugis præpoſito, & Galterio de Bona-Valle archidiacono & aliis multis. [a] [b]

Data per manum... anno Verbi Incarnati MCXXIIII. regni vero noſtri XVII.

(*a*) Is erat Gaufridus de Leugis ſedis apoſtolicæ in Gallia legatus, in vita S. Bernardi & apud Robertum de Monte ut vir inſignis & vitæ merito commendatus.

(*b*) Id eſt S. Johannis de Valle ordinis S. Auguſtini in ipſa urbe Carnotenſi, cui tunc præerat Stephanus abbas, cujus meminit S. Bernardus in epiſt. 82.

Digitized by Google

Adelaudis reginæ decimo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubſtituta ſunt & ſigna.

S. Stephani dapiferi.
S. Gisleberti buticularii.
S. Hugonis conſtabularii.

CHARTA LUDOVICI regis VI. pro monaſterio Columbenſi.

Confirmat ei quædam prædia & domum apud Meduntam.

Anno 1125. Ex cartario Columbenſi.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Ludovicus Dei gratia rex Francorum notum fieri volo cunctis fidelibus, tam futuris quam inſtantibus, quod ego fideli noſtro Rogerio venerabili beatiſſimæ Mariæ Columbenſis eccleſiæ abbati, & monachis ibi Deo ſervientibus, nemus de Teleio, & nemus de Carmeia, & terram de Faverolis, & omnia quæ illis de feodo noſtro data ſunt, unde ipſi ſaiſiti ſunt, jure perpetuo habenda & obtinenda concedimus: ita quod in eorum dominium quod ipſi poſſident, nulla umquam quælibet perſona manum mittat. Concedimus etiam eis, ut domum quam apud Meduntam habent, quietam prorſus ab omnibus conſuetudinibus, & ab omni exactione Meduntenſis commune in perpetuum teneant: ita ſiquidem quod res hominum noſtrorum non recipiant. Præcipimus inſuper & concedimus, ut de domo ſua quam apud Drocas habent, numquam alicui homini niſi nobis reſpondeant, ſed eam ita prorſus quietam in perpetuum teneant, quod numquam pro aliquo inde amplius placitent. Quod ne valeat oblivione deleri, ſcripto commendavimus, & ne poſſit a poſteris infirmari, ſigilli noſtri auctoritate & nominis caractere ſubterfirmavimus.

Actum apud S. Leodegarium publice, anno Incarnati Verbi MCXXV. regni noſtri XXIII. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. S. Stephani dapiferi. S. Gisleberti cubicularii. S. Hugonis conſtabularii. S. Alberici camerarii. Data per manum Stephani cancellarii.

DIPLOMA HENRICI IV. imperatoris pro S. Maximino.

Reſtituit ei plura prædia pluresque eccleſias ſibi a comite Godefrido ablatas.

Anno 1125. Ex cartario S. Maximini.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia quartus Romanorum imperator auguſtus. Quoniam in imperiali dignitate ad hoc ceteris videmur præeminere mortalibus, ut judicium & juſtitiam faciamus omnibus injuriam patientibus. Idcirco fidelibus noſtris tam præſentibus quam futuris notum eſſe volumus, qualiter fidelis noſter Berengozus abbas S. Maximini, de quodam fidele noſtro, Godefrido ſcilicet Palatino comite, per hos VIII. annos nobis conqueſtus eſt ſæpius, eo quod quaſdam curtes & eccleſias, quibus per tres menſes victualia debent procurari fratribus, violenter ſibi auferens, ſuis non veritus eſt beneficiare militibus. Cujus querimoniam ac petitionem pro amore Dei, & reverentia B. Maximini, & per interventum dilectiſſimæ conjugis noſtræ Mathildis reginæ, necnon Beringeri comitis de *Sulzbach*, & Ottonis de Salmena, ſed & Conradi & Godefridi de *Norinberg*, & Stephani Oyenſis, aliorumque fidelium noſtrorum clementer ſuſcipientes, villas has, id eſt *Guntershuſen* & *Rosbach*, *Mannendal* & *Narheim*, *Holzhuſen*, & *Ukinisheim*, *Sueppenhuſen* etiam, *Folmarsbach* ac *Baſinheim*, necnon & has eccleſias *Vveldeſtein*, Albucha, *Gozolesheim*, *Huzem* & *Vveinheim* cum omnibus ad ſe juſte & legaliter pertinentibus B. Maximino & fratribus ſibi famulantibus, ea ratione reddimus atque firmamus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum regum vel imperatorum, nullus etiam dux aut comes de eiſdem rebus quicquam imminuere præſumat; ſed abbas & fratres ad præbendam ſuam & ad utilitatem monaſterii ea libere & ſecure poſſideant, ſed & hoc fideles noſtros præſentes ſcilicet & futuros ignorare nolumus, quod ſicut fidelem noſtrum Anſhelmum de *Mollesbergh*, qui à dominio prædicti abbatis aliquandiu injuſte fuerat ablatus, ante IX. annos privilegii noſtri auctoritate prænominato abbati recognovimus ac reddidimus, ita & nunc B. Maximino & eidem abbati ſuiſque ſucceſſoribus cum beneficio ſuo, quod eſt Brichina & Saltria, denuo eum recognoſcimus, etiam recognoſcendo firmamus, ea ſcilicet ratione, ut ipſe & filius ejus Heinricus idem beneficium quod Anſelmus avus eorum ab eodem loco per precariam adquiſierat, pacifice ſemper & quiete detineant. Si autem ſine herede defuncti fuerint, tunc abbas & fratres ad utilitatem monaſterii eadem bona & poſſeſſiones libere recipiant, & ſecure poſſideant. Præterea vero curtem quamdam & eccleſiam in villa *Suancheim*, quam genitor noſter apud Spiram divina correptione terribiliter commonitus de Heinrico miniſteriali ſuo aliis bonis redemit, & B. Maximino privilegii ſui auctoritate reſtituit. Hanc itaque curtem cum omnibus in *Everneshheim*, aut *Bricenheim* ad eam juſte & legaliter pertinentibus de manu Wolfgeri miniſterialis noſtri, qui contra præceptum noſtrum hoc inanno violenter invaſit, ſub obtentu gratiæ noſtræ imperialiter interdicimus, ac

Digitized by Google

præfato confeſſori Chriſti Maximino & fratribus ſibi famulantibus per hanc privilegii noſtri auctoritatem confirmando reddidimus, & reddendo confirmamus; quatinus iidem fratres in vigiliis & miſſarum celebrationibus cum memoria genitoris noſtri, memoriam etiam noſtram habere dignentur in omnibus, & quia tanta infirmitate [a] (a) opprimi videmur, ut de præſentis vitæ ſecuritate interdum dubitare cogamur, idcirco non ſolum præfatæ eccleſiæ judicium & juſtitiam ad præſens facere decrevimus, ſed etiam omnibus eccleſiis quæ in regno & imperio noſtro a nobis aut noſtris ſuis privatæ ſunt rebus, ab iſta die & deinceps, vita comite, bona ſua coram Deo integre nos reddituros eſſe promittimus. Si autem divina vocatione de hac luce tam repente migraverimus, ut per nos ipſos, quod abſit, hæc omnia implere nequeamus, tunc non ſolum apoſtolico & epiſcopis, in quorum diœceſi bona eccleſiarum invaſa ſunt, raptores earum ſpiritali gladio feriendos derelinquimus, [b] (b) ſed etiam ſucceſſori noſtro, cunctiſque regni principibus, pro ſalute animarum ſuarum ac noſtra, cauſam hanc in Chriſto determinandam committimus. Harum quippe rerum omnium teſtem cartam hanc fecimus conſcribi, & propria manu eam ſubterfirmantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

Signum HEINRICI IV. Romanorum imperatoris invictiſſimi.

PHILIPPUS cancellarius recognovi vice ADALBERTI Moguntini archicancellarii.

Data apud Tuiſburc, anno dominicæ incarnationis MCXXV. indictione III. nonas Maii, in Chriſti nomine feliciter. Amen.

EPISTOLA PETRI LEONIS presbyteri & Gregorii S. Angeli diaconi cardinalium ad Angelrannum epiſcopum Ambianenſem.

Ut curet S. Vedaſto Attrebatenſi reſtitui altare de Campaniolis.

Anno 1125. *Ex mſ. Vedaſtino Attrebatenſi.*

P. Leonis presbyter & G. S. Angeli diaconus ſedis apoſtolicæ cardinales & legati venerabili fratri A. Ambianenſium epiſcopo ſalutem.

Cariſſimus frater noſter abbas ſancti Vedaſti plurimum nobis conqueſtus eſt, quod WIDO miles quoddam altare de Campaniolis de jure ſancti Vedaſti in poteſtatem Moſteriolenſis monaſterii tranſtulerit, quod omnino rationi & auctoritati ſanctorum repugnat; propterea fraternitati tuæ mandamus atque præcipimus, ut idem altare in prædicti S. Vedaſti monaſterii jus & poteſtatem reſtitui facias.

DIPLOMA HENRICI EPISCOPI Paderbornenſis pro Paderbornenſi S. Petri monaſterio.

Eximit illud a decimis novalium.

Anno 1127. *Ex mſ. Abdinghoffenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum eſſe volumus fidelibus Chriſti tam præſentibus quam futuris, quod ego HEINRICUS Dei gratia Patherbrunnenſis ſedis epiſcopus, pro remedio animæ meæ, conceſſi fratri noſtro (c) HAMUKONI abbati [c] monaſterii SS. apoſtolorum Petri & Pauli (d) in ſuburbio noſtræ ſedis conſtructi, ut novale quod juxta nos in Sundera ſuæ proprietatis elaborare potuerit, vel quicquid a vicinis poſſeſſoribus lignorum ad novale faciendum acquiſierit, hoc totum indecimatum tam ipſe, quam omnes ſucceſſores ſui ad utilitatem ſuæ eccleſiæ perpetuo ſine ulla contradictione poſſideant. Quapropter & hanc cartam de hac largitione fieri juſſi, & ſigilli noſtri impreſſione roborata prædicto abbati tradidi, ut ſit illi & eccleſiæ ſuæ per cuncta ſuccedentium temporum curricula ſtabilimentum & munimentum hujus noſtræ conceſſionis, noſtra pontificali auctoritate & banno illud confirmantes, & ſancientes, ut ſi quis contra hanc noſtræ eccleſiæ conceſſionem & traditionem præfato abbati ſeu ſucceſſoribus ejus quod libet diſpendium ſive injuriam irrogare tentaverit, omnipotentis Dei ſanctorumque ejus iram atque offenſam incurrat, & in die judicii, ſi non emendaverit, illi divino maledicto ſubjaceat: *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis ejus.* Hujus rei teſtes ſunt canonici Wino præpoſitus, Bernhardus decanus, Godeſcalcus, Reimbertus, Conradus præpoſitus, Eſicus, Rantwigus, monachi vero Bernardus, Reinfridus, Becelinus, Fridericus, Adelgerus, Werinherus, Gerlagus, & ceteri fratres tam monachi quam canonici; miniſteriales autem Heinrich, Uffo, Hugo, Eilbrath, Gerlag, Becelin, & alii multi. Data VIII. idus Julii in ſede noſtra Patherbornenſi, anno ab Incarnatione Domini MCXXVII, (e) indictione V. regnante [e] glorioſo rege LOTHARIO anno ſecundo regni ejus, epiſcopatus autem mei XLIII.

(a) Dracunculi morbo, qui a teneris annis illi adhæſerat, nimis conflictabatur, & paucis poſt diebus X. calendas Junii aggravata valetudine, mortuus eſt, nulla virili ſtirpe relicta.

(b) Litteras jam ſcripſerat, paſchalibus Leodii peractis, ad Godefridum Trevirenſem præſulem à Browero relatas, quibus eum *graviter* & *ſerio* monebat, ut prædones in epiſcopatu ejus graſſantes incendiis, aut in villas prædiaque violenter irrumpentes coerceret. Sic imperator ille, qui nec pace nec bello, neque rebus pro eccleſia geſtis clarus fuit, hoc ſaltem debet commendari, quod vitam finierit honeſte & pie.

(c) Gumberto ſucceſſit circa annum 1118.

(d) Vulgo *Abdinghoff* dicitur, id eſt Abbatia horti, haud dubium quia in hortis antiquis conſtructa fuit. Certe opinio eſt imperiales Caroli magni ædes viciniores huic loco fuiſſe.

(e) Hoc ipſo anno defunctus eſt Henricus pridie idus Octobris.

NOTITIA

Digitized by Google

NOTITIA

De reſtitutione prædii *Northburgnon* facta Paderbornenſi S. Petri monaſterio.

Ex mſ. monaſterii Abdinghoffenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Noverit omnium fidelium Chriſti tam præſentium quam futurorum univerſitas, qualiter bona in *Northburgnon* cum longo tempore in beneficio poſſeſſa fuiſſent, præbendæ fratrum unde ablata fuerant, reſtituta ſunt. Mulier quædam religioſa *Ethelind* nomine, defuncto viro ſuo Siberto, in viduitate permanens, & de die in diem ad meliora tendens, & in amore Domini proficiens, perpetuæ beatitudinis ſpe provocata, pro redemtione animæ tam ſuæ quam viri ſui abrenunciare ſæculo volens, & arctioris propoſiti viam ingredi, venit cum multis honeſtis perſonis, & prædium in *Northburgnon*, quod cum viro ſuo acceperat in beneficium, fratribus in præſentia domni HAMUKONIS abbatis ſine aliqua commutationis viciſſitudine & ſine aliquo redemtionis pretio reſtituit: ea videlicet intentione & conditione, ut prædictum prædium cum omnibus ſuis appendiciis, omnibuſque utenſilibus quæſitis & inferendis, vel quoquolibet modo dici vel nominari poſſunt, ſicut & ipſa habebat uſibus fratrum unde ablatum erat, deſerviret, & ut numquam alicui parvæ vel magnæ perſonæ in beneficium concederetur, multa precum inſtantia a domno abbate impetravit ſponſionem. Hujus rei teſtes ſunt canonici Wino præpoſitus, Reimbertus decanus, Godeſcalcus; monachi vero Werinherus, Frithericus, Adalgerus, Wibernus, & ceteri fratres, tam monachi quam canonici. Miniſteriales autem Uffo, Altman, Adelbrath, Albern, Walgot, Volcuvin, Frethemarus, Welceco, Godefridus, Wolebrath, Sibertus, Gerlagus, Warmund, Eilbrath.

CARTA BERENGARII

episcopi Gerundenſis pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio.

Confirmat donationem eccleſiæ S. Johannis de Fontibus factam per epiſcopum Gerundenſem prædeceſſorem ſuum.

Anno 1117. Ex archivis S. Victoris eruit D. Farnerius.

NOtum ſit omnibus hominibus præſentibus & futuris, quoniam ego BERENGARIUS (a) Dei gratia Gerundenſis eccleſiæ epiſcopus, pro remiſſione peccatorum meorum ſeu parentum meorum, una cum conſenſu clericorum meorum, laudo & affirmo Deo & S. Victori & domno BERNARDO abbati monaſterii Maſſilienſis ac monachis ejuſdem cœnobii, & ſucceſſoribus eorum in perpetuum, oblationem quam prædicto cœnobio fecerunt UZALARDUS, (b) quondam vicecomes & uxor ejus ERMENSENDIS de eccleſia S. Stephani ſeu S. Johannis de Fontibus ſubterioribus, ſicut reſonat in ſcriptura quæ ab eis quondam de hoc eodem eſt facta. Inſuper etiam laudo & confirmo donum quod prædeceſſor (c) meus BERNARDUS UMBERTI cum ſuis canonicis fecit de eadem eccleſia prædicto S. Victori Maſſilienſis cœnobii, ut habeat & teneat illum jure perenni, eo tenore, quo ab eo illi eſt conceſſa & tradita, ſalva tamen in omnibus canonica obedientia & reverentia Gerundenſis eccleſiæ. Qui autem hoc violaverit, anathema ſit. Actum eſt hoc x. cal. Octobris anno XVIIII. regni Ludovici regis.

BERENGARIUS Dei gratia Gerundenſis eccleſiæ epiſcopus.

Durandus Boſtolenſis ſubſcripſit Levita.

Gillelmus Gauſberti.

Johannes Levita vel monachus qui hoc ſcripſi die & anno quo ſupra.

Ego Arnaldus qui hanc redditionem accepi & feci hoc ſignum.

CARTA LUDOVICI VI. REGIS

Francorum, majoris & juratorum de Kala confœderationes & bonas conſuetudines approbantis.

Anno 1128. Ex cartario Calenſi.

IN Chriſti nomine, ego LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum. Notum fieri volo cunctis fidelibus tam futuris quam inſtantibus, quod ſacramenta & confœderationes, quibus homines Kalæ inter ſe invicem confœderati ſunt & ligati, ſalva fidelitate noſtra & uxoris noſtræ & filiorum noſtrorum, & ſalvis omnibus juſtis conſuetudinibus eccleſiæ ſanctæ Bathildis, & volumus, & approbamus, & auctoritate regia confirmamus. Omnes præterea conſuetudines bonas, quas prædicti homines & prædeceſſores ſui in tempore venerabilis patris noſtri PHILIPPI habuerunt & tenuerunt, in perpetuum illis concedimus, illas videlicet, quas, ſi neceſſe fuerit, ipſi per quatuor antiquos viros & legitimos in villa Kalæ permanentes, monſtrare poterunt & probare, & ſi forte quilibet conſuetudines illas infirmare & contradicere oportebit: quod ſi ita eas non poterit infirmare, ſtatuimus & præcipimus illas ratas & ſtabiles in perpetuum permanere. Statuimus etiam quod

(a) In actis concordiæ anno 1128. initæ inter Pontium comitem Emporitanum & eccleſiam Gerundenſem, vocatur Berengarius Dalmatii.

(b) Ipſe eſt forte Vvillelmus Uzalgarii vicecomes caſtrinovi, qui una cum uxore ſua Ermeſendi & filiis ſuis Uzalgario archidiacono, Roberto & Artalco decimas conceſſit eccleſiæ ſancti Stephani de Pontiliano diœceſis Elenenſis anno Chriſti 1115. uti legitur in Marca Hiſpanica.

(c) Non immediatus, Bernardo enim ſucceſſit Raimundus circa annum 1111.

numquam in prædicta villa aliquis, niſi ratione & judicio capiatur; quod ne valeat oblivioni deſeri, ſcripto commendavimus, & ne poſſit a poſteris infirmari, ſigilli noſtri auctoritate & nominis noſtri caractere ſubterfirmavimus. Actum Pariſius publice, anno Incarnati verbi MCXXVIII. regni noſtri viceſimo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum RAD. comitis. S. LUDOVICI buticularii. S. HUGONIS conſtabularii. S. ALBERICI camerarii. Datum per manus SIMONIS cancellarii.

EPISTOLA G. ABBATIS ad A. priorem S. Victoris Maſſilienſis.

Arguit Maſſilienſes fratres quod mortuum extumulaverint, queriturque quod debitam ſibi non impendant reverentiam.

Anno 1129. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnetius.

A. ſuo præcordiali amico Maſſilienſi priori & omni ſancto conventui peccator G. (a) recta ſapere, intelligere, & opere complere.

Scripſit mihi tua dulcis fraternitas, ſe ſincero mentis affectu parvitatis meæ dilectioni quondam inhæſiſſe, quodque verum eſſe fateor, multimodas pietati tuæ gratias refero, adjiciens me tibi ejuſdem caritatis ſpontaneam reddidiſſe viciſſitudinem, quod reali argumento facile probari poteſt, quod numquam voluntati tuæ contrarius eſſe volui: immo forſitan contra quorumdam perſuaſiones te ſemper ad meliora informare atque provehere ſtudui. Quod vero ſcripſiſti me te & alios cariſſimos fratres noſtros quaſi deſpectiſſimos ſervos dimiſiſſe, ſalva pace tua dico, quod hoc modeſtius dici poſſet: quoniam nullatenus vos deſerens contemſi, immo ſemper corde & animo vobiſcum ſum. Verum cogente neceſſitatis articulo, corpore tantum non longe ſeceſſi a vobis, & negotio vobis noto locum præbere volens, quod corpore præſens facere nequirem. Conqueſta eſt tua dilectio, quod non tranſmiſi tibi ſpeciales litteras: quod non fuit, cariſſime frater, caritatis oblivio, ſed rei familiaris aſſidua occupatio, & præcipue quod laborioſum eſt mihi ſcribere, cum viſus oculorum meorum aliquantulum ex ægritudine capitis obtenebretur. Propterea quod querimoniæ tuæ, cariſſime frater, rationabiliter reſpondere curavi, nec, ſi placet, verbis meis tuæ benignitatis aures accommodare non renuas, ſed ſicut pro te & pro aliis conquæſtus es, ita pro te & pro aliis, ut univerſaliter reſpondeas, juſta ratio popoſcit. Quæro igitur a te, cariſſime frater, quo peccato merui contra ſanctorum decreta pontificum, & contra omnem eccleſiaſticam inſtitutionem, tam crudeli a veſtra paternitate feriri ſententia, ut ad omnipotentis Dei contemtum & beatæ Virginis Mariæ, deinde ad noſtrum dedecus, corpus cujuſdam miſeri paralitici defuncti in cimiterio hujus ſpeluncæ a vobis ſepeliri prohibetur, & poſt ſepulturam multo ſudore fabricatam? Quis veſtrum, ſi alicui injuriæ hic imputari poſſet, infra capitulum veſtrum vel extra me appellavit? vel cujus audientiam vel judicium, ſive & regularem correctionem ſubterfugere tentavi? Quis veſtrum poteſt me notare, ut poſtquam ad hanc veni ſpeluncam, cupiditatis vitio victus aliquid exigerem vel acciperem a defunctis? quo igitur commiſſo tanta mulctari merui contumelia, ut ſepultura vacua hiatu ſuo ridiculum tranſeuntibus præbeat? Certe, cariſſime frater, aut vos quorum præcepto, ut ſanctiſſimus frater noſter dominus Guido teſtatur, neminem veſtrum excipiens, hoc factum eſt manifeſte . . . . . mihi canonicam auctoritatem, cujus fulti præſidio hæc fieri præcepiſtis, aut ego, antequam ſopiatur tam contumelioſa injuria, coram metropolitano circumſtantibus ſuffraganeis epiſcopis, ſanctorum auctoritate canonum probabo vos ordinis veſtri incurriſſe periculum, adjiciendo tunc . . . . ſuperſedeo. Præterea dic mihi, cariſſime frater, quis veſtrum poſtquam in hac ſpelunca pauperrime incluſus ſum, excepto W. Biterrenſi, proprio compellente negotio, ſpontaneæ viſitationis gratia . . . . ſive lætificare ſua præſentia voluit? Neſcis tu, cariſſime frater, quod nuper nulla ratione, nullis precibus potui a veſtra paternitate impetrare, ut tranſmitteretur mihi Berengarius ſacriſta citiſſime reverſurus? Breve colloquium valde neceſſarium fuerat. Et ne . . . . . a veſtra beatitudine mihi caritatis janua clauderetur, ſcit veſtra ſanctitas, quod nullo modo a vobis peccatis meis exigentibus impetrare merui, ut in tam ſancto B. Johannis feſto mitteretur mihi aliquis ex fratribus ad concelebrandum tantæ ſolemnitatis officium: ſed vix tranſmiſſa eſt mihi cappa curta, vetus & diſrupta, ſub maxima comminatione, ut in craſtinum ſolemnitatis reportaretur, & quod aliquantula, falſa tamen reverentia obſtante, per vos ipſos me adhuc ex toto dehoneſtare erubeſcitis. Elegiſtis ex vobis qui mihi frequentes inferendo contumelias, deſiderio veſtro ſatisfaciat, domnum videlicet Guidonem virum illuſtriſſimum, huncque virtutum flore decoratum, cujus vita glorioſa & admirabilis religio non ſolum nos peccatores circum-

(a) Is eſt haud dubium Gauſſelmus abbas, qui unico dumtaxat anno præfuiſſe dicitur in brevi Chronico Maſſilienſi apud Labbeum, quique ſtatim ſtudio perfectionis ad ſanctam Balmam ſe recluſit, contemplationis exercitiis vacaturus, quod miror hactenus a ſcriptoribus prætermiſſum.

ſtantes, verum etiam omne Maſſilienſe monaſterium illuſtrat. Ipſi a veſtra laudabili prudentia, ut proprio perhibet ore, injunctum eſt, ut irritando me ad iram ſaltim defunctorum corpora..... tumulari prohibeat; quia ut vir clariſſimus ac veræ obedientiæ amator, quod vere præceptum eſt, nullatenus facere negligit; ſed ad obedientiæ cumulum adjicit plurima deriſoria ac contumelioſa verba. Quid enim, cariſſime frater, iſta mihi innuunt, niſi ut dicam cum propheta, *filios enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me?* Et alibi: Iſti labiis me honorant, cor autem eorum longe eſt a me. Et in evangelio: Ecce quomodo amabant eum. Sed hæc ad præſens omittenda cenſeo, quod ad reſeranda cordis mei arcana tempus meum nondum advenit, tempus autem veſtrum ad me flocci pendendum, ad me vituperandum, ſemper eſt paratum. Verumtamen niſi veſtra ſanctitas circa me caute egerit, ego ſanctitatis veſtræ ſervus, qui hactenus contemtus tacui, læſus ſilui, quandoque ſicut parturiens loquar, proindeque fraternitatis tuæ laudabilis dulcedo in proximo B. Victoris feſto jubet me venire ad ſe; non recuſo venire, ſi quis honeſte me deducere voluerit, paratus ex toto corde, puraque mentis devotione ad honorem Dei & B. Virginis Mariæ & præfati glorioſi martyris, necnon & ſanctæ matris noſtræ Maſſilienſis utilitatem, remoto omnino totius amaritudinis zelo, corroborare & confirmare quod melior pars, præeunte Spiritus-ſancti gratia, elegerit, ſecundum B. patris noſtri Benedicti præceptum & animarum noſtrarum deſiderabilem ſalutem. Si vero, quod abſit, aliqui ſiniſtræ partis contra B. Benedicti normam, ſive contra conſilium domnorum & fratrum noſtrorum Dominum timentium, pravitates ſuas fovere cupientes aliquid religioni adverſum agere voluerint, ſcito quod ego qualiſcumque peccator monachus quondam a vobis catholice electus, & adhuc a nemine depoſitus, nulli tradam paſtoralis officii virgam, immo fortiſſimus præliator aſcendam ex adverſo, opponens me murum pro domo Iſraël, & ſtabo in prælio in die Domini, clamans cum Legiſlatore, *Si quis Domini eſt, jungatur mihi*. Poſtremo quod laudabilis amicitia tua, ſicut quondam fidelis mihi fuit & jocunda, & humiliter obediens; ita in eodem ſe ſemper perſeveraturam aſſerit, debitas tibi grates perſolvo, & ſi in aliquo tibi neceſſarius fuero, neceſſitudini tuæ ultroneum me offero. Denique reddens vicem tuæ dilectioni, licet tibi ſpecialiter ſcripſerim litteras, tamen ſi in conſpectu omnium fratrum eas legere volueris, ſatis mihi placet, hoc tantummodo tuæ diſcretioni committens, ut ſimpliciter intelligas & intelligendo prudenter diſcernas, quorum reſpectu ſuperius ſcripta querimonia a me ſit promulgata, & ſicut in prima fronte epiſtolæ ita & in fine omnes domnos noſtros & cariſſimos fratres per te iterum ſalvari optamus. Vale, valeant & ipſi, & ut pro me ſervo tuo omnipotentem Dominum exorare dignentur, flexis genibus humiliter imploro.

EPISTOLA PRIORIS S. VICTORIS
ad archiepiſcopum Arelatenſem.

Conqueritur de epiſcopi Maſſilienſis violentia.

DOMNO hac venerabili Arelatenſium archiepiſcopo, S. R. E. legato, P. prior Maſſilienſis cœnobii omniſque conventus omnimodam ſubjectionem. Circa 1189. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Farnerius.*

Qualiter quibuſve modis cura totius noſtri monaſterii vobis fuerit commiſſa, tu * Dei electione, & domni etiam papæ provida inſtitutione, denique domni abbatis ſagaci ſpeculatione, ut credimus, veſtra ſolertia non eſt oblita: ideoque ſi quibuſlibet noſtris exigentibus meritis affligimur, veſtram flagitantes ſpeculationem, ad vos veluti ad tutiſſimum portum poſt Domini cetum pulſi anxietatis remige feſtinamus. Notificamus igitur veſtræ dignitati, quoniam Maſſilienſis epiſcopus inter ceteras frequentes ab eo nobis moleſtias illatas, non abſque injuria totius eccleſiæ, neque paſſus ullam juris repulſam, nunc quoque violentius ſolito damnum intulerit. Et quidem, quod apud ſæculares honeſta religione nefas eſt audiri, pravi documenti ſæcularibus exemplum tribuens, omnes boves monaſterii rapaciter auferre non dubitavit. Nos itaque tanta injuria & damno promoti, eum adeuntes, conqueſti ſumus, ſæpius replicantes injuriam domni apoſtolici de invaſione bolarum, pacis & trevæ Dei violatione; pollicentes etiam, ſi quid deliquimus, firmaturos in ejus manu jus quod de judicio veſtro finiretur, ſpretis nobis & noſtris pollicitationibus diſceſſimus, id etiam temperantes per ſubmiſſas ſæpius perſonas, neque quicquam valuit, qui tamen accenſi contumelia, adhibita violentia boves nobis reddiderunt; ad veſtram igitur confugientes clementiam, motus noſtro damno, ſive veſtra injuria, domni apoſtolici etiam læſa reverentia, nos patrocinantes, juſtitiam, ut ceteri metum habeant, ut faciatis, oramus. Valete.

* f. &

CARTA FUNDATIONIS
Cuiſſiacenſis monaſterii.

IN nomine &c. Ego RADULFUS Viromandiæ comes, præſentibus futura, tranſitoriis comparare deſiderans bona ſemper manentia, abbati & fratribus eccleſiæ B. Ma- *Ex mſ. Colbertino.*

riæ Cuiſſiacenſis concedimus & donamus terram arabilem de Bonolio, quæ ad dominatum noſtrum pertinet, Terragium quoque quod habebamus eo tenore, quod ſi ruſtici eam colere deſiſtant, ad proprietatem fratrum libera revertatur. Paſcuam quoque & terram incultam & curſum aquæ ad faciendum molendinum concedimus, manſis & cenſibus nobis noſtræque ſucceſſioni retentis. Hoc autem eo pacto fieri volumus, ut in ea quam inſtauramus eccleſia, abbatia canonicorum regularium conſtituatur. Sed quoniam hæc omnia reſpectu permanſuræ beatitudinis pauca ſunt & minima, addimus quatinus uſui prædictorum canonicorum cedat, non ſolum ad focum faciendum nunc & in poſterum; ſed quidquid in nemoribus noſtri juris eis fuerit neceſſarium. Hujus igitur tam ſalutiferæ donationis ego P. Silvanectenſis teſtis ſubſcribor. Signum H. abbatis de Longo-Ponte &c. Ego Robertus cancellarius ſcripſi & ſubſcripſi.

PLACITUM

inter monachos Gemeticenſes & monachos S. Vincentii.

Anno 1129. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

MEmoriæ poſterorum commendandum decrevimus, quod monachi Gemeticenſis eccleſiæ calumniabantur monachis S. Vincentii eccleſiam de Curtgazeni & eccleſiam de Sagona. Unde factum eſt, illis facientibus clamorem ad epiſcopum, ut ipſe domnus Wido epiſcopus Cenomannenſis & Gemeticenſibus monachis & monachis S. Vincentii diem ad placitandum conſtitueret, deſignaret & locum & horam. Diem, ut aliis relictis quibuſque negotiis, utrique ad placitandum in die determinata paratiores haberentur. Locum, ut quo convenire deberent, non ignorarent. Parum enim profuiſſet diem placiti denominaſſe, niſi deſignaretur & locus. Horam, ne in aliquo aliqua dubietas permaneret. Dies igitur fuit in qua placitare utrique monachi debuerunt, octavæ omnium ſanctorum. Locus curia epiſcopi in urbe Cenomannica. Appropinquante itaque termino placiti, monachi Gemeticenſis eccleſiæ cum abbate ſuo nomine . . . . . ad urbem Cenomanicam pridie quam placitum fieri deberet convenerunt. Nocte vero eadem circa mediam partem noctis ipſi monachi Gemeticenſes cum ſuo abbate recedentes, non expectaverunt placitum, quod de prædictis calumniis cum monachis ſancti Vincentii facere debebant. Quid vero cauſæ extiterit ut taliter recederent, nos neſcimus Hoc vero ſolum ſcimus, quia monachi ſancti Vincentii in die prænominata, in octavis omnium ſanctorum, & loco, in curia domni WIDONIS epiſcopi, & hora competenti præſentes fuerunt, reſpondere parati prædictis monachis de ſupramemoratis calumniis. Sed, ſicut ſuperius diximus, quia ipſi monachi Gemeticenſes receſſerant, nullus inventus eſt, qui cum monachis S. Vincentii de prædictis calumniis placitaret. Hoc viderunt & audierunt iſti, domnus WIDO epiſcopus, domnus DANIEL abbas Ebronenſis, domnus JOHANNES abbas S. Nicolai Andegavis, domnus WILHELMUS DE BOERIA abbas S. Vincentii: viderunt etiam & hoc Paganus decanus, Hugo de Lavardino, Gradulphus, Wilhelmus, Burellus, archidiaconi, Willelmus *Muſchet* archipresbyter, Anſgerius cantor S. Juliani, Paganus Aldricus canonicus ejuſdem eccleſiæ; Robertus Calamus cantor S. Petri de Curia, Paganus de Chalis, wilhelmus de Ambreriis, Paganus filius Ildeberti, & Wicherius clerici. Cum domno WILHELMO DE BOERIA abbate S. Vincentii, qui totam hujus calumniæ ſuſtinuit oppreſſionem, fuerunt iſti de ſuis monachis, Rodulfus prior, Albertus, Ambroſius, Wilelmus Rufus. Affuerunt etiam & alii tam clerici quam milites, quorum nomina longum duximus enarrare. Hoc factum eſt VI. idus Novembris WIDONE Cenomannorum epiſcopo, ULGERIO Andegavorum epiſcopo, GAUFRIDO comite Turonorum, Andegavorum & Cenomanorum, patre ſuo FULCONE rege Jeroſolymorum. Anno ab incarnatione Domini MCXXIX.

CARTA BURCHARDI MELDENSIS

epiſcopi de moneta Meldenſi.

Circa 1130. Ex cartario Meldenſi.

IN nomine Domini. Ego BURCHARDUS Dei gratia Meldenſis epiſcopus notum facio omnibus tam præſentibus quam futuris, quod Meldenſem monetam, quæ epiſcopalis juris eſt, quam ſicut plerique teſtati ſunt, prædeceſſores noſtri aliis atque aliis qui non erant de genere Brimodi, pro commodo ſuo ad beneplacitum ſuum dederant, filii ejuſdem Grimoldi * Hugo videlicet & Odo, hereditario jure habere volebant. Nos vero utilitati ejuſdem eccleſiæ providentes, pro parte ejuſdem monetæ quam ſibi uſurpare quærebant, diem placitandi eis conſtituimus. Qua profecto die ſecundum dicta & reſponſa noſtræ & eorum partis judicium a nobis oblatum audire recuſaverunt, præſentibus GOSLENO Sueſſionenſi & STEPHANO Pariſienſi venerabilibus epiſcopis. Quia vero poſt recuſatum judicium rem eccleſiæ in ſacrilegio capiebant, in eos excommunicationis ſententiam promulgavimus. Sed tandem, mediante THEBAUDO illuſtri Bleſenſium comite, cujus homines erant, in noſtram venientes præſentiam, totum illud quod in moneta requirebant, nobis & eccleſiæ quietum clamaverunt in perpetuum, hac

** Ita legitur in cartul.*

Digitized by Google

tamen conditione, ut quamdiu ipſi duo vi-verent, partem illam quam tenuerant, haberent. Quod ſi alterum eorum mori contigerit, ſuperſtes partem mortui cum ſua tota vita teneret; duobus vero defunctis, ſine ulla reclamatione ad epiſcopum totum rediret, ſicque abſolvimus eos. Hoc autem totum factum eſt præſentibus iſtis teſtibus.

EPISTOLA P. ABBATIS Rivipullenſis ad Petrum abbatem S. Victoris.

Orat ut G. de Cambolads & alios fratres ei remittat.

Circa 1130. *Ex archivis S. Victoris eruit D. Fornerius.* [a] * Petrus monachus Maſſilienſis.

VEnerabili domino abbati ſancti Maſſilienſis cœnobii P. & ſancto conventui, P. * indignus (a) Rivipullenſium ſervus, & qui cum eo ſunt fratres ſalutem.

Miramus ſuper veſtra dilectione paterna & ſumma prudentia, quæ cauſa vel ratio fuit, quod nobis in tanto diſcrimine poſitis, ut novit glorioſum acumen pectoris veſtri, ſine noſtra conſcientia, ſine noſtro conſilio, in fide recuperandi delegatum retinuiſtis G. de *Cambolads*, de quo noveritis erga vos grande murmur eſſe inter nos & inter amicos S. Mariæ. Unde precamur omnimoda prece, ut eum nobis remittatis, & non ſolum eum, ſed etiam alios utiles eccleſiæ Dei concedatis. Seniorem Eliam quem juſſiſtis dirigi nobis, ut eſſet ad profectionem itineris veſtri delegare non poſſumus, quoniam officium præpoſituræ majoris totius domus illi commiſimus, propter diſcurſus & labores quos patimur, ut videtis, & tam ipſe quam nos precamur, ne erga eum ægre feratis. Valete.

EPISTOLA PETRI LEONIS presbyteri & Gregorii ſancti Angeli diaconi cardinalium ad A. Aquicinctenſem abbatem.

De hoſpitibus a relicta Balduini eccleſiæ beatæ Mariæ conceſſis.

Circa 1130. *Ex mſ. ſancti Vedaſti.*

P. Leonis presbyter & G. ſancti Angeli diaconus, ſedis apoſtolicæ cardinales & legati, venerabili fratri A. Aquiungenſi abbati, ſalutem & dilectionem.

Actionem negotii inter beatæ Mariæ canonicos & abbatem ſancti Vedaſti, quod nobis tua ſignificavit fraternitas, perlegimus; & ſecundum ipſius ſcripti quem ad nos miſiſti tenorem, hoc nobis videtur. Si abbas ſancti Vedaſti probare potuerit, quod priuſquam relicta Balduini hoſpites illos eccleſiæ (b) beatæ Mariæ dederit, per judicium ſcabinorum civitatis eidem mulieri & filiis ejus prædicti hoſpites ſint abjudicati, & beato Vedaſto cum quiete poſſidendi fuerint adjudicati, donatio illi nihil valebit. Item ſi potuerit oſtendere quod prior donatio beati Vedaſti monaſterio non conditionaliter, ſed abſolute facta fuerit, ſecunda virium nihil habebit. Item ſi fundus terræ in qua hoſpites manent, beati Vedaſti eſt, non poterunt iidem hoſpites ſine aſſenſu abbatis in alteram transferri eccleſiam. [b]

EPISTOLA (c) ANACLETI anti-papæ ad quemdam epiſcopum. [c]

Significat ſe hominium a Romanis excepiſſe, ac de abbate Farfenſi tamquam de adverſario queritur.

Circa 1130. *Ex codice Caſinenſi eruit Mabillonius.*

IN promotionis noſtræ principiis univerſitati veſtræ litteras miſimus, in quibus ſuper his quæ tunc de nobis Romana eccleſia fecerat, plenius vobis intimare curavimus; ſed poſt conſecrationem noſtram, quæ per Dei gratiam ad altare beati Petri eſt ſolemniter celebrata, multa nobis proſpera, multa commoda ſucceſſere, dignum duximus iteratis vos litteris viſitare, & de his quæ circa nos ſunt fraternitatem tuam reddere certiorem. Nos ſiquidem, largiente Domino, ſani & proſperi ſumus, & catholicæ eccleſiæ hoſtibus dignis redargutionibus confutatis, quæ ad noſtrum videntur officium pertinere, ubique in Urbe, intus & extra, efficaciter operamur. Fratres noſtri cardinales & clerus Romanus individua ſunt nobis caritate conjuncti. Leo Frajapane cum filio & Centius frater ejus viri clariſſimi, præfectus & omnes nobiles, & cuncta plebs hominium nobis fidelitatemque fecerunt. Proinde ſi quæ ad vos ſchiſmaticorum deliramenta pervenerint, ſi eorum aniles fabulæ & mendacia fraudulenta quorumlibet aſſertione illuſerint, inſtanti ſolertia confutate, non reſpicientes in vanitates & inſanias falſas, & nolite communicare juxta Apoſtolum operibus infructuoſis, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto aguntur, turpe eſt & dicere. Hi ſunt, qui, ſicut propheta teſtatur, in mercede aliena quaſi divinabant, & noſtri * miſerint in hæc ora eorum, quippiam ſanctificant ſuper eos bellum. Sane altare contra altare in Dei eccleſia canonica ſunt romphæa deſecati. Hoc idem & de abbate Farfenſi noveritis factum, qui poſt mortem beatæ memoriæ pa-

* Hic oratio eſt mutila.

(a) Rivipullenſe vulgo *Ripoüille*, monaſterium ordinis S. Benedicti diœceſis Auſonenſis in Catalonia, a Vuiffredo comite Barcinonenſi fundatum anno 888. donatum ſubjectumque eſt monaſterio S. Victoris Maſſilienſi anno 1070. a Bernardo comite Biſuldunenſi, uti vidimus ſupra pag. 471. & deinceps ex eodem monaſterio Maſſilienſi ſumti ſunt abbates Rivipulli uſque ad annum 1168. uti obſervat Baluſius Marcæ Hiſpanicæ lib. 4.

(b) Hoc eſt eccleſiæ cathedrali quæ beatæ Mariæ eſt ſacra.

(c) Petri ſcilicet Leonis, qui de papatu cum Innocentio II. contendebat, cujus alias ad diverſos epiſtolas ex codice Caſinenſi erutas edidit Baronius.

Digitized by Google

pæ Honorii, contemto juramento, quod A Romanæ eccleſiæ fecerat, beati Petri regalia impudenti temeritate invaſit, & nunc Dei eccleſiam perſequi, & in quibus poteſt juvatus furia infeſtare non ceſſat. Retruſus tamen, & eccleſiæ funda percuſſus, & excommunicationis ſententia condemnatus, iniquitatis ſuæ complices jam habere non poteſt. Mandamus itaque fraternitati veſtræ, & in Domino commonemus, ut in beati Petri fidelitate & noſtra conſtantiſſime perſiſtentes, prædictum Farfenſem abbatem anti-Chriſti plantam, ut cruentam B beſtiam omnimodis inſequi ſollicitius procuretis, & cornua quibus Romanam eccleſiam ventilat, in bipenni & aſcia ſuccidatis. Datum Romæ apud ſanctum Petrum idibus Maii.

EPISTOLA II. ANACLETI anti-papæ ad quoſdam amicos.

De ſua promotione.

Circa 1130. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.

AB ipſo promotionis noſtræ principio ex debito Romani pontificatus officio litteras noſtras ad vos tamquam ad ſpiritales fratres & beati Petri filios mittere diſpoſuimus. Ceterum nobis erga plurima occupatis, vos apoſtolicæ benedictionis litteris viſitare diſpoſuimus. Sane opportunitate habita per harum litterarum portitorem, dilectionis noſtræ litteras ad vos dirigere curavimus, in quibus promotionem noſtram & Romanæ eccleſiæ ſtatum plenius cognoſcere valeatis. Obeunte ſiquidem papa Honorio bonæ memoriæ prædeceſſore noſtro, Romanæ eccleſiæ fratres noſtri cardinales presbyteri & diaconi, ſuffraganei epiſcopi cum primicerio & omnibus palatii ordinibus, cum abbatibus, archipresbyteris, & cuncto Urbis clero & populo, ſub totius eccleſiæ obedientia, ad altare beati Petri graviſſimum ſummi ſacerdotii onus, mihi, licet indigno, impoſuerunt. Omnipotenti autem Deo gratias agimus, quia ex tunc ubique intus & extra Urbem eccleſiæ ſervitium plena exequimur libertate.

EPISTOLA III. ANACLETI anti-papæ ad quemdam amicum.

Miratur quod nec litteras nec nuncium ei miſerit, hortaturque ut ſe per litteras viſitet.

Circa 1130. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.

AB ipſis fere pueritiæ noſtræ primordiis dilectionem tuam, qua nos impenſius dilexiſti, id quod ſumus evidenter experti, & nos, ſi bene memineris, non pigra ſumus te caritate complexi. Quapropter non parum miramur, quod nos, poſt promotionem noſtram a fraternitate tua nec litteris nec nunciis meruimus viſitari. Quidquid autem illud fuerit, nos tamen de affectione tua ſpem firmiſſimam poſſidemus, & ideo fraternitatem tuam litteris præſentibus viſitantes, rogamus ut amoris tui fervorem mutuis nos facias epiſtolis experiri. Muta enim caritas repræſentat caritatem non amantis, & odiorum ſimulacrum eſt non aperire quod diligas. Sapienti credimus iſta ſufficere.

EPISTOLA IV. ANACLETI anti-papæ ad quemdam affinem.

Conqueritur quod ad ſe non acceſſerit & de ſua promotione alios pavere fecerit.

Circa 1130. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.

DE dilectione tua, fili cariſſime, longe aliter quam nobis evenerit, ſperabamus, cum in te evidenter appareat, quod pro frumento oriatur nobis tribulus, pro ordeo ſpinæ. Cum enim de promotione noſtra, quam tibi gratiſſimam ſperabamus fore, certis aſſertionibus comperiſſes, tum pro affinitate noſtra, tum pro communi eccleſiæ debito, tuam nobis feſtinanter C deberes præſentiam exhibere, non ſolum ipſe ad nos non veniſti, verum etiam diſſuaſionibus tuis aliorum feciſti corda pavere. Mandamus itaque dilectioni tuæ, quia te videre optamus, ut ad nos quantocius venire feſtines.

EPISTOLA V. ANACLETI anti-papæ ad quemdam epiſcopum ſibi adhærentem.

Gratas habet ejus litteras & magna de eo ſperat. D

Circa 1130. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.

DIlectionis tuæ litteras, frater in Chriſto cariſſime, pleno caritatis affectu ſuſcepimus, in quibus devotionem quam erga matrem tuam Romanam eccleſiam & honorem noſtrum hactenus habuiſſe cognoſceris, ferventius atque familiarius redundare in præſenti conſpicimus. Nos ſiquidem in minoris officii adminiſtratione poſiti, perſonam tuam ſpeciali ſemper affectione ab ineunte ætate dileximus: nunc autem in apoſtolicæ ſedis regimine, divina diſponente clementia, licet indigni, totius cleri & E populi Romani voto ac deſiderio conſtituti, tanto magis te caritatis brachiis cupimus amplexari, quanto de conſilio & auxilio tuo Romanam eccleſiam plurimum indigere cognoſcimus.

Digitized by Google

EPISTOLA VI. ANACLETI anti-papæ ad epiſcopum Aquilegienſem.

Gratulatur ei de Aquilegienſis eccleſiæ cura ipſi commiſſa, magnoſque ei promittit honores.

Circa 1130. *Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

QUOD tuæ providentiæ & tutelæ Aquilegienſis eccleſia commiſſa eſt, nos multum gaudemus, certi ſiquidem quod tuo ſtudio & labore, nec in his quæ foris ſunt damnum, nec in his quæ intra ſunt detrimentum patiatur. Ea propter dilectionem tuam per præſentia ſcripta monemus, ut eccleſiæ libertati & honori prudentiſſime, quantum in te eſt, conſulere non differas. Præterea ad B. Petri ſervitium & noſtrum te præcipue invitamus. Inter ceteros enim principes eccleſiæ Romanæ fideles & filios te honorare volumus. Datum Romæ apud S. Petrum.

EPISTOLA VII. ANACLETI anti-papæ ad quemdam epiſcopum.

Commendat ei Marcuardum presbyterum, cui permiſit miſſam celebrare.

Circa 1130. *Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

VEniens ad nos presbyter Marcualdus de illata ſibi & eccleſiæ veſtræ injuria, vultu magis quam voce querelam expoſuit, & ut ei miſſam celebrare de noſtra auctoritate liceret humiliter deprecatus eſt. Nos igitur de illato ſibi opprobrio condolentes, & Nicæni concilii auctoritatem ſequentes, miſſarum ſolemnia celebrare fratrum noſtrorum epiſcoporum & cardinalium conſilio canonica cenſura præcepimus. Et quia pro eo veſtra rogavit fraternitas, vobis eumdem commendamus in Domino. Datum Romæ apud S. Petrum.

EPISTOLA VIII. ANACLETI anti-papæ ad amicum.

Ut ſibi adhærere perſeveret.

Circa 1130. *Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

PErantiqua religionis tuæ memoria, & officioſa probitatis tuæ ſolertia nos faciunt de te valde confidere, ut ſchiſmaticorum & oblatrantium vaniloquia non attendas; ſed in beati Petri ſervitio & amore noſtro ſolita fidei conſtantia perſeveres.

EPISTOLA IX. ANACLETI antipapæ ad quemdam epiſcopum.

Laudat eum quod ſuum impugnaverit adverſarium, ſuamque ei promittit protectionem.

Circa 1130. *Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

AB ipſo noſtræ ordinationis primordio fraternitatem tuam comperimus circa nos devotam exiſtere, & oblatrantium vaniloquas falſitates ſolerti prudentia confectare. Propter quod tanto nunc liberiores grates rependimus, quanto efficacius in B. ſervitio & amore noſtro perſiſtis, & hoſtis noſtri ſuperbiam viriliter jam impugnare cœpiſti, tantaque cupimus deinceps te benevolentia confovere, ut ſive pacem ſive aliud pro temporis ingruentia faciamus, tuis & eccleſiæ commodis tamquam noſtris & Romanæ eccleſiæ profectibus intendamus.

EPISTOLA X. ANACLETI antipapæ ad quemdam epiſcopum.

Sacerdotes ab uxoribus juxta canones abſtinere debere.

Circa 1130. *Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

SAcerdotali ſollicitudini tuæ, venerabilis frater, plurimum congaudemus, quia ſicut in litteris, quas beatæ recordationis papæ HONORII prædeceſſoris noſtri per latores præſentium tranſmiſiſti, manifeſta relatione cognovimus, de populo tibi commiſſo & ſacerdotum miniſterio, quam videris vigilantiam curamque geſtare. Quæſiſti enim una cum dilectiſſimo filio noſtro duce UBALDO, quid tibi ſuper parrochiæ tuæ presbyteris eſſet agendum, qui libere uxorum legibus ſervientes, ſanctis volunt altaribus deſervire. Atque ut tibi breviter reſpondiſſe noſcamur, ſi ſacrorum volumus regulis patrum conſentire, uxorem ſimul & ſacra in hujuſmodi ſacerdotibus miniſteria eſſe non poſſunt. Si enim juxta beati Gregorii inſtitutum nullus eſt ſubdiaconus ordinandus, niſi qui ſe caſte vivere canonica aſſertione promiſerit; quanto id amplius eſt in Dei ſacerdotibus attendendum, qui ſacrum Chriſti corpus proprio ore conficiunt, & ejus ſacras carnes fidelium populis propriis manibus partiuntur. Et ſi laicis juxta præcipuum eccleſiæ magiſtrum beatum Paulum, ad tempus abſtinendum eſt ab uxore ut vacent orationi, quid putas Chriſti eſt ſacerdotibus faciendum? quibus juxta divinæ legis oraculum mandatum eſt eſſe ſemper ſanctos, & ſemper pro Dei populo exorare paratos. In Heli mortuo vetus ſacerdotium legitur immutatum, & in Samuele divina tranſmutatione innovatum. Nos tamen, Domino largiente, ad vos virum providum & honeſtum legatum pro his & aliis eccleſiæ negotiis decrevimus deſtinare.

EPISTOLA XI. ANACLETI antipapæ.

Circa 1130. *Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

MAndata cæleſtia efficacius gerimus, ſi noſtra cum fratribus onera partiamur, & ſic dilectio nobis ſpiritualium aderit filiorum. Proinde omnibus neceſſitatem

patientibus pro commiſſo nobis officio be- A nignitatis noſtræ manum large impertiri debemus, ut & ipſi large remedia ſperata ſuſcipiant, & nos in eis quod officii noſtri eſt plenius valeamus exequi...

EPISTOLA GUILLELMI
episcopi Pictavienſis ad H. abbatem ſancti Germani a Pratis.

De cauſa quæ ipſum inter & monachos ſancti Cypriani vertebatur.

Circa 1130. *Ex mſ. S. Germani à Pratis.* [a] G. Dei gratia Pictavorum episcopus, domno H. (a) venerabili S. Germani abbati æternam ſalutem. B

Notum vobis fieri volumus, quia domini L. regis Francorum litteras accepimus ſuper querela, quam habent adverſum vos mo- [b] nachi (b) S. Cypriani de eccleſia Nantriaci, in quibus nos deprecatur, ut eoſdem monachos ab ipſa querela deſiſtere faceremus, vel ammonitionem nobis factam in tempus opportunum differremus. Unde dilectioni veſtræ mandamus, quod cauſam iſtam domi- C ni regis amore uſque dominicam diem quadrageſimæ qua cantatur *Iſti ſunt dies* differimus. Vos itaque monemus, ut eo termino placiturus ad nos veniatis.

ALIA EJUSDEM AD EUMDEM.

GUILLELMUS Dei gratia Pictavorum episcopus, reverendo abbati S. Ger- D mani de Prato ſalutem.

Pluribus impeditus negotiis præſenti die dominica placito veſtro minime poſſumus intereſſe. Ea propter vobis mando ut uſque ad proximam diem Martis propter hoc placitum nos expectetis. Quod ſi nolueritis, coram clericis noſtris placitum illud teneatis.

EPISTOLA GREGORII
filii Gregorii Romanorum conſulis ad Petrum diaconum Caſinenſem monachum nepotem ſuum.

Ejecto e Caſino offert monaſterium quod eſt in Villano ſitum.

Anno 1131. *Ex Caſinenſi codice eruit Mabillonius.* GREGORIUS Gregorii Romanorum conſulis filius, Petro nepoti ſuo ſalutem. E

Tuas accepimus litteras, quo te ejectum [c] a Caſino (c) narrabas: gaudio lætatus ſum non modico. Nam pater meus me fratremque meum Ptolomeum derelinquens, comitibus mendicis adhæſit, unde ipſe egens pene & inops effectus, ut tu de Caſino ejectus es. Quapropter ſuadeo patri tuo, ut ad nos revertatur. Tibi autem monaſterium meum quod in Villano ſitum eſt tradam.

DIPLOMA LOTHARII II.
imperatoris pro Leodienſi S. Johannis eccleſia collegiata.

Judicio principum ſuæ curiæ reſtituit ei & confirmat teloneum Viſati.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, LOTHARIUS tertius (d) divina favente clementia Romanorum rex. Notum ſit tam futuris quam præſentibus, quod eccleſia beati Johannis quæ eſt in Inſula Leodii, anniverſarium teloneum de foro Viſati, per regiam traditionem OTTONIS videlicet imperatoris auguſti felicis memoriæ, uſque ad noſtra tempora ſine omni calumnia totum & ad integrum tenuerat: cujus traditionis privilegium ſigno prædicti imperatoris munitum coram me, cum Leodii tunc eſſem, & coram regni principibus archiepiſcopis & epiſcopis quam pluribus, ceteriſque primatibus publice eſt recitatum. Sed erat ſuper quo gravem ſatis apud nos ejuſdem ſancti Johannis eccleſiæ fratres querelam deponerent: aiebant enim nondum tunc tranſacto anno, Hoienſes judicio tantum ſcabinorum Leodienſium juraſſe, de pellibus ſilveſtrium animalium ſe nullum in foro iſto debere teloneum: ſicque & iſtorum gravatos præjudicio, & illorum ſe affectos querebantur ſpolio. Hanc querelam ſatis clementer, ut dignum erat, ſuſcipientes, tam præſumtivam audaciam referire dignum duximus, & regni primates qui in præſentiarum aderant, & privilegium jam dicti imperatoris ſuper hac traditione nobiſcum audierant, ut ſecundum teſtimonium privilegii & tam diuturnam eccleſiæ poſſeſſionem ſuper hac re judicium mihi darent, commonuimus. Communicato illi inter ſe conſilio, ſcabinorum illorum abjudicaverunt judicium, addentes per hujuſmodi regiæ traditionis tam indignum quam injuſtum poſſe infirmari privilegium. Nos autem regiæ poteſtatis utentes cenſura, prædictis fratribus jam dicti mercati teloneum judicio primatum noſtroque edicto & banno totum reſtituimus, & ad integrum quicquid videlicet ex coemtione animalium vel ex omni genere tam veſtium quam ferri & metallorum, vel ex reditu navium vel ex omnium commercio vectigalium, vel

Anno 1131. *Ex ſchedis cl. v. baronis de Craſſier.* [d]

(a) Hugoni hujus nominis III. qui ex monacho ſancti Dionyſii factus abbas, ab anno 1116. ad 1145. præfuiſſe dicitur & eccleſiæ ſuæ libertatem reſtituiſſe.

(b) Sancti Cypriani monaſterium haud ignobile ordinis S. Benedicti in ſuburbio urbis Pictavenſis hactenus perſtat ſub congregatione S. Mauri.

(c) Hinc colliges hanc epiſtolam ſcriptam fuiſſe anno 1131, quo ſponte cedente Oderiſio abbate, Petrus, æmulorum invidia faciente, in exilium pulſus eſt.

(d) Nota quod cum imperatoris titulum ſumit, ſecundus tantum nominatur; cum vero regis, tertius appellatur, ut in quampluribus cartis animadvertimus. Idem obſervandum de Henricis tertio & quarto.

ex jure forali, vel ex diſtricto judiciali poſſit provenire, privilegio quod recitatum fuerat ſic atteſtante. Et ut hæc eccleſiaſticæ poſſeſſionis per nos facta reformatio per curricula annorum inviolabilem atque inconvulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubterfirmavimus, & ſigilli noſtri impreſſione ſignari juſſimus. Nomina autem eorum qui interfuerunt & judicaverunt ſubnotari fecimus.

ALBERTUS Moguntinus archiepiſcopus fere cum omnibus ſuis comprovincialibus.
FREDERICUS Colonienſis cum ſuis.
NORBERTUS Madeburgenſis cum ſuis.
CUNRADUS Salzeburgenſis cum ſuis.
ALEXANDER Leodienſis epiſcopus.
Dux Lotharingiæ WALERANNUS.
Dux Alſatiæ SIMON.
Comes WITHIKINUS.
Comes Namucenſis GODEFRIDUS.
REINALDUS de Monceon.
ARNULFUS DE LOS.
GOZUINUS DE FALCONMONT.
WILLELMUS advocatus ipſius villæ Viſati.

Actum eſt Leodii, anno incarnati Domini MCXXXI. indict. VIIII. feliciter.

RAYMUNDI COMITIS Barchinonenſis & Provinciæ votum, quo ſe conſecrat militiæ Templi in manu Hugonis Rigaldi.

Anno 1131. Ex mſ. Colbertino.

IN Dei nomine æterni regis, ego RAIMUNDUS BERENGARII Dei diſpoſitione hactenus Barchinonenſis & Provinciæ comes & marchio offero meipſum omnipotenti Deo Redemtori noſtro, & S. Mariæ Templi Salomonis, & trado me ipſis fratribus ibidem ad defenſionem chriſtianitatis militantibus, & in manu domini HUGONIS RIGALDI confratris ſocietatis eorum. Ego quippe trado meipſum ad illos, ut de cetero ſub obedientia eorum ſine proprio militem Deo, ubicumque ipſi advenerint, quamdiu mihi erit vita comes. Dono etiam & trado ipſis fratribus militiæ, cum aſſenſu & affirmatione RAIMUNDI filii mei, & cum laudamento baronum meorum, in manu ejuſdem HUGONIS, quoddam munitiſſimum caſtrum nomine Granena, in mea Marcha contra Sarracenos, cum militibus qui ipſum caſtrum per me habent, & cum populo inibi habitante ineunt, fidelitatibus & ſacramentis quæ ibi fuere, debent ipſi milites & ceteri homines, & cum omnibus ad eumdem caſtrum pertinentibus, cum terminis & poſſeſſionibus ſuis, & totam dominationem, & ſervitiis & uſaticis ſuis, ſicut melius iſta ibi habet, & habere debet, & libere & ſine diminutione & ſine blandimento ullius hominis; & præfatos confratres & ſucceſſores eorum habeant hæc omnia cum augmentationibus quas ibi Deus dederit, & diſponam in perpetuum ad defenſionem chriſtianitatis, ſecundum inſtitutiones ordinis militiæ ſuæ. Hæc quippe omnia facio, ut miſericors Deus, qui cum dives eſſet, in omnibus pro me pauper factus eſt, peccata & offenſiones meas dimittat, & me pro ipſo pauperem factum divitias gloriæ ſuæ intromittere dignetur. Confratres autem mei, ſi me interim mori contingeret, ſatagant pro me facere & apud Deum & apud homines quod pro ſingulis fratribus ſuis faciunt. * Hoc itaque voti mei oblationem, ſi qua in craſtinum cujuſcumque dignitatis auctoritate mediocritatis perſona violare tentaverit, nec cito ſe correxerit, deleatur nomen ejus de libro vitæ, & cum Anania & Saphira fraudatoribus voti ſui damnationem incurrat. Actum eſt hoc II. idus Julii anno dominicæ Incarnationis centeſimo trigeſimo (a) poſt milleſimum. Sig†num RAIMUNDI comes, Sig†num C. Caſtri-veteli, Sig†num AIMERICI Narbonenſis, Signum comes * RAYMUNDI dapiferi. Sig†num B. de Bello-loco, Sig†num F. P. Bern. fratris ſocietatis Templi Salomonis.

** Hanc.*

[a]

** I. Guilelmi Raimundi.*

G. QUONDAM EPISCOPI Arauſicani epiſtola ad B. archiepiſcopum Arelatenſem.

Significat et ſe epiſcopatum abdicaſſe, ut privatam ageret vitam.

Circa 1131. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [b]

DUlciſſimo Domino ſuo & amantiſſimo patri (b) B. Arelatenſi archiepiſcopo, ſanctæ & apoſtolicæ ſedis legato G. peccator teterrimus, habitu monachus, guſtare quam ſuavis ſit Dominus.

Beatitudinis veſtræ litteræ, quæ per præſentium latores parvitati noſtræ oblatæ ſunt, honorifica nos contumelia affecerunt. Secretum enim locum apud vos quo me flagellis cederem, vel cilicia quibus carnem domarem, & cetera talia invenire non poſſe intonuiſti; ad quæ pro competenti reſpondere non eſt noſtri ordinis nec officii. Sane ut coram Deo & vobis fatear, hæc mihi ab initio converſionis meæ voluntas fuit, ut pompis pereuntis mundi abrenuntians, vitam meam in eremo quiete finirem: domini vero & prædeceſſoris mei benignæ recordationis B. epiſcopi tunc dehortatus precibus, licentia accepta, cum poſſem in Arauſicenſi eccleſia cum confratribus noſtris ſub

(a) Appoſitus eſt in margine annus 1131. qui certe videtur magis convenire cum teſtamento ejuſdem comitis, quod paucis ante diebus conditum eſt *Leovici regis* Francorum *anno* XXIII.

(b) Hujus epiſtolæ auctorem & eum ad quem ſcripta eſt ex primis dumtaxat nominis elementis agnoſcimus, illum fuiſſe Gerardum Berengarii ſucceſſorem nulli dubium eſſe debet. Hunc vero ad quem ſcripſit eſſe Bernardum Arelatenſem archipræſulem & apoſtolicæ ſedis legatum non minus certum videtur.

Digitized by Google

[a] regula B. patris (a) Auguſtini & ordine militare, ſtudui ad deſtinatum, ſicut quidam noſtrum noverunt, ſæpe aſcendere cupiens. Ipſo autem ad Dominum evocato, contra voluntatem & propoſitum meum ab eiſdem fratribus in epiſcopum electus, eorum, Deus ſcit, potius compaſſione, quam illius dignitatis flexus ambitione, pontificale onus corpore hactenus non mente geſtavi, mecum tacite ſemper pertractans & opportunitatem quærens liberari qualiter poſſem. Modo itaque per illius gratiam, qui omnes homines vult ad agnitionem veritatis venire, condeſcenſione ſancti patris noſtri [b] papæ (b) I. importabile mihi pondus expoſui, & annulo ſibi reddito, vere ad conſor- [c] tes filiorum Dei ejus conſilio acceſſi. (c) magnitudinis itaque veſtræ clementiam gemens imploro, quatenus eccleſiæ veſtræ providere, & perſonam quæ populo Dei præeſſe valeat & prodeſſe, quoniam perrarum nimis eſt, clericorum præeunte conſilio, & electionem ordinare ſtudeatis.... alia manu: *humiliabam in jejunio animam meam, & factum eſt in opprobrium mihi, & poſui veſtimentum meum cilicium, & factus ſum illis in parabolam. Adverſum me loquebantur qui ſedebant in porta, & in me pſallebant qui bibebant vinum. Ego vero oratio mea ad te Domine, & quoniam genua mea infirmata ſunt a jejunio, & caro mea immutata eſt propter oleum, opprobrium factus ſum illis.* Audierunt de me, & moverunt capita ſua, & ideo *adjuva me, Domine Deus meus, ſalvum me fac propter miſericordiam tuam, & ſciant quoniam manus tua hæc: tu Domine, feciſti eam. Maledicant illi, ſed tu benedices.* Sanctitatem veſtram eccleſiæ ſuæ ſanctæ diu conſervet incolumem omnipotens & miſericors Dominus, noſtri ſemper memor. Amen.

CARTA REVERENDISSIMI Alexandri Leodicenſis epiſcopi, quomodo comes GODEFRIDUS Namurci confeſſus eſt ſe nullam de jure habere exactionem vel reſpectionem ſeu advocationem in fundis S. Gerardi.

Anno 1131 Ex mſ. Cruciſerorum Leodienſium.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. (d) Omnibus ſanctæ matris eccleſiæ filiis & benevolis pax perennis. Amen.

[d] Accenſo in terris ſuper candelabrum caritatis igniculo, multi renunciarunt & ſuis & ſæculo, quorum de numero Deus ſanctiſſimi & venerabilis patris noſtri GERARDI nobis argumento multiplici declaravit gratiam. Cujus ego ALEXANDER Dei gratia Leodienſis epiſcopus licet indignus, divina revelatione & præceptis ſalutaribus monitus, necnon & mandatis domini papæ INNOCENTII, qui & GREGORIUS fuit, delegatus hac die recolo ſacroſancti (e) corporis [e] attolentiam. Notum ſit igitur omnibus tam futuris quam præſentibus, quod cum ſuper hoc affuiſſemus Bronii, plures ibi nobiliores affuerunt, inter quos maxime (f) Go- [f] DEFRIDUS Namurci comes illuſtris, ad honorem Dei ſanctique ſui militis GERARDI feſtinus acceſſit, catervatimque affinibus & remotis plebibus, nobiſque tantæ ſolemnitati reverenter, ut decebat, aſſiſtentibus, rite celebratis omnibus, venerabilis GODEFRIDUS memoratus comes, devotione ductus & monitu divinitus, in mea præſentia & aſſiſtentium ſancto Dei confeſſori Gerardo ſuiſque cultoribus hanc profeſſus eſt devotus venerationis expoſitionem, & pro ſe ſuiſque poſteris, ne ultra tranſgrederentur fide-juſſoriam, & ſacramenti dignioris obligavit cautionem. Cognovit igitur & profeſſus eſt liberam & abſolutam fundi & fundatoris poſſeſſionem, in qua nullam de jure habet vel umquam habuit exactionem, nulliuſque hominii de tenore ſive prædio aut rei familiaris reſpectionem, nec in abbatia jam fata de fundo aliquam affectat advocationem, ſed ex mandato regali, ſi vocatus fuerit ab abbate, pro ſolo ſuæ interventionis ad Deum commercio ſibi debere defenſionem. Præterea fugitivum eccleſiæ ſervum aut ancillam contumacem & contradicentem nulla libertate Villæ-comitis poterit retinere, ſed captivo ſuo fugienti ad eccleſiam regreſſum proſperum & quietem debet indulgere, ab eccleſia ſibique pertinentibus nihil debet violenter extorquere, nec aliquam exactionem exigere, nec in placito aut in judicio villarum & locorum eccleſiæ, qualecumque ſit commiſſum debet reſidere. Quod ſi vocatus fuerit ab abbate, nullam ſui conſilii ſive defenſoriæ poteſtatis retributionem debet habere. De ſervis nihilominus & ancillis eccleſiæ commorantibus a remotis in hominium & feodum quempiam non poterit inveſtire, nec a ſua manu & defenſione quam debet eis ex mandato imperatoris in ſecundam manum poſſunt tranſire, ſed ſervos & ancillas & bona

(a) Hinc colliges canonicos regulares tunc in Arauſicana, ut in pleriſque aliis cathedralibus eccleſiis fuiſſe.

(b) Innocentii II.

(c) Cum hæc epiſtola in Maſſilienſis S. Victoris monaſterii archivis reperiatur, conjicio Gerardum, abjecta pontificali dignitate, illuc convolaſſe, ubi tunc vigor diſciplinæ & regulæ obſervatio vigebant.

(d) Hujus diplomatis quædam fragmenta edidit Fiſenius libro decimo Hiſtoriæ Leodienſis e tabulario Bronienſi, nos integrum hic damus.

(e) Igitur hac die facta eſt corporis S. Gerardi ſolemnis e terra elevatio, idque de mandato ſummi pontificis, hoc eſt ipſius canonizatio, quæ olim fiebat per corporis e tumulo elevationem. Concinit Molanus in ſuo Agiologio, ubi ſanctum abbatem anno 1131. elevatum e terra fuiſſe docet.

(f) Godefridus hic comes Namurcenſis piiſſimus Floreffienſem abbatiam ordinis Præmonſtratenſis etiam fundavit, in qua tandem, abdicato ſæculo, factus eſt frater converſus. Jacet ibidem ante altare una cum filio ſuo Henrico comite item Namurcenſi.

Digitized by Google

eccleſiæ in ſtatu digniori debet pacifice cuſtodire.

Decretum eſt etiam a nobis & a comite, quatenus omnis ſervus & ancilla capitagiarii per annum & diem Bronium & S. Laurentium commorantes, ab anteriore domini ſui exactione & mortimanu, ſicut ceteri ejuſdem comitis burgenſes in Namurco penitus abſolvantur, & tam in matrimoniis, quam in quibuſlibet occaſionibus, nonniſi ab abbate Bronienſi amplius coërceantur. Verumetiam ſi quis in poteſtate abbatis alicui debitum debere ſub teſtibus, majori & ſcabinis publice cognoverit, & perſolvere rennuit, abbas debitoris in domo vel ubicumque de ſuis catallis invenerit, pignus accipere poterit, & creditori deliberare: quod ſi debitor adeo contumax invaluerit, quod pignus ſuum violenter retinuerit, aut ſurripuerit. Si comes ab abbate vocatus fuerit, debet cohibere rebellionem.

Annectit & annuit idem comes in nemore ſuo Malingniæ, extra nemus quod eſt eccleſiæ & ſanctiſſimi patris Gerardi extitit, ſuper rivum de Laudonia, quinque focos quotidie ſine aliqua exactione & tributaria emptione, & ſingulis annis tres fagos in eodem nemore quas elegerint inhabitantes eccleſiam ad ſuos uſus reparandos; homines de ditione eccleſiæ comes in expeditionem & ſtationem ſuam ſive girationem, ſine abbatis licentia nullo modo poterit exercere, & quot & quos voluerit, ſi ſibi placuerit, ab hujuſmodi poterit abbas removere & retinere.

Placuit inſuper & viſum eſt comiti memorato in præſentia noſtra eccleſiæ Bronienſi hanc indulgentiam & auctoritatem liberius erogare, ut ſervos & ancillas comitis, eodem inconſulto, ad converſionem cum ſua facultate, tam ad vitam quam ad mortem poſſit ſuſcipere, necnon & feodatos comitis & nobiles quoſlibet, & etiam de familia & familiari licet in eccleſia cum feodis ſuis Deo militare. Item quod duæ partes ad obſequium comitis cedunt; aut ſi minime convertuntur, licet eis ſimiliter ibidem & allodia integra quælibet Deo in eleemoſynam reſignare.

Venatores ſuos, ſeu canes eorum, accipitres ſuos, & quoſlibet officiales, clientes, foreſtarios, ab impetratione meſſis, pannum gallinarum & quarumlibet exactionum, quas numquam in antea Bronium ſolvit, & S. Laurentius, placuit ei omnimode excludere, & ab exigentia tributi venditionis & emptionis ab omni terra ſua plenius abſolvere infra tenorem eccleſiæ, in villis, agris, ſilvis, paſcuis, pratis, aquis, aquarumve decurſibus, non turres, non propugnacula, domos defenſorias, aut alterius compoſitionis, vites, ſtagna, molendina, & cetera quælibet quæ poſſunt fabrefieri & excogitari abſque conceſſione & reſpectu eccleſiæ ſibi non vindicabit, nec in villis eccleſiæ violenter aliquando ſe locabit, nec in eccleſia, nec in rebus eccleſiæ ſibi aliquid uſurpabit, cum nihil in his de jure habeat ſine conceſſione & aſſenſu eccleſiæ, ſed pro ſolo & reverendo imperatoris imperio & orationum eccleſiæ privilegio defenſor & coadjutor ſtabit.

Nos vero non ſine ipſius comitis conſilio dignum duximus eccleſiæ libertatem, & ſui tenoris poteſtatem ſubnotare, in qua nullus ſibi participium vindicabit, & tam noſtro quam comitis ſigillo, ne aliqua deinceps adverſi ſuſcitetur calumnia, confirmare.

Hæc ſunt igitur quæ legitime & integerrime poſſidet eccleſia, in quibus abbas ejuſdem & executores ſui omnia jura ſua judiciariaſque poteſtates in villa Bronienſi, & in ſancto Laurentio, & in parte quam habet in Libinas, in Laniis, in Montinis, in Sen deſerta, in Soſeys, in *Vvaſin*, in *Merinderech*, in parte quam habet in *Hermenton*, in *Bohordes*, in *Bohoreles*, in Manſionile, in Halleias, in Romereias, in Maniſia libere & poteſtative exerceant.

In his locis & vicis præſcriptis poſſidet eccleſia bannum & juſtitiam, impetum & burinam, ictus & ſanguinem, rupturam & pirgum regium, fora, telonea, vicecomitatum, præter in Sen deſerta, qui tenetur ab abbate dumtaxat in eadem villa in feodo, nagaria, rectum & non rectum, vectigalia & quicquid pertinet ad judicatum, integritatem reipublicæ, & incolumitatem, campeſtria & ſilveſtria ſua, ſi vellet incidere, vendere, in villas ſtatuere, aut in agriculturam, paſnagia, & quaſcumque proventiones contractas a nemoribus accipere ſine comparticipio advocationis licebit, & mortimanus ſuas & ob matrimonia infra terminos ſuos integra & extra terminos, & cambas bannales & molendina ſuis manſionariis bannalia, foragia, & ceteras quaſcumque proventiones, quæ poſſunt obvenire in exactione & jure ſæculari tam libere poſſider, ſicut fundator ipſius loci nobili proſapia exortus beatus GERARDUS, cujus corpus hodie in mauſoleum recondimus, ante converſionem ſuam poſſederat, a ſolo Deo & prædeceſſoribus; nec ſit qui præſumat injicere manus in ſervos & ancillas, & facultates eccleſiæ, vel in homines cohabitantes in omni ipſius poſſeſſione; vicecomitatum & ceteras obſecutrices dignitates abbas cum voluerit, erogare poterit, nec eſt de omnibus manſionariis eccleſiæ qui poſſit refutare.

Ad memoriam hujus obſervationis & majorem poſterorum comitis circa eccleſias & homines ejuſdem diligentiam, tenet comes advocationem de Romereis & de unoquoque quartario terræ, quæ extra manum ec-

cleſiæ tenetur a manſionariis incolis, in Bronio, & in S. Laurentio, in *Mayſons*, in Libinas, in Lanıis, in Montignio, in *Vvaſlin*, in Soſeiis, in *Merenderech*, in *Hermenton*, dozinum unum avenæ.

Si quis autem hujus ſtationis contemtor extiterit, ab abbate primum coërceatur; quæ ſi neglexerit, a comite juri pariturus in abbatis curiam adducatur, & de banno & lege judicata per ſcabinos tertia pars comiti concedatur. Etiam lex & judicium omnibus ad querimoniam abbatis adductis per comitem reſervatur. Licet igitur ſoli eccleſiæ tractare pacifice de omnibus prædictis negotiis abſque calumnia alicujus ſævi tyranni.

Nec ſit qui contradicat huic noſtræ celebri conſultationi, alioquin ſi quis poſterorum huic obviaverit noſtræ liberæ confirmationi, & vim intulerit liberæ traditioni, in extremo examine, cum Chriſtus judex aſſederit, incurrat ſententiam perpetuæ damnationis, niſi revertatur ad exhibitionem condignæ ſatisfactionis.

Conſiderata denique comitis devotione, & ſancita traditione, quod noſtrum eſt bonis aſſentire, & operari bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticum Dei, decrevimus libertatem eccleſiæ ſub noſtro munimine ſuſcitare.

Contra cujus authenticum ſit ei a nobis in ſolemni proceſſione ſua contumaces & invaſores quoſcumque, tam nobiles quam ignobiles, ſuæ rei familiaris & publicæ anathemati plenius innodare, & maledictos, ſi pœniteant, noſtra freti auctoritate in perpetuum Chriſto & ſibi reconciliare.

Præterea facultates eccleſiæ, homines & pecora, nemora & cetera hujuſmodi ſub noſtra protectione & tuitione, quaſi noſtra propria & S. Lamberti ſuſcipimus obſervanda.

Inſuper ubicumque facultates eccleſiæ minus rationabiliter moleſte detinentur, abſque alterius ſucceſſoris noſtri requiſitione, liceat locum ei interdicere, & poſt reſtitutionem invaſoris ſimiliter debannire, & quempiam excommunicatum non in ſuo & proprio capite ſimili modo, & cujuſpiam advocationis homines de caſa Dei cum ſua ſubſtantia & portione integra ad converſionem ſuſcipere & inhumare; pro commiſſo comitis ad generale interdictum eccleſiam Bronienſem non cenſemus ceſſare, utpote quæ ad comitem tenetur nihilominus ſpectare.

Ut hæc igitur quæ prælibavimus, authentica vigeant & valeant in æternum, tam noſtra quam comitis Godefridi Namurcenſis impreſſione ſigilli fecimus confirmari & chartam incarnationis dominicæ compoto cum ſubſcriptione nobilium virorum clericorum & laicorum, qui rei celebratæ teſtes aſſuerunt, approbari.

Johannes archidiaconus & S. Crucis præpoſitus.

Dodo archidiaconus & S. Bartholomæi præpoſitus.

Hermannus archidiaconus & Nivellenſis præpoſitus.

Arnulfus comes Loſſenſis.

Ebalus de Florinis.

Galterus de Bair.

De familia S. Lamberti.

Theodericus de Ponte.

Widericus de Prato.

Lambertus & Arnulfus de Huyo.

Albericus de *Vileir*, & alii multi.

Comitis ex parte.

Henricus filius ejus cognovit & probavit.

Ingobrandus de *Ham* & Ingobrandus filius ejus.

Rigoldus de *Vvanghe*.

Adelo de *Namur*.

Theodericus *de Fen*, & Theodericus & Galterus filii ejus.

Libertus de *Boſſiere*.

Manaſſes adoleſcens *de Hirge*, & alii quamplures.

Actum Bronii feliciter, anno dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo trigeſimo primo, indictione nona, concurrente III. epacta XX. imperante Lothario, anno regni ejus ſexto, epiſcopatus noſtri III. Duret in ſæculorum ſæcula. Amen.

EPISTOLA JOHANNIS monachi ad Adalberonem Trevirenſem archiepiſcopum.

De tribus miſſis in nativitate Domini celebrandis, deque feſtis infra ipſius octavam recolendis.

ARchiepiſcopo Trevirorum & apoſtolicæ ſedis legato (a) Adalberoni, Johannes æternam ſalutem & gloriam. *Circa 1131. Ex mſ. Epternacenſi.* [4]

Quoniam ante hos annos edidi ad quoſdam amicos libellum de miſſali officio Dominici adventus, non eſt cordi repetere ea quæ dixi; ea potius explanabo quæ ab inde ſequuntur, & quæ necdum tetigi. Primum ſcilicet de miſſali officio Dominicæ nativitatis. Ubi primum quæſtio agitur, cur in ipſa die tria officia miſſarum celebrentur, una ſcilicet miſſa in galli cantu, altera in ſummo diluculo, tertia jam plena die. Cur enim tunc ſit, quod per totum annum nuſquam agitur, ut eccleſia duas generaliter miſſas

(a) Trevirenſes archiepiſcopi Adalberonis nomine extitere duo; unus, qui anno 1005. ſedem Trevirenſem invaſit, alter anno 1131. ex primicerio Metenſi aſſumtus, vir pius, Himerodenſis monaſterii fundator, ad quem potius quam ad primum ſcriptam fuiſſe epiſtolam hanc exiſtimamus.

Digitized by Google

in nocte una ſolemniſet, quod numquam in alia nocte conſuevit. Sunt qui ita ſolvunt, quod iſtæ tres miſſæ tria tempora ſignificent, unum ante legem & gratiam, & ideo totum in tenebris; ſecundum ſub lege, quæ obſcura per ænigmata, demum in lucem gratiæ finivit, unde & in tenebris jam tamen inclinatis inchoatur, ſed in luce jam aſpirante finitur; tertium vero in plenitudine diei, quod nunc præſens tempus eſt ſplendentis gratiæ. Sed hac eadem ratione & eodem ordine tres miſſæ ſimiliter debuerant celebrari in Paſcha maxime, quæ eſt ſolemnitas ſolemnitatum, vel in omni feſto Domini, vel etiam ſingulis diebus. Alia alii dicunt, & unuſquiſque in ſuo ſenſu habundat. At nos ſalvo ſenſu omnium aliorum, dicimus omne officium trium miſſarum agere de ipſa Domini nativitate. Et quod duæ miſſæ in nocte peraguntur, ſignificari duas nativitates JESU CHRISTI, unam ſempiternam de Patre, aliam temporalem de matre, utramque nobis incomprehenſibilem, & oculos noſtræ infirmitatis quaſi ſub quibuſdam tenebris latentem. Nam ſi ad divinam generationem de Patre reſpiciamus, quis poſſet ad plenum ſentire vel exprimere quid ſit Filium hominis de patre Deo gigni, ut ait propheta: *generationem ejus quis enarrabit?* ut ſubintelligas, nullus. Dicit enim B. Ambroſius, quod hæc nativitas ſuper ſcientiam ſit angelorum & archangelorum, principatuum & dominationum, & omnium cæleſtium virtutum, & eorum qui inhabitant in domos luteas & terrenum habent fundamentum. Merito igitur prima miſſa hanc nativitatem Chriſti plenam innuens, tota agitur in tenebris, quia cum ſupernis ſpiritibus omnia ſcientibus incomprehenſibilis ſit, maxime nos terrenis tenebris involutos per omnia pene latet, niſi quantum luminaria ſcripturarum in medio radiantia cum oculis noſtris revelant, quæ luminaria a toto ipſius miſſæ officio procedentia, noſtris cordibus inſplendent, ut ſempiterna Verbi Dei nativitas ſicut ipſo noctis tempore, ut diximus, innuitur, ita & teſtimoniis ipſius miſſæ officialibus declaretur. Nam ut breviter ſingula ventilemus, introitus qui eſt *Dominus dixit ad me Filius meus es tu, ego genui te*, nonne luce manifeſtius modum tantæ generationis ex ore ipſius nati de Patre Filii proteſtatur? Quid enim dicit aliud *Dominus dixit ad me*, niſi, Deus Pater me Verbum bonum eructavit de ſuo corde? Et quid aliud *Filius meus es tu*, quam *in principio erat Verbum*; Deus Filius apud Deum Patrem de ipſo Patre genitus. *Ego hodie genui te*, quid ſibi vult, niſi quod illa generatio inenarrabilis, nec principium, nec finem habet, & ſemper perfectiſſima eſt. Nam *hodie* quod eſt præſentis temporis, declarat in illa ſumma generatione nihil præteritum aut futurum eſſe, cui omne ſuum ſemper in præſentiarum adeſt. Et *genui* quod eſt perfecti temporis inſinuat illam ſemper eſſe ſui pleniſſimam, cujus perfectioni in omnibus integerrimæ nihil majus aut minus umquam poſſit accidere ſemper idem permanenti. Graduale quoque quod eſt, *Tecum principium, in die virtutis*, &c. vox eſt Patris ad eumdem Filium de ipſa ſui generatione teſtantis, quod Filius ſit ſemper conſempiternus ſibi Patri pari virtute divinitatis, & ad perfectum æternæ beatitudinis omnium ſanctorum proceſſerit, genitus ex ſubſtantia Patris, ante omnem angelorum ſeu mundi creaturam. *Alleluia, Dominus dixit* unde in introitu diximus. Evangelium quamvis humanati Verbi generationem contexat, tamen uno verbo, & divinam maxime complectitur, dum dicit de beata Virgine: *Et peperit filium ſuum primogenitum*. Bene primogenitum, ut prudens lector intelligat, quia quem Virgo peperit, jam primogenitus a Patre. Offertorium & verſus ejus, omnibus eſſe lætandum & cantandum prædicant, quia Dominus in mundum venerit, qui eſt annunciandus dies de die; id eſt Filius de Patre, & ſalutare Dei Patris. Communio eſt *In ſplendoribus*, ſed ſuperius expoſitum eſt. Ita hæc miſſa primam Chriſti nativitatem & ipſo tempore, & ipſius ſui officii omnibus membris denuntiat. Miſſam ſecundam & diei require in Ammalario. Nunc ad officium miſſale trium ſubſequentium dierum articulum divertamus. Nam ibi quoque quæſtio eſt, quæ expoſitione indiget; cur ſcilicet natalitia S. Stephani protomartyris, itemque ſancti Johannis evangeliſtæ, & demum ſanctorum Innocentium in ſuis ſingulis diebus præferantur natalitiis Chriſti Salvatoris, cum per quatuor dies nataliciis dominicis nulla ſervorum natalitia, cujuſlibet dignitatis ſint, debeant præferri. Verbi gratia ſi infra Paſchæ & Pentecoſtes quatuor primos dies occurrat natale alicujus ſancti, cujuſcumque meriti ſit, intermittitur, aut in alium diem transfertur, & celebritas Domini in omnibus præfertur. Eadem lege natalitia iſtorum ſanctorum non præferri, ſed ſupponi Dominico natali debuerant, niſi certa ratio myſterii in eis lateret. Præterea aſſumtio ſancti Johannis apud Epheſum, ubi jacet, VII. calendas (a) Julii celebratur, & facta traditur. Protomartyr eſt quoque Stephanus, & ſanctos Innocentes in ipſis diebus fuiſſe paſſos nulla certitudine hiſtoriarum probatur. Sed ut propoſita quæſtio ſolvatur, dicimus myſterium ineſſe in his ſolemnita-

(a) In pervetuſto calendario Epternacenſi ante annos mille exarato conſignatur VIII. cal. Julii. *Receptio S Johannis apoſtoli ad Epheſum*. Similiter in veteri martyrologio ſancti Hieronymi Spicilegii tomo 4. VIII. cal. Julii. *In Epheſo S. Johannis apoſtoli & evangeliſtæ.* Et in veteri Gelionenſi: *Feſtum dormitionis S. Johannis apoſtoli.*

Digitized by Google

tum ordinibus. Eſt autem hoc myſterium, quod in Chriſti nativitate nobis datum eſt, ut Chriſtus & eccleſia in Chriſto renata ſint unum corpus & unus ſpiritus, & ſint duo in carne una. Eccleſia igitur Chriſto incarnato eſt renata & concorporata, celebrat pariter nativitatem Chriſti propter ſe factam, & ſuam in Chriſto, id eſt capitis & membrorum ſuorum. Primo die celebratur natale Chriſti, qui eſt caput eccleſiæ, cujus tres ordines ſunt, martyrum unus, alter doctorum, tertius omnium fidelium & ſubjectarum plebium. Sed ne aliqua fieret ex innumera multitudine indiſcreta confuſio, ideo innumeri martyres honorantur omnes ſub celebrato nomine unius protomartyris Stephani, qui primus calicem paſſionis, quam Salvator Chriſtus pro omnibus guſtaverat, reddidit eidem Salvatori, & cujus exemplum ſequuntur omnes alii. Similiter innumerabilis ordo omnium doctorum glorificatur ſub nomine unius dilecti Chriſto Johannis, qui apoſtolus evangeliſta primus & præcipuus doctor eſt eccleſiarum. Innumera quoque multitudo omnium ſubjectorum fidelium commemorantur ſub nomine Infantium & lactentium, qui ſua innocentia jam præimaginabant ſimplicem fidem juſtorum. Quia igitur ſancta Dei eccleſia, ſicut jam in Adam portaverat imaginem terreni; ita & nunc in Chriſto portat imaginem cæleſtis; & quæ in primo Adam, qui erat de terra terrenus, ſordebat terrena, nunc in ſecundo Adam qui de cælo cæleſtis venit, cæleſtis facta eſt; merito in natali capitis ſui felicia cæleſtia omnium membrorum ſuorum natalitia concelebrat, ut totius eccleſiaſtici corporis nativitas ad æternam vitam ſimul ſolemnizetur. Nam etiam hanc hujuſmodi nativitatem totius eccleſiaſtici corporis divina lex Moyſi ſub figura innuit, quæ omnia eccleſiæ ſacramenta continens, dum trium ſolemnitatum, quæ præcipuæ in anno celebrantur, id eſt Paſchæ, Pentecoſtes atque Tabernaculorum ritus & ceremonias per ſingula deſcriberet, demum feſti Tabernaculorum cultum tradens, ita inter cætera ait: *Aſſumetiſque vobis die primo fructum arboris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino.* Luce quidem manifeſtius eſt, quod illud in lege Paſcha & Pentecoſten jam prætendebant ſub figura noſtrum Paſcha & Pentecoſten in evangelii gratia. Solemnitas quoque Tabernaculorum præimaginabant natale Chriſti, quando in ſole poſuit tabernaculum ſuum, dum viſibilis mundo apparuit ſub tegmine carnis, & nos omnes in ſe credentes ſub ipſis incarnationis ſive tentoriis per fidem introductos ab inſidiis ſpiritualis nequitiæ ſemper protexit ac protegit. Unde & in ipſa lege ita ammonet dicens: *Diſcant poſteri*

A *veſtri, quod in tabernaculis habitaverunt filii Iſraël,* ut omnes fideles pro certo teneant, quod ſub fide incarnati Verbi, cui per aquam renati concorporamur, protegimur a facie maligni hoſtis, qui circuit quærens quem devoret. Ad hæc igitur tabernacula conſtruenda, primo die ſumitur fructus arboris pulcherrimæ, id eſt primo die celebratur Incarnatio Chriſti, qui carne & ſanguine ſuo, qui ſunt fructus vitæ noſtræ, nos paſcit. Ipſe enim eſt arbor noſtræ ſalutis, quæ in primo pſalmo & in apocalypſi deſcribitur ſuper fluenta aquarum. Poſt aſſumtionem ar- B boris pulcherrimæ aſſumuntur ad conſtructionem tabernaculorum & ſpatulæ palmarum, hoc eſt poſt celebrationem nati Salvatoris ad conſummationem eccleſiaſticorum ordinum celebrantur & coronæ victorioſorum martyrum, quod innuitur in commemoratione protomartyris ipſorum. Deinde aſſumuntur rami ligni denſarum frondium, id eſt doctores qui de ipſo Chriſto, qui eſt lignum vitæ cum multiplici doctrina veritatis, quaſi rami cum denſis frondibus progrediuntur, quod imaginatur in ſolemnio beati Johannis ſummi doctoris. Sequuntur C ſalices de torrente, quæ quamvis infructuoſæ ſint, frondent tamen & virent, quæ ſunt vulgares plebiculæ, quæ licet in mundo poſitæ, vix ullum juſtitiæ fructum ferant, tamen vivunt & ſalvantur in fide, quæ deſignatur in celebritate Innocentum, qui nec loqui nec cooperari adhuc noverant. His finitis rationem dominicæ diei, quæ infra dies dominici natalis occurrit, breviter in calce ſcripti attingamus, ut de miſſali officio hujus feſti nihil prætermittamus. Hæc miſſa incerto die occurrit & agitur, & ſignificat fidem ſynagogæ in fine, incertum eſt quando, in Chriſtum crediture, ut cum reliquo D corpore eccleſiæ & futura aſſumtio Synagogæ jam celebratur in Chriſti natale. Introitus *Dum medium ſilentium*, vox eſt ipſius Synagogæ teſtantis quod cæcata ſit infidelitate quando Chriſtus natus eſt. Graduale *Specioſus forma* & *Eructavit* vox Patris eſt, quaſi ipſis Judæis teſtantis quod Chriſtus Deus & Filius ejus eſt, quod illi modo non credunt. Evangelium & communio ſumta de evangelio dum puerum Jesum narrant de Ægypto relatum, Judæam innuunt fidem Chriſti in fine mundi ab ipſis gentibus fore ad Judæos E reverſuram extincta infidelitate eorum.

CARTA OLDEGARII

Tarraconenſis epiſcopi, per quam dat pauperibus lectos & pannos clericorum defunctorum.

Anno 1132. Ex mſ. Colbertino. [a]

NOtitiæ fidelium pateat, quod ego OLDEGARIUS (*a*) Dei gratia Tarragonenſis archiepiſcopus & Barchinonenſis epiſcopus cum omni conventu ejuſdem ſedis, dono Deo & oſpitali pauperum, quod eſt juxta ſedem, omnes lectos cum pannis clericorum mortuorum, quicumque ſint; exceptis ſericis pannis, qui ibi fuerint, tali modo, ut deinceps nec ego, nec aliqua perſona, hoc ullo modo requirere audeat. Si quis hoc noſtræ munificentiæ donum diſrumpere tentaverit, tamquam necator pauperum excommunicetur. Actum eſt hoc VI. cal. Aprilis anno XXV. regis LUDOVICI.

EPISTOLA L. IMPERATORIS

ad Arelatenſem archiepiſcopum.

Mandat ut ſibi cum militia apud Placentiam occurrat.

Anno 1132. Ex archivis S. Victoris Maſſilienſi eruit D. Furnerius.

L. Dei gratia Romanorum imperator auguſtus, Arelatenſi archiepiſcopo gratiam ſuam & omne bonum.

Sæpenumero ſcripſimus vobis, requirentes fidelitatis & ſubjectionis tuæ debitum, quod quia non mancipatur effectui, vis quantum in te eſt, poteſtatem imperii noſtri in partibus tuis ſatis indiſcrete contemnere; quod quantum divinis & humanis legibus contrarium ſit, ſi recté adverteris, ipſe noſti. Nos itaque Dei annuente clementia, & principii noſtri ſuppeditante induſtria...... Romani imperii, quæ apud vos tam adtenuata eſt & oblivioni proxima, prout oportet, reparare curabimus, adeo ut fideles noſtros debitis honeremus beneficiis, & eos qui rebellare conantur juribus noſtris affligamus. Ea propter tibi tamquam fideli & principi noſtro mandando præcipimus, quatenus in feſto ſancti Michaëlis in (*b*) Placentia cum [b] militia tua nobis occurras animatus tam eccleſiæ quam imperio debitum conſilium & auxilium ..... exercendis in conſilio principum, ac dilectum capellanum noſtrum tibi direximus, quem ſi a latere noſtro delegatum in omnibus audias, & ei fidem adhibeas, ſciens pro certo ..... noſtro conſpectui non præſentaveris, & ſubventioni eccleſiæ Romanæ debitis, quam imperii obſequiis niſi adfueris, offenſam noſtram graviter incurriſti, & nos de ejuſdem eccleſiæ conſilio & principum noſtrorum in te animadvertemus.

EPISTOLA BERNARDI

archiepiſcopi Arelatenſis ad Innocentium papam II.

De cauſa quæ vertebatur inter Antipolitanum epiſcopum & abbatem Lerinenſem.

Circa 1133. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

SAnctiſſimo patri ac domino Innocentio S. R. E. ſummo pontifici debitæ ſubjectionis obſequium.

Cauſam (*c*) Antipolitani epiſcopi, quam nobis tractandam veſtra gratia delegavit, convocatis ſuffraganeis eccleſiæ Arelatenſis, necnon Aquenſi & Ebredunenſi archiepiſcopis, aliiſque noſtræ legationis, & etiam Magalonenſis eccleſiæ aliarumque eccleſiarum religioſis perſonis adhibitis, die ſtatuto, ſicut nobis præcepiſtis, diligenter tractare curavimus. Nobis itaque utriuſque partis allegationes audire paratis, abbas Lirinenſis, qui epiſcopum impetebat, ſubreptione teſtium & accuſatorum metu, etiam comitis illius terræ, cauſam ſuam impeditam eſſe propoſuit. Et quia ſuper hoc adverſus epiſcopum conquerebatur, nobis etiam viſum fuit, quod occaſiones quæreret & quaſi fabricatum eſſet quod de impedimento cauſæ dicebat. Omnem puritatem ſub juramento ab eo quæſivimus, & de Antipolitano quod juſtitia dictaret canonica auctoritate faceremus, niſi abbas quod de teſtibus in epiſcopum dixerat, ſe ratum non habere concederet. Super hoc igitur veſtræ ſublimitati ſcribimus, quia ſicut ſuffraganeis noſtris & aliis ſapientibus viris viſum eſt, nonniſi dilationem quærebat, & quia cauſam ſuam probare non poterat, cum nos parati eſſemus de cauſa cognoſcere, & eam quantum veſtra benignitas nobis permiſerat, canonice terminare, oblata ei omni ſecuritate ex parte comitis, magis ex voluntate, quam ex ratione appellavimus.

(*a*) Anno 1114. creatus eſt ex abbate S. Rufi prope Avenionem epiſcopus Barcinonenſis, deinde Tarraconenſis archipræſul. Exceſſit e vita anno 1137. die ſexta Martii, cum magna opinione ſanctitatis.

(*b*) Hinc colliges hanc epiſtolam ſcriptam fuiſſe, cum ſeſe Lotharius ad iter Italicum accingeret, coronam imperii ab Innocentio papa II. recepturus, id quod contigit anno 1133.

(*c*) Antipolis urbs eſt maritima in Provincia, cujus ſedes epiſcopalis ob frequentes prædonum incurſus in Graſſam civitatem quinque leucis diſtantem tranſlata eſt. Antipolitanum autem epiſcopatum tunc adminiſtrabat Manfredus, qui Lerinenſibus monachis a Saracenis jam vexatis aliquas eccleſias violenter abſtuliſſe dicitur, de quarum reſtitutione vide, ſi lubet, Barralem in Chronologia Lerinenſi in vita Garini abbatis.

Digitized by Google

EPISTOLA INNOCENTII papæ II. ad G. S. Maximini Trevirenſis abbatem.

Arguit ipſum de ſimonia & monaſterii dilapidatione.

Anno 1133. [a] INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei (a) G. abbati S. Maximini ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Sicut nos ea quæ de filiis audivimus bene acta lætificant, ita nihilominus ſiniſtra contriſtant. Latores ſiquidem præſentium Henricus preſbyter & Egelolfus ad noſtram præſentiam venientes, perſonam tuam de ſimoniaca hæreſi accuſarunt, adjicientes etiam quod monaſterium B. Maximini in temporalibus opulentum theſauris & ornamentis ſuis, poſtpoſito Dei timore & reverentia, ſpoliaveris & ad nihilum pene redegeris; quæ omnia quoniam indiſcuſſa ſeu etiam impunita præterire non poſſumus, nec debemus, præſentium auctoritate mandamus tibi atque præcipimus, quatinus proxima dominica qua cantatur *Miſericordia Domini*, omni occaſione ſeu tergiverſatione ſummota, noſtro te conſpectui repræſentes, ſuper his omnibus aut etiam aliis quæ tibi objicientur ſufficienter reſpondere paratus. Prohibemus autem & omnimodis interdicimus, ne interim bona monaſterii diſtrahas aut impignores, vel ſupradictis perſonis aut eorum ſociis ullam contrarietatem vel moleſtiam inferas. Data Piſis (b) III. calendas Novembris. [b]

EPISTOLA INNOCENTII papæ II. ad monachos Marchianenſes.

Cenſuras A. epiſcopi Atrebatenſis nullas declarat, præcipitque ut ad abbatis electionem procedant.

Ex mſ. Marchianenſi. INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectiſſimis filiis monachis Marcianenſibus S. & A. B.

Super injuriis & oppreſſionibus quas ex litteris veſtris & fratrum veſtrorum relatione, JOHANNIS videlicet & ANDREÆ, qui noſtro ſe conſpectui præſentarunt, a fratre noſtro A. (c) Atrebatenſi epiſcopo [c] vobis illatas eſſe accepimus, debita affectione compatimur, & vobis tamquam dilectis filiis noſtris, in quibus ſecundum Deum poſſumus, opem & auxilium libenter impendimus. Quia ergo præfatus frater noſter electionem veſtram ſecundum B. Benedicti regulam & prædeceſſoris noſtri papæ CALIXTI bonæ memoriæ & noſtri etiam privilegii tenorem, a vobis communiter celebratam omnimodis impedivit, & ad majorem ſuæ malitiæ evidentiam, poſt appellationem ad ſedem apoſtolicam factam, veſtrum monaſterium a divinis interdicere præſumſit officiis, nos idem interdictum irritum eſſe cenſuimus, & vobis divina celebrare officia apoſtolica auctoritate præcipimus. Si vero mutationem aliquam vel conſtitutionem in eodem monaſterio vel locis ſibi pertinentibus poſt appellationem ad ſedem apoſtolicam feciſſe cognoſcitur, totum evacuamus, & omnia in eo ſtatu, in quo tempore appellationis fuiſſe noſcuntur, revocari præcipimus. Vobis autem præcipiendo mandamus, quatenus ſecundum B. Benedicti regulam & ſedis apoſtolicæ privilegia religioſam & idoneam perſonam vobis in abbatem communi vel ſanioris partis aſſenſu eligatis, per cujus nimirum prudentiam & religionem idem monaſterium tam temporaliter quam ſpiritaliter, auxiliante Domino, proficere valeat. Datum Lateranis calendis Novembris.

EPISTOLA INNOCENTII papæ II. ad A. epiſcopum Atrebatenſem.

Arguit eum quod Marchianenſes monachos vexaverit.

INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri A. Atrebatenſi epiſcopo S. & A. B. *Ex mſ. Marchianenſi.*

Miramur & dolemus ſuper injuriis & oppreſſionibus & damnis & aliis multis gravaminibus, quæ monaſterio & fratribus Marcianenſibus a fraternitate tua illata eſſe accepimus. Hæc namque ordini & religioni tuæ ſunt valde contraria, & his quæ a B. Gregorio de monaſteriis & religioſis locis ſtatuta ſunt, probantur adverſa. Cum enim eorum abbas, ſicut aſſerunt, tuis gravaminibus monaſterium ipſum relinquere compulſus ſit, & ipſi ſecundum B. Benedicti regulam & prædeceſſorum noſtrorum & noſtrum etiam privilegium, abbatem videlicet religioſum & honeſtam perſonam elegerint, tu contemtis apoſtolicæ ſedis decretis, eos ſuper hoc omnimodis infeſtaſti, & ad majorem tuæ malitiæ cumulum, contra appellationem ad ſedem apoſtolicam factam, præfatum monaſterium a divinis officiis interdicere præſumſiſti. Quæ præſumtio quanta ſeveritate puniri debeat, B. Gregorii ſen-

(a) Gerardo qui ab anno 1128. ad 1140. præfuiſſe videtur.

(b) Hinc colliges hanc epiſtolam ſcriptam fuiſſe anno 1133. quo Innocentius papa II. Piſis verſabatur, ubi & anno ſequenti concilium celebravit. Hinc & corrigas Brouverum, qui cum hanc & alias ejuſdem argumenti litteras vidiſſet, eas ad annum 1138. & ſequentem tranſtulit, quo tempore exauctoratum fuiſſe Gerardum aſſerit.

(c) Alviſo qui ex abbate Aquicinctenſi electus eſt epiſcopus Atrebatenſis anno 1132. ad quem extat S. Bernardi epiſtola 317.

tentia

tentia demonſtratur, ait enim: Nihil prius de eo quod ad ſinum ſanctæ Romanæ confugit eccleſiæ, ejuſque implorat auxilium, decernatur, quam ab ejuſdem eccleſiæ fuerit præceptum auctoritate, quæ vices ſuas ita aliis impertivit eccleſiis, ut in partem ſint vocatæ ſollicitudinis, & in plenitudinem poteſtatis. Si autem, quod non arbitramur, a quoquam ſecus præſumtum fuerit, ab officio cleri ſummotus, apoſtolicæ auctoritatis reus ab omnibus judicetur. Et quoniam B. Petri & ſanctæ Romanæ eccleſiæ contemtum inultum præterire non poſſumus, per præſentia tibi ſcripta mandamus atque præcipimus, quatenus præfatum monaſterium & fratres in pace omnino dimittas, & in nullo eis per te vel per alios impedire præſumas. De contemtu vero ſanctæ Romanæ eccleſiæ & noſtro & multis aliis, quæ noſtris auribus ſiniſtro rumore de perſona tua ſunt nuntiata, proxima dominica qua legitur *Ego ſum paſtor bonus*, ad noſtram præſentiam venias reſponſurus.

CARTA BERTÆ COMITISSÆ de medietate Caſtelli de Monte Summano vendita Uberto epiſcopo Lucenſi.

Anno 1130. Ex archivis eccleſiæ Lucenſis eruit Mabillonius.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI Dei æterni, anno ab Incarnatione ejus MCXXX. calendis Decembris, indictione IX. Manifeſta ſum ego BERTA mulier ILDEBRANDI comitis Q. ALBERTI marchionis, quia mihi conſentiente prædicto viro meo, ubi intereſſe videtur, notitiæ Gregorii judicis domni imperatoris, a quo ſecundum legem habet, rogata quod nullam paſſa ſum violentiam, ſed mea bona voluntate ſecundum edicti paginam per hanc cartulam vendo & trado tibi UBERTO Dei gratia Lucenſis ſedis epiſcopo ad partem eccleſiæ, & epiſcopatus (a) S. Martini, id eſt medietatem integra de mea portione, quæ eſt medietas de Caſtello & Pogio, qui vocatur Monte Summano, & de ejus curte, quæ medietas mihi pertinet per cartula medietatis, quam prædictus vir meus mihi fecit de omnibus rebus ſuis, & medietatem medietatis de Comaniditis & placitis pertinentibus prædictæ curtis, & medietatem de mea portione, quæ eſt medietas de tota Campie de valle quæ dicitur Nebule, & medietatem medietatis de omnibus rebus cultis & incultis, aquatis, rivis, & paludibus, piſcariis, molendinis, pratis, paſcuis, & prædicta medietas de mea portione integre de ſupradicta re, ſicut ſuperius legitur, una cum inferioribus & ſuperioribus ſuis, tibi eam vendo qui ſupra UBERTO epiſcopo, vel tuis ſucceſſoribus, & mihi, vel ad meis hæredibus fultum vel contentum fuerit, tu vel tui ſucceſſores ſine me vel heredibus meis recuperare non habebitis niſi per me, vel per meos heredes, ſiquidem recepi merito auro a Tedaldino Q. Rinbaldini per ſolidos mille per te ſupradicto UBERTO epiſcopo in præfinito. Unde repromitto ego qui ſupra BERTA, mihi conſentiente ſupradicto viro meo una cum meis heredibus, tibi qui ſupra Uberto epiſcopo, vel tuis ſucceſſoribus, aut eidem homini, cui vos ſupradicta mea venditione dederitis; & ſi nobis aliquando tempore in aliquo exinde intentione venerimus, aut retolli quæſierimus, tunc ſpondeo vobis componere a pars prædicta eccleſia S. Martini duplum. Richomo notarius domni imperatoris ſcribere rogavi. Actum Caſtello qui Baromcelli.

† Signum manus ſupradictæ BERTÆ, quæ hanc cartulam fieri rogavit, & ſupra ILDEBRANDO comes ejuſdem BERTÆ conjugis ſuæ conſenſit.

† Gregorius judex domni Imperatoris.

† Signum manus Guidi qui Borgognone vocatur, filio ſupradicti Ildebrandi comitis Ugi. S. Ugi, Garneri, S. Lanfridi, Bellondini, S. Rannui rogati teſtes.

† Signum M. Armannini. S. Ildebrandini, Lupicini, S. Rodulfi, S. Pagani rogati teſtes ſſ.

Richomo notarius domni imperatoris poſt tradita complevi & dedi.

EPISTOLA INNOCENTII papæ II. ad Alberonem Trevirenſem archiepiſcopum.

Contra abbatem S. Maximini, quem ſi vera ſint ei objecta, deponendum judicat.

Anno 1134.

INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili A. Trevirenſi archiepiſcopo S. & A. B.

Fraternitatem tuam ignorare non credimus, quod G. abbas S. Maximini nuper apud nos de ſimonia & dilapidatione bonorum eccleſiaſticorum eſt per quoſdam fratres ſui monaſterii diffamatus; quamobrem ipſum ad noſtram præſentiam invitavimus, præcipientes, ut proxima dominica qua cantatur: *Miſericordia Domini*, ad nos veniret ſuper eiſdem capitulis reſpondere ac ſatisfacere præparatus. Ipſe vero ſuperbiæ ſpiritu debacchatus, non ſolum ſcripta noſtra contemſit, ſed etiam eos qui de fratribus ſuis pro eadem re ad noſtram præſentiam venerant, officio ſuo deſtitui, & alios variis injuriis & læſionibus affici, propriiſque beneficiis, prout accepimus, pro ſua fecit voluntate privari. Quod ſi verum eſt, ipſum ab abbatiæ regimine ſummovemus, & tam latorem præſentium, quam alios quos deſti-

(a) Id eſt, eccleſiæ Cathedralis Lucenſis, quæ S. Martino ſacra eſt.

tuiſſe dicitur officio & beneficio in integrum reconciliari reſtituique præcipimus. Quam ſententiam firmiter obſervandam & effectui mancipandam fraternitati tuæ injungimus, quouſque ipſe ad noſtram præſentiam veniat, atque de contemtu & objectis capitulis ſatisfaciat. Data Piſis XIII. calendas Februarii.

EPISTOLA INNOCENTII papæ II. ad Alberonem archiepiſcopum Trevirenſem.

Dilatam abbatis S. Maximini cauſam ei terminandam committit.

Anno 1134. INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri A. Trevirenſi archiepiſcopo S. & A. B.

Prout tua novit fraternitas, G. abbas S. Maximini de ſimonia & diſtractione bonorum eccleſiaſticorum dudum in noſtra eſt præſentia accuſatus. Unde etiam præterita dominica, qua cantatur *Miſericordia Domini*, ipſum ad noſtram præſentiam invitavimus de objectis ſibi capitulis reſponſurum. Verum imperialibus precibus poſtea intercedentibus, idem negotium uſque ad tempus expeditionis duximus differendum. Præfixo tamen termino adverſa pars nihilominus noſtro ſe conſpectui præſentavit, ea quæ præfato abbati objecerat, canonice probare parata. Nos itaque eorum laboribus & expenſis paterna proviſione parcentes, eamdem cauſam fraternitati tuæ commiſimus terminandam. Mandamus igitur diſcretioni tuæ, quatenus uſque ad tempus expeditionis ejuſdem præfatum negotium canonico fine decidas. Quod ſi hoc interim fieri non poterit, eadem cauſa noſtro terminanda judicio reſervetur. Verumtamen primo omnium, tepiditate atque dilatione ſummota, Godefridum, Henricum, Giſelbertum, Eilolfum, Ludeuvicum, Fridericum, Hugonem integre officiis præbendiſque reſtituas, & qualiter ipſi pacem & quietem in monaſterio B. Maximini habeant, diligenter efficias, ad recuperationem quoque bonorum eccleſiaſticorum quæque diſtracta ſunt, ſummo ſtudio elabores. Data Piſis IV. idus Aprilis.

EPISTOLA ALMERICI cardinalis ad Alberonem archiepiſcopum Trevirenſem.

Ut quoſdam S. Maximini monachos ſuis præbendis reſtituat.

CAriſſimo patri & amico A. Trevirenſi archiepiſcopo A. ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconus cardinalis & cancellarius ſalutem & dilectionem. Anno 1140.

Quanta affectione vos diligam, in veſtris negotiis certis jam dudum experimentis cognoſcere potuiſtis, ideoque dilectionem veſtram præſentibus litteris obnixius deprecamur, quatenus latores præſentium, monachos videlicet S. Maximini in ſuis præbendis & beneficiis juxta mandatum Domini papæ reſtitui faciatis, & ut pacem & quietem habeant, diligenter efficere ſtudeatis. Ut igitur gratiam ſedis apoſtolicæ ſemper retinere firmius valeatis, omnibus oppreſſis B. Petri auxilium implorantibus, opem & conſilium exhibere, & eos manutenere curetis. Valete.

Digitized by Google

EPISTOLÆ NOVÆ SANCTI BERNARDI ABBATIS CLAREVALLENSIS HACTENUS INEDITÆ.

MONITUM.

Sequentes ſancti Bernardi abbatis Clarevallenſis epiſtolas hactenus ineditas deſcripſimus fere omnes ex optimæ notæ codice inſignis monaſterii ſancti Vedaſti Atrebatenſis; quas licet diverſis temporibus ſcriptas, uno tenore referimus, amicorum ſecuti conſilium. His ſubjungimus breves aliquas notas, quas obiter in alias ſancti Bernardi epiſtolas ex variis manuſcriptis fecimus, quæ ſua, uti ſperamus, utilitate non carebunt. Ultimo ejuſdem ſancti hymnum de ſancto Malachia addemus, quem ſi quis cum ipſius hymnis de ſancto Victore conferet, idem utrobique genium facile deprehendet.

A

EPISTOLA I. S. BERNARDI abbatis ad Mar. & uxorem ejus.

Hortatur eos ad eleemoſynam & pia opera.

Ex mſ. Vedaſtino.

BERNARDUS abbas Clarevallis, dilectis ſuis Mar. & uxori ejus ſic ſe invicem diligere, ut mutuo norint Chriſti amorem præponere.

Quicquid ſuper terram poſſideris, certum eſt vos quandoque amittere, niſi quod in cælum & per manus pauperum curaveritis B præmittere. Eia, chariſſimi, theſauriſate vobis theſauros in cælo, ubi tinea non demoliatur, ubi fures non effodiant, nec furentur; ubi denique dux ipſe nobis nihil vobis poſſit auferre. Si de nuntio ſoliciti eſtis, habetis quotidie ad oſtium veſtrum non unum, ſed plures, qui fideliter deportabunt quæcumque illo tranſmittere volueritis. Ad hoc enim tempore præſenti Deus illorum ærumnas multiplicavit, ut occaſionem habeatis theſauriſandi in loco tantæ felicitatis & ſecuritatis. Idipſum de veſtra parte intimare curetis T. fratri noſtro & bono nepoti veſtro & W. qui habet neptem veſtram, & ſi quos alios ſcitis qui noſtrum de hac re tam ſalubre conſilium non contemnant, & eos maxime qui in domo Dei ſunt ſentire volo veſtræ in proximo viſitationis benedictionem.

EPISTOLA II. S. BERNARDI ad quemdam abbatem.

Excuſat ſe de epiſtolæ brevitate; remittitque illi quemdam adoleſcentem, quem admittere cum ſuis minime poterat.

Ex mſ. Vedaſtino.

QUicquid ſibi. Non ignoto quidem quod in noſtris litteris ad vos miſſis & brevitas & ſiccitas ſoleat eſſe moleſta. Sed brevem me facit multa occupatio, & modica devotio ſiccum. Indulgete mihi, & nunc urgente diei malitia, probare compellor. Ad idquod neceſſe eſt, huic adoleſcenti de veſtris partibus illis cauſa ſuæ ſalutis ad nos venienti; vobis neſcio qua cauſa prætermiſſis quia nos, ſicut ſcitis, eum recipere non poſſumus, ad vos reverti perſuaſimus, vobis, niſi fallor, non inutilem futurum, ſi recipere volueritis, quod & multum precorut faciatis.

C

EPISTOLA III. S. BERNARDI ad quemdam epiſcopum.

Commendat ei cauſam monaſterii S. Martini.

Ex mſ. Vedaſtino.

SEmper facere quod Deus vult.

Placet vobis quod pauper eccleſia S. Martini collatum ſibi a Deo paupertatis levamen magis fortaſſis amicorum quam ju-

ſtitiæ inopia perdit? Alioquin ſi juſtam creditur non habere cauſam, & hoc ei expedit, ut cito ab injuſta quieſcat querimonia. Volumus itaque vos non gravari diligenter inquirere cauſam, & operam dare qualiter aut juſte terminent aut pacifice, id eſt aut judicio aut concordia. Valete mei memor, dulciſſime pater.

EPISTOLA IV. S. BERNARDI ad quemdam amicum.

Excuſat ſe quod cum eo ad legatum ire non queat.

Ex mſ. Vedaſtino.

QUod ad vos, ut mandaſtis, ipſe non veni, cauſa eſt & tam gravis, cujus vos, etſi interim non conſcium, neceſſe ſit miſereri. Supplicare vos pro illa omnipotenti Deo * ſimplex rogo. Quod ergo cum legato utrique pariter acturi fueramus, ſolus ut poteſtis implete.

* ſ. ſupplex.

EPISTOLA V. S. BERNARDI ad quemdam judicem.

Commendat ei cauſam abbatiæ Fontaneti.

Ex mſ. Vedaſtino.

SIc de vobis uſque modo confiſus ſum, ut circa ea quæ ad nos pertinent, ubicumque vos ſcirem, me non neceſſe eſſe putaverim. Miror ergo quomodo erga abbatiam (a) Fontaneti, quam in veſtra poſt Deum cuſtodia reliquimus, pro qua & ſæpe vos præſentem præſentes rogavimus, ita intepuiſtis. Audivimus quod in placitis quæ pro eadem eccleſia ſuper vos accepiſtis, ſicut definiſtis, necdum finem poſuiſtis. Sciatis autem quamdiu hæc facere tardabitis, quamdiu aliter fratres ipſos quam ſoletis conſolari & viſitare non curabitis; ſemper noſtras pro ipſis querimonias audietis.

EPISTOLA VI. S. BERNARDI ad quemdam amicum.

Commendat ei latorem præſentium

Ex mſ. Vedaſtino.

UBicumque & per omnia placere Deo. Commendo veſtræ caritati ſatis mihi pro ſua religioſitate carum hominem, harum videlicet latorem, veſtro apud comitem indigentem patrocinio. Sentiat, quæſo, pro ſua cauſa, quam ipſe vobis referet, quantum apud vos humilitas noſtra, quantum veſtra apud comitem reverentia poſſit.

EPISTOLA VII. S. BERNARDI ad epiſcopum Trecenſem.

Improbat quod archidiaconatum puerulo dederit.

Ex mſ. Vedaſtino. [b]

VEnerabili domino (b) H. patri, Dei gratia Tricaſſino epiſcopo, frater B. ſeipſum quantum poteſt.

Benigna veſtra dignatio fecit, ut de vobis, cum neceſſe eſt, indubitanter præſumamus. Pro venerabili filio veſtro G. precem apud vos facere, immo conſilium vobis propter vos ipſum dare ſuſcepimus. Miramur vos, qui bonam famam veſtram diligimus, qua ratione, cujuſve conſilio, quod bene feceratis, de archidiaconatu videlicet, quem prædicto filio veſtro G. qui illum optime adminiſtrare poteſt, quam puerulo (c) qui ſeipſum regere non poteſt, committere maluiſtis, tam male, ut nobis videtur, in irritum ducere cogitaſtis. Nam ſi quid ædificaveratis, iterum, quod abſit, deſtruitis. Sed ſat dictum eſt capienti. Si homines timetis, evangelium docet quem magis timere debetis. Si hominibus placere vultis, melius tamen eſt obedire Deo, ſi quid Cæſari debetis, & Deo.

EPISTOLA VIII. S. BERNARDI ad quemdam abbatem.

Laudat eum & hortatur ad emendationem ſui monaſterii & præcipue hoſpitalis.

Ex mſ. Vedaſtino.

PUdicitiæ & gratiæ titulum.

Fratres iſti pro conſilio animarum ſuarum parvitatem noſtram adeuntes, de veſtro bono ſtudio, quod in emendando loco, cui Dei gratia præeſtis, habere vos perhibent, non parum nos lætificaverunt. Monemus autem & obſecramus devotionem veſtram, quod ſicut in reficiendis domibus, ita renovandis moribus operam detis Non ſolum autem de monaſterio, ſed etiam de hoſpitali domo Dei, cui ſub manu veſtra prædicti fratres deſerviunt, intentiſſime neceſſe eſt curam geratis, quatenus videlicet ex omni exactione & infeſtatione miniſtrorum ſeu clientum veſtrorum ſecuram ac liberam cuſtodiatis, quodque illorum pravo, ut audivimus, conſilio eidem domui ab aliis ante vos abbatibus collatum abſtuliſtis, precamur ut reſtituatis. Sicut enim ad veſtram ſollicitudinem pertinet aliorum malefacta

(a) Fontanetum inſigne monaſterium ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Æduenſi, haud procul a Monte-Barri, a ſancti Bernardi conſanguineis fundatum circa annum 1118. filia ſecunda Clarevallis, cujus primus abbas Godefridus.

(b) Hatto, ad quem extant ejuſdem S. Bernardi epiſtolæ 23. & 203. plures vero Petri Venerabilis abbatis Cluniacenſis.

(c) Eccleſiaſticas dignitates pueris tribui ſemper ægre tulit S. Doctor. Id patet tum ex epiſtola 271. in qua redarguit Theobaldum comitem, quod Vuillelmo filio ſuo impuberi eas procurare vellet; tum ex tractatu de officio epiſcoporum cap. 7. ubi hæc habet, *Scholares pueri & impuberes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promoventur ad eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiores interim quod virgas evaſerint, quam quod meruerint principatum.* Vide ejuſdem librum tertium de Conſid. cap. 5.

Digitized by Google

deſtruere aut corrigere, ſic illorum, ſi qua bona egerunt, non ſolum firma & inconvulſa tenere, ſed etiam augmentare & multiplicare debetis. Presbyterum quoque, qui in ipſa domo habitans, ſuam adhuc foris rem habere videtur, aut proprium deſerere, aut de domo exire cogatis. Valete & propter bonum quod de vobis audivimus, de nobis ſi quid valemus familiariter confidite.

EPISTOLA IX. S. BERNARDI ad quemdam amicum.

Gratias agit Deo de rebus proſpere geſtis.

Ex mſ. Vedaſtino.

VElle ſcire vos ſcio, quod ſcire vos facio. Gratias illi, qui omnia opera noſtra operatus eſt nobis. Grande opus, & iter grave læte proſpereque peregimus, fratres lætos & in pace dimiſimus, rebus & amicis abundantes, Deo & hominibus ſatis, ut æſtimo, placentes. Fratrem G. vix ſine tam epiſcopi, quam fratrum oſtenſione reducere potuimus. Poſt meſſium tempus, quod nunc in manibus eſt, ſi opus illo habueritis, immo quia habebitis, habere poteritis.

EPISTOLA X. S. BERNARDI ad quemdam amicum.

Quod beneficia eccleſiaſtica non de laicali manu, ſed de epiſcopi accipienda ſunt.

Ex mſ. Vedaſtino.

CUm laici eccleſias ſive eccleſiaſtica beneficia quæ illicite tenent, relinquere volunt, unum bonum eſt. Cum vero ea in uſus ſervorum Dei tranſire volunt, duplicatur bonum; ſed cum hoc fieri non poteſt niſi per manum epiſcopi, gemini ſe epiſcopus aut mali reum, aut boni probabit auctorem, juxta quod ſuum negabit aut dabit aſſenſum. Quod autem miles vos rogat, hæc a vobis rogari ipſe debuerat. Quid enim? meliuſne eſſe judicatis ab homine militari hereditate poſſideri ſanctuarium Dei, quam a ſanctis Dei? Mirum ſi non mirantur omnes qui audiunt. Nolite, quæſo, nolite, ne forte audiant filii incircunciſorum & lætentur. Eſto poteſtis captivam eccleſiam eripere de manu potentis, & juri proprio vendicare, quod minime arbitramur. Quemnam, quæſo, de illa libentius eligitis vobis heredem ſucceſſorem? qui inde deſerviat exercitibus regis, an interceſſorem pro peccatis veſtris? Facite ergo quod juſtum, quod vobis dignum eſt, quod Deo & hominibus bonis jucundum, quod denique, etſi aliquid non eſſet, amore noſtri confidenter fieri poſtularem.

EPISTOLA XI. S. BERNARDI ad Innocentium papam ſecundum.

Delegatus a ſummo pontifice judex ad dirimendam litem inter duos contendentes de archiepiſcopatu Turonenſi, declarat Philippi electionem eſſe nullam.

Ex mſ. Vedaſtino.

AD decidendum Turonenſis litem, pater venerande, convenimus, & convenimus Bleſis, quod is locus acturis foret & vicinitate congruus & ſecuritate. Ibi ergo (a) PHILIPPI electionem qui ex adverſo erant cum in multis accuſaſſent, quæ brevitatis ſtudio præterimus; duo hæc demum præcipua capitula ei oppoſuerunt, quod infra annos videlicet eſſet, & quod nequaquam electus a quibus oportuit, ſed neque a quantis. Aberant ſiquidem eo temporis majores perſonæ eccleſiæ nimirum, & ab eccleſia pulſæ & propriis domibus, archidiaconi ſcilicet omnes, decanus & cantor, cum univerſis illius eccleſiæ presbyteris, ac multitudine aliorum diverſi ordinis clericorum, unde & ſuam quam fecerant de HUGONE electionem ſanam atque canonicam eſſe dicebant, quod ii in ea conſentirent, quorum prævaleret in eligendo auctoritas, non autem obeſſe quod extra eccleſiam vel civitatem præter morem celebrata fuiſſet, cum ad hoc perſecutionis urgeret neceſſitas, ſed neque impedire, quod pars altera non interfuit, cum præmonita a fratribus, & vocata adeſſe renuerit. Nam dicit eis aſſignaſſe locum, & illum locum quem pari conſenſu utraque pars ad eligendum elegerant; porro autem illos anticipaſſe diem, prærıpuiſſe electionem, PHILIPPUM furtiva temeritate, ſe omnino ignorantibus, elegiſſe. Nam nec de ſuffraganeis epiſcopis quempiam expectatum: ſuæ vero eos magis favere electioni & aſſenſum præbuiſſe. Ad hæc Philippi pars: Poſſumus, inquiunt, ad objecta facile & ſufficienter reſpondere, ſi modo dies alius nobis conveniens nominetur, non quod hodiernum negemus fuiſſe datum, ſed electus noſter non fuit ſubmonitus. Debuit enim vocari & nomine, ad quem proprie cauſa

(a) Hic Philippus fuit Giſleberti ante Hildebertum archiepiſcopi nepos, &, ut ait ſanctus Bernardus epiſtola 150. ipſius *ambitionis heres*, ad quem tamquam invaſorem ſedis Turonenſis extat ejuſdem ſancti Bernardi epiſtola 151. De eo liber de Geſtis epiſcoporum Cenomanenſium ſic habet: Hildeberto *defuncto, canonici ejuſdem eccleſiæ diu violentia Goffridi comitis propriis ſedibus ſunt expulſi. Cum vero pontificem canonice deberent eligere, in partes diviſi ſunt. Quidam enim illorum contra ſanctorum ſcita canonum quemdam Philippum, aliis reclamantibus elegerunt. Philippus quidem non intrans per oſtium ovile ovium, ſed aſcendens aliunde, Petrum ſuum, Petrum Leonis primogenitum ſatanæ adiit, & ab eo pro honore opprobrium, pro benedictione maledictionem pro ſacramento ſuſcepit ſacrilegium, unde feſtinanter rediens, ſedem Turonenſem occupavit. Interim Hugo, vir prudens & nobilis a ſaniori parte eorumdem clericorum canonice eligitur. Hic vero in Cenomanenſi eccleſia a Guidone & comprovincialibus epiſcopis conſecratur. Quo Philippus cognito, ſecum ornamenta eccleſiæ deferens, furtim aufugit.* Porro cum Hildebertus 18. Decembris 1136. obierit, hæc non niſi anno ſequenti contingere potuerunt. Hinc corriges Hortii Chronologiam, quæ Philippi intruſionem ad annum 1133. conſignat.

Digitized by Google

ſpectare cognoſcitur. Tunc qui ex adverſo A erant, abſit, inquiunt, non inter electos de cathedra, ſed inter electores de electionibus contentio eſt. Litigantium igitur eſt cauſa, ipſi ad cauſam vocari debuerunt, quod ſi & electum de litigantibus eſſe contenditis, id quidem grave & indecens. Sufficit autem generaliter vocatum fuiſſe cum ceteris. Nemo quippe a litteris ſubmonitoriis excluſus eſt qui in parte fuiſſet, quamquam negare non poteſtis, quin vobis manifeſte denunciatum fuerit eum quærere. Abierat, & non inveniebatur, ne forte inhærentem die ſtatuto non adeſſe contingeret. Nihil B igitur lucraturum de abſentia, quam quidem etſi non veniret, nihilominus eo abſente cauſa terminaretur. Si ejus, ut dicitis, cauſa eſt, & opus erat hominem pro ſe loqui, certe quod ſubmonitionem non habuit, culpa eſt, aut ejus qui diſparuit, aut veſtra, qui ei inſinuare neglexiſtis. Quid eorum intereſt qui in civitatem veſtram & in eccleſiam communia vocationis ſcripta miſerunt, ſi ad eum qui ſe abſentavit, qui ſe non ſolum ab urbe, ſed & a patria, & a regno, C & qua intentione, ipſe viderit? Adhuc quid ſibi deeſt ex omnibus quod ſuum requirit negotium, ſi de juſtitia non diffidit? Cernimus hominem vallatum multitudine ſapientum & peritorum in cauſis, ſtipatum etiam numero armatorum, ſi opus eſt & ipſis. Habet ſecum & epiſcopos, habet optimum procultorem. Itane venerat imparatus? aut quid ſibi vult tantus iſte comitatus neceſſariorum ſuorum, ſi acturus non erat? quid ſi ſui ſibi necdum ſufficiunt? judex offert quotquot habet neceſſarios. Et hæc diceremus, ſi vere conſtaret Philippum D neſciſſe diem conſtitutum negotio; nunc autem quando queat negare de die & loco ſibi ſignificatum fuiſſe, ab abbate utique Clarevallenſi, qui ante decem ferme & octo dies in epiſcopatu Cameracenſi forte tranſiens latitantem offendit; patet vos manifeſte non pacem quærere, ſed dilationem? His itaque a partibus allegatis, juſtum nobis & his qui nobiſcum erant, religioſis & ſapientibus perſonis, epiſcopis & abbatibus & clericis viſum eſt diuturnæ jam fatigationi eccleſiæ ponere finem, & nequaquam ultra ſuſtinere moras & dilationes E quærentium quæ ſua ſunt, & ſub hac occaſione peſſumdantium eccleſiam Dei. Data ergo ſententia a nobis, quod juſtitia exigeret ingredi cauſam, nec eſſet canonica excuſatio quam afferrent, ipſi more ſuo tergiverſantes tamquam qui cauſæ ſuæ parum fiderent, appellaverunt. Tunc vero prolatis ſcriptis apoſtolicis, in quibus & nobis cauſam inexcuſabiliter terminare, & ipſis ſententiæ noſtræ irrefragabiliter obedire præcipitur, illi audire contemnentes abierunt: vocati ſunt nec venerunt, vocati ſecundo, & iterum renuerunt; nos autem converſi ad partem alteram ordine nihilominus judiciario juxta mandatum veſtrum proceſſimus, & ſuſcepta probatione canonica ſuper duobus memoratis capitulis, poſt examinatos teſtes, poſt peracta ſacrificia, Philippi electionem apoſtolica freti auctoritate quaſſavimus. Porro de Hugone quia infra ſacros ordines eum conſtat fuiſſe electum, veſtræ, ut dignum eſt, miſericordiæ reſervavimus.

EPISTOLA XII. S. BERNARDI ad dominum papam.

In gratiam epiſcopi Trecenſis.

Petimus dominum Trecenſem (a) exaudiri de juſtitia ſua: vellemus autem ut inter ipſum & clericos ſuos talis concordia ſtudio veſtræ benignitatis reformaretur, ut ultra clerici non apponerent injuſte vexare hominem ſenem, qui nec juſte de pontifice in aliquo conqueri poſſunt. Eſt quidam inter eos contemtibilis adoleſcentiæ, contemtricis inſolentiæ, cujus ſatius judicamus caſtigatum iri præſumtionem, quam ab ipſo conculcari pontificem; quis ille ſit, lator præſentium vobis dicet. Sic igitur & de iſto & de aliis veſtra diſcretio providere dignetur, ut & epiſcopus qui veſtrum honorem diligit, honoretur, & numquam de ſua juſtitia gravetur. Videndum autem ne odium cujuſquam perſonæ ei noceat, quem ſua defendit innocentia.

Ex mſ. Vedaſtino. [a]

EPISTOLA XIII. S. BERNARDI

Scribit in gratiam epiſcopi Trecenſis.

In cauſa domini Trecenſis & clericorum illa quæſumus cautela ſervetur, ut epiſcopus, ſicut dignum eſt, honoretur, & clerici ſua juſtitia non priventur. Reformetur pax inter eos, & frænum imponatur malevolis, ut de cetero in jam ſenem paſtorem inſurgere umquam non poſſint.

Ex mſ. Vedaſtino.

EPISTOLA XIV. S. BERNARDI ad eumdem.

Ejuſdem argumenti.

Oportet vos eſſe amicum amicorum noſtrorum, & fratri N. aſſiſtere in cauſa quam portat, cum ea tamen diſcretione, ut clerici proprio paſtori, ſi fieri poteſt, ſubdantur, & quod ipſi in ſua juſtitia non graventur, & de cetero inter eos pax ſit.

Ex mſ. Vedaſtino.

(a) Cujus, ut ait idem S. Bernardus ad Innocentium papam, tota culpa fuit quod *redarguiſſet clericos.*

EPISTOLA XV. S. BERNARDI ad eumdem.

Commendat ei litterarum latorem.

Ex mſ. Vedaſtino.

FRigeſcente caritate, pauci hodie inveniuntur fideles, & quia omne carum pretioſum, fidelitas & amor domini N. qui fideliſſime veſtra negotia apud nos geſſit, arctioribus vinculis gratiæ & benevolentiæ debet aſtringi. Proſit autem ei, quoniam nos ipſum tamquam promtum litterarum & fidelem virum ſpiritali caritate diligimus.

EPISTOLA XVI. S. BERNARDI ad eumdem.

Commendat ei quemdam amicum.

Ex mſ. Vedaſtino.

IN flamma negotiorum quæ aſſidue Romæ geruntur, fere aduſtus, ex deſiderabili & jocunda inſpectione ſcriptorum veſtrorum, utinam refrigerari merear. Sed, proh dolor! ad opus ſervi veſtri in tota Claravalle ſcriptores non poſſunt reperiri: ſatis dictum eſt a filio patri. Amicum noſtrum & perſonæ noſtræ & ordinis glorificum amatorem dominum N. qui etiam fideliter negotia gerit ſuorum, dulcedo veſtræ benevolentiæ pro ſe & nobis habeat carum.

EPISTOLA XVII. S. BERNARDI ad eumdem.

In gratiam Trecenſis epiſcopi.

Ex mſ. Vedaſtino.

AD notum miſericordiæ fontem, de quo mihi & amicis meis totiens hauſi, domini Trecenſis epiſcopi reverendi ſenis & amici noſtri neceſſitas compellit recurrere. Hoc eſt ergo quod haurire deſidero, quatenus apoſtolica pietas hominem, cujus jam cahi merentur quietem, non ſinat injuſte vexari, & petitiones ejus, quas per nuntium ſuum facit, dignetur effectui mancipare.

EPISTOLA XVIII. S. BERNARDI ad eumdem.

In gratiam Trecenſis epiſcopi.

Ex mſ. Vedaſtino.

AUgetis mihi gratiam & gloriam multiplicatis, cum gratia mei, amici mei gratiam inveniunt in oculis veſtris, quam multis jam de caro feciſtis cariorem. Ego tamen gloriam ab homine non quæro, ſed regnum Dei & juſtitiam ejus, quam puto eſſe cum domino Trecenſi. Secure vobis utrumque cupio eſſe commendatum, & juſtum ſcilicet & amicum; non ſolum autem, ſed & miſſum ab eo bonæ indolis juvenem, carum nobis latorem præſentium, æque veſtræ commendo caritati.

EPISTOLA XIX. S. BERNARDI ad eumdem.

In gratiam Trecenſis epiſcopi.

Ex mſ. Vedaſtino.

CAuſa Domini Trecenſis, cum nuntio dilecto noſtro qui eam portat, ſit vobis commendata, manu tenete eam, quoniam ni fallor, juſta eſt. Homo ipſe amici veſtri amicus eſt: vide ne quemquam audias adverſus dominum Trecenſem, ſed potius juva cauſam & nuntium ejus in quantum potes.

EPISTOLA XX. S. BERNARDI ad anonymum.

Hortatur ut animæ curam præferens corporis ſollicitudini, ſæculo renuntiet.

Ex mſ. Vedaſtino. [a]

MAgnum, fateor, bonum fecit nobis dominus (a) Aviaſicenſis, qui poſt indultam ſui ſatis optatam gratamque notitiam, etiam tuæ dilectioni ſubintulit mentionem, de tua nos certificans ac lætificans incolumitate. Verumtamen id ego de anima tua libentius accepiſſem, nam de corpore epiſcopus aiebat: Amo quidem & corpus tuum, ſed animam amplius: nam & meum corpus ego non diligo, niſi propter animam, ut noveris juxta illam a me diligi regulam; *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*; & ſicut meam meo, ſic tuo tuam corpori præfero animam: tolle quippe animam, quid erit corpus, niſi quod ad omnium humanorum corporum partem dictum eſt: Terra es, & in terram ibis? Ceterum animæ præſtatur cum corpore ſolvitur, ſi non tamen tantis fuerit aggravata peccatis, ut revertens in terram, quod de terra ſumtum eſt, non prævaleat, ſicut ſcriptum eſt, redire ſpiritus ad Dominum qui fecit illum. Non eſt æquum profecto æque diligi quod movetur & quod movet, quod regitur & quod regit, quod vivificatur & quod vivificat, quod denique de terra & terra eſt, & quod deſurſum venit naturæ ſuperioris inſignitum imagine. Quanto tamen, proh dolor! hoc fœnum, & hujus fœni male olentem florem, hoc eſt carnem, & bona carnis non æque ſaltem, & inſuper pluris habent, quam æternæ beatitudinis & beatæ æternitatis capacem rationem quidem prædictam creaturam? Verum tu qui aliter ſapis, novi enim, ſed doleo nondum te vivere ut ſapis, tu ergo miſerere animæ tuæ placens Deo; quid adhuc jungis vitam cum quibus ſententiam non

(a) Avia Orthelio eſt duplex, una ſcilicet ex Ptolemæo Vacceorum urbs in Hiſpania Tarraconenſi, altera Veſtinorum urbs in Italia, modo exciſa, cujus epiſcopatus Aquilam tranſlatus eſt.

Digitized by Google

concordas? aut muta vitam, aut diſſimula A ſententiam. Ceterum hoc melius eſt, ut quod jam ratione cœpiſti, & corde conceperiſti, opere non diſſimules. Sapiens Sapientiæ conſilium non contemnit: *Quid prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Quid te juvat mente tenere veritatem, cum adhuc vanitatem teneas in converſione? abi, quæſo, recede de medio filiorum alienorum, quorum os loquitur vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Beatum hii dicant populum cui hæc ſunt, tu cum propheta non tam verbo clama, quam experimento proba, quia beatus populus cu- B jus Dominus Deus ejus. Delectet eos in mundo, cum ſint ruituri cum mundo, tu delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, tibi adhærere bonum ſit, ut & tu cum Jeremia dicas: *Bonus eſt Dominus quærenti illum*: quod ſi quærenti, quanto magis invenienti?

EPISTOLA XXI. S. BERNARDI ad priorem, ut credo, Clarevallis.

Mittit ei adoleſcentem, qui ſe in ordine recipi poſtulabat.

Ex mſ. Vedaſtino.

DEvotas orationes.

Hunc adoleſcentem qui vobis has C litteras portavit, expectantem me Catalaunis inveni, qui, ut me vidit, ſimpliciter ſatis & verecunde rogavit ſe in noſtro ordine recipi, & monachum fieri, narrans mihi, quia cum THOMAS DE MARLA, cujus armiger fuit, vellet eum militem facere militiæ ſæculi, militiam Chriſti præpoſuit, & ob hanc cauſam ad nos confugit. Super his aliquos de fratribus conſulite, & ſi laudaverint, vobiſque ita viſum fuerit, recipite eum & probate. Notum facio vobis extorſiſſe me, non meis, ſed dominæ (a) Beatri- D cis precibus, ab epiſcopo licentiam hyemandi juxta vos, non tamen in Claravalle, ſed in Dementini prato. Interim vigilate, pigros excitate, nimios reprimite, puſillanimes conſolamini, omnibus omnia facti omnium virtutes veſtras facite.

EPISTOLA S. BERNARDI ad quemdam ordinis S. Benedicti abbatem.

Mittit ei duos adoleſcentes ad ordinem Ciſter- E cienſem viribus impares, ſed ſibi non forte inutiles.

Ex mſ. Vedaſtino.

PAcem & caritatem diligere.

Iſtos duos adoleſcentes, bonam quidem voluntatem habentes, ſed viribus corporis ad noſtrum ordinem nequaquam ſufficientes, idcirco vobis tranſmittere curavimus: quia ſi tales perſeverant, quales eos probavimus, non inutiles vobis confidimus: denique ſuſcipite eos & probate vos ipſi, an verum ſit quod teſtamur, nec eorum acceleretur ſuſcipienda profeſſio, ut prius ipſorum utilitas dinoſcatur.

(a) Extat ejuſdem ſancti Bernardi epiſtola 118. ad Beatricem nobilem & religioſam matronam, in qua officioſam ejus caritatem & ſollicitudinem commendat.

EPISTOLA XXII. S. BERNARDI ad quemdam amicum.

De quodam adoleſcente, cujus pravos mores narrat, qui nobilium matrimonium ambiebat.

Ex mſ. Vedaſtino.

FEci quod voluiſtis, quod ad me omnino non pertinebat, niſi quia voluiſtis. Quid enim ad nos pertinet de veſtris terris, de veſtris placitis, de veſtris conjugiis? Deinde etiam hominem illum, pro quo me precantes duciſſam precari compuliſtis, ita ſemper cognovimus a juventute ſua malis fuiſſe intentum, & ab omni bono elongatum, quatenus hæc ei mala non tam illa vel cupiditate duciſſæ, quam juſto Dei judicio credamus contingere; numquam ejus ad aliquem ſanctorum peregrinationem, cum peccator ſit, vidimus; numquam ejus eleemoſynas, cum dives ſit, audivimus; numquam ejus patrocinium quod pupillo vel viduæ ferret, cum diu præpoſitus extiterit, agnovimus. Et nunc inſuper non ceſſat ſe ſupra ſe extendere ultra etiam menſuram ſuam. Scitote vos qui amici ejus eſtis, quia aut vix aut numquam poterit ei ad aliquod proficuum ſocietas nobilium venire, quibus in matrimonium, ſuam non atendens mediocritatem, tanto appetit ſtudio filios & filias ſuas conjungere: volo tamen & multum deſidero, ut illud quod propter vos faciliter rogare ſuſcepi, in bonum ei proveniat.

EPISTOLA XXIII. S. BERNARDI ad quemdam abbatem.

De quodam monacho, qui ad alium ordinem tranſire volebat, quod fieri improbat.

Ex mſ. Vedaſtino.

UNus frater dum noſtram ſimplicitatem conſulere venit, tale a nobis conſilium, immo judicium reportavit. Cum nullam idoneam cauſam attulerit, cur locum & ordinem ſuum deſerere velit, nulla viſa eſt ratio permittere, quod ad alium tranſire debeat; nam votum illud quod ſe prius feciſſe dicit, de quo & maxime ſibi ſcrupuli occaſionem ſumſit, cum ſola cogitatione, aut ut plus etiam verbo, ſed ſoli factum fuiſſe conſtet, nequaquam huic præponendum putamus, cui utique poſterius licet,

licet, tamen & verbo & deliberatione, & habitu & profeſſione ſeſe adſtrinxiſſe videtur; præſertim cum illud quod voverat, nec diſtrictius eſſe videatur iſto, nec rectius. Quapropter nec vobis, qui pro ejus anima Chriſto reddere rationem habetis, tutum eſſe credimus in hoc ei credere, in hoc ei veſtram indulgere licentiam, cum ſcriptum ſit: *Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.* Suſcipite ergo eum dulciter, ut filium; ſollicite cuſtodite, ut vobis commiſſum, veſtris, niſi fallor, ex hoc jam obſecuturum præceptis, & conſiliis obtemperaturum.

EPISTOLA XXIV. S. BERNARDI ad quemdam abbatem.

Commendat ei L. fugitivum revertentem, quem benigne ſuſcipi rogat.

Ex mſ. Vedaſtino.

OBſecro vos per miſericordiam Dei & per noſtram invicem dilectionem, quatenus fratrem L. erroris ſui pœnitentem, cum deſiderio revertentem, emendationem promittentem benigne ſuſcipiatis, ſed & in ipſa ſuſceptione atque reconciliatione clementius mitiuſque cum eo agatur, quam cum ceteris ſolet fugitivis, ſentiatque ſibi valere, quod per nos ſe apud vos commendare noſtriſque precibus munire curaverit.

EPISTOLA XXV. S. BERNARDI ad anonymum.

Scribit ſe ex morbo gravi convaluiſſe, & mortis januas evaſiſſe.

Ex mſ. Vedaſtino.

QUicquid ſibi.

Super ipſa veſtra ſollicitudine, qua vos anxiari per litteras veſtras inſinuaſtis, diu extiti & ego ſollicitus. Neque enim ignorare poteram quod patiemini, cum cogitarem, qualem me relinqueretis; ſed nuntii uſque modo defuit opportunitas, per quem, cum corpore cœpi, Deo miſerante, meliorari, vos quoque eſſe facerem animo meliori. Jam ergo bono animo eſtote, quia *caſtigans caſtigavit me Dominus, & morti non tradidit me.* Prima dominica adventus Domini primum ad altare per memetipſum, & ſine amminiculo alterius acceſſi ad accipiendam ſacram communionem, iſtas litteras ipſe dictavi, quibus duobus ſignis perpendere poteſtis, quantum divina benignitate & corpore & animo convaluerim. Libenter vos viderem, ſi opportune & ſine diſturbatione fieri poſſet.

EPISTOLA XXVI. EJUSDEM ad Amedum Altecumbæ abbatem.

Rogat ut nuntios mittat Montempeſſulanum, quo aſcendere debebant regis Siciliæ naves, ut apud regem eum excuſent, quod fratres in Siciliam non miſerit.

Ex mſ. Vedaſtino.

DIlecto fratri in Domino abbati Altæcumbæ AMEDEO frater BERNARDUS Clarevallis vocatus abbas ſalutem & dilectionem.

Rogamus ut patrem veſtrum vel aliquem alium nuntium rationabilem & diſcretum mittatis pro nobis apud Montem-peſſulanum, ita ut ibi ſit in octavis aſſumtionis B. Mariæ. In ipſa enim die & in ipſo loco debent eſſe nuntii regis (a) Siciliæ, qui deſcendunt mare in navibus, ut portent filiam comitis THEOBALDI filio domini ſui; ſi forte ad opus fratrum noſtrorum naves adduxerint, & requiſierint abbatiam quam miſſuri eramus, nuntius veſter habeat nos excuſatos (b) in hæc verba: Fratres quidem parati erant, & abbatia ordinata, ſed dominus ALFANUS nuntius domini regis Siciliæ dixit, quia rex non requirebat niſi duos fratres, qui præcederent alios ad videndum locum; cum autem placuerit domino regi, ſignificabit nobis voluntatem ſuam de tota abbatia ſimul mittenda: nam periculum eſt religionis & ordinis, ſicut veſtra providentia novit, fratres ſine diſciplina, ſine cuſtodia vel abbatis vel aliorum fratrum ſuorum verſari in terra aliena.

EPISTOLA XXVII. S. BERNARDI ad anonymum.

Commendat ei abbatem Farfenſem S. R. E. cardinalem.

Ex mſ. Vedaſtino.

VIrum nobilem & genere & moribus abbatem (c) Farfenſem apoſtolicæ ſedis cardinalem vobis commendamus, ut eum honorifice & amicabiliter ſuſcipiatis, deſcendit a latere domini papæ ad curiam regis ab ipſo vocatus, habens ad ipſum verba ſecreta de communi negotio regni & eccleſiæ. Suſcipite honeſte hominem & hominem bonæ voluntatis, & in eo excellentiores principes mundi, eum videlicet a quo venit, & eum ad quem venit, papam & im-

(a) Rogerii primi Siciliæ regis, ad quem extant S. Bernardi epiſtolæ 207. 208. 209.

(b) Miſit poſtea S. Bernardus fratres ad fundandam in Sicilia abbatiam, quibus præfecit *magiſtrum Brunonem olim ſibi per dies multos individuum comitem, tunc autem patrem multarum animarum lætantium in Chriſto*, ex epiſt. 209. quæ ſcripta dicitur anno 1139. ac proinde hæc aut eodem aut præcedenti anno ſcripta videtur.

(c) Hunc ſtatim ſuſpicatus fui eſſe Gerardum cardinalem diaconum ab Innocentio II. creatum, factum poſtea monachum Clarevallenſem & in clauſtro Clarevallis ſepultum. Verum cum in eo deſideretur abbatialis dignitas, ſatius eſt ut credamus eſſe Adinulfum abbatem B. Mariæ Farfenſis ordinis S. Benedicti ab Innocentio II. anno 1130. S. R. E. presbyterum cardinalem creatum.

Digitized by Google

peratorem pariter honorate. Temeritatis quidem eſt, quod ego tantillus talem virum vobis audeo commendare, ſed humilitas ipſius hoc petentis excludit pudorem, & ſi factus ſum inſipiens, ipſa me coëgit.

EPISTOLA XXVIII. S. BERNARDI ad regem Francorum.

Excuſat ſe a ſuſcipienda dignitate ad quam electus erat.

Ex mſ. Vedaſtino.

REgi Francorum frater B.

Placet, fateor, quod in his quæ Dei ſunt, tanta ſinceritate verſamini. Nam ut alia taceam, nequaquam promotionem (*a*) miſeri hominis tantopere curaretis, ſi non eſſet in cauſa Deus: quo enim alio emolumento id ita placeret, cum ſim pauper & inops? Nec ſufficit aſſentire, inſuper & rogatis. Exhibetis favorem, largum gratiæ ſinum expanditis, & ne onera puſillanimis reformidem, auxilium de regia protectione promittitis. Quænam hæc in rege dignatio, in adoleſcente maturitas? Verum ego, optime rex, nullatenus acquieſco mittere manum ad fortia, corde puſillus, fractus corpore, & cui ſolum pene ſupereſt ſepulcrum, non audeo prorſus ad ſancta indignus & inſufficiens: hoc conſiderare debuerant auctores electionis; ſi diſſimularunt, ego non queo, quod lego: *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Aut ſi idoneum crediderunt ob habitum religionis quo induor, in habitu ſpecies eſt ſanctitatis, non ſanctitas. Nemo mihi me notior, nemini ego quam mihi; non plane me credo contra teſtimonium conſcientiæ meæ videntibus tantum in facie & ſecundum faciem judicantibus. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus, orantes hic ſumus, quamvis peccatores pro regno veſtro & veſtra perſona: ſi ſeparatis ab invicem, id quidem difficile & crudele, non ad orandum, ſed plorandum provocatis. Hactenus pro me, jam pro eccleſia quid parturiat animus, dignemini obſecro paucis attendere. Sedet in triſtitia domina eccleſiarum, & lacrymæ ejus in maxillis ejus: mutatus eſt color optimus, defloruit antiqua venuſtas, pretioſiſſimus ille ornatus datus eſt in conculcationem, nobilitas in contemtum, & in ſervitutem libertas: crucior in hac flamma, nec conſilium refrigerii, donec veniat qui conſoletur eam. Tangat proinde cor veſtrum reverentia ſponſi ejus, cujus ſanguine redemta, cujus ſimilitudine adornata, cujus hereditate dotata eſt, & perſeveret propoſitum veſtrum, ne tam dilecta unici Domini noſtri ſponſa tali vel nunc ad cumulum malorum committatur, qui diſpliceat oculis ejus. Dico vobis, & dico ut vere fidelis, quia omnino non expedit vobis. Sic vobis regnum contingat adminiſtrare Francorum, ut inde acquiratis regna cœlorum, optime & illuſtriſſime rex.

EPISTOLA XXIX. S. BERNARDI ad amicum.

Scribit ſe tandem convaleſcere & a mortis faucibus ereptum.

Ex mſ. Vedaſtino.

IDem quod ſibi.

Opus utile, & quantum mihi videtur, catholicum elaboraſtis: habeo tamen ſemel adhuc, ſi vita duraverit, vobis illud præſente perlegere & vobiſcum ſingula proferre: & tunc ſi quid forte repertum fuerit quod merito moveat, aut omnino amovebitur, aut ita emendabitur, ut ultra jam non movere valeat, nec moveri debeat. De cetero congratulamini mihi, quia caſtigans caſtigavit me Dominus & morti non tradidit me. Cum enim ſecuris ad radicem infructuoſæ arboris poſita jamjam ſuccidi metuerem, precibus amicorum redditus ſum, qui videlicet fimo cariſſimo lacrymarum ſuarum ſterilitatem meam ſe fœcundaturos pollicentes, inducias aliquanti temporis a pio Patrefamilias impetrarunt.

EPISTOLA XXX. S. BERNARDI ad fratres ***

Hortatur ad eleemoſynas famis tempore faciendas.

NOn ignoratis, fratres, qui dixerit: *Beati miſericordes, quoniam miſericordiam conſequentur.* Et illud: *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* Et rurſum: *Si videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Et apud S. Job: *Viſitabis ſpeciem tuam & non peccabis.* Ut hæc vobis pauca de multis in hunc modum ex ſcripturis retexerem, illud eſt occaſio, quod egenos vagoſque ſub hoc famis (*b*) tempore plus ſolito conſtat egere. Unde ſi qua in vobis pietatis viſcera, ſi qua in vobis miſerationis compaſſio, dignum eſt ut ſeipſum experiantur: quantumlibet enim miſeri & deſpicabiles, os veſtrum & caro veſtra ſunt, quod vos non aliter de illis ſentire, juſtum eſt ut ſentiant: ſentiant dico, &, ſi

(*a*) Hæc epiſtola ſcripta fuiſſe videtur occaſione electionis factæ de S. Bernardo in archiepiſcopum Remenſem, cum poſt defunctum Rainaldum archipræſulem, omnium electorum vota in Clarevallenſem abbatem ſe contulerunt: quam ille dignitatem ut & multas alias recuſavit. Tunc poſt duorum annorum ſedis pontificalis vacationem Samſon electus eſt anno 1140.

(*b*) Anno 1146. ex brevi Chronico Catalaunenſi apud Labbeum, *fames valida ubique terrarum, qualis umquam ante non fuit.* Hæc fames, ſi Chronico Lobienſi a nobis tomo tertio Anecdotorum edito credimus, anno 1143. incœpit ac fuit *valida ſeptem* annis. Ejuſdem meminere Chronica Monaſterienſe, Mortui-maris & Senonenſe tom. 3. Anecdot, Remenſe apud Labbeum, & Britannicum apud Lobinotium tom. 2. Hiſt. Brit. p. 30.

non rerum veſtrarum, ſaltim verborum beneficio, ut videlicet capellano præcipiatis, quatenus omni ſtudio curet excitare & exhortari populum quam publice quam privatim ad benefaciendum eis.

EPISTOLA XXXI. S. BERNARDI ad quemdam abbatem.

Hortatur ut benigne fugitivum recipiat, nec prælati dignitatem abjiciat.

Ex mſ. Vedaſtino.

QUo illi quod ſuo.

Nemo cum has legerit, ſi norit unde ſalutationis formulam ſumſerim ſuccenſere, ut arbitror, debebit mihi, quod me in capite meliori præferre præſumſerim, & quod tamquam aliquid inferius meum eſſe dixerim, cujus ego merito totus ſum & quo ex toto inferior: quamquam non ſolum inferiora noſtra, ſed etiam plerumque quibus interiores nos eſſe ſcimus, noſtra non impropric appellare ſolemus, ut eſt illud: *Portio mea, Domine, in terra viventium.* Et hæc quidem de vobis ſed non vobis. Jam ad veſtras litteras breviter pro tempore reſpondendum eſt, quæ cum mihi in manus venerunt, natalis animæ Dominæ noſtræ dies feſtus illuxerat, cujus me totum jure ſibi vindicans devotio, nihil aliud cogitare ſinebat; ſed & nuntius repedare feſtinans, vix uſque in craſtinum, ut hæc jam feſto exoccupatus utcumque reſcriberem expectavit. Fugitivum itaque fratrem dure a me, ut pote durum corde increpatum, nihil melius interim potui quam ad locum remittere unde fugerat: quippe quem juxta noſtras conſuetudines domi abſque abbatis ſui conſenſu retinere non debui. Oportet autem a vobis eum ſimiliter aſpere increpari, & ad humilem provocare ſatisfactionem, deinde noſtris confortari litteris pro eo directis ad abbatem. De infirmitate noſtra nihil certius modo ſollicito indicare potui, niſi quod infirmus & fui & ſum, nec minus ſolito, nec magis multum. Quod vero non miſi quam miſſurus eram, cauſa eſt plus me animarum timuiſſe ſcandalum, quam unius corporis periculum. Jam ne quid horum quæ mandatis omnino prætermittam; quin & aliquatenus ad ſingula reſpondeam, venio etiam ad vos. Velle vos audire ſcripſiſtis, quid ego vos, qui utique omnia veſtra norim, facere velim. Sed hæc, niſi fallor, ſi modo dicerem nec vos poſſetis, nec ego conſulerem. Volo enim & ipſe quod vos velle de vobis jam olim non latet me. Ceterum mea atque veſtra æque, ut æquum eſt, voluntate poſtpoſita, magis quod velle Deum de vobis puto & mihi ut vobis ſuadeam tantum duco, & vobis ſi perſuadeam

A non incommodum. Tenete itaque meo conſilio quod tenetis, manete in quo eſtis, & ſtudete prodeſſe quibus præeſtis, nec præeſſe refugite dum prodeſſe poteſtis: quia væ ſiquidem ſi præeſtis & non prodeſtis, ſed væ gravius, quia præeſſe metuitis & prodeſſe refugitis.

EPISTOLA XXXII. S. BERNARDI ad anonymum.

Laudat ejus prudentiam & humilitatem.

Ex mſ. Vedaſtino.

B QUicquid ſibi cupit gratiæ ſpiritalis.

Laudo prudentiam qua monachum propter novitium contriſtari timuiſtis, ſed magis approbo humilitatem, qua factam vobis injuriam & tam grandem injuriam pertuliſtis. Incomparabiliter autem præfero caritatem, qua calamum quaſſatum non patiendo conteri, noſtrum expetere conſilium ei ſuadere curaſtis. O prudens humilitas, humiliſque caritas, ſic parcens monacho injuriam, ut non deeſſet novitio fluctuanti! Quantum ergo potui confirmatum, & omnia, quantum reor, de quibus notatus eſt, emendare paratum, ad vos eum remitto tam probatæ veſtræ benignitati conſulens, & ſi C neceſſe eſt, ſupplicans ut recipiatur, ut tamen prædictus frater, cui & litteras proinde precatorias miſi, a ſua prius ſi fieri poſſet ſententia flectatur.

EPISTOLA XXXIII. S. BERNARDI ad anonymum.

Stephano ſi perſeveraverit promittit dignos pœnitentiæ fructus.

Ex mſ. Vedaſtino.

QUis ſatis mirari poſſit veſtræ caritatis ardorem. Sed quoniam dignum non D eſt, ipſam unde ſollicitam eſſe cognovimus, diutius manere ſollicitam, Stephanus veſter qui & noſter; ſi digno ſuæ converſationis initia fine compleverit, ſi æqua cum capite devotione etiam caudam hoſtiæ offerre ſategerit, teſtimonium ei perhibemus, quia dignos faciet pœnitentiæ fructus.

EPISTOLA (a) XXXIV. S. BERNARDI [a] ad materteram imperatoris Hiſpaniarum.

Fratrum ei ſuffragia concedit, oratque ut E *controverſia quæ inter ſuos & fratres de Careda erat per epiſcopos terminetur.*

Ex mſ. Aquicinctenſi.

ILluſtri dominæ G. reginæ & materteræ imperatoris Hiſpaniarum, BERNARDUS Claræuallis vocatus abbas, ſalutem & orationes.

(a) Hæc epiſtola ſcripta fuiſſe videtur occaſione fundationis monaſterii de Spina in diœceſi Palentina, quod condidit Sancia Alphonſi regis ſoror, cujus ſe fundationi opponebant monachi de Careda, ſeu ut legitur in epiſt. 301 S. Bernardi Carracetenſes, ſive Carracenſes, quæ ſcripta dicitur circa annum 1149.

Digitized by Google

Devotionem veſtram ex relatione fratris [a] noſtri (a) Nivardi audientes, gratias agimus Deo, & oramus ut ſecundum fidem & fiduciam quam habetis in nobis, vobis retribuere pro ſua pietate dignetur. Fraternitatem domus noſtræ & orationum noſtrarum, ſicut deſideraſtis, gratanter vobis annuimus, & ut tantumdem pro vobis fiat, quantum pro uno quolibet noſtrum tam in vita quam in morte. De cetero neceſſe habuimus ſuggerere præſtantiæ veſtræ de fratribus de [b] (b) Careda, quia per neptem veſtram & per ſeipſos calumniam nobis ſtruunt. De monaſterio. . . . .

Oportet ergo nos providere bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus, omnimodiſque cupimus ſic procedere in hoc negotio, ut non vituperetur bonum noſtrum, nec homines illi occaſionem habeant detrahendi. Proinde remiſimus ad vos negotium, ut ſcandalum iſtud compeſcere ſtudeatis. Et ſi aliter noluerint illi deſiſtere, judicio, ut dignum eſt, domini Zemorenenſis* epiſcopi & domini Aſturicenſis velitis & faciatis hanc controverſiam terminari. Ubi enim vel eorum confeſſione, vel epiſcoporum judicio innotuerit non habere eos unde adverſum nos ſuper hoc poſſint vel debeant reclamare, parati ſumus, juvante Deo, ſic ordinare locum, ut & veſtra devotio gratuletur, & Deus glorificetur in opere veſtro.

* Zamorenſis.

EPISTOLA XXXV. S. BERNARDI abbatis ſuper evangelio Lucæ: *Homo quidam erat dives qui habebat villicum*, &c.

Anno 1135. *Ex mſ. Verdinenſi.* [c]

REverentiſſimo domino ſuo (c) Mattheo venerabili Dei gratia Albanenſi epiſcopo frater Bernardus utique ſuus quicquid ſervus domino & filius patri.

Quod a Roma per dominum Servulum cariſſimum noſtrum Velvacenſem abbatem ſupereminentia magnitudinis veſtræ parvitati meæ mandaverat, videlicet ut ea quæ ſuper evangelium de villico iniquitatis Deus mihi dixiſſe donaverat, vobis tranſcriberem, etſi ſero nunc tandem non minimum pavidus, ne quid ibi inſulſum vos offendat, tranſmitto. Super hoc igitur quæſo vos in me pietatis & caritatis abundare viſceribus, quatenus & ignoſcatis mihi quod diſtuli, & emendetis vobis incorrectum quod obtuli. Auctoritati namque prudentiæ veſtræ reſervavi id ad corrigendum, & ſuppliciter offero, & cultellum qui vulgo *Quinivers* nuncupatur, habens de ebore manubrium, cum cartula mitto, quatenus impoſturam quam avulſione dignam adjudicaveritis, meo gladio ſuccidatis. De cetero autem precor veſtræ pietatis abundantiam, ne in orationibus veſtris obliviſcamini mei, quia ſine oblivione quotidie veſtri memor, ubi propenſius poſtulo miſericordiam Dei. Valete. Explicit epiſtola.

Lectio S. evangelii.

In illo tempore dixit Jeſus diſcipulis ſuis parabolam hanc, *&c.*

OBSERVATIONES in quaſdam epiſtolas S. Bernardi.

EPiſtola LXVI. quæ inſcribitur *Gaufrido abbati ſancti Medardi* in mſſ. codicibus Vedaſtino, Camberonenſi, S. Jacobi Leodienſis & Aureæ-vallis inſcribitur *Gaufrido abbati ſancti Theoderici*. Quam lectionem communiter reperiri in mſſ. codicibus & in editis obſervavit Mabillonius, qui tamen lectionem prætulit codicis Corbeienſis habentis inſcriptionem *S. Medardi abbati*, quia licet Gaufridus fuerit etiam abbas S. Theoderici, præerat tamen abbatiæ ſancti Medardi anno 1131. quo hæc epiſtola ſcripta fuit.

Epiſtola LXXV. ad Artaldum abbatem Prulliacenſem in codice Camberonenſi & in Aquicinctino inſcribitur: *Artaldo abbati Pultarienſi.* Eſt autem Pultaria monaſterium ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Lingonenſi a Clara valle non multum diſtans. Codex autem Vedaſtinus, ſancti Jacobi Leodienſis & alii legunt Prulliacenſem, quam lectionem præfert Mabillonius.

Epiſtola LXXVI. quæ in antiquis editionibus inſcribitur *Ad eumdem*, id eſt abbatem Prulliacenſem in editione Mabillonii directa legitur *ad abbatem canonicorum ſancti Petri de Monte*, quam reſtitutionem confirmat Leodienſis codex S. Jacobi, qui eumdem habet titulum.

Epiſtola LXXXI. ad Gerardum abbatem Pultarienſem in codice Aquicinctenſi hunc habet titulum: *ad Artaldum abbatem Pultarienſem.*

Epiſtola CXXXVI. quæ in editis inſcribitur ad Innocentium papam, in codice Vedaſtino, hanc præfert inſcriptionem: *Ad eumdem*, id eſt Petrum Papienſem epiſcopum, quam lectionem reprobat Mabillonius.

Epiſtola CXLVIII. in codice Leodienſi S.

(a) Fratris S. Bernardi natu minimi, qui primus Spinenſis monaſterii abbas fuiſſe perhibetur.

(b) Seu de Carraceda ordinis S. Benedicti in diœceſi Aſturicenſi, quod monaſterium circa annum 990. a Bermundo rege fundatum Ciſtercienſibus donavit Alphonſus VII. rex Hiſpan.

(c) Epiſtolam hanc deſcripſimus ex mſ. codice Verdinenſi, ubi extat poſt vitam & miracula S. Bernardi abbatis Clarevallenſis. Matthæus Albanenſis epiſcopus, cui inſcribitur, ex monacho Cluniacenſi factus prior S. Martini a Campis, inde creatus eſt cardinalis & epiſcopus Albanenſis, apoſtolicæ ſedis in Gallia legatus, ad quem extat S. Bernardi epiſt. 21. Servulus ſeu Serlo Belvacenſis S. Luciani monaſterii abbas erat, quæ omnia ætati S. Bernardi conveniunt. Hanc tamen epiſtolam ſuſpectam & pro adulterina habemus, verum non fuit ideo prætermittenda.

Digitized by Google

Jacobi inſcribitur : *Ad eumdem pro Valentino electo.* De quo tamen nihil in epiſtolæ contextu.

Epiſtola CLXXXVI. in Aquicinctino codice inſcribitur : *Ad Simonem d'Oiſi*, quam lectionem approbat Mabillonius.

Epiſtolam CXCII. obſervat Mabillonius in tribus codicibus Colbertinis inſcriptionem hanc habere : *Ad magiſtrum Guidonem de Caſtello, qui Petri diſcipulus fuerat, & de quo potiſſimum præſumebat, qui poſtea papa Celeſtinus fuit.* Qui quidem titulus æque in Vedaſtino occurrit codice.

Epiſtola CCIV. in codice Vedaſtino *ad abbatem ſancti Albani* inſcribitur, pro quo Mabillonius legit : *Ad abbatem ſancti Albini.*

Epiſtolæ CCXXIII. inſcriptio in codice Aquicinctenſi ita legitur : *Ad Joſlenum epiſcopum Sueſſionenſem duriſſima ei reſpondentem, ita ut hac fuerit ſalus* : Salutem in Domino & non ſpiritum blaſphemiæ.

Epiſtola CCXLVII. in codice Leodienſi S. Jacobi inſcribitur : *Ad eumdem pro epiſcopo Sagienſi.*

Epiſtola CCLXXIV. quæ in editis hunc præfert titulum : *Ad Guidonem abbatem Trium-fontium quando erat Romæ.* In Leodienſi codice & in altero Aureæ vallis ita inſcribitur : *Ad Hugonem epiſcopum de præpoſito Autiſſiodorenſi.*

Epiſtola CCLXXX. in vetuſto codice monaſterii Camberonenſis hac inſcriptione inſignitur : *Ad dominum papam Eugenium pro electione Nivernenſi.* E contrario in editis *pro negotio Autiſſiodorenſi*, quam lectionem præferre malim : nam hac in epiſtola agitur de electione epiſcopi, cujus in diœceſi extat Regniacenſe cœnobium, quod in Autiſſiodorenſi ſitum eſt.

Epiſtola CCCXXXV. quæ in editis *ad quemdam presbyterum cardinalem* inſcribitur, in codice Vedaſtino nominatim *ad Petrum cardinalem* dirigitur.

In epiſtola CCCLVIII. editionis Mabillonii, quæ eſt ad Celeſtinum papam, poſt hæc verba : *Amicus ſponſi non contriſtabit eam*, in codice Vedaſtino additur : *Fratrem N. veſtræ majeſtati & commendavimus & commendamus, quia commendandus eſt.* Quæ vero ſequuntur ejuſdem epiſtolæ in prædicto Vedaſtino codice novam incipiunt lineam cum hoc titulo *ad eumdem*, quaſi altera eſſet epiſtola.

Epiſtolæ CCCLXIII. in Leodienſi S. Jacobi codice hic præfigitur titulus : *Hanc epiſtolam B. Bernardus abbas Clarevallenſis jam in extremis poſitus dictavit ad gentem Anglorum.*

Epiſtola CCCLXV. editionis ſecundæ Mabillonianæ in codice Aquicinctenſi hunc præfert titulum : *Ad Henricum Moguntinum archiepiſcopum contra fratrem Rodulfum, qui neci Judæorum conſenſerat.*

A In epiſtola CCCXCVII. quæ eſt ad Odonem abbatem Majoris-monaſterii, hæc verba in fine addenda ex codice Vedaſtino : *Semper parati ſunt concitare injuriam aliis, invidiam ſuis, vobis autem, Pater, conſulimus, uti conſilio meliorum, nec abduci ſcandalo priſcorum ad prævaricandum pactum labiorum veſtrorum, ne dum paucorum malorum ſcandalum declinatis, bonis omnibus, quod abſit, ſcandalo ſitis.*

Epiſtola CCCC. in vetuſto codice S. Martini Tornacenſis hanc præfert inſcriptio-
B nem : *Epiſtola Bernardi ad Vuerricum Letienſem abbatem*, cujus hactenus nomen ignotum fuit.

Epiſtola CCCCIV. non *ad Albertum*, ut in editis, ſed *ad Aibertum incluſum*, uti legitur in codice Aquicinctenſi, dirigitur.

HYMNUS DOMNI BERNARDI abbatis de S. Malachia epiſcopo & confeſſore.

Ex mſ. Vi-teris-Montis.

NObilis ſignis, moribus ſuavis,
Meritis ſanctus, inclytus triumphis,
C Hodie carnis pondere levatus,
Migravit antiſtes.

Nec vacat viro Malachiæ nomen,
Angelum ſonans, angelorum ſignat
Similem eſſe puritate vitæ,
Gloria parem.

Angelus noſter civium ſuorum
Redditus votis, ſociatus choris,
Præminet multis, coæquatur ſummis
Merito quidem.

Sobrius victus, caſtitas perennis,
Fides, doctrina, animarum lucra
Meritis parem, cœtui permiſcet
Apoſtolorum.

D Opere vicem, animo virtutem
Tenuit horum præſul & legatus,
Ac per hoc jure etiam honorem
Vindicat ſibi.

Signa ſi quæras, quis referre queat?
Hoc tamen dico, manifeſta ſatis
Mortua ſurgens quantus in hac parte
Fuit gloriæ.

Chriſto regnanti ſitne ulla noſtri
Cura putamus, quos amavit prius
Pauperes, fovit humiles ſpiritu
Humilis ipſe.

E Abſit ab illo fonte pietatis
Sorte levata ſegnius manare :
Abſit ut ſpernat miſeros beatus
Orphanos pater.

O Malachia, Claravallis tua
Clarior tui corporis theſauro
Poſtulat ſupplex te tuente frui
Pace perenni.

Gloria Patri Filioque ejus,
Gloria tibi, amborum Spiritus,
Una ſit tibi quia tres ſunt unum
Una majeſtas.

Digitized by Google

PRIVILEGIUM LOTHARII imperatoris II. pro monaſterio Walciodorenſi.

Confirmat ſubjectionem Haſterienſis monaſterii ad Vvalciodorenſe, & qua ratione ab utroque monaſterio abbas ſit eligendus declarat.

Anno 1136. Communicavit reverendiſſimus abbas Vvalciodorenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LOTHARIUS Dei gratia Romanorum imperator auguſtus. Ad imperialem munificentiam pertinet bene de republica merentibus præmia rependere, & ceteris ad famulatum imperii ſurgentibus dotem in exemplum ac bonæ ſpei ſignum collocare. Quocirca noverit fidelium noſtrorum tam futurorum quam præſentis ætatis induſtria, quod interventu dilecti ac fidelis noſtri WIBALDI (a) abbatis, qui nunc, Deo auctore, Stabulenſi monaſterio præeſt, privilegia Walciodorenſis monaſterii, in quo prædictus abbas ſanctum religionis habitum ſuſcepit, juxta regulam beati Benedicti & ſanctorum patrum inſtituta profeſſionem fecit, recitari & exponi juſſimus, in quibus ſcriptum continebatur quod vir quondam illuſtris ELBERTUS comes in proprio hereditatis ſuæ fundo monaſterium ſecundum regulam & ordinem monachorum in pago Lumenſi conſtruxit, & de ſuo jure ac proprietate in jus & donationem regiam conceſſit & tranſegit, quod monaſterium cum omnibus appendiciis ſuis imperator OTTO primus, cui a præfato comite ſuo utique conſanguineo donatum fuerat, contulit Metenſi eccleſiæ per manus DEODERICI venerabilis Metenſis epiſcopi, hac ſcilicet interpoſita rationis obſervantia, ut idem pontifex quemdam locum Haſteria nomine olim a ſanctiſſimo prædeceſſore ſuo ADALBERONE antiſtite ex proprio hereditatis jure ſancto protomartyri Stephano in Metenſi eccleſia delegatum, ſupradicto cœnobio gratia ſolaminis copularet. Et quoniam proxima vicinitate junguntur, etiam ſub unius ditione & ordinatione abbatis eadem præfata loca, Walciodorus videlicet atque Haſteria, indiſſolubili vinculo necterentur; quæ conſtitutio tam a divæ recordationis prænominato auguſto, per venerandæ ſanctionis paginam roborata, quam apoſtolicis decretis per ſanctiſſimum papam BENEDICTUM confirmata, uſque ad noſtra tempora immobilis permanſit & inconvulſa. Quocirca nos imperialem prædeceſſorum noſtrorum auctoritatem ſequentes, confirmamus THEODERICO abbati qui nunc Walciodorenſi cœnobio præeſt, & cunctis abbatibus ſuis videlicet ſucceſſoribus regulariter ibidem ſubſtituendis, eumdem locum, Haſteriam videlicet, cum omnibus intus & foris ad ipſum pertinentibus, ita ſcilicet ut habeant plenariam poteſtatem poſſidendi & ordinandi, & ad utilitatem Walciodorenſis cœnobii applicandi & agendi univerſa quæ abbates agere ſolent in fundis ad ſuum monaſterium jure proprietario pertinentibus: & decedente eo qui nunc ibi, Deo præſtante, regulariter præeſt, THEODERICO abbate ſuiſque ſucceſſoribus in perpetuum regulariter ordinandis, Haſterienſes monachi conveniant Walciodorum, tam ad exequias defuncti abbatis devote peragendas, quam ad electionem futuri paſtoris diſciplinate & concorditer celebrandam, hoc videlicet diſcretionis tenore, ut primus aſſenſus, prima vox, prima denominatio penes Walciodorenſium conſtet arbitrium, & de ipſorum cœtu perſona, ſi fuerit idonea inventa, abſque contradictione Haſterienſium eligatur. Quod ſi ibi forte reperiri non poterit, atque in Haſterienſi eccleſia perſona conveniens inventa fuerit, de ipſis potius quam de alieno monaſterio prelatus aſſumatur. Et ut hæc conſtitutio rata & immobilis per cuncta ſucceſſura tempora permaneat, præſens præceptum conſcribi mandavimus, noſtræque ſigno imaginis impreſſo, teſtes qui actioni & judicio interfuerunt, ſubtus notari juſſimus. ALBERO Trevirenſis archiepiſcopus, CUONRADUS Madaburgenſis archiepiſcopus, MEINGOTUS Merſeburgenſis epiſcopus, ALBERO Baſileenſis epiſcopus, ALBERO Leodienſis epiſcopus, HEINRICUS Tullenſis epiſcopus, CUONRADUS Fuldenſis abbas, laïcorum principum HEINRICUS dux Bavariæ & marchio Tuſciæ, CUONRADUS marchio de *Vvitin*. Signum domni Lotharii II. Dei gratia Romanorum imperatoris auguſti.

Data anno Dominicæ Incarnationis MCXXXVI. XVI. kal. Septembris, indictione XIIII. anno regni domni Lotharii XI. imperii III.

Actum *Vverſeborche*, in Chriſti nomine feliciter. Amen.

(a) Vvibaldus fuit etiam abbas Corbeienſis ad Viſurgim fluvium, immo & Caſſinenſis, vir magni nominis, & ſuo tempore vix ulli ſecundus. cujus epiſtolas tomo II. Deo dante, publici juris faciemus.

DIPLOMA LUDOVICI VI. regis Francorum pro Goſleno Sueſſionenſi epiſcopo.

Uſurpationes communiæ Sueſſionenſis irritas & emendandas declarat.

Anno 1136. Ex cartario B. Mariæ Sueſſionenſis.

L. Dei gratia Francorum rex, G. ejuſdem gratia venerabili Sueſſionenſi epiſcopo omnibuſque ſucceſſoribus ejus canonice ſubſtituendis in perpetuum, ſalutem & gratiam noſtram.

Quoniam ad tutelam eccleſiarum regni gubernacula a Deo nos ſuſcepiſſe cognovi-

mus, oportet ut quæ tempore noſtro ad quietem eccleſiæ peregimus ad notitiam tam præſentium quam futurorum cuſtodiæ litterarum commendemus, ut quod a nobis factum eſt, ſemper ratum permaneat, & ſucceſſores noſtri reges exemplo noſtro ad quietem eccleſiarum operam dent. Contigit ob pacem patriæ nos in civitatem Sueſ[a]ſionenſem communiam (a) conſtituiſſe de hominibus illis, qui ea die domum aut plateam habebant infra terminos urbis & ſuburbiorum ejus, eiſque quædam gravamina dimiſimus, quæ a dominis ſuis patiebantur, unde & ipſis cartam fecimus. Verum noſtra emunitate contenti non fuerunt, immo ſuper te, & ſuper eccleſiam epiſcopalem, ceteraſque eccleſias tibi commiſſas, liberoſque homines, multa quæ a nobis non acceperant temerarie occupaverunt, ſcilicet quod viros & feminas extra communiam per conjugia alterius perſonæ quæ erat in communia dominis ſuis auferebant, ipſiſque volentibus in communia retinebant. Item quod eccleſiis & liberis hominibus terrarum ſuarum juſtitias auferebant; adeo ut ſi homo de juſtitia eorum per eos jus exequi contemneret, res contemtoris ſuper terras ſuas terrarum dominis, communia prohibente, accipere non liceret. Item, ſi homo communiæ in villis extra communiam habitaret, taillias, corvadas, quas terra debebat & ceteri accolæ perſolvebant, violentiam dominis terrarum inferente communia, perſolvere negligebant. Item, ſi homines qui non erant de communia annonam, vel vinum vel cetera in terris eccleſiarum vel liberorum hominum inter civitatem vel ſuburbia ponerent, ut ibi ſalvæ fierent, aut ſi ad mercatum afferrent, tallias inde exigebant. Item, portagia, quæ de feodo epiſcopi caſati tenebant eos accipere prohibebant. Item, de infracturis ceteriſque foriſfactis quæ in terris infra communiam fiebant, propter emendationem dominis pluſquam quinque ſolidos perſolvi non permittebant. Item, vero pro foriſfacto communiæ hominem, ſi volebant, totum redimebant. Item, in pervaturia epiſcopi & infra domos ejus conventus ſuos faciebat, & in magna curia captos ſuos, nolente epiſcopo, incarcerabat. De his omnibus, tu G. epiſcope & eccleſia tua clamorem penes nos depoſuiſti, dieque inter nos & communiam ſtatuta apud S. Germanum de Loia conveniſtis. Ibique curiæ noſtræ judicio decretum eſt, communiam ſupradicta omnia uſurpaſſe, fidemque dederunt in præſentia noſtra tam Lootus major

A quam ceteri jurati qui ibi aderant ſe hujuſmodi numquam uſurpaturos. Reliqua quoque pars communiæ quæ Sueſſ. erat in præſentia WILLELMI pincernæ noſtri, quem pro nobis miſimus, idem affiduciavit. Hoc tamen pro pace utriuſque conceſſum eſt, quod Simone de communia ejecto; qui totius mali cauſa extiterat, homines & feminæ, qui contra ſtatuta in communia tunc recepti erant, ibi remanerent, compoſitione tali; quod unum de liberis ſuis in poteſtate dominorum extra communiam maritarent, & de fo-

B riſfactis communiæ ultra LX. ſolidos abſque voluntate dominorum quorum homines vel hoſpites ſunt accipere non poterunt; domini vero terrarum quantum foriſfactum portat accipere in poteſtate habebunt, aut ſine clamore communiæ res foriſfactorum ſuper terras ſuas quantum foriſfactum fert accipere. Quod vero iſta irrefragabiliter ab eis in poſterum teneantur, me & L. filium meum, & A. reginam conjugem meam & * committere R. tibi & eccleſiis obſides dederunt. Quod ne poſſit a poſteris infirma- * f. comitem.

C ri, ſigilli noſtri auctoritate nominis caractere ſubterfirmavimus.

Actum Lauduni anno Incarnati Verbi MCXXXVI. regni noſtri XXIX. LUDOVICO filio noſtro in regem coronato anno IIII. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum R. comitis & dapiferi noſtri. S. G. buticularii, S. Hugonis conſtabularii, S. Hugonis camerarii. Data per manum STEPHANI cancellarii.

D CHIROGRAPHUM Balduini abbatis ſancti Quintini in Inſula concedentis fratribus ſuis, qui apud *Boëni*, hoc eſt montem ſancti Martini, inſtitutum Præmonſtratenſium ſuſceperant, terram *Brahencourt*.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BALDUINUS Dei gratia abbas eccleſiæ ſancti Quintini de Inſula, quoniam inter ceteros humanæ fragilitatis defectus, quam plurimum nocet oblivio, litteris cogimur tradere, quod volumus numquam a

Anno 1136. Ex cartario S. Quintini in Inſula.

E memoria cadere. Notum ergo ſit omnibus, quoniam cum primum apud *Boëni* fratres (b) [b] noſtri in Chriſto vitam ſuam ſecundum B. Auguſtini regulam artius inſtituiſſent reſtringere, nos eorum in præſenti ſublevantes inopiam, ut ad perpetuam in futuro conſcenderemus gloriam, totam terram, tam

(a) Anno 1131. uti legitur in Hiſtoria urbis Sueſſionenſis, ubi litteræ, quas hic damus, Ludovico VII. male attribuuntur. At novo diplomate confirmata fuit hæc communia abs rege Philippo, anno Chriſti 1181. uti videre eſt in prædicta Hiſtoria, in qua ejus regis diploma refertur. Perſeveravit hæc communia ad annum uſque 1325.

(b) Illi fratres perfectionis gratia apud *Boëni* tamquam in ſolitudinem, ubi ſoli ab hominum conſortio ſeparati viverent, ſeceſſerant; cum autem eo tempore Præmonſtratenſes vitam quaſi angelicam ſub regula S. Auguſtini ducerent, illorum inſtitutum ſponte ſuſceperunt, annuente abbate ſuo, & ſic initium dederunt abbatiæ Montis S. Martini in diœceſi Cameracenſi.

Digitized by Google

cultam quam incultam, & ſilvam, jura quoque regiminis ſive judiciorum quæ poſſidebamus apud *Brabencourt* memoratis fratribus capituli noſtri conſenſu tribuimus, excepto quod de ſilva ad uſum neceſſarium abſque venditione nobis retinuimus. Hoc tamen pacto, ut prædicti fratres eccleſiæ noſtræ ſancti Quintini unum modium avenæ & alterum frumenti, in feſtivitate S. Remigii annuatim perſolvant, & terram illam, ſive ſilvam totam ab omni exactione vel inquietudine liberam per omne tempus, excepto quod eis non licet vendere vel ſartare, poſſideant, niſi communi aſſenſu. Quod ut ratum permaneat, ſcriptum hoc fecimus, quod ſigilli noſtri impreſſione & teſtium ſubſcriptione munitum nobis per chyrographum diviſimus. Signum HUGONIS abbatis Humolarienſis, S. Gerardi decani, S. Raineri dapiferi, S. Oylardi majoris, S. Raineri de *Roinum*, S. Werrici *Vvaſtel*, S. Radulfi majoris, S. Radulfi Longa-gula. Actum anno dominicæ incarnationis MCXXXVI. indictione XIIII. concurrente III. epacta XV.

EPISTOLA ERPONIS decani Halberſtadenſis ad Innocentium papam ſecundum.

De electione Gerhardi præpoſiti S. Johannis in epiſcopum Halberſtadenſem.

Anno 1136. Ex mſ. S. Germani à Pratis.

VEnerando ſanctæ Romanæ eccleſiæ pontifici domno INNOCENTIO, Erpo decanus Halberſtadenſis cum ceteris domni GERHARDI electoribus, tam devotam quam debitam cum ſervitio & oratione obedientiam.

Quod paternitatis veſtræ manſuetudinem anguſtiarum noſtrarum incommodis totiens gravamus, quod veſtræ dominationis aures querimoniis noſtris toties pulſamus, Deus ſcit quanto cordis mœrore ſimul ac pudore rubeſcimus, & ingraveſcente doloris pondere, jam pene deficimus. Cum vero divinæ bonitatis magnitudinem erga omnes afflictos, itemque veſtræ pietatis paternum ſemper erga nos affectum penſamus, ingenti ſpe recuperandæ ſalutis animati, omnem ſollicitudinem veſtram in ejus gratiam, & in veſtræ paternitatis conſilium jactamus. Sed jam novas & inopinatas miſerias noſtras expoſituri, totius veritatis auctorem Deum teſtem invocamus in animam noſtram, quia puræ veritati, quantum epiſtolaris brevitas permittit, ſtudentes, rem ſicut geſta eſt vobis inſinuare curamus. Acceptis dulciſſimæ paternitatis litteris, (a) in quibus & de eccleſiæ noſtræ liberatione, & veſtra pia erga nos ſollicitudine plurimum gaviſi ſumus, intervenientibus hinc inde variis dilationum & impedimentorum cauſis, & tranſactis jam pene diebus ex præcepto veſtræ auctoritatis ad eligendum epiſcopum præſcriptis. Tandem in majori eccleſia, ſicut juſtum erat pervenimus, & invocata primitus, ſicut vos præmonueratis, Sancti-Spiritus gratia ..... epiſcopum Deo dignum .... acceptis & ad reſtaurandum eccleſiæ noſtræ miſerabilem tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus jam dilapſæ idoneum eligeremus. Priori quidem die a mane uſque ad veſperam adorantes nihil profecimus. In ſecunda vero die ſub invocatione S. Spiritus iterum nobis in unum congregatis, de tranſgreſſione veſtri præcepti, ac reatu inobedientiæ plurimum metuentibus, poſt multa conſilia, tandem in perſonam domni GERHARDI (b) præpoſiti ſancti Johannis in *Halberſtad*, viri in eccleſia vita & moribus ſatis probati, nos videlicet harum litterarum portitores & miſſores convenimus, & eum ſedi Halberſtadenſi in epiſcopum canonice elegimus, nulla omnino alia cauſa, niſi quia in majori eccleſia neminem in quem omnium conſenſus concurreret; invenire potuimus. Quam electionem noſtram, quibuſdam confratribus noſtris contradicentibus, & ne fieret omnino impedire cupientibus, & inter alia electionem in domnum (c) MARTINUM factam, ſed coram legatis veſtris caſſatam prætendentibus, ad extremum & per inordinatam appellationem apoſtolicæ ſedis nos ab incœpto deterrere cupientibus, nos divinum timorem & præcepti veſtri auctoritatem & temporis brevitatem penſantes, quod incœpimus cum conſenſu multorum clericorum & laicorum perfecimus. Nunc ergo, reverentiſſime pater, in tanto tempeſtatum noſtrarum turbine, ad veſtræ paternitatis conſilium, & ad piæ compaſſionis conſuetum nobis ſolatium, quaſi tutiſſimum poſt Deum ſpei noſtræ portum confugientes, ſanctitatis veſtræ pedibus omnes in commune tam abſentes quam præſentes provolvimur, domnum cancellarium & omnem Romanam curiam quanta poſſumus cordis devotione & precum inſtantia ad condolendum & ſubveniendum nobis invitamus & excitamus, qua-

(a) His litteris ſignificabat ſummus pontifex OTTONEM epiſcopum de ſede Halberſtadenſi dimotum fuiſſe in ſynodo Piſana, certumque clero & populo tempus ad eligendum præfiniebat.

(b) In Chronico Halberſtadenſi Gerardi hujus nulla fit mentio; ſed RUDOLPHUS Ottoni exauctorato ſuffectus legitur anno ſequenti his verbis. *Anno igitur Domini* 1137. *indictione* 14..... *eccleſia Halberſtadenſi non habente paſtorem, imperator* LOTHARIUS, GERHARDUS *cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus*, ADELBERTUS *Moguntinæ ſedis archiepiſcopus*, BERNHARDUS *Hildeſienſis epiſcopus, cum multis religioſis epiſcopis conveniunt ad electionem, & invocata Spiritus ſancti gratia, dominus* RUDOLPHUS *vir patiens & quietus .... in epiſcopum eſt electus in dominica* Lætare Jeruſalem 6. *nonas Martii &c.* Unde conjicimus vel Gerardum anno eodem exceſſiſſe e vivis, vel electionem ejus irritam fuiſſe, quod probabilius videtur, & ex ſequenti Lotarii epiſtola quodammodo confirmatur.

(c) Nec memoratur Martinus in prædicto Chronico.

tenus ſecundum datam vobis a Deo ſapientiam in præſenti negotio quicquid juſtitia dictaverit decernatis, & adhibitio magni conſilii Angelo, veſtro honori & noſtræ neceſſitati conſulentes, certum aliquem finem noſtris calamitatibus imponere non differas. Nos vero qui ſub obedientia veſtra quælibet extrema pati, & ipſam mortem ſubire parati ſumus, ſicut feſſus umbram & ſitiens fontem, ita veſtræ prudentiæ ſolatium ſpe non dubia expectamus.

EPISTOLA LOTHARII imperatoris ad Innocentium papam II.

De electione epiſcopi Halberſtadenſis in diſcordia facta.

Anno 1136. Ex mſ. S. Germani a Pratis.

COmmonuit nos ſæpe & rogavit paternitas tua, in quantum poſſemus, ſalva imperiali reverentia, rigorem noſtrum contra imperii inimicos remitteremus, ipſiſque propter neceſſitatem quæ eccleſiæ imminebat, locum conſequendæ gratiæ noſtræ concederemus. Quod ut competentius fieret, non noſtræ, ſed divinæ fuit ordinationis, quæ omnia quemadmodum voluiſti & petiſti, ſui miſericordia ad honorem eccleſiæ & imperii mitigavit & compoſuit. Si quidem tam materiali quam ſpirituali uterque convictus gladio FRIDERICUS in *Babenberch*, CONRADUS in curia proxime celebrata ad gratiam noſtram venit, ambo ad eccleſiæ ſervitium ſacramento nobis obligati: quos tamen non minus obligatos ſub hac cautela & conditione recepimus, ut plenitudinem abſolutionis ſuæ non niſi apud tuam paternitatem obtineant. Ita omnibus pro voto compoſitis, omnino ad liberationem eccleſiæ eſſemus obligati, ſi Halberſtadenſi eccleſiæ melius conſultum eſſet. Super cujus negotio ſæpius hoc anno nuntios & litteras noſtras tibi direximus: in quibus, teſte Deo, nihil niſi veritatem & ordinem executi ſumus, omnino circa hoc intenti, ut pacem & concordiam eidem reformaremus eccleſiæ. Qualiter autem id quidem mendaciis ſuis perverterint, teque a concilio noſtro averterint, iterato tibi ſcribi non oporteret. Hoc tamen pro conſtanti tibi promittimus, quod coram eccleſia Romana in præſentia tua vita comite evidenter probavimus omnia ita ſe habere, ſicut nuntio noſtro & litteris tibi ſignificavimus, nec tamen ob contemtum conſilii noſtri minus vellemus, ſi quomodo unitas & concordia reformari potuiſſet, ſatiſque paſſi fuiſſemus, ſi in hoc malo aliquis uſus fuiſſet, quod longe aliter eſt. Dum enim ſanctum paternitatis tuæ præceptum eccleſia illa in eligenda perſona convenire debuiſſet, tam eccleſiæ quam imperio idonea, duæ partes factæ ſunt. Nam canonici matricis eccleſiæ electionem de Marti-

A no præpoſito factam aliquando proponebant, hancque omnes, exceptis quatuor, unanimiter affirmabant, tres tantum alias perſonas ejuſdem eccleſiæ ſecundario deſignantes, ut ſi hujus canonice rejiceretur, unam iſtarum obtinerent. Regulares vero nullam iſtarum approbantes, aſſenſum his non præbuerunt, ſicque communi utriuſque partis conſilio electionem in ſequentem diem diſtulerunt. Interim regulares, advocatis quatuor, ſicut diximus, de majori eccleſia, GERHARDUM præpoſitum elegerunt, clero & populo alterius partis invito & reclamante, & appellante apoſtolicam audien-
B tiam ſub teſtimonio canonicæ cenſuræ, quæ jubet nullis invitis dari epiſcopum vel paſtorem. Quia vero in partibus Saxoniæ, maxime in præfata eccleſia imperialis dignitas conſiſtit, ſaltem adhuc paternitas tua nobis acquieſcat, & audita utraque parte, ita nobis eos remittas, ut ſalva libertate electionis, nos pro conſilio archiepiſcopi & ſuffraganeorum, exhibitis religioſis perſonis talem provideamus, qui eccleſiæ & imperio expediat. Talis enim neceſſe eſt ut eligatur, qui in exequendis his quæ Dei & Cæſaris ſunt, vires habeat & ſcientiam. Ut autem ſimplici oculo nos hæc quæ diximus de-
C ſiderare cognoſcas, legatum tuum cardinalem ad nos dirigas, quo præſente & conſulente, eccleſiæ deſolatæ ſuccurratur. Scire autem te volo quia natale Domini Spiræ celebraturi ſumus, convocatis principibus de Romana expeditione tractabimus, ad quam curiam legatum & litteras tuas mitti deſideramus, per quas archiepiſcopos & abbates qualicumque comminatione ad tuum & noſtrum ſervitium commonefacias.

CARTA RADULFI COMITIS Viromandenſis pro monachis Caſæ-Dei.

D *Concedit eis nemus ſancti Georgii, & tertiam partem de Villari monachorum.*

Anno 1137. Ex mſ. Colbertino.

RADULFUS Viromanduorum comes omnibus tam futuris quam præſentibus. Notum facimus vobis omnibus, quod nos pro Dei amore, nemus quod dicitur ſancti Georgii, ſicut per metas diſtinguitur, monachis Caſæ-Dei apud *Villers* Deo ſervientibus, libere & in omni pace habere & perpetuo poſſidere conceſſimus; ut quæ ſibi neceſſaria fuerint tam ad comburendum, quam ad ædificia ſibi conſtruenda in eo reci-
E piant, cum conſtiterit idem nemus ex noſtra conceſſione ab hominibus noſtris eis datum fuiſſe. Contulimus etiam monachis eiſdem tertiam partem juſtitiæ *de Villers*, quod dicitur Villare-monachorum, & in foreſta noſtra pro porcis ſuis propriis paſcua ſua perpetuo poſſidenda. Quod ut ratum, &c. Actum anno Domini MCXXXVII.

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis pro monaſterio Cuſciacenſi.

Modium frumenti & modium vini ipſi aſſignat in villa de Veiſli.

Anno 1138. Ex cartario Branenſi.

IN nomine Domini. Ego LUDOVICUS Dei gratia in regem Francorum & ducem Aquitanorum ſublimatus. Notum fieri volumus univerſis tum futuris quam inſtantibus, quod nos pro remedio animæ patris noſtri & noſtræ, eccleſiæ beati Audeberti & fidelibus Cuſciacenſis eccleſiæ ibidem Deo ſervientibus, donavimus & in æternum conceſſimus apud villam quæ dicitur *Veiſli* in Granea ſingulis annis unum modium frumenti de decima. Similiter unum modium vini de decima ejuſdem villæ. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat munimentum, ſcripto commendavimus, & ſigilli noſtri auctoritate & nominis noſtri caractere ſubterfirmavimus. Actum publice Sueſſionis anno Verbi incarnati MCXXXVIII. regni noſtri primo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna.

EPISTOLA (a) IMBERTI Arelatenſis archiepiſcopi ad abbatem & monachos ſancti Victoris.

Abſolvit eos a ſententia in eos lata.

Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius. [a]

IMBERTUS Dei gratia Arelatenſis archiepiſcopus dilectis filiis ſuis abbati & fratribus monaſterii Maſſilienſis, ſalutem & dilectionem.

Dilectum & venerabilem fratrem veſtrum Petrum monaſterii veſtri priorem majorem ex parte veſtra ad nos tranſmiſſum gratanter recepimus, & ejus juſtis petitionibus annuere propoſuimus. Petiit quidem à nobis ex parte veſtra prædictus prior, ut ſcrupulum dubitationis, qui ex ſententia noſtra mandato apoſtolico in vos lata obortus fuerat in animo Maſſilienſis epiſcopi, removeremus, & ejus conſcientiam ſerenaremus. Nos vero ſubito R. præpoſiti Maſſilienſis apoſtolicæ ſedis legati & Petri de Caſtro-novo Magalonenſis archidiaconi conſilio, & plurium aliorum juriſconſultorum prædictam dubietatem ſedamus, quid..... ſive teneat ſententia, ſive non teneat, nos auctoritate noſtra Maſſilienſe monaſterium & ejus monachos a prædicta ſententia abſolvimus & liberamus.

(a) Hic Imbertus qui & Humbertus ſedere cœpit anno 1190. Porro ex hoc diplomate diſcimus Raymundum præpoſitum Maſſilienſem fuiſſe apoſtolicæ ſedis legatum, quod hactenus fuit ignotum. Petrum vero de Caſtro-novo eumdem eſſe ſuſpicor cum Petro de Caſtro-novo Ciſtercienſi monacho apoſtolicæ ſedis legato adverſus Albigenſes, qui ſpretis eccleſiæ dignitatibus Ciſtercienſe inſtitutum ſuſceperat.

PETRI DIACONI EPISTOLA conſolatoria ad Richizam imperatricem.

De obitu Lotharii tertii Romanorum auguſti, cujus inſignem deſcribit pietatem.

Anno 1138. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.

DOminæ ſuæ excellentiſſimæ atque piiſſimæ RICHIZÆ a Deo protectæ, magnæ ac pacificæ Romanorum imperatrici auguſtæ, PETRUS veſtri imperii ſervus poſt præſentis regni potentiam, æternam felicitatem.

Licet nervus inciſus doleat, & ſpiritus triſtis oſſa conterat, non tamen adeo lugendus eſt dominus noſter imperator (b) LOTHARIUS, ſicut & hi, ſicut dicit Apoſtolus, qui ſpem non habent; ad ſuum perrexit, in quo ſummum bonum eſt, in quo omnis bonitas, omnis juſtitia, omnis pietas, omniſque ſanctitas eſt; ad illum perrexit, qui ſua præcepta ſervantibus clamare non ceſſat: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos requieſcere faciam. Elias feſtinans rogabat ut acciperetur a ſe anima ſua. [Et poſt multa.] Dolendumne eſt igitur in deceſſu? minime: quid enim abſurdius, quam ut id quod ſcias omnibus eſſe præſcriptum, quaſi ſpeciale deplores; hoc eſt animum ſupra conditionem extollere, legem non recipere communem, conſortium recuſare, mente carnis inflari, & carnis ipſius neſcire menſuram: quid abſurdius quam neſcire qui ſis, affectare quod non ſis? aut quid imprudentius, quod futurum ſcias, id cum acciderit ferre non poſſe? Natura ipſa nos revocat, & hujuſcemodi mœroribus quadam ſui collatione ſubducit. Quis enim tam gravis luctus aut tam acer ineſt dolor, in quo non interdum relaxetur animus? Habet hoc natura, ut quamvis homines in triſtibus rebus ſint, tamen ſi modo homines ſunt, a mœrore mentem paulisper abducant. Fuiſſe etiam feruntur quidam populi, qui ortus hominum lugerent, obituſque celebrarent; nec imprudenter: eos enim qui in hoc vitæ ſæculum veniſſent, mœrendos putabant: eos vero qui ex iſtius mundi procellis & fluctibus emerſiſſent, non injuſto gaudio proſequendos arbitrabantur: mors æqualis eſt omnibus hominibus, indiſcreta pauperibus, indiſcepta divitibus. Hanc quotidie præ oculis tantus Cæſar habebat, qui ſicut vidimus & experti ſumus, dum in ejus verſaremur obſequiis, ſub imperiali clamide alterius militiæ tirocinium oſtendebat. Prius enim in lucis crepuſculo miſſam pro de- *Nota imperatoris pietatem.*

(b) Exceſſit e vita Lotharius anno Chriſti 1137. pridie nonas Decembris, uti in tabula plumbea quæ in Mauſolæo ejus reperta eſt anno 1618. notatur. Hinc corrigendus Dodechinus & alii poſt eum, qui mortis ejus diem ad III. cal. Decembris conſignant.

Digitized by Google

functis audiebat, dehinc pro exercitu, poſtremo miſſam diei; demum cibum potumque viduis, pupillis ac ceteris pauperibus large diſtribuens, quæſtiones & oppreſſiones eccleſiarum relevabat; & in ultimo in cura imperii inſudabat; quamdiu enim Caſini remoratus eſt; omnibus noctibus ita clauſtrum & omnes officinas monaſterii, ac ſi abbas vel quilibet decanus circuibat, ſcire cupiens, qualiter unuſquiſque ſub beati Benedicti magiſterio viverent: factoque mane per omnes monaſterii eccleſias cauſa orationis diſcalceatis pedibus incedebat. Licet autem hoc ageret, numquam a conſortio archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, clericorum vel monachorum ſequeſtrabatur, ut impleretur in eo quod legitur, & cum ſapientibus ac religioſis ſermocinatio ejus. Quis autem ejus gravitatem non miretur, cum ad ſedandas diſſenſiones fratrum quæ pro electione abbatis ortæ fuerant, ad capitulum veniens, ab hora prima diei uſque in veſperum, non cibo, non potui indulgens, exinde non egrediebatur. Quo autem affectu, quove amore Caſinenſem dilexit eccleſiam, oſtendit, cum dixit prius ſe ſinere omnia privilegia & conceſſiones eccleſiarum convelli, quam aliquid de dignitatibus & privilegiis Caſinenſis eccleſiæ minui: & prius ſineret electionem omnium epiſcoporum, archiepiſcoporum & abbatum qui ſunt in toto orbe Romano tollere, quam ſolummodo Caſinenſis abbatis. Dicebat enim, abbas ſi ex conſenſu monachorum electus non fuerit, abbas non eſt: & quicumque electionem monachis tollit, omnia monaſterii jura convellit. Et cum hæc omnia ageret, erat tamen cæcorum baculus, eſurientium cibus, ſpes miſerorum, ſolamen lugentium; & ita ſingulis virtutibus eminebat, quaſi ceteras non haberet: ſacerdotes honorabat ut dominos, clericos ut patres, pauperes ut filios, viduas ut matres, creber monitionibus, pervigil in vigiliis, lacrymas Deo non hominibus offerebat; volvuntur per ora lacrymæ, & obfirmato animo non queo dolorem diſſimulare quem patior: poſtquam enim noſtram parvitatem diſcipulum Bertulfi (a) cancellarii effecerat, poſtquam Logothetæ, exceptoris & auditoris officio remuneraverat, poſtquam ſeſſionem ad pedes ſuos indulſerat, poſtquam a ſecretis effecerat, poſtquam de his quæ ad vitam æternam attinent, ſatis inſtruxerat, te præſente, & cunctis imperii aulicis adſtantibus, manum meam apprehendens, & Guibaldo commendans abbati, dixit ad eum, ſi qua meæ dilectionis, ſi qua mei amoris in veſtro corde veſtigia ſunt, in iſto oſtende, cumque pro noſtro amore loco cariſſimi & unici filii habe. Hæc cum dixiſſet imperator auguſtus, cæſarque Romanus & pater patriæ nominatus, ut clericos diſcordantes in pace reconciliaret una cum veſtra excellentia dum ſtuderet, corpus & animam cælo reddidit. Confortare igitur ſtrenuiſſima, & juxta illud Salomonis præceptum, accipe conſolationem propter triſtitiam. Sed fortaſſe dicis: Quomodo poſſum accipere conſolationem, cum eum quem diligebam, amiſi? Nonne hæc nobis cum ipſo mundo elementiſque communia ſunt, quia ad tempus creata in perpetuum tenere non poſſumus: non amiſit virum, quæ exhibet caſtitatem: non eſt viduata conjugio, quæ non mutavit nomen mariti. Recole quid David fecerit, is enim cum amiſiſſet filium, ſurrexit, comedit, bibit, & dixit: *Ego vado ad eum, ille vero amplius non revertetur ad me.* Hæc igitur, excellentiſſima domina, advertens, ita vos ab imminente triſtitia temperate, ita ſtudete, quatenus Deum decet, felici cernere poſſis intuitu. Salvationis etiam & conſolationis & orationis obſequium vobis congregatio Caſinenſis dirigit, puerumque Minonem filium domini Ptolomæi, qui penes vos eſt, vobis commendantes, rogant ut illum loco filii habeatis.

EPISTOLA PETRI DIACONI Caſinenſis monachi ad Conradum imperatorem II.

Congratulatur ei de ſua in imperatorem electione, hortaturque ut ſtrenue & chriſtiane Romanum regat imperium, atque Caſinenſe monaſterium protegat.

Anno 1138. Ex ms. Caſinenſi eruit Mabillonius.

CONRADO excellentiſſimo imperatori & Romani imperii ſtrenuiſſimo propagatori PETRUS diaconus clypeo Domini jugiter protegi, atque ejus victrici dextera de ſpiritualibus ac corporalibus hoſtibus perpetuo triumphare.

Benedictio & claritas & ſapientia & gratiarum actio ſit in ſæcula omnipotenti Deo noſtro, qui per vos & in vobis antiqua nobis ſuſcitavit miracula, & de recenti veſtra electione vetera Romano imperio renovat gaudia: non enim Annibalis interitus, aut Gothorum internecio, vel Lucii Catilinæ cædes, vel Attilæ ac Totilæ interitus ſic nos delectat, quomodo magnificam veſtram audiſſe electionem, & in veſtris ſucceſſibus divinam jugiter prædicare potentiam. Per vos quippe æterne urbis decus honorque ad ſolis ortum uſque protenditur, dilatatur, ac in rebelles ſibi nationes infidelitate depulſa accipit principatum. Per vos Romani imperii dignitas reparatur, ſublimatur, & in antiquum conſulum Pompeii, Scipionis, Julii, Octaviani, atque Trajani dominationis vix attollitur ſtatum. Lætetur

(a) In Chronico Caſinenſi cap. 125. legitur, diſcipulum Henrici Ratiſponenſis epiſcopi & cancellarii eff. c t

itaque in veſtra electione omnis penitus chriſtianitas, oriens & occidens, gaudeat, meridies cum ſeptentrione reſultet, æterna urbs cunctorum poſt Deum terreſtrium domina faſtos ac ſolemnes dies concelebret, & in Domini noſtri Jesu Christi laudibus det vota, promat cantica, & conſonis lætitiæ vocibus antiquam renovet armoniam, dicens: *Cantemus Domino, glorioſe enim glorificatus eſt.* Vere namque in vobis honorificatur Deus, qui talem elegit, qui unus perſequatur mille & tranſmoveat dena millia. Ecce per quadruos orbis Romani fines veſtra opera, veſtri labores, veſtra certamina inſignia referuntur, omnis pene lingua de veſtri imperii gloria loquitur. Facti ſiquidem eſtis, ut ait Apoſtolus, ſpectaculum mundo & angelis & hominibus, facti eſtis propugnatores Domini, Romani imperii gloria, augmentum, decus, & mirabile diadema, defenſio ſedis apoſtolicæ, ſolamen triſtium, refocillatio pauperum. Recepit tandem proprium filium Dei miſeratione Romana civitas, & ex antiqua cæſarum proſapia gaudet ſe retinere imperatorem. Vos tamen quos ad tantum imperium divina elegit majeſtas, oportet & decet, ut quanto magis ab illo ſuper ceteros mortales elevati eſtis, tanto magis illi in omni humilitate ſubditi ſitis. Quos enim temporaliter dedit imperare, ſi ejus miſericordiæ, ejus potentiæ omnes actus veſtros adſcripſeritis, dabit perpetuo triumphare: pacis itaque bonum, imperator invicte, ante omnia & ſuper omnia cuſtodite, nullus in veſtro pectore livor, nulla ſubrepat invidia. Subjectum vero vobis Romanum imperium juſte miſericorditerque tractate, ut Romana eccleſia maxime, per quam accepiſtis Romani imperii ſedem, ſentiant ſe & ſentientes gaudeant talem ac tantum auguſtum meruiſſe, atque in Deum timentis ditionem veniſſe. Numquam tantum vobis opes alicujus placeant, ut non ſemper in veſtro pectore juſtitia præponderet, ut juſtitia locum æquitatis perdat: quid namque prodeſt Romani imperii gubernacula ſuſcepiſſe, ſi non cunctos mortales ſtudetis in miſericordia, in juſtitia, in omni denique bonitate præcellere; animi enim probitas, non ſolum vobis, ſed etiam ſubſequentibus debet eſſe forma, exemplum virtutis. Ita autem facientes omnipotentis Dei gratiam ſemper cooperatricem habebitis, cujus adminiculis & inimicos omnes ſubjugabitis, & tam de præſenti, quam & de futura pace gaudebitis. Caſinenſem vero eccleſiam ſciatis quotidie pro veſtri imperii ſtatu omnipotenti Domino ſupplicare, ut cœpta per vos miſericordiæ ſuæ opera ad condignum finem perducat, & ut vos ab omnibus malis protegat, & defendat; atque pro tanto labore æternæ municipatum vitæ vobis in futuro concedat. Rogamus autem generoſitatis veſtræ celſitudinem, triumphator præcelſe, ut Caſinenſem eccleſiam, omnium cœnobiorum matrem protegatis; ea enim prædeceſſorum veſtrorum quondam defenſa præſidiis, ditata opibus exſtitiſſe cognoſcitur. Vos ergo quemadmodum pro ſapientiæ veſtræ nobilitate, potentia, prudentia, in omnibus quæ ſæculi ſunt, & probis, quod magis egregium eſt, moribus æquiparare probamini, ita etiam in Caſinenſis cœnobii exaltatione æquiparare conamini. Facite vobis in terris beatum Benedictum debitorem, ut ei quæque contuleritis, centuplicata in cœlis recipere mereamini. Ad hoc enim cœleſtis providentia quæ omnia moderatur & a ſæculo univerſa diſponit, hoc præſertim tempore quando peccatis noſtris exigentibus defecit ſanitas, & diminutæ ſunt veritates a filiis hominum, tantæ ſtrenuitatis ac prudentiæ virum in Romana republica elegit, ut eccleſias exaltare debeatis. Deus autem & Dominus noſter, qui dona ſuæ pietatis gratis largitur petentibus, dextera fortitudinis ſuæ vos protegat & benedicat, & utriuſque ſubſtantiæ hoſtibus ſeparatis, cum palma certaminis ad ſe revertentibus, cæleſtis vitæ vobis januas aperiat, ſecumque perpetuo jocundare de cæleſtibus bonis concedat.

EPISTOLA CONSOLATORIA
Petri diaconi Caſinenſis ad Richizam Romanorum imperatricem.

De morte Lotharii imperatoris & Henrici ducis Bavariæ ejus generi.

Dominæ Richizæ a Deo protectæ Romanorum imperatrici, Petrus diaconus poſt præſentis vitæ metas æterni regni calculum. *Anno 1139. Ex mſ. Caſinenſi eruit Mabillonius.*

Multotiens, imperatrix invicta, impetum cœpi conſolandi veſtram eminentiam, multotiens continui. Ut id protinus facerem, plurima invitabant, præcipue autem domini noſtri imperatoris Lotharii defuncti fidelitas, tum veſtræ auguſtalis clementiæ in nos indignos dilectio, ut lacrymas veſtras etſi ex toto ſopire non potuiſſem, interim certe vel abſterſiſſem: ut retardarem autem, ſciebam dolori tuo, dum recens ſæviret, præpropere occurrendum non eſſe, ne illum ipſa eadem ſolatia potius irritarent, exagerarent, accenderent: nam ſæpe videmus in ipſis quoque morbis immaturam medicinam eſſe pernicioſiſſimam. Expectabam itaque dum ipſemet dolor vires ſuas deponeret, ut mora mitigatus tangi ſe quodammodo, attrectarique ad remedia ſuſtinenda permitteret. Ante tamen quam cum eo congrediar, adero illi, & aliquanta quibus excitetur in memoriam reducam, & quæ jam

Digitized by Google

quaſi obducta videntur reſcindam & proferam, optimo videlicet ac ſolemni genere conſolandi. Hi itaque fleant, gemantque diutius, quorum delicatiſſimas mentes enervavit longa felicitas, effeminavit luxuria, qui ſpem ſuam omnino fixerunt in ſæculo, qui, quæ ſint bona illa perennia, vel ignorant ex toto, vel ſi ſciunt, oblectamentis ſopiti mundialibus negligunt. At quorum fere omnes ſani per diverſas curas tranſierunt, quorum, juxta Apoſtolum, converſatio in cœlis eſt, qui & vanitates ſæculi, ut cœli gaudia prudenti ac diſcreto corde perpendunt, graviſſima quoque quælibet immobili conſtantia perferunt. Quid pergam referre? numera quot calamitatibus, quot infortuniis ab infantia ipſa jactata ſis, cum in eiſdem fere, ut ſic dicam, innata fueris. Felicis memoriæ dominus noſter imperator LOTHARIUS, qui te ſibi in conjugem elegerat, ad imperiale faſtigium promoverat, in quam ſolam cuncta negotia Romani imperii commiſerat, poſt multas quas cum ipſo pertuliſti anguſtias, poſt orbem Romanum, ut ita dixerim, cum eo peragratum, cum in dies ad imperiale domicilium cum eo accelerares regreſſum; heu! proh dolor, multorum ſociorum dolore graviſſimo extuliſti. Tranſeo tot pericula, tot metus, quos ſine interſtitio incurſantes in te cum tanto cæſare pertuliſti: modo, modo, cum nondum priores luctus integre compoſueris, lugenti adhuc tibi luctus adjunctus eſt; & cum quaſi ſolatium tot ærumnarum, quod videlicet ſolum reſiduum erat in vivente genero veſtro HEINRICO duce Bavariæ te habere putares, ſubito nec opinanti vobis mors ejus immatura (a) relata eſt: graviſſimum plane eſt ex omnibus quæ vobis poſt deceſſum domini noſtri imperatoris LOTHARII obtigerunt, recens vulnus; nec autem ſummam rupit, ſed pectus, fateor, & viſcera ipſa diviſit: nec ex intacto corpore tuo hic ſanguis effluxit per ipſas cicatrices percuſſus, ſed quemadmodum tirones leviter ſauciati, tamen vociferantur, ut veterani quamvis confoſſi patienter ac ſine gemitu curari ſe patiuntur: non enim, clementiſſima domina, ita lugendi ſunt quique fideles, ait Apoſtolus, ſicut & ceteri qui ſpem non habent: *Si enim credimus quod* JESUS *mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt, per* JESUM *adducet cum eo.* Ergo clementiſſima domina, ut conſolationem accipiatis, hortamur; iſta enim mors, quid eſt aliud, niſi relictio corporis, depoſitio ſarcinæ gravis? Nata es, ô imperatrix, moritura es: quo ibis ut non moriaris? Quid facis, ut non moriaris? Ut Dominus Deus tuus conſolaretur te, propria voluntate mori dignatus eſt. Quando vides Chriſtum pro te mortuum; tu mori dedignaris? Ergo moritura es, velis, nolis. Quo evades? quo effugies, ut non moriaris? Hodie ſit, cras ſit, futurum eſt, dubium non eſt, credendum eſt. Quid ergo agis, times, fugis? futurum eſt. Ergo mi piiſſima domina, lamentationes & ululatus ac ſi muliebres tumultus a te viriliter amove: quando enim dolor iſte veſter durior eſt, tanto major vobis virtus advocanda eſt, & veluti cum noto hoſte & ſæpe jam victo acrius congrediendum: fortem ac ſapientem nec ſecunda evehunt, nec adverſa demittunt; facile illa fert qui ſemper expectat; illis ſunt gravia quibus es repentina: qui lætis rebus non ſe inflavit, nec mutatis contraxit, adverſus utrumque ſtatum invictam animam tenet jam exploratæ firmitatis. In ipſa namque felicitate quid contra infelicitatem poſſet, expertus eſt: infinito quidem dolore, cum aliquem ex cariſſimis amiſeris affici, inepta indulgentia eſt; nullo autem inhumana duritia; nam & non ſentire dolorem, non eſt hominis, & non ferre non eſt virtutis. Optimum inter utrumque temperamentum eſt, & ſentire deſiderium, & reprimere; præſertim cum nec excellentiæ veſtræ conveniat immenſum triſtari: maximum ſolatium eſt cogitare, id vobis accidiſſe quod omnes ante paſſi ſunt, omneſque paſſuri. Gaude itaque habuiſſe te virum Romanum imperatorem: cogita jucundiſſimum eſſe quod habuiſti, humanum quod amiſiſti: quod talem habuiſti, in ſummis bonis pone; non eſt cogitandum vobis quam diutius habere illum potueris, ſed quamdiu habueris: non in eo mors veſtram ſatietatem, ſed ſuam ſequi voluit legem. Stet tantum animus in procinctu; mors alium alio tempore comprehendet, neminem interibit, nullum certe excipiet. Quiſquis ad vitam editur, ad mortem deſtinatur; ſed animus ſapientis quod neceſſe eſt numquam timeat, quod incertum ſemper expectet.

LITTERÆ GALTERII ABBATIS S. Vedaſti.

De ſocietate cum militibus Templi, quibus permittit curtem conſtruere in villa Hadenſi.

Ex cartario Vedaſtino.

GUALTERIUS (b) abbas S. Vedaſti cum fratribus ſibi commiſſis.

Quoniam vita morte, memoria oblivione, veritas impugnatur falſitate, nos contra hæc tria impedimenta utentes præſentium litterarum annotatione, ſignificamus

(a) Anno 1139. Quidelenburgi repentino morbo correptus 13. calendas Octobris occubuit, præbito, ut plerique ſcribunt, veneno.

(b) Galterius abbatiam S. Vedaſti ab anno 1130. ad 1147. rexit.

Digitized by Google

tam futuris quam præſentibus, quoniam A cum fratribus noſtris militibus Templi Jeroſolymitani & eorum ſubditis, qui videlicet nequam mundo abrenuntiato, militare Deo ſoli devoverunt, ſpecialem ſocietatem omnium ſpiritualium bonorum habemus, datis benigne & humiliter ſuſceptis viciſſim mutuis petitionibus, ut in augmentum corporis Domini noſtri JESU CHRISTI fraterno quoque magis magiſque proficiamus. Illud etiam deinde notificamus quoniam iidem milites cum in fundo terræ noſtræ, villæ ſcilicet Hadenſis curtem unam conſtituere diſponerent, id etiam a nobis expetierunt, ut capellam ſibi liceret conſtrue- B re, in qua ipſi & ſubjecti, videlicet qui ſæculo renuntiaſſent, tam in morte vel ſepultura quam in vita perciperent divina, ſalvo in omnibus aliis jure noſtræ Hadenſis eccleſiæ. Hoc igitur eo affectu & tenore quo poſtulaverant cauſa Dei, ſicut fratribus benigne conceſſimus, & cyrographo donum roborantes, ſigillo quoque noſtro munivimus.

EPISTOLA INNOCENTII papæ II. ad Radulfum abbatem Latiniacenſem.

Arguit eum de contemtu ſedis Apoſtolicæ & de monaſterii ſui dilapidatione.

Circa 1140. *Ex mſ. S. Martini Tornacenſi.* INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei RADULFO (*a*) Latiniacenſi abbati.

[*a*] Sanctorum patrum docet auctoritas, quod apoſtolicis mandatis & inſtitutionibus, abſque ſui ſtatus periculo nulli umquam licuit obviare. Quod ſi ſollicita conſideratione penſaſſes, nequaquam in tantam beati Petri injuriam auſu temerario prorupiſſes. Tu D vero ſicut litteras & nuntium recipere contemſiſti, & alias tam dilecto filio noſtro præpoſito ex apoſtolicæ ſedis benignitate indulſimus, ei violenter auferens, ad majorem B. Petri & noſtram injuriam diſrumpere præſumſiſti. Domos quoque, terras, & vineas commiſſi tibi monaſterii parentibus tuis illicite contuliſti, & fratres ipſius monaſterii in captionem ponere contra regulam & officium tuum minime formidaſti. Quia igitur tantam tuam contumaciam inultam præterire & cetera quæ de tua perſona ſiniſtro rumore nobis nuntiata ſunt, indiſcuſſa remanere nolumus nec debemus, per præſentia ſcripta mandamus & mandando præcipimus, quatenus proxima dominica qua legitur *ego ſum paſtor bonus*, noſtro te conſpectui repræſentes, ſuper his omnibus & ceteris quæ tibi objicientur reſpondere paratus.

DIPLOMA LUDOVICI regis VII. pro Meduntenſi cella ſanctæ Mariæ Magdalenæ.

Nundinas in vigilia & in feſto S. Magdalenæ ei concedit.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1140. *Ex cartario Columbenſi.* Ego LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex & Aquitanorum dux. Quod ad notitiam pervenit præſentium, commendari volumus memoriæ poſterorum, me ſcilicet eccleſiæ beatæ Mariæ Magdalenæ in Meduntenſi caſtro conſtructæ, & monachis Columbenſibus in eadem eccleſia Deo ſervientibus, feriam in eodem caſtro annuatim in die vigiliæ feſtivitatis S. Mariæ Magdalenæ & in die ejuſdem feſtivitatis dediſſe pro mea meorumque ſalute, ab omni exactione & inquietudine ſolutam & liberam in omnibus, de quibus & in quibus redditualem conſuetudinem ſolemus accipere. Et ne a poſteris valeat infirmari, ſigilli noſtri auctoritate firmaſſe. Actum eſt hoc apud Medantum anno C ab Incarnatione Domini MCXL. regni autem noſtri VIII. (*b*) præſentibus Theoderico, [*b*] Galeranno, Hugone *de Faï*, Nivardo de Piſſiaco, Simone *Ternel*, Blanchardo de *Loreth*, Pagano *Chotart*, Radulfo filio Roberti de S. Gemma.

Data eſt hæc carta per manum NATALIS Reſbacenſis abbatis & regis concellarii VII. cal. Auguſti.

DIPLOMA ALBERONIS Leodienſis epiſcopi pro monaſterio Flonenſi.

Confirmat omnes poſſeſſiones ei a quinque prædeceſſoribus ſuis & ab aliis conceſſas.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti. Anno 1140. *Ex mſ Cl. domini de Louvrex.* Notum ſit quod ego ALBERO Dei gratia Leodienſis epiſcopus, ſciens boni paſtoris nomen nulla rectius via poſſe comparari, quam ſtatum eccleſiarum in melius reformando, duxi dignum eccleſiam S. Matthæi, quæ eſt in Flona & noſtra eſt, meliorare, re- E formando ſtatum ejus noſtræ auctoritatis manu, ſtudio & diſcretione. Igitur hæc ſunt quæ tibi, GUALTERE abba (*c*) tuiſque ſuc- [*c*] ceſſoribus & filiis tuis canonicam vitam profeſſis ad quietam & tranquillam vitam veſtram confirmamus in perpetuum. HENRICUS Leodienſis epiſcopus (*d*) quod ad ſuam [*d*] omniumque ſucceſſorum ſuorum ſalutem de

(*a*) Latiniacum monaſterium ordinis S. Benedicti ad Matronam fluvium in diœceſi Pariſienſi, a S. Furſco fundatum, hactenus perſtat ſub congregatione S. Mauri.

(*b*) Non ab obitu patris ſui, qui contigit anno 1137. ſed ab anno unctionis ſuæ in regem.

(*c*) Ejus inſtrumentum vide ſuperius pag. 340.

(*d*) Hic primus fuit Flonenſis abbas, uti obſervat Fiſenius Hiſtoriæ Leodienſis lib. 11. ad annum 1180.

Digitized by Google

loco veſtro & ipſis munificentiis tam magnifice celebratis ſtatuit, confirmaremus, & de verbis quibuſdam teſtamenti ejus quæ dubia videbantur, jam deinceps non ambiguendum ſub anathemate interdicimus. Locus veſter & villa ab omni prorſus exactione ſit libera, nec omnino cuiquam eccleſiaſticæ ſæcularive perſonæ liceat hoc commutare, perturbare, vel minuere quod ab eodem prædeceſſore meo HENRICO de rebus veſtris eccleſiaſticis & ſæcularibus diffinitum legimus & tenemus. Locus autem veſter eſt a campo *Gerines* uſque ad ſilicem Hugonis in latitudine. A vertice autem montis in intus ad levam cum ab Amanio venitur duo bovaria in latitudine. Nemora noſtra, ſilvas, aquas, prata, vel paſcua utilitatibus veſtris veſtrorumque, quæ a quinque prædeceſſoribus (a) meis ſcivimus conceſſa concedimus, & teſtamenti noſtri pagina in poſterum profutura confirmamus. Sed & quæcumque ab eiſdem prædeceſſoribus meis eccleſiæ veſtræ collata ſunt, promta voluntate annuimus; ſtatuentes ne ulli omnino liceat ea immutare ulla ſubreptione, aſtutia, ſeu violenta pervaſione, quæ ſingulis nominibus exprimimus, ut ea ſecure obtineatis, atque celebrata frequentius ſtent & inconvulſa permaneant. Vallem inter medium montium, a ponte Flonæ uſque ad finem vallis nullis noſtris uſibus aptam, quam OBERTUS epiſcopus tradidit ad quoſcumque uſus velletis, & piæ memoriæ FREDERICUS reconfirmavit, villam *Mols* quam ALBERO epiſcopus donavit, arcis montem a fine uſque ad finem ejus circumcirca, quem ALEXANDER epiſcopus ad miniſterium vini miſſatum devotiſſime ſancto Matthæo obtulit, nos quoque ad noſtram noſtrorumque ſalutem retradimus & reconfirmamus, recondonamus & reofferimus, ac Patris, & Filii, & Spiritus-ſancti auctoritate & apoſtolico aſſenſu rata eſſe decernimus. Hæc ſunt quæ prædeceſſorum eleemoſyna vobis provenerunt, & ita ſtatuimus. Quæ vero munificentia principum, ſeu nobilium, vel aliorum fidelium vobis ſuccedunt, eadem caritate prout decet epiſcopum in noſtra protectione pro veſtri tuitione, pace, & tranquillitate ſuſcipimus, ſalvo jure advocati veſtri ſtudentis commodis veſtris & utilitatibus. Comes GISLEBERTUS DE AIS, itemque comes LAMBERTUS DE MONTAU venam quæ veſtræ participatur, & in aquis & pratis, paſcuis, & nemoribus ſuis, allodii Clarimontis omnem utilitatem, quam vobis pro ſe ſuorumque ſalute contulerunt. Et REINARDUS & CONO filii eorum recognoverunt amplectimur, & propriis eorum ſtudiis traditionis & eleemoſynæ conturbatores perpetuo anathemate condemnamus.

(a) Henrico ſcilicet, Oberto, Frederico, Alberone, Alexandro.

De nemore tamen hoc diſcretum eſt, ut omni tempore & die tres carros in nemus habeant, hoſpitale unum, clauſtrum duos ad ſilvam quæ mortua dicitur. Sciendum vero quod curia veſtra de Hotiva omnia viva & mortua ad uſus ſuos de nemore habet. Hunativa ſextam partem eccleſiæ & villæ cum omnibus uſuariis & appendiciis & in eadem villa commutationem Hedelwigis & Philippi filii ejus legitima compoſitione celebratam confirmamus. Jairam, *Roſut*, *Tilieres*, poſſeſſiones de *Vvinel* & de *Jeſtin*, ambarum * *Hercinel*; ambas eccleſias, medietatem eccleſiæ de *Boſvit*, eccleſiam de *Drait*, Deroldi quoque lardum; quæ in novella quoque traditione vobis libere conceſſimus, cum eccleſia de *Erpens* in protectionem noſtram ſuſcepimus, excommunicantes omnes inquietantes eccleſiam ſancti Matthæi ex his vel conturbare volentem. Et ut breviter concludam, quidquid in poſſeſſionibus eccleſiarum, terrarum, molendinorum, cenſuum eccleſiæ ſancti Matthæi de Flona juſte & legitime poſſidet, hoc in noſtra & omnium ſucceſſorum meorum, & matris eccleſiæ firma protectione ſuſcipimus, perpetua excommunicatione damnantes, quicumque vos de cetero fraudulenter conturbare præſumſerint. Sed & adhuc id tenendum determinamus, ut videlicet tam locus ipſe infra conſtitutos terminos, quam habitatores ejus omnino liberi ſint, liberum baptiſma habeant, tam de lege ſynodali quam de juſtitia ſæculari, nec archidiacono, nec decano, non advocato alicui, nec miniſtro epiſcopi, nec ulli hominum omnino reſpondeant, niſi ſoli abbati ipſius loci. Quod ſi aliquid quod vires ſuas excedat emerſerit de falſitatibus aut furtis, aut per ſe terminare non potuerit, ad epiſcopum cauſam referat, ut per eum non per aliquem miniſtrum vel ſubmiſſam perſonam diffiniatur. Et ſi aliquid temporalis emolumenti inde provenerit, tertia pars ſit epiſcopi tamquam advocati, reliqua fratrum ipſius loci. Viginti domos quot modo habetis, habeatis in perpetuum. Acta ſunt celebre Leodii in conventu noſtro, anno Incarnationis dominicæ MCXL. indictione III. epiſcopatus vero mei anno III. regnante CONRADO hujus nominis ſecundo, teſtibus idoneis archidiaconis, Dodo, Alexandro, Johanne de *Conirval*, canonicis Nicolao præpoſito S. Dionyſii, Waſone, Petro, Henrico de *Cair*, Godefrido de *Scoie*, abbatibus GUAZELINO S. Laurentii, ELBERTO S. Jacobi, Arone S. C. Nobilibus Geſewino de *Falconunnt*, Lamberto de *Tiubetch*, Theoderico de *Argenteal*, & Guillelmo fratre ejus, Ebaldo de villa veteri; familiaribus Wederico de Prato, Lamberto & Arnulfo fratribus Hoienſibus; civibus Leodienſibus Henrico, Boſcelvino, Lamberto *Grunetter*.

* *f. Helecinis.*

EPISTOLA H. CANONICI regularis ad N. priorem de Caritate.

Cauſatur quod canonicum regularem Senonenſis S. Johannis monaſterii ad monaſticam vitam profitendam admiſerit.

Circa 1140. *Ex bibliotheca regina Suecia eruit Mabillonius.*

VEnerabili ac jure diligendo domino N. priori de (*a*) Caritate fr. H. ſemper bene valere.

Audiſtis ſcripturam dicentem : *Caritas non quærit quæ ſua ſunt.* Noſtis quod dico. Ubi caritas lumen eſt, & tenebræ non ſunt ullæ. Nihil fictum patrat caritas, nihil fuſcatur veritas. Propterea vero amico loquor, nihil diſſimulans, ſed cum fiducia quam noſtis; quoniam ex caritate eſt quod dico. Si autem, quod & vos idipſum ſentitis, quoniam eamdem caritatem habetis ad me, non credatis quod vobis nihil dicam niſi ex caritate & pro veritate. Propterea cum fiducia loquar, nihil timens offendere in caritate. Significatum eſt mihi quemdam de fratribus eccleſiæ S. Johannis Senonenſis clam de eccleſia ſua eduxiſſe, eumque a vobis receptum & in monaſterio veſtro cucullatum. Præterea & vos abbati & ſupramemoratæ ovem ſuam requirentibus dura quædam reſpondiſſe & minus dicenda. Non hæc conveniunt ſervis Chriſti. Apoſtolus ſuper alienum fundamentum ædificare noluit, & lex divina in meſſem alienam prohibet falcem mitti. Si autem dicitis, quod tamen dicere vos nom puto, ſed quoſdam qui vobiſcum ſunt, quia vita veſtra melior eſt, & licet omni homini quomodo vult & ubi vult meliorem vitam & converſationem potiorem eligere. Recordamini quod magiſter nos docuit. Apoſtoli de primatu contendunt. *Facta eſt contentio inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe major.* Fortaſſis ideo facta eſt contentio, quia ſubita erat contentio. Adhuc contendimus, & dicit unus, melior ſum. Alter dicit, ſed ego. Chriſtus quid dicit intendite. *Qui voluerit*, inquit, *major eſſe inter vos, erit veſter ſervus.* Erit ſervus, erit Chanaam, erit ſervus ſervorum, qui dicit membro Chriſti, tu malus es, eſto bonus, verenda patris deridet, ſervus ſervorum erit. O Chanaam! quare rides, quare derides, ſervus ſervorum eris. Semen Chanaam & non Juda, ſpecies decepit te, quia veritas non eſt apud te. Tu gloriaris in ſpecie tua, & ſufficere putas, cum non habeas: ſed non veritatem habens, numquam gloriaris in ſpecie. O lingua impudica! poſt Chriſtum dicere audes: Tu malus es, ego ſum bonus. Ille jam dixit: *Qui voluerit major eſſe erit ſervus*, & tu adA huc impudenter clamas: ego melior ſum. Adtendis poſt ſpeciem tuam, & in ipſa gloriaris. Reſpicis nigredinem tuam, & candorem meum non adtendis. Quare? quia nigredo ſpecies eſt humilitatis, & ego dico quaſi candor ſpecies eſt puritatis. Nigredo ſpecies abjectionis, candor gloriæ & exaltationis. Commendamus nos modo de ſpecie, tu gloriaris in nigredine, ego in candore. Tu humilitate gloriaris, & utinam bene gloriareris. Si enim de humilitate bene gloriareris, numquam ſuperbires de humilitate, B contrariis contraria miſcens. Humilitas enim & ſuperbia contraria ſunt. Non poſſunt ſimul eſſe duo hæc. De humilitate ſuperbire potes, ſed cum humilitate ſuperbiam habere non potes. Quia igitur ſuperbis de humilitate, humilitatem te non habere oſtendis. Tu vis major eſſe, quid eris? Parum eſt ut dicam minor, quia ſervus eris. Monachi dicunt: nos meliores ſumus; canonici dicunt, non, ſed nos meliores ſumus. Ego dico, nec vos, nec nos, quia omnes mali ſumus. Ubi autem omnes mali ſunt, nemo C melior eſt. Veniant, inquiunt monachi, canonici ad nos, ut boni fiant, quia nos meliores ſumus. Si vos meliores eſtis, ergo & illi boni ſunt. Quomodo ergo apud vos boni fient, qui & ſine vobis jam boni ſunt? Sed dicitis, boni ſunt, ſed veniant, ut meliores fiant. Nulli prohiberi poteſt, quin melior fiat, ſi vult. Audite, dicitis quod licet canonico, poſthabita & ſpreta profeſſione ſua, ad veſtram converſationem tranſire, quia, ut vos dicitis, melior eſt. Ergo licet mulieri nuptæ, contemta matrimonii lege, ad continentiam ſe transferre, quia, quod D negare non poteſtis, continentia matrimonio melior eſt. Obliti eſtis legis quæ dicit, nec pro bono pejus, nec pro malo melius. Idem ipſum, non aliud, quod voviſti hoc redde. Hoc enim debes, ſi melius quid dare volueris, cum illo da pro illo. Nam non poteſt niſi per illum cui hoc debes, & per illum per quem debes, quantum ipſe eſt, non aliud habes, quam quod voviſti. Si ille aliud accipere voluerit cui hoc debes, in ipſius eſt voluntate, non in tua poteſtate. De cetero pro eo quod dicit Apoſtolus: *Honore* E *invicem prævenientes, qui ſeipſos commendavit.* Hoc modo fortaſſis intelligendum putant, ut unuſquiſque ante alium honorem rapere feſtinet jactando, & ſe ipſum præferendo, ego ſic intelligo: qui me interrogaverit, ſi canonicus ſum, dico monachos meliores: ſi monachus ſum, dico canonicos potiores. Hoc eſt mandatum Chriſti & regula Chriſtiani. Quapropter ſi meæ parvitati creditis, non aliud ſapietis, nec facietis. Quod ſi forte id quod a veſtris minus diſcrete factum eſt colligere neglexeritis, timeo ne Deo diſpliceat & eccleſiaſtici juris cenſura, ſi Romani pontificis audientiam fratres

(*a*) Caritas inſigne monaſterium ordinis Cluniacenſis, diœceſis Autiſſiodorenſis ad Ligerim fluvium ſitum, de quo vide, ſi lubet, a nobis relata in noſtro Itinere litterario.

Digitized by Google

fratres qui a vobis læſi ſunt adierint, inultam eſſe non permittet. Idcirco modeſtiæ veſtræ, quam hactenus Dei gratia tenuiſtis, nolite obliviſci. Valete in Chriſto.

DIPLOMA THIETMARI Ferdenſis epiſcopi pro Corbeiæ-novæ monaſterio.

In Ulleshemenſi virginum monaſterio monachos Corbeienſes feminarum loco inſtituit.

Anno 1142. Ex mſ. Corb. novæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. THIETMARUS Dei gratia Ferdenſis eccleſiæ epiſcopus, ſucceſſoribus ſuis regulariter ordinatis in perpetuum.

Quia congruum eſt ſacerdotalem diſcretionem & in præſentibus cautam, & de futuris providam exiſtere, idcirco notificamus univerſis eccleſiæ Dei fidelibus, qualiter in eccleſia beati Johannis-Baptiſtæ, quæ vocatur *Ulleshem*, quæ a beatæ memoriæ prædeceſſore noſtro BRUNONE, qui ex monacho epiſcopus fuit, ex præcepto domini OTTONIS imperatoris in pago Bardungiæ fundata eſt (a) pro monialibus feminis, quæ ibi congregatæ fuerant, fratres monachos de Corbeienſi monaſterio, ubi & idem prænominatus epiſcopus monachus fuit, ſubſtituimus, præcipiente domino LOTHARIO imperatore, cohortante & religioſa conjuge ipſius domina RIKINZA imperatrice, ut ob reſtaurandam inibi divinam religionem eamdem mutationem facere deberemus. Quoniam vero prædictus OTTO imperator ſanctimonialibus in eadem eccleſia liberam electionem abbatiſſæ in privilegio ſuo conceſſit, nos quoque idem fratribus monachis recognoſcimus. Sed & decimas quas vel ſupraſcriptus epiſcopus vel ſucceſſores ipſius prænominatæ eccleſiæ conceſſerunt, nos & per noſtram ſubſcriptionem concedimus, quas propriis vocabulis exprimendas duximus, *Aldendorp*, *Holtehuſen*, *Buneſdorp*, *Lettendorp*, *Eppenhuſen*, *Guſtide*, *Emmendorp*, *Havveleſſen*, *Brungendorp*, *Catelndorp*, *Schelleſdorp*, *Zimlendorp*, *Ardehmtbergen*, *Remmingen*, *Maſendorp*, *Maldeſſen*, *Stotheim*, *Duttorp*, *Nacheve*, *Gerlevesheim*, *Kipdorp*, *Kiſtide*, *Eſſenſtede*, item *Eſſenſtide*, *Niendorp*, *Bodenhuſen*, *Lichrim*; *Vveſtide*, *Haſtenſtampe*, *Stotenhuſen*, *Roteſſen*. Ut etiam nos imitantes majorum exempla aliquid ex nobis addamus, ſi quæ de Sclavicis villis eidem eccleſiæ pertinentibus a Chriſtianis cultæ fuerint, decimas earum huic eccleſiæ permittimus, & inſuper decimas de novalibus in inſulis Albiæ a *Horeburg* uſque *Ameneberge*, & telonium villæ & pontis in *Ulesheim* ob amorem Dei pro remedio animæ noſtræ, fratribus ejuſdem eccleſiæ concedimus. Ne ergo ſupradictæ decimæ vel aliæ poſſeſſiones ejuſdem eccleſiæ, quas vel nunc largitione regum, conceſſione pontificum, ſeu donatione quorumlibet fidelium juſte poſſidet, vel in poſterum acquirere poterit, ab aliquo auferantur, vel imminuantur, vel quocumque modo injuſte alienentur, ſub atteſtatione divini numinis, & ſub anathemate ex officii noſtri auctoritate interdicimus. Cunctis autem iſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri JESU CHRISTI, quatenus & hic fructum bonæ actionis accipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æterna inveniant. Hanc autem paginam noſtræ auctoritatis ad confirmationem omnium ſupradictorum ſigillo noſtro corroboravimus, & eam per manum dilecti fratris noſtri SIFRIDI ejuſdem eccleſiæ abbatis & fratrum qui cum ipſo a Corbeienſi cœnobio ad commanendum miſſi ſunt, videlicet Henrici, Hideboldi, Sigefridi tam ipſis quam omnibus fratribus in monaſtica profeſſione ſuccedentibus contradimus. Actum *Bardevich* anno dominicæ incarnationis MCXLII. indictione quinta pontificatus THIETMARI XVI.

(a) Anno circiter DCCCCXI. ex Chronico Corbeienſi.

DIPLOMA BERENGARII Gerundenſis abbatis pro Maſſilienſi ſancti Victoris monaſterio.

Confirmat fundationem cellæ S. Johannis de Fontibus pro tribus monachis, & factas ei donationes.

Circa 1114. Ex archivio S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BERENGARIUS gratia Dei epiſcopus, aſſenſu & voluntate omnium Gerundenſis eccleſiæ canonicorum, fultus exemplo & auctoritate deceſſorum meorum munitus, domini BERENGARII, domini BERNARDI epiſcoporum; dono, laudo monaſterio Maſſilienſi & abbati PETRO & monachis præſentibus & futuris eccleſiam S. Stephani vel S. Johannis de Fontibus inferioribus cum acquiſitis omnibus vel acquirendis, ut ibi monachorum ſit ſemper cœnobium Dominum timentium, & regulam B. Benedicti ſervantium, prout a præfatis meis anteceſſoribus ad hujus obſervationis eſt locus normam olim electus, ita a nobis cum invocatione S. Spiritus eligitur, ut ab hodie & deinceps a cunctis ibi monaſterium veneretur. Dono etiam & laudo prædicto monaſterio a noſtris, nuper a nobis noviter electo eccleſiam S. Mariæ de Kaſtellat, S. Kriſtophori de Fontibus ſuperioribus eccleſiam, & inſuper S. Eulaliæ de Bagudano & eccleſiam S. Petri de Logordano. . . . . cum omnibus adquiſitis vel adquirendis cum unum. . . . . cum primitiis, decimis, oblationibus, defunctionibus, ut ab hodierno die uſque in perpetuum ſint alodium præfixæ eccleſiæ, & habeant monachi

Digitized by Google

EPISTOLA H. CANONICI regularis ad N. priorem de Caritate.

Cauſatur quod canonicum regularem Senonenſis S. Johannis monaſterii ad monaſticam vitam profitendam admiſerit.

Circa 1140. *Ex bibliotheca reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.*

VEnerabili ac jure diligendo domino N. priori de (*a*) Caritate fr. H. ſemper bene valere.

Audiſtis ſcripturam dicentem : *Caritas non quærit quæ ſua ſunt.* Noſtis quod dico. B Ubi caritas lumen eſt, & tenebræ non ſunt ullæ. Nihil fictum patrat caritas, nihil fuſcatur veritas. Propterea vero amico loquor, nihil diſſimulans, ſed cum fiducia quam noſtis, quoniam ex caritate eſt quod dico. Si autem, quod & vos idipſum ſentitis, quoniam eamdem caritatem habetis ad me, non credatis quod vobis nihil dicam niſi ex caritate & pro veritate. Propterea cum fiducia loquar, nihil timens offendere in caritate. Significatum eſt mihi quemdam de fratribus eccleſiæ S. Johannis Senonenſis clam C de eccleſia ſua eduxiſſe, cumque a vobis receptum & in monaſterio veſtro cucullatum. Præterea & vos abbati & ſupramemoratæ ovem ſuam requirentibus dura quædam reſpondiſſe & minus dicenda. Non hæc conveniunt ſervis Chriſti. Apoſtolus ſuper alienum fundamentum ædificare noluit, & lex divina in meſſem alienam prohibet falcem mitti. Si autem dicitis, quod tamen dicere vos nom puto, ſed quoſdam qui vobiſcum ſunt, quia vita veſtra melior eſt, & licet omni homini quomodo vult & ubi vult meliorem vitam & converſationem potiorem D eligere. Recordamini quod magiſter nos docuit. Apoſtoli de primatu contendunt. *Facta eſt contentio inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe major.* Fortaſſis ideo facta eſt contentio, quia ſubita erat contentio. Adhuc contendimus, & dicit unus, melior ſum. Alter dicit, ſed ego. Chriſtus quid dicit intendite. *Qui voluerit*, inquit, *major eſſe inter vos, erit veſter ſervus.* Erit ſervus, erit Chanaam, erit ſervus ſervorum, qui dicit membro Chriſti, tu malus es, eſto bonus, verenda patris deridet, ſervus ſervorum erit. O Chanaam! quare E rides, quare derides, ſervus ſervorum eris. Semen Chanaam & non Juda, ſpecies decepit te, quia veritas non eſt apud te. Tu gloriaris in ſpecie tua, & ſufficere putas, cum non habeas: ſed non veritatem habens, numquam gloriaris in ſpecie. O lingua impudica! poſt Chriſtum dicere audes: Tu malus es, ego ſum bonus. Ille jam dixit: *Qui voluerit major eſſe erit ſervus*, & tu adA huc impudenter clamas: ego melior ſum. Adtendis poſt ſpeciem tuam, & in ipſa gloriaris. Reſpicis nigredinem tuam, & candorem meum non adtendis. Quare? quia nigredo ſpecies eſt humilitatis, & ego dico quaſi candor ſpecies eſt puritatis. Nigredo ſpecies abjectionis, candor gloriæ & exaltationis. Commendamus nos modo de ſpecie, tu gloriaris in nigredine, ego in candore. Tu humilitate gloriaris; & utinam bene gloriareris. Si enim de humilitate bene gloriareris, numquam ſuperbires de humilitate, contrariis contraria miſcens. Humilitas enim & ſuperbia contraria ſunt. Non poſſunt ſimul eſſe duo hæc. De humilitate ſuperbire potes, ſed cum humilitate ſuperbiam habere non potes. Quia igitur ſuperbis de humilitate, humilitatem te non habere oſtendis. Tu vis major eſſe, quid eris? Parum eſt ut dicam minor, quia ſervus eris. Monachi dicunt: nos meliores ſumus; canonici dicunt, non, ſed nos meliores ſumus. Ego dico, nec vos, nec nos, quia omnes mali ſumus. Ubi autem omnes mali ſunt, nemo melior eſt. Veniant, inquiunt monachi, canonici ad nos, ut boni fiant, quia nos meliores ſumus. Si vos meliores eſtis, ergo & illi boni ſunt. Quomodo ergo apud vos boni fient, qui & ſine vobis jam boni ſunt? Sed dicitis, boni ſunt, ſed veniant, ut meliores fiant. Nulli prohiberi poteſt, quin melior fiat, ſi vult. Audite, dicitis quod licet canonico, poſthabita & ſpreta profeſſione ſua, ad veſtram converſationem tranſire, quia, ut vos dicitis, melior eſt. Ergo licet mulieri nuptæ, contemta matrimonii lege, ad continentiam ſe transferre, quia, quod negare non poteſtis, continentia matrimonio melior eſt. Obliti eſtis legis quæ dicit, nec pro bono pejus, nec pro malo melius. Idem ipſum, non aliud, quod voviſti hoc redde. Hoc enim debes, ſi melius quid dare volueris, cum illo da pro illo. Nam non poteſt niſi per illum cui hoc debes, & per illum per quem debes, quantum ipſe eſt, non aliud habes, quam quod voviſti. Si ille aliud accipere voluerit cui hoc debes, in ipſius eſt voluntate, non in tua poteſtate. De cetero pro eo quod dicit Apoſtolus: *Honore invicem prævenientes, qui ſeipſos commendavit.* Hoc modo fortaſſis intelligendum putant, ut unuſquiſque ante alium honorem rapere feſtinet jactando, & ſe ipſum præferendo, ego ſic intelligo: qui me interrogaverit, ſi canonicus ſum, dico monachos meliores: ſi monachus ſum, dico canonicos potiores. Hoc eſt mandatum Chriſti & regula Chriſtiani. Quapropter ſi meæ parvitati creditis, non aliud ſapietis, nec facietis. Quod ſi forte id quod a veſtris minus diſcrete factum eſt colligere neglexeritis, timeo ne Deo diſpliceat & eccleſiaſtici juris cenſura, ſi Romani pontificis audientiam fratres

(*a*) Caritas inſigne monaſterium ordinis Cluniacenſis, diœceſis Autiſſiodorenſis ad Ligerim fluvium ſitum, de quo vide, ſi lubet, a nobis relata in noſtro Itinere litterario.

Digitized by Google

fratres qui a vobis læſi ſunt adierint, inultam eſſe non permittet. Idcirco modeſtiæ veſtræ, quam hactenus Dei gratia tenuiſtis, nolite obliviſci. Valete in Chriſto.

DIPLOMA THIETMARI Ferdenſis epiſcopi pro Corbeiæ-novæ monaſterio.

In Ulleshemenſi virginum monaſterio monachos Corbeienſes feminarum loco inſtituit.

Anno 1142 Ex mſ. Corb. novæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. THIETMARUS Dei gratia Ferdenſis eccleſiæ epiſcopus, ſucceſſoribus ſuis regulariter ordinatis in perpetuum.

Quia congruum eſt ſacerdotalem diſcretionem & in præſentibus cautam, & de futuris providam exiſtere, idcirco notificamus univerſis eccleſiæ Dei fidelibus, qualiter in eccleſia beati Johannis-Baptiſtæ, quæ vocatur *Ulleshem*, quæ a beatæ memoriæ prædeceſſore noſtro BRUNONE, qui ex monacho epiſcopus fuit, ex præcepto domini OTTONIS imperatoris in pago Bardungiæ fundata eſt (a) pro monialibus feminis, quæ ibi congregatæ fuerant, fratres monachos de Corbeienſi monaſterio, ubi & idem prænominatus epiſcopus monachus fuit, ſubſtituimus, præcipiente domino LOTHARIO imperatore, cohortante & religioſa conjuge ipſius domina RIKINZA imperatrice, ut ob reſtaurandam inibi divinam religionem eamdem mutationem facere deberemus. Quoniam vero prædictus OTTO imperator ſanctimonialibus in eadem eccleſia liberam electionem abbatiſſæ in privilegio ſuo conceſſit, nos quoque idem fratribus monachis recognoſcimus. Sed & decimas quas vel ſupraſcriptus epiſcopus vel ſucceſſores ipſius prænominatæ eccleſiæ conceſſerunt, nos & per noſtram ſubſcriptionem concedimus, quas propriis vocabulis exprimendas duximus, *Aldendorp*, *Holtehuſen*, *Buneſdorp*, *Lettendorp*, *Eppenhuſen*, *Guſtide*, *Emmendorp*, *Havveleſſen*, *Brungendorp*, *Catelndorp*, *Schelleſdorp*, *Zimlendorp*, *Ardehmtbergen*, *Remmingen*, *Maſendorp*, *Maldeſſen*, *Stotheim*, *Duttorp*, *Nacheve*, *Gerleveſheim*, *Kipdorp*, *Kiſtide*, *Eſſenſtede*, item *Eſſenſtide*, *Niendorp*, *Bodenhuſen*, *Lichrim*, *Vveſtide*, *Haſtenſtampe*, *Stotenhuſen*, *Roteſſen*. Ut etiam nos imitantes majorum exempla aliquid ex nobis addamus, ſi quæ de Sclavicis villis eidem eccleſiæ pertinentibus a Chriſtianis cultæ fuerint, decimas earum huic eccleſiæ permittimus, & inſuper decimas de novalibus in inſulis Albiæ a *Horeburg* uſque *Ameneberge*, & telonium villæ & pontis in *Ulleſheim* ob amorem Dei pro remedio animæ noſtræ, fratribus ejuſdem eccleſiæ concedimus. Ne ergo ſupradictæ decimæ vel aliæ poſſeſſiones ejuſdem eccleſiæ, quas vel nunc largitione regum, conceſſione pontificum, ſeu donatione quorumlibet fidelium juſte poſſidet, vel in poſterum acquirere poterit, ab aliquo auferantur, vel imminuantur, vel quocumque modo injuſte alienentur, ſub atteſtatione divini numinis, & ſub anathemate ex officii noſtri auctoritate interdicimus. Cunctis autem iſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri JESU CHRISTI, quatenus & hic fructum bonæ actionis accipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æterna inveniant. Hanc autem paginam noſtræ auctoritatis ad confirmationem omnium ſupradictorum ſigillo noſtro corroboravimus, & eam per manum dilecti fratris noſtri SIFRIDI ejuſdem eccleſiæ abbatis & fratrum qui cum ipſo a Corbeienſi cœnobio ad commanendum miſſi ſunt, videlicet Henrici, Hideboldi, Sigefridi tam ipſis quam omnibus fratribus in monaſtica profeſſione ſuccedentibus contradimus. Actum *Bardavich* anno dominicæ incarnationis MCXLII. indictione quinta pontificatus THIETMARI XVI.

(a) Anno circiter DCCCCXI. ex Chronico Corbeienſi.

DIPLOMA BERENGARII Gerundenſis abbatis pro Maſſilienſi ſancti Victoris monaſterio.

Confirmat fundationem cellæ S. Johannis de Fontibus pro tribus monachis, & factas ei donationes.

Circa 1114 Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego BERENGARIUS gratia Dei epiſcopus, aſſenſu & voluntate omnium Gerundenſis eccleſiæ canonicorum, fultus exemplo & auctoritate deceſſorum meorum munitus, domini BERENGARII, domini BERNARDI epiſcoporum; dono, laudo monaſterio Maſſilienſi & abbati PETRO & monachis præſentibus & futuris eccleſiam S. Stephani vel S. Johannis de Fontibus inferioribus cum acquiſitis omnibus vel acquirendis, ut ibi monachorum ſit ſemper cœnobium Dominum timentium, & regulam B. Benedicti ſervantium, prout a præfatis meis anteceſſoribus ad hujus obſervationis eſt locus normam olim electus, ita a nobis cum invocatione S. Spiritus eligitur, ut ab hodie & deinceps a cunctis ibi monaſterium veneretur. Dono etiam & laudo prædicto monaſterio a noſtris, nuper a nobis noviter electo eccleſiam S. Mariæ de Kaſtellat, S. Kriſtophori de Fontibus ſuperioribus eccleſiam, & inſuper S. Eulaliæ de Bagudano & eccleſiam S. Petri de Logordano. . . . . cum omnibus adquiſitis vel adquirendis cum unum. . . . . . . cum primitiis, decimis, oblationibus, defunctionibus, ut ab hodierno die uſque in perpetuum ſint alodium præfixæ eccleſiæ, & habeant monachi

novi monaſterii jus & dominium quod alii habent monachorum prælati in noſtro epiſcopatu, ſalva in omnibus reverentia Gerundenſis eccleſiæ . . . . alodia vel poſſeſſiones & decimas, quæ ADALARDUS vicecomes & ERMENSENDIS ejus conjux fundatores hujus nominati cœnobii, & a fidelibus noſtris conditum eſt, vel auctore Deo dabitur. Ex parte Dei & noſtræ eccleſiæ ſæpenominatæ & monachis qui ſunt vel erunt donamus, laudamus, auctorizamus noſtra auctoritate S. Spiritus, raptoribus & diripientibus contradicimus, ut ſublata reſtituant in S. Spiritu mandamus. Damus etiam ipſi loco cimeterium, ut ſi quis extrema deliberaverit ſua voluntate ibi ſepeliri, nullus obſiſtat, ſed a vinculis peccatorum abſolutus, auctoritate Dei apoſtolorumque & noſtra caveat ſempiterna ſupplicia, & regna poſſideat beata. Si quis ibi convertere ſe a mundiali ſorde voluerit, vita vel morte aliquid ibi boni fecerit, ex parte Dei a peccatis confeſſis, derelictis & emendatis abſolvimus. Ut autem ibi Deus laudetur & honorificetur, tres in nomine Trinitatis ſtabilientur monachi, quos in noſtro patrocinio & gubernatione excepimus, noſtræque ſedis, qui mei meorumque parentum memoriam in conſpectu Dei ſedule agant, cum loci poſſibilitas, Deo dante, creverit, creſcat numerus cultorum Dei.

DIPLOMA BERENGARII Gerundenſis epiſcopi.

De donatione vel reſtitutione eccleſiæ ſancti Geneſii de Palatiolo facta priori S. Thomæ Fluvianenſis.

Anno 1142. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

DEbitum epiſcoporum officium eſt, ut eccleſias pauperes habentes habitatores locupletent, amplificent, & augeant: quatenus dum cæli cives in hoc exilio degentes temporalibus bonis ſobrius abundant, licentius ſpiritualibus ſtudiis ſoli Deo vacare valeant. Idcirco ego BERENGARIUS Dei gratia Gerundenſis epiſcopus compatiens & miſertus paupertatis eccleſiæ ſancti Thomæ apoſtoli, cujus baſilica fundata eſt in pago Impuritanenſi, dono & trado eccleſiam ſancti Geneſii de Palatiolo præfatæ eccleſiæ ſancti Thomæ & Gaufredo priori, & ceteris habitatoribus ejuſdem loci, tam præſentibus quam futuris in perpetuum ad habendum & poſſidendum. Nam donationem ejuſdem eccleſiæ ſancti Geneſii a bonæ memoriæ BERNARDO UMBERTI iſdem locus S. Thomæ dudum canonice obtinuit, cum idem monaſterium a præfato epiſcopo & a ceteris pontificibus inſigniter dedicatum fuit, ſicut copioſæ continent ſcripturæ & inſtrumenta quæ ſunt in eadem eccleſia. Sed quampluribus evolutis annis, quidam

A clericus nomine Bernardus de *Sucharadz* voluit eamdem eccleſiam intrare abſque conſilio & voluntate prioris S. Thomæ, quod omnino adverſabatur juſtitiæ, aſſerens ſe præfatam eccleſiam obtinuiſſe a reverendæ memoriæ BERENGARIO DALMATII Gerundenſi epiſcopo. Sed cum cauſa ipſius Bernardi ante præſentiam noſtri fuiſſet diligenter inveſtigata & ventilata, inſtante Berengario archidiacono de Rogationibus & BERENGARIO abbate S. Felicis, & Guillelmo præcentore de Petra-inciſa, & Bernardo Oſtolenſi & aliis quampluribus tam B clericis quam laicis, quia petitio & poſtulatio præfati Bernardi ſupervacua & inanis erat, & penitus canonica auctoritate fulciri non poterat, effectu utilitatis caruit, ſicut debuit, & nullum ſibi profectum conferre potuit. Quapropter ego præfatus BERENGARIUS Gerundenſis epiſcopus donationem BERNARDI UMBERTI prædeceſſoris mei laudo & autorizo, &, ſicut ſuperius faſſus ſum, eccleſiam ſancti Geneſii de Palatiolo cum decimis, & primitiis, & oblationibus, & univerſis ad ſe pertinentibus in poteſtatem & poſſeſſionem eccleſiæ ſancti Thomæ C & Gaufredi prioris & ceterorum habitatorum tam præſentium quam futurorum transfundo & transfero, ſalva in omnibus Gerundenſis eccleſiæ canonica obedientia & debita reverentia. Si quis cujuſlibet ordinis vel dignitatis homo hoc infringere tentaverit, nil valeat, ſed iram Dei incurrat, & vinculo anathematis ſubjaceat, donec canonice ſatisfaciat, hac carta firma perſiſtente omni tempore, quæ facta eſt anno MCXLII. ab Incarnatione Domini, regni Ledovici regis junioris (a) X. II. idus Decembris. [a]

D † BERENGARIUS ſanctæ Gerundenſis eccleſiæ epiſcopus hæc laudans confirmo.

† Berengarius archidiaconus ſubſcripſit.

Arnaldus de Navata.

Guillelmus Gerundenſis eccleſiæ caput-ſcholæ.

BERENGARO S. Felicis abbas & archidiaconus ſubſcripſit.

Petrus Boirelli presbyter & canonicus Gerundenſis.

† Raimundi de pontibus ſancti Felicis ſacriſtæ.

† Raimundus de Terrades levita.

E Biſullunenſis probat hæc levita Guillelmus.

Raimundus presbyter qui rogatus ſcripſit die & anno quo ſupra.

(a) Computando a tempore quo vivente adhuc patre Remis unctus eſt in regem ab Innocentio papa II.

Digitized by Google

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis pro monaſterio Branenſi.

Concedit ei decimas apud Veſliacum.

Anno 1143. Ex cartario Branenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum & dux Aquitanorum. Notum facimus univerſis præſentibus pariter & futuris, quoniam eccleſiæ B. Mariæ de Brana omnem decimam quam apud Veſliacum habebamus prece magiſtri Æſthonii & regiæ benignitatis inſtinctu quam in eccleſiarum augmentatione convenit amplius æſtuare, in perpetuum habendam obtinendamque donavimus. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat munimenta, ſcripto commendari, ſigilli noſtri auctoritate muniri, noſtrique nominis ſubterinſcripto caractere corroborari præcepimus.

Actum publice apud S. Germanum, anno ab Incarnatione Domini MCXLIII. regni vero noſtri VII. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum RADULFI Viromandorum comitis dapiferi noſtri. Signum GUILLELMI buticularii, ſignum MATTHÆI camerarii, ſignum MATTHÆI conſtabularii.

Data per manum CATURCI cancellarii.

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis Francorum pro Carnotenſi S. Petri monaſterio.

Ebrardi Puteacenſis violentiam compeſcit; confirmatque patris ſui privilegium adverſus Puteacenſes dominos.

Anno 1143. Ex archivis S. Petri Carnotenſis.

LUDOVICUS ego Dei gratia rex Francorum & dux Aquitanorum. Quicquid eccleſiarum quieti poteſt proficere, digne memoriæ commendatur. Notum itaque facimus omnibus tam futuris quam præſentibus, quia genitor noſter venerandæ memoriæ LUDOVICUS monaſterium B. Petri Carnotenſis ſpeciali devotione dilexit & protexit in vita, nobiſque tuendum protegendumque commendavit. Cujus inter cetera beneficia illud maximum præfata eccleſia recognoſcit, quod terras & villas quas in Belſia poſſidet ab omni vexatione & gravamine Putiacenſium (a) dominorum, & ab omni prava conſuetudine jacendi & comedendi, & ab omni penitus exactione liberavit, & ſigilli ſui auctoritate communivit; quas injuſtas conſuetudines cum poſt mortem patris noſtri (b) EBRARDUS Putiacenſis dominus, filius ſcilicet HUGONIS, injurioſe repeteret, & in prædicta terra iterata violentia contra patris noſtri privilegium jacuiſſet, per nos commonitus injuſtitiam ſuam recognoſcens, nobis & UDONI prædicti monaſterii abbati in manu ipſius rectitudinem fecit; & factam ibidem expenſam galgiavit. Et ne in poſterum Putiacenſes domini in terris prædictis violentiam iſtam exercere præſumant, patris privilegium confirmantes, prædictam eccleſiæ libertatem & immunitatem ſigilli noſtri auctoritate corroboramus, in quo ſupradictas malas exactiones penitus abolemus.

Actum publice Pariſius, anno ab Incarnatione Domini MCXLIII. regni vero noſtri VII. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum RADULFI Viromandorum comitis dapiferi noſtri, Signum MATTHÆI camerarii. S. MATTHÆI conſtabularii. Signum GUILLELMI buticularii.

Data per manum CADURCI cancellarii.

SIGILLUM LUDOVICI JUNIORIS de S. Germano.

Confirmat cellæ S. Germani de Laia poſſeſſiones.

Anno 1143. Ex cartario Columbenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS ego Dei gratia Francorum rex & dux Aquitanorum, notum facimus omnibus tam futuris quam præſentibus, quoniam omnia quæ prædeceſſores noſtri reges, ROBERTUS videlicet & HEINRICUS, PHILIPPUS quoque & genitor noſter LUDOVICUS, eccleſiæ B. Vincentii & S. Germani de Leia contulerunt, nos quoque ubicumque ſint, pari benignitate conceſſimus, & noſtra firmavimus auctoritate, videlicet omnem decimam vini & annonæ meæ quæ attinent ad cellarium vel granarium Piſſiaci, id eſt *de Trel* & de Charlavana & de ipſo Piſſiaco, & decimam *Alvers*; & vini & annonæ & leguminum de Aquilina, & omnium creſcentiarum mearum, ſi quæ in ea fuerint factæ. Molendinum quoque Filiolicurtis & terram Gaudinæ; brancas etiam de Leia, quantum neceſſe fuerit ad focum monachorum, necnon & mortuum lucum quantum ſufficit ad uſum monachorum & hoſpitum ſuorum, & paſturam totam pecoribus monachorum, & etiam hoſpitum ſuorum, & vivum nemus quantum fuerit neceſſarium ad ædificia monachorum nova facienda vel vetera reparanda: Galterium quoque Colibertum, & omnem ejus poſteritatem, & quinque hoſpites apud Ruoldicurtem. Hæc omnia conceſſimus, quæ ut

(a) Quantum laboraverit Ludovicus VI. ad compeſcendas Puteacenſium dominorum violentias fuſe deſcribit Sugerius in vita ejuſdem regis & in libro de rebus geſtis in adminiſtratione ſua capite 12.

(b) Hic Ebrardus dictus Ebrardus de Britolio in expeditione Jeroſolymitana occubuit, teſte Sugerio in lib. de rebus geſtis in adminiſtratione ſua capite 14.

Digitized by Google

perpetuæ ſtabilitatis obtineant munimenta, ſcripto commendari & ſigilli noſtri munimine, noſtrique nominis ſubter inſcripto caractere corroborari præcepimus. Actum publice Pariſius anno ab Incarnatione Domini MCXLIII. regni vero noſtri ſeptimo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna.

S. Radulfi Viromandorum comitis dapiferi noſtri.

S. Mathei camerarii.

S. Mathei conſtabularii.

S. Willelmi buticularii.

BULLA LUCII PAPÆ II. Serloni abbati Savignei conceſſa.

Monaſterium Savignienſe ſub ſua ſuſcipit protectione, ejuſque poſſeſſiones confirmat.

Anno 1144. *Communicavit R. P. Chamillard S. J.*

Lucius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Serloni abbati S. Trinitatis Savigneii monaſterii ejuſque fratribus tam præſentibus quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum.

Deſiderium quod ad religionis propoſitum & animarum ſalutem pertinere monſtratur, animo nos decet libenter concedere, & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Ea propter, dilecte in Domino fili Serlo abbas, tuis rationalibus poſtulationibus clementer annuimus & monaſterium S. Trinitatis, cui, Deo auctore, præeſſe dignoſceris, ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona idem monaſterium in præſentiarum juſte & rationabiliter poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, Deo propitio, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Ex dono Radulfi Filgerienſis & Henrici filii ejus foreſtam Savigneii cum omnibus appendiciis ſuis & molendinum de Romaniaco. Ex dono Henrici regis Anglorum apud Abrincas vineam de Campo-Bobri cum appenditiis, & in foreſta de Paſſeis locum de Frenuſia cum terra de *Moreth*, & locum de ſancto Alveo cum terra de Bello-campo & locum de Domno-Petro cum omnibus ad prædicta loca pertinentibus, & in eadem foreſta de Paſſeis paſnagium & herbagium cum ceteris conſuetudinibus, & in aliis foreſtis ſuis paſnagium, & in tota terra ſua & in portibus maris quittantiam theloneorum & omnium conſuetudinum .... præterea de laboribus quos propriis manibus aut ſumtibus colitis, ſeu de nutrimentis veſtrorum animalium, a quolibet clerico ſive laico decimas exigi prohibemus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monaſterium temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura, ſalva apoſtolicæ ſedis auctoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire temptaverit, ſecundo tertiove commonita, ſi non ſatisfactione congrua correxerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jesu Christi, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

† Oſtende nobis miſericordiam tuam. S. Petrus. S. Paulus. Lucius papa II.

Ego Lucius catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſanctæ Romanæ eccleſiæ.

† Ego Conrandus Sabinenſis epiſcopus.

† Ego Gregorius diaconus cardinalis ſanctorum Sergii & Bacchi ſs.

† Ego Guido diaconus cardinalis SS. Coſmæ & Damiani ſs.

† Ego Petrus Albanenſis epiſcopus ſs.

† Ego Gregorius preſbyter cardinalis tit. Calixti ſs.

† Ego Rannerius preſbyter cardinalis tit. ſanctæ Priſcæ.

† Ego Guido preſbyter cardinalis tit. SS. Laurentii & Damaſi ſs.

† Ego Gregorius diaconus cardinalis S. Angeli.

Datum Laterani per manum Baronis S. Romanæ eccleſiæ ſubdiaconi, nonas Decembris, indict. VIII. incarnationis dominicæ anno MCXLIIII. pontificatus vero domini Lucii II. papæ anno primo.

EPISTOLA ECCLESIÆ Leodienſis ad Lucium papam II.

De nova hereſi, deque Americo ab ea converſo, quem illi commendat.

Anno 1144. *Ex mſ. cl. V. domini Buchel ſereniſſimi electoris Palatini apud Duſſeldorpium Bibliothecarii.*

Domino & patri reverendo L. Dei gratia ſummo pontifici eccleſia Leodienſis fideles orationes, & in Chriſto debitæ ſubjectionis obedientiam.

Ut arbitramur & res ipſa declarat, idcirco divina diſpoſitio in arce catholicæ eccleſiæ

Digitized by Google

ſedem Romanam poſuit, ut ipſius providentia ſuis membris tutela procuretur, & ad eam refugium habeant, quibus ſurgentia bella exitium minitantur. Igitur veterum hoſtium deprehenſas noviter inſidias ad veſtram paternitatem, cui credita eſt ſollicitudo omnium eccleſiarum, deferimus, ut eorum conatus veſtra reliſdantur induſtria, qui ſub ſpecie religionis animas ſimplicium in errorem ducunt, & unius integritate fidei, quæ multis in locis vulnerata eſt, ſicut apud nos compertum nunc eſſe conſtat, ſancta Dei convaleſcat eccleſia. A (a) Monte-Guimari, quo nomine quidam vicus in Francia dicitur, quædam hæreſis per diverſas terrarum partes defluxiſſe cognoſcitur, quæ adeo varia & multiplex eſt, ut ſub unius certo vocabulo minime comprehendi poſſe videatur, cujus apud nos ſectatores quidam detecti, convicti & confeſſi ſunt; hos turba turbulenta raptos incendio tradere deputavit; ſed nos, Dei favente miſericordia, pene omnes ab inſtanti ſupplicio, de ipſis meliora ſperantes, vix tamen eripuimus: quorum unus hic eſt quem ad paternitatem veſtram ſua petitione deſtinare curavimus. Hæreſis hæc diverſis diſtincta eſt gradibus; habet enim auditores, qui ad errorem initiantur; habet credentes, qui jam decepti ſunt, habet chriſtianos ſuos, habet ſacerdotes, habet & ceteros prælatos ſicut & nos. Hujus hæreſis nefandæ blaſphemiæ ſunt, quod in baptiſmo peccata remitti negat, quod ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti inane reputat, quod per impoſitionem pontificalis manus conferri nil aſſeverat, quod neminem Spiritum-ſanctum accipere credit, niſi bonorum operum præcedentibus meritis, quod conjugium damnat, quod apud ſe tantum eccleſiam catholicam eſſe prædicat, quod omne juramentum velut crimen judicat. Hi tamen qui hujus ſceleris ſectatores ſunt, ſacramentis noſtris ficte communicant, ad nequitiæ ſuæ velamentum. Horum adhuc auditor erat hic Americus, quem ideo ad vos direximus, ut veſtro judicio Deo & ſanctæ ipſius eccleſiæ ſatisfaciat, & ſponſionem quam fecit beatis apoſtolis, cum in diſcrimine vitæ poſitus eſſet, adimpleat. Vovit enim, ut dicit, ſi eorum meritis & precibus evadere poſſet, quod eorum limina devotus viſitaret, ut ipſis gratiarum actiones pro conſervata ſalute rependeret; alios vero hujus erroris participes per religioſa loca diviſimus: quid ſuper eis ad correctionem agendum ſit a vobis expectantes. Præterea caritati veſtræ notificamus, quia ſecundum quod ab his qui a nobis deprehenſi ſunt, accepimus, omnes Gallici regni atque noſtri civitates hujus erroris veneno ex parte magna infectæ ſunt. Provideat itaque veſtræ paternitatis ſollertia, ne virus hoc altius ſerpat, ſed cauterio diligentiæ ſalutaris aduratur, ut deficiat. Vale.

(a) Forte Monte-Limarii urbe Galliæ in Delphinatu ad radices collis, haud procul a Rhodano fluvio, circa quam Petrus de Bruis Lucii II. tempore errores ſuos diſſeminavit, qui magnam cum deſcriptis hac in epiſtola affinitatem habent.

DIPLOMA CONRADI II. imperatoris Odoni abbati S. Remigii conceſſum.

Confirmat poſſeſſiones quas in ſuo regno habebat, ejuſque privilegia.

Anno 1145. Ex mſ. Cl. V. D. de Louvrex.

CONRARDUS divina favente clementia Romanorum rex II. Ne damnoſa in poſterum quod actum eſt, deleat oblivio; ſcripto memoriali commiſimus, qualiter dominus OTTO venerabilis abbas S. Remigii confeſſoris & Francorum apoſtoli noſtram præſentiam apud Trajectum Ulterius viſitaverit, & poſſeſſiones eccleſiæ ſuæ, quæ in regno noſtro adjacent, noſtro petierit privilegio confirmari; Suiarram videlicet cum omnibus appendiciis ſuis, Hercam, Cluniam, Lictum, Angledura, Hacta, præbendaſque Marſnenſes in uſus monachorum decedentibus clericis immutatas. Nos itaque tam religioſi viri petitionibus obtemperavimus, & tam poſſeſſiones ſupradictas, quam præbendas in uſus monaſticos converſas regiæ majeſtatis ſigillo corroboravimus. Hoc etiam per cuncta ſuccedentia tempora notum eſſe volumus, quod eccleſiæ B. Remigii privilegia in præfatis poſſeſſionibus nullum ſpecialiter advocatum habent determinanter niſi regem Romanorum. Noſtræ ſiquidem diſtrictionis eſt legaliter providere tam legitimum monachis advocatum, qui potius prodeſſe poterit quam obeſſe, potius allodium tueri quam vaſtare. Stabilitum quidem eſt ordine judiciario in curia noſtra & adjudicatum, quod advocato debeatur in tribus placitis generalibus quotannis ſervitium determinatum, tertiam partem pecuniæ in tribus placitis generalibus acquiſitis recipiens. Villicos miniſteriales & ſcabinos ponere vel deponere poterit præpoſitus Marſnenſis ſine advocato. De reditibus S. Remigii per villicum & ſcabinos placitabit præpoſitus ſine advocato. Si effuſio ſanguinis, ſive banni infractio, ſeu latrocinium infra allodium contigerint placitare, non poterit præpoſitus ſine advocato, & exinde tertiam partem recipiat advocatus, præpoſitus duas, exactiones & tallias quas quidam precarias vel petitiones nuncupant, ſive hoſpitationes regia cenſura penitus interdicimus. Si infra allodium terra culta vel inculta, molendina ab heredibus fuerint emancipata, monachi in ſuos uſus libere ſibi vindicabunt ſine advocato, ſilices, fructeta & domos, ſine cenſu annuali præ-

Digitized by Google

poſitus ad commodum eccleſiæ quibuſque tradere poterit ſine advocato. Quicumque igitur hanc advocatiæ determinationem auſu, quod abſit, temerario infringere tentaverit, centum libras auri puriſſimi componat, dimidietatem cameræ noſtræ, & reliquam partem prædictæ S. Remigii eccleſiæ. Et ut hæc verius credantur, & omni deinceps tempore inconvulſa ſerventur, hanc inde cartam ſcribi & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus, manuque propria, ut infra videtur, corroborantes, idoneos teſtes infra notari fecimus, quorum nomina ſunt hæc, HERLEBERTUS Trajectenſis epiſcopus, ANSELMUS Havelbergenſis epiſcopus, CUNRADUS frater noſter Trajectenſis præpoſitus, HENRICUS comes de *Gelie*, HERMANNUS comes de *Cuick* & frater ejus, GODEFRIDUS comes, ADALBERTUS comes de *Norvenich*, MARCUARDUS de *Gemebech*, Walterus de *Couenchuſen*, Tibertus de *Spilenberch*.

Signum CUNRADI Romanorum regis ſecundi.

[a] Ego ARNOLDUS (*a*) cancellarius vice HENRICI Moguntini archiepiſcopi & archicapellani recognovi.

Anno dominicæ incarnationis MCXLV. indictione VIII. regnante Cunrado Romanorum rege II. anno vero regni ejus VIII. Datum eſt apud Ulterius Trajectum in in Chriſto feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI regis VII. pro monaſterio Aroaſienſi.

Patris ſui donationem confirmatam novo dono adauget.

Anno 1145. Ex cartario Aroaſienſi.

IN nomine, &c. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex & dux Aquitanorum. Recte benignitas regum quæ a prædeceſſoribus ad uſus pauperum Chriſti collata ſunt & corroborat & augmentat. Notum itaque facimus univerſis viginti modios vini quos pater noſter venerandæ memoriæ Ludovicus eccleſiæ S. Trinitatis ac beatiſſimi confeſſoris Nicholai in Aridagamantia ſitæ apud Vorgiam & Joviam ſingulis annis in perpetuum contulit, nos quoque loci ejuſdem canonicis pari devotione conceſſiſſe & IIII. modios vini, quos in eiſdem villis noſtri adhuc juris habebamus, inſuper præſtitiſſe. Quod ut ratum, &c. Actum apud Choiſiacum anno MCXLV. &c.

EPISTOLA ALBERICI Oſtienſis epiſcopi ad monachos Auxitanos S. Orientii.

Approbat compoſitionem ipſos inter & archiepiſcopum factam.

Circa 1145. Ex mſ. cartario eccleſiæ Auxitanæ.

ALBERICUS Dei gratia epiſcopus Oſtienſis apoſtolicæ ſedis legatus dilectis fratribus monaſterii S. Orientii ſalutem & gratiam.

Concordiam maxima ex parte inter dominum Auſcitanum & priorem veſtrum (*b*) ſecundum hanc compoſitionis formam, Deo annuente, compoſuimus. [b] In primis dominus archiepiſcopus priori veſtro nepoti ſuo gratiam & benevolentiam reddidit, & ſe de cetero monaſterium S. Orientii velle diligere, honorare, & ſuſtentare, præſentibus epiſcopis & abbatibus in præſentia noſtra apud Lemovicas repromiſit: ad reparationemque monaſterii veſtri uſque ad decem annos populorum conventum in unoquoque anno congregabit. Exactiones omnes tam in preſbyteros quam in ceteros clericos omnino remiſit. Quod ſi comes de omnibus veſtris aliquam novam conſuetudinem exegerit, dominus archiepiſcopus cum eo minime participabit; ſed de ipſo comite, ſicut & de aliis querimoniis veſtris faciet quod juſtitia dictaverit. Hæc autem fecimus, ſalvo in omnibus jure cimiterii veſtri, & ceteris querelis veſtris . . . .

EPISTOLA CUJUSDAM canonici regularis S. Barbaræ & ejuſdem loci præpoſiti, qui, abdicata dignitate, ad Præmonſtratenſes tranſierat, ad fratres ſuos canonices regulares ſanctæ Barbaræ.

Reddit rationem cur abdicata dignitate ad Præmonſtratenſem ordinem tranſierit, purgatque ſe ab impoſita ſibi calumnia.

Ex mſ. Longi-Pontis.

DOminis ac vere dilectis in Chriſto fratribus Gau. Jo. reliquis dilectoribus ſuis de S. (*c*) Barbara conſervus eorum frater . . . ſalutem in Domino ſalutari noſtro. [c] Eloquar, an ſileam? Sed conceptum ſermonem quis retinere poſſit? plenus ſum enim ſermonibus, e quibus, ut obſtruatur os loquentium iniqua, de me liceat, quæſo, in aures veſtræ caritatis eructare verbum verum, in qua lucetis ſicut luminaria in mundo. Quoniam, ſicut audivimus, circum vo-

(*a*) Colonienſis archiepiſcopus.

(*b*) Garciam *Eis* procul dubio, qui Romam profectus adverſus Guillelmum antiſtitem Auxitanum, uti ſcripſit noſter Sammarthanus, judices accepit G. Burdigalenſem, H. Agennenſem præſules, & M. abbatem Figeacenſem. Fuiſſe vero genere nobilem ex eo conjicimus, quod Guillelmus ille Auxitanus qui hic patruus ejus dicitur, in inſtrumento anni 1141. de incendio urbis Simorræ, deque ejus tranſlatione, cognominetur de *Montald*, & in veteri membrana a noſtro Sammarthano laudata, legatur deſcendiſſe de proſapia Montaltenſium. *Homo alti ſanguinis, ſumma tam morum quam parentum nobilitate præpollens.*

(*c*) S. Barbara eſt haud ignobile monaſterium canonicorum regularium ordinis S. Auguſtini in Neuſtria.

Digitized by Google

lante fama celebri, ita & vidimus in lineis vitæ regularis vos honeſtiſſime converſari, nec in eam credimus aliquod ceſſiſſe detrimentum, quin potius meliorationis incrementum. Cujus modum in mente cum ſæpe ac ſedule revolverem, ſedens adhuc, non ut decebat, ſupra cathedram Moyſi, quia non ut oportebat factus forma gregis Chriſti, ratus ſum tutius & utilius mihi fore, alienæ ſubducere ferulæ manum, ſubeſſe quam præeſſe, & in loco humili ſalvari, quam in ſublimi periclitari. Quis enim digne penſet quanti ſit fungi ſacerdotio & curæ pariter officio paſtorali, de quibus pro diſpenſationis qualitate reddenda & recipienda ratio & remuneratio? Quare partem quiſquis deteriorem peccando ſuam facit, revera in die iræ maledicto ſubjacebit, dum nequaquam vel unum pro mille reſpondere valens, vix pro ſuis tantum, nedum pro tot ſubditorum erratibus in judicio ſtare ſufficiet reſponſurus. Quid nimirum litem inter reum & actorem jam nunc conteſtatam, verum tunc nudata ſecretorum veritate, palam decidendam jure ordinario terminabit, ut tollant ſinguli quod ſuum eſt, & vadant alii in ſupplicium æternum, alii autem in vitam æternam. Talia & alia inferioris intuens ponderis, meque non amore ſed odio pro meritis dignum. Nam judicium duriſſimum in iis qui præſunt, nec proſunt, ſed obſunt, fiet. Impetratis a domno metropolitano quæ ad manum ſunt dimiſſoriis, nec piguit nec puduit a gradu prælatorum ſponte dimitti, rurſumque in gradum priſtinum immitti ſubjectorum. Illum quippe nemo captat, niſi qui ruinam in illo vel non formidat, vel ignorat; hunc autem omnis optat, qui ſe ſuperius indidem ad Patrem luminum aſcenſurus non deſperat. Et quidem ſicut paſtor bonus & prudens, ſi ſe a credita ſibi ovilis domini cura importune ſequeſtraverit, plurimum delinquit: ita & rector eidem curæ invalidus & impos, eam ſi non deſerat, eo ipſo reus eſt & peccat, dum ei utiliter alius ſuccedere queat. Ut quid enim ille velut arbor infructuoſa in ficulnea ſummi Patris-familias terram occupat digna ſuccidi & ſuccendi?

Atqui ne denigret jactantia meritum, taceo quot, quibus, quantiſve illa cui præeram eccleſia perpetuis ſudoris mei ſit quæſtibus ampliata, ſervata intrinſecus prout in tantillo grege competebat ſemper ordinis diſciplina. At tamen in noviſſimo loco recumbere mihi non fuerit inutile, dum præſtare valeat cautionem, ne forte tradar judici, & miniſter mittat me in carcerem inferni inferioris, de quo non potero ſurgere.

Verumtamen cum ad locum quem nunc incolo, Domino docente ac ducente, per-

A veniſſem, primum, fateor, vehementer inhorruit viſu, præſertim cum in omni ſitu ejus vel ædificiis nihil ſe carnis obtutibus præſentaret amœnum, ſed nec in victu ſeu veſtitu fratrum, quod carnem ipſam multum valeret oblectare: cum vita eorum auſtera ſatis ſit atque parca, utpote cui raro piſcibus, carnibus autem vel ſagina numquam, niſi gravi corporis intercedente moleſtia veſci licet. Quotidie quoque in laboribus pluribus, in jejuniis & vigiliis multis, in aſſiduitate taciturnitatis, ac pro temporum intemperie æſtu & algore fatigatur, & quod
B difficillimum eſt tunicæ fratrum, in quibus ſqualores nocturnos ſive diurnos agunt, niſi frequenter excutiantur, quod ex more tantum in ſabbato fit, ſcaturire vermibus non deſiſtunt.

Erat autem in memoratis fratribus præcipuum quoddam & ſingulare bonum, concors & unanimis tranquillitas, cum humilitate & manſuetudine, ſupportans invicem in caritate. Sedulus omnium etiam eorum qui negotiis forenſibus deputantur, ad divinum obſequium concurſus, & in omnibus motibus & geſticulationibus ſuis omnia honeſte & ſecundum ordinem facta; quorum
C tam probabilis converſatio & quædam erga me quaſi prærogativa devotionis adeo me ſibi devinxit, ut recogitans omnes annos meos, id eſt circuitus errorum meorum, cum eiſdem fratribus & inter eos pauperem Chriſtum deliberarem pauper ſequi, ſicque agendæ pœnitentiæ gratia ſupplere quæ deſunt paſſionibus Chriſti in carne mea, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini, in die furoris & tenebroſi temporis, in quo nemo dabit commutationem pro anima ſua, cui non erit qui faciat bonum in terra oblivionis, terra miſeriæ & tenebrarum, in qua ſempiternus horror inhabitat. Nempe ho-
D rum intuitu, nulla loci incommoditas, nulla pœnitentiæ difficultas dura debet vel aſpera videri, dummodo per hoc obtineatur gratia in miſericordia remiſſionis, & gloria in veritate repromiſſionis. Quia gratiam & gloriam dabit Dominus, cujus univerſæ viæ ſunt miſericordia & veritas. Ab horum, inquam, intuitu univerſos quibus pro anima res eſt, utraque manu pro dextra utentes, ſicque ad bravium fraternæ vocationis inoffenſo pede currentes, nullum terrenæ dig-
E nitatis divitiarum ſeu delitiarum emolumentum, nulla corporeæ moleſtia paſſionis avertere queunt: ſcientes ſane nihil homini profuturum mundum univerſum cum animæ ſuæ lucrari detrimento: ſcientes nihilominus quod in præſenti leve eſt ac momentaneum tribulationis ſuæ ſupra in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operari in eis. Ad quorum conſiderationem & ego ſedile prælatorium admodum perhorreſcens, in quo

quidem & nomen & honorificentia mihi apud filios hujus lucis etiam magnates aliquandiu celebriter excreverat, quæ ſicut deficit fumus, deficiunt.

Perpendens vero me locum tenere in quo alter robuſtior & utilior valeret ſubrogari, meque haud ſecus in eo vel id genus alio quam vixeram jam victurum, quoniam inſuper & ætas & infirmitas continue defatigant quæ vicinæ mortis bajulæ jam pro foribus aſſiſtunt, præter omnium pene conſ-
[a] cientiam amicorum, ne forte inſtinctu aliquo me ab optato præpedirent, & locum mutavi & habitum, nigro (a) tantum in album commutato. Quamquam hodieque multi quorum me numerus non contingat, cælum non animum mutant, qui trans mare currunt, & quilibet color nullius momenti ſit in oculis Altiſſimi, niſi quòd iſte non illo melior, ſed humilior & vilior, quaſi coütuntur opiliones & bubulci, vitam profitetur arctiorem quam habetur in terra ſuaviter viventium. Eorum dico quorum menſa frugalis, nec ſobria & frequens eſus carnium, fomes vermium eſt & cibus erit vermis & ignis. Quorum variis ſpeciebus confecti ſapores gulæ ſunt irritamentum, ſed in auſterum inferibile convertentur. Quorum nimia falerni hauſta voluptas libidinis eſt incentivum; ſed animæ fiet in æternæ ſitis ardorem. Quorum veſtis mollior & delicata cenodoxiam nutrit, ſed utentibus gehennæ importat aſperitatem. Quorum ſuperflua ſomni pauſatio, deſidiam & otioſitatem fovet inimicam Deo. Quorum in multiloquio peccatum non deerit, non deerit & pœna peccati ſtridor dentium. Sed & per carnis ſenſualitatem annon mors intrat in animas ſuaviter viventium? Nam oculus evagans & laſcivus, illaqueat captivans animam, viſaque ſpecies & concupita nedum uſa in mœchiam rapit & in ignem trahit inextinguibilem. Auris pruriens velox ad audiendum & cordi & auri nociva concipit, & in utroque parit iniquitatem & æternum væ. Tactus & guſtus lenocinans in carnem ſpiritum retorquet, & carnem & ſpiritum præparat ad gehennam. Odorum ſuavitas & nidorum leporem gignit & in fœtorem miſerabilem in poſterum erumpit. Horum omnium intemperies pænas dabit in interitum æternas. Ad quorum nimirum evitandam, Domino miſerante, inſolentiam, & reparandam & recuperandam priſtinæ gratiam converſationis, veni in locum hunc miſerandæ paupertatis, cœnobium inopiæ copioſæ, in quo fere omnia præter inhabitantium mores inculta videntur & impolita.

Verum non eo certe animo veni, quo quidam garriunt malignantes, ut videlicet con-
A tra beatitudinem veſtram, quod abſit, caſtrum firmem; imo ſatius ut anima mea ſit in manibus meis ſemper, id eſt vita vel mens mea in conſpectu meo coram me, ut memor ſim mandatorum Dei, ſicut ſequitur, *& legem tuam non ſum oblitus*, videlicet ad faciendas juſtificationes Domini in æternum propter retributionem. Quin etiam ut de veſtræ ſi placeat gratia viſitationis gratiam aliquotiens habeam & conſolationis. Nam viſitantes ſpeciem veſtram non peccabitis. Quod ſi forte gravis ſum vobis & ad videndum, prorſus ad pacem veſtri conſervanvandam me longius transferam; vel ſi ma-
B gis placet expugnatus egrediar de terra. Nam etſi locum hunc horroris & quaſi vaſtæ ſolitudinis ad obſequendum cæleſti regi & reginæ inhabitare decreverim, quoniam elegi eum: tamen ubique terrarum Deo ſervitur, uni regi militatur, idemque miſerator intuens miſerandum, & ejus miſertus miſeriæ, miſero benigne miſeretur, & faciens miſericordias, miſerenti animæ ſuæ, ut placeat Deo, & Dominus ſupponit manum ſuam parans in dulcedine ſua pauperi Deus. Neque enim hic hac de cauſa volui hactenus inchoare, quod non liceat ſi oportuerit in
C irritum revocare, dum tamen bene inchoata in melius alibi proficiendo fuerint conſummata. Et quidem mihi non mediocriter moleſtum erit, ſi meæ parvitatis vicinia, vobis in ea ſcandalizatis, oneroſa extiterit & ſcrupuloſa, quippe quos præ cunctis mihi nodus ſtringit inſolubilis, quantum mea refert amicitiæ ſingularis. Cui profecto hæc mutatio dexteræ excelſi nullam divortii pro parte veſtra debet inferre violentiam, dum non fortuitu, non præcipitanter, nec de caſu noviter incidente, ſed longa retro
D ſerie, vitæ meliorandæ zelum habens, & nunc mori timens hæc egerim, nec aliud me in ea conſtat mutatione quæſitum iri, quam ſolam animæ languentis medelam, quam Præmonſtratenſis beneficio religionis eidem ſubveniri, quæ mirum in modum cunctis in ea decedentibus ſuffragatur, quam ut, Domino largiente, mihi mundus crucifigatur & ego mundo, quod in illa prælatione nulla ratione poſſem obtinere, unde & per involucrum quibuſdam, cum per vos tranſirem, me transfretaturum intimavi, ſed revera,
E Domino cooperante, hoc mare magnum & ſpatioſum manibus. Quod pro certo mare mundum intellexeram, qui in maligno poſitus eſt, vel minorem mundum hominem immundum, qui inſtar fluentis aquæ numquam in eodem ſtatu permanens, ab ortu ſemper vergit in mortem. Cujus equidem corpus quod corrumpitur innumeris ſcandalorum & tentationum fluctibus, multam

(a) Hinc colliges non omnes olim canonicos regulares veſtem albam ætuliſſe, ſed ſaltem aliquos nigris uſos fuiſſe, ſiquidem canonici ſanctæ Barbaræ nigris veſtiebantur, hodieque etiam in Lotharingia a piæ memoriæ Petro Furterii reformati illud idem obſervant.

vitiorum,

vitiorum, libidinum & peccaminum ſalſuginem deſpumans aggravat animam, quibus vehementer oppreſſa, multiformes in ſinu mentis ſpecies occultat vanitatum. Quamobrem & hoc mare magnum eſſe dicitur, propter profunditatis immenſitatem, quia pravum eſt cor hominis & inſcrutabile, cujus pravitas ac latibula occultorum, nec ab ipſius nedum alterius poſſunt intelligentia perſcrutari. Hoc mare magnum & ſpatioſum perhibetur, propter longitudinis & latitudinis amplitudinem, quoniam univerſa vanitas omnis homo vivens. Cujus ſiquidem cogitatus longe lateque extra ſe, ad libita, ſed illicita pervagatur, ut ſpiritus vadens & non rediens, vadens ad corruptionis errorem, ſed non rediens ad erroris correctionem. Proinde illic reptilia quorum non eſt numerus. In erroneo quippe corde primum moventur paſſim quæ repunt; ſicque de illo exeunt reptilia, id eſt cogitationes malæ quarum non eſt numerus. Fornicationes, immunditiæ, adulteria, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, & quæcumque dictu vel actu impudenter & inepte inde proferuntur, velut animalia puſilla cum magnis. Et quoniam ex abundantia cordis os loquitur, & manus operatur, recte hoc mare magnum & ſpatioſum manibus pronuntiatur, ob differentiam ſcilicet operum, quæ per reptilia perverſarum cogitationum, quæ ſeparant a Deo, irrationabilia facta, minora cum majoribus quaſi animalia puſilla cum magnis lingua manuque fiunt, & pœnas dabunt in interitu æternas. Illic igitur, hoc eſt in mari magno & ſpatioſo, reptilia ſunt & animalia puſilla cum magnis, quæ remediis non expiata competentibus, in profundum malorum pondere ſuo dimerguntur. Sed & illic naves pertranſibunt, purgatæ ſcilicet & levigatæ mentes & conſcientiæ, fide, amore, & imitatione dominicæ humilitatis & paſſionis, crucis & mortis, velut tabularum quarumdam firmamentis bene compoſitæ, ad quarum ipſam recordationem, dum compatiuntur ac devotiſſime compunguntur, lubrici corporis temeritatem, cordis inſcrutabilis pravitatem, & impuram cogitationum evagacitatem facile norunt pertranſire. Nam in horum currentes odorem unguentorum, unctio ipſa docet de omnibus, memoria ſcilicet abundantiæ ſuavitatis Chriſti, & ejus humillimæ Incarnationis, ac difficillimæ paſſionis, quibus illæ mentes ſuaviter delibutæ & ſapienter eruditæ per cuſtodiam humilitatis & patientiæ, per imitationem vitæ Chriſti & doctrinæ hoc mare magnum & ſpatioſum manibus ſic pertranſeunt, ut nec reptilia cogitationum iniquarum, ſed nec animalia irrationabilium operum puſilla cum magnis tranſeuntibus ex hoc mundo ad patrem per deſiderium æternitatis virtutum fiant in jacturam. Porro hoc eſt mare quod A dicebam, & quod in Domino confido me transfretaturum, ſi tamen omni ſtudio ſervavero cor, ut cogitatio ſancta me ſervet.

Cogitatio ſancta eſt, quæ in vita Chriſti & doctrina meditando, imitando converſatur. Quod eſt in odio peccati & ipſius execratione. Sic quippe cœpit Jesus facere & docere, quia peccatum non fecit, qui factus eſt nobis ſapientia a Deo, & juſtitia, & ſanctificatio. Hæc eſt cogitatio ſancta, quæ ſervat hominem ab offenſa & gehenna, a verme conſcientiæ qui corrodit nec commi- B nuit, & igni gehennæ qui comburit nec conſumit. Hæc etiam ſervat hominem ad coronam triplicem, ad coronam juſtitiæ per quam meretur coronam vitæ, in qua poſſidebit coronam gloriæ. Igitur omni cuſtodia ſervandum eſt cor, ut ſitiens juſtitiam faciat, faciens ad vitam perveniat, perveniens gloriam poſſideat. Quoniam ſic ex ipſo corde vita procedit, quam Deus diligentibus ſe repromiſit.

Quia vero meliorationis formam, qua ad hanc vitam ſecurius pervenitur, in primæ vocationis profeſſione non facile præſume- C re aut præſumtum fore, ſine mei ac multorum ſcandalo executioni mandare non auderem, hoc vitæ genus arripere libuit, in quo cum omnes comparticipes meos me ſuperiores videro, minus in cenodoxiæ vitium declinans, me reflectam, ac magis ad virtutum eorum culmen me extendam. Quod ſi quem forte amicorum ex his ſcandalizatum iri conſtiterit, eo facilius donare mihi debent injuriam hanc, quo nihil in eorum dedecus aut verecundiam, ſed totum in mei potius actum eſt correctionem, & quod idem legiſlator, eadem regula, idemque nomen clerici vel canonici, loco tantum ac D colore quæ pro nihilo habentur commutatis, perſeverent, meæque cum eis licet non magni pendenda ſit dilectionis integritas & continuæ devotiones.

Unum eſt autem quod in hujus loci commemoratione animum frangit, acriuſque excoquit, videlicet quod prope caſtrum & viam regiam degens, a multis notus, multorumque notitiam habens, ex eorum acceſſus frequentia in deſideratæ ſinu quietis, pro eorum immani & inani colloquio non ſinar eſſe quietus. Nulli etenim proficere ſa- E tagenti a profectus ſui ſtudio expedit hora vel una a corrumpente mores bonos colloquio ſæcularium impediri. Ceterum quod a dilecto dilectore meo Ra. cum jam pridem ad partes iſtas viſitandi gratia declinaſſet, die jam veſperam in noctem claudente, ideoque illo ad reditum feſtinante, mihi ſignificatum eſt, operæ pretium duxi veſtræ caritati referendum, ut, cognita rei veritate, innocentiam meam excuſatam habeatis, & apud reliquos, ſi neceſſitas exegerit, excuſare non diſſimuletis. Quidam enim neſcio

quis ſeminans inter fratres diſcordias, quales deteſtatur anima Dei, recte mentitus eſt in caput ſuum, aſſerens me in perſonam Chriſti Domini, domnum priorem loquor, & in totam æque domum ſanctæ Barbaræ, os meum impudenter aperuiſſe, utrique derogando. Quod quidem ſi feciſſem, nihil minus eſſe reor, quam poſuiſſe in cælum os meum; quippe quorum converſatio in cælis eſt. Verum his eo minus fides adhibenda eſt, quo in abſentem prolata, locum mihi defenſionis intercluſerant. Jam vero ne de cetero ſuper his ſuſpectum quis habeat, ecce præſto ſum, vel interpoſitione fidei, ſeu tactis ſacro-ſanctis evangeliis, meam ſuper hac injuria præciſe quoque purgare innocentiam, ſicque vobis omnibus præſtare ſatisfactionem, & malignantem in me probare falſatorem.

Et quatenus, quæſo, in tantum erga domum illam ſcelus prorumperem, quæ me a paterna domo exulem, mundo mihi novercante, & ad partes ciſmarinas opis alienæ indigum tranſmittente, in benignitatis ſuæ gremium excepit, aluit, & ab annis adoleſcentiæ in ſanctæ religionis habitum, & per manus ejus ad ſacros ordines promotum, in hujus ætatis articulum, quæ annum ni fallor excedit ſexageſimum perduxit? Cui pro vero cum pro cunctis uſque in diem hanc mihi collatis, vel etiam deinceps conferendis ſucceſſibus, innumeras non modo gratiarum habeam & referam actiones, verum & debeam & offeram quicquid devotionis, quicquid obſequii, qualiſcumque mea poſſibilitas obtinet? Profecto qui eam & filios lacte uberum ejus diligenter enutritos præ omni genere hominum abundantius, altius & arctius teneam in viſceribus caritatis, nullatenus autem in me ſuſurriis accommodare nocentium debent, cum ſint ſuſurrones, detractores, Deo odibiles. Itaque rogo vos, fratres, vos habere me excuſatum, & mihi coram Altiſſimo precum veſtratum inſtantia ſubvenire. Precor etiam quatinus loquaci veniam detis ſenectuti, ſcientes quod epiſtola mea vos eſtis ſcripta in corde meo, per quam Deus pacis & dilectionis omnem cœtum veſtrum mihi, vobis mediantibus, in precibus ſuis efficiat propitium, & in caritate non ficta maneat ſemper vobiſcum. Amen.

EPISTOLA CUJUSDAM doctoris ad amicum ſuum.

Miris præconiis extollit canonicorum regularium vivendi rationem, exponitque qua arte ad Deum converſus fuerit.

Ex mſ. Aquiſinctenſi.

Cum nuper Aurelianis de vita trium nonnulla colloqueremur, teipſo occaſionem dante, quam neque Job, neque Noë, multo minus vero de ſorte Danielis fatebaris eſſe, ſatis affectuoſe rogaſti, & quaſi debito jure familiaritatis antiquæ præcepiſti, ut Carnotum regreſſus, ſi forte vacui temporis opportunitas ſe offerret, de ſtatu vitæ meæ mutatione dextræ Excelſi, tam ſpiritualiter quam noviter alteratæ ſcribere non differrem. Digna ſiquidem eſt petitio tua, & cui contradicere fateor indignum eſſe, periculoſum tamen adquieſcere. Si enim de re minus dixero, canonicæ inſtitutionis reus fieri pertimeſco: ſi vero circa fines veritatis ſtilum verſavero, religionis ejuſdem adulator videri non minus erubeſco, præſertim cum plures hujus mundi amatores id pravi moris habeant, ut monachilis vel canonicæ profeſſionis culteribus difficile credant, arbitrantes eos quaſi lege conſpirationis adſtrictos, ad id unanimiter laborare, ut eodem laqueo quo irretiti ſunt, quoſlibet valeant impedire. Nunc vero nihil intereſt mea niti vel ad illorum accuſationem vel ad iſtorum defenſionem, hoc ſolum audeo confidenter dicere, quia nec tuum eſt de religione quærere, nec meum erit ipſam ficte per occaſionem laudare. Cum igitur ſcriptum de ſtatu vitæ meæ poſtulaveris, jam nunc primum incipio dubitare, utrum de interiori vita quæſieris, ſecundum bona videlicet & mala mentis, vel de exteriori quæ eſt ſecundum commoda vel incommoda corporis. Si de interiori quæritur, reſpondeo quia regularium canonicorum vita vagis, laſcivis, in fide dubitantibus, ſub faſce divinorum mandatorum laſſeſcentibus ſit ponderoſa & odioſa: ſancto autem propoſito fixis, lumbos caſtitate ſuccinctis, firmiter credentibus, patienter expectantibus levis & jocunda. In hujus enim brevis vitæ lacrymoſis ſollicitudinibus quid exiſtimari poteſt levius? quid jocundius, quam fratres in unum habitare, & ſub uno diverſorum morum conventu, univerſitatis auctorem voce pariter & mente collaudare? Ubi melius, ubi ordinabilius vivitur? quis confiteri non debeat felicem menſam, quæ dupliciter reficit, mentem lectione, corpus ciborum varietate? miniſtratur enim cibus potuſque multiplex & abundans, ut fratrum quivis ſufficienter inde quantum voluerit ſumat, & tamen mendicantibus egenis non minimam partem derelinquat. Si autem alicui ob luxuriam carnis ſuperbientis refrænandam, præparatis moderatius uti quandoque libuerit, ventrem enim cibis diſtentum ſequitur voluptas genitalium, profecto & coronæ præmium de abſtinentia multiplicabitur, & mendicantium eſuries in reſervato plenius replebitur. Utinam ſcires quanta infirmo fratri miſericordia impenditur, quantaque pia curioſitate in omnibus neceſſariis procuretur: ſi ad eſum fratrum communiter præparata non appetit,

cogitet & quærat quid inveniatur, profecto A ab effectu voluntatis ſuæ nequaquam fraudabitur. De veſtimentis autem noſtris ſupervacuum æſtimavi ſcribere, cum luce clarius pateat, quia in minimo videantur ab elegantia ſæcularium diſcrepare. Hæc quidem & alia hujuſmodi ſancta & in omnibus moderata venerabilis Auguſtini regula, me tacente, plenius te poterit edocere. Jam nunc igitur, ut arbitror, ſuſpenſis auribus expectas, ut conſequenter de interiori ſtatu vitæ meæ aliquid audias. Sed mihi, cariſſime, laborioſum æque & periculoſum eſt de talibus velle pertractare; cum enim videaris velle B cognoſcere, utrum mens mea ſibi complaceat vel diſpliceat in aſſumta religione, confidenter quidem & veraciter audeo confiteri, quia totis viſceribus mentis gaudeo, me per gratiam Domini mei Jesu Christi militiæ hoſtis Babylonici penitus abrenuntiaſſe, & ſummi regis omnium conditoris qui mihi benefecit, de cetero adhuc meliora repromittit, tyrocinium ſuſcepiſſe. Sed ſi dixero facile eſſe huic regi militare, vereor ne nimis ſimpliciter verum proferendo, C pavidam remiſſorum puſillanimitatem videar ad hanc militiam invitare, cum hoſtem formidoloſum & corde pavidum ſacræ ſcripturæ auctoritas a procinctu ſpiritalis pugnæ videatur removere: non poteſt enim quiſquam corde duplici, bella Domini præliari. Unde alibi dicitur: *Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.* Quibus verbis plane nobis innuitur, non bene quemquam poſſe ſpiritualis vitæ arripere exercitium, qui adhuc pertimeſcit nudari felicitate terrena & opum. Sed rurſus ejuſdem rei difficultatem ubi prædicavero, cum ad commune bonum ſuadere debeam, diſſuaſor potius videri pertimeſco. D Quia igitur e duobus coartor utrobique, & utrum tum ſine repugnantia militiæ Chriſti videtur ineſſe, de utriuſque convenientia tibi aliqua dicere tentabo, ſi paulo altius incipiens, prius manifeſtavero qua ratione adhæſerim huic propoſito. Triennio ante illam ſalutiferam plagam, qua benigna Dei manus me miſericorditer percuſſit, & ſubcineritium panem, abjecto terrenæ ſordis pulvere, miſericorditer reverſavit, percuſſus terrore mortiferi flagelli, quo juſta Dei ultio plures tunc inceſſanter puniebat, & motus conſi- E deratione iniquitatis & luxuriæ meæ, quæ jam in immenſum excreverat, magnus ego aſſiduus divinæ legis prævaricator cœperam ad cor redire, & quandoque lacrymoſis compunctionibus de perditione mea dolere; ſed vox carnis ſpiritui obſtrepebat, & interioribus innumera pravæ conſuetudinis blandimenta opponebat: quandocumque enim aliquis ſupernorum reſpectus duritiam mei cordis emollierat, citiſſime repentino viſu ſpecioſæ mulieris, tamquam viſu fabuloſæ Gorgonis, ipſum quod fuerat quodammodo molle & carneum mutabatur in lapideum, Deum videlicet quadam inſenſibilitatis duritia a ſe repellendo, & mandatorum ipſius legem ſuperbe tranſgrediendo. Veram itaque eſſe cognoſcebam vocem illam apoſtolicam, quæ dicit: *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Deus nimirum fons bonitatis, qui pro modo voluntatis ſuæ potens erat & eſt ſuſcitare de lapide filium Abrahæ, nondum viſitaverat Zachæi hoſpitium, quia miſer ego ille Zachæus nondum turbam fugiens aſcenderam ſicomorum. Infixus quippe eram in limo profundi; & apud me nulla inveniebatur facultas emergendi, ambitio & ſpes dignitatis eccleſiaſticæ, amor pariter inſatiabilis pecuniæ, quæ abundantius ſolito videbatur confluere, magnum quoque & varium libidinis incentivum, cujus eram factus vile ſubſellium, non ſinebant bene cogitata duci ad effectum. O quam reprobus doctor eram! qui alios docebam meipſum non docebam; alios de contemtu mundanæ dignitatis inſtruebam; ego plus aliis appetebam; pecuniæ idololatriam eſſe aſſerebam, ego tamen congregare non ceſſabam; libidini deſerviri nihil aliud eſſe quam Deo apoſtatare proteſtabar; & totus in ea quaſi ſus in cœni volutabro ambienter demergebar. Mentis etenim meæ interior oculus nondum bene erat collirio perfectæ compunctionis a pulvere terrenarum ſordium deterſus, quia ſcientiam ſine caritate habens, nondum intellexeram quod in Iſaia legeram: *Omnis caro fænum, & omnis gloria tamquam flos fæni.* Et illud Amos prophetæ: *Væ qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, pompatice domum Iſraël ingredientes, qui dormitis & laſcivitis in lectis veſtris, bibentes vinum in phialis.* Nondum bene tetigerat cor meum illud horriſonum Jacobi teſtimonium: *Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis, quæ ſupervenient vobis, divitiæ veſtræ putrefient, aurum & argentum veſtrum æruginavit, & ærugo eorum vobis in teſtimonium veniet, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis.* Tonitruum apoſtolicæ vocis contra libidinoſos graviter intonantis cum pluribus aliis legerem, mihi non legebam; quia videlicet fornicatores judicabit Deus. Et illud: *Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis.* Cum itaque novi veteriſque teſtamenti ſacra pagina damnationis meæ innumera jacularetur contra me teſtimonia, ego tamen ſurdus auditor, mundo lenocinante gaudebam, juxta vocem philoſophicam in fecibus meis requieſcere. Summa igitur & ineffabilis Dei miſericordia, quæ ſecundum quod ait Job, in noviſſima abyſſi deambulabat, & neminem vult perire, ſed omnes ad agnitionem veritatis venire, viſitavit me

Digitized by Google

jam jacentem, me jam quatriduanum in ſepulcro fœtentem, me jam intra fauces magni ſeductoris dormientem viſitavit & percuſſit: ſed percuſſit exterius, ut ſanaret interius; percuſſit, ut corporalis vexatio auditui intellectum daret; percuſſit, ut me ipſum ante faciem meam ſtatueret. Manum itaque ſuam per foramen miſit, & venter meus ad tactum ejus intremuit. Peccata igitur mea amare flendo, & medico ſpiritali confitendo, peſſulum oſtii meæ mentis aperui dilecto meo, exoptans illius effici templum, quem miſer & indignus videbar excluſiſſe non communicando per triennium; citius ſalutifera ſuſceptione tam corporaliter quam ſpiritaliter roboratus, interjecto quaſi unius horæ ſpatio, multiplicem præſentis vitæ miſeriam & immenſam æternæ beatitudinis jocunditatem mecum quaſi conferendo retractare cœpi, & ſubito lacrymis utriuſque irrigui abundanter obortis in hæc verba erupi: O Deus, *quid mihi eſt in cælo, & a te quid volui ſuper terram?* Sacculum igitur nummorum, cujus execrabili commercio adipiſci putabam honorem eccleſiaſticum, alioſque avaritiæ meæ loculos pecunia illa refertos, quæ pauperibus fame morientibus non erogando rapueram, honeſte, ut putabam, tunc diſperſi, & mihi amicos de mammona iniquitatis feci, præbendas quas quoque contra ſanctorum patrum decreta uſurpaveram, ſatiſque irreligioſe tenueram, reliqui, & tandem omnibus vinculis Dei gratia ruptis, liber evaſi, & me multis impedire volentibus, & ad vanitates & inſanias falſas revocantibus, canonicæ inſtitutionis jugo gaudenter ſubjeci. De quo videlicet ſubjectionis jugo, qualiter facile eſſe & difficile intelligatur, ſecundum meæ promiſſionis tenorem jam nunc expedire tentabo. Et fortaſſe labor hujus executionis minuetur, ſi amanti facile eſſe, non amanti vero difficile tam ſufficienter quam veraciter reſpondeatur; ſed ut evidentius pateat quod intendimus, cauſas & origines utrorumque quaſi contrariorum prius videamus. Et ut de his in præſentiarum taceatur, qui vel infirmitatis impulſu, vel cujuſcumque ſocietatis affectu, ſanctæ hujus converſationis habitum ſuſceperunt, de illis tantum ſermo habeatur, qui ſimpliciter Deum in cauſa habentes, ſæculum cum principe ſuo contemnunt, & libenter ruptis omnibus amicorum affectibus, quaſi Allophilorum vaccæ arcam Domini geſtaturæ, jugo ſpiritalis obedientiæ caput ſupponunt. Hi nimirum quanto ardentiores exiſtunt in divina ſervitute, tanto acrius æſtimantur adverſum ſe hoſtem ſuſcitare. Prius enim dum variis hujus mundi oblectamentis immerguntur, quaſi his ſatellitibus parcebat, & tamquam non inveniens circa eorum miſerabilem vitam, in quo extende-

A ret ſuæ invidiæ malitiam, quadam ſui ſecuritate ſub umbra, in ſecreto thalami, in locis humentibus dormiens tepeſcebat, ſed poſtquam in eis videt avaritiam, luxuriam, & cetera idololatriæ ſimulacra conquaſſari, & militiæ ſuæ ſignis penitus abrenuntiari, jam ex intimo gemit, indolet, rugit, collectoque nequiori exercitu per fugas inſequitur, & longe callidioribus tentationum argumentis revocare nititur. Magnis igitur & innumerabilibus aculeis Cananæum ſuum adverſus eos inſtigat: hic ſua ſpes, ſua fortitudo; hujus enim virtus in lumbis ejus, B hujus ſatellitio fugitiva mancipia ſibi reſtitui poſſe putat, hujus ſatellitio fiduciam habet, quod Jordanis in os ejus defluat. Dices ergo fortaſſe difficillimum eſſe inimici contubernalis inſidias evitare, & cum illo dimicare, qui ſæpius victus non ceſſat provocare. Difficile, immo difficillimum eſt, non nego, ſed homini, non Deo: quid enim ait ſcriptura? *Fidelis eſt Dominus, qui non patitur vos tentari ſupra id quod poteſtis, &c.* immo ſi eſt difficile, eo magis eſt præmiale: *Nemo enim coronabitur, niſi qui legitime certaverit.* Et ne alicui impoſſibilitatis occaſio ad excuſationem prætendatur, C numeroſa fidelium turba cujuſcumque ætatis, ſexus, conditionis, ante mentis oculos reducatur, qui fortiſſimi Dei bellatores leguntur extitiſſe, & curſu bene conſummato jam ad bravium ſupernæ vocationis feliciter perveniſſe; quem profecto virum non pudeat profiteri difficile, quod non ignorat etiam mulieres fortiter toleraſſe? Si quis tamen gravioris pugnæ conflictibus ſe quandoque fieri imparem reformidat, caput ſerpentis conterendo, motus interiores, dum parvuli ſunt ad petram, quæ Chriſtus eſt, velocius elidat, ne deinceps difficili tor- D mento cogatur adultos ſuſtinere, quos primo ſubrepentes facile potuit extinxiſſe. Illis igitur, qui non perfecta animi conſideratione ad hujus vel alterius ſpiritualis exercitii ſtadium acceſſerunt, quid mirum, ſi ſancta & cœleſtis vitæ via difficilis videatur & oneroſa, adeo ut quandoque ad vomitum revertantur, & contemto propoſitæ coronæ bravio, nondum deinceps arctius amplectantur. Illius nempe corpus totum tenebroſum erit, cujus oculus nequam fuerat: aliquando tamen eorum nonnulli, qui non bene videbantur incœpiſſe, occulto & ineffabili miſericordiæ Dei conſilio bene videntur conſummaſſe. Sed de his hactenus me di- E xiſſe ſufficiat; omiſſa itaque aliorum vitæ diſcuſſione, aliqua tibi de interiori habitu meo ſpecialiter ſcribere tentarem, niſi fortaſſis libram veritatis humiliter tenere neſciens, alicujus ſuſpectæ arrogantiæ notam incurrere formidarem. Sed hoc ſaltem videor veraciter poſſe & debere confiteri, quia Dominus per gratiam ſuam reſpexit

Digitized by Google

me, & miſertus eſt mei, eripiens de lacu miſeriæ & de luto fecis, & ſemper magis magiſque gaudeo, quotiens quam benigne mecum Dominus egerit, diligenter conſidero; quod enim miſer antea deſperabam poſſe fieri, mihi fecit, dum videlicet paulatim me mihi ſubripiens, conſuetudinem conſuetudine mutavit, & in meipſo verum eſſe comprobavit quod legitur: quia uſus dedicitur uſu, ut quod inde minuitur, hinc creſcere videatur. Sed quid te longius moror? videor mihi beate vivere, quotiens menti revoco immunditiam præcedentis vitæ. Ad hujus ergo mundæ & cæleſtis vitæ participationem, te ut patrem filius, ut magiſtrum diſcipulus libenter invitarem, niſi teipſum tibi ſufficere, & minoris ammonitionibus nequaquam intelligerem indigere. Timeo tamen, pater cariſſime, ne ultra modum differas aggredi conſilium vitæ: jam enim tempus erat te diutius expectatum, ſaltem circa undecimam in via Domini laborare, ut in veſpera poſſes nummum recipere. Expectas ut mundus te deſerat, priuſquam tu mundum? Dubium eſt deinceps utrum debeas habere nummum. Veni, pater, veni dum vult Deus & recipit, ne fortaſſis cum volueris, Deus nolit. Noli, pater, noli offendiculum eſſe domui Iſraël; clamat enim contra te propheta, & alios optimates & prælatos. *Vos*, inquit, *de via receſſiſtis, & plurimos ſcandaliſaſtis.* Et illud: *Væ vobis, qui nec intratis, nec alios intrare permittitis.* Ingredere itaque, ingredere, ut & alii ingrediantur poſt te, quos videris non ingrediendo ab ingreſſu prohibere. Rumpe cito carnales affectus, rumpe, genus eſt pietatis in hac re crudelem eſſe. Jam ſeverus judex manu formidabilem gladium vibrat, & te adhuc parentalis amor retardat. Aſcende, aſcende, inquam, cum Paulo in Jeruſalem militaturus, & ne formides, ſi dura tibi vaticinetur Agabus.

EPISTOLA ECHEHARDI abbatis, ut videtur, Prulliacenſis ad E. abbatem Herſvithehuſenum.

Amice expoſtulat quod ſui obliviſcens ſibi non ſcribat.

Ex mſ. Hardenhuſano

REverendiſſimo patri ac domino & patruo ſuo dilectiſſimo E. venerabili abbati de [a] Herſvithehuſen frater [b] ECHEHARDUS Prulliacenſis ordinis Ciſtercienſis, ſic temporaliter villicari, ne habeat paterfamilias tempore reddendæ rationis de diſ-
A ſipata vel ſpirituali vel temporali ſubſtantia cauſari.

Diu in corde fuerat, & pene medullitus inſiderat, uti conſilio proverbii vulgaris illius: Sicut ego tibi, ſic & tu mihi, & nec litteras vobis dirigere, nec prior ſalutare: quia latore præſentium ad vos veniente, & in tranſitu apud vos aliquandiu commorante, ſicut ipſo referente cognovi, cum de via ejus vobis conſtaret, ut nulla vobis excuſationis cauſa remaneat, & libertate ſcribendi, & nuntii certitudine ſe ingerente,
B cum tamen id non minus opportune jam ſæpius feciſſe potuiſſetis, nec litteras ſtatus veſtri mihi tranſmiſiſtis, nec ſalutatione quidem veſtra dignum judicaſtis. Quomodo ergo funiculus triplex difficile rumpitur, qui ſola diſtantia corporali tam facile ſcinditur? Dico autem naturale glutinum naturæ communis, germanum vinculum conſanguinitatis, ſpirituale jugum ejuſdem profeſſionis. An occaſione prælationis obliti eſtis, vel ut amplius loquar, deſpexiſtis domeſticos ſeminis veſtri? quod non licet id mihi de vobis ſentire, quem non ambitio ſæcularis ad locum regiminis provexit, ſed
C ſola neceſſitas & obedientia ordinis, ut ſpero, promovit. Hic eſt enim typhus eorum, quibus de gibbo adeptæ dignitatis lethiferum apoſtema naſcitur elationis, ex eo quod onus impoſitum penſare negligunt, dum honori nimis intendunt: hi dum aſſequuntur quod amare concupiſcunt, dum ſe ad communem hominum menſuram cohibere neſciunt, non dicam inferiores aut pares, ſed & ſuperiores ſuperbe deſpiciunt, penitus immemores aut contemtores conſilii illius Sapientis, *Principem te conſtituerunt, noli extolli. Eſto inter eos ſicut unum ex illis.*
D Sed habebunt experiri, quia, cui plus committitur, plus ab eo exigitur; & quia cathedra paſtoralis plus habet timoris, quam ſuperbæ gloriationis; plus humiliationis, quam poteſtatis, dicente Veritate, quia, *Qui voluerit inter vos eſſe major, ſit omnium miniſter.* Sed hoc vitium cum in omnibus ſit perſequendum, magis tamen ſi cadat in virum religionis conſtantem & diſcretum. Si autem pro excuſatione legem ordinis opponitis, quia non licet monachis litteras aut eulogias accipere, penes vos erat poteſtas tranſmittendi; mihi quoque
E non defuiſſet licentia recipiendi. Attamen in his contemtum meum de me patienter ſuſtineo, ſed caritatis veſtræ jacturam minus libenter accipio. Ego enim bonorum veſtrorum non indigeo, quia ſubſtantia mihi ſuffi-

(a) Herſvithehuſen monaſterium ordinis Ciſtercienſis ;*a* Bernardo epiſcopo Paderbornenſi fundatum anno 1140. accitis e monaſterio Campenſi fratribus, quibus, uti opinamur, præfectus eſt Daniel. Is enim inſtrumento tranſlationis monialium e Monte Iburg in Gerdinenſe monaſterium ſubſcripſit anno 1142. Situm eſt vero *Herſvithehuſen*, ſive, ut vulgo appellatur, *Hardenhauſen*, in diœceſi Paderbornenſi, haud procul a Dimola fluvio & Vvarburgo oppido.

(b) Deſideratur hic abbas in vulgato catalogo abbatum Pruliacenſium valde imperfecto. Eſt autem Pruliacum antiquum & celebre monaſterium ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Senonenſi anno 1118. fundatum, ad quod regendum ex Vveſtphalia advocatus fuerat Echehardus, ut non obſcure colligitur ex hac epiſtola.

Digitized by Google

ciens eſt & ſuperabundo. Magnæ enim divitiæ ſunt, ſicut ait Seneca, lege naturæ compoſita paupertas, hoc eſt medicinalis ordinis mediocritas, quæ neceſſaria non ſubtrahit, & ſuperflua non miniſtrat; quæ naturæ ſatisfacit, & gulæ concupiſcentiæ non ſervit; quæ æqualitatem complexionis in corpore conſervat, & virtutem ſpiritus luxuriando non enervat: non effrenata illa ſuperfluitas, quæ nauſeam generat & vomitum provocat, quæ æqualitatem humorum diſtemperat, & languores introducit: quia tamen temporis opportunitas & nuncii ſe obtulit certitudo, ſanius arbitrans penes vos ſolum hanc injuriam exiſtere, quam in eamdem vobiſcum incidere, pluris æſtimans æmulari vos omni æmulatione, quam zelo ſæcularis ſapientiæ. Tantum vos ad præſens de ſtatu certifico, quod per Dei gratiam ſanus ſum & incolumis, & meæ quantum diſciplina & rigor ordinis permittit libertatis. Qui enim dedit Joſeph gratiam in conſpectu Pharaonis, dedit & mihi gratiam invenire in loco meæ peregrinationis, & tanto utique miſericordiam uberiorem, quanto glorioſius & jocundius eſt inter cives ſanctorum & domeſticos Dei regnare, quam ſuper Ægyptios dominari. Mihi quoque de ſtatu veſtro & voluntate, ſi vobis placet, remandate, vel ipſe in profectu vel in reditu a capitulo Ciſtercienſi per nos viſitandi gratia, tranſite. Bene valete & dominum Nicolaum fratrem veſtrum & alios amicos meos quos vos melius cognoſcitis, ex parte mea ſalutate.

CARTA FUNDATIONIS cellæ S. Ymerii a Beccenſi monaſterio dependentis.

Circa 1145. Communicavit domnus Richardus Houſſaye.

NOtum ſit omnibus ſanctæ eccleſiæ fidelibus, tam præſentibus quam futuris, quod ego HUGO DE MONTE-FORTI, filius Gileberti de *Gant*, conceſſione GAUFRIDI Normannorum ducis & filii ejus HENRICI, conſilioque HUGONIS Rothomagenſis archiepiſcopi & epiſcoporum Normanniæ, ARNULFI Lexovienſis, & ROTHRODI Ebroicenſis, & PHILIPPI Bajocenſis, HÆLINA uxore mea, & filiis meis ROBERTO & VALERANO concedentibus, baronibuſque meis præſentibus, do eccleſiæ B. Mariæ Becci, monachiſque ibi Deo ſervientibus eccleſiam S. Ymerii in perpetuam eleemoſynam liberam & quietam ab omni conſuetudine, cum præbendis & omnibus ad eam pertinentibus, ut monachi in ea loco canonicorum conſtituantur. Et inſuper Deo & S. Ymerio do quamdam partem ſilvæ meæ, quæ nemus Heroldi & Vallis-corvi dicitur, uſque ad majorem viam vallis, per quam a domo Ricardi *Hache* ad ſanctum Ymerium deſcenditur, & medietatem meam de quodam virgulto vineæ, & quamdam aliam partem quam HÆLINA uxor mea tenebat circa eum, ſimiliter S. Ymerio dat, atque aliud virgultum de quo Thomas medietatem tenebat, quam ipſe S. Ymerio præbuit: & cum iſtis de omnibus ſalinis meis, & de foro vallis *Ancre* decimam do; & præter hæc HÆLINA uxor mea apud Pontem-epiſcopi quamdam domum, quam Godefridus *Eſpiart* tenuit cum conſuetudinibus ſuis, & quoddam virgultum quod Ricardus *Porée* in Perrefita tenuit, ſancto Ymerio conceſſione mea dedit. Et præter iſta terram quam Robertus filius *Efrede* tenuit, & terram quam Turgottus preſbyter circa eam de me habuit, ſancto Ymerio do. Similiterque concedo ut omnia quæ iſta eccleſia tempore HUGONIS avi mei habuit, in perpetuum teneat. Habuit enim de omnibus ſilvis quas prædictus Hugo in Normannia tenebat decimas, hoc eſt de feris, de volatilibus, de venditione nemorum, de eſſartibus, de melle, de paſnagio, atque de cunctis conſuetudinibus ſilvarum, & de omnibus molendinis atque caſeis, cunctiſque pecuniis, & foris, & de omnibus redditibus terræ meæ; & in Anglica terra ſimiliter de caſeis & univerſis pecuniis & de piſcibus, hæc & unam domum in eadem villa, & de Bratheburna & Tiltentona & Eſbruge, decimas do, de annonis ſimiliter.

Signum HUGONIS DE MONTE-FORTI, Signum ROBERTI DE MONTE-FORTI, Signum VALERANI DE MONTE-FORTI, Signum HELIÆ DE BAILLIOLO, Signum ROBERTI de Magnavilla, Signum Willelmi S. Leodegarii, Signum Galterii *Pipart*, Signum Roberti *Pipart*, Signum Rogerii de Burgevilla, Signum Jordanis de Suilleio, Signum Philippi de *Beiurdan*, Signum Hugonis de *Beiurdan*.

CONFIRMATIO FUNDATIONIS Gerdinenſis Parthenonis in diœceſi Paderbornenſi.

Anno 114[illegible]. Ex cartario Gerdinenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. BERNHARDUS Dei gratia Patherbornenſis epiſcopus. Salubriter & utiliter divinæ aſpirationis inſtinctu ordinatum atque conſtitutum eſt, ut quæcumque piæ actionis vel devotionis intuitu, fidelium liberalitate, ad divini cultus miſterium delegata fuerint & atributa, litteris & cartis veracium teſtimonia continentibus mandata futurorum clareſcant notitiæ, ne temerario auſu cuiquam ea locus ſit infringere, vel oblivio temporis valeat ulla longinquitate abrogare. Univerſitati itaque fidelium tam præſentium quam futurorum notum eſſe cupimus pie-

Digitized by Google

tati, qualiter quidam HEINRICUS divina A inſpiratione præventus, & noſtro conſilio animatus, omne patrimonium ſuum & manſionem propriam in *Gerdene*, cum ſuæ sororis, MERGARDIS videlicet, & ejus mundiburdi Werneri conſenſus aſtipulatione, Deo & beatæ Mariæ Virgini & beato Petro apoſtolorum principi pro æterna ſui ſuorumque memoria devotus obtulit, ut exſtructo [a] cœnobio ſorores quæ apud *Yburg* (a) ante incluſæ tenuiter vivebant, eo tranſlatæ divinis ſervitiis eo liberius & largius inſiſterent & vacarent, quo a ſæcularibus remotæ longius diſtarent. Ipſum quoque cœnobium [b] ſub mundiburdium beati (b) Liborii & no- B ſtri & eccleſiæ Patherburnenſis contradidit & conſtituit, ut & noſtræ conſolationis etiam aliquibus augmentis creſceret, & protectionis noſtræ & ſucceſſorum noſtrorum in omnibus juvamen & munimen haberet. Ad hujus itaque viri venerabilis propoſitum bonum & votum laudabile animo benigno attendentes, tradidimus eidem cœnobio eccleſiam in *Gerdene*, & donum altaris, cum dote & manſis dotalibus, videlicet quinque manſis in *Gerdene*, & quatuor in *Daleſſen*, parochiam etiam cum omnis juris integritate quod noſtri erat officii; Samuele ſacerdote, cujuſque beneficium C erat libere eam reſignante, & Bertholdo archidiacono conſentiente, & ab omni quod ſuum in ea erat cum alacritate ſe applicante. Et ut hæc rata & inconvulſa permaneant, officii noſtri auctoritate, & ſigilli noſtri impreſſione, & teſtibus idoneis corroboravimus, quorum hæc ſunt nomina, BALDUINUS abbas Liesbornenſis, CONRADUS abbas Patherbornenſis, Bernardus præpoſitus, Almarus decanus, Tietmarus, Rembertus præpoſitus, Evergiſus, Lentfridus. Liberi VOLQUINUS advocatus, ADELBERTUS co- D mes, BERNHARDUS de Lipia, BERTOLDUS de *Everſcute*. Miniſteriales Henricus, Adelbertus, Luidoldus, Bertoldus, Conradus, Conradus *Stapel*. Acta ſunt hæc ſub rege Conrado, anno dominicæ Incarnationis MCXLVI. anno epiſcopatus venerabilis domini Bernhardi Patherbornenſis epiſcopi XI. feliciter. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis pro parthenone Sueſſionenſi S. Mariæ.

Redemptionem advocatiæ in quaſdam villas a Mathilda abbatiſſa factam confirmat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum omnibus in perpetuum. Quicquid in hereditatem Domini trahitur, firmius conſtat, ſi præceptis regis confirmetur; ita namque per præceptorum auctoritatem omnino cavetur, ut quicquid ſibi Chriſtus in eccleſia vendicat; nemo rurſus adjiciat, aut reſumat. Notum proinde facimus univerſis, tam præſentibus quam futuris, MATILDAM ſecundam in eccleſia ſanctimonialium B. Mariæ Sueſſionenſis venerabilem abbatiſſam advocationem quam Gerardus de Giriſiaco in quibuſdam eccleſiæ prædictæ villis, videlicet *Ayſi*, Perigimum, Fillenas, Chavonium obtinebat, in perennem ac liberam ſibi & eccleſiæ ſuæ poſſeſſionem ab ipſo Girardo ſub trecentarum librarum pretio comparaſſe: in qua re, quam advocatio prænotata e feodo noſtro provenire dinoſcebatur, ad petitionem abbatiſſæ ſibi & eccleſiæ ſuæ liberum noſtræ conceſſionis aſſenſum præbuimus, & uxor ejuſdem G. ac filii ceterique ad quos advocatio illa ratione ſanguinis ſpectare videbatur, aſſenſum quoque ſuum in hoc ipſo libere prorſus & abſolute tribuerunt, & ne aliquid in poſterum ſuſpitionis aut calumniæ remaneret, quos etiam ex eiſdem abbatiſſa magis ſuſpectos habebat, jurejurando adſtrixit, & ita per quietam penitus & abſolutam emtionem, advocationem prænotatam in jus eccleſiæ ſuæ libere vindicavit, quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat munimenta, ſcripto commendari, ſigilli noſtri auctoritate muniri, noſtrique nominis ſubter inſcripto caractere corroborari præcipimus.

Anno 1146. *Ex cartario B. Mariæ Sueſſionenſis.*

Actum publice Stampis, anno ab Incarnatione Domini MCXLVI. regni vero noſtri X. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina intitulata ſunt & ſigna. Signum RADULFI Viromandorum comitis dapiferi noſtri. S. WILLELMI buticularii. S. MATTHEI cancellarii. S. MATTHEI conſtabula- E rii.

Data per manum CADURCI cancellarii.

(a) Bernardus epiſcopus Paderbornenſis ſub initium ſui pontificatus moniales collocavit in monte Iburg, qui mons in diœceſi Paderbornenſi caſtro Saxonum vetuſtiſſimo celeberrimus quondam fuit. At moniales ſterilitate loci & penuria atque aliis incommodis conflictatæ, Gerdenam migravere paulo ante annum 1136. Eo quippe anno confirmata ſunt ipſis bona prioris loci, *quoniam dictante neceſſitatis ratione, habitationem mutaſſent*, uti legitur in inſtrumento. Tum Henricus Gerdinenſis dominus, pietate motus adverſus ſanctimoniales, cœnobium ipſis in proprio fundo erexit, eoque conſummato incluſæ ſunt ritu ſolemni anno 1142. ab antiſtite Paderbornenſi, qui defenſor loci conſtitutus, plura eidem literis ſuis attribuit, quæ denique inſigni hoc diplomate aſſeruntur denuo.

(b) Epiſcopi Cenomanenſis, & patroni eccleſiæ Patherbornenſis.

DIPLOMA CONRADI imperatoris ſecundi pro monaſterio Walciodorenſi.

Declarat Heidra & Antina villis monaſterium plena libertate debere gaudere.

Anno 1146 Communicavit reverendiſſimus abbas Walciodorenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. CONRADUS ſecundus Dei clementia Romanorum rex. Notum eſſe volumus univerſis ſanctæ Dei eccleſiæ cultoribus tam præſentibus quam futuris, qualiter abbas Walciodorenſis THEODERICUS noſtræ ſerenitatis præſentiam adiens, majeſtati noſtræ conqueſtus eſt de quibuſdam malefactoribus, qui in duabus villis Heidra & Antina nominatis, quæ ab antiquis temporibus regali munificentia ab omni exactione libere eccleſiæ Walciodorenſi collatæ fuerunt, de quarum etiam libertate privilegium ſigillo prædeceſſoris noſtri ſereniſſimi regis OTTONIS confirmatum in præſentia noſtra monſtratur, legem centenarii placiti, hoſpitationes, & violentas oppreſſiones inferebant. Nos igitur pro Dei omnipotentis amore, ſimulque pro delictorum noſtrorum remiſſione juſtis clamoribus aurem accommodantes, ſupradictas conſuetudines in prænominatis villis injuſte uſurpatas, judicio curiæ noſtræ abjudicari fecimus, eaſdemque villas præſenti privilegio in libertatem, quam tempore regum prædeceſſorum noſtrorum LUDOVICI videlicet & OTTONIS habuerant, reſtituimus. Mandantes atque præcipientes, ut nulla deinceps eccleſiaſtica ſæcularisve perſona aliquam injuſtam poteſtatem vel violentiam in eis exerceat. Sed eccleſia Walciodorenſis abſque ulla contradictione libere & quiete eas in perpetuum poſſideat. Et ut hoc noſtræ conſtitutionis præceptum per ſuccedentia tempora ratum & inconvulſum permaneat, ſigilli noſtri impreſſione ſignavimus & manu propria ſubterfirmavimus. Actum in palatio Aquiſgrani Kalendis Januarii anno ab Incarnatione MCXLVI. indictione VIII. anno VIII. regni Conradi glorioſi regis ſub præſentia & teſtimonio epiſcoporum & abbatum & nobilium virorum quorum nomina hic adnotavimus.

ARNULPHUS Colonienſis archiepiſcopus.
HEINRICUS epiſcopus Leodienſis.
ANSELMUS epiſcopus Havelbergenſis.
WIBALDUS Stabulacenſis abbas.
GODEFRIDUS abbas Prumienſis.
Signum domini CUNRADI Romanorum regis ſecundi.
HEINRICUS comes *de Lemborch*.
HEINRICUS comes de Rupe.
HERMANUS comes Palatinus & ceteri quamplurimi.

A Ego Arnoldus cancellarius vice Heinrici Moguntini archiepiſcopi & archicancellarii recognovi.

EPISTOLA ARNULFI ad Milonem epiſcopum Morinenſem.

Quomodo Ulixisbona capta eſt.

Anno 1147. Ex mſ. Aquicinctenſi & Gemblacenſi.

MILONI venerabili Tarvanenſi epiſcopo, ARNULFUS. Dei gratia id quod eſt ſpiritum ſapientiæ ſubditis providere.

Scimus murum virtutum veſtrarum turB rim humilitatis adeo muniſſe, ut hoſtis ille antiquus longius arceatur, quod experimento didicimus, quando nobis ſanctitas veſtra condeſcendit, & navales motus ſacratiſſima benedictione dexteræ veſtræ circumſepſit, ut nec procellarum motu turbaremur, nec flaminum. Quapropter nos poſiti in valle lacrymarum in compendio veſtræ paternitati tranſcribimus, quem rex regum tyrunculis ſuis fecerit ſtatum. In Angliæ portu qui * *Tredemunde* dicitur, undique terrarum divino flamine compulſus convenit navalis exercitus. In VI. feria ante rogationes na-C vigavimus cum ducentis fere navibus, & continuos ſeptem dies & noctes in alto mari laborantes, in vigilia Aſcenſionis & in ipſa die ſolemni ſæviſſima tempeſtate quaſſati, octavo demum die in portum Hiſpaniæ qui * *Gollim* dicitur cum quinquaginta fere navibus, ceteris circumquaque diſperſis, appulimus, ubi per triduum feſſa corpora curantes, rurſum in portum qui *Viver* dicitur venimus. Inde exeuntes VI. feria ante Pentecoſten, in portum Galliciæ qui *Fambre* dicitur appulimus, qui portus a ſancto Ja-D cobo octo milliaribus diſtat. Ad cujus venerabile ſepulcrum in vigilia Pentecoſtes venientes, ſanctam ſolemnitatem cum magna hilaritate celebravimus. Unde ad portum revertentes in octavis Pentecoſtes navigavimus. Secunda feria ad Portugalim per alveum fluminis qui Dorius dicitur applicuimus, ubi epiſcopum civitatis ejuſdem adventum noſtrum cum magno gaudio juxta præceptum regis præſtolantem reperimus. Ubi per dies XI. adventum comitis * ARNOLDI DE ARDESCOT, necnon Chriſtiani E conſtabularii, qui a nobis prædicta tempeſtate diviſi erant expectantes, æquam venditionem tam vini quam ceterarum delitiarum ex benevolentia regis habuimus. Exinde comite Arnaldo ſimulque conſtabulario receptis, navigantes, & alveum fluminis qui Tangus dicitur intrantes, ſecunda die apud Ulixiſbonam in vigilia apoſtolorum Petri & Pauli appulimus. Quæ civitas, ſicut tradunt hiſtoriæ Sarracenorum, ab Ulixe poſt excidium Trojæ condita, mirabili ſtructura tam murorum quam turrium ſuper montem humanis viribus inſuperabilis, fundata eſt:

* *al.* Tredemude.

* *al.* Gozzem.

* *al.* Arnulfi de Artichot.

Digitized by Google

eſt: circa quam figentes tentoria Kalendis Julii, ſuburbana ejus, divina virtute adjuti, cepimus. Poſt hæc aſſultus varios circa muros non ſine magno noſtrorum & illorum detrimento facientes, uſque ad Kalendas Auguſti in machinis faciendis tempus protraximus. Siquidem duas turres juxta littus, unam in Orientali parte, ubi Flandrigenæ conſederant, alteram in Occidentali, ubi Angli caſtra locaverant, magno ſumptu conſtruximus. Pontes etiam quatuor in navibus, ſex per quos nobis aditus ſuper urbis muros paterent, conſtruximus. Hæc in inventione beati Stephani protomartyris admoventes, B vento contrario repulſi, necnon & * magnellis quodammodo læſi, naves retraximus. Deinde nobis ex noſtra parte pugnantibus cum Saracenis, Anglici minus caute ſuam turrim cuſtodientes, hanc ex improviſo igne ſuccenſam extinguere non potuerunt. Interim nos quadam machina murum effodere cœpimus. Quod videntes Sarraceni, igne oleo admixto, eamdem machinam in favillam redegerunt, magiſtrum etiam machinæ in fractura muri lapidaverunt. Præterea mortes innumeras tam magnellis, quam ſagittis noſtris inferentes, ipſi quoque a noſtris puniti C ſunt. Noſtri de fractura machinarum & ſuorum contritione, aliquantiſper fracti, in miſericordia Dei ſperantes, ingenia & machinas reparare cœperunt. Interea Sarraceni civitatis, qui alimentis abundabant, ſuis concivibus egentibus alimenta adeo ſubtrahebant, ut quamplurimi eorum fame morerentur, quidam autem eorum canes & cattos non abhorrebant devorare. Horum pars plurima Chriſtianis ſe obtulit, & baptiſmi ſacramenta ſuſcepit. Quidam autem illorum, truncatis manibus ad murum remiſſi, a ſuis D concivibus lapidati ſunt. Multa nobis adverſa ſeu proſpera ſecundum quod varius eventus eſt belli, acciderunt, quæ propter prolixitatem vitandam ſilentio tranſivimus. Et ſi qui forte ſunt, qui ea latius explicent, reſervamus. Tandem quidam Piſanus natione vir magnæ induſtriæ, circa nativitatem ſanctæ Mariæ turrem ligneam miræ altitudinis in ea parte qua prius Anglorum turris deſtructa fuerat coaptavit, & opus laudabile tam ex regio ſumtu, quam ex totius exercitus labore circa medium Octobris conſummavit. Similiter quidam ſub muro E civitatis ingentes cavationes ſuo ingenio & multorum auxilio fecit, quod Sarraceni moleſte ferentes, in feſto ſancti Michaëlis circa horam tertiam latenter exeuntes, nobiſcum uſque ad veſperam ſuper foveam pugnam continuabant. Nos autem, ſagittariis eis oppoſitis, vias per quas redire ſperabant, adeo vallavimus, ut vel nullus, vel vix aliquis eorum ſine plaga evaderet. Hinc noſtri die noctuque laborantes, opus ſubterraneum lignis levigatis impletum eadem die

A conſummaverunt, qua rex cum Anglicis muris turrem ſuam applicabat. Siquidem in ipſa nocte ſancti Galli abbatis, igne foſſæ impoſito, ligniſque ardentibus, corruit murus ſpatio ducentorum pedum. Noſtri de tanta ruina ſomno expergefacti, ſumtis armis, cum magno clamore aſſiliebant, ſperantes vigiles cuſtodes murorum fugiſſe. Ad ruinam autem cum veniſſent, mons aditu difficilis ſupereminebat, & turba Saracenorum parata ſtabat in defenſione. Nihilominus autem noſtri aſſiliebant, nec a pugna media nocte inchoata uſque ad diei horam nonam ceſſabant. Tandem variis percuſſionibus attriti, pugnæ ſe ſubtrahebant, quo uſque communicatio turris * admoveretur, & ſic Sarracenorum populus hinc inde vexaretur. Et ecce turris viris bellicoſis impleta muro ſupereminebat. Eadem hora exercitus noſtræ partis, Lotharingis ad fracturam murorum inditio pugnantibus, Sarracenos mirabili aſſultu impetebant. Interim milites regis, qui in arce turris pugnabant, magnellis Sarracenorum territi, minus viriliter pugnabant, uſque adeo quod Sarraceni exeuntes turrim concremaſſent, ſiquidem de noſtris, qui caſu ad eos venerant, non obſtitiſſent. * Hæc periculi fama cum ad noſtras veniſſet aures, meliores exercitus noſtræ partis ad defendendam turrim, ne noſtrâ ſpes in ea adnullaretur, tranſmiſimus. Videntes autem Sarraceni Lotharingos & Flamingos tanto fervore in arcem turris aſcendentes, tanta formidine territi ſunt, ut arma ſubmitterent, & dextras ſibi in ſignum pacis dari peterent. Unde factum eſt ut ALCHAIDA princeps eorum, hoc pacto nobiſcum conveniret, ut noſter exercitus omnem ſuppellectilem eorum cum auro & argento acciperet, rex autem civitatem cum nudis Sarracenis & tota terra optineret. Conſummata eſt autem hæc divina non humana victoria in ducentis millibus & quingentis viris Sarracenorum in feſto undecim millium virginum. Unde nomen ejus glorificamus, in quo & per quem omnia, qui eſt benedictus in ſæcula. Sciatis itaque quorumdam fratrum noſtrorum corpora variis occiſionibus extincta apud Ulixiſbonam ſepulta eſſe. Hujus pacis teſtes ſunt quidam quos divina clementia mutos à nativitate loqui fecit, unum in feſto S. Gerenos ſociorumque ejus atque ſecundum a ſomno excitavit, & ad ſepulcrum martyrum, ſicut ei viſum eſt, manu ſplendidiſſimi viri perduxit, ibique in extaſi proſtravit & vinculum linguæ ſolvit. Similiter & alium quemdam ejuſdem clementiæ gratia ibidem feſto omnium ſanctorum loquentem audivimus & laudantem eum qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Valete.

* al. Manganellis.

* al amoveretur.

* al. hujus

Digitized by Google

CARTA LUDOVICI VII. regis de regalibus Catalaunenſibus.

Anno 1147. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum, dux Aquitanorum. Inter diverſa quæ agit magnitudo regalis, nihil glorioſius eſſe dinoſcitur, quam quæ tranquillitati eccleſiarum ſtudet in poſterum providere, & libertatem earum ad honorem nominis Chriſti nititur adaugere. Cujus rei gratia dilectiſſimi noſtri (a) BARTHOLOMÆI Catalaunenſis epiſcopi precibus annuentes, ſibi & ſucceſſoribus ſuis epiſcopis in perpetuum condonamus, ne poſt deceſſum Catalaunenſium epiſcoporum, ſicut antiquæ conſuetudinis hucuſque tenor habuerat, in domibus epiſcopalibus quicquam ligneum aut ferreum, ſive per nos, ſive per miniſteriales noſtros, de cetero capiamus. Animalia quoque epiſcopi & cetera omnia quæcumque ad ſupellectilem domorum epiſcopalium pertinere dinoſcuntur, ſub eadem immunitate concludimus, præter annonam, vinum, aurum & argentum: quæ omnia juxta vetuſtam conſuetudinem in manu & poteſtate regia retinemus. Quod ſi de his præfatæ ſedis epiſcopus ante obitum ſuum ſub legitimo teſtamento diſpoſuerit, illius contradicere diſpoſitioni nec poſſumus, nec debemus. Ut hoc igitur perpetue &c. Actum in caſtris apud Virdunum anno Domini MCXLVII. regni noſtri XI. per manum BARTH. cancellarii.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ III. ad Coxanenſem, Biſuldunenſem, & alios abbates.

Ut G. Maſſilienſi S. Victoris abbati, cui benedictionis munus impendit, obediant.

Anno 1147. Ex cartario S. Victoris eruit D. Furnerius.

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis G. Coxanenſi, Biſuldunenſi, Balneolenſi, Gerenſi, Vabrenſi, Caſtrenſi, & S. Savini abbatibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Dilectum filium noſtrum (b) G. Maſſilienſem electum, cum litteris capituli & fratribus ejuſdem monaſterii ad noſtram præſentiam venientem benigne ſuſcepimus, & approbata ipſius electione, benedictionis gratiam ei contulimus. Ipſum itaque cum gratia ſedis apoſtolicæ ad propria remittentes, per præſentia vobis ſcripta mandamus, quatenus ei tamquam magiſtro veſtro debitam reverentiam & obedientiam defeратis, & ejus ſalubribus monitis humiliter pareatis. Datum Tuſculani II. cal. Maii.

SENTENTIA Dominorum cardinalium S. R. E. Johannis & Julii, in gratiam monachorum ſancti Vincentii Cenomanenſis contra Gemeticenſes, qui eccleſias S. Petri de *Cortgaben*, & S. Hilarii de Segonia ſuas eſſe contendebant.

Anno 1148 Ex cartario S. Vincentii. Cenomanenſis.

JULIUS & JOHANNES S. R. E. cardinales omnibus Dei fidelibus ſalutem.

Controverſiam quæ agitabatur inter F. abbatem ſancti Petri Gemeticenſis & R. abbatem S. Vincentii Cenomanenſis ſuper quibuſdam eccleſiis, videlicet eccleſia S. Petri de *Cortgabem*, & S. Hilarii de Segonia, cum pertinentiis ſuis, a domino papa EUGENIO nobis commiſſam, hoc modo terminavimus. Cum abbas Gemeticenſis reſtitutionem peteret, dicens eccleſiam ſuam prædictas eccleſias poſſediſſe, & per monachos S. Vincentii ſecundo anno ante concilium quod a domino papa Urbano apud Clarum-montem pro expeditione Jeroſolymitana celebratum eſt, monachos ſuos fuiſſe depulſos. Ad comprobandum quod aliquando illas eccleſias tenuerit, quoddam inſtrumentum protulit, in quo continebatur quod CAROLUS rex villas, in quibus ſunt jam dictæ eccleſiæ, ab aliis villis Gemeticenſium ſelegerat, & uſibus monachorum Gemeticenſium conceſſerat. De ſupradictis tamen eccleſiis nihil ibi continebatur. Quod inſtrumentum, licet videretur antiquum, nullius tamen ſigillo ſignatum erat: tres etiam teſtes produxit, per quos & ſe prædictas eccleſias poſſediſſe, & per monachos ſancti Vincentii, Gemeticenſes monachos violenter fuiſſe expulſos, probare nitebatur. Movit etiam per advocatum ſuum quæſtionem proprietatis, proponens ei vendicationem. Ad ſuum itaque dominium probandum idem inſtrumentum Caroli regis & eoſdem teſtes quos ante produxerat, protulit. Qui cum nobis minus idonei viſi eſſent, & eorum teſtimonia inconvenientia, a nobis recepti non ſunt. Abbas vero S. Vincentii ea quæ ſuus adverſarius afferebat negans, cartam confirmationis earum eccleſiarum ab Il. Cenomanenſi epiſcopo eccleſiæ S. Vincentii factæ, ejus epiſcopi ſigillo ſignatam in medium protulit, quatuor etiam teſtes produxit, quorum duo tactis ſacroſanctis evangeliis atteſtati ſunt ſe vidiſſe, quod eo tempore quo Gemeticenſes ſe poſſediſſe & eſſe violenter expulſos dicebant, & VII. annis ante monachi S. Vincentii prædictas eccleſias quiete poſſederunt. His itaque allegationibus moti, nos auctoritate domini papæ

(a) Is ex nobiliſſima proſapia Guillelmi cognomento Lupi, domini de *Chantilli*, Franciæ buticularii, ex Adalvia uxore prognatus, ſub Stephano epiſcopo Pariſienſi patruo ſuo decani dignitate functus, ad Catalaunenſem eccleſiam regendam electus eſt anno 1147. teſte Alberico.

(b) Guilielmum hujus nominis primum, cujus electionem ad annum 1147. refert Ruffius.

Eugenii & S. R. E. a petitione tam poſſeſſionis quam proprietatis facta ab abbate Gemeticenſi S. Vincentii abbatem abſolvimus, & eum de cetero prædictas eccleſias quiete & pacifice præcepimus poſſidere. Actum in capitulo Rhemenſi anno dominicæ Incarnationis MCXLVIII. (a) non. Aprilis, pontificatus vero domini papæ Eugenii III. anno IV. Ego JULIUS preſbyter cardinalis tituli S. Marcelli controverſiam iſtam ex mandato domini papæ Eugenii terminavi, & ideo ſubſcripſi, & proprio ſigillo roboravi. Similiter & ego JOHANNES diaconus cardinalis ſancti Adriani ex mandato domini papæ controverſiam iſtam terminavi, & ſubſcribens ſs. & proprio ſigillo roboravi.

DIPLOMA SAMSONIS archiepiſcopi Remenſis pro monaſterio S. Quintini in Inſula.

Concedit ipſi adminiſtrationem Leproſariæ S. Quintini.

Anno 1148 *Ex cartario S. Quintini in Inſul.*

IN nomine Patris & Filii, &c. Ego SAMSON divina miſeratione Remorum archiepiſcopus, univerſis ſanctæ eccleſiæ filiis tam præſentibus quam futuris in perpetuum.

Quia paſtores ovium rationabilium cernimur eſſe, quibus tantum nobis prodeſſe potius expedit, quam præeſſe; debemus in quantum ſcimus & poſſumus commiſſa nobis ovilia circumſpecta providentia circumire, & ab eis pravorum inſidias precibus modis omnibus inhibere. Idcirco dilecte fili BALDUINE abbas S. Quintini de Inſula, tuis juſtis petitionibus dignum duximus annuendum. Leproſis igitur qui extra caſtrum ſancti Quintini poſiti ſunt, terram in qua manſiones eorum & capella fundata eſt, infra parochiam tuam, tui juris, & eccleſiæ tuæ, & ſucceſſorum tuorum in perpetuum eſſe decernimus. Quicquid vero a fidelibus collatum fuerit, tu & ſucceſſores tui ipſis infirmis eorumve ſacerdoti, qui ad arbitrium veſtrum ibi conſtituetur, pro voluntate veſtra juxta ſalutem animæ veſtræ erogabitis. De cetero preſbyter ipſe ab epiſcopo Noviomenſi ſive a miniſtris ſuis curam ipſius loci accipiet, & debitam exhibebit obedientiam, nec aliquos præter infirmos, & eorum ſervientes, qui de pane ipſorum vivunt, in aliqua parochiali adminiſtratione ſuſcipiet abſque epiſcopi aſſenſu, & eorum quorum juris intererit legitima permiſſione. Sane ipſe preſbyter a ſonniaticis ſeu obſoniis & exactionibus quæ plerumque ad epiſcopi ſervitium fiunt, ſicut felicis memoriæ LAMBERTUS * epiſcopus decrevit, & ſcripto firmavit, penitus liber erit. Hæc ut prælibata ſunt, nos præſentis decreti auctoritate rata... hanc inſtitutionem noſtram contravenire ne quis temptaverit, imaginis noſtræ impreſſione, & probabilium perſonarum atteſtatione eam corroborari fecimus. Decernimus equidem quod preſbyter prædicti loci abbati S. Quintini ſubjectus & obediens erit in omnibus. Signum JOSLENI Sueſſionenſis epiſcopi. S. BARTHOLOMÆI Laudunenſis epiſcopi. S. NICOLAI Cameracenſis epiſcopi. S. ODONIS abbatis S. Remigii. S. ALDRICI abbatis S. Theoderici. S. URSIONIS abbatis S. Dionyſii. S. Boſonis archidiaconi. S. Gregorii cantoris. S. Henrici. S. Rogerii. S. Conſtantii preſbyterorum. S. Simonis. S. Joffridi. S. Walteri diaconorum. S. Sigardi. S. Rogerii. S. Guidonis. S. Boſonis ſubdiaconorum. Actum Remis anno incarnati Verbi MCXLVIII. indictione XI. regnante Ludovico Francorum rege anno XIII. archiepiſcopatus autem domni SAMSONIS anno IX. Drogo cancellarius recognovit, ſcripſit & ſubſcripſit.

* Noviomenſis anno 1122.

CARTA RADULFI COMITIS Viromandenſis.

Henrico abbati Vivarienſi concedit locum ad conſtruendum oratorium & manſionem pro ſuis ſororibus.

Anno 1148. *Ex mſ. Colbertino.*

RADULFUS Viromandorum comes omnibus tam præſentibus quam futuris in perpetuum.

Dignum eſt munificentiam principum juſtis petitionibus religioſorum virorum facilem præbere conſenſum. Ea propter ego R. Viromandorum comes precibus venerabilis HENRICI Vivarienſis abbatis cariſſimi noſtri inclinatus, concedi ei locum qui dicitur Javagias (b) ad conſtruendum oratorium & habitationem congruam ad manſionem ſororum ſuarum, ut ibi remotæ a ſtrepitu ſæculi Deo valeant deſervire. Concedo etiam eis uſuarium in nemore tam ad comburendum, quam ad neceſſarios uſus officinarum ſuarum conſtruendarum per totam foreſtam, quæ ex utraque parte vicina eſt domui illarum. Ne igitur heredes mei poſt deceſſum meum præfati loci ſorores moleſtare præſumant, ſigilli mei auctoritate roborari præcepi donationem iſtam, & ſubſcriptione eorum qui interfuerunt, muniri. Signum PETRI Silvanectenſis epiſcopi. S. Alberici de Roia. S. Theobaldi de Criſpeio. S. Burgarii, S. Ingeranni fratris ejus, S. Guidonis præpoſiti, S. Adæ *Brullart*, S. Abbatis & Guichardi converſorum, Sig. Roberti cancellarii. Actum anno Domini MCXLVIII.

(a) Hinc apparet controverſiam illam terminatam fuiſſe tempore concilii Remenſis ab Eugenio III. celebrati, ad quod haud dubium fuerat delata.

(b) Forte Fervagias ubi eſt parthenon ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Noviomenſi, qui proceſſu temporis tranſlatus fuit in urbem ſancti Quintini.

Digitized by Google

BULLA EUGENII PAPÆ III. ad fratres Savignienſes.

Confirmat eorum ordini Ciſtercienſi unionem.

Anno 1148. *Communicavit R. P. Chamillard S. J.*

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis conventui Savignienſi & abbatibus monaſteriorum ad idem cœnobium pertinentium, eorumque fratribus ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

B Pax eccleſiæ, fratrum concordia, religionis vigor, ſtatus monaſteriorum unitatis vinculo conſervatur. Hujus rationis intuitu dilecti filii noſtri SERLO Savignienſis & HOSMUNDUS Belbacenſis abbates ad Ciſtercienſe capitulum venientes, tam ſe quam univerſitatem veſtram per cariſſimum filium noſtrum BERNARDUM Clarevallenſem abbatem in unitatem Ciſtercienſis congregationis & ordinis ſuſcipi, nobis præſentibus, humiliter poſtularunt. Eorum itaque religioſam devotionem in Domino commendantes, paternæ ſumus charitatis debito congaviſi; ſcientes ſcriptum eſſe, frater C adjuvans fratrem, ambo conſolabuntur. Quocirca ſecundum eorum gratum Deo & laudabile deſiderium, tam eos quam vos ſancto illi collegio ſociantes, apoſtolica auctoritate ſtatuimus, ut hæc amabilis & jocunda ſocietas futuris temporibus inviolabiliter obſervetur. Præfato igitur filio noſtro S. Savignienſi abbati tanto vos propenſius filialem obedientiam, ſecundum ejuſdem ordinis inſtituta exhibere præcepimus, quanto attentius pro veſtra ſalute cognoſcitur laborare. Si quis autem contra hujus noſtræ confirmationis paginam ſciens venire D contemptaverit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum apud S. Sequanum XIII. cal. Octobris.

DIPLOMA HENRICI II. Leodienſis epiſcopi pro monaſterio S. Laurentii.

Eccleſiam S. Severi de Meſſia tradit & incorporat monaſterio S. Laurentii.

Anno 1149. *Ex mſ. Johannis Stabulenſis Hiſtoria abbatum S. Laurentii.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. E Qui a divina diſpenſante gratia locum regiminis obtinent in eccleſia, hoc præcipue bonæ intentionis ſtudio, ac ſubſequentis operis effectu curare debent neceſſario, ut in venerabilibus & Deo ſacratis locis ſanctorum gloria religioſis, ut dignum eſt, honoretur famulantium obſequiis. Quod ſciens ego HENRICUS ſecundus Dei gratia Leodienſis epiſcopus, quantum auxiliante gratia Chriſti valui, ſollicitudinis debitæ curam impendi, ut divinæ cultum religio- A gionis in ſubjectis meæ providentiæ amplificarem eccleſiis. Inter quas præcipue eccleſiam S. Severi in Meſſia debita miſeratus ſum ſollicitudine, quæ patroni ſui corpore aliorumque ſanctorum pignoribus nobilitata, floruerat pridem religione canonica: ſed per ſucceſſum temporis, religioſis decedentibus canonicis, in tantam permutationis negligentiam deciderat, ut imminuto cultu divinæ ſervitutis, ipſiſque pene labentibus ædificiis, jam non videretur eſſe quæ fuerat. De cujus nimirum reſtauratione, cum ſemel, iterum atque tertio verbum feciſſem in conventu Leodienſis eccleſiæ, ex conſilio ſpiritualium virorum fideliumque meorum placuit, ut religioſo abbati ſancti Laurentii WAZELINO eamdem eccleſiam contraderem, qui ad honorem Dei, & ſanctorum venerationem, regularium in ea monachorum diſponeret ordinem: quod & factum eſt. Nam in præſentia eccleſiaſticarum perſonarum prædictam eccleſiam cum dote integra, & omnibus pertinentiis ſuis, cum tota omnino familia, ac poſſeſſionum reditibus univerſis, tradidi libero ac perpetuo jure monaſterio S. Laurentii; ita ut ab hodierna die & deinceps eccleſia S. Severi ſubjecta ſit eccleſiæ S. Laurentii, tamquam propria filia ſpirituali matri. Et eam tam in ſpiritalibus quam in temporalibus abbas S. Laurentii ut propriam eccleſiam libere diſponat, & ex noſtræ præceptionis auctoritate regularem monachorum ordinem ad ſerviendum Deo in ea conſtituat. Sane decimam de majori ac minori *Seron* & de Foris-villa ab hac largitione excepi, & ad epiſcopalia continui, eo quod beneficium ſit perſonæ, quæ more eccleſiaſtico noſtro debet adhærere obſequio. Cetera omnia, cunctas poſſeſſiones S. Severi, ſicut propriis diſcretæ ſunt terminis, cum omnibus uſuariis & appenditiis ſuis, ex integro tradidi perpetualiter monachis, Deo & S. Severo ad ſacrum ejus corpus ſervituris, ut inde neceſſarios habentes ſumtus, cum ſecuritate ac tranquilla devotione Dei clementiam pro noſtra exorent ſalute, ac perpetuali ſanctæ Leodienſis eccleſiæ conſervatione. Hac enim ſpe, ſeu retributionis mercede, noſtra munificentia religioſis liberalem ſe impendit, quatinus devotis eorum orationibus, & ſanctorum quos veneramur, meritis ſuffragantibus, temporali & æterna ſecuritate in Dei lætemur miſeratione. Ut autem hujus noſtræ donationis vel munificentiæ largitio firma atque perpetualis maneat S. Laurentio, eam roboramus confirmationis privilegio, cartæ videlicet præſentis aſtipulatione, cum impreſſo ſigilli noſtri munimine, teſtibus ſubſcriptis clericis ac laicis. Nomina teſtium. Dodo archidiaconus, Rembaldus decanus, Johannes, Gozelinus ejuſdem eccleſiæ S. Severi præpoſi-

Digitized by Google

tus. De nobilibus viris Euſtacius advocatus, A Berengerus *de Loz*, Nitardus de Mariulis. De familia eccleſiæ, Wedericus de Prato, Lambertus de Hoyo, & alii nonnulli. Actum Leodii III. cal. Decembris, anno incarnationis Domini MCXLVIIII. indictione XIII. regnante Conrardo II. anno regni ejus XII.

DIPLOMA REMUNDI comitis Barcinonenſis pro Gaufrido epiſcopo Avenionenſi.

Pro multis ſibi, fratri, & nepoti exhibitis ſervitiis donat ei villam de Verqueriis.

Anno 1150. Ex archivis eccleſiæ Avenionenſis.

IN Dei æterni regis nomine. Omnibus notum fiat hominibus, tam præſentibus quam ſequentibus, quoniam ego R. comes Barchinonenſis & marchio Provinciæ, pro multis & magnis ſervitiis & ſincera amicitia, quam mihi & fratri meo & filio ejus nepoti meo, GAUFREDE epiſcope Avenionenſis, hactenus exhibuiſti, totum jus & omne dominium quod habemus ego & nepos meus, vel habere debemus, in villa de Verqueriis, & toto ejus territorio, in aquis, & pratis, atque paludibus, in hermis & cultis, & omnibus ad prædictam villam pertinentiis, tibi & eccleſiæ Avenionenſi, & ſucceſſoribus C tuis perpetua donatione & voluntario laudamento concedimus. Quidquid etiam ab his qui in ipſa villa & territorio aliquid habere videntur acaptare tu poteris, laudando concedimus. Præterea albergum ipſius villæ quod nobis retinemus, tamdiu tu & eccleſia tua libere habeas & poſſideas, uſquequo albergum de Novis, quod pro pignore tu & eccleſia tua habeas, * redimere nos valeamus, & albergo de Novis redemto, quidquid ſervitii & dominii in caſtello de Novis habemus, in villa de Vercheriis retinemus. D Facta eſt hæc donatio apud Arelatenſem civitatem in domo archiepiſcopi ſuper portam ſancti Stephani anno Incarnationis Dominicæ MCL. audientibus & videntibus iſtis, ſcilicet Guillelmo Remundo ſeneſcallo, Roſtagno *de Tharaſcon*, Guillelmo Ibilerto, Guillelmo Bernardo Alaurata, Petro Bremundo de Lauduno, Roſtagno Imberto de Novis, Roſtagno Aycardo, Guillelmo Calveria, Roſtagno de Pargo, Petro de ſancto Saturnino, Arnaldo ſacriſta Auraſicenſi, Petro de *Ventayrol*, Iſnardo Ugoleno, Petro E ſacriſta Arelatenſi, Guiranno de Simiana, Bertrando Raymbaldo fratre ſuo, Roſtagno Porcello & Porcello fratre ſuo.

* f. habeatis.

EPISTOLA B. AD G. ABBATEM Maſſilienſem.

Quantas difficultates ſit paſſus Piſis pro inſtituendo novo priore, & de fuga Alderanni.

Anno 1150. Ex archivis S. Victoris Maſſilienſis eruit D. Furnerius. [a]

G. (a) Dei vocatione Maſſilienſium abbati omnique ſancto conventui B. aliique fratres, ſalutem.

Divina qua omnia prævidentur annuente diſpoſitione, poſtquam a vobis diſceſſimus, non abſque magna difficultate per mare navigantes, demum duobus menſibus una minus hebdomada expletis, Piſis applicuimus, B & ibi audientes & intelligentes modicum. . . . . . & nos & navem noſtram Sardiniæ profectos. Neque enim, ut plura omittam, Piſanus archiepiſcopus illuc introiit, qui captus ab hoſtibus tenetur, cum propter timorem inſidiantium, ſanum viſum eſt conſilium ad propria remeare, coaptatis obtimis fratribus ire viam ſuam. De me autem ſic habetote. Audito noſtro adventu, viri quidam civitatis & omnes qui ſunt vicinitatis eccleſiæ noſtræ, pleni furore & iracundia, conveniunt nos, quærentes utrumnam prior ibi commutandus eſſet: quos blandioribus ſermonibus alloquentes, & ad amorem & reverentiam noſtri immo & mon. revocantes, nullis precibus, nulla umquam ratione ſedare potuimus. Sequenti iterum die congregati univerſi & fortiores per pares & amicos præſenteque quatuor * manu qui ſoli nobiſcum erant, conteſtati ſunt ſe habere cartas & privilegia, ut nullus prior ſtatueretur, niſi quem ipſi elegiſſent: quod & ejuſdem nequam Alderanni conſilio actum eſſe credimus cujus & cetera, prolataque carta, contraria ſpei ſuæ audierunt; quam iterum volentes defendere & male interpretari, reſtitimus, ſic confuſi & multo magis inſanientes diſceſſerunt. Tertia iterum die multo graviores ſuſtinuimus minas, & ſacramentorum atteſtatione, quod numquam ulterius eccleſiam intrarent, oſſa parentum.... quam ipſi fecerant, & omnia bona domus deſtruerent & demolirentur. Hujuſmodi litium verbis continuo per trium hebdomadarum ſpatium omnes pariter per importunitatem temporis Piſis commorantes, aſtitimus. Fuit igitur conſilium, ne eccleſia ſcandalum & deſtructionem penitus pateretur, infecto opere redire. Iterum ſpe obedientiæ confirmatus, & volens eam magis modicam & pauperem noſtram eſſe quam aliorum detrimento fieri ditiorem, remanere diſponebam vel ad tempus, ut ſaltem alius pro me licentius ſubrogetur, retento V. heremita, qui neceſſario & participe tribulatio-

* f. monachis.

(a) Deſignatus prima hac littera abbas non Gauſelmus, qui vix dignitatem abbatialem ſalutavit, ſed Guillelmus, qui anno 1147. electus abbas ad 1163 præfuit.

num, cui pietas veſtra pleniorem licentiam accommodet. Interea dum hæc aguntur, quod neque nos dicere ſine gemitu, neque vos audire debetis, Alderannus totus miſerabiliter mente mutatus exiſtens, noctu ab eccleſia fugiit, ubi cuſtodiens ſacra jacebat, nec quid de eo actum fuerit, ſive quo abierit, poſtea audivimus. Tulit autem, ut aiunt, ſecum plurimas pecunias, me vero debitorem MCCC. ſolid. & pluris reliquit, propter quod omnes expenſæ quotidiano victui hinc . . . . Obſecro itaque orationum veſtrarum juvamina, ut divina gratia ſalutem omnibus & pacem inter nos & eccleſiæ noſtræ...& populum donare dignetur. Notum etiam vobis facio, quod peregrinum quemdam redeuntem a Jeroſolymis vice veſtri ſub permiſſione obedientiæ ſuſcepimus, eumque ad vos cum XIIII. aureis tranſmittimus. Cetera ipſe de ſe loquetur. Valete. Scitote quod pro fratre R. Lirinenſe monacho, ſi a vobis receptus eſt, multa bona promittuntur, & nobis & ab amicis ejus.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ III. ad epiſcopum Metenſem.

Ut H. comitem de Salinis cellam Aſmingiæ quam abſtulerat abbati S. Michaëlis per cenſuras eccleſiæ reſtituere cogat.

Circa 1150. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Metenſi epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Dilecti filii noſtri M. * abbatis S. Michaëlis querela didicimus, quod comes H. de Salinis nepos tuus, cellam Aſmingiæ, quam ipſe abbas & anteceſſores ejus per plura jam tempora pacifice tenuerunt, de novo per violentiam occupavit, & ejectis monachis decimas & reditus exinde aſportavit, & ſacerdotem illuc pro ſuæ voluntatis arbitrio introduxit. Per præſentia itaque ſcripta fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi prædictæ res ita aguntur, eumdem comitem diſtricte commoneas, ut cellam ipſam cum omnibus quæ abſtulit antedicto abbati reſtituat. Quod ſi facere contemſerit, in ipſa cella divina officia interdicas, & ipſum eccleſiaſtica diſtrictione percellas. Sane ſi aliquid ſibi adverſus antefatum H. noſtrum filium credit de jure competere, mediante poſtmodum poterit juſtitia obtinere. Datum Signiæ IX. cal. Junii.

* Manegaudi.

EPISTOLA EUGENII papæ III. ad H. comitem de Salinis.

Cauſatur quod ejectis monachis presbyterum in cellam Aſmingiæ intruſerit.

Circa 1150. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio, nobili viro H. comiti de Salinis, S. & A. B.

Expectavimus, fili, ut ea de tua nobilitate ad noſtram audientiam pervenirent, quæ te ſolicitum de ſalute animæ tuæ oſtenderent, & nos ad dilectionem tuam & ſubventionem, ſi res exigeret, facilius provocarent. Venientis autem ad nos dilecti filii abbatis S. Michaëlis adverſus te querela accepimus, quod cellam Aſmingiæ, quam ipſe & anteceſſores ejus per multa tempora pacifice tenuerunt, cum tuis hominibus invaſiſti, & bonis ejus damnabili præſumtione direptis, ejectis monachis, ſacerdotem illuc pro tuæ voluntatis arbitrio intruſiſti. Super quo, ſi verum eſt, tanto amplius conturbamur, quanto minus tale aliquid de tua induſtria timebamus. Per præſentia itaque ſcripta nobilitati tuæ mandamus, quatenus eamdem cellam cum omnibus inde ſublatis antefato filio noſtro reſtituas, ſi quid juris adverſus eum te credis habere, mediante poſtmodum, ſi volueris, juſtitia recepturus. Alioquin ſcire te volumus, quod nos venerabili fratri noſtro Metenſi epiſcopo dedimus in mandatis, ut in te canonicam exerceat ultionem. Data Signiæ IX. calendas Junii.

EPISTOLA EUGENII papæ III. ad archiepiſcopum & capitulum eccleſiæ Turonenſis.

Recuſat ſcribere Dolenſibus & Briocenſibus utpote excommunicatis.

Circa 1150. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri noſtro archiepiſcopo & capitulo Turonenſis eccleſiæ, S. & A. B.

Litteras veſtras debita benignitate recepimus, & quæ in eis continebantur, diligenter inſpeximus. Verumtamen ſecundum quod a nobis poſtulaſtis, Dolenſibus & Briocenſibus eccleſiis nequaquam ſcribere poſſumus: quoniam ſicut meminimus, propter eorum inobedientiam & contumaciam ſententia excommunicationis fuit in eos a te, frater archiepiſcope, promulgata, & in Remenſi concilio a nobis poſtmodum confirmata, quam tamdiu ratam manere decrevimus, donec a ſua contumacia reſipiſcant, & ad obedientiam Turonenſis eccleſiæ convertantur. Datum Tuſculani XVIII. calendas Julii.

Digitized by Google

DIPLOMA EUGENII PAPÆ III. ad Serlonem abbatem Savignienſem.

Ut ipſe & omnes ipſius monaſterio ſubjecti vivant juxta Ciſtercienſium inſtitutum.

Circa 1150 Communicavit R. P. Commillard S. J.

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio SERLONI Savignienſi abbati ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Cum omnibus eccleſiaſticis perſonis debitorem ex injuncto nobis a Deo apoſtolatus officio exiſtimamus: illos tamen propenſioris charitatis ſtudio nos convenit imminere, quos in vero religionis habitu omnipotenti Domino militare cognoſcimus. Ad hoc enim paſtoralis officii nobis eſt cura commiſſa, ut bene placentem Deo religionem laboremus ſtatuere, & ſtabilitam exacta diligentia conſervare. Proinde, dilecte in Domino fili, religionem in monaſteriis quibus præeſſe dignoſceris, ſtabilitam in Domino proficere cupientes, ſtatuimus ut in omnibus monaſteriis quæ de monaſterio cui præſides, ſunt egreſſa, & in his quæ de egreſſis ab eodem monaſterio prodierint, tam de ipſis perſonis quam de rebus monaſteriorum, juxta Ciſtercienſium fratrum inſtitutionem, diſponendi & ordinandi liberam habeas facultatem. Quia vero plures maligno ſpiritu inducti, ab obedientia ſuorum prelatorum reſiliunt, & ut ſuæ liberius deſerviant voluntati, aliena ſolatia quærunt, prohibemus, ut nulli poſt factam in eiſdem locis profeſſionem, liceat ſe a tua vel ſucceſſorum tuorum ſubjectione ſubtrahere, aut alii hujuſmodi profeſſos, ſeu aliquos de monaſteriis retinere. Quod ſi quis eorumdem monaſteriorum ſe a tua ſubjectione ſubtraxerit, & tertio commonitus redire contempſerit, cum excommunicandi habeas poteſtatem. Datum Tuſculani XII. cal. Novembris.

DIPLOMA HENRICI II. epiſcopi Leodienſis pro monaſterio ſancti Jacobi.

Emancipatam primum a collegiata eccleſia S. Johannis, deinde à canonicis regularibus eccleſiam beatæ Mariæ Magdalenæ donat abbati & monachis ſancti Jacobi.

Anno 1151. Ex ſchedis Cl. V. Baronis de Craſſier.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS hujus nominis ſecundus, ſanctæ eccleſiæ Leodienſis epiſcopus, ſucceſſoribus meis omnibuſque fidelibus Chriſti tam præſentibus quam futuris in perpetuum. Notum facio qualiter Anhelinus quidam conſtructor eccleſiæ beatæ Mariæ Magdalenæ, quæ eſt in inſula Leodii, eamdem A eccleſiam ab eccleſia ſancti Johannis evangeliſtæ, quæ in eadem inſula ſita eſt, cui ſubjecta prius fuerat, adjuvante Deo, emancipavit, & omnimodis liberam effecit, decima enim fundi conſtructa eccleſia ad beati Johannis eccleſiam pertinebat, ſed pro decima ejuſdem fundi continentis bonuarium terræ, idem Anhelinus præfatæ beati Johannis eccleſiæ tradidit ſui juris allodium in loco qui dicitur *Longum-dorſum*, perſolvens fratribus ſingulis annis V. ſolidos & VI. capones, quinque etiam ſolidos & octo denarios, & II. capones cum prato in villa B quæ vocatur *Seraing*, eidem eccleſiæ tradidit. Hac igitur traditione facta & confirmata, eccleſia beatæ Mariæ Magdalenæ ab omni ſubjectione quam prænominatæ eccleſiæ debebat, liberrima facta eſt, quæ videlicet ne vacua & muta a laude Dei remaneret, denominati & conſtituti ſunt ibi canonici regulares, qui die & nocte ſervitium explerent Dei & beatæ Mariæ Magdalenæ: ſed adeo egeſtate victualium & tenuitate redituum cum etiam clamore incurſantium heredum exturbati & confracti ſunt, ut ad ultimum non niſi unus remaneret. Quare ego C HENRICUS pro officio meo, & cura mihi commiſſa ſollicitus, ne locus ille penitus deſtrueretur, conſilio habito cum eccleſia S. Lamberti, & cum religioſis viris clericis monachis & laicis, communi conſenſu decretum eſt: ut quia eccleſia beati Jacobi in inſula contigua erat illi eccleſiæ, in manum & poteſtatem abbatis poneremus; quatenus pro amore & honore Dei & beatæ Mariæ Magdalenæ hunc ſubiret laborem, ut & de monachis ſuis aliquos ibi conſtitueret, & ubi minus facultas ſuppeteret eccleſiæ, ipſe de ſuis facultatibus ſubveniret, donec precibus & meritis Deo dilectæ Peccatricis D ipſe ſummus Pater-familias largiorem ſuæ benedictionis abundantiam interius & exterius provehendo, multiplicando indulgeret. Sed & ipſi abbati poteſtatem concedimus poſſeſſiones vel mutare, vel vendere ſecundum quod videret commodum eſſe eccleſiæ. Supraſcriptam itaque compoſitionem & conceſſam huic eccleſiæ libertatem, ſcilicet & eam quam expoſuimus conſtitutionem & donationem canonice factam de eadem eccleſia eccleſiæ beati Jacobi, præſentis ſcripti privilegio communivimus, ſtaE tuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona inpræſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis poterit adipiſci, firma & illibata permaneant. Actum eſt hoc anno Incarnationis Verbi milleſimo centeſimo quinquageſimo primo. Teſtes: Elbertus, Renerus, Dodo, archidiaconi. LUDOVICUS comes de Los, Widricus de Prato, Euſtachius, Mile & alii multi.

lum enim alium niſi S. Auguſtinum eum continue exponentem inveni. Cumque ibidem id negotiis communibus imminentibus facere minime poſſem, & cum librum à quampluribus & maxime à monachis tam ſententiarum acumine, quam etiam morum propenſa inſtructione avidiſſime haberi deſideratum, tentaſſem ut mecum Piſas transferendum referrem, nullatenus invenirem, duobus exemplariis a duobus monaſteriis in commodatum acceptis, duobus ſcriptoribus uno a capite, altero a medietate incipiente, librum tradidi transferendum vel transſcribendum. Et eum in brevi ita adeptus, nocte ac die dum vacabat diligenter auſcultans fideliter emendavi. Negotiis vero meæ civitatis peractis, licentiam redeundi ab imperatore accipiens, Meſſanam veniens, ibique moram faciens, manibus meis ſcribens librum inibi transferre incœpi, & ſic per totam viam Neapoli & Caetæ, & ubicumque moram faciebam, vacationem mihi extorquens jugiter transferebam, & contra ſpem per duos continuos annos, Deo auctore, totum librum de verbo ad verbum de græco in latinum transferens integre conſummavi. Evangeliſta enim hic in ſententiis acutiſſimus eſt, & in miraculis enuntiandis non multum ſtuduit. Pertranſit enim annum à Paſcha in Paſcha integrum: in quo non fere tria miracula ſcribit, cum in unaquaque die plura, &, ut credo, innumerabilia fecit. Et quæ ſequuntur.

JUDICIUM A COLONIENSIBUS ſenatoribus editum, de libertate thelonei Indenſis monaſterii.

Anno 1155. *Ex mſ. Cl. domini de Louvrex.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit cunctis Chriſti fidelibus, tam futuris quam præſentibus, quod pius Romanorum imperator LUDOVICUS adeo honorifice & tam magno dilectionis ſtudio Indam conſtituit, ut non ſolum in ea nobile templum a ſua nobilitate conſtitutum Salvatori & S. Cornelio conſecratum diverſitate beneficiorum & hominum ditaret, & magna libertate nobilitaret; Verum etiam omnes cujuſcumque ſint conditionis homines ad S. Cornelium pertinentes hac nobilitavit libertate, quod eos ſua regali poteſtate ubique locorum in Romano imperio, ab omni genere thelonii abſolvit. Contigit autem ex antiquitate temporis, quod Fugelo magnæ diſcretionis homo Colonienſis civitatis honeſtus thelonarius ſub archiepiſcopo ſecundo ARNOLDO prædictorum Indenſium thelonei libertatem tam regaliter a pio rege, ut prædictum eſt, inſtitutam & A de proprio ſigillo ſuo in perpetuum firmatam, non ex induſtria nitebatur infringere, ſed quadam negligentia quæ ſæpe accidit hominibus, ex ſcriptorum penuria, quia hujus libertatis memoria non fuit ſcriptis commendata. Hoc audito, nobilis abbas ANNO ſuper hoc facto querimoniam fecit imperatori FRIDERICO, qui ſuper eumdem locum regalem præpotens fuit advocatus. Inde vero rex commotus præcepit archiepiſcopo ſub obtentu & dilectionis ſuæ & gratiæ, ut abbati & ſuis hominibus digne & ſecundum tenorem juſtitiæ ſatisfaceret, & eorum thelonei libertatem quam a multis B regibus in quieta poſſeſſione inconcuſſam hactenus obtinuerunt, non infringeret; ſed eamdem per ſententiam judicis aſtrueret, & ſcripto in ſua civitate faceret ad notitiam omnium civium reformari. Archiepiſcopus vero totius ſuæ civitatis ſenatu convocato, & melioribus de civitate & aliis qui erant præcipui & ſanioris conſilii aſtantibus, cæpit diligenter diſcutere, ſi illi de Inda quid juris in thelonio in ſua civitate ſibi & ſuo debeant thelonario. Tandem ſuper hoc cauſa diu ventilata, Henricus unus de ſenatoribus, & in omni legali & politica ſcientia probatus, a ſummo judice conſul- C tus, judiciaria omnes ſupradictos ab omni thelonio judicavit eſſe liberos, aliis ſenatoribus & eorum confratribus idipſum approbantibus. Unde prædictus abbas Colonienſibus tam pauperibus quam divitibus, ſed præcipue ſenatoribus ſuam exhibuit præſentiam: & ut hoc quod judicis ſententia eſt adjudicatum, perpetua firmitudine habeatur roboratum, ſecundum inſtitutionem civilis juris & eorum conſuetudinem, eis omnibus ſui juris perſolvit teſtimonium. Hujus rei teſtes Hermannus advocatus, Vo- D ghilo thelonarius, HERMANNUS comes, Richolfus advocatus, Gerhardus Albus, Hermannus camerarius, Marcmanius Hoiæ, Henricus Gerhardus Niger, Richolfus de Novo-foro, Godefridus filius Volſuindæ, Hermannus filius Raſonis, Godefridus de Stavera, Richolfus de ſancta Brigida, Daniel & frater ejus, Bruno Mawodo, Marcina *Lenvichin*, Ludolff *Grin Ennuet*, Franco, Albo de S. Cecilia, HENRICUS comes, Henricus filius Hermanni, Carolus Voghelo & omnes ſcabinorum fratres, & qui E ſanioris ſunt conſilii in Colonia civitate. Hæc acta ſunt anno dominicæ Incarnationis MCLV. quarta epacta pro indictione, victorioſiſſimo rege FRIDERICO regnante, & archiepiſcopo ARNOLDO ſecundo epiſcopatum ſanctæ Colonienſis eccleſiæ feliciter gubernante.

Digitized by Google

pletum, veſtræ majeſtati, ſanctiſſime Pater, offero, ut veſtræ celſitudinis emendatione libratus & veſtra auctoritate ſubnixus, in univerſo orbe terrarum expanſus eniteat: quatinus pluribus ſpiritualia hinc pabula lucrantibus, longævam proſpere viventes vitam centuplum hic accipiatis, & in futuro æternis fruamini bonis. Amen.

In fine hæc leguntur.

Domino papa Eugenio III. præcipiente, peccator Burgundius Judex de civitate Piſana tranſtulit hunc librum de græco in latinum ſermonem, evangelii ſecundum Matthæum per nonaginta homelias ſancti Johannis Chryſoſtomi expoſitionem eloquentiſſimam diligenti exquiſitione continentem. Expletum eſt autem hoc opus, & integre fideliterque conſummatum anno dominicæ incarnationis MCLI. indictione XV. in cal. Decemb.

Homilia prima ſic incipit. Oportebat quidem nos non indigere eo quod a litteris eſt auxilio, ſed ita vitam præbere puram, ut ſpiritus gratia pro libro fieret noſtris animabus, &c.

Homilia XII. Cum ſervis dominator, cum obnoxiis Judex venit baptizandus, ſed ne tumultueris; in humilibus enim his maxime fulget ejus ſublimitas, &c.

Homilia XIII. Nunc quando poſt Spiritus deſcenſum, poſt vocem deſuper deductam & dicentem, hic eſt filius meus dilectus in quo bene complacui, & quod utique eſt mirabile quod a Spiritu-ſancto, &c.

Homilia XXIV. Propter quid non dixit, ſed qui facit voluntatem meam, quoniam interim amabile erat & hoc prius ſuſcipi: etenim multum magnus erat ad imbecillitatem eorum, &c.

Homilia XXV. Et nempe conſequens erat dolere eos ad oneroſitatem eorum quæ dicta ſunt, & torpere ad altitudinem eorum quæ injunctæ erant, &c.

Homilia XC. Propter hos milites terræ motus ille factus eſt, ut eos ſtupefaciat & ab ipſis fiat teſtimonium, &c.

BULLA EUGENII PAPÆ III. pro monaſterio Valciodorenſi.

Valciodorenſe monaſterium ſub ſua ſuſcipit protectione.

Anno 1152. Communicavit Reverendiſſimus abbas Valciodorenſis.

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio THEODERICO abbati monaſterii beatæ MARIÆ in Walciodoro ſupra fluvium Moſa ſiti, ejuſque fratribus, tam præſentibus quam futuris regulariter ſubſtituendis in perpetuum.

Apoſtolici moderaminis clementiæ convenit, religioſos fratres ſincera in Domino caritate diligere, & eorum loca pio apoſtolicæ fidei patrocinio defenſare. Ea propter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis ſupplicationibus clementer annuimus, & ad exemplar prædeceſſoris noſtri felicis memoriæ B. papæ VII. præfatum monaſterium in quo divino mancipari eſtis obſequio, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Statuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona idem monaſterium inpræſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, Deo propitio, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. Obeunte vero te nunc ejuſdem loci abbate vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus ibi qualibet ſurreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu vel fratrum pars conſilii ſanioris ſecundum Dei timorem & beati Benedicti regulam prævidérent eligendum. Præterea villam quæ vocatur Haſteria cum omnibus appenditiis ſuis vobis nihilominus confirmamus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monaſterium temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum pro quorum gubernatione & ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura, ſalva dioceſani epiſcopi canonica juſtitia & reverentia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo, tertiove commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis, honoriſve ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini Redemtoris noſtri JESU CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat: cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri JESU CHRISTI, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen.

Ego EUGENIUS catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

Ego YMARUS Tuſculanenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego GREGORIUS presbyter cardinalis titulo Calixti ſſ.

Ego HUBALDUS presbyter cardinalis titulo S. Praxedis ſſ.

Ego MANFREDUS presbyter cardinalis titulo S. Savinæ ſſ.

Ego JULIUS presbyter cardinalis titulo S. Marcelli.

Digitized by Google

Ego Otto diaconus cardinalis S. Georgii ad Velum aureum ſſ.

Ego Gregorius diaconus cardinalis ſancti Angeli ſſ.

Ego Johannes diaconus cardinalis ſanctæ Mariæ-novæ ſſ.

Ego G. diaconus cardinalis S. Mariæ in Porticu.

Ego Hyacintus diaconus cardinalis S. Mariæ in Choſmydin ſſ.

Ego Johannes diaconus cardinalis ſanctorum Sergii & Bacchi.

Data Signiæ per manum Boſonis ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſcriptoris II. idus Januarii indictione XV. Incarnationis Dominicæ anno MCLII. Pontificatus vero domni Eugenii papæ III. anno VII.

DIPLOMA STEPHANI Metenſis epiſcopi pro monaſterio Valciodorenſi.

Confirmat ſubjectionem Haſterienſis monaſterii Valciodorenſi.

Anno 1152. Communicavit reverendiſſimus abbas Valciodorenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Stephanus Dei gratia Metenſium præſul cunctis fidelibus ſub norma fidei militantibus ſupernæ gratiæ benedictionem & pacis tenere unitatem.

Viros prudentes & honeſtiſſimos quoniam decet de pace ſanctæ Dei eccleſiæ fideliter tractare, & ab ejus unitate atque unanimitate controverſias omnium jurgiorum, conjecturaſque atque falſas opiniones extirpare, ut in quieta ſoliditate perſeveret, atque ſecundum paternas traditiones in proprio jure & ſtatu permaneat. Solers cura induſtrium virorum in ea eo modo pacem componat, ut quiſque proprium jus retineat, atque ut cuique ſua ſufficiant, ipſa legalis auctoritas pacis ei tribuens incrementa, ab ea abigat partis adverſæ ſchiſmata. Quocirca utilitatem noſtrarum eccleſiarum ſollicita diſpenſatione providere, prævidere, atque procurare nos ita oportet, ut omni remota ambiguitate, ſemper ad pacis cultum totum & proprium Dei nutu convertant reſpectum. Noſcat igitur noſtrorum fidelium & ſanctæ Dei Mettenſis eccleſiæ venerabilis ſucceſſio, quo illuc tendat noſtræ devotionis intentio: ut ſecundum auctoritatem Romanæ eccleſiæ atque ejuſdem domini Benedicti papæ VII. & Romanæ regiæ poteſtatis privilegium domini Ottonis Rufi noſtræ Walciodorenſi eccleſiæ firmam pacem relinquamus, ne machinamento alicujus contrarietatis ulterius conteratur, nec circumveniat eam fraudulenta ſuorum Haſterienſium adinventio, qua plerumque utriuſque partis eccleſiarum cognoſcimus cum infortunio eſſe detrimentum. Plerumque enim fratres de Haſteria in præſentia noſtra propter ſuas injuſtas adinventiones atque contrarias conjecturas quibus Walciodorenſem eccleſiam atque ſuum communem abbatem & ipſius electionem niſi ſunt conturbare, graves ſuſtinuerunt confuſiones. Quibus luce clarius patet, quod tam enormis inſolentia a bonis & prudentibus prudenter amputanda ſit, qua non ſolum una, verum quæque pars, ſicut jam prælibavimus, ſentit ruinam. Recognovimus itaque ipſi eidem Walciodorenſi eccleſiæ quod confirmatum cognovimus, veluti jam denominavimus utriuſque partis Romanæ dignitatis auctoritate & conſtitutione noſtri prædeceſſoris domni Deoderici hujus ſedis præſulis, qui iccirco Haſteriam conjunxit Walciodorenſi eccleſiæ, ut eorum deliberatione, noſtra Metenſis eccleſia de manu comitis Eilberti ejuſdem eccleſiæ fundatoris donum conſequeretur ejuſdem. Nos ſiquidem cauſa Dei & B. Mariæ, & cauſa ſalutis eccleſiarum, & interventu amici noſtri & venerabilis Stabulenſis eccleſiæ abbatis domni Wiboldi, nec non interceſſione noſtrorum fidelium, & etiam ipſius Walciodorenſis eccleſiæ abbatis Roberti, renovamus, atque iterum conſtituimus, ut eadem præfata loca Walciodorus & Haſteria unum ſint, & in Chriſto cor unum & anima una indiſſolubiliter ſub uno abbate. Defuncto namque abbate de Walciodoro, omnes congregentur tam Haſterienſes quam Walciodorenſes fratres in Walciodorenſi capitulo, qui ab utriſque partibus auditis ſententiis, eam quam ſecundum Dei timorem & canonicam auctoritatem perſonam fratres de Valciodoro elegerint, Haſterienſes ſuſcipiant. Quoniam non debent in eadem Dei eccleſia ſchiſma facere, cujus procul dubio capitis membrum debent eſſe: nos enim eidem Walciodorenſi eccleſiæ negare non poſſumus quod tam evidenti ratione a majoribus & dominis noſtris ipſi datum & conceſſum eſſe cognoſcimus, liberam electionem, & ſui juris in Haſteria poſſeſſionem. Interdicimus itaque Dei auctoritate, beatique Stephani prothomartyris & noſtra, ut nullus hominum in quolibet ordine conſtitutus hanc antiquam ſtabilitatem & noſtræ renovationis conſtitutionem audeat infringere, ſed fixa & inconvulſa permaneat omni deinceps tempore. Ne autem per ſuccedentia tempora hæc antiqua conſtitutio & noſtra juſta renovatio tradatur oblivioni præſentis paginæ ſcriptum fieri præcepimus, & tam noſtra Metenſis eccleſia, quam nos ſigilli noſtri impreſſione roboravimus. Teſtes hujus rei domnus primicerius Theodericus & archidiaconus, domnus Philippus decanus & archidiaconus, domnus Rueffilinus archidiaconus, Fulco cancellarius, Simon cantor *de Ubahart*, Albertus Parrenſis, Giſlebertus capellanus, & alii quam plurimi de eccleſia Metenſi, dom-

nus Wibaldus Stabulenſis abbas, domnus Isemboldus Gorzienſis, domnus Robertus S. Vincentii, domnus Richerus S. Martini, domnus Herbertus S. Symphoriani, & fratres tam Walciodorenſes quam Haſterienſes qui ibi adfuerunt. Robertus, Goſcelmus, Balduinus, Johannes Haſterienſis prior, Maſfridus, Hugo de Arvilla, Franco Walciodorenſis villicus & alii plurimi.

Actum eſt Metis in præſentia noſtra anno ab incarnatione Domini MCLII. indictione XV. regnante Friderico rege anno regni ſui primo, anno pontificatus noſtri XXVIII. anno ordinationis domni Roberti Walciodorenſis abbatis primo.

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis pro cella Meduntenſi B. Magdalenæ.

Concedit ei arcum in ponte ad molendinum conſtruendum.

Anno 1152. *Ex cartario Columbenſi*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Ludovicus Dei gratia rex Francorum & dux Aquitanorum, omnibus fidelibus in perpetuum. *Qui parce ſeminat, parce & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Hanc igitur auctoritatem conſiderantes, arcum quemdam in ponte de Medanta ad molendinum ibidem faciendum monachis S. Mariæ Magdalenæ pro animæ noſtræ & prædeceſſorum noſtrorum animarum remedio dedimus. Ne autem hoc donum & beneficium noſtrum umquam labatur memoria, aut oblivione aut malignorum perfidia deleri queat, ſcripto commendari & ſigilli noſtri appoſitione corroborari præcepimus, addito caractere nominis noſtri.

Actum publice apud Medantam ab incarnatione Domini MCLII. aſtantibus in palatio noſtro quorum ſubſcripta ſunt nomina & ſigna. Signum Radulfi Viromandorum comitis dapiferi noſtri. S. Guidonis buticularii. S. Matthei camerarii. S. Matthei conſtabularii, teſtibus Ivone Sueſſionenſium comite, Adam camerario, Frederico Pariſienſi, Terrico Galeranno, Raginaudo de Bello-monte, tempore Roberti prioris, Herberti ſocii ſui Michaëlis. Data per manum Hugonis cancellarii.

DIPLOMA BERNARDI EPISCOPI Paderbornenſis.

De tranſlatione monialium Thurgenſium ad parthenonem Gerdinenſem, & de electione abbatis, qui eas regat ſecundum regulam S. Benedicti.

Anno 1153. *Ex cartario Gerdinenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Bernhardus divina favente clementia Paterbrunnenſis epiſcopus. Ordo exigit noſtri miniſterii, prædia eccleſiarum, patrimonia videlicet pauperum, eccleſiaſtica nos debere defenſione tueri. Propterea univerſitati fidelium notum facimus, quod quidam Henricus de Gerden monaſterium feminarum ſecundum regulam B. Benedicti in proprio fundo fundavit, eique omne ſuum allodium in Gerdine & in *Sedeshem* cum omni uſufructuario, legitimis heredibus ſuis conſentientibus, in noſtra præſentia, & in communi conventu populi ſub banno regali libera traditione donavit; villam quoque *Hampenhuſen*, quam jure beneficiario tenuit, ut a comite Herimanno eidem monaſterio conferretur, elaboravit. Poſtea vero idem Heinricus prædictum monaſterium cum omni poſſeſſione ſua matri noſtræ eccleſiæ & beato Liborio mancipavit, ita ut abſque omni exactione ſub poteſtate epiſcopi liberum permaneat. Nos autem bonis principiis novellæ plantationis plurimum congaudentes, conſilio fratrum noſtrorum & virorum religioſorum ſorores in *Thurgh* commanentes propter paupertatem & loci incommoditatem illuc tranſtulimus: ita tamen ut omnia quæ privilegiis & banno noſtro firmata ante poſſederant, libere in ſuos uſus retinerent. Quibus etiam adjecimus decimas omnes de Gerdine & de *Sedeshem* & de *Hampenhuſen*, in *Vvithen* quoque duos manſos cum decima, item ibidem manſum unum, decimam de *Vvaldecumtorp*, quinque manſos in *Horſtem* cum decima, in *Vrodenhuſen* quatuor manſos. Præterea collata ſunt ab aliis prædictæ eccleſiæ una domus in *Vrodenhuſen*, una domus in *Dalſen*, una in *Hederen*, una in *Hadeſen*, una in *Thideshem*, una in *Luidervvardeshem*. Hæc bona prædicto modo conquiſita vel alia adhuc conquirenda cum omnibus appenditiis ſuis, videlicet mancipiis, domibus, areis, agris, ſilvis, paſcuis, aquis, molendinis, piſcationibus, cum omni denique utilitate quæ inde quocumque modo provenire poteſt, præfatæ eccleſiæ in uſus pauperum inibi Deo ſervientium ſtabilimus, & auctoritate Dei & beati Petri & banno noſtro ſub divini examinis comminatione in perpetuum confirmavimus. Ordinamus etiam, ut prædictæ ſorores confratribus (a) ſuis ſub abbatis regimine ſecundum regulam beati Benedicti viverent, & abbatem ſui ordinis eligendi liberam habeant poteſtatem. Advocatum quoque de noſtra manu inveſtiendum, ut ſimiliter eligerent, vel ſi gravis & importunus eis eſſet, removerent, conceſſimus. Hujus rei veritas ut ad noti-

(a) Hinc patet Gerdinenſe monaſterium ab initio duplex fuiſſe, hoc eſt virginum & monachorum, qui earum in ſpiritualibus & temporalibus curam gererent: hactenus ſub congregatione Burſfeldenſi floret Gerdinenſis parthenon, in quo tres Mariani-monaſterii exiſtunt monachi, qui monialium curam habent.

Digitized by Google

tiam poſterorum illibata permaneat, hanc cartam conſcribi & ſigilli noſtri impreſſione ſignari, & teſtes qui affuerunt, annotari fecimus. Nomina teſtium hæc ſunt, Bernhardus majoris noſtræ eccleſiæ præpoſitus, Almarus decanus, Rembertus præpoſitus orientalis eccleſiæ, Thietmarus, Lantfridus, Uffo, Sifridus, Godeſcalcus, & alii quam plures clerici, CONRADUS abbas Patherburnenſis, CONRADUS abbas Hermwerdeshuſenſis, BOLDUWINUS abbas Liſburnenſis, qui primus curam prædicti loci tenuit. Liberi homines Volquinus & Widekindus, fratres de *Sivalenbergh*, Herimannus de Lipia, Adebertus de Everſtene, Werno de *Brac*. Miniſteriales Luidoldus, Bertholdus, Conradus, Adelbertus, Henricus, Hartmannus, Herimannus, Andreas & alii multi. Acta ſunt hæc anno dominicæ incarnationis MCLIII. indictione I. regnante domino Friderico Romanorum rege, anno regni ejus ſecundo, præſidente in cathedra Patherburnenſi venerabili domno [a] BERNHARDO (a) anno ordinationis ejus XXVI.

CHARTA PETRI EPISCOPI Forojulienſis.

De donatione eccleſiæ de Seilhans *ab eo facta S. Victori Maſſilienſi.*

Anno 1154 Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

QUoniam Deo dicata loca dignis honoribus ſeu largitionibus augere æquum eſſe videtur, idcirco in Dei æterni nomine, ego PETRUS Dei gratia Forojulienſis epiſcopus cum communi conſilio clericorum noſtrorum, dono, laudo, offero, & in præſentiarum trado Domino Deo & monaſterio S. Victoris Maſſilienſis in manu GUILLELMI abbatis ejuſdem loci, & Guillelmi camerarii, eccleſiam quamdam in honore S. Mariæ dicatam, quæ eſt in territorio de *Seilhans*, ubi cimiterium eſſe videtur, ut ſit ipſa eccleſia ſub jure & dominio & poteſtate præfati monaſterii, cum omnibus pertinentiis ſuis & oblationibus fidelium, ad habendam eam in perpetuo & poſſidendam. Hoc autem facimus ex parte ad dirimendam litem quæ inter eamdem eccleſiam erat & eccleſiam quæ inter ipſum caſtrum de *Seilhans* continetur. Maxime vero facimus hoc pro remedio animarum noſtrarum, & ut memoria noſtri in orationibus fratrum ejuſdem monaſterii in perpetuo habeatur. Retinemus autem nobis in præfata eccleſia decem ſolidos monetæ publicæ Melgorenſis perſolvendos nobis per cenſum uno quolibet anno in feſtivitate S. Michaëlis; reverentiam quoque epiſcopalem ibi volumus obſervari, & ut fratres prædicti cœnobii manu teneant ita ipſam eccleſiam, ut numquam ſine habitatore eſſe videatur. Sig†num PETRI epiſcopi, qui hanc cartam ſcribere juſſit. Sig†num Raymundi præpoſiti. Sig†num Bonifacii archidiaconi. Sig†num Gaufridi de *Garei*, Sig†num Malefacti. Sig†num Guilhermi Laugerii. Sig†num Ugonis de Draguignano. Sig†num Johannis de *Montelas*. Sig†num Petri *Soreg*. Sig†num Girardi Raimundi. Sig†num Pallioli. Sig†num Raimundi Bruni. Facta carta VIII. cal. Martias, dominicæ Incarnationis MCLIV.

ANASTASII IV. EPISTOLA ad epiſcopum Tolonenſem.

In gratiam monachorum S. Victoris quibus ille infenſum ſe præbebat.

Anno 1154 Ex magno cartario S. Victoris eruit D. Furnerius. [b]

ANASTASIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri (b) W. Tolonenſi epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Si aliquis in te caritatis igniculus remanſiſſet, & monaſticæ profeſſionis regulam non eſſes oblitus, fratres tuos monachos Maſſilienſes diligeres, & nullam ipſis ſtuderes injuriam irrogare. Ecce ſicut ex ipſorum narratione didicimus, decimas eccleſiæ S. Johannis de Petrafoci eis contra juſtitiam aufers, atque etiam ſuper eccleſiam ſancti Pontii de Colubreira injuriam eis non modicam non vereris inferre, cum liberam habeant ſepulturam in eorum eccleſiis, qui ſe deliberant ſepeliri, auſu temerario contradicis. Quia ergo a fraternæ caritatis unione declinare videris; quoniam illos perſequi non deſiſtis, quos debes ab aliis pro poſſe defendere; per apoſtolica tibi ſcripta mandamus, quatenus, ſi verum eſt, quod prædicti fratres noſtris auribus ſuggeſſerunt, de cetero prædictis fratribus in memoratis eccleſiis non præſumatis aliquam injuriam, vel aliquam moleſtiam irrogare, ſeu illos qui ſepulturam apud eos elegerunt, quomodolibet prohibere. Alioquin ſcire te volumus, quod nos pro eorum defenſione, tamquam pro illis * quos ad jus beati Petri proprie ſpectare noſcuntur, contra illos qui eos præſumſerint infeſtare, murum nos tutiſſimum opponemus. Datum Laterani cal. Martii.

* f. qui.

(a) Anno 1158. idem Bernhardus conceſſit eidem monaſterio omnia bona quæ Goſvvinus quidam eccleſiæ ſuæ miniſterialis, qui divino inſtinctu cum uxore & filio ſuo ſæculum relinquere & divino cultui ſe mancipare decreverat, eidem reſignavit, ſcilicet v. manſos in *Heſtheim* tres. & dimidium in *Fredenhuſen*, unum in *Dalesem*, unum in *Badtenhoſen*. Teſtes BALDUINUS abbas Liſbornenſis &c.

(b) Vvillelmo hujus nominis ſecundo, qui ab anno 1117. ad 1165. Tolonenſem epiſcopatum rexit, aſſumtus ex Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, ut patet ex hac epiſtola, id quod hactenus auctores Provinciæ latuit.

Digitized by Google

BURGUNDIONIS EPISTOLA nuncupatoria in tranſlatum ab eo in Latinum ſermonem S. Gregorii Nyſſeni librum de Natura hominis.

Anno 1155. Ex mſ. codice Camberonenſi.

INvictiſſimo & glorioſiſſimo Domino F. Dei gratia Romanorum imperatori, & cæſari ſemper auguſto, BURGUNDIO judex, natione Piſanus, felicitatem & de inimicis triumphus.

Quia in meis, ſereniſſime imperator, vobiſcum locutionibus naturas rerum cognoſcere, & earum cauſas ſcire veſtram majeſtatem velle perpendi, idcirco librum hunc S. Gregorii epiſcopi Nyſſæ, fratris S. Baſilii, de Græco in Latinum veſtro nomine ſtatui transferre ſermonem, in quo philoſophice de natura hominis tractat, de corpore & anima, de unitione utrorumque, de imaginario, & diſcretivo, & memorativo, & de irrationali, quæ eſt vel pars, vel vis, vel potentia animæ noſtræ rationalis, & quod irrationale dividitur in duo, in id quod obedit rationi, in his tantum qui ſecundum naturam ſunt hominibus, (hii enim cohibent paſſiones) vel in id quod non obedit rationi, & id quod obedit rationi. Rurſus dividitur in duo, in deſiderativum quod habet organum hepar, & in iraſcitivum quod habet organum cor; & quod deſiderativum ſimiliter dividitur in lætitiam, quæ eſt, cum potitur re deſiderata; & in triſtitiam, quæ eſt cum non potitur, & quod expectatum bonum eſt deſiderium, præſens vero bonum eſt in lætitia; & quod expectatum quidem malum eſt timor, præſens vero malum eſt triſtitia; bonum vero & malum hic dicitur non ſecundum veritatem ſcilicet acceptionem hominis hic patientis, & quod omnia hæc ſi deinde magna & ſenſibilia ſunt, paſſiones ſunt.

Similiter autem & id quod non obedit rationi, hoc quidem naturale ut nutritivum augmentum & generatum. Aliud vero vitale ut pulſatum, quod habet organa arterias; & quod nutritivi quatuor ſunt virtutes, attractiva, contenſiva, abtractiva, & expulſiva. Et generatim ſi geſtio ejus in noſtra ſit poteſtate, non tamen obedit rationi. Involuntarie enim in ſomnis emittimus ſemen; ſed in concupiſcentiam veneream, cum naturalis ſit, nolentes movemur.

Quod vero obedit rationi eſt animale, & non naturale, quod dividitur in duo, & in ſenſus, qui ſunt quinque, & in voluntarium motum quod habet ſpecies, motum de loco & ad locum, ſcilicet motum vocis & motum reſpirationis, qui omnes motus habent organa nervos: reſpiratio enim, etſi connexa eſt naturali virtuti, quia per arteriam tracheam fit, & nec hora una poſſumus etiam dormientes ab ea ceſſare; tamen animalem habet actum. Ideoque voluntarium, quia muſculi qui dilatant thoracem ejus, ſunt principaliſſima organa; naturales enim & vitales virtutes nobis ignorantibus & etiam nolentibus ſuum explevit officium; animales vero ſolum nobis volentibus, de quibus omnibus qualiter fiant ſubtiliſſime hic ſanctus pater in hoc libro enucleat. Similiter autem & cur liberi arbitrii facti ſumus, & quod ideo conſiliamur, & de quibus conſiliamur; & quod quædam in poteſtate noſtra ſunt, quæ & eligimus. Similiter & de providentia Dei tractat & de quibus providet.

Sed in his vos exercitari perſentio, & altiora vobis transferre curabo; de corpore cœli, & de forma, & motu ejus, & de omnibus paſſionibus quæ ſunt à cœlo deorſùm, ut de lacteo circulo, & cometis & ventis, & coruſcationibus, & tonitruis, & iride, & pluviis, & grandine, & pruina; & cur mare ſalſum eſt, & cur tot fluminibus influentibus non augetur, nec dulcoratur, & de terræ motu qualiter fiat. Quæ omnia ſi veſtro interventu veſtris temporibus in lucem Latinis redacta fuerint, immenſam gloriam & æternum nomen veſtra majeſtas conſequetur, & veſtra reſpublica utilitatem maximam. Hunc igitur librum fideliter tranſlatum, &, ut potui, ſtudioſe emendatum, veſtræ celſitudini porrigo, me meaque veſtro ſervitio offerens. Prædicta vero & ſi qua alia præceperitis ad voluntatem veſtram perficere ſum paratus, quia vobis in omnibus fidelis & devotus exiſto.

EXPLICIT PROLOGUS.

PROLOGUS BURGUNDIONIS Judicis in tranſlationem ſancti Johannis Chryſoſtomi in Johannem.

Ex ſchedis Mabillonii.

OMnibus in Chriſto fidelibus fratribus Burgundio judex, civis Piſanus, in Domino ſalutem.

Cum Conſtantinopoli pro negotiis publicis patriæ meæ à civibus meis ad imperatorem Manuelem miſſus, legati munere fungerer, & quemdam filium meum Hugolinum nomine, quem mecum adduxi, morbo arreptum amiſerim, pro redemptione animæ ejus explanationem ſancti Johannis evangeliſtæ evangelii a beato Johanne Chryſoſtomo, Conſtantinopoleos patriarcha mirabile editam, de græco in latinum ſtatui vertere ſermonem. Tum quia ejuſdem ſancti patris Johannis Chryſoſtomi commentationem ſuper evangelium ſancti Matthæi evangeliſtæ jam pridem beatæ memoriæ tertio Eugenio papa integre tranſlatam tradideram: tum quia hujus Johannis evangeliſtæ expoſitionis penuria apud Latinos maxima erat. Nul-

Digitized by Google

lum enim alium niſi S. Auguſtinum eum continue exponentem inveni. Cumque ibidem id negotiis communibus imminentibus facere minime poſſem, & cum librum à quampluribus & maxime à monachis tam ſententiarum acumine, quam etiam morum propenſa inſtructione avidiſſime haberi deſideratum, tentaſſem ut mecum Piſas transferendum referrem, nullatenus invenirem, duobus exemplariis a duobus monaſteriis in commodatum acceptis, duobus ſcriptoribus uno a capite, altero a medietate incipiente, librum tradidi transferendum vel transſcribendum. Et eum in brevi ita adeptus, nocte ac die dum vacabat diligenter auſcultans fideliter emendavi. Negotiis vero meæ civitatis peractis, licentiam redeundi ab imperatore accipiens, Meſſanam veniens, ibique moram faciens, manibus meis ſcribens librum inibi transferre incœpi, & ſic per totam viam Neapoli & Caetæ, & ubicumque moram faciebam, vacationem mihi extorquens jugiter transferebam, & contra ſpem per duos continuos annos, Deo auctore, totum librum de verbo ad verbum de græco in latinum transferens integre conſummavi. Evangeliſta enim hic in ſententiis acutiſſimus eſt, & in miraculis enuntiandis non multum ſtuduit. Pertranſit enim annum à Paſcha in Paſcha integrum: in quo non fere tria miracula ſcribit, cum in unaquaque die plura, &, ut credo, innumerabilia fecit. Et quæ ſequuntur.

JUDICIUM A COLONIENSIBUS ſenatoribus editum, de libertate thelonei Indenſis monaſterii.

Anno 1155. Ex mſ. Cl. domini de Louvrex.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit cunctis Chriſti fidelibus, tam futuris quam præſentibus, quod pius Romanorum imperator LUDOVICUS adeo honorifice & tam magno dilectionis ſtudio Indam conſtituit, ut non ſolum in ea nobile templum a ſua nobilitate conſtitutum Salvatori & S. Cornelio conſecratum diverſitate beneficiorum & hominum ditaret, & magna libertate nobilitaret: Verum etiam omnes cujuſcumque ſint conditionis homines ad S. Cornelium pertinentes hac nobilitavit libertate, quod eos ſua regali poteſtate ubique locorum in Romano imperio, ab omni genere thelonii abſolvit. Contigit autem ex antiquitate temporis, quod Fugelo magnæ diſcretionis homo Colonienſis civitatis honeſtus thelonarius ſub archiepiſcopo ſecundo ARNOLDO prædictorum Indenſium thelonei libertatem tam regaliter a pio rege, ut prædictum eſt, inſtitutam & de proprio ſigillo ſuo in perpetuum firmatam, non ex induſtria nitebatur infringere, ſed quadam negligentia quæ ſæpe accidit hominibus, ex ſcriptorum penuria, quia hujus libertatis memoria non fuit ſcriptis commendata. Hoc audito, nobilis abbas ANNO ſuper hoc facto querimoniam fecit imperatori FRIDERICO, qui ſuper eumdem locum regalem præpotens fuit advocatus. Inde vero rex commotus præcepit archiepiſcopo ſub obtentu & dilectionis ſuæ & gratiæ, ut abbati & ſuis hominibus digne & ſecundum tenorem juſtitiæ ſatisfaceret, & eorum thelonei libertatem quam a multis regibus in quieta poſſeſſione inconcuſſam hactenus obtinuerunt, non infringeret; ſed eamdem per ſententiam judicis aſtrueret, & ſcripto in ſua civitate faceret ad notitiam omnium civium reformari. Archiepiſcopus vero totius ſuæ civitatis ſenatu convocato, & melioribus de civitate & aliis qui erant præcipui & ſanioris conſilii aſtantibus, cœpit diligenter diſcutere, ſi illi de Inda quid juris in thelonio in ſua civitate ſibi & ſuo debeant thelonario. Tandem ſuper hoc cauſa diu ventilata, Henricus unus de ſenatoribus, & in omni legali & politica ſcientia probatus, a ſummo judice conſultus, judiciaria omnes ſupradictos ab omni thelonio judicavit eſſe liberos, aliis ſenatoribus & eorum confratribus idipſum approbantibus. Unde prædictus abbas Colonienſibus tam pauperibus quam divitibus, ſed præcipue ſenatoribus ſuam exhibuit præſentiam: & ut hoc quod judicis ſententia eſt adjudicatum, perpetua firmitudine habeatur roboratum, ſecundum inſtitutionem civilis juris & eorum conſuetudinem, eis omnibus ſui juris perſolvit teſtimonium. Hujus rei teſtes Hermannus advocatus, Voghilo thelonarius, HERMANNUS comes, Richolfus advocatus, Gerhardus Albus, Hermannus camerarius, Marcmanius Hoiæ, Henricus Gerhardus Niger, Richolfus de Novo-foro, Godefridus filius Volſuindæ, Hermannus filius Raſonis, Godefridus de Stavera, Richolfus de ſancta Brigida, Daniel & frater ejus, Bruno Mawodo, Marcina *Lenvichin*, Ludolff *Grin Ennuet*, Franco, Albo de S. Cecilia, HENRICUS comes, Henricus filius Hermanni, Carolus Voghelo & omnes ſcabinorum fratres, & qui ſanioris ſunt conſilii in Colonia civitate. Hæc acta ſunt anno dominicæ Incarnationis MCLV. quarta epacta pro indictione, victorioſiſſimo rege FRIDERICO regnante, & archiepiſcopo ARNOLDO ſecundo epiſcopatum ſanctæ Colonienſis eccleſiæ feliciter gubernante.

Digitized by Google

CARTA DROCONIS DOMINI Petræfontis, de donatione Caſtelli facta abbatiæ Vallis-ſerenæ.

Anno 1155. Ex mſ. Colbertino. [a]

EGo Droco dominus Petræ-fontis notum facio, tam præſentibus quam futuris, quod ad petitionem domini Henrici abbatis (a) Vallis-ſerenæ, & ob religionem fratrum, & devotionem ibidem Deo ſervientium, locum qui dicitur Caſtellum, ſicut ambitu murorum circumquaque vallatur, ita quietum & liberum & ab omni exa- B ctione immunem, in perpetuum dedi eis poſſidendum, & omnibus animalibus eorum in toto territorio de *Amblevi* quod eſt juris mei, paſcuorum beneficia, & omnes eiſſancias conceſſi, & in toto dominio meo de *Reſt*, ubi nemora eccleſiæ habentur, uſuarium tam ad ædificia, quam ad alios uſus neceſſarios, & paſcua omnibus animalibus tam abbatiæ quam appenditiorum ejus donavi. Paſcua inſuper de *Remi* cunctis animalibus fratrum commorantium in loco qui dicitur Pinellum adjeci. Quicquid etiam in poteſtate dominii mei fratres prædicti loci emtione vel eleemoſynarum largitione adi- C piſci in poſterum poterunt ob remedium & ſalutem animæ meæ & prædeceſſorum meorum, præfatæ eccleſiæ, Nevelone filio meo & Agatha filia mea conſenſum ſuum præbentibus, ſub ſigilli mei auctoritate confirmari & roborari præcepi. Actum anno Domini MCLV.

ADRIANI PAPÆ IV. EPISTOLA ad ſanctimoniales Horreenſis monaſterii.

Vetat ne quis eas ſub recluſione vivere impediat.

Circa 1155. Ex mſ Epternacenſi. [b]

ADrianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis in Chriſto filiabus ſororibus monaſterii S. Mariæ in Horreo (b) ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quotiens illud a nobis petitur, quod religioni & honeſtati dinoſcitur convenire, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Eapropter, dilectæ in Domino filiæ, veſtris precibus annuentes, ſtatuimus, & præſentis ſcripti decreto ſancimus, ut nulla E perſona magna vel parva, ſæcularis ſeu eccleſiaſtica, vobis inhibeat, quin ſub eadem beati Benedicti regula Domino ſerviatis, ſub qua tempore prædeceſſoris noſtri ſanctæ memoriæ papæ Eugenii ex ipſius præcepto A tanquam recluſæ promiſiſtis Domino deſervire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ conſtitutionis paginam temerario auſu infringere, ſeu ipſi modis quibuſlibet contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & apoſtolorum Petri & Pauli ſe noverit incurſurum. Data Romæ apud S. Petrum II. idus Martii.

EPISTOLA MAGISTRI Galterii (c) de Mauritania epiſcopi Laudunenſis, ad magiſtrum A. [c]

Quod ſimplex juramentum de futuro non facit matrimonium.

[d] Anno 1155. Ex mſ regina Sueciæ erat Mabillonius.

DOmino & amico ſuo magiſtro (d) A. G. ſalutem.

A quibuſdam dominis qui in conſecratione epiſcoporum Rhemis affuerunt, nobis relatum eſt, vos & magiſtrum Simonem Dolenſem coram omnibus affirmaſſe, quod qui jurat ſe in futuro accepturum mulierem, illa vivente, non poteſt cum alia quantumcumque legitima, contrahere matrimonium, & ſi forte ſe junxerit alicui, conjunctionem illam omnino eſſe illegitimam, ſed potius diſſolvendam, quod uſque ad hoc tempus in eccleſiis noſtris multum eſt inſolitum. Et ſi fas eſſet, à ſenſu tamen ſapientum virorum diſſentire non multum videretur concedendum. Ut autem vobis expeditius inſinuare valeam, quæ rationes nos inducant potius in contrariam ſententiam, pauca de multis quæ occurrunt memoriæ, liceat mihi ſine offenſa reverentiæ veſtræ proponere. Si aliquis homo imparatus ſit ex aliquibus cauſis ad præſens uxorem ducere, & cauſa pa- D cis vel alterius utilis & honeſtæ rei quamdam puellam velit ſibi matrimonio copulare, videamus utrum vir licite poſſit jurare puellæ, quia poſt unum annum expletum eam accipiet in conjugem, & exinde habebit ſe erga illam ſicut ſponſus debet ſe habere erga ſponſam ſuam. Si dicitis quia non licet ſic jurare, inde opinor non rationabile quod dicitis. Nemo enim prohibetur jurare veritatem, ſi neceſſitas & honeſta utilitas hoc exigit. Cum autem viro liceat jurare prædicto modo veritatem: quia ſibi firmiter in animo ſuo propoſuit, & mulieri liceat ſimili modo jurare viro, attendamus diligenter an fiat inter eos conjugium, vel ſola per juramentum alligatio ad ſtabiliendum in futuro conjugium. Certe arbitror veſtram ſapientiam reſpondere nondum inter eos fieri conjugium, cum nondum fidem conjuga-

(a) Vallis-ſerena ordinis Præmonſtratenſis abbatia eſt in diœceſi Sueſſionenſi, vulgo *Valſeri*.

(b) Horreum ſeu Horreenſe monaſterium in civitate Trevirenſi a ſancta Irmina fundatum, hactenus perſtat ſub regula ſancti Benedicti, vulgo *S. Irmine* nuncupatum, ad quod ſolis nobilibus virginibus aditus patet.

(c) Galterius de Mauritania anno 1155. alteri Galterio a S. Mauritio ſuffectus eſt in ſede Laudunenſi Romæ inauguratus epiſcopus, cujus alias quinque habes epiſtolas Spicilegii tom. 2. omnes theologicas.

(d) Alberico, ut credimus, ad quem extat ejuſdem Galterii epiſtola IV. Spicil.

lem caſtitatis ſibi promittant, nec adhuc ſe invicem recipiant, ſi tantummodo ad id in futuro faciendum jurando ſe aſtringant. Hoc aliud attendamus, ſi placet. Si puellulæ ſeptem annorum ex voluntate puellulæ & parentum ejus aliquis clericus juraverit, quod eam poſt ſeptem annos accipiet in conjugem, & ea moriente ante præfixum terminum ducat aliam, an propter hoc judicabitur digamus, nec ad ordines majores recipiendus? Abſit ut illa dicatur fuiſſe conjux ejus, quam in ſuam non recepit, & quod digamus pro illa judicetur. Rurſus attendamus quid vir juxta prædictum modum juret mulieri. Nonne jurat ei, quia eam in futuro accipiet? & ſi ex quo jurat, in præſenti hoc efficit, & eam in conjugem recipit, cur jurat in futuro ſe facturum illud, quod jurando jam effecit? ſtultum & falſum videtur hujuſmodi juramentum, ſi juraret in futuro ſe faciendum illud, quod eſſet jam perfectum: quod ex iſto ſimili manifeſtum eſſe poteſt. Si quis epiſcopo, cui non conſecratur, in fine conſecrationis juret quod poſt triennium ſe faciet conſecrari; nonne ſtultum jurans pejerat, cum ante triennium conſecratio peracta ſit. Hæ rationes nos inducunt, ne facile concedamus ſimplex juramentum de futuro facere conjugium. Si vero ad aliud divertendo vos dicitis, quod juratio talis non facit conjugium; ſed poſtquam juraverit mulieri, ea vivente non debere aliam ducere, ne incurrat perjurium. Similiter & nos concedimus quod non debet hoc facere; ſi tamen forte fecerit, quod non debet, & aliam ex communi conſenſu in ſuam receperit, quod de priore non fecerat, non concedimus in ipſo perjurio deſtrui ſacramentum ſancti conjugii, velut ſi catechumenus juret cuidam preſbytero, quod ab eo baptiſmum ſuſcipiet, & poſtea ſe forte faciat ab alio baptizari, quamvis perjurus ſit, non tamen baptiſmus illi deerit. Si quis clericus juret quod ab epiſcopo quoſdam ordines ſuſcipiet, & poſtea ab alio ordinetur, non poterit efficere perjurium, quin ordinationis ſacramentum, ſive juſte ſive injuſte ſuſcipiat; ſimiliter perjurium facere non poteſt, quin vir perjurus, ſive juſte ſive injuſte ſacramentum ineat conjugii; quod poteſt ſic monſtrari. Si aliquis nolens ducere uxorem, ut poſſit cum multis licentius fornicari, juret quia numquam conjugem accipiet, & poſtea contingat eum de fornicatione pœnitentem lege maritali aliquam honeſtam mulierem ſibi copulari, nullus arbitror denegabit, illum, quamvis perjurus ſit, feciſſe conjugium, & poſtquam contractum eſt, illud cauſa perjurii diſſolvere nemo debet, niſi velit aperte contradicere veritati; quia dicit: *Omnis qui dimiſerit uxorem, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari; & qui dimiſſam duxerit,*

A *adulterat.* Iis rationibus prædictis compellimur dicere, quia juramentum ſimile ad futurum pertinens non deſtruit conjugium, quia cum alia perſona poſt jurationem eſt contractum, quamvis ille qui juravit, incurrat perjurium. Nemo autem quod dico juramentum, de quo hactenus locutus ſum, non ſufficere contrahendo conjugio æſtimet, nec agere de pactione illa vel juramento, quæ fiunt in præſenti ad conficiendam in præſenti & deinceps caſtitatem & ſocietatem maritalem, viro & muliere conſentientibus, & ad præſens recipientibus. B Talis enim pactio ſive juramentum facit conjugium; de tali conjugio credimus egiſſe leges, ubi videntur aſſerere, quod ex juramento conſtat conjugium; quia de tali pactione credimus Ambroſium dixiſſe, non defloratio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis, & de tali deſponſatione credimus egiſſe Auguſtinum & Iſidorum, quando conjuges ex prima deſponſationis fide appellari conſueverunt. Non enim intelligendum eſt eos hæc dixiſſe de contractu pertinente ad futurum, quem leges ſponſalia vocant, & juxta leges inter ſeptennes pueros fieri C permittitur, inter quos nondum fieri poteſt conjugium. Quod autem prædicti ſancti ſolam ſponſionem de futuro non affirmaverint facere conjugium, apparet ex auctoritate Evariſti & quorumdam aliorum, qui cum præcipiant & dotari mulierem, & a ſacerdote benedici, & alia ſolemnia celebrari, manifeſte dant intelligere, ex ſolo juramento pertinente ad futurum non poſſe fieri conjugium. Hæc ſcripſi vobis non quod veſtram ſapientiam præſumam in aliquo reprehendere; ſed a vobis certius ſcire volo, ſi D ita de conjugio ſentiatis, ſicut relatum eſt nobis. Volo etiam ut rationes quæ ad illud vos inducunt, nos breviter doceatis.

EPISTOLA II. EJUSDEM ad eundem.

Quærit ab eo utrum juramentum de futuro faciat conjuges, proponitque hanc adverſus ſententiam difficultates.

DOmino ſuo magiſtro A. G. ſalutem. De beneficio litterarum veſtrarum, E quas ſperavi me a vobis accepturum, jam fere deſperare me compulit tam longa dilatio. Nec equidem miror, ſi veſtræ reſponſionis munus mihi differatur, cum mens veſtra maximis rebus occupata, mediocribus tractandis vacare non valeat. Abſit enim, ut de vobis aliquis audeat opinari, quod de quibuſdam minus eruditis contingere ſolet, quorum conſuetudo eſt, ſui ſenſus tenuitatem tacendo potius occultare, quam aliquando vel ſcribendo propalare. Ego etenim pene impoſſibile eſſe judico de vobis

Digitized by Google

tale quid æſtimare; ſed totam meæ petitionis dilationem magnarum rerum occupationibus adſcribo, quæ vobis incumbunt aſſidue, quamobrem jam penitus ſuperfluum eſſe reputarem ad ſecundo petitionem dirigere, niſi ſpem impetrandi mihi conferret evangelica parabola, quæ indubitanter aſſerit, hominem ad oſtium amici ſui nocte pulſantem, tres panes ab amico poſſe per improbitatem impetrare. Hoc igitur exemplo conſolatus, iterum ſicut prius a vobis quæro, utrum vir & mulier ſint ad præſens appellandi conjuges, qui jurant quod in futuro ſeſe accipient, nec tamen ad præſens ſe recipiunt, nec adhuc fidem thori ſervaturos ſe promittunt; quo conceſſo, videte quid ſequatur: profecto ſi juramentum tale facit conjuges, non eſt dubium abſque dilatione fieri neceſſario conjugium, ex quo vir & mulier jurando ſe alligant ad illud in futuro faciendum; ſed quid magis abſurdum eſt, quam illud concedere, quia aliqui non poſſint quamdam rem ſe facturos promittere vel jurare antequam perficiant? Si enim vobis potius viſum eſt ex juramento tali ad præſens conjuges non effici, rurſus quæro utrum illi qui ſic juraverant, poſſint cum aliis perſonis facere conjugium, & ſi faciunt, quæro an ſit cauſa perjurii ſeparandum. Nobis equidem videtur multum abſurdum concedere quod vir perjurus nequeat conjugii ſuſcipere ſacramentum, cum boni & mali ſacramentis pariter participent: ita quod nec malo pejus, nec bono melius conferat ſacramentum. Sic enim Caiphas ex dignitate pontificatus prophetavit, quamvis peſſimus homicida ad fundendum ſanguinem innocentem anhelaret. Sic & Judas ex officio apoſtolatus dæmonibus imperavit, quamvis fur eſſet, & magiſtro veritatis inſidiari non ceſſaret. Horum igitur exemplo qui cum eſſent nefandiſſimi, nihilominus tamen divina perceperant ſacramenta, rationabiliter inſtruimur ad credendum, quia homo, quamvis ſit perjurus, tamen conjugii ſacramentum ſuſcipiat. Poſtquam enim creatum eſt conjugium, non æſtimo illud cauſa perjurii diſſolvendum: nondum enim aliquam certam auctoritatem reperi quæ præcipiat, vel etiam promittat pro tali cauſa inter conjuges fieri divortium. Advertat autem caritas veſtra quod idcirco quid de prædictis quæſtionibus ſentiam, vobis breviter indicavi, quatenus ſi ſententiam contrariam potius approbatis, ad meam ignorantiam convincendam rationes quas vobis abundare certus ſum, mihi ſcribere dignemini. Hoc a vobis prioribus litteris poſtulavi, hoc idem nunc ſecundo poſtulo, hoc idem ni cito impetrem, tertio poſtulabo, juxta illud evangelii: *Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulſate & aperietur vobis.*

EPISTOLA ALBERICI ad Galterium de Mauritania.

Reſpondet ad præcedentem.

MAgiſtro G. amico A. ſalutem.

Ex mſ. reginæ Suecia eruit Mabillonius.

Reſponſioni tamdiu ſuperſederam, quia me ore ad os vobis locuturum in proximo ſperabam: non tamen de numero illorum me excipio, qui tenuitatem ſui ſenſus malunt tacendo occultare, quam nimis arrogando ſe & alios infatuare. Sciebam præterea quod inquiſitio veſtra prolixa egeret reſponſione, & multa ſcripturarum fulciri auctoritate. Hoc autem dico, quod ille qui verba mea vobis retulit, vel non ſatis diligenter penſavit, vel non diligenter interpretatus fuit, juxta hoc quod cartulæ veſtræ ſeries definit. Quod autem in præſentia epiſcoporum Remis diximus, tenuiter & in quadam ſumma fuit collectum, ſed neque diligentia proſecutionis inveſtigatum, vel auctoritatis teſtimonio roboratum. Dico autem & dico non auctoritati præjudicando, neque ſanæ conſuetudini, quod ſi vir & mulier ſuper adulti & ad contrahendum matrimonium idonei, ſeſe mutua conceſſione obligaverint, conjugium initiatur; & talis conceſſio conſenſus ſit approbatio, & juramentum conſequens hujus rei ſit confirmatio, & eorum quæ adhuc reſtant obligatio; ſupereſt de termino dotis vel donationis propter nuptias, & nuptiarum ſolemnitas rite celebranda, inſuper & copula carnis, quæ conjugium perficit; ſed illud nec eſt perfectum conjugium, niſi ſequatur commixtio ſexuum, prædicta conceſſio ſic confirmata, eſt peractio conjugalis & initiatio conjugii, quod non tenetur lege divortii. De hac puto dictum eſſe: pactio conjugalis non defloratio virginitatis facit conjugium, & illud cum initiatur, conjugii nomen aſſumitur. Item cum conjungitur puella, conjugium eſt. Item, ſufficiunt ſecundum leges ſolus conſenſus, & ſi deficeret, omnia fruſtrantur, Johanne Chryſoſtomo teſtante, qui ait: Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas. Et in libro conſtitutionum: Si quis affectione maritali uxorem duxerit, non ſine cauſa legibus cognita repudium ei injiciatur. In libro Novellarum: Si quis divinis tactis ſcripturis juraverit mulieri ſe eam legitimam uxorem habiturum, vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima uxor: poſtquam & ſponſalia, quæ in legibus promiſſio conjugii appellantur, utique perſonæ conſenſu contracta ſunt, conjugii nomen accipitur: videtur, inquam, ſacramentum nuptiarum, quod, cum perjurio & pacti conjugalis violatione uſurpatur, aut eſt irritum, aut manet ad judicium; ſi eſt irritum, ad prius pactum conſtat eſſe

reddendum; ſi manet ad judicium, debent ceſſare opera nuptiarum: quod ſi neutrum fuerit, ſemper juris pervaſor erit alieni, qui non juramento pactum conjugale firmavit, ex majori parte ſui conjugale implevit. Prætaxata conceſſio aliquando fit expreſſa denuntiatione, aliquando quadam circumlocutione, ad id tamen tendente; ſi fiat & juramentum conjugale ſine prædicta conceſſione, quomodo pertineat ad conjugium? vel ſi a conſentientibus fiat, & utrum talis conſenſus conjugio ſuffragetur, veſtra dijudicet diſcretio. Vale.

EPISTOLA GAUFR. DE Mauritania ad diſcipulos magiſtri Giſleberti.

Abbatem & abbatiſſam poſt monaſticam profeſſionem non poſſe conjugium contrahere.

Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

GAUFR. de Mauritania diſcipulis magiſtri Giſleberti, bene agere & recte intelligere.

Me nuper de quibuſdam ſententiis cogitante, memoriæ meæ occurrerunt ea quæ
[a] de dictis magiſtri (a) Giſleberti audivi referri, quæ cum fidei catholicæ in nullo adverſentur, ſed auctoritatibus firmiſſimis & inexpugnabilibus rationibus roborentur, tunc ſine admiratione non potui hoc præterire, quod eum dixiſtis aſſeverare abbatem & abbatiſſam poſt votum continentiæ & profeſſionem regulæ à ſancto Benedicto inſtitutæ, poſſe legitimum initiare conjugium. (b) Quod equidem incredibile eſt, tam ſapientem virum ſentire aut docere: quin potius credendum eſt, ut pace veſtra loquar, vos deceptos ex verbis illius male intellectis, illam concepiſſe abſurditatem, quam ipſum tale quid docuiſſe. Quid enim magis abſurdum eſt, quam dicere aliquos poſt votum & profeſſionem legitimam inire conjugium, quod tam multis & firmis auctoritatibus conſtat eſſe interdictum, de qua re ſic loquitur Apoſtolus ad Timotheum: *Adoleſcentiores viduas devita, cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto volunt nubere, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt.* Id quoque rei, ſicut eſt, atteſtatur Hieronymus: Voventibus caſtitatem, non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt. Unde & Gelaſius papa ad Sicilienſes ſic ſcribit: Neque viduas ad nuptias redire patimur, quæ in religioſo propoſito diuturna obſervatione permanſerunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monaſterio ætatem egiſſe contigit. Auguſtinus in libro de conflictu vitiorum:

A Nubendi licentia quibuſdam tribuitur, hoc eſt quæ virginitatem & caſtimoniam nequaquam profeſſæ ſunt: quibuſdam non tribuitur, id eſt quæ virgines vel continentes eſſe decreverunt: fornicatio autem nulli impune conceditur. Prædicta tantorum virorum teſtimonia videntur unanimiter non ſolum abbatis & abbatiſſæ improbare conjugium, ſed & aliorum qui ſe voto legitimo ad continentiam aſtrinxerunt. Si quis prædictis auctoritatibus fidem non adhibens, opponit eis dicta Innocentii papæ, quæ videri poſſunt virginibus non velatis, ſi poſt votum nupſerint,
B conjugium indulgere; hoc attendat, quod ex dictis Innocentii diligenter inſpectis, magis videtur earum conjugium interdici; quod ut lector diligens animadvertere queat, prædicti patris verba ad illud pertinentia ex parte appoſui, quæ ſunt hujuſmodi: Hæ quæ nondum ſacro velamine tectæ, cum in propoſito virginali ſemper ſe ſimulaverint permanere, licet velatæ non fuerint, ſi forte nupſerint, his agenda aliquo tempore pœnitentia eſt: quia ſponſio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ
C fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis pollicitatio quam cum Deo pepigerunt, ſolvi ſine vindicta non poterit. Nam ſi apoſtolus Paulus quæ a propoſito viduitatis diſceſſerant, dixit eas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto potius virgines, quæ prioris promiſſionis fidem frangere ſunt conatæ. Hæc Innocentii verba: Si quis perſpicaciter inſpiciat, agnoſcet juxta tenorem verborum, virgines non velatas, quæ poſt votum corruptæ ſunt, non minorem incurriſſe culpam, quam viduas poſt continentiæ propoſitum corruptas.
D Quibus omnibus interdicitur conjugium, quia primam fidem fecerunt irritam. Quod ſi fateamur, ut virginibus non velatis cauſa infirmioris ſexus & ætatis diſpenſative permiſerit Innocentius in conjugio poſt votum inito permanere, non tamen hanc diſpenſationis regulam poſſumus ad quaſlibet perſonas extendere, atteſtante eodem Innocentio, qui de velatis ſic decrevit: Quæ Chriſto ſpiritualiter nubunt, & a ſacerdote velantur, ſi poſtea vel publice nupſerint, vel ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe
E ad agendam pœnitentiam, niſi ii quibus ſe junxerant, de mundo receſſerint. Si enim de hominibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupſerit habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus ex iis fuerit defunctus; quanto magis de illa tenenda eſt, quæ ante immortali ſe junxerat ſponſo, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigravit.

(a) Qui Porretanus dictus factus eſt epiſcopus Pictavenſis, cujus ſcripta in concilio Remenſi ſub Eugenio III. damnata ſunt.

(b) Cautum eſt canone VII. ejuſdem concilii, ne eccleſiaſticæ perſonæ & quæcumque regulariter vivere propoſuerunt, matrimonium contrahant. *Hujuſmodi namque copulationem*, uti ibidem legitur, *quam contra eccleſiaſticam rationem conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus.*

Digitized by Google

Hæc Innocentius. Beatus autem Auguſtinus ad Bonefacium ſcribens de velatis viduis, tale decretum promulgavit : Viduas a propoſito viduitatis diſcedentes credo te noſſe a ſancto Apoſtolo niſi convertantur olim eſſe damnandas, quas & nos auctoritate apoſtolica damnandas, & a communi fidelium atque a liminibus eccleſiæ arcendas fore cenſemus, quouſque ad bonum quod cœperunt invite aut voluntarie revertantur. Et poſt pauca : Tales perſonæ indubitanter adulteræ eſſe manifeſtantur, quoniam relicto immortali ſponſo, ad proprium ſunt reverſæ vomitum. Cum igitur Innocentius velatas quamdiu viri ſui cum eis vixerint ad pœnitentiam non admittat, & Gregorius viduas, niſi ad continentiam redeant, ita diſtricte excommunicandas eſſe cenſeat, quis audebit conjugium inter abbatem & abbatiſſam prædicare initiandum ? Sed forſitan dicetis talibus perſonis nubere non licet, ſed conjugium inire licet, ut juxta vos idem ſit nubere & commiſceri carnaliter, quod devotis perſonis non liceat, & tamen eis conjugium facere liceat. Et hoc fortaſſe probare contendetis per ſimilitudinem earum perſonarum, quæ cum ante votum fuerint conjuges, poſtea continentiam voventes, ad thorum maritalem redire nequeunt, & tamen uſque in finem vitæ ſuæ conjuges perſeverant ; quarum exemplo forſitan adſtruetis inter eos qui antea conjuges non fuerant, poſt votum poſſe initiari conjugium : ita tamen, ut continentes permaneant. Nos autem ad hoc taliter reſpondemus : Viro & mulieri ante quam religionis habitum ſuſcipiant, conjugium & carnalem copulam experiri licet, etſi poſtea votum faciunt, ſemper dum vixerint conjuges permanebunt : quamvis ille abbas effectus ſit & illa abbatiſſa, & quamvis deinceps ad thorum nequeant redire maritalem. Si vero ante conjugium Deo vovent continere, & religionem profitentur, poſtea non eis licet facere conjugium. Si enim qui ante fuerunt conjuges poſt votum opus conjugii abſque tranſgreſſione criminali explere non poſſint, quomodo illi qui ante conjuges non fuerunt, poſt votum & profeſſionem poterunt inchoare conjugium ; & ut non ſolis auctoritatibus agamus, ſed etiam rationibus ; volo ut mihi indicetis, qua pactione conjugali, quo conſenſu poſſint effici conjuges monachus & monacha ? Non equidem poteſtis veraciter reſpondere, quod ex conſuetudine aliorum conjugum, inter cetera quæ ad faciendum conjugium pertinent, de reddendo carnis debito valeant ſe continere : cum eorum carnalis copula ſit criminalis & damnoſa. Si autem æſtimatis eos conjuges fieri abſque ſenſu carnalis commercii, pro certo ſcitote, quia omnia illa remoto conſenſu tali non valent conjugium efficere. Quamvis enim A ſibi invicem ſpondeant ſe ſpiritualiter diligere, & fidem caſtitatis cuſtodire, & in omnibus ſibi providere, & in eodem monaſterio ſive in domo inſeparabiliter habitare : tamen non efficiuntur conjuges, niſi de carnali copula conſentient : ita ut utrumque ſuum corpus in alterius præbeat poteſtatem. Si enim abſque conſenſu tali cetera prædicta ſufficerent faciendo conjugio, tam profecto frater & ſoror, pater & filia, poſſent inter ſe fieri conjuges, cum eis liceat præter conſenſum thori omnia prædicta abſque tranſgreſſione ſibi permittere & complere. B Nec dicat aliquis iſtos minus eſſe idoneos ad faciendum conjugium, quam abbatem & abbatiſſam : cum iſtis liceat ſine offenſione facere quæcumque ad conjugium abbatis & abbatiſſæ pertinentia, ſunt licita : & ſicut Dominus prohibuit per Moyſen, ne pater filiam, vel frater ſororem duceret ; ita per apoſtolos & alios ſanctos patres apoſtolorum vicarios prohibuit, ne perſonæ voto & profeſſioni religionis aſtrictæ, ſe conjugio copularent. Jam nihil reſtare arbitror, quod ad confirmandum abbatis & abbatiſſæ conjugium vobis valeat ſuffragari, niſi adhuc ad id aſſerendum Mariæ virginis & Joſeph C conjugium adducatur. Quos cum declaret fuiſſe conjuges Angelus in Matheo dicens : *Joſeph fili David, noli timere accipere* MARIAM *conjugem tuam* : tamen Maria virgo ſemper intacta fuit, de qua etiam dicit Beda ſuper Lucam, quod ante annunciationem vitam decreviſſet ducere virginalem. Ejus itaque exemplo fortaſſe videri poteſt, quodquælibet femina poſt votum valeat facere conjugium : ita quod ſemper continens permaneat. At ſi de conjugio Mariæ & Joſeph nobis op- D ponitis, reſpondemus equidem eſſe probabilius quod Maria ante annunciationem concipiendi Salvatoris, & ſuam cum Joſeph deſponſationem, votum non fecerit. Qualiter enim credi poteſt virginem prudentiſſimam poſt votum viro ad conjugium conſenſiſſe, quæ frequenter legerat reddendum eſſe quod Deo vovetur. Quæ etiam tanta omnium excellentia fuit prædita, ut præ omnibus ad gignendum Salvatorem eligeretur idonea. Certe non parva inconſtantia, vel etiam inſipientia ei ineſſe videretur, ſi poſt votum conſenſiſſet nuptias & carnalem E inire copulam, quam cauſa prolis generandæ Joſeph facere intendebat. Itaque veriſimile eſt, quod Maria Creatori ſuo ita ſe totam voverat & commiſerat, ut nec continere, nec nubere, nec prorſus aliquid agere intenderet, niſi quod ſuo Creatori placere cognoſcebat. Ideoque parata ad continendum vel nubendum, quemadmodum Creatorem ſuum velle cognoſceret, teſte Auguſtino, qui in libro de nuptiis & concupiſcentia ſic dicit : Illud credendum eſt, quod beata Virgo mente dumtaxat & conſenſu mentis fuerit

Digitized by Google

conjux Joſeph, & quod propoſuiſſet permanere in virginitate, ſi Deo placeret, & aliter agere ſi ipſe vellet. Ex hac auctoritate intelligitur, quod MARIA credens velle Deum ut ſe viro jungeret, more aliarum feminarum, viro in deſponſatione aſſenſum præbuit, parata ad ſolvendum carnis debitum, ſi vir ſub cujus erat poteſtate requireret, ſed poſt deſponſationem cum jam eſſent conjuges, cito revelatum eſt eis myſterium de nativitate Domini, & exinde poſt verba angeli MARIÆ dicentis: *Spiritus-ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*: Et poſt verba Angeli ad Joſeph dicentis: *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu-ſancto eſt*: non ſolum Maria, ſed & Joſeph ita ad continentiam voto ſe adſtrixerunt, quod poſtea non fuit licitum eis thorum maritalem experiri. Cum igitur conſtet Mariam & Joſeph ante votum iniiſſe conjugium, quomodo exemplo eorum probari poterit abbatem & abbatiſſam poſt votum & profeſſionem poſſe legitimum inire conjugium. Quod ſi juxta Bedam fatemur MARIAM voviſſe virginitatem ante quam deſponſaretur, quod tamen nullatenus ex evangelio concipitur, non aliter quam per familiare Dei conſilium illam in deſponſatione poſt votum aſſenſiſſe concedemus, nec de tali ſecreto Dei conſilio ad alias perſonas poſt votum copulandas exemplum traheretur, quemadmodum de morte Samſonis, quam ipſe a Deo inſpiratus ſibi intulit, ad alios ut ſeipſos perimant, exemplum non trahitur. Evidenter oſtenſum eſſe reor inter abbatem & abbatiſſam poſt votum non poſſe initiari conjugium, quamvis tamen concedamus inter illum abbatem & illam abbatiſſam uſque in finem permanere conjugium, qui ante converſionem ſuam conjuges extiterunt. Et de conjugio talis abbatis & abbatiſſæ arbitror loquutum eſſe magiſtrum Giſlebertum: unde accepta occaſione arbitror vos illam abſurditatem incurriſſe, ut dicatis inter quemlibet abbatem, & inter quamlibet abbatiſſam poſſe fieri conjugium.

EPISTOLA GALTERII ad magiſtrum G.

Solvit varias ſibi propoſitas difficultates.

Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

MAgiſtro G. ſocio ſuo & amico cariſſimo Galterius, ſalutem.

In litteris veſtris multa reperi, de quibus conſuluit me veſtra dilectio; ut autem verum fatear, tantis quæſtionibus expediendis parvitatem meam ſufficere non arbitror, ne tamen amico poſtulanti munus officii videar denegare, conatus ſum veſtris inquiſitionibus pro poſſe meo reſpondere, in quo potius animi mei officioſam voluntatem, quam ingenii mei tarditatem conſiderare vos deprecor.

Primo, numquid quæſiviſtis utrum in ſancta Trinitate ſolus Pater debeat Ingenitus appellari, vel etiam Spiritus-ſanctus? Ad quod reſpondeo juxta ſcriptores orthodoxos, ſolum Patrem, qui Ingenitus eſt, neque de alio eſt, debere appellari Ingenitum, dicente Auguſtino in fine libri de ſancta Trinitate: Pater ſolus non eſt de alio, ideo ſolus appellatus Ingenitus. Ipſe quoque Auguſtinus Spiritum-ſanctum non debere appellari Ingenitum teſtatur in libro de definitionibus rectæ fidei, his verbis: Pater ſicut numquam fuit non Deus, ita numquam fuit non Pater, a quo Filius natus, a quo Spiritus-ſanctus non natus, qui non eſt Filius, neque Ingenitus, qui non eſt Pater. Hoc idem Alcuinus ſic dicens: Qui nec Ingenitus, nec genitus eſt, ſed à Patre & Filio æqualiter procedens.

Secundo quæſiviſti an in hymno quodam, in quo legitur *Ingenito Spiritui*, mutari debeat illud, ſcilicet *Ingenito Spiritui*; & ſi mutari debeat, an poni debeat pro *Ingenito*, *Paraclito*, vel *non genito*? Ad quod reſpondeo quod vel hymnus penitus taceri debet, vel illud mutari, ne contra uſum SS. patrum Spiritus-ſanctus appelletur Ingenitus: quod ſi in illa mutatione pro *Ingenito* poneretur Paraclitus, ſatis proprie & vere diceretur. Si vero attendatur illius intentio, qui in hymno poſuit *Ingenito Spiritui*, nihil aliud per hoc ſignificare volens, niſi Spiritum-ſanctum eſſe non genitum, ad hoc, inquam, exprimendum quod ille ſignificare voluit, magis affiniter pro *Ingenito* diceretur *non genito*, cum & *non genitus* & *Ingenitus* fere idem ſignificant, nam ingenitus eſt non genitus, neque exiſtens de alio. Quod vero Spiritus-ſanctus ſoleat appellari *non genitus*, monſtrat Auguſtinus in loco de Fide catholica ſic dicens: Eſt Ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Spiritus-ſanctus. Cum vero utrumque concordet fidei, ſive Spiritus appelletur Paraclitus, ſive non genitus; mirum eſt quare de diverſitate mutationis ſit contentio, ſive diſceptatio inter ſapientes oriatur, cum neutra mutatio a veritate diſcrepet.

Tertio loco multas auctoritates ad aliud pertinentes, ſimul in unum congeſſiſtis, & cum quædam inter ſe videantur differre, & oppoſita affirmare, poſtulaſtis a me reſcribi vobis quid de illis ſentirem. Cum autem ea de quibus quæritis, ſint meis viribus altiora, tamen ne amicitiæ veſtræ viderer officium denegare; idcirco de his & pro mearum virium modo curavi vobis reſcribere. Credo gratiam Dei quam confert hominibus, non ſolum conſiſtere in libero arbitrio, & lege & doctrina, ſicut aſſerebat Pelagiana hæreſis, ſed ſingulis horis a Deo conferri gratiam hominibus, quos ſuo dignatur auxilio, ſine qua nec minimum opus facere poſſit homo, cum Veritas ait: *Sine me nihil poteſtis facere*; & Apoſtolus: *Deus eſt qui operatur*

Digitized by Google

velle & perficere pro bona voluntate. Pſalmiſta quoque de Deo loquens ait: *Miſericordia ejus præveniet me.* Et alibi: *Miſericordia tua præveniet me omnibus diebus vitæ.* Auguſtinus ſuper Johannem ſic dicit: Ne quiſquam putaret ſaltem parvum aliquem fructum poſſe a ſemetipſo palmitem ferre, non ait: Sine me parum poteſtis facere, ſed nihil poteſtis facere. Sive ergo parum ſive multum, ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt. His teſtimoniis liquet nullum opus bonum ab homine fieri, niſi gratia Dei ſemper præſto adſit & adjuvet; quam ſi Deus conferre ceſſaret, cito homo bene facere deſineret, & in peccata laberetur juxta Pſalmiſtam qui ait: Ne avertas faciem tuam a me, & ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Eſt autem ſenſus: Deus ne removeas a me gratiam tuam, quam ſi mihi ſubſtraxeris, ero unus de illis qui deſcendunt in profundum peccatorum. Hæc de gratia Dei dicta ſufficiant, & ad alia tranſeamus, de quibus etiam me ſcribere poſtulaſtis.

Credo neminem damnari pro futuris operibus malis quæ non fecit, quamvis ea facturus eſſet, ſi in vita diutius remaneret. Hujus rei certum habemus teſtimonium ex verbis Domini, ubi ait: *Filius hominis venturus eſt in gloria cum angelis ſuis, & tunc reddet unicuique ſecundum opera ejus.* Hic attendite quæ ſunt opera hominis, an ea quæ numquam operatus eſt? Abſit. Sed ea quæ operatur homo, illius opera eſſe dicuntur. Cum igitur Deus homini reddat tantummodo ſecundum opera ſua, & opera ſint hominis ea ſola quæ ipſe operatur, apparet quod nemo damnatur pro futuris quæ numquam fecit, quamvis ea eſſet facturus etiamſi viveret diutius, Apoſtolo evidenter atteſtante & dicente: *Unuſquiſque referet pro ut geſſit in corpore:* Non equidem ait Apoſtolus, pro ut geſturus erat, ſed pro ut geſſit, aperte inſinuans, non pro facturis quæ non fecit hominem damnari, ſed tantummodo pro præteritis. Hoc quoque approbat alia ſcriptura dicens: *Rapuit iſtum, ne malitia mutaret ejus ſenſum.* Quid enim prodeſſet juſto rapi, ne malitia mutaret illum, ſi per illa etiam quæ non fecit, ſed facturus erat, ſi plus viveret, damnaretur. Sed jam ad ſequentia tranſeamus.

Sicut quoſdam juſtos antequam per malitiam mutentur rapuit Deus ut ſalventur, ita videntur alii juſti eſſe, qui ad talem ſtatum juſtitiæ & caritatis perveniunt, qui tunc ad tempus digni ſunt regno cœlorum & gloria æternæ vitæ. Poſtea vero juſto Dei judicio gratia Dei privati in peccata relabuntur, & damnantur. Ad hoc probandum ſuffragatur exemplum de David, de quo jam dixerat Dominus: *Inveni hominem ſecundum cor meum*, dicente etiam ſcriptura de illo: *Ex illo die & deinceps directus eſt ſpiritus Domi-* A *ni in David*: Quod etiam aperte probare videtur ex hoc quod Dominus loquens de diſcipulis ſuis ait: *Nomina veſtra ſcripta ſunt in libro vitæ.* Verumtamen multi de illis poſtea abierunt retro. Non equidem ait hoc Dominus, quod prædeſtinati eſſent ad vitam; ſed qui, teſte Ambroſio, tunc ad tempus tam ſancti & juſti erant diſcipuli, ut tunc vere digni erant vita æterna per præſentium juſtitiam meritorum: poſtea vero verbi Domini ſcandalizati amiſerunt juſtitiam ad infidelitatem redeuntes. Auguſtinus quoque B quoſdam prius eſſe juſtos & poſtea in peccata relapſos & damnatos teſtatur in libro de Correptione & Gratia his verbis: Mirandum eſt multumque mirandum quod Deus filiis ſuis quibuſdam quos regeneravit in Chriſto, quibus fidem, ſpem & dilectionem dedit, non dat perſeverantiam; & filiis alienis ſcelera dimittat, atque impertita gratia faciat filios ſuos. Et iterum: credendum eſt, quoſdam de filiis perditionis in fide quæ per dilectionem operatur incipere, ſeu & fideliter vivere, & poſtea cadere.

Poſt alia reſtat aliqua de caritate brevi- C ter attingere, & quæ de ipſa a diverſis auctoribus prolata ſunt, & ſibi videntur adverſari, ad concordiam revocare; cum caritas conſtet partim in dilectione Dei & partim in dilectione proximi, quamquam aliqui homines infideles adhuc extra fidem poſiti incipiant Deum diligere, & caritatem habere, quæ, teſte Auguſtino, in expoſitione pſalmorum, eos perducit ad ſocietatem eccleſiæ, quod patet in Cornelio centurione contigiſſe, qui cum nondum percepiſſet veritatem fidei Chriſtianæ, tamen orando & eleemoſynas faciendo per Angelum admoneri promeruit, ut Petrum Apoſtolum ad- D vocaret, qui eum de veritate informaret. Quidam etiam in fide poſiti, quamvis aliquando labantur in crimina, tamen bene diligunt, & caritatem habent, licet imperfectam, ſicut liquet exemplo David regis, quod teſtatur Auguſtinus ad quemdam, retinuiſſe caritatem tunc cum ad tempus reus criminis teneretur. Eſt igitur in talibus initialis caritas, non homini ad ſalutem ſufficiens. Nam frequentato uſu ſcripturarum ſolet caritas appellari. Eſt alia caritas perfectior, quæ convenit fidelibus Deum & pro- E ximum amantibus, & propter hoc divina præcepta ſervantibus, quam credimus a Paulo ita definiri: *Caritas eſt de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* Quam etiam perfectam vocat Johannes in epiſtola canonica, dicens: *Qui ſervat verbum ejus, in hoc caritas Dei perfecta eſt.* Hæc igitur caritas eſt in eis qui habent fidem operantem ex dilectione, & eis ſufficit ad ſalutem, ſi in ea perſeverent. Sciendum eſt autem quod aliqui ad talem quandoque perveniunt caritatem, & tamen ab ea recedendo poſtea

in crimina relabuntur & morte moriuntur æterna, quod Dominus de perſecutione loquens antichriſti teſtatur, dicens: *Abundabit iniquitas, & refrigeſcet caritas multorum.* Et paulo poſt: *Niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro.* Etenim hæc verba Domini aperte inſinuant, quod omnes a caritate recederent, & ſalutem perderent, niſi Dominus perſecutioni cito finem imponeret. Simile quiddam legitur in Apocalypſi ex perſona Domini loquentis Angelo Epheſi: *Habeo aliquid adverſum te, quia caritatem tuam reliquiſti. Memor igitur eſto unde excideris, & age pœnitentiam. Sin autem venio tibi cito & movebo candelabrum tuum de loco ſuo.* Hæc verba Domini oſtendunt illum amiſiſſe caritatem, & eſſe damnandum, niſi pœniteret. Poſtea quibuſdam auctoritatibus, quas ſupra poſuimus, approbari videtur, quod aliqui a tali caritate præhabita, in crimina poſtea & damnationem relabuntur, velut exemplo illorum diſcipulorum Domini, quorum nomina in libro vitæ ſcripta videbantur pro præſenti juſtitia, & tamen poſtea retro abierunt: ad id quoque probandum pertinent ea quæ de libris Auguſtini ſupra poſuimus. Idem quoque inſinuant verba Pauli dicentis: *Qui ſtat, videat ne cadat.* Quis enim ſtat, niſi qui in caritate fundatus eſt? Cur autem Paulus hortaretur ſtantem ne caderet, niſi id quandoque evenire cognoſceret? Et videtur etiam tertius eſſe caritatis ſtatus, cui etiam prædicta diffinitio Pauli convenit, & cum ſit ceteris eminentior, non ſolum ſalutem præſtat homini qui in ea moritur, ſed qui ſemel eum adeptus eſt, caritatem poſtea non amittit, nec damnatur, de quo ſcriptura dicit: *Sit tibi fons propriæ aquæ, de quo non communicet alienus*, & eſt ſenſus, labora habere caritatem eminentem, & donis ſpiritualibus abundantem, ad quam alienus, id eſt a conſortio ſanctorum ſegregatus, non poſſit pervenire. De eodem eminenti ſtatu caritatis legitur in Canticis: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, & flumina non obruent eam.* Unde etiam videtur dixiſſe: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Ad tantam caritatis eminentiam nimirum Paulus venerat, quando ait: *Certus ſum, quia neque mors, neque vita poterit nos ſeparare a caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu.* Quod autem quidam ſtatus caritatis adeo ſit eminens, ut qui ad eum aſcenderit, deinceps non amittat, nec damnetur, probari poterit per contrarium; cum ſit quidam ſtatus peccati adeo pernitioſus, ut qui ad eum ſemel deſcenderit, deinceps ab eo nequeat egredi, nec ſalvetur; unde Johannes apoſtolus ait: *Eſt peccatum uſque ad mortem, pro eo dico ne quis oret*; & alia ſcriptura: *Peccator cum venerit in profundum, contemnit.*

Ut autem ſtrictim comprehendam ea quæ ſuperius dicta ſunt de caritate, videtur eſſe quidam ſtatus caritatis initialis, qui homini ad ſalutem non ſufficit, nec frequenter ſolet nomine caritatis appellari. Secundus vero, in quo perſeverantia adquiritur, & a quibuſdam ad tempus habetur, & poſtea diſcedit ab eis, & damnantur. Tertius vero prædictis duobus eminentior, ad quem ſi quis perveniat, numquam deinceps ab eo deſeritur, nec damnatur. Hæc inquiſitionibus veſtris non ſufficienter, ſed pro capacitate ingenii mei breviter reſpondi, magis volens minus ſapiens videri, quam negare munus officii amico requirenti.

COMMONITORIUM ADRIANI papæ ad abbatem & conventum S. Vedaſti.

Circa 1156. Ex cartario Vedaſtino.

ADRIANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei MARTINO abbati S. Vedaſti & univerſo conventui ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Vos qui Ægyptum reliquiſtis, & ſicco pede mare rubrum jam videmini pertranſiſſe, ad anteriora debitis oculos mentis veſtræ ſemper erigere, & ad terram promiſſionis tanto attentius anhelare, quanto plures in Ægypto poſitos conſpicitis cum Pharaone ſubmergi, & Ægyptiorum deliciis citius quam æſtiment defraudari. Defraudantur enim deſiderio ſuo, qui ſuper ollas carnium in Ægypto remanere deſiderant, quoniam in puncto ad inferna deſcendunt, licet bonis videantur temporalibus & carnis voluptatibus abundare; tranſivi quidem & ecce non erat, quia licet firma videatur ſtultus radice conſiſtere, percepta tamen maledictionis ſententia, ſtatim areſcit, & a gloria penitus elongatur. Porro vos dilecti in Domino filii, qui voluntates etiam proprias pro Domino reliquiſtis, ad Ægyptiorum opera mentes veſtras nullatenus convertatis, nec affectetis redire in Ægyptum animo, ubi Pharaoni deſervitur in luto & latere, qui corporis habitu ab ipſo videmini ſeparati: veſtium ſiquidem qualitas videtur innuere, & opera quæ facitis caritatis, quod ad cœleſtem patriam tenditis, & ad ipſam feſtinantes ſecundum propoſitam vobis regulam curritis, & bravium ſupernæ vocationis, largiente Domino, contenditis obtinere. Verum quia in via mandatorum Dei currentibus humani generis inimicus conſuevit juxta iter offendicula ponere, cavendum eſt vobis, filii, attentius & agendum, ut ita circumſpecte & provide iter quod cœpiſtis, peragere ſtudeatis, quatenus ad palmam felicitatis æternæ poſſitis pertingere, & cum B. Benedicto in cœleſti gloria coronari. Nos ve-

ro

Digitized by Google

ro commiſſam vobis eccleſiam & perſonas veſtras tamquam B. Petri ſpecialis filios paterna caritate diligimus, & grata ſemper cupimus ſubſidia miniſtrare. Datum Lateranis x. cal. Januarii.

ROBERTI ABBATIS Walciodorenſis litteræ de ſocietate inter ſuam & S. Johannis Leodienſem eccleſiam.

Anno 1157 Ex ſchedis Cl. V. D. de Creſſier.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. ROBERTUS gratia Dei abbas Walciodorenſis eccleſiæ tam præſentibus quam futuris in perpetuum. Quæ diebus noſtris geſta ſunt, ne fluxu temporis a memoria effluant, ſcripto commendavimus, ut affixa veritati narratione, erroris in poſterum cauſas de medio tollamus. Walciodorenſis igitur eccleſia, ad cujus miniſterium, non noſtris meritis, ſed gratia Dei vocati ſumus, habebat partem allodii in villa *Gengleben*, quinque videlicet bonuaria aratilis terræ, & quatuor ſolidos annui cenſus, & ſextam partem molendini, quatuor modios emolumenti reddentis, & hæc omnia impignorata erant laicis, ipſo etiam auctore, cujus munere eccleſiæ noſtræ collata ſunt, & ſervato nobis nudo tantum dominii nomine, fructuarius uſus a die adquiſitionis uſque ad tempora noſtra omnino aliis ceſſerat. Loco etiam ita remota erant, ut etiam ſi redimi a nobis poſſent, computatis tamen procuratoriis expenſis, non multum nobis profutura eſſent. Cum igitur tenuitas rerum noſtrarum inanis dominii nomen non magnum nobis faceret, & rem eccleſiaſticam laicis perpetuo dimittere hereditariam religioni noſtræ non competeret, communicato conſilio fratrum noſtrorum & miniſterialium eccleſiæ noſtræ, & ratione utilis & honeſti diligenter pertractata, prædictum allodium quod in territorio villæ eccleſiæ beati Johannis evangeliſtæ ſitum erat, cum omnibus pertinentiis ſuis, eidem quæ ſita eſt in inſula Leodii redimendum, & perpetuo jure habendum donavimus, & donationem ipſam facta ejuſdem allodii oblatione, ſuper principale altare ejuſdem eccleſiæ ſolemniter firmavimus. Devotio quoque noſtra & caritas inofficioſa & inutilis eccleſiæ noſtræ non fuit; quia præpoſitus ejuſdem eccleſiæ ſancti Johannis Drogo honeſta perſona ingratitudinem ferre non ſuſtinens, de ſuis propriis bonis quatuordecim marcas eccleſiæ noſtræ digna facta recompenſatione dedit. Nos vero ſumptam pecuniam non otioſe, nec inaniter conſumpſimus, ſed eam in eodem allodio expediendo & bonis eccleſiæ noſtræ quæ juxta nos erant redimendis, & oppreſſionibus eccleſiæ noſtræ ſublevandis fideliter impendimus: & quia domeſticorum chriſtianæ fidei eſt orare pro invicem ut ſalventur, & ſancta ſalubriſque cogitatio eſt pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur; ex hujus donationis occaſione ſpeciali quadam devotionis gratia inter noſtram, id eſt Walciodorenſem & S. Johannis evangeliſtæ, quæ eſt in inſula Leodii, eccleſiam, ſocietas ſpiritualis fraterternitatis inſtituta eſt, ut videlicet monachi & canonici harum eccleſiarum tamquam uterini fratres in Deo, caritatis pia germanitate uniti, pro invicem attentius orent, & in negotiis vel neceſſitatibus ſuis adjutorii manum ſibi porrigant invicem, & de cetero canonicis ſancti Johannis fratres Walciodorenſes, ſive fratribus Walciodorenſibus canonici ſancti Johannis, viam univerſæ carnis ingredientibus, tricenarium plenum perſolvant. Igitur ne proceſſu temporis adverſus geſtæ rei veritatem aliquo caſu, aliqua falſitas aſſurgere audeat, & bene ordinata convellere, donationis hujus fidem & finem, & ſanctæ ſocietatis devotionem in præſenti pagina conſcripſimus, & paginam ipſam adverſus omnem calumniam ſigilli noſtri affixione communivimus. Hujus rei teſtes ſunt Johannes liber homo de *Daveles*, qui hanc donationem fecit, dominus GERLANDUS abbas Floreffienſis, fratres Walciodorenſes, Walterus, Robertus, Arnulphus, Gozuinus, Balduinus, Widericus, & ceteri. De laicis eccleſiæ, Franco Roſerienſis, Philippus Walciodorenſis, Emelinus Leodienſis. De canonicis ſancti Johannis, Drogo præpoſitus, Gozelinus decanus, Benedictus cuſtos, & ſcolarium magiſter, Hellenus cellerarius, & ceteri. De laicis Leodienſibus Widericus de Prato, & Theodericus filius ejus, & multi alii. Actum publice Leodii III. cal. Junii in eccleſia B. Johannis evangeliſtæ in inſula, renovatum & confirmatum eſt x. cal. Auguſti in capitulo Walciodorenſi, anno dominicæ incarnationis MCLVII. indictione v. regni domini FREDERICI VI. imperii IIII. epiſcopatus domini Heinrici ſecundi XIII. ordinationis domini ROBERTI Walciodorenſis abbatis VI. ad laudem & gloriam Domini noſtri JESU CHRISTI. Amen.

CARTA AUSCULFI EPISCOPI Sueſſionenſis pro monaſterio Vallis-Serenæ.

De confirmatione fundationis abbatiæ Vallis-Serenæ a Johanne Rufo factæ.

Anno 1158 Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Sicut officium caritatis eſt eccleſiis eleemoſynas erogare: ita nihilominus eadem caritas nos ammonet, ea quæ eis collata ſunt inviolabiliter conſervare. Ego itaque

Digitized by Google

Ausculfus Dei gratia Sueſſionenſis epiſcopus perpetuæ litterarum memoriæ commendo, quod Petrus de Hela ratum habuit & approbavit, videlicet quod pater ſuus Johannes Rufus conceſſerat eccleſiæ [a] (a) Vallis-Serenæ, ſedem cum omnibus appendiciis ejus, ubi ipſa abbatia fundata eſt, vivarium etiam ea ſub conditione, quod ſi ex elevatione ripæ, quæ vulgo Calceia dicitur, aliquod detrimentum contigerit, molendino ipſius Petri, terræ, vel prato, eccleſia ipſa reſtaurabit juxta æſtimationem vicinorum. Ad hæc quidquid eſt inter has quatuor motas, ſcilicet inter pontem de *Sečten* & præfatum vivarium & molendinum de *Succi*, & terram Odonis de *Clermont*, conceſſit idem Petrus nemoris mortui uſuarium in omni nemore ſuo. Ramos etiam conceſſit eidem eccleſiæ ſuæ nemoris quod eſt a limite Montis-Gumberti & Vallis-Juvini, uſque ad illud quod vulgo dicitur Calidum-furnum. In his omnibus cum eo aſſenſum præbuerunt Emelina uxor ſua, & liberi ſui. Si quis ergo ſuper prædictis eleemoſynis prædictæ eccleſiæ injurioſus eſſe præſumſerit, anathema ſit. Actum anno Verbi Incarnati MCLVIII.

DOTALITIUM ELISABETH comitiſſæ Flandriæ.

Anno 1159. Ex autographo in archivis S. Quintini de Monte.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Conſtat maritalem copulam a Deo divinitus inſtitutam, duabus ſiquidem de cauſis, ad propagandam ſobolem Dei & devitandam turpitudinem fornicationis. Dei igitur auctoritate & ſcripturarum teſtimonio fultus, ego Philippus Flandriæ comes, Elisabeth Radulfi Viromandenſis comitis filiam mihi uxorem legitimo matrimonio deſpondi, eamque de poſſeſſione mea conſueto & antiquo more nobilium dotare decrevi. Dotis igitur nomine, ô dilecta mihi Elisabeth, tibi dono caſtellum S. Audomari, & caſtellum de *Cortrai*, & Herlebeccam & Horcias. Ut autem ratum & illibatum hoc permaneat, ſcripti auctoritate firmavi. Teſtes & auctores qui ad hujus dotis aſſignationem affuerunt, hi ſunt, Samson Remorum archiepiſcopus, eccleſiæ Romanæ legatus, Balduinus Noviomenſis epiſcopus, Nicolaus Cameracenſis epiſcopus, Godescalcus Attrebatenſis epiſcopus, abbas S. Amandi, abbas S. Eligii, Theodericus comes Flandriæ, Philippus filius ejus, Ivo comes Sueſſionenſis, Drogo de Petra-fonte, Radulfus de Coſduno, Lanſcelinus de Hamo, Albericus de Roia, Simon A de Ribodimonte, Petrus præpoſitus Sancti Quintini, Hugo Caſtellanus de Bapalmis, Rogerus de *Vvauverim*, Rogerus de *Landaſt*. Actum in cœnobio ſancti Quintini de Monte, anno dominicæ Incarnationis MCLVIIII.

(a) Vallis-Serena, vulgo *Valſeri*, abbatia ordinis Præmonſtratenſis, cujus fundator hic deſignatur Johannes Rufus, utpote qui dederit fundum, ubi ipſa abbatia conſtituta eſt.

LITTERÆ PHILIPPI Flandrenſium & Viromandorum comitis pro monaſterio Corbeienſi.

Confirmat commutationem villæ de Mouci *factam inter abbatem Corbeiæ & Rorgonem de Roya.* B

Ex archivis Corbeienſis monaſterii.

In nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti. Amen. Ego Philippus Dei gratia comes Flandrenſium & Viromandorum cum venerabili conjuge noſtra Elisabeth notum fieri volo univerſis, tempore prædeceſſoris noſtri Radulfi comitis commutationem quamdam factam fuiſſe inter eccleſiam Corbeiæ & Rorgonem de Roia, de quadam villa ſancti Petri, quæ vocatur *Moucis*, inter duo Caſtella *Coſdum* & *Gournay* ſuper Aronam fluviolum ſita, & de decima *Rochincurt* C cum terra & hoſpitibus quibuſdam, & quod ad feodum illum pertinebat, aſſentiente rege Ludovico Franciæ, de quo eccleſia villam illam tenebat, & Radulfo de *Coſdum*, qui de prædicto comite Radulfo decimam cum terra & hoſpitibus libere in feodo tenebat, & eam Rorgoni ſupradicto de Roia cum filia ſua in matrimonium tradiderat, ea videlicet conditione, ut villa cum omnibus quæ ad eam pertinebant, excepto altari & decimis ejuſdem villæ & manſura una libera, ad comitis feodum tranſiret, & decima de *Rochincurt* cum terra & hoſpitibus, & quod ad feodum per- D tinet, in eleemoſyna & poſſeſſione Corbeiæ eccleſiæ in perpetuum remaneret. Tempore autem comitatus mei, cum ego de prædicta villa hominium meum requirerem, Rorgo qui villam tenebat, diem a me accepit, quo coram me apud Montem-Deſiderium aſſiſteret, & Radulfus de *Coſdum* dominum ſuum adduceret, qui niſi ei *Guarans* idoneus exiſteret, ipſe Rorgo poſtea mihi faceret de feodo illo quod curia noſtra judicaret. Venit dies conſtitutus, Rorgo Radulfum adduxit, qui nullam ei guarandiam tulit, nec judicium curiæ & parium ſuorum E Viromandenſium ſuper hoc volens audire, abſque licentia de curia receſſit. Rorgo autem taliter a domino ſuo derelictus, judicio baronum Viromandenſium, qui adſtabant, quia *Guarant* ſicut debuerat non habuit, mihi adjudicatus eſt, & de manu mea, nullo mediante, in feodum ſupradictam villam *Mouci* recepit. Rogati itaque ab abbate Corbeiæ & fratribus, ego & venerabilis uxor noſtra Elisabeth propter

Digitized by Google

pacem eccleſiæ, ne inde futuris temporibus in aliquo gravaretur, commutationem iſtam taliter prius factam, & poſtea tempore noſtro recognitam fuiſſe teſtamur, & ſigillorum noſtrorum impreſſione & fidelium noſtrorum Viromandenſium atteſtatione roboramus. Teſtes Hugo abbas S. Quintini de Monte, Robertus de Bova, Bernardus de ſancto Walarico, Anſelmus Ambianenſis, Gerardus vice-dominus Pinconienſis, Bernardus de Morolio, Rorgo de Tornella, Adam Rabies de Monte-Deſiderio, Henelo *Vvilers*, Radulfus de *Troncoy*, Vvermundus de Roia, & Hugo filius ejus, Simon de Cella, & Robertus frater ejus, Albertus de Frami-villa, Odo dominus Hamenſis, Joannes *Daties*, Rorgo de *Faiel*, & Simon frater ejus, Jacobus de Guiſa, Fulco de Carorivo.

EPISTOLA GRAFFCHATENSIS congregationis ad Reginaldum Colonienſem archiepiſcopum.

Congratulantur ei de ſua in archipræſulem electione, deprecanturque ut ſuam in eos commotionem placet.

[a] Anno 1160. Ex mſ. Graffchatenſ. [b]

DOmino ſuo & patri (a) R. venerabili Colonienſium archiepiſcopo humilis congregatio monachorum de cœnobio (b) G. devotiſſimum orationum ſuarum famulatum, utinam in beneplacito ipſius.

Oramus, Domine, loquantur ſervi tui verbum in auribus tuis, & ne iraſcaris famulis tuis; niſi enim blandum & tranquillum & pietatis amicum veſtræ ſanctitatis pectus compertum haberemus, ſilere tutius fuerat in conſpectu veſtro quam loqui. Sed quia ſemel cœpimus, loquemur ad Dominum noſtrum. Reverendæ memoriæ prædeceſſores veſtri laborantes in regimine S. Colonienſis eccleſiæ, licet obſtrepente ſibi dubio rerum eventu, ejuſdem eccleſiæ naviculam multis hujus ſæculi tempeſtatibus jactatam per ſcopulos curarum, per ſyrtes negotiorum, & implacatam ſollicitudinum charybdim, ad portum veſtræ feliciſſimæ ſucceſſionis, ut ſalvam ſubducerent, obtinere per cooperantem ſibi Dei gratiam meruerunt, laborum ſuorum jam, ut credimus, indepti mercedem. Cum vero Paſtor æternus quæreret ſcrutando corda & renes ſingulorum, quem electum de plebe ſua & fideliſſimum in omni domo ſua exaltaret in vacante cathedra ſancti Petri, invenit te virum ſecundum cor ſuum, qui facias omnes voluntates ejus, & ſuſcitavit te de medio fratrum tuorum, ut ungeret te unctione miſericordiæ ſuæ, & collocaret in throno Iſraël ſpe- A ctabilem ſuper multos hujus temporis præſules, & tradita virga directionis in manu dixit tibi: Si diligis me, paſce oves meas, non cum auſteritate & potentia, ſed in ſpiritu manſuetudinis quod craſſum eſt & forte cuſtodi, infirmum & debile ne projicias. Acclamavimus & nos, & Deum laudavimus in electione tua, cum omnibus quorum tetigerat Deus corda. Filiorum autem Belial os obſtructum eſt loquentium, nolumus hunc regnare ſuper nos, quia ſalvare nos non poterit iſte. Qui levaverunt manum contra Chriſtum, & offuſcare conati ſunt claritatem B qua decreverat clarificare perſonam tui cœleſtis Pater tuus, ſed ille tulit lucernam tuam de ſub modio latebræ, & poſuit ſuper candelabrum Agrippinenſis eccleſiæ ſplendidiſſimum firmamenti radium, fecitque tibi nomen grande juxta nomen montium æternorum, a quibus mirabiliter illuminat mons ille pinguis, qui implevit omnem terram, firmavit manum tuam, & exaltavit dexteram tuam, & in virtute brachii tui poſuit te vectem contra motum & impetum fluctuum maris, quod hactenus ibat & intumeſcebat ſuper nos, ut jam ſtet a fervore ſuo, & deinceps non intumeſcant fluctus ſæcularium poteſtatum. Et ſi parva ſunt iſta in oculis C tuis, adjiciet tibi multo majora, quando poſt erogatam fideliter verbi pecuniam, & bene diſpenſatum fidei triticum, ſuper omnia bona patris-familias conſtitueris, poſtquam purum & defecatum, ut fuit ab initio, reddideris eccleſiæ ſtatum, cujus fex per multos infelicitatis annos congeſta, nondum eſt examinata. Gratias itaque primo divinitati, deinde ſtrenuitati veſtræ, & quia ipſa dignata eſt, deinde quia ſtrenuitas veſtra dignationi ejus ſubſervivit. Auditum quidem fuerat in proprio ſolo Hildeneſheimenſi licet renitentem vos ad præſulatum D expetitum, ſed vocante Deo, qui prædeſtinatos ſuos glorificat & luciferum producit tempore ſuo, aliorſum cecidit ſors electionis veſtræ. Nempe fortuna Coloniæ præponderavit, cui debebatur pius, prudens, conſtans, diſertus, magnanimus, inadulatus, largus, beneficia non fœnerans, ſed ad liberalitatem natura propenſus, ſtudium habens ad omnia, vigilans, vim rerum ſcienter examinans, cui nullum ut brevi præcidamus, virtutis deſit genus, præconiorum floribus etiam ab his qui foris ſunt adorna- E tus, terra marique cantatus. Decuerat enim tam nobilem cathedram, tam ornatum & inſtructum clerum, tam clarum populum tali donari pontifice, ut regale ſacerdotium & florentiſſima civitas & magni nominis eccleſia præcelſum efferens caput, in ſublime præter ſolitum attolleretur, nec ab invicem

(a) Raynaldus qui ex præpoſito Hildesheimenſi ad ſedem Colonienſem adſcitus, Frederico imperatori individuus in Italia comes adhæſit, ibidem defunctus anno 1167.

(b) Graffchatenſi haud dubium; ubi hanc epiſtolam reperimus, & cui ſoli in tota Colonienſi diœceſi convenire poteſt.

Digitized by Google

degenerarent, ſed una ſibi congruerent caput membris & membra capiti, ut dignitati capitis non indigna reſponderet habitudo corporis. Sed ut hoc quoque inſeramus, inter multiplicis gloriæ varietates, quibus circum amicta celeberrima metropolis, facta eſt ſuavis & decora ſicut Jeruſalem, quando talem ſibi providit rectorem, & decorem ſibi auxit, & neceſſitati multorum conſuluit. Numquid enim his temporibus, quibus fames verbi Dei prævaluit ſuper terram, non erat neceſſarius, qui ſapientiam non hujus mundi, ſed ſicut habet Apoſtolus, ſapientiam Dei loqueretur inter perfectos, parvulis etiam in Chriſto potum lactis exprimeret de mamilla divinitatis, proferens de promtuario ſcripturarum his unde alantur, illis unde de perfectis fiant perfectiores. Ut ergo de prophetæ Daniëlis quiddam mutuemus oraculis, ſalva propria ratione myſterii, tu es caput aureum ſapientiæ claritate conſpicuum, ex honeſtioribus autem conjunctis tibi membris quædam ſunt argentea, ſcilicet eloquiis Domini nitida, quædam ænea, quippe clamore prædicationis ſonora, quædam ferrea, quia rigore juſtitiæ ferrea, infimam autem partem teſteam vel fictilem non alios quam imbecilles & fragiles ſenſerimus monachos, qui miſerabiliores in hac vita ſunt omnibus hominibus, ſpectaculum facti ſunt mundo, tamquam ſal conculcantur infatuatum, in humili vitam degunt, fortuna eorum & fama pares ſunt. Tam deſpicabiles autem in corpore eccleſiæ & ſuimet judicio ſunt inutiles, ut a capite merito ſibi dici exiſtiment, non eſtis mihi neceſſarii. De quorum infimi collegio, veſtris, ſereniſſime Domine, proſternimur veſtigiis, cum verecundiſſimis precibus gratia placandæ circa nos commotionis veſtræ, quam etſi nos ſcimus nos non mereri, non poſſumus tamen non vereri. Sunt enim qui fervorem animi veſtri ſuo ſenſu æſtimantes, magnitudinis veſtræ mole noſtram humilitatem ſuſpicantur opprimendam. Concluſit nos in manu tua, ut voles judica. Neque enim erit nobis effugium a facie tua; ſed abſit hoc a te? Nequaquam fiat iſtud. Non enim tuum hoc qui judicas omnem terram, nequaquam facias judicium. Non erit tibi in ſingultum & in ſcrupulum cordis hoc, quod ipſe te ultus fueris, & indignationem tuam ſervaris uſque in finem. Quin potius, excellentiſſime pater, egregie feceris, ſi dominicis morem geſſeris inſtitutis, quibus doceris dimittere pœnitentibus uſque ſeptuagies ſepties. Noſtra vero humilitas, tametſi ita loquimur, pro puritate conſcientiæ præſumit gratiam nobis magis deberi quam offenſam, pro eo quod de

A felicibus Domini noſtri ſucceſſibus, nulli potiore quam nos exhilarati ſunt gaudio, propter optimum opinionis ejus unguentum, cujus odor ſuaviter ubique diffuſus, etiam noſtris delectabiliter illapſus eſt naribus. Veni ergo pacificus dominus, quia pax tecum intravit in iſtam provinciam. Reſpiciat nos miſericordia tua, commoveatur ſemper pius ſuper filiis tuis paternæ neceſſitudinis affectus. Et tanto miſericordius, quanto clam te non poterit eſſe, quod abſque corporibus & anima & tenui ſuſtentaculo nihil habeamus. Sed quid ulterius vociferamus & inquietamus dominum noſtrum? B Dominus noſter es, ſervi tui ſumus. Paſtor noſter es, oves tuæ ſumus, quod bonum eſt in oculis tuis fac. Quidquid autem dignationi veſtræ bonum viſum fuerit, hoc erit nobis optimum omnibus diebus vitæ noſtræ, nec aliud nobis expedit agere, quam pro ſoſpitate veſtra ſine intermiſſione paſtorem ſumme bonum exorare.

EPISTOLA (a) ABBATIS Graffchattenſis ad archiepiſcopum Colonienſem. [a]

C *Curam paſtoralem ſponte abdicat.*

EX multo jam tempore, Reverende pater, compertum habeo, per aliquos noſtrates privatim ac publice perſonam noſtræ parvitatis infamari, æſtimationem lædi, converſationi denegari, quæ res mihi apud excellentiam veſtram parum fiduciæ peperit, plurimum offenſæ. Qui etſi omnia pene nobis impoſita, datis auditoribus, ficta potius D quam fida probare poteram, optimos quoque defenſores, qui in cauſa mei contra criminatores in judicio conſiſterent, graves videlicet & inſtructas perſonas mihi ſufficienter provideram, tamen familiarium meorum vicem noſtram dolentium me conſiliis credens, intentione revocata deliberavi, omnibus his fatigationibus poſtpoſitis, paci & concordiæ conſulere, ſcandalis occaſionem auferre, æmulos meos patientiæ pugno referire, dare locum iræ, totum Deo occultorum inſpectori committere, non accuſatione conſcientiæ, nec diffidentia innocen-E tiæ, nec gratiæ veſtræ deſperatione; ſed ut advertere dignemini non valde delectatum eorum prælatione, cum omnibus in commune ſatisfecero ſpontanea abſolutione. Idque facio non ex triſtitia, ſed bono & tranquillo animo, quia quidquid non cum amore poſſidetur, hoc ſine dolore amittitur. Fruſtra enim niti, ut ait Criſpus, neque aliud ſe fatigando, niſi odium quærere, extremæ

Circa 1160. Ex mſ. Graffchatenſi.

(a) In codice Graffchatenſi, unde hanc exſcripſimus epiſtolam, nullus ei erat titulus, quem ex conjectura appoſuimus, non ſolum quia in Graffchatenſi monaſterio eam reperimus, ſed etiam quia aliquam habet affinitatem cum præcedente, quam immediate ſequitur in mſ. codice. Quis autem ſit ille abbas? forte Benedictus, qui in ſerie abbatum apud Bucelinum præfuiſſe dicitur ab anno 1140.

Digitized by Google

dementiæ eſt. Mihi autem jam privato ac deſtituto hæc ſaltem ſit conſolatio, quia anteceſſores noſtri omnes iiſdem quibus ego modis affecti ceſſerunt loco. Ea res indicio eſt, quod nullus eorum niſi unus ſolummodo hic ſepulturam meruerunt. Illud quoque mihi accreſcat in conſolatione, quod criminatores mei non ſunt alii quam factioſi, blaſphemi, traditores, perjuri, ſuſurrones, inobedientes, deriſores, contumelioſi, deterioribus etiam his vitiis obſeſſi. Tales etiam ſi obſequerentur, ſi blandirentur, ſi adularentur devitandi erant, quanto magis nunc? Ceterum omnes boni me amplectuntur & diligunt. Inſipiens prope modum factus ſum, ſed coactus. Forte enim aliqui auditorum cauſabuntur me dicentes, nimis teipſum commendando progrederis, contumelioſe in tuos inveheris. Quibus inquam, qui me aſſidue amaritudine potaverunt, unde illis dulcedinem propinarem? Et ſicut Patricius quidam Romanorum cum ſibi pro beneficiis injurias retuliſſent, imprecans dixit: Si male feci cum Romanis male inveniam. Ita & ego ex competenti dico: Si non bene egi cum eis juſtum eſt ut non bene recipiam. Conſulant ergo quando & ubi volunt. Commodiorem ſibi perſonam eligant, in quam more ſuo cum libuerit irruant. Me poſthac habere non poſſunt etiamſi vellent. Eo enim res meæ tædio nimietatis eorum proceſſerunt, ut utilitatibus meis alibi decreverim providere. Dictum eſt enim a Salvatore *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Neque enim fortitudo lapidum fortitudo mea, neque caro mea ænea eſt.

DIPLOMA GODEFRIDI DUCIS Lotharingiæ pro Remenſi ſancti Remigii monaſterio.

Reſtituit ei juſſu imperatoris allodium Litam quod violenter uſurpaverat

Anno 1160. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego GODEFRIDUS dux Lotharingiæ filius GODEFRIDI minoris ducis, notum facio univerſis ſanctæ matris eccleſiæ filiis, tam futuris quam præſentibus, me injuſte & violenter allodium beati Remigii Francorum apoſtoli, quod Lita dicitur, duobus annis uſurpaſſe & tenuiſſe. Tandem vero compunctus & pœnitentia ductus, maxime quia ab eccleſia præfati confeſſoris excommunicationi ſubjacebam, necnon mandato imperatoris coactus, & a Colonienſi epiſcopo REINALDO, & a domino epiſcopo Leodienſi HENRICO admonitus, jam dictum allodium cum omnibus ad ipſum pertinentibus, Deo & beato Remigio prompta devotione reddidi, necnon fidei ſacramento confirmavi, & præſentia baronum meorum illud abdicavi; Statuens & confirmans quod numquam per me, nec aliquem meorum ſæpedictum monaſterium de ipſius allodii rebus damnum aliquod pateretur, ſed ex integro ei maneant omnia ſua, ſicut ei dedit & confirmavit GERBERGA venerabilis Francorum regina. Quod meæ conſtitutionis decretum, ut per ſuccedentia tempora inconvulſum ſervetur & maneat, auctoritate mei ſigilli firmavi, & teſtes idoneos ſubnotavi. Hujus rei ex parte eccleſiæ teſtes ſunt PHILIPPUS abbas de Parco, Simon præpoſitus de Lovanio, Razo ejuſdem eccleſiæ canonicus, Conibertus eccleſiæ S. Petri in Leodio, Theodericus præpoſitus in Marſna, Guilhelmus canonicus de Bruſella, Leo prior beati Remigii, Willelmus præpoſitus, Willelmus prior S. Thomæ, Warnerus monachus. Ex parte ducis, liberi Servius de *Pollar*, Renerius de Caccia, Antonius & Watherus de Melbiergo, Gillebertus de *Vvesbech*, Anſelmus de *Kiſanken*, Guillelmus filius Manerii de Baccumine. De familia, Gerardus de *Hundeberge*, Henricus de *Magottolte*, Henricus de Galla, Arnoldus de *Rhedi* & filius ejus Arnoldus, Engelbertus de *Miſelve*, Valencianus de *Leevver*. Actum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini MCLX. indictione VIII.

GELDOLPHI ABBATIS Brunwillarienſis ſtatutum pro commemoratione fidelium defunctorum in feſto omnium ſanctorum.

Circa 1160. Ex hiſt. mſ Brunvvillarienſi. [a]

EGO (a) GELDOLPHUS hujus loci abbas decimus licet immeritus, inſtituo auctoritate qua fungor, ut pro omnibus animabus Chriſti fidelibus, ubique terrarum defunctis, ſingulis annis in feſto omnium ſanctorum noviter impoſito, poſt veſperas regulares ſolemniter decantatas, accenſis luminaribus, ſubſequenti pulſu ſolemni omnium campanarum noſtri monaſterii, vigiliæ mortuorum omnium Chriſti fidelium cum novem lectionibus decantentur. Quæ, ut fateor, uſque in hunc diem in hoc monaſterio non ſunt decantatæ, & ideo voluntas mea eſt, ut ita fiant, & ſequenti die poſt primas per ſingulos ſacerdotes miſſa celebretur pro omnibus Chriſti fidelibus. Quare notum ſit præſentibus & futuris quicumque hanc ordinationem Deo placitam ſumma diligentia cuſtodierint, duplicem pittantiam in recentibus piſcibus & vino conſequentur annuatim.

(a) Geldolfus abbas Brunvvillarienſis præfuiſſe dicitur annis 18. & tribus menſibus, atque obiiſſe 15. Auguſti, 1177. Hinc colliges non ſtatim ubique admiſſam fuiſſe 2. Novem. omnium fidelium defunctorum commemorationem, cujus inſtitutionem tribuunt S. Odiloni abbati Cluniacenſi ante centum nimirum annos defuncti.

Digitized by Google

degenerarent, ſed una ſibi congruerent ca- A put membris & membra capiti, ut dignitati capitis non indigna reſponderet habitudo corporis. Sed ut hoc quoque inſeramus, inter multiplicis gloriæ varietates, quibus circum amicta celeberrima metropolis, facta eſt ſuavis & decora ſicut Jeruſalem, quando talem ſibi providit rectorem, & decorem ſibi auxit, & neceſſitati multorum conſuluit. Numquid enim his temporibus, quibus fames verbi Dei prævaluit ſuper terram, non erat neceſſarius, qui ſapientiam non hujus mundi, B ſed ſicut habet Apoſtolus, ſapientiam Dei loqueretur inter perfectos, parvulis etiam in Chriſto potum lactis exprimeret de mamilla divinitatis, proferens de promtuario ſcripturarum his unde alantur, illis unde de perfectis fiant perfectiores. Ut ergo de prophetæ Daniëlis quiddam mutuemus oraculis, ſalva propria ratione myſterii, tu es caput aureum ſapientiæ claritate conſpicuum, ex honeſtioribus autem conjunctis tibi membris quædam ſunt argentea, ſcilicet eloquiis Domini nitida, quædam ænea, quippe clamore prædicationis ſonora, quædam ferrea, quia rigore juſtitiæ ferrea, infimam autem partem C teſteam vel fictilem non alios quam imbecilles & fragiles ſenſerimus monachos, qui miſerabiliores in hac vita ſunt omnibus hominibus, ſpectaculum facti ſunt mundo, tamquam ſal conculcantur infatuatum, in humili vitam degunt, fortuna eorum & fama pares ſunt. Tam deſpicabiles autem in corpore eccleſiæ & ſuimet judicio ſunt inutiles, ut a capite merito ſibi dici exiſtiment, non eſtis mihi neceſſarii. De quorum infimi collegio, veſtris, ſereniſſime Domine, proſternimur veſtigiis, cum verecundiſſimis pre- D cibus gratia placandæ circa nos commotionis veſtræ, quam etſi nos ſcimus nos non mereri, non poſſumus tamen non vereri. Sunt enim qui fervorem animi veſtri ſuo ſenſu æſtimantes, magnitudinis veſtræ mole noſtram humilitatem ſuſpicantur opprimendam. Concluſit nos in manu tua, ut voles judica. Neque enim erit nobis effugium a facie tua; ſed abſit hoc a te? Nequaquam fiat iſtud. Non enim tuum hoc qui judicas omnem terram, nequaquam facias judicium. Non erit tibi in ſingultum & in ſcrupulum E cordis hoc, quod ipſe te ultus fueris, & indignationem tuam ſervaris uſque in finem. Quin potius, excellentiſſime pater, egregie feceris, ſi dominicis morem geſſeris inſtitutis, quibus doceris dimittere pœnitentibus uſque ſeptuagies ſepties. Noſtra vero humilitas, tametſi ita loquimur, pro puritate conſcientiæ præſumit gratiam nobis magis deberi quam offenſam, pro eo quod de felicibus Domini noſtri ſucceſſibus, nulli potiore quam nos exhilarati ſunt gaudio, propter optimum opinionis ejus unguentum, cujus odor ſuaviter ubique diffuſus, etiam noſtris delectabiliter illapſus eſt naribus. Veni ergo pacificus dominus, quia pax tecum intravit in iſtam provinciam. Reſpiciat nos miſericordia tua, commoveatur ſemper pius ſuper filiis tuis paternæ neceſſitudinis affectus. Et tanto miſericordius, quanto clam te non poterit eſſe, quod abſque corporibus & anima & tenui ſuſtentaculo nihil habeamus. Sed quid ulterius vociferamus & inquietamus dominum noſtrum? Dominus noſter es, ſervi tui ſumus. Paſtor noſter es, oves tuæ ſumus, quod bonum eſt in oculis tuis fac. Quidquid autem dignationi veſtræ bonum viſum fuerit, hoc erit nobis optimum omnibus diebus vitæ noſtræ, nec aliud nobis expedit agere, quam pro ſoſpitate veſtra ſine intermiſſione paſtorem ſumme bonum exorare.

EPISTOLA (a) ABBATIS Graffchattenſis ad archiepiſcopum Colonienſem. [a]

Curam paſtoralem ſponte abdicat.

Ex multo jam tempore, Reverende pater, compertum habeo, per aliquos noſtrates privatim ac publice perſonam noſtræ parvitatis infamari, æſtimationem lædi, converſationi denegari, quæ res mihi apud excellentiam veſtram parum fiduciæ peperit, plurimum offenſæ. Qui etſi omnia pene nobis impoſita, datis auditoribus, ficta potius quam fida probare poteram, optimos quoque defenſores, qui in cauſa mei contra criminatores in judicio conſiſterent, graves videlicet & inſtructas perſonas mihi ſufficienter provideram, tamen familiarium meorum vicem noſtram dolentium me conſiliis credens, intentione revocata deliberavi, omnibus his fatigationibus poſtpoſitis, paci & concordiæ conſulere, ſcandalis occaſionem auferre, æmulos meos patientiæ pugno referire, dare locum iræ, totum Deo occultorum inſpectori committere, non accuſatione conſcientiæ, nec diffidentia innocentiæ, nec gratiæ veſtræ deſperatione; ſed ut advertere dignemini non valde delectatum eorum prælatione, cum omnibus in commune ſatisfecero ſpontanea abſolutione. Idque facio non ex triſtitia, ſed bono & tranquillo animo, quia quidquid non cum amore poſſidetur, hoc ſine dolore amittitur. Fruſtra enim niti, ut ait Criſpus, neque aliud ſe fatigando, niſi odium quærere, extremæ

Circa 1160. Ex mſ. Graffchattenſ.

(a) In codice Graffchatenſi, unde hanc exſcripſimus epiſtolam, nullus ei erat titulus, quem ex conjectura appoſuimus, non ſolum quia in Graffchatenſi monaſterio eam repperimus, ſed etiam quia aliquam habet affinitatem cum præcedente, quam immediate ſequitur in mſ. codice. Quis autem ſit ille abbas? forte Benedictus, qui in ſerie abbatum apud Bucelinum præfuiſſe dicitur ab anno 1140.

Digitized by Google

dementiæ eſt. Mihi autem jam privato ac A deſtituto hæc ſaltem ſit conſolatio, quia anteceſſores noſtri omnes iiſdem quibus ego modis affecti ceſſerunt loco. Ea res indicio eſt, quod nullus eorum niſi unus ſolummodo hic ſepulturam meruerunt. Illud quoque mihi accreſcat in conſolatione, quod criminatores mei non ſunt alii quam factioſi, blaſphemi, traditores, perjuri, ſuſurrones, inobedientes, deriſores, contumelioſi, deterioribus etiam his vitiis obſeſſi. Tales etiam ſi obſequerentur, ſi blandirentur, ſi adularentur devitandi erant, quanto magis nunc? Ceterum omnes boni me amplectuntur B & diligunt. Inſipiens prope modum factus ſum, ſed coactus. Forte enim aliqui auditorum cauſabuntur me dicentes, nimis teipſum commendando progrederis, contumelioſe in tuos inveheris. Quibus inquam, qui me aſſidue amaritudine potaverunt, unde illis dulcedinem propinarem? Et ſicut Patricius quidam Romanorum cum ſibi pro beneficiis injurias retuliſſent, imprecans dixit: Si male feci cum Romanis male inveniam. Ita & ego ex competenti dico: Si non bene C egi cum eis juſtum eſt ut non bene recipiam. Conſulant ergo quando & ubi volunt. Commodiorem ſibi perſonam eligant, in quam more ſuo cum libuerit irruant. Me poſthac habere non poſſunt etiamſi vellent. En enim res meæ tædio nimietatis eorum proceſſerunt, ut utilitatibus meis alibi decreverim providere. Dictum eſt enim a Salvatore *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam*. Neque enim fortitudo lapidum fortitudo mea, neque caro mea ænea eſt.

D

DIPLOMA GODEFRIDI DUCIS Lotharingiæ pro Remenſi ſancti Remigii monaſterio.

Reſtituit ei juſſu imperatoris allodium Litam quod violenter uſurpaverat

Anno 1160. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego GODEFRIDUS dux Lotharingiæ filius GODEFRIDI minoris ducis, notum facio univerſis ſanctæ matris eccleſiæ filiis, tam futuris quam præſentibus, me injuſte & violenter allodium beati Remigii Francorum apoſtoli, quod Lita dicitur, duobus annis E uſurpaſſe & tenuiſſe. Tandem vero compunctus & pœnitentia ductus, maxime quia ab eccleſia præfati confeſſoris excommunicationi ſubjacebam, necnon mandato imperatoris coactus, & a Colonienſi epiſcopo REINALDO, & a domino epiſcopo Leodienſi HENRICO admonitus, jam dictum allodium cum omnibus ad ipſum pertinentibus, Deo & beato Remigio promta devotione reddidi, necnon fidei ſacramento confirmavi, & præſentia baronum meorum illud abdicavi. Statuens & confirmans quod numquam per me, nec aliquem meorum ſæpedictum monaſterium de ipſius allodii rebus damnum aliquod pateretur, ſed ex integro ei maneant omnia ſua, ſicut ei dedit & confirmavit GERBERGA venerabilis Francorum regina. Quod meæ conſtitutionis decretum, ut per ſuccedentia tempora inconvulſum ſervetur & maneat, auctoritate mei ſigilli firmavi, & teſtes idoneos ſubnotavi. Hujus rei ex parte eccleſiæ teſtes ſunt PHILIPPUS abbas de Parco, Simon præpoſitus de Lovanio, Razo ejuſdem eccleſiæ canonicus, Conibertus eccleſiæ S. Petri in Leodio, Theodericus præpoſitus in Marſna, Guilhelmus canonicus de Bruſella, Leo prior beati Remigii, Willelmus præpoſitus, Willelmus prior S. Thomæ, Warnerus monachus. Ex parte ducis, liberi Servius de *Pollar*, Renerius de Caccia, Antonius & Watherus de Melbiergo, Gillebertus de *Vvesbech*, Anſelmus de *Kiſmken*, Guillelmus filius Manerii de Baccumine. De familia, Gerardus de *Hundeberge*, Henricus de *Magottolte*, Henricus de Galla, Arnoldus de *Rhedi* & filius ejus Arnoldus, Engelbertus de *Miſelve*, Valencianus de *Leevver*. Actum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini MCLX. indictione VIII.

GELDOLPHI ABBATIS Brunwillarienſis ſtatutum pro commemoratione fidelium defunctorum in feſto omnium ſanctorum.

Circa 1160. Ex hiſt. mſ Brunvvillarienſi. [a]

EGO (a) GELDOLPHUS hujus loci abbas decimus licet immeritus, inſtituo auctoritate qua fungor, ut pro omnibus animabus Chriſti fidelibus, ubique terrarum defunctis, ſingulis annis in feſto omnium ſanctorum noviter impoſito, poſt veſperas regulares ſolemniter decantatas, accenſis luminaribus, ſubſequenti pulſu ſolemni omnium campanarum noſtri monaſterii, vigiliæ mortuorum omnium Chriſti fidelium cum novem lectionibus decantentur. Quæ, ut fateor, uſque in hunc diem in hoc monaſterio non ſunt decantatæ, & ideo voluntas E mea eſt, ut ita fiant, & ſequenti die poſt primas per ſingulos ſacerdotes miſſa celebretur pro omnibus Chriſti fidelibus. Quare notum ſit præſentibus & futuris quicumque hanc ordinationem Deo placitam ſumma diligentia cuſtodierint, duplicem pittantiam in recentibus piſcibus & vino conſequentur annuatim.

(a) Geldolfus abbas Brunvvillarienſis præfuiſſe dicitur annis 28. & tribus menſibus, atque obiiſſe 15. Auguſti, 1177. Hinc colliges non ſtatim ubique admiſſam fuiſſe 2. Novem. omnium fidelium defunctorum commemorationem, cujus inſtitutionem tribuunt S. Odiloni abbati Cluniacenſi ante centum nimirum annos defuncti.

Digitized by Google

DIPLOMA ALEXANDRI PAPÆ III.

Sub ſua protectione ſuſcipit monaſterium Savignienſe.

Anno 1162. *Communicavit R. P. Chamillard S. J.*

ALEXANDER epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio WILLELMO Savignienſi abbati, ejuſque ſucceſſoribus regularem vitam profeſſis in perpetuum.

Quotiens a nobis illud petitur quod religioni & honeſtati noſcitur convenire, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum ſuffragium impertiri. Ea propter, dilecte in Domino fili Willelme abbas, ad exemplar ſanctæ recordationis patris & prædeceſſoris noſtri EUGENII papæ, tuis juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Savignienſe monaſterium cui, Deo auctore, præeſſe dignoſceris, ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Inprimis ſiquidem ſtatuentes ut ordo monaſticus qui ſecundum Dei timorem & B. Benedicti regulam atque inſtitutiones Ciſtercienſium fratrum tam in præfato monaſterio, quam in his quæ ſub ipſius poteſtate & diſciplina conſiſtunt, inſtitutus eſſe dignoſcitur, futuris temporibus inviolabiliter conſervetur, & ut abbatiæ quæ ad jus tui monaſterii pertinere noſcuntur, in tua tuorumque ſucceſſorum obedientia & ſubjectione permaneant. Quarum nomina duximus exprimenda. Abbatiam de Furneſia, &c. *ut in privilegio Eugenii edito tom. 1. Anecd. p.* 405. Has itaque abbatias cum omnibus earum pertinentiis, tibi tuiſque ſucceſſoribus in perpetuum confirmamus. Decernimus ergo. . . . . . .

† Ego ALEXANDER catholicæ eccleſiæ epiſcopus.

† Ego HUBALDUS Hoſtienſis epiſcopus.

† Ego BERNARDUS Portuenſis & S. Rufinæ epiſcopus.

† Ego GUALTERUS Albanenſis epiſcopus.

† Ego HYACINTHUS diac. card. S. M. in Coſmidin.

† Ego ODO diac. card. ſancti Nicolai in Carcere Tulliano.

† Ego ARDICIO diac. card. ſancti Theodori.

† Ego BOSO diac. card. ſanctorum Coſmæ & Damiani.

† Ego CYNTHIUS diac. card. ſancti Adriani.

† Ego JOHANNES diac. card. S. M. in Porticu.

† Ego MANFREDUS diac. card. S. Georgii ad Velum aureum.

† Ego HUBALDUS preſb. card. S. Crucis in Jeruſalem.

† Ego HERICUS presbyter card. ſanctæ Anaſtaſiæ.

† Ego ALBERTUS preſb. card. S. Laur. in Lucina.

† Ego GUIL. S. Petri ad Vincula preſb. card.

Datum Pariſiis per manum Normanni S. Rom. eccl. ſubd. & notarii VI. idus Martii indict. X. Incarn. dominicæ anno MCLXII. pontif. vero domni Alexandri papæ III. anno IIII.

PRIVILEGIUM FREDERICI imperatoris pro Raimundo Barchinonenſi comite.

Comitatum Provinciæ, urbem Arelatenſem & comitatum Forcalquerii ei concedit in feodum.

Anno 1162. *Ex mſ. Colbertino.*

FREDERICUS divina favente gratia Romanorum imperator auguſtus. Cum Romani imperii dignitas, ſicut nulli mortalium in dubium venit, per ſe principaliter ac ſingulariter, nullo niſi divino innixa podio, totius honeſtatis, omniumque virtutum ſit adornata fulgoribus, tanto comparatione ſolis quam habet ad alia ſidera, excellentiori gloria & magnitudine omnia regna & reliquas poteſtates vel dignitates videtur præcellere, quanto illuſtrium principum ac ſapientum virorum, qui portant orbem, ampliori numero decoratur. Unde nos qui divino munere Romani orbis gerimus habenas, præclara merita, fidelium devotionem, ac fidem amicorum præ oculis ſemper habentes, & temporalibus beneficiis quæ vel immeritis portare conſuevimus, remunerare cupientes, ſub taciturnitate & ſilentio, velut ingrati nec debemus præterire, nec poſſumus. Verum per præſentes apices ad notitiam univerſorum imperii fidelium deducere, & dignum duximus palam omnibus declarare, quam ſincera, quam diligens, quam prona, & quam fervens circa gloriam & honorem imperii, & circa noſtram dilectionem fides & devotio noſtri cariſſimi RAYMUNDI Barchinonenſis comitis & illuſtriſſimi principis extiterit; & revera magnifica ejus obſequia & præclara opera ſubſecuta apertius declaraſſent, quantæ fidei ac devotionis circa noſtram perſonam fuerit, niſi divina vocante gratia, quæ aufert ſpiritum principum, de medio ipſe ſublatus fuiſſet, de cujus indigno obitu non poſſumus in perpetuum non dolere. Hinc accidit quod noſtra præcordialis dilectio erga talem ac tantum amicum otioſa eſſe nullatenus potuit, præſertim cum ejus ſincerum amorem & ſtudium circa perſonam & honorem cariſſimæ neptis noſtræ RICHILDIS Hiſpaniarum reginæ oculata fide perſpeximus, & ipſo rerum effectu veraciter ita eſſe probavimus. Ea propter cognoſcant univerſi fideles imperii præſentes &

Digitized by Google

futuri, quod nos memoriam tantæ fidei & dilectionis, quæ a noſtro corde numquam recedet, ejuſdem præfati comitis cariſſimi amici noſtri nepotem, RAYMUNDUM ſcilicet prædictæ neptis noſtræ illuſtrem maritum, vice patrui cum plenitudine dilectionis & gratiæ amplectimur & diligimus, eique ſicut dilecto & fideli principi noſtro, ejuſque heredibus omnibus comitatum Provinciæ conceſſimus, & in feodum dedimus, ſicut tenuit eum comes Barchinonenſis & prædeceſſores ejus inclyti principes tenuerunt, a Durantia ſcilicet uſque ad mare, & ab Alpibus uſque ad antiquum Rodanum, & ſicut diviſit cum comite AMPHONSO, & quod habuit ultra Durantiam, ſive in Avinione, ſeu aliis caſtris, cum omnibus pertinentiis ſuis & pertinentibus ad regale vel imperiale ſervitium. Inſuper conceſſimus & in feudum civitatem Arelatenſem, ita ut omnes cives ſint ad ejus fidelitatem & ſervitium noſtrum tam milites quam populares. Et quod omnia regalia ipſius ſint, tam in monetis, quam portubus ripaticis, pratis, paſcuis, ſalinis, & omnibus aquis, aquarumque decurſibus, & omnia omnino hæc quæ ad ejus imperiale ſpectant, excepto quod archiepiſcopus eccleſiæ Arelatenſis habet & habuit a centum annis retro in eadem civitate. Præterea damus & in feudum comitatum Forocalquerii cum omnibus regalibus ſuis pertinentibus ad comitatum, ita quod idem comes de Forocalquerio faciat hominium & fidelitatem comiti Provinciæ, quemadmodum nobis deberet; quod ſi facere noluerit, perdat comitatum. Hoc ideo de Forcalquerii comite fecimus, quoniam ex quo Romani imperii diadema divinitus adepti ſumus, ad curiam noſtram venire, & beneficium ſuum a manu noſtra recipere contumaciter ſuperſedit: cujus comitatus juſto judicio ita nobis adjudicatus eſt, quod inde faciamus quidquid nobis placuerit. Prædictus vero RAYMUNDUS illuſtris comes Provinciæ juravit nobis fidelitatem contra omnes homines, & præſtitit quod faciat ſervitium nobis & imperio pro prædicto feudo. Pro regalibus autem quæ conceſſimus ei, & tam in Arelate quam in ſupradicto feudo, dabit nobis ſeu ſucceſſoribus noſtris regibus & imperatoribus ſingulis annis in purificatione S. Mariæ apud Arelatam, tam ipſe quam ejus ſucceſſores legitimi heredes cuncti, XV. marcas auri boni ad juſtum pondus Coloniæ, & comes faciat legatum vel legatos noſtros noſtrumque ſucceſſorem ſecure conduci, & ei vel eis, prout decet & convenit, honeſte ſerviri per totam terram ſuam. Si autem placuerit nobis ſeu noſtris ſucceſſoribus aliquo tempore intrare Provinciam, ſeu civitatem Arelatenſem, tam comes quam comitatus & civitas & tota terra erit & erunt ad noſtram fidelitatem & ſervitium, & mandatum, vel ſucceſſorum noſtrorum. Sane ne contra hanc noſtram donationem vel confirmationem quis temere venire præſumat, vel aliquod reſcriptum præſenti paginæ obviare vel refragari valeat, omni corroborationis munimine eam confirmamus. Veniens enim ad præſentiam noſtram apud Taurinum Hugo de Baucio duo privilegia aureis bullis ſignata attulit, unum videlicet divæ memoriæ CONRADI regis dilectiſſimi patrui noſtri, & aliud noſtrum, in quibus continebatur, quod patruus noſter & nos conceſſimus * & omnem terram quam tenebat quondam Guiſlabertus avus ejus & avia ejus. Occaſione autem illorum verborum nitebatur probare marchiam & totum comitatum Provinciæ ab utroque ſibi eſſe conceſſum. Cujus probationem, utpote frivolam & omni veritate vacuam, verborumque illorum injuſtam interpretationem, in præſentia principum & totius curiæ caſſavimus, & quod comitatus Provinciæ ſeu marchia prædictorum privilegiorum auctoritate nullo modo ad præfatum Hugonem de Baucio ſpectare deberet, hac ratione promulgavimus. Ex uno quod regem CONRADUM dilectiſſimum patruum noſtrum numquam oculis ſuis vidit, nec corporalem inveſtituram alicujus terræ ab eo umquam ſuſceperit. Ex alio vero, quia dum inveſtituram alicujus terræ avi ſui & aviæ ſuæ a nobis peteret, de comitatu vel marchia Provinciæ nullam mentionem fecit, neque nos eumdem comitatum, neque marchiam illo vel aliquo tempore ei conceſſimus. Si ergo prædictus Hugo de Baucio eadem privilegia ad reiterandum probationem ſuam pro obtinenda marchia vel comitatu Provinciæ aliquo tempore protulerit, frivola ſit & omni vigore carens privilegiorum prædictorum interpretatio, quem nos ſupradicto illuſtri comiti RAYMUNDO ſpecialiter & nominatim cum omni jure & honore conceſſimus, & præſentis privilegii auctoritate confirmamus, adhibitis idoneis teſtibus, quorum nomina ſunt hæc, CUNRAUDUS Moguntiæ eccleſiæ electus. HERMANNUS Fardenſis epiſcopus, UDO Cicenſis epiſcopus, HERMANNUS Hildenesheimenſis epiſcopus, UNICIO Vercellenſis epiſcopus, HERMANNUS Herisfeldenſis abbas, ERLEBOLDUS Stapulenſis abbas, FRIDERICUS dux Suevorum filius regis Conradi, CONRADUS Palatinus germanus domini imperatoris, LADISLAUS dux Polonorum, ULDARICUS Boëmorum, ALBERTUS marchio Saxoniæ, OTTO Palatinus comes *Vvitelinesbach*, BURCARDUS caſtellanus Magdeburgenſis, ULRICUS de *Huringen*, WILLELMUS marchio de Monteferrato, MENFRIDUS marchio de Waſto, HUGO magnus marchio de Waſto, Henricus *Vverze* de Waſto, HUM-

* f. ei.

BERTUS comes de *Blandalron*, MARGUARDUS de *Grumbach*, GEBEHARDUS de Luchemberga, CONRADUS de *Baluhuſen*, RODOLPHUS dapifer, HERMANUS camerarius, BERTOLFUS triſcamerarius, & alii quamplures.

Sig † num domni FRIDERICI Romanorum imperatoris invictiſſimi.

Ego RAYNALDUS archicancellarius & ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus recognovi.

Acta ſunt hæc anno dominicæ Incarnationis MCLXII. indictione X. regnante domno FRIDERICO Romanorum imperatore glorioſiſſimo, anno regni ejus X. imperii vero VIII.

Datum apud Taurinum poſt deſtructionem Mediolani, XV. calendas Septembris.

EPISTOLA DECANI & capituli Silvanectenſis ad Henricum comitem Trecenſem.

Conventionem cum epiſcopo ſuo factam ratam habent.

Anno 1162. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

DOmino ſuo HENRICO Dei gratia Trecenſi comiti egregio Ibertus eadem gratia Silvanectenſis decanus, Stephanus præcentor, Petrus archidiaconus, totumque ejuſdem eccleſiæ capitulum ſalutem.

[a] Querelam quæ inter nos & dominum noſtrum Silvanectenſem MAURICIUM (*a*) nomine, pro quibuſdam hominibus S. Gervaſii verſabatur, compoſitione quadam audivimus terminari, & gaviſi ſumus: indeque veſtræ pietati grates referimus. Porro modum compoſitionis præſentibus litteris inſerere, noſtrique ſigilli impreſſione atque capituli ſubſcriptione firmari curavimus. Statutum eſt inter nos, ut annis ſingulis idem epiſcopus noſter & ſucceſſores ejus epiſcopi prædictorum hominum capitalia habeant: cetera vero, id eſt mortuam manum, licentiam matrimoniorum, & alegia inter nos æqualiter dividantur: ita ſcilicet ut ipſe epiſcopus & ſucceſſores ejus medietatem habeant; nos autem & heredes noſtri aliam medietatem habeamus. Statutum eſt etiam, ut ſuper prædictos homines unum de ipſis, quem voluerint, majorem conſtituant, qui eis ſingulis annis capitalia & cetera quæ conceſſiſtis Silvanectum deferat, qui quamdiu majoriam tenuerit, liber ab omni conſuetudine erit. Ipſi quoque qui poſt ipſum jubentibus epiſcopis ſucceſſuri ſunt, ſimiliter liberi erunt. Pactus eſt etiam nobis idem epiſcopus aſſenſu & voluntate noſtra, quod nequaquam a nobis vel hæredibus noſtris amplius aliquid exigeret, quam id per quod inter nos & ipſum pax & concordia facta eſt. Nos igitur hujuſmodi compoſitionem ſeu conventionem a nobis & eccleſia perpetuo ratam illibatamque conſervari decernimus. Signum Iberti decani, Signum Stephani cantoris, Signum Petri archidiaconi, Signum Ebronii, S. Johannis, S. Renieri, S. Gerardi preſbyterorum, S. Gerardi, S. Adzonis, S. Guidonis, S. Nivelonis, S. Baldoini diaconorum. Signum Petri, Signum Guidonis, S. Remaldi, S. Johannis, S. Stephani, S. Bernardi, S. Petri, S. Odonis, S. Guillelmi, S. Fulberti, S. Matthæi, Signum Petri de Vallibus, S. alterius Odonis de Ponte. Actum apud *Dammartin*, anno ab Incarnatione Domini MCLXII.

EPISTOLA ADEMARI abbatis Bellæ-vallis ad priorem & conventum Aroaſiæ.

Monaſterium Bellæ-vallis Arroaſiæ ſubjicit.

ADEMARUS Dei gratia Bellæ-vallis (*b*) miniſter humilis GERVASIO priori & univerſali fratrum Arroaſiæ conventui fraternam cum dilectione ſalutem. [b] *Anno 1162. Ex codice Arroaſienſi.*

Noverit ſanctum matris Arroaſiæ collegium, quod ego ADEMARUS cum omnibus domus noſtræ clericis & laicis fratribus, ſicut juſtum erat, ordini Arroaſiæ nos eſſe ſubjectos & inſtitutionibus ejus obligatos recognovimus, & communi conſenſu conceſſimus, ipſumque Arroaſiæ Lambertum, qui in capitulo præſens aderat, & ſocios ejus JOHANNEM abbatem & Jacob, in oſculo pacis oſculati ſumus. Et ne hoc in poſterum aliquis auſu temerario mutare præſumat, ſub anathemate noſtri & ſucceſſorum noſtrorum interdiximus, ſigilli quoque noſtri atteſtatione & abbatis Arroaſiæ corroboravimus. Sciendum tamen eſt, quod præter ſubjectionem ordinis, nihil inde hinc exigetur, niſi quod fraternæ caritati convenientius alternatim debetur. Actum eſt anno Incarnati Verbi 1162. quarto nonas Decembris, prima dominica adventus Domini. Valete.

(*a*) Iſte epiſcopus fugit diligentiam Sammarthanorum in ſua Gallia Chriſtiana, ubi locum habere debet inter Almaricum cujus epiſcopatus deſinit in annum 1161. & Henricum, cujus primam mentionem faciunt anno dumtaxat 1165.

(*b*) Hoc Bellæ-vallis monaſterium ſuſpicor eſſe Bellamvallem diœceſis Remenſis abbatiam ordinis Præmonſtratenſis, quæ primum inſtitutum canonicorum regularium S. Petri-montis ſub Rodulfo abbate ſuſcepit, deinde Præmonſtratenſe agente potiſſimum Philippo abbate Bonæ-ſpei, qui illud etiam in Petri-montis cœnobium inducere fruſtra tentavit.

EPIS-

Digitized by Google

EPISTOLA VICTORIS IV. antipapæ ad C. Moguntinum electum.

Commendat ei abbatem Corbeienſem, cui Vvervenſem abbatiam regendam commiſit.

Circa 1162. *Ex mſ. Corbeiæ novæ.*

VICTOR epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto filio (a) C. Moguntino electo S. & A. B.

[a]

Prædeceſſorum noſtrorum veſtigia imitati, abbatiam de *Vverve* ad jus & proprietatem B. Petri ſpecialiter pertinentem, dilecto filio C. (b) Corbeienſi abbati regendam cuſtodiendamque commiſimus, ſperantes quod ejus prudentia, auctore Domino, accipiat incrementum. Verum quia comes Bobbo, qui ejus abbatiæ ſe aſſerit advocatum, cœnobium Wervenſe & præfatum abbatem variis inquietudinibus perturbare minatur, diſcretioni tuæ mandamus atque præcipimus, ut eum diſtricte commoneas, quatenus ab abbatis & cœnobii infeſtatione quieſcat. Quod ſi tuis parere commonitionibus contumaciter & ſuperbe contemſerit, canonica cum cenſura coërcere procures. Data Biſuntiæ III. idus Septembris.

[b]

CARTA FUNDATIONIS monaſterii de Loya ordinis Grandimontenſis prope Dordingam.*

* *Dourdan.*

Anno 1163.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod nos amore Dei & ſalutis animæ noſtræ intuitu, dedimus & conceſſimus Bonis hominibus de Grandimonte locum de Loya cum nemore & terris, ſicut foſſatis undique cingitur & diſtinguitur, libere, quiete & pacifice poſſidendum. Homines etiam noſtri de Granchiis omne jus quod habebant in nemore, quod infra prædicta foſſata continetur, ſupradictis Bonis hominibus quitaverunt; quæ ut in perpetuum robur obtineant, ſcripto commendari & ſigilli noſtri auctoritate fecimus confirmari. Actum Stampis, anno Verbi Incarnati milleſimo centeſimo ſexageſimo tertio. Data per manum Hugonis cancellarii.

DIPLOMA HENRICI II. EPISCOPI Leodienſis pro monaſterio Walciodorenſi.

Monachos Vvalciodorenſes in eccleſia de Falemannia clericorum loco inſtituit.

Anno 1163. *Communicavit reverendiſſimus abbas Valciodorenſis.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS Dei gratia ſecundus ſanctæ Leodienſis eccleſiæ ſedis epiſcopus, univerſis eccleſiæ catholicæ Dei filiis tam præſentibus quam futuris. Quandocumque devotio ſæcularium fidelium propter metum gehennæ, ſive propter amorem æternæ vitæ, patrimonium JESU CHRISTI de ſuis poſſeſſionibus augent, ut reditus ſæculares, poſſeſſiones eccleſiaſticas faciant; dignum eſt illud ad futurorum notitiam ſcripto tranſmittere, ut veritate geſtorum membranis & chartis rationabiliter affixa, donationes eorum inconvulſæ & inviolatæ permaneant, & memoria eorum quæ ex hoc beneficio perpetua eſſe meretur, alios ut itidem faciant, accendat. Ea propter, dilectiſſimi nobis in Chriſto, veſtræ ſinceritati notum facimus, quod veniens ad nos dilectus & familiaris nobis dominus ROBERTUS Walciodorenſis abbas, donationes quorumdam fidelium, id eſt, eccleſiam de Falemannia quæ ab avis & proavis ſuis in jus & poſſeſſionem eorum obvenerat, ſibi ſuiſque ſucceſſoribus, & eccleſiæ Walciodorenſi perpetuo poſſidendam auctoritate noſtra & ſigilli noſtri impreſſione roboraremus. Nos tam ejus quam eorum qui ſua Deo dabant juſtis petitionibus paſtoralitatis noſtræ aſſenſum præbuimus. Eccleſia ſiquidem Falemanniæ quatuor clericos vel præbendarios habebat, ad quorum ſpectabat victum vel veſtitum tota & integra decima ejuſdem villæ & atrii, tam intus quam foris, & quatuor cortilia cum ſingulis domorum ſeſſuris & cenſu atrii, & triginta duobus quartariis terræ vel dotis cum eccleſia de Veſma, cum omni decimatione ejus, & cenſus capitales ſervorum & ancillarum ad altare B. Genovefæ, quod eſt in eadem eccleſia Falemanniæ pertinentium. Solvebant vero annuatim hii quatuor clerici vel præbendarii, excepto jure epiſcopali quod debebat eccleſia Falemanniæ dominis ſuis; ſcilicet poſſeſſoribus fundi, eulogias, ſive oblationes in Natali Domini, unaquæque ſedecim denarios, quatuor panes quos (c) fogacias vocant, quatuor gallinaceos, duos modios avenæ parvos, & his datis liberi erant, tam ipſi quam ſui ab omni exactione. Acceptis enim his eulogiis vel oblationibus in Natali Domini, poſſeſſores domini fundi nullam precariam, nullam hoſpitationem, nullum placitum, nullam denique prorſus exactionem a clericis vel præbendariis his, vel manſionariis eorum, vel hominibus ſanctæ Genovefæ exigere habebant: excepto quod ſi pro cenſu, vel decimatione, vel forisfacto aliquo quilibet in cenſura eccleſiaſtica & canonica juſtitia rebellis eiſdem clericis exiſteret, & excommunicatus, nec ſic ſatisfacere vellet, tum demum vice advocatorum rebelles & contradictores vi & poteſ- [c]

(a) Chriſtiano, haud dubie, quem Fredericus imperator in ſedem Conradi legitimi pontificis intruſit.

(b) Conrado, qui anno 1158. Vvibaldo abbati ſucceſſit. Hinc emendandi Annales Corbeienſes a Libnicio editi, qui Vvibaldi adminiſtrationem ad annum 1174. extendunt.

(c) Gallice *Fouace.*

tate ab injuſtitia comprimerent, & inde A tertiam partem legum vel compoſitionis acciperent, unuſquiſque tamen in jure ſuæ partis. Dederat ergo de omni hac ſumma tempore prædeceſſoris mei domni OTBERTI epiſcopi divæ memoriæ, ad altare B. Mariæ ſemper Virginis, quod eſt in Walciodoro, & eidem eccleſiæ GERULFUS vir nobilis, & uxor ejus BERLENDIS, & filii eorum HERIBERTUS & WINANDUS medietatem primæ præbendæ, hoc eſt ejus qui inveſtitus dicitur, quartam partem ejuſdem ANSELMUS de Falemannia utraque linea [a] generoſi ſanguinis ingenuus, domni (a) HILLINI Trevirorum venerabilis archiepiſcopi carne germanus, & conſanguineorum noſtrorum ANSELMI & GODEFRIDI pater. Godefridus & Theodericus filii Engelberti ejuſdem eccleſiæ ſervi reliquam quartam partem; de ſecunda præbenda tradiderunt idem ANSELMUS ad eamdem B. Mariæ ſemper Virgini medietatem. Item Godefridus & Theodericus filii Engelberti aliam medietatem: de tertia rurſus ANSELMUS prænominatus medietatem, Theodericus de *Bullun* & uxor ejus Mathildis aliam medietatem: de quarta Aſcela de *Daules* matrona honeſta duas partes; item Anſelmus medietatem tertiæ partis, Theodericus de *Bullun* jam dictus, item cum uxore ſua Mathilde alterius tertiæ partis medietatem. Quia vero ANSELMUS prænominatus & filius ejus idem ANSELMUS noſter conſanguineus aliquam cum comite Namurcenſi HEINRICO conventionem habebat, in manus comitis reſignantes, per manus ejus has donationes fecerunt, prætitulato jure advocati ſuarum partium ſibi retento. Teſtes autem hujus traditionis............ eorum liberi homines, Johannes de *Daules*, Walterus & Godefridus de Verina...... de Noüilla, Theodericus *de Fain*, Arnoldus ...... nus de *Orchimont*. Theodericus quoque de *Bullun* & Mathildis uxor ejus, noſtri utique caſtellani, per manus Johannis *de Fain* & Heribrandi & Franconis fratrum de Onhaia in monaſterio Walciodorenſi ſua legitime B. Mariæ ſemper Virgini tradiderunt, Aſcela nihilominus ſua per manus Anſelmi prædicti & filii ejus Anſelmi conſanguinei noſtri, Godefridus & Theodericus filii Engelberti ſua per manus item Theoderici *de Fain* & Johannis fratris ejus, & Herbrandi & Franconis fratrum; habitationes etiam ſuis ab avis & proavis ſibi diſpertitas fideles iſti exceptis ſeſſuris præbendariorum ſuis beneficiis contradendo addiderunt. GERULFUS quidem & BERLENDIS uxor ejus, & filii eorum ſupranominati GODEFRIDUS & THEODERICUS fratres in dextera parte eccleſiæ ſecus turrim loca ædificiis vacua; in ſiniſtra vero parte ejuſdem turris ANSELMUS prædictus & filius ejus ANSELMUS ambitum muralem & domos interius dirutas, ſed uſui commodo aptas; Aſcela vero religioſa matrona juxta hæc, ſive infra domum lapideam; Theodericus & Mathildis uxor ejus de *Bullun*, quæ ibi habebant loca conceſſerunt, exceptis his, GERULFUS cum uxore & filii ejus prænominati partem allodii, ſcilicet octavam partem quam in eadem villa Falemanniæ habere B videbantur, jam pridem poſſidendam conceſſerant. Quæ omnia quia eccleſiæ Dei & B. Mariæ, quæ eſt in Walciodoro ſuper fluvium Moſam ſita, legitime, ut ſæpe dictum eſt, tradita ſunt, ordinatione prædicti abbatis corrigenda, melioranda, congreganda & conſervanda dignum duximus, tam juſtæ tam ſanæ petitioni donantium & ſuſcipientium aurem inclinare, & pro reſpectu & amore vires quas poſſumus, & robur eccleſiaſticæ auctoritatis devotionibus eorum addere; principium ſiquidem devotionis ipſorum fuit, ut eccleſia Falemanniensis, C quæ jacturam in multimodis a ſuis præbendariis patiebatur, eo modo ſublevaretur; quatenus loco clericorum, ad honorem Dei & utilitatem atque meliorationem ejuſdem eccleſiæ monachi ſubſtituerentur. Nos vero benevolentiam & voluntatem nobilium conſiderantes, pro redemptione animæ noſtræ, & noſtrorum ſucceſſorum, de noſtra parte abbati Walciodorenſis eccleſiæ ſuiſque ſucceſſoribus inveſtituram atque preſbyteratum ipſius Falemannienſis eccleſiæ in perpetuum detinendam tradimus. Concedimus igitur hæc omnia cauſa Dei, D & amore B. Mariæ, & epiſcopali auctoritate roboramus & confirmamus. Petitione præterea prædicti abbatis donativum quoddam, quod GERARDUS vir nobilis de Rovonia ex familia & allodio ſuo & ex omnibus quæ poſſidebat in Gedinia, ſcilicet octavam partem, ad præfatum Walciodorenſe altare pro redemptione animæ ſuæ cum teſtimonio nobilium nobiliter tradiderat, nihilominus concedimus & confirmamus. Dantibus igitur & conſervantibus Dei omnipotentis imploramus, & imploratam a Deo damus benedictionem; E eis autem qui hæc auferre, minuere, vel quolibet modo ab eccleſia Walciodorenſi alienare tentaverint, perpetuam a Deo ſummo, niſi reſipuerint, & digne ſatisfecerint, maledictionem & excommunicationem. Et hæc omnia ſigilli noſtri aſtipulatione firmari, muniri & inſigniri fecimus. Acta ſunt hæc anno Domini MCLXIII. indictione XI. ſeptimo idus Junii apud Dionantum, anno XII. regni, imperii vero domni FREDERICI imperatoris VIII. præſulatus noſtri anno XIX. ordinationis domni ROBERTI Walciodorenſis ab-

(a) Hillinus tamquam vir litteratus & prudens ab Ottone Friſingenſi laudatus anno 1152. Trevericæ eccleſiæ ſedem occupare cœpit.

Digitized by Google

batis anno XII. Teſtes hujus confirmationis Balduinus ejuſdem diœceſis archidiaconus, HERLANDUS abbas Floreffienſis, Henricus de Jacia Leodienſis canonicus, Robertus Dionantenſis præpoſitus. De liberis hominibus Theodericus *de Bullun*, Anſelmus de Falemannia, qui hanc donationem fecere, Lambertus de *Hoiou*, & alii multi tam clerici quam laici.

INSTITUTIO SUCCENTORIÆ in eccleſia Meldenſi.

Anno 1163. Ex cartario Mildenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Quæ in eccleſia Dei pia prælatorum devotione laudabiliter ordinantur, digna ſunt ſcripto commendari; tam ut res ipſa imitandi præbeat aliis incitamentum, quam ut cauta ſcripti definitio præciſis calumniæ occaſionibus conſervet rei tenorem inconcuſſum. Noverit itaque generatio præſens & futura, quod ego STEPHANUS Dei patientia Meldenſis epiſcopus, conſentiente pariter & coadjuvante capitulo, in eccleſia beatæ ſemperque virginis Mariæ & protomartyris Stephani ſuccentorem conſtituimus, decorem domus Dei & eccleſiaſtici commoditatem ſervitii attendentes. Nos ſuccentori quadraginta ſolidos in perpetuum conceſſimus in cenſu Meldenſi ac cenſu Vinclolii aſſignatos. Sub hac vero diſtributione ab epiſcopo annuatim perſolvendos, ut dimidium in feſto ſancti Remigii, reliquum dimidium in nativitate Domini reddatur. Capitulum quoque in ſuis apud Pontem Muchræ reditibus quadraginta dedit ſolidos in epiphania Domini perpetuo ſolvendos. Cantor quoque ex conſenſu noſtro & voluntate in propria cantoriæ præbenda ei xx. ſol. aſſignavit, in feſto S. Remigii, & in nativitate Domini per duas medietates reddendos.* Facta eſt itaque ſumma reddituum ſuccentori c. ſolidi. Exigendum eſt autem a ſuccentore ex debito officii, ut in eccleſiæ ſervitio ſit aſſiduus, & quæ ad ſuum dinoſcuntur pertinere officium diligenter adminiſtret. Conceſſum eſt etiam & firmatum conniventia univerſi capituli, ut epiſcopus ſicut cantorem ita ſuccentorem libere penitus & abſque conſilio capituli habeat ſubſtituere. Hoc igitur a nobis, capitulo & cantore in nomine ſanctæ Trinitatis conſtitutum, quod funiculus triplex difficile rumpitur, tribus quoque confirmatum eſt ſigillis, præſenti pagina impreſſis, noſtro videlicet ſigillo, ſigillo capituli, & ſigillo cantoris. Actum eſt ſolemniter in communi capitulo anno ab Incarnatione Domini MCLXIII. nobis præſentibus, aſſiſtentibus pariter aſſentientibus ſubter adſcriptis perſonis Willelmo decano, &c.

A

EPISTOLA AYMERICI patriarchæ Antiocheni ad Ludovicum regem Francorum.

Relata Turcorum in Chriſtianos victoria, ipſius implorat auxilium.

Anno 1164. Ex mſ. Marchianenſi.

ANno ab Incarnat. Domini MCLXIIII. miſſa eſt hæc epiſtola a patriarcha Antiochiæ regi Francorum Ludovico, ita ſe habens.

B AYMERICUS Dei gratia ſanctæ ſedis apoſtolicæ Antiochiæ patriarcha LUDOVICO regi Francorum illuſtri, ſalutem & patriarchalem benedictionem.

Regiæ majeſtati decebat nos ſemper læta ſcribere, & ſplendorem pectoris ejus verborum ſplendore & dilectione fovere. E contrario autem ſemper factum eſt nobiſcum. Continuæ quippe ſunt occaſiones flebiles, continuus dolor & gemitus, nec poſſumus loqui, niſi in quibus verſamur. Sic enim vulgo dicitur, ubi dolor ibi lingua & manus. C Mortes Chriſtianorum frequentes & captivationes, quas quotidie videmus, conſumtio etiam orientalis eccleſiæ, inenarrabili nos affligunt dolore, qui ad internecionem penitus excruciati, in amaritudinibus animæ viventes morimur, & amariorem morte vitam ducentes, ad cumulum miſeriarum noſtrarum ex toto non poſſumus mori, nec eſt qui recogitet in corde ſuo, & clementia motus manum porrigat ad ſublevandum. Sed ne verbis diutius immoremur; perrarus qui apud nos eſt populus Chriſtianorum, una nobiſcum ad vos clamat, clementiam veſtram D præeligens, quæ poſt Deum ſufficiat nos & eccleſiam Dei in Oriente liberare. Et ut ordo rerum circa nos geſtarum ex toto notus ſit vobis, quadrageſima quæ proxima præterit, quidam de hominibus illis qui circa nos ſunt inter Sarracenos major habetur & chriſtianitatem noſtram ſuper omnes qui longe ante fuerunt oppreſſit, princeps militiæ ejus & Damaſcum procurans, qui poſſeſſurus cum ingenti Turcorum manu intravit Ægyptum. Rex igitur Ægypti, qui & Soldanus Babyloniæ dicitur, de ſua ſuorumque virtute diffidens, adverſus ſupervenientem E gentem Turcorum bellicoſiſſimam conſilium habuit quocumque modo poſſet regem Jeruſalem quærere adjutorem, ſapienti uſus conſilio, malens regnare ſub tributo, quam ſpiritu privari ſimul & regno. Ille igitur, ut diximus, ingreſſus eſt Ægyptum, & quibuſdam terræ illius ſibi faventibus, civitatem quamdam occupavit, quam & munivit. Interea Soldanus cum domino rege pactionibus agens, de perſolvendo omnibus annis tributo, de captivis Chriſtianis omnibus liberandis ex Ægypto, dominum regem auxiliatorem ſuſcepit. Qui inſtante articulo

Digitized by Google

profectionis ſuæ nobis & novo principi noſtro cognato ſuo Boamundo, illius Raymundi principis filio, in reditum uſque ſuum tam regni ſui quam & terræ commiſerat curam. Magnus itaque ille Chriſtiani populi interfector, e vicino nobis poſitus, collectis undique infidelium regibus & populis, volens licentius tranſire ad depopulandum regnum Jeroſolymitanum, ut quam poſſet opem ferret homini ſuo in Ægypto laboranti, principi noſtro pacem & trevias obtulit, multotienſque requiſivit, nec fuit principis conſilium uſque in domini regis reditum illi de pace adquieſcere. Cum igitur videret quod propoſuerat ſe explere non poſſe, fremebundus in nos arma convertit, & quoddam caſtellum noſtrum *Harenc* nomine, duodecimo ab urbe noſtra milliario diſtans obſedit. Obſeſſis autem ad nos jugiter clamantibus, qui circiter ſeptem millia erant inter bellatores, mulieres & infantes, nec ceſſantibus diu noctuque, ut miſereremur eorum, die etiam deſignato ultra quem tenere non poſſent, contractis undique viribus, princeps noſter die ſancti Laurentii egreſſus, Antiochiam uſque ad caſtellum, ſalvis omnibus qui cum eo erant, perrexit. Turci vero, ſicut ſunt callidi, obſidionem dimittentes, non longe a caſtello inter anguſtias locorum in terra ſua ſubſtiterunt. Altera autem die noſtri ad id locorum Turcos inſecuti, cum ſe non ſatis ſapienter agerent, commiſſo prælio terga dederunt, adeoque infeliciter pugnatum eſt, ut nullus ex nobis fere evaderet alicujus nominis, niſi quem fortitudo equi, aut caſus aliquis de tumultu illo eripuit. Retentus eſt princeps, retentus eſt & comes Tripolis, quidam Græcus etiam Calamannus magni nominis dux Mamiſtienſis, Hugo de Lesiniano, fratres Templi & Hoſpitalis aliqui, qui de terra Tripolis cum comite venerant: detruncati alii, alii capti, de populo nullis aut perraris ſalvatis, ad ſummum penitus conſumtis hominibus, & equis, & armis. Poſt Chriſtianorum ſtragem, ad caſtellum prædictum Turci revertentes, illud obtinuerunt, ex pactione debilem multitudinem tam mulierum quam infantum & vulneratorum uſque Antiochiam perducentes. Qui poſtmodum ad urbem accedentes, totam terram pervagati ſunt, uſque ad mare in ore gladii, & igne circa omnia, quæ in oculis eorum fuerunt, pro libitu tyrannidem exercentes. Teſtis eſt Deus, quia reliquiæ, quæ remanſerunt nobis, minime ſufficiunt diurnis nocturniſque excubiis murorum, quorum cuſtodiam etiam eis quos ſuſpectos habemus, ex penuria hominum tradimus & tutelam: portas, relicto eccleſiarum uſu, clerici & preſbyteri cuſtodiunt; nos ipſi murorum vigiliis ſurgentes inſiſtimus, fracturas eorum ex terræ motu multas in multo labore quo-

A modo poſſumus, ſine intermiſſione reficimus: & hoc totum fruſtra, niſi benigniori vultu nos reſpexerit Deus, neque enim ſperamus diu ſubſiſtere, attendentes virtutes hominum hujus temporis deperiiſſe & nullas eſſe; ſed hoc facimus, ut quicquid potuit fieri, intentatum non fuerit a nobis. Super omnia in hoc nos inducit ſola anchora, quæ relicta eſt ſpei noſtræ, quod ab omnibus audivimus de magnitudine veſtra, quia ſemper hæc ad nos anhelans ſuper reges occidentis univerſos in ore habeat orientem. Unde datur intelligi nobis, quia non erit gaudium veſtrum plenum, donec B impleveritis, quod aliquando propter merita noſtra non eſt datum nobis, & eſt nobis ſpes, quod in manu veſtra viſitabit Dominus populum ſuum, & miſerebitur noſtri. Ingrediantur in aures ſummi & incomparabilis principis ſuſpiria & gemitus Chriſtianorum, pungant cor ejus tormenta & dolores captivorum. Et ne longius modum excedamus epiſtolæ, aut ſub expectatione hac vana deficiamus, umbraque mortis diutius conſumamur, reſcribere nobis & reſpondere dignetur majeſtas regia placitum ſuum, C & non erit nobis grave quicquid in verbo ejus ſuſtineamus. Augeat dominus Jesus Christus in corde regis deſiderium quod deſideramus, ut accendat illud in cujus manu corda ſunt regum. Amen. (a) [a]

EPISTOLA ALEXANDRI papæ III. ad monachos Vedaſtinos.

Ut in electione abbatis ex gremio, non extraneam eligant perſonam.

ALexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio (b) M. abbati & D fratribus eccleſiæ S. Vedaſti ſalutem & apoſtolicam benedictionem. *Anno 1165. Ex mſ. Vedaſtino.* [b]

Congruam officii noſtri exequimur actionem, ſi ſacroſanctis eccleſiis, quarum cura & ſollicitudo nos reſpicit, propter diligentiam dependimus, & eis a nocituris in poſterum præcavemus: quia vero in ſubſtitutione paſtoris multa eſt conſideratio & providentia adhibenda, volumus atque mandamus, ut vacante eccleſia veſtra paſtore, donec inter vos aliqua perſona extiterit, quæ honeſtate ac ſcientia præemineat, & ad re- E gimen & gubernationem ipſius monaſterii noſcatur idonea, eam in paſtorem & abbatem veſtrum pari voto aſſumere ſtudeatis, nec extraneam eligatis, dummodo communiter in ipſam concordetis. Porro vobis auctoritate apoſtolica indulgemus, ut feuda & poſſeſſiones & decimas eccleſiæ veſtræ,

(a) Alias ejuſdem argumenti epiſtolas habes apud Cheſnium ad calcem tom. 4. Hiſt. Francorum.

(b) Martino qui circa annum 1155. abbas creatus, pluribus annis Vedaſtinum monaſterium adminiſtravit.

Digitized by Google

ne ipſi eccleſiæ culpa poſſint detinentium A deperire, liberam habeatis recipiendi in pignore poteſtatem. Sane quoniam Romana eccleſia jura quæ in aliis eccleſiis habebat incuria prælatorum ſæpe amittere conſuevit, tam tibi fili abbas, quam ſucceſſoribus tuis, præſentium auctoritate præcipimus, & modis omnibus inhibemus, ne alicui archiepiſcopo vel epiſcopo abſque conſcientia & licentia Romani pontificis ullam ſubjectionem vel obedientiam promittere attentetis. Datum Senonis idus Januarii.

CARTA HENRICI COMITIS
Trecenſis, de moneta Meldenſi ab eo falſata.

Anno 1165. Ex cartario Meldenſi.

EGo Henricus Trecenſis Palatinus comes univerſis & præſentibus & futuris notum facio, quod orta diſcordia inter me & dominum Meldenſem epiſcopum Stephanum, monetam Meldenſem ſimilem feci in terra mea, unde ipſa Meldenſis moneta deterior & vilior facta eſt. In quo cum me erraſſe cognoviſſem, erratum volens corrigere, ſuper ſanctas reliquias juravi, quod Meldenſem monetam nec bonam nec falſam deinceps fieri faciam, aut fieri permittam, nec aliquo modo deteriorabo vel deteriorari ſuſtinebo in poſſe meo; ſed cum Pruvinenſi & Trecenſi moneta eadem lege & eodem pondere per comitatum Pruvinenſem & Trecenſem, * & in toto poſſe meo bonam vel falſam eam fecerit vel deterioraverit, exinde judicium faciam, ſicut de Trecenſi vel Pruvinenſi moneta. Hoc autem manifeſtum eſſe volo, quod Meldenſem monetam nec debeo nec poſſum mutare aut alleviare; ſed cum prædictis monetis meis eadem lege, ſicut dictum eſt, D & eodem pondere per comitatum Pruvinenſem & Trecenſem, & in toto poſſe meo, ut currat, & omnino ſine cambio accipiatur facere debeo. Juraverunt etiam ex mandato meo tres barones mei, videlicet Ansellus buticularius, Hugo de Planceio & Odo conſtabularius, quod nec conſenſu nec conſilio eorum ſuper his aliter quam hic ſcriptum eſt, faciam. Immo ſi me aliter velle facere præſentirent, dehortationibus & quibuſcumque poſſent precibus ne facerem impedirent. Quod ut memoriter & ratum teneatur, litteris annotatum ſigilli mei impreſſione firmavi ſub teſtibus iſtis &c. Actum hoc publice in palatio meo Pruvini, anno ab Incarnatione Domini MCLXV. Data per manum Guillelmi cancellarii.

* hic videtur aliquid deeſſe.

CARTA STEPHANI COMITIS
Sacri-Cæſaris, de moneta Meldenſi.

Ex cartario Meldenſi.

EGo Stephanus Sacro-Cæſarienſis dominus univerſis & præſentibus & futuris notum facio, quod ſicut dominus & frater meus comes Henricus in litteris ſuis jus eccleſiæ ſuæ Meldenſis recognovit, hoc ſcilicet quod Meldenſem monetam nec mutare, nec alleviare, nec aliquo modo B deteriorare debet; ſed cum monetis ſuis Pruvinenſi & Trecenſi per comitatum Pruvinenſem & Trecenſem & in toto poſſe ſuo ut currat & accipiatur, facere debet. Sic & ego recognoſco, & litteris meis ſigilli mei auctoritate roboratis confirmo. Hujus rei teſtes ſunt, &c. Datum per manum Odonis clerici mei.

CARTA ANSOALDI ABBATIS
Compendienſis.

De Philippo regis fratre Compendienſis eccleſiæ theſaurario.

Anno 1166. Ex cartario Meldenſi.

C IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Ansoaldus Dei patientia Compendienſis eccleſiæ humilis miniſter, notum fieri volumus tam præſentibus quam futuris, quod inter Meldenſem epiſcopum & theſaurarium Compendienſis eccleſiæ dominum videlicet Philippum, fratrem regis, diutina fuerat controverſia de quadam annona, quam præfatæ Compendienſis eccleſiæ matricularii in decima Nantholii accipiebant. Siquidem Meldenſis epiſcopus illam ſaiſierat, quia erat de ſuo feodo, & prænominatus theſaurarius ei hominium inde facere nolebat. Prædicta igitur controverſia in hunc modum compoſitionis eſt terminata. Abbas Compendienſis in cujus manu theſauraria devenit, quia hominium facere non poteſt Meldenſi epiſcopo, annuatim ei perſolvet in feſto B. Stephani menſe Auguſto decem ſolidos illius monetæ, quæ in villa Compendienſi publica fuerit moneta: de qua videlicet publicum in villa vendendo & emendo fiet commercium; matricularii vero ſuam libere habebunt annonam. Actum apud Compendium anno Incarnationis Verbi MCLXVI. Teſtes interfue- E runt Willelmus, &c.

CARTA LUDOVICI VII. REGIS
Francorum pro eccleſia Matiſconenſi.

Adverſus Girardum comitem Viennenſem.

Anno 1166. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Ego Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Per longam regum abſentiam,

Digitized by Google

ſine diſciplina & fræno juſti regiminis lon- A go tempore diſſoluta fuit terra Burgundiæ, & illis qui in terra erant alicujus potentiæ, licuit impune & inter ſe decertare & pauperes opprimere, & eccleſiarum bona vaſtare. Nos propter tantam indignati maliſtiam, & zelo Dei commoti, terram Burgundiæ cum copiis regni intravimus, obtentu faciendi vindictas, & reformandi pacem in patria. Notum itaque facimus univerſis præſentibus & futuris, quod cum ſederemus Cabilonis ad judicandum ſuper negotiis, & ad cognoſcendum cauſas diverſas; inter alia audivimus querelam eccleſiæ Matiſconenſis contra comitem GIRARDUM Viennenſem, & ipſe non potuit aſſerere ſe ſuper eccleſiam aliquid juris habere, ſive in epiſcopi, ſive in capituli terris atque hominibus. Cognovit in plena curia jam dictus comes GIRARDUS, quod vacante ſede poſt mortem epiſcopi Matiſconenſis nihil omnino habet in domibus epiſcopalibus, atque in terris ad epiſcopum pertinentibus, neque in rebus mobilibus. Profeſſus eſt terras eccleſiæ prorſus eſſe liberas, & affirmavit quod in villis clericorum nec procurationes ſive hoſpitationes, neque alias habet conſuetudines; & quod exactiones in terris eccleſiæ amodo non faceret, fidem manualiter dedit & juramento firmavit. In villa tamen Vinriaci in qua aſſerebat ex comitatu ſe nihil habere, ſed dominum Miribelli aliquas conſuetudines in ea habuiſſe probare poſſet, illas non remiſit, & donec cognitæ eſſent pacem promiſit. Quod ut cognitum ſit & ratum, in poſterum præſentem paginam ſigillo noſtro muniri præcipimus, ſubtus inſcripto caractere noſtri nominis.

Actum publice Cabilonis anno Incarnati Verbi MCLXVI. regni vero noſtri XXIX. aſtantibus in palatio noſtro quorum appoſita ſunt nomina & ſigna. Signum comitis THEOBALDI dapiferi noſtri, Signum GUIDONIS buticularii, Signum MATHÆI camerarii, Signum RADULFI conſtabularii.

STEPHANI ROTOMAGENSIS monachi Beccenſis carmen elegiacum de Waleranno comite Mellenti.

Anno 1166. Ex mſ. S Germani à Pratis.

EMicat hic magni laus, gloria, mors (a) GALERANNI.
[a] Flos comitum, decus imperii, vis maxima belli,
Militiæ ſplendor, ſenſus acutus obit.
Jura necis violenta fremunt dulcedine pomi,
Si dulcedo fuit, peſtis amara lues.
Nam neque rex, nec opes, neque vis, neque gloria mundi,
Hanc ſuperare queunt; ſed ſibi cuncta favent.
A ſapiente nequit ſtultum diſcernere, cunctos
Dum ſibi ſubſternit, commonet eſſe pares.
Legis tam diræ vim quis depellere poſſit,
Summa Patris proles cum favet ipſa neci?
Ut naſci natura dedit, ſic culpa parentis
Primi dat ſoboli non niſi jure mori.
Mors igitur generale cahos deſævit in omnes,
Parcere dum neſcit, fortia quæque rapit.
B Parvos ſic minimis, humiles conferre ſuperbis
Audet, & in proprium jus ſibi nata trahit.
Hanc ſubit, immo terit probitatis laus GALERANNUS,
Vincit & invictus fortia jura necis.
Nam virtute polum conſcendit, & infima linquit,
Cujus vita manet vita beata Deus.
Hic de ſtirpe ſatus comitum regumque propinquus,
Quos ſenſu ſuperat, moribus, enſe, throno.
C Hos ſequi probitate parum ſibi computat eſſe,
Vult ſuperare duces, neſcit habere parem.
Hic Paris in facie, ſtatura Neſtor, Ulixes
Conſilio, belli viribus Hector erat.
Crœſus divitiis, in cauſis Quintilianus,
Eloquio Cicero, verſibus ipſe Maro.
Sic ortu, lingua, ſenſu, virtute, triumphis.
Forma, rebus erat ſplendidus abſque pari.
Huic conjux ſpecioſa ſatis, par nobilitate,
Moribus, ingenio, ſanguine, corde, fide.
D Hæc comitem comitiſſa parit comiti ſociata,
In nati ſpeciem parturit ipſa patris.
Hic animis idem, ſenſu, ſtudiis, feritate,
Senſibus, eloquio, munere, mente, manu.
In cunctis ſimilis, ſi ſolum par foret ætas,
Quam natura dabit, ſi ſibi fata ſinant.
Sunt alii nati magni probitate futuri,
Si tamen in patriis moribus ire juvat.
Ex his degenerat nullus virtute, nec actu,
E Quiſque ſibi nomen comparat inde novum.
Par ſpecies, par nobilitas, par fervor in illis,
Par opus & ſtudium, par pietatis amor.
Sic pater in natis ut vivens fulget imago,
Si prolem videas, conſpicis ipſe patrem.

(a) Hujus Galeranni non ſemel mentionem facit Ordericus Vitalis, ſed præſertim lib. 13. Hiſt. eccl. ad annum 1136. ubi hæc habet: *Tunc Stephanus rex* [Angliæ] *filiam ſuam biennem Galeranno comiti de Mellento in cunabulis dedit.*

Digitized by Google

In natis partitus adeſt, manet unus in illis,
Deſerit hic totum ſe probitate virum.
Quam fragilis mundi ſit amor, ſit gloria fallax,
Is radio mentis dum videt, inde cavet.
Inſpexit quid honos, quid opes, quid gloria mundi,
Quid ſit homo, quid erit, quid ſibi morte manet.
Ut fumus vaneſcit honos, ut ſpuma liqueſcit,
Tranſit deficiens, ac velut umbra fugit.
Morte cadens quid opum ſecum deferre valebit?
Egreditur nudus, dic ubi cæcus abit?
Doxa tibi mundi quid erit ſine numine cœli?
Pompa nitens oculis vana fit ante Deum.
Vile lutum conceptus homo, natus caro, terra;
Vita functus erit vermibus eſca, cinis.
Morte manet ſibi pro vitiis uſura gehennæ,
Pro virtute ſalus, gloria, vita, quies.
His igitur ſenis vigilanti corde notatis,
Terrea contemnit, cælica ſola petit.
Linquit opes, calcatur honos, nec gloria mundi
Jam ſapit, immo cadit, nec cadit, immo perit.
Seſe cernit humum, vermen, cinerémque futurum.
Horret ſupplicium, certat habere polum.
Diſtribuit, linquit, contemnit cuncta, ſubitque
Mite jugum Chriſti corpore, corde pio.
Conſul, nunc monachus, dives, nunc pauper inanis,
Quam ſit honor mundi cernere quiſque valet.
Dic ubi deliciæ, regalia fercula menſæ,
Nectarei potus, præcipuique cibi,
Vas auro gemmiſque nitens, trabeatus in oſtro
Diſcolor ornatus, multus ubique cliens,
Aureus in faleris equus, ardens ſplendor in armis,
In bellis reſonans militis alta manus.
Aere ſuſpenſæ turres faſtigia muri,
Cælatus thalamus, mænia, tecta, domus.
Condenſus nemorum ſaltus, cantuſque volucrum,
Vulpis flexibilis, dente timendus aper.
Cornibus horrendus cervus, capreæque veloces,
Damula diffugiens, cæcus in ante lepus.
His canis infeſtus concurſu, dente, latratu,
Cujus & attractus naribus arcet odor.
Hinc avium jactus, ſuſtollitur ardea, ſcandit
A Accipiter, jaculi dum cadit inſtar habet.
Fluminis anfractus ſileo, tractuſque marinos,
Floribus & pratis fontibus inſtat amor.
Quid vitis geminas, quid vites, quid botriones?
Fructibus innumeris ſtat ſpecies & odor.
Prætereo carius dominetur quanta voluptas,
Quæ magis ardeſcit, qui minus ipſa patet.
Cetera quid referam præſentis gaudia vitæ,
Quæ genus humanum ſuſcipit, ardet, amat?
B His caro laſcivit, lætatur, ſervit, obedit.
Talibus & finem credit ineſſe boni.
Accidit hoc, quia cæca Dei cognoſcere lumen
Neſcit, & in tenebris ſtat ſibi mortis iter.
Pulvere terreno viſus fœdatus ad alta
Vix aciem tollit, preſſus ad ima ruit.
Hæc contemplatus GALERANNUS ſpernit amena,
Delitias, & opes, dulcia quæque ſoli.
Nomine, veſte, loco, victu, ſermonibus, actu,
C Jura ſubit monachi, ſicque beatus obit.
Conſervat cineres (a) Pratellum, cælica mentem, (a)
Vivet hæc Chriſto conſociata ſibi.
Nec mirum reputetur ei, qui cetera finxit,
Spiritui limum ſi reparare queat.
Eſt igitur locus hic qui tanti continet oſſa,
Fratribus ornatus, relligione potens,
Vallis amœna ſatis, nemoroſis frondibus ampla,
Ut feſſos relevet, ſufficit ipſa ſibi.
Nobile cœnobium tenet, ambit, ſervat, adornat,
D Obſequiis dignis inclyta membra viri.
Fontibus irriguis, florentibus undique pratis,
Ex re nomen habet, quod locus ipſe fovet.
Hoc hujus proavi fundarunt, buſta retentat
Teſtanturque locum ſumtibus eſſe ſuum.
His comitum ſpeciale decus junctus GALERANNUS,
Ceu ſtellæ radius, clarus in orbe micat.
Immortalis enim fama, virtute, triumphis,
Vivit, non moritur, nec perit, immo manet.
Obvius occurrit Chriſto jam glorificatus,
E Ut ſibi ſit requies, gloria, vita, Deus.

(a) Pratellum monaſterium ordinis S. Benedicti in diœceſi Lexovienſi, ab *Hunfredo de Vetulis* fundatum. Ibidem jacet Galerannus, qui ſumto in extremis habitu monaſtico obiit anno 1166. 5. idus Aprilis ætatis ſuæ 61.

Digitized by Google

EPISTOLA STEPHANI Rotomagenſis ad Giſlebertum.

Mittit ei ſua carmina.

Ex eodem mſ.

GAudet amor verus carum dum novit amicum,
Innatum multis ſi cor non geſtat iniquum;
Senſus enim noſter veros diſcernit amicos.
Lex naturalis compellit amare propinquos:
Eſt vigor interior mentem qui fallere neſcit, B
Biſſo ſplendidior, dum lux ſibi vera pateſcit,
Ex vi naturæ te ſic compellor amare,

Rebus ſecure poteris quod & ipſe notare,
Te licet ignotum vultu, circumfero totum;
Omne bonum cupio teneas, talis tibi ſio.

Signa quidem mentis ſunt talia verba loquentis, C
Teſtanturque meum tibi cor ſeu vaſa liæum:
Exponunt mentem ceu floſculus efflat odorem,
Promunt ardorem de pectoris igne calentem;
Hos tibi tranſmitto verſus in pignus amoris,
Aſt velut eſt moris, alios te mittere ſcito,
Notus cum mihi ſis, volo diſcere carmine quis ſis: D
Velle meum mulcebit carmen, quod mihi dulce,
Suſcipito munuſcula quod dat avus tuus unus.

Sint tibi dulcia, nec tibi vilia conſpiciantur,
Aſpicis intima, quæ tibi proxima jam ſociantur.
Littera pingit, quod tibi ſtringit, carmen amantis, E
Vis ea mentis, quam tibi ſentis dona tonantis.
Te pietas ſimul & bonitas æterna coronet.
Exterius rigat, interius cæleſtia donat:

Metam nunc pono, cognato me tibi dono.

EPISTOLA ALEXANDRI PAPÆ III. ad abbatem & monachos Vedaſtinos.

Ne obedientiam alii quam Romano epiſcopo promittant.

Circa 1169. Ex mſ. Vedaſtino.

ALEXANDER epiſcopus dilectis filiis abbati & fratribus S. Vedaſti, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

A memoria noſtra non excidit, qualiter frater noſter (a) A. Attrebatenſis epiſcopus, cum in noſtra eſſet olim præſentia conſtitutus, quibuſdam de fratribus veſtris præſentibus ſuper obedientia ſibi ab eccleſia veſtra præſtanda quæſtionem movit, ſed nos privilegiis eccleſiæ veſtræ diligenter ac ſtudioſe inſpectis, ex eorum tenore perpendere nullatenus potuimus, quod tu fili abbas, alicui præterquam Romanæ eccleſiæ obedientiam debeas exhibere. Unde quoniam præfatus epiſcopus quæſtionem ſuam non eſt poſtea perſecutus, & indignum eſt quod cum alii abbates extra diœceſim Attrebatenſem morantes, quorum eccleſiæ ad Romanum ſpecialiter non ſpectant pontificem, epiſcopo Attrebatenſi pro eccleſiis quas in parrochia illius habent, obedientiam nullam promittant, tu fili abbas, ei alicujus obedientiæ promiſſione tenearis, per apoſtolica tibi ſcripta præcipiendo mandamus & diſtricte inhibemus, ut nulli archiepiſcopo vel epiſcopo præterquam Romano pontifici obedientiam vel ſubjectionem aliquam ulla ratione promittas, vel exhibere attentes. Vobis autem, filii monachi, firmiter & diſtricte auctoritate præſentium injungimus, ut abbatem veſtrum, qui pro tempore fuerit, nulli umquam archiepiſcopo vel epiſcopo præterquam Romano pontifici obedientiam vel ſubjectionem aliquam promittere ſuſtineatis, præſertim cum eccleſia veſtra ad Romanam ſolummodo ſpectet eccleſiam, & nulli alii jure parochiali ſubſiſtat. Datum Beneventi XIIII. calendas Februarii.

CARTA HENRICI COMITIS Trecenſis, de dono quod fecit Petrus de *Oiſni* abbatiæ Vallis-Serenæ.

Anno 1169. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. Sicut officium eſt caritatis &c. Ego itaque HENRICUS Trecenſis comes Palatinus perpetuæ litterarum commendo memoriæ, quod Petrus de *Oiſni* dedit in eleemoſynam eccleſiæ Vallis-Serenæ terram ad quinque modios ſementis apud *Oiſni* abſolute & perpetuo poſſidendam, eo quod prædictæ eccleſiæ fratres duas

(a) Andreas ex abbate Vallium-Sarnaii ordinatus epiſcopus Attrebatenſis obiit 1171.

ejus

[a] ejus filias in religionis ſuæ (a) conſortio collegerunt. A Aliam quoque partem terræ ſuæ ad ſeptem modios, terram etiam circa medium Fulcheretum & campum Villerii conceſſit prædictis fratribus perpetuo ad terragium excolendam. Partem inſuper aliam ad tres modios dedit eis in perpetuum, ea quidem ratione, quod fratres eam excolerent: in ſeminando vero Petrus medietatem ſeminis dabit, & in collectione frugum terragio ſuo ſeparatim accepto, totius reliqui medietatem accipiet. Conceſſit præterea in eleemoſynam eidem eccleſiæ ad ædificandum domum, ſedem, & fundum & clauſuram ejus apud *Oiſui*. Præterea nemoris B & totius villæ commoditates quæ vulgo *aiſances* dicuntur, pro amore Dei ad ipſam eccleſiam, & ad nutrimentum animalium ſuorum libere & perpetuo habere conceſſit; uſuarium etiam nemoris conceſſit ad omnes neceſſitates tam ipſius abbatiæ, quam aliorum locorum omnium ſibi appendentium, ea quidem conditione, quod non liceat fratribus vendere illud vel donare. In omnibus porro his quæ ipſe Petrus ſæpedictæ eccleſiæ in eleemoſynam contulit, uxor ejus Heliſandis & filii Petrus & Aſzo: ego quoque HENRICUS comes omnibus aſſenſum præbui, de cujus feodo hæc omnia deſcenderunt. C Teſtes ſunt Dodo abbas Vallis-ſerenæ, [b] GARINUS abbas (b) Loci-reſtaurati, Guillelmus cancellarius, Baldus *de Guazeran*, Drogo Briſtandus, Ertandus de Nogento. Actum anno Domini MCLXIX. Datum per manum Guillelmi cancellarii apud caſtrum Theoderici.

CARTA MATTHÆI COMITIS Bolonienſis pro monaſterio Branenſi.

Halecum decem millia ſingulis annis donat. D

Anno 1171. *Ex cartario Branenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus tam futuris quam præſentibus, quod ego MATTHÆUS Boloniæ comes dedi in eleemoſynam eccleſiæ beatæ Mariæ, ſanctique Evodii de Brana, decem millia aleciorum ſingulis annis in perpetuo, ad feſtum S. Andreæ perpetuo perſolvenda. Et ut ratum habeatur, & a poſteris meis perſolvatur, ſigilli mei impreſſione hoc donum confirmo. Iſtius eleemoſynæ E teſtes ſunt GALTERUS abbas de S. Judoco, Guido *de Alvez*, Ingelrannus *de Fienles*, Philippus *Fordins*, Balduinus *de Parnes*, Garnerus de Fonte, Mainardus *de Altfoſſe*, Drogo de *Vvendin*. Actum publice anno Verbi Incarnati MCLXXI. Ludovico rege Francorum regnante, DESIDERIO Morinorum epiſcopo, Arnulfo archidiacono.

CONFIRMATIO PRÆDICTÆ donationis.

M. comitiſſa Boloniæ, Juſt. & Wicec. & miniſtris ſuis & civibus Bolonienſibus ſalutem.

Sciatis quod ego conceſſi donationem, quam comes Matthæus fecit magiſtro GALTERO de Brana, de decem milliariis alecium, teſtimonio Alulfi archidiaconi Tarvanæ, BALDUINI abbatis S. Mariæ, ROBERTI abbatis S. Vulmari, Manaſſe cantoris, Giraldi decani ad Boloniam. Valete.

EPISTOLA ODONIS PRIORIS Cantuariæ ad Philippum Flandriæ comitem.

De miraculis ſancti Thomæ Cantuarienſis & martyris.

Circa 1171. *Ex mſ. Camberonenſi.*

PH. comiti Flandriæ & Virom. ODO prior eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis in Chriſto ſalutem.

Tertia die poſtquam martyr Thomas gladiis occubuit, uxor cujuſdam militis ægrotans, quæ etiam viſum oculorum amiſerat, audito rumore de morte ipſius, ſtatim eum invocavit, & antequam dimidia hora tranſiſſet, lumen perfecte recepit, & poſt paucos dies plene de infirmitate convaluit.

Miles quidam totum brachium inflatum habens, ita quod crus ſuum vinceret latitudine, & manus expanſa pugni groſſitudinem prætenderet, deſperatus jacebat. Dominica autem proxima poſt martyrium Sancti, cum rumorem audiſſet, ſtatim eum ut martyrem invocavit, rogans ut ſibi ſanitatem reſtitueret. Nocte igitur proxima præter ſolitum optime dormivit, & evigilans penitus ſe ſanatum invenit, ita ut nec dolorem ſentiret, nec tumor appareret.

Juvenis quidam dolore dentium adeo vexatus, ut pene inſaniret, vidit in ſomnis pallium Sancti faciei ſuæ apponi; evigilans autem, a dolore & a timore ſe penitus liberatum invenit.

Quidam puer quaſi annorum quindecim a nativitate cœcus, ad tumbam Sancti viſum perfecte recepit.

Alius puer fere decennis a nativitate mutus, altera aurium pene, altera penitus ſurdus, altero oculo pene, altero penitus cœcus, dexteræ digitos contractis nervis, ad volam habens inflexos, altero etiam pedum per nervorum contractionem claudus, in loco ubi Sanctus paſſus eſt in omnibus curatus eſt.

(a) Præmonſtratenſes enim ordinis ſui initio, cum alicujus abbatiæ fundamenta jaciebant, proximum ſimul ſuæ religionis parthenonem erigebant.

(b) Locus-reſtauratus, Gallice *Lieu-reſtauré*, abbatia ordinis Præmonſtratenſis in diœceſi Sueſſionenſi a Radulfo comite Viromandenſi fundata.

Alius puer pedem uſque nates habens reflexum, pedis etiam digitum maximum ſub plantam digitis curvatum, ceteros vero quatuor ſuper cutem pedis repandos, erectis nervis & crure & omnibus digitis, perfectam ſanitatem recepit.

Mulier quædam quæ preſſa gravi infirmitate duobus annis & fere dimidio de domo ſua non exierat, cum de aqua ſanctarum reliquiarum bibiſſet, evomens lapides, multos ceraſorum atque prunorum, quorum etiam aliqui in utero ſuo germinaverant, ſanitatem recepit: ita vero ut in craſtino ad tumbam Sancti gratias actura convolaret.

Alia mulier prægnans cum tribus diebus & tribus noctibus in partu laboraſſet, & jam deſperata jaceret, cincta eſt ſtola quadam quam Sanctus vivens benedixerat; & ſtatim a partu ſine ſui periculo libera, prolem vivam enixa eſt.

Furioſus quidam ad tumbam ſancti martyris junctis manibus adductus eſt, & in craſtino ſaniſſimus domum reductus.

Vir quidam XXXIII. annis, & eo amplius ita contractus, ut ſuper cavillas pedis exterius incederet, a Sancti ſepulchro recedens, ſine baculo ſuper plantas pedis inceſſit.

Mulieri cuidam facies vehementer intumuerat, ſed ſumta aqua reliquiarum in potum, exivit a facie ſua per os ejus vermis capite vehementer rubeo, cauda acutiſſima, quatuor pedes habens, in pectore habens pollicem & dimidium longitudinis, ſicque ſedato tam tumore quam dolore, mulier in brevi plene convaluit.

Candela licinium habens graciliſſimum, & ceram copioſam, ſuper tumbam Sancti extincta, repente per ſe reaccenſa eſt, in ſeptimana ante Pentecoſten.

Secundo die Pentecoſtes tenebat puella quædam candelas duas in manibus ſuis extinctas; cumque de candelis extinctis conquæreretur, videntibus omnibus repente reaccenſæ ſunt.

Mulier quædam accurrens candelam ſuam illo igne accendit, & focum igne factura domum perrexit, cumque ad portam cimiterii perveniſſet, extincta eſt candela; invocante illa Sanctum, repente flammam divino miniſterio ſuſcepit.

Tertio etiam die Pentecoſtes, idem miraculum ad ſepulchrum ſancti iteratum eſt.

Puer quidam calculum habens, ita ut urinæ provocanti nullatenus ſatisfacere poſſet, cum ad tumbam ſancti parum dormiſſet, ſurrexit, & egrediens totum lapidem in arenam comminutum egeſſit.

Juvenis quidam guttæ fiſtulæ morbo gravatus, de ſanguine Sancti parum adquiſivit, & aliquot diebus foramina perungens, ſaniſſimus effectus eſt; habuerat autem in ventrem foramina quinque, quorum unum tantæ fuerat amplitudinis, ut videri poſſet qua-

A liter viſcera collocata & ordinata jacerent.

Dicitur etiam de leproſis quibuſdam, quod ſanati ſint; quod tamen non aſſerimus, quia eos poſtquam a nobis receſſerunt, non vidimus; aliqui tamen diſcedentes confeſſi ſunt nobis plurimum ſe emendatos fuiſſe.

Hydropici plures toto corpore inflati, Sancto ſe voventes, antequam Cantuariam pervenirent, ſanati ſunt.

Sed & alii cæci, claudi, ſurdi, contracti, muti, & multis aliis infirmitatibus fatigati, per ſancti Thomæ merita curati ſunt, de

B quibus modo non poſſumus vel breviter tangere.

Febricitantium qui curati ſunt jam non eſt numerus.

LITTERÆ RODULFI Leodienſis epiſcopi pro monaſterio S. Laurentii.

Eccleſia collegiata S. Severi de Meſſia unionem monaſterio S. Laurentii confirmat.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

> Anno 1171. Ex mſ. Hiſtoria Johannis Stabulenſis.

C Ego RODULPHUS Dei gratia ſanctæ Leodienſis eccleſiæ humilis miniſter, præſentibus & futuris in perpetuum. Quoniam divinis ac Deo placitis, ſancte ac diſcrete ordinatis operibus & conſiliis debemus conſenſus & favoris robur & auctoritatem adjungere, quod a prædeceſſore noſtro bonæ memoriæ HENRICO hujus nominis epiſcopo Leodienſi ſecundo, ad laudem & honorem Creatoris, & incrementum ſanctæ religionis, de eccleſia S. Severi in Meſſia pie & laudabiliter factum eſt; nos qui, auctore Deo, eidem epiſcopali ſucceſſimus miniſterio, debitæ volumus defenſionis patrocinio firmiter & ſtabiliter protegere, e-

D juſque utilitatem & gloriam vigilis ſollicitudinis cura cuſtoditam ſalubriter promovere. Videns enim piæ recordationis præfatus epiſcopus ſancti Severi eccleſiam corporis ejuſdem ſancti præſentia, & aliorum ſanctorum pignoribus illuſtratam, in qua canonica olim viguerat religio, ſecundum ſucceſſionem temporis & debitum naturæ, ſublatis de medio devotis & Deum timentibus canonicis, in ſolitudinem & negligentiam penitus deveniſſe, ingemuit; & rui-

E nam templi minitantibus ædificiis, divini ſervitii ſilentium ſilere non potuit. Cujus ruinæ periculum & divini cultus negligentiam, fidelibus & ſpiritualibus viris & præſenti Leodienſi eccleſiæ devotus & fidelis pontifex divinitus compunctus, ſæpius intimavit, diuque ſuper inſtauratione, immo ampliatione in eadem eccleſia divini cultus deliberato conſilio, & Spiritu-ſancto inſpirante, ſanctæ opinionis & magnæ religionis viro abbati eccleſiæ S. Laurentii WAZE-

Digitized by Google

LINO S. Severi eccleſiam ſecundum deceſſionem canonicorum, ſatis tenuiter immo negligenter ſervientium, monachalis religionis ordine illuſtrandam, ad honorem Dei & ſanctorum ejus tradidit, eamque religioſus abbas deſertam, collapſam, & in reditibus ſuis diſperſam, in præſentia eccleſiaſticarum perſonarum cum omni dote & integritate ſua, & omnibus attinentiis ſuis, in familia & poſſeſſione, & redditibus ſuis jure perpetuo eccleſiæ beati Laurentii ſubjectam, ordinandam & regendam, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus imploratus & diſtricte commonitus, de manu epiſcopi accepit, & religioſos ibidem monachos, ſicut manifeſtum eſt, die ac nocte Deo & ſanctis ejus deſervire conſtituit. Cunctas equidem canonicorum poſſeſſiones, cum omnibus appenditiis ſuis, in uſus monachorum Deo & S. Severo in loco illo militantium, integras & illibatas ſæpedictus epiſcopus tradidit, niſi quod decimam de majori & minori *Seron* & de Foris-villa & XII. ſolidos cenſus & XXXVIII. capones ad beneficium perſonæ, quæ epiſcopalibus debeat obſequiis, ſecundum eccleſiaſticam conſuetudinem deſervire, ab iſta donatione excepit. Hujus autem ſanctæ commutationis & emendationis caritas & religio uſque ad noſtri præſulatus tempora pervenit, in quo de univerſis, uno tantum ſuperſtite canonico, Anſelmo videlicet, creſcente religione & cenſu prius deſtitutæ eccleſiæ, cetera omnia quiete & in tranquilla pace eccleſia beati Laurentii in eccleſia S. Severi ordinanda poſſedit: prædicto quoque Anſelmo de medio ſublato, & monacho pro eo, ſicut loco aliorum ſubſtituto, nihil de cetero impedimenti vel obſtaculi remanebit, quin monachi omnia, excepto perſonæ ſuperius dictæ beneficio, in pace & libere in eccleſia S. Severi poſſideant; ubi nemo amplius canonicam, ſicut prædiffinitum eſt, niſi monachus obtinebit. Ne id autem cuiquam epiſcopo vel abbati, id eſt epiſcopali in eadem eccleſia capellano, aliquam ſibi canonicam retinendo vel alii dando, de cetero immutatum liceat violare, ſupremi ordinatoris auctoritate & privilegiis commonemus. Et tam neceſſarii firmamentum conſilii, pactum quoque pacis & ſocietatis, quod inter eccleſiam S. Laurentii ſanctique Ægidii convenit, quodque ſingulis prædictorum ſanctorum & utriuſque eccleſiæ abbatum EVERELINI videlicet & MARSILII ſancitum eſt.

Allodia etiam ab eccleſia beati Laurentii martyris noſtris diebus adquiſita per abbatem ejuſdem eccleſiæ EVERELINUM in *Bouleis*, in *Enbemmes*, & in Boris, cartæ & A ſigilli noſtri & matris eccleſiæ munimine, & legitimorum teſtium ſubſcriptione roborata, ad honorem Dei & ſanctorum ejus præſentibus & futuris ſciendum & manutenendum relinquimus. Hujus rei teſtes ſunt Henricus major præpoſitus & archidiaconus, Amalricus archidiaconus & Foſſenſis præpoſitus, Theodericus archidiaconus, Balduinus archidiaconus, Bruno archidiaconus, Rodulphus archidiaconus, Otho archidiaconus, Simon decanus, Robertus cantor, Johannes, Walterus, Henricus, Johannes, canonici majoris eccleſiæ. B DROGO abbas S. Jacobi, MARSILIUS abbas S. Ægidii, LUCAS abbas ſanctorum apoſtolorum Montis-Cornelii, Franco decanus S. Petri, Arnulphus decanus S. Martini, Henricus decanus S. Pauli, Giſlebertus decanus S. Crucis, Benedictus decanus S. Johannis, Otto decanus S. Dionyſii, Fredericus decanus S. Bartholomæi. De nobilibus Gerardus comes de *Los*, Ægidius comes de *Duraz*, Ludovicus advocatus, Godefridus de *Viſſerin*. De familia eccleſiæ, C Theodericus de Prato, Wedricus frater ejus, Faſtradus de *Dommartin*, Wilhelmus Libuinus frater ejus, Godefridus de *Hozemont* & Bado frater ejus, & alii multi.

Facta eſt hæc a nobis confirmatio coram eccleſia Leodienſi, præſente & approbante WARNERO abbate de Meſſia, (a) III. nonas Decembris, anno ab Incarnatione Domini MCLXXI. indictione VI. imperante FREDERICO Romanorum imperatore glorioſo, anno regni ejus XX. anno præſulatus noſtri tertio. [a]

D

CARTA FUNDATIONIS monaſterii Veteris-pediculi ordinis Grandimontenſis.

SCiant tam præſentes quam poſteri, quod ego DROGO DE MELLO, & ERMENGARDIS uxor mea dedimus Deo & beatæ Mariæ & fratribus Grandimontenſis ordinis, qui morantur in nemore juxta ſanctum Mauritium, quidquid habuimus infra cingulum foſſati ſui, laude & aſſenſu domni GUIDONIS de *Dampierre*, & domni Milonis E fratris ſui, & Guillelmi filii noſtri, & ceterorum heredum noſtrorum. Et domnus Petrus Bernardi ſi quid habebat infra foſſatum prædictorum fratrum quitavit eis; hoc approbavit domnus HUMBALDUS abbas ſancti Germani, & commune capitulum ejuſdem eccleſiæ, & quidquid domnus Guillelmus *de Blairi*, in hoc dono habebat, ipſe & heredes ſui & uxor ejus eis dederunt, & donum laudaverunt; & domnus Hato de In-

Anno 1172. Communicavit R. Prior Veteris-Pediculi.

(a) Hujus eccleſiæ Meſſienſis bona fuere progreſſu temporis diſperſa & diſſipata, ita ut modo vix ſuppetat aliquid ad unius monachi tenuem victum & veſtitum; unde & aliis de cauſis ſacra cardinalium congregatio titulum prioratus ſuppreſſit anno 1717.

Digitized by Google

ſula ſimiliter. Item domnus Matthæus *Vanne* & domnus Stephanus *Putet* dederunt eiſdem fratribus cenſum manus firmæ cum omni juſtitia & dominatione, & cum excaſſura, ſi forte evenerit. Præterea domnus Robertus ſacerdos *de Charmoi* dedit prædictis fratribus duos modios vini in vinea ſua ad *Chicheri*, & quatuor ſextarios annonæ de terris ſuis, duos ſcilicet ſextarios frumenti, & unum ſextarium ſiliginis, & alterum hordei, & juſſit, ut quicumque eſſent, terras ſuas vel vineam tenentes prædictam, annuatim redderent ſæpedictis fratribus, & vinum & annonam, ſicut præſcribitur; qui ſi reddere deſierint, prædicti fratres ad terras & ad prædictam revertentur. Froaldus major de Eglini & uxor ejus & filii ejus dederunt eis duos ſolidos & ſex denarios annuatim in domo Johannis Ogeri recipiendos. Dedit etiam eis domnus *Sautdaguet* ſex denarios ad *Mormund* annuatim ad Altam-ſpinam, domnus Reinardus *Raſfard* dedit præſcriptis fratribus duodecim denarios annuatim recipiendos in molendino majoris de Eglini ad pontem S. Mauritii Veteris, quos de cenſu habebat, dominus Hugobaldus dedit eis annuatim decem & octo denarios, quos habebat in uxorem Petri *le Limozin* de Abunagio. Ut autem hoc ratum maneat futuris temporibus, ſigillorum noſtrorum impreſſione confirmavimus.

[a] Actum anno Domini MCLXXII. (*a*)

DIPLOMA GODEFRIDI ducis Lotharingiæ pro collegiata ſancti Johannis eccleſia Leodienſi.

De jure advocatorum.

Anno 1173. Ex ſchedis Cl. V. Baronis de Craſſier.

GODEFRIDUS Dei gratia dux Lotharingiæ, comes Lovaniæ, Canonicis eccleſiæ S. Johannis, quæ eſt in Inſula Leodii, tam præſentibus quam futuris in perpetuum. Ne aliquo caſu vel aliquo tempore a me vel a ſucceſſoribus meis aliquod onus indebitæ penſionis vobis imponatur; profiteor me nihil amplius juris in villa *Nethemes* habere jure advocatiæ, niſi id tantum quod homines mei a me tenent, & venatores mei judicio ſcabinorum recipere ſolent; in ſegete veſtra, ſive in ſpicario, ſive in granario condatur, nihil advocatum juris habere confiteor. Quadraginta ergo ſolidos quos de horreo ſupradictæ villæ veſtræ de *Nethemes* annuatim tollendos exiſtimabam, pro amore Dei & propter bona merita magiſtri Benedicti decani ejuſdem eccleſiæ veſtræ, petitione fidelis noſtri Rixonis de Monte *Tyenes*, coram domino Heinrico de *Jace*, præpoſito & archidiacono

A eccleſiæ ſancti Lamberti, qui vices agebat epiſcopi, projecto a me pilo pallii mei juxta morem nobilium Wirpivi, & hæc contra omnem ambiguitatem præſenti pagina conſcribi fecimus, & paginam ipſam noſtro ſigillo adverſus omnem calumniam munivimus. NOTA.

Horum teſtes ſunt præpoſitus & archidiaconus Heinricus *de Jace*, Rixo de *Hultheim*. De liberis hominibus, Heinricus *de Vvlime*, Heinricus *de Adorp*. De miniſterialibus Waltherus frater Rizonis, Arnoldus filius dapiferi, Willelmus *de Bergines*.

B Acta ſunt hæc Leodii in capite jejunii, anno incarnationis Domini MCLXXIII. FREDERICO imperatore Alexandriam novellam civitatem Italiæ potenter expugnante. NOTA.

EPISTOLA ALEXANDRI papæ III. ad Martinum abbatem & monachos Vedaſtinos.

Confirmat compoſitionem factam inter eos & Strumenſem abbatiſſam.

Anno 1163. Ex cartario Vedaſtino.

ALEXANDER epiſcopus dilectis filiis MARTINO abbati & fratribus S. Ve-
C daſti ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Juſtis petentium deſideriis facilem nos convenit impertiri conſenſum, & vota quæ a rationis tramite non diſcordant, effectu ſunt proſequente complenda. Ea propter, dilecti in Domino filii, juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, compoſitionem quæ inter vos & * abbatiſſam ſanctæ Mariæ de (*b*) Strumis, venerabili fratre noſtro WALTERO Albanenſi epiſcopo, & dilectis filiis noſtris * O. & B. * ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconis cardinalibus de mandato noſtro mediantibus, rationabiliter facta eſt, auctoritate apoſtolica duximus
D confirmandam. Cum enim tam vos quam altera pars ad noſtram præſentiam veniſſetis, ipſam controverſiam prædicto epiſcopo & cardinalibus commiſimus audiendam: utraque itaque parte in ipſorum præſentia conſtituta, vos adverſus abbatiſſam cauſabamini, quod poſſeſſiones quaſdam ad monaſterium veſtrum pertinentes recepiſſet, & contra jus privilegiorum veſtrorum eaſdem poſſeſſiones detineret. Abbatiſſa vero e contra dicebat, quod ita a longiſſimo retro tem-
E pore fecerat, & poſſeſſiones ita receperat, & abſque læſione monaſterii veſtri detinuerat, & detinere volebat. Nam cenſum ſolvere, & relevationes facere in mutationibus abbatiſſarum parata erat. Cum autem hæc & alia in hunc modum tam vos quam alia pars in illorum præſentia allegaretis, me-

* MARIAM [b]
* Odone.
* Boſone.

(*a*) Anno ſequenti idem Drogo prædictis fratribus ceſſit *omnimodam juſtitiam, altam & baſſam, omne dominium, gruariam, guardiam, garennam, &c.*

(*b*) Strumenſis abbatia ordinis S. Benedicti diœceſis Atrebatenſis duabus circiter leucis ab Attrebato diſtans.

Digitized by Google

diantibus eccleſiæ cardinalibus, intervenientibus etiam C. & F. Atrebatenſis eccleſiæ archidiaconis, de communi conſenſu ad hanc concordiam deveniſtis; quod abbatiſſa omnes illas poſſeſſiones pertinentes ad territorium veſtrum, quas hodie, id eſt tempore hujus tranſactionis poſſidet, ſive etiam quorumcumque donatione tunc receperat, retenta poſſeſſione, a donatoribus, quoad vixerint, teneat deinceps abbatiſſa quiete & pacifice, & abſque omni calumnia: ita tamen quod cenſum conſtitutum ſingulis annis perſolvat. Et quando præſens abbatiſſa vel aliqua de ſibi ſuccedentibus ab hac B luce migraverit, relevationem ſecundum conſuetudinem aliorum hominum faciat. Pro iſta tali conceſſione facta ſibi a vobis, conſtituit abbatiſſa nomine eccleſiæ ſuæ ſe ſoluturam ſingulis annis marcham argenti, dimidiam in nativitate Domini, & dimidiam in feſto S. Johannis-Baptiſtæ. Ab hac vero hora & deinceps præfata abbatiſſa poſſeſſiones ad jus eccleſiæ veſtræ pertinentes, ſi voluerit recipiat, & per biennium teneat, infra quod tempus ita faciat, ut finito biennio, nec per ſe, nec per alium ulterius illas poſſideat, ſed ad alium transferat, niſi hoc de communi licentia veſtri capituli obtineat. C Hanc vero concordiam memorati epiſcopus & cardinales in ſcriptis redegerunt, & ſigillis propriis munierunt. Nos quoque eamdem concordiam ratam ac firmam habentes, eam auctoritate ſedis apoſtolicæ roboramus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes ut nulli omnino hominum, &c.

Datum Pariſius idus Aprilis.

CARTA LUDOVICI VII.

Francorum regis, de libertate quam habent Gemeticenſes monachi apud Meduntam.

Anno 1174. *Ex autographo.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex.

Regiæ congruit benignitati, non ſolum eccleſiis conferre beneficia, verum etiam modis omnibus providere, quod ſua in perpetuum libere perfruantur ſibi indulta ab aliis libertate. Noverint itaque univerſi præſentes & futuri, quod abbas & monachi Gemeticenſis eccleſiæ, hanc ſe ab antiquo habere aſſerebant libertatem, quod de navibus vinum ſuum deferentibus, aut de aliis rebus ad uſus monachorum, & eccleſiæ ſuæ pertinentibus in eundo & redeundo nullam prorſus Meduntæ nobis aut alii debebant conſuetudinem. Verum quoniam quidam miniſteriales noſtri ſuper hoc dubitantes, a prædictis monachis & ſervientibus eorum quandoque pecuniam extorquebant, ut omnis inde tolleretur ambiguitas, quinque de legitimis & antiquioribus burgenſibus Meduntæ ex mandato noſtro, tactis ſacroſanctis, juraverunt quod prædicti monachi pro navibus vinum eorum deferentibus, aut pro rebus ad uſus ipſorum & eccleſiæ ſuæ pertinentibus, nihil conſuetudinis nobis aut alii Meduntæ debebant. Nos igitur audito burgenſium noſtrorum teſtimonio, prædictam libertatem, ſicut ipſi juraverant, benigne conceſſimus, prohibentes quod pro navibus vinum monachorum deferentibus, vel pro aliis quibuſlibet rebus quas famulus eorum ad uſus monachorum & eccleſiæ deputatus, fide interpoſita, monſtrare poterit, nihil a monachis vel famulis eorum exigatur, neque ullam Meduntæ reddant conſuetudinem tam in eundo quam redeundo; immo ab omni conſuetudine & exactione liberi tranſeant & redeant immunes. Pro hac igitur immunitate monachi & eccleſia reddent nobis annuatim unum ſturionem, ſi poterit inveniri, & quando non poterit repperiri, reddent nobis loco ſturionis unum palefridum de centum ſolidis ſingulis annis, excepto illo anno quo procurationem noſtram capiemus apud Geneſvillam. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat munimentum, ſcribi & ſigilli noſtri auctoritate præcepimus confirmari.

Actum Pariſius anno ab incarnatione Domini MCLXXIV. aſtantibus in palatio noſtro quorum ſuppoſita ſunt nomina & ſigna. Signum comitis THEOBALDI dapiferi noſtri, Signum MATHEI camerarii, Signum GUIDONIS buticularii, Signum RADULFI conſtabularii, vacante cancellaria.

LITTERA MATTHÆI EPISCOPI

Trecenſis pro Vitali Trecenſis ſancti Martini abbate.

Concedit ſancti Martini canonicis eccleſiam de Maraies, ea lege, ut ter in anno ad cathedralem cum proceſſione veniant.

Anno 1174. *Ex mſ. Trecenſis eccleſiæ eruit D. Brayer canonicus Trecenſis.*

EGo MATTHÆUS Dei gratia Trecenſis epiſcopus venerabili fratri VITALI abbati & canonicis B. Martini Trecenſis eorumque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum.

Epiſcoporum eſt proprie timentium Deum ea quæ donant vel monaſteriis vel canonicis ita ſuis litteris & ſuis ſigillis ſpecialiter communire, ne poſteri poſt mortem eorum inde poſſint aliquid vel infringere, vel immutare. Quapropter dilecti in Domino filii, veſtris precibus devoto concurrentes aſſenſu, donamus vobis & ſucceſſoribus veſtris, laudante capitulo noſtro, eccleſiam *de Maraies*, ita quod abbas præſentabit unum de

Digitized by Google

canonicis ſuis preſbyterum epiſcopo hujus ſedis ad curam, qui ſi culpabilis vel rebellis, aut contumax inventus fuerit, abbas revocabit eum ad clauſtrum, & alium præſentabit, qui dignus ſit ad curam. Pro ſynodis non dabunt per ſingulos annos niſi duodecim denarios, eo tempore quo aliæ eccleſiæ de epiſcopatu circadas (a) ſolent donare. Ter in anno venient cum proceſſione ad cathedralem eccleſiam, videlicet in Paſcha, in Pentecoſte, & in martyrio apoſtolorum Petri & Pauli, & cantabunt coram epiſcopo laudes, *Chriſtus vincit*, *Chriſtus regnat*, *Chriſtus imperat*. Quartam proceſſionem remiſimus eis, videlicet in nativitate Domini, propter paludes & tempus glaciale & longitudinem viæ. Hujus teſtes ſunt Manaſſes de Villa-maura, Odo Senonenſis decanus, magiſter Girardus, magiſter Bernardus, Renaldus Trecenſis archidiaconus. Ex preſbyteris & canonicis, Stephanus filius Giroldi, magiſter Guiardus, Alexander. Ex diaconibus & canonicis, Manaſſes de Pugeio, Manaſſes de Puteio, Petrus *Bugre*. Ex ſubdiaconibus & canonicis, Petrus Bibitor, Milo de Bayo, Herveus de Planceio. Actum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini MCLXXIV.

ANTIQUÆ CONSUETUDINES villæ Haſprenſis a Balduino comite Hannonienſi V. recognitæ & confirmatæ.

Anno 1176. Ex Haſnonienſi cartario dominorum de Aveſnis.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti. Ego BALDUINUS Dei gratia Hannonienſium comes omnibus quos præſentem paginam legere vel audire contigerit in perpetuum. Ad hoc nos Dei ordinatione in ſublimitate conſtitutos eſſe credimus atque confitemur, ut ea quæ ad Deum pertinent, & ad noſtram tuitionem ſpectant, pie diſponentes, eccleſias præcipue, & eos qui Dei ſervitio ſunt addicti, conſilio & auxilio noſtro manu tenere ac tueri debeamus, quatenus tranſactis præſentis vitæ tumultibus, etſi non propriis, ſaltem ſanctorum meritis & virorum religioſorum precibus æternam beatitudinem aſſequi valeamus. Hæc igitur devotius intuentes, Deo quæ Dei ſunt reſignamus fideliter, & tam jura quam conſuetudines villæ Haſprenſis, ſecundum quod in eadem villa S. Aichardus & eccleſia S. Vedaſti habeant, quid etiam nos habere debeamus, ſicut ore ſcabinorum villæ ipſius primo cognitum eſt, & poſtea quorumdam hominum noſtrorum, Euſtachii ſcilicet *de Ru*, & Hawelli *de Kievreng*, Almanni *de Prouvi*, Reneri *de Thion*, & quorumdam ſimiliter hominum eccleſiæ, ſcilicet Galterii de Attrebato, Wicardi *de Trvileir*, Bernardi de Gaverella, Henrici Vituli, concordi teſtimonio & ſincera veritatis inquiſitione, juxta prius factam a ſcabinis cognitionem comprobatum, nos quoque recognoſcimus, & jurisjurandi adhibita interpoſitione confirmantes, id nos atque ſucceſſores noſtros eidem eccleſiæ inviolabiliter obſervaturos pollicemur.

Notum ſit igitur tam futuris quam præſentibus, quod villa Haſprenſis pertinet ad juriſdictionem S. Aychardi & eccleſiæ S. Vedaſti, tam in molendinis, quam in furnis, theloneo, cenſu, mercato, & reditibus aliis. Præpoſitus eccleſiæ, qui ibidem vices abbatis agit, totius villæ in his quæ dicta ſunt, & in ceteris omnibus tenet dominium; ipſius eſt univerſos homines villæ per majorem & decanum talibus negotiis aſſignatum ad placita ſubmonere, & eiſdem placitis juxta judicium ſcabinorum dies præfigere, ſcabinos conſtituere, & tam in pane quam in vino & carnibus ceteriſque venalibus, majore & ſcabinis præſentibus, bannos imponere, & eorum bannorum infractiones, quales inſtitutæ fuerint, ex integro habere. Ad quorum tamen bannorum impoſitionem præpoſitus comitis & reliqui villæ milites debent intereſſe: qui ſi intereſſe noluerint, non ideo præpoſitus eccleſiæ bannorum impoſitionem habet omittere. Banni vero eo ordine quo diximus impoſiti, per annum ſunt obſervandi, & ſi eos pro communi villæ utilitate infra annum mutari oportuerit, intuitu præpoſiti eccleſiæ & ſcabinorum, convocato præpoſito comitis & reliquis villæ militibus, poterunt immutari. Si vero, ut dictum eſt, intereſſe noluerint, non minus præpoſitus eccleſiæ communi utilitati villæ conſilio majoris & ſcabinorum in bannorum mutatione providebit. Pondera quoque & menſuræ vini & reliquorum venalium ad probandum utrum legitimæ ſint vel falſæ, ante ipſum & ſcabinos debent afferri, & quæ falſæ fuerint repertæ, condemnari, & ipſarum poſſeſſores XIIII. ſolidis præpoſito eccleſiæ perſolvere pro forisfacto falſitatis. Quod ſi præpoſitus eccleſiæ & major bannorum impoſitorum tranſgreſſionem, & menſurarum & ponderum falſitatem neglexerit corrigere, & ſuper hoc præpoſito comitis querela delata fuerit, tunc ipſe præpoſitum eccleſiæ & majorem primo per ſe, poſtea ſub duorum ſcabinorum teſtimonio, ut prædicta faciant corrigi debet ammonere: qui ſi tunc neglexerint, ipſe judicio ſcabinorum poterit emendare; & ſi forisfactum inciderit, duæ partes eccleſiæ, tertia ipſius erit.

Præpoſitus de omnibus quos juſtitiare poteſt ad aliam juſtitiam nequaquam clamorem deferet. Si vero quiſquam temeritate, vel ſuperbia, vel alio quolibet modo,

(a) Circada eſt pecuniaria penſio epiſcopo ſolvi ſolita, propter viſitationem eccleſiæ. Vide ſi lubet, Fulberti epiſcopi Carnotenſis epiſtolam 110. cum notis ad eamdem.

Digitized by Google

per ipſum vel majorem & ſcabinos juſtitiari contemſerit, ab ipſo & majore ad præpoſitum comitis clamor debet deferri: & tunc ille reum per ſcabinos in curia S. Aychardi ſubmonebit, & per ipſos re judicata, ſi quid exciderit, duas partes eccleſia, ipſe vero tertiam habebit. Nullus hominum villæ debet clamorem facere præpoſito comitis, niſi per duos ſcabinos poſſit oſtendere, quod ei a præpoſito eccleſiæ & majore juſtitia denegata fuerit: ſi quis vero juſtitiam comitis & præpoſiti ejus callide adierit, cum ei præpoſitus eccleſiæ & major juſtitiam facere noluerint, & hoc per ſcabinos fuerit cognitum, ipſe ſuam præſumtionem ſecundum legem villæ præpoſito eccleſiæ & majori per tres ſolidos emendabit. Cui autem præpoſitus & major duorum ſcabinorum teſtimonio juſtitiam negaverint, tunc ille abſque ullo foriſfacto præpoſito comitis clamorem deferre poterit; qui præpoſitus in porticu, & coram præpoſito eccleſiæ, & judicio ſcabinorum placitabit, & ipſe tertiam partem queſtus, duas vero eccleſia habebit.

Comes eccleſiæ & villæ eſt advocatus, nec de rebus vel hominibus eccleſiæ ſe debet intromittere, niſi ab abbate vel præpoſito eccleſiæ fuerit requiſitus. Ei igitur per ſingulas domos villæ, exceptis domibus clericorum & militum, & eis qui infra atrium continentur, & quibuſdam aliis quæ ab hac conſuetudine ſunt liberæ, unum octuale avenæ & tres denarii per annum debentur, & hæc a quibuſdam militibus de ipſo in feodum tenentur. Tamen propter majorem ſecuritatem, ut per ipſos homines per fora & caſtella ſua cum mercibus ſuis libere conducat, & tam ipſos quam res ipſorum ubique tueatur & protegat, intuitu præpoſiti eccleſiæ & ſcabinorum, ei LX. libræ Valenchenenſes annuatim dantur, quæ ab hominibus villæ perſolvuntur præpoſito comitis, qui ibi vices ejus agit, tria placita generalia ab hominibus villæ in domo ſua quotannis debentur, in Natali, in Paſcha, in feſto S. Johannis-Baptiſtæ, quando ſonitu campanæ convocantur, & judicio ſcabinorum exercentur, & eis debet major eccleſiæ intereſſe & hominum villæ proloquutor eſſe.

In eiſdem placitis non debet præpoſitus comitis ſuper aliquem plus quam quinque ſolidorum clamorem facere, & ſui erunt, ſi diſratiocinati fuerint, nec debet ibi repetere quod judicio ſcabinorum terminatum fuerit coram præpoſito eccleſiæ. Prædicta etiam placita ad alios quam præſcriptum eſt terminos induciare non poteſt, & quod in die placiti ſui indeterminatum remanet, uſque ad alium ejuſdem placiti diem, ſi voluerit differet. De his vero quæ differre noluerit, præpoſito eccleſiæ & majori con- A queretur, qui ei ſuper hoc diem legitimum aſſignabunt, & juſtitiæ plenitudinem, prout ſcabini judicaverint exhibebunt.

Si comes ſuper aliquem villæ hominem placitare voluerit, eum præpoſitus eccleſiæ, ſi de hereditate non agitur, in craſtinum; ſi vero de hereditate querela fit, ad quintum decimum diem faciet ſubmoneri, nec alibi comes ſuper eum, quam in porticu S. Aychardi placitare, & non plus quam ſexaginta ſolidos & unum denarium poterit clamare; & ſi attingit tertia pars ipſius, duæ B partes erunt eccleſiæ: quod ſi ſcabinus ſit, & de eo præpoſito eccleſiæ conqueritur, præpoſitus eccleſiæ eum per duos ſcabinos ad juſtitiam ſubmonebit, & talis ei dies præfigetur, qualis a reliquis ipſius villæ ſcabinis judicabitur. Scabini villæ eorum quæ ignorant inquiſitionem, apud *Valenchienes* debent accipere.

Si comes per totum comitatum ſuum bannum generalem ſuper vini venditione & braſſandi prohibitione, & monetæ ſuæ adfirmatione impoſuerit, idem bannus in villa debet præcepto præpoſiti eccleſiæ, una ta- C men canbarum in uſus eccleſiæ, ſi expedierit, retenta, firmiter obſervari. Quod ſi banni hujus tranſgreſſor aliquis judicio ſcabinorum repertus fuerit, & comes inde placitare voluerit, foriſfacti duæ partes eccleſiæ, tertia comitis erit.

Si quis in villa ſanguinem fluentem vel burinam fecerit, & id legitimo probatum fuerit teſtimonio; foriſfactum ſanguinis per ſexaginta, foriſfactum burinæ per triginta ſolidos emendabit: quorum duæ partes eccleſiæ, tertia comitis erit.

Si quis in villa de latrocinio ſuſpectus D habeatur, ante præpoſitum eccleſiæ per majorem & ſcabinos ad juſtitiam ſubmonetur; & ſi fidejuſſores habuerit, qui eum uſque ad diem placiti ſibi aſſignatum replegiare velint, liber dimittetur: ſin autem, decano cuſtodiendus, & ad diem placiti reducendus committetur. Quod ſi in die placiti judicio ſcabinorum in minus exciterit, liber erit. Si vero convictus, res ejus eccleſiæ relinquentur. Ipſe vero præpoſito comitis ad puniendum exponetur. Si vero latro aliunde veniens, res aliquas furto ſublatas in eamdem villam attulerit; & ibi a præpoſito comitis E vel ab alio quolibet conſequutus, & cum furto manifeſte deprehenſus fuerit; tunc ipſe cum rebus illis, non expectato ſcabinorum judicio, quia manifeſto judicatus eſt latrocinio, cedet in partem comitis & ejus præpoſiti.

Reos & captivos qui fidejuſſoribus caruerint, debet cuſtodire decanus uſquequo ante præpoſitum eccleſiæ judicio ſcabinorum condemnati fuerint vel liberati.

Si comitem pro terræ ſuæ tuitione, vel alicujus ſibi rebellis expugnatione infra ter-

Digitized by Google

minos comitatus ſui in expeditionem ire, vel equitationem facere contigerit, mandat per præpoſitum ſuum præpoſito eccleſiæ, ut homines villæ in eamdem expeditionem vel equitationem faciat ſubmoneri, qui per majorem & decanum ſub decem ſolidorum perſolutione ſubmoniti, armis inſtructi, & his quæ neceſſaria ſunt communiti, ad ſuum & eccleſiæ honorem debent in ejus auxilium proficiſci, & a majore eccleſiæ & præpoſito comitis in eundo & redeundo debent ſecure conduci, nec quiſquam ab his quæ prædiximus debet excuſari abſque rationabili cauſa, vel ætatis, vel corporeæ ægritudinis, & exceptis his qui in ſervitio eccleſiæ fuerint occupati.

De matrimoniis vero filiarum comitis, de captione ejus, de emtione caſtelli extra feodum ſuum, prædicti homines comitis & eccleſiæ juxta ſinceram veritatis inquiſitionem nihil indeterminate præſenti ſcripto inſerere potuerunt; ſed quemadmodum hactenus extitit, tam in poſterum relinquendum eſſe concorditer decreverunt.

Præterea ſciendum eſt quod omnes querelæ & placita in curia eccleſiæ coram præpoſito eccleſiæ & majore judicio ſcabinorum debent terminari, nec alibi quam ibi comes ſuper aliquem villæ hominem debet placitare, nec aliquid in judicio ſcabinorum poteſt attingere, & omnium quæ ei per ſcabinos judicata fuerint, ipſe tertiam partem, duas vero eccleſia habebit: nec debet ſuper aliquem hominem villæ pluſquam LX. ſolidorum & I. denarii, ut ſupra dictum eſt, clamorem facere. Has igitur conſuetudines antiquas & approbatas, & a ſcabinis villæ primo cognitas, poſtea vero a baronibus noſtris & hominibus ſancti Vedaſti juxta cognitionem ſcabinorum concorditer recognitas, nos eidem eccleſiæ, concedente uxore mea MARGARETA comitiſſa, ſub jurejurando confirmamus, & ne per ſuccedentia tempora id vel oblivione deleatur, vel pravorum hominum machinatione pervertatur, legitimis teſtibus, qui præſentes viderunt, & approbaverunt, nominatim aſſignatis, præſentem paginam in perpetuum eccleſiæ munimentum, ſigilli noſtri auctoritate communimus. Teſtes ALARDUS Cameracenſis epiſcopus, FRUMOLDUS Attrebatenſis epiſcopus, Hugo decanus & archidiaconus Cameracenſis, Johannes cantor, Johannes de ſancto Gaugerico, magiſter Gerulfus Huardus, Rodulfus Attrebatenſis archidiaconus, Johannes cantor Duacenſis, Hugo Vitulus, Martinus Gallus, magiſter Rodulfus, Thiebertus capellanus, Thomas decanus Dualencenſis, Johannes decanus de *Solemme*, Walcherus decanus de *Banai*, Renerus decanus de *Mons*, Bartholomæus preſbyter de Haſpera, Sigerus preſbyter de *Hauſſi*. De hominibus comitis Euſtachius de *Ruet*, Hawellus *de Kievreng*, Karolus *de Fraſne*, Ludovicus frater ejus, Guillelmus de *Hauſſi*, Amandus *de Prouni*, Gerulfus præpoſitus comitis de Haſpera. De hominibus eccleſiæ, Galterus Attrebatenſis, Alardus *de Croiſſilies*, Wichardus *de Triuler*, Euſtachius de Longo-vado, Bernardus de Gaverella, Johannes de *Baillues*, Guillelmus de Foro, Symon major de Haſpera, Henricus Vitulus, Sauvalo junior. Actum anno Verbi incarnati MCLXXVI. comite Hannonienſi BALDUINO, & abbate ſancti Vedaſti domno MARTINO.

CARTA BALDUINI COMITIS Hannonienſis de ſatisfactione ab eo facta eccleſiæ Lobienſi pro illatis injuriis, deque annuo cenſu eidem monaſterio debito.

Anno 1176. Ex Hannonienſi cartario DD. de Aveſnis.

IN nomine Domini. Amen. Ego BALDUINUS Hannonienſis comes tam futuris quam præſentibus in perpetuum. Cum ex divino inſtinctu & ammonitione religioſorum virorum juſtam adverſum me Lobienſi eccleſiæ querelam intellexiſſem, in ſpiritu humilitatis & pœnitentiæ Lobias acceſſi, ut eccleſiæ ſatisfacerem, & corpora ſanctorum ad terram (a) jacentia relevarem, [a] & me terramque meam a ſententia Remenſis archiepiſcopi, quæ in nos lata fuerat liberarem. Facta itaque prius reſtitutione damnorum, quæ ſibi a me & hominibus meis illata eſſe eccleſia eadem conquerebatur ſalutis meæ reſpectu, & pacis ejuſdem eccleſiæ coram legatis Remenſis archiepiſcopi & hominibus meis, coram multis abbatibus & multitudine cleri & populi, ad honorem Dei & beati Petri atque ſanctorum ibi quieſcentium præſtita fide & ſacramento confirmavi, quod neque ego, neque urſarii mei, neque venatores, in aliqua domorum eccleſiæ per violentiam jacebimus. Quod ſi fecerimus, clamore ſuper hoc ad me delato, eccleſiæ Lobienſi plenarie emendari faciam. De omnibus quoque injuriis Lobienſi eccleſiæ illatis ipſi eccleſiæ emendationem exhiberi diligenter & ſollicite faciam. Sciendum etiam quod eccleſiæ Lobienſi debeo ſingulis annis pro terra de Bergeſeis XVII. ſolidos denariorum Valencenenſium de cenſu Lobienſis eccleſiæ, in ipſa eccleſia annuatim in feſto annunciationis beatæ Mariæ perſolvendos. Debeo etiam Lobienſi eccleſiæ ſingulis annis XII. denarios Valencenenſes pro terra de Hantis,

(a) Quippe cum aliqua eccleſia propter dominorum temporalium perſecutionem ſuppoſita eſſet interdicto, corpora ſanctorum ad terram deponebantur, quidam ciliciis etiam operiebant, aut ſpinis circumdabant; qua de re vide quod diximus in lib. 3. de Antiquis eccleſiæ ritibus cap. 3.

quam

Digitized by Google

quam acquiſivi a Simone de *Hoſden*, qui eam tenebat in feodo ab eccleſia Lobienſi, annuatim in feſto annunciationis beatæ Mariæ perſolvendos. Hos nominatos cenſus nominatis terminis ego & ſucceſſores mei Lobienſi eccleſiæ ſolvemus perpetuo. Obteſtor itaque ſucceſſores meos per ſuam ipſorum ſalutem, ut & ipſi ea de quibus præſenti ſcripto me eccleſiæ Lobienſi debitorem tam rationabiliter & tantorum teſtimonio feci, diligenter in omnibus conſervent, ad majorem ſiquidem veritatis evidentiam & operis firmitudinem perpetuam, hæc dicta ſcripto cyrographizato commendavi, cujus medietas ſigillo meo ſignata in archivis Lobienſis eccleſiæ conſervabitur, aliam vero medietatem ſigillo Lobienſis eccleſiæ ſignatam mihi & ſucceſſoribus meis retinui. Scriptum quoque ſubſcriptis teſtibus confirmavi ſub ſcripto domni Philippi, itemque domni Philippi legatorum Remenſis archiepiſcopi. Signum JOHANNIS abbatis Lobienſis, LAMBERTI abbatis de ſancto Giſleno, CLAREMBALDI abbatis Alti-montis, BALDUINI abbatis Cripinienſis, HELGOTI abbatis Letienſis, GERVASII abbatis de Alna, PHILIPPI abbatis de Bona-Spe, S. HUGONIS archidiaconi Cameracenſis & magiſtri Willelmi, S. Godini & Walcheri decanorum ſancti Euſtachii *de Rues*, Karoli *de Fraſne*, Alardi de *Antoing*, S. caſtellanorum Balduini de Montibus, Giſleni de Bellomonte, Henrici de Bincio, S. Roberti bajuli. Actum publice Lobiis anno dominicæ Incarnationis MCLXXVI. anno principatus mei VI.

TESTAMENTUM HUGONIS comitis Ruthenenſis.

Anno 1176. *Ex mſ. Colbertino.*

ANNO ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſexto, octava die menſis Octobris, feria ſecunda. In nomine Domini ego Ugo comes teſtamentum meum diſpoſui hoc modo. In primis corpus meum (a) Bonæ-valli ad ſepeliendum concedo, & lego ibi alodium, & omne jus quod habeo in novem manſis, & totidem apendariis de Bercas, feudos vero & vicarias quæ alii in eis habent, & de meis bonis utilitati Bonæ-vallis infra quinquennium poſt obitum meum adquiri volo. Deinde filios meos quinque, & Guibertum heredes inſtituo, UGONEM in comitatu & in omnibus caſtris & terris meis uſque ad Tarnum, exceptis vineis ſolis & terris quæ pertinent ad *Creyſel*. GUIR. vero inſtituo *en Creiſel*, & in omnibus quæ ultra Tarnum habeo tali pacto, quod hominium comiti faciat, & jusjurandum, quod caſtra ſua, cum eum commonefecerit, ei reddat. Juravit quoque ad invicem membra ſua & vitam ſuam, & quod nec honorem, nec de honore ſuo alter alteri auferat, nec alius ejus conſenſu vel conſilio; adjutorium quoque contra omnes homines, præſertim contra domnum de *Meillau* juravit, & hoc jusjurandum ſemel per decennium ad renovandum amicitiæ fœdus in perpetuum iterabit. Comes jurabit etiam decem militibus de dominis de *Salas*, & de Rodenla, & de Boaſo, & de *Cambolas*, & de militibus Ruthenæ, & dabit quinque millia ſolidorum Ruthenenſium GUIRBERTO, cum miles factus fuerit poſt biennium, & Guir. ſuum faciet jusjurandum cum dominis militibus de *Creyſel* & de *Caſtlus* cum illis qui ſunt in ſua parte, & de *Cornus* & de *Montclarat*. Si vero comes eum fideliter & pro poſſe defendere voluerit, in comitatum, & in omnibus bonis meis per medietatem inſtituo; quod ſi alter eorum ſine legitimo maſculo filio obierit, alterum in omnibus terris ejus inſtituo, filiabus tamen, ſi fuerint, honorifice dotatis. Tres autem filios meos religioni voveo, & Deo offero RAINALDUM abbatiæ (b) Loci-Dei cum quatuor manſis, qui ſunt in *Bedas* & in *Bedetas*, & volo quod feudi eorum de reditibus de *Cambolas* adquiratur eidem loco: HENRICUM vero (c) S. Fidei de Conchis relinquo, eique duo millia ſolidos Ruthenenſes largiatur. GUILLELMUM vero avunculo ſuo præpoſito relinquo, cui comes filius meus quingentos ſolidos Podienſes in terra de *Carlades* annuatim conſtituat; quem ſi avunculus non ſuſceperit, Maſſiliæ eum monachum & duo mille ſolidos Ruthenenſes relinquo. Hos igitur tres filios meos contentos eſſe omnimodo volo, quatenus nec ratione falcidiæ, nec aliqua juris occaſione in judicium alios deducere poſſint. Præterea domnum epiſcopum Ruthenenſem fratrem (d) meum, tutorem atque defenſorem filiis meis conſtituo, & omnia mea fidei ejus poteſtatique committo, excepto quod caſtrum de Rodela cum ſuis pertinentiis Geraldo de *Panat* per decennium cuſtodiendum commendo; quo tranſacto, filio meo comiti reſtitui volo. Similiter *an Ranſtic* caſtrum de *Cambolas* cum ſuis pertinentiis eo modo: ita tamen ut illud de manu Geraldi de *Panat* habeat, & voluntate ipſius & conſilio agat, & ſi tenere non potuerit, vel voluerit, ei reddat; quod tamen comes abſque omni diminutione & occaſione, cum miles fuerit, recipiat. RICHARDUM quoque fratrem meum patronum & defenſo-

(a) Bona-Vallis eſt abbatia ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Ruthenenſi anno 1161. a Guillelmo de *Calmont* epiſcopo Caturcenſi fundata.

(b) Abbatia ordinis Ciſtercienſis filia Dalonæ in diœceſi Ruthenenſi.

(c) S. Fides de Conchis eſt celeberrima ordinis S. Benedicti abbatia in diœceſi Ruthenenſi.

(d) Hugonem etiam dictum, qui ad annum 1214. vitam produxiſſe dicitur.

Digitized by Google

rem filiis meis relinquo, & ut omnia quæ mea ſunt ſollicite defendat & fideliter cuſtodiat exoro. Uxori meæ dotem ſuam quatuor mille ſolidos Podienſes, & viginti quinque marcas argenti in caſtro d'*Antraigas* & in honore relinquo, & in ſponſalitium medietatem de *Careldes*, partem videlicet illam quæ fuit RICHARDI avi mei, uſum fructum, proprietate filio meo retenta, relinquo, oſpitali de *Jeruſalet* lego *Paulet*, Templo ſexcentos ſolidos in pignore de Limoſa, S. Amantio (a) ſeptem manſos *en Echnag* cum feudis & vicariis de bonis meis adquirendis, & quidquid habebam in eccleſia S. Maximini & in manſo ſibi adhærenti; S. Saturnino (b) quidquid habeo in villa d'*Agent* per quindecim annos; lego ad Annonequa (c) mille ſolidos Ruthenenſes in reditibus de *Monroſier* poſt expenſas domui cuſtodiendæ vel boariis neceſſarias, ad Aurenca centum ſolidos Ruthenenſes in cenſu de *Monroſier*. Heremitis de *Caiſeiras* & de *Cadamarans*, & de Combaneira, & de *Moneden* unicuique octo ſextarios ſiliginis, qui ſolvantur & apportentur de *Baires*. Monaſterio de Monſalvi decem marchas argenti in pignore de Caſtlomoſa, oſpitali d'*Albrac* (d) centum ſolidos Ruthenenſes, abbatiæ Bonæ-vallis. & ad Anonequa, & omnibus Ciſtercienſis ordinis abbatiis liberum tranſitum per omnem terram meam de Pedagiis & de Ledis concedo in perpetuum. In hoc autem teſtamento meo vocati ſunt teſtes domnus UGO Ruthenenſis epiſcopus, Bernardus prior Bonæ-vallis, P. Dalcu ſubprior, Pontius d'*Armende*, RICHARDUS comes, Geraldus de *Panat*, Bermundus de Luzenſo, *Kauſties*, P. *del Pont*, P. della Meda, Guillelmus della Barreira, mater mea & uxor mea. Et precor omnes amicos & ſucceſſores meos, ut teſtamentum iſtud cuſtodiant, & legata mea fideliter perſolvant. Amen.

DIPLOMA LUDOVICI VII. regis pro Fontanellenſi monaſterio.

Confirmat omnes ipſius poſſeſſiones.

Anno 1177. *Ex mſ. Fontanellenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. A regiæ majeſtatis auctoritate exigitur, ut ipſius facta nullius antiquitate temporis ſeu aliquorum malignantium incurſu debilitari valeant vel caſſari. Inde eſt quod notum facimus univerſis, quod ad petitionem ANSFREDI abbatis S. Wandregiſili dilecti noſtri, aliqua quæ longis ante nos temporibus eccleſia S. Wandregiſili cum ſuis membris, ſicut cartæ quaſi jam nimia vetuſtate conſumptæ teſtantur, & noſtro tempore bene & pacifice dinoſcitur habuiſſe, eidem eccleſiæ in puram ac perpetuam eleemoſynam donamus, & noſtra auctoritate ac regis nominis ſubterannotato caractere confirmamus, videlicet ex largitione HILDEBERTI invictiſſimi quondam regis Francorum, in epiſcopatu Belvacenſi Revecuriam & eccleſiam cum decima & appendiciis ſuis, capellam de *Faiel*, in Chinevieriis ſex hoſpites, & partem decimarum Rouvillare & prata ac ſilvas. In epiſcopatu Ambiennenſi medietatem de Buxeio, & terram unius Carrucæ, & medietatem decimæ, & tertiam partem decimæ *de Dois*, apud Salinacum quamdam particulam terræ. Item in eadem diœceſi in pago Vimacenſi Darcneyum & eccleſiam cum tota decima, *Vaincort* & eccleſiam cum decima & hoſpitibus. In epiſcopatu Pariſienſi Alpicum & eccleſiam cum tota decima, & Viſiniolum, ac Dæmonum-vallem & dimidium, Viciniacas ac decimam Villioliſcortis, & in Marolio cenſus & decimam vinearum, *Marcouchies* & eccleſiam cum decima & hoſpitibus. Liberum inſuper tranſitum baccorum dicti cœnobii ſeu navium, vina aut alia aliqua deferentium ad uſum monachorum per Secanam, ab omni conſuetudine & exactione in eundo & redeundo, quantum ſe extendit juſtitia noſtra. In epiſcopatu Carnotenſi Rodonium & eccleſiam cum tota decima & cenſus, & comparationem vinearum de Monte-Nivelonis, & tres Gordos ibidem cum duabus ſedibus molendinorum ac manſum ſancti * Mainini cum aliqua parte decimarum; eccleſim de *Rolleboiſe* cum decimis, Califurnum & eccleſiam cum decimis & duodecim manſos, dimidiam Francam-villam, & eccleſiam de Villeta, cum tota decima, tam in molendinis quam in agris, & totum feodum Herlonis, & terram duorum boum, terram de Orthmarivilla, capellam juxta Sitolium, quæ dicitur Fontana-Bercholdi, cum terra & hoſpitibus, & terra de Duro-campo, & dimidiam terram de Boſco-corti & totam decimam ipſius villæ. Hæc in dicto epiſcopatu Carnotenſi nominata, comes MANASSES & BURCARDUS donaverunt, ſeu potius reddiderunt. Ut autem dicta eccleſia præmiſſa omnia firma & inviolabilia in perpetuum teneat, præſentem cartam ſigilli noſtri impreſſione fecimus roborari. Actum publice Ponteſiæ, anno incarnati Verbi MCLXXVII, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Signum comitis THEOBALDI dapiferi. Signum RADULPHI

* f. Martini.

(a) Abbatiæ ordinis S. Benedicti in diœceſi Engoliſmenſi anno 988. a Guillelmo comite Engoliſmenſi reſtauratæ.

(b) Parthenoni ordinis S. Benedicti in diœceſi Ruthenenſi.

(c) Annonequa ſeu Annonenca vulgo *Nonenque* parthenon eſt ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Vabrenſi.

(d) Vulgo de Altobraco canonicorum regularium ordinis S. Auguſtini.

Digitized by Google

conſtabularii & GUIDONIS buticularii, ſignum RAGINALDI camerarii, vacante cancellaria.

ALEXANDRI PAPÆ III.
ad Martinum abbatem S. Vedaſti.

Monaſterium S. Vedaſti ſub ſua ſuſcipit protectione, varia ei concedit privilegia; ſed præcipue uſum dalmaticæ abbati permittit.

Anno 1177. Ex mſ. Vedaſtino.

ALEXANDER epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis MARTINO abbati S. Vedaſti ejuſque fratribus in perpetuum.

Quotiens illud a nobis petitur, quod religioni & honeſtati convenire dinoſcitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Ea propter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatum monaſterium quod ſpecialiter noſtri juris eſſe dinoſcitur, ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, ut ordo monaſticus, qui ſecundum Deum & B. Benedicti regulam in eodem loco inſtitutus eſſe dinoſcitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter obſervetur. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona idem monaſterium in præſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. Sane novalium veſtrorum quæ propriis manibus aut ſumtibus colitis, ſive de nutrimentis animalium veſtrorum, vel quæ continentur in proprio fundo villarum veſtrarum de *Moylens* videlicet & de *Ernaumaynil* & de *Tatiſcam*, nullus a vobis exigere præſumat. Prohibemus itaque ut nullus terras vel poſſeſſiones quas a veſtro tenet monaſterio, aliis eccleſiis vel monaſteriis in vita ſeu in morte conferre vel ab ipſo alienare abſque licentia vel aſſenſu veſtro præſumat. Præterea in eccleſiis quas tenetis, ſecundum prædeceſſoris noſtri bonæ memoriæ URBANI papæ ſecundi preſbyteros eligatis, & epiſcopis in quorum parochiis eccleſiæ veſtræ ſitæ ſunt, præſentetis, qui ſi ab ipſis canonice reprobari non poſſunt, animarum curam ab eis ſuſcipiant, & de cura plebis ipſis reſpondeant; vobis autem pro rebus temporalibus debitam ſubjectionem exhibeant. Ad hæc quoniam illas perſonas & earum loca decorare debemus ſingulari prærogativa honoris & dignitatis, & gratiæ noſtræ privilegio communire, quas B. Petro & nobis devotas eſſe cognoſcimus, & ad juriſdictionem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ nullo mediante certum eſt pertinere, fervorem ſinceriſſimæ devotionis & fidei, quam vos & monaſterium veſtrum circa eamdem ſacroſanctam Romanam eccleſiam ſpecialiter & circa perſonam noſtram conſtanter & laudabiliter geritis, ſtudioſius attendentes, conſiderantes quoque quomodo idem monaſterium ad jus & diſpoſitionem apoſtolicæ ſedis principaliter & proprie nullo medio pertineat, tibi fili abbas, & per te ſucceſſoribus tuis de conſueta clementia & benignitate ejuſdem apoſtolicæ ſedis uſum tunicæ & dalmaticæ in præcipuis feſtivitatibus infra miſſarum ſolemnia concedimus, ut quanto largitione muneris & gratiæ noſtræ amplius fueritis decorati, tanto circa honorem & obſequium prædictæ ſanctæ Romanæ eccleſiæ debeatis promtiores inveniri. Præterea altare de *Streis*, ſicut ipſum ex conceſſione Morinenſis epiſcopi rationabiliter poſſidetis, vobis auctoritate apoſtolica confirmamus. Decernimus ergo, &c.

Data Siponti per manum Gratiani S. R. E. ſubdiaconi & notarii VII. calendas Februarii, indictione X. incarnationis dominicæ anno MCLXXVII. pontificatus vero domni Alexandri papæ III. anno XVIII.

PRIVILEGIUM

Quod fecit Willelmus rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, principatus Capuæ, uxori ſuæ Johannæ filiæ Henrici regis Anglorum de dotalitio.

Anno 1177 Ex mſ. reginæ Sueciæ erutus Mabillonius.

RERUM fœdus & concordiam humanarum inter cetera pacis bona ligat fortius & aſtringit vinculum conjugale, quod & ſacramenti altitudine venerandum, & ipſa ſuæ inſtitutionis eſt ſingularitate præclarum, & ſolemni ab initio mundi & temporis conſuetudine celebratum. Hujus itaque juris forma, quia de divina inſtitutione traxit originem, jure de peccato induit maculam, nec de longiori ſerie temporis deſuetudinis potuit ſentire jacturam. Quam etiam id honoris venerando auxit myſterio, ut maris & feminæ conſenſus matrimonium Chriſti eccleſiæ teneret ſacramentum. Tanti ergo myſterii ratione ſimul & veneratione inducti, nos W. divina favente clementia rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, principatus Capuæ, JOHANNAM puellam regii excellentia ſanguinis illuſtriſſimam, filiam H. magnifici regis Anglorum, divino nutu & felici auſpicio ſacri lege matrimonii & maritali nobis fœdere copulamus, ut bonum conjugii caſtæ dilectionis fides exhibeat, unde nobis in poſterum proles regia, Deo dante, ſuccedat, quæ divini gratia muneris virtutum ſtimulis & generis titulo ad regni poſſit & debeat faſtigium ſublimari. Quia

vero noſtra dignum eſt celſitudine, ut tam A nobile ac tam inſigne conjugium decenti dotalitio debeat honorari, per hoc præſens ſcriptum damus & in dotarium concedimus præfatæ reginæ cariſſimæ noſtræ comitatum Montis S. Angeli, ſicut eſt inferius annotatum, ſcilicet in domanio civitatem Montis S. Angeli, civitatem Siponti, & civitatem Veſtæ cum omnibus juſtis tenementis & pertinentiis earum. In ſervitio autem concedimus ei de tenementis comitis Gofridi Aleſmo, Piſchizam, Ritum, Caprile, Baranum & Sfilizam, & omnia alia quæ idem comes de honore ejuſdem comitatus Montis S. Angeli tenere dinoſcitur. B Concedimus etiam ſimiliter in ſervitio candelarum ſanctum clericum caſtellanum Paganum, Biſentinum, & Caiznanum. Inſuper concedimus ut ſint de honore ipſius dotarii monaſterium ſancti Johannis de Lania, monaſterium S. Mariæ de Pulſano cum omnibus tenementis, quæ ipſa monaſteria tenent de honore prædicti comitatus S. Angeli: ita quidem ut ipſa regina uxor noſtra prædicta omnia ſemper recognoſcat ab heredibus noſtris noſtra ordinatione in regnum ſuccedentibus, & de omnibus prædictis tenementis ſervitium, prout exigit feu- C dum eorumdem integre & illibate jam dictis heredibus noſtris. Præſens privilegium per manus Alexandri notarii noſtri Siciliæ & bulla aurea typario impreſſa roboratum, noſtro ſignaculo juſſimus decorari, in quo familiares noſtri & aliæ perſonæ præcepto noſtro ſe ſubſcripſerunt anno, menſe & indictione ſubſcriptis.

† Ego Walterius Panormitanus archiepiſcopus.

† Alphanus Capuanus archiepiſcopus.

† Ego Richer Siracuſanus epiſcopus.

† Ego Bartholomeus Agripp. epiſcopus S. Mariæ novæ.

† Ego Reginus Baront. archiepiſcopus.

† Ego Nicolaus primus Meſſ. archiepiſcopus.

† Ego Ruſt. Cuſentinus archiepiſcopus.

†go Ego Theodorus epiſcopus abbas Regalis-montis.

† Ego Robertus Cathanenſis epiſcopus.

† Ego Gurdo Cephal. epiſcopus.

† Ego Elias Trojanus electus.

† Ego Justus Mat. epiſcopus.

† Ego Robertus Tricaricenſis epiſcopus.

† Ego Petrus Galatanenſis epiſcopus.

† Ego Johannes Potentinus epiſcopus.

† Ego Robertus de Brano.

† Ego Alexander Gupill.

† Ego Mathæus domini regis viceecancellarius.

† Ego Robertus Caſertanus comes.

† Ego Amehusus comes Scrullacus.

† Ego Joseclinus comes Loret.

† Ego Hugo comes Catazarii.

† Ego Richardus Fundanus comes.

† Ego Walterius de *Moac* regis Fortunati ſtolii admirallis.

† Ego. Alduvius de Candida domini regis ſeneſcallus.

† Ego Bernardus Gentill. regiæ primatiæ manſue. de conſil.

† Ego Richardus ſacri palatii regii logotheta.

† Ego Ramaldus de Monte-forti magiſter juſtitiarius.

† Ego Persicus regiæ curiæ juſtitiarius.

† Ego Fredericus regiæ curiæ juſtitiarius.

† Ego Robertus *Mal convenant.*

Data in urbe Panormi feliciter per manus Walterii Panormitani archiepiſcopi, & Matthæi regis viceecancellarii, & Ricardi venerabilis Siracuſani epiſcopi, domini regis familiarium, anno dominicæ Incarnationis MCLXXVII. menſe Februario x. indictione, regni domini noſtri Willelmi Dei gratia magnifici & glorioſiſſimi regis Siciliæ, ducatus Apuliæ, principatus Capuæ anno XI. feliciter. Amen.

DIPLOMA RODULFI præpoſiti & Benedicti decani ſancti Johannis Leodienſis.

De dono Margaritæ recluſæ ad accendendum luminare ante altare & pro ſuo anniverſario.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Anno 1177. Ex ſchedis Cl. V.D. de Craſſier.
D Rodulphus Dei gratia præpoſitus, Benedictus decanus, ceterique noſtri temporis fratres eccleſiæ beati Johannis evangeliſtæ, quæ eſt Leodii, tam præſentibus quam futuris in perpetuum. Si dicta memorabilium penſanda ſunt, nihilominus facta quæ ad viam mandatorum Dei currendam lucem boni operis prætendunt, bonis æmulatoribus ſunt proponenda. Notum igitur facimus quod quædam religioſa vidua Margareta nomine, ſe & ſua eccleſiæ noſtræ contulit; ſua quidem legitima donatione; ſe E autem firmis parietibus cellulæ adhærentis eccleſiæ adverſus importunos acceſſus ſanctæ clauſuræ calliditate communivit: exemplo cujuſdam venerabilis monachæ Richeldis nomine, quæ ejus opere & doctrina ratione prioris temporis in eodem loco præfuit. Cum igitur non eſſet continuum luminare interdiu & noctu ante principale altare B. Johannis qui evangeliſta eſt Lucis illuminantis omnem hominem venientem in hunc mundum, Spiritus-ſancti gratia qui

Digitized by Google

ſpirat ubi vult, quem viri neglexerant mulier correxit, & de bonis a ſe adquiſitis continuum luminare fieri petiit ab eccleſia noſtra, & impetravit. Poſt debitum cuſtodis eccleſiæ, qui nocturnale totius anni, & in diebus ſolemnibus, quando canonici ad cantanda reſponſoria combinantur, divinum luminare debet. Allodium igitur de *Nodenvvez* XXX. marcis eccleſiæ noſtræ conſtitit. Harum quatuordecim ipſa ſolvit, & ratione impenſæ annuam penſionem, quam ipſa conſenſu eccleſiæ ad cultum Dei conſtituit, recipere debebit. In Radulphi-curte de novo allodio v. ſolidos annua penſione ſolvendos adquiſivit. Domum quamdam allodii ſui ſolventem duodecim ſolidos juxta capellam Gumberti eccleſiæ noſtræ contradidit. In inſula inter eccleſiam B. Pauli & eccleſiam beatæ Mariæ Magdalenæ, juxta iter quo itur ad tranſitum, domicilia quædam ſolventia VI. denarios & II. capones dedit. De allodio igitur de *Nodenvvez* luminare diurnum noſtro conſenſu ante principale altare ſancti Johannis evangeliſtæ perficiendum, & de v. ſolidis allodium novi de Radulphi-curte anniverſarium ſuum fiendum conſtituit; de domo allodii ſtratæ quo itur, ſicut prædictum eſt, verſus capellam Gumberti v. ſolidos in anniverſario mariti ſui Oviri, & dimidiam libram ceræ, & item dimidiam libram in ſuo anniverſario, ad candelas faciendas, quæ lucere debent ante principale altare B. Johannis evangeliſtæ, ab hora nona præcedentis diei uſque poſt miſſam ſolemnem pro fidelibus defunctis ſubſequentis diei, & triginta denarios in annunciatione beatæ Mariæ ad ſolemnitatem diligentius exequendam fratribus dandos conſtituit. Campanario autem VI. illos denarios & II. capones, de quibus prædiximus, qui ad vigilias & miſſas pro fidelibus defunctis campanis pulſandis laboraturus eſt dedit. Ex his omnibus diligenter procurandis fideles-manus (a) decanum magiſtrum Benedictum, Nicholaum de Superiori-ponte, & Julianum cellerarium conſenſu eccleſiæ adhibuit, hoc pacto ut ſi aliquis eorum ſecundum conditionem mortalium defungitur, qui ſuperſunt alium qui idoneus videbitur eligant, ut horum trium cuſtodia quaſi funiculo triplici, ſollicitudo rei conſtitutæ indiſſolubilis & ſufficiens, gratia Dei cooperante permaneat. Et ne in poſterum aliquo caſu diſtributio hæc vacillare poſſit, conſtitutiones prædictas conſenſu eccleſiæ factas præſenti pagina conſcribi fecimus, & paginam ipſam ſigillo domini & patroni noſtri beati Johannis evangeliſtæ adverſus omnem calumniam communivimus. Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLXXVII.

(a) Fideles-manus ſunt executores rei promiſſæ.

ALEXANDRI PAPÆ III. abbati & conventui S. Vedaſti.

Compoſitionem cum Hannoniæ comite ab eis factam, & eorum in villa Haſprenſi jura confirmat.

Ex cartario Vedaſtino.

ALEXANDER epiſcopus abbati & fratribus ſancti Vedaſti ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Relationis veſtræ tenore comperimus, quod cum nobilis vir comes Hainonenſis homines villæ Haſprenſis, quæ veſtra eſſe dinoſcitur, indebitis conſueviſſet exactionibus infeſtare, venerabilis frater noſter Tuſculanus epiſcopus, tunc apoſtolicæ ſedis legatus, ut veſtro & veſtrorum hominum obviaret periculo, terram ipſius ad conqueſtionem veſtram ſuppoſuit interdicto, cujus ſententiæ ſeveritate compulſus idem comes coram venerabilibus fratribus noſtris Atrebatenſi & Cameracenſi epiſcopis veſtram vobis juſtitiam recognovit, & antiquas conſuetudines & jura prædictæ villæ atque hominum ſe ſervaturum ſub ſolemni juriſjurandi religione firmavit, & ne deinceps veniret in dubium, quod per ipſius comitis confeſſionem ad honorem & utilitatem veſtram fuerat terminatum, conſuetudines & jura quæ in præſcripta villa habere debetis, de voluntate comitis ſcripto fuerant diligenter commendata, & poſtmodum tam veſtro quam ipſius ſigillis ſolemniter roborata. Nos itaque veſtræ & hominum veſtrorum paci & quieti paterna volentes ſollicitudine providere, compoſitionem inter vos & eumdem comitem factam, ratam habemus, & jura ac conſuetudines quas in prædicta villa antiquitus habuiſtis, & adhuc ex ipſius comitis confeſſione habere noſcimini, ſicut in authenticis ſcriptis hinc inde factis plenius continetur, devotioni veſtræ auctoritate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes ut nulli omnino hominum liceat, &c. Datum Signiæ XV. calendas Septembris.

EPISTOLA ALEXANDRI papæ III. ad Matthæum epiſcopum Trecenſem.

De numero canonicorum, presbyterorum & diaconorum eccleſiæ Trecenſis, &c.

Anno 1178. Ex autographo eruit D. Brayer canonicus Trecenſis.

ALEXANDER epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri noſtro Mattheo epiſcopo & dilectis filiis capitulo Trecenſibus, tam præſentibus quam futuris canonice ſubſtituendis in perpetuum.

Cum tua honeſtas, frater epiſcope, & devotio mereantur, ut apud nos in tuis de-

beas petitionibus exaudiri, tanto tibi libentius in his quæ ſecundum Deum duxeris requirenda deferimus, quanto gratiam apoſtolicæ ſedis comparaſſe tibi noſceris pleniorem. Ea propter, venerabilis in Chriſto frater epiſcope, tuis juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Trecenſem eccleſiam, cui, auctore Deo, præeſſe dinoſceris, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus; ſtatuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem eccleſia in præſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. Ad hæc cum de prudentum & religioſorum virorum conſilio te aſſeras ſtatuiſſe, ut in eccleſia tibi commiſſa canonicorum ſeptem ad minus presbyteri & ſeptem diaconi præter archidiaconos ſint aſſidui, quibus decedentibus nulli niſi presbyteri vel diaconi, aut etiam alii in talibus ordinibus conſtituti, quod ordinum propinquiori termino qui occurrit ad illos ordines aſſumantur, debeant ſubrogari, præſtita tamen promiſſione ac profeſſione de aſſiduitate (a) in eccleſia prædicta ſervanda. Nos tuis petitionibus benigne, prout decuit, annuentes, conſtitutionem tuam ſuper his, ſicut diximus, factam, ratam habemus & firmam, eamque perpetuis temporibus manere decernimus illibatam, & adjicimus, quod ſi clerici inferiorum ordinum fuerint ſubſtituti, & commoniti primis quatuor temporibus ordines illos non receperint, eis prorſus amotis, alios ſubrogandi liberam de auctoritate noſtra habeas poteſtatem. Præterea de tua conſcientia & voluntate ſtatuimus, ut canonici in præſcripta eccleſia reſidentes, ſi qui in tuo vel ſucceſſorum tuorum, aut etiam ipſius eccleſiæ ſervitio fuerint, vel cum licentia tua & capituli ſcholaſticis vacaverint diſciplinis, aut fuerint infirmitate detenti, ſuarum nihilominus integros fructus percipiant præbendarum. Alii vero canonici, qui eidem eccleſiæ aſſidue nonfuerint, de conſtitutione noſtra viginti tantum ſolidos habeant annuatim. Ad hæc de auctoritate apoſtolicæ ſedis adjicimus, ut tam a te quam a ſucceſſoribus tuis in prædicta eccleſia, cum decano caruerit, in decanum presbyter canonicus ſtatuatur, aut etiam diaconus; qui primis quatuor temporibus quæ occurrerint in presbyterum ordinetur. Et ſi commonitus in eiſdem quatuor temporibus eumdem ſuſcipere ordinem forte neglexerit; fas tibi ſit, & ſucceſſoribus tuis ei auctoritatem & poteſtatem illius officii & ſedem in choro & in capitulo interdicere. Et ſi nec ſic in ſubſequentibus primis quatuor temporibus ordinem presbyteratus ſuſceperit, eo amoto, libere alium ſubſtituere. Nihilominus etiam ut majus altare præſcriptæ eccleſiæ in majori ſemper reverentia habeatur, præſenti ſcripto arctius prohibemus, ne ad miſſarum in eodem altari ſolemnia celebranda quilibet admittatur, niſi epiſcopus, abbas aut canonicus præſcriptæ eccleſiæ, ſeu etiam prior ſancti Georgii, qui ſpecialiter ad eamdem eccleſiam pertinet, aut ejus canonicus regularis idoneus & honeſtus ab eodem priore tranſmiſſus (b) qui ſicut ceteri reverenter ibi ſacerdotis officium impleat, & fructum præbendæ, quam habet in ipſa eccleſia integre conſequatur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam eccleſiam temere perturbare, aut de ejus poſſeſſionibus auferre, vel ablatas retinere vel minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare. Sed omnia integra conſerventur eorum pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura, ſalva in omnibus apoſtolicæ ſedis auctoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemtoris noſtri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus, ſit pax Domini noſtri Jesu Christi, quatinus hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Alexander catholicæ eccleſiæ epiſcopus.

Ego Hubaldus Hoſtienſis epiſcopus.

Ego Johannes presbyter cardinalis, &c.

Datum Tuſculano per manum Alberti ſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyteri cardinalis & cancellarii VI. calendas Februarii, indictione XI. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXVIII. pontificatus vero Alexandri papæ III. anno XX.

[a] Hato Trecenſis epiſcopus dolebat in eccleſia ſua canonicorum abſentiam, ideoque anno 1145. in ſolemni capitulo, præſente ac conſentiente Alberico ſedis apoſtolicæ legato, poſtulantibus etiam canonicis Trecenſibus, ſtatuit ut præter viginti ſolidos annuos, nihil de præbendali beneficio reciperent ii, qui ſe non exhiberent ſtationarios ad eccleſiæ ſervitium. Ipſius hac de re decretum refert Quercetanus ad Bibliothecam Cluniacenſem. p. 104.

[b] Idem privilegium matriculariis presbyteris poſtea conceſſit Lucius papa III. Anno vero 1183. epiſcopus Trecenſis una cum capitulo illud idem permiſit quatuor canonicis, quos ad ſervitium capellæ beatæ Mariæ decanus Trecenſis inſtituerit, quod etiam ſuccentori anno 1217. tributum eſt.

EPISTOLA FREDERICI imperatoris I. ad Henricum regem Romanorum ejus filium.

De negotio Terra-ſanctæ & quanta paſſus ſit ab imperatore Conſtantinopolitano.

Anno 1178. Ex mſ. S. Jacobi Leodienſis.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum imperator & ſemper auguſtus prædilecto filio ſuo H. Romanorum regi auguſto ſalutem & ſincerum paternæ dilectionis affectum.

Excellentiæ tuæ litteras plena mentis & animi jocunditate noſtra imperialis excepit benignitas. Quarum tenore plurimum exhilarati ſuper convaleſcentia tua ſpem firmam concepimus & optatam. Ceterum quia de perſonæ noſtræ ſtatu & glorioſi exercitus vivificæ crucis progreſſu regia deſideravit ſerenitas, id primum ſignificandum occurrit, quod mox ut fines imperii fratris noſtri imperatoris Conſtantinopolitani attigimus, in rapinis rerum & occiſione noſtrorum non modicum damnum ſuſtinuimus, ſicut ab ipſo imperatore indubitanter dinoſcitur procuratum. Nam quidam latrunculi ſagittarii penes publicam ſtratam in veprium condenſis latitantes, ex improviſo ſagittis toxicatis nos populoſque ex noſtris inermes & minus caute ambulantes, affligere non ceſſarunt, donec conſilio maturiori a balaſtariis & militibus noſtris undique vallatii, & flagrante maleficio deprehenſi, condgnas meritis pœnas exſolvere. Quippe cum uno die & uno patibulo XXXII. more lupino ſuſpenſi vitam indecenter terminarunt. Nihilominus tamen reſidui maleficiores a latere per devexa montium, per totum Bulgariæ nemus nos proſequentes, nocturnis rapinis moleſtaverunt, quamvis innumerabiles variis tormentorum generibus ab exercitu noſtro viciſſim miſerabiliter ſint cruciati. Porro præfatus imperator Conſtantinopolitanus non ſolum univerſa quæ a cancellario ſuo in animam ipſius & caput apud *Nuremberg* jurata noſcuntur, infringere non dubitavit; verum etiam ſub interminatione pœnæ concambium & forum nobis ſubtraxit. Arcta quoque viarum ſucciſis arboribus & ſaxis ingentibus obvolutis juſſit præcludi, & quaſdam antiquas clauſuras vetuſtate collapſas, robur ſcilicet ac munimentum totius Bulgariæ, in berfredis ac propugnaculis contra honorem Dei & vivificæ crucis in noſtrum ac totius Chriſtianitatis excidium præcepit communiri. Nos vero cœleſti ſuffulti præſidio, Græcorum machinamentis ignem apponentes, robora cum ſaxis in favillam redegimus & cinerem. Itaque univerſis clauſuris per Dei gratiam victorioſe tranſitis, in plenam terram circa *Fvit* omnibus bonis refertam pervenimus, & ſicut in A peragratione Bulgariæ VI. hebdomadas laborioſe ſatis expendimus, rurſus inde proficiſcentes Philippolim civitatem, ſitu naturali ac manu artificis munitiſſimam atque opulentiſſimam prorſus deſertam, tamquam pro derelicto occupavimus. Ecce ſequenti die litteras maximo faſtu conceptas ab imperatore Conſtantinopolitano recepimus, quæ pariter minas, blandimenta, dolos concinnabant. Tunc autem primum de captivitate legatorum noſtrorum, Monaſterienſis videlicet epiſcopi, comitis ROBERTI MARQUARDI cauſam ad plenum certificati B ſumus, quos ſæpedictus imperator dum adhuc in Hungaria eſſemus conſtituti, in contumeliam certatoris & crucis ſcandalum cui militabant, juſſit captivari, & famæ ſuæ minus conſulens, contra jus univerſarum nationum & legatorum ignominioſe vinculatos in carcerem fecit detrudi. Talibus auditis, univerſus crucis exercitus infremuit, & poſtmodum civitates, & caſtella, vicos depopulari atque occupare non ceſſavit, quoad uſque imperator magnificentiæ noſtræ legatos cum magno honore ad nos redituros C litterarum tenore ſignificavit. Tandem vero poſt multas legationes, atque legatorum ambages, dolum quem jam dictum contra noſtram benignitatem conceperat, in hyemis aſperitatem tranſitum noſtrum prorogans, artificioſe peperit. Sicque legatis noſtris tamquam rebus bene geſtis, ad noſtram majeſtatem remiſſis, de ipſorum pecunia pluſquam duo millia marcarum detinuit, iterato promittentes tranſitum ſecurum, navium abundantiam, forum plenum, concambium conſuetum. Verum, quod in vulgari dicitur proverbio, juſtus timet uri, D Græcorum juramentis vel ſimulationibus nullam prorſus habentes fidem, apud Philippolim hyemare decrevimus. Filius vero noſter dux Sueviæ frater tuæ ſublimitatis, moram in alia facturus eſt civitate, *Verdi* nomine, cum magna exercitus parte, quæ diſtat a Philippoli per X. milliaria terræ noſtræ, donec hyemalis auræ inclementiam vernalis pellat temperies. Quoniam igitur impoſſibilis eſt tranſitus noſter per brachium ſancti Georgii, niſi ab imperatore Conſtantinopolitano electiſſimos atque omni exceptione majores obtineamus obſides, vel totam Romaniam E noſtro ſubjiciamus imperio, regiæ nobilitatis tuæ commonentes rogamus prudentiam, quatenus idoneos ſerenitatis tuæ legatos Januam, Venetias, Antiochiam, atque Piſam, & alia loca per galearum atque wachellorum tranſmittas præſidia, ut Conſtantinopolim circa Martium nobis occurrentes, ipſi per mare, nos vero per terram civitatem expugnemus. Præter hæc regiam commonemus diſcretionem, quatenus extantem pecuniam, quæ nobis in variis debetur locis, conſilio cancellarii W. *de Bolant*

Digitized by Google

& Ricolphi notarii noſtri inſtanter congregari facias, atque in domum Bernardi hoſpitis noſtri Veneti deponi præcipias, & ſic conſilio prudentum in Tyrum tranſducatur, quam plurimum nobis fore neceſſariam propter inopinatam, quam facturi ſumus moram, non dubitamus. Quamvis autem electiſſimorum militum in obſequio vivificæ crucis gaudeamus copia, tamen orationum inſtantia ad divinum recurrendum eſt ſubſidium, quia rex non ſalvabitur per magnam virtutem, ſed per æterni regis gratiam ſingulorum merita excedentem. Igitur regiam affectuoſe monemus benignitatem, ad religioſas imperii noſtri perſonas, ſummo devotionis ſtudio obtineas, ut jugi vigilantia copioſas pro nobis apud Dominum fundant orationes. Conſulimus autem diſcretioni tuæ, ut judicium manus regia exerceat & in malefactores regiæ dignitatis zelus exardeſcat profecto, quia per hoc gratiam Dei & favorem populi conſequeris. ALEXANDRO hæc papæ ſcribere non omittas, quod aliquos religioſos per diverſas provincias deſtinet, qui populum Dei contra inimicos crucis exhortentur, præcipue contra Græcos, quibus præſentibus & legatis noſtris, Monaſterienſi epiſcopo, & ſuis collegis in eccleſia S. Sophiæ patriarcha Conſtantinopolitanus publice prædicaverit, quod quicumque Græcus centum peregrinos occideret, ſi decem Græcorum reatum incurriſſet, indulgentiam conſequeretur a Deo. Plus quam centum milites amiſimus, qui... propria migraverunt ad Chriſtum. Maximum in equis damnum ſuſtinuimus, multi etiam peregrini noſtri imperii Conſtantinopolitani captivi tenentur, tum de provincia, tum *de Suſat*, qui obviam nobis illo venerant. Apud Philippolim jam XII. hebdomadas complevimus. A Philippoli uſque ad Conſtantinopolim non invenitur caſtri vel civitatis habitator. De Philippoli movimus XVI. calendas Decembris.

DIPLOMA RODULFI Leodienſis epiſcopi pro monaſterio Walciodorenſi.

Confirmat omnes donationes a diverſis factas.

Anno 1178. Communicavit reverendiſſimus abbas Walciodorenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego RODULPHUS Dei gratia ſanctæ Leodienſis eccleſiæ humilis miniſter univerſis eccleſiæ Dei fidelibus tam futuris quam præſentibus in perpetuum. Eccleſiaſticæ dignitatis rectoribus omnia quæ prædeceſſorum bonorum regularis providentia ſtatuit inconvertibiliter convenit obſervare: & ne aliquando mutabilitatis ſentiant detrimentum, illorum ſanctiones auctoritatis ſuæ debent privilegio communire. Quocirca noverit fidelium noſtrorum tam futuræ quam præſentis ætatis induſtria, quod nos utilitati eccleſiæ providentes, & fidelium Dei juſtis petitionibus aurem accommodantes, quaſdam poſſeſſiones qualiter vel a quibus perſonis Walciodorenſi eccleſiæ traditæ ſint, ſcribi fecimus, & de eis prædeceſſorum noſtrorum exemplis edocti teſtimonium perhibemus. Cum enim eccleſia Walciodorenſis parochiæ culpa ſacerdotum quibus commiſſa erat, fere eſſet in ædificiis & in ſervitio Dei diruta & neglecta, domnus HENRICUS ſecundus prædeceſſor noſter Leodienſium venerabilis epiſcopus ob cultum divinum ibidem reſtaurandum & cetera reparanda, fidelium Dei uſus conſilio, præſbyteratum & perſonatum, & curam illius eccleſiæ & omnia ad eam pertinentia, excepto epiſcopali jure, domno ROBERTO Walciodorenſis eccleſiæ venerabili abbati, ſuiſque ſucceſſoribus in perpetuum poſſidendam legitime tradidit. Illud etiam ſcripto noſtro inſerimus, quod quidam vir nobilis GERULPHUS nomine, quidquid ſui juris erat in allodio Fallemannienſi tam in eccleſia quam in reliquis poſſeſſionibus, ſcilicet octavam partem ejuſdem allodii, Deo & beatæ Mariæ in Walciodoro tradidit. Eccleſia ſiquidem Fallemannienſis tempore domni HENRICI ſecundi prædeceſſoris noſtri ſub quatuor canonicis ibi regulariter deputatis fere tota perierat, & non ſolum ædificiorum ruina vel theſauri eccleſiæ diſtractio ejus deſtructionem oſtendebat, verum etiam divini cultus imminutio, illius erat indicium diſſolutionis. Quod non ſine mœrore participes illius eccleſiæ devotius pertractantes, ſalubri tandem inter ſe captato conſilio, ANSELMUS frater domni HILLINI Trevirenſis archiepiſcopi cum filio ſuo ANSELMO, THEODERICUS DE BULLON cum uxore ſua MATHILDE, AZELA de *Daules* cum genero ſuo ANTHONIO, & filia ſua HELVIDE, GODEFRIDUS & THEODERICUS frater ejus prædictam eccleſiam cum omnibus appendiciis ſuis conceſſione domni Henrici prædeceſſoris noſtri Leodienſis epiſcopi per manum liberi advocati comitis ſcilicet Namurcenſis domni HENRICI ſub præſentia & teſtimonio nobilium virorum qui interfuerunt, Walciodorenſi eccleſiæ libere tradiderunt. Hoc modo ut decedentibus clericis monachi ab abbate Walciodorenſi ſubſtituantur, qui in ea Deo humiliter in perpetuum ſerviant, & res eccleſiæ aliorum negligentia diſtractas & diminutas prudentia & parcitate ſua recolligere & conſervare ſtudeant. Interea prædicta matrona AZELA quæ ſuam partem prædictæ eccleſiæ cum aliis participibus ſuis Walciodorenſi eccleſiæ dederat, quicquid in toto allodio Fallemannienſi ſui juris erat, tam in familia quam in reliquis poſſeſſionibus ſua ſorte ſibi providentibus

dentibus, cum prædicto genero ſuo Anthonio per manum prædicti advocati ſub teſtimonio multorum, Deo & beatæ Mariæ Walciodorenſi, pro ſalute animæ ſuæ legitima donatione contulit. Domnus vero Anſelmus jam prædictus cum filio ſuo Anſelmo in eadem villa Fallemanniæ ſextam decimam partem totius allodii pro remedio animæ ſuæ Walciodorenſi eccleſiæ tradidit. Illud etiam annecti placuit, qualiter allodium *de Vileus* Walciodorenſi eccleſiæ in poſſeſſionem legitimam provenerit. GODEFRIDUS DE RACHAN cum uxore ſua GERBERGA, & NICHOLAUS DE VILEUS cum uxore ſua CESILIA quidquid in allodio de *Vileus* ſui juris erat, tam in eccleſia quam in reliquis poſſeſſionibus, terris, pratis, ſilvis, per manum liberi advocati, comitis ſcilicet Namucenſis GODEFRIDI, & per manum comitis comitatus, LAMBERTI ſcilicet de Monte-acuto, ſub teſtimonio multorum nobilium virorum qui interfuerunt, Deo & B. Mariæ Walciodorenſi legitime tradiderunt. Scripto etiam noſtro inſeruimus a quibus perſonis allodium de Gedinia Walciodorenſi eccleſiæ traditum ſit. Halendis *de Turmal*, Willelmus de Ceunaco, Thomas de *Tyer* cum Gerardo fratre ſuo tres partes mediæ partis totius allodii de Gedinia, & quidquid in eccleſia vel familia de jure eis proveniebat, beatæ Mariæ Walciodorenſi per manum liberi advocati comitis Namucenſis Henrici legitime contulerunt. Item quædam matrona nobilis HADEWIGIS nomine de ROVONIA cum quadam altera Hadewide cognata ſua mediam partem totius allodii de Verecce Walciodorenſi eccleſiæ legitime tradidit. Item quidam vir nobilis ANSELMUS nomine de Rupe, quidquid in Holengia de jure poſſidebat, ut a Deo condignam reciperet vicem eccleſiæ Walciodorenſi libere dedit. Item BERTA nobilis mulier & ARNULPHUS DE BULLON, quicquid in allodio de *Ponderem & Gozin* de jure habebant tam in eccleſia quam in familia & reliquis poſſeſſionibus B. Mariæ Walcidiorenſi ſub idoneis teſtibus legitime tradiderunt. Item Johannes de *Ham* quicquid in Neſſia de jure poſſidebat pro ſalute animæ ſuæ eccleſiæ Walciodorenſi dedit. Item domna Rengardis de Morellimanſo cum quodam filio ſuo in eccleſia Walciodorenſi monachizato quidquid in Neſſia habebat per manum domni Arnulphi, de cujus ipſa erat familia, Walciodorenſi eccleſiæ legitime tradidit. Item quidam vir nobilis Godefridus nomine *de Seran*, allodium ſuum de Heria Walciodorenſi eccleſiæ pro his quæ ipſa eccleſia in villa de Moys & Cipilleus habebat utiliter commutavit. Domnus etiam Godeſcalcus *de Heibes* quicquid in allo dio de *Ranſin* de jure poſſidebat, eccleſiæ Walciodorenſi pro ſalute animæ ſuæ tradidit. Item quædam matrona Gebba nomine quicquid in allodio de *Boion* de jure ſibi proveniebat, tam in eccleſia quam in reliquis poſſeſſionibus, B. Mariæ in Walciodoro devotiſſime dedit. Item Engo de Rovonia & Walterius filius ejus x. ſol. Leodienſis monetæ in villa de *Hunoy* Walciodorenſi eccleſiæ pro animæ ſuæ ſalute tradiderunt. Nos autem prædeceſſorum noſtrorum Leodienſium pontificum veſtigiis adhærentes, quidquid illorum ſtatuit ſanctitas epiſcopali auctoritate renovamus & confirmamus, & omnia quæ præſens continet pagina tam in eccleſiis quam in reliquis poſſeſſionibus, excepto epiſcopali jure, domno PETRO Walciodorenſis eccleſiæ abbati ſuiſque ſucceſſoribus cauſa Dei & beatæ Mariæ in perpetuum habenda & poſſidenda concedimus. Si quis igitur contra hanc noſtræ conſtitutionis paginam temere venire tentaverit, ſi non condigna emendatione pœnitendo ſatisfecerit, a communione ſanctæ eccleſiæ alienus exiſtat, & in diſtricti judicii examine divinæ ultioni ſubjaceat. Hujus rei teſtes ſunt Henricus major præpoſitus & archidiaconus, Balduinus archidiaconus & ſcholaſticus, Bruno archidiaconus, Theodericus archidiaconus, Radulphus archidiaconus, Otto archidiaconus, Albertus archidiaconus, Simon major decanus, HENRICUS abbas de ſancta Maria, Walterus de Catena, Ribertus cantor, Johannes de Colonia, HUGO abbas de S. Jacobo, EVERELELMUS abbas de ſancto Laurentio, BARTHOLOMÆUS abbas de Publico-monte (a) LUCAS abbas de Cornelii (b) monte, Franco decanus de ſancto Petro, Arnulphus de S. Martino, Giſebertus decanus de ſancta-Cruce, Benedictus decanus de ſancto Johanne, Otto decanus de ſancto Dionyſio, Fredericus decanus de ſancto Bartholomæo, & quamplures alii. Actum eſt hoc Leodii publice anno dominicæ Incarnationis MCLXXVIII. indictione XI. imperante domno FREDERICO Romanorum imperatore glorioſo, Colonienſi cathedræ præſidente PHILIPPO anno pontificatus noſtri XII. anno ordinationis domni PETRI Walciodorenſis eccleſiæ abbatis IIII.

Appendet ſigillum exprimens effigiem domni Rodulfi epiſcopi.

DIPLOMA ADÆ ABBATIS de Novo-caſtello, ſilvas ſuas ſub certis conditionibus Philippo comiti Flandrenſi & Veromandenſi concedentis.

Anno 1179. Ex autographo.

IN nomine Domini. ADAM dictus abbas de Novo-caſtello & totum quod cum ipſo eſt capitulum tam præſentibus quam ventu-

(a) Id eſt S. Ægidii canonicorum regularium ordinis ſancti Auguſtini.

(b) Ordinis Præmonſtratenſis, quod monaſterium lapſu temporis ceſſit Carthuſienſibus, Præmonſtratenſibus in urbem tranſlatis.

Digitized by Google

ris, ſalutem in perpetuum. Fidelium memoriæ credimus, quod cum graviter a vicinis noſtris infeſtaremur, gravemque nobis intentarent oppreſſionem, ad pauperum unicum poſt Deum refugium, comitem Flandrenſem & Viromandenſem Philippum acceſſimus, & ut noſtri miſereretur, noſque a prædictorum veſana calumnia liberaret, exoravimus. Quia vero nos benigne ſuſcepit, & totum auxilium ſuum ſemper & ubique nobis repromiſit; nos ei reciproca viciſſitudine, eo quod dignus ſit operarius mercede ſua, conceſſimus ſilvas noſtras de Bekeniis ſcilicet, de Furmiis, de Communia, de Gathemis, de Reſiliis, ita dumtaxat, ut quicquid ad altaria vel decimas ſeu oblationes fidelium pertinet, ſingulariter nobis cedat; reliqua omnia ſive in villis, ſive in territoriis prædictorum quinque locorum in binas dividantur partes, & una pars noſtris, alia pars cedat uſibus comitis. Quod ſi comes domum vel firmitatem ædificaverit, quantum terræ ad hoc opus ceperit, tantumdem & nos ad domos noſtras & ad aſſentias noſtras componendas occupabimus. Si vero terram excoluerit, vel adquiſierit, tantumdem & nos excolere vel adquirere poterimus. Si cujus pars exceſſerit, debitam partem terragii ſocio ſuo perſolvet. Miniſteriales autem noſtri facient ſecuritatem comiti. Similiter miniſteriales ejus facient nobis. Si miniſter noſter monachus vel converſus fuerit, ſub anathemate, per ſanctam obedientiam commonebitur, ne damnum inferat comiti. Prædictarum itaque rerum alienatio vel diminutio ab aliquo noſtrum fieri non poterit, vel vendendo, vel invadiando, ſeu feodando, ſed unuſquiſque partem ſuam in perpetuum tenebit. Si quis autem noſtrum, quod abſit, hujus extremæ conventionis prævaricator extiterit, non prævaricans prævaricatoris partem uſque ad dignam emendationem ſaiſibit. Ne autem in poſterum aliqua de his oriatur lis & controverſia, præſentem paginam ſigillo noſtro munimus, & fratrum noſtrorum ſubſcriptione roboramus. Signum Adæ abbatis, ſignum Roberti præpoſiti, ſignum Adæ camerarii, ſignum Walteri theſaurarii, ſignum Walterii cellerarii, ſignum Roberti cantoris, ſignum Gerrici, Andreæ, Willelmi ſacerdotum, ſignum Roberti, Andreæ, Hugonis levitarum, ſignum Alardi, Balduini ſubdiaconorum. Actum anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo nono.

A

GUIBERTI ABBATIS GEMBLACENSIS PIISSIMI EPISTOLÆ XXVI.

Ex manuſcripto codice S. Laurentii Leodienſis.

EPISTOLA I.

Ad Philippum archiepiſcopum Colonienſem.

B *Mores pravorum paſtorum deſcribit, quos hortatur, ut vitet.*

VEnerabili atque amantiſſimo patri Philippo in eccleſia Colonienſi ſummi paſtoris vicario, frater G. ex affectu ſuus, jugem electorum Dei pontificum in rationali cordis geſtatione memoriam, & per eorum exempla cum multiplici ſancti gregis augmento ad paſcua ſempiterne virentis paradiſi feliciter introire.

Semper quidem, reverende pater, divinæ benignitatis & miſericordiæ fuit, pro lapſo humano generi conſulere, & congrua C inſtitutionis ſubſidia adhibere. Quod & ideo recuperationis aditum invenit, quia non propria nequitia, ſed alienæ malignitatis fraude ſeductum, poſitæ ſibi obedientiæ limites exceſſit. Et quia nos ſumus in quos fines ſeculorum devenerunt, per multa experimenta ſentimus impleri verba Apoſtoli dicentis: *In noviſſimis*, inquit, *diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, guloſi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus inobedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, divites ſine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum* D *amatores magis quam Dei.* Jam certe monſtruoſum noſtrum ſæculum omnia hæc genera beſtiarum in plenitudinem tamen hominum produxit; ſed præ nimia aſſuetudine horrenda non horremus. Propterea diviſiones aquarum deducunt oculi mei, quia obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendet in plenitudine ſua: cæco populo non deſunt duces, ſed cæci; quia exigentibus peccatis ejus juxta prophetam mittit ei Dominus reges in furore ſuo, & ſuſcitat paſtores in terra, qui detenta non E viſitent, & diſperſa non requirant, & contrita non ſanent, ſed carnes pinguium comedant, & lana gregum operiantur. Naſcuntur ergo in gremio eccleſiæ pro patribus filii, ſed degeneres; in terra ejus principes conſtituuntur, ſed nominis Domini & præceptorum ejus immemores, quia intrant eorum plurimi, non per oſtium, ſed aſcendunt aliunde; intrant ambitione, pecunia, non gratia, principum largitione, non cleri electione; & intrant non ut paſcant, ſed ut paſcantur; non ut miniſtrent, ſed ut mi-

Digitized by Google

niſtrentur ? non ut ſeminent, ſed ut colligant A; non ut laborent, ſed ut quieſcant; non ut a lupis oves cuſtodiant, ſed ut immaniores lupis oves ipſi diripiant. Volunt etiam id quod in acquiſitione honoris exinanitum fuerat direptis replere, & non ſolum mollibus, ſed & pretioſis veſtiri. Et quia ſuper multos exercent, non dando pauperibus, ſed neceſſariis ſuis vel amicis vel ſupereffluentibus beneſici appetunt vocari. Proinde ut ad talia abundent, diligunt munera, ſequuntur retributiones, & multifaria intentione quærunt occaſiones extorquendi: unde & ſæpius ad hoc pervertunt B judicium. Qui cum ex imitatione patrum quorum filii ſunt, non vitam ſequendo, ſed ſolum officium exterius & locum tenendo, terrena deſpicere, atque ad æterna anhelare debent, & alios ad amorem Dei attrahere, miſerrima ambitione terrenis inhiant, parumque de ſe corrigendis vel de ſubjectis regendis cogitant. Heu quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omnium platearum? O extremæ ſtuporem dementiæ, terrena & fugitiva toto C cordis ambitu quærere, ſupernaque & æterna negligere! in divites extraneos ſua diſpergere, & pauperum filiorum oblviſci. Et quibus hoc malum, niſi inertiæ prælatorum imputandum eſt? nam omnia fere mala quæ in ſubditis inveniuntur, negligentium prælatorum vel incuria ſuccreſcunt, vel pravis roborantur exemplis. Quapropter per Jeremiam comminatur eis Dominus dicens: *Væ paſtoribus qui diſperdunt & dilacerant oves paſcuæ meæ, ecce ego cibabo eos abſynthio, & potabo eos felle.* Quia qua ſe futurorum ſpe conſolentur non video D, cum Dominus ſolum pauperibus, mitibus, lugentibus, eſurientibus, & ſitientibus, perſecutionem patientibus, beatitudinem promittat; & iſti e diverſo induantur purpura & byſſo & epulentur ſplendide, & quidquid nugarum & ineptiarum habet, & exequitur mundus, hi vel exerceant, vel a ſuis circa ſe exerceri permittunt.

In quibus omnibus, pater reverende, ſi quid ad perſonam veſtram pertinere videtur, favorabili aure ad incitamentum profectus veſtri haurite, & non ad inſipientiam E mihi, nec vobis ad injuriam deputetis. Et quidquid hic de aliis manifeſtum legitur, vobis quaſi in proverbiis dictum cognoſcite. Deus omnium benignus rector & cuſtos ſanctitatem veſtram tueatur incolumem, & in cura vobis injuncta ſtrenuum ſui ipſius vos faciat imitatorem.

EPISTOLA II. AD EUMDEM.

Confirmat ea quæ in præcedenti epiſtola dixerat.

MAgno ſacerdoti PHILIPPO Dei gratia Colonienſi archiepiſcopo, frater GUIBERTUS ſuorum minimus, ex adjutorio regis & ſacerdotis æterni in præſenti digne fungi ſacerdotio, & carnis ſuæ curam diſciplinate regere, ut in futuro ſacerdotum & regum hujuſmodi beatiſſimum mereatur adipiſci collegium.

Cum ſuper epiſtola vobis per me directa mihi naſceretur ſcrupulus, & trepidus cogitarem utrum melius eſſet, quædam ibi poſita mutari vel aboleri, aut vobis dirigi, confugi ad orationis præſidium, deprecans ut ſi ſermo a Domino proceſſiſſet, & poſuiſſet illud in ore meo, ſtaret, & mihi ipſi meam inde cunctationem amoveret. Oravi & ſatisfactum eſt mihi; vidi enim & intellexi, non ſolum ductu rationis, ſed & inſtinctu veritatis, quod is optimus eſſet monendi modus, in quo monens fideliter & caute incedens, eum quem monet, nec adulatione fallit, nec exaſperatione irritat, nec denotatione adurit; ſed conſiderata qualitate perſonæ, ſecundum quod expedire videt, aut pudori parcens, aut deferens honori, ad id quod utile & ſalubre eſt, ſedule ſtudet incitare. Vidi etenim & probavi quod nihil rectius vel decentius vel ſanius umquam proponi poſſit ei qui vice Dei præeſt animabus ad ſalutem reducendis, quam primo ſemper cogitanda & imitanda benignitas providentiæ ipſius miſericordis Dei, cui cura eſt de omnibus, & qui cum reverentia diſponit nos: deinde etiam mala malorum & bona bonorum exempla; ſed & ſupplicia illorum & iſtorum præmia, ut territus illis, & tractus iſtis, in omnibus & de omnibus doceatur. Efficax igitur monendi modus & omni acceptione dignus.

CONCLUSIO.

Omnipotens Deus, qui ſtas in ſynagoga deorum, in medio eos dijudicas, non recte judicantes corripiens, &c. Uſquequo judicatis iniquitatem & faciem peccatorum ſumitis; educat quaſi lumen juſtitiam veſtram & judicium veſtrum tamquam meridiem, ne neſciendo ambulare in tenebris ambuletis, & majus incurratis judicium, inſpiretque cordi veſtro ne judicetis egeno & pupillo, humilem & pauperem juſtificetis, & cetera juſtitiæ & miſericordiæ opera exequamini, quatinus & cum miſericordibus terram poſſideatis, & cum juſtis ſæculi judicibus thronum judicialem dignitatis obtineatis, quando venerit Dominus ad judicium cum ſenatoribus populi ſui. Amen.

EPISTOLA III. AD EUMDEM.

Gratias agit de beneficiis ab eo acceptis.

AMantiſſimo patri reverendoque domino Dei gratia Colonienſi archipræſuli PHILIPPO, frater GUIBERTUS omnium Deo famulantium minimus, in affectu & effectu ſtrenuiſſimæ dilectionis ſeipſum in Chriſto.

Ad referendas gratiarum actiones, venerande pater, quas de mea exiguitate abundantia ſuavitatis veſtræ promeruit, etiamſi omnes corporis mei artus in linguas verterentur, & vox mea eſſet ærea, non ſufficerem. Proinde quia in hac parte deficio, ad ea quæ utcumque divina largiente gratia ſuppetunt me conferens, ſi quid poteſt vel torpentis devotionis vel peccatorum oratio modicum quid, id in ſuffragium veſtri ex toto me & quotidie expendo, & perenniter expendere paratus ſum quamdiu fuero, &c.

EPISTOLA IV. AD EUMDEM.

Excuſat ſe quod ad eum non venerit.

DOmino & patri venerabili Dei gratia Colonienſi archiepiſcopo, frater G. ex affectu ſuus, non in vanitate ſæculi, ſed in nomine Domini habere laudem, & magnificari ab eo qui exaltat manſuetos in ſalutem.

Quod ad vos necdum veni, neque pigritiæ neque negligentiæ eſt; ſed occupationes quibus teneri vos ſcio, me retinent. Quia enim ſæpius exire nec volo nec valeo, epiſtolas tres veſtræ excellentiæ deſtinavi. Cognoſcat vos Summus Sacerdos in benedictionibus ſuis, & propter miſericordiam in præſenti a vobis conſervatam ſine fine manſuram, in futuro conſervet vobis pater miſericordiarum Deus miſericordiam. Amen.

EPISTOLA V. AD HERVEUM abbatem & fratres Majoris-monaſterii.

Se non vagandi ſtudio ſed pietatis ad ſancti Martini ſepulcrum peregrinationem ſuſcepiſſe, praviſque ſæcularium moribus clauſtra corrumpi.

AMantiſſimo patri HERVEO, omnique digno reverentia ſacro conventui Majoris-monaſterii ſub ejus cura ordinatiſſime Deo militanti, frater GUIBERTUS ſervus ſanctitatis eorum, ab eo, apud quem ſummus ordo, in cœleſti palatio tempore retributionis inter juſtos ordinari.

Quamquam a nonnullis qui corde & corde loquuntur neque cuſtodiunt vias ſuas, ut
A non delinquant in lingua ſua, peregrinanti mihi ad ſepulcrum beati Martini derogatum ſit, magiſque vagationi quam devotioni peregrinatio mea deputata; vobis tamen eam plurimum placere ſcio, glorior & exulto. Nec tamen in hac ſubſtantia gloriæ, qua in Chriſti corpore, ipſo tribuente, membrum quietum & ſanum eſſe cupio, adverſus eum qui eſt caput corporis non facio, neque ſuper verticem me extollo, recolens ſcriptum eſſe, *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulavit & ipſe ambulare.* Et quidem ſi ſecundum hominem gloriari vellem, juſte reputaretur mihi in ſtultitiam; nam
B ipſe dixit: *Ego gloriam meam non quæro.* Si ergo oblitus verbi illius: *Qui gloriatur in Domino glorietur*, favores hominum & inanem gloriam affectans, huic ſæculo conformari geſtirem, quod diligere fornicari eſt a Deo, & ei inimicum conſtitui, in tantum ut dicat Jacobus apoſtolus, *Adulteri, neſcitis quia avaritia hujus mundi inimica eſt apud Deum*? Nonne convincente me conſcientia os meum condemnaret me? nonne ſtatim & Apoſtolus occurreret dicens: *Si gloriari oportet, non expedit quidem*? Etenim
C quanti periculi ſit ſeipſum gloriando velle commendare patet etiam ex verbis Pſalmiſtæ ubi ait: *Quoniam Deus diſſipavit oſſa eorum qui hominibus placent.* Quiſquis vero ingratitudinis vitium quam grave ſit perpendere neſciens, mihi cœleſte munus cognoſcenti & inde cum gratiarum actione humiliter glorianti, ſuccenſendum putaverit, ſane merito inſipiens reputabitur. Ego tamen me ipſum mihi comparans & commetiens, non alta ſapiendo, ſed humilibus conſentiendo gloriabor, non in immenſum, ſed modicum quid, & ſecundum menſuram qua menſus eſt mihi Deus. Metiri enim ſe, ut ait quidam,
D quemquam decet propriiſque juvari laudibus. Et unde obſecro Domini mei in clauſtris tanta malorum incommoda ebulliunt? unde putatis clauſtra corrumpi? niſi ex introductione ſæcularitatis quæ non aliorſum quam per ineptorum & ſocordiam, & imperitiam, & incuriam, & diſſolutionem prælatorum ingreditur, qui vitioſi a vitioſis vitioſe conſtituuntur. Quidam vero inſtituuntur, ſed derelicto oſtio aliunde aſcendentes, vel ſuffodientes, aut pecunia cui obediunt omnia, aut potentum violentia pro-
E pinquorum, contra fas & jus omne intruduntur, & quid tales mercenarii non paſtores, nulla ſpiritus ratione fœcundati, nulla caritatis radice fundati, quid, inquam, tales quos Dominus in evangelio fures vocat & latrones, facerent, niſi ſua quærerent, quæ Dei ſunt negligerent, ac per hoc ut brevi innumera concludam, morti non vitæ fructificarent, ſeque & cœcos ſequaces ſuos quibus ipſi cœci ducatum præbent, perderent?

Digitized by Google

EPISTOLA VI.
ad fratres Majoris-monaſterii.

Cauſatur quod hoſpitalitas & diſciplina regulæ in cellis minus obſervetur.

DOminis & amicis in Chriſti dilectione meis dulciſſimis & humili devotione perenniter amplectendis fratribus Majoris-monaſterii, frater G. ſanctitatis eorum famulus, quicquid ſecundum ſalutem utriuſque hominis optari poteſt commodius.

Ego, venerandi patres, homuncio vel potius vermis & non homo, nihil in rerum ſerie videns moleſtius, nihil ferens acerbius, quam ordinem monaſticum olim ſublimem & ſplendidum, & ipſis etiam filiis vel tyrannis ſæculi venerabilem, noſtris modo diebus, proh pudor! ab his a quibus diſciplinata converſatione commendari debuerat, non tantum a gloria decoris ſui ſpoliatum, ſed & ab omni fere ſtatus ſui rectitudine infami vita reddi contemtibilem. Dolorem ſuper hoc cordis mei nullatenus diſſimulare valeo. Unde quotiens datur occaſio & verbis & ſcriptis, quo poſſum niſu injurioſis & impugno, & pro ejus injuriis, cum ultra poſſe non datur, ſaltem reclamo. Hinc eſt quod in monaſterio veſtro, quo nihil in divitiis cumulatius, religione ſplendidius, mundius puritate, adverſus vitia cautius, ad famam bonæ opinionis in Dei laude cuſtodienda circumſpectius inveniri poteſt, aliqua non quidem ad caput proprie, ſed ad quædam ex membris ſpectantia vidi, de quibus ſi ſalva veſtri gratia auderem, ſanctitatis veſtræ vigilantiam non temeritate reprehendens, ſed in caritate ſuggerens, humiliter monerem, ut rerum veritatem diligenter inquireretis, & ſi quæ emendatione indigent, corrigeretis. Apparent autem in aliquibus membris veſtris nonnullæ corruptiones quamvis minimæ, & ad corrigendum non difficiles. Sed quid cunctor exprimere, cum ſcriptum ſit, non ſolum admone; ſed quod durius ſonat, argue ſapientem & diliget te? Non itaque arrectis auribus pavidi expectetis quaſi magna & pudenda dicturum, ſed ſupernum inſpectorem qui ſcrutatur Jeruſalem in lucernis expaveſcite, non modo aperta, ſed & occulta & exigua diſtricte judicaturum; & ſatagite ut a vertice uſque ad extremam pedis plantam totum corpus veſtrum in conſpectu ejus ſanum inveniatur & immaculatum. Sed ut jam ad rem veniam, id primum ponam quod expertus ſum. Cum aliquando tenderem ad vos hoſpitandi gratia, diverti ad aliquam ex cellis veſtris; ſed ingreſſum obtinere non potui, quamquam pollicerer me a foro mihi neceſſaria comparaturum. Et certe quod mihi factum eſt potuit & aliis fieri, & ſcio, ut poſtea a multis A comperi, quoniam nec mihi ſoli nec primum factum eſt. Item cum degerem vobiſcum, a nonnullis & maxime cum repatriarem a pluribus didici, aliquos ex prioribus cellarum veſtrarum ſymbolis & potibus indecenter nonnumquam vacare, & a vitiis quæ ſaturitas generat, non eſſe immunes, hoc eſt diſcinctis lumbis, & lucernis extinctis opera noctis exercere. Et ut eis vel illicita libere liceant, & ne ipſi ſoli reprehenſibiles appareant, ſubditos ſibi a talibus non prohibere. Quomodo namque ab his in quibus B ipſi culpabiles exiſtunt, compeſcerent alios? objiceretur enim eis illud evangelii: *Medice cura teipſum.* Hoc ergo ideo tam ſedule moneo, quoniam, Deo teſte, poſt illam quæ me propriis lactavit uberibus & aluit, & in hujus menſuram ætatis, Chriſto juvante, perduxit, veſtram unice eccleſiam veneror & diligo, & ſicut ejus celebri gloria & ſplendore alacri exultatione tripudio, ita etiam ſi quid opinionis ſiniſtræ de his quæ in ejus diſpoſitione conſtituta ſunt, contingat me audire vel ſcire, medullitus condoleo. Quoniam ergo membra pro invicem & maxime caput pro membris debet eſſe C ſollicitum, ſatagite, obſecro, ut in cellis veſtris quæ cum ad hoc ſufficiunt, per priorum avaritiam vel negligentiam hoſpitalitatis humanitas nullatenus juſto ſegnius exerceatur, curate etiam ut munditia caſtitatis in omnibus locis veſtræ ditionis ſingulariter præ ceteris virtutibus ſervetur, parſimonia adverſus luxuriam, humilitate contra ſuperbiam, hinc inde illam ne aliquatenus expugnetur, ad munimen ſui perpetim vallantibus. Præterea ſumma intentione curam impendite, ut diligenter inveſtigetis quicquid agitur in cellis veſtris, maxime remotis, & qualis ſit D vita vel converſatio eorum quibus illas deputaſtis regendas. Dico enim licet pudeat, ſed veritas urget, ut dicam, quia nullum majus dignitatis ſuæ præjudicium, nullum majus honoris ſui detrimentum patitur ſacra religio, quam a cellis. Et licet jam in quampluribus abbatiis a filiis ſceleſtis pulchritudo gloriæ monachalis obfuſcata ſit, & ad nihilum fere redacta ſit, maxima tamen pars ruinæ ejus & injuriarum a cellis aut prioratibus, id eſt ab his qui in cellis vel prioratibus commorantur, initium habuit, & omne dedecus ab illis illuſoribus ordinis illi E emergit. Quæ enim ab illis fuerint verecundum eſt dicere, adeo ut in terra noſtra ordo ipſe quondam ſummæ reverentiæ, nunc in opprobrium & in fabulam, in deriſum, & ſubſannationem, in blaſphemiam & ſibilum cunctis late per circuitum devenerit. State ergo, reverentiſſimi patres in Domino, & ſicut hactenus ita uſque in finem tenete traditiones ordinis quas ab antiquo ſemel ſuſcepiſtis. Et ne in vobis quoque muſcæ morientes perdant unguentum bonæ opinionis,

Digitized by Google

nunc maxime quando omnia in declivi ſunt, A ſubtrahite vos ab exemplo omnis eccleſiæ inordinate ambulantis. Itaque nihil prorſus vobis quaſi ex vobis aſcribentes, ſed ei a quo bona cuncta procedunt, tribuentes, & ſimplici ex corde gratias agentes, omnes in unam convenite ſententiam, una mente unum ſentite, uno ore idipſum dicite. Benedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, de cujus munere habetur, ut ei digne & laudabiliter ſerviatur. Cui laus & gloria, honor & imperium in ſæcula. Amen.

EPISTOLA VII.

J. abbati & fratribus Majoris-monaſterii.

Laudat eorum religionem, petitque ſuffragia poſt mortem.

[a] REverendiſſimo domino & patri (a) J. Dei gratia abbati, amantiſſimiſque fratribus ſub ejus cenſura Deo & B. Martino in Majori-monaſterio ſervientibus, frater GUIBERTUS minimus ſemper & ubique ſanctitatis eorum ſervus, ſalutem in vero ſalutari, & ſe totum ex toto.

Omnipotentis Dei clementiæ inexplebiles ago gratias, qui mihi inſpirare dignatus eſt, ut ſanctæ excellentiæ veſtræ notitiam perquirerem, & pietate ſua effecit ut invenirem. Re vera enim me multum ex cohabitatione veſtra tum exemplis tum doctrinis profeciſſe & ſentio & confiteor, & adhuc uberiorem profectum poſt mortem ex orationibus veſtris me percepturum ſpe certa præſumo. Et quia ſicut generatio præterit & generatio advenit, ita in monaſterio veſtro, D & propter exceſſum e vita, & propter ordinis & ſervitii gravamen ſæpius apud vos mutari oportet fratres, & ideo neminem inter vos eſſe reor, qui me cognoſcat vel mei recordetur. Si quæritis quis ſum ego qui vobis ſcribam, ego ſum frater N. &c. Qualitatem ſocietatis veſtræ a prædicto abbate & capitulo mihi conceſſæ in regula ſi diligenter inquiritis, ſcriptam invenietis, quam ut propter Deum mihi obſecro & vivo recognoſcatis & mortuo cum obitus meus, qui ut credo, inſtat, vobis nuntiatus fuerit, fideliter perſolvatis, ſanctitatem veſtram pro E omnibus fidelibus & pro me eorum ultimo indeſinenter orantem, indeſinenter æque fidelium Deus omnium conditor & redemtor ab omni malo in ævum cuſtodiat, & nos pariter cum eis ad æternæ beatitudinis gaudia pietatis ſuæ gratia perducat. Amen.

EPISTOLA VIII.

Radulfo Villarienſi monacho.

Reddit rationem cur curam paſtoralem deſeruerit.

SErvo Dei Radulpho Villarienſi (b) monacho noſtro ſemper dilectionis ſinu ſuſcipiendo, F. G. ſolo habitu & nomine monachus, arcem regni cœleſtis virtutum armis comprehendere. [b]

B Et veſtris & aliorum crebris pulſatus litteris, nonnullorum quoque de partibus illis ad has gratia negotiandi partes adventantium verbis ſuper abſceſſu meo ſuggillatus, ignominioſum arbitror, ulterius vel officioſam amicorum vel improbam derogatorum reprehenſionem diſſimulare. Vereor namque, ſi non occurrero, & me infamiæ exponere, & detractoribus meis, dum libere iniqua loquuntur, occaſionem peccandi tribuere. Maluiſſem tamen, ſi licuiſſet, in his C Martinum epiſcopum, quam beatum Jeronymum presbyterum imitari, quorum alterum ſcimus tantam adverſus omnes injurias patientiam aſſumſiſſe, ut cum eſſet ſummus ſacerdos, impune etiam ab infimis clericis læderetur; alterum tanto legimus in reprehenſores ſuos verborum impetu ferri, ut quaſi rupto patientiæ fræno, totus in præceps agi videatur, ſagittas potentes & acutas cum carbonibus vaſtatoriis linguis doloſis apponens, omnem inventionem hereticæ pravitatis altercando deſtruens. Sed licet ego ultra omnem æſtimationem infra pedes tantorum virorum jaceam, medius tamen eorum incedens, ita, ſi poſſum, moderabor ſtylum & animum, ut nec intus ſufferentiæ tranquillitatem perdam, nec foris intolerabilibus verbis quemquam ex nomine arguendo uſque ad excidium fraternæ pacis & caritatis proruam. Noverint autem verboſi amici mei, non quaſi culpabilem, nec quaſi a conſcientia repreſſum me hactenus tacuiſſe; ſed omnem diſſenſionis fomitem, qui contentione magis augetur, quam ſopitur, ſilentio meo penitus extinguere voluiſſe: Quod quia ut perpendo fieri non poteſt, ratum duco brevi ſi valeo, & innocentiam meam oſtendere, & os iniquitatis, ne amplius ſuper me dilatetur, oppilare. Scio ſiquidem, ſicut expertus, quoniam cum adhuc eſſem apud vos, multi adverſum me loquebantur lingua doloſa, in manifeſto quaſi faventes, & in occulto revera mihi detrahentes, ſimiles ſcorpionibus; unde Dominus ad Ezechiel dicit: *Fili hominis, ſubverſiones ſunt tecum & cum ſcorpionibus habitas.* Unde enim ſubvertunt auditores

(a) Joffrido ſeu Gaufrido, qui cedenti Herveo abbati piiſſimo ſubrogatus eſt anno 1187.

(b) Villarienſe monaſterium inſigne ordinis Ciſtercienſis tribus aut quatuor horis a Gemblaco diſtans: cujus hiſtoriam dedimus tom. 3. Anecdotorum.

ſuos & decipiunt adulatores ? quia eis judicium proprium & cogitationem ſui ſubtrahunt, ne ſe qui ſint, ſed quales ab illis falſo prædicantur, æſtiment. Hi deteriores prorſus illis ſunt, qui in facie maledicunt, & apertis æmulos ſuos contumeliis afficiunt. Quare hoc ? quoniam iſtud fit aliquando præcipitatione, illud numquam niſi deliberatione. Et invectione convicii plerumque auditor confuſus corrigitur, viſco autem adulationis errore ſuo retinetur. Contra quos Pſalmiſta : *Domine*, inquit, *libera animam meam a labiis iniquis, & a lingua doloſa.* De illis vero quid dicam, qui vel invidiæ veneno ſuffuſi, vel iracundiæ facibus accenſi, nulloque pudore repreſſi, in apertas proruentes blaſphemias, ſermonibus odii circumdabant me, & lanceis verborum ſuorum vulnerabant, non parcentes in faciem meam ſpuere. De his, inquam, quid dicam, aut quibus eos ſimiles cenſeam ? niſi beſtiis inſenſatis aut feris immaniſſimis, de quibus & David conqueritur in pſalmo : *Circumdederunt me canes multi*, & alibi : *Aperuerunt ſuper me os ſuum, &c.* Quare autem talium irriſiones, impetus, inſultationes, & improperia patiebar ? Nimirum non ob aliud, niſi quia declinabam a ſemitis eorum, quia in comeſſationibus & ſymbolis contubernia eorum fugiebam, quia nolebam vel ſortem mittere cum eis, vel communicare marſupio eorum. Quia prævaricationem ordinis & mandatorum Dei in eis reprehendebam, quia non ſolum in me carnales motus enitebar comprimere, ſed ipſos quoque a pravitatis tortitudine ad rectitudinem æquitatis & juſtitiæ revocare contendebam. Quid illi viciſſim ? profecto ponebant adverſum me mala pro bonis & impugnabant me gratis. Quid ego fragilis homuncio tantis circumſeptus malis agerem ? qui in medio eorum poſitus quid niſi me ad divinum conferrem præſidium ? Expertus ego in meipſo quod beſtiarum iſtarum dentes nihil minus eſſent quam arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Clamabam cum Propheta : *Erue a framea, &c.* Hæc pro me ; pro illis autem quid ? exemplo protomartyris dicebam : *Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Et ecce gratias Deo refero, quod virtute orationis & ſufferentiæ quidam eorum ad bonum pacis converſi ſunt, & me nec procurante nec exigente, ſed Deo ulciſcente, in nonnullis eorum qui in malo perſiſtebant, ſcelus hoc vindicatum eſt. Sed quid prodeſt hoc ? ſemper pro patribus naſcuntur filii tam boni quam mali, & heu ! major inſurgit numerus improborum quam piorum ; & in modum hydræ ſucciſo uno ſurculo, multiplicior pullulatio inutilis ſtirpis erumpit. Quia ergo perverſi difficile corriguntur, & ſupra numerum multiplicantur, & nemo poteſt corrigere quod Deus deſpexerit, re-

A lictis his ad quorum correctionem non ſufficio, in arbitrio ejus ſubverſoribus ſancti ordinis, & legis divinæ prævaricatoribus, voluptatumque ſuarum amatoribus magis quam Dei, qui pro eo quod ſuper his eos arguere audebam, cum præſens eſſem, nefanda effundentes calumniabantur me, & ſtridebant dentibus in me : & nunc quoque licet abſentem, iniquis inſectantur opprobriis : his, inquam, relictis, ad ſatisfaciendum illis qui cauſam meam ignorant, & ob hoc errant, non ex malitia, ſed ex ignorantia, ne ulterius in me ſcandalizentur, & materiam eis peccandi præbeam, juſtum immo neceſſarium arbitror, veritatem mei receſſus B aperire. Neque enim aut levitate uſus, aut inſtabilitate actus, locum meum deſerui. Eant livor & edax invidia, eant zelus & dura ſicut infernus æmulatio, & ſeſe imo quos invadunt & captivos tenent, corrodant & exulcerent. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, & ponere in Domino ſpem meam, quo protegente nonnulli hoſtium in manibus meis ſunt, cujus adjutorio perſequor reliquos, & comprehendam, & non convertar donec deficiant, ſecundum illud Pauli apoſtoli : *Dominus conteret ſathanam ſub pedibus veſtris velociter.* Huic profecto bonum mihi inhærere, in hoc vero ſpem C meam ponere ſaluberrimum mihi videri cognoſcite & valete.

EPISTOLA IX.
Ad Jonam S. Martini in Petroſo-Vado ſacerdotem.

Ut juxta nominis interpretationem columbinam ſimplicitatem actis ſuis exprimat.

SIncero ſemper affectu mihi colendo præcordiali amico, Jonæ ſacerdoti eccleſiæ beati Martini quæ eſt in Petroſo-Vado, G. ſuus tranſitorium mundi deſpicere & permanſurum cæleſtis regni gaudium ferventer D appetere.

Hortor & moneo, frater cariſſime, ut nominis tui interpretationem diligenter attendens, non ad confuſionem, ſed ad laudem, ſed ad honorem, Jonam id eſt columbam te gaudeas nominari, quod ita decenter adimplebis, ſi columbinæ ſimplicitatis æmulus, rectam & innocentem geras converſationem coram Deo & hominibus, a felle amaritudinis & a livore invidiæ inveniaris alienus. Sed quid facis in mediis fluminibus Babyloniæ, in medio civitatis plenæ iniquitatis & contradictionis, propter peccata ſua in momento ſubvertendæ ? E aperi oculos tuos & vide, quoniam die ac nocte circumdat eam ſuper muros ejus iniquitas, &c. Quare non aſſumis pennas ſicut columbæ & fugias, &c. ne & tu ſimul pereas ? quid in periculo tuo aliena aſſumis ? qui ad

Digitized by Google

tua delicta portanda non ſufficis? An neſcis quoniam non ſolum de tuis, etiam de commiſſoris tibi commiſſis rationem exigeris? quid quaſi mercenarius poſſeſſiones mercedis tuæ computando in domo aliena ſervitutis tuæ dies dinumeras, qui domum tuam libere ut dominus poteris diſponere, non alienum, ſed proprium panem comedens. Exonerare quæſo totis faſcibus his, & imitare patronum tuum, cujus laudibus diu noctuque inſiſtis, qui Chriſtum etiam invitis parentibus ſecutus, in univerſo orbe chriſtiano apoſtolicam gloriam obtinuit. Et quia ſcriptum eſt: *qui audit, dicat, veni*, accepto ſalutis conſilio, da operam, ut & alios tecum Deo adducas, & maxime eos qui uberem fructum Deo in lucro animarum reddere poſſint tempore opportuno. Saluta tu communem amicum, monens illum & fidem quam dilecto debet ſervare, & depoſitum integrum cuſtodire.

EPISTOLA X.

ad quemdam fratrem ſuum.

Gratulatur de ſua converſione, de qua tamen nonnihil timet, hortatur ut vota adimpleat, & ad regulare clauſtrum ſe transferat.

FRatri cariſſimo G. dilectus ſuus in curſu propoſiti ſui conſtantiam, & de laboris mercede confidentiam.

Lectis litteris tuis brevibus, immenſum lætatus ſum, earum indicio effectum jam vitæ comperiens quod numquam de te ſperaveram. Quis enim priorem tuam non dico converſationem, ſed diſperſionem cognoſcens, ex facili crederet levitatem tuam ad maturitatem vel modeſtiam ſacræ religionis, quam irridere ſolebas, colligendam, & cervices tuas ſuperbas & rigidas humili Chriſti jugo aliquando ſupponendas? Sed hoc pium & ſolitum benigni Salvatoris noſtri artificium eſt, qui eos quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui ex inſperato vocans & mutans, terrena docet deſpicere & amare cæleſtia, & exleges ad normam legis vitæ & diſciplinæ componit: ſed ut de hac ipſa converſatione tua tibi meam, & hoc ad te muniendum aperiam cogitationem, de ejus initio vehementer quidem exulto, ſed non ſecure, utpote vel fine incertus, & hoc maxime pro eo quod repentina videatur & coactitia, non fervore ſpiritus, vel conſulta deliberatione animi te ad hanc evocante, ſed extremo mortis periculo perurgente. Et quamvis certus ſim quod pius Dominus quod cœpit in te & perficere & ſolidare potens ſit; auget tamen & hoc formidinem mentis meæ, quod in locum plurimis periculis obnoxium te contuleris, in quo non ſolum rudium &

A noviter plantatorum moveri pedes & effundi greſſus, ſed & robuſtorum, niſi circumſpectiſſime ſibi intendant, ſtatus concuti poſſit; nec iſta ad hoc profero, ut te vel loco cedere, vel propoſitum, quod abſit, mutare ſuadeam; ſed ut meam erga te ex fraterna dilectione ſollicitudinem inſinuem, & vigilantiorem te adverſus aſtuti tentatoris inſidias reddam; de quibus ſcilicet periculis, quoniam plus quam expediret, me abſente, in libro experientiæ lecturus es, ſi tamen non tepide, ſed diſciplinate vivere volueris, ego tibi ſcribere de his ſuperſe-
B deo. De cetero jam dominos & fratres meos qui te vel vocatum vel compulſum a Deo in ſuum conſortium ſuſceperunt, moneo & precor, ut vota quæ diſtinxerunt labia tua Domino reddere, & ſanctis verbis doceant, & exemplis accendant, & orationibus juvent. Te vero quem totis viribus amplector & viſceribus, oro & exoratum eſſe cupio, ut quia jam tempus eſt ut plurimi ſanam doctrinam non ſuſtinent, ſed ad fabulas convertuntur, &c. tu vigiles adverſus injuſtas fabulationes adulatorum & detractorum; & juxta apoſtolum, quæcumque ſunt vera,
C quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogita ſemper, & Deus pacis erit tecum, & reddet tibi mercedem laborum tuorum. Nec eſt ut queraris de raritate vel penuria eorum quos merito ſequi poſſis, quia etſi faciem anti-chriſti bonorum præcedit egeſtas, & mali multiplicentur ſuper numerum, tamen adhuc, præſtante Deo, & malus inter ligna ſilvarum, & inter ſpinas lilium invenitur, & ut expreſſius loquar, non eſt fere tam perverſus, in quo non aliquid imitabile invenies. Itaque quoniam ad fortiſſimum
D genus militiæ vocatus es, ſed in loco parum adverſus hoſtes munito ſtas; oportet ut quod tibi exterior non præſtat cuſtodia, animi provideat induſtria, & ut ſapiens utere malitia temporis ad exercitium virtutis, & duplici armatura ad ultionem inimicorum induatur zelus tuus, ut quoniam hi qui ſecundum carnem vivunt, morientur, fortiter dimices contra carnem & ſanguinem, non ſolum abſtinendo a carnalibus deſideriis quæ militant adverſus animam, ſed etiam carnalium hominum conſortia fugiendo; & juxta
E Apoſtoli vocem, accipe armaturam Dei, ut poſſis reſiſtere in die malo & in omnibus perfecte ſtare & deinceps. Sta ergo ſuccinctus lumbos in veritate, indutus lorica juſtitiæ, &c. Attamen ſi ego conſulere & tu facere poſſes, nihil melius tibi conſulendum putarem, quam ut ad clauſtrum aliquod religionis cenſura fervens, non ibi permanſurus, ſed ad diſcendum monachatus ordinem tranſires, ut cum bene inſtructus & armatus ordinata ex acie ad tuos regredereris, &

Digitized by Google

& ipſe de cetero contra ſpirituales nequitias ſecurus pugnare, & ad pugnandum ſcires & poſſes alios provocare. Illud autem ſcito, quod juxta Domini vocem in Apocalypſi, venialius eſſet frigidum adhuc in ſæculo manere, quam tepidum & reſolutum in clauſtro reſidere, quia ſtimulante timore & pœnitentia, de magno peccatorum frigore facilius converti poſſes ad vias innocentiæ, quam de tepore ſecuritatis recaleſcere ad fervorem ſectandæ juſtitiæ.

EPISTOLA XI.

Gemblacenſium fratrum ad ſuum Guibertum.

Dolent de ejus abſentia.

AMantiſſimo fratri & domino Guiberto fratres Gemblacenſes, & omnes in communi amici, tam foris quam intus, quidquid optari lætius, quidquid frui poteſt felicius.

Quanto, ô amicorum deſideratiſſime, olim nobis grata, utilis, & accepta fuit veſtra præſentia, tantum & multo amplius in dies contriſtatos reddit vobis interim dulcis & cara, ſed nobis ſupra modum odibilis & amara facta veſtra abſentia; nam poſt patratam veſtram a nobis diſceſſionem, multorum ora reſoluta ſunt in noſtræ derogationis vituperationem, videlicet eos conſciviſſe cauſam ipſius veſtræ digreſſionis, qui erant æmuli veſtræ bonæ converſationis: exigit igitur a vobis mater pia perſeverantiæ ſtabilitatem, &c.

EPISTOLA XII.

ad Gemblacenſes fratres.

Excuſat ſe a reſumenda abbatiali dignitate Gemblacenſis monaſterii.

REverendæ matris ſuæ Gemblacenſis eccleſiæ dominis filiis & fratribus ſuis GUIBERTUS eorum ultimus, in ira miſericordiæ memores eſſe.

Quod meminiſſe mei dignamini gaudeo & gratias ago; quod vero revocare conamini, identidem gratias ingemino, ſed non inde gaudeo. Gauderem magis, ſi quam gratus & commodus vobis umquam eſſe potui, his quibus gratum & commodum me ſua gratia facit Deus, in pace coeſſe pateremini: quia vero quidam veſtrum ad me revocandum abbatem compellunt, vellem potius ut eum ad relevandum & muros & mores domus qui corruerunt, incitarent, & ad diſponendos eos per religioſas domos quos inter vos parum adhuc ordinis ſcire non neſcio, perurgerent. Et quidem ſi per me apud vos aliquid boni fieri aut reſtitui poſſet, gauderem & recurrerem, & humi-

A liari & abjectus eſſe & tribulari vobiſcum, quam ſpolia dividere inter ſuperbos magis optarem. At quoniam inter vos ubi multi ſapientes ſunt, hujus gratiæ & auctoritatis aut ſapientiæ eſſe non mereor, obſecro ut me ſtultum illis ſtultis qui de me exultare & per me proficere ſe jactitant, ſine calumnia habere permittatis. Quid litteræ pro me revocando multiplicantur? mox ut mutationem vel correctionem domus accepero, omni occaſione, omni dilatione poſtpoſita, libens recurram, & quidquid laboris pro inſtauratione ſubeundum juſſeritis, B grataunter excipiam. Nam quid mea modo ibi exiguitas faceret? Tentavi aliquando ſubvenire, & paſſus ſum quod animus refugiebat ſuſcipere, & nihil profeci. Nam ideo reverti nunc vehementer formido, ne forte, ſi poſt tranquillitatem pacis, quam per triennium fere fruitus ſum, in puteum miſeriarum illarum recidero, & mihi moleſta & vobis oneroſa ſit mea reverſio. Deus pacis & dilectionis ſit cum omnibus vobis, ut idem omnes ſapiatis, & unanimiter honorificetis Deum, & per Dominum noſtrum C JESUM CHRISTUM. Amen.

EPISTOLA XIII.

ad Gertrudem virginem.

De monaſterii ſui depradatione per comitem Namurcenſem.

GERTRUDI ſponſæ Chriſti & virgini G. ſervus Dei & ejus, ſeipſum non ſicut ſæcularis ſæcularibus, ſed in Spiritu ſancto.

Litteras magiſtræ veſtræ & veſtras, cum munuſculo quod miſiſtis, accepi in caritate, non in voluptate: quæ enim voluptas D ubi totum occupat amaritudo? O ſoror cariſſima, quoniam tribulatio recordationis quæ nuper circumdedit me, & viſio deſtructionis eccleſiæ noſtræ, in qua fere ad mortem periclitatus ſum, omnes corporis mei ſenſus attonitos reddit, & totam animi fortitudinem abſorbet, quod paucis expediam, ſi tamen præ dolore expedire ſufficiam. Oppidum noſtrum in confinio ducatus Lovanienſis & comitatus Namucenſis ſitum eſſe dinoſcitur: orta itaque nuper ſimultate inter ducem & comitem, comes idem im- E proviſe illud cum exercitu ſuo circumdedit, & immiſſo igne in minuta, id eſt quæ foris vallum & murum offendit, penitus incendit & depopulatus eſt. Cum vero nihil tale timeretur, flabris ventorum qui vehementiſſimi inſurgebant ſubvehentibus, favillæ flammantes per cuncta oppidi interiora diſperſæ ſunt, & ita totum ſimul & oppidum & monaſterium ferventiſſimo incendio conſumtum eſt, ut & in oppido nulla domus præter duas humillimas recenti humo obductas, & in clauſtro ne una quidem

Digitized by Google

officina inuſta remaneret : in qua exuſtione, cum miſſam matutinalem ad altare minus cantarem, nolens aliquid imperfectum relinquere, tardius pene quam debui ad tutelam me contuli; nam ſacris exutus veſtibus, cum præ ignibus late jam omnia vaſtantibus foras erumpere non poſſem, in vicinius quod patebat ſacrarium ingreſſus, quatuor ibidem e fratribus meis mœrentes & anxios inveni, quo in loco præter ſpem undique vallantibus nos flammis, fumo & calore ita æſtuavimus & ſuffocati ſumus, ut duo ex his graviter læderentur, ego & alii duo præ anguſtia certe ſine ſpiritu inſtar mortuorum uſque ad veſperam decumberemus; ſed me per auxilium Dei ſuperſtite, illi duo ſocii martyrii mei poſt paucos dies rebus humanis exceſſerunt. Sed ſicut ſcriptum eſt in prophetis, ut auditus auditui, contritio contritioni, & terror terrori ſuperveniret, nono combuſtionis die prædictus comes Namucenſis, accito ſibi comite Hannonienſi nepote ſuo ex ſorore, denuo in multitudine gravi oppidum circumdedit, & quibuſdam in locis dirutis muris intravit utriuſque exercitus, & ubique libere diſcurrens; nam omnes imparatos & nihil horum metuentes invenerat, univerſa quæcumque incendio ſuperfuerant diripuit: in qua direptione nihil nobis, nihil burgenſibus, vel populo terræ qui inibi ſua convexerant relictum eſt. Animalia quoque & altilia domeſtica, aut cinerata, aut ab hoſtibus abducta: nullius ſacris vel altaribus honor impenſus eſt, adeo ut in medio preſbyterio coram principali altari & per tota utriuſque eccleſiæ ſpatia & pedeſtri & equeſtri certamine congredientibus hinc noſtris hinc adverſariis, multi interficerentur, monachi ipſi & ſacerdotes diſcuterentur & ſpoliarentur; nullus fratrum prorſus indemnis evaſit; unus lethali telo per latera abductus oppetiit, alius ita nudus abductus ſicut eum natura ab utero matris in lucem produxit. Ipſi abbati cum reliqua veſte & ipſas caligas detraxiſſent, niſi a quodam ſibi noto vix excuſſus per horrentis noctis tenebras nudus & ſolivagus diffugiſſet: & ſiquidem ſatis juſte, ut qui patrem ſuum & dominum ſuum ſpiritualem adhuc viventem per ſupplantationem & ſimoniam honore proprio ſpoliaverat, ipſe quidem quid in exitu ſuo præſtolare debeat, tali dehonoratione perdiſceret: nuſquam enim talis introitus, imo non introitus, quia non per oſtium, ſed invaſio, & aliunde præceps aſcenſus beato fine clauderetur. Sed ut cœpta repetam, nulla in direptione prædicta vel femineo ſexui penitus reverentia, quin & ipſæ mulieres nudæ dimitterentur, nulla omnino lactentibus miſericordia exhibita eſt; ſed & matres veſtibus exutæ, & filii ab uberibus matrum diſtracti, contra naturæ jura, cum maxima parte burgenſium in captivitatem traducti ſunt. In majori eccleſia, utpote homicidiis prophanata, nec legitur, nec cantatur, ſed in cripta quadam utcumque divinum explemus officium. Hinc gemitus & ſuſpiria & ſingultus, quia cecidit corona capitis noſtri, & divitiæ noſtræ non ſolum exteriores, ſed, quod ſine magna cordis contritione referri non poteſt, etjam interiores extraneis ceſſerunt, dum ſine decore ſervitii Dei, ſine ordinis & religionis munimine, in confuſione communis vitæ ſedemus. Indulgete obſecro, ſoror dilectiſſima, talia vobis profundenti, & vos mecum ad dolorem incitanti, quia & cor triſte numquam læta proferre, & os amarum mel non poteſt ſpuere, & neſcio quo naturæ inſtinctu etiam de miſeriis ſuis cum amico loqui remedium aliquod eſſe videtur. Reſtat ergo quia domus noſtra deſtructa eſt, nec ſpes ulla inſtaurandæ in ea religionis in vita mea ſuppetit, ideoque locum me mutare neceſſe eſt. Decrevi autem ad clauſtrum Majoris-monaſterii, a quo ante quinquennium fere regreſſus ſum, reverti, eo quod animæ meæ complacuerit.

EPISTOLA XIV. JOHANNIS Willelmi ad Guibertum abbatem Gemblacenſem.

Declarat ſe merito ab iniquo abbate multa pati, utpote qui ipſe aliis multorum malorum auctor fuerit.

DOmino deſideratiſſimo & venerabili fratri G. Johannes dictus Willelmi ſalutem & omne bonum.

Quia ſcriptum eſt: beatus qui in auribus ſapienter loquitur; idcirco, ô mi domine, ad vos utpote reclinatorium miſerorum ſermo meus dirigitur. Verumtamen ſi in loquendo modum excedit intemperata loquacitas, cauſas juſtæ excuſationis habebit ipſa doloris plena neceſſitas. Ego autem, qui etſi aliquando contumelioſus, ſed nunc verſa vice, ſi poſſibile eſſet, fideliter & ex animo vobis officioſus, cum multa cordis contritione inſinuo veſtræ dilectioni eam quam peccatis meis merentibus jam olim patior calamitatem & miſeriam; quia homo perditionis, quotidie ſupramodum innovata crudelitate, exaggerat in me multiplicem & intolerabilem iniquæ rabiei & perſecutionis inſaniam. Qui quoniam numquam defatigatus ceſſat irarum vel odii vel ad modicum ſopitos cineres adverſum me in redivivas flammas ſuſcitare, omnium diſcretorum religioſorum cordibus & auribus, ſi fieri poſſet, cauſam tam nocivæ ſimultatis innoteſcerem. Siquidem injuriam patienti non modica ſolet eſſe conſolatio, ſi innocentiæ ſuæ cauſam diſcernendam vel potius

dirimendam proborum hominum committat judicio. Verum ſi ipſe jam olim facti mei pœnitens, ex abdito audacis conſcientiæ velim fingere cauſas fallacis innocentiæ, nec dicam cum propheta : *judica me, Domine, ſecundum juſtitiam meam, &c.* Profecto os meum condemnabit me. Nec mirum ſi ego, qui malo meo omnes pedicas & laqueos ad irretiendum & illaqueandum innocentes operatus ſum, eiſdem confuſionis retibus involutus ſim. Nimirum ſicut feci, ſic recepi ; ſi aliis aperui laqueum præcipitationis, ipſe mihi paravi caſum perditionis. Sciens ergo & videns, ignem injeci paleis, nec conſideravi quod ignis ſuccenſus, in aliis quidem ſcintillas validi fervoris diffudit ; porro in me tamquam totius mali incentorem vaſtationis ſuæ regirans habenas, truculentior & male vorax efferbuit ; ecce ſed ipſa diuturnæ calamitatis vexatio dat intellectum quamvis ſero, quam fuerit execrabilis & Deo odibilis noſtræ malæ procurationis executio. Enim vero, plures numero hujus facti auctores & cooperatores fuimus, qui quoſdam facetis adulationibus, & aliis vanis favoribus, plures dato ſacramento quod diverſis adminiſtrationum vel officiorum ſublimarem honoribus, nonnullos munerum largitione corrupimus. Sed quid ? adeptus ſedem ſimoniaci culminis, omnium fere ſuffragatorum conſilio, velleque & nolle poſthabito, magnus, ſapiens apparere in oculis ſuis & ſibi placere facere mala quæ poſſet, minari quæ non poſſet ; & cum antea nullius reputaretur momenti, ut noſtis, quippe nec qui interiori nec exteriori ſcientia præditus, modo in utraque ultra vires præſumere, & omni bono vacuus, ſed ſolo ſuperbiæ faſtu tumidus, intolerabilis potentatum cœpit exercere tyrannidis ; adeo, ut interim de ruſticanis taceam, nonnullos monachorum & militum, ſicut & ipſe cum adhuc eſſetis nobiſcum vidiſtis, vinculis ferreis alligaret, & in cuſtodia retruderet. Ut reliqua proſequar, ſoli potentes, hii ſcilicet quorum hoc fuit auctoritatis, ex condicto de rebus eccleſiæ opulenter ditati ſunt ; reliqui, id eſt mediocres & infimi pro merito ſpebus ſuis vanis fruſtrati ſunt. At vero mihi mei ſudoris ſufficiens erat præmium, videre voti compotem amicum, ut putabam & dominum : nec fuit longa dilatio, aliter quam ratus eram provenit laborum meorum condigna remuneratio. Siquidem pro donativo ab eo a quo bona ſperabam, in quantum poterat contrarium & extra munera diſſimile parabat mihi munus, patibulum & laqueum. Si autem vulgo dicitur, debet haberi modus in verberandis canibus, quanto magis in exaſperandis & cruciandis hominibus ? Ipſe qui ſimoniacæ hæreſis æmulator, paterni honoris invaſor & proditor, quantum vero ad
A me, Aman illo in lege veteri nequior, Daciano quoque & Nerone inordinatis moribus omnium malorum commentoribus apparet crudelior. Revera pudet & tamen fateri neceſſe eſt, deteſtandi ſui commercii me per omnia fuiſſe conſcium, cum multorum ora jam & ipſa etiam ſaxa vociferantur in diabolum malum factam eſſe ejus promotionem ; ita ut ſit verſum in proverbium, quod loco regiminis ſtatutum ſit idolum zeli ad provocandum æmulationem. Cujus periculi malum nos reſpicit in capite, qui hujus pe-
B ſtiferæ captionis conſcii auctores in hoc perfidiæ ſuæ dedimus evidens indiculum, quod bonæ ſimplicitatis viro rejecto, pro libitu noſtro creavimus nobis ridiculum abbatem, qui nihil quidem ſcientiæ, plus quam ſatis haberet nequitiæ. Hinc eſt quod quaſi amens & abſque cerebro plerumque publice fatetur velle potius diabolo quam mihi obviare ; in tantum ut cum ego nuper hebdomadarius ſacerdos cum aqua luſtrationis & ſigno dominicæ paſſionis ex more domum ejus viſitarem, ipſe attonitus aufugerit, nec
C ullum divinis honorem exhibuerit ſacramentis. Sed quid amplius ? plures abbates & monachi, milites & clerici, & ipſe domnus archidiaconus Amalricus, prorſus omne hominum genus pro hujuſmodi odii ſæpiſſime elaborarunt ſopitione, ſed nihil concordiæ dignum efficere valuerunt. Jam quia mihi ineſt tantorum malorum numquam finiendorum deſperatio, placet animo quietis gratia loci demigratio. Proinde precor, ut mihi jam vago & profugo procuretis apud vos locum certi refugii, ut ſitis mihi portus deſideratæ requietionis, ut pro hoc
D apud Deum habeatis locum æternæ remunerationis. Valete & per præſentium latorem quid vobis placet reſcribite.

EPISTOLA XV.
ad quamdam ſanctimonialem.

Excuſat ſe quod eas ſæpius non inviſat, quoniam id profeſſio non permittat.

Dilectæ in Chriſto ſorori ancillæ & ſponſæ ejuſdem Chriſti, frater G. ſa-
E lutem, orationes, ſervitium, & ſeipſum in Domino.

Quotiens benignitatem & beneficia à vobis mihi impenſa mente retracto, doleo quod vobis caream, vos non videam, veſtraque benevolentia & religioſis non fruar officiis : adeo ut ſi facultas daretur, & obligatio profeſſionis permitteret, ob gratiam veſtri & aliarum ſodalium veſtrarum, quæ me, cum præſens eſſem, tanta devotione excoluerunt, locum veſtrum ſæpe inviſerem. Sed quoniam id nec licet, nec decet, & forte non expedit ; id quod licet, decet & expedit facito, quando quo poſſum pie-

tatis affectu vos complector, Deoque in orationibus commendo: ſimul enim & ſemel dico, quia modicum id quod ſum, & quod in Chriſti ſervitio facio, veſtrum æque ut meum eſt. Munuſcula nulla vobis dirigo, quia non habeo; ſcitis enim quod nulla umquam mihi rerum hujuſmodi colligendarum cura fuit, quoniam id omnino monachorum non eſt. Veſtra tamen munuſcula quæ a vobis exiens meeum attuli, adhuc habeo, & ſuper aurum & topazium diligo. Valete in Chriſto & orate pro me.

EPISTOLA XVI.

ad abbatem S. Eucharii.

Petit ab eo poſt obitum ſuum ſuffragiorum participationem.

[a] DOmino & patri dilectiſſimo G. Dei gratia (a) S. Eucharii abbati quicquid fidelis amicus amico optare poteſt dulcius & ſalubrius.

Quoniam aures veſtras pluribus occupatas audiendis verbis quaſi adulatoriis aut ſuperfluis occupare duco inutile: ea quæ erga me aguntur vel acta ſunt, ſi ſcire vobis placet, narrabit vobis præſentium lator dilectus noſter W. eccleſiæ noſtræ cuſtos, per quem & vos nobis veſtra intimare poteritis. Sed unum eſt quod, quia ore ad os non poſſum, per litteras enixius precor, quatenus in ſanctis orationibus veſtris mei memor eſſe dignemini, & communionem beneficiorum quæ apud vos fiunt, & ſocietatem quam abbas prædeceſſor veſter mihi benigne conceſſit, vos quoque clementer recognoſcere dignemini, ut ſi forte finem meum, quia jam in ultima ætate poſitus ſum, audieritis, de me quod de fratre faciatis. Enixius autem precor, ut quod vobis, ſi in poteſtate veſtra cauſam tamen haberetis, juſte impendi velletis, id abbati Florinenſi, in veſtro poſſe, quod, Deo gratias, multum eſt, impendatis, videlicet ut in curia archiepiſcopi & fratris veſtri archidiaconi juſtas partes eccleſiæ tueamini, nec perſecutorum ejus aſſultus prævalere patiamini. Vos autem, reverende pater, diſtrictum examen judicii in quo ſtabitis, pro vobis & pro curæ veſtræ commiſſis rationem redditurus, ſemper metuentem & caventem, longo tempore omnipotens Deus in anima & in corpore tueatur incolumem ad honorem ſuum, & profectum veſtri & eccleſiarum quas regitis, & ad exemplum bonorum qui vos voluerint imitari. Amen.

EPISTOLA XVII.

G. abbatis S. Eucharii ad Guibertum abbatem Gemblacenſem.

Promittit ei ſicut pro uno ex ſuis ſuffragiorum vota.

REverendiſſimo in Chriſto amico venerabili viro Guiberto, (b) G. Dei gratia dictus abbas S. Eucharii, ſalutem in eo qui eſt ſalus omnium expectantium eum in veritate. [b]

Fraternitatem veſtram ſcire volumus & firmiter tenere, quod ad obſequium & reverentiam veſtram promptiſſimam & intenſam ſemper habuerimus voluntatem, & licet veſtra præſentia carnis ſiſtat ab oculis, memoria tamen dilectionis veſtræ cordis ſemper inhæret oculo. Unde ſocietatem & fraternitatem quam temporibus bonæ memoriæ abbatis (c) L. prædeceſſoris noſtri, in eccleſia noſtra ſuſcepiſtis, vobis recognoſcimus, & omnium bonorum quæ circa nos fiunt, ſicut uni fratrum noſtrorum plenam concedimus participationem. Valete. [c]

EPISTOLA XVIII.

Magiſtri Joſephi ad Guibertum abbatem Florinenſem.

Excuſat ſe quod ad eum non accedat, grave fert quod ſe magiſtrum appellaverit, hortatur ut Florinenſe monaſterium, ad quod fuerat electus, florere faciat.

PAtri & domino præ omnibus ſingulari affectione ſibi dilecto G. Dei gratia Florinenſi abbati, Joſeph quidquid eſt, & ſi quid poteſt, totus ſuus ſalutem quam ſibi optat in vero ſalutari.

Univerſorum diſpenſatori Deo grates refero, quod benigna proviſione ſua hoc inter homines ſolatium procuravit, ut abſentes quod voce viva non poſſunt, litterarum commercio ſuffragante declarent. Hoc ſane delectatus beneficio, ſtylo ſtudioſus inſiſto, ut illuc devotionis meæ currat epiſtola, ubi corpore abſens, corde ſemper præſens ſum. Summo tamen deſiderio provocatus ad veſtræ dilectionis ſinceritatem modis omnibus properaſſem, ſed domeſticis præpeditus & detentus negotiis, quod volo non valeo, venturus quidem cum facultas fuerit, imo cum veſtræ ſinceritatis imperio complacebit. Accepi apices veſtros hilaritate qua debui & quanta potui: in quibus, quod moleſtiſſimum fero, vos vocatis me, magiſter & domine, & male dicitis, qui nec veſtræ ſanctitatis ſervus,

(a) S. Eucharii celeberrimum monaſterium in ſuburbio urbis Treviricæ, vulgo S. Matthiæ nomine inſignitum.

(b) Godefridus qui ab anno 1181. ad 1219. S. Matthiæ monaſterium rexiſſe dicitur.

(c) Ludovici qui ſub Hillino archiepiſcopo Trevirenſi idem cœnobium adminiſtravit.

Digitized by Google

ne dicam diſcipulus merear appellari. Ceterum cum unus ſit magiſter & Dominus omnium JESUS CHRISTUS, vos qui portaſtis jugum ejus ab adoleſcentia, me ſancta & efficaci orationum veſtrarum inſtantia Domino lucrari ſtudeatis, ut ejus conſervi ſimus ei ſervientes cui ſervire, regnare eſt. Deum teſtem invoco, quod de veſtrarum ſanctitate precum confiſus, non modicam ſalutis meæ ſpem concepi. Super ſtatu dilectionis veſtræ certum aliquid audire ſitio. Hoc tamen a nonnullis audivi, quod Florinenſis cœnobii fratres electione devota & conſona vos abbatem habere decreverunt, vos itaque non honorem, ſed onus; non divitiarum mollitiem, ſed officii molem attendentes, ſic Florinenſi provideatis eccleſiæ, ut ſi ſub aliis paſtoribus floruit, ſub veſtri cura regiminis non florem tantum, ſed & fructum uberem ſe gaudeat inveniſſe. Remis more ſolito moram facio, &c.

EPISTOLA XIX. EJUSDEM ad eumdem Guibertum.

Aſſiduas ejus ad Deum pro ſe orationes deprecatur.

CArissimo ſuo & in Chriſto plurimum diligendo domino GUIBERTO, Joſeph quanta poteſt devotione ſuus, ſincere cum ſalute ſalutantis affectum.

Noverit ſanctitas veſtra me ſemper & ubique veſtrum, veſtri conſpectus deſiderio jugiter concitari. Quod quia locale interſtitium invidet, feci quod potui, veſtram, cum corpore non poſſim, ſcripto quo poſſum præſentiam proſecutus. Meus quidem animus vobiſcum non hoſpitatur, ſed moratur, ut jam viciſſim ad nos redire non poſſit qui numquam diſcedit. Vos forte vicem non rependitis, cum major mihi inſtet neceſſitas, ut jugem mei habeatis memoriam, ibi præcipue ubi patri filius immolatur. Sane cum ex ſumma dilectionis ſinceræ fiducia vobiſcum loquar ut mecum, non erubeſco ulcera mea detegere, amico præſertim & medico. Vagus & pollutus cogitationibus diſtrahor, verborum laſciviam ſtudioſius amplector, opera quæ Deo diſplicent operor, ſemper in deteriora vergens, ut jam me undique pulſet mors in domo, mors extra domum, mors in ſepulchro. Væ mihi! quidnam faciam? quæ munimenta conquiram? quibus utar conſiliis? ut mihi a ſanctitate veſtra ſingulare præſidium poſtulem, ut pro me Deum implorare velitis, qui impetrare valetis. Scio enim quia valet multum deprecatio juſti aſſidua. Videte ergo ut aſſidua ſit quam pro me peto fundi deprecatio. Aut enim juſtitiæ opinionem habetis & non rem, aut preces ſanctitatis veſtræ mihi prodeſſe perſentiſcam. Vos ergo de cujus ſanctitate vehementer præſumo, votis meis cum omni ſtudio ac diligentia conſulite, quia procul dubio vobis erit lucroſum lucrifacere proximum.

EPISTOLA XX. Magiſtri Joſephi ad Guibertum abbatem Florinenſem.

Profecturus Jeroſolymam cum Cantuarienſi archiepiſcopo ejus ſe precibus commendat.

B REverendo domino ſuo & amico ſibi in Chriſto ſingulariter dilecto G. Dei providentia abbati Florinenſi, Joſeph ſemper ſuus, ubique ſuus, totus ſuus, ſalutem & ſe totum ex toto.

Loquor ſanctitati veſtræ in pera & baculo, divina vocante & utinam proſequente gratia, Jeroſolymam cum domino meo Cantuarienſi archiepiſcopo profecturus. Vos autem quem ſincere in Domino & ſingulariter diligo, mihi cum proficiſcimur ſic veſtra mecum properegrinetur dilectio, ut qui corpore ſejungimur, ſimul copulemur. Summa C vero petitionis meæ eſt, ut me certe veſtrum ſancta orationum veſtrarum inſtantia perſequamini, ac Deum itineris noſtri præceptorem & ducem, pro me magis aſſidue quam frequenter oretis; ſcio enim quod multum valet deprecatio juſti aſſidua. Utinam vos dominum meum, dilectiſſimum meum ſemel videam antequam moriar. Sed quoniam ignoro utrum vos ulterius in corpore viſurus ſim, rogo ut cum aliquid ſcriptorum meorum inter veſtra repereritis, Joſeph veſtri aliquatenus memoria vobis innovetur. Si enim juxta poëticum illud,

D *Dormitat, ſi non viſu paſcatur amico,*
Et non colloquio ſæpe fruatur, amor.

De recordatione veſtri, domine mi, quid fiet, cum me in tam longinquam regionem profecto, nulla de cetero mutuæ viſionis ſeu collocutionis ſpes reſideat? Propter hanc formidinem, ſecundum verba beati Petri, juſtum arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, neſciens an velox an tardior ſit depoſitio hujus tabernaculi, id eſt corporis mei, ſuſcitare vos in commonitionem magnæ utilitatis & commodi utriuſque noſtrum. Attamen rogo ne velut inſipientem acci-E piatis me, quaſi qui velim docere vos, quem ut ſpero, magiſtra Dei unctio docet, quantum judicat expedire de omnibus neceſſariis. Sed in hoc tamen ſufferte inſipientiam meam, quod ſaltem ſatis vigilem monere vos præſumo, ſed caritas Chriſti ad hoc urget me. Hac igitur impetrante veniam & dante fiduciam, morem gerens amici, & etiam pro ſollicito ſollicitus exhortor & precor, quatenus in cunctis pro re, pro loco, pro tempore, pro perſonis, utpote in cujus manu tantorum ſalus verſatur, timo-

Digitized by Google

rate & diligenter, circumſpecte & ſolerter vos agatis: quia non ſolum de vobis, ſed & de his quorum curam ſuſcepiſtis diſtricto judici Deo rationem reddituri eſtis, mei quoque inter hæc ſive adhuc in corpore manentis, ſive poſt obitum non ultimam habeatis memoriam. Obſecro jam quod ſine lacrymis non profero, extremum, ut puto, dilecti veſtri Joſeph vale, accipite, & ex munuſculis meis quamdiu vobis ea habere placuerit, firmitatem devotionis meæ erga vos fideli officio recolite.

EPISTOLA XXI.
ad Joſephum ſcholaſticum.

De mutua eorum amicitia.

G. Dei permiſſione, & utinam ipſius voluntate abbas Gemblacenſis, ſingulari mihi jam pro meritis ſuis dilectione complectendo Joſeph egregiæ probitatis ſcolaſtico, quicquid filio pater.

Dudum te, amantiſſime, in Geldorenſi oppido commorantem cognoſcens, conſiderata vultus tui honeſtate, & venuſtate, oris gratia, elegantia ſermonis, frontis hilaritate, continentia oculorum, & geſtuum totius corporis tui moderatione inſpecta; ultra quam credi poſſit ſuper his delectatus & admirans in juvene tantæ ſpecimen honeſtatis reperiri, totis te dilectionis viſceribus ſuſcipiens, requievit in te ſpiritus meus. Uſus familiaritatis & auſus deinceps auxit notitiam, & quanto notior, tanto carior & dulcior mihi eſſe cœpiſti, & expertus ſum in te quod ait beatus Gregorius, quia amicus quaſi animi cuſtos dicatur, eo quod amor ipſe notitia ſit. Vidi, conſideravi, & adamavi faciem interioris hominis tui, multo virtutum decore radiantem, & adhæſit poſt te anima mea, & igne caritatis liquefacta, ut ſic dicam, cucurrit in tuam. Et neſcio quo occulto naturæ inſtinctu nonnumquam fit ut ex ſolo mutuæ viſionis vel collocutionis interceſſu plerique indiſſolubilis nexibus amicitiæ fœderati conſtringantur, abſtrahente & afficiente eos exuberantia internæ pulchritudinis, qua etiam ſecundum interiorem exterior homo interdum componitur, ſicut ſcriptum eſt, ſapientia hominis lucet in facie ejus. Unde tu, frater dulciſſime, dum in viris religioſis & devote ſe habentibus diſciplinatos mores conſideras & imitaris, mirabilem te & imitabilem præbes, oculoſque intuentium convertendo in te avolare facis, vocem quoque tuam quibus loqui dignaris gratam & colloquium tuum dulce reddis, & faciem multis decoratam virtutum inſignibus deſiderabilem exhibes. Quibus tractus incitamentis deſidero & afficior videre te, amplecti te, & loqui tibi; ſed nec capio, nec aſſequor quod cupio; dubius ac varius inter fidem & affectum, inter ſpem & metum poſitus quid eligam aut diffiniam ignoro. Fides quæ ſecundum Chryſoſtomum amicitias ſervat, ſanctaque collegia copulat, de indiſſolubili dilectionis tuæ fraternitate certum me reddit, affectus, dum ei copia fruitionis denegatur, & ſe differri a gratia cohabitationis tuæ dolet, & quod gravius ducit, fraudari perpetim veretur, angitur, ſuſpirat & ingemiſcit. Sed inter hæc, dulciſſime frater, quid facies? Numquid omnino diſſimulabis? Numquid nos te deſiderantes & quærentes te ſuſpirantes deſpicies, &c.

EPISTOLA XXII.
Ad Philippum Colonienſem archiepiſcopum.

Opuſculum aliquod a ſe compoſitum ipſi offert.

Domino & patri, eximia pietate animi, egregia & morum probitate prædicabili, atque inter præcipua Chriſti membra, gratia ipſius exaltato Colonienſi antiſtiti Philippo, frater G. ſanctitatis ejus humilis ſervus, quo nihil ſalubrius optari poteſt capiti ſuo per ejus & ſanctorum imitationem in omnibus congruere.

Reverentiæ veſtræ munus dicatum, ut potui, Deo juvante, perfeci, & in eo quod non ſolum a vobis, ſed ab univerſis acceptatur, non fruſtra me laboraſſe gratulor & exulto, ſed humiliter ſanctitati veſtræ, pater venerande, ſupplico, quatenus munuſculum meum eo affectu quo a me oblatum eſt, ſuſcipiatis, & commendare non abnuatis juxta illud:

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, & plane laudare memento.

Et quid utilius munere boni conſilii, ſicut ſcriptum eſt: *Sermo bonus ſuper datum optimum.* Unde & in calce moneo, ut a diſſipatione animarum mentem colligendo, ad illam optimam partem Mariæ vos conferatis, & illi uni ſummo bono inhæreatis, quatenus unus eſſe illorum mereamini, de quibus dicit Apoſtolus: *Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum eo.*

EPISTOLA XXIII.
ad intruſum (a) Moguntinenſem.

Æmulator zeli ejus, cujus ventilabrum in manu ejus ad permundandum aream ſuam, & de cujus ore procedit gladius utraque parte acutus, ad faciendam

(a) Chriſtianum *de Buche*, uti credimus, Frederici imperatoris cancellarium, qui vivente adhuc Conrado legitimo pontifice, ſedem Moguntinam occupavit.

Digitized by Google

vindictam in prævaricatores legis, & gratiæ contemtores, angelo & officialibus Moguntinæ eccleſiæ, retributionem pro meritis.

Si neſcire miſereri, &c. *ut in tomo primo Anecdot. pag.* 323.

EPISTOLA XXIV.

ad Sifredum archiepiſcopum Moguntinum.

Ad ipſius juſſionem opuſculum aliquod ſcribendum ſuſcipit.

PUriſſimo piæ dilectionis affectu ſemper colendo patri, ſanctæ & inclytæ Moguntinæ civitatis archiepiſcopo SIFREDO, frater GUIBERTUS ſervorum Dei ſuo arbitratu minimus, ſummi & æterni ſacerdotis JESU CHRISTI doctrinis & exemplis in omnibus ſemper adhærere.

Quoniam ſcribere aliquid ad inſtructionem vel ad compoſitionem animi meæ humilitati veſtræ paternitatis ſublimitas jubere dignata eſt, dum magna juſſionis veſtræ mole ulterius premi refugio, eligens magis ab aliquibus notari de imperitia, quam a vobis de inobedientia redargui; tandem poſt longum tempus obedire decrevi. Et quidem multa dici poſſent, ſed uſu docente, nonnunquam in lectione experimur accidere, quod in conviviis plerumque evenire ſolet, quia ſicut ferculorum multiplex ſatietas periculoſa eſt, ita & lectionis continuata prolixitas legentibus oneroſa. Coronam capitis veſtri, pater ſanctiſſime, ad munimen & honorem eccleſiæ ſuæ Deus optimus longo tempore incolumem cuſtodiat, & cum vobis vitæ terminus qui præteriri non poterit, beato fine quieſcentem, plenumque bonorum dierum & operum in conſortio vos ſanctorum pontificum ſuſcipiat. Amen.

EPISTOLA XXV.

ad Sifredum archiepiſcopum Moguntinum.

Gratulatur ei quod ſpretis ſchiſmaticis adhæreat legitimo papæ Alexandro.

VEnerabili & omni reverentia ſuſcipiendo patri, S. Dei gratia nobilis & inclytæ civitatis Moguntinæ archiepiſcopo, frater GUIBERTUS humilis quondam abbas Gemblacenſis cœnobii, nunc ſimplex monachus in ſtadio præſentis vitæ & inter ærumnas hujus ſæculi ſic currere, ut in patriam futuræ beatitudinis bravium, id eſt mercedem a Deo certantium inſpectore, dignæ retributionis bravium mereatur accipere.

Completum in vobis videmus & gaudemus, quod ait Dominus: *Qui ambulat in die non offendit.* Et: *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Vos autem non negligenter audiſtis verbum Domini dicentis: *Ego ſum oſtium, per me qui* non introierit, ſed *aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* Reliquiſtis tenebras & ad lucem tranſiſtis, dum ſpretis pertinaciſſimis defenſoribus iniqui ſchiſmatis, ad juſtas partes catholici pontificis ALEXANDRI acceſſiſtis, & adinſtar Moyſi aſpicientis in remuneratorem, magis elegiſti cum populo Dei affligi, quam ſub Pharaone deliciis Ægypti affluere. Immo inſtar ejus, qui, ſecundum Apoſtolum, cum dives eſſet, pro nobis pauper factus eſt, de amittendo epiſcopatu in nullo diffiſus, ſpontaneum patriæ prætuliſtis exilium, &c. Omnipotens Deus vos & omnes ad opera bona exercenda præparantes ſe, jugi protectione ab omni malo cuſtodiat, & ab univerſis obſtaculis quibus a ſancto propoſito impediri poſſent expediat, & exitum veſtrum a corpore, miſſo in exercitu veſtro ſanctorum angelorum præſidio, ab incurſibus malignorum ſpirituum defendat, & animas veſtras in illam ſupernam civitatem glorioſam & pacatam Jeruſalem illæſas perducat. Amen.

EPISTOLA XXVI.

ad Sigifridum Moguntinum & Philippum Salzburgenſem archiepiſcopos.

Hortatur ad exilium pro Dei cauſa fortiter perferendum.

SAnctis patribus & apoſtolicis ſacerdotibus dominiſque amantiſſimis SIGIFRIDO Dei gratia Moguntino archiepiſcopo, & PHILIPPO Salzeburgenſi pontifici, frater G. ſervorum Dei minimus, omnimodum quod a minimo maximis exhiberi poteſt obſequium, & ſinceræ dilectionis indiſcretum & æqualem ambobus officium.

Gaudeo, reverendi præſides, & plurimum glorior, quod, ut credo, diſponente Deo, ad notitiam celſitudinis veſtræ exiguitatis meæ tantillitas attigerit, magni hoc ipſum mihi occaſionem profectus fore ſpe non incerta præſumens. Si enim eſtis quod eſſe debetis, id eſt olivæ fructiferæ, candelabra lucentia, ſtellæ ſive angeli eccleſiarum, ſacerdotes Dei, paſtores ovium, mediatores Chriſti & plebium, quidni ſperem ab olivis oleum conſolationis, a lucernis ſplendorem conſilii, & fervorem exempli ſalutaris, a ſtellis, ne quaſi in nocte periculoſæ hujus vitæ deviem, oſtenſionem itineris, ab angelis contra malignos ſpiritus munimen defenſionis, a ſacerdotibus ſeu mediatoribus munia ſanctificationis vel reconciliationis, a paſtoribus ſollicitudinem ſpiritualis curæ, & internæ refectionis alimenta. Propterea dixi & merito dixi me de adeptione ſanctæ & jocundæ familiaritatis veſtræ non modice lætari, quorum pa-

Digitized by Google

trociniis in tantis quæ dixi, immo in pluribus quam dixi, ſpero & expecto juvari. Quis enim tam vecors ſit, qui non ſe talium vehementer gaudeat notitiam acquirere, quorum conſiliis & beneficiis in corpore & in anima non mediocriter, ſi velit, poſſit proficere? Attamen quoniam alter veſtrum & honore ſuperior, divitiis facultatibuſque eſt cumulatior, non putet me tam ineptum, ut propter diſparem exteriorum affluentiam rerum, diſpari cum amoris complectar affectione, cum ab utroque æquali me credam redamari dilectione. Nunc vero, reverendi patres, qui exilium ob conſervandam innocentiam præfertis, nolite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habebit, Deo conferente, remunerationem. State viriliter in fide; roboremini ſpe, dilatemini caritate, in tantum ut non ipſos perſecutores veſtros a ſinu pietatis & orationis veſtræ excludatis, quoniam ſi trium iſtarum virtutum funiculo ſummæ Trinitati colligati teneamini, ſecuri eſtote, non cadetis: quia ſicut nihil boni eſt, quod ita fixis poteſt deeſſe, ita nihil mali eſt, quod vobis poſſit obeſſe. Sed ſicut beatus Petrus ait: *Si quid propter juſtitiam patimini, omnino beati.* Nam juxta ſententiam Domini: *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras;* & ſecundum Prudentium:

Virtus invalida eſt, quam non patientia firmat.

Unde patientia valde vobis neceſſaria eſt, ne & animæ veſtræ periclitetur, & virtutum ſtatus infirmetur. Erudiri ergo, & promoveri, non reprobari, ex correptione patris & proviſoris ſapientiſſimi vos arbitrantes, magis in adverſis quam in proſperis de ejus miſericordia confidite; quia poſt purgationem quam non proſperitas, quæ nonnumquam negligentes reddit, ſed ſtultos perdit; ſed adverſitas quæ ſapientes exercet, probatoſque virtutibus exornat, nullatenus relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum; ſed cum per caſtigationem exarſerit in brevi ira ejus, beati omnes correpti & correcti, qui de retributione fidentes erunt in eum. Suſcipiat vos, reverendi patres, in ſua protectionis defenſione protector omnium ſperantium in ſe Deus, & protectos ab omni malo, & perfectos in omni bono, a labore in requiem, a luctu in gaudium, a morte in vitam transferat perpetuam, & repletos jocunditate cum ſuo vultu beatos faciat eos in terra viventium ſine fine. Amen.

ALEXANDRI PAPÆ III ad epiſcopum Meldenſem.

Ut nulli parrochialis eccleſia concedatur, qui non reſideat.

Circa 1180. *Ex cartario Meldenſ.* [b]

ALEXANDER epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Meldenſi epiſcopo (*b*) ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Sicut ad officium noſtrum pertinet quæ incongrua ſunt prohibere: ita nobis potiſſimum convenit quæ recta ſunt ſtabilire, & ſtabilita apoſtolicæ firmitatis præſidio roborare. Hac itaque ratione inducti, auctoritate duximus apoſtolica prohibendum, ne in epiſcopatu tuo alicui liceat eccleſiam parochialem tenere, niſi ei in perſona voluerit propria deſervire, ſalva miſericordia circa eos qui infirmitatis vel alia cauſa canonica impediente, ſuam non potuerint præſentiam exhibere. Datum Lateranis. . . . calendas Aprilis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI pro eccleſia Matiſconenſi.

Adverſus Gerardum comitem Viennenſem.

Anno 1180. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine, &c. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Ad querimonias eccleſiarum contra earum impugnatores in multa regni copia Burgundiam intravimus, ut qui malefactorum injuriis opprimebantur, noſtro levarentur auxilio, & firmam eccleſiis pacem reſtitueremus. Controverſiam vero epiſcopi & clericorum Matiſconenſium contra GIRARDUM comitem Viennenſem, ſub Petrepertuſio juxta Vizeliacum propter negotia terræ Burgundiæ decidenda ſedentes, baronibus regni noſtri aſtantibus, ſine ſubjuncto determinavimus. Notum itaque facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod in præſentia noſtra recitatum eſt privilegium cariſſimi patris noſtri, cujus hæc erat continentia: quod comes GIRARDUS epiſcopali ſede vacante in domibus epiſcopi, ſive rebus tam immobilibus quam mobilibus nihil juris haberet, & quod in rebus clericorum & villis nullas haberet procurationes, nullas hoſpitationes. Quæ omnia etiam nos firmamus. Ibidem inſuper a nobis decretum eſt, quod idem comes in villa Matiſconenſi nullam firmitatem habere debeat, præter turrim ſuam, quam tum temporis habebat. Clericis vero clauſtrum utrumque, clauſtrum videlicet eccleſiæ, & clauſtrum domorum cum univerſis domibus ſuis infra ambitum clauſtri contentis pro beneplacito ſuo licebit firmare, & in villis ſuis in qui-

(*b*) Simoni qui ex archidiacono Senonenſi & theſaurario Meldenſi ſediſſe legitur ad annum 1194.

buſcumque

Digitized by Google

buſcumque aliquo tempore firmitates habuerant, præcipue apud ſanctum Clementem firmitates ædificare vel augere. Hoc autem comes GIRARDUS ſe epiſcopo & clericis inconcuſſum & illibatum tenere & conſervare ſub ſacramento fidelitatis quam nobis juraverat, firmavit. Subjecerat autem utraque pars ſe noſtro arbitrio. Unde comes TH. avunculus noſter noſtri auctoritate arbitrii de querimoniis clericorum, quod prædictum eſt, judicavit. De domo autem quam comes GIRARDUS in eadem civitate habebat, quia ſupra firmitatem eidem domui adjecerat, in curia noſtra arbitratum eſt, quod quotieſcumque nobis vel noſtris expediret, eamdem domum nobis vel noſtris redderet libere, ut hominum multitudinem ſeu paucitatem juxta beneplacitum noſtrum imponeremus ibidem, cum ad jura feodi noſtri eadem pertinent, & hoc ſe facturum juriſjurandi religione firmaret. Quod ſi vellet facere, quod de novo fuerat ædificatum, deſtrueretur, & domus ad ſtatus priſtini menſuram reduceretur. Quæ omnia rata, &c.

Actum apud Petrepertuſum anno incarnati Verbi MCLXXX. regni vero noſtri anno primo.

CARTA HENRICI II. Anglorum regis pro Rothomagenſi S. Pauli parthenone.

Sanctimoniales S. Pauli epiſcopis & abbatibus commendat, atque eis concedit ad uſus proprios eleemoſynam in ſilva de Roureio.

Circa 1180. *Ex mſ. Colbertino.*

HENRICUS rex Angliæ archiepiſcopo Rothomagenſi, Bajocenſi & Ebroicenſi epiſcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, juſtitiariis, vicecomitibus, & omnibus fidelibus ſuis Normanniæ, ſalutem. Sciatis quod ad petitionem & precem prioriſſæ eccleſiæ ſancti Pauli extra Rothomagum, & ſanctimonialium in eadem eccleſia Deo ſervientium, recepi & ſigillo confirmavi ſcriptum, quod tunc temporis habebant a H. rege Anglorum avo meo in hæc verba. H. Dei gratia rex Angliæ, &c. Præcipio quod eccleſia ſancti Pauli extra Rothomagum & prioriſſa & moniales quæ ibi Deo ſerviunt, de mea eleemoſyna, teneant & poſſideant, terras & homines & omnia ſua bene & in pace & quiete ab omnibus rebus ad me pertinentibus, tam in terra quam in aqua, & in nemore, & omnibus aliis locis, ſicut umquam melius tenuerunt in pace, & quietiores fuerunt in tempore patris mei & fratris mei & in meo poſtea, & ſuper hoc prohibeo ſuper pœnam c. unciarum auri, ne quis contra hoc meum præceptum eat decreſcendo vel minuendo libertates & quietationes ſuas, quas eis conceſſi, & vobis præcipio quod etiam prædictam prioriſſam, moniales, terras, & homines, poſſeſſiones, & omnia ſua cuſtodiatis, & manuteneatis contra omnes, & defendatis, ſicut res meas proprias, quæ ſunt de eleemoſyna mea, & in tutela mea, & in manu mea. T. R. *de Ver* apud Rothomagum. Igitur auctoritate præcepti H. regis avi mei & anteceſſorum meorum, qui prædictam eccleſiam cum pertinentiis ſuis in eleemoſynis ſtatuerunt & confirmaverunt, & auctoritate mea, vobis præcipio, quod eccleſiam illam & prioriſſam & ſanctimoniales ejuſdem cum univerſis pertinentiis ſuis cuſtodiatis & defendatis, ſicut meas res proprias, & maxime homines ſuos, ubicumque ſint contra omnes garantiatis, & liberos & quietos in omnibus manuteneatis. Et præterea dono & concedo in perpetuam eleemoſynam prioriſſæ & monialibus prædictæ eccleſiæ proprios uſus ſuos capiendos in foreſta mea de Roureio, videlicet ad focum ſuum, & domos ſuas ædificandas & reparandas; & ſi beſtia ſilveſtris qualiſcumque ſit, capta fuerit infra metas prioriſſæ memoratæ, ipſa & moniales ſuæ illam beſtiam habebunt in pace & quiete & ſine moleſtia alicujus, videlicet de via quæ eſt inter eccleſiam prædictam & prioratum ſancti Michaëlis de Audoeno Rothomag. uſque medio Sequanæ in latitudine, & de pomerio abbatis ſanctæ Trinitatis de Monte uſque in finem terræ de *Merdepluet* in longitudine, ſecundum quod terra ſua ſe proportat in villa de *Merdepluet*. Si quis autem contra hæc præcepta mea ire temere præſumſerit, vel moleſtiam aut gravamen aliquod prioriſſæ aut monialibus aut ſuis fecerit, volo & præcipio quod pœna de centum unciis auri ab eo ſumatur, & prioriſſæ prædictæ & monialibus ſuis detur, vel tantum in meo carcere teneatur, donec ad plenum prioriſſæ prædictæ & ſuis monialibus ſatisfecerit. T. G. D. H. (a) Bajocenſi R. B. epiſcopis apud Cadomum. [a]

EPISTOLA NUNCUPATORIA Willelmi ad Willelmum archiepiſcopum Remenſem in ſuam Microcoſmographiam.

Circa 1180. *Ex mſ. Trevirenſ. S. Matthiæ.*

REverendo patri & domino Willelmo Dei gratia Rhemenſi archiepiſcopo & apoſtolicæ ſedis legato, Wilhelmus ſuorum minimus ſuam Microcoſmographiam.

Inter ceteras animi tui virtutes, maxime amplector & approbo amorem litterarum, & honorem quem eis exhibes percopioſiſſimum. Quam id autem recte faciam videre li-

(a) Henrico II. qui ex decano Saliſberienſi electus eſt epiſcopus anno 1165 teſte Roberto de Monte in Chron. fato functus dicitur anno 1205.

cer. Quid enim dulcius ſtudio litterato? his dico litteris quibus infinitatem rerum comprehendimus, Dei ac Domini noſtri naturam ac poteſtatem contemplamur, quibus animum a corporeis voluptatibus ſeducimus, & ſecum eſſe cogimus, ex quibus honeſtiſſimam formulam vitæ atque morum mutuantes, virtutes excolimus, adeo ut non ſolum mores & ſcientiam, quæ nec in extremo vitæ tempore nos deſerunt, quæ nonnihil ſtudendo combibimus, verum etiam cum de hoſpitio carnis exeundum erit, actus noſtros calculcantes vitæ occupatione ſtudii bene actæ, voluptuoſa memoria perfruemur. Ad ſummum nulla vita magis moleſta quam otioſa, nulla magis morigera quam ſtudioſa. Si quantæ ergo hæc ſunt cauſæ laudis, tantas tibi laudes mihi conduceret aſcribere, dignitatem excellentiæ tuæ cumulatiſſimis præconiis extollere contenderem: ſed vereor ne hujus boni partem ſibi nanciſcatur inde nata voluptas, vel in oratione mea ſenſim ſurrepat adulatio, cui apud ſapientem locus eſſe non debet, cujus cum virtute nullum eſt commercium; per quam meam apud aliquem nolim coaleſcere amicitiam vel familiaritatem. Sed ne utinam etiam apparens vel ſuſpecta pariat odium, ſtudioſius etiam eam vitarim propter lividos obtrectantium morſus, qui tantum legere quærentes quæ carpant, non amplius concupiſcunt bona quæ laudent, quam minus probe dicta quæ rideant, & ambigua quæ ſiniſtre interpretentur. Quippe nimis ſingulares ſunt, parem non patiuntur, minores contemnunt, majoribus invident, ab æqualibus ut ſcioli videantur omnino diſſentiunt. Sed tempus eſt ut moras noſtras incidamus, & quicquid illud eſt quod propoſuimus pauculis ſermonibus explicemus.

Cum apud antiquos creberrimas quæſtiones de conſtitutione humanæ naturæ, & ejus ſimilitudine, & differentia cum aliis naturas inveniam ventilatas eſſe, & quaſdam ſolutas, quaſdam cum ſuis dubitationibus diſſertationi modernorum relictas; modernos vero non ſolum inventionibus ſuis vel judicio antiquis non præluxiſſe, nec ſaltem cum eis dubitaſſe, ſed ſtudio negligenti quo turpiter utuntur, in eis magnas infudiſſe tenebras. Adeo ut ſi prius in memoria fuerint, negligentia eorum omnino venerint in oblinem. Quaſdam illarum in unum colligere dignum duxi, eaſque ſingulariter probabiliterque pertractare, necnon paucis ſolutionibus, eiſdem tamen luculenter venuſtare, opiniones antiquorum & ſolutiones minime prætermittens. Et ſi qua etiam mediocriter, non erronea, tamen nec fortuita opinione potero conjectare interponens. Hujus autem operis ultimum excellentiæ tuæ relinquo examen, circa quod æſtimata ingenioli mei parvitate judicium habeas reſtrictius, ut honorem ſaltem quem dictioni ademeris, dones rei & materiæ. Quod autem nec dictioni nec materiæ vel rei donare noveris, auctori ignorantiam ſuam profitenti condones.

Utrum homo naturaliter habeat intellectum?
Quod bruta careant neceſſario intellectu.
Quare omnia propter hominem facta ſunt.
De Anima.
Item de Anima.
Alia ſententia de anima.
Alia ſententia.
Sententia Platonis.
De unione corporis & animæ ſimul.
De corpore hominis.
De elementis.
De corpore humano.
Quid ſit viſus & unde fiat.
Quare non appareat imago in vitro ut in ſpeculo.
De parologizatione viſus.
De tactu.
De auditu & utrum vox ſit corpus.
De Odoratu.
De Guſtu.
Quid ſit virtus diſcretiva.
Quid ſit praelectio & conſilium.
Quid ſit conſilium & circa qua.
De irrationali motu animæ.
De delectatione.
De afflictione.
Utrum aliqua ſint in nobis in quibus conſiſtere poſſit liberum arbitrium.
Quibus actibus dominemur.
Utrum naturaliter ſimus liberi arbitrii.
Quid ſit ira.
Quid ſit timor.
De motu voluntario & motu involuntario.
De motu involuntario.
Quid ſit involuntarium per ignorantiam.

CAPUT PRIMUM.

Utrum homo naturaliter habeat intellectum.

Conſtat hominem ex anima intelligibili &c.

EPISTOLA JOHANNIS MONACHI Altæ-Silvæ ad Bertrandum epiſcopum Metenſem.

Nuncupat ei librum ſuum de Rege & ſeptem Sapientibus.

REverendo patri ac domino BERTRANDO (a) Dei ordinatione Metenſi epiſcopo, frater Johannes qualiſcumque in Alta-Silva (b) monachus, beate vivere & — *Circa 1180. Ex mſ. Aureæ-Vallis.* [a] [b]

(a) Bertrandus Saxo ex archiepiſcopo Bremenſi factus eſt epiſcopus Metenſis anno 1179. rexitque hanc ſedem ad annum 1210. quo fato functus dicitur.

(b) Alta-Silva, Gallice *Haute-Seille*, eſt monaſterium ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Metenſi, cujus nulla mentio in Gallia Chriſtiana.

beatius vitæ curriculum terminare.

Olim dudum intra clauſtralium latebras pontificumque infulas virum quæſieram, in quo ſibi cor meum complaceret, virum dico virtutis, ſanctum, juſtum & perfectum, tam divinis quam humanis legibus eruditum. Quæſieram & defeceram in quærendo, de inveniendo utique deſperatus. Dolebam ergo & quod operam meam perdidiſſem, & quod, ut credebam, in eccleſiis Chriſti circa me poſitis defeciſſet, qui paſtoris vel ſaltem mercenarii officio digne ac legitime fungeretur. Unde etiam præ abundantiori juſtitia deducebant oculi mei lacrymas, & aquis palpebræ meæ jugiter defluebant, donec tandem mihi in mœrore poſito, veſtra quamvis ſero luce clarior reſplenduit ſanctitudo. Reſpirans igitur a dolore, tanto lætior de invento quod tam avide quæſieram effectus ſum, quanto antea gravius de non invento fueram contriſtatus. Viſaque eſt mihi veſtra ſanctitas eo copioſior & excellentior, quo nunc his diebus noſtris qui mali ſunt, rarior quis ſimilis vobis & difficilius invenitur. Nam hoc maxime tempore, ſecundum Domini dictum, vix invenitur locus, ubi digne poſſit caput ſuum Filius hominis reclinare, quia jam defecit ſanctus, jam non eſt propheta, jamque ſicut populus, ſic ſacerdos. Rara etenim ſecuris aurea, raraque avis in terris albo ſimillima cygno. Verum non mirandum, quod virtutem ſua pretioſiorem dixerim raritate, quamquam philoſophorum quidam affirment, ipſam nullo modo poſſe minui vel augeri. Si enim omne rarum ideo pretioſum quia rarum, quanto magis vir virtute & ſcientia præditus pretioſior eſt omni pretio æſtimandus, qui vix in mille hominum millibus, vix in totius orbis circulo invenitur. Ego autem ad columnam firmam lucernamque ardentem ac lucentem in caliginoſo loco, veſtram dico ſanctitatem, me totum conferens, non quidem ut vos per me firmior aut clarior reddamini, ſed ut ego per vos & clarior & melior efficiar, præſens opuſculum de Rege vel ſeptem Sapientibus editum, primitias ſimiliter ingenioli mei veſtræ paternitati tranſmiſi, & ut a veſtræ Minervæ regula corrigatur, & a vobis auctoritatem mutuet & patrocinium. Accipiat itaque veſtra dignatio libellum veſtro nomini conſecratum, accipiat, inquam, primos fructus plantæ quam plantavit amicus veſter domnus HENRICUS monaſterii mei venerabilis diſpenſator, utque vobis de cetero, ſi quid contigerit me ſcribere, reverenter aſſurgam, huic libello vos patronum non judicem præbeatis. Ceterum rogo vos obnixius, ut ſuper hoc mihi reſcribere dignemini, quatinus veſtra reſcriptio inſerta opuſculo eidem, auctoritatem præbeat & tutelam. Bene valete.

A

CARTA PHILIPPI REGIS

Francorum de firmitate quam Burgenſes fecerant adverſus ſanctum Medardum, quam Ludovicus dirui fecit, & fieri amplius non ſuſtinebit.

Anno 1181. Ex cartario S. Medardi Sueſſionenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, nos conceſſiſſe quod firmitatem quam burgenſes Sueſſionis de verſus ſanctum Medardum fecerunt ex tranſverſo, unde caſtel- B lum ſancti Medardi, quod noſtrum eſt, extra firmitatem relinquebatur, quam videlicet genitor noſter LUDOVICUS dirui fecit, & nos ſimiliter fecimus, deinceps fieri non ſuſtinebimus. Quod ut ratum apud poſteros permaneat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, ac regii nominis caractere ſubterannotato præcepimus confirmari. Actum Silvanectis anno Incarnati Verbi MCLXXXI. regni noſtri tertio, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſig- C na. Signum comitis THEOBALDI dapiferi noſtri. S. GUIDONIS buticularii. S. MATTHÆI camerarii. S. RADULFI conſtabularii. Data per manum HUGONIS cancellarii.

BULLA LUCII PAPÆ III.

pro monaſterio Leodienſi S. Jacobi.

Confirmat ipſi eccleſiam S. Mariæ Magdalenæ.

Circa 1181. Ex ſchedis Cl. V. Baronis de Craſſier.

LUCIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis abbati & conventui ſancti D Jacobi Leodienſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ad notitiam noſtram certa relatione pervenit, quod cum eccleſia beatæ Mariæ Magdalenæ, quæ in Leodio eſt, ad tantam quondam inopiam ſub ſæcularibus clericis deveniſſet, ut vix in ea unus ex multis honeſtam poſſet ſuſtentationem habere, bonæ memoriæ HENRICUS quondam Leodienſis epiſcopus eamdem eccleſiam cum pertinentiis ſuis, de aſſenſu Leodienſis eccleſiæ & fundatorum illius, præfatam eccleſiam beatæ Mariæ Magdalenæ monaſterio veſtro con- E ceſſit, & ad divinum ibi ſervitium perpetuo celebrandum de eodem monaſterio in eam monachos inſtituit, & conceſſionem ſuam ſcripto proprio confirmavit. Unde nos quod ab eodem rationabiliter factum eſt & hactenus obſervatum, ratum eſſe volentes, eccleſiam illam cum pertinentiis ſuis, ſicut eam ex dono epiſcopi memorati juſte ac pacifice poſſidetis, & in ſcripto autentico continetur, vobis & monaſterio veſtro auctoritatate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam no-

Digitized by Google

ſtræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Veronæ ſeptimo calendas Octobris.

EPISTOLA LUCII PAPÆ III. ad S. Meldenſem epiſcopum.

Confirmat ipſius ſtatutum de reſidentia eorum qui perſonatum obtinent in eccleſia Meldenſi.

Circa 1182. *Ex cartario Meldenſi.*

LUcius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri S. Meldenſi epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quæ pro eccleſiarum utilitatibus & eorum qui nolunt eccleſiis a quibus ſtipendia quotidiana recipiunt deſervire, malitia reprimenda rationabiliter ſtatuuntur, firma debent & illibata perſiſtere, & ne pravorum nequitia perturbentur apoſtolico munimine roborari. Accepimus ſane quod hii qui in eccleſia tua perſonatum habere noſcuntur, nolunt ipſi eccleſiæ in propriis perſonis deſervire: unde eadem eccleſia in agendis ſuis e perſonarum abſentia non modicum patitur detrimentum. Qua de cauſa tu, venerabilis frater, canonicorum ejuſdem eccleſiæ conſilio & aſſenſu rationabiliter ſtatuiſti, ut nullus qui in eccleſia ipſa perſonatum a modo receperit, in chorum recipiatur, niſi de obſequio eccleſiæ in perſona propria exhibendo promiſſionem fecerit congruentem, ſalva tamen tua & capituli tui licentia, ſive majoris & ſanioris partis, quam quidem conſtitutionem, ſicut rationabiliter facta eſt, auctoritate apoſtolica confirmamus. Statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lateranis quarto calendas Februarii.

EPISTOLA BERTRANDI EPISCOPI Agennenſis ad Lucium papam III.

Quod Henricus rex Angliæ junior ſepulturam elegit in eccleſia Rotomagenſi.

Circa 1182. *Ex ſchedis noſtri Franciſci Pommeraye.*

BEatiſſimo domino & patri ſuo LUCIO per Dei gratiam univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, B. Dei & ſua miſeratione Agennenſis eccleſiæ humilis miniſter, ſalutem & promtam cum debita ſubjectione ad quæcumque poſſit obſequia voluntatem.

Ex ſcripturarum teſtimonio didicimus & illum per quem veritas occultatur & per quem mendacium profertur, eidem pœnæ obnoxios. Hinc eſt quod nos ad petitionem clericorum eccleſiæ Rotomagenſis de ſepultura regis HENRICI junioris, ne per noſtram taciturnitatem juſtitia ſuſtineat detrimentum, beatitudini veſtræ veritatem rei geſtæ ſignificamus. Noverit itaque veſtra paternitas, quod cum de mandato domini regis patris ſui H. intuitu pacis reformandæ ad ipſum veniſſemus, eum in lectum ægritudinis decumbentem invenimus. Qui cum a nobis extremam unctionem & alia quæ in extremis agentibus miniſteria ſolent exhiberi, cum ſumma humilitate ac devotione recepiſſet, tandem apud eccleſiam beatæ Mariæ de Rotomago nominatam ſepulturam elegit. Verum cum nos & quamplures alii viri religioſi, attenta difficultate itineris, & loci remotione ei attentius conſuleremus, ut apud monaſterium de Grandimonte eligeret ſepulturam, nullatenus eum a ſuo potuimus propoſito revocare. Quid inde ſit faciendum glorioſa veſtræ ſanctitatis providentia moderetur. Conſervet Dominus ſanctitatem veſtram incolumem per multa tempora.

EPISTOLA ODONIS ducis Burgundiæ ad eumdem.

Ejuſdem argumenti.

Circa 1182. *Ex ſchedis noſtri Franciſci Pommeraye.*

SAnctiſſimo patri & domino LUCIO Dei gratia ſummo pontifici, & omnibus fidelibus ad quos præſens ſcriptum pervenerit, ODO dux Burgundiæ, ſalutem.

Ad veſtram, pater ſancte, omniumque fidelium volo notitiam pertingere, me interfuiſſe, & audiſſe quando HENRICUS rex, Henrici regis Angliæ filius in extremis agens, elegit ſibi ſepulturam apud Rotomagum, rogans plurimum, ut in civitate Rotomagenſi in eccleſia cathedrali ſepeliretur, &c.

EPISTOLA CASTELLANI ſancti Audomari ad eumdem.

Ejuſdem argumenti.

Circa 1182. *Ex ſchedis noſtri Franciſci Pommeraye.*

VEnerabili patri & domino L. Dei gratia ſummo pontifici, caſtellanus ſancti Audomari, ſalutem & reverentiam debitam & devotam.

Conſtet ſanctitati veſtræ, me interfuiſſe & audiſſe quando HENRICUS rex Henrici regis Anglorum filius in extremis agens, elegit ſibi ſepulturam in civitate Rotomagenſi in cathedrali eccleſia, corpuſque ſuum eo uſque deferri ſuppliciter exoravit. Bene valeat ſanctitas veſtra nunc & ſemper.

Digitized by Google

EPISTOLA R. DUCIS Narbonenſis ad eumdem.

Ejuſdem argumenti.

Circa 1182. Ex ſchedis noſtri Franciſci Pommeraye.

Reverentiſſimo in Chriſto patri ſuo & domino L. Dei gratia Romanorum pontifici, R. per eamdem gratiam dux Narbonenſis, comes Tholoſanus, marchio Provinciæ, ſalutem & ſeipſum.

Paternitati veſtræ his præſentibus apicibus ſignificamus, nos morti regis Angliæ junioris interfuiſſe, qui nobis audientibus in eccleſia Rotomagenſi ſibi elegit ſepulturam, licet a pluribus rogaretur vel moneretur ut in eccleſia Grandis-montis ſibi ſepulturam eligeret, numquam potuit revocari a propoſito ſuo, quin in eccleſia Rotomagenſi juxta ſepulturam avunculi ſui Guillelmi ſibi ſepulchrum collocari precaretur, &c.

EPISTOLA REINERI S. Laurentii Leodienſis monachi ad Fredericum Stabulenſem monachum.

Mittit ei ſuum de caſu fulminis libellum.

Anno 1182. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

F. in Chriſto familiari amico ſuus. R. (a) Monet Apoſtolus non alta ſapere, ſed humilibus conſentire. Iccirco quoniam inſtar David te ſcio humilem in tuis eſſe oculis, nec genere nec ſcientia extolli, ſimul nec vilipendere amici ſcripta quamlibet ſimplicioris: libellum ad te flebilem ſcribere gratum & præcordiale habui: quem videlicet ut ſic titularem ratio dictavit materiæ. Huic favorem, huic gratulationem te impenſurum, prout ceteris ſoles opuſculis meis non ambigo. Tametſi utilitas ſit in eis modica. Sed magni pendis etiam minima pro tua indole bona. Nam mediocribus quoque ſcriptis amicorum benignitas ſcit favere, alienorum malignitas neſcit ignoſcere. Trahit invidus ad culpam, quod emendationis minus fuerit tractum ad limam. Sed habeo adverſus te, quod caritatem primam reliquiſti, ſiquidem poſtquam Stabulaus abiiſti, poſtquam Stabulenſis effectus es, nullum mihi alloquium, nullam litterarum ſchedulam miſiſti, quaſi arietes, oves, vitulos Arduenna non habeat, de quorum ſolent pellibus confici pergamena. Et quæ tanta fuit Stabulaus tibi cauſa videndi? illicne legata tibi eſt ſtabulandorum cura equorum, qua A detentus litterarum ad amicum itatenus ſubſtraxiſti officium? Sed forſan cauſaberis onagros abeſſe, qui tuos ad nos deportent codicillos. Aſſunt autem commeantes plurimi, ſi prædones vereris quorum ferax Arduenna eſt. Ergo per tales mitte, quorum ſuppellex ad inſtar ſit Gabaonitarum, qui miſero potuere habitu ipſos etiam hoſtes inclinare ad miſericordiam. Reduc ad memoriam, cantabit vacuus coram latrone viator. Quandiu autem non reſcripſeris, nec duos ſaltem cupreos a Samaritano denarios, nec B a nobis vel Stabularii vale accipies.

OPUSCULUM CUJUSDAM ad amicum familiarem de caſu fulminis.

Anno 1182. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

Libellum ad te flebilem ſcripſi, ô Frederice, poſtulantem ſcire quo modo nuper plagati ab eo ſimus, qui plagatus pro nobis in cruce eſt: quomodo, inquam, ceciderit corona capitis noſtri, ab eo dejecta qui ſpineam tulit in paſſione coronam, ut dolenter cum Job noſtra dicere poſſit eccleſia: *Spoliavit me Deus gloria mea, & abC ſtulit coronam de capite meo.* Vere, ut ait Jeremias, Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, quia obſcuratum eſt apud nos aurum divini timoris, mutatus eſt color optimus ſanctæ religionis; atque ideo juxta eumdem prophetam, virgam vigilantem iræ Dei ſenſimus ſuper nos. Nam præſenti anno, qui eſt ab Incarnatione dominica MCLXXXII. XI calendas Aprilis, in craſtinum ſcilicet poſt diem Palmarum, mirabilis in altis Dominus intonuit ſuD per nos, fulmine cum maximo atque horribili fragore cadente. Quod licet extra ceciderit, ad ſiniſtrum videlicet latus turris noſtræ: tamen per majus oſtium monaſterii valvas feriendo ingreſſum, & ultro citroque volitans ac diſcurrens, confudit omnia vapore, fumo, fœtore ſecundum illud in Job: *Aſperſum eſt in habitatione noſtra ſulfur.* Attamen nullum penitus læſit, quamquam intro plurimi eſſent: adeo ut ne cortinas quidem modicum afflaverit, quæ ſicuti mos in Quadrageſima eſt ante crucifixum in medio E eccleſiæ & ante cancellum pendebant, pene celatis ſurſum terræ deorſum attiguæ. Tamen nunc ſupra eaſdem cortinas ſe elevando, nunc infra in modum explorantis quem feriret ſe deponendo, illius judicio qui terribilis eſt in conſiliis ſuper filios hominum, penetravit uſque ad majus altare,

(a) Rainerus S. Laurentii Leodienſis aſceta pius & eruditus, plura ſcripſit proſa & verſibus, quæ fere ſunt inedita, & verſibus quidem de ſitu Sardiniæ: de conflictu duorum ducum & animarum mirabili revelatione: de milite captivato & per ſalutarem hoſtiam liberato: de adventu reliquiarum beati Laurentii in Leodium ab urbe Roma: de victoria S. Michaelis archangeli: hymnos ſeptem breves de Spiritu ſancto. Proſa vero ſeu ſoluta oratione ſcripſit Triumphale S. Lamberti in Bullonio caſtro. Opuſculum de converſione S. Pelagiæ. Palmarium virginale de beata Virgine Maria martyre in Cappadocia. De vita S. Thiebaldi heremitæ. Lacrymarum libellos tres. De profectu mortis librum unum, Libellum de caſu fulminis. De incendio eccleſiæ S. Lamberti breviloquium. De geſtis abbatum & fratrum S. Laurentii. Lauream peregrinorum Jeroſolymitanorum libris quatuordecim. Et quædam alia.

Digitized by Google

& aliquandiu circumvolitans,nec quicquam A aliud tangens aut uſtulans, pallium dumtaxat, quo ipſum altare opertum erat ſcidit, non uſſit. Sigillum vero marmoreum in ſeptem partes diſſolvit, Sancto Spiritu ſeptiformi, heu! a nobis offenſo. Eo deinde quo ierat modo reverſum, atque circa crucifixum & cortinam ei appendentem volitans, per majus item oſtium monaſterii ſuper caput mulierculæ cujuſdam aſtantis, & ſanctum Laurentium inclamantis, innocue egreſſum eſt. Res quoque accidit mira, quam amplectimur quaſi miraculum a Deo. Nam ſudarium quo prædictum tegebatur ſigillum, B ab uſtione vel ſciſſura inventum eſt illæſum, ſervante proculdubio illud Sancto ſanctorum, qui ſuam in ſepulcro faciem ſudario dignatus eſt tegi, qui cum iratus fuerit, miſericordiæ recordatur.

Eramus itaque non parva turbatione attoniti, turbante illo de quo propheta, *ab Aquilone*, inquit, *pandetur malum ſuper terram.* Si quidem & ab Aquilonari parte corruſcus hic & turbo pertonuerant vehementi grandine, ignem qui e veſtigio ruptis nubibus eſt ſequutus, tertio præcedente luce. Clarius ergo exerti in nos ſunt tres illi de pſalmo verſiculi. *Aſcendit fumus in ira ejus, & ignis a facie ejus exarſit, carbones ſuccenſi ſunt ab eo. Præ fulgore in conſpectu ejus nubes tranſierunt, grando & carbones ignis, & intonuit de cælo Dominus & Altiſſimus dedit vocem ſuam grando & carbones ignis.* Forſitan cum Nadab & Abiu filiis Aaron in thuribulis noſtris, id eſt in mentibus & corporibus noſtris ignem alienum & incenſum non bene redolens obtuleramus, quod ferre non potuit levita caſtiſſimus, martyr puriſſimus, qui juxta ſancti Job dictum, probatus quaſi aurum quod per ignem tranſit, qui ſeipſum obtulit Deo in odorem ſuavitatis. Unde & pavendum horrifice nobis quod ait ad Hebræos Apoſtolus: *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.* Quia terribilis eſt quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumtura eſt eos qui Filium Dei conculcaverint,& ſanguinem teſtamenti pollutum duxerint, in quo ſanctificati ſunt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerint, pollute accedendo, temere tractando, indiſcrete accipiendo corporis & ſanguinis Chriſti ſacramenta. Etenim quicumque manducat & bibit indigne, reus eſt corporis & ſanguinis Domini, judiciumque ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Novi ſiquidem & æterni teſtamenti hoc ſanctum ſingulare dignius longe eſt, quam veteris & tranſitorii teſtamenti ſanctum ſæculare, dum & evangelii per Chriſtum gratia pluris multum ſit,quam per Moyſen legis juſtitia. Quam tamen ſi quis irritam feciſſet, ſine ulla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moriebatur. Quocirca & idem Apoſtolus Corinthios non rite ſeipſos probantes, immo irreverentius tantis ſe myſteriis ingerentes, redarguens, *Ideo*, inquit, *inter vos multi infirmi & imbecilles multi, & dormiunt multi.* Languoribus enim tabeſcebant variis,& febribus inæſtuabant & moriebantur plurimi. Quia igitur ſeipſos minime dijudicabant, quatenus emendationi ſtuderent, judicabantur & corripiebantur a Domino; de quo ad Moyſen angelus: *Dominus*, inquit, *zelator nomen ejus, Deus eſt æmulator.* Ad populum vero Moyſes: *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Cujus ſcilicet quantum movere ſoleant zelum anathematis ſeu obedientiæ contemtus, ut duo de innumeris ponam, exemplo eſt Achar, qui propter anathema lapidibus fuit obrutus, ſuaque omnia igne combuſta. Itemque Saül,a quo propter inobedientiam ſciſſa eſt regni purpura,dicente propheta, cujus ſciderat ipſe pallium, *Scidit Dominus regnum Iſraël a te, & quia projeciſti ſermonem Domini, projecit te Dominus ne ſis rex. Melius eſt enim obedientia, quam victima, & auſcultare magis, quam offerre adipem arietum, quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle adquieſcere.*

C Materiæ, mi frater, exigit triſte fundamentum, ut triſtia ſuperædificem verba,nec vereor ne illo Satyrici me notes elogio: *Plus aloes quam mellis habes*, cum vereamur, cum doleamus hæc fuiſſe potiſſimum mala, quæ nos cibaverunt pane lacrymarum, quæ nos potaverunt doloris abſinthio. Sed cœptæ jam proſequar ſeriem narrationis.

Quando hæc nos inceſſit ſubito tempeſtas, procedere debebamus in civitate ad exequias cujuſdam canonici; & propterea illo mane maturius officium aliquot horarum cum matutinali miſſa expleveramus, D diſpenſante miſericorditer eo qui omnia in menſura & pondere & numero conſtituit, ut non ad horam tantæ animadverſionis divina celebrarentur ſuper ipſum altare myſteria, quod ſine multo fieri non potuiſſet periculo,tam in miniſtris quam in ſacramentis. Miſer ego ad tantam concuſſionem pavidus fugi in eccleſiam, ut ibi tutior eſſem, cum unus occurrit ex fratribus dicens pallas altaris a fulmine tactas ardere. Inhorrui, extremui, ſed tamen promta in martyrem fide excitus cucurri, negligenſque mei. Nec- E dum enim vapor cum fœtore, caligo cum horrore deceſſerant loco. Lanam altaris quam exuri putabam, corripui, ut excuterem: quæ vi quadam velut a vento dejecta, partim ſuper ipſum altare, ſuperjacente miſſali, remanſerat, partim in pavimentum defluxerat. Obſtupui manſiſſe incombuſtum, dum ſuper eam ſcintillam ignis reperiſſem ardentiſſimam. In quam & aliquamdiu intendi atque conſideravi quiddam fuiſ-

Digitized by Google

ſe vivacis ac ſubtilis ſubſtantiæ, de qua, martyre ſancto teſte, timui, ne mihi aut inſiliret in faciem, aut ſævum aliquid diceret, quod cum vellem decutiendo extinguere, ſubito diſparuit. Fuiſſe dæmonem conjicio, qui pro ſua potuerit ſubtilitate per rimas ſeu cavernulas irrepere, & ignea quadam vi vel demoliri aliqua vel adurere. Namque ut erratici, ita ſubverſores ſunt dæmones, quantum a Dei bonitate frigidi, tantum ex ſui malitia igniti. Quomodo autem non pateat illi nos addictos ſententiæ: *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem & iram & tribulationem immiſſiones per angelos malos.*

Pixidem denique argenteam, in qua corpus Dominicum habebatur, inveni ſuper altare dejectam, quia cathenulam, de qua ex more pendebat, ferream, vis caloris velut ſtipulam ſiccam abſumſerat, ut vix aliquantos inde anulos reperiremus. Ipſam gemebundus accepi firmiter quidem ſeratam, ſed atramenti inſtar fuliginatam, & foramen modicum præter ſolitum habentem, quo neſcimus tunc artifice factum. Fuliginem illam manibus tenendo atque fricando abſterſi; aperui, treſque oblatas intus integras, ſed paululum obfuſcatas inveni, circumſtantibus oſtendi, quoniam ſumma nobis erat trepidatio, ne corpus Dominicum deperiſſet. Fratres porro altare circumſtantes, quatinus ſi quæ reſidiſſent ignis ſcintillæ extinguerent, pallium quidem, ut ſupra memini, ſciſſum, ſigillum in partes diviſum, ſudarium neque ſciſſum neque uſtum invenerunt: niſi quod etiam in eo, ſicut in pyxide modicum foramen, quantum fieri acu poſſet videretur.

Igitur ſigilli fragmenta cum lacrymis & mœrore multo levantes, plumbeam quæ ſub ipſo fuerat capſellam, in qua ſanctorum reliquiæ continebantur, tutum in locum poſt altare tranſpoſuimus, ubi nec cura diligentior, nec lumen deeſſet continuum. Non enim ingrate accepimus, ſed propenſa gratiarum actione excolimus, quod ad tantum, ut dixerim caminum, nec plumbum liquefieri, nec reliquiæ conſumi, nec potuerit cera reſolvi. In prædicta etenim capſella domnus REGINARDUS memorabilis epiſcopus, conſtructor eccleſiæ iſtius, unica devotione ſuum ex cera cum reliquiis condiderat ſigillum. Non advertis quicumque pietatis donatus es ſpiritu, trium hic puerorum præconiale ſpectaculum, quorum neque Sarabella, neque capillum ſaltem ſeptemplicis flammæ valuit vehementia temerare? Etiam hic digito Dei athleta cooperatus eſt victorioſus, de quo veraciter dictum ſit *cum tranſieris per ignem, flamma non nocebit te, & odor ignis non erit in te*. quandoquidem & ipſe de craticula ſe aſſantibus dixerit: Infelices non agnoſcitis quia carbones veſtri non ardorem mihi, ſed refrigerium præſtant.

Ante hunc ignem flebiles ac ſi dicam threnas dixerat in viſu cuidam ſancti illius advoluto genibus & ſupplicanti; ô frater, venio iterum aſſari. Et quoniam minatur per prophetam Dominus, *Scrutabor Jeruſalem in lucernis*, non habeatur frivolum quod viſus eſt idem vigil ſanctus omnia monaſterii noſtri & clauſtri noctanter diverſoria deambulaſſe, & cum lucerna ſcrutatus fuiſſe, nec ut filios diei & lucis ambulare quoſdam indignatus virga minaci longius eliminaſſe. Hoc etenim de quibuſdam accidiſſe, magis eſt commiſerandum, quam aliquem hoc vidiſſe inſinuandum. Quod vero & illud quod conſpecta eſt imago Domini in cruce pendens & quaſi vivens amaras fudiſſe lacrymas, illi qui hoc videbat in mentem tunc veniente, quia videns Dominus Jeruſalem flevit ſuper illam. Qui videlicet tanto ſtupore ac tremore perculſus eſt, ut viſionem non ſuſtinens, nutabundo vix greſſu ſeſe ſubtraxerit. Verum quoniam dixit Eccleſiaſtes tempus loquendi & tempus tacendi, ſuperſedeo nonnullis & viſionibus & oſtenſis, quæ tantum nobis præſignavere malum, pro ſimilitudine quadam illud tibi Virgilianum, mi frater, ingerens. Nam ſcholarum ſtudioſus es litterarum.

Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet,
De cœlo tactas memini prædicere quercus.

Quamquam igitur tam enormiter confuſi, ſpectaculum quippe facti ſumus mundo & angelis & hominibus, non tamen in ſalicibus Babylonis ſuſpendimus organa noſtra: immo, ut ſcriptum eſt: *In tribulatione invocaſti me, & liberavi te, exaudivi te in abſcondito tempeſtatis*, multiplicavimus laudare Deum ſuper judicia juſtitiæ ſuæ variis ſatisfactionum modis, quos propter ſemetipſum habeat acceptos, qui penetravit cælos Jeſus filius Dei, qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum qui poſſet ſalvum illum facere a morte cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia. Ne deſertum præterea uſquequaque remaneret capitale noſtrum, id eſt majus altare, oraculum attendimus propheticum: *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua, & invoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me.* Necnon licentia epiſcopali minus altare majori nunc uſque ſuperponimus, ſacratum a domno THIEUVINO venerabili Leodienſium epiſcopo. Et quoniam eccleſia noſtra III. nonas Novembris a ſanctis ſacrata & dedicata eſt epiſcopis REGINARDO videlicet, JOHANNE Portuenſi apoſtolicæ ſedis legato, PELEGRINO Colonienſi archiepiſcopo, viſum humilitati noſtræ eſt, quatenus pro tantorum reverentia & prærogativa patrum, necnon & primæ ſacrationis

pio reſpectu, denuo ipſa eadem die recon- A ſecraretur. Proinde levamus oculos noſtros in montes unde veniat auxilium nobis. In te ô benedicta Virgo MARIA, de qua, ut ſcribit Daniel, lapis abſciſſus eſt ſine manibus, qui factus eſt in montem magnum, ita ut impleret univerſam terram, & in te, Laurenti, mons craticulate, qui quanto inter tormenta detritus, inter flammas es liquefactus, tanto magis excreviſti uſque ad cœleſtes Chriſti januas, quas ingredi ſole clarior meruiſti. In vos etiam, ô ſancti omnes, quos in Canticis canticorum dilecta Dilecto eſſe pronuntiat montes aromatum. B Quatenus noſtrorum odoribus meritorum juxta Zachariæ dictum effundat Dominus ſuper domum hanc, & ſuper habitatores ejus Spiritum gratiæ & precum, ut ſecundum eumdem prophetam ſimus benedictio, qui maledictum eſſe nunc cenſemur a ſæculo.

Siquidem hæc noſtra flagellatio facta eſt multis in ſcandalum, quaſi & ille circuitor, & perambulator ſatan Job juſtum non percuſſerit, Jeſu quoque ſacerdoti magno non ſteterit a dextris ut adverſaretur ei, & pſal- C miſta non dixerit: *Fui flagellatus tota die & caſtigatio mea in matutinis*, innumeraque alia quæ poſſunt objici, quando nec ipſe ſathan quantum voluit, ſed quantum & quo modo & ubi permiſſus eſt, nos impetierit, illius judicio cujus judicia abyſſus multa. Quod evidenter cuidam oſtenſum eſt, qui ſubſecuto paraſceve, dum matutinali hora poſt vigiliarum & orationum munia ſeſe in terram paululum quieturus coram altari quodam dediſſet, ſupra ſe quodammodo factus, vidit ea parte aeris qua fulmen deciderat, clariſſimæ lucis angelicam cohor- D tem, quæ obſtiterit dæmonicæ cohorti, noſtram penitus in conflagrationem ſuccenſæ; ſed ſicut deficit ſic fumus deficit; ſicut effluit cera a facie ignis, ſic tartareus ille torris a facie martyris aſſati fumigans defluxit. Nec fuit horridior fumus ille quem vidit Iſaias impleſſe domum Domini, iſto qui totum ita monaſterium obfudit, ut ex fulgure illud accenſum flebiliter diſcurrendo perſtreperemus. Sed profecto angelus faciei Dei, angelus quem quartum in camino cum tribus pueris deambulantem vidit & obſtupuit tyrannus, ille, inquam, qui excuſſit E flammam ignis de fornace, hoc etiam abegit incendium, & ipſos in dæmones tamquam in Chaldeos, qui feroces interpretantur, retorſit. Propterea miſerationum, Domine, tuarum recordari æquum eſt, laudationem tuam loqui os noſtrum ſalutare, ſuper omnia quæ largitus es nobis ſecundum indulgentiam tuam, & ſecundum multitudinem miſericordiarum tuarum. Omnia enim quæ feciſti nobis, in vero judicio feciſti. Nec ſit ſupervacaneum, JESU CHRISTE ſacerdos magne, ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, quod te vidit quiſpiam cultu ſacerdotali, cultu ſupercœleſti, plus quam Aaron glorioſum ad altare quod nunc videris ut tabernaculum Silo repuliſſe, myſtica quædam & quæ ſupra hominem ſint, ſacramenta celebraſſe. Erat eccleſiæ ſtructura mirabili modo innovata, aromaticus odor diffuſus, claritas ut civitatis quæ juxta Apocalypſim non eget ſole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminat eam, & lucerna ejus Agnus eſt. Illuminanti ergo mirabiliter a montibus æternis, ſupplicent omnes filii lucis, imploret atque impetret omnis eccleſia ſanctorum, quatenus eccleſia noſtra benedictionem accipiat & miſericordiam a Chriſto Domino pontifice ſummo ſalutari vero. Amen.

REINERII LEODIENSIS S. Laurentii monachi prologus in vitam ſancti Theobaldi eremitæ ab eo conſcriptam.

Ex mſ. S. Laurentii Leodienſi.

AD gloriam Dei profectumque legentium & audientium, virtutes recenſentur atque opera ſanctorum, quatenus in eis agnoſcatur & laudetur gratiarum dator mirabilis, ac præclaræ exemplo virtutis fœcundæ mentes germina bona proferant actionis, typico apud hiſtoriam facto, qua ſcribitur Jacob ſanctus virgas populeas virides & amigdalinas & ex platanis ex parte decorticaſſe, detractiſque corticibus, in eis quæ ſpoliata fuerant candor apparuit, illa vero quæ integra erant, viridia permanſerunt, poſuitque eas in canalibus, ubi aqua effundebatur, ut cum veniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas oves, & in aſpectu earum conciperent. Eo nimirum modo in eccleſia ubi viventes fluunt aquæ cæleſtis doctrinæ, quibus greges potantur fidelium, poſitæ ſunt virgæ virides, virgæ candidæ, ſancti videlicet viri, quibus & fidei viror, & vitæ rectitudo, candorque boni ineſt operis, quorum in aſpectu, quorum documento ac exemplis, oves, id eſt ſimplices juxta prophetam concipiant, & quaſi pariant & parturiant, atque ſpiritum ſalutis faciant in terra, gratuleturque ſponſus & dicat: *Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas.* Sum quidem imperitus tam ſermone quam ſcientia, utpote qui cum Eſaü per luſtra ferarum venando non diſcurrerim, qui per auditoria diſcendo non ſim vagatus philoſophorum: quin potius cum Jacob ſimplice penes matrem Rebeccam in tabernaculo ſemper reſederim, regulare jugiter in eccleſia ocium obſervarim. Æterni tamen patris ſapientiæ ac verbo, quod ex ore infantium & lactentium perfecit laudem, confido. Igitur laudabilem monachum indignus

Digitized by Google

indignus licet laudabo monachus. Opuſculum duobus conficiam libris, cui præpingatur talis titulus: *Flos Eremi:* Qua enim vita, quibus floruerit virtutibus eremita & monachus THIEBALDUS in eo expediam; atque in primis ut tenellæ adhuc ætatis vel pueritiæ flores in hunc coaleſcant fructum enitar. Nam ſalubre eſt ſtudiis pectus excolere honeſtis; otioſitas quippe frutices alit vitiorum; quos ut precaverim ſtudere juvat, quo veſte nigra, tamquam nigris hœdorum togatus pelliculis, de illa quippiam aſſequar benedictione, quam tulit frater lenis a fratre piloſo.

Finit prologus.

EJUSDEM PROLOGUS in vitam S. Pelagiæ.

Ex mſ. ſancti Laurentii Leodienſis.

EXemplar converſionis ac pœnitentiæ Pelagiam propoſui, quæ de tenebris ad lucem, de proſtibulo ad caſtimoniæ emerſit ſanctitatem, in qua benedicitur pater miſericordiarum Deus, qui vas perditionis & iræ in vas transformavit & gratiæ: cujus dignatione nihil profecto dignius; indulgentia nihil præſtabilius eſt, quem plus impænitens quam delinquens qui deſperat, velut qui negat, offendit. Nemo itaque tam ſumme malus eſt, cui ſumme bonus non ignoſcat, ſi rite pæniteat. Igitur Pelagia ſpem veniæ peccatoribus ſuſcitat, multitudinem viſcerum Chriſti prædicat: cujus monumenta converſionis ab alio quidem ſcripta reperi; ſed cum oratio parum idonea, tum vero barbariſmorum erat atque ſoleciſmorum tanta confuſio; ut illuſtrem materiam ſtilus obſcurior laceram reddidiſſe ac deſpicabilem videretur. Verum de ſcriptoris vitio potius quam de auctoris imperitia id accidiſſe ſuſpicor, dum quatuor aut amplius glauſulis, tum & dimidiis ſe verſiculis paſſim mutilatum textus pronuntiaret. Glorioſis autem rebus plurimum tollit gratiæ ſermo contemtibilis: meliori ergo aliquantum facie prædictam curavi materiam reformare, rudemque experiri adoleſcentiæ indolem. Opuſculum in duos digeſſi libros, atque titulo prænotavi: *Speculum pænitentiæ.* Nam quantum hujus remedii ſit bonum, quam felix proventus, in hoc etiam ſpeculari poteſt benivolentiæ expiatus collirio cujuſvis oculus.

Finit prologus.

REINERI MONACHI Leodienſis S. Laurentii prologus in vitam Reginardi epiſcopi Leodienſis.

Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

JUxta Salomonis proverbium: *Pretioſi ſpiritus eſt vir eruditus.* Sed ego licet ineruditus, ideoque nullius revera pretii, tamen exigere a me ipſo præcordiale & votivum habui, ut virum deſcriberem pretioſum, id eſt REGINARDUM venerabilem epiſcopum, qui te, ô ſancte Laurenti, ſpecialem ſibi patronum eligens, in quo ſerviatur perpetim Deo, ac tuum nomen, tabernaculum, hanc ſcilicet eccleſiam ædificavit in terra; unde & cæleſtis per te tabernaculi & eccleſiæ ſupernorum creditur meruiſſe municipatum. Ipſe, inquam, nobis ſub protectione tui degentibus patrocinii, & a ſtrepitu ſequeſtratis rerum ſæcularium factus eſt velut in umbraculum diei ab æſtu, in ſecuritatem, & abſconſionem a turbine & a pluvia: ad quem deſcribendum etiam fratres quidam hortatu benivolo & jugi me precatu quaſi pigrum ac deſidem excitaverunt, importune objectantes; non minus gratitudinis, non minus obſequii me pio patri-familias debere noſtro, cujus beneficiis educatus maxime eſſem a puero, quam ſanctis præſulibus Wolbodoni & Euraclo, quorum jam antea duobus libellis vitam deſcripſiſſem. Verum ſupervacanei reſpondebam eſſe laboris eos commendare verbo, quos egregiorum clarificet lampas operum; ac ſi ſole circumfuſis facem quis præferat; acceſſuque luminum diei conetur claritudinem adjuvare. Attamen pro virtutum incitamento, profectuque vel legentium vel audientium, juſtum aliquem operæ pretium eſt celebrare litteris, ut ſecundum prophetam: *Memoria juſti ſit cum laudibus.* Nec enim poſt pænitentiæ dignos fructus Reginardo magis eſt imputandum, quod fecerit aliquando de mammona iniquitatis commercium, emendo ſcilicet epiſcopatum, quam Matthæo apoſtolo & evangeliſtæ, quod lucra ſectando in ſede publicani aliquando ſederit ad theloneum.

Finit prologus.

INCIPIT VITA EJUSDEM.

In territorio Coloniæ Agrippinenſis claro Reginardus genere, &c. *ut apud Ægidium de Aurea-valle, qui hanc Reinerii lucubrationem de verbo ad verbum ſua Leodienſium epiſcoporum hiſtoria pro more inſeruit. Solet quippe ille ſcriptor aliorum opera, nequidem indicatis auctorum nominibus, ſibi ipſi adſcribere, adeo ut hiſtoriam ipſius diligenter diſcutienti, vix aliquid Egidii occurrat, præter ipſam collectionem & collectorum ordinem.*

CHARTA BALDUINI COMITIS Hannonienſis, de addendis ad conſuetudines villæ Haſprenſis.

Anno 1184. Ex Haſnonienſi cartario dominorum de Avesnis.

IN nomine Domini, ego BALDUINUS Hannonienſis comes, quintus ab illo Balduino qui & Flandriam & Hannoniam poſ-

Digitized by Google

ſedit, notum facio tam præſentibus quam A futuris, quod conſuetudines villæ Haſprenſis, quæ beatorum Vedaſti atque Aycardi eſſe dinoſcitur, cujus temporalis advocatus ſum, ad petitionem domni MARTINI abbatis S. Vedaſti ſcripſimus, [a] (a) & tam ego quam ipſe ſigillis noſtris confirmavimus. Inſuper ego & barones mei nos eaſdem conſuetudines ad plenum obſervaturos, tactis ſacroſanctis evangeliis, juravimus: quod & hactenus fecimus. Verum quia accreſcente malitia, per eaſdem ſanctiones non poterat ad plenum villa coërceri, tempore domini JOHANNIS ejuſdem eccleſiæ abbatis, qui prædicto MARTINO tertius in abbatiam B ſucceſſit, de communi ipſius & noſtri conſenſu atque conſilio, ſalvis omnibus quæ in priori ſcripto continentur, de homine occiſo vel affolato, ea quæ ſubjecta ſunt, adjecimus, per quæ ſine damnis & tumultibus eadem villa in pacis ac quietis plenitudine poſſit conſervari.

Si igitur in villa Haſprenſi vel infra allodium villæ vel in toto comitatu comitis Haynonenſis ab homine Haſprenſi hominem [b] (b) affolari contigerit: qui hoc fecerit, membrum pro membro perdet. Si autem occidi; qui occiderit & ipſe occidetur. C Omnia autem occiſoris mobilia per manum præpoſiti eccleſiæ ſub teſtimonio præpoſiti comitis, vel ſervientis ipſius præpoſiti & ſcabinorum villæ præpoſiti Haſprenſis occupabuntur, & conſervabuntur: quorum duæ partes eccleſiæ Haſprenſi cedent, tertia vero in comitis partem, ſalvo jure præpoſiti ſui, cedet; domus autem occiſoris & hereditas univerſa ad eamdem eccleſiam devolvetur, quouſque filii vel heredes pacem terræ ſubierint. Cum autem quod ad pacem ſpectat fecerint, hereditatem ſuam ab abbate & eccleſia recipient & requirent. D Si vero homicida fugitivus evaſerit; mobilia ejus, ſicut ſupradictum eſt, diſponentur, & hereditas ejus ad eccleſiam devolvetur, quouſque pacis inſtitutionè, & conſanguineorum occiſi concordia adepta, & gratia abbatis & comitis ſuſcepta, in villam redierit. Cum autem ex pace ad plenum egerit, ab abbate ſæpedictæ eccleſiæ hereditatem ſuam requiret & accipiet. Si vero illum dum exſulabit, mori contigerit, filii ejus vel heredes, ſi fecerint quod ad pacem ſpectat, hereditatem ſuam ab abbate & eccleſia E requirent & recipient. Affolator autem ſi retentus fuerit, & membrum pro membro perdiderit, nihil de mobili vel hereditate perdet. Si vero fugitivus abierit; de mobilibus ejus & hereditate occiſoris agetur. Porro ſi occiſorem de terra comitis eſſe, & infra villam Haſprenſem res mobiles vel vadia aliqua ſuper domos, aut aliam hereditatem habere conſtiterit, eadem mobilia a præpoſito eccleſiæ, vocato ſecum, ut dictum eſt, comitis præpoſito & ſcabinis, occupabuntur, & comiti vel ejus miniſtro reddentur. Hoc excepto, quod comes vel ejus præpoſitus domos vel reliquas hereditates invadiatas non poterit redimere, immo præpoſito eccleſiæ eas a præſtita pecunia licebit redimere. Præterea ſi homicida in villa Haſprenſi ſit vel affolator, & antequam capi poſſint, fuga evaſerint, quoſcumque conſtiterit eis ſubſidium evaſionis impendiſſe, in eadem damnatione qua ipſi erant, tenebuntur. Inſuper occiſoris & affolatoris cognatio, prout pacis inſtitutio dictaverit, eos ſuper ſanctos abjurabit, & eis qui eos abjuraverint pax & ſecuritas ab occiſi & affolati cognatis cum jurejurando dabitur, quam pacem ſi iidem cognati de poteſtate S. Aychardi ſunt, abbas ſimul & comes facient teneri, ſi vero de poteſtate comitis, ſolus comes faciet aſſecurari. Si qui autem fugitivos illos abjurare noluerint, eos abbas & comes & occiſi cognatio totis viribus perſequentur, & eorum mobilia & hereditates lege qua ſupra ſcriptum eſt de occiſoribus & affolatoribus, diſponentur, nec eis quemadmodum nec occiſori, nec affolatori, niſi voluntate & aſſenſu abbatis & comitis ulterius in villa redire concedetur. Si autem occiſoribus vel affolatoribus vel nolentibus abjurationem facere, fugitivis pace comitis adepta, cum abbate ſimiliter pacem facere, in villam redire nolentibus; abbas vero vel odii cauſa, vel dilationis, vel cupiditate hereditatis eorum diutius detinendæ reditum non conceſſerit: ſi querela ſuper hoc ad comitem delata, abbatem comes convenerit; tunc abbas duos ex hominibus ſuis quos potius elegerit, accipiet, & comes ſimiliter duos ex ſuis, quibus adjuratis, abbas ipſorum conſilio in hujuſmodi caſu procedet: hoc inſuper addito, quod eis ab abbate vel comite reditus in villa non debet concedi, niſi facta pace cum conſanguineis affolati vel occiſi. Si vero fugitivos pro abjuratione non facta antequam redeant, mori contigerit, eorum filii vel heredes, ſi tamen pacem ſubire voluerint, cum abbatis & eccleſiæ gratia hereditatem ſuam requirent atque recipient. Illud etiam proſpectum eſt, ut quotiens affolationis, vel homicidii, vel eorum quæ prædicta ſunt, caſus emerſerint; ſi talium auctores fugerint, pro convinctis habebuntur. Si autem rei veritas latuerit, per homines abbatis, tres viros nobiles, & homines comitis, tres viros nobiles, fide ab eis accepta, vel adjuratione appoſita, diſtricte veritas inquiretur; & veritate diligenter inquiſita, & ad liquidum patefacta, omnia eo

(a) Vide ſupra pag. 891.

(b) Affolare vulgo pro leviter percutere ſumitur. Papias leviter tangere interpretatur, hic vero pro quacumque percuſſione accipitur.

ordine, quo dictum eſt, complebuntur. Hanc igitur pacis ſanctionem ego & venerabilis abbas JOHANNES S. Vedaſti noſtro & hominum noſtrorum conſilio, & pari conſenſu diſponimus, & ſcripto cyrographizato commendamus, & ut in poſterum rata & inconvulſa permaneant, ſigillorum noſtrorum auctoritate munimen; & nomina hominum noſtrorum, qui præſentes audierunt & approbaverunt; ſubſcribimus. Signum hominum comitis, WILLELMI fratris comitis, Euſtachii *de Rues*, Euſtachii filii ejus, Gerardi de S. Oberto, Renerii *de Tris*, Almanni *de Provi*, Polii *de Vileirs*, Hugonis *de Grois*, Goſuini *de Tulin*, Hawelli de *Kievreng*. Signum hominum S. Vedaſti, Johannis Caſtellani de Inſula, Walterii de Attrebato, Alardi de Croiſillis, Balduini *Biekerel*, Wichardi *de Irvileir*; Bernardi de Gaverella, Wiberti majoris; Roberti *de Baunin*, Andreæ majoris. Signum clericorum, Walteri decani *de Bavai*, Thomæ decani de Valencenis, Walteri *de Leſpais*, Gerardi presbyteri. Actum per manum Gilleberti notarii mei, anno dominicæ Incarnationis MCLXXXIIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro eccleſia Ambianenſi.

Eccleſiam Ambianenſem a jure procurationis abſolvit.

Anno 1185. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. PHILIPPUS, &c. dignitati regiæ convenit ſibi devotos in beneficiis ita reſpicere, ut dum noſtra retributio quorumdam bene reſpondeat meritis, alii ad idem talibus invitentur exemplis. Noverint itaque univerſi præſentes pariter & futuri, quod quando terram Ambianeſii & comitatum Ambianenſem, PHILIPPO comite Flandriæ id nobis relinquente, recepimus, fidem & devotionem quam ad nos habebat Ambianenſis eccleſia dilucide cognovimus, quæ non ſolum nobis circa hoc multum devotionis exhibuit; verum cum feodum terræ prædictæ & comitatus ad eccleſiam illam, ex eo quidem quod habet de noſtro regali, pertineret, & exinde ſibi deberet hominium recipere: noluit hæc eccleſia, & benigne conceſſit, ut feodum ſuum abſque faciendo hominio teneremus; cum utique nemini facere debebamus hominium vel poſſimus. Ad quod eccleſiæ devotionem attendentes, dictam eccleſiam ab omni procuratione noſtra & ſervientum noſtrorum abſolvimus & quietos eſſe præcepimus; quamdiu nos & ſucceſſores noſtri reges Francorum terram Ambianeſiam & comitatum tenebimus: ita quod ſi forte terram iſtam aliquis deinceps habuerit, qui eccleſiæ Ambianenſi poſſit hominium facere, hominium faciet epiſcopo de prædicto feodo, & epiſcopus nobis & ſucceſſoribus noſtris regibus Franciæ noſtriſque ſervientibus noſtras procurationes, ſicut antiquitus ceteri Ambianenſes epiſcopi conſueverant, ab illo tempore in futurum exſolvet. Quæ omnia, &c. Actum Compendio, anno ab incarnatione Domini MCLXXXV. regni noſtri anno ſexto, aſtantibus, &c.

DIPLOMA ILDEPHONSI regis Aragonum pro Roſtagno epiſcopo Avenionenſi.

Confirmat ei pignus de Albergo de Novas pro mille ſolidis, quos avus ejus Raymundus Berengarii a Laugerio epiſcopo acceperat, quibus addit ſolidorum tria millia, quæ pater ejus Remundus a Gaufrido epiſcopo acceperat.

Anno 1185. Ex archivis eccleſiæ Avenionenſis.

IN nomine Domini. Præſentibus & futuris ſit cognitum, quod ego ILDEFONSUS Dei gratia rex Aragonenſis, comes Barchinonenſis, & dux Provinciæ, ſicut olim recognovi, conceſſi & laudavi GAUFREDO piæ recordationis Avenionenſi epiſcopo, ita nunc recognoſco, concedo, atque confirmo tibi ROSTAGNO Avenionenſi epiſcopo & ſucceſſoribus tuis & canonicis Avenionenſis eccleſiæ, pignus de Albergo de Novas, quos avus meus RAYMUNDUS BERENGARII & uxor ejus DULCIA avia mea ſuppoſuerunt LAUGERIO Avenionenſis eccleſiæ epiſcopo & canonicis pro mille ſolidis: & inſuper recognoſco, laudo, atque concedo in præfato Albergo de Novas tibi prælibato Roſtagno Avenionenſi epiſcopo & canonicis alios mille ſolidos de denariis novis, quos avunculus meus BERENGARIUS RAYMUNDI a prænominato Laugerio epiſcopo in eodem pignore accepit. Ego vero prædictus ILDEFONSUS rex Aragonum, ſicut olim conceſſi & laudavi Gaufredo epiſcopo, ita nunc aut melius concedo & laudo in eodem Albergo de Novas tibi Roſtagno Avenionenſi epiſcopo & eccleſiæ, ſi ſine epiſcopo fuerit, & tuis ſucceſſoribus alia tria millia ſolidorum de denariis novis, quos Gaufredus præmemoratus epiſcopus pro patre meo bonæ memoriæ RAYMUNDO ejus creditoribus perſolvit. Et ſi moneta mutata fuerit, debeo reddere ego vel ſucceſſores mei tibi & eccleſiæ vel canonicis, ſi ſine epiſcopo fuerit, centum marchas puri & boni argenti. Recognoſco etiam quod pater meus pro ſervitio magno quod ſibi & fratri ſuo Gaufredus ſæpedictus epiſcopus in multis fecit & exhibuit, conceſſit & dedit ei perpetuo & ſucceſſoribus ſuis & eccleſiæ Avenionenſi Albergam & dominium & quidquid ad eum pertinebat vel pertinere debebat in villa de Verqueriis, & in territorio ejus cum omnibus appendiciis ſuis:

Digitized by Google

hoc, inquam, donum ego cognoſcens, & quod illud olim ſimiliter laudavi & confirmavi Gaufredo epiſcopo, confirmo nunc iterum & laudo perpetuo tibi Roſtagno & ſucceſſoribus tuis & eccleſiæ Avenionenſi; & ut ſic omnia prædicta teneam, & nulla ratione infringam, ego promitto tibi & accipio te in fide mea. Actum eſt hoc apud Avenionem XIIII. cal. Martii anno dominicæ Incarnationis MCLXXXV. Signum ILDEFONSI † regis Aragonum, comitis Barchinonenſis & ducis Provinciæ.

Hujus autem recognitionis & confirmationis ſunt teſtes Raimundus *de Agout*, Guillelmus de Sabrano, Brocardus, Eliſardus, Remundus de Avinione, Petrus Bremundi, Mataronus, Guillelmus Raimbaldi, Guillelmus de Monticiis prior de Cortheſone.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI in gratiam Galfridi epiſcopi Silvanectenſis.

Ut abbates regales per ſolum epiſcopum Silvanectenſem mittantur in ſtallis.

Anno 1185. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quoniam nos dilecto & fideli noſtro GALFRIDO Silvanectenſi epiſcopo conceſſimus donum illud, quod genitor noſter bonæ memoriæ Ludovicus rex fecit AMAURICO Silvanectenſi epiſcopo, de abbatibus regalibus in ſtallum mittendis, videlicet ut non per alium quam per eum tantum vel per ejus ſucceſſores poſſint inſtitui. Quod ut in poſterum &c. Actum Silvanectis, anno incarnationis Domini MCLXXXV. regni noſtri anno VI.

LITTERÆ PHILIPPI IV. Francorum regis, de confirmatione fundationis Cartuſiæ Apponenſis ab epiſcopo & capitulo Nivernenſi.

Ann. 1185. & 1310.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis præſentibus & futuris, nos infra ſcriptas vidiſſe litteras in hæc verba: Ego THEOBALDUS Dei patientia Nivernenſis epiſcopus, & ego Johannes decanus & totum capitulum eccleſiæ Nivernenſis, notum facimus omnibus, tam præſentibus quam futuris, quod nos dedimus & conceſſimus fratribus ordinis Cartuſienſis locum de Appona integre cum pertinentiis ſuis, ſilvis ſcilicet & terris, pratis & aquis, & omnibus quæ in futurum, ſecundum ordinem Cartuſienſem loco illi poterunt juſte acquirere: ita quod ſi forte contingeret fratres ordinis locum eumdem, quod abſit, relinquere, aut non inhabitare, ad eccleſiam Nivernenſem locus memoratus libere rediret, & quiete abſque alicujus commendatione, cum omnibus ibidem acquiſitis. In hujus vero conceſſionis teſtimonium & firmitatem, præſenti paginæ ſigilla noſtra fecimus apponi. Actum Nivernis publice, anno incarnati Verbi MCLXXXV. in capitulo S. Cyrici, (a) domino LUCIO papa in cathedra Romanæ eccleſiæ præſidente, regnante PHILIPPO rege Franciæ. Nos igitur progenitorum noſtrorum imitantes veſtigia, ſacroſanctas Dei eccleſias & eccleſiaſticas perſonas, præcipue religioſas favore benevolo proſequentes, ut earum adjuti precibus, ſic regnare valeamus in terris, quod ad regnum poſſimus perpetuum pervenire; dictorum fratrum priorisque dicti loci devotis ſupplicationibus inclinati, volumus & præſentium tenore concedimus, præcipue ob noſtræ, progenitorum noſtrorum, recolendæque memoriæ JOHANNÆ Dei gratia Francorum & Navarræ reginæ, conſortis noſtræ quondam cariſſimæ, animarum remedium & ſalutem, quod ipſi prior & fratres qui pro tempore fuerint, omnia & ſingula ſuperius expreſſa teneant, habeant, & poſſideant in perpetuum libere, pacifice, & quiete, abſque coactione vendendi, vel extra manum ſuam ponendi, ſeu præſtandi propter hoc nobis vel quibuſcumque noſtris ſucceſſoribus financiam qualemcumque, dictaſque donationem & conceſſionem & omnia ſupraſcripta rata habemus & grata, & ea volumus, laudamus, approbamus, & tenore præſentium confirmamus, noſtro tamen & alieno in omnibus jure ſemper ſalvo. Quod ut ratum & ſtabile perſeveret, præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum Pariſius, anno Domini MCCCX. menſe Aprilis.

Per dominum regem MAILLARDUS.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro abbate Flavigniacenſi.

Villam de Couche *ſub ſua protectione certis ſub conditionibus ſuſcipit.*

Anno 1186. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Ex regiæ dignitatis officio rebus eccleſiarum regni noſtri noſtram tenemur protectionem impendere: & tunc arctius tenemur ad hoc ipſum, cum aliquod inde conſequimur emolumentum. Noverint itaque univerſi præſentes pariter & futuri, quoniam ad petitionem RAINALDI abbatis, totiuſque conventus eccleſiæ (b) Flavinia-

(a) Id eſt eccleſiæ cathedralis quæ ſanctum Cyricum patronum agnoſcit.

(b) Flavigniacenſe S. Petri monaſterium antiquum ordinis S. Benedicti in diœceſi Auguſtodunenſi ſitum eſt, cujus abbas Raynaldus hic commemoratus in vulgato catalogo abbatum deſideratur.

Digitized by Google

cenſis , villam ejuſdem eccleſiæ , quæ dicitur *Couche* , in noſtra manu ſuſcepimus , & regia protectione , & in noſtro ſalvamento; tali quidem tenore , quod de ſingulis hominibus ad poteſtatem dictæ villæ pertinentibus , tam intra villam quam extra villam , annuatim in feſto B. Andreæ apoſtoli habebimus quinque ſolidos , vel quatuor , vel tres , vel duos , & ad minus duodecim denarios , & hoc admenſurare ne graventur homines ſuper priorem illius villæ , & ſuper præpoſitum noſtrum , quem in illa habebimus villa ; qui præpoſitus quidem ad prædictum feſtum de ſingulis hominibus burgi & caſtelli donantibus quatuor ſive quinque ſolidos , habebit annuatim pro ſalvamento duodecim denarios ; & de aliis qui ſcilicet minus quatuor ſolidis dabunt , habebit ſex denarios. De ſingulis vero hominibus poteſtatis prædictæ villæ, qui ſunt extra villam , habebimus annuatim quartallum annonæ , cujus medietas erit una frumentum, altera medietas avena : medietas juſtitiæ tam burgi quam caſtri noſtra erit ; monachis vero ſuum clauſtrum remanet abſolute liberum. Noſter præpoſitus & præpoſitus monachorum invicem fide mediante conſociati juſtitiam ipſam communiter colligent , & alteri ſine altero nihil omnino levare licebit. In omnibus poteſtatis ejuſdem villæ qui extra villam & caſtrum manſerunt , nullam juſtitiam habebit noſter præpoſitus , niſi de ſalvamento , ſi redditum non fuerit ad terminum , & hoc per legem & ad conſuetudinem patriæ præpoſitus noſter accipiet ſine parte prioris. Quod ſi aliquis de eiſdem hominibus forte priori rebellis extiterit , de quo clamorem prior ad præpoſitum referat , eam juſtitiam tunc præpoſitus cum priore partietur. Conceſſimus autem quod homines illos ad damnum aliquod eccleſiæ non ſuſcipiemus manutenendos , ſed ratione ſalvamenti quod habemus monachis omnia ſua in ea poteſtate ſalva facere curabimus. Et hoc ſalvamentum tali conditione ſuſcepimus , quod illud extra manum noſtram mittere nequaquam poterimus , ſed ad coronam regiam in perpetuum remanere ſtatuimus. Quæ omnia ſicut ſupra diximus , rogatu & aſſenſu tam abbatis quam capituli Flaviniacenſis facta , ut in poſterum rata permaneant & inconvulſa, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato communimus. Actum apud Fontem Blaadi , anno Domini MCLXXXVI. regni noſtri anno octavo , aſtantibus , &c.

DIPLOMA SIFFREDI
Patherbornenſis epiſcopi.

De concordia inita inter moniales Gerdinenſes & Herimannum de Gideſſen.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego SIFFRIDUS Dei gratia Patherburnenſis eccleſiæ epiſcopus monaſterio in Gerdine in perpetuum. Amen. Anno 1186. *Ex cartario Gerdinenſi.*

Cum ex ſuſcepto præſulatus officio paci & tranquillitati eccleſiarum omnium , qua-
B rum curam ſuſcepimus , nos oporteat intendere , ſolertiore tamen invigilandum putamus diligentia , ubi aliqua diſturbationis cognoſcitur eſſe materia. Hujus rei gratia commoditati ſanctimonialium in *Gerden* , quæ vitæ honeſtate & religionis obſervantia , tam noſtrum quam multorum erga ſe provocarunt affectum , perpetuo proſpicere cupientes , præſentis ſcripti ſerie denuntiamus univerſis fidelibus , tam futuris quam præſentibus , quo ordine controverſia quæ inter ipſum monaſterium & Herimannum de *Giddeſſen* ſuper quibuſdam prædiis ver-
C tebatur , conquievit. Anno dominicæ Incarnationis MCLVIII. Goſwinus miles frater prædicti Heremanni lepra infectus , quoniam audierat , quod flagellat Dominus omnem filium quem recipit , ſe ab eo qui Saulum in via proſtratum & cæcitate percuſſum intrare compulit , hoc flagello vocari perpendit. Quapropter morbo carnis deſperato , ſpiritui ſaucio medicina efficaci volens conſulere , quinque manſos in *Hoſtheim* , tres & dimidium in *Frodenhuſen* , unum in *Baddenhuſen* ; unum in *Daleſſen* , in manu domni BERNHARDI Paderburnenſis epiſcopi hac conditione , ut ipſe eadem
D prædia monaſterio *Gerden* conferret , cum conſenſu legitimi heredis ſui , prædicti ſcilicet Heremanni , qui nondum liberos habebat , deſignavit , prædia reſignata domnus BERNHARDUS Patherburnenſis epiſcopus monaſterio in *Gerden* , ſicut aliud inſtrumentum de eadem donatione conſcriptum teſtatur , perpetuo quiete poſſidenda donavit. Poſt donationem actoribus monaſterii in corporalem eorumdem bonorum poſſeſſionem miſſis , videns Goſwinus quia ſine onere & gravamine monaſterii ibi ſuſten-
E tari potuit , cum ſancta & cara familia ſua , Adelheida videlicet uxore ſua & Johanne filio , ad ſanctum monaſticæ converſationis otium *Gerden* ſe tranſtulit. Viventibus his tribus perſonis , monaſterium Gerdinenſe memorata prædia quiete poſſedit ; nam eis ſubſidia vitæ temporalis commode miniſtravit. Noviſſime autem mortua Adelheida felicis memoriæ matrona , quæ maritum & filium præmortuos planxerat , anno dominicæ Incarnationis MCLXXXIIII. Hereman-

Digitized by Google

nus cum uxore ſua Ildeburga, & ſeptem filiis ſuis Henrico, Udone, Heremanno, Goſwino, Johanne, Antonio, Wernhero, monaſterio ſuper eiſdem prædiis quæſtionem movere cœpit, aſſerens numquam bona illa ex ſua vel fratris ſui reſignatione in perpetuum jus ſive dominium monaſterii Gerdinenſis tranſiſſe, ſed ſe tantum tribus illis perſonis uſufructum ad reficiendas quotidianas carnis ſuæ ruinas temporaliter conceſſiſſe. Nos vero lite per biennium prorogata, dum odia & jurgia creſcerent, meminimus officii noſtri eſſe monaſticam diſciplinam profitentes litigiis foralibus ſubducere, ut divinis miniſteriis poſſint pie & ſolerter intendere. Ne igitur mentes earum quæ Deo in oratione, quibus Deus in lectione loqui conſueverat, per varias cauſarum curas effluerent, & ne filii Heremanni rapinis & incendiis bona monaſterii vaſtantes morte contumelioſa ſive membrorum truncatione luerent malefacta, quia magis tranſactio conciliat, & amicorum ſuaviloquia, quam judicialis ſententia, cauſam ipſam arbitrio noſtro & quorumdam fidelium noſtrorum conſilio ſuppoſitam ita ſopivimus, quod Heremannus datis ſibi a monaſterio XX. marchis, cum uxore Hildeburga & filiis ſuis Heinrico, Udone, Heremanno, Goſwino, Johanne, Antonio & Wernhero juri ſuo, ſi quod habuit vel habere videbatur, in bonis ipſis quæ in lite vertebantur, renunciavit, qua renunciatione ſolemniter facta, ſicut venerabilis domnus BERNHARDUS epiſcopus poſt primam reſignationem jam ſæpedicta bona monaſterio Gerdinenſi dedit, ita & nos poſt hanc renunciationem ſub præſentia clericorum & laicorum eadem bona eccleſiæ Gerdinenſi banno noſtræ auctoritatis confirmavimus. Volentes igitur facti noſtri memoriam litterarum indiciis æternari, hanc cartam jam dictæ tranſactionis teſtem ſempiternam conſcribi, & authentico ſigilli noſtri caractere fecimus inſigniri. Acta ſunt hæc anno ab Incarnatione Domini MCLXXXVI. indictione IIII. præſidente eccleſiæ Romanæ domno URBANO papa III. regnante domno FRIDERICO auguſtorum ſereniſſimo. Teſtes hujus rei ſunt Altmannus eccleſiæ noſtræ major præpoſitus, Wolbertus decanus, Godeſcalcus Northimenſis præpoſitus, Bernhardus præpoſitus apoſtolorum Petri & Andreæ, Meinricus capellanus noſter, &c. HEINRICUS apoſtolorum Petri & Pauli in Patherburno abbas, NICOLAUS Hereſethehuſenſis abbas. Virorum nobilium qui aderant nomina hæc ſunt, Widekindus advocatus, Conradus de Schornaberge, Bernhardus de Lippia, Widekindus de Rethe, Albertus de *Everſteen*, Widekindus de Oſethe, AMELANGUS comes civitatis noſtræ. Nomina miniſterialium, Wernherus de *Brachel*, Conrat *Stapel*, Hugo de *Heincheldere*, Hartmannus de *Ileſch*, Hugo Heinricus *Spirinck*. Conſiliatores tranſactionis, Conradus de *Adeſels*, Burichardus *Plochrath*, Apollonius de *Vviſlere*, Johannes & Karulus de *Nigenkerike*, Heremannus & Swetherus *de Vveuere*, Siffridus de *Dalheem*, Helmicus *Grube*, *&c.*

BULLA PROTECTIONIS Urbani papæ III. pro collegiata S. Johannis eccleſia Leodienſi.

Anno 1186. Ex ſchedis Cl. V. D. de Craſſier.

URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis canonicis eccleſiæ beati Johannis Evangeliſtæ quæ eſt in Inſula Leodii, tam præſentibus quam futuris canonice ſubſtituendis in perpetuum.

Commiſſæ nobis apoſtolicæ ſedis nos hortatur auctoritas, ut locis & perſonis, ejus auxilium devotione debita implorantibus, tuitionis præſidium impendere debeamus; quia ſicut injuſta petentibus nullus eſt tribuendus effectus: ita legitima & juſta poſtulantium non eſt differenda petitio. Ea propter dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatam eccleſiam in qua divino mancipati eſtis obſequio, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem eccleſia in præſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum in quo præfata eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis, villam *Emarch* cum piſcatione, montem Roberti, villam Eymalam cum eccleſia & pertinentiis ſuis, eccleſiam ſancti Adalberti in inſula Leodii cum decimis ejuſdem inſulæ & pertinentiis ſuis, villam *Geſtele* cum familia & appendiciis ejus, eccleſiam de *Engle*, eccleſiam de Heudecuſa, eccleſiam *de Hoſden*, curtem Comaphiam cum eccleſia ſua, in villa Jupelella allodium ſolvens annualiter triginta ſolidos, quartam partem villæ *Hoydre*, jus quod habetis in villa *Ferires*, villam *Flenix*, *Romercurt*, *Bushone*, medietatem villæ *Bovingeſtir*, curtem *Goe* cum eccleſia & pertinentiis ejus, quartam partem decimæ, & allodium quod habetis in villa *Holong*, *Maſnil*, eccleſiam de *Genglehey*, & quicquid in allodio ejuſdem villæ & in *Vvaleove* habetis, villam *de Tillires*, & *Roſires*, villam *Meredorp*, Juſanam villam *Raulcurt*, quicquid juris habetis in eccleſia

de Monte *Thyenes* cum dote ſua, & in pleno dono eccleſiæ ejuſdem, eccleſiam de Atteroda, jus quod habetis in *Sleduvvez*, & manſum allodii in eadem villa in loco qui dicitur ad Montem, curtem *Nerbenes* cum eccleſia & pertinentiis ſuis, & adjacente ſilva *de Miradal*, *Holdrin*, *Fennache*, villam *Hulgrebes*, cum piſcatione innuoſa, in oppido Hoio, tres libras de teloneo, villam de Sarto *Colnois*, eccleſiam de *Corbion*, villam *Ferires*, & jus quod habetis in Morelmeis, *Ronredines*, allodium in *Halembail*, & in *Here Rokelenges*, *Hers* & Formala, medietatem decimæ *de Bubaz*, villam *Samerey* cum appenditiis ſuis, *Deſdorp* cum appenditiis ſuis, *Allekenrode*, vineas in *Novveroit*, manſum in *Bubenhen*, manſum in *Seſcay*, allodium in Falla, decem ſolidos in *Jalmin*, & decem in *Rumines*, ſex manſos in *Rongeſe*, & decem in Brida, teloneum de foro Viſati, in Leodio molendinum & allodium Parvitorrentis, curtem in Roberti monte, in *Vingiz* terram annualiter ſolventem quinque ſolidos, ad *Taynires* & *Seraing* pratum & terram ſolventem quinque ſolidos & ſex denarios, ad *Londos* quinque ſolidos, allodium *Haſtaples*, eccleſiam de *Hares Vviſtrevvich*, item in Hoio poſſeſſionem ſolventem duodecim ſolidos, & ſex denarios. Prohibemus autem ut nec præpoſito nec alicui omnino perſonæ bona ipſius eccleſiæ abſque communi fratrum vel ſanioris partis aſſenſu, quoquo modo alienandi licentia pateat, & eccleſiæ prædictæ liceat decanum libere eligere & præpoſitum ſive de ſua ſive de alia eccleſia de toto Leodienſi epiſcopatu. Et quia bona ad ſtipendia fratrum communiter pertinentia, in parte deficere, & in parte habundare accepimus, ſtatuimus ut defectus unius villæ alterius habundantia ſuppleatur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura, ſalva ſedis apoſtolicæ auctoritate, & Leodienſis epiſcopi canonica juſtitia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire temptaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi reatum ſuum digna ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei, & Domini redemptoris noſtri JESU CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervan- A tibus ſit pax Domini noſtri JESU CHRISTI, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

† Ego URBANUS catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſſ.

† Ego HENRICUS Albanenſis epiſcopus ſſ.

† Ego PAULUS Preneſtinus epiſcopus ſſ.

† Ego JOHANNES preſbyter cardinalis tituli S. Marci ſſ.

B † Ego PETRUS de Bononia preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Suſannæ ſſ.

† Ego LABORANS presbyter cardinalis S. Mariæ Trans-Tyberim tituli Calixti.

† Ego PANDULFUS preſbyter cardinalis tituli duodecim apoſtolorum ſſ.

† Ego ALBINUS preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Crucis in Jeruſalem ſſ.

† Ego MELIOR preſbyter cardinalis SS. Johannis & Pauli tituli Pamachii ſſ.

† Ego ADELARDUS tituli ſancti Marcelli preſbyter cardinalis ſſ.

† Ego JACINTUS diaconus cardinalis S. Mariæ in Coſmendim ſſ.

C † Ego GRATIANUS ſanctorum Coſmæ & Damiani diaconus cardinalis ſſ.

† Ego BOBO ſancti Angeli diaconus cardinalis ſſ.

† Ego OCTAVIANUS ſanctorum Sergii & Bacchi diaconus cardinalis ſſ.

† Ego SOFFREDUS ſanctæ Mariæ in Vialata diaconus cardinalis ſſ.

† Ego ROLLANDUS ſanctæ Mariæ in Porticu diaconus card. ſſ.

† Ego PETRUS ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis ſſ.

† Ego RADULFUS ſancti Georgii ad Velum-aureum diaconus cardinalis ſſ.

D Data Veronæ per manum ALBERTI ſanctæ Romanæ eccleſiæ preſbyteri cardinalis & cancellarii VII. cal. Auguſti, indictione quarta, Incarnationis dominicæ anno MCLXXXVI. pontificatus vero domni Urbani papæ III. anno primo.

CARTA ALIENORDIS
comitiſſæ S. Quintini pro Criſpeienſi S. Arnulfi monaſterio.

Bigatam lignorum ei concedit pro anima patris & matris ibidem jacentium.

E EGO ALIENOR ſancti Quintini comitiſſa & domina Valeſiæ tam futuris quam præſentibus notum facio, quod ego pro Dei amore & animæ meæ remedio, & pro animabus patris mei & matris meæ, & pro animabus prædeceſſorum meorum, perpetuo in omni libertate poſſidendam conceſſi eccleſiæ B. Arnulfi, in qua pater meus & mater mea tumulati quieſcunt, ſingulis diebus unam bigatam lignorum per totam *Anno 1187 Ex mſ. Colbertino.*

Digitized by Google

foreſtam de *Reſtin*, præter in ſilvam accipiendam ad uſus monachorum in eccleſia Deo ſervientium, de mortuo ſcilicet boſco, ſeu de branchiis, ſive de reſiduis. Quod ut ratum ſit & inconcuſſum perſeveret, præſentem cartam &c. Actum anno Domini MCLXXXVII. regnante PHILIPPO rege Francorum.

EPISTOLA HENRICI EPISCOPI Albanenſis ad univerſos eccleſiæ prælatos.

Hortatur ad modeſtiam, humilitatem, & pænitentiam.

Anno 1187. *Ex mſ. Hemerodenſi.* [a] VEnerabilibus & in Domino ſibi cariſſimis archiepiſcopis, epiſcopis, ceteriſque eccleſiæ prælatis H. (*a*) Albanenſis epiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus per gloriam ſalutiferæ crucis ad perpetuæ lucis gaudia pervenire.

Publicani & peccatores violenter præripiunt regnum Dei, quod ab ipſis vim perpeti gratulantur, & qui duces eſſe debuerant, nec ſequuntur. Propter quod perſonis potiſſimum eccleſiaſticis attendendum, ne, quod Deus avertat, ex clericorum damnatione incipiant reſarcire principes tenebrarum, quæ ex laicorum converſione ſuſtinent detrimenta. Cavendum etiam ne mare dicat ut Sidon erubeſcat. Cavendum eſt ne ſubjugale mutum hominis voce loquens incipiat redarguere inſipientiam prophetarum. Litteris itaque, dilectiſſimi, non modo inſcribi frontibus ſignum Thau, ſignum dominicæ paſſionis, ſed & cordibus imprimi his præſertim diebus oportet. Atrum eſt atramentum, atrox atramentarium, quod a renibus ejus dependet, qui in lineo habitu ſingularis candoris, qualem fullo ſuper terram facere nequeat, omnimodæ ſcilicet pietatis quam impœnitens nullus attingat ſignatum & inſignitus advenit. Conſideraverat atramentum hoc, altitudinem hanc, hanc nigredinem, qui dicebat: *Vidimus eum & non erat ſpecies ei neque decor.* Obſecro vos, dilectiſſimi, ne vos huic deformitati pigeat conformari. Æmulamini ejus humilitatem, qui pro vobis annorum induit infantilium paupertatem, ignominiam crucis ſubire non renuit, reputari inter mortuos non refugit. Deponite veterem hominem cum actibus ſuis, & exuvias veteris exuat Salvatoris ore prudentia commendata ſerpentis. Non competit huic tempori, non mœrori. Non plus calcaria quam altaria fulgeant, cum & illa forſitan oporteat ciliciis interim cooperiri. Idem quoque de ſellis, de frenis, de faleris notabilibus & inanem præferentibus fulgorem ſentiendum. In veſtibus ſuis

A deponant clerici quæ etiam reges abjiciunt, quæ ſignatorum Chriſti univerſitas noſcitur abdicare. Abjiciant varia, griſea, zebelinos, & pelliculas ejuſmodi grandis precii, ſed coram Deo periculi grandioris, nec minoris in veritate dedecoris, dum ad imaginem Dei creatus homo pelliculis murium ſeſe credit ornari. Audiatur Petrus ſaltem diebus iſtis, qui nullo tempore debuit non audiri. Audiatur, ut appetere viros pudeat; pudeat clericos quod eorum primus ad ipſorum gloriam, primus in contumeliam tonB ſuratur, etiam mulieribus interdixit. Non manicæ, non calceamenta eorum. Si vero etiam miniſtrantium eis cottidianis egeant conſuturis, ne ſubtilitas lineæ ligandis eorum manibus & pedibus in vincula debeant graviora converti, vel ne videantur funiculos texere, unde ligatis pedibus ſuis & manibus in exteriores tenebras demergantur. Manicatas etiam cappas non diſſimuletis abjicere, quæ ex cappis & tunicis habitu duplicato duplicitatem redarguunt animarum. Qui ex lino & lana contextam veſtem prohibuit, ſi vidiſſet ſuo tempore veſtes ex cappa & tunica fieri, non laudaſſet. Prima fuit C in cœlo generis humani tranſgreſſio, primam & ternam ex adverſario jejunans Chriſtus victoriam reportavit. Siquidem vicit mundum in appetibilibus ſuis, in concupiſcentia carnis, in concupiſcentia oculorum & ſuperbia vitæ, de voluptate, de otioſitate, de ambitione triumphans. Modo ſibi & numerum laici in cibariis poſuerunt, ut duorum ferculorum ſint contenti, quod ſi vobis diceretur uno fore contentos, forſitan Germanicis aliquibus non placeret. Verumtamen ſi videtur ſufficere quod ad numerum D pertinet indicta frugalitas, veſtrum erit imitatione dignum aliquid addere ſuper deliciarum ineptiis declinandis. Et quidem mater veſtra ſacro-ſancta Romana eccleſia ſtatuit & decrevit (*b*) omnibus ſextis feriis, & [b] in adventu Domini in cibo quadrageſimali clericis ſimul & laicis jejunandum, feria quarta & ſabbato a carnibus & ſagimine abſtinendum, tranſgreſſores conſtitutionis hujus ſacrorum reos canonum fore decernens. Sic ibi quoque & familiis ſuis a ſummo pontifice & fratribus ſuis in ſecunda feria eadem abſtinentia carnium eſt injuncta, quod E in vobis prælatos ſaltem majores voluntaria devotione deceat æmulari. Non competunt vina pigmentis delibuta, mœrori huic potiſſimum, cujus non expedit oblivisci. Numquam negotiandum ut clericis, numquam vilius comparandum quod venundari debeat pretio cariori. Propterea quod ſacrilegium ſemper fuerat, nunc præſertim gravius execrandum, & negotiis tum ipſis deterio-

(*a*) Henricus ex abbate Claravallis invitus ab Alexandro III. creatus epiſcopus Albanenſis, qui hanc epiſtolam ſcripſiſſe videtur occaſione victoriæ a Saladino in Chriſtianos reportatæ, atque adeo ut divinum numen placare valeant, hortatur cruce ſignatos ad humilitatem & pœnitentiam.

(*b*) Decretum illud edidit Baronius ad annum 1187.

ra videntur jurgia clericorum, ut oporteat magis invicem ſupportare & donare vobis, ut & ipſis ſi quis adverſus aliquem habet querelam. Inſatiabilis eſt ardor ambitionis, nec hydropis avaritiæ ex divitiis refragatur adeptis. Quid gibbum gibbo camelus adjicit in variis dignitatibus & multitudine præbendarum. Non ſunt iſta quæ divinam erga hominem miſericordiam provocant, ſed iram potius mereantur. Ad negandum cœleſtis regni per foramen acus introitum gibbus poterat abundare camelo. Itane ſtudia vobis honeſtiora non ſuppetunt, ut nec in avibus ludere, nec venationibus pudeat occupari? Dum vobis ſuperfluitas criminum reſecatur, ab hujuſmodi vanitatibus abſtinendum potius mementote. Aleas fugere Cato monuit, & gentibus, de quo vobis ad exemplum ſufficiat militia Dei ſignatorum, quos hujuſmodi ludos cernitis abdicaſſe. Sufficiat etiam in eccleſiis ſimplex cantus ad præſens & quæ minore. . . . . gravitatem organa conquieſcant. Exhibeamus quod legimus, ut in vocem flentium organa tranſeant, & in luctum cithara convertatur. Ignoſcite mihi ſi dixero quod ſalubrius debeat quam ſuavius reputari. A populis exterminata in eccleſiis licentia Janicalis reſedit. Quid feſtivitati & fatuitati, vel potius ut apoſtolico vos ſermone conveniam, quæ conventio Chriſti ad Belial? nec vos latet in nonnullis eccleſiis enormitates aliquando conſuetas aliquatenus reſecari, & in oloſericis cappis quas offerunt qui baculos ferunt complacere. Quaſi vero non de moribus quam de veſtibus amplior ſit cauſa Deo, quaſi non ſeriis plus quam ſericis delectetur. Verumtamen nec edictum ſuper his & hujuſmodi generale procedit, nec perenne proponitur edictum, ſed quod nulli debet eſſe moleſtum.

INCIPIT PRÆFATIO magiſtri Reinherii decani Patherbrunnenſis perſpicaciſſimi calculatoris in librum de computo.

Ex mſ. Hardenhouſen.

QUi fidem catholicam impugnant, gaudent quod errorem inveniunt in computo quem tenet eccleſia. Putant enim & affirmant etiam in aliis nos errare. Hoc autem opprobrium & hanc ſubſannationem non tantum adverſariorum, ſed etiam multorum fidelium amputari cupientes, quidam amicorum meorum rogaverunt, ut intenderem qualiter ſcandalum hoc & confuſio tolleretur. Ego vero rei difficultatem conſiderans, & cernens non facile contingere poſſe quod eccleſia abjiciat, quod diu tenuerit, ne caſſo labore gravarer, diu ma- A num & animum ab hoc ſtudio continui. Verumtamen errorem magis ac magis augeri videns, animum tandem appoſui, ut vel poſteris prodeſſem, cum cogens neceſſitas correctionem expoſceret. Nemo autem novum compotum me fingere velle exiſtimet. Compotum ſecundum quem annorum antiquorum quantitates & revolutiones cognoſcuntur, quem primitivæ eccleſiæ patres non abjecerunt, a quo etiam ſe non declinare vel aberrare putabant, qui moderni temporis errorem condiderunt & induxerunt, in medium proferre intendimus. Quanto brevius B & facilius poſſumus in deſignatione numerorum figuris plerumque utimur aliis, quam latinis, propter ſcribendi & computandi compendium.

PROLOGUS ALBERTI monachi (a) Sigebergenſis in ſuum Gloſſarium in ſacram ſcripturam

Ex mſ. Hardenhouſen.

SAtis profuerunt, qui gloſſarios primum in divinam paginam ediderant, quia varias epulas lectionis, quaſi quodam condimento interpretationis dulcorabant. Huc accedit quod benivoli etiam idiotis condeſ- C cendebant, dum nota quædam & non neceſſaria interſerebant. Sed inter hæc quæritur, cur ignota quædam, ut *Orix* in Iſaia, & *Chodchod* in Ezechiele; *Sinkion* in Paralippomenis, & alia multa prætermiſerint, cum nota quadam pro ignotis, ut in libro Regum cavum quod concavum, pro cabo quod eſt genus menſuræ; & in Judith lebetes pro lapates mutaverunt. Non tamen imperitiam moderni quaſi perſpicatiores quia juniores in cauſa verſari ſuſpicentur, vel ideo nomina ſua libellis non prætitulaſſe, D quia ad perfectionem non elaboratum eſſe conſpicantur. Unde propoſitam quæſtionem criticis adhuc ventilandam melius duco reſervare, ne me præferens, illorum labori videar detrahere. Ego namque ALBERTUS utinam ultimus monachorum ſancti Michaëlis, ex infimis gloſſariis unum in vetus & novum teſtamentum juſſus excerpſi, & nota quædam ac ſuperflua vel iterata reſecans, ex opuſculis ſancti Hieronymi & Iſidori & Bedæ, & de omnibus libris idoneis quæ deerant defloravi, ſtudioſo quoque ſatisfacere cupiens lectori, voces & naturas animalium E & volucrum, & arborum & gemmarum, pondera quoque & menſuras addidi, legant qui volunt, abjiciant qui nolunt.

(a) Sigebergenſe monaſterium vulgo *Sibourg* inſigne ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Colonienſi, fundatorem agnoſcit ſanctum Annonem Colonienſem archiepiſcopum, qui etiam Graffchatenſe S. Alexandri conſtruxit & dotavit.

LITTERÆ BERNARDI abbatis ſancti Eugendi.

Henrico comiti Trecenſi bannum & juſtitiam de Sarmaiſe cedit ut novam ibidem villam faciat.

[a] Anno 1187. *Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.*

EGo BERNARDUS Dei gratia S. (a) Eugendi abbas totuſque ejuſdem eccleſiæ conventus, notum facimus præſentibus & futuris, nos HENRICO illuſtri Trecenſi comiti Palatino bannum & juſtitiam de *Sarmaiſe* conceſſiſſe. Ipſe vero novam villam ibidem faciet, & medietas fori quod ibidem erit, ad nos pertinebit. Altera vero domini comitis erit. Furnos autem & molendina noſtra, & cenſus, & terragia cum decimis noſtris & pratis, in manu noſtra abſque prædicti comitis participatione retinuimus, nullique molendina & furnos niſi nobis ibidem facere licebit. Hac autem conditione factum eſt ita, quod prædictus comes, vel ejus heres hoc quod ei ibidem conceſſimus, abſque conſenſu noſtro a manu ſua alienare non poterit. Conceſſum eſt etiam quod quicumque apud prædictam villam manſurus venerit, domui de *Sarmaiſe* ſex denarios, domino vero comiti unam minam avenæ annuatim perſolvet. Quod ut ratum inviolatumque permaneat, litteris annotatum ſigillo noſtro confirmavimus.

Actum Sezaniæ anno Verbi Incarnati MCLXXXVII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De fundationis monaſterii Curia-Dei in diœceſi Aurelianenſi confirmatione.

Anno 1188. *Ex mſ Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Sicut priorum facta per litterarum apices nobis innoteſcunt: ita ea quæ bono zelo gerimus litterarum memoriæ duximus commendanda, ne in poſterum vel oblivione deleri, vel a poſteris quos ad mala proniores fore timemus perperam valeant retractari. Noverint itaque univerſi præſentes & futuri, quod JOHANNES venerabilis Aurelianenſis epiſcopus, & univerſus ſanctæ Crucis Aurelianenſis eccleſiæ conventus, ſicut ex authentico bonæ memoriæ LUDOVICI quondam patris noſtri cognovimus, [b] locum qui (b) Curia-Dei nominatur, AMAURICO ejus loci venerando abbati & fratribus ibidem Deo ſervientibus, & omnibus in eodem ſervitio ibidem ſucceſſuris A liberum & quietum ab omni conſuetudine, exactione, & inquietatione jure perpetuo poſſidendum dederunt & conceſſerunt. Nos autem domini & patris noſtri LUDOVICI ſereniſſimi regis exemplum ſequentes, prædictum Aurelianenſis epiſcopi & capituli S. Crucis donum & conceſſionem & omnia quæcumque ex noſtro vel quorumlibet dono prædictis fratribus data ſunt & conceſſa, quæcumque etiam, largiente Domino, in futurum ex quorumlibet beneficio vel aliis modis competentibus poterunt adipiſci, illius jure perpetuo, quantum ad regiam B pertinet majeſtatem, rogatu & petitione dilecti noſtri HUGONIS ejuſdem loci abbatis concedimus & confirmamus. Hæc ſiquidem ſunt nomina locorum, quæ jam ad dictum locum in Dei ſervitio obtinendum illis gratia Dei data ſunt. Joyacus cum omnibus pratis & plana terra & molendino & ceteris appenditiis. Apud Viſnolium ex dono Henrici de Balgentiaco & Alberti nepotis ejus, cujus terra fuerat, terra quatuor carrucarum. Apud Francum-puteum terra quindecim carrucarum, quam ipſi ex dono plurimorum & jure emtionis habent & poſſident C & molendinum. Apud Ingranniam prata Conſtantii & hortos & alia prata, quæ ex dono plurimorum habent & poſſident. Apud Gereſi terra trium carrucarum cum ceteris appenditiis ſuis. Apud Buelas-domos terra quatuor carrucarum ex dono plurimorum. Apud *Banderoi* decima quam habent & quiete poſſident ex dono Petri de Campellis. Apud *Limer* decima quam habent ex dono Odonis. Præterea nemora noſtra prædictis fratribus & ipſorum animalibus ad omnes uſus neceſſarios concedimus. D Nemus tamen de Rocillo excipimus, & nemora illa quæ tempore noſtro acquiſivimus, quæ tamen dum nobis placuerit ipſis concedemus. Viginti quoque libras Aurelianenſis monetæ in telonio noſtro ſingulis annis a præpoſitis & ſervientibus noſtris ſine contradictione reddendas: ita tamen ut ex hac ſumma decem libræ in feſto ſancti Remigii, reliquæ decem ad nundinas Marcianas Aurelianis de primis denariis qui provenerint de telonio noſtro annuatim eis omni occaſione poſtpoſita reddantur. Furnum etiam E quod avus noſter bonæ memoriæ LUDOVICUS Francorum rex præfatis religioſis donavit Stempis eis habendum perpetuo poſſidendumque concedimus. Furnerium quoque ab omni exactione atque conſuetudine quietum & emancipatum eſſe volumus. In vivario præterea noſtro de Sabella piſcari uno die quo itur ad capitulum Ciſtercienſe & alio in regreſſu capituli prædicti jam di-

(a) Sancti Eugendi inſigne monaſterium ordinis ſancti Benedicti diœceſis Lugdunenſis in Monte Jura à ſanctis Romano & Lupicino fundatum, cui tertius abbas præfuit ſanctus Eugendus, S. Claudii Veſuntionenſis epiſcopi ſeceſſu celebre, cujus hodie nomen retinet, cum primum Condatenſe, deinde S. Eugendi & Jurenſe monaſterium dictum fuerit.

(b) Curia-Dei monaſterium ordinis Ciſtercienſis, de linea Ciſtercii, cujus fundamenta jacta eſſe dicuntur anno 1118. fundum ſuppeditante Johanne epiſcopo & capitulo Aurelianenſi, in cujus diœceſi ſitum eſt,

Digitized by Google

ctis fratribus regia benignitate concedimus. Inſuper pro inſtauratione officinarum ſuarum apud Fagetum, quiſquis habeat villæ poteſtatem, in petraria noſtra uſagium concedimus. Hæc omnia ſicut ex ſcriptis bonæ memoriæ patris noſtri data & conceſſa cognovimus, concedimus & confirmamus. Præterea centum ſolidos quos PETRUS DE CURTENAIO patruus noſter in cenſu noſtro Vitriaci annuatim in nativitate S. Johannis-Baptiſtæ reddendos ad inſtauranda eccleſiæ luminaria in perpetuum eiſdem fratribus dedit, ſicut ſupradicta omnia pro remedio animæ noſtræ & prædeceſſorum noſtrorum concedimus. Quod ut ratum ſit in poſterum & omnino inconvulſum, præſentem cartam ſigilli noſtri auctoritate ac regii nominis caractere inferius annotato præcepimus confirmari. Actum publice Aurelianis anno ab Incarnatione Domini MCLXXXVIII. regni noſtri anno IX. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. S. comitis THEOBALDI dapiferi noſtri, S. GUIDONIS buticularii, S. MATTHÆI camerarii noſtri, S. RADULFI conſtabularii noſtri. Data vacante cancellaria.

CARTA JUHELLI DE MEDUANA qua ablata monachis ſancti Stephani bona reſtituit.

Anno 1189. Ex archivis Majoris-monaſterii.

EGO JUHELLUS dominus Meduanæ, frater (a) GAUFREDI, cujus pater extitit JUHELLUS ſenior, notum fieri volo præſentibus & futuris, quia eo tempore quo rex Francorum (b) & rex Anglorum ob ſuccurſum terræ Jeroſolymitanæ cruces acceperunt, ego quoque cœleſti pulſatus deſiderio viam ſepulcri aggredi deliberavi; ſed antequam ad hoc veniretur, placuit mihi corrigere & componere quæ in terra mea & in dominio meo corrigenda videbantur. Prius itaque cum monachis (c) S. Stephani, qui in capella mea commorantur, quos anteceſſores mei valde dilexerant, me concordare volui, reddendo eis & concedendo quidquid ab anteceſſoribus meis ſibi datum fuerat, & quidquid ad eos de jure pertinere probatum eſt. Decimam itaque molendinorum meorum *Foleret* Meduanæ, quam ob hoc mihi retinere tentaveram, quia a priori loco ad alium locum ea tranſtuleram, integre eis reddidi & reddo, ut ſicut in prioribus molendinis eam diu habuerant, ita & in novis eam habeant, etiamſi iterum atque iterum ea removeri contigerit. Item decimam exemplariorum foreſtæ meæ, quæ ſunt infra metas parrochiæ de *Couſteſt* cognito quod eorum juris eſſet, eis benigniſſime reſtituo. Decimam quoque paſnagiorum meorum & uſagium nemorum meorum ad ardendum & ad ædificandum, hominibus quoque Meduanæ eorum ſicut & meis burgenſibus. Et decimam ſtellinorum meorum in Anglia, ſicut temporibus anteceſſorum meorum diu habuerant, & quicquid a bonæ memoriæ JUHELLO avo meo eis datum eſt, ſicut in ipſius Juhelli litteris continetur, eis reddo & confirmo, ut ſicut in veteris Juhelli temporibus ea pacifice tenuerant; ita, immo magis pacifice, & magis quiete, & magis integre ea nunc & in perpetuum poſſideant. De his qui his interfuerunt nonnullos ſubjicimus. Hugo ſeneſcallus affuit, & Guillelmus de Arqueneio, Ham. de Corceſeio, W. de Boſco-Berengerii, Johannes de *Boſnei*, Gaufredus de *Grezri*, Ham. Eoſdab. De monachis Daniel prior, Gerardus ſubprior, Gaufredus Bernardi, G. de Vivonio, P. de Ambazia. De presbyteris W. de Joe, Jo. de S. Martino, G. de *Coneri*, Robertus capellanus, Ham *Rullen* & multi alii.

EPISTOLA JUHELLI de Meduana ad matrem & ad Guillelmum avunculum ſuum.

Ut monachis ſancti Stephani pro damnis illatis faciant ſatis.

Ex archivis Majoris-monaſterii.

JUHELLUS dominus Meduanæ dilectiſſimæ matri ſuæ & dominæ, & GUILLELMO de Meduana avunculo ſuo, & Guillelmo de Erqueneio fideli ſuo, omnibuſque baillivis ſuis, ſalutem.

Patet omnibus multa damna per me & per meos homines domui ſancti Stephani de Meduana eſſe illata, unde rogatus a domino archiepiſcopo Turonenſi, & in remiſſionem peccatorum meorum diligenter ammonitus, ut damna prædictæ domui reſtaurarem; & reditus ejus reſtituerem, vobis omnibus amicabiliter ſupplico, quatenus Gaufredum priorem ejuſdem domus, & monachos & omnia ſua conſervetis, & tamquam mea propria firmiter manuteneatis. Præterea hominibus ſuis de feodo Capellaniæ conſuetudines ſuas de mortuis lignis in foreſta mea Meduanæ ad teſtimonium famulorum meorum & legitimorum patriæ hominum reddo & concedo. Si quis vero in reditibus vel in poſſeſſionibus præfatæ domus manus injecerit, nullo modo patiamini. Illos autem centum ſolidos Cenomanenſes, quos ad reparandam eccleſiam S. Stephani & domos ſuas dedi, de primis exitibus meæ terræ ubicumque ſint feſtinanter reddatis, & crucem S. Stephani quam Hu-

(a) Gaufredus ut ex aliis cartis didici vivebat circa 1160.
(b) Philippus auguſtus rex Francorum & Richardus rex Anglorum.
(c) Sancti Stephani Meduanenſis cella erat pinguiſſima à Turonenſi ſancti Martini Majori-monaſterio dependens.

goni de Gaudeſcha accommodavi ad terminum præfixum ſine dilatone redimi faciatis, & donum quod Clemens & Orieldis *Beraille* mater ejus de terra ſua monachis de Meduana fecerunt, & donum quod Petrus de Vilercio fecit eiſdem monachis de terra de Vilereio conceſſione heredum ſuorum concedo, & ſigilli mei impreſſione confirmo. Teſtibus Michaële de *Bacs.*, [a] GUILLELMO abbate (*a*) Campaniæ, Gaufredo monacho, Gervaſio Probo, Petro capellano, & pluribus aliis.

EJUSDEM EPISTOLA ad Gaufridum abbatem Majoris-monaſterii.

De reſtitutione facienda monachis ſancti Stephani.

Anno 1189. Ex archivis Majoris-monaſterii.

G. Dei gratia abbati Majoris-monaſterii domino & amico ſuo totique conventui JUHELLUS dominus Meduanæ ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum.

Vobis & omnibus quibuſcumque litteras iſtas audire vel videre contigerit notum volo fieri, quod ego JUHELLUS dominus Meduanæ monachis meis ibi manentibus plenariam redituum feci reſtitutionem, ſuper quibus controverſia inter me & ipſos vertebatur, & quicquid carta avi mei Juhelli eſſe ſui juris probatur & continetur, litteris meis annotavi, & ut firmius teneatur ſigilli mei impreſſione feci roborari. Præterea ad domos eorum reparandas in quibus conventus poſſit honeſtius converſari, centum ſolidos Cenomanenſis monetæ ad præſens donavi. Teſtibus iſtis GUILLELMO abbate (*b*) Savignienſi, FULC. abbate (*c*) Claromontis, GUILLELMO abbate ſanctæ Mariæ de Campania, Guillelmo de Erqueneio, Gaufredo monacho, Hugone Molnerio de Laceio, Gaufredo præfatæ domus priore, magiſtro Petro capellano meo, & pluribus aliis. Hoc actum eſt anno dominicæ Incarnationis MCLXXXIX.

LITTERÆ JUHELLI de Meduana.

De capellania ſancti Stephani.

Ex archivis Majoris-monaſterii.

EGo JUHELLUS de Meduana omnibus ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem.

Notum fieri curavi quod cum terram meam a domino rege ſuſcepiſſem de novo, capellaniam S. Stephani de Meduana Galterio de Ponte clerico meo teſtimonio hominum meorum qui eam de jure donationis anteceſſorum meorum & meæ eſſe dicebant, aſſignavi. Quam aſſignationem prior & monachi tunc ibi converſantes, eamdem quoque de jure atteſtatione munimentorum ſuorum reclamantes, jam dicto G. vita ejus comite ad preces meas, ſalvo utriuſque partis jure, conceſſerunt. Et ut iſtud donum ratum haberetur, id litteris annotari & ſigilli mei feci minimine communiri. Hujus rei teſtes ſunt Mauritius *de Ceron*. Gaufredus de *Avertum*, Guillelmus de Tilia, Guillelmus prior de Savigneio, Guillelmus tunc prior Meduanæ & plures alii.

LITTERÆ JUHELLI de Meduana.

De debitis Judæis perſolutis a monachis Majoris-monaſterii.

Ex archivis Majoris-monaſterii.

NOtum ſit omnibus præſentes litteras inſpicientibus, quod cum abbas Majoris-monaſterii & ejuſdem domus conventus erga Judæos de Meduana & maxime erga Salomonem & Samuëlem filium ejus, multo & gravi debito obligati eſſent, ipſe abbas & ejus procuratores ex integro quicquid prædictis Judæis debebant eis perſolverunt, & immunes erga eos de omni debito remanſerunt. Et ne abbas prædictus, & conventus vel domus S. Stephani de Meduana eidem abbati ſubmiſſa pro debito a modo moleſtetur, ego JUHELLUS dominus Meduanæ quia debitum coram me & finitum fuit & perſolutum, præſentem cartam feci ſcribi, & ſigilli mei munimine raborari. Teſtibus iſtis Gaufredo de Taneto ſeneſcallo terræ meæ de Meduana, & Janigauri de Malo-nido ſeneſcallo terræ meæ de *Dinam*, & Guillelmo de *Hercane*, & pluribus aliis.

DIPLOMA RODULFI Leodienſis epiſcopi & Alberti archidiaconi & præpoſiti ſancti Johannis pro collegiata S. Johannis eccleſia Leodienſi.

Confirmant donum eccleſiæ Thenenſis factum S. Johanni.

Anno 1189. Ex ſchedis cl. V. Baronis de Craſſier.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego RODULPHUS Dei gratia ſanctæ Leodienſis eccleſiæ humilis miniſter, & ALBERTUS ducis Lotharingiæ filius, archidiaconus & præpoſitus eccleſiæ beati Johannis evangeliſtæ, dilectis in Chriſto ejuſdem eccleſiæ canonicis tam præſentibus quam futuris canonice ſubſtituendis in perpetuum. Effectum juſta poſtulantibus indulgere & vi-

(*a*) Campania ordinis Ciſtercienſis monaſterium in diœceſi Cenomanenſi.

(*b*) Savigneium monaſterium ordinis ſancti Benedicti a Vitale primo abbate fundatum in diœceſi Abrincenſi, quod ſub tertio abbate Serlone ad Ciſtercienſes tranſiit.

(*c*) Clarimontis abbatia eſt ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Cenomanenſi.

Digitized by Google

gor æquitatis & ordo exigit rationis, præſertim cum petentium voluntatem, & pietas adjuvat, & ratio non relinquit. Eapropter, dilecti in Chriſto fratres, juſtis veſtris poſtulationibus clementer annuentes, notum facimus omnibus Chriſti fidelibus & futuris & præſentibus, quod Godeſcalcus piæ recordationis eccleſiæ veſtræ ſacerdos canonicus, eccleſiam de Monte *Tyenes*, ſicut eam juſte & canonice tamquam dominus fundi tam in perſonatu eccleſiæ ejuſdem, quam in decima & oblationibus fidelium, & in omni jure quo ipſam poſſidebat, intuitu Dei & beati Evangeliſtæ, pro ſalute animæ ſuæ eccleſiæ veſtræ contulit: ita quod de præfatæ eccleſiæ proventibus miſſam & luminare unum ſingulis noctibus in oratorio beati Remigii, quod in eccleſia veſtra ſitum eſt, & ſimiliter unum ad miſſam pro fidelibus defunctis cotidie capitulum fideliter provideret, & reſiduum fructuum in uſus fratrum in eccleſia veſtra reſidentium juxta portionem quæ unumquemque fratrum in refectorio contingere debet, prout competens videretur, rationabiliter diſpenſaret; & decedente prædictæ eccleſiæ perſona, decanus ſancti Johannis aſſenſu capituli perſonatum teneat, & in eccleſia Tenenſi canonicorum ejuſdem eccleſiæ præpoſitus nominetur, & per diſcretos ſacerdotes ſicut inſtitutio exigit eccleſiæ provideat. Servata etiam ordinatione & ſtabilitate, quæ circa canonicos ipſius eccleſiæ Thenenſis eſt facta. Cum unus autem viam univerſæ carnis fuerit ingreſſus, vel rationabiliter a canonica fuerit amotus, alius per manum perſonæ in eadem eccleſia conſtituatur, ut ſic pia ordinatione initiata ſemper vigeat præbendarum ſtabilitas. Si qui vero de eccleſia eadem fuerint ordinandi in titulo beati Johannis, ſopita omni contradictione, ordinandi conſcribantur. Nos autem quod canonice ad honorem Dei & beati Evangeliſtæ, & ſancti Remigii, & neceſſitatem tam vivorum quam in Chriſto dormientium, pie de eccleſia Thenenſi vobis collatum eſt approbantes, præſentis ſcripti patrocinio renovatum communimus: & ne aliquis contra id venire, & præfatam traditionem auſu temerario infringere præſumat, eam ſigillorum noſtrorum ſubtus appenſa immiſſione roborantes, auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus-ſancti, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, & ſummi pontificis & noſtra, ſub anathemate ſolemniter inhibemus, ſalvo per omnia archidiaconi jure & epiſcopi diœceſialis canonica juſtitia. Renovatum eſt hoc Leodii publice anno Incarnationis dominicæ MCLXXXIX. indictione VII. cal. Januarii anno pontificatus domini Clementis papæ I. Hujus rei ſunt teſtes Albertus major præpoſitus & archidiaconus, Simon decanus, Galterus ſcholaſticus, Arnolphus Tungrenſis præpoſitus, Petrus ſancti Pauli præpoſitus, Heinricus de *Dunglebert*, Daniel, Thomas canonici majoris eccleſiæ, Ebalus ſancti Pauli decanus, Heinricus ſancti Bartholomæi decanus, Philippus Lovanienſis decanus, magiſter Reinerus, Godeſcalcus de Conteyo, Engelbertus de Orbeka, Engelbertus de Willemburgis & alii quamplures.

PACTUM MATRIMONII inter Galerannum comitis Mellenti filium, & Margaritam filiam Radulfi de Feugeriis.

Anno 1189. Communicavit D. Richardus Houſſaye.

NOtum ſit præſentibus & futuris quod matrimonium celebratum fuit inter GALERANUM filium ROBERTI comitis Mellenti & MARGARITAM filiam RADULFI DE FEUGUERIIS hoc modo. Robertus comes Mellenti dat & concedit Galerano filio ſuo dare Marguaritæ uxori ſuæ 200 libras Andegavenſes redditus in dotem, ſcilicet Brionium integre, præter feodum Roberti de Haricuria, & præter feodum Rogerii de *Planes & Saburs* integre, & centum libras in *Vuillebod*, ſcilicet in terra & in hominibus, & ſi contigerit quod Galerannus arripiat iter apud Jeruſalem, Margarita uxor ejus remanebit in loco mariti ſui Galeranni, plene & pacifice poſſidens quicquid maritus ejus Galerannus poſſidebat. Si vero Galerannus deceſſerit, uxor ejus Margarita habebit integre dotem ſuam, & Robertus comes Mellenti reſiduum. Et ſi Margarita habebit heredem a Galeranno defuncto; Galerannus heres ejus in manu Roberti comitis remanebit, & Margarita dotem ſuam poſſidebit; qualemque vero heredem Margarita habebit a Galeranno, Robertus comes facit & conſtituit illum heredem totius ſui honoris & terræ, excepta terra quam Robertus comes daturus eſt in nuptu filiæ ſuæ. Radulfus vero de Filguegueriis donat Margaritæ filiæ ſuæ & Galeranno & heredibus ſuis integre terram ſuam de Beniterone. Interim vero donec terra illa ſit liberata, tradit eis in ballia Ipplepane & totum matrimonium quod fuit datum cum ea Willelmo Bertranno. Hoc autem ſcilicet matrimonium Willelmi Bertranni erit Margaritæ filiæ Radulfi de Filgueriis, quamdiu vixerit, & poſt deceſſum ejus erit Bertranni filii Willelmi Bertranni: Si vero Bertrannus prædictus ſine herede deceſſerit, Radulfo de Filgueriis & ſuo heredi redibit. Interim vero donec Beniterone ſit liberata, tradit Radulfus Margaritæ & Galeranno Quinteronium, inſuper centum libras Andegavenſes in villicatione de Lovigneio per manus ſui ſervientis. Quando vero Beniterone erit liberata, Quinte-

Digitized by Google

quod non ſufficeret ad viginti quinque libras perſolvendas die prædicto, reſiduum vel totum, ſi nihil eſſet in cenſu de præpoſitura noſtra, & de aliis reditibus noſtris redderetur. Unde ballivis noſtris qui cenſum noſtrum recipiunt, & præpoſitis noſtris præcipimus, quatenus ſine contradictione aliqua ſingulis presbyterorum vel eorum nunciis die ſtatuta reditus prætaxatos ſolvant: ſciturí pro certo, quia quodcumque diebus ipſorum detinuerunt, tot diebus pro emendatione decem ſolidos ſacerdotibus dabunt. Volumus etiam ne alicui aliquod beneficiorum illorum detur, niſi ſacerdoti, vel qui in brevi ſacerdos fieri poſſit, & qui reſidentiam eccleſiæ & officium bona fide, ſicut ſupra dictum eſt, ſe celebraturum juret. Quod ut perpetuum, &c. Actum Pariſius, anno Domini MCXC. regni vero noſtri XI.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro epiſcopo Pariſienſi.

Ne vacante epiſcopatu exactio in diœceſi a regiis miniſtris exigatur.

Anno 1190. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Quoniam genitor noſter piæ recordationis Francorum rex LUDOVICUS THEOBALDO quondam Pariſienſi epiſcopo & ſucceſſoribus ſuis epiſcopis in perpetuum conceſſit, quod vacante epiſcopatu Pariſienſi, non liceret ſibi & ſucceſſoribus ſuis Francorum regibus, ab hominibus qui ſunt in terra epiſcopi Pariſienſis & extra Pariſius exactionem & talliam requirere, excepto quod quando epiſcopatus in manu domini regis venerit, conſuetos reditus & talliam ſtatuto tempore epiſcopo debitam miniſteriales noſtri & ſucceſſorum noſtrorum ex regis mandato poſſint accipere, ac ſine contradictione eccleſiæ Pariſienſis habere; ac ne etiam hujus talliæ ſumma ad gravamen eccleſiæ ſupra modum ullis occaſionibus augeatur, certa ſibi aſſignatione genitor noſter LUDOVICUS rex ſtatuit, & modis omnibus inhibuit, ne tallia LX. librarum numerum excederet. Nos igitur genitoris noſtri veſtigiis miſericorditer inhærentes, prædictam conceſſionem a patre noſtro Pariſienſi epiſcopo factam ad petitionem amici noſtri & fidelis (*a*) M. Pariſienſis epiſcopi confirmavimus. Volumus etiam ut ea quæ prædictus M. epiſcopus tempore patris noſtri vel noſtro pacifice tenuit, in perpetuum ipſe & ſucceſſores ſui Pariſienſes epiſcopi inconcuſſe & ſine calumnia poſſideant. Quod ut ratum, &c. Actum Pariſius, &c. anno Domini MCXC. regni noſtri XI. Signum, &c. vacante cancellaria.

(*a*) Mauritii qui Petro Lombardo in ſede Pariſienſi ſucceſſit.

A

CARTA RICHARDI REGIS Angliæ pro Richardo de Humeto.

Confirmat ei Popevillam & Vvarrevillam ſub ſe & heredibus ſuis tenendas.

Anno 1190. *Ex mſ. Colbertino.*

RICHARDUS Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ, comes Andegaviæ, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, judiciariis, vicecomitibus, ſeneſcallis, præpoſitis, & omnibus miniſtris & fidelibus ſuis totius terræ ſuæ ſalutem.

B

Sciatis nos dediſſe & reddidiſſe, & præſenti carta noſtra confirmaſſe dilecto & familiari noſtro RICHARDO de Humeto pro ſervitio & homagio ſuo; & GILÆ uxori ſuæ, & heredibus eorum Popevillam & Warrevillam, cum pertinentiis ſuis & omnibus tenendis de nobis & heredibus noſtris, cum baronia ſua, ſicut jus & hereditatem ſuam ex parte prædictæ Gilæ uxoris ſuæ; quare volumus & firmiter præcipimus, quod prædictus Richardus & prædicta G. uxor ſua & heredes eorum habeant & teneant de nobis & heredibus noſtris prædictas villas cum omnibus pertinentiis ſuis bene & in pace, libere & quiete, integre, plenarie, & honorifice, in boſco & plano, in pratis & paſturis, in aquis & molendinis, in viis & ſemitis, in vinariis & ſtagnis, in mariciis & piſcariis, & omnibus aliis locis & aliis rebus ad prædicta maneria pertinentibus, cum ſervitiis & homagiis & releveiis, & cum omnibus libertatibus & liberis conſuetudinibus ſuis, & cum omnibus integritatibus ſuis; teſtibus GOD. Wintonienſi epiſcopo, Guillelmo ſeneſcallo, Rad. filio ſeneſcalli Normanniæ, Pagano *de Rochefort* ſeneſcallo Andegaviæ, Roberto *Harene*, Ph. de Columbis, Gaufrido de Cella, Guillelmus de S. Mariæ eccleſia decanus Moreti. Datum per manum Johannis *de Alanc.* Luxovienſis archidiaconi, vicecancellarii noſtri XX. die Junii apud *Chinon*, anno primo regni noſtri.

C

D

CARTA RICHARDI REGIS Angliæ pro Guillelmo de Humeto.

E

Concedit ei conſtabulariam & alia ſub ſe & heredibus ſuis tenenda.

Anno 1190. *Ex mſ. Colbertino.*

RICHARDUS Dei gratia, &c. Sciatis nos conceſſiſſe & præſenti carta confirmaſſe Guillelmo *de Humet* conſtabulariam noſtram, quam Richardus pater ſuus habebat de HENRICO rege patre noſtro, ſibi & heredibus ſuis tenendam de nobis & heredibus noſtris in feodo & hereditate; confidimus etiam eidem Guillelmo & confirmamus omnia ſubſcripta, quæ HENRICUS

Digitized by Google

rex pater noſter præfato Richardo de Humeto patri prædicti Guillelmi de Humeto conceſſit, & dedit pro ſervitio ſuo & cartis ſuis confirmavit ſibi & heredibus ſuis in feodo & hereditate tenenda, videlicet *Stanfort* cum omnibus pertinentiis caſtelli & burgi quæ ibi habebat Henricus rex pater noſter. Concedimus & confirmavimus * *Kecen* cum pertinentiis ſuis, & Dodintoniam cum ſuis pertinentiis & de feodo comitis Gifardi, * Giſambergiam, & Sirvigeham, & terram de *Vvahdon*, & de *Vvichedon* in *North*, & in Normannia *Meyſi* & Hayam de Lalutemere, & terram de Apergardo cum incremento quod ei addidit H. pater noſter, & cum omnibus pertinentiis prædictarum terrarum tenenda in feodo & hereditate ſibi & heredibus ſuis, de nobis & heredibus noſtris. Quare volumus & firmiter præcipimus, quod idem Guillelmus & heredes ſui poſt eum conſtabulariam noſtram & omnia prædicta habeant & teneant de nobis & heredibus noſtris bene & in pace, libere & quiete, &c. teſte Godefrido epiſcopo Wintonienſi, &c. Datum per manum, &c. anno primo regni noſtri xxv. die Junii apud Turon.

* In alia carta *Kethen*.

al. Riſembergam. *al.* Rembergam.

* *al.* Sirigcham.

LITTERÆ RICHARDI I. regis Anglorum, ad archiepiſcopos, epiſcopos, comites, &c.

Declarat ſe Cenomanenſe S. Vincentii monaſterium ſub ſua protectione ſuſcepiſſe.

Anno 1190. Ex cartario S. Vincentii Cenomanenſis.

Richardus Dei gratia rex Anglorum, dux Normanniæ, Aquitaniæ comes, archiepiſcopis, epiſcopis, comitibus, baronibus, juſticiatiis, vicecomitibus, & omnibus miniſtris, & fidelibus ſuis ſalutem.

Sciatis nos ſuſcepiſſe in manum & cuſtodiam & protectionem noſtram, abbatiam S. Vincentii Cenomanenſis, & omnes res & poſſeſſiones ſuas, tam eccleſiaſticas quam laicas. Et ideo præcipimus, quod eamdem abbatiam cum univerſis obedientiis ſuis, & omnes res & poſſeſſiones ſuas cuſtodiatis, protegatis, manuteneatis ſicut meas proprias; ita quod nullam violentiam, vel injuriam, aut gravamen eis inde faciatis, nec fieri permittatis. Et ſi quis ei ſuper hoc in aliquo forifacere præſumſerit, plenariam ei inde juſtitiam ſine dilatione fieri faciatis. Et prohibemus ne de ullo tenemento ſuo quod pacifice poſſederunt, die qua iter Jeruſalem arripuimus, ponantur in placitum coram nobis. T. Roger. de Pratell. apud Ludunum ſuper Rodanum x. die Julii.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI pro monaſterio Corbeienſi.

Revocat quidquid in monaſterii præjudicium fecerat poſt patris mortem.

Anno 1190. Ex mſ. Colbertino.

In nomine, &c. Philippus, &c. Notum, &c. quod jura & libertates monaſterii beati Petri Corbeienſis illibatas conſervare volentes, decrevimus & præciſe volumus; quod communia Corbeienſis in eo ſtatu & puncto deinceps remaneat in perpetuum, in quo erat quando genitor noſter rex Ludovicus migravit a ſæculo, & ſi quid poſt mortem ejus in eccleſiæ exheredatione a nobis innovatum eſt, omnino quaſſavimus & revocamus in irritum: hoc ſalvo quod ſi Deus nos ab hac peregrinatione reduxerit, nobis liceat emendare conſilio ſapientium, ſi quid emendandum viderimus, abſque exheredatione eccleſiæ. Si vero in hac peregrinatione Jeroſolymitana aliquid nobis humanitus accideret, præcipimus cariſſimo filio noſtro Ludovico, & per fidem quam filius patri debet, requirimus, ut inviolabiliter faciat id quod de eccleſia diximus in perpetuum inviolabiliter obſervari. Idipſum volumus firmiter obſervari a quocumque ſucceſſore noſtro, qui regni gubernacula poſt nos & poſt filium noſtrum, ſi Deus & Dominus noſter de nobis & de filio noſtro ſuam faceret voluntatem, habiturus eſt. Quod ut perpetuum, &c. Actum Meſſanæ, anno Domini MCXC. regni vero noſtri* VII.

* I. XI.

BULLA CLEMENTIS PAPÆ III. pro eccleſia Thenenſi.

Collata ab Alberto archidiacono ipſi confirmat.

Anno 1190. Ex ſchedis Cl. V. Bar. de Craſſier.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis præpoſito & canonicis Thenenſis eccleſiæ S. & A. B.

Etſi de omnium tranquillitate ex debito commiſſi nobis officii eſſe ſolliciti non immerito debeamus, major tamen cura de eccleſiarum libertate manutenenda nos de ratione ſollicitat, ut per noſtræ diſpoſitionis providentiam temporaliter & ſpiritualiter recipiant incrementum, & quæ bene in eis ordinata ſunt & diſpoſita, ne ipſis valeant deperire, apoſtolicæ confirmationis munimine roborentur. Ea propter dilecti in Domino filii, veſtris poſtulationibus annuentes, canonicam ordinationem & diſpoſitionem ipſius eccleſiæ, & rationabiles conſtitutiones ratas habemus, & quæcumque vobis & eccleſiæ veſtræ a dilecto filio Alberto Leodienſi archidiacono filio nobilis viri ducis Lovanienſis collata ſunt, ſicut ipſa juſte & ſine controverſia poſſidetis, vobis & per vos eccleſiæ veſtræ auctoritate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ

træ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lateranis III. cal. Aprilis, pontificatus noſtri anno (a) tertio.

LITTERÆ ALBERTI EPISCOPI Leodienſis.

De diſpoſitione eccleſiæ Thenenſis.

Ex ſchedis cl. V. Baronis de Craſſier.

ALBERTUS Dei gratia Leodienſis epiſcopus omnibus in perpetuum. Notum ſit tam poſteris quam præſentibus, quod cum nos archidiaconatus dignitate fulti, perſonatum Thenenſis eccleſiæ tenuiſſemus, cujus ordinatio ſpecialiter ſpectat ad beati Johannis in inſula eccleſiam, cui quidem ex præpoſituræ officio præfuimus, apud CLEMENTEM Romanæ ſedis apoſtolicum ore ad os obtinuimus, ut quicquid in prædicta Thenenſi eccleſia ordinaremus, ratum & inconvulſum perpetuo haberetur; cujus quidem freti auctoritate & noſtra, præbendas in ea a Baldrico beati Johannis decano, & a toto ejus capitulo, & domino Rixone diſpoſitas & ordinatas, clericis noſtris vacantes, eo jure quo prædeceſſoribus ſuis collatæ fuerant, dictæ eccleſiæ conſenſu contulimus; Baldrico autem clerico noſtro & Engelberto quem decanum chori conſtituimus, circa ſtipendia quæ prædeceſſores ſui, quouſque vixerunt, quiete poſſederant, tertiam ſcilicet partem omnium oblationum per totum annum & omnium viſitationum infirmorum, ac in Nativitate Domini, & in Paſcha quartam partem, & omnis juris exequiarum tertiam partem in perpetuum dedimus, nil tamen de eccleſiæ decimatione: Engelberto autem quicquid de nuptiarum vel partus purificatione contingebat ad decaniam contulimus; ſcholaſque a præfato Baldrico & ejus capitulo & dicto Rixone magiſtro Sygero collatas ipſi confirmavimus. Canonicas horas in eccleſia celebrari inſtituimus, pro quarum quidem frequentatione dicto Sygero VII. curtes & ſingulis dominicis diebus ſingulos denarios, & in Nativitate XII. denarios, & in Paſcha totidem, in Pentecoſte totidem, & in feſto omnium ſanctorum totidem, de noſtra parte altaris perpetuo contulimus; omnes etiam candelas purificationis & alias.... eccleſiæ dedimus; Loduicoque præbendam ſanctæ Crucis, Wigero vero ſancti Johannis contulimus; ita quod, ut quanto citius potuerint, in ſacerdotium promoveantur, & interim præbendam ipſorum ſacerdotes ſubſerviant; Heliam eccleſiæ cuſtodem fecimus. Prædicta

A itaque omnia cum præbenda Gerardi ſacerdotis apoſtolica & noſtra auctoritate confirmata ſi quis infringere attentaverit, ipſum indiſſolubili anathemate percuſſimus. Hæc ergo archidiaconatus noſtri tempore acta in noſtro præſulatu plenarie confirmavimus.

(a) Incidit in annum Christi 1190.

EPISTOLA WITHMANNI archiepiſcopi Magdeburgenſis ad Widikindum abbatem Corbeienſem.

B *Benedictionis munus proxime ſe ipſi impenſurum promittit.*

Anno 1190. Ex mſ. Corbeia nova.

VVITHMANNUS Dei gratia Magdeburgenſis eccleſiæ archiepiſcopus, dilecto amico ſuo WIDIKINDO venerabili Corbeiæ abbati, orationis & intimæ dilectionis obſequium.

Petitionem honeſtatis veſtræ ſuper conſecratione veſtra, prompta voluntate ac benigno affectu ſuſcepimus, utpote de eo quem ſincero corde amplectimur, cujus obſequio libenter operam noſtram impendimus. In proxima igitur dominica die ex C concilio eccleſiæ noſtræ manum vobis imponere diſponimus, ad quem diem ſanctitatem veſtram invitamus, rogantes ut proximo ſabbato Calve ad nos veniatis, conſecrationem a nobis proxima die ſequenti accepturi.

EPISTOLA WIDIKINDI abbatis Corbeienſis ad ſuos Corbeienſes.

Significat eis ſe benedictionis munus ab archiepiſcopo ſuſcepiſſe.

Anno 1192. Ex mſ. Corbeia nova.

D VVIDIKINDUS Dei gratia Corbeienſis eccleſiæ humilis miniſter, dilectis in Chriſto fratribus, F. priori, M. præpoſito, totique ejuſdem eccleſiæ capitulo ſalutem & paternam dilectionem.

Significamus vobis, quod nuncios noſtros ad dominum Magdeburgenſem tranſmiſimus, ut benedictionis noſtræ ab ipſo gratiam tamquam a viro probato reciperemus, eumque ad noſtræ petitionis effectum paratum invenimus. Sed ne quid quod ad cautelam & ſuam & noſtram ſpectaret omit-E teret; quia exemtam eccleſiam noſtram a juridictione omnium epiſcoporum nondum ex inſtrumentis noſtris plene cognoverat, exemtionis noſtræ exhiberi ſibi privilegium poſtulavit: quod cum in audientia Merſburgenſis EVERHARDI, Nuwembergenſis BERTHOLDI, Brandenburgenſis ALEXI, Miſſinenſis THIDERICI epiſcoporum, abbatum & diverſarum eccleſiarum prælatorum in eccleſia quæ *Godesgenathe* dicitur, publice fuiſſet recitatum, eccleſiæ noſtræ libertas ab omnibus eſt comprobata, & ſic

Digitized by Google

ex omnium prædictorum conſilio epiſcoporum, & cum eis domnus archiepiſcopus manum nobis in die B. Praxedis impoſuit. Hæc vobis indicanda judicavimus, ut & eccleſiæ veſtræ & noſtro honori congratulemini.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De eccleſia B. Jacobi apoſtoli Stampenſi.

Anno 1191. *Ex mſ. Colbertino.*

NOtum, &c. quod nos pro remedio animæ noſtræ & genitoris & anteceſſorum noſtrorum, in honorem glorioſæ Virginis Mariæ, & in memoriam beati Jacobi apoſtoli, inſtituimus in eccleſia ejuſdem apoſtoli apud Stampas duos presbyteros, qui divina pro nobis & anteceſſoribus noſtris celebrent, & ſua apud Deum nos adjuvent interceſſione. Sed quia dignus eſt operarius mercede ſua, volumus ut unuſquiſque presbyterorum habeat duodecim libras & dimidiam Pariſienſis monetæ in reditibus molendinorum noſtrorum fullonariorum apud Stampas: unde præcipimus illi qui recipiet denarios de reditibus molendinorum, quod ſine dilatione & contradictione aliqua duobus presbyteris, quos in jam dicta eccleſia inſtituimus, vel eorum certis nunciis, in octavis Paſchæ reddat ſingulis annis XII. libras & dimidiam, uni VI. libras & V. ſolidos, & alii VI. libras & V. ſolidos; & alias XII. libras & dimidiam ſingulis annis in feſto S. Remigii ſub hac pœna, quod ille qui reditus reciperet, niſi ad ſtatutos terminos reddat ſacerdotibus vel eorum certis nunciis, præcipimus quod totiens quinque ſolidos pro emendatione ſacerdotibus donet, quot diebus prædictos reditus reddere differet. Et ſi ita contingeret, quod reditus molendinorum non ſufficeret ad prætaxatam pecuniam perſolvendam, vel omnino deficeret, volumus ut ille qui reditus præpoſituræ recipiet apud Stampas, illud quod de ſumma prætaxatæ pecuniæ deficeret, ſive pars, ſive totum eſſet, ſub prædicta pœna ſacerdotibus vel eorum certis nunciis reddat. Volumus autem ut nullus aliquem illorum redituum habeat, niſi ſit presbyter, vel in tali gradu ſit, quod in brevi poſſit ſacerdos fieri vel fiat. Quod ut, &c. Actum anno Domini MCXCI. regni vero noſtri XIII. menſe Februarii.

CARTA RICHARDI REGIS Anglorum de dotalitio Berengariæ reginæ.

Anno 1191. *Ex mſ. Colbertino.*

RICARDUS Dei gratia rex Anglorum, omnibus, &c. Univerſitati veſtræ notum facimus, quod nos aſſignavimus in dotalitium BERENGARIÆ (a) uxori noſtræ reginæ Angliæ, duciſſæ Normanniæ, comitiſſæ Andegaviæ, ea omnia quæ habemus in Waſconia ultra Guaronam, civitates, caſtra, villas & omnia dominia noſtra, ut ea habeat & poſſideat in vita matris noſtræ ALIENOR reginæ illuſtris, bene & in pace, integre & plenarie, & honorifice, ſicut ea modo tenemus in manu noſtra. Poſt deceſſum vero jam dictæ matris noſtræ, ſi eadem uxor noſtra ſuperſtes fuerit, prædicta omnia ultra Guaronam ſibi aſſignata in pace dimittet; & aſſignavimus ei in Anglia tunc habendum dotalitium reginarum, illud videlicet quod pater noſter HENRICUS rex ſæpedictæ matri noſtræ aſſignavit ibidem: in Normannia caſtrum noſtrum Faleſiæ & villam cum appenditiis ſuis; caſtrum *de Danfront*, & villam cum appenditiis ſuis; in Turonia caſtrum de Lochiis, & villam cum omnibus appenditiis ſuis: in Pictavia villam de *Jaſnai* cum omnibus appenditiis ſuis, caſtrum de *Merevant*, & villam cum omnibus appenditiis ſuis, & Cleronum cum omnibus appenditiis ſuis. Supradicta omnia ei conceſſimus, & aſſignavimus in dotalitiis, cum foreſtis, & cum omnibus appenditiis ſuis, volumuſque ea habeat & poſſideat, bene & in pace, libere & quiete, integre & plene, & honorifice. Ut autem ratum & ſtabile habeatur, præſenti carta illud duximus confirmandum, teſtibus meipſo, & epiſcopo Ebroienſi, Garnerio de Neapoli magiſtro hoſpitalis de Jeruſalem, Andreas de *Chaliron*, Gaurifidus de Partico, Roberto de Sabl. Datum apud *Liumazon* per manum magiſtri Philippi clerici cameræ noſtræ duodecimo die Maii.

Quædam additio eſt reſpiciens litteras præcedentes.

Alioquin ex tunc in *Sumerſetſcire* manerium de *Tneeſtre*, & manerium de *Mercto[illegible]* cum pertinentiis eorumdem & totam Rotelandam cum pertinentiis ejus, & manerium de *Recene* cum tota Scoria, cum *Bradecoſt* & *Norluſham* cum pertinentiis eorumdem, & in *Barcheſcire* manerium de Lamburna cum pertinentiis ejus, & in *Vvilceſcire* Weſtebum Wliton, & Malmeſburi cum pertinentiis eorumdem, & in *Subzen* villam *Harundelle* cum honore ac pertinentiis, & civitatem Ciceſtriæ cum ipſius pertinentiis, & in *Oxeneforſcire* villam de Stanton cum pertinentiis ſuis, & in *Norbantonſcire* Roglingliam cum pertinentiis ejus, & villam de *Norbanton* in *Deveneſcire* manerium de Kenton & Leſton cum pertinentiis ſuis, ac manerium de *Alucheſcot* cum villa *Slocombe* & *Kenevvke* cum pertinentiis ſuis, & civitatem Exoniæ & *Subdhantonſcire*, mane-

(a) Filiæ regis Navarræ, quam teſte Matthæo Paride uxorem duxit anno 1191. dimiſſa ſorore regis Franciæ, quam deſponſaturum ſe juraverat.

rium de *Vulſinton* cum pertinentiis ſuis, & in *Herefordſcire Berkanmeſtede* cum toto honore & pertinentiis ejus; ac in *Exceſſe* villam de *Vualtham* cum pertinentiis ejus, & in Londonia, Eia reginæ, & in *Lincelenſcire* Graham cum pertinentiis ſuis, & villam de *Stanford* cum pertinentiis ſuis, ac in *Glovveſceſtreſcire*, honorem de Berkeleia cum pertinentiis ejus, cum omnibus aliis maneriis, villis & caſtris, quæ ad dotalitium præfatæ reginæ ſpectare noſcuntur; nec non domania maneria regis ipſius in B prædictis civitatibus conſtituta, de quibus ſæpefata regina lanam debet habere.

EPISTOLA CONRADI Moguntinenſis archiepiſcopi ad ſuffraganeos ſuos.

De pretioſo ſanguine Chriſti in quodam vaſe miraculoſe invento.

Anno 1191. *Ex mſ. Lisbor. nenſi.*

CONRADUS Moguntinus archiepiſcopus omnibus ſuffraganeis ſuis ſalutem. Fraternitati veſtræ ſignificandum duximus, qualiter in villula quadam fere ad II. C milliaria ab *Erphord* diſtante, caſus quidam ante Nativitatem Domini inopinatus emerſit. Accidit quorumdam pauperum in eadem villa degentium duas filias virgines adhuc tenellas graviter ægrotare, in tantum ut pater ſacerdotem ejuſdem villæ vocaret ſecundum devotionem fidei noſtræ, ad exhibendam puellis euchariſtiam: qua conſummata, ſacerdos juxta conſuetudinem generalem fecit ablutionem in bicarium deforme quidem, &, ut rem uſquequaque exprimamus, nigredine ſordidum, ſordibus nigrum, qualia nimirum ſolent eſſe vaſcula D pauperum; ſed inde movemur minus, ſcientes quia cum humilibus ſermocinatio ejus. Inquirentibus igitur parentibus quidnam de contenta in bicario ablutione faciendum eſſet; reſpondit præfatus ſacerdos, ut infirmis potum petentibus præberetur, quod ſemel factum eſt. Dum ergo ſecunda vice præberetur, quod mirabile & miſerabile relatu eſt, apparuit in bicario caruncula cruenta, quaſi ad formam digiti accedens, ipſa vero ablutionis aqua jam cœperat eſſe rubicunda, & repente tota facta eſt ſanguinolenta, immo ſanguis. Stupentes ergo ob E inauditam novitatem facti, jam dicti pauperes retulerunt hæc ſacerdoti. Ille vero timens ne forte negligentiæ & culpæ ſuæ aſcriberetur, voluit ut occultatum amoveretur; quod ſtatim intelligens matrona quædam de eadem villa vidua plurimum devota Deo, ne hoc fieret inſtanter diſſuaſit; cujus, ut compendio verborum utamur, occaſione & conſilio ſervatum eſt vas, & contentum intra vas ſacramentum, negligentius tamen quam deberet vel deceret. Brevi A poſt tempore id factum archipreſbyter agnovit, ſed & ille referre negligens, tantum ad inſtantiam ſupradictæ viduæ majori reverentia diſpoſuit cuſtodiri. His ita factis nos acceſſimus ad partes illas, pervenientes *Erphord* in dominica *Invocavit*, relatione quampluriurn omnia, ſicut ex ordine recitata ſunt, intelleximus, & deſtinavimus illo ex prælatis noſtris duos viros religioſos, abbatem de *Volcoldrod* & præpoſitum *Vetrigeshuſen*, qui reverſi ad nos affirmabant ſe, ſicut relatum fuerat, ita certiſſime inveniſſe & vidiſſe. Miſimus ergo prælatos noſtros quos tunc habere poteramus, videlicet majorem præpoſitum Moguntinum, & majorem ejuſdem eccleſiæ decanum, abbatem de Monte S. Petri, abbatem de Valle ſancti Georgii, abbatem de Cella Paulinæ, abbatem de *Volcoldrod*, & aliquot religioſos præpoſitos, & habito conſilio, ad quoddam ſanctimonialium cœnobium vicinum, illud ſacramentum jam tunc ſigillo firmatum, cum debita veneratione tranſportari ordinavimus. Acta ſunt hæc anno MCXCI. Ipſo anno in vigilia Johannis-Baptiſtæ facta eſt eclypſis ſolis media die.

LITTERÆ PHILIPPI REGIS II. pro monaſterio Calenſi.

De numero monialium ſtatuto a rege Francorum & a papa confirmato.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi ad quos præſentes litteræ pervenerint, quod propter multitudines monialium Kalæ, quibus facultates illius eccleſiæ ſufficere non poterant, ſtatuimus & decrevimus, ut de cetero in eadem eccleſia non recipiatur monialis aliqua, uſque dum moniales ibidem commorantes ad numerum octoginta redigantur, & poſtmodum quando aliqua infra octoginta decedere contigerit, alia ſubſtituatur, & non aliter. Quod ut firmum & inconcuſſum permaneat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate præcepimus confirmari. Actum Meleduni anno incarnati Verbi MC. nonageſimo ſecundo, menſe Martio.

Anno 1192. *Ex cartario Calenſi.*

DIPLOMA PHILIPPI II. regis Francorum pro monaſterio S. Vedaſti.

Eleemoſynam Philippi comitis Flandrenſis ad comparandam divini ſacrificii materiam confirmat.

PH. Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod ſicut ex authentico ſcripto PHILIPPI quondam Flandriarum comitis intelleximus, idem comes pro ſalute animæ ſuæ

Anno 1192. *Ex cartario Vedaſtino.*

Digitized by Google

dedit in eleemoſynam eccleſiæ S. Vedaſti A Attrebatenſis LX. ſolidos ſingulis annis accipiendos in dominica palmarum Balpamis, ut de hiis denariis emeretur panis & vinum ad conficiendum ſacrificium altaris. Nos igitur pro ſalute animæ noſtræ & genitoris noſtri piæ recordationis regis quondam LUDOVICI, & cariſſimi filii noſtri LUDOVICI, & anteceſſorum & ſucceſſorum noſtrorum, prædictam eleemoſynam confirmamus, baillivo noſtro Balpamarum mandantes, quod prædictam pecuniam prædictæ eccleſiæ ad præfixum terminum ſine contradictione perſolvat. Quod ut perpetuam obtineat ſtabi- B litatem, ſigilli noſtri auctoritate præſens ſcriptum præcepimus communiri. Actum Heſdini, anno Incarnati Verbi MC. nonageſimo ſecundo, menſe Auguſto.

CARTA FUNDATIONIS
Oigniacenſis monaſterii.

Anno 1192. Ex Autographo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS Dei miſeratione Foſſenſis eccleſiæ præpoſitus, R. decanus totuſque ejuſdem eccleſiæ conventus, notum facimus præſentibus & futuris, quod Balduinus miles de *Lopon*, & venerabilis uxor ejus Oda, C cognatis & amicis qui conſentire debebant approbantibus, decimam de villa quæ *Foulz* dicitur, & terram Cutturiolam dictam, & decimam fœni de *Oingnies*, & licentiam acquirendi circumquaque bonarium terræ eccleſiæ beati Nicolai contiguæ, & jus patronatus in eccleſia de *Moulnies* pro remedio animarum ſuarum ſuper altare B. Foillani Foſſenſis eccleſiæ ad uſum fratrum in eccleſia beati Nicolai *de Oingnies* Domino famulantium reportaverunt, ſub teſtimonio nobilium virorum & clericorum, quorum D nomina ſubſcripta ſunt, approbante etiam hanc donationem & confirmante domino ALBERTO Leodienſi epiſcopo. Ea etiam conditione quod fratres in eccleſia B. Nicolai *de Ongnies* Domino in perpetuum famulaturi, prædictam decimam & cetera quæ ſibi libere conceſſit, plenarie & ſine calumnia poſſiderent. Adjunctum eſt etiam, quod eccleſia B. Nicolai eccleſiæ Foſſenſis ſingulis annis aureum denarium XII. denarios publicæ monetæ valentem in capite jejunii exſolveret, & eccleſia Foſſenſis prædictæ ec- E cleſiæ *de Oingnies* in expenſis ei patrocinium & defenſionem exhiberet. Statutum eſt etiam quod fratres beati Nicolai priorem ſibi eligant idoneum & priorem ſive quemcumque prælatum idoneum prædicta eccleſia Foſſenſis ſibi præſentatum ſine contradictione confirmet. Prior etiam ſacerdotem in eccleſia de *Moulnies* inſtituet, inſtitutum autem Foſſenſis eccleſia archidiacono præſentabit. Ceterum prior fratres quos ſibi noverit idoneos, cum conſenſu fratrum in prædicta recipiet eccleſia, nuſquam eos niſi fratribus ejuſdem loci præſentaturus. Ut autem prædicta rationabiliter ordinata firmiter perſeverent, præſentis ſigilli noſtri munimine roboramus, auctoritate beati Foillani epiſcopi & martyris & noſtra prohibentes, ne aliquis prædictæ eccleſiæ jura vel factum iſtud audeat perturbare. Hujus autem rei teſtes ſunt Henricus Foſſenſis eccleſiæ præpoſitus, magiſter Anſelmus decanus, magiſter Robertus eccleſiæ ſancti Petri in Namurco præpoſitus, magiſter Bernardus, Balduinus Faber, Balduinus de Foro, Foillanus, Johannes *da Ayſau*, Henricus de *Marbais*. Milites autem hujus rei teſtes ſunt Manaſſes de *Prelle*, Walterus de *Marbais*, Jacobus de *Sombreffe*, Sigerus de *Ham*, & Johannes filius ejus, Johannes de *Aveloez*, Philippus de *Tamines*. Actum eſt autem hoc publice anno ab Incarnatione Domini MCXCII.

MAGISTER GAUFRIDUS
Anglicus ad imperatorem pro liberatione regis Angliæ Richardi.

Anno 1193. Ex cartario Einonenſi.

IMPERIALIS apex, cui ſervit poplite flexo
Roma caput mundi, cujus prudentia Remus
Totius imperii, qui plenus nectare dulci
Muſarum redoles conditus aromate morum,
Pace tua paucis loquar hic, cum plurima poſſis
Poſſe modum ſervare velis, hoc imprime menti.
Quando nocere potes, noli, ſatis eſt potuiſſe
Poſſe nocere nihil, facies quod poſtmodo velles
Non fieri? ſit mens præcauta, præambula facti
Nonne vides ſi vera noces in principe noſtro?
Et crucis eſt ſervus, & Chriſti miles, & enſis
Totius eccleſiæ: devotio talis amorem,
Non odium; laudem, non culpam; præmia poſcit,
Non pœnam. Toleres igitur, qui cetera vincis,
Te vinci vertique velis, regemque reverti.
Flos & apex cleri ſolita dulcedine ſtillent.
Prædulcis ex corde favi mihi porrige partem
De mellis dulcore tui, pro principe noſtro
Supplico: ſum minimus, es maximus, attamen eſto
Flexilis, & ſtet ei melius ratione petentis.

Digitized by Google

DIPLOMA PHILIPPI II. REGIS Francorum pro monaſterio Vedaſtino.

Monaſterium ſancti Vedaſti ſub ſua protectione ſuſcipit

Anno 1193. Ex cartario Vedaſtino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod cum eccleſia S. Vedaſti Attrebatenſis a noſtris anteceſſoribus Francorum regibus fundata, & ex eorum munificentia honorifice dotata, retroactis temporibus in B noſtra & prædeceſſorum noſtrorum fuerit protectione & cuſtodia, & ab injuriis, moleſtationibus & incurſu malignorum defenſata: nos ex prærogativa dilectionis qua dictam eccleſiam & perſonas ejuſdem amplectimur, dictam eccleſiam cum perſonis & bonis ejuſdem expreſſius in noſtra ſuſcepimus, & ſuſcipimus cuſtodia ſpeciali, ipſos ſuper hoc per præſens regale privilegium munientes, ſalvo jure in omnibus alieno, volentes, & tenore præſentium præcipientes omnibus baillivis, præpoſitis, & aliis juſtitiariis noſtris, ut ipſi dictam eccleſiam, C perſonas & bona ejuſdem, ſicut prædictum eſt, cuſtodiant & defendant. Quæ ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſius anno dominicæ Incarnationis MCXCIII. menſe Januario, regni vero noſtri anno tertio decimo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo. S. JOHANNIS buticularii, S. ROBERTI ducis Burgundiæ camerarii, S. YMBERTI D conſtabularii. Data vacante cancellaria.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De quittatione giſti Morinenſis.

Anno 1193. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſummæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod LAMBERTUS Morinenſis epiſcopus nos & ſucceſſores noſtros abſolvit, & in perpetuum quittos dimiſit ab E homagio quod ſibi facere debebamus de feodo *Heſdin*, quod prædeceſſores noſtri domini de *Heſdin* anteceſſoribus ſuis epiſcopis Morinenſis eccleſiæ feciſſe dinoſcuntur. Nos vero dictum epiſcopum & ſucceſſores ſuos quittavimus in perpetuum, quod nec ab illo epiſcopo, nec a ſucceſſoribus ſuis poterimus exigere procurationem, aut ſucceſſores noſtri, aut ſervientes, aut nuncii noſtri Tervenam venientes, ſive ibidem moram facientes. Quod ut ratum, &c. Actum

A Compendii anno incarnati Verbi MCXCIII. regni vero noſtri XIV. aſtantibus, &c.

DIPLOMA HENRICI VI. imperatoris pro monaſterio Corbeiæ novæ.

Facultatem tribuit quærendi aurum aut argentum, aut aliud metallum in fodinis.

Anno 1193. Ex mſ. Corbeia nova.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS Dei gratia Romanorum imperator & ſemper auguſtus. Quoniam naturale jus eſt, & omnis ſpeciem continet æquitatis, ut qui a Deo plus accipit, plus eum diligere teneatur, juxta illud reſponſum evangelii dicentis: *Quis eum plus diligit? æſtimo quia is cui plus donavit.* Et quia ab omnipotente, cujus eſt terra & plenitudo ejus, in quo ſunt omnes theſauri reconditi, ex quo emanant omnia bona transfuſa in donatorios, ſecundum menſuram donationis gratiæ ſuæ, reges plus ceteris accepiſſe notiſſimum eſt, conſtat eos plus Deo teneri obnoxios, & tam in debitis quam in voluntariis ſacrificiis aſtrictius omnium conditori obligatos exiſtere. Cum itaque inter cetera caritatis opera eccleſiis Dei & maxime religioſis locis in poſterum providere ſit gratius & acceptabilius Deo holocauſtum, idcirco nos HENRICUS Dei gratia Romanorum imperator & ſemper auguſtus, intuitu & amore omnipotentis, a quo omnia quæ habemus, ſuſcepimus; ratione ergo multorum obſequiorum a monaſterio Corbeienſi noſtræ magnitudini collatorum, concedimus, damus & tradimus tibi WIDIKINDO venerabili abbati antedicti monaſterii Corbeienſis, & tuæ eccleſiæ, tuiſque omnibus in poſterum ſucceſſoribus, auctoritatem & poteſtatem plenam regio jure ſine diminutione a noſtra ſerenitate collato in aurifodinis, vel aurifluentis, argenti fodinis, & ceteris quoque metallorum generibus, cum decima, advocatia, & omni utilitate, ut ubicumque in tenimento monaſterii tui, ſive de jure poſſeſſorio, ſive de jure ſit proprietatis, ſive utriuſque inveniantur aurifodinæ, vel aurifluentæ, argentifodinæ, vel cujuſlibet alius metalli fodinæ, poteſtatem habeatis, tu & ſucceſſores tui omni tempore in fodiendo & exquirendo aurum, argentum, & cetera metalla, quandocumque & quomodocumque volueritis, per vos & per interpoſitas perſonas a vobis utilitatem veſtri monaſterii integre & ſine alicujus contradictione exercere. Hac noſtræ liberalitatis ſanctione ſuper hoc promulgata in perpetuum valitura, caſſatis omnibus ſcriptis, ſive epiſtolis, ſive annotationibus, ſeu pragmaticis ſanctionibus, hanc noſtræ liberalitatem celſitudinis præcedentibus. Si quis autem huic noſtræ largitioni ſeu donationi contraire

Digitized by Google

vel interrumpere tentaverit, obligamus eum, & ſuos fautores, vel ſuos heredes, culpæ vitio obligatos, centum libras auri noſtro fiſco & totidem præfato monaſterio ſoluturos, omnibus eorum propoſitis & inceptis caſſatis. Ad perpetuam autem ſecuritatem monaſterii Corbeienſis, hoc privilegium fieri fecimus: & noſtro ſigillo juſſimus communiri. Hujus rei teſtes ſunt Liudulfus Magdeburgenſis archiepiſcopus, Merſpurgenſis epiſcopus, Berno Hildeneſheimenſis epiſcopus, Thidericus Halberſtadienſis epiſcopus, Bernhardus dux Saxoniæ, Athelbertus marchio de Miſne, & frater ejus Thidericus, comes Hernricus de Regenſten & frater ſuus, comes Sifridus de Blankenburc, comes Tritthericus de Bichlinge, comes Athelbertus de Everſtein, & alii quamplures. Acta ſunt hæc anno dominicæ Incarnationis MCXCIII. indictione XI. anno imperii noſtri poſt mortem ſereniſſimi patris noſtri III. Data *Northuſen* XII. cal. Novembris.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De dotalitio Aelidis de Caſtellione uxoris Guillelmi de Garlanda.

Anno 1193. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod dilectus miles noſter Guillelmus de *Garlande* dedit in dotalitium A. uxori ſuæ domum ſuam de Livreio, & omnem poſſeſſum, & medietatem terræ ſuæ, & medietatem acquiſitionis ſuæ quocumque modo acquirat, & medietatem omnium rerum quæ ei accident, quocumque modo accidant; & quia domum ſuam de Livreio uxori ſuæ, matre ſua vivente, dare non poteſt: quoniam de dotalitio matris ſuæ eſt, interim donat & concedit uxori ſuæ domum ſuam de *Cruiſſi* cum omni terra, pro excangio domus de Livreio, donec mater ſua illam reliquerit, quocumque modo eam relinquet, & tunc prædicta A. ad dictum dotalitium redeat, *Cruiſſi* autem Guillelmo remaneat, ita quod non ſit de dotalitio uxoris ſuæ. Robertus autem de *Garlande* frater dicti Guillelmi habet in parte terram de Silvanectenſio, & vineam de *Rugien*, Th. vero terram de *Marbuc*, & de *Lomac* habet in parte. Quod autem remanet totum eſt Guillelmi de *Gallande*. Hoc tenendum laudaverunt & fiduciaverunt prædicti fratres Guillelmi Robertus & Theobaldus, & id tenendum fiduciaverunt Droco de Melloto, & Galterius de ſancto Dionyſio. Nos autem, &c. Actum anno Domini MCXCIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De excambio facto cum Galcherio de Caſtellione.

Anno 1193. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos pro excambio de Petrafonte aſſignamus Galchero de Castellione cognato noſtro octoginta libras de redditibus apud Clichiacum juxta Pariſius, tali conditione, quod ſi Clichiacum non valeret octoginta libras ſingulis annis, reſiduum acciperetur apud Moſterolium juxta Pariſius. Prædictus autem Galcherus dedit in maritagio aſſenſu & voluntate noſtra Aelidi ſorori ſuæ uxori Guillelmi de Garlanda dilecti ac familiaris militis noſtri... Præterea noverint univerſi quod nos intuitu dilectionis, quam erga prædictum Guillelmum habemus, & propter ſervitium quod nobis ſæpiſſime fideliter exhibuit, & adhuc exhibere non ceſſat, eidem Willelmo & liberis ſuis ex ipſo & uxore ſua Monſteriolum juxta Pariſius cum pertinentiis, ſicut Conſtantia amica noſtra ipſum tenuit, donavimus in perpetuum habendum in feodum & homagium. Quæ omnia, &c. Actum Medontæ anno Domini MCXCIII.

EPISTOLA CELESTINI papæ III. W. Remenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis ejus.

Reſciſſionem divortii regis Philippi Auguſti cum J. regina ſua ipſis notificat, eoſque monet, ut ne aliam ſuperducat, prohibeant.

(a) Anno 1195. *Ex mſ. cod. Elnonenſi.*

CELESTINUS (*a*) epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus W. Remenſi archiepiſcopo ſanctæ Sabinæ cardinali apoſtolicæ ſedis legato & ſuffraganeis ejus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Cum in regno Galliæ Catholici ſemper æquitatis cultores divina fuerint principes inſtitutione promoti, a ſacroſancta Romana eccleſia, cujus fidem & unitatem ſervarunt, quadam ſint prærogativa privilegium benedictionis & gratiæ conſecuti, quorum quidem exaltationem & gratiam nos etiam adhuc in minori officio conſtituti & libenter promovimus, & libentius conſuluimus promovendam. Nunc autem in apoſtolatus culmine divinitus provocati, cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ph. regem Franciæ recolendæ memoriæ prædeceſſorum ſuorum tam bonitate quàm prudentia ſucceſſorem, paternæ ſumus caritatis brachiis amplexati,

(*a*) Hanc epiſtolam referimus ad annum 1195. quo ſimilem ſcriptam fuiſſe ad Senonenſem archiepiſcopum narrat Matthæus Paris.

dignis eum titulis honorare & quantum cum Deo poſſumus exaltare propenſius cupientes. Ceterum cum fama hilaris & jocunda de matrimonio inter cariſſimos in Chriſto filios noſtros Ph. illuſtrem Franciæ regem, & J. * reginam illuſtrem, ſororem cariſſimi in Chriſto filii noſtri * Ka. regis Danorum illuſtris, ſolemniter & rite contracto, prius ad notitiam ſedis apoſtolicæ perveniſſet, poſtmodum de ipſo matrimonio ad ſuggeſtionem quorumdam, tale quid, ordine turbato, non ſine honeſtatis eccleſiaſticæ læſione, fuiſſe præſumtum audivimus, de quo & propter injuriam & propter infamiam conſulentibus & conſentientibus irrogatam, non modicum contriſtamur. Et quidem ſi magnitudo regia conſideraſſet attentius, audiſſent & ſecum nihilominus qui hujus præſumtionis cooperatores fuerunt, quantum ſit matrimonii ſacramentum; non fuiſſet, ut credimus, hoc modo proceſſum. Conſtat enim cuique divinam paginam revolventi, quod ipſe Dominus matrimonium inſtituit, & in paradiſo ante peccatum ad officium propter ſobolem propagandam dicendo: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram*, & extra paradiſum poſt peccatum propter fornicationem vitandam. Unde primus homo ſpiritu afflatus, inquit: *Propter hæc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori, & erunt duo in carne una.* Quanta ſit etiam matrimonii dignitas, & quam circumſpecta debeat ad tractandum de ea procedere gravitas Dominus innuit, qui cum interrogatus fuiſſet, ſi licitum eſſet uxorem dimittere, & quæſitum eſſet ab eo ſuper hereditate duorum fratrum communiter dividenda, in uno tacens, & in altero ſic reſpondens: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam propter cauſam fornicationis, mœchatur. Per hoc nimirum oſtendit, quod eccleſia in cognitione matrimoniorum, quaſi ceteris difficiliori, cum majori quam in aliis procedere debeat gravitate; & cum ipſe alibi dicat: *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet*; adverti poteſt quam graviter ille delinquat, & quantum ſit ei ab ira ventura timendum, per quem tanti ſacramenti Chriſti & eccleſiæ religio perturbatur. Præterea non eſt a temeritatis vitio alienum, quod in tam arduo & difficili negotio non fuit cenſura ſedis apoſtolicæ requiſita, per quam vel ipſum canonice finiretur vel committeretur aliquibus, qui idem ſervato juris ordine ſecundum ſtatuta canonica terminarent. Hic revera contra veneranda ſanctorum patrum conſilia proceſſum eſt manifeſte, qui majores & difficiliores quæſtiones ab univerſis ad ſedem apoſtolicam cenſuerunt debere perferri, quod uſque in hodiernum diem non ſolum a Gallicana eccleſia, præter quam in præſenti articulo, verum etiam a longe remotioribus devotiſſime obſervatur.

* Ingeburgam.
* Kanuti.

A Ut autem inde aliquantulum ordiamur, nonne hoc negotium de præcipuis & magis arduis negotiis unum eſſe dinoſcitur, ut pote quod inter tam eximias regales perſonas, & a progenitorum regali proſapia deſcendentes, ſuper cauſa tam difficili vertitur, ut ſecundum ſtatuta patrum, deberet auditorio Romanæ eccleſiæ reſervari? Si hoc & alia privilegia hujus ſedis beati Petri, cui nos licet immeriti præſidemus, quæque remotiſſimi etiam barbari cuſtodiunt illibata; quanto diligentius ea ſervare tenentur con- B ſtituti propius & Latini, & qui de beneficiis prædictæ ſedis copioſius & frequentius ſuſtentantur? Non utique mediocriter errat, qui privilegio beati Petri obviare non timet, & canonicis ſanctionibus contraire. Verum prælati eccleſiæ, qui huic rei favorem aut conſilium præbuerunt, & ſi non ob aliud, ſaltem metu pœnæ debuerunt ab hujuſmodi abſtinere, & illud ſpecialiter ſollicita mente revolvere, quod in ſacris canonibus de Theugaldo Trevirenſi & Gontario Colonienſi archiepiſcopis legitur, qui depoſitionis ſententia meruere percelli, pro C eo quod in matrimoniali cauſa Lotharii regis & Thebergæ uxoris ipſius, normam æquitatis nequiter temerantes, ſanctiones canonicas exceſſerunt. Quod vero hic fuerit æque vel magis exceſſum, ex ipſa rei evidentia demonſtratur: nam cum regina per verba præſentis temporis, expreſſo utrimque conſenſu, hinc inde primo præſtitis juramentis, ſacerdotali benedictione, ſicut eſt conſuetudinis, accedente, poſtquam fuit in reginam inuncta & honorifice coronata, præfato regi copulata matrimonialiter fuerit, & etiam cognita, ſicut fertur, nihil de- D buit contra ipſam indefenſam & ignorantem quid penitus ageretur, utpote linguæ Francorum ignaram, tam inordinabiliter a quolibet attentari. Nos vero qui ipſum regem Catholicum & eccleſiæ Romanæ valde devotum ab inclytæ memoriæ progenitoribus ſuis ſpecialiter in viſceribus caritatis habemus, magis volentes animæ ſuæ ſaluti, & integritati famæ conſulere, quam ei male ſuadentium ſatisfacere voluntati; per dilectum filium * Centen. ſubdiaconum, notarium noſtrum, apoſtolicæ ſedis legatum, ad hoc E ſpecialiter miſſum, & litteras noſtras, rogavimus excellentiam ejus, monuimus & attentius fuimus exhortati, ac ei in remiſſionem injunximus peccatorum, ut illud evangelii attenta conſideratione revolvens quo dicitur: *Nil prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.* Dum tempus haberet, de animæ ſuæ ſalute eſſet ſollicitus, & prædictam uxorem ſuam, quam a ſe conſilio iniquo amoverat, quamque generoſitatis egregiæ ac multæ decus honeſtatis adornat, maritali affectione tractaret; nec illis aures contra

* f. Centium.

Digitized by Google

hanc accommodaret, qui quæ ſua ſunt, non A quæ Jesu Christi quærentes, ad imitationem hominis inimici, qui in agro bene ſeminato zizania reſperſit, pro lucro reputant, ſi poſſunt inter aliquos odium & diſcordiam ſeminare. Sed idem rex prædictum legatum & litteras noſtras devotione qua decuit, ſicut accepimus, non recepit. Nos autem, ſicut novit Dominus, licet propter hoc ſimus plurimum conturbati; pro ſalute tamen animæ ejus, de qua nos oportet propenſius cogitare, amplius contriſtamur, volentes ipſum ea ſemper efficere, quæ creatori ſuo placere debeant, & animæ ſuæ diſpendium non incurrat. Inde eſt quod publicum inſtru- B mentum ſuper ipſa genealogia, ex parte venerabilium fratrum noſtrorum Lundenſis archiepiſcopi & ſuffraganeorum ejus nobis tranſmiſſum, & famam publicam attendentes, ſententiam illam divortii contra ordinem juris prolatam, de fratrum noſtrorum conſilio caſſantes, & penitus irritantes, fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus atque præcipimus, quatinus ſi forte præfatus rex conditionis oblitus, ea vivente aliam ſuperducere voluerit, vos auctoritate freti apoſtolica id eidem inhibere firmiter procuretis.

EJUSDEM
illuſtri regi Francorum.

Ejuſdem argumenti.

C Celestinus, &c.

Cum in regno Galliæ, &c. *ut ſupra fere in eumdem modum uſque* diſcordiam ſeminare. Nos autem publicum inſtrumentum ſuper ipſa genealogia ex parte venerabilium fratrum noſtrorum Lundenſis archiepiſcopi & ſuffraganeorum ejus nobis tranſmiſſum & D famam publicam attendentes; ſententiam illam divortii, contra ordinem juris prolatam, de fratrum noſtrorum conſilio penitus irritamus atque caſſamus. Rogamus igitur regiam excellentiam, monemus, conſulimus, & in remiſſionem tibi injungimus peccatorum, quatinus prædictam uxorem tuam pro Deo & ſalute animæ tuæ recipias, & maritali affectione pertractes. Nos enim ſi quam propter hoc quod eam taliter dimiſiſti, videris maculam peccati contraxiſſe; id de beatorum Petri & Pauli auctoritate tibi E miſericorditer condonamus.

Sane regiam celſitudinem volumus non latere, quod eam circa perſonam tuam in Domino gerimus voluntatem, quod ſi factum iſtud cum honeſtate noſtra & ſalute animæ tuæ poſſemus aliquatinus ſuſtinere, nequaquam per nos in eo tantum fuiſſet proceſſum: ſed licet tu ipſe, prout credimus, non ignoras, id ſalva conſcientia, & abſque animæ tuæ periculo non potuimus clauſis oculis pertranſire.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis pro Guillelmo de *Guallande*.

Philippus, &c. Notum, &c. quod Guillelmo de *Guallande* amico & fideli noſtro in augmentum feodi ſui, tam ipſi quam heredibus ſuis in perpetuum dedimus & conceſſimus Novum-mercatum & Caſtellaniam in perpetuum, &c. Actum Aneti, anno mcxcv. *Anno 1195. Ex mſ. Colbertino.*

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis de Galchero de Caſtelliolo.

Philippus, &c. Notum, &c. quod Galcherus de Caſtelliolo conceſſit & donavit Aelidi ſorori ſuæ, ſponſoque Guillelmo de *Guallande* in maritagio omne illud quod habebat apud Wermandos, & quod conſanguinei ſui ibi habent, habendum eidem Aelidi & Willelmo & heredibus eorum in perpetuum. Si vero conſanguinei Galcheri eos ſuper hoc mitterent in pœnam & placitum in aliquo tempore, prædictus Galcherus debet conſanguineis ſuis dare tale excambium, quod dicta A. & ſui heredes in pace de hac re erga ſuos conſanguineos remaneant. Nos autem ad petitionem dicti Galcheri id confirmamus. Actum Vernone anno Domini mcxcv. *Anno 1195. Ex mſ. Colbertino.*

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis de Vernone.

Philippus, &c. Notum, &c. quod Richardus de Vernone & filius ejus quittaverunt nobis & heredibus noſtris in perpetuum, & abjuraverunt de mandato Richardi regis Angliæ Vernonem cum Caſtellania & omnibus pertinentiis ejus, & Longam-Villam cum omnibus pertinentiis ipſius, & quæcumque in eis habebant, tam feodum, quam domanium. Nos autem pro hoc excambio, Richardo filio & heredibus ejus dedimus tenenda a nobis & hominibus noſtris in feodum & in hominagium ligium per ſervitium quinque militum ad uſus & conſuetudines Franciæ pro octingentis libris Pariſienſibus, & de reditibus hæc quæ inferius ſunt nominata, videlicet Montem-Meliandi, Plailiacum, *Gouvilz*, *Auvers*, Rober-Vallis, & quidquid in eis habebamus, & hoſpites noſtros quos habebamus apud Louras, & avenam noſtram quam habebamus ibidem, & quindecim libras, & xv. ſolidos apud Pontiſaram, & in præpoſitura noſtra reddendas eidem R. ſingulis annis in feſto S. Remigii, & eumdem Richardum de his in hominem noſtrum ligium *Anno 1195. Ex mſ. Colbertino.*

gium recepimus. Idem autem R. reddet buticulario ſingulis annis pro Monte-Meliandi XVII. libras Pariſienſes, & reddet de *Auvers* B. Mariæ de Campis XX. ſolidos, & S. Germano de Loya duos modios & dimidium bladi, & duos modios & dimidium de avena, & Adæ de Inſula unum ſextarium avenæ, & ſervientibus villæ quinque ſextaria bladi. Quod ut perpetuam, &c. Actum anno Domini MCXCV. regni noſtri XVI.

CARTA PHILIPPI REGIS Francorum, de variis donis Alienordis comitiſſæ S. Quintini & dominæ Valeſiæ pro ſuo anniverſario.

Anno 1195. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ, &c. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint, &c. quod ALIENORDIS comitiſſa S. Quintini, & domina Valeſiæ grangiam ſuam de *Fenix*, & totam terram arabilem quæ ad eamdem grangiam pertinet, & campi partem XIIII. arpentorum, quæ pertinent ad eccleſiam Longi-prati eccleſiæ... dedit: in qua grangia in conſtitutione ejuſdem eccleſiæ, prout alibi in ſcripto comitiſſæ continetur autentico, L. modios frumenti diu ante pacem factam inter nos & comitiſſam de terra Viromandenſi, pro ſalute animæ ſuæ & prædeceſſorum ſuorum ibidem Deo famulantibus in perpetuum percipiendos erogavit. Deinceps eidem eccleſiæ dedit XX. modios ſegetis in molendino de Veio annuatim inter feſtum S. Remigii & Paſcha percipiendos, cum vivario ejuſdem villæ. Præterea uſuarium per totam foreſtam *de Reſſ.* ad ædificandum de vivo boſco, ad comburendum de mortuo, vel de reſiduis ſive branchiis, excepta ſilva. Panes quoque conſuetudinum de Betigniaco, paneſque & canabum de Marolio, & de Cohi, & panes de Haramonte, & de *Lergni*, prænominatæ in perpetuum dedit eccleſiæ & conceſſit.

[a] Item, eadem eccleſiæ (a) Longi-pontis dedit in perpetuam eleemoſynam decem modios ſegetis in molendino de *Lergni*.

[b] Valli-ſerenæ (b) duos modios ſegetis in grangia *de Villers*.

[c] Loco-reſtaurato (c) duos modios ſegetis in grangia de Betigniaco.

Eccleſiæ S. Genovefæ Pariſienſi duos modios ſegetis ad molendinum de *Choi*, & panes de Haramonte & de *Lergni* in grangia de Firmitate.

Leproſis de Firmitate tres arpentos prati juxta eorumdem domum, & duos modios ſegetis in grangia de Marolia, & unam quadrigam ligni ſingulis hebdomadis de mortuo nemore, ſive de reſiduis, vel de branchis.

Leproſis *de Hollon* duos modios ſegetis in eadem grangia, & unam quadrigam lignorum ſingulis hebdomadis de mortuo nemore, ſive de reſiduis, ſive de branchis.

Eccleſiæ de Colonanciis duos modios ſegetis, & quinque modios avenæ, quos eadem eccleſia debebat comitiſſæ ſingulis annis apud Antilliacum de grangia ſua, & de terragio ſuo XXXIII. arpentorum terræ.

Leproſis de *Creſpi* duos modios ſegetis ad menſuram de *Creſpi*.

Hoſpitali Domus-Dei de ſancto Thoma quinque modios ſegetis ad molendinum de *Creſpi*.

Eccleſiæ S. Thomæ de Creſpiaco quinque modios ſegetis ad molendinum de *Creſpi*; & piſcariam in vivario de *Antelli* per duos dies annuatim in anniverſario ſuo.

Eccleſiæ S. Arnulfi (d) de Creſpiaco tres modios ſegetis ad molendinum de *Creſpi*, & piſcariam in vivario Pontis-rotundi annuatim per duos dies in anniverſario. [d]

Monialibus de Mornenvalle duos modios ſegetis ad molendinum de Mornenvalle.

Monialibus (e) S. Johannis in nemore unum modium ſegetis ad molendinum de Mornenvalle. [e]

S. Agathæ *de Creſpi* unum modium ſegetis ad molendinum de *Dyuni*.

Monachis *de Villers* unum modium ſegetis ad molendinum de *Villers*.

Item S. Leonio de Bello-monte unum modium ſegetis ad molendinum de *Creſpi*.

Leproſis de *Chambli* duos modios ſegetis ibidem.

Monialibus de Boſreno duos modios ſegetis ibidem.

Item, hoſpitalitati de Firmitate ſex modios frumenti in grangia de Firmitate, & quatuor quadrigatas lignorum ſingulis hebdomadis de mortuo nemore, ſive de reſiduis, ſive de branchis.

Et ſciendum quod ſupradicti modii tam ſegetis quam avenæ, tam apud Firmitatem quam alibi ad menſuram de Criſpiaco reddentur.

Item, in perpetuum dedit comitiſſa Templo decem libras Pariſienſes annuatim in pedagio de *Creſpi*.

Hoſpitali decem libras Pariſienſes annuatim ibidem.

Eccleſiæ de *Norfort* (f) XX. ſolidos Pari- [f]

(a) Longi-pontis eccleſia eſt inſignis abbatia ordinis Ciſterciensis in diœceſi Sueſſionenſi.

(b) Vallis-ſerena abbatia ordinis Præmonſtratenſis in diœceſi item Sueſſionenſi, vulgo *Valſeri*.

(c) Locus-reſtauratus ordinis Præmonſtratenſis monaſterium in eadem diœceſi a Radulfo Viromandenſi comite inſtauratum, unde Loci-reſtaurati nomen accepit.

(d) Cella eſt ordinis Cluniacenſis in diœceſi Silvanectenſi olim abbatia a Roberto rege fundata, ut docet Helgaldus in ejus vita.

(e) Ordinis S. Benedicti ad Regalem-locum, prope Compendium, ex commutatione cum canonicis regularibus Vallis-ſcholarium facta tranſlatis.

(f) Vulgo *Nonfort*, prope Meldas, ubi cella a Trecenſi abbatia Paracliti dependens.

by Google

ſienſes annuatim in telonio de Firmitate Milonis.

[a] Eccleſiæ de (a) Fontanis LX ſolidos fortium annuatim ibidem.

Eccleſiæ de Charmo LX ſolidos fortium annuatim ibidem.

Item, eccleſiæ S. Mariæ de *Chauni* & S. Eligii-fonti XX. ſolidos Pariſienſes annuatim in duodenis de *Chauni*.

Monialibus de *Roviez* XX. ſolidos Pariſienſes annuatim in duodenis de *Chauni*.

Canonicis S. Quintini Viromandenſis LX. ſolidos Pariſienſes annuatim ad tabulas ejuſdem villæ pro anniverſario: ita quod nullus canonicorum inde aliquid habebit, niſi qui interfuerit anniverſario comitiſſæ.

Item, eleemoſynæ reddentur annuatim a feſto S. Remigii, uſque ad Natale, exceptis reditibus Longi-prati, qui ſicut ſupra dictum eſt, reddentur.

Et ſciendum, quod omnes eccleſiæ prænominatæ anniverſarium comitiſſæ poſt ipſius deceſſum celebrabunt; & quamdiu comitiſſa vixerit, ſingulis annis pro anima patris ſui anniverſarium facient. In die anniverſarii comitiſſæ omnes prædictæ eccleſiæ habebunt pitantiam de prætaxata eleemoſyna.

Item, eccleſiæ B. Mariæ Pariſienſis tale jus in Viriaco-villa, quale tempore comitis RADULFI patris ſui in villa habuit, ut canonici ejuſdem eccleſiæ ſingulis annis anniverſarium ejus faciant, habendum concedit: quæ omnia concedimus. Ut autem iſta omnia in perpetuum inconvulſa permaneant, præſentem cartam ſigilli noſtri auctoritate, & regii nominis caractere annotato inferius communimus. Actum Pariſius anno Domini MCXCV. regni vero noſtri XVI. aſtantibus, &c. Data vacante cancellaria.

CARTA BALDUINI COMITIS Flandriæ.

De compoſitione inter ipſum & reginam.

Anno 1195. *Ex mſ. Colbertino.*

EGo BALDUINUS (a) comes Flandriæ & Haynonenſis, marchio Namurcenſis. Notum, &c. quod contentiones quæ inter [b] me & uxorem meam, & liberos meos, & [c] MATHILDAM (b) reginam, Flandriæ comitiſſam, quondam PHILIPPI comitis Flandriæ uxorem, hoc modo terminatæ ſunt. Comitiſſa reſtrinxit ſe ad primum dotalitium ſuum. S. Audomarus & Area, ſi exierint de manu domini regis, ad dotalitium reginæ redibunt. De pertinentiis caſtellaniarum quæ ſunt in dotalitio comitiſſæ, ſi fuerit contentio, per quatuor homines de parte comitis, & per quatuor de parte mea terminabitur contentio, ſi illi octo potuerint convenire; & ſi non convenerint, res inter duos clericos vel laicos, & ibi concordabunt illi duo, finita erit contentio illa. Sic ego & uxor mea ac liberi mei quittavimus comitiſſam ſuper omnibus querelis per hanc conventionem tam de mobilibus quam de terra, & ego faciam reddi comitiſſæ omnia caſtella ſua, & omnes emendationes quæ finitæ erant uſque ad mortem comitiſſæ Flandriæ de terra quam modo habeo, & faciam ei emendari quicquid interceptum eſt de ſuo in terra quam habet de dotalitio ſuo. Et comitiſſa quittavit mihi excambium primi dotalitii ſui. Et ſi conventiones iſtæ obſervatæ non fuerint, & ſi emendationem non fecero infra XV. dies, poſtquam ſubmonitus fuero, dominus rex poterit aſſignare ad terram meam, quam ab eo teneo abſque fide mentita & perjurio, & uxoris meæ & liberorum meorum, qui mecum juraverunt, ſecundum judicium curiæ domini regis: has conventiones tenendas & obſervandas a me affidavi & juravi domino regi & comitiſſæ eadem etiam tenenda & obſervanda, & uxor mea juravit domino regi & comitiſſæ, & BALDUINUS filius meus affidavit & juravit, & filii mei PH. & HENRICUS affidaverunt & juraverunt. Quod ut ratum, &c.

CARTA RICHARDI REGIS Angliæ.

De anniverſario ſuo in eccleſia Rotomagenſi celebrando.

Anno 1195. *Ex mſ. Colbertino.*

RICHARDUS, &c. Sciatis nos conceſſiſſe & in perpetuam eleemoſynam dediſſe Deo & eccleſiæ B. Mariæ de Rotomago, pro anima mea & anteceſſorum noſtrorum & ſucceſſorum, & pro anniverſario noſtro & reſtauratione amiſſorum & damnorum, quæ dominus noſter PHILIPPUS rex Franciæ fecit archiepiſcopo & eccleſiæ Rotomagenſi tempore guerræ inter nos & præfatum regem, trecentos modios vini percipiendos ſingulis annis in modiatione noſtra Rotomagenſi per integra dolia, ſicut ea recipere ſolemus in modiatione noſtra. Ita videlicet quod archiepiſcopus ad uſus proprios habebit de eodem vino centum modios ſingulis annis, & canonici ad uſus ſuos & communiam ſuam habebunt reliquos ducentos modios vini. Si vero præfata modiatio noſtra non poterit ſufficere ad perficiendos trecentos modios vini, præfatus archiepiſcopus & canonici percipient pro ſingulis modiis vini qui defuerint, viginti ſolidos And. a nobis & heredibus noſtris, donec integre perficiantur trecenti modii

[a] Ubi conventus monialium ordinis Fontis-Ebraldi.

(b) Hic eſt inclytus ille Balduinus comes, qui poſtea factus fuit imperator Conſtantinopolitanus.

(c) De qua plura rerum Belgicarum ſcriptores, obiit Furnis anno 1218. ſepulta apud Claram-vallem, uti ſcribit Johannes Iperius in Chron. c. 46. part. 18.

vini, & illos denarios percipient de reditu noſtro Rotomagenſi. Actum anno regni noſtri ſexto.

CARTA ROBERTI ABBATIS S. Victoris Pariſienſis & Reginaldi ſancti Marcelli decani pro priore de Marcociis.

Jus patronatus eccleſiæ de Marcociis a Mauricio epiſcopo Pariſienſi violatum ei reſtituunt.

Anno 1196. *Ex veteri regiſtro prioratus de Marcociis.* [a]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Ego (a) ROBERTUS S. Victoris abbas, & ego REGINALDUS S. Marcelli decanus. Notum facimus univerſis præſentibus & futuris, quod cum bonæ memoriæ MAURICIUS quondam Pariſienſis epiſcopus ad extrema vitæ ſuæ tempora deveniſſet, in lecto ægritudinis poſitus, antequam in fata concederet, recordatus eſt, quia occupatione alieni juris aliquos læſiſſe potuerat, & quia in aliquas epiſcopatus ſui eccleſias, conſuetudines earum immutando, libertates imminuendo, vel contra agendo fortaſſe contigerat eum aliquando offendiſſe. Unde ſi qui ſuper hujuſmodi conquerentes apparerent, noluit illud animæ ſuæ ſupereſſe periculum: ſed nobis quos devotos ſuos credidit & fideles, talibus audiendis propter infirmitatem ſuam vacare ipſe non valens, curam audiendi & cognoſcendi quid eſſet, & vices ſuas in hac parte cum * honore correctionis impoſuit, ut ſi qua nobis correctione digna conſtarent, ea loco ſuo ad juſtas conſuetudines, & ad ſtatum debitum reducere ſtuderemus. Cum itaque Ricardus prior de Marcociis ad nos veniens, patronatum eccleſiæ ejuſdem villæ & præſentationem ad ſe pertinere nomine abbatis S. Wandregiſili vindicaret, & ob hoc de conceſſione ipſius eccleſiæ, quam epiſcopus ſine ipſo alii fecerat, ſæpius reclamaſſet: nos ex officio nobis commiſſo curavimus, eorum quæ proponebat cognoſcere veritatem, & per ſufficientes teſtes ab illo productos, juratos, & diligenter inquiſitos, didicimus tam patronatum quam donationem præfatæ eccleſiæ cum vacaret & præſentationem perſonæ quæ deſerviret, epiſcopo & archidiacono faciendam, ad ipſum priorem loci debere ſpectare; ſicque fuiſſe antiquis temporibus legitime obſervatum. Ubi examinationi teſtium & prolatis atteſtationibus affuerunt Mauritius Pariſienſis archidiaconus, frater Haymerici archidiaconi, & ipſe Haymericus archidiaconus, Nicolaus Pariſienſis canonicus & ſacerdos, frater Haymericus canonicus ſancti Victoris, magiſter Galterus Theologus, & magiſter Garidus cum quibuſdam aliis de familia ipſius epiſcopi, quidam autem de noſtris fratribus aſtiterunt. At nos ſufficienter inſtructi reſpectu juſtitiæ conſervandæ, & intuitu ſalutis ipſius epiſcopi, noluimus jam dictum priorem ſuper hiis quæ juſto titulo repetebat, moleſtiam ulterius ſuſtinere: ſed eorum omnium ei & ſucceſſoribus ſuis in pace & integra libertate priſtinam, ſicut debuimus, vice epiſcopi reſtituimus poteſtatem. Quod ne cui deinceps venire poſſit in dubium, rei negotium ſicut diſcuſſum eſt, & deciſum litteris tradere, & ſigillis noſtris ſubtus impreſſis duximus communire. Huic autem facto & conceſſioni litterarum noſtrarum teſtes affuerunt: prior S. Victoris, magiſter Ægidius Pariſienſis, Wilhelmus de Caproſia diaconus, pluresque alii qui vocati fuerunt. Actum Pariſius apud S. Victorem anno Incarnati Verbi MC. nonageſimo ſexto. Amen, amen, amen.

* f. onere.

CARTA COMITIS PONTIVI

De maritagio uxoris ſuæ ſororis domini regis.

Anno 1196. *Ex mſ Colbertino.*

IN nomine patris, &c. Ego GUILLERMUS comes Pontivi, notum facio tam præſentibus quam futuris, quod PHILIPPUS Dei gratia rex Francorum AALES ſororem ſuam, filiam LUDOVICI regis Francorum mihi in uxorem dedit, & cum ea in maritagio quicquid habebat apud *Vilers*, & quicquid apud Ruam habebat, & quicquid apud S. Walaricum habebat, præter regale abbatiæ S. Walarici, & ſalvo domini THI. hominagio, & quicquid apud Abbatis-villam, & quicquid apud S. Richarium habebat, præter regale S. Richarii: ea tamen conſideratione, quod ſi præfata AALEZ uxor mea abſque herede ab hoc ſæculo migraverit, quod Deus gratia ſua avertat, omnia præmemorata pro matrimonio ipſius Aaliz mihi conceſſa domino regi Francorum omni poſthabita occaſione libere & quiete cedent. Ut autem iſtud ratum & illibatum habeatur, &c. Actum apud S. Richarium, anno Domini MCXCVI. menſe Aprili.

EPISTOLA A. MONACHI ad Odonem epiſcopum Pariſienſem.

Arguit ipſum quod ſuæ diœceſis presbyteris tallias impoſuerit.

[a] [b] Anno 1196. *Ex mſ Vedaſtino.*

PAtri in Chriſto cariſſimo (b) O. Dei gratia Pariſienſi epiſcopo frater (c) A.

(a) Hic Robertus Guarino Pariſienſis S. Victoris monaſterii abbati anno 1194 menſe Novembri defuncto omnium fratrum calculis ſuffectus, ut bonus, immo ut optimus abbas laudatur.

(b) Odo de Sulleio, qui defuncto anno 1196. Mauricio epiſcopo Pariſienſi ſucceſſit.

(c) Deſignatus prima nominis littera non alius mihi videtur quam Adam Perſenniæ abbas, cujus jam plures epiſtolas edidimus tom. I. Anecdotorum, ex quibus una eſt ad Odonem Pariſienſem.

omnium monachorum minimus ſalutem in A Spiritu ſcientiæ & pietatis.

Quotiens ſcribit amicus meus, amicitiæ ratio & amoris priſtini uſus ad memoriam redit: non ita, fateor, venerabilis pater, affectio mea te ſibi ſentit accommodum, ſicut ante conſuevit aliquotiens experiri. Verum non hoc amici vitio, ſed affectioni potius vitioſæ adſcripſerim, licet occurrat mihi aliquid unde non immerito alterari dilectio videatur. Pro vario ſane rerum ſtatu amoris natura ſe variat, & erga cauſas diſſimiles, diſſimileſque materias ſolet diſſimiliter æſtuare. Cum igitur in uno eodemque homine amicum attendo & epiſ- B copum, & alterum familiari gaudeat diligentia, alterum vero pro dignitate ſibi & exigat reverentiam, amor reverentiæ neſcius dominiique impatiens, tantæ diſſidentiæ non conſentit. Ubi nimirum in amoris negotio intervenit neceſſitas reverentiæ, amor patitur de inæqualitate diſpendium, ſeque ſuo jure caritas ſpoliari conqueritur, ubi exulat a contubernio unitatis. Dum igitur honori impenditur debitum reverentiæ, neſcia neceſſitatis dilectio, dum egredi terminos vicariæ connectionis compellitur, in affectu procul dubio minoratur. C Ex hoc efficitur ad viſitandum tardior, verecundior ad colloquium, ad ſalutandum timoratior, ad petendum timidior, tenacior ad præſtandum. Cum ego itaque ſim inter modicos minimus, tu magnus inter maximos, quæ obſecro rerum tam diſſidentium poteſt eſſe conventio, ut in rebus tam diſparibus amica ſibi paritate dilectio delectetur? Non hæc idcirco, pater venerande, dixerim, quod te deſiſtam aliquando venerari & diligere, dummodo apud te converſari virtus & veritas non deſiſtant. Illas enim diligere ad quamcumque ſe officinam con- D tulerint, mei eſt omnino, Jesu opitulante, propoſiti; nec illi potero per affectum deeſſe, quem gratia voluerit tantis ſplendoribus illuſtrare. Et certe licet amor gratuitus omnem pene habeat neceſſitatem reverentiæ ſuſpectam, non poteſt amator virtutis iſta affectuoſe non diligere etiam in epiſcopis, licet ſatagat caſtigare affectum, ne ſe per effectum prodat foris. Applauſus quippe contemtibilium erga ſpectabiles facillime de conventu arguitur, unde conſultius intra E affectum puritas amoris ſe continet, quam ſe foris aliquibus inditiis manifeſtet. Ego proinde incola clauſtri dulcius & ſecurius elegi frequentare Ciſtercienſis philoſophiæ tugurium, quam amicum ſequi & per urbes inviſere, quem me lugeo pene in epiſcopo perdidiſſe. Verumtamen damni hujus in hoc idoneam recompenſationem recipio, ſi per venerationem tuam miſericordia & veritas apud alios & maxime ſubditos faciunt quid faciendum tibi per ſacerdotii miniſterium injunxerunt. Statua ſalis es, paſtui & profectui animalium communem te exhibe, ut qui de modio erectus es ſuper candelabri eminentiam, univerſis ardeas in lucernam. Venit tempus, ut ſi quæ eſt gloriæ tuæ, magis ſplendor eluceſcat, dum de firmamento eccleſiæ ille lucifer occidit, qui vitæ ſuæ radiis & doctrinæ ſplendoribus tum totiens emiſperium illuſtravit. Te arbitror intelligere. Sapienti enim loquor, quia de piæ memoriæ (a) cantore Pariſienſi id dixerim, & [a] utinam de tanti viri morte doleas, qui ſecundum quorumdam opinionem minime de ejus dolebas abſentia, cui tamen rei fidem non potuit adhibere. Omittenda ſunt interim alia quæ famæ tuæ imputat communis vulgi opinio duriori quidem invectione digniſſima, ſi eſſet qui te vere diligeret, & vera eſſe illa inveniens, te vere acceſſibilem amicis correctionibus inveniret. Sed forte cauſaris me irreverentius loqui, nec omnino humilitatem id ſapere, quod invehor in epiſcopum tam audacter. Sed hoc eſt revera quod dixeram, quia amor reverentiam neſcit, immo ſicut ſibi animus, ſic ſecure loquitur cum amico. Oblitus ſum, fateor, epiſcopalis reverentiæ, de antiquo amore adhuc quid retinens, nec abſens potero umquam parcere tibi, quantalibet debeatur reverentia dignitati, zelus vitiis, amor debetur virtutibus, & utinam æmulatio noſtra in amico non inveniat, unde vulnus ferat vel inferat, ſed quod potius ipſum lætificet, ſe delectet. Ceterum cum paternitatem tuam videre per memetipſum meruero, exprimam tibi viva voce quæ nunc melius arbitratus ſum reticere. Silentio tamen prætereundum non cenſeo, quod fere omnium opinione vulgatiſſimum, te videlicet diœceſis tuæ talliaſſe preſbyteros, quod non modo a perfectione, verum etiam a pietate & juſtitia videtur eſſe penitus alienum. In hoc, venerande pater, grave feciſti ſcandalum te amantibus, & qui de lucerna ſuper candelabrum poſita flammam potius expectabant quam fumum, te mirantur & dolent in hac parte potius fumare quam flammare. Fumus quippe oculis moleſtus eſſe ſolet & naribus; & qui de te exempla lucis videre, & olfactum bonæ ſpei concipere ſe ſperabant, in utroque de contrariis moleſtiam patiuntur. O quid vera dilectione fidelius? quid ſincerius caritate quæ firma eſt? quæ dum ex modico fermenti totam maſſam corrumpi non dubitat, aliquo malo quod evitari valeat cauteriari conſcientiam non permittit. Utinam malum iſtud nec tu in conſuetudinem ducas, nec exemplo tuo miſer mundus ad conſecutiam trahat, quin potius remediis manifeſtæ pœnitentiæ non eſſe fa-

[a] Innuere videtur Petrum cantorem Pariſienſem ſcriptis ſuis illuſtrem, qui factus monachus Ciſtercienſis in Longipontis monaſterio, non ſine opinione ſanctitatis deceſſit.

ciendum dedoceas, quod exemplo tui operis minus eſſe culpabile docuiſti. Tantus quippe epiſcopus, tantum deſideratus ab omnibus, tantis ſanctorum omnium votis a Domino expetitus, tantis fidelium lacrymis ad proferenda germina perfectionis irrigatus, non debet habere in conſcientia, multominus agere debet in evidentia; unde ſua lædatur opinio, unde tam devota omnium expectatio defraudetur. Quod ſi, ut dicitur ab aliquibus, te multis debitis obligatum neceſſitas aliquid agere compulit, ubi tamen tyrannica non intervenit extortio aut poteſtativa exactio, ſed humilis ac ſupplex neceſſitatis inſinuatio, aliquid benigne rogaverit, certe non hoc tam talliationem dixerim quam collectam. Licet enim & hoc perfectionem non redoleat, ſatius tamen fuit hoc ſemel in vita agere, quam præpediente incertæ mortis articulo, multa debita imperſoluta dimittere in grave debitoris periculum & damnum irreparabile creditoris. Sæpiſſime enim, immo fere ſemper iſtud ſolet evenire epiſcopis, illis obeuntibus, ſic a poteſtate terrena bona eorum diripi, ut quod debuerint vel ordinaverint non patiatur exſolvi. In meliorem partem caritas interpretari ſolet ambigua, quam conſcientiam habueris in facto tu videris, ne forte, quod abſit, idolorum (ſervitus) avaritia, de Chriſtianorum epiſcopo cultorem fecerit idolorum. Verumtamen etſi te non reprehendat cor tuum, ſpecies tamen mala facta eſt univerſis in ſcandalum, dum & malis inſultandi præſtatur occaſio, & boni ſe dolent in te perdere quod ſperabant. De cetero, pater, aliqua in corde habeo, quæ longum & forte indignum erat ſcribere, quæ cum nuntius noſter vel nuntii vivæ vocis miniſterio venerationi tuæ expreſſerint, ſi exauditione digna judicaveris, humiliter & obnixe poſtulo adimplere.

PACTUM INTER PHILIPPUM Romanorum regem & Philippum auguſtum regem Francorum.

Anno 1198. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, &c. Notum, &c. quod propter dilectionem quam mutuo habuerunt erga dominum PHILIPPUM regem Francorum genitor noſter FRIDERICUS & HENRICUS frater noſter piæ recordationis Romanorum imperatores, hanc confœderationem propter bonum pacis & publicam auctoritatem cum cariſſimo amico noſtro PHILIPPO illuſtri rege Francorum duximus ineundam in hunc modum, quod nos ei adjutores erimus nominatim contra RICHARDUM regem Angliæ & comitem OTHONEM nepotem noſtrum, & BALDUINUM comitem [a] Flandriæ & HAVILPHUM (a) archiepiſcopum Coloniæ, & contra omnes alios inimicos ejus, ubicumque cum honore noſtro id facere poterimus, bona fide & ſine malo ingenio, quando locum & tempus id faciendi habebimus. Si aliquis de imperio noſtro faceret eidem PHILIPPO regi Francorum malum vel ipſius regno; ſi ille qui deliquiſſet non emendaret, hoc per nos vel per nuntios noſtros, per pacem vel per rectum in marchia competenti, infra XL. dies poſtquam ſciverimus per prædictum regem Francorum, ſi fuerimus citra montes; vel epiſcopus Metenſis hoc ſciverit, ſi fuerimus ultra montes, dominus rex Francorum poterit ſe vindicare de eo ſine interceptione, & nos eum juvabimus bona fide. Nos non retinebimus in imperio noſtro aliquem hominem de regno Franciæ ſive clericum ſive laicum contra voluntatem cariſſimi amici noſtri prædicti regis Franciæ, & quandocumque voluerit dictus rex poterit ſe vindicare de comite Flandriæ de terra quam idem comes tenet in imperio tam in feodo quam in dominio, & hoc ſine interceptione, nos bona fide promittimus, quod ſi ſciremus quod aliquis quæreret malum PHILIPPI regis Franciæ, vel ejus regno, nos bona fide id diſturbaremus; & ſi non poſſemus, id nunciaremus eidem regi: & quando, Deo volente, in imperatorem fuerimus coronati, has conventiones regi Franciæ renovabimus, & ſigillo noſtro confirmabimus. Nos autem in manu NEVELONIS venerabilis Sueſſionenſis epiſcopi fiduciavimus, quod omnia prædicta bona fide obſervabimus. Id etiam de mandato noſtro dilecti principes noſtri CONRAUDUS Witeburenſis, B. Metenſis, DITHELMUS Conſtantienſis epiſcopi, THEODERICUS quoque de *Greuch*, FRIDERICUS *Ecolre*, HARTEMANNUS de *Kireberch*, GODEFRIDUS de *Vehingre*, EVERHARDUS de *Enreſten* comites de latere noſtro, TRUSARDUS camerarius noſter, Garnerus de *Raſſevac*, Garnerus de Bollanda, Garnerus *Ceangue* milites juraverunt, quod bona fide ſtudebunt, quod hæc a nobis obſerventur & teneantur. Id quoque unum archiepiſcopum & unum epiſcopum jurare faciemus. Data *Vvannac* III. calendas Julii anno Domini MCXCVIII. regni vero noſtri primo per manum CONRAUDI imperialis aulæ cancellarii.

[a] Vulgo Adolphum.

LITTERÆ GOSSUINI præpoſiti capituli Senogienſis.

De inſtitutione officii B. Mariæ & anniverſario comitis Balduini & Mariæ comitiſſæ in eccleſia Senogienſi.

Anno 1198. Ex Haſnonienſi cartario dominorum de Aveſnis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Goſſuinus præpoſitus, Nicolaus decanus & totum Senogienſe capitulum, univerſis

ram præſentibus quam futuris in perpetuum. A Cum in eccleſia noſtra inter ceteras divinorum officiorum exercitationes ſatis congruas & honeſtas, horarum glorioſæ Dei genitricis ac perpetuæ virginis MARIÆ aſſidue canendarum inſtitutio vel conſuetudo nequaquam haberetur; nos gratiæ & benignitatis copia præveniente, & cariſſimi domini & principis noſtri BALDUINI Flandriæ & Hannoniæ comitis illuſtris petitione interveniente, diligenter decrevimus, per quotidianam horarum illarum celebrationem, inſtitutum divinorum laborem officiorum augmentare: dominus equidem comes prædictus piam circa honorem & incrementum eccleſiæ noſtræ gerens curam & ſollicitudi- B nem, omnia quæ in *Hornes* & in illius appendiciis, & in tota illa parrochia habebat, eccleſiæ noſtræ in eleemoſynam perpetuam donavit, conferens ea propriis manibus cum nobiliſſima uxore ſua MARIA Flandriæ & Hannoniæ comitiſſa, per ceſpitem terræ & per ramum arboris ad altare beati Vincentii legitima donatione, ſub teſtimonio quamplurium virorum nobilium, nihil proprietatis ſeu alicujus dominationis ſibi vel ſuis ſucceſſoribus retinens in his, excepta gen- C te ex ſervili conditione ſeu advocatia ad ejus juriſdictionem pertinente. In hujus ſiquidem eleemoſynæ collatione ipſe dominus comes communi conſenſu & conſilio noſtro firmavit, ut omnes prædictorum prædiorum & bonorum in eleemoſynam eccleſiæ aſſignatorum fructus & proventus in opera eccleſiæ & ornatus ejus, ordinatione noſtra & diſpoſitione, perpetuo convertantur: aſſignatis inde ſexaginta ſolidis denariorum ad anniverſaria ſæpedictorum comitis & comitiſſæ in eccleſia noſtra perpetuo recolenda, & viginti ſolidis denariorum cuſtodi eccleſiæ noſtræ quoquo anno in natali Domini per ma- D num noſtram adminiſtrandis in ſubſidium luminaris cereorum, quæ cuſtos ad omnes horas beatæ Mariæ debet adminiſtrare, & candelæ ad quotidianam miſſam pro anima nobiliſſimi principis BALDUINI comitis Hannoniæ & marchionis Namurcenſis, patris, inquam, ſæpedicti comitis Flandriæ & Hannoniæ, per capellanum ad hoc inſtitutum celebrandam, a cuſtode eodem adminiſtrandæ. Nos itaque conſiderata ſæpenominati BALDUINI Flandriæ & Hannoniæ comitis & ejus conjugis MARIÆ comitiſſæ E pia erga eccleſiam noſtram intentione & devotione, conceſſimus eis de gratia & caritate, firmantes & ſtatuentes, quod poſt eorum deceſſum perpetuo pro animabus ſuis recolemus cum veneratione anniverſaria, & in cujus anniverſarii celebratione triginta ſolidi de prædictis denariis ordinatione noſtra in canonicos noſtros & in vicarios diſtribuentur. Quod autem de ſatis dictis prædiis & bonis eccleſiæ noſtræ in eleemoſynam perpetuam aſſignatis, in fructibus & proventibus ſupercreverit, quoquo anno denariis anniverſariorum prædictis & luminarium in opera eccleſiæ & ornatus ejus diſpoſitione capituli noſtri ſemper converteretur. Ut autem omnes ſupradictæ inſtitutiones & ordinationes conſcriptæ, tam a domino comite ſæpedicto & ejus ſucceſſoribus, quam a nobis & noſtris ſucceſſoribus ratæ habeantur, & inviolate conſerventur, ſcripti annotatione, & ſigilli noſtri impreſſione eas ad perpetuitatem confirmari decrevimus. Teſtes eccleſiæ noſtræ Senogienſis canonici. Ego Goſſuinus præpoſitus, Nicolaus decanus, Balduinus cuſtos, Godefridus Cameracenſis archidiaconus, Euſtorius *Berc*, Waldeddus in Montibus præpoſitus, Gillebertus ſancti Germani in Montibus præpoſitus, Renerus decanus ſancti Germani in Montibus, magiſter Elias, Johannes capellanus de *Hannon Chaiſnoit*, Johannes Tornacenſis canonicus, Johannes magiſter ſcholarum, Johannes Alduini, Johannes de *Morbeinvveis*, Romondus Montenſis, Balduinus agnomine Molendinarius, Thomas *de Enghien*, Haimericus de Horvetis, Nicolaus de Jacta, Nicolaus *de Suvri*, Nicolaus *de Rues*, Nicolaus de Naſta, Raſſo de Lara, Radulfus de Brena, Egidius *de Hornut*, Clemens de Gamapia, Alardus prædicti cuſtodis frater. Actum anno Verbi incarnati MCXCVIII.

STATUTUM MAINERII abbatis S. Victoris Maſſilienſis pro Bibliotheca.

Anno 1198. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnarius.

CUm in univerſis locis neceſſaria pacis unitas habeatur, propenſius in his locis in quibus plures in unum aſſociat Chriſti amor, providendum eſt ne quiſquam digne poſſit congregationis ſcrupulus ſuboriri, & ſi forte aliquando pullulare videatur, ſumma cum diligentia debet extirpari. Sane conquerentibus monaſterii noſtri fratribus univerſis, quod quidam prædeceſſores noſtri armario ipſius eccleſiæ, quod provida & diligenti antiquorum patrum & abbatum cura inſtructum eſt, & diverſarum artium libris ornatum, libros legum qui ad ipſum armarium ſicut alii libri ſpectant, cum forte aliquorum devotione monaſterio legabantur, vel quacumque cauſa perveniebant, pro ſua voluntate auferebant & capiebant. Ego MAINERIUS Dei gratia ejuſdem monaſterii Maſſilienſis abbas, majorum noſtrorum uſus conſilio, conqueſtiones ipſas perpetua pace & concordia terminare & pacificare decrevi. Juſtis igitur totius conventus benigno faventes aſſenſu poſtulationibus, libros legum, ſeu cujuſlibet alterius facultatis, aut artis univerſos, qui aliquo

Digitized by Google

modo vel qualibet ratione monaſterio legati vel largiti fuerint ad manus cujuſcumque abbatis, vel officialis, ſeu clauſtralis, aut prioris deveniant, ſine aliqua contradictione armario monaſterii aſſignandos, & fideliter reddendos eſſe perpetua & firma ſtabilitate volumus, & mandamus, & cum præſentis ſcripti auctoritate concedimus. Excepimus tamen ex ipſa conceſſione breviaria, quæ proprie ad abbates pertinent, & miſſales qui eccleſiæ ſervitiis deputati ſunt. Et ne in poſterum alicujus ſucceſſorum vel fratrum noſtrorum poſſit arbitrio ſeu voluntate infringi ipſa conceſſio, noſtri & conventus ſigillorum eam impreſſione firmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Actum in capitulo generali infra monaſterium, anno dominicæ Incarnationis MCXCVIII. indictione prima, menſe Decembri.

FOEDUS PACIS
inter Philippum regem Francorum & Balduinum comitem Flandriæ & Hannoniæ.

Anno 1199. Ex mſ. Colbertino.

EGo BALDUINUS comes Flandriæ & Hannoniæ omnibus notum facio quod hæc eſt forma pacis inter dominum PHILIPPUM regem Franciæ & me hoc modo. Quod ipſe dimittit mihi S. Audomarum cum pertinentiis ſuis, & Aream cum pertinentiis ſuis, & feodum comitis Guimari, & feodum de Larda, & feodum de Lileis, & *Rachebort*, & Gorgam, & aliam terram quam advocatus Bethunæ tenet ultra foſſatum verſus Flandriam. Omnia vero alia de quibus contentio erat inter dominum regem & me, ſcilicet feoda & dominia remanent in manu domini regis & filii ſui nepotis mei LUDOVICI, & heredi ſuo, & omnia alia quæcumque tenebat dominus rex ante guerram, exceptis ſupradictis quæ remanent mihi; & ſi contingeret quod dominus LUDOVICUS filius domini regis moreretur abſque herede ſua ex carne; tota terra quæ eſt de Flandria & de Attrebateſia, quæ non movet de Viromandia, redibit ad me abſque rachato, & ad heredem meum, ſalvo rachato domini regis. Si vero contingeret M. quæ fuit uxor comitis PHILIPPI mori, dominus rex vult quod tota terra de dotalitio reveniat ad me, & ipſe quittat mihi rachatum de terra. Si etiam contingeret quod comitiſſa ſuperviveret mihi, tota terra prædicta reveniet ad heredem meum, ſalvo rachato domini regis. De Mauritania ſic erit, quod ſi quid dominus rex habebat in ea, quittat mihi ſalvo jure epiſcopi Tornacenſis ubique. Dominus etiam rex faciet dominum LUDOVICUM filium ſuum hanc pacem concedere, & ſi forte hoc nollet facere quando habebit ætatem; dominus rex neque de terra illa, neque de alia partem faceret ei donec id conceſſiſſet. Hanc pacem conceſſi tenendam bona fide & ſine malo ingenio, & partem hominum meorum jurare feci, & partem... faciam. Et ſi contingeret quod morerer, heres meus juraret hanc pacem tenendam domino regi bona fide & ſine malo ingenio. Quod ut firmum ſit & ſtabile, ſigillo meo confirmo. Actum Peronæ, anno Domini MCXCIX. menſe Januario. (a)

CARTA ERMENGARDIS
de *Taus*.

De pluribus caſtris ab ea conceſſis Arnallo de Caſtro-bono, Arnallæ filiæ ſuæ, & Ermenſen nepti ſuæ.

Anno 1199. Ex mſ. Colbertino.

ARtifex eſt præſens ætas malignandi, & ut venetur ſibi lucrum, non veretur aliis inferre damnum. Teſtimonio igitur hujus paginæ tam præſentibus quam futuris pateat, quod ego domina ERMENGARDS de *Taus* dono vobis, Arnallo de Caſtro-bono, & Arnallæ filiæ meæ, & filiæ veſtræ Ermenſen, nepti meæ, caſtrum de *Taus*, & caſtrum de *Caſtels*, & caſtrum de *Sanched* & de *Chauchadel*, & caſtrum de Guardia & de *Malgrad*, & omnem honorem, quem ego habeo ubique terrarum, & quicquid juris ego habeo in prædictis poſſeſſionibus, tali pacto, ut ego habeam uſumfructum & dominium in vita mea in præfatis poſſeſſionibus; poſt obitum meum finito uſufructu habeatis plenam proprietatem, & teneatis prædictum honorem pro comite & aliis dominis meis, ſicut ego habeo. Et ego A. de Caſtro-bono promitto tibi, Ermengardis de *Taus*, bona fide, qui defendam te & poſſeſſiones tuas, & manu teneam contra cunctos homines; & ſi forte volueris relinquere præfatum honorem in vita tua, quod dem tibi mille ſolidos, uſque ad duos menſes poſtquam quæſieris mihi.

Actum eſt hoc anno MCXCIX. calendas Aprilis. Sig † num Ermengardis de *Taus*, qui hanc donationem ſpontanea voluntate feci & propriis manibus firmavi. Sig † num Arnalli de Caſtro-bono. Sig † num dominæ Arnallæ. Sig † num Raymundi de Caſtello. Sig † num Raymundi de *Caſtels*, Sig † num Bernardi *de Miramion*. Sig † num Raymundi de *Taus*. Sig † num Bernardi de *Belpug*.

Petrus preſbyter ſcripſit die & anno quibus ſupra.

(a) Scribit Rigordus ad hanc annum *firmatas eſſe treugas menſe Octobris* inter comitem Flandriæ Balduinum & regem Francorum Philippum.

CESSIO FACTA ARNALDO de Caſtro-bono de pluribus juribus ab Arnalla de Caſtro-bono.

Anno 1199. Ex mſ. Colbertino.

NOtificetur cunctis quod ego ARNALLA DE CASTRO BONO cedo tibi Arnallus de Caſtro-bono, marito meo omnia jura & actiones, quod habeo & habere debes, & mihi competunt, vel competere poſſunt ſuper valle de *Cabood*, & ejus finibus, & valle de S. Johanne & ejus finibus, & ſuper hereditate paterna vel materna, & in his omnibus te procreatorem facio ad agendum & expediendum in judicio & extra judicium, & ſicut ego, tu agere & experiri ubique poſſis; habens liberam & generalem adminiſtrationem omnium rerum & negotiorum ad me aliquo modo pertinentium. Actum eſt hoc VI. cal. Novembris, anno ab incarnatione Chriſti MCXCIX. Sig † num Arnalla qui iſta carta mando ſcribere, & ad teſtes rogo firmare, firmarique rogavi. Sig † num Guillelmus de Lorda. Sig † num Bernardus de Juncera. Sig † num Arnallus de *Stamand*. Petrus Clericum qui hoc ſcripſi, & hoc ſignum fecit die & anno quod ſupra.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De dono facto Juhello de Meduana ab Arturo duce Britanniæ.

Anno 1199. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum &c. quod ſicut amicus & fidelis noſter ARTURUS dux Britanniæ, comes Andegaviæ & Richelmontis, caſtella de *Gorren* & de Ambieriis & Caſtellum-novum deſuper Coſinum, & caſtellum de Carcere libere & plenarie cum totis caſtellaniis & omnibus pertinentiis, & foreſtam de Foſſa-Lovam, quæ ad caſtellaniam de Erneia pertinere dinoſcitur, JUHELLO de Meduana dilecto noſtro & heredibus ſuis reddidit & conceſſit, & ſigillo ſuo confirmavit in perpetuum habenda. Nos ad petitionem ejuſdem ARTURI ſupradicta eidem Juhello & heredibus ejus ſigilli noſtri auctoritate præcipimus confirmari. Actum apud Montem-landum, anno Domini MCXCIX. menſe Maio.

CARTA JOHANNIS REGIS Angliæ pro Lexovienſi epiſcopo.

De jure quod habebat in vicecomitatu Lexovienſi.

Anno 1199. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES rex, &c. Inter ea quæ ad conſervationem juſtitiæ pertinere noſcuntur, nihil ſpecialius regibus & principibus A incumbit, quam dignitates eccleſiaſticas in ſua ſtabilitate tueri, & ne forte per obliviones hominum, rerumque aut temporum mutabilitates ea quæ pia conſideratione geſta ſunt, & præcipue per judicium diffinita novis in poſterum poſſint implicari calumniis, neceſſe eſt authenticorum ſcriptorum ea patrocinio communiri. Cum autem inter nos & dilectum noſtrum in Chriſto GUILLELMUM DE RUPETRA Lexovienſem epiſcopum ſuper jure & poteſtate ab antiquis prædeceſſorum noſtrorum temporibus in B civitate & banleuga Lexovienſi ad nos pertinente contentio verteretur; tandem ne quid de jure epiſcopi & eccleſiæ Lexovienſis videremur nobis aliquatenus uſurpaſſe, fecimus per multitudinem legitimorum & antiquorum militum de vicinia illa, juramentis interpoſitis, recognoſci, quantum juris ad nos in civitate & banleuca prædicta quantum ad epiſcopum Lexovienſem, & quantum ad militem quemdam, ROBERTUM ſcilicet cognominatum, vicecomitatum pertinebat ſibi apud Lexovienſes hereditario C jure competere. Recognitum eſt autem in curia noſtra coram nobis & baronibus noſtris per teſtimonium XVIII. militum juratorum, nos tantummodo tria placita, quæ de Spata vocantur, in illa civitate & banleuca habere, videlicet de ſubmonitione exercitus noſtri, de via curiæ noſtræ & de moneta; quæ etiam tria placita per manum epiſcopi vel ballivorum ſuorum ante nos vel ſeneſcallum noſtrum, vel maſſias noſtras debent adduci: ita etiam quod nihil de emendis alicujus trium placitorum ſibi poteſt epiſcopus vindicare; ſed eas per manum ipD ſius vel ballivorum ſuorum debemus habere, & præter illa tria placita nihil nobis in prædicta civitate remanet in banleuga. Cetera autem omnia jura & placita tam de Spata quam alia, quibuſcumque modis vel cauſis eveniant, cum eorum emendis ad epiſcopum ſine omni contradictione pertinent & querela. Recognitum etiam per eoſdem milites, quod prædictus ROBERTUS nihil habuit in vicecomitatu prædicto juris vel hereditatis, ipſeque poſtmodum in curia noſtra coram nobis & baronibus noſtris in perE petuum remiſit ipſi epiſcopo & ſucceſſoribus ſuis totum jus quod ſibi clamaverat & vindicaverat in vicecomitatu prædicto. Teſtibus H. Cantuarienſi & G. Ebrocenſi archiepiſcopis, ROGERIO de S. Andrea de Scotia epiſcopo, &c. Datum apud Roth. per manum H. Cantuarienſis archiepiſcopi cancellarii noſtri, tertia die Septembris, regni noſtri anno primo.

Digitized by Google

EPISTOLA ADÆ ABBATIS Perſenniæ, ad Blancam comitiſſam Campaniæ.

Sermones ſuos quos petierat ei mittit, declaratque quatuor eſſe neceſſaria ad gratiam promerendam.

Circa 1200 Ex mſ. Marchianenſ.

DIlectæ & prædilectæ, ſemperque in Chriſto diligendæ B. illuſtri comitiſſæ Campaniæ frater A. ſervus ſervorum Dei, qui apud Perſenniam Chriſto ſerviunt, ſalutem, & ad ea quæ Dei ſunt devotam ſemper gerere voluntatem.

Inſtanter, filia, tuæ dilectionis devotio poſtulavit, quatenus ſermunculos meos tibi tranſcriptos dirigerem, & hoc quippe ex multo deſiderio depoſcere videbaris. Digna [a] plane & laudanda petitio, ſi quæ Latine (a) dicta ſunt per te poſſes intelligere, aut ſi eo modo dicta eſſent, quo ex eis tibi poſſet ædificationis beneficium provenire. Ad hoc enim, ut arbitror, ſermones ipſos expoſtulas, ut ex eorum lectione ædificata proficias, dummodo tibi interdum forte vacanti ab aliquo exponantur. Scito, filia, quod ſententia cujuſlibet dicti, ſi de lingua in linguam tranſlata fuerit, vix in peregrino idiomate, ſua ei ſapiditas vel compoſitio remanebit. Liquor enim cum de vaſe transfunditur, aut in colore, aut in ſapore, & odore aliquatenus alteratur. Verum quibuſcumque modis poſſem, tuæ ex animo ædificationi intenderem, & utinam tu catholicis exhortationibus & hiis quæ dicta ſunt, tam ſtudioſe intenderes, ut coram Deo & hominibus gratiam invenires. Sane ad id gratiæ obtinendum quatuor eſſe neceſſaria liquet, quibus habendis cito cordis ambitu te inſiſtere oporteret. Primum eſt fidei non dubiæ rectitudo, quæ cum te orthodoxam reddiderit, ad cognoſcendos & devitandos errores & figmenta quælibet vera te ſcientia illuſtrabit. Rectitudo fidei eſt, cum & Deus creditur quod verax ſit, & mente creditur quod ſummum bonum ſit, quod eſt illi uniri, quod eſt vere Chriſti membrum effici, vere in Dei filium adoptari. Soli qui in Deum credunt, ſpiritum adoptionis recipiunt, ac per hoc dum Chriſto incorporantur, adoptionis non immerito filii appellantur. *Omnis*, inquit Apoſtolus, *qui credit in illum non confundetur.* Et procul dubio in illum credere eſt ſe a confuſionis operibus penitus extraneis exhibere. Si tenueris hanc rectitudinem fidei, reputaberis inter filios Dei, ac per hoc heres Dei & coheres Chriſti efficieris, & nullatenus in æternum, A ſicut ab ipſo dictum eſt, morieris. *Qui credit*, inquit, *in me, non morietur in æternum.* Filiorum quippe Dei tranſitus ex hac vita non vere eſt mors, ſed magis natalis dicitur, quia in tranſitu ſuo a mortalibus exuti corporibus, ad veræ vitæ refrigerium renaſcuntur. Secundum, eſt innocentia morum, quæ dum miniſtratio fidei per confeſſionem & pœnitentiam reparatur, tutiſſime deinceps divini timoris cuſtodiæ delegatur. Felix plane ſollicitudo timoris, quæ dum fidei obedire ſolerter ſatagit, & punire quod amiſſum eſt per pœnitentiam non omittit, & ad reparationem intendit innocentiæ; B dum omni vigilantia...eorum cuſtodit. Igitur de fide timor naſcitur, quia niſi crediderit, quid timeret? De timore pœnitentia naſcitur, quia niſi timor pœnæ mentem afficeret, quis ſe de ſuis exceſſibus emendaret? Horrendum quippe eſt incidere in manu Dei viventis, quem horrorem dum menti aſſidue fidelis timor inculcat & incutit, eligit ſe potius de ſuis reatibus pœnitendo corrigere, quam ipſos reatus puniendos Dei viventis manibus reſervare. Sic dum pœnitentia agitur, dum per timoris officium mens puncta & compuncta, quod malo abſorbuerat confitetur; dum tegitur noxa, C reſtituitur innocentia, & ſic boni efficiuntur mores, dum excluſis quibuſlibet noxiis, incipiunt eſſe innocentes. Vides, filia, quia de fide qua in Deum creditur, iniquitas ab animo omnis excluditur, bellum vitiis deſideriiſque pravis indicitur, quæ etſi ſentiuntur in nobis invitis, nihilominus obſiſtendum eſt eis, ne ſaltem valeant dominari. *Non regnet*, ut ait Apoſtolus, *peccatum in noſtro mortali corpore.* Peccatum quidem ineſſe non prohibuit, ſed ne regnum, vel dominationem habeat in nobis indixit. Si itaque ineſſe in nobis vitia & deſideria nihilominus ſentimus, ſed non conſentimus, D nihil ex his in Chriſto Jesu damnationis habemus. Quamdiu enim ſentimus & conſenſum negamus, tamdiu de illis cum Dei adjutorio triumphamus: conſentire enim eſt ſuccumbere & amittere innocentiam, quam tamdiu per Dei gratiam cuſtodimus, quamdiu negato eis conſenſu, eorum certamina toleramus. De innocentia morum ſequitur juſtitia operum, quam neceſſariam eſſe ad operandam Dei gratiam loco tertio collocamus; quatuor enim ſupra E eſſe diximus, quibus neceſſario Dei gratia acquiritur & ſervatur. Duo poſtrema operum juſtitia, & perſeverantia virtutum: juſtitia eſt non modo metu gehennæ de ſe Deo pro illatis ſibi injuriis juſtitiam exhibere, ſed etiam eſt virtus ipſius juſtitiæ omnibus quæ præcipit Deus, fideliter & filialiter obedire. Ad hanc juſtitiam pertinet operum afferre fructum, aliud trigeſimum, aliud ſexageſimum, aliud centeſimum, ſe-

(a) Hinc patet Ciſtercienſes olim non gallice ſed latine ſermones ſuos coram fratribus in capitulo pronuntiaſſe; qua de re vide, ſi lubet, Mabillonii obſervationes in ſermones S. Bernardi.

Digitized by Google

cundum quod in bonam terram ceciderit A ſemen ſanctum. An non ſemen ſanctum eſt fides, qua in Deum creditur? An non innocentia morum bona terra eſt, quæ ſancti timoris officio diligenter extollitur. Inde provenit ille triplex fructus, triceſimus ſcilicet qui intelligitur in fidelitate caſtimoniæ conjugalis, & ſexageſimus, qui fructus eſt continentiæ vidualis; & centeſimus, quem profert excellentia virginalis. Triceſimus & ſexageſimus fructus a te exigitur; quia & fidelis in conjugio extitiſti, & nunc ad libertatem vidualis continentiæ perveniſti. B Ex centeſimo fructu quem facit virginitas, nihil interim tibi dico, qui tamen ante vinculum conjugii te tantæ rei ferventiſſimum habuiſſe deſiderium non ignoro: ille qui de voluntatibus judicat, propoſitum illum tibi faciat fructuoſiſſimum; licet ab ipſo nolens deducta ſis compulſa conſiliis amicorum. Age ergo, recompenſanda recupera, in executione fructus triceſimi & ſexageſimi, qui interim minus de centeſimo peregiſti. Inſiſte operibus juſtitiæ, ſive de te Deo exhibente juſtitiam pœnitendo, ſive mandatis & juſtificationibus ejus adimplendis filialiter intendendo. C Nota quod hujus juſtitiæ quadriforme eſt exercitium: primum eſt in inſpectione ſacræ lectionis; ſecundum eſt in ſtudio ſacræ meditationis; tertium eſt in inſtantia devotæ orationis; quartum eſt in religioſa ſollicitudine activæ converſationis. Sacra lectio tamquam ſpeculum intendit quid tibi ſit faciendum: in ſtudio meditationis quæris & invenis quem in faciendo teneas modum. Inſtantia orationis impetrat cælitus faciendi adjutorium. Activa converſatio de Dei confidens adjutorio D aggreditur opus bonum. Quatuor iſta traducta ferunt in uſum & conſuetudinem, purificatum perducunt animum ad cæleſtium contemplationem. Sed heu quid tibi & cæleſtium contemplationi, quam per occaſionem terreni & tranſitorii principatus totum pene mundanæ vanitatis demerſit pelagus. Hinc damnabilis in vidua curioſitas veſtium, ſumptuum ſuperfluitas, numeroſitas ferculorum, collectarum multiplicitas, pompa equitantium, pauperum ſpoliatio, multifaria declinatio obſequentium, cupiditatis intuitu impunita perfidia Judæorum, ſcelerata licentia fœneratorum, aſſidua tumultuatio E in judiciis litigantium, quæ omnia quantumlibet ſint contraria divinæ juſtitiæ, & ſaluti animæ, ſi in hoc ſtatu poſita, a te amovere curaveris, deriſiones & opprobria hominum patieris. Quid eſt igitur infelicius, quam ibi contra conſcientiam remorari, ubi neceſſe eſt periclitari, & ſcienter tenere tranſitoria, quæ & quotidie fugiunt, & fugiendo in animo amorem æternitatis aut minuunt, aut extinguunt. Cogita igitur, cariſſima mea, cogita ſæpius de juſtitia operum & de perſeverantia virtutum, quia ille ſolus ad portum ſalutis applicat, qui in juſtitia operum & virtutum patientia perſeverat. Sic enim bona terra fructum affert in patientia, cum innocentia morum ſemen fidei ſuſcipit & bonos fructus opera juſtitiæ facit, & eoſdem fructus ad retributionis æternæ coronam perſeverantia per patientiam promovet & perducit. Ceterum, amantiſſima, meos in hoc libro tranſmitto tibi ſermones, qualeſcumque ſint, quos tantopere poſtulaſti, ut ſi eis uſa fueris, & aliquam tibi conferant meliorationem, & per occaſionem ipſorum tuum in memoriam habeas dilectorem. Vale.

CARTA ARCHEMBALDI de Borbonio.

De juramento ſuo.

EGo ARCHEMBALDUS dominus de Borbonio notum facio præſentibus & futuris, quod ego juravi ſuper ſacroſancta, & fiduciavi cariſſimo domino meo PHILIPPO Francorum regi, quod ego terram de Alvernia cum fortericiis, quas ipſe mihi cuſtodiendas tradidit, ei bona fide conſervabo, & faciam jurare tam milites quam ſervientes omnes quos ibidem ponam ad cuſtodiendas dictas fortericias, quod quicquid de me contingat, ſive de morte, ſive de priſonia, nulli alii, niſi dicto domino regi eas reddent, vel illi quem mihi ore ad os nominabit, & hoc ei creantavi ſuper totam terram meam, & ſuper totum feodum quod ab ipſo teneo, & inſuper hos fidejuſſores conſtitui, videlicet Iterum de Tociaco ſuper totam terram ſuam, & Guillelmum de Melloto, & Droconem fratrem ejus ſuper totas terras ſuas tali modo, quod ſi dictas fortericias non redderem, ſicut eſt prænotatum, dominus rex ad totam terram meam & ad totum feodum quod ab ipſo teneo, & ad totas terras prædictorum fidejuſſorum exinde ſe poſſet capere ſine forisfacere alicui, & ea tenere in manu ſua, quouſque id eſſet emendatum ad voluntatem ſuam. Si vero de domino rege humanitus accideret, ego tenerer reddere dictas fortericias filio domini regis. Actum anno Dominini MCC. menſe Martio.

Anno 1200. Ex mſ. Colbertino.

JURAMENTUM PHILIPPO regi præſtitum a Blancha Campaniæ comitiſſa.

EGo comitiſſa B. Trecenſis Palatina, notum facio præſentibus & futuris, quod ego propria mea voluntate juravi domino meo PHILIPPO illuſtri regi Francorum, ut melius mihi crederet, & de me

Anno 1200. Ex mſ. Colbertino.

ſecurus eſſet, has conventiones, quæ in hac carta continentur, bona fide tenere, & ſine malo ingenio obſervare, nec impetrabo per me vel per alium, nec impetrari ſuſtinebo, quod ab his conventionibus ſim liberata, nec per apoſtolicum, nec per clericum, nec per laicum, nec per aliquem alium: & ſi inde fieret mihi aliqua abſolutio, juravi quod illam non reciperem, nec me propter hoc abſolutam haberem a ſubſequentibus conventionibus. Iſtæ autem ſunt conventiones. Ego propria mea voluntate juravi, quod ſine conſilio & aſſenſu & propria voluntate domini mei PHILIPPI regis Francorum non acciperem maritum, & quod ei tradam filiam meam, & alium infantem meum, ſi ego remanſerim gravida de marito meo comite TH. & præterea forteritias de Braio & de Moſterolis eidem tradam, & ſecuritatem omnium hominum meorum manſionariorum in eiſdem caſtellis & omnium militum qui ſunt exinde feodati: ita quod ſi ego reſilirem ab his conventionibus, omnes ſupradicti homines tenerent ſe cum domino meo illuſtri rege Francorum, & juvarent eum contra meipſam, & contra omnem hominem vel feminam. Eamdem vero ſecuritatem faciet dominus Merroliarum domino regi de ſuo caſtello Merroliarum, de ſe, & omnes milites feodati de Pruvino, & omnes homines de Pruvino, & eodem modo omnes homines de Latiniaco & Meldis, & omnes homines milites exinde feodati. Comes vero LUD. mihi faciet hominagium ſicut de ballio, ſalvis conventionibus, quas ego habeo cum domino meo rege Franciæ, & faciam eidem Ludovico comiti jurare quod ſi ego a prædictis conventionibus reſilirem, ipſe tenebit ſe cum domino Philippo rege Francorum, & de ſe & de omnibus feodis quæ de comite Campaniæ THEOBALDO tenuit; eodem modo faciam jurare W. comiti Joviniaci, & W. comiti Sacro-cæſaris, & GUIDONI de Dampetra, & GALCHERUM de *Caſtellon*, & GAUFRIDUM de Jovis-villa, & H. comitem Regiſtenſem, & comitem Grandis-prati, & dominum Trianguli, & dominum *Maurigni* vel ſucceſſores iſtorum prædictorum, ſi aliquos ex eis infra completionem iſtarum conventionum mori contigerit, GUILLELMUS vero Remenſis archiepiſcopus me recepit in feminam tamquam de ballio, ſalvis conventionibus quas habeo cum domino meo PHILIPPO rege Francorum eodem. Has ſiquidem conventiones bona fide & ſine malo ingenio domino meo regi Franciæ proſequar infra dies competentes, quos mihi nominabit quam citius potero, & ego faciam domino meo PHILIPPO regi Franciæ hominagium ligium, ſicut de ballio, & ſicut feoda apportant, quod ego portabo ei bonam fidem, ſicut

A domino meo ligio contra omnes qui poſſunt vivere & mori: & ego ſingulis annis domino meo PHILIPPO regi Franciæ reddam quingentas libras Pruvinenſes pro cuſtodia Braii & Moſterolii, videlicet medietatem in Nativitate Domini, & aliam medietatem in feſto S. Johannis Baptiſtæ. De Judæis ſic erit, quod illos de quibus terra domini regis ſaiſita erat, de corporibus eorum poſt mortem mariti mei comitis Theobaldi tenebo ad cenſam & pactiones, quas idem
B comes Judæis ſtatuerat, nec ab eis aliquid amplius per vim extorquebo. Quod ut ratum, &c. Actum Senonis, anno Domini MCC. menſe Maio.

EPISTOLA INNOCENTII papæ III. ad abbatem S. Martini & decanum Trecenſem.

Ut monachi Vallis-lucentis decimas ex bonis quæ acquiſierunt, ſolvant eccleſiæ de Laiſiaco.

INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis abbati S. Martini & de- Anno 1200. Ex mſ. Cambronenſi.
C cano Trecenſi S. & A. B.

Propoſita nobis ex parte dilecti filii noſtri . . . clerici cruce ſignati, curati eccleſiæ de Layſiaco Senonenſis diœceſis petitio declaravit, quod cum dilecti filii abbas & monachi Vallis-lucentis Ciſtercienſis ordinis infra finem decimationis dictæ eccleſiæ, tam eleemoſynæ quam emtionis titulo terras plurimas acquiſierunt, quorumdam privilegiorum munimine ſe tuentes, de terris illis decimas reddere contradicunt: & licet memorata eccleſia præfatas decimas poſſederit ab antiquo, eas nihilominus contra juſtitiam detinent occupatas, & cimiterium
D illius eccleſiæ ſic & ſic ſuis decimis ſpoliant, & boum pedibus conculcantes, jam fere maceriam cornibus attentarunt. Volentes igitur eidem eccleſiæ in ſuo jure adeſſe, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus inquiratis ſuper præmiſſis diligentius veritatem, & ſi rem noveritis taliter ſe habere; dictos abbatem & monachos ad ſolvendas integre decimas eccleſiæ prætaxatæ præterquam de novalibus, quæ in præſentiarum rationabiliter propriis ſumtibus excolunt, vel excolent in futurum, aut in præſentia noſtra juſtitiam exhibendam, nonobſtantibus privilegiis, ſi qua ſunt
E in ejuſdem eccleſiæ præjudicium impetrata, per cenſuram eccleſiaſticam ſublato cujuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo, ſicut juſtum fuerit, compellatis, nihilominus eidem eccleſiæ, decimis hucuſque ſubtractis, exhibentes juſtitiæ complementum. Teſtes autem quos idem in aſſertionem ſuæ partis duxerit evocandos, ſi ſe gratia, odio, ſive timore ſubtraxerint, quo-

Digitized by Google

minus teſtimonium perhibeant veritati, vos ad id per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota cogatis. Datum Laterani, IV. idus Maii; pontificatus noſtri anno III.

EPISTOLA INNOCENTII papæ III. ad eoſdem.

Declarat præcedentes litteras falſitatis eſſe ſuſpectas.

Anno 1200. Ex mſ. Cambronenſi.

INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri P. archiepiſcopo Senonenſi & dilectis filiis abbati S. Martini & decano Trecenſi S. & A. B.

Licet olim contra fratres Ciſtercienſis ordinis aliqui crederent nos commotos, numquam tamen, ſicut novit Dominus, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum, religioni eorum voluimus derogare, vel conceſſam eis a patribus & prædeceſſoribus noſtris ac nobis ipſis infringere libertatem. Nuper autem tranſcriptum litterarum quarumdam in perniciem ejuſdem ordinis, ad vos, filii, abbas S. Martini & decane Trecenſis, quaſi obtentarum a nobis noſtro fuit apoſtolatui præſentatum, quod diligentius intuens habuimus certa ratione ſuſpectum. Continebatur enim in eo quod Milo clericus cruceſignatus eccleſiæ de Laiſiaco petitionem nobis obtulerat continentem, quod terras plurimas acquiſierint, quorumdam privilegiorum munimine ſe tuentes, de ipſis decimas non ſolvebant, unde mandare vobis per eaſdem litteras videbamur, ut abbatem & monachos memoratos ad ſolvendas integre decimas eccleſiæ memoratæ, præterquam de novalibus, vel juſtitiam exhibendam, nonobſtantibus privilegiis, ſi qua eſſent in præjudicium ejuſdem eccleſiæ impetrata, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita cogeretis. Cum igitur pro certo ſciamus hujuſmodi litteras de conſcientia noſtra minime proceſſiſſe, ac credamus a cancellaria noſtra nullatenus emanaſſe, devotioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus revocato prorſus in irritum, ſi quid earum occaſione vos filii abbas & decane feciſtis, & per eas in nullo penitus procedentes, eum qui litteris ipſis eſt uſus, ad exhibendas eas vobis per cenſuram eccleſiaſticam compellatis, conferatis eas diligentius cum tranſcripto, quod ſub bulla noſtra vobis mittimus intercluſum, & bullam diligenter examinare curetis in punctis, quantitate, & forma, & ſi etiam vera eſſet, utrum litteris per vitium falſitatis inſerta, & ſi per vos certum inveneritis indicium falſitatis, tam eum qui impetravit eaſdem, quam illum qui uſus eſt illis, ſecundum inſtitutionem noſtram, quam vobis dirigimus, ſublato appellationis obſtaculo, puniatis. Quod ſi forſan per vos deprehendere non poteritis vitium falſitatis, litteras ipſas cum eo qui uſus eſt eis, & illo etiam qui impetravit eaſdem, ad ſedem apoſtolicam deſtinetis, litteras tamen non per eos, ſed per fideles nuncios dirigentes. Quod ſi omnes his exequendis nequiveritis intereſſe, tu frater arch. cum eorum altero, vel etiam per te ipſum ea nihilominus exequaris. Datum Lateranis, V. idus Aprilis, pontificatus noſtri anno IV.

LITTERÆ MATTHÆI Lotharingiæ ducis, quibus declarat Blancham comitiſſam, natumque ejus Theobaldum obſides ſe pro eo erga Agnetem matrem ſuam dediſſe.

Anno 1200. Ex mſ. reginæ Sueciæ inter Mabillonianos.

EGO MATTHÆUS dux Lotharingiæ & marchio, notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod cum cariſſima domina mea BLANCHA comitiſſa Trecenſis, & cariſſimus dominus meus THEOBADUS comes natus ejus, ad preces & inſtantiam meam, ſe pro me erga dominam & matrem meam AGNETEM duciſſam Lotharingiæ obſides & oſtagios conſtituiſſent, de hoc videlicet quod dictæ matri meæ nullam violentiam in aliquo vel injuriam irrogarem, nec ab aliquo de meis irrogari permitterem, ego ei conceſſi bona fide, quod ſi propter hoc damnum aliquod incurrerint vel gravamen, ego eis tenerer integrum reſtaurare. Quod ſi non facerem, conceſſi eis & concedo, ut de meo capere poſſint ſine meſfacere, & ſine fidem mentiri. Datum anno Incarnati Verbi MCC. menſe Junio.

DOTALITIUM (a) ISABELLÆ reginæ Anglorum.

Anno 1200. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES Dei gratia, &c. archiepiſcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, juſticiariis, ſeneſcallis, ballivis, & omnibus hanc cartam viſuris & audituris ſalutem.

Sciatis nos dediſſe & conceſſiſſe ISABELLI uxori noſtræ in dotem civitatem Xantonenſem, Niortum, Salmurium, Fiſſam, *Beaufort*, *Baugi*, Caſtrum-Ligdi & *Trou*, cum omnibus pertinentiis & libertatibus ſuis. Et ut hoc ſtabile ſit & firmum, præſenti carta & ſigilli noſtri teſtimonio id confirmavimus, teſtibus E. Burdegalenſi archiepiſcopo, H. Xantonenſi, I. Engoliſmenſi, R. Petragoricenſi, I. Lemovicenſi, R. Wan-

(a) Extant apud Thomam Rymer tom. 1. ad annum 1203. aliæ litteræ Johannis regis de dotalitio Iſabellæ reginæ, in quibus aliæ ipſi aſſignantur civitates.

terford epiſcopis, Radulfo Ceſtriæ, R. Leiceſtriæ, W. Mareſc. de Pambtoria, W. Sar. comitibus, W. de *Homet* conſtabulario Normanniæ, R. Teſſon. Fulcon. Pagan. Gaufredo de Cella, Ranulfo S. Eparchii, Ernaudo, Reimundo *de Bornez* abbatibus, Fulcaudo de Rupe, Aldoeno de *Berbezi*, Amico de Rupe, Petro, Roberto Landr. *Barbot*, Guidone Flomag. Segino Cerdano. Datum per manum JOHANNIS archiepiſcopi *Vigornienſis & Hugonis *de Vvelles*, apud *Chinon*, triceſima die Auguſti, regni noſtri anno ſecundo.

* f. archidiaconi.

CARTA PHILIPPI REGIS de hominio ſibi a Blancha Campaniæ comitiſſa facto.

Anno 1200 *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine Patris, &c. PHILIPPUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod de feodo illo integro quod cariſſimus nepos & fidelis TH. quondam comes Trecenſis de nobis tenebat, B. uxorem ejus comitiſſam Trecenſem, in feminam ligiam recepimus, ſicut de baillio & de dotalitio ſuo ad vitam ſuam, ſalvis conventionibus quæ in carta ejuſdem comitiſſæ continentur, quam ſupra hoc habemus. Juravimus ſiquidem ei quod conventiones illas, quæ ſcriptæ ſunt in carta iſta ei bona fide tenebimus & ſervabimus, ſicut feminæ noſtræ ligiæ, videlicet quod filiam ſuam quam nobis tradidit, cuſtodiemus & nutriemus bona fide & ſine malo ingenio, nec eam poterimus maritare, donec ad ætatem XII. annorum pervenerit. Elapſis vero XII. annis, prædicta filia maritabitur conſilio & aſſenſu & voluntate noſtra, & cariſſimæ matris noſtræ & matris ſuæ, & baronum, quorum nomina ſcripta ſunt in hac carta, vel illorum qui terras eorum tenebunt, ſi ipſi deceſſerint. Hi ſunt barones, GUILLELMUS Remenſis archiepiſcopus, epiſcopus O. Pariſienſis, dux Burgundiæ, comes LUD. GUIDO de Dampetra, GAUCHERUS de *Caſtellon*, GAUFRIDUS de Jovisvilla, GAUFRIDUS de Monte-mirabili, GAUFRIDUS Mareſcallus Campaniæ, CLAREMBALDUS de Capis, GUILLELMUS comes Jovigniaci. Et ſi prædicti barones nequiverint concordare de illa maritanda, ubi major pars prædictorum concordabit, maritabitur: ita tamen, quod prædicti homines ſecuros nos faciant, quod nullum damnum ſive nocumentum de maritagio illo nobis vel regno Franciæ poterit evenire, immo ſervitium noſtrum habebimus, ſicut de aliis feodis noſtris habere debemus. Has eaſdem conventiones proſequemur & tenebimus de alio infante, quem dicta comitiſſa nobis tradet, ſi de marito ſuo gravida eſſet, ſi infans filia fuerit; ſi vero filius, cum ad ætatem tenendi terram pervenerit, reddemus ei vel juſto heredi caſtella quæ pro his conventionibus tenemus, & conventiones nobis propter hoc factas quittabimus, ſalvo rachato noſtro. Hæc ſunt caſtella, Bravini & Moſterolium, in quibus dicta comitiſſa percipit omnes reditus & proventus, in quibus ponet & deponet præpoſitos & ballivos, & omnem juſtitiam exercebit, ſalvis conventionibus inter nos & ipſam factis. Si vero de prædictis conventionibus, quas nobis præfata comitiſſa facere debet per barones ſuos, aliquis baronum contrarius eſſet; comitiſſa illis faceret malum pro poſſe ſuo, & nos inde juvaremus eam bona fide, ſicut qui eam & terram ſuam bona fide & ſine malo ingenio cuſtodire tenemur, ſicut alios barones & homines noſtros ligios, niſi relaxaremus comitem a conventione illius qui contrarius eſſet. Eaſdem vero conventiones, quas inter nos & præfatum comitem Trecenſem nepotem noſtrum habebamus de Judæis noſtris & ſuis per cartas exinde factas ipſi comitiſſæ ſervabimus & tenebimus: & ſi aliqui de Judæis ſuis a tempore illo quo cartæ ſuper hoc factæ fuerunt, ſub nobis venerit, nos illos comitiſſæ reddemus, nec de cetero retinebimus. Illos vero Judæos de quibus terra noſtra ſaiſita erat, de corporibus eorum poſt mortem præfati comitis, tenebit comitiſſa ad cauſam & conventiones quas TH. maritus ejus eis ſtatuit, nec aliquid amplius ab eis per vim extorquebit. Hæc autem omnia juravimus tenere & ſervare bona fide & ſine malo ingenio, & fecimus jurari a baronibus noſtris ſubſcriptis, videlicet O. duce Burgundiæ, H. comite Nivernenſi, G. comite Pertici, R. comite Drocenſi, R. comite Sueſſionenſi, S. de Monte-forti, M. de Monte-Mauriaci, D. de Melloto, G. de Guarlandia, G. de Barris. Si vero ab iſtis conventionibus reſiliremus, omnes barones iſti tenerent captionem apud Trecen. infra XL. dies poſtquam fuerint ſubmoniti, donec prædictæ conventiones adimpleantur. Quod ut ratum, &c.

EPISTOLA CAPITULI ſancti Martini Turonenſis ad Leodienſes canonicos S. Martini.

Renovant inter utramque eccleſiam fraternitatem, mittuntque eis juncturam digiti S. Bricii & de ſepulcro S. Martini

Anno 1200 *Ex mſ. Cl. V. D. de Louvrex.*

THEOBALDUS decanus, Petrus theſaurarius totumque capitulum eccleſiæ B. Martini Turonenſis, dilectis in Chriſto fratribus Lamberto præpoſito, Ewardo decano totique capitulo beati Martini in Leodio, ſalutem & fraternæ caritatis vinculum indiſſolubile.

Accedentes ad eccleſiam noſtram Ewar-

dus decanus & Henricus cantor, cum quibuſdam aliis eccleſiæ veſtræ canonicis, prudenter & eleganter nobis propoſuerunt antiquam utriuſque eccleſiæ fraternitatem a tempore (*a*) Eurachii quondam Leodienſis epiſcopi, ab incurabili morbo, qui lupus dicitur, per gratiam Dei ob merita B. Martini in eccleſia noſtra Turonenſi ſanati, & tunc in canonicum recepti, adſtrictam fuiſſe & confirmatam. Fuit etiam a Deo & B. Martino ordinatum, ut omnes ſucceſſores prædicti epiſcopi noſtri eſſent in perpetuum canonici. Prædictus vero epiſcopus beneficii a Deo per merita ſibi collati non immemor, baſilicam in honore ejuſdem confeſſoris in urbe Leodienſi conſtruxit, quam dotavit nobiliter & ditavit, & canonicos triginta noſtri ordinis ad ſerviendum Deo & beato Martino in eadem eccleſia collocavit, poſtmodum per revelationem Dei & beati Martini ab eccleſia noſtra petiit, quod fraternitas inter utramque eccleſiam fieret indiſſolubilis, quæ per Dei miſericordiam uſque in præſens viguit, quam glorioſam fraternitatem timentes, ne per negligentiam diſſolveretur, petierunt innovari, adjicientes quod ſingulis annis in feſto beatæ Barbaræ virginis fieret memoria generalis pro fratribus veſtris defunctis in eccleſia noſtra, & pro noſtris in veſtra. Sane ſi fratres veſtri ad eccleſiam noſtram aliquando cauſa viſitationis cum teſtimonio litterarum veſtrarum accederent, reciperentur in choro noſtro, & præbendam quotidianam acciperent. Quod ſi fratres noſtros ad eccleſiam veſtram cum teſtimonio litterarum noſtrarum contingeret accedere, honorabiliter reciperentur, & in choro veſtro, ſicut hactenus obſervatum eſt, locum ſupremum obtinerent. Additum etiam fuit quod de ſeptennio in ſeptennium noſtram eccleſiam viſitarent. Poſtulaverunt etiam de reliquiis egregii confeſſoris veſtræ eccleſiæ concedi. Sed quoniam de corpore ejus nihil umquam exceptum fuit, in memoriam mutuæ caritatis eccleſiæ veſtræ juncturam digiti beati Brictii confeſſoris, ſucceſſoris beati Martini, & de ſepulcro beati Martini vobis tranſmiſimus, & omnia prout poſtulata ſunt benigno animo & unanimi voluntate ad laudem Dei & honorem beati Martini conceſſimus, & ſigilli noſtri munimine fecimus roborari. Actum anno Domini MCC.

HOMINIUM DIONYSIÆ
Caſtri-Radulfi dominæ exhibitum Bartholomæo Turonenſi archiepiſcopo

Anno 1200. *Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.*

EGo DIONYSIA domina & heres Caſtri-Radulfi omnibus ad quos litteræ iſtæ pervenerint notum facio, quod cum venerabilis pater BARTHOLOMÆUS Turonenſis archiepiſcopus, poſt deceſſum bonæ memoriæ mariti mei ANDREÆ DE CALVINIACO apud Caſtrum-Radulfi veniſſet, in aula mea ejuſdem caſtri, ſicut archiepiſcopo Turonenſi debetur de conſuetudine, hoſpitatus, acceſſi ad eum præſentibus venerabilibus RADULFO Dolenſi, STEPHANO S. Gildaſii, PETRO S. Genulfi, JOHANNE (*b*) Millebecenſi abbatibus, ipſum poſtulans attentius & exorans, ut quia prægnans eram, & mihi ad Turonicas partes tutus non patebat viarum tranſitus, meo gravamini parceret & labori, ibi recipiendo a me hominagium, quod heres Caſtri-Radulfi tenetur facere archiepiſcopo Turonenſi. Domino autem archiepiſcopo aſſenſum meis precibus non præbente, ne id in conſuetudinem traheretur, & eccleſiæ ſuæ præjudicium generaret, ego ne ex liberalitate mihi impenſa damnum incurreret, antiquam ita eſſe conſuetudinem recognovi, quod heres Caſtri-Radulfi pro faciendo dicto hominagio, tenetur adire archiepiſcopi Turonenſis præſenſentiam, archiepiſcopus vero propter hoc ad partes noſtras accedere non tenetur, & factam mihi tam de propinquitate loci miſericordiam trahi in conſuetudinem non debere. Et ſic dominus archiepiſcopus gravitati meæ & laboribus parcens, hominagium a me recepit, me concedente quod omnia ſervitia ei facerem quæ anteceſſores mei facere conſueverant archiepiſcopo Turonenſi. Et ipſe ſimiliter mihi promiſit, quod ea quæ anteceſſores ſui anteceſſoribus meis facere conſueverant mihi liberaliter exhibebit. Actum hoc fuit hoc anno gratiæ MCC. aſſiſtentibus domino archiepiſcopo magiſtro Guillelmo *Socrates*, Thoma de Sabolis, Philippo de Friaco, Richardo notario ipſius canonicis Turonenſibus, Guillelmo *Boquerre*, Guillelmo *Iſoré*, Philippo priore ſancti Vincentii, Rogerio preſbytero *de la Riche*, magiſtro Johanne Anglico clericis & pluribus aliis. Mihi autem aſſiſtentibus cum prædictis abbatibus, Emorando priore de Leproſo, Guillelmo de Araio ſeneſcaulo meo, Petro Gaurini, magiſtro Herveo capellano meo, Philippo clerico meo & aliis pluribus. Et ne aliqua in poſterum oriatur contentionis materia, id feci præſentibus adnotari litteris ſigilli mei munimine roboratis.

NOTITIA
De repreſſa advocatorum Corbeienſis monaſterii violentia.

Circa 1100. *Ex cartario Corbeienſi.*

FULCO ſecundus abbas hujus loci conqueſtus eſt domino PHILIPPO regi

(*a*) Vulgo Euraclus qui ſæculo x. Leodienſem adminiſtrabat eccleſiam. Quomodo autem ad S. Martini tumulum ſanatus fuerit, ipſe narrat in carta fundationis collegiatæ S. Martini Leodienſis eccleſiæ, quam refert Chapeavilla tom. 1. pag. 194.

(*b*) Hic Johannes in ſerie abbatum Millebecenſium deſideratur in nova Gallia Chriſtiana, Stephanus vero S. Gildaſii abbas prima dumtaxat nominis ſui littera deſignatur.

Digitized by Google

Francorum de domino Ingeranno Bovenſi A & de domino Hugone *Campdavaine* de Encra, quod ipſi in pluribus erga eccleſiam Corbeienſem, & quod in advocaturis ſuis plura adjungebant injuſte, quod facere non debuerant. Unde dominus rex reſpondit & dixit ſe ipſum eſſe dominum ſummum & advocatum de omnibus bonis Corbeienſis eccleſiæ, ubi poſſunt inveniri. Dictos autem milites appellavit famulos & alios ſimiliter. Dixit etiam rex quod dicti advocati in locis unde ſunt advocati, ire, venire, nec morari, nec reſtare, niſi vocati fuerint a domino B abbate, vel a præpoſito ejus, ſive a monacho eccleſiæ: & bene ſciant omnes quod homines villarum noſtrarum ad petitionem, ad citationem, ad præceptum dictorum advocatorum de locis ſuis, de domibus ſuis nullo modo debent exire.

CARTA R. FILII JOHANNIS comitis Cenomanenſis de quittatione Moutonagii de *Soone*.

Anno 1200. Ex cartario S. Vincentii. Cenomanenſis.

PRo certo habeant tam præſentes quam C futuri, quod ego R. filius JOHANNIS comitis, quittavi in perpetuum abbatiæ B. Vincentii & fratribus ibidem degentibus illud ſervitium quod motunagium vocatur, quod anteceſſores mei habebant de ſuis hominibus in Sagonenſio. Ipſe vero G. abbas in cujus præſentia hoc feci donum, cum aſſenſu capituli conceſſit JOHANNEM fratrem meum participem eſſe totius beneficii abbatiæ, & quod pro ejus anima per ſingulos annos celebrabunt anniverſarium ejus cum claſſico, cum pane & vino & generali, ſicut pro epiſcopo vel abbate, & facient an- D nuatim unum trigeſimale pro eo, & quod annuatim in mandato quod fit in cœna Domini, mittent pro eo unum pauperem.

[a] Hoc factum eſt in capitulo abbatiæ beatæ Mariæ de Perſegnia in die qua fuit humatus prædictus Johannes. Inde ſunt teſtes (a) L. epiſcopus Sagii, H. abbas S. Martini Sagii, A. abbas S. Mariæ de Perſegnia, G. abbas be *Tironel*, R. vicecomes Bellomontis, Odo de Clincampo, R. *Cartel* tunc ſeneſcallus, Odo *Cotinel*, R. de S. Petro, Herbertus de Pilemio monachus. Petrus.

E

CARTA PETRI REGIS Aragonum.

De pluribus caſtris ab eo conceſſis Guillelmo Raimundi.

Anno 1202. Ex mſ. Colbertino.

MAnifeſtum ſit cunctis quod ego PETRUS Dei gratia rex Aragonum & comes Barchinonæ, dono, laudo, & concedo tibi Guillelmo de Monte-Cathano omnia caſtella, villas, honores, & poſſeſſiones quas pater tuus Guillelmus Raymundi per me habet & tenet, aut aliqui anteceſſores ejus tenuerunt & habere & tenere debuerunt; videlicet caſtrum de Monte-Cathano, caſtrum de Todela, caſtrum de Stella, caſtrum de *Fſornoils*, caſtrum de Supreporta, caſtrum de Boſora, caſtrum de *Coruyl*, caſtrum de Corilione, caſtrum de Meala, caſtrum de Cona, caſtrum de Obairano, caſtrum de *Vangricos*, caſtrum de *Monte-caden*, caſtrum de Rappacaillada, caſtrum de *Caſteilar*, & ſi qua alia caſtra aut villæ inventæ fuerint ipſos habuiſſe & tenuiſſe per anteceſſores meos. Hujuſmodi autem donativum facio tibi præfato Guillelmo de Monte-Cathano in hunc modum; quod poſt obitum patris tui Guillelmi Raymundi prædicta omnia caſtella cum villis, honoribus, & poſſeſſionibus, ſicut ſuperius dictum eſt, habeas, teneas atque poſſideas per me & meos ſucceſſores in feudum & ad ſervitium & fidelitatem mearum & meorum, & facias inde mihi & meis oſtes, cavalcatas, curtes, placita & ſequimenta, & cetera ſervitia, ſicut anteceſſores tui noſtris anteceſſoribus facere conſueverunt, & ſis inde mihi & meis ſubditus contra omnes homines & feminas Ut autem hoc donum firmius ſit & magis ſtabile, te Guillelmum recipio in hominem manibus propriis commendatum. Datum Montiſpeſſulani per manum Johannis de Binx domini regis notarii & mandato ejus ſcripta a Petro ſcriptore ſub anno Domini MCCII. Signum † regis Aragonum & comitis Barchinonæ. Sig†num Alberti de Caſtro-Veteri. Sig†num A. de Fuxano, ſig†num Geraldi de Monte-Rotundo, ſig†num Guillelmi de Solerio, ſig†num Garciæ Rummi, ſig†num Petri ſcriptoris, qui hoc ſcripſit mandato domini regis.

CARTA ERCHEMBALDI de Soliaco.

Blancha Campaniæ comitiſſa remittit reditum quem Theobaldus comes Bleſenſis dederat avo ſuo.

Anno 1208. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

EGo ERCHEMBAUDUS dominus Soliaci notum facio omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, quod ego quittavi in perpetuum dominam BLANCHAM comitiſſam Campaniæ ab omni querela ſeu jure quod requirere poteram ſuper reditu quem bonæ memoriæ THEOBALDUS comes Bleſenſis dedit domino ERCHEMBALDO de Soliaco avo meo, quem etiam idem ERCHEMBALDUS poſtmodum comiti HENRICO filio ſupradicti THEOBALDI conſanguineo ſuo pignori obligavit: ita quod BLAN-

(a) Forte S. Silveſter ſcilicet, cujus tempore præerat S. Martini Sagienſi monaſterio Henricus de Claromonte & B. Mariæ de Perſegnia Adam.

cha domina comitiſſa inde ſine omni contradictione omne beneplacitum ſuum faciat & ſtatuat. In hujus igitur quittationis teſtimonium, quam dictæ comitiſſæ feci & ſuis, præſentem cartam ſigilli mei impreſſione feci ſignari. Actum incarnati Verbi anno MCCII.

CARTA JOHANNIS domini de *Honecort* pro advocatia villæ de Vallibus ſuper Summam.

Anno 1202. *Ex cartario Vedaſtino.*

EGo Johannes miſeratione divina de *Honecort* & de *Vilers* dominus, & Lucia uxor mea, univerſis Chriſti fidelibus præſentem paginam inſpecturis in perpetuum. Apoſtolico mandato monemur & inſtruimur operari bonum dum tempus habemus, operari utique non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Attendentes ne tenebræ illæ & nox illa ex improviſo nos operiat, in qua nemo poterit operari. Hoc igitur ſalutari conſilio & mandato moniti & inſtructi, ego Johannes & Lucia uxor mea, dominica cruce ſignati, & Jeroſolymitanum iter arrepturi in proximo, ad omnium tam præſentium quam futurorum volumus pervenire notitiam, quod domina Haduidis viri nobilis Achardi quondam domini de *Hadecort* vidua, & domini Galteri prædeceſſoris mei, cujus ego filiam heredem terræ & domini de *Honecort* duco in uxorem, ſoror & Euſtachius filius ejus dominus de *Hadecort* dominica cruce ſignatus, in noſtra & domini Remundi abbatis ſancti Vedaſti Atrebatenſis, domini etiam Galterii abbatis de Monte ſancti Quintini fratris prædicti Euſtachii & multorum nobilium virorum præſentia conſtituti, medietatem advocaturæ villæ S. Vedaſti Atrebatenſis, quæ dicitur Vallis ſuper Summam, quam de nobis in feodum tenebant, prædicto abbati S. Vedaſti cognoverunt ad Jeroſolymitani itineris ſumtus agendos ipſius Euſtachii, &c. anno Verbi incarnati MCCII.

CONFIRMATIO FUNDATIONIS monaſterii Veteris-pediculi.

Anno 1202. *Ex autographo communicavit R. P. Prior Veteris-Pediculi.*

EGo Droco de Melloto dominus Locarum & Meduani, & de S. Mauricio, notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis, quod dominus Droco de Melloto pater meus, & domina Emengardis mater mea, dederunt Deo & beatæ Mariæ, & fratribus Grandimontis ordinis commorantibus juxta ſanctum Mauricium, *Thiſonailles* pro ſalute animarum ſuarum, omnimodam juſtitiam altam & baſſam, & omne dominium, gruariam, gardiam, & garennam, quidquid habuerunt vel ha- A bere potuerunt temporibus futuris occaſione quacumque infra foſſata, ex quibus monſtra eorumdem fratrum cingitur, exteriora cum reparatione foſſatorum; dederunt etiam eiſdem fratribus annuatim in craſtino S. Martini hyemalis reddendum & ſolvendum I. modium annonæ in tertiis de Aillantoe recipiendum & percipiendum videlicet dimidium modii frumenti boni & optimi: & tres ſextarios ſiliginis, & tres ſextarios ordei boni & legalis: & ſi aliqua cauſa ſeu aliquo caſu aliquid de ſumma dicti bladi in prædictis B tertiis defecerit, requiſierunt & præceperunt ut reſiduum repleatur de tertiis & aliis redditibus ſancti Mauricii. Item dederunt eiſdem fratribus duos modios avenæ de prima quæ recipietur in granario ſuo de ſancto Mauritio cujuſque redditus fuerit. Item dederunt fratribus prædictis quinque modios vini puri in cellario ſuo de ſancto Mauritio percipiendos, & dimidiam ſummam olei: ad ſanctum Priſcum autem dederunt fratribus nominatis octo modios vini puri & boni in cellario ſuo de ſancto Priſco recipiendos & percipiendos annuatim tempore vin- C demiarum, & ſexaginta ſolidos in pullanis de ſancto Priſco percipiendos pro veſtimentis eorum & pro ceteris domus ſuæ negotiis faciendis. Hæc prædicta dona voluerunt & laudaverunt & præceperunt dictus dominus Droco de Melloto & domina Emengardis mater mea, ut ab heredibus ſeu ſucceſſoribus annuatim & in perpetuum fratribus memoratis libere, quiete & pacifice ſine aliqua diminutione redderentur ac etiam ſolverentur. Præterea dederunt fratribus ſupradictis duos homines bonos & ſufficientes, liberos & immunes erga dominum ab om- D ni modo, conſuetudine & ſervitio & exactione quacumque, unum videlicet ad S. Priſcum & alium ad ſanctum Mauritium, qui de negotiis ſuis eiſdem providebunt. Item dederunt prænominatis fratribus furnum de S. Mauritio, & quidqnid juris de dicto furnagio exierit, & uſuarium in nemoribus ſuis circa ſanctum Mauritium ad dictum furnum calefaciendum. Si quis autem maligno ſpiritu imbutus in his prædictis donis fratribus ſupradictis injuriam in aliquo fecerit, rogaverunt dominum regem Franciæ, ut eos & E eorum bona defendat, ac etiam cuſtodiat. Item rogaverunt dominum archiepiſcopum Senonenſem ac dominum epiſcopum Autiſſiodorenſem, ut prædicta dona fratribus nominatis jure eccleſiaſtico defendant & conſervent. Unde ego Droco de Melloto dominus de Lochis & de ſancto Priſco, & de ſancto Mauritio, attendens devotionem prædicti domini Droconis patris mei & dominæ Emengardis matris meæ, dedi, confirmavi, conceſſi, & quittavi in puram & perpetuam eleemoſynam pro mea meorumque ſalute, Deo & beatæ Mariæ, & fratribus

bus ſupradictis, omnia dona ſuperius nominata, & ſpecialem omnimodam juſtitiam altam & baſſam, & omne dominium, grueriam, guardiam & garenam, & quidquid habebant vel habere poterant occaſione quacumque temporibus futuris, tam ipſe quam heredes ſeu ſucceſſores mei, juris, conſuetudinis, vel dominii, ſeu juſtitiæ altæ & baſſæ, vel foreſtagii, vel gruariæ juxta clauſuram eorumdem fratrum, ſeu infra foſſata de quibus monſtra eorumdem cingitur cum reparatione foſſatorum. Præterea dedi & conceſſi ſupradictis fratribus quidquid habebant vel habere poterant occaſione quacumque in molendinis de Bonello & Poterello, & in pertinentiis eorum, juris, dominii, juſtitiæ, conſuetudinis, vel qualicumque evenerit modo in molendinis ſeu eorum pertinentiis. Item quod nullus heredum vel ſucceſſorum meorum nihil juris, dominii, juſtitiæ, conſuetudinis de cetero poterunt acclamare. Hæc autem omnia prædicta dona, ego prædictus Droco de Melloto dominus Locharum & de S. Priſco, & de ſancto Mauritio, dedi, conceſſi, quitavi, confirmavi prædictis fratribus in perpetuum in pace poſſidendum, implorantes humiliter divinam clementiam, quod quicumque contra prædictas donationes quoquo modo venire contenderit, illam maledictionem quam Dathan & Abiron ſortiti fuerunt, quos terra vivos abſorbuit, mereantur habere, & gloriam amittere civium ſupernorum; & ut ſuperius nominata melius & tutius rata, inviolata & indiſcuſſa temporibus futuris ab heredibus ſeu ſucceſſoribus meis habeantur, præſentem paginam ſigilli mei feci munimine roborari. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſecundo IV. nonas Aprilis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS pro vicecomite Thoarcenſi.

Circa 1202. Ex mſ Colbertino.

NOtum, &c. quod nos A. vicecomitem Thoarcenſem. . . fecit nobis homagium ligium, & nos in augmentum feodi ſui dedimus ei Lodunum cum pertinentiis ſuis, & heredi ſuo de uxore deſponſata, cui illud caſtrum in morte ſua dederat, ſalvo jure ARTURI, ſi idem Arturus liberatus fuerit & conventiones noſtras tenuerit, & ſalva ſeneſcallia Andegavenſi, ſalvo etiam jure Hugonis de Bauceyo, & ſalvo jure omnium militum feodatorum, ſicut inde tenentes erant, quando nos illud caſtrum dedimus eidem vicecomiti, & ſalvis conſuetudinibus ejuſdem caſtri, quas nos eis tenere creantavimus quando nobis reddiderunt caſtrum.

LITTERÆ PHILIPPI REGIS II. pro monaſterio Lyrenſi.

Ut reditus apud Paciacum Lyrenſibus reddantur.

Anno 1203. Ex cartario B. Mariæ de Lyra.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, præpoſito Paciaci ſalutem.

Mandamus tibi quatinus monachis de Lyra facias reddi plenarie redditus ſuos, quos hactenus habuerunt apud Paciacum, tantum inde faciens, quod ſuper hoc de cetero querimoniam non audiamus. Actum Meduntæ, anno Domini MCC. III. menſe Auguſto.

ITEM LITTERÆ EJUSDEM

De rebus monachorum apud Bellum-montem reddendis.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, amico & fideli ſuo Guidoni de Rupe, vel ballivis ejus ſalutem & dilectionem.

Mandamus vobis & præcipimus, ut monachis de Lyra reddatis eleemoſynas, quas debent habere apud Bellum-montem, ſicut cartæ Roberti comitis Mellenti, quas ſuper hoc habet, teſtantur: provideatis autem ne propter hoc illos iterum ad nos oporteat laborare.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De regalibus epiſcopatus Attrebatenſis.

Anno 1203. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod vacante quocumque modo ſede Attrebatenſi, medio tempore capitulum Attrebatenſe reſervabit penes ſe ad opus epiſcopi qui ſubſtituetur eidem, omnia regalia, & omnes reditus & proventus regalium, & quicquid ad epiſcopatum noſcitur pertinere: ita quod nos nec in res, nec in homines epiſcopi, nec in res eorum pro aliquo quod pertineat ad regalia manum mittemus. Et ſi medio tempore aliquam præbendam vel plures præbendas vacare contigerit, ſimiliter reſervabuntur, ſubſtituendo epiſcopo ab ipſo conferendæ. Poſtmodum cum ad electionem fuerit perventum, canonici prædictæ eccleſiæ libere poterunt eligere, non requiſita a nobis vel ſucceſſoribus noſtris licentia eligendi, & electum ſuum confirmatum nobis præſentabunt, ut nobis fidelitatem faciat, ſicut alii epiſcopi noſtri facere conſueverunt. Quia vero (a) RADULFUS ipſius eccleſiæ electus & canonici Attrebatenſes nos humiliter rogaverunt, ut intuitu Dei expeditionem & exercitum noſtrum ipſi electo

(a) Hic ſucceſſit Petro epiſcopo Attrebatenſi, qui teſte Alberico obiit anno 1203.

& ſuis ſucceſſoribus quittaremus, nos amore Dei & ob remedium animæ noſtræ ipſi electo & ſucceſſoribus ejus id ipſum remiſimus & quittavimus. Has autem ſupradictas libertates epiſcopo & eccleſiæ Attrebatenſi in perpetuum concedimus, retenta tamen nobis procuratione noſtra, quam epiſcopus Attrebatenſis nobis debet ſingulis annis, ſi ad locum illum acceſſerimus.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De Villa Uns *Guillelmo de Garlanda conceſſa.*

Anno 1203. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos dilecto militi & fideli noſtro WILLELMO DE GUALLANDA, & heredibus ſuis dedimus in perpetuum villam quæ dicitur *Uns* integre & pacifice ab ipſo & ſuis heredibus poſſidendam: ita quod quidquid fecerimus de *Girberoi*, præfatam villam de *Uns* de manu prænominati Willelmi non removebimus, niſi per bonam voluntatem ipſius, neque de manu heredum ſuorum poſt deceſſum ejus, niſi per bonam voluntatem eorum, neque heredes noſtri ſimiliter eam de manu ipſius vel heredum ſuorum poſt deceſſum ipſius removebunt, niſi per bonam voluntatem eorum. Quod ut, &c. Actum ante Gallardum, anno Domini MCCIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De Seneſcallia Pictavienſi data vicecomiti Toarcenſi.

Anno 1203. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos amico & fideli noſtro A. vicecomiti Toarcenſi dedimus in homagium ligium ſeneſcalliam Pictavienſem & ducatus Aquitaniæ ultra Ligerim, quando Deus eam nobis dederit vel per nos vel per amicos noſtros acquirere, in perpetuum tenendam ab eodem vicecomite & herede ſuo de uxore ſua deſponſata, cui eam in morte ſua dederit. Actum anno Domini MCCIII.

LITTERÆ MILONIS ABBATIS de Caſtriciis, quibus ſub ſacramento declarat ſe nolle ſeparari a congregatione Aroaſienſi.

Anno 1204. Ex codice Aroaſienſi.

MILO Dei permiſſione eccleſiæ S. Mariæ de Caſtriciis dictus abbas, totumque ejuſdem eccleſiæ capitulum univerſis præſentibus & futuris, conſtans haberi volumus & ratum, quod in eccleſia noſtra a prima ſua fundatione uſque ad tempora noſtra, ordo Arroaſiæ & ejuſdem ordinis conſuetudines obedienter & abſque contradictione receptæ ſint & obſervatæ, nos quoque prædicti ordinis inſtituta & obſervationes & a nobis toto tempore videlicet noſtro obſervanda eſſe decernimus, & poſteris noſtris, ut ea nihilominus immutabiliter obſervent, quanta poſſumus injunctione mandamus. Ne igitur aliquo caſu aut alicujus perſuaſu nos vel poſteri noſtri a (a) conſortio & unitate ordinis prædicti recedere aliquo in futurum tempore tentaremus, utpote qui ab aliis eccleſiis ejuſdem ordinis longe remoti ſumus; communi aſſenſu & conſilio tactis ſacroſanctis evangeliis, a majore uſque ad minorem ſacramentum præſtitimus, quod prædictum ordinem Arroaſiæ numquam in eccleſia noſtra patiemur immutari; ſed habitum & mores ſecundum quod vel a prædeceſſoribus noſtris accepimus, vel per generalis capituli ſtatuta mandatum fuerit, omni firmitate in perpetuum faciemus obſervari. Et ne aliquis noſtrum tam præſentium quam futurorum hoc in futurum perturbare præſumeret, R. abbas Arroaſiæ ceterique abbates ordinis qui præſentes fuerunt & aderant, quorum nomina ſubſcripta ſunt, auctoritate domini papæ & totius ordinis, ſententiam excommunicationis protulerunt, ſingulis etiam ſacerdotibus & nobis ſimiliter excommunicantibus, ceteriſque inferioris ordinis, amen, amen, fiat, fiat reſpondentibus. Nomina autem tam abbatum quam canonicorum, tam noſtrorum quam aliorum qui interfuerunt, hi ſunt, dominus R. abbas Arroaſiæ, dominus B. abbas Hinniaci, dominus S. abbas S. Eligii. . . . dominus P. abbas S. Criſpini in Cavea, dominus I. abbas de Phalempin, Odo canonicus Arr. B. canonicus de Hennin. G. & P. canonici de Elzi-fonte, Ph. de Phalempin, P. prior de Caſtriciis. . . . . . ſacerdotes tres diaconi, quinque ſubdiaconi & alii. Actum anno ab incarnatione Domini MCCIV. menſe Januario.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis, pro Roberto epiſcopo Claromontenſi.

Anno 1204. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod propter clamorem, quem dilectus & fidelis noſter ROTH. (b) Claromontenſis epiſcopus nobis fecit de Pontio & de Captol. & de Jarentona uxore ejus, nos ore proprio ſubmonuimus eos apud Silviniacum, & aſſignavimus diem,

(a) Hic notare videtur aliquot proxima Caſtriciis monaſteria, quæ ab ordine Aroaſienſi defecerant & ad Ciſtercienſes tranſierant. Eſt autem Caſtricienſe cœnobium in diœceſi Catalaunenſi ſitum, hodie ſub reformata congregatione Gallicana canonicorum regularium militans.

(b) Rotbertus de Arvernia.

ad quem ipſe & uxor ejus coram nobis A comparerent, reſponſuri ſufficienter ad clamorem ipſius epiſcopi, ad quem non venerunt, nec pro ſe miſerunt. Secundo autem cum eſſemus apud Caſtrum-Radulfi, fecimus eos ſubmoneri, & eis diem aſſignavimus propter clamorem; ad quem diem prædictus Pontius non venit, ſed ejus uxor venit, ſed non ſicut debuit, venit. Tertio vero eamdem viva voce ſubmonuimus, & Pontium maritum ejus fecimus ſubmoneri per certum nuncium, & certum diem dedimus, ad quem ipſi venirent reſponſuri coram Hugone de Capella ballivo noſtro; ad quem ipſi non venerunt, nec miſerunt, ſed nobis per litteras mandaverunt, quod coram rege Aragonum reſponderent ſuper clamore iſto. Epiſcopus autem ad ſingulos dies ante nominatos comparuit in propria perſona, paratus probare quod ipſi ſcilicet P. homo ligius epiſcopi & JA. uxor ejus in caſtro Varanzonis quod ab eo tenebant, & ea juraverunt in proditione & dolo, capitales inimicos epiſcopi, nocte receperunt ad capiendum ipſum & ſuos perdendos. Unde propter hoc communicato cum baronibus noſtris conſilio, ipſum caſtrum & pertinentia adjudicavimus epiſcopo & eccleſiæ Claromontenſi, ut a nobis & heredibus noſtris ea perpetuo jure teneant ſicut alia regalia noſtra, dominium ſicut dominium, feodum ſicut feodum, & tam de caſtro quam de pertinentiis ipſum epiſcopum publice ſaiſivimus de dominio ſicut de dominio, de feodo ſicut de feodo. Actum Pariſius anno Domini MCCIIII. menſe Januarii.

CARTA BERENGARIÆ reginæ.

De creantatione facta domino regi.

Anno 1204. *Ex ms. Colbertino.*

EGo BERENGARIA humilis Angliæ regina, omnibus ad quos litteræ iſtæ pervenerint, notum eſſe volumus, nos creantaſſe cariſſimo domino noſtro PHILIPPO illuſtri Francorum regi, quod nullo tempore eum trahemus in cauſam vel aliquo modo trahi procurabimus de Lochiis, niſi ipſe Lochias tenuerit in dominio. Libebit enim omnem hominem & feminam trahere in cauſam de Lochiis, quem de hiis videremus aut ſciremus tenentem aut ſaiſitum, & dominus rex ex hoc contra nos non eſſet. Actum Pariſius anno gratiæ MCCIV. menſe Januario.

CARTA REGINÆ BERENGARIÆ ſuper ſuis conventionibus.

Anno 1204. *Ex mſ. Colbertino.*

BERENGARIA regina Angliæ univerſis, &c. Noverit univerſitas veſtra, quod hæ ſunt conventiones inter nos & dominum noſtrum PHILIPPUM illuſtrem regem Franciæ, quod nos caſtrum Faleſiæ & villam cum appendititiis ſuis, caſtrum de *Danfront* & villam cum appendititiis, caſtrum & villam de Bona-villa ſuper *Toſque* cum appendititiis & omnibus foreſtis trium caſtel- B lorum, quita clamamus ipſi & heredibus ſuis in perpetuum: quæ RICHARDUS quondam rex Anglorum maritus meus nobis aſſignavit in dotalitium: ita quod nec in prædictis caſtris, nec in eorum appendiciis, nec in foreſtis aliquid reclamabimus, nec per nos nec per alium, & inſuper omnibus inſtrumentis, cartis & ſcriptis, quæ de dotalitio præſcripto trium caſtrorum, ſicut prædictum eſt, habebamus, renuntiavimus. Dominus autem rex noſter PHILIPPUS rex C Franciæ in civitate Cenomanenſi & ejus adjacentiis & foreſtis tenendum, ſicut domina tenet dotalitium debet nobis excambire redituum prædictorum valorem trium caſtrorum & appenditiorum, quæ valebant in tempore quo rex Angliæ R. maritus noſter iter arripuit in partes Jeroſolymitanas, ſicut idem rex RICHARDUS cum matre ſua ea tenebat quando iter arripuit: valentia autem redituum prædictorum caſtrorum & appenditiorum æſtimabitur per juramentum ballivorum, qui erant ballivi in prædictis caſtris, quando rex Richardus iter illud D arripuit. Si autem valentia civitatis Cenomanenſis & adjacentiarum valeret minus quam æſtimantur, ſicut prædictum eſt, dominus rex Francorum nobis competenter ſuppleret defectum in Andegavia & Turonia; ſi autem valeret plus valentia illa, dominus Francorum rex haberet illud quod amplius eſſet, & id in adjacentiis prædictæ civitatis ſibi retineret: dominus autem noſter rex Francorum PHILIPPUS propter quittantiam omnium prædictorum tam caſtrorum quam appenditiorum & foreſtarum, donavit nobis civitatem Cenomanenſem, E ſicut eam poſſidebat, excepto epiſcopatu, & his quæ pertinent ad epiſcopatum tantum, exceptis feodis baronum & caſtellanorum. Vavaſſores autem illius civitatis facient nobis homagium ligium contra omnes homines, ſalva fidelitate domini regis & heredum ſuorum. Fecimus autem eidem domino regi Francorum homagium ligium contra omnes homines, & ipſe recepit nos in feminam ſuam ligiam, & guarentizabit nos ſicut alios homines ſuos. Si autem contigerit ipſum vel heredem ejus auferre no-

ed by Google

bis prædictum excambium, nos de repetendo dotalitio noſtro erimus in eodem puncto in quo eramus quando præſens carta fuit facta. Actum Pariſius, anno Domini MCCIV.

CARTA DE DONATIONE quam fecit dominus rex comiti Bolonienſi de caſtro Albæ-marlæ, de villa S. Richerii & caſtro Damfrontis.

Anno 1203. *Ex mſ. Colbertino.*

NOtum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro REN. comiti Bolonienſi & heredibus ſuis damus & concedimus in perpetuum caſtrum Albæ-marlæ cum feodis & dominiis, & omnibus pertinentiis ejuſdem citra foreſtam *Eauvvil*, excepto *Arguel* & feodis & pertinentiis ejuſdem Arguelis. Damus etiam & concedimus in perpetuum dicto comiti Bolonienſi & heredibus ſuis villam S. Richerii cum omnibus pertinentiis, quæ eſt inter Augum & *Fut-caumont*, quæ fuit Rogerii de Mortuo-mari. Damus inſuper eidem comiti & heredibus ſuis in perpetuum caſtrum de *Damfront* in Paſſeis cum feodis & dominiis & omnibus pertinentiis & foreſtam de *Andemt*. Idem autem comes nobis & heredibus noſtris quittat in perpetuum caſtrum de Mortuo-mari cum omnibus pertinentiis ejus, & totam terram Anglicorum & Normannorum, quam tenebat & juſtitiabat per caſtellum & in caſtellania Mortui-maris. Hæc autem omnia quæ prædiximus comiti Boloniæ & heredibus ita damus & concedimus, quod ipſe & heredes ſui a nobis & heredibus noſtris ea tenebunt in feodum & homagium ligium contra omnes homines. Quod ut, &c. Actum Pariſius, anno Domini MCCIV.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De ceſſione Montis-Argi ſibi facta à Petro Nivernenſi comite.

Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. Notum, &c. quod propter multa ſervitia quæ poteramus habere a multis nobilibus terræ noſtræ pro comitatu Nivernenſi & Altiſſiodorenſi, qui in manus noſtras venerant, PETRUS conſanguineus noſter, qui nunc eſt comes Nivernenſis, conceſſit & quittavit nobis in perpetuum & heredibus noſtris Montem-Argi, cum pertinentiis ſuis, in augmentum coronæ; & nos donavimus ei comitatum Nivernenſem, & dedimus comitiſſam in uxorem, tali conditione, quod ſi prædictus comes comitatum perderet, morte heredis ſui & comitiſſæ interveniente, & comitiſſa moreretur, nos redderemus Montem-Argi, &c. Quod, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De ceſſione Britolii ſibi facta ab Amicia ſorore comitis Leiceſtriæ.

Anno 1203. *Ex mſ. Colbertino.*

NOtum, &c. quod AMICIA ſoror comitis Leiceſtriæ quittavit nobis & heredibus noſtris in perpetuum Britollium cum pertinentiis ſuis, & quicquid comes Leiceſtriæ habebat citra mare Anglicanum, & quicquid de excaſura ipſius comitis ad eam jure hereditario devenit, & poterat devenire citra mare Anglicum. Propter hoc autem nos eidem & heredibus ſuis damus in perpetuum caſtrum S. Leodegarii in Aquilina & totam Aquilinam, & quicquid pertinet ad præpoſituram ipſius caſtri in feodo & dominico, excepto feodo Guillelmi de Guarlandia & feodo Johannis de Roboreto. Damus etiam A. feodum Bordarum & de Folleſio, & quicquid habemus in venditione nemorum de *Gaſeran*. Quod ut ratum, &c. ſalvo noſtro ſervitio confirmamus. Actum Pariſius MCCIII.

CARTA ROGERII DE MELLENTO ſuper quittatione vicecomitatus Ebroïcenſis.

Anno 1204. *Ex mſ. Colbertino.*

EGo ROGERIUS DE MELLENTO univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, notum fieri volo, quod ego quitto in perpetuum & heredes mei domino meo PHILIPPO regi Francorum & heredibus ſuis totum vicecomitatum Ebroicenſem integre cum pertinentiis, & quicquid in illo vicecomitatu tam ego quam heredes mei poſſumus reclamare. Propter hoc autem dominus meus PHILIPPUS rex Francorum dat mihi & heredibus meis in feodum & homagium ligium villam quæ dicitur *Guidebone* cum pertinentiis ſuis, & feoda de Crovilla & de Francherolis ad uſus & conſuetudines Normannorum poſſidenda. Quod ut ratum ſit, præſentem paginam ſigillo noſtro confirmo. Actum Medontæ anno Domini MCCIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro Henrico Clemente mareſcallo.

De dono Argentonii.

Anno 1204. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod propter fidele ſervitium quod HENRICUS CLEMENS mareſcallus noſter nobis fecit, nos eidem H. & heredibus ſuis de uxore ſua deſponſata, in perpetuum damus & concedimus in feodum & homagium ligium caſtellum Argentonii cum omnibus pertinentiis ſuis, nos vero ad opus noſtrum

Digitized by

retinemus foreſtam Argentonii tali modo, quod ipſe & heredes ſui de uxore ſua deſponſata in ea habebunt venationem & cuſtodiam, & de ea capient de viridi & de ſicco ad ardendum, & ad hoſpitandum, & omnes reditus & omnia expleta per ſervitium quinque militum & totam juſtitiam ejuſdem foreſtæ Argentonii habebunt: ita quod non ipſe, nec heredes ſui poterunt eam dare vel vendere ſine aſſenſu noſtro. Quod ut ratum, &c. ſalvo jure noſtro. Actum apud Rothomagum anno Domini MCCIIII. menſe Junio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De dono villæ Pontis-ſancti Petri facto Alberto de Angeſto.

Anno 1204. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos amico & fideli noſtro Alberto de Angeſto & heredi ſuo maſculo de uxore ſua deſponſata damus & concedimus in perpetuum villam quæ dicitur Pons-ſancti Petri cum pertinentiis ſuis ad uſus & conſuetudines Normanniæ, ſicut P. quondam comes Leiceſtriæ illam tenebat, eo termino quo eadem villa in manum noſtram devenit: ita quod idem Albertus tale ſervitium exinde nobis reddat, quale feodum apportat. Quod ut, &c. ſalvo jure noſtro confirmavimus. Actum Pariſius anno dominicæ Incarnationis MCCIIII. regni vero noſtri XXVI.

CARTA PHILIPPI regis.

De juribus vicecomitis Thoarcenſis in ſeneſcallia Pictavienſi & ducatu Aquitaniæ.

Anno 1204 *Ex mſ. Colbertino.*

NOTUM, &c. quod hæc ſunt jura quæ vicecomes Thoarcenſis ſeneſcalcus Pictavienſis habebit in ſeneſcalcia Pictavenſi & ducatu Aquitaniæ. Seneſcalcus Pictavienſis nihil capiet in dominicis reditibus noſtris in ſeneſcalcia Pictavienſi & ducatu Aquitaniæ; ſed idem ſeneſcalcus habere debet de proprio & de præpoſituris de ſingulis quinquaginta libras, unam marcham argenti ad pondus Turonenſe, quam ipſi perſolvent pro præpoſituris. Si nos venderemus nemora noſtra, nihil de venditione nemorum habebit. Præterea nullam couſtumam in foreſtis noſtris habebit; & ſi nos fecerimus demandam vel talliam in Chriſtianis vel Judæis in ſeneſcalcia Pictavenſi & ducatu Aquitaniæ, illa demanda vel tallia levabitur per manum ſeneſcalci ad opus noſtrum per legitimum compotum & ſcriptum. Sed idem ſeneſcalcus nihil habebit de demanda & tallia illa. De omnibus aliis tam forisfactis, quam expletis & ſervitiis quæ A fiunt prædicto ſeneſcalco, habebimus duas partes, & idem ſeneſcallus tertiam partem. Præterea ſciendum eſt, quod dictus ſeneſcallus neque per feodum, neque per conſuetudinem poteſt quærere cuſtodiam caſtellorum vel fortericiarum noſtrarum: & ſi nos forte eidem ſeneſcallo aliquod caſtellum aut forterciciam tradiderimus ad cuſtodiendum, vel aliquis ex parte noſtra, ipſe reddet nobis vel heredibus noſtris vel certo mandato noſtro cui credi debeat, & qui litteras noſtras patentes ſuper hoc afferat, caſtella & fortericias integre, quotiens nos B vel heres noſter ea requiſierimus. Hæc omnia bona fide juravit fideliter ſervanda nobis & heredibus noſtris in perpetuum, & nos de omnibus ſupradictis, ſicut ſupradictum eſt, eum recipimus in hominem ligium: ita quod ipſe & heredes ejus de uxore ſua deſponſata tenebunt hæc omnia a vobis & heredibus veſtris, ſicut prædictum eſt in hominagium ligium. Quod ut perfectum robur, &c. Actum Pictavis anno MCCIV. menſe Auguſto.

C CARTA FUNDATIONIS Parthenonis Portus-regii ordinis Ciſtercienſis.

Anno 1204 *Ex cartario Portus-regii.*

EGO GUILLELMUS DE FIRMITATE notum facio præſentibus & futuris, quod illud feodum *en Porrois* quod dominus Milo de *Voiſins* tenebat de me, & quod idem Milo emerat a priore *Bonel*, conceſſi & quittavi in perpetuum domino ODONI venerabili Pariſiorum epiſcopo & dominæ MATHILDÆ de Malliaco ad inſtituendas ibidem religioſas perſonas ad ſerviendum Deo, & inde me deveſtivi in manu ejuſdem D epiſcopi, & fidem interpoſui me ſervaturum hoc in perpetuum & garantiam laturum. In cujus rei perpetuam firmitatem præſentem cartam ſigilli mei munimine feci roborari. Actum anno Incarnati Verbi MCCIV.

DIPLOMA WIDIKINDI abbatis Corbeienſis.

Certos reditus ad ſancti Viti ſarcophagi & monaſterii reparationem aſſignat.

E

Anno 1204 *Ex mſ. Corbeia nova.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. WIDIKINDUS Dei gratia Corbeienſis abbas. Quantæ ſollicitudinis ſtudio, & quam ſinceræ noſtræ devotionis affectu, circa honorem, commodum, & omnem profectum noſtræ eccleſiæ, pro poſſe noſtro ſemper fuerimus intenti, & propter ipſam variis expoſiti tribulationibus & anguſtiis, novit ille quem nihil latet Deus, noverunt & præſentes, ſicut credimus, juxta parvitatem

ed by Google

noſtram per operis probationem aliquando, licet non quotiens deſideravimus, noſtræ intentionis affectum oſtendiſſe. Inde eſt quod circa ſarcofagi S. Viti & ipſius monaſterii reparationem firmiſſimum diu propoſitum habuimus, illo tamen ne majorem haberet proceſſum, per varias multorum injurias & ſimilia his impedimenta prorogato. Huic igitur eidem propoſito noſtro in aliqua parte & in pluribus adhuc vita comite per miſerationem ſatisfacere cupientes, & ad conſilia de novo reparanda conferimus, quæ a nobis propriis laboribus & expenſis ſunt acquiſita, hæc ſcilicet: cenſum novum villæ in Corbeia, omnes denarios qui dantur trans aquam de novalibus circa *Tezechuſen*, advocatias inſuper bonorum quorumdam eccleſiæ noſtræ quas a domino Godeſchalco *de Peremundt* producentes & ſexaginta marcis tenemus oppignoratas, ſcilicet advocatiam in *Volckmarſſen*, advocatiam in *Luttmarſſen*, advocatiam in *Mutlenhuſen*, advocatiam in *Dasberg*, advocatiam in *Papenheimb*, advocatiam in *Diateſſen*. Hæc autem eccleſiæ noſtræ cuſtodi ad eorum tantum impenſas quæ ſupradicta ſunt, & non ad aliqua ex his quæ cuſtodiæ vel alicujus officii ratione ſunt comparanda decrevimus exhiberi, & juxta capituli conſilium in uſus monaſterii erogari. Ut autem donatio ſtabilis, firma & in perpetuum valitura conſiſtat, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine fecimus inſigniri, ſucceſſores noſtros per tremendum Dei judicium rogantes & conteſtantes, ne quis temere infringere præſumat, quod nos pia devotione in uſus monaſterii conſtat rite obtuliſſe. Teſtes hi ſunt Albertus prior, Johannes præpoſitus & totus conventus Corbeienſis, & canonici novæ eccleſiæ, laici Frithericus de *Peremundt*, Luidolphus dapifer junior, Thiedericus pincerna, Walſtmoldus marchalcus, Conradus *de Amelungoſſen* & filii ejus Hereboldus, Arnoldus de Porta, Henricus de *Schervt*, Conradus *de Boſſeſſen*, Conradus *de Luithardeſſen*, Henricus & Widilo filius ejus *de Boterſedt*, Bertrammus *de Stamme*, & alii quamplures.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De matrimonio Iſabellæ filiæ Guillelmi cambellani de Tanquarvilla.

Anno 1205. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod GUILLELMUS cambellanus de Tanquarvilla dat & concedit cum ISABELLA filia ſua ADÆ filio dilecti & fidelis noſtri GALTERII junioris camerarii noſtri in maritagium cc. terræ libratas monetæ currentis in terris & reditibus apud *Villers*, & II. feoda militum in eadem terra, tali conditione, quod ſi terra, quam idem Guillelmus cambellanus habet ididem, non poterit ſufficere ad perficiendas illas cc. libratas, quod de hoc deficiet aſſignabit dictus Guillelmus eidem Adæ in terra quam habet viciniorem eidem villæ. Tenementum autem quod Alexius de *Villers* habet ibidem in laico feodo extra illam aſſignationem eidem Guillelmo remanebit. Si autem ipſum Guillelmum cambellanum contigerit habere maſculum heredem ex ALLIZ uxore ſua deſponſata, alias cc. libratas terræ prædicto Adæ dabit & aſſignabit apud Moncevillam, & in honore ejuſdem villæ, & duo feoda militum, ſi MARSILIA ſororia ipſius eſſet mortua. Si autem vixerit illas cc. libratas, & duo feoda militum aſſignabit eidem Adæ apud *Turvon* & *Hoſtreau* uſque dum dicta Marſilia moriatur: & poſt ejus deceſſum, iſtæ cc. libratæ & duo feoda militum aſſignabuntur eidem Adæ, ſicut dictum eſt, apud Moncevillam & in honore illius villæ; ſed has cc. libratas ultimo determinatas per totam vitam ſuam tenebit idem Guillelmus cambellanus, & poſt deceſſum ejus prædictus Adam illas quiete habebit, ſicut prædictum eſt. Si vero contigerit Iſabellam filiam ipſius mori ſine herede de prædicto Ada, terra præaſſignata libere & quiete redibit ad eumdem Guillelmum, ſalvis mobilibus quæ de eadem terra erunt. Et ſi contigerit dictum Adam mori ſine herede de prædicta Iſabella, terra prædicta remanebit libere & quiete ad prædictam filiam ejuſdem Guillelmi, ſalvis mobilibus illius terræ. Ut autem hæc ſupradicta perpetuam obtineant fidelitatem, nos ad petitionem utriuſque partis ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato ad uſus & conſuetudines Normanniæ præſentem paginam, ſalvo jure noſtro, confirmamus. Actum Aneti anno Domini MCCV. regni noſtri anno XXVI.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

Super conventionibus inter Robertum comitem Alenconii & Barth. de Roia.

Anno 1205. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. PHILIPPUS. Notum, &c. quod hæ ſunt conventiones inter comitem ROBERTUM Alenchonii & BARTH. de Roia ſuper matrimonio JOHANNIS filii prædicti comitis, & AALIZ filiæ dicti Barth. Prædictus ſiquidem comes Alenchonii Johannem filium ſuum tamquam filium & heredem ſuum ſaiſivit de omni terra ſua, & nos inde eum recepimus in hominem ad petitionem ejuſdem comitis: ita tamen quod comes illam habeat toto tempore vitæ ſuæ. Si autem filium ſuum conſentire non potuerit, vel idem Johannes cum ipſo comite manere noluerit; ipſe comes dat ei *Almeneſch*

cum pertinentiis, & Bernaium cum pertinentiis. Et ſi *Almenech* & Bernaium cum pertinentiis non valerent per annum nongentas libras Turonenſes, illas ei perficiet in terra aſſiſa. Conceſſit etiam prædictus comes, quod dictus Johannes dedit prædictæ Aalix dotalitium quingentas libratas terræ aſſiſas in Bernaio. Et ſi Bernaium ad hoc non ſufficeret, illud quod deeſſet de valore quingentarum librarum perficiet in *Almenech*, & poſt deceſſum prædicti comitis habebit dicta Aaliz in dotalitium tertiam totius terræ ipſius comitis in feodum & dominiis, & omnibus aliis ad uſus & conſuetudines Normanniæ, ſalvo dotalitio comitiſſæ uxoris prædicti comitis. Sed iſta, ſcilicet *Almaneſch* & Bernaium computabuntur in valore tertiæ partis. Si autem contigerit prædictam Aaliz mori infra annum & diem, poſtquam Johannes carnaliter eam cognoverit, vel habebit ætatem cognoſcendi, dictus Barth. totam terram prædictam tenebit, uſquedum duo millia librarum Pariſienſium rehabuerint. Hoc ſiquidem dictus comes bona fide tenendum in manu noſtra & in manu dicti B. de Roia affidavi. RADULFUS autem vicecomes ſanctæ Suſannæ & GUILLELMUS de Pratellis, & ROBERTUS de Erneis, & GUARINUS de Nuelli, & FULQUEIUS de Cormeran & ROBERTUS de Meſnilio, & MATTHÆUS Viarius & plures alii ad tenendum bona fide affidaverunt, ex parte Roberti dicti comitis. Dictus autem Barth. de Roia dat eidem Johanni cum filia ſua Aaliz in maritagium duo millia librarum Pariſienſium: poſt deceſſum vero ſuum dat eidem Johanni cum filia ſua in maritagium medium totius terræ ſuæ de Francia & de Normannia, & totam terram ſuam de Viromandeſio, ſalvo in omnibus dotalitio Petronillæ uxoris ſuæ, & ſalvo eo quod ſi contigerit eum habere heredem maſculum, filia ejus dicta Aaliz tantum habebit tertiam partem terræ ſuæ, ubicumque eam habebit. Idem autem BARTH. & ROBERTUS de Cortenaio, & URSIO camerarius noſter, & JOHANNES de Rouraio, & CAD. caſtellanus Gallertonis ex parte dicti B. archidiaconi iſtud tenendum affiduciaverunt. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis, &c. Actum apud Vallem-Rodolii anno Domini MCCV. regni vero noſtri anno XXVI. aſtantibus, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De donatione Lochiarum facta Droconi de Melloto.

Anno 1205. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c quod nos ad preces dilectorum & fidelium noſtrorum GUIDONIS DE DONNA-PETRA & DROCONIS DE MELLOTO, DROCONI filio ejuſdem Droconis conſtabularii noſtri in feodum & hominagium ligium dedimus caſtellum Lochiarum, & caſtellaniam ejuſdem, & Caſtellionem ſuper Andriam & caſtellaniam ejus, ſalvis feodis baronum & caſtellanorum de eiſdem caſtellanis, quæ nobis & heredibus noſtris retinemus, & ſalvo nobis & heredibus noſtris jure regalium abbatiarum earumdem caſtellaniarum, tali modo quod ipſe DROCO erit cuſtos & advocatus abbatiarum de eiſdem caſtellaniis, & ibi faciet quod debebit. Idem autem DROCO conſtabularius noſter & Droco filius ejus nobis juraverunt quod prædicta nobis & heredibus noſtris redderet ad magnam vim & ad parvam, quotieſcumque ab eis requiſierimus, & exinde nobis & heredibus noſtris contra omnes homines ſervient bona fide. Actum apud Bellum-locum (a) anno Domini MCCV. menſe Aprili. [a]

CARTA DE QUITTATIONE Belli-montis facta à Guidone de Rupibus.

GUIDO DE RUPE, &c. quia pro eo quod locutus fui cum Galtero de Mandrevilla proditore & latrone domini mei regis Francorum, & propter verbum quod dixi eidem Galtero qui proditor erat domini mei regis Franciæ, domino regi feci emendam, & propter emendam illam domino regi & heredibus ejus quittavi in perpetuum Bellum-montem, & quidquid ibi poſſidebam, & quidquid juris habebam vel habere poteram: ita quod ego de cetero nihil ibi reclamabo vel heres meus, & id eidem tenendum juravi ſuper ſacro-ſancta evangelia. Præterea juravi domino meo regi quod ego de cetero non tranſibo Eocham, nec Auduram cauſa eundi in Normanniam, ſine licentia vel mandato domini regis, & quod ipſi tradam omnes alias fortericias meas, ad faciendum voluntatem ſuam, quotiens ſuper hoc vel ab eo vel ipſius mandato fuero requiſitus. Præterea a militibus meis, quorum nomina ſubſcripta ſunt ſuper ſacro-ſancta evangelia jurati feci, quod ſi aliquo modo ſcirent, quod ego aliquid perquirerem contra dominum meum regem, id ei in continenti ſignificarent, & eidem ex tunc contra me ſe tenerent; videlicet Ph. de *Blaru*, Amalricus frater ejuſdem, Herbertus de *Bebin*, Ric. de Capella, Amalricus de *Vilers*, Rad. *de Limez*, St. *de Lammuiré*. Idipſum etiam domino regi jurari faciam ab aliis hominibus meis univerſis, quotiens ab ipſo vel ipſius mandato ſuper hoc fuero requiſitus. Actum Aneti anno Domini MCCV.

(a) Bellus-locus abbatia eſt ordinis ſancti Benedicti, cum oppido Lochenſi urbi conjuncto.

Digitized by Google

EPISTOLA A. PRIORIS Cluniacenſis ad Blancham Campaniæ comitiſſam.

Precum ſuffragia in toto Cluniacenſi ordine ei concedit.

Anno 1205. Ex mſ. regina Sueciæ eruit Mabillonius.

ILluſtri comitiſſæ Campaniæ, cariſſimæ dominæ noſtræ frater A. prior Cluniacenſis & ejuſdem loci conventus æternam in Domino ſalutem.

Cum erga Cluniacenſem eccleſiam dilectionis plurimum innatam vobis pietatem evidenter habere cognoverimus, vobis vices quas poſſumus in hoc referre volumus & tenemur. Inde eſt quod in recompenſatione devotionis veſtræ, vos in ſororem Cluniacenſem ordinis recepimus, facientes participem & conſortem omnium beneficiorum, quæ de cetero fient in eccleſia Cluniacenſi, & in omnibus membris ejus, ſive pro vivis, ſive pro defunctis agantur. Concedimus etiam vobis, quod cum de tranſitu veſtro Cluniaci nunciatum fuerit, ſolemne officium cum miſſis & aliis beneficiis fiet, ſicut ſi in aliquo monaſteriorum noſtrorum cum ſororibus noſtris contingeret obiiſſe. Tricenarium fiet etiam in conventu noſtro pro vobis, & nomen veſtrum ſcribetur in brevibus, quæ per domos congregationis noſtræ ex conſuetudine tranſmittuntur, ut ubique in locis noſtris pro vobis fiat officium & conſueta beneficia perſolvantur. Inſuper ſcribetur in catalogo defunctorum nomen veſtrum in regula in die anniverſarii veſtri ſingulis annis perpetuo in capitulo recitandum, ut pro vobis fiat officium, & anima veſtra abſolutionem & debita beneficia conſequatur. Rogamus autem dilectionem veſtram & monemus in Domino, ut interim dum in hac luce fueritis, in qua per donum gratiæ Dei longo tempore vos eſſe cupimus, & oramus eccleſiam Cluniacenſem & omnia loca ad eam pertinentia, & fratres totius congregationis ſicut ſororem Cluniacenſis ordinis affectuoſe diligere, & eorum negotia cum vobis occurrerint curetis ſecundum Deum liberaliter promovere. Actum anno Domini MCCV. menſe Maio.

EPISTOLA DECANI, CAPITULI & eccleſiæ Cenomanenſis ad præpoſitum, decanum & capitulum majoris eccleſiæ Paderbornenſis.

De ſanctis Liborio & S. Juliano epiſcopis præfata Cenomanenſis eccleſia, ſolemni officio colendis.

Anno 1205. Ex mſ. codice Bodekenſi. * Lamberto.

REverendis in Chriſto dominis ſuis cariſſimis fratribus & amicis * L. Dei
A gratia præpoſito, decano & capitulo majoris eccleſiæ Paterburnenſis, N. decanus indignus & capitulum Cenomanenſe ſalutem in Domino, & ſinceram cum devotis orationibus & obſequiis caritatem.

Summo patri Deo & ejus Unigenito cum Spiritu principali honor & gloria & gratiarum actio plenius referatur, cujus Unigenitus plenus gratiæ & veritatis apparuit matri noſtræ eccleſiæ primitivæ, & de plenitudine ejus, quam fons vitæ in plurimas derivavit areolas, qui fueramus prius ſte-
B riles fœcundati, ſimul natura tam loco quam animo fideles accepimus univerſi. Hoc certe naſcentis eccleſiæ rudimenta poſcebant, ut granum ſinapis in arborem magnam ſurgeret, & fermentum mulieris in tribus farinæ ſatis abſconditum, novam conſperſionem altius elevaret, ſic granum frumenti mortuum fœneravit, ſic Joſeph Ægyptum nobili Iſraëlitarum ſemine augmentavit. Quando Sapientia Dei humanitus corporata radicavit in populo honorificato, & in electis populis Chriſtianis mittens radices, vineam ſuam novis agricolis tradidit, & non jam
C labruſcas a parricidis, ſed botros Cypri a fidelibus accepit cuſtodibus, & ex eis bibit vinum dignum dilecto labiis & dentibus ruminandum. Ex tunc vere vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Sed quæ eſt iſta ſpecioſa inter alias ſpirans ad nos præ ceteris odorem ſuavitatis. Ecce odor ejus ſicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus? Quænam, inquam, eſt iſta tam prudens inter filias ſuo tam humilis, noſtro judicio tam ſublimis? Quomodo tam prudenter primordia ſua meminit & ſingula recolit incrementa? etiam quando erat par-
D vula, & ubera nondum habens, & cum ſtillarent montes dulcedinem, & colles fluerent lac & mel; tamdiu lactabatur, donec vidit ſterilem habitare in domo matrem filiorum lætantem. Sic cariſſima ſoror noſtra a primis exorſa cunabulis ordinem progreditur, & primo unitas cordis & animæ in multitudine credentium & rerum omnium communitas recenſetur, quando ſub apoſtolico duodenario, ſeptenario levitico miniſtrante, illa prior chriſtiana fraternitas lingua & manu alternis panibus paſcebatur. Cujus ſiquidem de medio caritatis fulgur
E egrediens, & ſcintillæ quaſi aſpectus æris candentis: ſimili zelo plurimas eccleſias accenderunt, & ſic eſt inter eas inſolubilis germanitas confirmata, ut unanimes paſſionum & conſolationum participes permanerent, ſive locali confinio contiguæ, ſive ſpacioſis terrarum tractibus ſeparatæ. Sic prudentiſſima ſoror noſtra Paterburnenſis eccleſia ſtilo altiloquo & contornato ſermone matris ſuæ primitivæ eccleſiæ ſtatum feliciorem commemorat, ut ſorores commoneat, ut corda patrum in filios convertat,

Digitized by Google

tat, ut quod conſuevit facere ipſa doceat, quaſi utens voce & vice veræ lucis, quæ illuminat omnem hominem, dicat: ignem veni in terram mittere, & quid volo niſi ut ardeat? Eſt revera ſororis noſtræ humilitas multis laudibus proſequenda, quæ ſuos ita diſſimulat titulos, ita a ſe excelſa abſtulit, quæ præconia ſua alienis aſcribit, & aliena incommoda ſuis excuſat commodis & obnubit, ut illud ſibi competeret: Laudet te alienus & non os tuum & alterum non deeſſet. Juſtifica magnum ſimiliter & puſillum. Vos etenim patres Paterburnenſes revera magni eſtis, uno & eodem pignore, nos puſilli: noſtro vos eſtis deaurati theſauro, nos vero transmigrante ad vos glorioſo confeſſore noſtro & epiſcopo Liborio quaſi luce aurea, ſumus forſitan obſcurati: vos honore noſtro divinitas dignata eſt, quo forſitan fuimus nos indigni. Verumtamen per divinam gratiam noſtræ Cenomanenſi eccleſiæ id ſolaminis eſt relictum, ut inclytum confeſſorem Liborium & noſtrum prædicare ſemper debeamus & veſtrum. In nobis cœpit, ſed vos ipſe perfecit: nos ſanctificavit in terris, vobis præſidet jam cœleſtis: nobis ad tempus eſt datus, vobis ſine tempore deſtinatus: nos corporali præſentia deſtituit, ſed utriſque numquam deerit dono beneficii ſpiritalis. Quid igitur faciemus ſorori noſtræ die iſto quando alloquenda eſt? Summum patrem, a quo cœpimus cum timore & reverentia filiali pariter collaudemus in beati Liborii meritis glorioſis, cujus ſanctiſſimum corpus, Cenomanenſi eccleſia concedente, poſteaquam Paterburnenſis ſoror noſtra cariſſima ſibi meruit, ſpiritualis effecta eſt, Saxonica circa id locorum durities emollita, hiems infidelitatis tranſiit, imber perſecutionis abiit & receſſit, flores virtutum & miraculorum apparuerunt, & vox turturis audita eſt in terra illa, maxime quando virtus mirifica eximii confeſſoris aſtruxit, quicquid fides chriſtiani dogmatis allegavit. Vobis ergo, Paterburnenſes, honor iſte præcipuus & peculiaris gloria conſecratur, qui patrem noſtrum tanto celebratis honore, ſtudio colitis, affectu intimo complectimini, ut dicatis: Inveni quem deſiderabat anima mea, tenui illum, nec dimittam. Cedit etiam ad cumulum laudis veſtræ quod pro pignore tanto, cum vobis plurimas debeamus, humiles gratias nobis ſolvitis, affectum propenſius exhibetis, & offertis obſequium; nec verbis oſtendi, ſed rei executione flagitatis aliquando exhiberi. Epiſtolaris continentia deinceps quod nos valde delectat annexuit proſpere permanere, nec fuiſſe tranſlatam ſedem veſtræ cathedralis eccleſiæ, de quo rumor levis nobis quæſtionem moverat & conqueſtum, quo jam veſtra aſſertione deſtructo, auditui noſtro dediſtis

A gaudium & lætitiam in laudibus Salvatoris. Ad extremum vero quaſi fimbriis aureis veſtræ epiſtolæ jam ponendis, acceptabiles & honeſtæ petitiones veſtræ, quid ſint apud Dominum innoteſcunt. Nihil enim aliud quam quod animarum ſaluti & honori divino inſerviat poſtulant ac intendunt, ut fervor mutuæ caritatis de igne ſancti Spiritus olim accenſus quotidie convaleſcat, flagret ardentius & igneſcat, ut ſervantes mutuo unitatem ſpiritus, in vinculo pacis, & fraternæ dilectionis unam ſanctam communionem, prout fieri poterit, & rem- B publicam habeamus concilii, officii, ſubſtantiæ, voluntatis. Inſuper ut epiſtolam veſtram, cui ſicut magiſtræ & dominæ hæc noſtra humilis ancillatur, & librum veſtrum de vita & tranſlatione eximii Liborii in noſtris memoriter reponamus archivis, tertio & ultimo, inſtantius & obnixius ſupplicatis, ut natalitium diem magnifici patris noſtri Liborii & patroni ſolemni cantu & cultu celebriter illuſtremus. Quibus ſiquidem poſtulatis gratiſſimo & libentiſſimo concurrentes aſſenſu, gratias etiam vobis ſubjicimus pleniores, devotiſſimo vobis C animo reſpondentes, quod aquæ nullæ noſtram erga vos poterunt extinguere caritatem, nec flumina obruent eam, quam Deus verus ſtabiliat ſuper petram. Veſtram vero epiſtolam vel ſanctiſſimi libellum Liborii nulla delebit oblivio, nec oblitterabit antiquitas, ſed in domo Domini & apud noſtros poſteros permanebunt. Et juſtus Liborius qui apud nos floruit, Domino largiente, cultu ampliore florebit & multiplicabitur in domo Domini, & beatiſſimi & apoſtolici D Juliani, cui ſcilicet quartus glorioſus ſucceſſit Liborius, aliis duobus viris quoque apoſtolicis intermediis, Thuribio archipreſbytero & Pavacio archidiacono Cenomanenſi cathedræ per ordinem præſtitutis. Hic etenim Julianus primus Cenomanorum apoſtolus, velut Abraham patriarcha, pater ſequentium præſulum, & Cenomanenſium gentium in Chriſto quadam functus auctoritate apoſtolica uſque in hodiernum diem extitit & exiſtit miſſus, comitantibus illis a beato Clemente Petri apoſtoli ſucceſſore: unde fraternitati veſtræ humiliter E ſupplicat Cenomanenſis eccleſia ſoror veſtra, quatenus librum de vita ipſius eleganter exaratum, reverenter & memoriter apud vos in perpetuum habeatis, & apoſtoli noſtri beatiſſimi Juliani natalitium diem ſexto calendas Februarii ſolemniter celebretis, ut qui clarus ſignis & miraculis regno Franciæ ſuffragatur, ſuæ quodammodo Paterburnenſi eccleſiæ, & populis Saxoniæ, ſicut per ipſum & propter ipſum facere magna potens eſt Dominus, abundantius ſuffragetur; noſque & vos ſuffulti tantis interceſſoribus, utrique eccleſiæ combinatis

divino munere geminato eorum ſuffragio utramque ſtolam poſſimus facilius a Domino conſequi in tempore tribulationis. Amen. Valete in Domino, & manete in dilectione noſtra. Data anno Domini milleſimo ducenteſimo quinto pridie calendas Octobris.

INQUISITIO
de juribus quæ reges Angliæ habuerunt in Normannia adverſus clericos.

Anno 1205 Ex mſ. Colbertino.

EGo REGINALDUS comes Boloniæ, ego Guillelmus *Marcel*, ego H. de Eſtotevillis, ego Willelmus Cambellus de Tranquarvilla, & Rad. *Teſſon*, & Johannes de Pratellis, Henricus de Ferr. Ph. *de Vance*, Willelmus de Mortuo-mari, Robertus *de Corcy*, Willelmus *de Serans*, Fulco Paganelli, Willelmus *de Homes*, Stephanus de Longo-campo, Hugo *de Colunces*, Robertus *de Vveſneval*, Willelmus de Pratellis, Johannes de Roboreto caſtellanus Belvaci, Nicolaus de Montegniaco, Thomas de Pavillis, Rogerius de Mellento notum facimus univerſis ad quos præſens ſcriptum pervenerit, quod nos juravimus ſuper ſacro-ſancta, quod jura quæ HENRICUS & RICHARDUS quondam reges Angliæ habuerunt in Normannia adverſus clerum, & apud Lexovium, & alibi, & jura noſtra diceremus. Nos autem per ſacramentum noſtrum diximus, quod vidimus tempore Henrici & Richardi quondam regum Angliæ, quod ſi eccleſia pertinens ad donationem laicæ perſonæ vacaret, ſi ille ad quem donatio illius eccleſiæ pertinebat, idoneam perſonam archiepiſcopo vel epiſcopo in cujus diœceſi ſita eſſet eccleſia illa præſentaret, eamdem perſonam de jure recipere tenebantur, niſi alius oſtenderet præſentationem illius eccleſiæ ad ſe pertinere. Si vero de jure patronatus contentio oriretur, archiepiſcopus vel epiſcopus numquam poſſet alicui eccleſiam illam conferre, nec aliquem ad eccleſiam illam recipere, donec contentio in curia regis, vel illius de cujus feodo movet illa eccleſia, terminetur. Quando vero cauſa illa terminaretur in curia domini regis, aut in curia illius de cujus feodo movebat eccleſia, archiepiſcopus vel epiſcopus ad teſtimonium litterarum regis vel baillivi ſui in cujus curia eſſet terminata, vel illius de cujus feodo movebat eccleſia, debet recipere idoneam perſonam quam præſentaret ille, cui adjudicatus eſſet patronatus illius eccleſiæ.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod archiepiſcopus vel epiſcopus, vel alia inferior eccleſiaſtica perſona non debet ferre ſententiam excommunicationis in barones, vel in ballivos, vel in ſervientes regis, aut in clericos domus ſuæ, rege A non requiſito vel ſuo ſeneſcallo.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod nulla eccleſiaſtica perſona debet aliquem tradere in cauſam pro fide vel ſacramento quod fiat de laico feodo vel catallo hominis laici: ſed ſi fides data fuerit de catallo maritagii, vel de legato mortui, vel de catallo clerici, vel cruce ſignati, de cauſa illa poteſt bene judicare.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod numquam vidimus tempore HENRICI & RICHARDI quondam regum B Anglorum quod aliquis redderet decimas de fœnis, vel de geneſtis, aut de boſcis, niſi prius fuerint eleemoſynatæ.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod vidimus HENRICUM & RICHARDUM quondam reges Anglorum, tenentes placitum ſpatæ in civitate & banleuga Lexovii, poſtquam ARNULFUS Lexovienſis epiſcopus receſſit a Normannia exſul hac de cauſa.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod in feodo terræ, Gorna, & Feritate, & Goſleni-fonte, non debet archiepiſcopus tenere niſi tantum duo placita, ſcilicet C de maritagio, de legato mortui, & catallo clerici.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum ſuper hoc quod archiepiſcopus petit apud *Lovers*, quod RICHARDUS quondam rex Anglorum fecit ei excambium, & inde dedit ei cartam ſuam, & dominus rex faciet ei juſtitiam ſecundum tenorem cartæ ſuæ, ſi ei placuerit.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum de clerico qui tenet laicum feodum, quod ſi clericus injurioſus exſtitit domino a quo tenet feodum illud, dominus feodi poteſt ſaiſire omnia catalla clerici, quæ invene- D rit ſuper feodis, de quocumque loco venerint, donec ei ſatisfecerit, de his quæ pertinent ad laicum feodum.

Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod ſi clericus teneat aliquid de quo laicus conqueratur, & clericus dicat ſe tenere illud nomine eleemoſynæ per ſacramentum legalium hominum patriæ, recognoſcetur utrum illud ſit laicum feodum, an eleemoſyna: & hoc in curia domini regis. Similiter ſi laicus teneat rem, quam clericus dicat eſſe ſuam nomine eleemoſynæ, recognoſcetur in curia domini regis per ſacramentum legalium hominum patriæ.

E Item, diximus per ſacramentum noſtrum de rebus uſurarii, quod quamdiu uſurarius eſt in lecto ægritudinis, ſi diſtribuat res ſuas propria manu ſua, ſtabile eſt. Poſt mortem vero uſurarii, omnes res ſuæ domini regis erunt, ſi probatum fuerit ante mortem, quod infra annum mutaverit ad uſuram.

Item, dicimus de illo qui moriturus in-

teſtatus, ſi jacuerit in lecto ægritudinis per tres dies aut quatuor, omnia mobilia ipſius domini regis debent eſſe, aut illius in cujus terra eſt. Et ſic eſt de illo qui ſe interfecit ſpontaneus.

Item, diximus de treuga, quod ſi quis vulnerat alium, unde debeat membrum perdere aut vitam, placitum remanebit in curia domini regis, ſi conquerens vult cauſam proſequi, & eccleſia habebit emendam ſuam uſque ad novem libras, ſi accuſatus convictus fuerit, & dominus rex habebit totum reſiduum ſuum. Treuga vero a die ſabbati ſero uſque ad diem lunæ mane.

Item, dicimus quod ſi clericus capiatur quacumque ex cauſa, & eccleſia eum requirat, reddi debet eccleſiæ; & ſi convictus fuerit de furto vel homicidio, degradabitur, & abjurabit terram, nec aliter pro delicto ſuo punietur, nec poterit poſtea intrare terram ſine licentia domini regis, quin de eo fiat juſtitia. Si vero poſtea aliquid foriſfecerit, dominus rex de eo faciet juſtitiam ſicut de laico.

Notum facimus præterea, quod jura domini regis & noſtra quæ nobis memoriæ occurrebant, ſicut vidimus tempore HENRICI & RICHARDI regum ea obſervari, advocato conſilio prudentum virorum, ſcilicet Richardi *de Villequir*, Richardi de Argentiis, Richardi de Fonteneto, Rad. abbatis, & quorumdam aliorum bona fide: ſcripſimus pro jure domini regis & noſtro conſervando; & quia quidam de baronibus Normanniæ præſentes non erant, decrevimus quod ad aliam diem conveniremus, & barones abſentes convocaremus, ſi domino regi placeret, & tunc jura domini regis & noſtra quæ hic ſcripta non ſunt, per ſacramentum noſtrum ſcriberemus. Huic autem ſcripto ſigilla noſtra appoſuimus. Actum Rothomagi anno Domini MCCV. menſe Novembri dominica poſt octavam omnium ſanctorum.

RECOGNITIO
de firmitate villæ Ebroicenſis.

Ex mſ. Colbertino.

RECognitio facta inter dominum regem & epiſcopum Ebroicenſem ſuper miſſione de firmitate villæ per iſtos juratos, ſcilicet Richardum de Argentiis, Stephanum de Longo-campo, Rogerum *Peſcheveron*, Guillelmum Siſi milites, Gauterum Anglicum, Amicum *Veillertes*, Joſcelinum Peliti, Renoldum fabrum burgenſem domini regis, Hugonem de Aurilleio, Rogerium *Havart*, Robertum de Bello-monte, Richardum *Caran*, burgenſes epiſcopi, Rogerium *de Ponte-Landre*, Radulfum *Podagre*, Gilbertum *de Briſſon*, Lucam *Berrenger* burgenſes abbatis S. Taurini, qui jurati dixerunt unanimiter, quod quando rex RICHARDUS

A captus erat in Alemannia, JOHANNE epiſcopo mortuo, electo GARINO Ebroicenſi in Alemanniam profecto cum rege Richardo, comite Ebroicenſe mortuo, ſeneſcallus Normanniæ juſſit fieri communiam apud Ebroicas, & viderunt quod Adam Anglicus major erat ejuſdem communiæ; & viderunt quod communi aſſenſu ejuſdem communiæ juratæ ſine alia juſtitia fecerunt foſſatum in illa villa per medium terræ epiſcopi Ebroicenſis, & cœperunt operari die dominica propter timorem regis Galliæ, & archidiaconus abſolvit eos, & viderunt quod

B timorem habuerunt de obſidione, & attornati fuerunt quatuor homines de communia ad unumquemque quernellum cuſtodiendum & hurdandum eum. Et dicunt quod comes Ebroicenſis non poterat talliam facere in terra epiſcopi, nec propter guerram, nec propter exercitum, nec propter nubendam filiam, nec propter filium faciendum militem, nec ullo modo, nec aliquid aliud ibi capiebat præter conſueta quæ tunc currebant & adhuc currunt. Et dicunt quod dux Normanniæ habebat talem juſtitiam ſuper epiſcopum Ebroicenſem, qua-

C lem habebat ſuper archiepiſcopum, & alios epiſcopos Normanniæ.

LITTERÆ TESTIMONIALES
abbatum Metenſium.

Haſterienſes Vvalciodorenſibus ſubjectos eſſe.

Anno 1205. Communicavit reverendiſſimus abbas Valciodorenſis.

OMnibus ad quos litteræ iſtæ pervenerint. P. Dei dignatione Gorzienſis, H. S. Arnulphi, D. ſancti Vincentii, R. ſancti Symphoriani, W. ſancti Clementis,

D & S. Martini de ultra Moſellam abbates, ſalutem & orationes in Chriſto.

Ut eis quæ vidimus & indubitanter novimus noſtrum, prout noſtræ ſaluti expedit, accommodemus teſtimonium, conſtanter in auribus veſtris aſſerimus, quod nobis in generali ſynodo Mettis exiſtentibus, dominus & pater noſter B. venerabilis epiſcopus Metenſis, ſecundum apoſtolica & imperialia ac etiam prædeceſſorum ipſius privilegia ſubjectionem Haſterienſis eccleſiæ ad Walciodorenſem, cum ſuæ juriſdictionis ambæ ſint eccleſiæ innovavit, eam quoque ſua confirmans

E auctoritate, hoc quidem ſicut in ejuſdem epiſcopi ſcripto continetur autentico verum eſſe novimus & teſtamur. *Et appendebant ſigilla ſex quorum quinque ſuperſunt, & repreſentat unumquodque effigiem abbatis geſtantis pedum abbatiale. Primum quidem cum hac inſcriptione.* PETRUS *abbas Gorzienſis. Secundi talis eſt. S.* HUGONIS *abbatis ſancti Arnulphi. Tertii* DROGO *abbas ſancti Vincentii Met.... Quarti S. VV. S. Clementis. Quinti denique* RICHARDUS *abbas S. Symphoriani.*

EPISTOLA BERTRANDI epiſcopi Metenſis ad Libertum abbatem Walciodorenſem.

Haſterienſes monachos abbati Vvalciodorenſi eſſe ſubjectos, nec proprium abbatem aut ſigillum habere debere.

Circa 1205 *Communicavit R. abbas Vvalciodorenſis.*

B. Dei gratia Metenſis epiſcopus dilecto ac fideli ſuo Liberto venerabili Walciodorenſi abbati, ſalutem & ſinceram dilectionem.

Sicut in vita & geſtis beatæ memo- B riæ domini THEODERICI *de Hamelland* epiſcopi Metenſis & eccleſiæ ſancti Vincentii de ultra Moſellam fundatoris accepimus, cum ELBERTUS comes cognatus ipſius Walciodorenſe monaſterium conſtruxiſſet, pro amore viri ſancti, ipſum eccleſiæ Metenſi teſtamento delegatum decreto quidem imperiali fecit eidem eccleſiæ perpetuo confirmari. Ille vero non ingratus tanto gratis eccleſiæ ſuæ collato beneficio, Haſteriam villam quamdam ſuæ ditionis prædicto loco contiguam, cum ſuis appenditiis Walciodorenſi cœnobio copulavit. Nunc C autem fratres in loco Haſterienſi manentes ſigillum quod numquam hactenus habuiſſe noſcuntur ſibi novum feciſſe, & nomen abbatis ſibi quoque novimus aſſumſiſſe imprudenter, ſe filios inobedientiæ facientes. Cum itaque Saülis ſacrificium ſciatis à Domino propter inobedientiam reprobatum, vos ad obedientiam matris ne eis ſimile contingat, filios revocetis eoſque ceſſare faciatis. Et ſi quid juris in hoc ſe crediderint habere, ad noſtram veniant præſentiam, & nos qui utrique loco principaliter dominamur, huic cauſæ finem debitum imponemus. *Et appendebat ſigillum cereum effigiem epiſco-* D *pi repreſentans.*

EPISTOLA BERTRANDI EPISCOPI Metenſis ad epiſcopum Leodienſem

Monet eum de Haſterienſium monachorum ad ſedem apoſtolicam appellatione, ut jugum Vvalciodorenſium excutiant, narratque qua ratione Haſteria Vvalciodoro fuerit ſubjecta.

[a] Circa 1205. *Communicavit reverendiſſimus abbas Vvalciodorenſis.*

DOmino & amico ſuo (a) H. venerabili epiſcopo & unanimitati totius ca- E pituli Leodienſis B. Metenſis eccleſiæ humilis miniſter, ſalutem & pium in Domino obſequium.

Præſidentibus nobis in ſynodo generali, convenerunt ante præſentiam noſtram abbas Walciodorenſis & monachi ipſius tam

A Walciodorenſes quam Haſterienſes ſuper controverſia quæ inter ipſos verſabatur reſponſuri. Et cum utriuſque eccleſiæ paci, ſalvo ſingularum jure, teneamur ex debito conſulere: communicato cum viris prudentibus conſilio, ne ſe virus fraterni odii latius diffunderet, pacem inter ipſarum eccleſiarum fratres totis viribus intendimus reformare. Sed cum pacis conſilium ſequi & concordiæ bonum amplecti Walciodorenſes vellent, Haſterienſes magis contentionibus deſervire eligentes, cum nullum eis gravamen inferre vellemus, ad ſedem apoſtolicam ante litis ingreſſum appellaverunt, litteras quaſdam in multis notabiles & falſas a ſede Romana, ſicut dicebant, impetratas; quarum auctoritate ſubjectionem quam eccleſiæ Walciodorenſi ab antiquo debent a cervice ſua excutere intendebant, proferentes; quæ bene conſideratæ magis ad impedimentum eis quam ad ſolatium erant. Unde ne veſtra prudentia aliqua falſitate valeat circumveniri, paucis vobis aſſertionem Walciodorenſium veritate ſubnixam monſtrabimus, ſicut multorum authenticorum auctoritate docemur. Legimus enim in vita felicis recordationis THEODERICI Metenſis epiſcopi, quod Haſteriam cum omnibus appendiciis ſuis Walciodorenſi cœnobio legitima donatione contradidit, & eamdem donationem tam Romanorum pontificum, quam etiam imperatorum privilegiis roborari fecit. Conſervatur etiam in eccleſia noſtra, ſicut vidimus & teſtamur, privilegium in quo lucide monſtratur, quod Haſteria Walciodorenſi cœnobio ſicut cella vel præpoſitura, vel quocumque inferiori nomine dicatur, ut ſuo ſuperiori debet adjacere, & in omnibus obedire. Ea propter veſtram dominationem attentius rogamus, ut veritati & juſtitiæ adhærentes, Walciodorenſes in ſuo jure foveatis, & errorem Haſterienſium, imo noxiam & religioni penitus contrariam libertatem, quam ſibi arrogare in præjudicium diſciplinæ regularis nituntur, quantum potueritis reprimatis, & Haſteriam ad debitam Walciodorenſis eccleſiæ obedientiam, cujus membrum eſſe debet, revocetis. . . . . . *Et huic ſcripto in pergameno appendebat ſigillum in cera rubra exprimens perſonam epiſcopi Pontificalibus induti, in ſella ſedentis, dextra pedum, ſiniſtra librum tenentis cum his circum litteris* Bertr. Dei gratia Metenſ. epiſcopus.

(a) Hugoni de Petra-ponte, qui, teſte Alberico, annis 28. epiſcopatum Leodienſem rexit, ab anno ſcilicet 1200. ad 1228.

LITTERÆ BERTRANNI Metenſis epiſcopi.

De ſubjectione Haſterienſis monaſterii abbati Vvalciodorenſi, & de falſitate bullæ Clementis papæ ab Haſterienſibus productæ.

Circa 1105 Communicatur R. abbati Vvalciodorenſi.

OMnibus Chriſti fidelibus ad quorum notitiam hoc ſcriptum pervenerit, BERTRANNUS divina miſeratione Mettenſis epiſcopus, veritatis acceptare teſtimonium. Tempora quidem mala ſunt, & ita temporibus fragilitas humana conformatur, quod etiam religioſæ perſonæ rebus propriis non contentæ, jura plerumque vendicant aliena, & retro reſpicientes ab aratro, ad ea quæ ſua non ſunt manus extendere nullatenus erubeſcunt. Quod tempore domni STEPHANI bonæ memoriæ prædeceſſoris noſtri ex ipſius privilegio monachos Haſterienſes aggredi voluiſſe didicimus. Pares enim ſe monachis abbatiæ Walciodorenſis facere, & eccleſiam ſuam ab illa, cujus ipſa membrum eſſe domni BENEDICTI papæ ſeptimi & domni OTTONIS Romani imperatoris antiqua demonſtrant privilegia, ſegregare volebant. Idem vero felicis recordationis prædeceſſor noſter domnus STEPHANUS, prout ſuum nobis ſuper hoc reſcriptum patefecit, ad pacem & concordiam utriuſque fratres eccleſiæ revocans, & tam inſtitutioni domni THEODERICI jam dudum epiſcopi Mettenſis, a quo Haſterienſis locus cum omnibus quæ ad eum intus & foris de jure ſpectant, Walciodorenſi eccleſiæ datus & conceſſus agnoſcitur, quoniam prædictis apoſtolicis & imperialibus ac aliis ſcriptis autenticis innitens, ſua decrevit auctoritate præfatam Haſteriam, ſicut membrum ſuo capiti, Walciodorenſi ſcilicet eccleſiæ ſubjacere, & ſub uno abbate, uno quoque titulo, & uno tantum capitulo & regimine, & uno dumtaxat ſigillo perpetuo eas manere: ita ut Walciodorenſi abbati viam univerſæ carnis ingreſſo, locum Walciodorenſem monachi Haſterienſes adeant, & ipſis in ejuſdem loci capitulo cum Walciodorenſi conventu congregatis & auditis omnium ſententiis, eum quem ſecundum Dei timorem & canonicam auctoritatem fratres Walciodorenſes elegerint, Haſterienſes omni ſopita lite abſque ulla contradictione recipiant. Walciodorenſi quippe cœnobio liberam electionem & quietam Haſteriæ renovavit poſſeſſionem. Cujus nos ſequentes veſtigia prædicta omnia Walciodorenſi eccleſiæ & confirmamus & renovamus. Cum autem pax & inſtitutio illa a ſæpius dicto domino STEPHANO facta, hucuſque duraverit inconvulſa, nunc litem ab eo ſupradicto jam olim deciſam FREDERICUS & alii quidam Haſterienſes monachi ſuis adinventionibus ſuſci-

A tare conantur. Qui coram nobis in generali ſynodo conſtituti, quoniam noſtræ juriſdictioni ambæ ſunt eccleſiæ, litteras pro ſe protenderunt apoſtolicas ſub hac forma: CLEMENS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis PETRO abbati Haſterienſis eccleſiæ ejuſque fratribus tam futuris quam præſentibus. Ex litteris ſigillatis domni STEPHANI Mettenſis epiſcopi & conventus ejuſdem eccleſiæ didicimus, cartas ſigillis BENEDICTI papæ ſeptimi & EUGENII papæ tertii, & imperatorum OTTONIS primi & CONRADI confirmatas, & contra antiquam libertatem Haſterienſis eccleſiæ falſa ſug- B geſtione acquiſitas, Mettis judicio eſſe damnatas. Quod juſte & canonice factum eſſe approbantes, & prædictas cartas & quicquid libertati veſtræ obviare poteſt in perpetuum damnamus, & eccleſiam veſtram in omni jure conventualis eccleſiæ liberam eſſe per ſe apoſtolica auctoritate & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus. Statuentes ut nulli omnino hominum liceat huic confirmationi auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, in extremo examine divinæ ultioni ſubjaceat. Data La- C teranis IIII. nonas Junii, pontificatus noſtri anno ſecundo. Quas diligentius audientes, una cum viris diſcretis & litteratis in ſynodo reſidentibus, arguimus falſitatis, eo quod ſtylum Romanæ curiæ minime redolerent. Etenim Petrum illum quem Haſterienſes vocant abbatem, ſub hujus tituli appellatione ſicut nec alium aliquem ibi præfuiſſe confidenter aſſerimus, eo quod ille locus a prima fundatione ſua liber numquam fuiſſe certiſſime ſciatur, ut proprio prælati nomine cenſeretur. Præterea ſummus pontifex ſine ſalutatione ſcribere, & epiſcopos D domnos appellare, & regi tantum imperatoris nomen imponere, & quod rationabiliter ordinatum eſt ſine diligenti inquiſitione præcipitanter damnare minime conſuevit. Haſterienſes etiam cum ab ipſis litteræ domni STEPHANI epiſcopi Metenſis ſuper prædictam damnationem, & etiam teſtimoniales litteræ capituli Metenſis peterentur, eas ſummum pontificem retinuiſſe ſimulabant. Dominus quoque CLEMENS papa & domnus STEPHANUS epiſcopus Metenſis contemporanei non fuerunt, domno STEPHANO jam a quadraginta annis & amplius mortuo. E Veſtræ proinde notum facimus diſcretioni, quod confirmationem privilegiorum & munimina Walciodorenſis monaſterii in noſtra reperimus eccleſia, in quibus contineri proteſtamur, quod Haſterienſis locus Walciodorenſi eccleſiæ tamquam cella, vel præpoſitura, vel quocumque inferiori nomine dicatur, ut ſuo ſuperiori debet adjacere, & in omnibus obedire. De damnatione nihil audivimus, nihil ſcimus, nec noſtrum Metenſe capitulum contra Walciodorenſem ec-

cleſiam ſuum umquam audivimus probaviſſe A teſtimonium. Multi quidem ſunt canonici ſuperſtites, qui tempore domni STEPHANI bonæ memoriæ Metenſis epiſcopi fuerunt, nec aliquid de damnatione privilegiorum Walciodorenſis eccleſiæ audierunt. Haſterienſes itaque quaſi de jure ſuo diffidentes, ante litis ingreſſum, a nullo prorſus gravamine ſubterfugium quærentes, ad ſedem apoſtolicam appellaverunt, & nos appellationi prout eſt appellationibus deferendum detulimus. *Appendebat ſigillum cereum impreſſum imagine ejuſdem Bertranni dextra baculum paſtoralem, leva librum geſtantis cum hac inſcriptione*: Bertran. Dei gratia Mettenſis epiſcopus.

Extant & aliæ litteræ Gerardi primicerii & Theoderici decani, atque totius capituli idem omnino continentes.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro Guidone de Torciaco.

Anno 1206 Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Guidoni de Torciaco damus & ad vitam ſuam concedimus *Broheret* cum pertinentiis ſuis & Cornubiam cum ſuis appenditiis, & *Poucher* cum ſuis appenditiis. Hæc autem omnia, quamdiu vixerit, tenebit nobis in feodum & hominagium ligium, reddendo nobis ſervitium quod feoda illa apportant. Ipſe vero propter hoc nobis quittavit in perpetuum quicquid habebat in Normannia. Actum apud *Cande*, anno Domini MCCVI.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis, pro Andrea de Vitreo.

Anno 1206 Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Andreæ de Vitriaco & R. cantori Pariſienſi fratri ejus damus S. Severum prope caſtrum de Vira cum omnibus pertinentiis tenendis ab ipſis & heredibus ipſius Andreæ in perpetuum de nobis & heredibus noſtris in feodum & hominagium ligium. Hoc autem totum ipſis damus & concedimus pro fideli ſervitio, & in excambium *de Langes*, de quo dilectus & fidelis noſter prædictus ROBERTUS frater dicti Andreæ cartam Arturi habebat, quam nobis reſignavit. Sciendum vero quod ſi poſt aſſignationem ducentarum librarum reditus in terra Garrandæ aliquid ſuperfuerit, de eodem reſiduo noſtram faciemus voluntatem. Actum apud *Cande* anno Domini MCCVI. regni noſtri, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis, pro Nicolao de Montigniaco.

Anno 1206 Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod in augmentum feodi quod nos dedimus dilecto & fideli noſtro Nicolao de Montigniaco in terra de Matiaco, ſicut carta noſtra, quam ſuper hoc habet, teſtatur, eidem N. & heredi ejus de uxore ſua deſponſata damus & concedimus in perpetuum terram Petri de *Nichole* apud Leomer-villam & apud Meſnil- B los, & terram Galterii de *Trailli* apud *Manetot*, & terram Guillelmi Craſſi apud Rochevillam, & decem acras boſci: ita quod omnia ſupradicta tam de terra Maciaci, quam de aliis prænominatis terris cum ipſarum pertinentiis idem *Nicol.* & heres ejus de uxore ſua deſponſata ad uſus & conſuetudines Normanniæ teneant de nobis & heredibus noſtris in feodum & hominagium ligium per ſervitium duorum militum ad ſumtus ſuos. Volumus etiam & concedimus C ut quidquid in eiſdem terris per jus acquiſierit in augmentum feodi ſui teneat per prædictum ſervitium duorum militum. Actum apud Vallem-Rodolii anno Domini MCCVI.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis, pro Johanne de Monte Gumberti.

Dat ei terram de Sottevilla.

Anno 1206 Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos dilecto & fideli D noſtro Johanni de Monte Gumberti & heredi ejus de uxore ſua deſponſata damus & concedimus in perpetuum terram de Sottevilla, quam Hugo de Gornaio dedit in maritagium filiæ ſuæ comitiſſæ Ebroicenſi, & decem libratas terræ, quas Galterus de Doneſtonvillis habebat apud Sotevillam: ita quod idem Johannes & heres ejus de uxore ſua deſponſata hæc ſupradicta ad uſus & conſuetudines Normanniæ teneat de nobis & heredibus noſtris in feodum & hominagium ligium per ſervitium unius militis ad ſumtus ſuos. De his autem E ſingulis annis reddent B. Mariæ de Becco decem libras Turonenſes de eleemoſyna, ſicut ei reddi conſueverunt. Volumus etiam & concedimus, ut quicquid ibi per jus acquiſierit idem Johannes vel heres ejus in augmentum feodi ſui, illud teneant per prædictum ſervitium unius militis. Actum apud Rodolium anno Domini MCCVI.

Digitized by Google

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis, pro Ada vicecomite Meledunenſi, &c.

Dat ei & Simoni de Piſſiaco & Johanni Briardi Bellum-Fortem in feodum.

Anno 1206. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. Noverint, &c. quod nos dilectis & fidelibus noſtris Adæ vicecomiti Meledunenſi & Simoni de Piſſiaco & Johanni Briardi, propter terram quam Arturus eis dederat, damus & concedimus in feodum & hominagium ligium Bellum-Fortem cum pertinentiis ejus, tenenda ab eis & eorum heredibus de uxoribus eorum deſponſatis de nobis & heredibus noſtris per ſervitium quod terra illa debet ad uſus & conſuetudines Andegavenſes: ita tamen quod ſi dictam terram Belli-Fortis cum ipſius pertinentiis amitterent, nos nullum reſtauramentum eis facere teneremur extra comitatum Andegavenſem. Quod ut ratum, &c. Actum anno Domini MCCVI. regni XXVIII. Datum vacante cancellaria per manum fratris Guarini.

HOMINIUM ERMENGALDO comiti Urgellenſi præſtitum ab Arnaldo de Caſtro-bono, pro caſtro de Eſtamarido, &c.*

Anno 1206 Ex mſ. Colbertino.

IN Chriſti nomine, notum ſit cunctis præſentibus & futuris, quod ego Arnaldus de Castro-bono, per me & per omnes ſucceſſores meos in perpetuum recognoſco vobis domino meo Ermengaudo Dei gratia Urgellenſi comiti omnem fidelitatem & dominium, & ſolidantiam, quam vobis facere debeo, & omnes poteſtates illas quas vobis dare debeo, ſcilicet de caſtro d'*Eſtamarid* & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortiis, quæ modo ibi ſunt vel erunt umquam, & de caſtro de *Cintad*, & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortiis, quæ modo ibi ſunt, vel umquam erunt, & de Laroqua, de Laguda, & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortiis quæ modo ibi ſunt vel umquam erunt, & de Laroqua de *Aguilar*, & de Valde, & de omnibus ejus terminis & de omnibus fortiis, quæ modo ibi ſunt vel umquam erunt, & de Caſtro-bono, & de omnibus ejus terminis, & de omnibus fortiis, quæ modo ibi ſunt, vel umquam erunt, exceptis caſtrum S. Andreæ & caſtrum de *Salent*, ſicut in inſtrumentis, quos inter me & vos ſunt continetur, quos fuerunt factos apud Populetum, & ſi quæ alia carta facta fuit inter me & vos, quæ contra illa inſtrumenta veniat, non poſſit vobis nocere.

Actum eſt hoc XVI. calendas Aprilis ſub anno Domini MCCVI. Sig † num Arnaldi de Caſtro-bono, qui hoc firmo & concedo, & teſtibus firmare rogo. Sig † num Guillelmi de Peralta. Sig † num Guillelmi de *Heril*. Sig † num Jordani de Peralta. Sig † num Pontii *Pinel*. Sig † num Raimundi de Apilia de Almonte. Sig † num Ferrarii de Baſilia, hujus rei teſtes. Signum Petri de Coſchone domini comitis notarii qui ſcripſit. (a)

CARTA ERMENGAUDI comitis Urgellenſis, de matrimonio contrahendo inter Arnaldum de Caſtro-bono vicecomitem & Elieſendam de Cordona neptem ſuam.

Anno 1206 Ex mſ. Colbertino.

AD tam præſentium quam futurorum oſtendatur notitiam, quod nos Ermengaudus Dei gratia comes Urgellenſis convenimus vobis Arnaldo de Castro-bono vicecomiti dare Eliesendam de Cardona neptem noſtram in uxorem, & cum illa in * exovario decem millia ſolidorum Barchinonenſium, & ſi forte obierimus ſine prole, damus vobis & dictæ Elieſendi, & infantibus quos de ea habueritis, ſi per uxorem eam habetis, poſt noſtrum obitum totum noſtrum honorem, quod pro nobis tenetis de Nargonenſis per omnia loca ad alodium liberum. Tamen ſi forte illam in uxorem habebitis, donatio iſta non poſſit nobis nocere, nec veſtris, neque vobis valere, ſed per compoſitionem illius captionis veſtræ & plurimorum malorum quod vobis fecimus, convenimus vobis dare & emendare quadraginta millia ſolidorum Barchinonenſium, quos volumus & concedimus, ut habeatis illos poſt obitum noſtrum & Alviræ comitiſſæ uxoris noſtræ ſuper illas poteſtates, quas pro nobis tenetis omnibus locis, & cum noſtri ſucceſſores vobis dictos quadraginta millia perſolverint, vos vel veſtri donetis illis illas poteſtates, ſicut nobis facere debetis, & ſicut in cartis & convenientiis a noſtris & a veſtris anteceſſoribus, & a nobis & a vobis factis continetur. Item, totum factum noſtrum de compoſitione noſtra & comitis de Fox mittimus in veſtrum poſſe & unius noſtri amici, ut faciamus ita, ſicut dicetis & pro bono videtis. Et ego A. de Caſtro-bono convenio vobis domino meo E. comiti Urgellenſi, ut ſim vobis bonus & legalis in hoc facto & aliis pro poſſe meo, & cum hac præſenti carta definio vobis & veſtris omnia illa, injurias & maleficia, quæ uſque in hunc diem

** id eſt in dotem.*

(a) Sacramenta alia Arnalli vicecomitis de Caſtro-bono & Ermengaudi vicecomitis Urgellenſis anno Chriſti 1185. facta edidit Baluſius in appendice Marcæ Hiſpanicæ, & conventiones inter eos factas anno 1190.

mihi feciſtis, & quod nullo modo poſſim vos vel veſtros de cetero de aliquo prædictorum demandare aliquo modo vel ratione. Factum eſt hoc XIII. calendas Maii anno Domini MCCVI. Sig✝num comitis Urgellenſis. Sig✝num ARNALDI DE CASTRO-BONO, qui hoc firmamus & concedimus, & teſtes firmare rogamus. Sig✝num Bernardi Deſportella majoris. Sig✝num P. de Pinello. Sig✝num P. de Mediano. Sig✝num Guillelmi de Lordano, teſtes fuimus. Sig✝num Petri Coſchoni domini comitis notarii, qui præcepto illius ſcripſit.

PACTUM MATRIMONII inter Arnaldum de Caſtro-bono vicecomitem & Elieſendam de Cardona.

Anno 1206. Ex mſ. Colbertino.

NOtum ſit cunctis præſentibus & futuris quod ego GUILLERMUS Dei gratia vicecomes de Cardona, & ego ERMENGAUDUS Dei gratia Urgellenſis comes, donamus vobis ARNALDO DE CASTRO-BONO vicecomiti filiam ſeu neptem noſtram nomine ELIESENDAM in uxorem, ſicut lex Chriſti præcepit, & damus vobis cum ea in exovar decem millia ſolidorum Barchinonenſium ad forum & conſuetudinem terræ. Et ego ARNALDUS DE CASTRO-BONO bono animo & bona voluntate accipio amore creandorum filiorum ipſam Elieſendam in uxorem, & convenio vobis & ei bona fide, & ſine omni dolo & ingenio me circa illam in vita & in morte bene habere, & dono ei in ſponſalitium decem millia ſolidorum Barchinonenſium, & laudo vobis & illi, & concedo prædictos decem millia ſolidorum ſuæ dotis ſive exovar, & illa decem millia ſolidorum ſui ſponſalitii, ut habeat ſuper omnem meum honorem, quem ego habeo vel habere debeo in comitatu de Ceritania, & ad majorem ſecuritatem veſtram, ſi quid ſiniſtrum fuerit vel contigerit, quod Deus avertat, dono vobis duobus & illi dominum regem Aragonum fidejuſſorem, qui vobis & illi faciat in pace & ſecure tenere, & habere omnem ſupradictum honorem de Cerdonia, donec millia ſolidorum ſolvantur. Et ego P. Dei gratia rex Aragonum facio vobis E. Urgellenſi comiti, & ipſi Elieſendæ libenter prædictam fidantiam, & convenio vobis omnibus attendere, ſicut ſuperius dictum eſt, ſine omni malo ingenio veſtro & veſtrorum.

Facta carta XVI. calendas Apriles ſub anno Domini MCCVI. Sig✝num GUILLELMI vicecomitis Cardonæ, ſig✝num ERMENGAUDI Urgellenſis comitis, ſig✝num ARNALDI DE CASTRO-BONO qui hoc firmavimus & concedimus, teſtibuſque firmare rogamus. Sig✝num Guillelmi de *Heril*, ſig✝num Guillelmi de Peralta, ſig✝num Po... ſig✝num Jordane de Peralta, ſig✝num Raimundi de Apilia de Acrimonte, ſig✝num Ferrarii de Baſilia teſtes hujus rei. Sig✝num Petri de Coſchone domini comitis notarii qui præcepto illorum ſcripſit.

CARTA ERMENGAUDI comitis Urgellenſis.

*De conſtruendo caſtro de Civitate **

* Civitat.

Anno 1206. Ex mſ. Colbertino.

NOtum ſit cunctis quod ego E. Dei gratia comes Urgellenſis volo, rogo & mando vobis * A. de Caſtro-bono, ut operetis & conſtruatis caſtrum de Civitate, & habeatis ſuper illam poteſtatem dicti caſtri, illam miſſionem illius operis, & cum dictum caſtrum conſtructum & operatum fuerit, ego vel mei ſucceſſores perſolvamus vobis dictam miſſionem, tamen a vobis fideliter & bona fide computatam, & tunc vos vel veſtri donetis mihi vel meis illam poteſtatem, ſicut facere debetis, & ſicut in cartis & convenientiis a meis & a veſtris anteceſſoribus, & a me & a vobis factis plenius continetur, & ero vobis defenſor & (a) valitor de illa opere, ſi aliquis voluerit vobis illam contraſtare.

* Arnaldo.

Factum eſt hoc XIII. calendas Maii anno Domini MCCVI. Sig✝num ERMENGAUDI comitis Urgellenſis, qui hoc firmo & concedo, & teſtibus firmare rogo. Sig✝num B. de Portella majoris. Signum P. de Pinello, Sig✝num P. de Mediano. Sig✝num Guillelmi de Lordano, teſtes hujus rei. Sig✝num Petri de Coſchone domini comitis notarii, qui mandato illius ſcripſit.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro eccleſia Altiſſiodorenſi.

Dimittit ei regalia ſede vacante.

Anno 1206. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos intuitu pietatis & ob remedium animæ noſtræ & parentum noſtrorum, concedimus & donamus in perpetuum eccleſiæ Altiſſiodorenſi, quicquid habebamus in regalibus Altiſſiodorenſibus, vacante ſede: ita quod decanus & capitulum ejuſdem eccleſiæ cuſtodiant regalia eadem ſede vacante, & omnes proventus qui exinde procederent, & præbendas, ſi quas interim vacare contigerit, ad opus futuri epiſcopi, ſalvo ſervitio noſtro equitationis, exercitus & ſubmonitionis, ſicut epiſcopi Altiſſiodorenſes nobis fecerunt. Actum anno Domini MCCVI. menſe Aprili.

(a) Id eſt adjutor, voce Catalanis ſatis uſitata.

EPIS-

EPISTOLA HENRICI imperatoris CP. ad Godefridum ſancti Amati Duaci præpoſitum.

De victoriis infidelium in Chriſtianos, deque ſua in imperatorem electione, &c.

Anno 1206. Ex mſ. Aquicinctenſ.

H. Dei gratia fideliſſimus in Chriſto imperator a Deo coronatus Romanorum moderator & ſemper auguſtus, cariſſimo fratri ſuo G. S. Amati in Duaco præpoſito ſalutem & fraternæ dilectionis affectum.

Quantum honorem, quantamve gloriam terra Flandriæ & Hainoniæ, totaque progenies noſtra in æternum in captione Conſtantinopolitani imperii ſit adepta, non ſolum in terram noſtram, verum etiam per quatuor mundi climata divina potentia credimus eſſe delatum. Et hoc a Domino factum eſt, & eſt mirabile in oculis noſtris, cum unus perſecutus eſt mille,& duo dena millia fugarent & tranſmoverent. Nullis etiam prædeceſſoribus noſtris tantam contulit gloriam & honorem, quantum Domino & fratri noſtro B. imperatori & nobis tradidit & donavit : de quo tanto ipſi Domino, a quo omnis virtus & victoria venit, immenſas tenemur grates referre, quanto nullis noſtris meritis præcedentibus de tam magno & excellentiſſimo imperio ex inſperato victoriam dedit. Et quia non minor eſt virtus quam quærere parta tueri, licet Deus miraculoſe nobis tradiderit imperium Romanum, non tamen illud poſſumus abſque conſilio & auxilio amicorum noſtrorum conſervare,præſertim cum eis præ omnibus aliis totius chriſtianitatis incumbat manu tenere & defendere præfatum imperium ad honorem Dei & noſtræ propaginis exaltationem & gloriam, ad ulciſcendum ſanguinem domini & fratris noſtri imperatoris & aliorum conſanguineorum noſtrorum ac principum crudeliter effuſum : ad hæc fraternitati veſtræ credimus non latere, qualiter peccatis noſtris exigentibus, dominus imperator CP. BALDUINUS frater & prædeceſſor noſter, occiſa & capta magna parte ſuorum, quod ſine cordis amaritudine & dolore maximo dicere non poſſumus, a Conmannis in bello ante Adrianopolim captus fuerit & detentus, & a Johannicio S. Crucis inimico crudeliter incarceratus. Poſtmodum cum principes & barones & milites nos in imperii bajulum elegiſſent, egreſſi ab urbe regia cum exercitu noſtro civitates & caſtella plurima, quæ nobis rebellia fuerant, imperio ſubjugavimus, & . . . . . marchiis noſtris circa feſtum ſancti Remigii conſtanter reverſi fuimus. In munitione vero cujuſdam civitatis quæ Roſſa dicitur,Th. *de Tenremonde* utique ſtrenuum

A & diſcretum cum multis militibus, ſerjantis reliquimus, & dum morarentur ibidem, circa purificationem B. Mariæ nuntiatum eſt eis Blacos prope Roſſam caſtrum quoddam occupaſſe, qui de Roſſa nocte recedentes armati, Blacos quos illic invenerunt, occiderunt, & caſtro dejecto, cum præda & equitaturis Blacorum verſus civitatem ſuam rediere, quibus recedeuntibus, ex inſidiis prope Roſſam occurrit multitudo Blacorum & Conmannorum, & congreſſu facto, ex utraque parte, proh dolor! ultione divina noſtri fere omnes occiſi ſunt vel capti. Illi vero quibus cuſtodia civitatis depu-

B tata fuerat, circiter XL. milites de nocte cum ſerjantis ſuis recedentes ad nos ſani rediere; & ſic Dominus flagello flagellum adjiciens, meritis noſtris perverſis exigentibus, ibi multum indignationis ſuæ nobis oſtendit. Inter hæc autem & alia infortunia noſtra, cum Philippopolis civitas maxima & munitiſſima terræ Johannicii vicina ad mandatum imperatoris B. fratris & prædeceſſoris noſtri, RAINERIUM DE THRIT virum famoſiſſimum in dominum recepiſſet, auditis infortuniis noſtris, contra eum doloſe inſurrexit, & tandem a civibus civitatis extra eam ejectus, in quoddam caſtrum

C jam dictæ civitati vicinum, quod ante callide præmuniverat, labore non modico mediante cum ſuis paucis tamen ſe recepit. Poſtmodum dicti cives pacem cum Johannicio juraverunt, deinde malitiam ejus præſentientes, ab ejus dominio ſe ſubtrahentes, unum ex ſeipſis imperatorem creaverunt : quod factum cum ad Johannicium perveniſſet, Johannicius cum infinita Blacorum & Conmannorum multitudine, ad prælibatam civitatem veniens eam obſedit. Cives vero ejus minime reſiſtere potentes, tam civitatem quam ſeipſos, interpoſito tam ab eo quam ab ejus patriarcha juramento, ſu-

D per hoc quod nullam eis vel civitati inferret moleſtiam, voluntati ejus expoſuerunt. Qui dum poteſtatem ſuper eos haberet, civitatem ingreſſus, religionem juramenti, ſicut de conſuetudine habet, contemnendo, quoſcumque in civitate invenit, a majori uſque ad minimum, diverſis tormentorum generibus affecit, nobiles univerſos, quoſdam ſuſpendio, quoſdam aqua bullienti, quoſdam aliis tormentorum pœnis, quæ vix ab homine excogitari poſſent, ſubjiciens, nequiter interfecit; deinde omnes plebeios tam maſculos quam feminas in terram ſuam

E mittens, civitatem funditus ſubvertit, & paulo poſt cum centum millibus hominum & eo amplius, ut puta Blacorum & Conmannorum, qui cum omni lege careant, Saracenis deteriores ſunt, univerſam Romaniam diſcurrens, tam caſtra, quam civitates, quarum inhabitatoribus tam ſuper ſecuritate, quam & fidelitate juramentum

præſtiterat, proſternens, tandem Didimotichum obſedit, & nobilibus omnibus, quos vi vel fraude opprimere potuit, interfectis, univerſos plebeios cum univerſa præda ſua & omnibus eorum mobilibus in Blakiam tranſmiſit: cives vero de Adrianopoli & de Didimoticho, qui ei primitus juraverant; ejus nequitiam & infidelitatem conſiderantes, nuncios ſuos ad nos quamcitius deſtinaverunt, nobis ex parte ſua pacem, ſubjectionem & perſeverantem concordiam offerentes: nos vero qui eos ad amorem noſtrum reciperemus, immo in brevi ſuccurreremus, caſum terræ imminentem procul dubio præſentientes, quicquid in nos deliquerant eis benigne remiſimus. Ad hæc conſilio cum conſiliariis & baronibus inito, ſuper exitu noſtro deliberavimus, & de communi conſilio noſtro regiam civitatem exeuntes, minimo tamen comitatu ſuffulti, proditionem ſemper Græcorum dubitantes, inimicum noſtrum innumera multitudine gentium munitum verſus Didimoticum, quem jam fere expugnaverat, feſtinanter fuimus inſecuti, qui adventum noſtrum præſentiens, caſtrum quod obſederat derelinquens, in fugam cum univerſo exercitu ſuo ſe convertit. Nos vero divino fulti ſubſidio, Adrianopolim & maximam partem Bulgariæ tranſeuntes, uſque ad caſtrum in quo Reinerius de Thrit quaſi incarceratus morabatur, in manu potenti viriliter fuimus inſecuti, & ibidem tam per nominatum Rainerum, quam per certos nuntios & famam publicam, quam nefande & nequiter dominum & fratrem noſtrum imperatorem, & univerſos quos de noſtris captivos tenebat, quod ſine cordis amaritudine dicere non poſſumus, Johannicius crucis inimicus interfecerat, veraciter didicimus. Deinde dicto Rainero & ſano & incolume viriliter recuperato, de communi baronum noſtrorum conſilio apud Conſtantinopolim, quibuſdam de noſtris, paucis tamen in Adrianopolim terræ adjacentis ob munitionem relictis, cum maximo triumpho per Dei gratiam ſumus reverſi. Verum cum principes & barones, & totus populus Franciæ in Conſtantinopolitano imperio commorantes, de obitu imperatoris eſſent certificati, & jugiter videretur Johannicius cum multitudine magna Blacorum & Conmannorum univerſam diſcurrere Romaniam, & caſtella civitateſque deſtruere, circumquaque petebant inſtanter caput habere & rectorem, qui de conſilio domini B. venerabilis cardinalis apoſtolicæ ſedis legati, ad patriarcham accedentes, poſtulaverunt ab eo ut nobis daret coronam, præſertim cum nullus eſſet in imperio Romano, cui de jure dari oporteret, niſi nobis. Patriarcha verò una cum populo Venetorum, licet in principio contra nos diſputaret, tamen ad perſuaſionem domini B. venerabilis cardinalis apoſtolicæ ſedis legati, cujus patrocinium & favorem ſemper invenimus, gratia ſua nobis & toti imperio non modicum eſſe paratum, & ad noſtram & baronum noſtrorum inſtantiam dominica poſt aſſumtionem B. Mariæ nos in imperatorem benigne & coronavit & inunxit. Sane die tertia poſt coronationem noſtram veraciter audivimus Johannicium terram noſtram iterato intraſſe, & cum innumera populi multitudine Adrianopolim obſediſſe. His auditis, cum exercitu noſtro modico, tamen regiam exivimus civitatem, & cum prædictæ civitati appropinquaſſemus, prænominatus curiæ & S. R. E. inimicus, dictam civitatem fugiens, quam citius dereliquit: nos vero in compoſitione præſentium adhuc eum per Bulgariam inſequebamur; de eius dejectione & exaltatione noſtra divina mediante gratia & amicorum noſtrorum ſubſidio confidentes. Ergo ut ipſum imperium poſſimus ad honorem & obedientiam S. R. eccleſiæ & ad ſalutem totius chriſtianitatis regere, fraternitati veſtræ mandamus, monemus & ſicut poſſumus exoramus, quatenus non ſolum in noſtrum, ſed & terræ ſanctæ & totius chriſtianitatis ſuccurſum, nec non & ad ulciſcendum ſanguinem domini & fratris noſtri nequiter effuſum, & aliorum qui in Romaniam ad exaltationem S. R. E. militabant, quorum corpora beſtiis terræ & volatilibus cœli in eſcam poſita ſunt, & ad dedecus noſtrum vindicandum, & tunicam Domini inconſutilem ſciſſam uniendam, conſilium & auxilium veſtrum modis quibuſcumque poteſtis, diligenter adhibeatis, maxime fratrem noſtrum Philippum marchionem Namurcenſem & omnes quoſcumque poteritis ad hoc inducatis, ſcituri pro certo, quod cum ſexcentis militibus & decem millibus ſerjantorum per univerſum Romaniæ imperium, divino mediante ſubſidio, negotium Dei procul dubio plenarie promoveremus, & ſanguinem domini & fratris noſtri, pariter & dedecus noſtrum vindicare poſſemus. Datum apud Adrianopolim, in exercitu noſtro, anno Domini MCCVI. menſe Septembri.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS pro epiſcopo Pariſienſi.

De exactione non exigenda ab hominibus Pariſienſis epiſcopi ultra ſummam ſexaginta librarum.

Anno 1206. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos inſpeximus cartas patris noſtri & noſtram, in quibus continebatur, quod nos in hominibus epiſcopi Pariſienſis extra Pariſius non poteramus talliam accipere, vel exactionem facere, quæ excederet numerum LX. libras Pa-

riſienſes, nec illam recipere poteramus, niſi ſtatuto tempore & epiſcopo debitam. Quia vero vacante ſede Pariſienſi, defuncto bonæ memoriæ M. Pariſienſi epiſcopo, in hominibus epiſcopi accepimus ſummam ducentarum & quadraginta librarum aut amplius ultra prædictas LX. libras, ad petitionem dilecti & fidelis conſanguinei noſtri ODONIS Pariſienſis epiſcopi conceſſimus, quod quando regalia in manum noſtram vel ſucceſſorum noſtrorum devenient, ea quæ nos aut miniſteriales noſtri accipiendo ultra prædictam ſummam LX. librarum facimus, nullum epiſcopo vel eccleſiæ Pariſienſi poſſint in poſterum inferre præjudicium aut

B

gravamen, nec in hominibus epiſcopi Pariſienſis extra Pariſius, ſicut ſcriptum eſt, nos vel ſucceſſores noſtri aliquid de cetero poterimus accipere vel requirere ultra prædictam ſummam LX. librarum pro tallia & exactione. Quod ut perpetuum, &c. Actum apud S. Germanum in Loia anno Domini MCCVII. regni vero XXVII. dapifero nullo. Signum GUIDONIS buticularii, S. MATTHÆI camerarii, S. DROGONIS conſtabularii. Data vacante cancellaria per manum fratris GARINI.

C

LITTERÆ ROBERTI Lingonenſis epiſcopi & Arnaldi abbatis Ciſtercienſis de domo de *Morans* ab Adamo abbate & conventu ſancti Benigni Divionenſis, vendita comitiſſæ Campaniæ ad ſolvenda monaſterii debita.

Anno 1107 *Ex mſ. regina Suecia eruit Mabillonius.*

EGo ROBERTUS Dei gratia epiſcopus Lingonenſis, & ego frater ARNALDUS abbas Ciſtercii notum facimus univerſis præſentibus & futuris, quod abbas ADAM & totus conventus eccleſiæ ſancti Benigni Di-

D

vionenſis dederunt & conceſſerunt de aſſenſu noſtro, qui plenam habebamus auctoritatem apoſtolica poteſtate tam in capite quam in membris eccleſiæ ſancti Benigni, ſuper venditione poſſeſſionum ſuarum, ad ſolutionem debitorum ejuſdem eccleſiæ faciendam, nobili dominæ BLANCHÆ illuſtri comitiſſæ Trecenſi palatinæ, domum de *Morans* cum omnibus tenementis & appendiciis ſuis, pro mille & ſeptingentis libris Pruvinenſibus & uſuris earum, quæ concurrerant per

E

XL. annos, & unaquæque libra tres denarios per hebdomadam lucrabatur in manu Vallini Judæi. Nos autem attendentes tantam eſſe paupertatem eccleſiæ quod alio competentiori modo, nec minus damnoſo non poſſet memoratum debitum & lucrum ſolvi, hanc donationem ratam habemus, & auctoritate apoſtolica qua fungimur confirmamus. Actum menſe Februario apud Divionem anno ab Incarnat. Domini MCCVII. (a) [*]

DIPLOMA PHILIPPI regis Francorum, pactum matrimonii inter Nivelonem filium Nivelonis mareſcalci, & Luciam filiam Girardi domini de *Squaiencort* approbantis.

Anno 1208. *Ex autographo.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod ſicut ex autentico roborato ſigillo Girardi domini de *Squaiencort* & Nivelonis mareſcalli cognovimus, hæc eſt conventio ſuper matrimonio inter Nivelonem filium dicti Nivelonis mareſcalli & Luciam filiam prædicti Girardi, ſcilicet quod ipſe Girardus & Ydonea uxor ſua contulerunt in matrimonio prædicto Niveloni quicquid habent apud *Chanle* cum ejus proventibus & pertinentiis, & quicquid habent apud *Miſeri* & in ejus pertinentiis quæ pertinent ad ejuſdem villæ diſtrictum, & inſuper quicquid habent apud *Moileins* cum omnibus ejus pertinentiis & proventibus, ita quod in univerſis jam dictis locis ſupradicto Girardo vel uxori ſuæ nihil remanſit, & præter hæc contulerunt eidem Niveloni duos vavaſſatores quos habebant apud *Lyons*, ſcilicet Bernardum *Torel* & Radulphum *Bricart*. Prædictus autem Nivelo mareſcallus poſt mortem ſuam & Mariæ uxoris ſuæ contulit prætaxato Niveloni filio ſuo & jam dictæ Luciæ uxori ejus in matrimonio, quicquid habet apud *Chanle*, & apud *Fonches*, & apud Peronam cum omnibus eorum proventibus, & cum pratis *de Hale*. Si vero contingeret præfatum Nivelonem vel Luciam uxorem mori ſine herede de carne ſua, prædictæ hereditates ad rectos redirent heredes. Præter hæc autem quæ continebantur in prædicto autentico, Simo de Marcevilla miles in præſentia noſtra conſtitutus, ſæpedicto Niveloni & Luciæ uxori ſuæ donavit, & in perpetuum quittavit quicquid habebat apud *Chanle*. Nos vero ad petitionem prædictorum Girardi de *Squaiencort* & Nivelonis mareſcalli, ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis karactere inferius annotato, prædictas conventiones ſalvo ſervitio noſtro confirmamus.

Actum Meduntæ ab Incarnatione Domini MCC. octavo, regni vero noſtri anno viceſimo nono, menſe Februario, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo, S. GUIDONIS buticularii, S. BARTHOLOMÆI camerarii, S. DROGONIS conſtabularii. Data

(a) Domum *de Morans* ſic emptam donavit Blancha Claravallenſi monaſterio in puram eleemoſynam, quam Vvido abbas eidem anno 1108. reddidit pro vita dumtaxat ſua utendam.

vacante cancellaria per manum fratris GARINI. [a]

BERTRANDI METENSIS & Hugonis Leodienſis epiſcoporum ordinationes pro Haſterienſi Walciodorenſique monaſteriis.

Anno 1208. Communicavit R. abbas Walciodorenſis.

B. Dei gratia Metenſis & H. eadem gratia Leodienſis epiſcopi, univerſitati fidelium has litteras intuentium, audire & credere quod teſtantur.

Ad tollendam a Walciodorenſibus & Haſterienſibus monachis rixarum & diſcordiæ materiam, hæc ambo ſimul pro bono pacis ordinavimus ab ipſis obſervanda, habita prius conſideratione, quod hæc ab eis bene poſſet ordinatio tolerari. Monachi quidem Haſterienſes tam capitulo quam ſigilli ſui obtentu & puerorum nutrimento ſimul & doctrina gaudebunt, in majoribus autem ſolemnitatibus, excepta Paſchali, abbatis habebunt præſentiam, ei tamquam patri ac domino in omnibus obedientes & ſubjecti, in feſtis vero Paſchalibus in eccleſia Walciodorenſi abbas eſſe, & in ſigillo ſuo ſolum ejuſdem eccleſiæ titulum habere tenebitur, in qua tamquam in principali ac præcipua ſemper erit abbatum electio facienda, Haſterienſibus monachis ad electionem vocatis. Auctoritate ergo communi hæc ambo decrevimus ab utraque partium obſervari. Actum apud Hoium VIII. idus Aprilis anno dominicæ Incarnationis MCCVIII. *E pergameno duplex appendet ſigillum, unum effigiem Metenſis, alterum Leodienſis epiſcoporum repræſentans.*

EPISTOLA PHILIPPI Auguſti regis Francorum ad Innocentium papam III.

Declarat ſe nullam injuriam intuliſſe epiſcopo Cameracenſi, nec adhærere Philippo imperatori adverſus ſedem apoſtolicam, ſed poſſe fœdus inire cum adverſariis Ottonis.

Anno 1208 Ex mſ. Colbertino.

REverendo in Chriſto patri ac domino INNOCENTIO Dei gratia ſummo & univerſali pontifici, PHILIPPUS eadem gratia rex Francorum, ſalutem & tam debitam, quam devotam reverentiam.

Super eo quod nobis mandaſtis de epiſcopo Cameracenſi, ut ei reſtitueremus ablata, & injurias emendari faceremus, quæ Cameracenſi eidem gentes noſtræ intulerunt, pro certo noverit veſtra paternitas, quod nos de rebus ejuſdem epiſcopi nihil aut gentes noſtræ habuimus vel habemus, nec civitas A Cameracenſis de regno eſt, ſed de imperio; neque nos debemus emendare facta illorum qui ſunt de imperio, ſicut nec nos vellemus quod ipſi emendarent facta illa quæ fiunt in regno noſtro. Ad illud autem quod ſignificaſtis, quia amorem veſtrum relinquimus, & adhæſimus PHILIPPO regi Alemanniæ, noveritis indubitanter, quod dilectioni ejuſdem Philippi contra vos non adhæremus, quamvis pluries ſuper hoc fuerimus requiſiti, nec adhuc in mente habemus, & Dominus ponat in corde veſtro & in mente, quod B nos ad hoc non inducatis, quod alicui contra vos adhærere debeamus. Ceterum noveritis quod omnibus illis de jure confœderari poſſumus, qui regem OTHONEM inquietant & ei adverſantur. Idem enim OTHO dum eſſet comes Pictaviæ, terram noſtram & eccleſias terræ noſtræ combuſſit & deprædatus eſt, nec poſtea nobis exinde ſatisfecit, neque nos treugam aut pacem poſt illa malefacta habuimus, & quando cum JOHANNE rege Angliæ pacem habuimus, ipſum a pace illa excluſimus. Unde mirari non debetis, ſi nos ipſum odio habebamus. Solus enim C Deus nobis poteſt inſpirare, ut malefactores noſtros diligamus. Ad illud autem quod nobis mandaſtis, quod epiſcopum Cameracenſem odio habemus, vobis reſpondemus, quod nos nullum ſacerdotem odio habemus, nec alicui ſacerdoti malum faceremus, maxime illi qui eſt epiſcopus & ſacerdos.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS de regalibus Nivernenſibus.

Anno 1208. Ex mſ. Colbertino.

D PHILIPPUS rex, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro W. Nivernenſi epiſcopo totum jus illud quod habebam in regalibus Nivernenſibus, concedimus & quittamus in perpetuum ipſi & ſucceſſoribus ſuis, & donationem inſuper præbendarum: ita quod ſede vacante nihil de mobilibus vel de immobilibus per nos vel alium capiemus in domibus epiſcopi, necnon in caſtellis aut villis ejuſdem, nec in hominibus regalium, vel in rebus eorumdem, neque in prædictis regalibus aliquod prorſus retinemus præter exercitum & pro- E curationes, ſicut nos & prædeceſſores noſtri ea ſolent & debent habere. Concedimus etiam, ut vacante ea ſede, regalia ſint in manu decani & capituli Nivernenſis, ut tam ea quam præbendæ ſeu dignitates, ſi quæ interim vacaverint, ad opus futuri epiſcopi ſalvæ & integræ reſerventur. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur, &c. Actum apud Fontem-bleaudum anno Domini MCCVIII. regni vero noſtri anno XXX. aſtantibus, &c. Data vacante cancellaria.

[a] Hoſpitalis Hieroſolymitani profeſſi, qui poſtea fuit epiſcopus Silvanectenſis, & cancellarius, laudatus a Rigordo in vita Philippi auguſti.

INQUISITIO FACTA de regalia eccleſiæ Rotomagenſis.

Ex mſ. Colbertino

JOHANNES de Pratellis, Richardus *de Tui*, Richardus de *Villaquier*, Robertus de *Freſquetres*, Guillelmus de Vinario, Ragin. de Petravilla, Robertus de Gilliolo, Gaufridus de Meſvilio, Gauterius de ſancto Johanne, Guillelmus *Pantol*, Gilebertus de Remenfrevilla, Adam de *Maretot*, Richardus *de Sahors*, Guillelmus de Riparia milites jurati dixerunt, quod mortuo ROTRODO (a) Rotomagenſi archiepiſcopo, rex HENRICUS cepit regalia in manu ſua, & poſuit cuſtodes ſuos ad cuſtodienda ea. Cum autem GAUTERIUS de Conſtantia, qui erat familiaris domini regis in archiepiſcopum promoveretur, rex reddidit ea illi: Sed dixerunt ſe neſcire utrum amore reddiderit ei, vel de jure, vel aliquo alio modo. De electione dicunt ſe vidiſſe ROTRODUM & GALTERIUM de Conſtantia recipi in archiepiſcopatum Rothomagi ad preces & ad voluntatem regis HENRICI. Cum archiepiſcopus ROTRODUS mortuus eſſet, orta eſt lis & contentio inter regem & capitulum: ita quod capitulum elegit ROBERTUM DE NOVO-BURGO & alios ſuos de capitulo ſuo, volentes quod R. de Novo-burgo eſſet archiepiſcopus. Rex vero timens ne iret contra ſuam voluntatem, noluit hoc ſuſtinere, & elegit GALTERIUM de Conſtantia, & duos alios epiſcopos de Anglia, volens quod idem Galterius eſſet epiſcopus. Capitulum vero pro poſſe ſuo regi contradixit. Tandem canonici videntes regem turbatum, interrogaverunt eum, utrum hoc fieri vellet de jure regio, vel precibus. Rex vero dixit: volo & precor ut ita fiat. Capitulum vero acquieſcens voluntati regis, receperunt eumdem GALTERUM & conſtituerunt archiepiſcopum. De donatione autem præbendarum dicunt ſe neſcire utrum rex debeat eas dare vel capitulum, nec ſunt memores ſe vidiſſe regem dediſſe præbendam ibi. Item Henricus *Vvaſpal*, Clarembaldus Ruffus, Robertus Belli-filius, Rad. *Groigniz*, Robertus filius Guidonis cives Rothomagi dixerunt idem quod milites de regalibus; Guillelmus de Oſtrevillis, Clarembaldus Ruffus addiderunt dicentes, quod Willelmus Mara juſſu ſeneſcalli Normanniæ cepit in manu ſua Baienvillam ad opus regis, & dedit eam dicto Clarembaldo ad firmam: unde contigit quod canonici Rothomagi receperunt a dicto Guillelmo de Mara centum ſolidos quos percipere ſolebant ab archiepiſcopo Rotomagi annuatim ad terminos. Robertus de Caſtencio & Ancelinus *Dinebant* & Renoldus *le Brumen* dicunt idem de regalibus quod ſupradicti milites. Omnes vero iſti dicunt de electione & donatione præbendarum ſicut alii prædicti. Gilebertus *Belet* major de Andeliaco, Joscelinus de *Corni*, Robertus *Rabos*, Ingerrannus de Marrona, Guillelmus de Bernayo, Hugo *de Aneſies*, Oſmundus de Barra, Radulfus Agnetis burgenſes de villa jurati dixerunt, quod mortuo ROTRODO Rotomagi archiepiſcopo, Guillelmus de Mara ex parte regis cepit foreſtam in manu ſua, & omnia quæ archiepiſcopus habebat apud Andeliacum, & poſuit cuſtodes ſuos in eis. De electione dicunt idem quod milites, de donatione præbendarum neſciunt. Abbas Fiſcanni dixit ſuper ſacramentum ſuum, quod fecit domino regi, quod mortuo archiepiſcopo ROTRODO, vidit quod rex HENRICUS habuit regalia Rotomagi in manu ſua, uſque dum archiepiſcopus ibi fuit conſtitutus, & tunc archiepiſcopus recepit regalia de manu regis. Richardus Silvanectenſis miles juratus dixit idem. De donatione autem præbendarum, dicit quod credit quod ſi præbenda vacaret, vacante ſede, donatio ſpectaret ad regem, ſicut aliorum epiſcopatuum. Abbas Cadomi ſuper ſacramentum ſuum dixit, quod vidit quando archiepiſcopus ROTRODUS mortuus fuit, quod Guillelmus de Mala *plaude tunc vicecomes Rotomagi cepit in manu ſua Andeliacum cum pertinentiis ſuis, & omnia regalia tam apud Rotomagum quam alibi, & Willelmus Rad. tunc ſeneſcallus Normanniæ tradidit illa omnia cuſtodienda ex parte regis quibus voluit, ſine contradictione, & vacavit ſedes per XIIII. menſes, & ſi præbenda vel perſonatus tunc vacavit, excepto decanatu, rex contulit quibus voluit. Epiſcopus Abrincenſis dixit, quod vidit Guillelmum de Mara militem, & Robertum archidiaconum *de Notingen* filium ſeneſcalli Normanniæ cuſtodientes regalia Rotomagi ex parte regis, & compotum inde reddentes ad ſcacarium. Durandus *Bolet* juratus dixit, quod vidit quando ROTRODUS archiepiſcopus migravit a ſæculo, quod Guillelmus de Mara miles ex parte regis venit Andeliacum, & omnes reditus, qui ad prædictam villam ſpectabant in omnibus ſaiſivit, & diu ſervavit. Aliquando Petrus *Bouic* cantor Rotomagi veniebat Andeliacum, & moram faciebat cum prædicto milite; ſed ipſe neſcit an cantor ibi erat ex parte regis vel capituli. De donatione præbendarum & electione archiepiſcopi nihil ſcit. De firmis ſegetum audivit pluries dicere quod GUILLELMUS comes illas fecit deferri in caſtrum Giſortii, & nummos quos de ſegetibus habuit in valle Rodolii habuit, ſed neſcit cui.

* paludo.

[a] Obiit ſecundum Albericum anno 1183. ſeptimo calendas Decembris.

DE FOAGIO NORMANNIÆ.

Ex mſ. Colbertino.

FOagium capiendum eſt in Normannia in tertio anno : ita videlicet quod duo anni præſtituntur ſine foagio, & in tertio anno capitur. Tali autem modo accipitur, de unaquaque villa ſecundum hoc quod villa eſt, ſubmonentur quatuor homines vel ſex, vel plures, ſi opus eſt, & illi ſubmoniti jurant quod fideliter colligent foagium, videlicet de quolibet foco XII. denarios ; & ſi in eadem domo manſerint quatuor homines, vel plures ſive pauciores, de quibus unuſquiſque vivat de ſuo proprio & habeat de catallo XX. ſolidos aut amplius, quilibet eorum reddit foagium. Vidua etiam ſi habeat de mobili quadraginta ſolidos aut amplius dat foagium ; ſi non habet quadraginta ſolidos, non reddit. De foagio autem quiti ſunt omnes preſbyteri & diaconi, & milites, & omnes perſonæ quæ habent eccleſias : molendinarii etiam & furnarii epiſcoporum & abbatum, & baronum & omnium militum, qui deſerviunt dominis ſuis per membrum loricæ exinde quiti ſunt. Et præterea quilibet epiſcopus & abbas & baro habet ſeptem ſervientes quoſcumque voluerit quitos a foagio. Sciendum eſt etiam quod duo ex juratoribus de ſingulis villis afferent ad ballivos regis foagium, & illi duo habebunt XII. denarios de quitantia de foagio ſuo pro illis afferendis. Illi autem ipſi colligent foagium de hominibus Templariorum & Hoſpitaliorum & ſimiliter afferent ad ballivos regis, & per manum ballivorum reddetur ad ſcacarium Templariis & Hoſpitalariis. Sciendum vero quod hæ terræ quitæ ſunt de foagio : videlicet totum feodum Britolii quicumque illud teneat, & Vallis-Moritolii uſque ad Petras Albas, uſque ad Doet-herberti, & & tota terra de Paſſais & Alenconii & Alenconeſium uſque ad Piſſotum Erandi, & *Molins*, & *Pons-Molins*, & terra ad ea pertinens, & caſtrum de *Amménesche* in ballia de *Argenton*. In civitate Lexovienſi capietur foagium per manum epiſcopi Lexovienſis, & extra civitatem ut alibi capietur.

CAPITULA
de interceptionibus clericorum adverſus juriſdictionem domini regis.

Ex mſ. Colbertino.

PRIMUM CAPITULUM eſt quod clerici trahunt cauſam feodorum in curiam Chriſtianitatis, propter hoc quod dicunt quod fiduciæ vel juramentum fuerunt inter eos in quos cauſa vertitur, & propter hanc occaſionem perdunt domini juſtitiam feodorum ſuorum.

A RESPONSIO. In hoc concordati ſunt rex & barones, quod bene volunt, quod ipſi cognoſcant de perjurio & transgreſſione fidei ; ſed nolunt quod cognoſcant de feodo, & ſi convictus fuerit de perjurio, vel de transgreſſione fidei, injungant ei pœnitentiam ; ſed propter hoc non amittat dominus feodi juſtitiam feodi, nec propter hoc ſe capient ad feodum. Præterea volunt rex & barones, quod vidua poſſit conqueri regi vel eccleſiæ, ſi voluerit, de dotalitio ſuo, ſi non moveat de feodo, & ſi conqueſta fuerit eccleſiæ, & ille a quo petit B dotalitium dicat, quod reſpondebit coram domino, de quo feodum movet ; eccleſia poteſt cogere ipſum ad reſpondendum, & decidere cauſam inter eos de jure.

SECUNDUM CAPITULUM. Quando clericus capitur pro aliquo foriſfacto unde aliquis debet vitam vel membrum perdere, & traditur clero ad degradandum, clerici volunt eum degradatum omnino liberare. Ad quod reſpondetur, quod clerici non debent eum degradatum reddere curiæ ; ſed non debent eum liberare, neque ponere in tali loco ubi capi non poſſit ; ſed juſtitiarii C poſſunt illum capere extra eccleſiam vel cimiterium, & facere juſtitiam de eo, nec inde poſſunt trahi in cauſam.

De decimis ita ſtatutum eſt, quod decimæ reddantur, ſicut hactenus redditæ fuerunt, & ſicut debent reddi.

QUARTUM CAPITULUM EST. Quod nullus burgenſis vel villanus poteſt filio ſuo clerico medietatem terræ ſuæ, vel plus quam medietatem donare, ſi habuerit filium vel filios, & ſi dederit ei partem terræ citra medietatem, clericus debet reddere tale ſervitium & auxilium, quale terra debebat dominis quibus debebatur, ſed non D poterit talliari, niſi fuerit uſurarius vel mercator ; & poſt deceſſum terra redibit ad proximos parentes, & nullus clericus poteſt emere terram, quin reddat domino terræ tale ſervitium quale terra debet.

QUINTUM. Quod epiſcopi vel archiepiſcopi non debent requirere a burgenſibus vel ab aliis terræ quod numquam præſtaverint ad uſuram, neque præſtabunt.

Si clericus deprehenſus fuerit in raptu, E tradetur eccleſiæ ad degradandum, & poſt degradationem poterit eum capere rex vel juſtitiarius extra eccleſiam vel atrium, & facere juſtitiam de eo, nec poterit inde cauſari.

Si clericus aliquem traxerit in cauſam ſuper aliqua poſſeſſione de qua numquam fuit tenens, non debet eum trahere in cauſam Chriſtianitatis, ſed in curia domini ad quem ſpectat juſtitia, niſi ratione fundi terræ ad Chiſtianitatem ſpectet juſtitia.

Item, clerici non debent excommunica-

re eos qui vendunt blada vel alias merces A diebus dominicis, neque illos qui vendunt Judæis, vel emunt ab illis, vel qui opera illorum faciunt; ſed bene volunt, quod nutrices Judæorum excommunicent.

Item, ſuper eo quod quando aliquis de voluntate ſua mittit ſe in carcerem regis vel alterius ubi rex vel alius habet capitale, ſive vitam vel membrum perdere, ut redimatur, vel quando rex vel aliquis alius capit aliquem pro redimendo ſive vitam vel membrum perdere, & evadit de carcere, & fugit ad eccleſiam, & eccleſia B vult eum liberare & auferre domino redemtionem. RESPONDENT quod ex quo aliquis de voluntate ſua mittit ſe in carcerem alicujus ut redimatur, vel quando aliquis capitur pro catallo, ſive membrum aut vitam perdere, eccleſia non debet domino auferre catallum, vel redemtionem ſuam, neque illum liberare, ſi fugerit ad eccleſiam; ſed poteſt cuſtodiri extra eccleſiam & extra atrium, nec cuſtodes ex hoc poſſunt cauſari de jure.

Item, clerici non poſſunt de jure excommunicare aliquem propter forisfactum ſer- C vientis ſui, neque interdicere terram ejus, priuſquam dominus fuerit ſuper hoc requiſitus vel dominus ballivus, ſi dominus fuerit *forpaiſez*.

Item, ſi aliquis ſcienter vel ignoranter forisfecerit eccleſiæ, non debet excommunicari vel ejus terra interdici, donec ſuper hoc fuerit requiſitus, vel ballivus ejus, ſi dominus fuerit extra patriam.

Item, quando aliquis citatur coram eccleſiaſtico judice, & judices compellunt eum in prima citatione jurare quod ſtabit juri, quamvis de jure non defecerit, vel D quamvis non ſit excommunicatus. RESPONDETUR quod hoc non debet fieri.

Item, ſuper hoc quod quando clerici aliquem trahunt in cauſam de ſervitute, & ille dicit ſe eſſe ſervum alterius, volunt quod ille reſpondeat in curia eorum, quamvis dicat ſe non eſſe ſervum illorum, & cogunt ipſum ad reſpondendum coram ipſis per excommunicationem, vel ipſos excommunicant, qui ipſum manu tenent. Ad quod reſpondemus, quod ille reſpondere debet in curia illius, cujus ſe eſſe ſervum profitetur. (a) E

[a]

(a) In mſ. ſequitur conſtitutio Guillelmi regis Angliæ ſuper Normanniam, hoc eſt concilium apud Lillebonam editum a Labbeo, unde ſuſpicor hoc in folio contenta reſpicere Normanniam.

EPISTOLA HENRICI de Soliaco ad Philippum Auguſtum regem Francorum.

Declarat ſe paratum eſſe ad omnia ejus obſequia.

Ex mſ. Colbertino.

ILluſtriſſimo domino ſuo PHILIPPO Dei gratia Francorum regi, HENRICUS de Soliaco ſalutem & paratum ad omnia famulatum.

Noveritis, mi domine, quod ſuper hoc quod vobis mandavi per dominum Guillelmum de Calviniaco ad poſſe meum veſtram ſum paratus penitus facere voluntatem. Paratus ſum etiam ſolvere nummos quos mercatores perdiderunt in terra mea. Super turre quam fieri feciſtis apud Soliacum ad voluntatem veſtram illud paratus ſum perſolvere quod conſtabit ad terminos quos nobis placuerit aſſignare. Et vobis computare placeat proventus quos habuiſtis de terra mea. Inſuper paratus ſum, quod, ſicut vobis placuerit, homo veſter ero. Paratus ſum inſuper vos ſecurum facere uſque ad quinquaginta marchas argenti vel amplius, ſi vobis placuerit, quod bene & fideliter vobis ſerviam, & de his ſupradictis vos ſecurum faciam per comitem Nivernenſem, per comitem Joviniaci Galcherum de Joviniaco, Archembaldum de *Borbon*, Guillelmum de Melloto, Drochonem de Melloto, Johannem de Artiis, Gaucherum *de Bar*, Milonem *de Noers*, dominam de *Trienel*, Hugonem de Verano, Guillelmum de Calviniaco, Herveum de Virſone, Ren. de Monte Falconis, Odonem *de Clins*, Ebonem de Caſtro-Melant, Amalricum *de Creon*, Gaufridum *de Pruilli*, Johannem *de Montigni*, Johannem *de Aurel*. Gibant de *Antri*, Petrum *de Livron*, Petrum *de Charenton* & per Stephanum de S. Palladio, & Robertum *de Boniez*.

CARTA REGIS PHILIPPI

Super donatione præbendarum Cæſaris-Burgi facta eccleſiæ Conſtantienſi.

Anno 1209. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, nos divinæ pietatis intuitu, & in compenſatione damnorum quæ paſſa eſt eccleſia Conſtantienſis pro nobis, conceſſiſſe & donaſſe dilecto & fideli noſtro HUGONI Conſtantienſi epiſcopo & ſucceſſoribus ejus in puram & perpetuam eleemoſynam omnes præbendas Cæſaris-burgi cum pertinentiis ſuis in augmentum eccleſiæ Conſtantienſis, ſalvo jure eorum qui poſſident: ita quod ipſis cedentibus vel decedentibus, idem

epiſcopus vel ſucceſſores ejus earumdem A præbendarum liberam & plenariam habeant ordinationem, tamquam veri domini & patroni, ſalvo etiam quod poſſimus cuſtodire fortelitiam noſtram ad ſecuritatem regni noſtri & caſtri. Quod ut perpetuum robur obtineat, ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato præſentem paginam roboramus. Actum apud Giſortium, anno ab incarnatione Domini MCCIX. regni vero noſtri anno XXX. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo, &c.

B

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De regalibus Matiſconenſibus.

Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia rex, &c. Noverint, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro PONTIO Matiſconenſi epiſcopo & ſucceſſoribus ejus in perpetuum concedimus & quittamus quicquid juris habebamus in regalibus Matiſconenſibus, ita quod vacante ſede nihil de mobilibus vel immobilibus per nos vel per alium capiemus in domibus epiſcopi, nec in villis aut caſtellis ejuſdem, neque in hominibus regalium, neque in rebus eorumdem: nec in prædictis regalibus aliquid prorſus retinemus, præter procurationes noſtras, ſicut anteceſſores noſtri eas ſolent & debent habere: exercitus etiam in prædictis regalibus non ſimpliciter, ſed tantum hoc modo retinemus: ſi nos, vel filius noſter, vel mareſcallus, vel ſeneſcallus, vel conſtabularius Franciæ de mandato noſtro verſus partes illas duceret, dictus Matiſconenſis epiſcopus uſque Divionem & non ultra in noſtrum exercitum cum armis & militibus venire teneretur. Concedimus etiam quod vacante eadem ſede regalia ſint in manu decani & capituli Matiſconenſis, ut ea ad opus futuri epiſcopi ſalva & integre conſerventur. Ne autem propter locorum diſtantiam aliquod Matiſconenſi eccleſiæ damnum vel periculum immineret, ſi canonici mortuo epiſcopo ſuo eligere non poſſent, niſi prius a nobis peterent licentiam eligendi; volumus & concedimus, ut dicti canonici libere eligant, non petita a nobis licentia eligendi. Electus vero quando confirmatus fuerit, ad nos venire debet, facta nobis fidelitate, de manu noſtra regalia recepturus. Hoc autem totum volumus eſſe ratum, non obſtantibus litteris, ſi quas nobis dicti epiſcopi & capitulum Matiſconenſe poſt electionem ipſius epiſcopi tradiderunt. Præſentibus enim litteris per alias litteras prius obtentas nullum volumus præjudicium generari. Quod ut, &c. Actum Pariſius, anno Domini MCCIX. regni vero noſtri XXX.

CONVENTIO inter Philippum Auguſtum regem, & Savaricum de Malo-Leone.

Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod hæ ſunt conventiones inter nos & Savaricum de Malo-Leone, quod ipſe infra inſtans Natale Domini debet eſſe noſter homo ligius contra omnes homines qui poſſunt vivere & mori, & facere bonum ſervitium & fidele contra JOHANNEM regem Anglorum, & contra omnes homines qui poſſunt vivere & mori, & nos juvare fideliter de tota terra ſua, & de hoc dedit nobis plegios, comitem marchiæ de M. libris, comitem Augi de M. libris, Gaufridum de Lezignano de M. libris, Hugonem *de Beaucai* de M. libris, Willelmum de Malo-Leone de M. libris. Nos autem eidem Savarico in conventione habemus, quod nos ab inſtante decollatione S. Johannis Baptiſtæ uſque ad inſtans feſtum S. Martini, ipſum juvabimus de liberatione centum militum & centum ſer- C vientium equitum, quorum liberatio erit pro ſingulis militibus per diem VI. ſolidos Pariſienſes, & tali modo, quod ſi nos illuc milites mitteremus, pro ſingulis militibus ſex ſolidi per diem de liberatione illa quamdiu ibi eſſent. Concedimus etiam eidem Savarico, quod ſi Rupella capi poterit, erit ipſius propria, & ipſam de nobis tenebit. Similiter eidem concedimus *Coignac*, ſi capi poterit, & *Banaon* cum pertinentiis ſuis: ita quod ea de nobis teneat. Inſuper creantavimus eidem Savarico, quod nec cum Johanne D rege Angliæ, nec cum vicecomite Toarchii, nec cum Hugone de Toarcio, nec cum Ren. de Pontibus, ſine eodem Savarico pacem faciemus. Actum apud S. Germanum in Loia, &c.

CARTA GUIDONIS COMITIS Claromontenſis.

De dotalicio Petronillæ de Chambon uxoris ſuæ.

Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

NOſcant præſentes & poſteri, quod ego GUIDO comes Clarimontis verſus E partes Albigenſes volens ire contra hæreticos, dedi & conceſſi PETRONILLÆ dominæ Chamboni uxori meæ comitiſſæ Claromontis in dotalitio, ſcilicet Buillonium cum pertinentiis, & *Leex* cum pertinentiis, & Juſartum cum pertinentiis, & *Buiſſerol* cum pertinentiis, & *Albuaxie* cum pertinentiis, & *Pontinoe*, & Varones, ſcilicet duas villas, & Villam-novam, & *Claecompde* cum pertinentiis, & villam de *Leſunatres* & *Barromac* & *Foiac* & ſanctum *Laure*, & Maſcium, & ſanctum Bautirum cum pertinentiis,

nentiis, & *Telere* cum pertinentiis ſuis, & A Teillondum & *Leſnaux de Theillond* & Amaiardum cum pertinentiis, & *Combrode* cum pertinentiis ſuis, & Caſtrum-Guidonis, & Sanctum Gervaſium cum pertinentiis, & apud Nanciacum *Leſimiades* & *Leſagrums* annuatim reddendas, & vallum quod eſt ſubtus vicum. Et ut hoc firmius habeatur, Guillelmus primogenitus meus conceſſit præfatæ comitiſſæ matri ſuæ, & eidem ſe ſacramento obligavit, ut pro poſſe ſuo defenderet & ſervaret ſine omni calumnia ex parte ipſius ventura, quamdiu ipſa tenere voluerit terram memoratam, & ſi forte fuerit ei divinitus inſpiratum quod aſſumat habitum religionis, tam ego quam B primogenitus meus conceſſimus, quatenus c. libras Claromontenſes & tria millia ſolidorum Giemenſis monetæ, qui terram prædictam poſſidebit, perſolvat eidem comitiſſæ annuatim dum vixerit. Et præterea conceſſimus ei quod pro ſalute animæ ſuæ & pro noſtra & parentum noſtrorum, xx. libras Claromontenſes, & xxx. libras Giemenſes debilitatis in eleemoſynam diſtribuere poſſit ubicumque vellet. Hoc & conceſſimus ut quicquid infra noſtri comitatus C vel in terra de Combralia de ſuo proprio emerit vel acquiſierit in eleemoſynam poſſit dare ubi placuerit. Hæc vero antedictus Guillelmus juramento firmavit, & ego præſentem cartam cum ſigillo meo & eorum nominibus, qui cum hæc fierent aſtiterunt, confirmavi, & quorum nomina ſunt ſubarrata, ſcilicet Ægidius abbas de *Albrohot*, capellanus de Wacas, Samſon magiſter Hoſpitalis in Alvernia conſtitutus. S. capellanus dictæ comitiſſæ, J. Charr. capellanus de *Morriloc*, Rad. *de Velay*, Brochardus de Vicaro, Rogerius *Gonos*, Hugo prior S. Andreæ, P. Breſſ. ſacriſta de D *Albochot*, & plures alii. Actum apud Mercurum anno Domini MCCIX. VI. calendas Maii.

VALOR DOTALITII comitiſſæ.

Hugo Ravellus juratus dixit quod *Buillon* cum pertinentiis valet xc. libras Claromontenſes reditus, & tenet illum Guillelmus de *Marcuel* miles, & *Chatane de Copes* miles tenet *Virſac*, quod eſt de caſtellania dictæ villæ. Item *de Loex* dixit E per ſacramentum quod valet L. libras, & tenet illum epiſcopus Claromontanus. Item *de Buiſſeroles* dixit quod valet c. libras, & Petrus *Dras* tenet.

Guido niger de Combrondis juratus dixit quod quando dominus rex aſſedit *Combrond.* cum pertinentiis Stephano *Contour*, eidem aſſedit pro c. libris & modo valet LXXX. libras.

Ombraudus miles caſtellanus *Turnolle* juratus dixit quod Caſtrum-Guidoni, & *Pomoter* & Varenna cum pertinentiis valet LX libras, & tenet dominus rex.

Giraudus *Corbivay* juratus dixit, quod Villa-nova, & Maſciacum & *Saunac* aſſeſſæ fuerunt Radulfo Bochardo militi pro xx. libris.

Stephanus Girus juratus dixit, quod ſanctus Bamiris valet LXXX. libras, & dominus rex tenet. J. *de Glenes.* can. juratus dixit, quod *Celeres* cum pertinentiis valet LX. libras, & tenet comitiſſa Montis-fortis. Item dixit Guido niger de *Telede*, & de *Vaux*, quod valet LXX. libras & tenet Stephanus *Conteur* miles. Hoc idem juraverunt Bonus Celer & Bernardus Celer de *Telede* & de *Vaux*.

Honellus clericus juratus dixit, quod S. Gervaſius cum pertinentiis valet LXX. libras, & omnes iſti dixerunt quod *Leſurvades* & Liagium valet XXX. modios vini, & decem libras. Sunt DXXXV. libræ.

CARTA LUDOVICI PHILIPPI regis primogeniti.

De tenendis Piſſiaco & Loriaco, quamdiu dominus rex voluerit.

Ego Ludovicus domini regis Franciæ primogenitus, notum facio univerſis præſentibus pariter & futuris, quod cariſſimus genitor noſter Philippus rex Fanciæ tradidit nobis, quamdiu ipſi placuerit, reditus ſuos Piſſiaci, Lorriaci, Caſtri-Nantonis, Faiaci, Vitriaci in Legio, & Boſci communis, & omnia herbagia ſua, quæ habet in prædictis villis cum piſcatariis earum pro formanda expenſa noſtra & uxoris noſtræ tali modo, quod non poterimus boſcum vendere, neque priſiam aut talliam in eis facere, neque hominagia recipere: ita etiam quod dominus rex genitor noſter omnia prædicta, quandocumque voluerit, poterit capere in manu ſua. Juravimus autem quod non ibimus ad torneamenta: ita quod ea quæramus, niſi forte aliquod fuerit prope nos, ad quod poterimus ire ad videndum, neque feremus ibidem arma ſicut miles: ſed induti haubergeolo & capello ferreo poterimus illa videre. Præterea juravimus quod nullam vim faciemus burgenſibus vel catallis vel communiis domini regis tradendi mutuum nobis vel accipiendi res eorum ſine mandato domini regis. Juravimus etiam quod nullum militem vel ſervientem qui habeat officium in manu noſtra retinebimus, quin juret fidelitatem domino regi; & ſi ſciremus damna ejus vel malum, diceremus eidem & diſturbaremus pro poſſe noſtro. Actum Compendii, anno Domini MCCIX. menſe Maio.

Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

CARTA BERTRANDI de Saga & ſociorum ejus.

De deſtructione murorum Ariſtoſt.

Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

NOtum ſit cunctis quod nos inſimul Bertrandus de Saga, Bernardus de *Aragal*, & Petrus Raymundi, & Bernardus Ermengaudi convenimus tibi Arnaldo de Caſtro-bono, & tuis in bona fide, & ſine veſtro veſtrorumque damno atque inganno, ut uſque ad terminum quod Arnaldus de B Saga convenit muros de *Ariſtoſt* deſtruere, & valla raſare, tunc nos faciemus deſtruere ipſum baſtimentum quod ſuper eccleſia de *Ariſtot* noviter eſt ædificatum, de fuſto videlicet & petra, & ut magis ſit firmum, ego Bertrandus de Saga convenio tibi A. de Caſtro-bono in bona fide, ſicut bono & fideli amico atque conſanguineo, in bona amicitia, quod procul dubio, ita tibi, ut dictum eſt, plenarie attendam: quod ſi non ita tibi attendero, licitum ſit tibi in omni curia me raptare. Et ego Bernardus de *Aragal* C convenio tibi A. de Caſtro-bono domino meo, quod hoc quod ſuperius dictum eſt, attendam: ſin autem in omni curia poſſis me raptare, & pro majori firmitate, nos omnes jam dicti convenimus tibi A. de Caſtro-bono præfato, quod hoc prædictum ita attendere faciemus; quod niſi fecerimus, dabimus tibi pignora de CCC. morabatinis boni auri & juſti ponderis. Actum eſt hoc IV. calendas Julii, anno Domini MCCIX. Sig † num Bertrandi de Saga, Sig † num B. de *Aragal*, Sig † num B. Raimundi, Sig † num B. Ermengaudi, qui hoc laudamus & D firmamus. R. *de Vilamur*, Sig † num B. de Caſtro Arnaldi, Sig † num R. de Karomenit. Guillelmus monachus qui hoc ſcripſit die & anno quo ſupra.

CHIROGRAPHUM

De concordia inter Blancham Campaniæ comitiſſam, & Simonem dominum de *Paſſavant*, ſuper villa de Muſterolio.

Anno 1209 Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

NOverint univerſi præſentis Chirographi inſpectores, quod cum inter mulierem nobilem BLANCHAM comitiſſam E Campaniæ ex una parte, & SIMONEM dominum de *Paſſavant* ex altera, ſuper villa quæ dicitur Montigniacum diſcordia verteretur; tandem pax & concordia inter eos facta eſt in hunc modum, videlicet quod prædictus SIMON & WISCARDUS frater ejus quittaverunt dictæ comitiſſæ & heredibus ſuis dominis Campaniæ in perpetuum quicquid juris habebant in præfata villa de Muſterolio; verum de omni finagio Muſterolii fecit idem Simon homagium comitiſſæ A eo modo; quo Wiſcardus pater ejus fecit comiti HENRICO patri. Comitiſſa autem dedit ei ducentas libras pro Muſterolio firmando, quas Odo de Graneiaco debet tenere in manu ſua, donec Simon expendat illas ad firmitatem Muſterolii faciendam. Juravit ſiquidem dictus Simon quod Muſterolium bona fide pro poſſe ſuo firmabit, & quod illud reddet comitiſſæ & ſucceſſoribus ſuis vel mandato eorum ad magnam vim & parvam, quandocumque opus fuerit. Comitiſſa vero jurari fecit ſuper animam ſuam, B quod ipſa & ſucceſſores ſui domini Campaniæ infra quadraginta dies, poſtquam ab (a) eſſonio ſuo fuerint expediti, reddet Simoni vel heredibus ſuis Muſteriolum in eo ſtatu, in quo eos illud conſtiterit accepiſſe. Si quis vero contradixerit, ne Muſterolium firmetur, & per vim operarios amoverit, ſi Simon ad vim illam repellendam indiguerit auxilio comitiſſæ, requiret auxilium illius, & ſi comitiſſa non fuerit requiſita de eo juvando, cumque non juvaret infra XL. dies poſtquam ab ipſo fuerit re- C quiſita, ex tunc Simon habebit prædictas ducentas libras ſine aliqua contradictione. Ut autem hæc omnia nota permaneant & rata teneantur, ego GUILLELMUS Dei gratia Lingonenſis electus, ego BLANCHA comitiſſa Trecenſis Palatina, & ego SIMON de *Paſſavant* utramque partem præſentis chirographi ſigillorum noſtrorum munimine voluimus roborari. Actum anno gratiæ MCCIX. menſe Julio.

HOMINIUM GUILLELMO D epiſcopo Avenionenſi pro caſtro Barbentana a conſulibus ejuſdem caſtri exhibitum.

Anno 1209 Ex archivis eccleſiæ Avenionenſis.

NOtum ſit omnibus præſentibus & futuris, quod anno dominicæ Incarnationis MCCVIIII. menſe Auguſto, ſcilicet III. nonas ejuſdem menſis, regnante OTTONE Romanorum imperatore, primo anno imperii ſui, exiſtentibus in civitate Avenionenſi conſulibus Petro *de Soz*, Pontio Augerio, Ugone Bremundo, Bertrando de Avinione, Petro de S. Michaële, Willel- E mo Cavallerio, Petro Roſta, & Raimundo Fulquerio, & Judice Iſnardo Aldegario, cum domnus GUILLELMUS Avenionenſis epiſcopus de novo conſecratus ad caſtrum Barbentanæ veniſſet, & in ipſo caſtro ſicut dominus cum magno honore & reverentia ſolemniter receptus fuiſſet, convenit dominos milites & homines ejuſdem caſtri, & habito cum eis colloquio ſuper hiis quæ eccleſia & epiſcopus Avenionenſis in prædicto caſtro Berbentanæ & in ejuſdem caſtri

(a) Eſſonium impedimentum ſignificat propter quod aliquis excuſatur ab aliquo promiſſo.

pertinentiis & tenemento habebat jure dominii, vel habere debebat, licet evidenter conſtaret, inter cetera tamen reduxit eis ad memoriam, quod dominus ILDEFONSUS comes Provinciæ, domni Ildefonſi regis Aragonum quondam filius, dominium & jus totum, quod in ipſo caſtro Berbentanæ & in ejuſdem caſtri pertinentiis, eo quod in comitatu ſuo eſſet, vel alia quacumque ratione habebat vel habere poterat, cavalcata excepta, totum domno ROSTAGNO Avenionenſi epiſcopo, prædicti domni GUILLELMI epiſcopi prædeceſſori, & per eum eccleſiæ Avenionenſi jam donavit, & perpetuo habendum & poſſidendum conceſſit, & quod tempore ſequenti poſt prædictam donationem a præfato comite factam, prænemoratus Roſtagnus epiſcopus Berbentanam venit, & ſicut dominus ipſum caſtrum a dominis ejuſdem caſtri ſibi traditum & recognitum accepit, & ad ipſius rei memoriam vexillum ſuum in cacumine turris apponi mandavit, & quantum ei placuit ibi teneri fecit a dominis omnibus ipſius caſtri qui præſentes aderant, hominio ſibi facto, & ab eiſdem ſacramento præſtito, ut vitam & membra cuſtodirent ei & ſervarent, & pro guerra & pro placito munitiones ſuas ejuſdem caſtri ei & eccleſiæ redderent, & fideles ei ſemper exiſterent, & contra omnes homines in guerra & in placito eum juvarent contra quoſcumque, tamen ipſe dominus epiſcopus cognoſceret eos hoc poſſe facere vel debere recordari. Præterea domnus W. epiſcopus non prætermiſit Roſtagnum epiſcopum prænemoratum jam emiſſe & eccleſiæ Avenionenſi ſibi & ſuis ſucceſſoribus juſte acquiſiſſe portorium & jus totum quod Guillelmus de Berbentana frater quondam Roſtagni & Petri Ugonis in caſtro Berbentanæ villæ & tenemento intus & extra habuit, vel habere debuit. Hæc autem ſupra memorata ſicut domnus W. epiſcopus dixit dominis militibus & aliis hominibus caſtri Berbentanæ, qui præſentes affuerunt, omnia vera eſſe confitentibus, & quidquid in ipſo caſtro intus & extra habebant nomine eccleſiæ & epiſcopi Avenionenſis ſe habere recognoſcentibus, Gaufredus de Berbentana, & Petrus Ugo frater ejus, & Raimundus de Bulbone, & Petrus Albericus rector liberorum Roſtagni de Berbentana, nomine ipſorum liberorum, ut quamdiu tamen tutelam gereret, ſic ſervaret, hominium domno W. epiſcopo ſtipulanti fecerunt, & vita & membra eis ſe cuſtodire & fidelitatem ſervare, & contra omnes homines contra quos hoc poſſe facere vel debere domnus epiſcopus cognoſcetur in guerra & in placito opem & auxilium ei & eccleſiæ conferre, bona fide & ſine dolo promiſerunt, & ſuper ſacra evangelia juraverunt, & liberos ſuos & ſucceſſores epiſcopo & epiſcopis Avenionenſis eccleſiæ eodem modo ſemper debere facere recognoverunt. Actum eſt hoc apud Barbentanam in camera turris in præſentia Pontii Augerii & Remundi Fulquerii conſulum, & Iſnardi Aldegarii judicis. Teſtes alii interfuerunt, W. de Coſta, & Bertrandus Ugo canonici, Bertrandus de Aquis, Petrus Guillelmus Malvicinus, *W. de Sez*, W. Malvicinus, Iſnardus Augerius, Petrus Roſtagnus, B. de Salva-terra, Laugerius *de Codar*, Petrus Rancurellus, Bt. de Meſco, Aga Eſcacius, Bt. Barbarinus, P. Ricanus, & Raimundus Ricanus frater ejus, Bt. *de Cauſidas*.

CARTA CONVENTIONUM domini regis & comitiſſæ Campaniæ.

Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

EGo comitiſſa B. Trecenſis Palatina, notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod hæ ſunt conventiones, inter dominum meum PHILIPPUM regem Francorum illuſtrem, ſcilicet quod ipſe TH. filium meum tenebit ab inſtanti feſto purificationis B. Mariæ uſque ad quatuor annos, & ex tunc inantea habebo dictum filium meum quandocumque voluero. Dominus autem rex tenebit Braium & Muſterolium, ſicut modo tenet, & per eas conventiones quibus nunc tenet, uſquedum THEOBALDUS filius meus habeat viginti & unum annum, & inſuper ſecuritatem baronum & civitatum, caſtrorum terræ meæ domino regi Francorum volo ei teneri, quo uſque dictus filius meus habeat viginti & unum annos. Quando vero ad dictum terminum meum habere voluero filium, ſi dominus rex habere voluerit ſecuritates terræ meæ, quod tam ego quam filius meus erimus fideliter ad ſervitium ſuum, nos eum amplius habere faciemus. Cum dictus filius meus viginti & unum annos habuerit, dominus rex recipiet eum in hominem ligium de terra de qua pater ejus tenens erat quando deceſſit, ſalvo jure alterius, nec ipſum ante in hominem recipiet, ſicut dictum eſt, quamdiu ego vixero, niſi per me ipſam. Et ſi filiæ comitis HENRICI, vel aliquis alius dictum filium meum vel meipſam traherent in cauſam de comitatu Campaniæ, priuſquam filius meus viginti & unum annos compleſſet, filius meus vel ego non teneremur exinde reſpondere infra prædictum terminum, quamdiu idem filius viveret, nec dominus rex audiret inde cauſam: quia uſus & conſuetudo Franciæ talis eſt, quod nullus ante vigeſimum primum annum reſpondere debet ſuper hereditate, de qua pater ejus tenens eſſet ſine placito cum decederet. Propter conventiones ſupradictas tenendas ego debeo dare domino regi quin-

by Google

decim millia librarum his terminis, in inſtanti feſto S. Andreæ duo millia & quingentas libras, ad octavas Paſchæ ſubſequentis duo millia & quingentas libras, in octavis S. Remigii ſubſequentibus duo millia & quingentas libras, in feſtivitate S. Andreæ ſubſequentis duo millia & * quindecim libras. Si vero, quod abſit, dictus filius meus Th. moreretur infra terminum, qui eſt ab hac inſtanti purificatione B. Mariæ in quatuor annos, ſi dominus rex teneret comitatum in manu ſua, ipſe mihi gratum meum faceret infra annum de prædictis xv. millibus; & ſi dominus rex comitatum tradere vellet alii, nullum de eo ſaiſiret, quo uſque me ad gratum meum ſecuram faceret de prædictis xv. millibus mihi reddendis infra annum; & ſi prænominato termino, qui eſt ab inſtanti purificatione B. Mariæ in quatuor annos in antea, nullus, nec dominus, nec rex, nec alii qui tenerent comitatum Campaniæ, teneatur reddere dicta xv. millia librarum. Omnes iſtas conventiones aſſecuravit mihi dominus rex tenendas, & ego ipſi, & eas dominus rex debet aſſecurari a domino LUDOVICO filio ſuo. Actum anno Domini MCCIX. menſe Auguſto.

* f. quingentas.

CARTA
De fideli ſervitio Odonis de Dolis.

[a] Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

EGo RADULFUS filius ODONIS de (a) Dolis, dominus Caſtri-Meliandi, notum facio univerſis, quod ego continebo me omnino ad voluntatem domini regis de omnibus, & ſi poterit inquirere quod ſim culpabilis de mercatoribus captis in Biturceſio, ſuper hoc faciam omnino voluntatem ſuam. Si autem de his conventionibus deficerem, concedo ut quicquid ad me pertinere debet de prædicto Caſtro-Meliandi, & toto feodo quod eſt de feodo domini regis, ſit mihi in depertitum erga dominum regem. De caſtro autem de Botaco, concedo, quod ſi epiſcopus Lemovicenſis vellet eum mittere ad feodum alterius, non reciperem illud niſi de epiſcopo Lemovicenſi. Et ſi idem epiſcopus contrarius vellet eſſe in hoc domino regi, ego ſuper hoc ad totum poſſe meum eſſem domini regis adjutor contra omnes homines. Actum apud Caſtrum-Meliandi, anno Domini MCCIX. menſe Septembri.

(a) Extat in comitatu Burgundiæ Dola urbs inſignis, extat & in minori Britannia Dolum urbs epiſcopalis, extat & in pago Bituricenſi Dolum, ubi inclytum ordinis S. Benedicti cœnobium vulgo Burgidolenſe dictum, haud procul a Caſtro-Rodulfi, de quo hic locus intelligendus.

LITTERÆ HUGONIS
abbatis Majoris-monaſterii.

De damnis reſarcitis a domino Juhello de Meduana.

Anno 1210. Ex archivio Majoris-monaſterii.

FR. H. Dei gratia Majoris-monaſterii humilis miniſter, & totus ejuſdem loci conventus, omnibus ad quos præſens carta pervenerit, in Domino ſalutem. Noveritis univerſi, quod cum dominus JUELLUS de Meduana ad majorem caſtri ſui fortitudinem calciatam erexiſſet de novo juxta aliam calciatam, ſubtus quam quoddam molendinum pridem habere ſolebamus, ſcilicet in calciata ſuperioris ſtagni, quod tempore guerræ regum Franciæ & Angliæ fuerat penitus deſtructum, & novum ſtagnum ibidem feciſſet; & cum ſic propter reſtagnationem aquæ præjudicium factum fuerit nobis, prædictus JUELLUS animæ ſuæ conſulens ad reſarciendum proprium damnum noſtrum, quod nobis propter exaltationem ſuperioris ſtagni proveniebat, ſtatuit quod de cetero quicumque præpoſitus Meduanæ fuerit, in nundinis ſanctæ Mariæ Magdalenæ treſdecim ſolidos Cenomanenſes perſolvet. Nos etiam molendinum in priſtino loco libere poterimus conſtruere vel reædificare. Et ſi forte per reſtagnationem ſtagni inferioris impeditum fuerit molendinum vel deterioratum, dominus JUELLUS ad arbitrium bonorum virorum damna nobis reſtituet, & faciet emendari, vel quicumque poſt eum caſtrum Meduanæ habebit. Ut ergo hoc totum, ſicut prænotatum eſt, de cetero in perpetuum firmiter obſervetur, nos idem annotari, & ſigillorum noſtrorum impreſſionibus fecimus communiri. Actum anno Domini MCCX. menſe Februario. Inſuper dictum fuit quod vetus ſtagnum nulli poterit dari vel vendi niſi nobis.

CARTA CASTELLANI
Belli-manſi.

Anno 1210. Ex mſ. Colbertino.

EGo caſtellanus Belli-manſi notum facio univerſis quod ego domino meo PHILIPPO illuſtri regi Francorum promiſi & creantavi, quod ego bona fide pacem tenebo ipſi & filio ejus domino meo LUDOVICO, & terris & hominibus eorum, & de hoc firmiter tenendo poſui erga dominum regem fidejuſſores de mille marchis, quorum nomina inferius ſubſcribuntur; hoc modo, quod ſi contra hoc irem, & inde convictus eſſem, per curiam Francorum vel per curiam Atrebateſii, quamcumque dominus meus rex vellet, vel exinde de jure deficerem, plegii mei qui ſubſcripti ſunt, infra XL. dies ex quo de parte domini regis exinde ſubmoniti eſſent, gratum ejus facerent de prædictis mille marchis, videlicet unuſ-

Digitized by Google

quiſque de tanto pro quanto eſt a me in fidejuſſione conſtitutus, ſcilicet epiſcopus Belvacenſis de centum marchis, comes Robertus Drocenſis de c. marchis, comes S. Pauli de c. marchis, comitiſſa de Cuciaco de cc. marchis, Hugo frater meus de centum marchis, Gilo de Marceriis de centum marchis, W. de Buceio de c. marchis, Gir. de Roſſcio de c. marchis, Adam de *Gomecort*, Pontius de Bello-manſo, Hugo de Monte ſancti Ægidii, W. de Marcheſio iſti quatuor de centum marchis. Dominus vero Ludovicus de terra & hereditate mea tenetur me conſtituere in ea ſaiſina, in qua eram antequam eſſem abjuratus, excepto de hoc quod non tenetur reſtituere damna quæ mihi fecit propter meum foriſfactum, & poſtea dictus dominus meus Ludovicus debet me ducere per jus ad uſus & conſuetudines Attrebatenſes. Quod ut firmum, &c. Actum Pariſius anno Domini MCCX. menſe Junio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De venditione Braii a caſtellano Peronæ.

Anno 1210. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine, &c. PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod dilectus & fidelis noſter caſtellanus Peronæ vendidit nobis Braium ſuper Sommam fluvium & *Praaz* cum pertinentiis eorum, & quicquid in eis habebat, pro quatuor millibus & centum libris Pariſienſis monetæ, quas propter hoc ei dedimus. Præterea dedimus eidem propter hoc Bodiacum cum pertinentiis, & quicquid in eadem villa habebamus in aſſignamentum CXX. librarum dictæ monetæ annui reditus tenendum de nobis & heredibus noſtris ab ipſo & heredibus ſuis in perpetuum in feodum & hominagium ligium, excepto quod nos retinemus ad opus noſtrum & heredum noſtrorum in eadem villa Bodiacum tranſverſum, Calceiam & medietatem nemoris ejuſdem villæ, & quadraginta ſolidos de advocatia *de Jehancort* juxta Bodiacum, & juſtitiam ad illos XL. ſolidos pertinentem. Si vero prædictus caſtellanus priuſquam uxor ejus decederet moreretur, quantum ipſa habet in Braio jure dotalitii, tantum teneremus de terra ejuſdem caſtellani quamdiu ipſa viveret, & poſt deceſſum ejus, eadem terra ad heredes caſtellani rediret, & quicquid uxor ejus jure dotalitii teneret in Braio ad nos integre perveniret. Dictus ſiquidem caſtellanus debet nobis guarantire contra omnes prædictam Braii & *Praaz* cum eorum pertinentiis venditionem. Hanc autem venditionem laudaverunt fratres ſui Rogerus & Guillelmus, & ſorores ejus *Beniavient* & Gila. Quod ut firmum, &c. Actum apud Peronam anno Domini MCCX. regni noſtri XXXI. aſtantibus, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De conceſſione facta comitiſſæ Campaniæ.

Anno 1210. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Noveritis quod nos creantavimus dilectæ & fideli noſtræ B. comitiſſæ Trecenſi, quod nullum hominem neque feminam qui ſit de domaniis ſuis, aut de cuſtodiis, aut de communiis, ſive de franchiſiis, aut de villis in quibus habet perſias ſuas, recipiemus, aut in domaniis, aut in cuſtodiis, aut in communiis, ſive in franchis villis noſtris, aut in villis in quibus habeamus priſias noſtras, quouſque Th. filius ejus habeat viginti & unum annos. Illi autem homines qui erant ſub dicta comitiſſa anno Domini milleſimo ducenteſimo nono menſe Septembri tertia die ejuſdem menſis habebunt omnia tenementa ſua quæ ſunt ſub ipſa, quouſque THEOBALDUS filius ejus vigeſimum primum annum impleverit. Cum autem idem filius ejus habuerit viginti unum annum, ſi ipſe nos requiſierit de jure ſibi ſuper hoc exhibendo in curia noſtra, nos tenemur ei exinde jus facere. Homines vero prædicti non poterunt reverti ad reſidendum in terra noſtra, de qua receſſerunt antequam prædictus filius ejus habeat XXI. annos. Actum Meleduni anno MCCX. menſe Septembri.

DONATIO REGINALDI de Poliaco facta monaſterio Veteris-pediculi.

Anno 1211. *Ex autographo*

EGO DROGO DE MELLOTO notum facio omnibus tam præſentibus quam futuris, quod Reginaldus domicellus de Poliaco, qui cognominatur Diabolus, & omnes fratres ſui dederunt in eleemoſynam Deo & fratribus Grandimontis qui morantur juxta ſanctum Mauritium, pro ſalute ſua & parentum ſuorum, cenſum videlicet tredecim ſolidos & duos denarios, de quibus Reginaldus de Mortuo-fonte debet ſex ſolidos & unum denarium, & Geraldus de Rivo tres ſolidos, & Coſtandus *des Planches*, & Curaldus gener ſuus duos ſolidos & unum denarium, & Stephanus *Potiers* decem & octo denarios, & Johannes *Beſeneaux* ſex ſolidos, ſingulis annis ad feſtum ſancti Johannis-Baptiſtæ reddendum in perpetuum & in pace poſſidendum. Omnes vero ſuperius nominati cenſum quod ſupradiximus quod debebant ſæpedicto R. pro quibuſdam terris quas de eo cenſualiter poſſidebant, tenentur de cetero ad ſupra nominatum terminum reddere. . . . . Bonis-hominibus ſuperius nominatis, prout ſupradicto R. tenebantur reddere. Quoniam

Digitized by Google

decim millia librarum his terminis, in inſtanti feſto S. Andreæ duo millia & quingentas libras, ad octavas Paſchæ ſubſequentis duo millia & quingentas libras, in octavis S. Remigii ſubſequentibus duo millia & quingentas libras, in feſtivitate S. Andreæ ſubſequentis duo millia & * quindecim libras. Si vero, quod abſit, dictus filius meus Th. moreretur infra terminum, qui eſt ab hac inſtanti purificatione B. Mariæ in quatuor annos, ſi dominus rex teneret comitatum in manu ſua, ipſe mihi gratum meum faceret infra annum de prædictis xv. millibus; & ſi dominus rex comitatum tradere vellet alii, nullum de eo ſaiſiret, quouſque me ad gratum meum ſecuram faceret de prædictis xv. millibus mihi reddendis infra annum; & ſi prænominato termino, qui eſt ab inſtanti purificatione B. Mariæ in quatuor annos in antea, nullus, nec dominus, nec rex, nec alii qui tenerent comitatum Campaniæ, teneatur reddere dicta xv. millia librarum. Omnes iſtas conventiones aſſecuravit mihi dominus rex tenendas, & ego ipſi, & eas dominus rex debet aſſecurari a domino LUDOVICO filio ſuo. Actum anno Domini MCCIX. menſe Auguſto.

* f. quingentas.

CARTA
De fideli ſervitio Odonis de Dolis.

[a] Anno 1209. Ex mſ. Colbertino.

EGo RADULFUS filius ODONIS de (a) Dolis, dominus Caſtri-Meliandi, notum facio univerſis, quod ego continebo me omnino ad voluntatem domini regis de omnibus, & ſi poterit inquirere quod ſim culpabilis de mercatoribus captis in Biturcſio, ſuper hoc faciam omnino voluntatem ſuam. Si autem de his conventionibus deficerem, concedo ut quicquid ad me pertinere debet de prædicto Caſtro-Meliandi, & toto feodo quod eſt de feodo domini regis, ſit mihi in depertitum erga dominum regem. De caſtro autem de Botaco, concedo, quod ſi epiſcopus Lemovicenſis vellet eum mittere ad feodum alterius, non reciperem illud niſi de epiſcopo Lemovicenſi. Et ſi idem epiſcopus contrarius vellet eſſe in hoc domino regi, ego ſuper hoc ad totum poſſe meum eſſem domini regis adjutor contra omnes homines. Actum apud Caſtrum-Meliandi, anno Domini MCCIX. menſe Septembri.

(a) Extat in comitatu Burgundiæ Dola urbs inſignis, extat & in minori Britannia Dolum urbs epiſcopalis, extat & in pago Bituricenſi Dolum, ubi inclytum ordinis S. Benedicti cœnobium vulgo Burgidolenſe dictum, haud procul a Caſtro-Rodulfi, de quo hic locus intelligendus.

LITTERÆ HUGONIS
abbatis Majoris-monaſterii.
De damnis reſarcitis a domino Juhello de Meduana.

Anno 1210. Ex archivo Majoris-monaſterii.

FR. H. Dei gratia Majoris-monaſterii humilis miniſter, & totus ejuſdem loci conventus, omnibus ad quos præſens carta pervenerit, in Domino ſalutem. Noveritis univerſi, quod cum dominus JUELLUS de Meduana ad majorem caſtri ſui fortitudinem calciatam erexiſſet de novo juxta aliam calciatam, ſubtus quam quoddam molendinum pridem habere ſolebamus, ſcilicet in calciata ſuperioris ſtagni, quod tempore guerræ regum Franciæ & Angliæ fuerat penitus deſtructum, & novum ſtagnum ibidem feciſſet; & cum ſic propter reſtagnationem aquæ præjudicium factum fuerit nobis, prædictus JUELLUS animæ ſuæ conſulens ad reſarciendum proprium damnum noſtrum, quod nobis propter exaltationem ſuperioris ſtagni proveniebat, ſtatuit quod de cetero quicumque præpoſitus Meduanæ fuerit, in nundinis ſanctæ Mariæ Magdalenæ treſdecim ſolidos Cenomanenſes perſolvet. Nos etiam molendinum in priſtino loco libere poterimus conſtruere vel reædificare. Et ſi forte per reſtagnationem ſtagni inferioris impeditum fuerit molendinum vel deterioratum, dominus JUELLUS ad arbitrium bonorum virorum damna nobis reſtituet, & faciet emendari, vel quicumque poſt eum caſtrum Meduanæ habebit. Ut ergo hoc totum, ſicut prænotatum eſt, de cetero in perpetuum firmiter obſervetur, nos idem annotari, & ſigillorum noſtrorum impreſſionibus fecimus communiri. Actum anno Domini MCCX. menſe Februario. Inſuper dictum fuit quod vetus ſtagnum nulli poterit dari vel vendi niſi nobis.

CARTA CASTELLANI
Belli-manſi.

Anno 1210. Ex mſ. Colbertino.

EGo caſtellanus Belli-manſi notum facio univerſis quod ego domino meo PHILIPPO illuſtri regi Francorum promiſi & creantavi, quod ego bona fide pacem tenebo ipſi & filio ejus domino meo LUDOVICO, & terris & hominibus eorum, & de hoc firmiter tenendo poſui erga dominum regem fidejuſſores de mille marchis, quorum nomina inferius ſubſcribuntur; hoc modo, quod ſi contra hoc irem, & inde convictus eſſem, per curiam Francorum vel per curiam Atrebateſii, quamcumque dominus meus rex vellet, vel exinde de jure deficerem, plegii mei qui ſubſcripti ſunt, infra XL. dies ex quo de parte domini regis exinde ſubmoniti eſſent, gratum ejus facerent de prædictis mille marchis, videlicet unuſ-

quiſque de tanto pro quanto eſt a me in fidejuſſione conſtitutus, ſcilicet epiſcopus Belvacenſis de centum marchis, comes Robertus Drocenſis de c. marchis, comes S. Pauli de c. marchis, comitiſſa de Cuciaco de cc. marchis, Hugo frater meus de centum marchis, Gilo de Marceriis de centum marchis, W. de Buccio de c. marchis, Gir. de Roſſeio de c. marchis, Adam de *Gomecort*, Pontius de Bello-manſo, Hugo de Monte ſancti Ægidii, W. de Marcheſio iſti quatuor de centum marchis. Dominus vero Ludovicus de terra & hereditate mea tenetur me conſtituere in ea ſaiſina, in qua eram antequam eſſem abjuratus, excepto de hoc quod non tenetur reſtituere damna quæ mihi fecit propter meum foriſfactum, & poſtea dictus dominus meus Ludovicus debet me ducere per jus ad uſus & conſuetudines Attrebatenſes. Quod ut firmum, &c. Actum Pariſius anno Domini mccx. menſe Junio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De venditione Braii a caſtellano Peronæ.

Anno 1210. *Ex mſ. Colbertino.*

In nomine, &c. Philippus, &c. Notum, &c. quod dilectus & fidelis noſter caſtellanus Peronæ vendidit nobis Braium ſuper Sommam fluvium & *Praaz* cum pertinentiis eorum, & quicquid in eis habebat, pro quatuor millibus & centum libris Pariſienſis monetæ, quas propter hoc ei dedimus. Præterea dedimus eidem propter hoc Bodiacum cum pertinentiis, & quicquid in eadem villa habebamus in aſſignamentum cxx. librarum dictæ monetæ annui reditus tenendum de nobis & heredibus noſtris ab ipſo & heredibus ſuis in perpetuum in feodum & hominagium ligium, excepto quod nos retinemus ad opus noſtrum & heredum noſtrorum in eadem villa Bodiacum tranſverſum, Calceiam & medietatem nemoris ejuſdem villæ, & quadraginta ſolidos de advocatia *de Jehancort* juxta Bodiacum, & juſtitiam ad illos xl. ſolidos pertinentem. Si vero prædictus caſtellanus priuſquam uxor ejus decederet moreretur, quantum ipſa habet in Braio jure dotalitii, tantum teneremus de terra ejuſdem caſtellani quamdiu ipſa viveret, & poſt deceſſum ejus, eadem terra ad heredes caſtellani rediret, & quicquid uxor ejus jure dotalitii teneret in Braio ad nos integre perveniret. Dictus ſiquidem caſtellanus debet nobis guarantire contra omnes prædictam Braii & *Praaz* cum eorum pertinentiis venditionem. Hanc autem venditionem laudaverunt fratres ſui Rogerus & Guillelmus, & ſorores ejus *Beniavient* & Gila. Quod ut firmum, &c. Actum apud Peronam anno Domini mccx. regni noſtri xxxi. aſtantibus, &c.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De conceſſione facta comitiſſæ Campaniæ.

Anno 1210. *Ex mſ. Colbertino.*

Philippus Dei gratia Francorum rex, &c. Noveritis quod nos creantavimus dilectæ & fideli noſtræ B. comitiſſæ Trecenſi, quod nullum hominem neque feminam qui ſit de domaniis ſuis, aut de cuſtodiis, aut de communiis, ſive de franchiſiis, aut de villis in quibus habet perſias ſuas, recipiemus, aut in domaniis, aut in cuſtodiis, aut in communiis, ſive in franchis villis noſtris, aut in villis in quibus habeamus priſias noſtras, quouſque Th. filius ejus habeat viginti & unum annos. Illi autem homines qui erant ſub dicta comitiſſa anno Domini milleſimo ducenteſimo nono menſe Septembri tertia die ejuſdem menſis habebunt omnia tenementa ſua quæ ſunt ſub ipſa, quouſque Theobaldus filius ejus vigeſimum primum annum impleverit. Cum autem idem filius ejus habuerit viginti unum annum, ſi ipſe nos requiſierit de jure ſibi ſuper hoc exhibendo in curia noſtra, nos tenemur ei exinde jus facere. Homines vero prædicti non poterunt reverti ad reſidendum in terra noſtra, de qua receſſerunt antequam prædictus filius ejus habeat xxi. annos. Actum Meleduni anno mccx. menſe Septembri.

DONATIO REGINALDI de Poliaco facta monaſterio Veteris-pediculi.

Anno 1211. *Ex autographo.*

Ego Drogo de Melloto notum facio omnibus tam præſentibus quam futuris, quod Reginaldus domicellus de Poliaco, qui cognominatur Diabolus, & omnes fratres ſui dederunt in eleemoſynam Deo & fratribus Grandimontis qui morantur juxta ſanctum Mauritium, pro ſalute ſua & parentum ſuorum, cenſum videlicet tredecim ſolidos & duos denarios, de quibus Reginaldus de Mortuo-fonte debet ſex ſolidos & unum denarium, & Geraldus de Rivo tres ſolidos, & Coſtandus *des Planches*, & Curaldus gener ſuus duos ſolidos & unum denarium, & Stephanus *Potiers* decem & octo denarios, & Johannes *Beſeneaux* ſex ſolidos, ſingulis annis ad feſtum ſancti Johannis-Baptiſtæ reddendum in perpetuum & in pace poſſidendum. Omnes vero ſuperius nominati cenſum quod ſupradiximus quod debebant ſæpedicto R. pro quibuſdam terris quas de eo cenſualiter poſſidebant, tenentur de cetero ad ſupra nominatum terminum reddere. . . . . Bonis-hominibus ſuperius nominatis, prout ſupradicto R. tenebantur reddere. Quoniam

ed by Google

vero Guillelmus *Liboiſiers* de cujus feodo prædicta dinoſcuntur eſſe, juraverat quod ipſe non poterat laudare illam venditionem quam R. ſuperius nominatus feciſſet coram me & dominum de Melloto fratrem meum, bona fide promiſit quod ipſe vel aliquis pro eo de cetero non contrairet venditioni prænominatæ. Et ut hoc ratum haberetur, ad rogationem & petitionem ſupradictorum fratrum & aſſenſu ſupradicti Guillelmi præſentem cartulam ſigilli munimine roborari præcepi. Actum anno incarnati Verbi milleſimo ducenteſimo undecimo.

CARTA AMALRICI DE CREDONE ſuper fortericia de *Chantoncé*.

Anno 1211. Ex mſ. Colbertino.

EGo AMALRICUS DE CREDONE. Notum facio univerſis, quod domino meo PHILIPPO illuſtri Francorum regi bona fide promiſi & juramento corporaliter præſtito firmiter creantavi, quod de fortericia mea *de Chantocé*, & de tota terra mea & de corpore meo faciam ei bonum ſervitium & fidele, & eam ipſi vel mandato ſuo tradam ad juvandum ſe contra inimicos ſuos ad magnam vim & ad parvam, quotiens ſuper hoc ex parte ipſius fuero requiſitus. Quod ſi ita non facerem, idem dominus meus rex infra XL. dies poſtquam exinde defecero, ad totam terram meam poterit aſſignare, & eam tenere ſine interceptione, donec de tribus millibus marcharum habeat exinde gratum ſuum. Actum Cenomanis anno Domini MCCI. menſe Februario. Plegii Amalrici R. comes *de Alençon* de mille libris Pariſienſibus, Juhellus de Meduana de M. libris. Seneſcallus Andegavenſis de M. lib. Bernardus de Feritate de CCC. lib. vicecomes Bellimontis de D. lib. Rob. de Pronaio de CCC. lib. Rotrodus de Monte-Forti de D. libris, Gervaſius de CCC. lib. Hamelinus de Roorta, & Guido *Turpin* uterque de CC. libris.

PHILIPPI AUGUSTI de privilegiis S. Martini Turonenſis.

Anno 1210. Ex archivis monaſterii Cormeriacenſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex amicis & fidelibus ſuis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, ſeneſcallis, juſtitiariis, vicecomitibus, ballivis & præpoſitis, & univerſis fidelibus ad quorum intuitum vel auditum præſens carta pervenerit, perpetuam in ſalutis auctore ſalutem. Noverit univerſitas veſtra, quod cum nos in capitulum beati Martini Turonenſis intraſſemus, voluimus & præcepimus, ut convocatis tam clericis quam burgenſibus antiquioribus, ex his electi honeſtiores jurarent, quod veritatem dicerent

A ſuper his quæ viderant, vel ab anteceſſoribus ſuis audierant, de his quæ in villa Turonenſi vel circa ad jus noſtrum, quod tam decanus quam theſaurarius, quam alii canonici beati Martini a nobis habent, vel ad jus comitis Andegavenſis pertinent, de quibus contentio tunc erat; ne aliquid falſitatis pro nobis vel pro comite Andegavenſi ſcienter adjungerent. Jurati itaque dixerunt de his quæ ad memoriam poterunt reducere hæc quæ ſequuntur. Ab era ſancti Venantii uſque ad cuneum muri per viam pratorum

B ſancti Juliani, & a cuneo muri uſque ad Ligerim, totum eſt de eleemoſyna regum Franciæ, & de jure beati Martini: ita quod medietas viæ in ballivia hinc ſpectat ad jus beati Martini, inde ad feodum comitis Andegavenſis. Quantum autem ambitus clauſtri durat, totum gaudet eadem libertate & immunitate, qua & ipſa eccleſia B. Martini: ita quod ſi quis aliqua ductus neceſſitate illuc confugerit, vel captus inventus fuerit, liber debet eſſe & immunis. Si quis autem contra hanc libertatem venerit, debet puniri ſecundum formam quæ continetur in privilegiis ejuſdem eccleſiæ regum

C Francorum. Nec omittendum eſt quod abbatia Cormeriacenſis cum tota villa & multis poſſeſſionibus. Item abbatia beatæ Mariæ de Bello-monte cum tota villa & multis aliis poſſeſſionibus. Item eccleſia ſancti Coſmæ cum tota inſula & multis aliis poſſeſſionibus, de eleemoſyna regum Franciæ ſunt, & ad eccleſiam beati Martini ſpectant. Ad hæc quando Ligeris vel Carus ita excreverit, quod per pontes tranſiri non poſſit, omne emolumentum quod ex navigio provenerit, ad eccleſiam beati Martini pertinet. In nemore Verniſenio habent canonici

D beati Martini a rege Francorum calfagium ſuum de boſco vivo. Quod ſi aliquid de nemore illo extirpari contigerit; cenſus, terragium, & decimæ debent eſſe eccleſiæ B. Martini: homines autem beati Martini de præpoſitura de Varenna non debent ire ad expeditionem vel exercitum comitis Andegavenſis, niſi per præpoſitum vel alium miniſtrum comitis in capitulo beati Martini requiſiti fuerint. Solet autem præpoſitus civitatis exigere in quadrageſima a quolibet hominum beati Martini de ultra Ligerim duodecim denarios, quod de novo contra

E libertatem & privilegia beati Martini uſurpatum eſt, nec debet fieri. Item, ſi aliquem hominum beati Martini de præpoſitura de Varenna contra quemcumque etiam contra ipſum præpoſitum civitatis delinquere contigerit, in curia præpoſiti beati Martini debet emendari, nec præpoſitus civitatis debet aut poteſt illum juſticiare, quamdiu præpoſitus beati Martini illum juſtitiare voluerit, niſi præpoſitus civitatis in forisfacto chimini eum invenerit: viarii comitis vel

aliqui ejus miniſtri non debent habere meſtivam in eadem præpoſitura, nec in alodio de *Theſſe.* Et qualiter totum clauſtrum B. Martini cum omni juſtitia ejus eſt integre beati Martini & clericorum : ita quod comes Andegavenſis nullam prorſus ibi habet conſuetudinem vel juſtitiam. Et ſi in clauſtrum adjudicatum fuerit duellum, tenebitur in curia decani : viarii autem comitis infra ambitum clauſtri nullam habent umquam juriſdictionem. Vinagium vero vel vinum quod de propriis vineis capituli beati Martini ſumitur extra Ligerim, per Ligerim liberum debet habere tranſitum : ita quod pro eo nihil debet dari, exceptis conſuetis feſtagiis, quæ dat decanus. Vinum autem alicujus canonicorum ſpeciale liberum tranſitum habebit per Ligerim dando ſecundum conſuetudinem logiarii unam lagenam vini & duas nummatas panis. Omnes clerici beati Martini cum ſervientibus ſuis eundo & redeundo liberum habent tranſitum, nihil dando niſi feſtagia, quæ a præpoſito de Nogento pontonariis debentur pro canonicis & ſervientibus ſuis transvehendis, & pro annona canonicorum de Nogento & de Geneſtolio. Si vero pons fractus fuerit, ſimiliter debent habere liberam per navem transvectionem, nihil dando, niſi quod propter hoc pro reparatione pontis datur annua conſolatio tredecim ſolidorum & quatuor denariorum. Infra burgum ſancti Petri Puellaris comes Andegavenſis nullam prorſus juſtitiam habet, niſi duobus temporibus infra determinandis, quando ſcilicet viarii comitis ſunt in Caſtro-novo; & tunc eamdem habent conſuetudinem ibi, quam alibi in Caſtro-novo; ſed qui habet burgum, habet de omni pedagio tam civitatis, quam capitis pontis, quam Caſtri-novi ſextum denarium; & debent partiri qualibet quinta decima die ſimiliter ſextam minam ſalis navigio allati in transverſo burgi Brenuoſi : tantum capit eccleſia ſancti Martini quantum comes : & qui ea recipiunt debent eſſe per fidem conſtricti ſervientibus beati Martini, & qualibet ſeptimana eadem eccleſia debet habere conſuetudinem muiblorum & coſtuciæ carnificum. De ſexaginta ſolidis quos Judæi civitatis debent ad Paſcha, eccleſia beati Martini debet habere triginta ſolidos in porta ſancti Cirici, tantum habet eccleſia beati Martini, quantum & comes : & habet ibi eccleſia eadem ſervientem ſuum, & de communitate nummorum præpoſitus comitis habet procurationem competentem, & duodecim denarios qualibet feria ſexta, quamdiu logia durat in explenta, quæ dicitur regis Francorum, habet B. Martinus dimidium & comes dimidium pro cuſtodia; & neuter poteſt inde dare ſeu vendere ſine alio. In panagio omnium habet B. Martinus di-

A midium & comes dimidium. Carnifices & piſcatores civitatis debent canonicis beati Martini in Ramis palmarum ſingulis ſingulas lampredas, ſicut & illi qui ſunt de Caſtro-novo. Canonici autem debent ſingulis candelam in Purificatione B. Mariæ, & ipſi debent intereſſe canonicorum proceſſioni in eadem die, ſicut & illi de Caſtro-novo. Quando autem reddunt lampredas, unuſquiſque debet habere à canonicis lagenam vini & nummatam panis, ſicut & illi de Caſtro-novo. Terra autem illa quæ contigua eſt & adhæret Prato-maledicto, quod pacifice
B poſſident canonici B. Martini, in quo fuit quondam pratum B. Martini, eſt de eleemoſyna regis Franciæ, & ad eccleſiam B. Martini ſpectans. De pane qui in Caſtro-novo venit vendendus, non debet dari coſtuma comiti Andegavenſi ſeu alicui, niſi theſaurario; nec comes, nec alius poteſt advectorem panis impedire nec prohibere ne panis afferatur in caſtrum, nec debet eſſe porta panis in civitate. Illa medietas vici de banliva quæ eſt verſus caſtrum, eſt eccleſiæ B. Martini, altera medietas comitis. Mina ſalis menſurandi juris theſaurarii eſt. Si capud
C planchæ fuerit ad terram; viarii civitatis bis in anno veniunt in caſtrum ad juſtitiam caſtri tenendam cum ſerviente regis Franciæ, vel ejus qui ab eo habet theſaurariam : & eſt primus terminus in feſto beatorum apoſtolorum Petri & Pauli. Ipſa enim die poſt magnam miſſam ad hoc veniunt in Caſtrum novum, & hanc juſtitiam tenent uſque in proximum feſtum B. Martini poſt magnam miſſam : qua finita, recedunt. Alius terminus eorum adventus ad juſtitiam ſimiliter tenendam cum ſervientibus regis Franciæ vel theſauraria eſt in hyeme, & incipit in feſto
D omnium ſanctorum poſt magnam miſſam, & durat uſque ad feſtum ſancti Bricii poſt magnam miſſam. Tunc temporis ſerviens regis Franciæ, vel theſaurarius & ſerviens comitis juſtitiam tenent Caſtri-novi communiter, & quicquid inde provenit communiter accipiunt. Si tamen eo tempore latronem capi contigerit, vel aliquem alium pro forisfacto ſuo ille cum univerſis qui cum eo capientur, ad domum theſaurarii ducentur, & ibidem judicabit; & ſerviens regis Franciæ ſive theſaurarius, & ſerviens comi-
E tis communiter quod inde provenerit partientur. Judicabunt autem ſecundum conſuetudinem Caſtri-novi. Si vero eo tempore duellum fuerit adjudicatum, in gravia caſtri tenebitur. Si judicium aquæ vel ignis portandum fuerit; apud ſanctum Petrum Puellaris portabitur. Juſtitia regis Franciæ ſive illius qui eam ab eo habuerit protenditur uſque juxta ad Beram S. Venantii, & uſque Malmordam juxta prata lineæ, & a Malmorda uſque ad pontem Auveri, & a ponte Auveri inferius ſicut trames diſtinguit

uſque ſubtus inſulam Petri Auveri, & in aqua & in terra chiminus terræ comitis, magnus chiminus terræ a ponte Auveri inferius eſt comitis. Comes vel ejus ſerviens non debet vel poteſt capere in Caſtro-novo aliquem, ſive terminum ei ponere, niſi in duobus temporibus ſupra determinatis, ſicut dictum eſt, nec etiam hominem manentem in Caſtro-novo extra caſtrum poteſt capere, niſi forte in præſenti foriſfacto eum deprehenderit extra metas regis Franciæ, vel ejus qui ab eo habet, vel diem ei præfigere pro foriſfacto. Poteſt tamen ei diem præfigere, ſi tenuerit cenſivam vel feodum comitis. Si clamor fuerit de feodo, ſive de cenſiva, non debet etiam res alicujus manentium in caſtro detineri vel impediri pro foriſfacto ejus, quamdiu voluerit ſtare juſtitiæ regis Franciæ, vel illius qui eam ab illo habet, vel illius in cujus burgo manet, comes non debet nec poteſt aliquem impedire pro foriſfacto alterius, niſi tantummodo illum qui foriſfactum fecit. Judicatum fuit in curia bonæ memoriæ Ludovici regis patris noſtri Gaufredo Mario quod pro ſuo foriſfacto ipſe & heredes ſui amittent univerſa quæ tenebant de theſaurario, unde exigente juſtitia de mandato patris noſtri prædicti, Girardus tunc theſaurarius fecit dirui domum, quam prædictus Gaufridus in caſtro habebat; ex tunc prædictus theſaurarius tenuit Mariam Gaufredi & heredum ejus adjudicatam, ſicut dictum eſt. Tenuit etiam multa quæ ad Mariam pertinebant, & univerſi qui poſtea theſaurariam habuerunt continue & quiete ea quæ prædicimus tenuerunt; & adhuc Petrus theſaurarius qui theſaurariam habet, a rege Francorum tenet. Comes non debet homines de Caſtro-novo ducere in exercitum ſive equitationem, niſi forte cauſa & nomine belli, ita tamen quod vexillum B. Martini præcedat. Contra vero regem Francorum nullo modo poteſt eos ducere. Supradictis addendum eſt, quod ſi ſerviens regis Franciæ vel ejus qui ab eo habet juſtitiam, citationem aliquam fecerit antequam viarii comitis veniant ad juſtitiam in Caſtro-novo, ſicut dictum eſt, tenendam, ſerviens regis Franciæ, vel illius qui ab eo habet juſtitiam, illud placitum tenebit & terminabit, & emendationem ſolus ſine ſerviente regis Franciæ comes habebit; ſed poſtquam venerint de novo, nullo modo per ſe facient citationem, niſi de his quæ ad feodum vel cenſivam ſpectant theſaurarii; de quibus comes vel ejus viarii nullam habet juſtitiam. De duellis quæ judicantur in curia theſaurarii, ſi pugnaturos baulivam exire contigerit pro duello faciendo, & pax inde facta fuerit, comes inde habebit ſeptem ſolidos & dimidium de præſenti. Si autem pugnaturi, antequam baulivam tranſierint, inter ſe pacem fecerint, comes inde nihil habebit, ſed theſaurarius vel ſerviens ejus ſolus ſeptem ſolidos & dimidium de præſenti. Si autem duellum factum fuerit, de victo ſexaginta ſolidos habebit comes & non plus: & ille quietus recedet, niſi forte pœnam corporis ſui meruerit: quod ſi in corpore fuerit puniendus, per comitem punietur. Comes autem ſine aliqua emendatione & dilatione tenebit duellum, ſicut in curia theſaurarii, aut in curiis aliorum de caſtro, de quorum curiis duellum in curia comitis venire debeat.... adjudicatum. Dixerunt etiam jurati ſe audiſſe ſtatutum fuiſſe, ut duodecim homines de Caſtro-novo pro ſe & pro aliis facerent homagium comiti pro cuſtodia corporum & rerum hominum de Caſtro-novo, ſalva fidelitate regum Franciæ & eccleſiæ; quod tamen in privilegiis B. Martini non continetur, nec per eccleſiam dicitur approbatum; & hoc introductum eſſe dicitur, ut homines de caſtro cum rebus ſuis ſalvi eſſent etiam per guerram regis Franciæ & comitis. Comes nec in clauſtro B. Martini nec in caſtro poteſt aut debet violentiam ſive taliam, ſive aliquam exactionem facere. Viarii comitis in nullo affidamento habent juſtitiam, littus & aqua & incrementa ripæ, & inventiones, & cenſus aquæ ſunt juris regis Francorum, vel ejus qui ab eo habet poteſtatem infra metas aſſignatas. Homines de Caſtro-novo & clauſtro nihil prorſus debent de vineis ſive annonis ſuis quæ percipiunt de propriis reditibus ſive de poſſeſſionibus, ſi ea voluerint adducere in clauſtrum, ſive in Caſtrum-novum, niſi forte per aquam duxerint: quia tunc de duabus ſummis dabunt unum obolum. Si vero per aquam non duxerint, nihil dabunt. Si vero homo manens in clauſtro vel extra clauſtrum aliunde adduxerit vinum venale; de unoquoque modio dabit regi Franciæ, vel ei qui ab eo habet juſtitiam ſex denarios, & cauponi unoquoque die, quamdiu vinum vendet, precationem vel duos denarios. Comes autem nec pro guerra, nec pro alia cauſa, poteſt aut debet ſaiſire eccleſiam B. Martini, aut domos, aut quaſcumque res ad eccleſiam B. Martini ſpectantes, vel poſſeſſiones, vel jura decani, vel theſaurarii, vel alicujus canonicorum B. Martini, ubicumque fuerint in villa Turonenſi vel extra. Quod ſi forte ſuper aliquo articulo de jure eccleſiæ B. Martini vel comitis hinc inde quæſtionem emergere contigerit; partes apud S. Julianum debent convenire, & ibi de querelis ſuis tractare. Hæc ſunt ſuper quibus jus regis Franciæ, & eorum qui per eum habent poteſtates per miniſtros comitis Andegavenſis frequentius conſueverunt impediri & perturbari, & quæ homines jurati ad memoriam revocare potuerunt,

runt, in his dumtaxat quæ perſonæ vel canonici B. Martini in villa Turonenſi vel circa a rege Franciæ habent: hoc viri honeſti antiquiores tam clerici quam laici jurati dixerunt. Volumus ergo & firmiter præcipimus, quod hæc ſicut prænominata ſunt amodo firmiter obſerventur. Quod ſi forte in his vel in aliis quæ prædictæ perſonæ, vel canonici habent a rege Francorum aliquid quod per oblivionem omiſſum eſt, nolumus propter hoc aliquod præjudicium fieri vel regi Francorum, vel eis qui ab eo habent. Præterea quæcumque in privilegiis B. Martini ab anteceſſoribus noſtris indultis continetur, volumus & firmiter præcipimus illibata obſervari. Sed ſi quis de prænotatis articulis contra eccleſiæ aliquam libertatem, vel contra prædeceſſorum noſtrorum privilegia per comitem Andegavenſem vel ejus miniſtros uſurpatum eſt, nolumus illud occaſione hujus reſcripti noſtri aliquam vim obtinere: ſed ſi quando ad debitum ſtatum poterit revocari, non obſtante hujus reſcripti noſtri auctoritate, ad honorem Dei & beati Martini revocetur. Hæc omnia ſupradicta conceſſimus decano, theſaurario, & aliis canonicis beati Martini, nos & rex RICHARDUS, rex Angliæ per inſtrumentum quod penes ſe habuerunt burgenſes de Caſtro-novo apud Corbiniacum impetratum, anno Domini MCXC. menſe Julio. Et nos ut prædicta firma & inconcuſſa permaneant, ad petitionem fidelium noſtrorum OD. decani, & Roberti theſaurarii, & aliorum canonicorum B. Martini, ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus. Actum Pariſius, anno dominicæ Incarnationis MCCXI. regni vero noſtri anno XXXIII. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo. S. GUIDONIS buticularii. S. BARTHOLOMEI camerarii. S. DROCONIS conſtabularii. Data vacante cancellaria.

CARTA SIMONIS DE PISSIACO.

De venditione foreſtæ Loiæ.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

EGo Simon de Piſſiaco, notum, &c. quod ego domino meo illuſtri Francorum regi & heredibus ejus quitto in perpetuum omne jus, & quicquid habebam in venditione foreſtæ Loiæ: ita quod nec ego, nec heres meus aliquid juris de cetero poterimus reclamare in prædictæ foreſtæ venditione. Præterea eidem domino regi & heredibus ejus quitto in perpetuum omnem chaiciam ejuſdem foreſtæ, & beſtiam mortuam. Dominus autem rex in hujus excambium & in augmentum feodi mei quod de ipſo teneo, dedit mihi & heredibus meis A totum nemus cum terra quod habebat in Cuvia, & quicquid in illo habebat, ſicut illud poſſidebat, videlicet a metis terræ domini Bartholomei de Roya uſque ad ſtagna comitis ROBERTI, & uſque ad terras arabiles circumadjacentes, & ſicut cheminum Chamborciaci comportat uſque ad metas domini Bartholomæi & per deverſus *Bettemont* uſque ad boſcos militum, ego debeo cuſtodire cum tribus ſervientibus meis foreſtam prædictam, & dominus rex ponit ſervientes ſuos ad eamdem foreſtam cuſtodiendam: & ſi ego & ſervientes mei invenerimus B in eadem foreſta foriſfactum aliquod ſine ſervientibus domini regis, foriſfactum eſt noſtrum. Et ſimiliter ſi domini regis ſervientes invenerint foriſfactum ſine me & ſervientibus meis, foriſfactum erit domini regis: & ſi ſervientes domini regis foriſfactum invenerint cum ſervientibus meis, domini regis ſervientes poſſunt finem facere de foriſfacto, & ego inde habebo medietatem, neque ſervientes domini regis poſſunt penitus quittare foriſfactum ſine aſſenſu meo vel ſervientium meorum. C Ego etiam retineo in prædicta foreſta mortuum nemus ad opus furni & hominum meorum de Acheriis, ſicut illud a viginti annis habuerunt uſque nunc. Retineo etiam mihi & heredibus meis quercum mortuam ad ardendum, ſive vendere & donare ſicut illam debeo habere, & ſicut anteceſſores mei ſemper eam habuerunt, & potero illam ducere in domum meam de Acrimonte vel de Piſſiaco, in quacumque earum fecero manſionem. Præterea retinebo mihi & heredibus meis in eadem foreſta medietatem D reditus herbagii, ſicut ego & anteceſſores mei illum ſemper habuerunt. Excambium autem quod dominus rex mihi & heredibus meis fecit pro quittatione Griariæ dictæ foreſtæ Loiæ dedit & conceſſit mihi & heredibus meis libere & quiete in augmentum feodi quod de ipſo teneo, excepto quod Robertus de Piſſiaco in boſcis prædictis ex me habet, & quod eos non potero eſſartare ſine ejus licentia & aſſenſu. Quod ut ratum, &c. Actum anno Domini MCCXII.

E CARTA DE JURAMENTO & fidelitate Guillelmi de Calvigniaco.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

EGo Guillelmus de Calvigniaco notum facio, &c. quod ego juravi domino meo ligio Franciæ regi illuſtri, quod ei bene & fideliter ſerviam, tamquam domino meo ligio, contra omnes homines qui poſſunt vivere & mori, & ita quod ſi ab his conventionibus reſilirem, quod ei bene & fideliter ſervirem, volo & concedo quod dominus meus PHILIPPUS rex Francorum poſſit capere totum feodum ſuum, quod

ed by Google

Herveus de Virſone de me & uxore mea A tenet, & remaneat eidem domino regi in departito, & heredibus ſuis in perpetuum, ſine aliqua interceptione. Similiter totum feodum quod R. dominus Montis-Falconis tenet de me & uxore mea M. Similiter totum feodum quod R. de *Boſmez* tenet de me & M. uxore mea. Præterea juravi eidem domino meo Francorum regi, & creantavi ſuper totum feodum, quod de ipſo teneo, quod villam Exolduni neque muris neque foſſatis infortiabo ſine ejus voluntate & aſſenſu; & quod dominus rex PHILIPPUS turrim Exolduni cuſtodiri faciat ſicut ante faciebat, & habeat in eadem vel milites B vel ſervientes ſuos ad eam cuſtodiendam, quamdiu ipſi placuerit; & eidem domino regi reddam ſingulis annis centum libras ad ipſam turrim cuſtodiendam, quamdiu domino regi in manu ſua eam tenere placuerit. Juravi etiam domino meo PHILIPPO Francorum regi quod eum habere faciam omnia juramenta militum & burgenſium caſtellanorum Exolduni, quod bene & fideliter ſerviam ei, ſicut ſupradictum eſt; & quod ſi ab ejuſdem ſervitio recederem, quod bene & fideliter ei, ſicut dictum eſt, C non ſervirem, ipſi contra me eſſent in auxilium domino regi & mihi in nocumentum: quod niſi ipſum dominum regem contra me juvarent, ipſe poſſet capere omnia bona tam mobilia quam immobilia prædictorum militum & burgenſium, & ea in manu ſua tenere, quamdiu ei placuerit, donec eſſet ei emendatum ad gratum ſuum. Similiter & feoda prædictorum Hervei de Virſone & R. domini Montis-Falconis & domini de Charrotio, & Roberti de *Boſmez* in manu ſua tenebit, quamdiu ei placuerit, ſi ab ejuſdem domini regis ſervitio recederem. D Eodem modo faciam eum habere omnia juramenta militum & burgenſium de caſtellaniis Caſtri-Radulfi, Caſtri-novi, & Marolii, ſalvo dotalitio filiæ comitis PETRI, quod habet apud Caſtrum-novum & Marolium, ita quod ſi domino regi bene & fideliter ſervirem, & ipſum contra me non juvarent, dominus rex poſſet capere ſine aliqua interceptione omnia bona militum & burgenſium de prædictis caſtellaniis tam mobilia quam immobilia, & ea tenere in manu ſua, donec eſſet emendatum ad gratum ſuum. Inſuper de his conventionibus, ſicut ſupra dictum eſt, tenendis fideliter & ſervandis E do eidem regi dominum de Lineriis plegium de centum marchis argenti. Actum Pariſius, anno Domini MCCXII. menſe Martio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro Roberto de Cortiniaco.

Ex mſ. Colbertino.

NOverint, &c. quod nos dilecto ac fideli ac cariſſimo conſanguineo noſtro ROBERTO de Corteniaco & heredi ſuo de uxore ſua deſponſata damus & concedimus in perpetuum caſtrum de Conchis, & villam & foreſtam cum pertinentiis ejuſdem caſtri in feodum & hominagium ligium. Præterea damus ei R. caſtrum de Nonancuria cum foreſta & nemoribus & aliis pertinentiis ejuſdem caſtri in hominagium ligium, tali conditione quod idem R. habebit hominagia militum & hominum caſtrorum prædictorum, ſalva fidelitate noſtra, & milites & homines eorumdem caſtrorum debent jurare, quod ſi idem R. vel heres ſuus interciperet contra nos vel contra heredes noſtros & non emendaret per judicium curiæ noſtræ, prædicti milites, & homines nos ex toto juvarent contra ipſum, donec eſſet penitus emendatum. Præterea ſciendum eſt, quod idem R. & heres ejus prædictus nobis & heredibus noſtris tenentur tradere forterícias prædictorum caſtrorum ad guerreandum, & ad magnam vim & parvam. Facto autem negotio noſtro, eas rehabebunt. De caſtris ſupradictis & terris ad eadem caſtra ſpectantibus, idem R. vel heres ejus de uxore ſua deſponſata non poterit dare, vel vendere, vel invadiare aliquid ſine aſſenſu noſtro vel heredum noſtrorum. De nemoribus & foreſtis dedimus ei licentiam vendendi pro voluntate ſua, quotienſcumque voluerit. Si autem contingeret, quod idem R. non haberet heredem de uxore ſua prædicta, caſtra cum pertinentiis ſuis ad nos & heredes noſtros poſt deceſſum ipſius R. integre redibunt.

CARTA Quam fecit dominus Robertus de Cortiniaco domino regi ſuper Conchiis.

NOverint, &c. quod ego R. de Cortiniaco domino meo illuſtri Francorum regi PH. conceſſi, quod de caſtro Conchenſi & Nonancuriæ, quæ ipſe mihi dedit, & de terris ad eadem caſtra pertinentibus non poſſum vendere, vel dare, vel etiam invadiare aliquid ſine aſſenſu domini regis ejuſdem vel heredum ſuorum. De foreſtis autem & nemoribus potero vendere ego & heres meus pro voluntate mea, quotienſcumque voluero. Si vero contingeret me non habere heredem de uxore mea deſponſata, caſtra prædicta cum pertinentiis ad dominum regem, & ad heredes ſuos poſt deceſſum meum cum omni integritate redirent.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro Guillelmo Nivernenſi epiſcopo.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Noverint, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro W. Nivernenſi epiſcopo conceſſimus, quod ſi aliquis hominum ſuorum de corpore quem ipſe modo tenet ab ipſo recederet, & in dominium noſtrum ſive cariſſimi filii noſtri LUDOVICI veniret, nos eum caperemus, & per legitimam inquiſitionem, cui fides de jure debeat adhiberi, Nivernenſi epiſcopo redderemus: ita quod medietatem redemtionis ipſius haberemus, & epiſcopus aliam medietatem haberet, ſalvis conventionibus quas nobis fecit de hominibus ſuis, qui erant tunc temporis Bitur. & Albiniac. quos quittavit nobis in perpetuum. Actum apud ſanctum Germanum in Laia, anno Domini milleſimo ducenteſimo duodecimo menſe Junio.

CARTA HOMAGII THEOBALDI comitis Bleſenſis.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noveritis quod nos dilectum nepotem noſtrum TH. Bleſenſem recepimus in hominem noſtrum tamquam rectum heredem de terra illa quam pater illius LUDOVICUS quondam comes Bleſenſis tenuit de nobis, & in tali puncto, in quo prædictus pater ipſius eam tenuit de nobis, ſalvo dotalitio matris ſuæ, & ſalvo rachato noſtro, quod nos & comitiſſa Campaniæ exinde debemus habere, ſcilicet novem millia librarum Pariſienſium: unde nos habere debemus quinque millia, & comitiſſa quatuor millia: tertiam ſcilicet partem ad inſtantem purificationem beatæ Mariæ, & aliam tertiam ad proxime ſequens feſtum ſancti Johannis-Baptiſtæ, & aliam tertiam partem in nundinis ſanct Ayguſi. Actum Moreti anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſecundo menſe Auguſto.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De relaxatione epiſcopi Altiſſiodorenſis Guillermi ſuper exercitu.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Noveritis quod nos perſonam dilecti ac fidelis noſtri WILLELMI Altiſſiodorenſis epiſcopi relaxamus ab exercitu noſtro quamdiu vixerit: ita tamen quod ipſe faciet nobis ſervitium exercitus noſtri per milites ſuos, ſicut commune epiſcoporum & baronum noſtrorum debet. Actum Meleduno anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſecundo menſe Auguſto.

CARTA GUILLELMI EPISCOPI Altiſſiodorenſis.

De recognitione exercitus domini regis ſicut alii epiſcopi.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

GUILLELMUS Dei gratia Altiſſiodorenſis epiſcopus omnibus, &c. Noveritis, quod confitemur nos debere domino noſtro PHILIPPO regi Francorum illuſtri exercitum ſuum, ſicut commune epiſcoporum & baronum debet, & illum de cetero per noſtros milites, ſicut alii, faciemus. Idem enim dominus rex perſonam noſtram a ſervitio exercitus quamdiu vixerimus relaxavit. Et nos pro hac relaxatione & pro amore ipſius & gratia habenda concedimus & volumus, quod ipſe de proventibus regalium noſtrorum, quos percepit uſque ad feſtum S. Johannis Baptiſtæ nuper præteritum, pro ſua retineat voluntate. Super eo autem quod exinde retinebit, ipſum vel cauſam, & heredem ſuum vel alium non trahemus in cauſam, & relaxabimus interdictum. In cujus rei teſtimonium, &c. Actum apud Meledunum, anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſecundo menſe Auguſto.

CARTA MANASSERI EPISCOPI Aurelianenſis.

De recognitione exercitus domini regis.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

MANASSES Dei gratia Aurelianenſis epiſcopus, &c. Noveritis quod nos confitemur debere domino noſtro PHILIPPO regi Francorum illuſtri exercitum ſuum, ſicut commune baronum & epiſcoporum debet, & illum ſicut alii de cetero faciemus. Pro habendo autem amore ſuo & gratia, & pro habendis litteris de quittatione procurationum de Piveris & de Magduno pro ſexaginta libris Pariſienſibus annuatim reddendis præpoſito domini regis Aurelianenſi in feſto omnium ſanctorum, volumus & concedimus, quod ipſe de proventibus regalium noſtrorum, quos ipſe percepit uſque ad feſtum S. Johannis Baptiſtæ nuper præteritum, pro ſua retineat voluntate. Super eo autem quod exinde retinebit ipſum vel heredem ſuum vel alium pro ipſo per

nos vel per alium in cauſam non trahemus & relaxabimus interdictum. In cujus rei memoriam præſentes litteras fecimus annotari, & ſigilli noſtri munimine roborari. Actum apud Meledunum, anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſecundo menſe Auguſto.

CARTA MANASSERI Aurelianenſis & Guillelmi Autiſſiodorenſis epiſcoporum.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

MANASSE Aurelianenſis & GUILLELMUS Autiſſiodorenſis Dei gratia epiſcopi omnibus, &c. Noveritis nos conceſſiſſe domino noſtro PHILIPPO regi Francorum illuſtri, quod nullum hominem vel feminam in cauſam trahemus ſuper matrimonio contracto ſecundum formam eccleſiæ & conſuetudinem approbatam, poſt relaxationem interdicti factam ab archiepiſcopo Senonenſi, niſi cauſa eſſet adeo rationabilis, quod accuſari poſſet matrimonium, ſi non fuiſſet poſitum interdictum in noſtris diœceſibus, vel pro quocumque alio facto pertinente ad eccleſiæ ſacramenta facto ſecundum conſuetudinem eccleſiæ approbatam. Promittimus etiam bona fide, quod occaſione domini regis nihil faciemus contra canonicos B. Aniani, quod non faceremus, ſi querelam haberemus contra alium, & quod nullum clericum aut laicum gravabimus occaſione domini regis. In cujus rei memoriam, &c. Actum apud Meledunum, anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſecundo menſe Auguſto.

FOEDUS FRIDERICI II. imperatoris cum Philippo Auguſto Francorum rege.

Anno 1212. Ex mſ. Colbertino.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum imperator electus & ſemper auguſtus, rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, principatus Cupuæ. Notum facimus univerſis præſentem paginam inſpecturis, quod nos propter mutuam dilectionem & confœderationem quam cariſſimus frater noſter PHILIPPUS Francorum rex illuſtris habuit ad progenitores noſtros Romanos imperatores, confœderationem cum eodem PHILIPPO rege Francorum inivimus in hunc modum, quod nos cum OTHONE quondam dicto imperatore & JOHANNE rege Angliæ & eorum auxiliatoribus manifeſtis nullam pacem faciemus ſine aſſenſu ejuſdem regis, nullum etiam de illis qui eumdem inquietant manifeſte recipiemus in terra noſtra, ut ſcilicet poteſtatem habeamus eum amovendi bona fide, ad cujus rei certam in poſterum A memoriam præſentem paginam conſcribi juſſimus, & majeſtatis noſtræ bulla aurea conſignari. Datum apud Tullum, anno gratiæ milleſimo ducenteſimo decimo ſecundo, tertio decimo calendas Decembris, indictione prima.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro epiſcopo Noviomenſi.

B *Quoniam reges Francorum nulli præſtant hominium, pro eo quod Viromandenſes domini præſtabant epiſcopo Noviomenſi, ei concedit regalium augmentum.*

Anno 1213. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noverint, quod ſecundum conſuetudinem regum Francorum hactenus approbatam, prædeceſſores noſtri reges Franciæ nulli conſueverunt hominagium facere, ſed in recompenſationem hominagii quod domini Viromandenſes debebant epiſcopo & eccleſiæ Noviomenſi, nos amico & fideli noſtro ſaltem ejuſdem eccleſiæ Noviomenſis epiſcopo, ejuſdemque ſucceſſoribus Noviomenſibus epiſcopis damus & concedimus in C perpetuum augmentum regalium, quicquid habebamus apud Laceniacum cum pertinentiis ſuis, & apud villam *de Cui*: ita tamen quod prædictus epiſcopus & ſucceſſores ejus debent reddere ſingulis annis Florentio de Villa & heredibus ejus quatuordecim modios bladi, quos idem *Florentius* tenet de nobis in hommagium ligium, quos idem *Florentius* recipit in granchia *de Cui*, ad Noviomenſem manſuram. Præterea eidem epiſcopo & ſucceſſoribus ſuis concedimus apud Laceniacum feodum, quod Odo de Perona & heredes ejus de comitibus Viromandiæ D tenuerunt, & feodum Wichardi majoris Laceniaci, & Johannis de Dammeri. Quod ut perpetuum, &c. Actum apud Peronam anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo tertio, regni noſtri trigeſimo quarto.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De donatione villæ ſancti Andreæ facta Petro Mali-vicini.

Anno 1213. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. quod cum nos acquiſiſſemus terram Normanniæ, pro fideli ſervi- E tio, quod dilectus & fidelis noſter PETRUS MALUS-VICINUS nobis exhibuerat, ſicut propriam acquiſitionem noſtram dedimus & conceſſimus in hominagium ligium ad uſus & conſuetudines Normanniæ eidem P. & heredi ſuo maſculo de uxore ſua deſponſata villam S. Andreæ in epiſcopatu Ebroi-

cenſi, cum pertinentiis ſuis, perpetuo poſſidendam, & totam terram, quam Rogerus quondam dominus dictæ villæ tenuerat de domino Ibriaci, ſicut idem P. modo eam tenet: ita quod idem Petrus & heres ejus legitimus reddat domino Ibriaci tale ſervicium, quale ſervicium dictus Rogerus olim reddebat domino Ibriaci pro eadem terra. Actum apud Paciacum anno Domini MCCXIII. menſe Julio.

CARTA FIDEJUSSIONIS Guidonis de Dampetra.

Anno 1213. Ex mſ. Colbertino.

EGo Guido de Dampetra notum, &c. quod ego me obligavi fidejuſſorem erga dominum regem Franciæ de XX. millibus libris Pariſienſibus pro cariſſima domina mea B. comitiſſa Campaniæ tali modo, quod niſi dicta domina teneret domino regi ultimas conventiones in carta ejuſdem comitiſſæ facta Compendii die Martis proxima poſt octabas ſancti Martini hyemalis, & eaſdem conventiones infra quindenam nativitatis Domini non compleverit, ſicut continetur in carta ſua; dominus rex ſine forisfacere alicui exinde ſe poterit capere ad totam terram ſuam, & eam in manu ſua tenere, quo uſque mille libræ ei redditæ fuerint. Actum Compendii anno Domini MCCXIII. menſe Decembri.

CARTA JURAMENTI ejuſdem pro comitiſſa Campaniæ.

Anno 1213. Ex mſ. Colbertino.

GUido de Dampetra omnibus, &c. Noverit univerſitas veſtra, quod ego domino regi ſuper ſacro-ſancta juravi, quod ſi domina mea B. comitiſſa Campaniæ & Th. filius ejus non tenerent domino regi conventiones ſuas ſicut in extrema carta, quæ Compendii facta eſt ſuper deliberatione dicti Th. continetur, ego cum omnibus feodis meis, & tota terra ad dominum regem venirem, & ipſum ad voluntatem ſuam contra dominam comitiſſam & Th. filium ejus juvarem, quouſque domino regi ad gratum ſuum eſſet emendatum. Et ſi forte de hac conventione, quam juravi erga dominum regem deficerem, dominus rex exinde ad totam terram meam & feoda mea ſe poſſet capere abſque alicui forisfacere, & tamdiu in manu ſua tenere, quouſque eſſet ei ad voluntatem ſuam emendatum. Actum Compendii anno Domini MCCXIII. menſe Novembri.

EPISTOLA GUIDONIS de Dampetra ad Philippum auguſtum regem.

De munitionibus quas a Galeranno de Corbeles & Roberto accepit.

Anno 1213. Ex mſ. Colbertino.

DOmino regi Guido de Dampetra. Noverit ſerenitas veſtra, quod Galerannus *de Corbelles* & Robertus tradiderunt mihi de munitione *de Tornoil les* hæc quæ ſequuntur. XI. baliſtas corneas, VII. ad eſtrivium, & III. ad duos pedes & unam ad tor. & X. ligneas, & VIII. capellos, & duas loricas, & X. ſcuta longa, & II. targias, & duas archas quarrellorum, unam ad eſtrif, & alteram ad duos pedes, & II. tors, & II. cros, & II. glomos fili, & C. libras ceræ, & quatuor ſextaria ſalis, & XII. bacones & III. tarerios, & unam goiam, & VI. Piſ. & unum mortarium de cupro, & VI. martellos, II. chaables, VI. culcitras, II. pulvinaria. Novi frumenti LIII. ſextaria; fabarum X. ſextaria, & I. minam & unum dolium vini de XIII. modiis, & III. ſextaria fabarum veterum, & duo molendina in turre, & dolia ad C. modios vini, & III. cuvas. Actum apud Riomum anno Domini MCCXIII. proxima die Veneris ante natale Domini.

EPISTOLA GUIDONIS de Dampetra ad Philippum auguſtum regem.

De munitionibus quas a G. de Gaubertem accepit.

Anno 1213. Ex mſ. Colbertino.

DOmino regi G. de Dampetra. Noverit ſerenitas veſtra, quod G. de Gaubertem tradidit mihi in turri de Riomo hæc quæ ſequuntur: XXXI. ſextaria frumenti, VI. ſextaria fabarum, X. bacones: XL. libras ceræ, VI. libras piperis, XX. libras de ſepo, duo molendina ad manum; IV. archas, XX. ſummas lignorum, II. ſextaria ſalis, II. ſitulas ad puteum, duo ferra ad coquendum panem, II. ſecures, II. dolia vini ad modium ſancti Porciani, duas loricas, II. *haubergons*, IV. capella ferri, IV. baliſtas corneas, II. ad eſtrivium, duas ad duos pedes, V. baliſtas ligneas, XI. M. quarellorum, & CCC. quarellos ad duos II. cros, IIII. piſ. II. martellos, VIII. parvas targias, & IV. magnas, & I. Jaable, & IV. glomos fili. Actum apud Riomum anno Domini MCCXIII. vigilia beati Thomæ apoſtoli.

EPISTOLA GUIDONIS de Dampetra ad Philippum auguſtum regem.

De munitionibus quas a Milone de Livores accepit.

Anno 1113. Ex mſ. Colbertino.

CAriſſimo domino ſuo PHILIPPO Dei gratia illuſtri Francorum regi GUIDO DE DAMPETRA, ſalutem.

Noverit ſerenitas veſtra, quod dominus Milo *de Livores* tradidit mihi de munitione Nonedæ hæc quæ ſequuntur: novem ſolidas baliſtas corneas, unam ad tormin, aliam ad duos pedes, & ſeptem ad eſtrivium, & XIX. baliſtas de if, quinque loricas, quinque *haubergons*, quinque galeas, & quinque capellos ferreos, XVI. bacones, XVII. culcitras, XVIII. pulvinaria, IX. tapeta, XL. modios vini, quinque modios frumenti, XVIII. ſextaria frumenti & ſiliginis, L. ſextaria avenæ, VI. ſextaria fabarum, IV. ſextaria ſalis, LXXXIIII. quartellos, IV. libras, X. ſolidos pro cera, pipere & cepo. Actum anno Domini MCCXIII. ipſo die S. Thomæ apoſtoli.

EPISTOLA O. COLONIENSIS ſcholaſtici & ſedis apoſtolicæ legati illuſtri comiti Namucenſi.

De variis crucis apparitionibus dum crucem prædicaret, deque multitudine crucesignatorum in provincia Colonienſi.

Anno 1214. Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

ILluſtri comiti Namucenſi & nobili uxori ejus (a) O. Colonienſis ſcholaſticus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem præſentem & futuram. [a]

Cum eſſem juxta oceanum in fine provinciæ Colonienſis in diœceſi Monaſterienſi feria ſexta ante Pentecoſten, anno gratiæ [b] MCCXIV. (b) & pro reverentia domini papæ mecum eſſent abbates Ciſtercienſis, Præmonſtratenſis, & Cluniacenſis ordinis, & alii multi religioſi, feci decantari miſſam ſolemniter de ſancta Cruce. Principium ſermonis mihi erat, *Abſit mihi gloriari, &c.* cum multa hominum millia & mulierum, quæ ad ſermonem convenerant, ſederent in prato extra villam * Friſle quæ dicitur *Bethdam*, & aer ſatis eſſet ſerenus, apparuit nubes candida, & in ea crux alba ſine humana imagine ab aquilone, poſtea crux alia ad auſtrum ejuſdem coloris & ſcematis, tertio lux magna inter illas & ſuper illas medio colore colorata habens formam humani corporis, ut videbatur, ad quantitatem hominis, cujus nuda erat forma, caput habens ſurſum, & pedes deorſum, caput inclinatum ad humerum & brachia non in directum extenſa, ſed ſurſum elevata, clavi per manus & pedes viſibiliter apparebant eo ſcemate quo apparet in eccleſia ab artifice parata. Et cum multi ad crucem recipiendam accurrerent, miles quidam qui ante crucem recuſaverat accipere, tum una cruce viſa, ſtatim crucem accepit. Quidam de incolis terræ hoc viſo velociter ad me currebat, dicens: nunc Terra ſancta recuperata eſt, quaſi prophetica certitudine præteritum ponens pro futuro. Puella quædam dives XI. annorum adoratura ſurrexit; ſed compulſa ſedere a turba, demonſtravit matri ſuæ & aviæ, & multis circumſedentibus, qui multa veneratione ſurſum aſpicientes adorabant, quamdiu ſignum apparebat. Durabat hæc viſio per ſpatium competentis miſſæ circa horam tertiam. Hoc miraculum plures quam centum viderunt. Procedente tempore in alia ſtatione ejuſdem terræ apparuit crux ſine forma humani corporis, habens colorem hiris non contra ſolem, quam vidit abbas de Valle (c) ſancti Petri & monachus ejus & [c] plures de populo, quam *Bethdum*. Deinde in alia ſtatione in die ſancti Bonifacii apud portum Friſiæ, qui *Dochum* nominatur, ubi beatus Bonifacius martyrio fuit coronatus, apparuit crux magnaqui eramus in ſtatione Aprilis plus quam decem millia, ut creditur. Albi coloris erat crux, quæ paulatim movebatur in aere, ac ſi traheretur per funiculum, quaſi iter demonſtraret peregrinis navigaturis ad Terram promiſſionis inter Europam & Affricam. In gente autem illa in qua hæc contigerunt, computantur quinquaginta millia ſignatorum, octo millia ſcutariorum & mille loricatorum. Sciatis autem tot naves præparari ad expeditionem JESU CHRISTI, quod credimus de ſola provincia Colonienſi amplius quam trecentas naves onerarias profecturas, replendas viris bellatoribus, armis & victualibus, ac inſtrumentis bellicis. Hæc autem ſcripſimus vobis quoniam ad militiam JESU CHRISTI vobis ſalubriter & Terræ ſanctæ, ut ſperamus, utiliter ſignati eſtis, obnixe rogantes ut cruce ſignatis propitii ſitis, & judicibus quos apud Namurcum conſtituimus favorabiles. Valete.

* l. Friſiæ.

(a) Oliverius ſcholaſticus Colonienſis vir admodum pius, & facundus, qui ſummi pontificis auctoritate crucem in Friſia, Brabantia, Flandria, viciniſque provinciis magno cum fructu una cum Arnoldo diſcipulo prædicavit, cujus extat apud Bongartium epiſtola ad Engelbertum Colonienſem archiepiſcopum, *De expugnatione Damiata*. De quo Cæſarius Heiſterbacenſis & Albertus Stadenſis.

[b] Ad hunc annum refert Odoricus Rainaldus ex Petro Valliſarnenſi Hiſtoriæ ſuæ capite ſexageſimo abbatem Bonæ-vallis Ciſtercienſis ordinis *dum in Rathenenſi diœceſi pro foribus eccleſiæ, quod loci anguſtia multitudinem non caperent, populum ad cruce ſignata militia adſcribendum nomen pro concione ardenti zelo inflammaret; ſubito videntibus cunctis, apparuiſſe crucem in aere, quæ verſus partes Toloſanas tendere videbatur.*

(c) Vallis S. Petri eſt inſigne monaſterium ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Colonienſi, duabus circiter horis a Bunna civitate diſtans, vulgo *Eiſterbach*.

A

CARTA THOMÆ PERTICENSIS comitis de quatuor talliis.

Anno 1214. *Ex autographo in archivis Majoris-monaſterii.*

THOMAS comes Pertici, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem in Domino. Ad univerſorum notitiam volumus pervenite, quod milites noſtri de caſtellario Beilimenſi talliam de feodis ſuis & hominibus ſuis nobis debent tantummodo feodaliter pro his quatuor rebus quæ ſequuntur. Pro prima militia noſtra, pro prima captione noſtra de guerra, pro militia filii noſtri primogeniti viventis, & pro prima filia noſtra maritanda. Præter has tallias nec a militum feodis, nec ab eorum hominibus tallias poſſumus feodaliter extorquere. Et ne hujuſmodi libertas ab aliquo heredum noſtrorum in poſterum infringatur, eam ſigilli caractere fecimus communiri. Actum anno gratiæ MCCXIIII. menſe Februario.

LITTERÆ STEPHANI Noviomenſis epiſcopi.

De vadiis epiſcopi Meldenſis a comitiſſa reſtitutis.

Anno 1214. *Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.*

STEPHANUS Dei gratia Noviomenſis epiſcopus, omnibus præſentes litteras inſpecturis in Domino ſalutem. Noveritis quod cum pro quibuſdam negotiis fratris (a) noſtri Meldenſis epiſcopi Meldas acceſ-
[a] ſiſſemus, nos pro quibuſdam vadiis Meldenſis eccleſiæ, quæ præpoſitus comitiſſæ detinebat, villam invenimus ſuppoſitam interdicto. Cum vero comitiſſa præſens eſſet in villa, nos ad ipſam venientes eam rogavimus, & bona fide conſuluimus, ut dicta vadia redderet, quæ precibus noſtris acquieſcens, eccleſiæ Meldenſi ea libere reddidit & abſolute, ſalva tamen quantum ad hoc in omnibus jure ſuo. Et nos ad petitionem ipſius comitiſſæ litteras noſtras ſuper hoc exhibuimus teſtimoniales. Datum die Domi-
[b] nica qua cantatur (b) *Oculi mei*, anno gratiæ MCCXIV. menſe Martio.

(a) Guillelmi *de Nemours*, qui fuit etiam frater Petri epiſcopi Pariſienſis, de quibus Rigordus de geſtis Philippi Auguſti. *Fuerunt tres fratres uterini ſimul epiſcopi & ſibi contemporanei, Stephanus Noviomenſis, Petrus Pariſienſis, & Guillelmus Meldenſis, filii Galterii Franciæ quondam camerarii, &c.*

(b) Id eſt dominica III. quadrageſimæ, in qua miſſæ introitus ab his verbis incipit, *Oculi mei*.

CARTA PETRI EPISCOPI Pariſienſis.

De dono Burchardi de Malliaco & Matthæi fratris ejus ad erigendum in abbatiam parthenonem Portus-regii

Anno 1214. *Ex cartario Portus-regii.*

PETRUS Dei gratia Pariſiorum epiſcopus, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Ad univerſitatis veſtræ notitiam volumus pervenire, quod locus *de Porrois* ea fuit Deo intentione de-
B votus, quod ibi fieret Albarum monialium abbatia, & eligeretur quæ præeſſet aliis abbatiſſa, ſi tamen locus ille eatenus excreviſſet, quod conventus abbatiæ illius poſſet de bonis ſuis & reditibus ſuſtentari. Attendentes vero nobiles viri BURCHARDUS de Malliaco & MATTHÆUS frater ejus hoc eis non modicum proficere ad ſalutem, ſi diebus ſuis ibidem inſtitui contingeret abbatiſſam, ad ſuſtentationem conventus prædictæ abbatiæ, decreverunt pro ſalute animarum ſuarum, & parentum ſuorum, necnon & amicorum ſuas eleemoſynas elargiri. Dictus autem BURCHARDUS & MATHILDIS
C uxor ſua dederunt & conceſſerunt domui *de Porrois* in puram & perpetuam eleemoſynam quicquid poſt primam donationem jam dudum eidem domui factam ab ipſis poſſidebant in nemore *de Molerai*, quod pertinebat ad hereditatem præfatæ Mathildis, uſque ad viam magnam que vocatur *La chevée de Bullober*, quæ dividit dictum nemus *de Deffes* de Romevilla: ita tamen quod dicta domus *de Porrois* annuatim ei perſolveret in feſto ſancti Dionyſii viginti ſolidos Pariſienſes cenſuales. Si vero dicta domus *de Porrois* in terra ſua decem arpennos vinearum emtione vel donatione, vel quo-
D cumque alio modo acquirere poterit, conceſſerunt eidem domui, quod poſſit eos ſine coactione vendendi pacifice poſſidere. Ceterum præfata MATHILDIS uxor domini Burchardi hanc eleemoſynam conceſſit coram dilectis noſtris Ernaudo & Stephano archidiaconis Pariſienſibus, & fide interpoſita repromiſit ſe ipſam eleemoſynam ſervaturam & in perpetuum defenſuram. MATTHÆUS vero de Malliaco conſenſu domni Burchardi fratris ſui primogeniti dedit &
E conceſſit pro ſalute animæ ſuæ & patrum & amicorum ſuorum prædictæ domui *de Porrois* in perpetuam eleemoſynam centum ſolidos Pariſienſes percipiendos in cenſu ſuo de Malliaco annuatim in die ſancti Dionyſii perſolvendos, & totam vineam ſuam de Pruneio. Si autem aliquando dictos centum ſolidos vel æquivalens in partibus iſtis ſine damno dictæ domus aſſignare voluerit, eidem licebit ad conſilium & aſſenſum abba-

[a] tis (a) Vallium & abbatiſſæ loci prædicti. Si A vero in vita vel in morte ſibi placuerit, quintam partem hereditatis ſuæ computabuntur. Præterea conceſſerunt prædictæ domui xv. libras Pariſienſes in reditibus ſuis de Meulento de eleemoſyna parentum eorum, videlicet Matthæi & Mathildis, percipiendos in prima die Martii quinquaginta ſolidos, & in prima Junii quinquaginta ſolidos, & prima die Septembris c. ſolidos, & prima die Decembris c. ſolidos, & x. modios bladi in molendinis de Galardone, in molendinis ſcilicet Mathildis matris ſuæ, videlicet in molendino *de Richeborc*, & in molendino *de Archenouc*: B quos x. modios & plures alios dicta Mathildis ibidem de conqueſtu ſuo poſſidens acquiſivit: & ſi contigerit quod prædicti x. modii bladi de præfatis molendinis non poſſint exſolvi, de molendino de Fonte & de molendino de *Freiteval*, in quibus eadem Mathildis ſuum habet ſimiliter conqueſtum, totum reſiduum ſuppleatur. Has quidem eleemoſynas dicti Burchardus & Matthæus frater ejus fide interpoſita coram nobis firmantes, promiſerunt ſe eas perpetuis temporibus ſervaturos. Ne igitur iſtæ donationes poſſint in irritum proceſſu temporis revocari, has litteras fecimus ad petitionem partium noſtri ſigilli munimine roborari. Actum anno Domini MCCXIIII. menſe Martio, pontificatus noſtri anno VII.

EPISTOLA RADULFI Savignienſis & Thomæ Vallis-Sernaii abbatum ad Petrum epiſcopum Pariſienſem.

Aſſenſum præbent erectioni Portus-regii in abbatiam.

Ex cartario Portus-regii.

[b] VEnerabili patri & domino P. Dei gratia Pariſiorum epiſcopo frater (a) R. de Savigniaco & frater Th. de Vallibus (b) abbates, ſalutem & orationes in Domino.

Ex tenore litterarum veſtrarum accepimus, quod ſicut ex bonorum teſtimonio didiciſtis, domus monialium ea intentione fuit fundata, ut cum ſufficerent facultates præficeretur ſororibus abbatiſſa. Adjecit quoque veſtra paternitas, quod cum ad domum illam perſonaliter acceſſiſſetis, inveniſtis ita reditus ampliatos, quod inde poſſint tredecim moniales vel quatuordecim ſuſtentari. Unde auctoritas veſtra conſiderato voto fundatorum, petiit ut gratum habeamus quod domus illa gaudeat dignitate abbatiſſæ. Nos autem pugnare nolentes deſiderio fundatorum parati ſemper ad petitionem veſtram quantum de jure poterimus exaudire, præſentibus litteris vobis ſignificamus & mandamus, quod gratum habemus quod petitis, & gratanter accipimus, ut voluntas fundatorum effectui mancipetur. Super hoc ſermonem habuimus cum reverendo patre noſtro abbate Ciſtercii, & in hoc voluntas ejus veſtræ voluntati concordat. Valeat paternitas veſtra.

EPISTOLA EORUMDEM ad Mathildem de Malliaco.

Ejuſdem argumenti.

Ex cartario Portus-regii.

DIlectis in Chriſto dominæ Mathildi & filiis ejus frater R. de Savigniaco & frater Th. de Vallibus abbates, ſalutem & orationes in Domino.

Ex litteris domini Pariſienſis epiſcopi accepimus, quod veſtrum deſiderium & ejus petitio in hoc conveniunt, ut in domo monialium *de Porrois* præficiatur abbatiſſa, cum jam ad præſens ad ſuſtentationem ſororum ſuppetant facultates. Hoc idem, ſi bene reC colimus, accepimus ex ore veſtro. Nos autem cum veſtram præſentiam haberemus, petitioni veſtræ acquievimus, ſub hac tamen conditione, ut tunc pura eſſet noſtra voluntas, ſi dominus Ciſtercienſis nobis ſine conſideratione aliqua conſentiret. Unde quia ejus aſſenſum habuimus, præſentibus litteris noſtrum ſignificamus aſſenſum, volentes & petentes, ut votum veſtrum effectui mancipetur. Valete.

LITTERÆ GUILLELMI abbatis Luræ ad Blancham Campaniæ comitiſſam ejuſque filium Theobaldum

D

Ad ſuffragiorum participationem eos admitiit.

Circa 1215 Ex mſ. Reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

[c] GUILLELMUS Dei gratia dictus abbas domus (c) Luræ, & ejuſdem domus humilis conventus, BLANCHÆ Dei gratia comitiſſæ Campaniæ & filio ejus, ſalutem in eo qui ſalvat ſperantes in ſe.

Gratiarum actiones Deo & vobis referimus multimodas de beneficiis, quæ pietatis intuitu veſtra noſtræ eccleſiæ largiri dignata eſt benignitas. Verum quia bona intentione & maxima devotione beneE ficiis domus noſtræ poſtulatis aſſociari, preces veſtras exaudibiles, quas ex parte veſtra nobis attulit Bernardus prior noſter læta mente hilarique pietate ſuſcepimus. Veſtræ

(a) Radulfus, qui ex archidiacono Bajocenſi factus monachus, non multo poſt abbas Savignienſis creatus eſt. Eſt autem Savigneium inſigne monaſterium ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Abrincenſi.

(b) Duplex eſt hoc nomine ordinis Ciſtercienſis abbatia in diœceſi Pariſienſi, una ſimpliciter Vallis appellata, filia Curiæ-Dei, de linea Ciſtercii, altera Vallis-Sernaii appellata, filia Savigniaci, de linea Claræ-Vallis, cui præerat hoc tempore Thomas abbas hic deſignatus.

(c) Lura ordinis S. Benedicti monaſterium olim haud ignobile in diœceſi Briſuntina, quatuor horis a Luxovio diſtans, quod nunc Morbacenſi monaſterio unitum eſt.

Digitized by Google

igitur condignæ petitioni ſatisfacere cupientes, concedimus vobis tam in eleemoſynis, quam in orationibus, in vigiliis, & in omnibus aliis beneficiis, quæ in domo noſtra fiunt, fient, & facta ſunt, eamdem partem quam nobis habere deſideramus, ut Deus per iſta bona & alia quæ feceritis ſalutem mentis & corporis vobis & filio veſtro conferre dignetur. Amen.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro abbatia de Dunis.

Vadem ſe pro ea conſtituit ſuper depoſito comitis Bolonienſis.

Anno 1215. Ex mſ. Colbertino. [a]

PHILIPPUS, &c. univerſis, &c. Noveritis quod nos abbatem de (a) Dunis guarantizabimus adverſus comitem Bolonienſem & uxorem ejus & omnes alios de ſexcentis libris ſterlingorum, vel de eo quod nobis vel mandato noſtro tradet de depoſito comitis Bolonienſis, neque comes Bolonienſis de priſione noſtra (b) exibit, donec dictum abbatem & domum omnino ſuper hoc quittaverit. Actum Pariſius anno Domini MCCXV. menſe Aprili.

CARTA CONVENTIONUM comitis Nivernenſis.

De tradenda filia ſua ad opus Philippi primogeniti domini Ludovici.

Anno 1215. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Domini. Amen. Notum ſit omnibus tam præſentibus quam futuris; quod ego HERVEUS comes Nivernenſis infra octavam inſtantis feſti B. Mariæ Magdalenæ teneor tradere AGNETEM filiam meam domino meo Philippo Dei gratia Francorum regi ſereniſſimo per conventiones quæ inferius continentur, videlicet quod PHILIPPUS filius domini Lodovici domini Francorum regis primogeniti, cum prædicta filia mea contrahet ſponſalia ſecundum conſuetudinem ſanctæ eccleſiæ; ab inſtante feſto nativitatis beatæ Mariæ in Septembri in duos annos, & eadem die qua ſponſalitia contrahentur dabo præfato Philippo domini Ludovici primogenito, Aloiam, Montem-mirabilem, *Braiou*, Baſochiam, Froiſiam, Autonum cum omnibus pertinentiis eorumdem, tam in aquis quam in villis & foreſtis. Eadem vero die tenetur dominus Lodovicus dare Agneti ſupradictæ in dotalitium duo caſtra *Lens*, & Ariam cum pertinentiis eorumdem. Si autem MATHILDIS uxor noſtra ante obitum comitis PETRI de Autiſſiodoro ſine herede maſculo decederet, præfatus Philippus, mortuo comite Petro totum comitatum Autiſſiodorenſem & Tornodorenſem haberet, eo excepto quod comes debet ibi habere jure hereditario, & ego comes HERVEUS terram ſupradictam in Carnotenſi diœceſi conſtitutam, integre & ſine omni dilatione rehaberem. Et ſi etiam prædicta comitiſſa uxor mea ſine maſculo herede decederet, tota terra prædicta quæ jure hereditario me contingit, ad me integre & ſine omni dilatione redibit, & præfatus Philippus comitatum Autiſſiodorenſem & Tornodorenſem habebit, ſicut ſupra dictum eſt, ſi cum præfata Agnete filia mea ſponſalia contraxerit & prolem ſuſceperit ex eadem, vel eam duxerit in uxorem. Si vero de præfata M. uxore noſtra heredem ſuſciperem maſculum, præfatus Philippus terram prædictam in diœceſi Carnotenſi conſtitutam habebit, & poſt deceſſum meum totam terram ſancti Aniani cum pertinentiis ſuis, ſicut ſuperius eſt expreſſum, & his debet eſſe contentus. Totum autem comitatum Nivernenſem ego HERVEUS comes quamdiu vixero tenebo, excepto comitatu Autiſſiodorenſi & Tornodorenſi, quem dictus Philippus, ſicut prædictum eſt, habebit. Quod ſi dictum Philippum mori contigerit antequam ſponſalia contrahat cum prædicta Agnete filia mea, Ludovicus frater ejus contrahet ſponſalia cum eadem Agnete omnibus conventionibus ſupradictis in omnibus & per omnia obſervandis. Quod ſi dictus Philippus & Ludovicus frater ejus ſine herede de præfata Agnete ſuſcepto, vel ante ſponſalia contracta decederet, ego comes HERVEUS totam terram meam & filiam ſine omni contradictione integre & pacifice rehabebo. Et ſi etiam præfata filia mea ſine herede deceſſerit; ego totam terram meam integram & ſine omni contradictione rehabebo. Has autem conventiones fecit jurare bona fide dominus meus Philippus rex Franciæ in animam ſuam per duos milites hoc modo. Nam ſi contingeret quod dominus Ludovicus vel ejus filius a prædictis conventionibus reſilirent, & requiſiti infra XL. dies hoc emendare nollent, dominus rex Philippus nec auxilium nec conſilium prædicto filio ſuo Ludovico vel ejus filio præſtaret, niſi de prædictis conventionibus obſervandis, & bona fide me juvaret, & omnia quæ dedit ei dominus rex, de quibus inveniret eum tenentem, occuparet & teneret, ſalvo hereditagio ſuo quod movet ex parte matris ſuæ, nec inde prædictus Ludovicus aliquod emolumentum perciperet, donec ſicut in præſenti carta continetur, eſſet penitus emendatum. Dominus autem Ludovicus manu propria juravit ſe firmiter obſervaturum omnes conventiones prædictas modis omnibus bona fide, & conſtituit ſuper hoc fidejuſſores ODONEM ducem Burgundiæ, dominam BLAN-

(a) Dunæ inſignis abbatia ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Iprenſi, hodie in Brugenſem civitatem translata.

(b) In qua captivus factus eſt in celebri pugna Bovinarum.

cham comitiſſam Campaniæ, Petrum comitem Brit. Galcherum comitem S. Pauli, Robertum comitem Drocenſem, & Guidonem de Dampetra ſub hac forma, quod omnes iſti juraverunt, quod nec auxilium nec ſervitium aliquo modo prædicto domino Ludovico vel ejus filio præſtabunt, quouſque id eſſet plenius & penitus emendatum, & inde litteras ſuas patentes confecerunt. Præterea venerabilis pater Dei gratia Remenſis archiepiſcopus, & Attrebatenſis & Morinenſis epiſcopi ſuas patentes litteras conceſſerunt ſub hac forma, quod ipſi & eorum ſucceſſores ad petitionem meam vel certi nuntii mei, totam terram quam idem dominus Ludovicus, vel ejus filius haberent in dioceſibus ſuis ſupponerent interdicto, nec interdictum relaxabunt, donec in integrum fuerit emendatum. Si prædictus dominus Ludovicus vel ejus filius a prænominatis conventionibus in aliquo reſilirent, & requiſiti infra XL. dies nollent hoc emendare, eodem modo facient Bituricenſis, & Turonenſis archiepiſcopi, Belvacenſis, Carnotenſis & Altiſſiodorenſis & Aurelianenſis epiſcopi, ſupponerent interdicto totam terram, quam dominus Ludovicus haberet in dioceſibus ſuis, ſicut ſuperius eſt expreſſum, & ſuper hoc litteras ſuas patentes confecerunt ad inſtantiam domini mei regis Philippi & domini Ludovici & meam. De his autem conventionibus tenendis & firmiter obſervandis præſtiti corporaliter juramentum, & dedi fidejuſſores Guidonem de Dampetra, Odonem dominum Caſtellionis, Hugonem dominum Ulmi, Hugonem dominum de *Molins*, Simonem dominum de Luziaco, Celderonem dominum de Feritate, Hugonem dominum S. Verani, Iterium dominum Tociaci, W. de Barris juvenem, Fulconem de *Villantras* comitem Joviniaci: qui omnes juraverunt, quod nec auxilium, nec conſilium, nec ſervitium aliquo modo mihi præſtarent, ſi a prædictis conventionibus reſilirem, donec id eſſet plenius & penitus emendatum, & inde litteras ſuas patentes ad inſtantiam meam confecerunt, & inſuper fidejuſſionis garentitorem, & præſcriptarum conventionum ab utraque parte dominum meum Philippum regem conſtituo. Si vero ego Herveus comes & Mathildis uxor mea ſine herede maſculo deceſſerimus, prædicti domini Ludovici filius, qui cum dicta Agnete filia mea ſponſalia contrahet, utrumque comitatum tam Nivernenſem quam Autiſſiodorenſem & Tornodorenſem ſine contradictione habebit, eo excepto ſicut ſuperius dictum eſt, quod comes Petrus debet habere in comitatu Altiſſiodorenſi jure hereditario: ita tamen, quod ſi ego a dicta Mathilda uxore mea filiam vel filias ſuſcepero, prædicti domini Ludovici filius, qui cum dicta Agnete filia mea ſponſalia contrahet, eam vel eas poſt mortem meam & uxoris meæ maritabit per terram vel per denarios ſine diſpergamento. Statutum eſt etiam in conventionibus ſupradictis & prædictis juramentis firmatum, quod ſi ſponſalia vel matrimonium inter prædictas perſonas quoquo modo contingeret non fieri, ego totam terram meam in integrum, & filiam meam, ſi viveret, rehaberem: ita quod eam non maritarem ſine aſſenſu domini regis: & hoc ſuper ſacro-ſancta juravi. Quod ut perpetuum, &c. Actum Meleduno anno Domini MCCXV. menſe Julio.

CARTA ISABELLIS dominæ Ambaſiæ.

Anno 1215. Ex mſ. Colbertino.

Ego Isabellis domina Ambaſiæ notum facio univerſis præſentibus pariter & futuris; quod ego juramento aſtricta conceſſi domino & cariſſimo avunculo meo Philippo Dei gratia Francorum regi, quod ego ſine ipſius aſſenſu & voluntate, nulli me poſſum maritare. Quod ut ratum, &c. Actum apud Montem-*Trichard* anno gratiæ MCCXV. menſe Julio.

CARTA JOHANNIS de Baugenciaco in gratiam domini regis.

Anno 1215. Ex mſ. Colbertino.

Ego Johannes de Baugenciaco, &c. quod domino meo Philippo illuſtri Francorum regi & heredibus ſuis concedo donationem illam, quam Alienor quondam comitiſſa Wiromandenſis fecit de terra quam habebat in Valeſio & Veromandeſio, pro tribus rachatis, quæ ibi dominus rex habebat, & pro magnis expenſis & miſis, quas ibi fecerat & in firmitatibus, & in aliis, & ſi aliquid habere deberem jure hereditario in illa donatione, illud ei & heredibus ſuis concedo in perpetuum, & hoc firmiter tenendum fiduciavi. Hujus rei teſtes ſunt, G. Silvanectenſis epiſcopus, H. comes Nivernenſis, B. Franciæ camerarius, G. Juven. Guillelmus Men. Guillelmus de Capella, Hugo de *Aties*, Galterius Cornutus, Lebertus decanus Jargol. prior ſancti Aniani in Bitureſio, Robertus miles de Calvo-monte. Actum Pariſius anno Domini MCCXV. menſe Julio.

CARTA PHILIPPI FILII PHILIPPI Auguſti regis.

De hominio ligio quod fecit domino regi.

Anno 1215. Ex mſ. Colbertino.

Ego Philippus domini regis Francorum filius notum facio univerſis tam præſentibus quam futuris, me feciſſe ho-

magium ligium contra omnes homines & feminas cariſſimo domino & genitori meo Philippo illuſtri Francorum regi de terra & reditibus & proventibus balliviæ quam Milo *de Levies* tenet : ita quod dominus rex retinet in manu ſua fortericias *Gaurai* & Moritolii tenendas ad cuſtum ſuum, tali conditione, quod quandocumque dominus rex rehabere voluerit terram illam cum reditibus & proventibus ipſius terræ, eam capiet in manu ſua cum reditibus & proventibus ipſius terræ, & terram aliam æquivalentem, ubi voluerit mihi aſſignabit, niſi taliter, quod abſit, erga eum me continuero, quod nec illam terram, nec aliam debeat mihi dare. Dominus autem rex vult quod poſt ejus deceſſum, terram prædictam cum proventibus & reditibus ipſius terræ teneam & habeam jure hereditario, cum terra uxoris meæ, quæ ſpectat ad eam jure hereditario, ſi uxor mea vixerit. Ego vero juravi ſuper ſacro-ſancta cariſſimo domino & genitori meo, quod arma non feram ad torneamenta quamdiu dominus rex vivet, niſi pro voluntate ipſius, & quod manum non mittam pro vi inferenda in caſtra domini regis, nec in catalla ſua, nec in burgenſes, nec in Judæos ſuos, nec in res burgenſium & Judæorum domini regis, & quod non retinebo mihi de familia militem, nec alium equitem, niſi per dominum regem.

CARTA GALCHERI de Caſtellione.

De capella comitis apud Creciacum.

Anno 1216. *Ex mſ. Colbertino.*

Ego Gaucherus de Castellione comes S. Pauli notum facio præſentibus & futuris, quod cum venerabilis pater [a] (a) Ab. Dei gratia Meldenſis epiſcopus mihi miſericorditer conceſſerit, ut ſuper altare conſtructum in domo mea de Creciaco præſentibus me & uxore mea vel noſtrum altero celebrentur divina, ſalvo jure matricis eccleſiæ loci, donec conceſſionem hujuſmodi ſibi placeat revocare, eidem grates referre quantas poſſum, nullum ſuper revocatione iſta quam ipſi placuit damnum impenſurus. Datum anno Domini MCCXVI. menſe Aprilis.

FORMA JURAMENTI comitiſſæ Campaniæ de tenendis conventionibus factis domino regi.

Circa 1216. *Ex mſ. Colbertino.*

Comitiſſa jurabit ſuper ſacroſancta, quod nullo modo ſuſtinebit, quod Th. filius ejus capiat hominagia de tota terra

(a) In ſerie epiſcoporum Meldenſium nullus reperitur, cujus nomen incipiat hoc modo. Sed tunc præfuiſſe dicitur Guillelmus de *Nemours* cujus obitum ad annum 1221. conſignant. Succeſſorem ſortitus eſt Amalricum qui diu non ſedit.

A ſua, vel faciat alteri, niſi ſalvis conventionibus hic ſcriptis inter dominum regem & ipſos barones, milites & homines villarum qui hic ſubſcripti ſunt, jurabunt ſuper ſacroſancta, quod ipſi dicto Th. non facient hominagium, nec fidelitatem, niſi ſalvis conventionibus ſubſcriptis inter ipſos & dominum regem. Jurabunt etiam & litteras ſuas dabunt inde patentes : quod ſi comitiſſa vel Th. filius ejus non tenerent domino regi conventiones ſuas, ſicut hic continentur, quotiens comitiſſa vel Th. interciperent erga dominum regem, ipſi cum feodis & domaniis ſuis ſe bona fide tenerent B cum domino rege, donec eſſet emendatum ad gratum ſuum. Tales ſunt conventiones, quod comitiſſa & Th. filius ejus non deficient domino regi de bono & legitimo ſervitio, quamdiu viveret, contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori. Talis eſt etiam conventio, quod comitiſſa vel Th. filius ejus non poſſunt firmare quatuor villas, ſcilicet Meldis, Latiniacum, Pruvinum & *Columers*, niſi per gratum domini regis, donec dictus Th. compleverit C viginti & unum annos, & dominus rex tenere debet Branum, & Moſterolium, donec idem Th. viginti & unum annos compleverit per conventiones illas, per quas dominus rex eaſdem villas antea tenebat, ſicut ſcriptæ ſunt in carta comitiſſæ quam dominus rex habet ; & dominus rex non tenetur Th. recipere in hominem, donec viginti & unum annos compleverit, niſi per voluntatem domini regis. Et cum idem Th. viginti & unum annos compleverit, ipſe jurabit ſuper ſacroſancta has conventiones D domino regi tenendas, & inde dabit domino regi litteras ſuas patentes, & faciet renovari domino regi juramenta & litteras patentes baronum, militum & hominum villarum, ſicut hic ſcripti ſunt ſuper conventionibus iſtis tenendis. Cum vero dominus rex dominum Th. in hominem recipiet, ipſum recipiet ſalvo jure alieno : & cum Th. has conventiones ſicut hic ſcriptæ ſunt compleverit, dominus rex reddet ei Branum & Moſterolium. Has conventiones tenendas jurabunt, & inde facient litteras ſuas patentes, ſicut dictum eſt, qui ſubſcribuntur : E Guido de Dampetra, comes S. Pauli, comes Bleſenſis, comes Sacri-cæſaris, comes Joviniacenſis, comes Grandis-prati, comes Regiſtetenſis, dominus Marigniaci, dominus Trianguli, dominus de Merreolis, milites & homines de poteſtate Meldenſi, milites & homines de poteſtate Latiniaci, milites & homines de poteſtate *Colummiers.* Si vero aliquis iſtorum qui nominati ſunt, moreretur, dicti comitiſſa & Th. facerent quod heres illius qui moreretur, faciet domino regi tale juramentum, quale ille qui mortuus fuerit, domino regi

fecerat, & inde litteras ſuas patentes domino regi exhibebit. Sciendum eſt præterea quod nemo poteſt trahere in placitum dominum Th. in curiam meam de re unde comitiſſa ſit modo ſaiſita, donec ipſe viginti & unum annos compleverit. Omnes conventiones autem ſupradictas comitiſſa faciet habere dominum regem bona fide infra quindenam inſtantis nativitatis Domini, & ſi aliquis de ſupranominatis nollet aſſecurare domino regi dictas conventiones aliqua occaſione, dicta comitiſſa ſe contineret ſuper hoc ad voluntatem & laudem domini regis.

CARTA COMITIS HERVEI.

De non maritanda filia ſua ſine conſenſu regis.

Circa 1216. Ex mſ. Colbertino.

EGo Herveus comes Nivernenſis notum facimus omnibus, quod nos juravimus ſuper ſacroſancta domino noſtro Philippo illuſtri Francorum regi, quod Agnetem filiam noſtram nulli trademus uxorem ſine aſſenſu & licentia domini regis, & maxime alicui filiorum Johannis quondam regis Angliæ, nec Theobaldo de Campania, nec filio ducis Burgundiæ, nec Inguerranno de Cuciaco: & de hoc conſtituimus plegios erga dominum regem Hugonem dominum Ulmi, Hugonem de S. Verano, Renaldum de Monte-Falconis, Gaufridum de Bulli, Petrum de *Livron*, Anſellum Bridane, ſuper feoda quæ tenent de nobis. Præter hos autem plegios faciemus dominum regem habere juramenta villarum terræ noſtræ, de quibus ea dominus rex habere voluerit, & etiam juramenta militum terræ noſtræ cum litteris eorum patentibus, de quibus habere voluerit. Robertum vero de Corteniaco conſtituemus terminis competentibus in plegium erga dominum regem ſuper feodo quod tenet de nobis, ſi pro nobis jurare voluerit in plevinam erga dominum regem, & ſi intrat in plevinam ad preces domini regis vel noſtras, tenebitur de plevina. Et ſciendum quod prænominati plegii, & alii quos dominus rex plegios habebit, plegiabunt; quod ſi nos veniremus aliquo modo contra conventiones prædictas, ipſi plegii juvarent dominum regem de ſeipſis & de omnibus quæ tenerent de nobis contra nos ſine ſe meffacere, & tamdiu quouſque id eſſet emendatum ad voluntatem domini regis: & dominus rex ſine meffacere poſſet aſſignare omnia feoda & dominia quæ tenemus de eo, & tamdiu ea in manu ſua tenere, donec id eſſet emendatum ad voluntatem domini regis. Quando autem conventiones prædictas perfecerimus, habebimus filiam noſtram, quouſque maritetur per aſ-

A ſenſum domini regis & voluntatem noſtram, ſalvo jure & fidelitate domini regis in omnibus. Actum, &c.

LITTERÆ CONRADI Colonienſis archiepiſcopi.

Carrata vini Theodorico de Huenlinburch *abs abbate Corbeiæ novæ fendi titulo conceſſa confirmatur.*

Anno 1217. Ex mſ. Corbeienſi.

COnradus Dei gratia Colonienſis archiepiſcopus ſacrum per imperium ar-
B chicancellarius, notum facimus univerſis quod dilectus conſanguineus noſter abbas Corbeienſis venerabilis, ad preces noſtras dilecto & conſanguineo fideli noſtro viro nobili Theodorico *Huenlinburch* in feudo conceſſit unam carratam vini, quam ſibi aſſignavit recipiendam annuatim in vino apud *Reſtenach* creſcente, cum idem abbas vinum ipſum inde deduci faciet verſus Corbeiam. Si vero propter defectum vini contingeret familiam curtis in *Keſtenach* redimere, vinum ipſum a prædicto abbate pro certa aliqua pecuniæ quantitate prædictus Theodori-
C cus tantum pecuniæ pro carrata vini prædicta recipiet, quantum ipſe abbas pro una recipiet carrata. Prædictus vero Theodoricus promiſit, quod ipſi abbati vina ſua verſus Corbeiam deducenda conducet de *Buſburch* uſque *Munighuſen*, in cujus rei teſtimonium præſens littera eſt noſtro prædictorum abbatis & Theoderici de *Nuenlinburch*, nec non Adolphi de Monte communi nobilium virorum ſigillo communita. Data in Caſtris apud *Salciter*, anno Domini
D MCCXVII. idus Aprilis.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

Pro Elia de Culent, & Stephano de S. Palladio.

Anno 1217 Ex mſ. Colbertino.

PHilippus Dei gratia, &c. Noveritis quod nos dilectis & fidelibus noſtris Heliæ de *Culent* & Stephano de S. Paleſio diviſimus in partem feodum de Virſone, & ſicut dominus de Virſone illud tenebat & tenere debebat a domino Exolduni, ita il-
E lud teneat ab Helia & Stephano prædictis. Et tenebunt *Veſtan* ſicut dominus Exolduni illud tenebat a comite Bleſis: ita quod ipſi facient fidem de rachato de *Veſtan* adverſus comitem Bleſis, & de tertia parte rachati ſatisfaciemus comiti Bleſis. De* tertio autem de *Veſtan*, & illius pertinentiis ita fiet, quod tertiam partem pertinentium & redituum de *Veſtan* nobis integre reddet, vel tantum valens reditus nobis aſſignabunt apud Exoldunum. Si vero tertiam partem redituum & proventuum de *Veſtan* nobis

** f. caſtro.*

integre non redderent, nos ſine meffacere poſſemus ad partem illam aſſignare quam habent apud Exoldunum uſque ad tantum valens reditus, quantum valet tertia pars redituum & proventuum de *Veſtan*. Ipſi autem ſicut dicti heredes nobis & heredibus noſtris in perpetuum dimiſerunt feodum de Charrotio, ſicut dominus de Charrotio illud tenebat a domino Exolduni, & feodum de Lineriis, ſicut domini de Lineriis illud tenuerunt a domino Exolduni, & illud quod Robertus *de Boſmez* tenuit de dominis Exolduni. Reliqua autem feoda quæ movent de dominis Exolduni venient in partem ſicut debent. Quod ut perpetuæ, &c. Actum Pariſius, anno Domini MCCXVII. menſe Maio.

RADULFI EPISCOPI
Atrebatenſis mandatum, quo promulgat directas Honorii III. papæ litteras ad Albericum Remenſem archiepiſcopum & ſuffraganeos ejus de faciendis proceſſionibus pro felici belli ſacri ſucceſſu.

Anno 1217 *Ex mſ. Aquicinctenſi.*

R. divina permiſſione Atrebatenſis eccleſiæ ſacerdos humilis, dilectis in Chriſto abbatibus, prioribus, præpoſitis & decanis eccleſiarum conventualium per Atrebatenſem diœceſim conſtitutis, ſalutem & dilectionem.

Placuit domno papæ venerabili patri A. Remenſi archiepiſcopo & ejus ſuffraganeis, ceteriſque eccleſiarum prælatis per Remenſem provinciam conſtitutis conſcribere in hunc modum: HONORIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Remenſi archiepiſcopo & univerſis epiſcopis & omnibus eccleſiarum prælatis tam exemtis quam aliis per Remenſem provinciam conſtitutis, S. & A. B.

Adverſus hoſtes viſibiles inviſibilibus armis, &c. *ut apud Odoricum Raynaldum.*

Hujus igitur auctoritate mandati vobis firmiter præcipiendo mandamus, quatenus proceſſiones faciatis ſolemniter & cum devotione magna & orationibus, ſicut in litteris apoſtolicis eſt expreſſum, & nuntietis ubicumque videritis expedire ea quæ domnus papa mandat. Præcipimus etiam vobis, ut tranſcribi ipſas litteras faciatis antequam nuncius noſter a vobis recedat, ut ſemper ad memoriam revocetis quid inde agere debeatis.

POST SEQUENTEM EPISTOLAM SEQUITUR ALTERA, SED ANTIQUA MANU.

VEri rumores, quia de partibus terræ ſanctæ, quos retulit Richardus miles de Jerico.

Rex Barbariæ collegit exercitum, & fecit fabricari catenas trecentas & triginta, quibus æterno carcere Chriſtianos compediret, & cum applicaret alas ſuas innumerabiles, ut vallaret Damiatum, patriarcha Jeroſolymitanus, epiſcopus de Achon, & legatus domini papæ, epiſcopus de Bethleem, epiſcopus de Nazareth, epiſcopus de Damiato, magiſter Oliverus, prior de Joſaphat, patriarcha Aquileienſis: iſti octo tulerunt crucem dominicæ paſſionis ante exercitum Chriſtianorum in paramentis pontificalibus, & aggredientes Barbaros, in die aſcenſionis Domini, duabus diebus habuerunt conflictum, & crux viridis illuſtrabat ab aëre exercitum Chriſtianorum. Tunc ex Barbaris ceciderunt c. mille & XL. octo; ex Chriſtianis vero ſex mille: & tunc ceſſit victoria Chriſtianis. Captus eſt rex Barbariæ, & centum ſatrapæ ſui, & propriis compedibus ſuis vinculati ſunt, & in caſtello Mergardis relegati. Longum eſt & infinitum enumerare quanta fuerit gloria Chriſtianorum, & confuſio Sarracenorum. Rex Barbariæ offert pro deliberatione ſua octo caſtra meliora quæ habet, & Chriſtianos quos habet in ſex civitatibus ſuis, vel pro his omnibus dare perpetuos denarios tot, ut de his poſſit dimidium imlariæ in latitudine unius agri totaliter cooperire. In die Pentecoſtes baptizata fuit regina Perſiæ cum CCC. millibus matronarum, & uxor Soldani de *Baldac*, quæ caput erat in Damiata. Item filius Salfadini CORADINUS baptizatus eſt cum CCC. principibus, octo diebus ante Pentecoſten vallata Alexandria; epiſcopus novus in Damiata habet in reditibus mille talenta & XL. canonicos & quælibet præbenda eſt ad centum talenta. Sancta Katherina decus civitatis capta fuit in feſto Philippi & Jacobi. Hæc ſunt ſummatim excepta de quodam prolixiori ſcripto ſuper hoc confecto.

VISITATIO ET CORRECTIO
monaſterii Vabrenſis per B. abbatem S. Victoris anno 1217.

Anno 1217 *Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.* [*]

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Cum nos frater (a) B. miſeratione divina Maſſilienſis abbas, anno Verbi Incarnati MCCXVII. pridie idus Januarii, viſitationis gratia & correctionis ad Vabrenſe monaſterium perſonaliter veniſſemus, videntes oculata fide monaſterium ipſum tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus plurimum deformatum; audita nihilominus infamia gravi facta, etiam nobis a quibuſdam fide dignis inſinuatione clamoſa ſuper inhoneſta vita & converſatione irregulari quorumdam fratrum ejuſdem monaſterii, advocato inſuper venerabili patre Ruthenenſi epiſcopo ipſius litteras recepimus in hunc modum.

(a) Bonifilius qui ab anno 1213 ad 1234 præfuit.

Digitized by Google

Reverendo patri ac domino B. Dei gratia A Maſſilienſi abbati P.* Dei miſeratione Ruthenenſis epiſcopus ſalutem, gratiam, & honorem. Notum facimus diſcretioni veſtræ, quod nos in procinctu ſumus eundi verſus Toloſam, quare ad vos die dominica non valemus venire, unde dolemus quia voluntatem veſtram & mandatum deſideramus implere. Rogamus itaque dilectionem veſtram, de qua multum confidimus, ut ſuper his nos habeatis excuſatos. Inſuper attentius vos deprecamur, quatenus ſi placet, corrigatis in monaſterio Vabrenſi corrigenda; multa enim ſunt ibi quæ correctione indigent & reformatione, nos enim ea quæ ibi ſtatueritis, firmiter obſervari faciemus. Valete.

* Petrus.

Recepta igitur excuſatione prædicta, de conſilio venerabilis patris abbatis Caſtrenſis, & magiſtri Roberti, & aliorum fratrum qui nobiſcum aderant, inquiſitionem in ipſo monaſterio duximus faciendam: acceptis itaque ſacramentis, ſicut moris & juris eſt, ab abbate, priore & fratribus univerſis, ut ſuper his quæ reformanda in toto monaſterio videbantur in capite videlicet & in membris, veritatem nobis plenius aperirent; depoſitiones eorum diligenter audivimus, & in ſcriptis redactas ſub ſigillis noſtris includere volebamus, habitis ſuper ipſis ante publicationem conſiliis ſapientum; niſi patres ipſi omnes concorditer a nobis cum omni inſtantia poſtulaſſent, ut paupertati & deſolationi ejuſdem monaſterii pie compatientes, ante receſſum noſtrum ſententiam ſive mandatum formare modis omnibus curaremus. Quia vero cognovimus inter abbatem & fratres gravem & quaſi implacabilem diſcordiam ortam eſſe, eumdem abbatem admonere curavimus diligenter, ut propter bonum pacis, & ut reformationi dicti monaſterii efficacius intendere valeremus, ſpontaneam faceret ceſſionem. [a] (a) Qui admonitionem noſtram ſuſcipiens humiliter & devote, non curans de temporali honore, ſed cum Paulo pro fratribus ſuis anathema fieri cupiens, ſponte ceſſit. Et quoniam conſtitit nobis alios quoſdam fratres eſſe in ipſo monaſterio, quorum præſentia, ut graviora quæ de eis audivimus taceamus, ipſi monaſterio non eſſet utilis, ſed damnoſa: eos inde ad tempus duximus removendos, & aliis locis ubi ad ſalutem animarum ſuarum Deo ſervire, & conſuetudines noſtras poſſint addiſcere, collocandos ſub excommunicationis pœna & debito præſtiti juramenti, firmiter prohibentes, ne umquam ad idem monaſterium redeant, donec per nos vel ſucceſſores noſtros fuerint revocati. Hos autem propriis nominibus duximus ſubſcribendos, videlicet A. de Caſtlucio, cui locum in Caſtrenſi monaſterio aſſignavimus, vel in ſocietate noſtra, ſi nobis maluerit adhærere, donec, Deo propitio, poſſemus eum Maſſiliæ ponere in conventu, B. de Creiſſello qui in Chiriacenſi monaſterio, G. de Curvalla qui in Domo Platea Verniæ, Sicardum Alamandum qui apud Alſonem, G. de Viridario qui apud Ambuletum, G. de Rivo quem in domo S. Amantii Ruthenenſis volumus ac præcipimus permanere, admonentes eos, & in Domino, quantum poſſumus, obſecrantes, ut & tales ſe ſtudeant exhibere, quod B facile mereantur reconciliationis gratiam invenire.

Ad hæc præcipimus, quod omnia quæ venerabilis frater noſter P. quondam abbas habebat adhuc penes ſe ad abbatiam pertinentia, ſtatim reſtitueret, retenta ſibi domo de Vernia, & mulo majori, & uno lecto. Reſtituenda vero erant, ſicut audivimus ex confeſſione ejus, tres archæ plenæ blado, & duo muli, & una mula infirma, & fere omnes panni monaſterii, & LX. ſolidi, & annulus quidam quem habebat in pignore. Priorem vero juſſimus reſtituere dolium unum, & c. ſolidos quos habebat. C Item præcepimus tam ipſi quam ſacriſtæ remittere monaſterio quod ſibi deberi a monaſterio aſſerebant. Item Aimerico præcepimus reſtituere duodecim heminas frumenti & duas (b) civatæ, quas dixit in monaſterio ſe habere. [b] Item de Ferreto juſſimus ad monaſterium afferri quicquid ibi ſupererit, deductis neceſſariis expenſis ipſius domus, & aſinum, & roncinum, & XX. oves, niſi conſtiterit eas ad S. Johannis eccleſiam pertinere, & niſi idem A. lateri noſtro voluerit adhærere, quo caſu roncinus neceſſarius ſibi eſſet.

D Prædicta vero omnia juſſimus poni in communi, & uſque ad adventum futuri abbatis per priorem diligentius cuſtodiri: ita tamen quod inde fratribus competenter neceſſaria miniſtraret, & generaliter præcepimus ſacriſtiam, domum de Ferreto, de S. Severo, de Octabiano, de Ponto, de Biarns & alia omnia tam infra quam extra monaſterium ad ipſum pertinentia in cuſtodia, & diligenti cura dicti prioris interim permanere.

Ad hæc quia ſicuti audivimus XX. ſol. ex E conſuetudine annuatim ſingulis monachis pro veſtibus præſtabantur, quod indubitanter dabat eis occaſionem peculium retinendi, ipſam conſuetudinem penitus deſtruentes, ſtatuimus ut dicti denarii per camerarium inſimul colligantur, ad emendos pannos, de quibus iidem fratres juxta poſſibilitatem monaſterii veſtiantur, ſtatuentes nihilominus, ut conſuetudines monaſterii noſtri, quæ de novo ſunt in ſcriptis redactæ, conſcribi faciant ſine mora, eas tam Nota.

(a) Is vocabatur Bernardus de Arulis.

(b) Civata in vulgari Provinciæ & Occitaniæ eſt avena.

in divinis officiis, quam in alia ordinis obſervantia fideliter & inviolabiliter ſerventur. *

* l. ſervatum.

Præterea diſtricte præcipimus, ut in eccleſia, dormitorio, refectorio juge ſilentium obſervetur, & in clauſtro temporibus conſtitutis.

Item, ut juxta regulam a carnibus abſtineant, & ſingulis dominicis diebus proceſſionem faciant, & ut ſaltem reliquias menſæ fratrum pauperibus erogent, & ut mandatum pauperum quotidie, mandatum vero fratrum faciant in ſabbatis, juxta conſuetudinem regularem. Hebdomadariorum menſæ, eccleſiæ & coquinæ nomina in capitulo de tabula in ſabbato recitentur, qui ſequenti dominica, ſicut moris eſt, benedictionem accipiant, pro ſuis negligentiis veniam poſtulantibus egreſſuris. Ne ſine licentia de monaſterio exeant. Ne ſoli incedant tam prioribus quam clauſtralibus omnibus, ſub quanta diſtrictione potuimus, prohibentes.

Nota.

Hæc idcirco ſignificavimus, quia in his præcipue perpendimus ordinem violari: alia vero multa quæ emendatione digna vidimus, prioris cui curam commiſimus, & poſtmodum futuri abbatis ſollicitudini relinquimus emendanda.

CARTA MANASSIS EPISCOPI Aurelianenſis.

De turre Soliaci.

Anno 1218. Ex mſ. Colbertino.

MANASSES Dei gratia Aurelianenſis epiſcopus, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra, quod nos & ſucceſſores noſtri Aurelianenſes epiſcopi, vel illi qui loco noſtro erunt, excellentiſſimo domino noſtro PHILIPPO illuſtri Francorum regi vel ejus certo mandato tenemur reddere ad magnam vim & parvam, turrim novam quam ædificari fecit apud Soliacum, quotieſcumque voluerit, cum nos vel ſucceſſores noſtri vel illi qui loco noſtri erunt ab ipſo vel ejus mandato ſuper hoc fuerimus requiſiti: ita tamen quod ceſſante negotio pro quo tradita fuerit, turrim eamdem cum omni integritate qua eam receperit, nobis & ſucceſſoribus noſtris vel noſtro vel ſucceſſorum noſtrorum mandato reſtituet. Actum anno gratiæ MCCXVIII. menſe Junio.

CARTA GUILLELMI EPISCOPI Lingonenſis.

De caſtro de Joinvilla ipſi tradendo, donec Simon frater ipſius conditiones pacis ipſum inter & comitem Campaniæ & ejus matrem adimpleret.

Anno 1218. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

EGo GUILLELMUS Lingonenſis epiſcopus univerſis præſentes litteras inſpecturis in Domino ſalutem.

Notum facio quod per conventiones, quæ ſunt inter dilectos & fideles meos BLANCHAM comitiſſam Campaniæ & THEOBALDUM filium ejus ex una parte, & SIMONEM dominum Joinvillæ fratrem meum ex altera, ſuper pace reformata inter ipſos, tenetur idem Simon frater meus mihi tradere caſtrum ſuum de Joinvilla, & ego poſtquam eſſem ſaiſitus ex eo, non redderem ei, nec alicui ex parte ſua, donec conventiones inter eos habitæ, eſſent in integrum adimpletæ: & ſi dictus Simon conventiones, ſicut in litteris ejuſdem continetur, infra XL. dies ſubmonitus non obſervaret, ego tenerer caſtrum Joinvillæ reddere Blanchæ comitiſſæ, & Theobaldo filio ejus ſupradictis tenendum, donec plenius eſſet emendatum, & cum emendatum eſſet, dictum caſtrum in manum meam rediret. Si autem me decedere contingeret, SIMON dominus Caſtri-villani teneret caſtrum prædictum loco meo, & teneretur obſervare omnes conventiones ſicut ſuperius ſunt expreſſæ. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigilli mei munimine roboravi. Actum anno Domini MCCXVIII. menſe Junio.

EPISTOLA H. EPISCOPI Sueſſionenſis, R. abbatis S. Johannis de Vineis & G. decani ad Guillelmum epiſcopum Lingonenſem.

Ut Simonem de Caſtro-villano denuntiet abſolutum ab excommunicatione, & relaxet interdictum in terras ejus.

Anno 1218. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

REverendo patri ac domino GUILLELMO Dei gratia Lingonenſi epiſcopo, ejuſque officiantibus, H. eadem gratia Sueſſionenſis epiſcopus, R. abbas S. Johannis in vineis, & G. decanus Sueſſionenſis ſalutem in vero ſalutari.

Cum vobis alias dederimus in mandatis, ut SIMONEM de Caſtro-villano auctoritate apoſtolica nobis commiſſa excommunicatum denunciaretis, & terram ipſius ſupponeretis interdicto, pro eo videlicet quod guerram movebat contra dominam comitiſſam Campaniæ & THEOBALDUM natum ejus: modo autem revertens ad cor ſuum

& pœnitens de commiſſis dominæ comitiſſæ A & Theobaldo nato ejus ſatisfecit, ſicut nobis per ſuas litteras intimavit: inde eſt quod vobis auctoritate apoſtolica mandamus, & mandando injungimus, quatenus ipſum Simonem auctoritate prædicta denuncietis abſolutum, & denunciari faciatis, & terram ipſius ab interdicto penitus relaxetis, recepta ab eo primitus ſufficienti cautione, quod ſtabit mandato eccleſiæ & noſtro, quod de cetero terram Campaniæ per ſe vel per alios non moleſtabit, nec ab aliis faciet moleſtari, nec guerram contra comitiſſam Campaniæ vel natum ejus Theobaldum movebit propter cauſam domini Erardi vel uxoris ejus. Retinemus nobis nihilominus poteſtatem, quam in ipſum habebamus ante iſtam compoſitionem, ſicut nobis per ſuas patentes litteras intimavit, & hæc omnia ſibi in cautione præſtanda intimetis. Si vero epiſcopum deeſſe contigerit, vos officiales id exequi nullatenus differatis. Datum anno Domini MCCXVIII. ſexta feria poſt feſtum S. Barnabæ apoſtoli.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI C regis pro Hugone de Botegniaco caſtellano de Gauraii.

Ut filia ſua matrimonio conjungendæ terram de Bella-valle poſſit dare.

Anno 1218.

PHilippus Dei gratia, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Hugoni de Botegniaco caſtellano noſtro de Gauraii concedimus, ut ipſe filiæ ſuæ donet in maritagium terram ſuam de Bellavalle, quam nos ei dedimus, & quæ fuit eidem aſſignata pro XXVIII. libratis terræ: D ita quod de terra illa reddatur nobis & heredibus noſtris tale ſervitium, quale terra illa debet ad uſus & conſuetudines Normanniæ. Quod ut perpetuum, &c. Actum Ebroicis anno Domini MCCVIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS pro Galterio juvene camerario.

Anno 1218. Ex mſ. Colbertino.

NOtum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Galtero juveni camerario E propter fidele ſervitium quod nobis impendit ejuſque heredibus de uxore ſua deſponſata donamus in perpetuum Fontanas *la Gerart*, Fretevillam & Hugnevillam cum pertinentiis ſuis, & omnia domania, & feoda & ſervitium, quæ Rogerius de Toomaco habebat in Wlquaſino Normanniæ, quæ dictus Galterus tenuit in Wlquaſino uſque in hodiernum diem, faciendo nobis ſervitia duorum militum ad uſus & conſuetudines Normanniæ. Quod ut perpetuum, &c. Actum Pariſius anno Domini MCCXVIII. regni noſtri XXXIX. dapifero nullo, &c.

BULLA LUCII PAPÆ III. ad Manaſſem epiſcopum Trecenſem.

Ne laici in clauſtro canonicorum habitare permittantur.

Communicavit D. Brayer canonicus Trecenſis.

LUcius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Manassæ Trecenſi epiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Audivimus, & audientes nequivimus non B mirari quod laici quidam in clauſtro veſtro domos jure hereditario poſſidentes, tales perſonas plerumque admittunt, per quas clericorum quies inhoneſto ſtrepitu ſæpe turbatur, & devotio populi ne divinis intendat officiis præpeditur, joculatoribus quidem aleatoribus, cauponibus, & mulieribus impudicis præſcriptæ domus de conſuetudine prava locantur. Volentes igitur communi eccleſiæ honeſtati conſulere, auctoritate apoſtolica prohibemus, ne domus canonicales ulterius laicis vel gratis dentur, aut etiam ſub quacumque occaſione locentur. Conſtituimus etiam de domibus quas laici in clauſtro jure hereditario tenent, ſi eas in perſonis propriis cum honeſta familia, excluſis inhoneſtis perſonis, per quas clericis moleſtia generetur, & honeſtas eccleſiæ decoloretur, inhabitare noluerint, nonniſi clericis gratis vel pro pretio concedantur. Si vero prohibitioni tuæ contraire præſumpſerint, perſonas alias, quas domos ipſas contra mandatum noſtrum inveneris habitare, contradictione & appellatione ceſſante, vinculo excommunicationis aſtringas, & donec ceſſerint, facias ab omnibus artius evitari. Datum Anagniæ quinto calendas Decembris.

BULLA HONORII PAPÆ III. ad decanum & capitulum Trecenſe S. Stephani.

Ut canonicorum & clericorum ſuorum exceſſus per capitulum corrigantur.

Anno 1219. Communicavit dominus Brayer canonicus Trecenſis. [a]

HOnorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis decano & capitulo B. Stephani Trecenſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Cum in concilio (a) generali provida fuerit deliberatione ſtatutum, ut canonicorum cathedralium eccleſiarum exceſſus, qui conſueverunt corrigi per capitulum, per ipſum in illis eccleſiis quæ talem hactenus conſuetudinem habuerunt, ad commonitionem & juſſionem epiſcopi corrigantur infra terminum competentem ab epiſcopo præfigendum: alioquin ex tunc epiſcopus Deum habens

(a) Lateranenſi ſub Innocentio III. anno 1215. celebrato capite 7.

bens præ oculis, ipſos prout animatum cura requirit, per cenſuram canonicam corrigere non poſtponat; præſentium vobis auctoritate concedimus, ut circa canonicos & clericos eccleſiæ veſtræ forma correctionis hujuſmodi obſervetur, præſertim cum per capitulum hactenus corrigi conſueverint canonicorum & clericorum veſtrorum exceſſus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani XIII. calendas Februarii pontificatus noſtri anno III.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De capella S. Nicolai de Parco juxta Augum.

Anno 1219. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Noverint univerſi quod nos pietatis intuitu, & ob remedium animæ noſtræ, necnon & omnium prædeceſſorum noſtrorum eccleſiæ B. (a) Mariæ de Augo dedimus & conceſſimus in perpetuum capellam B. Nicolai de Parco juxta Augum, in qua comes RADULFUS Augi propoſuerat ponere mulieres leproſas, quas nec umquam ibi poſuit, nec nos eas volumus ibi eſſe. Dedimus etiam eidem eccleſiæ cum eadem capella centum viginti libras Pariſienſes annui reditus, quas percipient a nobis in vicecomitatu Augi ad hos terminos, videlicet ad nativitatem B. Johannis-Baptiſtæ XXX. libras, ad nativitatem Domini XXX. libras, & ad Paſcha triginta libras. Dedimus etiam canonicis B. Mariæ de Augo totum nemus de Parco integre, quod habebamus juxta dictam capellam ad uſum eorumdem canonicorum: ita quod nemus illud vendere non poterunt, quamdiu vendas faciemus in vicecomitatu Augi: & ipſi canonici propter hoc nobis quittaverunt & heredibus noſtris in perpetuum uſuarium, quod habebant in foreſta Augi, & dedimus eiſdem culturam, in qua nundinæ celebrantur ante portam domus illorum canonicorum, ſalva nobis juſtitia in eadem cultura, & in nemore prædicto, & ſalvis nobis nundinis quas in eadem habemus cultura, & ipſi canonici non poterunt facere in dicta cultura, nec in nemore prædicto villam, nec ponere hoſpites. Canonici autem eccleſiæ beatæ Mariæ de Augo debent conſtituere in capella prædicta beati Nicolai de Parco ſex canonicos presbyteros de ordine ſuo, qui continue & perpetuo ibidem Deo ſerviant, divina pro nobis & noſtris prædeceſſoribus celebrantes. Ut autem prædicta donatio noſtra perpetuæ, &c. Actum apud Pontem-Archæ anno Domini MCCXVIII. menſe Martio.

(a) Abbatia eſt canonicorum regularium ordinis S. Auguſtini in diœceſi Rothomagenſi vulgo *Notre-Dame d'Eu.*

CARTA PACIS INTER ROBERTUM de Piſſiaco & Johannem de Moreto & fratrem ejus.

Anno 1219. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod contentio quæ vertebatur inter dilectum & fidelem noſtrum Robertum de Piſſiaco ex una parte, & Johannem de Moreto fratrem ſuum ex alia, terminata eſt & ſopita coram nobis in hunc modum; videlicet quod forteritia Radepontis funditus proſternetur, nec ibidem de cetero fiet forteritia, niſi de noſtro aſſenſu: ita etiam quod quilibet eorum habebit medietatem in Radeponte & ejus pertinentiis, ſcilicet in villis, boſcis, terris, aquis & pratis & in omnibus pertinentibus ei proventibus, tam in feodis quam in domaniis, de quibus dictus Johannes tenens erat & capiens; ea die qua pax iſta fuit facta, ſalvis dicto Johanni donis quæ fecimus patri ſuo, quæ non ſunt de pertinentiis Radepontis, & propter hanc pacem quittavit idem Johannes dictum Robertum de omnibus illis de quibus idem Robertus tenens erat in Franciam & in Normanniam. Et humiliter idem Robertus quittavit dictum Johannem de omnibus illis, de quibus idem Johannes tenens erat in Francia & in Normannia: & ſi ipſi poſſent recuperare aliquid quod eſſet de jure Radepontis, illud eſſet commune eis duobus. Nos autem utrumque eorum recepimus in hominem de rebus prædictis pro parte ſua. Quod ut robur, &c. Actum apud Pontem-Archæ anno Domini MCCXVIII. menſe Martio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI REGIS.

De Domo-Dei de Goneſſa.

Anno 1219. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos Domum-Dei de Goneſſa fundatam per manum dilecti & fidelis noſtri P. de Tillia cum omni porpriſio ejuſdem domus pro ſalute animæ noſtræ & anteceſſorum noſtrorum ab omni ſæculari poteſtate & dominio tamquam eleemoſynam in perpetuum liberam eſſe concedimus & immunem: volentes ut protectione regia & perpetua gaudeat libertate. Ea autem quæ dictæ domui intuitu caritatis ab eodem Petro, ſicut in carta ejuſdem Petri continetur, & ab aliis fuerint rationabiliter collata & deinceps conferenda tam in reditibus quam vineis & terris arabilibus concedimus, ſalvis reditibus noſtris, & juſtitia noſtra, & ſalvo jure alieno. Ita etiam quod in terris non poterit fieri

ed by Google

villa, nec ibidem poterunt hoſpites poni. Quod ut ratum, &c. Actum apud Pontem-Archæ anno Domini MCCXIX. menſe Aprili.

CARTA JUHELLI DE MEDUANA pro monachis Majoris-monaſterii.

Confirmat eorum libertates.

Anno 1219. Ex archivis Majoris-monaſterii.

EGo JUHELLUS de Meduana omnibus baillivis & fidelibus meis ceteris præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino.

Quoniam dignum eſt, ut ea quæ pie geruntur, debitum ſortiantur effectum; ego pro ſalute animæ meæ contra Albigenſes peregre proficiſcens, volo, præcipio, ſtatuo, & concedo, ut omnes donationes & libertates, quas monachi B. Martini Majoris-monaſterii quocumque modo, quocumque loco, ex largitione anteceſſorum meorum & mea etiam habuerunt, libere eis & inconcuſſe permaneant, & cartæ inde confectæ ſine diminutione qualibet & contradictione firmiter obſerventur: nec mihi liceat nec ſucceſſoribus meis contra eas venire, vel aliquid attentare. Actum anno gratiæ MCCXIX. Quod ut ratum permaneat, dictis monachis præſentes litteras indulſi, ſigilli mei munimine roboratas.

EPISTOLA SIMONIS domini Clarimontis ad epiſcopum Sueſſionenſem, abbatem S. Johannis de Vineis, & decanum eccleſiæ Sueſſionenſis.

Orat abſolvi ab excommunicationis, & terram ſuam ab interdicti ſententiis, quas ob denegatum comiti & comitiſſæ Trecenſi hominium incurrerat.

Anno 1219. Ex mſ. Reginæ Sueciæ eruit D. Mabillonius.

VEnerabili patri in Chriſto cariſſimo (a) H. divina providentia Sueſſionenſi epiſcopo, & dilectis ſuis abbati S. Johannis in vineis, & G. decano Sueſſionenſi SIMON dominus Clarimontis ſalutem & ſinceram in Domino dilectionem.

Noverit prudentia veſtra, quod cum iniquo malignorum conſilio ab homagio nobilis dominæ BLANCHÆ comitiſſæ Trecenſis & THEOBALDI comitis nati ejus temere receſſiſſem, & poſtmodum reverſus ad cor, & ductus pœnitentia, ad eorum homagia ſpontaneus ſum reverſus, petens humiliter & requirens, ut ſententiam excommunicationis, quam in me auctoritate apoſtolica, & interdicti in terram meam propter hoc promulgaſtis, velletis miſericorditer relaxare. Ego enim coram domino rege & Lingonenſi epiſcopo juravi ſuper ſanctos, quod mandato ſtabo eccleſiæ, & promitto ſub teſtimonio præſentium litterarum, quod id ſervabo firmiter, quod mihi ſecundum formam eccleſiæ duxeritis injungendum. Concedo etiam quod ſi illud non obſervarem, eamdem in me & in terram meam habeatis poteſtatem, quam ante iſtam pacem habebatis. Actum anno gratiæ MCCXIX. menſe Aprili.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De cereo in eccleſia B. Mariæ Silvanectenſis perpetuo arſuro.

Anno 1219. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos pro ſalute animæ noſtræ & animarum anteceſſorum noſtrorum ad preces cariſſimi & fidelis noſtri GARINI Silvanectenſis epiſcopi, donamus in perpetuum eccleſiæ B. Mariæ Silvanectenſis ad opus cujuſdam cerei, qui in eccleſia ante majus altare B. Mariæ tam de die quam de nocte continue ardeat in perpetuum, decem libras Pariſienſis monetæ percipiendas annuatim in præpoſitura noſtra Silvanectis, ad terminos præpoſiturarum noſtrarum: ita quod ſi populus Silvanectenſis dictam pecuniam ſolvere differret ultra terminos prædictos pro ſingulis diebus, quibus ultra terminos prædictos dictum reditum ſolvere differret, quinque ſolidos nobis ſolvere teneretur pro emenda. Et ſciendum quod reditus prænominatus in alios uſus expendi non poteſt vel poni: quod ſi forte in alios uſus poneretur, nos & heredes noſtri reditum illum in manu noſtra ſaiſiremus. Quod ut perpetuum robur, &c. Actum apud S. Germanum in Loia anno Domini MCCXIX. menſe Aprili.

LITTERÆ GUILLELMI de Dampetra ad Blancham comitiſſam Campaniæ.

Reddit ei vicecomitatum Trecenſem.

Anno 1219. Ex mſ. Reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

REverendæ & cariſſimæ dominæ ſuæ BLANCHÆ illuſtri comitiſſæ Campaniæ Palatinæ, GUILLELMUS de Dampetra ſuus ſalutem & paratum in omnibus cum honore & reverentia famulatum.

Noveritis quod ego reddo & concedo cariſſimæ dominæ & matri meæ vicecomitatum Trecenſem, & eamdem de eo inveſtio & me deveſtio pro denariis quos eidem

(a) In ſerie epiſcoporum Sueſſionenſium nullus reperitur ſæculo XIII. quo hæc ſcripta eſt epiſtola, cujus nomen incipiat a littera H. ſed anno 1219. ſedebat Aimardus de Provino, qui hoc eodem anno ceſſit epiſcopatui factus canonicus regularis apud ſanctum Johannem de Vineis, & ſucceſſorem ſortitus Jacobum de Baſoches.

Digitized by Google

aſſignaveram & debebam ſingulis annis ſecundum formam compoſitionis, quæ fuit tractata & definita coram nobis, tali ſiquidem conditione, quod dicta domina & mater mea poſſidebit vicecomitatum quamdiu tenebit terram. Poſtquam vero terram non teneret, dictus vicecomitatus reverteretur ad me, vel ad heredes meos integer, immunis, & abſolutus. Inde eſt quod vobis mando & vos rogo, quatenus eamdem ſuper dicto vicecomitatu inveſtiatis, & faciatis illum ab eadem domina & matre mea, vel a mandato ſuo quiete & pacifice poſſideri. Actum anno MCCXIX. menſe Maio.

RICHARDI ABBATIS BECCENSIS ſtatuta edita in capitulo generali MCCXIX.

Ex mſ. Bellimontis cella eruit D. Richardus Houſſaye.

R. Dei gratia abbas & conventus de Becco univerſis monachis Beccenſis ordinis ſalutem, gratiam & benedictionem.

Ad veſtram volumus pervenire notitiam, quod anno Domini 1219. in vigilia B. Johannis Baptiſtæ more ſolito, generale celebravimus capitulum: in quo præſentibus univerſis prioribus tranſmarinis, voluntate & aſſenſu totius capituli, quædam renovavimus, quædam abrogavimus, quædam ſtatuimus, volentes & firmiter præcipientes, ut tam renovata quam ſtatuta firmiter & immobiliter obſerventur; ab eis autem quibus abrogatum eſt modis omnibus abſtineatur.

Priores igitur in primis ſe ſciant eſſe monachos, non dominos; ſic monachos quaſi monachos honorent, ut ipſi priores a monachis honorem reportent. Non ſint elati, non avari, non effuſi, non crudeles, non remiſſi: gregibus igitur commiſſis omnem quam decet adhibeant tutelæ tam ſpiritalis quam corporalis ſollicitudinem & diligentiam: inquietos corripiant, elatos coërceant, tumidos caſtigent, infirmos tolerent, humiles extollant, proficientes adjuvent, provectis congaudeant, juſte judicent, ſtateram in manu geſtent, in utroque penſo juſtitiam & miſericordiam portent, per juſtitiam reddant punitatis ſententiam. Per miſericordiam temperent peccati pœnam, ut juſto libramine quædam per æquitatem corrigant, quædam vero per miſerationem indulgeant: ſit amor, ſed non emolliens; ſit rigor, ſed non exaſperans; ſit zelus, ſed non immoderate ſæviens; ſit pietas, ſed non pluſquam expediat parcens. Et ſi quid eſt quod aut corrigere nequeant, aut corrigendi juridictionem non obtinent, nobis corrigendum modis omnibus reſervent; videlicet pœnam gravis culpæ, vel carceris, vel expulſionis. Infligenda autem pœna gravis culpæ pro violenta injectione A manuum in monachum vel preſbyterum, vel clericum vel hominem alium; pro ſola inſurrectione in monachum cum certo ſigno violentiæ, etſi non ſequatur violentia; pro inobedientia: ſed diſtinguendum eſt, quia inobedientia vel facta eſt in capitulo vel extra capitulum. Si in capitulo & monachus antequam idem capitulum diſſolvatur, promittat obedientiam & emendationem, debet recipi. Si extra capitulum, & monachus in ſequenti capitulo ſpontanea voluntate cum omni humilitate & emendationis ſponB ſione poſtulat veniam; & poteſt & debet conſequi beneficium, niſi crimen enorme comitans inobedientiam videatur obviare. Et firmiter teneatur & nullatenus dubitent priores, quod ſi quis monachus, quod abſit, ita innorme crimen perpetraverit, quod eorum juridictionem tranſcendat, nullo modo debent eum punire; ſed tantum ad nos cum cauſa ſua conventus teſtimonio probata honeſte & cum ſocietate ſecura debent eum deſtinare, niſi forte prius ſuper facto crimine diffinitum a nobis ſuſceperint mandatum.

C Volumus igitur & firmiter præcipimus, ut monachis in infirmitate manifeſta gravatis priores ſollicite provideant, in lumine, in ſervientibus honeſtis, in cibariis infirmitatibus eorum ſufficientibus & congruis, in viſitatione frequenti.

Item, ſi monachus in via fuerit dirigendus pro domus utilitate vel propria petitione vel quacumque occaſione, prior provideat ut monachus habeat vecturam ſufficientem & idoneam, ſervientes honeſtos, & ſumptus neceſſarios. Item ſi quis monaD chus præcepto domni abbatis vel occaſione alia locum ad commanendum fuerit mutaturus: non cogatur egredi donec veſtes ſuas ſibi debitas ſufficientes & idoneas cum rebus aliis ſibi debitis & etiam expenſas ſecundum æſtimationem majorum domus a priore ſuo recipiat. Sicut autem monachus tenetur ad obediendum ut recedat, ita & prior tenetur, ut ei quæ ſecundum ordinem neceſſaria ſunt inveniat. Item ſi pater, vel mater, vel ſoror, vel frater, vel aliquis alius de quo monachus de ratione ſit ſollicitus, ad locum acceſſerit in quo idem monachus manſerit; per unam diem & unam E noctem.

Cetera deſiderantur.

CARTA COMITISSÆ AUGI.

De reddito ſibi Augi comitatu.

Anno 1219. Ex mſ. Colbertino.

EGo AILIDIS comitiſſa Augi notum facio univerſis præſentibus pariter & futuris, quod ego cum cariſſimo domino meo PHILIPPO Dei gratia illuſtri Francorum rege ſua gratia finem feci de comitatu Augi

in hunc modum, videlicet quod dominus rex mihi reddidit comitatum Augi, ſalvo ſibi placito enſis & Judæis ſuis, & aliis juſtitiis ſalvis & ſerviciis & jure, quæ comitatus Augi debet domino Normanniæ, ſicut pater meus & anteceſſores ejus ea fecerunt & reddiderunt, Henrico & Richardo quondam regibus Angliæ & anteceſſoribus eorum: ita quod ego in *Driencort* & ejus pertinentiis tam in feodo quam in domanio de *Driencort* nihil reclamabo, nec heredes mei aliquid reclamabimus in Mortuo-mari, nec in ejus pertinentiis, nec in haia, nec in nemoribus, nec in feodis, nec domaniis, nec aliis ad Mortuum-mare pertinentibus, ſicut dominus rex eſt inde ſaiſitus & tenens, nec in archiis, nec in aliquo quod ad archias pertineat. Præterea dominus rex reddidit mihi id quod comes Augi quondam maritus meus tenebat de terra de *Roumare*, quando ivit ad Johannem quondam regem Angliæ, ſalva domino regi Franciæ foreſta de *Romare* & novo mercato, in quibus nihil reclamo, & ſalvo domino regi placito enſis & aliis juſtitiis, & ſerviciis, & jure ſicut debent domino Normanni, & ſalvo jure alieno. Et ſciendum quod dominus rex retinet ſibi feodum de Bulli, quod Robertus de Mellevilla tenet de eo in ballivia novi caſtri de *Driencort*. Ego autem faciam domino regi ſecuritatem per me & homines meos, quod me non maritabo, niſi per eum, & dominus rex me non effortiabit de me maritanda, nec heredes mei firmabimus, nec infortiabimus fortericias aliquas a puncto in quo ſunt modo, niſi per dominum regem: & de hoc faciam domino regi ſecuritatem per me & homines meos: propter hæc facienda teneor dare domino regi quindecim millia marcharum ad pondus Trecenſe, videlicet quinque millia marcharum in inſtanti feſto aſſumtionis B. Mariæ, & quinque millia marcharum in ſequenti feſto omnium ſanctorum, & quinque millia marcharum in ſequenti feſto S. Remigii, & de hoc bonam domino regi dare teneor ſecuritatem. Et ſciendum quod Gaufridus de Capella ex parte domini regis & Robertus ex parte mea recipient omnes reditus & proventus comitatus Augi ad me pertinentes: ita quod illi reditus & proventus computabuntur in ſolutionem debiti mei ſupradicti. Actum Meleduno, anno Domini MCCXIX. menſe Auguſto.

CONVENTIONES TREUGÆ quam dominus rex ad preces domini papæ conceſſit Henrico regi Angliæ.

Anno 1220. Ex mſ. Colbertino.

Henricus rex Angliæ, &c. Noveritis quod Philippus Dei gratia Franciæ rex illuſtris pro honore Dei, & Terræ ſanctæ tranſmarinæ, & terræ Albigenſis ſuccurſu, & obtentu precum domini papæ, nobis & hominibus & impriſiis noſtris, qui aperte guerreaverunt de hac ultima terra, quæ fuit inter eumdem dominum Philippum regem Franciæ & dominum regem quondam regem Angliæ patrem noſtrum, dedit rectas treugas de ſe & hominibus ſuis ab inſtanti Paſchate, quod erit anno Domini MCCXX. in quatuor annos completos, ſalvis priſionibus noſtris, quos penes ſe habet, & ſalvo juramento quod villæ Flandriæ & Hainoniæ, & milites alii homines Flandriæ & Hainoniæ ei fecerunt, & nos eidem domino Philippo regi Franciæ & hominibus & impriſiis ſuis qui aperte guerreaverunt de hac ultima guerra quæ fuit inter ipſum & Johannem regem Angliæ patrem noſtrum, dedimus rectas treugas de nobis & hominibus noſtris ab inſtanti ſupradicto Paſchate in quatuor annos completos, ſalvis priſionibus noſtris quos penes nos habemus. Idem autem rex Franciæ & homines & impriſii ſui erunt in ea teneatura in qua ſunt modo, & in qua fuerunt tempore primæ treugæ firmatæ inter ipſum regem Franciæ & dictum patrem noſtrum, & nos & homines & impriſii noſtri erimus in ea teneatura in qua ſumus modo, & in qua dictus Johannes pater noſter & homines & impriſii ſui fuerunt tempore primæ treugæ firmatæ inter regem Franciæ & dictum Jo. patrem noſtrum. Nullus (a) mulctrarius, nec aliquis qui fuerit forbannitus a prædicto rege Franciæ a tempore datæ treugæ inter ipſum regem Franciæ, & prædictum Johannem patrem noſtrum, uſque ad prædictum terminum poterit intrare terram prædicti regis Franciæ, niſi de voluntate ejuſdem regis. Similiter nullus mulctrarius, nec aliquis qui fuerit forbannitus a prædicto Johanne patre noſtro, a tempore dictæ treugæ inter ipſum regem Francorum, & jam dictum patrem noſtrum uſque ad prædictum terminum, poterit intrare terram noſtram, niſi de voluntate noſtra. Si autem aliquis cujus terram idem rex Philippus habeat in manu ſua, venerit in terram prædicti regis Franciæ, non poterit in terra ejuſdem Philippi regis facere moram, niſi jaceat in lecto ægritudinis, præterquam ad portum maris ubi ventum poterit expectare uſque ad tempus competens. Si quis de comitatu Andegavenſi vel Britanniæ prædicto patri noſtro tunc adhærebat, quando data fuit treuga inter ipſum regem Francorum & ſæpedictum patrem noſtrum, vel nobis nunc adhæreat, & voluerit facere moram in comitatu Andegavenſi vel Britanniæ, non poterit morari in comitatu Andegavenſi, niſi de voluntate

(a) Id eſt homicida, ſeu qui hominem occiderit a gallica voce *meurtrier*.

Digitized by Google

prædicti regis Francorum & ſeneſcalli Andegavenſis, nec in comitatu Britanniæ, niſi de voluntate ipſius regis Francorum & comitatus Britanniæ. Nos non capiemus malam toltam in terra noſtra de hominibus & impriſiis prædicti regis Franciæ, nec idem rex Franciæ in terra ſua de hominibus & impriſiis noſtris. Rex autem Romanorum & Siciliæ FRIDERICUS erit in iſta treuga ſi voluerit. Si autem aliquis de hominibus prædicti regis Franciæ interciperet in hac treuga, idem rex moneret eum bona fide, quod interceptiones emendaret. Quod ſi ad monitionem eas infra ſexaginta dies nollet emendare, gentes noſtræ poſſent in ipſum interceptorem vindicare de interceptionibus, & ſupradictus rex Franciæ exinde ſe non intromitteret, & nos de hominibus & impriſiis noſtris ſimiliter facere debemus, & dominus rex ſine meſfacere poterit interceptiones emendare, ſi ei placuerit, & nos exinde non intromitteremus. Et ſciendum quod cariſſimus & fidelis ſuus LUDOVICUS primogenitus creantavit eidem patri ſuo bona fide, quod treugam iſtam tenebit, quamdiu dictus pater ſuus eam tenebit. Hanc autem treugam dictus rex Franciæ bona fide & ſine malo ingenio tenebit, & a ſuis bona fide & ſine malo ingenio faciet teneri. Et hanc treugam juraverunt ex parte noſtra archiepiſcopus Cantuarienſis, epiſcopus Wintonienſis, Hubertus de Burgo juſtitiarius Angliæ, comes Garennæ, & comes Saleſberienſis, quod eam toto poſſe ſuo bona fide obſervabunt, & facient obſervari. Et nos prædictam treugam creantavimus quod ſine malo ingenio & bona fide eam tenebimus & faciemus teneri. Quod ut firmum, &c. Actum apud Londoniam anno Domini MCCXIX. tertia die Martii, anno vero regni noſtri quarto.

EPISTOLA....
ad Philippum Auguſtum regem Francorum.

De modo levandi impoſitionem ab hominibus Cormeriacenſis abbatis.

Anno 1220. *Ex mſ. Colbertino.*

EXcellentiſſimo, &c. Dominationi veſtræ ſignifico, me ſecundum tenorem litterarum veſtrarum, coram præſente PHILIPPO, tactis ſacroſanctis, juraviſſe, quod ego cum eodem Philippo inquirerem per ſacramenta Petri Savarici, GUILLELMI DE ARAIO abbatis de *Cegonges* militum & majoris de *Loave* & de S. Quintino, & Girardi *Moiſſant*, utrum tallia vel demanda facta a vobis ab hominibus eccleſiæ (a) Cormeriacenſis & membrorum ejus, levetur per manum abbatis Cormeriaci vel per manum ballivorum veſtrorum: qui jurati unanimiter dixerunt, quod quando exigitis talliam ſeu demandam ab hominibus eccleſiæ Cormeriacenſis per ballivum veſtrum litteras veſtras abbati Cormeriaci deſtinatis: quibus perceptis, abbas convocat homines Cormeriaci, & aperit eis mandatum veſtrum, & in continenti quatuor vel plures eorum bonæ opinionis jurant, quod bene & fideliter dictam talliam aſſidebunt. Poſtmodum illi jurati levant & recipiunt illam talliam, & ſi in levanda tallia facta fuerit violentia, abbas requiritur illam violentiam removere: quam ſi removere non poteſt, per ballivum veſtrum debet removere. Tallia vero levata & recepta, dicti jurati deferunt eam & tradunt mandato veſtro cum mandato abbatis Cormeriaci. Nullus autem habet talliam apud Cormeriacum, niſi nos ſolus, neque auxilium niſi de beneplacito & voluntate dictorum hominum Cormeriaci, anno Domini MCCXX. menſe Septembri.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI
regis, pro monaſterio Dolenſi.

Abbatiam Dolenſem cum ejus burgo eſſe de eleemoſyna Guillelmi de Calviniaco.

Anno 1220. *Ex mſ. Colbertino.* [b]

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Noverint &c. quod dilectus noſter JOHANNES abbas (b) Dolenſis in noſtra præſentia conſtitutus recognovit pro ſe & pro conventu ſuo, quod abbatia cum Burgo Dolenſi ſunt de eleemoſyna dilecti & fidelis noſtri GUILLELMI de Calviniaco & anteceſſorum ſuorum, & ſunt in cuſtodia ejuſdem Guillelmi: ita quod ad utilitatem ejuſdem abbatiæ tenetur ipſam abbatiam & Burgum Dolenſe & res eorum cuſtodire & defendere bona fide. Idem etiam Guillelmus de Calviniaco recognovit quod eamdem cuſtodiam de nobis tenebat. In cujus rei perpetuam memoriam, &c. Actum Meleduno, anno Domini MCCXX. menſe Septembri.

EPISTOLA HONORII
papæ tertii.

De ſtudiis juxta generalis concilii ſtatuta inſtituendis.

Anno 1220. *Ex mſ. codice Herovodenſi.*

HONORIUS, &c. Super ſpeculam Domini immeriti conſtituti, dum diligenter multo intuitu contemplamur ſtatum eccleſiæ generalis, dolemus plurimum & triſtamur, quod cum albæ ſint regiones ad meſſem plurimam, & operarii ſint perpauci, plerique vigiles qui tenentur cuſtodire Domini vineam, dormiunt ſomnum ſuum,

(a) Cormeriacum eſt ordinis S. Benedicti monaſterium in diœceſi Turonenſi ab Itherio S. Martini abbate fundatum.

(b) Abbatia Dolenſis inſignis in diœceſi Bituricenſi haud procul a Caſtro-Rodulfi vulgo *le Bourg-Dieu* ordinis S. Benedicti.

nec zizania nimium excreſcentia in manipulos ad comburendum colligunt, quamvis ea jugiter ſuperſeminat inimicus. Cumque lactens & parvulus deficiat in plateis, vix eſt qui frangat panem parvulis, aut propinet ſitientibus aquam ſapientiæ ſalutaris, eo quod modica eſt in terra Domini ſcientia, quia plures videntur illuſores filii. Accepta non modica portione ſubſtantiæ Jesu-Christi comparant ſibi de ipſa ſiliquas vacuas & ſonoras, quæ non ſatiant & aquam hauriunt cum ſitula Samaritanæ, de puteo vel torrente aquarum infidelium, qua ſitim hydropici non relevant, ſed irritant. Tales equidem hortum concluſum, cui non communicat alienus, ubi fons eſt & puteus aquarum viventium, deſerentes, ac fodientes ſibi ciſternas quæ aquam non prævalent continere, quaſi non invenientes paſcua. Faſtidito manna, dum ſuſpirant ad Ægypti pepones & allia, currunt ad ſacras litteraturas, ſtatuentes ad terram ſuos oculos declinare. Ut igitur per interpretationes validas tamquam per patris verba filii aberrantes ad matris ubera revocati, videlicet pulli aquilarum queant expeditius advolare, ac inoffenſe atque libentius velint & valeant currere in odorem fragrantis gratiæ Jesu-Christi, ad hauriendum aquas vivas in gaudio de fontibus Salvatoris, quoſdam obices amovere cupimus huic itineri obſiſtentes, & neceſſaria quædam annectere hiis, quæ ab anteceſſoribus noſtris edita ſunt ab olim, ad propagationem propaginis * vitæ ve. Cum itaque de ſingulis provinciis puellæ ſpecioſæ ac virgines pro rege Aſſuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad arcem & mœnia civitatis, & per manus Agei mundum muliebrem accipere, neceſſariorum videlicet fulcimenta. Volumus & mandamus, ut ſtatutum editum in concilio generali de magiſtris Theologis per ſingulas metropoles ſtatuendis, inviolabiliter obſervetur. Decernentes inſuper de conſilio fratrum noſtrorum ac diſcrete præcipiendo mandantes, ut quia ſuper hoc propter raritatem magiſtrorum ſe poſſent aliqui forſitan excuſare, ab earum prælatis & capitulis ad theologicæ profeſſionis ſtudium aliqui docibiles deſtinentur, qui cum docti fuerint in Dei eccleſia, velut ſplendor fulgeant firmamenti, ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi doctorum, qui velut ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri, ad juſtitiam valeant plurimos erudire, quibus ſi proprii proventus eccleſiaſtici non ſufficiunt, prædicti neceſſaria ſubminiſtrent. Docentes vero in theologica facultate, dum in ſcolis docuerint, & ſtudentes in ipſa integre per annos quinque percipiant de licentia ſedis apoſtolicæ proventus præbendarum & beneficiorum ſuorum, non obſtante aliqua contraria

* f. vitis veſtræ.

A conſuetudine, vel mandato ſtatuto: cum denario defraudari non debeant in vinea Domini operantes. Hæc autem inconcuſſe volumus obſervari, firmiter diſponentes, quod feriamus pœna debita tranſgreſſores. Sane licet fallax ſit gratia ceterarum ſcientiarum, & vana etiam pulchritudo, quia tamen regulares quidam clauſtrale ſilentium & legem Domini animas convertentem, & ſapientiam dantem parvulis, quam ſuper aurum & topazion amare debuerant, reſpuentes, abeunt poſt veſtigia gregum, & illicite ſe convertunt ad pediſſequas amB plectendas, quæ plauſum deſiderant populorum: contra hujuſmodi præſumtores exeuntes ad audiendum leges vel phyſicam, felicis memoriæ A. (a) prædeceſſor noſter [a] olim ſtatuit in concilio Turonenſi, ut niſi infra duorum menſium ſpatium ad clauſtrum redierint, ſicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa, ſi patrocinium parare voluerint, audiantur. Reverſi autem, in choro, capitulo, menſa, & ceteris, ultimi permaneant fratrum, & niſi forte ex miſericordia ſedis apoſtolicæ, totius C ſpem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorumdam opiniones diverſas excuſationis aliquid præſumebant, nos volentes ut tales de cetero ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, diſtricte præcipiendo mandamus, quatinus tam a dioceſanis & capitulis ipſorum, quam etiam a ceteris epiſcopis in quorum dioceſibus in hujuſmodi ſtudent, tales, ſublato appellationis obſtaculo, excommunicati & prædictis pœnis obnoxii publice nuntientur. Quia vero theologiæ cupimus ſtudium ampliari, ut dilatato tentorii D ſui loco, funiculos ſuos faciat longiores, & ſit fides catholica circumcincta muro inexplicabili bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex adverſo, ad archidiaconos, decanos, præpoſitos, plebanos, cantores, & alios clericos perſonatus habentes, necnon & preſbyteros, niſi ab his infra ſpatium præſcriptum deſtiterint, hoc extendi volumus, & appellatione poſtpoſita inviolabiliter obſervari. Nam cum ſint multi caupones aquam vino miſcentes, qui non ſolum involvere falſa veris, ſed E etiam diem in noctem vertere moliuntur, in firmamento Dei plantare luminaria dividentia diem a nocte valide affectamus, ſummopere ſatagentes, ut ad capiendas vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas, bonorum habeamus copiam venatorum, qui manus mittentes ad fortia, contra perverſores fidei ſint potentes opere & ſermone. Hi veſtiti duplicibus ut mereantur duplicia poſſidere, cum videbunt in die noviſſimo, ad judicandum cum terræ ſenatoribus conceſſuri. Por-

(a) Alexander papa III. in Concilio Turonenſi anno 1163. celebrato.

igitized by Google

ro cum argentum alibi habeat venarum ſuarum principia, quam unde ferrum tollitur, & auro locus in quo confletur, ſit jam dudum Pariſius deputatus, ubi turris David cum ſuis propugnaculis conſtitui conſuevit, ex qua non ſolum dependent mille clypei, ſed omnis fere armatura fortium, dum indeſinenter exinde fortes ex fortiſſimis prodeunt tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi, qui ambiunt per orbem undique lectulum Salomonis. Quidam ſuis divitiis invidentes dicere videntur patri quid generas? & matri quid parturis? ... ſecus altare plantare lucum, & ancillam heredem ſuæ dominæ ſubrogare, quamquam ancillæ filius cum filio liberæ non debeat heres eſſe. Currunt enim illuc improbi cum traditionibus ſæcularium principum quaſi rareſacere velint verbi fabrum ferrarium acuentem gladium aut lanceam, vomerem vel ligonem. Et cum in locis plurimis plures habeant ſui ſtudii profeſſores, ultro ingerunt filiorum oculis merces ſuas, ut illecti ipſarum phaleris, & dulcedine provocati, a matris pulchritudine ac ſapidis uberibus abſtrahantur, non attendentes quod anguſtatum eſt illis ſtratum & fere arctus eſt locus ibidem filiis prophetarum. Sane licet ſancta eccleſia legum ſæcularium non reſpuat famulatum, quæ ſanæ æquitatis & juſtitiæ veſtigia imitantur: quia tamen in Francia & nonnullis provinciis laici Romanorum imperatorum legibus non utuntur, & occurrunt raro eccleſiaſtico cauſæ tales, quæ non poſſint ſtatutis canonicis expediri, ut plenius ſacræ paginæ inſiſtatur, & diſcipuli Heliſei liberius juxta fluenta pleniſſima reſideant ut columbæ, dum in januis ſcalas non invenerint, ad aquas divaricare valeant pedes ſuos, firmiter interdicimus & diſtrictius inhibemus, ne Pariſius vel in civitatibus ſeu aliis locis vicinis quiſquam docere vel audire jus civile præſumat. Et qui contra fecerit, non ſolum a cauſarum patrociniis interim excludatur, verum etiam per epiſcopum loci, appellatione poſtpoſita, excommunicationis vinculo innodetur.

HONORII PAPÆ III. EPISTOLA ad archiepiſcopum Bituricenſem.

De corruptis ſacerdotum moribus emendandis.

Ex mſ. codice monaſterii Himmerodenſis.

HONORIUS, &c. archiepiſcopo Bituricenſi, &c. Expectavimus hactenus expectantes ſi monitis & ſtatutis concilii generalis exculta Domini ſabaoth vinea floruiſſet, ſi Aaron virga turgentibus gemmis erupiſſet in flores, & dilatatis foliis amigdala produxiſſet, ſi germinaſſent mala punica, & ficus produceret groſſos ſuos, quia ficus præcoquas anima ſponſi deſiderat, & ſponſa diligit botros cypri. Sed ecce quod dolentes dicimus, ante meſſem ſeges effloruit,

A & vinea fere tota, & ficus, & virga magis aruit, & vindemiator manus ad cartallum non revocat, ſed ſic ſemper vindemiat, quod per vindemiatores racemos aliquos colligere vix valemus. Nam unuſquiſque fere in viam ſuam abiit, & ad ſuam negotiationem revolat, a regiis nuptiis damnabiliter ſe excuſans. Jam quidam miniſtri altaris ſicut jumenta non ſolum ſtercore computreſcunt, ſed peccatum ſuum, ſicut Sodoma, prædicant, nec abſcondunt, facti ruina & laqueus populorum. Quidam eccleſiarum prælati qui gladios ancipites in ſuis manibus

B acceperunt ad faciendam vindictam & increpationes in populis, errantes non corrigunt, membra putrida non excidunt, a caulis oves contagioſas & morbidas non *excidunt, vulnus, livorem & plagam tumentem non ligant, nec curant, neque fovent oleo vel emplaſtro, propter quod quia cicatrix populi non obducitur, in Galaaz non cenſetur eſſe medicus, vel reſina. Proinde in conſilium ſubditorum venire anima prælatorum convincitur, dum iidem proximorum vitiis non reſiſtunt, ſicque manus mulieres miſ. . . . , parvulos ſuos cogunt. Hi etiam bona ſibi commiſſa diſſipant & conſumunt, diſpergunt ſanctuarii lapides in

C capite omnium platearum, indignos promovent, pernitioſis ſtipendia eccleſiaſtica largiuntur, in ſuis eccleſiis conventicula de ſanguinibus congregantes. Tales equidem non attendunt, quod Heli filios ſuos palpans, de ſella retrorſum cecidit; & principes populorum, quia non cohibebant Hebræos initiantes Beelphegor & cum Madianitis in eorum oculis coeuntes, præcepto Domini ſuſpenſi ſunt in patibulo contra ſolem, quia cum de manibus prælatorum negligentium ſanguis requiritur pereuntium ſubditorum,

D dum fortioribus fortior inſtat cruciatus, fit durum judicium his qui præſunt. Clauſtrales autem plurimi qui fregerunt jugum, rumpunt vincula, qui etiam ſicut ſtercus jam contemtibiles ſunt effecti, ſe non corrigunt, ſubditos non caſtigant. Capitula juxta concilii generalis ſtatutum non celebrant, ne in lucem prodeant opera tenebrarum, & a lumine arguantur. Propter hoc ſiquidem hæreſes invaleſcunt, quia cum perpauci homines murus æneus vel columna ferrea ſint prælati, vix eſt qui ſe opponat murum pro domo Domini aſcendentibus ex adverſo, eo

E quod conſcientia remordente, dum canes muti projectum dum in os habent & ſunt quaſi baculus arundineus jam confractus, nec latratu nec baculo arcent lupos dilacerantes eccleſias, & in ipſam ululatus validos emittentes. Cum igitur non poſſimus diſſimulare de cetero vel conniventibus oculis pertranſire tantum cleri contagium, & populi Chriſtiani diſcrimen quod procedit & proficit ex negligentia prælato-

* f. expellunt.

Digitized by Google

rum evacuantium per incuriam & torporem A ſanctiones canonicas, & ſtatuta ſalubria concilii generalis, increpationis ſecurim comminantem excidium, nunc radicibus infructuoſæ arboris applicamus, confoſſæ ficulneæ cophinum ſtercoris apponentes, antequam maledictionis gladio feriatur, & areat ſi fructum non fecerit in futurum jam diutius expectatum. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, & diſtricte præcipimus, quatinus præteritam negligentiam novo ſtudio redimentes, per ſollicitudinem geminatam ſic præfati ſtatuta B concilii, & illa præſertim quæ ſalutem reſpiciunt animarum, deinceps conſervantes, & faciatis a veſtris ſubditis inviolabiliter obſervari, quod poſſitis inde laudem conſequi, & æterna præmia promereri. Ne quemquam veſtrum pœnam oporteat formidare, ad quam exhinc potenter accingimur contra deſides & remiſſos. Invigiletis autem propenſius ad hæreticam pravitatem de veſtris finibus, ſi forſitan irrepſerit, penitus extirpandam, quia ſerpit ut cancer, capita ut hydra multiplicat, & ut draco de cœlo ſtellas detrahit, & mulieri tendit inſidias, cupiens filium quem concipit devorare. Ponat C etiam unuſquiſque gladium ſuum ſuper femur, per medium caſtrorum tranſiens de porta in portam, non parcat fratri proximo vel amico, qui ſtatutis vilipenſis morum vel vitæ abjicit honeſtatem, vel non obſervat in tonſura, veſtibus, & aliis modeſtiam clericalem, præcaventes ſollicite ne beneficia conferatis indignis, nec quemquam permittatis habere plures perſonatus ſeu parochiales eccleſias habitas poſt concilium generale, quibus cura ſit animarum annexa, niſi forſan ſuper hoc habeant indulgentiam ſedis apoſtolicæ ſpecialem. Abbates vero nigri ordi- D nis celebrare hoc anno provincialia concilia non omittant, prout extitit in prædicto concilio ſtabilitum. Et ut bonorum ſtudium commendare poſſimus, & punire negligentiam perverſorum, ſuper hoc ab illis certiorari volumus & mandamus. Attendat igitur unuſquiſque ut ſic mandatum noſtrum juxta ſuſceptum officium exequatur, quod nemo coronam ejus accipiat, vel de ſuo loco ejus candelabrum amoveri contingat, ſed potius mereatur coronari gloria & honore.

EPISTOLA (a) CÆSARII ad Hartmannum priorem de Clauſtro. [a]

De transfiguratione.

Dilecto domino & amico ſuo præcordiali H. priori de (b) Clauſtro, frater C. quicquid poteſt devotionis cum affectu caritatis & orationum obſequio. *Circa 1220. Ex mſ. Himmerodenſi.* [b]

Cum nuper inter nos eſſet collatio de transfiguratione Salvatoris in monte Thabor celebrata, in qua & ipſius & omnium noſtrum fuit & eſt gloria futuræ reſurrectionis declarata, ſicut noſtis, valde humiliter multumque inſtanter ſupplicaſti parvitati meæ, ut eamdem lectionem evangelicam exponere vellem, & ea præcipue replicare, quæ circa corporum reſurrectionem & futuræ vitæ ſtatum inquiri & per diſputationes ventilari ſolent. Placuit etiam vobis ad majorem intelligentiam hoc fieret ſub typo dialogi, ita ut vos perſonam interrogantis, & ego perſonam aſſumerem reſpondentis. Ad quod opus cum ſcirem me prorſus inſufficientem, caritatem tamen veſtram offendere pertimeſcens, ſi non obedirem, petitioni veſtræ adquievi. Et quia circa corpora glorificata doteſque eorum, multa in diſputationibus verſari ſolent, quæ auctoritatibus divinæ ſcripturæ ſolvi nequeunt, magis ad interrogata ſtudui opinando reſpondere, quam aliquid aſſertive diffinire. Etiamſi Deus aliquid mihi ſuper his revelaſſet, quis mihi crederet ubi ſancti patres tacent, ubi doctores inter ſe non concordant, valde temerarium judicaretur, immo detrahentibus materia daretur mihi obloquendi, ſi aliquid ibi dicerem pro ſententia. Adjuvate igitur orationibus inſufficientiam meam, ut & Dominus ſcribentis ſtylum ſua inſpiratione promoveat, & in cordibus audientium ſive legentium quæ ſcribenda ſunt fructuoſa efficiat.

EPISTOLA CÆSARII ad H. abbatem Vallis S. Petri.

In moralitates anni.

Dilecto patri & domino H. venerabili abbati in valle S. Petri, frater C. mo- E nachus ejus noviſſimus cum obedientia filialem in Chriſto caritatem. *Circa 1220. Ex mſ. Himmerodenſi.*

Quæ hortatu veſtro & prioris mei, nec non & aliorum quorumdam fratrum inſtantia ſuper lectiones evangelicas Chriſti gratia inſpirante per miniſterium meum ſunt

(a) Duo extitere hujus nominis monachi in Valle S. Petri ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Colonienſi, alter qui novitiis inſtituendis præpoſitus fuit, alter qui abdicata abbatiali dignitate Prumienſis monaſterii eo ſe recepit. Priorem Cæſarium hujus epiſtolæ auctorem & ſequentium exiſtimamus, utpote qui plura ſcripſerit.

(b) Clauſtrum celeberrimum ordinis Ciſtercienſis monaſterium in diœceſi Trevirenſi ab Alberone archiepiſcopo fundatum, vulgo Himeroda appellatum, ad quod cum acceſſiſſet S. Bernardus, & illud undique montibus circumdatum conſpexiſſet, exclamaſſe dicitur: Vere hic eſt Clauſtrum, unde Clauſtri nomen ei remanſit.

conſcripta,

conſcripta, caritati veſtræ devotus offero corrigenda: quod ſi forte ibi alicui occurrerit, quod merito legentes offendere poterit, ut emendetis ſuppliciter exoro. Omne ſiquidem opus in tres partes diſtinxi. Prima incipit ab eo loco, ubi angelus mittitur ad Mariam, & in nuptiis ubi aquam in vinum mutavit ſalvator, terminatur, continens homilias XVIII. ſecunda pars homilias continet dominicales numero LXIIII. tertia vero de ſolemnitatibus ſanctorum, in quibus XII. lectiones habentur in ordine noſtro, tractat, homilias habens XXXIII.

EPISTOLA CÆSARII
ad Alexandrum de Clauſtro & Petrum de Loco S. Mariæ priores.

In expoſitionem moralem ſuper Paſſionem Chriſti, ſecundum omnes evangeliſtas.

Circa 1220. *Ex mſ. Himmerodenſi.*

VIris religioſis & dominis in Chriſto cariſſimis Alexandro de Clauſtro & Petro de Loco S. Mariæ prioribus frater C. ſic Chriſti participare Paſſioni, ut in futuro conſortes eſſe mereamini glorioſæ ejus reſurrectionis.

Diu eſt quod petere cœpiſtis & ſuadere in quantum potuiſtis, quatenus ad multorum, ut dicebatis, utilitatem, Paſſionem Domini noſtri Jesu Christi moraliter exponerem: quod quidem jam diu diſtuli ac protraxi, non veſtram parvipendendo petitionem, ſed propriam ad hoc conſiderando inſufficientiam, operiſque difficultatem. Nondum enim legiſſe me memini aliquam moralem expoſitionem ſuper Salvatoris Paſſionem. Præterea in homiliis moralibus de ſolemnitatibus diverſorum ſanctorum dictandis ita occupabar, quod huic operi niſi illis prius expletis vacare non potui. Nam quidam eaſdem homilias jam ex parte tranſcripſerant, & cum non parvo deſiderio adhuc ſuperſtites expectabant. Quibus expletis, poſtulationibus veſtris ſatisfacere dignum duxi, malens minus eleganter ſcribendo irriſionibus ſubjacere, quam caritati veſtræ deſiderata negare. Et quia unus ex vobis exponi petivit Paſſionem Domini ſecundum Lucam, alius vero ſecundum Johannem, eo quod nimis tædioſum longumque eſſet ſingulos per ordinem exponere, maxime quia in plurimis locis concordant, quorumdam uſus conſilio Paſſionem ſecundum Matthæum, qui plenius ordinem rei geſtæ proſequi videtur, explanare ſtudui, quod minus ille dixit vel omnino tacuit, ex aliorum trium evangeliſtarum ſcriptis ſupplevi; ſicque modicum puto neglectum quod non ſit expoſitum. Quod ſi minus ſatisfactum eſt deſiderio veſtro per inſulſam atque inſufficientem vel incautam expoſitionem, magis imputandum eſt vobis, qui me coëgiſtis atque inſipienter feciſtis, ſpem habens in orationibus veſtris ſanctis, opus quod ſupra vires meas fuit aggreſſus ſum, verborum continens faleras, quia non decet rethoricis floribus ſermonem pingere, ubi de humillima Chriſti tractatur Paſſione. Omnem tractatum in ſeptem homelias diſtinxi, ne prolixitas legentibus faſtidium generaret.

SENTENTIA
excommunicationis ab Hugone cardinali & apoſtolicæ ſedis legato in poteſtatem & conſilium Mediolanenſe, qui archiepiſcopum ſuum in banno poſuerant.

Anno 1221. *Ex mſ. Colbertino.*

HUgo miſeratione divina Oſtienſis & Velletrenſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, nobili viro A. poteſtati & conſilio Mediolanenſi ſpiritum conſilii ſanioris.

Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontes & flumina lacrymarum? lugens lugeat David manu fortis interitum Abſalonis. Rachelis ſuper filiorum nece lugentis adveniant ululatus. Jeremias qui deſtructionem Jeruſalem præſentem vidit, futuram prædixit, præteritam deploravit, lamentetur cum matre eccleſia ſponſa filii Dei vivi. Ploret cum matre fidelium cujus vox auditur ſemper in alto, extollitur in excelſo ſuper interfectos populi redempti pretioſo ſanguine Nazareni, & quia peccaverunt & non ſunt, conſolationis beneficium non admittit. Sponſi ſui paſſiones & ſupplicia, tormenta & vulnera renovantur. Cernit filiorum ſuorum jugulum, horrendum facinus, triſte ſpectaculum, piaculare flagitium. Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia ejus; facti ſunt hoſtes ejus in capite, & inimici ipſius de pauperum patrimonio & egenorum ſubſtantia locupletes. Admiremini ergo vos omnes qui tranſitis per viam, admiremini & obſtupeſcite, ſtate in gentibus & videte, conſiderate vehementer & attendite, ſi eſt dolor ſicut dolor eccleſiæ matris veſtræ. Aſtutia dæmonum, hæreticorum perfidia, ſævitia tyrannorum, matrem fidei, Chriſti ſponſam impugnant hoſtiliter & invadunt: ipſius veſtitum deauratum conſcindunt, crines lacerant, auferunt de capite ſuo diadema decoris, quo decorata fuerat ab unigenito ſummi regis, falſorum fratrum nequitia nova contra eam exquirit genera præliorum, quanto plus indebita, tanto ultra quam exprimi valeat graviora. Admiremini ergo & obſtupeſcite, ſtate in gentibus & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor matris veſtræ. Attendentes igitur & non ſine magna cordis amaritudine recolentes, quanto ſinceritatis affectu, quanto devotionis ardore conſueviſtis eccleſiam revereri, & eidem tempore

Digitized by Google

tribulationis potenter aſſiſtere, tamquam filii cariſſimi & ſinceræ devotionis alumni ad Deum gemitus emittere, & magnis cogimur vocibus exclamare, pro eo quod effecti filii alieni, converſi in arcum perverſum, recedentes ab eo qui vos temporali beneficiorum munificentia multipliciter exaltavit, erexit, & poſuit in ſublimi, contra Deum,& contra canonicas ſanctiones,contra novum ſtatutum ſummi pontificis, per quod ipſo jure jam excommunicationis ſententiam incurriſtis, contra leges & bannum imperatoriæ celſitudinis, licet litteris & a nuncio noſtro frequenter moniti, preces, monita, inhibitiones, & mandatum noſtrum penitus contemnentes, nolentes a nobis ſine præjudicio partium abſolutionem Modocienſium exhiberi, nec de venerabili patre Mediolanenſi archiepiſcopo conqueri coram nobis, cum cariſſimus filius magiſter Raynaldus domni papæ ſubdiaconus, capellanus noſter, vobis & Modocienſibus ex parte noſtra juſtitiæ plenitudinem obtuliſſet; eumdem archiepiſcopum præſente ipſo capellano noſtro in banno ponere præſumpſiſtis, qui nulla ratione Modocienſes abſolvere potuiſſet ſine juratoria cautione, ac forma eccleſiæ diligentius obſervata. Debueratis ſaltem deferre nobis, qui civitatem veſtram tam ſpeciali affectione, tantaque prærogativa dileximus caritatis. Sed hæc fuit hora veſtra & tenebrarum poteſtas. An forte in potentia & virtute confiditis temporali, ſicut Nabucodonoſor, qui in corde elatus de gloria decoris & robore regni ſui ſublatus ab hominibus ſubito beſtiis per ſeptennium ſociatur? Herodes rex, qui miſit ad affligendos quoſdam de eccleſia manum ſuam, cum populus laudes ei Deo & non homini debitas acclamaret, mox percuſſus divinitus, conſumtus a vermibus expiravit. Pharaonem autem nolumus trahere in exemplum, qui per flagella potius induratus, condignam ipſe ac populo divinæ animadverſionis pertulit ultionem; contra Deum & eccleſiam ſuam, quam conſtituit Dominus ſuper gentes & regna, fortitudo veſtra ut favilla ſtupæ, & opus veſtrum quaſi ſcintilla, ſuccendetur utrumque ſimul, & non erit aliquis qui extinguat. An forſan de obſequiis indigne præſumitis quæ Romanæ eccleſiæ ſtuduiſtis hactenus exhibere? Certe ſi magna ſint obſequia, non minora vobis ab eccleſia ſunt collata. Nos autem qui tantum exceſſum nulla ratione poſſumus ſine diſpendio noſtræ ſalutis æquanimiter ſuſtinere, in opprobrium maximum apoſtolicæ ſedis & detrimentum eccleſiaſticæ libertatis, volentes poſt patris monita adhibere flagella debita caſtigantis, te poteſtas, conſules Mottæ & Credentiæ, illamque partem conſilii quæ tibi ſuper hoc conſilium ſuum dedit, ſed & ceteros qui ſuper hoc præſtiterunt vel præſtiterint de cetero conſilium, auxilium & favorem, publice excommunicationis ſententia duximus innodandos, & excommunicatos denuntiamus propter ſtatutum ſummi pontificis memoratum. Volentes tamen experiri ſi in vobis devotionis ſcintilla remanſit, venerabiles fratres noſtros Pergamenſem & Laudenſem epiſcopos ad vos noſtros nuncios deſtinamus, rogantes, monentes, & diſtricte præcipientes ex parte Dei omnipotentis, & ex parte domini papæ, domini imperatoris & noſtra, ut redeuntes ad cor & conſiderantes attentius & deſtructionem veſtram & periculum animarum, uſque ad terminum quem iidem epiſcopi vobis dabunt, bannum contra memoratum archiepiſcopum revocetis, & ad matris eccleſiæ beneplacitum & mandatum humiliter redeatis: alioquin extunc ſubjicientes procul dubio civitatem veſtram eccleſiaſtico interdicto, venerabilibus patribus Aquilegienſi & Gradenſi patriarchis, Ravennenſi & Januenſi archiepiſcopis, eorumque ſuffraganeis, nec non univerſis epiſcopis provinciæ diſtricte noſtris dabimus litteris in mandatis, ut vos ſingulis diebus dominicis & feſtivis excommunicatos denuncient, & faciant publice nunciari, quanto ferventius vos dileximus, tanto durius alias ſpiritualiter contra vos & temporaliter proceſſuri. Datum Bononiæ 11. calendas Auguſti.

EPISTOLA JO. PERGAMENSIS & O. Laudenſis epiſcoporum ad Hugolinum cardinalem apoſtolicæ ſedis legatum.

Rationem reddunt de actis cum Mediolanenſibus.

[a] Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

REverendo patri ac domino (a) HUGOLINO Dei gratia Oſtienſi & Velletrenſi epiſcopo, apoſtolicæ ſedis legato Jo. Pergamenſis & O. Laudenſis divina miſeratione epiſcopi ſalutem & debitæ ſubjectionis & reverentiæ famulatum.

Sanctitatis veſtræ litteras cum debita devotione recepimus, & earum tenorem intelleximus diligenter. Juxta itaque earumdem litterarum tenorem perſonaliter Mediolanum acceſſimus, & prima die poteſtatem vocavimus, & cauſa adventus noſtri ei expoſita, ſuper hoc propter quod ivimus, cum ſtudioſe curavimus ammonere. Poſtea ſequenti die conſules Mottæ & Credentiæ ad nos vocavimus: qui cum maxima multitudine majorum & potentiorum de ſocietatibus ſuis ad noſtram præſentiam acceſſerunt, quos caute reprehendimus ſuper his

(a) Is eſt Hugolinus cardinalis, qui anno 1227. defuncto Honorio III. ſuffectus eſt ſummus pontifex Gregorius IX. appellatus.

quæ facta erant; qua reprehenſione & etiam monitione & exhortatione præmiſſa, litteras eiſdem exponere & legere voluimus, quas poteſtati & Mediolanenſi conſilio deſtinaſtis: ſed ipſi noluerunt recipere, vel audire, ne contra eos aliqua gravamina continerent; ſed nihilominus litterarum ipſarum continentiam viva voce inter cetera eis ſtuduimus aperire. Poſtmodum vero poteſtati, quod de his quæ acta ſunt plurimum dolere videretur, prædictarum litterarum ſenſu expoſito, & lectis etiam per quemdam ſuum advocatum coram eo eaſdem ei porreximus; ſed eas recipere noluit, aſſerens firmiter, quod ſi in conſilio legeretur, periculum non modicum immineret, nec poſtea de facili ad concordiam veniret. Præterea juxta mandatum veſtrum ei diem ſtatuimus uſque ad octavas aſſumtionis beatæ Virginis, infra quas octavas ſatisfaceret, & bannum penitus revocaret. Hoc acto, pro certo noverit paternitas veſtra, quod poteſtas maxime ob reverentiam veſtram nos ſemper benigne & liberaliter audivit, & ſtuduit modis omnibus, ut res ad concordiam deveniret, & bannum ſicut credimus revocaſſet libenter, ſi aliquod velamen contra populum inveniſſet. Veſtræ ſanctitatis prudentia in brevi provideat propter periculum imminens, quid ſuper hoc fuerit faciendum. Datum MCCXXI. indictione VIIII. die XIIII. intrante Auguſto.

EPISTOLA PHILIPPI AUGUSTI ad Theobaldum comitem Campaniæ.

De negotio Albigenſium.

Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS comiti THEOBALDO Trecenſi.

Miſiſtis ad nos litteras veſtras de credentia per Lambertum Bochutum, qui nobis dixit quod legatus Albigenſis locutus fuerat cum comitiſſa matre veſtra, ut vos intromitteretis de negotio terræ Albigenſium, & caperetis ſuper vos affarium Albigenſium, & vos multa & magna haberetis auxilia a legato & clero & eccleſiis ad iſtud factum faciendum. Nos autem ad hoc reſpondemus, quod commodum & honorem veſtrum volumus: & ſi gentes veſtræ & conſilium veſtrum * dederit vobis quod de hoc vos intromittatis, id nobis non diſplicebit, ſalvis tamen nobis in omnibus feodis & ſervitiis noſtris, ſeu quocumque & quando ea habere volemus. Et ſciatis quod de nulla promiſſione volumus in hoc affario nos ligari, quia guerra noſtra quaſi in promptu eſt, vel treuga non duret inter nos & regem Angliæ, niſi in inſtanti Paſcha in unum annum, nec decet nos ut aliquas impriſias faciamus, quin ad defenſionem noſtram & regni ſummopere intendere valeamus, omnia alia negotia prætermittentes.

* f. dixerit.

LITTERÆ ILLUSTRISSIMI Philippi regis, pro monaſterio Lyrenſi.

Concedit monachis facultatem eligendi abbatis.

Anno 1221. Ex cartario B. Mariæ de Lyra.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, ballivis ſuis Normanniæ ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem.

Acceſſerunt ad nos nuntii Lyrenſis conventus, abbatis ſui nobis ſignificantes deceſſum, & eligendi ſibi paſtoris licentiam a nobis humiliter requirentes: ſuper quo vobis ſignificamus, quod nos prædictis nuntiis licentiam conceſſimus eligendi eo modo quo temporibus comitis Lieceſtriæ eam conſueverunt obtinere: vobis mandantes, quatenus res eorum ubicumque fuerint in poteſtatibus veſtris, eis in pace dimittatis. Actum apud S. Germanum in Leya, anno Domini MCCXXI. menſe Auguſto.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De heredibus de Culent.

Anno 1221. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Noverint, &c. quod Radulfus de *Culent* prior Waſtignenſis, avunculus & tutor heredum de *Culent*, aſſenſu & conſilio amicorum & parentum heredum de *Culent*, videlicet dilectorum & fidelium noſtrorum SIMONIS Bituricenſis archiepiſcopi, ARCHEMBALDI de Borbonio, ROBERTI de *Bomes*, ODONIS *Treſſebois*, RADULFI de *Pacoc*, PETRI de *Crevant*, JOHANNIS de *Bornais*, pro utilitate heredum de *Culent*, ipſe prior & heredes de *Culent* quittaverunt & donaverunt in perpetuum nobis & heredibus noſtris quicquid juris habebant in caſtro Exolduni, & ejuſdem pertinentiis, tam feodis quam domaniis & omnibus aliis, & nos propter hanc quittationem & donationem ipſi priori, & heredibus de *Culent*, quittavimus & donavimus in perpetuum tertiam partem Caſtri-novi ſuper Karum fluvium, & tertiam partem Marolii ſuper *Arnon* fluvium, ſicut RADULFUS quondam dominus Exolduni ea tenuit & poſſedit ab ipſis & eorum heredibus habenda & poſſidenda in perpetuum, poſt deceſſum dilectæ conſanguineæ noſtræ quondam uxoris prædicti Radulfi quondam domini Exolduni, quæ fuit filia PETRI comitis quondam Nivernenſis conſanguinei noſtri. Inſuper propter hanc quittationem & donationem quam dicti prior & heredes de *Culent* nobis fecerunt, dedimus eiſdem mille libras Pariſienſes, de quibus mille nobis reddendis, ſi forte dicti he-

Digitized by Google

redes de *Culent*, cum ad ætatem adultam A pervenerint, ab hac quittatione & donatione reſilirent, idem Radulfus de *Culent* prior Waſtignenſis conſtituit erga nos plegios ſive debitores dilectos & fideles noſtros Archembaldum Borbonienſem pro ccc. libris Pariſienſibus, Hamonem dominum de Karrofis de c. libris Pariſienſibus, Henricum dominum Soliaci de c. libris Pariſienſibus, Guillelmum *de Coldremoret* de c. libris Pariſienſibus, Stephanum de S. Palladio de cc. libris Pariſienſibus, Galcherum de Corcellis de c. libris Pariſienſibus, Odonem *Troſſebois* de l. libris, Guillelmum de Lineriis de l. libris Pariſienſibus. Actum apud S. Germanum in Laia anno Domini B mccxxi. regni vero noſtri xlii.

EPISTOLA WILLELMI marchionis Montisferrati ad Honorium papam tertium.

Filialem ei promittit obedientiam, ſeque ſuaque ei commendat.

Anno 1221. *Ex mſ. Colbertino.*

SAnctiſſimo patri domino ſuo cariſſimo, C metuendo, Honorio ſacro-ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummo pontifici Willelmus marchio Montisferrati, tam debitum quam devotionis obſequium.

Litteras quidem paternitatis veſtræ læta facie & alacri vultu vidimus & recepimus diligenter, & de hoc quod mihi placuit veſtra ſanctitas intimare, vobis ut domino referimus innumeras grates: ſignificantes vobis quod pro poſſe noſtro in omnibus & per omnia veſtris obediam mandatis, & nullatenus deviabo a præcepto veſtro. Cum autem totam meam ſpem habeam D in vobis, paternitatem veſtram, de qua non modicum confido, vobis humiliter & devote flexis genibus exoramus, quatenus intuitu Dei amoris ſupra negotiis noſtris memor eſtote, & cum legato veſtro antequam ad partes noſtras veniat taliter ordinare dignemini, ut negotia & facta noſtra promovere debeat, & prout Deus dederit ei gratiam effectui mancipare intendat, ita ut per vos valeam obtinere: quia vero ſperamus & credimus per vos ad bonam pacem cum inimicis noſtris pervenire: & ſi quid eſt quod vultis ut faciam, mihi veſtro fideli in- E timate: quia paratus & intentus ſum veſtris obedire mandatis.

EPISTOLA HUGONIS epiſcopi Hoſtienſis ad Honorium papam tertium.

Significat ſummo pontifici ſubſidium a Florentinis oblatum pro Terra-ſanctæ negotio, eoſque ſedi apoſtolicæ commendat.

Anno 1221. *Ex mſ. Colbertino.*

SAnctiſſimo in Chriſto patri domino Honorio divina providentia ſummo pontifici, Hugo miſeratione divina Hoſtienſis & Velletrenſis epiſcopus, ſalutem & tam debitæ quam devotæ reverentiæ famulatum.

Noverit ſerenitas veſtra, quod Florentini licet eos in banno Metenſis epiſcopus domini imperatoris cancellarius poſuiſſet, & Piſani, ſicut aſſerunt, magnam pecuniam detineant eorumdem, & alias plurimum ſint gravati, recipientes tamen pro reverentia Dei & ſedis apoſtolicæ verbum Dei, dederunt & conceſſerunt mihi per militem viginti ſolidos illius monetæ, & decem ſolidos per quodlibet foculare peditis ad ſubſidium Terræ-ſanctæ: quæ pecunia per totum menſem Junii colligetur, mihi vel nuncio meo cui voluero aſſignanda militibus Florentinis, quorum multi parati ſunt recipere ſignum crucis, ſi tot fuerint & tales quibus conferri valeat pecunia ſupradicta, vel aliis cruceſignatis, ſicut videro expedire, confecto ex his omnibus publico inſtrumento: unde quia oportet me ingredi provinciam Lombardiæ propter marchionem Montisferrati, qui volebat tranſire ad regnum Arelatenſe, quod ei commiſit dominus imperator, ſicut a plurimis dicebatur, & ego per ſuas litteras intellexi, nec moram potui facere apud eos. Sanctitatem veſtram precor attentius, quatenus Florentinos prædictos, qui ad vos tamquam tutiſſimum portum ſalutis recurrunt, habeatis propenſius commendatos, & ne impediatur Terræ-ſanctæ ſuccurſus, ad quem magnifice præparantur. In eorum negotiis veſtra dignetur dominatio providere, ut per ſtudium apoſtolicæ pietatis ab hujuſmodi gravaminibus liberentur.

EPISTOLA RE. DE NOXA poteſtatis Cremonenſis ad Hugonem epiſcopum Hoſtienſem apoſtolicæ ſedis legatum.

Se optare pacem cum Placentinis ſignificat.

Anno 1221. *Ex mſ. Colbertino.*

VEnerabili patri & domino Hugoni Dei gratia Hoſtienſi & Velletrenſi epiſcopo apoſtolicæ ſedis legato Re. de Noxa Cremonenſis poteſtas cum populo & militia reverentiam & devotionem in omnibus.

Deus ſit nobis teſtis, cui omnia manife-

ſta exiſtunt, quia pacem & concordiam in Lombardia diligimus, & de werra Placentinorum dolemus, ut multis poteſt indiciis manifeſte perpendi. Et ſi nobis aliquod indicium appareret, quo eos pacificare poſſemus, modis omnibus operam præſtaremus. Et ut vere loquamur contra populum habemus movere querelam, qui nobis neſcientibus & invitis poteſtatem & judicem de noſtra civitate accipere præſumſit, occulte etiam per latrocinium inthronizantes eoſdem. Quod cum nobis patuiſſet in banno quingentis libris poteſtatem & trecentis libris judicem poſuimus, & omnia bona ſua in civitate & extra diſtraximus, & utrique parti Placentinæ interdiximus, ne ad noſtram civitatem accedant, ne coadjutores ibi acquirant, ſuæ diſcordiæ præſtantes favorem, & populares qui præſumſerunt de noſtris poteſtatem accipere, noſtro ſuppoſuimus banno. Deinde noſtris civibus diſtricte præcepimus, ne in armis vel perſonis alicui partium debeat præbere ſuccurſum. Et ſi veſtra providentia, pater ſancte, viam aliquam poterit invenire, per quam inter Placentinos & alios Lombardos pacis ſemina ſeminare poſſimus & diſcordias ſepelire, nos aliquo ſolliciteris indicio: quia tam in hoc quam in aliis vobis & Romanæ eccleſiæ invenietis nos modis omnibus præparatos: & quæ vobis lator præſentium Jacobus de Magiſtro-bono vir ſapiens & diſcretus ex noſtra parte vobis dixerit, indubitanter credatis, & fidem verbis ipſius adhibeatis.

CARTA MATHILDIS comitiſſæ Nivernenſis.

Super juramento quod fecit domino regi.

Anno 1221. *Ex mſ. Colbertino.*

EGo MATHILDIS comitiſſa Nivernenſis notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod ego juravi ſuper ſacroſancta cariſſimo domino meo PHILIPPO Dei gratia illuſtri Francorum regi, quod ego faciam eidem bonum & fidele ſervitium contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori, & quod me non maritabo niſi per gratum & voluntatem ipſius. De his autem conventionibus tenendis firmiter dedi plegios domino regi meos homines quoſquos mecum habebam per ſacramentum eorum, tali modo, quod ſi ego, quod abſit, deficerem de dictis conventionibus tenendis domino regi; ipſi tenerentur venire ad dominum regem cum omnibus terris & feodis ſuis quæ de me tenent, & ipſum contra me juvare, donec eſſet ei emendatum ad gratum ſuum, & quotiens dominus rex me requiſierit, ego faciam ei habere talia ſacramenta meorum hominum, qui non fuerunt mecum coram domino rege præſentes, de omnibus illis ſcilicet quos A habere potero bona fide & ſine malo ingenio, & ſimiliter fidelitates villarum mearum. Quod ut firmum, &c. Actum Meleduno, anno Domini MCCXXI. menſe Februario.

LITTERÆ ROBERTI de Cortenaio, & eorum qui cum comitiſſa juraverunt ſub hac forma, quorum nomina ſubſcribuntur.

Anno 1221. *Ex mſ. Colbertino.*

B EGo ROBERTUS de Cortenaio notum facio, &c. quod ego juravi ſuper ſacroſancta cariſſimo domino meo PHILIPPO Dei gratia illuſtri Francorum regi, quod ſi dilecta neptis mea MATHILDIS comitiſſa Nivernenſis deficeret de bono & fideli ſervitio faciendo domino regi, & quod ſe maritaret ſine voluntate & licentia ejuſdem, ego tenerer venire ad dominum regem cum omni terra & feodis quæ teneo de ipſa, & ipſum juvare contra dictam comitiſſam, donec idem eſſet emendatum ad gratum & voluntatem domini regis. Quod ut, &c. Actum, &c. Guillelmus de Merloto, Ugo C de S. Verano, Guido de S. Paulo, Stephanus de Sacro-Cæſaris, Jacobus de Chaſcenaio, Petrus de Barris, Ugo de Arte vicecomes de Clameciaco, Anſellus *Brideine*, Gaufridus de *Bulli*.

HÆC SUNT VERBA quæ tractata fuerunt inter dominum regem & nuncios comitis Marchiæ.

Anno 1222. *Ex mſ. Colbertino.*

PEtit comes Marchiæ, quod ſingulis annis dentur ei duo millia librarum Pariſienſium in tribus terminis, quouſque Nior- D tium & Rupella & aliæ terræ ſint acquiſitæ, niſi dominus rex eas ei interim aſſignaret citra Rupellam in acquiſitione, & quando faciet idem comes domino regi hominagium de redditibus Salmurii, quos regina Angliæ habet in dotalitium, petit habere proventus & reditus Langeſti. Quod ſi reditus & proventus Langeſti non valuerint reditus Salmurii, apud Langeſtum ipſi perficientur: ita quod non poteſt ibi forteritiam facere. Petit etiam idem comes, quod poſt acquiſitionem Niortii & Rupellæ & aliarum terrarum, aſſignet dominus rex eidem comiti & heredibus ſuis in perpetuum E apud Burdigalim, ſi acquiſitum eſſet, valorem redituum Salmurii & Niortii, & dotalitii quod regina Angliæ uxor ejus habet in Anglia, ſalvis feudis baronum & regalibus, & quando haberet prædictum aſſignamentum apud Burdigalim, ea quæ aſſignata ei eſſent apud Langeſtum, & alibi ad dominum regem & heredes ſuos reverterentur. Petit etiam idem comes quod ei-

Digitized by Google

vitas Xantonenſis, de qua modo eſt tenens, A remaneat in perpetuum ipſi & heredibus ſuis, eo modo quo nunc de illa tenens eſt, cum inſula d'*Euleron*, quando erit acquiſita. Vult etiam idem comes, quod hiis completis, dominus rex & heredes ſui rehabeant Langeſtum & omnes proventus & reditus ibidem aſſignatos, & aliud aſſignamentum quod ei factum eſſet citra Rupellam, idemque comes quittat in perpetuum domino regi & heredibus ſuis quidquid juris reclamat & reclamare poteſt in caſtro Exolduni. Et ſi dominus rex aliquo forte impedimento detentus non poſſet ire in propria perſona B ſua in acquiſitionem præmiſſorum, eſſet ſuper epiſcopum Silvanectenſem, [a] (a) comitem ROBERTUM, comitem Britanniæ & ROBERTUM DE CORTENAIO de ſolutione ducentorum militum & ſexcentorum ſervientium peditum per quinque menſes: ita quod de hoc erit in arbitrio ipſorum, niſi rex Angliæ tranſiret in propria perſona citra mare. Dominus autem rex petit qualem ſecuritatem dictus comes faciet de hac impriſia tenenda, & vult etiam dominus rex habere conſilium de hiis omnibus petitionibus ſupradictis.

JUDICIUM FACTUM VERNONI de eſchaeta comitatus Belli-montis.

Anno 1121. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES comes Belli-montis habuit unum conſanguineum germanum IVONEM nomine, & duas conſanguineas germanas ſorores ejuſdem Ivonis, BEATRICEM & MARIAM. De Ivone exivit Theobaldus de Villiaco, de Beatrice exierunt Guido de *Andelli*, Hugo, Radulphus, Adam. De Maria Johannes de Buxeria, & Theobaldus. Mortuo dicto Johanne comite, nullo herede relicto de uxore ſua, Theobaldus de Villiaco dicebat totam eſchaetam dicti comitatus cum pertinentiis ſibi accidiſſe jure hereditario & ſucceſſionis; quia filius erat maſculi, qui ſi ſupervixiſſet, totus comitatus cum pertinentiis ad ipſum devolutus eſſet, prædictis Maria & Beatrice ſororibus excluſis omnino a ſucceſſione hereditatis dicti comitatus ſecundum uſus & conſuetudines Franciæ. Præfati vero Guido de *Andeli* & fratres ejus, Johannes & Theobaldus de Buxeria aſſerebant e contrario, quod comitatus ille cum pertinentiis debebat æqualiter dividi ipſis ſex & dicto Theobaldo: quia eſchaeta illa invenerat illos in eodem ſexu & in eodem gradu conſanguinitatis. Theobaldus vero de Villiaco dicebat quod identitas gradus nihil in hoc operabatur; nam ſi pater ejuſdem Theobaldi & matres prædictorum viverent, matres eorum in prædicto comitatu nihil perciperent ſecundum conſuetudinem Francorum, ſed totus comitatus ad patrem ſuum jure ſucceſſionis devolveretur. Super prædictis autem petiit utraque pars ſibi judicium in curia domini regis; judicatumque fuit in curia domini regis apud Vernonem ab ipſo domino rege & ab archiepiſcopo Turonenſi, epiſcopo Andegavenſi, & epiſcopo Silvanectenſi, domino LUDOVICO, & domino PHILIPPO filiis domini regis, B. de Roia camerario Franciæ, MATTHÆO de Monte-Morentiaco conſtabulario Franciæ, ILGELRANNO de Cociaco, ARCHEMBALDO de Borbonio, GUIDONE comite S. Pauli, DROCONE de Melloto, RADULFO vicecomite Belli-montis & S. Suſannæ, GUILLELMO de Dampetra, GALCHERO de Nantolio, ALBERTO *de Hangeſt*, JOHANNE de Roboreto, Theobaldo Macro, Henrico theſaurario Belvacenſi, Roberto Balbo, Jacobo de *Dinant*, Milone de Crocſaco clericis, Roberto de Boua, Gilberto *Loüet*, Milone *de Lynves*, Urſione Cambellano, Petro Barone & pluribus aliis; judicatumque fuit concorditer ab omnibus, quod ad dictum Theobaldum de Villiaco, quia eſt filius C maſculi, ſcilicet Ivonis de Bello-monte, ad quem tota eſchaeta, ſi viveret, devolveretur, debebat totus comitatus cum pertinentiis devolvi, & in eumdem comitatum ſuccedere, tamquam rectus heres, omnibus aliis, ſcilicet Guidone de *Andeli* & fratribus ſuis, Johanne de Buxeria & Theobaldo fratre ſuo excluſis ab hereditate dicti comitatus cum pertinentiis, & in nullo participantibus cum prædicto Theobaldo de Villiaco, præterquam in cenſivis & in terris provenientibus de Villenagio, in quibus participabunt omnes tam dictus Theobaldus, quam alii ſex prædicti.

D CARTA SIMONIS DE PISSIACO.

De forteritia Aigremont.

Anno 1123. Ex mſ. Colbertino.

EGo Simon de Piſſiaco notum facio tam præſentibus quam futuris univerſis, quod de fortericia mea de *Aigremont* feci homagium ligium cariſſimo meo PHILIPPO illuſtri Francorum regi, & eam ligie tenebo tam ego, quam heredes mei de domino rege & heredibus ſuis in perpetuum cum aliis feodis, quæ de domino rege teneo: ita etiam quod fortericiam illam E teneor ego & heredes mei reddere domino regi & heredibus ſuis ad magnam vim & parvam, quotiens ego & heredes mei exinde fuerimus requiſiti ex parte domini regis vel heredum ſuorum poſt ejus deceſſum. Actum anno Domini MCCXXII. menſe Februario.

(a) Guarinum qui fuit regis cancellarius.

Digitized by Google

A

LITTERÆ ROBERTI de Ivriaco.

Fidejuſſorem ſe conſtituit erga regem pro Galeranno filio ſuo.

Anno 1221. Ex mſ. Colbertino.

EGo Robertus de Ivriaco notum facio univerſis tam præſentibus quam futuris, me plegium conſtituiſſe erga cariſſimum dominum meum PHILIPPUM illuſtrem Franciæ regem, quod filius meus Galerannus de Ivriaco bene & fideliter ſerviet domino regi & heredibus ſuis, & caſtrum Monſterelii bene & fideliter domino regi cuſtodiet. Quod ſi forte domino regi vel heredibus ſuis de bono ac fideli ſervitio deficeret, quod abſit, vel de cuſtodia Muſterelii, ſicut dictum eſt, dominus rex vel heredes ſui poſſent ſine meffacere aſſignare ad totam terram meam, & eam tamdiu in manu ſua tenere, donec id fuerit emendatum ad voluntatem ſuam. Actum anno Domini MCCXXI. menſe Martio.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis.

De eſcocheio conceſſo Elæ ſorori quondam R. comitis de Alenconio.

Anno 1222. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, &c. Notum &c. quod nos ELÆ ſorori quondam comitis de *Alençon* concedimus Eſcocheyum tenendum in proprium, ſicut fuit aſſignatum heredibus dicti comitis pro eſcambio de Eſſayo: ita quod dicta ELA & heredes ſui tenebunt Eſchocheium de nobis & heredibus noſtris, ſicut dominus Eſchocheii ipſum Eſchocheium tenere ſolebat ad uſus & conſuetudinem Normanniæ. Et præterea concedimus eidem ELÆ quatuor feoda militum inferius annotata, quæ ſunt de dicto eſcambio, feodum videlicet movens de feodo caſtri Gouteri, quod Oliverius de S. Audoëno tenet, & unum feodum caſtri Gouteri, quod Girardus *Boël* tenet, & unum feodum de feodo *Braoſch*, quod Johannes *de Laquerneille* tenet, & aliud feodum de feodo *Braoſch*, quod Robertus *Poiſtel* tenet: ita quod domini quatuor feodorum prædictorum ſervient Alæ prædictæ, ſicut ſervire debent & ſolent dominis ſuis, ſalvo jure noſtro ad uſus & conſuetudinem Normanniæ. Actum Meduntæ anno Domini MCCXXII. regni noſtri XLIII. menſe Aprili.

BULLA HONORII PAPÆ III. pro collegiata ſancti Martini Leodienſis eccleſia.

Ad relevandam illius inopiam conceſſas jam eccleſias ipſi confirmat.

Anno 1222. Ex mſ. V. D. de Louvrex.

HONORIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis decano & capitulo S. Martini Leodienſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Sane ſignificaſtis nobis, quod a longis retro temporibus eccleſia veſtra ſuperior in B temporalibus inter alias habebatur, ſed invaleſcentibus contra eam variis & diverſis perſecutionibus, ad tantam devenerat inopiam, quod de præbendis ipſius eccleſiæ non poteratis ſuſtentari, & conſuetum eidem impendere famulatum. Unde venerabilis frater noſter Colonienſis archiepiſcopus metropolitanus, & epiſcopus Leodienſis dioceſanus loci, miſerabili ejuſdem eccleſiæ ſtatu penſato, ad relevamen ipſius & cultum in ea priſtinum reparandum de *Milehem* cum pertinentiis ſuis, de Famala, de C Berreſte, de *Uſei*, & de Marciis eccleſias, capitulorum ſuorum accedente conſenſu, vobis & eidem loco, pietatis intuitu conceſſerunt. Nos ergo veſtris ſupplicationibus annuentes, quod per archiepiſcopum, & epiſcopum, & capitula ſu pradicta pie ſuper hoc & provide factum eſt, vobis & per vos eccleſiæ veſtræ auctoritate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c. Si quis autem, &c. Datum Laterani XVII. cal. Junii pontificatus noſtri anno VI.

D

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro Amalrico de Credone.

Concedit ei Andegavos & Baugeium cum pertinentiis eorum.

Anno 1222. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod de gratia & mera liberalitate noſtra conceſſimus dilecto & fideli noſtro Amaurico de Credona (a), ut ipſe teneat quamdiu nobis placuerit Andegavum & Baugerium cum pertinentiis eorum, & omnia de quibus dilectus & fidelis noſter WILLELMUS DE RUPIBUS ſeneſcallus Andegavenſis E erat tenens die qua fecimus eidem iſtam conceſſionem, & nos retinemus nobis totam Turoniam cum tota ſeneſcalcia, & Chinonem cum præpoſitura & ſeneſcalcia, Burgolium & Loſoinium cum præpoſitura & ſeneſcalcia. Si autem nos caperemus in manu noſtra Andegavum & Baugeium cum pertinentiis eorum, & ea quæ prædicto di-

(a) Anno 1226. exceſſit e vita idibus Maii, & in abbatia Andegavenſi quæ Rota dicitur, honorifice ſepultus fuit.

Digitized by Google

mittimus Amalrico tenenda quamdiu nobis placuerit, nos reddemus eidem Amalrico ſeneſcalciam, ſicut eam tenere ſolebat dictus Willelmus de Rupibus ſeneſcallus Andegavenſis. Actum apud S. Germanum in Laia anno Domini MCCXXII. menſe Julio.

CARTA CONRADI episcopi Metenſis & Spirenſis.

Quod in coronatione imperatorum capitulo B. Mariæ Aquiſgranenſis duæ carratæ vini capitulo vero ſancti Adalberti una, veſtes vero regiæ eccleſiæ B. Mariæ debeantur.

[a] Anno 1222. *Ex ſchedis Cl. V. Baronis de Craſſier.*

CONRADUS (*a*) Dei gratia Metenſis ac Spirenſis epiſcopus imperialis aulæ cancellarius ac totius Italiæ legatus, univerſis ad quos hoc ſcriptum pervenerit ſalutem in Domino.

Quoniam ad noſtræ dignitatis ſpecialiter pertinet officium, quod honeſtas imperii conſuetudines eccleſiis ſuis faciamus obſervatas, ne ex progreſſu temporum in oblivionem deveniant, aut aliquo modo infringantur, poſterorum memoriæ per ſcriptum noſtrum tranſmittimus. Notum facimus univerſis & præſenti ſcripto declaramus, quod cum rex Romanorum in regia ſede inthroniſandus Aquiſgrani coronatur, capitulum B. Mariæ Virginis duas carratas, & capitulum S. Adalberti unam carratam vini, quia ſimul ejus receptioni intereſſe debent, de ſui munificentia ex antiqua conſuetudine debent percipere. Eccleſia vero B. Mariæ veſtes regias, in quibus conſecratur, ut ad Dei ſervitium præparentur, habere conſuevit. Ut igitur hæc inviolabiliter obſerventur, præſens inde ſcriptum ſigillo noſtro communimus. Datum Aquiſgrani anno Domini MCCXXII. cal. Junii.

DIPLOMA HUGONIS EPISCOPI Leodienſis pro collegiata ſancti Johannis eccleſia Leodienſi.

Camerariæ & carpentariæ officium aſſignat ad opus refectorii.

Anno 1222. *Ex ſchedis cl. v. baronis de Craſſier.*

HUGO Dei gratia Leodienſis epiſcopus omnibus præſentem paginam inſpicientibus in perpetuum. Cum ad curam omnium eccleſiarum in noſtra diœceſi conſiſtentium aciem noſtræ conſiderationis extendere teneamur, ea nos corrigere oportet, quæ interdum ad gravamen ipſarum temere ſeu etiam improvide attentantur. Sane ad noſtram audientiam dilectis filiis canonicis ſancti Johannis in Leodio ſæpius conquerentibus eſt delatum, quod ipſi gravia damna & intolerabiles injurias & rixas occaſione camerarii villici & carpentarii in ſuis officiis male adminiſtrantium frequenter ſunt perpeſſi. Quapropter ex parte dictorum canonicorum nobis humiliter fuit ſupplicatum, quod eiſdem indulgere dignaremur, ut camerariam villicationem & carpentariam quæ de manu præpoſiti deſcendebant, dicti canonici ad ampliationem refectorii ſui in ſuos uſus converterent, ſibique ex ſupradictis officiis pro ſua voluntate & ordinatione ſerviri facerent: Nos igitur paci & utilitati ipſorum, & eccleſiæ ſuæ providere volentes, eorumdem petitionibus inclinati, de conſenſu Radulphi Leodienſis archidiaconi & ejuſdem eccleſiæ præpoſiti de prædictis officiis quod petebant eiſdem indulſimus, & dicti præpoſiti conceſſionem confirmavimus, concedentes eis quod de ſæpedictis officiis pro voluntate ſua ordinent & diſponant. Sub pœna etiam excommunicationis inhibentes, ne quis eos ſuper hac conceſſione & confirmatione noſtra ſigilli noſtri munimine roborata, de cetero moleſtare præſumat. Quod ſi fecerit indignationem Dei omnipotentis & noſtræ excommunicationis ſententiam ſe noverit incurriſſe. Actum anno gratiæ milleſimo ducenteſimo vigeſimo ſecundo, menſe Septembri.

CODICILLUS HENRICI comitis Ruthenenſis.

[b] Anno 1222. *Ex mſ. Colbertino.*

ANno Domini MCCXXII. (*b*) indictione IX... calendas Novembris, manifeſtum ſit cunctis, quod ego HENRICUS comes Ruthenenſis gravi detentus infirmitate, compos tamen bonæ mentis, & ordinator, volo & mando quod teſtamentum quod feci in partibus meis, firmum ſit & validum, & omnia quæ in ipſo continentur recto jure teſtamenti valere volo. Addo tamen & volo & lego corpus meum hoſpitali ſancti Johannis pro fratre ejuſdem domus, & lego & dono eidem hoſpitali pro Dei amore & peccatorum meorum & anteceſſorum & ſucceſſorum meorum redemtione, villam meam de Caneto cum omnibus pertinentiis ſuis, ſicut mihi & meis pertinet & pertinuit, & lego eidem hoſpitali omnes manſos meos de Fontignano, & lego etiam eidem hoſpitali quicquid habeo & habere debeo in baſtida de Larnonea: ita quod de cetero habeat eam hoſpitale libere & quiete, ſine omni contradictione, & lego etiam eidem hoſpitali homines quos ibidem habeo, & manſos quos ibidem juxta eamdem & circa baſtidam habeo, & lego eidem hoſpitali manſos

(*a*) Conradus baro a *Scharpfeneck* in coadjutorem Spirenſem cooptatus eſt anno 1199. decedente vero Ottone epiſcopo 1202. ejus in locum confirmatur epiſcopus: Bertranno autem epiſcopo Metenſi defuncto anno 1212. ſubrogatus, utrumque epiſcopatum tenuit ad annum 1224. quo fato functus eſt.

(*b*) Indictioni IX. convenit annus MCCXXI. non MCCXXII.

meos

Digitized by Google

meos omnes qui ſunt juxta & circa Canobaras, & manſos omnes meos qui ſunt circa & juxta Bonum-locum, & circa & juxta baſtidam. Lego præterea eidem hoſpitali medietatem totius terræ, quam comparavi ab Hugone de Launhaco, & vineam totam quam ab eodem comparavi. Lego præterea domui Templi unum de equis meis, illum videlicet qui fuit Guillelmo de Rochalora, & frumentum quod mihi debebat, & volo quod de contentione, quam habebam cum Templo de facto de Badaleco, quod frater Johannes de Fontanis credatur de toto, & Mir. de Rupe faciat aptari contentionem illam ad voluntatem Templi. Lego & eidem domui Templi allodium & herbagium, quod habeo circa & juxta Limoſam. Præterea volo, quod comitiſſa & filius meus & ſucceſſores mei omnes ſciant, quod ego multum me laudo de domo Templi, eo quod multum ſervivit mihi in partibus iſtis: unde rogo dominam comitiſſam, & puerum, & omnes ſucceſſores meos & poſteros, quod dictam domum Templi dirigant, defendant, protegant & cuſtodiant, prout poterunt. Et eſt ſciendum, quod ego debeo Arnaldo Gareberto de Gordono, & Petro *Donadeu* C. marchas argenti, quas in ſervitio JESU CHRISTI mihi mutuo tradiderunt, & volo quod ſolvantur eis in proximo venienti feſto ſancti Hilarii, de vaccis & ovibus meis, & debeo Guillermo d'*Haurac* triginta marcas argenti, & volo quod ſatisfaciat ei de reditibus meis primo venturis. Et debeo Geraldo de Roca-forti mille ſolidos Turonenſes, qui de reditibus meis ſibi reddantur. Et debeo Petro *Braidu* ducentos biſantios Sarracenos, qui ſcilicet de redditibus meis ſibi reddantur. Volo & mando quod omnibus meis creditoribus plene ſatisfaciat. Præterea dimitto & parco pro Dei amore Deodato *de Caſtlus*, & Jordanencis, & illis de Salis, & omnibus aliis militibus & hominibus qui contra me in aliquo peccaverunt. Et volo & mando quod turris addatur domno de Salis, & tota terra ſua, & domina comitiſſa, & filii mei faciant ſibi bonum & honorem. Et lego abbati de . . . . . quam mihi dederat ad ædificandum, & omnia ea de quibus mecum contentionem habebat. Et lego præpoſito de Monte-ſalvo Calmetam, & eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Indos lego omnes purpuras, & eccleſiæ ſancti Armandi lego duas purpuras. Et eſt ſciendum quod debeo Miro de Rupe quinquaginta biſantios Sarracenos, & volo quod ei hoc ſatisfiat. Et lego Girberto *de Bor* quinquaginta biſantios Sarracenos, & volo quod ei hoc ſatisfiat. Lego & eidem Guirberto uſque ad decem annos bailiviam de Eſcorrala, & S. Chriſtophori, & de *Suſſac*, & de Marmeiſſa, & de *Tourcac*: ita quod uſque ad decem annos eam habeat & teneat ad ſui utilitatem, fructus bajuliæ ſuos faciendo: poſt decem vero annos libere filio meo revertantur. Lego præterea Bertrando de Maſſereolis equum meum qui fuit Guillermi Arnaldi, & XXX. biſantios Sarracenos, & volo quod hoc ei ſatisfiat. Et debeo XL. biſantios Sarracenos, & volo quod domina comitiſſa & filius meus ſatisfaciant. Præterea volo & mando quod filius meus faciat ipſum militem, & det ei arneſium, & ſemper teneat eum, & dicti ſexaginta biſantii quos lego, & XL. quos ei debeo, non computentur ei in militia. Et lego Bernardo roncinum ſuum quem habet meum, & XXX. biſantios Sarracenos, & volo quod hoc ei ſatisfiat. Et lego Petro Cornuto XXX. biſantios Sarracenos, & mea indumenta, excepto mantello viridi cum pelle varia. Et lego Hugueto XX. biſantios Sarracenos, & volo quod iſtis omnibus hoc ſatisfiat. Et lego Gerardo XXV. biſantios Sarracenos, & Santio Ortic L. biſantios Sarracenos, & volo quod hoc eis ſatisfiat. Et lego Johanninæ X. biſantios. Et lego magiſtro Bernardo notario meo L. biſantios Sarracenos & mantellum meum de viridi cum varia, & volo quod hoc ei ſatisfiat. Et lego cuilibet de ſcutiferis meis aliis decem biſantios Sarracenos, & volo quod hoc eis plane ſatisfiat. Et lego Bertrando de Provincia X. biſantios, & volo quod hoc ei ſatisfiat. Præterea lego monaſterio de Bonis-vallibus horias meas de inter aquis & mille ſolidos Turonenſes pro emenda de equabus quas etiam habuit. Et lego Raymundo de Arnaldo equum quem habet meum. Et lego cuilibet ſuarum ſororum M. ſolidos Turonenſes pro maritis, & volo quod hominibus de quibus erant orti, qui erant juxta vineam meam, fiat emenda pro hortis, quos ei abſtuli de prima collata vineæ, & dimitto & parco Petro Durando de *Amiſau*, & volo quod puer filius meus donet Petro de *Feicols* X. ſolidos Rodanenſes, pro uno equo. Et lego Stephano Calca XX. biſantios Sarracenos, & volo quod ei hoc ſatisfiat. Volo etiam quod filius meus det ei quinque ſolidos Caturcenſes, pro uno equo. Præterea volo quod Gibelino transfigatur ad voluntatem ſuam de contentione quam mecum habebat. Et Emblardo de Cairaco dimitto & finio in perpetuum totum illud quod ab eo petebam, & dimitto ſub cuſtodia & protectione Dei, & ratione eccleſiæ & epiſcopi Ruthenenſis, & abbatis d'Orlaco, dominam comitiſſam, & filium meum, & totam terram meam. Et volo quod ipſi duo accipiant de reditibus meis centum marcas argenti, & volo quod illas dent pauperibus, hominibus & feminis, qui de me querimoniam rapinæ vel alterius injuriæ exponent, de quibus non recordor. Volo tamen quod de iſtis C. marchis argenti epiſcopus & abbas dent domui Bonæcumbæ decem ſolidos quos ei lego, &

ed by Google

[*] domui)a) Nonencæ decem ſolidos Rodanenſes quos ei lego, & Loco-Dei x. ſolidos Rodanenſes, & Bello-loco CCC. ſolidos Rodanenſes, & canonicis de *Cabriels* CC. ſolidos Caturcenſes. Et lego Petro *Storge de Salern* x. ſolidos Caturcenſes. Volo præterea quod cepella reddatur bono homini de Aurenca, & volo quod crux & reliquiæ dentur eccleſiæ ſancti Michaëlis de Rodenla. Et lego archiepiſcopo Burdigalenſi unum ſaphirum de meis quem voluerit. Et volo quod balſamum & aliæ meæ joyæ deferantur filiæ meæ. Et lego presbytero meo x. biſantios, & volo quod hoc ei ſatisfiat, & Geraldo Baucapeis x. biſantios. Lego præterea monachabus de Nonenca *Cauçede*, *Agarge*, quod frater meus eis dimiſerat. Et volo quod maritetur Bernarda, & dentur ei decem ſolidi Turonenſes, quos ei lego ſuper ſtrata de Monte-ſalvo. Et lego Berardo omnes beſtias quas habet, excepto meo mulo monoculo, & mulo bagio, & puer hereditet illum, & ſemper teneat pro ſocio: & lego Raymundo de Malo-caſtello mulum monoculum & bagium, & puer teneat eum ſemper, & benefaciat ei: & lego Geraldo Alberto CCC. ſolidos, quos habebat in ſtrata de Monte-ſalvo. Et eſt ſciendum quod ego debeo Guidoni de Valentia & Berlo L. biſantios Sarracenos, & volo quod hoc eis ſatisfiat. & lego eis parvum equum bagium, & volo quod Mir. de Rupe aptet factum Guillermi de Viſcanis cum conſilio Bernardi d'*Euſes*, ſicut eis videbitur. Et volo quod Girbertus *de Vecet* ſolvat Stephano Calca x. biſantios, quos ei debet. Præterea eſt ſciendum quod ego debeo Petro Arces LVIII. ſolidos realium de *Accon*, & VII. biſantios Sarracenos, & volo quod hoc ei ſatisfiat. Et lego hominibus de Monte-amato ſazinam, quam eis feceram, ſicut tenuerant in vita patris mei. Et volo quod iſta omnia prædicta, exceptis iſtis quæ hic ſolvi debent, ſolvantur de reditibus meis de Caſtladas. Dimitto præterea in domo hoſpitalis omnes res meas & equos & omnia alia, quæ hic habeo, & magiſter hoſpitalis ſatisfaciat hic toti meæ familiæ in legatis, ſicut prædictum eſt; & ſi res meæ non ſufficerent, volo & rogo magiſtrum hoſpitalis, quod bonis domus hoſpitalis ſatisfaciat hic dictæ meæ familiæ, ſicut prædictum eſt, & volo quod de omnibus miſſionibus & expenſis, quas domus hoſpitalis in me & in ſolvenda mea familia fecerit, integre & plenarie ei ſatisfiat de terra mea & reditibus meis omnibus, & de facto de Alveraſa, & rogo & mando dominæ comitiſſæ & filio meo, quod domui hoſpitalis pro magnis ſervitiis & honoribus, quos mihi in partibus Suriæ contulit, in omnibus prædictis plenarie ſatisfaciant in legatis videlicet & in expenſis omnibus & miſſionibus, quas in me & in familia mea fecerit, iſtam præſentem ſcripturam laudo & volo firmam eſſe & perpetuo valere jure codicillorum; & ſi non valet jure codicillorum, volo quod valeat quocumque alio jure valere poteſt. Actum apud *Accon* in domo hoſpitalis. Hujus rei ſunt teſtes vocati & rogati magiſter Bertrandus, magiſter Petrus, Maurinus Phiſici, frater Pontius draperius domus hoſpitalis, frater Marſilius, & frater Stephanus de Malavilla, & Bertrandus de Macerolis, & Gilbertus *de Boi*, & magiſter de Rupe milites, & Bernardonus, & Berardus, & Petrus Cornutus, & Gerardus ſervientes domini comitis, & venerabilis GUILLELMUS Burdegalenſis archiepiſcopus, qui propria perſona interfuit. Ego Bernardus de Villa-francha imperialis aulæ publicus notarius interfui & rogatus ſcripſi, & ſuis ſigillis ambobus dicti comitis præcepto firmiter roboravi.

(a) Nonenca ſeu Elnonenca inſigne eſt monialium monaſterium ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Vabrenſi, quod a rivulo Elnone traxit appellationem.

CARTA MAURICII
epiſcopi Cenomanenſis

De jurata ab ipſo regi fidelitate, & ab aliis epiſcopis Cenomanenſibus juranda.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

MAURITIUS Dei gratia Cenomanenſis epiſcopus univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Noverit univerſitas veſtra, quod nos cariſſimo domino noſtro LUDOVICO Dei gratia Francorum regi fecimus ſacramentum fidelitatis, ſicut alii epiſcopi regni Francorum ipſi faciunt, & ipſe recognovit nobis quod non tenemur ire in exercitum vel equitationem ejus in propria perſona noſtra, vel mittere aliquem ſumtibus noſtris, neque occaſione iſtius ſacramenti fidelitatis ullum onus novum aut gravamen imponetur nobis aut eccleſiæ noſtræ; ſed nos & eccleſia noſtra manebimus in illis libertatibus quas habuimus tempore felicis memoriæ PHILIPPI quondam regis Francorum patris ſui & regum Angliæ HENRICI & RICHARDI. Item, recognovit quod electus Cenomanenſis erit confirmatus a metropolitano, vel ab eo qui poteſtatem habet confirmandi: ipſe tradet ei regalia ſua, per nuncios deferentes litteras patentes de confirmatione ejus. Ipſe tamen electus tenebitur bona fide adire dominum regem infra XL. dies, ſi fuerit in regno, poſt ſuſceptionem regalium, & eidem ſacramentum fidelitatis præſtare. Et ſi infra XL. dies ad dominum regem, ſicut dictum eſt, non venerit, dominus rex poterit ſaiſire regalia ſua, & ea tamdiu tenere, quouſque domino regi fidelitatem ſuam fecerit. Et ſciendum quod ſi comitatus Cenomanenſis ſeparetur a regno, non tenebitur facere comiti Cenomanenſi

hujuſmodi ſacramentum. Actum anno gratiæ MCCXXIII. menſe Novembri.

CARTA BERNARDI III. epiſcopi Paterbornenſis pro parthenone Gerdinenſi.

Propter ſummam virginum ſacrarum pietatem confirmat eis prædium in Burch emptum a Meinrico.

Anno 1222. Ex mſ. Gerdinenſi

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. BERNARDUS tertius Dei gratia Paderburnenſis epiſcopus omnibus Chriſti fidelibus ſalutem in vero ſalutari. Quia omnis ætas prona eſt ad malum ab adoleſcentia ſua, & certam præſens vix habet hora fidem, ea quæ in diebus noſtris aguntur litteris mandare curamus, ne umquam effugiant cum tempore res memoria dignæ. Ea propter univerſis Chriſti fidelibus præſenti ſcripto atteſtamur, quod prior & conventus ancillarum Chriſti in *Gerden* prædium in *Burch* quod alteri prædio pridem ab eis poſſeſſo adjacet, a Meinrico miniſteriali noſtro, qui illud a nobis f odali jure tenuerat, viginti marcis comparaverunt, noſtro mediante favore. Nam cum idem Meinricus prædium jam dictum in manus noſtras reſignaſſet, nos ipſum ſanctis apoſtolis Petro & Paulo & virginibus Deo ſacratis *in Gerden* devota contulimus liberalitate, ſperantes, immo pro certo ſcientes eccleſiam Paderbornenſem nullo laicorum miniſterio tantum poſſe juvari, quantum indefeſſis virginum Chriſti orationibus defendi. Cum tamen nobis aliena non ſint quo ad emolumentum temporale, quæcumque prædia quibuſcumque monaſteriis noſtræ diœceſis tali modo collata. Ut igitur hoc factum noſtrum a nullo penitus in irritum revocetur, nec etiam retractetur Dei omnipotentis & noſtra auctoritate mandamus, & propter hoc huic ſcripturæ inde confectæ bullam noſtram appendimus & teſtes annotamus. Acta ſunt hæc anno gratiæ MCCXXII. Hujus rei teſtes ſunt Johannes ſcholaſticus eccleſiæ majoris, Conradus cuſtos, Wernherus *de Arnheim* Mindenſis canonicus.

NOTA.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro Theobaldo de Villiaco filio Ivonis de Bello-monte.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Theobaldo quondam Ivonis de Bello-monte filio, & heredibus ſuis dedimus in perpetuum & conceſſimus pro quittantia partium & villarum comitatus Belli-montis inferius deſcriptarum facta nobis & heredibus noſtris in perpetuum ab ipſo Theobaldo, partes ejuſdem

A comitatus inferius annotatas. Theobaldo igitur præfato dedimus & aſſignavimus has villas, ſcilicet Soiacum villam, quæ eſt inter inſulam Adam, & Campanias, *Corbeleſſart*, Hadevillam, Majoriam, conductum, minutos reditus, & talliam *de Borranc*, decimam vini *de Borranc*, & reſiduum decimarum bladi *de Borranc*, deductis eleemoſynis JOHANNIS comitis quondam comitis Belli-montis, & domo *de Borranc*, quæ fuit ipſius comitis, cum clauſura ejuſdem domus, remanentibus in perpetuum dilecto & fideli noſtro MILONI epiſcopo & decano & capitulo Belvacenſi pro quittantia
B feodi, quod dictus comes & ejus anteceſſores de dictis epiſcopo & capitulo Belvacenſi tenuerant, pedagio vero de *Borranc*, quod ad Bellum-montem pertinet, nobis & heredibus noſtris in perpetuum remanente. Item, dedimus & aſſignavimus eidem Theobaldo paſſagium *Boonel*, Bellam eccleſiam, & *Meru* cum quatuor feodis militum. Præterea dedimus & aſſignavimus eidem Theobaldo nemora *de Boonel*, de Preſſiaco & de *Meru*, & inſuper quatuor vinaria apud Joiacum antedictum. Hæc autem omnia ſæpedicto dedimus & aſſignavimus Theobaldo & heredibus ſuis in perpetuum, cum omni eorumdem juſtitia & expletis. Si vero ipſe Theo-
C baldus aut heres ejus in præſcriptis partibus ſuis, ſibi aliquo juſto modo aliquid poſſent acquirere, aut aliquid eiſdem per aliquod foriſfactum accideret, id in perpetuum ſuum eſſet, & hæc omnia præſcripta tenebunt de nobis & heredibus noſtris ligie idem Theobaldus & heres ejus per ſervitium ſe tertio milite. Præter hæc autem omnia dedimus ei Theobaldo pro prædicta quittantia VII. millia librarum Pariſienſium. Ipſe vero Theobaldus nobis & heredibus noſtris, ut
D dictum eſt, in perpetuum quittavit omnes has partes & villas comitatus Belli-montis inferius ſcriptas, ſcilicet Bellum-montem, Chambeliacum, Aſnerias, Campanias, Ballolium, Monteigniacum, *Croy*, *Joi* juxta *Baenne*, & *Baenne*, & alias villas quæ ſunt inter *Borranc* & Bellum-montem, item ſanctum Martinum in colle, Nervillam, Pratellas, *Mafflers*, *Baalay*, & quod nobis remanet apud *Maſnil* cum omnibus eorum pertinentiis & villarum juſtitiis, & univer-
E ſis earumdem pertinentiis in planis boſcis, & aquis, & aliis quibuſcumque rebus pertinentibus ad eaſdem. Sciendum autem quod omnia feoda comitatus Belli-montis noſtra ſunt & heredum noſtrorum in perpetuum, exceptis illis quatuor feodis quæ dicto aſſignavimus Th. apud *Meru*, & ſimiliter vivarium de *Coignonru* & omnia alia vivaria comitatus Belli-montis pertinentia ad prædictas partes & villas, nobis & heredibus noſtris remanent in perpetuum, exceptis illis quatuor vivariis, quæ nos apud Joyacum

villam, quæ eſt inter inſulam-Adam & Campanias, eidem Theobaldo aſſignavimus. Inſuper ſciendum quod dictus Theobaldus feoda & eleemoſynas dictarum villarum, quas ipſi & ejus heredibus aſſignavimus, & dedimus, illis quibus debentur perſolvet in perpetuum annuatim. Actum apud ſanctum Germanum in Laia anno Dominicæ Incarnationis MCCXXIII.

CARTA PHILIPPI AUGUSTI regis pro monaſterio Columbenſi.

De Capella S. Germani in Laya.

Anno 1223. *Ex mſ. Colbertino.*

NOtum, &c. quod nos intuitu Dei & ob remedium animæ & animarum piiſſimi regis LUDOVICI patris noſtri & ALÆ venerabilis matris noſtræ, dedimus & conceſſimus in perpetuam eleemoſynam dilectis noſtris abbati & conventui (a) Columbenſi, quatuordecim libratas reditus percipiendas ſingulis annis in præpoſitura noſtra Pariſienſi, medietatem in Paſcha, & medietatem in feſto omnium Sanctorum: ita quod unus ex monachis eorumdem in ſuo prioratu S. Germani in Laia commorantibus pro anima noſtra & præfati genitoris noſtri LUDOVICI, & memoratæ ALÆ matris noſtræ animabus, in capella noſtra quam in honore beatæ Mariæ in domo noſtra S. Germani in Laya fundavimus, diebus ſingulis miſſam & veſperas tenebitur celebrare: ita ſiquidem quod prænominati abbas & conventus Columbenſis dictum reditum percipient & habebunt, quamdiu, ſicut prædictum eſt, in præfata capella noſtra divina facient opera celebrare. Si vero id non facerent, ſicut ſuperius eſt expreſſum, memoratum reditum non haberent. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laya, anno gratiæ MCCXXIII. menſe Aprili.

CARTA JOHANNIS mareſcalli ſuper mareſcallia ſua.

Anno 1223. *Ex mſ. Colbertino.*

EGo JOHANNES mareſcallus domini Ludovici regis illuſtris notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, me ſuper ſacroſancta juraſſe ipſi domino regi, quod non retinebo equos, nec palefridos, nec roncinos redditos ad opus meum ratione miniſterii mei, quod habeo de dono ipſius domini regis, nec ego, nec heredes mei reclamabimus mareſcalliam jure hereditario tenendam & habendam. In cujus rei memoriam & teſtimonium præſentes litteras ſigillo meo feci muniri. Actum apud Sueſſionem anno Domini MCCXXIII. menſe Auguſto.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum pro Domo-Dei Pariſienſi.

Concedit ei CCCLXVI. libras annui reditus, juxta extremam patris ſui voluntatem.

Anno 1223. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Noverint, &c. quod nos devotionem, quam felicis recordationis cariſſimus progenitor noſter PHILIPPUS rex Francorum habuit vita comite ad pauperes Domus-Dei Pariſienſis, deſiderantes grato fine concludere juxta pium ipſius extremæ voluntatis deſiderium vel arbitrium, concedimus ei & donamus in perpetuam eleemoſynam trecentas & ſexaginta ſex libras annui reditus percipiendas annis ſingulis in præpoſitura noſtra Pariſienſi, & diſtribuendas ipſius domus pauperibus per manum duorum proborum hominum burgenſium noſtrorum Pariſienſium, qui ad hoc faciendum eligentur pro tempore a magiſtro & fratribus domus ejuſdem. Tali videlicet in hac noſtra conceſſione & donatione, conditione appoſita, ſecundum quod noſter progenitor in voluntate ordinavit extrema, quod ſi aliquis epiſcopus Pariſienſis aut alia perſona eccleſiaſtica aliquo umquam in tempore in reddito nominato manum apponeret, occaſione qualibet ipſum reditum occupando, detinendo, vel modo aliquo ordinationem hujuſmodi perturbando; nos aut heredes noſtri libere & ſine contradictione aliqua, abſque nos meſfacere, dictum reditum poterimus a dicta domo retrahere, & ad manum & proprietatem noſtram quiete & libere revocare: ita tamen quod dictus epiſcopus vel alia eccleſiaſtica perſona ab illa occupatione, detentione & perturbatione ceſſabit, nos aut heredes noſtri reſtituere tenebimur eumdem reditum pauperibus domus præfatæ, & quicquid medio tempore dicta occupatione, detentione, aut perturbatione pendente, fuerit de reditu memorato perceptum. Sciendum etiam quod nos volumus & præcipimus, ut ſemper de cetero ſingulis quindecim diebus reddantur quindecim libræ burgenſibus proviſoribus Domus-Dei a noſtro Pariſienſi præpoſito: ita quod quicumque fuerit præpoſitus, teneatur nobis ad pœnam quinque ſolidorum reddendorum ſingulis diebus quibus dictum differret facere pagamentum. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotatis fecimus roborari.

Actum apud Meledunum, anno Domini MCCXXIII. regni vero noſtri anno primo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina

(a) Columbenſe monaſterium ordinis S. Benedicti in diœceſi Carnotenſi a Fulberto epiſcopo & Gilduino vicecomite ac Rogerio Belvacenſi inſtauratum, a quo ſancti Germani de Laia prioratus pendebat, ut ſupra vidimus.

Digitized by Google

ſubſcripta ſunt & ſigna; dapifero nullo, Signum ROBERTI buticularii, S. BARTHOLOMÆI camerarii, Signum MATTHÆI conſtabularii.

LITTERÆ GUILLELMI CATELLI domorum Templi citra mare magiſtri.

De quinquaginta millibus marchis argenti a Philippo Auguſto legatis pro ſubſidio Terræ-ſanctæ.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis litteras inſpecturis, frater Guillelmus Catelli domorum Templi citra mare magiſter humilis ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra, nos fidem dediſſe corporalem in manu venerabilis patris G. * Silvanectenſis epiſcopi Franciæ cancellarii, quod de quinquaginta millibus marcarum argenti, quas piæ recordationis PHILIPPUS quondam rex Francorum illuſtris legavit, expendendas in ſubſidio Terræ-ſanctæ per manum Templi, non expendetur aliquid citra mare, nec ultra mare aliquid de eis ponetur in emtionibus, nec in aliquibus batiſſamentis, cujuſcumque laboris. Sed inde tenebuntur centum milites ſtipendiarii in partibus tranſmarinis de meliori quod fieri poterit, ad ſubſidium Terræ-ſanctæ per triennium, ſecundum quod melius videbitur expedire ſubſidio Terræ-ræ ſanctæ, bona fide & ſecundum fidelitatem ordinis Templi. Reſiduum totum expendetur in militibus Turcopoli ſervientibus, galeis, ingeniis & omnibus aliis ad ſubſidium & defenſionem & promotionem Terræ-ſanctæ ſpecialiter pertinentibus, ſecundum quod ipſi Terræ-ſanctæ melius videbitur. Hæc autem omnia firmiter obſervanda & fideliter exequenda bona fide & ſuper ordinem noſtrum creantavimus, tam pro nobis quam pro univerſitate fratrum militiæ Templi. Actum Pariſius anno Domini MCCXXIII. menſe Auguſto.

* Guarini.

CARTA DROGONIS de Melloto.

De juſtitia domini regis quam habet in tota terra abbatiæ Cormeriacenſis.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

EGo DROGO DE MELLOTO notum facio univerſis tam præſentibus quam futuris, quod in præſentia cariſſimi domini mei regis Francorum LUDOVICI, baronum, militum, & multorum aliorum declaratum eſt apud Salmurium, quod dominus rex habet in tota terra regaliam abbatiæ Cormeriaci, raptum, multrum, & quatuor denarios de ſingulis (a) albanis, & exercitum, & equitationem. Et hæc omnia debeo fideliter cuſtodire domino regi & heredibus ſuis, & eis reddere quicquid de prædictis recepero ego vel alius ex parte mea. Cuſtodiam autem & advocatiam abbatiæ jam dictæ teneo de domino rege in feodum & homagium ligium, de dono reverendæ memoriæ PHILIPPI quondam regis Francorum eodem modo quo prædictum eſt. Actum apud Salmurium, anno Domini MCCXXIII. menſe Septembri.

CARTA TREUGÆ inter dominum regem & A. vice-comitem Thoartii.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

EGo HAIMBRICUS vicecomes Thoarcenſis notum facio univerſis quod domino LUDOVICO regi Francorum & ſuis dono & firmo rectas treugas de me, & de meis, & de caſtellis meis, uſque ad octabas inſtantis Paſchæ: ita quod dominus rex & ſui remanebunt uſque ad dictum terminum in ea teneura, in qua erant quando ultima treuga capta fuit inter dominum PHILIPPUM regem Franciæ ex una parte & me ex alia, & ego & mei ſimiliter remanebimus uſque ad eumdem terminum in ea teneura, in qua eramus quando ultima treuga firmata fuit inter dominum PH. regem Franciæ ex una parte & me ex alia. Has autem treugas ſuper ſacroſancta juravi bona fide tenendas & inviolabiliter obſervandas. Actum anno Domini MCCXXIII. menſe Septembri.

Ex parte domini regis ſunt dictatores & emendatores treugæ Galterus de Monte-Sorelli, & ſeneſcallus Turonenſis, quicumque fuerit ſeneſcallus.

Ex parte vicecomitis ſunt emendatores Briencius de Monte-acuto & P. de Moleeris ballivus vicecomitis.

EPISTOLA ELIÆ RIDELLI ad ſeneſcallum Pictavenſem & Johannem de Bello-monte.

De illatis ſibi injuriis recuſata ſatisfactione, recuſat etiam regi hominium.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

SEneſcallo Pictavenſi & Johanni de Bello-monte.

Sciatis quod cum nos eſſemus in ſervitio domini regis Francorum, & honori ſuo pro poſſe noſtro intenderemus ſine querimonia, quam de nobis ſeneſcallus, ut ipſe manifeſte confeſſus eſt, non habebat; ipſe ſeneſcallus villam noſtram, ſcilicet Brigeriacum prodere attentavit, & nos morti tradere, aut in perpetuam ducere captivi-

(a) Albani ſunt advenæ, alienigenæ, adventitiique, ut conſtat ex carta Moliſmenſis monaſterii: *Omnibus autem extraneis hominibus undecumque advenientibus, quos Albanos vocant, amore Sancti illic manere cupientibus dedit in totum uſuarium.* De Albanis fuſius agit Cangius.

tatem, & ſuper hoc vobis, domine Johannes, & aliis baronibus ego feci clamorem meum, ut mihi fieret de præmiſſis plenaria ſatisfactio & integra emenda. Sicut vero cum mihi promiſiſſetis plenam mihi fieri ſatisfactionem, pro qua complenda vel etiam ad regem vos miſſuros feſtinanter promiſiſtis; expectavi jam tribus ſeptimanis elapſis & amplius, nec aliquod reſponſum congruum mihi feciſtis: unde cum peſſima mala pro poſſe veſtro mihi intuliſſetis, credo firmiter, quod ſi poſſetis mihi interiora auferretis, præſertim cum villam meam Bregeriacum vobis tradiderim, præſtitis juramentis quod nullum malum meis nocumentum inferretis, vos mihi & meis in villa mea & extra villam damna uſque ad decem millia ſolidorum intuliſtis. Præterea, quod gravius ſuſtineo, cum curia regis & ſuorum dicatur eſſe legitima, nunc video quod apud vos præſentialiter & apud ſanctum *Emel*, & in alia terra regis proditores meos tenetis & receptatis. Hinc eſt quod cum non haberem conſilium, quod amplius ſub tali dubio & tam gravi periculo permaneam, vobis ſignifico quod domino regi de aliquo homagio non teneor, nec amplius cum eo aut ſuis ero ſub aliqua dominatione. Notum quoque facio vobis, domine Johannes, & aliis baronibus, quod propter gravamen & dolum quem volebat mihi facere ſeneſcallus, ego ſubſtituo me a dominio regis Francorum, quod ſuper aliquo ei amplius non tenebor.

LITTERÆ COMITIS MARCHIÆ de Treuga.

Anno 1223. *Ex mſ. Colbertino.*

EGo HUGO de *Livegnon* comes marchiæ, notum facio univerſis tam præſentibus quam futuris, quod dono domino regi LUDOVICO Francorum illuſtri & ſuis rectas treugas uſque ad octavas inſtantis Paſchæ: ita quod ego & mei remanebimus uſque ad dictum terminum in ea teneura, in qua ſumus modo ſecundum formam treugæ, quam reverendæ memoriæ PHILIPPUS rex quondam Francorum illuſtris mecum firmavit, dominuſque rex LUDOVICUS & ſui remanebunt uſque ad dictum terminum in ea teneura, in qua ſunt modo, ſecundum formam treugæ firmatæ inter dictum regem PHILIPPUM & me. Hanc autem treugam fiduciavi bona fide & inviolabiliter obſervandam. Actum anno Domini MCCXXIII. menſe Septembri.

EPISTOLA JOHANNIS COMITIS Spanheimenſis Hugoldo abbati Corbeiæ-novæ.

Petit ab eo veniam de illatis injuriis, pro quibus ſatisfactionem facit & emendam promittit.

Anno 1223. *Ex mſ. Corbeiæ novæ.*

VEnerabili domino H. Dei gratia abbati in Corbeia, comes de *Spanheim*, tam promptum quam debitum in omnibus obſequium.

Licet propter malitiam dierum modernorum, pater venerande, veſtra eccleſia ſatis frequenter & nimis indebite læſa fuerit hactenus a noſtra familia; ſcire tamen debet indubitanter caritas veſtra, quod nos eamdem eccleſiam veſtram, tamquam matrem & beneficiatricem noſtram miro affectu diligimus, & ipſi merito dignas gratiarum actiones referimus, optime recognoſcentes, quod ab ipſa ſumus competenter ditati & ſublimiter honeſtati. Cum igitur pro læſione memorata per litteras veſtras preces nobis fuderitis aliquam vobis fieri, ut dignum eſt, ſatisfactionem; nos juſtæ petitioni veſtræ voluntarium præbentes aſſenſum, talem inter nos & eccleſiam veſtram facimus compoſitionem, quod decem & octo ſolidi Colonienſes, quos annuatim curia veſtra in *Letiche* nobis juſte perſolvere conſuevit, per decem annos nobis non ſolvantur: & hanc compoſitionem factam eſſe de collateralium noſtrorum conſilio & nuntiorum noſtrorum aſſenſu voluntario cognoſcatis. Præterea vobis, quantum poſſumus, firmiſſime promittimus, quod de cetero damna vobis aliqua non inferemus, ſed ducatum & defenſionem debitam vobis exhibebimus temporibus opportunis. Et quoniam univerſa negotia obfuſcare ſolet oblivio, ſi non illa firmentur ſtabili charactere litterarum, præſentem paginam ſcribi fecimus, & eamdem præcepimus ſigilli noſtri munimine roborari. Facta eſt autem hæc compoſitio anno dominicæ incarnationis MCCXXIII. (a) in die SS. apoſtolorum Simonis & Judæ, præſentibus viris diſcretis & honeſtis, domino JOHANNE comite, CONRADO (b) Trevirenſi Prædicatore verbi Dei, Friderico milite de *Vvalholt*, Iſenbardo capellano *de Starckunburg*, Temone monacho, Henrico converſo & pluribus aliis. Hinc eſt quod ego JOHANNES comes de *Spanheim* benignitatem veſtram omni diligentia, quacumque poſſum, ſuppliciter exoro, quatenus injurias & damna vobis a me & a meis hactenus illata divinæ mer-

(a) Hic emendandi Annales Corbeiæ à Paulino editi, ubi hæc ſatisfactio legitur facta anno 1233. his verbis: *Anno 1223. culpam ſuam deprecatur Johannes comes Spanheim offenſor eccleſiæ noſtræ.*

(b) Hic eſt celeberrimus ille Conradus de *Marburc* inſignis verbi Dei prædicator, qui memoratur in epiſtola Gregorii papæ IX ad Fridericum imperatorem, a nobis edita tom. 1. Anecdotorum, pag. 951.

Digitized by Google

cedis & noſtræ ſervitutis intuitu, libera mente & corde voluntario remittatis, & mihi & uxori meæ tam defunctæ quam vivæ plenam fraternitatem & omnium bonorum quæ fuerint apud vos per factam communionem conferatis, & de hoc litteras veſtras patentes ſigillo veſtro roboratas mihi tranſmittere nullatenus obmittatis. Valete.

CARTA RADULFI de Claro-monte.

De compoſitione facta inter dominum regem & ipſum ſuper eo quod habere debet in comitatu Clari-montis.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

EGo RADULFUS de Claromonte notum facio, &c. quod ego quittavi in perpetuum quicquid habeo juris & habere poſſum aliquo modo in comitatu Clari-montis, & in ejus pertinentiis, tam feodis quam domaniis cariſſimo domino meo PHILIPPO comiti Bolonienſi & Clari-montis, & heredibus ſuis de carne ſua, & cariſſimo domino meo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum illuſtri, ac heredibus ſuis in perpetuum, ſi comes ſine herede deceſſerit de carne ſua. Hanc autem quittationem ſuper ſacroſancta juravi firmiter in perpetuum obſervandam, & quod ſuper hoc de cetero non traham in placitum, nec in alium vexationis modum, nec per me, nec per alium comitem prædictum, nec per aliquem ex parte ſua, nec dominum regem, nec heredes ſuos, ſi dictus comitatus ad dominum regem vel ad ejus heredes, eo modo quo prædictum eſt, devenerit. Hanc autem quittationem juraverunt inviolabiliter obſervandam JOHANNES & SIMON filii mei. Pro hac autem quittatione dedit mihi bonæ memoriæ PHILIPPUS quondam rex illuſtris quatuor millia librarum Pariſienſium. Dominus vero rex LUDOVICUS propter hanc quittationem quittavit mihi rachatum eſchaetæ Amiciæ dominæ Britolii de terra Britolii & ejus pertinentiis tam feodis quam domaniis, & de feodo domini regis moventibus, quantum ad dominum regem pertinet, ſi vixero poſt deceſſum Amiciæ prædictæ. Quod ut ratum, &c. Actum apud *Chaumont*, anno Domini MCCXXIII. menſe Novembri.

CARTA DE SIGILLO Judæorum & de conventionibus Chriſtianorum cum ipſis.

Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis per Franciam & Normanniam conſtitutis mandantes vobis præcipimus, quatenus de unaquaque villa eligatis duos legitimos homines, qui per juramentum ſuum fideliter cuſtodiant ſigillum Judæorum, & in ſigillo ſuo ſigillabunt per aſſenſum utriuſque partis conventiones præſtitorum, quæ fient inter Chriſtianos & Judæos a LX. ſolidis & ſupra; & illi jurati reſcripta illarum conventionum penes ſe ad opus noſtrum retinebunt. Hic eſt autem modus conventionis, videlicet quod ſi ad primum terminum qui ponetur in carta, Chriſtianus debitum ſuum Judæo non reddiderit, ex tunc poſt ipſum terminum elapſum Chriſtianus tenebitur reddere Judæo per hebdomadam pro unaquaque libra duos denarios uſque ad unum annum tantum: ſi tamen Chriſtianus tamdiu voluerit debitum retinere, & Judæus voluerit ei dimittere; neque ultra illum annum Judæus a Chriſtiano uſuras exigere poterit occaſione illius debiti, cum amplius quam per annum debitum ipſum non poſſit currere ad uſuram. Volumus autem & præcipimus ut ad probanda debita Judæorum contra Chriſtianos vel Chriſtianorum contra Judæos, non admittantur in teſtimonium tam Chriſtiani quam Judæi, niſi eo modo quo ſtatutum eſt ab antiquo, & ſicut ſolent circa hoc teſtes admitti. Vobis autem præcipimus, quatenus ipſis Judæis cum ab eis fueritis requiſiti, debita ſua per jus abſque omni dilatione in veſtris balliviis reddi faciatis: ita quod exinde verbum amplius non audiamus.

STABILIMENTUM JUDÆORUM factum Pariſius anno Domini MCCXXIII. menſe Novembri.

Anno 1223. Ex mſ. Colbertino.

NUllum debitum Judæorum curret ad uſuram ab hac die omnium ſanctorum inantea, nec nos nec barones noſtri faciemus de cetero reddi Judæis uſuras, quæ current ab hac die omnium ſanctorum inantea.

Debita omnia quæ debentur Judæis ſunt atterminata ad novem pagas infra tres annos, ad reddendum dominis quibus ſubſunt Judæi ſingulis annis tertiam partem debitorum tribus terminis, tertium ſit videlicet in inſtanti feſto purificationis B. MARIÆ, & tertium in aſcenſione Domini, & tertium in feſto omnium ſanctorum ſubſequenti, & ſic in aliis duobus annis ſequentibus.

Et ſciendum quod nos & barones noſtri ſtatuimus & ordinavimus de ſtatu Judæorum, quod nullus noſtrum alterius Judæos recipere poteſt vel retinere, & hoc intelligendum eſt tam de hiis qui ſtabilimentum juraverint, quam de illis qui non juraverint.

Judæi de cetero ſigilla non habebunt ad ſigillandum debita ſua: debent etiam Judæi

Digitized by Google

facere irrotulari auctoritate dominorum quibus ſubſunt, univerſa debita ſua infra inſtans feſtum purificationis B. Mariæ; ita quod de debitis, quæ tunc irrotulata non fuerint, ſicut dictum eſt, non reſpondebitur Judæis de cetero, nec eis reddentur.

Si quas autem litteras exhibuerint Judæi de debitis ſuis continentes longius & remotius ſuæ confectionis tempus, quam a quinque annis proximo & ultimo præteritis, eas ſtatuimus non valere, & debita in litteris illis contenta reddi non debere. Et hoc ultimum capitulum ſic eſt intelligendum: ſi quas litteras exhibuerint Judæi continentes, &c. quas per quinque annos celaverunt Judæi in fraudem, nec ullam de eis mentionem fecerunt infra quinque annos proximo & ultimo præteritos, eas dicimus non valere, & debita in illis contenta reddi non debere.

Si infra quinque annos de litteris illis mentionem fecerint Judæi, & debita illa quæ in illis litteris continentur petierint interim, ſicut debuerunt, & ubi litteras illas non dicimus non valere: immo debita in illis contenta præcipimus & volumus eis reddi.

CONFOEDERATIO
imperatoris Friderici Alemanniæ & domini regis Ludovici Francorum.

Anno 1223. *Ex mſ. Colbertino.*

Fredericus Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus, & rex Siciliæ univerſis præſentem paginam inſpecturis, ſalutem.

Noveritis quod propter dilectionem, quam nos & progenitores noſtri habuimus & habemus erga cariſſimum amicum noſtrum & fratrem Ludovicum illuſtrem regem Francorum & ipſius progenitores & anteceſſores, hanc confœderationem cum eodem rege bona fide duximus iniendam, quod nos homines regni ſui vel ad regnum ſuum pertinentes, contumaces vel eidem rebellantes ſeu moventes guerram contra ipſum regem, vel foris-bannitos regni ſui non receptabimus, nec receptari ſuſtinebimus in imperio noſtro, ubi poteſtatem habeamus, neque aliquam confœderationem cum eis faciemus, poſtquam idipſum ab eodem rege nobis fuerit intimatum. Et hanc ſimiliter confœderationem fecit bona fide nobiſcum idem rex Ludovicus, qui homines imperii noſtri vel pertinentes ad imperium noſtrum contumaces, & nobis rebellantes, ſeu moventes nobis guerram, & foris-bannitos regni noſtri non receptabit, nec receptari permittet, bona fide, in regno ſuo ubi poteſtatem habeat, nec aliquam confœderationem cum eis faciet poſtquam idipſum fuerit ſignificatum eidem regi. De rege Angliæ ſic erit, quod nullam cum eo faciemus confœderationem, nec cum heredibus ſuis, nec a noſtris fieri permittemus, ubicumque impediendi habeamus poteſtatem. Hanc autem confœderationem præcipimus & injunximus jurandam pro nobis in anima noſtra a Renaldo duce Spoleti dilecto familiari, & Johanne de Trajecto, curiæ noſtræ notario fidelibus noſtris, coram magiſtro Sim. de Domibus clerico & Guillelmo de Balneolis dicti regis legatis. Actum Cathanæ, anno Incarnationis dominicæ MCCXXIII. menſe Novembri. (a) [a]

CONVENTIONES
Inter Ludovicum regem VIII. & Hugonem de Lezignano comitem Marchiæ.

Anno 1224. *Ex mſ. Colbertino.*

Ludovicus, &c. Notum, &c. quod nos dabimus dilecto & fideli noſtro Hugoni de *Lezignan* comiti Marchiæ ſingulis annis duo millia librarum Pariſienſium in tribus terminis, videlicet in feſto omnium ſanctorum, in feſto purificationis beatæ Mariæ, & in feſto aſcenſionis Domini, pro dotalitio quod regina uxor ejuſdem comitis habet in Anglia, quouſque illa duo millia librarum aſſignaverim eidem in acquiſitione de novo facienda in comitatu Pictavis. Pro dotalitio autem quod eadem regina habet apud Salmurium, dedimus eidem comiti Langeſtum, ita quod ibi facere non poterit fortericiam, niſi de voluntate noſtra: & ſi reditus Langeſti non valuerint reditus Salmurii, deductis feodis & eleemoſynis, perficientur apud Langeſtum; & hoc facto comes Marchiæ quittavit nobis & heredibus noſtris in perpetuum quicquid juris clamat & habet in caſtro Exolduni. Quod ſi civitas Burdigalenſis fuerit acquiſita, aſſignabimus comiti Marchiæ civitatem Burdegalenſem cum pertinentiis, deductis feodis & eleem. ita quod nos exinde retinemus nobis & heredibus noſtris regalia civitatis Burdegalenſis & hominagium baronum qui diſtant a civitate Burdegalenſi per ſpatium trium leugarum & amplius. Et tunc aſſignamentum factum comiti Marchiæ apud Langeſtum integre redibit ad nos & heredes noſtros, & ex tunc remanebimus quiti & liberi in perpetuum a ſolutione dictorum duorum millium librarum: quia

(a) Eamdem iiſdem verbis confœderationem cum Ludovico rege inivit Henricus rex Romanorum prædicti Friderici filius apud Tridentum anno MCCXXVI. III. idus Junii indictione XIIII. quam jurare fecit ab Hermanno venerabili Herbipolenſi epiſcopo & Gerlaco de Bottingero coram Milone venerabili Belvacenſi epiſcopo & Roberto de Bovis regis Franciæ legatis.

Digitized by Google

quia civitas Burdigalenſis aſſignabitur dicto comiti pro toto dotalitio reginæ uxoris ſuæ & pro Langeſto. Civitas Xantonenſis de qua idem comes eſt tenens ad præſens remanebit eidem ipſi & heredibus ſuis cum inſula *de Leron*, quando fuerit acquiſita. Si autem nos aliquo impedimento detenti perſonaliter non iremus in acquiſitionem prædictorum, providemus dicto comiti ducentos milites & ſexcentos ſervientes pedites, vel eorum ſtipendia per quatuor menſes anni, ſicut dare conſuevimus militibus noſtris ſtipendiariis, & eorum perdita reddemus ſicut reddere conſuevimus, & ſervientibus daremus, ſicut dare conſuevimus; milites autem & ſervientes prædictos providebimus ei, vel eorum ſtipendia, ſicut dictum eſt, per VII. annos, niſi interim capta fuerit civitas Burdigalenſis: ſed ex quo capta fuerit, in nullo tenebimur dicto comiti de dictis militibus & ſervientibus vel eorum ſtipendiis, & quando nos perſonaliter erimus in acquiſitione prædictorum, tantum temporis computabitur in illis quatuor menſibus, quantum erimus in exercitu illius acquiſitionis, & in reſiduo temporis quatuor menſium providebimus eidem, ſicut dictum eſt, de dictis ducentis militibus & ſexcentis ſervientibus peditibus vel eorum ſtipendiis, donec quatuor menſes perficiantur. De prædictis ſiquidem, & terris aliis, omnibuſque fortericiis, quas tenet dictus comes in comitatu Pictavenſi, & in comitatu Marchiæ & Angoliſmenſi, & in epiſcopatu Xantonenſi, exceptis feodis quæ tenet de eccleſiis, fecit nobis hominagium ligium contra omnes homines & feminas, qui poſſunt vivere & mori; & ſimiliter facient heredes ſui nobis & heredibus noſtris. Et nos & heredes noſtri garantizabimus hæc omnia ipſi & heredibus ſuis bona fide, ſicut aliis hominibus garantizare debemus feoda quæ tenent de nobis. Sciendum autem quod nos non faciemus pacem nec treugam cum rege Angliæ ſine aſſenſu ſuo. Et ſciendum quod id quod ſupradictum eſt de aſſignamento dicto comiti faciendo pro dotalitio reginæ uxoris ſuæ, intelligimus & volumus intelligi de dotalitio, quod dicta regina habebat in Anglia, & quod nos poſſidemus. Quæ omnia, &c. Actum Bituricis anno Domini MCCXXIIII. menſe Maio, anno regni noſtri primo.

CARTA LUDOVICI REGIS Francorum VIII.

De conventione facta cum comite Marchiæ de caſtro Lezignano.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus quod dilectus & fidelis noſter comes Marchiæ tenetur ponere caſtrum ſuum de *Lezignan* in manu dilecti & fidelis noſtri PETRI comitis Brit. quamdiu nos erimus in partibus Pictaviæ: quando nos recedemus de partibus Pictaviæ dictus comes rehabebit caſtrum ſuum de *Lezegnan*. Et ſciendum quod ipſe conſtituit nobis plegios dilectos & fideles noſtros PETRUM comitem Brit. ROBERTUM de Cortenaio Franciæ buticularium de rehabendo caſtro ſuo de *Lezegnan*, ſicut ſuperius dictum eſt, quotiens & quando nos redibimus in partes Pictaviæ. De hac ſiquidem conventione & aliis factis inter nos & ipſum firmiter & fideliter obſervandis, ſicut in cartis exinde confectis plenius continetur, tenetur dictus comes facere præſtari nobis vel mandato noſtro juramenta quadraginta hominum ſuorum, de quibus ea habere voluerimus, & eorum litteras patentes & continentes, quod ſi prædictus comes veniret contra conventiones de quibus ſupra facta eſt mentio, ipſi fideliter adhærebunt nobis contra dictum comitem, donec id eſſet competenter emendatum. Nos autem prædictas conventiones dicto comiti fecimus aſſecurari per prædictos P. comitem Britanniæ, Robertum de Cortenaio, & per Matthæum de Monte-Maurenciaco Franciæ conſtabularium. Actum, &c. anno Domini MCCXXIIII. menſe Maio.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum pro Gaufrido de Lezegnan.

De vice-comitatu Caſtri-Eraudi.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos dilectum & fidelem noſtrum Gaufridum de *Lezegnan*, ſalvo rachato noſtro, recipiemus in hominem ligium de vicecomitatu Caſtri-Eraudi, qui provenit ei ex parte CLEMENTIÆ uxoris ſuæ filiæ HUGONIS quondam vicecomitis Caſtri-Eraudi, quando ſuam adducet ad nos uxorem prædictam: & ſi forte contingeret eam ſine herede decedere, vicecomitatus ille rediret ad heredes proximiores, ſalvo rachato noſtro. Et ſciendum, quod nec idem GAUFRIDUS nec alius poterit apud Caſtrum-Eraudi facere forteritiam, niſi de voluntate noſtra, & de hoc vicecomitatu tenetur idem Gaufridus & heredes ſui de uxore ſua prædicta facere nobis & heredibus noſtris hominagium ligium contra omnes homines, fecitque idem Gaufridus nobis hominagium de alia terra quam pater ſuus tenuit de bonæ memoriæ PHILIPPO genitore noſtro, quamdiu fuit in ejus ſervitio, & ſimiliter tenentur heredes dicti Gaufridi facere hominagium de eadem terra nobis & heredibus noſtris. Quotiens autem & quando ierimus in partibus illis, tenetur idem

Gaufridus tradere caſtrum ſuum de *Vovent* nobis vel mandato ad ponendum in eo garniſionem noſtram quamdiu erimus in partibus illis, & in receſſu noſtro rehabebit idem Gaufridus caſtrum ſuum de *Vovent* : ita quod ſi idem Gaufridus de hoc faciendo deficeret, nos ſine meſfacere poſſemus aſſignare ad quicquid tenet, vel tenere debet in manu noſtra, donec id fuerit emendatum ad judicium curiæ noſtræ. Et ſciendum quod conventionem quam fecit idem Gaufridus de caſtro de *Vovent*, ſicut dictum eſt, fecit de voluntate & præcepto comitis Marchiæ, de quo idem Gaufridus tenet caſtrum Voventi, idemque Gaufridus quittavit nobis & heredibus noſtris in perpetuum quicquid juris clamare vel habere poteſt ex parte dictæ uxoris ſuæ in toto eo quod tenemus de comitatu *Alençon*, & hanc quittationem faciet fieri a dicta uxore ſua. Actum Bituris anno Domini MCCXXIV. menſe Maio.

CARTA AIMERICI vicecomitis Thoarcenſis.

De treuga.

Anno 1224. ex mſ. Colbertino.

OMnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis AIMERICUS vicecomes Thoarcii ſalutem in Domino.

Noveritis quod ego dedi domino LUDOVICO regi Francorum & heredi ſuo, ſi ipſe decederet, & domaniis ac feodis ſuis rectas & firmas treugas ſub eadem forma, qua eas olim dedi bonæ memoriæ PHILIPPO regi Francorum, ab hac nativitate beati Johannis Baptiſtæ celebrata anno Domini MCCXXIIII. uſque ad unum annum completum in hunc modum, quod infra quindenam poſt dictum terminum finitum ero ſuus homo ligius contra omnes homines & feminas qui vivere poſſunt & mori, & ab ipſo tenebo integre terras meas, & feoda mea, ſicut tenui a rege Angliæ citra mare, & homines mei ab ipſo tenebunt feoda & reditus quos a rege Angliæ tenuerunt, Guif. *de Argençon* centum quadraginta libras Turonenſes, Gaufredo Burſardi centum libras Turonenſes, & aliis hominibus meis reddet dominus rex prædictus annuatim CLX. libras Turonenſes, quoaduſque ipſe eiſdem hominibus terras ſuas deliberaverit, quas amiſerunt quando de ſervitio domini Philippi regis Francorum receſſi : & homines mei facient domino Ludovico regi Francorum hominagia, ſicut regi Angliæ fecerunt, & conventiones iſtas prænotatas proſequar ego & homines mei erga dominum regem, & ipſe dominus rex erga me & homines meos, niſi rex Angliæ interim me ab ipſo rege Francorum aliquo modo poſſit liberare, & mihi litteras meas fecerit rehaberi : & tunc ego tenerer domino regi reddere litteras ſuas ſuper eiſdem conventionibus. De ſupradictis ſiquidem conventionibus firmiter obſervandis tales pro me dedi plegios : HUGONEM de Thoarcio fratrem meum, GUIDONEM & AYMERICUM de Thoarcio filios meos, GAUFRIDUM de *Argençon* nepotem meum, GUILLELMUM Archiepiſcopi dominum Pertiniaci, THEOBALDUM de Bello-monte dominum Berterii, BRIENTIUM de Monte-acuto, Gaufridum Burſandi, Guillelmum filium Aufredi, Petrum Epiſcopi dominum S. Hermeniæ, REG. de Malo-leprario, Rogonem de Monte-rebelli, P. *Brule*, Johannem de *Cambray*, SIMONEM de Caliga-rubea nepotem meum, Gaufridum præpoſitum Thoarcenſem, Aymericum de Lizegniaco, Theobaldum *Leger*, Reg. de *Benric*, & Theobaldum de Monte-Falconis : ita quod ſi a prædictis conventionibus reſilirem, ipſe ſe redderet in priſoniam domini regis Franciæ apud Salmurium vel apud Chinonem, donec id eſſet emendatum, ſicut in præſentibus litteris continetur. Tempore autem dictarum treugarum mercatores & omnes aliæ gentes de terra domini regis Francorum ſalvæ & ſecuræ poterunt ire & venire per terram meam & feoda mea, & inde habere victualia, & alia neceſſaria per emtionem, nec infra prædictas treugas homines mei ibunt contra regem Francorum prænominatum. Iſtas vero conventiones prænominatus ego & homines mei, quorum nomina in præſentibus litteris continentur, bona fide juravimus firmiter obſervare, & ad earum confirmationem præſentes litteras ſigilli mei munimine roboravi, & dicti homines mei ſigilla habentes ſimiliter ad earumdem conventionum confirmationem ſæpedicto regi Francorum litteras ſuas patentes tradiderunt. De hominagio autem faciendo & aliis conventionibus perſequendis teneor ego & plegii mei prænominati dicti regis heredi, ſi dominus rex decederet. Actum anno Domini MCCXXIIII. menſe Junio.

INSTRUMENTUM PUBLICUM an epiſcopi Normanniæ exercitum regi debeant in propriis perſonis.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

ANno Domini MCCXXIV. regni regis LUDOVICI primo, die feſti S. Johannis-Baptiſtæ apud Turonen. ita receſſerunt de exercitu domini regis Conſtancienſis, Abrincenſis, & Lexovienſis epiſcopi, quod ſi dominus rex per inquiſitionem ſuam invenerit, quod epiſcopi prædicti & alii epiſcopi Normanniæ non debeant ei exercitum in propriis ſuis perſonis, ipſi quitti remaneant de exercitu, quantum pertinet ad per-

ſonas eorum. Et ſi invenerit quod dicti epiſcopi debeant ei exercitum in propris perſonis ſuis, ipſi exercitum domino regi reddent in propriis perſonis cum emenda de eo quod huic exercitui domini regis perſonaliter non interfuerunt. Actum præſentibus & teſtibus his rege JOHANNE Jeroſolymitano. G. Silvanectenſi epiſcopo Franciæ cancellario, B. de Roia Franciæ camerario, MATTHÆO de Monte-Morenciaco Franciæ conſtabulario, archiepiſcopo GALTERIO Senonenſi, epiſcopo PETRO Meldenſi, epiſcopo MILONE Belvacenſi, epiſcopo ROBERTO Trecenſi, epiſcopo RENALDO Nivernenſi, epiſcopo JACOBO Sueſſionenſi, URSINO cambellano, INGERRANNO de Cociaco, ADA de Bello-monte, GUIDONE de Merevilla, JOHANNE de Oſmaco, PETRO de Ulriaco, GUILLELMO Meri.

LITTERÆ HUGONIS comitis Marchiæ.

De Mauſiaco.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

EGo HUGO de Liſegnano comes Marchiæ & Engoliſmenſis, notum facio univerſis tam præſentimus quam futuris, quod cum tenerem Mauſiacum pro dotalitio AGATHÆ neptis meæ, & ſuper Mauſiacum haberem quinquaginta libras Turonenſes, quas dederam dictæ nepti meæ in maritagium, & ſexcentas libras & LXVI. libras Turonenſes, quas poſueram in forteritia Mauſiaci facienda, & dicerem me debere Ballum Mauſiacum habere uſque ad decennium, cariſſimus dominus meus LUDOVICUS rex Francorum illuſtris, quia recepit Guillelmum de Aſpero-monte in hominem ligium de Mauſiaco, volens jus meum illæſum conſervari, tradidit mihi fructus Lemovicenſis epiſcopatus habendos & percipiendos, quamdiu domino regi placuerit. Si autem contingeret quod dominus rex fructus dictorum regalium ad manum ſuam revocaret, vel quod eos propria voluntate mea dimitterem, ego redirem ad demandam meam de Mauſiaco, & dominus rex facere teneretur quod inde dictarent nobiles viri ING. Cociaci, ROBERTUS de Cortenaio Franciæ buticularius, MATTHÆUS de Monte-Morenciaco Franciæ conſtabularius, in quo dominus rex & ego ſuper præmiſſis fecimus compromiſſionem, ita quod ſi dicti tres intereſſe non poſſent huic dicto proferendo, dominus rex & ego ſtaremus dicto duorum dictatorum ex ipſis, & quicquid recepero de fructibus regalium Lemovicenſis epiſcopatus computabitur mihi in eo quod tenetur mihi facere dominus rex per dictum dictorum trium dictatorum vel duorum ex ipſis, ſi tres intereſſe non poſſint. Vult etiam dominus rex ut dominus Mauſiaci & homines ejuſdem loci reddant mihi debita quæ debent mihi & hominibus meis, ſi tamen eadem debita recognita fuerint vel probata. Actum apud Rupellam anno Domini MCCXXIIII. menſe Auguſto.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum continens litteras Alienordis reginæ Anglorum pro parthenone Fontis-Ebraldi.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. nos vidiſſe cartam reginæ Alienors ſub hac forma. ALIENORS Dei gratia humilis regina Anglorum, duciſſa Normanniæ, Aquitaniæ, & comitiſſa Andegaviæ, archiepiſcopis, epiſcopis, comitibus, vicecomitibus, baronibus, ſeneſcallis, præpoſitis, juſtitiariis, ballivis & univerſis tam præſentibus quam futuris, ad quoſcumque litteræ iſtæ pervenerint ſalutem. Sciatis nos dediſſe in puram, liberam & perpetuam eleemoſynam, & in perpetuum conceſſiſſe Deo & eccleſiæ Fontis-Evraudi ad ſervitium religioſarum ancillarum Chriſti ibidem Deo ſervientium pro ſalute animarum illuſtriſſimorum regum Anglorum, videlicet domini HENRICI viri noſtri, domini RICHARDI filii noſtri, & noſtræ, dilectum & fidelem hominem noſtrum Petrum Fulcherii de Rochella & heredes ſuos liberos in perpetuum & immunes ab omnibus talliatis, quæſtis, exactionibus, exercitibus, equitationibus, & omnibus aliis conſuetudinibus, & ſervitiis quæ domino Pictaviæ in terra ſua fieri conſueverunt. Volumus igitur, præcipimus, & ſtatuimus, ut Petrus Fulcherii & heredes ejus libertatem ſuam, perpetuam, plenariam & quietam habeant, ſicut ipſis eam libera voluntate donavimus, & præſenti carta noſtra confirmavimus, nec ulli hominum liceat libertatis iſtius integritatem aliquandiu lædere, nec minuere, nec in aliquo violare. Quod ſi quis attentare præſumſerit, periculum corporis & rerum tantumdem incurrat in manu domini Pictavenſis, ac ſi ipſum ſanctæ eccleſiæ oratorium violaſſet. Ut autem hæc noſtra eleemoſyna juſte & licite & libere facta maneat in poſterum inconcuſſa, nos cartam iſtam ad perpetuæ robur auctoritatis ſigilli noſtri munimine fecimus inſigniri. Datum apud Rochellam anno Incarnati Verbi MCXCIX. Ut igitur donationes & conceſſiones prædictæ perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, eo modo quo factæ fuerunt, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmavimus. Actum apud Rupellam anno Domini MCCXXIIII. menſe Auguſto, regni noſtri anno II.

A

CARTA LUDOVICI VIII. REGIS.

Caſtrum-Celſum, &c. Petro comiti Britanniæ ad homagium ligium donat.

Anno 1224. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos cariſſimo conſanguineo & fideli noſtro P. comiti Britanniæ donavimus in feodum & hominagium ligium Caſtrum-Celſi & Monfalconis cum pertinentiis eorum, & totam terram quæ fuit Theb. Coiſpini per ſervitium quod terra deberet ad uſus & B conſuetudines Andegavenſes ipſi & heredibus ſuis de nobis & heredibus noſtris in perpetuum poſſidendum; tali modo, quod prædictus comes & heredes ſui tenentur de dicta terra & ejus pertinentiis jure ſtare & reſpondere in curia noſtra cuilibet conquerenti, & ſe ſuper prædictis juſtitiabiles exhibere, tamquam de dono noſtro. Prædictus vero comes Britanniæ aut heredes ſui in tota prædicta terra numquam poterunt de novo conſtituere malam toltam, aut conſtitutam malam tenere, niſi de voluntate C noſtra, aut heredum noſtrorum. Actum anno Domini MCCXXIIII. menſe Octobri.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum.

De Emerico de Caturco burgenſi Rupellæ dato Stephano archiepiſcopo & eccleſiæ Cantuarienſi.

Anno 1224. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos pro amore Dei & pro reverentia beati THOMÆ martyris, dedimus & conceſſimus Deo & eccleſiæ Cantuarienſi, & D venerabili patri STEPHANO Cantuarienſi archiepiſcopo & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum homagium & ſervitium Emerici de Chauurcio burgenſis de Rupella & heredum ſuorum: ita quod idem Emericus & heredes ſui ſint in perpetuum intendentes & reſpondentes prædicto STEPHANO archiepiſcopo & ſucceſſoribus ſuis tamquam dominis ſuis, & eis ſervient, ſalva fide noſtra & heredum noſtrorum, & ſint liberi & quieti per omnes terras noſtras a taillagio, thelonio, paſſagio, & pontagio, & omnibus E aliis conſuetudinibus & exactionibus ad nos & heredes noſtros pertinentibus. Quare volumus & firmiter præcipimus, quod prædicta eccleſia Cantuarienſis & prædictus STEPHANUS archiepiſcopus & ſucceſſores ſui habeant & teneant in perpetuum prædictum homagium & prædictum ſervitium ejuſdem Emerici & heredum ſuorum bene & in pace, libere & quiete, & integre, ſicut dictum eſt. Quod ut perpetuum, &c. confirmamus. Actum apud Rupellam anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo quarto menſe Auguſti, regni noſtri ſecundo.

CARTA LUDOVICI VIII. regis.

De confirmatione dotalitii ſui Blanchæ reginæ.

Anno 1224. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod cum nos contraxiſſemus matrimonium cum cariſſima uxore noſtra BLANCHA filia regis Caſtellæ, dedimus ei in dotalitium Bapalmas, *Lens* & Heſdinum cum appenditiis eorum. Ipſa vero credens quod majorem obtineret firmitatem, ſi dotalitium illud cum regni gubernaculo ſuſciperemus, confirmaremus & approbaremus, illud a nobis petiit confirmari & penitus innovari. Nos autem ejuſdem uxoris noſtræ BLANCHÆ volontati præbentes aſſenſum, prædictum dotalitium, quod bene recognovimus nos eidem feciſſe, videlicet Bapalmas, *Lens* & Heſdinum cum pertinentiis eorum eidem confirmavimus. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laia anno dominicæ Incarnationis MCCXXIIII. regni vero noſtri II. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſunt & ſigna. Dapifero nullo, ſignum ROBERTI buticularii, S. BARTHOLOMÆI camerarii, S. MATTHÆI conſtabularii.

CARTA LUDOVICI REGIS

De quibuſdam conſuetudinibus quas Lyrenſes monachi per totam foreſtam Britolii habebant.

Anno 1224. *Ex cartario Lyrenſi.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod dilecti noſtri abbas Lyræ totuſque conventus ejuſdem loci quitaverunt nobis & heredibus noſtris in perpetuum totum uſagium quod ipſi habebant pro capite & membris abbatiæ ſuæ in foreſta Britolii propter paſnagium, herbagium & decimam de exitibus prædictæ foreſtæ, quæ ſibi retinent ſicut ea habuerunt uſque modo. Retinent etiam ſibi libertatem VII. ſervientium ſuorum qui eis ſerviunt, & VI. burgenſium de Lyra qui ſunt quiti de herbagio & paſnagio de propriis nutrituris ſuis ſine mercandiſia facienda, & habent uſagium ad mortuum nemus in foreſta Britolii extra defenſa. Retinent etiam ſibi omnes hoſpites ſuos tam de nova Lyra, quam de Lyra veteri, qui habent mortuum nemus & paſturam in eadem foreſta extra defenſa. De propriis nutrituris ſuis ſine mercandia facienda ſicut burgenſes noſtri, & retinent ſibi homines *de Ribamont*, de Triſaio, & de Boſco-Hugonis, de Cellis, de Hamello, de Monte-Runerii, qui quanti ſunt erga

ed by Goo

nos de paſnagio in dicta foreſta de propriis porcis ſuis ſine mercandiſia facienda, & habent ibi paſturam animalium ſuorum & uſagium ad mortuum nemus extra defenſa, & quando mittimus bigros (a) in dictam foreſtam, abbas & conventus prædicti poſſunt ibidem mittere tres bigros; & habebunt abbas & conventus liberum tranſitum ad opus victualium ſuorum ducendorum per foreſtam Britolii, ſicut hactenus habuerunt. Nos autem donamus & concedimus in perpetuum abbati & conventui prædictis pro quitatione uſagii ſui prædicta octingenta & octo arpenta nemoris ad perticam noſtram in haya Lyræ, & in magno nemore tenente ad haiam prædictam infra metas poſitas, ſalvis viis & cheminis antiquis tenenda & habenda ſibi libere & abſolute ſine retentione cuſtodiæ, de quibus etiam ſuam omnino facient voluntatem, tamquam de re ſua propria, ſine facere villam & ſine venari. Si vero cartas habeant aliquas contra tenorem cartæ præſentis exiſtentes, volunt eas non valere, nec eis utentur, quantum pertinet ad articulos in præſenti pagina contentos. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii noſtri caractere inferius annotato confirmamus. Actum apud Britolium anno dominicæ Incarnationis MCCXX quarto, regni vero noſtri anno ſecundo, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum ROBERTI buticularii. Signum BARTHOLOMÆI. Signum MATTHÆI conſtabularii. Data per manum GUARINI Silvanectenſis epiſcopi cancellarii.

JUDICIUM FACTUM INTER comitiſſam Flandriæ & Johannem de Nigella, & judicium inter pares Franciæ & miniſteriales hoſpitii domini regis.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

CUm eſſet contentio inter JOHANNAM comitiſſam Flandriæ ex una parte, & JOHANNEM DE NIGELLA ex altera; idem Johannes appellavit comitiſſam de defectu ad curiam domini regis. Dominus rex fecit comitiſſam citari coram ſe per duos milites. Comitiſſa ad diem comparens, propoſuit ſe ſufficienter non fuiſſe citatam per duos milites, quia per pares ſuos citari debebat. Partibus appodiantibus ſe ad judicium ſuper hoc, judicatum eſt in curia domini regis quod comitiſſa fuerat ſufficienter & competenter citata per duos milites, & quod tenebat & valebat ſubmonitio per eos facta de comitiſſa. Item, comitiſſa propoſuit quod Johannes de Nigella pares habebat in Flandria, per quos debebat judicari in curia comitiſſæ, & quod parata erat ei facere jus in curia ſua per pares ipſius Johannis, nec idem Johannes dicebat quod comitiſſa defecerit ei de jure per pares ipſius Johannis, per quos judicari debebat in curia comitiſſæ: & ita requirebat comitiſſa curiam ſuam de Johanne de Nigella. Johannes de Nigella e contrario reſpondebat, quod ad curiam comitiſſæ nullo modo reverti volebat: quia ipſa defecerat ei de jure, & de defectu juris appellaverat eam ad curiam domini regis, ubi paratus erat eam convincere de defectu juris ad conſiderationem curiæ domini regis. Super his judicatum eſt quod Johannes de Nigella non debebat reverti ad curiam comitiſſæ, & quod comitiſſa debebat ei reſpondere in curia domini regis, ubi eam appellaverat de defectu juris. Præterea cum pares Franciæ dicerent quod cancellarius, buticularius, camerarius, conſtabularius Franciæ, miniſteriales hoſpicii domini regis non debebant cum eis intereſſe ad faciendum judicia ſuper pares Franciæ, & dicti miniſteriales hoſpitii domini regis e contrario dicerent ſe debere ad uſus & conſuetudines Franciæ obſervatas intereſſe cum paribus Franciæ ad judicandum pares. Judicatum fuit in curia domini regis, quod miniſteriales prædicti de hoſpitio domini regis debent intereſſe cum paribus Franciæ ad judicandum pares, & tunc judicaverunt comitiſſam Flandriæ miniſteriales prædicti cum paribus Franciæ, apud Pariſius anno Domini MCCXXIV.

(a) Bigri ſeu Bigari ſunt venatores.

CARTA LUDOVICI REGIS Francorum VIII.

Confirmat donationem Guillelmi epiſcopi Catalaunenſis in gratiam eorum qui in Adventu & Quadrageſima miſſæ intererant.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, &c. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, &c. Noverint univerſi præſentes nos vidiſſe litteras dilecti & conſanguinei ac fidelis noſtri Guillelmi Cathalaunenſis epiſcopi in hæc verba: GUILLELMUS Dei gratia Cathalaunenſis epiſcopus & comes Perticenſis, omnibus præſentem paginam inſpecturis in Domino ſalutem. Ad univerſorum notitiam volumus pervenire, nos dediſſe & conceſſiſſe in perpetuum eccleſiæ S. Stephani Catalaunenſis & ejuſdem eccleſiæ capitulo pro ſalute animæ meæ & anteceſſorum meorum, quinque modios frumenti ad menſuram Catalaunenſem pro pane faciendo, ad diſtribuendum canonicis qui miſſæ præſentes erunt in adventu & in quadrageſima & in tempore ſubſequenti quod durabit. Quos videlicet modios aſſignamus cum conſenſu domini LUDOVICI Dei gratia illuſtris Francorum regis, in noſtro minagio & in noſtris furnis, & molendinis Catalau-

ed by Google

nenſibus, libere, quiete, & pacifice, ſine A
aliquibus expenſis annuatim capiendos, videlicet in dicto minagio tres modios, in furnis & molendinis duos modios, per hos terminos, in natali Domini viginti ſextaria, in ſequenti Paſcha viginti ſextaria, & in ſequenti feſto ſancti Remigii viginti ſextaria. Et præterea pro furni & furnagii prædicti panis faciendi pariter officiis unum ſervientem proprium tantummodo dicto capitulo conceſſimus in perpetuum ab omni exactione & ſervitute liberum & immunem: ita quod nec de ditioribus villæ erit, nec de pauperioribus. Quod ut tenaci memoriæ B
commendetur ratumque permaneat, in hujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillo noſtro auctorizavimus. Actum anno Domini MCCXXIV. menſe Octobri. Nos igitur ad petitionem conſanguinei noſtri epiſcopi Catalaunenſis prædictam donationem ratam habemus, & concedimus, & ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus. Actum Catalaunis anno dominicæ Incarnationis MCCXXIV. regni vero noſtri anno II. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. S. ROBERTI buticularii, S. BARTHOLOMÆI camerarii, S. MATTHÆI conſtabularii. C

CONFOEDERATIO IMPERATORIS Friderici Alemanniæ & domini regis Ludovici Francorum.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus & rex Siciliæ, univerſis præſentem paginam inſpecturis ſalutem. Noveritis quod propter dilectionem quam nos & progenitores noſtri habuimus & habemus erga cariſſimum amicum noſtrum & fratrem LUDOVICUM illuſ- D
trem regem Francorum & ipſius progenitores & anteceſſores, hanc confœderationem cum eodem rege bona fide duximus iniendam, quod nos homines regni ſui vel ad regnum ſuum pertinentes, contumaces & eidem rebellantes, ſeu moventes guerram contra ipſum regem, vel foriſbannitos regni ſui non receptabimus, nec receptari ſuſtinebimus in imperio noſtro, ubi poteſtatem habeamus, neque aliquam confœderationem cum eis faciemus, poſtquam id ipſum ab eodem rege nobis intimatum fuerit, & E
hanc ſimiliter confœderationem fecit bona fide nobiſcum idem rex Ludovicus, quod homines imperii noſtri, vel pertinentes ad imperium noſtrum, contumaces & rebellantes, ſeu moventes nobis guerram, & foriſbannitos regni noſtri non receptabit, nec receptari permittet bona fide in regno ſuo, ubi poteſtatem habeat, nec aliquam confœderationem cum eis faciet, poſtquam idipſum fuerit ſignificatum eidem regi. De rege Angliæ ſic erit, quod nullam cum eo faciemus confœderationem, nec cum heredibus ſuis, nec a noſtris fieri permittemus, ubicumque impediendi habeamus poteſtatem. Hanc autem confœderationem præcepimus & injunximus jurandam pro nobis & in anima noſtra a RENALDO duce Spoleti dilecto familiari, & JOHANNE de Trajecto curiæ noſtræ notario fidelibus noſtris coram magiſ. SAM. de Domibus clerico & GUILLELMO de Balneolis dicti regis legatis. Actum Chaten. anno Incarnationis dominicæ MCCXXIV. menſe Novembri. (a) [a]

CARTA LUDOVICI REGIS VIII.

De munitione in Bequerel *non facienda.*

Circa 1224. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod cum eſſet contentio inter dilectos & fideles noſtros epiſcopum Altiſſiodorenſem ex una parte & GALCHERUM de Jovigniaco ex altera, ſuper forteria quadam, quam idem Galcherus faciebat apud *Bequerel*, qui locus ſitus eſt in caſtellania Varziaci caſtri ejuſdem epiſcopi, nec diſtat per leugam ab eodem caſtro. Inquiſitione facta ſuper præmiſſis diligenti, de voluntate partium & omnibus rite peractis, judicatum eſt in curia noſtra, quod locus ille qui dicitur *Bequerel* conſiſtit in caſtellania Varziaci, nec diſtat per leugam a Varziaco, & quoniam aliæ fortericiæ quondam inceptæ in locis magis remotis de Varziaco quam ſit locus qui dicitur *Bequerel* inhibitæ fuerunt a bonæ memoriæ rege PHILIPPO genitore noſtro, ſicut inquiſitio ipſa plenius continebat, dictus Galcherus de Jovigniaco forteritiam facere non poterat nec debebat. Et judicatum eſt, & quod ad nos inhibere poteramus & debebamus ne ibi fieret fortericia, & nos in loco qui dicitur *Bequerel* fieri forteriçiam inhibuimus & inhibemus.

CARTA VENDITIONIS caſtellaniæ Brugenſis.

Anno 1224. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. nos vidiſſe cartam amici & fidelis noſtri JOHANNIS domini Nigellæ in hæc verba: ego J. dominus Nigellæ, notum, &c. quod ego vendidi & quitavi hereditarie G. comitiſſæ Flandrenſi & Haynonienſi caſtellaniam Brugenſem, quicquid tenebam de ea in feodum & homagium, & me teneo pro pagato de to-

(a) Similem confœderationem anno MCCXXVII. cum S. Ludovic. renovavit idem Fridericus. Dat Melfiæ. Similem & Henricus rex Romanorum filius ejus juratam Tridenti ab Hermanno venerabili Herbipolenſi epiſcopo, & Geriaco de *Bontengem* coram Milone epiſcopo Belvacenſi & Roberto de Bovis regis Franciæ legatis anno MCCXXVII. tertio idus Junii.

Digitized by Google

ta ſumma pecuniæ, quam habere debebam A pro hac venditione. In cujus rei, &c. Actum anno Domini MCCXXIV. menſe Februario. Nos igitur ut præmiſſa perpetuæ firmitatis robur obtineant, ad petitionem præfati Johannis præſentem paginam, ſalvo jure noſtro & alieno confirmavimus. Actum anno Domini MCCXXIV. regni noſtri II. aſtantibus, &c. Dapifero nullo. S. R. buticularii, S. B. Camerarii, S. M. conſtabularii. Datum per manum GUARINI Silvanectenſis epiſcopi.

LITTERÆ GUILLERMI Claromontenſis.

De matrimonio Katarinæ filiæ ſuæ.

Anno 1225 *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Noveritis nos vidiſſe B litteras dilecti & fidelis noſtri GUILLELMI comitis Claromontis in hæc verba: ego G. comes Claromontis notum facio univerſis, quod promiſi me daturum KATERINAM filiam meam in uxorem GUICHARDO domino Montis-Pancerii cum Monte-Ferrando cum pertinentiis ſuis poſt mortem meam, & cum Hermaneo & *Monteil*, & *Francot* cum pertinentiis eorumdem: ita quod matrimonio contracto inter eos, dictum Guichardum de Hermaneo & *Monteil*, & *Francot* cum pertinentiis eorumdem ſecundum quod datum fuit in eſcambiis comiti Guidoni, debeo inveſtire, excepto feodo *de Begolete* & de *Chalum*, quod retinui mihi & heredibus meis. Poſt mortem autem meam Montem-Ferrandum & cetera ſupra dicta habebit. Sed dum vixero ipſe vel comitiſſa uxor mea, vel aliquis nomine eorumdem in dicta villa Montis-Ferrandi nihil petere poterunt: immo dictam villam & reditus & omnes proventus ipſius integre plenarieque ad vitam meam tenebo, & poſt ſi matrimonium conſtiterit ad dictum Guichardum redibit, vel ſi matrimonium morte vel caſu aliquo diſſolutum foret, quod Deus avertat, ad filiam meam ſupradictam pertinebit. Si forte, quod abſit, filia mea ſupradicta vel filios aut filias non habuiſſet, ad Robertum filium meum libere & abſolute rediret, ſalvo tamen dotalitio uxoris meæ comitiſſæ. Si de me aliquid humanitus contingeret. Rogavi autem cariſſimum dominum meum LUDOVICUM illuſtrem Francorum regem, ut ſuper prædictis litteras ſuas in teſtimonium daret. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillo meo confirmavi. Actum Meleduno MCCXXIV. menſe Februario. Nos autem ad petitionem partium prædictas conventiones teſtificamur, ſalvo rachato & jure noſtro & jure alieno. Actum apud ſanctum Germanum in Laia anno MCCXXIV. menſe Februario.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum pro comitiſſa Pontivi.

Filios ejus maternæ hereditati idoneos reſtituit.

Anno 1225 *Ex mſ. Colberti*

LUDOVICUS, &c. Ad regiam pietatem pertinere dinoſcitur illos vel illas qui ſunt minus legitime nati, quantum ad ſucceſſionem hereditatis reſtituere natalibus, & ſucceſſioni hereditariæ, ſi regiæ placuerit majeſtati. Ad hæc noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod veniens ad nos dilecta & conſanguinea noſtra MARIA comitiſſa Pontivi, nobis humiliter ſupplicavit, ut filios & filias quos ſuſceperat a SIMONE fratre comitis REN. Bolonienſis, poſt interceptiones quas idem SIMON fecerat adverſus piæ recordationis regem PHILIPPUM genitorem noſtrum, & adhuc erat ſuſceptura, maternæ reſtitueremus ſucceſſioni. Nos igitur motu pietatis ducti ejuſdem conſanguineæ noſtræ precibus noſtrum animum inclinantes, filios & filias a dicto Simone ipſi comitiſſæ natos & naſcituros, maternæ duximus ſucceſſioni jure hereditario reſtituendos: qui totam hereditatem C cum proventibus ejus univerſis, tam ex parte patris, quam ex parte matris ſibi provenientem ſecundum uſus & conſuetudines Franciæ hactenus uſitatas & obtentas in manu noſtra tenere poſſemus de jure, quamdiu dictus Simon viveret, ſi vellemus. Dicta vero comitiſſa voluntate ſpontanea & cum inſtanti petitione nobis & heredibus noſtris donavit in perpetuum Albigniacum in Conſtantienſi cum pertinentiis ſuis, in feodis & domaniis quæ dictus genitor noſter dederat patri dictæ comitiſſæ, & caſtrum D de *Dollens* cum pertinentiis ſuis in feodis & domaniis, & villam ſancti Richerii cum pertinentiis ſuis, in feodis & domaniis, & Aveſnas cum pertinentiis ſuis in feodum dilecti & fidelis conſanguinei noſtri G. comitis S. Pauli, quod habet apud Aveſnas, vel apud *Dollens*. Nos autem propter hanc donationem quittamus dictæ comitiſſæ rachatum ſuum quod nobis debebat de morte patris ſui, videlicet de terra quam pater ſuus tenuit, & quittavimus eidem comitiſſæ E omnes reditus quos genitor tenuit apud Abbatiſſunt & apud Ruam, & apud *Mareſquie* terram, & apud Pontes ad *Villins*, & apud ſanctum Gualericum, qui ſunt de pertinentiis S. Richerii, & dedimus ei duo millia librarum Pariſienſium in pecunia numerata, & recepimus eamdem comitiſſam in feminam ligiam de tota terra de qua pater ejuſdem comitiſſæ erat tenens & ſaiſitus die qua deceſſit, eo modo quo eam tenuit a dicto genitore noſtro, exceptis illis quæ dicta comitiſſa dedit nobis & heredibus noſtris, ſi-

Digitized by Google

cut prædictum eſt. Et concedimus & volumus, quod filii & filiæ comitiſſæ ſicut recti heredes ſuccedant ei in tota hereditate de qua ipſa comitiſſa erit tenens & ſaiſita die qua decederet. Comitiſſa vero tenetur nobis ad hoc quod juramenta communiarum totius terræ ſuæ Pontivi nobis præſtari faciat ſub hac forma, videlicet quod ſi comitiſſa vel heredes ſui recederint a fideli ſervitio noſtro vel heredum noſtrorum, homines communiarum illarum univerſi nobis & heredibus noſtris adhærerent contra comitiſſam & heredes ſuos, donec id eſſet competenter emendatum ad judicium curiæ noſtræ vel heredum noſtrorum. Comitiſſa vero nobis ſuper ſacro-ſancta juravit, quod omnes fortericias ſuas totius terræ ſuæ Pontivi nobis & heredibus noſtris reddet ipſa & heredes ſui ad magnam vim & parvam, quotiens & quando ſuper hoc fuerit requiſita vel heredes ſui ex parte noſtra vel heredum noſtrorum. Per has conventiones SIMON dictæ comitiſſæ maritus non intrabit quod poſſit comit.... in comitatum Pontivi nec in feoda noſtra ſine aſſenſu noſtro vel heredum noſtrorum. Quod ſi dictus Simon facere præſumeret, nos de eo faceremus, ſicut de inimico noſtro. Dicta vero comitiſſa juravit, quod ſuper parte comitatus de *Alençon* de qua ſumus ſaiſiti, non trahet ipſa comitiſſa vel heredes ſui in cauſam vel pœnam aliquam nos, nec heredes noſtros, vel aliquem quem inde garantizare debebamus per jus vel per conventiones a genitore noſtro contractas: & ſi quas litteras habuit comitiſſa contra præſentis cartæ tenorem, nullam de cetero contra nos habere poterunt firmitatem. Ut igitur &c. Actum *Chinon* anno dominicæ Incarnationis MCCXXV. regni vero noſtri anno II. aſtantibus in palatio noſtro, &c. Eadem ſiquidem Maria comitiſſa Pontivenſis litteras ſuas inde confectas nobis dedit ſub hac forma.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum pro burgenſibus Montis-Ferrandi.

Anno 1225. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS, &c. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod nos propter ſacramentum fidelitatis, quod dilecti & fideles noſtri conſules & burgenſes Montis-Ferrandi in Alvernia nobis exhibuerunt, & munitionem noſtram in villam noſtram receperunt & juraverunt, quod nobis & heredibus noſtris & gentibus noſtris erunt fideliter adjuvantes erga omnes homines & feminas, qui poſſunt vivere & mori, ſalvo tamen jure GUILLELMI comitis Montis-Ferrandi domini eorumdem, quamdiu eum pro homine noſtro tenebimus vel tenere debebimus per judicium curiæ noſtræ. Nos eiſdem conceſſimus uſus & conſuetudines quas hactenus habebunt tenendas pacifice in perpetuum & habendas: ita tamen quod ſingulis annis nobis & heredibus noſtris ſervient de una marcha auri in feſto Purificationis B. Mariæ, & nos ipſos rec[e]pimus bona fide in cuſtodia & tuitione a[c] defenſione noſtra, ſicut alios burgenſes noſtros, nec ſervitium iſtud mittemus extra manum noſtram aut heredum noſtrorum. Quod ut ratum ſit & firmum, præſentes litteras ſigilli noſtri auctoritate & reg[ii] nominis caractere inferius annotato præ[cep]imus confirmari. Actum Pariſius anno D[o]mini MCCXXV. regni vero noſtri anno II[I]. aſtantibus in palatio noſtro quorum no[m]ina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo. ROBERTUS buticularius, BARTHOLOMÆUS camerarius, MATTHÆUS conſtabularius. Data per manum GARINI Silvane[ct]enſis epiſcopi cancellarii.

CARTA LUDOVICI VIII. regis pro Roberto comite Drocarum.

Anno 1226. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos cariſſimo & conſanguineo & fideli noſtro ROBERTO comiti Drocarum & heredibus ſuis damus in cremento feodi ſui Bonolium, ſicut Robertus de Tornella illud tenuit; & Altam-Fontanam, ſicut eam tenuit Bald. de Rem. & nos eum: ita quod in duobus locis prædictis non poterit idem comes nec heredes ſui facere fortericiam, niſi de voluntate & licentia noſtra. Quod ut perpetuum, &c. Actum Compendio, anno Dominicæ Incarnationis MCCXXV. menſe Januarii.

LITTERÆ COMITIS MARCHIÆ.

De quittantia Mauſiaci.

Anno 1226. *Ex mſ. Colbertino.*

EGo Hugo de Lizegniaco comes Marchiæ & Engoliſmenſis, notum facio univerſis me quittaſſe cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri & heredibus ſuis in perpetuum totum illud quod dicebam me habere apud Mauſiacum pro ballo uſque ad decennium, & pro dotalitio AGATHÆ neptis meæ, & vadium quod dicebam me habere ſuper Mauſiacum, de quingentis libris Turonenſibus, quas dederam dictæ nepti meæ in maritagium, & ſexcentas & ſexaginta libras Turonenſes quas poſueram in fortericia Mauſiaci facienda. Propter hanc autem quittationem dominus rex prædictus dedit mihi & aſſignavit quadringentas libras Turonenſes percipiendas ſingulis annis in die Paſchæ apud Pictavum, uſque ab inſtante Paſcha in quinque annos.

Actum

Digitized by Google

Actum Aurel. anno Domini MCCXXV. menſe Januario.

EPISTOLA BERTRANDI de Gordono ad Ludovicum VIII. regem Francorum.

Hominium ei præſtat.

Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

ILluſtriſſimo domino ſuo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum B. de Gordono ſalutem & ipſius dominium obſervare.

Ego BERTRANDUS DE GORDONO recognoſco dominium & hominagium vobis veſtriſque ſucceſſoribus ſuper perſonam meam & caſtra mea, villas meas, & ſuper omnia quæ poſſideo veſtræ propriæ voluntati: idemque hominagium præſtiti domino meo PHILIPPO bonæ memoriæ patri veſtro, qui mihi promiſit & conceſſit me ſemper immediate ſuper poteſtate regia retenturum. Unde majeſtatem veſtram exoro iſtud veſtræ dignemini memoriæ commendare. Datum apud Gordonum menſe Martio, anno Verbi incarnati MCCXXV.

LITTERÆ HUGONIS vicecomitis Thoarcii.

Fidelitatem regi jurat pro his quæ in Pictavienſi & Andegavenſi comitatibus tenebat.

Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, HUGO vicecomes Thoarcii ſalutem.

Noveritis quod ego domino meo LUDOVICO Francorum regi illuſtri feci homagium ligium contra omnes homines qui poſſunt vivere & mori de domaniis & feodis, quæ AMERICUS quondam vicecomes Thoartii frater meus tenebat in comitatu Pictavenſi ea die qua diem clauſit extremum, tenendis ab ipſo domino rege & heredibus ſuis ad uſus & conſuetudines Pictavenſes & ad ſervitia quæ feoda debent, & ſicut feoda aſportant, & de domaniis & feodis quæ idem AMERICUS quondam vicecomes Thoarcii frater meus tenebat in comitatu Andegavenſi ea die qua clauſit diem extremum, tenendis ab ipſo domino rege & heredibus ſuis ad uſus & conſuetudines Andegavenſes, & ad ſervitia quæ feoda debent, & ſicut feoda aſportant. Inſuper domino regi prædicto ſuper ſacroſancta corporaliter juravi quod fidelitatem in homagio noſtro promiſſam ſibi & heredibus ſuis in perpetuum fideliter obſervabo. Quod ut robur obtineat perpetuæ firmitatis præſenti ſcripto & ſigilli noſtri teſtimonio, confirmavi. Actum anno Domini MCCXXVI. menſe Aprili. Hæc ſunt nomina eorum coram quibus vicecomes Thoartii HUGO fecit fidelitatem domino regi Ludovico. Bertoldus de Roia, Matthæus de Monte-Morentiaci, Urſus Camerarius, Bouchartus de Malliaco, Johannes de Bello-monte, Guillelmus Men. Hugo de *Atthier*, Petrus *de Viri*, Nicolaus *Lapie*, Vincentius capellanus, frater Simon, Gila clericus, Guillelmus *Criſpin* eleemoſynarius dicti regis, & multi alii.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum pro Philippo comite Boloniæ.

Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS, &c. Noverint, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro PHILIPPO comiti Bolonienſi & heredibus ſuis damus & concedimus in perpetuum in augmentum ſui feodi pro ſexaginta libratis terræ, quas eidem aſſidere debebamus pro dilecta conſanguinea & fideli noſtra M. comitiſſa Pontivi, Molleiam cum ejus pertinentiis, ſicut eam tenuit defunctus Henricus de S. Dionyſio, exceptis terra, cenſu & domo de Silvanecto, quæ piæ recordationis rex PHILIPPUS genitor noſter dedit in perpetuam eleemoſynam abbatiæ de (a) Victoria. Dedimus etiam eidem teſtamentum de *Borres* & prata quæ fuerunt comitis de Bellomonte inter Molleiam & Coyam, exceptis pratis illis quæ idem genitor noſter dedit abbatiæ, & xxx. ſolidos cenſuales ſitos inter Molleiam & Coyam. Quod ut, &c. Actum Bituricis anno dominicæ Incarnationis MCCXXVI. menſe Maio, aſtantibus, &c. Datum per manum GARINI Silvanectenſis epiſcopi.

CARTA LUDOVICI VIII. regis Francorum.

Nunoni Sancii vicecomitatum Fenolienſem & Petra-pertuſa in hominium ligium concedit.

Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod nos donamus & concedimus dilecto & fideli noſtro NUNIO SANCII comiti Roſelionenſi, Confluentii, & Vallis-Spurii & Ceritaniæ & heredibus ſuis in perpetuum, vicecomitatum Fenoleti & Petræ-pertuſæ cum pertinentiis & juribus eorumdem. Et ipſe comes NUNO fecit nobis de his hominagium ligium contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori, & ipſe & heredes ſui ſimiliter facere tenentur heredibus noſtris, ſalva fidelitate regis Aragonum;

(a) Victoria eſt canonicorum regularium ordinis ſancti Auguſtini abbatia, apud Silvanectum a Philippo Augulto fundata in gratiarum actionem reportatæ ab eo apud Bovinas victoriæ.

ita tamen quod ſi aliquo tempore, quod abſit, guerra inter nos & dict.m regem Aragonum moveretur, ipſe Nu:o vel heredes ſui non juvarent dictum rege.n Aragonum contra nos & heredes noſtros de eo quod tenent de nobis; ſed totum illud nobis vel heredibus noſtris, durante guerra, redderent, & illud teneremus, quouſque guerra finiretur: qua finita, totum illud ad ipſum vel heredes ſuos ſine contradictione aliqua revertetur. Quod ut &c. Actum in caſtris juxta Bellum-podium, anno dominicæ incarnationis MCCXXVI.

CARTA DROGONIS de Melloto domini Locharum & Meduanæ pro monaſterio Veteris-Pediculi ordinis Grandimontenſis.

Dat ipſi molendinum de Pontereau.

Anno 1226. Ex autographo eruit R. Prior Veteris-Pediculi.

EGo Drogo de Melloto Locharum dominus & Meduanæ, notum facio univerſis præſentibus ac futuris, quod ego donavi Deo, B. Mariæ & fratribus Grandimontenſis ordinis juxta ſanctum Mauritium manentibus in perpetuam eleemoſynam pro C ſalute animæ meæ & anteceſſorum meorum molendinum de *Pontereau*, ſitum apud Chaciacum cum ejuſdem molendini pertinentijs, & quicquid juris dominii & excaſuræ in dicto molendino & ejus pertinentiis habeo vel habere potero in poſterum. Donavi præterea Deo & B. Mariæ & prædictis fratribus in perpetuam eleemoſynam omnes hereditates liberas & quittas in terris, pratis & nucibus, quas apud Poliacum de excaſura defuncti *Dauces* filii Geraldi *Dautecem* poſſidebam, excepta juſtitia. Quod ut ratum & firmum in poſterum permaneat, præſentes litteras ſigilli mei munimine feci roborari. Actum anno gratiæ MCCXXVI.

CARTA ISABELLIS de Melloto comitiſſæ Joigniaci, dominæque S. Mauricii, de donatione quam fecit monaſterio Veteris-pediculi.

Anno 1226. Ex Autographo eruit R. P. Prior Veteris-Pediculi.

OMnibus præſentes litteras inſpecturis Izabelis de Melloto comitiſſa Joigniaci, dominaque ſancti Mauritii *Tireoaile* in Domino ſalutem.

Noverint univerſi quod ego compos mentis meæ, ſanaque corpore & incolumis, ſpontanea, non coacta, nec in aliquo circumventa, ſed fidei devotione mota, donatione inter vivos facta, dedi & conceſſi in perpetuum ob remedium animæ meæ & parentum meorum, eccleſiæ de Veteri-pediculo Grandimontenſis ordinis & fratribus ibidem Deo ſervientibus centum ſolidos monetæ currentis ſuper franca tallia mea A de ſancto Mauritio in octavis nativitatis dominicæ percipiendos annuatim ab eiſdem fratribus vel de eorum dato mandato, volens & concedens, quod illi qui dictam talliam receperunt vel levaverunt, de ſupradicta ſolvant & reddant ſine diminutione aliqua dictos centum ſolidos dictis fratribus vel certo mandato eorumdem. Qui receptores ſi forte defecerint in ſolutione dictæ pecuniæ, volo & præcipio, quod pro qualibet die termino ſupradicto elapſo teneantur ſatisfacere de ſuo proprio de ſex ſolidis monetæ currentis dictis fratribus pro B emenda ſive pœna. Super hoc autem ego propria manu fratrem Grimoaldum correctorem ſive magiſtrum dictæ domus pro ſe & fratribus ſuis inveſtivi de dicta re data quiete & pacifice poſſidenda, prout ſuperius eſt expreſſum, promittens bona fide me contra dictam donationem & conceſſionem per me vel per alium non venire; renuncians ſuper hoc firmiter & expreſſe omni juris auxilio canonici & civilis, & omni exceptioni, per quam ſolutio dictæ pecuniæ atque donatio poſſit aliquatenus impediri vel etiam retardari. In cujus rei teſtimonium & munimen præſentes litteras dictis fratribus dedi mei ſigilli munimine roboratas. Actum & datum apud S. Mauritium die craſtina beati Martini hyemalis, anno Domini MCCXXVI.

CARTA RAYMUNDI Berengarii marchionis Provinciæ pro Ludovico rege Francorum.

Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

EGo RAYMUNDUS Berengarii & marchio Provinciæ & comes Folcalquerii, notum facio univerſis me juraſſe illuſtri domino LUDOVICO regi Francorum quod ego D juvabo bona fide, pro viribus noſtris dominum regem & ſuos in partibus Provinciæ circa fluvium Rodani contra RAYMUNDUM dictum comitem Tholoſanum & fautores ſuos, & defendam & faciam defendi pro poſſe meo terram quam dominus rex tenebit vicinam fluvio Rodani, ſalvo honore & ſalva fidelitate & reverentia imperatoriæ majeſtatis.

CARTA LUDOVICI VIII. E regis Francorum pro Raymundo Berengarii marchione Provinciæ.

Anno 1226. Ex mſ. Colbertino.

LUdovicus, &c. Noverit univerſitas veſtra nos cariſſimo amico noſtro Raymundo Berengarii comiti & marchioni Provinciæ & comiti Folcalquerii creantaſſe & per præſentes litteras conceſſiſſe, quod nec pacem nec treugam faciemus cum Raymundo filio Raymundi quondam co-

Digitized by Google

mitis Toloſani, quin ipſe eſſet in treuga A & in pace. Actum in obſidione Avinionenſi anno Domini MCCXXVI. menſe Junio.

CARTA JOHANNÆ comitiſſæ Flandriæ & Hannoniæ.

De ſervitio facto ab hominibus de Haſpera, quando Fernandus comes captus fuit.

Anno 1226 Ex cartario Vedaſtino.

EGo JOHANNA Dei gratia Flandriarum & Hannoniæ comitiſſa, univerſis quibus præſentes litteras videre contigerit, B notum facio, quod cum dominus & maritus meus comes FERRANDUS de manifeſta guerra fuiſſet captus, abbas & conventus S. Vedaſti Attrebatenſis ad ipſum redimendum, amore & nullo jure vel violentia compulſi, de bonis eccleſiæ ſuæ mihi auxilium fecerunt miſericorditer & benigne. Volo etiam & concedo quod auxilium a præfatis abbate & conventu ad redemtionem prædicti mariti mei tam liberaliter factum, non ſit in præjudicium vel gravamen cartarum, quas ipſi habent meo & anteceſſorum meorum ſigillis roboratas. Quod ut ratum permaneat, præſentes litteras præfatis C abbati & conventui conceſſi, ſigilli mei munimine inſignitas. Datum apud Attrebatum in die nativitatis Domini. Actum anno gratiæ MCCXXVI.

CARTA FRATRIS OGERII præceptoris domorum Templi in Francia.

De duabus prabendis a Philippo II. rege ſibi conceſſis.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

CAriſſimo domino ſuo in Chriſto LUDOVICO Dei gratia illuſtri regi Francorum, frater O. de Ruppe domorum militiæ Templi in Francia præceptor humilis ſalutem in Domino.

Serenitati veſtræ ſignificamus, quod nos de aſſenſu & voluntate fratrum noſtrorum, donationem quam fecit nobis bonæ memoriæ PHILIPPUS rex Francorum avus veſter de duabus præbendis, videlicet de una in eccleſia S. Quintini de morte Thomæ cuſtodis ejuſdem eccleſiæ, & altera in eccleſia B. Furſei de Perona de morte magiſtri Ægidii de Duaco vacantibus vobis in perpetuum quittamus. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigilli noſtri munimine fecimus roborari. Actum anno Domini (a) MCCXXVI. dominica poſt feſtum Epiphaniæ.

(a) Incipiendo annum a Paſchate.

CARTA LUDOVICI IX. regis Francorum, pro Berardo de Mercorio.

Anno 1227 Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Berardo de Mercorio conceſſimus caſtrum Gredonenſe cum omnibus pertinentiis ejus, & cum omnibus illis quæ pertinent ad vicecomitatum Gredonenſem tenenda de nobis per totam vitam ſuam, & poſt deceſſum ipſius hæc omnia ad nos & heredes noſtros quiete & libere ſine omni contradictione revertentur. Dictus autem Berardus præfatum caſtrum tenetur nobis fideliter cuſtodire & reddere ad magnam vim & ad parvam, ſicut alia caſtra quæ tenet de nobis, cum a nobis vel a certo noſtro nuncio ſuper hoc fuerit requiſitus: & ſi contingeret quod aliquis recuperaret caſtrum illud per judicium curiæ noſtræ, ſæpedictus Berardus ipſum redderet omni occaſione remota, & ſi haberemus denarios de pignore quod R. comes Tholoſanus habebat ſuper Aurelianum & aliam terram regis Aragonum eidem Berardo daremus, quantum ad dictum caſtrum & ejus pertinentias pertinet. Actum Pariſius anno Domini MCCXXVI. (a) menſe Januario.

CARTA LUDOVICI IX. regis pro ſeneſcallia Andegavenſi.

Anno 1227 Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos dilectam & fidelem noſtram JOHANNAM de Credona recepimus in feminam D ligiam noſtram de ſeneſcaltia Andegaviæ, Cenomaniæ & Turoniæ tenenda de nobis & habenda, ſicut bonæ memoriæ GUILLELMUS DE RUPIBUS pater ejus eam tenuit & habuit, antequam claræ memoriæ PHILIPPUS quondam rex Francorum illuſtris avus noſter ei tradidiſſet civitatem Andegavenſem & Baugiacum: volentes ut eo modo fiat pro ipſa tamquam pro ſeneſcaltia feodata, & ſi contentionem aliquam oriri contingeret inter nos & ipſam, quin dictam ſeneſcaltiam teneret & haberet, E ſicut prædictum eſt, volumus ut per dilectos & fideles noſtros B. de Roya Franciæ camerarium, & M. de Monte-Maurentiaco Franciæ conſtabularium, & Johannem de Bello-monte, & vicecomitem Caſtriduni, & vicecomitem Belli-montis, & Hugonem de Bauceyo ad inquiſitionem eorum legitimam dicta contentio ſopiatur. Actum Pariſius, anno Domini MCCXXVI. menſe Januario.

(a) Si incipiatur annus a Paſchate, alioquin ſi a menſe Januario, legendum foret MCCXXVII.

A

LITTERÆ QUORUMDAM baronum.

De juramento præſtito regi Francorum juſſu Hugonis de Leſignano.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

G. Vicecomes de Brut. G. vicecomes Caſtri-Ernaudi, Aymericus de Boſc. Simon de Cimall. & Rad. de Eſſuduni; univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Noveritis nos de voluntate & præcepto domini noſtri HUGONIS de *Leſcignan* comiti Marchiæ & Engoliſmi eſſe aſtrictos per propria juramenta domino LUDOVICO illuſtri regi Franciæ & dominæ reginæ matri ejus vel ſuis, quod ſi comes vel ſui conventiones, ſicut expreſſæ ſunt in carta, quam dictus rex habet ab ipſo comite, ipſi regi & reginæ vel ſuis infringere attentaret, quod infra XL. dies poſtquam requiſiti fuerimus ab ipſo rege vel regina vel ſuis, tenemur venire perſonaliter apud Bituricem, ibique tamdiu ut obſides manſionem facere, quouſque conventiones infractæ domino regi vel reginæ, vel ſuis ad plenum fuerint emendatæ, niſi eſſemus propriorum corporum infirmitate detenti, & recepta ſanitate ſtatim ad prædictum locum, ut prædictum eſt, tenemur facere manſionem; dedimuſque præfatis regi & reginæ & ſuis has litteras noſtras in teſtimonium ſigillorum noſtrorum munimine roboratas. Actum Vindocini die Mercurii in dominica qua cantatur [a] (a) *Lætare Jeruſalem*, menſe Martio anno milleſimo CCXXVI.

CARTA THEOBALDI comitis Campaniæ.

D

Regi cedit quidquid habebat in feodis Britolii, Millenceii & Remorentini.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

OMnibus ad quos litteræ præſentes pervenerint, TH. Trecenſis & Briæ comes palatinus ſalutem. Noverit univerſitas veſtra, quod nos cariſſimo domino noſtro LUDOVICO regi Francorum illuſtri & ipſius heredibus conceſſimus libere, & in perpetuum quittamus quicquid in feodis Britolii, Millenceii & Remorentini habebamus, vel reclamare in eis de jure poteramus. Ut autem hæc noſtra conceſſio & quitatio perpetuam & ſtabilem obtineat firmitatem, præſentibus litteris & ſigilli noſtri munimine eaſdem duximus roborandas. Actum Pariſius anno Domini M CC XXVI. menſe Martio.

(a) Id eſt dominica quarta quadrageſimæ, in qua miſſæ introitus incipit: *Lætare Jeruſalem.*

HOMINIUM HUGONIS vicecomitis Thoarcenſis.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis HUGO vicecomes Thoarcenſis ſalutem. Noveritis quod ego domino meo LUDOVICO Francorum regi illuſtri feci homagium ligium contra omnes homines qui poſſunt vivere & mori de domaniis & feodis, quæ HAYMERICUS quondam vicecomes B Thoarcenſis frater meus tenebat in comitatu Pictavenſi eadem die qua diem clauſit extremum, tenendis ab ipſo domino rege & heredibus ſuis ad uſus & conſuetudines Pictavenſes ad ſervitia quæ feoda debent, & ſicut feoda apportant, & de domaniis & feodis quæ idem HAYMERICUS quondam vicecomes Thoarcenſis frater meus tenebat in comitatu Andegavenſi ea die qua clauſit extremum diem, tenendis ab ipſo domino rege & heredibus ſuis ad uſus & conſuetudines Andegavenſes, & ad ſervitia quæ feoda debent, & ſic feoda apportant. Inſuper C domino regi prædicto ſuper ſacro-ſancta juravi corporaliter, quod fidelitatem in homagio meo promiſſam ſibi & heredibus ſuis in perpetuum obſervabo. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laia anno Domini MCCXXVII. menſe Aprili.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

GREGORII PAPÆ IX. litteræ ad Ludovicum regem & Blancam reginam,

Laudato eorum in ſedem apoſtolicam zelo, ſub ſua protectione eos ſuſcipit.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

GREGORIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimis in Chriſto filiis LUDOVICO illuſtri regi Francorum ac B. matri & fratribus ſuis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

A memoria noſtra non poterit, ſicut nec debet, excidere fidei & devotionis ſinceritas, quam reges & regnum Franciæ ad Deum & ſacro-ſanctam eccleſiam noſcuntur hactenus habuiſſe: quorum ſinceritatem ſedes apoſtolica favorabiliter proſecuta, reges E ipſos & regnum ſtuduit ſemper multipliciter honorare. Vos quoque, propter commune debitum, quod debet proſpicere viduis & pupillis, affectu tenemur proſequi ſpeciali, ex eo quod tu, fili rex, devotione ſicut ſanguine tuorum ſucceſſor & heres, negotium fidei proſequi diceris inchoatum contra Albigenſes hæreticos a claræ memoriæ Meleder. patre noſtro qui in ſervitio Dei & eccleſiæ dictum negotium proſequendo deceſſit. Hujuſmodi ergo conſideratione inducti, ſupplicationibus veſtris clementer annuimus, & perſonas veſtras cum ipſo reg-

no, familiis, & omnibus bonis veſtris ſub A beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ protectionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lateranis VI. idus Maii pontificatus noſtri anno primo.

GREGORII PAPÆ IX. ad Romanum ſancti Angeli cardinalem.

GRegorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio R. ſancti Angeli diacono cardinali apoſtolicæ ſedis legato, S. & A. B.

Cariſſimum in Chriſto filium noſtrum LUDOVICUM illuſtrem regem Francorum cum matre & fratribus ſuis, prout petierunt a nobis, ſub protectione cum ſuſceperimus apoſtolicæ ſedis & noſtra, ſicut in ipſis protectionis litteris continetur, noverit dilectio tua, quod cum prædicti, donec revertaris, alio conſervatore non egeant, eis ad præſens conſervatores alios non duximus deputandos; ſed cum redieris ſuper hoc curabimus providere. Datum Laterani VI. idus Maii, pontificatus noſtri anno primo.

CARTA R. EPISCOPI Ebroïcenſis pro Lamberto Cadoco.

A rege liberatum e carcere Lambertum, cartas a Philippo & Ludovico regibus acceptas ſponte reſignare cum omnibus in eis contentis.

Anno 1227. *Ex mſ. Colbertino.*

UNiverſis Chriſti fidelibus ad quos præſens ſcriptum pervenerit R. (*a*) Dei gratia Ebroicenſis epiſcopus ſalutem in Domino. Ad univerſitatis veſtræ notitiam volumus pervenire, quod Lambertus Cadocus in præſentia domini LUDOVICI Dei gratia Francorum regis & dominæ BLANCHÆ reginæ Francorum, præſentibus etiam domino B. de Roia Franciæ camerario, domno abbate S. Dionyſii, domno G. de Capella, domno G. *Menner*, & aliis pluribus regni magnatibus in noſtra præſentia conſtitutus, de liberalitate & gratia dictorum domini regis & reginæ a priſona, in qua prius detentus fuerat, liberatus & abſolutus, & libertati & arbitrio proprio reſtitutus, de mera & ſpontanea voluntate ſua, nullo compulſus motu, coactione, vel violentia, omnes cartas quas habebat a bonæ memoriæ PHILIPPO & LUDOVICO quondam regibus Francorum, dictis domino regi & dominæ reginæ tradidit, & omnibus rebus, quæ in eis continebantur in perpetuum tam pro ſe quam pro heredibus ſuis omnino renunciavit, & tactis ſacro-ſanctis ſolemniter juravit, quod nec ipſe nec heredes ſui, nec alius aliquis nomine ipſorum in rebus prædictis cartis contentis aliquid juris de cetero reclamabunt, eodem etiam ſe aſtringens juramento, quod erga dominum regem & dominam reginam Francorum fideliter in perpetuum ſe habebit, & bona fide eis ſerviet. B Uxor vero dicti Lamberti Cadulci ibidem conſtituta, nulla coactione, violentia, vel motu diſtricta, ſed mera & ſpontanea voluntate ſua fidem ſuam nobis corporaliter præſtitit, quod ipſa per ſe, nec per interpoſitam perſonam, in rebus a prædicto Lamberto domino regi & dominæ reginæ, ut prædictum eſt, reſignatis, nihil juris ratione dotis, nec aliqua alia ratione de cetero clamabit. Dicti vero Lambertus & uxor ejus de libera & mera & ſpontanea voluntate ſua noſtræ ſe ſuppoſuit juridictioni, & ſi C contra ſacramenti & fidei ſuæ religionem, prout ſuperius eſt expreſſum, venire præſumſerint, & ſi ipſi vel heredes eorum in rebus prædictis a dicto Lamberto reſignatis aliquid juris quacumque re reclamaverint, nos auctoritate noſtra & eorum conceſſione in eorum perſonas & univerſam familiam ſuam excommunicationis feramus ſententiam, & totam terram illorum ubicumque fuerit conſtituta, interdicto ſupponamus. Prænominati vero dominus rex & domina regina cartas memoratas, & rerum prædic- D tarum reſignationem a dicto Lamberto receperunt, non pro ipſius liberationis mercede, ſed pro arreragiis foreſtarum Normanniæ, in quibus præfatus Lambertus a tempore quo ballivus extitit, domino regi debebatur. In cujus rei teſtimonium præſenti paginæ ſigillum noſtrum duximus apponendum. Actum Pariſius anno Domini milleſimi CCXXVII. in vigilia S. Laurentii.

(*a*) Richardus de ſancto Leodegario cognominatus, primo Becci abbas, deinde ab anno 1223. ad 1236. epiſcopus Ebroicenſis.

LITTERÆ GALTERI archiepiſcopi Senonenſis & Galterii epiſcopi Carnotenſis.

E

De ſubſidio regi dando pro negotio Albigenſium.

G. Dei gratia Senonenſis archiepiſcopus & G. eadem gratia epiſcopus Carnotenſis omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in domino. Notum facimus quod nos pro utilitate eccleſiarum noſtrarum, & pro conſervanda pace, & idemnitate ipſarum, & ne impediatur ſuccurſus negotii pacis & fidei in terra Albigenſi, cariſſimo domino noſtro regi Francorum illuſtri & no- Anno 1227. *Ex mſ. Colbertino.*

biliſſimæ dominæ BLANCHÆ reginæ matri ejus promiſimus nos ſoluturos eis vel heredibus eorum ſingulis annis uſque ad quadriennium, ſi negotium terræ Albigenſium tantum duraverit, in manu domini regis vel heredum ſuorum, mille & quingentas libras Pariſienſes pro capitulis eccleſiarum cathedralium eccleſiæ Senonenſis vel provinciæ: ita quod unuſquiſque in ſolidum teneatur, ſed uno ſolvente alter liberabitur. Et ad hoc faciendum obligamus perſonas noſtras, & bona noſtra, & eccleſias etiam noſtras, & ſucceſſores noſtros, de aſſenſu etiam & auctoritate venerabilis patris domni ROMANI S. Angeli diaconi cardinalis apoſtolicæ ſedis legati. Ita etiam quod ſi de altero noſtrum infra prædictum ſpatium aliquid humanitus contigerit, reliquus ad ſolutionem totius prædictæ ſummæ nihilominus teneatur, & bona ſua & eccleſiæ illius qui deceſſerit, erunt obligata, & ſucceſſores ipſorum eadem obligatione tenebuntur. Solutio autem hujus pecuniæ fiat in duobus terminis, medietas videlicet in feſto omnium ſanctorum, & medietas in Paſcha, & fiet Pariſius apud Templum, & fiet in inſtanti feſto omnium ſanctorum prima paga. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillis noſtris confirmavimus. Actum Pariſius anno Domini MCCXXVII. menſe Auguſto.

CARTA S. LUDOVICI regis Francorum de liberatione Lamberti Cadulci.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod cum cariſſimus avus noſter claræ memoriæ PHILIPPUS rex illuſtris, quia contra dilectum & fidelem noſtrum Lambertum Cadulci motus erat, quoniam de quadam ſumma pecuniæ, videlicet quatuordecim millibus & ducentis libris Pariſ. quas debebat eidem, non fecerat gratum ſuum, ipſum in ſuum carcerem poſuiſſet, tandem nobis & cariſſimæ matri noſtræ reginæ placuit ipſum a dicto carcere liberare, & idem liber & abſolutus a carcere nobis & matri noſtræ reginæ ſuper ſacro-ſancta manu propria juravit, quod nobis & heredibus noſtris & eidem matri noſtræ reginæ de cetero bene & fideliter ſerviet, & omnia quæ habebat, ſive terras, ſive villas, ſive poſſeſſiones alias, ſive ex dono, ſive ex acquiſitione, ſive quocumque modo nobis quittavit libere & abſolute, & juravit quod in his nihil umquam de cetero reclamabit, niſi in his quæ nobis & reginæ matri noſtræ placeret eidem dimittere pro bona voluntate. Nobis autem & dictæ matri noſtræ reginæ placuit ea eidem dimittere, quæ de acquiſitione habuerat, videlicet granchiam & terram de *Torni*, duas domos Vernonis, pratum de *Hameillon*, granchiam Thyronis, Groolanum, molendinum de Bello-monte Rogerii, molendina Montis-fortis, prata domus Bernaii, Tenrayum, Tylenum, Paperotum & Alnetum. Cetera videlicet Gaillionum, Theomacum, Noam, molendinum & domum Pontis-Archæ, triginta & duos modios vini apud Longuevillam, & id quod habebat apud Lunare, terram & domum apud Pontem-Audomare, Freſneyum, *Fayel*, S. Anaſtaſiam, & Fontanas cum earum pertinentiis, & quicquid acquiſierit in eiſdem nobis & heredibus noſtris retinemus propter ſummam pecuniæ prædictam, & omnes curtes quas de hiis habebat in manu noſtra propria reſignavit. Requiſivit autem dilectum & fidelem noſtrum R. Ebroicenſem epiſcopum, ut ſi de bono & fideli ſervitio nobis vel heredibus noſtris, vel eidem matri noſtræ reginæ, aliquo umquam tempore deficeret, vel a prædictis quittationibus in aliquo reſiliret, idem epiſcopus in eumdem Lambertum & aſſiſtentes ſibi ferret ſententiam excommunicationis. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat firmitatem, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate confirmamus. Actum Pariſius anno dominicæ Incarnationis MCCXXVII. menſe Auguſto.

EPISTOLA ENGUERANNI de Couciaco ad ſanctum Ludovicum regem Francorum & Blancham reginam ipſius matrem.

Ut Johannem Roſciaci comitem in hominem recipiant de feodo Sueſſionis.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimo domino ſuo, ac dominæ ſuæ excellentiſſimæ, domino regi Franciæ, ac dominæ reginæ, INGUERANNUS dominus Couciaci ſalutem & paratum in omnibus obſequium.

Excellentiæ veſtræ notum facio, quod vir nobilis JOHANNES comes Rouciaci creatum meum fecit ſuper omnibus conventionibus habitis inter me & ipſum pro Siſſonia. Quapropter excellentiæ veſtræ ſupplico, quatenus ipſum comitem de feodo Siſſoniæ in hominem recipiatis. Iſtud etiam volo & concedo, & laudo. Actum anno Domini MCCXXVII. menſe Septembri.

HÆ SUNT CONVENTIONES inter dominum regem & comitem Marchiæ.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos de aſcenſu & voluntate cariſſimæ matris noſtræ B. reginæ Francorum dilecto & fideli noſtro HUGONI DE LESIGNANO comiti Marchiæ conceſſimus, quod cariſſimus frater noſter ALFONSUS comes Pictavenſis

Elizabeth filiam dicti comitis Marchiæ, A ſi Romana eccleſia conceſſerit, habeat in uxorem, & Hugo primogenitus ipſius comitis ducat in uxorem Elisabeth cariſſimam ſororem noſtram. Dominus Alfonsus frater noſter habebit in maritagium dictæ uxoris ſuæ Cumfromen. cum pertinentiis & inſulam Oleronenſem cum pertinentiis. De his quæ Hugo primogenitus comitis Marchiæ debet habere in maritagium Eliſabeth ſororis noſtræ vult comes quod aſſignetur ad voluntatem noſtram. Si autem Hugo primogenitus comitis forſitan decederet, nondum conſummato matrimonio inter ipſum & dictam Iſabellam ſororem noſtram, alius primogenitus comitis duceret in uxorem eamdem Iſabellam, ſi ſancta eccleſia conſentiret, & aſſignaretur ei maritagium, ſicut prædictum eſt de Hugone. Quando quatuor prædictæ perſonæ ad annos nubiles pervenerint, ſi per nos ſteterit, quod dicta matrimonia non fiant, & hæc matrimonia facienda Romana eccleſia conceſſerit, nos tenebimur prædicto comiti in decem millibus marcharum argenti. Præfatus comes Marchiæ habebit a nobis ſingulis annis uſque ad decem annos decem millia & ſexcentas libras Turonenſes annuatim in tribus terminis, tertium in aſcenſione Domini, tertium in feſto ſancti Martini, & tertium in (a) Candelis, videlicet quinque millia trecentas libras pro conventionibus Burdegalenſibus & quingentas libras Turonenſes pro dotalitio reginæ uxoris ſuæ. Et ſi reginam uxorem ſuam infra decem annos mori contingeret, a die obitus ſui cederent quinque millia librarum de dicta ſumma pro dotalitio ejus. Et ſi nos pacem faceremus cum rege Angliæ, & regina uxor comitis rehaberet dotalitium ſuum de Anglia, pro dotalitio ejus de Anglia duo millia & quingentas libras de dicta ſumma caderent annuatim. Completis autem decem annis, nihilominus habebit regina uxor comitis, quamdiu vixerit, pro ſuo dotalitio quinque millia librarum annuatim, niſi per pacem factam cum rege Angliæ cadere inde debeant annuatim duo millia & quingentas libras pro ſuo dotalitio de Anglia, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Per has autem conventiones quitat comes & regina uxor ejus nobis & cariſſimæ matri noſtræ reginæ & heredibus noſtris in perpetuum, quicquid reclamabant vel reclamare poterant in Exolduno, in *Langeſt*, & in quadringentis libris Turonenſibus, quas percipiebat apud Turonos annuatim: quitant & conventiones cum ipſis habitas de Burdigali, & omnia quæ petebant vel petere poterant a nobis nomine dotalitii, vel alia de cauſa: ita quod a nobis vel regina matre noſtra, vel heredibus noſtris nihil poterunt exigere amplius, nec in denariis, nec in terra occaſione alicujus præteritæ conventionis, neque de aliquo arreragio, nec aliter præterquam ea quæ in præſentibus litteris continentur, comes nobis ſuper ſacro-ſancta juravit, quod nos & dictam matrem noſtram reginam & heredes noſtros juvabit bona fide contra omnes qui poſſunt vivere & mori, & quod inimicos noſtros non receptabit, nec receptari permittet ubi poſſe habuerit, & quod pro poſſe ſuo juvabit gentes noſtras ad conducenda victualia, & alias mercandiſias in caſtra noſtra de terra ſua, & de aliis: & ſi forte contingerit B quod per violentiam oporteat deferri dicta victualia vel alias mercandiſias in villas noſtras, ad ſubmonitionem ſeneſcalli noſtri in Pictavia conduceret, vel conduci faceret idem comes pro poſſe ſuo bona fide ad caſtra noſtra. Juravit etiam quod nullam faceret confœderationem, vel fieri permitteret cum inimicis noſtris vel heredum noſtrorum, ſed nos & heredes noſtros ſemper juvabit bona fide, & ſerviet nobis & heredibus noſtris & dominæ reginæ matri noſtræ, ſicut debuerit, & ſicut feoda aſportant, & quod bona fide procurabit; ut illi C qui nondum venerunt ad homagium noſtrum, ad ipſum veniant, & faciant nobis homagium ſicut debuerunt & ſicut fecerunt patri noſtro. Item, comes tenetur per has conventiones reddere, ſi qua ſaiſivit vel fecit poſt obitum patris noſtri. Si comes meſfaceret hominibus vel terræ noſtræ, jus inde faceret ſicut debet, & coram ſeneſcallo noſtro in Pictavia, & ſi de jurejurando deficeret coram dicto ſeneſcallo, coram nobis comparere teneretur pro jure faciendo & capiendo ad judicium curiæ noſtræ. Si de comite contingat humanitus, poterit tradere ballum heredum ſuorum & totius terræ ſuæ in manu reginæ uxoris ſuæ, vel in D manu cujuſcumque voluerit, qui ſit de regno noſtro, nec ſit contra nos vel regnum ſine contradictione & impedimento noſtro vel noſtrorum ſalvo ſervitio & jure noſtro in omnibus ſicut feoda comitis aſportant. Nos vero pacem nec treugam faciemus cum rege Angliæ ſine aſſenſu comitis. De omnibus terris & fortericiis quas comes tenet in comitatu Pictavienſi, & in comitatu Marchiæ, & Engoliſmi, & in epiſcopatu Xantonenſi, & de Cogniaco, & de Merpin, ex- E ceptis feodis quæ tenet de eccleſiis, fecit comes homagium ligium nobis contra omnes homines & feminas quæ poſſunt vivere & mori, & ſimiliter heredes comitis facient nobis & heredibus noſtris; & nos & heredes noſtri garantizabimus hæc omnia comiti & heredibus ſuis bona fide, ſicut aliis hominibus noſtris debemus garantizare feoda ſua, quæ tenent de nobis. Hujuſmodi conven-

(a) Id eſt in feſto Purificationis Beatæ, dicto etiam feſtum Candelarum, a candelis ſeu cereis hac die benedicendis.

Digitized by Google

conventiones præſcriptas tenemur obſervare, & heredes noſtri, & domina regina mater noſtra, prædicto comiti marchiæ & uxori ejus & heredibus eorum, & a dilecto & fideli noſtro MATTHÆO de Monte-Morenciaco Franciæ conſtabulario eas in animam noſtram fecimus jurari. Quæ omnia ut rata & firma permaneant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate præcepimus communiri. Actum Vindocino, &c.

CARTA BERNARDI COMITIS Convenarum.

De hominio ab eo regi præſtito, &c.

Anno 1227. Ex mſ. Colbertino.

EGo BERNARDUS comes Convenarum notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod ego cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri feci homagium ligium de terra illa qua veſtitus eram & ſaiſitus ipſa die, qua ei feci de bono & fideli ſervitio ſibi & ſuis heredibus, faciendo contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori. Et idem dominus rex hoc modo in hominem ſuum me recepit, ſalvo jure alieno. Præterea dominus rex mihi conceſſit quod ſi aliquis de hominibus meis, inimicis pacis & fidei adhæreret, terram ejus in manu mea caperem & tenerem tali modo, videlicet quod eidem terram ſuam non poſſim reddere, nec ipſum ad eamdem terram reducere, niſi de voluntate ejuſdem domini regis. Promiſi etiam domino regi & bona fide creantavi, quod ego per me aut meos villæ de ſancto [a] (a) Gauzentio aut hominibus ejuſdem villæ nullum malum faciam aut perquiram. Si vero inter me & homines prædictæ villæ aliqua contentio intervenerit, ego inde ſtarem arbitrio venerabilium patrum archiepiſcopi Auxitani & epiſcopi Convenarum. Si autem comitiſſa Bigoritagienſis contra me vellet aliquid proponere, ego inde ſtarem juri in curia domini regis. Actum Pariſius anno Domini MCCXXVII. menſe Octobri.

LITTERÆ JOHANNIS COMITIS Rouciaci.

De hominio ab eo præſtito pro Sueſſione.

Anno 1228. Ex mſ. Colbertino.

EGo JOHANNES comes Rouciaci notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod ego cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri feci hominagium de feodo de Siſſonia, quod retraxi de nobili viro INGUERANNO de Couciaco, quod de eodem domino rege movet, ſicut dictum feodum debet, ſalvo in omnibus jure domini regis & dicti Ingerranni; & ſalvo jure alieno. Actum apud Pariſius, anno Domini MCCXXVII. menſe Januario.

EPISTOLA HERMANNI Corbeiæ novæ abbatis ad Ludovicum Landgravium Thuringiæ.

Rogat ut ſanctimoniales ex monaſterio ſanctæ Catharinæ in Yſenac *transferri permittat ad inhabitandum novum ordinis Ciſtercienſis quod fundaverat monaſterium.*

Anno 1228. Ex mſ. Corbeiæ novæ.

HERMANNUS miſeratione divina humilis & indignus abbas monaſterii ſanctorum martyrum Stephani & Viti in Corbeia, illuſtri principi & Landgravio Doringiæ LUDOVICO ſalutem & benedictionem in Domino ſempiternam cum omnibus meæ tenuitatis & poſſibilitatis officiis & devotis precibus in ſincera caritate.

Cum divina providentia me, nullis meis exigentibus meritis, ad regimen hujus eccleſiæ provexerit, & inter principes imperii collocaverit, juſtum & ſalutare eſt, omnia ad illius gloriam conſtanter dirigere, eamque omni meliore modo ſtrenue promovere. Quoniam igitur pia intentione ſororibus reformati ordinis noſtri, communiter Ciſtercienſibus dictis, ob rigidam earum diſciplinam etiam in diœceſi noſtra locum deputavimus, ubi Deo famulari poſſent; & de probitate, caſtitate, modeſtia, & laudabili converſatione ſororum apud ſanctam Catharinam in *Yſenach*, dominus WINEMARUS venerabilis abbas in Porta, ſpecialia nobis contulerit, habito cum metropolitano noſtro conſilio, & matura facta deliberatione, cum toto conventu meo unanimiter concluſum eſt, ex iſto religioſo monaſterio quod regali prorſus munificentia & ſacro compunctus ſpiritu parens tuus HERMANNUS, cujus anima triumphet in pace, in Dei & ſanctæ Catharinæ honorem nuper glorioſe fundavit, ſurculos aliquos vitæ illibatæ & bonæ ſpei in agrum (a) noſtrum tranſplantare, ut a diffuſo rigoroſæ vitæ earum odore ſuaviſſimo tota vicinia repleatur, & eadem dulcedine ad ſimilia pietatis opera in Domino inflammetur. [b] Quæ noſtra intentio, princeps devote, tamquam ſingulari pietatis ſectatori non poteſt diſplicere. Rogo igitur humiliter, ut dimiſſio & tranſvectio iſta ſororum cum conſenſu & licentia & bona tua venia fiat in pace. Gratus ero cum tota congregatione mea in precibus & ſacrificiis noſtris a-

(a) Vulgo *Saint Gaudens* oppido duabus horis a Convenis diſtante.

(b) Hactenus perſtat illud monaſterium, una hora a Corbeia nova diſtans, *Brenckhauſen* dictum a loco, ad quod ab Ottbergen tranſlatum eſt, de cujus fundatione narrationem hiſtoricam mox exhibebimus. Plura etiam de eo in Annalibus excuſis Corbeienſis monaſterii auctore anonymo.

Digitized by Google

pud Deum tam in vita quam poſt diſceſ- A ſum tuum. Pax Domini ſit tecum in æternum. Corbeiæ ad Wiſarah, anno Domini MCCXXVII. die ſancti Polycarpi epiſcopi & martyris.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum, pro abbatia Joyenvalli.

Locum apud Pontiſaram ad faciendum molendinum concedit.

Anno 1228. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Patris, &c. Ludovicus, &c. &c. Notum, quod nos ob remedium & ſalutem animæ felicis memoriæ LUDOVICI cariſſimi genitoris noſtri regis Francorum illuſtris, ac etiam pro anima cariſſimæ matris noſtræ BLANCHÆ illuſtris Francorum reginæ, & noſtra damus, & concedimus in puram & perpetuam eleemoſynam abbatiæ [a] Joenvallis, (a) & fratribus ibidem Deo ſervientibus, unam de archiis pontis Pontiſaræ cum piſcaria; illam videlicet quæ ſita eſt inter molendinum leproſorum ad faciendum molendinum unum in eadem archia ad bladum molendum, ſeu ad tannum terendum, illud videlicet quod melius facere poterunt dicti fratres. Eadem enim abbatia prædictam archiam cum piſcaria de nobis & heredibus noſtris tenebit in perpetuum, & pacifice poſſidebit, reddendo nobis & heredibus noſtris ſingulis annis de eadem archia in feſto S. Remigii duodecim denarios cenſuales. In cujus rei teſtimonium perpetuum & memoriam, &c. Actum apud Meduntam, anno dominicæ incarnationis MCCXXVII. menſe Martio.

FUNDATIO MONASTERII Ottenbergenſis ordinis Ciſtercienſis ab Hermanno abbate Corbeiæ novæ.

Ex mſ. hiſt. Corb. nova.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. HERMANNUS Dei gratia Corbeienſis abbas, omnibus hujus paginæ inſpectoribus ſalutem in Domino.

Verbum veritatis ex organo dominicæ vocis emiſſum, quoniam arbor quæ inutiliter terram occupat exſcindenda eſt, & in ignem mittenda. Hujus conſideratione nos & fratres (b) calendarii non immemores [b] arborem incurvatæ conſuetudinis eradicare E decrevimus, novos ſurculos inſerendo, videlicet matronas probatæ & conſummatæ religionis, quæ per dulcedinem ſui fructus aliquid perfectionis in eccleſia Dei poſſunt germinare. Hinc eſt quod cum eccleſia in *Ottbergen* collecta ex eleemoſynis fratrum

A Kalendariorum diverſis arctaretur erroribus, ita quod fratres inibi degentes propter frequentem incurſionem prædonum Domino quiete non poſſent famulari, Corbeienſis eccleſia quæ merito illi loco ratione ſuperpoſitionis providere debebat, communicato conſilio fratrum Kalendariorum, aliorumque conſilio prudentum, illi loco ſalubriter providere diſponebat. Tandem cum multis annis trutinatum eſſet conſilium, in eo convenit eccleſia Corbeienſis ut matronæ Ciſtercienſis ordinis ibi collocarentur, ſperantes quod propter aſperitatem ordinis & rationabile obſequium quod talis religio Domino fidelis conſuevit exhi- B bere, locus ille merito poſſit ſublimari. Cum enim in iſto cum fratribus Kalendariis conveniſſet eccleſia cum magno deſiderio & diligenti expectatione, matronas talis ordinis collegerunt, aſſignantes ipſis ſecundum ordinis ipſarum rigorem bona ipſius eccleſiæ integra, adjicientes ſibi bona & reditus ſancti Ægidii ultra pontem Huxariæ ſiti. Præterea ſi nobis & fratribus Kalendariis locus ille videbitur incommodus, per nos & fratres Kalendarios in alium po- C terit tranſmutari, (c) ita tamen ut fines [c] ſive terminos noſtri dominii non excedant. Quod ſi ſecus actum fuerit nobis inconſultis, omnia bona illius eccleſiæ, ſicut a nobis donata ſunt, ſimul & a fratribus Kalendariis ita ex integro ad nos & ad fratres memoratos revertantur. Volumus etiam ut nos eis & ipſæ nobis vinculo fraternitatis aggregentur, ita ut quicquid fratribus defunctis ſive ſororibus fieri ſolet, viciſſim perſolvamus. Ut autem hoc factum ſtabile, ratum & inconvulſum permaneat, & nulla D oblivio deleat, præſentem paginam tam eccleſiæ noſtræ quam noſtri ſigillorum appenſione fecimus communiri. Teſtes hujus rei ſunt Albertus prior, Eſchewinus præpoſitus, Reinherus portarius, & totus conventus Corbeienſis. Canonici vero novæ eccleſiæ, Herbordus decanus, Henricus plebanus Huxarienſis, & fratres Kalendarii. RICBODO abbas de monaſterio. Conradus ſcholaſticus Novæ eccleſiæ, Erneſtus de *Brakele*, Everhardus de *Amelunxen*, Albertus de *Godelheim* plebanus, Conradus de *Amelunxen*.

(a) Ordinis Præmonſtratenſis in diœceſi Carnotenſi haud procul a ſancto Germano de Laia, fundatæ a Bartholomæo de Roia Franciæ camerario.

(b) Fratres Calendarii vivebant ex eleemoſynis. De quibus vide notas Paulini in fundationem monaſterii *Brenckenſen*.

(c) Cum propter ſæcularium concurſum incommodus eſſet ille locus, ad *Brenckhauſen* tranſlatus eſt conventus ab eodem Hermanno anno 1234.

Digitized by Google

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

De quittatione culcitrarum facta hominibus de S. Germano in Laia.

Anno 1228. Ex mſ. Colbertino. IN nomine &c. LUDOVICUS, &c. Notum &c. quod cum hoſpites noſtri de ſancto Germano in Laya & hoſpites monachorum ejuſdem villæ, quos habent tam in eadem villa, quam apud *Aupec* & apud *Fillencort* tenerentur nobis providere de culcitris & de cuiſſinis quandocumque in eadem villa jacebamus : nos tam prædictos hoſpites noſtros, quam hoſpites monachorum prædictorum in villis ſupranominatis ob remedium animæ claræ memoriæ LUDOVICI genitoris noſtri quondam regis Francorum illuſtris, & pro anima etiam cariſſimæ matris noſtræ BLANCHÆ illuſtris Francorum reginæ, & noſtra, & pro quadraginta culcitris & totidem cuiſſinis quos Ren. Arcuarum dedit nobis, ab exactione & ſervitio culcitrarum, & cuiſſinorum prædictorum abſolvimus in perpetuum, & omnino quittamus : volentes tam ipſos hoſpites noſtros, quam hoſpites monachorum cum heredibus ſuis ab hujuſmodi ſervitio culcitrarum & cuiſſinorum, quod nobis facere tenebantur, ſicut præmiſſum eſt, permanere liberos & immunes. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis obtineat firmitatem, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, & regii nominis caractere inferius annotato præcepimus roborari. Actum apud ſanctum Germanum in Laia, anno dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo, menſe Aprili, aſtantibus in palatio, &c.

HÆ SUNT LITTERÆ quas rex Angliæ miſit domino regi.

De belli induciis cum eo ſtatuendis.

Anno 1228 CAriſſimo domino ſuo & conſanguineo LUDOVICO regi Francorum, H. eadem gratia rex Anglorum, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ & comes Andegaviæ ſalutem & debitum in omnibus ſervitium.

Mittimus ad vos dilectos & fideles noſtros, nobilem virum Ph. de Albiniaco & Radulſum filium Nicolai ſeneſcallum noſtrum ad capiendum & firmandum inter nos & vos treugas puras, firmas & rectas, ſicut a domino papa GREGORIO IX. nobis eſt injunctum, & nos treugas ipſas pro nobis & omnibus hominibus & impriſiis noſtris ratas & gratas habemus, & firmiter obſervari faciemus. In cujus rei teſtimonium has litteras noſtras vobis patentes mittimus, teſte meipſo apud Weſtmonaſterium A ſexta die Maii, anno regni noſtri duodecimo.

LITTERÆ REGIS ANGLIÆ. quas miſit archiepiſcopo Senonenſi.

Ejuſdem argumenti.

H. Dei gratia rex Anglorum, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ, comes Andegaviæ venerabili patri in Christo G. Dei gratia Senonenſi archiepiſcopo, R. eadem gratia epiſcopo Saar, magiſtro B de Collemedio, & St. domini papæ capellanis ſalutem. Anno 1228.

Sciatis quod nos miſimus dilectos & fideles noſtros nobilem virum Ph. de Albiniaco & Radulſum filium Nicolai ſeneſcallum noſtrum ad cariſſimum dominum & conſanguineum noſtrum LUDOVICUM illuſtrem regem Francorum ad capiendas & firmandas inter ipſum & nos treugas, puras, firmas & rectas, ſicut nobis a domino papa GREGORIO IX. eſt injunctum. Nos autem treugas ipſas pro nobis & omnibus C hominibus noſtris & impriſiis ratas & gratas habemus, & eas firmiter obſervari faciemus. Hoc autem vobis ſcire facimus. In cujus rei teſtimonium has litteras noſtras vobis mittimus patentes. Teſte meipſo apud Weſtmonaſterium VI. die Maii, anno regni noſtrii XII.

STABILIMENTUM JUDÆORUM factum Pariſius, anno Domini MCC. vigeſimo octavo ultima die Maii.

D NOtum, &c. quod nos volumus & ſtatuimus quod ſtabilimentum factum de Judæis a claræ memoriæ genitore noſtro anno primo regni ſui ſuper debitis contractis ante illud ſtabilimentum firmiter obſervetur. De novo autem ſtatuimus & volumus de debitis poſt illud ſtabilimentum contractis uſque ad feſtum S. Johannis præteritum, de quibus etiam litteræ inde confectæ teſtificantur, quod ſint (*a*) catallum, adterminentur ad tres annos & novem terminos, ſicut fuit ſtabilitum in ſtabilimento anni E præcedentis : ita videlicet quod primus terminus fuit in feſto omnium ſanctorum præterito, ſecundus in purificatione B. Mariæ præterita, tertius in aſcenſione præterita : alii ſex termini conſimiliter in aliis ſequentibus duobus annis. Si autem litteræ hujuſmodi non compareant, quæ teſtificentur debitum eſſe catallum, & Chriſtianis voluerit probare ſummam catalli, legitima probatione talium teſtium, qui non ſint plegii Anno 1228. Ex mſ. Colbertino. [a]

(*a*) Cangius catallum interpretatur capitale, aitque ex *capitali* formatam eſſe vocem *Capitale* & ex *Capitali* catallum.

Digitized by Google

vel debitores illius debiti, eam reddet, ſi A voluerit, infra inſtans feſtum S. Dionyſii & ita liberabitur, & ſi tunc non reddiderit catallum, ex tunc reddet totam ſummam debiti ad terminos hic contentos, ſine currentibus uſuris, & ſi Judæus voluerit probare aliam ſummam catalli per legitimas probationes Chriſtianorum, melior probatio prævalebit, & recipient probationes iſtas in qualibet villa, in qua Judæi manebunt, duo boni viri legitimi & fideles electi de mandato noſtro. Si autem Chriſtianus voluerit ſolvere totam ſummam conventionis, B habebit terminos hic contentos. Debita autem poſt dictum feſtum S. Johannis contracta conſimilia uſque ad hanc primam diem Junii reddentur Judæis per conventiones habitas inter ipſos & Chriſtianos ſine uſuris currentibus. Nullum debitum Judæorum curret ad uſuram, nec faciemus reddi Judæis uſuras, quæ currant ab hac prima die Junii inantea. De debitis Judæorum, quæ ab hac prima die Junii contrahentur, fient tria ſcripta cum chirographo, quorum medium per mandatum noſtrum ſervabitur, aliud a debitore, aliud a Judæo C creditore.

LITTERÆ GALTERII archiepiſcopi Senonenſis, R. epiſcopi Sar. & Petri de Collemedio ſuper treuga inter regem Franciæ & regem Angliæ.

Anno 1228. Ex mſ. Colbertino.

G. Dei gratia Senonenſis archiepiſcopus, R. eadem gratia Sarr. epiſcopus, magiſter Petrus de Collemedio, & St. domini papæ capellani univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, ſalutem in Domino.

Notum facimus quod cum dominum regem Francorum illuſtrem LUDOVICUM de mandato domini papæ, pro utilitate negotii terræ ſanctæ & etiam negotii pacis & fidei quod agitur in partibus Albigenſibus, pro treugis inter ipſum & H. illuſtrem regem Angliæ faciendis attentiſſime rogaſſemus; idem dominus rex Francorum, penſata neceſſitate negotiorum ſanctæ eccleſiæ & fidei chriſtianæ ad preces domini papæ per nos factas, treugas inter ipſum & dictum regem Angliæ ab inſtanti feſto B. Mariæ Magdalenæ in annum conſervandas voluntate ſpontanea & ſine coactione aliqua conceſſit liberaliter & benigne. In cujus rei memoriam præſentes litteras ſigillis noſtris fecimus roborari & ſigillari. Actum apud Nogentum Eremberti anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo, menſe Junio.

LITTERÆ GUILLELMI archiepiſcopi, de treugis initis cum Ludovico rege.

Anno 1228. Ex mſ. Colbertino.

GUILLELMUS archiepiſcopus dominus Parteniaci, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem.

Noveritis nos iniiſſe treugas pro nobis & noſtris cum LUDOVICO illuſtri rege Francorum & domina regina matre ſua ab octavis inſtantis feſti B. Mariæ Magdalenæ in annum duraturas: in quibus treugis ſi nos vel aliqui noſtrorum hominum aliquid forisfaceremus ſupradicto regi vel reginæ vel alicui ſuorum promittimus, & bona fide concedimus nos emendaturos quod forisfactum fuerit, per manum reverendiſſimi & cariſſimi domini noſtri de Lizigniano comitis Marchiæ, & hoc faciemus ei ad monitionem prædicti comitis infra tempus quadraginta dierum. Et in hujus rei teſtimonium has noſtras patentes litteras dictas domino regi Francorum prædicto & dominæ reginæ ejus matri duximus concedendas. Actum anno Domini MCCXXVIII. menſe Junio.

Sub hac forma habet idem Guillelmus litteras domini regis & dominæ reginæ, excepto eo quod domina regina in ſuis litteris mentionem facit de eodem domino rege.

LITTERÆ PHILIPPI COMITIS & Mathildis comitiſſæ Bolonienſis.

De receptione epiſcopi Meldenſis in caſtro Domni-Martini.

Anno 1228. Ex cartario Meldenſi.

D EGO PHILIPPUS comes Boloniæ & ego MATHILDIS uxor ejus comitiſſa Boloniæ univerſis præſentibus pariter & futuris præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra, quod cum epiſcopus Meldenſis diceret ſe habere tale jus in caſtello noſtro de Domno-Martino, quod ſi contentio eſſet inter ipſum & comitem Campaniæ, debebat recipi in eodem caſtro ipſe & ſui, & nos tale jus neſciremus; tandem habito bonorum virorum conſilio, conceſſimus pro bono pacis, quod E quotienſcumque talis contentio emergeret inter epiſcopum Meldenſem & comitem Campaniæ, quod pro contentione illa epiſcopus non auſus eſſet morari apud Meldas, & nos aut heredes noſtros dominos Domni-Martini per ſe vel per litteras ſuas patentes requireret, ſi eſſemus in regno Franciæ, & ſi eſſemus extra regnum illum, qui loco noſtro eſſet vel heredum noſtrorum, reciperetur in fortericia noſtra Domni-Martini ſe octavo ſine armis ad expenſas ſuas, prius tamen promitteret in verbo veritatis, tam-

Digitized by Google

A quam epiſcopus; & ab alia familia ſua prius præſtito ſacramento corporali nobis aut heredibus noſtris, aut mandato noſtro, aut heredum noſtrorum, quod nec per ſe, nec per familiam ſuam malum nobis aut heredibus noſtris aut caſtelleto noſtro eveniret. Et præter iſtos conceſſimus quod poſſet hebere viginti alios de familia ſua, in villa noſtra. Domni-Martini cum equis & harneſio ſine armis, & per hoc homines noſtri & heredum noſtrorum de caſtello & villa Domni-Martini quiti ſunt de obolis ſancti Stephani & de ſynodis, & epiſcopus Meldenſis quittavit nobis & heredibus noſtris B Domni-Martini prædictum jus quod petebat. Quod ut perpetuæ firmitatis robur obtineat, præſentes litteras ſigillorum noſtrorum munimine fecimus ſigillari. Actum anno MCCXXVIII. menſe Octobri.

LITTERÆ AMALRICI COMITIS Montis-Fortis.

De ceſſione juris ſui in comitatum Tholoſanum & vicecomitatum Biterrenſem facta ab eo Ludovico regi Francorum. C

Anno 1229 Ex mſ. Reginæ Sueciæ eruit D. Mabillonius.

AMALRICUS comes Montis-fortis univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra, quod nos libere & abſolute quittavimus claræ memoriæ domino noſtro LUDOVICO Francorum regi illuſtri, & heredibus ejus in perpetuum, quidquid nobis juris competebat vel competere poterat in comitatu Tholoſano, vicecomitatu Biterrenſi, & in tota D conqueſta de Albigeſio: promittentes quod in rebus ſæpedictis nihil juris nos vel heredes noſtri de cetero poterimus reclamare, nec etiam pro pace quam dominus noſter LUDOVICUS rex Francorum illuſtris filius ſupradicti domini noſtri regis fecit cum R. comite Tholoſæ, vel facturus ſit in poſterum cum aliis de terra, nec ipſe dominus rex nobis propter hoc tenetur in aliquo, niſi ipſe prædictam quittationem & fidele ſervitium noſtrum reſpiciens de gratia & liberalitate ſua nobis velit aliquid largiri. In cujus rei memoriam & teſtimonium E præſentes litteras ſigilli noſtri munimine fecimus roborari. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo nono menſe Aprili.

LITTERÆ ROMANI LEGATI pro eccleſia Rothomagenſi.

Anno 1228 Ex mſ. Colbertino.

ROMANUS miſeratione divina S. Angeli diaconus cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus, omnibus præſentes inſpecturis ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra, quod cum LUDOVICUS rex Francorum illuſtris bona temporalia venerabilis patris TH. Rothomagenſis archiepiſcopi ſaiſiri feciſſet, occaſione quarumdam cauſarum quæ vertebantur inter ipſos, ad preces noſtras bona prædicta procuratoribus dicti archiepiſcopi præſentibus nomine ipſius archiepiſcopi in præſentia noſtra recredidit: ita quod ex hac recredentia nullum jus, nec aliquod damnum vel præjudicium regi prædicto, nec archiepiſcopo vel eccleſiæ Rothomagenſi generetur. Utetur autem dictus archiepiſcopus rebus ſuis. Si vero contigerit quod rex vellet res memoratas rehabere, non tenebitur archiepiſcopus reſtituere res quibus uſus fuerit, & tunc omnia tam ex parte regis, quam ex parte ipſius archiepiſcopi, quantum ad interdicti & excommunicationis ſententias erunt in eo ſtatu, in quo erant antequam ab archiepiſcopo ſuſpenſum fuiſſet interdictum, & excommunicationis relaxata ſententia ſub ſpe pacis, ſalva in omnibus juriſdictione noſtra, videlicet quod per hoc non videamur approbare vel reprobare ſententias memoratas, ſed ſi cauſa ventiletur coram nobis, quod juſtum fuerit faciemus. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum, de conſenſu partium, præſentibus litteris duximus apponendum. Datum apud Meledunum anno gratiæ milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo, XII. calendas Novembris.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

De nundinis apud Mirebellum conceſſis Theobaldo de Blazon.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod nos dilecto & fideli noſtro Theobaldo de Blazonio in augmento feodorum ſuorum, quæ a nobis tenet, dedimus & conceſſimus quaſdam nundinas apud Mirebellum, ad uſus & conſuetudines nundinarum Andegavenſium, annis ſingulis per dies octo duraturas, & ipſæ nundinæ incipient octo diebus ante feſtum omnium ſanctorum: dictas autem nundinas dicto Theobaldo & heredibus ſuis conceſſimus in perpetuum habendas, quiete & pacifice poſſidendas, ſalvo jure alieno. Quod ut ratum

Digitized by Google

& firmum permaneat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus roborari. Actum Pariſius anno Domini MCCXXVIII. menſe Februario.

EPISTOLA GUILLELMI de Calviniaco domini de Caſtro-Radulfi ad S. Ludovicum regem Francorum.

Petit confirmari compoſitionem inter eum & burgenſes Caſtri-Radulfi.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimo domino ſuo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum GUILLELMUS DE CALVINIACO dominus Caſtri-Radulfi ſuus fidelis ſalutem & debitam ſubjectionem.

Excellentiæ veſtræ ſupplico, & vos tamquam fidelem dominum meum humiliter deprecor & requiro, quatenus cartam quam dedi dilectis meis burgenſibus Caſtri Radulfi ſuper quibuſdam querelis inter me & eoſdem motis, & modo per eamdem cartam, ut in ea continetur, pacificatis, ſigillo veſtro nobis placeat confirmare, ſalva tamen in omnibus & per omnia carta libertatis Caſtri-Radulfi, quam felicis memoriæ PHILIPPUS rex Franciæ avus & prædeceſſor veſter dedit ad inſtantiam & petitionem meam dictis burgenſibus, quam affectuoſe peto & bona fide deſidero inviolabiliter obſervari. Datum anno gratiæ milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo.

CONFIRMATIO compoſitionis inter Guillelmum de Calviniaco & burgenſes Caſtri-Radulfi.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ, &c. LUDOVICUS, &c. Noverint univerſi quod nos litteras dilecti & fidelis noſtri GUILLELMI de Chalviniaco inſpeximus in hæc verba. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ego G. de Chalviniaco dominus Caſtri-Radulfi notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod cum controverſia mota eſſet inter me ex una parte, & dilectos meos burgenſes de Caſtro-Radulfi ex altera, ſuper libertatibus a me eiſdem burgenſibus quondam conceſſis, & ſuper carta cum aſſenſu meo a dictis burgenſibus a felicis recordationis PHILIPPO rege Francorum ſuper dictis libertatibus obtenta, eo videlicet quod dicti burgenſes, ſicut mihi videbatur verba illius cartæ latiſſime interpretando, minus juſte dictas libertates volebant ultra debitum ampliare, & ego, prout burgenſibus videbatur, ſenſum ipſius cartæ nimium reſtringendo, libertates jam dictas nimis arctare videbar: tandem bonis viris mediantibus, diſcordia inter me & prænominatos burgenſes taliter ad concordiam eſt redacta, & de carta regis omnis ambiguitas eſt remota, ſicut in ſequentibus continetur, non quod per iſtam cartam cartæ regiæ in aliquo derogetur, ſed ut quæ in illa obſcura & ambiguo videbantur, per iſtam manifeſtius declararentur. Et iſta ſit ſubſequens expoſitio præcedentis. Ego ſiquidem habeo & habebo cum meis ſucceſſoribus juſtitiam, merumque dominium apud Caſtrum-Radulfi. Homines de Caſtro-Radulfi debent mihi exercitum, equitatum, excubias, niſi forte ſint aliqui, qui aliqua ſpeciali de cauſa ab hujuſmodi ſint immunes. Burgenſes * Caſtri-duni non poſſunt facere apud Caſtrum-Radulfi queſtam ſive talliam vel levatam contra me, ad quam ſolvendam per ipſos aliquis per captionem pignoris vel alias poſſit cogi. Verum-tamen ſi burgenſes queſtam aliquam fecerint, & aliquis illorum promiſſum ſolvere noluerit, per meipſum, poſtquam de promiſſo mihi conſtiterit, compelletur. Item, illi ſex burgenſes qui cenſam meam a ſingulis ſolvendam taxaverunt, collectam facient a comitate, prout ipſi dictaverint, perſolvendam ad expenſas neceſſarias faciendas pro vino regis ſolvendo, ſicut eſt hactenus conſuetum. Quod ſi aliquis ſummam ſibi impoſitam ſponte ſolvere recuſaret, ego ipſum compellere tenerer. Item, ego ab hominibus vel feminis meis apud Caſtrum-Radulfi vel infra metas libertatis in carta regis contentas habitantibus, ſive ſint proprii, ſive cum aliquo communes, ſive homo meus feminam alterius dominii habuerit in uxorem, ſive femina mea hominem alterius dominii habuerit in conjugem, occaſione manus mortuæ, in caſu aliquo nihil potero exigere vel habere, & minas & alias menſuras proprias ſinguli habitatores Caſtri-Radulfi habere poterunt, & cum illis bladum & alia ab ipſis emta vel vendita, tam ipſi quam quilibet extranei, ſalvo tamen carroco meo de extraneis hominibus ſine damno, & * occaſio aliqua menſurare; dum tamen menſuræ ſigno meo ſint ſignatæ. Sed & ſi menſura ſigno meo ſignata minor quam debuerit inventa fuerit, ſive major, baillivo meo menſuram frangere licebit; ſed nullum aliud damnum propter hoc poterit irrogari. Verum ſi ſignator menſurarum requiſitus, vel etiam mandatum ipſius menſuram ſignare noluerit, major baillivus meus, qui apud Caſtrum-Radulfi inventus fuerit, ſuper hoc requiretur, & ſi nec ipſe menſuram ſignari fecerit, burgenſis, cujus erit menſura ipſam faciet ad exemplum menſuræ ſigno meo ſignatæ: & ſi accuſatus ſuper hoc fuerit, jurabit cum altero ſe ſignaturum, vel ipſius mandatum, & etiam ballivum meum requiſiſſe, & facto juramento amplius vexari non poterit; ſed ſignabitur menſura, ſi eam noluerit mandatum meum ſignare. Ligna li-

* f. Caſtri-Radulfi.

* Hic videtur deeſſe aliquod verbum.

cebit cuilibet homini de Caſtro-Radulfi adducere apud Caſtrum-Radulfi, de quocumque boſco ad comburendum vel ædificandum, ſive ad uſus quoſlibet alios omni die. Item, ego dimiſi burgenſibus univerſis & ſingulis omnem rancorem & quamlibet quæſtionem, quæ uſque hodie a me vel mandato meo, contra dictos burgenſes vel aliquem illorum mota eſt: ita quod de cetero ſuper jam motis quæſtionibus moleſtari non poſſint de cetero vel vexari, meis tamen hereditatibus mihi ſalvis. Item, concedo & promitto quod de cetero equi vel jumenta vel quadrigæ burgenſium per violentiam minime capientur, & ſi quis capere præſumſerit, ego violentiam emendari faciam. Item, ſi quis impetat burgenſem de Caſtro-Radulfi ſuper homagio vel aliqua re alia, qui burgenſis homo meus vel meorum anteceſſorum a retroactis temporibus extiterit, ego ero ei fidelis adjutor. Item, ſi quis burgenſis cauſam habuerit in mea curia, ego conſilium quod burgenſis habere poterit, eidem non ſubtraham ullo modo. Hæc omnia promiſi me ſervaturum inviolabiliter fide data, ceteriſque in carta regis & in aliis cartis quæ a me vel meis prædeceſſoribus dictis burgenſibus quondam conceſſis continentur, in omnibus obtinentibus ſuas vires. In cujus rei teſtimonium eiſdem dedi burgenſibus præſentem cartam ſigilli mei munimine roboratam. Actum anno Domini MCCXXVIII. menſe Decembri. Nos autem ad petitionem prædictorum Guillelmi de Chalvigniaco & burgenſium Caſtri-Radulfi, ſalvo jure noſtro & alieno, & ſalvis his quæ in carta claræ memoriæ avi noſtri PHILIPPI quondam regis Francorum illuſtris continentur, compoſitionem prædictam volumus & approbamus, & ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus. Actum Pariſius anno dominicæ incarnationis MCCXXVIII. menſe Martio, regni vero noſtri anno III. aſtantibus in palatio noſtro, &c.

LITTERÆ JOHANNIS EPISCOPI Leodienſis.

[a] *De fundatione* (a) *Fratrum Prædicatorum Leodienſium.*

JOHANNES miſeratione divina Leodienſis electus, viris venerabilibus magiſtro JORDANO Ordinis Prædicatorum, & priori provinciali Teutoniæ, totique capitulo ejuſdem ordinis, cum veris cultoribus vineæ mercedem percipere æternæ gloriæ.

Quoniam diverſorum frequentia negotiorum a cura ſpiritualium, quæ temporalibus eſſet præferenda, nos efficit tardiores; ne omnino vinea nobis commiſſa, in periculum animæ noſtræ per noſtram occupationem, vitiorum urticis & vepribus occupetur, a vobis cultores & extirpatores, omni qua poſſumus ſupplicatione requirimus; ſignificantes dilectioni veſtræ, quod nos pro ſalute animæ noſtræ; & pro ſuccurſu animarum nobis commiſſarum, & pro religione in epiſcopatu Leodienſi promovenda & conſervanda, de bonorum virorum conſilio conceſſimus, quod in civitate Leodienſi recipiatur conventus fratrum ordinis veſtri, qui ibi legant de theologia, & per totum epiſcopatum Leodienſem diſſeminent verbum Dei, & confeſſiones audiant & abſolvant confitentes; de his ſpecialiter quæ ad forum pœnitentiale pertinent, ſalva nobis nihilominus juriſdictione noſtra & noſtrorum, ſalvis etiam ſententiis noſtris & noſtrorum, inflictis & infligendis, conſervandis & relaxandis, ſecundum quod nobis & ipſis juſtum viſum fuerit. Sciatis etiam quod omnem libertatem qua gaudent viri religioſi in noſtra diœceſi, vel gaudere debent, illæſam vobis & integram volumus obſervari, recipientes fratres quos ad nos tranſmiſeritis, ſub noſtra & eccleſiæ noſtræ protectione. Inducemus etiam diligenter ſubditos noſtros, ut fratribus veſtris tamquam animalibus onera noſtra portantibus, manum liberalitatis in ſuis neceſſitatibus extendant. Datum apud Waremiam feria ſecunda ante feſtum beati Laurentii, anno Domini MCCXXIX.

CARTA S. LUDOVICI regis Francorum pro Guidone de Gornaio.

Excæcato ab Albigenſibus X. *libras quamdiu vixerit, annui reditus concedit.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos ad remedium animæ inclytæ memoriæ LUDOVICI genitoris noſtri regis Francorum illuſtris, dedimus & aſſignavimus in puram eleemoſynam Guidoni de Gornaio X. libras Margolienſis monetæ annuatim, quamdiu vixerit in villa noſtra de Lymoſo, ad duos terminos per annum recipiendas & eidem perſolvendas, medium videlicet ad feſtum omnium ſanctorum, & aliam medietatem ad Paſcha poſt venturum: quas videlicet decem libras SIMON bonæ memoriæ quondam comes Montis-fortis, & dilectus ac fidelis noſter ALMARICUS filius ejuſdem Simonis eidem dederunt: quia in *Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.*

(a) Anno Chriſti 1229. Hugo Petra-Pontius fratres Dominicanos advocare Leodium decreverat, idque negotii morti proximus Jacobo Acconenſi epiſcopo & Johanni Appiano commendavit, ſcriptis litteris III. idus Aprilis, feria IV. poſt palmas, quæ litteræ editæ ſunt a Chapeavilla. Eos igitur Johannes Appianus vix deſignatus ſucceſſor ſequentibus litteris ad magiſtrum ordinis denuo invitat.

Digitized by Google

& firmum permaneat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus roborari. Actum Pariſius anno Domini MCCXXVIII. menſe Februario.

EPISTOLA GUILLELMI de Calviniaco domini de Caſtro-Radulfi ad S. Ludovicum regem Francorum.

Petit confirmari compoſitionem inter eum & burgenſes Caſtri-Radulfi.

Anno 1229 Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimo domino ſuo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum GUILLELMUS DE CALVINIACO dominus Caſtri-Radulfi ſuus fidelis ſalutem & debitam ſubjectionem.

Excellentiæ veſtræ ſupplico, & vos tamquam fidelem dominum meum humiliter deprecor & requiro, quatenus cartam quam dedi dilectis meis burgenſibus Caſtri Radulfi ſuper quibuſdam querelis inter me & eoſdem motis, & modo per eamdem cartam, ut in ea continetur, pacificatis, ſigillo veſtro nobis placeat confirmare, ſalva tamen in omnibus & per omnia carta libertatis Caſtri-Radulfi, quam felicis memoriæ PHILIPPUS rex Franciæ avus & prædeceſſor veſter dedit ad inſtantiam & petitionem meam dictis burgenſibus, quam affectuoſe peto & bona fide deſidero inviolabiliter obſervari. Datum anno gratiæ milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo.

CONFIRMATIO compoſitionis inter Guillelmum de Calviniaco & burgenſes Caſtri-Radulfi.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ, &c. LUDOVICUS, &c. Noverint univerſi quod nos litteras dilecti & fidelis noſtri GUILLELMI de Chalviniaco inſpeximus in hæc verba. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ego G. de Chalviniaco dominus Caſtri-Radulfi notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod cum controverſia mota eſſet inter me ex una parte, & dilectos meos burgenſes de Caſtro-Radulfi ex altera, ſuper libertatibus a me eiſdem burgenſibus quondam conceſſis, & ſuper carta cum aſſenſu meo a dictis burgenſibus a felicis recordationis PHILIPPO rege Francorum ſuper dictis libertatibus obtenta, eo videlicet quod dicti burgenſes, ſicut mihi videbatur verba illius cartæ latiſſime interpretando, minus juſte dictas libertates volebant ultra debitum ampliare, & ego, prout burgenſibus videbatur, ſenſum ipſius cartæ nimium reſtringendo, libertates jam dictas nimis arctare videbar: tandem bonis viris mediantibus, diſcordia inter me & prænominatos burgenſes taliter ad concordiam eſt redacta, & de carta regis omnis ambiguitas eſt remota, ſicut in ſequentibus continetur, non quod per iſtam cartam cartæ regiæ in aliquo derogetur, ſed ut quæ in illa obſcura & ambiguo videbantur, per iſtam manifeſtius declararentur. Et iſta ſit ſubſequens expoſitio præcedentis. Ego ſiquidem habeo & habebo cum meis ſucceſſoribus juſtitiam, merumque dominium apud Caſtrum-Radulfi. Homines de Caſtro-Radulfi debent mihi exercitum, equitatum, excubias, niſi forte ſint aliqui, qui aliqua ſpeciali de cauſa ab hujuſmodi ſint immunes. Burgenſes * Caſtri-duni non poſſunt facere apud Caſtrum-Radulfi queſtam ſive talliam vel levatam contra me, ad quam ſolvendam per ipſos aliquis per captionem pignoris vel alias poſſit cogi. Verum-tamen ſi burgenſes queſtam aliquam fecerint, & aliquis illorum promiſſum ſolvere noluerit, per meipſum, poſtquam de promiſſo mihi conſtiterit, compelletur. Item, illi ſex burgenſes qui cenſam meam a ſingulis ſolvendam taxaverunt, collectam facient a comitate, prout ipſi dictaverint, perſolvendam ad expenſas neceſſarias faciendas pro vino regis ſolvendo, ſicut eſt hactenus conſuetum. Quod ſi aliquis ſummam ſibi impoſitam ſponte ſolvere recuſaret, ego ipſum compellere tenerer. Item, ego ab hominibus vel feminis meis apud Caſtrum-Radulfi vel infra metas libertatis in carta regis contentas habitantibus, ſive ſint proprii, ſive cum aliquo communes, ſive homo meus feminam alterius dominii habuerit in uxorem, ſive femina mea hominem alterius dominii habuerit in conjugem, occaſione manus mortuæ, in caſu aliquo nihil potero exigere vel habere, & minas & alias menſuras proprias ſinguli habitatores Caſtri-Radulfi habere poterunt, & cum illis bladum & alia ab ipſis emta vel vendita, tam ipſi quam quilibet extranei, ſalvo tamen carroeo meo de extraneis hominibus ſine damno, & * occaſio aliqua menſurare; dum tamen menſuræ ſigno meo ſint ſignatæ. Sed & ſi menſura ſigno meo ſignata minor quam debuerit inventa fuerit, ſive major, baillivo meo menſuram frangere licebit; ſed nullum aliud damnum propter hoc poterit irrogari. Verum ſi ſignator menſurarum requiſitus, vel etiam mandatum ipſius menſuram ſignare noluerit, major baillivus meus, qui apud Caſtrum-Radulfi inventus fuerit, ſuper hoc requiretur, & ſi nec ipſe menſuram ſignari fecerit, burgenſis, cujus erit menſura ipſam faciet ad exemplum menſuræ ſigno meo ſignatæ: & ſi accuſatus ſuper hoc fuerit, jurabit cum altero ſe ſignaturum, vel ipſius mandatum, & etiam ballivum meum requiſiſſe, & facto juramento amplius vexari non poterit; ſed ſignabitur menſura, ſi eam noluerit mandatum meum ſignare. Ligna li-

* f. Caſtri-Radulfi.

* Hic videtur deeſſe aliquod verbum.

Digitized by Google

ecebit cuilibet homini de Caſtro-Radulfi adducere apud Caſtrum-Radulfi, de quocumque boſco ad comburendum vel ædificandum, ſive ad uſûs quoſlibet alios omni die. Item, ego dimiſi burgenſibus univerſis & ſingulis omnem rancorem & quamlibet quæſtionem, quæ uſque hodie a me vel mandato meo, contra dictos burgenſes vel aliquem illorum mota eſt: ita quod de cetero ſuper jam motis quæſtionibus moleſtari non poſſint de cetero vel vexari, meis tamen hereditatibus mihi ſalvis. Item, concedo & promitto quod de cetero equi vel jumenta vel quadrigæ burgenſium per violenciam minime capientur, & ſi quis capere præſumſerit, ego violentiam emendari faciam. Item, ſi quis impetat burgenſem de Caſtro-Radulfi ſuper homagio vel aliqua re alia, qui burgenſis homo meus vel meorum anteceſſorum a retroactis temporibus extiterit, ego ero ei fidelis adjutor. Item, ſi quis burgenſis cauſam habuerit in mea curia, ego conſilium quod burgenſis habere poterit, eidem non ſubtraham ullo modo. Hæc omnia promiſi me ſervaturum inviolabiliter fide data, ceteriſque in carta regis & in aliis cartis quæ a me vel meis prædeceſſoribus dictis burgenſibus quondam conceſſis continentur, in omnibus obtinentibus ſuas vires. In cujus rei teſtimonium eiſdem dedi burgenſibus præſentem cartam ſigilli mei munimine roboratam. Actum anno Domini MCCXXVIII. menſe Decembri. Nos autem ad petitionem prædictorum Guillelmi de Chalvigniaco & burgenſium Caſtri-Radulfi, ſalvo jure noſtro & alieno, & ſalvis his quæ in carta claræ memoriæ avi noſtri PHILIPPI quondam regis Francorum illuſtris continentur, compoſitionem prædictam volumus & approbamus, & ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato confirmamus. Actum Pariſius anno dominicæ incarnationis MCCXXVIII. menſe Martio, regni vero noſtri anno III. aſtantibus in palatio noſtro, &c.

LITTERÆ JOHANNIS EPISCOPI Leodienſis.

[a] *De fundatione* (a) *Fratrum Prædicatorum Leodienſium.*

JOHANNES miſeratione divina Leodienſis electus, viris venerabilibus magiſtro JORDANO Ordinis Prædicatorum, & priori provinciali Teutoniæ, totique capitulo ejuſdem ordinis, cum veris cultoribus vineæ mercedem percipere æternæ gloriæ.

Quoniam diverſorum frequentia negotio- A rum a cura ſpiritualium, quæ temporalibus eſſet præferenda, nos efficit tardiores; ne omnino vinea nobis commiſſa, in periculum animæ noſtræ per noſtram occupationem, vitiorum urticis & vepribus occupetur, a vobis cultores & extirpatores, omni qua poſſumus ſupplicatione requirimus, ſignificantes dilectioni veſtræ, quod nos pro ſalute animæ noſtræ; & pro ſuccurſu animarum nobis commiſſarum, & pro religione in epiſcopatu Leodienſi promovenda & conſervanda, de bonorum virorum conſilio conceſſimus, quod in civitate Leodienſi recipiatur conventus fratrum ordinis B veſtri, qui ibi legant de theologia, & per totum epiſcopatum Leodienſem diſſeminent verbum Dei, & confeſſiones audiant & abſolvant confitentes; de his ſpecialiter quæ ad forum pœnitentiale pertinent, ſalva nobis nihilominus juriſdictione noſtra & noſtrorum, ſalvis etiam ſententiis noſtris & noſtrorum, inflictis & infligendis, conſervandis & relaxandis, ſecundum quod nobis & ipſis juſtum viſum fuerit. Sciatis etiam quod omnem libertatem qua gaudent viri religioſi in noſtra diœceſi, vel gaudere debent, illæſam vobis & integram volumus obſervari, recipientes fratres quos ad C nos tranſmiſeritis, ſub noſtra & eccleſiæ noſtræ protectione. Inducemus etiam diligenter ſubditos noſtros, ut fratribus veſtris tamquam animalibus onera noſtra portantibus, manum liberalitatis in ſuis neceſſitatibus extendant. Datum apud Waremiam feria ſecunda ante feſtum beati Laurentii, anno Domini MCCXXIX.

CARTA S. LUDOVICI D regis Francorum pro Guidone de Gornaio.

Excæcato ab Albigenſibus X. *libras quamdiu vixerit, annui reditus concedit.*

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos ad remedium animæ inclytæ memoriæ LUDOVICI genitoris noſtri regis Francorum illuſtris, dedimus & aſſignavimus in puram eleemoſynam Guidoni de Gornaio X. libras Margolienſis monetæ annuatim, quamdiu vixerit in villa noſtra de Lymoſo, ad duos terminos per annum recipiendas & E eidem perſolvendas, medium videlicet ad feſtum omnium ſanctorum, & aliam medietatem ad Paſcha poſt venturum: quas videlicet decem libras SIMON bonæ memoriæ quondam comes Montis-fortis, & dilectus ac fidelis noſter ALMARICUS filius ejuſdem Simonis eidem dederunt: quia in

Anno 1229 *Ex mſ. Colbertino.*

(a) Anno Chriſti 1229. Hugo Petra-Pontius fratres Dominicanos advocare Leodium decreverat, idque negotii morti proximus Jacobo Acconenſi epiſcopo & Johanni Appiano commendavit, ſcriptis litteris III. idus Aprilis, feria IV. poſt palmas, quæ litteræ editæ ſunt a Chapeavilla. Eos igitur Johannes Appianus vix deſignatus ſucceſſor ſequentibus litteris ad magiſtrum ordinis denuo invitat.

Digitized b

negotio pacis & fidei ab inimicis Jesu Christi in Albigenſium partibus fuerat excæcatus. Mandamus autem & præcipimus ballivo noſtro, ut quicumque pro tempore ballivus noſter extiterit in illis partibus, dicto Guidoni reddat annis ſingulis quibus vixerit, prædictas x. libras Margolienſes ad terminos memoratos. Actum apud Foſſatum anno Domini MCCXXIX. menſe Auguſto.

CARTA S. LUDOVICI regis Francorum.

De novis præbendis ab archiepiſcopo Galterio in eccleſia Senonenſi erectis.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod dilectus & fidelis noſter G. Senonenſis archiepiſcopus numerum canonicorum eccleſiæ Senonenſis pio motus deſiderio proponens augmentare, auctoritate domini papæ, ſicut intelleximus, portiones redituum quarumdam eccleſiarum parochialium, quæ præ aliis in proventibus exuberant, ad quatuor præbendas in eccleſia Senonenſi de novo creandas, retentis in eiſdem parochiis ſufficientibus ſuſtentationibus ſacerdotum ibi deſervientium, intendit aſſignare: ſed quoniam ad præſens eædem parochiales eccleſiæ non vacant, humiliter poſtulavit a nobis, ut nos ad ejus devotam intentionem pio concurrentes aſſenſu, concedere dignaremur, ut de hiis reditibus parochialium eccleſiarum, qui, prout ſupra dictum eſt, ad eaſdem præbendas fuerint aſſignati, uſque ad valorem centum & viginti librarum Pariſienſium annuatim canonicis de novo creandis, unicuique videlicet triginta libras valeat aſſignare. Quod nos intuitu pietatis & ad preces ejuſdem archiepiſcopi gratanter concedimus, & præſentibus litteris confirmamus: ita tamen quod aſſignationibus redituum de parochialibus eccleſiis, ſicut ſupra dictum eſt, perfectis, reditus illi centum & viginti librarum ad regalia archiepiſcopatus libere revertantur. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo nono, menſe Auguſto.

CARTA S. LUDOVICI regis.

De confirmatione donationis Simonis Montisfortis, factæ monialibus S. Pontii ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Maſſilienſi.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum, &c. quod nos eleemoſynam factam a bonæ memoriæ SIMONE quondam comite Montis-fortis, monialibus S. Pontii (a) Ciſtercienſis ordinis, Maſſilienſis diœceſis, de viginti libris Melgorienſibus annui reditus percipiendis annis ſingulis in pedagio S. Tiberii, pro remedio animæ patris noſtri ratam habemus, & eam præſentibus litteris confirmamus. Actum Pariſius, anno gratiæ MCCXXIX. menſe Auguſto.

CARTA S. LUDOVICI REGIS de pace comitis Fuxenſis.

Anno 122[…] Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum facimus, quod cum ROGERIUS BERNARDI comes Fuxenſis tractatu habito cum dilectis noſtris magiſtro PETRO DE COLLEMEDIO & MATTHÆO DE MALLIACO, ſuppoſuiſſet ſe & ſuos & ſua, & ſuorum quæ tenet & habet nunc, & tenuit ipſe & pater ſuus, bonæ miſerationi noſtræ, ſecundum tenorem litterarum ſuarum ſuper hoc confectarum, & juraſſet ſe mandatum noſtrum ſuper hoc per omnia ſervaturum. Nos miſericordiam talem de conſilio noſtro pro ſe & ſuis ei fecimus ad præſens; quam miſericordiam ad præſens dicimus eſſe bonam, videlicet quod ei & heredibus ſuis dedimus in perpetuum pro hereditagio mille libras Turonenſes annuatim, quas mille libras annuentes ei aſſignavimus in hunc modum, quod dedimus ei ea quæ ipſe & homines ſui habuerunt, & quæ nos habemus & tenemus in noſtro domanio in his villis, ſcilicet de Arrincho, Allaracho, Priſſino, Fontiniano, & Interminio Vaſſetæ uſque ad valorem reditus competenter bonorum arbitrio computati: reſiduum vero quod in aſſignatione prædictarum mille librarum defuerit, ei aſſignabimus in terra competenter bona fide. In epiſcopatu Carcaſſonenſi extra villam Carcaſſonenſem, & extra villas Limoſii, Montis-regalis, Cabarci & Saxiaci & extra reditus ad dictas villas provenientes. Et ſi in Carcaſſeſio in his quæ in manu noſtra tenemus extra prædictas villas, & reditus quos excepimus, uſque ad ſummam prædictarum mille librarum reditus non inveniretur, nos ei quod inde defuerit aſſignabimus alibi competenter, donec mille libræ Turonenſes annui reditus inter præmiſſa omnia eidem & ſuis pro hereditagio compleantur, & ipſe propter hoc homagium ligium nobis fecit, & tenetur facere heredibus noſtris, & heredes ejus ſimiliter. Cum autem ipſe per prædictum tractatum cum prædictis magiſtro P. de Collemedio & Matthæo de Marliaco habitum, montem Granerii & Lordatum

(a) Abbatia S. Pontii de Gemenoſo ordinis Ciſtercienſis, ex qua prodiere Almanarenſis & de Monte-Sion abbatiæ, anno 1407. bulla pontificia Almanarenſi monaſterio unita eſt.

tradiderit,

Digitized by Google

tradiderit, & obligaverit pro eccleſia & pro nobis in manu noſtra, quamdiu nobis placuerit tenenda, ſi contra promiſſa fecerit idem comes, ſicut in carta ſua ſuper hoc confecta plenius continetur, & nos pro ſecuritate eccleſiæ & noſtra tenere debebamus prædicta caſtra, quantum placeret miſericordiæ noſtræ, & cariſſimi noſtri R. * ſancti Angeli diaconi cardinalis apoſtolicæ ſedis legati, nos ei Lordatum reddere debemus libere & ſine contradictione, in eo ſtatu in quo tradidit illud nobis. Caſtrum Fuxi tenendum in manu noſtra ad ſumtus noſtros a die qua tradetur nobis uſque ad quinquennium, ita quod nos in villa Fuxi vel ejus terminis nihil penitus percipiemus, & elapſo quinquennio, ſine contradictione, abſolute & libere ipſum caſtrum Fuxi eidem comiti vel ſuis nos vel noſtri reddemus in eo ſtatu in quo tradidit, illud ei tradidimus, reſtituet tenendum a nobis poſt illud quinquennium aliis quinque annis, ſicut ipſum modo tenemus, & elapſis illis ultimis quinque annis, Lordatum cum Monte-Granerii ſine aliqua exactione ſumtuum reſtituemus eidem comiti in eo ſtatu in quo tradidit ea nobis. Nos autem eidem uſque ad quinque annos, quibus elapſis debemus ei reddere caſtrum Fuxi, conceſſimus quingentas libras Turonenſes in præpoſitura noſtra Carcaſſonenſi ſingulis annis percipiendas, medietatem in feſto omnium ſanctorum, & medietatem in Paſcha per manum ballivi noſtri Carcaſſonenſis, & elapſo illo quinquennio dictas quingentas libras poterimus, ſi nobis placuerit, ſine contradictione aliqua retinere. De burgo Fuxi taliter eſt ordinatum, quod idem comes exponit diſpoſitioni & cognitioni dicti legati vel pro eo magiſtri P. de Collemedio, quod ſi forteritia murorum burgi Fuxi noceat, vel præſtet impedimentum introitui vel exitui caſtri vel diſtrictioni ipſius, poſſet inde diruere, ſecundum quod ei viſum fuerit faciendum. Sed cum idem caſtrum reſtituerimus ei, dirutionem, ſi qua facta fuerit, reſtituemus ſumtibus noſtris in eodem ſtatu, in quo illud nobis tradet idem comes. Et ſciendum quod in terra quam idem comes tenet, vel in illa quam ei dedimus, non poteſt facere novam forterîciam, nec veteres fortericias ſine mandato noſtro infortiare, nec in his terris receptare ſcienter inimicos eccleſiæ ſive noſtros. Et ſi forte, ipſo ignorante, aliqui de talibus receptarentur, ammonitus per nos vel per nuntium noſtrum, vel per ballivum noſtrum, aut nuntium ballivi noſtri, eos expellere teneretur, & ex tunc capere tamquam proprios inimicos. Sciendum tamen quod illos reditus quos debebamus percipere in parochiis de Lordato de Monte-Granerii pro cuſtodia ipſorum caſtrorum,

* Roman.

A ſecundum quod continetur in litteris inter eumdem comitem & magiſtrum P. de Collemedio & M. de Marloto confectis, ex noſtra liberalitate remiſimus comiti memorato. Hæc autem omnia ei conceſſimus, ſalvo jure eccleſiarum & catholicorum virorum & mulierum. Quod ut firmum & ſtabile perſeveret, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus roborari. Actum apud Meledunum, anno Domini MCCXXIX. menſe Septembri.

B

CARTA S. LUDOVICI REGIS pro Attone Ernaudo.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus quod nos Athoni Ernaudo de caſtro Verdunenſi, qui ſuppoſuerat ſe bonæ miſerationi noſtræ & cariſſimi noſtri R. S. Angeli diaconi cardinalis apoſtolicæ ſedis legati, fecimus miſericordiam in quinquaginta libras Turonenſes annuatim de burſa noſtra percipiendas, medietatem in feſto omnium ſanctorum, & medietatem in Paſcha, do- C nec illas ſibi aſſederimus competenter, & propter hoc ipſe hominagium ligium nobis fecit. Actum apud Meledunum anno Domini MCCXXIX. menſe Septembri.

LITTERÆ EMENIARDIS abbatiſſæ & conventus Paracliti.

De numero monialium in prioratu de Noaforti inſtituto.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis EMENIARDIS humilis abbatiſſa Para- D cliti, totusque ejuſdem loci conventus ſalutem in Domino.

Anno 1229. *Ex cartario Meldenſi.*

Notum facimus quod venerabilis pater P. Dei gratia Meldenſis epiſcopus, auctoritate domini papæ HONORII III. de aſſenſu & voluntate noſtra, inſtituit in prioratu noſtro de Noaforti Meldenſis diœceſis, propter paupertatem ipſius certum numerum monialium, videlicet viginti quinque: ita quod nulla fiat ibidem de cetero monialis, donec tot deceſſerint moniales, quod dictus numerus, videlicet viginti quin- E que monialium nullatenus de cetero excedatur, niſi proceſſu temporis ejuſdem loci evidenter in tantum excreverint facultates, quod plures poſſint commode ſuſtentari. Volumus etiam & concedimus, quod epiſcopus Meldenſis, qui fuerit pro tempore, ſtatutum iſtud faciat obſervari, niſi per dominum papam fuerit revocatum. Quod ut perpetuam firmitatem obtineat, præſentes litteras ſigillorum noſtrorum munimine fecimus roborari. Actum anno Domini MCCXXIX. menſe Octobri.

Digitized by Google

EPISTOLA BALDUINI de Corbolio ad S. Ludovicum regem Francorum.

De Guidone de Pruneto.

Ex mſ. Colbertino.

REverendo patri domino LUDOVICO Dei gratia regi Francorum BALD. DE CORBOLIO miles ejus familiaris ſalutem & fidele obſequium.

Veſtræ ſublimitati notifico, quod Guido de Pruneto miles homo meus ligius eſt ex matrimonio ſororis meæ. Et ego volo quod tale homagium & ligentiam vobis debeat, quamdiu caſtellum quod ſervandum ei tradideritis, ſervabit, quale mihi debebat; & ſuper hoc vos exoro, a vobis ut a nobis homagium illud & ligiam recipi; hoc ſcientes quod vos legitime ſervabit, & ſuper me accipio indubitanter.

JURAMENTUM VALENTIÆ relictæ Theobaldi de *Blazon* S. Ludovico præſtitum pro caſtris quæ tenebat vir ejus.

Anno 1229. Ex mſ. Colbertino. [a]

EGo VALENTIA relicta Theobaldi (a) de *Blazon*, notum facio univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, quod ego cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri, tactis ſacroſanctis evangeliis juravi, quod alicui de inimicis ſuis manifeſtis, vel alicui cum quo treugam habeat non me maritabo: immo eidem domino meo regi, & dominæ meæ BLANCHÆ reginæ matri ejus ſemper fideliter adhærebo contra omnem creaturam, quæ poſſit vivere & mori, & Mauſiacum & omnia caſtella quæ tenebat defunctus Theobaldus de *Blazon* quondam maritus meus quando deceſſit, eidem vel ejus mandato tradam ad parvam vim & ad magnam, quoties ab ipſo vel ejus certo nuntio fuero ſuper hoc requiſita. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras feci ſigilli mei munimine roborari. Actum apud Vicenas, anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo nono, menſe Decembri.

LITTERÆ JOHANNIS FILII comitis Sueſſionenſis primogeniti.

Conventio cum rege de Judæis.

Anno 1230. Ex mſ. Colbertino.

EGo JOHANNES filius comitis Sueſſionenſis primogenitus, dominus de Cym. & de Turno notum facio univerſis, quod inter dominum regem Franciæ & me talis eſt habita conventio, quod dominus rex Judæos meos detinere non poteſt ab hac die in poſterum ad manendum ſub ſe: & ego ſimiliter Judæos domini regis ab hac die inantea ad manendum ſub me non potero detinere. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras emiſi ſigillo meo ſigillatas. Actum anno Domini MCCXXX. menſe Aprili.

(a) Is erat S. Ludovici in Pictavia ſeneſcallus ex alia S. Ludovici carta mox referenda.

CARTA HUGONIS DE LIZIGNANO comitis Marchiæ.

De conventione facta apud Clicionem.

Anno 1230. Ex mſ. Colbertino.

HUgo de *Lezignan* comes Marchiæ & Engoliſmi univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem.

Noveritis quod de aſſenſu & voluntate dominæ BLANCHÆ illuſtris reginæ Francorum, ratione conventionum habitarum inter nos & dominum regem apud Vindocinum uſque ad decem annos, de quibus tres ſunt elapſi, & plene facta eſt ſolutio de illis tribus annis, habebimus a domino LUDOVICO illuſtri rege Francorum filio ſuo ſingulis annis uſque ad ſeptem annos decem millia & ſexcentas libras Turonenſes annuatim in tribus terminis, tertium in aſcenſione, tertium in feſto omnium ſanctorum, tertium in candeloſa, & eſt facta nobis ſolutio primi termini de aſcenſione nuper præterita, videlicet quinque millia & ſexcentas libras pro conventione Burdigalis, quinque millia librarum Turonenſium pro dotalitio reginæ uxoris noſtræ, & ſi eamdem uxorem noſtram infra ſeptem annos forte mori contingeret, a die obitus ſui caderent annuatim de dicta ſumma quinque millia librarum pro dotalitio ejus: & ſi dominus rex Francorum pacem faceret cum rege Angliæ & regina, uxor noſtra rehaberet dotalitium ſuum de Anglia, pro dotalitio de Anglia duo millia & quingentas libras de dicta ſumma caderent annuatim. Completis autem dictis ſeptem annis, nihilominus habebit regina uxor noſtra, quamdiu vixerit, pro dotalitio ſuo quinque millia librarum annuatim, niſi per pacem factam cum rege Angliæ cadere mihi debeant annuatim duo millia & quingentas libras pro ſuo dotalitio de Anglia, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Per has autem conventiones quittamus nos & regina uxor noſtra domino regi, & dominæ reginæ matri ſuæ, & heredibus ſuis in perpetuum, quidquid reclamabamus vel reclamare poteramus in Exolduno, in Langeſto, ſalvis conditionibus de Langeſto in aliis litteris domini regis, ſuper matrimonio ISABELLÆ ſororis ſuæ confectis, & in quadringentis libris Turonenſibus, quas percipiebamus apud Turonos annuatim. Quittamus etiam conventiones habitas cum ipſo rege de Burdigali, & omnia ea quæ petebamus vel pe-

Digitized by Google

tere poteramus ab ipſo nomine dotalitii, vel alia de cauſa: ita quod ab ipſa, vel regina matre ſua, vel heredibus nihil poterimus exigere amplius, nec in denariis, nec in terra occaſione alicujus conventionis præteritæ, neque de aliquo areragio, nec aliter, præterquam ea quæ in præſentibus litteris, & aliis quas habemus ab ipſo rege ſuper Muſterolio in Gaſtina *Langeſt*, ſancto Johanne de Angeliaco, & terra de Almis continentur. Nos ſuper ſacroſancta juravimus, quod dictum regem & dominam reginam matrem ſuam, & heredes ſuos juvabimus bona fide contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori, & quod inimicos ſuos non receptabimus, nec receptari permittemus ubi poſſe habuerimus, & quod pro poſſe noſtro juvabimus gentes ſuas ad conducenda victualia, & alias mercandiſias in caſtra ſua de terra noſtra, & de aliis, ſi forte contigerit quod per vim oporteat dicta victualia, & alias mercandiſias in villas ſuas ad ſummonitionem ſeneſcalli ſui in Pictavia conduceremus & conduci faceremus ea pro poſſe noſtro bona fide ad coſtum ſuum. Juravimus etiam quod nullam faciemus confœderationem vel fieri permittemus cum inimicis ſuis vel heredum ſuorum, ſed ipſum & heredes ſuos ſemper juvabimus bona fide, & ſerviemus ei & heredibus ſuis & dominæ reginæ matri ſuæ, ſicut debuerimus, & ſicut feoda noſtra apportant, & quod bona fide procurabimus, ut illi qui nondum venerunt ad homagium ſuum ad ipſum veniant & faciant ſibi homagium, ſicut debent & ſicut fecerunt patri ſuo. Item nos tenemur per has conventiones reddere, ſi qua ſaiſivimus vel cepimus de feodis ſuis poſt obitum patris ſui, niſi ex dono ſuo ea habeamus, ſicut in litteris, de quibus ſupra fit mentio, eſt expreſſum. Si nos meſfaceremus hominibus ſuis vel terræ ſuæ, jus inde faceremus, ſicut deberemus, coram ſeneſcallo ſuo in Pictavia; & ſi de jure faciendo deficeremus coram dicto ſeneſcallo, coram domino rege comparere teneremur pro jure faciendo ad judicium curiæ ſuæ. Si de nobis contingeret humanitus, poterimus tradere ballum noſtrorum heredum & totius terræ noſtræ in manu reginæ uxoris noſtræ, vel in manu cujuſcumque voluerimus, qui ſit de regno Franciæ, nec ſit contra regem Franciæ vel regnum ſine contradictione vel impedimento ſuo vel ſuorum, ſalvo ſervitio & jure ſuo in omnibus, ſicut feoda noſtra apportant. Ipſe vero rex nec pacem, nec treugam faciet cum rege Angliæ ſine aſſenſu noſtro. De omnibus terris & fortericiis quas nos tenemus in comitatu Pictavenſi, in comitatu Marchiæ & Engoliſmi, in epiſcopatu Xantonenſi & de Corpniaco & Merpino, exceptis feodis quæ tenemus de eccleſiis,

A fecimus homagium ligium domino regi contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori; & ſimiliter heredes noſtri facient ei & heredibus ſuis, & ipſe rex & heredes ſui garantizabunt hæc omnia nobis & heredibus noſtris bona fide de ſe & fratribus ſuis, & inſuper de omni alio homine, ſicut aliis hominibus ſuis, debet garantire feoda ſua quæ tenent de ipſo. Hujuſmodi autem conventiones præſcriptas tenetur dominus rex & heredes ſui obſervare nobis & uxori noſtræ, & heredibus noſtris; & domina regina, quamdiu domi-
B num regem & terram ſuam habebit in manu ſua, & poſtmodum etiam non veniet contra, immo domino regi conſulet, quod obſervet prædicta, & hoc a dilecto & fideli ſuo Matthæo de Monte-Morenciaco Franciæ conſtabulario in præſentia ſua ſuper ſacroſancta in animam ſuam fecit dominus rex jurare. Quæ omnia ut firma & rata permaneant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus communiri. Actum apud Clicionem, anno Domini MCCXXX. menſe Maio.

C CARTA COMITIS MARCHIÆ.

De matrimonio ſororis regis & caſtro S. Johannis.

HUGO de Lizignano comes Marchiæ & Engoliſmi univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Anno 1230. *Ex mſ. Colbertino.*

Noveritis dominum LUDOVICUM Dei gratia regem Francorum illuſtrem dominum noſtrum tradidiſſe nobis caſtellum ſuum de S. Johanne de Angeliaco, & quicquid juris habebat in villa & pertinentiis, & Muſteriolum in Gaſtina, & quicquid ju-
D ris poſſidebat ibidem & in pertinentiis Petrus de Marliaco, & Langeſtum cum pertinentiis, ſub hac forma, quod ſi matrimonium poſſit fieri, tolerante ſancta Romana eccleſia, de ELIZABETH ſorore domini regis & HUGONE filio noſtro primogenito, vel de alio ſubſequente, ſi de primogenito contingeret humanitus, rehabebit rex omnia ſupradicta, tradita nobis ſorore ſua: & ſi non poſſit fieri matrimonium, ſicut prædictum eſt, omnia iſta remanebunt nobis & I. reginæ Angliæ uxori noſtræ & heredibus noſtris habenda in perpetuum & pacifice poſſidenda: dum tamen nos vel filius
E noſter non veniamus contra ne matrimonium fiat, & ſuper agendo matrimonio dominus rex impetrare valeat diſpenſationem bona fide infra duos annos: quibus elapſis, non tenebimur nos vel filius noſter dominum regem ulterius expectare. Immo ex tunc inantea omnia ſupradicta erunt noſtra, & uxoris noſtræ I. reginæ Anglorum, & heredum noſtrorum habenda in perpetuum

* Iſabellæ.

Digitized by Google

& pacifice poſſidenda, de dono domini regis in remuneratione ſervitii noſtri ſibi fideliter impenſi, in augmentationem feodi noſtri quod ab ipſo habemus. Et hoc tenebitur dominus rex nobis, & noſtris garantire de ſe & fratribus ſuis, & maxime de illo qui erit comes Pictavenſis, & inſuper contra omnes alios homines tenetur garantire nobis, ſicut aliis hominibus ſuis garantire deberet feoda quæ ab ipſo tenent. Si autem ſororem ſuam infra prædictos duos annos traderet in matrimonium alii quam filio noſtro, vel etiam diſpenſatione habita per eum ſtaret quominus matrimonium fieret, vel etiam diſpenſatione habita, ſi per eamdem ſororem domini regis remaneret quin matrimonium fieret, quando ad annos nubiles perveniſſet, eadem ſorore domini regis in ſua poteſtate remanente, ipſe teneretur nobis ſolvere pro pœna quinque millia marcharum argenti vel heredibus noſtris. Si vero eamdem ſororem domini regis traderet nobis vel filio noſtro dominus rex diſpenſatione habita, & ipſa in ætate nubili contradiceret matrimonio, non teneretur dominus rex ad pœnam prædictam. Et ſciendum, quod ſi non impetraretur diſpenſatio infra prædictos duos annos, dum tamen per dominum regem non ſtaret, quitus & immunis remaneret dominus rex de omnibus conventionibus ſupradicti matrimonii, per hoc quod nos retinemus nobis & prædictæ uxori noſtræ & heredibus noſtris dicta caſtella cum pertinentiis eorumdem, ſicut prædictum eſt, & pro iſtis firmiter & inviolabiliter obſervandis fecit jurare dominus rex in animam ſuam dominum MATTHÆUM de Monte-Maurentiaco conſtabularium Franciæ. In cujus rei teſtimonium dedimus domino regi has litteras ſigillo noſtro ſigillatas. Datum apud Clichionem anno Domini MCCXXX. menſe Maio.

JUDICIUM
factum in caſtris juxta Ancenifum, contra comitem Britanniæ, anno Domini MCCXXX. menſe Junio.

Anno 1230. Ex mſ. Colbertino.

GALTERUS Dei gratia Senonenſis archiepiſcopus, GALTERUS eadem gratia Carnotenſis, & GUILLELMUS Pariſienſis epiſcopi, F. comes Flandriæ, Th. comes Campaniæ, comes Nivernenſis, comes Bleſenſis, comes Carnotenſis, comes Montisfortis, comes Vindocinenſis, comes * Rout. MATTHÆUS de Monte-Morenciaco Franciæ conſtabularius, JOHANNES de Sueſſione, STEPHANUS de Sacro-Cæſare, vicecomes Belli-montis, & alii barones & milites, quorum præſenti ſcripto ſuppoſita ſunt ſigilla, univerſis tam præſentibus, quam futuris ad quos pervenerit præſens ſcriptum ſalutem in perpetuum.

* Couciaci.

Notum facimus, quod nos coram cariſſimo domino noſtro LUDOVICO rege Francorum illuſtri judicavimus unanimiter, quod PETRUS quondam comes Britanniæ, propter ea quæ eidem domino regi forifecerat, quæ pro majori parte coram omnibus nobis ibi dicta fuerunt, ballum Britanniæ per juſtitiam amiſit, & quod barones Britanniæ & alii qui eidem fecerant homagium vel fidelitatem ratione illius balli, ſunt penitus abſoluti & quitti ab illa fidelitate & illo hominagio, nec tenentur ei obedire vel aliquid pro eo facere, quod pertineat ad rationem illius balli. In cujus rei teſtimonium præſens ſcriptum fecimus conſignari noſtris impreſſionibus ſigillorum. Actum in caſtris juxta Anceniſum, anno MCCXXX. menſe Junio.

LITTERÆ ANDREÆ de Vitreio.

De hominio facto ab eo domino regi.

Anno 1230. Ex mſ. Colbertino.

EGo ANDREAS Vitriaci dominus notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod cum prælati & barones regni Franciæ, qui cum cariſſimo domino meo LUDOVICO rege Francorum illuſtri erant in exercitu apud *Ancenis*, unanimiter judicaſſent, quod PETRUS quondam comes Britanniæ propter ea quæ domino regi meſfecerat, quæ pro parte coram omnibus ibi dicta fuerunt, ballum Britanniæ per juſtitiam amiſerat, & quod barones Britanniæ & alii qui fecerant ei fidelitatem vel homagium, ratione illius balli erant penitus abſoluti & quiti ab illa fidelitate & illo homagio, nec tenebantur ei obedire, vel aliquid pro eo facere quod pertineret ad rationem illius balli. Ego ad eumdem dominum regem accedens, feci ei homagium ligium de Vitriaco, Marciliaco, & de omnibus quæ tenere ſolebam a comite Britanniæ, ſalvo jure JOHANNIS filii ſupradicti Petri, & YOLENDIS filiæ ejuſdem, quando venerint ad ætatem viginti & unius anni, dum tamen tunc facient eidem domino regi quod facere debebunt. Et juravi eidem domino regi, quod bona fide me tenebo ad eum & heredes ſuos, ſalvo eo quod dictum eſt de heredibus Britanniæ prædictis, & quod ſine aſſenſu ejuſdem domini regis non faciam pacem vel treugam cum rege Angliæ vel prædicto PETRO quondam comite Britanniæ. Idem autem dominus rex pro fideli ſervitio quod ei impendi, & quod ei impendam in futurum, dedit mihi quingentas libratas (a) terræ ad Tu-

(a) Libratam terræ idem ac jugetum terræ integrum ſeu aripennem exiſtimat Sirmondus in notis ad Gaufridum Vindocinenſem. Sed de hujus vocis explicatione non conſentire auctores animadvertit Cangius, qui de ea fuſius differit in Gloſſ.

Digitized by Google

ron. aſſignandas mihi infra tempus ſectar. ſui, quod eſt ad feſtum ſancti Michaëlis in Normannia prope terram meam quam ibi habeo; vel, ſi melius placuerit, domino regi, terram quam habeo in Normannia eſcambiet mihi in terra Andegavenſi, & prope illud excambium aſſignabit mihi prædictas quingentas libratas terræ extra forteritiam; & de iſtis libratis terræ quingentis feci eidem domino regi hominagium ligium contra omnes homines, qui poſſunt vivere & mori. Promiſit etiam mihi idem dominus rex, quod ſi per terram regis Angliæ vel prædicti Petri quondam comitis Britanniæ, amitterem terram illam, vel imminuerentur reditus vel proventus ipſius terræ, dominus rex reſtituet mihi aliam terram in loco competenti ad valorem terræ in qua damnificatus eſſem, ſcilicet in amiſſionem vel diminutionem redituum vel proventuum ejuſdem terræ. Et interim donec aſſignatio prædictæ terræ fiat, dabit mihi idem dominus rex in burſa ſua annuatim ſecundum valorem redituum vel proventuum terræ meæ amiſſorum vel diminutorum. Secundum autem quod recuperabo de reditibus & proventibus amiſſis vel diminutis, diminuetur de penſione burſæ domini regis, vel de terra, ſi propter hoc mihi fuerit aſſignata: in hac autem reſtitutione, quam mihi facere tenetur dominus rex, non intelligitur quod pro terra quam habere ſoleo in garenna vel in Anglia teneatur mihi facere aliquam reſtitutionem. Promiſit etiam mihi, quod ſi Vitriacum vel Marciliacum, quæ ſunt caſtella mea, obſiderentur per regem Angliæ, vel per dictum Petrum, idem dominus rex levabit obſidionem bona fide, ac ſi idem caſtellum ſuum eſſet proprium. Et ſi fortericia alicujus eorumdem duorum caſtellorum per eamdem guerram deſtrueretur; idem dominus rex reficeret eam in eodem ſtatu in quo prius erat vel etiam in meliori. Tenetur etiam idem dominus rex munitiones ad ſumtus ſuos tenere in prædictis caſtellis meis majores vel minores, ſecundum quod major vel minor neceſſitas apparebit. Fecit etiam idem dominus rex jurari mihi in animam ſuam per Matthæum de Monte-Morenciaci Franciæ conſtabularium, quod cum prædicto Petro quondam comite Britanniæ non faciet pacem ſine aſſenſu & voluntate mea. Cum eodem etiam rege Angliæ vel cum prædicto Petro non capiet idem dominus rex treugam in qua non ſim ego: hoc ipſum fecit jurari in animam ſuam per eumdem Matthæum cariſſima domina mea Blancha regina Francorum illuſtris quod hæc obſervabit bona fide, quamdiu tenebit ballum domini regis. Ego etiam teneor receptare in caſtellis meis eumdem dominum regem & gentes ſuas ad magnam vim & ad parvam, & ſervare bona fide, quouſque prædicti heredes Britanniæ devenirent ad ætatem viginti & unius anni, & fecerint domino regi quod facere debebunt. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras feci ſigilli mei munimine roborari. Actum in caſtris ante Anceniſum, anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo, menſe Junio.

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS pro Raymundo vicecomite Thoarcenſi.

Concedit ei quinquaginta libras annui reditus, donec caſtrum Marolii recuperet, &c.

Anno 1230. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex univerſis ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem.

Notum facimus quod nos dilecto & fideli noſtro Raymundo vicecomiti Thoarcenſi dedimus quinquaginta libras annui reditus, reddendas medietatem in nativitate S. Johannis Baptiſtæ, & medietatem in nativitate Domini, quouſque ipſe vicecomes recuperaverit caſtrum Marolii vel per auxilium noſtrum, vel alio modo, vel pacem de illo habuerit ad gratum ſuum. Et quando prædictum caſtrum recuperaverit, vel pacem de illo ad gratum ſuum habuerit, nos quiti erimus de quinquaginta libris Turonenſibus annui reditus ſupradictis. Inſuper homines dicti vicecomitis pro terra ſua de Louduno debent habere centum & decem libras Turonenſium annui reditus. Et ſciendum quod ſi aliqua de feodis dicti vicecomitis acquireremus, ea dare ſeu tradere non poſſemus, niſi talibus, qui prædicto vicecomiti ſervitia facerent, qualia debent ipſa feoda & apportant. Et hoc etiam faceremus ad laudem & conſilium dilecti & fidelis noſtri H. de Lezignano comitis Marchiæ & vicecomitis ſupradicti. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigilli noſtri auctoritate fecimus communiri. Actum in caſtris juxta Pontem *de Say* anno Domini MCCXXX. menſe Junio.

ACTA VISITATIONIS Lovanienſis S. Petri eccleſiæ.

Anno 1230. *Ex autographo Oigniacenſi.*

VIris venerabilibus & in Chriſto dilectis præpoſito, decano totique capitulo beati Petri Lovanienſis, magiſter G. decanus S. Johannis in Leodio, & conviſitatores ſui ſalutem in Domino.

Quoniam ad viſitandam eccleſiam veſtram auctoritate domini legati accedentes, per inquiſitionem factam ſtatum ipſius eccleſiæ plenius cognovimus, ex injuncto nobis officio ad reformationem eccleſiæ veſtræ diligentius intendentes, ordinamus & volumus, quod canonici veſtri univerſi & ſin-

guli reſidentiam faciant, aut ſi quis fora- A neus fuerit, tantum tertiam partem præbendæ ſuæ percipiat, vicarius ejus tertiam, & reliquam tertiam in uſus cedat reſidentium. Singulis autem annis duo canonici a capitulo eligantur, qui hanc tertiam & proventus omnes communis præbendæ recipiant in communes uſus reſidentium per eorum providentiam expendendos.

Talis autem ordo a canonicis in choro obſervetur, ut ſacerdotes ſuprema ſtalla teneant, de ceteris qui ſuperior eſt in ordine, ſuperior ſit in ſtallo.

B Ut autem & conſcientiæ conſulatur & famæ, inhibemus ne canonicus ſive vicarius, vel quicumque clericus alius ſuſpectam perſonam in domo ſua ſive in loco ſuſpecto retinere præſumat.

Ordinamus etiam ut canonici ſacerdotales præbendas habentes eas in propriis perſonis deſervire compellantur, alioquin ab officio & beneficio ſuſpendantur.

Ordinamus etiam, ut quicumque vicarias habent vel capellanias in oppido Lovanienſi, vel extra, eas in propriis perſonis, non per vicarios deſervire compellantur: alioquin illis privatis, aliis libere conferantur, qui eas in propriis perſonis & velint & valeant deſervire. C

Ordinamus etiam ut privilegia & inſtrumenta eccleſiæ communia in theſauraria reponantur.

Sigillum capituli ſub duabus clavibus ibidem claudatur, quæ duobus canonicis continue reſidentibus reſervandæ committantur.

Volumus etiam ut canonici veſtri in minoribus ordinibus conſtituti infra annum ad ordinem ſubdiaconatus promoveantur, nec aliquis in vicarium admittatur, niſi ſaltem ſit ſubdiaconus, vel ad eumdem ordinem in proximo velit & poſſit promoveri. D

Hæc omnia auctoritate domini legati qua fungimur in hac parte præcipimus perpetuo & inviolabiliter obſervari. Unde etiam horum omnium executionem magiſtro Gaufrido & F. decano conſilii Lovanienſis duximus committendam. Datum Wariæ, anno Domini MCCXXX. menſe Julio.

Infra pendent ſigilla tria.

CONVENTIO
inter S. Ludovicum regem & Mathildem comitiſſam Bolonienſem. E

Anno 1230. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis M. comitiſſa Bolonienſis ſalutem.

Notum facimus, quod cum contentio verteretur inter cariſſimum dominum noſtrum regem Francorum illuſtrem LUDOVICUM pro ſe & filia noſtra JOHANNA ex una parte, & nos ex altera, ſuper eo quod nos petebamus ab ipſo domino rege totam terram quam habebat pater noſter REN. comes in Caleto, & apud Aliſiacum, & comitatum Albæ-marlæ, quas terras dominus rex habebat in ballio ſuo nomine dictæ JOHANNÆ, quæ erat infra ætatem, exceptis terra de Aliſiaco, & alia terra quam invenit in manu ROBERTI comitis, quas habebat de dono PHILIPPI comitis Bolonienſis, ut dicitur, & nos dicebamus eaſdem terras ad nos pertinere, eo quod pater noſter dederat in maritagio nobis, quando deſponſata fuimus PHILIPPO filio claræ memoriæ regis Philippi, ſicut dicebamus, & ſicut dicebamus contineri in carta prædicti PHILIPPI regis, cujus forma hæc eſt:

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi pariter præſentes & futuri, quod dilectus & fidelis noſter REN. comes Bolonienſis filio noſtro PHILIPPO propter conventiones quæ erant inter nos & ipſum Philippum comitem ſuper matrimonio ejuſdem PHILIPPI & MATHILDIS filiæ ſuæ, dedit & aſſignavit totam terram quam habebat in Caleto tenendam & poſſidendam, excepta Inſula-bona cum pertinentiis ſuis, & excepta terra de Aliſiaco cum pertinentiis ſuis, quas dictus comes detinet tali modo, quod prædictæ terræ de Inſula-bona cum pertinentiis ſuis, & de Aliſio cum pertinentiis ſuis applicabuntur cum pretio rationabili, & dictus comes Bolonienſis tenetur nobis reddere valorem terrarum illarum, unam medietatem ſcilicet ad quindenam Paſchæ, & alteram medietatem ad feſtum S. Remigii ſingulis annis. Præterea dictus dominus Bolonienſis dedit eidem PHILIPPO filio noſtro totum comitatum Albæ-Marlæ, ſicut illum tenebat poſſidendum, & retinet terram S. Richerii, quæ fuit Rogerii de Mortuo-mari & domum cum pertinentiis ejuſdem, & quandocumque nos volemus, ſi nos non teneremus pro pagato de his partibus, poterimus reverti ad priores conventiones factas ſuper maritagio dicti filii noſtri PHILIPPI & MATHILDIS filiæ dicti comitis, ſicut continebatur in cartis quæ exinde ſunt conſcriptæ, & idem comes tenetur illas nobis proſequi, quando eum exinde requiſierimus, ſi de prædictis nos non haberemus pro pagato, ſicut dictum eſt. Prædictus quoque comes Bolonienſis, ſi vellet, ad eaſdem priores conventiones poſſet reverti ſicut ſcriptæ ſunt in cartis ſuper maritagio illo factis, & nos tenemur illas proſequi eidem quando nos inde requireret. Et ſciendum eſt quod ſi dictum aſſignamentum, quod dictus comes fecit PHILIPPO filio noſtro, amplius valeret quam diviſum ſit in prioribus conventionibus, & in cartis exinde factis, tamen minus pagaret de eo quod pagare tenetur ad terminos qui præ-

Digitized by

ſcripti ſunt de valore terrarum de Inſula- A bona & de Aliſiaco, & eorum pertinentiis. Quod ut firmum habeatur & ſtabile, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate roboramus. Actum apud S. Germanum in Laia anno ab Incarnatione Domini MCCX. menſe Maio.

Et ſecundum verba prædictæ cartæ petebamus jus a domino nobis exhiberi, & judicium nos recipere in curia ſua ſuper hoc conceſſimus; renunciantes omnibus aliis cartis pertinentibus ad querelam ſupradictam, quæ domino regi poſſent nocere & nobis prodeſſe; & dominus rex ſuper B his debebat habere conſilium reſpondendi & jus nobis faciendi. Super prædictis autem ante reſponſionem & judicium ipſius domini regis de conſilio bonorum virorum, de voluntate ſua & noſtra fuit ordinatum & conceſſum uſque ad duodecim annos completos, ut uſque ad mortem ejuſdem JOHANNÆ, ſi contingeret eam infra ætatem mori, quod dominus avertat, tali modo ſcilicet, quod nos recipiemus annuatim ad ſcaquarios ſuos per manum ballivi ſui nobis ſuper hoc jurati medietatem omnium proventuum dictarum terrarum, exceptis terra de Aliſiaco & aliis terris, quas PHILIPPUS comes quondam Bolonienſis dicitur C dediſſe Roberto comiti Drocarum, & Pilata-villa, & alia terra quæ fuit vicedomini de Pinquingniaco, quæ ſitæ ſunt in Normannia, & non ſunt de ordinatione iſta. Præterea ſciendum eſt, quod de communibus proventibus dictarum terrarum, ſalvis penitus proventibus terrarum quæ ſunt exceptæ, reddentur eleemoſynæ & feoda, & fient expenſæ ad conſervationem dictarum terrarum, & nemorum, & caſtrorum, & ad reparationem domorum, molendino- D rum, furnorum, granchiarum & calceiarum, vivariorum & ballivorum, & ſervientium, & aliorum ſimilium, quæ pertinent ad communem terræ ſuſtentationem, ſine conſtructione novorum ædificiorum. Completis autem XII. annis vel decedente dicta JOHANNA infra XII. annos, quod Deus avertat, omnia jura tam ipſius domini regis quam dictæ Johannæ, quam etiam noſtra erunt in eo ſtatu & puncto, in quo erant antequam ordinatio iſta facta eſſet: ita ſcilicet quod propter ordinationem iſtam ex E tunc nulli erit jus acquiſitum vel diminutum. Hæc omnia ſupradicta ordinata fuerunt, ſalvo in omnibus jure domini regis & heredum ſuorum, & jure dictæ Johannæ filiæ noſtræ, & jure noſtro, & heredum noſtrorum, qui in prædictis debent jus habere, & omni jure alieno. In cujus rei teſtimonium, de aſſenſu ejuſdem domini regis & noſtro ſigillum noſtrum præſentibus litteris duximus apponendum. Actum Pariſius anno Domini MCCXXX.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

De compoſitione cum burgenſibus Rupellæ.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod cum contentio mota eſſet inter burgenſes noſtros de Rupella ex una parte, & alienos homines ex altera, ſuper eo quod dicti burgenſes noſtri de Rupella dicebant ex antiqua conſuetudine ſe habere vina aliena in eadem villa Rupellæ nullatenus receptare; tandem dilecti & fideles noſtri comites H. Marchiæ & Theobaldus de *Blazon* ſeneſcallus noſter in Pictavia, volentes indemnitati totius gentis noſtræ terræ de partibus illis ſollicite providere, proborum virorum conſilio habito, tractaverunt ſuper hoc cum dictis burgenſibus in hunc modum; videlicet quod dicti burgenſes de Rupella ſuſtinebunt pacifice, & quiete quod omnes homines de terra noſtra, & eorum hominum qui in noſtro ſervitio ſunt vel erunt, a tempore vindemiarum uſque ad feſtum B. Andreæ ſingulis annis in prædicta villa de Rupella vina ſua undecumque venerint deponent, & vina ibidem depoſita licebit eis vendere, & de vinis ſuam facere voluntatem. Sed elapſo illo termino ex tunc inantea nullus de terra noſtra vel aliunde vina in ſæpedicta villa de Rupella, nec per mare nec per terram deponet. Nos autem conventiones prædictas volumus in perpetuum permanere, & in hujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſenti paginæ duximus apponendum. Actum apud Bellum-montem anno Domini MCCXXX. menſe Februario.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum pro Radulfo Filgeriarum domino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod nos RADULFO de Filgeriis reddidimus terram ſuam de Normannia, quam in manu noſtra tenebamus, & pro eadem terra fecit nobis homagium ligium ſicut feodum apportat ad uſus & conſuetudines Normanniæ. Præterea quoniam a prælatis & baronibus regni noſtri erat judicatum, quod PETRUS quondam comes Britanniæ, propter ea quæ meffecerat contra nos, amiſerat per jus ballum Britanniæ, & quod omnes fidelitatem vel homagium ratione illius balli mihi pro eo facere tenebantur: idem RADULFUS ad nos accedens fecit nobis homagium ligium de Foucheriis, & de omnibus quæ tenere ſolebat a dicto P. quondam comite Britanniæ, ſalvo jure heredis Britanniæ quando venerit ad ætatem XXI. annorum, dum tamen

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

tunc faciat nobis dictus heres quod facere debebit. Tradidit etiam nobis idem Radulfus caſtrum de Fougeriis ad ponendum ibi garniſionem noſtram, ſi velimus, & ad guerreandum regem Angliæ; & dictum P. quondam comitem Britanniæ & ſuos: ita tamen quod ſi treugæ caperentur inter nos & regem Angliæ & dictum Petrum quondam comitem Britanniæ, idem Radulfus rehahaberet idem caſtrum: & ſi guerra iterum moveretur, idem Radulfus nobis redderet dictum caſtrum, ſalvo eo quod dictum eſt, de herede Britanniæ ſupradicto. Nos autem in dicto caſtro Fougeriarum ponemus, ſi voluerimus, garniſionem noſtram ſive magnam ſive parvam, prout viderimus opus eſſe, cum conſilio dilecti & fidelis noſtri Andreæ de Vitriaco. Tenebimus etiam eidem Radulfo ad denarios noſtros uſque ad triginta milites de militibus dicti Radulfi, quamdiu guerra noſtra durabit uſque ad prædictam ætatem heredis Britanniæ, vel in dicto caſtro, vel ubi viderimus expedire. Et idem Radulfus, ſi voluerit, erit in garniſione dicti caſtri: ita tamen quod gentes noſtræ, ſi nobis placuerit, habeant poteſtatem ejuſdem caſtri. Si etiam nobis placeret eidem Radulfo durante guerra tradere dictum caſtrum, ipſe illud ad ſervitium noſtrum bene & fideliter ſervare tenetur, & tamen inimicos noſtros guerreare. Nos autem eidem Radulfo conceſſimus quod nec pacem nec treugam faciemus, per quam idem Radulfus ad homagium vel ſervitium regis Angliæ vel dicti P. revertatur. Si etiam idem caſtrum obſideretur a rege Angliæ, vel dicto P. quondam comite Britanniæ, vel ſuis; nos eidem tamquam feodo noſtro ſuccurreremus. Omnes autem conventiones noſtras prædictas juravit ſuper ſancta dictus Radulfus ſe firmiter ſervaturum. Juravit etiam quod bene & fideliter ſerviet nobis, & quod forteritias ſuas tradet nobis, vel mandato noſtro ad magnam vim & parvam, quotiens a nobis ſeu mandato fuerit ſuper hoc requiſitus, ſalvo eo quod dictum eſt de herede Britanniæ ſupradicto. Debet etiam idem Radulfus nobis facere haberi juramenta militum totius terræ ſuæ. Quod ſi idem Radulfus defecerit in aliqua prædictarum conventionum obſervanda, ipſi ad nos ſe tenebunt donec id fuerit emendatum. Super prædictis autem conventionibus ab eodem Radulfo firmiter obſervandis, dilectus & fidelis noſter Fulco Paganelli erga nos pro eodem Radulfo ſe plegium obligavit, manu capiens ſuper totum illud quod tenet de nobis quod prædictus Radulfus conventiones præmiſſas fideliter & firmiter obſervabit: ita quod ſi idem Radulfus defecerit in aliqua prædictarum conventionum obſervanda, nos ad totum illud, quod idem Fulco tenet de nobis ſine meſſacere poterimus aſſignare. In cujus rei, &c. Actum apud Atheias anno Domini MCCXXX. menſe Martio.

LITTERÆ JOHANNIS Leodienſis epiſcopi pro capitulo ſancti Martini Leodienſis.

Ut in eccleſiis parrochialibus, in quibus jus perſonatus & patronatus habent, vicarios perpetuos ponere poſſint.

Anno 1231. Ex mſ. Cl. V. domini de Lauriere.

JOHANNES Dei gratia Leodienſis epiſcopus dilectis in Chriſto filiis decano & capitulo S. Martini Leodienſis, ſalutem & paternam in Domino dilectionem. Cum quaſdam eccleſias parrochiales habeatis, in quibus deſervire perſonaliter non poteſtis, nos animarum veſtrarum & parrochianorum illarum eccleſiarum ſaluti providere volentes, auctoritate præſentium vobis indulgemus, ut in prædictis eccleſiis, in quibus jus perſonatus & patronatus dinoſcemini obtinere, liceat vobis auctoritate noſtra per vicarios perpetuos & idoneos deſervire: ita quod ipſi curam ſuſcipiant animarum, & juxta ordinationem prudentium aliquorum, de ipſarum eccleſiarum proventibus congruam recipiant portionem, videlicet VIII. marcarum Leodienſium & VI. modios ſpeltæ, nobis & ſucceſſoribus noſtris & archidiaconis loci de ſuis juribus reſponſuri, nec alicui de canonicis veſtris de cetero conferantur, voſque reſiduum in uſibus veſtris libere ad ſervitium horarum convertatis. Et ſi quid de aliquo vicariorum ipſorum humanitus contigerit, vel alio modo ceſſerit, volumus ut decedente uno vel cedente, alius per vos ſub eadem proviſione ſubſtituatur ibidem. Datum anno Domini MCCXXXI. menſe Maio.

LITTERÆ GUIDEMARI de Leonio.

De hominagio ſuo.

Anno 1231. Ex reſ. Colbertina

EGo Guidomarus de Leonio notum facio univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, quod ego cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri feci hominagium de toto feodo meo de Britannia: ita quod tenebo illud a domino rege uſque ad legitimam ætatem heredis Britanniæ, ſcilicet viginti & unius annorum, dum tamen tunc faciat dictus heres domino regi de dicto feodo quod debebit, & dominus rex tenebit mihi quindecim milites ad denarios ſuos quamdiu guerra durabit, & dabit mihi mille libras Turonenſes, ſi guerra ſit: ſi vero treuga ſit, idem dominus rex dabit mihi ſeptem millia ſolidorum Turonenſium; & cum guerra inceperit, perficientur mihi dictæ libræ mille ad terminos rationabiles perſolvendæ. De prædicta vero pecunia jam recepi a domino rege ſeptem mille

le ſolidos Turonenſes, nec poteſt dominus rex facere pacem vel treugam cum PETRO comite Britanniæ: ita quod ego vel illi, qui ſe tenebunt mecum ad ſervitium domini regis, remaneamus in homagio & obedientia dicti Petri comitis Britanniæ, nec de cetero ego vel ipſi ad hominagium vel ſervitium ejuſdem comitis revertemur. In cujus rei teſtimonium, &c. Actum anno Domini MCCXXXI. menſe Maio.

LITTERÆ HENRICI DE AVAUGOR.

De eodem.

Anno 1231 Ex mſ. Colbertino.

EGo Henricus de Avaugor notum facio univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, quod ego cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri feci hominagium de toto feodo meo de Britannia: ita quod illud tenebo ab eodem domino rege uſque ad legitimam ætatem heredis Britanniæ, ſcilicet viginti & unius annorum, dum tamen tunc faciat dictus heres domino regi de dicto feodo ſuo quod debebit, & ſi dominus rex habuerit a domino Drocone de [a] Melloto caſtrum de (a) *Gaerclip*, traderet illud mihi, quamdiu guerra durabit, C & ego tradam eidem domino regi duos filios meos primogenitos in hoſtagium: finita autem guerra, dominus rex habebit, ſi voluerit, dictum caſtrum, & ego filios meos rehabebo. Si autem dominus rex prædictum caſtrum non habuerit a dicto Drocone, providebit mihi dominus rex de alio ſecuro receptaculo, ubi poſſimus ego & uxor mea & familia receptari. Præterea dominus rex debet mihi tenere ad denarios ſuos viginti quinque milites, quamdiu guerra durabit. Inſuper dominus rex dabit mihi, ſi guerra D fuerit, duo millia librarum Turonenſium ad terminos rationabiles ſolvendarum, & duos equos. Si vero treuga ſit, habebo trecentas marchas argenti, & cum guerra inceperit, perficientur mihi prædicta duo millia librarum ad terminos rationabiles ſolvendarum. De prædicta vero pecunia jam recepi a domino rege trecentas marchas argenti. Inſuper dominus rex non poteſt facere pacem, nec treugam cum PETRO comite Britanniæ: ita quod ego vel illi, qui ſe tenebunt mecum ad ſervitium domini regis remaneamus in hominagium & obedientia dicti comitis, E nec de cetero ad hominagium vel ſervitium dicti comitis revertemur. Præterea ſi dominus rex acquiſierit terram, quam pater meus & ego poſt mortem ipſius tenuimus, reddet mihi jus meum, ſcilicet legitimam inquiſitionem, quam ſuper hoc faciet uſque ad prædictam ætatem heredis Britanniæ, & tunc de ea ſuam faciet voluntatem. In cu-

(a) Forte *Guarplic*, de quo Rigordus in vita Philippi Auguſti.

A jus rei teſtimonium, &c. Actum anno Domini MCCXXXI. menſe Maio.

ALIÆ LITTERÆ HENRICI de Avaugor.

Anno 1231 Ex mſ. Colbertino.

EGo HENRICUS de Avaugor miles, notum facio omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, quod ego caſtrum *Guerclim*, quod cariſſimus dominus meus LUDOVICUS rex Francorum illuſtris mihi tradidit cuſtodiendum, ipſi & heredibus ipſius vel eorum certo nuncio ſuper hoc ſuas patentes litteras deferenti, reddere teneor, B ac deliberare in eo ſtatu & puncto, in quo erat quando illud mihi tradidit cuſtodiendum, quotienſcumque ab eodem domino rege vel heredibus ſuis ſuper hoc fuero requiſitus. Hoc autem promiſi & ſuper ſacroſancta juravi me bona fide firmiter & fideliter obſervaturum. In cujus rei teſtimonium, &c. Actum apud Vicenas anno Domini MCCXXXI. menſe Junio.

LITTERÆ TINGER FILII alterius.

De fideli ſervitio.

Anno 1231 Ex mſ. Colbertino.

EGo Tinger filius alterius, notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis, quod ego domino LUDOVICO regi Francorum illuſtri promiſi firmiter & ſuper ſacroſancta juravi, quod ego bene & fideliter ei ſerviam in guerra ſua, quamdiu durabit contra PETRUM dictum comitem Britanniæ uſque ad legitimam ætatem heredis Britanniæ, videlicet viginti & unius annorum completorum, dum dictus heres tunc faciat eidem domino regi quod debebit. Juravi etiam quod toto poſſe meo dominum meum Gunnardum de Leonio in bono & fideli ſervitio ejuſdem domini regis tenebo, & ad hoc quod in eo conſtanter laborabo. In cujus rei teſtimonium, &c. Actum Pariſius an. Domini MCCXXXI. menſe Junio.

LITTERÆ PETRI EPISCOPI Meldenſis.

De promulgando interdicto ob collectum a Theobaldo comite pedagium.

Anno 1231. Ex cartario Meldenſi.

P. Dei gratia Meldenſis epiſcopus univerſis abbatibus, prioribus, decanis, preſbyteris & aliis eccleſiarum prælatis in Meldenſi diœceſi conſtitutis, ſalutem in Domino.

Cum nobilis vir THEOBALDUS comes Campaniæ de novo incœperit colligere pedagium Meldis ab hominibus noſtris, & ab hominibus feodorum noſtrorum, & ab hominibus capituli noſtri, & ab hominibus aliarum eccleſiarum Meldenſis diœceſis, & ſuper hoc monitus noluerit deſiſtere. Item

cum præpoſitus Meldenſis cœperit nanta hominum dicti capituli Meldenſis manentium, & monitus noluerit reddere vel recredere, & propter hoc ſit excommunicatus, & dictus comes ſuper hoc noluerit emendare; contra dictum comitem habito bonorum virorum conſilio, ita duximus procedendum, quod nos homines communiæ comitis Meldenſis, & alios ejuſdem comitis homines Meldenſis diœceſis, & loca ad quæ venerit quamdiu ibi erit, ſuppoſuimus interdicto. Quare vobis mandamus, quatinus dictos homines ſub interdicto teneatis, & loca veſtra cum ad ea dictus comes acceſſerit, ſimiliter pro interdictis habeatis quamdiu ibi moram fecerit dictus comes in ipſius receſſu organa veſtra reſumentes. Actum anno Domini MCCXXXI. die lunæ poſt feſtum S. Bernabæ apoſtoli.

LITTERÆ HENRICI archiepiſcopi Colonienſis pro capitulo S. Martini Leodienſis.

Confirmat contenta in litteris Johannis Leodienſis epiſcopi.

Anno 1231. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

HENRICUS Dei gratia Colonienſis archiepiſcopus omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum eſſe volumus, quod nos gratiam & indulgentiam, quam venerabilis frater Leodienſis epiſcopus decano & capitulo S. Martini in Leodio ſuper parrochialibus eccleſiis quas conferunt, idoneis & perpetuis vicariis locandis & inſtituendis, qui curam animarum gerant, & congruam de fructibus earum percipiant portionem, ſicut in litteris ejuſdem, quas inſpeximus, plenius continetur, ratam & firmam eſſe volentes, cum auctoritate noſtra approbamus & confirmamus, inhibentes ſub pœna excommunicationis, ne quis contra eam venire, vel aliquid immutare audeat vel præſumat. Datum anno Domini MCCXXXI. menſe Julio die Proceſſi & Martiniani.

LITTERÆ REGIS ANGLIÆ.

De treuga anno Domini MCCXXXI.

Anno 1231 Ex mſ. Colbertino.

HENRICUS rex Angliæ, dominus Hiberniæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ, comes Andegaviæ, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem. Noverint univerſi quod in præſentia B. prioris ſancti Martini de Campis, quem LUDOVICUS rex Francorum illuſtris propter hoc ad nos deſtinavit, fecimus dilectum & fidelem noſtrum Radulfum filium Nicolai ſeneſcalli noſtri jurare in animam noſtram, quod treugas nuper initas inter ipſum regem Francorum & nos per dilectos & fideles

A

noſtros PETRUM ducem Britanniæ & comitem Richemundiæ, & RANULFUM comitem Ceſtriæ & Lincolniæ bona fide faciemus obſervari, ſicut continetur in litteris hinc inde confectis ſuper prædictis treugis, prædictos comites & litteras ipſius ſeneſcalli patentes dicto domino regi tranſmiſimus. Idem vero prior cui præfatus dominus rex Francorum dederat poteſtatem jurandi in animam ipſius regis, quod prædictas treugas ex parte ſua bona fide faceret obſervari, ſicut ipſe rex per litteras ſuas nobis ſignificavit, hoc idem in animam ipſius regis in

B

præſentia noſtra juravit. Fecimus etiam dilectos & fideles noſtros RICHARDUM fratrem noſtrum comitem Pictaviæ & Cornubiæ, & H. de Burgo comitem Ranc. juſtitiarium noſtrum jurare. Ipſi inducent nos & monebunt bona fide & pro poſſe ſuo, quod treugas prædictas firmiter & bona fide faciemus obſervari, & eas per ſe & ſuos bona fide obſervabunt, & litteras ipſorum comitum patentes præfato domino regi tranſmiſimus. In cujus rei teſtimonium has litteras

C

noſtras patentes fieri fecimus teſte me ipſo apud caſtrum anno regni noſtri XV.

LITTERÆ COMITIS RICHARDI.

Pro eodem.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

OMnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, R. comes Pictaviæ & Cornubiæ ſalutem. Noveritis quod nos præſente domino noſtro H. rege Anglorum illuſtri, & præſente priore B. Martini de Campis nuncio domini regis Franciæ, tactis

D

ſacro-ſanctis, juravimus quod nos ipſum dominum regem Anglorum monebimus, & pro poſſe noſtro fideliter inducemus ad obſervandam treugam initam inter ipſum dominum regem Francorum & regem noſtrum per P. comitem Britanniæ, & R. comitem Ceſtriæ, & quod ipſi eam fideliter tenebimus pro poſſe noſtro, pro nobis & noſtris. Valete.

LITTERÆ SENESCALLI ANGLIÆ.

E

De eodem.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

OMnibus ad quos præſentes pervenerint RADULFUS filius Nicolai ſeneſcallus domini regis Anglorum ſalutem. Ad omnium notitiam volumus pervenire, me de præcepto domini mei HENRICI Anglorum regis illuſtris, in animam ejus juraſſe, præſente B. priore ſancti Martini de Campis nuncio LUDOVICI illuſtris regis Francorum, & prædictum dominum meum regem Angliæ per viros nobiles comitem Britanniæ & comitem Ceſtriæ nuper initas treugas firmiter & bona fide faciet obſervari: & in hu-

Digitized by

jus rei teſtimonium has litteras meas fieri feci patentes. Valete.

LITTERÆ HUBERTI DE BURGO.

De eodem.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

OMnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, H. de Burgo comes Ranc. juſtitiarius Angliæ ſalutem. Noveritis quod nos præſente domino noſtro H. rege Angliæ illuſtri, & præſente priore B. Martini de Campis nuncio domini regis Franciæ tactis ſacro-ſanctis juravimus, quod nos ipſum dominum regem noſtrum Anglorum monebimus, & pro poſſe noſtro fideliter inducemus ad obſervandam treugam initam inter ipſum dominum regem Francorum & regem noſtrum per P. comitem Britanniæ & R. comitem Ceſtriæ, & quod nos ipſi eam fideliter tenebimus, pro poſſe noſtro pro nobis & noſtris. Teſte meipſo apud Caſtrum Mathild. tricesima prima die Auguſti, anno regni domini regis XV. (a)

[a]

CARTA JOHANNIS ABBATIS Alciacenſis.

De commutatione facta cum rege pro terris quas in parco Heſdini includi fecit.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino. [b]

JOHANNES divina miſeratione abbas (b) Alciacenſis totuſque ejuſdem loci conventus, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Noveritis quod cum claræ memoriæ LUDOVICUS primogenitus regis pro terra, aqua & nemore, quæ in parco Heſdini includi fecit, octo libras Pariſienſes annuatim ad reditus præpoſituræ Heſdini recipiendas nobis dediſſet, & per cartam ſuam confirmaſſet, donec ſufficiens excambium aſſignaret; tandem LUDOVICUS Franciæ rex illuſtris ejus filius excambium ſufficiens, ſcilicet ſexaginta menſuras terræ quas ad opus eccleſiæ fecit comparari, in comitatu Heſdini nobis aſſignavit, & pacifice in perpetuum nobis poſſidendas conceſſit. Nos autem prædictas octo libras nobis aſſignatas perpetuo quittamus, & cartam noſtram ſuper hoc confectam reddidimus, contenti de cetero eſcambio nobis aſſignato. In cujus rei, &c. Actum apud ſanctum Audomarum anno Domini MCCXXXI. menſe Septembri.

LITTERÆ SANCTI LUDOVICI regis Francorum.

De reſtauratione damnorum epiſcopo Abrincenſi illatorum pro firmitate villæ facienda.

Anno 1231. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS, &c. Noverint univerſi, quod nos in recompenſationem damni illius quod dilectus & fidelis noſter GUILLELMUS epiſcopus Abrincenſis incurrit in jardino ſuo apud Abrincas ſito, in quo foſſata caſtri noſtri ad eamdem villam infortiandam fieri fecimus, eidem dedimus & aſſignavimus duodecim libratas Turonenſis monetæ percipiendas ab eodem & ejus ſucceſſoribus libere & quiete ſingulis annis apud Abrincas, in præpoſitura noſtra Abrincatenſi, ipſa die feſti S. Michaëlis, per manum præpoſiti noſtri Abrincatenſis. Quod ut perpetuæ firmitatis, &c. Actum Pariſius anno dominicæ Incarnationis MCCXXXI. menſe Novembri, regni vero noſtri anno quinto, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo, ROBERTO buticulario, S. BARTH. camerarii, S. AMAURICI conſtabularii. Data vacante cancellaria.

HÆC EST FORMA DE STATU mortis (c) Lantgraviæ de Thuringia.

[c]

Anno 1231. Ex mſ Lieſſienſi. [d]

DOminica ante octavam Martini poſt matutinas, confeſſionem ipſius audivit magiſter Conradus (d) de *Marburg* Prædicator. Tamen nihil inconfeſſum recogitavit. De teſtamento ipſius ordinando cumquæreret, ipſi reſpondit: « Mirabiliter quæritis, » cum ſciatis quod ipſa die, quando vobis » feci obedientiam, primum propriæ volun» tati, poſtea pueris meis, deinceps omni » voluptati corporali & ſæculo abrenuncia» vi, poſtea terrenas poſſeſſiones habendas » propter reddenda debita & largitiones » eleemoſynarum promiſi tantum retinere » ſecundum voluntatem veſtram, unde » quandocumque potero a vobis habere li» centiam, omnia libentiſſime relinquam, » ita quod de quotidiana eleemoſyna vi» vam in recluſo ab aliis pauperibus accipienda. » Et his dictis omnia quæ videbatur habere ipſius reliquit ordinationi, ut omnia quæ haberet ad uſus pauperum converteret. Præmiſſum etiam votum & renuntiatio utique ipſa die facta eſt, quando poſt

(a) Has litteras in eodem codice ſequitur Henrici regis Angliæ carta data apud *Vuillem* anno XI. regni ſui de treuga inita cum rege Francorum uſque ad feſtum ſancti Johannis, quæ apud Reymerum extat.

(b) Alciacum abbatia ordinis ſancti Benedicti in diœceſi Bononienſi a celebri olim monaſterio Sithienſi ſeu S. Bertini dependens, de qua vide Johannem Iperium t. 3. Anecd.

(c) Sanctæ Elizabeth regis Hungarorum filiæ, cujus vitam prolixius deſcriptam habes apud Surium decima nona Novembris.

(d) Ipſius fit mentio in epiſtola Gregorii papæ IX. ad Henricum Friderici II. imperatoris filium tomo primo Anecdotorum.

Digitized by Google

mortem mariti ſui habitum religionis aſſum- A ſit. Poſtea prædicta dominica cantata miſſa corpus Domini accepit, quo accepto, tota die collationem habuit de evangeliis & optimis quæ in prædicationibus audierat. Tandem poſt veſperas ſeriatim cœpit recitare evangelium de ſuſcitatione Lazari, & de vita & ſermonibus Mariæ & Marthæ ſororum ejus, ſicut in evangelio continetur, poſtea quomodo Dominus ter flevit, ſcilicet in prædicta ſuſcitatione Lazari, & ſuper Jeruſalem & in cruce, & per hæc verba quidam religioſi & quædam religioſæ circa eam ſedentes in fletum excitabantur. Nam omnes ſæculares perſonas duobus diebus ante B ſuum obitum rogaverat excludi, ne impedirent ejus meditationem. Dixit enim ſe in mente velle revolvere de omnipotente Judice & de glorioſa ſocietate, quam ſe ſperaret poſt hanc vitam habituram, aſſumto textu paſſionis, ubi Dominus crucem bajulavit & ſequebantur eum mulieres a longe, hæc verba Domini ſæpius circumſedentibus & plorantibus dixit: *Filiæ Jeruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas.* In talibus collationibus, ab hora tertia diem expendit uſque paulo ante mediam noctem. Circa mediam noctem ſubmiſſa voce, om- C nibus qui circa ipſam erant ſilentium indixit, & ita quaſi ſuaviſſime obdormiendo expiravit. Sciatis etiam quod ipſa dixit tertio die ante mortem ejus, tantum ſe habere eximiam debilitatem, & non aliquem dolorem. Unde licet ægrotaſſet pluſquam XV. diebus, tamen nulla ſigna mortis habuit, niſi tantum defectum naturæ. Dixerunt etiam quædam religioſæ, necnon & ejus filia, quod aliquot diebus ante ejus obitum dulciſſimum cantum ſine motu labiorum in gutture ejus audierunt circa eam fuiſſe. Scia- D tis etiam certiſſime quod ipſa magiſtro C. dum ſana adhuc fuiſſet de morte ſua prædixerat, & alia plura quæ ſcilicet digna eſſent relatione, & multos poſſent lætificare, quæ tamen expedit ſub ſilentio præterire, donec videamus quid Dominus in futurum circa famulam ſuam velit operari.

Hæc miracula operatus eſt Dominus per Lantgraviam.

Secunda die poſt ejus ſepulturam curatus eſt ad ejus ſepulchrum quidam monachus ordinis Ciſtercienſis a morbo quem pluſquam XL. annis habuerat.

In vigilia B. Sebaſtiani, quidam cœcus E puer, cui carnes aſpectu horribiles excreverant de oculis, ad ejus invocationem clariſſimis ſibi oculis reſtitutis eſt illuminatus.

Quædam femina rabida, ita quod dentitibus & manibus laniavit quidquid rapere potuerat, in octava ſanctæ Agnetis curata eſt.

Quidam ſervus de caduco morbo eſt curatus.

Quidam nobilis de fluxu ſanguinis, quem impetuoſiſſime habebat juxta capellam in qua quieſcit ad ejus invocationem eſt curatus.

Quidam mutus & penitus inſanus ad ejus invocationem eſt curatus.

Quædam habens vertiginem capitis, ita quod in pluribus annis raro obdormierit, per eam ſoporis gratiam recepit.

Quædam religioſa de *Marburg* quæ omnino fuit ſurda, in dominica *Exurge* auditum recepit.

In dominica *Invocavit* eſt curatus quidam puer contractus de *Burbach*, & ipſo die vir quidam de *Medebach* uno crure claudus greſſum recepit.

In dominica *Reminiſcere* quædam ſurda eſt curata.

Sexta feria ſequente quidam qui x. ſeptimanis fuerat rabidus, quod dicitur vulgo *Abende*, ad ejus invocationem eſt curatus.

Quinta feria ante dominicam *Lætare* quidam puer qui a die nativitatis ſuæ præter quindecim dies cœcus effectus eſt, per ipſam viſum recepit.

EPISTOLA INGELRANNI de Codiciaco ad Theobaldum comitem Campaniæ.

Ut Guillelmum de Dampetra ad ſuum ſervitium attrahere ſtudeat, &c.

CHariſſimo domino ſuo THEOBALDO comiti Campaniæ & Briæ palatino INGELRANNUS dominus Cociaci ſalutem & paratum in omnibus obſequium.

Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

Sciatis quod ſi dominum GUILLELMUM DE DAMPETRA ad ſervitium veſtrum poſſetis attrahere, multum vobis laudo, & multum vobis cederet ad honorem, ſi impriſam, quæ, ſicut dicitur, adverſum vos & nos incœpta erat, diſrumpere poſſitis; & illud cederet ad dedecus, quæ impriſiam illam, ut dicitur, incœperant, niſi eis quibus impriſierant, auxilientur, & levius poteritis inimicos veſtros quemque, quam ſimul omnes vincere. Sciatis autem quod ſuper hoc inter me & comitem locuti fuimus ſuper Sueſſu, quando dominus rex ibi fuit, & dominus comes prædictus quæ dixerimus debebat vobis ſignificare, & adhuc vobis laudo & conſulo, ut cum comite ſupradicto ſuper hoc loquamini, & conſilio ejus uti velitis. Sciatis inſuper quod ipſa die quando litteræ veſtræ ad me venerunt, mihi veriſſime dictum fuit, quod dominus Guillelmus de Dampetra ſororem comitiſſæ Flandrenſis dominam Hannonienſem duxerat in uxorem. Ad mandatum autem veſtrum, ut mihi mandaſtis, apud Sparnacum libenter accedam.

Digitized by

EPISTOLA ALANI de *Joincort* ad Theobaldum Campaniæ comitem.

Quidquid dominus Turni apud Viſiacum poſſidet ab ipſo movere.

Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

CHariſſimo domino ſuo viro illuſtri THEOBALDO Campaniæ & Briæ comiti Alanus de *Joincort* ſalutem & paratum in omnibus ſervitium.

Scire vos volo, quod quidquid dominus Turni habet apud Viſiacum, eſt de noſtro feodo & movet de vobis, quamvis JOHANNES filius domini comitis Sueſſionenſis dominus Turni, dicat ſe illud tenere & movere a domino INGUERRANDO de Coci. Et hoc paratus ſum ubique teſtari & retinere in curia veſtra ubicumque debebo. De hoc etiam vobis ferent teſtimonium omnes milites feodati de Caſtellania caſtri Portuenſis. Ego ſiquidem aliquoties ex mandato dominæ meæ matris veſtræ ſaiſivi terram de Turno, & habebam quamdiu ſaiſina durabat apud Viſiacum meos cuſtodes proprios, qui propter ſaiſinam tenebant & levabant omnes exitus & proventus, quos dominus Turni habebat in eadem villa. Propter hæc vobis laudo & conſulo bona fide, ſicut homo veſter, quatenus non permittatis dictum JOHANNEM advocare feodum veſtrum de alio quam de vobis, nec tenere. Iſtud enim vobis verteretur ad dedecus & damnum.

NOVA CONFOEDERATIO facta inter Fridericum imperatorem & Ludovicum regem Francorum filium illuſtris Ludovici.

Anno 1232. Ex mſ. Colbertino.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum imperator ſemper auguſtus, Jeruſalem & Siciliæ rex. Sinceræ dilectionis affectus, quem ad cariſſimum amicum noſtrum & fratrem LUDOVICUM regem Francorum illuſtrem habuimus & habemus, ſollicite nos admonet & inducit, ut verum amicitiæ fœdus, quod ei ſervavimus hactenus, illibatum ſtabilitate perpetua fortius roboremus & firmiter innovemus. Noverint igitur univerſi, præſentes pariter & futuri, quod nos ſubſcriptam confœderationem & amicitiam cum præfato rege & ipſius heredibus poſtmodum duximus iniendam. In primis non erimus dicto, facto, vel aſſenſu, qualiter idem rex, & heredes ejus vitam aut honorem amittant, ſeu captionem corporum habeant, & ſi aliquod iſtorum ſciverimus, illud diſturbabimus bona fide. Quod ſi diſturbare non poterimus, ſignificabimus eis, aut alicui vel aliquibus perſonis bona fide, quæ hoc valeant diſturbare, ſeu per A aliquam vel per aliquas perſonas ſignificabimus ipſis eiſdem. Item, non conſentiemus quod de imperio noſtro, & hominibus ejuſdem imperii noſtri, alicui vel aliquibus, qui contra prædictum regem & ejus heredes in perſonis honoribus & terris eorum quicquam fecerint, vel facere attentaverint, tam de perſonis, quam de rebus aliquod ſubſidium tribuatur, ſed prorſus inhibebimus, quod non fiat, & ne fiat diſturbabimus bona fide. Inſuper nos homines regni ſui vel ad regnum ſuum pertinentes, contumaces, aut eidem rebelles, ſeu moventes B guerram contra ipſum regem & heredes ipſius, vel foribannitos regni ſui non receptabimus, nec receptari faciemus, nec in imperio noſtro ubi poteſtatem habeamus, per nos aut amicos noſtros ſuſtinebimus receptari, poſtquam idipſum ex parte ipſorum nobis fuerit intimatum, ſed eos ubicumque inveniri poterunt per imperium noſtrum capi faciemus in rebus pariter & perſonis bona fide, ubi poteſtatem ſuper hoc habeamus. De rege Angliæ ſic erit, quod nullam cum eo amicitiam ſeu confœderationem faciemus, nec a noſtris fieri C permittemus, ubicumque poteſtatem impediendi habeamus ſine voluntate prædicti regis Francorum, & hanc confœderationem fecit nobiſcum bona fide idem rex LUDOVICUS, quod non erit dicto, facto, conſilio, vel aſſenſu, qualiter nos & heredes noſtri vitam aut honorem amittant, ſeu captionem corporum habeamus, & ſi aliquid iſtorum ſciunt, illud diſturbabit bona fide, quod ſi diſturbare non poterit, ſignificabit nobis, aut alicui vel aliquibus perſonis bona fide, quæ hoc valeant diſturbare, ſeu per aliquam ſeu aliquas perſonas, ſignificabit nobis ipſis. Item, non conſen- D tiet quod de regno ſuo & hominibus ejuſdem regni ſui vel aliquibus, qui circa nos & heredes noſtros in perſonis, honoribus, terris noſtris quicquam fecerint vel facere attentaverint, tam de perſonis quam de rebus aliquod ſubſidium tribuatur: ſed prorſus inhibebit, quod non fiat, & ne fiat diſturbabit bona fide. Inſuper idem rex homines imperii noſtri ad imperium noſtrum pertinentes contumaces, aut nobis rebelles, ſeu moventes guerram contra nos & heredes noſtros, vel foribannitos impe- E rii noſtri non receptabit, nec receptari faciet, nec in regno ſuo ubi poteſtatem habeat per ſe aut homines ſuos ſuſtinebit receptari, poſtquam idipſum ex parte noſtra ſibi fuerit intimatum; ſed eos ubicumque inveniri poterunt per regnum ſuum capi faciet in rebus pariter & perſonis bona fide, ubi ſuper hoc poteſtatem habeat prædictam. Itaque confœderationem præcepimus & injunximus jurandam pro nobis & in anima noſtra a dilecto familiari noſtro

magiſtro Henrico venerabili Catanenſi electo, & Henrico de Aquiſgrani camerario fidelibus noſtris. Acta ſunt hæc anno dominicæ incarnationis MCCXXXII. menſe Maii quintæ indictionis. Datum apud Portum-Naonis in Foro-julii, anno, menſe & indictione intitulatis.

CARTA S. LUDOVICI REGIS.

De capella Nongenti.

Anno 1232. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. Ludovicus, &c. Notum, &c. quod cum dilecti noſtri abbas & conventus Columbenſis unum e ſuis monachis, quem vellemus qui in capella caſtri noſtri de Nogento miſſam cum horis canonicis diebus ſingulis celebrabit, nobis liberaliter conceſſiſſent: quem monachum pro voluntate noſtra, & quotiens nobis placuerit, poterimus amovere, alium ejuſdem loci monachum, quem voluerimus ſubſtituentes ibidem. Nos devotione dictorum abbatis & conventus penſata, pro anima inclytæ recordationis Ludovici genitoris noſtri regis Francorum illuſtris & noſtra, eiſdem ad opus ſuæ infirmariæ Columbenſis conceſſimus & aſſignamus duodecim libras Pariſienſes in præpoſitura noſtra de Nogento annuatim percipiendas, & a præpoſito noſtro de Nogento, qui pro tempore fuerit, ſex videlicet libras in feſto omnium ſanctorum, & alias ſex libras in feſto beati Johannis-Baptiſtæ ipſi abbati & conventui perſolvendas, parochiali preſbytero de Nogento in recompenſatione aliarum oblationum & aliorum proventuum, qui ex eadem capella ſibi poterant obvenire, XL. ſolidos Pariſienſes annui reditus in eadem præpoſitura noſtra de Nogento ſimiliter aſſignantes, quorum medietatem in feſto omnium ſanctorum, & aliam medietatem in nativitate B. Johannis-Baptiſtæ a dicto præpoſito de Nogento recipiet & habebit. Quod ut, &c. Actum apud Aſſuerum anno Domini MCCXXXII. menſe Junio, regni vero noſtri anno VI. aſtantibus, &c.

EPISTOLA ADEMARI
abbatis Caſtrenſis, ad Bonifilium abbatem Maſſilienſem S. Victoris.

Quoſdam ab eo petit monachos, præſertim priorem & duos officiales.

Anno 1232. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

VEnerabili in Chriſto patri ac domino reverendo B. Dei gratia abbati monaſterii ſancti Victoris Maſſilienſis, ſanctoque conventui Maſſil. A. vocatus abbas monaſterii ſancti Benedicti Caſtrenſis, cum debita reverentia & ſubjectione ſalutem.

Ego veſter fidelis filius & devotus, quam vis debeo ſubjectionem humiliter recognoſcens, ad vos ſæpe laboravi clamando, ut ad veſtrum monaſterium Caſtrenſem aliquos de veſtris fratribus mitteretis pro ſolatio noſtro, pro loco retinendo, pro religione fovenda: ſed vos me hactenus non audiſtis. Adhuc tamen devotiſſima ſubjectione compulſus, vobis noviſſime duxi humiliter ſupplicandum, quatinus juxta mandatum domini (a) W. Tornacenſis epiſcopi, apoſtolicæ ſedis legati, priorem, & alios ſaltem duos officiales ad prædictum monaſterium mittere feſtinetis, quos poſt legatum ego eligo; ſcilicet P. de Sala, P. de Lum. Soë, B. de Monte-deſiderio, & P. Bermundi qui prior exiſtat, & mihi ſuccedens in proximo, Deo dante, ſit abbas, (b) quia ego malitiam terræ ferre non ſuſtinens, gravi & longo corporis languore percuſſus, in lecto miniſtrare non valens, quam a vobis habebam de facto abbatiam, renuntians penitus juri meo quod habebam a Deo, & a vobis ibidem. Verum quia ad ſe trahit periculum mora, non mihi, ſed vobis amodo imputetis, ſi non ſic, vel aliter præfato monaſterio feſtinaveritis providere, ſcientes quod ſimiliter & a monachis curritur ad legatum, qui conantur a veſtra ſubjectione & obedientia reſilire ſi poſſunt, maxime qui damnati ſunt * ciſmatici a legato. Quid autem ſuper hiis vobis placuerit ordinare, mihi, ſi placet, celeriter reſcribatis, dignantes me habere in veſtris orationibus commendatum. Datum apud Saxum, in feſto SS. Johannis & Pauli, anno Domini MCCXXXII.

* l. ſchiſmatici.

CARTA S. LUDOVICI REGIS
pro Domo-Dei Pariſienſi.

Anno 1232. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine, &c. Ludovicus, &c. Notum, &c. quod nos intuitu pietatis, & pro ſalute animæ claræ memoriæ Ludovici genitoris noſtri, & Philippi avi noſtri regum Francorum illuſtrium, & noſtra, & ob remedium etiam animæ cariſſimæ matris noſtræ Blanchæ illuſtris Francorum reginæ, & prædeceſſorum noſtrorum, dedimus & conceſſimus in puram & perpetuam eleemoſynam Domui-Dei Pariſienſis viginti libras Pariſienſes percipiendas ſingulis annis in præpoſitura noſtrâ Pariſienſi in feſto octavarum omnium ſanctorum pro coopertoriis emendis ad opus & uſum pauperum ejuſdem Domus-Dei deputatis. Quod ut, &c. Actum apud S. Germanum in Laya, anno dominicæ incarnationis MCCXXXII. menſe Decembri, regni vero noſtri anno

(a) Vvalterii epiſcopi Tornacenſis, qui teſte Vvillelmo de Podio Laurentii capite quadrageſimo primo adverſus Albigenſes legatus a ſummo pontifice miſſus eſt, vir magnæ probitatis & prudentiæ.

(b) Non P. Bermundi, ſed Audoinus poſt eum abbas Caſtrenſis extitit, defunctus anno 1236 & ſepulturæ traditus x. cal. Auguſti, ſucceſſorem ſortitus Heleſiardum de Severiaco decretorum doctorem, priorem de Chiriaco & monachum Maſſilienſem, ex archivis S. Victoris: qui duo abbates deſiderantur in ſerie abbatum Caſtrenſium.

Digitized by Google

VII. aſtantibus in palatio noſtro &c. Data vacante cancellaria.

LITTERÆ
de caſtello Duaceno quod Flandriæ comitiſſa poſuit in manu regis ob ſecuritatem conventionum.

Ex mſ. Colbertino.

NOtum facimus, quod nos caſtelletum Duaci, quod dilecta & fidelis conſanguinea noſtra I. comitiſſa Flandriæ propter ſecuritatem conventionum quas nobiſcum habet, in manu noſtra poſuit, a nobis per annum tenendum, eidem comitiſſæ vel ejus certo nuncio ſuas patentes litteras deferenti, quod nos tenemur reddere ab hac die lunæ poſt dominicam in Ramis palmarum quæ eſt XIII. die menſis Aprilis in annum.

LITTERÆ GAUFRIDI
de S. (a) Leonardo.

[a]

Pro plegiatione fratris ſui.

Anno 1233. Ex mſ. Colbertino.

EGo Gaufridus de S. Leodegario miles notum facio univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint, quod ego conſtituo me plegium erga cariſſimum dominum meum LUDOVICUM regem Francorum illuſtrem pro cariſſimo fratre meo GALTERO de S. Leodegario milite, quod per dictum Galterum domino regi vel regno ſuo nullum malum veniet: imo eidem bene & fideliter ſerviet, & de hoc conſtituo me plegium ſuper totam meam terram. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris ſigillum meum duxi apponendum. Actum apud Nongentum anno Domini MCCXXXII. menſe Martio.

LITTERÆ STEPHANI ABBATIS
Savigniacenſis ad ſanctimoniales Portus-regii.

Declarat ultra ſexaginta moniales in monaſterio nullam in poſterum admittendam.

Anno 1233. Ex cartario Portus-regii.

REligioſis in Chriſto dilectis filiabus abbatiſſæ & conventui de Portu-regis, frater STEPHANUS dictus abbas Savigniaci, ſalutem & continuos in religionis fervore profectus.

Capitulum generale pro exigentiæ debito merito ſollicitum quomodo ſtatus ordinis inconcuſſus perſeveret, ſtatuit ut in domibus ordinis taxetur numerus certus perſonarum, (b) & maxime monialium: ita quod [b] ſi abbatiſſa vel prioriſſa numerum ſibi taxatum præſumat excedere, abſque retractatione in continenti deponatur. Cum igitur non ratione ſola derivationis Savigniacenſis, ſed etiam ſpeciali ordinatione capituli generalis nobis cura domus veſtræ ſuprema fuerit commiſſa, maxime quantum ad receptionem perſonarum ibidem, convocatis apud Valles Sarnaii adminiſtratoribus, tam religioſis quam ſæcularibus domus veſtræ, intelleximus bona immobilia ſæpedictæ domus veſtræ vix poſſe ſufficere ad monialium ſexaginta ſuſtentationem. Quapropter taxantes in domo veſtra ſupradictum numerum monialium, auctoritate ordinis & capituli generalis diſtrictius inhibemus, ne qua perſona religioſa vel ſæcularis dictum numerum taxatum præſumat excedere, aſſenſu noſtro ſpeciali minime requiſito & ordinate obtento: ne forte gente imprudenter multiplicata, compellantur filiæ Job in grave periculum animarum & famæ ſuæ læſionem non modicam mendicando inverecunde diſcurrere, vel ſub prætextu neceſſitatis jura ſibi vindicare proprietatis. In cujus rei teſtimonium litteras præſentes dedimus patentes. Datum anno Domini MCCXXXIII. menſe Novembri.

CARTA HUGONIS DUCIS
Burgundiæ.

De emenda quam fecit domino regi apud Vicenas.

Anno 1234. Ex mſ. Colbertino.

EGo dux Burgundiæ HUGO notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis, quod ego cariſſimo domino meo LUDOVICO regi Francorum illuſtri emendavi ad voluntatem ſuam faciendam uſque ad quinque millia marcharum argenti, hoc quod ego nobilem virum THEOBALDUM comitem Campaniæ ad mandatum ipſius volui aſſecurare, & de prædictis quinque millibus marcharum teneor eidem domino regi infra menſem Paſchæ dare plegios competentes, tales ſcilicet cariſſimam dominam meam duciſſam Burgundiæ pro duobus millibus marcharum, comitem Matiſconenſem, dominum Puiſati, dominum Montis-regalis, Guillelmum de Monte S. Johannis, & dominum Montis-acuti, quemlibet horum pro ſexcentis marcis. Et ſi aliquem vel aliquos illorum forſitan habere non poſſem, loco illorum quos habere non poſſem, teneor infra dictum terminum dare alios plegios competentes. Et ſciendum quod ſi ego vel plegii mei deficeremus a ſolutione dictæ pecuniæ ad voluntatem

(a) Ita in mſ. cum in carta legatur de S Leodegario.

(b) In capitulo generali anni 1231. ſtatuto 7. hæc leguntur: *Patres abbates in viſitationibus ſuis definitiones de ædificiis non faciendis & orationibus ordinatis, & de certo numero perſonarum faciant inviolabiliter obſervari.* Definitionem de certo numero perſonarum in monaſteriis habemus in capitulo generali anni 1223. ſtatuto 3. vide tom. 4. Theſauri Anecdot. pag. 1335.

ejuſdem domini regis facienda, ipſe poſt A duos menſes, ex quo ex parte ejus eſſemus ſuper hoc requiſiti, poſſet ad totum feodum meum quod de ipſo teneo, ſine ſe meſfacere, aſſignare, & in manu ſua tenere, donec ipſi eſſet ad voluntatem ſuam plenarie emendatum, niſi ego in propria perſona, pro eo quod deficeret oſtagium tenerem Pariſius. Eidem domino regi hæc omnia juravi ſuper ſacroſancta eidem domino regi a me bene & firmiter tenenda. Juravi etiam quod eidem & heredibus ſuis fidelis ero, & bene & fideliter ipſis ſerviam contra omnes gentes, & obediam ei ſicut domino B meo ligio. In cujus rei teſtimonium ſigillum meum duxi præſentibus apponendum. Actum anno Domini MCCXXXIV. menſe Aprili.

LITTERÆ HENRICI de Avaugor ſuper caſtro de *Guerclin* tradendo avunculo ſuo.

Anno 1234. Ex mſ. Colbertino.

EGo HENRICUS DE AVAUGOR notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis, quod excellentiſſimus dominus C meus LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex illuſtris, de voluntate mea & ad petitionem meam domino JELINO avunculo meo caſtrum de *Guerclin* tradi fecit cuſtodiendum per me & loco mei a domino Drocone de Melloto, & pro cuſtodia ipſius ita me obligo verſus dominum regem, quantum obligatus ſum pro cuſtodia mea per litteras meas & per plegios meos. Actum apud *Oudon*, anno gratiæ MCCXXXIIII. menſe Auguſto.

LITTERÆ G. ABBATIS S. Albini Andegavenſis.

De conceſſione eccleſiæ S. Germani ad transferendos in eam canonicos S. Laudi.

Anno 1234. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, G. divina miſeratione humilis abbas, totuſque conventus B. Albini Andegavenſis ſalutem in Domino.

Noveritis quod cum decanus & capitulum eccleſiæ S. Laudi Andegavenſis in eccleſia ſua, quæ eſt infra clauſuram caſtri Andegavenſis, ſine ejuſdem caſtri periculo & divini officii detrimento, non poſſent commode commorari, excellentiſſimus dominus noſter LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex illuſtris, utilitati totius terræ & divinis officiis volens ſuper hoc providere, dictos canonicos ad eccleſiam noſtram S. Germani tranſtulit, nobis conſentientibus, quibus ſuper hoc porrexerat preces ſuas; & nos eidem ſuiſque ſucceſſoribus de communi aſſenſu capituli noſtri conceſſimus eaſdem libertates, & eumdem patronatum præbendarum & donum & idem poſſe per omnia in dicta eccleſia S. Germani, & in canonicis & in aliis perſonis ejuſdem eccleſiæ, quæ ipſe & anteceſſores ſui in eccleſia S. Laudi hactenus habuerunt. In cujus rei teſtimonium dedimus eis præſentes litteras ſigillorum noſtrorum munimine roboratas. Actum anno Domini MCCXXXIV. menſe Septembri.

NARRATIO de monialium *Brenckhauſen* fundatione.

Anno 1234. Ex mſ. Corb. nov.

ANno Domini MCCXXXIV. HERMANNUS Dei gratia abbas eccleſiæ Corbeienſis illuſtratus divino ſpiraculo, ut cultûs divini numinis amplificaretur, de Yſſenaco monaſterio in *Turingen* ſituato, ſanctimoniales accerſiri procuravit, quibus eccleſiam in *Ottbergen* cum ſuis attinentiis eſt largitus. Porro cum ibidem Deo famulantes per biennium moram contraxiſſent, eiſque locus ad habitandum diſplicuiſſet, ultra pontem Huxariæ ad S. Ægidium ſeſe recipientes, per undecim annos ſunt moratæ: quibus ibidem gratia Dei indeſinenter adfuit, qui in ſe ſperantes non relinquit. Odore ſanctitatis earum auctoritatiſque vitæ nonnumquam diffuſo, cœperunt adoleſcentulæ nobiliſſimis ortæ natalibus poſt ipſas currere, eiſque, ſpretis mundanis illecebris ac carnis voluptatibus, habitu vitaque conjungi; inter quas erat præcipue una canonica de *Hereſin*, quæ in tantum in perfectione profecit Dei gratia, D quod earum facta eſt abbatiſſa, quæ, ut præceſſit ceteras prælatione, ſic præceſſit eaſdem auſteritate vitæ & diſciplinæ: nam virgines illas Deo ſacratas ſub arctiſſima tenuit cuſtodia, ac rigore regularis diſciplinæ, necnon afflictione corporali, & directione ſpirituali permaxima. Cumque ipſis ſoli Deo placere cupientibus, quibus nihil poteſt eſſe commune cum mundo, propter hominum ſæcularium concurſum, amicorum viſitantium diſtentas.. ſolatium, necnon propter joculatorum adventantium venenoſum populum, ille locus diſpliceret ad habitandum, ne pedem quem jam de mundo traxerant, reponerent, uſæ conſilio a- E micorum devotorum, qui eis erant pro adminiculo ſpiritali, necnon auxilio hominum bonorum, qui eis erant pro adjutorio temporali, maluerunt pro Chriſto ob ſpirituale exercitium in paupertate fatigari, quam mundanis ludibriis maculari, ſeu bonis temporalibus proſperari, præfatum locum deſerentes, & ſolitudinem mentali exercitationi congruam quærentes, in villam quæ *Brenckhauſen* dicebatur, ſeſe devotionis

contuitu

Digitized by Google

contuitu, divinis laudibus manciparunt, ibique in ſiti, fame & frigore Chriſto ſervientes, monaſterium conſtruxerunt, nihilque habentes omnino proprium, illum imitari ſatagebant, qui veniens in hunc mundum, ubi caput reclinaret non habebat. Poſt triennium vero & amplius, ſolo pane & potu contentæ, expendebant provide quæ habere poterant, non in neceſſaria, ſed in libros, & in alia eccleſiaſtica, ut poſſent benigne ſuis poſteris neceſſaria divino cultui præparare; ſed Chriſtus Dominus amator hominum, ſponſus virginum, & ſpecioſus forma præ filiis hominum, cujus odor trahit, caritas attrahit, volens ſuas imitatrices ipſum perfectius imitari, noluit ipſas in hoc mundo proſperari; nempe ipſe ſuis dicebat: *Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos.* Et iterum: *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos*, qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam ſuam pro multis dare, ſed ipſum ſicut ipſe præceſſit in tribulationibus hujus mundi defectum penuria & paupertate perpetuo imitari: ſed ut mundus & ejus proſperitas ipſis & ipſæ mundo crucifigerentur, quod ut expreſſius eis inſinuaret, ſerius vel ſerioſius obſervandum in ipſiſmet ſignis multiplicibus ad hoc eas inſtigantibus demonſtravit. Nam manu Domini ſuper eas facta, quæ ipſas in omni perfectione immutaret in melius, cum ad præfatum locum, ſcilicet *Brenckhanſen* perveniſſent, primum per incendium fulguris omnia ſunt deſtructa, ſed non longe poſt per incendium infortunii univerſa bona ſua, libri & alia multa valde neceſſaria ſunt concremata; poſtremo vero a diverſis damna innumera, vexationes plurimas, moleſtias, exactiones, a principibus, nobilibus, prædonibus, malis hominibus, & ex intemperie grandinis, pluviæ & ſiccitate & pecorum amiſſione ſunt perpeſſæ: atque hæc ſunt quæ de fundatione monaſterii Brenckhuſani ex antiquis monumentis & mſſ. noſtris ſuppetunt, quibus fundationis tabulas ab abbate Hermanno conſignatas annectimus.

FUNDATIO PARTHENONIS Honſchedenſis ab Hermanno Corbeiæ-novæ abbate.

Anno 1235. Ex mſ. Corbeia nova.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. HERMANNUS Dei gratia Corbeienſis abbas, univerſis hoc ſcriptum intuentibus notum eſſe cupimus, quod nos de conſenſu capituli noſtri & prælatorum, necnon ad petitionem dilecti noſtri præpoſiti Ludolphi de *Aroldeſſen* contulimus eccleſiam in *Honſchede* cum dote & aliis pertinentiis, tam in hominibus ceræ cenſualibus, quam in agris, ſilvis, pratis & aquis, eccleſiæ Arol-

A denſi; ita quod eccleſia Aroldenſis conſtruet ibi cœnobium dominarum ſui ordinis, & iſtæ ſub jugo tuitionis Corbeienſis eccleſiæ * ſive advocato liberæ remanebunt. Adjicimus etiam, ut noſter conventus & jam dictus mutuam inter ſe plenam fraternitatem ſervent, & in hujus recognitionem collationis, ſingulis annis in vigilia S. Viti duos cereos de quatuor talentis reſpondeant. Si quis vero præpoſitus ſucceſſive in *Aroldeſſen* inſtituitur, eccleſiam prætaxatam tamen ab abbate Corbeienſi recipiet. Ut autem hoc factum ſtabile & inconvul-
B ſum permaneat, paginam hanc tam noſtri quam capituli Corbeienſis ſigillorum appenſione fecimus communiri. Teſtes hujus rei ſunt Albertus prior, Conradus præpoſitus major, Engelbertus præpoſitus, Tymmo præpoſitus Caminatenſis, Ludolphus præpoſitus de...... Reinerius portarius, Tymmo ſenex, & totus conventus, Herbordus decanus, Henricus plebanus, & conventus totus novæ eccleſiæ. Acta ſunt hæc anno dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo quinto.

* f. ſine

C

CARTA S. LUDOVICI REGIS.

De villa & caſtro Normervilla conceſſa Simoni de Piſſiaco.

Anno 1235. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum, &c. quod nos dilecto & fideli noſtro Simoni de Piſſiaco & heredibus ſuis de uxore ſua deſponſata donamus Normervillam & fortericiam Normervillæ: ita quod fortericiam illam non poterit infortiare idem Simon, nec heredes ſui ſine aſſenſu & voluntate noſtra & heredum noſtrorum; & XXXVIII.
D acras boſci Morm. & LIIII. acras nemoris de Eſniae-villa, & viginti acras cheſneiæ, & viginti acras boſci Normervillæ ultra aquam, & centum & viginti acras terræ arabilis circa Normervillam, & tria molendina apud Normervillam, & ſexdecim libras & XVII. ſolidos & VIII. denarios Turonenſes cenſuales in vinea Guillelmi Burgonelli, & aquam Normervillæ, & prata quæ habebamus apud Normervillam, & anſeres, & ova, & dimidium modium vini, & capones, & gallinas, & quinque ſextaria avenæ, quæ habebamus apud Normervil-
E lam & juſtitias & emendas ad uſus & conſuetudines Normanniæ. Boſcus autem qui eſt ultra prædictam aquam per deverſus Ebroicen. nobis remanet & heredibus noſtris. Prædicta vero quæ dicto Simoni & heredibus ſuis de uxore ſua deſponſata, donamus, tenebit idem Simon & heredes ſui de uxore ſua deſponſata, de nobis & heredibus noſtris in feodum & hominagium ligium ad uſus & conſuetudines Normanniæ. Propter hoc autem quittavit nobis & he-

Digitized by Google

redibus noſtris idem Simon in perpetuum A quidquid habebat in *Bianfort*, in Valeya, & ejus pertinentiis. Quod ut, &c. Actum Pariſius, anno dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo quinto.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

Exactiones Meledunenſibus remittit.

Anno 1235. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia rex, notum facimus quod nos pauperum hominum Meloduni & totius caſtellaniæ ejuſdem caſtri, necnon & aliorum ad dictum caſtrum B propter ſuas mercandias accedentium querimoniam audivimus, ſuper eo quod præpoſiti noſtri Meloduni in ingreſſu præpoſituræ quaſdam exactiones, quas vulgariter Bonitates appellabant, ab eis nomine ſervitii extorquebant; in quo dicebant ipſi homines injuſte ſe gravatos. Nos autem circa hujuſmodi exactiones, quæ Bonitates dicuntur, eiſdem hominibus miſericorditer providere volentes, pro eo quod timebamus & dubitabamus ne exigerentur injuſte, pro ſalute animæ noſtræ, & inclytæ recordationis regis LUDOVICI cariſſimi genitoris noſtri, & cariſſimæ matris noſtræ B. reginæ & anteceſſorum noſtrorum, exactiones ſive ſervitia hujuſmodi, quæ appellantur vulgariter Bonitates, prædictis hominibus omnino remittimus in perpetuum & quittamus: præcipientes, ut nullus amodo exactiones, ſive Bonitates ſolvat hujuſmodi, & noſtris præpoſitis quicumque fuerint præpoſiti Meleduni firmiter inhibentes, ne aliquis eorum iſtas exactiones ſive ſervitia, quæ appellantur, ſicut prædiximus, Bonitates, ab aliquo de cetero recipiat vel extorquere præſumat. Quod ſi contra hoc facere attentaverit, offenſam noſtram ſe noverit incurſurum. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſenti paginæ duximus appendendum. Actum apud Hoſpitale Corbolii, anno Domini MCCXXXV. menſe Aprili.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum, pro monaſterio Regalis-montis.

Quingentas libras annui reditus ad fundationem monaſterii addit.

Anno 1235. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus quod cum nos ob remedium animæ claræ memoriæ LUDOVICI genitoris noſtri, & ob remedium animæ noſtræ, illuſtris reginæ BLANCHÆ matris noſtræ, & etiam anteceſſorum noſtrorum, monaſterium Regalis-montis Ciſtercienſis ordinis fundari fecimus, & ædificia pro majori parte conſtru- ximus, reditibus eidem monaſterio aſſignatis; addimus quingentas libras Pariſienſes ſingulis annis apud Templum Pariſius in tribus compotis perſolvendas, videlicet in feſto omnium ſanctorum tertiam partem, in (a) candelis tertiam partem, & in aſcenſione Domini tertiam partem, donec aſſignaverimus eidem monaſterio dictas quingentas libras in reditibus vel in terra ad æſtimationem virorum bonorum, quos ad hoc inſtituemus. Subtrahetur autem tantum de ſolutione prædictarum D. librarum, quantum eis in reditibus vel in terra fuerit aſſignatum. Intelligimus ſiquidem quod de prædictis quingentis libris & aliis reditibus jam a nobis dicto monaſterio aſſignatis, ſexaginta monachi ad minus ſuſtententur, qui reſideant in monaſterio prædicto. Quod ut, &c. Actum Pariſius, anno Domini MCCXXXV. menſe Octobri.

INSTITUTIO VICARIORUM in eccleſia Meldenſi.

Anno 1236. Ex cartario Meldenſi.

P. Dei gratia epiſcopus, G. decanus totumque capitulum Meldenſe omnibus C præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Notum facimus quod nos inſtituimus vicarios in eccleſia beati Stephani Meldenſis tali modo, quod nos epiſcopus dedimus, conſentiente capitulo, ſex modios bladi quos habebamus apud Belloriam. Item dedimus quintam partem quam habemus in decimis eſſartorum factorum & de cetero faciendorum in Medunto: ita quod cum iſta quinta parte debent vicarii percipere in decima novalium factorum & faciendorum in Medunto medietatem, ex conſentione capituli, dicta quinta parte computata in dicta medietate. Item, dedimus in perpetuum, D quantum in nobis eſt, illam portionem quam habebamus in charreria de Triaportu in perpetuum poſſidendam, retentis nobis jure & juſtitia ratione feodi. Nos vero decanus & capitulum Meldenſe conceſſimus quod dicti vicarii capiant in omnibus diſtributionibus matutinarum unum denarium vel plures, ſi alii clerici non beneficiati in eccleſia plures recipiant, quandocumque tamen fiant retributiones in omnibus anniverſariis, in quibus canonici percipient unum denarium, vicarii percipient, vel E etiam plures ſi clerici non beneficiati in eccleſia plures recipiant. Debent etiam eſſe octo vicarii ad præſens, & percipient prædictos denarios cum fuerint ad matutinos & ad anniverſaria. Præterea habebunt ſinguli vicarii, cum intererunt primæ, tertiæ, miſſæ, & ſextæ tam diei quam B. Ma-

(a) Id eſt in feſto Purificationis, in quo ſolemni ritu candelæ benedicuntur, & ad proceſſionem deferuntur, ut ſupra obſervavimus.

Digitized by Google

riæ, unum denarium. Cùm vero interfuerint nonæ & veſperis & completorio tam diei quam beatæ Mariæ, habebunt alium denarium. De proceſſionibus vero habebunt ſicut alii clerici non beneficiati in eccleſia. Si vero excreverint reditus, ita quod XII. vicarii poſſint percipere ſingulos prædictos denarios, uſque ad duodecim inſtituentur ibidem. Et ſi poſtquam ibidem fuerint duodecim inſtituti, creſcant reditus, augmentabitur numerus denariorum, & non numerus vicariorum, niſi poſtea ab epiſcopo & capitulo fuerit ordinatum aliter. Eligentur autem vicarii prædicti per duos canonicos, unum ab epiſcopo & alium a capitulo deputatos, & per prædictos canonicos inſtituentur & deſtituentur vicarii a feſto beati Stephani in aliud feſtum in capitulo generali, niſi ita enorme factum aliquis perpetraret, quod infra feſtum deberet amoveri. Prædicti vero canonici debent percipere reditus vicariorum, & diſtribuere & procurare ſecundum quod viderint expedire, & de eiſdem computare bis in anno in capitulo, & tam epiſcopus, quam capitulum poterit amovere de anno in annum canonicum ab eo deputatum, prout viderit expedire. Item, ordinatum eſt quod nullus clericus, qui habet cibum & potum a canonico, poterit eſſe vicarius, quamdiu habebit cibum & potum. Ponentur etiam ad emendos reditus ad opus vicariorum quinquaginta libræ Pariſienſes, quos donavit ad eoſdem vicarios defunctus Thicelinus quondam decanus de Mon-Yvonis inſtituendos. In cujus rei teſtimonium, & ut robur obtineat firmitatis, nos epiſcopus & nos decanus & capitulum Meldenſe ſigilla noſtra præſentibus litteris appoſuimus. Actum anno Domini MCCXXXVI. die craſtina inventionis ſancti Stephani.

GREGORII PAPÆ IX.
præfatio præmiſſa ſtatutis ab eo compoſitis pro ordine S. Benedicti.

Anno 1237. Ex mſ. Tornacenſi S. Martini.

GREGORIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis univerſis abbatibus tam exemtis quam non exemtis, & prioribus abbates proprios non habentibus, ordinis ſancti Benedicti provinciæ Rothomagenſis in communi capitulo congregatis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Licet olim intellecto quod religio veſtra, quæ ſicut ager plenus, cui benedixit Dominus, flores honoris & fructus afferre conſueverat honeſtatis, facta mutatione dextræ in ſiniſtram, ſpinas & tribulos germinaret: nos eam de invio ad viam regularis rectitudinis reducere cupientes, prout nobis incumbit ex officio paſtorali, quædam edideerimus pro ipſius reformatione ſtatuta,

A ipſaque mandaverimus obſervari; quia tamen in eis quædam vobis difficilia videbantur, ipſa de benignitate ſedis apoſtolicæ temperantes, de fratrum noſtrorum conſilio ſuper, hiis prout expedire vidimus, duximus ordinandum. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus conſiderato prudenter quod ſubterfugiendi ulterius non eſt locus, facientes de neceſſitate virtutem, ordinationem hujuſmodi, quam vobis ſub bulla noſtra mittimus interclusam, ſuſcipiatis humiliter & ſervetis, ac faciatis a veſtris ſubditis inviolabiliter obſervari.
B Perſonæ autem quæ ad viſitanda monaſteria ordinis veſtri in provincia Rothomagenſi fuerint in communi capitulo deputatæ, eas ſimiliter faciant obſervari ab abbatibus & prioribus proprios abbates non habentibus, qui capitulo non interfuerint memorato, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, mandatum noſtrum impleturi, quod redargui non poſſitis de negligentia vel contemtu. Datum Interannum idibus Januarii, pontificatus noſtri anno decimo.

In primis ordinavimus quod omnes monachi conſtituti infra abbatiam, &c.
C *Extant hæc ſtatuta apud Mathæum Paris in Additamentis.*

CARTA S. LUDOVICI
regis Francorum pro abbatia ſita juxta Pontiſaram.

Certos ei reditus aſſignat.

Anno 1239. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia, &c. Notum facimus, quod cum ad ampliandum in eccleſia Dei ſervitium, & ob remedium ani-
D marum cariſſima domina & mater B. illuſtris regina Francorum ex devotione ſibi cælitus inſpirata pro ſalute animæ ſuæ atque patris noſtri LUDOVICI regis claræ memoriæ & noſtra, necnon & anteceſſorum ejuſdem genitricis noſtræ & noſtrorum, monaſterium juxta Pontiſaram (a) conſtituerit, moniales Ciſtercienſis ordinis ibidem collocare intendens, nos cum eadem genitrice noſtra perſonis quæ ibidem ſervituræ ſunt volentes in neceſſariis providere, loco prædicto aſſignavimus, & in perpetuam eleemo-
E ſynam dedimus centum libras Pariſienſes annui reditus, in præpoſitura noſtra Meduntæ annis ſingulis his terminis percipiendas, videlicet infra octabas Aſcenſionis quinquaginta libras, & infra octabas feſti omnium ſanctorum quinquaginta libras; in præpoſitura enim Mellenti de voluntate & aſſenſu

(a) In loco Alneti fundatum, quod poſtquam terra de Malodumo a Roberto & Odelina de Caſtro-Rainaldi ac eorum liberis emta donatum eſt, Malodumus cœpit appellari, hactenuſque ſub ſtrictiore obſervantia floret.

ejuſdem matris noſtræ quæ Mellentum poſſidet ratione dotalitii, centum libras dedimus prædicto monaſterio percipiendas ad terminos ſupradictos: unde volumus & præcipimus, ut quicumque erunt præpoſiti apud Meduntam & Mellentum, ipſi tempore præpoſituræ ſuæ dictæ eccleſiæ vel ejus mandato dictum reditum ſine qualibet contradictione vel difficultate perſolvant terminis prænotatis. Pro ſingulis vero diebus in quibus ſolvere diſtulerint eumdem reditum terminis memoratis, ſolvant qualibet die quinque ſolidos Pariſienſes nomine pœnæ eidem eccleſiæ, donec integram ſolutionem fecerint reditus ſupradicti. Item totum bladum & totum vinum, quod ſupradicta domina & mater noſtra habet apud Stampas & Dordan, & in caſtellaniis quas ipſa tenet nomine dotalitii: necnon & VII. modios bladi quos Droco de Bello-monte miles ſolebat perſolvere apud Pontiſaram, prædicto monaſterio dedimus & conceſſimus cum omnibus ſupradictis in puram & perpetuam eleemoſynam, eadem domina & matre noſtra volente & concedente & quittante, omnia iſta ſupradicta quæ ad ſuum pertinent dotalitium libere & abſolute concedentes monaſterio memorato. Quod ut in perpetuum, &c. aſtantibus, &c. Actum anno Domini MCCXXXIX.

CARTA HUGONIS COMITIS Marchiæ & Iſabellis reginæ ipſius uxoris.

De hominio regi & comiti Pictavenſi ab eis præſtito.

Anno 1242. *Ex mſ. Colbertino.*

HUgo de Lizegnano comes Marchiæ & Engoliſmi, & Y. Dei gratia regina Anglorum, dictorum comitiſſa locorum, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Noveritis quod cum guerra eſſet inter nos ex una parte, & cariſſimos dominos noſtros LUDOVICUM regem Francorum illuſtrem & comitem Pictavenſem fratrem ipſius domini regis ex altera; tandem poſt plures conqueſtas, quas idem dominus rex fecit ſuper nos, & nos & filii noſtri videlicet HUGO BRUNUS, GUIDO & GAUFRIDUS DE LIZEGNANO milites ad ipſum regem venientes, nos & terram noſtram alte & baſſe ipſius domini regis ſuppoſuimus voluntati, & antequam dominus rex in ſua voluntate nos reciperet, dixit nobis quod conqueſtas quas jam conquiſiverat per ſe & gentes ſuas ſuper nos, videlicet Xantonas cum caſtellania & pertinentiis, foreſtam, domum de Lavergna, & totum jus quod habebamus in ponte *Labay*, Moſterolium cum appenditiis ſuis, Fronteneium cum appenditiis, Langeſtum, S. Gelaſium cum appenditiis, *Praet* cum appenditiis, Tanneium ſuper Voconam cum appenditiis, Clauſam, Bauteium, feoda

A quæ tenebat a nobis comite Marchiæ comes Augi, feodum Renaudi de Pontibus, feodum Gaufredi de *Bancon*, & feoda quæ tenebat a nobis comite Marchiæ Gaufridus de Lizignan, & grande feodum de Alniaco, & omnes alias conqueſtas quas idem dominus rex fecit ſuper nos uſque in hodiernum diem per ipſum & gentes ſuas ipſo domino regi fratri ſuo prædicto domino comiti Pictavenſi & eorum heredibus in perpetuum retinebit, quod nos coram pluribus de epiſcopis & baronibus & hominibus domini regis conceſſimus. Volumus inſuper B & conceſſimus, quod idem dominus rex eſſet quitus & immunis de quinque millibus libris Turonenſibus, quas dabat nobis quolibet anno, & quod ſimiliter eſſet quitus de conventionibus quas nobiſcum habebat, quod ſine nobis cum rege Anglorum pacem & treugam facere non poſſet. Conceſſimus inſuper, quod omnes aliæ conventiones, quæ uſque ad hodiernum diem fuerunt inter claræ memoriæ regem LUDOVICUM genitorem prædicti domini regis, ipſum dominum regem & dominum comitem Pictavenſem fratrem ſuum & nos, & litteræ ſuper dictis C conventionibus factæ prædicti dominus rex & dominus comes Pictavenſis frater ſuus nullo modo de cetero teneantur; & cum, ut ſupra dictum eſt, nos & filii noſtri prædicti nos & terram noſtram ſuppoſuerimus voluntati domini regis, voluntas ipſius domini regis talis fuit, quod ipſe nos HUGONEM comitem Marchiæ receperit in hominem ligium de comitatu Engoliſmæ, & caſtris & caſtellaniis de Coigniaco, de Jarmiaco, de Merpino, de Alba-terra, de *Villaboen*, & D pertinentiis prædictorum, quæ nobis & heredibus noſtris remanebunt, ſalvis prædictis quæ idem dominus rex & gentes ſuæ conquiſiverunt ſuper eos; quæ eidem domino regi & dicto fratri ſuo domino comiti Pictavenſi, ut ſupra dictum eſt, in perpetuum remanebunt. Et nos comes Marchiæ de prædictis, ſcilicet de comitatu Engoliſmi, caſtris & caſtellaniis de Coigniaco, de Jarviaco, de Merpino, de Alba-terra, de *Villaboen*, & pertinentiis prædictorum, ſalvis prædictis conqueſtis, & quæ domino regi & dicto domino comiti Pictavenſi fratri ſuo, ut ſupra dictum eſt, remanebunt, fecimus E eidem domino regi homagium ligium contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori, ſalva fide prædicti domini comitis Pictavenſis fratris ſui. Similiter fecimus homagium ligium contra omnes homines & feminas qui poſſunt vivere & mori, prædicto domino comiti Pictavenſi fratri domini regis de Lizegniano & comitatu Marchiæ & pertinentiis eorum, ſalvis prædictis conqueſtis, quæ domino regi & dicto comiti Pictavenſi fratri ſuo, ut ſupradictum eſt, remanebunt. Conceſſit etiam do-

Digitized by Google

minus rex nobis & heredibus noſtris, quod A nos in dominio regis Angliæ, ſeu comitis Rich. fratris ſui vel heredum ſuorum non ponet, ſine noſtra libera voluntate. Prædicta autem, prout ſuperius ſunt expreſſa, voluimus & conceſſimus, & præſtito juramento corporali promiſimus nos tenere & obſervare, & nullo modo per nos vel per alium contravenire, nec aliquod attentare. Quod ut firmum ſit & ſtabile, præſentibus litteris ſigilla noſtra fecimus apponi. Actum in caſtris in praeria prope villam Pontium anno Domini MCCXLII. menſe Auguſto.

CARTA HUGONIS COMITIS Marchiæ & Iſabellis reginæ uxoris ejus.

De tribus caſtris regi datis pro ſecuritate fidelis ſervitii.

Anno 1242. Ex mſ. Colbertino.

HUgo de Leſignano comes Marchiæ & Engoliſmi & Ysabellis Dei gratia regina Anglorum, dictorum comitiſſa locorum, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus nos tradidiſſe domino noſtro Ludovico Dei gratia regi Francorum illuſtri pro ſecuritate boni & fidelis ſervitii a nobis eidem domino regi & C cariſſimo domino noſtro Alfonso comiti Pictavenſi fratri ſuo faciendi, tria caſtra, ſcilicet Merpinnum, Caſtrum-Achardi, & Croſanum: ita quod duo caſtra prædicta Merpinum & Caſtrum-Achardi tenebit idem dominus rex per quatuor annos, qui incipient in feſto aſſumtionis beatæ Mariæ proximo venturo anno Domini MCCXLII. & ſimiliter Croſanum tenebit idem dominus rex per octo annos, qui dicto termino incipient, & nos quolibet anno tenemur dare CCCC. libras Turonenſes pro gardia caſtrorum prædictorum, videlicet pro gardia dictorum duorum caſtrorum Merpini & Caſtri-Achardi ducentas libras, & alias ducentas D libras pro gardia Croſani ſupradicti. Quatuor vero annis a dicto termino tranſactis, idem dominus rex tenebitur nobis vel heredibus noſtris reddere prædicta duo caſtra Merpinum & Caſtrum-Achardi in eo ſtatu in quo tradidimus eidem, & de dictis ducentis libris quiti remanebimus, & nihilominus pro gardia Croſani alias ducentas libras perſolvemus. Tranſactis vero a dicto termino octo annis, idem dominus rex tenebitur nobis reddere vel heredibus noſtris dictum caſtrum in eo ſtatu, in quo tradidimus eidem, & de dictis ducentis libris Tu- E ronenſibus quiti remanebimus & immunes. In cujus rei teſtimonium & memoriam præſentes litteras ſigillorum munimine fecimus roborari. Actum anno Domini MCCXLII. in feſto inventionis S. Stephani.

HOMINIUM RENAUDI de Ponte.

Anno 1242. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis Renaudus de Ponte dominus ſalutem. Notum facimus quod nos de voluntate & aſſenſu nobilis viri comitis Marchiæ & Engoliſmi & uxoris ſuæ reginæ Anglorum comitiſſæ Engoliſmi, de feodis B quæ tenebamus ab ipſo comite, fecimus homagium cariſſimo domino noſtro Ludovico regi Francorum illuſtri, & inſuper cariſſimus dominus noſter Alfonsus comes Pictavenſis de aſſenſu & voluntate prædicti domini regis nobis & heredibus noſtris dedit feodum quod Conſtantinus Craſſus tenere debebat a dicto comite Pictavenſi. Datum in caſtris prope *Matillac*, qui locus diſtat a Blavia per quatuor leucas anno Domini MCCXLII. menſe Auguſto.

HOMINIUM GUBERTI de Tamines.

Anno 1242. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis Gubertus de Tamines ſalutem. Notum facimus quod nos fecimus hominium ligium cariſſimo domino noſtro Ludovico regi Francorum illuſtri contra omnes homines & feminas quæ poſſunt vivere & mori de caſtro noſtro de *Paſaret*, & de forteritiis noſtris de *Briades* Ynſandulus de *Albias*, & pertinentiis eorumdem juravimus quod dictum caſtrum & forteritias prædictas ipſi domino regi & heredibus ſuis, vel eorum certo mandato ad magnam fortiam & parvam trademus, quotieſcumque ſuper hoc ab ipſis fuerimus requiſiti. Idem vero dominus rex non poterit nos ponere extra manum ſuam & heredum ſuorum vel fratrum ſuorum. In cujus rei memoriam & teſtimonium præſentes litteras ſigillo noſtro fecimus ſigillari. Actum in caſtris prope Blaviam ad unam leucam anno Domini MCCXLII. menſe Auguſto.

CARTA ROGERII COMITIS Fuxenſis.

De liberandis captivis quos tenebat.

Anno 1243. Ex mſ. Colbertino.

NOs Rogerus comes Fuxenſis notum facimus univerſis, ad quos litteræ præſentes pervenerint, quod nos promiſimus coram cariſſimo domino noſtro Ludovico rege Francorum illuſtriſſimo, quod deliberabimus priſiones quos captos tenemus hoc modo: ſcilicet quod nos aſſumemus quam cito erimus in terra noſtra duos milites ex parte noſtra, & dicti priſiones alios duos

Digitized by Google

militeſ ex parte ſua aſſument, & ipſi priſiones facient nos ſecuros ad cognitionem dictorum quatuor, de hoc quod nobis aut
[a] abbati & monaſterio (a) Lezatenſi, aut valitoribus noſtris guerram non facient, nec inferant ulla damna. Concedimus etiam & volumus, quod ſi dicti priſiones voluerint petere jus de baſtidiis, quod poſſint illud libere petere, ubi debebunt, non faciendo guerram, nec malum nobis aut dicto abbati & monaſterio Lezatenſi aut valitoribus noſtris. Si vero dicti quatuor milites de ſecuritate vel modo ſecuritatis erunt diſcordes, dominus rex poſuit & putavit Hugonem de Arſis ſeneſcallum de Carcaſſona, & Amalricum *de Limours* milites ad quorum cognitionem dicti priſiones ſecuritatem nobis facient antedictam. Et nos per illam ſecuritatem dictos priſiones liberare debemus: ita tamen quod comes Toloſanus debet deliberare Segardum & Hugonem *Durfort*, & alios priſiones de *Fagians* & de *Laurac*, & reſtituere eis terras & poſſeſſiones eorum: ita etiam quod dicti priſiones quos nos tenemus debent ſolvere quando liberabuntur priſonagium ſuum, & ſumtus quos in priſonia fecerunt: ita quod dicti priſiones noſtri remittent nobis & dicto abbati & monaſterio & valitoribus noſtris rancorem ſuum, & damna quæ ſuſtinuerunt occaſione ſuæ priſionis, & occaſione iſtius guerræ, & etiam quod redibunt ad hominagium noſtrum in eo ſtatu in quo erant, antequam guerra iſta ultime moveretur inter dominum regem prædictum & comitem Toloſanum. Actum apud Montem Argi anno Domini MCCXLII. menſe Januario.

LITTERÆ ROBERTI Leodienſis epiſcopi.

De portione congrua aſſignata inveſtito de Marſna.

Anno 1243. *Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.*

ROBERTUS Dei gratia Leodienſis epiſcopus univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Noveritis quod nos penſata utilitate & augmentatione divini ſervitii in prioratu de Merſne diœceſis Leodienſis de conſenſu dilecti filii & fidelis
[b] noſtri domini (b) Jacobi de Trecis archidiaconi ejuſdem loci... viro venerabili & religioſo abbati S. Remigii Remenſis & ejus ſucceſſoribus, quod abbas prædictus cedente
[c] vel decedente inveſtito loci ad (c) Kerkidam de Merſne præſentet inveſtitum, ubi de jure & conſuetudine fuerit præſentandus. Cui quidem inveſtito de bonis ipſius Kerkeriæ ad valorem viginti marcharum Leodienſium dicti abbas & conventus ad arbitrium boni viri aſſignabunt, de quo erit contentus, ultra illa quæ ſibi legarentur teſtamentis fidelium, vel a confitentibus offerrentur. Reſiduum autem in uſus monachorum ibidem Deo famulantium convertentur, & ibi reſidebunt quatuor monachi cum priore. Actum anno MCCXLIII. in feſto S. Ceciliæ.

B

STATUTA edita pro monaſterio Oigniacenſi Leodienſis diœceſis & ab epiſcopo confirmata.

Viſitatio ac reformatio eccleſiæ noſtræ olim facta a reverendiſſimo patre noſtro ROBERTO *Dei gratia epiſcopo Leodienſi, ratificata & approbata a ſanctiſſimo patre domino* PETRO *epiſcopo Albanenſi, nec non & Romanæ eccleſiæ cardinali, ac ſedis apoſtolicæ legato.*

C

ROBERTUS Dei gratia Leodienſis epiſcopus univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Anno 1243. *Ex mſ. Oigniacenſ.*

Noveritis quod cum nos dilectos filios fratrem Gerardum Remenſem, & Goſſuinum de ordine fratrum Prædicatorum Leodienſium, apud Oygniacum miſiſſemus, eamdem eccleſiam tam in capite quam in membris auctoritate noſtra viſitaturos, ipſi ordinaverunt in hunc modum: videlicet quod canonici Oygniacenſes certas inſtitutiones præter regulam habeant conſcriptas, quas inviolabiliter obſervent: ita quod prior
D & ſupprior aſſumtis ſecum duobus probis viris, ſive in domo de fratribus ſuis, ſive extra electis a capitulo, inſtitutiones certas & approbatas quas hactenus obſervaverunt in ſcripto redigant, nihilominus aliqua capitula inſtitutionum approbatarum alicujus monaſterii ejuſdem ordinis, ſecundum quod conſervationi honeſtatis eorum expedire cognoverint, addentes: ita quod infra inſtantem nativitatem beati Johannis-Baptiſtæ hæc ſcribantur & nobis oſtendantur, ut ſecundum conſilium noſtrum & auctoritatem approbentur, ut uniformitas ob-
E ſervationum unitatem generet, foveat, & repræſentet animorum.

Item, ordinaverunt & præceperunt, ut infra terminum ſupradictum certum ordinarium ſuper ſervitio eccleſiæ tam diurno quam nocturno habeant conſcriptum & diſtinctum, ne propter labentem memo-

(a) Leſatum ordinis ſancti Benedicti monaſterium ab Atone vicecomite Biterrenſi fundatum, ac progreſſu temporis Cluniacenſi ordini unitum, in diœceſi Rivenſi quatuor aut quinque leucis a Toloſa diſtans, hactenus periſtat.

(b) Hic eſt celeberrimus ille Jacobus Pantaleon de Trecis archidiaconus Leodienſis, vir utique divina lege eruditus & ſanctitatis meritis decoratus, poſtea factus ſummus pontifex Urbanus papa IV. qui feſtum S. Sacramenti inſtituit.

(c) Kerkida ſeu Kerkeria eſt eccleſia parrochialis a voce Germanica *Kerck*, quæ ſignificat eccleſiam. Hic enim agitur de congrua portione aſſignanda vicario perpetuo eccleſiæ de Marſna. Id amplius explicat Hugo cardinalis in hujus cartæ confirmatione: *Cedente vel decedente inveſtito parochiæ loci præſcripti, quæ Kerkeria vulgariter in partibus appellatur.*

Digitized by Google

riam uſus cantandi vel legendi immutetur, & ut juniores quod cantare debeant vel legere in ſcriptura reperiant, maxime cum ſcriptum ſit in regula S. Auguſtini: *Nolite cantare, niſi quod legiſtis eſſe cantandum: quod autem non ita ſcriptum eſt ut cantetur, non cantetur.*

Item, ordinaverunt quod ille qui legit in conventu ad menſam, non comedat cum aliis tempore lectionis, imo continue legat ſecundum quod ſcriptum eſt in regula: *Cum acceditis ad menſam donec inde ſurgatis quod vobis ſecundum conſuetudinem legitur, ſine tumultu & contentionibus audite,* B nec introducantur in refectorium ad comedendum cum conventu ſæculares perſonæ, niſi raro.

Item, ordinaverunt & præceperunt, quod nullus canonicus audiat confeſſiones Beguinarum ſeu aliarum perſonarum, niſi quibus prior injunxerit: in villa autem Oygniacenſi nullus audiat confeſſiones ſæcularium ſive Beguinarum, niſi prior & ſupprior & parochianus villæ, niſi in neceſſitate, ſecundum quod priori videbitur expedire, nec aliquis petat licentiam audiendi confeſſiones Beguinarum; quod ſi petierit, non concedatur eidem. C

Item, ordinaverunt quod omnes fratres tam canonici quam converſi priori vel alii de licentia ſua confiteantur; de venialibus poterunt alterutrum confiteri.

Item, ordinaverunt quod fratres ſuperiores in ordine ſacro ſuperiorem ſtallum habeant in choro præ aliis inferioris ordinis, licet antiquiores ſint in religione ſuſcepta.

Item, ordinaverunt quod nullus canonicus exeat domum ad eundum in villam Oygniacenſem, ſine ſocio fratre canonico vel converſo, ab illo qui licentiam dederit eidem aſſignato, cum ſcriptum ſit in regula: *Qui habet aliquo eundi neceſſitatem, cum quibus prapoſitus juſſerit, ire debet,* & frater qui accipit licentiam, locum prælato nominet ad quem vult declinare, nec indifferenter divertat ad alia loca, de quibus licentiam non accepit ſpecialem. D

Item, nullus accipiat licentiam exeundi domum, niſi a priore vel ſuppriore, ſi in domo fuerint: ſi autem ambos contigerit abeſſe, ab illo licentiam accipiat, quem loco ſui aſſignaverint: hebdomadarius autem de hujuſmodi licentiis dandis non ſe intromittat, niſi fuerit a priore vel ſuppriore recedentibus, ſicut prædictum eſt, ad hoc aſſignatus. E

Item, ordinaverunt quod frater proclamatus in capitulo pœnitentiam ſibi a prælato injunctam humiliter ſuſcipiat, nec remurmuret, nec reclamet, nec petat ſe deduci conſilio ſeu judicio capituli: immo talis ſi perſeveraverit, pro inobedienti & rebelli A habeatur, cum ſcriptum ſit in regula: *ſecundum arbitrium præpoſiti vel etiam presbyteri ad cujus diſpenſationem pertinet, debet emendatoriam ſubire vindictam; quam ſi ferre recuſaverit, etiamſi inde non abſceſſerit, de veſtra ſocietate projiciatur.*

Item, ordinaverunt, quod illa ſumma pecuniæ a piæ memoriæ JACOBO Tuſculano epiſcopo legata, in uſus illos quos epiſcopus determinavit, maturius quam fieri poterit, convertatur, & non in alios, videlicet ad comparandum redditus vini ad opus refectorii, infirmariæ, & hoſpitum.

Item, ordinaverunt quod nullus canonicus extra ad parochias ſeu curtes ſine ſocio fratre ordinis moretur.

Item, ordinaverunt quod fiat computatio ad minus quater ſingulis annis, terminis a priore & conventu aſſignatis, & illa computatio fiat coram ſenioribus domus & aliis fratribus, qui intereſſe voluerint. In craſtino vero computationis prior in capitulo ſummam tam receptorum quam expenſarum aut debitorum in capitulo conventui exponat. Nos autem ordinationem prædictam ratam & gratam habentes, eam auctoritate præſentium confirmamus & inviolabiliter præcipimus obſervari. Datum anno Domini MCC quadrageſimo tertio, menſe Maio, feria quarta poſt *Jubilate.*

FUNDATIO PITANTIARUM vini religioſorum Oigniacenſium.

Circa 1243 Ex mſ. Oigniacenſi.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Sigerus prior & totus conventus d'*Oignies* agnoſcere veritatem.

Quod laude dignum eſt in opere, ne labatur cum tempore, dignum eſt ſcripturæ teſtimonio commendare. Cum igitur reverendus pater Jacobus piæ recordationis quondam epiſcopus Tuſculanenſis & ſedis apoſtolicæ cardinalis, de gremio eccleſiæ noſtræ, per gratiam Dei & propriis meritis ſuffragantibus ad apicem tantæ dignitatis aſſumtus eſſet, ob ſpecialem gratiam & debitæ venerationis affectum, in quibus tamquam matri filius, divini præcepti debito ſe teneri cognoſcebat, multis beneficiis temporalibus & ſpiritualibus eccleſiam noſtram promoviſſet. Primo ſua corporali præſentia, quando eidem eccleſiæ ſe tradidit, & contemtis divitiis ſæcularibus, elegit conſortium paupertatis. Poſtmodum perveniens ad ſtatum fortunæ dignioris, pannis ſericis, ſanctorum reliquiis, & aliis eccleſiæ ornamentis, librorumque voluminibus innumeris, & ſedis apoſtolicæ privilegiis non paucis eamdem eccleſiam munire ſtuduiſſet, & ad comparandas poſſeſſiones, quibus ejuſdem eccleſiæ paupertatem ſublevaret, multam pecuniam ſæpius tranſmiſiſſet, do-

Digitized by Google

mum provida diſcretione conſiderans, quod A pro defectu vini perſonæ litteratæ & maturæ in eodem loco jugum ordinis ſubire recuſarent, timens ne pro defectu conſilii & venerabilium raritate perſonarum, ejuſdem loci religio tepeſceret, & minus frequentaretur a bonis, beneficia beneficiis cumulans, quæ ſanus mente tractaverat, opere complevit in extremis, & ad comparandas vineas vel poſſeſſiones ad hoc ſpecialiter deputandas, pecuniam nobis legavit, uſque ad mille & quingentas libras alborum, ut ex dictarum poſſeſſionum proventibus, conventui, infirmis & hoſpitibus, in vino competenter provideretur, cum ad hoc faciendum ejuſdem eccleſiæ prius non B ſufficerent facultates. Cum igitur dictam eccleſiæ ſummam non ſimul & ſemel ſed diverſis temporibus & locis inter alias poſſeſſiones, noſtris poſſeſſionibus comparatis in uſus eccleſiæ noſtræ utiliter expendimus, hoſpitum proviſione prioris arbitrio relicta, de communi conſilio quantum ad providentiam conventus pertinet, hoc uſi moderamine ſumus, quod in conventu clericorum qualibet ſeptimana tribus diebus vino ſerviatur ſemel in die, exhibendo dimidium lotum per ſingulos menſuræ Foſſenſis; ſcilicet dominica die, feria tertia & C feria quinta, ſimiliter in feſtis duplicibus, & quibuſdam vigiliis, quas in aliis feriis a prædictis contigerit evenire, ſcilicet vigilia Nativitatis Domini cum quatuor ſequentibus diebus, in die circumciſionis, in die epiphaniæ, in die purificationis, in die annuntiationis, in vigilia paſchæ cum quatuor diebus ſequentibus, in die inventionis ſanctæ Crucis, in vigilia aſcenſionis, & die ſequenti, in vigilia pentecoſtes cum quatuor diebus ſequentibus, in vigilia & die beati Johannis Baptiſtæ, in vigilia & D die apoſtolorum Petri & Pauli, in die Magdalenæ, in vigilia & die beati Laurentii, in vigilia & die aſſumptionis beatæ Virginis, in vigilia & die beati Auguſtini, in vigilia & die Nativitatis B. Mariæ, in die beati Lamberti, in die beati Michaëlis, in vigilia & die ſanctorum omnium, in vigilia & die beati Martini, in die beatæ Catharinæ, in die beati Andreæ, in vigilia & die beati Nicolai, in die quatuor Coronatorum ad veſperam, & in ſeptuageſima ad veſperam propter jejuniorum inchoationem, item in E ſabbatis quatuor temporum, & in tranſlationibus ſanctorum Nicolai & Auguſtini, in vigilia quoque noſtræ dedicationis ad veſperam: item quoties aliquis de canonicis noſtris per licentiam ſui ſuperioris in infirmaria fuerit cauſa infirmitatis vel minutionis, ſive alia cauſa rationabili, contentus erit portione prædicta, tam in prandio, quam in cœna, & quando videbitur infirmario amplius expedire, ad ejus arbitrium emendabitur.

Si quis vero frater in conventu ventoſis uſus fuerit, in veſpere portionem prædictam habebit, & in mane ſequenti. Si autem contigerit vigilias & ſolemnitates prædictas, ſive obitus defunctorum qui pitantiam habent ab antiquo, prout notati ſunt in martyrologio noſtro, cum prædictis feriis concurrere, ita quod eadem die fiant, nihil petetur amplius in vini portione, ſed ſi pro oportunitate temporis differatur anniverſarius dictus, & contingat illum fieri in die vacuo, dum tamen ſine fraude, nihil de debita pitantia minuetur: hoc autem intelligimus de anniverſariis prædictis; de futuris vero erit ſecundum conventus voluntatem diſponendum. Hæc autem providentia vini, ſicut & ceterorum, ad priorem noſtrum pertinebit de communi marſupio, & de bono vino & ſano, quod omni careat vitio corruptionis: ita quod de vino hujus regionis nobis non provideatur ultra feſtum S. Martini hyemalis. Et ne de tantis beneficiis dicto patri videamur ingrati, in ſuccurſum animæ ipſius miſſam ſpecialem inſtituimus pro defunctis ſingulis diebus in perpetuum, ante ſepulchrum ejus celebrandam, niſi obſtiterit officii neceſſitas vel ſolemnitas, ſecundum temporis qualitatem. In cujus rei perpetuam firmitatem præſens ſcriptum ſigillorum noſtrorum appenſione duximus roborandum, & ſigillo venerabilis patris ROBERTI Leodienſis epiſcopi confirmandum.

EPISTOLA PETRI EPISCOPI Petracoricenſis, &c. ad S. Ludovicum regem Francorum.

De communi levando pro conſervanda pace.

EXcellentiſſimo domino ſuo Ludovico Dei gratia regi Francorum P. eadem gratia epiſcopus Petragoricenſis, Iterius decanus Aienſis Samaciæ, B. de *Biran*, R. de Turribus, G. de Salis, & P. de Longovado archidiaconi, Hal. cantor, & P. magiſter ſcholarum officialis, magiſter Gerardus cantor, & S. Stephani, & B. Frontonis Petragoricenſis capellan. ſalutem in eo per quem reges regnant. *Anno 1244. Ex mſ. Colbertino.*

Cum nobilis Gerardus de Mala-morte noſtræ diœceſis ſeneſcallus ex parte noſtra nos diligenter requiſierit ſub virtute præſtiti a nobis juramenti, ſuper pace obſervanda, firmiter nos adjurans, ut de juribus veſtris & ſpecialiter de communi in diœceſi noſtra levando, de quo regia majeſtas per ſuas nos requiſivit litteras, & rogavit nos per noſtras litteras teſtimoniales certos efficere curaremus, nos eccleſiarum noſtrarum ſenioribus & multis aliis fide dignis ad hoc ſpecialiter convocatis, qui ſuper hoc plenam habere notitiam dinoſcuntur, inquiſita

quiſita & comperta plenius veritate, ſerenitati veſtræ præſentium teſtimonio litterarum in verbo veritatis duximus intimandum, quod ab antiquitate pro conſervanda pace in diœceſi Petragoricenſi commune debetur, & quod a regibus Henrico, Richardo, Johanne & multis aliis, & noviſſime ab inclytæ recordationis domino Ludovico patre veſtro per comitem Marchiæ, tunc ſeneſcallum ſuum, in diœceſi noſtra, poſt captionem Rupellæ per duos annos continuos fuit commune levatum in diœceſi ſupradicta. Unde cum vos ſitis in poſſeſſione pacifica levandi commune hujuſmodi, veſtra provideat excellentia quid honori regio & utilitati & paci terræ videbitur expedire. Datum xv. calendas Februarii anno Domini MCCXLIII.

EPISTOLA COMMUNITATIS Villæ-Podii S. Frontonis & civitatis Petragoricenſis, ad S. Ludovicum regem Francorum.

Ejuſdem argumenti.

Anno 1244. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimo domino ſuo Ludovico Dei gratia Francorum regi ſui conſules & communitas villarum Podii S. Frontonis & civitatis Petragoricenſis ſalutem & ſeipſos ad pedes quantuli ſunt & quod poſſunt.

Cum reverendus pater epiſcopus Petragoricenſis, & capitula beatorum Stephani & Frontonis Petragoricenſis, & quædam aliæ perſonæ dictarum eccleſiarum per ſuas litteras vobis inſinuent, quod commune debetur in diœceſi Petragoricenſi pro pace obſervanda, & quod vos eſtis in poſſeſſione levandi ipſum commune; regiæ celſitudini præſentium teſtimonio litterarum inſinuamus, quod nos firmiter credimus, quod dictum commune debetur in diœceſi Petragoricenſi pro pace obſervanda, & quod vos eſtis in poſſeſſione levandi ipſum commune, ſecundum quod in litteris prædictarum perſonarum confectis xv. calendas Februarii continetur: quæ litteræ vobis etiam a dictis perſonis ſuper hoc diriguntur. Datum xiv. cal. Februarii anno Domini MCCXLIII.

CARTA JOFFRIDI EPISCOPI Catalaunenſis.

De compoſitione facta inter ipſum & regem ſuper regalibus poſt electionis ſuæ confirmationem.

Anno 1244. Ex mſ. Colbertino.

OMnibus præſentes litteras inſpecturis, Joffridus permiſſione divina Cata-A launenſis epiſcopus, ſalutem in omnium ſalvatore.

Notum facimus quod cum inter cariſſimum dominum noſtrum Ludovicum Dei gratia regem Francorum illuſtrem ex una parte, & nos ex alia, quæſtio verteretur ſuper proventibus regaliæ Catalaunenſis eccleſiæ, perceptis ab eodem domino rege a tempore confirmationis (a) electionis de nobis factæ in epiſcopum Catalaunenſem: [a] quæ quidem confirmatio facta fuerat a reverendo patre (b) H. bonæ memoriæ Re- [b] B menſi archiepiſcopo: quos ſiquidem proventus idem dominus rex ea receperat ratione, quia electio & confirmatio antedictæ in contentione fuerunt, pro eo quod quidam canonici eccleſiæ Catalaunenſis in dictis electione & confirmatione nobis contradictores extiterant, & inter nos & ipſos diutius auctoritate apoſtolica fuerat litigatum. Tandem inter ipſum & nos, mediantibus * nobis viris, facta eſt de bona ac libera voluntate noſtra amicabilis compoſitio in hunc modum, videlicet quod idem dominus rex reddidit nobis & deliberavit omnino medietatem omnium proventuum C prædictorum perceptorum ab ipſo a tempore confirmationis prædictæ, exceptis expenſis factis ab ipſo domino rege pro cuſtodiendis & percipiendis proventibus ac regalibus ſupradictis. Alia vero medietas dictorum proventuum remanet domino regi libere & quiete: ita tamen quod per hanc compoſitionem nec domino regi nec ejus ſucceſſoribus, nec eccleſiæ Catalaunenſi jus in poſterum acquiratur; nec præjudicium aliquod generetur, ſi ſimilem caſum contigerit evenire. Actum apud Pontiſaram anno Domini MCCXLIV. menſe Octobri.

* F. bonis.

D

LITTERÆ ODONIS ABBATIS S. Dionyſii & abbatis Hermeriarum.

De præbendis vacantibus in eccleſia Carnotenſi poſt mortem Alberici epiſcopi.

Anno 1244. Ex mſ. Colbertino.

NOs Odo B. Dionyſii & Thomas de Hermeriis abbates, notum facimus tam præſentibus quam futuris, quod cum de tribus præbendis Carnotenſibus, quæ in ultima ſedis Carnotenæ vacatione poſt E mortem bonæ memoriæ Alberici (c) [c] quondam epiſcopi Carnotenſis vacaverunt, de quibus inter excellentiſſimum dominum noſtrum Ludovicum regem Francorum illuſtrem & venerabilem patrem Henricum Carnotenſem epiſcopum & ca-

(a) Hæc electio Gaufredi de Grandi-Prato facta eſt die lunæ ante pentecoſten anno 1237. ut diſcimus ex epiſtola Havidis abbatiſſæ S. Jacobi de Vitriaco ad Theobaldum regem Navarræ & Campaniæ comitem, ubi & legitur partem capituli ab ea electione appellaſſe. Extat Theſau. Anecd. tom. 1. pag. 1002.

(b) Henrico de Brana, qui proinde nondum obierat anno 1235. ut dicit Claudius Robertus in ſua Gallia Chriſtiana, ſed diem clauſit extremum 6. Julii 1240 ſepultus in Valcellenſi ordinis Ciſtercienſis cœnobio, ut recte obſervarunt Sammartani.

(c) Albericus Cornutus epiſcopus Carnotenus obiit xv. calendas Novembris anno 1244. de quo Mabillonius tom. 2. Analectorum.

Digitized by Google

pitulum Carnotenſe erat contentio, in nos A unanimiter fuiſſet compromiſſum, tam a domino rege quam a dicto epiſcopo & tribus procuratoribus a prædicto capitulo deſtinatis, ſecundum quod in litteris capituli Carnotenſis ſigillatis apparet, videlicet Gilone præpoſito in Normannia, Bartholomæo *de Mont* camerario Carnotenſi, & Gaufrido de Orrevilla canonico Carnotenſi, & inſuper de præbendis ſede vacante Carnotenſi poſtmodum vacaturis. Nos habito bonorum virorum conſilio, intellecta etiam & cognita ſuper præmiſſa contentione dictarum partium voluntate, ad bonum pacis fideliter conſpirantes, dictum noſtrum pro- B tulimus in hunc modum: videlicet quod de tribus præbendis, duæ remanebunt de donatione domini regis, magiſtro Petro de Caſtra, & domino Urſioni, quibus dominus rex eas ſede vacante Carnotenſi contulit: tertia vero remanebit venerabili patri HENRICO epiſcopo ab ipſo cui voluerit conferenda. De præbendis vero quæ in futurum vacabunt, ſede Carnotenſi vacante, ita protulimus dictum noſtrum, quod alternatim de cetero conferentur a domino rege & epiſcopis Carnotenſibus qui pro tempore fuerint: ita quod primam vaca- C turam conferet dominus rex, & alia quam poſtea quandocumque ſive in eadem vacatione, ſive in alia vacare contigerit, reſervabitur futuro epiſcopo, qui pro tempore fuerit, ab eodem epiſcopo conferenda: & ita deinceps fiet alternatim: hoc addito quod ille qui ultimo conferet, litteras ſuas dabit quod ad alterum prima collatio pertinebit. Actum apud Aſnerias anno Domini MCCXLIV. in feſto S. Andreæ.

BULLA INNOCENTII PAPÆ IV. D

Sententiam arbitrariam epiſcopi Attrebatenſis de diviſione thelonei inter Robertum comitem Atrebatenſem & monachos Vedaſtinos confirmat.

Anno 1245. Ex mſ. Vedaſtino.

INNOCENTIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis abbati & conventui monaſterii S. Vedaſti Atrebatenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Nauta navim de maris procella nititur ad portum reducere, ne tempeſtati relicta E turbinum colliſione ſolvatur. Sic rectus judex cauſam de fluctibus litis trahere ſtudet ad littus ſententiæ, ne ſub continuo judicii ſtrepitu, confuſione proceſſuum inexplicabiliter implicetur: unde quia derogatur juſtitiæ, dum malitioſe quæſtio protegitur, & infertur injuria viri, dum calumnioſe litigatorum protelationi defertur, libenter circa litium controverſias illud, quantum in nobis eſt, attentionis ſtudium adhibemus, ut dilationis vitato ſtipendio, poſt debitæ diſcutionis examen, ſententiali gladio vel concordia ſeu etiam proviſione ſalubri legitime decidantur, quatinus partium parcatur ſumtibus, quieti provideatur ipſorum, & cuique jus ſuum plenarie conſervetur. Sane inter vos ex parte una, & dilectum filium nobilem virum R. comitem Attrebatenſem ex altera, ſuper collatione & donatione medietatis thelonei in civitate & banleuga Attrebatenſi eidem nobili ſuiſque heredibus & ſucceſſoribus, a vobis ſub certa forma, & quadam littera, carta ſeu inſtrumento, de noſtro & comitis ejuſdem aſſenſu, ſuper poſſeſſionibus, terris, communi paſtura, cenſivis & feudis, ac rebus aliis ipſius monaſterii factis, necnon ſuper carta ipſi monaſterio a claræ memoriæ LUDOVICO rege Franciæ tunc primogenito inclytæ recordationis PHILIPPI regis Francorum patre dicti comitis, de quietatione ac recognitione quorumdam jurium monaſterio eidem exhibita, & nonnullis aliis articulis, quæſtionibus multis exortis. Nos tamen procuratoribus partium in noſtra præſentia conſtitutis, venerabilem fratrem noſtrum Albanenſem epiſcopum conceſſimus auditorem, cujus ſe voluntati, mandato, ordinationi, laudo, judicio, ſeu arbitrio *haut & bas*, ut verbis illius utamur, proprie in noſtra præſentia ſubmiſerunt: promittentes ſub pæna quinque millium marcharum ſterlinguorum omnia & ſingula quæ ſuper ipſis quæſtionibus mandaret, ordinaret, diceret, judicaret, ſeu etiam arbitraretur, firmiter obſervare. Ita quod in quolibet articulo hujuſmodi pæna ab alterutra committeretur partium arbitrium, dictum, laudum, mandatum, ſeu ſententiam non ſervante, parti ea ſolventi ſolvenda, & pæna commiſſa ſemel vel pluries aut ſoluta omnia in ſuo robore permanerent. Nos autem ejuſdem monaſterii procuratori, ſi forte ad compromittendum taliter a vobis mandatum ſufficiens non haberet compromittendi, ſeu ſubmittendi ſe nomine ipſius monaſterii, prædicti epiſcopi ordinationi ſuper hiis ſub pœna & forma præfatis de poteſtatis plenitudine liberam conceſſimus facultatem. Et cum inter vos ex parte una, & prædictorum civitatis & bannileugæ burgenſes ex altera, ſuper theloneo præfato monaſterio ab ipſis burgenſibus perſolvendo diſſentio duraverit ab antiquo, fuit ſub pæna conſimili ex ejuſdem comitis parte promiſſum, quod idem comes procuraret quod præfati burgenſes rata haberent & adimplerent omnia, quæ dictus epiſcopus a dictis civitate & bannileuca diceret facienda, & eo modo quo ea fieri debere mandaret, ſive de ſolvenda pecunia, ſeu cautionibus faciendis, aut quibuſcumque aliis ad civitatem & bannileucam pertinentibus ſupradictas. Ut autem idem epiſ-

Digitized by Google

copus plenius poſſet in negotio inſtrui, & quæſtiones ſopire præfatas, quæ poſtmodum in recidivæ conventionis relabi ſcrupulum non valerent, prædictarum cartarum tenores ſibi fecit oſtendi, quos præſentibus duximus inſerendos. Tenor cartæ donationis præfatæ medietatis telonei talis eſt.

Univerſis ad quos præſentes litteræ pervenerint, M. divina permiſſione humilis abbas S. Vedaſti Attrebatenſis & ejuſdem loci conventus ſalutem in domino. Notum facimus quod nos de mera & libera voluntate noſtra, ſine coactione aliqua, pro eminenti eccleſiæ noſtræ utilitate, donavimus & conceſſimus nobili viro domino R. comiti Attrebatenſi & heredibus ſive ſucceſſoribus ſuis qui pro tempore erunt domini Attrebatenſes, medietatem totius thelonei noſtri Attrebatenſis, & medietatem omnium bonorum, quæ pertinet ad ipſum theloneum, tam in juſtitiis, quam in aliis, a dictis comite & ejus heredibus ſive ſucceſſoribus dominis Attrebatenſibus in perpetuum quiete & pacifice tenenda & poſſidenda. Et ſi dictus comes, vel heredes ſui, ſive ſucceſſores domini Attrebatenſes proceſſu temporis halas conſtruxerint, vel mercatum aut nundinas ſtatuerint in vico qui dicitur Strata, vel alibi apud Attrebatum, nos ibi medietatem dicti thelonei percipiemus & habebimus, & medietatem omnium eorum quæ ad ipſum theloneum pertinebunt, tam in juſtitiis quam in aliis. Ad quod theloneum colligendum & nobis & dicto comiti reſervandum fideliter & reddendum inſtituentur unus ſerviens vel plures ex parte noſtra & dicti comitis, ſecundum quod nobis & ipſi videbitur expedire. Qui in inſtitutione ſua nobis & dicto comiti vel noſtro & ſuo mandato jurabunt ſuper ſacroſancta, quod dictum theloneum colligent & reſervabunt & reddent fideliter nobis & dicto comiti, vel noſtro & ſuo mandato, ſingulis pro rata ſua. Iidem vero collectores poſtquam juraverint, ſecundum quod prædictum eſt, plenam poteſtatem habebunt exercendi omnimodam juſtitiam ad theloneum prædictum pertinentem contra quoſcumque, quotiens opus fuerit. Dictam autem medietatem, quam præfato comiti & ſuis heredibus & ſucceſſoribus dedimus, ut prædictum eſt, nullus habebit, niſi qui fuerit dominus Attrebatenſis, nec idem comes, vel aliquis dominorum Attrebatenſium, aliquid de illa medietate in toto vel in parte poterit infeodare, vel aliquid extra manum ſuam quocumque modo ponere, ſed in perpetuum penes eos remanebit. Nec ipſe comes nec aliquis dictorum dominorum Attrebatenſium aliquem vel aliquos abſolvere poterit, vel quitare a ſolutione dicti thelonei vel ejus pertinentium, quin teneantur ad ipſum ſolvendum, niſi de conſenſu utriuſque partis: pro dicta vero gratia quam fecimus, ut dictum eſt, prædicto comiti de medietate dicti thelonei, confirmat nobis idem comes cartam claræ memoriæ regis Ludovici genitoris ſui, cujus tenor talis eſt. Ludovicus domini regis Franciæ primogenitus. Noverint univerſi præſentes pariter ac futuri, quod per veram inquiſitionem cognovimus, quod Ph. quondam comes Flandriæ habuit in terra beati Vedaſti Attrebatenſis multrum, raptum, incendium, & juſtitiam omnimodam ad iſta pertinentem, & latronem quando judicatus fuerit, & exercitum, & equitationem, ſicut in civitate Attrebatenſi, & monetam, & recurſum juſtitiæ quando abbas & ſcabini & alii qui judicare debent deficiebant de jure faciendo, & gabalum. Hæc omnia nobis & heredibus noſtris in perpetuum retinemus, ſicut nos & anteceſſores noſtri ea hactenus habuimus, & ubicumque habueramus. Eo modo retinemus gallinas & redditus, ſi quos habemus in terra illa, & advocationem illius terræ, eo modo quod ſi abbas vel monachi nos requiſierint tamquam advocatum, vel ballivos noſtros, & juſtificaverimus eorum rebelles, de forefacto illo tertiam partem habebimus, & abbas duas partes, & ex quo ad hoc fuerimus advocati vel ballivi noſtri, non poteſt inde pax fieri ſine nobis. Sciendum præterea, quod abbas vel monachi nullum hominem vel feminam, qui debent ſervitium, retinebunt in terra illa, niſi eos qui modo ſunt ibi manſionarii & heredes eorum poſt eos. Quitamus etiam in perpetuum corveias, quas in terra illa hactenus habuimus, & de omnibus aliis liberum judicium remaneat abbati. Et judicentur liberi homines per liberos homines abbatis, & villani per ſcabinos in terra eccleſiæ ubi juſtitia debet fieri, ſalvo recurſu juſtitiæ, ſicut ſuperius diximus. Volumus & concedimus quod homines eccleſiæ feodati, & ſervientes, & conductitii, & molendinarii, & furnarii, omnes ſint ab exercitu, ſicut huc uſque fuerunt. Quod ut perpetuum robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, & nominis noſtri caractere inferius annotato præcepimus roborari. Actum anno Domini MCCXII. regni vero patris noſtri triceſimo quarto, aſtantibus in palatio ejuſdem patris noſtri quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. S. Guido. buticularii, S. Barthol. camerarii, S. Drogonis conſtabularii. Datum vacante cancellaria per manum Guidonis de Athies.

Confirmat etiam & concedit nobis dictus comes ſcabinatum noſtrum in ſuburbiis Attrebatenſibus in terra eccleſiæ noſtræ infra banni leucam, ſalvis eidem comiti & heredibus & ſucceſſoribus ſuis in prædictis ſuburbiis hiis quæ ſibi retinuit prædictus geni-

tor ſuus in terra ſancti Vedaſti per cartam ſupradictam. Quod ut robur perpetuæ ſtabilitatis obtineat præſentem cartam ſigillorum noſtrorum munimine duximus roborandam. Actum anno Domini MCCXXXIX. menſe Junio.

Hanc igitur cartam prædicti comitis pars ad probandum quod ad eum ſpectaret medietas præfata produxit. Adjiciens quod licet pura ejuſdem medietatis donatio videretur; ipſe tamen propter hoc recompenſationem præfato monaſterio fecerat congruentem. Nam cum idem comes in civitate prædicta, in loco qui dicitur *Strata* & alibi percipiendi theloneum jus haberet, & potuiſſet ibidem halas, nundinas, ſeu mercatum conſtituere, ad quæ omnes vendentes & ementes in ipſa civitate accedere valuiſſent, propter quod inutile quaſi redditum fuiſſet præfatum theloneum; conceſſit ipſi monaſterio, ut ſi prædicta in eiſdem locis fieri contingeret aut halas, in eis ab ipſo percipi theloneum; medietatem ipſius idem monaſterium obtineret. Contulit etiam præfato manaſterio ſcabinatum in terra ipſius monaſterii in præfatæ civitatis ſuburbiis, qui prædeceſſorum ipſius comitis extiterat ab antiquo.

Sed pro parte monaſterii e contra propoſitum extitit, quod cum hujuſmodi donatio facta de conſenſu conventus prædicti monaſterii non fuiſſet, quin imo ne fieret a nonnullis de ipſo conventu extitiſſet ad ſedem apoſtolicam appellatum, nec in ea ſedis ejuſdem, cui dictum monaſterium immediate ſubeſſe dinoſcitur, interveniſſet aſſenſus, & per ipſam idem monaſterium enormiter eſſet læſum, penitus non valebat. Tenor autem cartæ præfati regis in prædicta carta donationis ſcripta ſuperius, totaliter eſt inſertus qui ſic incipit: LUDOVICUS, &c. Sed hanc cartam ipſius Ludovici pars comitis propoſuit ideo non valere, quia cum ipſam fecit rex præfatus, & contulit quæ continebantur in ea, filium jam habebat, & ſecundum legem patriæ, nulla conceſſio a patre facta poſtquam natus eſt ei filius, poteſt ipſi filio præjudicium generare. E contra vero monaſterii pars propoſuit quod ſi etiam lex patriæ talis eſſet, locis tamen religioſis præjudicialis nullatenus exiſtebat, & in multis in eadem carta contentis, non fiebat alienatio ſeu conceſſio, ſed recognitio jurium monaſterii memorati. Tenor vero cujuſdam alterius cartæ, de qua erat contentio inter partes, eſt talis: UNIVERSIS præſentes litteras inſpecturis, M. divina permiſſione humilis abbas ſancti Vedaſti Attrebatenſis, & ejuſdem loci conventus, ſalutem in Domino. Notum facimus quod ita ordinatum eſt inter nos ex una parte, & nobilem virum R. comitem Attrebatenſem ex altera, de utriuſque partis aſſenſu communi, quod

A omnes poſſeſſiones quas habebamus tempore quo deceſſit claræ memoriæ rex LUDOVICUS, in locis in quibus villa Attrebatenſis paſcua reclamabat, tamquam communia, & domus de *Harvain* cum vivariis & foſſatis, & pratis incluſis, eidem domui adjacentibus, nobis in perpetuum remanebunt quiete & pacifice poſſidenda. Omnia autem alia quæ ſunt inter Athias & *Anzain*, debent redigi ad communes paſturas, ſicut redacta fuerunt tempore PHILIPPI quondam comitis Flandriæ, per diviſionem faciendam a ſervientibus noſtris hereditariis. Ad quam
B diviſionem faciendam vocabimus baillivum domini comitis tamquam advocatum, & ea quæ per diviſionem illam remanebunt ad communem paſturam, erunt in perpetuum communis paſtura. Nec nos, nec idem dominus comes de illa paſtura quæ remanebit per diviſionem alicui poterimus dare ad cenſum, vel ad feodum, vel in eleemoſynam, vel nobis appropiare, vel aliquo alio modo alienare a paſtura, imo in perpetuum remanebit communis paſtura. Maſuræ autem quas clauſeramus circa abbatiam noſ-
C tram, & muri *de Mofflaines* remanebunt ſicut modo ſunt, niſi proceſſu temporis ſuper hiis nobis dominus comes gratiam facere noluerit. Nec de cetero poterimus appropriare nobis domos vel plateas, in quibus idem comes habeat juſtitiam, vel exercitum, vel equitationem, niſi de aſſenſu ipſius & voluntate, etiam ſi ſint de cenſiva noſtra vel feodo. Nec etiam aliquid claudere de nemore *de Mofflaines*, in quo habet garennam ſuam comes memoratus. In cujus rei memoriam & teſtimonium præſentes litteras ſigillorum noſtrorum munimine fecimus ro-
D borari. Actum anno Domini MCCXXXIX. menſe Junio.

Dicebat ergo pars comitis, quod ea quæ in ipſa carta continebantur a nobis, cum eſſet noſtris munita ſigillis, ſervari debebant. Sed ex parte noſtra inter alia allegabantur e contra, quod cum eadem carta in enorme ac ejuſdem ipſius monaſterii præjudicium facta fuiſſet, præſertim in terris ſitis *Anzain* & *Athies*, cum ibi continentur quæ debent ad communem paſturam redigi, quodque ad diviſionem illarum ballivus e-
E juſdem comitis eſt vocandus, ac vos de terris hujuſmodi nihil ad cenſum, vel in feodum ſeu eleemoſynam dare, aut vobis appropriare, vel alio modo alienare poteſtis, ſed debent remanere in paſtura communi, & hactenus vos de terris ipſis ſicut de veſtris propriis feciſſe noſcamini, dando de illis in feodum & ad cenſum, & vobis etiam retinendo, prædicta carta nullius roboris exiſtebat. Proponebatur pro vobis inſuper quod aqua ibidem currens, vivarium, foſſata, curſus aquarum, cum introitibus & exitibus ſuis ad jus & proprietatem dicti

monaſterii pertinebant. Unde cum hæc continerentur in ipſâ carta, ſi forſan proceſſu temporis eædem aquæ, vel ipſum vivarium ſiccarentur, poſſent per ipſum comitem vel ſucceſſores ipſius, aut præfatos burgenſes ad communem paſturam malitioſe reduci. Adjiciebatur etiam quod idem comes maſuras quas juxta præfatum monaſterium clauſeratis, deſtrui ac muros *de Moſſlaines* perforari fecerat in veſtrum præjudicium & offenſam. Subjungebatur iterum magnum vobis fieri præjudicium in eo quod in præfata continebatur carta ſæpedictum monaſterium non poſſe in feodis & cenſivis ipſius acquirere, niſi de voluntate præfati comitis & aſſenſu.

A Præfatus igitur epiſcopus auditis & ad plenum intellectis nobiſcum coram fratribus noſtris fideliter recitatis, quod partes tam de facto quam de jure propoſuerunt coram eo, in noſtra & eorumdem fratrum præſentia; pronuntiavit, ordinavit, dixit, arbitratus eſt, judicavit, laudavit, voluit & mandavit, quod præfatus comes & ejus heredes, & ſucceſſores, qui pro tempore fuerint comites Attrebatenſes habeant & poſſideant medietatem totius thelonei in prædictis, in civitate, banleuca, juxta donationem ab eodem monaſterio ipſis factam, a quibuſcumque mercatoribus, niſi fuerint burgenſes Attrebatenſes, & medietatem eorum omnium quæ pertinent ad ipſum theloneum, tam in juſtitiis quam in aliis, prout continetur in carta ſuperius annotata, & ut ab utraque partium omnes articuli obſervarentur in eadem carta contenti. Adjiciens ubi continetur in juſtitiis, ut idem habeant in forefactis & emendis occaſione dicti thelonei directe provenientibus vel etiam indirecte, uſque ad ſummam ſexaginta ſolidorum, quæ quidem ſumma debetur pro ſubtractione thelonei ſecundum legem patriæ conſuetam. Et ſi contingat fieri halas, mercatum, ſive nundinas, aut alias recipi theloneum per eumdem comitem, ejus heredes & ſucceſſores in prædicto loco qui dicitur *Strata*, & locis aliis in quibus dictus comes jus habet, vel ipſe dictique heredes & ſucceſſores habebunt faciendi prædicta: thelonei hujuſmodi medietatem & forefactorum idem monaſterium habeat, prout dictum eſt ſupra, pro parte dicti comitis circa theloneum, cujus medietatem ipſe comes ex donatione percepit monaſterii memorati. Ubi autem continetur in eadem carta de hiis qui dictum theloneum colligent, adjecit, bona fide ſine dolo & fraude. Et ubi dicitur quod collectores habeant omnimodam juſtitiam pertinentem ad theloneum contra quaſcumque perſonas, quotiens opus fuerit, addidit, quod ballivus qui pro tempore in eadem civitate fuerit pro comite vel domino Attrebatenſi, bona fide quando fiet ballivus promittat; quod ejuſdem thelonei collectoribus ad colligendum ipſum, ſi aliquod ſuper hoc habuerint obſtaculum, juvamen impendet, & ſuo facto vel conſilio iidem collectores aliquo modo ipſum non diminuerent theloneum, ſed potius eos, quod perſolvantur integre ab omnibus, fideliter adjuvabit. Ubi autem habetur, quod comes vel ſucceſſores ſui non poterunt illam medietatem thelonei in toto vel in parte infeudare, vel extra manum ſuam quocumque modo ponere,

B ſubjunxit, niſi forte totam medietatem eamdem, vel aliquam ipſius partem voluerint in eleemoſynam dare, aut ſub alio titulo concedere monaſterio ſupradicto. Et ubi continetur quod comes vel ejus ſucceſſores non poterunt aliquem quitare, vel abſolvere a ſolutione thelonei, ſubjecit: nec facient, nec facere permittent, quin theloneum ab hiis qui debent illud ſolvere integre perſolvatur. Immo dabunt opem & operam efficacem, ut ipſum abſque diminutione perſolvant. Adhuc idem epiſcopus ordinavit, pronuntiavit, arbitratus eſt, & mandavit,

C quod præfatus comes infra tres menſes a die pronuntiationis procuret quod burgenſes infra prædictas civitatem & bannileucam manentes, octogintas libras Pariſienſes in tribus terminis, ita quod in quolibet eorum tantumdem, videlicet tertiam partem hujuſmodi ſummæ in omnium ſanctorum, & aliam tertiam in purificationis beatæ Mariæ virginis, reliquam vero tertiam in aſcenſionis feſtis annuatim ſolvere in perpetuum teneantur monaſterio & comiti ſæpefatis inter ſe communiter dividendas, & ſuper hoc cartam ejuſdem civitatis ſigillo munitam

D monaſterio præfato concedant, per quam ſtricte ſe obligent ad prædictam ſummam ſtatutis terminis annis ſingulis perpetuo perſolvendam. Ita quod ſi burgenſes ipſi in quocumque terminorum fuerint in mora ſolvendi, quolibet die poſt terminum in quo in hujuſmodi mora fuerint, decem librarum Pariſienſium pœnam incurrant, inter dictum monaſterium & comitem pariter dividendam eamdem, & per earumdem octingentarum librarum ſolutionem, præfati burgenſes a thelonei ſolutione præmiſſi omnino habeantur immunes. Ordinavit etiam & ar-

E bitratus eſt, quod omnes homines, ſive infra prædictam civitatem & banleucam ſive extra commorantes, qui ſunt de cenſu ipſius monaſterii, ab ejuſdem thelonei ſolutione immunes exiſtant. Et pro burgenſibus de cenſu præfati monaſterii exiſtentibus & manentibus infra civitatem & banleucam prædictas, ſolvat civitas ipſa in recompenſatione cenſus quem ſolebant hujuſmodi burgenſes ſolvere, viginti tres libras Pariſienſes annuatim, in præmiſſis terminis ſoli monaſterio ſupradicto. Dictique burgenſes

de cenſu ejuſdem exiſtentes monaſterii & A ſolutorum cenſuum ſolutione penitus ſint immunes, dummodo prædicti burgenſes hoc acceptent; alioquin eos in ſtatu ſuo liceat remanere, & præfatæ civitatis burgenſes, ac omnes alii prædicti ab ejuſdem ſolutione thelonei immunes, quantum ad ſuas merces proprias habeantur, & non dicant ſuas eſſe proprias alienas. Si quis autem in hoc deliquerit vel commiſerit fraudem, emendam prædictam ſolvat inter ipſum monaſterium & eumdem comitem communiter dividendam, & per illos qui ad colligendum theloneum hujuſmodi adjuventur, ipſa exi- B gatur emenda cum baillivi auxilio, ut ſuperius eſt expreſſum. Ordinavit inſuper & arbitratus eſt, quod ſi eos qui a thelonei ſolutione immunes remanent, ipſum præfato monaſterio vel dicto comiti ſolvere aliquo caſu contingat, illud inter eumdem comitem vel ejus heredes & ſucceſſores & præfatum monaſterium communiter dividatur. Arbitratus eſt etiam, ut ea quæ continentur in carta præfati Ludovici regis genitoris ejuſdem comitis, quæ ipſe comes confirmaverat antequam filium genuiſſet, firma per omnia & ſtabilia perſeverent. Arbitratus eſt prætetea, quod præfata carta quæ poſt ſalutationem ſic incipit: Notum facimus quod ita ordinatum eſt inter nos ex parte una, &c. Obſervetur prout ſcripta eſt, uſque ad illum locum: omnia autem alia, quæ ſunt ab inde vero, ſit vacua & inanis. De articulis autem qui infra eumdem locum continebantur in ea taliter ordinavit, quod terræ quæ ſunt ſitæ inter *Athies* & *Anzain*, ad communes redigantur paſturas, ſicut tempore quondam Philippi comitis Flandriæ redactæ fuiſſe noſcuntur, exceptis pratis quæ monaſterium tenuit & tenet uſque nunc in dominio & demanio ſuo, & hiis quæ idem monaſterium, vel ad cenſum vel ad feudum conceſſit, quæ omnia in cenſiva & feudo ipſius monaſterii remanebunt. Habeat quoque idem monaſterium aquam quæ currit per terras prædictas, & remaneat etiam ipſi monaſterio vivarium de dicta curte, poſſitque illud & ſimiliter præfatam aquam in curſibus & foſſatis ſolitis, ſicut & quando voluerit purgare, ipſamque aquam habeat cum foſſatis & exitibus conſuetis. Et ſi contingat aquam, vivarium, ſeu foſſata prædicta ſiccari aut terra repleri, dictum monaſterium ea ſicut & quando voluerit evacuare valeat, & purgare, & in uſus etiam proprios retinere. Si vero de communi paſtura & aliis terris adjacentibus ſit diviſio facienda, fiat per ſervientes hereditarios monaſterii ſupradicti, & ad diviſionem hujuſmodi, baillivus comitis ex parte ipſius monaſterii tamquam advocatus, vocetur & ea per diviſionem eamdem remanebunt ad communem paſturam, ſint perpetuo paſturationes. Ita quod de ipſa nec comes neque dictum monaſterium aliquid ſibi appropriare valeant vel alienare, ſeu ad cenſam concedere, aut in eleemoſynam vel in feudum. Habeat autem monaſterium ipſum in ea & in prædictis aqua & vivario juſtitiam ſuam, juſtitia præfato comiti ejuſque heredibus & ſucceſſoribus dominis Attrebatenſibus reſervata, ſicut in prædicta carta præfati regis habetur. Si vero inter hoſpites ejuſdem monaſterii, qui in prædictis terris permanſerint, fuerit facienda diviſio, fiat per ipſius monaſterii ſervientes. Poſt hæc ordinavit & arbitratus eſt, quod maſuræ quas vos circa ipſum clauſeratis monaſterium, quarumque muros dirui fecerat idem comes, monaſterio prædicto remaneant, ut eas vos ſi volueritis, muris claudere valeatis, & ſi forte ibi habueritis hoſpites, in hujuſmodi hoſpitibus, ſi eos ibidem præfatum monaſterium habere voluerit, dictus comes ſuique heredes & ſucceſſores domini Attrebatenſes habeant juſtitiam & jura ſicut in aliis civitatis burgenſibus ſupradictæ. Ceterum ordinavit & arbitratus eſt, quod vos foramina quæ in muris circa domum *de Moſſlaines* C exiſtentibus idem comes fieri fecerat, claudere pro veſtra voluntate poſſitis, quodque idem monaſterium locum ipſum clauſum libere habeat: ita quod nec guarennam obtineat ibi comes, & ſuam tamen juſtitiam in eo habeat ſicut prius. Nequeatis vero de cetero aliquid de alio nemore, ſeu plus de terra inibi claudere ſine licentia præfati comitis aut heredum & ſucceſſorum ejuſdem, ne guarennam eorum per hoc impediri contingat. Porro dixit, ordinavit, & arbitratus eſt, quod ſæpedictum monaſterium non appropriet ſibi deinceps domos, terras vel plateas, in quibus habet juſtitiam idem comes D abſque ipſius voluntate comitis & aſſenſu. In feudis autem & cenſivis dicti monaſterii extra eamdem exiſtentibus civitatem libere idem monaſterium acquirere valeat, ſalvo jure prædicti comitis, quod in acquirendis obtinet, ut ipſum in illis poſtquam ab eo fuerint acquiſita poſſit ut antea exercere, ac idem monaſterium in ipſis ſuam habeat juſtitiam, prout in eadem carta ſæpefati regis plenius continetur. Super cenſivis vero quas idem monaſterium in prædicta obtinet civitate, ordinavit & arbitratus eſt, dixitque hanc formam ſervari debere, ut ſi cen- E ſuarius cenſivam dimittat, præfatum monaſterium teneat locum cenſualem per duos primos annos ſecundum legem civitatis ejuſdem, juxta quam cenſuarius ad cenſivam ſuam redire tenetur. Cenſuario autem poſt eoſdem duos annos ad cenſivam minime redeunte, jam dictum monaſterium locum eumdem per duos alios annos ſequentes retinere valeat, & quantumcumque cenſum etiam augmentare, ulterius vero locum

Digitized by Google

ipſum retinere non poſſit, quin illum...,ſi cui concedi valeat inveniatur ab eodem monaſterio vel baillivo comitis ad ſolitum cenſum tradatur. Nec poſſint idem comes,ejuſdem heredes, & ſucceſſores, cauſari vel calumniari in aliquo ſuper hoc contra præfatum monaſterium, ſi paratum fuerit locum, qui cenſualis extiterat,ad cenſum concedere conſuetum. Sane ordinavit, dixit & arbitratus eſt, quod præfatus comes infra tres menſes a die impetrationis præſentium,concederet eidem monaſterio litteras ſuper hiis ſuo ſigillo ſignatas, in quibus omnia quæ in eiſdem habentur præſentibus continerentur expreſſe, in quibus etiam homologaret ſeu ratificaret omnia & ſingula quæ contenta in præſentibus ipſis eſſent. Ordinavit inſuper, arbitratus eſt,& dixit quod idem comes infra hujuſmodi tempus procuraret concedi ſæpefato monaſterio a cariſſimo in Chriſto filio noſtro rege Franciæ comitis præfati germano, litteras in quibus tam ipſius regis aſſenſus ſuper hiis, quam omnia quæ in eiſdem continentur præſentibus haberentur. Et vos infra idem tempus litteras ipſius comitis litteris ſimiles ſigillis veſtris munitas concedetis comiti ſupradicto. Retinuit autem ſibi præfatus epiſcopus poteſtatem interpretandi & declarandi uſque ad triennium præmiſſa, prout utilitati partium viderit expedire. Omnia vero prædicta ordinavit, arbitratus eſt, dixit & mandavit ſub pœna præfata quam a parte quæ contra veniret, & etiam in ſolidum, in ſingulis articulis comitti voluit & pœna commiſſa ſemel vel pluries aut ſoluta, præmiſſa nihilominus omnia firma & ſtabilia in perpetuum permanere.

Nos igitur quod ab eodem epiſcopo factum eſt in hac parte, ratum & gratum & firmum habentes, id de prædictorum fratrum conſilio auctoritate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni nonas Junii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

CONFIRMATIO LUDOVICI REGIS ſuper carta Roberti comitis de theloneo & rebus aliis.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos litteras ſummi pontificis vidimus in hæc verba: Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum, Dei dilecto filio nobili viro R. comiti Attrebatenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Nauta navim, &c. *ut ſupra*. Datum Lugduni nonas Junii, pontificatus noſtri anno ſecundo. Nos autem ſupradicta omnia & ſingula volumus & concedimus, & eis omnibus & ſingulis aſſentimus. In quorum teſtimonium & munimen præſentes litteras ſigillo noſtro ſignatas præfato monaſterio dedimus & conceſſimus,prædicto R. cariſſimo fratre & fideli noſtro Attrebatenſi comite procurante. Actum apud Vicenas anno MCCXLV. menſe Junio.

CARTA ROBERTI COMITIS Attrebatenſis de teloneo & rebus aliis.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis R. comes Attrebatenſis ſalutem. Noverint univerſi nos recepiſſe, vidiſſe & litteras habere ſummi pontificis in hæc verba: Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, &c. *ut ſupra*. Datum Lugduni nonas Junii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

Nos autem conſentientes omnibus & ſingulis ſupradictis homologamus & ratificamus omnia & ſingula quæ in ſupradictis litteris continentur. In quorum teſtimonium & munimen præſentes litteras ſigillo noſtro ſignatas dedimus & conceſſimus abbati & conventui ſupradictis. Actum anno Domini MCCXLV. menſe Julio.

LITTERÆ S. LUDOVICI regis Francorum.

De Judæis.

Ex mſ. Colbertinis.

LUDOVICUS, &c. Univerſis ballivis,&c. Mandantes vobis præcipimus, quatenus non obſtantibus litteris noſtris, quas nuper vobis tranſmiſimus ſuper debitis Judæorum, faciatis habere Judæis debita ſua, quæ debentur eis a tempore quo confectum fuit ſtabilimentum de Judæis a cariſſimo quondam domino & genitore noſtro LUDOVICO piæ recordationis. De debitis vero quæ poſt confectionem ſtabilimenti mutuo tradiderunt, vos non intromittatis, niſi de illis unde habent litteras dicti genitoris noſtri vel noſtras, quæ juxta tenorem illarum ſuarum litterarum ipſi reddi & habere faciatis: ita quod occaſione litterarum prædictarum, quas, ſicut prædictum eſt, nuper recipere debuiſtis, vel alia de cauſa pagæ quas facere nobis debent per vos non diſturbentur.

Digitized by Google

FORMA LITTERARUM transmiſſarum baillivis pro cruceſignatis.

Anno 1245. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex Andreæ Juvenis ſalutem. Mandantes tibi præcipimus, quatenus de omnibus guerris & feudis tuæ bailliviæ ex parte noſtra capias, & dari facias rectas treugas, jus faciendo ab inſtante nativitatis beati Johannis-Baptiſtæ in quinque annos duraturas, nec expectes quod partes ſuper hoc te requirent: ſed tu ipſas ſuper hoc ex parte noſtra requiras, & dari dictas treugas facias uſque ad terminum memoratum. Et ſi aliqui ſint ad dictas treugas dandas vel recipiendas rebelles, tu ipſos ad faciendum compellas, & hoc ita ſollicite adimpleas, quod pro defectu tuo exinde malum vel periculum non debeat provenire. Ceterum militibus & francis hominibus, qui jam ſunt vel erunt cruceſignati, de debitis quæ in tua ballivia debent burgenſibus, reſcriptum dari facias a prædicta nativitate B. Johannis in tres annos. Si autem aliqui per juramentum ad debita teneantur, hoc uſque ad eumdem terminum faciatis reſpectari, & plegios ſimiliter eorumdem. Si qui vero pro debitis excommunicati fuerint, creditores eorum ad hoc compellas, quod faciant eos abſolvi, ſalvis aſſignamentis factis & obligationibus terrarum. Actum Pontiſaræ anno Domini MCCXLV. menſe Octobri.

EPISTOLA FORTANERII abbatis S. Savini Tarbienſis ad Willelmum abbatem S. Victoris Maſſilienſis.

Gratias agit de ſua in monaſterium S. Savini ſollicitudine.

Anno 1246 Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

VEnerabili in Chriſto patri ac domino W. divina permiſſione monaſterii S. Victoris Maſſilienſis abbati & toti ejuſdem loci fratrum conventui, (a) FORTANERIUS Dei gratia abbas ſancti Savini & totus fratrum conventus debitam reverentiam cum ſalute.

Piæ recordationis affectum, quem habuit erga nos filios & fratres & ipſum monaſterium S. Savini, pia mater noſtra S. Victoris Maſſilienſis eccleſia, frequentius cognovimus evidenter, tum propter directionem fratrum de veſtri monaſterii gremio ad noſtrum factam ſæpius monaſterium, tum propter quod noſtros aliquando fratres vobiſcum ſummæ humilitatis ac reverentiæ gradibus oneraſtis, & nunc ſi quidem regratiari vobis ampliori compellimur ſtudio,

A quod dilectum in Chriſto fratrem Bermundum de Mairoſio monachum ad inquirendum, corrigendum, & reformandum, ad noſtrum monaſterium deſcendere præcepiſtis, maxime cum ejus vita & converſatio nobis in normam fuerit & exemplum, & ea quæ de novo & bene inſtituit in noſtro monaſterio religioni & ordini conſona videantur: quæ quidem omnia gratanter & grato propoſito complectimur obſervare pro poſſe virium, ſicut inferius ordinatur.

In nomine Domini, anno incarnationis ejuſdem milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſexto, pridie calendas Septembris, &c.

B *Ipſa eſt carta viſitationis in qua multa leguntur reformationis ſtatuta.*

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum, pro comite Fuxenſi.

Anno 1246 Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem.

C Noverit univerſitas veſtra, quod nos dilecto & fideli noſtro ROGERIO comiti Fuxi dedimus & conceſſimus illud quod habebamus & poſſidebamus apud villam de Tribus-bonis, a prædicto comite, quamdiu nobis placuerit tenendum & poſſidendum, ſalvo in omnibus jure alieno. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris ſigillum noſtrum duximus apponendum. Actum apud S. Germanum in Laia, anno Domini MCCXLVI. menſe Novembri.

D

CARTA S. LUDOVICI regis pro comite Petragoricenſi.

Anno 1247 Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, quod cum per arbitrium a dilectis & fidelibus noſtris P. de Erventre milite noſtro, magiſtro Guillelmo de Lemovicis, & Garnero clericis noſtris, coram nobis prolatum ſuper contentionibus & querelis, quas habebant ad invicem dilectus & fidelis noſter Elias Talairandus comes Petragoricenſis, & burgenſes Podii S. Frontonis Petragoricenſis, ſuper quibus a partibus prædictis compromiſſum fuerat in eoſdem, inter cetera fuerit ordinatum, quod omnes reditus

E & omnia jura quæ habebat idem comes in villa Podii S. Frontonis, de quibus per recognitionem conſulum dictæ villæ & alias legitimo modo conſtiterit, quod de ipſis erat in poſſeſſione pacifica dictus comes antequam guerram moveret contra burgenſes prædictos. Nos quamdiu vixerit idem comes, vel quamdiu placuerit nobis, habeamus

(a) Is abbas Fortanerius omiſſus in Gallia Chriſtiana innoteſcit non ſolum ex hac epiſtola, ſed etiam ex juramento quod præſtitit Vvillelmo abbati Maſſilienſi anno 1245. VI. cal. Aprilis in capitulo monaſterii ſancti Victoris Maſſilienſis, in præſentia & teſtimonio totius conventus, uti legitur in parvo cartario fol. XXXI. verſo.

beamus & teneamus, eorum tamen proventibus per triennium proximum poſt ipſius arbitrii prolationem diſtribuendis inter uxores & liberos pauperum occiſorum in terra illa de villa Podii S. Frontonis vel heredum ipſorum. Nos benigne volentes agere cum comite prædicto, qui firmiter nobis promiſit, & etiam coram nobis ſpontanea voluntate ſuper ſacroſancta juravit, quod ſemper de cetero fidelis erit nobis & heredibus noſtris, & fidele ſervitium nobis exhibebit, necnon & in inſtanti paſſagio noſtro cum cariſſimo fratre noſtro R. comite Atrebatenſi transfretabit in ſubſidium Terræ-ſanctæ, eumdem comitem poſt elapſum triennium de gratia ſpeciali reſtituimus ad omnes reditus & jura quæ habebat in villa Podii S. Frontonis, quæ per formam arbitrii ſupradicti poterimus, ſi vellemus, habere & tenere quamdiu viveret idem comes, de quibus legitime conſtiterit ſicut præmiſſum eſt, quod de ipſis erat idem comes in poſſeſſione pacifica ante guerram prædictam. In cujus rei teſtimonium, &c. Actum apud Criſpiacum, anno Domini MCCXLVII. menſe Aprili.

JURAMENTUM COMITIS Petragoricenſis, ſuper caſtro de Radulfia.

Anno 1147 Ex mſ. Colbertino.

EGo Elias Talairandus comes Petragoricenſis, notum facio omnibus præſentes litteras inſpecturis, quod ego cariſſimo domino meo Ludovico regi Francorum illuſtri promiſi, & ſuper ſacroſancta juravi, quod ego ſemper de cetero fidelis ero ei & heredibus ſuis & eidem domino regi & heredibus ſerviam, & quod caſtrum meum de Radulfia eidem domino regi, vel ejus mandato reddam ad parvam vim & ad magnam, quandocumque & quotiens ab ipſo vel ejus mandato ſuper hoc fuero requiſitus, & quod idem caſtrum non tradam vel committam alicui, qui ſit inimicus domini regis, vel quem dominus rex habeat pro inimico vel ſuſpecto. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillo meo feci communiri. Actum apud Criſpiacum anno Domini MCCXLVII. menſe Aprili.

JURAMENTUM COMITIS Petragoricenſis.

De transfretando in Terram-ſanctam cum comite Atrebatenſi.

Anno 1147. Ex mſ. Colbertino.

EGo Elias Talairandus comes Petragoricenſis notum facio univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod ego coram cariſſimo domino meo domino Ludovico rege Francorum illuſtri ſuper ſacroſancta evangelia juravi quod in inſtanti paſſagio ipſius cum domino Atrebatenſi comite ipſius domini regis fratre transfretabo in ſervitium JESU CHRISTI & ſubſidium Terræ-ſanctæ. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillo meo feci communiri. Actum apud Criſpiacum anno Domini MCCXLVII. menſe Aprili.

EPISTOLA FRATRUM LEONIS, Rufini, & Angeli ad Creſcentium generalem ordinis Minorum.

Scripta ab eis de vita & virtutibus ſancti Franciſci ipſi mittunt.

Hæc ſunt quædam ſcripta per tres ſocios beati Franciſci de vita & converſatione ejus in habitu ſæculari, de mirabili & perfecta converſatione ipſius, & de perfectione originis & fundamenti ordinis in ipſo, & in primis fratribus, & hoc per hunc modum conſequentem.

Anno 1147. Ex mſ. canonicorum regularium Agonia Chriſti Tubingenſium

REverendo in Chriſto patri fratri CRESCENTIO Dei gratia generali miniſtro, frater Leo, frater Rufinus, & frater Angelus olim ſocii, licet indigni beatiſſimi patris FRANCISCI, reverentiam in Domino debitam & devotam.

Cum de mandato Chriſti, præteriti capituli generalis & veſtro teneantur fratres ſigna & prodigia beatiſſimi Franciſci quæ ſcire & reperire poſſunt veſtræ paternitati dirigere, viſum eſt nobis, qui ſecum, licet indigni, fuimus diutius converſati, pauca de multis geſtis ipſius, quæ per nos vidimus, vel per alios ſanctos fratres ſcire potuimus, & ſpecialiter per fratrem Johannem viſitatorem pauperum dominarum, fratrem Illuminatum de Arce, fratrem Maſſeum de Marignano, & fratrem Johannem ſocium venerabilis patris fratris Ægidii, qui plura de his habuit de eodem ſancto patre, & ſanctæ memoriæ fratre Bernardo primo ſocio B Franciſci, ſanctitati veſtræ veritate prævia intimare, non contenti narrare ſolum miracula, quæ ſanctitatem non faciunt, ſed oſtendunt; ſed etiam converſationis ejus inſignia, & pii beneplaciti voluntatem oſtendere cupientes ad laudem & gloriam ſummi Dei, & dicti patris ſanctiſſimi, atque ædificationem volentium ejus veſtigia imitari, quæ tamen in modum legendæ non ſcribimus, cum dudum de vita ſua & miraculis, quæ per eum Dominus operatus eſt, ſint confectæ legendæ; ſed velut in amœno prato quoſdam flores, qui arbitrio noſtro ſunt pulchriores, excerpimus, continuantem hiſtoriam non ſequentes, ſed multa ſerioſe relinquentes, quæ in prædictis legendis ſunt poſita tam veridico quam luculento ſermone, quibus pauca quæ ſcri-

Digitized by Google

bimus, poteritis facere inſeri, ſi veſtra diſcretio viderit eſſe juſtum. Credimus enim quod ſi venerabilibus viris qui præfatas confecerunt legendas, hæc nota fuiſſent, ea minime præteriſſent, niſi ſaltem pro parte ipſa ſuo decoraſſent eloquio, & poſteris ad memoriam reliquiſſent. Semper integre valeat veſtra ſancta paternitas in Domino JESU CHRISTO, in quo nos filios veſtros devotos ſanctitati veſtræ recommendamus humiliter & devote. Data in loco Grecii III. idus Auguſti, anno Domini MCCXLVII.

LITTERÆ DOMINI REGIS ſuper conceſſione quinque millium librarum annui reditus comiti Andegavenſi & Provinciæ ad vitam ſuam.

Anno 1247. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, quod nos cariſſimo fratri ac fideli noſtro CAROLO comiti Andegaviæ & Provinciæ dedimus & conceſſimus quinque millia librarum Pariſienſium annui reditus, in tribus compotis noſtris, videlicet in compoto aſcenſionis, omnium ſanctorum, & candeloſæ, de nobis vel herede noſtro, quoad vixerit, percipienda: ita quod in quolibet compoto ſupradicto tertiam partem recipiet ſummæ ſuperius annotatæ. De his autem idem frater noſter homagium ligium nobis fecit, & poſt ejus deceſſum dicta quinque millia librarum nobis vel heredibus noſtris regibus Franciæ libere & ſine contradictione remanebunt: tali etiam tenore, quod ſi extra dictos comitatus, Andegaviæ videlicet & Provinciæ eidem fratri noſtro in terra vel reditibus aliquid per nos accreſceret, quod valeret dictam ſummam pecuniæ annui reditus per aliud matrimonium vel etiam alio modo, dicta quinque millia librarum annui reditus ad nos vel heredes noſtros reges Franciæ libere revertentur: & ſi etiam dicto modo eidem per nos aliquid accreſceret, quod dicta quinque millia librarum annui reditus non valeret: ſecundum tamen quantitatem augmenti de dicta ſumma pecuniæ poſſemus ſubtrahere ſi vellemus, & ad nos vel heredes noſtros reges Francorum ſine contradictione aliqua reverterentur. Actum apud Pontiſaram, anno Domini MCCXLVII. menſe Octobri.

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS Francorum, ad Fridericum II. imperatorem.

Gratias agit quod tranſituro exercitui ad Terram-ſanctam victualia in terris imperii coëmi permittat.

Anno 1248. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimo & cariſſimo amico ſuo FRIDERICO Dei gratia illuſtri Romanorum imperatori ſemper auguſto, Jeruſalem & Siciliæ regi, LUDOVICUS eadem gratia rex Francorum ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum.

Nuncium veſtrum Hugonem de Alba-Mara militem latorem præſentium, una cum litteris quas per ipſum nobis veſtra dilectio deſtinavit, recepimus hilariter, prout decuit, & gaudenter: & quia tam ex nuntiorum noſtrorum relatione fideli, quam per veſtra ſcripta patentia, quæ nobis exhibuit idem Hugo, ipſiuſque nobis aſſertione innotuit, quod preces noſtras per prædictos nuntios noſtros veſtræ ſerenitati porrectas, præſertim pro victualibus & aliis neceſſariis de imperii & regnorum veſtrorum finibus extrahendis, pro paſſagio noſtro in ſubſidium Terræ-ſanctæ, ad amicabilem exauditionis gratiam admiſiſtis, gratiarum vobis referimus actiones, petitioni ejuſdem nuntii veſtri benigne ſuper hoc annuentes; ut ſi forte, quod abſit, aliquo caſu fortuito præpediente contingat, nos vel cariſſimum fratrem noſtrum ROBERTUM comitem Attrebatenſem, prout certo incommutabilique, Domino auxiliante, propoſito penes nos eſt firmatum, in Terræ-ſanctæ ſubſidium non tranſire directe, nobis de prædicta conceſſione veſtra litteræ nullam habeant firmitatem. Ceterum ſuper eo quod prædictus nuncius veſter adjecit, ut ſi quæ terræ per cruce-ſignatos in Terram-ſanctam in inſtanti paſſagio tranſituros fuerint acquiſitæ, ad jus & proprietatem regni Jeruſalem debeat eadem acquiſita devenire, celſitudini veſtræ tenore præſentium intimamus, quod cum pro ſolo divinæ majeſtatis honore & exaltatione fidei negotium antedictum ſuſcipimus, nihil in ejuſdem proſecutione negotii facere, Domino favente, proponimus, quod nedum vobis & dilecto amico noſtro C. illuſtri Romanorum in regem electo, regni Jeroſolymitani heredi nato veſtro, ſed nec etiam alicui homini Chriſtiano poſſit præjudicium generare, vel juris ſui patere læſionem. Super eo quoque quod petiit nuncius veſter, ut nec ad hoſtes veſtros de terris veſtris victualia deferantur eorum commodis applicanda, nec inimicis aut rebellibus veſtris, ſub conceſſæ nobis libertatis obtentu, prætextu victualium quærendorum in terris veſtris, ſub ſpecie mercatorum ingreſſum liberum habentibus, quicquam in veſtra vel veſtrorum diſpendia liceat attentare, Serenitati veſtræ volumus eſſe notum, quod hæc ex noſtra voluntate non fient; ſed & fidelibus & ſubditis noſtris libenter curabimus inhibere, ne fiant. At quia ſuper his quæ de facto alieno dependent, non decet nos, nec poſſumus competenter promiſſionem facere certiorem, poterit veſtra ſerenitas, ſi expedire videritis, ab illis merca-

Digitized by Google

toribus, quibus ſecundum conceſſionis veſtræ tenorem terrarum veſtrarum patebit ingreſſus, pro victualibus educendis, mercatoriam ſuper hoc exigere captationem. Ad hæc ſuper eo quod nuntius veſter de contracti jam dudum fœderis innovatione ſubjunxit, ſecretam ei reſponſionem fecimus, quam ipſi ſerenitati veſtræ poterit viva voce fideliter intimare. (a) Actum, &c.

LITTERÆ PETRI CARDINALIS ad moniales Gerdinenſes.

Eccleſiam parochialem Gerdinenſem ab epiſcopo & capitulo Paderbornenſi conceſſam ipſis confirmat.

Anno 1248. Ex cartario Gerdinenſi.

PETRUS miſeratione divina S. Georgii ad velum aureum diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, dilectis in Chriſto prioriſſæ & conventui monaſterii in *Gerdene* ordinis S. Benedicti Patherburnenſis diœceſis ſalutem in Domino.

Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere conſenſum, & vota quæ a rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Cum igitur ſicut exhibita nobis veſtra petitio continebat, bonæ memoriæ B. Patherbornenſis epiſcopus una cum conſenſu capituli ſui, parochialem eccleſiam in *Gerdene* ad eos pleno jure ſpectantem, pia & provida liberalitate vobis in uſus proprios duxerit concedendam, prout in litteris inde confectis dicitur contineri; nos veſtris juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, quod per eumdem epiſcopum rite ac provide factum eſt in hac parte, auctoritate vobis præſentium confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum in caſtris coram Aquis, pridie nonas Auguſti, anno Domini MCCXLVIII.

HÆ SUNT LITTERÆ ERACLII de Monte-Lauro patris.

De homagio & fidelitate domino regi factis a duobus filiis.

Anno 1248. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimo domino ſuo LUDOVICO Dei gratia regi Francorum illuſtri, ERACLEUS DE MONTE-LAURO pater homo ſuus ſalutem & fidele ſervitium.

Cum nos caſtra de Monte-lauro & de Chambo a rege PHILIPPO claræ memoriæ avo veſtro in feodum teneremus: quæ caſtra a domino epiſcopo Mimatenſi neſcienter poſtea in feodum recepimus. Nos in recompenſatione dictorum caſtrorum, volumus in feodum recipere & tenere de vobis & heredibus veſtris feoda duorum caſtrorum, videlicet de Aynaco & de Beorzeto, quæ a nemine tenemus. Et quia ad altitudinis veſtræ præſentiam propter infirmitatem corporis noſtri accedere non poſſumus, mittimus ad vos filios noſtros cariſſimos, videlicet PONTIUM DE MONTE-LAURO primogenitum, qui de caſtro Aynaco; & ERACLEUM DE MONTE-LAURO, qui de caſtro de Beorzeto homagium & fidelitatem vobis facient, & ipſi & ſui de vobis & heredibus veſtris feoda dictorum caſtrorum de Aynaco & de Beorzeto in perpetuum tenebunt in feodum. Unde dominationem veſtram rogando requirimus, quatenus dictos filios noſtros de feodis prædictorum caſtrorum in homines recipiatis, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Datum apud *Harnempde* ſabbato in feſto B. Petri ad vincula, anno Domini MCCXLVIII. menſe Auguſto.

LITTERÆ JUHELLI Remenſis archiepiſcopi.

De benedictione Iſabellæ abbatiſſæ Aveniacenſis in monaſterio S. Amandi.

Anno 1248. Ex cartario S. Amandi.

JOELLUS miſeratione divina Remenſis archiepiſcopus univerſis præſentes litteras viſuris in Domino ſalutem.

Noverit univerſitas veſtra, quod nos in feſto beatorum apoſtolorum Simonis & Judæ anno Domini MCCXLVIII. ad monaſterium S. Amandi in Pabula Tornacenſis diœceſis perſonaliter accedentes, & religioſæ mulieri ISABELLÆ abbatiſſæ de Aveniaco Remenſis diœceſis munus benedictionis impendentes, non intendimus nec volumus per hoc abbatis & conventus dicti monaſterii privilegia infringere, nec eis in aliquo præjudicium generari; dictam benedictionem ex eorum permiſſione & gratia in ipſo monaſterio nos feciſſe plenius confitentes: in cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigillo noſtro duximus ſigillandas. Actum in feſto ſupradicto, anno Domini ut ſupra.

(a) Vide, ſi lubet, Frederici epiſtolam ad comitem Caſertanum, qua jubet transfretantem Franciæ regem eo quo decet honore in terra Laboris ab ipſo ſuſcipi. Extat apud Baluz. tom. 1. Miſcell.

CARTA S. LUDOVICI REGIS pro monaſterio Regalis-montis.

Quædam ei prædia donat.

An. 1249. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine, &c. Ludovicus, &c. notum facimus, quod cum olim abbatiæ noſtræ Regalis-montis conceſſerimus domum noſtram Vallis-pendentis cum paſcuis territorii ejuſdem, ita quod poſſint in eis tenere uſque ad quadringentas oves, ſicut in litteris noſtris ſuper hoc confectis plenius continetur. Nos adhuc volentes ejuſdem abbatiæ reditus ampliare, terram arabilem adjacentem prædictæ domui uſque ad decem & octo arpenta, ſi tantum terræ arabilis habeamus ibidem, eidem abbatiæ in puram & perpetuam eleemoſynam concedimus & donamus, ſalvo omni jure alieno, & ſalvis etiam hominibus vicinarum villarum paſturis ſuis poſt collectionem fructuum, quas habere conſueverunt ibidem quamdiu tenuimus eamdem domum. Quod ut perpetuæ, &c. Actum in caſtris juxta Damiatam anno incarnationis dominicæ MCCXLIX. menſe Septembri, regni vero noſtri XXIII. aſtantibus, &c.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

De compoſitione ipſum inter & Droconem de Melloto inita ſuper caſtris Locharum & Caſtellionis.

Anno 1249. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſancto & individuæ Trinitatis. Amen. Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Notum facimus quod cum inter nos ex una parte, & dilectum & fidelem noſtrum Droconem de Melloto ex altera eſſet contentio, ſuper caſtris Lochiarum & Caſtellionem ſuper Aindram, & eorum caſtellaniis ac pertinentiis eorumdem, in quibus dictus Droco ſe jus habere dicebat, occaſione cujuſdam donationis olim factæ Droconi de Melloto patruo ejus defuncto, ab inclytæ recordationis rege Ph. avo noſtro, quibuſdam exceptis, quæ ſibi retinuerat in eiſdem; nobis e contrario dicentibus ea poſt mortem dicti Droconis ad nos totaliter deveniſſe, propoſitiſque rationibus hinc inde, peteret idem Droco jus curiæ noſtræ, quod parati eramus ei facere de præmiſſis: tandem die aſſignata, mediantibus bonis viris, talis inter nos & ipſum compoſitio interceſſit, quod dictus Droco in noſtra præſentia conſtitutus omne jus, ſi quod habebat vel habere poterat in prædictis caſtris & eorum caſtellaniis ac pertinentiis eorumdem, nobis & heredibus noſtris quittavit in perpetuum: promittens ſe ea garantizaturum nobis & heredibus noſtris
A contra dilectum & fidelem noſtrum Guidonem epiſcopum Autiſſiodorenſem fratrem ſuum, & neptem ſuam filiam Guillelmi de Melloto fratris ſui, ac ſorores ipſius, & contra quoſcumque alios de parentela ſua, qui in prædictis aliquid juris reclamarent, & vellent jus ſuper hoc expectare in curia noſtra, ſecundum uſus & conſuetudines locorum in quibus ſita ſunt dicta caſtra. Hæc ſiquidem tactis ſacro-ſanctis juravit dictus Droco ſe fideliter ac firmiter obſervaturum, prout ſuperius ſunt expreſſa. Nos autem pro bono pacis conceſſimus
B eidem Droconi & heredibus ejus in perpetuum in feodum & homagium ligium de nobis & heredibus noſtris tenendum, ſexcentas libras Pariſienſes percipiendas a nobis & heredibus noſtris in compotis noſtris Pariſius annuatim in octabis omnium ſanctorum, de quibus dictus Droco nobis fecit homagium ligium contra omnes homines & feminas, qui poſſunt vivere & mori, ſalvo homagio feodi de ſancto Priſco, quod tenet de dilecta & fideli noſtra comitiſſa Nivernenſi. De his etiam heredes ipſius Droconis nobis & heredibus noſtris ſimili-
C ter homagium ligium facere tenebuntur, ſalvo homagio feodi prædicti, quod tenet de comitiſſa memorata. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum in caſtris in Ægypto juxta fluvium Nili anno Incarnationis dominicæ MCCXLIX. menſe Decembri, regni vero noſtri anno XXIV. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Stephani bu-
D ticularii, ſignum Johannis camerarii, ſignum Imberti conſtabularii. Datum vacante cancellaria.

FUNDATIO MONASTERII de Fayeta ordinis Grandimontenſis.

Anno 1249. *Communicavit R. Prior Inſperſus.*

NOs Johannes comes Burgundiæ & dominus Salini, notum facimus univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod nos voluntate ſpontanea & aſſenſu Iſabellis comitiſſæ uxoris noſtræ, pro animæ noſtræ & animarum omnium anteceſſorum remedio & ſalute, dedimus & conceſſimus
E in puram eleemoſynam domum noſtram de Fayeta, cum omnibus appenditiis & pertinentiis dictæ domus; videlicet in pratis, aquis, nemoribus, terris, hominibus ibidem perpetue morantibus, & heredibus & tenementis eorumdem. Inſuper & molendinum & ſtagnum contigua dictæ domus, & aquas eis adjacentes, cum toto nemore, quod a Stephano domino de la Caſſannha acquiſivimus legitima emtione, Deo & bea-

Digitized by Google

tæ Mariæ & priori Grandimontis & fratribus in dicta domo Deo ſervientibus præſentibus & futuris. Item, dedimus & conceſſimus eiſdem in puram & perpetuam eleemoſynam L. libras rendualis monetæ, quæ in comitatu Burgundiæ curret pro tempore, quas aſſedimus eis ſingulis annis in pace habendas & percipiendas, in feſto S. Andreæ apoſtoli medietatem, & in quindena paſchæ proximo ſequentis aliam medietatem, in puteo noſtro Salinenſi ſine moleſtia & contradictione aliqua ſibi nullo tempore facienda. Præterea, nos utilitati & libertati eorum providere volentes, conceſſimus & dedimus prædictis fratribus & hominibus, ut ipſi cum rebus ſuis univerſis quitti, liberi & immunes de cetero in perpetuum ſint per totam terram noſtram ab omni pedagio, coſtumis, & exactionibus omnibus aliis quibuſcumque, & ut omnia animalia tam fratrum quam hominum ſuorum paturagia habeant libera per totam terram noſtram, ſalvo damno rationabili reddendo ſine emenda. Hæc autem omnia & ſingula, prout ſuperius nominatim declarantur, bona fide & ſincero corde, cum omni jure & dominio, quæ habemus vel habere poſſumus, nos & heredes noſtri præſentes & futuri, in univerſis ſæpiſſime dictis ſine contradictione, reclamatione, moleſtia, nullo tempore facienda dedimus & conceſſimus priori & fratribus antedictis in puram & perpetuam eleemoſynam, libere, quiete & pacifice poſſidendam. Et de his omnibus & ſingulis nos omnino deveſtivimus, & eoſdem corporaliter inveſtivimus, promittentes bona fide ſervare, defendere, garentire contra univerſos homines eleemoſynam noſtram, & quod de cetero contra hæc univerſa, ſeu contra aliquam partem, nec contra præſentem paginam non veniemus, nec aliquem venire faciemus, conſentiemus, nec illud permittemus.

In præmiſſorum omnium teſtimonium, auctoritatem & munimen, ut donatio ſtabilior omni tempore & firmior perſeveret, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine voluimus & dignum duximus roborandam. Datum anno Domini MCCXLIX. menſe Novembris in craſtinum omnium ſanctorum.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum

Pro comitibus Attrebati & Pontivi.

Anno 1250. *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod cum inter dilectos & fideles noſtros * R. comitem Attrebatenſem fratrem noſtrum ex una parte, & SIMONEM comitem Pontivi & ejus uxorem ex altera, ſuper juſtitia terræ comitis

* Robertum.

A Pontivi, ſicut ſe comportat a medio fili aquæ Autyæ uſque ad Spinam Alvernoſam, & per medium fili ejuſdem aquæ, ſicut ſe comportat a dicta Spina uſque directe ad Aubelotum de *Dorlens* verſus Heſdinum, quæſtio verteretur: de conſenſu partium inqueſta facta eſſet, per quam inventum fuit PH. comitem Flandriæ & claræ memoriæ LUDOVICUM genitorem noſtrum, antequam rex eſſet, tempore GUILLELMI comitis Pontivi & tempore prædicti SIMONIS & uxoris ſuæ, infra terminos prædictos verſus Hiſdinum juſtitiam habuiſſe, judicatum fuit in B curia noſtra juſtitiam eſſe prædicti fratris noſtri R. comitis Attrebatenſis, prædictorum Ph. & Ludovici genitoris noſtri ſucceſſoris infra terminos ſupradictos, hoc ſalvo comiti Pontivenſi, quod habet ibi placitum fundi, ubi habet feodum vel dominium, & pro reditibus ſuis & ſervitiis & releveiis eorumdem. Volumus autem & præcipimus heredes prædicti fratris noſtri eamdem habere juſtitiam in his quæ fuerint & quæ tenemus de comitatu Pontivi infra terminos prædictos, cum claræ memoriæ LUDOVICUS pater noſter eidem fratri noſtro pro parte C hereditatis contulerit quidquid eidem patri noſtro obvenerat ex parte ISABELLIS matris ſuæ, ratione cujus exercuerat ibi juſtitiam prædictus pater noſter. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus communiri. Actum in Ægypto in caſtris juxta Maſoram anno Incarnationis dominicæ MCCXLIX. menſe Martio, regni vero noſtri anno XXIV. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo, ſignum STEPHANI buticularii, S. JOHANNIS camerarii, S. IMBERTI conſtabularii. Data vacante cancellaria.

D

EPISTOLA S. LUDOVICI regis ad Blancham reginam matrem ſuam,

Ut commutationem faciat redituum Regalis-Montis in Normannia, & de vineis dandis monialibus Meledunenſibus.

Anno 1250. *Ex mſ. Colbertino.*

EXcellentiſſimæ & cariſſimæ dominæ & matri ſuæ B. Dei gratia Francorum reginæ illuſtri LUDOVICUS, &c.

E Serenitatis veſtræ litteras recepimus, continentes quod vos commutationem redituum quos monachi Regalis-Montis habent in Normannia propter hoc facere diſtuliſtis, quod litteræ dictis monachis conceſſæ a nobis vobis non dirigebantur, nec vobis litteras ſuper hoc direxiſſemus ſpeciales; & ſi placeret nobis vos dictam commutationem faceretis, dum tamen hoc vobis ſignificare per noſtras patentes litteras curaremus.

Hinc eſt quod dominationi veſtræ tenore A præſentium declaramus, quod bene placet nobis, & ſuper hoc etiam veſtram excellentiam exoramus, quatenus dictorum redituum commutationem faciatis ſecundum tenorem litterarum veſtrarum, quarum fratres A. & H. monachi Regalis-Montis tranſcriptum nobis, ſicut aſſerunt, attulerunt, vel alio modo ſecundum quod videbitis bonum eſſe. Præter hæc autem cum circa Meledunum quaſdam terras habeamus abbatiæ [a] veſtræ de (a) Meleduno proximas, quæ parum nobis proſunt, & dictæ abbatiæ valde eſſent neceſſariæ ad vineas faciendas, ſicut nobis dicti monachi retulerunt, non tamen in qua quantitate dictæ terræ eidem abbatiæ eſſent neceſſariæ exprimentes: Volumus, ſi dominationi veſtræ placuerit, quod vos dictas terras in ea quantitate quæ vobis placuerit, abbatiſſæ & conventui dicti loci tradatis, eo modo quo videritis faciendum. Quod autem ſuper hoc feceritis, ratum & gratum habemus & habebimus in futurum. Actum Acon anno Domini MCCL. menſe Julio.

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS C

De inſtitutione capellaniæ in eccleſia Piſſiacenſi.

Anno 1250. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod nos capellaniam unam inſtituimus in eccleſia B. Mariæ Piſſiacenſi, in qua cepellanus, quamdiu vixerimus, divinum celebrabit officium, prout conſuetum eſt in eccleſia memorata. Hoc adjecto, quod qualibet die ſabbati miſſam de beata Maria tenebitur celebrare: poſt deceſſum autem noſtrum pro anima noſtra ſpecialiter ſingulis diebus miſſam tenebitur D [b] celebrare defunctorum, exceptis (b) dumtaxat diebus dominicis, necnon diebus cœnæ Domini, paraſceves, vigilia & die reſurrectionis dominicæ, die aſcenſionis, die pentecoſtes, die feſto omnium ſanctorum, die natalis Domini, die circumciſionis, die epiphaniæ, & quatuor ſolemnitatibus beatæ Mariæ, ac die dedicationis eccleſiæ memoratæ. In quibus omnibus diebus aut feſtivitatibus poterit idem capellanus officium quod diei aut feſtivitati competet, celebrare. In qualibet autem die ſabbati, ſicut prædictum eſt, miſſam de beata Maria celebra- E bit, niſi aliqua dictarum feſtivitatum prænominatarum evenerit ipſa die. Aſſignamus autem capellano, qui deſerviet in prædicta capellania, ſexdecim libras Pariſienſes annui reditus, percipiendas in præpoſitura noſtra Piſſiacenſi: medietatem videlicet in feſto omnium ſanctorum, & medietatem aliam in feſto aſcenſionis dominicæ, per manum præpoſiti dicti loci: volentes & præcipientes quod quicumque pro tempore fuerit præpoſitus Piſſiaci, dictas ſexdecim libras in dictis terminis præfato capellano ſine difficultate perſolvat. Quod ut ratum, &c. Actum Acon anno Domini MCCL. menſe Auguſto.

Item littera de inſtitutione alterius capellaniæ in eadem eccleſia pro anima bonæ memoriæ R. comitis Attrebatenſis eodem anno & B menſe.

(a) Lilium vulgo appellatur, hactenuſque perſtat ſub ſtrictiore obſervantia ordinis Ciſtercienſis.

(b) Hinc colliges tempore S. Ludovici omni die, præter hic expreſſos, licitum fuiſſe miſſam de defunctis celebrare.

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS ad Blancham reginam Francorum.

Petri de Liſſiaco nepotibus & conſanguineis orat ut de annua ſumma ſubveniatur.

Anno 1251. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimæ, &c. Datum eſt nobis intelligi, quod dilectus quondam clericus noſter magiſter Petrus de Liſſiaco Theobaldum, & Feliſetum filium Erembetti, & Johannem *Marſille* clericos nepotes ſuos, & Guillelmum filium defuncti Gileberti, Giletum & Guillotum fratres & Odetum de Liſſiaco clericos ſuos conſanguineos, in ſcholis Pariſius & alibi ſuſtentabat ad ſumtus ſuos proprios. Unde cum dictus magiſter Petrus, qui in ſervitio JESU-CHRISTI in Ciſmarinis partibus & noſtro diu laboravit, die captionis noſtræ interfectus fuit, ut credimus, proviſionem dicti magiſtri Petri ſupplere volentes in aliquo, ſerenitatem veſtram rogamus, quatinus præfatis tribus nepotibus Theobaldo, Petro & Johanni, unicuique eorum decem libras Pariſienſes, & prædictis quatuor Guillelmo, Gileto, & Guiloto fratribus & Odeto conſanguineis ſuis, cuique eorum centum ſolidos Pariſienſes, quos conceſſimus eiſdem per annum, quamdiu placuerit nobis, vel uſque dum provideatur eis de beneficiis eccleſiaſticis ſingulis annis, ut prædictum eſt, de noſtro tradi faciatis. Actum Acon anno Domini MCCLI. menſe Martio.

EPISTOLA ABBATI ET GENERALI capitulo Ciſtercienſi,

Ut Ciſtercienſes in ſuo capitulo generali ad ea per quæ inter eos concordia ſervetur intendant, & ad Dominum pro papa orationes effundant.

Ex mſſ. illuſtriſſimi domini Chauvelin.

ILle ſummus & mirabilis opifex, cujus mira & procul dubio admiranda ſunt opera, qui ſuam ædificavit eccleſiam ſuper petram, & ne umquam fides ejus deficeret exoravit, illam ſolida firmitate ſtabiliens, ipſam non ſolum ad ornatus decentiam, ſed ad exigen-

tiam inexpugnabilis firmitatis ordinum & A
religionum diverſitate munivit, ut ſit varietate circumdata, & ſicut turris David cum propugnaculis ædificata firmiſſimis, ex qua mille clypei pendeant, omnis fortium armatura. Horum eadem eccleſia fulta ſuffragiis, quaſi bellatorum ſtipata cuneis, & velut caſtrorum acies ordinata terribilis, ſecura cum hoſte antiquo congreditur, & non ſolum ad confutandas ſpirituum malignorum inſidias & inſidioſos repellendos inſultus; ſed & ad apertos aſcendentium ex adverſo impetus ſuperandos imperterrita & immota conſiſtit.
Sane quo magis inter ceteros ſpiritualis belli B
belligeros ſacri Ciſtercienſis ordinis candidi Nazarei, & ipſius exercitus candidatus, ad illius honorem, qui eſt candor lucis æternæ & divinæ quædam emanatio claritatis, ab ordinis ipſius exordio exercitio congreſſus hujuſmodi vacaverunt inſtantius & efficacius inſtiterunt, quoque ipſorum ſuffragia imbecillitati noſtræ deſideramus & confidimus virilius ſuffragari; tanto adhæſit eidem ordini anima noſtra ferventius, & ad conſervandam integritatem proſperi ſtatus ejuſdem ardentius aſpiramus. Ideoque univerſitatem veſtram monemus, rogamus & horta- C
mur attente, vobis nihilominus per apoſtolica ſcripta injungentes, quatenus in ſalubri congregationis veſtræ capitulo illis vacetis unanimiter & concorditer intendatis, per quæ ſic ſemper, auxiliante Domino, ſervetur in vobis votorum concordia, & unanimitas animorum, quod perpetuo unius moris in domo Domini habitantes, ſaluti animarum veſtrarum poſſitis ſalubrius inſervire, & illibatam famam veſtram & ejuſdem veſtri ordinis conſervare. Ceterum licet ſpiremus indubie, quod vos caritatis igne in ara veſtrorum cordium ardenter ſuccenſi, paternum affectum, quem ad vos & eumdem or- D
dinem gerimus, attendentes, patri gratam filialis dilectionis viciſſitudinem rependatis, veſtrarum orationum nos frequenti opitulatione juvantes: nihilominus tamen, ne tantam coram vobis gratiam negligere videamur, earum pro nobis frequentiam humiliter implorantes, inſtanter petimus; ut ſic nos aſſiduis ſuæ caritatis caloribus, velut Abiſac Sunamitis adoleſcentula virgo, veſtra immaculata religio foveat, quod in nobis qui nec ſenis David vires attingimus, debitum proſequendi ſuſcepti onus officii, nullo modo umquam tempore frigeſcat.

TESTAMENTUM ISABELLIS comitiſſæ Ruthenenſis.

IN nomine Domini noſtri Jesu Christi. Amen. Anno Incarnationis ejuſdem milleſimo CCLI. ego Isabellis filia quondam nobilis viri domini Raymundi de Rocafolio, uxor nunc domini comitis Ruthenenſis, in mea bona & ſana memoria, licet debilis corpore, volens tempus mortis anticipare, teſtamentum meum nuncupativum ſic facio & diſpono. In primis meipſam omnipotenti Deo & beatiſſimæ Virgini matri ejus commendo, quod eligo corpori meo ſepulturam, cum viam univerſæ carnis ingreſſum fuerit, in cimiterio domus monialium beatæ Mariæ de Anonenca. Quia lego pro remedio animæ meæ quatuor millia ſolidos, volo quod diſtribuantur per pia loca arbitrio & voluntate & notitia dominæ Dalphinæ matris meæ. Utrique filiarum mearum & dicti domini comitis, ſcilicet Valborgis, Helis, Alcaietæ & Dalphinetæ, jure inſtitutionis relinquo de bonis meis quinque millia ſolidos Melgorienſes. Aenricum filium meum & dicti domini comitis viri mei facio & inſtituo mihi heredem in medietate omnium bonorum & jurium, & dictam dominam Delphinam matrem meam facio & inſtituo mihi heredem in alia medietate omnium dictorum bonorum meorum & jurium: & volo & jubeo, quod dictus filius meus & heres Aenricus, & dicta domina mater mea teneantur pro me ſolvere communiter & æquis partibus prædicta a me ſuperius legata, & quæ jure inſtitutionis reliqui, & ſolvere debita mea, & dicti domini quondam patris mei teneantur reſtituere pro poſſe ſuo bona fide. Item, volo & jubeo, quod ſi aliqua vel aliquæ dictarum filiarum noſtrarum in pupillari ætate, ſeu alias quandocumque ſine legitima prole deceſſerit ſeu deceſſerint, volo quod pars ſeu portio ſupradicta decedentis ſeu decedentium ad dictum filium meum Aenricum & heredem meum univerſalem pleno jure reverteretur ſeu reſtitueretur: ita quod in dicta reſtitutione vel circa dictam reſtitutionem nihil deducatur prætextu debiti bonorum ſubſidii vel quartæ Trebellianicæ. Si vero, quod abſit, dictus Aenricus filius meus & heres ſine legitimo herede a ſe ex matrimonio procreato decederet quandocumque, ſubſtituo ei Helis filiam meam dictam ſi ſupervixerit. Si vero non ſupervixerit, ſubſtituo ei Alcaietam dictam filiam meam, ſi ſupervixerit. Si vero non ſupervixerit, ſubſtituo eidem dicto filio meo dictam Valborges filiam, ſi ſupervixerit. Si non ſupervixerit, ſubſtituo ei Dalphinetam filiam meam dictam.

Anno 1251. Ex mſ. Colbertino.

A Item, dictas filias meas ſibi ad invicem ſubſtituo, ſcilicet ſupradictæ Helis Alcaietam, & Alcaietæ dictæ Valborges, & dictæ Valborgeſæ Dalphinetam dictam. Item, dono & ſolvo, & remitto in perpetuum in hoc teſtamento dictæ Dalphinæ matri meæ, quidquid ab ea poſſem exigere, petere, ſeu habere, quolibet modo pro fructibus, reditibus, ſeu proventibus olim ab ea umquam de tota terra mea, quæ quondam fuit dicti R. de Rocafolio patris mei, quia confiteor & recognoſco quod ego debeo ex cauſa mutui dictæ dominæ matri meæ centum libras Melgorienſes, & ſi quid amplius mihi umquam mutuavit ſeu mutuabit, adhuc volo, quod ſuper hoc credatur ſimplici verbo, & bonæ fidei ejuſdem. Et hoc eſt teſtamentum meum ſive ultima voluntas mea, & hæc omnia ſupradicta volo in perpetuum valere jure teſtamenti: & ſi non valeant jure teſtamenti, volo quod valeant in perpetuum jure codicillorum, ſive jure ultimæ voluntatis cujuſcumque. Volens etiam & mandans, quod ſi ullo tempore aliquod aliud feci teſtamentum, ſive codicillos, ſeu aliam ultimam voluntatem, illud teſtamentum, codicilli, ſeu ultima illa voluntas non habeat roboris firmitatem. Ex præſenti enim illa caſſo. Hoc autem teſtamentum, ſeu hanc ultimam voluntatem, quod ſeu quam de præſenti facio, volo in perpetuum valere & eam non mutare, & ſi forte contingeret deinceps me facere aliud teſtamentum, volo illud nullius eſſe momenti, ſed iſtud volo ſervari, non illud. Factum fuit hoc teſtamentum in caſtro de *Creyſel*, in camera ſuperiori quæ eſt ſubtus coquinam, coram ad hoc vocatis & a dicta teſtatrice rogatis teſtibus Bernardo *de Marges*, priore eccleſiæ ſancti Baudilii, Stephano de *Freſquels* rectore de Rupp. Armo, Guillelmo Ayceli de Cantobre milite, Ademario de Cantobre domicello, Raymundo Amalrici, & Guillelmo de Plantada de ſancto Baudilio. Quia ego Natalis publicus notarius terræ Ariſtidii his omnibus interfui, & mandatus a dicta teſtatrice hæc ſcripſi, & ſignum meum appoſui. Tamen ſciendum eſt ante ſigni appoſitionem..... fuit hoc teſtamentum coram me dicto P. Natalis notario & coram dictis teſtibus, ut dictum eſt, anno quo ſupra & loco, octavo calendas Octobris.

EPISTOLA CAPITULI S. Martini Turonenſis ad Leodienſes S. Martini canonicos.

De mutua inter utramque eccleſiam caritate, & ut Leodienſes per aliquos ex ſuis de ſeptennio in ſeptennium Turonenſem eccleſiam viſitent.

Anno 1152. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

Viris venerabilibus & diſcretis cariſſimis fratribus ac amicis, præpoſito, B decano, totique capitulo ſancti Martini Leodienſis, Guido decanus & Philippus theſaurarius, totumque capitulum eccleſiæ B. Martini Turonenſis, ſalutem & fraternæ vinculum caritatis.

Dum ad arcana pectoris faciem mentis convertimus, dum infra clauſtra eum jugi meditatione penſamus, quam grata, quam favorabilis, quam ſuavis, quam amabilis & accepta ſit inter fratres affectio fraternitatis, & libenter pro ipſa affectus noſtros effundimus, & ad ipſam totis deſideriis aſpirantes alios invitamus. Unde quadam mentis C hilaritate, quodam plauſu angelico vos ad fraternitatis unionem quondam recepimus, attendentes quod non poteſt eſſe forma expreſſior angelicæ converſationis, quam unitas ſocialis. Quin immo ſi ad eccleſiæ primitivæ originem mentis oculum convertamus, ecce quem ab unitate ortum habuit & progreſſum. *Unus enim ſpiritus, una fides, unum baptiſma.* Sed quid ultra recolenda cum exultatione inter nos olim contracta fraternitas jam occurrit? Scimus enim nec ſine gratiarum actione poſſumus D recenſere, quod ex devotione ſincera, dilectione intima, caritate non ficta, vultis & petitis ut fraternitatis unitas, quæ ex diſpenſatione divina inter nos dudum eſt contracta, omnem calumniam ſingularitatis excludat, nec deinceps quadam perſpicuitate ſuffulta tam fœderata conjunctio excurſu temporis oblivione tollatur, aut per incuriam libello dato repudii divortium patiatur. Quod & nos propenſiore lætitia gratulantes penitus confirmamus, volentes quod caritatis ſinceritas maneat integra, & E devotionis ſinceræ hinc inde vigeat mutua obſequela. Gaudemus itaque vobiſcum mutuæ caritatis habere conſortium, & cum eccleſia veſtra individuæ communionis participium, nimirum quia ejus nomen ſicut oleum effuſum eſt. Nam innata vobis largitas ſe in orbem terrarum magnifica liberalitatis exhibitione diffundit. Unde ſcimus quod hauſiſtis de fonte benignitatis & munificentiæ non exhauſto, cum & veſtra caritas plus creſcat, nec ſentit ex diſtributione diſpendium, immo ex largitione vires recipiens, tranſit ejus exinanitio in augmentum. Arbitratur igitur delectabile & jucundum,

Digitized by Google

tæ Mariæ & priori Grandimontis & fratribus in dicta domo Deo ſervientibus præſentibus & futuris. Item, dedimus & conceſſimus eiſdem in puram & perpetuam eleemoſynam L. libras rendualis monetæ, quæ in comitatu Burgundiæ curret pro tempore, quas aſſedimus eis ſingulis annis in pace habendas & percipiendas, in feſto S. Andreæ apoſtoli medietatem, & in quindena paſchæ proximo ſequentis aliam medietatem, in puteo noſtro Salinenſi ſine moleſtia & contradictione aliqua ſibi nullo tempore facienda. Præterea, nos utilitati & libertati eorum providere volentes, conceſſimus & dedimus prædictis fratribus & hominibus, ut ipſi cum rebus ſuis univerſis quitti, liberi & immunes de cetero in perpetuum ſint per totam terram noſtram ab omni pedagio, coſtumis, & exactionibus omnibus aliis quibuſcumque, & ut omnia animalia tam fratrum quam hominum ſuorum paturagia habeant libera per totam terram noſtram, ſalvo damno rationabili reddendo ſine emenda. Hæc autem omnia & ſingula prout ſuperius nominatim declarantur, bona fide & ſincero corde, cum omni jure & dominio, quæ habemus vel habere poſſumus, nos & heredes noſtri præſentes & futuri, in univerſis ſæpiſſime dictis ſine contradictione, reclamatione, moleſtia, nullo tempore facienda dedimus & conceſſimus priori & fratribus antedictis in puram & perpetuam eleemoſynam, libere, quiete & pacifice poſſidendam. Et de his omnibus & ſingulis nos omnino deveſtivimus, & eoſdem corporaliter inveſtivimus, promittentes bona fide ſervare, defendere, garentire contra univerſos homines eleemoſynam noſtram, & quod de cetero contra hæc univerſa, ſeu contra aliquam partem, nec contra præſentem paginam non veniemus, nec aliquem venire faciemus, conſentiemus, nec illud permittemus.

In præmiſſorum omnium teſtimonium, auctoritatem & munimen, ut donatio ſtabilior omni tempore & firmior perſeveret, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine voluimus & dignum duximus roborandam. Datum anno Domini MCCXLIX. menſe Novembris in craſtinum omnium ſanctorum.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum.

Pro comitibus Attrebati & Pontivi.

Anno 1250 *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod cum inter dilectos & fideles noſtros * R. comitem Attrebatenſem fratrem noſtrum ex una parte, & SIMONEM comitem Pontivi & ejus uxorem ex altera, ſuper juſtitia terræ comitis Pontivi, ſicut ſe comportat a medio fili aquæ Autyæ uſque ad Spinam Alvernoſam, & per medium fili ejuſdem aquæ, ſicut ſe comportat a dicta Spina uſque directe ad Aubelotum de *Dorlens* verſus Heſdinum, quæſtio verteretur: de conſenſu partium inqueſta facta eſſet, per quam inventum fuit PH. comitem Flandriæ & claræ memoriæ LUDOVICUM genitorem noſtrum antequam rex eſſet, tempore GUILLELMI comitis Pontivi & tempore prædicti SIMONIS & uxoris ſuæ, infra terminos prædictos verſus Hiſdinum juſtitiam habuiſſe, judicatum fuit in curia noſtra juſtitiam eſſe prædicti fratris noſtri R. comitis Attrebatenſis, prædictorum Ph. & Ludovici genitoris noſtri ſucceſſoris infra terminos ſupradictos, hoc ſalvo comiti Pontivenſi, quod habet ibi placitum fundi, ubi habet feodum vel dominium, & pro reditibus ſuis & ſervitiis & releveiis eorumdem. Volumus autem & præcipimus heredes prædicti fratris noſtri eamdem habere juſtitiam in his quæ fuerint & quæ tenemus de comitatu Pontivi infra terminos prædictos, cum claræ memoriæ LUDOVICUS pater noſter eidem fratri noſtro pro parte hereditatis contulerit quidquid eidem patri noſtro obvenerat ex parte ISABELLIS matris ſuæ, ratione cujus exercuerat ibi juſtitiam prædictus pater noſter. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate fecimus communiri. Actum in Ægypto in caſtris juxta Maſoram anno Incarnationis dominicæ MCCXLIX. menſe Martio, regni vero noſtri anno XXIV. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo, ſignum STEPHANI buticularii, S. JOHANNIS camerarii, S. IMBERTI conſtabularii. Data vacante cancellaria.

* Robertum.

EPISTOLA S. LUDOVICI regis ad Blancham reginam matrem ſuam.

Ut commutationem faciat redituum Regalis-Montis in Normannia, & de vineis dandis monialibus Meledunenſibus.

Anno 1250 *Ex mſ. Colbertino.*

EXcellentiſſimæ & cariſſimæ dominæ & matri ſuæ B. Dei gratia Francorum reginæ illuſtri LUDOVICUS, &c.

Serenitatis veſtræ litteras recepimus, continentes quod vos commutationem redituum quos monachi Regalis-Montis habent in Normannia propter hoc facere diſtuliſtis, quod litteræ dictis monachis conceſſæ a nobis vobis non dirigebantur, nec vobis litteras ſuper hoc direxiſſemus ſpeciales, & ſi placeret nobis vos dictam commutationem faceretis, dum tamen hoc vobis ſignificare per noſtras patentes litteras curaremus.

Hinc eſt quod dominationi veſtræ tenore A præſentium declaramus, quod bene placet nobis, & ſuper hoc etiam veſtram excellentiam exoramus, quatenus dictorum redituum commutationem faciatis ſecundum tenorem litterarum veſtrarum quarum fratres A. & H. monachi Regalis-Montis tranſcriptum nobis, ſicut aſſerunt, attulerunt, vel alio modo ſecundum quod videbitis bonum eſſe. Præter hæc autem cum circa Meledunum quaſdam terras habeamus abbatiæ veſtræ de (a) Meleduno proximas, quæ parum nobis proſunt, & dictæ abbatiæ valde B eſſent neceſſariæ ad vineas faciendas, ſicut nobis dicti monachi retulerunt, non tamen in qua quantitate dictæ terræ eidem abbatiæ eſſent neceſſariæ exprimentes. Volumus, ſi dominationi veſtræ placuerit, quod vos dictas terras in ea quantitate quæ vobis placuerit, abbatiſſæ & conventui dicti loci tradatis, eo modo quo videritis faciendum. Quod autem ſuper hoc feceritis, ratum & gratum habemus & habebimus in futurum. Actum Acon anno Domini MCCL. menſe Julio.

C

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS

De inſtitutione capellaniæ in eccleſia Piſſiacenſi.

Anno 1250. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod nos capellaniam unam inſtituimus in eccleſia B. Mariæ Piſſiacenſi, in qua capellanus, quamdiu vixerimus, divinum celebrabit officium, prout conſuetum eſt in eccleſia memorata. Hoc adjecto, quod qualibet die ſabbati miſſam D de beata Maria tenebitur celebrare: poſt deceſſum autem noſtrum pro anima noſtra ſpecialiter ſingulis diebus miſſam tenebitur celebrare defunctorum, exceptis (b) dumtaxat diebus dominicis, necnon diebus cœnæ Domini, paraſceves, vigilia & die reſurrectionis dominicæ, die aſcenſionis, die pentecoſtes, die feſto omnium ſanctorum, die natalis Domini, die circumciſionis, die epiphaniæ, & quatuor ſolemnitatibus beatæ Mariæ, ac die dedicationis eccleſiæ memoratæ. In quibus omnibus diebus aut feſtivitatibus poterit idem capellanus officium E quod diei aut feſtivitati competet, celebrare. In qualibet autem die ſabbati, ſicut prædictum eſt, miſſam de beata Maria celebrabit, niſi aliqua dictarum feſtivitatum prænominatarum evenerit ipſa die. Aſſignamus autem capellano, qui deſerviet in prædicta capellania, ſexdecim libras Pariſienſes annui reditus percipiendas in præpoſitura noſtra Piſſiacenſi: medietatem videlicet in feſto omnium ſanctorum, & medietatem aliam in feſto aſcenſionis dominicæ, per manum præpoſiti dicti loci: volentes & præcipientes quod quicumque pro tempore fuerit præpoſitus Piſſiaci, dictas ſexdecim libras in dictis terminis præfato capellano ſine difficultate perſolvat. Quod ut ratum, &c. Actum Acon anno Domini MCCL. menſe Auguſto.

Item litteræ de inſtitutione alterius capellaniæ in eadem eccleſia pro anima bonæ memoriæ R. comitis Attrebatenſis eodem anno & menſe.

(a) Lilium vulgo appellatur, hactenuſque perſtat ſub ſtrictiore obſervantia ordinis Ciſtercienſis.

(b) Hinc colliges tempore S. Ludovici omni die, præter hic expreſſos, licitum fuiſſe miſſam de defunctis celebrare.

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS ad Blancham reginam Francorum.

Petri de Liſſiaco nepotibus & conſanguineis orat ut de annua ſumma ſubveniatur.

Anno 1251. Ex mſ. Colbertino.

EXcellentiſſimæ, &c. Datum eſt nobis intelligi, quod dilectus quondam clericus noſter magiſter Petrus de Liſſiaco Theobaldum, & Feliſetum filium Eremberti, & Johannem Marſille clericos nepotes ſuos, & Guillelmum filium defuncti Gileberti, Giletum & Guillotum fratres & Odetum de Liſſiaco clericos ſuos conſanguineos in ſcholis Pariſius & alibi ſuſtentabat ad ſumtus ſuos proprios. Unde cum dictus magiſter Petrus, qui in ſervitio JESU-CHRISTI in Ciſmarinis partibus & noſtro diu laboravit, die captionis noſtræ interfectus fuit, ut credimus, proviſionem dicti magiſtri Petri ſupplere volentes in aliquo, ſerenitatem veſtram rogamus, quatinus præfatis tribus nepotibus Theobaldo, Petro & Johanni, unicuique eorum decem libras Pariſienſes, & prædictis quatuor Guillelmo, Gileto, & Guiloto fratribus & Odeto conſanguineis ſuis, cuique eorum centum ſolidos Pariſienſes, quos conceſſimus eiſdem per annum, quamdiu placuerit nobis, vel uſque dum provideatur eis de beneficiis eccleſiaſticis ſingulis annis, ut prædictum eſt, de noſtro tradi faciatis. Actum Acon anno Domini MCCLI. menſe Martio.

CARTA SANCTI LUDOVICI REGIS Francorum.

De coronis & ornamentis regiis in eccleſia ſancti Dionyſii depoſitis.

Anno 1251. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus quod nos duas coronas aureas cum lapidibus pretioſis, quæ ab inclytæ recordationis rege PHILIPPO avo noſtro, pro coronandis regibus & reginis Franciæ olim factæ in theſauris regiis ſervabantur, & unam coronulam auream cum lapidibus pretioſis, quam conſuevit rex die coronationis ſuæ in pran-

Digitized by Google

dio deportare, dilectis noſtris abbati & conventui B. Dionyſii cuſtodienda commiſimus, & depoſuimus in theſauro eccleſiæ memorati glorioſiſſimi martyris & patroni noſtri præcipui : ut de ipſo theſauro cum aliis indumentis & ornamentis regalibus pro coronandis regibus & reginis Francorum aſſumantur, & in ſolemnitatibus præcipuis circa altare, unacum aliis coronis regum Francorum prædeceſſorum noſtrorum ad ornamentum & decorem altaris ejuſdem, ſecundum quod de coronis aliis conſuevit fieri, collocentur. Promiſerunt autem nobis abbas & conventus prædicti, & nobis de hoc ſuas patentes litteras conceſſerunt, quod coronas & coronulam antedictas nobis & noſtris ſucceſſoribus regibus Francorum tradent ſine difficultate vel contradictione quacumque, quotiens a nobis vel ipſis pro coronatione regum vel reginarum, ſeu pro alia cauſa quacumque fuerint requiſiti.

HÆC EST FORMA IN qua dominus rex vult ut tallia aſſideatur in villis ſuis.

Ex mſ. Colbertino.

ELigantur per conſilium ſacerdotum parochialium & aliorum virorum religioſorum, necnon & burgenſium & aliorum proborum virorum de communi ipſarum, uſque ad quadraginta vel triginta boni viri & fideles, vel plures aut pauciores, ſecundum quantitatem ipſarum villarum : & illi qui ſic electi fuerint jurabunt ſuper ſancta, quod ipſi de ipſis vel de aliis probis viris earumdem villarum eligent uſque ad duodecim de illis qui meliores erunt ad illam talliam aſſidendam. Et illi duodecim nominati ab eis jurabunt ſuper ſancta, quod bene & fideliter aſſidebunt dictam talliam, nec parcent alicui, nec aliquem gravabunt odio vel amore, pretio vel timore, ſeu quocumque alio modo, aſſidebunt dictam talliam ad libram æqualiter, & valor immobilium appretiabitur ad medietatem mobilium in aſſiſia prædicta talliæ. Eligentur & ſimili modo cum prædictis duodecim alii quatuor boni viri, & ſcribentur nomina eorum, ſecreto tamen, ita quod eorum electio non publicetur aliquibus, ſed ſub ſecreto habeatur quouſque illi duodecim aſſederint, ſicut prædictum eſt, talliam prædictam. Quo facto antequam publicetur tallia vel aperiatur ſcriptura facta ſuper tallia prædicta, illi quatuor ſic electi juramento ab ipſis præſtito de illis fideliter talliandis ſub forma prædicta aſſidebunt talliam competentem.

TESTAMENTUM ISABELLIS comitiſſæ Ruthenenſis.

Anno 1251. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, Amen. Anno Incarnationis ejuſdem milleſimo CCLI. ego ISABELLIS filia quondam nobilis viri domini RAYMUNDI DE ROCAFOLIO, uxor nunc domini comitis Ruthenenſis, in mea bona & ſana memoria, licet debilis corpore, volens tempus mortis anticipare, teſtamentum meum nuncupativum ſic facio & diſpono. Inprimis meipſam omnipotenti Deo & beatiſſimæ Virgini matri ejus commendo, quod eligo corpori meo ſepulturam cum viam univerſæ carnis ingreſſum fuerit in cimiterio domus monialium beatæ Mariæ de Anonenca. Quia lego pro remedio animæ meæ quatuor millia ſolidos, volo quod diſtribuantur per pia loca arbitrio & voluntate & notitia dominæ DALPHINÆ matris meæ. Utrique filiarum mearum & dicti domini comitis, ſcilicet VALBORGIS, HELIS, ALCAIETÆ & DALPHINETÆ, jure inſtitutionis relinquo de bonis meis quinque millia ſolidos Melgorienſes. AENRICUM filium meum & dicti domini comitis viri mei facio & inſtituo mihi heredem in medietate omnium bonorum & jurium, & dictam dominam DELPHINAM matrem meam facio & inſtituo mihi heredem in alia medietate omnium dictorum bonorum meorum & jurium : & volo & jubeo, quod dictus filius meus & heres AENRICUS, & dicta domina mater mea teneantur pro me ſolvere communiter & æquis partibus prædicta a me ſuperius legata, & quæ jure inſtitutionis reliqui, & ſolvere debita mea, & dicti domini quondam patris mei teneantur reſtituere pro poſſe ſuo bona fide. Item, volo & jubeo, quod ſi aliqua vel aliquæ dictarum filiarum noſtrarum in pupillari ætate, ſeu alias quandocumque ſine legitima prole deceſſerit ſeu deceſſerint, volo quod pars ſeu portio ſupradicta decedentis ſeu decedentium ad dictum filium meum AENRICUM & heredem meum univerſalem pleno jure reverteretur ſeu reſtitueretur : ita quod in dicta reſtitutione vel circa dictam reſtitutionem nihil deducatur prætextu debiti bonorum ſubſidii vel quartæ Trebellianicæ. Si vero, quod abſit, dictus AENRICUS filius meus & heres ſine legitimo herede a ſe ex matrimonio procreato decederet quandocumque, ſubſtituo ei HELIS filiam meam dictam, ſi ſupervixerit. Si vero non ſupervixerit, ſubſtituo ei ALCAIATAM dictam filiam meam ſi ſupervixerit. Si vero non ſupervixerit, ſubſtituo eidem dicto filio meo dictam VALBORGES filiam, ſi ſupervixerit. Si non ſupervixerit, ſubſtituo ei DALPHINETAM filiam meam dictam,

Item, dictas filias meas ſibi ad invicem ſubſtituo, ſcilicet ſupradictæ Helis Alcaietam, & Alcaietæ dictæ Valborges, & dictæ Valborgeſæ Dalphinetam dictam. Item, dono & ſolvo, & remitto in perpetuum in hoc teſtamento dictæ DALPHINÆ matri meæ, quidquid ab ea poſſem exigere, petere, ſeu habere, quolibet modo pro fructibus, redditibus, ſeu proventibus olim ab ea umquam de tota terra mea, quæ quondam fuit dicti R. de Rocafolio patris mei, quia confiteor & recognoſco quod ego debeo ex cauſa mutui dictæ dominæ matri meæ centum libras Melgorienſes, & ſi quid amplius mihi umquam mutuavit ſeu mutuabit, adhuc volo, quod ſuper hoc credatur ſimplici verbo, & bonæ fidei ejuſdem. Et hoc eſt teſtamentum meum ſive ultima voluntas mea, & hæc omnia ſupradicta volo in perpetuum valere jure teſtamenti: & ſi non valeat jure teſtamenti, volo quod valeat in perpetuum jure codicillorum, ſive jure ultimæ voluntatis cujuſcumque. Volens etiam & mandans, quod ſi ullo tempore aliquod aliud feci teſtamentum, ſive codicillos, ſeu aliam ultimam voluntatem, illud teſtamentum, codicilli, ſeu ultima illa voluntas non habeat roboris firmitatem. Ex præſenti enim illa caſſo. Hoc autem teſtamentum, ſeu hanc ultimam voluntatem, quod ſeu quam de præſenti facio, volo in perpetuum valere & eam non mutare, & ſi forte contingeret deinceps me facere aliud teſtamentum, volo illud nullius eſſe momenti, ſed iſtud volo ſervari, non illud. Factum fuit hoc teſtamentum in caſtro de *Creyſel* in camera ſuperiori quæ eſt ſubtus coquinam, coram ad hoc vocatis & a dicta teſtatrice rogatis teſtibus Bernardo *de Marges* priore eccleſiæ ſancti Baudilii, Stephano de *Freſquels* rectore de Rupp. Armo, Guillelmo Ayeceli de Cantobre milite, Ademario de Cantobre domicello, Raymundo Amalrici, & Guillelmo de Plantada de ſancto Baudilio. Quia ego Natalis publicus notarius terræ Ariſtidii his omnibus interfui, & mandatus a dicta teſtatrice hæc ſcripſi, & ſignum meum appoſui. Tamen ſciendum eſt ante ſigni appoſitionem... fuit hoc teſtamentum coram me dicto P. Natalis notario & coram dictis teſtibus, ut dictum eſt, anno quo ſupra & loco, octavo calendas Octobris.

EPISTOLA CAPITULI S. Martini Turonenſis ad Leodienſes S. Martini canonicos.

De mutua inter utramque eccleſiam caritate, & ut Leodienſes per aliquos ex ſuis de ſeptennio in ſeptennium Turonenſem eccleſiam viſitent.

Anno 1251. *Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.*

VIris venerabilibus & diſcretis cariſſimis fratribus ac amicis, præpoſito, decano, totique capitulo ſancti Martini Leodienſis, Guido decanus & Philippus theſaurarius, totumque capitulum eccleſiæ B. Martini Turonenſis ſalutem & fraternæ vinculum caritatis.

Dum ad arcana pectoris faciem mentis convertimus, dum infra clauſtra cum jugi meditatione penſamus, quam grata, quam favorabilis, quam ſuavis, quam amabilis & accepta ſit inter fratres affectio fraternitatis, & libenter pro ipſa affectus noſtros effundimus, & ad ipſam totis deſideriis aſpirantes alios invitamus. Unde quadam mentis hilaritate, quodam plauſu angelico vos ad fraternitatis unionem quondam recepimus, attendentes quod non poteſt eſſe forma expreſſior angelicæ converſationis, quam unitas ſocialis. Quin immo ſi ad eccleſiæ primitivæ originem mentis oculum convertamus, ecce quem ab unitate ortum habuit & progreſſum. *Unus enim ſpiritus, una fides, unum baptiſma.* Sed quid ultra recolenda cum exultatione inter nos olim contracta fraternitas jam occurrit? Scimus enim nec ſine gratiarum actione poſſumus recenſere, quod ex devotione ſincera, dilectione intima, caritate non ficta, vultis & petitis ut fraternitatis unitas quæ ex diſpenſatione divina inter nos dudum eſt contracta omnem calumniam ſingularitatis excludat, nec deinceps quadam perſpicuitate ſuffulta tam fœderata conjunctio ex curſu temporis oblivione tollatur, aut per incuriam libello dato repudii divortium patiatur. Quod & nos propenſiore lætitia gratulantes penitus confirmamus, volentes quod caritatis ſinceritas maneat integra, & devotionis ſincera hinc inde vigeat mutua obſequela. Gaudemus itaque vobiſcum mutuæ caritatis habere conſortium, & cum eccleſia veſtra individuæ communionis participium, nimirum quia ejus nomen ſicut oleum effuſum eſt. Nam innata vobis largitas ſe in orbem terrarum magnifica liberalitatis exhibitione diffundit. Unde ſcimus quod hauſiſtis de fonte benignitatis & munificentiæ non exhauſto, cum & veſtra caritas plus creſcat, nec ſentit ex diſtributione diſpendium, immo ex largitione vires recipiens, tranſit ejus exinanitio in augmentum. Arbitratur igitur delectabile & jucundum,

dum, cum tantis & talibus comparare quodam felici commercio uniformitatem affectuum, & unitatem omnimodam voluntatum. Igitur, fratres cariſſimi, frequenti revolutionis actu infra ſepta memoriæ revolvamus, quod ſub uno principe militamus, ejuſdemque patroni patrocinio tuti ſumus, quem habemus doctrinæ ſpeculum, illibatæ caritatis exemplar, ſinceræ dilectionis & devotionis exemplum. Unde & nos alternis vicibus diligamus, & relatione mutua invicem honoremus, ſcituri quod niſi per nos fieret, caritas numquam excidet: nam cum omnia evacuentur in morte, ſola dilectio in morte non moritur, ſed ejus fortitudini mors ſuccumbit. Porro ſicut humiliter petiſtis hanc epiſtolam ſigillo noſtri capituli conſignatam, ad vos mittimus, exhortantes ut juxta fraternitatis noſtræ tenorem eccleſiam noſtram per aliquos ex veſtris de ſeptennio in ſeptennium viſitetis. Bene & diu valeat caritas veſtra. Datum anno gratiæ MCCLI. menſe Novembri.

LITTERÆ GARSINDIS comitiſſæ Bearnenſis.

De matrimonio contrahendo inter Margaritam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, & Rogerium Bernardi filium comitis Fuxenſis.

Anno 1252. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi, quod nos GARSINDIS comitiſſa mater GASTONIS Dei gratia vicecomitis Bearni in quantum in nobis eſt, & ad nos pertinet vel pertinere debet & poteſt, ſalvis terris & reditibus noſtris, laudamus & appprobamus pro nobis & pro noſtris omnia & ſingula pacta contenta in publicis inſtrumentis a magiſtro Helia communi notario Agenni notatis, quæ videlicet pacta inter dictum dominum GASTONEM & nobilem virum dominum ROGERIUM Dei gratia comitem Fuxenſem & vicecomitem Caſtri-boni ad invicem ſunt inita ſpe matrimonii inter MARGUARITAM filiam dicti Gaſtonis, & ROGERIUM BERNARDI filium dicti comitis contrahendi, per ſolemnem ſtipulationem firmiter promittentes, quod nos omnia pacta, ipſa & ſingula, quæ in ipſis continentur rata ſemper habebimus atque firma, & in contrarium per nos vel per interpoſitam perſonam nullatenus veniemus ullo tempore, vel loco, vel jure, vel ulla ratione, vel modo quocumque, & gratis ſine aliqua compulſione ſuper hoc renuntiamus omnibus auxiliis & defenſionibus juris canonici & civilis, quæ nos juvare poſſent ad veniendum in contrarium in toto vel in parte. Actum apud *Aurions* XIV. die introitus Octobris teſtibus præſentibus & videntibus Jacobo de Salias ſcriptore dominæ Garſindis prædictæ, Aſſalitu de Cutha & Ramundo Arnaldi d'*Araus* militibus, & me Willelmo communi notario Agenni, qui vocatus & rogatus hanc cartam ſcripſi & in publicam formam redegi, & ſignum meum eidem appoſui anno ab Incarnatione Domini MCCLII. regnante domino ALPHONSO comite Pictavienſi & Tholoſæ, & WILLELMO Agennenſi epiſcopo.

CARTA S. LUDOVICI REGIS Francorum pro Johanne de Gienvilla ſeneſcallo Campaniæ.

Anno 1252. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, quod nos obtentu grati & accepti ſervitii, quod dilectus & fidelis noſter JOHANNES DE GIENVILLA ſeneſcallus Campaniæ nobis exhibuit in partibus Terræ-ſanctæ, dedimus eidem & heredibus ſuis de uxore ſua deſponſata, qui pro tempore habebunt dominium de Gienvilla, ducentas libras Turonenſes annui reditus, in feodum & homagium ligium a nobis & heredibus noſtris percipiendas annuatim, in feſto omnium ſanctorum, in coffris noſtris, & de hoc homagium ligium fecit nobis contra omnes homines qui poſſunt vivere & mori, ſalva fidelitate comitis Campaniæ & comitis Barri. Et hoc ſimiliter heredes ipſius prædicti facere tenebuntur nobis & heredibus noſtris. Quod ut ratum & ſtabile permaneat, præſentem paginam ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum in caſtris juxta Joppe anno Domini MCCLII. menſe Aprili.

LITTERÆ S. LUDOVICI REGIS pro epiſcopo Damiatano.

Ducentas annui reditus libras ei aſſignat.

Anno 1252. Ex mſ. Colbertino. [1]

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus, quod nos attendentes, quod dilectus ac fidelis noſter E. Dei gratia Damiatanus (*a*) epiſcopus factus erat pauper propter Chriſtum, & etiam propter gratum ejus ſervitium quod nobis impendit in partibus Ciſmarinis, dedimus & conceſſimus eidem ducentas libras annui reditus, quamdiu vixerit ſine epiſcopatu vel archiepiſcopatu, percipiendas in feſto omnium ſanctorum annuatim in coffris noſtris: ita quod poſt ejus deceſſum, vel poſtquam proviſum fuerit ei de epiſcopatu vel archiepiſcopatu, idem reditus ad nos & heredes noſtros libere revertatur. In cujus rei teſtimonium dedimus ipſi præſentes litteras ſigilli noſtri munimine roboratas. Actum in caſtris juxta Joppen anno Domini MCCLII. menſe Julii.

(*a*) Cathedralem Damiatæ fundavit S. Ludovicus a Baluſio editam in Miſcellaneis.

DIPLOMA LUDOLPHI epiſcopi Halberſtadienſis pro monaſterio Corbeiæ novæ.

Pro conceſſa ſibi advocatia in aliquibus villis ab Hermanno abbate Corbeienſi, concedit ipſi unam præbendam in eccleſia Halberſtadienſi.

Anno 1253. Ex mſ. Corb. nova.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOLPHUS Dei gratia Halberſtadienſis eccleſiæ electus in perpetuum. Juſtum eſt & omni conſentaneum rationi, ut facta rationabilia & honeſta, illa præcipue quæ confraternitatis amorem, & mutuæ caritatis augmentum generant & inducunt, auctoritatis munimine contra varios futurorum incurſus gratuito & diligenti ſtudio inviolabiliter muniamus. Ideoque ad notitiam tam præſentium quam futurorum cupimus pervenire, quod cum venerabilis & dilectus nobis HERMANNUS Corbeienſis eccleſiæ abbas, advocatiam in utraque *Groninge*, & in utraque *Kroppenſtede*, in *Ammendorp* & in aliis villis ſibi annexis reſignatam ſibi a comite Henrico de *Blanckenborg* & uxore ſua Engelburgi fidelibus ſuis eccleſiæ noſtræ *Halberſtadt*, non immemor conſolationis & gratiæ ſibi exhibitæ, ob ſpem defenſionis, conſilii & auxilii, de pleno conſenſu totius eccleſiæ ſuæ Corbeienſis dimiſerit, perpetualiter poſſidendam, retenta ſibi & nobis infeodata adhuc advocatia, quam pari manu una cum... ipſi ne ab utraque parte alienari valeat porrigemus, & monetam in *Kroppenſtede*, denarios cereviſiæ, telonium fori in feſto Viti, licet modici valoris ſint, amore familiaritatis nihilominus dimiſerit eidem eccleſiæ noſtræ, hac conditione ſtatuta, quod numquam obligetur, numquam infeodetur, nec aliquo modo alienetur, ſed ſemper ad eccleſiam Halberſtadienſem immobilis perſeveret, & quod bona ſua cum eccleſia in *Groninge* & ſuis bonis & perſonis tamquam propria bona pio zelo eccleſia noſtra & epiſcopi pro tempore ſuccedentes protegant ſemper, fideliter defendant, ſalvo jure ſuo & ſucceſſorum ſuorum, quod a prædeceſſoribus ſuis in ipſa eccleſia, videlicet in libertate, curiæ clauſtralis & hoſpitalis in locatione & deſtitutione officiorum, correctione clauſtralis diſciplinæ hactenus eſt ſervatum. Item, quod homines ſui ſupra deputatam annuam penſionem advocatiæ videlicet, malderatam (*a*) tritici & fertones Halberſtadienſes argenti exactione debita non graventur, niſi quantum de caſualibus judiciis de jure competit advocato. Item, quod allodia ſua, videlicet allodium de *Groninge*, & allodium A in *Kroppenſtede* cum ſuis pertinentiis, & molendinum in *Monchedorp* & ſtagna ultra Bodam ab omni jure advocatiæ libera ſemper permaneant ut fuerunt, ſed ſemper multam & indiſſolubilem confraternitatis & familiaritatis dilectionem ad invicem habitam & habendam libera voluntate conceſſerit, quod ipſa ſtagna eccleſiæ noſtræ Halberſtadienſi communia ſint cum ipſa; adjiciens etiam quod ſi eccleſia noſtra & Corbeienſis caſtrum vel oppidum in *Groninge* ædificare procedente tempore decreverit, æqualiter participent expenſas & B fructus, ſed eccleſia noſtra judicium ſpecialiter obtineat, ſicut in aliis cauſis præſcriptis. Nos de communi conſenſu totius eccleſiæ noſtræ hæc omnia quæ ſubſcripta ſunt, obligamus & adſtringimus, tam nos quam ſucceſſores noſtros firmiter ſervaturos; & in recompenſam hujus facti & argumentum majoris familiaritatis, integram præbendam in eccleſia noſtra majori eidem venerabili domino abbati Corbeienſi & ſuis ſucceſſoribus in futurum, quotieſcumque ipſos ad partes noſtras venire contigerit, tempore præſentiæ ipſorum percipiendam contulimus liberaliter & benigne. Curiam etiam in caſtro *Ammerlere* ſibi & ſuis ſucC ceſſoribus, quam infeodare & alienare non poterunt, & in qua propriis ſumtibus Caſtrenſi ſuo in beneficio providebunt, contulimus nihilominus perpetualiter poſſidendam. Hujus rei teſtes ſunt Hermannus major præpoſitus, Wigerus decanus, Burchardus vicedecanus, Cono de *Depholte*, Rodolphus Portenerius, Volradus de *Kircberge*, Volradus præpoſitus Wallebienſis, Everwinus præpoſitus S. Bonifacii, Widekindus de *Nuvvenberg*, Henricus de *Drondorp*, Hermannus de *Krutzeburg*, Bertholdus de *Klettenberg*, Albertus de *Aldenberg*, D Chriſtianus præpoſitus Northuſenſis, Gerardus ſacerdos, Hermannus de *Hodenhagen*, Ludgerus de Lacu, Otto de *Harlbecke*, Otto de *Vipech*, totumque majoris eccleſiæ noſtræ capitulum. Laici vero, Johannes dapifer, Fridericus de *Herſleve*, Gerehardus de *Schlage*, Henricus de *Aſpenſtede*, Ludolphus de *Herſleve*, Conradus de Leb... Henricus de *Velthen*, Fridericus de *Bertligge*, Tietmarus de *Ortſen*, & alii quamplures eccleſiæ miniſteriales. Acta ſunt hæc E anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo tertio, tertio idus Maii: ut hæc inde firma ſemper permaneant & quieta, hanc paginam duobus ſigillis noſtro videlicet, & eccleſiæ noſtræ majoris in teſtimonium validum duximus roborandam. Datum *Halberſtadt*, electionis noſtræ anno primo.

Nos Halberſtadienſis eccleſiæ capitulum huic paginæ gratanti animo & aſſenſu per appenſionem ſigilli eccleſiæ noſtræ fideliter

[*a*] (*a*) Malderata ſeu Maldra eſt menſura Germanica quatuor modios continens.

& publice in nomine Domini obligantes nos ad omnia conſentimus.

PRIVILEGIUM HENRICI Leodienſis epiſcopi pro canonicis Leodienſibus.

Confirmat privilegium Henrici regis canonicorum familiam a juriſdictione laicorum eximentis.

Anno 1253. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

HENRICUS Dei gratia Leodienſis electus, dilectis & fidelibus præpoſito, archidiaconis, totique capitulo majoris eccleſiæ & aliarum eccleſiarum decanis & capitulis civitatis Leodienſis ſalutem in Domino.

Cum vobis per dominum HENRICUM felicis recordationis Romanorum regem ex ſpeciali privilegio ſit indultum, quod fideles noſtri ſcabini Leodienſes nullam habere poſſint in veſtra familia juriſdictionem pro aliquo forefacto, vel ferre ſententiam vel judicium aliquod in familiam ſupradictam. Nos itaque paci & tranquillitati veſtræ providere volentes, dictum privilegium ratum habemus & gratum, & per omnia volumus in ſuo robore permanere, & ut in perpetuum dictum privilegium de cetero ſine calumnia maneat & firmiter obſervetur, ſtatuimus & nos & ſucceſſores noſtros ad hoc vobis & ſucceſſoribus veſtris obligamus, quod de cetero quotieſcumque nos villicum contigerit inſtituere in civitate prædicta, idem villicus tactis ſacroſanctis evangeliis juramentum præſtabit in ſua inſtitutione, quod contra familiam veſtram pro quocumque forefacto ab aliquo veſtræ familiæ perpetrato aliquam ſententiam ſive judicium aliquod a ſcabinis Leodienſibus aliquatenus non requiret, ſed ſecundum tenorem prædicti privilegii familiam veſtram in ſua libertate manere permittet. Jurabit etiam quod tempore ſuæ villicationis nullum alium ex quacumque cauſa loco ſuo in villicum ſubſtituet, niſi ſubſtituendus ab ipſo hoc idem præſtiterit juramentum. Inſuper ad majorem ipſius privilegii firmitatem vobis promittimus, quod nos & noſtros ſucceſſores vobis & veſtris ſucceſſoribus obligamus, quod de cetero nec nos, nec noſtri ſucceſſores aliquem inſtituemus in civitate prædicta ſcabinum, niſi idem ſcabinus in ſua inſtitutione tactis ſacroſanctis prius juraverit, ut prædictum privilegium debeat obſervare, & nullam ſententiam vel judicium feret in aliquem vel aliquos de veſtra familia pro quocumque forefacto ab aliquo vel aliquibus de veſtra familia perpetrato, etiamſi fuerit, quod abſit, a villico qui pro tempore fuerit, monitus vel etiam requiſitus. Actum & datum ſabbato, poſt feſtum B. Martini hyemalis, anno Domini MCCLIII.

Idem privilegium confirmat Vuillelmus rex Romanorum datum Machliniæ idibus Februarii, indictione XII. anno MCCLIV. & Alexander papa IV. pontificatus ſui anno VI.

FUNDATIO CONVENTUS Fratrum Minorum Faleſienſium.

Anno 1254? Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis Chriſti fidelibus præſentem paginam inſpecturis, Petrus dictus de Ponte-Ollei ſalutem in Domino ſempiternam.

Noverit univerſitas veſtra, quod ego Petrus de Ponte-Ollei, filius Petri ſenioris de Ponte-Ollei dicti ſimiliter, nolens caritati Fratrum Minorum in aliquo derogari, quin potius juxta conſcientiam meam nitens beneficium a me factum acceptabilius apud Deum facere, & ſecurius inter homines ordinare, dedi & conceſſi ac penitus dereliqui in manu domini LUDOVICI illuſtris regis Francorum locum qui ſitus eſt juxta portam Faleſiæ, quæ dicitur Porta Ogiſii, & portenditur in burgum a rure conjuncto dictæ portæ uſque ad proximam turellam excluſive, & extenditur in latum verſus plateam oppoſitam initio vici qui primo egreditur a vico protenſo verſus portam prædictam ad parochiam SS. Trinitatis, ſicut ſe proportat, habens ex una parte vicum prænominatum, & ex alia turrem heredum Radulfi piæ recordationis quondam fratris mei, & etiam quicquid juris & dominii habebam vel habere poteram ego & heredes mei in loco ſuperius jam expreſſo: quem etiam locum ante conceſſeram fratribus prædicti ordinis, intuitu miſericordiæ in remiſſionem peccatorum meorum, ac patris mei, & matris meæ, & uxoris meæ, ac liberorum meorum, ad inhabitandum in eo, ut per puritatem ſuæ profeſſionis & inſtituta ſui ordinis, ſedulum ibidem exhiberent Domino famulatum, tenendum & habendum libere & quiete prædicto domino & ſucceſſoribus ſuis ſibi in dominio Normanniæ ſuccedentibus, abſque ulla reclamatione mei vel heredum meorum ſuper dominio & jure aliquo facienda, & ut hæc donatio & conceſſio firmior habeatur & inviolabiliter valeat obſervari, ſigillum meum duxi præſentibus apponendum. Datum Faleſiæ anno Domini MCCLIII. menſe Januario, dominica infra octabas Epiphaniæ.

Digitized by Google

LITTERA

Qualiter regalia Senonenſis fuit reddita de gratia per regem Henrico electo Senonenſi modo & forma hic contentis.

Anno 1254. Ex mſ. Colbertino.

ANno Domini MCCLIII. die Martis in vigilia annunciationis dominicæ apud Vicenas, venit ad comitem Pictavenſem & ad conſilium domini regis, HENRICUS electus Senonenſis, rogans eos & requirens, ut ei redderent regalia Senonenſia, ſicut B prædeceſſores ſui ea habuerant ante confirmationem, quia ipſe electus fuerat canonice & concorditer, prout etiam apparebat per patentes litteras decani & capituli Senonenſis. Ad hoc reſponderunt dictus comes & conſilium, utrum idem electus dicta regalia gratia vel jure [peteret] qui reſpondit quod ea petebat ſibi reddi vel per jus vel per gratiam, & habito conſilio reſponſum fuit ei, quod multæ ſuberant rationes per quas non tenebantur ei reddere dicta regalia de jure: verumtamen quia ipſe, parentes, & anteceſſores ſui nu- C triti a longo tempore fuerant in curia, & familiares fuerant regum & reginarum & regni, volebant ei facere gratiam, & ſic per gratiam reddiderunt ei regalia Senonenſia, & ipſe fecit fidelitatem domino regi, & heredibus ſuis, ſicut moris. Ad hæc fuerunt præſentes comes Pictavenſis & Tholoſanus, epiſcopus Ebroicenſis, dominus Philippus de Nemoſio, Guido decanus B. Martini Turonenſis, magiſter O. de Lorriaco, archidiaconus Petrus, St. decanus B. Aniani Aurelianenſis, Philippus theſaurarius Pictavenſis, magiſter Guillelmus Ro- D landi, magiſter Petrus de Santolio, magiſter Petrus de S. Martino, Guillelmus de Aureliaco, frater Ren. de Carnoto de ordine Fratrum Minorum, G. theſaurarius Senonenſis, Vincentius archidiaconus Turonenſis, magiſtri Angelus & Ren. *Chertens*, canonici Carnotenſes & plures alii.

LITTERÆ JOHANNIS de Avenis.

In manu Roberti de Beſocey *ponit feodum quod accipiebat a comite Bleſenſi.*

Anno 1254. Ex mſ. Colbertino.

JEANS D'AVESNES fius a le conteſſe de Flandres, à ſon bon amy monſeigneur Robiers de Beſocey ſalus & bon amour.

Je vous fach ſavoir, & à tous auſſe, ke je mech en voſtre main tout le fief ke je truch de le comte de Blois ſeigneur d'Aveſnes, pour ſauver & guarentir, ſi comme ſire doit faire à ſon homme, c'eſt aſſavoir Structz, Dourlers, & les appartenances, & pour ce ke je n'ay point ſayel avoeck A moy, j'ay fait ces lettres en ſailer del ſayel à AELIS ma femme, & temoing des hommes li comte de Blois ſeigneur d'Aveſnes ſe loiſt aſſavoir monſieur Gille de Berlaymont, & monſeigneur Thierry de Lehemaïde chevaliers. Ce fut fait l'an de l'Incarnation Notre-Seigneur MCCLIV. lendemain del jour de May.

INSTRUMENTUM DE PACE facta inter epiſcopum Lemovicenſem & homines ſuos.

Anno 1254. Ex mſ. Colbertino.

ANno Domini MCCLV. die lunæ poſt feſtum S. Matthiæ apoſtoli aſtantibus PHILIPPO archiepiſcopo Bituricenſi, A. (a) epiſcopo Silvanectenſi, Alfonſo comite [a] Augi, G. decano S. Martini Turonenſis, magiſtro O. de Lorriaco, R. Nicoſſienſi archidiacono, R. abbate Bonæ vallis, Petro Cambellano, Gervaſio de Serrannis panetario, Petro de Fontanis, P. de Cruencuria, magiſtro Johanne de Ulliaco, O. theſaurario Bajocenſi, & magiſtro Johanne de C Nemoſo, & pluribus aliis clericis & laicis Pariſius, voluit dominus rex, conceſſit & approbavit, & firmiter obſervari præcepit pacem factam inter AYMERICUM epiſcopum Lemovicenſem & homines ſuos de S. Juniano, ſalva fidelitate ſua, quam habet in ipſa villa, & ſalvis etiam exercitibus & equitatione in quibus tenentur domino regi homines antedicti. Cujus pacis tenor talis eſt.

Univerſis præſentes litteras inſpecturis, AYMERICUS Dei gratia Lemovicenſis epiſcopus, conſules & communitas S. Juniani D ſalutem & pacem. Noveritis quod cum nos epiſcopus ſuper conſulatu, communitate, & ſigillo, & aliis articulis, de quibus erat quæſtio in curia domini regis Franciæ, cauſam proſequeremur contra burgenſes & homines villæ S. Juniani; tamdem per venerabiles viros magiſtrum Heliam officialem Lemovicenſem, Johannem de Caſtronovo, magiſtrum Durandum de Auraco canonicum S. Juniani, & magiſtrum P. de Benevento canonicum Haentenſem, quos nos epiſcopus pro nobis ad hoc conſtituimus, & per magiſtrum G. de Vileti, P. de E Clauſtro, P. Vigerii, & Gaufridum Barba burgenſes S. Juniani, quos nos conſules & communitas pro nobis & tota villa S. Juniani ad hæc ſimiliter ſuper præmiſſis & aliis quæ inferius ſunt expreſſa, fuit pacificatum & compoſitum in hunc modum: videlicet, quod cum erit electio conſulum facienda in villa S. Juniani, dominus Lemovicenſis epiſcopus vel mandatum ipſius ponet tres probos viros de communitate

(a) Adamo *de Chambli*, qui poſt Guarinum Silvanectenſem eccleſiam rexit ab anno 1230. ad annum circiter 1257.

Digitized by Google

villæ S. Juniani, & tota communitas ponet tres alios, & iſti ſex jurabunt quod bonas & idoneas perſonas eligent in conſules, & ſic ipſi ſex jurati, vel major pars ipſorum, ſi omnes convenire non poſſent, eligent de ſeipſis vel de aliis ejuſdem communitatis ſex conſules ad annum tantum, & ſic ſemper in perpetuum ſingulis annis fiet.

Item, poteſtas ipſorum conſulum erit talis; videlicet quod ædificari & reparari facient muros villæ, tornellas & foſſata, & curabunt de clauſura villæ, & ea mundanda de peyratis, ubi expedierit, faciendis, & his ſimilibus quæ ſpectant ad ornatum villæ, necnon & de cuſtodia armorum villæ, & de ſervitiis & exeniis faciendis ubi expedierit, & de exercitibus faciendis & conducendis, quando expedierit, & nullam habebunt aliam, niſi tantummodo in præmiſſis.

Item, conſules nullos clamores recipient, nec cauſas aliquas audient, nec fidejuſſores petent, nec recipient, nec ab aliquo de communitate ſua mutuo ſibi aliquid dari præcipient vel mandabunt, niſi gratis & amicabiliter hoc valeant obtinere, nec aliquam pœnam vel mulctam mutuare nolentibus, vel aliis quibuſcumque poterunt imponere vel infringere aliqua occaſione, nec compromiſſum aliquod omnes inſimul vel eorum aliqui, ut conſules ſuper aliqua cauſa vel negotio aliquo recipient, nec aliquam coram domino epiſcopo Lemovicenſi, vel præpoſito ipſius, ut conſules, manutenebunt vel defendent ſuper aliqua cauſa quæ eſſet alicui privatæ perſonæ.

Item, conſules ſic electi præſentabuntur domino epiſcopo vel ejus mandato in villa S. Juniani antequam adminiſtrent & recipiant aliquod juramentum, & jurabunt ipſi conſules domino epiſcopo vel ejus mandato, quod utilitatem villæ facient & procurabunt bona fide in his quæ ſpectant ad eorum officium, epiſcopi jura ſervabunt, nec ea decurtabunt, nec impedient per ſe vel per alium, tacite vel expreſſe, & quod ſe non intromittent ſcienter, niſi tantummodo de his quæ ſuperius ſunt expreſſa.

Item, homines villæ in ipſorum conſulum ingreſſu jurabunt ipſis conſulibus: « Promittimus & juramus quod in his in quibus poteſtatem habetis, faciemus ad utilitatem villæ veſtrum mandatum, ſalvo in omnibus jure & dominio domini epiſcopi Lemovicenſis & ſucceſſorum ſuorum.

Item, ſigillo communitatis non utantur in contractibus cujuſcumque perſonæ, nec in teſtamentis, ſed tantum in ſuæ communitatis negotiis.

Item, conſules per ſe nullam in mundo juriſdictionem, coërcitionem, vel compulſionem habebunt, ſed omnia per dominum epiſcopum vel ejus præpoſitum diſtringentur.

Item, in ſigillo vel contra-ſigillo communitatis ſignum epiſcopale ponetur, ſcilicet vel mitra, vel croſſa, vel imago epiſcopi a pectore ſupra cum mitra & croſſa. De gagiis vero & cuſtodia vinearum & hortorum utentur, prout uti conſueverunt, tantum quoad vineas & hortos.

Item, claves portarum ponantur in manu domini epiſcopi, & ipſe tradet eas duobus de conſulibus de villa, qui jurabunt quod eas fideliter & bona fide cuſtodient, per ſe vel per alium, & eas nomine domini epiſcopi tenebunt & mandato, & eas domino epiſcopo vel ejus mandato reddent, quotieſcumque ab ipſo vel ipſius ſpeciali mandato fuerint requiſiti.

Item, conſules & communitas domum communitatis tenebunt a domino epiſcopo, & pro ea reddent ei ſingulis annis XII. denarios de cenſu annuo in natali, & unum obolum aureum de acaptamento in mutatione epiſcoporum Lemovicenſium.

Item, ſi pro reparatione murorum vel aliis villæ negotiis ſupradictis faciendæ ſunt talliæ ſeu collectæ, & concordant in hoc conſules & communitas, fiet habito prius conſilio & auctoritate præpoſiti domini epiſcopi, & ipſæ talliæ ſeu collectæ per ipſum præpoſitum & conſules fient & æquabuntur, prout expedierit: & ſi domini epiſcopi præpoſitus in faciendo & æquando ipſas tallias ſeu collectas eſſet negligens, nihil differret vel impediret, ad dictum epiſcopum Lemovicenſem recurſus ſuper hoc haberetur, & idem dominus epiſcopus per ipſum præpoſitum, vel per alium hoc faceret fieri ſine difficultate ad utilitatem villæ.

Item, ſi qui ſunt non ſubconſules in villa S. Juniani, vel conſiliarii jurati præter formam juramenti quod conſules recipient ab aliis, ceſſet ex nunc eorum officium, & vocatio eorumdem. Illos autem qui ſolvere contradicerent, vel nollent dictas tallias ſolvere, ſeu collectas, præpoſitus domini epiſcopi ad requiſitionem conſulum compellet ad ſolvendum ſine dilatione, & non ipſi conſules, nec aliquis pro ipſis.

Item, conſules vel communitas ſtatutum aliquod ſuper aliquo non facient publicum vel privatum; nec aliquam conſuetudinem vel uſuagium introducent vel facient, ſine licentia domini epiſcopi ſpeciali.

Item, conſules vocati in jus coram domino epiſcopo vel ejus præpoſito, etiam ſuper factis conſulatus vel communitatis, ſtabunt juri, & cavebunt coram ipſo, ſicut faceret quælibet privata perſona.

Item, conſules vel communitas S. Juniani ſubconſules vel ſpeciales juratos ſibi aliquos non creabunt.

Item, conſules vel communitas S. Juniani (A) cum aliquibus de eadem villa vel aliquibus aliis extrinſecis vel forinſecis conjurationem aliquam non facient, vel ſe ligabunt aliquo modo ſine voluntate domini epiſcopi, & ejus licentia ſpeciali.

Item, conſules in depoſitione ſui officii ſeu conſulatus de receptis expenſis factis ratione communitatis reddent computationem rectam ſingulis annis præpoſito domini epiſcopi, ſi velit intereſſe, & conſulibus ſubſtitutis & communitati.

Item, illi qui parebunt huic compoſitioni, non tenebuntur, nec bona eorum pro illis, qui compoſitioni hujuſmodi non (B) parebunt.

Hanc autem compoſitionem nos epiſcopus & nos conſules & communitas S. Juniani pro nobis & tota villa S. Juniani, præſentem pacem & compoſitionem ratam & firmam habemus, recipimus & approbamus, & univerſa & ſingula promittimus in perpetuum ſervaturos, & contra per nos & per alios aliquatenus non venturos. Quam utique compoſitionem & pacem nos conſules & communitas pro nobis & tota villa S. Juniani promittimus præſtitis juramen- (C) tis in perpetuum obſervandum. In quorum teſtimonium & munimen nos epiſcopus ſigillo noſtro, & nos conſules & communitas has litteras fecimus conſignari. Quibus dictus officialis & dicti canonici & magiſter G. de Vileta, & P. de Clauſtro ad noſtram inſtantiam ſua appoſuere ſigilla, & dictus P. Vigerii pro ſe, magiſtri Petri de Monte-Valerio archipreſbyteri de Rontronio, & dictus Gaufridus Barba pro ſe magiſtri Stephani de Maloeſſe archipreſbyteri de (D) Gemello ſigillis præſentes fecerunt litteras conſignari, cum ſigilla propria non haberent. Actum apud S. Junianum calendis Junii anno MCCLIIII.

CONFIRMATIO FUNDATIONIS abbatiæ monialium de Pace B. Mariæ ordinis ſancti Victoris.

Anno 1254. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod nos litteras dilecti (E) & fidelis noſtri THOMÆ de Couciaco domini Vervini, & MATHILDIS uxoris ejus de verbo ad verbum vidimus in hac forma: Ego THOMAS de Couciaco dominus Vervini & ego MATHILDIS uxor ejus, notum facimus univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod aſſenſu cariſſimi domini nepotis noſtri RADULFI domini Couciaci, & aſſenſu THOMÆ cariſſimi filii noſtri, ob noſtrarum & anteceſſorum noſtrorum remedium animarum in parochia de S. Petri-Monte in loco qui dicitur *Becheroche*, quam-(A) dam fundavimus abbatiam monialium de ordine S. Victoris Pariſienſis. Nos vero abbatiſſæ & monialibus dictæ abbatiæ quam fundavimus, dedimus & conceſſimus quatuor modiatas terræ ad menſuram de Marla pro ſitu abbatiæ, & quindecim modiatas terræ arabilis videlicet in territorio de ſancti Petri-Monte, decem modiatas terræ, tres (a) galetos, & unum puignetum ad [a] menſuram de S. Petri-Monte: quorum viginti & unus galeti ſiti ſunt ad campum Laurentii juxta viam de *Montigni*, quæ contigua eſt campo Adæ dicti *le Pelet* ad campum Racinæ, qui contiguus eſt campo (B) *Sciboure*, trans cheminum, X. galeti & I. puignetus ad campum Avelinæ, qui contiguus eſt chimino qui dirigitur a S. Petri-Monte apud *Montegni*, XX. galeti ad campum Petri dicti *Chiepoire*, qui contiguus eſt campo Adæ dicti *le Pelet*, VI. galeti juxta cheminum quo itur a S. Petri-Monte apud Petremontem, V. galeti contigui campo Gilæ relictæ *Huraut* prope viam quæ ducit apud Montem-cornutum. Juxta campum presbyterorum ſuper vallem *Lejay*, XXXIX. galeti ad montem aſinorum, XXII. galeti. (C) In territorio vero Novæ-villæ *de Bomont* IV. modiatas, VIII. galetos & III. puignetos ad menſuram dictæ Novæ-villæ qui ſiti ſunt in hunc modum. Ad campum dominæ Emelinæ qui dicitur *Aſquarrieres* triginta quinque galeti in duabus peciis terræ, quæ fuerunt dominæ Emelinæ, quarum una ſita eſt ſecus viam qua itur a Nova-villa ad Saram, altera ad campum *Crepinel*, IX. galeti & III. puigneti in campo qui fuit Milardi prope viam de S. Petri-Monte, juxta campum Ge- (D) rardi *de Brueres* una modiata. Et hæc omnia ſupradicta dedimus & conceſſimus eiſdem libere & abſolute perpetuo poſſidenda, quantum ad nos & heredes noſtros: retenta tamen nobis & heredibus noſtris in perpetuum, qui pro tempore Vervinum poſſidebunt advocatia in dicta abbatia, & in bonis temporalibus ad dictam abbatiam nunc & in poſterum ſpectantibus, hoc ſalvo, quod ſi nos vel heredes noſtri in exercendo officio dictæ advocatiæ deficientes fuerimus, abbatiſſa & moniales dictæ abbatiæ non poterunt quantum ad advocatiam (E) illam ſeu etiam quantum ad exercitium officii dictæ advocatiæ, advocare alium, quam prædictum cariſſimum dominum ac nepotem noſtrum R. dominum Couciaci vel heredes ſuos, nec quantum ad ea quæ ad dictam advocatiam pertinent, ad alium quam ad ipſum R. vel heredes ſuos poterunt habere recurſum, quamdiu ipſi jus ſeu juſtitiam facient eidem. In quorum omnium firmam & perpetuam memoriam præſentes

[a] Galetus eſt menſura frumentaria, eſt & modus agri ſeu certa illius menſura, ut hic. Idem & de puigneto ſeu puigneria dicendum.

litteras patentes emiſimus ſigillorum noſtrorum munimine roboratas. Datum anno Domini MCCXLVII. menſe Octobri. Nos autem donationem & conceſſionem iſtam, prout ſuperius continetur, volumus & concedimus, ſalvo jure noſtro & alieno. In cujus rei teſtimonium & munimen, præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum apud *Bruieres* anno Domini MCCLIV. menſe Octobri.

LITTERÆ S. LUDOVICI regis Francorum

Litteras Rogerii de Argentiis pro ſuſtentatione quinque monachorum in monaſterio Vallis-Richerii confirmat.

Anno 1254. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos litteras dilecti ac fidelis noſtri ROGERII DE ARGENTIIS militis vidimus in hæc verba: Notum ſit omnibus quod ego Rogerius de Argentiis miles pro ſalute animæ meæ, patris & matris meæ, & heredum meorum, & omnium amicorum meorum, dedi & conceſſi Deo & B. Mariæ Vallis-Richerii (a) & monachis ibidem Deo ſervientibus in puram & perpetuam eleemoſynam, liberam in omnibus & quietam, omnia quæ habebam in parochia de *Maieroles* & de *Cortoune*, & de *l'Oſtellerie*, videlicet in decimis, pratis, in manerio meo, in dominio, in reditibus, terris & omnibus aliis rebus, exceptis tredecim libris Turonenſibus, quas ipſi monachi dederunt Guillelmo de *Triardel* clerico domino capitali, & exceptis viginti ſolidis Turonenſibus, quos ibi percipit ille qui deſervit altari beatæ Mariæ in eccleſia beati Petri Lexovienſis, & uno modio bladi reddendo annuatim leproſis de Eſneuttevilla apud Ebroicas, videlicet quatuor ſextaria frumenti, quatuor ordei, & quatuor avenæ. Hæc autem omnia dedi & conceſſi dictæ eccleſiæ & monachis prænominatis ad ſuſtentationem quinque monachorum in eadem eccleſia morantium, qui pro me & pro patre meo, & liberis meis in perpetuum exorabunt. Et ſciendum quod ego præfatus Rogerius miles, ſeu heredes mei in prædicto dono, quod Deo & beatæ Mariæ feci, nihil de cetero reclamabimus, ſed contra omnes gentes omnia ſupradicta prædictis monachis garantizabimus & defendemus, exceptis tredecim libris, & viginti ſolidis, & modio bladi ſuperius nominatis. Quod ut ratum & ſtabile futuris temporibus habeatur, præſenti ſcripto & ſigilli mei munimine confirmavi. Actum anno Domini MCCXLVIII. menſe Maii. Nos autem donationem prædictam, prout ſuperius continetur, volumus, concedimus & confirmamus, ſalvo jure alieno. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſius anno Domini MCCLIV. menſe Novembri, regni noſtri, &c. aſtantibus, &c.

[a] Abbatiæ ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Bajocenſi, cujus primum abbatem quidam faciunt Nivardum S. Bernardi fratrem, quem aliunde conſtat profectum fuiſſe in Hiſpaniam ad fundandum ibidem monaſterium.

C'EST LA FORME DE LA PAIS qui fu faite entre la royne & lo roy de Navarre & lo comte de Bretaigne & la conteſſe ſa fame.

Anno 1254. Ex mſ. Colbertino.

LOIS par la grace de Deu rois de France. Nos faiſons aſſavoir a tos ceaus qui verront ces lettres, que com il euſt contenz entre noſtre amée & noſtre feel M. roine de Navarre & TH. roi de Navarre ſon fils d'une part, & noſtre amé & noſtre feel J. conte de Bretaigne & B. conteſſe ſa fame, d'autre: pour eſcheiſon de la deſcendue, que cil cuens leur demandoit par raiſon de la conteſſe ſa fame, qui fut fille dou roi de Navarre. Il en fu paceſié en tel maniere en noſtre preſence. C'eſt a ſavoir que l'en aſſerra au devandit conte, a lui, & a ſes hoirs, trois miles livrées de rente a Provinſiens chaſcun an en terre & en rentes, & ſera faite ceſte aſſiſe par deux chevalers, que les parties i ont mis a ce faire. C'eſt a ſavoir par Guillaume *Brion*, qui i ſera par la devant dite roine & le roi de Navarre; & Guillaume *Cheuri*, qui i ſera auſſint de par le devant dit conte de Bretaigne & la conteſſe ſa fame. Et ont juré ceſt dui chevalers, qu'il feront ceſte aſſiſe a bonne foi & loiaument pour l'une partie & pour l'autre a leur eſcient, ſi com l'en doit tel chouſe faire, & au moins de grevement qu'ils pourront de l'une partie & de l'autre, ne nous lairons por amor, ne por haaine, ne pour autre chouſe. Et ſi ceſt dus chevaler ne ſe poent accorder, li diſcors nos ſeroit raportez, & nos i mettrons la tiers pour eaus accorder, tel com nos voudrions, a ce que li tiers en feroit, feroit eſtable. Et ſi hont oſtroé li devant dit cuens & la conteſſe ſa fame, que il ſe faiſant, ſe tiendront apaé, ne que rien plus ne demanderont pour chouſe qui hait eſté tant qu'au jordui a la roine ne au roi de Navarre, ne a leurs hoirs pour raiſons de ceſte deſcendue, aincis leur quittent tot le droit qu'ils avoient au roiaume de Navarre, & en totes leurs autres chouſes hors de ceſte aſſiſe, ſauve leaus eſchoetes, ſe eles i avenoent, & s'il avoent letres ne nule autre choſe, par qu'il puſſent riens demander a la roine, ou au

aoi de Navarrè, il les rendroent. Et ceſte choſe ont juré a tenir en bonne foi la roine & li roi de Navarre, & li cuens de Bretaigne, & la conteſſe ſa fame, & ce meeſmes doit aſſeurer li devant diz roi de Navarre a tenir a toz jorz. Et de ceſte chouſe donra la roine & li rois de Navarre ſes lettres pendans au conte & a la conteſſe ſa fame, & cil cuens donront auſint leur lettres pendans de ceſte chouſe à la roine & au rois de Navarre. Et de ceſte chouſe a fait homage li devant dit cuens a la roine de Navarre, comme de bail de l'ouſtroit & de la volenté la conteſſe ſa fame, & ſauf lo droit des autres ſeigneurs & d'autrui. Et de ce meeſmes fera cil cuens de Bretaigne homage en ceſte forme, meeſmes au ſeignor de Champaigne, quand il ſera hors de bail. En teſmoins de laquele chouſe nous a la requeſte des parties avons mis noſtre ſcel en ces lettres. Ce fut fait a ſaint Denis l'an de l'Incarnation noſtre Seignor Jesus-Christ MCCLIIII. ou mois de Decembre.

SENTENTIA LATA IN ABBATEM Caſtrenſem qui obedientiam Maſſilienſi S. Victoris abbati denegabat.

Anno 1255. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius

IN nomine Domini noſtri Jesu-Christi, Amen. Anno nativitatis ejuſdem milleſimo CCLIIII. menſe Januario, die viceſimo quarto ejuſdem, indict. XII. pontificatus domni Innocentii papæ IIII. anno undecimo.

Olim inter abbatem & conventum monaſterii ſancti Victoris ex parte una, & abbatem & conventum monaſterii S. Benedicti quod dicitur Caſtras, ſuper ſubjectione ipſius monaſterii ex altera, queſtione ſuborta, libellos in hunc modum procuratores partium obtulerunt. Proponit in jure coram vobis reverendo patre & domino J. tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbytero cardinali auditore dato, Raimundus de Amiliano in Agennenſi eccleſia archidiaconus procurator domini abbatis & conventus monaſterii S. Victoris Maſſilienſis nomine eorumdem & pro eis, quod cum monaſterium Caſtrenſe Albienſis diœceſis a longis retroactis temporibus Maſſilienſi monaſterio ſubjectum fuerit, & abbas & conventus Caſtrenſis ratione ſubjectionis prædictæ, abbatem Maſſilienſem ad viſitationem, correctionem & reformationem admiſerint, reverentiam & obedientiam exhibendo eidem; cum etiam prædictus domnus abbas Maſſilienſis, qui nunc eſt, ad eumdem locum cauſa viſitandi, corrigendi & reformandi, ſi quid ibidem eſſet corrigendum & reformandum, prout moris eſt, accederet. Infirmitate detentus in via, diſcretis & religioſis viris priori conventus S. Leoncii & priori ſanctæ Mariæ de burgo Narbonenſi ſibi ſubditis monachis, ſuper hoc illa vice commiſit totaliter vices ſuas, collata eis poteſtate contradictores & rebelles cohercendi. Qui cum ad abbatiam Caſtrenſem acceſſiſſent, mandato prædicto fratribus exhibito, volentes ibidem, ut moris eſt & religioni congruit, viſitare, corrigere, & reformare, ſi quid correctione & reformatione indigeret, abbas & conventus ejuſdem loci, ipſe & quidam ſibi adhærentes præmiſſis contradicerent, eoſdem priores ſpiritu inobedientiæ aſſumto, ſuper hiis admittere recuſarunt: hoſpitalitatem etiam eiſdem inhumaniter denegantes, propter quod etiam hii priores tulerint excommunicationis ſententiam in contradictores & rebelles. Unde petit dictus procurator nomine dictorum abbatis & conventus Maſſilienſis, & pro eiſdem abbate & conventu Caſtrenſi condemnari, & compelli ut dictus abbas Maſſilienſis admittatur ab eis ad reverentiam, ſubjectionem, & obedientiam exhibendam, & ad viſitandum, corrigendum & reformandum in ipſa abbatia quæ correctionis officio noverit indigere, & quod vos D. cardinalis faciatis dictam excommuicationis ſententiam inviolabiliter obſervari, & quod pœnam canonicam abbati Caſtrenſi, & eis qui eamdem ſententiam obſervare contemſerint, ſe immiſcendo divinis inſligatis. Petit etiam de damnis & expenſis, & de injuriis propter hoc illatis ſibi ſatisfieri. Hæc dicit & petit dictus procurator ſalvo ſibi, & parti ſuæ juris beneficio, in omnibus proteſtans & dicens quod non aſtringit ſe & partem ſuam ad prædicta omnia probanda, ſed ad id vel ea quæ ſuæ intentioni fundandæ ſufficiant.

Coram vobis, venerande pater D. J. tituli S. Laurentii in Lucina preſbyter cardinalis, partibus auditore conceſſo, proponit B. ſacriſta ſyndicus, abbas & conventus monaſterii Caſtrenſis Albienſis diœceſis contra procuratorem abbatis & conventus monanaſterii ſancti Victoris Maſſilienſis, quod cum monaſterium Caſtrenſe ab eo tempore, cujus memoria non exiſtit, Romanæ eccleſiæ fuerit immediate ſubjectum, & ab eorum ſubjectione liberum ſit & exemtum, abbas & conventus S. Victoris Maſſilienſis aſſerentes Caſtrenſe monaſterium eorum monaſterio fuiſſe ſubjectum, ab ipſo obedientiam, ſubjectionem, & reverentiam ab eis ſibi exhiberi poſtulant, & abbatem S. Victoris Maſſilienſis ad viſitandum, corrigendum, &c. admitti in abbatia Caſtrenſi: unde cum dictus abbas & conventus monaſterii ſancti Victoris Maſſilienſis, vel eorum aliquis in Caſtrenſe monaſterio ſeu abbate vel conventu ejuſdem monaſterii ſeu eorum aliquo nullum jus ſubjectionis, reverentiæ, obedientiæ

obedientiæ, viſitandi, corrigendi, vel reformandi pertineat, directe, vel indirecte, principaliter vel etiam incidenter habeant in ejuſdem vel aliquo eorumdem. Petit dictùs ſyndicus abbatem & conventum ſancti Victoris Maſſilienſis & eorum quemlibet prohiberi, & ſuper prædictis omnibus ſyndico abbatis & conventus S. Victoris Maſſilienſis perpetuum ſilentium imponi. Petit etiam expenſas occaſione hujuſmodi factas, quas eſtimat quinquaginta marchas argenti, & ipſum ſyndicum & abbatem & conventum S. Victoris Maſſilienſis ſententialiter condemnari, ſalvo jure addendi, & diminuendi, &c. Super quibus libellis lite legitime conteſtata, utraque pars teſtes & inſtrumenta produxit, quæ poſt proceſſus multiplices habitos coram aliis, D. papa nobis magiſtro Johanni de S. Germano ſubdiacono capellano ſuo examinanda & diſcutienda commiſit. Nos vero privilegia producta, litteras, & dicta teſtium, ac rubricas ſumtus examinatis & inſpectis diligenter, domino papæ cuncta plene retulimus, & relatione plenaria expoſuimus univerſa, & de ſpeciali mandato ejuſdem domini, ac certa ſcientia procuratoribus utriuſque partis præſentibus ſententialiter diffinimus, & pronuntiamus finaliter, ut in ordinatione, & correctione prædicti Caſtrenſis monaſterii, abbas ſancti Victoris Maſſilienſis & ſucceſſores ejus vicem ſedis apoſtolicæ gerere debeant: in quo Caſtrenſi monaſterio ſi talis, quod abſit, abbas inventus fuerit, qui a religione exorbitaverit, vel dignum aliquid depoſitione commiſerit, unde correctionis Maſſilienſis abbatis cenſuram ſubire contemnat, diligentiæ ipſius ſit epiſcopum in cujus diœceſi monaſterium idem fuerit, ad teſtimonium reatus illius adhibere, ſibi communicato conſilio, rationabiliter a regimine habito ſummovere: ſi tamen epiſcopus de ordinatione, & mala vita non fuerit ſuſpectus, vel ſi forte cauſam illam malo ingenio magis impedire, quam ſecundum Deum voluerit pertractare: quod ſi aliquid horum obſtiterit, ne cauſa puniendi reatus indiſcuſſa prætereat, ſollicitudini ejuſdem Maſſilienſis abbatis ſit eum ad examen apoſtolicæ ſedis judicandum adducere: quatinus illo amoto, talem ibi, Deo auxiliante, idem abbas Maſſilienſis ordinet, qui eidem Caſtrenſi monaſterio valeat digne præeſſe: & in hiis Ermengaudum ſacriſtam & Bernardum de Podio Sarigarii monach. & procuratores monaſterii Caſtrenſis, & abbatis ejuſdem & conventus ejuſdem ſententialiter condemnamus fratri Guillelmo Lordeti eleemoſynario & procuratori S. Victoris Maſſilienſis nomine abbatis & conventus ipſius; & ad conventum, & abbati, nequaquam obſtante quod verba condemnationis præſentis expreſſim non conſonant cum libello, ab impetitione vero abbatis & conventus Caſtrenſis, quæ ſupra continentur, abbatem & conventum S. Victoris Maſſilienſis & procuratorem ſententialiter duximus abſolvendos. In cujus rei teſtimonium præſens ſcriptum inde fieri fecimus per manum Thomæ clerici noſtri publici notarii ſigilli noſtri robore communitum. Actum Laterani præſentibus domno abbate AZARIO, magiſtro Angelo de Roma advocatis in curia Romana, magiſtro Rogerio *Luvel* procuratore illuſtris regis Angliæ, Raymundo *Aſay* monacho & procuratore Caſæ-Dei, & pluribus aliis. Et ego Thomas de ſancto Germano apoſtolicæ ſedis auctoritate notarius prædictis interfui, & de mandato & auctoritate præfati magiſtri Johannis de ſancto Germano domni papæ ſubdiaconi & capellani ſcripſi & publicavi rogatus. (a) [a]

LITTERÆ S. LUDOVICI regis Francorum.

Aelidis Aldenardæ dominæ Roſetenſis litteras de fundatione hoſpitalitatis de Leſſines *confirmat.*

Anno 1258. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS, &c. Notum facimus univerſis præſentes litteras inſpecturis, quod nos litteras dilectæ & fidelis noſtræ AELIDIS dominæ Roſetenſis dictæ Audenardæ de verbo ad verbum vidimus ſub hac forma: Ego AELIDIS domina Roſetenſis dicta de Andenarde, notum facio præſentibus & futuris, quod ego ob remedium animæ meæ & animæ illuſtris dominæ meæ BLANCHÆ bonæ memoriæ quondam reginæ Francorum, animæ cariſſimi mariti mei AR. quondam dicti domini de Andenarde, animarum parentum, anteceſſorum & ſucceſſorum meorum, de ſexaginta modiatis nemoris, quas habebam in loco qui dicitur *Oſtoirmont* in Thereſcha, & de proventibus omnibus partem meam contingentibus, quos habebam in villa de Baymevilla juxta Roſetum, quos proventus & nemus de hereditate propria poſſidebam, ordinavi in hunc modum. In primis volui & diſpoſui quod hoſpitale de *Leſſines*, quod in honore beatæ Mariæ virginis conſtruxi, dictum nemus & omnes proventus villæ memoratæ nomine puræ eleemoſynæ perpetuo poſſideat, ſtrictioribus juſtitiis dumtaxat mihi & heredibus meis retentis, dum tamen vel proviſor dicti hoſpitalis reddere tenebitur ſingulis annis ea quæ in ſequentibus ſunt expreſſa; videlicet cuidam capellano deſervienti capellaniæ, quam inſtitui ad altare beati Johannis in dicto hoſpitali pro remedio animæ dominæ meæ reginæ memoratæ,

(a) Præſentem ſententiam confirmavit Innocentius papa quartus bulla ſua data Laterani quarto idus Aprilis, pontificatus ſui anno undecimo.

Digitized by Google

xv. libras Pariſienſes annuæ penſionis, in die anniverſarii ipſius reginæ, ibidem ſingulis annis celebrandi : viginti ſolidos in pittantiam pauperum dicti hoſpitalis, & x. ſolidos presbyteris & clericis qui vigiliis & miſſæ voluerint intereſſe. Item xii. libras Pariſienſes pro cera emenda ad faciendum luminare pro anniverſario & ſervitio domini & mariti mei ſupradicti ; xx. ſolidos in die obitus ſui pauperibus pro pittantia, & x. ſolidos presbyteris & clericis qui ejus ſervitio interfuerint diſtribuendos. Item xiii. libras Pariſienſes pro ſervitio prædictorum reginæ & mariti mei qualibet feria ii. dicto hoſpitali faciendo in perpetuum in pittantia pauperum dividendos : hoc eſt ſingulis ſeptimanis quinque ſolidos. Item pro anniverſariis patris & matris meæ in dicto hoſpitali annuatim faciendis, in anniverſario cujuſlibet xx. ſolidos in pittantia pauperum, & decem ſolidos presbyteris & clericis qui ſervitio eorum interfuerint, diſtribuendos. Item, l. ſolidos Pariſienſes pro miſſa una de Spiritu-Sancto ibidem infra octavam B. Johannis-Baptiſtæ quamdiu vixero celebranda : ita quod de l. ſolidis prædictis xxx. ſolidi in pittantia pauperum convertentur, & xx. ſolidi presbyteris & clericis qui dictæ miſſæ interfuerint, diſtribuentur. Poſt mortem vero meam prædicti l. ſolidi in die anniverſarii mei ibidem ſingulis annis faciendi, & ibidem, ſicut prædictum eſt, dividentur. Item, pro miſſa dominæ meæ M. Flandriæ comitiſſæ de Spiritu-ſancto in octabis miſſæ meæ quandiu vixerit celebranda, xxx. ſolidos Pariſienſes, ſcilicet xx. ſolidos in pittantia pauperum, & x. ſolidos presbyteris & clericis diſtribuendos. Poſt deceſſum vero ipſius, dicti xxx. ſolidi pro anniverſario ſuo annuatim celebrando modo conſimili diſtribuentur. Item, x. libras Pariſienſes ad hoſpitandum & procurandum fratres Prædicatores & Minores. Præterea quidquid reſiduum fuerit de omnibus proventibus ſupradictis volui quod in deſideriis & neceſſitatibus infirmorum in dicto hoſpitali jacentium in poſterum convertatur. Ad hæc autem firmiter obſervanda me & heredes meos perenniter obligavi : promittentes bona fide, quod contra dictam eleemoſyam nec per me, nec per alium veniam in futurum, immo dicto hoſpitale legitimam portabo garantiam adverſus omnes juri & juſtitiæ parere nolentes ; & ut præmiſſa robur majoris obtineant firmitatis, præſentes litteras præfato hoſpitali tradidi, ſigilli mei munimine roboratas. Datum anno Domini mccliv. menſe Decembri. Nos autem ad requiſitionem ipſius Aelidis, prout ſuperius continetur, voluimus & concedimus, ſalvo jure alieno, & in hujus rei teſtimonium & munimen præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum Pariſius anno Domini mccliv. menſe Januario.

LITTERÆ S. LUDOVICI

De dono comitiſſæ Pontivi facto monaſterio S. Judoci de nemore.

Anno 1255. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS &c. Notum facimus, &c. quod cum olim MARIA quondam comitiſſa Pontivi de aſſenſu MATTHÆI quondam comitis Pontivi viri ſui, pro remedio animæ ſuæ & anteceſſorum ſuorum, dediſſet eccleſiæ S. Judoci (a) in Nemore in reſtitutionem & recompenſationem quadringentarum librarum, centum & quadraginta modiorum annonæ pro damno eidem eccleſiæ a JOHANNE quondam comite Pontivi & aliis anteceſſoribus ſuis illatis, prout dilecta & fidelis conſanguinea noſtra J. regina Caſtellæ & comitiſſa Pontivi ipſius comitiſſæ filia in noſtra præſentia recognovit, quicquid habebat, poſſidebat, habere poterat, vel debebat apud Montigniacum ſupra Alteiam, videlicet tres partes mariſci dictæ villæ cum dominio, omnimoda juſtitia alta & baſſa, hoſpitibus, reditibus, aquis, piſcationibus, vavaſſoribus, & omnibus aliis pertinentiis dictæ villæ, juribus etiam & libertatibus quibuſcumque libere & integre ab eccleſia ſupradicta in perpetuum poſſidendum, & ad faciendam omnimodam voluntatem ſuam, nihil ſibi aut ſuis heredibus retinens in villa prædicta vel omnibus ſupradictis, memorata eccleſia poſita ab ipſa in corporalem poſſeſſionem omnium prædictorum ; & prædicta conſanguinea noſtra nos requiſierit, ut donationem iſtam confirmare vellemus. Nos ad ipſius inſtantiam donationem ipſam, ſalvo jure alieno, volumus, concedimus, & etiam confirmamus. In cujus, &c. Actum Pariſius anno Domini mccliv. menſe Februario.

CONFIRMATIO LITTERÆ Guidonis de Malo-vicino.

De inſtitutione unius monachi ad Vallem Guidonis.

Anno 1255. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS, &c. Notum facimus, &c. quod nos litteras quondam Guidonis de Malo-vicino in gallico ſcriptas de verbo ad verbum vidimus in hac forma : Je GUIS Mauveſſins fais ſavoir a tos ceaus qui ces lettres verront, que je lais a Noſtre-Dame dou Val-Guion en pure & perpetuel au-

(a) Abbatia eſt ordinis Præmonſtratenſis in diœceſi Ambianenſi cui præfuit Milo ex primo abbate factus epiſcopus Morinenſis : dicitur autem S. Judoci de nemore ad diſtinctionem alterius ejuſdem nominis abbatiæ ordinis S Benedicti S. Judoci ad mare dictæ in diœceſi itidem Ambianenſi.

moſne, pour le ſalu de m'ame xx. livres de Tournois de rente chaſcun an a eſtablir un moine leans plus qu'il ne n'i a, qui chantera por l'ame de moi, aſſis & a recevoir a l'eſchaquier de S. Michiel a Rohan ſus les deniers que je tieng de monſeignor le roi de France. Et que ce ſoit ferme & eſtable, j'ai ces lettres ſaellées ou garniſſement de mon ſeal. Ce fut fait en l'an de l'Incarnation de noſtre-Seignor Jesus-Christ mcclii. Nos autem eleemoſynam iſtam, prout ſuperius continetur, ſalvo jure noſtro & alieno volumus & concedimus & etiam confirmamus. In cujus, &c. Actum Pariſius anno Domini mccliv. menſe Februario.

CARTA MARGARITÆ comitiſſæ Flandriæ

De munitionibus caſtri Ruplemonde.

Anno 1255. Ex mſ. Colbertino.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis M. comitiſſa Flandriæ ſalutem. Notum facimus, quod cum ſecundum conventiones habitas inter excellentiſſimum dominum noſtrum Ludovicum Dei gratia Francorum regem illuſtrem, & claræ memoriæ ſororem noſtram quondam Flandriæ comitiſſam, non poſſumus facere forterícias novas, nec veteres infortiare in Flandria circa fluvium qui dicitur *Eſcaus*, & præfatus dominus rex propter neceſſitatem noſtram nobis firmare conceſſerit caſtrum noſtrum de *Ruplemonde*, quod eſt de terra Waſiæ, quod etiam eſt circa fluvium prædictum qui dicitur *Eſcaus*, & quod nos tenemus & advoamus de ipſo rege. Volumus ut prædictæ conventiones in hoc & in aliis nihilominus in ſua maneant firmitate. Datum Pariſius anno Domini milleſimo ccliv. menſe Februario.

DIPLOMA S. LUDOVICI REGIS Francorum pro monaſterio de Loia ordinis Grandimontenſis.

Locum & nemus de Loia a Ludovico ſeptimo olim conceſſum reſtituit Grandimontenſibus fratribus.

Anno 1255.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Notum facimus præſentibus & futuris, quod veſtigia prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, volumus & pro ſalute animæ noſtræ & anteceſſorum noſtrorum concedimus, quod viri religioſi Boni-homines ordinis Grandimontis in loco de Loia commorantes, habeant de cetero dictum locum de Loia cum nemore & terra, ſicut foſſatis undique cingitur & diſtinguitur, libere, quiete & pacifice poſſidendum, ſicut continetur in litteris piæ recordationis Ludovici Dei gratia regis quondam Francorum proavi noſtri, qui prædicta eiſdem hominibus contulit, ſicut in litteris ipſius vidimus contineri: quod nemus etiam felicis recordationis Philippus quondam rex Francorum, ac genitor noſter Ludovicus tenuerunt aliquot annos in manu ſua, & nos poſt ipſos; ſed illud de bonorum conſilio reſtituimus eiſdem. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum apud Vicennam anno Incarnationis dominicæ mcclv. menſe Aprili, regni vero noſtri anno xxix. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo, buticulario nullo Alfonso camerario, Ægidio conſtabulario. Data vacante cancellaria.

CARTA FUNDATIONIS monaſterii S. Michaëlis de *Baſtebort*, ordinis Vallis-caulium.

Anno 1255. Ex mſ. Colbertino. [a]

IN nomine, &c. Notum, &c. quod cum religioſi viri fratres S. Michaëlis de *Baſtebort* Lexovienſis diœceſis, ordinis (a) Vallis-caulium in ejuſdem montis ſupercilio temporalem ſibi habitationem ad ſerviendum Deo perpetuo elegiſſent, & domos conſtruxiſſent ibidem, ac propter crebro inſurgentium tempeſtatum & ventorum excurſus, nec non & alia quædam incommoda locus ipſe, ſicut accepimus, penitus ad hoc inutilis & quaſi inhabitabilis redderetur; tamdem accedentes ad nos fratres loci ejuſdem, nobis humiliter ſupplicarunt ut de loco alio ſibi miſericorditer providere vellemus, in quo debitum divini cultus obſequium redderent bonorum omnium conditori. Nos ſiquidem benigne compatientes eiſdem ac humilem poſtulationem eorum pio proſequentes affectu, divinæ pietatis intuitu, & pro noſtræ ac inclytæ recordationis genitoris noſtri & genitricis noſtræ, necnon & aliorum progenitorum noſtrorum animarum remedio, totam terram quæ eſt inter aquam quæ dicitur *Ancre* & montem prædictum de *Baſtebort* in longitudine, & inter domum Nicolai *Herent* & domum Anſelli dicti præpoſiti in latitudine, tam in terra arabili, quam in pratis, nemoribus & jardinis continentem, videlicet octo acras quæ dicuntur Spinetum & *Loncloel*, & in terra arabili, jardinis, & pratis triginta duas acras & dimidiam, ſicut de mandato noſtro menſuratæ ſunt, donamus &

(a) Vallis Caulium eſt monaſterium ſub regula ſancti Benedicti a ducibus Burgundiæ ſub finem ſæculi xii. fundatum, in vaſta ſolitudine diœceſis Lingonenſis, a Divione diſſitum quinque horis, cujus inſtituta confirmavit Innocentius papa III. Conſtitutiones vero primarias edidimus tom. quarto Anecdotorum.

concedimus in puram & perpetuam eleemoſynam fratribus ipſis ibidem Domino perpetuo ſervituris, ad fundandum & ædificandum inibi domum & eccleſiam ordinis memorati; qui nos loci ipſius petierunt eſſe fundatores præcipuos & patronos. Præterea ut fratres ipſi reportent ampliorem gratiam, ea quæ ſibi a quibuſcumque noſtræ poteſtatis fidelibus in eleemoſynam hactenus ſunt collata, liberaliter eis habenda & pacifice poſſidenda concedimus, & ea auctoritate regia confirmamus. Et has quidem donationem, conceſſionem, & confirmationem prædictas ratas eſſe volumus in futurum, ſalvo jure in omnibus alieno. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigni noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Stampis, anno incarnationis dominicæ MCCLV. menſe Aprili, regni vero noſtri XXIX. aſtantibus in palatio quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna, dapifero nullo, buticulario nullo. Signum ALFONSI camerarii, S. ÆGIDII conſtabularii. Data vacante cancellaria.

DIPLOMA S. LUDOVICI regis Francorum.

De giſto ſibi debito ab aliquibus monaſteriis.

Anno 1255. *Ex mſ. S. Theodorici.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus quod de giſto in quo S. (a) Theodorici, de Alto-villari, & S. Baſoli eccleſiæ nobis tenebantur, de noſtro ac ipſarum eccleſiarum conſenſu extitit ordinatum, quod nos & ſucceſſores noſtri apud Remis, cum ibidem venerimus, & non alibi percipere poterimus dictum giſtum: dum tamen non percipiamus giſtum aliud ea die, & tunc etiam ad minus cum integraliter completa fuerit anni revolutio a die quo giſtum anni percepimus præcedentis. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras eccleſiæ S. Theodorici ſigilli noſtri munimine tradidimus roboratas. Actum Remis, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quinto, menſe Decembri, feria V. ante Nativitatem Domini.

LITTERÆ DUCIS BURGUNDIÆ miſſæ ad Simonem de Monte-forti.

De reddendo ei caſtro Burdelio.

Anno 1256. *Ex mſ. Colbertino.*

ILluſtri viro & amico ſuo cariſſimo SIMONI de Monte-forti comiti Leyceſtriæ HUGO dux Burgundiæ ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum.

Vobis & univerſis tenore præſentium ſignificamus, quod nos reddemus vobis vel mandato veſtro caſtrum Burdelium die Martis poſt octabas pentecoſtes ex tunc, quandocumque fuerimus requiſiti ex parte veſtra a quocumque portante litteras præſentes, una cum veſtris majori vel minori ſigillo veſtro ſigillatis. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris ſigillum noſtrum appoſuimus. Datum apud Montem-barrum anno Domini MCCLVI. dominica poſt aſcenſionem.

LITTERÆ S. LUDOVICI regis.

De fundatione Fratrum Minorum Faleſienſium.

Anno 1256. *Ex mſ. Colbertino.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem.

Notum facimus quod nos intuitu pietatis conceſſimus fratribus Minoribus Faleſienſibus ad habitationis ſuæ uſum locum noſtrum qui ſitus eſt apud Faleſiam juxta portam Ogiſii, ubi dicti fratres habitant, qui fuit quondam Petri de Ponte-Oillei, filii Petri ſenioris dicti ſimiliter de Ponte-Oillei cum plateis quibuſdam & maſuris in accrementum prædicti loci conceſſis. Inſuper propter loci artitudinem ſupradicti, conceſſimus eiſdem fratribus ſimiliter & foſſatum noſtrum qui protenditur a porta prædicta uſque ad turrellam, quæ ſita eſt in fine porpriſii magiſtrorum Andreæ & Guillelmi qui cognominantur Fabri. Volentes etiam quod in muro noſtro, qui dicto foſſato jungitur, fiat oſtium, per quod dicti fratres dicti foſſati beneficio libere poſſint uti: necnon & propter ſecuritatem quæ dictos religioſos condecet ac etiam honeſtatem concedimus, ut etiam dicti fratres poſſint a parte exteriori foſſatum claudere ſupradictum. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum Sagii, anno Domini MCCLVI. menſe Maio.

CARTA S. LUDOVICI regis Francorum.

De patronatu eccleſiæ de Sappo.

Anno 1256. *Ex cartario S. Ebrulſi.*

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod cum contentio verteretur inter nos ex una parte, & abbatem ac conventum S. Ebrulſi ex altera, ſuper jure patronatus eccleſiæ S. Petri de Sappo: tandem per inqueſtam inde de mandato noſtro factam, & per cartas ac alia inſtrumenta ab ipſo abbate nobis exhibita,

(a) S. Theoderici, Altivillaris, & S. Baſoli eccleſiæ tres ſunt abbatiæ ordinis S. Benedicti in diœceſi Remenſi.

Digitized by

nobis conſtitit quod jus patronatus eccleſiæ memoratæ ad ipſos abbatem & conventum totaliter pertinebat, & nos ipſum eiſdem reddi præcepimus liberum & quietum. Quod ut ratum & ſtabile permaneat in futurum, præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum Vernone, anno Domini MCC. quinquageſimo ſexto, menſe Auguſto.

PACTUM MATRIMONII

inter Henricum filium comitis Ruthenenſis & Marquiſiam filiam Barrali domini de Baucio.

Anno 1256. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi præſentes litteras inſpecturi, quod anno dominicæ Incarnationis MCCLVI. videlicet VI. idus Septembris nobiles viri dominus BARRALUS dominus Baucii, nomine ſuo ex una parte, & dominus Deodatus de Canillaco nomine domini comitis Ruthenenſis ex altera, procurator ipſius ad hoc ſpecialiter conſtitutus, ſicut apparebat per litteras ſigillatas ſigillo dicti comitis Ruthenenſis ſuper matrimonio contrahendo inter HENRICUM filium dicti domini comitis, & MARQUISIAM filiam dicti domini Barrali de Baucio convenerunt in hunc modum. Promiſit ſiquidem præfatus dominus Barralus prædicto domino Deodato procuratori domini comitis ſe daturum dictam Marquiſiam filiam ſuam in uxorem prædicto Henrico filio dicti domini comitis, ad commonitionem ipſius domini comitis vel amicorum ſuorum, cum ad annos nubiles pervenerint, & ſe daturum in dotem cum dicta filia ſua duo millia marcharum argenti ſolvenda per terminos infraſcriptos, videlicet ducentas marchas argenti, quando tradet filiam ſuam dicto domino comiti tenendam & cuſtodiendam: & tenetur eam tradere, quando dictus dominus comes requiret poſt præſtitas ſecuritates, quas ſuper dicto matrimonio contrahendo facient ſibi invicem in præſentia conſtituti. Item, debet ei ſolvere quadringentas marchas, quando matrimonium perficietur, eis in ætate legitima conſtitutis, & ab illo tempore in unum annum ducentas marcas, & deinceps ſingulis annis de anno in annum ducentas marchas, donec de prædicta ſumma duorum millium marcharum argenti fuerit domino comiti plenarie ſatisfactum. Hæc autem dictus dominus Deodatus procurator dicti domini comitis recipiens in forma præſcripta, promiſit dicto domino Barralo de Baucio ſe curaturum & effecturum, quod dictus comes Ruthenenſis dabit dictum HENRICUM filium ſuum in matrimonium dictæ MARQUISIÆ filiæ dicti domini Barrali cum prædictis conventionibus, cum ad annos nubiles pervenerint, ad commonitionem ipſius domini Barrali & omnium amicorum ſuorum. Quod autem omnia prædicta & ſingula compleant & obſervent, dictus dominus Barralus & dictus dominus Deodatus per ſolemnem ſtipulationem, fide plena ſibi ad invicem promiſerunt. In cujus rei teſtimonio præfati dominus Barralus de Baucio, & dictus dominus Deodatus præſentem cartam fecerunt ſigillorum ſuorum munimine roborari. Actum fuit hoc apud Calchbrias, in domo Guillelmi Carrani in præſentia & teſtimonio domini Raymundi Gaucelini, domini Guillelmi Poncii, Auſtoaudi Vec. de Barreria, & mei Pontii Cavallarii publici Poſcheriarum notarii, qui præſcripta perſcripſi mandato utriuſque partis, & ſignum meum appoſui.

LICENTIA CONCESSA

Bernardo *de Rodes* monacho Maſſilienſi tranſeundi alium ad ordinem.

Anno 1256. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine Domini noſtri JESU CHRISTI anno Incarnationis ejuſdem milleſimo duceteſimo quinquageſimo ſexto, indictione quarta decima, IV. nonas Decembris circa nonam. Notum ſit cunctis tam præſentibus quam futuris, quod cum ego frater Bernardus *de Rodes* ſancti Victoris Maſſilienſis monaſterium intraviſſem, ac ibidem receptus fuiſſem in monachum & in fratrem, aliquanto tempore in eodem monaſterio perſeverans; & venerabilis pater S. Dei gratia monaſterii abbas, & totus conventus ejuſdem loci, viderent mores meos moribus ejuſdem monaſterii & fratrum nullatenus concordare, & quod ego aſperitatem ordinis illius propter fragilitatem conditionis propriæ, ut dicebam, ſervare commode non valerem, humiliter & inſtanter dicto domino STEPHANO miſeratione divina abbati & toti conventui ejuſdem monaſterii ad ſonum tabulæ more ſolito congregatis in capitulo, ſupplicavi, ut ſaluti ac animæ meæ periculo ſalubriter providentes, mihi dare deberent licentiam ad alium religionis ejuſdem vel alterius arctioris ordinem tranſeundi, abſolvendo me ab omni quod eiſdem, vel ipſi monaſterio ratione prædicti ingreſſus, vel ex profeſſione in eodem monaſterio a me facta vel aliter eis tenebar aſtrictus.

Nos vero prædictus STEPHANUS miſeratione divina abbas & fratrum conventus ejuſdem monaſterii videntes ſupplicationem tuam, frater Bernarde, paci & utilitati prædicti monaſterii ac ſaluti tuæ expedire, habito ſuper his conſilio diligenti, te ab omni obedientiæ & religionis obſervantiæ vinculo, quo nobis & noſtro monaſterio vel membris & perſonis ejuſdem monaſterii te-

ge de celi Herart & de Mabil la ſereur de iceli Guillaume an tele maniere & par teles paroles, comme il eſt ci-deſſous eſcrit. C'eſt à ſçavoir je Guillaume de Leſignes fait aſſavoir à tous ces qui ces preſentes lettres verront & orront, que je, par le conſeil de mes amis, ai donné an mariage, (ſe ſaint egliſe ſi accorde, à Herart de Nantheuil Mabille ma ſereur, & ſi li ai donné avoiques li trois cens livrées de terre à Proveneſiens, deſquelx trois cens livrées de terre, je l'en doi aſſeoir cent livrées an la chatellerie de Troies, an la chatellerie de Chaourſe, & an la chatellerie de Iles, ou an un ou an deux de ces chatelleries, & autres cens livrées an la terre de Leſignes, ſe je veuil, ou es chaſtelleries deſſus nommées an la maniere deſſus dite, ou partie à Leſignes, & partie an ces chatelleries, & cent livres de Proveniſiens an deniers, à payer chaſcun an en la quinzaine de la ſaint Remi à Provins, juſques li douaires à la Dame de Villi & à la Dame de Liri ſoient eſcheu, & quant i ſeront eſcheu, ces cens livrées daircenement dites, & les ſecondes cens livrées qui ſeroint aſſiſes en la terre de Leſignes, ou an ces châtelleries, ou partie an un leu, & partie en autre, ſi comme il eſt deſſus dit, ſeront toutes aſſiſes an ces trois chaſtelleries deſſus nommées. Et eſt aſſavoir que an l'aſſiſe des prumieres cent livrées doit courre quantque mes freres & je avons à Liri & à Chaeli, & aprés lou deceſt des deux dames deſſus dites, quantque nous aurons an ces leus meiſmes courra an l'aſſiſe des deus autres deus cens livrées, & la maiſon de Liri, ſera Mabile ma ſereur aprés le deceſt à la dame qui la tient par doüaire ſans pris de terre. Et eſt aſſavoir que au leu ou je commencerai à aſſeoir cele terre deſſus nommée, ſoit la prumiere, ſoit la dereniere, je ne retendrai rien, ſe cil ne valoit plus que l'aſſiſe que l'an devroit faire ne monteroit, & an cette aſſiſe de terre comment eſtre priſées toutes choſes fort la maiſon de Liri deſſus dite. Et ces deux cens livrées de terre prumierement nommées doivent eſtre aſſiſes an vaillance de terre de an par autres aus us & aux coûtumes de Champaigne, ſauf ce que toutes choſes ſoient priſées fort la maiſon de Liri deſſus dite, audit & à l'égart des deus chevaliers, qui ci aprés ſont nomé, qui ont fiance que l'on feront bien & loiaument, ces aſſavoir de monſeigneur Johan de Fontaine eſleu de ma partie, & de monſeigneur Thomas de Maupas eſleu de la partie d'Errart de Nantheuil, dedans les trois mois, que cil Herart aura eſpouſée ma ſereur. Et ce il avenoit que il euſt deſcort entre ces deux chevaliers ci devant nommés pour faire l'aſſiſe de ceſte terre, mes ſires Johans de Thorete ſeroit li tiers pour aſſeoir &

A parfaire ceſte aſſiſe de ces deux cens livrées de terre dedans autres trois mois. Et ſi ai onqueres doné à celi Herart de Nantheuil & à Mabille ma ſereur mil & cinc cens livres de proveniſiens án deniers à payer & à rendre à celi Herart de Nantheuil & à ma ſereur à trois termes ci aprés nommés, c'eſt à ſavoir lou tiers an la foire de May, qui prumiers ſera aprés ce qu'il l'aura eſpouſée, & l'autre tiers an l'autre foire de May aprés, & l'autre tiers derrain an l'autre foire de May apres, & ades à Provins, & toutes ces convenances devantdites ai-je B promis à tenir fermement par ma foy, que je i ai miſe corporement, & à ma requeſte & pour moi ſeront eſtabli pleges par leur foy qu'il an on ont donée chacuns pour lou tout, anvers cely Herart, & anvers ma ſereur, pour toutes ces convenances ci-devant dites & deviſées à tenir fermement, meſſires Gauchers de Chatellon ſire de Creci, mes ſires Anxiaus de Treinel mareſchaus de Champaigne, meſſire Garniers de Treinel ſire de Marigni, & Droins de Mello, & pour les convenances des mil & cinc cens livres deſſus nomées à payer & C à rendre à celi Herart, ou à ſon certain meſſaige, enſi comme il eſt devant dit & deviſé, ſe ſont eſtabli pour moi & à ma requeſte pleges avoiques les quatre ci-devant nommés, meſſires mes oncles par la grace de Dieu eveſque d'Auceure, meſſire Johans Chaſtellens de nom, & de Thorete, meſſires Euſtaces & meſſires Hues de Conflans ſes freres chacun par leur fois que il y en ont miſe tuit, for que meſſires li eveſques qui la promis an bonne foi, & doit faire avoir à celi Herart de Nantheuil & à Mabille ma ſereur de ces convenances les lettres pendant monſeigneur le roi de Navarre. Et ſe D il avenoit que aucun des pleges devant nommés mouriſt, ou meſſire Jahans de Fontaines aſſeerres de ma partie de la terre devant nommée, je i meſtroie aſſeeur & pleges autres ſoffiſans au leu de ces qui morroient, & Herart i meſtroit autre aſſeeur, au lieu dou ſien aſſiſeeur, ſe il morroit, & parce que je n'ai point de ſeel & que ce ſoit ferme choſe & eſtable, je pri & requier à tous ces qui ci-devant ſont només qui ſeaus ont que il i pendent leur ſeaus pour moi & pour aus auſſi. Au teſmoignage de ceſte choſe, & pour ces convenances miaus aſſeurer. Et eſt aſſavoir que de Herart de E Nantheuil veuil & oſtroi que des mil cinc cens livres de Proveniſiens que je dois avoir pour le mariage deſſus dit, que ſi il avenoit que je mouriſſe avant la devantdite Mabile, que je dois panre à fame, ſans hoir de mon cors & dou ſien, que ce que j'en aurois receu fuſt pris ſur ma terre de mon heritage, & fuſt rendu au termemant & au tex paies comme je les dois receuir,

leſquex payes ſont deſſus nomées, & dou remanent que je n'auroie pas reçû, je, ne mi hoir, ne autres pour raiſon de moi n'an pourroient riens demander, & ſe il avenoit que cel Mabile mourist avant moi, ſans hoir de mon cors & dou ſien, je ſerois tenus à randre, ſus ma terre de mon heritange, aus hoirs à icele Mabile, les deux part de ce que je an auroie receu, & au tex paies comme je le doi recevoir, & li tiers de ce que j'auroie reçu me demourroit tous quites, & an ce que je n'auroie receu, je ne pourrois rien demander, ni avoir, & à toutes ces choſes tenir, & fermement accomplir oblige-je moi & mes hoirs & ma terre, que je ai & aurai, ſui tenus de doner aus freres à icele Mabille les lettres pendent monſeigneur lou roi de Navarre, de teſmoing & de confermemant de toutes ces choſes, & pour ce je ai prié monſeigneur lou roi de Navarre, que il pende ſon ſeel an ces preſentes lettres, avoiques le mien ſeel. Et nous Th. par la grace de Dieu rois de Navarre an teſmoing an conformement de toutes ces convenances & de toutes ces choſes deſſuſdites, à la requeſte de Herart de Nantheuil & de Guillaume de Leſignes, qui ſont deſſus nommés, avons fait mettre noſtre ſeel an ces preſentes lettres. Ce fut fait en l'an de l'Incarnation Notre-Seigneur mil & deus cens cinquante-ſept, ou mois d'Octobre.

Infra pendet ſigillum Theobaldi regis Navarræ ſemilacerum & ſigillum Herardi de Nantolio integrum cum hac in circuitu inſcriptione. S. ERARDI domicelli DE NANTHOLIO.

LITTERÆ S. LUDOVICI pro comitiſſa Provinciæ.

De ſex millibus librarum ſingulis annis ei dandis.

Anno 1258. Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus quod nos pro cariſſimo fratre & fideli noſtro CAROLO Andegaviæ & Provinciæ comite tenemur in ſex millibus libris cariſſimæ ſocrui noſtræ B. comitiſſæ Provinciæ ſingulis annis a nobis reddendis eidem, quamdiu vixerit, ratione compoſitionis inter nos factæ terminis ſubnotatis, videlicet in octavis Purificationis B. Mariæ Virginis duo millia librarum Turonenſium, in ſequentibus octabis aſcenſionis Domini duo millia librarum Turonenſium, & in ſequentibus octabis inſtantis feſti omnium ſanctorum duo millia librarum Turonenſium, ſecundum quod in compoſitione prædicta ſigillo eorum ſigillata prolixius continetur. De qua pecunia eidem comitiſſæ ſatisfecimus ad plenum terminis prænotatis uſque ad terminum aſcenſionis Domini proxime ſubſequentis. Actum anno Domini MCCLVII. menſe Februario.

TESTAMENTUM DOMINI Guillelmi epiſcopi Vencienſis.

Anno 1258. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

IN nomine Domini JESU-CHRISTI anno Incarnationis ejuſdem MCCLVII. indict. V. XIV. Aprilis circa tertiam. Notum ſit cunctis tam præſentibus quam futuris quod ego GUILLELMUS Dei gratia Vencienſis epiſcopus quondam, in meâ bona & ſana exiſtens memoria, licet ſim æger corpore, facio teſtamentum meum nuncupativum, ſeu meam voluntatem ultimam in modum infra ſcriptum. Inprimis eligo in ſepulturam ad corpus meum ſepeliendum in eccleſia ſeu cimiterio monaſterii ſancti Victoris Maſſilienſis, & ordino de bonis meis in hunc modum. In primis, legoo mnes libros meos cujuſcumque fuerint facultatis, excepto breviario, armario conventus prædicti monaſterii. Breviarium vero vendatur ad emendum poſſeſſiones ſicut inferius diſponetur. Item, volo & mando quod dentur magiſtro Guillelmo de Colobreriis phyſico, pro ſervitio quod mihi fecit in infirmitate mea, triginta ſolidi regal. coronat. Item, lego Stephano nepoti meo ſacriſtæ Vencienſi capam meam de bruneto. Item, lego Gontardo officiali Vencienſi unum ex mantelis meis quem ipſe ſibi eliget. Item, volo & mando quod dentur & ſolvantur de bonis meis Michaëli ſervienti meo duodecim ſolid. regal. pro ſervitio quod mihi fecit, cum una tunica, vel ſupertunicali meo, ſecundum voluntatem gadiatorum meorum infraſcriptorum; quæ prædicta legata volo & ſtatuo ut ſolvantur tam de decem libris Turonenſibus quas recepit pro me & nomine meo Gontardus officialis Vencienſis, quas mihi Vencienſis epiſcopus annis ſingulis facere tenebatur, quam & de illis centum ſolidis regal. quos Gaucelmus ſubprior dicti monaſterii in depoſito recepit a me. Reſiduum vero dictarum quindecim librarum ſuperius nominatarum, & veſtes, & pannos meos volo & mando diſtribui pro anima mea & redemtione meorum peccaminum in miſſis dicendis, & aliis piis operibus faciendis ſecundum voluntatem & diſpoſitionem R. prioris clauſtralis & V. ſacriſtæ eccleſiæ monaſterii ſupradicti, quos mihi gadiatores conſtituo, in omnibus vero aliis bonis mobilibus & immobilibus, juribus & actionibus, ubicumque ſint & qualiacumque, conſtituo mihi heredem univerſalem ſacriſtiam eccleſiæ ſupradictæ: volens & mandans ut ſacriſta eccleſiæ ipſius monaſterii de bonis meis, quæ in ejus poſſe ſunt, ſeu actione dictæ inſtitutionis pervenerint, emat & adquirat, & emere & adquirere mereatur aliquas

Digitized

quas poſſeſſiones, quas dicta ſacriſtia in perpetuum tenere debeat uſque ad valorem xxx. lib. Turon. vel plus, ſi ad manus ejus occaſione dictæ inſtitutionis pervenerint, de quarum poſſeſſionibus, omnes reditus & proventus ſacriſta qui pro tempore fuerit, expendat omnino ad opus conventus pro anima mea & parentum meorum annis ſingulis in die obitus mei anniverſarium faciendo, volens, & mandans, & ſtatuens quod poſſeſſiones ſeu reditus qui, ſeu quæ ementur a dicto ſacriſta de dictis triginta libris ſuperius nominatis, non alienetur nec impignoretur, ſeu alias detrahatur quominus de eis poſſit voluntas mea compleri. Si vero, quod abſit, accideret quod abbas vel aliquis alius dicti monaſterii dictas poſſeſſiones, vel ejus redditus ad uſus alios uſurparent, vel de poſſe ſacriſtiæ auferrent; volo & ſtatuo quod ad Vencienſem eccleſiam poſſeſſiones ejuſmodi vel redditus, niſi legitime moniti deſiſterent, devolvantur. Hoc autem eſt ultimum meum teſtamentum, ſeu mea ultima voluntas, quod & quam valere jubeo atque mando, & ſi non valet jure teſtamenti, volo quod ſaltem valeat jure codicillorum vel epiſtolæ, ſeu alterius cujuſcumque ultimæ voluntatis. Si autem aliud teſtamentum ſeu ultimam voluntatem feci, totum illud ſeu illam caſſo, & irrito, & infringo, & nulli valoris de cetero eſſe volo, volens & mandans quod hoc præſens teſtamentum, ſeu ultima voluntas perpetuam obtineat firmitatem. Actum in dicto monaſterio, in quadam turri quæ eſt juxta curitorium, in præſentia & teſtimonio teſtium infraſcriptorum, a dicto teſtatore rogatorum, ſcilicet Guillelmi Lurdeti eleemoſynarii, Fulconis prioris S. Crucis, Fulconis Viciani, Johannis de la Vania, Bernardi de Capella, Jacobi camerarii, Petri Auſara, Ademari *de Salves* monachi de Quintina, monachorum, & mei Bertrandi Pagani notarii Maſſiliæ, qui prædictis præſens interfui, & hanc cartam mandato & rogatu dicti teſtatoris ſcripſi, & ſigno meo ſignavi.

JUDICIUM FACTUM

inter dominum regem & comitem Pictavenſem ac comitem Andegavenſem fratres ſuos ſuper duabus partibus comitatus Clarimontis Pariſius in parlamento nativitatis beatæ Mariæ Virginis anno Domini MCCLVIII.

Anno 1258. Ex mſ. Colbertino.

COme li cuens de Poitiers & li cuens d'Angou demandaſſent au roi les deus parties de la contée de Clermont, qui leur eſtoent eſcheuës, ſi comme il diſoent de la mort madame JEHANNE, qui fu fille au conte PHELIPE leur oncle, & li rois feiſt dire pour lui, que il ni poent demander nule A partie, ains devoit tote la contées & les apartenances demorer au roi. Apres moult de paroles dites pour l'une partie & pour l'autre, li conte devant dit, & li rois ſur leur paroles s'apuierent au jugement, & puis requiſtrent li conte au roi, que il feiſt voir chartes que il avoit, qui faiſoit a l'eclairciſſement de leur beſoigne, & que il feiſt enquerre de leur droiture. Li rois feiſt voir les chartes & fiſt enquerre de totes les choſes qui faiſoient a la querele, & puis veuës les chartes & l'enqueſte faite par le conſeil de preudes homes, il delivra & termina cette querele en telle maniere, que li cuens B de Poitier & li cuens d'Anjou n'avoent nul droit en la contée de Clermont, ne es apartenances, ne ni pooent demander nule partie, ains devoit toute enterignement demorer au roi a tos jours. Si leur fu dit que ce portoit fin de querele a tos jours, & a ce faire hont... li rois, le conſeil, l'arceveſque de Rains, l'arceveſque de Roan, l'eveſque de Troes, l'eveſque d'Autun, les eveſques de Noïon & de Taroane, le roi de Navarre, la conteſſe de Flandres, le conte de Never, le abez de S. Denis & de Boneval, le prieur C des freres Preſcheurs de Paris, l'arcediacre Simon de Roan, le ſeigneur de Neele, monſeigneur Jehan de Neele, le conte d'Eu, le coneſtable de France, monſeigneur Mahiu de Trie, & de pluſieurs autres clers & laïs qui preſent eſtoent.

CARTA S. LUDOVICI

pro Domo-Dei de Vernone.

Anno 1258. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Franco- D rum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos divini amoris intuitu & pro ſalute animæ noſtræ, necnon & pro remedio animarum inclytæ recordationis genitoris noſtri LUDOVICI regis, & genitricis noſtræ BLANCHÆ reginæ & aliorum anteceſſorum noſtrorum, Domum-Dei Vernonis, quam de novo ædificare fecimus ad neceſſitatem egenorum & pauperum confluentium ad eamdem, & perſonarum ibidem Deo & pauperibus ipſis famulantium, conſtructis ædificiis & manſionibus opportunis, ut ibidem Chriſto Domino & ſuis membris honorabilibus ſerviatur E ad ſuſtentationem perſonarum & pauperum prædictorum, in puram & perpetuam eleemoſynam dedimus & conceſſimus eiſdem totam terram noſtram de Spineto prope *Gualiardon* cum manerio & pertinentiis omnibus tam in terra arabili, cenſibus, reditibus bladi, denariorum, & caponum, quam in aliis quibuſcumque pertinentibus ad manerium & terram prædictam, retento nobis placito enſis, & eis quæ ad placitum en-

ſis pertinere noſcuntur. Inſuper viginti modios vini albi, & ſexaginta modios vini rubei in præpoſitura noſtra de Vernone tempore vindemiarum percipiendos, & centum XL. libras Pariſienſes in eadem præpoſitura, ad tres terminos compotorum noſtrorum annuatim ſolvendas: volentes & præcipientes, ut quicumque pro tempore præpoſituram noſtram tenuerint Vernone, vinum & pecuniam prædictam perſolvant, ſicut prædictum eſt abſque mora ſeu difficultate vel diminutione qualibet domui ſupradictæ. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſius anno incarnationis dominicæ MCCLVIII. menſe Februario.

ACCEPTILATIO

ducentarum marcharum pro dote Marquiſæ futuræ ſponſæ Henrici filii comitis Ruthenenſis.

Anno 1258. Ex mſ. Colbertino.

ANno dominicæ Incarnationis milleſimo CCLVIII. videlicet XVII. calendas Madii, ego Guillelmus Frocardi miles bajulus domini HUGONIS Dei gratia comitis Ruthenæ, & procurator ejuſdem ad recipiendas pro eo & ejus nomine CC. marchas argenti a domino Barralo domino Baucii, vel a procuratore ſuo eidem domino comiti ab eodem domino B. debitas, pro dote dominæ MARQUISIÆ filiæ ipſius domini B. ſponſæ & futuræ uxoris HENRICI filii dicti domini comitis, ſcio & vere confiteor me habuiſſe a te Yſnardo Augerio ſcutifero, procuratore conſtituto ab ipſo domino B. ad ſolutionem quingentarum librarum Turonenſium faciendam præmiſſo domino comiti vel ſuo procuratori ex cauſa dictæ dotis. Confiteor, inquam, me habuiſſe a te quingentas libras Turonenſes, loco & vice dictarum ducentarum marcharum: ita tamen quod ipſæ quingentæ libræ tantum extenuent pretium ducentarum marcharum, quantum ipſæ quingentæ libræ valent, & eas ex cauſa jam dicta confiteor me habuiſſe & in eis renuntio exceptioni non habitæ, & non numeratæ pecuniæ, & quingentarum librarum non receptarum ex cauſa præmiſſa, de quibus te procuratorem & ipſum dominum B. pro te, & res ejus in perpetuum mei domini nomine libero & abſolvo. Teſtes horum ſunt Guido de Capite-porci, juriſperitus, R. de Folaquerio, P. Bruqueti preſbyteri, Ermengaudus Conite deaurator, & Guillelmus Arnaldi Montiſpeſſulani publicus notarius, qui utrimque rogatus hoc ſcripſit.

CARTA S. LUDOVICI REGIS.

De emtione facta a monachis Gemetici apud Maram.

Anno 1259. Ex autographo

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod nos dilectis & fidelibus noſtris abbati & conventui Gemmeticenſi dedimus & conceſſimus quidquid habebamus in tenemento quondam Guillelmi de Mara militis, in terris, redditibus, hominibus & omnibus appenditiis, retento nobis duntaxat quodam nemore, quod eſt juxta nemus eorumdem, in quo ipſi habebunt herbagia tempore quod eſt in patria conſuetum. Similiter quicquid habebamus in tenemento *Deudonne*, in tenemento *Gonbert*, in tenemento *Godelent*, & in tenemento Valeranni filii Duvæ, & ſimiliter quidquid habebamus in tenemento diſpenſarii apud Gemmeticum, & in tenemento Caietæ in valle de Mara pro centum & viginti libris annui redditus, de quo redditu remittimus eiſdem, & quittamus octoginta libratas pro duobus millibus libris Turonenſibus nobis in pecunia præ manibus perſolutis. Alias autem XL. libras annui redditus nobis reddent in duobus ſcacariis, videlicet in ſcacario paſchæ viginti libras, & in ſcacario ſancti Michaëlis viginti libras, tenenda & habenda dictis abbati & conventui hereditarie deinceps in perpetuum. Hæc omnia ſupradicta cum omni juſtitia & dominio, retentis nobis feodis loricæ integris, & partitis gardis releveiis eorumdem, ſi quæ nobis ibi competant jure patronatus eccleſiæ, & placito ſpatæ cum ſuis pertinentiis, quæ nobis ſolummodo retinemus. Quod ut ratum & ſtabile permaneat in futurum, præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum apud Fontem-bliaudi anno MCCLIX. menſe Aprili.

EPISTOLA S. LUDOVICI REGIS

Francorum ad fratres Minores Sagienſes.

Mittit eis unam ex ſpinis coronæ Salvatoris.

Anno 1259. Ex autographo.

LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, dilectis in Chriſto gardiano & fratribus Minoribus Sagienſibus ſalutem & dilectionem.

Eccleſiam veſtram in honore ſacro-ſanctæ Coronæ Domini noſtri JESU-CHRISTI fundatam, venerando volentes exennio decorare, unam de ſpinis (a) ſanctiſſimæ coronæ vobis in ſignum dilectionis tranſmittimus, ſpecialiter caritatem veſtram rogantes & requirentes attente, quatenus hujuſmodi tam pretioſum ſanctuarium, tam inſigne, debito recipientes honore, illud etiam qua decet reverentia conſervare curetis, ſpecialem &

(a) Spinas alias ſanctiſſimæ coronæ diverſis in locis collocavit ſanctus Ludovicus, uti videre eſt tom. 1. Anecdot. pag. 1126. 1138. 1153. 1472. apud Fiſenum hiſtoriæ Leodienſis part. 2. lib. 1. num. 43 &c.

Digitized by

perpetuam noſtri in veſtris orationibus & divinis obſequiis memoriam habituri. Actum Pariſius anno Domini MCCLIX. in feſto S. Remigii.

ADDITIO AD FUNDATIONEM domus ſanctæ Trinitatis de Redemtione captivorum apud Fontem-bleaudi.

Anno 1260 Ex mſ. Cœleſtinor.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod cum ad honorem bonorum omnium largitoris nuper apud Fontem-bliaudi domum quamdam ordinis S. Trinitatis & captivorum cum baſilica conſtructa ibidem in honore ſanctæ & individuæ Trinitatis, ac hoſpitale pauperum infirmorum fundaviſſemus (a), ad uſus fratrum & pauperum eorumdem ac utriſque ſervientium, certis ſibi reditibus aſſignatis, ſecundum quod in carta noſtra ſuper hoc confecta plenius continetur. Accedentes poſtmodum ad nos dilecti in Chriſto miniſter & quidam de fratribus dicti loci, nobis humiliter ſupplicarunt, ut cum ad ſuſtentationem ſeptem fratrum, quos ibidem inſtituimus ſummo Regi perpetuo ſervituros, & pauperum infirmorum, qui de vicinis locis aridis & deſertis ad illud confluunt hoſpitale, ac familiæ neceſſariæ tam fratribus, quam pauperibus antedictis aſſignati reditus minime commode poſſe ſufficere viderentur, cum aridi loci ſterilitas plurimum ſibi incommoditatis afferret, & multorum etiam jam caritas refrigeſcat, hujuſmodi defectibus eorumdem opem remedii ſalutaris apponere liberalitate regia dignaremur. Nos autem volentes eorumdem fratrum ac pauperum neceſſitates grato relevare ſubſidio, & ut præſertim pauperum ac egenorum inopiæ de noſtra fiat abundantia ſupplementum, pro illius largitoris amore de cujus manu cuncta recepimus, & pro ſalute animæ noſtræ, necnon & animarum inclytæ recordationis LUDOVICI genitoris noſtri, reginæ BLANCHÆ genitricis noſtræ & aliorum prædeceſſorum noſtrorum damus & concedimus domui & fratribus & pauperibus antedictis, ad uſus & ſuſtentationem ipſorum & ſpecialiter pauperum infirmorum hoſpitalis prædicti, omnes proventus & exitus, quos habemus & percipimus in terris ſubnotatis, quas nuper ad annuum cenſum tradidimus in diverſis locis, ſecundum quod inferius continetur. Videlicet apud Fontem-bliaudi ſexaginta arpenta de quibus debentur pro unoquoque arpento ſex denarii cenſuales. Item, apud Sarmeſium & *Corbuiſſon* quadringenta & quatuordecim arpenta, de quibus debentur pro quolibet arpento ſimiliter ſex denarii. Item, apud Boſcum regis, Sarmeſium & *Bruſoles* octingenta & ſeptuaginta ſeptem, pro quolibet ſex denarii. Item, apud Senacum pro arpento uno octo denarii, & pro dimidio quatuor denarii. Item, apud *Barbuiſſon*, apud S. Martinum, & apud Macherien CCLIV. arpenta, pro quolibet arpento octo denarii. Item, apud Erbonam XXV. arpenta pro quolibet quatuor denarii. Item, apud *Franchart* X. arpenta, pro quolibet ſex denarii. Item, apud *Meum*, apud *Chieres* & *Duiri* CLXX. arpenta, & pro quolibet ſex denarii. Item, apud *Recloſes* & apud *Cumieres* CXIV. arpenta, pro quolibet quatuor denarii. Item, apud *Borron* & apud *Gormevial* XVII. arpenta, pro quolibet ſex denarii. Item, apud Montem-falconem octo arpenta, pro quolibet arpento ſex denarii annuatim. Inſuper donamus & concedimus eiſdem in puram & perpetuam eleemoſynam omnes terras noſtras ſitas in loco qui dicitur Mons-Catonis ad eſſartandum & ad redigendum in culturam uſque ad ſummam CCL. arpentorum continentes, ad uſus & ad ſuſtentationem fratrum & pauperum prædictorum & eis ſervientium, & ſpecialiter ad uſus & neceſſitates pauperum hoſpitalis domus ejuſdem, retinentes nobis & heredibus noſtris in prædictis omnibus juſtitiam noſtram altam & baſſam: hoc tamen excepto, quod miniſtri & fratres prædicti gagiare & juſtitiare valeant in eiſdem, pro cenſibus, vendis, & reditibus non ſolutis. Præter numerum autem ſeptem fratrum ſuperius annotatum, de noſtra voluntate pariter & aſſenſu recepti ſunt in eadem domo duo fratres ejuſdem ordinis, Petrus ſcilicet & Johannes, circa nos commorantes, qui profeſſionem regularem fecerunt in ea, poſt quorum deceſſum, vel receſſum ab inde, nec propter augmentationem numeri fratrum ipſorum diminuatur aut ſubtrahatur aliquid de portione pauperum hoſpitalis, ſed prætaxatum numerum ſeptem fratrum in eadem domo ſervari volumus in futurum, niſi excreſcentibus reditibus in eadem, de noſtra voluntate contingeret prædictorum fratrum numerum augmentari. Quod ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineat, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate, ac regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum apud Meledunum anno Dominicæ Incarnationis MCCLX. menſe Decembri, regni vero noſtri anno XXXV. aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo, ſignum JOHANNIS buticularii, S. ALFONSI camerarii, S. ÆGIDII conſtabularii. Data vacante cancellaria.

(a) Hanc fundationem ediderunt Sammarthani in Gallia Chriſtiana, in ſerie archiepiſcoporum Senonenſium.

CONCORDIA
inter Bartholomæum Lobienſem abbatem & Margaritam Flandriæ & Hannoniæ comitiſſam.

De catallis morientium.

Anno 1261. Ex cartario Haſnonienſi dominorum de Aveſnis.

BITREMINS par la grace de Diu abbes de Lobbes & tous li couvens de ce meiſme liu à tous chiaus ki ces lettres verront & oront ſalus en Notre-Seigneur.

Nous faiſons ſavoir à tous que com il fut debas entre nous pour notre eſgliſe d'une part, & noſtre noble Dame MARGHERITE conteſſe de Flandres & de Haynau d'autre part, ſour chou ke ladite noble dame voloit penre & prenoit en la conté de Haynau les milleurs chateus à le mort des hommes & des femmes de notre egliſe de ſaint Pierre, manans en la contei de fors les villes de noſtre egliſe, ſauf cho que la devantdite dame nous conniſſoit bien que nous aviens noſtre droit de penre leus deus pars des milleurs chateus, qui eſcheoient es prevoſté de Mons & de Binch. & nous diſiens que nous deviens avoir les deus pars par toute la contei. En la par de fin par conſeil de bonne gens, nous nos ſommes aſſenti, & reconniſſons pour droiture & à chou nous obligons perpetuelement, ke la devant dite dame ait ou doive avoir de ſon droit de tous les hommes & des femmes Saint Pierre de Lobbes manans en toute la conté de Haynau, de fors les villes de noſtre egliſe, la moitié del milleur chatil à le mort, & nous l'autre : & c'eſt à entendre de tous chiaus ki par chou doivent v. milleur chateil, ſauf chou que ladite noble dame, ne ſi oir ne pueent, ne ne doivent rien demander ne avoir es milleurs chateus des hommes & des femmes S. Pierre manans en ladite contei, as quels autres gent partent à nous à tierch u à moitié. Et ſi eſt à ſavoir ke com il fut diſcordei entre nous & la devant dite dame ſour ce qu'elle voloit penre & prenoit en aucuns lius douzaines & ſizaines ſous les hommes & les femmes de notre egliſe de ſaint Pierre; & nous diſiens que la noble dame devant dite ni avoit nul droit, en la fin nous nous ſommes aſſentis par conſeil de bonne gent, que leſans à noſtre egliſe ſon chievage, panra pour loquiſon de ces douzaine & de ces ſizaines des hommes & des femmes de notre egliſe manans en la conté de Haynau de fors les villes de noſtre egliſe à l'homme ſix deniers, & à le femmes trois deniers : ne plus ni puet demandeir ne elle ne ſi oir pour loquiſon des douzaines & des ſizaines devant dites, horſmis chiauls & celes ki parchon ne doivent v. milleur cateil à le mort. Et ſi eſt a ſavoir que quant li miudres A cateuls eſchaira des hommes & des femmes ki le doivent à le mort, noſtre ſergant u li ſiergant la devantdite dame le puet & le doit arreſteir & tenir, cil ki prumier de ci a tant ke li autres y venra pour lever & partir communement & loyalement à nous & à ladite noble dame & à ſes hoirs, ſi com devant eſt dit, à la contenanche de ceſte carte tenir fermement obligons nous & nos couvens perpetuelement, & pour chou ke ce ſoit ferme choſe & eſtable, nous avons ces preſentes lettres données à la noble dame devant dite & à ſes hoirs ſaielées de B noſtres ſaiauls. Ce fu fait à Valenchienes, l'an del Incarnation Noſtre-Seigneur JESUS CRIST MCC & LX. le jor de le converſion ſaint Pol.

EPISTOLA S. THOMÆ
Aquinatis, ad quemdam ſibi familiarem.

Pro theſauro ſapientiæ acquirendo.

Ex mſ. S. Laurentii Leodienſis.

QUia quæſiviſti a me, qualiter te intendere oporteat in theſauro ſcientiæ acquirendo, hoc a me ſuper hoc datur tibi C conſilium, per rivulos & non ſtatim in mare eligas introire; quia per faciliora oportet nos ad difficiliora pervenire. Tardiloquum te eſſe jubeo, & tarde ad locutorium accedentem : conſcientiæ puritatem amplectere, orationi vacare non deſinas, cellam frequenter diligas, ſi vis in cellam vinariam introduci; omnibus te amabilem exhibe, nihil tibi de factis aliorum penitus intromittas, nemini te multum familiarem oſtendas, quia nimia familiaritas parit contemtum, & ſubtractionis a ſtudio materiam D miniſtrat. De factis & verbis ſæcularium te nullatenus intromittas, diſcurſum ſuper omnia fugias, & ſanctorum & proborum veſtigia imiteris. Ne reſpicias a quo audias, ſed quid dicatur memoriæ recommenda, ea quæ legis fac ut intelligas; de dubiis te certifices, & quidquid poteris in armario mentis reponere ſatage, ſicut cupiens vas impleri. Altiora te ne quæſieris, illius ſequere veſtigia qui frondes, flores & fructus utiles in vinea Domini Sabaoth dum vitam comitem habuit, protulit & produxit. Hæc ſi ſectatus fueris ad idem attingere poteris quod affectas : hanc ſiquidem E ſalutarem epiſtolam, omnique prorſus commendatione dignam cohabitatricem tibi in cella hortor & obſecro jugiter teneas, ut cum ea ſæpe confabulando de virtute ire poſſis, & proficere in virtutem uſque in vitam æternam, quod tibi præſtare dignetur Dominus noſter JHESUS CHRISTUS. Amen.

Digitized by Google

LEGES CALENSES.

Iſti ſunt articuli contenti in regiſtro domini regis tempore Mathildis abbatiſſæ oriundæ de Nantholio.

Ex cartario Calenſi.

PRimus de Rato.

Secundus de Multro; in hiis nihil habent major & jurati de Kala.

Tertius, de latrone ſuſpecto & manifeſto juſtitia abbatiſſæ.

Quartus, de banno perſonarum per abbatiſſam primo & poſt per homines.

Quintus, de banno vini pertinet ad abbatiſſam.

Sextus, de banno proclamento pertinet ad abbatiſſam, hoc ſalvo quod major & homines poſſunt facere bannum pro ſuis congregationibus, pro aliis non.

Septimus, de ſanguine abbatiſſa cognoſcet in curia ſua, vocato majore, & emendabitur abbatiſſæ, & ipſa reddet medietatem majori & hominibus.

Octavus, de falſis menſuris, parvo pane, & aliis, pravis victualibus pertinet ad abbatiſſam.

Nonus, de catellis, & placito hereditatis, & aliis pertinentibus, & hæc pertinent ad abbatiſſam.

Decimus, de tallia villæ, major & jurati tailliare poſſunt, quando volunt.

Undecimus eſt de meſſoribus, abbatiſſa ponet unum, villa alium, & ambo jurabunt in eccleſia exequi officium ſuum.

Item, de animalibus & hominibus captis, noſter foreſtenſis vinearum, pratorum & hujus adducentur homines & animalia ad abbatiſſam & habebit emendam.

Item, de ictu levi ſine ſanguine, & de *livivi*, & de verbis contumelioſis procedetur, prout de ſanguine ſuperius ex expreſſum.

EPISTOLA CLEMENTIS papæ IV. ad monachos Maſſilienſes S. Victoris.

Permittit uniri cellæ de Tritis eccleſiam de Roſeto, quo facilius poſſint hæreſim ex valle illa extirpare.

Anno 1266. Ex archivis S. Victoris eruit D. Furnerius.

CLemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis abbati & conventui S. Victoris Maſſilienſis ad Romanam eccleſiam nullo medio pertinentis, ordinis ſancti Benedicti ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Commiſſum ſollicitudini noſtræ animarum regimen laudabiliter exequi ac utiliter, quantum nobis clementiæ ſuperare miniſtrat gratia, cupientes, ad extirpandum de agro Domini hæreticorum peſtem damnabilem, qui ad ipſas decipiendas animas ſuis pravis & deteſtabilibus conantur dogmatibus & laborant, eo vigilantius intendimus. Ideoque ſtudioſius opportunam operam impertiri volumus, quo tales ad Chriſtianæ ſubverſionem religionis deducendum quoque fideles ad æternæ mortis laqueum videmus & cognoſcimus periculoſius aſpirare. Cum itaque ſicut ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, in valle de Tritis, in qua ex conceſſione ſedis apoſtolicæ ſpiritualis ac temporalis juriſdictio ad vos, ſecundum aſſertionem veſtram, pertinet, peccatis hominum exigentibus, hæretica pravitas nimium pullularit, & in prioratu SS. Trinitatis loci ejuſdem de Tritis vallis prædictæ, ad veſtrum pertinente monaſterium pleno jure, qui in loco eſt poſitus populoſo, per veſtros faciatis monachos deſerviri, nos devotionis veſtræ, cujus ſinceritate apoſtolicæ ſedis meremini gratiam & favorem, precibus inclinati, eccleſiam de Roſſeto cum ſuis pertinentiis, ſicut proponitis, ſi jus patronatus habetis in ea, & alias præmiſſis veritas ſuffragatur, dicto prioratui uniendi, ut ibidem conventus inſtitui poſſit, inter quos aliqui habeantur, qui ad purgandum vallem ipſam ab hujuſmodi pravitate, præſtante Domino, ſciant, & valeant verbo proficere pariter & exemplo, ſalvo tamen jure diœceſani epiſcopi, ſi quod ibidem habere dinoſcitur, plenam & liberam vobis concedimus auctoritate præſentium facultatem: proviſo quod in dicta eccleſia per idoneum vicarium, cui de ipſius eccleſiæ proventibus pro ſuſtentatione ſua portio aſſignetur competens, faciatis congrue deſerviri. Datum Viterbii III. idus Julii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

EPISTOLA CLEMENTIS papæ IV. ad quoſdam canonicos eccleſiæ Remenſis.

Ut de injuriis duci Brabantiæ illatis ab exercitu epiſcopi & eccleſiæ Leodienſis judicent.

Anno 1268. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

CLemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis officiali majoris archidiaconi, magiſtris Johanni de Villarificco majoris, & Johanni de S. Michaele S. Symphoriani eccleſiarum Remenſium canonicis, S. & A. B.

Sua nobis dilecta in Chriſto filia nobilis mulier ALAIDIS duciſſa Brabantiæ & Lotharingiæ, tutrix dilecti filii nobilis JOHANNIS ducis Brabantiæ & Lotharingiæ, ac marchionis imperii, filii ſui pupilli, ſuo & tutorio nomine ipſius, conqueſtione monſtravit, quod cum venerabilis frater noſter H. Leodienſis epiſcopus, de conſilio, aſſenſu & mandato decanorum, capitulorum

Digitized by Google

majoris & aliarum eccleſiarum Leodienſium, exercitu ex canonicis ipſarum eccleſiarum, & hominibus ſuis Leodienſibus, nec non caſtrorum, oppidorum & villarum Leodienſis eccleſiæ congregato, contra ipſos ducem & duciſſam & eorum terram procedere intenderet, nulla idipſum culpa ſeu cauſa rationabili exigente, dicta duciſſa eoſdem epiſcopum, decanum & capitulum dictæ majoris eccleſiæ requiri fecit, ut ab hoc deſiſterent, ac offerri eiſdem quod parata erat, ſi ipſa vel homines terræ ſuæ ſeu dicti ducis ipſum vel dictas eccleſias, ſeu aliquam ex dictis eccleſiis vel perſonis earum offendiſſet in aliquo, ſatisfactionem ei congruam exhibere. Verum id præfatis epiſcopo, decano & capitulo majoris eccleſiæ minime acceptantibus, ſed iniquum ſuum propoſitum volentibus ducere ad effectum, idem epiſcopus una cum eodem exercitu terram ipſorum ducis & duciſſæ intravit hoſtiliter, & tam ipſe quam qui cum eo erant eiſdem duci & duciſſæ, ac ipſorum hominibus in eorum injuriam, præjudicium & gravamen, damna gravia & injurias multipliciter irrogarunt, quoſdam ex ipſis hominibus crudeliter perimendo, aliquos vero acriter vulnerando, plures etiam villas ipſorum ducis & duciſſæ, necnon & quoddam monaſterium in dicta terra ſitum nequiter deprædando: quaſdam inſuper alias villas eorumdem ducis & duciſſæ, & quamdam eccleſiam in qua plures tam viri quam mulieres, quæ pro timore dicti exercitus ſe in ipſa eccleſia receptarant, immaniter comburentes, domum ipſorum ducis & duciſſæ juxta oppidum *Dorp* de Trajecto ſitam funditus deſtruxerunt, ipſumque oppidum per violentiam occuparunt, & adhuc detinent occupatum, nonnullos homines dictorum ducis & duciſſæ in dicto oppido commorantes ad præſtandum eidem epiſcopo fidelitatis juramentum contra juſtitiam compellendo in ipſorum non modicum detrimentum. Quare præfata duciſſa nobis humiliter ſupplicavit, ut providere ſuper hoc ſibi & dicto duci paterna ſollicitudine curaremus, faciendo ſuper præmiſſis eis ſatisfactionem debitam exhiberi. Quocirca diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vocatis qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propoſitis, quod juſtum fuerit, appellatione poſtpoſita decernatis, facientes quod decreveritis auctoritate noſtra firmiter obſervari, non obſtantibus ſi aliquibus a ſede apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari non poſſint, per litteras apoſtolicas, quæ plenam & expreſſam de indulto hujuſmodi non fecerint mentionem, ſine qualibet alia indulgentia ſedis ejuſdem, per quam effectus juſtitiæ impediri valeat vel differri. Quod ſi non omnes his exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Actum Viterbii, II. cal. Februarii pontificatus noſtri anno tertio.

PACTUM MATRIMONII inter Henricum filium regis Alemanniæ & Conſtantiam natam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis & Mathæ vicecomitiſſæ Marſani.

Anno 1268. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi, quod cum inter nos GASTONEM vicecomitem Bearnenſem dominum Montis-Cathani & Caſtriveteris . . . . & benigniſſimam primogenitam noſtram dominam CONSTANTIAM nomine ex parte una, & cariſſimum noſtrum dominum inclytum EDOARDUM illuſtriſſimi domini noſtri HENRICI regis Angliæ primogeniti, & dominum ROGERIUM de Mortuo-mari pro domino HENRICO illuſtriſſimi regis Alemanniæ primogenito, cum aliis vel ſine aliis, ſimul vel diviſim ex parte alia, ſuper ineundo matrimonio inter ipſum EDOARDUM, & dilectam CONSTANTIAM noſtram, conſtitutione & collocatione dotis ſeu arrarum ſub certis pactionibus, convento & ordinato, jurata & ſigillata . . . . pactionibus inde confectis & ſigillatis, & ſigillis dicti domini Edoardi & noſtro plenius continetur, & juxta pactionum illarum continentiam, & ad ea . . . . facienda miſſi fuerint ab eodem domino Henrico dominus Johannes de ſancto Brioſonio & dominus Michaël *Malconduy* milites inter nos, & Be. conjugem. . . . . ad noſtram primogenitam licet emancipatam ex una parte, & milites ipſos, nuntios & procuratores dicti domini ſui Henrici nomine ex altera . . . convento communis & ordinato in hunc modum: quod nos prædictus GASTO dictam primogenitam noſtram dominam CONSTANTIAM hinc ad feſtum inſtans purificationis . . . . deducemus in Franciam, vel alibi citra mare, ubi dominum HENRICUM invenire credamus: quod ſi citra mare idem dominus Henricus interim non venerit, . . . nuntios ipſos & noſtros . . . . ac primogenitæ noſtræ. . . . & firmatis firmandis juxta pactiones ſuper his initas ipſam ducemus, ubi idem dominus Henricus . . . . . matrimonialiter, & educendam ab eo, ei eam in uxorem trademus, cum dote quam conſtituemus, prout aliter a nobis promiſſum extitit ſub noſtris & dicti domini Edoardi per inſtrumenta, ut infra ſequetur. Et nos prædicta CONSTANTIA matrimonio conſentientes una & . . . . domino patre noſtro tam præſentibus quam aliis prædictis litteris promiſſa ſeu facta habentes & grata cum dicto domino Henrico nimirum conceden-

Digitized by Google

dæ... domino promittimus contractui, & quod ex munificentia dicti domini patris noſtri & alia quæcumque ad nos ſequentia conceſſuros in dotem, & nihilominus ratione ſpe & cauſa dicti matrimonii ambo, tam pater quam filia & quilibet noſtrum altero conſentiente . . . . concedimus in dotem dicto domino HENRICO vicecomitatus de Brulheſio & de Gavardano, cum juribus & pertinentiis eorumdem, & eſchaetis omnibus tam nobis quam dictæ dominæ Mathæ ex nunc vel ex futuro in eiſdem & pro eiſdem vicecomitatibus pertinentibus, & quidquid habemus & habere debemus in diœceſi Vaſatenſi, quorum ſaſinam & poſſeſſionem vel quaſi, dictis militibus nuntiis & procuratoribus dicti domini Henrici nomine tradimus corporalem, & ipſos pro eodem domino ſuo veros . . . . conſtituimus, & facimus poſſeſſores, & a baronibus, vaſſallis, feodatariis & ſubditis noſtris in eiſdem vicecomitatibus & pertinentiis fidelitatem fieri mandamus, & homagia, & alia quæ domino mutante ſecundum uſum & conſuetudines patriæ fieri poſſunt, & debent, & per nos & heredes & ſucceſſores noſtros facere & portare bonam & firmam guarantiam in vicecomitatibus & rebus etiam dotalibus libere, de quorum evictione nos & quilibet in ſolidum obligamus & noſtra in Bearnia. Inſuper Martiani vicecomitatum, & alia cetera noſtri Gaſtonis prædicti concedimus quæ ſequuntur. Concedimus videlicet quod ſi nos contingat decedere ſine maſculo & legitimo noſtro ex prædicta domina MATHA conjuge noſtra ſuperſtite, habebunt dictus dominus HENRICUS & uxor ejus CONSTANTIA nomine dictæ dotis, ex hac noſtra collatione mille libras Turonenſes renduales in loco rationabili, & terra noſtra ſub diſtrictu & arbitrio dicti domini noſtri Edoardi & heredum & ſucceſſorum ipſius dominorum Gaſtonis circa ad bonorum virorum arbitrium aſſignandas, at ſi non de iſta, ſed de alia ſuperinducenda uxore heredem maſculum & legitimum nos habere contingat ſuperſtitem, habebunt dicti domini HENRICUS & domina CONSTANTIA & heredes ac ſucceſſores ipſorum, pro recompenſatione dictarum mille librarum rendualium, vicecomitatum de Martiano, una cum prædictis de Brulheſio & de Gavardano eis ſupra conceſſis, cum juribus & pertinentiis & eſchaetis omnibus quæ ex nunc vel ex futuro tam nobis, quam dominæ MATHÆ prædictæ in eiſdem vel pro eiſdem vicecomitatibus contingere vel evenire poſſunt vel debent, quibus contenti, & prænominatis caſibus duobus, ipſi dominus Henricus & domina Conſtantia, prædicto heredi noſtro maſculo ſuperſtiti, terram aliam noſtram, & bona poſt obitum noſtrum quitta ſunt,

A & eis ab eodem herede noſtra de præconceſſis ſibi vice verſa, quittatione & abſolutione conceſſa. Verum ſi nos ſine herede tali maſculo obire contingat, aut ipſum heredem ſine liberis ſui heredis ex ſe & remanente habebunt ex cauſa dotis prædictæ. Item, dominus HENRICUS & domina CONSTANTIA ſuique heredes, pleno jure retinebunt ex præſenti noſtra largitione & conceſſione vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano, & de Martiano, cum pertinentiis eorumdem, juribus & eſchaetis omnibus, tam ad nos, quam ad dominam Ma-
B tham prædictam hereditaria ſucceſſione, vel alias ex nunc vel ex tunc undecumque ſpectantibus. Terra autem & alia noſtra bona ab ipſis domino Henrico & domina Conſtantia perpetuo quitabuntur ad alios noſtros, juxta noſtram diſpoſitionem, heredes & ſucceſſores libere tranſmittenda: hoc acto tamen, quod ſi dictam dominam Matham præcedamus, tenebit ipſa ad vitam ſuam vicecomitatum de Martiano prædictum, utetur & fruetur, & faciet fructus ſuos, poſt cujus obitum idem vicecomitatus cum juribus ſuis & eſchaetis omnibus, ad
C ipſam dominam Matham jure hereditario, vel quocumque modo alio undecumque ſpectantibus, ipſis domino Henrico & dominæ Conſtantiæ & heredibus & ſucceſſoribus ſuis libere remaneat ex cauſa prædicta, & revertatur ut ſuum. Actum etiam fuit quod ipſi dominus Henricus & domina Conſtantia, & heredes eorum vel ſuperſtites noſtrum & prædictæ dominæ Mathæ complere tenebuntur teſtamenta, ſecundum morem patriæ condita, debita exſolvere, & injurias emendare: ita tamen quod qui
D terram noſtram Hiſpanicam tenebit, ſeu Ultra-montana bona, teſtamentorum hujuſmodi, debitorum, injuriarum, & emendarum ex terra illa, & ejus accreſſione provenientium ſubire habebit emendas & ſolutiones complere. Qui vero vicecomitatum Brulheſii tenebit, vel ſuccedens in eo, D. marchas perſolvere tenebitur ad complendum reſiduum prædictorum: adveniente tamen conditione, quod prædicti vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano & de Martiano, ad dictos dominum Henricum & dominam Conſtantiam juxta formam revertantur præfatam, alioquin ſuperſtite legitimo herede noſtro maſculo, præconceſſa eiſdem in hoc
E caſu libera, & ſine omni onere remanebunt: eo ſalvo, quod qui ſuccedet in vicecomitatu Martiani, perſolvet debita dominæ Mathæ, & ipſius injurias emendabit. Fuit inſuper actum quod ſi dicta domina Conſtantia ſine liberis aut herede ex ſe ſuperſtite & remanente decedat, de mille libris Turonenſibus teſtari poſſit, & in illis pro conceſſa ſibi dote nomine . . . . & ut tunc vicecomitatus omnes prædicti cum juribus

Digitized by Google

mentum comitis Fuxenſis, juramentum comitis de Armaniaco, juramentumque baronum, vaſſallorum & militum aliquorum de Bearnio & de Martiano. Nos ad ſupplementum iſtius articuli defectus, laudamus, arbitramur & dicimus, quod ſi forſan occaſione guerræ vel contentionis movendæ in poſterum, poſt deceſſum jam dicti Gaſtonis contra tenorem conventionis factæ ſeu initæ ſuper aſſignatione dotis prædictæ, per filias ceteras domini Gaſtonis vel jam maritatas vel juniorem, quæ non eſt adhuc maritatui collocata, quæ juxta aſſertionem domini Gaſtonis jam pubes effecta & emancipata, juravit ſe conventionem ratificare prædictam, & ſe numquam contraventuram, ſeu maritos earumdem, quoſcumque contigerit in futurum aliquos ſumtus facere vel expenſas, retineat dominus Henricus, & habeat nomine pignoris per omnium earum quantitatem ſumtuum & expenſarum hujus, & omnes alias terras domini Gaſtonis prædicti, quæ in dotem dominæ Conſtantiæ primogenitæ, ſecundum tenorem conventionis prædictæ, & aliis filiabus duabus jam nunc inlocatis, non fuerint aſſignatæ, ſeu quæ in dotem nomine junioris filiæ non fuerint aſſignandæ, ſive in Vaſconia, utpote in Brulheſio & Bigorræ, ſive alibi, ubicumque terræ fuerint memoratæ, quouſque de terrarum reditibus & proventibus earumdem eidem Henrico domino in omnibus illis expenſis & ſumtibus plenarie fuerit ſatisfactum, & quouſque per ceteras filias domini Gaſtonis & maritos earum, & ſuper ratificatione conventionis præfatæ plena fuerit parata ſecuritas alicujus genere cautionis: ita tamen quod prout unaquæque filiarum ſeu maritorum ipſarum ipſam conventionem ratificaverint, vel idonea cautione firmaverint, reſtituatur ei a domino Henrico libere abſque impedimento ſuo, portio quæ ad ipſam filiam vel ejus maritum ex aſſignatione prima dicti domini Gaſtonis debebit aut poterit provenire, niſi eadem filia vel maritus ejus poſt motam contentionem vel guerram a parte ipſius contra tenorem conventionis præfatæ ex prima redeat parata, vel paratus offerre ſuper ratificationis præfatæ conventionis idoneam cautionem. In quo caſu nihilominus ipſius portionem, quamquam idonee caverit, dominus Henricus retineat, quouſque ei de ſumtibus & expenſis, quas fecerit occaſione guerræ ſeu contentionis hujuſmodi de proventibus portionis illius fuerit, ut prædictum eſt, plenarie ſatisfactum: illius tamen portio filiæ vel mariti, qui contra ipſam conventionem contumacia vel delicto per dominum Henricum nullatenus ſequeſtretur. Ipſe quoque dominus Gaſto præfatas terras ipſi domino Henrico pro quantitate præfata expenſarum & ſumtuum prædictorum, ſi quos fecerit occaſione guerræ ſeu contentionis hujuſmodi, ſua propria atque ſpontanea voluntate præſentia nomine pignoris obligavit. Arbitramur quoque, dicimus & laudamus, quod dominus Gaſto juxta formam conventionis præfatæ habitæ ſuper dote prædicta jurare faciet barones, vaſſallos, milites, alioſque de potentatibus de Martiano, & pariter de Biarnio, quod ipſi, quantum in eis eſt, conventionis præfatæ tenorem, a quibuſcumque perſonis pro viribus omnimodis facient obſervari. Adjicimus inſuper laudo, noſtro dicto, atque arbitrio, quod dictus dominus Gaſto barones, vaſſallos & milites de Brulheſio, vel ſaniorem partem illorum, qui quæque nunc a domino Henrico obtenta ad eumdem tamen Gaſtonem juxta formam conventionis prædictæ, eſt in eventum aliquem deventurum, necnon & barones, vaſſallos & milites terræ illius, quam ipſe dominus Gaſto vel uxor ipſius domina Matha obtinet in Bigorra jurare faciat ad ſancta Dei evangelia præſtito corporaliter ſacramento. In terris autem ſuis, utpote in Cathelonia ſeu alibi, in quibus de conſuetudine non juratur ſuper eo, omnem ſecuritatem illam impetret, quam a baronibus vaſſallis ſeu militibus terræ illius poterit impetrare, qui ſuæ ſponſionis factæ per ſuas litteras in hac parte bona fide faciendum committimus, quod ipſi barones, vaſſalli & milites prædictarum terrarum opem omnimodam, vires & diligentiam adhibebunt, quod domino Henrico ſalvetur poſſeſſio atque retentio terrarum hujuſmodi, videlicet in Cathelonia, Brulheſio & Bigorra, donec ab aliis filiabus ipſius domini Gaſtonis ſeu quibuſcumque maritis earum ſuper ratificatione conventionis præfatæ, cautio ſeu ſecuritas plenaria ſit peracta, & quouſque de terrarum proventibus earumdem, ipſi domino Henrico de ſumtibus & expenſis occaſione guerræ ſeu contentionis movendæ contra tenorem conventionis præfatæ, per filias alias ſeu maritos, aut earum ſeu aliorum, aliquas vel aliquos fuerit ſatisfactum plenarie juxta formam ſuperius annotatam. Et hæc omnia nihilominus ad ſolemnitatem majorem & evidentiorem roboris firmitatem, in præſentia inclyti principis domini HENRICI Dei gratia illuſtris regis Angliæ emologata a partibus ſeu earumdem partium ſunt expreſſo firma conſenſu: quæque a parte domini Gaſtonis ex vi præſentis noſtri arbitrii, dicti, ſeu laudi, ſuæque propriæ ſponſionis, adimplenda ſuperſunt, juravit ipſe dominus Gaſto in noſtra præſentia ſe cuncta & ſingula bona fide pro viribus impleturum, & quod dicta Matha dicti domini Gaſtonis uxor præclara præſens non fuerit, dum hæc a nobis & a

Digitized by Google

partibus acta & firmata fuiſſent. Ex abundanti arbitramur, dicimus, & laudamus, quod dictus dominus Gaſto curet & faciat quod domina Matha prædicta hæc omnia acta a partibus, & a nobis peracta ſua ſpontanea ratificatione firmabit. Noſque Edoardus illuſtris regis Angliæ primogenitus ab utraque partium requiſiti, arbitrariam nihilominus nobis atque juridictionem ordinariam reſervamus, tamquam dominus atque ordinarius judex Vaſconiæ, per quam partes, ſeu earum altera, ſeu quoſcumque alios, quorum intereſt ad obſervationem præſentis dicti noſtri, laudi, ſive arbitrii abſque ſtrepitu judiciali in omnem eventum libere compellere valeamus. In quorum omnium teſtimonium & omnium hic actorum perpetuam firmitatem, una cum ſigillo domini regis & cum ſigillis partium, præſens ſcriptum noſtrorum ſigillorum munimine fecimus roborari. Datum, &c.

LITTERÆ ALIENORÆ reginæ Angliæ pro ſecuritate præmiſſi pacti.

ALienora Dei gratia regina Angliæ, domina Hiberniæ, ac duciſſa Aquitaniæ, & Edoardus illuſtris domini regis & ejuſdem dominæ primogenitus, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino ſempiternam.

Cum ſuper promiſſione & aſſignatione dotis jam pridem aſſignatæ pro parte . . .,& pro parte... in futurum promiſſæ,per dominumGaſtonem vicecomitem Bearnii,domino Henrico inclyti principis Alemanniæ, regis primogenito, nomine dominæ Conſtantiæ ſuæ primogenitæ uxoris memorati domini Henrici confecta fuerint inſtrumenta dotalia, in quibus varii inſeruntur articuli conditioneſque variæ, juxta quarum tenorem, quorumque eventum ipſe dominus Henricus dominaque Conſtantia uxor ſua ad aliqua onera ſupportanda tenentur, utpote teſtamenti, injuriarum, & æris etiam alieni domini Gaſtonis & dominæ Mathæ ſuæ uxoris ad aliqua & alia quæ in faciendo, & alia quæ in non faciendo conſiſtunt, utpote quod nullo alienationis genere alienent terras illas quæ occaſione dotis hujuſmodi vel jam ad eos perveniunt, vel in futurum fuerint perventuræ. Cumque per dominum Gaſtonem a prædicto domino Henrico & uxore ſua Conſtantia fuerit deſiderata ſecuritas hujuſmodi omnia adimplendi, & ſuper ſecuritatis modo vel genere inter eos fuerit aliquamdiu altercatum; demum ipſis in nos ſuper ſecuritate hujuſmodi compromittentibus, ac ſuper his ſupponentibus ſe libere atque totaliter noſtræ definitioni, dicto, laudo, ſeu arbitrio nos demum deliberatione habita diligenti, & prudentium virorum requiſito conſilio, laudamus, arbitramur, & dicimus, quod memorati dictus dominus Henricus & dicta Conſtantia per ſua propria juramenta promittant, quod ea omnia ad quæ tenentur, juxta tenorem inſtrumentorum dotalium fideliter adimplebunt, & taliter obſervabunt, nullo umquam tempore in aliquo contraventuri, hoc nihilominus adjecto ex noſtri poteſtate arbitrii, quod ſi dictus dominus Henricus atque domina Conſtantia contra conventionis præfatæ tenorem terram aliquam, quæ nomine dotis vel ſucceſſionis domini Gaſtonis vel dominæ Mathæ uxoris ſuæ ad eos fuerit perventura, quocumque genere alienationis alienare præſumſerint, eo ipſo homines de Bearnio & de Martiano ac totius terræ alterius ab omni fidelitatis & homagii juramento eiſdem præſtito vel præſtando in poſterum ſint liberi & immunes, nec ad ipſius obſervationem de cetero teneantur; ſed obedire potius volumus & concedimus quod advenientibus dictis conditionibus, dictus dominus Henricus dotis nomine, & ipſa domina Conſtantia,in quam dominium præmiſſorum tranſtulimus dicto modo, & transferri volumus, & veram facere poſſeſſorem, & pro ipſis tunc conjugibus, in caſibus prænotatis, nos ibi conſtituimus, poſſidere poſſint integre & retinere corporaliter ſaiſinam & poſſeſſionem, vel quam prædictorum omnium & ſingulorum auctoritate, motu, & voluntate propriis, ſine principis domini vel judicio vel alterius cujuſcumque voluntate alia, auctoritate vel mandato, & quod actus poſſeſſionis, & qui poſſeſſionem vel ſaſinam tribuunt vel conſervant, & detentatio noſtri vel noſtro nomine facta, interim vel in poſterum eiſdem domino Henrico & dominæ Conſtantiæ & heredibus & ſucceſſoribus ſuis in nullo præjudicet, ſed eis tribuat, & pro eis, & eorum nomine omnia proceſſiſſe intelligantur, facta autem in adipiſcenda ſaſina vel quaſi poſſeſſione . . . . præſtandi, nihilominus concedentes quod dictus dominus Edoardus ſuique ſucceſſores in Vaſconia verum ratificent, auctoriſent, & rata & illibata ſubſiſtere faciant de plano, & ſine cauſæ cognitione, vel noſtris ſucceſſoribus aliis irrequiſitis, omnia ſupradicta; adjicimus quod idem dominus Henricus & domina Conſtantia, prout eis advenerint ſupradictæ ſuprapactiones hujuſmodi, non permutabunt, nec alienabunt, non vendent, non tranferent, nec extra manum ſuam ponent, niſi in liberos heredeſque ſuos, ſecundum continentiam præmiſſorum. Hæc concedentes, dum tamen juxta promiſſum pro eo factum, idem dominus Henricus aſſignet nobis dictæ Con-

Digitized by Google

ſtantiæ nomine dotalitii ſeu arrarum mille libras ſterlingorum in reditum, ad cognitionem dicti domini Edoardi & dominæ reginæ matris ejus, vel eorum alterius, ſi ambo intereſſe non poſſent aut nolint, & poſt deceſſum dicti domini regis Alemanniæ patris ſui idem dominus Henricus, Domino auctore, ſuperſtes aſſignabit dictum dotalitium ſeu arras ſecundum conſuetudinem Angliæ, ad arbitrium domini Edoardi & dominæ reginæ Angliæ prædictorum, aſſignatione prima mille libr. pro ...... reputata. Et nos ſupradicti Johannes de ſancto Bricio & Michael *Malconduyt* milites, nuncii & procuratores dicti domini noſtri Henrici nomine, recepta ſaſina, traditione, & poſſeſſione prædictorum duorum vicecomitatuum Brulhenſis & Gavardani cum pertinentiis, juribus, & eſchaetis omnibus, eorumdem pactionibus, & obligationibus omnibus omnia ſupradicta admittimus, & nomine quo ſupra promittimus quod idem dominus Henricus matrimonium, conſtitutum dotalitii, & arrarum, & alia faciat & compleat, prout in dictis domini Edoardi & domini Gaſtonis litteris, & in præſentibus ſignatis pactionibus & conditionibus appoſitis continetur. Et ad majorem præmiſſorum firmitatem nos prædicti Gasto & domina Matha & eorum primogenita Constantia, quod prædicta faciamus & compleamus & illibate ſervemus, per nos vel interpoſitum numquam contraventuros in animas noſtras, & prædicti Johannes de S. Bricio & Michael *Malconduit*, juxta formam mandati noſtri in animam dicti domini Henrici, quod prædicta fiant & compleantur, & nos faciamus & procuremus ea fieri & compleri pro viribus, & ſpecialiter quod dictus dominus Henricus concluſurus matrimonium perſonaliter veniat citra mare, quod ad partem ſuam pertinet completurus, tam nos, quam per procuratores prædictorum domini Henrici & dominæ Conſtantiæ, & cum ipſis ad ſancta Dei evangelia corporaliter manu tacta juramus. Actum fuit hoc apud Montem-Martianum die Mercurii poſt octavam B. Martini anno Domini MCCLXVIII. præſentibus & vocatis ad hæc teſtibus domino (a) A. archiepiſcopo Auxitanenſi, domino (b) P. epiſcopo Adurenſi, domino (c) R. epiſcopo Bigoritenſi, domino Geraldo epiſcopo Lectorenſi, domino (d) Gen. epiſcopo Olorenſi, domino E. comite Bigorritenſi, domino G. de Armaniaco, domino Tartaſſenſi vicecomite, domino Johanne de *Greilli*, domino Thoma de *Hipegabe* ſeneſcallo Vaſconiæ, domino Garſia Ard. de A *Navalh*, & aliis militibus. In quorum omnium teſtimonium & æternam memoriam, nos prædicti Gasto, domina Matha, domina Constantia, una cum venerabili patre epiſcopo Lectorenſi, domino Thoma de *Hypegabe* ſeneſcallo Vaſconiæ, domino Johanne *Greilli*, domino Johanne de ſancto Bricio & domino Michaële *Malconduit* milite ſigilla noſtra duximus præſentibus apponenda.

B

EMANCIPATIO CONSTANTIÆ filiæ Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis.

Noverint univerſi, quod coram nobis Thoma de *Ypegabe* milite, ſeneſcallo Vaſconiæ pro tribunali ſedentibus, conſtitutis nobili viro domino Gastone vicecomite Bearnenſi, domino Montis-Cathani & Caſtri-veteris, & ejus primogenita Constantia, idem dominus Gaſto ipſam filiam ſuam adultam volentem & requirentem emancipavit, & a lare, & a manu ſua, & a poteſtate patriæ poteſtatis eamdem liberans & eximens, dedit & conceſſit ei poteſtatem licitam, & arbitrium liberum C agendi, reſpondendi & contrahendi, vel etiam teſtandi, obligandi ſe aliis, & alios ſibi & cetera omnia celebrandi, ordinandi & faciendi in judicio vel extra judicium; quæ quælibet mater-familias & ſui juris facere poteſt ſine impedimento quocumque, & obſcitu propriæ poteſtatis: cui emancipationi nos prædictus ſeneſcallus juxta requiſitionem ac voluntatem prædictorum patris & filiæ impendimus ſolemniter auctoritatem judicialem præſentis interpoſitione D decreti, & celebrata emancipatione hujuſmodi legitime, idem dominus Gasto dedit, conceſſit & contulit donatione pura & ſimplici inter vivos & coram nobis prædicto ſeneſcallo legitime inſinuata, & tradit per ſe & heredes ac ſucceſſores ſuos, eidem primogenitæ ſuæ dominæ Constantiæ pro ſe & heredibus ac ſucceſſoribus ſuis, recipienti ac ſtipulanti vicecomitatus de Gavardano & de Brulheſio cum juribus & pertinentiis eorumdem & omnibus eſchaetis, quæ jure hereditario vel aliter ex nunc vel in futurum ſibi exinde debent obvenire, vel poſſunt, & quidquid E habebant & habere debebant in diœceſi Vaſatenſi, cedens eidem dominæ jura & actiones omnes ſibi in prædictis & pro prædictis vicecomitatibus competentes & competituras, ad ſuas ſuorumque ſucceſſorum & heredum voluntates, juxta præſentis paginæ continentiam plene & perpetuo fa-

(a) Amanevo II. filio Rogerii & fratre Geraldi Armaniacenſis & Fidentiaci comitis qui anno 1262 factus eſt archiepiſcopus.
(b) Petro.
(c) Raimundo.
(d) Hic epiſcopus in catalogo epiſcoporum Olorenſium non comparet, ſed ejus loco habetur Compaignhus, ideoque hic irrepſiſſe erratum Amanuenſis oſcitantia credimus.

Digitized by Google

ciendas, & de evictione donationis idem donator per ſe ſuoſque heredes ipſi dominæ Conſtantiæ pro ſe & heredibus ac ſucceſſoribus ſuis recipienti obligans ſe & ſua, promiſit & convenit facere & portare in judicio & extra judicium inde guarantiam bonam & firmam. Libere dedit inſuper & conceſſit idem dominus GASTO per ſe & heredes & ſucceſſores ſuos eidem dominæ CONSTANTIÆ pro ſe & heredibus ac ſucceſſoribus ſuis in Bearnii & Martiani vicecomitatibus, & alia terra ſua quæ ſequuntur, videlicet quod ſi contingat ipſum dominum Gaſtonem, ſuperſtite herede legitimo ex ſe maſculo de conjuge ſua domina MATHA procreato decedere, habebit ex præſenti collatione ipſa domina Conſtantia ſuique heredes ac ſucceſſores mille libras Turonenſes in reditibus in loco rationabili, in terra ipſius domini Gaſtonis in qua volet aſſignanda circa portus ſub diſtrictu & dominio inclyti domini Edoardi vel heredum aut ſucceſſorum ipſius dominorum Vaſconiæ, ad arbitrium bonorum virorum, ac ſi non de iſta, ſed de alia ſuperinducenda uxore, heredem de ſe maſculum & legitimum, ipſum dominum Gaſtonem habere contingat ſibi ſuperſtitem, habebit dicta domina Conſtantia & heredes ac ſucceſſores ipſius in compenſationem dictarum mille librarum rendualium vicecomitatum de Martiano una cum prædictis vicecomitatibus de Brulheſio & de Gavardano ſibi ſupra collatis cum juribus eorum & pertinentiis & eſchaetis omnibus, quæ ex nunc vel in futurum, tam eidem domino Gaſtoni quam ejus uxori dominæ Mathæ in eiſdem vel pro eiſdem vicecomitatibus contingere vel obvenire poſſunt vel debent. In quibus duobus caſibus eadem domina Conſtantia . . . . . contenta terram & bona alia heredi prædicto maſculo ſuperſtiti poſt ejuſdem domini Gaſtonis deceſſum, quittabit per ſe ſuoſque heredes, & abſolvere tenebitur, & quittare ſi ab eodem herede maſculo, de ſupra collatis vice verſa quittatione & abſolutione conceſſis... Quod ſi forte ipſum dominum Gaſtonem ſine tali herede maſculo contingat decedere, aut eumdem heredem mori ſine liberis ſeu herede ex ſe, habebit dicta domina Conſtantia ſuique heredes & ſucceſſores, & retinebit pleno jure ex prima munificentia & conceſſione hujuſmodi vicecomitatus de Bearnio & de Gavardano & de Martiano cum pertinentiis ſuis & juribus & eſchaetis omnibus, eidem domino Gaſtoni & uxori ſuæ dominæ Mathæ, ex hereditaria ſucceſſione vel alio quocumque modo, ex nunc vel in futurum undecumque ſpectantibus. Terra autem & bona alia ipſius GASTONIS ab ipſa domina CONSTANTIA quittabuntur ad alios, juxta diſpoſitionem ejuſdem domini

A Gaſtonis, heredes vel ſucceſſores libere tranſmittenda: hoc acto tamen, quod ſi dictam dominam Matham præcedat dominus Gaſto, tenebit ad vitam ſuam ipſa domina Matha vicecomitatum de Martiano, utetur & fruetur, & faciet fructus ſuos: poſt cujus deceſſum idem vicecomitatus cum pertinentiis & juribus ſuis, & eſchaetis, ad eamdem dominam Matham jure hereditario aut alio quocumque modo undecumque ſpectantibus ad ſupradictam dominam Conſtantiam, & heredes ac ſucceſſores ſuos libere revertetur & remanebit ſicut ſuum. Fuit etiam actum quod eadem domina Conſtantia & heredes ejus ſuperſtites eidem domino Gaſtoni & ejus uxori dominæ Mathæ, perſolvere & complere tenebuntur teſtamenta ſecundum morem patriæ condita, creditoribus ſatisfacere, injurias emendare; ita tamen quod qui terram tenebit Hiſpanicam ſeu ultra portus conſtitutam, onera teſtamentorum hujuſmodi debitorum, injuriarum & emendarum ex illa terra & ejus actione provenientium ſubire habebit, & emendas & ſolutiones complere. Qui vero vicecomitatum Brulheſii tenebit aut ſuccedet in eo, quingentas marchas perſolvere tenebitur ad ſolvendum & complendum reſiduum prædictorum: adveniente tamen conditione, quod tres vicecomitatus, ſcilicet Bearnii, de Gavardano, & de Martiano juxta formam præſcriptam ad dictam dominam Conſtantiam revertantur, alioquin ſuperſtite herede maſculo & legitimo ipſius domini Gaſtonis, præconceſſa eidem dominæ Conſtantiæ libera & ſine omni onere remanebunt, eo ſalvo quod ſucceſſor vel heres vicecomitatus Martiani poſt deceſſum dominæ Mathæ perſolvet debita ipſius, & injurias emendabit. Actum quoque fuit quod ipſa domina Conſtantia, ſi decedat ſine liberis aut herede ſuperſtite & remanente, in mille libras Turonenſes teſtari poſſit, & quod ſibi conceſſum in quolibet honore, & quod omnes vicecomitatus prædicti cum juribus ſuis, pertinentiis & eſchaetis omnibus ad propinquos heredes ſuos juxta conſuetudinem Vaſconiæ revertantur: hoc addito, quod ſi in prædictis vicecomitatibus maſculi heredes ſuperſtites dictæ dominæ Conſtantiæ habeant ſuccedere, primogenitus duos vicecomitatus de Bearnio & de Martiano cum pertinentiis & juribus ſuis omnibus habeat. Si vero filiæ, altera illarum habeat duos vicecomitatus proxime dictos, ita quod vicecomitatus illi duo ex tunc non poſſint aliquo eventu ab invicem ſeparari. Quæ omnia ſupradicta fuerunt de aſſenſu & voluntate expreſſa dictæ dominæ Mathæ, & ea ratificabit & approbabit, & jus ſi quod ſibi pro dote vel alias competebat in præconceſſis & donatis, & competere potuit, aut poſſet in futurum per ſe

ſuoſque heredes & ſucceſſores dictæ dominæ Conſtantiæ, ſuiſque heredibus & ſucceſſoribus contulit & conceſſit perpetuo ſimpliciter & de plano, factione ſalva & executione ſui teſtamenti, uſque ad quadringentas marchas argenti, quas idem dominus Gaſto dicebatur & fatebatur ipſemet eidem conceſſiſſe jam dudum, & ſalva obligatione quam habet in vicecomitatu Bearnenſi ratione donationis propter nuptias ad vitam dictæ dominæ, quam dictus dominus Gaſto recognovit ipſam dominam Matham habere, ſuper hoc requiſitus, & certi de facto ac certiorati de jure ſupradictus dominus Gaſto & domina Matha uxor ejus, renunciaverunt ſpontanee juribus & cauſis, quibus donationes propter ingratitudinem donatarii, aut immenſitatem ſeu defectum inſinuationis legalis vel alias revocari poſſunt, aut revocanda ſeu irritanda aut invalida oſtendi vel fieri, & quibus cavetur pactum, donationem & conceſſionem de viventis hereditate aut ſucceſſione futura non valere, & ſimiliter dicta domina Matha in omnibus pertinentiis in obligatione propter nuptias quam habet in vicecomitatu Bearnenſi, juri legis vel de fundo dotali ſenatuſconſulto Utt. rei ux. actioni, & uterque conjug. doli & cujuſlibet deceptionis ac circumventionis in factum, & aliis ſubſidiariis actionibus & exceptionibus, & omni alio privilegio & favore hypothecarum per inſtrumentum introductis, & juris ſcripti civilis & communis municipalis, & conſuetudinalium & uſualium auxilio & beneficio: ita quod hæc generalis renuntiatio valeat ac proinde, ac ſi in ſingulis caſibus expreſſam deliberantibus renuntiationem, facta eſſet ſpecialiter & expreſſe, idem dominus Gaſto & domina Matha uxor ejus prædictorum donatorum dominium & ſaiſinam & poſſeſſionem ex nunc de vicecomitatibus Brulheſii & Gavardani vel in futurum advenientibus dictis modis vel conditionibus de aliis in dictam dominam Conſtantiam transferemus & transferri volentes, & ipſam dominam vere poſſeſſorem facientes in caſibus prænotatis, ſe per ipſa poſſidere ibi & in poſſeſſione eſſe conſtituerunt & conceſſerunt, quod eadem domina Conſtantia ſuique heredes & ſucceſſores ex nunc de dictis duobus vicecomitatibus Brulheſii & Gavardani, & in futurum de aliis, ſi dicti caſus ſeu conditiones prædictæ eveniunt, poſſint integre adipiſci, & retinere corporaliter ſaſinam, poſſeſſionem vel jura omnium prædictorum & ſingulorum auctoritate, motu & voluntate propriis, ſine cujuſque principis, domini, vel judicio alicujus vel alterius voluntate & auctoritate ſeu mandato, & actus poſſeſſionis, vel qui poſſeſſionem, vel ſaſinam tribuunt vel conſervant, aut detentatu dicti domini Gaſtonis

A vel dominæ Mathæ vel alterius alicujus contra ordinationem & conceſſionem prædictam, eidem Conſtantiæ & ſuis ſucceſſoribus non præjudicet, ſed potius jus tribuat. Et propterea & ejus nomine omnia proceſſiſſe intelligantur eſſe facta; ſed in his juribus incorporalibus adipiſcendi ſaiſinam ſeu poſſeſſionem vel quaſi .... eidem dominæ Conſtantiæ & ejus heredibus & ſucceſſoribus iidem conjuges conceſſerunt, nihilominus concedentes quod inclytus dominus Edoardus ſuique ſucceſſores & heredes in Vaſconia ven. ratificent, auctoriſent, & rata ſubſiſtere faciant, & illibata
B ac valida perdurare de plano & ſine cauſæ cognitione irrequiſitis & inconſultis dictis conjugibus & aliis eorum ſucceſſoribus omnia ſupradicta. Et ad majorem firmitatem idem dominus Gasto & domina Matha uxor ejus, fide præſtita corporali ad ſancta Dei evangelia manu tacta corporaliter juraverunt, quod omnia & ſingula ſupradicta incontaminata teneant, & obſervent, & numquam per ſe vel interpoſitum contra veniant aut faciant ullo modo, nec fecerunt nec factum eſſe ſciunt vel credunt,
C aliquid propter quod ſupradicta firmitatis obtinere non debeant fulcimentum. Inſuper dicta domina Conſtantia receptis donationibus & conceſſionibus hujuſmodi juxta voluntatem & requiſitionem dicti domini Gaſtonis patris ſui ſponte promiſit, & jurata ad Dei evangelia manu tacta corporaliter firmavit, & ſuper cartam conceſſit quod prædicta obſervet, & ſi prædicta terra ſeu præfati vicecomitatus ad ipſam ſub conditionibus dictis modis ſeu pactionibus
D advenirent jam, ſeu advenerint in futurum, per donationem ſeu ſucceſſionem vel alio quolibet modo, non permutabit, non alienabit, non vendet, non transferet in alium, nec extra manum ſuam ponet niſi cauſa dotis vel matrimonii contrahendi, vel in alios heredeſque ſuos, quod poſſe fieri fuit ſibi a dictis parentibus expreſſe conceſſum. Actum fuit hoc apud Montem-Martiani die Mercurii poſt octavam beati Martini hyemalis anno Domini MCCLXVIII. præſentibus & vocatis teſtibus reverendis patribus domino A. archiepiſcopo Auxitanenſi, domino P. Adurenſi epiſcopo, domino R. epiſcopo
E Bigoritenſi, domino G. Lectoratenſi, domino C. Olerenſi epiſcopo. domino E. comite Bigoritenſi, domino G. de Armaniaco, domino P. vicecomite * *Tarrazenſi*, domino J. de *Greili*, domino Garſia Ar. de *Navalh*, domino B. de Coarraza & militibus aliis in quorum omnium teſtimonium & æternam memoriam nos prædictus ſeneſcallus, una cum dicto domino Gaſtone & ejus uxore domina Matha & domina Conſtantia, venerabili patri epiſcopo Lactorenſi, domino J. de *Greili*, domino J. de S.

* f. Taraſcenſi.

Bricio & domino Michaële *Malconduit* militibus ſigilla noſtra duximus præſentibus apponenda.

Compaignhi.

LITTERÆ C. EPISCOPI Olorenſis continentes pacta matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemanniæ & Conſtantiam natam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis.

NOverint univerſi præſentes litteras inſpecturi, quod nos C. Dei permiſſione Olorenſis epiſcopus vidimus & diligenter legimus litteras non abolitas, non cancellatas, nec in aliqua parte ſui vitiatas, ſigillatas ſigillis nobilium dominorum illuſtris domini EDOARDI regis Angliæ primogeniti., & domini GASTONIS Dei gratia vicecomitis Bearnii, quarum tenor talis eſt: Notum ſit omnibus, quod anno Domini MCCLXVI. in octava purificationis B. Mariæ Londoniis in præſentia dominæ A. reginæ Angliæ, illuſtrium & nobilium virorum domini EDOARDI Angliæ regis primogeniti, domini ROGERII DE MORTUO-MARI, domini THOMÆ de *Clare*, domini JOHANNIS de *Greili*, fratris R. prioris provincialis ordinis Prædicatorum in Anglia, & W. de Orſaco archidiaconi Bathonienſis ſic ordinatum eſt & conceſſum ſuper negotio matrimonii contrahendi inter dominum HENRICUM primogenitum domini regis Alemanniæ & dominam CONSTANTIAM primogenitam domini Gaſtonis vicecomitis Bearnii, quod idem dominus GASTO dabit in maritagium cum prædicta domina Conſtantia dicto domino Henrico vicecomitatus de Brulheſio & de Gavardano cum pertinentiis eorumdem, & ſi proceſſu temporis contingat dominum Gaſtonem habere heredem ex domina Matha nunc uxore ſua, ipſe dabit eidem domino Henrico cum prædicta domina Conſtantia poſt deceſſum ſuum ultra duos vicecomitatus prædictos M. libras Turonenſes in reditibus tam in terra ſua propria circa portus in loco rationabili & competenti, quam in terra dictæ dominæ Mathæ uxoris ſuæ, & hoc faciet firmare per dictam uxorem ſuam ſufficienter & aſſecurare, prout neceſſe fuerit, alioquin ipſe aſſignabit prædictas mille libras Turonenſes in terra ſua propria. Quod ſi heredem maſculum non habuerit ex eadem domina Matha nunc uxore ſua, ipſe dominus Gaſto dabit eidem Henrico cum dicta domina Conſtantia poſt deceſſum ſuum vicecomitatus de Gavardano & de Brulheſio & de Martiano, & ſic erit liberatus omnino a prædictis mille libris Turonenſibus in reditibus: ita tamen quod dicta domina Matha ſi ſupervixerit eidem domino Gaſtoni, habebit ad vitam ſuam vicecomitatum de A Martiano prædictum, & poſt obitum ejuſdem dominæ Mathæ, dictus vicecomitatus de Martiano ad dictum dominum Henricum & dominam Conſtantiam & eorum heredes incontinenti libere revertatur, una cum omnibus eſchaetis quæ per ſucceſſionem, vel quocumque alio modo ad ipſam dominam Matham pervenire ſeu devenire debent, ex nunc de jure, & hoc intelligitur, ſi filium maſculum dictus dominus Gaſto non habeat ab ea, & de his per ipſam dominam Matham faciet ipſe dominus Gaſto ſufficientem facere ſecuritatem, & dicti B dominus Henricus & Conſtantia & heredes ipſorum tenebuntur perſolvere debita ejuſdem dominæ Mathæ, & teſtamentum complere ſecundum morem patriæ, & de hoc dicti dominus Henricus & Conſtantia ſufficientem facient ſecuritatem. Si autem contingat, quod dictus dominus Gaſto habeat filium maſculum de alia uxore; quam de dicta domina Matha, de legitimo tamen matrimonio, dictus dominus Gaſto dabit dictis domino Henrico & Conſtantiæ vicecomitatus de Gavardano & de Brulheſio & de C Martiano, cum pertinentiis eorumdem, & omnes eſchaetas quæ de jure hereditario vel alio modo ex nunc provenire debent dominæ Mathæ prædictæ, & dicti domini Henricus & Conſtantia quittabunt pro ſe & ſuis domino Gaſtoni & heredi ſuo maſculo, ſi ipſum habeat, totum jus quod eis competere debet in aliis terris & eſchaetis domini Gaſtonis, præter quam tres vicecomitatus prædictos, & præter eſchaetas, quæ ex nunc dominæ Mathæ prædictæ provenire poſſunt. Et ſi contingat dominum Gaſtonem decedere ſine herede maſculo, vel etiam ipD ſum heredem maſculum, ſi forſan haberet decedere ſine herede de ſe, ipſe dominus Gaſto dabit poſt mortem ſuam dictis domino Henrico & Conſtantiæ & eorum heredibus vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano & de Martiano cum pertinentiis ſuis & eſchaetis, quæ ex nunc poſſunt ipſi domino Gaſtoni devenire jure hereditario vel alio modo undecumque, & de vicecomitatu Brulheſii, & de tota terra ſua & uxoris ſuæ prædictæ, quam modo detinent, licebit domino Gaſtoni ſuam facere voluntatem: ita tamen quod eſchaetæ, quæ ex nunc juE re hereditario eidem vel alio modo provenire poſſunt undecumque, ſi heredem maſculum non habeant, poſt mortem ſuam ad dictos dominum Henricum & Conſtantiam, & heredes ſuos libere revertantur. Si vero contingat, quod abſit, dictam dominam Conſtantiam decedere ſine prole & herede ſuperſtite vel remanente, omnes vicecomitatus prædicti & eſchaetæ redirent ad propinquiores heredes, ſecundum conſuetudinem patriæ. Idem vero dominus Henricus & Conſtantia, & heredes eorum ſuperve-

Digitized

nientes, dominis Gaſtoni & Mathæ uxori ſuæ tenebuntur complere teſtamenta dictorum dominorum Gaſtonis & Mathæ uxoris ſuæ, injurias emendare, & debita ſolvere ſecundum conſuetudinem terræ. Actum eſt etiam, quod idem dominus Henricus dabit eidem Conſtantiæ pro dote ſeu arris mille libras ſterlingorum in redditibus, quas aſſignabit eidem ad cognitionem dominæ reginæ Angliæ & domini Edoardi, vel eorum alterius, ſi ambo intereſſe non poſſent aut nollent. Et ſi contingat dominum regem Alemanniæ patrem ſuum decedere, ipſo ſuperſtite, ipſe aſſignabit dictam dotem ſeu arras ſecundum conſuetudinem Angliæ & Edoardi vel alterius eorum, ut dictum eſt, & aſſignatio mille librarum ſterlingorum prædictarum pro nullo habebitur. Firmabit etiam per juramentum & cartas quod dictos vicecomitatus de Bearnio, de Gavardano, & de Martiano & de Brulheſio, ſi ad ipſum transferantur per deceſſum domini Gaſtonis, vel eorum aliquid non permutabit, non vendet, non alienabit, nec extra manum ſuam ponet ſeu transferet, niſi ad heredes ſuos & dictæ dominæ Conſtantiæ: ita quod ſi heredem maſculum ex eadem habeat, ille heres illos vicecomitatus habeat: ſi vero filias ſine maſculo haberet, una filia haberet duos vicecomitatus, de Bearnio videlicet & de Martiano; ita quod ipſi duo vicecomitatus ab invicem ſeparari non poſſint. Firmabit etiam dictus dominus Henricus per juramentum & cartas, quod quando ipſe dictam dominam Conſtantiam in poteſtate ſua habuerit, ipſi duo pro ſe & ſuis quittabunt dicto domino Gaſtoni & ſuis, ſi contingat ipſum habere filium de alia uxore quam de domina Matha & de legitimo matrimonio natum, totum jus quod eis competet in aliis terris prædicti domini Gaſtonis, præter quam dictos tres vicecomitatus de Gavardano, de Brulheſio, & de Martiano, cum pertinentiis eorumdem, & præterquam eſchaetas quæ dictæ dominæ Mathæ provenire poſſunt ex nunc undecunque jure hereditario vel alio modo & ſuper his dabunt cartas eis ad arbitrium bonorum virorum a partibus electorum ſub ſigillis ſuis & domini Edoardi. Actum eſt etiam, quod de omnibus conditionibus ſupradictis complendis & inviolabiliter obſervandis, jurabunt & affirmabunt partes prædictæ, & fient inde cartæ & inſtrumenta ad arbitrium bonorum virorum a partibus electorum, & ſigillabuntur ſigillis eorum & ſigillo domini Edoardi, qui ea approbabit, & faciet tenorem compleri & obſervari ad complendum & perficiendum matrimonium ſupradictum cum omnibus conditionibus & conventionibus ſupradictis, juravit in animam dicti domini Henrici dominus Rogerius de Mortuo-mari de præcepto domini Edoardi, quod idem dominus Edoardus faciet poſſe ſuum, quod rex Alemanniæ aſſignabit dictæ dominæ Conſtantiæ pro dote ſeu arris mille libras ſterlingorum in redditibus, ut dictum eſt, in terram ſuam. Similiter juravit dominus Gaſto, quod prædictum matrimonium faciet & complebit pro parte ſua & dictæ dominæ Conſtantiæ filiæ ſuæ, prout ſuperius eſt expreſſum. Ad majorem autem hujus rei ſecuritatem, præfati nobiles dominus Edoardus & dominus Gaſto ſupradicti in ſignum teſtimonii, approbationis & conſenſus huic ſcripturæ partibus alternatim diviſæ ſigilla ſua fecerunt apponi. Datum anno, die & loco prædictis. In cujus rei teſtimonium nos prædictus C. ſigillum noſtrum præſenti cartæ duximus apponendum. Datum apud Salvam-terram XVII. Auguſti menſis anno Domini MCCLXVII.

LITTERÆ ALIENORÆ REGINÆ & Edoardi primogeniti Angliæ.

UNiverſis Chriſti fidelibus ad quos litteræ præſentes pervenerint ALIANORA Dei gratia illuſtris regina Angliæ & EDOARDUS illuſtris regis Angliæ primogenitus ſalutem in domino ſempiternam. Cum inter virum nobilem dominum Gaſtonem de Bearnio ex parte una, & dominum Henricum regis Alemanniæ primogenitum ex altera ſuper dote dominæ Conſtantiæ ipſius domini Gaſtonis primogenitæ aſſignata ſeu etiam aſſignanda, intervenerit jam dudum quædam conventio in ſcriptis redacta, in qua aliqui articuli declaratione, & aliqui ſuppletione aliqua indigent, ipſæque partes ſuper declarationem & ſuppletionem prædictam, atque commutationem ſeu reformationem ipſius conventionis in melius noſtro ſe totaliter & libero arbitrio, dicto, ſeu laudo, commiſerint, prout in inſtrumento ſuper hoc confecto plenius continetur. Nos plena deliberatione præhabita & prudentium virorum conſilio requiſito, illum articulum, qui onus reſpicit teſtamenti, quod onus dominus Gaſto ſeu domina Matha domino Henrico . . . . & intendere principaliter tamquam domino ſuo proximiori heredi dictæ dominæ Conſtantiæ, ſecundum conſuetudinem & leges Vaſconiæ, ſi in totum diſtractio ſequeretur, vel ſi pro parte ei qui Bearnum tenebit ſucceſſores domini Gaſtonis ſint perpetuo intendentes, juri illuſtris regis Angliæ in omnibus obſervare, & dicti dominus Henricus & Conſtantia, homologato expreſſe noſtro arbitrio, in noſtra juraverunt præſentia, ſe omnia & ſingula ſupradicta ſervaturos, & numquam contraventuros in aliquo præmiſſorum. In quorum omnium teſtimonium &

Digitized by Google

firmitatem perpetuam præſentem ſcripturam noſtrorum munimine ſigillorum una cum ſigillis prædictorum domini Henrici atque dominæ Conſtantiæ fecimus roborari, Datum apud Vindeſores in quindena pentecoſtes anno domini MCCLXX.

EPISTOLA GASTONIS vicecomitis Bearnenſis ad Eduardum primogenitum regis Angliæ.

Petit ut duo millia librarum Turonenſium quas annuatim percipiebat, cedant Henrico primogenito regis Alemanniæ.

EXcellentiſſimo domino ſuo domino EDUARDO illuſtris regis Angliæ primogenito, ſuus GASTO vicecomes de Bearnio ſalutem & ſe ad omnia ſua mandata & beneplacita paratus.

Cum habeamus & percipiamus annuatim quo ad vitam noſtram tantum duo millia librarum Turonenſium ex majori coſtuma Burdigalenſi, & inter nos ex una parte, & nobilem virum Henricum inclyti principis RICHARDI Dei gratia regis Alemanniæ primogenitum ex altera, pro quibuſdam conventionibus habitis inter nos & ipſum in hoc convenimus, quod dictus dominus Henricus dicta duo millia librarum quoad vitam noſtram tantum annuatim percipere teneatur, & excellentiam veſtram rogamus & requirimus, quantum poſſumus cum effectu, quatenus eidem domino Henrico veſtras patentes litteras concedatis & tradatis, continentes, quod ipſe duo millia librarum Burdigalenſium quo ad vitam noſtram tantum poſſit percipere annuatim ſub conditione, quod ſi contingat, quod abſit, ipſum ſeu Conſtantiam ejus uxorem filiam noſtram decedere, antequam decedamus, abſque herede a dicta Conſtantia procreato, quod dicta duo millia ad nos revertantur, & quod conventiones inter nos & ipſum habitæ, quo ad hoc obtineant alicujus roboris firmitatem. Datum apud Arnolium die Martis poſt feſtum exaltationis S. Crucis anno Domini MCCLXIX.

CARTA CAPITULI MELDENSIS quod non poteſt exigere annuale ab eccleſia de Mintriaco.

Anno 1271. Ex cartario Kalenſi.

UNniverſis præſentes litteras inſpecturis decanus & capitulum Meldenſis eccleſiæ ſalutem in Domino. Notum facimus quod cum J. bonæ memoriæ quondam epiſcopus Meldenſis, una nobiſcum duxerit ſtatuendum, ut uſque ad decennium tempore dicti ſtatuti computandum, omnes fructus & proventus eccleſiarum patrochialium & beneficiorum civitatis & diœceſis Meldenſis, quæ alio modo quam per permutationem infra dictum vacarent decennium, per primum annum ipſius vacationis converterentur in refectionem & reparationem eccleſiæ Meldenſis prædictæ, ut dictum ſtatutum firmitum robur plenius obtineret, tum humiliter ſupplicavimus religioſæ dominæ abbatiſſæ de Kala Pariſienſis diœceſis, quod ipſa dicto ſtatuto in quantum tangebat eccleſias parochiales in diœceſi Meldenſi, ad ejus patronatum ſpectantes, ſuum impertiret aſſenſum. Quæ noſtris ſupplicationibus inclinata, & neceſſitati noſtræ compatiens eccleſiæ, dicto ſtatuto aſſenſum ſuum libenter præbuit; & nos promittimus & promiſimus eidem ſub teſtimonio præſentium litterarum quod elapſo dicto decennio quod initium habuit anno Domini MCC. ſexageſimo octavo menſe Decembri in dictis eccleſiis parochialibus ad ejuſdem abbatiſſæ patronatum ſpectantibus, nihil reclamabimus ratione ſtatuti antedicti. Datum anno Domini MCCLXXI. menſe Aprili.

DIPLOMA RUDOLFI imperatoris pro S. Maximino.

Ne quis advocatus advocatiam aut alia ad monaſterium pertinentia alienare valeat abſque abbatis conſenſu.

Anno 1273. Ex cartario S. Maximini.

RUDOLPHUS Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, univerſis ſacri imperii Romani fidelibus præſentes litteras inſpecturis gratiam ſuam & omne bonum. Cum divorum imperatorum & regum inclytæ recordationis anteceſſorum noſtrorum geſta pia mente revolvimus, & internæ conſolationis oculis perſpicimus, ut eorum juſtis exemplis noſtra coaptemus veſtigia, in voto gerimus, ac in deſiderio continemus, ſperantes, quod ex eo quod eccleſias & eccleſiaſticas perſonas divino cultui deputatas liberas atque a preſſuris ereptas pleniori præ ceteris gratia confovemus conceſſa, nobis deſuper ſalus & gratia debeat ampliari. Hinc eſt quod nos cum monaſterium ſancti Maximini, qui in ſuburbio Trevirorum requieſcit, ſpeciali proſequamur gratia & favore, volumus ac mandamus auctoritate regia firmiter & diſtricte, ne quis advocatorum dicti monaſterii advocatiam ipſi monaſterio attinentem vel quaſcumque res alias ab ipſo monaſterio venditionis, collationis vel donationis titulo alienare valeat ullo modo, niſi prius eiſdem abbati & conventui ablata & exhibita fuerint ad emendum, quas infra legitimum tempus iidem abbas & conventus, ſi volent, emere tenebuntur. Alioquin ex tunc licebit eiſdem venditoribus eas vendere, quibuſcumque perſonis, quæ monaſterio prænotato recalcitrare non valeant in ſolvendis & exhibendis his omnibus, ad quæ ſæpedicto

Digitized by Google

ſæpedicto monaſterio ſint aſtricti. Inhibentes ſimiliter ſicut ante, ne quis bona poſſidens, unde prædicto monaſterio homagium fieri eſt conſuetum, ipſa bona vendere valeat vel pignori obligare, niſi abbatis ad hoc accedente conſenſu & licentia ſpeciali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis infringere, vel eidem in aliquo auſu temerario contraire. Quod qui facere forte præſumſerit, gravem noſtræ indignationis offenſam ſe noverit incurſurum. In cujus rei teſtimonium & perpetuum roboris firmamentum, præſens ſcriptum exinde conſcribi & majeſtatis noſtræ ſigillo juſſimus communiri. Datum Argentinæ III. nonas Januarii indictione II. anno [a] Domini (a) MCCLXXIII. regni vero noſtri anno primo.

EPISTOLA ABBATUM ordinis S. Benedicti diœceſis Colonienſis ad Gregorium papam X.

Henricum abbatem Brunvvillarenſem omnium nomine ad concilium Lugdunenſe deputant.

Anno 1274. *Ex mſ. Gadbacenſi.*

SAnctiſſimo in Chriſto patri ac domino ſacro-ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummo pontifici Gregorio X. S. Pantaleonis, S. Martini, S. Viti Gladbacenſis, S. Heriberti Tuitienſis, S. Michaëlis archangeli Sibergenſis, & in Graffechaſſt monaſteriorum ordinis S. Benedicti Colonienſis civitatis & diœceſis, necnon decanus Malmundarienſis ejuſdem ordinis & diœceſis cum genuum flexione devota pedum oſculatione beatorum.

Sanctitati veſtræ ſignificamus, quod nos & quilibet noſtrum juxta promiſſionem ſanctitatis veſtræ ſuper procuratoribus, abbatibus & patribus non exemtis de ſingulis diœceſibus ad concilium deſtinandum venerabilem virum dominum abbatem HENRICUM Brauwillerenſis monaſterii abbatem ordinis S. Benedicti Colonienſis diœceſis exhibitorem præſentium, pro nobis & quolibet noſtrum in curia veſtræ ſanctitatis, verum & legitimum procuratorem noſtrum conſtituimus, fecimus, ordinavimus, ad recipiendum apoſtolicum mandatum cum omni ordinatione ipſius concilii ſuper his quæ in eodem concilio ſunt agenda, dantes eidem poteſtatem, & ſpeciale ac plenum ac legitimum mandatum præſtandi in noſtras animas, ſi opus fuerit, cujuſlibet generis juramentum, & ad faciendum omnia pro nobis & nomine noſtro in eodem concilio, quicquid nos facere poſſemus ſeu deberemus, ſi perſonaliter præſentes eſſemus, & quicquid facere poteſt & debet verus & legitimus procurator, ratum & gratum habentes quicquid

A procurator pro nobis fecerit in præmiſſis. In cujus rei teſtimonium ſubſcriptum ſigillis noſtris duximus muniendum. Datum dominicæ Incarnationis anno MCCLXXIIII.

CARTA PHILIPPI III. REGIS.

De fundatione quam fecit Johannes Sarracenus regis cambellarius in diverſis eccleſiis.

Anno 1275. *Ex cartario Cilinſ.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod cum inclytæ recordationis præcariſſimus dominus & genitor noſter LUDOVICUS rex Francorum, ſi-
B cut per litteras ejuſdem evidenter apparet, conceſſerit defuncto JOHANNI SARRACENI quondam cambellario noſtro & AGNETI ejus uxori, ut ipſi decem & octo libras Pariſienſes annui reditus percipiendas in noſtra præpoſitura Pariſienſi ad feſtum aſcenſionis domini annuatim, quas emerant a GALTERO DE NEMOSIO milite quondam Franciæ mareſcallo, qui eas percipiebat ſingulis annis ad dictum terminum in compotis dicti genitoris noſtri Pariſius ad Templum, poſſent diſtribuere & con-
C ferre pro anniverſariis ſuis piis locis, videlicet pauperi congregationi Cœcorum Pariſius prope eccleſiam B. Honorati degentium, S. Antonii Pariſienſis, B. Mariæ regalis juxta Pontiſaram, & de Kala monaſteriis, ſecundum quod idem Johannes & Agnes ejus uxor ordinandum viderent pro animarum ſuarum ſalute, ac poſtmodum idem Johannes, dum adhuc viveret & ejus uxor unanimi voluntate, ſicut intelleximus, dictas XVIII. libras Pariſienſes redituales locis prænominatis diſtribuendo ſtatuerint & ordinaverint, quod de ipſis dicta congregatio Cœcorum ſex libras, moniales di-
D cti monaſterii B. Mariæ Regalis ſex libras, moniales S. Antonii Pariſienſis LX. ſolidos, & moniales de Kala LX. ſolidos Pariſienſes annuatim pro anniverſariis ipſorum Johannis & Agnetis in locis eiſdem in poſterum faciendis, percipiant perpetuo & habeant ad opus pitantiæ dictæ congregationis & dictorum monaſteriorum conventibus diebus anniverſariorum faciendæ. Nos prædicta rata & grata habentes, volumus & concedimus, quod dicti Cœci & dictorum monaſteriorum moniales dictas XVIII. libras
E annui reditus in præpoſitura noſtra Pariſienſi in dicto termino, ut dictum eſt, in perpetuum habeant & percipiant abſque coactione vendendi vel extra manum ſuam ponendi. Quod ut ratum & ſtabile permaneat in futurum, præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Pariſius anno Domini MCCLXXV, menſe Julio.

(a) Incipiendo annum a paſchate, alioquin MCCLXXIV.

CARTA PHILIPPI III. REGIS Francorum.

De Villa de Fontibus-Cadoci Petro de Brocia conceſſa.

Anno 1275. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos dum grata & accepta obſequia dilecti cambellani fidelis noſtri PETRI DE BROCIA domini Baugeſii nobis hactenus per eum promte & devote exhibita, debita meditatione penſamus, dignum reputamus & debitum, ut eidem extendamus manum retributionis juxta ſuorum laudabilium exigentiam meritorum. Hinc eſt quod nos eidem Petro tamquam bene merito & ſuis heredibus ac ſucceſſoribus damus, concedimus & quitamus in perpetuum manerium noſtrum & villam de Fontibus-Cadoci cum eorum pertinentiis & juribus, ſcilicet campi partibus, cenſibus, pratis, corveriis carrucarum, caponibus, gallinis & ovis reditualibus, emendis, vendis, releveiis, boſcis garemiis, aquis, piſcariis, vivariis, molendino, & terris tam cultis quam incultis, & aliis ſi quæ habemus ibidem quæ pertineant vel quomodo libet adjaceant ſupradictis, cum omnimoda eorumdem juſtitia alta & baſſa, ſpatæ quoque placito & omnibus quæ ad placitum ſpatæ pertinent vel poſſunt aliquatenus pertinere. Conceſſimus eidem præterea quod nemora ad eadem manerium & villam adjacentia poſſint ipſi Petrus ejuſque ſucceſſores & heredes, vel cauſam ab eo habituri de cetero vendere abſque dangerio (a) & tertio, quandocumque voluerint, noſtra vel ſucceſſorum noſtrorum licentia non petita: quittantes dicto PETRO ſuiſque heredibus & ſucceſſoribus in perpetuum ballum & gardam quamlibet prædictorum, de quibus idem Petrus homagium nobis fecit, nihil præter quam focagium, reſortum, & homagium ipſius Petri & ſucceſſorum ſuorum in eiſdem, nobis vel noſtris ſucceſſoribus retinentes. Quod ut ratum & ſtabile permaneat in futurum, præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum apud Ebroicas anno Domini milleſimo CCLXXV. menſe Octobri.

[a] (a) Dangerium vocabant quidquid iuri ſtricto atque adeo confiſcationi obnoxium erat. Dangerium vero in re foreſtaria dicebant jus quod rex habebat in foreſtis, in quibus proprietarii inconſulto rege lignum cædere non poterant.

EPISTOLA PETRI ABBATIS S. Vincentii Metenſis ad abbatem & conventum Walciodorenſem.

Renovat cum eis antiquam ſocietatem.

Anno 1276 Ex mſ. Walciodorenſ.

VIris venerabilibus & religioſis ac in Chriſto reverendis dominis & fratribus ſuis Dei gratia abbati totique conventui Walciodorenſi, Leodienſis diœceſis, ordinis ſancti Benedicti, PETRUS divina permiſſione abbas ſancti Vincentii Metenſis, totuſque ejuſdem loci conventus, ejuſdem ordinis, ſalutem & ſinceræ dilectionis augmentum.

Cum, ſecundum dictum Apoſtoli, in noviſſimis temporibus debeat tepeſcere caritas religioſorum, & paſtorum eſt ejus ſemper incendium refovere, & quod alta radice fundatum eſt ramis pullulantibus ampliare. Inde eſt quod cum ab antiquo inter nos & eccleſiam veſtram extitit conſuetudo memoranda, ut perſonas noſtras reciperetis & veſtras reciperemus in ſocietate & fraternitate noſtra tantummodo ſpirituali. Nos animo benevolenti concepimus, ut ipſa pietatis actio, quæ hactenus ſpiritualibus ſtudiis viguit, temporalibus etiam proficiat incrementis, ne propter diſtantiam locorum & minus uſitatam frequentiam perſonarum ſpiritualis fraternitas ad nihilum redigatur. Quapropter veſtræ reverentiæ humiliter ſupplicamus, quatenus id ſanctæ & conſervandæ conſuetudini noſtræ adjici permittatis, ut perſonæ de veſtris ad nos, ſive de noſtris ad vos cum licentia ſui abbatis ex quacumque cauſa ſeu ratione tranſitus aut recreationis, vel pro obſervanda ordinis diſciplina deſtinatæ, præbendarum illarum quæ clauſtralibus competunt, recipiant portionem. Vobis autem in ſignum voti veſtri a nobis recepti & approbati præſentem cartulam ſimilem veſtræ remittimus temporibus duraturam. Actum anno Domini milleſimo CCLXXVI. menſe Octobri.

SEQUITUR EXEMPLAR ſocietatis initæ cum monaſterio Gorzienſi.

Ex mſ. Walciodorenſ.

P. Dei gratia Gorzienſis abbas & totus ejuſdem loci conventus L. Walciodorenſi eadem gratia abbati ceteriſque ejuſdem loci fratribus, laudabili conventui cum augmento gratiæ ſalutarem diligentiam, & ſuarum orationum in Chriſto & beneficiorum in pauperes eamdem quam & . . . . . partem.

Cum Deus miſerator & miſericors Dominus fidelia fidelium per ſuum prophetam laudabiliter approbans conſortia, dicens quam jocundum, quam delectabile, quam

glorioſum habitare fratres in unum, tam de terrena unius religioſitatis fidelium cohabitatione, tam de unius fidei in qua cuncti fideles ad ſuam redemtionem Chriſto tenentur uniri unione, tam de noſtrorum beneficiorum & orationum, quam inter noſtræ profeſſionis & religionis coheredes debemus partiri maxime communi participatione loquens, admoneat nos omnibus & omnes nobis pro Chriſti ſalute ſociari ſpecialiter, & ſuper omnes congregationes alias veſtræ diligimus ſocietati vinculo indiſſolubili alligari. Nos ſiquidem ſuper veſtra ſocietate unanimi congaudentes gaudio, quam & niſi vos peteretis, ut etiam a ſanctitate veſtra & dignitate ipſam peteremus, nobis erat fructuoſum. Fratres veſtros cauſa ſocietatis quam & nos deſiderabamus impetrandæ ad nos miſſos, prout noſtra exhibuit poſſibilitas diligenter & gratulanter recepimus. Verum equidem quoniam inter religioſos ſpecioſum & utile ſocialis caritas eſt ornamentum, ut inter nos ſociale & caritativum ad invicem & amodo exerceamus officium ipſam quam nobis ex parte veſtra petierunt, prout in cedula quam ſecum deportant habent ſcriptum unanimiter in capitulo congregati conceſſimus ſocietatem. Veſtram prece, qua poſſumus, rogamus ſanctitatem, quatinus nova noſtræ ſocietatis, ſicut jam a noſtris antiquis cum magna devotione fuerat inſtituta, reinſtitutio, ne & ipſa defectu memoriæ cum ipſo tranſitu temporis tranſeat, & a poſterorum notitia recedat, in veſtro capituli libro ſcribatis & memoriæ commendetis.

CARTA PHILIPPI III. REGIS Francorum.

De juſtitia villæ de Angicourt.

Anno 1277. *Ex cartario Vedaſtino.*

PH. Dei gratia Francorum rex univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus, quod cum abbas & conventus S. Vedaſti Attrebatenſis nobis conqueſti fuiſſent, quod baillivus noſter Silvanectenſis minus juſte, & in eorum præjudicium & gravamen, juſtitiando deſtruxerat in villa de *Angicourt* domum cujuſdam hominis, qui quemdam hominem interfecerat in calida (*a*) melleia, aſſerentes omnem juſtitiam altam & baſſam in dicta villa de *Angicourt*, & in hoſtiſiis & hoſpitibus dictæ villæ ad ſe pertinere: baillivo noſtro prædicto pro nobis in contrarium dicente, omnem juſtitiam ibidem tam de jure communi, quam ex longiſſima præſcriptione, ad nos pertinere, excepta juſtitia de mobilibus catallis & calidis melleiis ſine morte & (*b*) mehegnio, quam dictus baillivus recognovit ad dictos abbatem & conventum pertinere. Auditis hinc inde propoſitis, viſis diligenter atteſtationibus teſtium hinc inde productorum, pronuntiatum fuit per curiæ noſtræ judicium, juſtitiam in dicta villa *de Angicourt* ad nos pertinere, excepta juſtitia de fundo terræ, de mobilibus, & catallis, & de calidis melleiis ſine morte & mehegnio, & duello in dictis caſibus, quæ per judicium noſtræ curiæ remanſit abbati & conventui prædictis. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Pariſius anno Domini MCC. ſeptuageſimo ſeptimo menſe Aprili.

EPISTOLA IVONIS abbatis Cluniacenſis ad Hermannum abbatem & conventum Paderbornenſem.

Societatem precum init cum ipſis, eoſque ad participationem omnium bonorum quæ ſunt in ordine Cluniacenſi admittit.

Anno 1277. *Ex mſ. Abdinghoffenſi.*

VEnerabili in Chriſto patri HERMANNO Dei gratia abbati ac viris venerabilibus & religioſis nobiſque in Chriſto cariſſimis priori & conventui monaſterii beatorum Petri & Pauli Paderbornenſis, frater IVO miſeratione divina Cluniacenſis eccleſiæ miniſter humilis ejuſque loci conventus ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. Quoniam hoſtis humani generis in lapſu hominum damnabili gloriam ſuam quærit, ejuſque loco calliditas tot deceptionum laqueos parat hominibus, quod humana fragilitas, quantacumque ſcientia præemineat aut virtute, non ſufficit ad cavendum; idcirco contra lapſus prædictorum fratrum adjutoria ſunt quærenda, & quanto fratres ſunt in adjutorio ampliores, tanto ſunt contra lapſus hujuſmodi fortiores. Hinc eſt quod cum vos HERMANNUS abbas prædictus ob devotionis magnitudinem, quam vos & dictum veſtrum conventum habuiſſe & habere erga Cluniacenſem eccleſiam & ordinem retuliſtis, eo maxime quod in dicto monaſterio veſtro ab ipſius fundationis initio ad ſerviendum inibi Altiſſimo monachi Cluniacenſes ab ipſius monaſterii fundatoribus fuiſſe noſcuntur primitus inſtituti, ipſam Cluniacenſem eccleſiam veneritis de longinquo perſonaliter viſitare, ac ex aliquantula converſatione veſtra in dicta Cluniacenſi eccleſia ipſam devotionem veſtram erga eccleſiam & ordinem Cluniacenſem nuntiantes fore per Dei gratiam non

(*a*) Melleia eſt rixa, quæ non tantum verbis, ſed etiam facto committitur, nulla tamen præeunte certa animi deliberatione, quæ fit ſine præcogitata malitia, ſed ex infortunio.

(*b*) Mehennium ſeu Mahainium eſt membri mutilatio ſeu enormis læſio.

Digitized by Google

modicum ampliatam, devote & humiliter ſupplicaſtis inter monaſterium veſtrum jam dictum & noſtram Cluniacenſem eccleſiam ac ordinem eorumque perſonas mutuæ & perpetuæ ſocietatis & fraternitatis fœdus iniri indiſſolubile & firmari, ut contra tentationum inſultus ſit hinc inde ſecuritas firmior atque major. Nos vero devotionem veſtram ſanctam videntes, & ſupplicationem prætactam attendentes, nobis & noſtris fore, vobiſque & veſtris fratribus ſalutarem, noſtram & ordinis noſtri ſocietatem & fraternitatem vobis abbati, vobiſque priori & conventui dicti monaſterii beatorum apoſtolorum Petri & Pauli Paderbornenſis, ac veſtris ſucceſſoribus perpetuo concedimus & donamus, dictumque veſtrum monaſterium Paderbornenſe & eccleſiam noſtram Cluniacenſem prædictæ ſocietatis & fraternitatis vinculo indiſſolubili conjungentes, vos & perſonas dicti veſtri monaſterii omnium bonorum quæ fiunt & fient deinceps, Domino concedente, ſpiritualiter & temporaliter in toto ordine noſtro tam in capite quam in membris, participes, quantum cum Deo poſſumus, facimus & conſortes. Vobis etiam & perſonis veſtri monaſterii ſex miſſarum quæ pro vivis, & ſeptem miſſarum quæ pro defunctis de fraternitate & ſocietate noſtra ſpeciali annis ſingulis in eccleſia Cluniacenſi, & domibus noſtri ordinis celebrantur, participationem concedimus ſpecialem, ac pro perſonis dicti veſtri monaſterii defunctis in dicta eccleſia noſtra Cluniacenſi ſingulis annis idus Junii plenum officium mortuorum promittimus facere ſolemniter celebrari. Inſuper quandocumque & quotieſcumque vos HERMANNUS abbas & ſucceſſores veſtri prænominati monaſterii veſtri abbates aliquos de monachis veſtris unum vel plures in regularibus traditionibus inſtituendos, apud Cluniacum ad tempus, prout bonum vobis videbitur, veſtitos regulariter miſeritis moraturos, recipiantur ibidem, & fraterna tractabuntur in Domino caritate. Quæ omnia & ſupradicta pro nobis, & ſucceſſoribus noſtris concedimus & facimus, ſi vos vice verſa ad conſimilia in omnibus & per omnia modo quo præmiſſum eſt facienda tenemini pro nobis, ſucceſſoribus noſtris, & perſonis noſtri ordinis præſentibus & futuris. Datum Cluniaci anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo XVIII. cal Julii.

CARTA PHILIPPI III. REGIS

De reſtituendis Calenſi parthenoni iis quæ monaſterio vacante ſubtracta fuerant ſervientium regis negligentia.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, univerſis ballivis, præpoſitis & juſtitiariis noſtris ſalutem. *Anno 1281. Ex cartario Calenſ.*

Significatum eſt nobis, quod cum abbatia Kalenſis per magnum tempus vacaverit, & ibidem appoſitis ex parte noſtra cuſtodibus, jura, poſſeſſiones, & bona dictæ abbatiæ in noſtra fuerint protectione vel garda, cuſtodes qui fuerunt ibidem multa jura & poſſeſſiones ejuſdem abbatiæ occupari ab aliis & diminui permiſerunt. Quare vobis mandamus, quatinus abbatiſſam & conventum dicti loci nomine abbatiæ ſupradictæ in ſuis teneatis poſſeſſionibus & ſaiſinis, in eo ſtatu in quo erant, quando bona dictæ abbatiæ tunc vacantis ad noſtram gardam ſeu cuſtodiam pervenerunt, juſtitia mediante, vocatis qui fuerint evocandi. Actum Pariſius, die Veneris ante (a) brandones, anno Domini MCC. octogeſimo primo. [a]

CARTA PHILIPPI COMITIS Flandriæ.

De LX. ſolidis ad traverſum Bapalmarum pro ſacrificio altaris conceſſis.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis in perpetuum. Ego PHILIPPUS Flandrenſis & Viromandenſis comes notum eſſe volo omnibus, quod pro ſalute animæ meæ dedi in eleemoſynam eccleſiæ S. Vedaſti Attrebatenſis LX. ſol. ſingulis annis accipiendos Bapalmis in dominica palmarum, ab eo qui reditus meos ibidem colligit. De iſtis vero denariis ſtatui, ut ſolummodo procuretur vinum & panis ad conficiendum ſacrificium altaris. Ne igitur hæc eleemoſyna poſſit ab aliquo infringi vel caſſari, ſigilli mei auctoritate eam confirmari præcepi. Actum anno Domini MCCLXXXIII. *Anno 1283. Ex cartario S. Vedaſti.*

CARTA PHILIPPI AUDACIS Francorum regis.

De cuſtodia eccleſiæ beati Vedaſti.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod cum olim tempore inclytæ recordationis chariſſimi domini & genitoris noſtri LUDOVICI Francorum regis, orta quæſtione inter dilectum conſanguineum *Anno 1284. Ex cartario S. Vedaſti.*

(a) Id eſt ante dominicam primam quadrageſimæ, quæ in antiquis ritualibus libris dicitur Dominica in Brandonibus.

Digitized by Google

& fidelem noſtrum ROBERTUM comitem Attrebatenſem ex una parte, & abbatem & conventum S. Vedaſti Attrebatenſis ex altera, ſuper eo videlicet, quod cum dictus comes in curia ſua Attrebatenſi dictos abbatem & conventum ad inſtantiam ſcabinorum Attrebatenſium citari feciſſet, ipſis abbate & conventu ad citationem dicti comitis venire nolentibus, cum nihil tenerent de eo, ut dicebant; dicto comite ex adverſo aſſerente, quod ad citationem ſuam venire tenebantur, cum eſſent de baronia ſeu comitatu ipſius, & de ſuo reſſorto. Idem comes capi fecit plura de bonis eorum, reddere vel recredere nolens ea. Poſtmodum ipſis abbate & conventu prædicto domino & genitori noſtro ſuper hoc & aliis de dicto comite conquerentibus, idem comes petiit eos ad curiam ſuam remitti: proponens eos eſſe de ſuo comitatu & reſorto, & ſe ſuper eos plura jura habere. Dicti autem abbas & conventus, hoc dicto comiti negantes, ex adverſo propoſuerunt rationes ſuas per quas dicebant, ad curiam dicti comitis non debere remitti. Demum prædictis partibus ſuper hoc jus petentibus ſibi reddi, viſa carta claræ memoriæ LUDOVICI Francorum regis avi noſtri confecta ſuper quadam compoſitione habita inter eos, & hinc inde propoſitis plenius intellectis, determinatum fuit & pronuntiatum, quod dicti abbas & conventus ad citationem ipſius comitis & ballivi ſui venire tenentur, ſi de articulis ipſi comiti retentis per dictam cartam dicti regis LUDOVICI avi noſtri fiat ibi petitio contra eos, ibi reſpondere tenentur. Si vero de aliis, ibi non tenentur reſpondere. Et ne propter hoc abbas & conventus indebite gravarentur, inhibitum fuit procuratori & gentibus ejuſdem comitis, quod ipſos abbatem & conventum non adjornarent coram ſe ſuper aliis, quam ſuper hiis quæ in dicta littera continentur. Sane cum dicta eccleſia S. Vedaſti Attrebatenſis a noſtris anteceſſoribus Francorum regibus fundata, & ex eorum munificentia honorifice dotata, retroactis temporibus in noſtra prædeceſſorum noſtrorum regum Francorum fuerit protectione & cuſtodia, ab injuriis, moleſtationibus & incurſu malignorum defenſata; nos ex prærogativa dilectionis, qua dictam eccleſiam & perſonas ejuſdem amplectimur, dictam eccleſiam cum perſonis & bonis ejuſdem expreſſius in noſtra ſuſcepimus & ſuſcipimus cuſtodia ſpeciali, ipſos ſuper hoc per præſens regale privilegium munientes: ſalvis prædicto conſanguineo noſtro & ſuis ſucceſſoribus caſibus ſibi retentis in dicta littera regis Ludovici avi noſtri, & ſalvo in aliis jure dicti comitis, & ſalvo jure in omnibus alieno. Volentes & tenore præſentium præcipientes omnibus ballivis, præpoſitis & aliis juſtitiariis noſtris, ut ipſi dictam eccleſiam, perſonas & bona ejuſdem, ſicut prædictum eſt, cuſtodiant & defendant. Quæ ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſius anno dominicæ incarnationis M CC. LXXXIII. menſe Januario regni vero noſtri anno XIII.

LITTERÆ GUILLELMI epiſcopi Cameracenſis pro monaſterio Oigniacenſi.

Indulgentias concedit eleemoſynas largientibus ad Oigniacenſem ſacram ædem perficiendam.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis & audituris officialis curiæ Cameracenſis ſalutem cum notitia veritatis. *Anno 1289 Ex mſ. Oigniacenſi.*

Reverendi patris & domini noſtri GUILLELMI Cameracenſis epiſcopi litteras noveritis nos tenuiſſe, legiſſe & vidiſſe, in hæc verba: GUILLELMUS Dei gratia Cameracenſis epiſcopus univerſis abbatibus, præpoſitis, prioribus, decanis Chriſtianitatum, presbyteris & capellanis, ceteriſque eccleſiarum rectoribus, in civitate & diœceſi conſtitutis, ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem in Domino ſempiternam. Cum eccleſia B. Nicolai *de Oignies* Leodienſis diœceſis, in qua venerabilis MARIA Chriſti ancilla cum reverendo patre magiſtro JACOBO quondam Tuſculano epiſcopo & ſedis apoſtolicæ cardinali aliiſque quamplurimis reliquiis requieſcit, ubi ſub regula S. Auguſtini militant devota congregatio canonicorum, Dominus præſtat innumera ſpiritualia beneficia gratiarum, ædificari cœperit opere plurimum ſumtuoſo; ad cujus proſecutionem ſive conſummationem operis ipſius eccleſiæ non ſuppetunt facultates, niſi per fidelium eleemoſynas ſubveniatur eidem; univerſitatem veſtram rogamus, monemus & exhortamur in Domino vobis præcipiendo mandantes, quatenus fratres ſive nuncios prædictæ eccleſiæ, quos gratia fovemus & proſequimur ampliori, cum ad vos venerint, eleemoſynas fidelium petituri, cum reliquiis quas ſecum deferunt, benigne & ſine contradictione qualibet, ob reverentiam & amorem noſtri ſemel in anno recipiatis in eccleſiis veſtris, & a ſubditis veſtris recipi faciatis abſque litteris noſtrorum decanorum, nonobſtante aliqua inhibitione de quæſtuariis a nobis vel officiali noſtro facta, & ad diem quam vobis lator præſentium nominabit, parrochianos veſtros convocetis, & præcipiatis eiſdem, ut expoſitionem prædictæ eccleſiæ audiant diligen-

ter, indulgentias, merita, & miracula ſanctorum prædictæ eccleſiæ per vos ipſos plebibus exponentes, & per dictos fratres ſive nuncios exponi permittentes, cum verbo prædicationis excluſo, ipſumque populum vobis ſubditum ad hoc ſalutaribus monitis inducentes, ut de bonis ſibi a Deo collatis prædictæ eccleſiæ in ſuorum remiſſionem peccaminum largiantur. Nos vero de Dei omnipotentis miſericordia & glorioſæ virginis Mariæ matris ejus, omniumque ſanctorum meritis & interceſſione confiſi, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui fabricæ prædictæ eccleſiæ manum porrexerint adjutricem, quadraginta dies de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer relaxamus, præſentibus poſt annum minime valituris. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo nono infra octavas nativitatis B. Mariæ Virginis. In cujus viſionis mandati teſtimonium, ſigillum curiæ noſtræ prædictæ præſentibus litteris eſt appenſum. Datum per copiam anno ſupradicto infra octavas purificationis beatæ Mariæ.

CARTA HARDUINI de Malliaco, & uxoris ejus.

De altari ligneo quod abbas Majoris-monaſterii Harduino de Malliaco habere permiſit.

Anno 1289. Ex archivis Majoris-monaſterii.

Omnibus hæc viſuris Harduinus dominus de Malliaco miles & Johanna ejus uxor ſalutem in Domino.

Cum dilectus nobis in Chriſto religioſus vir abbas Majoris-monaſterii Turonenſis nobis ad multam inſtantiam noſtram conceſſerit de gratia ſpeciali quantum in ipſo eſt, & ad ipſum dignoſcitur pertinere, ut altare ligneum in manerio noſtro de Ermentayo ſito in parrochia de Loratorio uſque ad ſuum beneplacitum habeamus, nos promittimus bona fide quod ibi capellam nequaquam ædificabimus, immo ipſum altare nobis conceſſum deſtruemus, & a celebratione omnino ceſſare faciemus, quotieſcumque a dicto abbate vel mandato ipſius moniti fuerimus vel etiam requiſiti, promittimus etiam bona fide ſub præſtito juramento, oblationes omnes & alia jura eccleſiæ parrochiali integra & illibata ſervare & facere reſervari, & ad hoc nos & omnia bona noſtra ubicumque exiſtentia præſentia & futura ſpecialiter obligamus. In cujus rei teſtimonium ſigilla noſtra præſentibus duximus apponendum. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo nono menſe Octobri.

LITTERÆ

Quibus Bernardus comes Armaniaci ratam habet venditionem caſtrorum & villarum de Caſtro-Geloſio & de Veiriaco, factam Gaſtoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rotgerio de Armaniaco ab Iſabelle d'*Albret* uxore ſua.

Anno 1294. Ex mſ. Colbertino.

Noverint univerſi hoc præſens inſtrumentum publicum inſpecturi, quod cum nobilis mulier domina Isabellis de Lebreto comitiſſa Armaniaci & Feſenſiaci, vendidiſſet nobilibus viris domino Gastoni vicecomiti Feſenſaquelli, & Rotgerio de Armeniaco fratribus, caſtrum & villam de Caſtro-Geloſio, caſtrum & villam de Veiriaco, cum omnibus juribus, juriſdictionibus, dominiis, deveriis, quæ ipſa domina Iſabellis habebat, vel habere poterat, & debebat quacumque ratione, modo, titulo, ſeu cauſa in locis prædictis, terminis, & pertinentiis caſtrorum & locorum prædictorum, aſſituatis in diœceſi Agennenſi & Vaſatenſi, & in omnibus aliis ſpectantibus, pertinentibus ad dicta caſtra ſeu loca quæcumque ſint, & ubicumque ſint intus & extra, & ſpecialiter in territoriis, caſtris, ſeu locis, villis, (a) capmaziis de Vazareto, d'Eſtuſano, Daudirano, de Lauſiano, de Bedeiſano, de ſancta Aralia, & in parrochiis, territoriis ſeu locis vocatis *Caſluques* & de *Babaudrant* in prædictis diœceſibus Agennenſi & Vaſatenſi, pro ſexaginta millibus librarum monetæ Morlanæ, quas ab ipſis emtoribus recognoverat ſe habuiſſe & recepiſſe in bona pecunia numerata, prout in inſtrumento inde confecto per manum mei notarii infraſcripti plenius continetur. Dominus Bernardus Dei gratia comes Armaniaci & Feſenciaci, maritus dictæ dominæ comitiſſæ, prædictam venditionem gratam, acceptam habens, atque firmam, ex certa ſcientia laudavit, approbavit, ratificavit, & confirmavit, & ipſam ratam & gratam haberi voluit, atque firmavit; conſentiens expreſſe venditioni & emtioni prædictæ, promiſit quod inſuper dictus dominus comes mihi notario infraſcripto pro dictis emtoribus ſolemniter ſtipulanti, quod contra prædictam venditionem & emtionem de jure vel de facto non veniet per ſe vel per aliquam interpoſitam perſonam, aliqua ſubtilitate juris nec facti, nec faciet, nec procurabit aliquid, per quod prædicta venditio & emtio rumpi valeant, vel modo quolibet alio retractari, renuntiando idem dominus comes omni juri ſuo, & omni juri & legi canonico & civili foro ſuo, uſui & conſue-

(a) Capmazia ſeu caput manſi eſt domus præcipua quæ ad primogenitum pertinet.

Digitized by Google

tudini terræ ſeu loci, volens & concedens A ac conſentiens, quod generalis renunciatio tantum valeat, & idem robur obtineat & operetur, ac ſi omnes caſus juris, & leges eſſent expreſſe numeratæ, & eiſdem expreſſe eſſet ſigillatim renuntiatum. Actum fuit hoc Auxi ſecunda die exitus Septembris, anno Domini MCCXCIV. in præſentia & teſtimonio reverendi in Chriſto domini AMANEVI Dei gratia archiepiſcopi Auxitanenſis, domini Augerii de Tilleto officialis Auxitanenſis, magiſtri Bernardi de Mauricto canonici & archidiaconi, vicarii in eccleſia Auxitanenſi, Ar. *Dariſelle* canonici Nugarolii, Raymundi Garſiæ de B Malo-vicino canonici Aquenſis, Bernardi de Condomio ſeneſcalli Armaniaci & Feſenciaci, Oddonis de Maſſus domicelli, Vitalis *de Mont*, & mei Bernardi de Cocio publici Auxitanenſis notarii, qui præſentem cartam de præmiſſis in hanc formam publicam ſcripſi, & in teſtimonium veritatis ſignum meum appoſui conſuetum, quo utor in publicis inſtrumentis regnante PHILIPPO rege, A. archiepiſcopo Auxitanenſi, & prædicto comite Armaniaci & Feſenciaci.

Et in teſtimonium præmiſſorum nos B. Dei gratia comes Armaniaci & Feſenciaci huic præſenti publico inſtrumento, quia C ſigillum præ manibus non habemus, contra-ſigillum noſtrum duximus apponendum.

TESTAMENTUM ISABELLIS de Lebreto comitiſſæ Armaniaci.

Anno 1294. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti. Amen. Quoniam labilis eſt ſtatus hominum & nuncius obitus cujuſcumque mortalis, & quia nihil quod magis debeatur ipſis hominibus quam ſupremæ voluntatis eo- D rum liber ſit ſtilus. Idcirco ego ISABELLIS domina de Lebreto, comitiſſa Armaniaci & Feſenciaci, cum meo bono ſenſu & perfecta memoria, facio, ordino teſtamentum meum nuncupativum, quod in ſcriptis redigi volo.

I. In primis quia heredis inſtitutio eſſe debet fundamentum teſtamenti, inſtituo E dominam JOHANNAM DE LA MARCHA matrem meam heredem in caſtro meo de Alhais diœceſis Vaſatenſis, & in toto territorio, diſtrictu, juriſdictione alta & baſſa, & in terris & pertinentiis & juribus ejuſdem caſtri, & ea jure inſtitutionis ſibi relinquo & dono, & pro legitima portione, & jure ſibi competenti in bonis meis ſibi aſſigno, & ipſam prædictis volo eſſe contentam, & quod nihil aliud in aliis bonis petere poſſit.

II. Item, eligo corpus meum ſepeliri, quando contigerit me mori, in eccleſia cathedrali B. Mariæ Auxis in ſepultura ſororis meæ quondam, & lego eccleſiæ ſupradictæ pro emendis reditibus ad inſtituendum capellanum ſeu capellaniam de requieta quingentas libras Morlanenſes, qui capellanus celebret qualibet die pro anima mea & parentum meorum.

III. Item, lego canonicis ejuſdem eccleſiæ ad emendum reditus pro anniverſario meo centum libras Morlanenſes.

IV. Item, lego fratribus Minoribus de Auxio ducentos ſolidos Morlanenſes.

V. Item, lego monaſterio (a) S. Orientii Auxis ducentos ſolidos Morlanenſes.

VI. Item, fratribus Minoribus Nugaralii ducentos ſolidos Morlanenſes.

VII. Item, S. Mariæ Auxis viginti ſolidos Morlanenſes.

VIII. Item, hoſpitali S. Orientii viginti ſolidos Morlanenſes.

IX. Item, tribus recluſarum Auxis quinque ſolidos Morlanenſes.

X. Item, tribus Leproſorum quinque ſolidos Morlanenſes.

XI. Item, monialibus monaſterii de Bralio centum ſolidos Morlanenſes.

XII. Item, monialibus de Bono-loco quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XIII. Item, monialibus de Milpilione quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XIV. Item, fabricæ monaſterii (b) Caſæ-Dei centum ſolidos Morlanenſes.

XV. Item, fabricæ monaſterii de (c) Flarano centum ſolidos Morlanenſes.

XVI. Item, fabricæ monaſterii de Alhais centum ſolidos Morlanenſes.

XVII. Item, domui de Aqua-ſicca quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XVIII. Item, hoſpitali de Coſeto quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XIX. Item, hoſpitali de S. Chriſtina quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XX. Item, fabricæ eccleſiæ Auxitanæ quidquaginta libras Morlanenſes.

XXI. Item, fabricæ eccleſiæ de Vico centum ſolidos Morlanenſes.

XXII. Item, fabricæ Nugaralii centum ſolidos Morlanenſes.

XXIII. Item, fabricæ Elſonæ centum ſolidos Morlanenſes.

XXIV. Item, fabricæ monaſterii (d) Gemontis centum ſolidos Morlanenſes.

(a) Olim inſignis erat abbatia ordinis S. Benedicti, nunc vero pinguiſſimus eſt prioratus a Cluniaco dependens.

(b) Illud monaſterium a celeberrima Caſæ-Dei abbatia ordinis S. Benedicti in diœceſi Anicienſi diſtinguendum eſt, cum ſitum ſit in diœceſi Auxitana, ſitque ordinis Præmonſtratenſis, omnium monaſteriorum ejuſdem ordinis in Vaſconia & Occitania mater.

(c) Flaranum eſt ordinis Ciſtercienſis monaſterium in diœceſi Auxitana filia Bardonæ de Linea Morimundi.

(d) Vulgo Gimundi. Eſt autem Gimundus inſigne monaſterium ordinis Ciſtercienſis filia Bardonæ, de Linea Morimundi in diœceſi Auxitana, ab illuſtri viro Geraldo de Braulio & Gauzenſa ejus uxore anno 1142. fundatum.

Digitized by Google

xxv. Item, capellæ de *Lavardex*, *Deſpas*, A de Caſtro-novo tribus earum centum ſolidos Morlanenſes.

xxvi. Item, fratribus Minoribus de Veiriaco ducentos ſolidos Morlanenſes.

xxvii. Item, fratribus Minoribus Caſtri-Geloſii ducentos ſolidos Morlanenſes.

xxviii. Item, hoſpitali de S. Romano centum ſolidos Morlanenſes.

xxix. Item, eccleſiæ Vaſatenſis fabricæ quinquaginta libras Morlanenſes.

xxx. Item, fabricæ eccleſiæ S. Raphaëlis Caſtri-Geloſii quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

B

xxxi. Item, fabricæ eccleſiæ S. Mariæ ejuſdem loci quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

xxxii. Item, domui Templi de Argeceno centum ſolidos Morlanenſes.

xxxiii. Item, domui Templi de *Romeſtainh* centum ſolidos Morlanenſes.

xxxiv. Item, domui *de Cors* centum ſolidos Morlanenſes.

xxxv. Item, ſervitoribus meis mille libras Morlanenſes per manum executorum ſuorum diſtribuendas & ſolvendas, vel per manum domni archidiaconi Auxitani & alterius executorum. C

xxxvi. Item, ipſis executoribus trecentas quinquaginta libras Morlanenſes ad arbitrium reverendi in Chriſto patris domini A. Auxitani diſtribuendas.

xxxvii. Item, inſtituo heredem meum univerſalem nobilem virum Rotgerium de Armaniaco ſororium meum in caſtris de Caſa-nova, de Lebreto, & in toto territorio, diſtrictu, juriſdictione alta & baſſa, & in juribus & pertinentiis dictorum caſtrorum, & in omnibus aliis bonis & juribus meis pertinentibus ad me quæcumque ſint & ubicumque. Et ſi dictum Rotgerium D contigerit mori ſine liberis de legitimo matrimonio procreatis quandocumque, quod ex cauſa fideicommiſſi reſtituat & reſtituere teneatur hereditas, & bona quæ ſibi obvenient ratione præſentis cartæ nobili viro domino Bernardo comiti Armaniaci & Feſenciaci marito meo, ſeu heredibus ejus.

xxxviii. Item, laudo, confirmo & approbo venditionem per me alias factam, caſtrorum, villarum, ſeu locorum Caſtri-Geloſii & de Veiriaco, & territoriorum, terminorum & pertinentiarum & jurium earumdem, & aliorum locorum & perrochiarum & territoriorum, nobilibus viris E Gastoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rogerio de Armaniaco ſororiis meis, prout in inſtrumento inde confecto plenius continetur.

xxxix. Item, eligo & conſtituo ac ordino executores meos hujus teſtamenti mei reverendum patrem dominum Amaneum Dei gratia archiepiſcopum Auxitanenſem, dominos Petrum d'*Aras* militem, Bernardum de *Maurices* archidiaconum Vicen. in eccleſia Auxitanenſi, magiſtrum *Seihors de Locador* ca . . . in eccleſia Vaſatenſi, Bernardum de Condomio ſeneſcallum Armaniaci & Feſenciaci, dans & cedens eiſdem executoribus plenam & liberam poteſtatem accipiendi propria auctoritate omnes reditus, exitus & proventus meos caſtrorum & locorum prædictorum, quæ caſtra & loca ſunt in diœceſibus Vaſatenſi & Adurenſi, & de ipſis omnibus reditibus inſimul omnium prædictorum caſtrorum & locorum prædictorum ſolvendi omnia legata prædicta, vendendi, arrendandi, impignorandi, alienandi omnes reditus, exitus & proventus prædictorum caſtrorum & locorum, & habendi, tenendi, poſſidendi omnia caſtra & loca prædicta tamdiu, quouſque de omnibus prædictis legatis ipſis legatariis ſit integre ſatisfactum.

xxxx. Item, volo & concedo ac mando, quod omnis venditio, obligatio, alienatio, vel arrendamentum factum ſeu facta de prædictis reditibus, exitibus, & proventibus dictorum caſtrorum & locorum per dictos executores meos tantum valeat, & perpetuam obtineat roboris firmitatem, ac ſi per me in vita mea facta eſſet.

xli. Item, volo, & concedo, & mando, quod ſi omnes prædicti executores mei teſtamenti prædictis exequendis non intereſſent, ſeu intereſſe non poſſent aut nollent, quod dictus dominus archiepiſcopus cum altero eorumdem prædicta omnia exſequi valeat & complere.

xlii. Illud autem volo quod ſit meum ultimum teſtamentum, caſſando & revocando omnia alia teſtamenta, donationem, ſeu ordinationem, vel teſtamentum, & quamcumque aliam diſpoſitionem aliam per me factam vel facta. Et volo quod ſi prædictum teſtamentum non valeret jure teſtamenti, ſaltem valeat jure codicillorum, vel cujuſcumque alterius ultimæ voluntatis, & volo per iſtud teſtamentum & ipſum eſſe derogatorium ubicumque teſtamento vel ordinationi per me factis, & in quibuſcumque verbis derogatoriis poſitis ibidem, & tactis ſacroſanctis evangeliis, juro & promitto omnia & ſingula ſupradicta tenere & inviolabiliter obſervare, & in contrarium non venire, ſtatuere & ordinare per me, per aliquam perſonam interpoſitam de jure & de facto.

xliii. Item, requiro dominum Augerium de Tilheto officialem Auxitanenſem coram me præſentem, quod ad majorem cautelam & firmitatem omnium prædictorum huic teſtamento meo nuncupativo ac in ſcriptis redacto apponi faciat ſigillum curiæ Auxitanenſis. Actum prima die introitus menſis Octobris apud Auxim anno Domini

Digitized by Google

mini MCCXCIV. Hujus autem fuerunt teſtes vocati & rogati per dictam teſtatricem dominus Johannes de Taſo * ſacra eccleſiæ Auxitanæ, Guillelmus Raymundi de *Lalobere* archidiaconus Suipedii, BERNARDUS DE MONTE-ACUTO abbas Fageræ, Geraldus de Fonte capellanus B. Mariæ Auxis, A. Bruni notarius Vici, Guillelmus de Præhano notarius Auxis, Guillelmus de Lavardaco clericus, Bernardus de Ampell. canonici Leo... Ar. d'*Ariſole*, Cau... Nugarolii, Oddo de Maſſanis, Ar. de Salic, domicelli, magiſter Vitalis de Monte.

* F. ſacriſta.

Et ego Bernardus de Cacio publicus Auxis notarius, qui præmiſſis omnibus interfui, & ad requiſitionem dictæ dominæ comitiſſæ prædicta omnia in publicam formam redegi, & in teſtimonium veritatis ſignum meum appoſui conſuetum, regnante PHILIPPO rege Francorum, A. exiſtente archiepiſcopo Auxitano, & B. comite Armaniaci & Feſenciaci. Et nos officialis prædictus in teſtimonium veritatis huic præſenti publico inſtrumento in pendenti apponi fecimus ſigillum curiæ Auxitanæ.

DONATIO

Caſtrorum & villarum Caſtri-Geloſii & de Veiriaco facta Bernardo comiti Armaniaci a Gaſtone vicecomite Feſenſaquelli & Rogerio fratribus.

Anno 1294. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi hoc præſens publicum inſtrumentum inſpecturi, quod nobiles viri GASTO de Armaniaco vicecomes Feſenſaquelli & ROGERIUS frater ſuus, conſtituti in præſentia mei notarii & teſtium infraſcriptorum, donaverunt & conceſſerunt pro ſe & heredibus ſuis donatione pura, & ſimplici, & irrevocabili, facta inter vivos, domino BERNARDO Dei gratia comiti Armaniaci & Feſenciaci fratri eorumdem præſenti & recipienti pro ſe & heredibus, caſtrum & villam de Caſtro Geloſio, caſtrum & villam de Veiriaco cum omnibus juribus, juridictionibus, dominiis, deveriis, mero & mixto imperio, alta & baſſa juridictione, homagia, ſacramenta fidelitatis, & omnia alia jura, ſervitutes in perſonis hominum ſeu rerum quæ eiſdem pertinebant in dictis caſtris & villis, territoriis, terris & pertinentiis, intus & extra caſtrorum & locorum prædictorum, & ea omnia quæ ipſi habebant & habere debebant in caſtris & villis, locis, capmaſiis de Nazareto, d'Eſtruſano, de Andirano, de Lauſiano, de Vedeiſano, Sancta Aralia, & in tota terra vocata *Balandraul*, & in parrochiis, territoriis vocatis de *Laſlugues* in diœceſibus Agennenſi & Vaſatenſi, quæ omnia habebat & tenebat dominus BERNARDUS ERZII de Lebreto quondam tem-

A pore mortis ſuæ, & ſpecialiter dictus Rogerius dedit & ceſſit donatione pura & ſimplici & irrevocabili inter vivos dicto domino comiti præſenti & recipienti caſtra & loca de Lebreto, de Caſa-nova, cum omnibus terris, territoriis & pertinentiis ſuis, juribus, homagiis, juramentis fidelitatis, dominationibus & deveriis, & cum omni juridictione alta & baſſa, & cum omni jure quod dictus Rogerius habet vel habere debet ex quacumque cauſa, titulo, & quocumque nomine cenſeantur in dictis locis B & pertinentiis eorumdem, abſque omni retentione: & GASTO & ROGERIUS fratres prædicti ambo inſimul dederunt & ceſſerunt ſupra cedendo eidem domino comiti omnia jura & actiones reales, perſonales, mixtas, utiles & directas, quas habebant & habere poterant in prædictis locis, caſtris & pertinentiis eorumdem, & contra quaſcumque detinentes eadem, & quæ eiſdem & eorum alteri competebant & competere poterant ex quacumque cauſa, titulo, ſeu modo, & quocumque nomine cenſeantur; in prædictis caſtris & locis & C pertinentiis eorumdem, nihil juris penitus retinendo. Recognoſcentes dicti fratres, quod prædictam donationem, ceſſionem faciebant eidem domino comiti propter multa & grata ſervitia, dona & munera, quæ habuerant & receperant ab eodem, remunerando ipſum de præmiſſis: renuntiantes ſcienter & conſulte fratres prædicti legi quæ dicit donationem factam ex cauſa ingratitudinis poſſe revocari; & juri & legi quæ dicit donationem factam excedentem ſummam quingentorum aureorum ſeu ſolidorum Morlanenſium non valere ſine inſi- D nuatione actorum, & beneficio reſtitutionis in integrum & minoris ætatis. Et quod ſic tenebunt, complebunt, & perpetuo obſervabunt dicti fratres ad ſancta Dei evangelia tacta manibus ſuis juraverunt, & quod non fecerunt, nec facient aliquid, quominus prædicta donatio & ceſſio eidem domino comiti & ſuis heredibus minorem obtineat firmitatem. Requirentes dominum Augerium de Tilheto officialem Auxitanenſem ibidem præſentem, quod præſenti inſtrumento ſigillum curiæ Auxitanenſis faceret apponi. Actum fuit hoc Auxi VIII. idus E Octobris anno Domini MCCXCIV. in præſentia reverendi in Chriſto patris domini AMANEVI Dei gratia archiepiſcopi Auxitanenſis, domini Bernardi de Maurieto canonici Auxitanenſis, magiſtri Bernardi Ampell. canonici & rectoris, magiſtri Guillelmi de Lavardaco, Michaëlis de Aurona notarii curiæ domini archiepiſcopi Auxitanenſis & mei Bertrandi de Cocio publici Auxitanenſis notarii, qui præmiſſis omnibus interfui, & ad requiſitionem dictorum fratrum, & dicti domini comitis de præ-

prædictos tria millia aureos & denarios ſupradictos, ſcilicet treſdecim millia ſolidos Melgorienſes bonos conceſſos ſuperius per dictum nobilem Raymundum de Bellera, quibus aureis & denariis ſibi ſolutis cum quantitate dotis dominæ Sibiliæ, promittit dicta domina comitiſſa bona fide gratis & ex certa ſcientia tradere & deliberare eidem domino Raymundo fratri ſuo omnia caſtra atque loca, & cuicumque voluerit ſibi obligata per dominum Guillelmum de Bellera antedictum nomine dotis prædictæ, & quod dictus dominus R. de Bellera deponat prædictos aureos & denarios in quocumque loco potius tuto domina comitiſſa videret expedire, quod niſi fuerit ex tunc præfixa domina comitiſſa ſua propria auctoritate valeat prædicta caſtra atque loca cuicumque voluerit pignori obligare, ſine omni obſtaculo & contradictu. Hanc autem ordinationem fecerunt prædicta domina comitiſſa & dictus nobilis R. de Bellera inter ſe, in præſentia mei notarii & teſtium infra ſcriptorum, promittentes inter ſe unus alteri bona fide & firma ſtipulatione omnia ſupradicta & ſingula unus alteri attendere & complere, & in aliquo non contravenire, ſub obligatione omnium bonorum ſuorum habitorum ubique & habendorum, renuntiantes quilibet eorum omni juri & auxilio, quibus ad hæc infringenda vel revocanda ipſi poſſent aliquatenus adjuvare, mandantes etiam mihi notario infraſcripto quod hæc prædicta in publicam redigerem formam. Actum eſt hoc XI. cal. Maii anno Domini MCCXCVI. in præſentia & teſtimonio domini V. de Orto juriſperiti decre. & G. de Glorieta, & Arnaldi *Deſpes* domicelli & Petri de *Rocafort*, & Salvatoris de Ferrera.

R. Pomerii rector eccleſiæ Tiriviæ & notarius publicus ejuſdem loci ad inſtantiam & requiſitionem prædictorum, hæc ſcripſit die & anno præfixis, retenta ſibi poteſtate plenaria quandocumque ſibi de conſilio peritorum viſum fuerit expedire, non obſtante quod jam productum in judicio extitiſſet, corrigendi, ſupplendi præmiſſum inſtrumentum.

C'EST LY ALLIANCE entre le Roy de France & ſes hoirs d'une part, & le conte de Haynaut & ſes hoirs d'autre à toz jorz.

Anno 1297. Ex Haſnonienſi cartario DD. de Aveſnis.

PHILIPPE par la graſce de Dieu rois de Franche. Nous faiſons aſſavoir à tous preſens & avenir, que nous por nous & pour nos ſucceſſeurs rois de Franche, avons fait alliance à noſtre amé & feel JEHAN d'Aveſnes conte de Haynnaut, & à ſes hoirs à toz jorz, & li dis cuens pour luy & pour ſes hoirs à nous & nos ſucceſſeurs rois de Franche en la maniere qui s'enſuit.

PREMIEREMENT nous promettons en bone foi à lui & à ſes hoirs contes de Haynnaut confort & aide, nommeement contre GUY DE DAMPIERRE jadis conte de Flandre, & ſes hoirs, & contre tous autres, es cas en quoi faire le porrions ſans nous meſfaire vers nos hommes. Et li dis cuens aſſi pour lui & pour ſes hoirs à promis en bone foi conſeil & aide à nous & à nos ſucceſſeurs nommeemenr contre le dit GUY & ſes hoirs & contre tos autres excepté les perſonnes de ſes ſeigneurs: c'eſt à ſcavoir le roy d'Alemaigne, & l'eveſque de Liege tant ſeulement, es cas ou il ſe porroit meſfaire vers eus ou envers ſes hommes.

. Et por ce que nous & li dis cuens avons apreſent matire de deſcort & de guerre envers ledit GUY conte jadis de Flandre & les ſiens & ſes aidans, nous ſommes aliez eſpecialement enſemble en ce deſcort, & en ceſte guerre, & en autres de aidier l'un l'autre en bone foi en la maniere qui s'enſuit. C'eſt à ſcavoir que nous li devons aidier à ce ke il recouvre envers le dit GUY & ſes hoirs ſon heritaige, & ait ſes jugies fais & à faire, nomeement la terre de Namur.

Et ne poons au dit GUY, ne à ſes hoirs faire pais, ne donner trieves ſans le gré du dit conte de Haynnaut: & tout en autele maniere ne puet li dis cuens faire pais ne donner trieves ſans noſtre gré au dit GUY ne a ſes hoirs, & nous doit & eſt tenu a nous aidier a venir en noſtre raiſon envers le dit GUY & ſes hoirs.

La maniere comment li dis cuens & ſi hoir conte de Haynnaut doivent nous & nos ſucceſſeurs rois de France aidier contre le dit GUY & ſes hoirs & ſes aidans & autres & nous auſſi lui & ſes hoirs a tos jours eſt tele.

Li cuens nous doit aidier en la terre de Haynnaut & en la contée de Flandres à miles armures de fer, & à cinc cens armures de fer, juſques au fleuve de Sainne, au gaiges acouſtumes en Franche. C'eſt à ſavoir por le banneret vint ſols, pour le bacheler dis ſols, & pour l'eſcuier cinc ſols Tornois, & doivent i eſtre li cheval du dit conte & de ſa gent eſtimé & priſié & mis en eſcrit, & outre le reſtour acouſtumé en Franche nous en ferons ſelonc noſtre bon eſgart. Et eſt à entendre des gaiges & reſtours devant dis en bone foi de plus d'armeures de fer plus là où nous & li cuens nous acorderions, & de mains mains & de ce eſt il en noſtre volantè durant les guerres. Et eſt à entendre que pour les fortereces de ladite conté garder & les perils, ki a venir en porroient eſchiver, & par les avenus grever, doit i eſtre envoies un preudom chevaliers de par nous, qui loiaulment par ſon ſairement ſelonc l'e-

Digitized by Google

ſtat des beſongnes & les conditions des A lieus mettra genſdarmes outre les reſidens es lieus ſelon ce kil vera en bone foi ke bon ſera, à nos gaiges & reſtours accouſtumes, ſelon ce que il eſt devant dit.

Derechief ſe il avenoit aucuns de nos gens ou des gens dudit conte eſtre pris de guerre par les enemis ou adverſaires ou aucun heritaige perdu, nous ne li dis cuens ne ferons pais, ne donrons trieves aus ennemis, juſqu'à tant ke li priſon ſoient delivré, & li heritaige recouvré, & doivent i eſtre fetes les ſemonſes & les chevaichies en bone foi por le païs deffendre, & por C chevaichier ſus les ennemis par le conſeil de chevalier devant dit à nos gaiges & reſtours accouſtumes, ſi com il eſt dit devant.

Àde certes ſe aucun venoient à armes ſus ledit conté, & entroient en ſa terre, ou en la terre de ſa gent, ou aſſeoient leur fortereces, nous i devons envoier & ſecourre ſouffiſanment pour ceus remettre arriere, auſſi comme por noſtre propre heritaige en bone foi, en l'aide de nous & de noſtre roiaume, ſi beſoing eſt, & il en ſoit requis, B doit occurre au gaing & reſtours accouſtumes, ſi comme il eſt dit devant, ſauf ce kil ne ſe meſface vers les ſeigneurs & hommes devant dis.

Et eſt aſſavoir, ke ces aliances & ſes cozes devant dittes toutes & caſcune par ſoi doivent tenir & durer perpetuelement en la fourme & en la maniere devant expreſſées, & doivent i eſtre de nous & de nos ſucceſſeurs, & de lui & des ſiens de caſcun diz ans en diz ans. Et toutes les fois ke noviaux rois ou cuens de Haynnaut venront à terre tenir, à greignour fermeté, & memoire des cozes devant dittes. Et quant au cozes deſus dittes, & caſcune par ſoi garder tenir & fermement accomplir en la maniere D devant ditte, nous oblijons & ſommes obligiez por nous & pour nos ſucceſſeurs à lui & à ſes hoirs & aſſi à nous & à nos ſucceſſeurs.

Et pour que ces cozes ſoient fermes & eſtaubles à toz jours, nous avons fait mettre noſtre ſaiel en ces preſentes lettres.

Ce fu fait à Pons Saint Meſſance l'an del Incarnation noſtre Signeur mil deus cens quatre vinz & dis & ſept ou mois de May.

BONIFACII PAPÆ VIII.
ad Henricum comitem Ruthenenſem.

Diſpenſat ſuper quarto conſanguinitatis gradu, ut duæ ipſius filiæ matrimonio poſſint conjungi Bernardo Armaniaci comiti & Gaſtoni vicecomiti.

Anno 1299. *Ex mſ. Colbertinæ.*

BONIFACIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro HENRICO comiti Ruthenæ ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Magnæ devotionis affectum, quem erga Romanam geris eccleſiam, benignius attendentes, votis tuis libenter annuimus, quæ tuæ ſalutis & honoris augmentum reſpicere dignoſcuntur. Exhibita ſiquidem nobis tua petitio continebat, quod tu duas habes filias, unam nomine VALBURGEM & alteram CECILIAM, quæ per incrementum ætatis jam ad annos nubiles devenerunt. Verum quia ad magnam utilitatem tuam reputas & terræ tuæ, ſi cum nobilibus viris BERNARDO Armaniaci & Feſenſiaci comite & GASTONE vicecomite Feſenſaquelli fratribus affinitatem contraheres, dictas filias eiſdem matrimonialiter copulando, qui ſunt, ut aſſeris, quarto gradu conſanguinitatis prædictis conjuncti filiabus, pro parte ſua humiliter petebatur a nobis, quod hoc non obſtante, ut dictæ filiæ cum prædictis nobilibus matrimonialiter copulari valeant, diſpenſare miſericorditer dignaremur. Nos itaque tuis devotis ſupplicationibus inclinati, ac circa ſtatum tuum & ipſarum filiarum benignius providere volentes cum præfatis nobilibus & filiabus, ut matrimonia libere ac licite ad invicem contrahere, gradu conſanguinitatis non obſtante prædicto, valeant, diſpenſamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ diſpenſationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum v. idus Martii pontificatus noſtri anno IV.

LITTERÆ CAPITULI
E Leodienſis ad Hugonem epiſcopum.

Ob damnoſam monetæ mutationem minantur ceſſationem a divinis.

Anno 1299. *Ex ſchedis Cl. V. Bar. de Craſſier.*

REverendo in Chriſto patri ac domino domino HUGONI (a) Dei gratia Leodienſi epiſcopo, præpoſitus, decanus, ar- [ſ

(a) Hugoni de Cabilone dicto, & a Bonifacio octavo ad epiſcopatum Leodienſem promoto, qui ob mutationem monetæ, & patriæ deprædationem accuſatus eſt apud ſummum pontificem, & ab eo citatus: comparenti in curia auffertur epiſcopatus Leodienſis, conceſſo ex gratia ſpeciali immerito archiepiſcopatu Biſuntino minoris pretii, ut ſcribit Johannes Hocſemius canonicus Leodienſis apud Chapeavillam.

Digitized by Google

modicum ampliatam, devote & humiliter ſupplicaſtis inter monaſterium veſtrum jam dictum & noſtram Cluniacenſem eccleſiam ac ordinem eorumque perſonas mutuæ & perpetuæ ſocietatis & fraternitatis fœdus iniri indiſſolubile & firmari, ut contra tentationum inſultus ſit hinc inde ſecuritas firmior atque major. Nos vero devotionem veſtram ſanctam videntes, & ſupplicationem prætactam attendentes, nobis & noſtris fore, vobiſque & veſtris fratribus ſalutarem, noſtram & ordinis noſtri ſocietatem & fraternitatem vobis abbati, vobiſque priori & conventui dicti monaſterii beatorum apoſtolorum Petri & Pauli Paderbornenſis, ac veſtris ſucceſſoribus perpetuo concedimus & donamus, dictumque veſtrum monaſterium Paderbornenſe & eccleſiam noſtram Cluniacenſem prædictæ ſocietatis & fraternitatis vinculo indiſſolubili conjungentes, vos & perſonas dicti veſtri monaſterii omnium bonorum quæ fiunt & fient deinceps, Domino concedente, ſpiritualiter & temporaliter in toto ordine noſtro tam in capite quam in membris, participes, quantum cum Deo poſſumus, facimus & conſortes. Vobis etiam & perſonis veſtri monaſterii ſex miſſarum quæ pro vivis, & ſeptem miſſarum quæ pro defunctis de fraternitate & ſocietate noſtra ſpeciali annis ſingulis in eccleſia Cluniacenſi, & domibus noſtri ordinis celebrantur, participationem concedimus ſpecialem, ac pro perſonis dicti veſtri monaſterii defunctis in dicta eccleſia noſtra Cluniacenſi ſingulis annis idus Junii plenum officium mortuorum promittimus facere ſolemniter celebrari. Inſuper quandocumque & quotieſcumque vos Hermannus abbas & ſucceſſores veſtri prænominati monaſterii veſtri abbates aliquos de monachis veſtris unum vel plures in regularibus traditionibus inſtituendos, apud Cluniacum ad tempus, prout bonum vobis videbitur, veſtitos regulariter miſeritis moraturos, recipiantur ibidem, & fraterna tractabuntur in Domino caritate. Quæ omnia & ſupradicta pro nobis, & ſucceſſoribus noſtris concedimus & facimus, ſi vos vice verſa ad conſimilia in omnibus & per omnia modo quo præmiſſum eſt facienda tenemini pro nobis, ſucceſſoribus noſtris, & perſonis noſtri ordinis præſentibus & futuris. Datum Cluniaci anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo XVIII. cal Julii.

CARTA PHILIPPI III. REGIS

De reſtituendis Calenſi parthenoni iis quæ monaſterio vacante ſubtracta fuerant ſervientium regis negligentia.

Anno 1281. *Ex cartario Calenſ.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, univerſis ballivis, præpoſitis & juſtitiariis noſtris ſalutem.

Significatum eſt nobis, quod cum abbatia Kalenſis per magnum tempus vacaverit, & ibidem appoſitis ex parte noſtra cuſtodibus, jura, poſſeſſiones, & bona dictæ abbatiæ in noſtra fuerint protectione vel garda, cuſtodes qui fuerunt ibidem multa jura & poſſeſſiones ejuſdem abbatiæ occupari ab aliis & diminui permiſerunt. Quare vobis mandamus, quatinus abbatiſſam & conventum dicti loci nomine abbatiæ ſupradictæ in ſuis teneatis poſſeſſionibus & ſaiſinis, in eo ſtatu in quo erant, quando bona dictæ abbatiæ tunc vacantis ad noſtram gardam ſeu cuſtodiam pervenerunt, juſtitia mediante, vocatis qui fuerint evocandi. Actum Pariſius, die Veneris ante (a) brandones, anno Domini MCC. octogeſimo primo.

CARTA PHILIPPI COMITIS Flandriæ.

De LX. ſolidis ad traverſum Bapalmarum pro ſacrificio altaris conceſſis.

Anno 1183. *Ex cartario S. Vedaſti.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis in perpetuum. Ego PHILIPPUS Flandrenſis & Viromandenſis comes notum eſſe volo omnibus, quod pro ſalute animæ meæ dedi in eleemoſynam eccleſiæ S. Vedaſti Attrebatenſis LX. ſol. ſingulis annis accipiendos Bapalmis in dominica palmarum, ab eo qui reditus meos ibidem colligit. De iſtis vero denariis ſtatui, ut ſolummodo procuretur vinum & panis ad conficiendum ſacrificium altaris. Ne igitur hæc eleemoſyna poſſit ab aliquo infringi vel caſſari, ſigilli mei auctoritate eam confirmari præcepi. Actum anno Domini MCCLXXXIII.

CARTA PHILIPPI AUDACIS Francorum regis.

De cuſtodia eccleſiæ beati Vedaſti.

Anno 1284. *Ex cartario S. Vedaſti.*

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod cum olim tempore inclytæ recordationis chariſſimi domini & genitoris noſtri LUDOVICI Francorum regis, orta quæſtione inter dilectum conſanguineum

(a) Id eſt ante dominicam primam quadrageſimæ, quæ in antiquis ritualibus libris dicitur Dominica in Brandonibus.

Digitized by Google

& fidelem noſtrum ROBERTUM comitem Attrebatenſem ex una parte, & abbatem & conventum S. Vedaſti Attrebatenſis ex altera, ſuper eo videlicet, quod cum dictus comes in curia ſua Attrebatenſi dictos abbatem & conventum ad inſtantiam ſcabinorum Attrebatenſium citari feciſſet, ipſis abbate & conventu ad citationem dicti comitis venire nolentibus, cum nihil tenerent de eo, ut dicebant; dicto comite ex adverſo aſſerente, quod ad citationem ſuam venire tenebantur, cum eſſent de baronia ſeu comitatu ipſius, & de ſuo reſſorto. Idem comes capi fecit plura de bonis eorum, reddere vel recredere nolens ea. Poſtmodum ipſis abbate & conventu prædicto domino & genitori noſtro ſuper hoc & aliis de dicto comite conquerentibus, idem comes petiit eos ad curiam ſuam remitti: proponens eos eſſe de ſuo comitatu & reſorto, & ſe ſuper eos plura jura habere. Dicti autem abbas & conventus, hoc dicto comiti negantes, ex adverſo propoſuerunt rationes ſuas per quas dicebant, ad curiam dicti comitis non debere remitti. Demum prædictis partibus ſuper hoc jus petentibus ſibi reddi, viſa carta claræ memoriæ LUDOVICI Francorum regis avi noſtri confecta ſuper quadam compoſitione habita inter eos, & hinc inde propoſitis plenius intellectis, determinatum fuit & pronuntiatum, quod dicti abbas & conventus ad citationem ipſius comitis & ballivi ſui venire tenentur, ſi de articulis ipſi comiti retentis per dictam cartam dicti regis LUDOVICI avi noſtri fiat ibi petitio contra eos, ibi reſpondere tenentur. Si vero de aliis, ibi non tenentur reſpondere. Et ne propter hoc abbas & conventus indebite gravarentur, inhibitum fuit procuratori & gentibus ejuſdem comitis, quod ipſos abbatem & conventum non adjornarent coram ſe ſuper aliis, quam ſuper hiis quæ in dicta littera continentur. Sane cum dicta eccleſia S. Vedaſti Attrebatenſis a noſtris anteceſſoribus Francorum regibus fundata, & ex eorum munificentia honorifice dotata, retroactis temporibus in noſtra prædeceſſorum noſtrorum regum Francorum fuerit protectione & cuſtodia, ab injuriis, moleſtationibus & incurſu malignorum defenſata; nos ex prærogativa dilectionis, qua dictam eccleſiam & perſonas ejuſdem amplectimur, dictam eccleſiam cum perſonis & bonis ejuſdem expreſſius in noſtra ſuſcepimus & ſuſcipimus cuſtodia ſpeciali, ipſos ſuper hoc per præſens regale privilegium munientes: ſalvis prædicto conſanguineo noſtro & ſuis ſucceſſoribus caſibus ſibi retentis in dicta littera regis Ludovici avi noſtri, & ſalvo in aliis jure dicti comitis, & ſalvo jure in omnibus alieno. Volentes & tenore præſentium præcipientes omnibus ballivis, præpo-

A ſitis & aliis juſtitiariis noſtris, ut ipſi dictam eccleſiam, perſonas & bona ejuſdem, ſicut prædictum eſt, cuſtodiant & defendant. Quæ ut perpetuæ ſtabilitatis robur obtineant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſius anno dominicæ incarnationis M CC. LXXXIII. menſe Januario regni vero noſtri anno XIII.

B LITTERÆ GUILLELMI epiſcopi Cameracenſis pro monaſterio Oigniacenſi.

Indulgentias concedit eleemoſynas largientibus ad Oigniacenſem ſacram ædem perficiendam.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis & audituris officialis curiæ Cameracenſis ſalutem cum notitia veritatis. *Anno 1289 Ex mſ. Oigniacenſi.*

Reverendi patris & domini noſtri GUILLELMI Cameracenſis epiſcopi litteras noveritis nos tenuiſſe, legiſſe & vidiſſe, in
C hæc verba: GUILLELMUS Dei gratia Cameracenſis epiſcopus univerſis abbatibus, præpoſitis, prioribus, decanis Chriſtianitatum, preſbyteris & capellanis, ceteriſque eccleſiarum rectoribus, in civitate & diœceſi conſtitutis, ad quos præſentes litteræ pervenerint ſalutem in Domino ſempiternam. Cum eccleſia B. Nicolai *de Oignies* Leodienſis diœceſis, in qua venerabilis MARIA Chriſti ancilla cum reverendo patre magiſtro JACOBO quondam Tuſculano epiſcopo & ſedis apoſtolicæ cardinali
D aliiſque quamplurimis reliquiis requieſcit, ubi ſub regula S. Auguſtini militant devota congregatio canonicorum, Dominus præſtat innumera ſpiritualia beneficia gratiarum, ædificari cœperit opere plurimum ſumtuoſo; ad cujus proſecutionem ſive conſummationem operis ipſius eccleſiæ non ſuppetunt facultates, niſi per fidelium eleemoſynas ſubveniatur eidem; univerſitatem veſtram rogamus, monemus & exhortamur in Domino vobis præcipiendo mandantes, quatenus fratres ſive nuncios prædictæ eccleſiæ, quos gratia fovemus & proſequimur ampliori, cum ad vos venerint, elee-
E moſynas fidelium petituri, cum reliquiis quas ſecum deferunt, benigne & ſine contradictione qualibet, ob reverentiam & amorem noſtri ſemel in anno recipiatis in eccleſiis veſtris, & a ſubditis veſtris recipi faciatis abſque litteris noſtrorum decanorum, nonobſtante aliqua inhibitione de quæſtuariis a nobis vel officiali noſtro facta, & ad diem quam vobis lator præſentium nominabit, parrochianos veſtros convocetis, & præcipiatis eiſdem, ut expoſitionem prædictæ eccleſiæ audiant diligen-

ter, indulgentias, merita, & miracula ſanctorum prædictæ eccleſiæ per vos ipſos plebibus exponentes, & per dictos fratres ſive nuncios exponi permittentes, cum verbo prædicationis excluſo, ipſumque populum vobis ſubditum ad hoc ſalutaribus monitis inducentes, ut de bonis ſibi a Deo collatis prædictæ eccleſiæ in ſuorum remiſſionem peccaminum largiantur. Nos vero de Dei omnipotentis miſericordia & glorioſæ virginis Mariæ matris ejus, omniumque ſanctorum meritis & interceſſione confiſi, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui fabricæ prædictæ eccleſiæ manum porrexerint adjutricem, quadraginta dies de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer relaxamus, præſentibus poſt annum minime valituris. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo nono infra octavas nativitatis B. Mariæ Virginis. In cujus viſionis mandati teſtimonium, ſigillum curiæ noſtræ prædictæ præſentibus litteris eſt appenſum. Datum per copiam anno ſupradicto infra octavas purificationis beatæ Mariæ.

CARTA HARDUINI de Malliaco, & uxoris ejus.

De altari ligneo quod abbas Majoris-monaſterii Harduino de Malliaco habere permiſit.

Anno 1289. Ex archivis Majoris-monaſterii.

OMnibus hæc viſuris Harduinus dominus de Malliaco miles & Johanna ejus uxor ſalutem in Domino.

Cum dilectus nobis in Christo religioſus vir abbas Majoris-monaſterii Turonenſis nobis ad multam inſtantiam noſtram conceſſerit de gratia ſpeciali quantum in ipſo eſt, & ad ipſum dignoſcitur pertinere, ut altare ligneum in manerio noſtro de Ermentayo ſito in parrochia de Loratorio uſque ad ſuum beneplacitum habeamus, nos promittimus bona fide quod ibi capellam nequaquam ædificabimus, immo ipſum altare nobis conceſſum deſtruemus, & a celebratione omnino ceſſare faciemus, quotieſcumque a dicto abbate vel mandato ipſius moniti fuerimus vel etiam requiſiti, promittimus etiam bona fide ſub præſtito juramento, oblationes omnes & alia jura eccleſiæ parrochiali integra & illibata ſervare & facere reſervari, & ad hoc nos & omnia bona noſtra ubicumque exiſtentia præſentia & futura ſpecialiter obligamus. In cujus rei teſtimonium ſigilla noſtra præſentibus duximus apponendum. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo nono menſe Octobri.

LITTERÆ

Quibus Bernardus comes Armaniaci ratam habet venditionem caſtrorum & villarum de Caſtro-Geloſio & de Veiriaco, factam Gaſtoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rotgerio de Armaniaco ab Iſabelle d'*Albret* uxore ſua.

Anno 1296. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi hoc præſens inſtrumentum publicum inſpecturi, quod cum nobilis mulier domina Isabellis de Lebreto comitiſſa Armaniaci & Feſenſiaci, vendidiſſet nobilibus viris domino Gastoni vicecomiti Feſenſaquelli, & Rotgerio de Armeniaco fratribus, caſtrum & villam de Caſtro-Geloſio, caſtrum & villam de Veiriaco, cum omnibus juribus, juriſdictionibus, dominiis, deveriis, quæ ipſa domina Iſabellis habebat, vel habere poterat, & debebat quacumque ratione, modo, titulo, ſeu cauſa in locis prædictis, terminis, & pertinentiis caſtrorum & locorum prædictorum, aſſituatis in diœceſi Agennenſi & Vaſatenſi, & in omnibus aliis ſpectantibus, pertinentibus ad dicta caſtra ſeu loca quæcumque ſint, & ubicumque ſint intus & extra, & ſpecialiter in territoriis, caſtris, ſeu locis, villis, (a) capmaziis de Vazareto, d'Eſtuſano, Daudirano, de Lauſiano, de Bedeiſano, de ſancta Aralia, & in parrochiis, territoriis ſeu locis vocatis *Caſtuques* & de *Babaudrant* in prædictis diœceſibus Agennenſi & Vaſatenſi, pro ſexaginta millibus librarum monetæ Morlanæ, quas ab ipſis emtoribus recognoverat ſe habuiſſe & recepiſſe in bona pecunia numerata, prout in inſtrumento inde confecto per manum mei notarii infraſcripti plenius continetur. Dominus Bernardus Dei gratia comes Armaniaci & Feſenciaci, maritus dictæ dominæ comitiſſæ, prædictam venditionem gratam, acceptam habens, atque firmam, ex certa ſcientia laudavit, approbavit, ratificavit, & confirmavit, & ipſam ratam & gratam haberi voluit, atque firmavit; conſentiens expreſſe venditioni & emtioni prædictæ, promiſit quod inſuper dictus dominus comes mihi notario infraſcripto pro dictis emtoribus ſolemniter ſtipulanti, quod contra prædictam venditionem & emtionem de jure vel de facto non veniet per ſe vel per aliquam interpoſitam perſonam, aliqua ſubtilitate juris nec facti, nec faciet, nec procurabit aliquid, per quod prædicta venditio & emtio rumpi valeant, vel modo quolibet alio retractari, renuntiando idem dominus comes omni juri ſuo, & omni juri & legi canonico & civili foro ſuo, uſui & conſue-

(a) Capmazia ſeu caput manſi eſt domus præcipua quæ ad primogenitum pertinet.

Digitized by Google

tudini terræ ſeu loci, volens & concedens ac conſentiens, quod generalis renunciatio tantum valeat, & idem robur obtineat & operetur, ac ſi omnes caſus juris, & leges eſſent expreſſe numeratæ, & eiſdem expreſſe eſſet ſigillatim renuntiatum. Actum fuit hoc Auxi ſecunda die exitus Septembris, anno Domini MCCXCIV. in præſentia & teſtimonio reverendi in Chriſto domini AMANEVI Dei gratia archiepiſcopi Auxitanenſis, domini Augerii de Tilleto officialis Auxitanenſis, magiſtri Bernardi de Maurieto canonici & archidiaconi, vicarii in eccleſia Auxitanenſi, Ar. *Darifelle* canonici Nugarolii, Raymundi Garſiæ de Malo-vicino canonici Aquenſis, Bernardi de Condomio ſeneſcalli Armaniaci & Feſenciaci, Oddonis de Maſſus domicelli, Vitalis *de Mont*, & mei Bernardi de Cocio publici Auxitanenſis notarii, qui præſentem cartam de præmiſſis in hanc formam publicam ſcripſi, & in teſtimonium veritatis ſignum meum appoſui conſuetum, quo utor in publicis inſtrumentis regnante PHILIPPO rege, A. archiepiſcopo Auxitanenſi, & prædicto comite Armaniaci & Feſenciaci.

Et in teſtimonium præmiſſorum nos B. Dei gratia comes Armaniaci & Feſenciaci huic præſenti publico inſtrumento, quia ſigillum præ manibus non habemus, contra-ſigillum noſtrum duximus apponendum.

TESTAMENTUM ISABELLIS de Lebreto comitiſſæ Armaniaci.

Anno 1294. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti. Amen. Quoniam labilis eſt ſtatus hominum & nuncius obitus cujuſcumque mortalis, & quia nihil quod magis debeatur ipſis hominibus quam ſupremæ voluntatis eorum liber ſit ſtilus. Idcirco ego ISABELLIS domina de Lebreto, comitiſſa Armaniaci & Feſenciaci, cum meo bono ſenſu & perfecta memoria, facio, ordino teſtamentum meum nuncupativum, quod in ſcriptis redigi volo.

I. In primis quia heredis inſtitutio eſſe debet fundamentum teſtamenti, inſtituo dominam JOHANNAM DE LA MARCHA matrem meam heredem in caſtro meo de Alhais diœceſis Vaſatenſis, & in toto territorio, diſtrictu, juriſdictione alta & baſſa, & in terris & pertinentiis & juribus ejuſdem caſtri, & ea jure inſtitutionis ſibi relinquo & dono, & pro legitima portione, & jure ſibi competenti in bonis meis ſibi aſſigno, & ipſam prædictis volo eſſe contentam, & quod nihil aliud in aliis bonis petere poſſit.

II. Item, eligo corpus meum ſepeliri, quando contigerit me mori, in eccleſia cathedrali B. Mariæ Auxis in ſepultura ſororis meæ quondam, & lego eccleſiæ ſupradictæ pro emendis redditibus ad inſtituendum capellanum ſeu capellaniam de requiem quingentas libras Morlanenſes, qui capellanus celebret qualibet die pro anima mea & parentum meorum.

III. Item, lego canonicis ejuſdem eccleſiæ ad emendum reditus pro anniverſario meo centum libras Morlanenſes.

IV. Item, lego fratribus Minoribus de Auxio ducentos ſolidos Morlanenſes.

V. Item, lego monaſterio (a) S. Orientii Auxis ducentos ſolidos Morlanenſes.

VI. Item, fratribus Minoribus Nugaralii ducentos ſolidos Morlanenſes.

VII. Item, S. Mariæ Auxis viginti ſolidos Morlanenſes.

VIII. Item, hoſpitali S. Orientii viginti ſolidos Morlanenſes.

IX. Item, tribus recluſarum Auxis quinque ſolidos Morlanenſes.

X. Item, tribus Leproſorum quinque ſolidos Morlanenſes.

XI. Item, monialibus monaſterii de Bralio centum ſolidos Morlanenſes.

XII. Item, monialibus de Bono-loco quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XIII. Item, monialibus de Milpilione quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XIV. Item, fabricæ monaſterii (b) Caſæ-Dei centum ſolidos Morlanenſes.

XV. Item, fabricæ monaſterii de (c) Flarano centum ſolidos Morlanenſes.

XVI. Item, fabricæ monaſterii de Alhais centum ſolidos Morlanenſes.

XVII. Item, domui de Aqua-ſicca quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XVIII. Item, hoſpitali de Coſeto quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XIX. Item, hoſpitali de S. Chriſtina quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

XX. Item, fabricæ eccleſiæ Auxitanæ quidquaginta libras Morlanenſes.

XXI. Item, fabricæ eccleſiæ de Vico centum ſolidos Morlanenſes.

XXII. Item, fabricæ Nugaralii centum ſolidos Morlanenſes.

XXIII. Item, fabricæ Elſſonæ centum ſolidos Morlanenſes.

XXIV. Item, fabricæ monaſterii (d) Gemontis centum ſolidos Morlanenſes.

(a) Olim inſignis erat abbatia ordinis S. Benedicti, nunc vero pinguiſſimus eſt prioratus a Cluniaco dependens.

(b) Illud monaſterium a celeberrima Caſæ-Dei abbatia ordinis S. Benedicti in diœceſi Aniciensi diſtinguendum eſt, cum ſitum ſit in diœceſi Auxitana, ſitque ordinis Præmonſtratenſis, omnium monaſteriorum ejuſdem ordinis in Vaſconia & Occitania mater.

(c) Flaranum eſt ordinis Ciſtercienſis monaſterium in diœceſi Auxitana filia Bardonæ de Linea Morimundi.

(d) Vulgo Gimundi. Eſt autem Gimundus inſigne monaſterium ordinis Ciſtercienſis filia Bardonæ, de Linea Morimundi in diœceſi Auxitana, ab illuſtri viro Geraldo de Braulio & Gauzenſa ejus uxore anno 1142. fundatum.

Digitized by Google

xxv. Item, capellæ de *Lavardex*, *Deſpas*, de Caſtro-novo tribus earum centum ſolidos Morlanenſes. A

xxvi. Item, fratribus Minoribus de Veiriaco ducentos ſolidos Morlanenſes.

xxvii. Item, fratribus Minoribus Caſtri-Geloſii ducentos ſolidos Morlanenſes.

xxviii. Item, hoſpitali de S. Romano centum ſolidos Morlanenſes.

xxix. Item, eccleſiæ Vaſatenſis fabricæ quinquaginta libras Morlanenſes.

xxx. Item, fabricæ eccleſiæ S. Raphaëlis Caſtri-Geloſii quinquaginta ſolidos Morlanenſes. B

xxxi. Item, fabricæ eccleſiæ S. Mariæ ejuſdem loci quinquaginta ſolidos Morlanenſes.

xxxii. Item, domui Templi de Argeeno centum ſolidos Morlanenſes.

xxxiii. Item, domui Templi de *Romeſtainb* centum ſolidos Morlanenſes.

xxxiv. Item, domui *de Cors* centum ſolidos Morlanenſes.

xxxv. Item, ſervitoribus meis mille libras Morlanenſes per manum executorum ſuorum diſtribuendas & ſolvendas, vel per manum domni archidiaconi Auxitani & alterius executorum. C

xxxvi. Item, ipſis executoribus trecentas quinquaginta libras Morlanenſes ad arbitrium reverendi in Chriſto patris domini A. Auxitani diſtribuendas.

xxxvii. Item, inſtituo heredem meum univerſalem nobilem virum Rotgerium de Armaniaco ſororium meum in caſtris de Caſa-nova, de Lebreto, & in toto territorio, diſtrictu, juriſdictione alta & baſſa, & in juribus & pertinentiis dictorum caſtrorum, & in omnibus aliis bonis & juribus meis pertinentibus ad me quæcumque ſint & ubicumque. Et ſi dictum Rotgerium D contigerit mori ſine liberis de legitimo matrimonio procreatis quandocumque, quod ex cauſa fideicommiſſi reſtituat & reſtituere teneatur hereditas, & bona quæ ſibi obvenient ratione præſentis cartæ nobili viro domino Bernardo comiti Armaniaci & Feſenciaci marito meo, ſeu heredibus ejus.

xxxviii. Item, laudo, confirmo & approbo venditionem per me alias factam, caſtrorum, villarum, ſeu locorum Caſtri-Geloſii & de Veitiaco, & territoriorum, terminorum & pertinentiarum & jurium earumdem, & aliorum locorum & perrochiarum & territoriorum, nobilibus viris E Gastoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rogerio de Armaniaco ſororiis meis, prout in inſtrumento inde confecto plenius continetur.

xxxix. Item, eligo & conſtituo ac ordino executores meos hujus teſtamenti mei reverendum patrem dominum Amanevum Dei gratia archiepiſcopum Auxitanenſem, dominos Petrum d'*Aras* militem, Bernardum de *Maurices* archidiaconum Vicen. in eccleſia Auxitanenſi, magiſtrum *Seibors de Locador* ca . . . in eccleſia Vaſatenſi, Bernardum de Condomio ſeneſcallum Armaniaci & Feſenciaci, dans & cedens eiſdem executoribus plenam & liberam poteſtatem accipiendi propria auctoritate omnes reditus, exitus & proventus meos caſtrorum & locorum prædictorum, quæ caſtra & loca ſunt in diœceſibus Vaſatenſi & Adurenſi, & de ipſis omnibus reditibus inſimul omnium prædictorum caſtrorum & locorum prædictorum ſolvendi omnia legata prædicta, vendendi, arrendandi, impignorandi, alienandi omnes reditus, exitus & proventus prædictorum caſtrorum & locorum, & habendi, tenendi, poſſidendi omnia caſtra & loca prædicta tamdiu, quouſque de omnibus prædictis legatis ipſis legatariis ſit integre ſatisfactum.

xxxx. Item, volo & concedo ac mando, quod omnis venditio, obligatio, alienatio, vel arrendamentum factum ſeu facta de prædictis reditibus, exitibus, & proventibus dictorum caſtrorum & locorum per dictos executores meos tantum valeat, & perpetuam obtineat roboris firmitatem, ac ſi per me in vita mea facta eſſet.

xli. Item, volo, & concedo, & mando, quod ſi omnes prædicti executores mei teſtamenti prædictis exequendis non intereſſent, ſeu intereſſe non poſſent aut nollent, quod dictus dominus archiepiſcopus cum altero eorumdem prædicta omnia exſequi valeat & complere.

xlii. Illud autem volo quod ſit meum ultimum teſtamentum, caſſando & revocando omnia alia teſtamenta, donationem, ſeu ordinationem, vel teſtamentum, & quamcumque aliam diſpoſitionem aliam per me factam vel facta. Et volo quod ſi prædictum teſtamentum non valeret jure teſtamenti, ſaltem valeat jure codicillorum, vel cujuſcumque alterius ultimæ voluntatis, & volo per iſtud teſtamentum & ipſum eſſe derogatorium ubicumque teſtamento vel ordinationi per me factis, & in quibuſcumque verbis derogatoriis poſitis ibidem, & tactis ſacroſanctis evangeliis, juro & promitto omnia & ſingula ſupradicta tenere & inviolabiliter obſervare, & in contrarium non venire, ſtatuere & ordinare per me, per aliquam perſonam interpoſitam de jure & de facto.

xliii. Item, requiro dominum Augerium de Tilheto officialem Auxitanenſem coram me præſentem, quod ad majorem cautelam & firmitatem omnium prædictorum huic teſtamento meo nuncupativo ac in ſcriptis redacto apponi faciat ſigillum curiæ Auxitanenſis. Actum prima die introitus menſis Octobris apud Auxim anno Domini

Digitized by Google

mini MCCXCIV. Hujus autem fuerunt teſtes vocati & rogati per dictam teſtatricem dominus Johannes de Taſo * ſacra eccleſiæ Auxitanæ, Guillelmus Raymundi de *Lalobere* archidiaconus Suipedii, BERNARDUS DE MONTE-ACUTO abbas Fagetæ, Geraldus de Fonte capellanus B. Mariæ Auxis, A. Bruni notarius Vici, Guillelmus de Præhano notarius Auxis, Guillelmus de Lavardaco clericus, Bernardus de Ampell. canonici Leo... Ar. d'*Ariſole*, Cau... Nugarolii, Oddo de Maſſanis, Ar. de Salic, domicelli, magiſter Vitalis de Monte.

* f. ſacriſta.

Et ego Bernardus de Cacio publicus Auxis notarius, qui præmiſſis omnibus interfui, & ad requiſitionem dictæ dominæ comitiſſæ prædicta omnia in publicam formam redegi, & in teſtimonium veritatis ſignum meum appoſui conſuetum, regnante PHILIPPO rege Francorum, A. exiſtente archiepiſcopo Auxitano, & B. comite Armaniaci & Feſenciaci. Et nos officialis prædictus in teſtimonium veritatis huic præſenti publico inſtrumento in pendenti apponi fecimus ſigillum curiæ Auxitanæ.

DONATIO

Caſtrorum & villarum Caſtri-Geloſii & de Veiriaco facta Bernardo comiti Armaniaci a Gaſtone vicecomite Feſenſaquelli & Rogerio fratribus.

Anno 1294. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi hoc præſens publicum inſtrumentum inſpecturi, quod nobiles viri GASTO de Armaniaco vicecomes Feſenſaquelli & ROGERIUS frater ſuus, conſtituti in præſentia mei notarii & teſtium infraſcriptorum, donaverunt & conceſſerunt pro ſe & heredibus ſuis donatione pura, & ſimplici, & irrevocabili, facta inter vivos, domino BERNARDO Dei gratia comiti Armaniaci & Feſenciaci fratri eorumdem præſenti & recipienti pro ſe & heredibus, caſtrum & villam de Caſtro Geloſio, caſtrum & villam de Veiriaco cum omnibus juribus, juridictionibus, dominiis, deveriis, mero & mixto imperio, alta & baſſa juridictione, homagia, ſacramenta fidelitatis, & omnia alia jura, ſervitutes in perſonis hominum ſeu rerum quæ eiſdem pertinebant in dictis caſtris & villis, territoriis, terris & pertinentiis, intus & extra caſtrorum & locorum prædictorum, & ea omnia quæ ipſi habebant & habere debebant in caſtris & villis, locis, capmaſiis de Nazareto, d'Eſtruſano, de Andirano, de Lauſiano, de Vedeiſano, Sancta Aralia, & in tota terra vocata *Balandraul*, & in parrochiis, territoriis vocatis de *Laſtugues* in diœceſibus Agennenſi & Vaſatenſi, quæ omnia habebat & tenebat dominus BERNARDUS ERZII de Lebreto quondam tem-

A pore mortis ſuæ, & ſpecialiter dictus Rogerius dedit & ceſſit donatione pura & ſimplici & irrevocabili inter vivos dicto domino comiti præſenti & recipienti caſtra & loca de Lebreto, de Caſa-nova, cum omnibus terris, territoriis & pertinentiis ſuis, juribus, homagiis, juramentis fidelitatis, dominationibus & deveriis, & cum omni juridictione alta & baſſa, & cum omni jure quod dictus Rogerius habet vel habere debet ex quacumque cauſa, titulo, & quocumque nomine cenſeantur in dictis locis
B & pertinentiis eorumdem, abſque omni retentione: & GASTO & ROGERIUS fratres prædicti ambo inſimul dederunt & ceſſerunt ſupra cedendo eidem domino comiti omnia jura & actiones reales, perſonales, mixtas, utiles & directas, quas habebant & habere poterant in prædictis locis, caſtris & pertinentiis eorumdem, & contra quaſcumque detinentes eadem, & quæ eiſdem & eorum alteri competebant & competere poterant ex quacumque cauſa, titulo, ſeu modo, & quocumque nomine cenſeantur; in prædictis caſtris & locis &
C pertinentiis eorumdem, nihil juris penitus retinendo. Recognoſcentes dicti fratres, quod prædictam donationem, ceſſionem faciebant eidem domino comiti propter multa & grata ſervitia, dona & munera, quæ habuerant & receperant ab eodem, remunerando ipſum de præmiſſis: renuntiantes ſcienter & conſulte fratres prædicti legi quæ dicit donationem factam ex cauſa ingratitudinis poſſe revocari; & juri & legi quæ dicit donationem factam excedentem ſummam quingentorum aureorum ſeu ſolidorum Morlanenſium non valere ſine inſi-
D nuatione actorum, & beneficio reſtitutionis in integrum & minoris ætatis. Et quod ſic tenebunt, complebunt, & perpetuo obſervabunt dicti fratres ad ſancta Dei evangelia tacta manibus ſuis juraverunt, & quod non fecerunt, nec facient aliquid, quominus prædicta donatio & ceſſio eidem domino comiti & ſuis heredibus minorem obtineat firmitatem. Requirentes dominum Augerium de Tilheto officialem Auxitanenſem ibidem præſentem, quod præſenti inſtrumento ſigillum curiæ Auxitanenſis faceret apponi. Actum fuit hoc Auxi VIII. idus
E Octobris anno Domini MCCXCIV. in præſentia reverendi in Chriſto patris domini AMANEVI Dei gratia archiepiſcopi Auxitanenſis, domini Bernardi de Maurieto canonici Auxitanenſis, magiſtri Bernardi Ampell. canonici & rectoris, magiſtri Guillelmi de Lavardaco, Michaëlis de Autona notarii curiæ domini archiepiſcopi Auxitanenſis & mei Bertrandi de Cocio publici Auxitanenſis notarii, qui præmiſſis omnibus interfui, & ad requiſitionem dictorum fratrum, & dicti domini comitis de præ-

dictis præſens inſtrumentum in hanc formam publicam ſcripſi & ſigno meo conſueto in teſtimonium præmiſſorum ſignavi, regnante PHILIPPO Francorum rege, A. archiepiſcopo Auxitanenſi & prædicto B. comite Armaniaci & Feſenſiaci. Et nos officialis prædictus huic præſenti publico inſtrumento apponi fecimus ſignum curiæ Auxitanenſis in teſtimonium præmiſſorum.

INSTRUMENTUM PUBLICUM

De conceſſione comitatus Aſtaraci facta Bernardo a Centullo comite patre ſuo, &c.

Anno 1294. Ex mſ. Colbertino.

Noverint univerſi, quod cum dominus CENTULLUS Dei gratia comes Aſtaraci emancipaſſet BERNARDUM de Aſtariaco filium ſuum, cumque dictus dominus Centullus comes emancipato dicto filio ſuo, poſt dictam emancipationem dediſſet eidem Bernardo filio ſuo totum comitatum Aſtaraci, cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis, & omne jus, rationem, & partem, & totum hoc quod ipſe habebat, tenebat, & poſſidebat, & habere, tenere, & poſſidere debebat, & quæ ei pertinebant, & pertinere debebant, & petere ſeu requirere poterat & putabat jure ſucceſſionis, pactione, vel altero quoquo modo in toto comitatu Aſtaraci, & in caſtris, & villis, & locis, & allodiis, & tentoriis exiſtentibus in toto prædicto comitatu & infra terminos & limites dicti comitatus, retento ſibi, quamdiu vixerit, uſufructu, prout hæc & alia in quodam inſtrumento eodem die quo hæc acta fuerunt recepto per me notarium infra ſcriptum continentur, idem Bernardus de Aſtariaco gratis & ſua ſpontanea voluntate & libero animo, non inductus, ut aſſerit, vi, fraude, vel dolo, ſine aliqua machinatione, dedit, ceſſit, & tranſtulit pura & ſimplici donatione inter vivos perpetuo valitura, prædicto Centullo patri ſuo tamquam, ut dixit, benemerito caſtra, villas & loca infra ſcripta, cum eorum pertinentiis, allodiis & territoriis, ſcilicet de Miramonte, de Labeiano, de Granata, de Caſtillione, de S. Johanne, & incurſus Arnaldi, Guillermi Lofori & domini Vitalis de Vallatis militis, ad habendum, tenendum & poſſidendum, vendendum, diſtrahendum, & alienandum, & quicquid ſibi placuerit faciendum. Retinuit tamen dictus BERNARDUS de Aſtariaco ante dictam donationem, & in ipſa, & poſt, quod quicumque habuerit & poſſederit caſtra, villas & loca prædicta, ea teneat in feudum honoratum a dicto Bernardo de Aſtariaco, & recognoſcat & recognoſcere teneatur ab eodem Bernardo de Aſtariaco, & præſtet & præſtare teneatur ſacramentum fidelitatis eidem Bernardo, & eidem ſubſit, &

A ſerviat, & ſervire teneatur, ſicut alii comitatus Aſtariaci nobiles & barones. Voluit inſuper & conceſſit dictus BERNARDUS, quod dictus dominus CENTULLUS pater ſuus poſſit & ſibi liceat, quotieſcumque & quandocumque voluerit, & ſibi placuerit, conſtruere baſtitas in omnibus ſingulis locis religioſorum comitatus Aſtariaci de cetero acquirendis, in quibus comes Aſtariaci nullam haberet partem, & quod de parte ipſum contingente baſtitarum prædictarum poſſit facere omnimodam voluntatem: ita tamen & tali modo, quod illi qui habent partem prædictam prædictarum baſtitarum ipſum
B comitem contingentem, prædictæ partes teneantur præſtare ſacramentum fidelitatis & facere homagium, & ſerviant, & ſervire teneantur dicto Bernardo de Aſtariaco, ſicut alii milites nobiles & barones comitatus Aſtariaci facient & ſervient, & ſervire & facere tenebuntur. Dedit & ceſſit dictus Bernardus de Aſtariaco præfato domino Centullo viginti millia librarum Turonenſium magnorum in comitatu & ſuper comitatum Aſtariaci, volens dictus Bernardus de Aſtariaco & concedens, quod dominus
C Centullus pater ſuus prædictus in vita ſua de dictis viginti mille libris Turonenſibus poſſit teſtari, & de eiſdem facere prout ſibi placuerit, filiis & filiabus, & aliis perſonis quibuſcumque, prout ſibi viſum fuerit, necnon aliam ſuam facere voluntatem omnimodam, & emendam facere, & cum iſtis contentos faciet fieri filios & filias, ſi ipſum habere contigerit, una cum aliis bonis dicto ſuo patri per ipſum Bernardum donatis: ita tamen & tali modo, quod poſt obitum dicti domini Centulli medietas, redituum omnium & ſingulorum cujuſcumque condi-
D tionis exiſtant, redituum exeuntium, provenientium a dicto comitatu Aſtariaci quolibet anno pertinentium ad ipſum Bernardum de Aſtariaco & pertinere debentium pro perſolvendis dictis viginti millibus libris, pro parte eorumdem dicta medietas redituum prædictorum detur & perſolvatur illis, quatenus dictus dominus Centullus voluerit, & in ſua vita expreſſerit in teſtamento vel alias, donec eiſdem omnibus & ſingulis de prædictis viginti mille libris Turonenſibus integre fuerit ſatisfactum, dando, cedendo, & concedendo eidem domino Centullo tamquam benemerito ex cauſa prædi-
E cta, omnia jura ſua & rationes & actiones perſonales, reales, mixtas, utiles, & directas in prædictis ſupra donatis & quolibet prædictorum ſibi competentes & competituras, pro faciendo ipſius domini Centulli patris ſui & ſuorum heredum & ſucceſſorum de omnibus & ſingulis ſupra eidem donatis ſua omnimoda voluntate, & ſuper omnibus præmiſſis & ſingulis dictus BERNARDUS de Aſtariaco ex certa ſcientia

Digitized by Google

certioratus de jure ſuo per me notarium in- A fra ſcriptum renuntiavit juri dicenti ſeu innuenti donationem non valere, ſi modus vel cauſa, pro qua facta fuerit deficiat in eodem, & juri dicenti: donationem excedentem ſummam quingentorum aureorum factam ſine inſinuatione judicis & actis intervenientibus non valere, & juri dicenti donationem factam propter ſuſceptionem liberorum ſupervenientium revocari poſſe, necnon omnibus aliis juribus canonicis & civilibus, & aliis exceptionibus, foro, uſui terræ, & conſuetudini, & omnibus aliis diffinitionibus, cum quibus vel per quæ B contra præmiſſa vel aliquod præmiſſorum per ſe vel per alium in judicio, vel extra, de jure vel facto venire poſſet, vel aliquatenus ſe juvare. Præterea quod dictus Bernardus, ut aſſeruit, erat minor viginti quinque annorum, major tamen quatuordecim ſponte ſua juravit ſuper ſancta Dei evangelia manu ejuſdem corporaliter tacta, omnia & ſingula præmiſſa rata habere & firma, & perpetuo ea tenere & ſervare, ut ſuperius ſunt expreſſa, vel per ſe vel per alium non contra facere vel venire, nec reſtitutionem aliquam impetrare occaſione minoris ætatis, vel alterius cujuſcumque, quam quidem donationem & omnia & ſin- C gula prædicta prædictus dominus Centullus comes & Bernardus ejus filius exiſtentes apud Ortheſium ante præſentiam domini Rogerii Bernardi comitis Fuxi & vicecomitis Bearni, & Caſtri-boni, & prorogando ſuam juriſdictionem quo ad omnia & ſingula contenta, quam præſenti inſtrumento inſinuaverunt, & inſinuatam eſſe voluerunt cum hoc præſenti inſtrumento publico. Cui quidem donationi & omnibus aliis & ſingulis ſupradictis prædictus dominus Rogerius Bernardi, ad requiſitionem tam prædicti domini Centulli, quam dicti D Bernardi ejus filii ſuam auctoritatem interpoſuit pariter & decretum. Actum fuit hoc apud Ortheſium die Dominica ante feſtum omnium ſanctorum regnante Philippo Franciæ rege, & Hugone epiſcopo Toloſano anno ab Incarnatione Domini milleſimo ccxciv. Hujus rei ſunt teſtes R. frater Raymundus Laſcurenſis epiſcopus, Gaillardus Olorenſis epiſcopus, Garcias Arnaldi dominus de Navaillis, Boniſinundus de Aſtariaco, Rogerus de Convenis, Bernardus de Jordani Inſula, Fortanerius dominus E de Laſcuno, Petrus Bertrandi Jordani, Vitalis de Forgis, Fortanerius de Morlanis. Et ego Petrus Raditor publicus Tholoſæ notarius, qui de voluntate dicti domini Rogerii Bernardi & ad requiſitionem tam prædicti domini Centulli, quam Bernardi ejus filii cartam ſcripſi.

LITTERÆ DE DOTE BLANCHÆ comitiſſæ Pallarienſis.

Anno 1296. Ex mſ. Colbertino.

NOverint univerſi præſentem paginam inſpecturi, quod hæc eſt memoria quam facit domina Blancha Dei gratia comitiſſa Pallarienſis, quod prædicta domina comitiſſa petit nobili domino Raymundo de Bellera fratri ſuo tria millia morabatinos ſibi aſſignatos, & nobili domino Raymundo Rogerii bonæ memoriæ comiti de *Pallars* nomine dotis ipſius dominæ comitiſſæ, petit, inquam, prædicto Raymundo nobili quinque millia & ſexcentos ſolidos Melgorienſes, quod dominus comes prædictus ſolvit ad abſtrahendum caſtra de Feirera & de Glorieta, & de Ereſtui, quæ quidem caſtra erant per nobilem dominum quondam Guillelmum de Bellera pignori obligata; petit, inquam, prædicta comitiſſa ratione operarum factarum per venerabilem dominum comitem ſupradictum in caſtris & in locis eidem domino comiti obligatis ſeptem millia & quingentos ſolidos Melgorienſes, petit inſuper prædicta comitiſſa eidem domino Raymundo fratri ſuo medietatem dotis matris prædictorum dominæ Sibiliæ quondam de Peralta, quam medietatem ſibi contingentem dicit ſibi eſſe mille morabatinos, & ibidem dictus dominus R. de Bellera dixit, cum ſit certus de dote prædicta, ſcilicet tria millia morabatinorum, & de caſtris ſuperius obligatis per prædictum nobilem Guillelmum de Bellera quondam, & a ſe abſtractis pro quantitate ſuperius nominata, ſcilicet quinque millia & ſexcentos ſolidos & ſeptem millia & quingentos ſolidos Melgorienſes ratione operarum ſuperius poſitarum confitetur dictus dominus R. de Bellera, & in veritate recognoſcit, ſe debere ſolvere, & offert ſe bona fide ſoluturum prædictæ dominæ comitiſſæ quantitates prædictas, ſufficienti tempore ei conceſſo per dominam comitiſſam antedictam, ad ſolvendum morabatinos & denarios antedictos; ſed quia dubitat nobilis dictus R. de Bellera de quantitate dotis nobili dicto domino Guillelmo de Bellera comiti traditæ per prædictam dominam Sibiliam matrem prædictorum, petit prædictam dominam comitiſſam ſibi concedi diem infra quam valeat certificari de quantitatibus dotis prædictæ, & cum certus fuerit, eſt paratus ſecum convenire & ſolvere, ut eſt dictum, & prædicta domina comitiſſa ad nimiam & frequentem inſtantiam, & preces prædicti domini R. de Bellera, & aliorum militum, & proborum hominum conceſſit, quod prædictus dominus nus R. de Bellera ſibi ſolvat hinc ad feſtum beati Johannis-Baptiſtæ proxime venturum

prædictos tria millia aureos & denarios ſupradictos, ſcilicet treſdecim millia ſolidos Melgorienſes bonos conceſſos ſuperius per dictum nobilem Raymundum de Bellera, quibus aureis & denariis ſibi ſolutis cum quantitate dotis dominæ Sibiliæ, promittit dicta domina comitiſſa bona fide gratis & ex certa ſcientia tradere & deliberare eidem domino Raymundo fratri ſuo omnia caſtra atque loca, & cuicumque voluerit ſibi obligata per dominum Guillelmum de Bellera antedictum nomine dotis prædictæ,& quod dictus dominus R. de Bellera deponat prædictos aureos & denarios in quocumque loco potius tuto domina comitiſſa videret expedire, quod niſi fuerit ex tunc præfixa domina comitiſſa ſua propria auctoritate valeat prædicta caſtra atque loca cuicumque voluerit pignori obligare, ſine omni obſtaculo & contradictu. Hanc autem ordinationem fecerunt prædicta domina comitiſſa & dictus nobilis R. de Bellera inter ſe, in præſentia mei notarii & teſtium infra ſcriptorum, promittentes inter ſe unus alteri bona fide & firma ſtipulatione omnia ſupradicta & ſingula unus alteri attendere & complere, & in aliquo non contravenire, ſub obligatione omnium bonorum ſuorum habitorum ubique & habendorum, renuntiantes quilibet eorum omni juri & auxilio, quibus ad hæc infringenda vel revocanda ipſi poſſent aliquatenus adjuvare, mandantes etiam mihi notario infraſcripto quod hæc prædicta in publicam redigerem formam. Actum eſt hoc XI. cal. Maii anno Domini MCCXCVI. in præſentia & teſtimonio domini V. de Orto juriſperiti decre. & G. de Glorieta, & Arnaldi *Deſpes* domicelli & Petri de *Rocafort*, & Salvatoris de Ferrera.

R. Pomerii rector eccleſiæ Tiviæ & notarius publicus ejuſdem loci ad inſtantiam & requiſitionem prædictorum, hæc ſcripſit die & anno præfixis, retenta ſibi poteſtate plenaria quandocumque ſibi de conſilio peritorum viſum fuerit expedire, non obſtante quod jam productum in judicio extitiſſet, corrigendi, ſupplendi præmiſſum inſtrumentum.

C'EST LY ALLIANCE entre le Roy de France & ſes hoirs d'une part, & le conte de Haynaut & ſes hoirs d'autre à toz jorz.

Anno 1297. Ex Haſnoniensi cartario DD. de Aveſnis.

PHILIPPE par la graſce de Dieu rois de Franche. Nous faiſons aſſavoir à tous preſens & avenir, que nous por nous & pour nos ſucceſſeurs rois de Franche, avons fait alliance à noſtre amé & feel JEHAN d'Aveſnes conte de Haynnaut, & à ſes hoirs à toz jorz, & li dis cuens pour luy & pour ſes hoirs à nous & nos ſucceſſeurs rois de Franche en la maniere qui s'enſuit.

PREMIEREMENT nous promettons en bone foi à lui & à ſes hoirs contes de Haynnaut confort & aide, nommeement contre GUY DE DAMPIÉRRE jadis conte de Flandre, & ſes hoirs, & contre tous autres, es cas en quoi faire le porrions ſans nous meſfaire vers nos hommes. Et li dis cuens aſſi pour lui & pour ſes hoirs à promis en bone foi conſeil & aide à nous & à nos ſucceſſeurs nommeemenr contre le dit GUY & ſes hoirs & contre tos autres excepté les perſonnes de ſes ſeigneurs: c'eſt à ſcavoir le roy d'Alemaigne, & l'eveſque de Liege tant ſeulement, es cas ou il ſe porroit meſfaire vers eus ou envers ſes hommes.

Et por ce que nous & li dis cuens avons apreſent matire de deſcort & de guerre envers ledit GUY conte jadis de Flandre & les ſiens & ſes aidans, nous ſommes aliez eſpecialement enſemble en ce deſcort, & en ceſte guerre, & en autres de aidier l'un l'autre en bone foi en la maniere qui s'enſuit. C'eſt à ſcavoir que nous li devons aidier à ce ke il recouvre envers le dit GUY & ſes hoirs ſon heritaige, & ait ſes jugies fais & à faire, nomeement la terre de Namur.

Et ne poons au dit GUY, ne à ſes hoirs faire pais, ne donner trieves ſans le gré du dit conte de Haynnaut: & tout en autele maniere ne puet li dis cuens faire pais ne donner trieves ſans noſtre gré au dit GUY ne a ſes hoirs, & nous doit & eſt tenu a nous aidier a venir en noſtre raiſon envers le dit GUY & ſes hoirs.

La maniere comment li dis cuens & ſi hoir conte de Haynnaut doivent nous & nos ſucceſſeurs rois de France aidier contre le dit GUY & ſes hoirs & ſes aidans & autres & nous auſſi lui & ſes hoirs a tos jours eſt tele.

Li cuens nous doit aidier en la terre de Haynnaut & en la contée de Flandres à miles armures de fer, & à cinc cens armures de fer, juſques au fleuve de Sainne, au gaiges acouſtumes en Franche. C'eſt à ſavoir por le banneret vint ſols, pour le bachelet dis ſols, & pour l'eſcuier cinc ſols Tornois, & doivent i eſtre li cheval du dit conte & de ſa gent eſtimé & priſié & mis en eſcrit, & outre le reſtour acouſtumé en Franche nous en ferons ſelonc noſtre bon eſgart. Et eſt à entendre des gaiges & reſtours devant dis en bone foi de plus d'armeures de fer plus là où nous & li cuens nous acorderions, & de mains mains & de ce eſt il en noſtre volantè durant les guerres. Et eſt à entendre que pour les forterecces de ladite conté garder & les perils, ki a venir en porroient eſchiver, & par les avenus grever, doit i eſtre envoies un preudom chevaliers de par nous, qui loiaulment par ſon ſairement ſelonc l'e-

ſtat des beſongnes & les conditions des lieus mettra genſdarmes outre les reſidens es lieus ſelon ce kil vera en bone foi ke bon ſera, à nos gaiges & reſtours accouſtumes, ſelon ce que il eſt devant dit.

Derechief ſe il avenoit aucuns de nos gens ou des gens dudit conte eſtre pris de guerre par les enemis ou adverſaires ou aucun heritaige perdu, nous ne li dis cuens ne ferons pais, ne donrons trieves aus ennemis, juſqu'à tant ke li priſon ſoient delivré, & li heritaige recouvré, & doivent i eſtre faces les ſemonſes & les chevaichies en bone foi por le païs deffendre, & por chevaichier ſus les ennemis par le conſeil de chevalier devant dit à nos gaiges & reſtours accouſtumes, ſi com il eſt dit devant.

Àde certes ſe aucun venoient à armes ſus ledit conté, & entroient en ſa terre, ou en la terre de ſa gent, ou aſſeoient leur fortereces, nous i devons envoier & ſecourre ſouffiſanment pour ceus remettre arriere, auſſi comme por noſtre propre heritaige en bone foi, en l'aide de nous & de noſtre roiaume, ſi beſoing eſt, & il en ſoit requis, doit occurre au gaing & reſtours accouſtumes, ſi comme il eſt dit devant, ſauf ce kil ne ſe meſface vers les ſeigneurs & hommes devant dis.

Et eſt aſſavoir, ke ces aliances & ſes cozes devant dittes toutes & caſcune par ſoi doivent tenir & durer perpetuelement en la fourme & en la maniere devant expreſſées, & doivent i eſtre de nous & de nos ſucceſſeurs, & de lui & des ſiens de caſcun diz ans en diz ans. Et toutes les fois ke noviaux rois ou cuens de Haynnaut venront à terre tenir, à greignour fermeté, & memoire des cozes devant dittes. Et quant au cozes deſus dittes, & caſcune par ſoi garder tenir & fermement accomplir en la maniere devant ditte, nous oblijons & ſommes obligiez por nous & pour nos ſucceſſeurs à lui & à ſes hoirs & aſſi à nous & à nos ſucceſſeurs.

Et pour que ces cozes ſoient fermes & eſtaubles à toz jours, nous avons fait mettre noſtre ſaiel en ces preſentes lettres.

Ce fu fait à Pons Saint Meſſance l'an del Incarnation noſtre Signeur mil deus cens quatre vinz & dis & ſept ou mois de May.

BONIFACII PAPÆ VIII. ad Henricum comitem Ruthenenſem.

Diſpenſat ſuper quarto conſanguinitatis gradu, ut duæ ipſius filiæ matrimonio poſſint conjungi Bernardo Armaniaci comiti & Gaſtoni vicecomiti.

Anno 1299. *Ex mſ. Colbertino.*

BONIFACIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro HENRICO comiti Ruthenæ ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Magnæ devotionis affectum, quem erga Romanam geris eccleſiam, benignius attendentes, votis tuis libenter annuimus, quæ tuæ ſalutis & honoris augmentum reſpicere dignoſcuntur. Exhibita ſiquidem nobis tua petitio continebat, quod tu duas habes filias, unam nomine VALBURGEM & alteram CECILIAM, quæ per incrementum ætatis jam ad annos nubiles devenerunt. Verum quia ad magnam utilitatem tuam reputas & terræ tuæ, ſi cum nobilibus viris BERNARDO Armaniaci & Feſenſiaci comite & GASTONE vicecomite Feſenſaquelli fratribus affinitatem contraheres, dictas filias eiſdem matrimonialiter copulando, qui ſunt, ut aſſeris, quarto gradu conſanguinitatis prædictis conjuncti filiabus, pro parte ſua humiliter petebatur a nobis, quod hoc non obſtante, ut dictæ filiæ cum prædictis nobilibus matrimonialiter copulari valeant, diſpenſare miſericorditer dignaremur. Nos itaque tuis devotis ſupplicationibus inclinati, ac circa ſtatum tuum & ipſarum filiarum benignius providere volentes cum præfatis nobilibus & filiabus, ut matrimonia libere ac licite ad invicem contrahere, gradu conſanguinitatis non obſtante prædicto, valeant, diſpenſamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ diſpenſationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum v. idus Martii pontificatus noſtri anno IV.

LITTERÆ CAPITULI Leodienſis ad Hugonem epiſcopum.

Ob damnoſam monetæ mutationem minantur ceſſationem a divinis.

Anno 1299. *Ex ſchedis Cl. V. Bar. de Craſſier.*

REverendo in Chriſto patri ac domino domino HUGONI (a) Dei gratia Leodienſi epiſcopo, præpoſitus, decanus, ar-

(a) Hugoni de Cabilone dicto, & a Bonifacio octavo ad epiſcopatum Leodienſem promoto, qui ob mutationem monetæ, & patriæ deprædationem accuſatus eſt apud ſummum pontificem, & ab eo citatus: comparenti in curia aufertur epiſcopatus Leodienſis, conceſſo ex gratia ſpeciali immerito archiepiſcopatu Biſuntino minoris pretii, ut ſcribit Johannes Hocſemius canonicus Leodienſis apud Chapeavillam.

Digitized by Google

chidiaconus, totumque majoris eccleſiæ Leodienſis capitulum, ſalutem in Domino ſempiternam.

Licet plures cauſæ manifeſtæ & rationabiles nos a longo tempore compulerint & adhuc inceſſanter compellant, ut contra vos merito ceſſare debeamus a divinis: nos tamen in ipſa ceſſatione facienda procedere cupientes ſecundum formam a ſanctiſſimo patre noſtro domino Bonifacio divina providentia ſummo pontifice, & felicis recordationis dominis Innocentio tertio, & Gregorio decimo ſuis prædeceſſoribus Romanis pontificibus inſtitutam, abſentes concanonicos noſtros, prout ſunt pro negotio electionis evocandi, ad certum & competentem terminum, videlicet ad craſtinum beati Bartholomæi tunc venturum & nunc præteritum, cum continuatione omnium dierum ſequentium, ad capitulum noſtrum Leodienſe fecimus evocari, ad tractandum & deliberandum una nobiſcum ſuper dicto ceſſationis negotio, & alias faciendum quæ ipſum negotium contingere dinoſcantur. Convenientibus igitur in termino aſſignato omnibus qui voluerint, debuerint & potuerint commode intereſſe, dieque continuata de die in diem uſque ad feriam ſecundam ante feſtum beati Ægidii, deliberationem habuimus unanimiter de ceſſando contra vos a divinis, præcipue propter injurias & offenſas quæ inferius annotantur: quas antequam ad ipſam ceſſationem procedamus, vobis per has patentes litteras ſigilli noſtri munimine roboratas exprimimus & prout infra habentur, aſſignamus. Vos, domine, elapſo fere biennio pro veſtræ libito voluntatis, contra voluntatem noſtram & totius plebis veſtræ, in epiſcopatu Leodienſi quamdam malam & reprobam monetam nobis & eccleſiæ veſtræ & toti epiſcopatui Leodienſi injurioſam & damnoſam, veſtris temporibus in epiſcopatu Leodienſi a vobis primitus adinventam, prædeceſſorum veſtrorum Leodienſium epiſcoporum bona, legali & conſueta moneta penitus derelicta, contra morem & conſuetudinem dictorum prædeceſſorum veſtrorum cudi & fabricari feciſtis, & facitis curſum habere communem, in damnum noſtrum irrecuperabile & grave ſcandalum omnium ſubditorum veſtrorum, nullo tamen jure ſuper hoc vos competente. Cujus monetæ veſtræ denarium quemlibet fieri & currere feciſtis & facitis pro quinque denariis Leodienſibus, cum tamen ab initio quo dicta moneta vetra melior cudebatur, non valeret denarius dictæ monetæ tres denarios Leodienſes conſuetos a veſtris prædeceſſoribus fabricari, & poſtmodum dictam monetam veſtram ab initio, ut dictum eſt, diminutam, proceſſu temporis paulatim & latenter diminuiſtis & defraudaſtis, in tantum quod denarius

A qui a vobis pro quinque denariis Leodienſibus fabricatur & currit, ad præſens vix valet unum Leodienſem denarium conſuetum. Per quam monetam veſtram redditus noſtri & eccleſiæ noſtræ exiſtentes in denariis, jam ſunt ultra dimidium diminuti & in victualibus vitæ neceſſariis occaſione dictæ monetæ lædimur plurimum & gravamur. A quibus injuria & offenſa nobis ex dicta mala moneta illatis, requiſitus ſuper hoc tamen ex parte noſtra deſiſtere non curaſtis nec curatis, nec curſum ipſius & aliarum malarum & conſimilium monetarum in epiſcopatu Leodienſi prohibere, quæ ſunt B adeo notoria & manifeſta, quod nulla poſſunt tergiverſatione celari. Quapropter præhabita deliberatione diligenti, paternitatem veſtram cum inſtantia requirimus, ut dictas injurias & offenſas emendetis infra craſtinum octavæ beati Lamberti proxime venturum, quod craſtinum accipimus excluſive: alioquin ex tunc contra vos pro præmiſſis injuriis & offenſis ceſſabimus a divinis. Ad has autem litteras noſtras veſtræ paternitati præſentandas, dilectos noſtros Ægidium *de Selve* S. Materni, & magiſtrum Johannem de Stabulis parvæ menſæ in eccleſia noſtra canonicis, ac Gerardum de Zabuleto C clericum, & quemlibet eorum in ſolidum duximus noſtros nuncios deputandos, committentes ex habundanti eiſdem & eorum cuibet in ſolidum, ut ex parte noſtra dictas litteras vobis præſentent & legant, exprimant & aſſignent prædictas injurias & offenſas, & a vobis requirant quod eas emendare velitis infra dictum terminum cum intimatione ſupradicta. In cujus rei teſtimonium ſigillum eccleſiæ noſtræ prædictæ præſentibus litteris duximus apponendum. Datum anno Domini MCCXCIX. feria II. D prædicta ante feſtum beati Ægidii. Datum per copiam ſub ſigillo eccleſiæ Leodienſis ad cauſas, anno prædicto ante nat. beatæ Mariæ virginis.

DIPLOMA ALBERTI imperatoris pro Leodienſi epiſcopo.

Ipſi confirmat jus cudendæ monetæ.

NOs ALBERTUS Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus ad univerſorum Romani imperii fidelium notitiam E cupimus pervenire, quod non obſtantibus noſtris litteris & mandatis aliis vicibus directis venerabili Leodienſi epiſcopo principi noſtro, necnon univerſis nobilibus militibus officialis, univerſitatibus civitatis Leodienſis, & oppidorum, Hoyenſi, Dyenantenſi, S. Trudonis, Tongrenſi, Foſſenſi, Thudinenſi, ceteriſque omnibuſque & ſingulis in Leodienſi diœceſi conſtitutis, volumus & mandamus auctoritate præſen- *Anno 1299. Ex mſ. Cl. V. domini de [illegible]*

Digitized by Google

tium declarantes, quod venerabilis Hugo Leodienſis epiſcopus prænotatus princeps noſter dilectus in poſſeſſione juris vel quaſi, qua ipſe hactenus fuit & eſt fabricandi & cudendi monetam in ſua diœceſi Leodienſi ſic perſeveret & permaneat & conſiſtat, ac in ipſa eum permanere volumus & perſiſtere, ac tueri & defendere in eodem, nolentes eidem prædicta noſtra occaſione mandati ſibi & aliis prænotatis directi in jure ſuo & poſſeſſione juris ſeu vel quaſi aliquod omnino præjudicium generari. Verumtamen ſi ſuper his aliqui fuerint conquerentes, illis coram majeſtate noſtra fieri volumus juſtitiæ implementum; præſentium teſtimonio litterarum ſigilli noſtri munimine ſignatarum. Datum Tulli, nonis Decembris anno Domini MCCXCIX. indictione XIII. regni vero noſtri anno II.

Eratque præſentibus litteris patentibus ſigillum præfati imperatoris, cera virginea in filis ſericis rubei coloris ſubimpendens.

DIPLOMA ALBERTI Romanorum Regis pro Leodienſi epiſcopo.

Ut poſſit monetam cudere in pondere & æquivalentia in quibus viciniores epiſcopi cudunt.

Anno 1299. Ex mſ. Cl. V. D. de Louvrex.

ALBERTUS Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus univerſis ſacri imperii Romani fidelibus præſentes litteras inſpecturis gratiam ſuam & omne bonum.

Etſi ad omnes imperii Romani fideles munificentiæ noſtræ dextram debeamus extendere debitricem, principes tamen veluti columnas egregias, quibus imperii celſitudo potenter innititur, ſpeciali prærogativa nos condecet attollere, & condignis benificentiæ noſtræ favoribus ampliare: ea propter noſſe volumus univerſos, quod nos gratæ devotionis obſequia, quæ per venerabilem HUGONEM Leodienſem epiſcopum principem noſtrum dilectum nobis hactenus ſunt impenſa & impendi poterunt, gratioſa benignius intuentes, & propter hoc cupientes, ut ipſe & epiſcopatus ipſius votivis congaudeant commodis, & augmentis continuis proſperentur, volumus, concedimus, & permittimus, ut idem epiſcopus monetam quam ab imperio tenet in feodum, cudere, malliare, ſive fabricare debeat in ſua diœceſi, in æquivalentia & pondere in quibus viciniores epiſcopi, jus ſimiliter cudendi monetam habentes, cudi faciunt & facient, & etiam malliari, univerſis præfati epiſcopi ſubditis & hominibus epiſcopatus ejuſdem diſtrictius injungentes, quatenus dicta moneta quam præfatus epiſcopus cudi fecerit pro legali teneatur, & a nullo penitus refutetur, ſed potius ab omnibus contradictione ceſſante cum reverentia admittatur. In cujus teſtimonium & evidentiam pleniorem præſentes litteras publico noſtræ majeſtatis ſigillo communiri fecimus. Datum Tullo, VII. idus Decembris anno Domini MCCXCIX. indictione XIII. regni vero noſtri anno II.

LITTERÆ JACOBI REGIS Aragonum, ad Rogerium Bernardi comitem Fuxenſem.

Declarat nullam comitatus Urgellenſis alienationem ei factam aut faciendam ab Ermengaudo comite abſque ſuo aſſenſu.

Anno 1300 Ex mſ. Colbertino.

JACOBUS Dei gratia rex Aragonum, Valentiæ & Murciæ, comeſque Barchinonæ, ac ſanctæ Romanæ eccleſiæ vexillarius, ammiratus & capitaneus generalis, viro nobili & dilecto ROGERIO BERNARDI comiti Fuxenſi & vicecomiti Bearnenſi & Caſtriboni ſalutem & dilectionem.

Intelleximus pro certo, quod vos ex cauſa alienationis in vos factæ vel faciendæ per nobilem ERMENGAUDUM comitem Urgelli, intenditis conſequi & habere comitatum Urgellenſem, quem dictus comes pro nobis tenet ad feudum, & alia bona & caſtra quæ idem comes pro nobis ad feudum tenet. Unde quia dicti comitatus & alia loca & caſtra per nos tenentur ad feudum, & res feudalis non poſſit alienari quoquo titulo alienationis ſine voluntate domini, tam de jure, quam ſecundum uſaticos Barchinonenſes: vobis denunciamus, quod non placet nobis, quod dictus comitatus & dicta caſtra & loca alia in vos vel alium alienentur quocumque titulo alienationis, ſine aſſenſu & expreſſa voluntate noſtra: ſcientes quod ſi contra hujuſmodi contradictionem noſtram prædictum comitatum, & alia loca & caſtra, quæ dictus comes a nobis tenet ad feudum, recepiſtis vel receperitis, quoquo titulo alienationis factæ vel faciendæ, nos prædictæ alienationi quocumque titulo abſque aſſenſu & voluntate noſtra factæ ſeu faciendæ expreſſe contradicimus & penitus repugnamus. Datum Barchinonæ, IV. nonas Januarii anno Domini MCCXCIX.

LITTERÆ PHILIPPI IV. regis Francorum ad ſeneſcallum Ruthenenſem.

Ut ſubſidia pro bello a ſuis ſubjectis levet.

Anno 1300. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, ſeneſcallo Ruthenæ ſalutem.

Mandamus vobis quatenus ſubſidium militiæ noſtræ a ſubditis noſtris immediate exigatis, prout impoſuit dilectus & fidelis

Digitized by Google

noſter clericus P. decanus B. Martini Turonenſis, ſcilicet medietatem ad proximam candeloſam, & aliam medietatem ad ſubſequens feſtum aſcenſionis Domini. Ab aliis ſubditis prælatorum & baronum & terrariorum nihil exigentes, donec aliud a nobis ſuper hæc habueritis in mandatis. Ipſos enim poſuimus in ſufferentia uſque ad Magdalenam ſuum locum. Item ipſa eſt forma ſecundæ litteræ apud Petram-fontem conceſſæ, cum adjuncto conſequenti, & primam miſimus domino per Micham die Mercurii poſt B. Hilarii feſtum.

Item, ipſos poſuimus in ſufferentia uſque ad parlamentum proximum B. Martini hyemalis: ad quod parlamentum ajornetis ad diem veſtræ ſeneſcalliæ omnes illos qui venire voluerint contra ſubſidium ſupradictum. Datum apud Petram-fontem die ſabbati poſt natale Domini. Iſtam vero ultimam de Petra-fonte nuncius ſeneſcallus Carcaſſonæ & Bellicadri, & debent eam reſpondere in noſtri abſentia dicto ſeneſcallo Ruthenenſi, quia decanus requiſitus eam procuratoribus hujus negotii requiſitus recuſavit.

TESTAMENTUM BERNARDI comitis Armaniaci & Fezenciaci.

Anno 1302. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Domini Dei ſalvatoris noſtri JESU CHRISTI anno ab incarnatione Domini MCCCII. die octavo decimo menſis Maii XV. indictione apud caſtrum Maris de Scabia, nos BERNARDUS Dei gratia comes Armaniaci & Feſenciaci, dum eſſemus intentionis transfretandi ad partes Siciliæ cum domino CAROLO regis Francorum filio ac Dei gratia Valeſii... comitis, ſanus mente & corpore, nulla infirmitate gravatus, ſanæ memoriæ, rectæque locutionis exiſtens, conſideranſque fragilitatis humanæ lubricum vitæque hominum brevitatem & diverſa pericula, quæ tam per procellas maris quam guerræ poſſunt accidere, cum vita hominis quaſi flos arens ſubito finiatur, timentes, quod abſit, decedere ab inteſtato, poſſe tenus volentes de anima & rebus noſtris diſponere, præſens condidimus teſtamentum.

In primis inſtituimus heredem noſtrum univerſalem in omnibus bonis noſtris filium vel filiam, ſi quem vel ſi quam domina CECILIA uxor noſtra ex nobis geſtat in utero; ſecundum conventiones & pacta inter dominum HENRICUM comitem Ruthenæ, patrem dictæ dominæ uxoris noſtræ, ex una parte, & nos ex altera habita, & juramento firmata. Et ſi contigerit dictam dominam uxorem noſtram prolem ex nobis non concepiſſe vel habere; & ſi habuerit, & contigerit ipſam prolem infra legitimam ætatem decedere, heredes noſtros A inſtituimus GASTONEM, ROGERIUM, MARQUAM & MASCAROSINAM fratres & ſorores noſtros in omnibus bonis noſtris, prout eos omnes vel eorum alterum heredem eſſe jura volunt, & inſuper quod Geraldo de *Labbatut* nepoti noſtro & primogenito dictæ Maſcaroſæ ſororis noſtræ filio terram noſtram de Major cum omnibus juribus & pertinenciis ſuis legamus libere & donamus ultra partem in ceteris bonis noſtris contingentem eumdem ratione matris ſuæ prædictæ.

Item, volumus & ordinamus, quod teB ſtamentum domini GERALDI quondam patris noſtri comitis comitatuum prædictorum plene & integre compleatur.

Item, volumus & ordinamus, quod debita noſtra ſolvantur creditoribus noſtris, de quibus per inſtrumenta publica, teſtes, & alia legitima documenta conſtabit; & ſi qui ſint, cum quibus notum ſit quod fieri habuerimus barancas aliquas, & dicant nos in aliquo debito obligatos eſſe, volumus quod eis ſimplici juramento credatur, ſi forte alias probationes habere non poſſint.

Item, legamus & diſponimus quod hereC dibus Arnaldi Sancii Viſtalis ſolvantur quingentos ſolidos Morlanenſes, quod nos eidem Arnaldo Sancio ratione emtionis unius equi tenemur.

Item, legamus Bertrando de Mairaco XXIV. libras Turonenſium parvorum, in quibus Bernardo fratri ſuo quondam eramus obligati.

Item, legamus & diſponimus emendas & reſtitutiones fieri de noſtro ubicumque & quibuſcumque inveniantur per nos aut nomine noſtro damna vel injurias eſſe illata, & ſpeD cialiter ordinamus poſt æſtimationem damnorum datorum præmiſſam, emendari damna data in Vico-veteri in locis videlicet infraſcriptis, videlicet apud Montem-calvum, apud locum dictum *La Selve*, apud Claracum, apud Cidriacum, apud Faietum, apud Thonellis, & in aliis locis quibuſcumque dictæ terræ & Veteri-vico.

Item, legamus & ordinamus emendari damna data, ut ſupra, in Nebouzano, videlicet apud Lucuſanum, apud *Saet*... Blancatum.

Item, legamus & diſponimus emendari damna data, ut ſupra, ... de Galeſio in E guerra regis Franciæ contra regem Angliæ, videlicet apud Marquero.

Item, damna data in Martiano, apud Rocam-Fortium & omnia damna data per nos vel noſtro nomine, quibuſcumque perſonis & locis, & ubicumque volumus & diſponimus de noſtro reſtitui plene & emendari æſtimationem debitam præmiſſam, ut eſt dictum.

Item, legamus pro anima noſtra & animabus parentum noſtrorum quinque millia libras

Digitized by Google

libras Turonenſes, de quibus legamus eccleſiæ & capellano Auxitanenſi, ubi eligimus noſtri corporis ſepulturam, quingentas libras Turonenſes, & reſiduum legamus & diſponimus dividi per loca terræ noſtræ, & in locis vicinis, in quibus nos tranſeundo aliquando cum gentibus noſtris vel ſtando damna intulimus, ac per eccleſias, hoſpitalia, domos leproſorum, & alia loca pia ac etiam pauperes gentes terræ noſtræ prædictæ ſecundum arbitrium executorum noſtrorum.

Item, legamus militibus, ſcutiferis .... clericis ſolmentariis, & quartonibus hoſpitii noſtri, qui in iſto viagio nobiſcum ſunt, pro ſervitio noſtro laborant, aſſociatis eis Fortionerio... de Sineraco & Fomo-lubaro domicellis, ac Odone de S. Paulo clerico, quamvis in iſto viagio non ſint, duo millia libras Turonenſes dividendas inter prædictos milites domicellos, clericos, ſolmentarios, quartones per manus executorum noſtrorum.

Item, diſponimus & legamus ex prædictis primo & completis, quando præmiſimus dominæ SIACHÆ comitiſſæ Armeniaci & Feſenciaci matri noſtræ caſtrum ſeu locum noſtrum vocatum Caſtollacium de Binenco, & locum noſtrum vocatum *Valence* prope Fluriacum, & etiam factum de Moiſſacio, ut habeat uſum fructum in locis prædictis in vita ſua, ultra illud quod dominus GERALDUS pater noſter quondam legavit ei in teſtamento ſuo.

Item, legamus, diſponimus, & aſſignamus dominæ CECILIÆ uxori noſtræ prædictæ in vita ſua loca, caſtra, videlicet caſtrum de Lavardenciis, Podium, Secutum, Rocam, Lauram, Baſtidam de Barrano, & factum noſtrum Auxitanum uſque ad valorem mille librarum Turonenſium: ſuper quibus omnibus erogandis & diſpenſandis & adimplendis, prout ſupra præmittitur, conſtituimus & ordinamus epitropos, & fideicommiſſarios, ac executores, & diſtributores prædicti teſtamenti noſtri reverendum patrem dominum AMENEVUM archiepiſcopum Auxitanenſem, nobiles viros dominum HENRICUM comitem Ruthenæ, dominum BERNARDUM comitem Convenarum, religioſos viros magiſtros Bernardum de Marciaco, & Petrum de Bordatio canonicos eccleſiæ Auxitanenſis, & diſcretum virum Arnaldum de *Lanardes* clericum noſtrum: ita tamen quod ſi ad exequendum teſtamentum prædictum omnes præſentes eſſe non poterant, quatuor aut tres eorum qui præſentes fuerint, prædictum teſtamentum noſtrum totaliter exequantur, tamquam omnes præſentialiter intereſſent: quod quidem teſtamentum noſtrum ſi non valuerit jure teſtamenti, volumus quod valeat jure codicillorum, vel cujuſlibet alterius ultimæ voluntatis: ita quod præmiſſa omnia, ut ſuperius legitur, totaliter impleantur. In cujus rei teſtimonium perpetuamque firmitatem duo, tria ſimilia ſcripta expediri, fieri rogamus per manus Addæ de Rogatis publici prædictorum Terræ & Caſtri-maris notarii ſigno ſuo ſignata: quorum unum penes nos retinere volumus, aliud penes Rainaldum clericum noſtrum retinendum ſigillo noſtro proprio quo ad præſens utimur, & ſubſcriptorum teſtium ſubſcriptionibus roboratum, & memorati ſumus nos prædictus comes, & circa executores prædictos volumus & ordinamus, quod prædictus dominus archiepiſcopus & comites antedicti, ſicut principales executores prædicti teſtamenti noſtri: alii vero tres prædicti volumus, ut ſicut adminiſtratores, & quod unus prædictorum principalium executorum cum illis tribus adminiſtratoribus exequi totaliter poſſit teſtamentum noſtrum prædictum, ſi alii omnes principales prædicti præſentes eſſe non poſſent, ac ſi omnes præſentialiter intereſſent. Quod ſcripſi ego prædictus Addam publicus prædictus terræ Caſtri-maris notarius de mandato prædicti domini comitis, qui rogatus interfui, & noſtro ſigno ſignavi.

LETTRES DE NON PREJUDICE de la ville d'Arras pour une aide à elle accordée pour le fortification d'icelle ville.

Anno 1303. Ex cartario Vedaſtino.

JOu maires, nous eſchevins & toute li comunités de la ville d'Arras, faiſons ſavoir à tous ceux qui ces preſentes lettres verront, que come pour le preſente guerre du roy de France encontre les Flamens, pour la ſeureté de la ville d'Arras, nous euſſiens ledite ville enforchié, ſi comme des murs & des creſtiaux de ledite ville refaire, & enforcier des portes gariter & warnir, & pour faire voies & alées entour les murs as creſtiaux, as tours, & as deffenſes de le ville, pour ledite ville warder & deffendre encore contre les anemis, aſquels coſes faire & retenir, nous aviens eu grans couls & grans frais. Et pour ce que li maiſons & li egliſe de S. Vaaſt d'Arras ſont dedans les murs & le fortereſſe de ledite ville, & grant partie des biens & des rentes de ladite egliſe, pour lequel coſe nous euſſiens requis à l'abbé & au convent de ladite egliſe de S. Vaaſt, que des couls & des frais que nous aviens mis as ouvrages deſdites fortereſſes, ils en voulſiſſent payer & faire aide de douleur, ſelonc le quantité de ce qu'il ont dedens les murs & le forterſſe de leditte ville, & lidit abbé & convens ayent payé & aidié à noſtre requeſte, ou non deſdits ouvrages la ſomme de ſeze vingz livres

Digitized by Google

de Paris. Sachent tous que nous recogniſſons & voulons que li payement & li ayde que lidit abbé & convent ont fait de ladite ſomme d'argent à no requeſte, ou nom deſdis ouvraiges, ſi comme dit eſt, ne porte ce, ne ne puiſt porter prejudice en temps à venir à ladite egliſe de S. Vaaſt, ne à le ville d'Arras devant ditte. Et ou teſmoignage, & en le fermeté de ce nous avons baillie al devant dit abbé & convent de ledite egliſe de S. Vaaſt ces preſentes lettres ſcellées de no ſeel, données l'an de grace MCCC. & trois ans.

BENEDICTI PAPÆ XI. epiſtola ad Philippum regem Francorum.

Abſolutum a cenſuris paterne monet, ut reſipiſcat.

Anno 1304 *Ex mſ. Stabulenſi.*

BENEDICTUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio PHILIPPO regi Franciæ illuſtri S. & A. B.

Quanta nos, fili cariſſime, ad tui directionem ſollicitudo impulerit paſtoralis officii, quantave paternæ pietatis dilectio ad ſalutem tuam ſuper te viſcera manſuetudinis noſtræ commoverit, abſolutio quam tibi nuper abſenti & non petenti ab omnibus excommunicationum ſententiis, quibus ex quacumque cauſa forſitan tenebaris adſtrictus, in tuorum nunciorum præſentia te in benedictione dulcedinis prævenientes, manifeſtat. Id, ne ſanguis tuus de noſtris requiratur manibus, feciſſe lætamur. Id egiſſe non pœnitet, & quod plus eſt, illudque facere debebamus. Sumus namque illius vicarius, qui dixit hominem illum, qui fecit cœnam magnam ſervo ſuo, dixiſſe: *Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* In hoc parabolam illam implevimus, ſecundum quam habens centum oves, relictis nonaginta novem in deſerto, vadit ad illam quam deviaſſe putabat, donec inveniat eam, & inventam ponit in humeros ſuos gaudens. Numquid igitur, etiam ſi nolles, non te cogemus intrare? numquid tantam ovem quanta tu es, ſicut nobilem, præcipuam & præclaram relinquimus, quin impoſitam noſtris humeris reducamus? abſit quod in nobis ſit negligentia talis, abſit omiſſio talis: nempe ſi corporum medici quandoque inviti apponunt medicamenta ſalutis, quanto magis nos qui animarum curam omnium dominica diſpenſatione ſuſcepimus, hæc implere tenemur? Porro quis ſuperbus epiſcopum Urbis & orbis de humilitate redarguet? Quis ſuperſtitioſus eum cui ſcriptum eſt, ſanctitas ignoſcendi gloriam dereliquit, ſi indulget, reprehendet? Quis prætereа adeo rigidus tam ſalubrem clementiam in ſua contineat ira vel ſævitia conderet? certe nullus qui pacem diligat, qui quietem ſubjectorum deſideret, & eccleſiæ tranquillitatem exquirat. Hanc igitur noſtram, immo Dei, cujus in terris legatione fungimur, devote velut obedientiæ filius gratiam ſuſcipe, humilis ſicut prudens ex ea efficere, patri crede te, & ad obedientiam matris eccleſiæ tibi ſalutiferam & honorabilem te converte: firmiſſime ſperans, quod a te nihil aliud quam tuam ſalutem & regni tui gloriam affectamus. Conſidera, fili, quod Joas rex Juda glorioſus vixit & recte converſatus eſt, donec conſilio & doctrina Joiadæ ſummi ſacerdotis eſt uſus, quo ceſſante, ignominia affectus eſt & occiſus gladiis ſuorum propriorum occubuit. Auſculta ergo patrem tuum, & in ejus parabolas tuas aures inclina. Sic Deo propitio tuum ſtabilietur regnum, & gloriaberis in terra ſublimis. Ideo nuntios tuos læti recepimus, & litteras tuas libenter vidimus, quas nobis iidem nuntii ex parte tuæ celſitudinis præſentaverunt. Data Romæ apud S. Petrum, nonis Aprilis, pontificatus noſtri anno I.

DIPLOMA PHILIPPI PULCHRI conceſſum eccleſiæ ſancti Quintini in inſula.

(a) Anno 1304. *Ex cartario S. Quintini in inſula.*

PHILIPPUS (a) Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos præoblatam liberalitatem nobis faciendam ex parte religioſorum virorum ..... abbatis & conventus monaſterii S. Quintini in inſula, Noviomenſis diœceſis, pro præſentis exercitus Flandrenſis ſubſidio, ad defenſionem regni noſtri gratam & acceptam habentes, gratioſius tenore præſentium ipſis duximus concedendum.

Primo quod nos in inſtanti feſto omnium ſanctorum faciemus cudi & fabricari monetas valoris ejuſdem & ponderis, quorum erant illæ quæ tempore beati LUDOVICI quondam regis Francorum avi noſtri currebant, & inter dictum feſtum & ſubſequens feſtum reſurrectionis dominicæ faciemus paulatim curſum minui monetarum, quæ in monetagiis noſtris cuduntur ad præſens, prout conſultius fuerit faciendum: ita quod in dicto feſto reſurrectionis Domini vel circa, prædictis novis monetis habere faciemus curſum.

II. Item, quod omnia conqueſta ab ipſis eccleſiarum ſuarum nomine a tempore retroacto uſque ad tempus conceſſionis hujuſmodi in feodis & retro feodis noſtris aut ſubditorum noſtrorum, in quantum ad nos ſpectat, tenere poſſint perpetuo abſque

(a) Privilegium fere ſimile ab eodem Philippo rege & eadem occaſione conceſſum Remenſi archiepiſcopo & ejus ſuffraganeis edidimus tom. I, Anecdot. pag. 1319.

Digitized by Google

coactione vendendi, vel extra manum ponendi, aut financias præſtandi nobis pro eiſdem.

III. Item, ſimiliter, quod poſſeſſiones quas pro eccleſiis & cimiteriis eccleſiarum parochialium fundandis de novo vel ampliandis intra vel extra villas non ad ſuperfluitatem, ſed ad convenientem neceſſitatem acquiri continget, vel jam fuerint acquiſitæ de cetero apud eccleſias perpetuo remaneant, abſque coactione vendendi vel extra manum ponendi aut præſtandi nobis financiam pro eiſdem, & quod poſſeſſionum hujuſmodi poſſeſſores ad eas pro juſto precio dimittendas, poſſint mediante coactari.

IV. Item, quod bona mobilia eccleſiaſticarum perſonarum, clericorum clericaliter viventium non capientur vel juſtitiabuntur in aliquo caſu per juſtitiam ſæcularium.

V. Item, advocationes & recognitiones novæ quæ ab eccleſiarum ſubditis fuerint, nullatenus admittentur, & factas de novo faciemus penitus revocari.

VI. Item, quod prætextu guardiæ antiquæ in perſonis eccleſiaſticis non impedietur eccleſiaſtica vel temporalis juriſdictio prælatorum.

VII. Item, quod baillivi & alii officiales noſtri teneantur jurare, quod mandata ſibi facta & facienda per litteras noſtras pro eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis abſque difficultate fideliter exequantur.

VIII. Item, quod non impedientur neque inquietabuntur eccleſiæ ſuper poſſeſſionibus ſive reditibus emptis vel emendis in feodis & retrofeodis aut cenſivis ſuis, in quibus hujuſmodi altam & baſſam habent juſtitiam, quin poſſeſſiones & reditus taliter adquiſitos perpetuo tenere valeant abſque coactione vendendi, vel extra manum ponendi, ac nobis præſtandi financias pro eiſdem.

IX. Item, quod tollantur gravamina eis per gentes noſtras illata, ac noſtra jam conceſſa ſtatuta ſerventur, & ea ballivi noſtri jurare tenebuntur ſe firmiter ſervaturos.

X. Item, quod ſi decimam vel aliud onus ad opus noſtrum per Romanam eccleſiam prælatis prædictis & aliis perſonis eccleſiaſticis durantibus terminis ſolutionum decimarum nobis conceſſarum vel concedendarum, ab eiſdem, ut præmittitur, imponi contingat, vel jam impoſitum exiſtat, decimarum ipſarum & decimæ ſeu alterius oneris per dictam Romanam eccleſiam concedendarum vel conceſſarum ſolutionum termini non concurrant, ſimiliter nec ipſi qui nobis deberent exercitum, tenebuntur ad eumdem mittendum ſeu ſe redimendum pro exercitu præſenti.

XI. Item, quod non eſt intentionis noſtræ, nec volumus quod prætextu exactionum quarumlibet in terris dictorum prælatorum ex parte noſtra pro neceſſitate guerrarum factarum a perſonis ſubditis vel juſtitialibus ſibi de conſuetudine vel de jure eis vel eccleſiis aut perſonis aliquod generetur præjudicium vel novum jus nobis propter hoc acquiratur, ſed in eiſdem libertatibus & franchiſiis, in quibus ante guerras incœptas erant, legitime perſeverent.

XII. Item, quod ad opus garniſionum noſtrarum bona eorum vel ſubditorum ſuorum eis invitis nullatenus capientur.

XIII. Item, quod impedimenta & gravamina quæ in feodo prælatorum prædictorum ponuntur amoveri debite faciemus.

XIV. Item, quod nihil occaſione ſubventionis noviter nobis conceſſæ levabitur ab hominibus eccleſiarum de corpore ſeu in manu mortua de alto & baſſo ad voluntatem taillabilibus, & ſi aliquid ab eis hoc anno pro ſubventione exercitus præſentis levatum ſit, vel levari contingat; in eccleſiis hujuſmodi de præſtando ab eis ſubſidio deducetur.

XV. Item, quod ſubſidium illud juxta conceſſionis ipſius tenorem per prædictos prælatos ſeu auctoritate ipſorum levabitur nobis, ſuggerentibus noſtris ad hæc deputatis inſtantibus, quatinus aſſignand.... Et inſuper quod pro gravaminibus ſibi aut eccleſiis ſuis, perſonis eccleſiaſticis illatis corrigendis; de quibus liquebit auditores non ſuſpectos eiſdem, cum requiſiti fuerimus, concedemus, qui vice noſtra ceteris complementum juſtitiæ ſuper hoc promte & fideliter exhibebunt. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Pariſius, quinta decima die menſis Junii, anno Domini milleſimo trecenteſimo quarto.

WALRAMI COMITIS DE KESSEL litteræ pro monaſterio Gladbacenſi.

Guillelmo abbati & ipſius fratribus injuſtum thelonium remittit ac pro illatis injuriis ſatisfacit.

NOs WALRAMUS DE KESSEL & dominus de *Bruche*, univerſis tam præſentibus quam futuris, quibus præſens ſcriptum videre contigerit, ſalutem & agnoſcere rei veritatem. Hinc eſt quod profitemur & proteſtamur in his ſcriptis, quod telonium in parochia noſtra de *Gladbach* in proprietate B. Viti martyris injuſto modo conſtituimus, ac ibidem injurioſe & non recto modo recepimus. Ob quam rem dictum thelonium æternaliter revocamus, dictum vero D. WILHELMUM abbatem ejuſdem loci, cum omnibus monachis ſuis univerſis humiliter exhortamur & deprecamur, ut Dei intuitu & amore virginis Mariæ de omni

Anno 1304. Ex mſ. Gladbacenſi.

injuria & damno per nos eis illato, puro corde & mente effeſtucare velint. Item, manſionem ibidem per nos factam in manus veſtras reſignamus & ſupportamus, ut poſt noſtrum obitum, cum eadem manſione, quia non recto modo dictam manſionem in veſtro puro allodio nos noſcimus poſſidere. Itaque omnia quæcumque veſtræ placuerint voluntati cum dicta manſione poteritis adimplere. Item, proximam domum dictæ manſioni coadjacentem quam rationabiliter pro noſtra palude in parochia de *Gladbach* ſituata, & nobis in diviſione paludis per parochianos ibidem dato B. Vito martyri ac ſuis monachis animo benevolo legavimus atque legamus in remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum. Actum & factum & conſtitutum in caſtro de *Bruckgen* in præſentia CATHARINÆ uxoris noſtræ legitimæ & fratris JOHANNIS prioris in *Bruckgen* religioſi viri teſtamentarii noſtri, Johannis paſtoris in *Alderode* conſanguinei noſtri, Petri notarii de Gladbacho, anno Domini milleſimo trecenteſimo quarto in die Lucæ evangeliſtæ.

EPISTOLA PHILIPPI IV. regis Francorum ad G. comitem Hannonienſem.

Permittit ei pacem inire cum Flandris.

Anno 1306. Ex Haſnonienſi cartario dominorum de Aveſnis.

PHILIPPES par la grace de Dieu rois de France, à noſtre amei & faial G. comte de Haynau ſalut & bon amour.

Entenduë voſtre requeſte ſur le traitié de l'accort d'antre vous & chiaus de Flandres, nous qui deſirons moult voſtre boin eſtat & votre boine pais, voulons que vous ſachiez que il nous plaiſt & eſt noſtre volontei, que vous prengniez triuves, abſtinences, ou ſuffrance de guerre, & faſchiez à iauls boin traitié, boine pais, & boin accort en ce qui touke vous & iculs. Car nous avons ferme eſperance, que en ce & en tous autres cas vous volez garder & garderez noſtre honneur & noſtre droit. Donné à Becoyſel le ſamedi après la feſte S. Martin d'eſté, l'an de grace MCCC. & ſix.

CARTA PHILIPPI IV. REGIS

De moneta epiſcopi Meldenſis.

Anno 1307. Ex cartario Meldenſi.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, univerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem.

Notum facimus, quod ſuper monetagio & curſu monetæ, quos dilectus noſter NICOLAUS Meldenſis epiſcopus, per ſe & ejus prædeceſſores, nomine eccleſiæ ſuæ Meldenſis, ſe habere dicebat, plenius informati; eumdem de dicta moneta & curſu

A ipſius recepimus in noſtrum homagium: præſentes ſibi in hujus rei teſtimonium concedentes, danteſque omnibus noſtris ſubditis & juſtitiariis eiſdem præſentibus in mandatis, quatenus præfatum epiſcopum ad modum prædeceſſorum ſuorum moneta ſua & ejus curſu gaudere pacifice, prout ad eorum quemlibet pertinuerit permittentes, ipſum a modo in prædictis aliquatenus non impediant aut perturbent. Actum apud Pontiſaram, prima die Septembris, anno Domini MCCCVII.

B

CONCORDIA inter Theobaldum epiſcopum Leodienſem & Egidium *Bertout*.

De juribus villæ Mechlinienſis.

Ex mſ. Cl. V. Baronis de Craſſier.

UNiverſis tam præſentibus quam futuris præſentes litteras inſpecturis, THEOBALDUS Dei gratia Leodienſis epiſcopus, ſalutem, & eorum quæ ſequuntur cognoſcere veritatem.

Cum pax ſive concordia inita ſit & ordinata inter nos ex parte una, & nobilem virum Ægidium *Berthout* ex altera, ſuper juribus villæ Machlinienſis, in cujus pacis or-
C dinatione expreſſe conceſſum extitit per venerabiles viros præpoſitum, decanum, archidiac. totumque capitulum noſtræ majoris eccleſiæ Leodienſis, & conſilium; conſenſum pariter & aſſenſum nobilium noſtrorum ſcilicet militum, armigerorum, necnon conſilium bonarum villarum noſtri epiſcopatus prædicti, ſecundum tenorem & formam ſuper dicta pace in teſtimonium veritatis per alterutram partem confectam & ſignatam ſigillo noſtro dicti capituli, & Ægidii *Berthout* prænotati, cujus pacis forma
D ab initio uſque ad finem de verbo ad verbum ſequitur in hunc modum.

UNIVERSIS præſentibus & futuris ad quos præſentes litteræ pervenerint, THEOBALDUS Dei gratia Leodienſis epiſcopus ſalutem, & cognoſcere veritatem. Noverint univerſi & ſinguli, quod cum diſſentio fuiſſet inter nos ex una parte, & Ægidium dictum *Berthout* de *Malines* ex altera, occaſione jurium in villa Machlinienſi: tandem pro bono pacis, & de conſilio proborum videlicet capituli noſtri Leodienſis,
E militum & bonarum villarum noſtri epiſcopatus, concordatum eſt inter nos & dictum Ægidium in modum qui ſequitur. Videlicet, quod *Heevere*, *Murſinies*, *Hombeke*, *Heeſt*, *Heſſene*, *Nulandt*, & *Necherſpoele* & dictarum villarum appenditia ſunt & erunt in perpetuum ſub dominio & juriſdictione epiſcopi & eccleſiæ Leodienſis, ſicut eſt Machlinia, & judicio ſcabinorum villæ Machlinienſis in omnibus negotiis, quæ judicium requirunt, & erunt ex nunc inantea

Digitized by Google

ſub libertate, judicio, & lege Machlinienſ. nec erunt alii judices in prædictis villis, præter ſcabinos Machlinienſes, & mediante iſta ordinatione omnes exceſſus, emendæ, obventiones & commoda, quæ proveniunt & provenire poterunt ex judicio vel alias in villa Machlinienſi, & in aliis villis prædictis ac eorum appenditiis, ſive ex cauſa judiciaria, ſive libertatis vel jurium, aut alio quocumque modo erunt, coram & æqualiter dividentur pro æquis portionibus inter nos, & Ægidium *Berthout* antedictum, ſalvis juribus villæ prædictæ, prout B ſcabini villæ Machlinienſis conſervant. Præterea omnes redditus qui nobis epiſcopo, ac Ægidio *Berthout* prædictis, cedunt in dictis locis ac eorum appenditiis, erunt communes & æqualiter hereditarie dividentur inter nos & Ægidium *Berthout* prædictum, nec poteſt alter noſtrum aliud penitus acquirere in dictis locis, niſi interveniat utriuſque conſenſus. Et ſi quid alter ſine conſenſu alterius acquiſierit, erit commune inter nos. Inſuper villicus noſter qui ſcultetus vocatur, habet inſtituere ſcabinos in fidelitatem, quandocumque neceſſe fuerit, C nobis tamquam domino, ac Ægidio *Berthout* pro jure ſuo, quod tale eſt. Videlicet quod in omni caſu, ſuper quo villicus noſter monebit ſcabinos, qui ſuper omnibus caſibus qui ad judicium ſcabinorum ſpectant; poteſt & debet eos monere, ſtatim poſt monitionem dicti noſtri villici, famulus Bertholdi poteſt ipſos monere, ſi velit, ſuper eodem caſu, ſi præſens fuerit, & non alio modo, niſi contingeret quod villicus noſter in juſtitia proſequenda eſſet negligens vel remiſſus; in quo caſu famulus Bertholdi poteſt requirere villicum noſtrum per tres dies D placitorum, præſentibus ſcabinis, quatenus ſuper illo caſu moneret ſcabinos, & faceret juſtitiam. Et ſi villicus noſter hoc facere recuſaret vel nollet, ex tunc famulus Bertholdi ſuper illo caſu poteſt monere ſcabinos, & deberent ſcabini de illo caſu judicare, ad monitionem ipſius, ſalvo jure noſtro in emenda, ſi qua ad judicium pertineret. Et ſi tunc famulus Bertholdi in continenti monere negligeret, ſemper villico noſtro monitio reſervatur, ad quem ſemper ſpectat monitio ſuper omni caſu, & ad cujus monitionem ſemper ſcabini judicare tenentur. E Præterea ſi contingeret bellum inſurgere, vel rixas moveri in prædictis locis ubi villicus noſter præſens non fuerit, ſi famulus Bertholdi ſuperveniat, nec ſit ibi aliquis loco villici, poteſt audire querimonias, indicere treugas, arreſtare malefactores, & eos ducere in priſionem, quæ eſt in villa ubi alii malefactores debent tractari per monitionem noſtri villici & judicium ſcabinorum, ſecundum quod in aliis caſibus ſuperius eſt expreſſum. Et quidquid dictus Ber-A tholdus tenet & tenebit, ac ejus heredes ſeu ſucceſſores in dictis locis tenet & tenebit ipſe ac ejus ſucceſſores a nobis & noſtris ſucceſſoribus in feudum, tamquam homo noſter ligius, ſeu noſtrorum ſucceſſorum epiſcoporum Leodienſium, qui erunt pro tempore. Et ut omnia prædicta firma ſtabilitate conſiſtant, nos epiſcopus prædictus de conſenſu & voluntate capituli noſtri eccleſiæ Leodienſis, promittimus bona fide, quod, quocumque caſu contingente, in perpetuum nos & noſtri ſucceſſores non permutabimus, obligabimus, alienabimus, donabimus, vel vendemus ad tempus vel hereditarie villam Machlinienſem, ejus appenditia ſeu jura ad nos pertinentia in dictis locis, in toto vel in parte, & conſervabimus villam Machlinienſem in libertate & franciſia, qua tenemus & tenere debemus alias bonas villas noſtri epiſcopatus, ſalvis juribus villæ Machlinienſis, prout ea conſervant ſcabini dicti loci, & in quantum poterimus eos defendere & eis aſſiſtere, nec ſuſtinebimus quod eis aliqua impedimenta vel injuriæ inferantur.

Et nos Ægidius *Berthout* prædictus, recognoſcimus omnia ſupradicta pro nobis & noſtris ſucceſſoribus, & ea rata habemus; & conſentimus ordinationi prædictæ, promittentes bona fide pro nobis & noſtris ſucceſſoribus pacem & ordinationem ſuperius expreſſas, & prout in litteris præſentibus continentur, in perpetuum inviolabiliter obſervare.

Et nos epiſcopus prædictam compoſitionem, nihilo plus, concedimus Bertholdo de jurisdictione & dominio & de acceſſionibus ad ea in dictis locis, quam verba expreſſa in ipſa compoſitione poſita ſignificant.

Et nos Bertholdus & omnes noſtri ſucceſſores levabimus feudum noſtrum ab epiſcopo, jurabimus quod in dictis locis de juriſdictione & dominio & de acceſſionibus ad ea non petemus nec occupabimus per nos & per alium ſeu alios ultra id quod per verba expreſſa in hac ordinatione poſita nobis conceditur. Promittimus etiam nos Bertholdus pro nobis & noſtris ſucceſſoribus bona fide, quod in perpetuum, quocumque caſu contingente, jus noſtrum quod habemus in villa Machlinienſi & ejus appenditiis, mediante compoſitione prædicta, non vendemus, obligabimus, alienabimus, donabimus, permutabimus in toto vel in parte, hereditarie vel ad tempus, quin directe ad noſtros heredes poſt noſtrum obitum devolvatur. Et iſtam ordinationem pacis jurabimus nos & noſtri heredes, prout in litteris præſentibus continetur, fideliter obſervare, quotieſcumque prædicta jura nos continget relevare a domino noſtro Leodienſi epiſcopo, qui erit pro tempore. Quæ omnia jura prædicta tam nos quam omnes

Digitized by Google

heredes noſtri debemus tenere in feudum ligium a dicto domino noſtro Leodienſi epiſcopo, & aliis epiſcopis qui pro tempore eccleſiæ Leodienſi ſuccedent. Et ſi contingeret nos vel noſtros heredes obligare ſeu alienare jura noſtra in dicta villa Machlinienſi, vel ejus appenditiis, prout dictum eſt, nos recognoſcimus pro nobis & noſtris ſucceſſoribus, quod eo ipſo feudum prædictum committeremus, ita quod ex tali obligatione ſeu alienatione nullum jus in alium transferretur.

Et nos Theobaldus epiſcopus Leodienſis prædictus, quia prædictam pacem firmam & ſtabilem manere volumus in perpetuum, ſigillum noſtrum præſentibus litteris una cum ſigillo capituli eccleſiæ noſtræ Leodienſis duximus apponendum.

Et nos præpoſitus, decanus, archidiaconus, totumque capitulum majoris eccleſiæ Leodienſis approbamus, gratam habemus pacem & ordinationem prædictas, & in eas conſentimus, ſecundum quod præſentibus eſt expreſſum, & eas firmiter promittimus in perpetuum obſervare. Propter quod ſigillum eccleſiæ noſtræ una cum ſigillo reverendi patris domini noſtri Leodienſis epiſcopi præſentibus eſt appenſum.

Et nos Ægidius *Berthout* prædictus, quia prædictam ordinationem pacis volumus in perpetuum inviolabiliter obſervari tam a nobis quam a noſtris ſucceſſoribus, præſentibus litteris ſigillum noſtrum, una cum ſigillis prædictorum domini epiſcopi & capituli duximus apponendum.

Et nos magiſtri communitatis, ſcabini, jurati, conſilium & tota communitas villæ Machlinienſis, de voluntate & ad requiſitionem domini noſtri epiſcopi Leodienſis & capituli, ac Ægidii *Berthout* prædictorum, gratam habemus dictam pacem, ſeu ordinationem, ac in eas conſentimus, & promittimus bene & fideliter obſervare & facere obſervari, tam a ſingulis noſtrum, quam ab Ægidio *Berthout*, ac ejus heredibus memoratis, & ſingulis annis jurabimus, quando de novo conſtituemus ad conſilium villæ, nos præſentem ordinationem firmiter obſervaturos, & facere obſervari, prout ſuperius eſt expreſſum.

Et nos epiſcopus prædictus de conſenſu capituli Leodienſis promittimus bona fide pro nobis & noſtris ſucceſſoribus Bertholdo ſicut legio fideli noſtro, ac villæ noſtræ Machlinienſi præſtare auxilium contra quoſcumque, & in quibuſcumque, pro defenſione jurium eorum.

Et nos Ægidius *Berthout* pro nobis & heredibus noſtris; nos etiam magiſtri communitatis, ſcabini, jurati, conſilium ac tota communitas villæ Machlinienſis promittimus bona fide pro nobis & noſtris ſucceſſoribus præſtare auxilium contra quoſcumque

A & in quibuſcumque neceſſitatibus ipſi epiſcopo tamquam domino noſtro eccleſiæ Leodienſi, pro defenſione jurium eorum, & quantum ad auxilium, tam in pugnando, quam defendendo, præſtando contra quoſcumque adverſarios eccleſiæ Leodienſis, ſeu villæ Machlinienſis prædictæ. Nos Ægidius *Berthout* prædictus & noſtri ſucceſſores minime poterimus excuſari occaſione alicujus feudi a quocumque alio domino relevati ſeu relevandi; vel nos Machlinienſes occaſione conſuetudinis, marchiæ ſeu confinii habitarum cum vicino domino, ſecundum B poſſibilitatem ſitus noſtri, quam debet videre dominus noſter epiſcopus imminente guerra cum capitulo ſuo, militibus, conſilio villæ noſtræ Machlinienſis, ac aliarum bonarum villarum epiſcopatus, vocatis & congregatis in capitulo eccleſiæ Leodienſis prout moris eſt, & debemus ſtare ordinationi eorum, penſatis & conſideratis ſitu & poſſibilitate prædictis.

Et nos magiſtri communitatis, ſcabini, jurati, conſilium, ac tota communitas villæ Machlinienſis prædictæ, ad requiſitio- C nem prædictorum domini noſtri epiſcopi, capituli, & Ægidii *Berthout*, ad majorem ſtabilitatem prædictarum ordinationis & pacis, præſentibus litteris ſigillum noſtræ communitatis, una cum prædictis ſigillis duximus apponendum.

Et nos prædicti epiſcopus, capitulum, Ægidius *Berthout*, & communitas villæ Machlinienſis rogamus nobilem virum Arnoldum comitem de *Loſſ* & de *Chingney*, quatenus ſigillum ſuum velit apponere præſentibus in teſtimonium veritatis. Et nos Arnol- D das comes de *Loſſ* & de *Chingney* prædictus, ad requiſitionem prædictorum, ſigillum noſtrum præſentibus litteris una cum prædictis ſigillis duximus apponendum. Datum anno Domini milleſimo trecenteſimo ſeptimo, feria ſexta poſt feſtum beati Peati ad Cathedram.

CUMQUE nos, ſicut proborum intereſt, ordinationem dictæ pacis in qua alias expreſſe conſenſimus, ut eſt dictum, tenere & inviolabiliter obſervare, & obſervatam in perpetuum remanere velimus, affectemus & cupiamus, prout promiſimus & debemus E præcipue ob urgentem, probabilem, eminentem & veriſimilem neceſſitatem villæ noſtræ Machlinienſis prædictæ, extra noſtram diœceſim infra Brabantiam ſituatæ, hujuſque conditionis, quod homines ejuſdem neceſſe habent cum ſuis familiis & mercaturis eorum, & mercandiſiis ſuis exercendis, quaſi per totas mundi partes multifarie circuire, ſine cujus pacis perſeveratione & conſummatione villa noſtra prædicta & homines ejuſdem in ſtatu proſpero & tranquillo permanere non poſſent. Nos affectantes & volentes, ob utilitatem & commo-

Digitized by Google

dum eccleſiæ noſtræ, patriæ & villæ Machlinienſis, ut eſt dictum, procedere ſecundum formam dictæ pacis præconceptam, & ſigillis prædictis conſignatam, ut eſt dictum, volumus & conſentimus expreſſe formam pacis prædictam in perpetuum firmiter obſervari. Et ad majorem munitionem & ſtabilem ſecuritatem de præmiſſis abſque aliquo modo contraveniendi in poſterum, præſentes litteras ſigilli noſtri appenſione roborari fecimus.

Et nos Ægidius *Berthout* ſupradictus, quoniam formam pacis prædictam ſigillo noſtro ſignavimus, a præmiſſis reſilire nolentes, volumus dictam pacis ordinationem ſemper firmiter obſervare, & a noſtris heredibus ſeu ſucceſſoribus in perpetuum obſervari, & in munimen & ſtabilitatem præmiſſorum abſque aliquo modo contraveniendi per nos vel heredes, aut ſucceſſores noſtros, præſentibus litteris ſigillum noſtrum una cum ſigillo domini noſtri epiſcopi ſupradicti duximus apponendum.

Et nos Theobaldus epiſcopus & Ægidius *Berthout* prædicti, ad majorem ſecuritatem & perpetuam ſtabilitatem, de præmiſſis requirimus & rogamus dilectos & fideles noſtros magiſtros communitatis, ſcabinos, juratos, conſilium, ac totam communitatem villæ Machlinienſis prædictæ, quatenus dictam pacem ſecundum formam prædictam firmiter & inviolabiliter obſervent, & jurent in perpetuum obſervari, quodque ſigillum ſuum commune, una cum noſtris ſigillis præſentibus apponant. Nos autem magiſtri communitatis, ſcabini, jurati, conſilium ac tota communitas villæ Machlinienſis, ad requeſtam domini noſtri epiſcopi & Ægidii *Berthout* prædictorum, laudamus & approbamus formam pacis prædictam, & promittimus dictam pacem tenere firmiter & obſervare, & juvare pro poſſe noſtro obſervari. Et in horum teſtimonium ſigillum noſtrum commune una cum ſigillis prædictis, præſentibus litteris duximus apponendum. Datum anno Domini milleſimo trecenteſimo octavo, in craſtino feſti beati Andreæ apoſtoli.

Communia villæ Mechlinienſis.

Univerſis tam præſentibus quam futuris præſentes litteras inſpecturis, Ægidius *Berthout* de Machlinia ſalutem, & eorum quæ ſequuntur agnoſcere veritatem.

Cum pax ſive concordia ordinata ſit & adepta, inter A. patrem & dominum meum Theobaldum Dei gratia Leodienſem epiſcopum ex parte una, & nos ex altera, ſuper juribus villæ Machlinienſis & appenditionem ejuſdem de conſilio proborum videlicet virorum venerabilis præpoſiti, decani, archidiaconorum, totiuſque capituli majoris eccleſiæ Leodienſis, nobilium etiam,
A ſcilicet militum armigerorum epiſcopatus Leodienſis, conſulumque bonarum villarum epiſcopatus ejuſdem, necnon proximorum & amicorum noſtrorum, ſecundum quod in litteris ſuper ordinatione & reformatione pacis prædictæ confectis, plenius continetur. Et dominus noſter epiſcopus ſupradictus, villæ Machlinienſi prædictæ, ad corroborationem & immunitatem libertatum ejuſdem, quædam privilegia & munimenta indulgendo conceſſerit, prout in litteris ſuo ſigillo ſigillatis ſuper hoc confectis
B vidimus plenius contineri. Quorum privilegiorum articuli, prout in litteris continetur eiſdem, de verbo ad verbum, in modum qui ſequitur, ſubſequuntur.

Videlicet, quod dicta villa Machlinienſis de cetero habeat in perpetuum communiam, duos magiſtros communiæ, plenum bancum ſive ſedem duodecim ſcabinorum, quodque nemo ſimul judex eſſe valeat & ſcabinus.

Item, duos rectores de opere ſeu officio lanificii, & ſeptem juratos, qui idem opus ſeu officium adjuvent gubernare. Item quatuor juratos de ſingulis officiis dictæ villæ.
C Qui magiſtri ſcabini, rectores & jurati amoveri debent, & alii eorum loco eligi annis ſingulis, infra octavas aſſumtionis beatæ Mariæ in medio Auguſti, per commune conſilium communitatis ejuſdem, excepto ſex de duodecim ſcabinis longius per unum annum durabunt.

Item, magiſtri communiæ poteſtatem habebunt jus communitatis ſervandi, & eorum injuriam defendendi, in his quæ ad jus commune pertinent, ubi & a quibus injuriam eis contigerit irrogari.

Item, nulla confraternitas, neque guida,
D neque aliquod ſingulare ſignum de ipſis, niſi ſola communitatis confraternitas, in Machlinia eſſe poterit & debebit.

Item, de duodecim ſcabinis eligendis, ut dictum eſt, quando conſilium communitatis mutatur, ſex amoveri, & ſex remanere debebunt, & in anno ſequenti, illi qui per duos annos in ſcabinatu permanſerant, amoveri debebunt, & eorum loco ſex alii ſubrogari. Et ſculterus epiſcopi in Machlinia, domini ſui vice, ſic electis juramentum fidelitatis imponet, & recipiet ab eiſdem: & amoti ſcabini infra duos annos
E poſt eorum amotionem, ad ſcabinatum non poterunt promoveri.

Item, omnia delicta & omnes exceſſus debent judicari, corrigi & puniri ſecundum ſententiam ſcabinorum.

Item, quidquid ſcabini per ſententiam judicaverint, debent ſtabilitatem & firmitatem habere & nulla contradictione obſtante, executioni debite demandari.

Item, quicquid ſcabini per litteras ſuis ſigillis ſigillatas, vel oretenus teſtantur ſe vidiſſe, & tamquam ſcabinos interfuiſſe,

firmitatem habebit & faciet plenam fidem.

Item, dicti ſcabini, ſi deſiderant & neceſſe habuerint in aliquo caſu, poterunt recurrere ad caput ſuum ſcabinos Leodienſes, abſque contradictione quacumque.

Item, nullus juſtitiarius debet intereſſe teſtium depoſitionibus audiendorum per ſcabinos, niſi quoad hoc tantum, quod faciat & videat eos jurare de veritate dicenda.

Item, nullus foraneus poterit ferre teſtimonium contra aliquem de burgenſibus Machlinienſibus, ſuper aliquo facto accidente infra terminos franciſiæ, ſeu immunitatis villæ prædictæ.

Item, duo rectores lanificii poteſtatem habebunt monendi ſeptem juratos ejuſdem officii, ſuper omnibus exceſſibus contingentibus circa idem officium, & circa omnia quæ ad illud officium pertinent, & ipſi curati ſupra hujuſmodi judicabunt, & ſuper hoc ſcabini Machlinienſes erunt capita eorum. Et ſi ipſi rectores requirant a ſculteto auxilium, hoc idem ſcultetus impendere debebit eiſdem, quia medietatem emendarum ſeu proventuum forefactorum ejuſmodi, dominus, & aliam medietatem ipſi rectores levabunt, ad dictum officium in ſuo jure ſervandum.

Item, prædicti jurati de omnibus officiis communiæ, rectores lanificii, & eorum ſeptem jurati intereſſe debent cum ſcabinis omnibus conſiliis ſcabinorum, in omnibus dictæ villæ negotiis, & utilitatibus, exceptis tractatis & conſiliis tangentibus ſententiam ſcabinorum, niſi ſcabini eos deſiderent intereſſe.

Item, conſilium dictæ villæ poteſtatem habebit omnia ſtatuta villæ, quæ vulgariter *Cocren* nominantur, ſtatuendi, ordinandi, augmentandi, minorandi, corrigendi etiam & mutandi, pecuniam recipiendi ad opus villæ ſuæ, ſive ſit in aſſiſiis, ſive in vendendis redditibus quoad vitam, redditus acquirendi & faciendi ad opus villæ ubicumque locum ſeu loca ad hoc habuerint, vel acquirere potuerint quocumque modo eis ad utilitatem villæ magis videbitur expedire, & computandi poſt de omnibus receptis & datis in ſuis negotiis, quando voluerint, & eis placebit.

Item, quod quilibet de burgenſibus villæ prædictæ, de conſenſu & licentia conſilii cambire & cambium tenere poterit, pro tribus libris Lovanienſibus annuatim a ſingulis campſoribus domino perſolvendis.

Item, de quolibet pondere, quod vulgariter dicitur *Vvaghe* unus denarius Lovanienſis ſolum ſolvetur pondera rationis tenenti.

Item, officia quæ *Zamecoop Vorghieringhe* & *Hamaeghe* Teutonice nominantur, & omnes menſuræ quarumcumque rerum fuerint, ſunt & remanebunt villæ noſtræ prædictæ, exceptis quatuor menſuris, videlicet mellis, ſalis & herbarum tinctoriarum quæ *Vvoed* & *Meede* vocantur.

Item, quod nullus cujuſcumque conditionis exiſtat, infra franciſiam Mechlinienſem vinum vendere poterit niſi ſub eo jure & . . . . . . vendat burgenſibus de villa.

Item, quod nullus dominus apud aliquem forum vel plateam infra terminos franciſiæ dictæ villæ locare in ædificando, vel alio modo quocumque occupare, ſeu etiam reſtringere, vel arctare, vel hoc fieri facere poterit, vel debebit.

Item, nullus de burgenſibus dictæ villæ poterit vel debebit extra franciſiam ejuſdem villæ pro quocumque delicto duci captivus, ſed infra dictam villam ſecundum ſcabinorum ſententiam juri ſtabit.

Item, nullus de burgenſibus dictæ villæ habens bona ſufficientia infra villam, vel petens & volens cautionem ſufficientem præſtare pro emenda, juxta qualitatem & quantitatem ſui delicti, vel exceſſus faciendi, debet in captivitate poni nec teneri. Et ſi captus eſſet, mediantibus talibus bonis vel cautione, debet emitti, niſi tale eſſet delictum, quod mortem vel extremum ſupplicium mereretur, in quo caſu debet uſque ad ſententiam in captivitate ſervari, &, ſalvo jure communiæ, juſtitia fieri de eodem.

Item, ſi aliquis per ſententiam ſcabinorum quocumque delicto mortem meruiſſe declaratus fuerit, vel ad mortem per eorumdem ſententiam condemnatus, dominus medietatem omnium bonorum mobilium & immobilium, quæ relinquet ſic deliquiſſe declaratus & condemnatus, ut dictum eſt, obtinebit, & alia medietas ad ſucceſſores debitos devolvetur.

Item, dominus nulli extra villam Machlinienſem banni poterit villam reſtituere infra terminum bannito præfixum, nec aliquibus de villa ſpontanee fugientibus pro debitis vel delictis conductum ad reintrandam villam præſtare, ſine conſenſu illorum quibus debent, vel contra quos deliquerunt.

Item, dominus nullus factum vel delictum quod villa Machlinienſis ſibi non attrahit vel aſcribit, ipſi villæ debebit vel poterit imputare, nec emendam exigere vel recipere ab eadem, ſed delinquens & non villa onus ſuum portabit.

Item, omnes emendæ a tribus ſolidis ſupra uſque ad quatuor libras & dimidium aſcendentes, & omnes emendæ occaſione ſtatutorum quæ *Kocren* vocantur provenientes, ſive magnæ ſint, ſive parvæ, cedent pro parte tertia dictæ villæ, exceptis emendis de officio lanificii, de quibus ſuperius eſt expreſſum.

Item,

Digitized by Google

Item, poteſt dicta villa nunc & in perpetuum portas, foſſata, & omnes munitiones ſuas facere emendari & fortificari, quocumque modo conſilio dictæ villæ melius videbitur expedire.

Nos commodum, augmentum, utilitatem, pacem tranquillitatem & omne bonum dictæ villæ Machlinienſis, ejus appendiciorum, & populi ejuſdem, prout in forma pacis continetur, cordialiter affectantes, omnia & ſingula in prædictis privilegiorum articulis contenta, propter immunitatem & libertatem dictæ villæ, ejus appenditiorum, & hominum ejuſdem, ut eſt dictum, & non in contrarium intelligenda ſeu interpretanda laudamus, & ex certa ſcientia approbamus, & ex noſtris præſentibus litteris perpetua perſeverantia & ſtabili firmitate manſura ſigillo noſtro in teſtimonium præmiſſorum ſigillata communimus.

Datum in die feſto Circumciſionis Domini, anno ejuſdem milleſimo trecenteſimo octavo.

Eadem privilegia de novo confirmata ſunt a Vvilhelmo comite Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & duo Friſiæ, qui partem Machliniæ emit a Florentio Berthout *nepote prædicti Ægidii* Berthout. Datum anno Domini MCCCXVIII.

Ejuſdem Vvilhelmi extant litteræ, in quibus narrat ſe emiſſe omne jus Machliniæ & appenditiorum a domino ADULPHO *de Marcka, & eccleſia Leodienſi, conſenſu & auctoritate domini Clementis papæ quinti, & concedit idem Vvilhelmus quod forum piſcium, avenæ, bladi cujuſcumque, ſalis etiam, & cujuſcumque fluctus ſeu nevangii remaneat Machliniæ, prout conſuevit. Et de non obligando villam Machliniæ ſine expreſſo conſenſu dicti Vvilhelmi.*

Datum in Machlinia in die beati Thomæ apoſtoli anno Domini milleſimo trecenteſimo tertio decimo.

LITTERÆ GASTONIS vicecomitis Fezenſaquelli.

Se de bonis Guillelmæ dominæ caſtri Montis-Cathani & Caſtri-veteris nihil accepturum, licet illius ſit heres, inconſultis manumiſſoribus, promittit.

Anno 1309. *Ex mſ. Colbertino.*

SIt omnibus manifeſtum quod nos GASTO vicecomes Fezenſaquelli & Brulheſii, ac dominus Montis-Cathani & Caſtri-veteris convenimus, & per firmam & ſolemnem ſtipulationem promittimus vobis Berengario de Oriſio manumiſſori & executori ultimi teſtamenti nobilis dominæ A Guillelmæ quondam uxoris inclyti infantis P. recolendæ memoriæ & Montis-Cathani & Caſtri-veteris dominæ, quod in reditibus, exitibus, proventibus, & juribus caſtrorum, villarum, terrarum & locorum, qui fuerunt dictæ dominæ Guillelmæ quondam, licet inſtituerit nos heredes in caſtris, villis, & locis, ac bonis, & juribus quæ habebat in Aragonia, Cathalonia & Majorica, & locis aliis, ut in ipſo teſtamento latius continetur, aliquid non tangemus, nec accipiemus, nec tangi vel accipi faciemus, conſentiemus, aut permittemus, ſine veſtri tamen ſpeciali licentia & permiſſu, immo permittemus vos & quos volueritis ea percipere, donec ultima voluntas B dictæ dominæ plenarie fuerit aſſecuta, juxta tenorem ſui ultimi teſtamenti, & pro his complendis obligamus vobis & veſtris omnia bona noſtra mobilia & immobilia habita & habenda, & ad majorem ſinceritatem vobis & veſtris de prædictis habendam, juramus in animam noſtram per Deum & ejus ſancta quatuor evangelia manibus noſtris corporaliter tacta, prædicta omnia, & ſingula attendere, & complere, & contra ea vel eorum aliqua non venire aliqua ratione. Actum eſt hoc XI. cal Novembris, C anno Domini MCCCIX. Signum GASTONIS vicecomitis Feſenſaquelli & Brulheſii, ac domini Montis-Cathani, ac Caſtri-veteris prædicti, qui hoc laudamus & firmamus & juramus. Teſtes hujus rei ſunt Berengarius de Roſanis, P. de S. Minato milites, P. Ferrarii de Plano, Guillelmus de Rubi ſcriptores, & Gaſſinus de Petra ſcutifer. Signum P. de *Vilar* de Bono publici Barchinonenſis notarii, qui hoc ſcribi fecit, & clauſit die & anno prædictis.

D

CONCESSIO VICECOMITATUS de Petra-fonte facta monaſterio Regalis-loci ordinis Vallis-ſcholarium & confirmata a Philippo IV. rege Francorum.

Anno 1310. *Ex mſ. Colbertino.*

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis præſentibus & futuris, nos infraſcriptas vidiſſe litteras in hæc verba: Univerſis præſentes litteras viſuris, Michael de Morguevalle canonicus Laudunenſis ſalutem in Domino. Noverint E univerſi, quod nos dedimus, contulimus, & conceſſimus, & ex nunc damus, concedimus & conferimus; ac nos dediſſe, contuliſſe & conceſſiſſe recognoſcimus in puram, perpetuam & abſolutam eleemoſynam, donatione facta inter vivos, ſine ſpe & facultate revocandi, viris religioſis & honeſtis, priori & fratribus de (a) Regali-

(a) Regalis-Locus uno circiter milliari a Compendio civitate diſſitus, per commutationem factam cum canonicis regularibus Vallis Scholarium, nunc eſt abbatia haud ignobilis monialium ſtrictioris obſervantiæ ordinis S. Benedicti, tranſlatis canonicis ad S. Johannem de Boſco.

Digitized by Google

loco prope Compendium, Sueſſionenſis dioe- A ceſis, ordinis Vallis-Scholarium pro anniverſario noſtro ſingulis annis in perpetuum in eorum eccleſia faciendo, & pro duabus miſſis de Spiritu-ſancto quamdiu nos vixerimus qualibet ſeptimana in eorum eccleſia, & poſt noſtrum deceſſum pro duabus miſſis de *Requiem* in qualibet ſeptimana in perpetuum ad unum altare dictæ eccleſiæ ob remedium animæ noſtræ, ac pro cunctis fidelibus defunctis celebrandis, videlicet vicecomitatum noſtrum de Petra-fonte cum omnibus appenditiis, pertinentiis, juribus ejuſdem in quibuſcumque locis, rebus & B commodis exiſtant, retento a nobis quidquid nos habemus apud Retholium & in territorio ejuſdem, cedentes & concedentes, & quittantes dictis religioſis, & eccleſiæ ſuæ prædictæ, dictum vicecomitatum noſtrum, & in eoſdem totaliter transferentes, quidquid juris, dominii, actionis & proprietatis habebamus, & habere poteramus & debebamus ratione quacumque, modo quocumque vel titulo, in vicecomitatu, necnon omnia jura & actiones quaſcumque nobis competentes & competentia, excepto tamen hoc quod habemus a- C pud Retholium, ut dictum eſt: promittentes bona fide quod contra donationem, ceſſionem, conceſſionem, collationem, quittationem, tranſlationem prædictas per nos, ſeu per alium, vel alios non veniemus, nec venire procurabimus, nec in dicto vicecomitatu, ſeu ejus pertinentiis aliquid juris, actionis, dominii, proprietatis, jure hereditario vel acqueſtus, ſeu alio aliquo modo, titulo vel alia ratione aliqua de cetero reclamabimus, ſeu reclamare procurabimus in futurum. In cujus rei teſtimonium & munimen ſigillum noſtrum præſentibus litteris duximus apponendum. Datum D anno Domini MCCCIX. feria tertia ante feſtum purificationis beati Mariæ Virginis. Nos autem ſupradicti Michaëlis laudabile in hac parte propoſitum acceptantes, nec non ob noſtræ, progenitorum noſtrorum, ac recolendæ memoriæ JOHANNÆ Dei gratia Francorum & Navarræ reginæ quondam noſtræ conſortis cariſſimæ animarum remedium & ſalutem, volumus, & præſentium tenore concedimus, quod memorati prior, & fratres, capellani noſtri, prædictum vicecomitatum cum omnibus pertinentiis, juribus & appenditiis ſuis, juxta formam donationis, & conceſſionis ſibi factæ, E habeant, teneant & poſſideant in perpetuum, libere, pacifice & quiete, abſque coactione vendendi, vel extra manum ſuam ponendi, ſeu præſtandi propter hoc nobis vel quibuſcumque noſtris ſucceſſoribus financiam qualemcumque, donationem, conceſſionem, ceſſionem tranſlationi & quittationi per dictum Michaëlem dictis capellanis noſtris factas, ut ſupra ſcribitur: volentes, laudantes, approbantes & ratificantes, & noſtra auctoritate regia confirmantes. Inſuper ſex denarios cenſuales, quos ſæpedictus Michaël pro dicto vicecomitatu nobis & noſtris ſucceſſoribus annis ſingulis ſolvere tenebatur, præfatis capellanis noſtris in perpetuum de ſpeciali gratia remittimus & quittamus: volentes ipſos ex nunc & in perpetuum ab eorum ſolutione & præſtatione fore liberos & immunes, retenta nihilominus nobis & noſtris ſucceſſoribus alta dumtaxat juſtitia in præmiſſis, noſtro &c. in aliis & alieno in omnibus jure ſalvo. Quod ut ratum & ſtabile perſeveret, præſentes litteras ſigilli noſtri fecimus impreſſione muniri. Actum & datum Compendii anno Domini MCCCX. menſe Maii, per dominum regem, MAILLARDUS.

CITATIO COMITIS FUXENSIS

De reddenda Mathæ comitiſſæ Armeniaci villa Gavardani.

NOverint univerſi hoc præſens publicum inſtrumentum inſpecturi ſeu etiam audituri, quod in præſentia mei notarii & teſtium ſubſcriptorum, Petrus de Pinu locum tenens Bertrandi de Caſtillone bajuli Benenſis pro domino noſtro rege Angliæ & duce Aquitaniæ, conſtitutus in villa Gavareti, in loco vocato: *Au banc Corner*, coram *Brunedeſſus* bajulo dictæ villæ pro domino comite Fuxi, legi fecit quaſdam litteras citationis ſibi directas per nobilem & potentem virum dominum Johannem de *Haſtingger* militem, illuſtriſſimi domini noſtri regis Angliæ & ducis Aquitaniæ locum tenentem, & ſeneſcallum in ipſo ducatu pro ipſo domino rege, cujus tenor ſequitur: Johannes de *Haſtingger* miles, illuſtriſſimi domini regis Angliæ ducis Aquitaniæ locum tenens, & ſeneſcallus in prædicto ducatu, bajulo Benenſi, vel ejus locum tenenti ſalutem. Litteras ſereniſſimi principis regis Franciæ nos recepiſſe noveris, formam quæ ſequitur continentes: PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, ſeneſcallo Waſconiæ pro cariſſimo & fideli filio noſtro Eduardo duce Aquitaniæ ſalutem. Cum in reformatione * patriæ inter dilectos & fideles noſtros Fuxi & Armaniaci comites, per nos Tholoſæ fuerit ordinatum, quod terra Gavardani ſit & eſſe debeat MATHÆ matris domini comitis Armaniaci, quæ tunc dicto duci ſeu inclytæ recordationis ejus patri impignorata erat pro quinque millibus librarum Chapotenſium, quam pecuniæ ſummam idem dux filius noſter dederit dicto Fuxi comiti & dictam gatgeriam, videlicet terram Gavardani tradidit ſeu tradi fecit dicto comiti Fuxi, eo modo quo eam

Anno 1310 Ex mſ. Gadilem.

* f. pacis.

tenebat pro ſumma pecuniæ prædicta, vel partem ipſius gatgiuræ ſeu terræ, ſive idem comes Fuxi ab illis quibus dictus dux obligaverat, & ordinatum per nos fuerit, quod de dicta pecuniæ ſumma de ſex millibus librarum Turonenſium, in quibus dictus comes Fuxi in noviſſime præterito parlamento noſtro Pariſius eidem comiti Armaniaci extiterit condemnatus, ſine objectione qualibet deducantur, & quod dicta terra Gavardani dictæ MATHÆ matri comitis Armaniaci liberetur. Mandamus vobis, quatenus facta deductione de ſumma pecuniæ impignorationis ipſius, ac etiam compenſatione ad ſummam condemnationis prædictæ, caſtrum de Gavareto cum tota terra Gavardani prædicta, & ejus pertinentiis dictæ MATHÆ matri comitis Armaniaci faciatis ſine difficultate qualibet liberari: alioquin ſeneſcallo noſtro Tholoſano damus aliis litteris noſtris patentibus in mandatis, ut defectu veſtro compleat & exequatur præmiſſa. Actum Pariſius XXVI. die Junii, anno Domini MCCCIX. Quare cum ex parte dictæ dominæ comitiſſæ Armaniaci fuerimus requiſiti, ut contenta in dictis litteris regiis exequeremur & compleremus, vobis committimus & mandamus quatenus apud Gavaretum perſonaliter accedentes, citetis dictum Fuxi comitem, ut die Martis craſtina inſtantis feſti B. Urbani papæ coram nobis apud S. Severinum compareat, facturus & recepturus ſuper contentis in dictis litteris regiis juxta retroacta, & ſuper requeſta dictæ comitiſſæ Armaniaci & formam earumdem litterarum, quod fuerit juris, alioquin ſuper præmiſſis procedemus, prout fuerit rationis, ipſius comitis abſentia in aliquo non obſtante. Datum Reulæ XV. die Madii anno Domini MCCCX. Redditæ litteræ latori, ſigno veſtro appoſito in ſignum completi mandati, auctoritate dictarum litterarum dictus locum tenens citavit dictum dominum comitem Fuxi, ut die Martis in craſtina inſtantis feſti B. Urbani papæ apud S. Severinum coram dicto domino ſeneſcallo, ſeu ejus locum tenente compareat, facturus & recepturus juxta contenta in dictis litteris ſibi directis, ut ſuperius eſt dictum & expreſſatum in litteris antedictis, de qua citatione idem locum tenens requiſivit me notarium infraſcriptum, ut retinerem & facerem ſibi publicum inſtrumentum juxta formam citationis antedictæ. Acta fuerunt hæc in villa Gavareti prædicta, anno Domini MCCCX. Hujus rei ſunt teſtes Guillelmus de Sanceto conſul Bonenſis, Arnaldus de Pochelis, Vitalis *Grau* &c. Et ego Vitalis de Pereris publicus notarius Bononienſis, qui ad requiſitionem dicti Petri de Pinu locum tenentis de prædictis hanc cartam retinui, & ſcripſi, & in publicam formam redegi, ſignumque meum

A appoſui. Actum fuit hoc XIII. ab exitu menſis Maii anno & loco quibus ſupra, regnante domino PHILIPPO rege Francorum, domino EDOARDO rege Angliæ duce Aquitaniæ, AMANEVO archiepiſcopo Auxitanenſi.

EPISTOLA ROBERTI COMITIS Atrebatenſis ad Henricum comitem Ruthenenſem.

Ut ferat auxilium Ogerio de Malo-leone in civitate d'Ays obſeſſo.

B

Anno 1310 *Ex mſ. Colbertino.*

A Haut & noble homme & ſage ſon tres chier ame eſpecial Monſeigneur HENRI comte de Rodes, ROBERT cuens d'Artois ſalut & bon amour.

Comme li ennemi monſeigneur le roi aient aſſiege la cité d'Ays moult efforciement par mer & par terre, ſi comme monſeigneur OGIER DE MALLEON, qui capitaine de ladite cité, & li commis auſſin nous ont mandé par leurs lettres, & nous ont requis, que nous les ſecourons brie-
C vement, ou ladite cité eſt en condition d'eſtre perduë, nous qui de voſtre loyaulté & bonté avons moult grant fiance, & à bon droit, eſpecialement à aider & à garder l'honneur monſeigneur le roy & ſon royaume, ainſi comme vous avez fait touſjours bien & loyalement à grands travaux & à grands peines, vous mandons de par monſeigneur le roy, & prions & requerons de par nous... comme nous poons plus, comme à noſtre chier ami, que vous ſi chier comme vous avez l'honneur monſeigneur le roy & la voſtre... lengon li jour de la
D quinſeine de le Magdeleine prochaine à tout quanques vous pourrez avoir de gens d'armes garnis de chevals & d'armes convenables, en la maniere qu'il appartient à la nobleſſe de vouſtre eſtat, pour aller... ledit ſiege, & ſachiez que des gages de vous & de vouſtre gens, dés que vous partirez de vous hoſtiens.... retours, nous vous ferons vouſtre gré, ſi que vous vous en tenrez pour payez, & de nous faillies... vous avez noſtre amour a touſjours. Donné devant.... le ſamedi devant la Magde-
E laine.

BULLA CLEMENTIS PAPÆ V. ad Guillelmum epiſcopum Caſinenſem.

De decimis Johannæ reginæ Siciliæ conceſſis.

Anno 1310. *Ex mſ. Colbertino.*

CLEMENS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri noſtro GUILLELMO epiſcopo Caſinenſi, noſtro & apoſtolicæ ſedis in partibus regni Siciliæ nuntio, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Dudum pro ſubſidio defenſionis fide-

Digitized by Google

lium in partibus Romaniæ degentium, qui a Turcis infidelibus fidei catholicæ hoſtibus vexabantur & affligebantur nimis crudeliter modis variis & diverſis, ut navale ſubſidium per nos pro defenſione hujuſmodi & expugnatione hoſtium prædictorum ad partes eaſdem tranſmiſſum, una cum galeis quorumdam aliorum catholicorum magnatum & potentum utilius teneri & continuari valeret, decimam proventuum eccleſiaſticorum in regno & terris cariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ Johannæ reginæ Siciliæ illuſtris, ac certis aliis regnis & terris conſiſtentium exigendam & levandam per tres annos, & in dictum ſubſidium convertendam, ſub certis modis & formis deliberatione cum fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus habita, & de ipſorum conſilio duximus imponendam. Subſequenter vero pro parte dictæ reginæ ſuis magnis & inevitabilibus neceſſitatibus expoſitis, nobis eſt humiliter ſupplicatum, ut eidem ſubvenire dignaremur de benignitate apoſtolica, ſuper eis ſibi decimas, quas conceſſeramus ad triennium claræ memoriæ Roberto regi Siciliæ avo ſuo, cui regina ipſa immediate ſucceſſit, in terris ſuo ſubjectis dominio concedendo. Nos prævia deliberatione matura, cum eiſdem fratribus ſuper his, & ipſorum conſilio eidem reginæ pro ſuis neceſſitatibus hujuſmodi utilius relevandis triennalem decimam in dictis poſt dictos tres annos, quibus alia decima impoſita pro defenſione colligebatur exigendam in certis terminis & ſolvendam, ſub certis modis, formis & conditionibus duximus concedendam. Verum quia ſi regina prædicta, ſuis attentis prædictis neceſſitatibus, commodo hujuſmodi decimæ per nos ſibi conceſſæ uſque poſt dictos tres annos careret, periculoſum & diſpendioſum ſibi, ſicut tunc nobis expoſitum extitit, redderetur. Nos ad ſupplicationem ſuam ſibi ſuper hoc ne gravarentur eccleſiæ ac perſonæ eccleſiaſticæ terrarum ejuſdem reginæ ſuper ſolutione decimarum ipſarum duximus ordinandum, quod prædictæ decimæ tam pro defenſione prædicta, quam neceſſitatibus dictæ reginæ, ut præmiſſum eſt, impoſitæ per ſex annos ſimul in duobus terminis ſingulis annis ejuſdem ſexennii exigerentur, ac etiam levarentur: ita quod pecunia decimarum ipſarum collecta ſeu colligenda tunc temporis pro primo anno, ad noſtram cameram in ſolidum & pro ultimo prædictorum ſex annorum colligenda totaliter ad reginam proveniret eamdem: illa vero quæ colligeretur ex ipſis decimis in quatuor annis mediis, medietas noſtræ cameræ & alia medietas reginæ applicarentur prædictæ, ſicut in diverſis litteris noſtris ſuper prædictis confectis hæc & alia plenius continentur. Et licet te, frater, tunc Brudusinæ & venerabilem fratrem noſtrum Capuanum archiepiſcopos collectores decimarum prædictarum in partibus regni Siciliæ ac terris circa Farum præfatæ reginæ ſubjectis collectores, per noſtras certi tenoris litteras duxerimus deputandos, ex certis tamen cauſis fraternitati tuæ, ut tu ſolus in ſolidum per te vel alium ſeu alios fide & facultatibus idoneos, litteras ipſas tibi ut archiepiſcopo Brundusino & archiepiſcopo Capuano prædictis directas, & contenta in eis adeo juxta formam earum & continentiam exequi plenarie valeas & complere, ac ſi tibi ſoli directæ fuiſſent, plenam & liberam concedimus tenore præſentium facultatem. Datum Avenione iv. nonas Julii pontificatus noſtri anno vi.

CONFIRMATIO
dotis Johannæ uxoris domini Ingeranni de Codiciaco.

Anno 1310. Ex mſ. Colbertino.

PHilippus Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, nos infra ſcriptas vidiſſe litteras, tenorem qui ſequitur continentes: Nous Engerrans ſire de Coucy, d'Oiſy & de Montmiral, faiſons ſavoir à tous, que come ou traitié dou mariage de nous & de Jeanne noſtre chere & amée compaigne, vouſiſſiens, & accordiſſiens, que elle pour raiſon de doaire euſt & deuſt avoir quatre milles livrees de terre à Paris; à penre & à recevoir ſeur noſtre terre de Hauraincourt, & ſeur noſtre terre de Saint Aubin, & nos deux chaſteaux & maiſons de Hauraincourt & de S. Aubin. Et puis ces convenances, & ceſte ordenance pour ce que nous veiens & parceviens bien que peu de ceſte choſe eſtoit de li avoir doée des dites quatre milles livrees de terre ſelon la quantité de la terre que nous avons & aviens ou dit traitié, li ayens donné & acreu avec les quatre milles livrees de terre devant dites ſon doüaire de deux milles livres de terre à Paris, à penre & à recevoir en noſtre terre & en noſtre chatellerie de la Fere, ſi come il appert es lettres que la dite Jehanne a de nous & de nos hoirs, confermées dou roi no ſeigneur. Nous volons & avons volu, acordons & avons acordé, que pour les deux milles livrées de terre deſeur dites, que ladite Jehanne doit penre & avoir en nos terre & chaſtellerie de la Fere, que elle ait toute noſtre dite terre & chaſtellerie de la Fere, & toutes les appendances de celi terre & chaſtellerie. Ceſt aſſavoir chaſtiaus, mayſons, forterefces, forés, bos, chaſſes, garennes, grueries, prés, terres, ahennales, cens, rentes, yaues, homages, jouſtices, ſignories, patronages, preſentations de chape-

lains, & toutes autres choſes que nous avons & poons avoir en no dite terre & chaſtellerie, comment & par quelconques nom on les nomme, & ſoient nommées, excepté tant ſeulement tous nos vinages de no dite chaſtellerie, & ſauf ce que la dite JEHANNE ne poura vendre, ne faire vendre nulle de nos hautes forés, ains demourra li prouffis des dites ventes a nos hoirs, & toutes les autre choſes demourront a la dite Jehanne, en telle maniere & par telle condition que ſe trouvé eſtoit que plus euſt de deux milles livrées de terre en nos dite terre & chaſtelleries de la Fere, on en rabatroit autant de ce que ladite JEHANNE doit prendre & avoir a Haurainco urt & a S. Aubin, comme par deſſeur les deux milles livrées de terre ſeroit trouvé, en telle maniere & par telle condition, que ſe no terre de la Fere & nos terre de Haurainco urt ne ſoffiſoient a faire & a emplir les ſis mille livrées de terre deſeur dites, que la dite JEHANNE doit avoir, & il convenoit que on les parfeſiſt en no terres de S. Aubin. Si volons que noſtre hoir aient nos maiſon de S. Aubin, & que ce qui en convenroit penre en no terres de S. Aubin ſoit prins & aſſigné en tout S. Aubin, & que le plus prés que on pourra de S. Aubin, excepté no dites maiſon, enſi comme il eſt deſſeur dit, & volons & avons volu, & eſt & a eſté noſtre entention ou traitté dou mariage de nous & de ladite JEHANNE, & puis ledit traittié auſint bien des deux milles livrées de terre, que ladite Jehanne doit avoir, & avec les quatre milles livrées de terre, que elle doit avoir, & qui acordé li furent ou traittié dudit mariage, que toutes les ſix mille livrées de terre li ſoient baillées, livrées & aſſignées en vies pris, & ſi tel pris & par tele priſié comme toutes les choſes deſſus dites eſtoient & pooient eſtre ou temps & ou point que nous priſimes la dite JEHANNE par mariage, & ainſi le declarons nous, & volons qu'il ſoit fait, & volons & avons volu, accordons & avons accordé, que ſe einſi eſtoit que la priſie des choſes deſeur dites appartenant au doaire JEHANNE no chiere compaigne, ſi comme il eſt deſeur dit, n'eſtoient priſie en nos vivant que preſtant la priſie des choſes deſeur dites non faite ou non parfaite, ladite JEHANNE no chiere & amée compaigne tantoſt apres noſtre treſpas, ſe enſi eſt que elle nous ſurvive, entre & puiſt entrer, ſens contredit es chaſtiaus & es mayſons appartenans a ſon doaire, & en toutes les autres choſes appartenans & appendans as devant dits chaſtiaus & es mayſons appartenans a ſon doaire, & en toutes les autres choſes appartenans & appendans as devant dits chaſtiaus & maiſons, enſi comme nommé & dit eſt par deſeur, & volons encore que ſe il eſt enſi, que ladite Jehanne nous ſurvive, que la priſie de toutes les ſix mille livrées de terre que elle doit avoir pour ſen doaire ſoit faite bien & loialment, & au vies pris, ſi com deſſus eſt dit, dedens les quarante jours que elle le requerra, ou autre pour li & en ſon nom, ſe faire ou parfaire n'eſtoit a no vivant, & a toutes les choſes deſeur dites fermement tenir, warder & emplir en la maniere que il eſt deſeur dit. Obligons nous tous nos biens preſens & avenir, tous nos hoirs & tous nos ſucceſſeurs, & prions & requeront, a nos chiers & amés neveus monſeigneur ENGERRAN, & monſeigneur JEHAN DE GUINES chevaliers, que il toutes les choſes deſeur dites veullent loer, greer & accorder en tant comme il touche & puet touchier, apartient & puet apartenir, ayans & a leurs hoirs ou temps preſent & ou temps avenir. Et nous ENGERRANS & JEHAN de Guines chevaliers neveus dudit monſeigneur Engerrans no chier ſeigneur & oncle, ſeigneur de Coucy, faiſons ſavoir a tous ceux que nous toutes les choſes deſeur dites, & chacune d'icelles ainſi come no chiers ſires & oncle les a faites ordenées a no, & aſſignées chiere antain madame JEHANNE ſa femme a cauſe de ſen doaire & pour ſen doaire deſeur dit, volons, loons, greons, accordons, & en ce nous conſentons, & promettons, & avons promis par les fois de nos corps, que encontre les choſes deſeur dites nous ne irons, ne venir ne ferons par nous ne par autrui, ains les promettons a warder & a tenir ſens aler de riens encontre, & renonçons eſpecialement & expreſſement a l'us & a le couſtume par leſquels nous peuſſions dire dom, obligation, ou quelconques convenances non vaillables entre le mari & ſe fame, & a ce que nous ne puiſſiens dire, que nous ſoiens deceu outre la moitié de juſte pris & a toute exception, cavillations & raiſons de droit, & de fait, qui a nous pourroient aidier, & a ladite dame Jehanne noſtre chiere antain nuire & grever, & volons que ceſte generauls renunciations vaille en tant come ſe chacuns cas eſpeciauls eſtoient expreſſes. Nous contreſtans les droits qui reſtraignent renonciacions generauls, & a toutes les choſes deſeur dites fermement tenir, en la maniere qu'il eſt deſeur dit, obligons nous, nos hoirs, nos ſucceſſeurs, tous nos biens preſens & avenir, eſpeciament, tout ce qui de no chier ſeigneur & oncle nous pourroit venir & deſcendre a cauſe de ſucceſſion. Et nous ENGERRANS deſeur dis ſire de Coucy, d'Oiſy & de Monmiral, & nous ENGERRANS & JEHAN DE GUINES chevalliers neveus a noſtre chier ſeigneur & oncle deſſeur dite, requerons & ſupplions a noſtre tres haut & puiſſant ſeigneur le roy de France, que il & toutes les choſes deſſus dites &

chaſcunes de elles, loüe, grée & appreuve & que il non conferme par autorité royale, & que il non contreſtant uſaige, couſtume ou droit eſcript, droit commun, qui contre auſcunes des choſes deſſus dites pourroient eſtre empraigne a faire garder & a emplir comme ſires toutes les choſes deſſus dites & chaſcune de elles & a contraindre nous Engerran & Jehan de Guines deſſus nommés tant comme il nous touche & puet touchier, ou temps preſent & ou temps avenir, nous, nos hoirs, nos ſucceſſeurs, & tous ciaus qui cauſe aroient de nous a tenir, garder & emplir toutes les choſes deſſus dites & chaſcune de elles, & en veulle donner a ladite Jehanne ſes lettres ſeellées de ſon ſeel. Et en teſmoignages des choſes deſſus dites nous Engerran ſires de Coucy, d'Oiſy, & de Montmiral, avons ſcellé ces preſentes de noſtre propre ſeel. Et nous Engerrans & Jehan de Guines chevalliers deſſus nommés a la requeſte de noſtre tres chier ſeigneur & oncle avons ſeellé & mis nos ſeels a ces preſentes lettres, avec le ſeel de noſtre chier ſeigneur & oncle de ſeurdit, qui furent faites l'an de grace mil trois cens & dis, lendemain de Noel, jour de feſte S. Eſtienne. Nos vero prædicta omnia & ſingula laudamus, grata habemus, approbamus, & tenore præſentium auctoritate regia confirmamus, ſalvo in omnibus jure noſtro & quolibet alieno. Quod ut firmum & ſtabile perſeveret, præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Actum Corbolii anno Domini MCCCX. menſe Januarii.

EPISTOLA CAPITULI S. Martini Turonenſis ad Leodienſes S. Martini canonicos.

Mittunt eis de panno quo corpus S. Martini involutum extitit.

Anno 1317. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

VIris venerabilibus & diſcretis in Chriſto ſuis fratribus prædilectis decano, totique capitulo eccleſiæ B. Martini Leodienſis Stephanus decanus & Philippus theſaurarius, totumque capitulum eccleſiæ B. Martini Turonenſis, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

Fraternitati veſtræ tenore præſentium innoteſcat, nos veſtras litteras per virum venerabilem & diſcretum D. Hermannum de Colonia veſtrum concanonicum nobis directas gratanter & honorifice, prout decuit, excepiſſe, quem apud nos, prout debuimus, affectione amicabili pertractavimus ac etiam fraternali, prout in veſtris litteris ſupplicaſtis. Verum quia in eiſdem continebatur, ut de reliquiis glorioſiſſimi corporis patroni noſtri S. Martini vobis per eumdem dominum Hermannum ad veſtrum ſolatium tranſmittere dignaremur; ſcitote quod de ejus corpore vobis aliquid tranſmittere non poſſumus, cum revera in capſa una corpus ejuſdem integrum reſideat & intactum, & ob hoc de panno, qui circa ejus glorioſiſſimum corpus extitit, vobis per dictum dominum Hermannum, quod poſuimus in quadam ciſta eburnea, deſtinamus, fraternitatem veſtram deprecantes, quatenus ſicut veſtros, dum apud nos eoſdem accedere contingit, fraternali conſortio pertractamus, prout ex relatione dicti domini Hermanni vobis poterit eſſe notum; ſic & noſtros, ſi eoſdem apud vos contingat accedere, affectione conſimili, prout tenemini, pertractetis. Terras & negotia noſtræ prædictæ eccleſiæ, quæ & quas in veſtris habemus partibus, vobis recommendantes, requirimus, ut de eiſdem ſicut de veſtris propriis fore ſolliciti & cordi gerere velitis. Valete & valeat veſtra fraternitas in Domino nobis cara. Datum & ſigillatum ſigillo noſtro, quo unico communiter utimur, in teſtimonium præmiſſorum, die dominica ante aſcenſionem Domini anno Domini milleſimo CCCXVII.

EPISTOLA HENRICI abbatis S. Jacobi Leodienſis ad Balduinum archiepiſcopum Trevirenſem.

Concedit ei ſuffragiorum monaſterii ſui participationem.

Anno 1310. Ex mſ. S. Jacobi Leodienſi.

REverendo in Chriſto patri domino domino BALDUINO Dei gratia archiep. Treverenſi, ſacri imperii per Galliam archicancellario, HENRICUS permiſſione divina humilis abbas totuſque conventus monaſterii S. Jacobi Leodienſis ordinis S. Benedicti, orationes in Chriſto devotas, & incrementa continua gratiæ ſalutaris.

Univerſalis eccleſiæ potiſſime militantis bonorum ſpiritualium eſt tanta communio, quod divina caritas in cordibus fidelium S. Spiritus operatione diffuſa, quorumdam merita vult aliorum eſſe ſuffragia, & quod dividuum habet in ſingulis, hoc reddit communione liberali proficuum univerſis. Veſtræ itaque reverendæ paternitatis devotioni, quam ad nos & noſtrum monaſterium, ſicut veſtræ litteræ nobis miſſæ prætendunt, habetis, grata viciſſitudine reſpondere volentes, vos ad noſtram fraternitatem in vita recipimus & in morte: vobis cum miſſarum, orationum, jejuniorum, abſtinentiarum, vigiliarum, laborum, ceterorumque bonorum quæ per nos tam communiter quam diviſim fieri dederit divina dignatio, vobis participationem ſpecialem tenore præſentium concedentes. Quibus in teſtimonium præmiſſorum ſigillum noſtri abbatis prædicti duximus appendendum. Datum, &c.

Digitized by Google

DE VEXATIONIBUS JOHANNIS de Flandria comitis Namurcenſis.

Anno 1322. *Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.*

UNiverſis, &c. majoris & ſecundariarum, &c. vir potens dominus JOHANNES de Flandria comes Namurcenſis, una cum ſuis complicibus, ſtatuta ſynodalia, in quantum ſuis culpis exigentibus contra eum & ſuos faciunt, totis viribus infringere nititur & intendit. Cum enim plura, & grandia & enormia delicta contra Deum & eccleſiam per ſe & dictos ſuos complices perpetraſſet, eccleſias concremando, & bona eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum vaſtando, levando & aſportando violenter uſque ad maximum valorem, de quibus viri eccleſiaſtici in vinea Domini quotidie fideliter inſudantes, debebant ſuſtentari, eccleſiaſticaſque perſonas incarcerando & exactionando, ac nonnullos ita diro carceri mancipando, beneficio luminis & victus neceſſarii privando, quod inde mortem dicuntur pertuliſſe. Nos ad noſtrum ſpeciale refugium, videlicet dicta ſtatuta tamquam arma juſtitiæ confugientes, eadem ſupplicavimus in ejuſdem comitis terra & locis in quibus violentias & inſolentias prædictas perpetrarat obſervari, denunciando ipſum & ejus fautores, qui in hujuſmodi malitia gloriabantur, & eidem comiti aſſiſtebant, excommunicatos, & ceſſando a divinis in locis eiſdem, &c. A quibus denunciatione & ceſſatione a divinis ipſi comes & ejus complices antedicti ad ſedem apoſtolicam de facto, cum de jure non poſſent, appellarunt, & ſic oportet nos eadem ſtatuta defendere, &c. quod facere nequimus ſine magnis expenſis, in quibus contribuere tenentur omnes clerici civitatis & diœceſis prædictarum, &c. in qua contributione nonnullos invenimus diſcordes & rebelles, quare ſtatuimus quod contra tales rebelles taxationi moderatæ communibus ſumtibus procedemus. Et ſi aliquem noſtrum lædi vel gravari hujuſmodi cauſa contingat, communi contributione tam damnum quam ſumtus portabimus tamquam fratres. Si vero quiſquam noſtrum præmiſſa ſervare voluerit, ſocietatis & fraternitatis noſtræ privilegio & ſuffragio perpetuo ſe noverit deſtitutum, donec ad unitatem dictæ ſocietatis humiliter redierit, & emendam de perpetratis præſtiterit competentem. In quorum omnium &c. anno Domini MCCCXXII x. Februarii.

AMANEVI DE LEBRETO codicillus, quo Berardum filium arma adverſus ſe ferentem exheredat.

Anno 1324 *Ex mſ. Colbertino.*

IN nomine Domini. Amen. Notum ſit omnibus præſentibus & futuris, quod in mei notarii & teſtium infra ſcriptorum præſentia perſonaliter conſtitutus, nobilis & A potens vir dominus AMANEVUS, dominus de Lebreto, miles, volens facere codicillum, addendo ac etiam in aliqua parte diminuendo in eodem teſtamento ſuo facto & confecto per magiſtrum Guillelmum *de Juvenis* in Artigia, Berardum filium ſuum ultimum penitus exheredavit primitus, & prætermiſit de omni jure, legato, & portione, quod, ſeu quam dictus Berardus haberet vel habere poſſet in terra & bonis ipſius domini de Lebreto ex teſtamento, vel ex ſucceſſione, ſeu aliquo alio jure, ex cauſa videlicet, quia idem BERARDUS ſe cum armis tamquam parricida præparavit contra B dictum dominum patrem ſuum, & eidem ſubtraxit doloſe & contra voluntatem ſuam caſtra de Gironda & de Vayras, & terras ipſorum caſtrorum, & ad caſtra pertinentia; necnon & cum inimicis capitalibus ipſius domini patris ſui adhæſit, & favere inhibuit contra dictum dominum patrem ſuum. De illis vero quatuor milia libris Burdegalenſibus ipſi domino debitis ſuper terra & bonis caſtri de Gironda & pertinentiarum ſuarum, & quas idem dominus habet vel habere debet, & ſuper terra prædicta & pertinentiis ejuſdem, voluit addendo dicto teſtamento ſuo, quod pro ſalute C animæ ſuæ per ſuos executores in dicto teſtamento contentos, dentur & dividantur ad notitiam & arbitrium dictorum ſuorum executorum in prædicto teſtamento ſuo contentorum in locis piis in diœceſibus Burdigalenſi, Vaſatenſi, Aquenſi, Agennenſi, & non alibi, & totam portionem, dicto Berardo, ut dictum eſt, prætermiſſo contingentem in hereditate & bonis ipſius domini de Lebreto voluit & ordinavit præſenti codicillo Bernardo Eſii de Lebreto filio ſuo primogenito jure hereditario in perpetuum remanere una cum toto patrimonio ſuo patruo, prout in prædicto teſtamento continetur, jure & legato per ipſum dominum facto GUITARDO filio ſuo in eodem D teſtamento, in omnibus ſemper ſalvis & retentis. Et prædicta omnia voluit dictus dominus de Lebreto valere ubique jure codicillorum, vel omni alio jure quo magis valere poterunt & debebunt. Facta fuerunt hæc ante Reulam die Lunæ ante feſtum B. Matthæi apoſtoli anno Domini MCCCXXIV. regnante excellentiſſimo principe CAROLO Franciæ & Navarræ rege, GUILLELMO Vaſatenſi epiſcopo. Teſtes ſunt ad hæc ſpecialiter vocati & rogati Arnaldus Berardi de Preiſſaco, Petrus d'*Eſtulars* milites, Bernardus Eſii *de Ladils*, magiſter Elias Baſtelli, dominus Petrus de Amraco preſbyter, &c.

E

LITTERÆ PHILIPPI VI. REGIS Francorum.

In gratiam nobilium Vaſconiæ.

Anno 1330. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod cum nuper cariſſimus & fidelis conſanguineus noſter JOHANNES eadem gratia rex Bohemiæ pro nobis agens in partibus Waſconiæ, ad petitionem dilecti & fidelis noſtri BERNARDI ESII domini de Lebreto militis, & plurium aliorum, tam baronum quam nobilium ducatus Aquitaniæ ſupra infraque ſcriptorum, inter alia ſuas ſequentis tenoris litteras noſtro nomine conceſſiſſet, noſtra voluntate retenta: nos attentis litteris ſupradictis, ipſorum baronum ac nobilium petitionibus, annuentes eidem domino de Lebreto, baronibus & nobilibus prædicti ducatus, concedimus per præſentes, quod inter ſe poſſint ad invicem cum expedire videant, guerras indicere, perſequi & continuare, diffidationis tamen præcedente forma, per volentem guerram facere, & per diffidatum acceptata, antequam occaſione dictæ guerræ aliquod damnum inferatur in corporibus vel in bonis, & quod pro guerra hujuſmodi ſeu damnis occaſione ejuſdem data vel ſecuta invadentur ſeu diffidantur aut eorum valitores vel agentes ſeu diffidatores, quamvis invaſionem diffidantium non expectaverint cum armis vel ſine armis ad aliquam pœnam vel emendam nullatenus teneantur, cum ſic promiſſis uſi fuiſſe noſcantur, maxime in illis partibus ab antiquo, ſalvo tamen & retento nobis & ſucceſſoribus noſtris quod dicti barones & nobiles, & eorum ſucceſſores a guerris ſuis pro facto guerrarum noſtrarum & ſucceſſorum noſtrorum, & ad noſtrum ipſorumque mandatum ceſſarent, ſeu qui ceſſare tenebantur; de portatione vero & uſu armorum, quem dictus dominus de Lebreto & alii nobiles prædicti a nobis ſibi declarari ſeu confirmari petebant, ſcilicet quod ipſi cum ſuis gentibus & valitoribus tam equitibus quam peditibus poſſent arma cujuſcumque deferre, guerra ſeu guerris diffidationum inter eos non procedentibus, aut eis durantibus vel ſopitis, & de remiſſionibus delinquentium & contrahentium ſubditorum ſuorum tam a nobis quam ab aliis petentibus faciendis, nos informationem pleniorem fieri fecimus, qualiter hactenus uſu & portatione armorum temporibus hujuſmodi uſi ſunt Aquitani, eo tempore quo rex Angliæ ducatum prædictum tenebat, & etiam de remiſſionibus ſupradictis, & prout invenerimus per informationem prædictam ſuper hoc uſitatum fuiſſe, uti concedemus & permittemus libere & impune, noſtraſque litteras cera viridi ſigillatas ſuper hoc concedimus eiſdem.

A Item, concedimus baronibus & nobilibus ducatus prædicti, quod caſtra fortalitia aut loca alia quæcumque dicti domini de Lebreto & aliorum quorumcumque nobilium dicti ducatus, ubicumque & cujuſcumque ſtatus exiſtant, obedientibus nobis & ſucceſſoribus noſtris, durante eorum obedientia, non dirimantur in toto vel in parte, nec amoveantur, aut transferantur a domino & ſubjectione ſeu reſſorto eorum ſub quibus ſunt & erunt, niſi de illorum quorum intererit aſſenſu procedat, ſeu propter exceſſus aut delicta per partem, quos de jure ſcripto vel de conſuetudine patente, B prout locorum in quibus ſituata fuerint, diverſitas exiget, per ſententiam præcedentem dirui & dimoliri debeant, aut tranſlatio fieri debeat de eiſdem.

Item, ſtatuimus concedentes quod officiarii noſtri in terris dominorum dicti ducatus juridictionem habentium non faciant aliqua expleta, niſi in caſibus reſſorti & ſuperioritatis; & in caſibus illis officiales & ſervientes noſtri citationes, adjornamenta, & executiones, & alia expleta per manus dominorum juriſdictionem hujuſmodi habentium, aut eorum officiariorum fieri requirant & permittant, niſi ipſi domini C vel eorum officiarii ſuper hoc requiſiti in his faciendis vel exequendis fuerint negligentes, nec in aliis caſibus aliquis ſeneſcallus, judex aut officiarius noſter infra juridictionem alicujus alti judiciarii juridictionem aut cognitionem aliam in caſibus ad noſtrum juſtitiarium altum ſpectantibus exerceat: reſorti tamen caſibus & aliis ad nos jure regio ſpectantibus nobis ſalvis, & de domiciliis ſervientium non tenendis in terris baronum & aliorum juriſdictionem altam habentium, ordinationem regiam ſu- D per hoc editam ſervari volumus & etiam faciemus in ducatu prædicto. Proclamationes autem armorum, dum faciendæ fuerint, pro cauſa nos tangente in terris & juridictionibus altorum juſtitiariorum, ſeu merum imperium habentium, & compulſiones per eos fiant ad mandatum ſeneſcallorum noſtrorum, niſi in caſu quo juſtitiarii noſtri legitime requiſiti id facere negligerent vel etiam recuſarent. Ceterum ad dictorum dominorum de Lebreto & aliorum baronum & nobilium prædictorum petitionem nos omnes foras, conſuetudines & uſus eo- E rum antiquos & hactenus obſervatos generales & ſpeciales in præmiſſis & aliis volentibus teneri & conſervari eos & eas voluimus, laudamus & approbamus, ratificamus & tenore præſentium confirmamus, quæ ut firma & ſtabilia perſeverent, præſentibus litteris noſtris fecimus apponi ſigillum, ſalvo in aliis jure noſtro & in omnibus alieno. Datum apud boſcum Vincenarum anno Domini MCCCXXX. die VIII. menſis Februarii per dominum regem. In ſuo conſilio magno

erant

Digitized by

rant domini rex Navarræ, dux Normannenſis, dux Borbonenſis, & plures alii.

LITTERA RECOGNITIONIS comitis Flandriæ, de venditione oppidi Mechlinienſis, & ejuſdem pertinentiarum, facta ſibi per epiſcopum & capitulum eccleſiæ Leodienſis, cum inſertione litterarum datarum de tractu deſuper, & de feudo de *Geralmont*, & *Bornehem*, & aliis.

Anno 1333. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

UNiverſis & ſingulis præſentes litteras viſuris & audituris, LUDOVICUS Flandriæ, Nivernenſis & Regiſtetenſis comes, ſalutem in Domino ſinceram.

Litteras a reverendo in Chriſto patre ac domino noſtro ADULFO Dei gratia Leodienſi epiſcopo, ejuſque venerabili capitulo eccleſiæ Leodienſis ſuper alienatione & tranſlatione oppidi Mechlinienſis Cameracenſis diœceſis & pertinentiis ejuſdem in nos & ſucceſſores noſtros comites Flandriæ factis pro certa pecuniæ ſumma, nos recepiſſe & habere noveritis in hæc verba.

ADOLPHUS Dei gratia epiſcopus Leodienſis, totumque capitulum majoris eccleſiæ Leodienſis ſalutem in Domino ſinceram cum notitia veritatis. Noveritis quod nos conſiderantes, quod oppidum noſtrum Mechlinienſe cum reditibus & pertinentiis univerſis Cameracenſis diœceſis, extra noſtram poteſtatem & diſtrictum in medio quaſi Brabantiæ ſituatum, taliter aliorum principum & dominorum temporalium juridictione, poteſtatibus, territoriis & diſtrictibus incluſum ſit & conſtitutum, & ad illud nobis & noſtris, præcipue temporibus guerrarum, quæ proh dolor! in partibus illis frequenter inſurgunt, ſecurus non patet aditus neque egreſſus, & quod dicto oppido & habitatoribus ipſius debite præeſſe, eorumque ſervitiis & ſubſidiis nobis & eccleſiæ noſtræ debitis libere gaudere non valuimus nec valemus, prout nec noſtri prædeceſſores bonæ memoriæ poterant temporibus retroactis, unde gravia damna & dira pericula nobis & noſtris ſæpius emerſerunt, & quia tam propter præmiſſa, quam propter nonnullas graves & indebitas rebelliones hominum & habitatorum prædictorum contra nos & prædeceſſores noſtros notas, dictum oppidum cum dictis ſuis juribus & pertinentiis nobis & eccleſiæ noſtræ quaſi ſterile ſemper fuerit & infructuoſum, & ob hoc præmiſſis & quampluribus aliis quæ nos movere poterant & debebant, poſſuntque & debent in conſiderationem ſollicitam deductis, diligenti tractatu non tantum ſemel, ſed pluries inter nos propter hoc in capitulo noſtro congregatos præhabito, providaque deliberatione præmiſſa, ut eccleſiæ noſtræ Leodienſi meliora & utiliora proſpiceremus, a nobili & potenti principi nobis in Chriſto dilecto domino LUDOVICO Flandriæ, Nivernenſi & Regiſteſtenſi comiti, oppidum noſtrum Machlinienſe prædictum, cum appenditiis, acceſſoriis & pertinentiis ſuis univerſis, necnon cum omni diſtrictu, honore, poteſtate, mero & mixto imperio, omnimoda juriſdictione, feudis, homagiis, gardiis, fructibus, reditibus, obventionibus, exitibus, emolumentis, & aliis juribus quibuſcumque vendidimus, tradidimus, & deliberavimus, vendimus, tradimus & deliberamus pro certo & competenti pretio, videlicet pro centum mille libris Turonenſibus magnorum, groſſo Turonenſi pro ſexdecim denariis computato, de quo nobis eſt congrue ſatisfactum, & quod in eccleſiæ noſtræ Leodienſis utilitatem jam convertimus & profectum, ipſumque oppidum cum dictis appenditiis, acceſſoriis, & pertinentiis, necnon & omne dominium, diſtrictum, honorem, poteſtatem, merumque ac mixtum imperium, omnimodam juridictionem, feoda, homagia, gardias, fructus, redditus, obventiones, exitus, emolumenta, & omnia alia, quæ nobis & eccleſiæ noſtræ Leodienſi competunt, ſeu competere poſſent, quomodo conjunctim, vel diviſim, in ipſo oppido, ejus appendiciis, acceſſoriis, & pertinentiis in ipſum comitem per ſe & ſucceſſores ſuos comites Flandriæ perpetuo poſſidenda & tenenda tranſtulimus irrevocabiliter & transferimus per præſentes ſub modo & forma quæ ſequuntur, videlicet quod dictum oppidum cum appenditiis, acceſſoriis & pertinentiis, honore, diſtrictu, poteſtate, & aliis, ut prædictum eſt, univerſis, una cum Geralmonte & *Bornehem* cum eorum appendiciis, acceſſoriis, & pertinentiis, quæ idem comes & ſui prædeceſſores a nobis in feodum tenuerunt & tenent, per dictum comitem, & ſuos ſucceſſores prædictos a nobis epiſcopo & ſucceſſoribus noſtris epiſcopis Leodienſibus de cetero in & ſub uno feodo & homagio tenebuntur: ita quod ab ipſo comitatu ratione terræ imperii nullis umquam temporibus alienari valeant, nec in alium quemlibet, quam in comitem Flandriæ transferri, (a) hoc excepto quod *Bornehem* cum pertinentiis ſuis ab ipſo comite ulterius in feodum dari, vel datum jam teneri valeat, & eſſe retrofeodum noſtrum & eccleſiæ noſtræ prædictæ, conventione qualibet hactenus in contrarium habita non obſtante. Et ut ipſum feodum dicti oppidi Machlinienſis cum *Geralmont* & *Borneheim* ſic unitum perpetuis temporibus cum dicto comitatu Flandriæ, ut prædictum eſt, firmius & fortius conjungatur, & uniatur, volumus & conſentimus, quod comes Flandriæ qui [a]

(a) Attamen vendita fuit Mechlinia duci Brabantiæ anno Chriſti 1346. Leodienſibus renitentibus.

Digitized by Google

eſt, ejus ſucceſſores comites Flandriæ qui erunt pro tempore, quo ipſorum aliquem vel aliquos abſque herede maſculo vel nullo prorſus herede ex propria carne relicto futuris temporibus decedere contingeret, & ingredi viam univerſæ carnis, præfatum feodum ipſius oppidi cum *Geralmont* & *Bornehem* ſic unitum, non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus, legibus, uſibus, juribus, vel ſtatutis, civitatis vel diœceſis Leodienſis, vel aliarum partium quarumcumque contrarium forſan imminentibus, ſtatuendis vel tenentibus, ad illum qui in dicto comitatu pro mortuo legitime ſuccedet libere tranſmittant, & tenebuntur tam dictus comes qui nunc eſt, quam ejus ſucceſſores comites Flandriæ a nobis epiſcopo & ſucceſſoribus noſtris epiſcopis Leodienſibus relevare, & homagium, & alia de eo facere, quæ boni & legales vaſalli ſuis dominis facere tenentur. Non tamen intendimus per inhibitam ſeparationem prædicti oppidi a prædicto comitatu, ſeu unionem ipſius ad prædictum comitatum ipſum oppidum conjungere feodo vel retrofeodo, quod nos vel ipſe tenemus ab imperio, a rege Franciæ, vel Alemanniæ. Necnon etiam eſt intentionis noſtræ quod ab ipſo comite vel ejus ſucceſſoribus pro relevio & ratione relevii quidquam exigatur vel ſolvatur, & debemus nos & ſucceſſores noſtri dictum feodum ſic unitum cum *Geralmont* & *Bornehem* cum juribus & pertinentiis ſuis, ut eſt dictum, univerſis, ipſi comiti, & ejus ſucceſſoribus comitibus Flandriæ prædictis, erga quoſcumque ut bonus dominus feodi defendere & garandizare. Et quamvis noſtræ intentionis non exiſtat, quod virtute tranſlationis univerſalis dicti oppidi Machlinienſis cum juribus & pertinentiis ſuis, de quo ſupra mentio habetur, transferatur in ipſum comitem & ejus ſucceſſores prædictos jus conferendi, committendi, ſeu diſponendi de abbatia ſæculari ſeu præpoſitura dicti oppidi & juribus ejuſdem, de qua nulli poteſt niſi canonico eccleſiæ noſtræ Leodienſis provideri; tamen per eam in dictum comitem & præfatos ejus ſucceſſores, omnia quæ in ipſo oppido, ejus appendiciis, acceſſoriis & pertinentiis ad nos aut alterum noſtrum ſeu eccleſiam Leodienſem communiter & diviſim ſpectant, vel ſpectare poſſunt quoquo modo ſic univerſaliter transferre volumus & intendimus, quod præter ſuperius expreſſa nihil retinemus in eiſdem, conſtituentes ipſum comitem traditione præſentium omnium & ſingulorum prædictorum quæ ibidem habuimus & habere potuimus ſub modis & formis ſuperius expreſſis ex nunc verum & legitimum juris & facti poſſeſſorem, & promittimus bona fide, quod nos & ſucceſſores noſtri præmiſſa omnia & ſingula firmiter & inviolabiliter tenebimus & obſervabimus, & quod contra ea ullis umquam temporibus non faciemus neque veniemus, per nos vel per alium, taliter vel expreſſe, qualibet arte, cavillatione vel ingenio, directe vel indirecte, nos & bona noſtra & eccleſiæ noſtræ Leodienſis ubilibet exiſtentia & futura tenore præſentium ad hoc efficaciter obligando: renuntiantes in utilitatem eccleſiæ non converſæ ſolemnitati & formæ quæ in alienationibus rerum eccleſiaſticarum neceſſariæ ſunt aut requiruntur de conſuetudine vel de jure non obſervat. Authentic. (hoc jus porrectum legi jubemus capitulo ſine exceptione conſtitutione hac conſultiſſima reſtituendi in integrum), privilegio crucis ſumtæ & ſumendæ, ac omnibus privilegiis, gratiis & indulgentiis, ſub quacumque verborum forma, nobis vero eccleſiæ noſtræ a Romanis pontificibus aut prælatis aut aliis, ſeu ab imperatoribus, regibus aut aliis quibuſcumque principibus impetratis, datis vel conceſſis, ſeu in poſterum impetrandis, dandis vel concedendis, & quod eis etiam contra præmiſſa vel aliquid præmiſſorum uti non poterimus, etiamſi gratis non concederentur vel darentur, ac omnibus aliis exceptionibus juris & facti, omnibus cavillationibus, ſubterfugiis, conſuetudinibus, legibus, uſibus, cautelis & ſtatutis, per quæ præmiſſa ſeu eorumdem effectus in toto vel in parte impediri poſſent quomodolibet vel tardari, denique dicenti generalem renunciationem non valere, ac omnibus aliis quæ nobis & eccleſiæ noſtræ Leodienſi prodeſſe poſſent quomodolibet in hac parte, & ipſi comiti ſeu ſuis ſucceſſoribus aliquatenus obeſſe. Et ad majorem ſecuritatem omnium & ſingulorum præmiſſorum reverendo in Chriſto patri & domino domino WALRANNO Dei gratia Colonienſi archiepiſcopo, * quatenus præmiſſa omnia & ſingula quæ ad tam evidentem utilitatem & profectum eccleſiæ noſtræ Leodienſis cum multa deliberatione & maturo conſilio facta ſunt & proviſa, laudare velit & approbare, ac ſua auctoritate metropolitana confirmari, decretum ſuum ſuper his imponendo, & defectum, ſi quis fuerit, eadem auctoritate ſupplendo. In quorum omnium teſtimonium & munimen ſigilla noſtræ præſentibus litteris ſunt appenſa. Datum & actum in capitulo noſtro prædicto XXVIII. die menſis anno Domini MCCCXXXIII.

* Hic videtur ſupplendum *ſupplicamus.*

Hinc eſt quod nos LUDOVICUS comes prædictus oppidum Machlinienſe prædictum ſub modis & forma ſuperius expreſſis nobis venditum eſſe recognoſcentes, ipſum tamen *Geralmont* & *Bornehem* unitum & conjunctum, ut præmittitur, ab eodem epiſcopo domino & ejus ſucceſſoribus epiſ-

copis Leodienſibus, qui pro tempore fuerint ſucceſſive in feodum relevare, ſibique homagium & alia de ipſo feodo facere, quæ dominis ſuis boni vaſſalli facere tenentur, & a dicto comitatu Flandriæ dictum feodum ſic unitum non alienare, disjungere, nec in alium vel alios, quam in nos ac ſucceſſores noſtros comites Flandriæ transferre, ceteraque omnia & ſingula ſuperius in dictis litteris expreſſa, in quantum nos tangunt & tangere poſſunt, quoquo modo facere, tenere, adimplere, & inviolabiliter obſervare; pro nobis & ſucceſſoribus noſtris prædictis promittimus bona fide, nos & ipſos ſucceſſores, noſtraque & cujuſlibet ipſorum bona omnia & ſingula mobilia & immobilia tam præſentia quam futura ubicumque fuerint, ad hæc ſpecialiter & efficaciter obligando, renuntiando in hoc facto exceptioni tam rei aliter geſtæ quam ſcriptæ, quibuſcumque privilegiis, beneficiis, gratiis, & indulgentiis a Romanis pontificibus, imperatoribus, regibus, aut quibuſcumque principibus & prælatis, & aliis ſub quacumque verborum forma impetratis, datis, & conceſſis, impetrandis, dandis, & concedendis, omnibus cavillationibus, ſubterfugiis, & cautelis, & generaliter ceteris auxiliis & remediis tam juris quam facti, quæ nobis & noſtris ſucceſſoribus prædictis prodeſſe, prædictis dominis epiſcopo & capitulo, ſive futuris ſucceſſoribus epiſcopis, aut eccleſiæ Leodienſi obeſſe poſſent in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum, & per quas ea vel eorum aliqua impediri valeant, aut in aliquo retardari, ita quod valeat hujuſmodi renunciatio generalis quemadmodum ſpecialis ſi fieret, & eſſet expreſſa. In quorum omnium teſtimonium & munimen nos Ludovicus comes præfatus pro nobis & noſtris ſucceſſoribus præſentes litteras eidem domino epiſcopo & capitulo contulimus, ſigillo noſtro majori quo utimur & uti conſuevimus, ſigillatas. Datum anno Domini MCCCXXXIII.

LITTERA DICTI COMITIS Flandriæ de ſua recognitione quod collatio & diſpoſitio præpoſituræ ſeu abbatiæ ſæcularis eccleſiæ S. Rumoldi oppidi Machlinienſis reſervata fuit Leodienſi epiſcopo, & quod fuit in contractu emtionis & venditionis dicti oppidi exemta.

Anno 1333. Ex mſ. Cl. V. D. de Louvrex.

Nos Ludovicus Flandriæ, Nivernenſis & Regiſtetenſis comes, notum facimus univerſis, quod licet reverendus in Chriſto pater & dominus noſter ac conſanguineus cariſſimus dominus Adoluhus Dei gratia Leodienſis epiſcopus, & ejus venerabile capitulum eccleſiæ Leodienſis oppidum Machlinienſe cum omnibus ſuis pertinentiis in nos & ſucceſſores noſtros comites Flandriæ venditionis & emtionis titulo ſub certis formis & modis, prout in litteris ſuper hoc confectis plenius eſt expreſſum, interveniente tractatu univerſaliter transtuliſſe noſcantur: collationem tamen & diſpoſitionem præpoſituræ ſeu abbatiæ ſæcularis eccleſiæ S. Rumoldi Machlinienſis cum ſuis attinentiis eidem domino epiſcopo & ejus ſucceſſoribus epiſcopis & eccleſiæ Leodienſi recognoſcimus eſſe perpetuis temporibus reſervatas, & in contractu hujus venditionis & emtionis exceptas, prout in litteris venditionis prædictæ plenius & non aliter continetur. In quorum teſtimonium his litteris ſigillum noſtrum duximus apponendum. Datum apud Teremundum anno MCCCXXXIII. die XXI. menſis Octobris.

LITTERA SEQUITUR DICTI comitis Flandriæ de relevatione feudi per eum ab epiſcopo & capitulo eccleſiæ Leodienſis de oppido Machlinienſi ac Geralmontis & *Bornehem* ſalvo quod non ſeparetur id oppidum a comitatu.

Anno 1333. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

Nos Ludovicus Flandriæ, Nivernenſis & Regiſtetenſis comes, notum facimus univerſis quod nos anno Domini MCCCXXXIII. menſis Octobris die XVI. a reverendo in Chriſto patre & domino noſtro ac conſanguineo cariſſimo domino Adulpho Dei gratia Leodienſi epiſcopo oppidum noſtrum Machlinienſe cum ſuis appendiciis, juribus, & pertinentiis univerſis, necnon *Geralmont* & *Bornehem* cum ſuis & cujuſlibet eorum pertinentiis & attinentiis quibuſcumque in feodo relevamus, ſibique & eccleſiæ ſuæ Leodienſi debitam fidelitatem & homagium cum juramento & pacis oſculo de eiſdem præſtitimus & fecimus, ut eſt moris, adhibitis adhibendis, prout in talibus fuit & eſt fieri conſuetum, & prout facere tenebamur, ſecundum contenta & non aliter in litteris ſeu inſtrumento ſuper venditione dicti oppidi Machlinienſis & pertinentiarum ejuſdem nobis facta per dictum reverendum patrem & capitulum eccleſiæ ſuæ Leodienſis, ita tamen quod nec per nos, nec per noſtros ſucceſſores, dictum oppidum cum ſuis appendiciis debeat a comitatu Flandriæ ratione feudi imperii in perpetuum ſeparari vel disjungi ſecundum ſolummodo quod in prædictis litteris dictæ venditionis eſt expreſſum. Actum præſentibus nobilibus & diſcretis viris dominis Geraldo de Marcha domino de *Radekem*, Engelberto de Marcha, & Henrico Oelli ſcabino Leodienſi militibus, Petro de Herminſcuto Malbo-

Digitized by Google

dienſi, & Senogienſi Cameracenſis diœceſis eccleſiarum canonico, Renero Dietſcura villico Tudinenſi, Johanne de Monte & Hermanno dicto *Hynce* ipſius domini epiſcopi camerariis, Johanne dicto *Deſpieręs* de Tornaco, & Guidone de Heſiis ſcholaſtico Cameracenſi Leodienſis diœceſis publicis & dicti reverendi patris notariis; ipſius domini epiſcopi feodalibus ſeu vaſſallis & pluribus aliis ad hoc ſpecialiter vocatis & rogatis: quorum memoriæ & cuſtodiæ præmiſſa fuerunt ab eodem domino epiſcopo commendata. In quorum teſtimonium his litteris noſtrum ſigillum duximus apponendum. Datum in monaſterio S. Adriani de *Geralmont* ordinis ſancti Benedicti Cameracenſis diœceſis anno & die [a] ſupradictis. (a)

ALLEGATIONES DOMINI cancellarii Armaniaci.

Circa 1333. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES de Armaniaco primogenitus GERALDI vicecomitis Fezenſaquelli congregavit gentes armorum in patria Bearnii & alibi, & eas venire fecit ad locum de Tilhaco prope locum de Monte-Lugduno, ubi dictus GERALDUS erat per unam leucam, & ad quædam alia loca comitatus Pardiaci, in quibus locis fuerunt receptæ & alimentatæ de bonis ibidem exiſtentibus, non contradicente dicto vicecomite, & abinde dictus primogenitus & frater ejus cum dictis gentibus armorum iverunt ad patriam Convenarum, ubi violenter more hoſtili ceperunt loca, interfecerunt homines, depopulati ſunt agros, & alia mala fecerunt, quæ in qualibet guerra atroci fieri conſueverunt, & ab inde regreſſi ſunt ad locum de Cogeto in vicecomitatu Fezenſaquelli, & ibi fuerunt recepti & educati, non contradicente dicto vicecomite nec alio pro ipſo, & ad locum de Malo-vicino, & ad alia loca vicecomitatus Fezenſaquelli, & continuando guerram cœptam de illis locis recedendo, & ibi redeundo faciebant guerram in comitatu Convenarum & aliis terris dictæ comitiſſæ.

Subſequenter dicta comitiſſa poſtulavit auxilium a domino comite Armaniaci, qui accommodavit ſibi circa centum homines armorum, qui convenirent ad ſubſidium dictæ comitiſſæ, fuerunt recepti in locis de Alto-villari, de Lactora, & de Auxis, quæ ſunt domini comitis Armaniaci: ſed de illis locis nullam guerram fecerunt: immo priuſquam aliquam guerram facerent, iverunt ad comitatum Convenarum, vel ſaltem ad locum de Samatano, qui eſt dominæ comitiſſæ Convenarum, & mixti cum aliis A gentibus dictæ comitiſſæ, non ſolum defenderunt terras ejus, immo intraverunt Fezenſaquellum, & ibi ceperunt violenter locum de *Baſeng*, & prædas rapuerunt, & alia mala fecerunt, quæ in guerra ſunt fieri conſueta.

Item, dominus Pontius de Caſtilhone vaſallus domini comitis Armaniaci congregavit gentes armorum in loco de Lopilhone ſubdito regi . . . . & ab inde recedendo cepit locum de *Maſcaras* prope Montem-Lugdunum, qui erat dicti vicecomitis. Verum B eſt quod vicecomes aſſerit, quod de locis quæ tenentur in feudum a domino comite Armaniaci fuit factus apparatus pro capiendo locum prædictum, & factæ explorationes, & diſpoſitæ inſidiæ, & ſuper hoc cancellarius Armaniaci notificavit per Bernardum de Sancta Genia vaſſallum domini comitis Armaniaci & etiam vaſſallum & ſervitorem dicti vicecomitis eidem vicecomiti, quod ſi reperiret de locis domini comitis, vel quæ tenentur ab eo, fuiſſe aliquid factum pro capiendo dictum locum; vel ſi aliqua alia re putabat ſe offenſum, ipſe erat paratus ad ſimplicem requiſitionem di- C cti vicecomitis reparari facere taliter quod deberent contentari. Qui reſpondit dicto Bernardo, quod non erat intentio ſua facere ſuper hoc requeſtam, nec petere juſtitiam ab officiariis comitis Armaniaci, pro exceſſibus factis extra territorium dicti comitis: & cancellarius replicavit, quod non erat ejus intentio uſurpare illam cognitionem, ſed reparare ſi quid perperam factum erat, ut conſuevit fieri inter comites Armaniaci & Fuxi, quando unus aſſerit gentes alterius aliquid in ſua patria fore feciſſe: quia facit requeſtam, & alter reparat, ſi D reparandum videtur: nec propter hoc dicitur uſurpari cognitio in territorio alterius, quia non fit judicialiter, & ſi fieret judicialiter, idem eſſet: quia poſſunt punire ſubditos meos pro delictis alibi commiſſis.

Capto autem dicto loco de *Maſcaras*, dictus vicecomes congregavit in patria Bearnii certum numerum gentium armorum, & cum venire putarentur de Bearnio ad comitatum Pardiaci, comitiſſa Convenarum miſit gentes ſuas ut in itinere pugnarent contra ipſos, & dominus de Monteſquivo, qui E jam ab initio guerræ ſerviebat comitiſſæ, recepit gentes dictæ comitiſſæ in locis ſuis, quæ tenet in feudum a domino comite Armaniaci, & de locis illis fuit facta guerra vicecomiti. Bene eſt verum quod priuſquam fieret illa receptatio, vicecomes cœperat facere guerram terræ prædictæ domini de Monteſquivo, apriſionando homines, ut probatur per ſalvum conductum ſuum datum cuidam de Monteſquivo, cum ſalvi conductus litteræ adhuc ſtant & poſſunt oſtendi.

(a) Edita a Fiſenio tom. 1. Legiæ-ſacræ pagina centeſima ſecunda ſed truncata.

Digitized by Google

Cum autem prædictæ gentes comitiſſæ Convenarum eſſent in locis de Monteſquivo, ceperunt exinde locum de Monte-viridi baroniæ de Birano, qui eſt infra comitatum Fezenciaci, & in feodum nobile tenebatur vel teneri debebat a domino comite per dictum vicecomitem, vel per filios ſuos, licet homagium facere noluiſſent: quamvis mater dictorum filiorum, & avus maternus, & proavus, & alii multi eorum prædeceſſores homagium prædictum feciſſent. Audita autem captione dicti loci, gentes conſilii domini comitis Armaniaci miſerunt magiſtrum Guillelmum de Viterna procuratorem Fezenſiaci ultra *Layſer* ad dictum locum, pro inhibendo ſubditis domini comitis, & rogando alios, quod dimitterent dictum locum & incolas illæſos: quia dictus locus erat de comitatu Fezenſiaci. Cum autem iter faceret, reperit dictas gentes armorum ante locum de Brollio, qui eſt de eadem baronia; qui præſente procuratore prædicto fuit traditus per incolas dictis gentibus armorum: & quia procurator erat præſens, fuit fama, quod ad inſtantiam procuratoris fuerat locus redditus domino BERTRANDO de Armaniaco recipienti nomine domini comitis Armaniaci. Procurator autem aſſerit, quod numquam de illo ſe impedivit: ſed ſolum cum peterent ab eo conſilium, dixit eis quod ipſi ſciebant quam fortis erat locus: & ideo ſi videbatur eis quod non poſſent reſiſtere, melius erat eis quod redderent ſe & locum, quam ſi caperentur, & locus deſtrueretur: & quidquid dominus Bertrandus de Armaniaco dixit gentibus loci, ipſe nullam habebat poteſtatem a domino comite; nec gentes conſilii voluerunt, immo renuerunt recipere loca illa in manu domini comitis, immo fuerunt detenta nomine dictæ comitiſſæ Convenarum uſque ad captionem dicti vicecomitis.

Captis autem prædictis locis de Monte-viridi & de Brollio, dictus vicecomes fecit de loco Monte-Lugduno equitari per patriam Ripariæ, quæ eſt domini comitis Armaniaci, & filius ſuus JOHANNES juſſu ejus fecit equitari de loco de Malo-vicino per Leomaniam, & ibi fecit capi cancellarium dicti comitis Armaniaci, & alios ejus ſubditos, quos capere potuerunt, & univerſalem facere guerram per totam terram dicti domini comitis, & ARNALDUS GUILLELMI ſecundus genitus dicti vicecomitis de locis de Birano & de Ordano, qui tenebantur in feudum a domino comite, fecit equitari per totam terram Fezenſiaci, prout opportunitas occurrebat.

Quibus malis irritatus & provocatus, dominus comes venit ad patriam ſuam defendendum cum exercitu copioſo, & obſedit locum de Monte-Lugduno, ubi erat vicecomes qui motus terrore obſidionis, deſeruit locum & fugit, quem ſecutus fuit dominus comes, dimiſſo ante locum certo numero gentium armorum, & cum non poſſent reperire dictum vicecomitem, rediit ad locum de Monte-Lugduno.

Audito autem adventu domini comitis, filii vicecomitis nulla habita ſecuritate a domino comite, venerunt ad eum Auxi, & ſubmiſerunt ſe, retento inſtrumento publico de eorum ſubmiſſione voluntati domini comitis; & ipſe recepit ſubmiſſionem & retinuit eos.

Quibus ita peractis, cinxit obſidione locum de Ordano, & cepit eum. Durante autem obſidione, fuit etiam captus vicecomes, qui erat in loco de *Beuſſens* valle Avedani ſeneſcalliæ Bigorræ, & ſubſequenter fuit captus locus de Virano, & loca vicecomitatus Brulheſii, & loca quæ dictus vicecomes habebat in patria Ruthenæ.

EPISTOLA LUDOVICI Flandriæ comitis ad canonicos Leodienſes ſancti Martini.

Reliquias ſancti Martini eis mittit.

Anno 1354. Ex mſ. Cl. V. domini de Louvrex.

LUDOVICUS Dei gratia Flandrenſis, Nivernenſis, & Regitatenſis comes, & dominus Machlinienſis venerabilibus & diſcretis viris decano & capitulo eccleſiæ S. Martini Leodienſis, ſalutem & omne bonum.

Devotionis affectio quam ad eccleſiam veſtram venerabilis vir dominus Guillelmus de Auxona cancellarius noſter, utriuſque juris profeſſor, canonicus Pariſienſis, habuit & habet ab annis teneris ejuſdem, a quo, faciente Deo, fortunæ ſuæ primordia congruis honoribus ſuſcepit, prout ex parte ipſius didicimus, nos inducunt, ut eccleſiam veſtram prædictam... inſtantia & precibus dicti domini Guillelmi, a quo non ſemel, ſed frequentius, & quaſi cum lacrymis admoniti extitimus, ut de aliquibus reliquiis glorioſiſſimi confeſſoris beati Martini epiſcopi, in cujus honore dicta veſtra eccleſia eſt dedicata, eamdem eccleſiam participem facere curaremus. Ea propter particulam unam, ſcilicet de proprio capite, & particulam unam de ſtola propria ejuſdem pii confeſſoris, quas de proprio reliquiario, in quo ſub fideli & indubitata cuſtodia exiſtebant, recepimus, & quæ ab olim ab eccleſia B. Martini Turonenſis noſcuntur veraciter proceſſiſſe antiquis regiſtris & documentis noſtris & prædeceſſorum noſtrorum, & ſpecialiter bonæ memoriæ domini ROBERTI Dei gratia comitis Flandriæ avi noſtri, hoc atteſtantibus, vobis in capſella argentea deaurata, quam propter hoc idem Guillelmus fecit fabrica-

ri diligenter reconditas, per fidelem nunA
cium ad honorem Dei & exaltationem eccleſiæ veſtræ prædictæ, ſunt tranſmiſſæ. Ea propter vos in Domino exhortantes, quatenus has reliquias, cum ſumma recipientes devotione, eas fide indubitata venerari curetis, & reverenter inter alias eccleſiæ veſtræ reliquias collocetis. Et ad pleniorem, & magis indubitatam præmiſſorum certitudinem, nos proprio ore in præſentia reverendi in Chriſto patris domini ADULFI Dei gratia Leodienſis epiſcopi conſanguinei noſtri cariſſimi fecimus atteſtari. In quorum teſtimonium & munimen præſentibus litteris ſigillum noſtrum duximus apponendum. B Datum apud *Audenarde* XI. die menſis Januarii anno Domini MCCCXXXIV.

CARTA CAROLI VALESII de anniverſario Eudonis comitis Britanniæ.

Anno 1334. *Ex autographo in archivis Majoris-monaſterii aſſervato.*

NOus CHARLES de Valois frere du roy de France, comte d'Alençon, de Perche, de Jooigny, ſire de Marqueul & de Fougeres, faiſons ſavoir à tous ceux qui C ces lettres verrons, que comme religieux hommes nos chiers amis .:. l'abbé & le convent de Mermouſtier ſe deiſſent avoir quarante ſouls Tournois de rente ou d'aumoſne chaſcun an ſur noſtre terre de Porhoet du dom EON comte de Bretaigne, adonc ſeigneur de Porhoet, pour faire ſon anniverſaire chaſcun an, donc par lonc temps ont eu ſaiſine paiſible, & par aucuns nouviaux temps en ença leur ont eſté empeſchiez, ſi comme ils dient. Nous oye & entenduë la relation de nos amez & feaus D maiſtre Robert Milet clerc & le ſire d'Arquers chevalier conſeiller monſeigneur le roy & les noſtres, & reformateurs naguetes pour nous en nos terres de Fougieres & de Porhoet, pour le ſalut de l'ame dudit EON, & pour la noſtre eſpecialement, voulons & octroyons que il ayent à tousjourſmais perpetuelement leſdits quarante ſouls Tournois de rente chaſcun an paiſiblement, donnant en mandement par la teneur de ces lettres au receveur de ladite rente preſent & avenir, que il leur paye ou à leur certain mandement ladicte ſomme d'argent chaſcun an, lequel payement nous voulons eſtre deduit audit receveur de ſa E recepte ſans autre mandement attendre. Douné à Eſſay le XVIII. jour de Mars l'an de grace mil trois cens trente quatre.

EPISTOLA BLANCHÆ monialis regiæ ſtirpis ad Leodienſes S. Laurentii monachos.

De veritate portiunculæ crucis dominicæ, quam ad eos miſit.

DE PAR SUER BLANCHE DE FRANCHE.

Anno 1340. *Ex autographo S. Laurentii Leodienſis.* [a]

CHiers peres en Dieu, ſavoir vous fai, ke le fuſt de la ſainte vraie crois ke je vous envoyay par maiſtre Gautier noſtre confeſſour, eſt dou fuſt ke noſtres tres chiers ſignour & peres monſignour le roy (a) PHELIPPE que Dieu aſouille nous donnat, & le priſt en la ſainte vraie crois, ki eſt à Paris en la chapelle, noſtres ſignour les rois de France. Et cil en a point de vraie ou monde, nous tenons ke celle de la dite chapelle le ſoit. Car c'eſt choze mout eſproveie, ſi comme chacun ſcet. Chiers peres noſtre ſire ſoit garde de vous.

CONCORDIA INITA inter Eduardum regem Angliæ & Bernardum de Lebreto.

Anno 1341. *Ex mſ. Colbertino.*

CEte endenture teſmoigne les convenances, aliances & accords faicts par entre nous EDOART par la grace de Dieu roi d'Anglaterre & de France d'une part, & noble & puiſſant monſieur BERNART ſire de Lebret en nom & pour noble home Reynaud de Pons.

Premierement ledit Reynaud deviendra noſtre homme liege & nous fera homage & ferment, & viendra a noſtre obedience & ſervice, & mettra a ſon poer en noſtre obedience les lieux & ville de Pons & de Reybayralt & toute la vicomté de Carlades, & pour les dittes villes & comtez nous fera homage & demeurera a touſjours noſtre home liege; & eſt acordé par entre nous, & ledit ſire de Lebret au nom dudit Raynaud, que ledit lieu & chaſteau de Pons, que maintenant ſont en la main de ſire PHILIPPE de Valoys avecques toutes ſes appartenances demeurera touſjours vers ledit Reynaud, ainſi come ſon propre heritage, pour ces que nous ſommes plendement enformez, que leſdits lieux & chaſteaux appartenoient audit Reynaud, & nous luy promettons a rendre ledit lieu, & deja luy rendons, au pluſtoſt comme ſera hors de la main dudit Philippes. Et ſur ce promettons nous dit roy donner lettres audit Reynaud

(a) De hoc Philippo rege patre Blanchæ ſanctimonialis non conſentiunt auctores, quibuſdam aſſerentibus fuiſſe Philippum quartum Pulchrum vulgo appellatum, aliis vero Philippum V. Longum dictum Pulchri filium, qui regnare incepit anno 1316. At Pulcher nullam habuit filiam Blancham appellatam, bene autem Philippus-Longus, qui ex Johanna Ottonis IV. comitis Burgundiæ nata, quatuor genuit filias, quarum ultima Blancha nomine vitam religioſam apud Longum-Campum prope Pariſios anno 1337. profeſſa dicitur, nec ſine ſanctitatis nota obiiſſe anno 1358. die 26. Aprilis, quo ejus nomen conſignatur in martyrologio Franciſcanorum.

Digitized by Google

a ſa deſvyſe, ou de ſon conſeil ſans enüer A ſubſtance.

Item, eſt accordé par entre nous dit roy d'une part, & ledit ſire Lebret en nom dudit Reynaud d'autre part, que ſi nous prenons paix & treve avec ledit ſire Philippes, que nous mettrons ledit Reynaud & ſes compagnons qui vindrons aveceques luy en ladite paix ou treve ſans abatemens de leur chaſteaux & villes, & ſans pertes de terres, & ſans exil de leurs perſonnes perpetuel ou a temps, & auxi leur emanderons nous dit roy ce qu'il perdra, ou ſes gens qui viendront a noſtre ſuite avecque luy pour cauſe B de noſtre adherance. Et auſſi luy promettons nous de faire come roy.

Item, eſt accordé que nous dit roy devons payer ledit Reynaud de ſes gages & de ſes gens qu'il pourra avoir pour un quartier del en avant la mayn, leſquels gages luy promettons a donner tels come ſont accouſtumés enciennement en Gaſcoigne.

Item, eſt accordé que come madame JEHANNE de Lebret mere audit Reynaud pourchaſſe ceſte alliance, & par ce n'oſeroit demeurer au pouvoir dudit ſire PHILIPES, ne avecques ſon ſeigneur, nous dit roy devons payer a laditte dame ſon doaire tel come pourra monſtrer par cartes que luy C ſera deuë. Et luy promettons de pourvoir autrement ſur ſon eſtat, & touttes ces choſes promettons a faire nous dit roy & que ainſoins par noſtre foy loyalement & en teſmoignance douné & accorde eſt à Londres, le premier jour de Juin l'an de noſtre regne d'Anglaterre quatorſieme & de France premier.

EPISTOLA EDUARDI REGIS Angliæ ad Bernardum de Lebreto.

Gratias agit de rebus in bello Aquitanico geſtis, promittitque ſe ei quamprimum pecunias miſſurum. D

Anno 1341. Ex mſ. Colbertino.

EDOARD par la grace de Dieu roy de France & d'Angleterre, & ſeigneur d'Irlande a noſtre chevalier & bien amé feal monſeigneur BERNADETS ſire de Lebret, ſalut.

Nous avons veu & regardé vos lettres quelles vous nous avez envoyez, ſi avons aſſez pleinement entendus les grands aides & ſecours que vos avez fait a noſtre duchié de E Guyenne pour noſtre honneur faire, & nos droictures porchacier, & les grands & outregrands miſes, & cuſtages, que vous avez fait par celle cauſe, dont nous vous mercions tant cherement, & de ſi entier cuer, come plus poons, & ſi Dieu pleſt, nous le monſtrerons a evre en temps a venir, en telle maniere que vous rendrez ce que vous avez fait devers nous bien employé, & quand a ce que deniers & autres biens ne ſont venus devers vos parties hors d'Angleterre, il nous poiſe molt durement, mais certainement la deffaute n'ad mie eſté en noz, mez en ceulx qui ont menez toutes nos beſoignes en Angleterre, & qui ſe ſont trop mauportez tant devers nous, come devers vous. Car au temps que nous veniſmes outre-mer, nous n'avions gaires de deniers, pour cauſe de la grande haſte que nous avions, d'encontrer la flotte de nos ennemis, & de tout le temps que nous avons puis demourez auſſi bien en Flandres come devant Tornay, nul deniers ne nous vint hors de noſtre royalme par nul mandement que nous poeviez faire illecques, comment que aſſez des biens nos ſoient garentiz par noſtre poeple, que porra ſuffire tant pour nous, come pour vous, mes ne veillez pas tant de rens deſeſperer, que vrayement nos biens od l'eide de Dieu mettre rieu remede, que ceuly eſt eſquels la deffaute ſera trové ſeront punis ſelon leur decert, & par celle cauſe nous penſons meſmes paſſer haſtivement en Angleterre, & adonc nos ordonnerons enſuit quand es deniers & autres biens envoyer par devers vous, que bonnes amendes ſeront faites devers vous, ſi Dieu pleſt, de quan que ad eſté meſpris & delayez en temps paſſé, & de ce que nous vous avons promis avant ces heures que deniers & autres biens vous devoient avoir venus, nous voillez tenir pour excuſez, que certainement nous l'avons fait par aſſurance & promeſſes de nos miniſtres en Angleterre. Car ils nous ont promis en meſmes la maniere. Mes nous ne ferons plus en telles promeſſes, ains mettrons meſmes remede, ſi Dieu pleſt, haſtivement, & a noſtre venue en Angleterre, nous ordonnerons aucun grand de noſtre royalme de venir par devers vous, avecques les biens que nous y envoyerons, mes toutesfois il convient que vous portez la charge de cappitaine tant que les beſoignes ſeront miſes en autre eſtat, & ce vous prions pour nous que certainement, nous ne vous poons, ne ne poons en tenir pour excuſez que . . . & endroit de la confirmation du grand fait, & au ſeigneur du Puy Guilliam, pour quelle nous vous avons priez, vous prions eſpecialement, que vous voillez envoyer aucun des vos a nos en Angleterre a pourſuivre celle beſoigne, & toutes autres que vous rouchent, & que vous ſont a cuer, & nous ent ferons tel exploits, que vous vous tendrez, ſi Dieu plaiſt, pour content, & illecques nous ordonnerons des gages que vous prendrez pour voſtre corps, & de toutes autres choſes, dont vous nous voyrez fortifier. Car nous avons noſtre conſeil plener, & pourtant ſeront les choſes de groynoures forces, & de meillioure authorité en

temps avenant, que certainement noſtre volunté eſt entierement, que toutes choſes entre nos & vos ſoient tant fermes & eſtables & faites par telle deliberation, que rien n'en puet repugnez, ne empeſchez en temps avenir. Don ſans noſtre propre ſeal a Ganno le vingt & un jour de Novembre l'an de noſtre reigne d'Angleterre quatorſieſmé, & de France premier.

A monſeigneur Bernardetz ſire de la Brette noſtre chevalier amez foial par le roy d'Angleterre & de France.

LITTERÆ EDUARDI regis Angliæ.

Acceptas tempore belli injurias remittit Augerio & Arnaldo Raymundi filiis Raymundi Guillelmi vicecomitis de Seule.

Anno 1343. Ex mſ. Colbertino.

EDUARDUS Dei gratia rex Angliæ, dominus Hiberniæ, & dux Aquitaniæ, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem. Sciatis quod nos pro nobis & ſucceſſoribus noſtris & omnibus fidelibus noſtris remiſimus & perpetuo quittavimus, & adhuc remittimus & quittamus, dilectis & fidelibus noſtris Augerio & Arnaldo Raymundi fratribus filiis quondam Raymundi Guillelmi vicecomitis *de Seule* & omnibus fautoribus & ſequacibus eorum, omnes quæſtiones, rancores & odia quæ contra prædictos fratres, & patrem, & ſequaces ipſorum, & fautores habuimus, & habere potuimus uſque ad tertium diem Novembris qui fuit anno regni domini H. regis patris noſtri XLVI. ratione ſeu occaſione guerræ inter dominum patrem noſtrum prædictum, nos, & fideles noſtros vicecomitis filios, fautores & ſequaces eorum dudum habitæ, homicidiorum, rapinarum, & aliorum quorumcumque delictorum, & tranſgreſſionum nobis & noſtris ab eiſdem vel eorum aliquibus illatorum, & eos ad pacem noſtram admittimus liberaliter & benigne, promittentes bona fide, quod ſuper præmiſſis eiſdem vel alicui ipſorum nullam per nos vel noſtros de cetero movebimus quæſtionem. In cujus rei teſtimonium has litteras noſtras fecimus fieri patentes. Datum apud *Blankcfort* XXVIII. Maii, anno regni noſtri XVI.

CLEMENTIS PAPÆ VI. ad capitulum generale Ciſtercienſe.

Ut orent pro papa.

Circa 1345. Ex mſ. Colbertino.

DIlectis filiis Ciſtercienſi ejuſque coabbatibus in generali Ciſtercienſi capitulo congregandis, ſalutem.

Dum candidatum veſtri ordinis exercitum in caſtris clauſtralibus virtuoſe militantem Domino mentis oculis aſpicimus, & qualiter armis præcinctus divinis, devotarum ſcilicet orationum ſuffragiis, adverſus hoſtium malignorum inſidias continuis dimicare vigiliis, ne hoſtium ipſorum ſuccumbat inſultibus, non deſiſtit, paternæ meditationis intuitibus contemplamur, merito ad proſperum ſtatum ipſius ordinis, per cujus operationes ſalubres in agro dominico uberes fructus creſcunt, afficimur, deſideriis optantes intenſis, ut ordo ipſe ſpiritualibus incrementis proficiat, & temporalibus ſubſidiis non decreſcat. Ideoque univerſitatem veſtram rogamus, monemus, & attentius in Domino exhortamur, quatenus in inſtanti veſtri generalis congregatione capituli, ad ea quæ Dei ſunt, ac religionem fovent & nutriunt, adeo ſint corda veſtra concordia, & opera manifeſta, quod interius religionis veritas, & exterius famæ integritas conſerventur. Et licet ſupponamus indubie, quod vos paternum, quem ad vos gerimus, orationum interceſſionibus recompenſetis affectum, exhortationibus tamen prædictis adjicimus, ut in eodem capitulo precum devotarum inſtantias ad Dominum humilitate ſpiritus effundatis, & effundi per totum ordinem ſtatuatis, quod ipſe qui ſolus eſt potens, & in cujus ditione cuncta ſunt poſita, turbatum mare mundi hujus guerrarum & diſſenſionum tempeſtuoſis fluctibus ſua ineffabili pietate quietet, ut fideles in pacis pulchritudine & fiduciæ tabernaculis quieſcentes, ipſum pacis auctorem devotius, & crebrius operibus pietatis intendant, malorum timore ſublato, nobiſque ad perferendam apoſtolici oneris ſarcinam humeris noſtris impoſiti virtutem tribuat, & imbecillitatem noſtram ſuæ potentiæ fortitudine fulciat & ſuſtentet, ut gregem dominicum curæ noſtræ commiſſum, juxta ſuum beneplacitum, in viam ſalutis dirigere, ac tamdem poſt laborioſos præſentis vitæ decurſus, cum rege ipſo quietis perennis mercede perfrui feliciter valeamus. Datum.

EPISTOLA CLEMENTIS PAPÆ VI. ad Johannem primogenitum Philippi regis Francorum.

Conceditur duci Normanniæ primogenito regis Franciæ, quod poſſit tangere ſacra præter corpus Dominicum, & quod poſſit recipere poculum ſanguinis.

Ex mſ. Colbertino.

DIlecto filio nobili viro JOHANNI cariſſimi in Chriſto filii noſtri PHILIPPI regis Franciæ illuſtri primogenito duci Normanniæ, ſalutem.

Sinceræ devotionis integritas, quam ad Deum, & nos & ſanctam Romanam eccleſiam gerere dinoſceris, promeretur, ut petitionibus

titionibus tuis, illis præſertim quæ tuæ devotionis & ſalutis augmentum promovent, benignis & gratioſis favoribus annuamus. Hinc eſt quod tuis devotis ſupplicationibus inclinati, ut quæ ſacra ſunt, præterquam corpus Dominicum, quod per alios quam per ſacerdotes tractari non convenit, tangere quoties opportunum fuerit, & ad hoc te inducet piæ devotionis affectus, cum honeſtate tamen & reverentia, quibus decet, valeas Et cum per confeſſorem tuum vel ſacerdotem alium ſacra communio corporis Domini noſtri JESU-CHRISTI tibi miniſtrabitur, poſſit etiam poculum ſanguinis, conſtitutionibus, ſtatutis, conſuetudinibus & obſervantiis quibuſcumque contrariis nequaquam obſtantibus, miniſtrari tibi, quamdiu vixeris, in quocumque ſtatu, etiamſi regali dignitate fulgeres, fueris, tenore præſentium de ſpeciali gratia indulgemus. Volumus autem, quod idem confeſſor vel ſacerdos qui tibi communionem hujuſmodi miniſtrabit, circa hoc ſic ſecrete ſe gerat, & caute, quod in miniſtratione tibi facienda de ſanguine, nihil extra vaſa effundi de illo valeat, nec ſcandalum quomodolibet generari. Nulli ergo, &c. Datum.

TESTAMENTUM DOMINI Guigonis olim epiſcopi Caſinenſis ac rectoris patrimonii.

Anno 1345 Ex mſ. Colbertino.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Ego GUIGO DE S. GERMANO permiſſione divina epiſcopus Caſinenſis, ejuſque miſeratione propitia ſanæ mentis, conſpiciens quod labilis eſt præſentis vitæ conditio, quod videlicet ipſa ſtatum habet omnino inſtabilem, & quod ea quæ viſibilem habent eſſentiam tendunt viſibiliter ad non eſſe, habenſque volenſque de me & bonis meis patrimonialibus & aliis quibuſcumque ad me ſpectantibus teſtari, & diſponere ad laudem omnipotentis Dei, & ſalutem animæ meæ, præſens teſtamentum, ſeu ultimam voluntatem per nuncupationem condo, ordino, & facio in hunc modum.

I. In primis confiteor, ſimpliciter recognoſco, & credo firmiter ſanctam & catholicam fidem individuam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum-ſanctum, & omnes alios articulos ejuſdem fidei orthodoxæ ſecundum quod ſacro-ſancta Romana & univerſalis mater eccleſia profitetur & docet devotiſſime & humillime ſicut poſſum: ſupplicans Domino Deo noſtro, ut per ſuam miſericordem clementiam & piiſſimam bonitatem animam meam de locis pœnarum & principibus tenebrarum dignetur eripere, quatenus omnium peccatorum vinculis abſoluta, quietis & lucis æternæ

A beatitudine perfrui, & inter ſanctos & electos ſuos in reſurrectionis gloria perenniter mereatur.

II. Item, ego eligo corpori meo ſepulturam ex cauſa depoſiti in eccleſia ſancti Antonii Avenionenſis, & ibi deponi volo, & exinde transferri ſeu tranſlatari volo, jubeo & ordino, prout & ubi venerabilis & cariſſimus pater GUILLELMUS abbas monaſterii ſancti Antonii Viennenſis diœceſis executor meus infra ſcriptus, vel duo ex ſubſcriptis executoribus meis diſponere voluerint, ſeu etiam ordinare.

B III. Item, volo, jubeo, mando, & ordino ſpecialiter & expreſſe, quod omnibus creditoribus meis, familiaribus, & aliis quibuſcumque perſonis quibus in aliquo & ex aliqua legitima cauſa teneri potero tempore mortis meæ ſpecialiter, & omnibus aliis de me juſte querelantibus generaliter per executores meos infra ſcriptos de bonis & juribus propriis & ad me pertinentibus quoquomodo ſufficiens emenda & congrua ſatisfactio impendatur plane & quiete, & ſine ſtrepitu judicii & figura, & qualibet juris ſolemnitate remota. Et ſuper his & omC nibus infra ſcriptis dicti executores mei illas probationes admittant, & illis ſtent de quibus videbitur expedire.

IV. Item, in redemtionem animæ meæ, & in recompenſationem ſervitiorum per me ut debui, non impenſorum venerabili eccleſiæ beatæ MARIÆ Anicienſis, & ſatisfactionem eorum in quibus eidem eccleſiæ teneor & teneri poſſum, & fateor me teneri, do & lego dictæ eccleſiæ & ſervitoribus ipſius ad emendum reditus perpetuos & annuos, diſtribuendos anno quolibet doD minis canonicis & clericis ejuſdem eccleſiæ, in miſſa crucis ibidem annuatim & perpetuo, ut moris eſt, celebranda in die obitus mei, & illis qui intererunt in choro eccleſiæ prædictæ in dicendis horis canonicis in die feſti beati Theofredi, pro faciendo ipſo feſto, & diſtributiones dicta die, & in miſſa crucis prædicta, per bajulos univerſitatis dictæ Anicienſis eccleſiæ, videlicet ſex denarios cuilibet canonico, & tres denarios cuilibet clerico Anicienſi qui intererunt in choro, dum dicta miſſa mortuorum celebrabitur in choro crucis, & illis dominis caE nonicis & clericis prædictis, qui intererunt in choro horis canonicis in die feſti beati Theofredi, qualibet hora & cuilibet ipſorum unum denarium, vel alias juxta diſpoſitionem & ordinationem executorum meorum infra inſcriptorum, centum florenos auri de Florentia ſemel ſolvendos de bonis meis.

V. Inſuper, volo & mando, diſpono & ordino cappam cum hiſtoriis & imaginibus & tacello argenti munitam, & completam, per me emtam nuper Avenione, dictæ Ani-

cienſi eccleſiæ dari, & reddi, & ſolvi, in reſtitutionem & emendam eorum in quibus ſum dictæ eccleſiæ obligatus, & quod quamdiu heres meus ſolvere voluerit centum ſolidos Turonenſes quolibet anno monetæ currentis pro ſupportandis omnibus prædictis, volo quod non compellatur ad ſolvendum dictos centum florenos. Volo etiam, quod capitulum Anicienſis eccleſiæ prædictæ nihil plus poſſint nec debeant petere ab herede ſeu heredibus meis quibuſcumque.

VI. Item, do & lego cuilibet pauperum hoſpitalis beatæ Mariæ Anicienſis, & cuilibet dominarum ſervientium eiſdem ſex denarios Turonenſes ſemel tantum.

VII. Item, conventui monaſterii Doe Præmonſtratenſis ordinis, Anicienſis diœcecſis, do & lego, pro faciendo ibi quolibet anno anniverſario meo in die obitus mei, ad emendum reditus perpetuos XXX. florenos auri ſemel ſolvendos; ſed quamdiu heres meus ſolvere voluerit dicto conventui XXX. ſolidos annuatim pro faciendo anniverſario, volo quod non poſſit interim compelli ad ſolvendum dictos XXX. florenos conventui memorato.

VIII. Item, conventui fratrum Prædicatorum Anicienſi do & lego pro faciendo ibidem anniverſario meo LX. ſolidos ſemel tantum, quodque dicta die tenebuntur divina officia celebrare.

IX. Item, pro ſimili anniverſario meo faciendo do & lego conventui fratrum ordinis Minorum Anicienſi L. ſolidos Turonenſes ſemel tantum.

X. Item, ſimili modo pro anniverſario meo faciendo do & lego conventui fratrum ordinis beatæ Mariæ de Monte-Carmelo Anicienſi XL. ſolidos Turonenſes ſemel tantum.

XI. Item, pro ſimili anniverſario meo faciendo do & lego conventui dominarum de Valle ordinis S. Auguſtini prope Anicium XL. ſolidos ſemel tantum.

XII. Item, conventui de Silva benedicta ordinis Ciſtercienſis Anicienſis diœceſis do & lego pro ſimili anniverſario faciendo centum ſolidos Turonenſes ſemel tantum.

XIII. Item, conventui cuilibet monaſteriorum S. Theofredi ordinis S. Benedicti, ac Manſiadæ, & Camporum-bonorum, & Bellæ-cumbæ ordinis Ciſtercienſis, Anicienſis & Vivarienſis diœceſis, pro conſimilibus anniverſariis faciendis LX. ſolidos Turonenſes tantum do & lego.

XIV. Item, eccleſiæ S. Germani Anicienſis diœceſis & ſervientibus ejuſdem do & lego, ad faciendum annuatim ibidem anniverſarium meum, X. florenos auri ſemel tantum ſolvendos, pro emendis reditibus perpetuis, ad faciendum anniverſarium antedictum. Sed quamdiu heres meus ſolvere voluerit decem ſolidos annuatim, volo quod
A non poſſit compelli ad ſolvendum X. florenos prædictos.

XV. Item, pro faciendo conſimili anniverſario annuatim in die obitus mei in eccleſia ſancti Quintini dictæ Anicienſis diœceſis, do & lego eidem eccleſiæ & ſervientibus ejuſdem, ad emendos reditus perpetuos, decem florenos auri ſemel ſolvendos de bonis meis; ſed quamdiu heres meus ſolvere voluerit decem ſolidos Turonenſes pro prædictis oneribus ſupportandis, volo quod non poſſit compelli ad ſolvendum X. florenos prædictos.

B XVI. Item, do & lego Margaritæ relictæ Pontii de S. Germano fratris mei quondam, expenſas per ipſam factas de bonis meis in reparando, fulciendo & ædificando hoſpitium ſuum quod habet in civitate Anicienſi, & volo etiam & mando, quod ſi qua eſſent ſolvenda ratione hujuſmodi ædificii, ſolvantur de bonis meis prædictis, quæ habet Paulianus Bernardi canonicus Anicienſis, ſi quæ ſint & ſecundum ordinationem executorum meorum, vel duorum ex ipſis.

C XVII. Item, lego eidem Margaritæ fructus, redditus, obventiones quaſlibet ac univerſos & ſingulos, quos habeo in caſtro & mandamento ſancti Quintini, & in loco ſeu manſo *de Cros*, quamdiu vitam duxerit in humanis; & volo & mando ſibi provideri de aliis bonis meis in neceſſitatis articulo, quamdiu ipſa vixerit in humanis.

XVIII. Item, remitto, do, & lego religioſo viro Michaeli Moteti decretorum doctori priori prioratus ſancti Laurentii de Lacu ordinis ſancti Benedicti Gratianopolitanæ diœceſis, pro gratis ſervitiis mihi per
D ipſum impenſis, XXX. florenos auri, quos eidem mutuavi, & in quibus mihi tenetur, & de quibus habui inſtrumentum, & mando ſibi reſtitui idem inſtrumentum.

XIX. Item, de donatione inter vivos, ſeu donatione cauſa mortis, & ut melius valere poterit, Ademario de Bardis domicello meo equum quem equitat, & arnoſium ſeu armaturam quas habet, pro gratis & acceptis ſervitiis quæ mihi impendit & fecit, & in ſatisfactionem eorum.

E XX. Item, dico & confiteor me habere & dimiſiſſe cum rauba mea apud Montem-Flaſconem libros & raubam domini quondam Beraudi Marcheſii utriuſque juris profeſſoris, quæ omnia æſtimata ſunt CC. & L. florenos auri, quæ heredibus ſuis ſeu illis ad quos ſpectant reddi & reſtitui volo.

XXI. Item, dico & confiteor, quod prædicta rauba mea dimiſi, & ſunt quidam libri religioſi viri domini Michaelis Moteti, quos ſibi reddi & reſtitui volo.

XXII. Item, recognoſco & confiteor me teneri ex cauſa veri & puri mutui reverendiſſimo patri & domino meo præcipuo do-

Digitized by Google

mino PETRO tituli ſancti Clementis preſbytero cardinali in c. florenis auri de Florentia.

XXIII. Item, heredibus quondam domini Petri Gauterii de Vapinco in c. florenis auri confiteor me teneri, quos eiſdem heredibus de bonis meis, reddi, ſolvi & reſtitui volo.

XXIV. Item, heredibus quondam Johannis . . . Jarente Pagani de Grana Valentinenſis diœceſis.

XXV. Item, tam pro quibuſcumque mutuis quocumque tempore pro me Avenione de camera domini noſtri papæ, & etiam apud Montem-Flaſconem receptis, quam etiam pro omnibus iis quæ recepi de bonis cameræ domini noſtri papæ prædicti apud Montem-Flaſconem, vel alibi cum eram rector patrimonii beati Petri in Tuſcia, ſeu alias quandocumque de bonis dictæ cameræ habui & recepi de bonis & theſaurario dictæ cameræ & Montis-Flaſconis, & domini noſtri papæ, ad faciendas expenſas neceſſarias & onera ſupportanda, quæ mihi incumbebant fieri pro negotiis mihi commiſſis per dominum noſtrum papam, & quæ negotia erant in patrimonio prædicto. videlicet tria millia florenorum, quæ quidem omnia expendi tam in pecunia, quam in quibuſcumque aliis bonis: quæ quidem omnia confiteor me habuiſſe & recepiſſe & expendiſſe pro honore & negotiis ſanctæ Romanæ eccleſiæ.

XXVI. Item, mando & præcipio, quod reſtituantur matri quondam venerabilis viri domini Martini de Chalantonio ac ejuſdem domini Martini heredibus LX. floreni auri, quos habebam adhuc ſeu reſtabant ad ſolvendum de bonis executionis ipſius.

XXVII. Item, mando & præcipio reſtitui matri quondam magiſtri Matthæi de Duneto Anicienſis diœceſis XX. florenos auri, in quibus dicto magiſtro Matthæo poteram teneri.

XXVIII. Item, volo ſtari & credi juramento Durandi de Cumbis domicello, de & ſuper iis quæ debeo ſibi, de ejus legalitate confiſus, & quæ ſuo juramento idem Durandus aſſeret ſibi deberi per me, præcipio eidem Durando ſolvi & reddi de bonis meis.

XXIX. Item, ſimili modo volo ſtari & credi juramento Guillelmi Romei de his quæ debere poſſum ſibi.

XXX. Item, volo & mando credi & ſtari juramento domini Durandi de Rivali chorarii eccleſiæ Anicienſis, de his in quibus poſſum ſibi teneri.

XXXI. Item, volo & ordino, quod legata alia quæ idem dominus abbas ſolus vel duo ex executoribus meis infraſcriptis facere & ordinare voluerint, provide habeantur & habeant, ac ſi eadem expreſſiſſem.

A XXXII. Item, volo, mando & ordino, quod præfatus dominus meus abbas omnibus prædictis & infraſcriptis per me diſpoſitis, ordinatis, & relictis, ac legatis, poſſit addere, detrahere & diminuere, prout ſibi placuerit & expediens videbitur, vel duo ex meis executoribus infraſcriptis.

XXXIII. Item, volo, ſed expreſſe inhibeo, quod heres ſeu heredes & executores mei infraſcripti vel aliqui eorumdem poſſint compelli ad ſolvendum legata & alia diſpoſita & ordinata per me ſuperius, niſi ſolutionibus & temporibus B diſponendis & ordinandis per eumdem dominum abbatem, vel per duos de executoribus meis, & quod non poſſint incurrere ſententias excommunicationis, interdicti, ſeu alias quaſcumque pœnas juris vel hominis latas auctoritate quorumcumque ſtatutorum ſynodalium, vel alias quoquo modo promulgatas vel promulgandas, niſi tunc demum poſt hujuſmodi ordinationem & diſpoſitionem de ſolvendis prædictis per prædictos executores meos, ut præmittitur, factos, ſed heres vel heredes mei eſſent in mora ſolvendi prædicta.

C XXXIV. Item, inſtituo mihi univerſalem heredem, ipſum ore meo proprio proferendo & nominando nobilem ARMANDUM DE S. GERMANO, alias de Vilareto, nepotem meum, in omnibus & ſingulis bonis meis immobilibus & mobilibus, caſtris, villis & eorum territoriis & juridictionibus, ac juribus & actionibus quibuſcumque mihi competentibus & competituris, & quocumque modo & ex quacumque cauſa præſentibus & futuris ad me pertinentibus tempore mortis meæ, his exceptis, de quibus in codicillis, ſi illud vel illa in futurum condidero, diſpoſuero, vel etiam ordinabo.

D XXXV. Item, ſi moriatur idem Armandus ſine liberis maſculis ex ſuo corpore & ex legitimo matrimonio procreandis, in illum caſum ſubſtituo eidem ARMANDO nobilem AYGLINAM ſororem meam, matremque dicti Armandi in omnibus bonis meis prædictis, hoc ſalvo, adjecto & retento; quod ſi moriatur dictus Armandus relictis filia vel filiabus ex eo de legitimo matrimonio procreatis, volo, jubeo & ordino, quod debeant dotari decenter de bonis hereditatis meæ prædictæ, non obſtante ſubſtitutione præmiſſa.

E XXXVI. Item, ſi dictus Armandus decedat ſine liberis maſculis, ut eſt dictum, non ſuperſtite dicta AYGLINA ſorore mea, vel etiam ſi & quando ipſam Ayglinam decedere contingeret, ſubſtituo in caſibus prædictis, & juxta adjectionem ſuperius expreſſatam, eiſdem Armando & Ayglinæ, & etiam eorum cuilibet Petrum filium Ayglinæ, fratremque dicti Armandi. Et ſi ille Petrus tunc non viveret, vel ſi viveret &

cienſi eccleſiæ dari, & reddi, & ſolvi, in reſtitutionem & emendam eorum in quibus ſum dictæ eccleſiæ obligatus, & quod quamdiu heres meus ſolvere voluerit centum ſolidos Turonenſes quolibet anno monetæ currentis pro ſupportandis omnibus prædictis, volo quod non compellatur ad ſolvendum dictos centum florenos. Volo etiam, quod capitulum Anicienſis eccleſiæ prædictæ nihil plus poſſint nec debeant petere ab herede ſeu heredibus meis quibuſcumque.

vi. Item, do & lego cuilibet pauperum hoſpitalis beatæ Mariæ Anicienſis, & cuilibet dominarum ſervientium eiſdem ſex denarios Turonenſes ſemel tantum.

vii. Item, conventui monaſterii Doe Præmonſtratenſis ordinis, Anicienſis diœceceſis, do & lego, pro faciendo ibi quolibet anno anniverſario meo in die obitus mei, ad emendum reditus perpetuos xxx. florenos auri ſemel ſolvendos; ſed quamdiu heres meus ſolvere voluerit dicto conventui xxx. ſolidos annuatim pro faciendo anniverſario, volo quod non poſſit interim compelli ad ſolvendum dictos xxx. florenos conventui memorato.

viii. Item, conventui fratrum Prædicatorum Anicienſi do & lego pro faciendo ibidem anniverſario meo lx. ſolidos ſemel tantum, quodque dicta die tenebuntur divina officia celebrare.

ix. Item, pro ſimili anniverſario meo faciendo do & lego conventui fratrum ordinis Minorum Anicienſi l. ſolidos Turonenſes ſemel tantum.

x. Item, ſimili modo pro anniverſario meo faciendo do & lego conventui fratrum ordinis beatæ Mariæ de Monte-Carmelo Anicienſi xl. ſolidos Turonenſes ſemel tantum.

xi. Item, pro ſimili anniverſario meo faciendo do & lego conventui dominarum de Valle ordinis S. Auguſtini prope Anicium xl. ſolidos ſemel tantum.

xii. Item, conventui de Silva benedicta ordinis Ciſtercienſis Anicienſis diœceſis do & lego pro ſimili anniverſario faciendo centum ſolidos Turonenſes ſemel tantum.

xiii. Item, conventui cuilibet monaſteriorum S. Theofredi ordinis S. Benedicti, ac Manſiadæ, & Camporum-bonorum, & Bellæ-cumbæ ordinis Ciſtercienſis, Anicienſis & Vivarienſis diœceſis, pro conſimilibus anniverſariis faciendis lx. ſolidos Turonenſes tantum do & lego.

xiv. Item, eccleſiæ S. Germani Anicienſis diœceſis & ſervientibus ejuſdem do & lego, ad faciendum annuatim ibidem anniverſarium meum, x. florenos auri ſemel tantum ſolvendos, pro emendis reditibus perpetuis, ad faciendum anniverſarium antedictum. Sed quamdiu heres meus ſolvere voluerit decem ſolidos annuatim, volo quod non poſſit compelli ad ſolvendum x. florenos prædictos.

xv. Item, pro faciendo conſimili anniverſario annuatim in die obitus mei in eccleſia ſancti Quintini dictæ Anicienſis diœceſis, do & lego eidem eccleſiæ & ſervientibus ejuſdem, ad emendos reditus perpetuos, decem florenos auri ſemel ſolvendos de bonis meis; ſed quamdiu heres meus ſolvere voluerit decem ſolidos Turonenſes pro prædictis oneribus ſupportandis, volo quod non poſſit compelli ad ſolvendum x. florenos prædictos.

xvi. Item, do & lego Margaritæ relictæ Pontii de S. Germano fratris mei quondam, expenſas per ipſam factas de bonis meis in reparando, fulciendo & ædificando hoſpitium ſuum quod habet in civitate Anicienſi, & volo etiam & mando, quod ſi qua eſſent ſolvenda ratione hujuſmodi ædificii, ſolvantur de bonis meis prædictis, quæ habet Paulianus Bernardi canonicus Anicienſis, ſi quæ ſint & ſecundum ordinationem executorum meorum, vel duorum ex ipſis.

xvii. Item, lego eidem Margaritæ fructus, redditus, obventiones quaſlibet ac univerſos & ſingulos, quos habeo in caſtro & mandamento ſancti Quintini, & in loco ſeu manſo *de Cros*, quamdiu vitam duxerit in humanis; & volo & mando ſibi provideri de aliis bonis meis in neceſſitatis articulo, quamdiu ipſa vixerit in humanis.

xviii. Item, remitto, do, & lego religioſo viro Michaeli Moteti decretorum doctori priori prioratus ſancti Laurentii de Lacu ordinis ſancti Benedicti Gratianopolitanæ diœceſis, pro gratis ſervitiis mihi per ipſum impenſis, xxx. florenos auri, quos eidem mutuavi, & in quibus mihi tenetur, & de quibus habui inſtrumentum, & mando ſibi reſtitui idem inſtrumentum.

xix. Item, de donatione inter vivos, ſeu donatione cauſa mortis, & ut melius valere poterit, Ademario de Bardis domicello meo equum quem equitat, & arnoſium ſeu armaturam quas habet, pro gratis & acceptis ſervitiis quæ mihi impendit & fecit, & in ſatisfactionem eorum.

xx. Item, dico & confiteor me habere & dimiſiſſe cum rauba mea apud Montem-Flaſconem libros & raubam domini quondam Beraudi Marcheſii utriuſque juris profeſſoris, quæ omnia æſtimata ſunt cc. & l. florenos auri, quæ heredibus ſuis ſeu illis ad quos ſpectant reddi & reſtitui volo.

xxi. Item, dico & confiteor, quod prædicta rauba mea dimiſi, & ſunt quidam libri religioſi viri domini Michaelis Moteti, quos ſibi reddi & reſtitui volo.

xxii. Item, recognoſco & confiteor me teneri ex cauſa veri & puri mutui reverendiſſimo patri & domino meo præcipuo do-

Digitized by Google

mino PETRO tituli ſancti Clementis preſbytero cardinali in c. florenis auri de Florentia.

XXIII. Item, heredibus quondam domini Petri Gauterii de Vapinco in c. florenis auri confiteor me teneri, quos eiſdem heredibus de bonis meis, reddi, ſolvi & reſtitui volo.

XXIV. Item, heredibus quondam Johannis . . . Jarente Pagani de Grana Valentinenſis diœceſis.

XXV. Item, tam pro quibuſcumque mutuis quocumque tempore pro me Avenione de camera domini noſtri papæ, & etiam apud Montem-Flaſconem receptis, quam etiam pro omnibus iis quæ recepi de bonis cameræ domini noſtri papæ prædicti apud Montem-Flaſconem, vel alibi cum eram rector patrimonii beati Petri in Tuſcia, ſeu alias quandocumque de bonis dictæ cameræ habui & recepi de bonis & theſaurario dictæ cameræ & Montis-Flaſconis, & domini noſtri papæ, ad faciendas expenſas neceſſarias & onera ſupportanda, quæ mihi incumbebant fieri pro negotiis mihi commiſſis per dominum noſtrum papam, & quæ negotia erant in patrimonio prædicto. videlicet tria millia florenorum, quæ quidem omnia expendi tam in pecunia, quam in quibuſcumque aliis bonis: quæ quidem omnia confiteor me habuiſſe & recepiſſe & expendiſſe pro honore & negotiis ſanctæ Romanæ eccleſiæ.

XXVI. Item, mando & præcipio, quod reſtituantur matri quondam venerabilis viri domini Martini de Chalantonio ac ejuſdem domini Martini heredibus LX. floreni auri, quos habebam adhuc ſeu reſtabant ad ſolvendum de bonis executionis ipſius.

XXVII. Item, mando & præcipio reſtitui matri quondam magiſtri Matthæi de Duneto Anicienſis diœceſis XX. florenos auri, in quibus dicto magiſtro Matthæo poteram teneri.

XXVIII. Item, volo ſtari & credi juramento Durandi de Cumbis domicello, de & ſuper iis quæ debeo ſibi, de ejus legalitate confiſus, & quæ ſuo juramento idem Durandus aſſeret ſibi deberi per me, præcipio eidem Durando ſolvi & reddi de bonis meis.

XXIX. Item, ſimili modo volo ſtari & credi juramento Guillelmi Romei de his quæ debere poſſum ſibi.

XXX. Item, volo & mando credi & ſtari juramento domini Durandi de Rivali chorarii eccleſiæ Anicienſis, de his in quibus poſſum ſibi teneri.

XXXI. Item, volo & ordino, quod legata alia quæ idem dominus abbas ſolus vel duo ex executoribus meis infraſcriptis facere & ordinare voluerint, provide habeantur & habeant, ac ſi eadem expreſſiſſem.

XXXII. Item, volo, mando & ordino, quod præfatus dominus meus abbas omnibus prædictis & infraſcriptis per me diſpoſitis, ordinatis, & relictis, ac legatis, poſſit addere, detrahere & diminuere, prout ſibi placuerit & expediens videbitur, vel duo ex meis executoribus infraſcriptis.

XXXIII. Item, volo, ſed expreſſe inhibeo, quod heres ſeu heredes & executores mei infraſcripti vel aliqui eorumdem poſſint compelli ad ſolvendum legata & alia diſpoſita & ordinata per me ſuperius, niſi ſolutionibus & temporibus diſponendis & ordinandis per eumdem dominum abbatem, vel per duos de executoribus meis, & quod non poſſint incurrere ſententias excommunicationis, interdicti, ſeu alias quaſcumque pœnas juris vel hominis latas auctoritate quorumcumque ſtatutorum ſynodalium, vel alias quoquo modo promulgatas vel promulgandas, niſi tunc demum poſt hujuſmodi ordinationem & diſpoſitionem de ſolvendis prædictis per prædictos executores meos, ut præmittitur, factos, ſed heres vel heredes mei eſſent in mora ſolvendi prædicta.

XXXIV. Item, inſtituo mihi univerſalem heredem, ipſum ore meo proprio proferendo & nominando nobilem ARMANDUM DE S. GERMANO, alias de Vilareto, nepotem meum, in omnibus & ſingulis bonis meis immobilibus & mobilibus, caſtris, villis & eorum territoriis & juridictionibus, ac juribus & actionibus quibuſcumque mihi competentibus & competituris, & quocumque modo & ex quacumque cauſa præſentibus & futuris ad me pertinentibus tempore mortis meæ, his exceptis, de quibus in codicillis, ſi illud vel illa in futurum condidero, diſpoſuero, vel etiam ordinabo.

XXXV. Item, ſi moriatur idem Armandus ſine liberis maſculis ex ſuo corpore & ex legitimo matrimonio procreandis, in illum caſum ſubſtituo eidem ARMANDO nobilem AYGLINAM ſororem meam, matremque dicti Armandi in omnibus bonis meis prædictis, hoc ſalvo, adjecto & retento; quod ſi moriatur dictus Armandus relictis filia vel filiabus ex eo de legitimo matrimonio procreatis, volo, jubeo & ordino, quod debeant dotari decenter de bonis hereditatis meæ prædictæ, non obſtante ſubſtitutione præmiſſa.

XXXVI. Item, ſi dictus Armandus decedat ſine liberis maſculis, ut eſt dictum, non ſuperſtite dicta AYGLINA ſorore mea, vel etiam ſi & quando ipſam Ayglinam decedere contingeret, ſubſtituo in caſibus prædictis, & juxta adjectionem ſuperius expreſſatam, eiſdem Armando & Ayglinæ, & etiam eorum cuilibet Petrum filium Ayglinæ, fratremque dicti Armandi. Et ſi ille Petrus tunc non viveret, vel ſi viveret &

decederet ſine liberis maſculis, in his caſibus & quolibet ipſorum, ſubſtituo alium filium dictæ Ayglinæ ſororis meæ, ſi quis ſuperſit; & ſi plures filii ipſius Ayglinæ ſupereſſent, ſubſtituo ſupraſcriptis illum de filiis Ayglinæ qui eligeretur per Armandum & Ayglinam prædictos, vel alterum eorumdem, vel iſtis deficientibus per tres de parentibus meis magis propinquis. Si vero prædicti omnes per me inſtituti & ſubſtituti decederent abſque liberis maſculis, in illum caſum ſubſtituo Guigonem de Glavanacio, alias dictum Guigardonum, & poſtea Aſtorgium dictum de *Lardayrel* Anicienſis diœceſis & heredem maſculum ipſius ſucceſſive cum adjectione de maritandis filiis dicti Armandi, ſi quæ ſupereſſent ex tunc, de bonis hereditatis meæ prædictis.

XXXVII. Præſentis autem mei teſtamenti ſeu ultimæ voluntatis eligo, facio, ordino, & conſtituo executores meos & meæ ultimæ voluntatis, videlicet præfatum dominum meum dominum GUILLELMUM abbatem monaſterii ſancti Antonii Viennenſis diœceſis, venerabiles & diſcretos viros dominos Gotefridum de Rupenocria præpoſitum eccleſiæ Tolonenſis, Guigonem de Godeto legum doctorem, Hugonem de Turre, & Petrum Blanthonis canonicos Anicienſes, Petrum Arnaldi, & Durandum de Cumbis domicellos, dominum Petrum Gilberti chorarium eccleſiæ Anicienſis, Guillelmum Romei S. Enodii, & Simonem Aprilis S. Georgii Anicienſium eccleſiarum canonicos, & quemlibet eorumdem ad faciendum, exequendum, & complendum omnia & ſingula ſupradicta, & meam ultimam voluntatem, & diſpoſitionem, & de ipſis executoribus meis, & cuilibet ipſorum omnia & ſingula bona mea abſque licentia alicujus curiæ ſeu perſonæ, tam in vita mea, quam etiam poſt mortem meam, & etiam abſque confeſſione alicujus inventarii plenam & liberam poteſtatem & ſpeciale mandatum & irrevocabile hujuſmodi executionem complendi, & eorum propria auctoritate apprehendendi, tenendi, & capiendi, & etiam omnia & ſingula nomina & debita mea recuperandi, & de receptis per duos ex executoribus meis quittandi, & omnia bona mea mobilia & immobilia ubicumque conſiſtentia ac ſe moventia, præſentia & futura, caſtra, jura, & juriſdictiones ad me ſpectantia quoquo modo, & corporalem poſſeſſionem ſeu quaſi bonorum & jurium omnium prædictorum, & pro hujuſmodi executione complenda & facienda habendi & tenendi juxta præſentis ſeriem teſtamenti & ultimæ voluntatis. Quæ omnia & ſingula bona ex nunc prout ex tunc precario jure ipſorum executorum meorum nomine meo conſtituo poſſidere, donec ipſorum poſſeſſionem & quaſi intervenerit & acceperint corporalem, dans etiam & concedens ego prædictus teſtator dictis executoribus meis, & eorum cuilibet juxta tenorem infraſcriptum omnia & ſingula bona & jura mea ad complendum executionem eamdem, & legata etiam omnia, & ſingula debita complendum & exequendum, & faciendum quæ ſuperius continentur: ad petendum inſuper, exigendum, & recipiendum omnes & ſingulos fructus, reditus, & proventus omnium beneficiorum meorum quorumlibet qui mihi deberi poterunt tempore mortis meæ, omneſque & ſingulas pecuniarum ſummas, & res alias quaſcumque, necnon omnia alia & ſingula mihi debita, debitas & debendas, & de receptis quittationes plenarias faciendum.

XXXVIII. Item, relevo dictos executores meos & eorum quemlibet a redditione computi ſeu rationis, de eorum legalitate confiſus, ipſos analogiſtas faciendo.

XXXIX. Volo quoque & ordino & diſpono, quod ſi omnes executores mei prædicti non potuerint, ſeu noluerint, vel diſtulerint vacare executioni hujuſmodi faciendæ, & requiſiti ut dictæ executioni vacarent, & vacare non poſſent, vel nollent, aut abſentes eſſent a loco in quo vacandum eſſet executioni hujuſmodi, vel alicui negotio dictam executionem tangenti, vel etiam alias quandocumque opportunum eſſet aut utile, aliquid de dicta executione facere in judicio ſive extra, idem dominus abbas ſolus & in ſolidum, vel duo ex dictis executoribus meis poteſtatem plenariam ſuper præmiſſis omnibus faciendis, complendis, exercendis, & plenarie exequendis, aliorum coexecutorum conſenſu vel voluntate minime expectata.

XL. Item, ſupplico tanta humilitate & deuotione quanta poſſum reverendiſſimo patri & domino meo præcipuo domino PETRO tituli S. Clementis presbytero cardinali, cui me & mea, & etiam heredem & familiares meos, & negotia hujuſmodi executionis humiliter recommendo, quatenus ipſe ſui benignitate & miſericordia in prædictis & etiam dictis executoribus meis velit præſtare ſuum benignum auxilium, conſilium & favorem.

XLI. Prædicta autem omnia & ſingula per me donata, legata, & relicta, necnon inſtitutionem & ſubſtitutiones per me factas ſuperius quibuſcumque perſonis & locis dedi, legavi, & feci; do, lego, & facio, & eiſdem & ipſorum cuilibet, quibus ſupra ea legavi, dedi, ſeu reliqui, & vobis Johanni Jaquineti de Baudricuria .... publicis notariis infraſcriptis, & veſtrum cujuſlibet eorumdem & aliorum quorum intereſt, intereſſe poteſt vel intererit in futurum, in reſtitutionem & emendam co-

Digitized by Google

rum in quibus ipſis & eorum cuilibet teneor, teneri poſſum, & ſum obligatus eiſdem.

XLIII. Hoc autem teſtamentum meum ultimum uno contextu per me factum & meam ultimam voluntatem eſſe volo, quæ ſi non valerent jure teſtamenti, præcipio quod valeat & eam valere volo & tenere jure codicillorum; & ſi jure codicillorum non valeret, eam valere volo jure donationis cauſa mortis, vel cujuſlibet alterius ultimæ diſpoſitionis ſeu voluntatis, quam etiam præfero & præferri volo omnibus aliis meis teſtamentis, ſeu ultimis voluntatibus per me factis temporibus retroactis: quæcumque alia teſtamenta per me alias retroactis temporibus facta revocando, præſenti teſtamento remanente in ſui roboris firmitate: quæ dictari & emendari volo ad dictamen cujuſlibet ſapientis.

XLIV. Super quibus omnibus & ſingulis ſupraſcriptis requiro & rogo vos, & veſtrum quemlibet, notarios publicos hic præſentes .... & diviſim fieri unum vel plura publica inſtrumenta, & ſi requiſiti fueritis de qualibet clauſula ſigillatim, & in teſtes invoco vos omnes hic aſtantes quos & veſtrum quemlibet ſpecialiter & expreſſe rogo quod ſitis teſtes in & de prædictis & vocari feci ad ea.

Acta & ordinata fuerunt præmiſſa per dictum teſtatorem uno contextu & ſanum mente in Villa-nova S. Andreæ Avenionenſis diœceſis anno Domini MCCCXLI. indictione IX. pontificatus ſanctiſſimi patris & domini noſtri domini Benedicti papæ XII. anno ſeptimo, die dominica XXIX. menſis Julii præſentis.

EPISTOLA HENRICI comitis Ruthenenſis ad Philippum regem Francorum.

Orat ut ſcribat domino papæ ad obtinendam diſpenſationem contrahendi matrimonii in quarto gradu inter Robertum comitem Clarimontis & filiam ſuam.

Circa 1350. Ex mſ. Colbertino.

ILluſtriſſimo viro atque magnifico, excellentiſſimoque domino ſuo domino PHILIPPO Francorum regi Dei gratia HENRICUS comes Ruthenenſis ejus fidelis, humiliter ac certa cum reverentia tam debita quam devota.

Noverit veſtra regia celſitudo, quod cum ego qui veſter ſum, magis deſiderem eſſe veſter, & contraxiſſem ſponſalia de quadam filia mea primogenita cum ROBERTO comite Clarimontis, Dalphino Arverniæ, conſanguineo dominæ reginæ illuſtriſſimæ conſortis veſtræ, & impedimentum apparet in dictis ſponſalibus, videlicet affinitas in quarto gradu conſanguinitatis, propter

A quod abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ non poteſt inter ipſos matrimonium conſummari: inde eſt quod reverendæ dominationi veſtræ ſupplico humiliter implorando, quod vos dignemini ſcribere domino papæ deprecando, quod ipſi placeat ſuper dicto impedimento miſericorditer diſpenſare.

EPISTOLA HENRICI comitis Ruthenenſis ad Eduardum Anglorum regem.

B *Ejuſdem argumenti.*

EXcellentiſſimo viro, magnifico & honeſto, dominoque ſuo cariſſimo YDUARDO Anglorum regi Dei gratia HENRICUS, &c. Noverit dominatio veſtra, regia altitudo, quod antiqua familiaritas, quam erga vos & veſtros & nos & noſtri habuimus & habemus, nobis præſtant audaciam vos petendi, inde quod cum contracta fuerint ſponſalia inter filiam noſtram ISABELLAM & ROBERTUM comitem Clarimontis Delphinum Alverniæ, & impedimentum modo
C de novo appareat in eiſdem, videlicet affinitas in quarto gradu, propter quod abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ non poteſt inter dictos ſponſos matrimonium conſummari, dominationem veſtram & excellentiam venerandam, de qua fiduciam quærimus priorem, quatenus placeat vobis dominum papam litteratorie deprecari, ut ipſe ſuper dicto impedimento dignetur miſericorditer diſpenſare. Suppleatis, addatis, & apponatis quod videbitis faciendum.

EPISTOLA CLEMENTIS papæ VI. ad Amanevum de Lebreto.

D *De pace ineunda ipſum inter & Johannem de Ferrariis ſeneſcallum Vaſconiæ.*

CLEMENS epiſcopus, ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro AMANEVO domino de Lebreto S. & A. B.

Anno 1351. Ex mſ. Colbertino.

Cum nos dilectos filios magiſtrum Hugonem Geraldi decanum eccleſiæ S. Aredii Lemovicenſis diœceſis, & fratrem Guillermum Petri ordinis Prædicatorum magiſtrum in theologia, capellanos noſtros latores præſentium pro pace & concordia in-
E ter te & dilectum filium nobilem virum Johannem de Ferrariis ſeneſcallum Vaſconiæ, ſuper diſcordia inter te & eum noviter, peccatis exigentibus, ſuſcitata, Deo propitio reformanda, ſpecialiter deſtinemus; nobilitatem tuam paterno rogamus & hortamur affectu, quatenus eiſdem capellanis & ipſorum cuilibet, ſuper his quæ tibi ſuper hujuſmodi negotio pacis ex parte noſtra retulerint, adhibeas plenam fidem, &

Digitized by Google

illa ſtudeas efficaciter adimplere. Præterea ſcire te volumus, quod ſuper eodem negotio pacis præfato ſeneſcallo & nonnullis communitatibus Vaſconiæ per noſtras diverſas ſcribimus litteras ſpeciales, prout in tranſumtis ipſarum, quæ tibi mittimus præſentibus interclusa plenius poteris intueri. Datum in prioratu de Grauſello prope Malauſanam Vaſionenſis diœceſis, IV. idus Auguſti, pontificatus noſtri anno VII.

JOHANNIS REGIS FRANCORUM litteræ ad ſuos theſaurarios.

Ut Johanni Armaniaco comiti ſingulis menſibus certas pecuniæ ſummas tribuant.

Anno 1351. *Ex mſ. Colbertino.*

JOHANNES Dei gratia Francorum rex, dilectis & fidelibus theſaurariis noſtris ſalutem & dilectionem.

Cum dilectum & fidelem conſanguineum noſtrum JOHANNEM DE ARMANIACO primogenitum dilecti & fidelis conſanguinei noſtri comitis Armeniaci ſerviturum nobis in guerris Vaſconiæ cum quatuor centum hominibus armorum & octingentis ſervientibus retinuerimus ad noſtra vadia conſueta, ordinaverimuſque, quod pro quolibet menſe, quo in dicto noſtro ſervitio inerit, pro ſatisfaciendo dictis armorum gentibus, eidem ſufficiens mutuum de noſtra pecunia tradatur, & etiam liberetur; mandamus vobis diſtrictius injungentes quatenus dicto conſanguineo noſtro de noſtra pecunia dictum mutuum tradatis & etiam liberetis menſe quolibet, vel in tali loco ipſum ferri faciatis, in quo abſque difficultate ipſum habere valeat, quodque in ipſo non poſſit per aliquos locum tenentes & capitaneos noſtros ac quoſcumque alios impediri, ordinationibus per nos ſeu locum tenentes noſtros factis & faciendis in contrarium non obſtantibus quibuſcumque; mandantes omnibus officialibus & ſubditis noſtris, ut vobis obediant in præmiſſis. Datum apud S. Germanum in Laya XXVI. die anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo primo.

LITTERÆ RADULFI COMITIS *Stafford* ad Johannem de *Charnels* conſtabularium Burdigalæ.

Ut Bernardum Ezii dominum de Lebreto in poſſeſſionem Vaſatenſis præpoſituræ mittat.

Anno 1352. *Ex mſ. Colbertino.*

RADULFUS comes de *Stafford*, locum tenens domini noſtri regis Angliæ & Franciæ, & capitaneus generalis in ducatu Aquitaniæ, & tota lingua Occitana, venerabili viro domino Johanni de *Charnels* conſtabulario Burdigalæ vel ejus locum tenenti ſalutem.

Cum egregius vir dominus Bernardus Ezii, dominus de Lebreto, nobis ſupplicaverit, quod cum dominus noſter rex prædictus per diverſas ſuas patentes litteras ſuo magno ſigillo ſigillatas ſeneſcallo ſuo Vaſconiæ & conſtabulario Burdigalæ, qui tunc erant, vel qui pro tempore forent directas mandaverit, ut ſexcentum quinquaginta quinque libras & ſex ſolidos ſterlingorum, & quinque ſolidos Burdigalenſes, quas ipſe certis diverſis locis ratione adhærentiæ ſuæ eidem domino noſtro regi factæ amittebat, & quas per (a) indenturam inter dictum dominum noſtrum regem & dictum dominum de Lebreto factam reſtituere promiſerat ſuper certis reditibus ſeu bonis aut exitibus ad ipſum dominum noſtrum regem in ducatu prædicto ſpectantibus, etiam habentibus merum & mixtum imperium, & juridictionem altam & baſſam, ubi ad placitum ipſius domini de Lebreto commodius & utilius fieri poſſent, aſſignarent, quouſque terras, reditus & loca ſua ſic deperdita recuperaſſet, vel recompenſatio ſibi inde alibi facta competens, ut eidem præpoſituram Vaſatenſem cum omnibus & ſingulis reditibus, exitibus, proficuis & emolumentis ſuis, juribus, & deveriis ad dictam præpoſituram pertinentibus, aut pertinere & ſpectare debentibus quoquo modo, pro ſumma ſeu valore CCC. ſcutorum auri habere faceremus. Nos attendentes ſupplicationem ipſius domini de Lebreto fore juſtam, & ad grata, utilia ſervitia quæ dietim præſtat præfato domino noſtro regi, nobis & aliis ſuis officialibus & miniſtris, non ſine variis laboribus, ſumtibus oneroſis, ex affectu conſiderationem habentes, & volentes cum eodem gratioſius agere in hac parte, eidem domino de Lebreto prædictam præpoſituram Vaſatenſem, cum juriſdictione alta & baſſa, ac mero ac mixto imperio, & omnibus & ſingulis reditibus, exitibus, proficuis, & emolumentis, & aliis juribus & deveriis ad dictam præpoſituram pertinentibus aut pertinere & expectare debentibus quoquo modo, pro valore ſeu ſumma trecentorum ſcutorum auri, in partem deductionis ſexcentum quadraginta quinque libras, ſex ſolidos ſterlingorum & quinque ſolidos Burdigalenſes aſſignavimus tenore præſentium nomine regio ac noſtro habendas, tenendas, & poſſidendas per dictum dominum de Lebreto & heredes ſuos, quouſque dictus dominus de Lebreto aut heredes

(a) Indentura apud Anglos eſt chyrographum, ſeu ſcriptura conventionalis, aliiquæ idem continet quaſi paralella, & ab ea in modum dentium deciſa, ut pares eſſe & una confectæ videntur; ut ſi de rebus in eis contentis aliquando emergat controverſia, ad contractus veritatem firmandam eædem indenturæ ſimul aptatæ atque invicem collatæ, omne falſitatis dubium tollant.

Digitized by Google

ſui terras, reditus prædictos, quæ ſicut præmittitur ratione adhærentiæ regiæ amittit, in toto aut in parte recuperaverit, vel quouſque dictæ ſexcentum quadraginta quinque libræ ſex ſolidi ſterlingorum, aut quinque ſolidi Burdigalæ eidem alibi in bonis locis & ſufficientibus cum mero & mixto imperio ac juriſdictione alta & baſſa ad placitum ſuum fuerint, ſecundum tenorem dictæ indenturæ, plene aſſignatæ, prout in quibuſdam aliis noſtris patentibus litteris inde confectis plenius continetur: vobis mandamus quatenus dictum dominum de Lebreto aut ejus procuratorem ſeu ajornatum in poſſeſſionem pacificam & quietam dictæ præpoſituræ Vaſatenſis inducatis, inductumque manu teneatis, & viriliter defendatis ſecundum dictarum litterarum ſeriem & tenorem, retinentes ab eodem domino de Lebreto litteras ſuo ſigillo ſigillatas, in quibus aſſignatio prædicta contineatur, & pro dicto domino noſtro rege nobis & vobis ſufficientem de valore dictæ ſummæ aſſignationem non ulterius repetendo, prout veſtræ diſcretioni videbitur faciendum: mandantes omnibus & ſingulis officialibus regiis, fidelibus & miniſtris, ut vobis & deputandis a vobis in præmiſſis ea tangentibus præſtent auxilium, etiam, ſi neceſſe fuerit, manu forti. Datum Burdigalæ ſub ſigillo noſtro nona die Octobris anno Domini MCCCLII.

LITTERÆ JOHANNIS regis Franciæ.

Johanni comiti Armeniaci comitatum de Gauro concedit.

Anno 1354. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES Dei gratia Francorum rex, notum facimus univerſis præſentibus pariter & futuris, quod nos arbitrantes decus & debitum, fideles & bene meritos, noſtriſque obſequiis utiles atque promtos talibus retributionis impendiis proſequi gratis, per quæ de promtis eorum ſervitiis ad utilitates noſtras & ſucceſſorum noſtrorum impenſis ſentiant ſe refectos, & inde efficiantur in poſterum promtiores: & attendentes ad longæva, utilia & fructuoſa ſervitia per cariſſimum & fidelem conſanguineum noſtrum JOHANNEM comitem Armeniaci, cariſſimo domino & genitori noſtro & nobis in guerris noſtris & alibi bene, fideliter, utiliter & gratioſe impenſa, pro quibus labores aſſiduos ſuſtinere, & ſe pluribus exponere periculis non formidavit, & quæ nobis & ſucceſſoribus noſtris per ipſum & ejus ſucceſſores ſperamus impendi in futurum, conſiderationis noſtræ intuitum benigniſſime & prout dignum & congruum eſſe dignoſcitur dirigentes, in remunerationem ſervitiorum prædictorum, A ut ad ipſa continuanda ſervitia eo inſurgat ferventius, & propenſius animetur, quo ipſorum jam ſibi prima peramplius noverit profuiſſe eidem conſanguineo noſtro, ſuiſque ſucceſſoribus, & ab eis tum habituris in futurum comitatum noſtrum de Gauro, videlicet villas, loca, & caſtra de Florentia, de ſuo podio, de Salvitate, de Paulhaco, cum omnibus aliis villis, caſtris, locis, domibus, ædificiis, fortalitiis, foreſtis, herbagiis, pedagiis, leudis, reditibus, deveriis, emolumentis, juribus, juriſdictionibus altis, mediis & baſſis, mero & mixto imperio, ac exercitio eorumdem, homagiis, B feudis, vaſſallatitiis, emphiteoticariis, & aliis quibuſcumque honoribus ad dictum comitatum de Gauro, villas, caſtra & loca prædicta pertinentibus, donamus & concedimus per præſentes de plenitudine regiæ poteſtatis, de noſtra certa ſcientia & gratia ſpeciali, non obſtante quod domanio regni noſtri diu incorporata fuerint, & non obſtantibus ordinationibus factis per nos ſeu prædeceſſores noſtros hactenus, ne dominia regni noſtri in perpetuum vel aliter transferantur, & aliis ad hoc contrariis C vel adverſis, ac donis per nos ſeu prædeceſſores noſtros reges Franciæ dicto conſanguineo noſtro ad hereditatem vel ad vitam, aut in pecunia factis quibuſcumque & ordinatione regia edita ſuper donis prioribus in poſterioribus exprimendis; volentes quod hæc noſtra præſens conceſſio & donatio per nos eidem conſanguineo noſtro facta de comitatu aliis caſtris & locis prædictis, tantam habeat roboris firmitatem, ac ſi omnia & ſingula dona per nos D ſeu dictos prædeceſſores noſtros dicto conſanguineo noſtro vel ſuis facta, eſſent ibi ſingulariter expreſſata, pro quibus ſiquidem omnibus & ſingulis ſupradictis dictus conſanguineus noſter nobis hodie præſtiterit, ad quod ipſum admiſimus, noſtro & alieno jure ſalvo, retentis inſuper in præmiſſis donatis nobis & ſucceſſoribus noſtris Franciæ regibus recognitione & homagio, ac ſuperioritate, & reſorto, & quod in villis, caſtris, & locis prædictis, & aliis quibuſcumque dicti comitatus, fortagia & alia quæcumque ſubſidia indicere poterimus, E prout ante factam donationem præſentem inibi nobis licebat, & prout ſubditi dicti comitatus erant facere conſueti; mandantes omnibus & ſingulis vaſſallis, hominibus ac conſulibus villarum & locorum prædictorum, & aliis ſubditis dicti comitatus, ut dicto conſanguineo noſtro uſque . . . ab eis cauſam habituris in futurum obediant, ut vero & immediato domino comitatus prædicti, & eidem homagia faciant, & præſtent debita fidelitatis juramenta, liberantes eoſdem & eorum quemlibet fidelitatis ramentis & homagiis, quibus nobis ut im-

mediato domino tenebantur... & præſtiterint conſanguineo noſtro prædicto; mandantes nihilominus & etiam committentes ſeneſcallis & judicibus majoribus Tholoſæ & Agennenſi & eorum cuilibet, ut dicto conſanguineo noſtro poſſeſſionem realem & corporalem dicti comitatus, villarum, caſtrorum, locorum, jurium, redituum, &... prædictorum tradant & liberent indilate, & amoveant exinde quoſcumque judices caſtellanos & bajulos, alioſque officiarios in dicto comitatu de Gauro noſtro nomine conſtitutos, quos & nos tenore præſentium amovemus, quibuſcumque privilegiis per nos ſeu prædeceſſores... dicti comitatus conceſſis de non extrahendo eos extra manum noſtram & aliis, appellationibuſque & contradictionibus interpoſitis & interponendis, ac litteris impetratis vel impetrandis in contrarium non obſtantibus quibuſcumque, quod ut firmum & ſtabile perpetuo perſeveret.... noſtri Pariſius in abſentia noſtri magni his litteris eſt appenſum, ſalvo in aliis jure noſtro & quolibet alieno. Actum apud *Louvres* prope Pariſius die VI. Martii anno Domini MCCCLIV. per regem Ivo.

LITTERÆ THEODERICI abbatis Corbeiæ novæ.

De feſto Conceptionis beatæ Mariæ ſolemniter celebrando.

Anno 1357. Ex mſ. Corbeiæ novæ.

DEi gratia THEODERICUS abbas Corbeienſis monaſterii, ordinis S. Benedicti Paderbornenſis diœceſis, omnibus noſtris ſubjectis clauſtralibus cujuſcumque conditionis aut ſexus extiterint, ſalutem in vero ſalutari. Si Dominum & Salvatorem noſtrum in certis ſanctis ſuis laudare jubemur, non eſt dubium quin millesies millenis vicibus & ultra quam fari poterit, glorioſam Virginem matrem ſuam MARIAM digniſſimis præconiis ad magnificentiam ſuam extollere pro modulo noſtræ parvitatis merito debeamus. Hinc eſt quod cum conſenſu dilectorum noſtrorum prioris, præpoſiti & capituli, & omnium quorum interfuit, diem Conceptionis ejuſdem ſacratiſſimæ Virginis magnificentiſſimis honoribus proſequi cupientes, pio affectu dignum duximus ſtatuendum, quod prædicta ineffabilis ſanctificationis dies ab omnibus noſtris ſubjectis monaſteriis & eccleſiis in ſeptem candelis, in cappis, & aliis ſolemniis ad hoc concurrentibus ſingulis annis celebretur. Ponderantes quod ob reverentiam hujus diei plura miracula in novellis temporibus nobis per eamdem claruerunt. Primum in hoc quod omnes per celebritatem hujus feſti in anguſtiis liberantur, exemplum in fratre noſtro ECCELMO abbate de naufragio, &c. Datum anno Domini MCCCLVII. in vigilia ſanctiſſimæ Conceptionis prænotatæ.

LETTRES DE NON PREJUDICE de la ville d'Arras pour aide a eux faites par l'egliſe de ſaint Vaaſt pour le fortification d'icelle ville.

Anno 1360. Ex cartario S. Vedaſti.

A Tous ceuls qui ces preſentes lettres verront, nous maire & eſchevins de la ville d'Arras, ſalut. Come religieuſes perſonnes & honneſtes li abbes & li convent de l'egliſe ſaint Vaaſt d'Arras, de leur propre mouvement & grace, pour aidier a ſupporter pluſieurs grans miſſions & frais que il convenoit faire, a faire reparer les forteresſes, cloſures, & faire pons-levis aux portes de le ditte ville, pour le doubte des guerres des Anglés & Navarrois a l'encontre de le couronne de France, nous heuiſſien donné le ſomme de quatre cens eſcus, ſi qu'il appert par nos lettres de ce faiſant mention, ſeellees du ſeel aux cauſes de leditte ville, a eulx baillees en l'an de grace mille trois cens chinquante nuef, & nous heuſſions encommenchiet a faire leſdis ouvrages, forteresſe, pons-levis briefment & haſtivement, li quel n'ont peu eſtre parfaite pour les grans miſes & couls que nous y propoſiemes a faire. Pourquoi de requief nous heuiſſions ſupplié aux dis religieux, que pour leſdis ouvrages, pons & forteresſe parfaire, il leur pleuſt a nous faire aucune grace & pure liberalité, nous aient de requief donné le ſomme de CCCC. flourins a l'eſcu pour ſupporter laditte guergue, come dit eſt. Sachent tous que nous cogniſſons ledit don avoir eſté fait a nous de pure grace par leſdis religieux, ſi les en merchions, & voulons, & conſentons que leditte grace ne leur porte grief ou prejudice, & que nous ou nos ſucceſſeurs ne puiſſions ou ne puiſſent leditte grace traire a conſequence pour le temps avenir, ne dire que ledit religieux pour le ditte grace a nous faitte, come dit eſt, ſoyent en rien tenu de aucune choſe donner, contribuer ou mettre par maniere de grace ou autrement a ſupporter le guergue de leditte reparation, renforchement des cloſtures & forteresſes devant dictes ou de aucunes autres neceſſité de leditte ville ſouſporter plus avant que il eſtoient avant leditte grace faite a nous, comme dit eſt, que par ledit don & teneur de ces preſentes lettres aucuns prejudices ne ſoient faits a yceux ne a nous pour le temps avenir. En teſmoing de ce nous avons ces lettres ſeellees du ſeel aux cauſes de leditte ville d'Arras. Che fu fait l'an de grace MCCCLX. le III. jour du mois de Juille.

LITTERÆ

Digitized by Google

LITTERÆ REGIS ANGLIÆ ad dominum de Lebeto.

Gratias agit de ejus in Aquitania obſequiis, promittitque proximum in quantum poterit auxilium.

DE PAR LE ROY.

Circa 1368. Ex mſ. Colbertino.

TRes cher & bien amé foial. Por ce que nous tenons bien vrayement, que vous orriez tres volentier le certain de noſtre bon eſtat & santes, vous faiſons ſavoir que a la feſance de ceſtes, nous eſtiens tout ſains & en bon point, la Dieu mercie, deſirans entierement de vous auſſi oyer & de voſtre eſtat continuelement bone nouvelle. Tres amé foial, nous fumes tres certainement enformez tant parmi la relation de noſtre tres cher fi's JOHAN duc de Lancaſtre, liquel ad demoré, ſi comme vous ſavez, ſur le gouvernement de noſtre ſeigneurie d'Aquitaigne l'an derrain paſſez, come autrement de voſtre bon port, & de les grandes diligences, couſtages & travaux, queux vous avez mis & ſuſtenus, & mettez & ſuſtenez de jour en autre en le ſervice de nous & de noſtre tres cher fils le prince es parties de noſtredite ſeigneurie, dont nous vous remercions eſpecialement & de cuer, & vous prions que voſtre bon port avant dit veullez touſjours envers nous continuer pour amour de nous, ſi comme nous nous fions de vous & en droit de l'eſtat de noſtre dite ſeigneurie. Noſtre cher & foyal Guichard d'Angle mareſchal d'icelle, & le ſire Poyane, nous avoit en preſence de noſtredit fils le duc aſſez pleinement enformez, & auſſi de la neceſſité que le païs vous & nos autres liges illoeques avez de ſocours, mes voir eſt que noſtredit fils le duc, & leſdits mareſchal, & ſire de Poyane eſteant en ſa compaignie furent deſtourbez ſur leur paſſage de la mer par contretempeſte de vent & par tempeſte & fortune de la meer, ſi qils apres leur dit paſſage vindre premierement a noſtre preſence a ceſte daraine feſte de ſeinte Caterine, & por ce que a tel temps nous n'aviens mye delez nous les prelats, nobles & grans de noſtre conſeil, par queux nous voulons eſtre conſeillez des choſes a nous enſi expoſée par ledit mareſchal & ſire de Poyane, leſquelles ſont tres chargeantes, & nous giſent pourtant pres a cuer, ſi ne y poet ordenance convenable eſtre miſe, ſi toſt comme noſtredit fils le duc cuidoit, quant il deſpartit des parties ſuſdites; eins ferons aſſembler par celle cauſe eſpecialement entre autres leſdits prelats, nobles & grants a Veſtmonſter en la feſte de ſaint Hiller prouchain venant, a queu temps nous
A autons oveſque eux ſur meiſmes les choſes bonne & meur deliberation, & par leur avis ordenerons alors tiel ſecours pur ledis païs & tous nos liges illoeque que ſera convenable & ſuffiſant, ſi Dieu pleſt, & le plus brievement que faire ſe purra. Si vous prions cherement, que en le temps moiens vous veullez conforter, & faire de toutes choſes & par eſpecial touchant la ſauvegarde des chaſteux, dont vous eſtes ſires, au mieul que vous purrez pour l'onour de nous, de noſtredit fiſs le prince & de vous, & pur la ſauveté du païs avant dit, comme
B nous nous aſſeurons de voſtre prueſté & loyaleté. Et ſi vous ent ſaurions molt eſpecialement bon grée. Entendant de certein que nous penſons d'avoir tel regard en temps a venir a vos diligences, couſtages & travaux, qu'eux vous avez enſi mis, & mettez tous les jours pour nous & en noſtre ſervice, que vous les tendrez fort bien employez a l'eide de Dieu. Donné ſous noſtre privé ſeal a noſtre paleys de Veſtmonſter le premier jour de Decembre.

C LITTERÆ COMITIS VALESII gubernatori Navarræ.

De belli induciis faciendis inter dominum de Acro-monte & Petrum de Luco.

Ex mſ. Colbertino.

DE par le comte de Valois, a noſtre cher & amé le gouverneur de Navarre, ſalut & bonne amour.

Gouverneur, noſtre entention eſt de la beſoigne d'entre le ſeigneur d'Aigremont & Pierre de Lucé, que treves bonne, ferme & ſeure ſe doigne & tiengne juſqu'a la ſaint Michel prochain venant deub & de leur parties en la maniere ſi come elle ſe douna
D quand le ſire de Lebret fiſt la paix d'entre eulx, & que vous faciez treves entre le lignage de Luce & le lignage de Garre juſques a le quinzaine d'apres la S. Michel, & leſdittes treves faites affermer & aſſurer en toutes les manieres & par toutes les voies que vous pourrez mieulx, & que toutes ces choſes ſoient faites avant que la treve que nous avons prinſe maintenant faille, c'eſt a ſavoir dedans le mois de Paſques.

Item, noſtre entente eſt, que le Seigneur d'Aigremont viegne amander au ſire de Le-
E bret tout ce qu'il y a meffait a ſa volonte & lau il ly plaira, & quil ſe mette en priſon lau il ly plaira auſſi; & hii demeurer tant come il plaira audit ſeigneur de Lebret.

Item, noſtre entente eſt, que vous faciez convenir & eſtre toutes leſdites parties a certain jour devant vous, & avant que la dite treves de S. Michel faille & que vous oyez toutes leſdites parties en leur raiſens; & en cognoiſſiez, & tout ce que vous trouverais qui aura eſté fait vous faciez aman-

Digitized by Google

der, & adreſſer en toutes bonnes manieres que vous pourrez, & leur faire droit & accompliſſement de juſtice ſu leur dites raiſons, & que bonne & ferme paix ſoit entre toutes leſdites partie a touſjours, & que elle ſoit aſſurée par ſi bonne & ſi groſſes paines, qu'il ne doit mie la paix rompre, ſi come ils ont autrefois fait.

Item, noſtre entente eſt, que ledit ſire d'Aigremont demeure en la foy & en l'homaige du ſeigneur de Lebret de toute les choſes dont les predeceſſeurs dudit ſire d'Aigremont & luy ont anciennement eſté en la foy & en l'homaige dudit ſire de Lebret & des ſiens predeceſſeurs,& oultre ce des choſes contenuës ou don que noſtre cher ſeigneur & neveu monſeigneur le roy Lois, que Dieu aſſoille, fit audit ſire de Lebret dou quel don vous verrez la teneur.

Item, noſtre entente eſt, que ledit ſire d'Aigremont ſe deleſſe de ſon appel,& auſſi eſt noſtre entente que vous faciez rendre & reſtituer aux bonnes gens en la meilleure maniere que vous pourrais les dommage que leſdites parties leur ont faits & ce qu'il ont prins dou leur ſire de Lebret: il nous ſemble que ce ſoit l'ordonnance que nous feiſimes.

EPISTOLA EDUARDI regis Anglorum ad Carolum Navarræ regem.

Petit ab eo Bernardum Amanevi de Lebreto reſtitui in poſſeſſionibus, quas olim in ſuo regno pater ejus poſſederat.

Anno 1362. *Ex mſ. Colbertino.*

MAgnifico principi domino Carolo Dei gratia regi Navarræ illuſtri, conſanguineo noſtro cariſſimo, Eduardus ejuſdem gratia rex Angliæ, dominus Hiberniæ & Aquitaniæ, ſalutem & ſucceſſus ad vota proſperos & felices.

Veniente pridem ad fidelitatem & obedientiam noſtras bonæ memoriæ Bernardo Elzii, domino de Lebreto ac vicecomite Tarthaſii, tunc in plena & pacifica poſſeſſione terrarum de Mixa & de Oſtabareſio jure hereditario exiſtente, eidem Bernardo per litteras noſtras promiſimus ipſum ex cauſa prædicta indemnem conſervare. At recolendæ memoriæ rex Navarræ progenitor veſter, qui tunc parti regis Franciæ adhærebat, occaſione guerræ inter nos & ipſum regem Franciæ motæ, vel alias prout voluit, abſque aliquo proceſſu debito & ſine cauſæ cognitione minus juſte, ut videtur, eumdem Bernardum a poſſeſſione ſua terrarum prædictarum amovit, & ſic eas detinuit ſuo tempore occupatas, quo prætextu eidem Bernardo ad valorem annuum quingentorum regaliorum auri, quolibet regali pro quatuor ſolidis ſterlingorum computato, in ducatu noſtro Aquitaniæ juxta noſtram promiſſionem pro eiſdem terris fecimus, prout decuit, providere. Et quamquam dictus Bernardus dum viverit ſæpius penes veſtram magnificentiam & dicti progenitoris veſtri, pro dictis terris ſuis rehabendis proſecutionem feciſſet, & inſtantias diligentes, nullam tamen reſtitutionem inde aſſequi potuit, ſed per dilationes & excuſationes varias ſic multis temporibus fuit ductus: unde dilectus & fidelis noſter Arnaldus Amanevi, dominus de Lebreto & vicecomes Tarthaſii filius & heres ejuſdem Bernardi Etzii nobis cum inſtantia ſupplicavit, ut pro recuperatione dictarum terrarum jure hereditario ſibi debitarum, nedum pro reſtitutione jurium ſuorum, etiam pro exoneratione noſtra vellemus interponere partes noſtras. Nos igitur attendentes dictam guerram cum Dei adjutorio jam ſedatam, & quod pax & perpetua concordia inter nos & fratrem noſtrum cariſſimum Johannem regem Francorum ſereniſſimum initæ ſunt & firmatæ, & dictæ pacis virtute omnes & ſinguli nobis, aut dicto fratri noſtro occaſione dictæ guerræ prius adhærentes, & de terris & poſſeſſionibus ſuis ea de cauſa amoti ad eaſdem terras & poſſeſſiones ſuas reſtitui debeant hinc & inde, ſerenitatem veſtram attentis precibus requirimus & rogamus, quatenus dictæ pacis concordiam efficaciter proſequentes, præfato Arnaldo Amanevi de dictis terris in regno veſtro, unde dictus pater ſuus prætextu adhærentiæ ſuæ parti noſtræ amotus extitit, ut præmittitur, & expulſus, reſtitutionem celerem & congruam juxta vim & effectum dictæ concordiæ faciatis, prout in caſu ſimili velletis veſtratibus aut amicis veſtris aliis nos facturos, ac exinde veſtrum debitum faciendo nos exonerare, & prædicto Arnaldo prodeſſe poteritis & valere, quod eo libentius petimus faciatis, quo ipſum Arnaldum & dictum patrem ſuum in obſequiis noſtris corporis periculis, & rerum ſuarum diſpendiis non vitatis, bene & fideliter novimus ſe geſſiſſe, quibus attentis injuſta eorum exheredatio merito moleſte inſideret cordi noſtro. Datum in palatio noſtro Veſt-monaſterii XVIII. die Aprilis anno regni noſtri XXXV.

Digitized by Google

A

EDUARDI PRIMOGENITI regis Angliæ ſeneſcallo Landarum ſeu ejus locum tenenti, ac magiſtro Petro de Moſſieto ſuo procuratori.

Ut Roſinam de Lebreto tutricem Ludovici de Inſula domini de Launaco ponant in poſſeſſionem terrarum de Marenſino de Farinia & de Sambruſſa.

Anno 1363. Ex mſ. Colbertino.

EDUARDUS illuſtriſſimi domini Dei gratia regis Angliæ primogenitus, princeps Aquitaniæ & Walliæ, dux Cornubiæ, & comes Ceſtriæ, ſeneſcallo noſtro Landarum, ſeu ſuo locum tenenti, necnon magiſtro Petro de Moſſieto in illis partibus procuratori noſtro ſalutem.

B

Cum per nos & noſtrum conſilium ordinatum, & pronuntiatum extiterit ROSINAM de Lebreto matrem & tutricem LUDOVICI de Inſula pupilli domini de Launaco, in poſſeſſionem realem & corporalem terrarum & baroniarum de Marenſino, de Farinia, & de Sambruſſa, cum earum juribus & pertinentiis, a quarum poſſeſſione Bertrandus de Inſula dominus de Launaco pater dicti quondam pupilli cauſa guerrarum nuper tranſactarum expoliatus extiterat, eſſe reducendam, & eadem ſibi fore tradenda, prout in litteris noſtris latius videbitur contineri. Hinc eſt quod vos & veſtrum ſingulis committimus, præcipimus & mandamus, quatenus ad terras & baronias prædictas & alia loca, de quibus expedierit, perſonaliter accedentes, dictam ROSINAM tutricem dicti LUDOVICI, ſeu ſuum in hac parte adjornatum in poſſeſſionem realem & corporalem terrarum & baroniarum prædictarum, cum earum juribus & deveriis quibuſcumque, juxta ordinationis & pronuntiati noſtri formam, ſeriem & tenorem, de quibus liquebit, ponatis & inducatis, ordinationem & pronuntiatum antedicta executioni debitæ demandando, amotis abinde Arnaldo Amanevi domino de Lebreto, & ſuis officiariis quibuſcumque quos a poſſeſſione terrarum & baroniarum prædictarum tenore præſentium amovemus, mandantes omnibus & ſingulis fidelibus & ſubditis noſtris, ut in præmiſſis & ea tangentibus pareant, obediant efficaciter & intendant; præſtentque, ſi fuerint requiſiti, auxilium, conſilium & juvamen. In cujus rei teſtimonium noſtras litteras fecimus fieri has patentes, teſte meipſo apud civitatem noſtram Agenus die XXII. menſis Januarii anno Domini MCCCLXIII.

C

D

E

LITTERÆ CAROLI REGIS Navarræ.

Arnaldo Amanevo de Lebreto dat facultatem ineundæ pacis inter Franciæ regem & ipſum.

Anno 1364. Ex mſ. Colbertino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de Navarre & comte d'Evreux a tous ceux qui ces preſentes verront ſalut. Come pour pluſieurs fois nous avons fait requerir la duché de Bourgongne, laquelle nous appartient & doit appartenir, de quoy aucune raiſon ne nous a eſté encore faite, ains depuis a eſté commencé la guerre entre le roy de France & nous, dont mille grans maux, domages, perils & inconvenians ſont enſuis, & peuvent encore enſuivre; ſavoir faiſons que a noſtre tres cher & amé couſin meſſire ARNAUD d'Amanieu ſire de Lebret noſtre lieutenant, avons donné & donnons par ces preſentes plein pouvoir, authorité & mandement eſpecial, de traitter, tranſiger, pacifier & accorder en lieu de nous, & pour nous ſur le fait de ladite duché & de la guerre deſſus ditte, & de tout ce qui en peut dependre, & de faire bonne paix & accord entre ledit roy de France & nous: reſervé toutes voyes ſur ce noſtre plaiſance & volunté. En teſmoignage de ce nous avons fait ſceller ces lettres de noſtre ſeel. Donné à Pampelonne le III. jour de Mars l'an MCCCLXIV.

Per el ſeynor rey en ſon conſeille. Signé IPERIS DE PERALTA.

LITTERÆ CAROLI REGIS Navarræ, quibus ratum habet tractatum pacis ipſum inter & regem Franciæ factum a Johanna & Blancha reginis.

Anno 1365. Ex mſ. Colbertino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de Navarre & comte d'Evreux, ſavoir faiſons à tous preſens & à venir, que comme nos tres-cheres dames la reine Jeanne & madame la reyne Blanche conſiderant les grands maux, inconveniens & domages, qui pour cauſe & occaſion des diſſenſions & debats, diſcort & guerre meus entre noſtre tres-cher ſeigneur & frere le roy de France d'une part & nous d'autre part eſtoient venus & venoient de jour en jour, & peuſſent plus grands venir, ſi bonne paix n'y fuſt miſe, euſſent & ayent requis & fait requerir pluſieurs fois à grand inſtance noſtredit ſeigneur & frere ou ſes gens pour luy, & auſſi nos tres-cher frere & couſin meſſire Louis de Navarre & le captal de Buch nos lieutenans es parties de France, de Normandie, & de Bourgoigne, qu'ils vouluſſent qu'elles traictaſſent de paix en-

tre luy & nous, & tant y euſſent & ayent travaillé noſdites dames, que par le moyen & à la priere d'icelles feuſt & a eſté fait certain traité entre les gens de noſtredit ſeigneur & frere, & les noſtres en la maniere qui s'enſuit : Sur les diſcors & la guerre pendant à preſent entre le roy notre ſire d'une part, & le roy de Navarre d'autre, eſt parlé par les gens deſdits ſeigneurs avecque madame la reine Jehanne, & madame la reyne Blanche pour le bien de paix, pour contemplation & reverence du ſaint Pere & de noſdites dames, qui ſur ce ont prié & requis leſdites parties, & auſſi pour compaſſion du peuple, qui pour occaſion de ladite guerre a ſouſtenu & ſoutient de jour en jour pluſieurs griefs & domages, par la maniere qui s'enſuit, au cas qu'il plaira auſdites parties, c'eſt à ſavoir que toutes perſonnes vivans hommes ſubjets aderans, ſerviteurs, aidans, & autres qui ont tenu le parti de l'une partie ou de l'autre, reviendront à leur poſſeſſions & heritages, benefices, ou offices, qui pour occaſion de ladite guerre auparavant depuis la delivrange de la perſonne dudit roy de Navarre leur auroient eſté oſtez ou empêchiez.

Item, que auſdites perſonnes vivans qui auront tenu le parti dudit roy de Navarre ſeront quittés & pardonnés par noſtredit ſeigneur toutes offenſes & tous crimes & malefices faits & commis par occaſion de ladite guerre ou autrement depuis la délivrance de la perſonne dudit roi de Navarre, & en ſeront baillées chartres à ceux qui les voudront avoir, leſquelles ne payeront de chacune chartre que ſoixante ſols, & demeureront en leur vertu les autres chartres qu'ils eurent du roy dernierement treſpaſſé aprés ſon retour d'Angleterre.

Item, quant au corps des perſonnes qui avoient tenu le parti dudit roy de Navarre, & qui pour occaſion de ladite guerre ont eſté juſtitiez, noſdites dames ſe feront fortes, ſi paix eſt, que a leur requeſte noſtredit ſeigneur fera tant deſdits corps à leurs amis charneulx, que il leur devra ſuffire.

Item, qu'au roy de France noſtredit ſeigneur ſeront & demeureront pour luy & ſes ſucceſſeurs roy de France en heritage perpetuel les villes & chaſtellenies de Mante, de Meulen, & la comté de Longueville avec les appartenances, & pour & en lieu de ce noſtredit ſeigneur baillera & delivrera audit roy de Navarre pour luy, ſes hoirs & ſucceſſeurs en heritage perpetuel la ville & la baronie de Montpellier, enſemble les appartenances, & luy en ſera baillée la poſſeſſion tantoſt comme ce preſent traité ſera accordé entre leſdites parties, & ladite poſſeſſion d'iceulx à lui baillée ſeront priſes par perſonnes à ce commiſes du conſentemeut des parties, ou de par le ſaint Pere, ſi les parties n'en peuvent eſtre d'accord, leſdites villes & chaſtellenies de Mante, de Meulent, & la comté de Longueville, & auſſi ladite ville & baronie de Montpellier, & s'il eſt trouvé par ladite priſiée que ladite ville & baronie vaillent plus que leſdits lieux de Mante, de Meulent, & la comté de Longueville, le plus ſera baillé & aſſis à noſtredit ſeigneur en villes, chaſteaux & terres, es terres & lieux dudit roy de Navarre au plus prés des lieux de Mante & de Meulent, au regard & à l'ordonnance dudit ſaint pere. Et ſi ladite ville & baronie de Montpellier valoit moins, le moins ſera parfait audit roy de Navarre au plus prés de ladite ville & baronie de Montpellier, en villes, chaſteaux & terres, au regard & ordonnance dudit S. Pere qui eſt à preſent, ou qui ſera pour le temps, & ſeront tenus leſdites parties de garantir & defendre l'une partie à l'autre envers toutes les choſes par eux baillées & délaiſſées par ce preſent traité.

Item, que ledit roy de Navarre tiendra de noſtredit ſeigneur leſdites villes & baronies de Montpellier, & tout ce qui luy ſera baillé pour & en lieu de Mante, de Meulent, & de la comté de Longueville, avecques les autres terres qu'il a en France, & en Normandie en perrie, & a une foy & homage-lige par au telle maniere, qu'il tenoit ſes terres en France & en Normandie, auparavant que leſdits deſcorts feuſſent meus, & en fera a noſtredit ſeigneur foy, homage, recognoiſſance, & les devoirs tels que il les en doit faire.

Item, que le chaſtel de Moumeaux, le chaſtel de Hambuye, & le fort de Briquebet & leurs appartenances ſeront rendus paiſiblement & franchement par le roy de Navarre au roy noſtredit ſeigneur, & à ceux à qui leſdits lieux appartiennent, ſauf le droit de l'homage & les autres droits, que ledit roy de Navarre put & doit avoir eſdits lieux de Briquebet & Hambuye & ſes appartenances, & auſſi ſeront rendus par le roy noſtredit ſeigneur audit roy de Navarre & à meſſire Louis ſon frere tous leurs chaſteaux, villes, lieux, terres & poſſeſſions, qui ont eſté prins, ſaiſis ou occupez par le roy noſtredit ſeigneur, ſes ſubjets, alliez ou adherans, excepté leſdites villes & chaſtellenies de Mante, de Meulent & la comté de Longueville, qui demeureront au Roy noſtredit ſeigneur par la maniere que deſſus eſt dite, & ledit roy de Navarre fera tant pour luy comme pour meſſire Louis ſon frere & ſes autres gens que les forts de Saquemville, de la Ramée, de la Vignoie, ſeront rendus à chois, à qui il appartiendra, & que ceux qui les tiennent, les vuideront, & s'en departiront,

Digitized by Google

& quant aux chaſteaux & fortereſſes de Trouleboiſe, Tucbeuf, Liverrot, Traynel, Boy, Ceyſy, Beaurenier, & autres qui ont eſté prinſes & occupées au royaume de France au nom dudit Roy de Navarre, ou par autres, qui ſe advoüent ou ſont advoüez de luy, ledit roy de Navarre, meſſire Loys ſon frere, & le captal de Tuch feront tout leur loyal pouvoir & toute leur diligence de faire vuider par commandemens, requeſtes, ou prieres, & par toutes les voyes qu'ils ſauront ſans fraude, diſſimulation, ou mal engin ceux qui tiennent leſdites fortereſſes, & au cas qu'il y en auroit aucuns qui ne vouldroint vuider au mandement, requeſte, ou priere dudit roy de Navarre, dudit meſſire Loys, ou dudit captal, ledit roy de Navarre, ledit meſſire Loys, de toute leur puiſſance, de toutes les fortereſſes, & de toutes les gens qu'il pourront avoir, mettront peine & diligence de leur partie à les faire vuider; & le roy le fera ſemblablement de ſa part, & ledit captal ſervira le roy noſtredit ſeigneur de ſa perſonne & de ſes gens d'armes, s'il plaiſt au roy, & il l'en requiert en faiſant à luy & à ſes gens ce qu'il appartiendra.

Item, que tantouſt aprés que ladite paix ſera accordée, jurée, & ſcellée deſdites parties, le roy noſtre ſire de ſa grace pour reverence de noſdites dames, & auſſi pour le bien de la perſonne dudit captal qui eſt ſon priſonnier, le delivrera de ſa priſon tout franc & quitte du fait du roy, & auſſi Guillaume Arnault chaſtellain d'Evreux, ſauf tant que ce que ledit Guillaume a payé ne luy ſera pas rendu, & ſi aucuns des hommes ou ſerviteurs dudit roy de Navarre ſont prins, detenus, ou arreſtés par juſtice en chaſtellenie ou ailleurs pour cauſe ou occaſion dudit deſcord & des dependances, leurs corps & leurs biens ſeront mis au delivre, & les nommeront les gens du roy de Navarre.

Item, que du droit que ledit roy de Navarre ſe dit avoir au duché de Bourgoigne, & de dix mil livres de terre d'une part, & douze mil livres de terre d'autre, & ſix cens mil eſcus, & de toutes autres demandes, que ledit roy de Navarre vouldra faire contre noſtredit ſeigneur, tant pour injures & dommages, comme pour les levées de ſes terres, ou autrement, & auſſi de toutes demandes & actions que noſtredit ſeigneur voudra faire contre ledit roy de Navarre, noſtredit ſaint Pere le pape du conſentement des parties ſera chargé pour en ordonner, parties ouyes, ſi comme il luy ſemblera à faire de raiſon, & s'en ſoubmettront leſdites parties audit ſaint Pere, ſans prejudice de la ſouveraineté de noſtredit ſeigneur, par les plus fortes ſurtez, que l'on le pourra faire, & parmi ce, ſitôt com-

A me ce preſent traicté ſera accordé par les parties, toute guerre ceſſera, & ſera miſe paix entre les parties, & ne pourront jamais eux, ne leurs ſucceſſeurs proceder par voye de faict, ne de guerre pour occaſion deſdites demandes & choſes deſſuſdites, ou des dependances, mais en cognoiſtra toujours le ſaint Pere qui eſt ou qui ſera pour le temps, juſques à tant qu'elles ſoient finies par jugement & ordonnance du pape, ou par accord des parties, & ſe fera fort noſtredit ſeigneur de monſeigneur Phelipe ſon frere de tenir ce qui ſera dit & ordon-
B né dudit duché de Bourgoigne par noſtredit ſaint pere, ou accordé par les parties.

Item, que ſur les choſes deſſuſdites, deſquelles ledit ſaint Pere ſera chargé, ſera prins temps, dedans lequel ledit ſaint Pere ordonnera deſdits diſcors, c'eſt-à-ſavoir dedans la S. Remy prochain venant, & s'il n'en avoit ordonné dedans ledit jour, il pourra proroger le tems à ſa volonté, juſques à un autre jour, le plus briefs qu'il pourra, ſans faveur toutes voyes ou deport des parties, qu'il feront tout leur pouvoir de pourchaſſer par devers ledit ſaint Pere, qu'il veuille vacquer & entendre de jour en jour le plus haſtivement qu'il pourra à
C ladite beſongne, & avec ce promettront les parties qu'ils envoyront devers luy dedans certain temps procureur ſuffiſans fondés & conſeil inſtruit de leurs beſongne, leſquels ne ſe partiront d'Avignon juſques à tant qu'il ſoit determiné, ordonné, ou accordé deſdites beſongnes.

Item, que trieves ou abſtinences ſeront prinſes entre les parties pour eux, leurs ſubjets, alliez, aidans, & pour toutes leurs fortereſſes tant de Normandie, comme de l'eveſché de Chartres, excepté la fortereſſe de Blamille, juſques à la Pentecoſte prouchant venant, pendant lequel temps aucune des parties ne pourra prendre ne occuper ſur l'autre aucune fortereſſe, ville,
D chaſtel ou place par force par eſchellement on autrement, bouter feus, tuer gens, ne prendre priſons, chevaux, ou autres bien quelconques, ne faire aucun autre fait de guerre, excepté ſeulement que les gens de fortereſſes de l'une partie & de l'autre pourront continuer, cueillir, & lever les rançons de ceux qui ja les ont accordées ſans les croiſtre ou faire renouveller, & ſi-toſt que paix ſera, les rençons faudront, & ſi aucune choſe en eſtoit deub, il ſe payera par portion de temps, & ſi meſtier eſt, ſeront leſdites trieves alongées du conſentement des parties.

E Item, que pour leſdites trieves ou abſtinences garder, ſeront deputez de l'une partie & de l'autre certains chevaliers, qui ſeront conſervateurs deſdites trieves, leſquels jureront & promettront, qu'ils les

feront garder chacun de ſa partie le mieux & le plus loyaument qu'ils pourront, & repareront & feront reparer de tout leur pouvoir tout ce qui ſera meſfait ou attenté au contraire, & pour attentat qui ſe face, ne ſera la treve reputée pour enfrainte, ains ſera l'attentat reparé & ſur toutes les choſes deſſuſdites ſeront faites les meilleures lettres & ſeurtez que l'on pourra par le conſeil des parties. Ce fut fait à Paris le ſixieme jour de Mars l'an de grace MCCC. LXIV. Nous veu ledit traité à nous apporté en Navarre par noſtredit couſin le captal de Buch & par aucuns de nos gens pour ce venus avec luy, conſideré les grands maux & inconveniens & domages irreparables, qui pour cauſe & raiſon deſdits debats, guerres & diſcorts ſont venus & ont eſté faits à l'une partie & à l'autre, & pourroint plus grands venir, ſi bonne paix n'y eſtoit miſe, laquelle tous bons Chreſtiens doivent vouloir, & deſirer, ains tres-grande compaſſion du pauvre peuple, qui ſans ſa coulpe pour cauſe & occaſion de noſdits debats & diſcorts a moult longuement ſouffert & ſoufre de jour en jour tant de maux comme dit eſt, & pour ces cauſes & pluſieurs autres, deſirons de tout noſtre cœur bonne paix & bonne amour eſtre miſe & durer a touſjours entre noſtredit ſeigneur & frere, & nous, eſt ſur ce tres grand avis & deliberation avecques notre conſeil ledit traicté & toutes & chacune les choſes contenuës en iceluy avons eu & avons agreables, & iceluy avec tout ce qui dedans eſt contenu, entant comme il touche ou peut toucher comment que ce ſoit, nous & nos hoirs & ſucceſſeurs, loüons, agreons, ratifions, approuvons & confirmons par ces preſentes, & avons promis & juré ſur les ſaints evangiles par nous corporellement touchées en la preſence dudit captal & de pluſieurs de nos gens, & encore le promettons loyaument & en bonne foy par ces preſentes, que tout ce qui eſt contenu audit traicté, nous entant comme il nous touche ou peut toucher tiendrons, garderons, & accomplirons, & ferons tenir, garder & accomplir ſans enfraindre, & que contre les choſes contenuës en iceluy ou contre aucuns d'icelles nous ne viendrons, ne ferons, ou ſoufrirons venir pour nous ne pour autre ores ou es temps à venir, comment que ce ſoit. Et pour ce qu'elles ſont & doivent eſtre mieux tenuës, gardées & accomplies, nous obligeons quant ad ce noſtre perſonne, & tous nos hoirs & ſucceſſeurs, noſtre royaulme, & toutes nos autres terres & poſſeſſions preſens & à venir de nous, de nos hoirs, & ſucceſſeurs, & quand à ce ſoubmettons & voulons eſtre ſoubmis par ces preſentes nous, nos hoirs & ſucceſſeurs à la cenſure de l'Egliſe de Rome, c'eſt à ſavoir à excommuniement de nos perſonnes & à enterdit de nos terres contre celui ou ceux de nous qui enfraindront ladite paix, ou qui iront en aucune maniere contre les choſes contenuës audit traicté, ou contre aucune d'icelles, & d'abondant nous promettons par ces preſentes, que quand nous ſerons devers noſtredit ſeigneur & frere, devers lequel nous entendons & devons eſtre dedans brief temps pour lui faire hommage, nous jurerons en ſa preſence, & auſſi le jurera noſtredit ſeigneur & frere ſur les ſaints evangiles corporellement touchez, ſur le corps de noſtre ſeigneur ſacré toutes les choſes deſſuſdites par nous promiſes & jurées, comme dit eſt, & auſſi les ferons jurer par vingt perſonnes de noſtre partie, tels comme lui ou ſes gens voudront eſlire, & ſemblablement le doit faire noſtredit ſeigneur & frere. Et quant à tout ce que deſſus eſt dit, nous renonçons expreſſement par ces preſentes à toute exception de deception, leſion, circonvention, fraude, barat, ou mal engin, & à ce que nous puiſſions dire qu'il y ait plus eſcrit que accordé, a tous privileges & diſpenſations, graces & indulgences impetrées ou a impetrer, & à toute autre choſe, qui pourroient eſtre dites ou objiciées comme que ce ſoit contre les choſes deſſus dites ou aucunes d'icelles & ſpecialement au droit diſant generale renonciation non valoir eſpeciaux. Et pour ce que ce ſoit ferme & ſtable a touſjourmais nous avons fait mettre noſtre ſeel a ces lettres, ſaufs noſtre droit en autre choſe & en toute l'autrui. Donné a Pampelune, l'an de grace MCCCLXV. au mois de May ſous le ſeel de notre ſecret en l'abſence du grand.

Et ſur le reply. Par le roy en ſon conſeil, DU TERTRE.

PROCURATIO
ad contrahendum matrimonium inter Johannam duciſſam Duracii, &c. & Ludovicum de Navarra.

IN Dei nomine. Amen. Anno a nativitate ejuſdem MCCCLXV. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini URBANI divina providentia papæ V. anno III. menſe Martii, die penultimo ejuſdem, III. indictione. Per præſens publicum inſtrumentum pateat univerſis ejus ſeriem inſpecturis, quod me notario publico & teſtibus infra ſcriptis vocatis & conſtitutis, ac exiſtentibus ante præſentiam ſpectabilis & illuſtris dominæ dominæ JOHANNÆ duciſſæ Duratii regni Albaniæ & honoris Montis S. Angeli dominæ, ac Gravinæ comitiſſæ, eadem domina duciſſa publice aſſeruit & narravit ſuo oraculo vivæ Anno 1365 Ex mſ. Colbertino.

vocis, ſe habere intenſum animi deſiderium, ac bonam voluntatem, firmumque propoſitum, cum ſpectabili & illuſtri domino domino LUDOVICO de Navarra, Deo duce, prævio & actore, parentelam contrahere, & eidem matrimonialiter ſociari, juxta morem ſanctæ matris eccleſiæ & canonicas ſanctiones: idcirco ſapiens ipſa domina duciſſa matrimonium ipſum ad optatum effectum perduci conceſſa plenarie, ut dixit, de fidei, induſtriæ, ſufficientiæ, & legalitatis meritis experimentaliter ſibi notis nobilium & circumſpectorum virorum Federici de Campis & Antonii de Landulfo de Neapoli ſecretarii ipſius dominæ duciſſæ & familiaris, ipſos præſentes & volentes omni via, jure, modo & forma, quibus melius & efficacius dici, cenſeri, & intelligi poteſt & debet, atque in præſentis negotii perfectione ſatisfieri, dante Domino votis ſuis, fecit, conſtituit, creavit ac firmiter ac legitime & irrevocabiliter ordinavit ſuos veros & legitimos procuratores, actores, factores, negotiorum geſtores, & ambaſſiatores ſollennes adeundi vice, nomine & pro parte ſua præſentiam dicti domini LUDOVICI DE NAVARRA, & loquendi, tractandi, conveniendi & recordandi cum eodem domino de parentela & matrimonio ſupradictis ſecundum formas, continentias & tenores quorumdam capitulorum continentium quaſdam cautelas, quædamque pacta, conditiones & conventiones, quas & quæ dicta domina duciſſa petit & vult ſibi per dictum dominum Ludovicum ante omnia præmitti & firmiter attendi, & inviolabiliter obſervari, ſigillorum annulo ſecreto ſereniſſimæ dictæ dominæ JOHANNÆ Dei gratiæ Jeruſalem & Siciliæ reginæ, & ſigillis tam parvo conſueto, quo eadem domina duciſſa uſa eſt & utitur, quam magno & impendenti dictæ dominæ duciſſæ, quo noviter uti incepit munitorum, & ubi procuratores & ambaſſiatores ſupradicti ipſius dominæ duciſſæ conſtituentis nomine erunt in plena conventione & contractu cum dicto domino Ludovico de parentela & matrimonio ſupradictis, cum dictorum capitulorum, cautelarum, pactorum, conditionum, contentorum in eis inviolabili obſervatione, dicta domina duciſſa conſtituens cum conſenſu, beneplacito & aſſenſu dictæ dominæ reginæ, de quo aſſenſu oretenus præſtito nobis conſtitit evidenter, necnon ſollicitudine, complacentia, & conſenſione illuſtris dominæ dominæ MARIÆ imperatricis C. P. Acayæ & Tarenti principiſſæ matris ſuæ, prout per litteras ipſius dominæ imperatricis ſuo anulo noto ſigillatis tam dictæ dominæ reginæ, quam præfatæ dominæ duciſſæ directas, patet, ſponte, voluntarie, & bona fide dedit, diſtribuit & conceſſit dictis procuratoribus & ambaſſiatoribus ſuis plenam liberam & omnimodam poteſtatem, licentiam, auctoritatem & ſpeciale mandatum contrahendi ſponſalia & parentelam cum dicto domino LUDOVICO per verba apta mutuum conſenſum exprimentia de præſenti, & promittendi eamdem dominam duciſſam in legitimam uxorem ipſius domini LUDOVICI & recipiendi eumdem dominum Ludovicum per eadem verba de præſenti in legitimum virum præfatæ dominæ duciſſæ, ſecundum ritum & formam dictæ ſacroſanctæ Romanæ matris eccleſiæ, & verbum & fidem dandi quod matrimonium ipſum pro parte dictæ dominæ duciſſæ ratum & firmum ſit & ſervetur acceptum ſub cautelis, pactis, & conditionibus & conventionibus ſupradictis, & inſuper recipiendi & acceptandi pro dicta domina duciſſa & nomine ſuo voluntatem, conſenſum & aſſenſum matrimonialem ejuſdem domini LUDOVICI per verba etiam de præſenti, quibus ipſe dominus Ludovicus in perſonas dictorum procuratorum & ambaſſiatorum præfatæ dominæ duciſſæ, & in eam conſentiet in uxorem ſuam legitimam eamdemque dominam duciſſam recipiet in uxorem, & quæcumque pacta, promiſſiones, conventiones, ſponſiones & pollicitationes alias, convenientia, expedientia, utilia, neceſſaria, expedientes, utiles, neceſſarias & opportunas in prædictis vel aliquo prædictorum, & de quibus dicti procuratores & ambaſſiatores cum ipſo domino Ludovico & idem dominus Ludovicus cum eis ad invicem convenerint & duxerint, concordandi, recipiendi, & hujuſmodi pacta, conventiones, promiſſiones, ſponſiones, & pollicitationes, præmiſſaque omnia & infra ſcripta pœnis & obligationibus juſjurandi religionis in animam dictæ dominæ duciſſæ præſtandi, & ejus ab eodem domino Ludovico recipiendi, & fide promiſſa & adimpleta more ſereniſſimarum & inſignium perſonarum roborandi, firmandi & vallandi, ſervatis ſemper dictis cautelis, pactis, conditionibus, contentis & expreſſis in capitulis memoratis, & generaliter ad omnia & ſingula alia verba, dicta & facta, convenientia, opportuna & neceſſaria, debita & ſolita, quibus & per quæ purus, ſimplex, verus & rectus conſenſus & aſſenſus conjugalis intelligitur, exprimitur & habetur, ac intelligi, exprimi poteſt & haberi, & per quæ inter dominam duciſſam & præfatum dominum Ludovicum, licet abſentes & ſejunctos, verum matrimonium per verba de præſenti poteſt & debet & conſuevit fieri, contrahi, & etiam celebrari, dicendi, faciendi, exprimendi, recipiendi, admittendi & acceptandi, & quæ per ipſam dominam duciſſam conſtituentem, ſi præſens eſſet, in perſona propria dici, fieri & exprimi, recipi, admitti, & acceptari, polliceri, &

promitti poſſet & debet ſeu deberet, etiamſi talia ſint vel erunt quæ mandatum exigant propterea ſpeciale, ac majora & graviora exiſterent quam ſint iſta, ſervatis ſemper dictis cautelis, pactis, conventionibus, & conditionibus contentis & expreſſis in capitulis ſupradictis : volens ipſa domina duciſſa conſtituens, quod ſi caſu aliquo mortis vel infirmitatis, vel juſta aliqua cauſa ſupervenerit, per quem vel quam alter procuratorum & ambaſſiatorum ipſorum prædictis nequiverit intereſſe, quod eo caſu alter procuratorum ipſorum non impeditus, ſeu ſuperſtes, prædicta omnia & ſingula poſſit & valeat inchoare, mediare & finire, prout eſſet ad prædicta omnia & eorum ſingula ac præinſerta ſolus ſpecialiter & in ſolidum conſtitutus; promittens ipſa domina duciſſa mihi prædicto notario publico infra ſcripto, tamquam publicæ perſonæ, vice & nomine dicti domini Ludovici, & omnium aliorum & ſingulorum, quorum ſeu cujus intereſt vel intererit, aut intereſſe poterit in futurum, ſe ratum, gratum & firmum perpetuo habituram, & inviolabiliter & inconcuſſe ſervaturam totum quicquid per dictos procuratores & ambaſſiatores ſuos vel alterum eorum in caſibus enarratis in præmiſſis & circa præmiſſa & quolibet præmiſſorum, ac dependentibus, emergentibus, connexis, & incidentibus ex eiſdem, cum dictorum capitulorum, cautelarum, pactorum, conventionum & conditionum tenaci & inviolabili obſervatione promiſſum publicum, pactum, actum, dictum, procuratum quod fuerit quomodolibet ſive geſtum, & ullo umquam tempore non venturam, dicturam, aut facturam contra, nec veniendi, faciendi, aut dicendi licentiam petituram, ſeu ea uſuram petita & obtenta, & inſuper dictos procuratores ſuos ante conſummationem & perfectionem omnium præmiſſorum, ſeu in ipſo actu perfectionis & conſummationis, aut poſt non revocaturam nec derogaturam in aliquo directe vel per obliquum, per ſe vel per alium, ſeu alios publice, vel occulte, ſub hypotheca & obligatione omnium bonorum ſuorum præſentium & futurorum. Et proinde corporale præſtitit ad ſancta Dei evangelia juramentum, me prædicto notario publico infra ſcripto vice, nomine & pro parte dicti domini Ludovici, & præfatorum procuratorum & ambaſſiatorum, ac omnium & ſingulorum, quorum ſeu cujus intereſt, vel intereſſe poterit in futurum, promiſſionem, ypothecam, obligationem, & juramenta prædicta ab eadem domina duciſſa conſtituto, quæ tamquam ſacro ſanctæ Romanæ eccleſiæ ac dicti domini papæ ſedis apoſtolicæ, humilis & devota, nunc ignorans, ut dixit, ante eam & dictum dominum Ludovicum, unde ſi aliquod conſanguinitatis vel affini-

A tatis impediens copulam hujuſmodi matrimonii celebrandi, extitit, propter ea humiliter proteſtata, quod ſi forſan in poſterum contingeret inter præfatos dominam duciſſam & dominum Ludovicum gradum conſanguinitatis vel affinitatis adeſſe, per quos inter ipſos ſine diſpenſatione dictæ ſanctæ Romanæ matris eccleſiæ, ſeu domini ſummi pontificis & ſedis apoſtolicæ, matrimonium non potuerit legitime celebrari, in caſu ipſo exigit præfata domina duciſſa dictæ S. R. E. ſeu dicti domini ſummi pontificis & ſedis apoſtolicæ diſpenſationem reſervatam, in quantum pro robore & legiti- B matione dicti matrimonii fuerit neceſſaria ac etiam opportuna, quibus omnibus ſic peractis, dicta domina duciſſa coſtituens voluit etiam & mandavit quod per me prædictum infra ſcriptum notarium publicum conficerentur, & fierent inde unum, duo, tria & plura, toties quoties ſibi forent, ſeu fuerint neceſſaria, expedientia & utilia, ad omnem requiſitionem & mandatum, ac preces ipſius aut alterius ejus nomine publica inſtrumenta. Acta fuerunt hæc Neapoli in Regnali caſtro novo, ſub anno, pontificatu, menſe, die & indictione prædictis, præſen- C tibus reverendo in Chriſto patre domino JULIANO Dei gratia epiſcopo Caſinenſi dictæ dominæ duciſſæ cancellario ac magnificis & potentibus viris domino NEAPOLAONE de filiis Urſi comite Manupletti logoteta & prothonotario regis Siciliæ, domino NICOLAO DE AZZAROLIS de Florentia comite Melfiæ, magno ejuſdem regis Siciliæ ſeneſcallo, domina FRANCISCA DE CELANO comitiſſa Ariani, Hugone de S. Severino, necnon domino Franciſco de Sancto Vito milite, dictæ dominæ duciſſæ hoſpitii ſeneſcallo, judice Franciſco Setario de D Salerno & judice Nicolao Archamon de Neapoli peritis in jure civili, magiſtro Petro de Lentino, ſupradictæ dominæ imperatricis rationali, JACOBO comite de Salino notario, Johanne de Maguntia notario dictæ dominæ duciſſæ, & Antonio Cromello de Neapoli clerico publico apoſtolica auctoritate notario teſtibus ad præmiſſa vocatis & rogatis.

Et ego Nicolaus Sirilli, &c.

TENOR PACTORUM de quibus ſupra fit mentio.

E

HÆc ſunt pacta, conventiones & conditiones quæ peti debent per Fredericum de Campis & Antonium de Landulpho conſtitutos & ordinatos procuratores & ambaſſiatores per illuſtrem & excellentem dominam dominam JOHANNAM duciſſam Duratii, regni Albaniæ, & honoris Montis Angeli dominam, ac Graviæ comitiſſam

tiſſam ſuper matrimonio, Deo prævio & actore, contrahendo inter dictos procuratores & ambaſſiatores nomine & pro parte dictæ dominæ duciſſæ ex una parte, & illuſtrem dominum dominum LUDOVICUM de Navarra ex parte altera, ſecundum tenorem procurationis & poteſtatis procuratorum & ambaſſiatorum prædictorum, quas ſuper hoc habent ab eadem domina duciſſa; necnon ſecundum tenorem, conditiones & formas notatas & declaratas in capitulis infraſcriptis procedentibus de certa ſcientia & beneplacito ſereniſſimæ dominæ dominæ JOHANNÆ Dei gratia Jeruſalem & Siciliæ reginæ illuſtris materteræ, & ſereniſſimæ dominæ dominæ MARIÆ eadem gratia imperatricis CP. & principiſſæ Tarenti, matris, & ſigillis reverend. dictæ dominæ duciſſæ ſigillatis anulo ſecreto jam dictæ dominæ reginæ, & ſigillis tam parvo conſueto, quo eadem domina duciſſa uſa eſt & utitur, quam magno impendenti ejuſdem dominæ duciſſæ, quo ipſa domina noviter uti incœpit.

In primis, quod dicta domina duciſſa contentatur, & placet ſibi, ac gerit in mente, eſtque in firmo propoſito contrahendi matrimonium cum dicto domino LUDOVICO de Navarra, ſecundum quod continetur inſtrumento procurationis & poteſtatis prædictæ dominæ & comitiſſæ, per eamdem dominam duciſſam procuratoribus & ambaſſiatoribus ſupradictis ſcripto manu mei Nicolai Sirilli civis Neapolicenſis poteſtate apoſtolica & imperiali auctoritate notarii infraſcripti, ſub anno a nativitate Domini MCCCLXV. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris domini noſtri domini URBANI divina providentia papæ V.

Secundo quod dicti procuratores & ambaſſiatores in dicto caſu, quo contraherent matrimonium ſupradictum nomine & pro parte dictæ dominæ duciſſæ, promittant pro dote & nomine dotis, contemplatione matrimonii ſupradicti, civitates, terras, & caſtra, & omnia quæcumque bona feudalia, & alia jura, & quaſcumque rationes, quas dicta domina duciſſa habet tam in regno Siciliæ citra Farum, quam extra regnum ipſum, & de his dicti procuratores & ambaſſiatores faciant ſufficientes, validas & expedientes cautelas dicto domino LUDOVICO, obligationibus, renuntiationibus, juramentis, & pœnis pecuniariis & aliis neceſſariis & opportunis ſolemnitatibus roboratis.

Tertio, quod dictus dominus LUDOVICUS teneatur & debeat conſtituere dictæ dominæ duciſſæ, ſeu prædictis procuratoribus & ambaſſiatoribus nomine dotis & pro parte ipſius dominæ duciſſæ, pro dotario & nomine dotarii ſecundum conſuetudinem conſuetam & obſervatam illuſtrium dominorum regalium dicti regni Siciliæ in valore unciarum duo millia in auro per annum, vel ad minus unciarum mille in Carlenſ. argenti in bonis fundalibus emendis, de propria moneta ſeu pecunia dicti domini LUDOVICI in dicto regno Siciliæ citra Farum, pro qua emtione facienda & percomplenda, dictus dominus LUDOVICUS teneatur & debeat, antequam veniat in civitatem hanc Neapolim, deponere & deponi facere realiter & cum effectu in civitatibus Florentiæ vel Januæ aut Neapolis, ad electionem dicti domini Ludovici, tantam quantitatem monetæ ſeu pecuniæ, quantam veriſimiliter ſit ac eſſe debeat, & eſſe cenſeatur ſufficiens & opportuna, pro emendis bonis fundalibus ſupradictis valoris annui ad minus unciarum dictarum mille de dictis Carlenſ. argenti, pro dotario & nomine dotarii ſupradicti: quod quidem depoſitum dictæ monetæ ſeu pecuniæ fiat in manibus ſufficientium & idoneorum mercatorum, & in quacumque ex dictis civitatibus depoſitum ipſum fieri contigerit, fiat nomine & pro parte dictæ dominæ duciſſæ, ratione dotarii ſupradicti. Rurſum quod dicti mercatores recipiant dictam monetam pro parte dictæ dominæ duciſſæ, & teneantur per pactum & conventionem facere omnem cautelam, quod ſit & eſſe debeat ac eſſe cenſeatur idonea & ſufficiens dictæ dominæ dominæ duciſſæ ſpecialibus pactibus ſuis de aſſignando ſupradictam pecuniam ſeu monetam convertendam in emtionem jam dictam ipſius dominæ duciſſæ, & procuratoribus ſuis, ad omnem ipſius dominæ duciſſæ vel eorumdem procuratorum ſuorum procurationem. Verumtamen eſt quod memorata domina duciſſa amplius contentaretur, eſſetque ſibi gratum pariter & acceptum, quod dictum depoſitum fieret in dicta civitate Neapolitana in manibus ſufficientium & idoneorum mercatorum quam alibi.

Quarto, quod memoratus dominus LUDOVICUS in manibus dictorum procuratorum & ambaſſiatorum promittat, & obliget ſe perſonaliter venire Neapolim ad deſponſandam dictam dominam duciſſam, & firmandum dictum matrimonium cum eadem, & habitare in dicto regno cum ipſa domina duciſſa, & eam non extrahere extra regnum ipſum, & de his faciat ſolemnes & ſufficientes cautelas, obligationibus, pœnis . . . . . . renunciationibus, & aliis ſolemnitatibus roboratis, ſupradictis procuratoribus & ambaſſiatoribus recipientibus nomine, & pro parte jam dictæ dominæ duciſſæ.

Quinto, quod jam dictus dominus LUDOVICUS promittat, teneatur & obliget ſe, ut ſupra, quod infra ſex menſes computandos a die quo, Deo prævio & actore,

firmatum erit matrimonium inter dictos procuratores & ambaſſiatores nomine & pro parte dictæ dominæ duciſſæ ex una parte, & dictum dominum Ludovicum ex parte altera, ſecundum continentiam & tenorem dicti inſtrumenti procurationis facti, procuratoribus & ambaſſiatoribus ſupradictis venire ad dictum regnum, & eſſe perſonaliter in dictam civitatem Neapolitanam ad complendum & perficiendum & confirmandum cum effectu matrimonium ſupradictum, & totum id, ac quidquid facere tenetur de pactis & conventionibus ſupradictis, & in B caſu quo ſupradictus dominus LUDOVICUS infra dictum ſex menſium terminum non veniret, etiamſi quocumque caſu impeditus fuiſſet, aut deficeret adimplere realiter & cum effectu, durante ipſo termino, dicta pacta & conventiones, aut aliquid vel aliqua eorumdem, quod in caſu præmiſſo dicta domina duciſſa principaliter & dicti procuratores & ambaſſiatores ejus nomine remaneant & ſint liberi, quiti, & abſoluti ab omni vinculo dicti matrimonii, & ab omni promiſſione, obligatione, & pœnis ſacramenti & renunciationis, quas feciſſent quomodolibet ratione matrimonii ſupradicti; C vel dicti procuratores & ambaſſiatores nomine & pro parte dictæ dominæ duciſſæ facerent quoviſmodo, & omnes & ſingulas promiſſiones, cautelas, inſtrumenta, pacta & conventiones, quas & quæcumque modo facerent, feciſſent ſuper matrimonio prædicto & aliter contento, expreſſis & declaratis in dictis procurationibus, pactis, conditionibus & conventionibus ſupraſcriptis, aut fierent quoquo modo per dictos procuratores & ambaſſiatores dictæ dominæ duciſſæ, ipſo facto ſint & eſſe cenſeantur, terminentur, & reputentur ruptæ, caſſæ, irritæ, & annullatæ, inanes & invalidæ, ac D omni careant efficacia, firmitate, & momento, robore & vigore.

Actum & datum Neapoli in reginali Caſtro-novo, ſub dictis anulo ſecreto dictæ dominæ reginæ, & ſigillis tam parvo quam magno ejuſdem dominæ duciſſæ, ſub anno, pontificatu, menſe, die, & indictione prædictis, præſentibus reverendo in Chriſto patre JULIANO Dei gratia epiſcopo Caſinenſi dictæ dominæ duciſſæ cancellario, & magnificis ac potentibus viris domino Neapolienſi de filiis Urſi, comite Manuplelli, logotheta & protonotario regis Siciliæ, ſeneſcallo, domina Franciſca de Celano comitiſſa Ariani, Hugone de S. Severino, necnon & domino Franciſco Setario E de Salino, & judice Nicolao Archamon. de Neapoli peritis in jure civili, magiſtro Petro Lentino ſupradictæ dominæ imperatricis rationali, Jacobo comite Salino notario, Johanne de Magentia notario dictæ dominæ duciſſæ, & Antonio Siemello de

A Neapoli clerico publico apoſtolica auctoritate notario, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Nicolaus Sirilli, &c.

LITTERÆ
dominæ imperatricis confirmationis & approbationis dicti matrimonii.

MARIA Dei gratia imperatrix Conſtantinopolitana, Acayæ & Tarenti principiſſa, univerſis præſentes litteras inſpecturis, tam præſentibus quam futuris, cunctis aliis ſancis recta proſpiciens, non immerito ſtatuit, quod in copulandis nuptiis nuncupatorum nec cognatorum vel affinium auctoritas exquiratur, ſed expectanda ſit ejus voluntas, de cujus conjunctione tractatur. Sane dudum præcedentibus ſiquidem matura deliberatione conſilii, beneplacito & conſenſu inclytæ dominæ dominæ JOHANNÆ Jeruſalem & Siciliæ reginæ illuſtris ſororis noſtræ cariſſimæ & dominæ reverendæ, utriuſque parens ſpectabilis JOHANNA duciſſa Duratii regni Albaniæ & honoris Montis S. Angeli domina, comitiſſa Gravinæ, filia noſtra primogenita, ac etiam prædilecta ..... exiſtens propterea ætatis, hujus animum & propoſitum matrimonium, actore Domino, contrahendi cum excellenti LUDOVICO infante Navarræ, comiteque Bellimontis, ac Bearniano, ſereniſſimi principis domini CAROLI eadem gratia regis Navarræ, Ebroicenſiſque comitis illuſtris conſtituit & fiducialiter ordinavit ſuos procuratores, ambaſſiatores, & nuntios ſpeciales & generales, circumſpectos viros Fridericum de Campis & Anthonium de Landulfo de Neapoli, ejuſdem dominæ duciſſæ familiares & ſecretarios, ad conferendum ſe ad præſentiam dicti domini Ludovici, & cum eo prædictum matrimonium pertractandi, ipſumque matrimonium contrahendi & percomplendi cum eodem domino Ludovico nomine & pro parte duciſſæ præfatæ, per verba apta mutuum conſenſum exprimentia de præſenti, cum certis pactis, conditionibus & modificationibus, ſcriptis ac etiam annotatis in inſtrumento procurationis jam dudum, ſiquidem per manus Nicolai Sirilli de Neapoli publici apoſtolica auctoritate notarii in toto regno Siciliæ citra Farum, olim in anno Domini MCCCLXV. pontificatus in Chriſto patris domini noſtri domini URBANI divina providentia papæ V. tertio, menſe Martii, die penultimo ejuſdem, tertiæ indictionis ſubſequentis, dicti procuratores & ambaſſiatores duciſſæ præfatæ conferentes ſe perſonaliter ad præſentiam dicti domini Ludovici, quem perſonaliter invenerunt in villa S. Sebaſtiani diœceſis Pampi-

lonæ, & habito inter eos ſolemni colloquio & tractatu, de ſupradicto matrimonio contrahendo, & pactis hujuſmodi petitis, tandem idem dictus dominus Ludovicus dictum matrimonium gratum ſibi repræſentans & acceptans, cum eiſdem procuratoribus & ambaſſiatoribus nomine & pro parte præfatæ duciſſæ, & ipſi procuratores & ambaſſiatores quo ſupra nomine, cum eodem domino Ludovico prædictum matrimonium, actore Domino, per verba de præſenti apta, mutuum conſenſum exprimentia contraxerunt, ſecundum ritum & formam ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & canonica inſtituta, reſervato tamen per eumdem dominum Ludovicum primo & ante omnia & in præmiſſis voluntate & beneplacito dicti regis fratris ſui, B prout in quodam publico inſtrumento confecto per manus Simonis de Villana civis Pampilonæ, publici apoſtolica auctoritate notarii, ſub anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quinto, indictione III. die XIX. menſis Junii, pontificatus ejuſdem ſanctiſſimi in Chriſto patris domini Urbani divina providentia papæ V. tertio, die, menſe, . . . dicti procuratores & ambaſſiatores duciſſæ præfatæ ſe perſonaliter contulerunt ad præſentiam dicti regis, quem perſonaliter invenerunt in villa . . . . regni, ejuſdem diœceſis, & facta per eoſ- C dem ambaſſiatores, procuratores, notificatione & ambaſſiata eidem regi de omnibus & ſingulis ſupradictis ac de prædictis geſtis per dictos ambaſſiatores & procuratores, quo ſupra nomine, & pro parte dictæ dominæ duciſſæ, & dominum Ludovicum ex altera, præfatus rex prædictum matrimonium, ut prædicitur, contractum approbavit, ratificavit & acceptavit, ac etiam . . . . dicto inter nobiles viros . . . . militem magiſtrum Simonem de Extorriaco & Johan- D nem de Colania dictum . . . . . procuratores & ambaſſiatores & nuncios ſpeciales dicti domini Ludovici, habentes ad id plenariam poteſtatem ex parte una & memoratos Fredericum & Antonium pro parte dictæ duciſſæ ex parte altera in ſuis regnis in præſentia expreſſe conſentiendo dicto matrimonio contrahendo, ac etiam contracto, illudque acceptantis, complentis & approbantis matrimonium ipſum per verba ipſa apta, mutuum conſenſum exprimentia de præſenti fecit ſolemniter & legitime contrahi ac etiam celebrari modo prædicto ſub pactis, conventionibus & modificationibus E inter partes, quibus apparent publica inſtrumenta, petito tamen per ipſum regem oretenus ab ambaſſiatoribus & procuratoribus ſupradictis quod deberemus ſuper prædictis matrimonii pactis & conventionibus adjectis in illo conſentire, ipſaque ratificare, approbare, pacificare, ac noſtræ auc- A ctoritatis munimine roborare. Nos autem licet prædictum matrimonium ſic, ut prædicitur, contractum, de ſe firmum validumque conſiſtat, & per conſequens dicta pacta & conventiones roboris firmitate vallentur, attamen ad abundantioris cautelæ ſuffragium, quæ proficere non officere conſuevit: attendentes igitur ad eorum domini regis & domini Ludovici generoſum, nobile altumque genus Francorum, quo idem rex & dominus LUDOVICUS non immerito illuſtrantur, nec minus virtutes quibus idem dominus Ludovicus ſpecialiter inſignitur, intuentes quod pariter ad devotionem & filialem obedientiam ejuſdem duciſſæ filiæ noſtræ cariſſimæ id per nos fieri debere poſtulantis, prædictum matrimonium maternali affectione commotæ tamquam nobis gratum, ratum & placitum reputantes, ipſum ac omnia prædicta pacta & conventiones, habita ſuper illo juxta illorum continentiam & tenorem, de noſtra certa ſcientia acceptamus, ratificamus, approbamus, pacificamus, ac noſtræ auctoritatis munimine, quatenus opportunum fore dignoſcitur, roboramus; promittentes ſub verbo auguſto & regali prædicta omnia & ſingula firmiter tenere, & obſervare efficaciter, & ab eadem duciſſa filia noſtra facere obſervari, ac etiam adimpleri, ſeu quantum ad nos & dictam noſtram filiam pertinet & pertinere dignoſcitur. In cujus rei teſtimonium dictique regis & domini Ludovici . . . .

LITTERÆ JOHANNIS episcopi Leodienſis.

De modo convocandi ad exercitum homines ſecundariarum eccleſiarum Leodienſium.

JOHANNES Dei gratia Leodienſis epiſcopus univerſis & ſingulis præſentia viſuris ſalutem, & rei ſubſcriptæ noſcere veritatem. Suborta dudum, dum ad obſidionem caſtri de *Ruminies* (a) exercitum noſtrum duxeramus, inter nos ex una parte, ac venerabiles & dilectos noſtros decanos & capitula noſtrarum ſecundariarum Leodienſium eccleſiarum ex altera, ſuper modo ſeu conſuetudine vocandi homines villarum ad eaſdem eccleſias pertinentium, ad exercitum ſeu expeditionem noſtram, aliquali altercatione ſeu materia quæſtionis: Nos cupientes & affectantes ſic jura noſtra & eccleſiam noſtram conſervare, ut aliis in ſuis juribus penitus nullum irrogaremus præjudicium, dictis dominis decanis & capitulis, quia de conſuetudine & modo ducendi prædictis, nobis adhuc minus plene conſtabat. Promiſimus quod per modum du-

Anno 1366. Ex mſ. Cl. V. Baronis de Craſſier.

[a] (a) Capta eſt Araxu Rminia an. 1365. pridie idus Octobris.

Digitized by Google

cendi & vocandi homines villarum ſuarum prædictarum, quo tunc uſi fuimus, non intendebamus nec intendimus nobis aut noſtris ſucceſſoribus aliquid novi juris acquirere ſeu acquiſiviſſe, quodque de cetero, dum caſus emergeret, ipſos homines, prout noſtri prædeceſſores Leodienſes epiſcopi hactenus facere conſueverunt & tenebantur, & non aliter ad dictas expeditiones vocare & ducere volebamus & intendebamus, prout in noſtris litteris dictis decanis & capitulis ſuper hoc conceſſis plenius continetur. Verum cum adhuc de modo & conſuetudine ducendi prædictos homines nondum hinc inde plene fuit inquiſitum; nos qui pacem & concordiam inter nos & dictas noſtras eccleſias ſummopere nutrire, & nutritas favore affectamus, dictam obſcuritatem ſeu dubietatem pro bono pacis & concordiæ pabulo gratioſo inter nos & præfatas eccleſias noſtras, pacis auctore favente, perpetuo duraturæ, per hunc modum duximus moderandum. Quod dilectis nobis in Chriſto decanis ſeu vicedecanis & capitulis eccleſiarum noſtrarum ſecundariarum prædictis tenore præſentium promittimus bona fide, quod quamdiu, divina permittente clementia, eccleſiæ noſtræ Leodienſi præſidebimus, quotieſcumque decano & capitulo noſtræ majoris eccleſiæ Leodienſi cum militaribus civitatis ceteriſque bonis villis patriæ noſtræ Leodienſis in majori capitulo dictæ eccleſiæ noſtræ more ſolito convocatis, ipſis una nobiſcum viſum fuerit expediens, nos ad exercitum debere proficiſci, nobis companæ pulſu ac vexillo quod ſtandarium communiter nuncupatur, pro ipſius exercitus congregatione conceſſis, nos per decanum ſeu vicedecanum noſtræ majoris eccleſiæ, ad ipſius majoris eccleſiæ capitulum, ipſis decanis ſeu vicedecanis & capitulis ſæpedictarum eccleſiarum noſtrarum ſecundariarum, quemadmodum in aliis caſibus ibidem communiter convocari conſueverunt, convocatis, ipſis decanis & capitulis per nos aut alium quemvis ad hoc noſtro nomine deputatum, exponemus aut exponi faciemus exercitus, campanæ pulſus, & ſtandarii prædictorum conceſſionem, ipſos ad hoc requirendo, vel nomine noſtro per alium requiri faciendo: quatenus ſuos homines & ſubditos faciant nos noſtrumque vexillum & exercitum reliquum ſequi, & nobiſcum ad dictam expeditionem proficiſci & permanere perſeveranter, quemadmodum alii homines & ſubditi militarium patriæ noſtræ Leodienſis, nos ſequi, nobiſcum proficiſci ac permanere perſeveranter in hujuſmodi expeditionibus hactenus conſueverunt, jure ſeu conſuetudine ſuper hominibus & ſubditis prædictarum eccleſiarum noſtrarum ſecundariarum, nobis & eccleſiæ noſtræ in aliis caſibus debitis, ſemper ſalvis. Datum ſub ſigillo anno a nativitate Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſexto, menſis Maii die quarta decima.

LITTERÆ LUDOVICI ducis Andegavenſis, &c.

Facultatem tribuit comiti Armaniaci civitatem Agennenſem & loca ab eo dependentia ſub regis obedientia ponendi.

Anno 1369. Ex mſ. Colbertino.

LOuis fils de roy de France, frere & lieutenant de monſeigneur le roy es partie de Languedoc, duc d'Anjou, comte de Maine, à tous ceux qui ces lettres verront ſalut. Savoir faiſons, que nous confiant a plein des tres grands ſens, loyauté & diligence de noſtre tres cher & tres amé coſin le comte d'Armagnac, a icelluy avons donné & donnons de l'authorité royal dont nous avons plein pouvoir, authorité & mandement eſpecial de luy tranſporter en ou devant la ville d'Agen, & par toutes les autres villes, forteresses, chaſteaux, & lieux de l'Agennois, & toute autres qu'il ſaura non eſtre obeiſſant a monſeigneur & a la couronne de France, de induire & requerir les nobles, conſuls & habitans deſdites villes, chaſteaux & lieux, chacun en droit ſoy de par monſeigneur & nous, de faire a noſtredit couſin ou venir faire pardevers nous pour & au nom de mondit ſeigneur le roy de France, de donner treves & ſaufsconduicts a iceux nobles, conſuls & habitans, & a chacun d'eux tels & pour tant de temps . . . . . rappeller, s'il luy plaiſt, de compoſer, pacifier, & accorder les obeiſſances en cette partie, & de leur donner au nom de monſeigneur ou du noſtre pour ce . . . . & de s'en obliger, ſe metier eſt, envers eux & chacun d'eux, pour & au nom de monſeigneur, & de nous, de leur prometre faire . . . . nous ce que ainſi il aura faict, compoſé, pacifié, accordé & donné, de leur confirmer & renouveller leurs privileges, franchiſes . . . . s'il voit que bon ſoit de contraindre les rebelles & des-obeiſſans par force & multitudes de gens d'armes pour . . . . . chaſteaux & forteresses, par empriſonnement de perſonnes d'iceux ou d'icelles, & par toutes les autres meilleures voyes & manieres que bon & advis luy ſemblera, a ce qu'ils deviennent & ſoient de l'obeiſſance de monſeigneur & la noſtre, ſi come tenus y ſont, & generalement de faire & gerer en & pour les choſes deſſuſdites, & chacune d'icelles & les dependances, come nous-mêmes ferions & faire pourrions, ſi preſens y eſtions en propre perſonne, & avons promis & promettons par la foy de noſtre corps & en loyauté de fils de roy avoir fermes & eſtables toutes les choſes & chaſcunes d'icelles

que par noſtredit tres cher & tres amé couſin auront ou ſeront eſté faites, paſſées, accordées, données & octroyées en cette partie, & les confirmer & faire confirmer & faire tenir ſans aucune difficulté par mondit ſeigneur & les gens de ſon conſeil & le noſtre, ſe meſtier eſt. Si mandons a tous les juſticiers, officiers, ſubgets & gens d'armes dudit ſeigneur & les noſtres, que audit noſtre couſin, en ce faiſant, obeiſſent & entendent diligemment, & luy preſtent conſeil, confort, force & aide, ſe meſtier eſt, ſi en ſont requis. En teſmoin de ce nous avons fait mettre noſtre grand ſeel a ces preſentes. Données a Tholoſe le quart jour de Fevrier l'an de grace MCCCLXIX.

Par monſeigneur le duc. *Ainſi ſigné* DE HALUY.

EPISTOLA STEPHANI cardinalis ad epiſcopum Condomenſem.

Ut Matha de Armaniaco domina de Lebreto votum peregrinationis ad ſanctum Jacobum commutet.

Anno 1369 Ex mſ. Colbertino.

VEnerabili in Chriſto patri Dei gratia epiſcopo Condomenſi vel ejus vicario in ſpiritualibus, STEPHANUS miſeratione divina titulo S. Euſebii presbyter cardinalis, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

Ex parte nobilis mulieris MATHÆ de Armaniaco dominæ de Lebreto Adurenſis dioceſis, nobis oblata petitio continebat, quod ipſa olim fervore devotionis vovit ſine termini præfixione mittere aliquas perſonas ad peregre viſitandum limina S. Jacobi in Compoſtella. Cum autem propter guerras & viarum pericula votum hujuſmodi non poſſit commode exequi, ſicut vellet; ſupplicari fecit humiliter ſibi ſuper hoc ſedem apoſtolicam de opportuno remedio miſericorditer provideri. Nos igitur auctoritate domini papæ, cujus pœnitentiariæ curam gerimus, & de ſpeciali ejus mandato ſuper hoc vivæ vocis oraculo nobis facto, circumſpectioni veſtræ, cum in veſtra diœceſi moram trahat, committimus, quatenus votum ipſum commutetis eidem in alia opera pietatis, prout ſecundum Deum animæ ipſius ſaluti videbitis expedire: ita tamen quod tantum quantum fuiſſent dictæ perſonæ ineundi & redeundi itinere pro executione voti ipſius expenſare, juxta veſtri arbitrium & conſilium, Chriſti pauperibus & in alios pios uſus eroget cum effectu; ſic quod de erogandis hujuſmodi ad manus veſtras nihil deveniat quoquomodo, & nihilominus ad dicti Sancti eccleſiam, cum commode poterit, fideliter tranſmittat oblationes, quas per dictas perſonas miſiſſet, ſi eas illuc propter hoc perſonaliter deſtinaſſet. Datum Romæ apud ſanctum Petrum quarto calendas Martii, pontificatus domni Urbani papæ v. anno VII.

INSTRUMENTUM abſolutionis Ludovici de Navarra & Johannæ duciſſæ Duratii ab excommunicatione ob contractum matrimonium in quarto gradu.

Anno 1370. Ex. mſ. Colbertino.

IN nomine Domini. Amen. Anno nativitatis ejuſdem MCCC ſeptuageſimo, indictione octava, die quarta menſis Aprilis, pontificatus SS. in Chriſto patris & domini noſtri domini URBANI digna Dei providentia papæ v. anno VIII. ejuſdem, in præſentia reverendi in Chriſto patris & domini domini BERNARDI miſeratione divina archiepiſcopi Neapolitani, & mei notarii infra ſcripti, & teſtium infra ſcriptorum, ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum, conſtitutus illuſtris dominus dominus LUDOVICUS de Navarra, natus claræ memoriæ domini PHILIPPI regis Navarræ, ipſi domino archiepiſcopo expoſuit, & dixit, quod ſanctiſſimus in Chriſto pater & dominus noſter dominus URBANUS divina providentia papa v. eidem domino archiepiſcopo per ſuas litteras apoſtolicas, quas ſibi alias præſentaverat & adhuc de novo præſentabat, quarum tenor ſequitur in hæc verba:

URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri archiepiſcopo Neapolitano, S. & A. B.

Providentia ſedis apoſtolicæ magnitudinem excellentium perſonarum advertens & antea conſiderans, quod earum inclyta devotio favoris & gratiæ plenitudinem promeretur, dignum & congruum reputat, immo potius debitum arbitratur, eis generoſe concedere, quod nonnumquam aliis interdicit, maxime cum ſperatur, quod gratia quæ illis impenditur, ipſas Romanæ eccleſiæ devotiores efficiat, & quod earum obſequioſa devotio reipublicæ utilitatis afferat incrementum. Cum itaque nobilis vir LUDOVICUS natus claræ memoriæ PHILIPPI regis Navarræ, & nobilis mulier JOHANNA duciſſa Duratii ex eo, ut prætenditur, excommunicationis ſententia innodati exiſtant, quod in gradu conſanguinitatis ad matrimonium contrahendum prohibito conjuncti, & hoc non ignorantes matrimonium inſimul, ut aſſeritur, contraxerunt; nos ipſorum animarum ſaluti providere cupientes, abſolvendi auctoritate noſtra in forma eccleſiæ prædictos LUDOVICUM & JOHANNAM ab hujuſmodi excommunicationis & aliis ſententiis, ſi quas occaſione præmiſſorum incurrerint, ſi hoc humiliter petierint, injunctis tamen eis inter alia ſub virtute procurandi juramenti, quod ſimilia de cetero non committant, nec facientibus præbeant

auxilium, conſilium, vel favorem; ac pro modo culpæ pœnitentia ſalutari & aliis quæ de jure fuerint injungenda, ac eis quod hujuſmodi durante quadrageſima, ſeu infra octavas paſchæ, quibuſcumque conſtitutionibus apoſtolicis & aliis contrariis nequaquam obſtantibus, matrimonium, ſi illud inſimul contraxerint in facie eccleſiæ, ſolemnizare valeant, licentiam dandi fraternitati tuæ plenam & liberam tenore præſentium concedimus facultatem. Datum Romæ apud ſanctum Petrum decimo calendas Aprilis, pontificatus noſtri anno VIII.

Commiſerat ac auctoritatem ſibi dederat, ut ipſum dominum LUDOVICUM, quia in quarto gradu conſanguinitatis prohibito conjunctus cum illuſtri domina domina JOHANNA duciſſa Duratii non ignorans, prout in ſuis litteris apoſtolicis latius continetur, contraxiſſe aſſeritur, abſolveret a ſententiis excommunicationis ſeu excommunicatione, ſeu aliis ſententiis, ſi quas occaſione præmiſſorum incurriſſent, quamvis revera dum contraxit cum præfata domina duciſſa, nec ſufficienter erat certificatus quod de impedimento conſanguinitatis, niſi prout audiverat ab aliquibus, quibus fidem dare non decebat nec tenebatur, cum ipſa domina duciſſa matrimonium de præſenti per verba contraxit & contrahere præſumſit, licet poſt contractum matrimonium cum domina Johanna duciſſa clarius certificatus fuerit, de impedimento conſanguinitatis prælibato, poſt quod ipſe volens & matrimonium contrahere intendens & affectans, cum diſpenſatione domini noſtri papæ legitime cum dicta domina duciſſa, quod bonarum mentium eſt timere culpam, ubi culpa minime reperitur, & quod in facto animæ ſemper in deteriorem partem, ut ipſi animæ conſulatur, eſt præſumendum, ſupplicavit domino noſtro papæ, ut pro ſecuritate animæ ſuæ ſibi, in quantum indigebat, beneficium abſolutionis a dicta ſententia excommunicationis & aliis ſententiis, ſi quas occaſione præmiſſorum incurriſſet, de benignitate apoſtolica impertiri dignaretur: qui dominus papa ejus juſtis ſupplicationibus inclinatus, beneficium abſolutionis prælibatum per ſuas litteras ſupradictas per præfatum dominum archiepiſcopum impendi mandavit. Quibus litteris per me notarium infra ſcriptum lectis, dictus dominus Ludovicus cum inſtantia debita humiliter & devote flexis genibus requiſivit & petiit per ipſum dominum archiepiſcopum auctoritate apoſtolica ſe a prædictis ſententiis abſolvi, & abſolutum publice nunciari. Poſt quæ dictus dominus archiepiſcopus, ab ipſo domino Ludovico in manibus ſuis recepto juramento, juxta mandata apoſtolica, quod mandatis eccleſiæ & ſuis in hac parte obediret, injuncto etiam

A ſibi in præſtiti juramenti virtute quod ſimilia de cetero inania non committeret, nec facientibus, ſeu facere volentibus auxilium, conſilium & favorem præſtaret, ipſum meliori modo, forma quibus potuit & debuit, juxta formam & tenorem litterarum apoſtolicarum ſupradictarum, a ſententia excommunicationis & aliis ſententiis, ſi quas occaſione præmiſſorum incurrerat ſeu incurrere potuerat, auctoritate apoſtolica abſolvit, & duxit abſolvendum, ac abſolutum a præmiſſis ſententiis declaravit, mandans tenore præſentium ipſum abſolutum B publice nuntiari, ſibi pro modo culpæ injuncta pœnitentia ſalutari, ac injunctis aliis quæ de jure fuerint injungenda, concedens ipſi domino Ludovico litteras patentes ejus ſigillo pontificali ſigillandas ſuper abſolutione prælibata, de quibus omnibus & ſingulis dictus dominus LUDOVICUS requiſivit me notarium infra ſcriptum, ut de ipſis ad ſui cautelam & certitudinem, & ne pro tempore futuro præmiſſa valerent, ſeu poſſent in dubium revocari, conficerem unum, duo, tria, vel plura publica inſtrumenta. Acta fuerunt hæc Neapoli in domo habitationis domini Ludovici & dominæ Johannæ duciſſæ, anno, indictione, menſe, pon- C tificatu, anno ejuſdem quibus ſupra, præſentibus reverendo in Chriſto patre domino JACOBO Dei gratia epiſcopo Lucerino, domino Paulo Deodato de Benevento milite, domino Franciſco Sotario de Salino legum doctoribus, domino Franciſco Guidonis licentiato in legibus, canonico baſilicæ principis apoſtolorum de Urbe, ipſiuſque domini archiepiſcopi vicario generali judice, Nicolao Archamon juriſperito curiæ ducalis magiſtro rationali, Johanne de Gardia, Frederico de Campis, fratre Petro de Valle ordinis B. Auguſtini, Paſchali de Ylandia, D Daquello Simonelli auctoritate apoſtolica notariis publicis, notario Antonio de Landulfo teſtibus ad præmiſſa vocatis & rogatis.

Et nos BERNARDUS Dei gratia archiepiſcopus Neapolitanus præmiſſam abſolutionem auctoritate apoſtolica fecimus, ideo propria manu ſcripſimus.

Et ego Johannes de Cluniaco clericus Atrebatenſis diœceſis apoſtolica & imperiali auctoritate ipſiuſque domini archiepiſcopi ſcriba & notarius, præmiſſis bullæ, præſentationi, receptationi, ipſiuſque domini E Ludovici abſolutioni, pœnitentiæ injunctioni, omnibuſque aliis & ſingulis, dum ſic fierent & agerentur, una cum ſupra nominatis teſtibus præſens interfui, eaque ad requiſitionem dicti domini Ludovici in publicam formam redegi, manuque propria ſcripſi, ſignumque meum conſuetum una cum ſubſcriptionibus manus propriæ dicti domini archiepiſcopi, domini Guillelmi & Paſchalis auctoritate apoſtolica notariorum,

Digitized by Google

appoſui in teſtimonium & fidem omnium A præmiſſorum.

Et ego Paſchalis, &c.

Et ego Guillelmus, &c.

LITTERÆ CAROLI V. regis Francorum;

Comiti Armaniaco concedit, ut in civitatibus & munitionibus comitatus Bigorrenſis inſtituti ab eo præfecti remaneant.

Anno 1371 *Ex mſ. Colbertino.*

CHARLES par la grace de Dieu roy de France a tous ceux qui ces lettres verront ſalut. B Savoir faiſons que nous conſiderans la bonne diligence que noſtre chier & feal couſin le comte d'Armagnac a miſe juſques a bon effect a la conqueſte de la comté de Bigorre a grand peine & travail, dont il a acquis pluſieurs ennemis & hayneux, & pour ce que par icelle comté ils puiſſe mieux & plus efforcement faire guerre a nos ennemis, laquelle choſe il ne pourroit faire a noſtre profit, ſe des officiers qui y ſeroient de par nous n'avoit plaine obeiſſance, & pour autres juſtes cauſes & raiſonnables, qui a ce nous meuvent. Nous luy C avons octroyé de noſtre grace ſpeciale, & certaine ſcience, & octroyons par la teneur de ces lettres, que le ſeneſchal, le juge des appeaux & ordinaire, le receveur, procureur, capitaines, chaſtelains, & gardes des chaſteaux, villes, & autres fortereſſes, qui a preſent ſont de par nous en laditte comté ſoient & demeurent en leurs dits offices, & les exercent ou nom de nous & pour nous, ſans en eſtre oſtez, ou muez ſans noſtre exprés commendement & ordenance, & que ou cas que aucuns iroient de vie a trepaſſement, ou ſeroient muez, oſtez ou tranſlatez ailleurs par nous, comme dit eſt, ceulx qui D en lieux d'iceulx trepaſſez, oſtez, muez, ou tranſlatez y ſeroient mis & y ſoient mis & eſtablis a la nomination de noſtredit couſin durant la guerre d'entre nous & noſtre adverſaire d'Angleterre, & que ſe par inadvertance y eſtoient autres eſtablis, ils en ſoient oſtez, & y demeurent ceulx que ledit comte y avoit nommez ou nommeroit. Si donnons en mandement par la teneur de ces lettres a noſtre tres cher & tres amé frere le duc d'Anjou noſtre lieutenant es parties de Languedoc, & a tous autres lieutenans & capitaines a venir eſdites parties, E que noſtre preſente grace & octroy tiengnent & gardent & facent tenir & garder ſans enfraindre aucunement, en rappellant tout ce qui auroit eſté fait au contraire. En temoing de ce nous avons fait mettre noſtre ſael a ces preſentes lettres. Donné a Paris le XXVIII jour de Fevrier l'an de grace mil CCCLXXI. & le huit de noſtre regne.

Et au reply de par le roy Yvot.

ORATIO PETRI FERDINANDI Vaccecapitis & Paſcaſii Garſiæ decani Aurienſis infantis regis Caſtellæ ambaſſiatorum ad Ludovicum ducem Andegavenſem.

De geſtis ab Infante in bello Navarrico & de matrimonio contrahendo inter filium Ludovici ducis Andegavenſis & primogenitam ducis Girundenſis.

Anno 1378 *Ex mſ. Colbertino.*

IN conſpectu ſereni principis & excelſi, domini LUDOVICI, illuſtriſſimi quondam regis Franciæ geniti, & ducis Andegavenſis, die nona menſis Decembris, anno a nativitate Domini MCCCLXXVIII. in civitate Toloſana Petrus Ferdinandi Vaccecapitis miles & Paſcaſius Garſiæ decanus Aurienſis, incliti domini Jo. infantis Caſtellæ primogeniti ambaxiatores & nuncii, propoſuerunt pro parte ejuſdem domini infantis per modum qui ſequitur infra ſcripta.

Sublimis & magnifice princeps, nepos veſter dominus noſter infans concorditer vos ſalutat, & intime deprecatur, quod de vita & ſalute veſtris ac dominorum duciſſæ uxoris & filii veſtrorum, & de bono veſtro ſtatu, & ſucceſſuum rerum iſtarum partium ſibi continue faciatis nova proſpera nunciari, de quibus lætabitur in immenſum, quodque gratiſſimum reputabit: & quia certus eſt, quod de hoc veſtræ ſerenitati placebit, vobis ſignificat, ſe, Deo gratias, ſalute & incolumitate vigere.

Ceterum, ſtrenuiſſime princeps, cum nepos veſter & dominus noſter infans facta guerræ Navarræ per dominum Raimundum Bernardi doctorem legum & ambaxiatorem veſtrum a principio uſque ad ejuſdem doctoris regreſſum qualiter ſucceſſerunt ſignificari miſerit ſerioſe, quem doctorem ipſe tam propter inſecuritatem itinerum, quam propter perverſitates regis Navarræ, de quibus minime confidebat, diebus ſecum detinuit aliquibus, non permittens illum in reventu ſe ponere non ſecuro, nec permiſerat ullo modo, donec quamdam veſtram litteram doctori memorato mandantem, quod ſe de Caſtri-boni vicecomite confidaret: quoniam vicecomes ipſum extra Navarræ regnum immenſitati veſtræ promiſerat ſecurum poni facere & indemnem, ob quod idem doctor ſe in præfato vicecomite, & in ejus ac regis Navarræ, & domini Bercucati ſecuritatem litteris confidavit. Quarum tranſſumtus vobis mittit dominus noſter infans, ut videatis illos, vobis nihilominus hoc ſignificans, ut ſciatis. Cumque noverimus ipſum doctorem huc uſque ad veſtram celſitudinem non veniſſe, propter quod de factis prædictis guerræ non fuit veſtræ magnitudini relatio plene facta. Id-

circo nos illa veſtræ ſublimitati narrabimus A ſerie ſubſecuta.

Et primo, prout veſtra ſerenitas non ignorat, nepos veſter & dominus noſter infans de mandato fratris veſtri domini ſui regis Caſtellæ, & animo domino regi Franciæ & vobis, velut ejus caris avunculis, complacendi, cum magno exercitu regnum Navarræ potenter ingreſſus fuit, ad regi Navarræ guerram non indebite faciendam, propter facinora, quæ idem rex Navarræ præpenſata commiſit contra Franciæ & Caſtellæ reges illuſtres, & ſereniſſimos fratres B veſtros, & contra ipſum, ac etiam contra nos tot & tantis bonis conſanguinitatum debitis, quibus veſtrum ſingulos attingebat, & matrimonii inter ejus primogenitum & dominam infantiſſam Caſtellæ neptem veſtram contracti, necnon aliis quibuſlibet pro culpis: propter quod frater veſter dominus rex Caſtellæ volens locum pandere bono pacis, miſit domino infanti prædicto certa capitula continentia modos rationabiles non incertos de arrehenibus aliquibus certorum caſtrorum, eidem domino infanti C nepoti veſtro per regem Navarræ celeriter conferendis, ut Franciæ & Caſtellæ reges illuſtriſſimi fratres veſtri, ac vos de ipſo & ejus ſagacitatibus effetis indubiæ ſecuritati. Poſt quæ nepos veſter & dominus noſter infans juxta civitatem Pampilonenſem longo tempore moram traxit, guerram indeſinenter exercens, & prædictos arrehenes caſtrorum ſibi dari, ac omnia alia quæ prædicta capitula continebant adimpleri effectualiter poſtulando, ubi pro parte regis Navarræ fuerunt domino noſtro domino infanti tractatus non modici ſuſcitati. Videlicet primo, D quod ſi dominus infans guerram dimitteret, ut præfertur, inceptam, daret ei integraliter arrahenes, & in capitulis contenta effectualiter adimpleret. Secundo quod volebat ſe ſubmittere voluntati fratris veſtri domini noſtri regis, vaſſallum ejus ſe reddere promittendo. Tertio quod eiſdem dominis regi & infanti nepoti veſtro poſt dies ſuos regnum dimitteret ſucceſſive, caſu quo infans Navarræ primogenitus ejus ſine herede filio deficeret.

Quæ tria per ſuas litteras nomine & ſigillo firmatas & ſigillatas, juravit & promiſit vicibus iteratis, etiam ſuper pretioſum E corpus Domini noſtri JESU-CHRISTI adimplere, ſicut illa per ſuos nuncios nepoti veſtro mandabat exponi. Poſt hæc etiam dominum infantem duxit finaliter deprecandum, quod ſibi placeret ad alias regni partes cum ſuo exercitu ſe transferre, ut ipſe poſſet Pampilonem adire, & cum ſuis regni naturalibus ſuper ſibi neceſſariis loqui, quo facto, ipſe veniret perſonaliter ad eumdem, ad faciendum omnia quæ vellet & ordinaret dominus noſter infans. Et licet idem nepos veſter & dominus noſter infans nullam habuerit intentionem dandi locum in aliquo prædictis ejus tractatibus ſagacibus & profanis: (habuerat enim in mandatis a prædicto domino ſuo rege, quod nullos in hæc firmaret tractatus, niſi ſub conditione, ſi de ipſis domino regi Franciæ & vobis etiam applauderet); tamen quia in illis partibus Pampilonæ jam pro exercitu victualia non poterant reperiri, & quod omnia circumjacentia loca erant jam combuſta & dilapidata, ac bladia victualia & alia univerſa diſtracta & devaſtata taliter, quod id notabiliter habebitur in memoriam ſempiternam; iterum etiam quia dominus noſter infans magis utile reputavit gradiri per regnum Navarræ, tam pro locis capiendis, quam pro terris ejuſdem regni remanentibus deſtruendis. Quapropter dimiſſis ſatis deſtructis partibus Pampilonæ, ivit ad Mendegurriam: quæ eſt una villa fortis non modicum atque bona: quam cepit mora poſtpoſita, & in ipſa dimiſit ſufficientiam gentium armorum, quæ cuſtodirent & defenſarent illam, & diſcurſus hoſtiles facerent per Navarræ circumvicinas terras. Quo facto, ivit ad aliam villam quæ *Laraga* vulgariter nuncupatur, & quaſi inexpugnabilis reputatur, & in diebus brevibus cepit illam, ibique gentes armorum dimiſit, ac ivit ad *Lerin* locum fortiſſimum atque bonum, ſicut pro majori parte ſunt loca illius regni, in quo ſtabat baſtardus de Arminiaco cum Vaſconibus aliquibus, qui exivit ad dominum infantem, eique humiliter ſupplicavit, quod nollet perditionem ipſius, quam in loco hujuſmodi jugiter ſperabat. Et ut nepos veſter dominus noſter infans feſtinantius recuperaret locum, pepercit ei, deditque ſibi aditum recedendi, & capto loco, ivit ad quoddam bonum fortalicium, quod vocatur Mandania, ipſumque per vim intravit, & funditus diſſipari fecit. Et interim per gentes domini infantis capta fuerunt plurima bona loca. Et ab inde ivit ad Vianam, quæ eſt una villa de notabilioribus & fortioribus regni. Et ab hinc præfatus dominus doctor ambaxiator noſter pro redeundo huc, ut ſupra ſcribitur, arripuit iter ſuum, & dimiſit dominum infantem juxta Vianam, quam tunc obſeſſam nunc vero in deventu noſtro, duris & anguſtis tenebat obſidionibus coartatam, & jam terminatam illam infra octo dies, qui complebantur die ſexto Novembris proximo nunc elapſo Deo prævio recepturus, niſi per regem Navarræ ſuccurreretur, quod impoſſibile in illis partibus reputatur, in certitudinem rei cujus, arrehenatos ejuſdem villæ omnes meliores & notabiliores homines jam tenebat: & in hoc tempore ſcilicet poſt receſſum doctoris prædicti, gentes ejus ceperunt alia bona & ſatis fortia quatuor loca.

Digitized by Google

loca. Et villa Viana capta, ipſe tam in locis & caſtris Navarræ captis per ipſum & gentes ſuas, quam in villis & fortalitiis Caſtellæ, Navarræ vicinis, mille & quingentas lanceas ac quingentos equites della Gineta, pluresque balliſtarios, almogavares, & aliam multitudinem peditum, quos jam deputaverat permanſuros, dimittere proponebat; qui continue per regnum Navarræ diſcurrant, deſtruant, & diſſipent quidquid poterint in eodem. Quibus ſic factis, ipſe ad dominum ſuum regem, qui jam pro ipſo mandaverat, accedere proponebat, cum jam propter hyemem frigidiſſimam non ſit tempus guerræ, ad aliquantulum recreandum & quieſcendum, & cum eodem domino ſuo rege etiam concordandum ſuper illis quæ opus fuerint ad futura: quæ omnia ſupradicta nepos veſter dominus noſter infans excellentiæ veſtræ notificat noſtra relatione, ut ſcire poſſit illa, & etiam aviſari in ſcribendo, ſi decuerit fratri veſtro domino ſuo regi, illaque celſitudo veſtra viderit expedire, ut idem dominus rex deliberet ſuper his, & ſibi per ipſum facienda præcipiat, quibus exequendis ipſe majorem quam poterit diligentiam adhibebit, propter domini regis Franciæ ſui avunculi & veſtrum honores.

Præterea, magniſſime princeps, nos inter cetera principaliter ſumus ad veſtram celſitudinem deſtinati ſuper diſſenſione & diſcordia ſubortis inter vos & regem Aragoniæ, ſuper quibus nepos veſter dominus noſter infans nobis hucuſque non ſcripſit, tum quia ratio pro qua ſcriberet non aderat, tum ne propterea quod infantiſſam regis Aragoniæ filiam habeat in uxorem, reputaretur in hoc ſuſpectus, licet propter hoc, nec etiam propter alia majora debita quæ fore poſſent, ipſe corpore pariter & voluntate facere non omitteret, quæque pro domini regis Franciæ & veſtro honoribus poſſet facere condecenter propter plura & magna bona debita quæ exiſtunt inter domus Franciæ & Caſtellæ. Nunc vero nepos veſter dominus noſter infans propter duo eſt poſitus in hoc facto. Primo quia diſplicet ei valde guerram & diſcordiam inter tantos chriſtianos principes ventilari, potiſſime inter tales, cum quibus habet bona conſanguinitatum & amicitiarum debita tot & tanta. Secundo quia reputat nimis bonum & utile inter vos & regem Aragoniæ tranquillitatis & pacis conſilia ſeminari: quoniam iſta pacis reſtauratio eſt multum utilis & proficua Franciæ domibus & Caſtellæ, propter multa, ſpecialiter propter tria. Primo quia rex Aragoniæ magnus eſt & probitate ac magnificentia commendatur. Secundo quia regnum ejus conſiſtit inter regna Franciæ & Caſtellæ. Tertio quia eſt ſatis in mari potens. Propter quæ tria ſi cum Anglicis

A ligaretur, damnoſus forſitan eſſe poſſet, & eſſet utilis non indigne, ſi conligaretur cum Franciæ & Caſtellæ regibus veſtris fratribus ac vobiſcum: quod in magnum incommodum veſtrorum inimicorum communium redundaret, cum longe magnæ utilitatis exiſtat habere plures amicos & rariſſimos inimicos. Namque ſi ſunt Navarræ & Grenatæ reges, qualiter poſſunt eſſe amici, domorum Franciæ vel Caſtellæ, veſtra ſerenitas non ignorat: quin immo bene novit de rege Portugalliæ etiam qualiter vadunt modo. Propter quæ omnia & ſingula per nos in veſtræ conſpectu celſitudinis recenſita, B dominus noſter infans, ut præfertur, ſe poſuit in hoc facto. Et quia propter magnam confidentiam, quam in vobis habet, tenens quod tam propter prædicta, quam propter bona debita quæ habet vobiſcum & cum rege Aragonum prælibato, vos & ipſe aperietis januam bono pacis, ut omnia iſta veniant ad finem proſperum & optatum, & tranquillitati locus per veſtrum alterum non negetur. Idcirco ipſe veſtram cupit magnitudinem non latere, qualiter in hoc facto negotia hactenus ſucceſſerunt, & modum C quem tenuit in eiſdem ad ejuſdem magnitudinis notitiam noſtra relatione deducit ſerie ſubſequenti.

Primo cum ad preces domini regis Caſtellæ ſereniſſimi fratris veſtri dominos Arnaldum de Hiſpania, ac Raymundum Bernardi doctorem in legibus & Johannem Fores ambaxiatores veſtros ſuper his ad ipſum duxeritis deſtinandos, qui cum eodem domino rege longo tempore in Hiſpali reſiderunt, & ipſe pro ambaxiatoribus regis Aragoniæ miſerit vicibus iteratis: D qui in veniendo ad ipſum aliqualiter tardaverunt tantum ſaltem, quod ambaxiatores veſtri attædiabantur. Idcirco idem dominus rex miſit ipſos ad nepotem veſtrum dominum noſtrum infantem, ut ſi ambaxiatores regis Aragoniæ venirent, ipſe cum omnibus ipſis, tam veſtris, quam regis Aragoniæ, omnia videret quæ poſſet exequi in hoc facto. Et ſi non venirent, mitteret ambaxiatores veſtros, ipſoſque poni faceret in ſecuro, ut ad partes iſtas indemnes redire poſſent, & ipſe dominus noſter infans, cum adhuc ambaxiatores regis Aragoniæ non venirent, E cum conſilio eorumdem detinuit ambaxiatores veſtros viginti diebus vel circiter, propter tria. Primo propter magnam voluntatem quam habebat, quod facta hujuſmodi non remanerent deſerta; ſed venirent ad bonum finem. Secundo propter plures litteras, quas habuerat a rege Aragoniæ, quarum ſeriebus ambaxiatores ſuos ad ipſum tranſmittere promittebat. Tertio propter maris & terræ inſecuritatem viarum, cum jam tunc inciperetur Navarræ guerra, & ambaxiatores veſtri, ſcilicet Arnaldus

Digitized by Google

Hiſpaniæ & dominus R. Bernardi intrarunt cum domino infante Navarram uſque ad Pampilonem ubi reſiderunt quindecim diebus vel circiter cum eodem; & dominus Arnaldus revenit ad iſtas partes, quia habuit bonum per Navarram tranſitum & ſecurum, eo quod rex Navarræ & vicecomes Caſtriboni ei ſecurum tranſitum contulerunt, & dominus Raymundus cum domino infante remanſit, non propter aliud, niſi quia ſecure tunc non poterat revenire. Et cum ipſe continue moram traxit uſque ad locum de *Lerin*, apud quem ambaxiatores regis Aragoniæ jam venerunt ſuper negotiis hujuſmodi deſtinati, & ſuper ipſis tractandi, & tractanda firmandi, ferentes legitimam poteſtatem. Et dominus noſter infans ſuper his inter partes ſe poſuit, tractaturus per unum modum, quem ipſe honorabilem partibus reputat & decentem, ut inter tantos principes pacis tranquillitas reſtauretur, ſcilicet quod veſter filius ducis Gironenſis primogenitam ducat matrimonialiter in uxorem, per quod matrimonium honeſte poteſtis tanti principes concordari. Nam per ipſum valetis vos, quidquid liberalitati veſtræ placuerit, remittere de petitis, & poteſt etiam rex Aragoniæ dare ultra quam promiſit ſe daturum ratione matrimonii tam proficui partibus contrahendi, ut diſſentio & diſcordia memoratæ ad pacem & bonam concordiam deducantur. Et quamquam nepos veſter & dominus noſter infans ambaxiatorum relatibus matrimonium hujuſmodi ambabus partibus cognoverit applaudere, ſed veſtra in petendis, & regis Aragoniæ in dandis perpenſis voluntatibus ſuper his, ſingulisque partium intentionibus diligenti meditatione penſatis, licet finalem intentionem partis neſciverit alicujus, evidenter attendens, quod pro una parte petitum eſſet tam multum, & quod altera daret ita modicum, quod factum pro tunc bono modo non poterat concordari: ideo ne factum dimitteret ſic derruptum, cum conſilio ambaxiatorum, tam veſtri quam regis Aragonum memorati, ex quo manebat quietus inter partes modus magis neceſſarius in præmiſſis, recepit terminum competentem, ſcilicet uſque ad primam ſeptimanam menſis Januarii proximo futuri, ad quem terminum vos & rex Aragonum ſupradictus ambaxiatores veſtros cum declarationibus finalibus & perſpicuis intentionum veſtrarum de his quæ in hoc facto proponitis vos facturos ad ipſum, ſi id veſtris placuerit magnitudinibus, deſtinetis. Quem terminum ipſe recepit, ut infra illud veſtras in præmiſſis finales agnoſceret intentiones, & veſtram ac regis Aragoniæ amicitias duceret requirendas, quod pro Dei ſervitio & bono pacis velitis æquanimiter guerram & diſcordiam evitare, ac optatæ paci januam liberaliter aperire. Vobis etiam placeat aliquid remittere de petitis, & de regi Aragoniæ dandis largius ſe habere, ut factum hujuſmodi celerius concordetur, & bonum indilate ac partibus honorabilem conſequatur effectum, ad quid celſitudo veſtra movere ſe poterit bono modo, tam propter omnia in veſtræ conſpectu magnitudinis recenſita, quam ex eo quod non eſt nobis in aliquo ruboroſum, remittendo quidquid ſerenitati noſtræ placuerit, de illis ſaltem quæ ad veſtram pertinentiam devenerunt per emtionem & munificentiam oſtendere liberalem, ut matrimonium hujuſmodi celebretur, præſertim, cum, ut ſupra præmiſimus, tantum ſit utile Franciæ domibus & Caſtellæ. Et hæc omnia prænarrata nobis præcepit nepos veſter dominus noſter infans, quod per nos veſtræ ſtrenuæ celſitudini narrarentur, affectans bonum & honores veſtros, ſicut avunculi, quem diligit in immenſum. Et ut iſtud factum ad finem proſperum deducatur, excellentiam veſtram intime deprecatur, quatenus in hoc facto velitis tales modos gerere, quos, prout non dubitat, ſcietis gerere ſicut decet, tam propter Dei ſervitium, quam propter utilitates non modicas, quæ inde ſequuntur, per quos factum hujuſmodi perficiatur honeſte, & ad finem veniat proſperum & optatum, velitiſque ſibi ambaxiatores veſtros cum ſufficienti pietate & declaratione finali intentionis veſtræ ad præfatum terminum deſtinare, ſicut id vos precari cum domino Raymundo miſerat ſupradicto, ad quem terminum mittet rex Aragoniæ ad ipſos ambaxiatores ſuos cum poteſtate & declaratione conſimilibus ſuper hoc, & ut ambaxiatores veſtri ſecurum tranſitum per Aragoniam habeant in Caſtellam, nos portamus ſalvi conductus regis Aragoniæ litteras pro eiſdem.

TESTAMENTUM JOHANNIS comitis Armaniaci Feſenciaci & Ruthenenſis.

Anno 1381. Ex ms. Colbertino.

IN nomine Domini. Amen. Noverint univerſi & ſinguli præſentes pariter & futuri, quod nos JOHANNES Dei gratia comes Armaniaci, Feſenciaci, Ruthenæ, & Kadrellenſis, vicecomesque Leomaniæ, Altivillaris, ac dominus terræ Rippariæ, die datæ præſentium infraſcripta, regnante ſereniſſimo & excellentiſſimo principe domino CAROLO Dei gratia Francorum rege, in præſentia notarii, & teſtium infraſcriptorum, conſiderantes quod propter delictum primi parentis humani generis ſucceſſio eſt tranſitoria & mortalis, vitaque humani generis eſt tamquam fœnum, & ejus gloria tamquam flos fœni, & quod nihil eſt certius morte, nihilque incertius hora

mortis, attendentes quod mors interdum ſubito evenit, volentes præoccupare ejus horam, & dum ſanitate per Dei gratiam in corpore & mente vigemus, de bonis & rebus noſtris diſponere, ne inter poſteros & ſucceſſores noſtros materia quæſtionis oriri poſſit. Ea propter facimus & facere volumus de præſenti noſtrum ultimum nuncupativum teſtamentum, ordinationem ac diſpoſitionem de bonis noſtris in modum qui ſequitur & formam; & licet in ſcriptis ad æternam rei memoriam præſens noſtrum teſtamentum redificamus per notarium infraſcriptum, proteſtamur expreſſe quod noſtrum intendimus facere teſtamentum nuncupativum, licet in ſcriptis per modum memoriæ redigamus, & licet de contentis in eo volumus fieri publica inſtrumenta. In primis ſiquidem ſignaculo ſanctæ crucis præpoſito, ut hoſtis humani, &c. *Hic ſequuntur legata pia.*

Item, ut facilius emendæ noſtræ ac legata noſtra, & prædeceſſorum noſtrorum, & quibus fuimus onerati, & quæ tamen non fuerint exſoluta exſolvant, volumus quod nobis defuncto, omnia noſtra debita leventur & exigantur per dictos executores noſtros deputandos, ab eis exacta in eorum manibus teneantur in præmiſſis exſolvendis, & per heredem noſtrum univerſalem, non occupentur, ut inde facilius dicta legata & emendæ exſolvantur.

Item, legamus & jure inſtitutionis relinquimus dilectiſſimæ & multum cariſſimæ Beatrici de Armeniaco filiæ noſtræ legitimæ & naturali, relictæ Gastonis de Fuxo filii quondam comitis Fuxi, totam dotem eidem per nos hactenus aſſignatam cum dicto quondam Gaſtone Fuxi filio naturali & legitimo dicti comitis Fuxi, & nihilominus decem millia Francos auri per noſtrum heredem univerſalem eidem ſolvendos, in quibus omnibus præmiſſis eamdem Beatricem filiam noſtram & naturalem facimus & inſtituimus heredem noſtram particularem, & cum præmiſſis ſit contenta de omnibus bonis noſtris, & nihil amplius petere poſſit.

Item, legamus & jure inſtitutionis relinquimus dilectiſſimo & cariſſimo filio noſtro Bernardo de Armaniaco legitimo & naturali locum noſtrum & baroniam noſtram *dels Angels* in Bigorra, cum omnibus juribus & ſingulis reditibus & pertinentiis ſuis univerſis: necnon etiam & locum & baroniam inſulæ *de Arbeyſſan* in Feſenſaco, cum omnibus & ſingulis ſuis juribus, reditibus & pertinentiis univerſis, nec non relinquimus dicto Bernardo filio noſtro jure inſtitutionis, prout ſupra, tria millia librarum Turonenſium parvorum rendualium perpetuo, ſibi & ejus voluntariis ac heredibus univerſis, quas volumus ſibi aſſideri per heredem noſtrum univerſalem infraſcriptum in terris noſtris comitatuum noſtrorum prædictorum in Vaſconia, & in Ruthino, non computatis ædificiis, nec homagiis in terra, nec vallis, nec foſſatis, nec nemoribus, aquis vel foreſtis, & prædicta omnia ſibi relinquimus una cum homagiis in terra ſibi aſſidenda contentis, ſeu pro ea fieri debitis, ac fidelitatis juramentis, honoribus, ſerviciis, franchiſis & liberis eo modo, pro quo nos de præſenti poſſidemus; hoc ſalvo quod voluimus, quod licet vaſſalli terræ per nos ſupra relictæ eidem Bernardo & etiam aſſidendæ per heredem noſtrum univerſalem infraſcriptum, quam volumus aſſidere in villis & caſtris noſtris: ita quod eidem tradantur villæ vel caſtra integraliter, prout ad nos pertinet. Ordinamus tamen & voluimus quod idem Bernardus de omnibus ſupradictis teneatur facere homagium, & fidelitatis juramentum præſtare dicto heredi noſtro univerſali infraſcripto, & ejus heredibus univerſis, & idem volumus fieri de ejuſdem Bernardi heredibus & ſucceſſoribus univerſis, retentis dicto Bernardo & ejus ſucceſſoribus omnimodis & juriſdictionibus & primariis cognitionibus a judicibus ordinariis ejuſdem Bernardi, & ejus ſucceſſorum ac ſuperioritate heredi noſtro univerſali, & ejus in perpetuum ſucceſſoribus in comitatibus, ubi dictæ terræ aſſidebuntur, ſemper ſalvis ac retentis, & quod dictus heres noſter univerſalis, & ejus in perpetuum ſucceſſores teneantur facere homagium de omnibus præmiſſis per nos eidem Bernardo relictis, ut eorum domino ſuperiori immediato, & in præmiſſis omnibus modis & formis ſupra per nos dicto Bernardo filio noſtro relictis, eumdem Bernardum filium noſtrum heredem particularem facimus, & volumus quod cum præmiſſis ſit contentus de omnibus bonis noſtris, & quod nihil amplius petere poſſit quacumque ratione & cauſa.

In omnibus autem comitatibus noſtris Armaniaci, Feſenſiaci & Ruthenæ, vicecomitatibuſque Leomaniæ, & Alti-Villaris, in terris Manhoaci & Rippariæ, Clizona, & Elzani & Baroniæ Mali-leonis, & in jure quod habemus ex diverſis cauſis, & in & ſuper comitatu Convenarum, in quo propter ſalvationem ejuſdem, & defenſionibus guerrarum, in dicto comitatu & contra ipſam exortis, in & pro quibus multas expenſas fecimus, pro quibus recuperandis magna remedia, jura, & actiones nobis competunt, & competere debent & poſſint, pro quibus dictus comitatus Convenarum eſt nobis obligatus, & in omnibus aliis bonis noſtris, mobilibus & immobilibus, villis, caſtris, fortaliciis, ac juribus & honoribus quibuſcumque, ubicumque ſint, & quocumque nomine computentur, ſalvis &

exceptis his de quibus intendimus diſponere in codicillis per nos fiendis, dilectiſſimum & cariſſimum filium noſtrum legitimum & naturalem JOHANNEM de Armaniaco comitem Convenarum facimus & inſtituimus heredem noſtrum univerſalem, ac ore noſtro proprio nominamus, & quod tenebitur ſolvere omnia legata noſtra, rancuras, & emendas, & prædeceſſorum noſtrorum, prout ſuperius fuit ordinatum; & ſi contingat dictam filiam noſtram BEATRICEM de Armaniaco decedere ſine liberis legitimis & naturalibus ex ſuo corpore & de legitimo matrimonio procreatis, volumus & ordinamus, quod ea quæ ſibi relinquimus, ad heredem noſtrum univerſalem ſupraſcriptum, ſeu ad ejus heredes revertantur. Et ſi dictus Bernardus de Armaniaco filius noſter nobis vivente vel mortuo decedebat, relicto filio legitimo & naturali ex ſuo corpore ex legitimo matrimonio procreato; tunc & eo caſu eumdem filium primogenitum dicti Bernardi, ſi habilis ſit ad ſuccedendum & extra religionem, eidem Bernardo ſubſtituimus in bonis per nos eidem relictis. Et ſi dictus primogenitus dicti Bernardi tempore mortis ejuſdem Bernardi non ſupervivebat, & extabat ex eodem Bernardo ſecundogenitus, habilis tamen ad ſuccedendum & extra religionem, tunc & eo caſu ſecundogenitum ſubſtituimus dicto Bernardo, & illo ſecundogenito deficiente ſine liberis maſculis ex ſe legitimo matrimonio procreatis, ſubſtituimus eidem tertiogenitum dicti Bernardi habilem tamen ad ſuccedendum: ita tamen quod volumus quod maſculus major ætate dicti Bernardi & ejus filiorum ſuccedat in ejus bonis ante alios quoſcumque, dum tamen ſit habilis ad ſuccedendum & extra religionem. Si vero dictus Bernardus decederet ſine liberis maſculis ex ſe ex legitimo matrimonio procreatis, & relictis filiabus, volumus & ordinamus quod dictæ filiæ maritentur condecenter in pecunia numerata, juxta conditionem & dignitatem ipſarum per dictum Bernardum, ſi tunc vivebat, alioquin per heredem noſtrum prædictum univerſalem, aut ejus heredes vel ſucceſſores univerſales, ad quos hereditas dicti Bernardi eo caſu eſt perventura, & in reliquis bonis dicti Bernardi deficientibus liberis maſculis dicti Bernardi, ſive liberis maſculis liberorum maſculorum ſuorum, ſubſtituimus dicto Bernardo filio noſtro dictum JOHANNEM noſtrum heredem univerſalem, & poſt ipſum ipſius heredes & ſucceſſores univerſales, ſi dictus Johannes filius noſter, & heres tunc ab hoc ſæculo migraſſet. Si vero dictus Johannes filius noſter & heres univerſalis decederet, nobis mortuo vel vivente, relictis ſibi filio vel filiis ex ſe & de legitimo matrimonio procreatis, tunc & in illo caſu filium primogenitum ejuſdem Johannis filii noſtri & heredis univerſalis, ſi habilis ad ſuccedendum & extra religionem exiſtat, eidem Johanni filio noſtro & heredi univerſali ſubſtituimus, & ſubſtitutum eſſe volumus, & eumdem heredem inſtituimus in hereditate & bonis noſtris. Si vero dictus filius primogenitus dicti Johannis filii noſtri & heredis univerſalis tempore mortis dicti Johannis primogeniti noſtri non extabat, & liberi maſculi ex eo extarent, tunc & eo caſu ſecundogenitum dicti primogeniti noſtri & heredis univerſalis ſubſtituimus dicto heredi noſtro univerſali; & illo non extante, tertiogenitum ſuum, ſi habilis exiſtat ad ſuccedendum & infra ſacros ordines promotus non exiſtat, & dicto tertiogenito non extante, & dicto primogenito quartogenitus ſic exiſtat, dicto heredi noſtro univerſali ſubſtituimus, & ſic per conſequens de aliis liberis maſculis dicti filii noſtri primogeniti, & aliis liberis maſculis ex dicto noſtro primogenito, ſeu aliis liberis ejuſdem maſculis obſervari voluimus ſucceſſive, ſic & taliter quod ſemper maſculus major ætate ex dicto primogenito ſeu ejus heredibus maſculis deſcendens ſit heres noſter in dictis comitatibus noſtris ſemper & ubique unitis, videlicet in comitatibus Armaniaci, Feſenſiaci & Ruthenæ, vicecomitatibus Leomaniæ & Alti-villaris, ac terris Manhoaci & Ripariæ, Elzani, & baroniæ Mali-leonis, abſque diviſione & alienatione earumdem rerum, quam fieri prohibemus ex cauſa ne de nomine noſtro & ſucceſſorum univerſalium noſtrorum & familia noſtra exeant, ſed perpetuo remaneant in nomine noſtro, & ſucceſſorum univerſalium noſtrorum cum nominibus & honoribus eorumdem. Et ſi quo caſu aliqua particularis terra, ſeu pars dictorum comitatuum vicecomitatuumque terrarum in alios transferetur, volumus quod ille, in quem transferetur, homagium facere teneatur dicto heredi noſtro univerſali, & ejus univerſalibus ſucceſſoribus cum fidelitatis juramento, taliter quod honor, nomen & dignitas ſemper remaneant & perpetuo penes heredem noſtrum univerſalem & penes noſtros perpetuo ſucceſſores univerſales, qui ſuccedent dictis comitatibus, vicecomitatibus & terris prædictis, juxta inſtitutiones & ſubſtitutiones per nos ſupra factas & inferius fiendas, & ſic in perſonis omnium ſucceſſorum univerſalium noſtrorum ex inſtitutis & ſubſtitutis noſtris deſcendentium voluimus perpetuo obſervari, ut melius nomen noſtrum comitum Armaniaci obſervari valeat cum honore. Si vero dictum JOHANNEM filium noſtrum heredem univerſalem nobis vivente vel mortuo decedere contingat ſine liberis maſculis ex ſe, & de legitimo matri-

Digitized by Google

monio procreatis, tunc & eo caſu ſubſtituimus dicto Johanni, & heredem noſtrum univerſalem eſſe volumus dictum Bernardum filium noſtrum, ſi tunc vivat, alioquin filium primogenitum dicti Bernardi filii noſtri, ſi idoneus & habilis exiſtat ad ſuccedendum & extra religionem, & dicto Bernardo filio noſtro & ejus primogenito non extantibus, ſecundogenitum dicti Bernardi filii noſtri, & dicto ſecundogenito non extante, tertiogenitum ſubſtituimus dicto heredi noſtro univerſali, & ſic deinceps obſervari volumus, quod ſemper primogenitus maſculus deſcendens ex dictis filiis noſtris ſecundum formam ſubſtitutionis per nos factam nobis, & eis ſuccedat in dictis comitatibus & vicecomitatibus & terris prædictis unitis modo ſupradicto, & abſque ſeparatione noſtri honoris & dignitatis, prout proximo fuit per nos ordinatum, quod obſervari volumus perpetuo, etiam in filiis filiorum, & ex eis deſcendentibus filiis quibuſlibetcumque. Et ſi contingeret quod ex dicto filio noſtro & herede univerſali, ſeu ejus filiis & aliis ejus ſucceſſoribus univerſalibus extarent filiæ & non filii, volumus quod illæ filiæ dotentur in pecunia numerata ſecundum ſtatum, conditionem & dignitatem eorumdem, abſque tamen eo quod nullo modo ipſas volumus ſuccedere in comitatibus & terris antedictis. Si vero contingeret dictos Johannem & Bernardum filios noſtros ambos decedere ſine liberis maſculis ex eis, & eorum quolibet ex legitimis matrimoniis deſcendentibus & de legitimo matrimonio procreatis, & liberum maſculum & liberorum maſculorum ſuorum, quod abſit, tunc & eo caſu ſubſtituimus dicto heredi noſtro univerſali filium primogenitum legitimum & naturalem dictæ filiæ noſtræ Beatricis de Armaniaco, ſi idoneus & habilis ad ſuccedendum exiſtat & extra religionem; alioquin dicto filio primogenito dictæ Beatricis non extante ſeu minus idoneo & habili exiſtente ſubſtituimus dicto heredi noſtro univerſali & ejuſdem heredibus univerſalibus noſtrum ſecundogenitum maſculum dictæ Beatricis filium legitimum & naturalem ex ſuo corpore, & de legitimo matrimonio procreatum, & dicto ſecundogenito non extante, vel inhabili exiſtente, tertiogenitum dictæ Beatricis, maſculum tamen ſubſtituimus, modo & forma prædictis: ita tamen quod eo caſu & caſibus, quo filius ex dicta Beatrice deſcendens ſuccederet, volumus quod teneatur portare cognomen & arma noſtra & ejus univerſales ſucceſſores abſque differentia aliquali armorum idem facere teneantur. Executores autem hujus noſtri ultimi teſtamenti & ultimæ voluntatis minime quoad præſens nominamus, declaramus, necnon ſpecificamus, eoſque adhuc ſuper dicta executione om-

A nium præmiſſorum nos aviſare intendimus, & deliberare & ordinare breviter per noſtros codicillos, vel aliter: quos executores ſufficientes ordinabimus in præmiſſis, idoneos tamen & potentes, qui dictam executionem velint & audeant executioni debitæ demandare, juxta tenorem noſtri præſentis ultimi nuncupativi teſtamenti, & ultimæ voluntatis, potentia heredum noſtrorum in aliquo non obſtante. Volumus tamen & noſtræ intentionis exiſtit, quod propter defectum declarationis dictorum executorum noſtrorum per nos nominatorum, hoc noſtrum B præſens teſtamentum ultimum ſeu ultima voluntas minime infringatur ullo modo, quin immo volumus & ordinamus quod dictum noſtrum præſens teſtamentum & ultima voluntas in ſuis robore & firmitate perpetuo permaneant, ac ſi dicti executores per nos nominandi in noſtris codicillis vel alias eſſent hic enumerati, & hoc noſtrum ultimum teſtamentum & noſtra ultima voluntas, quod & quam volumus valere jure teſtamenti nuncupativi, & ſi non valet, valebitve jure teſtamenti nuncupativi, volumus quod valeat jure codicillorum ſeu C donationis cauſa mortis, vel alterius cujuslibet ultimæ voluntatis, & ſi umquam aliud teſtamentum, ultimam voluntatem, aut codicillos fecimus, illud & illam & illos caſſamus, irritamus & annullavimus, & hanc noſtram præſentem ordinationem obſervari volumus perpetuo & jubemus, & rogamus teſtes infraſcriptos, ut hujus noſtri præſentis teſtamenti ſint memores, & recordes, & teſtes, qui præſentes fuerunt adhibiti & vocati & rogati per dictum dominum teſtatorem, videlicet dominus Guil- D lelmus Bovini operarius & canonicus eccleſiæ Ruthenæ, licentiatus in legibus, dominus Berengarius ad Nemo, dominus de Caſtro-Percio, Johannes de Carlato milites, religioſi viri magiſtri Guillelmus de Cannato & Petrus Aldeberti Prædicatores & magiſtri in ſacra pagina conventus Ruthenæ, magiſtri Petrus Ruffi baccalaureus in legibus, judex Montanorum Ruthenæ, & Petrus Valeta theſaurarius extraordinarius comitatus Ruthenæ, habitatores villæ & diœceſis Ruthenæ. Et ego Petrus Jovini notarius regius & dicti domini comitis, civis Caturci, qui requiſitus per dictum dominum teſtatorem de præmiſſis omnibus & E ſingulis recepi hoc præſens publicum teſtamentum in præſentia & teſtimonio quorum ſupra, & illud groſſari & in hanc publicam formam redigi feci per Geraldum de Calva-rupe clericum, notarium regium & coadjutorem meum, & ſigno meo ſolito quo utor auctoritate regia in publicis inſtrumentis ſequenti ſignavi manu mea propria primitus me ſubſcripto.

Acta fuerunt hæc omnia & ſingula ſupra-

Digitized by Google

dicta in caſtro de Gagia prope Ruthenam, die IV. menſis Januarii anno incarnationis dominicæ MCCCLXXXI. dicto domino Francorum rege regnante, & dicto domino comite in dictis ſuis comitatibus, vicecomitatibus, & terris dominante. Volentes tamen & ordinantes quod de præſenti teſtamento fiat & fieri poſſit unum publicum inſtrumentum & plura publica inſtrumenta, cuilibet legatario unum ad partem ſi voluerit, continens partem quamlibet eorum tangentem, abſque licentia judicis ſeu alterius, cum ſuis perſonæ quacumque ratione vel cauſa noſtro in duabus pellibus ad invicem conglutinatis, & conſtat de raſuris ſuperius factis in dictionibus & ſyllabis ubi dicitur vero de parvorum ſpecialiter comitum, jam ſuis, uni, odis comita, ſecundum eis, is, ſignatum Petrus Jovini.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS Francorum.

Dominum de Lebreto unum ex duodecim adhærentibus ſibi conſiliariis creat.

Anno 1381 *Ex mſ. Colbertino.*

CHARLES par la grace de Dieu roy de France, a nos amés & feaux threſoriers a Paris ſalut & dilection.

Comme par grand avis & meure deliberation de pluſieurs de noſtre ſang, des prelats nobles & autres, nous pour le bien, honneur & profit de nous, & le bon gouvernement de noſtre royaume, ayons du deuxiéme jour d'Octobre dernierement paſſé, nommé & ordonné aucuns de nos conſeillers juſques au nombre de douze, pour nous ſeure, eſtre entour de nous continuellement, adviſer, conſeiller, & ordonner bien & profitablement a leur pouvoir & beſoignes de noſtre royaume, qui nous ſurviennent de jour en jour, entre leſquels nos conſeillers noſtre tres-cher & tres-amé oncle, le ſire de Lebret en ſoit l'un, lequel ne les autres n'ont encore eu aucune taxation de gaiges par jour pour aider à ſoutenir leur eſtat, & faire les deſpens neceſſaires pour eux & leurs gens en alant, eſtant, & demeurant entour nous : ſavoir feſons que nous par l'avis & deliberation, qu'en eux avons ſur ce à noſtredit oncle, avons ordonné & taxé, ordonnons & taxons, par ces preſentes trente francx de gages par chacun jour, qu'il a eſté & ſera du nombre de noſdits conſeillers, outre & par-deſſus la penſion qu'il a de nous chacun an : ſi vous mandons que vous payez, ou faites payer à noſtredit oncle, ou a ſon certain commandement, tout ce qui luy eſt deub deſdits trente francx de gaiges pour chaſcune journée, qu'il vous certifiera par ſes lettres luy avoir eſté en noſtredit ſervice, depuis le huitieme jour d'Octobre, qu'il nous fiſt le ſerment pour le temps advenir, pour le pris deſſus dit, luy faciez faire preſt pour deux mois, & d'ilecques en avant ſatisfaction & payement pour le temps qu'il ſera en noſtredit ſervice, dont il vous certifiera, ſi comme deſſus eſt dit, & par rapportant ladite certification & quittance de luy avecques *vidimus* de ces preſentes pour une fois ſous ſeel royal, tout ce que ainſi luy aura eſté payé deſdits trente francx par jour, ſera alloüé es comptes de celuy, ou ceux à qui il appartiendra, par nos amés & feaux gens de nos comptes de Paris, non contreſtant ordonnances, mandemens, ou deffenſes au contraire. Donné au bois de Vincenes le XXVI. jour de Janvier l'an de grace MCCCLXXXI. le ſecond de noſtre regne.

Par le roy à la relation de meſſieurs les ducs de Bourgongne & de Bourbon. Signé BLANCHET.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS.

Dominum de Lebreto ſuum creat camerarium.

Anno 1381. *Ex mſ. Colbertino.*

CHARLES par la grace de Dieu roy de France à tous ceux qui ces lettres verront, ſalut.

Sçavoir faiſons, que nous attendans & conſiderans les ſervices, bons, & agreables, que noſtre tres-cher & tres-amé oncle, le ſeigneur de Lebret a fait longuement & loyaument à noſtre tres-cher ſeigneur & pere, que Dieu abſoille, & à nous auſſi fait ſans ceſſer, & eſperons que encore face ou temps à venir, en recompenſation deſdits ſervices, confiant plainement de ſon ſens & grand loyauté, iceluy avons fait, ordonné, & eſtabli ; faiſons, ordonnons & eſtabliſſons par ces preſentes grand chambellan de France, aux gaiges, droicts, profits, emolumens, libertez, affranchiſes accouſtumées, & à ce appartenant iceluy office apreſent vaquant par la mort du comte de Tancarville, que Dieu abſoille, duquel chambellanage noſtredit oncle nous a aujourd'huy fait foy & homage, auſquels, ſaufs noſtre droit & l'autruy, nous l'avons reçû, & auſſi nous avons fait ſerment à ce appartenant & accouſtumé. Si donnons en mandement à nos amez & feaux treſoriers & gens de nos comptes à Paris, & à tous nos autres officiers qui ce peut toucher, que noſtredit oncle deſdits gaiges, droicts, profits, emolumens, libertez & franchiſes appartenantes audit office facent, ſouffrent, & laiſſent joüir & uſer plainement, ſans luy donner aucun empeſchement au contraire. En teſmoing de ce nous avons fait mettre à ces preſentes noſtre ſeel ordonné en l'abſence du grand. Donné en noſtre chaſtel

Digitized by Google

du bois de Vincenes le XVI. jour de Mars A l'an de grace MCCCLXXXI. & de noſtre regne le ſecond.

Et ſur le replis. Par le roy en ſon Conſeil ordonné. Signé. . . .

EPISTOLA B. EPISCOPI Ruthenenſis ad comitem Armaniaci.

Monet eum de pluribus ducem Andegavenſem ſpectantibus.

Circa 1381. Ex mſ. Colbertino.

MOn tres-cher & redoutable ſeigneur, depuis que je vous ai eſcrit l'autre lettre, monſieur Raymond Bernard Flamene eſt venu de la part de monſieur d'Anjou, lequel a dit entr'autres choſes, que monſieur d'Anjou ſeroit ici ſans faute le dix ou douze de ce mois, car il devoit partir hier de Tours, & que ſon droit chemin eſt de venir en cette ville ſans plus retourner en France, mais qu'il ſe preparera ici, & prendra du depuis ſon chemin pour aller en [a] Italie. Monſieur l'eveſque de Caſtres (a) ſera aujourd'huy à l'heure de diſner en cette ville de la part du roy & de monſieur d'Anjou, & l'eveſque d'Agen & monſieur P. Girard ſeront ici demain à une heure pour monſieur d'Anjou*, & l'eveſque de Geneve demeure à Paris juſques à ce que monſieur le Camerlhenc ſoit venu, & meſſire George de Marlhe ne part point d'auprés de monſieur d'Anjou, mais il eſt toujours avec luy.

Monſieur Raymond Bernard deſſus dit s'en va, monſeigneur, de la part du roy & de monſieur d'Anjou, lequel requerera trois choſes, premierement de ligues generales entre eux, ſecondement de particulieres contre Karlhe de la Pas, troiſiemement de Galeas & de Naoillis, & s'ils ne veulent faire rien de cecy, je crois qu'il [b] les deffiera. Monſieur d'Agen (b) s'en ira bientôt aprés qu'il ſera ici, en Savoye, & de là à Milan & à Florence, & en d'autres lieux notables d'Italie avec certaines ambaſſades, leſquelles je ne ſçay point encores, ſi elle ſont en general, car il n'eſt point encore venu.

Monſeigneur Jehan de Folhola a beaucoup & ſavement parlé avec noſtre ſeigneur le pape; & l'on s'etonne comme il a fait cardinal un couſin propre du comte de Foix, qui luy a fait de petits ſervices, & luy a rendu peu d'obeiſſance; & certainement pluſieurs choſes à votre honneur, monſeigneur, car j'y fus auſſi-toſt, & il n'y avoit autre homme que le pape & luy & moy, & en verité, monſeigneur, noſtre ſeigneur le pape reſpondit fort gracieuſement, & avec beaucoup d'honneur pour vous, diſant que le comte de Foix ne luy a point fait plaiſir depuis long-temps, & ne luy a dit rien qu'en ſe mocquant; & pour vous, monſeigneur, il dit qu'il n'y avoit trouvé depuis long-temps que tout bien, honneur, & verité, & obeiſſance, & qu'il vous feroit volontiers plaiſir, & du fait de monſieur Jehan de Bolvenha mondit ſeigneur le pape lui a auſſi bien affectueuſement parlé, & l'autre à lui, auſſi monſeigneur, comme ledit Jehan vous dira plus amplement; monſeigneur je ne vous ecris rien preſentement, mais je prie Dieu qu'il vous donne bonne vie & longue, & qu'il vous tienne en ſa ſainte grace. Monſeigneur je me recommande a vous auſſi humblement que je puis, & vous prie, monſeigneur, que vous m'ayez pour recommandé, moi, ma terre, & mes affaires, &c. & tous les miens. Eſcrite de ma main propre a Avignon le premier jour de Febvrier. *Et plus bas eſt eſcrit*: Le tout voſtre humble (c) B. eveſque de Rodes. *Et au-deſſus eſt eſcrit*, A mon tres-cher & fort redoutable [c] ſeigneur, à monſeigneur le comte d'Armaignac.

PROCURATIO ad contrahendum matrimonium nomine Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mediolanenſis cum primogenita Johannis comitis Armaniaci.

Anno 1382. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejuſdem MCCCLXXXII. indictione V. ſecundum conſuetudinem civitatis Mediolani, die X. menſis Januarii. Pateat univerſis & ſingulis hoc præſens publicum inſtrumentum inſpecturis, quod in præſentia mei notarii & notariorum & teſtium infra ſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum, ſpectabilis & egregius miles dominus CAROLUS vicecomes, natus magnifici & excelſi domini, domini BERNABOVIS vicecomitis domini Mediolani, Brixiæ, Pergami, Cremonæ, Laudæ, Parmæ . . . imperialis vicarius generalis, in præſentia, voluntate & conſenſu præfati magnifici domini genitoris ſui conſentientis, ac parabulam & licentiam dantis præfato domino CAROLO nato ſuo infra ſcripta omnia & ſingula faciendi & complendi, ſponte & ex certa ſcientia, non revocando propterea aliquod aliud procuratorium factum in perſonam infra ſcripti Rugerii Canis ſuper aliis negotiis, fecit, conſtituit & ordinavit, ac

(a) Is erat Elias de Donzenaco ex illuſtri apud Lemovices gente Ventedorenſi ortus, qui præfuiſſe ſedi Caſtrenſi dicitur ab anno 1375. ad 1383.

(b) Johannes Belveti creatus epiſcopus Agennenſis anno 1374.

(c) Deſignatus prima nominis littera epiſcopus Ruthenenſis alius non videtur fuiſſe quam Bertrandus Raffin, qui Avenione in comitatu Gregorii XI. diu manſerat.

Digitized by Google

dicta in caſtro de Gagia prope Ruthenam, die IV. menſis Januarii anno incarnationis dominicæ MCCCLXXXI. dicto domino Francorum rege regnante, & dicto domino comite in dictis ſuis comitatibus, vicecomitatibus, & terris dominante. Volentes tamen & ordinantes quod de præſenti teſtamento fiat & fieri poſſit unum publicum inſtrumentum & plura publica inſtrumenta, cuilibet legatario unum ad partem ſi voluerit, continens partem quamlibet eorum tangentem, abſque licentia judicis ſeu alterius, cum ſuis perſonæ quacumque ratione vel cauſa noſtro in duabus pellibus ad invicem conglutinatis, & conſtat de raſuris ſuperius factis in dictionibus & ſyllabis ubi dicitur vero de parvorum ſpecialiter comitum, jam ſuis, uni, odis comita, ſecundum eis, is, ſignatum Petrus Jovini.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS Francorum.

Dominum de Lebreto unum ex duodecim adhærentibus ſibi conſiliariis creat.

Anno 1381. Ex mſ. Colbertino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France, a nos amés & feaux threſoriers a Paris ſalut & dilection.

Comme par grand avis & meure deliberation de pluſieurs de noſtre ſang, des prelats nobles & autres, nous pour le bien, honneur & profit de nous, & le bon gouvernement de noſtre royaume, ayons du deuxiéme jour d'Octobre dernierement paſſé, nommé & ordonné aucuns de nos conſeillers juſques au nombre de douze, pour nous ſeure, eſtre entour de nous continuellement, adviſer, conſeiller, & ordonner bien & profitablement a leur pouvoir & beſoignes de noſtre royaume, qui nous ſurviennent de jour en jour, entre leſquels nos conſeillers noſtre tres-cher & tres-amé oncle, le ſire de Lebret en ſoit l'un, lequel ne les autres n'ont encore eu aucune taxation de gaiges par jour pour aider à ſoutenir leur eſtat, & faire les deſpens neceſſaires pour eux & leurs gens en alant, eſtant, & demeurant entour nous: ſavoir feſons que nous par l'avis & deliberation, qu'en eux avons ſur ce à noſtredit oncle, avons ordonné & taxé, ordonnons & taxons, par ces preſentes trente francx de gages par chacun jour, qu'il a eſté & ſera du nombre de noſdits conſeillers, outre & par-deſſus la penſion qu'il a de nous chacun an: ſi vous mandons que vous payez, ou faites payer à noſtredit oncle, ou a ſon certain commandement, tout ce qui luy eſt deub deſdits trente francx de gaiges pour chaſcune journée, qu'il vous certifiera par ſes lettres luy avoir eſté en noſtredit ſervice, depuis le huitieme jour d'Octobre, qu'il nous fiſt le ſerment pour le temps advenir, pour le pris deſſus dit, luy faciez faire preſt pour deux mois, & d'ilecques en avant ſatisfaction & payement pour le temps qu'il ſera en noſtredit ſervice, dont il vous certifiera, ſi comme deſſus eſt dit, & par rapportant ladite certification & quittance de luy avecques *vidimus* de ces preſentes pour une fois ſous ſeel royal, tout ce que ainſi luy aura eſté payé deſdits trente francx par jour, ſera alloüé es comptes de celuy, ou ceux à qui il appartiendra, par nos amés & feaux gens de nos comptes de Paris, non contreſtant ordonnances, mandemens, ou defenſes au contraire. Donné au bois de Vincenes le XXVI. jour de Janvier l'an de grace MCCCLXXXI. le ſecond de noſtre regne.

Par le roy à la relation de meſſieurs les ducs de Bourgougne & de Bourbon. Signé BLANCHET.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS.

Dominum de Lebreto ſuum creat camerarium.

Anno 1381. Ex mſ. Colbertino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France à tous ceux qui ces lettres verront, ſalut.

Sçavoir faiſons, que nous attendans & conſiderans les ſervices, bons, & agreables, que noſtre tres-cher & tres-amé oncle, le ſeigneur de Lebret a fait longuement & loyaument à noſtre tres-cher ſeigneur & pere, que Dieu abſoille, & à nous auſſi fait ſans ceſſer, & eſperons que encore face ou temps à venir, en recompenſation deſdits ſervices, confiant plainement de ſon ſens & grand loyauté, iceluy avons fait, ordonné, & eſtabli; faiſons, ordonnons & eſtabliſſons par ces preſentes grand chambellan de France, aux gaiges, droicts, profits, emolumens, libertez, affranchiſes accouſtumées, & à ce appartenant iceluy office apreſent vaquant par la mort du comte de Tancarville, que Dieu abſoille, duquel chambellanage noſtredit oncle nous a aujourd'huy fait foy & homage, auſquels, ſaufs noſtre droit & l'autruy, nous l'avons reçû, & auſſi nous avons fait ſerment à ce appartenant & accouſtumé. Si donnons en mandement à nos amez & feaux treſoriers & gens de nos comptes à Paris, & à tous nos autres officiers qui ce peut toucher, que noſtredit oncle deſdits gaiges, droicts, profits, emolumens, libertez & franchiſes appartenantes audit office facent, ſouffrent, & laiſſent joüir & uſer plainement, ſans luy donner aucun empeſchement au contraire. En teſmoing de ce nous avons fait mettre à ces preſentes noſtre ſeel ordonné en l'abſence du grand. Donné en noſtre chaſtel

du bois de Vincenes le XVI. jour de Mars l'an de grace MCCCLXXXI. & de noſtre regne le ſecond.

Et ſur le replis. Par le roy en ſon Conſeil ordonné. Signé. . . .

EPISTOLA B. EPISCOPI Ruthenenſis ad comitem Armaniaci.

Monet eum de pluribus ducem Andegavenſem ſpectantibus.

Circa 1381. Ex mſ. Colbertino.

MOn tres-cher & redoutable ſeigneur, depuis que je vous ai eſcrit l'autre lettre, monſieur Raymond Bernard Flamene eſt venu de la part de monſieur d'Anjou, lequel a dit entr'autres choſes, que monſieur d'Anjou ſeroit ici ſans faute le dix ou douze de ce mois, car il devoit partir hier de Tours, & que ſon droit chemin eſt de venir en cette ville ſans plus retourner en France, mais qu'il ſe preparera ici, & prendra du depuis ſon chemin pour aller en [a] Italie. Monſieur l'eveſque de Caſtres (a) ſera aujourd'huy à l'heure de diſner en cette ville de la part du roy & de monſieur d'Anjou, & l'eveſque d'Agen & monſieur P. Girard ſeront ici demain à une heure pour monſieur d'Anjou*, & l'eveſque de Geneve demeure à Paris juſques à ce que monſieur le Camerlhenc ſoit venu, & meſſire George de Marlhe ne part point d'auprés de monſieur d'Anjou, mais il eſt toujours avec luy.

Monſieur Raymond Bernard deſſus dit s'en va, monſeigneur, de la part du roy & de monſieur d'Anjou, lequel requerera trois choſes, premierement de ligues generales entre eux, ſecondement de particulieres contre Karlhe de la Pas, troiſiemement de Galeas & de Naoillis, & s'ils ne veulent faire rien de cecy, je crois qu'il [b] les deffiera. Monſieur d'Agen (b) s'en ira bientôt aprés qu'il ſera ici, en Savoye, & de là à Milan & à Florence, & en d'autres lieux notables d'Italie avec certaines ambaſſades, leſquelles je ne ſçay point encores, ſi elle ſont en general, car il n'eſt point encore venu.

Monſeigneur Jehan de Folhola a beaucoup & ſavement parlé avec noſtre ſeigneur le pape; & l'on s'etonne comme il a fait cardinal un couſin propre du comte de Foix, qui luy a fait de petits ſervices, & luy a rendu peu d'obeiſſance; & certainement pluſieurs choſes à votre honneur, monſeigneur, car j'y fus auſſi-toſt, & il n'y avoit autre homme que le pape & luy & moy, & en verité, monſeigneur, noſtre ſeigneur le pape reſpondit fort gracieuſement, & avec beaucoup d'honneur pour vous, diſant que le comte de Foix ne luy a point fait plaiſir depuis long-temps, & ne luy a dit rien qu'en ſe mocquant; & pour vous, monſeigneur, il dit qu'il n'y avoit trouvé depuis long-temps que tout bien, honneur, & verité, & obeiſſance, & qu'il vous feroit volontiers plaiſir, & du fait de monſieur Jehan de Bolvenha mondit ſeigneur le pape lui a auſſi bien affectueuſement parlé, & l'autre à lui, auſſi monſeigneur, comme ledit Jehan vous dira plus amplement; monſeigneur je ne vous ecris rien preſentement, mais je prie Dieu qu'il vous donne bonne vie & longue, & qu'il vous tienne en ſa ſainte grace. Monſeigneur je me recommande a vous auſſi humblement que je puis, & vous prie, monſeigneur, que vous m'ayez pour recommandé, moi, ma terre, & mes affaires, &c. & tous les miens. Eſcrite de ma main propre a Avignon le premier jour de Febvrier. *Et plus bas eſt eſcrit*: Le tout voſtre humble (c) B. eveſque de Rodes. *Et au-deſſus eſt eſcrit*, A mon tres-cher & fort redoutable ſeigneur, à monſeigneur le comte d'Armaignac. [c]

PROCURATIO ad contrahendum matrimonium nomine Caroli filii Bernabovis vicecomitis Mediolanenſis cum primogenita Johannis comitis Armaniaci.

Anno 1382. Ex mſ. Colbertino.

IN nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejuſdem MCCCLXXXII. indictione v. ſecundum conſuetudinem civitatis Mediolani, die x. menſis Januarii. Pateat univerſis & ſingulis hoc præſens publicum inſtrumentum inſpecturis, quod in præſentia mei notarii & notariorum & teſtium infra ſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum, ſpectabilis & egregius miles dominus CAROLUS vicecomes, natus magnifici & excelſi domini, domini BERNABOVIS vicecomitis domini Mediolani, Brixiæ, Pergami, Cremonæ, Laudæ, Parmæ . . . imperialis vicarius generalis, in præſentia, voluntate & conſenſu præfati magnifici domini genitoris ſui conſentientis, ac parabulam & licentiam dantis præfato domino CAROLO nato ſuo infra ſcripta omnia & ſingula faciendi & complendi, ſponte & ex certa ſcientia, non revocando propterea aliquod aliud procuratorium factum in perſonam infra ſcripti Rugerii Canis ſuper aliis negotiis, fecit, conſtituit & ordinavit, ac

(a) Is erat Elias de Donzenaco ex illuſtri apud Lemovices gente Ventedorenſi ortus, qui præfuiſſe ſedi Caſtrenſi dicitur ab anno 1375. ad 1383.

(b) Johannes Belveti creatus epiſcopus Agennenſis anno 1374.

(c) Deſignatus prima nominis littera epiſcopus Ruthenenſis alius non videtur fuiſſe quam Bertrandus Raffin, qui Avenione in comitatu Gregorii XI. diu manſerat.

Digitized by Google

facit, conſtituit & ordinat nobilem virum Rogerium Canem præſentem, & mandatum ſponte ſuſcipientem, ſuum verum, certum, legitimum procuratorem, miſſum, ac nuncium ſpecialem, & quicquid melius dici & eſſe poteſt ſpecialiter ad tractandum, & ventilandum, & contrahendum ſponſalia, ac etiam perficiendum matrimonium per verba de præſenti pro ipſo ſpectabili & egregio milite domino CAROLO & ejus nomine, cum ſpectabili & inclyta domina primogenita illuſtris principis domini JOHANNIS comitis Armeniaci, quocumque nomine nuncupetur, necnon ſponſalia cum præfato domino comite, & in ipſam dominam conſentiendum; & ut tamquam in ipſius domini CAROLI veram & legitimam uxorem, & ad recipiendum ab ipſa domina conſenſum tam per verba de præſenti, quam de futuro reciprocà. Similiter pro dicto matrimonio & ſponſalibus contrahendis & perficiendis, & ad ſubarrandum & diſponſandum cum anulo præfatam dominam, & ut & tamquam veram & legitimam uxorem præfati domini Caroli, & ad ſolemniter promittendum quod præfatus dominus Carolus tractabit & perpetuo reputabit & habebit præfatam dominam pro ſua vera conſorte & uxore legitima, & ad ſimilem promiſſionem reciprocam recipiendum a præfata domina, videlicet quod ipſa domina perpetuo habebit, tractabit & reputabit præfatum dominum Carolum pro ſuo vero & legitimo marito, ad quælibet alia, utilia & neceſſaria pro dicto matrimonio contrahendo & ſolemniter perficiendo, facienda & complenda cum omnibus & ſingulis promiſſionibus & obligationibus & juramentis, ſolemnitatibus, & clauſulis opportunis. Item, ad conveniendum & paciſcendum cum præfata domina ſeu legitima perſona pro ea, necnon cum præfato domino genitore ſuo, de dote per eam ſeu cum conſtituenda, danda & ſolvenda præfato domino Carolo de quantitate & qualitate dotis ac jocalium & furnimentorum eidem viro ſuo dandorum, prout eidem procuratori ſuo videbitur convenire, & prout convenerit cum prælibato domino comite, vel ut ſupra altera perſona legitima ejus nomine, necnon ad recipiendum a certo illuſtre principe domino comite Armeniaci, necnon a præfata domina & etiam a qualibet legitima perſona pro eis & quolibet eorum, quaſlibet promiſſiones, & obligationes, & conventiones nomine & vice, & ad utilitatem ipſius domini Caroli & præfatæ dominæ, & cujuſlibet eorum, & hæc omnia cum illis pactis, modis, formis, tenoribus, ſacramentis, obligationibus perſonalibus, & realibus renuntiationibus, & ſolemnitatibus, & clauſulis de quibus, & prout dicto procuratori videbitur & placuerit, & prout partes etiam convenerint, &

A pro præmiſſis & eorum occaſione obligandum præfatum dominum Carolum & bona præfati domini Caroli præſentia, & futura & generaliter ad omnia alia & ſingula facienda, quæ in prædictis & circa prædicta & connexis & dependentibus ab eis, & quæ facient ſeu tangant, quomodolibet negotium ſupradictum, fuerint utilia & neceſſaria, & dicto procuratori ſuo videbitur expedire, etiamſi in eis requireretur ſpeciale vel magis ſpeciale mandatum, promittentes ſolemniter præfatus, magnificus & excelſus dominus dominus BERNABOS, dominus Mediolani, & præfatus dominus CAROLUS natus ejus, & quilibet eorum mihi notario infra ſcripto, ut publicæ perſonæ ſtipulanti & recipienti nomine & vice & ad partem & utilitatem præfatæ dominæ, & cujuſlibet perſonæ cujus intereſt aut intereſſe poterit quomodolibet in futurum, ſe & ſua bona pignori obligando, perpetuo firmum & ratum & gratum habere & tenere, attendere & obſervare, quicquid per dictum procuratorem ſuum actum, dictum, ſeu geſtum fuerit in prædictis, & circa prædicta & quodlibet prædictorum, & dictum ſuum procuratorem aliquo tempore non revocare: dans & concedens dictus conſtituens dicto ſuo procuratori plenum, liberum, generale & ſpeciale mandatum, cum plena, libera & generali adminiſtratione in prædictis & circa prædicta, & quolibet prædictorum; renuntiando inſuper exceptioni prædictorum omnium & ſingulorum non ita actorum & factorum, & omni probationi & defenſioni in contrarium, & de prædictis præfatus magnificus dominus Mediolani, & præfatus dominus CAROLUS, & quilibet eorum mandaverunt per me Thomam de capitaneis de Vicomercato notarium & cancellarium præfati domini publicum confici inſtrumentum, & ſigillorum ſuorum appenſione muniri in robur & teſtimonium præmiſſorum: quod quidem procuratorium duret & durare debeat uſque ad menſes quatuor proxime futuros tantum & non ultra. Actum Mediolani in aula habitationis præfati domini domini Bernabovis ... ſub ſalla inferiori reſpicienti verſus urolium (a) [a] præfati domini, præſentibus pro ſecundis notariis Geuffredoto Liprando filio quondam Zambell. & Johannino de Cermonate filio quondam Dionyſii, ambobus civitatis Mediolani notariis, interfuerunt ibi teſtes nobilis & ſapiens vir dominus Beltramotus de Ferrariis legum doctor, filius quondam domini Jacobi dicti Comelli, Johannolus de Madiis filius quondam domini Mirani, Anriginus de Cremona, filius quondam domini Cabrii, & Rurigonus de Meſer filius

(a) Quid ſit Urolium apud nullos reperi auctores, ſed ſi conjecturis locum dare vacat, urolium idem eſſe exiſtimo ac focum a voce *uro*.

quondam

quondam Beltrami omnes tres camerarii præfati domini comitis civitatis Mediolani notarii idonei vocati & rogati, &c.

Et ego Thomas, &c.

LITTERÆ PETRI EPISCOPI Atrebatenſis.

De celebratis ab eo exequiis comitiſſæ Arteſiæ in eccleſia ſancti Vedaſti abſque præjudicio privilegiorum monaſterii

Anno 1382. Ex mſ. Vedaſtino.

PETRUS miſeratione divina epiſcopus Atrebatenſis omnibus præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino.

Cum contigiſſet nos in eccleſia S. Vedaſti Atrebatenſis miſſam celebraſſe de defunctis pro exequiis nobiliſſimæ dominæ dominæ comitiſſæ Artheſienſis, ac in eadem eccleſia munus benedictionis aſtante populo impendiſſe. Nolumus quod per hoc abbati & conventui ſeu eccleſiæ S. Vedaſti Atrebatenſis aliqualiter præjudicium generetur, nec nobis epiſcopo Atrebatenſi aut ſucceſſoribus noſtris aliquod jus novum per hoc acquiratur. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Datum & actum Atrebati in hoſpitio noſtro menſis Aprilis die XVI. anno Domini MCCCLXXXII. ſic ſignatæ J. *Mauroy.*

EPISTOLA JOHANNIS de S. Hyppolito ad Nicolaum *de Guarco* inclytum Januenſium ducem.

Hortatur ad bellum Venetis inferendum.

Anno 1382. Ex ſchedis Mabillonii.

SEntire jam videor, princeps inclyte, apud vulgares parumque capitis viros, me tibi, quod ſanguinem & bella ſuaſerim, reum agi. Aſt errant, imo, ut rectius dixerim, inſaniunt. Nondum enim quod velim intelligentes judicant, meque de ſapientiſſimo opere inſipienter lapidant, & ut Mantuani vatis teſtimonio fruar,

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Sed quid mihi? nugas & opiniones ſuas tanti pendo, quanti dignas apud Anneum didici? quæ cum ſcio, non probat populus, quæ probat populus ego neſcio. Ipſi igitur in dementia ſua ſeneſcant. Tu autem, qui ſolus mihi pro populo ſatis es, hæc adverte. Non veni, ut ipſi autumant, ponere gladium, ſed pacem, dico tuam & perpetuam, ad quam non hæc ficta & ſimulata tranquillitas velit. Violentia pax iſta eſt, nec aliud quam inſidias & dolos paritura. Jacent æmuli, ut fortiores reſurgant; pacem laudant, ut potentius bellum inſtaurent; amicantur, ut magis inimici fiant. Denique nihil conſulunt, nihil aliud mente ſua verſantur, niſi ut decipiant & offendant. Crede mihi, hoc opus, hic labor eſt. Non patere, obſecro, ut titulis tuis inſcribi poſſit, quod pene Andreæ Contareno adverſario tuo contigit, contigiſſetque ſi tuis qui Cluſiæ præerant æquoris ita placuiſſet cuſtodia, ſicut Paduanorum collium placuere vineta. Quid enim duci infelicius? quid etiam turpius, quam potentiſſimæ patriæ libertatem non tueri, ſubque magiſtratu ſuo florentem rempublicam debilitari? Non expedit, ut de inimicorum viribus hæſites, ſi quid ipſi conſulte differunt, tu mature præoccupes. Non vides quot aſtutiis ad replendos vacuati ærarii fiſcos per fas & nefas diligenter intendunt? Adde quod abominanda infidelium & barbarorum conſortia exitio tuo inceſſanter exquirunt. Quid quod Tenedon oppidum, pro quo hinc & inde tam acre bellum ortum eſt, nulla pactæ juratæque fidei reverentia, nulloque ſolemniſſimæ pacis fœdere converſi, Sabaudiani arbitrio comitis exhibere negligunt? Seditionem propriam aliena defectione velantes, & quod impudentius eſt, ſceleri ſcelus addentes, ut de te etiam majus faciant, bellum Zanatio edixerunt, hoſtem publicum ſanxerunt, naves & galeas armamentis inſtruxerunt; caſtro validiſſimo expugnationem invictiſſimoque obſidionem minantur. O miſerum te, miſerioremque Januam, ſi Venetorum animos ultionis avidos ad celſiorem gradum ſpirare permiſeris. Dic, quæſo, quonam conſilio ſperare potes in felicitate ſua pacem, ſi fracti & victi in mediis ærumnis calcitrant, firmataque fœdera non obſervant? Opinor fortaſſe in clementia innataque pietate ſuæ fidei? Vane credis, fortia habent ingenia, immites, ſuperbi, pravi, ingratique ſunt, neminem diligunt, numquam injuriarum obliviſcuntur, ut de ineptiis eorum breviter diſſeram, numquam pepercerunt, numquam calamitatem compaſſi ſunt, & quod auditu horrendum eſt, adoleſcentulos ſuos ad ſævitiam vindictamque inſtruunt, ſcriptarum injuriarum codices legendos diſcendoſque tradunt, quaſi de natura diffidant, & nutrituram ſane non neceſſariam quaſi gladio Verien. addant. Aſpice demum quas grates ex acceptis beneficiis Florentinis agunt, quos tamdiu deluſos, & tamdiu per verba ductos in tantæ jacturæ diſpendio, non ſine execranda ſui nominis ſugillatione periclitari ſinunt. Quid igitur inimicis ab eiſdem ſperare licet, ſi amicis & beneficis ſic retribuunt? Provide, vir inſignis, Naſonis fruere conſilio:

Principiis obſta, ſero medicina paratur,
Cum mala per longas convaluere moras.

Lege, incipe, exue mucronem, & interfice, maliſque legem dare, quam accipere, bello utendum eſt, ſine quo nec bonam nec duraturam pacem habiturus es. Sanctius eſt

reſecare mala, quam fovere; nec mulierem eſſe decet, ubi virum caſus exigit: & ſi nec publica nec privata movet pietas, propriiſque honoris dulcedo futuræ ſaltem poſteritatis miſerere; quam non ſolum ad fœdiſſimam ſervitutem, verum ad crucem & laqueos jam diu Venetorum cenſura mulctavit. Vale, utere fortuna dum vacat. Datum Tridenti IV. Septembris anno milleſimo CCCLXXXII.

Tuus JOHANNES DE S. YPOLITO.

EPISTOLA BEATRICIS de Armaniaco ad comitem Armaniacum patrem ſuum.

Certum eum facit de ſuo ſuorumque proſpero ſtatu.

Ex mſ. Colbertino.

MOnſieur, je me recommande a voſtre grace le plus humblement que je puis, & plaiſe vous ſavoir que le plus grand plaiſir que j'ai eu en ce monde eſt de ſavoir voſtre bon eſtat, lequel plaiſe a noſtre Seigneur qu'il ſoit tel que je le deſire. Parquoy je vous prie tant cherement que je puis, que le plus ſouvent que vous pourrez vous me le feſſiez ſavoir, car vous me fairez le plus grand plaiſir du monde, ſi vous voulez ſavoir noſtre eſtat. Plaiſe vous ſavoir que le Seigneur BERNABO, madame REGINE, ſes enfans, monſeigneur meſſire CHARLES & moi & noſtre fils ſommes bien la mercy noſtre Seigneur. Monſeigneur Rogier s'en va de par de-là, lequel me fait tous les jours tous les plaiſirs qu'il peut, parquoi je vous prie ſi cherement que je puis, que pour l'amour de moy vous vueilliez l'avoir pour recommandé. Ledit Rogier vous dira des nouvelles de par deça. Monſeigneur, noſtre Seigneur vous donne bonne & longue vie. Eſcrit a Milan le XII. jour de Fevrier.

Et au deſſus eſt eſcrit: A monſeigneur.

EPISTOLA REGIS ad comitem Armaniacum.

Ut ex munitionibus hoſtes exire quam cito procuret.

DE PAR LE ROY.

Ex mſ. Colbertino.

TRes-cher & feal couſin, pour ce que nous ſavons que vous deſirez ſavoir noſtre bon eſtat, ſachiez que a la façon de ceſtes, nous & noſtre compagne la reyne eſtions en bonne ſanté, la mercy notre ſeigneur, qui pareillement nous doint oüir de vous. Tres-cher & feal couſin, noſtre amé & feal chambellan Jehan de Blayſi nous a eſcrit la bonne diligence que vous avez eüe au fait des vuides des forteresſes, occupées A par nos ennemis au pays de par delà, moyennant laquelle il a eſperance, que au plaiſir de noſtre ſeigneur, leſdites vuides ſeront vriefvement parfaites & accomplies: ſi vous prions, tres-cher & feal couſin, que en continuant ce que fait en avez, vous vueillez en ce tellement travailler, que vriefvement la choſe puiſſe prendre bonne & finale concluſion, au plaiſir & profit de nous & de nos pays, & que nous en puiſſions oüir bonne nouvelle, car ce nous ſera tres-ſingulier & ſpecial plaiſir. Auſſi tres-cher & feal couſin, nous a ecrit noſtredit chambellan, qu'il B eſt neceſſaire que de certaines ſommes d'argent que vous aviez reçue oultre & pardeſſus ce que nous & nos pays vous devions pour le fait deſdites vuides, vous faites haſtivement finance pour ledit fait, afin que nos ſujets & pays n'y ayent aucun dommage. Si vous prions, tres-cher & feal couſin, que de trouver icelles ſommes, & a preſter vous vueilliez faire la meilleure & plus grand diligence, que vous pourrez, & nous ecrivons audit noſtre chambellan, qu'il vous en parle & pourſuie ladite finance diligemment par devers vous, afin que par C deffaut d'icelles, l'accompliſſement d'icelles vuides, ne ſoit aucunement retardé, ou empêchez, & que nos pays & ſujets ni ayent aucun dommage, comme dit eſt, & nous reſerve ce que fait en aurez avec l'eſtat & les nouvelles de par delà, s'aucun en y ſurviennent. Donné à Paris le premier jour de Febvrier. *Signé* MAULOUE'.

EPISTOLA CAROLI REGIS Francorum ad comitem Armaniacum.

D *Cum optet Petrum Ano ad abbatialem dignitatem monaſterii Grandis-Silvæ promoveri, orat ne votis ſuis obſiſtat, eam pro Gimundi abbate poſtulando.*

DE PAR LE ROY.

Ex mſ. Colbertino.

TRes-cher & feal couſin, nous avons entendu que combien que noſtre bien-amé maiſtre Pierre Ano religieux de l'abbaye de (a) Grant-Silve, maiſtre en theologie & procureur general de l'Ordre de Ciſteaux en cour de Rome ait eſté par la E voye du S. Eſprit eſleu en abé paſteur de ladite abaye, & que par pluſieurs fois ayons ecrit & ſupplié à notre S. Pere, que ladite election lui plût avoir agreable, ou d'icelle abaye luy plenement pourvoir. Neanmoins vous vous eſtes efforcié & efforcez de vouloir avoir & obtenir ladite abaye pour l'abé de Gimont, en voulant empêcher & venir contre l'effect de cette beſoingne, que nous avons entrepriſe, & que nous deſirons de

(a) Grandis-Silva inſigne monaſterium ordinis Ciſtercienſis de linea Clarevallis in diœceſi Tholoſana.

tout noſtre cuer briement venir à bonne fin & concluſion pour ledit maiſtre Pierre. Pourquoy, tres-cher & feal couſin, nous en continuant l'affection ſinguliere que toujours avons à la bonne promotion d'iceluy maiſtre Pierre, vous prions tres-acertes, que pour amour de nous, vous vous veuilliez deſiſter de plus pourſuivre cette beſoigne pardevers noſtredit S. Pere pour ledit abé de Gimon : mais icelle promouvoir & avancer tellement pardevers luy, qu'il la veuille briement mettre à bonne fin & concluſion pour ledit maiſtre Pierre, & non pour autre. Car en verité, tres-cher & feal couſin, attendu l'élection deſſus dite & le bien & la ſuffiſance de luy, il nous deplairoit tres-grandement, que autre que iceluy maiſtre Pierre en feut pourveu pour cette fois. Donné à Paris le XXIII. jour de Fevrier. Signé CHARLES.

Et ſur le reply eſt eſcrit ; A noſtre tres-cher & feal couſin le comte d'Armagnac.

EPISTOLA BERNABOVIS vicecomitis ad comitem Armaniaci.

Conſolatur eum de morte patris ſui, ſignificatque ei mortem reginæ.

Anno 1384. Ex mſ. Colbertino.

NOble prince & tres-cher frere & fils, a tres-grant deſplaiſance de noſtre penſée avons reçû vos lettres, par leſquelles nous avons bien cognuë voſtre grant perte, & voſtre grand domage par la mort de tres noble prince & noſtre tres-chier frere de bonne memoire feu monſieur voſtre pere, jaçoit ce que nous voulriens bien que par voſdittes lettres nous euſſions cogneu meilleures nouvelles, & à vous & à nous plus conſolatoires, comme joyeux & alaigre que nous ſerions de tout ce qui vous pourroit avenir en proſperité, & du contraire tout autrement; confians & cognoiſſans touſjours ainſi eſtre de vous par pareil participation ; toutes voyes tout ce qui avient par l'obtroy de Dieu, & ſans recouvrer, il eſt beſoing de ſupporter patiemment : mais en noſtre doulour nous avons reçû tres-grand plaiſir, quand nous avons cogneu voſtre bon eſtat & ſanté, & ſi eſt notre intention que icelle meſme & tres-parfaite charité & dilection fraternelle, qui tant eſtoit vigoureuſe entre noſtredit tres-chier frere feu meſſire voſtre pere & nous, à la grace de Dieu croiſſe & multiplie tous temps entre vous & nous, vous, voſtre hoſtel, & vos beſoignes loüez & commandez en charité paternelle du tout en tout, ſelon noſtre pooir, & vous comme noſtre tres-chier frere & fils requerir feablement en toutes nos beſoignes opportunes. Quant eſt de noble dame votre ſuer, dame BEATRIX vous plaiſe ſavoir que nous touſjours l'avons euë, avons & entendons avoir pour noſtre amée fille, & que à la grace de Dieu avez la-deſſus nommée dame Beatrix & nos autres filles nous ſommes ſains & en bon point. Et comme il ſoit ainſi que paſſez ſont ſept mois, que la deſſus ditte noſtre fille par la grace de Dieu a conceu & eſt griefve d'enfant, nous conſiderant la utilité de ſon engendreure, & pour doubte des perils, qui en ce luy pourroient avenir, ne voulons pas que juſques a tant qu'elle ait enfanté au delivré, elle ſache aucune choſe de la mort de noſtre tres-chier frere ſon pere. Et encore noble prince & tres-cher frere & fils, nous voulens que auſſi vous ſachiez tout ce qui nous avient a grant amertume & doulour de cueur : vous faiſons ſavoir que le ſamedi XVIII. jour de Juin dernier paſſé a dix-ſept hores, par le plaiſir de noſtre ſeigneur treſpaſſa de cette mortelle vie noble dame & noſtre tres-chiere & tres-amée compaigne, feu dame Royne de Leſcale. Et jacoit ce que de la douloureuſe perte de tante & tele compaignie, ſoyons tant conturbez, que plus ne pourrions eſtre, toutes voyes pour ce que contre la divine volonté ne poons, ne ne devons aucune choſe attenter : conſideré auſſi que la deſſus nommée dame Royne juſques à ſa derniere heure touſjours en bon eſtat de conſcience, & vraye cognoiſſance de noſtre createur avecques devote reception des ordonnances & ſacremens de ſainte egliſe, ains comme bonne catholique a merité & des ſa vie grace de noſtre ſeigneur, nous avons diſpoſé notre courage à prenre conſolation en celuy qui eſt parfaite conſolation de toutes choſes, & celuy bien que nous ſçavons eſtre prouffitable à l'ame de noſtredite feuë compaigne, comme d'aumounes, oraſons, & d'autres ſuffrages, voyant que autre bien ne luy puet valoir, avons diſpoſé & eſtabli eſtre fait. Si vous prions tant affectueuſement comme ne poons en charité paternelle que toute doulour, triſteſſes arriere miſe du treſpaſſement du deſſus nommé feu noſtre frere & voſtre pere, ceſte meſme prouffitable voye veuilliez eſlire & tenir, & nous touſjours requerir à tous vos bons plaiſirs.

BERNABO vicomte ſeigneur de Milan, . . . general vicaire de l'empire. Eſcrit en noſtre chaſtel de Dixi, le II. jour de Juillet MCCCLXXXIV. *Et au dors eſt eſcrit* : A tres-noble & puiſſant prince noſtre tres-chier & tres amé frere & fils le comte d'Armignac & de Comminge.

Digitized by Google

JOHANNIS ARMANIACI comitis diploma veniale conceſſum conſulibus & civibus Ruthenæ, qui Anglos apud ſe receperant, eiſque multa miniſtraverant.

Anno 1384. Ex mſ. Colbertino.

JOHANNES Dei gratia comes Armaniaci, Convenarum, Feſenciaci, Ruthenæ & Kadrellenſis, vicecomeſque Leomaniæ & Alti-villaris, ac dominus terrarum Ripparia & Serrenæ, univerſis & ſingulis præſentes litteras inſpecturis; viſuris, lecturis, B ac etiam audituris ſalutem.

Cum ab dudum pro tuitione & defenſione patriæ domini mei Franciæ regis atque terræ noſtræ, & pro evacuatione locorum de Curnala, de Taria, de Muraſſone, de Aygone, & nonnullorum aliorum locorum per Anglicos inimicos dicti domini mei regis atque noſtros occupatorum & detentorum, per bonæ memoriæ dominum genitorem noſtrum, cujus anima per Dei gratiam requieſcat in pace, certi tractatus de C voluntate & expreſſo conſenſu trium ſtatuum, videlicet gentium eccleſiæ, nobilium, & communitatum ſeneſcalliarum Carcaſſonæ, Tholoſæ & Ruthenæ, cum dictis Anglicis incœpti, facti, concordati, & in parte aliqua confecti & proſecuti extiterint, gentibus conſilii dicti domini mei regis Franciæ in dictis ſeneſcalliis commorantibus, ad hæc expreſſe conſentientibus, & auctoritatem & licentiam ſuam ad præmiſſa facienda præſtantibus, & poſt mortem dicti domini genitoris noſtri, nos aliquos de dictis D tractatibus nondum completos ſeu perfectos proſecuti fuerimus ac compleverimus, ſuper quibus tractatibus, & evacuationibus locorum prædictorum cum dictis Anglicis inimicis dicti domini mei regis & noſtris, multotiens certæ & multæ conventiones per eumdem dominum genitorem tempore vitæ ſuæ, & poſt ejus deceſſum per nos cœptæ, concordatæ & firmatæ fuerint, quia aliter facta ſua negotia prædicta, honorem, proficuum, & utilitatem dicti domini mei regis & patriæ ſuæ tangentia, ad effectum venire non poſſent, ſeu valerent ullo modo, die- E que datæ præſentium litterarum infraſcripta, nobis ex parte dilectorum & fidelium noſtrorum conſulum burgi noſtri Ruthenæ pro infraſcriptis nomine eorum conſulatus, & univerſitatis ac ſingularium habitatorum ipſius burgi ac pertinentiarum ſuarum, apud nos intercedentes, expoſitum ſeu ſignificatum fuerit, quod eo & pro eo quia durantibus dictis conventionibus ſive pactis, ipſi conſules & nonnulli & quamplurimi habitatores dicti noſtri burgi Ruthenæ cum pluribus dictorum Anglicorum inimicorum dicti domini mei regis & noſtrorum intran- A tibus, commorantibus & redeuntibus in dicto noſtro burgo & pertinentiis ſuis, & occaſione dictorum tractatuum & evacuationum, ac alias diverſimodo converſarunt, & eiſdem inimicis contra inhibitiones & proclamationes ac præconiſationes noſtras, & dicti domini genitoris noſtri, de mandato ejuſdem domini genitoris noſtri atque noſtro factas, emendo pannos, jupones, ſotulares, ronſinos, victualia, arneſia, ſive armaturas, & alias diverſas res & mercaturas miniſtraverunt & vendiderunt, & ab eiſdem inimicis animalia quamplurima & alias diverſas res emerunt, magna crimina, exceſſus, & delicta enormia in nos committendo, ipſi conſules & ſingulares habitatores dicti noſtri burgi & ſuarum pertinentiarum dubitant pro præmiſſis aut aliquo præmiſſorum futuris temporibus per curiam noſtram, & officiarios, ſeu juſtitiarios noſtros inſequi, citari, vexari, inquietari, & moleſtari. Quapropter nobis humiliter ſupplicaverunt, ut de & ſuper præmiſſis omnibus & ſingulis erga ipſos conſules, eorumque univerſitatem, & ſingulares habitatores dicti noſtri burgi, gratioſe & miſericorditer agere dignaremur. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos præmiſſis attentis, ſupplicationique dictorum conſulum inclinati, facti prædicti qualitatibus conſideratis, & quod evacuationes locorum prædictorum, quæ multum honorem & proficuum dicti domini mei regis, ac utilitatem patriæ ſuæ tangebant, abſque dictis conventionibus ſive pactis, & niſi quod eiſdem inimicis neceſſaria ſua miniſtrarentur compleri, nec ad effectum venire non poſſent, & etiam quia veniam debite petentibus nullatenus debet denegari, ſed principis cujuſcumque adinſtar altiſſimi creatoris, cujus proprium eſt miſereri, talibus contritis miſericorditer intereſt compati, ut corda multorum dura, vitam pravam ducentium, ad vomitum redeundi materiam non habeant: quin immo talibus flectentem exemplis, eiſdem conſulibus nomine quo ſupra ſupplicantibus, & ſuæ univerſitati, ac omnibus & ſingulis habitatoribus dicti noſtri burgi Ruthenæ & pertinentiarum ſuarum facta crimina, delicta, inobedientias & exceſſus prædictos, tantum quantum nobis tangunt, & omnem & quamcumque pœnam civilem, criminalem, pecuniariamque, & aliam quamcumque, quam & quas ipſi iidem conſules & ſingulares habitatores dicti noſtri burgi, & pertinentiarum ejuſdem, nec aliqui ex ipſis conjunctim vel diviſim pro præmiſſis aut aliquo præmiſſorum erga nos incurrerunt, aut incurriſſe quoquo modo potuerunt, a toto tempore præterito, uſque ad diem præſentem remiſimus, quittavimus, & perdonavimus, remittimuſque, quittamus, & to-

Digitized b

taliter perdonamus per præſentes, de noſtra certa ſcientia, & gratia ſpeciali, ipſoſque & eorum quemlibet ad eorum bonam famam, patriam, larem, domicilium atque bona ſua omnia & ſingula, mobilia & immobilia reſtituimus, & reſtitutos eſſe volumus totaliter per præſentes, omneſque informationes, proceſſus, inqueſtas, banna, pœnas, mulctas, & bonorum confiſcationes, & annotationes eorumdem, & quicquid exinde per curiam noſtram vel aliquem ex officiariis, ſeu juſtitiariis noſtris contra dictos conſules, univerſitatem & ſingulares habitatores, ſeu aliquem ex ipſis inſequutum eſt, aut in futurum ſequi poſſet, pro præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum caſſantes, abolentes, irritantes, & penitus annullantes, & nullius amodo eſſe efficaciæ vel momenti, procuratoribus noſtris quibuſcumque præſentibus & futuris, ſuper præmiſſis, & quolibet præmiſſorum perpetuum ſilentium imponentes; mandantes tenore præſentium inhibendo ſeneſcallo, judici & procuratori dicti noſtri comitatus Ruthenæ, necnon & judici ac procuratori noſtris curiæ communis villæ Ruthenæ, ceteriſque judiciariis & officiariis noſtris, qui nunc ſunt, &qui futuri erunt temporibus & eorum cuilibet in ſolidum, & loca tenentibus eorumdem, quatenus a cetero pro præmiſſis, nec aliquo præmiſſorum dictos conſules, univerſitatem, & ſingulares habitatores dicti burgi noſtri & pertinentiarum ſuarum, nec aliquem ex ipſis minime citent, adjornent, vexent, inquietent, moleſtent, nec etiam inſequantur, nec citari, adjornari, vexari, inquietari, moleſtari, nec inſequi a quoquam faciant ullo modo contra formam & tenorem noſtrarum præſentium gratiæ, remiſſionis, quittationis, & perdonationis litterarum, quin immo ipſos conſules, univerſitatem & ſingulares habitatores, & eorum quemlibet, & pertinentiarum ſuarum hac noſtra præſenti gratia, remiſſione, quittationeque & perdonatione uti ad plenum juxta ſui formam faciant pacifice, & gaudere permittant, factaque vel attentata in contrarium, ſi qua fuerint, omnia & ſingula ad ſtatum quiſque eorum reducant priſtinum, ſeu reduci faciant, viſis præſentibus indilate, & abſque noſtri & alterius cujuſcumque expectatione mandati, dictis inhibitionibus, proclamationibus, & mandatis de mandato noſtro ſeu dicti domini genitoris noſtri non obſtantibus quibuſcumque. In quorum fidem & teſtimonium præmiſſorum ſigillum noſtrum in cera & ſirico viridibus in pendenti duximus his præſentibus gratiæ, remiſſionis, quittationis & perdonationis litteris apponendum. Datum in caſtro noſtro de Gagia die XXVII. menſis Auguſti, anno Domini MCCCLXXXIV. *Signé* Roet.

EPISTOLA CAROLI regis Navarræ ad comitem Armaniacum.

Cauſatur ſe diffamatum injuſte apud regem Franciæ, rogatque ut ab eo ſalvum obtineat conductum, quo poſſit aliquos ex ſuis ad regem mittere, qui ipſum ab iniquis criminationibus purgent.

Anno 1383. Ex mſ. Colbertinis.

A Tres-honnouré & puiſſant ſeigneur & noſtre tres-cher & tres-amé couſin le comte d'Armignac & de Comenge, nous Charles par la grace de Dieu roy de Navarre, comte d'Evreus, ſalut & dilection.

Pour ce qu'il appartient à toute humaine creature, eſpeciaument à tout bon roy & prince chreſtien, faire œuvres touchant toute nobleſſe, & qui ſoient au ſervice & plaiſir de Dieu, comme bon & vray catholique, & aprés du monde ſelon juſtice & raiſon, & de garder & ſoutenir ſon droit, ſa bonne fâme & renommé, ſon eſtat & honneur, entant comme il peut, & icelles mouteplier & monſtrer là où il appartiendra, nous vous * eſtuons a preſent, & plaiſe vous ſavoir, que depuis nagueres de temps il nous a eſté eſcript, & fait ſçavoir, come en la preſence de tres-haut & tres puiſſant prince le roy de France, & de pluſieurs autres grans ſeigneurs bien notables, ont eſté dites & impoſées contre noſtre eſtat & bonne renommée certaines paroles de grande diffamation, deſquels nous ſommes en dit, en fait, en penſée, & en volenté pur & innocent, net, & ſans coulpe, & ſont fauſes & menſongeres, & mauvaiſement & iniquement dites & parlées, & null roy ne null prince du monde ne devroit de null autre roy croire, oir, eſcouter, ne entendre en tel cas, ſi hort & ſi vilain, come il eſt, & en eſpecial luy qui eſt un des plus nobles & puiſſans roys des Chreſtiens, & de tel lignié & ſang, come tout le monde ſçait, & qui doit eſtre fontaine de tout droit & juſtice, ſans appeller & oir la partie abſente en ſes defenſes & eſcuſations qu'il voudra faire ſur ce. Car la diffamation, des-honneur & mauvaiſe renommée miſe ſur un roy à tort & ſans cauſe, eſt vergoigne & des-honneur de tous les autres roys chreſtiens du monde, & par eſpecial de luy, conſiderant la prochaineté de lignage, que nous luy touchons, lequel, Dieu ne vueille, que nous qui ſommes roy ſi ancien & perſonne de tel ſang, lignage & eſtat, come il a plût à Dieu que nous ſoyons, nous ſoyons travaillé en tel fait, ſi hort, & ſi vilain, & enorme, come il eſt, ne que par nous ſoit noſtredit lignage villané ne des honnouré en aucune maniere. Et pour ce tres-honnouré & puiſſant ſeigneur, & noſtre tres-cher & amé couſin, que les dites paroles ſont fauſes &

** f. eſtiõ vons.*

menſongeres, & pourparlées à grant cautelle & traiſon, & touchant eſpeciaument contre noſtre honneur & noſtre bonne renommée, & aprés de tous les roys chreſtiens du monde, nous avons en penſé de nous excuſer devant luy, ſi bien, ſi hautement, & par telle maniere, que Dieu, vous, luy & tout le monde verra & connoiſtra clairement noſtre pure innocence, & nous en devons tenir pour purgés & excuſés. Laquelle excuſation nous ne pourrons faire ainſi qu'il appartient ſans ſa ſeurté & ſaufconduit. Pourquoy tres-honnouré & puiſſant ſeigneur, tres-cher & tres-amé couſin, nous vous prions & requerons tant affectueuſement come plus povons, que il vous plaiſe envoyer par devers luy un de vos gens pour luy requerre & prier de voſtre part, que il nous vueille donner ſon ſaufconduit pour nos gens, afin que eulx puiſſent aller par devers luy pour nous excuſer, & monſtrer noſtre pure intention ſur ce. Car premierement devant luy, & aprés devant tous les autres roys & princes du monde nous nous en panſons tellement excuſés & monſtrée noſtre innocence, que ceux qui ont ſemées, dites & controvées leſdites paroles, ſeront trouvé faulx, iniques & mauvés menſongeres, & le contraire verité. Et pour ce, tres honnouré & puiſſant ſeigneur, tres-cher & tres-amé couſin, que nous ſommes certain que vous eſtes ſeigneur vray catholique, & que vous aviez toute juſtice, verité & loyaulté, nous vous ſegnifions & eſcrivons ces choſes; afin que tout homme, eſpeciaument vous ayez vray cognoiſſance & certification de noſtre innocence, & auſſi pour la ſalvation de noſtre honneur & bonne renommée que nous ſommes tenus garder, ſi hautement, come il apartient à tout bon roy & prince en tel cas tant fort & tant enorme, & de la reponſe que ſur ce aurez, vous plaiſe à nous reſcrire le pluſtoſt que bonnement pourrez, afin que nous puiſſions ordonner ce come il appartiendra. Tres-honnouré & puiſſant ſeigneur, & noſtre tres-cher & tres-amé couſin, nous prions à Dieu qu'il vous donne bonne vie & longue. Eſcrit à Glit le v. jour de Juillet l'an de grace MCCCLXXXV.

EPISTOLA REGIS ad dominum de Severaco.

Ut milites conſcribere ſtudeat ad defenſionem provinciæ Ruthenenſis per deſignatum tempus.

De par le Roy.

Ex mſ. Colbertino.

SIre de Severac, come par la relation de nos amés & feaulx conſeillers l'eveſque de Conſeran maiſtre Jean .... & Philippe Bonne, leſquels par l'ordonnance de nous & de noſtre tres-chier & tres amé oncle le duc de Berri noſtre lieutenant ou païs de Languedoc, eſtoient allé ou païs de Rouergue, pour faire continuer la proviſion de huit vingt hommes d'armes, ja pieça ordonnés pour la defenſe dudit païs de Rouergue, avons entendu, que vous n'avez voulu octroyer ladite proviſion, fors que pour trois mois, leſquels doivent finir le dernier jour de Juillet venant, & ce pour la grant povreté, que vous dites avoir, & dont nous ſommes aſſez informés par la relation de noſdits conſeillers, dont nous avons grant compaſſion & pitié. Neantmoins pour ce que ladite beſoigne demouroit en tel eſtat, la choſe ſeroit de grant confort à nos dits ennemis, leſquels s'eforcent de jour en jour de faire guerre en nos païs, & de domager & grever nos ſubgies, à laquelle choſe à l'aide de noſtre Seigneur nous penſons briefment mettre bon remede, dont vous & nos aultres ſubgiés ſerez moult reconfortez, & euſſions deſja fait, ſe ne feuſſent les grans charges, frais & depens, que nous avons eu pour le fait d'Eſpaigne, & autres grans charges pour le bien de noſtre royaume, nous vous requerrons ſur tout le plaiſir que faire voulez, & neantmoins mandons ſur la foy & loyaulté, que vous nous devez, que ladite proviſion de huit vingts hommes d'armes vous veuilliez tenir & faire tenir ſur ledit païs, & payer leurs gaiges pour l'année avenir, à commencer le I. jour d'Aouſt prochain venant, & finiſſant au dernier jour de Juillet aprés enſuivant, & tout en la forme & maniere que fait avez en l'année derniere paſſée, & gardez que en ce n'ait aucun deffault, pourquoy dommage ne inconvenient n'en puiſſe tenir à nous ne à nos ſubgiés. Donné à Rouen le huitiéme jour de Juillet.

EPISTOLA GUILLELMI de Layra Delphinatus gubernatoris ad comitem Armaniaci.

Varia ipſi ſcribit nova de rege & aliis.

MOn redouté ſeigneur, je me recommande à vous, ſi cherement come je puis, & mon redouté ſeigneur, pour ce que je ſçai bien que tousjours vous eſtes deſirans de ſçavoir des nouvelles de par deça, plaiſe vous aſſavoir que le roy, monſeigneur le dauphin, & tous nos ſeigneurs ſont tous la mercy noſtre Seigneur en bon poinct. Plaiſe à Dieu, mon redouté ſeigneur, que ainſi ſoit-il tousjours de vous, & mon redouté ſeigneur, j'ay eſté moult joïeux & moult liés, quand j'ay ouy, que vous eſtiez ſur les champs bien noblement accompagnez. Car en verité vous avez de par deça

Digitized b

pour cete noble empriſe, ſi moult grand A louënge & moult grand los de toutes manieres de gens, tant de grands come de petits, & pour un coup que vous faites chacun crie que ce en ſont dix. Toutes fois, mon redouté ſeigneur, le roy a commencé à mettre grand & bonne ordonnance en ce royaume: car premierement il a tres-bien ordonné du fait de ſon hoſtel & de ſa depenſe, & puis aprés des officiers ſur le fait des finances: car de cinq generaux qu'il y avoit, il les a remis à trois, c'eſt aſſavoir l'eveſque de Limoges, Piquet & Arnolet bon chevalier, & ſur le fait des threſoriers B il a pointé, qu'il n'y aura que deux, leſquels on n'a pas encore ordonné qu'il ſeront, & ainſi en tout ſon fait, il a tres-grand volonté de bien & grandement ordonner, mon redouté ſeigneur, ils ſont venus nouvelles que les Anglois ont fait & font une tres-grand armée pour venir en France, & veulent, ſelon que l'on dit, deſcendre en deux lieux, & pour ce, le roy, & tous nos ſeigneurs mettent grand ordonnance aux frontieres de ce royaume, & ſans nulle faute, C mon redouté ſeigneur, monſeigneur d'Orleans s'eſt grandement preſenté au roy, & de ſes biens & de ſa perſonne, come pour le fait de la guerre & de ſon royaume ils veuillent penre, & ſa penſion & terres, & quand qu'il a. Car il ſe veut de tout ſon pouvoir employer. Dieu par ſa grace luy veuille touſjours ainſi maintenir, come ſe penſe-je, ſi fera-il toutes fois, mon redouté ſeigneur, il n'a guieres qu'il parti de Paris, & eſt allé à une journée, qu'il a contre le Duc de Lorraine, & ceux de la ville des meſmes, il doit revenir demain à Paris pour D conclure aucunes choſes, qui ſont encommencées, car monſeigneur de Bourgongne eſt venu, & croi que s'il plaiſt à Dieu tout ſe portera bien. Mon redoubté ſeigneur, quand à ce qu'il vous a pleu à moy eſcrire, que vous vouliez ſçavoir de mon eſtat, plaiſe vous que pour adviſer non pas pour moy porter honneur, il me ſemble que vous portés peu d'honneur a un vicaire d'empereur né, à un lieutenant de roy, come gouverneur du Dauphiné, & pour ce ayez une autrefois advis comment vous meſ.... Car ma perſonne le veut bien, nonobſtant, mon E redouté ſeigneur, que je n'oublie pas un corſier que vous me deviez envoyer, combien qu'il n'eſt pas temps maintenant de le ramantevoir: mais ſi feuſſes, j'en feiſſe mon entrée en ma ſeigneurie du Dauphiné; mon redouté ſeigneur, meſſeigneurs, come deſſus eſt dit, feront maintenant en la preſence du roy aucunes concluſions, leſquels je ne vous eſcris point, parce qu'il n'y a rien encore apointé, mais au pluſtoſt qu'il y aura rien fait, je le vous feray aſſavoir, & auſſi, mon redouté ſeigneur, il vous plaiſe de souvent eſcrire par deça de vos bonnes nouvelles, & de voſtre bon eſtat. Car vous fairez grand plaiſir à ceulx de par deça. Mon redouté ſeigneur, ſi aucune choſe vous plaiſt que je puiſſe faire, mandez-le moy, & je ſuis celuy qui le fera de tres-bon cœur, & volontier en priant à noſtre Seigneur, qu'il vous doint bonne vie & longue. Eſcript à Paris le dixieſme jour de May.

Le tout voſtre GUILLAUME DE LAYRE gouverneur du Dauphiné.

EPISTOLA PRINCIPIS Aquitaniæ & Walliæ ad dominum de Severaco.

De cogendis nobilibus ad ſolvendum principi conceſſa certa ſubſidia.

DE PAR LE DUC D'AQUITAINE ET DE GALLE.

CHer & feal, porce que pour nos autres lettres nous vous eſcriſmes, comment par cauſe que nous avons entendus, que aucuns nobles nos ſubgis de noſtre principauté ne ſe vouloit accorder à ce que eſtoit accordée à noſtre dirrain grand conſeil & aſſemblée à Engouleſme par les prelats, nobles & communes de noſtredit principauté, & que en levant du foüage à nous par eux lors octroyée vorroient des-obeir, vous feuſſiez preſtement arraiez vous & vos gens, pour nous ſervir en celi cas, pour contreindre leur hommes à payer ledit foüage par toutes voyes & par forte main, ſi meſtier fuſt, dedeins la feſte de la Trinité prochain venant, & avons depuis envoyés devers les hommes deſdits nobles aucuns nos conſeillers & ſeneſchaux, pour ſavoir la volunté d'eulx, s'ils y veulent accorder en bonne maniere ſans autre contreynte, deſqueux nous ne poons uncore avoir reſponſe. Vous prions & requerons ſur la foy que vous nous devez, que vous mettez & tenez vous & vos gens en eſtat, & array des chevaux, & harnois, pour eſtre preſt à venir devers nous par la cauſe ſuſdite as jour & lieu que nous ferons ſavoir par nos autres lettres dedeins quinſe jours aprés ladite feſte de la Trinité, ſachant de ... que nous ſumes tandis en meſmes le propos nous vous feiſmes ſavoir par nos autres lettres en defaut deſdits nobles, ou de leurs hommes, s'ils ne ſe vuillent accorder en la maniere ſuſdite. Laquelle choſe nous vous fairons ſavoir pluſtoſt que nous en ſachiens la certeneté, & ceſte choſe prenez entierement à cuer, ſi come vous aurez l'eſtat & l'honneur de nous & de vous. Donné ſous noſtre privé ſéel à noſtre cité d'Engouleſme le dirrain jour de May. *Et infra ſcriptum eſt:* A noſtre cher & feal le ſire de Severac.

Ex mſ. Colbertino.

Digitized by Google

LITTERÆ PHILIPPI ducis Burgundiæ.

Bernardo Armaniaco concedit facultatem redimendi infra biennium comitatum Cadrellenſem.

Anno 1390. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPE fils de roy de France, duc de Bourgoigne, comte de Flandres, d'Artois & de Bourgoigne, Palatin, ſire de Salins, comte de Rethel, & ſeigneur de Malines, à tous ceux qui ces preſentes lettres verront, ſalut. Savoir faiſon que nous avons ottroyé & ottroyons de grace ſpeciale par ces preſentes à noſtre cher & amé couſin meſſire BERNARD d'Armaignac chevalier, frere de noſtre tres-cher & amé couſin le comte d'Armaignac, que combien que luy ou ſon procureur & commis pour luy, nous ait vendu purement & abſolument la comté, terre, chaſteaux, & appartenances de Charollois, que iceluy meſſire Bernard, ce non obſtant, ſe puiſſe nommer & appeller comte de Charollois juſques à trois ans prochains venant tant ſeulement, à compter du jour de la S. Jean-Baptiſte prochain venant, juſques auquel temps nous avons douné la faculté audit meſſire Bernard de les rachepter, ſauf tant toutes fois, que ce qu'il portera le nom deſſuſdit, ne nous faſſe ou porte prejudice, quand au droit, poſſeſſion & ſaiſine dudit comté du Charollois ou autrement en quelque maniere que ce ſoit, & avons promis & promettons par ces preſentes, que ledit comté, terre & appartenances de Charollois durant le temps dudit rachapt nous ne tranſporterons en plus puiſſante perſonne de nous, & s'il avenoit que nous le tranſportaſſions en autre perſonne moins puiſſante, ſi le tranſporterions nous à la charge de ceſte preſente convenance. Donné à Paris le unſieſme jour de May l'an de grace MCCCXC. ſous noſtre ſcel ſecret en l'abſence du grand.

Et ſur le reply eſt eſcrit: Par monſeigneur le duc. *Signé* Samy.

CARTA PHILIPPI DUCIS Burgundiæ.

De gratioſo munere ſibi ab abbate & conventu ſancti Vedaſti conceſſo.

Anno 1390. Ex mſ. Colbertino.

PHILIPPE fils de roy de France, duc de Bourgogne, comte de Flandres, d'Artois, Bourgogne, Palatin, ſire de Salins, comte de Rethel & ſeigneur de Malines, à tous ceux qui ces preſentes lettres verront, ſalut. Savoir faiſons que comme pour les grands frais, miſſions, & deſpens qu'il nous a convenu faire ou voyage de Guelzre eu la compagnie de monſeigneur le roy, nous ayons requis & prié à noſtre bien amé conſeiller l'abbé de S. Vaaſt d'Arras, & au convent de ce meſme lieu, qu'il nous voulſiſſent conſentir, ottroyer & lever ſur leurs hommes & ſubgés enclavez en noſtre comté d'Artois, un aide ſemblable & pour une fois, que nous ont ottroyé & fait nos ſubgés de noſtredit comté, laquelle requeſte & priere nous ait eſté gracieuſement ottroyée par leſdits religieux pour une fois, & ſans prejudice à eulx, ne à leurs dits hommes & ſubgés pour le temps preſent ou avenir. Savoir faiſons que nous avons ottroyé & ottroyons audit religieux abbé & convens, & à leurſdits hommes & ſubgés, que pour raiſon aucune dudit ottroy ou conſentement à nous ainſi fait à noſtre pere dudit aide prendre & lever ſur leurſdits hommes & ſubgés, ne pour execution, ne autre choſe qui pour ce ait eſté faite de par nous, ou nos gens ou officiers aucun prejudice ſoit fait ou engerés auſdits religieux, ne à leurſdits hommes & ſubgés, ne aucun nouvel droit à nous acquis, mais ſoient & demeurent en autel eſtat envers nous, que ils eſtoient avant ladite requeſte & ottroy. Donné le VII. jour de Decembre l'an de grace MCCCXC.

LITTERÆ BERNARDI Armaniaci comitis Kadrellenſis.

De ſatisfactione facienda duci Burgundiæ.

Anno 1391. Ex mſ. Colbertino.

JE BERNARD d'Armagnac, chevalier, comte de Charolois fais ſçavoir à tous, que comme j'euſſe promis & juré à venir & comparoir en la ville de Dijon pardevant mon tres-redoubté ſeigneur, monſeigneur le Duc de Bourgoigne, au dernier jour de May dernier paſſé, pour eſter à droit & faire à ſon ordonnance de & ſur certaines offenſes, qui n'agueres furent faites par mes gens aux gens de mondit ſeigneur, cuidans trouver autres gens, ſi comme ils diſoient au chemin d'Avignon, en venant en ſon pays de Bourgougne, à laquelle journée du dernier jour de May je me ſuis comparu audit lieu de Dijon en l'abſence de mondit ſeigneur, pardevant mon tres-cher ſeigneur, monſeigneur le comte de Nevers ſon fils, de par lequel m'a eſté dit, qu'il plaiſoit à mondit ſeigneur de Bourgoigne, que je feiſſe pour la reparation deſdites offenſes les choſes qui s'enſuit. Premierement, que pour ce que je avoye affermé, que pour les dommages faits par meſdites gens aux gens de mondit ſeigneur de Bourgoigne, j'avois baillé en la main de meſſire Philippe de Muxi mille francs ſix moins, combien que leſdits dommages a moins aſſez, ſi comme l'on m'aveit dit, duquel bail je n'ay peu monſtrer enſeignement pardevant mondit ſeigneur

ſeigneur de Nevers, il plaiſt à mondit ſeigneur que dedans un mois aprés la S. Jehan Baptiſte prochain venant, j'ai envoyé certification ſuffiſant dudit meſſire Philippe, ou d'autre qu'il ait reçûë de moy pour la cauſe deſſuſdite ladite ſomme de mille francs pardevant ma tres-redoubtée dame, madame la ducheſſe de Bourgoigne, en quelque lieu qu'elle ſoit en ſon pays de Bourgoigne.

Item, plaiſt encore à mondit ſeigneur, que pour reparation deſdites offenſes, je faſſe faire & edifier une chapelle votée, bonne & convenable, en la place ou fut fait ladite offenſe, & que je baille pour ce, & pour livres, calices, & ornemens, & autres choſes neceſſaires à ladite chapelle, la ſomme d'argent qui ſera adviſée par ouvriers & autres gens en ce experts, & cognoiſſant que pourront couſter les choſes deſſuſdites, en la main de tres-reverend pere en Dieu monſeigneur le cardinal de Viviers, dedans ledit mois de la S. Jehan prochain venant, & avec ce pour la dotation de ladite chapelle, je baille & délivre ſix vingts livrees de terres Pariſis à l'aſſiete & monnoye de France, admorties & expediées de toutes charges, en lieu ſouffiſant & convenable, dedans la ſaint Michel prochain venant, & de ces choſes lettres convenables, & à ce appartenantes audit monſeigneur le cardinal, qui à ce eſt commis de par mondit ſeigneur de Bourgoigne.

Item, que je ſoie tenu de comparoir perſonnellement pardevant mondit ſeigneur de Bourgoigne à toutes journées, & en tous lieux, qui de par luy me ſeront aſſignez pour oüir, faire, & accomplir ſur les choſes deſſuſdites, & en outre la bonne ordonnance que mondit ſeigneur fera de ma perſonne, & pour ce que je vueil en tous cas eſtre obéiſſant à mondit ſeigneur de Bourgoigne, comme droit eſt, & tenu y ſuis, vueil, conſens, & aggrée les choſes deſſuſdites ainſi ordonnées par mondit ſeigneur, comme dit eſt, & icelles toutes & ſingulieres promet tenir & accomplir entierement par la foy de mon corps, & par mon ſerment, pour ce donné aux ſaints evangiles de Dieu, & non venir au contraire, ne querir ou pourchaſſer par autre que par moy, & à la perſonne de mondit ſeigneur aucune grace ou reſpit au contraire, & que ſi aucune grace m'en eſtoit faite autrement, je n'en uſerai, ne m'en aiderai contre ce que dit eſt, en quelque maniere que ce ſoit. En teſmoing de ce j'ai fait mettre mon ſeel à ces lettres. Donné à Dijon, le cinquiéme jour de Juin l'an MCCCXCI.

A

EPISTOLA DUCISSÆ Bituricenſis ad comitem Armaniaci & Convenarum nepotem ſuum.

Conſolatur eum de morte fratris ſui, monetque ut quamprimum ad regem accedat.

Anno 1391. Ex mſ. Colbertino.

TRes-cher & tres-amé nepveu, j'ai receu vos lettres, que envoyez m'avez par Gaillardet de Beſſans voſtre ecuyer, par leſquelles je ſceu le treſpaſſement de mon frere voſtre pere, que Dieu abſoille, combien que Monſieur le me euſt dit avant, B dont j'ai eu & ai tres-grand deſplaiſir en mon cuer, ſe autre choſe je y peuſſe faire. Mais grand reconfort m'eſt de ce que vous m'avez eſcript, & ainſi les autres le me ont dit qu'il a eu bonne fin, comme bon Chreſtien, dont noſtre ſeigneur ſoit loué de la grace qu'il l'i a faite. Tres-cher & tres-amé nepveu, monſieur vint en ſon pays de Berri il ot hier huit jours, & s'en va en France devers monſieur le roy, & eſt en bon point, Dieu mercy, & ainſi eſtoie-je, & JEHAN & MARIE mes enfans, quand ces lettres furent eſcriptes. Et vrayment, beau nepveu, un des plus grans deſirs que je aye, ſi eſt que je vous puiſſe voir. Et C Gaillardet m'a dit que vous devez eſtre maintenant en voſtre pays de Roüergue; ſi eſtes plus prés que vous ne fuſtes; mais pieça ſi pourriez venir faire voſtre devoir a monſieur le roy, & à mon avis ce feroit mieux fait que vous attendiſſiez plus, & plus voſtre honneur & profit, & pour le temps preſent & pour le temps advenir. Si vous pri que vous y vueilliez penſer & le vueilliez faire, ſi vous poüez nullement, & ſi vous allez en France, prenez voſtre chemin par Bourges, & là vous me trouverez, ſe Dieu plaiſt, tres-cher & tres-amé nepveu, je vous pri que vous me faſſiez réponſe de ce que vous entendez faire de cecy, & ſe vous voulez choſe que je puiſſe, faites-le moy ſavoir, que je le ferai de tres-D bon cuer. Noſtre-ſeigneur vous ait en ſa garde. Eſcrit à Mehun ſur Yevre le quinzieſme jour de Juing.

LA DUCHESSE DE BERRY ET D'AUVERGNE.

Et au-deſſus eſt eſcrit: A mon tres-cher & tres amé nepveu le comte d'Armaignac & de Cominges.

EPISTOLA DOMINI de Lebreto ad comitem Armaniaci.

E *Conſolatur eum de morte patris, cujus hortatur ut vitia devitet.*

CHier nepveu, j'ai veu vos lettres & ſceu par icelles le treſpaſſement de

Ex mſ. Colbertino.

mon couſin voſtre pere, cuy Dieu abſoille, dequoy je ſuis tant dolant & tant courrouſſié, que plus ne puis, ſe autre choſe y peuſſe faire; toutesfois, chier nepveu, il faut ſouffrir à vous & à moy & à chacun ce que Dieux vuelt ordener, & devons penſer que quan que Dieux fait qu'il fait tout pour le meilleur, & certes je tiens fermement, qu'ainſi la-il fait, & pour le bien & prouſit de ſon ame, ſe Dieu plaiſt, & auſſi pour le bien & honneur de vous qui eſtes ſon fils, & de tous ceulx qui ſommes du linage, car certes je tieing fermement tenant le gouvernement qu'il avoit, il eut mis en avanture tout ſon hoſtel & tous ſes amis, toutesfois venoit ſoit Dieu, qui en a ordenné mieux, que nuls ne ſaroit deviſer, & pour ce, chier nepveu, vous prie-je tant chierement comme je puis, que vous vous vueillez bien gouverner & ſagement, & comme preudome, & des choſes que vous ſavez, que l'on a blaſmé voſtre pere, cui Dieu abſoille, en ſon temps, vous veuillez garder, & ne veuillez tenir entour de vous chetives gens de neant, ni ne les vueillez croire de choſe qui vous dient, car d'eux ne pourrez vous avoir nul bon conſeil; mais les bons chevaliers & les preudomes tenez entour de vous, car ceux-là ne vous conſeilleront fors que tout bien & tout honneur, & de leur conſeils croire ne vous puet venir que tout bien, & certes, chier nepveu, chacun a grand eſperance que vous ferez encore beaucoup de biens, & je prie Dieu, qu'ainſi ſoit-il. Car vrayment plus grand plaiſir ne pourroye-je guaires avoir en ce monde, que de celle choſe voir, & tenez-en certain, chier nepveu, qu'en toutes les manieres quonques oncles peuſt aider ſon nepveu... & vous honorer en tout quanque je pourray, mais que je vous tindray tel nepveu envers moy, comme j'ay eſperance que je ſeray, & certes, chier nepveu, tantoſt comme je oy le treſpaſſement de mon couſin voſtre pere, cui Dieu abſoille, j'euſſe envoyé devers vous de mes gens: mais voſtre eſcuyer me dit que vous deviez envoyer par deça le ſire de Chateaupaïs & le ſire Dorbiſan, & pour ce je attendu d'envoyer devers vous, mais courtement je vous envoyray aucuns de mes gens, qui vous dira plus à plain toutes nouvelles. Monſieur de Berry & monſieur de Bourgogne partiront en cette ſemaine pour aller à Boulogne au traitié, & dient une grande partie des gens de pardeça qui ſera pairs: toutefois vous & moy & tout noſtre pays de pardelà devons eſtre baillé au duc de Lenclaſtre, qui doit eſtre noſtre duc, mais ja pour cette eſperance ne laiſſiez à faire bien garder voſtre terre mieux qu'onques. Car vrayement je crois qui nous feroit plus grand beſoing qu'onque ne fiſt. Chier nepveu, autre choſe ne vous ſçay quant à preſent. Car celuy qui devers vous ira, vous dira toutes nouvelles. Dieux, chier nepveu, ſoit garde de vous. Eſcript à Paris le dix & ſeptiéme jour de Juillet. Le ſire de Lebret.

Et au dos eſt écrit. A mon chier nepveu le comte d'Armagnac.

EPISTOLA PETRI BORRIER ad comitem Armaniaci.

De pactis inter ducem Burgundiæ & comitem Armaniaci.

Ex mſſ. Colbertinis.

MOn tres-redoubté ſeigneur, je me recommande à vous tant humblement comme je puis, & vous plaiſe ſavoir, que j'ai porté à maiſtre Pierre Berchiot procureur de monſieur de Bourgoigne, lequel eſt revenu en Avignon, a m'a dit que mondit ſeigneur de Bourgoigne ne veut point tenir l'accord, qui a eſté fait entre luy & vos gens, mais vuelt que les rentes & autres choſes neceſſaires à la chapelle ſoient par vous accomplies, ainſi que contenu eſt en certaines vos lettres patentes, deſquelles je vous envoye la copie cy-dedans encloſe, & oultre m'a dit ledit maiſtre Pierre pluſieurs autres choſes, leſquelles je vous eſcript tout à plain, ainſi qu'il m'a dit, pour laquelle choſe je les vous laiſſe à eſcripre. Toutefois il vous eſcript que ces choſes ſoient preſtes dedans un mois prochain venant, qui eſt choſe impoſſible à vous à faire, comme je luy ay dit, & auſſi qu'il veut avoir dans iceluy temps neuf vingt livres Pariſis de la rente de ladite chapelle pour les termes qui ſont ja eſcheus. Et me ſemble par ſon parler, mon tres-redoubté ſeigneur, que combien qu'il ait à faire, ce qu'il vous eſcript envers meſſeigneurs de Bourgogne & de Viviers, toutesfois mais que il ſoit voſtre amis, vous aures bien plus grand terme, ſans ce que meſdits ſeigneurs de Bourgoigne ne de Viviers aient cauſe d'en parler, & ſur ceſte matiere luy ay-je parlé ce que bon m'a ſemblé, & il m'a promis qu'il fera du mieux qu'il pourra, car autres choſe n'oſe dire: pourquoi, mon tres-redouté ſeigneur, vueillez pourvoir de bonne heure à ces choſes. car il me ſemble qu'il vous eſt neceſſaire, afin que domage ne deshonneur ne vous en puiſſe enſuir, & ſe choſe vous plaiſt que faire puiſſe, mandez & commandez la moi, comme à celuy qui eſt tout voſtre & je la fairay de tout mon pouvoir, comme droit & raiſon eſt. Mon tres-redoulté ſeigneur, je prie le benoiſt fils de Dieu que par ſa ſainte grace vous doint tres-bonne vie & longue. Eſcript en Avignon le vingt & ſixiéme jour de Mars.

Digitized by Google

LITTERÆ CAROLI VI. regis Francorum ad Delphinatus gubernatorem.

Ut comiti Armaniaco & ipſius copiis liberum permittat per Delphinatus terras tranſitum.

Anno 1391. Ex mſ. Colbertino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France, dauphin de Vienne, au gouverneur d'icelle noſtre Dauphiné, & à tous nos autres juſticiers & officiers Dauphinaulx, & à leurs lieutenant, ſalut. Comme par nos autres lettres & pour les cauſes dont mention y eſt faite, nous vous ayons mandé, que vous feiſſiez faire defenſe publiquement & par cry ſolemnel, à tous nobles & autres nos vaſſaulx & ſubjets, de quelconque eſtat ou condition qu'ils feuſſent, ſous peine d'encourre noſtre indignation, & de quant que il ſe pourroit meffaire envers nous, qu'il ne allaſſent hors de noſtreditte Dauphiné pour ſervir en guerre quelcomque ſeigneur ou perſonne, ſi ce n'eſtoit par nos exprés congié & licence, & avec ce que vous deffendiſſiez eſtroitement de par nous à tous gardes de pons, ports, paſſages, & deſtroits de noſtredit Dauphiné, que ſous les peines devant dittes ils ne ſouffriſſent paſſer aucunes gens d'armes, & autres gens de guerres, hors d'icelle noſtre Dauphiné, s'il ne ſe monſtroit de & ſur ce nos lettres de congié & licence de date ſubſequant noſdites lettres, ſauf que noſtre entention eſtoit que les gens d'armes & autres gens de guerre, tant des vuides de Guïenne & de Languedoc, comme autres de l'obeiſſance de noſtre adverſaire d'Angleterre, paſſaſſent ſans difficulté ou contredit, ainſi que autrefois le mieux & de la partie de noſtre tres-cher & feal couſin le comte d'Armagnac ayant eſté requis nouvellement de donner & ottroyer leſdits congié & licence à pluſieurs gens d'armes & autres gens de guerre tant deſdites vuides, comme tenant le parti de noſtredit adverſaire, & autres, leſquels ont entention d'aller par devers ledit comte, pour le ſervir, & eſtre avec luy. Nous conſiderans ce que deſſus eſt dit, voulons & vous mandons & à chacun de vous, ſi comme à luy appartiendra, que nonobſtant les deffenſes deſſu dites, vous laiſliez, ſouffrez, & faites chacun endroit ſoy paſſer, enſemble ou par parties, par noſtredit Dauphiné, ou moindre prejudice & dommage que eſtre pourra, & aller hors leſdites gens d'armes & autres de guerre tant des vuides devant dites, & de compagne comme de l'obeiſſance de noſtredit adverſaire, & en oultre juſques au nombre de deux cens lances des ſubjets & gens de terres dudit comte d'Armagnac, auſquels nous en avons donné & donnons de rechief, ſe meſtier eſt, congé & licence, & leur faites bailler & delivrer à leur depens, & par prix convenable vivres, & autres neceſſitez, pour leur dit paſſage, ſe requis en eſtes, en prenant toutes voyes d'iceulx les meilleures ſeurtez que en pourroit avoir, qu'il ne fairont ou pourchaſſeront, ne fairont faire ou pourchaſſier couvertement ne en appert oucun domage, prejudice, deshonneur, ou villenie à nous, à nos royaulme & Dauphiné, ne aux ſubjets & habitans d'iceulx, ni es terres de noſtre ſaint Pere le pape, & de noſtre tres-chier & tres-amé couſin le roy de Jeruſalem & de Sicile. Donné à Paris le IX. jour de Juillet l'an de grace MCCCXCI. & XI. de noſtre regne. *De par le roy en ſon conſeil.* P. MANHAC.

EPISTOLA PRINCIPIS Peleponeſiaci ad nobilem militem Meneducem.

Inſtruit eum de quibuſdam rebus bellicis faciendis.

Ex mſ. Colbertino.

TRes chers & grands amis, je vous notifie, que celuy lequel je havoé tramis par devers la ligue, eſt revenu nouvellement, lequel m'a rapporté, que ceulx de la ligue me voudroient faire volontiers les pas que elx ont entre eulx enſamble. C'eſt entre Florence, Boloigne, les ſeigneur de Paduë, de Mantuë, & de Ferrare, & devant qu'il demeuraſt, je crois qu'il me douront par mois par temps de guerre de mille a mille & cinq cens florins, & par temps de paix mille florins par mois ou environ, & parce que nous parlaſmes enſemble de ce fait a voſtre departie, & ordinaſmes que je le vous deuſſe incontinent notifier, je le vous eſte, & vous tramete cy dedans encloux en effet les chapitre de ladite ligue, ſelon que aucuns de la ligue les m'ont tramis, à ce que vous en puiſſiez enformer pleinement mon frere d'Armaignac, & qu'il puiſſe aviſer ce que lui ſemblera de faire. Si vous prie que vous me vueilliez reſcrire ce que ſeroit ſon plaiſir ſur le fait de ladite ligue, au plus brief que vous pourrez. Car ſitoſt comme j'auray voſtre reponſe, je tramtray arieres encontenant par devers ladite ligue. Ainſi je vous fais a ſavoir, que demain je me partiray pour tenir le ſiege devant Balſenere, que eſt tres fort chaſtel de Playne, & ſeront enſemble le gouverneur d'Aſt, & les ſubgets de monſeigneur d'Orleans a faire une œuvre. Et ce fait je m'en iray ſur le marquiſet de Saluces encontenant, & premierement je y feray le gaſt, & puis tout cela que je pourray, & que me ſemblera par le meilleur & eſpoir faire par maniere a l'aide noſtre Seigneur que mes ennemis en feront eſbahis, & mes amis

en auront plaiſir & joye. Sachez que les capitaines de la compagnie ſont tous ſains & en bon eſtat, & font boune guerre & fort & dure, par maniere que je leur ſuis bien tenus, & a tous ceulx de leur pays, s'il vous plaiſt aucune choſe que je puiſſe faire, reſcrivez-le moy, car je le feray de tres bon cœur. A Dieu ſoyez. Donné a Pynerol le dix-huitieſme jour de May. *Signé* le prince de la Morée.

---

[a] EPISTOLA (a) GALEOTI de Petra-mala ad cunctos Romanos cives.

Deflet horrendum ſchiſma, hortaturque eos, ut adhærendo Benedicto XIII. *ipſi finem imponant.*

Anno 1394. Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.

Hortatur patriæ caritas, viri magnifici, veſtri honoris deſiderium ſuadet, & compaſſio lacrymantis eccleſiæ me impellit, ut vos pulſem, ad vos clamem, ad vos omnis mea dirigatur oratio, in qua ſi quid forſan erit, quod aures veſtras offendat, conabor id agere, ne quid in ea falſi, ne quid ficti, ne quid præter zelum eccleſiæ immiſceatur. Pro veritate quæ loquar doloris calcaribus ſtimulatus, Italici pudoris fræna commorſitante. Noſtis, viri inclyti, novit omnis Chriſtianorum orbis, immo nulla barbaries jam ignorat, moderni ſchiſmatis peſtem fœdiſſimam huc jam [b] (b) XVII. anno urgente nitidiſſimum corpus eccleſiæ invaſiſſe, ejuſque membra adeo fore depaſtam, ut nulla forma, nullus decor, nulla in ea conſueta venuſtas appareat, quod etſi Chriſticolarum omnium oculis deflendum ſit, omniumque ſuſpiriis ac ſingultibus querelandum, Italicis tamen lacrymandum uberius, dum non Italos modo, verum Italiæ primates Romanos tantæ perniciei permiſit omnipotens fore auctores. O ſceleſtum facinus! o nefanda temeritas! o populo Romano indigna macula, numquam veſtris delenda de frontibus, niſi pœnitentium lacrymarum ſtillicidio abluatur, & meliorum operum tegmine occultetur! Ergo potuit Romanus populus fidelium cunctorum malleus duriſſimus in ſchiſmatis cœno ſuas manus polluere? Ergo potuit Romana plebs olim gravida religione atque fide ſchiſma parere monſtruoſum & deforme? Ergo paſſa eſt terra illa ſanctiſſima ſanctorum tot millium rubricata cruore, ſchiſmaticorum plantis fœdiſſimis ſe calcari? Heu quid audimus? quid videmus? profecto nihil in-
A felicitatis quod nobis affert longa ætas. Quantum putatis egregii cives, & utinam Romano digni nomine, ſi mortalis mœror beatas animas poſſet attingere, angerentur feliciſſimi illi ſpiritus, quorum ſanguine Urbs veſtra gloriatur? quantumque de ipſorum pace demeretur, dum e cœli ſummi vertice inſpicerent veſtra in Urbe errorum acutiſſima pila fabricari, ubi veræ religionis fundamenta jecerunt? Sed ſic eſt, ſic meruimus, immo ſic demeruimus, & tot piaculorum generibus offendimus cœlum, ut cœlicolas cogeremus contra nos arma capeſcere.
B Sed jam ſatis ploratum eſt, viri inclyti, ſatis ſuperque ſatis doluimus, utinam jam tanto morbo curatrices adhibeatis manus? Utinam jam tanto ſceleri finem velitis imponere? Utinam ſana mens noſtra intret in pectora? Tempus eſt jam, ſi Deus adjuverit, fugare tantam peſtem, & tartari claudere portas, ne ſchiſmaticorum ſpiritus repleatur in poſterum, fauceſque ſatanæ inſatiabiles ſtringere, ne chriſtiano cibo quotidie epuletur. In hoc vos meditari decet, in hoc animi vires colligere, in hoc omnis veſtra debet eſſe intentio, ut eccleſiam
C reſarcitam Domino præſentetis, quam ſic inconſulte, dividere non puduit. Sed quomodo, inquietis, hoc manuum noſtrarum opus eſt? Sunt quidem. Schiſma in poteſtate noſtra creare, nutrire, ac fovere poſſumus, illud autem tollere, cum velimus, non eſt noſtrum. Immo certe, cives generoſiſſimi, ſi hanc curam ſumere libet, ſi tam pia ſarcina veſtros humeros onerare diſponitis; jam de ſchiſmate actum eſt. Puto habemus ſiquidem pontificem divinitus nobis datum, a ſacro collegio poſt
D obitum felicis memoriæ domini CLEMENTIS VII. unanimiter aſſumtum, olim dominum PETRUM DE LUNA reverendiſſimum ſacræ Romanæ eccleſiæ cardinalem, nunc BENEDICTUM papam XIII. qui potens eſt & vult omnes noſtros morbos curare, ſed illos præſertim qui ſchiſmatis putredine catholica corpora corruperunt. Hoc optat, hoc anhelat, hic omnis cari ſtat cura parentis. Audite, quæſo, monita ſua ſancta, ſalubres ejus preces exaudite. Per chriſtianiſſimum Fundorum magnificum comitem, aut per oratores quos ad vos cum benigniſſimis litteris ſuis ſancta & ſincera intentione refertis mittit vobis & veſtro populo por-
E rigendas, videbitis quod Benedictus iſte pater non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Chriſti, quæ eccleſiæ, quæ veſtræ, quæ cunctæ militiæ chriſtianæ. Ejus mores & in-

(a) Is erat cardinalis ab Urbano VI. creatus, a quo tamen anno 1386. deficiens, ad Clementem VII. Avenionem convolavit, eique ad mortem uſque adhæſit. Ipſum laudat in primis Nicolaus Clemangii in epiſt. 12. ad Guntherum, cui ipſius obitum nunciat, mittitque hoc epitaphium:
Cui mala Petra dedit nomen, Petra morbida lethum,
Nunc Petra dat tumulum, da Petra Chriſte polum.

(b) Quippe mortuo Gregorio XI. anno 1378. 27 Martii electus eſt per Romanorum impreſſionem Urbanus VI. 8 Aprilis inſequentis, paucisque poſt menſibus, deficientibus ab eo cunctis cardinalibus, electus eſt Clemens VII. quo mortuo, Benedictus XIII. ipſi ſuffectus eſt 20 Septembris 1394. poſt cujus creationem ſcripta fuit hæc epiſtola.

Digitized by

tegritatem, benignitatem, manſuetudinem, caritatem, pietatem, ſinceritatem, aliis forte in populis prædicare non incongruum, vobis autem jam diu perſuaſum eſſe ſcio. Noſtis hominem & ejus virtutes. Dum adhuc vobiſcum eſſem, de ore veſtro audivi frequenter: Optat pater iſte ſanctiſſimus eccleſiam unire, optat reſarcitam cunctam Domino ſuo præſentare, quam ſic laceratam invenit: optat interimere ſchiſma, & jam fœdam belluam mactare ſua manu. Ad hoc vos animat, vos ſtimulat, vos incitat, veſtra implorat auxilia. Eia ergo honoratiſſimi viri, ſi tam ſalubri operi manus libebit apponere, adjuro, obſecro, atque precor, per immortalem Deum, cujus cauſa nunc prope eſt in noſtris manibus, per populi veſtri celeberrimum nomen, per pietatem, ſi qua remanſit in terris, ut Benedicti patris propoſitum adjuvetis, & cœlitus porrectam occaſionem arripite. Nec pigeat manus fœdatas in ſchiſmate, mundatas porrigere ad candidam eccleſiæ unionem. Ego autem qui populo veſtro ſalutem opto, honores & pacem, ſi quid mea poteſt opera, me veſtris placitis offero, in his præſertim quæ ad unionem ſint unicæ ſponſæ noſtri Redemtoris. Valete.

EPISTOLA GALEOTI de Petra-mala ad Nicolaum de Clemengiis.

Laudat ejus in ſcribendo elegantiam.

Anno 1394. Ex schedis Malilionii.

GALEOTUS de Petra-mala cariſſimo Nicolao de Clemengiis. Sæpe alias, vir eloquentiſſime, ſed nunc per maxime agnovi, quam fortis & efficax animorum concilatrix ſit virtus, quamque ubi illa præluxerit, fœdus amicitiæ contrahatur. Nec nunc illam appello virtutem, quam Stoici definiere, quamque neſcio an veteres umquam, ſed noſtro ævo, ſæculiſque corruptis in tam lata peccandi licentia, noſtri haud dubie non viderunt. Sed de illa loquor, quæ reipublicæ parere jubet, privatoſque tuetur ac moderatur affectus, cujus officia antiqui media vocavere. Sed de his hactenus, non enim mens eſt philoſophorum ſcrutari ſententias, aut inter Stoicos, Peripateticoſque arbiter fieri. Nunc ad rem. Vidi ego, ſingulariſſime vir, quaſdam univerſitatis Pariſienſis litteras, tam domino noſtro ſummo pontifici, quam ſacratiſſimo collegio dominorum meorum directas, quæ, dum de auctore ſciſcitarer, & tuum nomen brevi, ni fallor, toto celebrandum in orbe per conſanguineum tuum præſentium latorem panderetur, me in tui amorem & tanti eloquii admirationem adduxerunt; conſideranſque mecum ipſe tanto cum ſtyli ſplendore tantam ſententiarum majeſtatem admixtam, ſtomachari cœpi, atque compatriotæ meo Petrarchæ tacitus iraſci, apud quem legeram extra Italiam oratores & poetas non quærendos. Dicebam ergo mihi: Jam falſa eſt Petrarchæ tui ſententia, jam apud Gallos orationis venuſtas, ſententiarum gravitas, poëtarum dulcedines, facundia exuberans, & ſtylus melliſluus venerantur. Jam Gallia in hac parte noſtræ non cedet Auſoniæ, nec in tot mirandis aliud vehementius admirabar, quam ſi quis in hoc tibi magiſter fuerit. Potuerit ejus nomen tamdiu occulere, ut ejus fama ad nos uſque perducta non foret; ſed dum diligentius de te ſtudiiſque tuis a præfato conſanguineo tuo percontarer; retulit te atque ipſum in veneranda ſtudiorum matre Bononia diutius reſediſſe. Tunc admirari præter ingenium tuum reliqua deſii, & cum Petrarcha meo libens redivi in gratiam, quem altiſſimi ingenii virum non adeo credendum eſt deliraſſe, ut ad poëticas, oratoriaſque diſciplinas Gallos indiſpoſitos putaverit, quos ad cetera ſtudia noverat aptiſſimos: ſed ideo ſic dixiſſe puto, quoniam eorum ingenia ad illa ſtudia non applicant, ex quo fit ut nec apud eos talis diſciplinæ præcepta tradantur. Harum artium ſtudium, vir optime, me in tui quamquam inviſi hominis traxit amorem, ſic ut te colam, te diligam, te omni cultu benevolentiæ proſequar, te jam ulnis caritatis amplectar. Tu vice verſa oro, me ama, & tuo jure in me utere. Crede mihi, voluntatem ſemper meam tuis votis reperies conformem, & ſi poſſe non abſit, in nullo tibi grato deficiam. Parce autem, ſi tam paucis tecum ago: vetat enim occupationum acies, quæ ex arce apoſtolica erumpit, mihi frequenter congreſſura; ne privatis affectibus indulgeam. Alias forſan otii plus erit. Vale felix propria virtute, propriiſque ſtudiis, & cum te diligam, me diligere non recuſes. Datum.

LITTERÆ CAROLI VI. regis Francorum.

De mittendis copiis ad Florentinos adverſus comitem Mediolanenſem.

Anno 1398. Ex mſ. Colbertino.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France & daufin de Vienne, a nos amez & feaulx les conneſtable & mareſchaux & a tous les ſeneſchaux, baillis, prevoſts, gardes de villes, chaſteaux, fortereſſes, ponts, paſſages & deſtroits de noſtre royaume & dudit Dauphiné, ou a leurs lieutenans, ſalut. Comme n'agueres nous ayons ordonné noſtre amé & feal couſin le comte d'Armagnac pour aller au ſecours des communs de Florence nos alliez, a l'encontre d'aucuns leurs adverſaires, ſçavoir faiſons que de preſent nous enjoignons a noſtredit

couſin au lieu du Pont S. Eſprit trois cens arcs & ſix cens trouſſes de fleſches dedans trente & huit coffres ou environ. Si vous mandons & eſtroitement enjoignons a chaſcun de vous, comme a lui appartiendra, que ladite artillerie & les conduiſans icelles aveç leurs varlés, males, harnois, vaiſſele, or, argent, charetiers, chevaux, charettes, & autres biens quelsconques vous laiſſiez paſſer, repaſſer, demourer & ſejourner de nuits & de jour, par les lieux, villes, chaſteaux, forterelles, pons, ports, paſſages & deſtroits de vos juriſdictions, tant par eauë que par terre ſans deſtourbier, ou empeſchement, & franchement, & quittement ſans en prendre aucun peages, travers ou autres redevances. Car ainſi le voulons eſtre fait, nonobſtant quelconques ordonnances, mandemens, ou defenſes, & lettres ſubreptices a ce contraires. Donné à Paris le III. jours de May l'an de grace MCCCLXXXXIII. & de noſtre regne le XVIII.

Par le roy dauphin a la relation du conſeil. *Chaligant.*

LITTERÆ CAROLI VI. regis Francorum.

De dimittendis copiis, quas duce Armaniaco paraverat in auxilium Florentinorum adverſus Mediolanenſes, quos inter jam pax intervenerat.

Anno 1398. *Ex mſ. Colbertino.*

CHARLES par la grace de Dieu roi de France au ſeneſchal de Roüergues ou a ſon lieutenant, ſalut. Comme noſtre tres cher & feal couſin & conſeiller le comte d'Armagnac, pour faire certains voïage es parties de Lombardie par noſtre ordonnance & voulanté en l'aide & ſecours des Florentins encontre le comte de Milan, ait fait aſſembler tant en ladite ſeneſchauſſée, comme ailleur en noſtre païs de Languedoc, certains & grand quantité & nombre de gens d'armes, leſquels ont fait & font de jour en jour, ſi comme entendus avons en noſdits pays & a nos ſubgiez demeurans en iceulx pluſieurs grands & irreparables dommaiges, & il ſoit ainſi que leſdits Florentins & les autres de leur ligue ayent depuis peu de temps ença fait paix, ou prinſes treves pour certain temps avec ledit duc de Milan, pour laquelle choſe n'eſt aucunement neceſſaire ne expedient que noſtredit couſin d'Armagnac face ledit voyage oudit pays de Lombardie. Nous voulans noſdits pays & ſubjets eſtre relevez des dommaiges & oppreſſions que leſdites gens d'armes leur pourroient encore faire, ſi ſur ce n'eſtoit remedié, vous mandons, que incontinent ces lettres vuës, vous faites, ou faites faire exprés commandement de par nous a voix de trompe, ou aultrement par la meilleure maniere que faire ſe pourra, a noſtredit couſin & conſeiller, que tantoſt & ſans deſlay les dites gens d'armes facent partir de noſdits pays, & icelles retourner en leurs maiſons & habitation ſans dommagier aucunement noſdits pays & ſubgiez, & en oultre ſe beſoing eſt, faites ou faites faire commandement aux capitaines & autres gens d'armes, que incontinent ſe deportent & s'en retournent en leurſdites maiſons & habitations, comme dit eſt, & ce ſur peine de quant que ils ſe pourront meſfaire envers nous. Et a ce faire les contraignez ou faites contraindre par toutes les meilleures voyes & manieres que faire ſe pourra, & tellement que la force en a ſoit nous. De ce faire vous donnons pouvoir & mandement ſpecial, mandons & commandons a tous nos juſticiers, officiers & ſubgiez, que a vous & a vos commis & deputés es choſes deſſuſdites, circonſtances & dependances d'icelles, obeiſſent, & entendent diligemment, & donnent conſeil, confort, aide, ſi beſoing eſt, & par vous en ſont requis. Donné à Paris le XXV. jours de Juing l'an de grace MCCCXCVIII. de noſtre regne le XVIII.

Par le roy en la relation du grand conſeil, ou meſſires les ducs de Berri, de Bourgoigne, d'Orleans & de Bourbon, & pluſieurs autres eſtoient. BARRAU.

ARTICULI PROPOSITI & conceſſi ſuper matrimonio contrahendo inter Johannem primogenitum comitis Armaniaci & Mariam a Burgundia natam ducis Nivernenſis primogeniti ducis Burgundiæ.

Ex mſ. Colbertino.

C'Eſt ce qui a eſté accordé entre monſieur le duc de Bourgoigne d'une part & monſieur le comte d'Armaignac d'autre partie, en la preſence de monſieur de Berri, ſur le mariage qui ſe fera au plaiſir de Dieu, entre noble homme JEHAN d'Armaignac & noble damoiſelle MARIE de Bourgoigne, fille ſeconde née de monſieur de Nevers fils ainſné dudit monſieur de Bourgoigne.

Et premierement, que noſdits ſeigneurs procureront la diſpenſation neceſſaire au fait dudit mariage, avant que l'on procede à la ſolemniſation d'iceluy.

Item, que meſdits ſeigneurs de Bourgoigne & de Nevers donneront à ladite demoiſelle MARIE leur fille pour ſon dot la ſomme de quatre-vingt mille francs.

Item, ladite ſomme ſera payée aux termes & à la maniere qui s'enſuit; c'eſt à ſavoir à la ſolemniſation dudit mariage vingt mille francs, & l'an aprés dix mille francs, & les autres ans enſuivans autres dix mille francs, juſques à la fin du payé.

Digitized by

Item, ou cas que avendroit cas de reſtitution, ce que Dieu ne veuille, ladite dot ſera reſtituée par la fourme & maniere & par les termes qui aura eſté payé: toutefois au cas que aprés le decez de ladite damoiſelle MARIE demoureſſent enfans ou enfent, ladite dot s'appartiendra oudits enfans ou enfent, & demeurera devers eux, nonobſtant que leſdits meſſieurs de Bourgogne & de Nevers, ou un d'eux feuſſent en vie.

Item, parmi ce ladite damoiſelle MARIE ſera contente de tout le droit qu'elle pourroit avoir es ſucceſſions de meſdits ſeigneurs & dames de Bourgoigne & de Nevers, & ſera tenuë de y renoncier expreſſement, aprés la conſommation dudit mariage de l'auctorité de ſon mary, ſauf que en deffaut de hoir maſle, elle porra venir à ſucceſſion en rapportant ſon dot.

Item, pour contemplation dudit mariage ledit monſieur d'Armagnac conſent & ordene, que ledit JEHAN d'Armaignac ſon fils ainſné, s'il le ſurvit, ſoit ſon hoir es terres qu'il a de la Garonne, par la maniere qui eſt ordené & comprins es convenances faites ou mariage de madame d'Armaignac, & en oultre es terres qu'il a conqueſtées ou païs de la Garonne, retenu toutefois que s'il deſdites terres que a delà la Garonne vouloit donner à ſes aultres enfans, qu'il le puiſſe faire en recompenſant la valeur en autre part, remanent toutefois audit JEHAN les titres des dignitez, c'eſt aſſavoir les comtes d'Armaignac & de Feſenſac, & les vicomtez de Lomaigne & d'Autvillar.

Item, ledit monſieur d'Armagnac baillera preſentement, & donnera à ſondit fils, le titre de la comté de Pardriac, de Lomaigne, & d'Autvillar.

Item, ledit monſieur d'Armagnac donnera à ladite damoiſelle MARIE en doüaire & luy aſſignera en bonne part en ſes terres quatre mille francs de revenu par an; leſquielx quatre mille francs elle prendra pour le cours de ſa vie, ou cas que ledit JEHAN ſon mari mourut aprés la conſommation dudit mariage, pourveu que ou cas que mourut vivant ſondit pere, elle n'en aura que deux mille francs, tant comme ledit monſeigneur d'Armaignac vivra, mais aprés ſen decez elle aura les quatre mille.

SUPPLICATIO FACTA comiti Armaniaco in felici ejus adventu a triplici ſtatu ditionis ejus.

Ex mſ. Colbertino.

CE ſont les choſes que les gens des eſtats des terres d'Armaignac remonſtrent a noſtre tres-redoutable ſeigneur, monſeigneur le comte, en le ſuppliant tres-humblement qu'il vueille les leur accorder.

A Et premierement luy remonſtrent la tres-ſinguliere conſolation qu'ils ont euë & ont de ſon avenement à ſa ſeigneurie, & ont deliberé de faire des prieres à Dieu noſtre ſeigneur, afin qu'il vueille longuement le conſerver & entretenir, afin qu'il proſpere tous les jours de bien en mieux, & faiſant ladite remonſtrance, le ſupplient que ſon bon plaiſir ſoit de ſe ſouvenir des grandes infortunes qui ſont arrivées à ſa maiſon, afin que pour eviter d'icy à l'avenir tous les inconveniens qui pourroient s'en enſuivre, il vueille touſjours s'entretenir en la bonne grace du roy.

B Item, entre autres choſes le ſupplient de bien garder ſa perſonne & en bonne ſeureté, en ſe ſervant de gens de ſon païs, qui naturellement ſont enclins à le garentir de mal & peril.

Item, que ſon bon plaiſir ſoit, d'eſlire des gens ſages de diſcretion & de conſcience, tant des nobles clercs, que d'autres condition, & iceulx ordonner pour ſon conſeil, afin que toutes les choſes qui y ſurviendront d'importance, ſe faſſe avec meure deliberation, & ſe determinent ſuivant C le droit & raiſon, & ne communiquer point ſes affaires a des eſtrangers, à moins qu'il les connoiſſe bien affidez.

Item, le ſupplient que les juſtices ordinaires de ſes pays tant d'Armagnac, Feſenſac, Euſan & autres, il veuille pourvoir de juge de bonne conſcience, & qui ſoient hommes de lettres, & qui ne ſoient rigoureux que pour la raiſon, & qu'il permette qu'un chacun deſdits juges face & rende juſtice tant aux petits que au grand, ſans ſoffrir qu'en aucune maniere ils ſoient empeſchez en cela, & qu'il ait ſon juge enpris D chaque ſeigneurie & comté, afin que la juſtice ſoit plus facilement adminiſtrée.

Item, le ſupplient que ſon bon plaiſir ſoit de faire ſa demeure au pays de deça le plus que faire ſe pourra, car ce ſeroit pour les povres ſujets tres-ſpecial confort, & que la où il ne pourroit pas eſtre, il luy plaiſe de commettre à ſa place des gens ſages de bonne conſcience, & qui ayent autorité de lui pour garder le pauvre peuple de toute oppreſſions, voyes de fait, pilleries & voleries.

Item, qu'il luy plaiſe de ne permettre E pas qu'aucun habitant de ſeſdits païs ſoit ſaiſi en ſon corps ni en ſes biens, ſans informations legitimement decretées juge competant, & que chacun ſoit oüi en ſes deffenſes ſuivant l'ordre du droit.

Item, le ſupplient que ſon bon plaiſir ſoit de mettre tel ordre & police que toutes pilleries & voleries faite avant ſon avenement ceſſent en toutes ſes terres & ſeigneuries, & qu'aucuns de ſes ſujets ne ſoient contraints de donner ou preſter a moins

que cela vienne de ſa propre liberalité, afin que le pauvre peuple puiſſe vivre paiſiblement & en tranquillité, & travailler pour gaigner ſa pauvre vie.

Item, le ſupplient que ſon bon plaiſir ſoit de mettre ordre à ſa maiſon, & eſlire, & commettre tels officiers, qui ſoient tant à luy qu'au pays profitables, pour le ſervice de ſa perſonne & adminiſtration de ſes revenus & dépenſes, c'eſt à ſavoir des gens qui ayent raiſon & conſcience, afin que le pauvre peuple en ſoit mieux ſoulagé, & en tel nombre, que ſon revenu puiſſe eſtre ſuffiſant, & fournir aux autres affaires & charges.

Item, qu'il luy plaiſe nous confirmer & jurer nos privileges, franchiſes, libertez, & couſtumes eſcrites en la fourme & maniere qu'ont par ci-devant fait meſſeigneurs ſes predeceſſeurs.

Et en ce faiſant, il entretiendra la qualité de prince, & ſes ſujets en amour, qui prieront Dieu continuellement pour ſon bon eſtat & longue vie.

Signé Chretles.

INSTRUMENTUM VENDITIONIS villarum Codiciaci, Faræ & Mellonis, factæ illuſtriſſimo principi Aurelianorum duci, ab illuſtriſſima dominâ de Codiciaco.

A Tous ceulx qui ces preſentes lettres verront, Jehan ſeigneur de Folleville chevalier, conſeiller, & chambellan du roy notre ſire, & garde de la prevoſté de Paris, ſalut.

Savoir faiſons que par devant Jehan Gilon, & Jehan Maneſſier clercs notaires du roy noſtre ſire, de par luy eſtablis en ſon chaſtelet de Paris, furent perſonnement eſtablis hault & puiſſant ſeigneur monſeigneur Loys fils du roy de France, duc d'Orleans, comte de Valois, de Blois, & de Beaumont, pour lui & en ſon nom d'une part, & noble & puiſſante dame madame Marie de Coucy aiſnée fille & heritiere de feu noble & puiſſant ſeigneur monſeigneur Enguerrant, jadis ſeigneur de Coucy d'autre part, leſquelles parties de leurs bons grez, certaines ſciences, franchiſes, libertez, & volentez, ſans force, contrainte, ou induction frauduleuſe, ſur ce bien pourveus, conſeillez & adviſez, ſi comme elles diſoient firent & font par ces preſentes l'une partie a l'autre & l'une envers l'autre, les ventes, tranſports, delaiſſement, affirmation, quittance, obligation, promeſſes, & convenances qui s'enſuivent. C'eſt aſſavoir ladite dame dit & afferma pour verité & en la preſence des dits notaires, que de ſon propre heritage à elle venu & écheu, tant par la ſucceſſion de ſondit feu pere, que autrement, competoit & appartenoit, compete & appartient trois chaſtellenies & leur appartenance & dependance. C'eſt aſſavoir la ſeigneurie & baronie de Coucy, à laquelle appartient les ville, chaſtel, & chaſtellenie de Coucy, Foulevray, S. Aubin avec leurs appartenances.

Item, la chaſtellenie de la Fere ſur Oiſe, à laquelle appartient la ville & chaſtel dudit lieu, le chaſtel & ville de S. Gobain, le chaſtel de Chaſteller, le lieu de S. Lambert des eauës, & le vivier & eſtang d'ilec.

Item, la ville & chaſtellenie de Merlo, à laquelle appartient ledit lieu & appartenance de la ville de Marle, les chaſteaux de Aſcy & de Gercy & leur appartenance. Tout tenu en foy & hommage du Roy noſtre ſire. Es quels lieux faut & eſt beſoing de faire pluſieurs grands frais & miſes & depens, tant pour la garde d'iceulx, comme autrement. Et auſſi ſont les rentes & revenus d'iceulx tres-grandement diminuez, tant pour les mortalitez qui ont eſté ou païs, comme pour pluſieurs uſurpations qui font chacun jour les voiſins d'icelles terres & ſeigneuries, & avec ce ſont les dittes terres & ſeigneuries chargiées de doüaire, & autres grans charges anciennes. Et pour ce qu'elle ſcet & cognoiſt que ce ſeroit ſon tres-grand dommage de tenir en ſa main les dittes terres & ſeignories, & qu'elle ne porroit ſupporter les dittes charges, ne avoir, ne maintenir ſon eſtat ſi honorablement comme il lui appartient. Pour ces cauſes & aultres pluſieurs elle mouvant, & conſiderant que les dittes ſeignories, villes, chaſteaux, & lieux deſſus dits elle ne peut mettre ne tranſporter plus ſeurement pour le bien du royaulme de France, que en la perſonne dudit monſeigneur le duc d'Orleans, frere germain du roy noſtre ſire, les dittes terres, ſeigneurie & baronie de Coucy, Foulenbray, S. Aubin, la Fere, S. Goubain, le Chaſtellier, le lieu de S. Lambert des eauës, & le vivier & eſtang d'ilec, la ville, chaſtel, & chaſtellenie de Marle, les chaſteaux de Aſcy & Gercy & leurs appartenances & appendances quelconques, & generalement toutes les appartenances, droits, & appendances d'iceulx, tant es villes, chaſteaux, maiſons, manoirs, eſtans, bois, foreſts, fours, moulins, peages, travers, eauës, rivieres, cens, rentes, revenues, patronages, collations de benefices, fiefs, arrierfiefs, juſtices haultes & moyennes & baſſes, nobleſſes, raiſons, actions, & pourſuites reelles & perſonnelles, mixtes, directes, teuës, expreſſes & autres quelconques appartenans & appendans auſdites poſſeſſions & ſeignories, & que ladite dame y a, peut & pourroit

roit avoir, demander & reclamer ores ou A
pour le tems advenir, comment & quelque
titre que ce ſoit ou puiſt eſtre, & envers
quelconques perſonnes & biens à cauſe de
ce, ſans y rien excepter, reſerver, ne re-
tenir, charger des charges anciennes, &
du doüaire de madame Isabel de Lorrai-
ne vuefve dudit feu monſeigneur de Cou-
cy. Ladite madame Marie de Coucy re-
cogneuſt & confeſſa pardevant leſdits no-
taires comme en jugement, pardevant nous
avoir cedé, quitté, tranſporté, & délaiſſié
dez maintenant a touſjours perpetuellement B
& hereditablement, & a promis & promet
garentir, delivrer & deffendre envers &
contre tous & par tout toutes fois & que
meſtier ſera de toutes debtes, obligations,
ypoteques, & autres empeſchemens quel-
conques, audit monſeigneur le Duc d'Or-
leans pour luy, ſes hoirs, & ayant cauſe.
Ceste vente, tranſport, ceſſion & de-
laiſſement fais pour & parmi le pris & ſom-
me de quatre cens mille livres Tournois,
monnoye courante a preſent a contre l'eſcu
d'or à la couronne pour xxii. ſols vi. de-
niers Tournois piece, frans & quittes à la-
ditte dame: dont les cc. mille livres ladite C
Marie pourra faire ſon plaiſir & volenté,
& les deux autres cc. mille livres Tournois
ſeront pour tourner & convertir au profit
des deux enfans de ladite dame Marie pour
leur proviſion. Deſquelles cccc. mille li-
vres Tournois ont eſté payes, bailliés & nom-
brés à icelle madame Marie, en la pre-
ſence deſdits notaires en eſcus d'or de la-
ditte valeur la ſomme de lx. mille livres
Tournois, & du ſurplus deſdites cc. mille
livres Tournois, qui doivent tourner au
profit d'icelle madame Marie, montant à
la ſomme vii. vint mille livres Tournois, D
elle ſe tint & tient pour bien contente &
agrée moyennant certaine obligation qu'el-
appert d'icelle ſomme, & les deux autres
cc. mille livres Tournois reſtans de ladite
vendition, mondit ſeigneur le duc promit
& gaiga par ſa foy & ſerment pour ce bail-
lée corporellement es mains deſdits notai-
res, rendre & payer à ladite madame Ma-
rie, à ſes hoirs, ou ayant cauſe, ou au
porteur de ces preſentes aux termes, &
par la maniere cy-aprés declairez, c'eſt aſſa-
voir du jour de S. Jean-Baptiſte prochain
venant en un an, c. mille livres Tournois, E
& les autres cent mille livres Tournois du
jour de ſaint Jean-Baptiſte, que ſe doit faire
ledit payement en un an prochain aprés:
& s'aucuns acqueſts eſtoient faits d'icelle
ſomme, ou de partie durant la vie de ladite
dame, icelle dame joira & exploitera les
fruits, profis, revenus, & emolumens d'i-
celle acquiſitions ſa vie durant, ſans ce
qu'elle puiſſe vendre, ne aliener la proprie-
té d'iceux en aucune maniere, ne que ſes
dits enfans ſa vie durant y puiſſent aucune
choſe demander: & s'il avenoit que les
ſuſdits enfans allaſſent de vie à treſpaſſe-
ment, ladite ſomme cc. mille livres Tour-
nois, ou ce qui en auroit eſté acheté & ac-
quis tourneroit à laditte madame Marie,
s'elle vivoit, & aprés ſon treſpaſſement au
plus prochain hoir de la ligne de Coucy.
De laquelle ſomme de lx. mille livres
Tournois ainſi deſja payée, baillée, deli-
vrée à laditte madame Marie de Coucy,
elle ſe tint pour bien contente, paiée, &
agrée, & en quitta & quitte a touſjours
purement & abſolument ledit monſeigneur
d'Orleans, ſes biens, ſes hoirs & ayant
cauſe, & tous autres à qui quittance en puet
& doit appartenir: & auſſi ſe tint pour bien
content & toutes les choſes deſſus conte-
nuës, ſauf & reſervé, excepté & retenu
par ladite madame Marie l'uſufruit &
viaige des fruits, profis, revenues & e-
molumens deſdis ſeignories & poſſeſſions
deſſuſdites venduës, pour en joïr & exploi-
ter par elle, ſes officiers, qu'elle y a mis &
commettra toutes fois & quantes fois qu'il
lui plaira ſadite vie durant ſeulement, ſans
ce que ledit monſeigneur le duc puiſſe ou
doie faire, ou faire faire aucun exploit de
juſtice, ne autres, ou prejudice de viage
de ladite madame Marie, ne les empeſ-
cher en ſon viage, ne uſufruit par quelque
voie que ce ſoit. Desquelles ſeignories,
baronies & chaſtellenies de Coucy & des
aultres chaſteaux, chaſtellenies & lieux
deſſus declairez, ladite madame Marie ſe
deveſti & deſſaiſi es mains deſdits notaires,
comme en la maniere ſouveraine pour le
roy noſtre ſire, pour & au profit dudit mon-
ſieur le duc, de ſes hoirs & ayant cauſe. Et
en quitta & remit la foy & hommage à quoy
elle en eſtoit, devoit & poüoit eſtre tenuë
au roy noſtredit ſeigneur. Et voult & ac-
corda, que ledit monſeigneur le duc en puiſt
eſtre en foi & hommage, & en prendre
reallement & de fait la poſſeſſion & ſaiſi-
ne, & mettre & inſtituer de par lui es cha-
ſteaux & villes fermées deſſus venduës, ca-
pitaines & gardes, excepté es villes & cha-
ſteaux de la Fere & de Chaſtellier. Eſquels
deux lieux ladite madame Marie en fai-
ſant la preſente vendition, a retenu & re-
tient ſa demeure ſa vie durant tant ſeule-
ment. Et d'abondant a faire ladite de-
miſſion & deſſaiſine, & conſentir par tout
où il appartiendra, que ledit monſeigneur
le duc en ſoit ſainſi & veſtu, mis & receu
en foi & hommage, poſſeſſion, & ſaiſine,
ou ſouffrance. Ladite madame Marie fiſt
& fait ſes procureurs generaulx & certains
meſſages eſpeciaux ſans rappel, noble &
puiſſant ſeigneur monſeigneur Guillaume
de Meleun, comte de Tancarville, monſei-
gneur Jehan de Hangeſt ſieur de Heugue-

ville, monſeigneur Jehan de Squainville dit Saquet, ſieur de Barne, & Guillaume de la Champaigne eſcuyer, auxquels, & a chacun d'eux par ſoy & pour le tout ladite madame Marie a donné & donne plain povoir, autorité, & mandement eſpecial de ce faire, & tout ce qui en cas appartendra, & avec ce promet ladite Marie & ſera tenuë bailler & delivrer audit monſeigneur le duc, ou a ſes gens pour luy dedens le jour de la S. Andri prochain venant, tous les titres, livres, regiſtres, chartres, lettres, & autres enſeignemens quelconques qu'elle a & peut avoir touchans & regardans leſdites terres, poſſeſſions & ſeigneuries. Promettant leſdites parties chacune en ſon droit ſoy & pourtant que celuy touche, compete, & appartient, pour leur ſerment & foy de leur corps pour ce baillées corporellement es mains deſdits notaires à avoir agreables & tenir fermes & eſtables a touſjours ceſte preſente vente, tranſport, obligation, & toute & chacune les choſes de ces lettres ecrites & contenues; icelles enteriner, & loyalment accomplir ſans fraude en aucune maniere, ne ſans aler ne ſouffrir aler ou venir encontre par elles ne par autres, convertement ou en eſperit, jamais & a nul jour, pour raiſon de decevance, d'erreur, d'ignorance, ne autrement comment que ce ſoit. Et rendre & payer a plain, & ſans plait, tout couſts, miſes, deſpens, dommages & intereſts, qui fais, eus, & ſouſtenus ſeroient par deffaulte de garentie de payement, ou d'aucunes des autres choſes deſſus dites non enterinées & non accomplies. Obligans quant à icelle partie chacune en droit ſoy, & partant qu'il luy touche & peut toucher par leurſdits ſermens & foy, eux & leurs biens, leurs hoirs & les biens de leurs hoirs, meubles, & immeubles, preſens & advenir, quels qu'ils ſoient, quelles en ont pour ce ſoubmis du tout à la juridiction, cohertion & contrainte de nous & de nos ſucceſſeurs prevoſt de Paris & de toute autres juſtices ſoubs qui juridiction il ſeront & pourront eſtre trouvez, & pour ces lettres & le contenu du tout accomplir. Renonçans en ce fait expreſſement leſdits ſeigneurs & dame chacun pourtant que celui touche & appartient par leurdits ſermens & foy à toutes exceptions de deception, de mal, de fraude, erreur, leſion, circonvention, & decevance, à toutes cauteles & cavillations, à tout droit eccript & non eccript, canon & civil, a ce qu'elles puiſſent dire, propoſer, ou maintenir, eſtre ou avoir eſté deceus en ceſte vente, contract & obligation : faiſant en aucune maniere, ne qu'il y ait en ces lettres plus ou moins eſtre que paſſe ou accordé, paſſe & accorde que eſcript : A tous us, ſtiles, coûtume, conſtitutions, eſta-

A bliſſement de lieux, de villes, & de païs viés & nouveaux : à toutes lettres d'eſtat, de grace, diſpenſations, & abſolutions ſur le fait de leurs ſermens donnez & à donner, & à tout ce generalement qui tant de fait comme de droit, de us, de couſtumes, & autrement aider & valoir leur pourroient à venir ou dire contre ces lettres, l'effect & le contenu d'icelles meſmement au droit, diſant generale renonciation non valoir. En teſmoing de ce nous à la relation deſdits notaires avons mis à ces lettres le ſeel de la prevoſté de Paris, faites, paſſées & accordées, que icelles parties vouldrent
B avoir ſur ceſte forme. Le Lundi xv. jour Novembre, l'an de grace mil quatre cens.

Ainſi ſigné J. Gillon. Manessier.

EPISTOLA DOMINI JOHANNIS *Belhoiſte* Cartuſienſis ad abbatem S. Laurentii Leodienſis.

Ut vitium proprietatis a ſuo monaſterio amandare ſtudeat, & qua ratione id poſſis exequi.

C Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis, Apoſtolus. Si judicium grave eſt his qui præſunt, ut idem Apoſtolus ait, ſatagere habent ipſi præſidentes, ut ſuas quibus præſunt oviculas ammoneant, doceantque non tantum verbo, ſed operis exemplo Domini rectas tenere vias, ac deviantes corripiant : ſin autem in periculum redundat præſidentis animæ, ut ſcribit Ezechiel : ſanguinem ejus de manu tua requiram. Reverende pater, habetis in monaſte-
D rio veſtro, ut fertur, proprietarios, hoc eſt monachos, qui pecunias ſive clenodia alia ſingulariter poſſident, & non communia; ſcitu veſtro heu! & permiſſu, & ſi licentia, neſcio, Deus ſcit. Non poteſtis licentiam dare ſuper his, nec ſummus pontifex, ut ſcribit Gerardus Magni multique alii. Et veriſimile timendum eſt, quod iſta proprietas & patrem & filios ad perpetua trahet tormenta. In pluribus autem inveniuntur patres, abbates videlicet & priores in cauſa fore proprietatis ſubditorum, quia pauperes monachi ſive converſi cum in hac
E miſera vita non petant niſi corporis neceſſaria, ut Apoſtolus ait, habentes victum & quibus tegamur his contenti ſimus, non valent a ſuperioribus ſuis ſibi neceſſaria recipere de bonis monaſterii communibus. Imo cum ea petunt, inveniunt prælati ſui faciem mirabiliter averſam, ac indignabundam excuſationem in peccatis quærentis, dicentis : domus noſtra multa habuit hoc anno damna, aut in debitis multis obligati ſumus, non poſſumus cujuſlibet voluntati ſatisfacere, habeatis patientiam. Et ipſi præſidentes nec in minimo penuriam pati vo-

Circa 1400. Ex mſ. codice ſancti Laurentii Leodienſis.

ſunt; videlicet tam in ſua menſa nimis lauta & ſuperabundanti, & ſtatu, heu! nimis ſeculari & pompoſo, quam etiam ædificiis curioſis non neceſſariis. Non quod talem vos judicem, pater reverende, ſed ne in talem præcipitemini damnationis foveam, caritative admoneo. Hiſque perceptis, quid pauperes facient monachi, qui de bonis ſuis quæ communia eſſe debent, neceſſaria ſua habere nequeunt. Bona monaſterialia quidem non amplius ſunt præſidentis quam monachi infimi, quin ipſe inferior neceſſaria habere debeat ut præſidens, tamen cum diſcretione. Et quia a ſuis præſidentibus non valent neceſſaria percipere, ideo clam & ſeorſum ſibi provident, & fiunt proprietarii, quod eſt in eorum & præſidentis præjudicium, & animarum ſuarum, timeo, damnationem. Maxime tamen timendum eſt prælatos eſſe in culpa, ut ſcribit Gerardus Magni in epiſtolis ſuis & alii plures. Nam & idolatras tales vocat. Idcirco, pater mi reverende, caritate ſincera me movente conſulo, quam ad perſonam veſtram a multis annis geſſi & gero, ut noſtis, quatenus horrendum Dei judicium præ oculis habentes, omnem veſtram diligentiam adhibere ſtudeatis, ut hujuſmodi diabolicum crimen quod in domo veſtra regnare dicitur, de cetero per vos removeatur, ac illud prorſus extirpare conemini, quod utique eſt in perpetuum animarum patris & filiorum præcipitium, timeo & damnationem, & omnipotens adjuvabit vos, qui adjutor eſt in tribulationibus. Si autem reſponderitis: Omnem meam volo diligentiam adhibere, ut removeatur non hoc dumtaxat malum de medio, quin immo etiam omne aliud ſalutis perpetuæ impedimentum; ſed medium non invenio quo valeam. Audiatis igitur, pater reverende, conſilium meum, quod ſi ſanius reppereritis, placet ut illi ſtetis: Propheta dicit: *Miſericordiam & judicium cantabo tibi, Domine.* Et alibi idem: *Miſericordia & veritas præcedent faciem tuam.* Per veritatem judicium intelligo. Igitur primo incipite per miſericordiam, ut Dominus docet, iſto modo. Congregatis in unum fratribus veſtris omnibus abſque extraneis, nunciate eis & declaretis hujuſmodi crimen, ejuſque maledictionem & periculum, ut habetis in epiſtolis vobis a me miſſis, & quod nullo modo vultis amodo ipſum crimen ſuſtinere, quia in veſtræ & ipſorum animarum præcipitium mergit æternum. Et ut habeant omnem ſuam excuſationem nullam, offeratis eis dare victus & veſtitus neceſſaria, tam ſanis quam infirmis, & unum ex eis cui credatis conſtituite, qui de bonis domus in manibus ſufficientiam habebit, ut ab ipſo & non a vobis, niſi in rebus notabilibus & magnis neceſſaria ſua petent, ut in ſancto Jacobo, (a) & accipient. Et ſic omnia quæ habent in auro, & argento, ſive clenodiis, abſque ulla etiam quantulacumque exceptione, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit, exponent voluntati veſtræ, & in manus veſtras ponent, & ea aſportabitis, uſualiaque quibus rationabiliter carere non valebunt nec debent, eis dumtaxat dimittendo. Et ſi ſic agentes proficitis, Deo gratias; ſin autem, conſulo, ut unum ſeorſum, & alium per ſe, incipiendo a priore; eis dulciter prædicetis prædicta, & quod veſtri eorumque valde dubia ſalus eſt in tam dubio vivere crimine & mori, quia ut homo vivit & moritur, & neceſſaria eis proviſurum generoſe & cum pace vos offeratis, & quaſi eis ſupplicando, iſta aut his ſimilia dicatis: Spero in Dei miſericordia, quod prædicta ſuaviter eis narrando proficietis, ita, pater reverende, ita. Nolite verecundari vos eis humiliando, ac dulciſſime loquendo pro tam horribili crimine de medio tollendo, ubi timetur tam animæ veſtræ quam ipſorum perpetuæ damnationis periculum, niſi omnem veſtram adhibueritis extirpando hujuſmodi diligentiam. Recordemini dominum noſtrum JESUM CHRISTUM, quam dulciter ſuaviterque ſuas informavit oviculas, ut eas lucrifaceret; ut eſt: *Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris, &c.* Et alibi. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &c.* In pluribus aliis locis evangelicis tam per ſe quam per ſuos apoſtolos & prædicatores; ut eſt: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.* Si autem per miſericordiam & dulcedinem nihil aut non ſatis profeceritis, quod abſit, tunc pro conſciencia veſtra contentanda, reſtat diſtrictius inquirere judicium, quomodo rebelles, necnon duricordes coërceantur, & ad vitæ vias reducantur. Et licet omnem veſtram feciſſe diligentiam a diu tenebamini, præcipue nunc amplius tenemini circa finem veſtrum, ubi Deo judici diſtrictiſſimo rationem reddere habetis de ipſis. Si autem omnem veſtram feceritis diligentiam tanto pro crimine delendo, ſpero quod non vobis nocebit eorum iniquitas. Si autem duo aut tres tantummodo hujuſmodi forent criminis culpabiles, ac emendationi reſiſtentes, conſulerem ut eos cum ordinis veſtri cenſura ad emendationem cogeretis Si autem ſex aut ſeptem ſive plures, neſcio quid conſulere, niſi quod conſulatis viros prudentes & gnaros ac conſcientiæ, ut ſunt reverendi ſacræ theologiæ doctores magiſtri Gerardus Rondelli & Johannes Yonis eccleſiæ Leodienſis canonici, cum epiſtolis

(a) Id eſt in abbatia S. Jacobi Leodienſis, in qua tunc vigebat regularis obſervantia, ac proprietatis vitium exulabat.

Gerardi Magni pro ampliori informatione. Serioſe conſulo, ut negotii præſentis non intercedat dilatio, quia vos & ego non diu hic manebimus, ne Dei judicium imparatos nos inveniat, ibique erit diſtrictiſſimi judicis ſententia de vita aut morte æterna immutabilis promulganda. Heu! quo fugiam ego miſerrimus peccator a facie tanti Judiciis, quem innumere offendi pro innumeris ſuis beneficiis mihi ingratiſſimo conceſſis. Timeamus, pater mi, timeamus antequam dies illa veniat terribilis nimis magis quam ediſſere valemus, & ſecundum hoc nos emendare ſtudeamus in viis Domini noſtri Jesu Christi Dei omnipotentis, qui nobis perſeverantibus finem donet optatum. Amen. Si quid in his profeceritis, percipere deſidero. Orate pro nobis pauperibus, ut ſoleo, pro vobis, qui vos diligit in veritate capellanus.

LITTERÆ CAROLI VI. REGIS Francorum.

Hortatur ad pacem.

Anno 1401. Ex mſ. domini Bulteau.

CHarles par la grace de Dieu roy de France. Le ſouverain Seigneur & createur de toutes choſes noſtre-Seigneur Jesus-Christ, quant il daigna ſe humilier de prendre forme humaine pour viſiter & racheter ſa creature par lui faite & creée à ſa ſemblance, admoneſta, introduit & enſeigna principalement tous ſes diſciples avoir & garder paix entre eulx: en inſtruiſant par ce tous ceulx qui le veulent enſuir à merer & querir paix, qui eſt le ſouverain bien en cette mortelle habitacion. Car ſi comme en tous royaumes ou paix & concorde ont vigueur, fructifient & y accroiſſent toutes vertus: auſſi par le contraire qui eſt diſcorder, ſe y deſcroiſſent, diminuent, & ſubſequemment declinent & deviennent tels royaumes à finale deſtruction. Et ſe nous qui moyennant la grace & diſpoſition divine ſommes eſtablis en haulteſſe & dignité royal, voulons, & deſirons de toute noſtre puiſſance, en enſuivant ladite introduction de noſtredit ſouverain Seigneur, gouverner & garder tous nos ſubgez en paix & tranquillité; par plus forte raiſon ſommes tenus & abſtraints tenir, garder & conſerver en paix, amour & union ceulx de noſtre ſang & lignage, & oſter d'entre eulx à noſtre pouvoir toutes matieres & diviſions, & diſcords: meſmement que par eulx principalement nous nous aions à conſeiller en tous nos faits, laquelle choſe ne ſe pourroit bonnement faire, ſe entre iceulx ne reignoit & demouroit le bien de paix. Et pource que aucunefois ou temps paſſé par l'inſtigacion de celui qui touſjours ſtimule & eſmeut les creatures contre ce bien, & fait toute ſa puiſſance de ſemer & mettre entre elles toutes diſcordes & diviſions, ont eſté meus, comme nous avons ſçû, aucuns deſplaiſirs, diſcords & diſcencions entre aucunes grans perſonnes de noſtre lignage, & moult prouchain de noſtre ſang; & encore n'agueres en noſtre preſence pour le fait touchant les gardes de Benedic derrenierement eſleu en pape du college des cardinaulx, & de la ville d'Avignon, & des habitans d'icelle, leſquelles gardes pour la ſeureté des parties avons commiſes, c'eſt à ſçavoir premierement celle dudit Benedic à noſtre tres-cher & tres-amé frere le duc d'Orleans, & celle dudit college des cardinaulx de ladite ville d'Avignon & des habitans d'icelle, à noſtre tres cher & tres-amé oncle le duc de Berry, ſe ſoit meu aucun debat de paroles entre noſtredit oncle le duc de Berry, & noſtre tres-cher & tres-amé oncle le duc de Bourgongne d'une part; & noſtredit frere le duc d'Orleans d'autre part: pour occaſion deſquelles choſes pluſieurs grans maulx ont eſté en voye de venir oudit temps paſſé, & s'en pourroit enſuir ou temps avenir, que Dieu ne vueille, pluſieurs tres-grands inconveniens à nous & à tout noſtre Royaume, ſe par nous n'eſtoit à ce pourveu de brief remede. Nous qui avons & devons avoir ſeigneurie ſur tous ceulx de noſtredit ſang & lignage demourant en noſtre royaume, & les amons tous naturellement, come nature nous enſeigne; & eſpecialement tant plus les deſſus nommez come plus de prés nous appartiennent, & qui ſur toutes choſes voulons & deſirons la paix, amour & union d'entre eulx, & ne pourrions avoir plus grand deplaiſir, que de les voir en diviſion: Faiſons ſçavoir à tous preſens & advenir que afin que tous leſdits mouvemens, diſcors, & diſcenſions ceſſent, & que tous ceux de noſtredit ſang & lignage ſoient & demeurent dores en avant tous en bonne concorde enſemble qui ſera choſe agreable à Dieu, à nous tres-parfait plaiſir & le tres grant bien de nous & de noſtredit royaume, avons ordonné en noſtre conſeil, eſtre faite une certaine cedule ou eſcripture contenant noſtre entencion & voulenté ſur les choſes deſſus dites contenant la forme qui s'enſuit: Pource qu'aucunes fois, &c. Fait en l'an mil cccc. & ung.

LITTERÆ CAROLI, VI. Francorum regis.

A crimine leſa majeſtatis purgat duces Bituricenſem, Aurelianenſem, Borbonii & alios, irritumque declarat quidquid adverſus eos factum fuerat.

Ex mſ. domini Baluzeau.

CHARLES par la grace de Dieu roy de France à tous ceulx qui ces preſentes lettres verront. Comme pour occaſion de diviſions, de guerres & diſcords ja pieça B meus en noſtre royaume entre aucun de noſtre ſang & lignage, pluſieurs choſes nous aient eſté damnablement, mençongierement & ſeditieuſement rapportées & données à entendre, ſoubs ombre deſquelles, & parce que en noſtre conſeil & auſſi en nos filles l'Univerſité & ville de Paris, n'avoit pas telle liberté de nous veritablement & loyaument conſeiller à l'onneur de nous & au bien de noſtre royaume, comme il appartenoit. Car les aucuns eſtoient parciaulx & deſordonnement affectez, & les autres avoient paour, qui cheoit en gens meſmes C de grant vertu & conſtance, parce qu'il veoient pluſieurs pour dire & tenir verité, perdre leurs eſtats, & veoient auſſi pluſieurs meſmement notables prelats nobles & autres de noſtre conſeil, & de noſdites filles l'Univerſité & ville de Paris, eſtre tyranniquement & tortonierement prins, rençonnez, pillez & robez. Parquoi pluſieurs nos bien veillans eſtoient fuitifs & abſens de noſtre conſeil, & de noſdites filles l'Univerſité & ville de Paris, pluſieurs lettres patentes ont eſté dampnablement procurées D & indecemment obtenuës, faites en noſtre nom, ſeellées de noſtre grant ſeel, & envoyées per tout noſtre royaume & dehors en diverſes ſeigneuries & royaumes, meſmement à noſtre ſaint pere le pape & ſon college, & autres grands princes & ſeigneurs à la tres grant charge & des-honneur de pluſieurs des plus prochains de noſtredit ſang & lignage, comme de noſtre tres-cher & amez oncle le duc de Berry, & noſtre tres-chers & tres-amez fils, neveux & couſins, les ducs d'Orleans & de Bourbonnois, les comtes de Vertus, d'Alençon, & d'Armaignac, & auſſi du ſeigneur E d'Elebret conneſtable de France; & conſequemment de pluſieurs prelats, barons, nobles & autres leurs biens-veillans de nous & de noſtre ſeigneurie: contenant icelles lettres que nous eſtions ſouffiſament informez que noſdits oncles, fils, nepveus, & couſins, & autres leurs adherens nous vouloient deſbouter de noſtre ſeigneurie, & faire nouvel roy en France; & que en ce & autres choſes qu'on leur impoſoit felonneuſement & deloyaument, ils avoient commis envers nous & noſtre majeſté royal, grand & enormes delits, crimes, malefices tant de leze majeſté que autres. Pour leſquelles choſes nous par icelles nos lettres habandonnions à tous noſdits oncles, fils, nepveus & couſins, avec tous leurs adherans, ſerviteurs & bienveillans, pour les prendre & deſtruire avec toutes leurs terres, ſeigneuries, & biens quelſconques, en declarant culx avoir forfais, corps, & biens envers nous; & encore pour les plus grever, injurier, & eſloigner de nous; & eſmouvoir le peuple contre eulx, ſoubs couleur de certaines bulles, paſſé quarante ans a. impetrées & données contre gens de compaigne, que ſans tiltre, ſans cauſe & de leur auctorité levoient & mettoient ſus gens d'armes par maniere de compaignies contre nous & noſtre royaume: & leſquelles bulles ne ſe povoient & ne devoient appliquer contre noſdits oncles, fils, nepveus, couſins & autres deſſuſdits, comme il appert clerement par l'inſpection d'icelles par deffaulte de bon conſeil, comme dit eſt, & ſans prealable declaracion de noſtredit S. pere le pape, ſans deliberacion de notables prelats, comme il appartenoit ou cas, & ſans garder ordre de droit, procés, ne monicions à ce requiſes, & ſans deliberacion precedente de noſtredite fille l'Univerſité par maniere d'Univerſité ont eſté faites induement & par des-ordonnée faveur, force, & violence, aucunes declaracions de ſentences d'excommuniement contre les deſſuſdits de noſtre ſang & lignage, leurs officiers, ſubjets, adherens & bienveillans, par leſquelles on les a fait publier contre verité comme excommuniez par tout noſtredit royaume. Et en oultre ont eſté criez à ban comme traiſtres, malfaicteurs, & de fait bannis de noſtredit royaume, deſapointez de leurs eſtats, honneur, benefices & offices. A l'occaſion deſquelles choſes ont eſté dites, ſemées & publiées pluſieurs erreurs & exercées tres grans inhumanitez & iniques cruaultez contre aucuns, qui pour l'occaſion des choſes deſſuſdites ont eſté prins & morts, tant concernant le ſalut des ames, que auſſi la pitié naturelle que meſcreans mêmes & gens de diverſes loix, voire aucunes beſtes mues auroient & devroient avoir l'un de l'autre, en ſubſtraïant à iceux prins & executez, tant biens ſpirituels, comme confeſſion & prieres, que aumones pour la ſuſtentation de leur corps; & eulx morts leurs a eſté deniée ſepulture, mêmement en terre profane: mais ont eſté gectez ſur la terre pour eſtre mangez par les chiens, oyſeaux & beſtes meues. Leſquelles choſes ſont dures, inhumaines, dampnables, iniques, cruelles, & deraiſonnables, par eſpecial en royaume tres-chreſtien, miſericors & catholique, comme le

noſtre eſt & doit eſtre. Toutes leſquelles choſes ont eſté faites à l'inſtigacion, impreſſion, violence, importunité & pourchas d'aucuns ſedicieux, troubleurs de paix, malveillans de noſdits oncles, fils, nepveus, & couſins, & contre raiſon, & contre verité, couvertement par machinations, & fictions dampnables, & pour venir à leurs faulſes & mauvaiſes entreprinſes, ſi comme de ce avons eſté depuis & ſommes de preſent pleinement acertenez & a plain informez. Et pour ce nous qui ne voulons, ne pouvons raiſonnablement tels blâmes & reprouches non veritables, ainſi fais & procurez, comme dit eſt, demourer à la charge & deshonneur de ceulx de noſtredit ſang & lignage & autres deſſuſdits, & qui avons tousjours deſiré & deſirons la verité des choſes eſtre ſceuë, & reparer ce qui par erreur, inadvertence ou autrement induëment auroit eſté par nous fait au grief charge, & deshonneur d'autruy, & meſmement de ceulx de noſtredit ſang & lignage, & autres deſſuſdits, comme tenus y ſommes par raiſons. Sçavoir faiſons nous eſtre plainement & ſuffiſamment informez & acertenez noſdits oncles, fils, nepveus, & couſins, prelats, barons, nobles & autres leurs bienveillans avoir tousjours en bonne & loyale entencion envers nous, & avoir eſté & eſtre nos bons & loyaulx parens, vrais, obeiſſans & ſubgez, & tels comme ils doivent eſtre envers nous, & que tout ce qui a eſté fait & ſurrepticement impetré contre verité & raiſon, au pourchas, impreſſion, inſtigacion, importunitez, & violence d'aucuns ſedicieux, troubleurs de paix, & malveillans, comme dit eſt. Pour laquelle cauſe toutes les lettres & mandemens qui contre leur honneur & à leur charge ont eſté faites & publiées touchant les choſes deſſus dites, ou les dependences d'icelles, nous avons declairées, & par ces preſentes declairons, avoir eſté tortonierement & de nulle valeur faites paſſées & ſubrepticement impetrées par le donné à entendre de leurſdits malveillans, & nous en ce avoir eſté deceus, & non bien advertis de la verité des beſoignes par deffault de bon conſeil & liberté de dire verité, comme dit eſt: & toutes icelles lettres & mandemens avec autres quelconques qui ſeroient à la charge de l'onneur de noſdits oncle, fils, nepveus, & couſins, & autres deſſuſdis, & generalement tout ce qui s'en eſt enſui. Nous eſtans en noſtre parlement, tenans le lict de juſtice, & accompaignez de pluſieurs de noſtre ſang & lignage, de pluſieurs prelats & gens d'egliſe, tant de noſtre fille l'Univerſité, comme autres, de pluſieurs barons, chevaliers, & autres notables perſonnes, tant de noſtre grant conſeil, & de noſtre parlement, comme de noſtre bonne ville de Paris, avons revoquées & adnullées, & par ces preſentes revoquons, rappellons, dampnons, & mettons du tout au neant: en deffendant à nos ſubgez ſur peine d'encourir noſtre indignacion, & de tout ce qu'ils ſe peuvent meffaire envers nous, que contre la teneur de nos preſentes aſſercion, declaracion, revocacion, & ordonnances, ne facent, ne dient, ne viengnent ores ne pour le temps advenir de fait, de paroles ne autrement en quelque maniere que ce ſoit; & que ſe aucune ou aucunes nos lettres ou mandemens devant dits eſtoient exhibées, gardées & produites en jugement & dehors; nous ne voulons aucune foy y eſtre adjouſtée, ores, ne pour le temps advenir. Ainçois voulons & commandons, qu'elles ſoient deſchirées, & deſpecées quelque part que trouvées pourront eſtre. Et donnons en mandement par ces preſentes à nos amez & feaulx conſeillers les gens de noſtre parlement, au prevoſt de Paris, & à tous nos baillis, ſeneſchaux, prevoſts & autres nos juſticiers ou leurs lieutenans, & à chacun d'eulx, ſi comme à lui appartiendra, que nos preſentes aſſercion, declaracion, revocacion & ordonnances facent publier, afin que de ce aucuns n'en puiſſent pretendre ignorance en leurs auditoires, & en tous les autres lieux accouſtumez, à faire cris es mettes de leurs juriſdicions à ſon de trompe ou autrement ſolemnellement, comme ils ont accouſtumé de faire cris & publicacions notables. Leſquelles choſes nous voulons auſſi eſtre preſchées & remonſtrées par les prelats & clercs qui ont accouſtumé preſcher au peuple, qui es choſes cy-devant exprimées a eſté deceu, ſuborné, & mal informé le temps paſſé par les manieres & cautelles deſſuſdites. En teſmoing de ce, &c. Donné, &c.

LITTERÆ LUDOVICI regis Jeruſalem & Siciliæ.

Vetat ne cuiquam electo archiepiſcopo, epiſcopo, &c. caſtra, oppida, munitiones tradantur in ſuis comitatibus abſque conſenſu ſuo.

Anno 1404 Ex mſ. Colbertino.

LUDOVICUS ſecundus Dei gratia rex Jeruſalem & Siciliæ, ducatus Apuliæ, dux Andegaviæ, comitatuum Provinciæ & Forcalquerii, Cenomaniæ, Pedemontis, ac Rouciaci comes, univerſis & ſingulis officiariis noſtriſque fidelibus & ſubjectis, per vicarias & bajulias civitatum Arelatenſis, Graſſæ, Tholoni, Caſtellariæ, Guillelmi, ceteroſque per ipſos comitatus noſtros Provinciæ & Forcalquerii, ubilibet conſtitutis, ad quos ſpectat, & præſentes pervénerint, præſentibus & futuris, cuilibet, & loca tenentibus eorumdem, fidelibus noſtris gratiam & bonam voluntatem.

Quæ ad pacem ſunt libenter exquirimus, illaque per ſolertes tramites efficacibus ſtudiis procuramus, ut optata dies inde proveniat, ſublatiſque diſſidiis, pax proſtrata reſurgat. Attendentes itaque quantum collapſi temporis furente rabie procelloſa patria noſtra dictorum comitatuum calamitatibus & guerrarum ſtrepitibus fuerit laceſſita, quot & quanta ſcandala fuerint tractata & ſubſequuta ſub ſpecie boni, contractis modis quæſitis per ignotos, qui ſub velamine amicitiæ vulpina pelle induti, oppida noſtro decreta dominio ſeducebant, fideles noſtros captivabant, & irreparabilia damna inferebant dictæ patriæ. Volentes igitur futuris diſpendiis proviſionis remedio occurrere, ne quod Chriſti gratia ſanatum eſt, in reſiduum tranſeat, & amabilitate finitum nova querela odibili propagatione producat. Hac noſtra provida & digeſta conſtitutione ſanximus, ut nullus archiepiſcopus, epiſcopus, abbas, vel præpoſitus, aut alia quævis eccleſiaſtica perſona, cujuſcumque dignitatis vel præeminentiæ fuerit & exiſtat, quæ ad vacantes archiepiſcopatus, epiſcopatus, abbatias, & alia beneficia fuerit promota, pro quibus orthodoxa eccleſia ſummi Dei habet & poſſidet, & ad eam quomodolibet ſpectare noſcitur ratione temporalitatis, aut alia quæcumque cauſa, aliqua caſtra ſeu fortalitia vel oppida; in ipſis caſtris, oppidis, vel fortaliciis recipiatur per ſe, vel alium earum nominibus, noſtra conſcientia inconſulta. Cum ſcire diſponamus ante adeptionem dictorum caſtrorum & fortalitiorum qualitates & conditiones perſonarum ipſarum eccleſiaſticarum, & diſtinguere tempora & conditiones promotorum, ut inde potius proſpera, quam adverſa ſuccedant, & doloſis aſtutiis demus repulſam, & calumniantium decludamus voluntates. Quocirca volumus & fidelitati veſtræ & veſtrum cuilibet auctoritate præſentium diſtricte præcipimus & mandamus, quatenus ſtatim, omni mora ſublata, officiorum veſtrorum temporibus præcipiatis, & præcipi mandetis, & faciatis quibuſcumque capitulis, & perſonis eccleſiaſticis, & aliis univerſis tenentibus fortalitia, caſtra, vel oppida, ad vacantes ſedes archiepiſcopatus Arelatenſis, epiſcopatus Tholonenſis, epiſcopatus Graſſenſis, epiſcopatus Glandatenſis, & alias quaſlibet prælaturas, dignitates, abbatias, præpoſituras vacantes & præſentialiter & in futurum vacaturas infra comitatus noſtros prædictos, & terras adjacentes eiſdem, ſub pœna... marcarum argenti fini totiuſque temporalitatis ſubjectæ dominio noſtro, necnon fidelitatis ad quam nobis ſunt obnoxii, præter indignationem noſtram, quam ſe noverint illico incurſuros, ut fortalitia ipſa, caſtra & oppida nulli electo vel eligendo, etiamſi eccleſiaſticæ conceſſionis vel confirmationis obtineat a domino noſtro ſummo pontifice aut ab alio quocumque poteſtatem habente tradat, vel aſſignet, aut tradere vel aſſignare faciat vel præſumat, modo aliquo publice vel occulte, per quempiam, niſi ... & in quantum de noſtra proceſſerit voluntate, & litteras ſpeciales meruerit præterea obtinere: facturi fieri de præcepto hujuſmodi duo publica conſimilia inſtrumenta, quorum uno penes curiam in qua veſtrum tribunal obtinetis retento, aliud noſtræ non differatis tranſmittere majeſtati Sic mandati noſtri ſeriem impleturi, quod non detur ex neglectu veſtro defectui . . . . . . noſtri ultionem, quam cœleſti arbitrio ſumſimus, præter indignationem noſtram cupitis evitare, præſentibus exequutis, & in cartulariis majorum litterarum curiarum veſtrarum regiſtratis, de una ad aliam tranſmitti volumus originaliter præſentandas. Datum in villa noſtra Tharenti per egregium & nobilem virum Franciſcum Franciſci dominum Graniſienſem, magnæ noſtræ curiæ magiſtrum rationalem, conſiliorum, & fidelem noſtrum dilectum, mandato noſtro locum tenentem noſtri majoris judicis comitatuum prædictorum, anno Domini MCCCCII. die XV. menſis Septembris XI. indictione, regnorum vero noſtrorum anno decimo nono.

Per regem ore proprio.

PETRUS LAYDEN.

LITTERÆ EPISCOPI Morinenſis.

Ne ex eo quod baptizarit in eccleſia ſancti Vedaſti in pontificalibus filium comitis Regiteſtenſis præjudicium generetur.

Anno 1401. Ex cartario Vedaſtino.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis JOHANNES miſeratione divina epiſcopus Morinenſis in Domino ſalutem.

Cum nuper ad requeſtam dominæ duciſſæ Burgundiæ, Flandriæ & Arteſii comitiſſæ, acceſſerimus in monaſterium ſancti Vedaſti Atrebatenſis, ad Romanam eccleſiam immediate ſubjectum, & in eodem monaſterio in pontificalibus baptizaverimus filium illuſtriſſimi principis domini comitis Regiteſtenſis, notum facimus, quod per hoc non intendimus nec volumus juribus, libertatibus, privilegiis, exemtionibus, & franchiſiis dicti monaſterii ſeu religioſorum ipſius de præſenti aut in futurum aliquod præjudicium generari, neque in aliquod derogari. Sed eadem libertate, juribus, privilegiis, exemtionibus & franchiſiis ſuis nunc & in futurum, gaudeant, ſicuti faciebant, antequam ibidem adveniſſemus ad prædictum baptiſmum faciendum. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præ-

ſentibus litteris duximus apponendum. Datum Morini die XI. menſis Februarii anno Domini MCCCCII. Sic ſignatæ De Lento.

EPISTOLA PHILIPPI MARIÆ Angeli ducis Mediolanenſis ad Thomam de Campo Fregoſo ducem Januenſem.

Cauſatur de Januenſibus quod pacem infringerent, eiſque apertum bellum indicit.

Anno 1404 *Ex ſchedis Mabillonii.*

PHILIPPUS MARIA ANGELUS dux Mediolanenſis & Papiæ, Angleriæque comes, &c. magnifico viro THOMÆ DE CAMPO-FREGOSO aſſerto Januenſi duci.

Sæpe & multum, vir magnifice, animo tacente, cogitantes pacis & belli conditiones, varioſque affectus, qui utrimque proveniunt, ad id potiſſimum mentem noſtram convertimus, ut poſt recuperationem jurium nobis ſpectantium, omiſſis belli ſtudiis, pacem quæ nihil inſidiarum in ſe contineret habere poſſemus, & ex hoc tempore belli, quod ex juſtiſſimis cauſis vobiſcum jam pridem geſſimus, cum jam prope in manibus victoriam haberemus, ad pacem vobiſcum primum perveniremus, magis diſpoſitioni mentis noſtræ conformem, quam decoram, ſperantes quod cum tale ac tantum ex benignitate noſtra ad vos perveniſſet pacis beneficium, nobiſcum pacem, fœduſque concordiæ perpetuo ſervaretis. Verum plurima per vos & tentata & facta ſunt contra nos, & oppreſſionem ſtatus noſtri, ac contra cives (*a*) exitirios civitatis Januæ, eorumque amicos & ſequaces, de quibus actum eſt in pace prædicta. Et ut ab hac parte ultima exordium capiamus, dicti exititii, qui fere nihil ex contentis & conventionibus pacis obtinere potuerunt, ſæpe numero nobis conqueſti ſunt, quod ultra id quod promiſſa eis ex pacis conventionibus adimpleta non fuerunt, plurima contra ipſos & amicos ſuos per vos perpetrata ſunt iniquitate pleniſſima, & humanitatem omnem excedentia. Quid enim, ut eorum querimonias proſequamur, iniquius inhumaniuſve dici poteſt, quam quod plerique boni cives, qui beneficio pacis gaudere cupientes, urbem Januam regreſſi fuerant, urbem ipſam relinquere per vos compulſi ſunt, contra pacis conditiones? Quid quod multi alii ſibi conſimiles in eadem urbe pacifice degentes, patria, domibus, poſſeſſionibuſque, veſtris inductione, opera, favore & mandato, tam in civitate quam in riperiis ſunt privati? Quid quod alii nulla juſta cauſa præcedente torti, alii membris mutilati, alii exules facti ſunt? Loca quam plurima comparans communis Janua indebite veſtri mandato deſcripta & occupata, ipſorumque per vos proventus ſunt retenti, civium quam plurium & diſtrictualium bona prædæ expoſita, & nonnullorum civium fidejuſſoribus extorſiones multæ factæ, nonnulla caſtra adhærentium & ſequacium noſtrorum occupata, & quædam ſunt dirupta? Quid etiam gravius & inhumanius dici poteſt, quam quod poſt plurimos de mandato veſtro cives indebitæ neci datos, ut ex dictis querelas habuimus, XIII. ſimul habitantes in loco Spediæ & in Levato Bartholomæum de Face, Antonium Guidotum de Nigrono, & Angelum Bertolani ſubditum noſtrum in Campiano, Nicolaum de Plano (*b*) ſpeciarium civitatis Januæ, quia amici extiterunt civitatis Januæ & putabantur, ſagittari, trucidari & alio quovis ultimo ſupplicio tradi feciſtis, & quod horrendum eſt, quid gravius & iniquius dici poteſt, quam quod nobiles & graves cives Januenſium, Ottobonum, Cyprianum, & Franciſcum de Spinolis, Dominicum de Mari, & Nicolaum de Parucio, cum quampluribus aliis, de quibus longus eſſet ſermo, ſi exprimerentur ſinguli, nobis ab exititiis nominati, veneno & inſidiis, ſi fuiſſet poſſibile, uſque ad vitæ ultimum perſequi feciſtis omni cura ſollicitudineque poſſibili? Si proſequeremur querelas nobis factas ſuper his quæ contra pacis conventiones commiſſa ſunt, & tam clara quod probatione non indigent. Certe nobis tempus deficeret gravioribus occupatis, ſed ut ſubjungamus aliqua, quæ a dictis exititiis nobis expoſita, ſilentio prætereunda non ſunt, nonne die ipſo celebratæ pacis, dolo potius, quam juſta alia cauſa præcedente, dirui feciſtis fortalitia nobilium de Linguilia ſequacium noſtrorum, eoſque bonis ſuis ſpoliari? nonne pleroſque cives Saonenſes proſcribi feciſtis & ultimo ſupplicio injuſte damnari, & ſubſequenter diripi bona ſua, inter quos Chriſtophorus Ferrarius fuit nocte tamquam innocens in cruce neci traditus? Nonne apud Palodium Taſſus de Palodio ſubditus noſter fuit trucidatus per ſicarios veſtros, quos poſtmodum proviſionibus foviſtis, & penes vos caros habuiſtis? Nonne caſtrum Tayrani contra pacis fœdera. . . . . prædicta & plurima alia quæ nobis expoſita difficillimum eſſet enarrare per vos commiſſa ſunt? Cum in altiſſimi Dei miniſtros, ut per eos ipſos exititios nobis firmiter aſſertum eſt, non erubuerunt inſurgere manus veſtræ, quæ presbyterum quemdam de Clavaro, quia de amicitia exititiorum ſuſpectus haberetur, fecerunt inhumaniter trucidari? O quam grave ſcelus & uſque ad vindictam condignam a Chriſti fidelibus proſequendum! His igitur tot & tantis per vos

(*a*) Exititios cives eos eſſe exiſtimamus, qui extra civitatem apud alienigenas urbes mercaturam exercent.

(*b*) Speciarius dicitur, qui genus omne ſpecies vendit, gallice *Eſpicier.*

cuncta

contra pacis fœdera perpetratis, exitiii A prædicti a nobis cum inſtantia poſtularunt, ut pro debito noſtro, quorum fautores fuerunt in bello, quod, ut prædiximus, ex juſtiſſimis cauſis contra vos geſſimus, eorum indemnitati, jurium conſervationi, & ſaluti providere velimus. Nos enim licet quantum poſſibile ſit, ex ſententia bella vitemus, juſtæ tamen & honeſtæ eorum requiſitioni ex debito noſtro contradicere neſcientes, nec excuſationem ullam quærere, quominus prædictæ eorum requiſitioni annuamus, cum ingratiſſimi dici & haberi mereremur, ſi deditiſſimos nobis viros deſtitueremus in hac eorum cauſa juſta & honeſta; multum deliberavimus quemad- B modum juſta requiſita per eos poſſemus ſalubriter providere, & potiſſimum aliter quam per viam belligerandi, quam naturaliter abhorremus, ſed cum in animo nobis multa, quæ poſt pacem inter nos contractam per vos ad oppreſſionem noſtram & demolitionem ſtatus noſtri umquam tentata & perpetrata ſunt, & perperam tractata ſunt, tam cum illuſtri marchione Eſtenſi, quam cum magnificis dominis de Malateſtis, aliiſque dominis mundique principibus, cum quibus ligam contrahere contra me omni C ſtudio & diligentia quæſiviſtis, cum oblatione exponendi pro parte veſtra magnam ſummam pecuniæ, ſi omnes ſimul in ligam vobiſcum convenire conatibus veſtris aſſenſum præbere, & hoſtiliter contra nos inſurgere voluiſſent. Sunt aures, animi, & ſenſus noſtri undecumque commoti, conſiderantes quantum periculi nobis fuit, ut ab inde occulta nobis inſtarent hoſtilia, unde pacis commoda ſperabamus. Nec tamen ſtatim licet a vobis graviſſima injuria laceſſiti, ad arma pervenimus, ſed cum ſatisfactione commiſſorum pro nobis & civibus exitiiis eorumque ſequacibus pacem ſecuram, & quæ ab D inſidiis & violentia tuta eſſet, vobiſcum firmare tentavimus per interpoſitionem & medium prædicti illuſtris marchionis Eſtenſis, qui ad hoc ſtudioſe inſtitit, & cum ſui gravamine præbere operam non negavit. Verum mens veſtra ſemper inquieta pacem abhorrens, non placabili & quieto, ſed ſuperbo dato reſponſo, oblatas renuit pacis conditiones, non curans paci intendere, neque injuriæ noſtræ nec civibus violatis ſatisfactionem, neque eorum jura ſervare, ex quo E ſi debito noſtro ſatisfacere velimus, violenter inducimur, quocumque modo poſſimus, ut tutelæ & ſecuritati ſtatus noſtri, & amicorum & ſequacium noſtrorum oppreſſioni, jurium conſervationi & ſaluti, prout neceſſitas & res exigit, conſulamus, & maxime ut Januenſis civitas, quæ gravi oppreſſa tyrannide, voce jam vacua, quod liberetur clamare non deſinit, a ſervitutis jugo ad priſtinam a majoribus traditam libertatem inducatur. His itaque longa conſultatione revolutis, cogimur vobiſcum ad arma conſurgere, & ut ad ea vos compellat vis armorum, quæ cum omni jure vobis debita ſint, quiete & pacifice facere denegatis. A die igitur ſecunda menſis Junii proxime futuri incluſive, incipiendo ab ortu ſolis inantea bellum vobis & veſtris voſque ſequentibus indicimus, & aperte in ante diffidamus. Tutius ſiquidem nobis eſt palam bellum gerere, quam ſub dubia & ſimulata pace conſiſtere, & continue involuto pacis nomine bellum formidare. Indubium ergo bellum parate, quoniam & certam pacem habere noluiſtis. Datum Mediolani MCCCCIII. die III. maii. PHILIPPUS MARIA ANGELUS dux Mediolanenſis, & Papiæ Angleriæque comes, &c.

THOMÆ DE CAMPO-FREGOSO ad ducem Mediolanenſem reſponſio.

Purgat ſe ab objectis, teſteſque adhibet veritatis pontificem maximum & Romanorum regem.

ILluſtri principi domino PHILIPPO MARIÆ ANGELO duci Mediolanenſi. Utinam, princeps illuſtris, nobis in tantum fortuna faviſſet, ut apud excellentiam veſtram haberemus aliter ſcribendo diſſerere. Non enim neceſſe eſſet nobis pro debito & honore noſtro, juſtitiam noſtræ cauſæ deffendere, nec pro eo in oppreſſionibus noſtris competentem judicem appellare. Quid enim ipſa fortuna tantum impietatis habet, ut manus noſtras armis invitas..., non ut inferamus bellum, ſed ut id a noſtris parietibus repellamus. Studuimus quidem omni ſæculo noſtro cum omnibus principibus Chriſtianis pacifice vivere, ſtuduimus benevolentiam veſtram noſtris meritis adquirere, ſed neſcimus quis caſus eveniat, ut ſemper & confundantur... & ſtudia noſtra ut mutuis inimicitiis vobiſcum non culpa noſtri & armis hoſtilibus contendamus. Scripſit nobis excellentia veſtra litteras diffidentiæ per latorem præſentium, quarum intellecto tenore, non mirari & dolere non poſſumus, quæ cauſæ in litteris ipſis adjectæ veſtrum ſublime prudenſque caput tanta acerbitate concuſſerint, ut a vobis ſit nobis bellum litteris ipſis indictum. Non enim ipſæ cauſæ juſtas iras apud pios juſtoſque arbitros, nec armorum ſtrepitu exigunt, quas tamen gaudemus in lucem veniſſe, ut mundus omnis intelligat, quo crimine noſtro meruimus tanta mole belli diffidere vobiſcum. Dicitis enim, ut verbis utamur veſtris: ſæpe & multum animo cogitantes pacis & belli conditiones vanoſque effectus, &c. *ut ſupra.* pro quibus bellum nobis iiſdem veſtris litteris indixiſtis. Riget ultra

Anno 1403. *Ex ſchedis Mabillonii*

ſtupores noſtros, non defectu noſtro, ſed honore veſtro hæc legiſſe, & vos tale thema veſtris lamentis aſſumere. Riget nos in conſpectum ullius hominis intelligentis tales lamentationes adduci. Sic enim Dei gratia apud omnes homines viximus, ut recte fateri poſſint nos ſecutos eſſe ſemper quieta conſilia. Quos bello laceſſimus? cui bellum intulimus? quos digne irritavimus ad injurias noſtras? Sumus ſiquidem recenti memoria recordati, ut evitaremus noſtra jam excogitata pericula cum magnitudine veſtra atque bonæ memoriæ domino Theodoro marchione Montis-Ferrati diebus primis noſtri dominii, dum nondum nobis tanta poteſtas aſſurgeret, iniiſſe ligam, non ut nobis diſcrimen aliquod immineret, ſed ut & vinculo ligæ ipſius veſtrum benevolentias lucraremur: quo fœdere non obſtante, ut pace loquamur veſtra, non juſtiſſimis cauſis, ut ſcribitis, ſed forte deſiderio aliquo, quod tranquillis quoque pectoribus ut plurimum patientiam aufert, vel noſtrorum rebellium ſuggeſtione maligna, in nos immeditatos, ſine ullo diffidantiæ genere irruiſtis armati, cujus belli finem quoties quæſiverimus, teſtes adſint SS. dominus noſter papa, ſereniſſimus dominus Romanorum rex, aliique Italici domini, quorum operam ad aſſequendam vobiſcum pacem perennem, magno ſtudio imploravimus; ad quam quia MCCCCXVIII. (a) die x. Maii celebrata eſt inter utroſque, ſi ſincere vel ſtudioſe devenimus, poſſunt noſtra ſubſidia veſtris exercitibus adjuncta parere teſtimonium veritatis. Quas vero vobis inſidias tenere potuimus & veſtro ſtatui inferre jacturam? ſed ut ipſas excluderemus inſidias, conſervatores pacis habere voluimus & medium in eorum diſcordia in omni contrafractione pacis, ipſum SS. dominum noſtrum papam, ſicut in inſtrumento pacis continetur: cujus pacis articulum ne ex conſcientia labatur veſtra, his noſtris litteris includi mandavimus: ad quem ſi veſtra ſublimitas divertiſſet oculum, porrexiſſet id genus lamentationum coram ipſo domino noſtro, antequam ad ipſam diffidantiam deveniſſet: qui tamquam verus arbiter, pace tamen firma manente inter partes, æquitatis ſententiam protuliſſet. Non enim, ut ſcribitis, contra ſtatum veſtrum plura tentavimus, non ad diſtractiones veſtras ligam cum aliquibus dominis inire curavimus, pacemque ipſam aliqualiter violavimus; contenti tamen ipſi domini papæ ſtare judicio, vel ſi veſtra excellentia renuerit, judicio ſupremi noſtri domini Romanorum regis vel alterius dominationis Italiæ partibus non ſuſpectæ, coram quibus ipſum

A marchionem Eſtenſem & dominos de Malateſtis in teſtes producimus conſcios veritatis. Verſus autem exitiosos veſtros ante pacem ipſam & poſt ſic habiti ſumus, ut pro nimia indulgentia noſtra timeamus deos iraſci nobiſcum. Studuimus ſemper expaſſo gremio noſtræ conciliationis illos non miſericorditer, ſed caritative complecti; at pervicacia illorum capita ſemper renuerunt munus noſtræ libertatis & gratiæ, & adeo in perniciem ſuæ libertatis conſpiraverunt, ut ſimus certiſſimi non a vobis, ſed per vos ſuggeſtionibus illorum perditiſſimorum hominum hoc nobis bellum inferri. Sed quid

B habet ipſa veſtra ſublimitas de civibus ipſis aliiſque noſtris ſubditis ingeri, ſi ad bona ſua reſtitutos, & ſuis dementiis data venia juxta formam pacis, pro novo crimine plectimus? ſi relegamus? ſi abjicimus? quid ſi Toyranum, ut lamentamini ab omni * ſæculo noſtri communis funditus dimovimus? non pacis tenor aut aliud nos coërcet vinculum, quin poſſimus crimnoſos cives & ſubditos noſtros punire, & omne noſtrum confundere oppidum, maxime ſi fuerit noſtris moleſtis opportunum. Bellum autem per vos ultro nobis illatum, quod aliter quam ferro agi non poteſt, quamvis in-

* f. ſervitio

C ferant litteræ veſtræ, nos cancellario illuſtris marchionis Eſtenſis ſuperbo dato reſponſo oblatas novæ pacis conditiones renuiſſe, non libenter ſed viriliter ſuſtinebimus: cujus novæ pacis oblationes, ut omnis mundus intelligat, præſentibus litteris conſcribemus. Curavit enim cancellarius ex tribus ipſis conditionibus nobis unam exigere, primam quidem ut dominium hujus civitatis vobis libere traderemus; ſecundam, ut civitatem Saonæ cum turri Luculi, quæ civitatis Januæ mœnia tuetur, & proſpectas in parte majori vel Portam Ven. cum caſtelleto Januæ veſtræ cuſtodiæ linqueremus:

D non aliud dicere voluit, princeps illuſtris, cancellarius ipſe, quam ut iſta novæ pacis conditione, ſi pax appellanda ſit, conſequeremini, quod diu ferro tentaſtis. Nos autem honeſtas judicio omnium hominum pacis conditiones numquam deſeremus, ſed omni ſtudio complectemur, quas, ut credimus, veſtra excellentia obtuliſſet, ſi, ut ſcribitis, recuperatis juribus vobis ſpectantibus, omiſſis belli ſtudiis, mens veſtra pacata quieſceret, nec ullis gentibus, ut fecit hactenus, bella ipſa diligenti ac perſeve-

E ranti cura moveret. Appellamus igitur ſanctiſſimum dominum noſtrum, & proteſtamur contra pacis fœdera nobis omne bellum ipſum violenter illatum, apud quem lamentationes noſtras, & apud dictum Romanorum regem, alioſque principes Chri-

(a) Hic evidenter patet errorem innumero irrepſiſſe amanuenſium incuria. Nam hæc epiſtola cum ſcripta ſit anno MCCCCIII. illa anno MCCCCXVIII. contigiſſe non potuere exiſtimamus autem hic aliquam numerorum tranſpoſitionem & legendum eſſe MCCCXCVIII.

ſtianos faceremus, nos eſſe contra pacis tenorem iniquiſſimum violatos. Et quia non licet juribus nobis diſceptare vobiſcum, inſtaurabimus bellum ipſum, & arma juſtiſſima capiemus, ſperantes in Deo protectore noſtro, & ipſa juſtitia noſtræ cauſæ vim vi repellendo, poſſe non ſine gloria noſtra, libertatem communem nobis a noſtris patribus aſſignatam tueri atque defendere. Anno MCCCCIII. die 11. Junii. THOMAS de Campo-Fregoſo Dei gratia Januenſium dux, conſilium & officium proviſionis & balliæ.

INSTRUMENTUM VENDITIONIS comitatus Sueſſionenſis factæ ſereniſſimo principi Ludovico regis Francorum filio & duci Aurelianenſi ab illuſtriſſima domina Maria *de Bar*.

Anno 1404. Ex mſ. Colbertino.

A Tous ceux qui ces preſentes lettres verront GUILLAUME ſeigneur de Trignonville, conſeiller du roy noſtre ſire, & garde de la prevoſté de Paris, ſalut. Savoir faiſons que par devant Vincent Chaon & Jehan Maneſſier notaires jurez du roy noſtre ſire en ſon chaſtelet de Paris, furent preſens en leurs perſonnes, tres-hault & excellent prince, monſeigneur LOYS fils du roy de France, duc d'Orleans, comte de Valois, de Blois, & de Beaumont, & ſeigneur de Coucy, pour luy & en ſon nom d'une part, & noble & puiſſante dame madame MARIE de Bar, veſve de feu noble & puiſſant ſeigneur monſeigneur HENRI de Bar, fille & heritiere de feu noble & puiſſant ſeigneur monſeigneur ENGUERRAND de Coucy, jadis ſeigneur de Coucy & comte de Soiſſons, pour elle & en ſon nom d'autre part. Et affirma pour verité ladite madame MARIE, que le lundi XV. jour du mois de Novembre l'an MCCCC. elle vendit à touſjours audit monſeigneur le duc la proprieté de la terre & baronnie de Coucy, avoeques toutes les chaſtellenies, terres & appartenances d'icelle, par mi certain pris & par la forme & maniere contenue es lettres de vendition ſur ce fait. Et entre les aultres choſes ycelle madame MARIE promit garentir, delivrer & defendre à ſes coux & deſpens envers & contre tous, toutesfois que meſtier ſeroit, de tous troubles, debtes, lettres, obligations, ypoteques, & autres empeſchemens quelconques audit monſeigneur le duc icelle terre & baronie de Coucy, & les chaſtellenies, terres & appartenances d'icelle declairées eſdites lettres de vendition, faite l'an & jour deſſuſdit. AFFERMA encore ycelle madame, que madame ISABEL de Lorraine veſve dudit feu monſeigneur ENGUERRAND jadis ſire de Coucy, ou nom & comme aiant le bail, gouvernement & adminiſtration de damoiſelle ISABEL ſa fille & ſueur de ladite madame Marie, a meu procés contre ledit monſeigneur le duc & ycelle madame Marie, pour cauſe de ladite terre & baronie de Coucy, ou icelle damoiſelle pretent avoir la moitié, ou au moins la tierce partie, & que ſe l'arreſt eſtoit ſur ce prononcié contre ledit monſeigneur le duc & elle, il faudroit qu'elle recompenſaſt mondit ſeigneur le duc d'autant comme la moitié de la terre & baronie de Coucy & leurſdites appartenances vault, ou qu'il ſeroit ajugée, & de tous deſpens, dommages & intereſt, eſquels mondit ſeigneur le duc ſeroit encouru par default de ladite garantie. POUR CESTE cauſe ladite madame MARIE, afin qu'elle ſoit & demeure dechargiée a touſjours mais d'icelle garentie, & pour les aultres cauſes cy-aprés declairées, de ſon bon gré, bonne volonté, propre mouvement & certaine ſcience, ceſſant toute fraude, & mal engin, ſur ce bien deliberée, pourveuë & ajuſtée, ſi comme elle diſoit, recognu & confeſſa pardevant leſdits notaires, comme en jugement, pardevant nous avoir baillé, cedé, & tranſporté, quitté & delaiſſié; & par ces preſentes baille, cede, quitte & delaiſſe des or en droit a touſjours perpetuellement & heritablement ſans aucun rappel, & promit & encore promeſt garentir, delivrer, & defendre a ſes coux & deſpens, envers & contre tous, en jugement & hors, de tous troubles & empeſchemens touchant ſon fait & obligation tant ſeulement audit monſeigneur le duc d'Orleans pour luy, ſes hoirs, ſucceſſeurs, & ayant cauſe ou temps advenir tout le droit, raiſon, & action quelconques, que ycelle madame Marie ha, & puet avoir, & qui lui puet & poüoit competer & appartenir, & qui ou temps advenir eſcheoir lui poüoit pour la ſucceſſion d'aucune de ſes ſœurs ou autrement, par quelque moyen & maniere que ce ſoit, & puiſt eſtre en la ville, chaſtel, & comté de Soiſſons & ſes appartenances; en la ville, chaſtel & chaſtellenie, terre & appartenance de Ham en Vermandois; en la ville, chaſtel & chaſtellenie, terres & appartenances de Montcornet; en la ville, terre, & ſeigneurie de Ongny en Teraſche, ou vinage de Laon, droit & appartenance d'iceluy, & en dix-huit cens livres de rente, que ledit feu monſeigneur de Coucy ſon pere, avoit par chacun an à certain terme ou termes ſur le treſor du roy noſtre ſire à Paris. Et ledit monſeigneur le duc pour & parmi ce que dit eſt pour luy, ſes hoirs & ayant cauſe, quitte, tient, & tendra à touſjours ladite madame Marie, ſes hoirs, ſucceſſeurs & ayant cauſe quitte & deſchargiée de tout de la garantie, en quoy elle poüoit eſtre tenuë envers luy à

cauſe de ladite vendition de ladite terre & baronie de Coucy & leurs appartenances : leſdites lettres d'icelle vendition demourant en aultres choſes en leur force & vertu. ITEM, ledit monſeigneur le duc a payé, baillé, & delivré à ladite madame Marie, & icelle madame MARIE confeſſa avoir eu & receu contant dudit monſeigneur le duc la ſomme de XXX. mille eſcus d'or à la couronne, du coing du roy noſtre ſire de XVIII. ſols par la piece, de laquelle ſomme de XXX. mille eſcus d'or ſe tint & tient pour bien payée & contente, & agrée en la preſence deſdits notaires : & en quitta & quitte bonnement & abſolument à touſjours ledit monſeigneur le duc, & tous aultres à qui quittance en peut & doit appartenir. ITEM, avec ce ledit monſeigneur le duc a accordé qu'il ne demandera, ne pourra demander aucune choſe par luy, ne par les ayant cauſe de luy à ladite madame Marie, ne aux ayans cauſe d'elle à cauſe de CC. eſcus de rente annuelle pieça vendus par ledit feu monſeigneur de Coucy à monſieur de la Fere, duquel ſeigneur de la Fere mondit ſeigneur le duc a la cauſe, & baillera mondit ſeigneur le duc de luy & fera bailler ledit ſire de Fere à ladite madame Marie quittance bonne & ſouffiſante de ladite rente & arrerage, & des dommages, deſpens, intereſts & peines, faits & à faire pour occaſion de ladite rente, entant qu'elle y pourroit eſtre tenuë. ITEM, mondit ſeigneur le prendra & prend la charge pour ladite madame Marie de ce en quoy elle puet eſtre tenuë aus hoirs ou ayans cauſe de feu monſeigneur JEHAN de Craon, & madame ſa femme, par ledit feu monſeigneur de Coucy, jadis pere de ladite madame Marie, & de ce luy fera bailler bonne & ſouffiſante quittance, tant de ladite rente, que des arrerages, deſpens, dommages, intereſt, & peines, qui pour occaſion de ce ſont & peuent eſtre deus. ET PAREILLEMENT mondit ſeigneur le duc acquittera & fera tenir quitte ladite dame, ſes hoirs, ſucceſſeurs, & ayant cauſe de ce que les religieux Celeſtins de la Ville-neuve lez Soiſſons ou autres pour eux lui pourroient demander à cauſe de la fondation ordonnée eſtre faite pour ledit feu monſeigneur de Coucy en l'egliſe deſdits religieux, & de ce ledit monſeigneur le duc lui fera bailler quittance ſouffiſante par leſdits Celeſtins. ITEM, pour ce que à cauſe des terres deſſuſdites & par ces preſentes tranſportées, comme dit eſt, proceſt & debat eſt meu en la cour de parlement entre ladite ISABEL de Lorraine ou nom que deſſus d'une part, & ladite Marie d'autre part, accordé eſt que ledit monſeigneur le duc entrera & ſera ſubrogé ou procés ou debat, pour & ou nom de ladite madame

A Marie, pour laquelle il prendra & prend par ces preſentes la charge deſdits procés, & demerra a ſes deſpens, & en tendra & ſera tenu quitte ladite dame, tant du procés que des deſpens, & generalement de toutes choſes leſdits deſbats & procés. Et quant au procés touchant la baronie de Coucy, ou mondit ſeigneur eſt en procés comme proprietaire, & ladite madame Marie comme viagiere, mondit ſeigneur le duc fera les frais qui ſeront à faire, & fera tout conduire par ſes gens & conſeil à ſes deſpens & frais.

B ET AVEC ce ledit monſeigneur le duc acquittera ladite madame Marie, ſes hoirs ou ayant cauſe des quins deniers & autres droits, qui pourront eſtre deus pour cauſe des tranſports deſſuſdits, & aus ſeigneurs de qui leſdites terres ainſi tranſportées, comme dit eſt, ſont tenuës & mouvans. ITEM, ladite madame Marie par le moyen de ce preſent traité paſſera a mondit ſeigneur le duc lettres de quittance de quatre-vingt ſeize mille francs eſquiels elle diſoit mondit ſeigneur eſtre tenu à elle à cauſe de la reſte de deux cens mille

C frans pour ladite vendition de ladite terre & baronie de Coucy, dont elle poüoit faire ſa pleine volenté, & de la foy, hommage, ou ſouffrance, poſſeſſion, & ſaiſine, en quoy icelle madame Marie peut & pourroit eſtre tenuë à cauſe & pour raiſon des ſeignories, caſteaulx, chaſtellenies, terres, juſtices & choſes deſſus declairées, & par elle tranſportées, comme dit eſt, icelle madame Marie ſe deveſti & demiſt & deſaiſi es mains deſdits notaires jurez, comme en la noſtre ſouveraine pour le roy noſtre ſire ou nom & au profit dudit monſeigneur le

D duc : voulant & conſentant icelle dame que iceluy ſeigneur par monſtrant ces preſentes en ſoit mis & receus en foy & hommage, ſaiſine & poſſeſſion, par tout & ainſi qu'il appartendra. ET D'ABONDANT, pour en faire la demiſſion & deſſaiſine pardevers les ſeigneurs de qui les choſes deſſus tranſportées ſont tenuës & mouvant, ou autres à qui ce puet ou pourra appartenir, & pour requerir & conſentir que ledit monſeigneur le duc, ou ſes commis, ou officiers, pour luy en ſoit mis & receu en foy & homage, ſaiſine, & poſſeſſion, icelle madame Marie

E fiſt conſtitüa & eſtabli pour elle & en ſon nom ſes procureurs ſans rappel, honorables hommes & ſages maiſtres Nicole Leduc, Jehan Day, Hugues de Guinguant, Loys Depoy, Guillaume Serain & le porteur de ces lettres : auxquels & à chacun d'eux par ſoy elle donna & octroya plain pouvoir, auctorité, & mandement eſpecial de ce faire, & toutes autres à ce neceſſaires, que elle même y pourroit faire, ſe preſente y eſtoit, combien que requiſt mandement plus eſpecial. Et promiſtrent ledit

monſeigneur le duc d'une part, & ladite madame Marie d'autre part, chacun en droit ſoy, & pour tant que celuy touche, & pourra toucher & appartenir, par leur ſerment en foy, pour ce donnée corporellement es mains deſdits notaires jurez, comme en la noſtre, avoir agreable, tenir, enteriner, & accomplir loyalment a tousjours l'une partie à l'autre & l'une envers l'autre, tous les tranſports, promeſſes, convenances & choſes deſſuſdites & chacune d'icelles. Et non jamais aler, dire, ou venir contre par eulx, ne par aucun d'eulx, ou par autres couvertement ou eſpart, par voye de fait ou de droit, pour raiſon de decevance, d'erreur, d'ignorance, ne aultrement, par quelque maniere ne pour quelconque cauſe ou raiſon que ce ſoit, ou puiſt eſtre, & à payer, rendre & reſtituer l'une partie à l'autre tous coux, miſes, deſpens, dommages & intereſts, qui fais & ſouſtenus ſeroient de l'une d'icelle partie par le defaut de l'autre, pour raiſon des choſes deſſuſdites ou aucunes d'icelles non accomplies & autrement en ce pourchaſſant. Obligans & ſoubmettans quant ad ce icelles parties, chacune en droit ſoy & l'une envers l'autre, tous leurs biens & les biens de leurs hoirs & ſucceſſeurs, meubles & immeubles, preſens & advenir, quels ou qu'ils ſoient, à prendre, rendre & exploiter par nous ou nos ſucceſſeurs prevoſts de Paris, & par tous autres juſticiers ſous qui juriſdiction ils ſeront trouvez pour le contenu de ces lettres accomplir. Et renoncerent en ce fait expreſſement icelle partie, chacune en droit ſoy par leurs ſermens & foy deſſuſdits à toutes exceptions de deception, de mal, de fraude, d'erreur, leſion, & circonvention, à toute opinion, couſtumes, franchiſes, privileges; à tout droit eſcript & non eſcript, canon & civil, a action en fait, a condition ſans cauſe, ou de non juſte & induë cauſe, a circonvention de lieu & de juge; a toutes graces, reſpis, diſpenſations, lettres d'eſtat, & impetrations quelconques, & generalement à tout ce que aider & valoir pourroit à l'une deſdites parties, & à l'autre nuire & préjudicier, à dire ou venir contre ces lettres, ou aucunes des choſes contenuës en icelles, meſmement au droit diſant generale renonciation non valoir. Et par eſpecial ladite madame Marie au benefice du Senat, conſul Velleyan, & à l'epitre Dividrian, & à tous autres droicts & privileges faits & introduits en la faveur des femmes. En teſmoing de ce nous a la relation deſdits notaires avons mis le ſeel de ladite prevoſté de Paris à ces preſentes lettres, qui furent paſſées & accordées, quadruplées, c'eſt à ſavoir deux lettres pour chacune partie, le vendredi XXIII. jour de May l'an de grace mil quatre cens & quatre. Ainſi ſigné: *J. Maneſſier. V. Chaon.*

EPISTOLA VEXILLIFERI & populi communis Florentiæ ad Romanorum imperatorem.

Congratulantur ei, multa ſperantes de ipſius in regem Romanorum electione, Florentinoſque ei commendant.

Vexillifer & populus communis Florentiæ ad Romanorum imperatorem, ſereniſſime ac glorioſiſſime princeps, poſt humilem recommendationem. Anno 1411. *Ex ſchedis Mabillonii.*

Gloria & magnitudo & omnis proſperitas ſit in perpetuum tibi, glorioſiſſime rex. Hæc enim omnia nos devoti filii tui precamur & optamus per divinam gratiam tibi cœlitus exhiberi, nec optamus modo, verum etiam ſperamus & credimus fore propter virtutum tuarum præſtantiſſimam excellentiam. Credendum eſt enim juſtum & pium regem Deo maxime placere: qui autem Deo placet gubernator & rector; ei cuncta ſucceſſura fore eſt procul dubio ſperandum, juxta illud quod ſcriptum legitur: *Omnia quæcumque facies proſperabuntur.* Deinde ex adverſo ſubjicit: *Non ſic impii, non ſic, ſed tamquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ.* Profecto nos, glorioſiſſime princeps, inæſtimabili gaudio & incredibili lætitia profuſi fuimus ex iſta felici promotione tua, nec id quidem immerito. Speramus enim temporibus noſtris videre magnam ſæculi tranquillitatem, & pacem videre optimam, ac felicem populorum tuo regimini commiſſorum gubernationem, per quam homines pro benefactis quidem præmia, pro malefactis autem digna ſupplicia conſequentur. Sed quid nos de nobis ac lætitia noſtra dicimus, cum univerſas civitates & populos in hac lætitia & gaudio exultare videamus? nihil eſt enim virtute præclarius, nihil laudabilius, nihil quod magis alliciat ad amorem ſui, nihil quod tantam afferat ſpem tranquillitatis atque juſtitiæ, virtutibus multipliciter ornatus ac præditus cum ſis, expectant homines, quaſi de cælo miſſum ad eorum gubernationem; ſic venerantur & amant, quaſi unicam ſpem ſalutis, incolumitatis ac felicitatis ſuæ. Cernunt eum quo tam ſeſe attollat infidelium audacia, quantas dudum clades adverſus Chriſtianos eorum deteſtabilis nequitia intulerit, quotidie inferre. Cernunt etiam Chriſtianorum ipſorum varias inextricabileſque diſcordias, & quæ contra communes fidei hoſtes vertere debebant, in ſeipſos atque in corpus ſuum arma vertiſſe, ac ruinam inter ſe meditari, quibus cura deberetur eſſe ſalutis. Denique pro caritate, odia; pro conſentione mutua, impugnationem &

bella, quod ſumme dolendum eſt, inter ſe Chriſtiani populi meditantur. His igitur Chriſtianorum populorum morbis ac languoribus, tua ſapientia & auctoritas medicinam ſalutarem & neceſſariam adhibebit. Infidelium autem conatibus nefariis potentia fortitudoque tua obviabit, ſiquidem boni principis eſt ſuos tueri & hoſtes infringere, quod tibi præſtet Altiſſimus victoriis ac triumphis adimplere. Ceterum, sereniſſime rex, civitatem noſtram univerſam & populum ſuum devotiſſimum, quantum valemus & poſſumus cum humilitate debita ſublimiſſimo culmini tuo recommendamus, offerentes eam beneplacitis regiis. Præterea cum in regno Hungariæ multi cives Florentini exiſtant, partim clerici & prælati, partim ſæculares & nobiles, vel mercaturis intendentes, eos omnes & ſingulos regiæ ſublimitati recommittimus. Prælati quidem & nobiles, ut in ſuis dignitatibus conſerventur; mercatores autem, ut gratiam & benignitatem regiam in ſuis negotiis reportent. Datum Florentiæ XI. calendas Maias, anno Domini (a) MCCCCVIII.

DECLARATIO RELIGIOSI PATRIS Johannis Hagen Carthuſienſis ſuper indulgentiis bullæ Bonifacii papæ de feſto Viſitationis glorioſæ virginis Mariæ.

Ex mſ. Corbeia nova.

SCiendum quando feſtum Viſitationis virginis MARIÆ fuit inſtitutum, tunc ſchiſma in eccleſia erat. Verum in hiſtoriis legitur quod URBANUS ſextus qui fuit circa annum Domini MCCCLXXVII. cum conſenſu cardinalium ſuorum hoc feſtum inſtituit, ut beata Virgo dignaretur ſedem apoſtolicam & ſanctam eccleſiam cuſtodire ſuis meritis & precibus, ne per diſcordiam aut alio modo ſchiſma in eccleſia fieret. Et Urbanus papa hoc feſtum ſanctiſſimum plene inſtituit, & venerabiliter ſicut feſtum corporis Chriſti cum ſolemni octava & duplici officio teneri voluit, ac indulgentias ſimili modo ſicut Urbanus quartus in feſto corporis Chriſti dedit, ſic & ipſe Urbanus VI. cum conſenſu cardinalium feſto Viſitationis fecit, & dixit ſibi revelatum a Deo, ut hoc feſtum inſtitueretur. Et quia mortuus fuit URBANUS VI. antequam bullam ſuper hoc feſto daret, & ſchiſma factum fuit in eccleſia, dicentibus quibuſdam cardinalibus electionem ejus non libere factam; & ideo intrantibus aliquibus cardinalibus in Franciam, elegerunt in Aviona alium papam. Quando namque Urbanus VI. eligebatur, tunc Romani armati juxta cardinales fuerunt, & dixerunt quod eligerent aliquem de Italia, qui non recederet poſt electionem de liminibus apoſtolorum Petri & Pauli. Et dixerunt aliqui doctores, quod talis electio propter hoc non valet, & fuerunt multi excellentiſſimi doctores in iſta opinione & aliqui cardinales, immo major pars, quæ receſſerant propter hoc occulte a Roma in Franciam, & ibidem elegerunt CLEMENTEM VII. uſque ad concilium Conſtantienſe, in quo unio facta fuit, & electus unicus papa ſcilicet MARTINUS V. anno Domini MCCCCXVII. alii autem doctores dixerunt quod ex quo non fuit coactio facta de certa perſona eligenda, tunc propter hoc electio non fuit nulla. Et ſic media pars doctorum tenebat unam partem, alia medietas aliam partem, & prævaluit opinio Urbani & ſequacium ejus, & fuit declaratum in eodem concilio Conſtantienſi, ubi diffinitum fuit quod talis coactio de perſona Italiæ eligenda non annullaret electionem. Ipſe autem Urbanus VI. recedentibus cardinalibus, alios elegit cardinales. Et hoc feſtum ſolemniter inſtituit cum indulgentiis ſuis, ſcilicet centum dies ad primas veſperas dedit, ſimiliter ad ſecundas, & totidem ad matutinas, & ad primam, tertiam, ſextam, nonam & completorium, ad quamlibet horarum XL. dies indulgentiarum, & per totas octavas ſingulis diebus centum, his qui intereſſent divino officio diurno & nocturno in eccleſia in qua celebraretur. Et Bonifacius nonus, qui huic Urbano ſucceſſit de hoc feſto bullam dedit, quæ tantum in ſua obedientia fuit recepta & eſt uſque hodie. Ideo hodie in Francia & in aliis locis qui ſub obedientia Bonifacii IX. non fuerunt, hoc feſtum communiter non celebratur, licet ratio & auctoritas hujus feſti ſit efficax. Et quoniam tantæ indulgentiæ huic feſto ſunt conceſſæ, ſcilicet omnibus vere pœnitentibus & divinis officiis ſcilicet veſperis, matutinis & ceteris horis ac miſſæ in eccleſia ubi hoc feſtum celebratur intereſſentibus; ideo devotiſſime eſt celebrandum, ut ipſa ſuis meritis & precibus, auxiliis & conſiliis nos miſericorditer viſitare dignetur, nunc & in hora mortis noſtræ. Amen. EXPLICIT DECLARATIO.

EPISTOLA JANUENSIUM ad Philippum Burgundiæ ducem.

Ut Thomam de Grimaldis, qui vigente pace navem Venetorum interceperat, e ſua ditione expellat.

Anno 1416. Ex ſchedis Mabillonii.

ILluſtriſſimo & clariſſimo principi domino PHILIPPO duci Burgundiæ, Arteſii, Flan-

(a) Hic irrepſit mendum in numero. Nam cum hæc epiſtola directa fuerit Sigiſmundo, qui ex rege Hungariæ Ruperto Romanorum regi anno 1410. defuncto ſuffectus eſt menſe Septembri ejuſdem anni, non potuit ſcribi anno 1408. quo in vivis adhuc ſuperſtes erat Rupertus, ſed anno 1411. aut ſi annum a Paſchate, quod illo anno 12. Aprilis celebrabatur incipias, 1410. Nam hæc epiſtola data eſt 21. Aprilis,

driæque comiti, Antiani civitatis Januæ.

Illuſtriſſime & clariſſime princeps & domine, quamvis ſciamus a certo ſceleſtos homines & publicæ tranquillitatis turbatores excellentiæ veſtræ ſummo in odio eſſe, ne tamen apud eam veritas mendacii ſuggeſtione obrui poſſit, ſignificamus illi Thomam de Grimaldis olim de Carolo civem quidem origine Januenſem, moribus autem verius barbarum, vigente fraterna & intemerata pace inter nos & illuſtre dominium Venetorum, navem quamdam Andri Mauri Veneti, contra jus faſque, omni lege atque honeſtate contemta, hoſtiliter intercepiſſe, eaque omnia quæ in ea fuerunt inventa, turpiſſime ſibi retinuiſſe. Quod facinus deteſtabile, etſi ſciamus cunctis principibus populiſque in abominationem eſſe, ut quod ſanctam generis humani amicitiam & mundi fœdera impugnat ac dirimit: nobis tamen odioſius eſt, ex hoc ſaltem, quod ejuſmodi civis noſtri ſcelus videtur nomen noſtrum non levi infamia quodammodo onerare. Quamobrem cum ultio ipſa & hujus latronis perſecutio maxime ad nos ſpectare videatur, ducali excellentiæ veſtræ enixius ſupplicamus, ut ſi contingat ipſum Thomam cum præda tanto ſcelere parta in fines veſtros applicare, ea dignetur cum Dei juſtitiæ contemplatione, noſtrorum interventu, eumdem latronem ex omni ditione ſua exturbare & pellere, ut vagus & extorris, aut tandem errore ſuo agnito, male parta reſtituat; aut ſi in nefario propoſito perſeveret; cogatur ad extremos barbaros penetrare, ibique ſimilem vitam ſuis moribus degere: quod quidem non dubitamus Deo in primis acceptiſſimum fore, & apud omnes principes ac populos fidei & bonorum morum amatores id inter præcipuas laudes excellentiæ veſtræ eſſe extollendum, gratiſſimum inſuper nobis ac ipſis Venetis injuſtiſſime damnum paſſis, in cujus exaltationem & gloriam nos ſemper offerimus prona devotione paratos. Data Januæ die VI. Novembris MCCCCXXVI. ad quæcumque concernentia gloriam excellentiæ veſtræ parati Antiani civitatis Januæ.

Idem ſcribunt nobilibus & egregiis patriciis mercatoribus Venetis Brugiis commorantibus, amicis cariſſimis 1. Martii.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV. ad epiſcopum Uticenſem.

Ut membrum aliquod integrum corporis S. Firmini Alfonſo cardinali donet.

Anno 1431. *Ex mſ. Cl. V. Bar. de Craſſier.*

EUGENIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Uticenſi epiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Singularis devotionis affectus, quem dilectus filius noſter ALPHONSUS S. Euſtachii A diaconus cardinalis ad eccleſiam ſancti Firmini in oppido Montiſpeſſulani Magalonenſis diœceſis, quam obtinet in commendam, & ad ipſum Sanctum gerere dignoſcitur, promeretur, ut ejus petitionibus annuamus. Cum itaque, ſicut accepimus, in quodam loco præpoſituræ eccleſiæ Uticenſis noviter eſſe dicatur repertum integrum corpus ejuſdem (a) Sancti. Nos volentes ipſam parrochialem eccleſiam dicti Sancti ſub nomine cujus fundata eſt, ut fidelium devotio ad eam per amplius augeatur, honorare, ipſius in hac parte cardinalis ſupplicationibus B inclinati, fraternitati tuæ tenore præſentium committimus & mandamus, ut aliquod integrum membrum dicti corporis, de quo tuæ conſcientiæ videbitur, devote prout talis Sancti merita poſtulant, cupiens illud ad dictam eccleſiam S. Firmini deferri, & collocari cum debito honore & reverentia facias, quod ibidem perpetuo eſſe debeat ad laudem Dei & ipſius Sancti memoriam venerandam, contradictores auctoritate noſtra, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXI. C III. calendas Junii, anno primo.

EPISTOLA SAPIENTUM reipublicæ populi Patavini ad patres conſcriptos populi Vicentini.

De mutua inter utroſque populos conjunctione.

Anno 1435 *Ex ſchedis Mabillonii.*

POpulus Patavinus florenti populo Vincentino ſalutem.

Quanta, viri fortiſſimi, veſtra ſit fides atque conſtantia in colenda amicitia noſtra; ex hoc facile dignoſcimus, quod non D dicimus convicium inferre, ſed & injuriæ ſuſpicionem magnopere declinatis. Et quamquam nonnulli hominum latratus utique abjectorum, non modica cum indignatione ad noſtras aures pervenerint, eoſque ut par erat, ægre moleſteque tulerimus, hæc tamen omnia a mente optimorum civium ſemper credidimus aliena, hos impuriſſimos homines, qui ſemper alienæ gloriæ invident, amicitiaque noſtra ingemiſcunt, ut leves contemſimus, communeſque hoſtes judicamus, atque cum miris benivolentiæ, vicinitatis, neceſſitudinis vinculis aſtringamur, ſiniſtrum quid inter nos ſuſpicari nefas admodum arbitramur deteſtandum. Nam uſque adeo validiſſimis eſt innixa radicibus amicitia noſtra, ut non dixerimus quodam levi flatu invidorum, ſed nulla violentia dominii infringi debilitarive poſſit. Hanc magis corroboraſſe viſi ſunt egregii oratores veſtri huc profecti, qui co-

(a) Hic ſanctus ſubſcripſit concilio Aurelianenſi IV. anno 541. Aurelianenſi V. anno 549. & Pariſienſi II. anno 551. obiit 5. idus Octobris, ſucceſſorem ſortitus S. Ferreolum.

Digitized by Google

rum ſapientia, ſi qua ſuſpicionis ſcintilla fuiſſet, quæ nulla certe fuit, eam penitus abſterſiſſet. Majorem illis ampliſſimis atque optimis viris fidem adhibemus, quam ſi univerſa obtrectantium multitudo ſuis figmentis adverſa pugnaret. Hos, ut par fuit, ſincera fide ac intimo benevolentiæ fonte excepimus, ac æternæ inter nos amicitiæ Vincentiam redeuntes, oſculatos amplexatoſque dimiſimus, Id cupimus vobis perſuaſum iri cum vetuſtate neceſſitudinis, tum ſplendore virtutum veſtrarum, vos in amantiſſimos germanos habuiſſe, in poſterumque habituros, atque ea ſentire, de florentiſſima urbe veſtra, quæ de conjunctiſſima atque amiciſſima conſuevimus. Tametſi præcipue fides noſtra, ſummaque integritas omnibus prope notiſſima ſit: eam tamen in primis a feliciſſimo Venetiarum ſenatu, vobiſque amiciſſimis viris comprobari magnopere gloriamur. Tum ſolidam expreſſamque gloriam conſequi opinamur, cum factum noſtrum ab his commendari ſentimus, qui præclara experti, verum probitatis judicium attulerunt. Neque ſatis oppleri gaudio poſſumus, qui in hoc acerbiſſimo caſu, non ſolum noſtræ urbis totiuſque Italiæ extinximus (a), verum nobis pariter ac multis diuturnum otium libertatemque peperimus. Et quamquam paucorum hominum conſpiratio impuriſſimorum atque egentium nonnihil veterem gloriam urbis concuſſerit: totius tamen populi fides nituit, patuit obſervantia, quodque in nobis abditum & reconditum erat in lucem prorupit, & ita prorupit, ut nemo jam dubitet de noſtra in imperium Venetum benevolentia. Sic nos affecit ipſius juſtitia, pellexit humanitas, devinxerunt beneficia, ut quoad hæc inania extabunt, pro conſervando imperio Veneto, id eſt Italica libertate, nullum ſimus laborem aut periculum ſubterfugituri. Neque hoc clariſſimum fidei, innocentiæ, integritatiſque monumentum ulla umquam delebit oblivio, extabitque quaſi unicum exemplum parti triumphi, quod linguæ optimorum divinis laudibus celebrabunt, imitationeque dignum cenſebunt. Vos hujus præclari facinoris non injuria participes dicimus, extollimus, prædicamus, fortitudinique veſtræ gratulamur, qui reliquias tanti incendii confeciſtis. Quare, viri ornatiſſimi, non novos amicos, ſed nos veteres recognoſcite, ſemperque omni conſtantia, fide ac benevolentia amicitiam veſtram proſequemur. Hortamur vos, ac mirum in modum rogamus, ut poſt hæc communium hoſtium proterve latrantium ora obturare, comprimere, poſteaque afficere velitis, ne labe ſua amicitiam diu partam coinquinent. Nos de cetero, ſi quid humanitatis, benevolentiæ, libertatis inde manaverit, a veſtra profectum ſapientia exiſtimabimus. Si vero quid ſiniſtrum, aures recludentes invidiæ, petulantiæ, pertinacitatique malivolorum aſcribemus, duaſque urbes finitimas mutuo amore ac viciſſitudine beneficiorum, ut ſemper cupimus, unam facere, colere, amplectique ſtudebimus. Ex Patavio decima Maii MCCCCXXXV.

[a] Loquuntur hic de proditione Marſilii de Carraria, qui a Venetis captus. Venetiis capite plexus eſt.

EPISTOLA JANUENSIUM ad regem Angliæ.

Certum eum faciunt de mirabili in regem Aragonum victoria, qui ſpreta pace impetum in eos fecerat.

SAcræ regiæ majeſtati illuſtriſſimi regis Angliæ conſilium Antianorum & officium baliæ civitatis Januæ.

Anno 1421. Ex ſchedis Mabillonii.

Illuſtriſſime & clariſſime princeps, ſolent plerumque in magnis rebus vulgari rumores, quibus ea caligo mentis effunditur, ut perſæpe qui recte egerunt, iniqui; qui vero iniqui, recte ac ſancte ſe habuiſſe credantur. Id ne nobis ſubveniat in re quam dicturi ſumus, ſtatuimus celſitudinem veſtram his litteris certiorem facere eorum quæ nuper cum rege Aragonum geſta ſunt, ut ſi quis forte male narraret, enitatur cauſam noſtram deteriorem facere, cum ſcierit tantum principem tam late mari terraque dominantem, tot præclaris viris circumſtipatum falli non poſſe, deſinat impugnare veritatem.

Erat præclariſſimo domino noſtro ac nobis cum ſereniſſimo rege Aragonum pax, & ea quidem non verbo, ſed litteris mandata, a nobis ſancte religioſiſſimeque ſervata, ab eo vero adeo contemtui habita, ut paxne foret an bellum ambiguum videretur. Nam hoc bonæ pacis tempore noſtri nihilominus a claſſe regia capiebantur, trucidabantur, ſpoliabantur, idque adeo aſſidue, ut triremes ejus magna ex parte prædis noſtris alebantur. Erat infinitus labor audire quotidianas quærelas, videre lacrymas miſerorum, qui pulſati ſpoliatique opem implorabant. Miſſis litteris, miſſis legationibus, quæ ablata repeterent, numquam ne oboli quidem reſtitutio facta eſt. Vincebat omnem patientiam tot injuriarum cumulus, nobis tamen pacis amor mirum in modum inſitus erat, eoque magis quod non ignorabamus, populos ejus ſumma vi paci ſtudere. Interea ſereniſſimus rex LUDOVICUS in ipſo flore ætatis extinctus eſt, extincta paulo poſt regina Siciliæ, atque regno illo fluctuante, Cajeta civitas amiciſſima, & longa obſequiorum continuatione nobis junctiſſima, petiit ut ſub illuſtriſſimi domini noſtri ac noſtra protectione reciperetur. Tranſmiſſum eſt ad eam præſidium, quo ab inſidiis tuta

tuta foret. Qua re cognita, rex Aragonum non ſecus, quam ſi hoſtes ejus ea urbe recepti fuiſſent, omnes cives noſtros, omnia navigia & bona Januenſium, contemtis ſalvis conductibus, ubique regnorum ſuorum juſſit impediri, & extortis ab eis pecuniis, oppugnationem Cajetariam terra marique aggreſſus eſt, comparatiſque tormentis ac machinis, ceteriſque quæ debellandis urbibus uſui eſſe ſolent, adeo pertinaciter rem geſſit, ut tribus continuis menſibus Caitanis obſeſſis, ne unius quidem diei requies data fuit, & movebant nos amicitia, jus, fides, pudor, lacrymæ, amiciſſimi populi, quod exitium illius populi proximum videbamus, ubi multos Januenſes, multosque cives noſtros perditum iri in palam erat. Itaque comparata claſſe XII. navium & paucularum triremium, primum præcipuumque mandatum ab illuſtriſſimo domino noſtro ac nobis præfecto claſſis datum eſt, ut quam poſſet refugeret, ne cum claſſe Aragonenſi manum conſereret. Abiit tunc claſſis noſtra, cumque ad conſpectum inſulæ Pontiæ deveniſſet, mox ibi regem offendit XIV. magnarum navium, undecim triremium, multarumque biremium claſſe ſuccinctum. Mittuntur a noſtris ad regem qui nuncient eſſe illuſtriſſimo domino noſtro ac nobis cum majeſtate ſua pacem atque amicitiam, & animum præterea pacem amicitiamque ſervandi, precenturque ut æquo animo patiatur nos Caitanis amiciſſimo populo auxilium ferre. Neque enim eo conſilio velle Caitam tueri, ut eam accipiamus, ſed potius, ut illi ſervetur, cujus eam Deus eſſe voluerit. Ille retento nuntio, præparatiſque omnibus quæ ratio certaminis expoſcere videbatur, miſit qui juberet noſtris veſa deponere, ac mox plenis velis irruens, cœpit naves noſtras impetere. Erat claſſi noſtræ impoſita neceſſitas pugnandi. Nam fugiendo turpiſſimum erat Cajetanos deſerere, & rex nullis rationibus moveri videbatur. Itaque neceſſitati paruerunt, initum prælium eſt paulo poſt ortum ſolis, vix veſpere ceſſatum, tantiſque animis utrimque pugnatum, ut ſæpe ad hos, ſæpe ad illos victoria tranſiſſe videretur. Huic tandem juſtiori cauſæ rex juſtitiæ Deus favit, atque ita viſibiliter cauſam adjuvit, ut victores victique non aliunde quam a Deo miſſam eſſe victoriam uno ore fateantur. Captæ ſunt enim naves duodecim, & in eis rex Aragonum, & rex Navarræ, magiſter ſancti Jacobi, princeps Tarentinus, dux Sueciæ, natus comitis Fundarum, vicerex Trinacriæ, Dominicatius de Aquila, Elurus equitum ductor, milites trecenti, & præter hos viri fere quinque millia. Victoria profecto mirabilis, & ſæculo noſtro inaudita, non humano conſilio, non viribus noſtris parta, nec aliunde quam divinitus data, quam, ut in initio diximus, optavimus excellentiæ veſtræ notam eſſe, nullam aliam ob cauſam, quam ut intelligat, ut nos non ſolum juſta ac pia, verum etiam neceſſaria arma ſumſiſſe. Quam cauſæ noſtræ juſtitiam ſi quis malo ſtudio diutius impugnare conaretur, poſſit ſumma ſapientia veſtra, nunc cognita veritate, de re ipſa ferre judicium. In cujus exaltationem & gloriam nos ſemper offerimus ſinceris animis paratos. Datum Januæ M. CCCC. XXXV. die tertia Septembris.

Conſilium Antianorum & officium baliæ civitatis Januæ.

EPISTOLA PHILIPPI MARIÆ Angeli vicecomitis ad Albergum de Nigrono Januenſium ducem.

Venetorum exponit intentiones, adverſus quos claſſem parari hortatur.

Anno 1431 Ex ſchedis Mabillonii.

PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, Angleriæ Papiæque comes, & Mediolani dux, & dominus Januæ, ad Albergum de Nigrono Januenſem.

Dilecti noſtri cum animo repetimus, quantum laudis gloriæque detraxerit omnibus Januenſibus ſequutus pridie caſus infauſtus in illo bello maritimo, quo non admiratum ſolum, ſed invictum ſemper hactenus vexillum ſancti Georgii perdidiſtis; nobis profecto temperare non poſſumus. Non explicabitur apud alios res ut geſta eſt: Veneti bello ſuperiores abſolute dicentur, & probitati ſuæ aſcribetur illa victoria. Tacebitur quod præ nimia cupiditate hoſtes ipſos expugnandi, & ſecuturi, ſi viciſſent, honoris, Januenſes noſtra abſque ordinatione percuſſerint, auſi cum paucis, & ceteris adhuc abſentibus, claſſem inimicam invadere. Et niſi magnanimitatem ac virtutem veſtram & aliorum Januenſium cognitam haberemus, niſi apud nos certum eſſet, quod hanc non tolerabitis nobis illatam injuriam, protinus impatientes eſſemus. Scimus non ignorare vos quo tendant animi Venetorum, neque eorum inimicitiam tantum experiri cœpiſtis. Juvat attamen breviter memoraſſe, quod omnis illorum intentio, quidquid ſimulent, in hoc uno verſatur, ut vos & Januenſes omnes diſſipent & diſpergant, ipſamque urbem extirpent & obruant. Ad quam peragendam venit, ut cum ſe impotentes agnoſcant, nihil magis ipſi moliuntur, quam ut immiceſcant Januenſes, & bellum civile concitent inter eos. O pravum ingenium! fallax opera! o exquiſita perfidia: putant cum imprudentibus agere, & Januenſes artibus ſuis pellicere. Nec adhuc ſatis veſtram & aliorum Januenſium induſtriam & prudentiam experti fuerunt. Sed laus Deo, ſufficiens eſt veſtra prudentia contra iniquitates & deteſtabiles o-

Digitized by Google

piniones eorum. Ut igitur concludamus, nos quemlibet veſtrum quam maxime adhortamur, & licet non expediat, oneramus, quod omnino velitis vos & ceteri Januenſes pravis animis Venetorum pro viribus veſtris occurrere, & adverſus eos tam validam & potentem claſſem inſtruere, ut ſtatim illos obtenta victoria ſpolietis, illoſque vobis inferiores, ſicut eſſe conſueverunt, faciatis. Non obliviſcamini priſtinæ virtutis veſtræ, quæ ſemper in mari prævaluit. Igitur nunc de vobis, de patria, de liberis, de parentibus & fortunis veſtris omnibus, denique de totius mundi gloria & honore agitur. Quare promtiores & ferventiores vos omnes eſſe oportet, & majorum veſtrorum qui tanta fecerunt renovare memoriam, & ut vos veri Januenſes dicamini. Inde namque vobis laudem perpetuam comparabitis, nobis vero rem omnium gratiſſimam feceritis, qui nihil magis cupimus, quam ut Januenſibus accedat honor & gloria. Data Abiatæ die XVIII. Septembris anno MCCCCXXXI.

PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, Angleriæ Papiæque comes, Mediolani dux, & dominus Januæ.

EPISTOLA VENETORUM ad Januenſium ducem.

Hortantur ad pacem Januenſes.

Ex ſchedis Mabillonii.

DOmino duci Januenſi. Magnifice & excelſe domine, frater & amice cariſſime. Quanta jam per annos more furentis incendii bellorum acerbitas vos & Venetos magna, ſi verum fateri volumus, hinc inde vaſtitate concuſſerit, nimia diu nos & tota Italia cum patientia, cum negligentia paſſi ſumus aſpicere, nimiſque toleramus quantum in nobis eſt ſalubre remedium adhibere; & nos præcipue, qui non libertati ſoli ſicut gentes plurimæ vivimus, ſed ſolis artibus ſuſtentamur, quos omnes quamvis longinquum, quamvis minimum bellum lædit, quique inter vos & illos quaſi in medio poſiti, viciſſitudinarias clades veſtras cum caritatis officio, cum opportunitate commercii non poſſumus non ſentire. Verum autem in hoc diligentia noſtra non defuit, ſed per litteras noſtras ac etiam viva voce utroſque ſumus ad pacem & concordiam exhortati. Jam bis ſuper iſta materia per noſtros oratores majeſtatem domini noſtri regis Hungariæ fideliter alloquendo, ſed quid ſcripſiſſe prodeſt? quid attulit noſtros nuntios totiens fatigaſſe, poſtquam irrito uſque ad præſens tempus effectu adhuc bellum geritur, nec a mutuis perſecutionibus & effuſione ſanguinis abſtinetis? Tamdiu igitur tentanda remedia, quamdiu morbus ingruerit, ne videamus, quod cum utriuſque bona gratia dictum ſit, has duas cariſſimas urbes (a), Italiæ lumina, negotiationum matres, maris dominas, & fidei chriſtianæ columnas, hoc peſtifero bello quati, & in hoc pertinacis incepti ferali certamine in exitium uſque perduci. Ita enim videre vellemus tantam mari claſſem, tot terreſtres hinc & inde bellicos apparatus, quod tali ſit utrimque robore confligendum, quod pene vincendis propius periculo ſint victores. Quid facietis, fratres cariſſimi? Italici eſtis, & quod maximum caritatis vinculum eſt, nedum Italici, ſed Chriſtiani. Non eſt vobis cum ſchiſmaticorum perfidia, obſtinatione Judaica, cæcitate Sarracenica, aut Tartarica feritate certamen. Unum Deum colitis, unum Chriſtum redemtorem noſtrum, teſtatorem pacis quam inter vos quærimus, adoratis. Heu dolor! heu pudor! quantum potuit hoc ſanguine quem effunditis ac fudiſtis, quantum potuit his ſumtibus in terris hoſtium crucis acquiri, quanta potuit illarum multitudo gentium ſuperari. Deponite igitur arma, in quibus Deum offenditis & vos ipſos, dum alios vincere quæritis, ſuperate. Deponite odia quibus ultra quam ſatis ſit, & ultra quam oporteat indulſiſtis, & nos communes fratres veſtros, qui utriuſque populi cladibus totis mentibus affligimur & dolemus, concedite circa hæc neceſſaria pacis bonum, quantum oporteat laborare. Si enim de voluntate veſtra proceſſerit, nos omni cum affectione & quanta diligentia poterimus circa hanc pacem pro conſervatione veſtri ſtatus & honoris augmento, noſtras partes lætis animis apponemus. Placeat igitur de intentione veſtra nobis per latorem præſentium reſpondere. Datum XVIII. Octobris.

EPISTOLA PHILIPPI MARIÆ Angeli vicecomitis ad Florentinos.

Cauſatur quod pacem non ſervent, & adverſus rebelles Januenſes ſubſidia non dederint.

Anno 1436. Ex ſchedis Mabillonii.

MAgnificis & excelſis dominis prioribus artium, & vexillifero juſtitiæ populi & communis Florentiæ, amicis & tamquam fratribus cariſſimis, PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, dux Mediolanenſis, & Januæ dominus, &c.

Magnifici & excelſi tamquam fratres cariſſimi, non latet vos quam realiter & ſincere ad pacem devenerimus cum illuſtri dominio Venetorum & magnifica communitate veſtra, interpoſitione & opera illuſtrium dominorum marchionum Eſtenſium & Saluciarum. Non eſt etiam vobis incognitum, quanto deſiderio & ſtudio procuraverimus ipſius pacis firmamentum & ſecuritatem habere, & quanta liberalitate nos ad ſtabilimentum pacis deſcenderimus, auctoritate

(a) Venetias & Januam.

ac medio ſanctiſſimi domini noſtri papæ, ea quidem intentione & animo, ut vobiſcum & cum præfato domino fraterne & ſecure viveremus, perſuadentes nobis ipſum dominum & vos eamdem erga nos mentem gerere. Quam autem integre & libere omnia de latere noſtro profecta ſint, quæ fuerunt de pace ipſa ejuſque firmamento conventa, & quam diligentiſſime omnia promiſſa ſervaverimus, notorium ſatis, & vos ipſi teſtes optimi eſſe poteſtis. Non ſolum enim verbis & ſcripturis, ſed ipſis effectibus latiſſime adimplevimus quæcumque debuimus, & nihil prætermiſimus, quod attineret ad demonſtrandam optimam diſpoſitionem noſtram, ſummumque deſiderium noſtrum bene vivendi, reſtituendo Imolam & multa alia, Forlivium & Bononiam quæ terræ quondam magnifici Nicolai Fortebrachii & præfecti de Vico, aliorumque benevolorum noſtrorum in poteſtate ſanctiſſimi domini noſtri papæ pervenerunt, non ſine gravamine noſtro & depreſſione maxima ſtatus noſtri, quæ quidem cunctis viribus & potentia numquam habita fuiſſent, niſi pro veſtra ſecuritate ex libera & reali diſpoſitione noſtra proceſſiſſet, niſi voluiſſemus omnibus oſtendere, quod ſuper omnia pacem & quietem ejuſque firmamentum cupiebamus, voſque maxime ſecuros reddere volebamus Sed præter omnem ſpem & expectationem, aliter erga nos actum eſt, & deterius quidem quam volebamus. Multi enim veſtras contrafractiones ante ponebant, quibus fidem adhibere nolebamus, niſi prius manu tangeremus, & quaſi ante oculos haberemus. Nam poſt rebellionem civitatis noſtræ Januæ, ubi a vobis favores & ſubſidia pro ejus recuperatione ſperabamus, ſi officium veræ fraternitatis rectæque amicitiæ, ac debitum veſtrum facere voluiſſetis, contra nos egiſtis, & aperte Januenſibus rebellibus noſtris ſubſidia equitum & peditum veſtrorum invocantibus præſtitiſtis, & cum eis ligam mire contra nos omni ſtudio ac diligentia procuraſtis, ſicut ex dictis atteſtationibuſque ſtipendiariorum veſtræ communitatis, quos miſiſtis ad auxilia Januenſium, qui nomen veſtrum invocarunt, ſeque veſtros latiſſime profitentium, nec minus ex litteris & ſcripturis quam pluribus poteſt luce meridiana clarius comprobari. Et quid verbis opus eſt? nonne reverendiſſimus pater dominus Laudenſis epiſcopus veſtra parte plureſque alii nobis affirmarunt, vos nedum daturos ſubſidia ipſis Januenſibus, immo colligaturos vos cum eis, & nullo modo paſſuros, ut ipſam civitatem Januæ recuperaremus; & ita clariſſime veſtri demonſtravit effectus? Ex quibus rebus ingenti admiratione commoti, non poſſumus vobiſcum non dolere, & graviſſime conqueri de tam aperta inobſervantia

A præmiſſorum & violatione contractuum ità ſolemnium. Nimis aliena hæc ſunt a fide & honeſtate & voluntate bene vivendi, quam indubie credebamus vos ſingulariter habere & noſtræ conformem. Quare ut concludamus, cupimus circa præmiſſa a vobis de mente veſtra fieri certiores, ut aliquando ſciamus & qualiter vivere nobis ſit, & ne quiſquam admiretur, ſi pro diſſentione noſtra & ſalute ſtatus noſtri, non voluntarie, ſed coacti & provocati opportunas promiſſiones & remedia adhibere curabimus. Data Mediolani die XVIII. Martii anno milleſimo CCCCXXXVI.

B PHILIPPUS MARIA ANGELUS vicecomes, dux Mediolani, & Januæ dominus.

EPISTOLA FLORENTINORUM ad ducem Mediolanenſem.

Criminationes ejus in ipſum retorquent.

ILluſtri PHILIPPO MARIÆ ANGELO duci Mediolanenſi fratri noſtro cariſſimo priores artium & vexillifer juſtitiæ communis & populi Florentini. Anno 1436.

Illuſtris atque excelſe domine, tamquam frater & amice cariſſime, ſi uterque noſtrum contentus eſſe vellet terminis ſuis, C nulla penitus nobis inter nos querela aut controverſia ineſſet, ſed cum excellentia veſtra magno quodam animi propoſito nova ſemper affectare conſpiciatur, ac unicam gloriam putet dominationem extendere, neque contenta limitibus ſuis, modo regnum Apuliæ, modo Tuſciam atque Flaminiam apprehendere, palam vel occulte ſibi adſciſcere; non debet mirari ſublimitas veſtra, ſi pericula quæ per ejuſmodi machinationes contra nos ſtatumque noſtrum parari cernimus, removere cupiamus. Non enim veſtra occupare quærimus, ſed ne noſtra occupentur cavere. Et de cauſa quidem tota univerſaliter hæc a nobis dicta cum ſupportatione exiſtant: de honeſtate vero D ac juſtitia noſtra ac de præmiſſorum obſervatione & fide, quam uſque adeo per litteras veſtras redarguere poſſe ſimulatis; evidentiſſimam ac certiſſimam ac Deo mundoque probatiſſimam rationem probationemque habemus, nec per ſubterfugia & juris caſſationem gentium, ut a vobis in pace factum eſt dudum, neque gentes alio nomine fore conductas, prout nunc fit, ſimulabimus; ſed ſimpliciter, vere ac ſolide reſpondebimus. Nam cum ſtabilimentum pacis ſolemniſſime factum nuper ſit per ma- E nus Romani pontificis, ac promiſſa conventaque in eo dilucide appareant, dicimus omnia nos ad unguem vobis ſervaſſe, atque obſervare, quæ in eodem ſtabilimento pacis continentur, integra fide, integra honeſtate, integra juſtitia. Veſtra autem ex-

cellentia an promiſſa per vos in eodem pacis ſtabilimento obſervaverit cogitare velit, nec alteri objicere non vere, quod in ſe retorqueri veriſſime poſſit. Extat enim declarator & judex in eodem pacis ſtabilimento de conſenſu partium aſſumtus, cujus declarationi & in præſenti & in futuro ſubjacemus? Denique excellentiam veſtram non inimico animo atque odioſo, ſed fraterno amicoque rogamus, ut tandem aliquando in amœnitate pacis vivere & ipſa velit, & alios ſinere in pace quieſcere, ac nos & ceteros, qui libertatem & quietem cupimus, juſtis ſuſpicionibus liberare. Quod ſi faciet ſublimitas veſtra, amice, fraterne vobiſcum vivere intendimus. Sin autem, ſtatum libertatemque noſtram & ab periculis manifeſtis & ab occultis inſidiis defendere compellimur. Datum Florentiæ,

Priores artium & vexillifer communis & populi Florentini.

EPISTOLA BENEDICTI
Ovetarii Vicentini ad Petrum Donatum episcopum Paduanum.

Excuſat ſe quod ei ſæpius non ſcribat; certum enim facit de quibuſdam Urbis novis.

Anno 1442 *Ex ſchedis Mabillonii*

REverendiſſimo in Chriſto patri & domino meo præcipuo domino PETRO DONATO Dei permiſſione epiſcopo Paduano & comiti Saccenſi, Benedictus Ovetarius cancellarius reverendiſſimi domini cardinalis Bononienſis ſe plurimum commendat.

Exiſtimares forſan me hominem lentum & ignavum, reverendiſſime domine, quoniam ſæpius ad te non ſcribo, ut mihi per te impoſitum eſt, niſi ea fides & caritas atque ſingularis obſervantia, quas erga te habeo, me ab hac ſuſpicione liberarent. Fateor me non ſæpius ſcribere, & in eo negotio quantum ſim diligens non oſtendere; ſed nihil, ut puto, adhuc quod ad te ſpectet & ſcire te oporteat, accidit. Hoc ſi eveniſſet, non dubites ſcripſiſſem ocius, aut ipſe forſan pro nuncio & epiſtola veniſſem. Velim ſcias, mi reverendiſſime domine, atque te experiaris, quam tuæ exiſtimationis honoriſque & commodi ſim cupidus, neque credas me hac aſſentatiuncula velle tuæ dominationis gratiam aucupari. Teſtes ſunt omnes prælati in curia Romana exiſtentes, apud quos continue verſor, & quotidie de tua reverendiſſima dominatione prædico, & teſtis eſt inſuper univerſa familia SS. domini noſtri papæ, cum qua, ut noſti, die ac nocte obverſor, quid de tuis bene meritis explicem omnibus ſeu res eſt. Sed vellem ut te experireris, quantum pro te facturus eſſem. Unum exoro, ut de me periculum facias in rebus tuis. Exiſtima enim unum de tuis fideliſſimis eſſe, atque me utere, pro tuo arbitratu, ſi quid in curia Romana tibi negotii acciderit, mihi jube, impera, & manda; utar etenim in omnibus diligentia & ſumma fide, ita ut intelligas non potuiſſe illud homini magis tibi dedito & fideli commendare. Hæc ſatis.

His diebus venit ad ſedem apoſtolicam dominus epiſcopus Ferrarienſis, cum quodam legato regis Boſniæ, & in publico conſiſtorio regis nomine & totius regni dogma Manichæorum ipſe legatus abjuravit, Romanamque fidem & traditiones noſtras meliores eſſe confeſſus eſt. His decem ferme diebus de inſtaurando Chriſtianorum exercitu atque claſſe in Theveros ad liberandam Græciam conſilium captum eſt. Hæc per epiſcopum Coronenſem. In Pannoniam ad primores regni ipſe SS. dominus noſter papa deſtinare inſtituit quemdam Antonium Raguſium, qui cras primo diluculo una cum Coronenſi epiſcopo ex Urbe diſcedet Januam; & in Provinciam Galliæ atque in Galliam quemdam ex domeſticis noſtris nomine Danielem jam dudum paravit. Hi ad parandas triremes miſſi ſunt, quæ ut puto XXV. numero erunt, navibus onerariis exceptis, decemque millia peditum inſtructorum. Trajicere conſtituit totum Helleſpontum, atque omnem Aſſyriæ & Ægypti tractum infeſtare. Reverendiſſimum præterea dominum cardinalem Tarentinum in Galliam & Angliam ad firmandum inter illos reges pacem miſſurus eſt; mihi tamen incertum eſt quo die diſcedat, nec ut puto die proximo erit: quod cum evenerit, tuam dominationem reddam meis litterulis certiorem. Hanc ad te ſcripſi, ut certus ſis horum quæ apud Urbem agebantur, & quidquid poſt hæc accidet ſcias primus. Reliquum eſt ut me tuum deputes & commendatum habeas. Tuus enim eſſe permaxime cupio, & tibi ſervire opto, & in illa tua regia urbe ſub tui glorioſi nominis umbra vitam ducere exardeſco. Vale mi domine ſingularis. Ex Urbe Calendis Octobris, anno MCCCCXLII.

EPISTOLA BENEDICTI
Ovetarii Vicentini ad Petrum Donatum epiſcopum Patavinum.

Beneficium petit pro Hieronymi de Leonardis germano, cujus licentia exuendi ſancti Auguſtini cucullum, e curia expectabatur.

REverendiſſimo in Chriſto patri & domino domino meo præcipuo domino PETRO DONATO epiſcopo Patavino, Benedictus Ovetarius Vincentinus felicitatem & commendationem dicit. Anno 1441 *Ex ſchedis Mabillonii*

Etſi nullus ſit meriti mei veſtigium in dominationem tuam, quo auſim jure clemen-

tiam tuam exoratam adire, tamen ipſe novi, & in omnes ſentio efferri & prædicari tibi ineſſe facilitatem & manſuetudinem, ut nemo adhuc etſi minimus eſt, abs te fruſtra opem & miſericordiam oraverit: qua liberalitate ac munificentia fretus, audebo inter dominationis tuæ ſerviles haud ſanę ultimus, tuæ paternitatis præſidium deprecari, & cum neque abjecti aut parvi animi eſſe videtur cui multum debemus, eidem velle plurimum debere, quid cupiam, mi domine, paucis abſolvam. Eſt hic præſentium lator germanus clariſſimi artium & medicinæ doctoris magiſtri Hieronymi de Leonardis Veneti, tuæque dominationis fideliſſimi, qui germanus ſuus decimo ante hunc anno religionem patris Auguſtini ingreſſus, ibi omni ſanctimoniæ cultu & vitæ auſteritate patientiſſime vixit, pauperum & graves labores pertulit. Tandem genitoris ſui ſenio gravati admonitione, apud parentes ſe contulit. Cuperet genitor ut ſibi quietiorem vitam pararet hac ætate ſua, conventualium exiret. Nunc caſu ſe obtulit, ut abbas S. Floriani de Baſſiano diem ſuum obiret: beneficium, ut audio, habet reditus XL. florenorum, qui ad victum & animi ſui quietem ſatis ſuperque eſſent. Scio ipſius beneficii collationem ad dominationem tuam pertinere, quam exoro, ut ei conferre dignetur. Verum quia nondum diſpenſationem ſuam e curia habuit, quæ parata eſt munere quamplurium prælatorum, & litteris hujus reverendiſſimi domini mei cardinalis ad SS. dominum papam, obſecro & obteſtor, ut hanc collationem dignetur dominatio tua remorari, donec diſpenſatio, quæ de proximo expectatur, e curia deferatur, ut ipſe capax ſit, & dominatio tua idoneo conferre valeat. Ad pedes igitur pietatis tuæ confugio, opem & hanc gratiam expetens, & ſi pro inſuperabili manſuetudine tua omnibus ſemper liberaliſſimus fuiſti, ſi pro mea in te ſingulari reverentia & obſervantia bene quidquam de te merui, adauge meritorum numerum in me tuorum, hoc uno excellenti dono. Quod ſi, ut ſpero, a te impetravero, numquam aberit tuum immortale beneficium, dum ſpiritus hos reget artus. Me interim tuæ dominationi omnibus horis commendo; ad tuam dominationem hac futura hebdomada ſum acceſſurus, allaturus quidquid alias per dominationem tuam mihi impoſitum eſt, cui perfecte ſervivi. Ex Vincentia die XXVI. Februarii, anno MCCCCXLIV.

EPISTOLA BENEDICTI Ovetarii Vicentini regis Cypri cancellarii ad Gregorium Corrarium Patricium Venetum.

Commendatitias ab eo poſtulat litteras ad conſequendam Cretenſem cancellariam.

Anno 1448. Ex ſchedis Mabillonii.

Reverendiſſimo in Chriſto patri & domino domino GREGORIO CORRARIO Patricio Veneto, prothonotario apoſtolico, Benedictus Ovetarius ſe plurimum commendat.

Quoniam pro tua in me jam diu perſpecta benevolentia, reverendiſſime domine, noſtraque in te fide ac obſervantia, tibi etiam forte non incognita, ea mihi facile ſpondeo de tua reverendiſſima dominatione, quæ uſui & ornamento noſtro fore intellexerit, haud abs re viſum eſt, in petitione noſtra Cretenſis cancellariæ ad te confugere, qui cum in virtute ac bonis artibus ita profeceris, ut in hac tua civitate non immerito tantum poſſe videaris quantum velis, licet nonnulli inſignes Veneti patres operam ſuam mihi libentiſſime polliciti ſunt, & in primis reverendiſſimus dominus epiſcopus noſter Vincentinus, clariſſimus miles Franciſcus Barbarus, Johannes Cornarius, Andreas Maurocenus, Barbonus Maurocenus doctor, Zacharias Trevilanus doctor, Marcus Donato doctor, & Ludovicus Foſcareno doctor, & eorum complices: tamen non minus litterarum tuarum neceſſaria, quam eorum quos notavi utilis eſt pro me futura interceſſio apud alios clariſſimos Patricios Venetos & affines tuos. Quamobrem tuam reverendiſſimam dominationem vehementer exoro, ut hujuſmodi occaſioni de me bene merendi cum tua dignitate non deeſſe velis, ſed more majorum noſtrorum ſapientiſſimorum, qui etiam plerumque, ut te minime fugit, ad gloriam ſuam maxime accedere arbitrabantur, in negotio cum periculo verſari, ut ſubditi ſui in otio tute viverent, cum ingenti rerum ſuarum fœnore, ſi occupationes per forenſes etiam licuerit, te ad otium tantiſper conferre digneris, ut pro me tuas ſuaviſſimas commendationis litteras conficias, quarum adjumento apud præſtantiſſimos tuos agnatos, ac ceteros familiares, in hoc ipſo cancellariæ negotio, cum magna laude tua ac gloria meoque commodo eſſe poſſim. Quo officio peracto, per loci propinquitatem & paſſagii facilitatem & ſecuritatem, ad viaticum ſacratiſſimum Jeroſolymitanum & montis excelſi Sinaï, altiſſimo creatore noſtro concedente, accedere animo omnino ſtatui. Sic itaque, mi reverendiſſime domine, ne ab hoc meo ardenti propoſito deſiſtere poſſim, te iterum exoro, ut omne tuum auxilium

mihi impendas, ad ipſam cancellariam con- A ſequendam, & in ceteris me ſemper commendatum ſuſcipias. Vale. Ex Vincentia die I. Aprilis anno MCCCCXLVIII.

SANCTISSIMO PATRI & clementiſſimo domino domino Nicolao divina providentia papæ quinto, ſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, Lylii Tyfernatis ſuorum ſervorum ultimi prologus in ſermones ſancti Johannis Chryſoſtomi.

Circa 1450. Ex mſ. codice canonicorum regularium Feſulanorum eruit Mabillonius.

CONſueverunt, pater beatiſſime, qui B ſub ceteris prædeceſſoribus tuis fideles militaverunt, diverſis ſtudiis diverſas illorum naturas imitari, ut ſe probus quiſque in eccleſiæ corpore quaſi Chriſti membrum capiti conforme illorum moribus exhiberet. Fuerunt namque in illorum numero qui decretis condendis, litibuſque componendis admodum inſudarunt; quidam paci ſubditorum tantummodo conſulere; alii dogmatibus divinis eccleſiam munire apoſtolicam; alii ſedem hanc illuſtrare ceremo- C niis indultiſque honorare, ſciſſuras evitare; alii æque in unum reſarcire ſtuduerunt. Ita paſſim dum ſe quiſque rei unius perfectioni adhibet, ejus utilitatis princeps & quaſi magiſter quidam eſt habitus. Te vero tenentem librum, Evangeliſtæque ſimillimum intuemur, ipſique tuæ actiones eo conveniunt. Quid ſibi fidelis quiſque pro accepta gratiarum diviſione ad incitamentum ſtatuere debeat jam ſatis novimus. Librum ipſe lectionis evangelicæ niſi offerre ſtuderem ad incitamentum, meas non admodum partes implerem. Johannis igitur Chryſoſtomi Græci ſermones, quorum aliquot quidem in Job de patientia, aliquot vero de pœnitentia conſcripti ſunt, cum in meas nuper D veniſſent manus; & debito meo convenire viſi ſunt, atque ipſi etiam tempori congruere, quo jubilæo appropinquante, & pati primum velle, & ipſas per paſſiones pœnitentiam agere: ſicque remiſſionis indulgentiæque tempus ſubire monemur. Hos ergo Latinos facere, beatitudinique tuæ offerre curavi, evitans ſimul & unicum acceptum talentum fodiens in terra abſcondere, & cum vidua properans duo ſaltem æra in dominicum gazophilacium mittere. Quo quidem in opere, ſicut ille, inquit, E & verbum de verbo, & ſenſum quoque de ſenſu, aut ex utroque commixtum & mediæ temperatum genus tranſlationis expreſſi: quædamque de ſacris mutuata ſcripturis juxta Græcam editionem traduxi: quæ tametſi a noviſſima noſtra quandoque diſcrepent, conſilium tamen non fuit eadem a Græca dimovere ſententia: quo & Chryſoſtomo quæ diſputantur clarius convenientiuſque conſentiant.

S. JOHANNIS CHRYSOSTOMI IN JUSTUM ET BEATUM JOB DE PATIENTIA SERMO PRIMUS.

Annuus hodierna die certator nobis advenit. Venit ad nos peregrinus, atque Angelis par in honore dimicator, &c.

EPISTOLA ANGELI POLITIANI ad Laurentium Medicem.

Laudat eum de quadrageſima tempore ſeceſſu, mittitque ei librum Matthæi Boſſi cardinalis.

ANgelus Politianus Laurentio Medici patrono ſuo S.

Ex ſchedis Mabillonii.

Sapienter, ut cetera, Laurenti, facis, qui ſanctos iſtos extremæ quadrageſimæ dies conſumere in Agnano tuo malueris, quam Florentiæ. Quis enim tutior portus, in quem de tantis occupationum fluctibus enates, quam Tyrrheni littoris amœniſſimus iſte ſinus atque ſeceſſus, ubi quaſi quoddam naturæ certamen ſit & gratiæ. Sed ego quoque imitatus exemplum, ceu fugitivus Urbis, aſſiduus in Feſulano fui cum Pico Mirandula meo; cœnobiumque illud ambo regularium canonicorum frequentavimus, avi tui ſumtibus extructum. Quin abbas in eo MATTHÆUS BOSSUS Veronenſis, homo ſanctis moribus, integerrimuſque vita, ſed & litteris politioribus mire cultus, ita nos humanitate ſua quadam tenuit & ſuavitate ſermonis; ut ab eo digreſſi mox, ego & Picus ſoli propemodum relicti (quod antea fere non accidebat) nec eſſe alter alteri jam ſatis videremur. Hoc ille arbitror ſentiens, dialogum nobis a ſe compoſitum de ſalutaribus animi gaudiis obtulit quaſi vicarium, cujus materia ſtyluſque nos ita cepit, ut quamdiu quidem legebamus, facile auctoris præſentia careremus. Eum igitur ego dialogum mitto ad te quoque, Laurenti, quem ſubter pineta iſta legas ad aquæ caput. Delectaberis arbitror argumento, ſenſibus, indole, nitore, varietate, copia: nec in eo tamen domeſticas quoque laudes deſiderabis: ac ſi tuus huc etiam acceſſerit calculus; dabitur opera protinus, ut in multa liber exemplaria transfundatur. Vale.

MATTHÆI BOSSI VERONENSIS canonici regularis ad Timotheum Veronenſem canonicum regularem, præconem Dei ſummum, de veris ac ſalutaribus animi gaudiis prohœmium feliciter incipit.

Si quis eſt uti ſapientem ac Chriſtianum virum oportet, &c. Primum impreſſit Florentiæ ſer. Franciſcus Bonaccurſius anno ſalutis MCCCCLXXXXI. ſexto idus Februarii. Ubi in fine habetur epiſtola Timothei Veronenſis, in qua ei gratias agit quod eum librum ſibi dedicaverit.

Digitized by Google

EPISTOLA

Per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum dominum Nicolaum miſeratione divina tituli S. Petri ad vincula cardinalem presbyterum, epiſcopum Brixienſem, apoſtolicæ ſedis per Alemanniam legatum a latere, (a) electo Trajectenſi miſſa & deſtinata. [a]

Graviſſime cauſatur, quod ſanctimoniales ad clauſuram non cogantur.

Anno 1451. *Ex mſ. Gladbacenſi.*

Venerabiles viri, ſperabamus divinam miſericordiam vos reſpexiſſe, per noſtras qualeſcumque, immo verius apoſtolicas exhortationes; ſed multa ad nos per varios delata ſunt, quæ ſi vera eſſent, nondum vos Deum timere oſtendunt. Non putetis, fratres, vos ſubſiſtere poſſe aliquandiu, ſi Dei protectio vos deſerat. Videtis populum reverti & currere ad Chriſtum, & vos qui ex ſanguine Chriſti & martyrum pinguia ſtipendia recipitis, contra Chriſtum militando, quomodo perſeverabitis? Fecimus pauculas quaſdam ordinationes pro tollendis publicis delictis, quæ nonniſi ad Dei & eccleſiæ cedunt honorem, & nihil novi habent, neque duri; quæ etiam undique per Almanniam ſine reſiſtentia receptæ ſunt, & audivimus nunc vos illa ſpernere & appellaſſe, & monialium prætenſis & fatuis appellationibus a clauſura, quæ a jure præcipitur, adhærere. Et quamvis mandaverimus vos moneri, ut reſiliretis a talibus, ne incapaces fieretis indulgentiæ plenariæ remiſſionis, potius tamen, ut intelligimus, carere vultis tanta indulgentia, quam a rebellione reſilire. Quis non videat prope eſſe quod Deus vos derelinquat? Nam ſi crederetis, uti fideles credunt, vitam poſt hanc vitam, non præponeretis fatuas & tranſitorias voluptates divinæ gratiæ. Quis non videat vos de nulla re curare, niſi ut in hoc mundo delicioſe vivatis juxta lubrica deſideria veſtra? Et ubi eſt fidelitas veſtra, qui non ſolum ſpernitis Dominum Chriſtum, qui vos nutrit, ſed ſibi reſiſtere volentibus mulierculis aſſiſtitis? Nonne & antichriſto, ſi adeſſet, opem ſimiliter præſtaretis? Vetus proverbium eſt, quod aufert ſenſum ab eo quem a ruina non vult præſervare. Et ſi vos hæc pericula veſtra non videtis, unde eſt, niſi quia in peccatis cæci eſtis? Ex vobis quidam deſpectuoſi, non obſtantibus prohibitionibus juris & cenſuris per nos appoſitis, ad ſanctimoniales palam ſubintrarunt, ſubintrant, & convivia & ſolatia cum Deo A dedicatis habent virginibus, quos inter vos & in divinis eſſe patimini: licet ſit interdictum, ubi fuerint, per nos poſitum, & ibi ſe commiſcentes irregulares. Cur hæc, niſi quia nec fidem Chriſti habetis, nec obedientiam de neceſſitate ſalutis, nec diviniſſima ſacramenta veneranda eſſe creditis? Nonne ad nos pertinet tantum facinus omni ſtudio eliminare, etiamſi ob hoc omnis ſtatus veſter periclitari deberet. Melius eſt enim vos deficere, quam tantam irreverentiam creſcere. Venit finis curſus carnaliter ſub ficta religione, & auferetur a vobis reg- B num, & dabitur juſtitiam colentibus; nam quod vos ex conceſſione eccleſiæ tot & tanta temporalia, quæ pro ſervitoribus Chriſti ordinata ſunt, contra eccleſiam & obedientiam atque Chriſtum Dominum occupare aliquandiu poſſitis, nolente apoſtolica ſede, non tardatis, quæ unico verbo vos rediget in ſervitutem: & neceſſe eſt quod faciat, niſi vos emendaveritis; non credatis vos ludere cum pueris, quando minas emittitis, omnia mala quæ dicitis & facitis in veſtram ruinam cedent. Redite igitur ad cor, & e- C mendate vos, reſiliendo a rebellione, nos per veſtras litteras ad hoc quantocius certificando, ne compellamur auxilio brachii ſæcularis vobis oſtendere adverſarios Chriſti de ſtipendio & eleemoſynis Chriſti vivere non debere. Et experiemur facile eſſe vos omnibus hominibus exoſos fieri. Expectamus reſponſa Maguntiæ uſque ad diem decimam quintam Novembris, quæ niſi de veſtra emendatione receperimus, vos pro ſchiſmaticis & inimicis Chriſti habebimus, & ſine longo proceſſu, Deo auctore, oſtendemus milites ſathanæ Chriſti militibus ce- D dere oportere. Oro Deum, ut vos eruat a poteſtate principis tenebrarum, & ponat vos inter filios lucis, ut & vos filii lucis eſſe mereamini. Ex Treviri XXVII. die menſis Octobris anno Domini MCCCC. quinquageſimo primo.

EPISTOLA PII PAPÆ II. ad Fridericum regem Romanorum.

Rogatus a Friderico, ut Vratiſlavienſes ad obediendum Georgio regi Bohemiæ cogeret, E *reſpondet nullam obedientiam exhibendam eſſe ſeparato ab eccleſia.*

Ex mſ. canonicorum regularium Bodecenſ.

Cariſſimo in Chriſto filio Friderico Romanorum imperatori ſemper auguſto S. & A. B.

Intelleximus tam litteris ſerenitatis tuæ, quam per dilectum filium Wolfgangum oratorem tuum, majeſtatem tuam Georgio aſſerto regi Bohemiæ, qui tibi in tuis injurioſiſſimis & atrociſſimis oppreſſionibus fideliter & efficaciter occurrit, non immerito & ſuis affici: ideoque te a nobis expe-

(a) Davidi a Burgundia Philippi Burgundiæ ducis filio naturali, qui ex electo Morinenſi tranſlatus eſt ad ſedem Trajectenſem, ad quam Amerſfordiæ inter armatos inauguratus dicitur circa 1457. tametſi hic dumtaxat electi titulo donatur.

tere, ut dilectos filios cives Wratiſlavienſes A inducamus, quod eidem ut ſuo regi homagium præſtent, cum etiam ad id ex pacto obligentur, & timere non habeant, quod umquam compellentur fidem atque ritum immutare. Cariſſime fili, non eſt tuæ ſerenitati incognitum, ipſum GEORGIUM neque nobiſcum & hac ſancta Romana eccleſia, quæ eſt mater fidei Chriſtianæ, neque tecum atque cum ceteris Chriſtianis regibus in fide catholica & ritu concordare; ſed ſeipſum per publicam declarationem a corpore Chriſti myſtico & ſancta eccleſia, cujus caput Chriſtus exiſtit, damnabiliter, B quod cum dolore referimus, ſeparaſſe. Et cum Chriſtus Dominus ſit rex regum & Dominus dominantium, neceſſe exiſtat omnes Chriſtianos reges de ipſius regno eſſe, quod eſt univerſalis eccleſia, cui nos licet immeriti, ut ejuſdem vicarius, præſidemus: certum profecto eſt, eum qui ſeipſum ab eccleſia catholica ſchiſmatice ſeparat, in republica Chriſtiana nullam aut regiam aut aliam poſſe tenere dignitatem. Nos quoque ut fidelem Chriſti vicarium decet, eumdem pro ethnico & publicano atque abſciſſo de C corpore Chriſti membro, ſine ulla diſſimulatione habere tenemur. Ex quo intelligit majeſtas, nos oportere mandare dictis Wratiſlavienſibus, ut nobiſcum ſentiant, & Georgium ipſum regem eſſe non poſſe, nec ut regi obediendum fore ei, qui ſe ſua ſponte præſcidit, nec in hoc quæcumque pacta ipſis obſtare poſſunt. Sicut enim mors naturalis pacta præſtandi homagii diſſolviſſet, ita non minus hæc abſciſſio a corpore Chriſti, extra quod Chriſtianus vivit pacta illa diſſolvit. Non enim Wratiſlavienſes a noſtris oratoribus inducti fuere, ut ſe obligarent, D poſt unum & . . . . . menſem præſtari Georgio homagium ut Georgio, ſed ut catholico regi. Poſtquam autem GEORGIUS ipſe ſe declaravit a catholica & univerſali eccleſia in fide & ritu ſeparatum, facto patefecit, ſe non eſſe illum, cui a dictis fidelibus Chriſtianis præſtari debeat homagium, ſed potius mortuum cenſeri, cui nullus Chriſtianus, etiam qui eidem præſtitit homagium, obedire tenetur. Et niſi nobis alia ſcripta celſitudinis tuæ ſpem dediſſent, quod ipſe Georgius errore dimiſſo tua opera ad eccleſiam rediret, jam dudum ea quæ contra ipſum officii noſtri ſunt univerſus Chriſtianorum orbis audiſſet. Hortamur E igitur majeſtatem tuam, cum Georgium diligas, adhuc ipſum inducere coneris, ut noſtris monitis pareat, & ad unionem eccleſiæ catholicæ redeat. Et quando ſic ſe regiæ dignitatis capacem fecerit, nos ſemper tuis deſideriis pro ipſo, quantum cum Deo poterimus, complacebimus. Quia ſi tua ſerenitas, in hoc poſſe proficere ſperat pro tanto bono, ac ut tuæ celſitudini morem geramus, a publicatione ipſius ad tempus aliquid ſuperſedebimus; ita tamen quod interim Georgius ipſe & ſui ab omni infeſtatione Wratiſlavienſium & aliorum Chriſtianorum abſtineant, de quo nobis quantocius reſcribi, & eoſdem Wratiſlavienſes certiorari depoſcimus. Si vero tua ſerenitas non ſperaret apud dictum Georgium in præmiſſis poſſe proficere, rogamus celſitudinem tuam, & ipſam per viſcera miſericordiæ Dei requirimus, ut catholicam fidem atque ipſos Wratiſlavienſes, & alios Chriſtianos, uti ex imperiali majeſtate plus ceteris obligaris, tam ipſi Georgio, quam aliis cunctis Huſſitis & hæreticis præferas & juxta poſſe defendas. Datum, &c.

EPISTOLA LUDOVICI XI. regis Francorum ad decanum & canonicos Rotomagenſes.

Anno 1461. *Ex ſchedis noſtri Franciſci Pommeraye.*

A Nos tres-chers & bien-amez les doyen & chapitre de l'egliſe Noſtre-Dame de Roüen.

De par le Roy. Chers & bien-amez, noſtre tres-chere & amée couſine la reyne d'Angleterre s'en va par-delà pour aucuns ſes beſoignes & affaires, & a intention de paſſer par noſtre ville de Roüen & ailleurs en noſtre pays & duché de Normandie, ainſi que ſeſdites affaires le requerront, ſi veillez pour l'honneur de nous la recueillir & recevoir en tel honneur, bonne chere, & reverence, que fairiez à noſtre perſonne, ou celle de noſtre tres-chere & tres-amée compagne la reyne, &c.

Signé. LOUIS.

EPISTOLA BESSARIONIS cardinalis Tuſculani ad principem ſenatumque Venetiarum miſſa anno milleſimo CCCCLXIX.

Bibliothecam ſuam omni librorum genere inſtructiſſimam eidem ſenatui defert ac donat.

Anno 1469. *Ex ſchedis Mabillonii.*

ILluſtriſſimo ac invictiſſimo principi Venetorum CHRISTOPHORO MORO duci & inclyto ſenatui, ſalutem.

Equidem ſemper a tenera puerilique ætate, omnem meum laborem, omnemque operam, ſtudium, curamque adhibui, ut quoſcumque poſſem libros in omni diſciplinarum genere compararem: propter quod non modo pleroſque & puer & adoleſcens manu propria conſcripſi: ſed quidquid pecuniæ ſeponere interdum parta frugalitas potuit, in his coëmendis abſumſi. Nullam enim magis dignam atque præclaram ſupellectilem, nullum utilitate præſtantiorem theſaurum parare mihi poſſe exiſtimabam.

Vocibus

Digitized by Google

Vocibus pleni, antiquitatis exemplis, pleni moribus, pleni legibus, pleni religione vivunt, converſantur, loquuntur nobiſcum. Docent nos, inſtituunt, conſolantur, reſque e memoria noſtra remotiſſimas quaſi præſentes exhibent, & ante oculos nobis ponunt. Tanta eſt eorum poteſtas, tanta dignitas, tanta majeſtas; tantum denique numen, ut niſi libri forent, rudes omnes eſſemus & indocti, nullam fere præteritarum rerum memoriam, nullum exemplum, nullam denique nec hamanarum nec divinarum rerum cognitionem haberemus. Eadem urna quæ hominum corpora contegit, etiam nomina B obrueret. Quamvis autem huic rei toto animo ſemper incubuerim, ardentiori tamen ſtudio poſt Græciæ excidium, & deflendam Bizantii captivitatem, in perquirendis libris græcis omnes meas vires, omnem operam, omnemque facultatem, induſtriamque conſumſi. Verebar enim & vehementiſſime formidabam, ne cum ceteris rebus tot excellentiſſimi viri, tot ſummorum virorum ſudores atque vigiliæ, tot lumina orbis terræ periclitarentur atque perirent, C quemadmodum etiam fecimus, ut ex ducentis viginti millibus librorum, quos Plutarchus refert in bibliotheca Apameorum fuiſſe, vix mille ætate noſtra ſuperſint. Conati autem ſumus, quantum in nobis fuit, non tam multos quam optimos libros colligere, & ſingulorum operum ſingula volumina, ſicque cuncta fere ſapientum Græcorum opera, præſertim quæ rara erant inventuque difficilia, coëgimus. Ceterum cum hoc ſæpe mente repeterem, parum deſiderio meo ſatisfeciſſe videbar, niſi pariter providerem, D ut libri, quos tanto ſtudio & labore coëgerim, me vivo ita collocarentur, ut etiam defuncto diſſipari aut alienari non poſſent, ſed in loco aliquo tuto ſimul ac commodo ad communem hominum tam Græcorum, quam Latinorum utilitatem ſervarentur. Hoc igitur cogitanti mihi, multaſque Italiæ urbes animo volventi, ſola tandem veſtra inclyta atque ampliſſima civitas occurrit, in qua animus meus omni ex parte conquieſceret. Primo enim non videbam, quem locum eligere poſſem tutiorem, quam eum qui æquitate regitur, legibus tenetur, in E unitate ac ſapientia gubernatur, ubi virtus continentiæ, gravitatis, juſtitiæ, fidei domicilium eſt, ubi imperium, ut maximum eſt, atque ampliſſimum, ita æquabile ac moderatum. Animi in conſulendo liberi, nulli lididini, nulli delicto obnoxii, prudentes imperii clavam tenent, & boni malis præponuntur, ac privatorum commodorum obliti, totum corpus reipublicæ unanimi conſenſu & humana integritate procurant. Ex quibus ſperandum eſt unitatem veſtram, quod optamus, in dies magis & vires & nomen propagaturam. Dehinc intelligebam nullum locum a me eligi poſſe commodiorem ac noſtris præſertim hominibus aptiorem. Cum enim in civitatem veſtram omnes fere totius orbis nationes maxime confluant, tum præcipue Græci, qui e ſuis provinciis navigio venientes, Venetiis primum deſcendunt. Ea propter a vobis neceſſitudine devincti, ut ad veſtram depulſi urbem, quaſi alterum Bizantium introire videantur. Poſt hæc quomodo poterit hoc beneficium a nobis honeſtius locari, quam apud eos homines quibus ego multis eorum beneficiis devinctus obſtrictuſque eſſem; & in ea civitate, quam mihi, ſubjugata Græcia, pro patria elegiſſem, & in quam accitus a vobis atque honorificentiſſime receptus fuiſſem. Itaque conſcius mortalitatis meæ, & ingraveſcente jam ætate, diverſos quibus affligimur morbos, & cetera quæ evenire poſſent conſiderans, eos libros utriuſque linguæ ſacratiſſimæ ædi beati Marci inclytæ civitatis dono dedi atque dicavi, ſentiens talem me animum & excellentiæ veſtræ & gratitudini meæ & quam mihi communem eſſe voluiſtis, patriæ debuiſſe, ut nos ac liberi poſterique noſtri, qui me virtute ac ſapientia veſtra, multiſque in me beneficiis addictum, deductum, obſtructum, obſtrictumque habetis, hujuſmodi meorum laborum fructus uberes diuturnoſque capiatis. Deinde ceteri qui bonarum diſciplinarum ſtudioſi erunt, veſtra cauſa capient. Quapropter & donationem ipſam, & librorum indicem, & pontificis maximi decretum, ad veſtras excellentias mittimus: precantes Deum, ut reipublicæ veſtræ omnia bene, feliciter, proſpereque eveniant, & pacem habeant, tranquillitatem, otium, concordiamque perpetuam. Valeant excellentiæ veſtræ feliciter. Viterbii non. Maii.

BESSARION cardinalis patriarcha Conſtantinopolitanus, baſilicæ B. Marci Venetiis dicavit.

LITTERÆ CAROLI FILII & fratris regis Franciæ ad dominum de Lebreto.

Ut adverſus Anglos omnes nobiles convocet.

CHARLES fils & frere de roys de France, duc de Guienne, comte de Xaintonge, & ſeigneur de la Rochelle, à noſtre tres-cher & amé couſin le ſire d'Albret, ſalut & dilection. *Anno 1471. Ex mſ. Colbertino.*

Comme n'aguieres monſeigneur le roy & nous ayons eſté avertis, que les Anglois anciens ennemis de ce royaume, ayent fait grant armée, en intention de uſurper ſur nous, nos hommes, ſubjets, pays, terres, & ſeigneuries, & pour reſiſter à leur damnable voulonté & entrepriſe, & les opprimer & grever en toutes manieres à nous poſſibles, ayons tant par nos autres lettres patentes que miſſives ordonné mettre ſur

les nobles, tenans de nous en fief & arriere fief, & autres de nos hommes & ſubjets, qui ont accoûtumé ſuivre les guerres, & doutons que au moyen de ce que aucunes de noſdites lettres patentes & miſſives ne ſe ſont à vous addreſſées, mais ſeulement ont eſté dirigées aux ſeneſchals de noſdits pays & ſeigneuries, vous vouluſſiez faire difficulté de mettre ſus, vous, vos nobles hommes, & ſubjets de vos terres & ſeigneuries tenuës de nous, & à cette cauſe ſeroit un tres-grand préjudice & intereſt de nous & de toute la choſe publique de noſdites terres ſeigneuries. Pourquoy nous avons regard à ce que dit eſt, voulant ſur ce donner la proviſion neceſſaire par l'advis & deliberation des gens de noſtre grand conſeil, vous mandez expreſſement que incontinent & ſans deſlay, toute excuſation ceſſant, vous mettant ſus pour cette fois ſullement, voſdits ſubjets de voſdites terres & ſeigneuries, & en faites faire les monſtres & reveues, en convoquant & appellant à voſdites monſtres ceux de voſdits nobles & ſujets qui ſeront demurans & receans hors vos terres & ſeigneuries deſſuſdites, pourveu qu'ils ſoient tenus ſignifier à noſdits ſeneſchaux, leurs lieutenans, ou autres commiſſaires, qui ſe ſeront retirez devers vous, ou vos commis pour ladite cauſe, & auſſi que vous & voſdits commis ſeront tenus certifier nous ou les gens de noſtredit grand conſeil, dedans le quinzieſme jour de Septembre prochain, du nombre de voſdits nobles hommes & ſubjets, en quel habillement il ſeront auſſi, deſquelles ſeneſchauſſées ſeront receans, afin que de tout puiſſions avoir la . . . . . au jour qui par nous ſera ordonné à l'entour de noſtre perſonne & les autres à la garde de nos places & maiſons de noſdits ſubjets les plus neceſſaires. Car ainſi nous plait-il eſtre fait. Donné au Mont de Marſa le quatrieſme jour d'Aouſt l'an de grace MCCCCLXXI.

Par monſeigneur le duc en ſon grand conſeil. *Signé* GUITON.

LITTERÆ LUDOVICI XI. REGIS ad dominum de Lebreto.

Ipſum ducem conſtituit exercitus, quem in auxilium regis Portugalliæ mittebat.

Anno 1475. Ex mſ. Colbertino.

LOUIS par la grace de Dieu roy de France, à tous ceulx qui ces preſentes lettres verront ſalut.

Comme pour ſecourir & aider à noſtre tres-cher & tres-amé frere, couſin & allié, le roy de Portugal & de Caſtelle à l'encontre d'aucun ſes ennemis & adverſaires, qui luy detiennent & occupent ledit royaume de Caſtelle, ou partie d'icelluy, & autres ſes pays & ſeigneuries, nous ayons conclud & deliberé envoyer une bonne & grande armée de noſdites gens de guerre, tant par mer que par terre, es marches de Guipuſque & Biſcaye & ailleurs où beſoing ſera, parquoy ſoit beſoing, expediant & neceſſaire pour la conduite de noſtredite armée & gouvernement d'icelle, cometre & deputer de par nous aucun grand perſonnage de noſtre ſang & lignage, ayant ſur ce pouvoir de nous, & qu'il ſoit obéi deſdits capitaines & gens de guerre, & tous autres nos ſubjets durant ledit voyage, ſçavoir faiſons que nous conſiderant la proximité de lignage, en quoy nous attaint noſtre cher & feal couſin le ſire d'Albret, & pour la ſinguliere confiance, que nous avons de ſa perſonne & de ſes grands ſens, vaillance, conduite, experience, & grand diligence, iceluy noſtredit couſin pour ces cauſes & autres à ce nous mouvans, avons fait, ordonné, & eſtabli, faiſons, ordonnons & eſtabliſſons par ces preſentes noſtre lieutenant-general en ladite armée, & luy avons donné & donnons pouvoir de conduire, mener, & faire paſſer audit pays de Biſcaye, & Guipuſque, pour ſubjuguer & mettre ledit pays & autre pays d'Eſpagne en l'obéiſſance de nous & de noſtredit frere, couſin & allié, de aſſieger ville, chaſteaux, ou place qu'il trouvera deſobeiſſans ou rebelles, de les prendre par aſſault, par compoſition, ou autrement, ainſi qu'il verra eſtre à faire pour le mieux, & de y faire ordonner, eſtablir, & commander tout ce qu'il verra eſtre à faire, tant à ceux des villes, citez, chaſteaux, fortereſſes, communautez, & autres quelconques, ſoint nos officiers, gens de guerre, gens de pays, ou aultres nos ſubjets ou eſtrangers, & meſmement deſdits pays d'Eſpagne, de quelque eſtat ou qualité qu'ils ſoient, & en oultre luy avons donné & donnons par ces preſentes pouvoir de mettre & eſtablir garniſons de gens de guerre, ou autres à pied ou à cheval, ainſi qu'il verra eſtre; de mettre ſus gens nouveaux en nos pays voiſins deſdits lieux, s'il voit que bon ſoit, & que la choſe le requierre: leſquels voulons eſtre contraints à luy obéir, & le ſervir au bien & entretenement de ladite armée, ainſi qu'ils ſeront tenus de faire pour noſtre propre perſonne, de donner & octroyer toutes offices es deſſuſdits pays de conqueſte, ſoint de juſtice, capitaineries de villes, chaſteaux & aultres quelconques qu'il verra eſtre neceſſaire, ſoit à vie, ou a temps, pour la reduction & entretennement deſdits pays de Guipuſque & Biſcaye, auſſi de donner toutes confiſcations faite ou à faire, faire pugnition & juſtice des criminels & delinquans en ladite armée & audit pays, & de pourvoir en leur lieux & offices, & reduire à luy & noſtre obéiſſance tous ceulx qu'il

verra qu'il ſera expedient & convenable de faire, de prendre & recevoir les ſorts hommaiges & ſermens de fidelité de tous ceux qui ſe reduiront & mettront en l'obeiſſance de noſtredit tres-cher & tres-amé frere, couſin & allié le roy de Portugal, & d'autres deſdits pays qu'il aviſera & verra eſtre à faire, & donner toutes lettres & abolitions, pardons, & remiſſions à ceux qui en auront beſoing, ainſi qu'il verra au cas appartenir, & leur rendre, & reſtituer, & bailler lettres, biens & heritages, s'aucuns eſtoint empeſchez pour confiſcation ou autre choſe au temps que bon luy ſemblera, de donner toutes graces de debtes & autres, & auſſi de donner ſaufconduits & ſeurtez de grace de priſonniers ou aultres tels qu'il verra eſtre à faire, de faire prendre & amaſſer tant en nos bonnes villes, que en nos pays circonvoiſins deſdits pays de Guipuſque & Biſcaye, navires, charrois, vivres, & toute autre choſe neceſſaires à noſtredite armée, & iceulx faire mener & conduire par mer ou par terre, franchement & quittement, juſques es marches deſdits pays, & là où ira & ſera conduite noſtredite armée, & à ce faire & ſouffrir contraindre ou faire contraindre toutes manieres de gens nos officiers & ſubjets & tous autres, ainſi qu'il eſt accoûtumé de faire pour nos propres affaires, nonobſtant oppoſitions ou appellations, privileges ou excuſations, en iceux vivres faiſant payer aprés eſtre arrivez à noſtredite armée à prix & taux raiſonnable, & avecques ce de commettre & ordonner telles perſonnes qu'il verra eſtre ſouffiſant & neceſſaire pour l'ordre & police de ladite armée, & auſſi pour faire durant ladite armée les monſtres & reveuës de noſdites gens de guerre, leſquelles par leurſdites monſtres & reveuës, qui ainſi auront eſté faites, voulons eſtre payez de leur gaiges & ſouldes par le treſorier de nos guerres ou aultres, qui auront la charge de faire ledit payement, ſans avoir aucune lettre d'acquit ou deſcharge de nous que le *vidimus* de ces preſentes, & generalement de faire & ordonner, mander & commander, pardonner, eſtablir, & conſentir toutes choſes qu'il verra eſtre neceſſaires & convenables à ladite armée, au bien de nous & de noſtredit frere, couſin & allié en quelque maniere que ce ſoit, & en donner & bailler telles lettres que bon luy ſemblera, comme nous-mêmes ferions & faire pourrions, ſi preſens y eſtions en noſtre propre perſonne, jaçoit ce que les choſes requiſent mandement plus eſpecial, leſquelles choſes, ſoient lettres, dons, promeſſes, ordonnances ou proviſions & autres quelconques, qui ainſi ſeront ou auront eſté faites, ordonnées & eſtablies par noſtredit couſin le ſire d'Albret, nous ratifierons & approuverons & les fairons garder, tenir, approuver & ratifier de point en point, ſelon leur forme & teneur, par noſtredit frere, couſin & allié le roy de Portugal & d'Eſpagne. Si donnons en mandement par ces meſmes preſentes aux gens de noſtre conſeil, à tous nos seneſchaulx, baillifs, capitaines, chefs de guerre, tant de noſtredite armée, que autres, & deſdits pays, & à tous nos autres juſticiers, officiers & ſubjets, que à noſtredit couſin le ſire d'Albret, en uſant de ſadite lieutenance generale, & à tout ce que par luy ſera fait ou commandé, ils obéiſſent & entendent diligemment, & aux ſeigneurs & capitaines des places circonvoiſines dudit pays d'Eſpagne, qu'ils facent à noſtredit couſin ouverture de leurſdites places, & toute plaine obéiſſance, & luy donnent toute la faveur, l'aide, ſecours & confort qui leur ſeront poſſibles, & comme ils vouldroient faire pour nous, ſi preſens y eſtoient. Car tel eſt noſtre plaiſir, & voulons que ainſi ſoit fait, en teſmoing deſquelles choſes nous avons fait mettre le ſeel à ces dites preſentes. Donné au Pleſſis du Parc lez Tours le XXI. jour de Decembre l'an de grace MCCCC. LXXV. & de noſtre regne le XV.

Et ſur le reply. Par le Roy, TANGUY DU CHASTEL chevalier, vicomte de la Belliere, & autres preſens. *Signé* PARENT.

EPISTOLA ROBERTI DE VALLE ad Johannem (a) epiſcopum Andegavenſem S. R. E. cardinalem. [a]

Gratulatur ei de recuperata libertate ac dignitate, qua, Deo ita volente, privatus fuerat, ut virtus ejus clarior appareret, atque eccleſiæ & regno utilior evaderet.

Circa 1484. *Ex mſ. reginæ Sueciæ eruit Mabillonius.*

SI cui jucunda ſit priſtinæ tuæ libertatis reſtitutio R. P. ego non poſtremus eſſe profiteor, qui maximi muneris loco mihi eſſe duxi te in priorem dignitatem inſtauratum. Nam ſingularis ad me benevolentia tua, beneficiaque ex tua liberalitate ſuſcepta, ad hoc me hominem non ingratum impellunt, ac præcipue reipublicæ tam eccleſiaſticæ quam civili congratulor, cujus vel ſaluti vel directioni es in hæc tempora reſervatus. Agitati merito multi boni & circumſpecti viri, quod tamdiu ab hominum ac

(a) Johannes *Baluë* vir infimo genere natus in famulatum Jacobi Juvenalis de Urſinis epiſcopi Pictavienſis primum aſcitus, arte & induſtria tam proſpera uſus eſt fortuna, ut ei ad ſupremos honores aſpirare licuerit. Unde & factus eſt abbas commendatarius Becci & Fiſcanni, cancellarius Caroli Normannorum ducis, epiſcopus Ebroicenſis, deinde Andegavenſis, ac tandem cardinalis. Sed demum proditionis reus, in tetrum dejicitur carcerem, unde poſt annos XIV. defuncto Ludovico rege, ereptus, majores poſtea adeptus eſt honores. Vide, ſi lubet, prolatam adverſus eum orationem Spicilegii tomo IX.

Digitized by Google

civitatum communione latueris, & ut imperiti vulgi temerariam opinionem omittamus, exiſtimaverunt quidam fortunam, quæ virtuoſis plerumque ac fortibus viris adverſatur, tui ſtatus dignitatem oppugnaſſe, ceteros per hoc edoceri poſſe homines, ut non in rerum fortuitarum proſperitate magnopere confidant, cum intueantur maximos virtute ac dignitate viros ab ampliſſimo ſtatu dejici poſſe, ac multo magis afflictos docere, ne calamitatis aut triſtium rerum eventu deſperemus, cum videamus certo tempore dejectos in priſtinam extolli amplitudinem, ut tandem ſumamus doctrinam, ne multum lætioribus rebus efferamur, aut dejiciamur adverſis, neve obliti videamur, quam varia, quam fragilis, quam inconſtans ſit fortunæ conditio, Martium clariſſimum virum magiſtrum militum ſplendore triumphi ac ſummi ſacerdotii honore dignum habitum, tradit Valerius exulem factum, ac deinde proſcriptum fuiſſe. Taceo Hecubam & Darii matrem Aſiæ reginas, Crœſum quoque regem poſtea ſerviſſe, Dionyſiumque ex rege ſcholæ magiſtrum effectum, infinitos tandem legimus opulentiſſimos viros eoſdemque potentiſſimos fortunæ inſtabilitate dejectos. Alii invidorum morſibus putant longiore mora tuam amplitudinem fuiſſe ab hominum conſpectu ereptam. Hi cum viderunt te regis & bonorum virorum benevolentiam tua prudentia nactum eſſe, & eam ducere perinde ac cujuſdam felicitatis humanæ loco, non potuerunt perditiſſimi livore homines non vehementiſſime dolere, & qui ob inertiam ſuam eadem conſequi non poſſent, inviderent laudi & dignitati tuæ. Etenim uſu evenit quotidiano neminem tam frugi eſſe, aut tanta modeſtia, cujus vitæ non invideatur, atque eo magis quo ſublimioris eſt virtutis. Hæc peſſima fera invidia eſt, quæ Joſeph clariſſimum ac ſanctiſſimum virum in foveam fraternarum manuum ope dejecit, vendiditque Ægyptiis. Eadem Hieronymum ſacræ Romanæ eccleſiæ cardinalem (a) ſacrum doctorem, fugere Urbe coëgit. Furius Camillus graviſſimus ac ſtrenuiſſimus Romanus conſul eſt invidiæ dentibus laniatus. Romanos equidem dura ab hoſtibus decennio paſſos, factus dictator, eiſdem hoſtibus victis, a maximis cladibus liberavit. Poſtea vero quam in Urbe triumphans rediit, tribuni ac multi civium tanti ducis gloriam minuere per invidiam contendebant, in exiliumque pulſus eſt. Scipionem quoque Africanum conſulatu & dictatura functum, tribuni in jus coram ſe quodam livore, ut infimum de plebe vocaverunt. Raros tamen invenies priſcos fortes ac præſtantes viros, quos invidentia doli non læſerint. Duo ſunt igitur

(a) Hieronymi cardinalatum inter aniles fabulas rejiciunt viri eruditi.

A quæ putant multi, fortunam aut invidorum hominum malivolentiam, tuam tamdiu reverendiſſimam paternitatem in ſolitudine coëgiſſe. Sed ego longe aliter ſentio. Neque fortuna, quæ nulla eſt, amplitudini tuæ nocuit, nec invidis ſatis virium fuit, ut tuæ ſublimitati tam diuturno impedimento eſſe potuerint. Potius ab immortali Deo occultiſſima ejus providentia & immenſa bonitate ad futuram reipublicæ tutelam & eccleſiæ defenſionem ac directionem factum exiſtimo. Nam poſtea quam Dei voluntate in cardinalatum ſublimatus extitiſti, te incredibile deſiderium tenuit ſtatum eccleſiarum colendi pro tua dignitate, bonarum B diſciplinarum libros ſtudioſe legendi, atque ad eam intentionem ſcriptores & librarios multos inſtruxeras, quibus Pariſius tuo in prioratu ſancti Eligii me volueras præeſſe. Sic exquiſita multarum facultatum volumina tibi tuo juſſu paraveram, quibus non ſatis temporis ob curiæ conflictus tribuiſſe volebas, nec ab ipſa curiali inquietudine & principum quotidiano convictu videbaris poſſe tua voluntate abſque odio & ipſorum principum offenſa diſcedere. Quare ſummus rerum diſpoſitor modum ſtatuit, quamquam toti regno mirabilis, bonis om- C nibus durus videretur, ſtatuit, inquam, modum qualem placuit occultiſſimæ providentiæ ſuæ, quo ſubito a principum conſortio, & curiali fluctuatione te in ſolitudinem & mentis quietem reduxit. Proinde prævidens ipſe rerum omnium parens, quod in te materia eſſet futuri in eccleſiaſticis moribus augendis profectus, diſponit, ut mihi videor, ut plurima agnoſceres, quæ neque in libris ſcribuntur, neque ſapientum vocibus atque admonitione edoceri poſſunt. Quædam ſola diſcuntur experientia, reliqua vero ſolum cum homo a ſuperfluis cu- D ris & externis phantaſmatibus ad intimam mentis cogitationem in ſeipſo collectus eſt, & ut ſpeciale aliquid exprimamus, in longi temporis ſolitudine tua, in otio fuiſti; non illo quo langueſcunt homines ignavi, ſed quo potius generoſæ mentes aluntur, quo ſacrarum artium libros perlegendo, plurima & alta excogitaſti ad formandos eccleſiaſticorum mores. Agnoviſti profundius rerum humanarum inſtabilitatem, ex utriuſque fortunæ officio factus es certior. Nam cum prius optimo tuo & perſpicaci ingenio E prudentiaque, quibus ab ipſo Deo abunde es donatus, illa pridem cognoſceres, ac multo certius, & acutius & perpicacius nota fiunt, &, ut ita dicam, quaſi oculis inſpiciuntur, cum mens ab externis curis libera eſt, & in ſolitudine atque arcano ſuæ conſiderationis recepta: ſic exiſtimo Deum ordinaſſe, ut hanc profundam bonæ doctrinæ conceptionem in te formares, quæ non tibi ſolum, ſed omnibus & toti potiſſimum

Digitized by Google

ecclesiæ perpetuam in bonis moribus & honeſtate commoditatem afferat. Sic Hieronymus reverendiſſimus cardinalis & vir illuſtris, non tam ab invidis in deſerta loca pulſus eſt, quam a Dei ſingulari ordinatione, ut otii ab eremo ſui perpetuum in eccleſia fructum deguſtaremus. Non enim extarent tot præclari epiſtolarum ejus, homiliarum, ac ſalubris doctrinæ codices, niſi inhabitata loca Hieronymus petiiſſet. Cicero philoſophus & orator maximus ſuæ philoſophiæ & artis libros non prius compoſuit, quam Urbe & reipublicæ adminiſtratione fugatus ab æmulis, ſolus in agris Tuſculanis coactus eſt: a quo loco quæſtiones profundiſſimis ſententiis ac eloquentia refertas prope divina, Tuſculanas appellavit. Nec aliter bibliam univerſam tam accurate perlegiſſes, nec Gratiani decretum familiare tibi eſſet, nec libris moralibus efficacem dediſſes operam, ut feciſti, nec veteres & recentes hiſtorias memoria teneres, ut facis, nec denique horis novem quotidiana conſuetudine per annos fere decem optimarum artium libros potuiſſes revolvere, quod te Deus a frequenti curiali conſpectu traxit, & cum te ſumma in calamitate eſſe crederent homines, non modo non fracto animo cum adverſorum magnitudine fuiſti, ſed ad res magnas & omnibus utiles excogitandas firmato ac renovato. Tandem ſi priſcorum illuſtrium virorum labores, qui in otio ab illis habiti ſunt, plus nobis prodeſſe, quam illi quos in forenſi conflictu aut publica adminiſtratione ſuſceperunt. Ii enim temporis & ævi brevis fuerunt, illi autem perpetui ad nos pervenientes inſeruntur, quos non poterit abolere vetuſtas. Itaque veriorem credo ſententiam ac majorem fine, & publicam utilitatem a rebus forenſibus & curiali fluctu diutius ſeparaſſe, quam fortunæ quæ nulla eſt, poteſtatem, aut malivolorum hominum invidentiam id feciſſe. Sunt qui fortunam tuam inter caſus virorum illuſtrium numerandam putarent; ſed præmaturam ut leviores judices tulere ſententiam. Suum enim adhuc judicium differre debuerunt. Nam hi clari viri quos cecidiſſe deſcribit Bocacius, præcipites perpetuo abſque reditu ſunt dejecti. Tu vero Dei nutu, ſanctæ ſedis apoſtolicæ judicio, & regis conſenſu, ex caſu ab ipſo immortali Deo prævíſo in priſtinam es dignitatem inſtauratus. Videris mihi ipſi Job inter orientales claro ſimillimus, qui primo fama & fortunis omnibus opulentiſſimus, deinde bonis quibuſlibet externis exutus, nudus abſque prole & amicis, tempore & quidem quam longo ignoramus, in ſqualore & anguſtia permanſit, ſolis comitatus bonis, quæ natura, virtute, & induſtria ſibi data ſunt. Sed ubi hæc magna animi patientia tulit, nullamque ſibi a Deo in eorum ablatio-

A ne factam injuriam palam confeſſus eſt, ſtatim & pecudes, & armenta, & cameli, & ceteræ facultates opulentius reſtitutæ, filiæ quoque & filii redditi, prior ſanitas inſtaurata, tandemque in omnibus potentior, glorioſior, illuſtrior viſus eſt. Sic te inter Occidentales aut Septemtrionales reverendiſſimum, poſt utriuſque fortunæ viciſſitudinem, in priſtinam renovatus es dignitatem, beneficia tibi quaſi oblata conſequeris, domos tibi prius veluti deſtructas integras admiraris, cariſſimos fratres tuos optimos & ornatiſſimos viros, qui pridem tibi B quaſi mortui fuerant, ab hominibus honoratos a Deo credimus dilectos, juvenes incolumes, inde confido Dei beneficio tua virtute ac ſedis apoſtolicæ regiſque muneribus te illuſtriorem. Joſeph ſanctiſſimus patriarcha, quem ſi inter miſeros poſueris miſerrimus, inter felices feliciſſimus reperietur, honores non ſuſtuliſſet in Ægypto regios, non ſecundus poſt regem extitiſſet, non in regio curru per Ægyptum regnantis in morem vectus, non denique finitimas Ægypto regiones, parentemque Jacob, fratreſque undecim liberaſſet, ſi non fra- C trum obtrectatione exſulaſſet, & in quo fratri voluerunt obeſſe, in eo ſibi honori & famæ ceteriſque ſaluti fuerunt. Mitridates rex Ponti tutores habuit infeſtos, qui ipſum adhuc puerum fero equo impoſitum equitare jaculari que cogebant; ſed puero ſupra ætatem regente equum, propriis conatibus decepti tutores veneni illi inſidias paraverunt; qui ſentiens tutioribus ſe remediis adverſus venena fulſit, a quo tradit Apianus græcus ſcriptor opiatam Mitridatum ab Avicenna dictam, nomen ſumſiſſe: ita ut ſenex venenum ſumens, ac volens quidem D mori, non potuerit. Timens deinde Mitridates ne perverſi tutores, quod veneno nequibant, ferro tentarent, venandi ſimulatione per ſeptennium urbis aut ruris tecto uſus non eſt, ſed per ſilvas vagabatur & montes, quo & inſidias vitavit, & corpus ad laborum patientiam quotidiana exercitatione duravit. Inde ad regnum accedens, tanta virtute fuit, ut Scythas perdomuerit, gentem antea invictam, quæ Alexandri magni ducem Sopiriona cum triginta millibus deleverat, Cyrum Perſarum regem, & cum E eo ducenta armatorum millia trucidaverat, Philippum Macedonenſem fugientem ceperat. Præterea Paſlagoniam Mitridates expugnavit. Romanis tandem omnium dominis bellum per annos quadraginta intulit, ac univerſum contra eos Orientem commovit. Eris nobis Camillus, qui publicis muneribus ac omni magiſtratu exutus & in exilium pulſus, ad rempublicam poſtea nutantem neceſſarius viſus eſt. Nam hoſtium fortitudine fracti Romani pepigerunt, ut dato magno auri pondere, hoſtes Roma-

num agrum relinquerent, cumque de pondere eſſet altercatio, Camillus intervenit, hoſtibus denuntiat, ut ad prælium ſeſe expediant, ferro, non auro recuperare patriam jubet. Sic hoſtes ſubita re trepidos fugat funditque, ac patriam liberat: ita qui fuerat exſul poſtmodum reipublicæ ſalutem attulit. Non enim in ipſo exilio fractus eſt animo Camillus, non viribus languens, non ſolutus, non Urbis ante magiſtratum odio tenebatur, ſed vir utraque fortuna mutatus rempublicam dilexit, non de vindicta in eos qui ipſum exulem fecerant cogitavit, ſed ſummo ſtudio ſalvandæ reipublicæ, ipſo etiam exſulante, tenebatur. Te quoque, ſi quis exiſtimat aut depravata voluntate eſſe, aut debilitata animi virtute, aut benevolentia ad regem & regnum fracta, vehementer errat; ſed Camillum imitatus potius, qua ratione rempublicam eccleſiaſticam augeres, ſalubri doctrinæ & cogitationi quotidie incumbendo, quam de vindicta in eos qui tibi nocumento fuerunt, in tuo quaſi exſilio cogitaſti, tibi fortaſſe in ſolitudine exiſtenti, quod potuit vis & invidorum injuria & peſſimæ linguæ furor detrahere, illud eripuit atque abſtulit; quod viro forti adimi non poteſt & regnum amanti, id in te permanſit. Iis atque aliis clariſſimis viris dura paſſis, quorum plenæ ſunt hiſtoriæ, attentius mente revolutis, non dubito priſtinam adverſitatem & longiſſimam ſolitudinem tuam, quod miſeriæ per erroneum tribuebatur judicium, ad futuram magnificentiam tuam rei quoque eccleſiaſticæ & morum incrementum ab immortali Deo tuæ indignitati immiſſam extitiſſe. Tibi enim qui a principum conſortio, qui a curiæ conflictu, qui a rebus mundanis per te ipſum ſejungi, quamquam id velles, non poteras, qui bonarum diſciplinarum canonicique juris ac moralis philoſophiæ, memorandarum hiſtoriarum libros, quos maximopere cupiiſti, contemplari nequibas, quique ab omnipotenti Deo ſervatus ad eccleſiæ nutantis confirmationem, lapſorum morum reparationem, & egregia facinora bonorum virorum opinione, ea tibi, inquam, Deus ex altitudine ſui conſilii, loci & temporis opportunitate, ſtupenda, ut dixi, cunctis mortalibus ratione tuæ eminentiæ dedit, ut tua mente in quiete recepta, ea conſequi poſſes. Sic voluit Deus Joſeph ſervum fieri, ut poſtmodum imperaret; fieri miſerum, ut reliquos levaret. A miſeria Job poſt magnitudinem calamitatis externis bonis & mentis habitu locupletior evaſit. Hieronymum, cum eſſet eadem qua es dignitate, obtrectatio fieri extorrem coëgit, ut ſtudii fructus uberiores reciperet. Mitridati vires non affuiſſent ad bellum per tot annos Romanis inferendum, niſi puer paſſus eſſet tutorum inſidias. Camillus non alio pacto Romam ab hoſtibus liberaſſet, quin prius ipſe exul hoſtes ipſos inſperato fuderit; infinitoſque hiſtorici tradunt magnanimos viros & illuſtres, quibus non aliter quam per adverſæ fortunæ duritiam datum eſt egregia facinora edere, quod David profunda exprimit ſententia: Dominus, inquit, pauperem facit ut ditet; humiliat, ut ſublevet, ut ſedeat cum principibus & ſolium gloriæ teneat. Magna igitur eximia tuæ prudentiæ hoc in regno atque in Italia expectatio eſt. Reſpublica eccleſiaſtica languens te vocat, debilitatus per orbem terrarum te clamat Chriſtianus populus. Eccleſiaſtici quibus ad virtutem eſt animus eccleſiaſticæque honeſtati ſtudent, tuam circumſpectiſſimam paternitatem deſiderantiſſime expoſcunt. Vale fauſtus ac felix. Per oratorem tuum Robertum canonicum Carnotenſem.

EPISTOLA JOHANNIS Galeatii vicecomitis, &c. ad priores artium & vexilliferum juſtitiæ populique & communis Florentiæ.

Cauſatur de eis quaſi ipſum ad bellum cogant.

JOHANNES GALEATIUS vicecomes, & comes Virtutum ac Mediolani, vicarius imperialis generalis, prioribus artium ac vexillifero juſtitiæ populi & communis Florentiæ. *Anno 1390. Ex ſchedis Mabillonii.*

Pacem Italicam omni ſtudio hactenus indefeſſaque intentione quæſivimus, nec laboribus pepercimus, nec impenſæ. Optabamus enim quod laſſata longævis guerris Italia quieſceret, idque tanto animi fervore flagravimus, ut nonnumquam per malos interpretes vitio nobis adſcriptum fuerit, quod humanitate & caritate facere nitebamur. Sed heu! omnia fruſtra tentavimus, prævalentibus conſiliis reproborum. Maluit enim, non dicimus magnifica veſtra communitas, de qua nihil tale opinari poſſemus, ſed paucorum ac diverſorum veſtrorum ſeu rabies ſeu diffidantia male fundati & tremuli ſtatus ſui, qui florentem illam civitatem ſub libertatis ſpecie tyranniſant, guerram quam pacem eligere, & pacis indignum patriam & Italiam pro magna parte ſtrepitibus bellorum involvere: violatis, quod execrabilius eſt, in damnum & inæſtimabilem jacturam magnificorum filiorum noſtrorum Senenſium & Peruſinorum, ignominiamque noſtram, occulte primo, quantum fieri potuit, & tandem fœderibus univerſalis ligæ, quæ fuerat longis tractatibus & validis ſolemnitatibus conſummata. Utinam in ipſos ſolos, & non in alios pacis avidos; & in ipſorum capita, & non in ipſam miſerandam patriam deteſtabilia hæc ſua conſilia & opera redundarent: quibus præter naturam no-

Digitized by Google

ſtram & omne noſtrum propoſitum ad ulciſcendum illatas filiis & amicis noſtris contra conventa ligæ fœdera innumerabiles offenſas filiis & amicis noſtris adverſus tyrannifantem . . . . . veſtrorum a die præſentationis hujus noſtræ diffidantiæ inantea provocamur. Data Papiæ, die XVIII. Aprilis anno MCCCCLXXXX.

Johannes Galeaz vicecomes, & comes Virtutum ac Mediolani, vicarius imperialis generalis.

EPISTOLA FLORENTINORUM ad Johannem Galeatium vicecomitem.

Doloſas ipſius litteras refutant & mendacii arguunt.

Anno 1490 Ex ſchedis Mabillonii.

PRiores artium & vexillifer juſtitiæ populi & communis Florentiæ Johanni Galeaz vicecomiti, &c.

Hac die recepimus hoſtiles litteras de manu cujuſdam curſoris ſub nomine Johannis Galeatii vicecomitis, qui ſe dicit Virtutum comitem ac Mediolani, & imperialem vicarium generalem, totas quidem plenas mendaciis atque dolis, ac tam ſuperbe quam infidenter concludentes. Et ut ad ipſarum litterarum auſpicium veniamus, pacem Italicam omni ſtudio talia ſcribens indefeſſa intentione ſe aſſerit quæſiviſſe, nec pepercîſſe laboribus vel impenſæ; quod quidem verbum, quod ejuſdem epiſtolæ primum eſt, quam impudenter, quamque mendaciter ſit inſertum, declarat invaſio per ipſum facta contra dominum Veronenſem, quem ter feliciſſimo bello implicitum confixit contra ſuum ſtatum; neſcimus quid hoſtiliter quærere, quam potentior hoſtis a quo jam bis invaſus & victus, vix poterat mænia ſua tueri, non ſibi ſufficeret & potentiſſimum provocare. Declarat & illa fidelis ſocietas inita cum domino Paduano, in qua de partiendo ejuſdem domini Veronenſis ſpecialis converſio facta fuit, cujus obſervatio ſecuta eſt in occupatione civitatis Vicentiæ, quæ præfato ſocio debebatur: immo ruptis ſocietatis fœderibus, bellum eidem ſolum per injuriam & ambitionem domini, quæſitis falſis coloribus, quanta infidelitate dici poteſt illatum. Hæc ſunt pacis opera, hæc ſunt indefeſſæ illius intentionis optimæ ſtudia, quibus litterarum tranſmiſſor ſe pacem Italiæ dicit, ne dicamus ſimulat, quæſiviſſe. Declarant & hæc illæ confictæ calumniæ, quibus nobis in magna ſinceritate ſcribentibus, poſt ligam initam, noſtrarum mentium amicabile propoſitum indicando, nos in noſtris ordinaſſe conſiliis de ipſo per modum aliquem perimendo, turpiter fuit conqueſtus. Declarant & gentes ſuæ, quas promiſerunt ſui oratores & ſyndici revocandas, quaſque juxta ligæ fœdera in Tuſciam mittere non debebat, niſi in amicorum ſuorum, ſi offenderentur, auxilium, quas omni offenſione ceſſante non revocavit, ſed auxit in turbationem patriæ, & manifeſtum ſcandalum per totam patriam ſeminavit. Scimus Senenſes pacem deſideraſſe, ſed ſub tali domino, nec ſibi, nec patriæ potuiſſe pacem inquirere vel ſervare. Et quia fregiſſe ligam, ſicut ipſa littera continet, culpamur, dicat, ſi poteſt, in quo fuerit per nos contra ligam commiſſum aliquod vel omiſſum. Habebamus gentes, quas ipſe ſolus, utpote ſibi ſuſpectas & execrabiles formidabat, illas noſtras ex præſens diſſolvimus. Habebamus amicos & (a) cenſuarios, quibus cum Senenſibus bellum erat, quos ab omni propoſito ad pacis & concordiæ dulcedinem duximus provocandos. Sed quid profuit, aut prodeſſe poſſet pacis ſtudium apud illum qui pacem verbis annuncians, bellum tot conatibus machinatur? Exarmavit nos, ut poſſit offendere; armavit Senenſes & alios, ne poſſent cum ſuis antiquis fratribus amicitiam integrare, & tamen audet nobis ligæ violationem imponere, qui ligam non conſenſit, niſi quo poſſet facilius ſupplantare, cum alias nobiſcum pipigiſſet armatorum congregationes, quas ſocietates vulgus nuncupat, etiam per vim diſſolvere, & in ſuis territoriis non conflare, vix bene ſiccatis inſtrumentorum litteris, novam armatorum, nonniſi in collegatorum excidium peperit ſocietatem; quibus utpote non in hæc fœdera veniens, prius ligam cogitavit rumpere, quam firmaverit, & de liga nihil juxta verborum corticem obſervaret. Etſi montem Pulciarium, ut promiſimus, adivimus, & nobili viro Bertaldo de Urſinis comiti Sicanenſi & palatino filio & cenſuario noſtro, ruptis ligæ fœderibus per Senenſes invaſo, ſubſidia dedimus, quod juxta ligæ tenorem licitum eſt, & nobis erat debitum, quo dici poteſt nos ligam, ut prætenditur, violaſſe? Nam de Peruſinis quid loquamur, quorum civile certamen nobis videmus, expulſis cunctis bonis civibus imputari? Sed profecto noſmetipſos vana ſpe deluſos decipiebamus, perſuadentes nobis illum eſſe poſſe fidelem, qui tam infidelis extitit, nepos, & gener, & frater, in ſocrum, patruum atque fratres, cujuſque toties & nobis & aliis probata fides erat, nihil habere conſtantiæ, niſi ſolum in hoc, ut fidem quam promiſerat non ſervaret. Ut autem ad ultimam particulam litteræ veniamus, gratias agere quod nobis noluerit mentem ſuam litteris declarare, niſi ſicut per ſuos capitaneos, & ipſorum litteras valeamus oſtendere, quod jam prius nos offenderit, quam præfixus in ſua littera ter-

(a) Cenſuarii dicebantur ii, qui cenſus ab his exigebant, qui cenſum de capite præſtabant.

minus denotaverit. Sed hic eſt mos fideliter A agentium, anteactis invadere, quam ſe verbis vel litteris declarare. Nos autem contra ſimiles calumnias obtulimus nos & commune noſtrum juxta ligæ fœdera colligatorum paratos ſubire judicium, quod videmus penitus recuſatum. Ex quo poſtquam de jure diſceptare non licet, poſtquam enormiter atque publice ſumus invaſi, ut demum ejuſdem litteræ verbis utamur, ſuperbiſſime diffidati. Et nos verſa vice tyranno Lombardiæ, qui ſe cupit regem Hungariæ, bellum indicamus, & pro libertatis noſtræ defenſione & libertate populorum, B quos tam grave jugum opprimit, arma movemus: ſperantes in ineffabilis ſummi numinis æterna myſteria, quod noſtram tuebitur veritatis libertatem. Miſeriam Lombardorum aſpicit, & unius hominis ambitionem libertati, & pænæ immortali populi & ſaluti tot urbium & caſtrorum, quot violenter ſubjugat, non præponit. Unum autem omittere nolumus, quod inveniet ſua decepta temeritas totum Florentinum populum, poſtquam ſic nominat . . . . . & addiſcet ſaltem ſero, non illis credere qui ſibi perſuadent, in hoc diſſenſionis incepto non omnes Florentinos concurrere, C nec majores cum minoribus convenire, videns unanimi voluntatis diſpoſitione paratos potius eligere mori, quam in ſuæ tyrannidis ſubditos numerari. Data Florentiæ die II. Maii indictione XIII. anno Domini MCCCCLXXXX.

Priores artium & vexillifer juſtitiæ populi & communis Florentiæ.

EPISTOLA HENRICI II. regis Francorum, ad capitulum eccleſiæ Trecenſis.

D *Canonicos Trecenſes obſecrat, ne Antonium Caracciolum a Melphia Trecenſem epiſcocopum barbam prolixam reſecare cogant.*

DE PAR LE ROY.

Anno 1551 Ex commentariis eccleſiæ Trecenſis eruit dominus Brayer. [a]

CHers & bien amez, pource que nous doutons que vous ſoyez pour faire difficulté de recevoir en voſtre egliſe noſtre amé & feal couſin meſſire Antoine de Caracciole (*a*) voſtre eveſque, ſans ce que premierement il ait fait raſer ſa barbe, au moyen de quelques ſtatuts, que vous avez coûtume d'obſerver en tel cas. A ceſte cauſe, nous avons bien voulu vous écrire la preſente, pour vous prier que vous ne vueilliez arreſter à cela, mais l'en tenir en faveur de nous pour exempt, d'autant que nous avons deliberé de l'envoyer de brief en quelque endroit hors du royaume pour affaires qui nous importent, où ne voudrions qu'il allât ſans ſadite barbe; nous aſſurant que vous le ferez ainſi, nous ne vous ferons plus longue lettre, ſi n'eſt pour vous adviſer que ferez en ce faiſant, choſe qui nous ſeraſtres-agréable, vous diſant adieu chers & bien-amez, qui vous ait en ſa garde. Donné à Fontainebleau le XXVII. jour de Novembre MDLI.

HENRI.

Chauſſe.

EPISTOLA NICOLAI de Pelve cardinalis & archiepiſcopi Senonenſis ad cardinalem S. Severinæ.

De interdictis ſibi conſiſtoriis a papa.

ILluſtriſſimo & reverendiſſimo domino meo obſervantiſſimo domino cardinali S. Severinæ.

Anno 1590 Ex ſchedis Mabillonii.

Illuſtriſſime & reverendiſſime domine mi obſervandiſſime, miratus ſum illuſtriſſimam & reverendiſſimam dominationem veſtram nihil ante diſceſſum a capella reſciviſſe de hac mea interdictione a conſiſtorio craſtino, & futuris, donec aliter ſanctitas ſua decernat, id vero magis per curſorem fuiſſe mihi ſignificatum, ſed maxime id male me habet, & cogit ut pejus aliquid ſuſpicer, quod eidem craſtino conſiſtorio ſe intereſſe nolle illuſtriſſima dominatio veſtra dicat. Proinde, ſi me amat & ego illam, obſecro atque obteſtor, ut conſiſtorium adeat, & cauſam amici obſequentiſſimi ne deſerat. Plurimam illi ſalutem precor & manus deoſculor.

Illuſtriſſimæ & reverendiſſimæ dominationis veſtræ humillimus ſervus NICOLAUS DE PELVE cardinalis Senonenſis die XVII. Junii anno MDXC.

(*a*) Trecenſis epiſcopatus poſſeſſionem iniit 13. Decembris 1551. nec multo poſt a fide catholica defecit; verum cogente populo Trecenſi in ſuggeſto parochialis eccleſiæ S. Johannis in foro hæreſim palam ejuravit dominica ſexageſimæ anni 1552. Sed poſtea in ædibus Hieronymi *Girardin* in tributario foro Trecenſi judicis, prope cimiterium parochialis eccleſiæ S. Magdalenæ in vico qui dicitur *des Lorgues*, ubi conventicula ag bant novatores, iterum fidei cath licæ nuncium remiſit, vir quamdiu Trecenſem epiſcopatum tenuit, modo catholicus, modo hæreticus, qui tandem anno 1562. militem induit.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM
HUJUS VOLUMINIS.

A

AAlidis ſororis Philippi auguſti & comitiſſæ Pontivi maritagium, 1014. c.
Aalidis filiæ Bartholomæi de Roya matrimonium cum Johanne filio Roberti comitis de Aleneonio, 1052. d.
Aalidi comitiſſæ redditur comitatus Augi, 1142. c
Abaëlardi diſcipulus Guido de Caſtello qui poſtea fuit papa Celeſtinus. 745. a.
Abbas conſenſu monachorum non electus non eſt abbas, 757. c. eligendus eſt de gremio, 872. d.
Abbatis electio libera, 154. b. in monaſterio Aniſolenſi, 26. c. in Biſuldunenſi, 329. a. In Epternatenſi, 15. c. In Indenſi, 335. b. In ſancti Maximini, 217. b. In Mulenbecano, 363. c. In S. Martini Turonenſi. 87. d. In Prumienſi, 238. d. In Sueſtrenſi, 20. c.
Abbas Valciodorenſis eligendus per Valciodorenſes & Haſterienſes monachos, 748. b. 822. c.
Abbatis eligendi licentiam concedit Lyrenſibus Philippus auguſtus, 1158. b.
Abbates regales in ſtallum mittere ſolus poteſt epiſcopus Silvanectenſis, 967. b.
Abbatum & priorum notatur luxus, 1556. c. 1557. ſordida in monachos avaritia, ibid. Imputandum ipſis plerumque eſt proprietatis vitium in monaſteriis, 1556. 1557.
Abbas & abbatiſſa an poſſint contrahere matrimonium, 839. c. & ſeq
Abbas non poſſit deponi niſi criminis cauſa, 154. c.
Abbo cancellarius Rodulfi regis Francorum, 280. d.
Abbo patricius, 41. d.
Abdingoff monaſterium ordinis S. Benedicti, 581. c. 688. c. Ejus ſocietas cum Cluniacenſi, 1382. c. 1383. a. Abbates Conradus 825. a Hamuko, 688. b.
Abel qui luctus vel vapor interpretatur, ſanctos deſignat, 236. d.
Abrincas munit ſanctus Ludovicus. 1254. b
Abrincenſis epiſcopus ab exercitu regis recedit. 1188. c.
Abrincenſis epiſcopus Guillelmus, 1150. a.
Abſolutiones deprecatoriæ, 359. a. c. Præproperæ damnantur, 357. b. & ſeq.
Abſtinentia feria IV. & ſabbato. 976. d.
Achardus fundator prioratus S. Petri de Soldiaco, 488. b.
Achardus dominus de *Hadecort*, 1039. c.
Acrimontis domini ſatisfactio facta domino de Lebreto, 1474. d. 1475. Induciæ cum Petro de Luco, 1474. c. d.
Actardus epiſcopus Nannetenſis, 170. a. 172. a.
Ada de Bello monte, 1189. b.
Adalaidis vicecomitiſſa Leomaniæ. 514.
Adalandus archiepiſcopus Turonenſis. 152. e
Adalardus abbas ſenex monaſterii Corbeienſis, 81. d.
Adalardus abbas Lugdunenſis, 404. a.
Adalardus abbas S. Victoris, 334. a. Conventionem facit cum Vuillelmo vicecomite Maſſilienſi de villa Cathedræ, 349. b.
Adalardus vicarius Maſſiliæ, 350. a.
Adalardus comes, 132. a. d. 145. c. 172. b.
Adalardus vicecomes, 771. a.
Adalbero archiepiſcopus Remenſis, 327. a. 344. c. 345. c. 351. b.
Adalbero archiepiſcopus Trevirenſis, 322. d. 723. b. 724. b.
Adalbero epiſcopus Laudunenſis, 345. d. 351. b.
Adalbero epiſcopus Leodienſis. 674. c.
Adalbero epiſcopus Metenſis, 433. c. 585. c. 623. b. 632. c. 747. d.
Adalbero abbas S. Vincentii Laudunenſis, 501. b.
Adalbero primicerius Metenſis, 529. e.
Adalbero ſummus cancellarius Hugonis regis, 345.
Adalbero notarius Lotharii regis Francorum, 327. a.
S. Adalbertus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 317. e.
Adalbertus archiepiſcopus Moguntinus, 643. a 661 e 751 e. Deflet mortem Rainardi epiſcopi Halberſtadenſis, 680. b Ejus epiſtola ad Calixtum papam II. 671. d. Ipſum monet de his quæ Cono epiſcopus Argentinenſis paſſus eſt ab Henrico imperatore, 676. d.
Adalbertus epiſcopus 289. d.
Adalbertus abbas, 21. b.
Adalbertus archicancellarius Henrici IV. imperatoris, 644. a. 687. c.
Adalbertus cancellarius Henrici V. regis Romanorum, 612. c. 624. a.
Adalbertus comes, 469. c. 698. c. 797. d.
Adalbertus comes de *Norvenich*, 779. b.
Adalboldus epiſcopus, 387. a.
Adalelmus epiſcopus Vormatienſis, 663. c.
Adaleoldus abbas Elnonenſis, 98. d.
Adalgarius archiepiſcopus Hamenburgenſis. 663. c.
Adalgarius abbas Corbeiæ-novæ, 149. e.
Adalgarius cancellarius Odonis regis, 241. d.
Adalgarius Caroli-calvi notarius, 184. d. 193 c.
Adalgiſus dux Beneventanus, 655. c.
Adalhaidis imperatrix, 321. c. 346 b.
Adalmois ſanctimonialis ſoror Raimbaldi archiepiſcopi Arelatenſis, 443. a.
Adalongus abbas S. Vedaſti, 183. c. 229. a.
Adam abbas S. Benigni Divionenſis, 1077. c.
Adam abbas de Novo-caſtello ſilvas ſuas certis ſub conditionibus concedit Philippo comiti Flandrenſi 914. e.
Adam abbas Perſenniæ, 1037. e. Ejus epiſtola ad Blancham comitiſſam Campaniæ, 1025. a. Ad Odonem epiſcopum Pariſienſem. 1014. e.
Adam nepos Gervaſii archiepiſcopi Remenſis, 473. c.
Adam vicecomes Meleduni, 1069. a.
Adam filius Beatricis ſororis Johannis comitis Bellimontis, 1163. c.
Adam filius Galterii camerarii Philippi auguſti, 1052.
Adelæ comitiſſæ Bleſenſis anniverſarium in eccleſia Carnotenſi, 622. d.
Adela comitiſſa Carnotenſis. 831 b.
Adelais regina Francorum, 634. a. 640. a. 678. d. 685. a.
Adelais comitiſſa Chiniacenſis, 472. a.
Adelardus cardinalis S. Marcelli, 974. b.
Adelais comitiſſa, 369. c 370? a
Adelgorius ſeu A elgotus ſeu Adelongus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 625 b. Romam citatus, 620.
Adeleidis imperatrix. 315. b. 325. a.
Adeleidis regina mater Caroli-Simplicis, 255. c.
Adelidis comitiſſa Mellenti. 471. b.
Adelis domina Peronenſis, 924. b.
Adefonſus rex Hiſpaniarum dat S. Victori Toletanam ſancti Servandi eccleſiam, 546. a. & ſeq. Unit monaſterio S. Servandi monaſterium de Penna-fidel, 548. a. & ſeq.
Ademarus abbas Bellæ-vallis monaſterium ſuum ſubjicit Aroaſienſi congregationi, 864. c.
Ademarus abbas monaſterii Caſtrenſis, 1259 d. Inſtitutus a Bonofilio Maſſilienſi abbate, 1260. b. Abbatiam abdicare cogitat, ibid.
Ademarius de *Cântobre* domicellus, 1311. d.
Adinulfus abbas Farfenſis cardinalis. 738. c.
Ado nutritius Hedeni ducis. 22. c.
Adolf de Monte comes, 586. d. e.
Adolphus Leodienſis epiſcopus oppidum Machlinienſe certis conditionibus vendit, 1441. c. & ſeq.
Adradus vicecomes, 274. c.
Adriani papæ IV. commonitorium ad abbatem & conventum S Vedaſti, 828. b. Vetat ne quis Horreenſes moniales impediat vivere ſub recluſione. 833. d.
Adventii Metenſis epiſcopi epiſtola formata 159. a
Adventus Domini quando incipiat celebrari, 383. b. & ſeq.
Adulfus archiepiſcopus Colonienſis, 1017. c.
Adulfus Leodienſis epiſcopus, 1451. a.
Adultera an poſſit interfici, 152. b.
Advocatorum jura, 893. c. In Epternacenſi monaſterio, 551. a. & ſeq. In S. Jacobi Leodienſis, 378. c. S. Johannis Leodienſis, 887. c. Eorum repreſſa violentia in Corbeienſes monachos, 1037 a. In Prumienſes, 595. a. & ſeq Eorum leges, 596. c & ſeq. In Sucgeibach 319. c
Advocatis S. Maximini limites ponit Henricus imperator III. 432. d. Nihil ſine abbatis conſenſu alienent, 1376. c
Adurenſis epiſcopus P. 1365. d. 1370. c.
Ægidius abbas de *Albrohes*, 1089. c.
Ægidius de *Berlaymont* miles. 1,20. a.
Ægidii *Berthout* concordia cum Theobaldo Leodienſi epiſcopo de juribus urbis Machliniæ, 1416. b 1417. 1418. &c. confirmatur, 1420. d. 1421.
Ægidius conſtabularius S. Ludovici. 1334, b. 1335. b. 1350. c.
S. Ægidii Leodienſis abbates Everelmus,

Digitized by

914. c. Marſilius 885. c. 826. b.
S. Ægidii moniales in villam transferuntur Brenckhauſen, 1264. c.
S. Ægidii ultra pontem Huxariæ abbatiſſa Herſienſis canonica, 1264. c.
Æhardus miſſus Caroli magni, 45. c.
Ælidis de Caſtellione dotalitium, 1003. c.
Ælidis domina Roſetenſis uxor Ar. domini d'*Audenarde* fundat hoſpitale de *Leſſines*, 1330. c.
Ælis uxor Johannis de Avenis, 1320. a.
Æneas notarius Caroli-calvi regis, 117. c.
Aengilbaldi viri illuſtris donatio facta ſancto Vvillibrordo, 14. b. 16. d. 19. a.
Agambertus frater Harvici viri illuſtris, 57. c. 58. b.
Agano exactor palatii regii Ingilenheim, 92. b. c.
Agareni Galliam Belgicam depopulantur, 281. a.
Agathæ neptis Hugonis de *Leſignan* dotalicium, 1189. c. 1200. c.
Agathenſis epiſcopus Gonterius, 463. d. 464. c.
Agilmarius cancellarius Lotharii imp. 99. c. 102. c. 103. c. 104. c.
Aginaldus vir illuſtris, 29. b.
Aginnenſes epiſcopi Bertrandus, 951. c. Johannes Belveti, 1517. d. Vvilhelmus, 1384. a.
Aginnum cum Aginnenſi tractu poteſtati regis Franciæ ſubjiciendi provincia datur Armaniaco comiti, 1496. c.
Agius epiſcopus, 172. a.
S. Agnetis feſtum, 278. b.
Agnes imperatrix, 432. c. 444. a. 518. d. 587. a.
Agnes duciſſa Lotharingiæ, 1032. b.
Agnes ſoror Arnulfi III. comitis Flandrenſis, 487. c.
Agnes filia Hervei comitis Nivernenſis, 1121. d. 1127. b.
Agnes uxor Amelini de Baladone, 579. a.
Agnetis uxoris Johannis Sarraceni Philippi Audacis cambellarii legata, 1378. b.
S. Agritius archiepiſcopus Trevirenſis, 130. d.
Aibertus incluſus, 746. b.
Aicardus Maſſilienſis vicecomes, 600. b.
Aicardus filius Guillelmi vicecomitis Maſſilienſis, 355. d.
Aicelina vicecomitiſſa Maſſilienſis, 355. d.
Aigremont caſtellum Simonis de Piſſiaco, 1164. d.
Aimarus de Pruvino epiſcopus Sueſſionenſis, 1139. c.
Aimerici patriarchæ Antiocheni epiſtola ad Ludovicum regem de Turcarum in Chriſtianos victoria, 870. a.
Aimerici Lemovicenſis antiſtitis compoſitio cum communitate ſancti Juniani, 1320. d. & ſeq.
Aimericus vicecomes Thoarcii, 1041. d. 1188. a. 1201. a. Frater ejus Hugo, 1188. a. Ejus filii Hugo & Aymericus, 1188. a. Nepos Gaufridus d'*Argenſon* ibid. & Simon de Caliga-rubea, ibid. Ballivus P. de *Moleeriis*, 1178. d Deficit a Philippo rege, 1187. c. Ejus cum eo induciæ, 1187. c. cum Ludovico rege, 1187. c.
Aimo Sulcenſis epiſcopus, 658. c.
Ainardus comes, 156. a.
Airicus comes, 172. c.
Ala mater Philippi auguſti, 1175. b. c. Capellanum pro ipſius anima inſtituit Philippus 1175. c.
Alaidis duciſſæ Brabantiæ querelæ de exercitu Leodienſis antiſtitis, 1354. c. 1355. a.
Alanus de *Foſacort*, 1257. a.
Alardus epiſcopus Cameracenſis, 895. d.
Alardus comes, 131. d.
Alba-Marla comitatus Philippo filio Philippi regis cedit, 1144. c.
Albam-terram bello amiſſam recipit in feodum Hugo comes Marchiæ, 1272. c.
Albanenſis epiſcopus, 776. c. Mediator inter abbatem & monachos ſancti Vedaſti, & comitem Atrebatenſem de diviſione telonei Attrebatenſis, 1184. b.
Albanenſes epiſcopi Galterus 859. d. Henricus, 974. a. 975. b. Matthæus, 743. c. Vvalterius, 888. c. Vitalis 644. d. 647. c.
Albanus abbas ſancti Martini Colonienſis, 682. c.
Albanus Garcias armiger Alfonſi regis, 547. c. 549. b.
Albergo de Nigrono Januenſium duci Philippus Maria Angelus vicecomes conſilia exponit Venetorum, 1586. c. Hortatur ut inſtruant adverſus illos claſſem, 1587. a.
Alberici epiſcopi Carnotenſis obitus, 1282. c.
Alberici epiſcopi Oſtienſis epiſtola ad monachos Auxitanos S. Orientis, 780. a.
Alberici epiſtola ad Galterium de Mauritania, 838.
Albericus camerarius Ludovici VI. regis Francorum, 691. a.
Alberius ſedis apoſtolicæ legatus, 907. c.
Albero archiepiſcopus Trevirenſis, 748. c.
Albero epiſcopus Baſilienſis, 748. c.
Albero epiſcopus Leodienſis, 748. c. 765. c. Confirmat Florinenſi monaſterio poſſeſſiones a quinque prædeceſſoribus ipſi conceſſas, 764. d.
Albertus cardinalis, 557. d.
Albertus presbyter cardinalis & cancellarius 908. d. 974. d.
Albertus cardinalis ſancti Laurentii in Lucina, 860. a.
Albertus Moguntinus archiepiſcopus, 705. a.
Albertus epiſcopus Leodienſis, 999. d. De eccleſia Thenenſi diſponit, 993. b. & ſeq.
Albertus abbas S. Theoderici, 422. c.
Albertus archidiaconus Leodienſis filius ducis Lovanienſis, 992. c.
Albertus prior Corbeiæ-novæ, 1120. d. 1266. a.
Alberti monachi Sigebergenſis prologus in gloſſarium ſuum in ſacram ſcripturam, 978. b.
Albertus Romanorum rex Hugoni epiſcopo Leodienſi jus aſſerit cudendæ monetæ, 1404. d. 1405.
Alberti ducis Lotharingiæ filius archidiaconus Leodienſis, 984. c.
Albertus comes de Namurco, 413. b. 487. d. 528. d. 542. b.
Albertus marchio, 721. c.
Albertus marchio Saxoniæ, 862. c.
Albertus de *Hangeſt*, 1164. b. Ei pontem ſancti Petri concedit Philippus Auguſtus, 1049. b.
Albigenſes primus impugnavit Meleder Gregorii IX. pater, 1210. c. Contra eos ſubſidium oblatum, 1213. a. Ut eis bellum inferatur fiunt induciæ inter S. Ludovicum & regem Angliæ, 1221. c. 1222. b. 1223. d. Inter S. Ludovicum & Guillelmum archiepiſcopum comitem Partheniaci, 1224. a. Ab eis excæcatus Guido de Gornaio, 1230. a.
Albigenſium negotium, 1157. d.
Albigeſii conqueſtam omnem Ludovico VIII. cedit Amalricus de Monte-forti, 1225. d.
Albiniacum Ludovico VIII. dimittitur, 1198. d.
S. Albini Andegavenſis abbates G. 1163. d. Girardus 562. d. 580. c.
Albinus cardinalis ſanctæ Crucis in Jeruſalem 974. b.
Alboinus comes, 172. c.
Albricus pater Hunfredi epiſcopi Morinenſis, 189. d. Ejus frater, 189. d.
Albuinus epiſcopus Merſeburgenſis, 625. b.
Albuini eremitæ epiſtola ad Heribertum Colonienſem epiſcopum, 360. a.
Albula olim Tyberis appellatus, 234. a.
Albulfi-villa palatium regium, 94. a.
Alcaieta filia Iſabellis comitiſſæ Ruthenenſis, 1310. b. 1318. a.
Alchaida princeps Saracenorum, 802. c.
Alciacenſis abbas Johannes, 1253. c.
Alcuinus ſanctus & ſummus ſcholaſticus, 84. c. Sanctum Vedaſtum patronum agnoſcit, 49. a. Ejus liber de Trinitate, 844. b. Epiſtola ad monachos Vedaſtinos, 49. d. Miſſale 49. c.
Aldricus epiſcopus Cenomanenſis, 169. c. 171. a. & ſeq.
Aldricus abbas S. Theoderici, 806. a.
Aldricus cancellarius Pipini regis Aquitaniæ, 84. a.
Alduinus de Candida regis Siciliæ ſeneſcallus 904. a.
Aleas fugere & gentes monuit Cato 977. b.
Alemannorum rex Odo, 402. d.
Alexander papa II. 490. d. Ejus epiſtola ad Udonem archiepiſcopum Trevirenſem, 480. c.
Alexander papa III. 981. b. Ejus bulla pro monaſterio Savigniaci, 859. a. Pro S. Vedaſto, 901. a. 906. a. Vetat ne monachi Vedaſtini alii quam papæ obedientiam promittant 880. & ſeq. Ejus epiſtola ad Matthæum epiſcopum Trecenſem, 906. c.
Alexander archidiaconus Leodienſis epiſcopatum ſimoniacus ambit, 642. c. 673. c. 674.
Alexander epiſcopus Leodienſis, 705. b. 765. c. Sancti Gerardi abbatis Bronienſis corpus elevat e terra, 708. a. & ſeq. & in mauſoleum recondit 710. d.
Alexandria a Friderico imperatore expugnata, 888. b.
Alexius epiſcopus Brandeburgenſis, 994. c.
Alexii imperatoris C. P. epiſtola de Turcarum in Chriſtianos opprobriis, 572. b. & ſeq.
Albais caſtrum in diœceſi Vaſatenſi, 1389. c.
Alienor regina Angliæ, 996. a.
Alienora regina Angliæ, 1363. c. 1371. Ejus primogenitus Edoardus 1363. c. Ejus litteræ de pactis matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemanniæ, & Conſtantiam filiam vicecomitis Bearnenſis, 1374. c. Parthenoni Fontis-Ebraldi immunitates concedit, 1290. b.
Alienordis comitiſſa S. Quintini & domina Valeſiæ parentes ſuos ſepultos habet in eccleſia S. Arnulfi Criſpeienſis, 974. c. Ejus dona varia pro anniverſario, 1009. b.
Alleluia cantatum ad ſingulos verſus pſalmi centeſimi quadrageſimi octavi, 124. d. c.
Almeradus epiſcopus, 371. c.
Almerici cardinalis epiſtola ad Adalberonem archiepiſcopum Trevirenſem, 724. a.
Alnenſis abbas Gervaſius, 897. c.
Alniacum ab Hugone comite Marchiæ bello partum fratri ſuo attribuit ſanctus Ludovicus, 1272. a.
Alphanus archiepiſcopus Capuanus, 903. c.
Alphanus regis Siciliæ nuncius, 738. c.
Alphonſus S. Euſtachii diaconus cardinalis S. Firmini Montiſpeſſulani commendatarius, 1582. a. Reliquias S. Firmini ut impetret ab epiſcopo Uticenſi Eugenii IV. auctoritatem interponit, 1581. e.
Alphonſus V. Aragonum rex Januenſibus infenſus, 1584. d. Cajetam civitatem ipſis conjunctiſſimam obſidet per menſes tres continuos, 1585. a. Januenſium claſſem ſubſidio urbis comparatam aggreſſus, ſuperatur & capitur, ibid. c.
Alphonſus comes Augi, 1380. b.
Alphonſus comes Pictavenſis, 1274. b. Frater S. Ludovici, 1214. c. 1273. c. Ei deſignatur uxor Eliſabeth filia Hugonis de Leſignano 1215. a.
Alphonſus S. Ludovici camerarius, 1334. b. 1335. b. 1354. c.
Alſatiæ dux Simon, 705. b.
Altæ-cumbæ abbas Amedeus, 738. b.
Alta-Fontana datur comiti Drocarum, 1200. c.
Alta-Silva monaſterium, 948. c. Abbas illius Henricus 949. c.
Altare ligneum 1382. d. Altaria ciliciis cooperta, 975. c.
Altfridus epiſcopus Hildesheimenſis, 149. d.
Alti-montis abbas Clarembaldus, 897. b.
Altivillaris monaſterium, 1335. c.
Altmarus comes, 169. c.
Altprandus abbas 26. b.
Altripia monaſterium, 187. c.
Alviſus epiſcopus Attrebatenſis impedit electionem abbatis Marchianenſis, 720. a. Vexat monachos, 720. d.
Amabilis uxor Rogerii comitis, 493. d.

Digitized by Google

HUJUS VOLUMINIS.

Amalbertus cancellarius Caroli Craſſi, 220. c. 221. b.
Amalbertus notarius Caroli magni, 60. a. 61. c.
Amalech lambens populus interpretatur, 305 c
Amalricus archiepiſcopus Aquenſis, 371. c.
Amalricus de Credone, 1166. d. Ei Philippus auguſtus promittit ſeneſcalciam Andegavenſem, 1167. a. Andegavos & Baugerium committit, 1166. d. Moritur, 1166. e. Ejus carta de Caſtro-celſo, 1099. b.
Amalricus comes de Monteforti jus omne ſuum in Tholoſanum comitatum & vicecomitatum Biterrenſem, in totam conqueſtam Albigeſii Lud. VIII. dimiſit, 1225. e. Decem libras dedit Guidoni de Gornaio excæcato ab Albigenſibus, 1230. c.
Amalricus de *Limours* miles, 1175. b.
S. Amandi corporis elevatio, 193. b.
S. Amandi Elnonenſe monaſterium, 1301. c. Ipſi datur villa de Bovinis, 361. e. Abbates Carlomannus, 180. c. Robertus, 261. c. 278. e. Rodgerus comes, 279. d.
Amanevus Auxitanus archiepiſcopus, 1389. a. 1391. c. 1394. e. 1395. a. Fit executor teſtamenti Iſabellis de Lebreto, 1391. e. & Bernardi comitis Armaniaci, 1409. e.
Amanevum de Lebreto hortatur ad pacem ineundam Clemens VI. cum ſeneſcallo Vaſconiæ, 1468. d. Ejus codicillus quo filium ſuum Berardum exheredat, 1437. e. 1438.
Amanum collegium canonicorum, 540. e.
Amauricus epiſcopus, 967. c.
Amauricus abbas Curiæ-Dei, 419. e.
Amauricus conſtabularius ſancti Ludovici, 1254. c.
Ambianenſis epiſcopus, 171. b. 172. b. Angelrannus, 687. d Godeſmannus, 345. c.
Ambianenſem eccleſiam a jure procurationis abſolvit Philippus auguſtus, 965. d.
Ambianenſem comitatum Philippo regi Francorum dimittit Philippus Flandriæ comes, 965. d.
Amedeus abbas Altæ-cumbæ, 738. b.
Amelina mater Roberti vicecomitis de Juliaco, 563. b.
Amelius cardinalis ſanctæ Crucis in Jeruſalem, 871. b.
Amelius epiſcopus Senecenſis, 527. b. c. plures eccleſias dat ſancti Victoris Maſſilienſi monaſterio, 405. e.
Americus frater Hugonis vicecomitis Thoarcii 1261. c.
Americus hæreticus ad fidem converſus, 777. d.
Amfitenſis abbas Sirinus, 610. d.
Amicia ſoror comitis Leiceſtriæ, 1181. d. concedit Philippo regi Britolium, 1048.
Amicus quaſi animi cuſtos, 939. c.
Amo epiſcopus, 291. e.
Amolo Lugdunenſis archiepiſcopus, 123. c.
Amor reverentiam neſcit, 1016. b.
Amphonſus comes, 861. b.
Amphuſus comes Scrullacus, 904. a.
Anacletus antipapa creationem ſuam annuntiat, 699. e. De qua pavere faciunt ipſius amici, 700. b. Adhærentibus ſibi multa promittit, 700. d. 701. b. 703. a. Ei fidelitatem jurant Romani, 698. c. Ejus epiſtolæ XI 698. b. & ſeq.
Anaſtaſii IV. papæ epiſtola ad epiſcopum Tolonenſem, 816. c.
Anaſtaſius cardinalis S. Clementis, 645. c.
Anaſtaſius primiſcerinius ſub Johanne papa VIII 202. a.
Anaſtaſius abbas S. Pauli Romæ, 648. d.
Ancenſi baronum judicio coram S. Ludovico damnatur comes Britanniæ, 1240. a. c.
Andaginenſi S. Huberti monaſterio dat decimas Vvoverelliæ & Veterinæ Henricus epiſcopus Leodienſis, 498. c plures eccleſias dat Manaſſes archiepiſcopus Remenſis, 499. d.
Andegavos & Baugerium Philippus rex Amaurico de Credona committit, 1166. d.
Andegavenſis epiſcopus, 1164. a. Dedo, 170. a 172. a. Johannes *Balue* cardinalis 1606. c. Ejus fortuna, ibid. Ulgerius, 696. c.
Andegavenſe monaſterium de Rota, 1166. e.
Andegavenſes comites Carolus S. Ludovici frater, 1299. b. 1343. d. Gaufridus, 420. c. 696. c. Adverſus Andegavenſem comitem aſſeritur ſancto Ludovico comitatus Claromontis, 1345. e.
Andegavenſis ſeneſcalcia, 1206. Promittitur Amalrico de Credona, 1167. a. Andegavenſis ſeneſcallus Guillelmus de Rupibus, 1168. d.
Andegavenſes nundinæ, 1226. e.
S. Andreæ epiſcopus Roggerus, 1024. c.
S. Andreæ Agathenſis abbatia trecentorum monachorum, 464. Illius abbates Pontius, 463. d. S. Severus 464. a 465. a. Datur S. Victori Maſſil, 464. d. & ſeq.
S. Andreæ de Clivo Scauri abbas Robertus, 648. e.
S. Andreæ Viennenſis abbas Dormarus, 404. a.
Andreas epiſcopus Attrebatenſis, 880. a. c.
Andreas epiſcopus Trajectenſis, 673. c. 674. e
Andreas abbas S. Johannis, 476. c.
Andreas de Calviniaco, 1036. a.
Andreas de Vitreio, 1087. d. 1230. c. 1147. b. terram habet in Normannia, 1241. a. Ejus hominium & tractatus cum S. Ludovico matreque ejus ante Ancenſium, 1240. c. 1241.
Andrei-villa palatium regium, 181. d. 184. d.
Andulfus abbas Vverthinenſis, 143. c.
Angelrannus epiſcopus Ambianenſis, 687. d.
Angelus S. Franciſci ſocius vitam ejus ſcripſit cum aliis duobus fratribus, 1298. c.
Angeli Politiani epiſtola ad Laurentium Medicem, 1596. b.
Angilhelmus epiſcopus Autiſſiodorenſis Portenum villam dat eccleſiæ ſuæ, 68. d.
Angleriæ comes Philippus Maria Angelus, 1586. c. 1587. b.
Angli regni hoſtes ſub Carolo VI. a Ruthenenſibus recepti, 1527. 1528. Adverſus eos convocari præcipit Carolus dux Aquitaniæ, &c. omnes nobiles, 1602. e. 1603. Exercitum parant in Franciam irrupturi, 1533. b. Bellum Gallis inferunt, 1408. e. Inducias faciunt cum S. Ludovico, 1221. e. 1220. b. 1223. d.
Angliæ regum in clericos Normanniæ jura, 1059. b. & ſeqq. Angliæ regem certiorem faciunt Januenſes de victoria à ſe reportata de rege Aragonum, 1584. b. 1585.
Angliæ rex 1163. b. 1184. a. Henricus I. 578. b. e. 775. d. 902. c. 945. c. Henricus ſecundus, 996. b. 1143. a. 1172. d. 1190. c. Henricus III. 1362. c. Johannes 1080. b. 1088. a. 1111. c. 1148. b. Richardus, 990. b. d. 991. d. 998. c. 1012. c. 1017. e. 1046. b. 1143. a. 1172. d. 1190. c. Vvillelmus, 577. a 578. b. Angliæ regis primogenitus Edoardus, 1374. c.
Angliæ regina Alienordis 996. a. 1190. c. 1363. 1371. b. 1374. c. Berengaria, 996. a. 1045. d. 1046. a. Iſabellis, 1271. ejus dotalitium 1032. d. 1184. d. 1215. c. 1236. c. Angliæ reginam Rothomagum tranſeuntem honorifice recipi mandat Ludovicus undecimus, 1600. c.
Angliæ regina Edoardi mater, 1359. c.
Angloaldus abbas Prumienſis, 24. a. c.
Anianenſis abbas Benedictus, 177. a. e.
S. Aniani canonici Aurelianenſes, 1211.
Anicienſi in eccleſia S. Mariæ fundatio facta a Guigone epiſcopo Caſinenſi, 1458. c. d.
Anima corpori præferenda, 734. c.
Aniſola fluviolus, 1. b.
Aniſolenſis monaſterii fundatio, 3. a. Illud ſub ſua protectione ſuſcipit Childebertus rex I. 5. a. & ſeq. Abbates Daumerus, 5. b. c. Frodoinus, 170 b. 171. b. Gallus 6. b. Ibbolenus. 8. b. Ingelgarius. 169. c. Nectarius 27. d. Rabigaudus, 36. a. Rainaldus. 170 b. Sigobaldus, 26. d. Siviardus, 7. b. e.
Aniſolenſes monachi cum Roberto epiſcopo Cenomanenſi contendentes, victores efficiuntur, 169. b.
Anna regina Franciæ, 449. b.
Anno archiepiſcopus Colonienſis monaſterium Graffſchatenſe fundat, 490. d. 681, c. & Sigebergenſe, 490. e. Plures villas in precariam dat Richiſæ reginæ 446. e. miraculis coruſcat. 495. b.
Anno abbas S. Galli occiſus, 300 e.
Anno abbas Indenſis, 850. c.
Anno abbas Magdeburgenſis deinde epiſcopus Vormatienſis, 317. e.
Anonetica in parthenone ſepulta Iſabellis comitiſſa Ruthenenſis, 1310. b.
Anonymi prologus in expoſitionem Levitici 575. a.
Anſbaldus abbas Prumienſis, 172. c 176. d. 193. c 195. a. Jus monetæ impetrat a Lothario rege, 158. c. confirmationem villæ Villanciæ, 175. c. Privilegium a Ludovico balbo, 203. a. A Salomone duce Britonum, 147 b. Hiedildi illuſtri feminæ præſtari facit, 184. c.
Anſbaldi monachi donatio facta S. Villibrordo, 18. c. 19. c.
Anſellus buticularius Henrici comitis Trecenſis, 873. d.
Anſellus de Garlanda dapifer regis, 623. a.
Anſellus *Brideine*, 1127. c. 1162. c.
Anſelmo archiepiſcopo Cantuarienſi dedicatur expoſitio in Leviticum, 575. a. Ejus elogium. ibid. & ſeq.
Anſelmus epiſcopus Havelbergenſis, 779. b. 799. c.
Anſelmus de Falemannia utraque linea generoſi ſanguinis, 867 b. Frater Hillini epiſcopi Trevirenſis, 912. c 913. a.
Anſelmus filius Anſelmi fratris Hellini archiepiſcopi Trevirenſis, 912. c. 913. a.
Anſelmus conſanguineus Hellini archiepiſcopi Trevirenſis, 867. b.
Anſelmus conſanguineus Henrici epiſcopi Leodienſis, 867. c.
Anſelmus dapifer Ludovici VI. 634. b. 640 a.
Anſelmus de Rupe 913. c.
Anſericus cancellarius Caroli Simplicis, 256. d.
Anſfridus epiſcopus Trajectenſis, 397. c.
Anſfridus abbas Fontanellenſis, 899. e.
Anſfridus fundator monaſterii S. Michaëlis de Apuniano prope Lucam, 23 b.
Anſoaldus abbas Compendienſis, 874. c.
Antenor patricius 41. d.
Antiochenſis patriarcha Aymericus, 870. b.
Antiocheni principes Bohamundus, 871. a. Remundus 871. a.
Antipolitanus epiſcopus, Manfredus. 718. e. litigat cum abbate Lerinenſi 718 e.
Antonius Caracciolus a Melphia Trecenſis epiſcopus ne barbam cogatur prolixiorem reſecare petit Henricus II. rex Francorum, 1615. d. In fide catholica titubat, 1615. d. 1616. d.
S. Antonii Viennenſis abbas Guillelmus, 1458. a.
Antonius Raguſius a papa in Pannoniam deſtinatus, 1592. b.
Antonius de Landulfo de Neapoli Johannæ duciſſæ Duracii ſecretarius & procurator ad tractandum de matrimonio cum Ludovico de Navarra contrahendo, 1484. b. annulum & baculum tradere ſolius eſt conſecratoris, 680. d.
Anxianus de Treinel mareſcallus Campaniæ, 1341. b.
Apamæorum bibliotheca, 1601. c.
Sancti Apollinaris abbas Johannes, 650. a.
Apponenſis Cartuſiæ fundationis confirmatio, 967. d.
Aptenſis epiſcopus Nortalduſ, 334. d.
Aquenſis civitatis obſidio, 1430. b.
Aquenſis archiepiſcopus Silveſter, 331. d.
Aquenſis epiſcopus Amalricus, 361. c.
Aquicinctenſis abbas A. 697. d.
Aquiſgranenſis capituli S. Mariæ jura in ſolemni coronatione imperatorum, 1165. e. 1167. b. c.
Aquitaniæ & Vvalliæ princeps domino de Severaco mandat ut nobiles ad ſolvenda regi ſubſidia cogat, 1534. c.
Aquitaniæ duci certa ſubſidia concedunt epiſcopi & nobiles Engoliſmi congregati, 1534. c.
Ar. dominus d'*Andenarde*, 1330 c. Fundatio pro ſuo anniverſario, 1331. a. b.

Ara fluvius, 146. b.

Aragonum reges Ildephonſus, 966. b. Petrus 1037. c. 1071. d.

Arauſicani epiſcopi Berengarius, 634. d. 706. c. Gerardus, 706. c.

Arbertus S. Evrardi abbas, 602. b.

Arbertus comes Palatii, 172. c.

Arbertus peregrinus vir ſanctus, condit monaſterium *de la Romeu* 515. a. Quod dat S. Victori Maſſilienſi, 515. b.

Archembaldus decanus S. Martini, 340. d.

Archembaldus de Borbonio, 1086. c. 1158. c. 1159. a. 1164. a. Philippo regi præſtat juramentum, 1028. c.

Archembaldus de Soliaco, 1038. c.

Archanrauſus epiſcopus, 170. b.

Archicancellarius Conradi II. imperatoris Henricus, 800. a. Friderici imperatoris Raynaldus, 863. a. Henrici III. imperatoris Vvezelo, 434. b. 517. b. Henrici IV. imperatoris Adelbertus, 644. a. 686. c. Henrici V. regis Romanorum Ruothardus, 612. c. 614. a. Ludovici IV. imperatoris Rappodus, 267. b. Ottonis I. imperatoris Fridericus, 286. b. Caroli Simplicis regis Ernuſtus 255. b. Rutgerus, 269. c. Lotharii regis Archembaldus, 175. c.

Archicancellarius Zuenteboldi regis Ratbodus, 242. d. 245. d. 246. d.

Archicapellanus Arnulfi imperatoris Theotmarus, 224. c. 226. c. 237. d. 239. a. 240. c. Caroli-Craſſi Luitvvardus, 213. c. 216. d. 217. d. 220. c. 223. d. S. Henrici imperatoris Vvilligiſus, 364. b. 366. c. Henrici III. Bardo, 427. b. 429. d. Ludovici IV. imperatoris Philigrinus, 263. a. Ottonis I. imperatoris Bruno 315. c. Ruodbertus, 290. b. 291. d. 292. b. Vvillelmus, 294. a. 319. 322. b. Ottonis II. imperatoris Rodbertus, 326. b. Vvilligiſus, 330. c. 332. d. 336. c. Ottonis III. imperatoris Vvilligiſus, 346. c. Ludovici regis Franciæ Orientalis Grimaldus, 191. c. Luitbertus, 188. 191. c. 195. c. Ludovici II. regis Germaniæ Luitbertus 202. c 212. c. Zuenteboldi regis Herimannus, 244. c.

Archinicus abbas Montis-majoris, 367. c. 371. b.

Ardicio cardinalis S. Theodori, 859. d.

Ardingus Alemannus, 41. c.

Arduinus comes, 172. c.

Arelatenſem urbem in feodum accipit Raymundus comes Barcinonenſis a Raymundo comite, 861. b.

Arelatenſi epiſcopo commiſſa cura Maſſilienſis monaſterii S. Victoris, 694. b. Placentiam occurrere imperatori jubetur cum militia, 717. d.

Arelatenſes archiepiſcopi Atto, 654. c. Bernardus, 718. b. Gibelinus, 556. a. c. 558. b. Imbertus, 755. c. Pontius, 371. c. Raimbaldus, 400. d. 441. b. 466. b. 467. a. Roſtagnus, 260. d.

Aremburgis comitiſſa, 988. a.

Argentini epiſcopi Balthramnus, 662. Cono, 676. c. Kuono, 632. c. Vviderodus, 351. a.

Ariboni archiepiſcopo Moguntino ſcribit Berno abbas Augienſis, 383. Aribonis ad eum reſponſio, 389. b.

Arida-gamantia monaſterium ordinis ſancti Auguſtini, 815. a.

Ariez Ovetenſis epiſcopus, 549. c.

Arlongus epiſcopus Virzeburgenſis, 612. b. 632. c.

Arma clericis permiſſa ad defenſionem eccleſiæ, 598. c.

S. Armandi eccleſiæ legat comes Ruthenenſis duas purpuras, 1169. d.

Armandus de S. Germano aliàs de Vilareto, Guigonis de S. Germano Caſinenſis epiſcopi nepos & heres univerſalis, 1462. c.

Armaniaci comes, 1361. a. Bernardus, 1382. a. 1389. b. 1407. b. c. G. 1365. c. 1370. c. Johannes 1508. c. 1509. 1510.

Armaniaco comiti permittitur ut præfectos in civitatibus & munitionibus comitatus Bigorræ, quem armis ſubegerat, poſſit inſtituere, 1501. b. Ei ſcribit Carolus VI. rex Francorum uti hoſtes e munitionibus exire procuret, 1513. c. 1514. Ei ſcribit Ludovicus dux Andegavenſis, ut poteſtati regis fratris ſui ſubjiciat Agennum cum Agennenſi tractu, 1496. c. Ipſi commendatur Petrus *Ane* electus abbas Grandis-Silvæ, ut ne ipſi abbas Gimundi præponatur, 1524. d.

Armaniacum comitem conſolatur Bernabos vicecomes de morte patris, ſignificatque ei Reginæ *de Leſcale* uxoris ſuæ mortem. 1523. c.

Armaniaci & Convenarum comitem fratris ſui filium conſolatur duciſſa Bituricenſis de parentis morte, 1538. & dominus de Lebreto qui ipſum hortatur ut vitia ejus devitet, 1538. c. 1539. b.

Armaniaci comitis frater, princeps Peloponeſiaci, 1542. b. Regis Navarræ ad eum epiſtola, 1530. & Guillelmi de Layra gubernatoris Delphinatus, 1532. d. Ipſi & ſuis tranſitus permittitur per Delphinatum 1541. a 1542. c. Præficitur copiis mittendis Florentinis adverſus Mediolanenſes, 1546. c. Sed comes pace inita revocatur dimittiturque exercitus 1547. 1548. Bellum gerit adverſus vicecomitem Fezenſaquelli Geraldum, 1447. & ſeq. Obſidet Montem-Lugdunum, 1449. c. In deditionem recipit filios ejus, 1450. a. Obſidet & capit Ordanum, ibidem. Supplicatio ipſi facta in felici ejus adventu a triplici ſtatu ditionis ſuæ, 1549. c.

Armaniaci comitiſſa Iſabellis de Lebreto, 1588. a. 1589. c.

Armaniaci cancellarii allegationes, 1447. b.

Arn. epiſcopus Virzeburgenſis, 662.

Arnaldus epiſcopus Sulcitanus, 629. a. 630. d.

Arnaldus abbas Ciſtercii, 1077. c.

Arnaldus de *Bay d'Artixas* eligitur abbas S. Savini Tarbeienſis, 1340. b.

Arnaldi de le Breto merita commendat rex Angliæ atque proximum ipſi ſubſidium promittit, 1473. a. Eum rex Angliæ petit reſtitui in omnibus terris quas pater ejus in regno Navarræ poſſederat, 1475. d.

Arnaldus Amanevi dominus de Lebreto vicecomes Tarthaſii, filius Bernardi Ezzii, 1476. b. a poſſeſſione terrarum de Marenſino, de Farinis, &c. amovetur, 1477. d. Ei dat facultatem Carolus Navarræ rex ineundæ pacis inter ſe & Franciæ regem, 1478. c.

Arnaldus de Caſtro-bono, 1069. c. 1091. b. Ejus matrimonium cum Elieſinda nepte comitis Urgellenſis, 1070. b. 1071. b. Ipſi plura caſtra concedit Ermengardis de *Taus*, 1022. b. Arnalla de Caſtro-bono uxor ejus, 1023. a.

Arnaldus Berardi de Preiſſaco miles, 1438. d.

Arnaldus Deſpes domicellus, 1399. c.

Arnaldus Garebertus de Gordono, 1169. c.

Arnaldus Guillelmi filius ſecundogenitus Geraldi vicecomitis Fezenſaquelli, prædas agit in terra Fezenſaci, 1449. c.

Arnaldus de Hiſpania Ludovici ducis Andegavenſis legatus ad regem Caſtellæ, 1506. c.

Arnaldus filius Raymundi vicecomitis de *Seule*, 1455. b.

Arnoldus II. archiepiſcopus Colonienſis, 829. c.

Arnoldus abbas ſancti Quintini in Inſula, 316. c.

Arnoldus dux, 22. c.

Arnoldus de *Ardeſcos* comes, 800. d.

Arnoldus comes de *Loſſ* & de *Chingney*, 1420. c.

Arnoldus cancellarius Conradi II. imperatoris, 779. c. 800. d.

Arnoldus præfectus urbis Coloniæ, 531. b.

Arnolfus archiepiſcopus Colonienſis, 799. c.

Arnolfus imperator, 661. d.

Arnolfus cancellarius Ludovici II. Germaniæ regis, 212. c.

S. Arnulfi Metenſis abbas Hugo, 1062. c.

Arnulfus Lotharii regis filius archiepiſcopatu Remenſi donatus, 351. b. Urbem prodit hoſtibus, 351. c. In ſynodo ſua flagitia confitetur, 352. a. Deponitur, 352. b. Ei rex veniam tribuit, 352. b.

Arnulfus epiſcopus & abbas, 354. a.

Arnulfus epiſcopus Lexovienſis, 795. & 1060. b.

Arnulfus epiſcopus Tullenſis, 149. d. 159. a.

Arnulfus imperator, 244. b. 266. d. 267. c. 268. d. 289. b. Diploma ejus pro S. Maximino Trevirenſi, 223. c. 240. a. Præceptum pro monaſterio Prumienſi, 225. a. 258. de Sueſtra, 236. c. Sueſtrenſe monaſterium Siginando donat, 242. a.

Arnulfi ducis donatio facta S. Villibrordo, 21. c.

Arnulfus III. comes Flandrenſis quædam prædia confert monaſterio ſancti Huberti, 487. a.

Arnulfus *de Bullon*, 913. d.

Arnulfus comes de Los, 542. b. 705. b. 712. a. Frater Baldrici epiſcopi Leodienſis, 378. a.

Arnulfus comes de Chiſniaco, 487. d. Fundat cellam in villa Pyrorum, 472. a. Inſidias tendit Henrico epiſcopo Romam eunti, 654. d.

Arnulfus cancellarius Ludovici IV. imperatoris, 261. a.

Arnulfus notarius Odonis regis, 241. d.

Arnulfi epiſtola ad Milonem epiſcopum Morinenſem, 800. a.

Arnuſtus comes de *Kynei*, 442. b.

Aroaſienſi monaſterio viginti vini modios concedit Ludovicus VI. rex Francorum, 639. d. Ipſi Bellæ-vallis abbas Ademarus ſubjicit monaſterium ſuum, 864. c.

Aroaſiæ ordo, 1044. c.

Aroldenſe monaſterium, 1266. a.

Artaldus abbas Prulliacenſis, 744. c.

Artaldus abbas Pultarienſis, 744. c. d.

Artallus epiſcopus Elnenſis, 538. c.

Artoldus archiepiſcopus Ludovici Ultramarini archicancellarius, 285. d.

Artoc frater Mariani regis Sardiniæ, 514. c.

Arturus dux Britanniæ, 1041. d. 1069. a. plura caſtella concedit Juhello de Medanna, 1023. c.

Arvernorum comes Vvillelmus, 601. b. 602. c.

Arzo rex Sardiniæ fundat monaſterium SS. Georgii & Geneſii, 513. d.

Asbertus cancellarius Arnulfi imperatoris, 226. c.

Aſcelinus abbas Foſſatenſis, 817. c.

Askericus epiſcopus cancellarius Caroli Simplicis, 255. c. 272. b.

Aſias Ovetenſis epiſcopus, 547. b.

Aſmundus Aſtorihenſis epiſcopus, 547. b. 549. c.

Aſmundus Moriennenſis epiſcopus, 181. d.

Aſpertus cancellarius Arnulfi imperatoris, 204. c.

Aſſuerus abbas Prumienſis, 28. c. 29. c. 31. a. 35. b. 44. b. 45. c. 51. c. 55. b. 59. c. Ejus mater Vvilharana, 51. d. 52. c. Avia, Theodilda, 51. d. 52. b. Abbas a Pippino rege inſtituitur, 38. c. Villam Caciacum in pago Andegavino tribuit monaſterio Prumienſi, 39. c. & ſeq.

Altariaci comites Centullus, 1395. b. Bernardus, 1395. b.

Aſtorihenſis epiſcopus Aſmundus, 549. b. 549. c.

Athanulfus villam S. Johannis dat S. Victori, 371. d.

Athelbertus de *Everſtein* comes, 1003. b.

Athelbertus marchio de Miſne, 1003. b.

Athenulfus comes Aquinenſis, 372. c.

Attrebatenſis epiſcopatus erectio, 598. c. Regalia, 1042. d. Epiſcopi Alviſus, 719. d. 720. c. Andreas, 880. a. c. Frumoldus, 895. d. Godeſcalcus 851. d. Radulfus, 1042. c. Petrus, 1042. c. 1129. b.

Attrebatenſe monaſterium S. Vedaſti vid. S. Vedaſtum.

Attrebatenſes cives recognoſcunt ſibi fuiſſe præſtitum a Vedaſtinis monachis gratuitum ſubſidium ad muniendam urbem adverſus Anglos & Navarros, 1472. b.

Attrebatenſis comes R. 1285. a. Robertus 1305. c. 1385. a. S. Ludovici frater, 1100.

b. Ipſi

Digitized by Google

b. Ipſi Attrebatenſis thelonei medietas dimittitur ab abbate S. Vedaſti, 1285. a. Confirmante ſummo pontifice, 1283. c. Et S. Ludovico 1293. c. Ac comite Attrebatenſi, 1294. b.
Attonis archiepiſcopi Arelatenſis epiſtola pro Arauſicana eccleſia, 634. c.
Auchenſis epiſcopus Gomez. 547. b.
Audomus Caſtrenſis abbas 1259. c.
Aveſnas Ludovico VIII. dimittit comitiſſa Pontivi, 1198. c.
Aveniaci abbatiſſa Iſabellis, 1502. d.
Avenionem obſidet Ludovicus VIII. 1165. a.
Avenionenſem epiſcopatum regit Gibelinus Arelatenſis archiepiſcopus, 556. a. c.
Avenionenſes epiſcopi Gaufredus, 966. b. Guillelmus, 1092. c. Laugerius, 966. c. Roſtagnus, 966. c. 1093. a. Vvarnerius, 531. d.
Aveſgaudus epiſcopus Cenomanenſis, 373. c. 374. d. Donationem facit monaſterio S. Vincentii, 399. d.
Aveſgaudus abbas S. Vincentii Cenomanenſis, 420 b. 421. b. c. 438. c. 454. c.
Aveſgaudus dominus Conedrarii dat monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis eccleſiam de Conedrario 570. a. & ſeq.
Augerius filius Raymundi vicecomitis de *Seula*, 1455. b.
Augi comitatus redditur Aelidi comitiſſæ, 1142. c.
Augi comes Alphonſus, 1320. b.
Augi capella de Prato, 1137. b.
Augienſis abbatis Bernonis epiſtola ad Aribonem archiepiſcopum Moguntinum, 383. b. Aribonis ad eum reſponſio, 389. b. Ejuſdem Bernonis epiſtola de erroribus Caſſiani, 390. c.
Augienſis abbas Odalricus, 532. c.
Auguſtenſis epiſcopus Herimannus, 643. b.
Auguſtinus Hieronymo minor, 451. d.
Auguſtinus epiſcopus S. Juſtæ, 658. d.
Auguſtodunenſis epiſcopus judicio adeſt, quo aſſeritur S. Ludovico Claromontis comitatus, 1346. b
Auguſtodunenſis epiſcopus Bernardus, ſeu Berno, 123. c.
Aviaſicenſis epiſcopatus Aquilam tranſlatus, 734. c.
Auraſicanæ eccleſiæ deprædatio a G. Ademario, 634. d.
Aurelianenſis epiſcopus Johannes, 632. b. d 979. c. 1133. d.
Aurelianenſis dux Ludovicus filius regis Francorum, 1573. b. c.
Aurelianenſis dux proficiſcitur adverſus Lotharingum, 1533. d.
Aureliani monachi Reomenſis præfatio in librum de muſica, 121. d.
Aurelius epiſcopus Cartaginenſis, 71. d.
Auſcienſis archiepiſcopus Amanevus, 1391. c. 1394. c. 1395. a. 1409. d.
Auſculfus epiſcopus Sueſſionenſis, 851. a.
Auſonenſes epiſcopi Gregorius, 545. c. Guillelmus, 474. b. 476. c. Oliva, 474. a. c.
Auſonenſis eccleſia in archiepiſcopalem ſedem erecta, 323. d. & ſeq. Auſonenſis archiepiſcopus deſignatus Otho, 324. c.
Auſtindus archiepiſcopus Auxienſis, 443. a.
Auſtorgius abbas S. Victoris Maſſilienſis, 658. c.
Auſtorgius frater Bernardi epiſcopi Lutevenſis, 552. c.
Autiſſiodorenſi eccleſiæ regalia dimittit Philippus Auguſtus, 1071. d.
Autiſſiodorenſis epiſcopi contentio cum Galchero de Jovigniaco, 1196. b.
Autiſſiodorenſes epiſcopi Angilhelmus, 68. d. Herefridus, 255. b Vvillelmus, 1109. c. 1110. b. 1111. b.
Autiſſiodorenſis comes Petrus, 1121. c.
Autlandus abbas S. Martini, 34. a. 107. c.
Autrei-villa palatium regium, 181. d.
Auxenſi in ſacra æde ſepulturam ſuam eligit Iſabellis de Lebreto comitiſſa Armaniaci, 1390. a
Auxitanenſes archiepiſcopi A. 1365. d. 1370. d. Amanevus, 1370. d. 1389. a. Auſtindus, 443. a. Guillelmus, 779. c.
Ayglina ſoror Guigonis de S. Germano epiſcopi Caſinenſis, 1461. d.
Azarius abbas, 1330. a.
Azela matrona 912. c.
Azenarii abbatis S. Remigii decretum pro pauperibus, 580. c.
Azo archipresbyter S. Mariæ in Via-lata, 649. c.

B

BAbembergenſis epiſcopus Otto, 598. c. 612. b. 613. c. 643. b.
Baculus ſancti Petri Treviris, 480 d.
Baculum & annulum tradere ſolius eſt conſecratoris, 680. d.
Bagadarius notarius, 172. c.
Bajocenſis epiſcopus Philippus 795. d.
Baldricus epiſcopus Leodienſis, 412. c. Fundat abbatiam S. Jacobi, 377. b.
Baldricus epiſcopus Trajectenſis, 265. a. c. 289. d.
Balduinus Trevirenſis antiſtes admittitur in ſocietatem monaſterii S. Jacobi Leodienſis, 1436. d.
Balduinus epiſcopus Noviomenſis, 831. d. Altare *Snellenghen* dat monaſterio ſancti Quinini de Monte, 590. b. & ſeq.
Balduinus abbas Creſpinienſis, 897. b.
Balduinus abbas Lieſbornenſis, 797. c.
Balduinus abbas S. Mariæ Bolonienſis 882 a.
Balduinus abbas S. Quintini in inſula, 805. c. Ejus diploma pro fratribus qui apud Boëni ſe receperant, 750. d.
Balduinus imperator CP. a Conmannis cæſus, captus, & occiſus, 1073. d. & ſeq.
Balduinus comes Flandriæ, 487 b. 1017. c.
Balduinus Barbatus comes Flandriæ, 352. d. 383. a.
Balduinus comes Hannonienſis, 891. c.
Balduinus V. comes Hannonienſis ſatisfacit pro illatis Lobienſi monaſterio injuriis. 896 c. & ſeq
Balduini comitis Hannonienſis additiones ad conſuetudines Haſprenſes, 962. c.
Balduini comitis Flandriæ & Hannoniæ & marchionis Namurcenſis compoſitio cum Mathilda regina, 1011. d. Officium B. Mariæ inſtituit in Senogienſi eccleſia, 1019. a. Et ſuum anniverſarium, 1019. d. Pacis fœdus init cum Philippo rege Francorum, 1021. c.
Balduinus frater Arnulfi comitis Flandrenſis, 487. c.
Balduinus filius Richildis comitiſſæ Montenſis, 517. d.
Balduinus cancellarius Henrici I. regis Francorum, 449 b.
Balduinus de Corbolio S. Ludovici familiaris, 1235. a.
Balſenere caſtelli munitiſſimi obſidio, 1542. c.
Balthechildis regina Francorum, 31. c. 390. a.
Balthrannus epiſcopus Argentinenſis, 662. c.
Baluzius hallucinatur, 601. c.
Bapalmæ Blanchæ reginæ in dotalitium conceſſæ, 1192. b.
Barbam proliziorem ſcindere jubetur epiſcopus Trecenſis, 1625. d.
Barbariæ epiſcopi Johannes, 629. a. 630. c. Petrus, 688. c.
Barbarorum irruptio 223. a. A Chriſtianis vincuntur, 1130 a. & ſeq.
Barcinonenſes epiſcopi Berengarius, 784. d. Giſlabertus, 409. d. Oldegarius, 317. a.
Barcinonenſes comites Hildephonſus, 966. b. Raymundus, 829. b. 860. c. 861. a. 866. d. Barchinonenſibus concedit privilegia, 639. a. Raymundus Berengarii, 966. c. 705. c. Suniarius, 545. c. Barchinonenſis comitiſſa Dulcia, 639. a. c.
Bariſiacum cella diœceſis Laudunenſis, 98. c. Data ad vitam Roberto abbati Elnonenſi, 261. d.
Barralus dominus Baucii, 1337. b. 1338. a. 1347. c.
Bardo archicapellanus Henrici III. & archiepiſcopus, 427. b. 429. d.
S. Bartholomæus patronus monaſterii ſancti Theoderici, 422. c.
S. Bartholomæi abbas Albertus, 442. c.
S. Bartholomæi eccleſiæ Leodienſi decem præbendas addit Vvaſo epiſcopus, 412. d.
Bartholomæo archiepiſcopo Turonenſi hominium præſtat Dionyſia domina Caſtri-Radulfi, 1036. a.
Bartholomæus epiſcopus Catalaunenſis, 803. a. c. 815. a. c.
Bartholomæus epiſcopus Laudunenſis, 806. a.
Bartholomæus epiſcopus S. Mariæ-novæ, 903. d.
Bartholomæus abbas S. Ægidii de Publico-Monte, 914. c.
Bartholomæus abbas Lobienſis cum comitiſſa Hannonienſi tranſigit de catallis morientium in comitatu, 1351. a.
Bartholomæus cancellarius Ludovici VII. regis Francorum, 803. c.
Bartholomæus de Roya camerarius Philippi Auguſti, 1052. d. 1078. c. 1105. d. 1164. a. 1189. a. 1297. c. & poſtea Camerarius Ludovici VIII. 1177. a. 1192. c. 1193. c. 1195. b. 1197. a. 1200. b. Et S. Ludovici 1206. c. 1212. c. 1254. c. 1286. c.
Bartholomæus notarius Caroli-calvi. 106. d. 113. b. 128. c. 135. c.
Barzella monaſterium 987. c.
Baſileenſes epiſcopi Albero, 748. c. Ruodolphus, 632. c. 643. b.
Baſinus epiſcopus Trevirenſis, 10. c. 11. c. 12. c.
Baſinus comes 101. c.
Baſinus vir illuſter 175. 6;
S. Baſoli monaſterium, 1335. c.
Batericus Ludovici pii vaſallus factus monachus apud Prumiam, 91. b. & ſeq.
Bavariæ dux Henricus, 748. d.
Baucii dominus Barralus 1337. b. 1338. a.
Baugenciaci dominus Johannes, 1124. c.
Baugerium Philippus rex Amaurico de Credona committit, 1166. d.
Baugeſii dominus Petrus de Brocia Philippi tertii cambellanus, 1379. b.
Bauteum ab Hugone comite Marchiæ partum bello fratri ſuo attribuit S. Ludovicus, 1271. c. 1272. a.
Bearnenſis vicecomitatus a vicecomitatu Marſani non ſeparandus, 1359. a. 1368. c. 1373. c.
Bearnenſis vicecomes Gaſto dominus Montis-Cathani, & Caſtri-Veteris, 1356. c. Rogerius Bernardi 1397. c.
Beatrix duciſſa conſobrina Ottonis II. imperatoris, 332. a.
Beatrix comitiſſa Bigoritana confirmat donationem abbatiæ S. Severi de Ruſtano factam Victorino monaſterio, 539. a. & ſeq.
Beatrix de Armaniaco filia Johannis comitis, & relicta Gaſtonis de Fuxo, filii comitis Fuxenſis, 1509. c.
Beatricis de Armaniaco epiſtola ad comitem Armaniacum patrem ſuum, 1523.
Beatrix ſoror Johannis comitis Bellimontis 1163. c. Ejus filii, Guido de *Andelli*, Hugo, Radulphus, Adam 1163. c.
Beatrix nobilis domina, 735. d. c.
Beccenſe monaſterium 795. d.
Beccenſis abbas Richardus, 1141. b.
Beda famoſiſſimus & ſapientiſſimus calculator, 386. d.
Bedenſe caſtrum, 22. a.
Beelphegor Deus impudicus, 626.
Belgicam Galliam depopulantur Agareni, 281. a.
Belinus clericus abbatiam Nivernenſem S. Victoris reſtaurat, 434. d.
Bellacumba monaſterium ordinis Ciſtercienſis 1459. d.
Bellæ-vallis abbas Ademarus, 864. c.
Belletrudis donationem facit S. Victori Maſſilienſi, 372. c.
Bellus-locus monaſterium 1171. a.
Belli-montis comitatus, 1163. c. Judicium de ejus eſchaeta, 1164. a. Belli-montis comitatus partes & villæ, 1173. c 1174. Concedit illum Philippo-Auguſto Theobaldus de Villiaco, 1173. c.
Belli-montis comites Johannes, 1163. c. 1174. a. Theobaldus dominus Berte-

rii, 1188. a.
Belli-montis vicecomes, 1106. c. 1239. c.
Belli-montis & S. Suſannæ vicecomes Radulfus, 1164. b.
Belli-manſi caſtellanus 1096. d.
Belli ſacri pro felici ſucceſſu indictæ proceſſiones, 1129. d.
Bellum in paganos, 616. c.
Bellum Sclavonicum, 78. b.
Belvacenſes epiſcopi Heriverus, 345. d. Honoratus, 662. c. Milo, 1174. a. 1184. c. 1189. a. Odo, 170. c. 172. b.
Belvacenſis abbas Servulus ſeu Serlo, 743. d. e.
Belvacenſis theſaurarius Henricus 1164. b.
Benedictina religio ager plenus cui benedixit Dominus, 1169. e. Statuta edidit Gregorius IX. pro ipſius reformatione, 1269. e. Quæ temperat, 1270. a.
S. Benedicti Caſtrenſe monaſterium. Vide Caſtrenſe monaſterium.
Benedictus papa 374. d. 747. e.
Benedicti papæ VII. privilegium pro monaſterio Biſuldunenſi, 328. b. Pro Vvalciodorenſi, 1065. b.
Benedictus papa XI. Philippum IV. a cenſuris abſolutum paterne monet, 1411. b.
Benedictus XIII. Fundorum comitem Romanis mittit, 1544. d. Laudatur, 1544. d. 1545.
Benedictus cardinalis tituli Eudoxiæ, 645. c.
Benedictus cardinalis S. Mariæ, 671. a.
Benedictus epiſcopus Doliæ, 629. a. Ejus diploma pro S. Victore Maſſilienſi, 629. c.
Benedictus epiſcopus Muſitanus, 324. b.
Benedictus abbas Graſſichatenſis cedit dignitati, 856. c. & ſeq. Exemplo prædeceſſorum ſuorum, 857. a.
Benedictus archipresbyter ſanctæ Mariæ de Monticello, 648. d.
Benedictus presbyter prior S. Mariæ-Majoris, 648. b.
Benedictus abbas Indenſis & Anianenſis, 77. a. e.
Benedicti Ovetarii cancellarii domini cardinalis Bononienſis epiſtolæ ad Petrum Donatum epiſcopum Paduanum, 1591. c. 1592. e. Ad Gregorium Corrarium patricium Venetum, 1594. a. Cretenſem cancellariam ambit, ut facilius poſſit Jeroſolymam aliaque ſacra loca adire, 1594. e.
Benedictus pater Harvici viri illuſtris. 56. c.
Beneficia eccleſiaſtica de manu laicali non accipienda, 729. d.
Benjamin notarius Caroli Simplicis, 255. b.
S. Benigni Divionenſis abbates Adam, 1077. c. Jarento, 830. c.
Berardus de Mercorio, 1106. a.
Berardus filius Amanevi de Lebreto arma ferens adverſus patrem exheredatur, 1437. c. 1438. a.
Berchatoldus abbas Indenſis, 190. d.
Berchda imperatrix, 587. a.
Beredolfus filius Beredolfi comitis, 586. c.
Berengaria regina Angliæ, 1045. d. Ejus dotalitium, 996. a. & ſeq. Ejus conventiones cum Philippo rege, 1046. a.
Berengarius Narbonenſis, 601. b.
Berengarius archiepiſcopus Terraconenſis, 545. b.
Berengarius epiſcopus Arauſicanus, 634. c.
Berengarius epiſcopus Barchinonenſis dat S. Victori eccleſiam S. Pauli *de Subirads*, 584. d.
Berengarius epiſcopus Girundenſis, 474. b. 609. 610. c. 770. c. Confirmat S. Victori eccleſiam S. Johannis de Fontibus, 689. e. Dat Petro abbati S. Victoris cellam S. Johannis de Fontibus, 770. c.
Berengarius Dalmatii epiſcopus Gerundenſis, 772. a.
Berengarius epiſcopus Vaſionenſis, 638. e.
Berengarius abbas S. Felicis, 772. b. d.
Berengarius Raymundi avunculus Hildephonſi regis Arragonum, 966.
Berengarius comes, 172. c. 269. a.
Berengarius Richardi Ruthenenſis comitis pater, 631. b.
Berengarius filius vicecomitis Amiliani, 455. c. 456. c.
Berengarius ad Nemo dominus de Caſtro-Porcio, miles, 1514. d.
Berengarius de Roſanis, miles, 1426. c.
Berengarius de Oriſio curator teſtamenti Guillelmæ dominæ Montis-Cathani & & Caſtri-Veteris, 1425. e.
Berengerus comes, 612. b. 643. b.
Berengerus abbas S. Laurentii Leodienſis laudatur ab Urbano II. 553. c. & ſeq.
Berengerus comes de *Sulzbach*, 686. b.
Beringuerus filius Ermeſendis comitiſſæ, 414. c.
Berengoſus abbas S. Maximini, 612. a. 613. c. 632. b. 643. a. 686. a.
Berenhardus dux, 330. a.
Berigus pater Ægidii viri illuſtris, 29. d.
Berlach filius Emichonis comitis, 632. c.
Berlandus notarius Lotharii regis, 177. b.
Berlendis nobilis domina, 867. a.
Bernabos vicecomes dominus Mediolani, Brixiæ, c. 1518. d. 1523. c. Armaniacum comitem conſolatur de morte patris ipſius, ſignificatque ei reginæ uxoris ſuæ mortem, 1515. c.
S. Bernardus abbas Claræ-Vallis, 807. Excuſat ſe a ſuſcipienda epiſcopali dignitate, 739. b. & ſeq. Delegatus a ſummo pontifice judex ad dirimendam litem inter duos contendentes de archiepiſcopatu Turonenſi, Philippi electionem declarat nullam, 738. b. & ſeq. Fauces mortis evadit, 737. d. 740. b. Tranſitum ab uno ordine ad alium improbat, 736. c. G. reginæ. Hiſpaniarum concedit ſuffragiorum participationem, 743. a. Ejus epiſtolæ plures, 725. a. & ſeq. Hymnus de S. Malachia, 746.
Bernardus archicantor futurus archiepiſcopus, 121. c. Ejus elogium, 122. c. Abbas Reomenſis & epiſcopus Auguſtodunenſis, 123. e.
Bernardi archiepiſcopi Arelatenſis epiſtola ad Innocentium II. papam, 718. b.
Bernardo archiepiſcopo Neapolitano committit Urbanus papa V. ut Ludovicum de Navarra ab excommunicatione abſolvat ob contractum matrimonium cum Johanna Duratii ſibi conjuncta in quarto conſanguinitatis gradu, 1498. c.
Bernardus archiepiſcopus Toletanus, 547. b.
Bernardus epiſcopus Girundenſis, 680. a. c. 690. a. 770. c. 771. c. 772. b.
Bernardus epiſcopus Hildesheimenſis, 752. e.
Bernardus epiſcopus Laſcurenſis, 505. c.
Bernardus epiſcopus Lutevenſis dat ſancto Victori eccleſiam S. Gregorii Ruthenenſis, 552. c.
Bernardus epiſcopus Patherbornenſis, 793. 970. c. d. 1273. b. Confirmat fundationem Parthenonis Gerdinenſis, 796. d. Ejus diploma de tranſlatione Yburgenſium ſanctimonialium ad Gerdinenſem parthenonem, 823. e.
Bernardus epiſcopus Portuenſis, 859. d.
Bernardus abbas, 172. b. 506. b.
Bernardus de Arulis abbas Vabrenſis cedit, 1131. d.
Bernardus abbas S. Eugendi cedit Henrico comiti Trecenſi bannum & juſtitiam de *Sarmaiſe*, ut novam ibidem villam faciat, 979. a.
Bernardus de Monte-acuto abbas Fagetæ, 1393. a.
Bernardus abbas Vabrenſis, 457. c.
Bernardus abbas S. Victoris, 477. c. 631. b. 690. a.
Bernardus filius Richardi vicecomitis Amiliani monaſticum ſchema aſſumit ad S. Victorem, 455. d. & ſeq. fit abbas, 455. e. Ejus electio, 465. b. 468. a. Reformat Pſalmodienſe monaſterium, 559. c. Ei ſcribit Bernardus comes Biſuldunenſis de monaſterio Rivipullenſi, 473. d. 475. d.
Bernardus prior Luræ, 1110. d.
Bernardus de *Maurices* archidiaconus Vicenſis, executor teſtamenti Iſabellis de Lebreto, 1391. a.
Bernardi Scholaſtici epiſtola ad Conradum epiſcopum Trajectenſem nuncupatoria in ſuam expoſitionem in Theodulum, 511. a.
Fr. Bernardus primus ſocius S. Franciſci, 1298. d.
Bernardus dux, 363. d.
Bernardus dux Saxoniæ, 1003. a.
Bernardus comes, 172. c.
Bernardus comes Armaniaci & Feſenciaci ratam habet venditionem Caſtri-Geloſi & Veiriaci ab uxore ſua Iſabelli de Lebreto factam, 1388. a.
Bernardus comes Armaniaci & Feſenciaci Iſabellis de Lebreto maritus, 1391. d. Frater Gaſtonis vicecomitis Feſenſaquelli, 1402. b. Ipſi datur Caſtrum-Geloſi & Veiriacum, 1393. c. Et Lebretum, & Caſanova, 1394. a. Ejus teſtamentum 1407. c. Sepulturam eligit in ſacra æde Auſcienſi, 1409. a. Ejus pater, mater, & ſoror, 1408. a. 1409. c. Uxor Cecilia, 1407. c.
Bernardus de Armaniaco filius Johannis comitis, 1507. c. Ei permittit Philippus Burgundiæ dux, ut Cadrellenſem comitatum quem ab eo acquiſierat, poſſit infra biennium redimere, 1535. b. Satisfacit duci Burgundiæ, 1536. 1537.
Bernardus comes Aſtariaci accepto a patre ſuo Centullo Aſtariaci comitatu, plura ipſi caſtella aſſignat & prædia, &c. 1395. d.
Bernardus comes Biſuldunenſis dat S. Victori monaſterium S. Petri Biſuldunenſis, 505. d. Et S. Stephani Balneolenſis, 806. c. Monaſterium Rivipullenſe ſubjicit S. Victori, 475. d. Ejus epiſtola ad Bernardum abbatem Maſſilienſem, 473. e.
Bernardus comes Convenarum hominium præſtat S. Ludovico, 1217. b. Fit teſtamenti executor Bernardi comitis Armaniaci, 1409. d.
Bernardus pater Beatricis comitiſſæ Bigoritanæ, 539. d.
Bernardus filius Beatricis comitiſſæ Bigoritanæ, 539. d.
Bernardus vicecomes Biterrenſis, 601. b.
Bernardus *de Aragal*, 1091. a.
Bernardus de Condomio ſeneſcallus Armaniaci & Feſenciaci, executor teſtamenti Iſabellis de Lebreto, 1389. b. 1392. a.
Bernardus *d'Euſes*, 1171. c.
Bernardus de Firmitate, 492. d. 1079. c.
Bernardus de Jordani inſula, 1397. d.
Bernardus Eſii de Lebreto Amanevi primogenitus, 1438. c. Vicecomes Tartaſii, 1475. Dominus Caſtri-Geloſii & Veiriaci, 1393. e. Ei datur præpoſitura Vaſatenſis, 1468. d. Litteras privilegiorum impetrat nobilibus Vaſconiæ, 1439. a. 1440. a. Concordiam init vice & nomine Raynaldi de Ponte, cum Eduardo rege Angliæ, 1452. c. Militans pro rege Anglorum adverſus Francos, abs rege Navarræ privatur terris ſuis de Mixa & de Oſtabareſio, 1475. Eum laudat Eduardus rex Angliæ de rebus in Aquitania geſtis, 1453. d. Pecunias ei promittit & ſubſidia, 1454.
Bernardus de Lippia, 797. d.
Bernardus Gentil. 904. a.
Bernardus Henrici comitis Ruthenenſis notarius, 1176. b.
Berneradus archiepiſcopus Senonenſis & abbas Epternacenſis, 47. e.
Berno epiſcopus Auguſtodunenſis, 123. c.
Berno epiſcopus Hildesheimenſis, 1003. a.
Bernonis abbatis Augienſis epiſtola ad Arribonem archiepiſcopum Moguntinum de tempore adventus, 383. b. Ad Fridericum Palatinum capellanum, de erroribus Caſſiani, 390. c.
Berta comitiſſa medietatem caſtelli de Monte-Summano vendit epiſcopo Lucenſi, 721. c.
Berta nobilis mulier, 913. d.
Bertaldus de Urſinis comes Sicanenſis, 1614. d.
Bertardus comes, 172. c.
Bertheid abbatiſſa Mulenbechana, 363. c.
Bertholdus epiſcopus Nuvvembergenſis, 999. c.
Bertilendis illuſtris feminæ & monialis do-

Digitized by Google

natio facta S. Vvilibrordo, 17. d.
Bertoldus dux, 612. b. 613. c.
Bertholdus comes, 463. c.
Bertholdus triſcamerarius Friderici imperatoris, 863. a.
Bertoldus de Roia, 1202. a.
Bertoldus *de Hau*, advocatus Prumienſis monaſterii, 595. b. & ſeq.
Bertolfus comes, 525. d.
Bertolfus comes *de Strumburg*, 453. a.
Bertolfus advocatus Prumienſis, 586. c.
Bertrada regina fundatrix Prumienſis monaſterii, 23. b. 45. b. 52. d. 55. a. 56. c. 203. b. 215. b. Avia Bertæ uxoris Pippini regis, 23. c.
Bertrandus ex archiepiſcopo Bremenſi epiſcopus Metenſis, 947. c.
Bertrandus archiepiſcopus Narbonenſis, 558. b. 559. c. 561. a.
Bertrandus epiſcopus Agennenſis miſſus ad Henricum juniorem regem Angliæ pro componenda pace ipſum inter & patrem Henricum regem, 952. a. Ei adminiſtrat extremam-unctionem, 952. a. Ejus epiſtola ad Lucium papam de ſepultura Henrici junioris regis Angliæ in eccleſia Rothomagenſi, 951 c.
Bertrandus epiſcopus Metenſis, 1018. c. 1167. c. Ejus ordinationes pro Halterienſi & Vvalciodorenſi monaſterio, 1079. b. Epiſtola ad epiſcopum Leodienſem, 1063. a. Ad Liebertum abbatem Vvalciodorenſem, 1063. a.
Bertrandus comes Provinciæ admiſſus ad ſuffragiorum participationem, donationem facit S. Victori, 467. b. & ſeq.
Bertrandus de Armaniaco, 1449. c.
Bertrandus de Gordono, 1201. b.
Bertrandus de Inſula, dominus de Launacò militans cum rege Angliæ adverſus Johannem Franciæ regem terris ſuis de Marenſino, de Farinia, & de Sambroſſa exuitur, 1477. a.
Bertrandus de Maſſerolis, 1170. a. Miles inſtituendus, ibid.
Bertrandus de Saga, 1091. a.
Bertrannus comes, 172. c.
Bertrannus comes filius Stephaniæ comitiſſæ, 556. b 557. b.
Bertrannus defenſor monaſterii Epternacenſis, 550. c.
Bertricus vir illuſtris, 29. b.
Bertulfus cancellarius, 757. d.
Beſſarionis cardinalis Tuſculani cura in colligendis conſcribendiſve libris, 1600. e. Græcis præſertim, 1607. b. Bibliothecam ſuam Venetis defert ac donat, 1600. e. 1601.
Bevardus dux, 366. a.
Bibliotheca Apameorum, 1601. e.
Bibliothecæ ſancti Victoris Maſſilienſis ſtatuto providet Mainerius abbas, 1020. c.
Bigoritenſis epiſcopus R. 1365. d. 1370. c.
Bigoritanus comes Centullus, 504. c. 505. E. 1365. c. 1370. c. Comitiſſa Beatrix, 504. c. 505. c. 559 a.
Biſatrii epiſcopus Petrus, 658. d.
Biſuldunenſi monaſterio privilegium concedit Benedictus papa VII. 328. b.
Biſuldunenſe S. Petri monaſterium datur S. Victori Maſſilienſi, 505. d. Ejuſdem abbas Gausbertus, 328. b.
Biſuldunenſis comes Bernardus, 505. d. 506. d. Rivipullenſe monaſterium ſubjicit S. Victori Maſſilienſi, 475. d. Ejus ea de re epiſtola ad Bernardum abbatem, 473. c.
Biſuldunenſis comes Raymundus, 636. d.
Bituricenſes archiepiſcopi Daibertus, 345. c. Leodegarius, 664. d. Philippus, 1310. b. Simon, 1158. c. Vulgrinus, 664. d.
Bituricenſis dux Bononiam proficiſcitur, 1539. c.
Bituricenſis duciſſa & Arverniæ comitem Armaniaci & Convenarum fratris ſui filium conſolatur de morte patris, 1538.
Bituricenſis duciſſæ filius Johannes, 1538. a. Filia Maria, 1538. b.
Bivinus frater Richardi comitis, 98. e. 101. d. 175. b. 176. a.
Blaci victi, 1074. a. Sarracenis deteriores, ibid. e.
Blancha monialis regiæ ſtirpis monachis S Laurentii monaſterii Leodienſis particulam dedit S. Crucis, 1452. b.
Blancha filia regis Caſtellæ, Ludovici VIII. regis Francorum uxor, 1192. a. Mater S. Ludovici, 1213. a. 1214 c 1215. c. 1216. a. 1219. b. 1235. c. 1236. b. 1237. c. Regina, 1346. d Ejus dotalitium, 1192. a. Stampas & Dordan tenet ratione dotalitii, 1270. b. Et Mellentum, 1271. a. Tenet ballum ipſius regis, 1241. e. Regem & regnum habet in manu ſua, 1238. b. S. Ludovici ad eam epiſtola, 1306. e. Comitem Roſciaci in hominem recipit de feodo Sueſſionis, 1314. d. Maldumum juxta Pontiſaram fundat, 1270. d. Liberat e carcere Lambertum Cadocum ballivum Normanniæ, 1211. d. Eam ſub ſua protectione ſuſcipit Gregorius IX. 1210. c. 1211. a. b.
Blancha quondam regina Franciæ, 1330. c. Fundatio pro ejus anniverſario, 1331. a. b.
Blancha & Johanna reginæ ſequeſtræ pacis componendæ inter Carolum V. Francorum & Carolum II. Navarræ reges, 1478. & ſeq.
Blancha comitiſſa Campaniæ, 1038. c. 1113. d. 1120. d. 1121. c. 1134. b c. 1139. d. Juramentum regi Philippo præſtat, 1028. c. Atque hominium, 1033. b. Ejus concordia cum Simone de *Paſſavant* de villa de Muſterolio, 1091. d. Ei ſermones ſuos mittit Adam abbas Perſenniæ, 1085. b. Suffragia totius ordinis concedit A. prior Cluniacenſis, 1055. a. Pactum inter Philippum-Auguſtum regem & Blancham comitiſſam Campaniæ, 1094. b. Ipſi vicecomitatum Trecenſem reddit Guilielmus de Dampetra, 1140 c.
Blanchæ comitiſſæ Pallarienſis mater Sibilia de Peralta, 1398. c. Jura in caſtella fratris ſui Raymundi de Bellera ratione dotis ſuæ, 1398. b.
Blanca comitiſſa Trecenſis obſes pro Mathæo duce Lotharingiæ, 1032. b.
Blavia prope quam caſtra S. Ludovici, 1274. d.
Blendumen abbatiſſa, 21. B.
Bleſenſis comes Avenarum dominus, 1319. c. 1320. a.
Bleſenſes comites Henricus, cognomento Stephanus, 681. c. Theobaudus, 696. c. 832. c. 1037. e. Ejus hominium 1109. c. Comitiſſa Adela, 621. c.
Blitrudis ſeu Plectrudis uxor Pipini filii Anſigiſi, 20. d.
Bohamundus princeps Antiochenus, 871. a. De paganorum captivitate liberatus ope S. Leonardi, 536 b. Ejus epiſtola de victoriis Chriſtianorum in Turcas, 568. c.
Bobo cardinalis ſancti Angeli, 974. c.
Bobo abbas Corbeiæ-novæ, 222. d.
Bobbo comes, 865. b.
Bohemorum dux Uldaricus, 852. e.
Bolduvvinus abbas primus Liesbornenſis, 825. a. 826. c.
Boloniæ tractatus, 1539. c.
Bolonienſi comiti Albam-Marlam, S. Richarium, & alia concedit Philippus rex, 1047. b. Pro eo captivo vadem ſe conſtituit abbas Dunarum, 1121. b.
Bolonienſes comites Matthæus, 881. d. Philippus, 1181. b. 1202. b. 1224. d 1244. a. 1245. c. Ren. 1244. b. Comitiſſa Mathildis, 1224 d.
Bonæ-cumbæ monaſterium 1170. e.
Bonæ-ſpei abbas Philippus, 897. c.
Bona-Vallis monaſterium ordinis Ciſtercienſis, 897. c. Ibi ſepultus Hugo comes Ruthenenſis, 897. d.
Bonæ-Vallis abbas judicio adeſt quo aſſeritur S. Ludovico comitatus Claromontis, 1346. c.
Bonæ-Vallis abbas R. 1320. b.
Bonæ-Valles monaſterium, 1170. c.
Bonifacius in loco Docum dicto martyrio coronatus, 1116 c.
Bonifacius papa VIII. immunitatem largitur filiabus comitis Ruthenenſis contrahendi cum conſanguineis in quarto gradu, 1401. a.
Bonifacius IX. bullam dedit de feſto viſitationis Virginis Mariæ celebrando, 1580. c.
Bonifacius cardinalis S. Marci, 645. b. 647. c. 672. a.
Bonifacius pater Raimbaldi archiepiſcopi Arelatenſis, 441. b.
Bonifilius abbas Maſſilienſis S. Victoris, 1130. c. 1259. c.
Boniſmundus de Altariaco, 1397. d.
Bonitus archiepiſcopus Caralitanus, 657. c. 658. e.
Bonoïlum datur comiti Drocarum, 1200. c.
Bononia ſtudiorum mater, 1546. b.
Bononiæ ſocietas cum diverſis Italiæ principibus, 1512. b.
Boni-loci parthenon, 1390 c.
Boſniæ regis legatus Manichæorum dogma abjurat Romæ in publico conſiſtorio, 1592. a.
Borellus comes erectionem Auſonenſis archiepiſcopatus petit, 323. c. Ejus præceptum de ſecuritate caſtri Cardonæ, 336. d.
Boſo cardinalis SS. Coſmæ & Damiani, 859. c.
Boſo diaconus cardinalis, 886 d.
Boſo epiſcopus Catalaunenſis, 815. b. c.
Boſo epiſcopus Merſeburgenſis, 518. c.
Boſonis regis Burgundiæ diploma pro Maurienneſi eccleſia, 221. c.
Boſo comes, 164. c. 289. a.
Botlenus vir illuſtris, 29 b.
Bouchartus de Malliaco, 1202. a.
Bovinarum villa data S. Amando, 361. c.
Brabantiæ & Lotharingiæ dux Johannes, 1354. c.
Brabantiæ duciſſa Alaidis Johannis ducis tutrix, 1354 c.
Braii venditio facta Philippo-Auguſto, 1097. c.
Bralii parthenon, 1390. c.
Brandeburgenſes epiſcopi Alexius, 994. c. Hartbret, 625. c.
Branenſi monaſterio decimas apud Veſliacum concedit Ludovicus VII. rex Francorum, 773. a.
Bremenſis archiepiſcopus Bertrandus, 947. c
Brenckauſen monaſterii fundatio, 1264. b. 1265. Semel & iterum incendio conſumitur, 1265. c. Ipſius moniales variis probantur moleſtiis, 1265. c.
Briæ & Trecenſis comes Theobaldus, 1209. d.
S. Brictii digitus, 1035. d.
Brientius de Monte-acuto, 1178 d. 1188. a.
Brigeriacum prodere enititur ſeneſcallus Pictavienſis, 1178. c.
Brigeriaci dominus Elias Ridelli, 1178. e.
Briocenſis eccleſia excommunicata, 812. d.
Britanniæ dux Petrus 1252, a.
Britanniæ comites Eudo, 1451. c. I. 1326. c. Petrus, 1241 b. 1247. a. 1249. d. 1250. c. Britanniæ ballum amittit judicio apud *Ancenis* habito coram ſancto Ludovico, 1240. a. c. 1246. c. Britanniæ comitiſſa B. 1326. c.
Britanniæ barones a fidelitate Petro comiti debita abſoluti, 1240. a. d. 1246. c.
Britolii domina Amicia, 1181. d
Brocmagad palatium regium, 31. d.
Bronienſis abbatiæ privilegia, 708. c.
Brugenſem caſtellaniam vendit Johannes de Nigella, 1196. c.
Brulheſii vicecomitatus Henrico primogenito regis Alemanniæ datur, 1356 a 1357. a. Conſtantiæ filiæ vicecomitis Bearnenſis, 1366. c.
Brun filius Henrici regis Romanorum, 283. c. Frater Ottonis I. imperatoris, 290. d. 291. c. 293. b. Cancellarius Ottonis I. imperatoris, 290. b. 291. d. 292. b
Brunduſinus archiepiſcopus & collector decimarum in regno Siciliæ, 1432. a.
Bruno Signienſis epiſcopus & cardinalis, 557. d.
Bruno archiepiſcopus Trevirenſis, 598. e.

Digitized by Google

614. b. 615. b. 632. c. 643. b. Ejus decretum adverſus invaſores bonorum eccleſiæ, 677. d. Ipſi commiſſa abſolutio Otberti Leodienſis epiſcopi ab excommunicatione, 621. a. Ipſum a poteſtate legati apoſtolici abſolvit Calixtus II. 660. c.
Bruno epiſcopus Ferdenſis ex monacho, Ulleshemenſis parthenonis fundator, 769. b.
Bruno epiſcopus Spirenſis, 613. c. 632. c. 643. b.
Bruno chorepiſcopus, 462. c. 463. b.
Bruno S. Bernardi diſcipulus abbas in Sicilia, 737. c.
Bruno archicapellanus Ottonis I. imperatoris, 315. c.
Bruno cancellarius Henrici IV. imperatoris, 633. b. 644. a.
Bruno cancellarius Ottonis primi, 286. b.
Bruno de *Hengebach* comes dat Prumiæ prædium *Prumisfeld*, 585. d.
Brunvvillarienſis monaſterii fundationis prima confirmatio a Piligrino Colonienſi archiepiſcopo, 293. a. Secunda confirmatio, 395. a. Etiam a regina Poloniæ & Hermanno Colonienſi archiepiſcopo, 436 b. Ipſi Clotenum prædium a Richiza regina Poloniæ conceſſum confirmat Henricus III. imperator, 427. d. Donationem facit Piligrinus Colonienſis archiepiſcopus, 397 c.
Brunvvillarienſes abbates Ello, 394. d. 397. b. 398. b. 425. c. Gildolphus, 858. d. Henricus ad concilium Lugdunenſe deſtinatus nomine abbatum Colonienſis diœceſis, 1377. c. Tegeno, 425. a. 429. c. Vvolphelmus, 494. d.
Buovilla ſanctimonialis erga monaſterium Prumienſe benefica, 186. b.
Burchardus epiſcopus Meldenſis, 696. c.
Burchardus epiſcopus Monaſterienſis, 586. c. 598. c. 612. b. 613. b. 632. c.
Burchardus marchio, 586 c.
Burchardus comes, 900. c.
Burchardus caſtellanus Magdeburgenſis, 862 c.
Burchardus de Malliaco, 1118. b.
Burdelium caſtrum Simonis comitis de Monte-forti, 1356. a.
Burdigalenſis civitas comiti Marchiæ aſſignanda, 1184. d.
Burdegalenſi archiepiſcopo ſaphirum unum legat Henricus comes Ruthenenſis, 1171. a.
Burdegalenſis archiepiſcopus E. 1032. c.
Burgenſis epiſcopus Gomes, 549. c.
Burgundia per longam regum abſentiam diſſoluta, 875 a. Ad eam reformandam accedit cum copiis Ludovicus VII. 875. a. Qui Cabilonis cognoſcit de cauſis, 875. a. In eam intrat Philippus-Auguſtus ad defenſionem eccleſiarum, 944. c. Burgundiæ ducatum repoſcit abs rege Francorum Carolus II. Navarræ rex, 1478. a.
Burgundiæ duces Hugo, 1135. c. Odo, 1034. c. 1121. c. Robertus, 1001. c.
Burgundiæ dux Boloniam proficiſcitur, 1539. c. Ipſi facit ſatis comes Armaniaci, 1536. 1537. 1540.
Burgundiæ ducis primogenitus dux Nivernenſis, 1548. d.
Burgundiæ ducиſſa S. Ludovico conſtituitur plegia pro duce Burgundiæ, 1262. d.
Burgundiæ comes Johannes, 1304. d. Comitiſſa Iſabellis, 1304. d.
Burgundio judex, natione Piſanus, 818. a. Ejus præfatio in opus S. Johannis Chryſoſtomi in Matthæum, 827. d. In tranſlationem S. Johannis Chryſoſtomi in Johannem, 828. d. Friderico imperatori nuncupat librum S. Gregorii Nyſſeni de natura hominis latinum in ſermonem converſum, 827. a.
Buticularii Ludovici VI. Giſlebertus, 634. b. 640. a. 652. d. 685. a. d. Ludovicus, 691. a.
Buticularii Ludovici VII. Guido, 817. c. 823. d. 832. a. 875. d. 890. c. 901. a. Guillelmus, 773. c. 774. b. 775. a. 798. d.
Buticularii Philippi-Auguſti regis Guido, 950. c. 981. b. 1077. 1078. c. 1105. d. Johannes, 1001. c.
Buticularius Ludovici VIII. Robertus de Cortenaio, 1177. a. 1186. a. 1189. d. 1192. c. 1193. c. 1195. b. 1197. a. 1200. b.

C.

Cableiam tranſlatum S. Martini corpus, 257. b.
Cadrellenſem comitatum a Bernardo de Armaniaco acquirit Burgundiæ dux, 1535. b. Sed permittit ut eum infra biennium redimat, ibidem.
Cadurcus cancellarius Ludovici VII. regis, 798. c.
Cæleſtia corpora an animata, 310. b.
Cæſarii monachi epiſtola ad Hartmannum priorem Clauſtri, 1152. a. Ad H. abbatem Vallis S. Petri, 1152. d. Ad Alexandrum de Clauſtro & Petrum de Loco S. Mariæ, 1153. b.
Cajeta civitas in fidem recipitur Jannenſium, 1584. c. A rege Aragonum obſidetur menſibus tribus, 1585. b.
Cala monaſterium virginum, 17. c. A longis temporibus religione ac præcipua honeſtate floret, 1108. b. Ejus leges, 1353. a. Incendio conſumtum, 1108. b. Illius abbatiſſa Mathildis de Nantholio, 1353. a.
Calamannus dux Mamiſtienſis, 871. c.
Caleti quidquid habebat Ren. comes Boloniæ filiæ ſuæ Mathildi dimittit in matrimonium, 1244. b.
Calixti II. papæ electioni aſſenſum præbent cardinales epiſcopi, 644. c. Cardinales presbyteri, 645. c. Cardinales diaconi, 645. c. Eique omnes ſubſcribunt, 947. c. & ſeq. Ipſi etiam ſchiſmatici, 649. c. Ipſius nomen in miſſarum celebratione recenſetur, 646. c. Ipſum inter & Henricum IV. imperatorem pacis formula, 673. c. Hortatur principes, ut afflictæ Hiſpaniarum eccleſiæ ſuccurrant, 650. b. Brunonem archiepiſcopum Trevirenſem abſolvit a poteſtate legati, 660. c. Epiſcopatum ad Tres-tabernas reſtituit, 669. d. Permittit conſecrari eccleſiam S Nicolai de Taraſcone, & in ea officium celebrati, 663. c. Ejus epiſtola ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, 651. b. Ad Vvlgrinum archiepiſcopum Bituricenſem, 664. d. Ejus bulla pro monaſterio Savignienſi, 659. a.
Cambellanus Lud VIII. Urſinus, 1189. b.
Cameracum obſidet Robertus Flandriæ comes, 589. c.
Cameracenſis epiſcopatus diviſio, 591. c. 592. b.
Cameracenſes epiſcopi Alardus, 895. d. Dodilo, 662. c. Gerardus, 469. c. Guillelmus, 1386. Halitgarius, 70. c. Gualcherus, 592. c. Lietbertus, 469. b. c. Manaſſes, 592. c. Nicolaus, 806. a. 851. d.
Cameracenſi epiſcopo nullam injuriam intulit Philippus-Auguſtus, 1080. a.
Camerarii Caroli VI. dominus de Lebreto, 1516. c. Dominus comes de *Tancarville*, ibid.
Camerarii Ludovici VI. Albericus, 685. d. 691. a. Vvido, 634. b. 640. a.
Camerarii Ludovici VII. Matthæus, 773. c. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. d. 832. a. 875. d. 890. c. Raginaldus, 901. a.
Camerarius Ludovici VIII. Bartholomæus, 1177. a. 1192. c. 1193. c. 1195. b. 1197. a. 1200. b.
Camerarius Ludovici IX Bartholomæus de Roya, 1206. c. 1211. c. 1254. c.
Camerarii Philippi-Auguſti Bartholomæus, 1077. b. 1078. c. 1105. d 1164. a. Matthæus, 950. c. 981 b. Robertus dux Burgundiæ, 1001. c. Urſio, 1053. d.
Camillus exul patriam liberat, 1610. c. 1611. a.
Campania monaſterium, 983. c. Ipſius fundatio, 987. Abbas Guillelmus, 983. c.
Campaniæ comitis contentiones cum Meldenſi epiſcopo, 1224. c.
Campaniæ & Briæ comes Theobaldus, 1233. c. 1256. c. 1257 a. 1262. d. Th. rex Navarræ, 1340. d. Comitiſſa Blancha, 1028. c. 1038. c. 1055. a. 1091. d. 1094. b. 1098. b. 1113. d. 1120. d. 1122. c.
Campaniæ ſeneſcallus Johannes de Gienvilla, 1314. b.
Campi-boni monaſterium ordinis Ciſtercienſis, 1259. d.
Cancellarii Bertulfus, 757. d. Henricus epiſcopus Ratisbonenſis, 757. c.
Cancellarius imperialis aulæ Conradus Metenſis epiſcopus, 1167. b.
Cancellarius ſummus Adalbero, 345. d.
Cancellarius Arnulfi imperatoris Asbertus, 224. c. 226. c.
Cancellarii Caroli-magni imperatoris Ercambaldus, 60. a. 61. c. Iterius, 37 & 38. c.
Cancellarii Ludovici Pii Fridugiſus, 77. d. 78. c. 80. a 81. b. 82. c. Helizacar, 62. c. 65. b. 68. b. Hugo, 95. d. 96. c. 98. b. Theoto, 90. d.
Cancellarii Caroli-Calvi Goſlinus, 181. c. 184. d. 193. c. 198. a. Ludovicus 106. d. 110. b. 111. b. 113. c. 117. c. 119. b. 120. c. 121. c. 128. c. 135. c. 164. a. 167. d. 168. c. 180. a. Vavolemus, 167. c.
Cancellarii Caroli-Craſſi Amalbertus, 210. c. 211. b. Vvaldo, 213. c. 216.
Cancellarii Caroli Simplicis Askericus, 255. c. 262. b. ſeu Anſericus, 259. d. Fulco, 250. b. Heriveus, 268. 270. c. Rodgerus, 279. b.
Cancellarius Conradi II. imperatoris Arnoldus, 779. c. 800. a.
Cancellarius Friderici I. imperatoris, Vr. *de Bolant*, 910. c.
Cancellarius Henrici II. regis Romanorum Egilbertus, 364. b. 366. c. Vvitminh, 382. b.
Cancellarius Henrici III. imperatoris Gebehardus epiſcopus, 434. b. 517. b. Vvinitherius, 427 b. 429. d.
Cancellarius Henrici IV. imperatoris Adalbertus archiepiſcopus Moguntinus, 645. a. Bruno, 633. b. 644. a. Philippus, 687. c.
Cancellarius Henrici V. regis Romanorum Adalbertus, 614. a.
Cancellarii Lotharii imperatoris Agilmarus, 99. c. 102. c. 103. c. 104. c. Hilduinus, 105. b. 109. b. 115. b. 116. c. 126. c. 127. c. 130. b 132. b. 133. a. 134. b. 137. c. 138. c. 140. a.
Cancellarii Ludovici IV. imperatoris Arnulfus, 261. a. Salomon, 262. c.
Cancellarii Ottonis I. Bruno, 286. b. 290. d. 291. d. 292. b. Luitulfus ſeu Luidulfus & Luidolfus, 290. 315. 319. c. 322. b.
Cancellarii Ottonis II. imperatoris Hildiboldus, 330. c. 332. d. 336. c. Vvilligiſus, 326 b.
Cancellarius Ottonis III. Hildebaldus epiſcopus, 346. c.
Cancellarius Philippi regis Romanorum, 1018. d.
Cancellarius Lotharii regis Grimlandus, 178. c.
Cancellarius Ludovici Balbi Gozlenus, 204. c. 206. a. 210. b.
Cancellarius Ludovici regis Franciæ orientalis Hebarhardus, 188 d. 191. c. 194. c. 195. c.
Cancellarii Ludovici II. regis Germaniæ Arnulfus, 212. c. Gebehardus, 202. c.
Cancellarius Ludovici VI. Stephanus, 625. b 634. b. 640. a. 652. d. 685. d. 691. a.
Cancellarii Ludovici VII. regis Bartholomæus, 803. c Caturcus, 773. c. 774. b. 798 c. Hugo, 817. c. 823. d. 832. a. 865. d. Natalis abbas, 764. c.
Cancellarius Ludovici VIII. Garinus Silvanectenſis epiſcopus, 1189. a. 1193. c. 1197. a. 1200. b. 1202 c.
Cancellarius Philippi-Auguſti Hugo, 950. c.
Cancellarius Odonis regis Adelgarius, 241.
Cancellarius Pipini regis Aquitaniæ Aldricus, 84. a.

Cancel-

Cancellarius Rodulfi regis Francorum Abbo, 280. d.

Canonicis injungitur reſidentia, 1243. a. Sacerdotes ſtalla debent tenere, ibid.

Canonici ſuperiores in ordine ſacro ſuperius habere debent ſtallum in choro 1243. a. 1276. c. Canonicorum conſtitutus numerus in eccleſia Trecenſi, 907. b. Canonici S. Martini Leod. vicarios poſſunt habere perpetuos in eccleſiis quarum ſunt patroni, 1248. a.

Canonicorum exceſſus per capitulum puniantur, 1136. c.

Canonicorum clauſtra inhabitare laici non permittantur, 1136. b.

Canonicorum regularium vita laudatur, 788. c. & ſeq. Eorum veſtis ab elegantia ſæcularium non diſcrepat, 789. a. Nigro panno vel albo ſunt veſtiti, 783. a. c.

Canonici regulares in eccleſia Arauſicana, 707. a. c. Inſtituti in Carentonio monaſterio, 664. d. Iis datur eccleſia ſanctæ Mariæ de Minoriſſa, 545. b.

Canonicus regularis ſancti Johannis Senonenſis tranſit ad Benedictinos, 767. c.

Cantuarienſes archiepiſcopi ſanctus Anſelmus, 375. a. H. 1024. c. Stephanus, 1191. d.

Cantuarienſis archiepiſcopus Jeruſalem proficiſcitur, 938. b.

Capellæ non ſunt per vicarios deſerviendæ, 1243. b.

Capitula generalia monachorum commendantur, 1150. d. 1151. d.

Cappadoces ſunt Moloch, 232. c.

Capuanus archiepiſcopus collector decimarum in regno Siciliæ, 1432. a.

Capuani archiepiſcopi Alphanus, 903. c. Conſtantinus, 657. c.

Caralitani archiepiſcopi Bonitus, 657. c. 658. c. Conſtantinus, 657. c. Hugo, 528. 582. d. Riccus, 658. c. Vvilhelmus, 657. b.

Caralitanus rex & Judex Conſtantinus, 529. a. Marianus, 628. c.

Carcaſſonenſis epiſcopatus, 1238. d.

Carcaſſonæ ſeneſcallus Hugo de Arſis miles 1275. b.

Cardona caſtrum a Vvifredo comite ædificatum, 337. a. Cardonæ caſtri ſecuritas, 336. c. & ſeq.

Careda monaſterium, 742. c. 743. c.

Carentonio e parthenone expulſæ moniales, 664. d.

S. Carilephus ex Aquitania veniens fundat Aniſolenſe monaſterium, 1. a. miraculis claret, 1. b.

S. Carilephi abbates Ebrardus, 562. d. Geneſius, 574. c. Goſbertus 611. c. vide *Aniſola.*

S. Carilephi de Curia-Dodæ fundatio, 542. d.

Caritatis ſtatus triplex, 848. a. Initialis ad ſalutem non ſufficiens, 846. d. Perfecta quæ, 846. c. Eminens, a qua quis numquam excidit, 847. d.

Caritas monaſterium ordinis Cluniacenſis, 767. c.

Carnotenſi eccleſia vacante præbendarum collatio ad quem pertineat, 1283. b.

Carnotenſis epiſcopi domus poſt ipſius mortem non diripienda, 831. & ſeq.

Carnotenſes epiſcopi Albericus, ejus obitus, 1281. c. Fulbertus, 375. c. 1175. c. Galterus, 1212. c. 1239. c. Gaufridus, 652. d. 683. c. Goſlenus 831. b. Henricus, 1282. c. Ivo, 621. d. 831. b. Robertus, 471. c.

Carnotenſes comites, 1239. c. Henricus cognomento Stephanus, 831. b. Odo, 375. 390. d. Comitiſſa Adela, 831. b.

Carolomannus filius Caroli Calvi abbas ſancti Amandi, 180. c. Frater Ludovici Balbi 205. c.

Carolomanni regis diploma pro S. Martino, 213. a. pro Prumienſi monaſterio, 32. c.

Carlomannus pater Arnulfi imperatoris, 237. c.

Carolus Pippini Aquitaniæ regis filius archiepiſcopus Moguntinus, 149. d.

Carolus magnus rex, 40. a. 44. c. 63. 65. c. 144. b. 225. c. 258. c. Ipſi Alcuinus librum de Trinitate dicat, 84. d. Ejus præceptum pro monaſterio Aniſolenſi, 35. c. pro Corbeienſi, 31. b. pro Prumienſi, 45. a. 51. b. pro monaſterio ſancti Martini Turonenſis, 33. c.

Carolus magnus imp. 87. c. 90. a. 111. c. 247. c. Ejus præceptum pro monaſterio Epternacenſi, 47. d. pro Prumienſi, 38. 39. b. 60. c. pro Turonenſi S. Martini, 37. b. 41. a. 48. c. pro Maſſilienſi ſancti Victoris, 46. c.

Carolus-Calvus, 190. d. 127. c. 129. a. Imperator. 208. d. 213. d. 218. a. 255. a. 256. d. 258. c. Imperator orthodoxus, 251. a. Ipſi data imperii dignitas a Johanne papa VIII. 199. b. In die natalis Domini, 200. Orandi gratia ad eccleſiam S. Martini accedit, 164. c. Ejus præceptum pro Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio, 197. a. pro Corbeienſi, 179. b. pro Elnonenſi S. Amandi, 167. d. 180. b. 195. c. pro Prumienſi 110. c. pro Sueſſionenſi S. Criſpini eccleſia, 173. d. pro Turonenſi B. Mariæ baſilica a ſepulchro S. Martini non longe ſita, 116. d. pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 105. c. 106. c. 113. c. 118. a. 119. c. 128. b. 134. c. 160. a. 164. b. 166. c. 210. c. pro Vedaſtina, 181. d. 198. c. pro fideli ſuo Nithado, 109. c. pro Odone comite, 120. c. Ejus uxor, mater, & quo die obiit, 163. d.

Caroli-Calvi cancellarius Gozlenus, 196. d. Notarius Bartholomæus, 132. c.

Carolus Craſſus imperator, 213. c. Ejus diploma pro monaſterio Corbeiæ novæ, 221. c. pro S. Martini eccleſia, 218. a. pro S. Maximini monaſterio, 216. c. pro Prumienſi 216. a. pro Germundo, 220. d.

Caroli Simplicis diploma pro eccleſia Autiſſiodorenſi, 256. c. pro monaſterio ſancti Ebrulfi, 255. c. pro Elnonenſi, 247. a. 261. b. 278. d. pro S. Martini Turonenſi eccleſia 250. c. 256. a. 270. a. 273. a. pro S. Maximino, 267. c. pro Prumienſi monaſterio, 268. c.

Carolus IV. rex Franciæ & Navarræ, 1438. d.

Carolus V. rex Francorum Armaniaco comiti concedit ut in civitatibus & munitionibus comitatus Bigorrenſis inſtituti ab eo præfecti remaneant, 1508.

Carolus VI. conſilium inſtituit privatum duodecim virorum, 1515. c. Dominum de Lebreto conſiliarium creat privati conſilii, 1515. c. & camerarium, 1516. c. Adminiſtratores quinque rei ærariæ in tres redigit, 1533. a. Theſaurarios ad duos, ibid. Armaniaco comiti ſcribit, uti hoſtes e munitionibus exire procuret, 1523. c. 1524. Apud eum diffamatus Carolus Navarræ rex purgari deſiderat, 1530. 1531. Liberum tranſitum permittit Armaniaco comiti per Delphinatum, 1541. 1542. Caroli VI. litteræ de mittendis copiis ad Florentinos adverſus Mediolanenſes, 1546. c. Ad dominum de Severaco de conſcribendis militibus, 1532. c. 1531. Litteræ de ſedanda diſcordia inter duces Aurelianenſem & Bituricenſem exorta, & ducem Burgundiæ, 1559. 1560. Duces Borbonii, Aurelianenſem & Bituricenſem, &c. purgat a crimine læſæ majeſtatis, irritumque declarat quidquid adverſus eos factum fuerat, 1561. 1562. Ipſius camerarius Johannes de *Blaiſi*, 1523. c.

Carolus Navarræ rex 1475. ducatum Burgundiæ abs rege Francorum repoſcit, 1478. a. Dat facultatem Arnaldo Amanevi de Lebreto ineundæ pacis inter ſe & Franciæ regem, 1478. a. Factam ab Johanna & Blancha reginis ratam habet, 1478. d. Apud regem diffamatus purgari expetit, 1530. b. 1531.

Carolus regis Francorum filius, 1407. c.

Carolus filius Pippini regis receptas habet cauſas Aniſolenſis monaſterii, 27. c.

Carolus Martellus Pippini filius, 41. d.

Carolus frater Ludovici Balbi, 205. c.

Carolus dux Aquitaniæ, &c. convocari præcipit adverſus Anglos, omnes ditionis ſuæ nobiles, 1602. c. 1603.

Carolus comes Andegavenſis, S. Ludovici frater, 1299. b. Qui pro eo ſolvit ſocrui ſuæ VI. mill. libr. ſingulis annis, 1343. d.

Carolus Valeſius comes Alenconii, Perticii, &c. regis Franciæ frater, 1452. b.

Carolus vicecomes filius Bernabovis domini Mediolanenſis, dat procurationem ad contrahendum matrimonium cum primogenita Johannis comitis Armaniaci, 1518. c.

Cartæ Andegavenſes barbaræ, 56. c.

Cartuſiæ Apponenſis fundatio, 967. d.

Carus filius Severi ſcriptor vitæ S. Turibii epiſcopi Cenomanenſis, 2. b.

Caſæ-Dei monaſterium, 1390. c.

Caſæ-Dei monachis donationem facit Radulfus comes Viromandenſis, 754. d.

Caſa-Gajani, 1. b.

Caſa nova caſtrum, 1391. c.

Caſertanus comes Robertus, 904. a.

Caſiagum palatium regium, 44. b. c.

Caſſianus vir facundiſſimus, 391. a. Ejus errores, 390. c.

Caſſinenſis eccleſia omnium cœnobiorum mater, 760. a. Ibi moratus Lotharius imperator, 757. a. Ut ſe geſſerit, 757. a. Monaſterii privilegia confirmat, 757. c. Conradi pro ea protectionem petit Petrus diaconus, 760.

Caſſinenſes epiſcopi Guigo de S. Germano, 1457. c. Guillelmus, 1450. a. Julianus, 1488. c. 1491. d.

Caſſinenſes abbates Bruno, 627. d. Vvibaldus 788. c.

Caſſiodorus ex ſenatore monachus, 391. a.

Caſtellæ regni recuperationi mittitur exercitus regis Portugalliæ & Hiſpaniarum, 1603. c. 1604.

Caſtellæ regina J. comitiſſa Pontivi, 1332. b.

Caſtellæ infantis geſta in bello Navarrico, 1503. b. 1504. 1505.

Caſtellæ regis filia Blancha uxor regis Franciæ, 1192. a.

Caſtellio ſuper Aindram, 1303. d.

Caſtellionis comites Galcherus 1004. 1125. d. Odo 1223. c. Actiſſis de Caſtellione dotalitium, 1003. c.

Caſtrenſis epiſcopus Elias de Donzenaco, 1317. b.

Caſtrenſe monaſterium Romanæ eccleſiæ immediate ſubjectum, 1328. c. Et S. Victori Maſſilienſi, 1327. c. Cujus abbas vices gerit ſedis apoſtolicæ, 1329. c. In Caſtrenſes jus illius confirmatur, 1329. c. Qui excommunicantur ob recuſatam Maſſilienſis abbatis viſitationem, 1328. b. Schiſmatici a b apoſtolico damnati legato, 1260.

Caſtrenſis monaſterii abbates Ademarus, 1259. c. Audoinus, 1259. c. Heleſiardus de Severiaco. 1260. c. P. Bermundi monachus S. Victoris, 1260. b.

Caſtriciæ monaſterium, 815. b.

Caſtricienſis abbas Milo, 1043. c.

Caſtrum Achardi, 1273. c.

Caſtri-boni vicecomes Rogerius, 1313. c. Rogerius-Bernardi, 1197. c.

Caſtrum in Carolivana ad cuſtodiendum pagum Pariſienſem ab hoſtibus ædificat Ludovicus VI. rex 678. c.

Caſtrum-Celſum Petro comiti Britanniæ datur ad homagium ligium, 1191. c.

Caſtriduni vicecomes, 1206.

Caſtri-Eraudi vicecomitatus, 1186. d.

Caſtri-Geloſi fratres Minores, 1391. a. Eccleſia ſancti Raphaelis, ibid. ſanctæ Mariæ, ibid.

Caſtrum-Geloſum venditur Gaſtoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rogerio de Armaniaco fratribus, 1388. b. Venditio confirmata teſtamento Iſabellis de Lebreto, 1391. d.

Caſtrum-novum magno cum labore expugnat Henricus I. adjutus ab Alberto ſancti Theoderici abbate, 422. c.

Caſtri-Radulfi dominus Guillelmus de Calviniaco, 1227. a. Conventiones ejus cum Burgenſibus, 1227. d. Caſtri-Radulfi

libertates, 1227. d. e. 1228. a. 1229. Caſtri. Radulfi n.enſuræ, 1228. d.
Caſtriveteris dominus Gaſto vicecomes Bearnenſis 1256. e.
Caſuum mutatio apud optimos auctores non infrequens, 297. c.
Catalaunenſis eccleſiæ regalia, 1281. e. 1282. Epiſcopis dimittit Ludovicus rex VII. 803. b.
Catalaunenſes epiſcopi Bartholomæus, 803. a. Guillelmus Perticenſis comes, 1194. d.
Cathanenſes epiſcopi Robertus, 903. e. Electus Henricus, 1259. a.
S. Catharinæ in Yſenach moniales commendantur, 1218. c. transferuntur in Corbeiæ novæ territorium, 1218.
Catharina uxor Vvalrami de *Keſſel* domini de *Bruckgen*, 1415. b.
De villa Cathedra conventio inter abbatem S. Victoris & comitem Maſſilienſem, 349. b.
Cato comes, 22. e.
Caturcus cancellarius Ludovici, 773. c. 774. b.
Cavallicenſes epiſcopi Clemens, 330 e. Vvalcaudus, 350. e.
Cazatarii comes Hugo, 904. a.
Cecilia uxor Bernardi comitis Armaniaci, 1407. e. Qui ipſi legat caſtella de Lavatdenciis, Podium, &c 1409 c.
Cecilia filia Henrici comitis Ruthenenſis, 1402. e.
Celeſtini papæ III epiſtola ad Remenſem archiepiſcopum de divortio Philippi regis, 1004. c.
In Cellis minus viget regulæ obſervatio, 922. e. Nullum majus detrimentum religio patitur quam a Cellis, 922. d.
Cella Aſmingiæ, 811. e. 812. b. Ebernei-curtis, 514. c. S. Germani in Laia, 774. c. S. Johannis de Fontibus. 770 d. S. Mariæ Magdalenæ Leodienſis, 950. d. A canonicis regularibus tranſit ad monachos, 814. b. & ſeq. S. Magdalenæ de Meduntа, 813. c. S. Severi de Meſſia, 808. c. Pyrenſis S. Sulpitii, 472. a. 514. c.
Cellula pro monaſterio, 102 c.
Cenomanenſis electus confirmari debet a metropolitano & regalia ab ipſo accipere. 1172. d. Tenetur regi facere hominium fidelitatis non comiti Cenomanenſi, 1172. d. e. Quædam illius privilegia, 1172. c. & ſeq.
Cenomanenſes epiſcopi Aldricus, 169. c. e. 171. a. & ſeq. Aveſgaudus, 373 c. 374. d. 399. d. S. Domnolus, 197. c. 683. b. Ernaldus, 439. b. c. e. 480. b 483. b. 484 c. Franco, 169. 170. c. Gervaſius, 420. a. 437. b. e. 486. c. Guido, 739. e. Hildebertus, 562. e. 566. a. 567. a. 571. c. 580. b. 600. b. 606. d. 611. b. 683. Hoellus, 439. e. 440. c. 519. c. 561 d. 562. d. 566. e. S. Julianus, 1058 d. S. Liborius 1057. b. Mauritius, 1172. c. Meroldus, 96. a. S. Pavatius, 1058. d. Robertus. 169. c. 171. a 197. b. Contendit cum monachis Aniſolenſibus, 169. c. S. Thuribius, 1050. d. Vvido, 695. c. 696. a. Vvlgrinus, 437. b.
Cenomanenſis capituli epiſtola ad capitulum Patherbornenſe de SS. Liborio & Juliano ſolemni officio celebrandis, 1055. c.
Cenomanenſem comitatum recuperat Robertus filius Vvillelmi regis Anglorum, 484. b.
Cenomanenſes comites Elias, 440. c. 544. c 607. a. Gaufridus, 696. c. Hugo Athonis, 439. e. Robertus, 439. e. 494. b.
Cenomanenſis vicecomes Hubertus, 831. d. Vicecomitiſſa Ermengardis, 531. d.
Cenomanenſis comitis filius Johannes, 1037. c. R. ibid.
Cenomaniæ ſeneſcallia, 1206. d.
Centius presbyter S. Symeonis, 649. a.
Centius notarius Celeſtini papæ III. 1006. d.
Cerdonenſis vicecomes Raymundus, 477. e.
Centullus comes Altaraci comitatum Altaraci filio ſuo Bernardo dimittit, 1395. b.
Centullus comes Bigoritanus, 539 c. Monaſterium S. Savini ſubjicit monaſterio S. Victoris Maſſilienſis, 504. c. Et ſancti Severi de Ruſtano, 505. c.
Cephalenſis epiſcopus Gurdo, 903. e.
Ceritani comites Guillelmus 537. e. Nuno Sancii, 1202. d.
Ceſtriæ & Lincolniæ comes Ranulfus, 1252. a. c.
Chammingo comes, 21. b.
Charibertus filius Bertradæ aviæ Bertæ uxoris Pippini regis, 23. b. 625. a.
Childebertus rex, 900. a.
Childeberti regis Francorum I. diploma de fundatione Aniſolenſis monaſterii, 1. a. Aliud pro eodem monaſterio Aniſolenſi, 3. a.
Childebertus rex II. 9. b. d. 11. e. 12. d. 14. a. 15. a. 16 c. 17. b. 31. d.
Childericus rex Francorum, 98. e. 247. c.
Chilpericus rex, 22. c.
Chilperici filii Clotharii regis præceptum pro Aniſolenſi monaſterio, 6. a.
Chiſniacenſes comites Arnulfus. 472. a. 487. d. Ludovicus, 472.
Chinonenſis præpoſitura & ſeneſcallia, 1166. d.
Chlodoveus rex, 31. d.
Chlotarius I. rex 8. c. 31. b.
Chorepiſcopi, 463. b.
Chriſma ſingulis annis renovandum, 675. c.
Chriſtiani quantam experti crudelitatem a Paganis, 625. & ſeq. A Turcis devicti, 871. & ſeq. Eos inter & Judæos conventiones, 1182. a. b.
Chriſtianorum victoria de Barbaris, 1130. a. & ſeq.
Chriſtianus Moguntinus electus, 865. a. e.
Chriſtianus *de Buche* intruſus Moguntinus, 940. e. Guiberti Gemblacenſis abbatis ad eum epiſtolæ, 941. e.
Chriſtianus epiſcopus, 172. b.
Chriſtianus Northuſenſis præpoſitus, 1316. d.
Chriſtianus Colonienſis advocatus, 430. c.
Chriſtianus advocatus archiepiſcopi Colonienſis, 446. e.
Chrodingus notarius Pippini regis, 27. b.
SS. Chryſanti & Dariæ tranſlatio, 246. c.
Chugobertus epiſcopus, 16. c.
Chunechildis regina, 247. c.
Chunegunda imperatrix, 380. c.
Cicenſis epiſcopus Udo, 862. d.
Cicero dictus pater patriæ, 307. c.
Cinna poëta librum ſuum Smyrnam decem annis elimavit, 297. a.
Ciſtercienſis ordinis aſperitas, 1220. a.
Ciſtercienſibus ad capitulum generale euntibus miniſtrati piſces 980. c. Sermones in capitulo latine pronuntiabant. 1025. b. Eorum precibus ſeſe commendat Clemens papa VI. 1455. c. Contra eos commotus Innocentius III papa, 1031. b.
Ciſtercii abbates Arnaldus, 1077. e. Vvido, 987. e.
Cinthius Cardinalis S. Adriani, 859. e.
Cintad caſtellum conſtruitur, 1072. b.
Clameciaci vicecomes Hugo de Arte, 1162. c.
Claræ vallis abbas S. Bernardus, 807. V. S. Bernardus.
Clarembaldus abbas Alti-montis, 897. b.
Clarembaldus de Capis, 1033. d.
Clarimontis monaſterium, 983. e.
Clarimontis abbas Fulco, 983. c.
Clarimontis comitatus, 1181. b. S. Ludovico aſſeritur, 1346. b.
Clarimontis comes Philippus, 1181. b.
Claromontanus epiſcopus Rotbertus, 1044. c.
Clauſam ab Hugone comite Marchiæ partam bello fratri ſuo attribuit S. Ludovicus, 1271. e. 1272. a.
Clauſtra corrumpit introductio ſæcularitatis, 920. d.
S. Clementis abbas Vv. 1062 e.
Clemens papa III. confirmat eccleſiæ Thenenſi collata ab Alberto archidiacono, 992. d. Ejus falſa bulla pro monaſterio Haſterienſi, 1066. a.
Clemens papa IV. cellæ S. Victoris Maſſil. in valle de Tritis eccleſiam de Roſſeto unit, quo facilius poſſint monachi hæreſim extirpare, 1353. d Ejus litteræ in gratiam Alaidis ducillæ Brabantiæ, adverſus Leodienſem antiſtitem, 1354. e.
Clemens papa V. Johannæ reginæ Siciliæ decimas in regno Siciliæ colligi permittit ad ſexennium, 1430. c.
Clemens papa VI. ſeſe commendat Ciſtercienſi capitulo, 1455. c. Johanni primogenito Philippi regis Francorum permittit, ut ſacra poſſit tangere præter corpus Dominicum, & pretioſum ſanguinis Chriſti poculum recipere, 1456. e. Amanevum de Lebreto hortatur ad pacem ineundam cum ſeneſcallo Vaſconiæ, 1466 d.
Clementia uxor Gaufridi de *Lezegnan* filia Hugonis vicecomitis caſtri-Eraudi, 1186. d.
Clerici in aliena eccleſia non admittendi ſine litteris commendatitiis, 159. c.
Clericis arma permiſſa ad defenſionem eccleſiæ, 592. c. In his laudata modeſtia, 976. e. Eorum jura, 1084. a. & ſeq.
Clodoveus rex, 2. a.
Clodoveus II. rex Francorum, 8. c.
Clodoveus III. rex 8. e. 9. d. Ejus præceptum Ibboleno abbati Aniſolenſi conceſſum, 8 a.
Cluniacenſis abbas Odilo, 403. a.
Cluniacenſis prior precum ſuffragia ordinis ſui concedit Blanchæ Companiæ comitiſſæ, 1055. a.
Cluniacenſis monaſterii ſocietas cum Paterbornenſe, 1382. c. 1383. a. Quod primi incoluerunt Cluniacenſes, 1381. d.
Codiciaci caſtelli ditio, 1552. Venditur, 1951a & ſeq. Comes Inguerannus, 1214. d. 1256. c. 1257. b.
Codicillus Henrici comitis Ruthenenſis, 1168. c.
Cæcorum pauper congregatio Pariſienſis, 1378. c.
Cœnam non habent monachi ſancti Huberti, 517. d.
Cogitatio ſancta quam utilis, 785. a. b. Mala periculoſa, 76. c.
Coigniacum bello amiſſum recipit in feodum Hugo comes Marchiæ, 1272. c.
Coliberti, 489. c.
Colonienſes archiepiſcopi ſanctitate & generis claritate conſpicui, 446. a. Adolfus, 1017. c. Anno, 445. c. 490. d. 530. e. 681 c. 682. b. c Arnoldus, 779. e. 829. e. Fridericus, 586. c. 598. e. 612. b. 625. c. 640. b. 641. b. e. 642. a. 643. b. 651. b. 661. d. 664. a. 674. b 681. d. 705 b. Guntarius 176. d. Henricus, 1151. c. S. Heribertus, 357. a. 360. a. Hermannus, 424. a. 429. b. 430. b. 530. c. Philippus 914. d. 916. b. 918 a. 919. a. 940. b. Piligrinus 393 a. 395. a. 397. c. Raynaldus 853. c. e. 857. c. 863. a Vvicfridus 289. d. Vvillibertus, 143. c. 161. e. e.
S. Columbæ cella Vvichardo ſacerdoti conceſſa, 128. b.
Columbenſe monaſt, 764. b. 1175. b. A quibus inſtauratum 1175. e. Illius infirmariæ certos aſſignat reditus S. Ludovicus, 1259. b. Columbenſi monaſterio abbatiolam S. Germani in Laia donat Imbertus epiſcopus Pariſienſis, 417. e. Eccleſiam de Villa-Mille reſtaurandam committit Henricus I. rex Francorum, 448. c. Et Philippus Auguſtus quatuordecim libratas redditus aſſignat., 1175. b.
Columbenſis monaſterii abbates, 1259. a. b. Gaufridus, 471. c. Gozfridus, 417. c. Rogerius, 652. a. 685. b.
Compes cardinalis ſanctæ Mariæ in Aquiro, 648. a.
Comita frater Conſtantini regis Caralitani, 529. a. Avunculus Mariani judicis ſeu regis Caralitani, 628. d. 630. b.
Compendienſis abbas Anſoaldus, 874. c.
Commune pro conſervanda pace, 1280. e. 1281. c.
Communia Machlinienſis, 1421. c. 1422.
Communia Sueſſionenſis, 749. & ſeq.
Concilium celebrari a Calixto II. petunt cardinales, 645. b.

Digitized by Google

Concilium apud Bonoilum villam, 169. e. Capuanum, 655. b. Moguntinum ſub Arnulfo imperatore, 661. c. Piſtenſe, 169. e. Remenſe ſub Calixto papa II. 651 c. 676. e. Sub Eugenio III. 805. a. e. Toloſanum, 458. d. Vermerienſe, 169. a. b. & ſeq.
Concordia inter canonicos S. Juliani Cenomanenſis & monachos ſancti Vincentii, 579. b. & ſeq.
Confeſſio peccatorum, 72. d. Venialium utilis, 73. e.
Confluentii comes Nuno Sancii, 1202. d.
Cono epiſcopus Argentinenſis quanta paſſus ſit ab Henrico imperatore, 676. d.
Cononis epiſcopi Præneſtini epiſtola ad Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, 664. a.
Cono epiſcopus Vvormatienſis, 586. c. e.
Cono comes, 469 499. 542. b. 765. c.
Conradus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 748. c.
Conradus electus Moguntinus, 862. d.
Conradi archiepiſcopi Moguntini epiſtola de Chriſti ſanguine in quodam vaſe per miraculum invento, 1176.
Conradus archiepiſcopus Salsburgenſis, 612. b. 705. b.
Conradus Metenſis ac Spirenſis epiſcopus imperialis aulæ cancellarius, 1167. b.
Conradus epiſcopus Sabinenſis, 776. e.
Conradus epiſcopus Trajectenſis, 595. b. Ei nuncupatur expoſitio in Theodulum, 512. a.
Conraudus Vviteburenſis, 1018. c.
Conradus abbas Corbeiæ-novæ, 865. b. e.
Conradus abbas Fuldenſis, 748. c.
Conradus abbas Hermvverdeshuſenſis, 815. a.
Conradus abbas Patherbornenſis, 797. e. 815. a.
Conradus præpoſitus Trajectenſis, frater Conradi imperatoris, 779. b.
Conradus præpoſitus Corbeiæ novæ, 1266. b.
Conradus Trevirenſis prædicator verbi Dei, 1180. d.
Conradus de *Marburch* prædicator, 1254. c. Huic mortem ſuam prædixit S. Elizabeth de Thuringia, 1255. d.
Conradus Romanorum imperator, 394. e. 399. c. 403. c. 405. b. 516. d. 587. a. Rex Alemannorum vel Provincialium, 323. d. 330. c. 333. d. 334. e. 862. a. Concedit Carlutto fideli ſuo curtem de Treſia, 292. e.
Conradi II. imperatoris diploma Odoni abbati S. Remigii conceſſum, 778. b. Pro monaſterio Vvalciodorenſi, 799. c. Ipſi gratulatur Petrus diaconus de ſua electione, 759. a. & ſeq.
C. Friderici II. filius electus in regem Romanorum, 1300. d.
Cuonradus dux, 262. 285. e. d. 289. d. 292. a 293. b.
Conradus comes, 269. a. 550. c.
Conrado comiti datur curtis Brecho ad conſtruendam capellam, 262. d.
Conradus marchio de *Vvitin*, 748. d.
Conradus Palatinus germanus imperatoris, 862. e.
Conradus cancellarius Philippi regis Romanorum, 1018. d.
Conradus de *Balahuſen*, 863. a.
Conſecratio eccleſiæ S. Trinitatis de Tritis, 442. b.
Conſtabularius Ludovici VI. regis Francorum Hugo, 634. 640. a. 685. a. d. 691. a.
Conſtabularii Ludovici VII. Matthæus, 773. e. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. d. 832. a. Radulfus. 890. c. 900. e.
Conſtabularius Ludovici VIII. Matthæus de Monte-morenciaco, 1164. a. 1177. a.
Conſtabularii Philippi Auguſti Drogo de Melloto, 1054. a. 1077. b. 1078. c. Imbertus, 1001 c. Radulfus, 950. c. 981. b.
Conſtantiæ filiæ Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis emancipatio, 1366. b. Pactum matrimonii inter eam & Henricum filium regis Alemanniæ, 1356. a. Ejuſdem ſecuritas facta a regina Angliæ, 1363. c.
Conſtantienſis epiſcopus ab exercitu regis recedit, 1188. e.
Conſtantienſes epiſcopi Diethelmus, 1018. c. Gebehardus, 607 c. 608. a. 612. b. Hugo, 1086. c. Odalricus, 632. c. Robertus, 390. d. Salomon, 149. d.
Conſtantinopolis imperatrix Maria, 1485. e. 1489. b.
Conſtantinopolitanus imperator quanta mala Cruce ſignatis intulerit, 909. b. & ſeq.
Conſtantinus archiepiſcopus Caralitanus, 658. e.
Conſtantinus epiſcopus, 16. c.
Conſtantinus rex & judex Caralitanus, 529. a. Fundat monaſterium S. Saturnini in Sardinia, 524.
Conſtantinus rex & judex Sardiniæ, 528. e. dictus Saluſius de Lacon, 524. c. Ejus diploma, 526. a.
Conſtantinus filius Mariani regis Caralitani, 628.
Conſtantinus filius Arzonis regis Sardiniæ, 823. d.
Conſtitutio Lebuini abbatis S. Vedaſti, 381. c.
Contentione magis augetur diſſentio, quam ſopitur, 924. d.
Convenarum comes Bernardus, 1227. b. 1409. d.
Convenarum comitiſſæ exercitus Montemviridem infra comitatum Feſenſiaci capit, & Brollium, 1448. 1449.
Converſi fratres non coronati, 217. b.
Corbeienſe monaſt. 852. b. Abbates Adalardus ſenex, 81. d. Fulco, 179. d. 1037. c. Herbertus, 379. d. Maingaudus, 344. d. Odo 179. b.
Corbeiæ novæ monaſterium in honore ſancti Stephani fundatum, 104. c. exemptum, 994. c. Etiam à militari expeditione, 222. Ei ſubjicitur abbatia Vvervenſis, 865. a. Ipſi decimas indominicatas in ſua diœceſi confirmat Fridericus archiepiſcopus Colonienſis, 661. d. Confirmatæ decimæ Huxorienſes, 602. c. Privilegia in concilio Moguntino, 661. e. Ei traditur præbenda in eccleſia Halberſtadienſi, 1316. b. Facultatem quærendi aurum & argentum in fodinis concedit Henricus VI. imperator, 1002. & ſeq. Donationem facit Eſicho comes, 104. d. Ipſi infenſi comites de *Spanheim*, 1180. b.
Corbeiæ novæ abbates miſſaticum regium peragere ſoliti, 223. a.
Corbeiæ novæ abbates Adalgarius, 149. c. Bobo, 222. d. Conradus, 865. b. c. Erkembertus, 602. c. 625. c. 661. c. Folèmarus, 283. a. 284. a. Hado, 31. b. Hermannus, 1218. a. 1219. d. 1315. b. Moniales de Yſſenaco in Ottbergen collocat, 1264. b. Hugoldus, 1180 a. b. c. Marquardus, 603. Theodericus, 1471. c. Vvibaldus, 747. e. Vvidikindus, 994. b. d. 1002. c. 1050. e.
Corbeiæ novæ præpoſitus major Conradus, 1266. b.
Corbeiæ novæ prior Albertus, 1266. b.
Corbeiæ novæ monachi in Vileshemenſi parthenone inſtituti, 769. a.
Corbeienſis advocatus Elfredus de Enera reprimitur, 379. c.
Cormeriacenſis monaſterii advocatiam dedit Philippus Auguſtus Drogoni de Melloto, 1178. a. In Cormeriacenſis monaſterii terra regaliam habet rex, 1177. e.
S. Cornelii caput in monaſterio Indenſi, 393. c.
Cornelii-montis abbas Lucas, 914. c.
Cornubiæ comes Richardus, 1252. e.
Coronæ ſanctiſſimæ ſpinas aliquas diverſis in locis collocat S. Ludovicus, 1348. d. e.
Coronati fratres monachi clerici, 217. b. c.
Corpus Dominicum per alios tractari non convenit quam per ſacerdotes, 1457. a. Corporis Dominici perceptio cum pretioſo ſanguine, 1456. e.
Correptio a minore non dedignanda, 452. e.
Cortina in quadrageſima pendens ante Crucifixum & ante altare, 954. d
Coxanenſe S. Michaëlis monaſterium datur S. Victori Maſſilienſi, 537. c.
Craſſenſe monaſterium, 475. b. c. Ipſius reformatio, 504. c.
Craſſus ſemel in vita riſit, 122. c.
Cremonenſis epiſcopus Leotmannus, 221. d.
Cremonenſis poteſtas Re. de Noxa, 1160. e.
Creſcentius epiſcopus Sabinenſis, 671. a. Electioni Calixti II. aſſenſum præbet, 644. d. 647. e.
Creſcentius generalis miniſter fratrum Minorum, 1298. b.
Crevennus villa data eccleſiæ Autiſſiodorenſi, 255. b.
Creyſel caſtrum, 1311. c.
S. Criſpini in Cauca abbas P. 1044. b.
Criſpinienſis abbas Balduinus, 897. b.
Crotanum caſtrum, 1273. c.
S. Crucis lignum pretioſum in capella regia Pariſienſi, 1452. b. Inde portiunculam habuere a domina Blancha monachi Leodienſes S. Laurentii, ibid.
Cruces in arboribus infixæ, 3. a. c.
Cruce ſignati, 1295. a.
S. Cucufatis abbas Odo, 340. a.
Cucullum inter & cucullam diſcrimen, 301. b.
Cumana eccleſia unita Muſitanæ, 324. c.
Cuno abbas Sigebergenſis, 583. a.
Cuno comes Montis-acuti, 518. d.
Curcenſis epiſcopus Thiadultus, 662. e.
Curiæ-Dei monaſterii ordinis Ciſtercienſis fundationis confirmatio, 979. d. & ſeq.
Curiæ-Dei abbates Amauricus, 979. e. Hugo, 980. b.
Curiæ-Dodæ cella data S. Vincentio Cenomanenſi, 542. d.
Cuſſiacenſis monaſterii fundatio, 694. e. Ei donationem facit Ludovicus VII. 755. a.
Cuſentinus archiepiſcopus Ruſt. 903. d.
S. Cypriani Pictavienſis monaſterium, 703. e.
Cyprianus de Spinolis nobilis civis Januæ, 1568. b.
S. Cyricus patronus eccleſiæ Nivernenſis, 967. e.

D.

DAcorum rex urget bellum adverſus paganos, 616. c.
Dado epiſcopus, 269. a.
Dado Virdunenſis epiſcopus, 230. b. Acceſſit Remigium Autiſſiodorem præceptorem, 230. d. Ingemiſcit de eccleſiæ calamitatibus, 231. a.
Dagobertus rex Francorum, I. 8. c. 327. b. Erga S. Maximinum Trevirenſem beneficus, 321. d.
Dagobertus III. rex, 18. c. 19. d. 20. e. 21. b. 31. d.
Daibertus archiepiſcopus Bituricenſis, 345. c.
Daiambertus archiepiſcopus Piſanus, 557. d.
Dalmatia mater Petri vicecomitis Vvapincenſis, 411. b.
Dalmatius archiepiſcopus Narbonenſis, 538. d.
Dalmaticæ uſus abbati Vedaſtino conceſſus, 902. a.
Dalphina mater Iſabellis comitiſſæ Ruthenenſis, 1310. b. c. 1311. a.
Dalphineta filia Iſabellis comitiſſæ Ruthenenſis, 1310. b. c 1311. a.
Damiatæ epiſcopus E. 1314. d. Caſtra ſancti Ludovici juxta Damiatam, 1303. b.
Damnatur nemo pro futuris malis quæ non fecit, quamvis ea facturus eſſet, ſi diu viveret, 845. b. & ſeq.
Dampetræ comes Guillelmus ſororem comitiſſæ Flandrenſis duxit in uxorem, 1256. e.
Daniel abbas Ebronienſis, 696. a.
Danorum rex Kanutus, 1005. a.
Dapifer Friderici imperatoris Radulfus, 863. a.
Dapiferi Ludovici VI. Anſelmus, 634. b. 640. e. Stephanus, 685. a. d. Vvillelmus, 652. d.
Dapiferi Ludovici VII. Radulfus, 773. b. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. d.

Theobaldus, 875. d. Comes Bleſenſis, 852. a. 890. c. 900. c.
Dapifer Philippi Auguſti Theobaldus, 950. 981. b.
David a Burgundia Trajectenſis electus, 1597. c. Ipſum increpat Nicolaus de Cuſa quod ordinationes ſuas de monialibus includendis, &c. parvi penderet, 1597. c.
Daumerus abbas Aniſolenſis præceptum obtinet a Childeberto rege, 5. a.
Decanus eccleſiæ Trecenſis debet eſſe presbyter, 907. c. In Turonenſi S. Martini eccleſia omnia ordinat de conſenſu abbatis, 218. c.
Dedicari non debet eccleſia ſine reliquiis, 235. c. Cur non dedicatæ eccleſiæ in honorem ſanctorum veteris teſtamenti, 235. c. & ſeq.
Defunctorum omnium commemorationem in ſuo monaſterio inſtituit Gildolfus abbas Brunvvilarienſis, 858. d.
Deodatus de Benevento miles, 1500. c.
Deodatus de Canillaco, 1337. b. 1338. a.
Deodatus de Caſtlus, 1169. d.
Deodericus epiſcopus Metenſis, 747. c.
Deodericus epiſcopus Virdunenſis, 433. c.
Deotvvinus epiſcopus Leodienſis, 469. c. Hannonienſem comitatum acquirit, 488. c. Eccleſiam B. Mariæ dedicat, dotat & pro ſepultura eligit, 468. c. Ejus epiſtola ad Imadum epiſcopum Patherbornenſem, 487. c.
Deſiderius cardinalis, 670. a.
Deſiderius cardinalis S. Praxedis, 645. c.
Deſiderius epiſcopus Morinenſis, 881.
Deth epiſcopus Virdunenſis, 662. c.
Deus-dedit cardinalis S. Laurentii in Damaſo, 671. b.
Diacus coquinarius Alphonſi regis Hiſpaniæ, 549. b.
De Dialectica, 305. d.
Didimotici obſidio, 1075. a. Solvitur, 1075. b.
Dienſis epiſcopus Hugo, 458 d.
Dignitates eccleſiæ pueris non ſunt dandæ, 716. b. c. Dignitatem prælato ne abjiciat ſuadet S. Bernardus, 742. a.
Dilectio ſola in morte non moritur, 1313. a.
Dionyſia Caſtri-Radulfi domina hominium præſtat Bartholomæo archiepiſcopo Turonenſi, 1035. c.
S. Dionyſii in Francia abbas, 1207. d. 1211. c. Adeſt judicio quo aſſeritur S. Ludovico comitatus Clarimontis, 1346. c.
S. Dionyſii abbas Odo, 817. c. 1282. d.
Dirodoinus comes palatii Carolomanni, 32. d. 33. a.
Diſſentio contentione magis augetur quam ſopitur, 924. b.
Dithelmus epiſcopus Conſtantienſis, 1018. c.
Diviſo cardinalis S. Equitii, 645. c.
Doda illuſtris femina, 138. b.
Dodilo epiſcopus Cameracenſis, 662. c.
Dodo epiſcopus Andegavenſis, 170. a. 172. a.
Dodo epiſcopus Tarbienſis, 505. c. 540. b.
Dodo abbas Vallis-Serenæ, 881. c.
Dodo archipresbyter ſanctæ Mariæ in Aquiro, 648. b.
Doe monaſterium ordinis Præmonſtratenſis, 1459. b.
Dolenſis eccleſia excommunicata, 812. d.
Dolenſe monaſterium, 1146. c. c. Eſt de eleemoſyna Guillelmi de Calviniaco, 1146. c.
Dolenſes abbates Johannes, 1146. c. Radulfus, 1036. a.
Dolienſis epiſcopatus unitus Caralitano, 629. c.
Dolienſes epiſcopi Benedictus, 629. a. c. Rodulfus 658. c. Virgilius, 630. a.
Dominicus de Mari nobilis civis Januæ, 1568. b.
In-Domni Martini Caſtro confugere poteſt Meldenſis epiſcopus bello impetitus a comite Campaniæ, 1224. c.
S. Domnolus epiſcopus Cenomanenſis, b. d. 197. c. Ejus elevatio, 683. b.
Domui-Dei Pariſienſis certi aſſignantur reditus ad emenda ſtragula, 1260. d.
Dorbinus avunculus Mariani regis Caralitani, 628. d. 630. b.
Dordan tenet Blancha regina ratione dotalitii, 1271. b.
Dotalitium Eliſabeth comitiſſæ Flandriæ, 851. c.
Dotalitium Johannæ reginæ Siciliæ, 902. d.
Dotmarus abbas ſancti Andreæ Viennenſis, 404. a.
Dragibodo miniſter Henrici III. regis Romanorum 433. a.
Drocenſis comes Robertus, 1034. c. 1123. a. 1200. c. 1245. c.
Droda epiſcopus, 16. c.
Drogo abbas S. Jacobi Leodienſis, 856 b.
Drogo abbas S. Vincentii Metenſis, 1062. c.
Drogo dux, 22. c. c.
Drogo nepos Pippini, 21. a.
Drogo conſtabularius Philippi Auguſti, 1077. b. 1078. c. 1105. d. 1286 c.
Drogo de Bello-monte miles, 1271 b.
Drogo de Melloto, 886. d. 1003. c. 1098. 1164. b. 1177. d. 1249. c. 1342. b. Locharum dominus, 1203. b. Quas ei concedit Philippus Auguſtus, 1054. a. Ei advocatiam Cormeriaci dedit Philippus Auguſtus 1178. a Ipſi *Guerclin* caſtrum traditur cuſtodiendum abſente Jelmo. 1263. c. Ejus conventiones cum S. Ludovico ſuper caſtris Lochiarum & Caſtellionis ſuper Aindram, 1303. d. Confirmat fundationem monaſterii Veteris-pediculi, 1039. c.
Droco de Melloto patruus Droconis de Melloto, 1303. d.
Droconis domini Petræ-Fontis donatio facta monaſterio Vallis-Serenæ, 833. a.
Duaci caſtellum S. Ludovico traditur per annum tenendum, 1261. a.
Dudmala fluvius, 17. c.
Dudo epiſcopus Patherbornenſis, 289. d.
Dulcia comitiſſa Barchinonenſis, 619. a. c.
Dunarum abbas vadem ſe conſtituit pro comite Bolonienſi captivo, 1122. b.
Durandus epiſcopus Vincienſis, 414 c.
Durandus abbas beatæ Mariæ de Ebronio, 374. c.
Durandus abbas S. Victoris, 455 c. 458. b. 460. a. 461. a. 464. b. Ejus epiſtola ad R. comitem, 457. a.
Durandus notarius Ludovici Pii, 62. c. 66. d. 68. b. 69. b. 70. d. 77. d. 80. a. 81. b. 86. c.

E.

Ebbo Remenſis archiepiſcopus, 70. c. Invaſor abbatiæ S. Vedaſti, 183.
Ebbo epiſcopus Hildesheimenſis, 149. c.
Ebbo epiſcopus Novarienſis, 632. b.
Eberhardus archiepiſcopus Trevirenſis, 435. b.
Eberhardus comes, 262. d. 463. c.
Eberardus Eiclladenſis, 613. c.
Ebernei-curtis cella S. Huberti Andaginenſis, 501. a.
Ebolus fidelis Odonis regis, 241. b.
Eboracenſis archiepiſcopus G. 1024. c.
Ebrardus abbas S. Carileſi, 562. d.
Ebrardus abbas S. Tiberii, 560. d.
Ebrardus de Britolio, 774. c.
Ebrardus Puteacenſis dominus, 773. c.
Ebroicenſem vicecomitatum Philippo regi cedit Rogerius de Mellento, 1048. c.
Ebroicenſis villæ firmitas, 1062. a.
Ebroicenſes epiſcopi Garinus, 1062. a. Johannes, 1062. a. Richardus de S. Leodegario 1211. d. 1214. b. Rotrodus, 795. d.
Ebronienſes abbates Daniel, 696. a. Durandus. 374. c. Radulfus, 580. c.
In S. Ebrulfi monaſterio monachis ſubſtituti canonici 255. c. Iis aſſeritur jus patronatus eccleſiæ de Sappo, 1336. c.
Echeardi abbatis Pruliacenſis epiſtola ad abbatem Herſvithehuſenum, 793. c.
Eccehardus S. Galli decanus abbatialem dignitatem recuſat, 302 c. Immerito a Gunzone increpatur, 30· b. & ſeq. Comparatur Achar, ibid.
Eccelmus abbas, 1471.
Eccleſiæ ſine reliquiis non dedicandæ, 235. c. Cur non conſecratæ in honorem Sanctorum veteris teſtamenti, 235. d. A laicis conceſſas S. Vincentii monaſterio confirmat Hildebertus epiſcopus Cenomanenſis, 666. d.
Eccleſiæ inſtrumenta & privilegia in theſaurraria reponenda, 1243 c.
Edita regina uxor Ottonis I. imperatoris, 318 c.
Eduardum Angliæ inter & Johannem Franciæ reges pax inita, 1476. c Eduardi regis Angliæ concordia inita cum Bernardo de Lebreto agente nomine domini Raynaldi de Ponte, 1452. c. Bernardum de Lebreto laudat de rebus in Aquitania geſtis, 1453 d. Pecunias ei promittit & ſubſidia, 1454 Merita domini de Lebreto commendat, proximumque ei ſubſidium promittit, 1473. a. Arnaldum Amaneri de Lebreto reſtitui petit in omnibus terris quas olim in regno Navarræ pater ejus poſſederat, 1475. d. Acceptas tempore belli injurias remittit Augerio & Arnaldo Raymundi filiis vicecomitis de *Seule*, 1455. b.
Edoardus Alienoræ reginæ Angliæ primogenitus, 1363. c.
Edoardus Henrici regis Angliæ primogenitus, 1356. c. Dominus & ordinarius judex Vaſconiæ, 1363. a. 1367. b. Ejus litteræ de pactis matrimonii inter Henricum primogenitum regis Alemanniæ & Conſtantiam filiam vicecomitis Bearnenſis 1374.
Eduardi primogeniti regis Angliæ litteræ pro Roſina de Lebreto, 1477. a.
Egidius vir illuſtris factus monachus Prumienſis, 40. c. Inſignis ipſius donatio, 28. d
Egil abbas Prumienſis, 133. c 136. a. c. 144. a. deinde Flavigniaci, tum archiepiſcopus Senonenſis, 129. c. c. Pro Prumia privilegium obtinet a Lothario rege, 144. a.
Egilbertus archiepiſcopus Trevirenſis ſchiſmaticus, 530. c. 586 c.
Egilbertus epiſcopus Oſnabrugenſis, 149. d.
Egilbertus abbas, 149. c.
Egilbertus cancellarius Henrici II. regis Romanorum, 364. b. 366. c.
Egilbertus notarius Zuenteboldi regis, 242. d. 234. c.
Egilolfus comes, 316. b
Eichardus notarius Lotharii imperatoris, 98. c.
Eichtadienſis epiſcopus Gebehardus, 434. b. c. 813. c.
Eilbertus comes fundator monaſterii Vvalciodorenſis, 747. c. 828. b. 1063 b. Ejus carta de tranſlatione reliquiarum S. Eloquii in Vvalciodorenſe monaſterium, 287. d.
Ekkebertus decanus eccleſiæ Colonienſis, 682. c.
Ela ſoror R. comitis de *Alençon*, 1165. c.
Elbertus abbas S. Jacobi, 766. c.
Elgarda fundatrix parthenonis Maſſilienſis, 365. b.
Electis flagella non ab irato, ſed a propitio Deo irrogantur, 231. c.
Electioni papæ Urbani II. permiſſum triduanum jejunium, 521. Ei interſunt epiſcopi plures, 521 a.
Electio libera Attrebatenſis epiſcopi, 1042. c. Matiſconenſis, 1087. d. Abbatis ſit libera, 154. b. in monaſterio Biſulduneſi, 329. b. In Indenſi, 335. b. In S. Martini Turonenſis, 87. d. In Prumienſi, 238. d. Abbatis Vvalciodorenſis per monachos Vvalciodorenſes & Haſterienſes facienda, 748. b.
Electio Bernardi abbatis S. Victoris Maſſilienſis, 465. b.
Electio Vvifredi abbatis S. Victoris Maſſilienſis, 366 d.
Electio abbatiſſæ Mulenbechanæ libera. 363. c.
Electio Pontiæ abbatiſſæ, 364.
Eleemoſyna commendatur, 725. a. 740. d.
Elfredi de Enera advocati Corbeienſis monaſterii

ſterii oppreſſiones reprimit rex Robertus, 579. c.
Elias de Donzenaco epiſcopus Caſtrenſis, 1517. b.
Elias Trojanus electus, 903. c.
Elias comes Cenomanenſis, 440. c. 607. a.
Elias Talairandus comes Petragoricenſis. Ejus bellum adverſus Burgenſes Podii S. Frontonis, 1296. c. Juramento promittit S. Ludovico ſe transfretaturum in ſubſidium Terræ-ſanctæ, 1297. b.
Elias filius Fulconis comitis Andegavenſis, 988. a.
Elias Ridelli, dominus Brigeriaci, 1178. c. Seſe à regis Franciæ dominio ſubducit, 1179. b. c.
S. Eligius Ulcanum abbatem benedicit, 327. b.
S. Eligius S. Martini Lemovicenſis monaſterium pro monachis viginti condit, 665. d. In eo ſepulti pater & mater ipſius, ibid. Quorum corpora reperiuntur, ibid. & ſeq.
S. Eligii Noviomenſis abbas Euſtachius, 665. b. c.
Eliſabeth regina Franciæ in eccleſia Pariſienſi B. Mariæ ſepulta, 988. d.
S. Eliſabeth Thuringiæ Lantgravia poſt mortem mariti ſui habitum religionis aſſumſit, 1255. a. Mortem ſuam prædixit, 1255. d. Quam fuit pia, 1254. c. 1255. Ejus miracula, 1255. d. c.
Eliſabeth comitiſſæ Flandriæ dotalitium, 851. c.
Eliſabeth ſoror S. Ludovici uxor deſignata Hugoni primogenito comitis Marchiæ, 1215. a. Ejus matrimonium, 1238. c.
Eliſabeth filia Hugonis de Leſignano deſignatur uxor Alphonſi comitis Pictaviæ, 1215. a. Ejus dotalitium, ibid.
Eliſendis monialis ſoror Raimbaldi archiepiſcopi Arelatenſis, 441. a.
Eliſiendæ neptis comitis Urgellenſis matrimonium cum Arnaldo de Caſtro-bono, 1070. b. 1071. b.
Ello abbas Brunvvillaris, 394. d. 397. b. 398. b. 425. c.
Elnenſis epiſcopus Arnallus, 538. c.
Elnonencæ monaſterio, quædam legat Henricus comes Ruthen. 1171. a.
Elnonenſibus monachis vinum procurat Carlomannus abbas, 181. b.
Elnonenſis monaſterii poſſeſſiones a Carolo Simplici confirmatæ, 247. a.
Elnonenſes abbates Adalcoldus, 98. d. Goſlinus. 192. c. 195. d. Ludovicus, 196. d. Malbaldus, 362. c. Vulfarius, 196. a.
S. Eloquius abbas Latiniaci, 287. c. Ejus reliquiæ in monaſterio Vvalciodorenſi, 286. c. 287. c.
Elurus equitum ductor in exercitu regis Aragonum, captus à Januenſibus cum rege ipſo, 1585. c.
Emblardus de Cairaco, 1170. d.
Emehart epiſcopus Vircemburgenſis, 598. c.
Emengardis uxor Drogonis de Mello, 886. d.
Emeniardis Parachti abbatiſſa, 1234. d.
Emico comes, 315. b. 632. b.
Emmo comes, 321. a.
Emmo comes de Los, 413. b.
Eneas epiſcopus, 172. b.
Engelbaldus archiepiſcopus Turonenſis, 817. c.
Engelbertus de Marcha miles, 1446. c.
Engelburgis uxor Henrici de *Blenckenborg*, 1315. b.
Engilpero notarius Arnulſi imperatoris, 237. d. 239. a. 240. c.
Engoliſmi congregati epiſcopi Aquitaniæ & nobiles certa duci ſubſidia concedunt, 1534. c.
Engoliſmenſis epiſcopus, 1032. c.
De Engoliſmi comitatu Hugonem comitem Marchiæ recipit in hominem ligium S. Ludovicus, 1272. c.
Engoliſmenſis comes Hugo, 1200. c. 1207. b. Iſabellis, comitiſſa regina Anglorum, 1207. a. 1271. d.
Epiſcopus ad monaſteria non accedat niſi vocatus ab abbate. 153. c. Miſſas publicas in monaſteriis non cantet, 153. b. Ad petitionem abbatis ordinationes monachorum, conſecrationes altarium, & chriſmatis & olei ſanctificationem facere non moretur, 154. a.
Epiſcopi Normanniæ an debeant exercitum regi in propriis perſonis, 1188. c.
Epternacenſis monaſterii conditrix S. Irmina, 11. a. 12. b. Ei privilegium concedit Carolus-magnus, 47. d.
Epternacenſes abbates Hetti, 113. c. Reginbertus, 550. d. 552. a. Thefridus, 552. a. 584. S. Vvillibrodus epiſcopus, 9. c.
Erardus de Brana, 1135. b.
Erchambaldus archiepiſcopus, 381. b.
Ercambaldus cancellarius Caroli magni, 60. a. 61. c.
Ercambolt notarius Caroli magni, 49. b. c. 53.
Erchamboldus notarius Lotharii imperatoris, 103. c. 114. c. 116. c. 134. b. 137. c. 140. a.
Erkamboldus Lotharii regis archicancellarius, 175. c.
Erkamboldus notarius Lotharii regis, 145. d. 147. a. 172. c.
Erchinaldus præfectus S. Dagoberto rege, 327. b.
Erenfridus comes Palatinus fundat monaſterium Brunvvillarienſe, 393 b. 395. a. 398. b. 430. b.
Erſtus caſtrum Guillelmi de Bellera, 1398. b.
Erkanfridæ Deo ſacratæ carta pro Trevirenſi S. Maximini monaſterio, 130. c.
Erkanfrida comitiſſa, 314. d.
Erkembertus abbas Corbeiæ novæ, 602. 625. c. 661. c.
Erlaldus ſeneſcallus Caroli-magni, 82. c.
Erlebodus comes, 169. a.
Erleboldus abbas Stabulenſis, 862. c.
Erloltus abbas Morbacenſis, 632. c.
Erluinus notarius Caroli Simplicis, 255. c.
Erluba uxor Gigofridi inſignes facit donationes S. Victori Maſſilienſi, 99. c. & ſeq.
Ermago Bonifilio, 340. a.
Ermeſnirus vicecomes, 339. c.
Ermengarda vicecomitiſſa Maſſilienſis, 351. a.
Ermengardis uxor Rodbaldi comitis, 371. b.
Ermengardis vicecomitiſſa Cenomanenſis, 531. d.
Ermengardis *de Tau* plura caſtra concedit Arnallo de Caſtro-bono & Arnallæ filiæ ſuæ, & Ermenſendi nepti ſuæ, 1022. b.
Ermengaudus filius Borelli comitis, 357. c. 359. d.
Ermengaudus comes Urgellenſis, 1069. c. 1070. b. 1071. c. 1072. b. 1406. c.
Ermenendis comitiſſa dat S. Victori abbatiam S. Pauli Gerundenſis, 414. d.
Ermenſendis comitiſſa & marchioniſſa, 353. a.
Ermenſildis vicecomitiſſa, 619. d. 690. a. 771. a.
Ermenteus abbas Tuſſiaci, 377. a.
Ermintrudis illuſtris femina S. Irminæ conſobrina, 11. c.
Ernaldus epiſcopus Cenomanenſis, 439. b. c. 483. b. 484. a. c. Limina apoſtolorum viſitat, 486 b.
Ernoldus dat S. Amando villam Bovinas, 362. a. & ſeq.
Ernuſtus archicancellarius Caroli Simplicis regis, 255. b.
Ernuſtus notarius Caroli Simplicis, 262. b.
Erponis decani Halberſtadienſis epiſtola ad Innocentium II. 751. c.
Ervvicus abbas Indenſis, 335. b.
Eſcocheium cedit Elæ ſorori comitis Alenconii pro Eſſayo, 1165. c.
Eſtico comes donum accipit à Lothario imperatore, 103. d. Quod ipſe Corbeiæ novæ attribuit, 104. d.
Eſſayum permutatum cum Eſcocheio, 1165. c.
Etfridus comes, 255. c.
S. Eucharius archiepiſcopus Trevirenſis diſcipulus Domini, 480. d.
S. Eucharii Trevirenſis abbates Godefridus, 935. b. Ludovicus, 936. b. c.
Euchariſtia in pyxide ſuſpenſa ante altare, 957. b.
Eudonis comitis Britanniæ anniverſarium fundatum in Majori-monaſterio, 1451. c.
Everardus archiepiſcopus Trevirenſis reſtitutas Prumienſi monaſterio eccleſias confirmat, 462. b.
Everelmus abbas S. Laurentii, 885. c. 914. c.
Everelmus miles, 654. c.
Everhardus epiſcopus Merſeburgenſis, 994. c.
Everhardus antiquus comes de Moſella, 397. c.
Everhardus *de Enriſten* comes, 1018. c.
Evervvinus præpoſitus S. Bonifacii, 1316. c.
S. Eugendi abbas Bernardus, 979. a.
Eugenius papa III. 833. c. Confirmat Savignienſis monaſterii unionem ordini Ciſtercienſi, 807. a. Ejus bulla protectionis pro monaſterio Vvalciodorenſi, 819. c. Epiſtola ad archiepiſcopum & capitulum eccleſiæ Turonenſis, 812. d. ad Epiſcopum Metenſem, 811. c. Ad Coxarienſem & Biſuldunenſem alioſque abbates, 803. d. Ad Serlonem abbatem Savinienſem, ut ipſe & ſibi ſubjectis vivant ſecundum inſtitutum Ciſtercienſium, 813. b. Ad H. comitem de Salinis, 812. Ab patriarcha Antiocheno S. Johannis Chryſoſtomi opera haberi curat, 817. c.
Eugenius papa IV. reliquias S. Firmini Uticenſis petit ab Uticenſi epiſcopo collocandas in ſacra æde S. Firmini Montiſpeſſulani, 1581. c. 1582. a.
Eugenius abbas, 404. a.
Euſebicus epiſcopus, 172. b.
Euleron inſula ad comitem Marchiæ pertinens, 1163. a.
Euraclus epiſcopus Leodienſis, 468. c. Ad tumulum S. Martini morbo incurabili ſanatus, 1035. a. Fundat Leodienſem ſancti Martini eccleſiam, ibid. Et dotat, 370. c.
Euſtachius abbas S. Eligii Noviomenſis, 665. b. c.
Euſtachius de *Conſtans* patruus Guillelmi de *Leſignes* & frater Hugonis de *Conſtans*, 1342. c.
Euvvna lex Treſonum, 140. d.
Excommunicari non debent in Normannia barones, regis ballivi & ſervientes, 1059. c.
Excommunicatio gladio, flammis, & feris pœna gravior, 593. a.
Exoldunum caſtrum, 1163. a.
Exoldunum quidquid ibi habet Hugo Marchiæ comes S. Ludovico dimittit, 1184. d. 1136. c.
Ezechiëlis locus de Gog & Magog explicatus, 238. c.
Ezo comes Palatinus, 394. c.

F.

FAbius Planciades Fulgentius 299. c.
Facinus nullum eſt quod non admittatur ut vitetur pejus, 451. a.
Fagetæ abbas Bernardus de Monte-acuto, 1393. a.
Fagetæ ordinis Grandimontis fundatio, 1304. d.
Falemanniæ eccleſia data Vvalciodorenſi monaſterio, 866. a. & ſeq.
Faleſiæ fundatur conventus fratrum Minorum 1318. b.
Fames per annos ſeptem valida, 740. c.
Faram acquirit Ludovicus dux Aurelianenſis, &c. 1551. 1552. &c.
Farabertus epiſcopus Leodienſis, 289. d.
Farabertus abbas Prumienſis, 237. c. Præceptum immunitatis impetrat ab Arnulfo imperatore, 225. a.
Faramundus Ludovici Pii notarius, 78. c.
Farfenſis abbas legatus à Latere à S. Bernardo commendatus, 738. d.
Farfenſis abbas Anacleti anti-papæ adverſarius, 698. c.
Farfenſes abbates Adinulfus cardinalis 738.

Digitized by Google

e. Gerardus cardinalis factus monachus Clarevallis, 738. e.
Favergia ordinis Ciſtercienſis parthenon, 806. e,
Feirare caſtrum Guillelmi de Bellero, 1598. b.
Feirandus comes, 549. b.
Felix martyr in eccleſia Gerundenſi, 239. d.
S. Felicis abbas Raimundus, 610. d.
Feminæ a ſucceſſione prædiorum nobilium excluſæ. 1163. d.
Fenoleti vicecomitatus, 1202. d.
Ferdenſes epiſcopi Bruno, 769. b. Hermannus, 862. d. Thietmarus, 769. a.
Ferrandus Flandriæ comes bello captus, 1205. b. Ad ipſum redimendum de bonis ſuis ſubveniunt Vedaſtini, ibid.
Ferrarienſium ſocietas cum diverſis Italiæ principibus, 1542. b.
Ferrarienſis epiſcopus, 1591. a.
S. Ferreolus martyr, 71. d.
S. Ferreoli monaſterium Viennenſe datur S. Victori Maſſilienſi, 402. d.
Feſenciaci comes Bernardus, 1388. a. 1389. b. V. Bernardus, 1407. c. Comitiſſa Iſabellis de Lebreto. 1388. a. 1389. c.
Feſta Sanctorum veteris teſtamenti petrara, 235. e.
Fezenſaquelli vicecomitatus diripitur, 1448. a.
Fezenſaquelli vicecomes Geraldus, 1447. b.
Fides amicitias ſervat, 940. a.
Fidei rectitudo eſt cum Deus creditur quod verax ſit, & mente creditur quod ſummum bonum ſit, 1025. d.
Filgeriarum caſtrum S. Ludovico tradit Radulfus dominus, 1247. a.
Filgeriarum dominus Radulphus, 1246. e. 1247.
Firmandus notarius Lotharii imperatoris, 102. c.
S. Firmini Uticenſis corpus integrum reperitur, 1582. a. Partem ejus aliquam Alphonſo cardinali S. Firmini Montiſpeſſulani commendatario petit Eugenius IV. 1581. e.
Flagella non ab irato ſed a propitio Deo juſtis irrogantur, 231. c. Pro his gratias Deo habendæ, 231. e.
Flandrorum bellum adverſus regem Franciæ. 1410. c.
Flandriæ comites Arnulfus, 487. b. Balduinus. 487. b. 1017. e. 1019. a. 1021. c. Poſtea imperator CP. 1011. e. F. 1239. e. Guido de Dampetra, 1400. a. Ludovicus, 1450. c. Philippus, 881. c. 852. b. 915. a. 965. 998. d d. 1021. 1286. a. 1288. a. 1291. c. 1306. a. Philippus dux Burgundiæ, 1580. e. Robertus, 1450. e. Theodericus, 851. e.
Flandriæ comitiſſæ. 851. e 1346. b. Elizabeth, 851. b. Johanna, 1205. a. M. 1331. c. 1333. c. Margarita, 1352. a. Maria. 1019. b.
Flandriæ comitiſſæ venditur caſtellania Brugenſis, 1196. e.
Flandriæ pares, 1193. d.
Flatanum ordinis Ciſtercienſis monaſterium, 1390. c.
Flatana palatium regium, 115. c.
Flaviniacenſe monaſterium, 986. e.
Flaviniaci abbates, Egil, 129. e. Raynaldus, 968. e.
Flonenſis monaſterii fundatio, 540. d Poſſeſſiones confirmatæ a quinque epiſcopis Leodienſibus, 764. d.
Flonenſis abbas Gualterius, 764. e.
Floreſienſes abbates Gerlandus, 850. c. Herlandus, 869. a.
Florentiæ ſocietas cum diverſis Italiæ principibus, 1542. b.
Florentini Sigiſmundo recens electo Romanorum regi gratulantur, 1578. 1579. ſubſidium terræ-ſanctæ concedunt, 1160. b. De Florentinis queritur Philippus Maria Angelus dominus Januæ, quod ſubſidia Januenſibus rebellibus adverſum ſe dederint, 1589. Contra Florentini criminationes illas in ipſum retorquens, 1590. e.
Florentinos queritur Johannes Galeatii violaſſe pacis fœdera, 1612. c. Indicuntque ipſis bellum, 1613. a. Hunc vero Florentini arguunt mendacii, 1613. 1614. Bellum illi indicunt, 1615. a. Iis copias mittit Carolus VI. adverſus Mediolanenſes, 1546. c. Pace inita copiæ illæ dimittuntur, 1547. 1548.
Florinenſis abbas eligitur, 957. a.
S. Floſcelli eccleſia data S. Vincentio Cenomanenſi, 531. c. & ſeq.
Fluvii & rivuli Aindra, 1303. d. Albis, 318. c. Anſontia, 130. c. Alteia, 1332. c. Andrida, 428. a. Aniſola, 1. b. Antiliolus, 69. e. Ara, 146. b. Arkus, 221. Armariolum, 221, e. Arneſe, 393. d. 396. a. Arnon, 1158. e. Arona, 852. b. Augura, 652. b. Autiæ, 1306. a. Azona, 514. c. Bade, 283. b. Blatna, 399. e. Bria, 2. a. Brunio, 374. a. Carona, 373. c. 374. a. Carus, 1158. e. Cone, 224. e. Cotron, 48. d. Cyra, 281. a. 282. c. Donus, 800. d. Durmala, 14. e. 17. e. Durantia, 861. a. Elera, 189. b. Elnon, 293. a. *Eſcaus*, vulgo Scaldis, 1333. c. Flona, 328. b 541. d. 505. d. Hucteium, 13. b. Idonea, 574. a. Ingera. *Indres*, 205. c. Libertlus, 167. d. Liſera, 47. e. Mambra rivus, 130. e. Melina, 23. d. Moſa, 17. b. 524. c. Moſella, 23. e. Nili, 1304. c. Notina, 114. e. Prumia, 23. c. *Py*, 419. a. Rodanus, 404. d 557. e. Salmana, 47. e. Savardun, 400. e. 401. b. Schaldis, 278. c. 279. c. Sequana, 471. b. Soleio, 127. e. Somena, 326. c. Sueſtra, 20. d. Sura, 9. c. 11. a. 12. b. 15. c. 21. d. Tagus, 546. e. 548. b. 800. e. Tarni, 459. e. Tarnus, 897. e. Tenenſis, 353. c. Vocona, 1271. e. Ure, 173. e. Vveſterbia, 70 a.
Foagium Normanniæ, 1083. a.
Fœdus Frederici II. imperatoris cum Philippo Auguſto, 1111. d.
Fœdus inter Philippum regem Romanorum & Philippum regem Francorum, 1017. d.
Fœdus pacis inter Philippum II. regem Francorum & Balduinum Flandriæ & Hannoniæ comitem, 1021. c.
Forcalquerii comes ad curiam imperatoris venire recuſat, 861. c.
Folcalquerii comes Raymundus Berengarii, 1204. c.
Folcalquerii comitatum in feodum accipit Raymundus comes Barcinonenſis a Friderico imperatore, 861. e.
Folemarus abbas Corbeiæ novæ, 283. a. 284. a.
Folemarus abbas S. Maximini, 107. 346. b. e.
Folevinus vir nobilis Flonenſis monaſterii jacit fundamenta, 540. d.
Folkerus vir illuſtris ac prædives Vverthonæ fit monachus ac eidem monaſterio inſignem facit donationem, 140. e.
Folradus fidejuſſor Bivini comitis, 176. a.
Fontanellenſis monaſterii poſſeſſiones confirmat Ludovicus VII. rex Francorum, 899. e.
Fontanellenſes abbates Ansfredus, 899. e. Traſarius, 61. e.
Fontanetum monaſterium ordinis Ciſtercienſis, 725. c. e.
Fontis-Ebraldi parthenoni immunitates datæ abs Alienordi regina Angliæ, 1190. b.
Forannanus epiſcopus & abbas Vvalciodorenſis, 286. e. 288. a. 289. a.
Forcheim curtis regia, 267. b.
Formoaldus cardinalis SS. Sergii & Bacchi, 671. c.
Formoſi papæ privilegium pro Gerundenſi eccleſia, 239. b.
Formula pacis inter Calixtum II. papam & Henricum IV. imperatorem, 673. c. & ſeq.
Fornicationis rei presbyteri, diaconi & virgines ut puniendi, 151. b. Fornicatus cum duabus ut ſe gerere debeat, 151. c. Item cum matre aut filia ſpirituali, 152. a.
Fortanerius abbas ſancti Savini Tarbeienſis, 1295. d.
Fortanerius dominus de Laſcuno, 1397. e.
Fortunæ inconſtantia, 1607. b. Plerumque fortibus viris adverſatur, 1607. a.
Foſſatenſis abbas Aſcelinus, 816. c.
Francorum regnum cupiditate invaſit Julius Cæſar, 574. c.
Francorum uſus feminas excludit a ſucceſſione prædiorum nobilium, 1163. d. 1164. a.
Francorum regum devotio & ſinceritas ad Deum & ſanctam eccleſiam commendatur, 1210. d. Hos ſemper honorare ſtuduit ſedes apoſtolica, ibid.
Franciæ reges nemini faciunt hominium, 965. d. 1112. b.
Francorum reges Henricus, 422. c. 489. c. Hildebertus, 900. a. Lotharius, 826. c. Ludovicus VI. 630. d. Philippus, 1489. c. V. Philippus. Robertus, 489. c.
Francorum reginæ Adelais, 634. a. 640. a. Elizabeth, 988. c. Gerberga, 858. a. Johanna, 968. b.
Franciæ mareſcalli juramentum, 1175.
Franciæ mareſcallus Johannes, 1176. c.
Franciſca de Celano comitiſſa Ariani, 1488. c. 1492. e.
S. Franciſci ſocii tres actuum ejus ſcriptores, 1298. b. Ex ſtatuto capituli generalis, 1298. c.
S. Franciſci primus ſocius frater Bernardus, 1298. d.
Franciſcus de S. Vito miles ſeneſcallus hoſpitii Johannæ duciſſæ Duratii, 1488. c.
Franciſcus de Spinolis nobilis civis Januæ, 1568. b.
Franco epiſcopus Cenomanenſis, 169. e. 171. a.
Franco Tungrenſis epiſcopus, 155. b. c. 157. b. d.
Franco vir nobilis, 281. a. 282. b.
Franco fidelis Ottonis II. 285. e.
Fratricidæ quæ injungenda pœnitentia, 151. c. 354. d. e.
Fredenandus rex Hiſpaniarum, 548. b.
Fredolus abbas S. Victoris Maſſilienſis, 658. e.
Fridericus archiepiſcopus Colonienſis, 586. c. 598. a. 612. b. 625. c. 643. b. 705. d. Ejus diploma pro monaſterio Corbeiæ novæ, 661. b. pro Graſſchatenſi cœnobio, 681. d. Epiſtola ad clerum Leodienſem, 674. b. Epiſtola de morte ſummi pontificis, 641. b. Hortatur Mediolanenſes ad reſiſtendum eccleſiæ inimicis, 640. b. Ipſum de concilio Remis celebrando monet Calixtus II. papa, 651. b. Ei ſcribit Cono epiſcopus Præneſtinus poſſe reges excommunicari, 664. a. Regni & eccleſiæ negotiis occupatur, 684. c.
Fridericus epiſcopus Halberſtadenſis depoſitus 618. d.
Fridericus epiſcopus Leodienſis, 642. e. 674. c. 765. c. Machlinienſem præpoſitum a juramento coacte facto abſolvit, 653. a. & ſeq.
Fridericus I. imperator, 830. a. 850. d. 868. e. 886. c. 1017. d. Expugnat Alexandriam 888. b. Raymundo comiti Barchinonenſi concedit in feodum comitatum Provinciæ, urbem Arelatenſem & comitatum Forcalquerii, 860. b. Ipſi tranſlationem libri S. Gregorii Nyſſeni dicat Burgundio, 827. a.
Fridericus II. imperator, 1145. a. Ejus fœdus cum Philippo Auguſto 1111. d. Cum Ludovico VIII. 1183. c. 1195. c. Cum S. Ludovico, 1257. d. 1258. S. Ludovico ad Terram-ſanctam tranſitum permittit ex terris ſuis victualia & neceſſaria alia extrahi, 1300. b. Ejus epiſtola ad Henricum filium ſuum de negotio Terræ-ſanctæ, 909. a.
Friderici IV. Romanorum regis orator Vvolfangus, 1598. c.
Fridericus dux, 586. d. 598. e. 632. e. 643. b.
Fridericus dux Suevorum filius regis Conradi, 862. e.
Fridericus comes, 613. e.
Fridericus *Rtobre* comes, 1018. c.
Fridericus regiæ curiæ juſtitiarius, 904. b.
Fridericus de Campis miles & procurator inſtitutus ad tractandum de matrimonio con-

Digitized b

trahendo inter Johannam duciſſam Duratii & Ludovicum de Navarra, 1484. b. Matrimonii hujus pacta, 1488. c. 1489. &c. Confirmatio & approbatio Mariæ imperatricis Conſtant, 1492.
Fridericus miles de *Vualbelt*.
Friderunaabbatiſſa Keminadenſis, 365. d.
Fridugiſus abbas S. Martini Turonenſis, 63. c. 65. d. 82. e. 87. d. 89. d. 107. a. 119. e. Cancellarius Ludovici Pii, 69. b. 70. d. 76. d. 78. c. 80. a. 81. b. 82. c. 86. c. 88. a. 89. a.
Fridericus archiepiſcopus Trevirenſis archicancellarius Ottonis imperatoris, 286. b.
Friſengenſis epiſcopus Vualdo, 662. c.
Frodoinus abbas Aniſolenſis. 170. b. 172. b.
S. Frontonis communitas, 1281. c.
Frotardus abbas S. Pontii Tomeriarum, 496.
Froterius epiſcopus Nemauſenſis ſimoniacus, 460. d.
Frotmundus abbatiæ S. Victoris Nivernenſis diſſipator, 435. a.
Frumoldus epiſcopus Attrebatenſis, 895. d.
Fugitivi abſque conſenſu abbatis non ſunt retinendi, 741. c. Fugitivus monachus revertens benigne recipiendus, 737. b.
Fulbertus epiſcopus Carnotenſis, 375. c. 1175. c.
Fulbertus commutationem facit cum Tancrado abbate Prumienſi, 79. a.
Fulco Remorum archiepiſcopus, 147. b. 249. b. 262. b. 662. c.
Fulco epiſcopus, 390. d.
Fulco abbas Clarimontis, 983. c.
Fulco abbas Corbeienſis, 179. d. 1036. c.
Fulco abbas Pſalmodii, 560. d.
Fulco rex Jeroſolymorum, 696. c.
Fulco comes, 172. c.
Fulco junior comes Andegavenſis, 683. c. 988. a.
Fulco & Guillelmus vicecomites Maſſilienſes dant ſancto Victori eccleſiam S. Mitrii, 355. d.
Fulco vicecomes avunculus Pontii epiſcopi Maſſilienſis, 466. d.
Fulco frater Vuillelmi vicecomitis, 367. d. 370. c.
Fulco filius Vuillelmi vicecomitis Maſſilienſis, 355. d.
Fulco frater Raimbaldi archiepiſcopi Arelatenſis, 441. b.
Fulco cancellarius Caroli Simplicis, 250. b.
Fulco Paganelli plegius Radulphi erga ſanctum Ludovicum pro Radulpho de Filgeriis, 1247. c.
Fulco de Ribola fundator Campanienſis monaſterii, 987. c.
Fulco de *Viliambray*, 1123. c.
Fulcuinus comes, 321. a.
Fuldenſe monaſterium, 140. b.
Fuldenſis abbas Conradus, 748. c.
Fulgentii liber Mitologiarum, 299. c. 300. c.
Fulgerienſes domini Henricus, 775. d. Radulfus, 775. d.
Fundorum comes ad Romanos miſſus abs Benedicto XIII. 1544. d.
Fundanus comes Richarius, 904. a.
Fundarum comitis filius capitur cum rege Aragonum a Januenſibus, 1585. c.
Fundatio Cartuſiæ Apponenſis, 967. d.
Fundationis Brunvvillarienſis monaſt. confirmatio prima, 393. b. Secunda, 395.
Fundatio cellæ S. Carileſi de Curia-Dodæ, 542. d.
Fundatio prioratus ſanctorum Coſmæ & Damiani prope Mellentum, 471. b.
Fundatio Flonenſis monaſterii, 540. d.
Fundationis parthenonis Gerdenſis confirmatio, 796. d.
Fundatio monaſterii SS. Georgii & Geneſii in Sardinia ab Arzone rege & Conſtantino ejus filio, 523. d.
Fundatio monaſterii Graffchatenſis, 490. d.
Fundatio Hamulenſis monaſterii, 22. b.
Fundatio abbatiæ S. Jacobi Leodienſis a Baldrico epiſcopo, 377. b.
Fundatio eccleſiæ S. Lamberti de Baclaos, 22. d.
Fundatio capellæ de Lindiche, 242. c.
Fundatio monaſterii de Loya prope Dordingam ordinis Grandimontenſis, 865. c.
Fundatio monaſterii S. Michaëlis de Apiniano prope Lucam, 25. a.
Fundatio beatæ Mariæ de Monte Subletto, 375. d.
Fundatio monaſterii S. Michaëlis de Falio in comitatu Barchinonenſi, 353. a.
Fundatio monaſterii Oignacenſis, 999. b.
Fundatio prioratus ſancti Petri de Soldiaco, 481. a.
Fundatio Portus-regii, 1050. c.
Fundatio Prumienſis monaſterii, 23. b.
Fundatio cellæ in villa Pyrorum, 472. a.
Fundatio monaſterii S. Saturnini in Sardinia a Conſtantino rege Caralitano, 524. d.
Fundatio Sueſtrenſis monaſterii, 20. d.
Fundatio monaſterii Vallis-Cluſæ a Vvalcaudo epiſcopo Cavallicenſi, 330. d.
Fundatio Veteris-Pediculi, 886. d. Ejus confirmatio, 1039. c.
Fundatio cellæ beatæ Mariæ de Villana, 532. c.
Fundatio monaſterii Vveſtergroningen, 283. a.
Fundatio cellæ S. Aimerii a Beccenſi monaſterio dependentis, 785. d.
Fuxi caſtrum S. Ludovico traditur ad quinquennium, 1233. b.
Fuxenſem inter & Armaniacum comites pacis compoſitio facta Tholoſæ mediante Philippo IV. rege Francorum, 1428. d.
Fuxenſi comiti impignorata terra Gavardani, 1428. c.
Fuxenſis comes citatur de reddenda Matheæ comitiſſæ Armeniaci terra Gavardini, 1428. c. 1429.
Fuxenſes comites Rogerius, 1274. c. 1275. 1313. c. Rogerius Bernardi, 1232. b. 1233. 1397. c.

G.

Gajanus vir dives & potens, 2. b.
Galatanenſis epiſcopus Petrus, 903. d.
Galcherus comes de Caſtellione, 1004. a. 1008. b. c. 1029. d. 1033. d. 1125. d.
Galcherus de Caſtellione dominus de Creciaco, 1342. b.
Galcherus comes S. Pauli, 1123. a.
Galcherus de Corcellis, 1159. a.
Galcherus de Joviniaco, 1086. c. Contendit cum Autiſſiodorenſi epiſcopo, 1196. b.
Galcherus de Nantolio, 1164. b.
Galeotus de Petra-mala in Romanos ſchiſmatis auctores invehitur, 1543. c. d. Hortatur ut tandem Benedicto XIII. adhæreant, 1544. d. Nicolai de Clemengiis elegantiam in ſcribendo commendat, 1545. c. ab eoque viciſſim laudatus, 1543. c. Epitaphium, 1543. c. A Clemangio laudatus, ibid.
Galerannus filius Roberti de Juriaco, 1165. a.
S. Galli monaſterium, 275. c. In eo principes educati, 296. a. Ipſius abbates Anno, 300. c. Cralo, 299. c. Grimaldus, 149. c.
Gallus abbas Aniſolenſis præceptum obtinet a Chilperico rege, 6. b. Erat primo S. Carilephi ſervus, 6. d.
Galterius archiepiſcopus Senonenſis, 1189. a. 1212. c. 1222. a. 1223. c. 1239. c.
Galterus epiſcopus Albanenſis, 859 d.
Galterus epiſcopus Carnotenſis, 1212. c.
Galteri de Mauritania epiſcopi Laudunenſis epiſtolæ, 834. b. & ſeq.
Galterius abbas Flonenſis, 764. c.
Galterius abbas de S. Jodoco, 881. c.
Galterius abbas Montis ſancti Quintini, 1039. c.
Galterius abbas S. Vedaſti ſocietatem init cum militibus Templi, 762. c.
Galterius camerarius Philippi Auguſti, 1051. c. 1117.
Galterius juvenis cancellarius, 1135. c.
Galterius de *Hadecort*, 1039. c.
Galterius de ſancto Leodegario frater Gaufridi, 1161. c.
Galterius de Mandrevilla proditor domini regis, 1054. c.
Galterius de Monte-mirabili dat Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio eccleſiam S Martini de Noento, 454 d.
Galterus de Monte-Sorelli, 1178. c.
Galterus de Nemoſio miles Franciæ Mareſcallus, 1378. b.
Gammo notarius Caroli Calvi, 196. d. 198. a.
Gandersheim monaſterium, 365. c.
Gaobertus vir illuſtris, 16. d. 19. a.
Garcia Ordonis comes, 547. c.
Garcianus comes, 549. b.
Garcias *Eix* prior S. Orientii nepos Guillelmi archiepiſcopi Auxitani, 780. b.
Garcias Ard. de *Navalh* miles, 1363. c. 1370. c.
Garcias Arnaldi dominus de Navaillis, 1397. d.
Garibertus vir nobilis, 431. c.
Garlandiæ comes G. 1034. d.
Garlandiæ domini Guillelmus, 1003. c. 1004. 1008. 1403. b Robertus, 1003. c.
Garinus epiſcopus Ebroicenſis, 1062. a.
Garinus Silvanectenſis epiſcopus, 1140. b. 1163. b. Franciæ cancellarius, 1177. b. 1189. a. 1193. c. 1197. a. 1200. b. 1202. c.
Garinus abbas Loci-Reſtaurati, 881. c.
Garinus vicecancellarius, 1078. 1079 a.
Garnerius de *Treinel* dominus de *Marigny*, 1341. b.
Garſindis comitiſſa mater Gaſtonis vicecomitis Bearni, 1313. c.
Gaſto de Armaniaco & frater ejus Rogerius dant Bernardo comiti Armaniaci caſtrum Geloſii & Veiriacum, 1393. c. 1394. b.
Gaſto frater Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a.
Gaſto vicecomes Bearni, 1313. c. Dominus Montis-Cathani & Caſtri-veteris, 1356. c. Ejus uxor Matha, 1356. a. 1357. a. 1362. c. 1363. d. 1364. b. 1367. c. 1368. a. 1370. b & ſeq. Filia Margarita, 1313. d. Geraldo de Armaniaco collocata, 1359. b. Filia junior nondum matrimonio collocata, 1361. a. Sed jam emancipata, ibid. 1366. b. Ejus teſtamentum, 1357. c. 1359. c. 1360. a. c. 1368. b. Inter Gaſtonis vicecom. Bearn. filiam Conſtantiam & Henricum filium regis Alemanniæ pactum matrimonii, 1356. a.
Gaſtonis vicecomitis Bearn. litteræ pro Henrico filio regis Alemanniæ ratione matrimonii ab eo contrahendi cum filia ſua Conſtantia, 1375. b.
Gaſto de Fuxo filius comitis Fuxi, 1409. c. Ejus uxor Beatrix de Armaniaco, ibid.
Gaſto vicecomes Feſenſaquelli frater Bernardi comitis Armaniaci, 1402. b. Caſtrum Geloſum & Veiracum una cum fratre ſuo Rogerio acquirit, 1388. b. Ipſi & Rogerio de Armaniaco aſſerta acquiſitio Caſtri-Geloſii & Veiriaci teſtamento Iſabellis de Lebreto, 1391. c. Heres inſtitutus Guillelmæ dominæ Montis-Cathani & Caſtri-veteris, 1426. a.
Gavardini vicecomitatus Henrico primogenito regis Alemanniæ datur, 1356. a. 1357. a. Conſtantiæ filiæ vicecomitis Bearnenſis datur, 1366. d.
Gavardini terra Fuxenſi comiti impignorata, 1428. c.
Gaudricus cancellarius Angliæ, 579. a.
Gaufridus epiſcopus Avenionenſis, 966. b. Excipit donationem Raimundi comitis Barchinonenſis & Provinciæ marchionis, 809. b.
Gaufridus epiſcopus Carnotenſis, 652. d. 683. c.
Gaufridi de Grandi-Prato epiſcopi Catalaunenſis electio, 1281. c. Confirmatur, 1282. b. Ejus conventiones cum S. Ludovico ſuper regalibus, 1281. c. 1282.
Gaufridus epiſcopus Silvanectenſis abbates regales poteſt in ſtallis mittere, 967. b.
Gaufridus abbas Columbenſis, 471. c.
Gaufridus abbas Majoris-monaſterii, 923. b. c. 983. b.
Gaufridus abbas S. Medardi & S. Theoderici, 744. b.
Gaufridus præpoſitus Thoarcenſis, 1188. b.
Gaufridus dux Normannorum, 795. d.
Gaufridus comes Andegavenſis, 420. c.

Digitized by Google

Gaufridus comes Turonorum, Andegavenſium & Cenomanenſium, 696. c.
Gaufridus filius Fulconis comitis Andegavenſis, 988. a.
Gaufridus vicecomes, 376. c. 482. c. 493. d.
Gaufridus filius Gaufredi vicecomitis, 561. c.
Gaufridus vicecomes Braitellenſis, 561. c.
Gaufridus *de Lezegnan* vicecomes Caſtri-Eraudi, 1186. d. Ejus filia Clementia, 1186. d.
Gaufridus de Lizegnano miles filius comitis Marchiæ, 1271. d.
Gaufridus frater vicecomitis Cenomanenſis, 420. c.
Gaufridus filius Guillelmi vicecomitis Maſſilienſis, 355. d.
Gaufridus d'*Argenſon* nepos Aimerici vicecomitis Thoarcii, 1188. a.
Gaufredus *de Bulli*, 1127. c. 1162. c.
Gaufridus de Jovis-villa, 1029. d. 1033. d.
Gaufridus de S. Leodegario miles, frater Galterii, 1261. c.
Gaufredus de Meduana, 981. c.
Gaufridus de Monte-mirabili, 1033. d.
Gaufridus mareſcallus Campaniæ, 1033. d.
Gaufridi Anglici epiſtola ad imperatorem de liberatione regis Richardi, 1000. c.
Gausbertus abbas Biſuldunenſis, 328. b.
Gauſelmus abbas S. Victoris abjecta abbatiali dignitate ad S. Balmam ſe recludit, 691. c. Ejus epiſtola ad fratres ſuos, 691. b.
Gauterius de Conſtantia archiepiſcopus Rothomagenſis, 1081. b.
S. Gauzentii civitas ſeu oppidum vulgo S. *Gaudens*, 1217. c.
Gauzlinus notarius Caroli Simplicis, 279. b.
Gebehardus epiſcopus cancellarius Henrici III. imperatoris, 434. b. 527. b.
Gebehardus epiſcopus Conſtantienſis, 607. c. 608. a. d. 612. b.
Gebehardus epiſcopus Spirenſis, 140. d.
Gebehardus Lucemberga, 863. a.
Gelaſius II. papa, 663. c. Ejus obitus, 643. c. 644. c. 647. a.
S. Gelaſium ab Hugone comite Marchiæ partum bello attribuit fratri ſuo S. Ludovicus, 1271. c. 1272. a.
Geldolfus abbas Brunvvillarienſis inſtituit in ſuo monaſterio commemorationem omnium fidelium defunctorum, 858. d.
Gemblacenſe monaſterium a Namurcenſi comite incenſum, 930. c.
Gemblacenſis abbatis Guiberti ſedis invaſor quam perverſus, 934. b.
Gemblacenſes dolent de abſentia Guiberti, 929. c.
Gemmeticenſibus monachis donat privilegia Ludovicus VII. 880. d. prædia quædam apud Maram acquirunt, 1348. a. Placitant cum monachis S. Vincentii Cenomanenſis, 695. c.
Gemmeticenſes abbates Guillelmus, 390. a. Robertus 390. a.
Gen. epiſcopus Olorenſis, 1365. c.
Geneſius abbas S. Carileſi, 374. c.
S. Genovefæ abbas, 1207. d.
S. Genulfi abbas Petrus, 1036. a.
Georgius epiſcopus Auſonenſis, 545. c.
Georgius Uratiſlavienſium rex hæreſi infectus Huſſitarum, 1690. b. A fide Catholica deficit, 1599. a. Atque adeo nullam cenſet Pius II. exhibendam eſſe ipſi obedientiam, 1599. b. c.
Georgius de *Marle*, 1617. c.
Geraldus epiſcopus Lectorenſis, 1365. d. e. 1370. e.
Geraldus abbas S. Martini Lemovicenſis, 666. c.
Geraldi de Armaniaco uxor filia Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, 1358. c.
Geraldus pater Bernardi comitis Armaniaci, 1408. b.
Geraldi comitis Armeniaci teſtamentum, 1409. c.
Geraldus de *Labbatut* nepos Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a. Primogenitus Maſcaroſinæ ibid.
Geraldi vicecomitis Feſenſaquelli bellum adverſus comitem Armaniaci, 1447. & ſeq. Capitur, 1450. b.
Geraldi vicecomitis Feſenſaquelli primogenitus Johannes de Armaniaco, 1447. b. Secundogenitus Arnaldus Guillelmi, 1449. e.
Geraldus de Marcha Dominus *de Radekem* miles, 1446. e.
Geraldus de Rocca-forti, 1169. c.
S. Gerardi abbatis Bronienſis canonizatio, 708. a. 710. d.
Gerardus cardinalis, 751. e.
Gerardus epiſcopus Arauſicanus epiſcopatum abdicat, 706. c. & ſeq.
Gerardus epiſcopus Cameracenſis, 592. c.
Gerardus electus Halberſtatienſis, 751. c. 754. a.
Gerardus abbas Farfenſis cardinalis, 738. e.
Gerardus abbas S. Maximini de ſimonia inſimulatus, 719. b.
Gerardus abbas S. Maximini deponi jubetur, 722. c. Ejus cauſa committitur archiepiſcopo Trevirenſi, 723. c.
Gerardus abbas S. Pantaleonis, 682. e.
Geradi Magni epiſtolæ, 1558. c. 1559.
Gerardus comes, 101. c. 172. c. 425. d. 598.
Gerardus *de Culiche* comes, 586. d. e.
Gerardus comes Juliacenſis, 683. a.
Gerardus comes Palatii, 175. b. 176. a.
Gerardum comitem Viennenſem eccleſiæ Matiſconenſi infeſtum compeſcit Philippus Auguſtus, 944. d. & ſeqq.
Gerardus *de Vaſſemberg* comes, 586. c.
Gerardus frater Henrici comitis, 613. d.
Gerardus frater abbatis Prumienſis Vvolfrani, 598.
Gerardus Amelii dat S. Victori eccleſiam S. Segolenæ, 459. b.
Gerardus de Mala-morte ſeneſcallus Petragoricenſis, 1282. d.
Gerardus notarius Ludovici Ultramarini regis, 285. d.
Gerardus *Boel* miles, 1165. d.
Gerbarhardus cancellarius Ludovici II. regis Germaniæ, 202. c.
Gerberga regina Francorum, 858. a.
Gerberga regina Francorum mater Lotharii regis, 816. c.
Gerbertus accuſatus invaſiſſe ſedem Remenſem, 352. c. Germaniam & Belgium honorat, 352. d. Ejus epiſtola ad Vviderodum Argentinum epiſcopum, 351. a.
Gerbers filius Henrici regis Romanorum 283. c.
Gerdinenſis monaſterii fundator Henricus de Gerden, 824. a. & eccleſiæ Paterbornenſi mancipat, 824. b. Ipſius fundationis confirmatio, 796. d. Ibi monaſterium duplex, 824. c. Floret, 970. b. 1173. b. Ipſi confirmatur eccleſia parochialis in *Gerdene*, 1301. c.
Gerebaldus epiſcopus, 16. c.
Gereldis illuſtris femina donationem facit Prumienſi monaſterio, 176. d.
Gerlacus de Boutingero, 1184. c.
Gerlandus abbas Floreſienſis, 850. c.
S. Germani eccleſia Andegavis canonicis cedit S. Laudi, 1263. c.
S. Germani Autiſſiodorenſis abbas Humbaldus, 886. c.
S. Germani in Laia monaſterium a Roberto rege conſtructum, 489. c. Cujus abbas Gozfridus 417. d. Datur monaſterio Columbenſi, 417. c.
S. Germani in Laia prioratus, 1175. b.
S. Germani in Laia civibus S. Ludovicus debitum ſibi ſervitium culcitratum dimittit, 1221. a.
S. Germani a Pratis abbas, 1207. d. Hugo, 703. d. e.
Gero comes fundator parthenonis Keminadenſis, 365. d.
Gernivilti monaſterium, 366. c.
Geroldus epiſcopus Riffenſis, 638. c.
Gertrudis comitiſſa de *Nordheim*, 635. c.
S. Gervaſii abbas Pato, 367. c. 371. c.
Gervaſius archiepiſcopus Remenſis, 473. b. Antea epiſcopus Cenomanenſis, 420. a. 486. c. Dat monaſterio S. Vincentii eccleſiam S. Cornelii de Banniolo, 438. a. Captus a Gaufrido Andegavenſi comite per ſeptem annos detinetur, 437. b. c. Transfertur ad ſedem Remenſem, ibid.
Gervaſius nepos Gervaſii archiepiſcopi Remenſis, 473. c.
Gervaſius abbas de Alna, 897. c.
Gerulfus vir nobilis, 867. a. 868. 912. b.
Gerundenſes epiſcopi Berengarius, 474. b. 609. d. 620. c. 689. c. 770. c. 771. d. 772. d. Berengarius Dalmatii, 772. a. Bernardus, 610. a. 770. c. Bernardus Humberti, 690. a. 771. c. Miro, 328. c. Raimundus, 690. c. Servus Dei, 239. b.
Gerundenſis S. Pauli abbatia datur S. Victori Maſſilienſi, 414. d. & ſeq.
Gerundenſis ducis primogenita proponitur deſponſanda filio Ludovici ducis Andegavenſis, 1507. b.
Gibelinus archiepiſcopus Arelatenſis, 558. b. 559. c. Avenionenſem epiſcopatum rexit, 556. a. c.
Gibelleti villæ medietas datur ſancto Victori Maſſilienſi, 600. d.
Gibuinus Moſomenſis abbas, 500. d.
Giffardus comes, 991. a.
Gilbertus Porritanus epiſcopus Pictavienſis, 839. c.
Gilbertus *Lovet*, 1164. b.
S. Gildaſii Caſtri-Radulfi abbas Stephanus, 1036. a.
Gilduinus vicecomes, 1175. d.
Gilibertus *de Gaul*, 795. d.
Gilibertus abbas S. Johannis Senonenſis, 832. c.
Gimundi monaſterium, 1390. c. Gimundi abbatem comes Armaniaci Grandiſilvæ præfici tentat & enititur, 1513. c.
Girardus abbas ſancti Albini Andegavenſis, 562. d. 580. c.
Giradus abbas S. Mauri, 562. d.
Girardus comes, 348. c.
Girardus comes Viennenſis agnoſcit nihil ſe juris habere in eccleſia Matiſconenſi, 875. b.
Girbertus epiſcopus Pariſienſis, 652. d.
Gilbertus *de Bor*, 1169. c.
Girbertus de *Veere*, 1171. c.
Giſella imperatrix, 516. d. 587. a.
S. Giſleni abbas Lambertus, 857. b.
Gilibertus archiepiſcopus Turonenſis, 652. d. 729. c.
Giſlibertus epiſcopus, 170. b.
Giſlibertus epiſcopus Barchinonenſis eccleſiam S. Crucis reædificat, 409. d.
Giſlebertus comes, 269. a. 321. a. 413. b.
Giſlebertus de Ais comes, 765. d.
Giſlbertus buticularius Ludovici, 634. b. 640. c 652. d. 685. a. d.
Giſlebertus notarius Caroli-Calvi, 180. a.
Giſlebertus conſanguineus Vvarini abbatis, 348. a.
Gladbacenſis S. Viti abbas, 1377. c.
Glandatenſes epiſcopi Petrus, 602. b. Poncius, 549. d.
Gloria mundi quam vana, 877. c.
Glorieta Caſtrum Guillelmi de Bellera, 1398. b.
Gloſſarium in ſacram ſcripturam, 978. b.
S. Goari cella Prumienſi monaſterio ſubdita, 69. d.
Gocefridus frater Borelli comitis, 340. a.
Godebertus vir nobilis pro inceſtu poſſeſſionibus ſuis excidit, 60. b.
Godefridus epiſcopus Vvintonienſis, 990. d. 991. b.
Godefridus abbas ſancti Eucharii Trevirenſis, 935. b. e.
Godefridus abbas Prumienſis, 799. c.
Godefridus præpoſitus S. Petri Leodienſis, vir nobilis, 498. d.
Godefridus de Rupenocria præpoſitus eccleſiæ Tolonenſis & teſtamenti executor Guigonis de S. Germano epiſcopi Caſinenſis, 1463. c.
Godefridus dux, 542. b. 654. c. Advocatus S. Huberti, 528. a.
Godefridus dux parvus, 487. d.
Godefridus dux Piloſus, 397. c.
Godefridus dux Lotharingiæ reſtituit S. Remigio Litam allodium, quam vi abſtulerat,

raſ,

Digitized by Google

rat, 857. d. & ſeq. Ejus diploma de jure advocatorum Leodienſis eccleſiæ S. Johannis, 887. c.
Godefridus dux filius Godefridi ducis Lotharingiæ, 857. d.
Godefridi ducis epiſtola de victoria Chriſtianorum in Turcas, 568. c.
Godefridus comes, 289. d. 468. d. 612. b. 613. c. 779. b.
Godefridus comes Palatinus, 632. d. 643. b. Prædiorum S. Maximini invaſor, 686. a.
Godefridus comes Namurcenſis, 705. b. 913. b. Intereſt elevationi e terra corporis S. Gerardi Bronienſis abbatis, 708. b. Fundat abbatiam Floreffienſem, 708. c.
Godefridus *de Vchingre* comes, 1018. c.
Godefridus filius Richeſomi comitis, 397. d.
Godefridus conſanguineus Hillini archiepiſcopi Trevirenſis, 867. b.
Godefridus *de Rachan*, 913 a.
Godefridus *de Seran*, vir nobilis, 913. c.
Godeſcalcus epiſcopus Attrebatenſis, 851. d.
Godeſmannus epiſcopus Ambianenſis, 345. c.
Godethaneus epiſcopus Spirenſis, 662. c.
Goffredus comes, 670. b. 903. a.
Goffredus comes canonicos Turonenſes ſedibus expellit, 729. c.
Goffridus epiſcopus Pariſienſis, 480. b.
Goffridus frater Pontii epiſcopi Maſſilienſis, 466. d.
Gog tectum interpretatur hæreſiarchaſque deſignat, 233. c.
Gomes Auchenſis epiſcopus, 547. b.
Gomes epiſcopus Burgenſis, 549. c.
Goneſſæ Domus-Dei, 1138. d.
Gonnarius avunculus Mariani regis Caralitani, 628. d. 630. b.
Gontarius archiepiſcopus Colonienſis, 1006 b.
Gonterius epiſcopus Agathenſis, 403. d. 464. c.
Gontramnus rex, 8. c.
Gorzienſes abbates Iſemboldus, 823. a. Petrus, 1062. c.
Gorzienſis monaſterii ſocietas cum Vvalciodorenſi, 1380. c.
Gosbertus abbas S. Carilephi, 612. c.
Goſlenus epiſcopus Carnotenſis, 831. b.
Goſlenus epiſcopus Sueſſionenſis, 696. c.
Goſlinus abbas, 178. b.
Goſvvinus miles leproſus factus monachus in Gerdinenſi monaſterio, 970 c.
Gotfridus abbas, 178. c.
Gotofredus epiſcopus Magalonenſis, 558. b. 559. c. 561. a.
Gozelinus advocatus, 413. b.
Gozelo comes, 412 c.
Gozfridus abbas S. Germani in Laia, 417. d.
Gozfridus abbas ſanctæ Mariæ de Columbis 417. c.
Gozfridus filius Vvalterii comitis Ambianenſis, 345. d.
Gozlenus cancellarius Caroli-Calvi, 181. c. 184 d. 193 c. 196. d. 198. a.
Gozlenus cancellarius Ludovici-Balbi, 204. c. 206. a. 210. b.
Gozlinus abbas S. Amandi, 192. c. 195. d.
Goſlinus notarius Caroli-Simplicis, 270. c.
Gozvinus *de Falconmont*, 705. b.
Græcis monachis ſub regimine abbatis ſancti Victoris Maſſilienſis datur eccleſia ſancti Petri *de Auriol*, 408. d.
Graffchatenſis monaſterii fundatio, 490. d. Idem monaſterium novis donis decorat Fridericus archiepiſcopus Colonienſis, 681. d. & ſeq.
Graffchatenſis abbas, 1377. c.
Graffchatenſis abbas Benedictus exemplo prædeceſſorum ſuorum cedit dignitati, 858. a.
Graffchatenſis congregationis epiſtola ad Raynaldum archiepiſcopum Colonienſem 853. c. Gratulantur de ipſius electione, 854. a.
Gralo abbas S. Galli depoſitus, 300. c.
De Grammatica, 305. b.
Grandimontis fratribus monaſterii de Loia nemus reſtituit a prædeceſſoribus ſuis datum S. Ludovicus, 1333. c.
Grandis-Silvæ electus Petrus *Ano*, 1524. d.
Gratiam ad obtinendam quatuor ſunt neceſſaria, 1025. c. Eam ſi conferre ceſſaret Deus, homo ſtatim laberetur in peccatum, 845. b. Eam in libero arbitrio lege & doctrina conſiſtere dicebat Pelagius, 844. c.
Gratianopolitanus epiſcopus Hugo, 568. d.
Gratianus cardinalis ſanctorum Coſmæ & Damiani, 974. c.
Gratianus archipresbyter ſancti Stephani in Cœlio-monte, 649. a.
Gratianus notarius ſub Alexandro III. 902. b.
Gredonenſis viecomitatus datur Berardo de Mercorio, 1206 a.
Griſo comes, 192. c.
De S. Gregorio fabula, 451. d.
S. Gregorii Nyſſeni liber de Natura hominis in latinum tranſlatus a Burgundione, 827. b.
Gregorius papa VII. 521. b. c. Ejus bulla pro monaſterio S. Huberti, 523. d.
Gregorii IX. pater Meleder negotium fidei adverſus Albigenſes inchoavit, 1210 c.
Gregorius IX. S. Ludovicum & Blancham reginam regnumque ſub ſua protectione ſuſcipit, 1210. c. 1211. a. Ejus hortatu inducias cum S. Ludovico paciſcitur H. Angliæ rex 1221. c. 1222. b. Statuta edidit pro reformatione ordinis ſancti Benedicti, 1269. c. Ea temperat, 1270. a. Monachis provinciæ Rothomagenſis mittit, 1269. c.
Gregorii IX. capellanus magiſter de Collemedio, 1222. b. 1223. c.
Gregorius S. Angeli cardinalis, 687. d. 776. d. 881. a. Ejus epiſtola ad A. abbatem Aquicinctenſem, 697. d.
Gregorius cardinalis ſancti Calixti, 776. c. 810. c.
Gregorius presbyter S. Luciæ, 671. b.
Gregorius cardinalis S. Lucinæ, 645. c.
Gregorius cardinalis SS. Sergii & Bacchi, 776. c.
Gregorius notarius & ſcriniarius eccleſiæ Romanæ, 325. b.
Gregorius archipresbyter S. Gregorii, 649. a.
Gregorius Gregorii Romanorum conſulis filius, 703. c.
Gregorius Corrarius patritius Venetus, 1594. b.
Grimaldus abbas S. Galli, 149. d.
Grimaldus archicapellanus Ludovici regis Franciæ Orientalis, 191. c.
Grimlandus cancellarius Lotharii regis, 177. c. 178. c.
Grimoaldus filius Pippini, 20. c. 21. a.
Grimoldus abbas Vviſſemburgenſis, 150. b.
Grinienſe monaſterium in quo 400. monachi, 402. d.
Gaillardus Olorenſis epiſcopus, 1397. d.
Giſlebertus comes abbas S. Maximini Trevirenſis, 281. b. 282. a.
Giſlebertus comes de Los frater Baldrici epiſcopi Leodienſis, 378. a. Advocatus S. Jacobi Leodienſis, 378. b.
Gualcherus epiſcopus Cameracenſis, 592. c.
Gualeranni filii comitis Mellenti matrimonium, 986. b.
Gualfredus archiepiſcopus Caralitanus, 629. b. 630. c.
Gualterius cardinalis S. Theodori, 671. c.
Guazelinus abbas ſancti Laurentii Leodienſis, 766. c.
Guenilo archiepiſcopus Senonenſis, 213. c.
Guerclim ſeu Guerclip S. Ludovicus dedit cuſtodiendum Henrico de Avaugor. 1250. a.
Guerclin caſtrum Jelino avunculo Henrici de Avaugor traditur cuſtodiendum, 1263. c. Et eo abſente Droconi de Melloto ibid.
Guibaldus abbas Caſinenſis, 757. c. Vid. Vvibaldus.
Guibertus abbas Gemblacenſis ab adoleſcentia jugum Domini tulit, 937. a. In vaſtatione ſui monaſterii vix evadit vitæ periculum, 931. a. Ad Majus-monaſterium, ſuo deſtructo, ſe recipere meditatur, 932. b. Johannem Vvillelmi aliquando paſſus ſibi infeſtum, 932. d. Opuſculum dicat Philippo archiepiſcopo Colonienſi, 940. c. Item Sifredo archiepiſcopo Moguntino, 941 b. Suffragiorum participationem poſtulat ab abbate S. Eucharii, 935. c. Quæ ipſi conceditur, 936. Et a fratribus Majoris-monaſterii poſt mortem, 923. c. Rationem reddit cur paſtoralem curam deſeruerit, 924. & ſeq. De ea reſumenda ſe excuſat, 929. c. & ſeq. De abſentia ejus dolent Gemblacenſes, 929. c. Florinenſis abbas eligitur, 937. a. A muneribus fuit alienus, 935. a.
Guiberti fratris converſio, 927. d. & ſeq.
Guiberti *de Tamines* hominium S. Ludovico, 1274. c.
Guichardus d'*Angle* mareſcallus Aquitaniæ, 1473. c.
Guidemari de Leonio pacta & conventiones cum S. Ludovico, 1448. d. 1449.
Guido cardinalis ſanctorum Coſmæ & Damiani, 776. c.
Guido cardinalis ſanctorum Laurentii & Damaſi, 776. d.
Guido epiſcopus Cenomanenſis, 730. c.
Guido abbas Trium-Fontium, 745. c.
Guido decanus S. Martini Turonenſis, 1318. a. 1319 c.
Guido vir illuſtriſſimus, 692. c.
Guido de Caſtello Petri Abælardi diſcipulus, 745. a.
Guidonis comitis Claromontis litteræ de dotalitio Petronillæ de *Chambon* uxoris ſuæ, 1088. c. & ſeq.
Guido de Dampetra, 886 c. 1033. d. 1123. a. 1126. c. Ejus juramentum pro comitiſſa Campaniæ, 1113. d. Epiſtolæ ad Philippum Auguſtum, 1124. a. d. 1125. a.
Guido de Dampetra Flandriæ comes, 1400. a.
Guidoni comiti Hannoniæ permittit Philippus IV. pacem inire cum Flandro, 1415. c.
Guido comes S. Pauli, 1160. c. 1164. b.
Guido buticularius Ludovici VII. 817. c. 823. d. 832. a. 875. d. 890. c. 901. c.
Guido buticularius Philippi Auguſti, 950. c. 981. b. 1105. d. 1177. b. 1178. c. 1286. c.
Guido de *Andelli* filius ſororis Johannis comitis Bellimontis, 1163. c. 1164. c.
Guido de Gornaio excæcatus ab Albigenſibus, 1231. a.
Guido de Malovicino monachum unum inſtituit in Valle-Guidonis, 1332. c.
Guido de Merevilla, 1189. b.
Guido de Monte-Leherii, 490. b.
Guido de Pruneto miles, 1235. a.
Guido de Rupibus, 1054. c.
Guido de Thoarcio filius Aymerici vicecomitis, 1188. a.
Guido de Torciaco, 1067. c.
Guido de Valentia & Berlo, 1171. c.
Guido de Valle, 564. c.
Guido miles filius comitis Marchiæ, 1271. d.
Guif. *d'Argençon*, 1187. d.
Guifridus archiepiſcopus Narbonenſis, 474. b.
Guifridus abbas S. Victoris, 371. b. 372. a.
Guigonis de ſancto Germano epiſcopi Caſinenſis & rectoris patrimonii teſtamentum 1457. c.
Guilbertus hæreſiarcha, 628. a.
Guill. cardinalis ſancti Petri ad Vincula, 860. a.
Guillelmus archiepiſcopus Auxitanus, 779. c.
Guillelmus de Parthiniaco archiepiſcopus Burdigalenſis, 1172. b. 1188. a. 1224. a. Ei legat Henricus comes Ruthenenſis ſapphirum unum, 1191. a.
Guillelmus archiepiſcopus Brundusinus collector decimarum in regno Siciliæ, 1438. a.
Guillelmus archiepiſcopus Remenſis, 1029. d. 1033. d.
Guillelmus Abrincenſis epiſcopus, 1154. a
Guillelmus epiſcopus Avenionenſis, 1094. c.

Guillelmus epiſcopus Auſonenſis, 474. b. 476. c.
Guillelmus epiſcopus Autiſſiodorenſis, 1111. b.
Guillelmi Cameracenſis epiſcopi indulgentiæ largientibus eleemoſynam ad perficiendam ſacram ædem Oigniacenſem, 1386. c. 1387. a.
Guillelmus epiſcopus Caſinenſis apoſtolicæ ſedis nuntius in Sicilia, 1430. c.
Guillelmus Catalaunenſis epiſcopus comes Perticenſis, 1194. d.
Guillelmus de Rupetra epiſcopus Leodienſis, 1024. a.
Guillelmus epiſcopus Lingonenſis, 1134. a. d.
Guillelmus electus Lingonenſis, 1092. c.
Guillelmus epiſcopus Meldenſis, 1117. c. d.
Guillelmus de Provencheriis conſanguineus Bernardi epiſcopi Lutevenſis, 552. d.
Guillelmus epiſcopus Nivernenſis, 1109. a.
Guillelmus Pariſienſis epiſcopus, 1239. c.
Guillelmus epiſcopus Pictavenſis, 705. b. c.
Guillelmus Vaſatenſis epiſcopus, 1438. d.
Guillelmus epiſcopus Vencienſis, 1339. c. 1443. c. Ejus teſtamentum, 1344. a. Nepos Stephanus, 1344. c.
Guillelmus abbas monaſterii ſancti Antonii Viennenſis teſtamenti Guigonis de ſancto Germano epiſcopi Caſinenſis executor, 1458. a. 1463. b.
Guillelmus abbas Campaniæ, 983. c.
Guillelmus de Araio abbas de Ceconges, 1145. c.
Guillelmus abbas Gemmeticenſis, 390. a.
Guillelmus abbas S. Johannis Senonenſis, 832. c.
Guillelmus abbas Luræ Campaniæ comitiſſam admittit ad ſuffragiorum participationem, 1120. d.
Guillelmus abbas Savignienſis, 952. c.
Guillelmus abbas S. Victoris Maſſilienſis, 810. a. c. Ab Eugenio III. Romæ benidictus, 803. d. Ipſi dat Petrus Foro-Julienſis eccleſiam de *Seilhans*, 825. d.
Guillelmus Catelli magiſter domorum Templi citra mare, 1177. b.
Guillelma domina Montis-Cathani & Caſtri Veteris, P. infantis uxor, 1426. a. Gaſtonem vicecomitem Fezenſaquelli, &c. heredem inſtituit, 1426. a.
Guillelmus Nothus dux Normannorum Montis Barbati caſtellum ædificat, 544. c.
Guillelmus comes, 1082. c.
Guillelmus comes Ceritanus dat Maſſilienſi S. Victoris monaſterio abbatiam S. Michaëlis de-Coxano, 537. c.
Guillelmus comes Joviniaci, 1033. d.
Guillelmus comes Montis-Ferrandi in Arvernia, 1199. c.
Guillelmus comes Pontivi, 1014. c. 1306. a.
Guillelmus comes Provinciæ, 369. c. 371. b.
Guillelmus de Meleduno comes Tancarvillæ 1554. c.
Guillelmus cambellanus de Tanquarvilla, 1051. c.
Guillelmus comes Toloſæ, 371. b.
Guillelmus filius Guidonis comitis Claromontenſis, 1089. a.
Guillelmus filius Henrici comitis Carnotenſis, 831. c.
Guillelmus filius Hugonis comitis Ruthenenſis, 898. c.
Guillelmus vicecomes, 538. c.
Guillelmus vicecomes Cardonæ, 1071. c.
Guillelmus filius Huberti vicecomitis Cenomanenſis, 531. d.
Guillelmus vicecomes Maſſilienſis, 369. b.
Guillelmus & Fulco vicecomites Maſſilienſes dant S. Victori eccleſiam ſancti Mitrii 355. d.
Guillelmus filius Guillelmi vicecomitis Maſſiliæ, 355. d.
Guillelmus buticularius Ludovici VII. 773. c. 774. b. 775. a.
Guillelmus de Aſpero-monte, 1189. c.
Guillelmus de Auxona Flandriæ comitis cancellarius reliquias S. Martini Turonenſis impetrat capitulo Leodienſi ſancti Martini, 1450. c.
Guillelmus de Balneolis Ludovici VIII. legatus, 1182. b. 1196. b.
Guillelmus de Bellera caſtella de Feirera & de Giorieta, de *Kreſtui* multa pecunia pigneravit, 1398. b.
Guillelmus de Calviniaco, 1086. b. c. 1146. c. Dominus Caſtri-Radulfi, 1127. b. Fidelitatis juramentum præſtat Philippo regi, 1106. c. Ejus jura in burgenſes Caſtri-Radulfi, 1228. a. Compoſitio cum eis, 1227. d. 1228. 1229.
Guillelmus Ayecli de *Gantobre* miles, 1311. d.
Guillelmus *de la Champagne* miles, 1555. a.
Guillelmus de Dampetra, 1029. d. 1264. b. Blancæ comitiſſæ Campaniæ reddit vicecomitatum Trecenſem, 1140. c. Sororem comitiſſæ Flandrenſis duxit in uxorem, 1256. c.
Guillelmus de Firmitate, 1050. c.
Guillelm de Garlanda, 1003. c. 1043. b. 1064. b. Philippo regi fidelis, 1004. b. 1008. a.
Guillelmus d'*Haurac*, 1169. c.
Guillelmi de Layra Delphinatus gubernatoris epiſtola ad comitem Armaniacum, 1532. d. Virtutem ejus commendat, 1533. De ipſo queritur 1533. d.
Guillelmus de *Leſignes*, 1340. c. Sororem ſuam Mabiliam Herardo de Nantolio collocat, 1341. a. & ſeq. Ejus fratres, 1341. c. Patrui, 1342. c.
Guillelmus de Mara miles, 1348. a.
Guillelmus de Meduana, 982. c.
Guillelmus & Droco de Melloto, 1086. c.
Guillelmus de Merloto, 1028. d. 1162. b.
Guillelmo de Monte-Cathano plura caſtra concedit Petrus rex Aragonum, 1038. c.
Guillelmus de Monte S. Johannis plegius conſtitutus S. Ludovico ab Hugone Burgundiæ duce, 1262. b.
Guillelmus de Pratellis, 1053. c.
Guillelmus de Rupibus ſeneſcallus Andegavenſis, 1166. d. Cenomaniæ & Turoniæ ſeneſcallus, 1206. d. Ejus filia Johanna de Credona, 1206. d. Ei Philippus Auguſtus dedit civitatem Andegavos & Baugiacum, 1206. d.
Guillelmus dominus de Trignonvilla, 1573. d.
Guillelmus de Viſcanis, 1171. c.
Guillelmus Arnaldi, 1170. a.
Guillelmus *Brion* miles, 1326. c.
Guillelmus *Cheuri* miles, 1336. c.
Guillelmus *Creſpin* Ludovici VIII. regis eleemoſynarius, 1208. a.
Guillelmus Frocardi miles bajulus Hugonis comitis Ruthenenſis, 1347. b.
Guitbertus filius Hugonis comitis Ruthenenſis, 898. b.
Guilla femina nobilis, 431. c.
Guitardus filius Amanevi de Lebreto, 1438. c.
Gulfardus abbas ſancti Martini Turonenſis, 37. c. 38. b.
Gumbaldus de Caſtro-Biſaure, 409. d. Dat ſancto Victori cœnobium S. Michaëlis de Falio, 406. b.
Gumbertus epiſcopus, 172. b.
Gumbertus abbas Abdingoffenſis, 581. c.
Gundomarus epiſcopus, 540. a.
Gunherius de Sulliaco fundat cellam ſanctæ Mariæ de *Villane*, 531. c.
Gunnardus de Leonio, 1250. d.
Guntarius archiepiſcopus Colonienſis, 176. d.
Guntbertus vir illuſtris, 184. c.
Gunzonem virum doctum ex Italia accerſit Otto imperator, 295. c. Ejus bibliotheca, 304. Epiſtola ad Augienſes fratres, 294. b.
Gurdo epiſcopus Cephalenſis, 903. c.

H.

Hadabaldus vir illuſtris, 184. c.
Hadevvigis nobilis matrona, 913. c.
Hado abbas Corbeienſis, 31. b.
Haduidis domina de *Hadecort*, 1039. c.
Hælina uxor Hugonis de Monte-forti, 795. d.
Hæreſis noviter orta ſæculo duodecimo, 777. a.
Hæretici dicendi qui defendunt errores, 617. c. Per Gog & Magog deſignati, 233. b.
Haimedeus comes, 172. c.
Haimerici Thoarcenſis induciæ cum Philippo Auguſto, 1178. b. Cum Ludovico VIII. 1178. b.
Haimonis Hirſaugienſis monachi præfatio in librum de Amore cœleſtis patriæ, 310. d.
Haimo dominus de Karoſis, 1159. a.
Halberſtadenſes epiſcopi Vverthmenſe monaſterium regunt 143. c. Sepelire eos ſolebant archiepiſcopi Magdeburgenſes, 681. c. Halberſtadenſes epiſcopi, Fridericus depoſitus, 618. d. Gerhardus electus, 751. c. & ſeq. Hiltigrimus 149. d. 662. c. Ludolphus electus, 1315. a. Otto, 751. c. Rainardus 618. b. c. 619. c. Ordinatur 250. 537. d. 608. b. c. 618. c. invitus, 609. a. Obit, 680. b. c. Rodulfus, 751. c. Tiudericus, 1003. a. Halberſtadenſis epiſcopi electio facta in diſcordia, 754. a.
Halberſtadenſis eccleſiæ major præpoſitus Hermannus, 1316. c.
Halberſtadenſis decanus Vvigerus, 1316. c.
Halberſtadenſem clerum ut ad eccleſiæ gremium redeat hortatur Rothardus archiepiſcopus Moguntinus, 604. b.
Haldricus advocatus epiſcopalis, 170. c.
Halitgarii epiſcopi Cameracenſis liber de Vita ſacerdotum, 70. c.
Hamaburgenſis archiepiſcopus Adalgarius, 662. c.
Hamelinus de Baladone prædia in Anglia dat Cenomanenſi S. Vincentii cœnobio, 577. a. & ſeq. 578. b. & ſeq.
Hamelinus de Langiaco dat Cenomanenſi ſancti Vincentii monaſterio cellam Tuffiaci, 483. a. 491. c.
Hamuco abbas Abdingoffenſis, 688. b. 689. b.
Hamulenſe monaſterium, 82. b.
Hannonienſem comitatum comparat Deodvvinus epiſcopus Leodienſis, 488. c.
Hannonienſes comites Balduinus V. 891. c. 896. c. 962. c. 1011. c. 1019. a. 1021. c. Johannes de Aveſnis, 1400. a.
Hanno niæ comitiſſa, 1019. b.
Hannonienſem dominam ſororem comitiſſæ Flandrenſis duxit in uxorem Guillelmus comes Dampetræ, 1256. c.
Hanno niæ comitiſſæ Johanna, 1105. a. Margarita, 895. d. 1351. a.
Harduino de Malliaco militi altare ligneum permittit abbas Majoris-monaſterii, 1367. d.
Hartbret epiſcopus Brandeburgenſis, 625. c.
Hartmannus abbas Tuitienſis, 531. b. 532. c.
Hartmannus de *Kirnberech* comes, 1018. c.
Harvichi viri illuſtris epiſtola ad Aganbertum fratrem ſuum, 57. c. Inſignem donationem facit Prumienſi monaſterio in eo admittendus, 54. d. 56. c.
Haſprenſis villæ conſuetudines, 962. c. A Balduino V. comite recognitæ, 891. c.
Haſterienſe monaſterium ſubjectum Vvalciodoro, 748. a. 1062. a. 1063. b. 1064. b. 1065. a.
Haſterienſis monaſterii ſubjectio Vvalciodorenſi abbatiæ aſſerta a Stephano Metenſi epiſcopo, 822. c. & ſeq.
Haſterienſes abbatem aut ſigillum proprium habere non debent, 1063. c. Falſas bullas confingunt ut Vvalciodorenſium jugum excutiant, 1066.
Hathvvin filius Henrici regis Romanorum, 283. c.
Hato epiſcopus Trecenſis, 907. c. Arguitur quod archidiaconatum dederit puero, 716. a. b.
Hatto præſul, 84. b.
Hatto archiepiſcopus Trevirenſis, 240. b. 262. d.
Hatto dux & conſul, 84. b.
Havelbergenſes epiſcopi Anſelmus, 779. b. 799. b. c. Hecil 625. b.
Havidis abbatiſſa ſancti Jacobi de Vitriaco, 1281. c.

Digitized b

Hebarhardus cancellarius Ludovici regis Franciæ orientalis, 188. d. 191. c. 194. c. 195. c.
Hebdomadarius ſacerdos aqua luſtrali monaſterium aſpergit, 954. b.
Hecelo epiſcopus Veronenſis, 586. e.
Hecil epiſcopus Havelbergenſis, 625. b.
Heddo comes, 172. c.
Hedeni ducis donatio facta S. Vvillibrordo, 13. a. 22. a.
Heleſiardus de Severiaco abbas Caſtrenſis, 1160. c.
Helgotus abbas Letienſis, 897. e.
Helias comes Cenomanenſis ſatisfacit ſancti Vincentii monaſterio pro damnis illatis in obſidione Montis-Barbati, 544. e.
Helias de Balliolo, 196. e.
Helinandus epiſcopus Laudunenſis plures eccleſias concedit cellæ Eburnei-curtis, 500. b. & ſeq.
Helis filia Iſabellis comitiſſæ Ruthenenſis, 1310. b. c. 1311. a.
Helizachar cancellarius Ludovici Pii, 62. c. 65. b. 66. d. 68. b.
Helmeradus epiſcopus Ambianenſis, 171. b. 172. b.
Helvrſa uxor Hamelini de Langiaco, 483. a. 491. c.
Henricus Colonienſis archiepiſcopus, 1251. c.
Henricus Moguntinus archiepiſcopus, 745. e. 779. c. 800. a.
Henrico Senonenſi electo reddita regalia ante confirmationem, 1319. a.
Henrici archiepiſcopi Trevirenſis diploma pro S. Maximino, 314. b.
Henricus epiſcopus, 654. d.
Henricus epiſcopus Albanenſis, 974. a Hortatur ad modeſtiam, humilitatem & pœnitentiam omnes prælatos, 975. b. & ſeq.
Henricus Carnotenſis epiſcopus, 1282. 1283. b.
Henricus Catanenſis electus, 1259. a.
Henricus I. Leodienſis epiſcopus, 464. c. Andaginenſi S. Huberti monaſterio concedit decimas Vvaverelix & Verterinæ, 498. c. Item allodia de *Braz* & de *Grupont* 517. e. Ejus litteræ de fundatione Floneuſis monaſterii, 540. d.
Henricus II. epiſcopus Leodienſis, 799. c. 850. d. 857. c. 884. d. Dat abbatiæ ſancti Jacobi Leodienſis eccleſiam S. Magdalenæ, 824. c. 950. d. Eccleſiam S. Severi de Meſſia dat S. Laurentio Leodienſi. 807. e. Conſtituit Vvalciodorenſes monachos in eccleſia de Falemannia canonicorum loco, 866. a. & ſeq.
Henricus Leodienſis electus immunitatem confirmat canonicorum urbis Leodienſis a juriſdictione ſcabinorum, 1317. b.
Henricus epiſcopus Patherbornenſis, 535. 586. c. 625 e. Huxorienſes decimas Corbeienſibus confirmat, 602. c. Ejus diploma pro monaſterio Paderbornenſi ſancti Petri, 688. a.
Henricus epiſcopus Ratiſponenſis & cancellarius, 757. c.
Henricus epiſcopus Tullenſis, 748. c.
Henricus abbas Altæ-Silvæ, 949. c.
Henricus abbas Brauvvillerenſis ad concilium Lugdunenſe deſtinatur nomine abbatum Colonienſis diœceſis, 1377. c.
Henricus abbas S. Jacobi Leodienſis Balduinum Trevirenſem antiſtitem in ſocietatem precum & meritorum monaſterii ſui admittit, 1436. d.
Henricus abbas ſancti Laurentii Peripannæ, 648. c.
Henricus abbas de S. Maria, 914. c.
Henricus de Claromonte abbas S. Martini Sagienſis, 1037. c.
Henricus abbas S. Maximini, 517. a.
Henricus abbas ſancti Petri Paterbornenſis, 971. c.
Henricus abbas S. Quintini de Monte, 599. b. 624. d.
Henricus abbas ſancti Remigii Remenſis, 520. c.
Henricus abbas Vallis-Serenæ, 833. a.
Henricus abbas Vivarienſis, 806. c.
Henricus præpoſitus S. Petri Colonienſis, 682. c.
Henricus theſaurarius Belvacenſis, 1164. b.
S. Henrici imperatoris diploma pro monaſterio Prumienſi, 380. d.
Henricus imperator, 283. b.
Henricus II. Romanorum imperator, 444. a. 516. d. 587. a.
Henricus III. imperator, 552. a. Quo die ordinatus imperator, eo rex Romanorum, 587. b. Hæreticorum caput, 587. a Leodii paſcha celebrat, 584. e. Limites ponit advocatis S. Maximini, 452. d. Judicium profert adverſus advocatos Prumienſis monaſterii, 595. a. Ejus confirmat poſſeſſiones, 443 c. Ei reſtitui curat prædium *Prumisfeld*, 585. d. Verſus ejus ad filium, 609. c.
Henricus filius Henrici III. imperatoris, 586. b.
Henricus IV. imperator, 490. d. Quo die ordinatus rex Romanorum, 587. b Ejus diplomata pro S. Maximino, 516. 642. c. Ei reſtituit prædia ablata ab Emichone comite & Berlacho ejus filio, 632. b. & ſeq. Plura prædia pluresque eccleſias, 686. a. & ſeq.
Henrico IV. imperatori conceſſum a Paſchali II. privilegium dictum Pravilegium, 655. b. Ipſum inter & Calixtum II. papam pacis formula, 671. c. Morti proximus ablata reſtituit eccleſiæ, 687. a. e.
Henricus VI. imperator monaſterio Corbeienſi tribuit facultatem quærendi aurum & argentum in fodinis, 1102. c. & ſeq.
Henrici imperatoris CP. epiſtola ad Godefridum S. Amati Duaci decanum de victoriis Infidelium in Chriſtianos. & ſua in imperatorem evectione, 1073. a. Ei datur imperii corona, 1075. c.
Henricus rex, 415. d.
Henricus I. rex Angliæ, 578. b. c. 775. d. 1143. c. 1172. d. 1190. c. 1251 e. 1252. 1281. a.
Henricus II. rex Angliæ, 902. b. 990. c. 996. b. 1059 c Regalia eccleſiæ Rothomagenſis accipit, 1081. b. Ejus carta pro parthenone Rothomagenſi S. Pauli, 945. c.
Henrici regis Angliæ treugæ cum S. Ludovico, 1251. c. 1252.
Henricus rex Angliæ in diœceſi Petragoricenſi commune levavit, 1281. a.
Henrici junioris regis Angliæ ſepultura in eccleſia Rothomagenſi, 952. c.
Henricus I. rex Francorum, 408. b. 684. a. 774. c. Iounctus vivente patre Roberto, 390. d. e. Dat Imberto epiſcopo Pariſienſi abbatiolam S. Germani in Laia, 417. c. Magno cum labore expugnat Caſtrumnovum, 422. c. Monaſterium S. Theoderici ab advocatorum jugo & archidiaconorum vexationibus eximit, 421. c Eccleſiam de Villa-mille monachis Columbenſibus reſtaurandam committit, 478. c. Ejus diploma pro S. Victore Nivernenſi, 434. e.
Henricus II. rex Francorum canonicos Trecenſes rogat ne epiſcopum ſuum cogant barbam prolixam reſecare, 1615. d.
Henricus filius Henrici regis Romanorum, 283. c.
Henricus II. rex Romanorum, 363. a. Ejus diploma pro monaſterio Mulenbechano, 363. b. Confirmat monaſterio Brunvvillarenſi Clotenam prædium a Richiza regina Poloniæ conceſſum, 427. d. Plura reſtituit ſancto Maximino Trevirenſi, 425. e. & ſeq.
Henricus IV. rex Romanorum, 432. c. 469. c. 553 e. 554 b. 595 b.
Henricus V. rex Romanorum reſtituit ablata prædia ſancto Maximino, 611. c. 613. b.
Henrico regi filio ſuo ſcribit Fridericus imperator quanta ſit paſſus ab imperatore CP. 909. b. & ſeq.
Henricus VI. rex Romanorum, 1017. d.
Henrici Romanorum regis fœdus cum Ludovico VIII. rege, 1183. e.
Henrici filii regis Alemanniæ cum Conſtantia Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis filia pactum matrimonii, 1356. a. Hujus ſecuritas a regina Angliæ facta, 1363. c.
Heinricus frater Ottonis I. imperatoris, 192. a.
Henricus dux, 612. c.
Henricus dux ſenior, 413. b.
Henricus dux junior, 433. b.
Henricus dux Bavariæ, 748. d. Ejus obitus, 761. c.
Henricus filius Gaufridi ducis Normannorum, 795. d.
Heinricus comes, 469. c. 500. d. 890. d. 1092. a. 1094. d.
Henricus comes filius Conradi comitis, 550. c.
Henricus de Diediſſo comes, 586. e.
Henricus comes filius Ludolphi, 425. b.
Henricus filius Theobaldi comitis Bleſenſis, 1038 c.
Henricus cognomento Stephanus, comes Carnotenſis, 831. b. Ejus diploma pro Ivone epiſcopo Carnotenſi, 621. c. Ejus anniverſarium in eccleſia Carnotenſi, 622. d.
Henricus comes de Durbui, 518. d.
Henricus filius Balduini comitis Flandriæ, 1012. e.
Henricus comes *de Gelie*, 779. b.
Henricus comes *de Lembore*, 799. e.
Henricus Limburgenſis debellatur, 584. e.
Henricus de Limburg invadit prædium *Prumisfeld* Prumienſi monaſterio, 586. b.
Henricus comes Lovanienſis, 542. b.
Henricus comes Namurcenſis, 867. e. Filius Godefridi comitis, 712. b. Advocatus Vvalciodori, 912. d. 913. c.
Henricus comes Palatinus, 425. d. 428. a. 429. b. e. 595 b.
Henricus comes Palatinus ductor exercitus imperatoris in Italiam, 550. d. 552. a.
Henricus de *Rigenſten* comes, 1003. b.
Henricus comes de Rupe, 799. e.
Henricus comes Ruthenenſis pater Ceciliæ uxoris comitis Armaniaci, 1407. e. Executor teſtamenti Bernardi comitis Armaniaci, 1409. d. Subſidio mittitur Ogerio de Malo-leone in urbe Aquis obſeſſo, 1430. Auctoritatem interponit Philippi Franciæ & Eduardi Angliæ regum ad obtinendam diſpenſationem matrimonii contrahendi inter Robertum comitem Clarimontis & filiam ſuam, 1465. d. 1466. b. Ejus codicillus, 1168. c.
Henricus filius comitis Ruthenenſis, 1310. b. 1337. a.
Henrici filii Hugonis Ruthenæ comitis futura uxor Marquiſia, 1347. c. Pactum matrimonii ejus, 1337. b.
Henricus Ruthenenſis comes impetrat a Bonifacio octavo facultatem filiabus ſuis contrahendi matrimonii cum conſanguineis in quarto gradu, 1402. a.
Henricus filius Hugonis comitis Ruthenenſis Deo oblatus in monaſterio Conchenſi, 858. c.
Henricus comes Trecenſis. 863. c. Ejus carta de moneta Meldenſi ab eo falſata. 873. b. Pro Valle ſerena, 880 e. Ei bannum & juſtitiam de *Sarmaiſe* cedit Bernardus abbas S. Eugendi ut ibidem villam faciat, 979. b.
Henricus fundator Gerdenenſis parthenonis, 797. a. 814. a.
Henricus filius domini Peronenſis, 624. c.
Henricus de Aquiſgrani camerarius Friderici imperatoris, 1159. a.
Henrici de *Avaugor* conventiones cum ſancto Ludovico & hominium, 1249. b. Ei caſtrum *Gueerclim* ſeu *Gaerclip* dedit cuſtodiendum S. Ludovicus, 1250. a. Ejus filii, 1249. c Avunculus Jelinus, 1263. c.
Henricus de *Blanckemborg*, 1315. b.
Henrico Clementi mareſcallo Argentonium cedit Philippus Auguſtus, 1048. e.
Henricus Fulgerienſis, 775. d.
Henricus Oellſ ſcabinus Leodienſis miles, 1446. e.
Henricus de Soliaco, 1159. a. Ejus epiſtola ad Philippum Auguſtum, 1086. a.

Digitized by Google

Heracleus de Monte-Lauro, 1302. c. Ejus filii Pontius & Heracleus, 1302. b.
Herardus archiepiſcopus Turonenſis, 169. d 170. a. 172. a.
Herardi de Nantolio matrimonium cum Mabilia de *Leſignes*, 1340. c. & ſeq.
Herbertus abbas Corbeienſis, 379. d.
Herbertus abbas ſancti Symphoriani Metenſis, 823. a.
Herbipolenſis epiſcopus Hermannus, 1183. c. 1184. c.
Herclaef. fundat eccleſiam S. Lamberti de Baclaos, 22. d. Et eam dat S. Villibrordo, 22. c.
Herdilo epiſcopus Noviomagenſis, 662.
Heredis inſtitutio fundamentum eſt teſtamenti, 1389 c.
Herefrido epiſcopo Autiſſiodorenſi datur villa Crevennus, 255. b.
Herembertus abbas Vvalciodori, 399. b.
Hereticus vir illuſtris frater Hunfridi Morinenſis epiſcopi, 132. a. c. 189. d. Inſignem donationem facit monaſterio Prumienſi, 188. c. & ſeq. 191. b.
Hereſethehuſenſes abbates Amelangus & Nicolaus, 971. c.
Herevvicus Miſnenſis epiſcopus, 615. b.
S. Heriberti Tuitienſis abbas, 1377. c.
Heriberto Colonienſi archiepiſcopo excerpta de virtutibus exempla mittit Albuinus eremita, 360. a. Ad eum ſcripta epiſtola adverſus præproperas abſolutiones, 357. a.
Heribertus comes, 328. a. 346. b.
Heribertus vir nobilis, 867. a.
Heribrandus abbas ſancti Laurentii Leodienſis, 675. c.
Hericus cardinalis S. Anaſtaſiæ, 859. c.
Herigerus abbas Lobienſis vir non parvæ auctoritatis, 387. a.
Herimannus archiepiſcopus, 269. a.
Herimannus Auguſtenſis epiſcopus, 643. b.
Herimannus epiſcopus Metenſis optimus, 529. c.
Herimannus dux, 289. d.
Herimannus comes, 322 a. 487. c. 612 b.
Herimannus comes Palatinus, 643. d.
Herimannus Herimanni comitis filius, 552. b.
Herimannus marchio, 632. d.
Herimannus miles, 970. c.
Herimarus abbas S. Remigii Remenſis aſſignat redditus pro cœna fratrum, pro infirmis, peregrinis & pauperibus, 418. b.
Herinfridus comes, 172 c.
Heriſenſis canonica abbatiſſa monialium S. Ægidii ultra pontem Huxariæ, 1264. c.
Herisfeldenſis abbas Hermannus, 862. c.
Heriveus archiepiſcopus Remenſis notarius Caroli-Simplicis, 250 b. Deinde cancellarius, 268. b. 270. c.
Herivordenſis monaſterii privilegia confirmata in concilio Moguntino ſub Arnulfo imperatore, 661. c.
Herlandus abbas Floreſienſis, 869. a.
Herlebertus epiſcopus Trajectenſis, 779. b.
Herluinus abbas Glaſtengeberii, 579. a.
Hermannus archiepiſcopus Colonienſis, 424 a. 429. b. c. Confirmat fundationem Brunvvillarienſis monaſterii, 430. b.
Hermannus III. archiepiſcopus Colonienſis componit controverſiam inter canonicos S. Mariæ ad Gradus & monachos Brunvvillarienſes, 530. b.
Hermannus epiſcopus Fardenſis, 862. d.
Hermannus Herbipolenſis epiſcopus, 1183. c. 1184. c.
Hermannus epiſcopus Hildesheimenſis, 862. d.
Hermannus Corbeiæ-novæ abbas, 1218. a. Moniales de Yſſenaco in Ottbergen eccleſia collocavit, 1219. d. 1264. b. Monaſterium Honſchedenſe fundat, 1265. c. Advocatiam in quaſdam villas Corbeiæ Halberſtadenſi eccleſiæ attribuit certis rationibus, 1315. c.
Hermannus abbas Herisfeldenſis, 852. c.
Hermannus abbas ſancti Pantaleonis Colonienſis, 532. b. c.
Hermannus abbas SS. Petri & Pauli Paterbornenſis, 1382. c.
Hermannus archicapellanus Zuenteboldi, 244. c.
Hermannus Halberſtadienſis eccleſiæ major præpoſitus, 1316. c.
Hermannus præpoſitus S. Petri Colonienſis, 531. a.
Hermannus comes, 824. b. 830. d.
Hermannus comes *de Cuick*, 779. b.
Hermannus comes de *Nervenich*, 397. d.
Hermannus comes Palatinus, 799. c.
Hermannus pater Ludovici langravii Thuringiæ, 1218. d.
Hermannus camerarius Friderici imperatoris, 863. a.
Hermannus filius Erenfredi comitis Palatini, 395. d.
Hermannus advocatus Graffchatenſis cœnobii, 683. a.
Hermannus miles, 390. a.
Hermengarda regina uxor Radulfi regis, 402. c.
S. Hermeniæ dominus Petrus Epiſcopi, 1188. a.
Hermenſendis comitiſſa, 407 b.
Hermentrudis regina uxor Caroli-Calvi, 179. c.
Hermentus abbas Tuſſiaci, 375. c.
Hermeriarum abbas Thomas, 1282. d.
Hermvverdeshuſenſis abbas Conradus, 825. a.
Herpuinus epiſcopus Silvanectenſis, 171. b. 172. a.
Herſindis filia Hamelini de Langiaco. 483 a.
Herveus abbas Majoris-monaſterii, 929. c.
Herveus comes Nivernenſis filiam ſuam tradit deſponſandam Philippo primogenito Ludovici filii Philippi Auguſti, 1121. c. 1127. b.
Herveus de Doſcella dat monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis eccleſiam de Doſcella, 421. c.
Herveus de Monte-Dublello, 375. c. 376. c.
Heſdinum Blanchæ reginæ datum in dotalitium, 1192. b.
Hetti Trevirenſis archiepiſcopus & abbas Epternaci, 113. c. 114. a.
Hezelinus comes, 380. c. 394. a. 396. b.
Hezzo comes, 289. d.
Hiedildi illuſtri feminæ facta præſtaria ab Ansbaldo abbate Prumienſi, 184. c.
Hieronymo minor Auguſtinus, 452. d.
S. Hieronymi liber Comitis, 384. b.
Hildebaldus notarius Caroli-Calvi, 164. a. 168. c.
Hildebaldus epiſcopus cancellarius Ottonis III. 346. c.
Hildebertus epiſcopus Cenomanenſis, 562. c. 566. a. 567. a. 571. c. 580. b. 622. b. 683. b. Confirmat monaſterio S. Vincentii conceſſas a laicis eccleſias, 606. d.
Hildebertus Paganus dat S. Vincentio Cenomanenſi capellam S. Audoëni ad Caput pontis Baladonis, 534. c.
Hildeboldus notarius Caroli-Calvi, 174. c.
Hildebrannus epiſcopus, 172. b.
Hildeburga nobilis femina fundatrix parthenonis Mulembechienſis, 329. c.
Hildegardis regina uxor Caroli-magni, 37. b. 40. a.
Hildegarius epiſcopus, 172. b.
Hildephonſi regis Aragonum diploma pro eccleſia Avenionenſi, 966. b.
Hilderadus abbas Prumienſis Henrico regi carus, 380. c.
Hildesheimenſes epiſcopi Altfridus, 149. d. Bernardus, 752. c. Berno, 1003. a. Hermannus, 862. d. Udo, 612. b. 627. c. Vvicbertus, 662.
Hildiboldus cancellarius Ottonis II. imperatoris, 330. c. 332. d 336. c.
Hildiboldus vir illuſtris, 14. c.
Hildiburga & Folcharius fundatores monaſterii Mulembechani, 363. d.
Hildigrinus epiſcopus, 143. c.
Hildigrinus epiſcopus Halberſtadenſis, 149. d. c. 162. c.
Hildradus advocatus eccleſiæ Trevirenſis 316.
Hildoinus abbas ſacri palatii Ludovici Pii capellanus, 80. c.
Hilduinus cancellarius Lotharii imperatoris, 105. b. 109. b. 114. c. 115. b 116. c. 126. c. 127. c. 130. b. 132. b. 133. a. 134. b. 137. c. 138. c. 140. a.
Hillinus epiſcopus Trevirenſis, 867. b. 912. c.
Hincmarus archiepiſcopus Remenſis, 172. a. Ejus epiſtolæ formatæ, 157. b. d. Sigillo ejus impreſſa S. Remigii imago, 157. c.
Hincmarus epiſcopus, 170. b.
Hinniaci abbas B. 1044. d.
Hirmingardis regina uxor Lotharii regis, 179. c.
Hirminmaris notarius Ludovici Pii, 88. a. 89. a. 90. d. 94. a. 95. d. 98. b.
Hirſaugienſis abbas Vvillelmus, 510. d.
Hiſpani per Tubal deſignati, 232. c.
Hiſpaniarum reges Alphonſus, 547. 549. a. Ferdenandus, 548. b. Reginæ, Conſtantia, 547. b. 549. b. Richildis 860. c. Sancia, 548. b.
Hiſpaniarum eccleſiæ afflictæ auxilium dari hortatur Calixtus papa II. 650. b.
Hodericus abbas Jurenſis, 404. c.
Hodricus abbas Inſulæ Barbaræ, 404. a
Hoellus epiſcopus Cenomanenſis, 439. c. 440. c. 519. c. 561. d 562. d. 566. c.
Hoienſis eccleſia S. Mariæ conſecratur & dotatur a Deodvvino epiſcopo Leodienſi, 468. d. c. & ſeq. Qui in ea ſepulturam eligit, 469. a.
Homicida ut pœniteat, 252. b.
Hominium nulli præſtant reges Franciæ, 1122. b.
Honoratus epiſcopus Belvacenſis, 662. c.
Honoratus epiſcopus Maſſilienſis, 322. c. 369. b.
Honoratus electus epiſcopus Salonitanus, 593. b.
Honorius II. papa 699. a. 702. b.
Honorius III. 1129. c. 1134. d. Ejus bulla ad decanum & capitulum Trecenſe, 1136. d. Epiſtola de ſtudiis inſtituendis, 1148. c. Collegiatæ ſancti Martini Leodienſis eccleſias confirmat, 1166. c.
Honſchedenſis monaſterii fundatio, 1265. c.
Horæ beatæ Mariæ in eccleſia Meldenſi recitatæ, 1268. c. 1269. a.
Horatius novem annis carmina compoſuit, 297. a.
Horreenſe monaſterium, 833. c. In eo Moniales ſub recluſione vivunt, 833. c.
Horreenſis monaſterii abbatiſſa S. Irmina, 80. d.
Hoſpitali domo Jeruſalem multa legat Henricus comes Ruthen. 1171. d.
Hoſpitale pauperum in Vedaſtino monaſterio, 183. c.
Hoſtienſes epiſcopi Hubaldus, 859. d. 908. d. Hugo apoſtol. ſedis legatus, 1160. c.
S. Hoſtriclinius S. Martialis ſocius in publicis neceſſitatibus invocatus, 668. a.
Hrodmundus notarius Lotharii imperatoris, 105. b. 109. d.
Hrotmarus comes, 129. c.
Hruotbertus fidelis Ludovicii Pii donationem ab eo recipit, 96. a.
Hubaldus cardinalis ſanctæ Crucis in Jeruſalem, 859. c.
Hubaldus cardinalis S. Praxedis, 810. c.
Hubaldus epiſcopus Hoſtienſis, 859. d. 908. d.
S. Huberti abbas S. Theodericus, 498. c. 500. a. 501. c. 517. d 519. c.
S. Huberti monaſterii religio 517. d. In eo monachi cœnam non habent, 517. d. Illud ſub ſua protectione ſuſcipit Gregorius VII. 513. d. Illi quædam prædia confert Arnulfus III. comes Flandrenſis pro anima Balduini comitis patris ſui, 487. a. Illi etiam allodia de *Braz* & de *Grupont* confert Henricus Leodienſis epiſcopus, 517. c. Ei ſubjicitur cella in villa Pyrorum, 472. c.
Hubertus abbas, 115. d.
Hubertus theſaurarius Cenomanenſis, 174. c.
Hubertus de Burgo comes Ranc. 1353. b. Regis Angliæ juſtitiarius, 1353. a.

Digitized by Google

Hubertus viceecomes Cenomanenſis. 531. d.
Hubertus filius Huberti vicecomitis Cenomauenſis, 531. d.
Hubertus vicecomes factus monachus S. Vincentii Cenomanenſis, 562. b. 565. c.
Hubertus vicecomes de S. Suſanna pacem facit cum rege Angliæ, 519. c.
Hubertus advocatus Leodienſis. 321. a.
Hucbaldi Elnonenſis monachi elogium, 263. c. & ſeq. Auctor vitæ S. Libuini. 263. c. Eam examinandam dat Petro archidiacono Cameracenſi, 265. c. Odiloni monacho S. Medardi ſcribit, 266. c. Scholas regit, 249. c.
Hucbertus abbas S. Martini Turonenſis, 164. c. e. 166. d.
Huenburgenſis epiſcopus Vvaleramnus, 635. a.
Hugo cardinalis SS. Apoſtolorum, 645. c.
Hugo Hoſtienſis a Velletrenſis epiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, 1156. d. Ejus epiſtola ad Honorium III. 1160. a.
Hugo cardinalis ſententiam excommunicationis vibrat in Poteſtatem Mediolanenſem, quæ archiepiſcopum ſuum in banno ſuppoſuerat, 1154. b.
Hugo archiepiſcopus Caralitanus multas S. Victori dat & confirmat eccleſias, 528. a. & ſeq. monachos Maſſilienſes in poſſeſſionem prioratus S. Saturnini inducit, 582. d. & ſeq.
Hugo Lugdunenſis archiepiſcopus conſecrat Burchardum Metenſem epiſcopum. 530 c.
Hugo archiepiſcopus Rothomagenſis, 795. d.
Hugonis archiepiſcopi Turonenſis electio, 730. c. e. Ordinatio, 730. c.
Hugoni epiſcopo Conſtantienſi dantur præbendæ Cæſarisburgi, 1086. c.
Hugo Dienſis epiſcopus, 458. d.
Hugo epiſcopus Gratianopolitanus, 569. d.
Hugo epiſcopus Lexovienſis, 484. c.
Hugo de Petrapoute epiſcopus Leodienſis, 1063. c. 1167. d. Ejus ordinationes pro Halterienſi & Vvalciodorenſi cœnobio, 1079 b.
Hugo Leodienſis epiſcopus. 1402. c. Ipſi Albertus Romanorum rex jus cudendæ monetæ confirmat, 1404. d. Ei ceſſationem a divinis minantur canonici Leodienſes ob damnoſam monetæ mutationem, 1402. c. 1403.
Hugo epiſcopus Nivernenſis, 435. c.
Hugo Grandis epiſcopus Noviomenſis. 361. d.
Hugo epiſcopus Ruthenenſis, 898. d. e. 899. c.
Hugo epiſcopus Tholoſanus, 1397. d.
Hugo abbas S. Arnulfi Metenſis, 1062. e.
Hugo abbas Curiæ Dei, 980. b. 987. c.
Hugo abbas S. Germani a Pratis, 703. b. c.
Hugo abbas S. Jacobi Leodienſis, 914. c.
Hugo abbas Longi Pontis, 695. b.
Hugo abbas Humolarienſis, 751. b.
Hugo abbas S. Martini Turonenſis, 207. c. 256. c. 273. 339. e. 342. b.
Hugo abbas S. Martini Caroli Calvi conſanguineus, 210. e. 213. b.
Hugo propinquus Caroli Simplicis abbas S. Martini Turonenſis, 250. e.
Hugo abbas Majoris monaſterii, 1096. a.
Hugo abbas S. Quintini de Monte, 853. a.
Hugo abbas S. Vincentii Cenomanenſis, 440. a.
Hugo de Monte Dublello archidiaconus, 375. e. 376. e.
Hugo Rigaldi magiſter templi, 705. d.
Hugo rex Francorum privilegia Corbeienſis monaſterii confirmat, 344. b. S. Martini Turonenſis immunitates & poſſeſſiones confirmat, 340. c.
Hugo cognatus Lotharii regis, 816. c.
Hugo dux Burgundiæ 1335. c. Emendam facit S. Ludovico, 1262. d.
Hugo comes, 60. e. 61. b.
Hugo comes illuſtris, 266. d.
Hugonis comitis diploma de confirmatione Tuſſiacenſis abbatiæ, 373. e.
Hugo comes Caroli Simplicis regis conſanguineus, 255. e.
Hugonis magni epiſtola de victoria Chriſtianorum in Turcas, 568 c.
Hugo Athonis comitatum Cenomanenſem uſurpat 439. c.
Hugo de *Livegnen* comes Marchiæ, 1179. d. 1207. b. 1241. d. Uxoris ejus dotalitium, 1184. Paciſcitur inducias cum Ludovico rege. 1179. d. Cum Philippo Auguſto, 1179. d. Ejus conventiones cum Ludovico VIII. de Mauſiaco, 1200. d. Bellum facit adverſus S. Ludovicum, 1271. d. Et fratrem ejus comitem Pictav. ibid. Obſides dat S. Ludovico regi, 1209. a. Ejus conventiones cum S. Ludovico matreque ejus Blancha, 1214. e. 1215. a 1236. b. hominium S. Ludovico præſtat, 1237. e. Ejus conventiones cum S. Ludovico de matrimonio primogeniti ſui cum ejus ſorore, 1238. c. Victus a S. Ludovico & ſe filioſque & ſua ipſius voluntati ſupponit, 1271. d. Ejus tractatus cum S Ludovico & fratre ejus in caſtris prope Pontes, 1271. a. 1272. 1273. Ipſe uxorque ejus Yſabellis tria caſtra dant S. Ludovico pro ſecuritate fidelis ſervitii, 1273. b.
Hugonis comitis Marchiæ uxoris, quæ & Angliæ regina dotalitium, 1236. c.
Hugonis comitis Marchiæ filii. 1271. d.
Hugoni primogenito Hugonis de Leſignano deſignata uxor Eliſabeth ſoror S. Ludovici, 1215. a.
Hugo Branus miles filius comitis Marchiæ, 1271. d.
Hugonis de *Leſignen* neptis Agatha, 1189. c.
Hugo comes Mellenti, 490. b. Fundat cellam SS. Coſmæ & Damiani, 471. b.
Hugo comes Ruthenenſis 1347. b.
Hugonis comitis Ruthenenſis teſtamentum, 897. d.
Hugo filius Richardi comitis Ruthenenſis. 631. d.
Hugo comes filius Hugonis comitis Ruthenenſis, 879. e.
Hugo filius Beatricis ſororis Johannis comitis Bellimontis, 1163. c.
Hugo vicecomes, 631. b.
Hugonis vicecomitis Caſtri-Eraudi filia Clementia, 1186. d.
Hugo de Arte vicecomes de Clameciaco, 1162 c.
Hugo vicecomes Thoarcii 1201. c. Hominium præſtat S. Ludovico 1220. a. Frater Aimerici vicecomitis; 1188. a. 1201. c.
Hugo filius Richardi vicecomitis Amiliani, 455 e. 456. e.
Hugo filius Gaufridi vicecomitis Braitellenſis, 561. c.
Hugo Marchio donationem facit S. ſepulcro Jeroſolymitano, 347.
Hugo magnus marchio de Vvaſto, 861. c.
Hugo cancellarius Ludovici VII. 811. c. 823. d. 832. a. d 865. d.
Hugo cancellarius Philippi auguſti. 950. c.
Hugo conſtabularius regis Ludovici VI. 625. a.
Hugo notarius Caroli Simplicis, 268. b.
Hugo miles eccleſiam B. Mariæ de Monte Dublello fundat pro canonicis eamque ſubjicit abbatiæ Tuſſiacenſi, 375. d. Tuſſiacenſis abbatiæ confirmationem petit ab Hugone comite Cenomanenſi, 373. c.
Hugo de Albamara miles Friderici II. nuntius ad S. Ludovicum, 1300. a.
Hugo de Arcis ſeneſcallus miles de Carcaſſona, 1275. b.
Hugo Bardulfi, 449.
Hugo de Bauceyo, 262. e.
Hugo de Baucio 862. a Comitatum Provinciæ ſibi pertinere contendit. 862. b.
Hugo de Botegniaco caſtellanus Gauraii, 1135. e.
Hugo *Campdavaine* de Encra advocatus Corbeienſis, 1037. a.
Hugo comes Cazatarii 904. a.
Hugo de *Conſtans* frater Euſtachii & Patruus Guillelmi de *Leſign es*, 1342. c.
Hugo Dublelli ſepultus in clauſtro S. Vincentii Cenomanenſis, 483. a.
Hugo de Firmitate cellam Tuſſiacenſem confirmat monaſtero S. Vincentii, 491. d.
Hugo de Leſigniano, 871. d.
Hugo de Malicornia dat S. Vincentio eccleſiam de Pilimilio, 567. a. ſeq.
Hugo dominus de *Molins*, 1123. c.
Hugo de Monteforti. 795. d. 796. b.
Hugo de Planctio, 873. d.
Hugo Puteacenſis dominus. 490. b. 773. e.
Hugo de S. Severiuo miles. 1408. c. 1491. e.
Hugo de Vallibus dat S. Vincentio Cenomanenſi eccleſiam de Pilimilio. 567. & ſeq.
Hugo de S. Verano, 1123. c. 1127. 1162. c. c.
Hugo dominus Ulmi, 1123. c. 1127. c.
Hugobertus pater Plectrudis uxoris Pippini, 15. c. 20. d.
Hugoldo abbati Corbeiæ novæ veniam petit Johannes comes Spanheimenſis. & ſatisfactionem promittit. 1180 a. b.
Humbaldus abbas S. Germani Autiſſiodori, 886. e.
Humbertus comes. 404. a.
Humbertus comes de *Blandalron*, 863. a.
Humbertus filius Hugonis marchionis, 347. a.
Humbertus vir nobilis 281. a. 282.
Humili in loco ſalvari utilius eſt quam in ſublimi periclitari, 781. a.
Humfridus Morinenſis epiſcopus, 132. e.
Humfridus abbas S. Bertini factus epiſcopus Morinenſis ipſiuſque parentes. 189. a. & ſeq. 190. d.
Humolarienſis abbas Hugo. 751. b.
Huna mater Humfridi epiſcopi Morinenſis, 189. d.
Huncio presbyter 9. c. 10. c. 11. e. 12. c.
Hungrorum gentis origo, 234. b.
Hungri ab Ottone 1. proſtrati, 318. a.
Hungrorum gens ignota Romanis. 233. c.
Hungrorum gens an per Gog & Magog intelligenda 232. d.
Hungariæ rex Sigiſmundus, 1579. c.
Huſſitæ 1600. b.
Huto comes 172. c.

J.

JAcintus cardinalis S. Mariæ in Coſmedim, 974. b.
S. Jacobi Leodienſis abbatiæ fundatio, 377. d. Ejuſdem monaſterii obſervantia regularis, 1557. c. 1558. abbates Drogo, 886 b. Elbertus 766. c. Henricus 1436. c. Hugo 914. c.
S. Jacobi de Vitriaco abbatiſſa Havidis, 1281. e.
S. Jacobi magiſter captus in prælio regis Aragonum cum Januenſibus 1585. e.
Jacobus Tuſculanus epiſcopus & cardinalis e monaſterio Oignacenſi aſſumtus 1278. a. d. Oignacenſem eccleſiam multis beneficiis temporalibus & ſpiritualibus promovit, 1278. c. In extremis poſitus pecuniam legat Oignacenſibus ad comparandas vineas, 1279 b. Sepultus eſt in monaſterio Oignacenſi, 1386 c. Pro eo celebratur ſingulis diebus miſſa in eccleſia Oignacenſi ante ſepulcrum ejus, 118. a.
Jacobus Sueſſionenſis epiſcopus, 1189. b.
Jacobus de Trecis Leodienſis archidiaconus, 1275. e.
Jacobus rex Aragonum cavet ne Urgellenſis comitatus abſque ſuo conſenſu alienetur, 1406. b.
Jacobus de Chaſcenao, 1162. c.
Jacobus de *Dinant*, 1164. b.
Jacobus de Magiſtro bono vir ſapiens & diſcretus. 1161 c.
Januæ urbis commendatio, 1583. a.
Januæ dominus Philippus Maria Angelus, 1586. c. 1587. b.
Januenſis dux Thomas de Campo-Fregoſo, 1567. b. 1571. c.
Januenſium epiſtola ad Philippum ducem

Burgundiæ, 1580. e. In eos invehitur dux Mediolanenſis eo quod pacem infregerint bellumque ipſis indicit, 1567. b. Eis oblatæ a Mediolanenſibus novæ pacis conditiones quas renuunt, 1574. c. ad Mediolanenſes propenſos cives neci tradunt, 1568. b. Januenſium rebellio adverſus ſuum ducem, 1589. c. Eos opprimere nituntur Veneti, 1586. e. Qui poſtea eos hortantur ad pacem, 1587. c. 1588. Quæ fit marchionum Eſtenſis & Saluciarum interpoſitione, 1588. c. Cajetam civitatem in fidem recipiunt, 1584. e. Obſeſſæ ab Aragonum rege ſubveniunt atque inſignem de rege victoriam reportant, 1583. d. e. Quam Angliæ regi ſignificant, 1584. a. In mari ſemper prævaluere, 1587. a.

Jarento abbas S. Benigni Divionenſis, 530. c.

Jarniacum bello amiſſum recipit in feodum Hugo comes Marchiæ, 1172. c.

Ibbolenus abbas Aniſolenſis præceptum obtinet a Clodoveo rege juniore, 8. b. A quo privilegia monaſterii ſui confirmari procurat, 8. b.

Iburgum monaſterium, 797. a.

Jejunium triduanum præmiſſum electioni Urbani papæ II. 521. a.

Jelino avunculo Henrici *de Avanger* caſtrum *Guerclin* traditur cuſtodiendum, 1263. c.

Jeroſolymitanum regnum, 1300. c.

Jeroſolymitani reges Johannes, 1189. a. Ludovicus II. 1364. e. Regina Johanna, 14-9. a.

Ilbertus privignus Hamelini de Langiaco, 483. a.

Ildebertus epiſcopus Cenomanenſis, 600. b. V. Hildebertus.

Ildebrandus comes, 721. c.

Ildephonſus rex Aragonum, 1093. a.

Ildephonſus comes Provinciæ, 1093. a.

Fr. Illuminatus de Arce ordinis Minorum, 1298. d.

Imadus epiſcopus Paterbornenſis munera mittit Deodvvino epiſcopo Leodienſi, 488. a.

Imarus epiſcopus Tuſculanus, 820. e.

Imberti archiepiſcopi Arelatenſis epiſtola ad Petrum abbatem S. Victoris Maſſilienſis, 755. c.

Imbertus epiſcopus Pariſienſis abbatiolam S. Germani in Laia Columbenſi monaſterio donat, 417. c.

Imbertus Conſtabularius S. Ludovici, 1304. d. 1306. d.

Imbertus Conſtabularius Philippi Auguſti, 1001. c.

Imma comitiſſa fundatrix Keminadenſis Parthenonis, 365. d.

Imperatoris ſolemnis coronatio Aquiſgrani, 1165. c.

Imperatoris Conſtatinopolitani epiſtola ad Robertum Flandriæ comitem de Turcarum in chriſtianos opprobriis, 572. b. & ſeq. Pactum init cum chriſtiano exercitu, 369. a.

Impunitus maxime punitus, 593. a.

Inceſtus punitus 60. e.

Inda monaſterium 676. a. Cujus fundator Ludovicus Pius, 829. d. Cujus privilegia confimat Otto I. imperator, 290. d. Otto III. uti & jus eligendi abbatis, mercati & monetæ, 335. a. Abbates, Anno, 830. a. Benedictus, 77. a. Berchatholdus, 290. d. Henricus, 335. b.

Infideles ſtrages magnas edunt quotidie chriſtianorum, 1578. c. Arma vero quæ contra ipſos vertere deberent chriſtiani diſcordantes in corpus ſuum vertunt, ibid.

Infirmorum cura commendatur, 1142. c.

Ingeburga ſoror Kanuti regis Daciæ uxor Philipi Auguſti, 1005. a.

Ingelbaudus abbas S. Petri de Cultura Cenomanenſis, 373. c. 374. d.

Ingelgarius abbas S. Carilephi contendit cum Roberto epiſcopo Cenomanenſi, 169. c. & ſeq.

Ingerammus vir nobilis. 118. c.

Ingerannus Bovenſis advocatus Corbeienſis monaſterii, 1037. a.

Inguerannus de Couciaco, 1117. c. 1127. c. 1189. b. d. 1214 d.

Ingelrannus dominus Cociaci, 1256 c. 1257. b. Dotem uxori ſuæ Johannæ aſſignat, 1432. c. Ejus relicta Iſabellis a Lotharingia, 1553. a. 1575. c. Filia Maria de *Bar*, 1551. 1573. 1574. & ſeq.

Ingerannus miles nepos Ingeranni de Codiciaco, 1434. b.

Ingramnus abbas Prumienſis, 289. b.

Innocentia morum gratia promeretur, 1026. a.

Innocentium feſtum cur infra octavam natalis Domini celebretur, 714. d. & ſeq. Quo die paſſi ſint ignoratur, 714. c.

Innocentius papa II. 707. b. 708. a. Ejus epiſtola ad Radulfum abbatem Latiniacenſem, 763. c. Lotharii II. imperatoris ad eum de electione epiſcopi Halberſtadenſis in diſcordia facta, 753. b.

Innocentii papæ III. epiſtola falſa ad abbatem S. Martini Trecenſis, 1030. b. Illam epiſtola alia declarat eſſe falſam, 1031. b. Innocentius III. erga Ciſtercienſes aliquando commotus, 1031. b. Illi ſcribit Philippus Auguſtus, 1070. d.

Injuriam patienti maxima eſt conſolatio ſi innocentiæ ſuæ cauſam dirimendam committat proborum judicio, 932. c.

Inquilberga vicecomitiſſa Vvapincenſis, 411. b.

Inquirinus notarius Caroli Craſſi, 217. d.

Inſulæ barbaræ abbas Odoricus, 404. a.

Inſula-bona, 1244. b.

Invaſores bonorum eccleſiæ percelluntur, 677. d.

Joffridus Catalaunenſis epiſcopus, 1281. c. V. Gaufridus.

Johanna regina Franciæ & Navarræ, 968. b. Philippi IV. uxor, 1427. d.

Johanna & Blancha reginæ ſequeſtres pacis componendæ inter Carolum V. Francorum & Carolum II. Navarræ reges, 1478.

Johanna Jeruſalem & Siciliæ regina Johannæ duciſſæ Duracii, &c. Matertera, 1489. a. Ei decimas largitur Clemens papa V. ad ſexennium, 1490. c. 1431

Johanna duciſſa Duracii regni Albaniæ & Montis S. Angeli domina Graviuæ comitiſſa, 1484. c. Ejus mater Maria imperatrix CP. 1485. c. 1489. b. Ejus procuratio ad contrahendum matrimonium cum Ludovico de Navarra, 1484. c. Matrimonii hujus pacta, 1488. c. 1489. &c. Imperatricis confirmatio & approbatio, 1492. b. Abſolvitur ab excommunicatione quam incurrerat ob contractum matrimonium in quarto conſanguinitatis gradu, 1498. 1499.

Johanna filia comitiſſæ Bolonienſis, 1243. c. 1244. a. 1445. b. d.

Johanna comitiſſa Flandriæ 1193. d. 1105. a.

Johanna de Lebreto mater Raynaldi de Ponte, 1453. b.

Johanna de Credona filia Guillelmi de Rupibus, 1206. d.

Johanna de la Marcha mater Iſabellis de Lebreto ejus heres inſtituitur in Caſtro de Alhais, 1389. c.

Johanna uxor Harduini de Malliaco militis, 1387. d.

Johannæ uxoris Ingeranni de Codiciaco dos, 1432. c.

S. Johannis evangeliſtæ aſſumptio in Epheſum, ubi jacet, menſe Junio, 714. c. Ejus feſtum cur infra octavam natalis Domini celebretur, 714. c. & ſeq.

S. Johannes evangeliſta patronus S. Maximini Trevirenſis, 426. c.

S. Johannis Chriſoſtomi opera haberi curat Eugenius III. 817. c. Ejus homiliæ xi. in Matthæum, 818. d. Homilias in Johannem transfert in Latinum ſermonem Burgundio, 828. Ejus ſermones Latine redditi Nicolao V. ſummo pontifici nuncupati, 1595. b.

S. Johannem de Angeliaco comiti Marchiæ tradit S. Ludovicus, 1258. c.

S. Johannis Leodienſis eccleſiæ ſocietas cum Vvalciodorenſi, 849. b. & ſeq. Præpoſitus Radulphus archidiaconus, 1368. a. Ejus interventu Cameraria & Carpentaria ad opus refectorii aſſignantur, 1153. b.

S. Johannis Senonenſis monaſterium canonicorum regularium, 767. c. Abbates Giſlibertus, 832. c. Guillelmus, 832. c. Renardus, 832. c.

S. Johannis in Valleia abbas Stephanus, c.

S. Johannis de Vineis abbas R. 1134. c. 1139. d.

S. Johannis hoſpitali Henricus comes Ruthenſis corpus ſuum legat, 1168. c. Et multa prædia.

Johannes papa, 371. a.

Johannis papæ VIII. privilegium pro monaſterio S. Vedaſti, 200. b. Ludovicum imperatorem a juramento quod Adalgiſo duci Beneventano fecerat abſolvit, 655. c.

Johannis papæ XII. privilegium de creatione archiepiſcopatus Magdeburgenſis & epiſcopatus Merſeburgenſis, 317. a. & ſeq. Ottonem I. imperatorem coronat, 318. e.

Johannes XIII. erigit Auſonenſem eccleſiam in archiepiſcopalem ſedem, 323. e.

Johannes presbyter cardinales, 908. d.

Johannes cardinalis & bibliothecarius, 637. c.

Johannes cardinalis S. Adriani, 804. a 805. a.

Johannes cardinalis S. Ceciliæ, 645. c. 671. a.

Johannes cardinalis S. Gryſogoni, 671. b.

Johannes cardinalis S. Marci, 974.

Johannes cardinalis S. Mariæ in Porticu, 859. e.

Johannes Portuenſis, 557. d. 558. e.

Johannis *Balue* cardinalis epiſcopi Andegavenſis fortuna, 1606. c. Ei gratulatur Robertus de *Valle* de recuperata libertate, 1606. e. 1607. 1608.

Johannes archiepiſcopus Rothomagenſis, 663. c.

Johannes Belveti Aginnenſis epiſcopus legatus in Italiam & in Sabaudiam, 1517. d.

Johannes epiſcopus Aurelianenſis, 632. b. d.

Johannes epiſcopus Aurelianenſis fundat monaſterium Curiæ-Dei, 979. c.

Johannes epiſcopus Barbariæ, 629. a 630. c.

Johannes epiſcopus Conſeranenſis, 1351. c.

Johannes epiſcopus Ebroicenſis, 1061. a.

Johannes Leodienſis epiſcopus, 1247 a. Permittit Leodii inſtitui Fratres ordinis Prædicatorum, 1250. a.

Johannis Leodienſis epiſcopi litteræ de modo convocandi ad exercitum homines ſecundariarum eccleſiarum Leodienſium, 1494. d

Johannes de *Comines* epiſcopus Morinenſis, 679. c.

Johannes Morinenſis epiſcopus filium comitis Regiſtetenſis in ſacra æde S. Vedaſti Attrebatenſi baptizat, 1566. d.

Johannes epiſcopus Pergamenſis, 1156. d.

Johannes epiſcopus Potentinus, 903. a.

Johannes Spirenſis epiſcopus, 532. d. 598. e.

Johannes epiſcopus ad Tres tabernas, 669. d.

Johannes abbas, 864. d.

Johannes abbas Alciacenſis, 1253. c.

Johannes abbas S. Apollinaris, 650. a.

Johannes abbas Dolenſis, 1146. c.

Johannes abbas Lobienſis, 897. b.

Johannes abbas Millebecenſis, 1036. a.

Johannes abbas S. Nicolai Andegavenſis, 696. a.

Johannes archipresbyter S. Laurentii in Lucina, 648. c.

Johannes archipresbyter S. Mariæ in Minerva, 649. b.

Johannes præpoſitus S. Petri Leodienſis frater Cononis comitis, 499. a.

Johannes Patherbornenſis eccleſiæ ſcholaſticus, 1173. d.

Johannis monachi libellus de miſſali officio Dominici adventus, 312. d. Epiſtola ad Ricardum cardinalem & abbatem Maſſi-

ſienſem, 582. b.
Johannes monachus Altæ Silvæ auctor libri de Rege & ſeptem ſapientibus, 948. c.
Johannis Toloſani piiſſimi monachi Maſſilienſis obitus, 477. c.
Johannes viſitator pauperum dominarum Ordinis S. Franciſci, 1298. c.
Fr. Johannes ſocius venerabilis patris Ægidii ordinis Minorum, 1298. d.
Johannes rex Angliæ, 1080. b. 1088. a. 1111. c. 1127. c 2143. b. Ejus diploma de jure quod habebat in vicecomitatu Lexovienſi, 1023. c. In diœceſi Petragoticenſi commune levavit, 1281. a.
Johannes rex Bohemiæ regis Francorum conſanguineus, 1439. a.
Johannes rex Francorum certam pecuniæ ſummam præcipit dari ſingulis menſibus comiti Armaniaco in bellum Vaſconiæ, 1467. b. Eidem largitur comitatum de Gauro, 1469. d. Inter eum & Eduardum Angliæ reges pax inita, 1476. c.
Johannes Jeroſolymitanus rex, 1186. a.
Johannis infantis Caſtellæ geſta in bello Navarrico, 1503 b. 1504. 1505.
Johanni primogenito Philippi regis Francorum permittit Clemens papa VI. ut ſacra poſſit tangere præter corpus Dominicum & pretioſum ſanguinis Chriſti poculum recipere, 1456. c.
Johannis ducis Brabantiæ tutrix Alaidis duciſſa Brabantiæ, 1354.
Johannes dux Leyceſtriæ, 1473. b.
Johannes filius duciſſæ Bituricenſis & Arverniæ, 1538. b.
Johannes *Fores* legatus Ludovici ducis Andegavenſis ad regem Caſtellæ, 1506. c.
Johannis filii Roberti comitis de Alenconio matrimonium cum Aalide filia Batholomæi de Roya, 1052. d.
Johanni comiti Armaniaci certa aſſignatur pecunia ſingulis menſibus ad bellum Vaconiæ proſequendum, 1467. d. Ipſi largitur Johannes Francorum rex comitatum de Gauro, 1469. d. Qui ejus merita commendat, 1469. d. Ejus teſtamentum, 1508. c. 1509. 1510. &c. Ejus filia Beatrix, 1509. c. filii Bernardus, 1509. c. Johannes, 1511. a. Quem heredem inſtituit ibid.
Johannem de Armaniaco comitem Convenarum heredem ſuum univerſalem conſtituit Johannes comes Armaniaci pater ejus, 1511. a.
Johannis comitis Armaniaci filia primogenita Carolo vicecomiti filio Bernabovis domini Mediolani collocanda, 1518. c.
Johannis Armaniaci comitis diploma veniale Ruthenenſibus qui Anglos apud ſe receperant indultum, 1527. a. Inter ipſum & Mariam a Burgundia filiam ducis Nivernenſis pacta matrimonii, 1548. d.
Johannes comes Bellimontis 1163. c. 1174. a. 1202. a 1206. c. Nullum de uxore ſua heredem reliquit, 1163. d. Ei ſcribit Elias Ridelli, 1178. d. Cui multa damna infert, 1178. c. 1179. a. b.
Johannes de Buxeria filius Mariæ ſororis Bellimontis, 1163. c.
Johannes filius Petri comitis Britanniæ, 1240. d.
Johannes comes Burgundiæ fundat monaſterum Fayetæ ordinis Grandimontis, 1304. d.
Johannes comes Cenomanenſis, 1037. c.
Johannes de Avenis filius comitiſſæ Flandriæ, 1319. c.
Johannis de Aveſnis comitis Hannoniæ fœdus cum Philippo IV. rege Francor. ſancitum adverſus Guidonem de Dampetra, 1399. c.
Johannes de Flandria comes Namurcenſis clericis infenſiſſimus, excommunicatus a capitulo Leodienſi, 1437. a.
Johannes comes Pontivi, 1332. b.
Johannes comes Rouciaci, 1114. d.
Johannis Spanheimenſis comitis ſatisfactio facta H. abbati Corbeiæ-Novæ, 1180. a. b. c.
Johannes filius comitis Sueſſionenſis, 1235. c.
Johannes filius comitis Sueſſionenſis dominus Turni, 1257. b.
Johannes de Armaniaco primogenitus Geraldi vicecomitis Feſenſaquelli territorium Convenarum diripit & depopulatur, 1447. c. Cancellarium Armaniaci capit, 1440. d. Prædas agit in terra comitis, ibid.
Johannes Galeatii vicecomes, &c. queritur Florentinos pacis fœdera violaſſe, 1612. c. Indicitque ipſis bellum 1613. a. Contra Florentini mendacii eum arguunt, 1613. 1614. Veronenſem dominum bello appetit, 1613. c.
Johannes Buticularius S. Ludovici, 1350. c.
Johannes Buticularius Philippi Auguſti, 1001. c.
Johannes de *Blayſi* Caroli VI. regis Francorum Camerarius, 1523. c.
Johannes Camerarius S. Ludovici, 1304. d. 1306. c.
Johannis Sarraceni Philippi audacis cambellani legata, 1378. b.
Johannes de *Charnels* Burdigalæ conſtabularius, 1468. a.
Johannes de Gienvilla ſeneſcallus Campaniæ, 1314. b.
Johannes Ludovici VIII. mareſcallus, 1175. c.
Johannem de Ferrariis ſeneſcallum Vaſconiæ hortatur Clemens VI. ad pacem ineundam cum Amanevo de Lebreto, 1567. a.
Johannis de Baugentiaco littera pro Philippo rege, 1124. c.
Johannes de *Bornais*, 1158. d.
Johannes Briardi, 1169. a.
Johannes de Brictio miles, 1365. b. 1366. a.
Johannes de Carlato miles, 1514. d.
Johannes filius Radulfi de Claromonte, 1181. d.
Johannes de *Craon*, 1575. c.
Johannes *Fontaine* miles, 1341. c.
Johannes de *Greilli* miles 1365 c. 1370. c. 1371. c.
Johannes de *Guines* miles Ingeranni de Codiciaco nepos, 1424. b.
Johannes de *Hangeſt* dominus Hugonis-villæ, 1554. c.
Johannes de *Haſtingger* miles regis Angliæ ſeneſcallus in ducatu Aquitaniæ, 1418. c. d.
Johannes dominus de *Hencort* 1039. b.
Johannes de S. Hyppolito Nicolaum de *Guaret* Januenſium ducem hortatur ad bellum Venetis inferendum, 1521.
Johannes de *Laquerneille* 1165. d.
Johannes Monte-Gunaberti, 1068. c.
Johannes de Nigella 1193 d. 1346. c.
Johannes de Olinaco, 1189. b.
Johannes de Roboreto, 1164. b.
Johannes de Rouraio, 1053. d.
Johannes de *Squiinville* dominus de Barna, 1555. a.
Johannes de Sueſſione, 1159. c.
Johannes de *Therets* miles, 1342. c. Patruus Guillelmi de *Leſignes* militis 1342. a. Ejus fratres, ibid.
Johannicius Chriſti inimicus Adrianopolim obſidet 1076. a.
Joignaci comitiſſa Iſabellis de Melloto, 1203. d.
Jonas notarius Caroli Calvi, 113. c. 121. c.
Jonatas cardinalis SS. Coſmæ & Damiani, 671. c.
Joppe juxta quam Caſtra S. Ludovici, 1314. c. c.
Jordanus ordinis Fr. Prædicatorum prior provincialis Teutoniæ, 1219. c.
Jorgia regina Sardiniæ, 524. c. 525.
Joſelinus comes *Loret*, 904. a.
Joſephus epiſcopus, 16. c.
Joſephus Scholaſticus Jeruſalem cum archiepiſcopo Cantuarienſi proficiſcitur, 938. b. Ejus elogium, 939. b.
Joſlenus epiſcopus Sueſſionenſis, 745. b. 748. c. 806. a.
Joyenvallis monaſterium ordinis Præmonſtratenſis, 1219. b.
Irimfridus comes, 184 c. 185. b.
S. Irmina abbatiſſa, 10. c. Conſtructrix Epternacenſis monaſterii, 7. a. 11. b. Concedit S. Vvillibrordo quidquid poſſidebat in villa Stancheim, 12. b. Villam Montem in pago Tulpiaco, 10. d. Ejus teſtamentum, 9. b.
Irmintrudis regina Caroli Calvi uxor, 205. b.
Jura regum Angliæ in clericos Normanniæ, 1059. b. & ſeq.
Iſaac epiſcopus, 172. b.
Iſaac abbas S. Martini Colonienſis, 531. c.
Iſarnus abbas S. Victoris, 401. d. 403. a. 404. d. 407. b. 408. d. 411. d. 416. d. Ei reſtituitur villa de Jugumis, 411. d.
Iſabelli Aveniaci abbatiſſæ munus benedictionis impendit Juhellus Rhemenſis Antiſtes, 1302. d.
Iſabellis Ludovici VIII. mater 1306. c.
Iſabellæ reginæ Angliæ dotalitium, 1032. d.
Iſabellis Anglorum regina uxor Hugonis de Lizigniaco, 1207. a. 1238. d. c.
Iſabellis ſororis S. Ludovici matrimonium, 1136. c.
Iſabellis comitiſſa Burgundiæ, 1304. d.
Iſabellis a Lotharingia relicta Ingeranni de Codiciaco, 1553 a. 1573 c. 1575. c.
Iſabellis filia Iſabellis a Lotharingia & Mariæ Barenſis ſoror, 1574 a.
Iſabellis domina Ambaſiæ, 1124. b.
Iſabellis de Lebreto uxor de Bernardi comitis Armaniaci & Feſenciaci, 1388. d. 1389. c. Caſtra & villas de Caſtro-Geloſo & de Veiraco Gaſtoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rogerio de Armaniaco cedit, 1388. b. 1389. Ejus teſtamentum, 1389. d. 1390. a. & ſeq. Quo venditionem Caſtri-Geloſi & Veiraci confirmat, 1391. d. Matrem ſuam conſtituit heredem in ſuo Caſtro de *Albain*, 1389. c. Ejus ſepultura in ſacra æde Auſcienſi in ſororis ſuæ ſepulcro, 1390. a.
Iſabellis de Melloto comitiſſa Joignaci, 1203. d.
Iſabellis Ruthenenſis comitiſſa filia Raimundi de Rocafolio, 1310. a. Ejus mater & filiæ, ibid. Ejus teſtamentum, 1310. a.
Iſabellis filia primogenita Heinrici comitis Ruthenenſis, ſponſalia contrahit cum Roberto comite Clariſmontis, &c. 1465. c. 1466. b.
Iſabellæ filiæ Guillelmi cambellani de Tanquarvilla matrimonium, 1050. c.
Iſemboldus abbas Gotzienſis, 823. a.
Iſmido filius Rodulfi viri nobilis, 412. a.
Iſoardus filius Petri vicecomitis Vvapincenſis, 418. b.
Itachio ad tempus communicat S. Martinus, 593. c.
Italia Saturnia appellata, 254.
Italica lingua Latinæ vicina eſt, 298. d.
Itali per Tubal deſignati, 232. c. Auctores ſchiſmatis 1545. d. Italiæ principum ſocietas & confœderatio 1542. b. Extra Italiam oratores & poetas non eſſe quærendos cenſet Petrarcha, 1546. b.
Iterius abbas S. Martini, 34 a. 41. b. 49. a. 82. c. 89. a. 107. c.
Iterius notarius Caroli-Magni, 32. c.
Iterius cancellarius Caroli-Magni, 35. a. 37. a.
Iterius dominus Tociaci, 1123. c.
Judæi, 1235. c. 1236. a. 2294. d. Judæorum nutrices excommunicentur, 1085. a. Judæos ne quis apud ſe retineat, 1182. c. Judæorum ſigillum, 1182. c. 1182. a. b. c. Uſuræ moderantur, 1182. Eis ſolvenda debita, 1182. d. 1222. d. 1223. 1294. d. Inter eos & chriſtianos conventiones, 1182. a. b.
Judicium duriſſimum fiet his qui præſunt nec proſunt ſed obſunt, 781. c.
Judionis verſus de Hucbaldo monacho Elnonenſi, 265. c.
S. Judoci de nemore monaſterium, 1332. b. Ei damna illata a comitibus Pontivi compenſantur, 1332. b.
S. Judoci abbas Galterius, 882. c.
Judith imperatrix, 87. a. 108. a. 113. d.
Juhellus Rhemenſis archiepiſcopus Iſabellæ abbatiſſæ Aveniaci munus benedictionis impedit, 1302. d.
Juhellus de Meduana, 982. c. 983. b. c. 1099. c. Ipſi plura caſtra concedit Arturus dux Britanniæ, 1023. c. Reſarcit damnum il-

Digitized by Google

latum Majoris-monaſterii monachis. 1096. a. Profecturus Jeroſolymam ablata reſtituit monachis S. Stephani, 981. c. Profecturus contra Albigenſes confirmat libertates Majoris-monaſterii, 1139. b.
Julius cardinalis S. Marcelli, 804. a. 805. a. 820. e.
S. Julianus epiſcopus Cenomanenſis, 1058. d.
Julianus Caſinenſis epiſcopus, Johannæ duciſſæ Duracii cancellarius, 1488. c. 1491. d.
Julitta marchioniſſa, 347. a.
Julius-Cæſar regnum Francorum cupiditate invaſit, 574. e.
S. Juniani communitas cum epiſcopo Lemovicenſi componit ſuper conſulatu, &c. de quibus erat quæſtio 1320. d. & ſeq.
Ivo epiſcopus Carnotenſis, 831. b. Domum epiſcopalem ligneam fecit lapideam, 621. d. Privilegium obtinet ne decedentibus epiſcopis eorum domus direptioni ſubjaceat, &c. 621. d.
Ivo epiſcopus Sagienſis, 493. e. 494. Dat monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis eccleſiam Curiæ laboris, 420. b.
Ivo abbas & conventus Cluniacenſis ſocietatem ineunt cum Hermanno abbate & conventu Paterbornenſi, 1382. c. 1383.
Ivo comes, 490. b.
Ivo comes Sueſſionenſis, 823. d. 851. e.
Ivo frater Johannis comitis Bellimontis, 1163. c. Ejus filius Theobaldus de Viliaco 1163. c. 1173. e.
Juramentum coacte factum non tenet, 653. b. & ſeq. 656. a.
Jurenſis abbas Odericus, 404. e.
Juſtæ epiſcopus Auguſtinus, 658. d.
S. Juſtinæ capella data Rotgario fideli Lotharii imperatoris, 115. d.
Juſtitia operum ad gratiam neceſſaria, 1026. d.
Juſtitiæ quadriforme exercitium, 1027. c.
Juſtus epiſcopus Mat. 903. b.
Juſti affliguntur non ab irato, ſed a propitio Deo 231. c. Non ſemper perſeverant in juſtitia, 846. a.

K

KAla monaſterium Pariſienſis diœceſis, 1176. a. Ipſi ſubtracta reſtitui curat Philippus III. 1384. a. Monialium numerus determinatus, 998. d.
Kalendarii fratres, 1119. c. 1120. a.
Kaminatenſis præpoſitus Tymmo, 1266. b.
Kaminadenſe monaſterium ſub ſua protectione ſuſcipit S. Henricus imperator, 365 d.
Kanutus rex Danorum 1005. a.
Karlomannus rex Francorum, 47. e. 48. c.
Kuono epiſcopus Argentinenſis, 632. c.

L

LAborans cardinalis S. Mariæ trans Tyberim 974. b.
Ladiſlaus dux Polonorum, 761. c.
Lætienſes abbates Helgodus, 897. c. Vvericus, 746. b.
Lambertus archiepiſcopus, 525. d.
Lamberto epiſcopo Morinenſi jus procutionis remittit Philippus-Auguſtus 1001. d.
Lambertus epiſcopus Noviomenſis, 805. e.
Lambertus abbas 542 b.
Lambertus abbas de S. Giſleno, 897. b.
Lambertus comes de Lovanio excommunicatus, 412. e.
Lambertus de *Montan* comes, 765. e.
Lambertus comes de Monte-Acuto, 913. b.
Lambertus vir nobilis Flonenſis monaſterii fundamenta jacit, 540. d.
Lambertus Cadocus Ballivus Normanniæ, 1212. d. Liberatus e carcere, 1221. c. 1213. a. Cartas a Philippo-Auguſto & Ludovico VIII. acceptas S. Ludovico reſignat, 1222. a.
S. Lanfrancus, 508. e.
Langeſium comiti Marchiæ datur, 1184. d. Quidquid in eo reclamare poteſt Hugo comes illud S. Ludovico cedit, 1236. e. Qui viciſſim illud Hugoni comiti Marchiæ tradit certis conditionibus, 1238 d. Demum ab Hugone comite Marchiæ, partum bello attribuit fratri ſuo S. Ludovicus, 1271. e. 1272. a.
Lantfridus Gallus vir doctus, 507. e.
Lantgraviæ de Thuringia pia mors, 1254. c.
Lanzo abbas S. Vincentii Metenſis, 529. c.
Laraga urbs Navarræ inexpugnabibis obſeſſa capitur, 1504. c.
Laſcurenſes epiſcopi Bernardus, 505. e. Raymundus, 1397. d.
Latiniacum monaſterium ordinis S. Benedicti, 762. e. Latiniaci abbates S. Eloquius, 287. e. S. Furſeus. ibid. S. Mumbolus ibid. Radulfus monaſterii dilapidator, 763. d.
Lathardus comes. 1269. a.
Laudenſis epiſcopus O. 1156. d.
Laudes coram epiſcopo in miſſa canendæ, 891. a.
S. Laudi Andegavenſis Canonici in eccleſiam transferuntur S. Germani, 1263. d.
Laudunenſis urbis elogium, 662. d.
Lauduni ars occupata, 352. a.
Laudunenſes epiſcopi Adalbero, 345. d 351. b. Galterius de Mauritania, 834. a. Helinandus, 501. b.
S. Launomari abbas Seſqualo, 374. e.
S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis 1327. d. 1328. d.
S. Laurentii Leodienſis monaſterium fulmine ictum, 954. b. & ſeq. Illius conſtructor Reginardus, 957. d Ipſi unitur collegiata S. Severi de Meſſia, 884. c. & ſeq. Ab eo ut proprietatis vitium eliminetur hortatio, 1556. a. 1557. Ejuſdem monaſterii abbates Beringerus, 553. b. Everelmus, 914. c. Guazelinus, 766 e. Seu Vvazelinus, 808. b. Vvaſelinus, 885. a. Vvolbodo, 555. b.
S. Laurentii Pariparnæ abbas Heuricus, 648. e.
Laurentio Mediceo librum mittit Angelus Politianus Matthæi Boſſi canonici regularis & abbatis, 1596. b.
Lebuini abbatis S. Vedaſti conſtitutio, 381. e.
Lectio brevis avidius legitur, citius intelligitur, facilius memoriæ commendatur, firmius retinetur, 53. c. Lectionis continuata prolixitas legentibus oneroſa, 941. c.
Lebreti dominus unus e duodecim conſiliarus regi adhærentibus creatur, 1515. c. Et Camerarius, 1516. c. Comitem Armaniaci conſolatur de morte patris, hortaturque ut vitia ejus devitet, 1538. c. 1539. Mandatum a rege accipit ut adverſus Anglos omnes convocet nobiles, 1602. c. 1603. a. Eum conſtituit Ludovicus XI. ducem exercitus in auxilium regis Portugalliæ mittendi, 1603. e. 1604.
Lectorenſis epiſcopus Geraldus, 1365. e. 1370. e.
Legionenſis epiſcopus Petrus, 547. b. 549. c.
Leiceſtriæ dux Johannes, 1473. b.
Leyceſtriæ duci quæ cedenda tractam Bolonienſi, 1539. c.
Leyceſtriæ comes Simon de Monte-Forti, 1335. c. P. 1049. b.
Lens Blanchæ reginæ data in dotalitium, 1192. b.
Lemovicenſis epiſcopus rei ærariæ adminiſtrator ſub Carolo VI. 1533. a. Lemovicenſis epiſcopatus fructus traduntur Hugoni comiti Marchiæ 1189. d.
Lemovicenſis epiſcopus J. 1032. e.
Leo papa IX. 423. d. 426. a. e.
Leo Scriniarius ſedis apoſtolicæ, 318. e.
Leo ſocius S. Franciſci unus e ſcriptoribus vitæ ejus, 1298. b.
Leodegarius archiepiſcopus Bituricenſis, 664. d.
Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis pater & frater, 404. a. Dat S. Victori Maſſilienſi eccleſiam S. Ferreoli, 402. & ſeq. Et S. Ferreolo eccleſiam S. Symphoriani, 404. c.
Leodii recipiuntur fratres Prædicatores, 1230. a.
Leodienſis eccleſia Lucio papæ ſecundò ſcribit de nova hæreſi 776. e.
Leodienſes epiſcopi canonici ſunt S. Martini Turonenſis, 1035. a.
Leodienſes epiſcopi Adolphus, 1441. c. 1445. e. 1446. c. 1451. a. Adalbero, 674. e. Albero, 748. c. 764. d 765. c. Albertus, 993. b. 999 d. Alexander, 705. b. 708. a. 765 c. Baldricus 412. c. Fundat abbatiam S. Jacobi, 377. d. Et dedicat, 377. e. Deodvvinus, 468. c. 469. c. 487. c. 488. c. 498. d. e. Everaclus, 320. b. 321. a. 468. e. 1035. Fredericus, 642. e. 653. a. 674. c. 765. c. Henricus, 498. c. 517. c. Initium epiſcopatus illius, 517. c. 540. d. 655. a. Henricus I. 764 c. Henricus II. 799. c. 807. c. 814. c. 850. d. 857. c. 865. c. 884. d. 912. a. c. d. 950. d. Hugo de Petra fonte 1063. 1079. a. 1167. d. Hugo de Cabilone, 1354. c. 1402. c. Johannes, 1229. c. 1247 a. Notkerus, 331. a. 468. c. Obertus, 554. b. d. c. 558. c. 611. 623. d. 625. c. 654. c. 765. c. 867. a. Abſolvitur ab excommunicatione, 631. Rainardus, 412. c. Reginardus, 957. 958. c. Richarius 468. c. Robertus, 1275. d. 1276. c. Rodolfus, 884. c. 911. c. 984. d. Theobaldus, 1426. b. Theotvvinus, 958. c. Vvalcandus, 498. d. Vvazo fundat duas præbendas in eccleſia S. Bartholomæi, 412. d. Vvolbodo, 412. c. Leodienſis eccleſiæ invaſor, 642. e.
Leodienſes arguuntur de præcipiti electione epiſcopi, 674. b. & ſeq. Excommunicati dicuntur, 589. a. Ut in eos eccleſiæ injuriam ulciſcatur, Robertum Flandriæ comitem excitat Paſchalis papa II. 589. a. Quod improbat & deflet Sigebertus, 589. c. & ſeq.
Leodienſes archidiaconi Jacobus de Trecis, 1275. c. Radulphus præpoſitus S. Johannis Leodienſis 1168. a.
Leodienſis urbis canonici omnes a Scabinorum juriſdictione prorſus ſunt immunes, 1317. b. 1318. a.
Leodienſis S. Martini collegiata, 1166. a. b. 1248. a. Societatem init cum Turonenſi S. Martini 1312. a. A qua recipit fragmenta quædam panni quo ſacrum corpus S. Martini fuerat involutum, 1436. a.
Leomaniæ vicecomes Otto, 514. d. Vicomitiſſa Adalais, ibid.
S. Leonardi vita ab hæreticis concremata & ſuppreſſa 635. a. & ſeq.
S. Leonardi miracula, 636. a.
Leonii dominus Guidemarus, 1248. d.
Leotmannus epiſcopus Cremonenſis, 221. d.
Leotvvinnus epiſcopus Trevirenſis, 10. c. 11. c.
Lerin Caſtellum Navarræ munitiſſimum, 1504. c.
Letericus archiepiſcopus Senonenſis, 590. d.
Levitici expoſitio a quodam ſervo Dominicæ crucis, 575. a.
Lexovienſis epiſcopus ab exercitu regis recedit, 1188. c.
Lexovienſes epiſcopi Arnulfus, 795. d. 1060. b. Guillelmus de Rupetra, 1024. a. Hugo, 484. e.
Lezatenſe monaſterium, 1275. a.
Liavvardus epiſcopus Vercellenſis, 662. c.
Librorum maxima utilitas, 1601.
Libri gentilium qua ratione legendi, 507. b.
Libertatis reſtituendæ formula, 355. a. Concedendæ ritus 125. c. 126. c. Conceditur in cornu altaris, 159. d.
Libertus abbas Vvalciodorenſis, 1063. a.
Libidini deſervire nihil aliud quam a Deo apoſtotare, 790. c.
S. Liborii epiſcopi Cenomanenſis tranſlatio Paterbornam, 1057. b. & ſeq. 1058. b.
S. Libuini vita ab Hucbaldo Elnonenſi compoſita, 263. c. 264. c.
Lietbertus epiſcopus Cameracenſis, 469. b. c.

Lieſbornenſis

Digitized by Google

Lieſbórnenſis abbas Balduinus, 797. c. 825. a. 826. c.

Liſridus notarius Caroli Calvi, 166. b.

Lilii Tyſernatis prologus in ſermones S. Johannis Chryſoſtomi, 1595.

Lincolniæ comes Ranulfus, 1252. a.

Lingonenſes epiſcopi Guillelmus, 1092. c. 1134. a. Robertus, 1077. c.

Lingua Italica Latinæ vicina, 298. d.

Lirenſibus monachis facultatem abbatis eligendi concedit Philippus-Auguſtus, 1258. b.

Lirinenſis abbas litigat cum Antipolitano præſule, 918. b.

Liſiardus Pariſienſis epiſcopus, 345. c.

Liſiardus epiſcopus Sueſſionenſis, 652. d.

Liſoia avia Roberti de Juliaco vicecomitis, 563. b.

Liudgerus epiſcopus Monaſterienſis fundator Vverthinenſis monaſterii, 139. c.

Liudulfus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 1003. a.

Liudolfus epiſcopus Vermandenſis & Noviomenſis, 328. c.

Liutbaldus Mogontinus archiepiſcopus, 433. c.

Liutulfus cancellarius Ottonis I. Imperatoris, 294. a. 315. c.

Lobienſi monaſterio ſatisfacit Balduinus comes Hannonienſis pro illatis injuriis, 896. c. & ſeq.

Lobienſis abbas Johannes, 897. b.

Lochiarum dominus Droco de Melloto, 1054. 1203. b.

Locus-Dei monaſterium, 1171. a.

Loci-Reſtaurati abbas Garinus, 881. c.

Loiæ foreſtæ venditio, 1106. c.

Lombardos inter & Placentinos diſcordiæ, 1161. a. b.

Longilidi abbas Radulfus, 580. c.

Longi Pontis abbas Hugo, 695. b.

Loſſenſes comites Emmo, 613. b. Otto, 413. b.

Lotharius imperator, [illegible] 144. b. 225. c. 247. c. Ejus diploma pro Elnonenſi monaſterio, 98. c. Pro monaſterio S. Maximini Trevirenſis, 108. d. Pro Prumienſi monaſterio, 101. c. 113. d. 114. d. 127. a. 129. b. 133. b. 136. a. d. 139. a. Ad quod orationis cauſa venit, 122. c. In eo eligit ſepulturam, 139. c. Ejus diploma pro Alpcario fideli ſuo, 102. d. Pro Ebroino fideli vaſſallo ſuo, 138. a. Pro Eſicone comite, 103. d. Pro Henrico viro illuſtri, 131. c. Pro Rotgario fideli ſuo, 115. d. Pro Sigefrido vaſſallo ſuo, 132. c. Ejus præceptum de libertate Dodanæ ancillæ ſuæ, 126. b. Ejus uxor Hirmingardis, 179. c. Ipſi adhæret Richardus Oſtiarius imperatoris, 97. c. Ex Italia reverſus pacem facit cum parente ſuo Ludovico-Pio, 175. a.

Lotharius II. imperator, 751. c. 761. b. 769. c. Mandat archiepiſcopo Arelatenſi ut ſibi cum militia apud Placentiam occurrat, 717. d. Ejus epiſtola ad Innocentium II. de electione epiſcopi Halberſtadenſis in diſcordia facta, 753. b. Diploma pro monaſterio Vvalciodorenſi, 747. a. Caſini commorans ut ſe gerere, 757. a. b. Ejus obitus, 756. a. c. Pietas, 756. c. 757. c.

Lotharius rex, 190. d. 1006. c. Lotharii regis diploma pro Prumienſi monaſterio, 143. c. 172. d. 174. 176. c. Cui jus mercati & monetæ concedit, 158. b. Ejus diploma de rebus quas tradidit Oiberto, 145. c. De concambio facto cum eo, 177. c.

Lotharius rex Franciæ regnavit annis xxx & menſibus x. 339. Ejus diploma pro monaſterio S. Quintini in Inſula, 316. c.

Lotharius rex Germaniæ, 225. c.

Lotharius rex Italiæ, 174. c.

Lotharii III. Romanorum regis diploma pro eccleſia Leodienſi S. Johannis, 704. b.

Lotharius rex filius Gerbergæ reginæ, 816. c.

Lotharius frater Ludovici Balbi, 206. a.

Lotharius dux, 681. a.

Lotharingiæ duces Godefridus, 857. d. 887. c. Godefridus ipſius filius, 857. d. Vvaleranus, 705. b. Comes Matthæus, 1031. b. Comitiſſa Agnes, 1032. b.

Lovanienſis capituli S. Petri viſitatio, 1243. c. Sigillum, 1243. c.

Lovanienſis ducis ſimultas adverſus comitem Namurcenſem, 630. c.

Lovanii comites Godefrides, 887. c. Henricus, 542. b.

Lucas abbas de Cornelii-Monte, 856. b. 914. c.

Lucas notarius Caroli-Calvi, 119. b.

Lucenſis epiſcopus Ubertus, 721. d.

Lucerinus epiſcopus Jacobus, 1500. c.

Lucia domina de *Honecort*, 1039. b.

Lucius II. confirmat poſſeſſiones Savignienſis monaſterii, 775. b. Ei ſcribit eccleſia Leodienſis de nova hæreſi, 778. c.

Lucius papa III. 968. a. Confirmat S. Jacobo Leodienſi eccleſiam B. Magdalenæ, 950. d. Ejus bulla ad Manaſſem epiſcopum Trecenſem 1136. a De reſidentia perſonatuum in eccleſia Meldenſi, 951. b.

Ludolphus Halberſtadienſis electus, 1315. a.

Ludolfus comes, 425. b.

Ludovicus abbas S. Amandi, Caroli-Magni ex filia Rotrude nepos, 196. d. Ejus anniverſarium, 196. c.

Ludovicus abbas S. Eucharii Trevirenſis, 935. b. c.

Ludovicus Pius imperator, 94. a. 98. d. 105. a. 111. c. 144. b. 208. d. 214. a. 247. c. 249. b. 258. c. Ejus Præceptum pro Autiſſiodorenſi eccleſia, 68. c. Pro Fontanellenſi cœnobio, 61. d. Pro Indenſi, 76. c. Cujus fundator, 819. d. Pro Prumienſi, 66. c. 69. c. 78. a. 79. a. 80. b. 85. a. 90. c. 93. b. Pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 63. a. 65. c. 86. c. 89. Pro Aginulfo, 88. b. Pro Hruodberto fideli ſuo, 95. c. Pro Richardo, 97. Ejus & Lotharii imperatorum diploma pro monaſterio Corbeienſi, 81. c. Richardum Oſtiarium ſuum perfidum ſibi reconciliat, 97. b. Qua die mortuus, 161. c.

Ludovicus rex Franciæ orientalis, 190. d. Ejus diploma pro monaſterio Prumienſi, 187. d. 193. d. 194. d.

Ludovici II. regis Germaniæ diploma pro monaſterio Indenſi, 202. a. De fundatione collegii xII. clericorum, 211. d. 339. d.

Ludovicus rex filius Lotharii regis Francorum, 336. c. 339. d.

Ludovici IV. imperatoris præceptum pro Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 260. c. Pro Conrado comite, 262. c. Pro Vaſſallis Hugonis comitis, 266. b.

Ludovicus imperator ab Adalgiſo Beneventano duce conſtrictus, 655. c.

Ludovicus Balbus rex Francorum, 251. b. 255. a. 258. c. Quo die natus, quo die unctus, 205. d. 257. c. Coronatus à Johanne papa, 209. c. Erga S. Martinum beneficus, 213. d. Ad cujus ægrotans ſepulcrum confugit, 206. c. Ejus diploma pro eo, 205. a. 206. b. 207. Pro monaſterio Prumienſi, 203. a.

Ludovicus Ultramarinus rex quædam prædia concedit Elnonenſi monaſterio, 284. c.

Ludovicus VI. rex Francorum, 703. b. 774. c. 980. c. Vivente patre rex coronatus, 603. a. c. Ejus carta de libertate villæ de *Angicour*, ibid. Pro Joſleno epiſcopo Sueſſionenſi, 748. c. Viginti vini modios annuatim concedit Aroaſienſi monaſterio, 639. d. Protegit Carnotenſe S. Petri monaſterium, 773. d. Aſſerit libertatem eccleſiæ S. Paterni Aurelianenſis, 633. c. Monachis Columbenſibus S. Liphardi eccleſiam reſtaurandam concedit, 652. a. & ſeq. Confirmat factas a patre Philippo donationes cellæ S. Germani de Laia, 684. a. & ſeq. Ejus diploma pro Columbenſi monaſterio, 685. b. Pro Meduntenſi cella S. Magdalenæ, 823. b. Pro monaſterio S. Quintini de monte 623. c. Pro confirmatione confœderationis majoris & juratorum de Kala, 690. c. Caſtrum in loco qui Caroli-Vana dicitur ædificat ad tutandum pagum Pariſienſem ab hoſtibus, 678. c.

Ludovicus VII. rex Francorum, 772. c. 806. b. 852. c. 938. b. 950. b. 967. c. 979. c. 989. c. 999. a. 1103. b. Confirmat privilegia Carnotenſis eccleſiæ, 851. a. Ejus diploma de regalibus Catalaunenſibus, 703. a. Pro eccleſia Matiſconenſi adverſus Gerardum comitem Viennenſem, 874. c. Aroaſienſi monaſterio factam a Patre donationem novo dono adauget, 779. d. Ejus diploma pro Branenſi monaſterio, 773. Donationem facit Cuſſiacenſi monaſterio, 755. a. Confirmat poſſeſſiones S. Germani de Laia, 774. & ſeq. Ejus diploma de fundatione monaſterii de Loia prope Dordingam ordinis Grandimontenſis, 865. c. Cui nemus dedit, 1334. a. Confirmat poſſeſſiones Fontanellenſis monaſterii, 899. c. Ejus diploma pro Gemeticenſibus, 889. c. Pro cella Meduntenſi S. Magdalenæ, 766. a. Confirmat privilegia & poſſeſſiones S. Remigii Rhemenſis, 815. d. & ſeq. Ejus diploma pro Senonenſi S. Johannis eccleſia, 832. b. Pro Parthenone Sueſſionenſi S. Mariæ, 798. a. Erardi Puteacenſis violentiam compeſcit, 773. d. c.

Ludovicus VIII. rex Francorum, 1334. a. Filius Philippi-Auguſti, 1021. d. 1090. c. 1164. a. 1284. b. 1286. a. Mater ejus Iſabellis, 1306. c. Uxor Blancha, 1192. a. Filius S. Ludovicus, 1259. b. 1306. a. 1346. d. S. Thomæ Cantuarienſi devotus 1191. d. Legatas a patre Domui-Dei Pariſienſi, 366. lib. annui redditus aſſignat in præpoſitura Pariſienſi, 1176. a. Ejus fœdus cum Friderico Romanorum imperatore, 1183. c. 1195. c. Cum Henrico Romanorum rege, 1183. c. Cum Raymundo Berengarii comite Provinciæ contra Raymundum comitem Tholoſanum, 1204. c. Conventiones cum abbate Lyrenſi, 1192. d. Cum monachis S. Vedaſti Atrebatenſis, 1186. a. Induciæ cum Haimerico vicecomite Thoarcenſi, 1178. 1187. c. Conventiones cum Hugone de Lezignano comite Marchiæ, 1179. d. 1184. c. De Caſtro Leſignano, 1185. c. 1186. a. Et de Mauſiaco 1189. 1200. d. Cum Gaufrido de *Luſignan* de vicecomitatu Caſtri-Eraudi, 1186. d. Cum Maria comitiſſa Pontivi, 1198. a. b. &c. Cujus filios & filias hereditariæ ſucceſſioni reſtituit, 1198. b. Philippo comiti Bolonienſi dat Molleiam, 1202. b. Petro comiti Britanniæ ad Homagium ligium Caſtrum Celſum, & Montem Falconis, 1198. a. Roberto comiti Drocarum Bonoilum & Altamfontanam, 1200. c. Nunoni Sancii dat in hominium ligium vicecomitatum Fenoleti & Petræ Pertuſæ, 1202. d. Confirmat venditionem Caſtellaniæ Brugenſis, 1196. c. Ejus caſtra juxta Bellum Podium, 1203. b. Prohibet ne forterisſia fiat apud *Bequerel* in Caſtellania Varziaci, 1196. c. d. Ipſi dimittitur Albiniacum in Conſtantienſi & caſtrum de *Dollons*, 1198. c. Comitatus Claromontis ſi Philippus comes deceſſerit ſine herede, 1181. b. c. Jus omne ſuum in comitatu Tholoſano & Biterrenſi vicecomitatu & in conqueſta de Albigeſio dimittit ei Amalricus de Monteforti, 1255. c. Fidelitatem ei jurat Hugo vicecomes Thoarcii, 1201. c. Raymundus Berengarii adverſus comitem Tholoſanum, 1204. d. Bertrandus de Gordono, 1201. b. Burgenſes Montisferrandi, 1199. c. Ab ejus imperio ſeſe ſubducit Elias Ridelli, 1179. b. c. Ab illius exercitu recedunt Conſtantienſis, Abrincenſis, & Lexovienſis epiſcopi, 1188. c. Obſidet Avenionem, 1205. a. Ejus ſtabilimentum de Judæis, 1222. d. 1294. d. Buticularius illius Robertus, 1177. a. Camerarii Bartholomæus, 1177. a. Urſus, 1202. a. Cancellarius Guarinus Silvanectenſis epiſcopus, 1177. b. Conſtabularius Matthæus, 1177. a. Eleemoſynarius Guillelmus Creſpin, 1201. a. Legati Milo Belvacenſis epiſcopus & Ro

bertus de Bovis, 1184. e. Guillelmus de Balneolis, 1184. b. Sim. de Domibus clericus, 1184. b. Mareſcallus Johannes, 1175. e. Seneſcallus in diœceſi Petragoricenſi Marchiæ comes, 1181. a.

S. Ludovicus, 1127. a. Ejus fratres, 1139. a. Comes Pictavienſis, 1139. a. Robertus comes Attrebatenſis, 1300. b. Soror Elizabeth, 1115. a. 1136. a. Ipſum, matrem ejus, & fratres ſub ſua protectione ſuſcipit Gregorius IX. 1110. c. 1111. a. b. Regalismontis eſt fundator, 1167. c. Novos reditus fundationi addit, 1168. a. 1303. a. In eo numerum definit monachorum, 1168. b. Monaſterium S. Michaelis de *Baſtebort* fundat. 1334. c. Sub ejus auſpiciis fundatur conventus fratrum Minorum Faleſiæ, 1318. b. Quorum fundationem auget 1336. c. Monaſterio juxta Pontiſaram certos aſſignat redditus, 1270. d. 1271 a. Parthenoni de Meleduno quædam largitur prædia, 1307. a. Monaſterium ordinis S. Trinitatis & hoſpitale pauperum apud Fontemblandi, novis redditibus auget, 1349. a. Ibique numerum fratrum definit, 1350. d. Confirmat fundationem monialium de Pace B. Mariæ, 1323. c. Nemus de Loia a Ludovico VII. conceſſum Grandimontenſibus fratribus reſtituit, 1333. c. Confirmat donum monaſterio S. Judoci de Nemore, 1332. a. Item donationem factam monialibus S. Pontii, 1231. c. Et monaſterio Vallis-Richerii, 1326. b. Erectionem promovet quatuor præbendarum in eccleſia Senonenſi, 1231. b. Certos aſſignat redditus infirmariæ Columbenſi, 1259. b. In capella ſua Novigenti monachum unum Columbenſem inſtituit capellanum, 1259. b. Inſtitutionem confirmat unius monachi in Valle-Guidonis, 1232. e. Capellaniam inſtituit in eccleſia Piſliacenſi, 1307. c. Ipſe & Mater ejus Blancha locum aſſignant monachis Joyenvallis ad conſtruendum molendinum, 1219. b. Fundationem confirmat hoſpitalis de Leſſines, 1330. c. Domui Dei Pariſienſi redditus aſſignat ad emenda pauperibus ſtragula, 1260. d. Domum Dei Vernonis egenis ædificat & dotat, 1346. d. Canonicos S. Laudi Andegavenſis in eccleſiam transfert S. Germani, 1263. c. Eſcambium facit cum abbate Alciacenſi, 1253. c. Agnoſcit jus patronatus eccleſiæ de Sappo ad monaſterium S. Ebrulfi pertinere, 1336. e. Prædia quædam monachis Gemmetici vendit apud Maram, 1348. a. Cum monaſteriis S. Theodorici. Altivillaris, & S. Baſoli convenit de giſto ſibi debito, 1335. c. Negotium fidei adverſus Albigenſes a Gregorio IX. inchoatum proſequitur, 1210. e. Ipſi ſubſidium conceditur pro negotio fidei in terra Albigenſi, 1212. e. Decem libras aſſignat Guidoni de Gornaio ab Albigenſibus excœcato, 1130. d. Ejus litteræ in gratiam Crueeſignatorum, 1295. a. Ei ad Terram ſanctam tranſituro permittit Fridericus II. ex terris imperii victualia & neceſſaria alia extrahi, 1300. Ipſi fidelitatem promittit & ſe transfretaturum in ſubſidium Terræ ſanctæ Elias Talairandus comes Petragoricenſis, 1297. b. e. 1298. a. Transfretat in Terram ſanctam cum fratre ſuo R. Attrebatenſi comite, 1297. a. 1298. a. Ejus caſtra juxta Damiatam, 1303. b. In Ægypto juxta fluvium Nili, 1304. c. Juxta Maſoram, 1306. c. Juxta Joppe, 1314. c. e. Ejus epiſtola ad Blancham reginam matrem ſuam, 1306. d. Captio, 1308. Damiatæ Antiſtiti ſede ſua pulſo redditus aſſignat, 1314 d. Conſanguineos Petri de Lilliaco qui in expedione ſancta occubuerat Blanchæ matri commendat, 1308. c. Unam e ſpinis coronæ Salvatoris fratribus Minoribus Sagienſis urbis mittit, 1348. d. Spinas aliquas e juſdem coronæ diverſis in locis collocat, 1348. e. Induciæ ejus cum Guillelmo archiepiſcopo comite Patteniaci, 1224. a. Saiſiri fecit bona temporalia Th. Rothomagenſis archiepiſcopi, 1126. a. Ejus conventiones cum eodem archiepiſcopo, 1226. a. Cum epiſcopo & capitulo Carnotenſi de præbendis conferendis vacante ſede, 1283. a. Cum epiſcopo Catalaunenſi ſuper regalibus, 1281. c. Cum Iſabelli Anglorum regina & comitiſſa Marchiæ, 1207. a. b Cum Drocone de Melloto ſuper caſtris Lochiarum & Caſtellionis, 1303. d. Conventiones cum Hugone de Leſignano, 1214. c. 1215. a. Cum eodem factæ apud Chinonem, 1236. b. Vindocini, 1136. b. De matrimonio ſororis ſuæ cum primogenito comitis Marchiæ, 1238. c. Ipſi obſides deſignat Hugo de Leſignano, 1209. a. Conventio cum Johanna Credonenſi de ſeneſcallia Andegav. Toron. & Cenom. 1206. d. Cum Lamberto Cadoci ſive Cadulci, 1213. d. e. 1214. c. Quem carcere liberat, 1221. e. Cum Mathilde comitiſſa Bolonienſi, 1243 c. 1245. Cum Raymundo vicecomite Thoarcii, 1241. b. Cum Burgenſibus Rupellæ, 1146. a. Rogatur ut comitem Roſciaci in hominem recipiat de feodo Sueſſionis, 1214. d. Confirmat compoſitionem Guillelmi de Calviniaco cum Burgenſibus Caſtri-Radulfi, 1227. d. Pactum pacis inter regem & reginam Navarræ & comitem Britanniæ uxoremque ejus, 1326. a. Comitiſſæ Provinciæ ſocrui ſuæ ſex millia librarum ſolvit ſingulis annis pro fratre ſuo Carolo, 1343. d. Dat Berardo de Mercorio caſtrum Credonenſe, 1106. a. Dilecto ſuo Johanni de Gienvilla & ſuis ducentas libras annui redditus, 1314. b. Villam de Tribus Fontibus dimittit liberam Rogerio comiti Fuxi, 1296. c. Dat Simoni de Piſſiaco Normer-villam in feodum, 1266. c. Nundinas concedit Theobaldo de *Blazon*, 1126. c. Hoſpitibus ſuis S. Germani in Laia debitas ſibi culcitras quando ibi jaceret dimittit, 1221. a. Melodunenſibus exactiones dictas bonitates remittit, 1267. b. Ejus decretum de modo aſſidendi talliæ, 1309. c. De diviſione telonei Attrebatenſis litteræ, 1295. c. Stabilimentum de contracto cum Judæis ære alieno, 1222. d. Litteræ de ſolvendis Judæorum debitis, 1294. d. Conventio cum Johanne filio comitis Sueſſionenſis de Judæis, 1235. c. Ejus fœdus cum Friderico imperatore, 1257. d. 1258. Induciæ cum Henrico rege Angliæ, 1221. c. 1222. b. 1223. d. 1251. e. Guerra cum comite Britanniæ, 1247. b. Ejus caſtra juxta Anceniſium ubi Britanniæ ballum baronum judicio amittit Petrus comes, 1240. a. c. 1246. e. Et fit tractatus cum Andrea de Vitreio, 1240. 1241. a. Ejus caſtra juxta Pontem de *Say*, 1141. d. Caſtrum *Guerclin* dedit cuſtodiendum Henrico de *Avangor* militi, 1250. a. Item Jelino avunculo Henrici de *Avangor*, 1263. c. Ejus conventiones cum Guidemaro de Leonio, 1248. d. 1249. Cum Henrico de *Avangor*, 1249. b. 1250 a. Cum Radulfo domino Filgeriarum, 1246. 1247. Abrincas urbem munit, 1254. b. Ei emendam facit Hugo Burgundiæ dux, 1262. d. Ipſi plegia conſtituitur duciſſa Burgundiæ ab Hugone duce, 1262. d. Ipſi traditur Duaci caſtellum per annum tenendum, 1261. a. Caſtrum de *Ruplemonde* firmat, 1333. c. Terras & nemus in parco Heſdini includit, 1253. c. Bellum facit adverſus comitem Marchiæ, 1271. d. Ejus caſtra prope Blaviam 1274. d. Prope *Matillac*, 1274. b. Prope urbem Pontes, ubi tractat cum comite Marchiæ, 1271. d. 1272. 1273. Qui ei dedit ſe & filios, ſuaque omnia, 1271. d. Item tria caſtra pro ſecuritate fidelis ſervitii, 1273. b. Bello parta ab Hugone comite Marchiæ comiti Pictaviæ fratri ſuo retinet, 1271. e. Ejus bellum adverſus comitem Toloſanum, 1275. c. Cum eo pacem init, 1225. c. cum Rogerio Bernardi comite Fuxi, 1231. b. 1274. e. 1275. De juribus ſuis in diœceſi Petragoricenſi inquirit, 1280. c. Ipſi cedit Trecenſis comes Theobaldus quidquid habebat in feodis Britolii, Meleneeii & Remorentini, 1209. d. Ei aſſeritur comitatus Clarimontis, 1346. b. Plegium ei ſe conſtituit Gaufridus de S. Leodegario miles pro fratre ſuo Gakero, 1261. c. Ejus litteræ de legatis Johannis Sarraceni cambellarii Philippi-Audacis uxoriſque ejus Agnetis, 1378. b. Hominium ei præſtitum ab Athone Ernaudo caſtri Verdunenſis, 1234. b. Ab Andrea Vitriaci domino, 1230. c. A Bernardo comite Convenarum, 1227. b. Ab Elia comite Petragoricenſi, 1297. A Guiberto de *Tormines*, 1274. c. A Guidemare de Leonio, 1248. d. 1249. Ab Henrico de *Avangor*, 1249. b. Ab Hugone comite Marchiæ, 1237. c. Ab Hugone vicecomite Thoarcii, 1210. a. A Johanne comite Rouciaci, 1217. e. A Renaudo de Ponte de feodis quæ tenebat a comite Marchiæ, 1174 a. A Radulfo de Filgeriis, 1246. 1247. A Tingio filio Tingri, 1250. c A Valencia relicta Theobaldi de *Blazon*, 1235. c. Fratri ſuo Carolo comiti Andegavenſi dat quinque millia libr. annui redditus, 1299 b. Buticularii ejus Johannes, 1350. c. Robertus, 1254. c. Stephanus, 1304. d. 1306. c. Cambellarius Petrus, 1320. b. Camerarii Alphonſus, 1334. b. 1335. b. 1350. c. Johannes, 1304. d. 1306. c. Conſtabularii Ægidius, 1334. b. 1335. b. 1350. c. Amauricus, 1254. c. Imbertus, 1304. d. 1306. d. Homo ligius Hugo Burgundiæ dux 1262 b. Mareſcallus Franciæ ſub eo Galterus de Nemoſio, 1378. b. Pannetarius Gervaſius de Serranis, 1320 b. In Pictavia ſeneſcallus Teobaldus de *Blazon* comes, 1246 b. Familiaris Balduinus de Corbolio miles, 1235. a Nuntius B prior S. Martini de Campis 1252. c. c. Miſſus in Angliam, 1251. c. 1252.

Ludovicus XI. mandat reginam Angliæ Rotomagum tranſeuntem honorifice recipi, 1500. c. Dominum de Lebreto ducem conſtituit exercitus mittendi in ſubſidium regis Portugalliæ, 1603. e.

Ludovicus II. rex Jeruſalem & Siciliæ vetat ne cuiquam electo archiepiſcopo, epiſcopo, &c. oppida & munitiones tradantur ſuis in comitatibus abſque ſuo conſenſu, 1564. e. 1565.

Ludovicus III. rex Siciliæ in ipſo flore ætatis extinctus, 1584. c.

Ludovico de Navarra procuratores mittit Johanna ducilla Duracii qui de matrimonio contrahendo tractarent, 1484. b. Matrimonii hujus pacta, 1488. c. 1489. &c. Confirmatio Mariæ imperatricis CP. 1492. b. Abſolvitur ab excommunicatione quam incurrerat ob contractum matrimonium in quarto conſanguinitatis gradu, 1498. 1499.

Ludovicus dux Andegavenſis, &c. comiti Armaniaco ſcribit ut poteſtati regis ſubjiciat Aginnum locaque dependentia, 1496. c. Ejus filio proponitur Gironenſis ducis primogenita collocanda, 1507. b.

Ludovicus dux Aurelianenſis, &c Codiciacum, Faram & Marlam acquirit, 1551. c. 1552. Comitatum Sueſſionenſem, 1573. b. 1574 & ſeq.

Ludovicus comes, 643. b.

Ludovicus comes Chiniacenſis, 472. a.

Ludovico Flandriæ comiti vendita Machliniæ, 1441. a. & ſeq Quibus conditionibus, 1442. & ſeq. Reliquiis S. Martini Turonenſis capitulo S. Martini Leodienſis mittit, 1450. c.

Ludovici Langravii Thuringiæ pater Hermannus, 1218. d.

Ludovicus Buticularius Ludovici VI. regis Francorum, 691

Ludovicus cancellarius Caroli-Calvi. 106. d. 110. b. 111. b. 113. c. 117. c. 119. b. 120. c. 121. c. 128. e. 135. c. 164. a. 166. b. 167. c. 168 c. 174. c. 180 a.

Ludovicus de Inſula filius domini de Launaco, 1477.

Lugdunenſes archiepiſcopi Amolo, 113. c. Hugo, 4, 8. d. 530. e.

Ludolfus cancellarius Ottonis I. imperato-

Digitized by Google

ris, 319. c. 328. b.

Luitbertus archicapellanus Ludovici regis Franciæ Orientalis, 188. d. 191. c. 195. c.

Luitbertus archicapellanus Ludovici II. regis Germaniæ, 208. c. 212. c.

Luitfridus notarius Caroli Craſſi, 223. d.

Luitvvardus archicapellanus Caroli Craſſi, 213. c. 216. d. 217. d. 220. c. 223. d.

Luppo abbas S. Trudonis Simoniacus, 555. b.

Luræ abbas Guillelmus, 1222. d.

Lyra vetus, 1192. c. Lyra nova, 1191. c. Lyrenſis abbatis conventiones cum rege de uſagio quod habebat in foreſta Britolii, 1192. d. Lirenſibus monachis ſua reſtitui jubet Philippus-Auguſtus, 1042. a. b.

Luthevenſis epiſcopus Bernardus, 558. c.

M

MAbilia de *Leſignes* ſoror Guillelmi de *Leſignes*, 1341. Ejus matrimonium cum Erardo de Nantolio, 1340. c. & ſeq.

Machliniæ urbis de juribus pactum inter Leodienſem epiſcopum Theobaldum & Ægidium *Berthout*, 1416. b. 1417. 1418. &c. Confirmatur, 1420. d. 1421. Machlinenſis communia, 1421. c. 1422. Machlinia Flandro venditur ab epiſcopo Leodienſi, 1441. c.

Machtilda regina, 283. c.

Magalonenſis epiſcopus Gotofridus, 558. b. 559. c. 561. a.

Magdeburgenſe monaſterium ab Ottone I. fundatum, 317. c.

Magdeburgenſis abbas Anno, 317. c.

Magdeburgenſis archiepiſcopatus erectio, 317. b.

Magdeburgenſis archiepiſcopus abſque Romanæ eccleſiæ præcepto abſolvit ab excommunicatione, 621. a.

Magdeburgenſes antiſtites ſepeliebant epiſcopi Halberſtadienſes, 681. c.

Magdeburgenſis archiepiſcopi S. Adalbertus, 317. c. Adelongus, 620. c. Adelgorius, 625. b. Conradus, 748. c. Liudulfus, 1003. a. Norbertus, 705. b. Roxzerus, 681. a. Ejus electi juramentum, 659. d. e. Vvicmannus, 594. b.

Magnus quis vere dicendus, 231.

Magnus abbas S. Victoris Maſſilienſis, 260. d. e.

Mainarius notarius Carolomanni regis, 33. d.

Mainerii abbatis S. Victoris Maſſilienſis ſtatutum de bibliotheca, 1020. d.

Maingaudus abbas Corbeienſis, 344. d.

Majoris-monaſterii laus, 921. c. Abbates Gauſfridus, 920. b. c. 983. b. Herveus, 919. c. Hugo, 1096. a. Odo, 746. a. Vivianus, 118. c. Majoris-monaſterii fratrum orationes & ſuffragia poſt mortem petit Guibertus abbas Gemblacenſis, 923. c. Majoris-monaſterii monachi debita Judæis ſolvunt, 984. b.

De S. Malachia hymnus a S. Bernardo compoſitus, 746. b.

Malodumum ordinis Ciſtercienſis fundavit Blancha regina S. Ludov. mater, 1270. d.

Manaſſerius epiſcopus Autiſſiodorenſis, 1110. d. 1111. b.

Manaſſes archiepiſcopus Remenſis depoſitus, 499. c. 520. a. Ejus privilegium pro monaſterio Andaginenſi S. Huberti, 499. d.

Manaſſes epiſcopus Aurelianenſis, 1133. d.

Manaſſes epiſcopus Cameracenſis, 592.

Manaſſes epiſcopus Meldenſis, 684. c.

Manaſſes epiſcopus Trecenſis 1136. a.

Manaſſes comes, 900. c.

Manaſſes frater Arnulfi comitis Chiniacenſis, 472. c.

Mandania arx Navarræ munitiſſima, 1504. d.

Mandatum pauperum quotidie in monaſteriis monachorum, 1133. a.

Manderſelt Palatium regium, 134. b.

Manegaudus abbas S. Michaelis ad Moſam, 811. c.

Manegoldus comes Palatinus, 652. d.

Manfridus Cardinalis S. Georgii ad Velum-aureum, 859. c.

Manfridus cardinalis S. Sabinæ, 810. c.

Manfridus epiſcopus Antipolitanus, 718 c.

Manfridus epiſcopus Tiburtinus ſubſcribit electioni Calixti II. 6 . 7. c.

Manfridus comes de Vvaſlo, 862. c.

Manichæorum dogma abjurat Romæ in pleno conſiſtorio Legatus quidam regis Boſniæ, 1592. a.

Manſiada monaſterium ordinis Ciſtercienſis, 1459. d.

Mantuæ ſocietas cum Florentinis, Bononienſibus, &c. 1543. b.

Manuel imperator CP. 828. d.

Marbodus non eſt auctor metricæ expoſitionis in Cantica canticorum, 506. c.

Marchiæ comes Hugo, 1200. c.

Marchiæ comes pacis conditiones offert Philippo regi, 1162. d.

Marchiæ comes Hugo de Lezignano, 1179. d. 1184. c. 1107. b 1214. c. 1224. b. 1241. d. 1246. b. 1271. d Ludovici VIII. ſeneſcallus in diœceſi Petragoricenſi, 1281. a. Uxor ejus regina Angliæ, 1162. 1207. a. 1171. d. Ejus dotalitium, 1162 d Ejus pactum cum Philippo rege, 1162. c.

Marchianenſis abbatis electionem impedit Alviſus epiſcopus Atrebatenſis, 719. a. Vexat monachos, 720. d. Marchianenſis abbas Lebuinus, 282. c.

Marciliacum caſtellum Andreæ domini Vitriaci, 1241. c.

Marcuardus abbas Prumienſis, 85. b. 91. a. c. 92. b. 93. c. 110. d. 176. b. 246 c. Privilegium obtinet a Lothario imperatore, 101. d. Commutationem facit cum Hetti Trevirenſi archiepiſcopo, 114. a. Ei donationem facit Lotharius imperator, 115. a. 127. b.

Marcus comes, 549. b.

Marcuſa regina, 526. c.

Mareſcallia Franciæ hereditaria non eſt, 1195. c.

Mareſcalli Franciæ juramentum, 1175. c.

Margarita comitiſſa Flandriæ & Hannoniæ cum abbate Lobienſi tranſigit de Catallis morientium in comitatu Hannoniæ, 1351. a.

Margarita comitiſſa Hannonienſis, 895. d.

Margarita filia Gaſtonis vicecomitis Bearni futura uxor Rogerii Bernardi filii comitis Fuxenſis, 1313. d.

Margarita relicta Pontii de S. Germano, fratris Guigonis de S. Germano epiſcopi Caſinenſis. 1460.

Margarita recluſa, 904. d.

Maria votum virginitatis an fecerit antequam duceret Joſeph, 842. c. d.

Mariæ Virginis viſitationis ſolemnitas ab Urbano VI. inſtituta, 1579. c.

B. Mariæ officium inſtitutum in Senangienſi eccleſia, 1019. a.

S. Mariæ de Indos eccleſia, 1169. d.

S. Mariæ de Livriaco abbas, 1207. d.

S. Mariæ Sueſſionenſis abbatiſſa, 798. b.

Maria abbatiſſa Strumenſis, 888. c.

Maria Chriſti ancilla in monaſterio Oigniacenſi ſepulta, 1386. c.

Maria filia duciſſæ Bituricenſis & Alverniæ, 1538. b.

Maria imperatrix Conſtantinop. Achaiæ & Tarenti principiſſa, 1485. c. 1489. b. Cujus ſoror Johanna regina Siciliæ, 1489. a. 1492. b. Pacta matrimonii contrahendi inter Johannam filiam ſuam comitiſſam Duracii, &c. & Ludovicum de Navarra approbat & confirmat, 1492 b.

Mariæ a Burgundia filiæ ducis Nivernenſis pactum matrimonii cum Johanne primogenito comitis Armaniaci, 1548. d.

Maria de Bar relicta Henrici de Bar, Ingeranni de Codiciaco filia vendit comitatum Sueſſionenſem, 1573. 1574. & ſeq.

Maria de Codiciaco primogenita & heres Ingeranni, Codiciacum, Faram & Mellonem vendit, 1551. 1552. c. 1555.

Maria comitiſſa Flandriæ, 1019. b

Maria comitiſſa Pontivi, 1198 b. 1332. b. Ipſi Ludovicus VIII. quittat rachatum ſuum de morte patris ejus, 1238. d. Ejus filii & filiæ hereditariæ ſucceſſioni reſtituuntur, 1198 b.

Maria ſoror Johannis comitis Bellimontis, 1163. c. Ejus filii, 1163. c.

Mariani-monaſterium, 824. c

Marianus rex ſeu Judex Caralitanus, 657. c. Confirmat S. Victori Maſſilienſi dona patris ſui, 628. c.

Marianus rex & Judex Sardiniæ, 524. c. 525. d. Filius Conſtantini regis Caralitani, 623. c. 519 a.

Marlæ caſtelli ditio, 1552. Venditur, 1551. & ſeq.

Marolii caſtrum Raymundo vicecomiti Thoarcii ablatum, 1241. b.

Marquia ſoror Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a.

Marquardus abbas Corbeiæ novæ, 603. c.

Marquardus de *Crumbach*, 863. a.

Marquiſiæ filiæ domini Barralli de Baucio cum Henrico Ruthenenſis comitis filio pactum matrimonii, 1337. b. Ejus dos, 1347. c.

Marſani vicecomitatus, 1356. c. 1357. a. A Bearnenſi non ſeparandus, 1369. a. 1368. c. 1373. c.

Marſani vicecomitiſſa Matha, 1356. a. & ſeq.

Marſilius abbas S. Ægidii Leodienſis, 885. c.

Marſilii de Carraria conſpiratio, 1583. c. Captus a Vicentiis Venetiis capite plexus eſt, ibid. c.

Marſna prioratus, 1275. c.

S. Martinus illibatæ caritatis exemplar, 1313. a. Ad tempus communicat Itachio, 593. c. Ejus ſepulcro oblationes factæ, 90. b. Ad tumulum ejus confugit Lodovicus Balbus ægritudinis tempore, 206. c. Tranſlatio ejus, 258. c. c. Facta ad Cableam, 257. b. Ejus reliquiæ, 1035. d. 1436. a. Datæ a Flandriæ comite capitulo Leodienſi S. Martini, 1450. d.

S Martini Colonienſis abbates, 1377. c. Albanus, 682. c. Iſaac, 531. b. c.

S. Martini Leodienſis eccleſia collegiata, 1166. a. b. Ab Everaclo epiſcopo fundadata, 310. c. Societatem habet cum Turonenſi S. Martini, 1312. a. Statutum de defunctis S. Martini Leodienſis canonicis, 623. a. & ſeq.

S. Martini monaſterium Lemovicenſe pro viginti monachis conditum, 665. d. In eo ſepulti pater & mater S. Eligii, 665. d. Illius abbas Geraldus, 666. c.

S. Martini Metenſis abbas Richerus, 823. a.

S Martini Sagienſis abbas Henricus de Claromonte, 1037. c.

S. Martini Trecenſis abbas Vitalis, 890. d.

S Martini Turonenſis eccleſiæ privilegia, 1099. & d. ſeqq. Libera eſt a dominatione epiſcopi Turonenſis, 87. a. 89. b. 108. Ejus manſiones liberæ in adventu etiam regis, 106. a. Jus ipſi percutiendæ monetæ conceſſum, 277. c. 341. c. Poſſeſſiones ejus immunitates & privilegia confirmantur, 256. d. & ſeq. A monachis tranſlata eſt ad clericos, 63. c. Primo per abbates deinde per decanos adminiſtrata, 339. c. In ea debent eſſe, 200. Nec ultra canonici, 118. d. A Normannis combuſta fuit, 34. c. A quorum infeſtatione canonicis confugium datur, 209 a. 210. c. 213. d. Iis datum Liradum ad confugium adverſus Normannorum & Britonum impreſſiones 162. c. Eorum ſocietas cum Leodienſi eccleſia S. Martini, 1035. a. Abbates Autlandus, 34. a. 107. c. Fridugiſus, 63. c. 65. d. 107. c. 119. c. Gulfardus, 38. b. 107. c. Hucbertus, 164. c. c. 166. d. Hugo, 207 c. 256. c. 342. b. Hugo conſanguineus Caroli-Calvi, 210. c. 213. b Hugo propinquus Caroli Simplicis, 250. c. Hugo

Digitized

Capetus, 339. c. Itherius, 34. a. 42. b. 107. c. Robertus comes, 270. b. 273. c. 274. b. 341. d. Frater Odonis regis, 250. d. 256. c. Vivianus, 111. c. 118. b. 119. d. 273. c. Vvlfardus, 65. c. 107. c. S. Martini decanus ſub abbate omnia ordinat, 118. c. Decani Guido, 1312. a. 1319. c. 1320. b. P. 1407. a Stephanus. 1435. d. Theſaurarius Philippus, ibid. 1312. a.

Martinus papa V. electus in concilio Conſtantienſi, 1580. a.

Martinus abbas S. Vedaſti. 848. b. 872. c. & ſeq. 888. b. 896. b. 901. a. 963. a. Dat comiti Attrebatenſi medietatem telonei Attrebatenſis. 1285. a. Ejus conventiones cum R. comite Attrebatenſi, 1287. c. 1288. a.

S. Martini de Campis prior B. S. Ludovici nuntius 1251. c. 1252.

Martinus præpoſitus electus Halberſtadienſis, 754. a. Ejus electio irrita, 752. c.

Martinus Adephonſi comes, 547. c.

Maſcaroſina ſoror Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a.

Maſoræ in Ægypto caſtra ponit S. Ludovicus, 1306. c.

Fr. Maſſeus de Marignano ordinis Minorum, 1298. d.

Maſſilienſes epiſcopi, Honoratus, 322. c. 369. b. Mauroncus, 41. b. Pontius, 333. a. 334. a. 355. d. 368. b. 370. d. 400. a. 408. d. 417. b. 460. d. 467. d. Maſſilienſis epiſcopus Victorinos vexat, 694. c.

Maſſilienſis præpoſitus R. apoſtolicæ ſedis legatus, 755. d.

Matfridus comes, 145. c. 177. d. 269. a.

Matfridus comes miniſterialis Lotharii imperatoris, 108. d. 115. d.

Mathæ de Armaniaco dominæ de Lebreto, votum mittendi ad limina S. Jacobi de Compoſtella, in alia opera pietatis commutari permittitur, 1497. d.

Mathæ comitis Armaniaci matri terra attribuitur Gavardani, 1418. c. 1419.

Matha vicecomitiſſa Marſani, 1356. a. Uxor Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, 1356. a. 1357. a. 1362. c. 1363. d. 1364. b. 1367. c. 1368. a. 1370. b. Ejus teſtamentum, 1357. c. 1359. c. 1360. a. c. 1368. b.

Mathildis de Nantolio abbatiſſa Calenſis, 1353. a.

Mathildis abbatiſſa S. Mariæ Sueſſionenſis, 798. b.

Mathildis regina uxor Henrici V. regis Romanorum, 686. b.

Mathildis regina Angliæ, 578. c. 579.

Mathildis regina comitiſſa Flandriæ, 1011. c.

Mathildis comitiſſa fundatrix Brunvvillarienſis monaſterii, 393. b. 395. b. 450. b.

Mathildis comitiſſa Bolonienſis, 1224. d. Ejus pater Ren. comes de Caleto, 1244. a. Filia Johanna, 1243. c. 1244. a. 1245. b. d. Ejus conventiones cum S. Ludovico, 1243. c. 1245. Ejus matrimonium cum Philippo filio Philippi Auguſti, 1244. b.

Mathildis comitiſſa Nivernenſis, 1121. c. Neptis Roberti de Cortenaio, 1162. b. Juramentum præſtat Philippo regi Francorum, 1161. d. 1162. b.

Mathildis comitiſſa de *Hengebach*, 585. c.

Mathildis Thomæ de Couciaco uxor, 1325. c

Mathildis uxor Burchardi de Malliaco, 1118. b.

Mathildis de Malliaco fundatrix Portus regii, 1050. c.

Mathildis de Monte-mirabili, 454. d.

Mathildis uxor Theoderici de *Bullon*, 912. d.

Matiſconenſi eccleſiæ infenſus Gerardus comes Viennenſis, 944. c. Liberatur ab ejus vexatione, 875. b.

Matiſconenſis epiſcopi electio libera, 1087. d.

Matiſconenſis epiſcopus Pontius, 1087. b.

Matrimonii dignitas, 1005. c. Duabus de cauſis a Deo inſtitutum, 851. c. Propter ſobolem procreandam & ad vitandam fornicationem 1005. b. c. Matrimonium non facit ſimplex juramentum de futuro, 834. b. & ſeq. 837. b. Non virginis defloratio, ſed pactio conjugalis, 836. 838. d. Poſt caſtitatis votum contrahi non poteſt, 839. d. e. In quarto conſanguinitatis gradu reſcindendum, 150. d. 151. a. Matrimonia presbyterorum non prohibuit Deus. 450. a. Matrimonium an contrahere poſſint abbas & abbatiſſa, 839. c. & ſeqq.

Matrimonii pactum inter Margaritam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnen. & Rogerium Bernardi filium comitis Fuxenſis, 1313.

Matrimonii pactum inter Henricum filium Ruthenenſis comitis & Marquiſiam filiam Barrali domini de Baucio, 1337. b.

Matrimonii pactum inter Erardum de Nantolio & Mabiliam de Leſignes, 1340. c.

Matrimonii pactum Marquiſæ filiæ Barrali domini Baucii cum Henrico filio Hugonis comitis Ruthenenſis, 1347. c.

Matrimonii pactum inter Henricum filium regis Alemanniæ & Conſtantiam filiam Gaſtonis vicecomitis Bearnenſis, 1356. a. & ſeq.

Matrimonii pactum inter Arnaldum de Caſtrobono & Eliſiendam neptem comitis Urgellenſis, 1070. b. 1071. b.

Matrimonii pactum inter Nivelonem filium Nivelonis mareſcalli & Luciam filiam Girardi domini de Squaiencort, 1078. a.

Matrimonii pactum inter Herbertum & Godchildem, 518. d.

Matthæus epiſcopus Albanenſis, 743. c. e.

Matthæus epiſcopus Trecenſis, 890. d. 906. c.

Matthæi Boſſi canonici regularis & abbatis liber de veris ac ſalutaribus animi gaudiis, 1596. c.

Matthæus dux Lotharingiæ, 1032. b.

Matthæi comitis Bolonienſis diploma pro monaſterio Branenſi, 881.

Matthæus comes Pontivi, 1332. b.

Matthæus camerarius Ludovici VII. 773. c. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. d. 832. a. 875. d. 890. c. Camerarius Philippi-Auguſti, 950. c. 981. b. 1077. b.

Matthæus conſtabularius Ludovici VII. 773. c. 774. b. 775. a. 798. d. 817. c. 823. a. 832. a. 875. d.

Matthæus de Montemorenciaco conſtabularius Franciæ ſub Ludovico VIII. 1164. a. 1177. a. 1186. c. 1189. a. c. 1192. c. 1193. c. 1195. b. 1197. a. 1200. b. 1202. a. Sub S. Ludovico 1206. c. 1217. 1238. b. 1239. d. e. 1241. d.

Matthæus vicecancellarius Vvillelmi regis Siciliæ, 903. c. 904. b.

Matthæus de Malliaco, 1118. b. 1120. b. Seu de Marliaco, 1332. c. 1334. a.

Matthæus de Tria, 1346. c.

Mauriennenſis epiſcopus Aſmundus, 227. d.

Mauritius epiſcopus Cenomanenſis, 1172. c.

Mauritius epiſcopus Pariſienſis, 988. d. 989. c. 1077. a. Jus patronatus eccleſiæ de Marcociis violatum reſtituit, 1013. b. Ejus obitus, 1013. b. & ſeq.

Mauricius epiſcopus Silvanectenſis, 863. c.

Mauroncus epiſcopus Maſſilienſis, 41. b.

S. Mauri abbas Gerardus, 562.

Maurus Judex, 3. a. b.

Mauſiacum traditur Ludovico regi pro ballo & dotalitio Agatæ neptis comitis Marchiæ, 1200. c.

Mauſiacum datum pro dotalitio Agathæ neptis Hugonis de *Leſignan*, 1189. c.

Mauſiacum caſtrum, 1235. c.

S. Maximini Trevirenſis eccleſia S. Johanni evangeliſtæ ſacra, 281. a.

S. Maximini tumulus medius inter SS. Agricii & Nicetii tumulos, 130. d. e.

S. Maximino plura ablata reſtituuntur ab Henrico III. imperatore, 425. & ſeq. 516. d. Ab Henrico IV. 632. b. 642. c. Ab Henrico V. 611. c. 613. b. 618. a. & ſeq. ab Ottone I. 291. Ab Ottone II. 325. Ab Ottone III. 345. c. Donationes factæ, 240. Ab Ottone I. 321. c. Jus cudendæ monetæ concedit Otto III. imperator, 361. a.

S. Maximini Trevirenſis abbatis electio libera, 217. b. Abbatem deponi jubet Innocentius II. papa, 722. c.

S. Maximini abbates Berengoſus, 612. a. 613. c. 632. b. 643. a. 686. a. Folcradus, 108. c. Folematus, 346. b. Gerardus de ſimonia inſimulatus, 719. b. Giſlebertus comes, 281. b. 282. a. Henricus, 517. a. Ottradus 361. b. Ogo, 346. b. Poppo, 643. c. Theodericus, 426. b. 433. a. Thietfridus, 325. c. 345. c. Vricherus, 316. d. 319. b. Vvillerus, 293. a.

S. Maximini advocatis limites ponit Henricus III. imperator, 432. d. Ne quid alienent ſine abbatis conſenſu cavetur, 1376. c.

Maximus imperator Priſcillianum epiſcopum morte condemnat, 593. d.

Maximus invadit epiſcopatum Salonitanum, 593. b. Reconciliatur eccleſiæ, 593. c.

S. Medardi abbas Gaufredus, 744. b.

S. Medardi Sueſſionenſis caſtellum, 950. b.

Mediolanenſes ad reſiſtendum eccleſiæ inimicis hortatur Fridericus archiepiſcopus Colonienſis. 640. b. Excommunicantur ob poſitum in banno archiepiſcopum Mediolanenſem, 1154. a. & ſeqq. Quid cum eis egerint Pergamenſis & Laudenſis epiſcopi, 1157. a. b. Iniquas pacis conditiones Januenſibus offerunt, 1572. c. Florentinis bellum inferunt, 1546. c. Mediolanenſis dux Philippus Maria Angelus, 1567. b. 1587. b. 1588. d.

Medicina immatura perniciosa, 760. c.

Meduanenſis cella, 984. c.

Meduanæ dominus Drogo de Melloto, 1103. b.

Meſſienſis abbas Varnerus, 886. c.

Meginardus epiſcopus Paderbornenſis, 397. c.

Megingaudus comes, 190. c. 191. b.

Megingoz comes procurat donationem Trevirenſi monaſterio S. Maximini, 224. a.

Meingotus epiſcopus Merſeburgenſis, 748. c.

Meinricus miniſterialis Patherburnenſis eccleſiæ, monaſterii Gerdinenſis benefactor, 1173. b.

Meinvercus epiſcopus Paterbonenſis fundator Abdingoffenſis monaſterii, 581. c.

Meldenſis epiſcopi jus in caſtro Domini-Martini, 1[illegible]4. d.

Meldenſes epiſcopi, Burchardus, 696. c. Guillelmus, 1117. d. 1125. c. 1375. c. 1376. a. Manaſſes, 684. c. Nicolaus, 1415. c. Petrus, 1159. a. 1234. d. 1250. d. Ejus conventiones cum comite & comitiſſa Boloniæ, 1224. d. Vicarios in eccleſia Meldenſi inſtituit, 1268. c. Stephanus, 869. b. 873. b. Simon, 944. c.

Meleder Gregorii IX pater adverſus Albigenſes deceſſit, 1210. c.

Melina flumen, 23. d.

Melior cardinalis SS. Johannis & Pauli, 974.

Mellentum poſſidet Blancha S. Ludovici mater ratione dotalitii, 1271. a.

Mellenti comites Galerannus, 1471. b. Ejus elogium, 876. b. & ſeq. Hugo, 471. b. 490. b.

Melodunenſibus exactiones dictæ *Bonitates* remiſſæ, 1267. b.

Mendeguria urbs Navarræ munitiſſa capitur, 1504. b.

Menſuræ falſæ corrigendæ, 892. d.

Meroldus epiſcopus Cenomanenſis, 36. a.

Merpinnum caſtrum, 1293. c. Bello amiſſum recipit in feodum Hugo comes Marchiæ, 1272.

Merſeburgenſis epiſcopatus erectio, 318. a. epiſcopi Albuinus, 625. b. Boſo, 318. c. Everhardus, 994. a. Meingotus, 748. c.

Merſeburgenſis conventus adverſus paganos, 626. c.

Merſburgenſis abbas Vvileramus, 507. c.

Meſſanenſis archiepiſcopus Nicolaus, 903. d.

Metenſis epiſcopus cancellarius imperatoris, 1160. b.

Digitized by

Metenſis archiepiſcopus Adalbero, 435. e.
Metenſes epiſcopi Adalbero, 586. c. 613. b. 632. c. 747. d. Adventius, 159. a Bertrandus, 947. c. 1018. c. 1063. a. c. 1065. a. 1079. a. 1167. c. Conradus imperialis Aulæ-cancellarius, 1167. b. Deodericus, 747. c. Herimannus, 529. c. Rodbertus 662. e. Stephanus, 811. c. 1065. c. Theodericus de *Hamelland*, 332. a. 812. b. 1063. b. 1064. c. 1065. c.
Metenſis S. Vincentii abbas Robertus, 823. a.
S. Michaelis ad Moſam abbas Manegaudus, 811. c.
S. Michaelis Sibergenſis abbas, 1377. c.
Michael *Malconduit* miles, 1365. b. 1366.
Michael de Morguevalle canonicus Laudunenſis vicecomitatum Petræfontis canonicis Regalis loci largitur, 1426. e. 1427.
Migbertus comes, 643. b.
Millebeccenſis abbas Johannes, 1036. a.
Milo epiſcopus Belvacenſis, 1174. a. 1189. a. Ludovici VII. regis legatus, 1184. c.
Milo Morinenſis epiſcopus, 800. a.
Milo abbas Caſtricienſis ab Aroaſienſi congregatione ſeparari non vult, 1044. a.
Milo vir illuſtris, 191. b.
Milo de *Crecſac*, 1164. b.
Milo de *Lynves*, 1164. b.
Milpilionis parthenon, 1390. c.
Mindenſes epiſcopi Miro, 330. a. 625. c. Theodericus, 149. d. 363. d. 366. a.
Mindenſis canonicus Vvernherus de *Arnheim*, 1173. b.
Minorum miniſter generalis Creſcentius, 1298. b.
Minorum Faleſiæ fundatio, 1318. b. Quam auget S. Ludovicus, 1316. c. & Minoribus Sagienſibus unam e ſpinis coronæ Salvatoris mittit, 1340. d.
Minoritlæ S. Mariæ eccleſia data canonicis regularibus, 549. b.
Miracula ſanctitatem non faciunt, ſed oſtendunt, 1298. d.
Miraculum de Euchariſtia, 997. d.
Mirebeili nundinæ, 1126. c.
Miro epiſcopus Gerundenſis fundator monaſterii Biſuldunenſis, 328. c. Quod offert eccleſiæ Romanæ, ibid.
Miro epiſcopus Mindenſis, 330. a.
Miro abbas S. Sebaſtiani, 431. c. 432.
Miro pſeudo abbas Rivipulli, 474. b.
Miro comes & marchio, 337. d.
Mirus de Rupe, 1169. c.
Miſericordia commendatur, 918. e.
Miſnenſes epiſcopi Henricus, 625. b. Thidericus, 994. c.
Miſnenſis marchio Athelbertus, 1003. b.
Miſſam in majori altari eccleſiæ Trecenſis celebrare poſſunt ſoli epiſcopi, abbates, & canonici, 908. a.
Miſſas publicas in monaſteriis non cantet epiſcopus, 153. b.
Miſſæ mille pro defuncto, 566. b.
Miſſarum trigentalia, 566. c.
Miſſa de defunctis quibus diebus poterat celebrari 13. ſeculo, 1307. d.
Miſſa pro feſtivitate, 193. c.
Mitridatis res geſtæ, 1610. c. d. e.
S. Mitrii eccleſia data S. Victori Maſſilienſi, 355. e.
Moguntini archiepiſcopi Adalbertus, 643. a. 661. e. 671. d. 751. e. Adalbertus, 676. d. 705. a. Carolus, 149. d. Electus Chriſtianus, 865. a. c. Chriſtianus de *Buche*, 940. e. Conradus, 862. d. 940. e. 997. b. Henricus, 745. c. 779. c. 800. a. Liutbaldus, 433. c. Rothardus 604. b. 605. c. 607. b. 612. b. 616. e. 617. e. Sifredus, 941. d. Vvillelmus, 315. b. Vvilligiſus, 346. b.
Moiſes philoſophus fuit, 299. c.
Monachi appellati clerici, 197. c. e. Venialius eſt frigidum adhuc in ſæculo manere, quam tepidum & reſolutum in clauſtro reſidere, 929. a. Monachis non ſit neceſſitas vagandi foras, 229. c. Eis vitanda ſæculorium colloquia, 786. e. Monachorum non eſt munera colligere, 935. a. In abbatis ſui ſint poteſtate non epiſcopi, 153. b. Monachorum ordinationes, eccleſiarum conſecrationes, chriſmatis ſanctificationem ad petitionem abbatis non moretur facere epiſcopus, 154.
Monaſterienſis epiſcopus captivus ab imperatore CP. 910. a.
Monaſterienſis epiſcopus Burchardus, 586. c. 598. e. 612. b. 613. b. 632. c.
Monaſteriorum quieti prividendum, 152. d. 153. d. Monaſterii infra ambitum omnis generis debent eſſe officinæ, 229. c. Monaſteriorum res minuere non præſumat epiſcopus, 153. a. d. 154. a. Ad monaſteria non accedat niſi vocatus ab abbate, 153. e. Nec in eis miſſam publicam cantet, 153. b. Monaſteria corrumpit introductio ſæcularitatis, 920. d. Monaſterii bona non ſunt magis præſidentis quam monachi infimi, 1557. a.
Monaſterium pro eccleſia, 320. e.
Monaſterium Abdinghoffenſe, ſeu Paderbonenſe, 689. a 1352. c. S. Ægidii in Saxonia, 1264. c. S. Albini Andegavenſis, 1263. d. Alciacenſe, 1253. c. De *Albais*, 1390. c. Altæ-ſilvæ, 948. c Alti-villaris, 1335. c. De Altobiaco, 899. c. Altripiæ, 187. c. S. Amandi in Pabula, 1302. c. S. Amantii, 899. a. c. Annonenqua, 899. b. 1310. b. S. Antonii Pariſienſe, 1208. e. 1378. c. S. Antonii Viennenſe, 1458. a XII. Apoſtolorum in diœceſi Piſana datur S. Victori, 614. b. Aridagamantia, 875. a. S. Arnulſi Criſpiacenſis, 1010. b. Aroaſiæ, 864. c. Araldenſe, 1266. a. Artæ-cellæ, 1340. d. Aveniaci, 1302. d. S. Mariæ de Augo 1137. b. c.
Monaſterium S. Barbaræ canonicorum regularium in Neuſtria, 780. e. Bariſiacum, 98. c. 247. c. Barzellum, 987. c. S. Baſoli, 1335. c Becenſe, 1068. e. Bellæcumbæ ordinis Ciſtercienſis, 1459. d. Belliloci, 1171. a. Bellæ-vallis ordinis Præmonſtratenſis, 864. a. S. Benedicti Caſtrenſis, 1327. c S. Benedicti ad Ligerim, 256. S. Benedicti Turonenſis, 342. a. S. Benigni Divionenſis debitis gravatum, 1077. d. Biſuldunenſe, 328 b. 505. d. Bonæ-cumbæ, 1170. e. Bonæ vallis, 897. c. Bonarum-vallium, 1170. c. Boni-loci, 1390. c. De Boſreno, 1010. c. Branenſe, 881. d. Bremetenſe, 441. c. e. Brenckhauſen, 1264. b. 1265. c. De Brolio, 1390. c. Brunvvillare, 427. d. 530. e. 1377. c.
Monaſterium Cagiæ, 1207. e. Calæ 17. e. 995. c 1107. d. 1353. a. 1376. a. 1378. c. 1384. a De Calmis, 1207. d. Cameræfontis, 1207. c. Campaniæ, 983. c. Camporum-bonorum ordinis Ciſtercienſis, 1459. d. Caroli-loci, 1207. c. Caſæ-Dei, 754. 1390. c. Caſtricæ, 815. b. 1043. c. S. Catharinæ in *Yſenach*, 1218. c. Clarimontis, 984. e. Clauſtri, 1153. b. Cluniacenſe, 1382. c. S. Columbæ, 128. c. Columbenſe, 471. b. 489. e. 764. b. 1175. b. 1259. a. Conchenſe S. Fidei, 898. c. Corbeiæ-novæ, 1180. a. b. c 1218 a. 1219. d. 1316. b. 1471. c. S. Corintini, 1208. e. Cormeriacenſe, 277. c. 1177. e. S. Cornelii, 394. a. 396. e. Coxanenſe, 537. c Craſſenſe, 475. b. c. 504. c. Cuiſſiacum, 755. c. Culturæ, 987. d. Curiæ-Dei, 987. e. S. Cypriani Pictavenſis, 703. e. S. Cyrici, 1208. e.
Monaſterium S. Dionyſii in Francia, 1207. 1308. e. Doe Præmonſtratenſis ordinis, 1459. b.
Monaſterium Ebernei-curtis, 501. a. S. Ebrulſi, 1336. e. Elnonenca ſeu Nonenca, 1171. a. b. Elnonenſe S. Amandi, 180. c. 192. S. Eugendi, 979. c.
Monaſterium S. Facundi, 548. c. Fagetæ, 1393. Faræ-monaſterium, 1208. e. S. Faronis Meldenſe, 1207. d. Favergiarum, 806. e. De Fayeta ordinis Grandimontis, 1304. e. S. Felicis Cuixalenſis, 610. e. S. Ferreoli, 402. S. Firmini Montiſpeſſulani, 1582. a. Flarani, 1390. c. Flavigniacenſe, 968. e. S. Floriani de Baſſiano, 1593. b. Fontanellæ 62. e. De Fontanis, 1011. a. Foſſatenſe S. Mauri, 1207. d. Fuldenſe, 540. b.
Monaſterium S. Galli, 195. e. S. Genovefæ Pariſienſis, 1009. c. 1207. d. SS. Georgii & Geneſii in Sardinia fundatio, 523. d. Gemmeticenſe, 804. b. 1348 a. Gerdinenſe, 793. c. 1173. b. 1301. b. Generenſe, 504. e. S. Geneſii, 468. a. S. Germani a Pratis, 1207. d. S Germani in Laia, 489. c. Giſſenſe, 1208. e. Gladbacenſe S. Viti, 1377. S. Goaris, 69. d. 242. d. Gonſiniacenſe, 284. d. Gorzienſe, 1380. c. Graffchatenſe, 978. e. 1377. c. Ejus fundatio, 490. Grandimontis de Loia, 1333. c. Grinienſe, 402. d.
Monaſterium Hamulenſe, 21. b. Hardenhouſanum, 793. e. Haſterienſe, 1079. b. *Haute Bruiere*, 1208. e. de Hedera, 1208. e. S. Heriberti Tuitienſe, 1377. c. De Hermenteriis, 1207 e. Herſuithehuſen ordinis Ciſtercienſis, 793. e. Honſchedenſe, 1265. c. S. Huberti, 513. d. 517. c.
Monaſterium S. Jacobi Leodienſis, 1436. c. 1557. e. S. Jacobi de Vitriaco, 1282. e. Indenſe, 102. c. 393. c. 394. a. 396. e. 676. e. S. Johannis de nemore, 1010. c. Jotri, 1208. e. Joyen-vallis ordinis Præmonſtrati, 1219. b. S. Judoci de Nemore, 1332. b.
Monaſterium Keminadenſe, 365. d.
Monaſterium S. Laudi Andegavenſe, 1163. d. S Leontii, 1328. a. Lezatenſe, 1275. a. Lobienſe, 1351. a. Loci-Dei, 898. c. 1171. a. Loci S. Mariæ, 1053. b. Loci-reſtaurati, 882. e. 1009. Longi-Pontis, 1009. d. e Luræ, 1120. c.
Monaſterium S. Magalorii, 1207. d. Majoris-monaſterii, 1387. d. 1451. c. Malmundarienſe, 1377. c. Mali-dumi juxta Pontiſaram, 1270. d. Manſiadæ ordinis Ciſtercienſis, 1459. d. Marciliaci, 1240. d. S. Mariæ de Burgo Narbonenſi, 1328. a. S. Mariæ de Livriaco, 1207. d. B. Mariæ Regalis juxta Pontiſaram, 1178. c. S. Mariæ Sueſſionenſis, 1207. e. 1208. e. *Marien-Munſter*, 1220. d. S. Martini de Campis, 1207. d. 1251. e. S. Martini Colonienſe, 1377. c. S. Maximini, 1376. c. S. Maximini Trevirenſe, 130. d. S. Medardi Sueſſionenſis, 950 b. Meduanenſe, 981. d. 984. c. Meleduni vulgo Lilium, 1307. a. Menatenſe, 1. b. Metenſe S. Vincentii, 1380. a. S. Michaelis de *Baſtebors* monaſterium ordinis Vallis-caulium fundatur, 1334. c. S. Michaelis de Fallio fundatio, 353. a Datur S. Victori Maſſilienſi, 406. b. & ſeq. Impignoratur eccleſiæ de *Riels*, 409. d Miciacenſe S. Maximini, 1. b. De Milpilione, 1390. c. Montis-majoris, 1504. c. Cujus, abbas Vvillelmus, 557. d. Montis S. Martini initia, 750. e. Montis-Martyrum, 1208. e. Montis S. Petri, 998. b. De Mornenvalle, 1010. c. Mulenbechanum, 363. Ejus fundatores, 363 c.
Monaſterium de Nemore, 1208. e. De Noaforti, 1010. c. 1234. d. Nobiliacenſe, 198. d. 200. b. 217. c.
Monaſterium Oignacenſe, 1276. b. 1386. c. S. Orientii Auxitanum, 780. b. S. Orientii, 1390. b. De Orlaco, 1170. c. *Ottenbergen*, 1219. d. 1264. b.
Monaſterium de Pace B. Mariæ, 1323 e. S. Pantaleonis Colonienſe, 1377. c. S. Papoleni, 277. c. Paracliti, 1234. d. S. Pauli Rothomagenſe, 945. Paulinenſe, 996. b. De *Pennafidel*, 548. e. S. Petri ad cimeterium, 342. a. S. Petri Latiniacenſis, 1207. d. S. Petri de Meluduno, 1207. d. S. Petri-montis, 864. S. Pontii in diœceſi Maſſilienſi, 1131. e. In Porta, 1218. c. Portus-regii, 1262. a.
Monaſterii S. Quintini de monte reſtauratio, ab Adalberto comite, 527. a. S. Quintini in inſula, 1412. c.
Monaſterium Regalis-loci, 1010. e. Regalis-loci ordinis Vallisſeaulium, 1426. d. Regalis-montis, 1267. c. 1303. a. 1306. Resbaci, 1207. e. S. Remigii Rhemenſis, 815. d. 1275. e. S. Remigii Silvanectenſis, 128. e. Ripatorii, 1207. c. Rivipullenſe, 697. e. de la *Romeu* datur Maſſilienſi monaſterio S. Victoris ab Ottone

vicecomite Leomaniæ, 514. d. Andegavenſe de Rota, 1166. c. Rotonenſe S. Salvatoris, 147. c. De *Roviez*, 1011. a. Ruthenenſe SS. Petri & Leontii, 631. c.

Monaſterium Sacræ-cellæ, 1207. c. S. Saturnini, 899. b. S. Saturnini Caralitani, 657. b. S. Saturnini in Sardinia fundatur, 524. d. Savigneium, 983. c. 1129. c. 1261. d. S. Savini Tarbetenſis, 1295. d. 1340. a. Scithienſe, 64. c. S. Sebaſtiani, 431. c. abbates illius debent eſſe monachi S. Victoris, 431. e. S. Sepulchri Cameracenſis, 469. c. S. Servandi Toletanum, 546. a. 548. a. & ſeq. S. Severi de Meſſia, 808. c. S. Severini Caſtri-Nantonis, 1207. c. Sigebergenſe, 978. c. 1377. c. Silvæ-benedictæ ordinis Ciſtercienſis, 1459. d. Silvanectenſe S. Remigii, 1208. c. De Spina, 741. c. De Stella, 1340. d. S. Stephani Balneolenſis datur S. Victori, 506. c. Sueſtiæ, 18. c. 20. d.

Monaſterium S. Theodorici, 1335. c. S. Theofredi, 1459. d. SS. Trinitatis de redemptione captivorum, 1349. b. S. Trinitatis de monte, 946. c. SS. Trinitatis de Tritis, 1354. a.

Monſterium de Valle ordinis S. Auguſtini prope Anicium, 1459. d. Valliſcluſæ fundatio, 330. d. Vallis S. Georgii, 998. b. Vallis-Guidonis, 1312. c. Vallis S. Petri, 1115. a. 1116. c. c. Vallis Profundæ, 1206. c. Vallis-Richerii, 1325. b. Vallium-Sarnaii, 1119. c. 1162. a. Vallis-Serenæ, 880. c. 1009. d. c. Vallium, 1119. c. Veteris pediculi, 1098. d. 1203. b. c. S. Vedaſti Atrebatenſis, 182. a. 687. c. 898. c. 1283. d. 1285. a. S. Venantii Turonenſis, 342. a. Victoriæ, 1202. c. 1207. c. S. Victoris ſive S. Victurii Cenomanenſe, 124. b. S. Victoris Maſſilienſis, 99. c. 322. c. 333. b. 355. c. 469. d. 755. c. 898. 1295. d. 1327. 1340. a. b. 1344. b. 1354. Datur monaſterium de la *Romen*, 514. d. Villarienſe, 923. c. S. Vincentii Cenomanenſis, 611. a. 683. b. 1037. c. S. Vincentii Silvanectenſis, 1207. c. Vvalciodori, 398. d. 1079. b. 1380. a. c. Vverthinenſe, 140. c. Vervenſe, 865. a. *Voceldred*, 998.

Monaſterium Yburgenſe, 797. c. S. Ymerii, 795. d. De Yſſenaco in Turingia, 1264. b.

Moneta Meldenſis, 696. d. 873. b. 874. a. 1415. c.

Monetæ jus conceſſum monaſterio Indenſi, 336. b. S. Martini Turonenſis eccleſiæ, 285. c. 341. c. S. Maximino, 361. a. Prumienſi monaſterio, 158. b. 246. c.

Monetæ damnoſa mutatio Leodii ſub Hugone antiſtite, 1403. a. b. Super moneta decretum regis Philippi IV. 1412. d.

Monialibus providendum ne prætextu neceſſitatis jura ſibi vindicent proprietatis, 1262. c. Monialium numerus in cœnobio Calenſi præſtitutus, 998. d. De Monialibus includendis ſtatuta Nicolai de Cuſa, 1597. d. 1598.

Monitio optima quæ nec adulatione fallit, nec exaſperatione irritat, nec denotatione adurit, 918. c.

Montis-Acuti comites Cuno, 518. d. Lambertus, 913. b.

Montis-Acuti dominus plegius conſtitutus S. Ludovico ab Hugone Burgundiæ duce, 1262. b.

Montis-Barbati caſtrum, 544. c. Ejus obſidio, 544. c.

Montis-Cathani Gaſto vicecomes Bearnenſis, 1356. c.

Montis-Dublelli eccleſiæ B. Mariæ fundatio, 375. d.

Mons-Falconis datur Petro comiti Britanniæ ad homagium ligium, 1191. a.

Montis-Ferrandi in Arvernia comes Guillelmus, 1199. c.

Montis-Ferrati comes Vvillelmus, 862. c.

Montis-Fortis comites, 1239. c. Amalricus, 1225. c. Simon. 1034. c. 1230. c.

Mons-Granarii, 1232. c. Caſtrum, 1233. b.

Montis-Majoris monaſterii reformatio, 504. c.

Montis-Majoris abbas Archericus, 367. c. 371. b.

Montis-Mauriaci dominus C. 1034. d.

Montiſquivi dominus comitiſſæ Convenarum favet adverſus comitem Feſenſaquelli, 1448. d.

Montis-Regalis dominus S. Ludovico plegius conſtitutus ab Hugone Burgundiæ duce, 1262. d.

Montis-Salvi præpoſito legat Henricus comes Ruthenenſis eccleſiam S. Mariæ de Indos, 1269. d.

Monſteriolum comiti Pictaviæ fratri S. Ludovici jure belli cedit, 1271. c. 1272. a.

Monſterolium caſtrum, 1165. b.

Montenſis comitiſſa Richildis, 587. d.

Montigniacum ſupra Alteiam, 1332. c.

Morbacenſis abbas Erloſtus, 632. c.

Morinenſes epiſcopi Deſiderius, 881. c. Humfridus, 132. Ipſius parentes, 189. a. 190. d. Johannes, 1566. d. Lambertus, 1002. d. Milo, 800. a. Johannes de *Comines*, 679.

Mors depoſitio ſarcinæ gravis, 761. c. Non mors, ſed natalis dicitur tranſitus juſtorum ex hac vita, 1026. a. Mortem evadere nullus poteſt, 875. c. In Morte ſola dilectio non moritur, 1313. a. Mortui qui lugendi, 761. a.

Moſella Fl. 23. c.

Moſomenſis abbas Gebuinus, 500. d.

Moſoch Capadoces deſignati, 232. c.

Mulenbechienſis parthenonis fundatores Hildeburga & Folcartus preſbyter, 329. c.

Mulenbechana abbatiſſa *Bertheid*, 263. c.

Mundi contemtus, 232. a. Mundum diligere fornicari eſt a Domino, 920. b.

Municipalia geſta curiæ Andegavenſis, 58. b.

Munuſcula colligere non eſt monachorum, 935. a.

Muſicam tam turpe eſt ignorare quam litteras, 125. c. Ejus encomium, 124. a. De Muſica, 321.

Muſitana & Cumana eccleſiæ unitæ, 324. c.

Muſitanus epiſcopus Benedictus, 324. b.

Muſteriolum in Gaſtina comiti Marchiæ cedit, 1258. c.

N.

NAmurcenſes comites Albertus, 413. b. 487. d. 518. d. 542. b. Godefridus, 705. b. 708. b. 913. b. Henricus, 867. c. 912. c. 913. c. Johannes de Flandria, 1437. a.

Namurcenſis comitis ſimultas cum duce Lovanienſi, 930. d.

Namurcenſis comes vaſtat Gemblacenſe monaſterium, 930. c.

Namurcenſes marchio Balduinus, 1031. d.

Nannetenſes epiſcopus Actardus, 170. a. 172. a. Odilhardus, 51. c.

Naquetenſis epiſcopus Seniofredus, 549. c.

Narbonenſes archiepiſcopi Berterannus, 558. b. 559. c. 561. Dalmatius, 538. d. Guifredus, 474. b. Richardus, 630. c. 663. d.

Natalis abbas Reſbacenſis & regis cancellarius, 764. c.

Navarræ reges, 1346. 1441. Sancius V. 497. Theobaldus Campaniæ & Briæ comes, 1326. c. 1340. d. Navarræ rex captus cum rege Aragonum a Januenſibus, 1585. c.

Navarræ reginæ Johanna, 968. M. 1326. c.

Neapoleo de filiis Urſi comes Manupletti logotheta & protonotarius regis Siciliæ, 1488. c. 1491. c.

Neapolitanus archiepiſcopus Bernardus, 1498. b.

Nectarius abbas Aniſolenſis privilegium impetrat a Pippino rege, 27. c.

Nemauſenſes epiſcopi Froterius ſimoniacus, 350. c. Raimundus, 558. b. 559. c.

Neæa civitas ingens capta a Chriſtianis, 569. b.

S. Nicetii Trevirenſis archiepiſcopi tumulus, 130. d. c.

S. Nicolai Andegavenſis abbas Johannes, 696. a.

Nicolaus papa I. 169. c. Ejus epiſtola ad epiſcopos Germaniæ, 149. d. Adverſus S. Cariléphi monachos, 169. d. 170. c. Epiſtola ſuppoſita, 150. b. Decreta miſſa regi Carolo, 152. d. Privilegium pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 218. c.

Nicolaus papa II. 458. Excommunicat Simoniacos, 460. d. Redarguitur a ſchiſmaticis quod prohibuerit presbyterorum matrimonia, 449. b.

Nicolao quinto ſummo pontifici ſermones S. Johannis Chryſoſtomi Latine redditos nuncupat Lilius Tyfernas, 1605.

Nicolai S. Petri ad vincula cardinalis presbyteri & epiſcopi Brixienſis epiſtola ad electum Trajectenſem, 1597. Eum durius increpat quod decreta ſua de monialibus includendis parvifaceret ibidem, 1598.

Nicolaus de *Pelvé* cardinalis Senonenſis, 1616. c.

Nicolaus archiepiſcopus Maſſanenſis, 903. d.

Nicolaus epiſcopus Cameracenſis, 806. a. 851. d.

Nicolao Meldenſi epiſcopo jus aſſeritur cudendæ monetæ, 1415. c.

Nicolaus Hereſchutheſenſis abbas, 971. a.

Nicolaus archipresbyter S. Anaſtaſiæ, 648. b.

Nicolaus archipresbyter S. Sixti, 649. b.

Nicolaus primicerius ſcholæ cantorum Romæ, 648. a.

Nicolaus de Azzarolis de Florentia comes Melfiæ, magnus regis Siciliæ ſeneſcallus, 1488. c.

Nicolaus ſeneſcallus regis Angliæ, 1251. c. 1252. c.

Nicolaus de Clemengiis ſtudiis operam dedit Bononiæ, 1546. b. Ejus elegantia in ſcribendo commendatur, 1545. c.

Nicolaum de *Guaret* Johannes de S. Hyppolito hortatur ad bellum Venetis inferendum, 1521.

Nicolaus de Montigniaco, 1068. a.

Nicolaus de Parucio nobilis civis Januæ, 1568. b.

Nicolaus de *Vilers*, 913. b.

S. Nicolai de Parco cella, 1137. c.

Nithbaldus comes, 130. d. 314. d.

Nivardus abbas de Spina, 743. a.

Nivelo epiſcopus Sueſſionenſis, 1018. c.

Nivernenſis eccleſiæ regalia, 1080. d.

Nivernenſes epiſcopi Guillelmus, 1109. a. Hugo, 435. c. 436. c. Renaldus, 1189. b. Theobaldus, 967. d.

Nivernenſis dux primogenitus ducis Burgundiæ, 1548. d.

Nivernenſes comites, 1239. c. 1346. b. Filius ducis Burgundiæ, 1536. d. Herveus, 1054. c. 1121. c. 1127. b. Petrus, 1047. b. 1158. c. Vvillelmus, 434. d. 435. b. 436. c.

Nivernenſis comitiſſa Mathildis, 1161. d. Fidem jurat Philippo regi, 1161. d. 1162.

Noafortis prioratus diœceſis Meldenſis, 1234. Ibi certus definitus numerus monialium ibid.

Nonnenea monaſterium, 1171. a. V. Elonenca.

Nononus comes, 59. a.

Norbertus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 705. b.

Normanniæ epiſcopi utrum exercitum regi debeant in propriis perſonis, 1188. c.

Normanniæ dux, 1441. a. Johannes regis Franciæ primogenitus, 1456. c. Ballivus Lambertus Cadocus, 1211. c. 1212. b. d.

Normanniæ foagium, 1083. a.

Normanni Paganorum nomine deſignati, 208. b. Eorum irruptio, 156. d. 223. a. Prumienſe monaſterium vaſtant, 216. b. Turonenſe S. Martini incendunt, 134. c.

Normervillam Simoni de Piſſiaco dat S. Ludovicus in feodum, 1266. c.

Norpoldus vir nobilis, 281. a. 282. b.

Norraldus epiſcopus Aptenſis, 534. d.

Nortaldus abbas S. Petri Viennenſis, 404. a. 405. d.
Northuſenſis præpoſitus Chriſtianus, 1316. d.
Notarius Arnulfi imperatoris Egilpero, 237. d. 239. a. 240. e.
Notarii Caroli-Calvi Adalgarius, 184. d. 193. c. Æneas, 107. c. Bartholomeus, 106. d. 110. b. 111. b. 118. c. Gammo, 196. d. 198. Giſlebertus, 180. a. Hildebaldus, 164. a. 168. e. 1374. c. Jonas, 113. c. 121. c. Lifridus, 166. b. Lucas, 119. b. Rotcarius, 181. c.
Notarii Caroli-Craſſi Inquirinus, 217. d. Luitfredus, 223. d.
Notarius Caroli-magni Amalbertus, 60. a. 61. c.
Notarii Lotharii imperatoris Eichardus, 99. c. Etchambaldus, 103. c. 114. c. 116. c. 134. b. 137. c. 140. a. Firmandus, 102. c. Remigius, 104. c. 115. c. Rothmundus, 126. c. 127. c. 130. b. 132. b. 133. a. 138. e. Hrodmundus, 105. b. 109. b.
Notarii Ludovici-Pii Durandus, 62. c. 66. d. 68. b. 69. b. 70. 77. d. 80. a. 81. b. Hirminmarus, 88. a. 89. a. 90. d. 94. a. 95. d. 96. d. 98. b.
Notarius Ludovici IV. imperatoris Theodulfus, 267. b.
Notarius Pipini regis Aquitaniæ Saſiabodus, 84. a.
Notarii Caroli-Simplicis regis Francorum Benjamin, 255. b. Ernuſtus, 262. b. Goſlinus, 270. c. 279. b. Heriveus, 250. Erluinus, 255. c. 256. d. Hugo, 268. Ratbodus, 269. c.
Notarii Lotharii regis Francorum Adalbero, 327. a.
Notari Lotharii regis Berlandus, 177. b. Erkambaldus, 145. d. 147. a. 158. e.
Notarius Ludovici-Balbi Vulfardus, 204. c. 206. a. 210. b.
Notarius Ludovici Ultra-marini Gerardus, 285. d.
Notarii Odonis regis Arnulfus, 241. d. Troannus, 250. a.
Notarius Rodulfi regis Francorum Ragenardus, 280. d.
Notarii Zuentiboldi regis Egilbertus, 242. d. 244. e. Vvatgerus, 245. d. 246. d.
Notkero epiſcopo Leodienſi dat thelonium de Viſeto Otto II. imperator, 331. a.
Novarienſis epiſcopus Ebbo, 632. c.
Novi-Caſtelli abbas Adam, 914. c.
Noviomenſes epiſcopi Balduinus, 599. b. 881. d. Herdilo, 662. a. Hugo Grandis, 362. d. Lambertus, 805. c. Liudulfus, 328. a. Stephanus 1117. c. d.
Noviomenſi epiſcopo regalium augmentum concedit Philippus-Auguſtus, 1112. c.
Noviomenſis epiſcopus judicio adeſt quo aſſeritur S. Ludovico Claromontis comitatus 1346.
Novum-monaſterium, 246. b.
Nubere & conjugium facere quid differunt, 841. b.
Nuemburgenſes epiſcopi Bartholdus, 994. c. Valerannus, 625. b.
Nuno comes litigat cum Aſſuero abbate, 52. b.
Nuno Sancii comes Roſelionenſis, 1202. d.
Nurus comes, 549. b.

O

Oadrada illuſtris femina, 17. e.
Obedientiam alii quam Romano pontifici non exibeant Vedaſtini monachi, 888. b.
Obſidio Montis-Barbati, 544. c.
Octavianus cardinalis SS. Sergii & Bacchi, 974. c.
S. Oda 540. e.
Oda comitiſſa Mellenti, 471. b.
Odalricus epiſcopus Conſtantienſis, 632. c.
Odalricus abbas Augienſis, 632. c.
Odelgarius archiepiſcopus Tarraconenſi papæ legatus a Latere, 650. d.
Odila vicecomitiſſa Maſſilienſis, 355. d.
Odilhardus epiſcopus Nannetenſis, 51. e.
Odilo abbas Cluniacenſis, 403. a.
Odilo monachus S. Medardi auctor hiſtoriæ tranſlationis S. Sebaſtiani, 264. c. Ejus epiſtola ad Hucbaldum monachum Elnonenſem, 264. a.
Odo diaconus cardinalis, 888. c.
Odo cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano, 859. d.
Odo Belvacenſis epiſcopus, 170. e.
Odo electus Halberſtadienſis, 680. e. 681. b.
Odo epiſcopus Pariſienſis, 1033. d. 1050. e. 1077. a. Presbyteris ſuis talliam imponit, 1016. c.
Odo Corbeienſis monaſterii abbas diploma impetrat a Carolo-Calvo 179. Fuit epiſcopus Belvacenſis, 179. c.
Odo abbas S. Cucufati, 340. a.
Odo abbas S. Dionyſii, 817. c. 1282. d.
Odo abbas Generenſis poſtea epiſcopus Oleronenſis, 505. e. 506.
Odo abbas Majoris-monaſterii, 746. a.
Odo abbas S. Petri de Cultura, 580. c.
Odo abbas S. Remigii Remenſis, 806. a. Ipſi Conradus II. imperator confirmat poſſeſſiones ſui monaſterii, 778. a. & ſeq.
Odonis prioris Cantuarienſis epiſtola de miraculis S. Thomæ Cantuarienſis, 882. b.
Odo rex, 340. e.
Odo rex Alemannorum ſive Provinciæ, 401. d.
Odo rex Francorum, 256. c. 273. c. Ejus præceptum pro monaſterio S. Vedaſti, 227. a. Pro Ebalo fideli ſuo, 241. a.
Odo dux Burgundiæ, 1634. e. 1122. e. Ejus epiſtola ad Lucium papam III. 952. c.
Odo comes, 208. b. 213. d.
Odoni comiti donationem facit Carolus-Calvus rex, 120. c.
Odo comes Carnotenſis, 390. d. Diploma de fundatione eccleſiæ S. Mariæ de Monte-Dublello, & ejus abbatiæ Tuſſiacenſi ſubjectione 375. b.
Odo filius Henrici comitis Carnotenſis, 831. c.
Odo comes Caſtellionis, 1123. c.
Odo miles eccleſiam de Noviomo dat monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 419. c.
Odo de Dolis, 1095. c.
Odo de Granciaco, 1092. a.
Odo de Maſſus Domicellus, 1389. b.
Odo de Monte Dublello, 375. e. 376. c. 483. a.
Odo de S. Paulo clericus, 1409. b.
Odo de Soliaco, 1014. c.
Odo de *Treſſebois*, 1158. d. 1259. a.
Odo conſtabularius Henrici comitis Trecenſis, 873. d.
Officinæ omnes debent eſſe in monaſterio, 229. c.
Oltradus abbas S. Maximini, 361. b.
Ogerius de Malo-Leone civitatis Aquenſis præfectus ibidem obſeſſus, 1430. b.
Ogerius de Rupe præceptor domorum templi in Francia, 1205. d.
Ogo abbas S. Maximini, 346. a.
Oigniacenſis monaſterii fundatio, 999. b. Statuta, 1276. b. Reliquiæ, 1386. c. Viſitatio, 1276. c. Ex eo aſſumtus Jacobus Tuſculanus epiſcopus & cardinalis, 1278. d. Qui illud beneficiis temporalibus & ſpiritualibus promovit, 1278. e. Legata pecunia ab eo, 1278. a. Sepelitur ibidem, 1280. c. 1386. c. Maria etiam ancilla Chriſti, 1386. c.
Oigniacenſis ſacra ædes conſtruitur opere plurimum ſumtuoſo, 1386. Largientibus ad ipſam perficiendam conceſſæ indulgentiæ, 1287.
Oignacenſis prior Sigerus, 1378. c.
Oignacenſes canonici ad refectorium ſeculares ne introducant, 1277. b. Certis diebus vinum eis miniſtratur, 1279. b. & ſeq.
Oldegarius archiepiſcopus Tarragonenſis & Barchinonenſis lectos canonicorum mortuorum dat pauperibus, 387. a.
Olerenſes epiſcopi C. 1370. c. 1371. b. Gaillardus, 1397. d. Gen. 1365. c. Odo, 506. c.
Oliva ſeu Oliba epiſcopus Auſonenſis & abbas Rivipullenſis, 474. a.
Oliverius nepos Gervaſii epiſcopi Cenomanenſis, 420. d.
Oliverii Scholaſtici epiſtola ad comitem Namurcenſem, 1114. c.
Oliverius de S. Audoeno miles, 1165. d.
Ordines ab excommunicato collati nulli & ideo iterandi, 529. d.
Ordinationes monachorum ad petitionem abbatis non moretur facere epiſcopus, 154. a.
Organa in luctu conquieſcant, 977. b.
S. Orientii monaſterium, 780. b. 1390. b.
Orlacenſis ſub abbatis cuſtodia uxorem & filium, & terram omnem dimittit Henricus comes Ruthenenſis, 1170. c.
Oſmundus Aſturicenſis epiſcopus, 547. c.
Oſmundus cancellarius, 484. c.
Oſnaburgenſes epiſcopi Egilbertus, 1491. d. Vvido, 526. c. e.
Oſtienſes epiſcopi Albericus, 780. a. Hugo, 1154. b.
Otbertus epiſcopus Leodienſis, 598. e. 623. d. 625. c. 654. c. 765. c. 867. a. Simoniacus, 554. b. d. e. Ejus abſolutionem ab excommunicatione Brunoni archiepiſcopo Trevirenſi committit Paſchalis papa II. 621. a.
Otbertus vir illuſtris concambium facit cum Lothario rege, 177. c.
Otgerius vicecomes, 505. a.
Otioſa vita nulla magis moleſta, 947. b.
Ottbergen parthenon ordinis Ciſtercienſis, 1219. d.
Ottbergen eccleſia monialibus ordinis Ciſtercienſis data, 1264. b.
Otto cardinalis S. Georgii ad Velum-Aureum, 811. a.
Otto diaconus cardinalis, 610. d.
Otto archiepiſcopus Auſonenſis deſignatus, 324. c.
Otto epiſcopus Babenbergenſis, 598. e. 612. b. 613. c. 643. b. Pomeranorum epiſcopus, 681. a. c.
Otto epiſcopus Halberſtadenſis depoſitus, 751. c.
Otto abbas S. Victoris Maſſilienſis, 629. d.
Otto archipresbyter S. Salvatoris, 649. a.
Otto I. imperator 436. a. 747. c. a Johanne XII. coronatus, 317. c. Hungros proſtravit, 318. a. Sclavos vincit & in fide catholica fundat, 317. d. Erectionem archiepiſcopatus Magdeburgenſis & epiſcopatus Merſeburgenſis procurat, 317. d. Gunzonem virum doctum accerſit ex Italia, 295. c. Monaſterio Corbeiæ novæ concedit jus banni, 283. e. & ſeq. Ejus Diploma pro monaſterio Indenſi, 291. c. Donationem facit S. Maximino, 321. c. Eique reddit ablatas eccleſias, 291. e. Decimationes Salicas, 293. b. Confirmat Prumienſi monaſterio abbatiam Sueſtrenſem, 289. b. Ejus privilegium pro monaſterio Vvalciodorenſi, 1065. b. Præceptum pro Francone fideli ſuo, 285. e.
Otto II. imperator plura diverſis in locis ablata reſtituit, 326. b. Notkero epiſcopo Leodienſi dat thelonium de Viſeto, 331. e. Concedit privilegium monaſterio Mulenbechienſi, 329. c.
Otto III. jus cudendæ monetæ concedit S. Maximino, 361. a. Confirmat immunitates Indenſis monaſterii, jus eligendi abbatis, mercatum & monetam, 335. a. Ablata S. Maximino Trevirenſi reſtituit, 345. c.
Otto Rufus imperator, 821. c.
Otto IV. imperator, 1111. c.
Otto rex Alemanniæ olim Pictavienſis comes, 1080. b.
Otto filius Henrici regis Romanorum, 283. c.
Otto dux frater Richiſæ reginæ Poloniæ, 424. a. Sepultus apud Brunvillare, 528. a.
Otto de Sulpheni dux 586. c.
Otto comes, 269. a. 447. b. 625. c. Nepos

Digitized by Google

Philippi regis Romanorum, 1017. c.
Otto comes de Loz, 413 b.
Otto Palatinus comes *Vvitellinsbach*, 861. c.
Otto filius Erenfridi comitis Palatini, 395. d
Otto vicecomes Leomaniæ dat S. Victori monaſterium de la *Romeu*, 514.
Ottobonus nobilis civis Januæ, 1568.
Ovetenſes epiſcopi Arias, 549. c. Aſias, 547. b.

P

P. Tartaſſenſis vicecomes, 1365. c. 1370. c.
Pactum matrimonii inter Philippum primogenitum Ludovici filii Philippi regis & Agnetem filiam comitis Nivernenſis, 1121. c. 1127 b.
Pactum matrimonii inter Galerannum comitis Mellenti filium & Margaritam Radulfi de Filgeriis, 980. b.
Pactum matrimonii inter Nivelonem filium Nivelonis mareſcalli & Luciam filiam Gerardi domini de *Squaiencort*, 178. a. Vid. matrimonium.
Pactum inter Philippum-Auguſtum & Blancam comitiſſam Campaniæ, 1094. b. 1125. c. Inter Philippum regem & comitem Marchiæ, 1162. c.
Pactum inter Blancam comitiſſam filiumque ejus Theobaldum & Simonem de Joinvilla, 1134. b.
Pactum pacis inter Robertum de Piſſiaco & Johannem de Moreto, 1138.
Paduæ ſocietas cum diverſis, Italiæ principibus, 1542. Cum Johanne Galeatii, 1613. d.
Paduanus epiſcopus Petrus Donatus, 1591. c.
Patavinorum ad Vincentinos epiſtola de mutua inter utrumque populum conjunctione, 1582. c. Et de conſpiratione Marſilii extincta, 1583. c.
Paganorum in Chriſtianos crudelitas, 625. c. & ſeqq.
Paganus de *Rochefort* ſeneſcallus Andegaviæ, 990. d.
Palatinus comes Henricus, 425. d.
Palatia regia Albuſi-villa, 94. a. Broemagad, 33. d. Flatana, 115. c Manderſelt, 134. b. Sconilare, 140. b.
Pallarienſis comes Raymundus Rogerii, 1398. a. Comitiſſa Blancha, 1398. a.
Palentinus epiſcopus Raymundus, 547. b.
Pampilonenſes excommunicati, 497. c.
Pandulfus cardinalis XII. apoſtolorum, 974. b.
In Pannoniam deſtinatur a ſummo pontifice ad primores regni Antonius Raguſius, 1592. b
Panormitanus archiepiſcopus Vvalterius, 903. c. 904. b.
S. Pantaleonis Colonienſis abbates, 1377. c. Gerardus, 682. c. Hermannus, 531. b. c.
Pantinus pater Hermintrudis, 11. c.
Papa epiſcopus epiſcoporum. 590. d. Papæ credita ſollicitudo omnium eccleſiarum 777. a.
Paphnutius martyr in concilio Niceno patrocinatur ſacerdotum matrimoniis, 451. b.
Papienſis epiſcopus Petrus, 744. c.
Papiæ comes Philippus Maria Angelus, 1586. c. 1587. b. 1588. d.
Paracliti abbatiſſa Emeniardis, 1234. d.
Paradiſus dictus comitatus Maſſilienſis, 262. c.
Parci abbas Philippus, 858. b.
Pares Flandriæ, 1193. d.
Parium Franciæ judicium, 1193. d. Cui debent intereſſe miniſteriales hoſpitii domini regis, 1194. c.
Pariſienſes epiſcopi Girbertus, 652. d. Gotfridus, 490. b. Guillelmus, 1139. c. Liſiardus, 345. c. Mauricius, 988. d. 989. c. 1013. b. 1077. a. Odo, 1033. d. 1050. c. 1077. a. Petrus, 1117. d. 1118. a. 1119. d. Stephanus 696. c. Theobaldus, 989. c.
Pariſienſis epiſcopi ab hominibus exactio non exigenda ultra libras LX. 1077. a.
Parochialis eccleſia nulli niſi reſidenti concedatur, 944. b.
Patricidæ quæ injungenda pœnitentia, 151. c.
Partheniaci comes Guillelmus archiepiſcopus. 1284. a.
Paſares caſtrum Guiberti de *Tamines*, 1274. c.
Paſchalis papa II. 665. d. Citat Romam Adalgotum archiepiſcopum Magdeburgenſem, 626. c. Arguit Rothardum archiepiſcopum Moguntinum de exceſſibus, eique mittit excerpta ex canonibus, 616. c Abſolutionem Otberti Leodienſis epiſcopi committit Brunoni archiepiſcopo Trevirenſi, 621. a. Rainardum epiſcopum Halberſtadenſem laudat quod monialium monaſteria reformaverit, 637. d. Gratulatur Raimundo marchioni Barchinonenſi de victoria ab eo in hoſtes reportata, 636. d. Ejus privilegium Henrico imperatori conceſſum dictum pravilegium, 655. b. Epiſtola ad Robertum Flandriæ comitem, 588. c. Ei ſcribit Rainhardus epiſcopus Halberſtadienſis, 618. b. Paſchalis ad eum reſponſio, 618. c.
Paſchaſii Garſiæ decani Aurienſis & Petri Ferdinandi vaccecapitis ambaſſiacorum infantis Caſtellæ oratio, 1508. a.
Paſtoris boni eſt reformare in melius eccleſiam, 764. c.
Paſtor minus idoneus debet dimittere curam paſtoralem, 781. c. Quid fiet de ovibus, ſi paſtores lupi fiunt, 453. c. Paſtorum pravorum mores, 916. c. 917. a. & ſeq.
Patherbonenſes epiſcopi Bernardus, 793. c. 796. d. 823. 825. b. c 970. c. d. Bernardus III. 1173. b. Dudo, 289. d. Henricus, 582. c. 586. c. 602. c. 625. c. 668. a. Scripta ad eum epiſtola G. Moguntinenſis præpoſiti, 535. c. Imadus, 487. 581. c. c. Meginardus, 397. c. Meinvvercus, 581. c. Poppo, 581. c. Siffredus, 970. a.
Patherbonenſis præpoſitus depoſitus, 535. c. & ſeq.
Patherbornenſis eccleſiæ ſcolaſticus Johannes, 1173. d.
Patherbornenſi in monaſterio SS. Petri & Pauli vulgo *Abdingoff*, ab ipſis fundatoribus inſtituti monachi Cluniacenſes, 1381. d.
Patherbornenſis monaſterii S. Petri abbas Henricus, 971. c.
Pato abbas S. Gervaſii, 367. c. 371. c.
Patriarcha CP. hortatur Græcos ad necem Peregrinorum, 911. c.
Pavatius epiſcopus Cenomanenſis, 1058. d.
Paulini procemium ad amœna pœnitentiæ nos invitantis, 508. d.
S. Pauli Rom. abbas Anaſtaſius, 648. d.
S. Pauli comes Galcherus, 1183. a.
Paulus epiſcopus Preneſtinus. 974. a.
Paulus vir illuſtris, 29. b.
Pauperibus lectos mortuorum canonicorum dat Oldegarius archiepiſcopus Tarragonenſis & Barchinonenſis. 317. a.
Pacis Beatæ Mariæ pantheon fundatur 1323. 1324. a.
Peccatum tanto gravius quanto major qui peccat, 294. d.
Peccata levia punienda. 73. d.
S. Pelagiæ vita a Reinerio S. Laurentii Leodienſis monacho ſcripta, 964. b.
Pelagius gratiam in libero arbitrio lege & doctrina dicebat conſiſtere, 844. c.
Pelagius Boatan notarius Palatini officii in Hiſp. 548. c.
Peligrinus epiſcopus Colonienſis, 958. c.
Peloponeſiaci epiſtola ad ducem Meneducem de Florentinorum Bononienſium, &c. confœderatione, 1548. b. c. d.
Peloponeſiaci princeps frater comitis Armaniaci, 1542. b.
Penna-fidel monaſterium unitur monaſterio S. Servandi, 548. a.
Pergamenſis epiſcopus Jo. 1156. d.
Peronenſis domina Adelis, 624. b.
Perſenniæ abbas Adam, 1014. c. 1015. a. 1037. c.
Perſeverantia, 1026. c. Laudatur, 742. d.
Perſicus regiæ curtæ juſtitiarius, 904. b.
Pertici comes G. 1034. c. Guillelmus Catalaunenſis epiſcopus, 1194. d. Guillelmus archiepiſcopus, 1188. a.
Peruſinorum bellum civile, 1614. d. Veronenſem dominum bello appetit Johannes Galatii, 1613. c.
Petræ-fontis dominus Droco, 833. a.
Petræ-fontis vicecomitatus canonicis Regalis-loci datur & aſſeritur, 1426. d. 1427.
Petræ-pertuſæ vicecomitatus, 1102. d.
Petrarcha altiſſimi ingenii vir 1546. b. Cenſet oratores extra Italiam nec poetas eſſe quærendos, ibid.
Petragoricenſes epiſcopi Petrus, 1180. d. R. 1032. c.
Petragoricenſi diœceſi pro conſervanda pace commune debetur, 1181. a. c. d.
Petragoricenſis comes Elias Talairandus, 1196. c. 1197. b.
Petragoricenſis ſeneſcallus Gerardus de Malamorte, 1180. d.
Petragoricenſis civitatis communitas, 1181. c.
Petronilla de *Chambon* comitiſſa Claromontenſis, 1089. a.
S. Petri baculus S. Euchario datus, 480. d.
S. Petri Lovanienſis capituli viſitatio, 1241. 1243.
S. Petri Carnotenſis abbates Udo, 774. a. Vvillelmus, 633. c.
S. Petri de Cultura abbates Ingelbaudus, 374. d. Odo 580. c.
S. Petri Viennenſis abbas Nortaldus, 404. a. 405. d.
Petri-Leonis epiſtola ad epiſcopum Ambianenſem, 887. d. Ad Aquicinctenſem abbatem, 697. d. Philippum intruſum in ſede Turonenſi ordinat, 730. c.
Petrus de Luna Clementis VII. ſucceſſor, 1544. d.
Petrus cardinalis Albanenſis epiſcopus, 776. c.
Petrus cardinalis epiſcopus Portuenſis, 617. d. 671. a. Laudat prudentiam cardinalium cum Gelaſio II. moriente exiſtentium in providendo eccleſiæ, 644. b. Scribit ei Bruno epiſcopus Signienſis. 627. d.
Petrus cardinalis, 745. d.
Petrus cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus in Sardinia, 657. 658. d.
Petrus cardinalis S. Clementis, 1461. a. 1464. d.
Petrus cardinalis S. Georgii ad Velum-aureum apoſtolicæ ſedis legatus, 1301. b.
Petrus cardinalis S. Marcelli, 671. c.
Petrus cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano. 974. c.
Petrus cardinalis S. Suſannæ, 677. b.
Petrus de Bononia cardinalis S. Suſannæ, 974. b.
Petrus epiſcopus Attrebatenſis exequias comitiſſæ Attrebatenſis in eccleſia S. Vedaſti celebrat, 1521. b.
Petrus epiſcopus Barbatienſis, 658. c.
Petrus epiſcopus Forojulienſis dat S. Victori Maſſilienſi eccleſiam de *Seilhans*, 525. d. & ſeq.
Petrus epiſcopus Galatanenſis, 903. c.
Petrus epiſcopus Glandatenſis, 602. b.
Petrus epiſcopus de Guiſarco, 658. d.
Petrus epiſcopus Legionenſis, 547. b. 549. c.
Petrus Meldenſis epiſcopus, 1189. a. d. 1250. d. Homines comitis Meldenſis ſupponit interdicto, 1251. a.
Petrus Donatus epiſcopus Paduanus & comes Saccenſis, 1591. c. Ei ſcribit Benedictus Ovetarius cancellarius domini cardinalis Bononienſis, 1591. c. 1592. c. 1594. a.
Petrus epiſcopus Papienſis, 744. c.
Petrus epiſcopus Pariſienſis, 1117. d. 1118. a. 1119. d. Ejus litteræ de erectione Parthenonis Portus-regii in abbatiam, 1118. a.
Petrus Petragoricenſis epiſcopus, 1180. d.

Petrus

Digitized by Google

Petrus epiſcopus Piſanus dat S. Victori monaſterium XII. apoſtolorum, 614. b.
Petrus epiſcopus Ruthenenſis, 1132. a.
Petrus epiſcopus Senecenſis plures eccleſias confirmat S. Victori, 516. d.
Petrus epiſcopus Silvanectenſis 806. c.
Petrus Y. epiſcopus, 549 c.
Petrus de S. Germano Guigonis de S. Germano Caſinenſis epiſcopi nepos, 1462. c.
Petrus abbas, 415. d. 538. d.
Petrus abbas S. Genulfi, 1036. a.
Petrum Ano monaſterii Grandis-Sylvæ monachum creatum abbatem Grandis-Sylvæ commendat Carolus VI. rex Francorum comiti Armaniaco, 1524. d.
Petrus abbas Gorzienſis, 1062. c.
Petrus abbas fictus Haſterienſis, 1066. a.
Petrus abbas S. Silveſtri, 648. d.
Petrus abbas S. Victoris, 414. c. 416. c. d. 445. a. 447. c. 657. c. 697. b. 755. c. Ei datur cella S. Johannis de Fontibus, 770. c.
Petrus abbas Vvalciodorenſis, 914. b. d.
Petrus major prior S. Victoris, 755. c.
Petrus prior & rector monaſterii SS. Coſmæ & Damiani, 648. c.
Petri archidiaconi Cameracenſis epiſtola ad Hucboldum monachum Elnonenſem. 263. b.
Petrus preſbyter S. Mariæ de Maxima, 648. c.
Petrus diaconus e Caſino expulſus, 723. c. A Lothario honoribus affectus. 757. d. Ejus epiſtola ad Conradum imperatorem, 758. c. Ad Richizam imperatricem, 756. a. 760. c.
Petrus cantor Pariſienſis, 1016. a. c.
Petri canonici Noviomenſis epiſtola ad Euſtachium abbatem S. Eligii de inventione corporum patris & matris S Eligii, 665. d.
Petrus de Collemedio papæ capellanus, 1222. b. 1223. c. 1232. b. 1234. c.
Petrus de Liſſiaco S. Ludovici clericus in expeditione ſacra interemptus, 1308. c. Conſanguineos ejus Blanchæ reginæ commendat S. Ludovicus, ibid.
Petrus rex Aragonum, 1071. d. Plura caſtra concedit Guillelmo Remundi, 1037. c.
Petrus avunculus Mariani judicis Caralitani, 628. d. 630. b.
Petrus de Cortenaio patruus Philippi-Auguſti regis, 981. a.
Petrus Britanniæ dux. 1252. a.
Petrus comes, 549. b. 1107 d.
Petrus comes Autiſſiodorenſis, 1121. c.
Petrus comes Britanniæ, 1186. a. b. 1241. b. 1247. a. 1249. d. 1250. c. 1252. d. Ei comes Marchiæ tenetur dimittere in manus caſtrum Leſignanum, 1186. a. Datur Caſtrum-celſum ad homagium ligium, 1191. a. Et Monsfalconis, ibid. Baronum judicio coram S. Ludovico damnatur, 1240. a. c. 1246. c.
Petri comitis Britanniæ filius Johannes, filia Yolendis, 1240. d.
Petrus comes Nivernenſis, 1158. c. Philippo regi cedit Montem-Argi, 1047. b.
Petrus vicecomes Vvapincenſis villam de Lugurnis reſtituit S. Victori Maſſilienſi, 481. a. & ſeq.
Petrus S. Ludovici cambellanus, 1320. b.
Petrus Anſuris comes, 547. c.
Petrus d'*Aras* miles executor teſtamenti Iſabellis de Lebreto, 1392. a.
Petri *Berrier* epiſtola de pactis inter ducem Burgundiæ & comitem Armaniaci, 1540. b.
Petrus de Barris, 1162. c.
Petro de Brocia cambellano ſuo largitur Philippus tertius villam ſuam & manerium de Fontibus-Cadoci, 1379. b.
Petrus de *Crevant*, 1158. d.
Petrus Durandus de *Amiſau*, 1170. d.
Petrus *Donadeu*, 1169. c.
Petrus epiſcopi dominus S. Hermeniæ, 1188. a.
Petrus d'*Eſtalars* miles, 1438. d.
Petri Ferdinandi vacecapitis & Paſcaſii Garſiæ ambaſſiatorum Infantis regis Caſtellæ oratio, 1502. a.
Petrus Fulcherii de Rochella, 1190. c.
Petrus de Hela confirmat fundationem Vallis-Serenæ, 831. a.
Petrus de *Lirron*, 1127. c.
Petri de Luco induciæ cum domino de Acromonte, 1474. c.
Petro de Malo-vicino villam S. Andreæ concedit Philippus-Auguſtus. 1112. c.
Petrus de Marliaco, 1138. d.
Petrus de *Pacols*, 1170. d.
Petrus de Ponte-Ollei fundator conventus fr. Minorum Faleſiæ, 1318. b.
Petrus de Ulriaco, 1189. b.
Petrus de Bruis hæreticus, 777. c.
S. Petrimontis abbas Rodulfus, 864. c.
Phalempi abbas J. 1044 d.
Philigrinus archicapellanus Ludovici IV. imperatoris, 263. a.
Philippus archiepiſcopus Bituricenſis, 1320. b.
Philippus archiepiſcopus Colonienſis, 914. d. Ei opuſculum dicat Guibertus Gemblacenſis, 940. c. Eumque hortatur ut vitet pravos malorum paſtorum mores, 916. c. & ſeq.
Philippum archiepiſcopum Salzburgenſem ad ſubeundum pro cauſa Dei exſilium hortatur Guibertus, 943. b.
Philippus epiſcopus Bajocenſis, 795. d.
Philippus intruſus in ſede Turonenſi, 729. c. Giſleberti archiepiſcopi nepos & ambitionis heres, ibid. S. Bernardi judicio dejectus, 732. a. Ad Petrum Leonis confugit & ab eo ordinatur, 730. c. Ejus electionis vitia, 730. b.
Philippus abbas Bonæ-Spei, 897. c.
Philippus abbas de Parco, 858. b.
Philippus theſaurarius S. Martini Turonenſis, 1312. a. 1435. d.
Philippus rex Romanorum fœdus init cum Philippo rege Francorum, 1017. d. Qui tamen ei non adhæret adverſus papam, 1050. a.
Philippus filius Henrici I. regis, 449. b.
Philippus I. rex Francorum, 484. b. 494. b. 684. a. 774. c. Ad augmentum fundationis S. Germani in Laia nova prædia concedit, 489. Confirmat privilegium eccleſiæ Carnotenſis de non diripienda domo epiſcopi poſt ipſius mortem, 831. b.
Philippus-Auguſtus rex Francorum, 1171. d. 1186. c. 1303. d. 1334. a. Epiſtola ejus ad Innocentium III papam, 1079. d. Ad defenſionem eccleſiarum Burgundiam intrat, & Gerardum comitem Viennenſem compeſcit, 944. c. & ſeq. Lamberto epiſcopo Morinenſi remittit jus procurationis, 1001. d. Relaxat epiſcopo Autiſſiodorenſi ſervitium exercitus in propria perſona, 1109. 1110. b. Regalia dimittit eccleſiæ Autiſſiodorenſi, 1072. d. Item Matiſconenſi, 1087. b. Ejus diploma pro Gaufrido epiſcopo Silvanectenſi, 967. b. Confirmat fundationem Cartuſiæ Apponenſis, 968. b. Item fundationem Curiæ-Dei, 979. d. Monaſterium S. Vedaſti ſub ſua protectione ſuſcipit, 1002. a. Donatio ab eo facta monaſterio Victoriæ, 1202. c. Capellanum inſtituit pro anima patris & matris in capella S. Germani in Laia, 1175. c. Fundat tres capellanos pro Elizabeth regina uxore ſua, 988. c. & ſeq. Duos in eccleſia Stampenſi S. Jacobi presbyteros inſtituit, 995. b. Duas dedit præbendas fratribus templi, 1205. d. Ejus devotio in pauperes Domus-Dei Pariſienſis, 1176. b. Illius peregrinatio Hieroſolymitana, 992. b. Quinquaginta millia librarum legavit pro ſubſidio terræ ſanctæ, 1277. b. Ejus epiſtola ad Theobaldum comitem Campaniæ de negotio Albigenſium, 1157. d Coronas fecit aureas cum lapidibus pretioſis pro coronandis regibus & reginis, 1308. c. Coronam auream in prandio geſtabat die inaugurationis ſuæ, 1308. c. Hanc depoſuit S. Ludovicus in theſauro S Dionyſii, ibid. Ejus divortium arguitur, 1006. c. & ſeq. 1007. c. Illius judicium de eſchaeta comitatus Bellimontis, 1264 a. Villam de *Conche* ſub ſua protectione ſuſcipit, 968. c. Ejus carta de libertatibus Burgenſium Caſtri-Radulfi explicatur, 1217. c. Deſtrui facit munitionem adverſus S. Medardi monaſterium erectam, 950. Prohibuit ne fierent fortericiæ in caſtellania Varziaci, 1196. c.
Philippus rex Francorum fœdus init cum Philippo rege Romanorum, 1017. d. Cum Friderico imperatore 1111. d. Fœdus pacis init cum Balduino Flandriæ & Hannoniæ comite, 1011. c. Ei pacis conditiones offert comes Marchiæ, 1162. d. Paciſcitur inducias cum Hugone de *Lizagnon* comite Marchiæ, 1179. d. Cum Haimerico vicecomite Tuoarcenſi, 1178. b. 1187. c Conventio inter ipſum & Savaricum de Malo-Leone, 1088. Concedit villam S. Andreæ Petro de Malovicino, 1112. c. Amalrico de Credona promittit ſeneſcalciam Andegavenſem, 1167. a. Cui etiam Andegavos & Baugerium committit. 1166. d. Concedit comiti Bolonienſi Albam Mariam, 1047. a. Drogoni de Meloto Lochias &c. 1054. a. Advocatiam Gormeriaci. 1278. Argentonium concedit Henrico Clementi mareſcallo, 1048. c. Patri comitiſſæ Pontivi Albiniacum in Conſtantienſi, 1198. d. Ab eo deficit Simon comes Pontivi, 1198. b Radulfo de Claromonte dedit quatuor millia librarum pro ceſſione comitatus, 1181. d. Caſtrum de Conchis concedit Roberto de Curtenaio, 1108. a. Multa aſſignat Theobaldo de Villiaco pro ceſſione comitatus Bellimontis, 1173. c. 1174. b. Braium emit a caſtellano Peronæ, 1097. c. Ipſi dimittit Ambianenſem comitatum comes Flandriæ, 965. d. Britolium Amitia ſoror comitis Leiceſtriæ, 1047. a. Montem Argi Petrus comes Nivernenſis, 1047. d. Vicecomitatum Ebroicenſem Rogerius de Mellento, 1048. c. Vernonem ipſi dimittit Richardus de Vernone de mandato Richardi regis Angliæ. 1008. d. Ipſi Mathildis comitiſſa Nivernenſis fidele ſervitium jurat, 1161. d. 1162. b. Eidem Robertus de Cortenaio jurat pro Mathilde Nivernenſi. 1162. b Fidelitatem etiam jurat Guillelmus de Calviniaco. 1106. c. c. Bertrandus de Gordono, 1801. b. Simon de Piſſiaco de caſtello ſuo *Aigremont* 1164 d. Lambertum Caduleum ballivum Normanniæ carcere detinuit, 1213. d. Ejus conventiones cum R. comite Boloniæ ſuper maritagio filii ſui Philippi & Mathildis Bolon.
Philippi Auguſti buticularius Guido, 1286. c. Camerarius Bartholomæus de Roia, 1164. a. 1286. Conſtabularius Drogo, 1286. c.
Philippus III. rex Francorum curat reſtitui Kalenſi parthenoni ea quæ ſubtracta fuerant tempore vacationis, 1384. a. Ejus litteræ de cuſtodia S. Vedaſti Attrebatenſis, 1384. c. 1385. a. De juſtitia villæ de *Angincourt*, 1381. d Ipſius cambellani Johannes Sarraceni, 1378. b. Petrus de Brocia dominus Baugetii, 1379. a. Cui villam de Fontibus-Cadoci largitur, 1379. b.
Philippus IV. Francorum rex abſolutus a cenſuris paternæ monetæ a Benedicto XI. 1411. b. Bellum gerit adverſus Guidonem de Dampetra, 1400. b. Subſidia pro bello petit exigi a ſeneſcallo Ruthenenſi, 1406. c. 1407. Privilegium concedit eccleſiæ S. Quintini in inſula in gratiam ſubſidii exercitus Flandrici, 1412. c. Permittit G. comiti Hannoniæ pacem inire cum Flandro, 1415. c. Fœdus ejus cum Johanne de Aveſnis comite Haynoniæ adverſus Guidonem de Dampetra 1399. c. Pacis mediator eſt inter Armaniacum comitem & Fuxenſem, 1418. c. 1429. Mathæ comitis Armaniaci matri terram attribuit Gavardani in compoſitione pacis factæ Toloſæ, 1428. c. Vicecomitatum Petræ-Fontis canonicis Regalis-loci aſſerit, 1426. d. 1427. Dotem Johannæ uxoris Ingeranni de Codiciaco confirmat, 1432. b.
Philippus V. rex Francorum, 1432 b.
Philippi VI. litteræ Bernardo Ezii de Lebreto

& Vaſconiæ nobilibus datæ, 1439. a. 1440.

Philippus rex Navarræ, 1498. d. Partes ſequitur regis Francorum adverſus Anglum, 1475. d. Bernardum de Lebreto terris ſuis de Mixa & de Oſtabarcſio privat, 1475.

Philippus frater regis theſaurarius Compendienſis, 874. c.

Philippus filius Ludovici VI. regis Francorum, 678. d.

Philippus filius regis Philippi, 1164 a 1224. c. Ejus matrimonium cum Mathilde, 1244. b.

Philippus Burgundiæ dux Bernardo de Armaniaco permittit ut Cadrellenſem comitatum, quem ab eo acquiſierat, poſſit intra biennium redimere, 1535. b. Apud eum queruntur Januenſes de Thoma de Grimaldis, 1580. c. Ei gratioſum munus largiuntur Vedaſtini monachi, 1535. 1536.

Philippus Maria Angelus dux Mediolanenſis bellum indicit Januenſibus, 1567. b. Januenſium duci Venetorum conſilia exponit, 1586. c. Hortatur ut claſſem adverſus illos inſtruant, 1587. a. Ejus epiſtola ad Florentinos, 1588. d.

Philippus Bolonienſis & Clarimontis comes, 1181. b. Ei dimittit Radulfus de Claromonte quidquid juris habet in comitatu, 1181. b.

Philippus comes Bolonienſis, 1201. b. 1243. a. 1245. c. Conventiones facit cum epiſcopo Meldenſi, 1224. d.

Philippus Flandriæ comes, 851. c. 998. d. 1011. c. 1288. a. 1291. c. 1306. a. Comitatum Ambianenſem dimittit regi Francorum, 965. d. Monaſterio S. Vedaſti LX. ſolidos aſſignat pro ſacrificio altaris, 1384. c. Ejus jura in terra S. Vedaſti Attrebatenſis, 1286. a.

Philippo comiti Flandrenſi & Vermandenſi ſilvas ſuas ſub certis conditionibus concedit Adam abbas de Novo-Caſtello, 915. a. & ſeq. Ejus diploma pro monaſterio Corbeienſi, 852. b.

Philippus comes Namurcenſis, 1076. c.

Philippus comes Patruus comitum Pictavienſis & Andegavenſis, 1345. c.

Philippus cancellarius Henrici IV. imperatoris, 687. c.

Ph. de Albiniaco miſſus a rege Angliæ ad S. Ludovicum, 1221. c. 1222. b.

Philippus de Muxi, 1536. c.

Pictavenſes epiſcopi Gilbertus Porretanus, 839. c. Guillelmus, 703. b. c.

Pictavenſis theſaurarius Philippus, 1319. d.

Pictavenſis comes Alphonſus S. Ludovici frater, 1239. a. 1273. c. 1274. b. Bellum adverſus comitem Marchiæ gerit, 1271. d. Ei S. Ludovicus bello parta ab Hugone Marchiæ attribuit, 1272. a. Ejus tractatus cum comite Marchiæ in caſtris prope Pontes, 1271. a. 1272. 1273.

Pictavenſem adverſus comitem aſſeritur S. Ludovico comitatus Clarimontis, 1345. c.

Pictaviæ comes & Cornubiæ Richardus, 1252. b.

Pictavienſis ſeneſcallus Theobalus de *Blazon*, 1240. b. Brigeriacum prodere tantat, 1178. c. Eliæ Ridelli contrarius, 1179. a. b. Qui ei ſcribit, 1178. d.

Picus Mirandulanus Angeli Politiani amicus, 1596. c.

Piligrinus archiepiſcopus Colonienſis confirmat fundationem Brunvillarenſis monaſterii, 393. a. 395. a Ei donationem facit, 397. c.

Pinquiniaci vicedominus, 1240.

Pippini rex. 30. b. 31. d. 63. c. 87. c. 144. b. 247. c. 249. b. Fundator Prumienſis monaſterii, 25. c. 30. d. 38. c. 45. b. 51. c. 55. a. 56. c. 203. b. 225. b. 238. b. 245. b. Ejus præceptum pro Aniſolenſi monaſtero, 26, c. 27. c. Pro monaſterio Prumienſi, 30. c.

Pippini regis Aquitaniæ præceptum pro Turonenſi S. Martini eccleſia, 82. d.

Pippinus filius Anſigiſi confirmat fundationem Epternaci, 15. c. Sueſtrenſe monaſterium fundat, 20. d. Ægrotat, 21. b.

Pippinus major domus, 41. d.

Piques miles rei ærariæ ſub Carolo VI. adminiſtrator, 1533. a.

Piſanam eccleſiam in archiepiſcopalem ſedem erigit Urbanus II. 521 c.

Piſanus archiepiſcopus ab hoſtibus detentus, 810. b.

Piſani archiepiſcopi Daiambertus, 557. d. Petrus, 614. b. Villanus, 657. c. 658. c.

Piſſiacenſis eccleſia, 1307. c.

Pii papæ II. epiſtola ad Fridericum Romanorum regem, 1598. c.

Placentinorum bellum cum Cremonenſibus, 1161. a. Poteſtatem & judicem ex civitate Cremonenſi ſibi aſſumunt, 1161. a.

Placitum inter monachos Gemmeticenſes & monachos Cenomanenſes S. Vincentii, 695. c.

Plectrudis uxor Pippini, 15. c. Ejus pater Hugobertus, ibid. 20. d.

Podii communitas, 1181. c.

Pœnitentiæ modus, 73. b. Ordo, 510. b. amœnitas, 508. d. & ſeq. Per pœnitentiam Deo reſtauramur, 73. b. Pœnitens cauſas peccati debet amputare, 73. c.

Poetæ optimi rari, 297. a.

Poloniæ regina Richiza, 424. a.

Polonorum dux Ladiſlaus, 862. c.

Pontiæ abbatiſſæ electio, 364. c.

S. Pontii parthenoni donationem factam confirmat S. Ludovicus, 1231. c.

S. Pontii Tometiarum abbas Frotardus, 496.

Pontius archiepiſcopus Arelatenſis, 371. c.

Pontius epiſcopus Glandatenſis fit monachus apud S. Victorem, 549. d.

Pontius epiſcopus Maſſilienſis, 334. a. 355. 417. b. 466. d. 467. a. Ejus diploma pro ſancto Victore, 368. b. Eccleſiam S. Petri de Auriol dat monachis Græcis ſub regimine abbatis S. Victoris Maſſilienſis, 408. d. Cedit de bonis S. Victoris Vuillelmo vicecomiti Maſſilienſi, 333. a. & ſeq. Eccleſiam S. Zachariæ conſecrat, 400. a.

Pontius epiſcopus Matiſconenſis, 1087. b.

Pontius epiſcopus Tarbienſis, 505. b.

Pontius abbas, 404. a.

Pontius abbas S. Andreæ Agathenſis, 463. d.

Pontii abbatis inſtitutio in monaſterio S. Mariæ de Minoriſſa, 545. d.

Pontius de Caſtilhone vaſallus comitis Armaniaci *Maſcaras* prope Montem-Lugdunum capit, 1448. b.

Pontius de S. Germano frater Guigonis epiſcopi Caſinenſis, 1460. b.

Pontius de Monte-Lauro filius Heraclei, 1302. b.

Pontius Raymundi, 545. b.

Pontivi comites Guillelmus, 1024. c. 1306. a. Johannes, 1332. b. Matthæus, 1332. b. Simon, 1305. c. 1306. a. Comitiſſa J. regina Caſtellæ, 1332. b. Maria, 1198. b. 1332. b.

Poppo abbas S. Maximini, 643. c.

Poppo comes de *Blankenburg*, 680. c.

Portenſis abbas Vvinemarus, 1218. c.

Portuenſes epiſcopi Bernardus, 859. d. Johannes, 558. d. 958. c. Petrus, 627. d. 644. b. c. 647. c. 674.

Portuenſe caſtrum, 1257. b.

Portugalliæ regi ſubvenit Ludovicus XI. ad recuperandum regnum Caſtellæ, 1603. c. 1604.

Portus-regii fundatio, 1050. c. In abbatiam erigitur, 1118. a. & ſeq. Cura illius Savigniacenſi abbati commiſſa, 1261. a. In eo moniales numerum ſexaginta excedere non debent, 1261. b.

Potentinus epiſcopus Johannes, 903. c.

Potus poſt nonam conceſſus S. Maximini monachis, 321. c.

De *Poyane* mareſcallus Angliæ, 1473. c.

Præbendas habentes eas tenentur in propriis perſonis deſervire, 1243 b.

Fratres Prædicatores Leodii recipiuntur theologiam lecturi, audituri confeſſiones, &c 1230. a. b.

Prædicatorum prior provincialis Teutoniæ Jordanus, 1229. d.

Præmonſtratenſium monaſteria virorum & mulierum, 881. c. Eorum vita quammaxtera, 782. a. Concors apud eos tranquillitas, 782. b. Converſatio quam ſancta, 782. c. 784. d.

Pratellum monaſterium in eo ſepultus Vvaleramnus comes Mellenti, 878. c. c.

Preneſtinus epiſcopus Paulus, 974. a.

Priores in monaſteriis quales eſſe debeant, 1141. d.

Pripegala ſeu Priamus & Belphegor impudicus paganorum deus, 626. b.

Priſcillianus epiſcopus occiſus a Maximo imperatore, 593. d.

Proceſſiones pro felici belli ſacri ſucceſſu, 1129. d.

Proprietas in monaſterio damnata, 1131. c.

S. Proſper divinæ gratiæ defenſor, 391. b. Jure Caſſianum culpat, 391. b.

Non proſpera ſed adverſa Deus juſtis promittit, 231. c.

Provinciæ reges Odo, 401. d. Rodulfus, 369. d. 371. a. 372. c.

Provinciæ dux Hildephonſus, 966. b.

Provinciæ comites Bertrandus, 467. c. Carolus S. Ludovici frater, 1299. b. 1343. d. Ildephonſus, 1093. a. Raymundus, 636. d. Raymundus Berengarii, 705. c. Vvillelmus, 322. c.

Provinciæ marchio Raimundus, 869. b. Raymundus Berengarii, 1204. c.

Provinciæ comitatum in feodum accipit Raymundus comes Barcinonenſis a Friderico imperatore, 861. a.

Provincia rebellat ſub Pippino patre Caroli-Martelli, 41. d.

Prulliacenſes abbates Artaldus, 744. c. Echeardus, 793. c.

Prumienſis monaſterii primaria fundatio, 25. b. Secunda per Pippinum, 238. b. Ei facta donatio a Zuentiboldo rege, 245. a. Monaſterium Sueſtrenſe datur, 242. b. Quod ei confirmat Otto I. imperator, 289. Eidem reſtituitur Prædium Prumisfeld, 585. d. Conceditur jus mercati & monetæ, 158. b. 246. c. Ejus privilegia & poſſeſſiones confirmat Henricus III. imperator, 443. b. Reſtitutas ipſi eccleſias confirmat Everhardus archiepiſcopus Trevirenſis, 462. b. Prumiæ ſepulturam eligit Lotharius imperator, 159. c. Prumienſis monaſterii reliquiæ, 185. a. 189. a. c. A Normannis devaſtatur, 256. b.

Prumiæ abbates Anſbaldus, 147. c. 158. c. 172. c. 175. c. 176. d. 184. c. 187. b. 188. a. 189. a. 192. c. 193. c. 195. a. 203. a. Aſſuerus, 28. c. 29. c. 31. a. 35. b. 38. c. 44. b. 45. c. 51. c. 57. a. 59. c. Egil. 113. c. 133. c. 144. a. Farabertus, 225. c. 237. c. Godefridus, 799. c. Hilderadus, 380. c. Ingrannus, 289. b. Marcuardus, 85. b. 91. a. c. 92. b. 93. c. 101. d. 110. d. 114. a. 115. a. 127. b. 176. b. 246. c. Richardus, 268. d. Robertus, 443. c. Ruopertus ſeu Rupertus de Aræ caſtro, 461. b. c. Trancradus, 59. d. 60. d. 69. c. 79. b. 80. c. Vvolfrannus, 586. b. 595. a.

Pſumienſis abbatis electio libera, 238. d.

Pſalmodium antiquum monaſterium ordinis S. Benedicti, 558. c. Privilegiis regum & ſummorum pontificum liberum & ſoli Romano pontifici ſubjectum, 559. a. 560. A monachis Victorinis reformatum, 559. c. A ſubjectione S. Victoris abſolvitur, 560. b.

Pſalmodii abbates Fulco, 560. d. Vvarnerus, 367. d. 371. b.

Pſalmorum utilitas, 53. d.

Puiſati dominus ab Hugone Burgundiæ duce plegius conſtituitur S. Ludovico, 1262. d.

Pultarienſis abbas Artaldus, 744. c. d.

Puteacenſes domini Ebrardus, 773. c. Hugo, ibid.

Digitized by Google

hominium & pacta cum S. Ludovico, 1246. b.

Q

QUarnegaudus vicecomes, 257. a.
Quintiliburg monaſterium, 566. a.
S. Quintini in inſula abbates Arnoldus, 326. c. Balduinus, 750. d. 805 c.
S. Quintini de monte monaſterium reſtaurat Albertus comes Viromandenſis, 326. a. & ſeq. Illi villam Alaniam confimat Ludovicus VI. 624. a. & ſeq. Montis S. Quintini abbates Galterius, 1039. c. Henricus, 599. b. 624. d. Hugo, 853. a S. Ultanus, 327. b.
S. Quintini comitiſſa Alienordis, 974. c.

R.

RAbigaudus abbas Aniſolenſis, 56. b.
Radaldus epiſcopus, 534. d.
Radchis abbas, 26. a.
Radchis fundator monaſterii S. Michaelis de Apuniano prope Lucam, 25. b.
Rado epiſcopus, 571. a.
Rado notarius Caroli-Magni, 35. a. Poſtea cancellarius, 40. b. 49. c.
Radulfia caſtrum Eliæ comitis Petragoricenſis, 1297. c.
Radulfus cardinalis S. Georgii ad Velum aureum, 974. c.
Radulfus Viridis archiepiſcopus Remenſis, 679. c.
Radulfus archiepiſcopus Turonenſis, 485. c. 566. a.
Radulfus epiſcopus, 334. b. 580.
Radulfus epiſcopus Atrebatenſis, 1042. c. Ejus mandatum de faciendis proceſſionibus pro felici belli facti ſucceſſu, 1129. d.
Radulfus abbas Dolenſis, 1036. a.
Radulfus abbas B. M. de Ebronio, 580. c.
Radulfus abbas Latiniacenſis monaſterii dilapidator & ſedis apoſtolicæ contemtor, 763. d. c.
Radulphus abbas Longiledi, 580. c.
Radulfus abbas Savignei, 1119. d. c.
Radulphus Leodienſis archidiaconus præpoſitus S. Johannis Leodienſis, 1168. a.
Radulphus comes, 691. a.
Radulfus comes Augi, 1137. c.
Radulfus comes de *Stafford* regis Angliæ capitaneus in ducatu Aquitaniæ, &c. 1467. c.
Radulfus comes Viromandenſis, 624. c. 798. d. Dapifer Ludovici VII. 773. b. 774. b. 775. a. 817. c. 813. d Regis conſanguineus, 625. a. Ejus diploma pro monachis Caſæ-Dei, 754. d. Fundat Cuiſſiacenſe monaſterium, 694. c. Henrico abbati Vivarienſi concedit locum ad conſtruendum oratorium & manſionem ipſius ſororibus, 806. c.
Radulfus vicecomes, 439. b.
Radulfus vicecomes Bellimontis & S. Suſannæ, 1164. b.
Radulphus filius Beatricis ſororis Johannis comitis Bellimontis, 1163. c.
Radulfus vicecomes Cenomanenſis, 374. c.
Radulfus filius Huberti vicecomitis Cenomanenſis, 531. d.
Radulfus vicecomes S. Suſannæ, 1053. c.
Radulfus conſtabularius Ludovici VII. 890. c. 900. c.
Radulfus conſtabularius Philippi Auguſti, 950. c. 987. b.
Radulfus nepos Gervaſii epiſcopi Cenomanenſis, 420. d.
Radulfus filius Odonis dominus Caſtri-Meliandi, 1095. c.
Radulfus de Claromonte, 1181. b. Cedit Ludovico regi quidquid juris in comitatu habebat, mortuo comite Philippo ſine herede, 1181. b. c. d. Ejus filii Johannes & Simon, 1181. d.
Radulfus de Coucinco, 1323. c.
Radulfus de *Culent*, 1159 a.
Radulfus dominus Exolduni, 1158. c. 1209. a.
Radulfus Filgerienſis, 775. d. 986. b. Ejus hominium & pacta cum S. Ludovico, 1246. b.
Radulphus de *Pacoe*, 1158. c.
Radulfus filius Nicolai ſeneſcalli Angliæ regis H. 1221. c. 1222. b.
Raganelmus epiſcopus, 172. b.
Ragenardus notarius Rodulfi regis, 280. d.
Raginaldus abbas, 473. d.
Raginaldus abbas S. Vincentii Cenomanenſis, 483. c. 484. a. d. 486. d. 491. c. 492. b. 494. c.
Raginaldus camerarius Ludovici VII. 901. a.
Raimbaldus ex monacho S. Victoris archiepiſcopus Arelatenſis, 441. b. 442. d. 466. b. 467. a. Eccleſiam S. Trinitatis de Tritis conſecrat, 442. d. Dotat eccleſiam S. Zachariæ, 400. d. Ejus fratres, ibid.
Raimundus epiſcopus in Sardinia, 528. c.
Raymundus epiſcopus Laſcurenſis, 1397. d.
Raymundus epiſcopus Nemauſenſis, 558. b. 559. c.
Raymundus epiſcopus Palentinus, 547. b.
Raymundus Pultaguæ epiſcopus, 549 c.
Raimundus abbas S. Felicis, 610. d.
Raymundus de Anſarano prior clauſtralis S. Victoris Maſſ., 1340. d.
Raymundus princeps Antiochenſis, 871. a.
Raymundus comes, 407. b. c. 414. c.
Raymundus comes & marchio monaſterium S. Michaelis de Falio fundat, 553. a.
Raymundus comes filius Borelli comitis, 337. c. 339. d.
Raymundus comes S. Ægidii dat S. Victori Maſſilienſi medietatem villæ *Gibelet*, 600. d. & ſeq.
Raymundus comes Barcinonenſis, 545. c. 860. c. Eccleſias Hiſpaniarum a jugo infidelium liberare tentat, 639. a. A Friderico imperatore accipit in feodum comitatum Provinciæ, urbem Arelatenſem & comitatum Forcalquerii, 861. a. & ſeq. Ejus diploma pro Gaufrido epiſcopo Avenionenſi, 809. b. Pro ſuis Barchinonenſibus, 438. c.
Raymundus Berengarius comes Barchinonenſis & Provinciæ, 966. c. Conſecrat ſe militiæ Templi in manu Hugonis Rigaldi, 705. c.
Raymundus filius Raymundi Beringarii comitis Barchinonenſis & Provinciæ, 705. d.
Raymundus Rogerii Pallarienſis comes, 1398. a.
Raymundus comes Tholoſanus, 1204. d. Pacem iniit cum S. Ludovico, 1225. d.
Raymundus filius Raymundi comitis Tholoſani, 1204. c.
Raymundus vicecomes, 631. b.
Raymundus vicecomes nepos Froterii epiſcopi Nemauſenſis, 460. d.
Raymundus filius Richardi vicecomitis Amiliani, 455. c. 456. c.
Raymundus vicecomes Cerdonenſis, 477. a.
Raymundi vicecomitis de *Seule* filii, Augerius & Arnaldus, 1455. b.
Raymundus filius vicecomitis Thoarcii tractat Ludovico, 1242. b. Ei ablatum caſtrum cum S. Marolii, 1241. b.
Raymundus Berengarii marchio Provinciæ, 1204. c.
Raymundi marchionis Barchinonenſis victoria de hoſtibus, 637. a. Ad expugnandos Mauros & Tortoſam ſe præparat, 637. a.
Raymundi de Bellera militis mater Sibilia de Peralta, 1398. c.
Raymundus de Bellera frater Blanchæ comitiſſæ Pallarienſis, multam ipſi pecuniam debet ratione dotis, 1398. Cui ſolvendæ terminus aſſignatur, 1399. a.
Raymundi de Rocafolio filia Iſabelis comitiſſa Ruthenenſis, 1310. a. 1311. a.
Raymundus Amati, 545. c.
Raymundus Bernardi doctor legum, & ambaſſiator Ludovici ducis Andegavenſis, 1502. 1506. c.
Rainaldus archiepiſcopus Colonienſis, 853. c. 857. c. Archicancellarius Friderici imperatoris, 863. a.
Rainaldus ex Andegavenſi ad Remenſem ſedem tranſlatus, 679. c. 739. c. Ejus privilegium pro S. Huberto, 529. d.
Rainaldus abbas Aniſolenſis, 170. b.
Rainaldus abbas Flavigniaci, 968. c.
Rainaldus archiclavis S. Martini Turonenſis, 340. d.
Rainaldus comes, 581. b.
Rainoldus filius Hugonis comitis Ruthenenſis oblatus monaſterio Loci Dei, 898.
Rainaldus de Monteforti juſticiarius, 904 a.
Rainaldi de Ponte mater Johanna de Lebreto, 1453. b. Concordia cum Eduardo rege Angliæ mediante Bernardo de Lebreto, 1451. c.
Rainardus epiſcopus Halberſtadenſis ſuſpenſus ab officio abſolutionem petit a Paſchali II. 619. c. Eum laudat Paſchalis II. quod monialium monaſteria reformaverit, 657. d.
Rainardus epiſcopus Leodienſis, 412. c.
Rainardus vicecomes, 257. c.
Rainaldus de *Monceon*, 705.
Rainerius de *Trith*, 1075. c. 1078. b.
Raingarda mater Rotgerii comitis, 464. b.
Ramnulfus abbas S. Vincentii Cenomanenſis, 440. c. c. 485. c. 531. d. 534. 543. c. 561. d. 562. d. 563. d. 564 b. 565. c. 566. 568. c. 570. c. 600. a
Ranc. comes Hubertus de Burgo Angliæ regis juſtitiarius, 1253. a.
Ran rius cardinalis S. Priſcæ, 776. d.
Ranulfus Ceſtriæ & Lincolniæ comes, 1252. a. c.
Rappodus archiepiſcopus ſummuſque cancellarius, 267. b.
Ratbodo archiepiſcopus Trevirenſis, 682. c. Regno utilia meditatur, 242. b. 243 244. b.
Ratbodus archicancellarius Zuentiboldi regis, 242. d. 245. d. 246. d.
Ratbodus notarius Caroli-Simplicis, 269. c.
Ratiſponenſis epiſcopus Henricus cancellarius, 757. c.
Recluſio monialium Horreenſium, 833. c.
Reg. de Malo-leporario, 1188. b.
Regalia Atrebatenſis eccleſiæ, 1042. d. Autiſſiodorenſi eccleſiæ dimittit Philippus-Auguſtus, 1072. d. Catalaunenſi Ludovicus rex VII. 803. b. Matiſconenſi Philippus-Auguſtus, 2087. b. & ſeqq.
Regalia Nivernenſis eccleſiæ, 1080. d. Rothomagenſis, 1081. a. Senonenſis eccleſiæ Henrico electo reddita ante confirmationem, 1319. a.
Regalis-loci monaſterio datur vicecomitatus de Petra-fonte, 1416. d.
Regalis-montis ordinis Ciſtercienſis fundator S. Ludovicus, 1267. c. Novos reditus fundationi addit, 1268. a. 1303. a. Monachorum ibi numerum definit S. Ludovicus, 1268. b. Regalis-montis reditus in Normannia, 1306. c.
Regalis-montis abbas Theodorus epiſcopus, 903. d.
Regina de *Leſcale* Bernabovis vicecomitis Mediolani uxor, 1523. c. 1526. b. Ejus obitus, 1526. b. c.
Reginaldi de Poliaco donatio facta monaſterio Veteris pediculi, 1098. d.
Reginaldus epiſcopus Leodienſis conſtructor eccleſiæ S. Laurentii, 957. d. 962. a. Ejus vita a Reinero monacho Leodienſi conſcripta, 961. c.
Reginhardus Halberſtadenſis epiſcopus, 625. c.
Reginarius epiſcopus, 156. d.
Reginbertus abbas Epternacenſis, 550. d. 552. a.
Reginherus comes, 289 d.
Reginus archiepiſcopus, 902. d.
Regiſterenſis comitis filius in ſacra æde S. Vedaſti Atrebatenſis baptizatus, 1566. d.
Reinaldus electus Halberſtadenſis invitat ad ſuam conſecrationem Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, 608. a. Ejus epiſtola ad Paſchalem II. 618. b. Paſchalis

Digitized by Google

ad eum reſponſio, 618. c. Ejus obitus, 680. b. c.
Reinardus comes, 765. c.
Reinerius cardinalis SS. Marcellini & Petri, 645. c.
Reinerius preſbyter cardinalis S. Praxedis, 671. b.
Reinerii decani Paterbrunnenſis præfatio in librum de Computo, 977. d.
Reinerii S. Laurentii Leodienſis monachi ſcripta, 953. e. Ejus epiſtola ad Fredericum Stabulenſem monachum, 953. e. Opuſculum de fulminis caſu in eccleſiam Laurentii, 954. Prologus ejus in vitam S. Pelagiæ, 961. In vitam Reginaldi epiſcopi, ibid. In vitam S. Theobaldi, 960.
Reinherius comes, 169. a.
Reliquiæ ſanctorum ad terram depoſitæ in tempore tribulationis, 896. c. e.
Reliquiæ præclaræ Conſtantinopoli, 574. a. & ſeq.
S. Remacli miracula & triumphus Leodii, 488. c. & e.
Remenſes archiepiſcopi Adalbero, 345. c. 351. b. Arnulfus, 352. b. Ebo, 70. c. Fulco, 147. b. 149. c. 261. b. 661. e. Gervaſius, 437. e. 438. a. 473. b. Guillelmus, 1029. d. 1033. d. H. 1282. b. Hincmarus, 672. a. Juhellus, 1302. d. Manaſſes, 499. d. 510. a. Radulfus viridis, 679. e. Rainaldus, 519. d. 679. c. 739. Samſon, 739. e. 805. b. 851. d. Vvillelmus, 946. e.
Remenſis archiepiſcopus judicio ſolemni adfuit quo aſſertus eſt S. Ludovico Claromontis comitatus, 1346. b.
Remenſe concilium, 812. e.
Remigarius comes miſſus Caroli magni, 59. d.
S. Remigius apoſtolus Francorum, 857. d. Coronæ Franciæ patronus, 816. a. 817. b. Eum patrem ſuum appellat Ludovicus VII. rex, 815. e. Ejus imago impreſſa ſigillo Hincmari archiepiſcopi, 157. e.
S. Remigii Remenſis privilegia & poſſeſſiones confirmat Ludovicus VII 815. d.
S. Remigii Remenſis abbates, 175. c. Adzenarius decretum facit in gratiam pauperum, 580. d. Henricus, 520. c. Herimarus, 418. b. Odo, 772. b. 816. a.
Remigii Autiſſiodorenſis monachi ad Dadonem epiſcopum Virdunenſem epiſtola, 830. b.
Remigius notarius Lotharii imperatoris, 104. c. 115. c.
Remundus abbas S. Vedaſti, 1039. c.
Remundi ducis Narbonæ epiſtola ad Lucium III. papam, 953. b.
Remundus comes Barcinonenſis, 966. d.
Remundi comitis S. Egidii epiſtola de victoria Chriſtianorum in Turcas, 368. c.
Remundus vicecomes Girundenſis, 609. d.
Renaldus dux Spoleti, 1196. a.
Renaldus Nivernenſis epiſcopus, 1189. b.
Renaldus de Monte-falconis, 1127. c.
Renardus abbas S. Johannis Senonenſis, 832. c.
Ren. comes *Beloniensis* pater Mathildis comitiſſæ, 1244. a. b. Frater Simon, 1298. b. Ejus conventiones cum Philippo-Aug. ſuper maritagio filii ſui Philippi & Matildis Bolon. 1244. b. d.
Renaudus de Pontibus, 1272. a. Hominium præſtat S. Ludovico de feodis quæ tenebat a comite Marchiæ, 1274. a.
Resbacenſis abbas Natalis regis cancellarius, 764. c.
Reſidentia commendatur, 944. b. 951. c.
De Rethorica, 306. d.
Regum eſt & imperatorum juſtitiam facere, 605. c. Maxime injuriam patientibus, 638. b.
Reges Franciæ nulli præſtant hominium, 1112. b.
Reges Caralitani appellati judices, 628. c.
Richodo abbas monaſterii vulgo *Marienmunſter*, 1220. d.
Riccus archiepiſcopus Caralitanus, 658. c.
Richardi abbatis Beccenſis ſtatuta edita in capitulo generali, 1242. b.
Richardus abbas Prumienſis, 268.
Richardus abbas S. Symphoriani Metenſis, 1062. c.
Richardus abbas S. Victoris Maſſilienſis, 504. c. 506. a. Et cardinalis, 515. b. 547. a. 549. c. 584. d. 600. d. Ei plures eccleſias dat & confirmat Hugo archiepiſcopus Caralitanus, 528. b. & ſeq. Petrus epiſcopus Senecenſis, 526. Ei datur Coxanenſe monaſterium, 538. a. Monaſterium SS. Georgii & Geneſii, 529. e. Eccleſia Ruthenenſis S. Gregorii, 552. e. Eccleſia S. Johannis de Fontibus, 609. d. Monaſterium XII apoſtolorum, 614. b. Monaſterium la *Romm* dictum, 514. d. Et S. Saturnini, 524. e. S. Severi de Ruſtano, 539. d. Prædiolum ad conſtruendam eccleſiam apud Taraſconem, 556. c. 557. b. Legatus in Hiſpaniam dicitur, 497. e. Archiepiſcopus Narbonenſis, 630. c. 663. d. Ejus epiſtola ad Sancium V. regem Navarræ, 497. b. Ei ſcribit Johannes monachus de Torquitore rege, 582. b.
Richardi regis Alemanniæ primogenitus Henricus, 1375. b.
Richardus rex Angliæ, 1046. 1059. c. 1105. c. 1143. a. 1172. d. 1150. c. Ejus Carta de dotalitio Berengariæ reginæ, 995. e. Monaſterium Cenomanenſe S. Vincentii accipit ſub ſua protectione, 992. d. Concedit Guillelmo de Humeto conſtabulariam, 990. e. Richardo de Humeto confirmat Popevillam & Vvarcoillam, 990. b. In diœceſi Petragoricenſi communæ levavit, 1281. a. Ejus mandato Vernonem Philippo-Auguſto dimittit Richardus de Vernone, 1008. d. Ab imperatore detentus, 1000. c. Ejus anniverſarium in eccleſia Rothomagenſi, 1012. d.
Richardus comes, 255. b. 899. c.
Richardus comes oſtiarius Ludovici-Pii fautor rebellium Lothario adhæret, &c. 97. b. c. A Ludovico-Pio deficit & cum Lothario in Italiam proficiſcitur, 175. a. Suis ſpoliatur quæ facta pace ei reſtituuntur, 175. b. Richardus perfidus dictus, 173. e. Donationem facit Prumienſi monaſterio, 101. d. Circiter finem vitæ conſulit animæ ſuæ, 175. b.
Richardus comes Normannorum, 390. d.
Richardus comes Pictaviæ & Cornubiæ, 1252. b.
Richardus comes Ruthenenſis confirmat S. Victori Maſſilienſi monaſterium SS. Petri & Leontii in pago Ruthenico, 631. b.
Richardus avus Hugonis comitis Ruthenenſis, 899. a.
Richardus frater Hugonis comitis Ruthenenſis, 898. c.
Richardus vicecomes Amiliani, 455. d.
Richardus ſacri palatii regii Logotheta, 904. a.
Richardus de S. Leodegario Ebroicenſis epiſcopus, 1211. d. 1214. b.
Richardus de Vernone, 1008. d.
Richarius epiſcopus Leodienſis, 468. e.
Richarius comes Fundanus, 904. a.
Richeldis recluſa, 904. b.
Richemundiæ comes, 1252. a.
S. Richerii villa Ludovico VIII. dimittur, 1198. d.
Richerius abbas S. Theodorici, 520. c.
Richerus epiſcopus Siracuſanus, 903. d. 904. b.
Richerus abbas S. Martini Metenſis, 823. a.
Richeſo comes de *Heingebach*, 397. d.
Richildis regina Hiſpaniæ neptis Frederici imperatoris, 860. c.
Richildis mater Arnulfi III. comitis Flandrenſis, 487. c.
Richildis comitiſſa Montenſis, 517. d.
Richildis uxor Ernoldi, 363.
Richiza imperatrix, 769. c. Ei negotia imperii commiſſa, 761. b. Ipſi ſcribit Petrus Diaconus de obitu Lotharii imperatoris, 756. a. 760. c.
Richiza regina, 428. b. 530. c. Confirmat fundationem Brunvillarenſis monaſterii, 430. b. Cui Clotenum prædium dat, 427. d. Caſtellum *Savendeim* eccleſiæ Colonienſi S. Petri concedit, 446. b. & ſeq. Plures ei villas in precariam dat Anno Colonienſis archiepiſcopus, 446. c. Sepulturam eligit in monaſterio Brunvillarenſi, 424. a.
Ricolphus notarius Friderici I. imperatoris, 911. a.
Richuinus comes, 169. a.
Riſcoſis epiſcopus Geroldus, 632. c.
Riſclenus curator, 59. a.
Riſit ſemel in vita Craſſus, 122. c.
Rivipullenſe monaſterium, 697. c. Subjicitur monaſterio S. Victoris Maſſilienſis, 474. d. 475. d. & ſeq.
Rivipullenſes abbates Miro, 474. b. Oliba, 474. a.
Rivvali filius Salomonis ducis Britonum, 148. d.
Rixendis vicecomitiſſa de Amiliano, 455. d. 456. c.
Robertus cardinalis S. Sabinæ, 671. c.
Robertus archiepiſcopus Moguntinus, 325. c.
Robertus de Novoburgo electus archiepiſcopus Rothomagenſis, 1081. e.
Rotbertus archiepiſcopus Trevirenſis, 189. d.
Robertus epiſcopus Carnotenſis, 471. c.
Robertus epiſcopus Cathanenſis, 901. c.
Robertus epiſcopus Cenomanenſis privilegium obtinet pro monaſtero S. Vincentii Cenomanenſis, 197. b. Controverſiam movet adverſus S. Carilephi monachos, 169. c. Quos ſibi ſubjicere tentat, 169. c.
Robertus epiſcopus Claromontanus, 1044. e.
Robertus epiſcopus Conſtantienſis, 350. d.
Roberti Leodienſis epiſcopi ſtatuta in viſitatione monaſterii Oigniacenſis edita confirmata, 1276. c.
Robertus epiſcopus Lingonenſis, 1077. c.
Robertus epiſcopus Metenſis, 662. e.
Robertus Trecenſis epiſcopus, 1189. a.
Robertus epiſcopus Tricaſtenſis, 903. c.
Robertus abbas S. Amandi, 261. c. 278. c.
Robertus abbas S. Andreæ de Clivo Scauri, 648. e.
Robertus abbas Gemmeticenſis, 390. e.
Robertus frater Odonis regis abbas S. Martini Turonenſis, 250. d. 256. c. 270. b. 273. a.
Robertus abbas S. Martini Turonenſis, 341. d.
Robertus abbas Prumienſis, 443.
Robertus abbas S. Victoris Pariſienſis, 1015. b.
Robertus abbas S. Vincentii Metenſis, 823. a.
Robertus abbas Uticenſis S. Ebrulfi, 255. c.
Robertus abbas Vvalciodorenſis, 822. 849. b. 850. d. 866. b. 868. c.
Robertus abbas S. Vvulmari, 881.
Robertus de Valle canonicus Carnotenſis, Johannis Baluë cardinalis orator, 1611. b. Ei gratulatur de recuperata libertate, 1606. c. 1607. & ſeq. Viris illuſtribus comparat, Jobo, 1609. c. Joſeph, 1610. b. Camillo, ibid.
Robertus filius Vvillelmi regis Anglorum comitatum Cenomanenſem recuperat, 484. b. 494. b.
Robertus rex Francorum, 363. a. 365. c. 774. c.
Robertus rex Francorum regnat cum patre, 345. c. 353. e.
Robertus rex Francorum monaſterium S. Germani in Laia conſtruit, 489. c. 678. c. 684. a. Diploma ejus pro monaſterio Corbeienſi, 379. c. Pro monaſterio Gemmeticenſi, 389. c.
Roberto regi Siciliæ datæ decimæ ad triennium a Clemente V. 1431. c.
Roberti principis Normanniæ diploma pro monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis, 568. a.

Robertus dux Burgundiæ, 1001.
Robertus comes, 321. a. 1106. a. 1163. b. 1244. d.
Robertus comes donum facit Vvalciodorenſi monaſterio, 286. c.
Robertus comes frater Odonis regis, 241. b.
Robertus comes de Alenconio, 1052. d.
Robertus comes Attrebatenſis S. Ludovici frater. 1300. b. 1305. c. Subſidio mittit urbis Aquarum Henricum comitem Ruthenenſem, 1430. b. Ei datur medietas thelonei Attrebatenſis ab abbate S. Vedaſti, 1285. a. Ejus compoſitio cum abbate & monachis S. Vedaſti Attrebatenſis, 1287. c. 1288. a. 1385. a. Ejus de diviſione thelonei Attrebatenſis littera, 1294. b.
Robertus comes Caſertanus, 904. a.
Robertus comes Cenomanenſis, 419. c.
Robertus comes Claramontis, &c. Sponſalia contrahit cum Iſabelli filia primogenita Henrici comitis Ruthenenſis, 1466. b.
Robertus comes Drocenſis, 1123. a. 1245. Ei datur Bonolium & Alta-fontana, 1200. c.
Robertus Flandriæ comes Ludovici comitis avus, 1450. d.
Robertus Flandriæ comes Cameracum obſidet, 589. c. Pacem init cum imperatore, 570. c. Eum ad ulciſcendas eccleſiæ injurias in Leodienſes hortatur Paſchalis papa II. 588. c.
Robertus comes Mellenti, 986. b.
Robertus de Juliaco vicecomes dat S. Vincentio Cenomanenſi eccleſiam S. Paduini, &c. 563. b.
Rodbertus archicapellanus Ottonis II. imperatoris, 326. b.
Robertus de *Bejarey*, 1319. c.
Robertus de *Bomes*, 1158. c.
Robertus de Boua, 1164. b. Ludovici VIII. legatus, 1184. c.
Robertus de Brano, 903. c.
Robertus de Curtenaio, 1053. d. 1127. d. 1162. b. 1163. b. Buticularius Ludovici VIII. 1177. a. 1186. a. c. 1189. d. 1192. 1193. c. 1195. b. 1197. a. 1200. d. 1254. c. Ei caſtrum de Conchis concedit Philippus-Auguſtus, 1108. Ejus hominium, ibid. d.
Robertus de Garlanda, 1003. d.
Robertus de Ivriaco fidejuſſorem ſe conſtituit pro filio ſuo Galeranno, 1165. a.
Robertus de Monteforti, 795. c.
Robertus dominus Peronenſis, 624. b.
Robertus Marquardus ab imperatore CP. in carcere detentus, 910. b.
Robertus de Tornella 1200. c.
Robertus de Vitreio, 1063. c.
Rodbaldus comes, 169. d. 171. a.
Rodgerus archiepiſcopus cancellarius Caroli-Simplicis, 279. b.
Rodgerus archiepiſcopus Trevirenſis, 282. c.
Rodradus abbas Indenſis privilegium obtinet a Ludovico rege, 202. c.
Rodulfus epiſcopus Dolienſis, 658. c.
Rodulfus epiſcopus Leodienſis, 884. c. Confirmat omnes donationes Vvalciodorenſi monaſterio factas, 911. c. & ſeq. Confirmat eccleſiæ S. Johannis dona eccleſiæ Thenenſis, 984. c. & ſeqq.
Rodulfus abbas S. Trudonis, 685. c.
Rodulfus abbas Petrimontis, 864. c.
Rodulfus abbas S. Vedaſti privilegium impetrat ab Odone rege, 227. c.
Rodulphus abbas S. Victoris Maſſilienſis, 657. d. 663. c.
Rodulfus abbas S. Vitoni, 529. c. c.
Rodulfus rex, 336. d. 403. a.
Rodulfus rex Alamanniæ & Provinciæ, 369. 371. a. 372. c.
Rodulfus rex Francorum quædam prædia concedit Elnonenſi monaſterio, 279. c.
Rodulfus comes, 269. a. 419. a.
Rodulfus filius Vvalterii comitis Ambianenſis, 345. d.
Rodulfus vir nobilis Flonenſis monaſterii fundamenta jacit, 540. d.
Rodulfus vir nobilis donationem facit S. Victori, 412. a.
Rodulfus Dapifer Friderici imperatoris, 863. a.
Rodulfus advocatus Elnonenſis monaſterii, 363. a.
Rogerius epiſcopus, 579. a.
Rogerus epiſcopus de S. Andrea in Scotia, 1024. c.
Rogerius epiſcopus Belvacenſis inſtaurat Columbenſe monaſterium, 1175. c.
Rogerius abbas Columbenſis, 652. a. 685. b.
Rogerius I. rex Siciliæ, 737. c. 738. b.
Rogerius comes, 463. d. 493. d.
Rogerius comes Fuxenſis & vicecomes Caſtri-boni, 1313. c. Ejus tractatus cum S. Ludovico de captivis ipſi liberandis, 1274. c. 1275. Ipſi comiti villa de Tribus-fontibus dimittitur libera, 1296. c.
Rogerius-Bernardi filius comitis Fuxenſis, 1313. d. Se & ſuos & ſua Ludovici miſerationi ſuppoſuit, 1232. b. Cum quo pacem init, 1232. b.
Rogerius Bernardi comes Fuxi Bearni vicecomes & Caſtri-boni, 1397. c. 1406.
Rogerius de Argentiis miles quinque monachos fundat in valle Richerii, 1325. b.
Rogerius frater Bernardi comitis Armaniaci, 1408. a.
Rogerius de Armaniaco fraterque ejus Gaſto vicecomes Feſenſaquelli Caſtrum-Geloſium & Veiracum acquirunt, 1388. b. 1391. c. c. Dant Bernardo comiti Armaniaci Caſtrum-Geloſii & Veiracum, 1393. c. 1394. b.
Rogerius de Armaniaco Bernardo comiti Armaniaci dimittit loca Lebreti & Caſæ-novæ, 1394. a.
Rogerium de Armaniaco ſororium ſuum heredem inſtituit Iſabellis de Lebreto in caſtris ſuis de Caſa-nova & de Lebreto, 1391. c.
Rogerius de Mellento concedit Philippo regi vicecomitatum Ebroicenſem, 1048. c.
Rogerius de Monte Gulmeriaco, 454. c.
Rogerius de Mortuo mari, 1144. c. 1371. c. 1373. c.
Rogerius dominus villæ S. Andreæ, 1113. a.
Rogerius Luvel regis Angliæ procurator, 1330. a.
Rogerius de Convenis, 1397. d.
Rokkeri electi Magdeburgenſis juramentum, 659. d. Epiſtola ad Ottonem Bambergenſem epiſcopum, 681. a.
Rollandus cardinalis S. Mariæ in Porticu, 974. c.
Rotgario fideli ſuo capellam S. Juſtinæ concedit Lotharius imperator, 115. d.
Rotgerus fundator eccleſiæ de Lindicha, 142. c.
Rotgerus comes abbas S. Amandi, 279. d. 284. d.
Rogo de Monte-rebelli, 1188. b.
Roma mundi domina, 386. c.
Romanis ignota gens Hungrorum, 333. c.
Romani fidelitatem jurant Anacleto antipapæ, 698. c.
Romani auctores ſchiſmatis, 1545. d.
Romanorum rex in regia ſede coronatus Aquis grani, veſtes in quibus conſecratur eccleſiæ B. Mariæ relinquit, 1167. c.
Romanorum regi recens electo Florentini gratulantur, 1578. 1579.
Romanæ eccleſiæ decem nummos aureos debet S. Victor pro monaſterio S. Servandi Toletani ex præſcripto regis, 566. d.
Romanus S. Angeli diaconus cardinalis ſedis apoſtolicæ legatus, 1223. a. 1226. a. S. Ludovici, matris ejus & fratrum conſervator, 1211. c. Ejus auctoritate obligantur eccleſiæ ad ſubſidium pro negotio fidei adverſus Albigenſes conferendum, 1213. b.
Romanus cardinalis S. Mariæ in Porticu, 671. c.
Roricus chorepiſcopus, 463. b.
Roſcelinus vicecomes, 420. a.
Roſelionenſis comes Nuno Sancii, 1201. d.
Roſina de Lebreto mater & tutrix Ludovici de Inſula in poſſeſſionem inducitur terrarum de Marenſino de Farnia & de Sambruſſa, 1477. a.
Roſtagnus archiepiſcopus Arelatenſis, 160. d.
Roſtagnus epiſcopus Avenionenſis, 1093. a. Ipſi diploma concedit Hildephonſus rex Aragonum, 966.
Roſtagni epiſcopi Vaſionenſis diploma pro S. Victore, 638. a.
Rota monaſterium Andegavenſe, 1166. c.
Rotcarius notarius Caroli-Calvi, 181. c.
Rotgarius archiepiſcopus, 169. a.
Rothardus archiepiſcopus Moguntinus, 612. b. & ſeq. Conventum epiſcoporum celebrat in villa regia Northuſem, 605. c. Ad conſecrationem electi Halberſtadenſis invitat Gebehardum epiſcopum Conſtantienſem, 607. c. Ipſum de exceſſibus arguit Paſchalis II. eique mittit excerpta ex canonibus, 616. c. Ab officio ſuſpendit. 617. c. Clerum Halberſtadenſem hortatur ut ſui exemplo ad eccleſiæ gremium redeat, 604. b. & ſeq.
Rothmundus notarius Lotharii imperatoris, 116. c. 127. c. 130. b. 131. b. 133. a. 138. a. 158. c.
Rothomagenſis eccleſiæ regalia, 1081. a.
Rothomagenſes archiepiſcopi Gauterius de Conſtantia, 1081. b. Hugo, 795. d. Johannes, 662. c. Robertus de Novoburgo electus, 1081. c. Rotrodus, 1081. b. 1082. a. & ſeqq. Th. 1216. a. Vvenilo, 172. a.
Rothomagenſis archiepiſcopus judicio adfuit quo aſſertus eſt S. Ludovico comitatus Clarimontis, 1346. b.
Rothomagenſi decano & canonicis ſcribit Ludovicus XI. ut reginam Angliæ Rothomagum tranſeuntem honorifice recipiant, 1600. c.
Rotrochus filius Rogerii comitis, 493. d.
Rotrodus epiſcopus Rothomagenſis, 1081. b. 1082. & ſeqq.
Rotrodus epiſcopus Ebroicenſis, 745. d.
Rouciaci comes, 1239. c.
Rouciaci comes Johannes, 1217. c.
Ruzo comes, 348. c.
Rudolphus epiſcopus Halberſtadenſis, 751. c.
Ruldolphus imperator cavet ne advocati S. Maximini aliquid alienent ſine abbatis conſenſu, 1376. c.
S. Ruſi abbas Oldegarius, 317. c. 650. c.
Rufinus S. Franciſci ſocius qui cum aliis duobus vitam ejus ſcripſit, 1298. b.
S. Rumoldi Machlinienſis præpoſitura ſeu abbatia ſæcularis, 1445. c.
Ruodolphus Baſileenſis epiſcopus, 632. c. 643. b.
Ruodulfus comes, 289. d.
Ruopertus abbas Prumienſis, 462. b.
Ruodbertus archicapellanus Ottonis I. imperatoris, 290. b. 291. d. 292. b.
Ruotbertus comes Flandrenſis, 625. c.
Ruotgerus advocatus, 425. b.
Rupella, 1262. d. Capta a Ludovico VIII. 1281. a. Componit cum S. Ludovico, 1246. a. Ex antiqua conſuetudine vina aliena non recipit, 1246. a.
Rupertus abbas Tuitienſis, 682. c.
Ruperto Romanorum regi demortuo ſuffectus Sigiſmundus rex Hungariæ, 1579. c.
Ruplemonde caſtrum H. comitiſſæ Flandriæ firmat S. Ludovicus, 1333. c.
Ruſt. archiepiſcopus Cuſentinus, 903. d.
Rutgerus archiepiſcopus ſummuſque cancellarius Caroli-Simplicis, 269. c.
Ruthenenſis epiſcopi ſub cuſtodia comitatum Ruthenenſem uxorem & filium dimittit Henricus comes, 898. d.
Ruthenenſes epiſcopi B. 1517. b. Hugo, 898. d. 899. c. Petrus, 1131. a.
Ruthenenſis eccleſia S. Gregorii data S. Victori, 552. c. & ſeq.
Ruthenenſis comitis filius Henricus, 1357. b.
Ruthenenſis comes Henricus, 1401. a. 1409. d. Ejus codicillus, 1168. c.
Ruthenenſis comes Hugo, 1347. b. c. Ejus teſtamentum, 897.
Ruthenicus comes Richardus, 631. b.
Ruthenenſis comitiſſa Iſabellis, 1310. a.

Rutenenſibus qui Anglos apud ſe receperant diploma veniale indulget Johannes Armaniaci comes, 1527. a.

S

SAar epiſcopus R. 1222. a. 1223. c.
Sabinenſes epiſcopi Conradus, 775. c. Creſcentius, 644. d. 647. c. 674. a.
Sacerdotes ab uxoribus abſtinere debent, 702. c. Mali verbo & exemplo ſubditos deſtruunt, 72. b. Eorum corrupti mores emendandi, 1150. a. & ſeqq. Sacerdotes canonici ſuprema ſtalla in choro debent tenere, 1243. a.
Sactæcellæ prior, 1207. c.
Sæcularium colloquia religioſis vitanda, 786. c.
Sagienſes epiſcopi Iro, 420. b. 493. c. 494. a. Silveſter, 1037. c.
Sala fluvius, 22 d.
Salini comes Johannes, 1304. d.
Salmurii reditus regina Angliæ habet in dotalitium, 1162. d. Ibi regni comitia, 1177. c.
Salomon epiſcopus accuſatus, 150. b.
Salomon epiſcopus Conſtantienſis ad Rhenum, 149 d.
Salomonis ducis diploma pro Prumienſi monaſterio, 147. b. Non fuit rex Britonum, 148. c.
Salomon cancellarius Ludovici IV. imperatoris, 262. c.
Salonitani epiſcopi Honoratus, 593. b. Maximus, 593. b.
Saluciarum marchionatus depopulatio, 1542. c.
Saluciarum marchio arbiter pacis inter Januenſes & Venetos, 1588. c.
Salsburgenſes archiepiſcopi Conradus, 612. b. 705. b. Philippus, 942. c. Theotmarus, 124. c. Seu Thiatmarus, 662. c.
Sam. de Domibus clericus regis Franciæ legatus, 1196 b.
Samſon archiepiſcopus Rhemenſis, 739. c. 851. d. Ejus diploma pro monaſterio S. Quintini in inſula, 805. b.
Sancia Alfonſi regis Hiſpaniæ ſoror, 741. c.
Sancia regina Hiſpaniarum, 546. b.
Sancius V. rex Navarræ, 497. c.
Sancius Pincernarius Alfonſi regis Hiſpaniæ, 549. b.
Sanctitatis titulus datus epiſcopis, 607. c.
Santones comiti Pictaviæ fratri S. Ludovici jure belli cedunt, 1271. a. 1272. a.
Saonenſes cives ultimo damnati ſupplicio abs Januenſibus, 1568. d.
Sardiniæ reges Arzo, 523. d. Conſtantinus, 524. c. 528. Marianus, 524. c. Torquitor, 522. c.
Satiabodus notarius Pippini regis Aquitaniæ, 84. a.
Saturnia eſt Italia, 234. b.
S. Saturnini monaſterii in Sardinia fundatio, 524. d. Datur S. Victori Maſſilienſi, 582. b.
Savaricus filius vicecomitis Radulfi, 439. b.
Savarici de Malo-Leone conventiones cum Philippo-Auguſto, 1088. a.
Savigneium monaſterium, 983. c. Illius unio ordini Ciſtercienſi confirmata ab Eugenio III. 807. b. Illud ſub ſua protectione ſuſcipit Alexander III. 759. a. Ejus poſſeſſiones confirmat Lucius II. papa, 775. b.
Savinienſes abbates Guillelmus, 983. c. Radulphus, 1119. d. Serlo, 775. b. 807. b. 813. a. Stephanus, 1261. d. Vitalis, 659. Vvillemus, 859 a.
S. Savini monaſterium in valle Levitana datur Maſſilienſi S. Victoris monaſterio, 504. c. Ad illud monachi S. Victoris Maſſiliæ ſæpius tranſmiſſi, 1295. c. Illius viſitatio a Bermundo de Mairoſio S. Victoris monacho facta, 1296. a. S. Savinini Tarbeienſis abbates Arnaldus de *Bay d'Arcixas*, 1340. b. Fortanerius, 1295. d.
Saxonia epiſcoporum catholicorum penuria laborat, 607. c.
Saxoniæ dux Bernardus, 1003. b.
Saxoniæ marchio Albertus, 852. c.
Scaldis fluvius, 1333 c.
Schiſma in eccleſia luctuoſum exoritur, 1579. 1580. a. Schiſmatis auctores Itali & Romani, 1545. d. Schiſmatis finis in concilio Conſtantienſi, 1580. a.
Scithienſe S. Bertini monaſterium, 64. c.
Sclavi in catholica fide fundati ab Ottone I. imperatore, 318. d.
Sclavonica expeditio, 78. b.
Sconilare palatium regium, 140. b.
Scytica gens, 233. a.
S. Sebaſtiani tranſlatio in S. Medardi cœnobium, 264. c.
S. Sebaſtiani monaſterium commiſſum monachis S. Victoris Maſſilienſis, 447. c.
S. Sebaſtiani abbas Miro, 431. c 432. a.
S. Segolenæ monaſterium conceſſum S. Victori Maſſilienſi, 459. a. & ſeq.
Senebaldus archipresbyter S. Mariæ ſecundi cerei, 648. c.
Senecenſes epiſcopi Amelius, 527. b. c. Plures eccleſias dat S. Victori, 405. c. Petrus, 526. d.
Seneſcalciam Andegavenſem Amalrico de Credona promittitur, 1167. c.
Seneſcalcia & præpoſitura Burgolii, 1166. c.
Seneſcalcia & præpoſitura Chinonenſis, 1166. c.
Seneſcalcia Turonenſis, 1166. c.
Seneſcallus Andegavenſis Guillelmus de Rupibus, 1166.
Seneſcallo Pictavenſi ſcribit Elias Ridelli, 1178. d.
Seniofredus epiſcopus Naquetenſis, 549. c.
Seniofredus vicecomes, 340. a.
Senonenſis provincia ſubſidium promittit adverſus Albigenſes MD. lib. Pariſienſes, 1213. a.
Senonenſis cardinalis Nicolaus de *Pelve*, 1616. c.
Senonenſes archiepiſcopi Berneradus, 47. c. Egil. 129. c. Galterius, 1189. a. 1212. c. 1222. a. 1223. c. 1231. b. 1239. c. Quatuor præbendas in eccleſia ſua erigit, 1231. b. Guenilo, 283. c. Henricus, 1319. a. Letericus, 390. d. P. 1031. b. Sevinus, 345. c. Vvenilo, 271. b.
S. Sepulchro Jeroſolimitano facta donatio, 347 a.
Serlo abbas Belvacenſis S. Luciani, 744. c.
Serlo abbas Saviniacenſis, 775. c. 807. b. Ei ſcribit Eugenius III. 813. a.
Sermones olim Latinè pronunciabant Ciſtercienſes, 1025. b. c.
S. Servandi monaſterium Toletanum S. S. Victori dat Alfonſus rex Hiſpaniarum, 546. a. & ſeq. Ei unitur monaſterium de *Pennafidel*, 548. a.
Servulus abbas Belvacenſis, 743. d.
Sevus-Dei epiſcopus Gerundenſis privilegium impetrat a Formoſo papa, 239. b.
Seſqualo abbas S. Launomari, 374. c.
Severaci domino mandat Carolus rex VI. uti provinciæ Ruthenenſis defenſioni conſcribat milites, 1531. 1532. Ei mandat Aquitaniæ dux nobiles ut cogat ad ſolvenda regi ſubſidia, 1534. c.
S. Severinæ cardinalis, 1616. c.
S. Severini Caſtri-nantonis prior, 1207. c.
S. Severus abbas Agathenſis trecentorum monachorum pater, 464. a.
S. Severi reliquiæ, 884. d. Corpus in eccleſia de Meſſia, 808. a.
S. Severi de Meſſia eccleſia collegiata unita Leodienſi S. Laurentii monaſterio, 884. c. & ſeq.
S. Severi de Ruſtano abbatia data S. Victori. 505. c. 539. & ſeq.
Sevinus archiepiſcopus Senonenſis, 345. c.
Sibergenſis S. Michaelis abbas, 1377. c.
Sibilla comitiſſa, 464 b. 465. a.
Sibilia de Peralta mater Blanchæ comitiſſæ Palliarienſis & Raymundi de Bellera, 1398. c. Ejus dos, ibid.
Sicco comes, 425. d. 428. c. 429. a. c.
Sicco comes Starchri, 397. d.
Sicefridus comes Palatinus, 673.
Siciliæ regnum mortuo Ludovico III. fluctuat, 1584. c.
Siciliæ reges Fridericus imperator, 1195. c. Ludovicus, 1564. c. Vvillelmus, 912. c. Regina Johanna, 908. c. 1489. a.
Siciliæ regina non multo poſt regem Ludovicum III. extinguitur, 1584. c.
Siclus ponderis ſpecies, 302. d.
Sifredi archiepiſcopi Moguntini ad petitionem opuſculum ſcribendum ſuſcipit Guibertus abbas Gemblacenſis, 945. b. Spretis ſchiſmaticis adhæret Alexandro III. papæ legitimo pontifici. 942. a. Ad exilium pro Deo ſubeundum eum hortatur Guibertus abbas, 943 d.
Siffredi epiſcopi Patherbornenſis diploma pro monaſterio Gerdinenſi, 970. a.
Sifredus de Blankenburc comes, 1003. b.
Sifridus abbas Uleshemenſis, 770. b.
Sigardus comes, 269. a.
Sigebergenſe monaſterium, 978. c.
Sigefridus comes, 612. b.
Sigerannus comes, 172. c.
Sigericus comes, 22. c.
Sigerus prior Oignacenſis, 1278. c.
Sigevvinus archiepiſcopus Colonienſis. 681. b.
Sigillum marmoreum altaris, 955. a.
Sigillo Hincmari archiepiſcopi Remenſis impreſſa imago S. Remigii, 157. c.
Sigillum capituli S. Petri Lovanienſis, 1243. c.
Sigillum Judæorum, 1181. c. 1182. a. b.
Sigilla ne habeant Judæi ſigillandis debitis ſuis cavetur, 1182. c.
Siginandus presbyter eximiarum virtutum, 242. a.
Sigiricus comes, 184. c.
Sigiſmundus rex Hungariæ Romanorum rex creatus poſt Ruperti mortem, 1579. c. Ei recens electo gratulantur Florentini, 1578, 1579.
Sigizo cardinalis S. Euſebii, 672. c.
Signienſis epiſcopus Bruno, 557. d. 613. c. 627. d.
Sigobaldus abbas Aniſolenſis privilegium obtinet a Pippino rege, 26. d.
Sigofridus cum Erluba uxore inſignem facit donationem S. Victori Maſſilienſi, 99. c. & ſeq.
Silentium certis in locis a monachis ſervandum, 1233. a.
Silvanectenſi in eccleſia cereus perpetuo ardere debet, 1140. b.
Silvanectenſes epiſcopi, 1164. a. A. 1320. b. Amauricus, 967. c Garinus, 1140. b. 1163. b c. 1177. b. 1189. a. 1193. c. 1197. a. 1200. b. 1202. c. Gaufridus, 967. b. Herpuinus, 171. b. 172. a Mauricius, 863. c. Petrus, 806. c. Theobaldus, 817. c.
S. Silveſtri abbas Petrus, 648. d.
Silveſter archiepiſcopus Aquenſis, 331. d.
Silveſter epiſcopus Sagienſis, 1037. c.
Simon archiepiſcopus Bituricenſis, 1158. c.
Simon epiſcopus Meldenſis, 944. c.
Sim. de Domibus clericus Ludovici VIII. legatus, 1184. b.
Simon dux Alſatiæ, 705. b.
Simon frater comitis Bolonienſis, 1198. b.
Simon de Monteforti, 490. b. 1230. c.
Simon de Monteforti comes Leyceſtriæ, 1335. c. Ejus donatio facta parthenoni S. Pontii, 1231. c.
Simonis comitis Montis-fortis filius Amalricus, 1230. c.
Simon comes Pontivi, 1305. c. 1306. a. A Philippo-Auguſto defecit, 1198. b.
Simon de Caliga rubea nepos Aymerici vicecomitis Thoarcii, 1188. b.
Simon de Caſtro-villano ſolvitur ab excommunicatione ob illatum bellum comitiſſæ Campaniæ, 1234. c.
Simon de Cimall. 1209. a.
Simon dominus Clarimontis petit abſolvi ab excommunicatione ob violatam comitiſſæ Campaniæ fidem, 1239. c.
Simon filius Radulfi de Claromonte, 1181. d.
Simon de *Joinville*, 1134. c.
Simon dominus de Luziaco, 1123. c.
Simon de *Paſſavant*, 1091. c.

Digitized by Google

Simon de Piſſiaco, 1069. a 1105 d. 1164. d. Ei S. Ludovicus dat Normetvillam in feodum, 1166. c.
Simonia damnata, 606. c.
Siracuſanus epiſcopus Rogerus, 903. d. 904. b.
Sirinus abbas Amfrienſis, 610. d.
Siſinandus Conibrienſis conſul, 547. b.
Sitridius comes fundat monaſterium *Vveſtergrenigem*, 283. b.
Siviardus abbas Aniſolenſis monaſterii præceptum obtinet a Theodorico I. rege, 7. b. Ejus parentes, 7. c.
Smaragdus abbas S. Michaelis ad Moſam, 53. c.
Smaragdi monachi S. Maximini expoſitio in pſalmos, 53. b.
Societas inter Turonenſem S. Martini & Leodienſem item S. Martini eccleſiam, 1035. a.
Sulcio fluvius, 127. c.
Soldiacenſis prioratus S. Petri fundatio, 481. a.
Soliaci turris, 1133. d.
S. Sophiæ CPi templum, 574. d.
Soriciníenſis abbatia datur S. Victori Maſſilienſi, 460. d. & ſeq.
Soffredus cardinalis S. Mariæ in Via lata, 574. c.
Spanheimenſes comites Corbeiæ-novæ infenſi, 1180. b. Ab ea ditati & ſublimiter honeſtati, 1180. b.
Spinas aliquas coronæ Salvatoris diverſis in locis collocat S. Ludovicus, 1348. c.
Spinenſis abbas Nivardus, 743. a.
Spirenses epiſcopi Bruno, 632. c. 643. b. Conradus imperialis aulæ cancellarius, 1167. b. Gebehardus, 149. d. Godethaneus, 662. c. Johannes, 531. a. 598. c.
Spiritualis eſſe non poteſt qui timet nudari felicitate terrena, 789. c.
Spiritus ſanctus dici debet non genitus, non vero ingenitus, 844. b. c. d.
Spoleti dux Renaldus, 1184. a. 1196 a.
Sponſalia inter ſeptennes pueros fieri permittuntur, 836. b.
Squillacenſi eccleſiæ conjunctus epiſcopatus Trium tabernarum, 669. c.
Stabulenſes abbates Ericboldus, 862. c. Vvibaldus, 822. b. 823. a.
Stalla ſuprema in choro debent occupare canonici ſacerdotes, 1243. a.
Stampas Blancha mater S. Ludovici tenet ratione dotalitii, 1271. b.
Stampenſis eccleſia S. Jacobi, 995. b.
Starckate comes 446. b. 447. a.
Stephania comitiſſa, 663. d.
Stephania cognomento Dulcis comitiſſa, 556. b. 557. b.
Stephania mater Beatricis comitiſſæ Bigoritanæ, 504. c.
S. Stephani feſtum cur celebretur in octava natalis Domini, 314. c. & ſeq. Quo die ſit paſſus ignoratur, 714. c.
Stephanus presbyter cardinalis S. Euſebii domini papæ pœnitentiarius, 1497. d.
Stephanus Cantuarienſis archiepiſcopus, 1191. d.
Stephanus epiſcopus, 169. a.
Stephanus epiſcopus Meldenſis, 873. b. Succentorem in ſua inſtituit eccleſia, 869. b. & ſeq.
Stephanus epiſcopus Metenſis, 1065. c. Confirmat Haſterienſis monaſterii ſubjectionem Vvalciodorenſi, 821 c. & ſeq.
Stephani epiſcopi Noviomenſis litteræ de vadiis epiſcopi Meldenſis a comitiſſa reſtitutis, 1117. c.
Stephanus Pariſienſis epiſcopus, 696. c.
Stephanus abbas S. Gildaſii caſtri Rodulfi, 1036. a.
Stephanus abbas S. Johannis in Valleia, 684. c.
Stephanus abbas Savigniaci, 1261. d.
Stephanus S. Victoris Maſſilienſis abbas facultatem dat Bernardo de *Rodes* monacho ad alium ordinem tranſeundi, 1338. c.
Stephanus decanus S. Aniani Aurelianenſis, 1319. c.
Stephanus decanus S. Martini Turonenſis, 1455. d.
Stephanus ſecriſta Venecienſis Guillelmi epiſcopi nepos, 1344. c.
Stephanus Rothomagenſis ſua carmina mittit Giſleberto, 879. a.
Stephanus comes, 531. b.
Stephanus comes Bleſenſis dapifer Ludovici VII. regis, 832. a.
Stephanus comes Sacri-Cæſaris, 874. a.
Stephanus filius Henrici comitis Carnotenſis, 831. c.
Stephanus Buticularius S. Ludovici, 1304. d. 1306. c.
Stephanus cancellarius Ludovici VI. 625. b. 634. b. 640. a. 652. d. 685. d. 691. a.
Stephanus dapifer Ludovici VI. regis Francorum, 685. a. d.
Stephanus dominus de la *Caſſannha*, 1304. c.
Stephanus de S. Palladio, 1128. d. 1159 a.
Stephanus Sacri Cæſaris, 1162. c. 1237. c.
Strumenſe monaſterium, 888. c. c.
Strumenſis abbatiſſa Maria, 888. c.
Studia inſtituenda in cathedralibus, 1147. c.
Studiis vacantes non debent fraudari præbenda ſua, 1147. c.
Studium Pariſienſe, 1149. a. & ſeq.
Succentor in eccleſia Meldenſi inſtituitur, 869. b.
Succiæ dux cum rege Aragonum victus captuſque a Januenſibus, 1585. c.
Sueſſiones de Ingueranno de Couciaco retrahit Johannes comes Rouciaci, 1214. d. 1217. c.
Sueſſiones civitas de rege movet, 1218 a.
Sueſſionenſes epiſcopi Aimarus de *Pruvino*, 1239. a. Auſculſus, 851. a. Goſlenus, 696. c. Joſlenus, 745. b. 748. c. 806. a. 1134. d. 1139. d. Jacobus, 1189. b. Liſiardus, 652. d. Nivelo, 1018. c.
Sueſſionenſis comitatus venditio, 1573. b.
Sueſſionenſes comites Ivo, 823. d. 851. c. R. 1034. c.
Sueſſionenſis comitis filius Johannes, 1235. c. Dominus Turni, 1257. b.
Sueſſionenſis communia, 749. a. & ſeq.
Sueſtra fluvius, 20. d.
Sueſtra monaſterium, 18. c. 20. d.
Sueſtra abbatia monialium data Siginando presbytero, 237. a. Prumiæ adjudicata, 268. c. Et confirmata, 242. a. Ab Ottone I. imp. 289. b. & ſeq.
Suevorum dux Fridericus, 862. c.
Sulcitanus epiſcopatus unitus Metropoli Caralitanæ, 629. c.
Sulcenſes epiſcopi Aimo, 658. c. Arnaldus, 629. a. 630. d.
Suniarius comes Barchinonenſis & Urgellenſis, 545. c.
Superbia quantum ſit peccatum, 74. c.
Sura fluvius, 9. c. 15. c.
Sanctæ Suſannæ vicecomes Radulfus, 1164. b.
Sylva benedicta monaſterium ordinis Ciſtercienſis, 1459. d.
S. Symphoriani Metenſis abbates Herbertus, 823. a. Richardus, 1062. c.

T.

TAlarperianus epiſcopus, 26. b.
Tallias aſſidendi forma a S. Ludovico præſcripta, 1309. c.
Talliæ, defunctis epiſcopis, non imponendæ eorum ſubditis, 621. a.
Tancarvillæ comes Caroli VI camerarius, 1516.
Tanchradus inſignis philoſophus, 625. c.
Tancradus abbas Prumienſis, 59. d. 60. d. 69. c. 79. b. 80. c.
Tancradus comes, 101. c.
Tancraus vir illuſter, 175. 176. a.
Tannecium ſuper Voconam ab Hugone comite Marchiæ partum bello fratri ſuo attribuit S. Ludovicus, 1271. c. 1272. a.
Tarbeienſes epiſcopi Dodo, 505. c. 540. b. Pontius, 505. b.
Tarentinus cardinalis mittendus in Galliam & Angliam ad firmandam inter reges pacem, 1592. c.
Tarentinus princeps cum Aragonum rege detentus a Januenſibus, 1585. c.
Tarraconenſis civitas a Sarracenis occupata, 314. a.
Tarragonenſis archiepiſcopus Oldegarius, 317. a. 650. d.
Tarvanenſis epiſcopus, 1346. b. Milo, 800. a.
Trium Tabernarum epiſcopatus reſtitutus, 669. d. Johannes primus epiſcopus, 669. d. Squilliacenſi eccleſiæ conjunctus, ibid.
Tegeno abbas Brunvillarienſis, 425. a. 429. c.
Telonenſis eccleſiæ præpoſitus Gotefridus de Rupenocria teſtamenti Guigonis de S. Germano Caſinenſis epiſcopi executor, 1463. c.
Templi milites Hadenſes, 763. a.
Templi domo multa legat Hugo comes Ruthenenſis, 1169. a b.
Templi domorum in Francia præceptor Ogerius de Rupe, 1105. d.
Terbeis ſeu Terkeis frater Mariani regis Caralitani, 628. d. 630. b.
Terraconenſis epiſcopus Berengarius, 545. b.
Teſtamenti fundamentum eſt heredis inſtitutio, 1387. c.
Teſtamentum Hugonis comitis Ruthenenſis, 897. d.
Tetberga regina, 164. c.
Teudicus comes, 348. c.
Theudbertus comes, 260. d.
Theganus chorepiſcopus Trevirenſis, 83. c.
Thegani epiſtola ad Hattonem præſulem, 84. b.
S. Theobaldi eremitæ vita a Rainero monacho S. Laurentii Leodienſis ſcripta, 966. c.
Theobaldus cardinalis S. Pammachii, 671. a.
Theobaldi archiepiſcopi Rothomagenſis conventiones cum S. Ludovico, 1226. a.
Theobaldi Leodienſis epiſcopi concordia cum Ægidio *Berthout* de juribus urbis Machliniæ, 1416. b. 1417. 1418. & ſeq. Confirmatur, 1420. d. 1421.
Theobaldus epiſcopus Nivernenſis fundat Cartuſiam Apponenſem, 967. d.
Theobaldus epiſcopus Pariſienſis, 989. c.
Theobaldus epiſcopus Silvanectenſis, 817. c.
Theobaldus comes, 738. b.
Theobaudus comes Bleſenſis, 696. c. 1038. c. Ejus hominium, 1309. c.
Theobaldus comes Campaniæ, 1029. b. 1094. 1098. b. 1127. c. 1239. a. 1256. c. 1257. a. 1262. d. Pedagium Meldis colligit ab hominibus epiſcopi, 1250. c.
Theobaldo comiti Trecenſi de negotio Albigenſium ſcribit Philippus-Auguſtus, 1157. d.
Theobaldus rex Navarræ Campaniæ & Briæ comes Palatinus, 1340. d. Pactum matrimonii Erardi de Nantolio & Mabiliæ de *Leſignes* confirmat, 1343. c. Componit cum J. Britanniæ uxoreque ejus, 1326. c.
Theobaldus filius Henrici comitis Carnotenſis, 831. c.
Theobaldus de Bello-monte dominus Berterii, 1188. a.
Theobaldus de Buxeria filius Mariæ ſororis Johannis comitis Belli-montis, 1163. c. d.
Theobaldus de Blazon, 1226. c. Seneſcallus S. Ludovici in Pictavia, 1246. b. Ejus relicta Valentia, 1235. c.
Theobaldus de Monte-falconis, 1188. b.
Theobaldus de Villiaco filius Ivonis fratris comitis Bellimontis, 1162. c. c. Succedit jure hereditario Johanni comiti Bellimontis, 1163. c. & ſeqq. Ei Philippus-Auguſtus multa aſſignat pro quittatione comitatus Bellimontis, 1173. c. 1174.
Theobaldus dapifer Ludovici VII. 875. d. 890. c. 900. c.
Theobaldus dapifer Philippi-Auguſti, 950. 581. b.

Theodatus epiſcopus Tolonienſis, 409. b.
Theoderada regina uxor Odonis regis, 227. c.
Theodericus epiſcopus Metenſis, 332. a. 822. b. 1065. c.
Theodericus de Hameland epiſcopus Metenſis fundator monaſterii S. Vincentii, 1063. b.
Theodericus epiſcopus Mindenſis, 149. d. 363. d. 366. a
Theodericus epiſcopus Virdunenſis, 655. a.
S. Theoderici monaſterium, 1335. c.
S. Theoderici abbates Albertus, 402. c. Alderitus, 806. a. Gaufredus, 744. b. Richerius, 320. c.
Theodericus abbas Corbeiæ-novæ feſtum inſtituit conceptionis B. Mariæ ſolemniter celebrandum in omni ditione Corbeienſi, 1471. d.
Theodericus abbas S. Huberti, 498 c. 500. a. 501. c. 517. d Bullam protectionis impetrat a Gregorio VII. 513. d.
Theodericus II. abbas S. Huberti privilegium impetrat a Raynoldo Remenſi archiepiſcopo, 519. d.
Theodericus abbas S. Maximini Trevirenſis, 425. b. 433. a.
Theodericus abbas Vvalciodorenſis, 747. c. 799. b. 819. c.
Theodericus rex, 31. d.
Theodericus rex Francorum I. 8. c.
Theoderici I. regis Francorum diploma pro Aniſolenſi monaſterio, 7. a.
Theodericus rex dictus Calenſis, 23. a. 24. c.
Theodericus comes, 172. c. 269. a. 433. a. 598 c.
Theodericus comes Flandriæ, 851. c.
Theodericus de *Grench* comes, 1018. c.
Theodericus frater Hermanni comitis, 552. b.
Theodericus de Bullon, 712. d.
Theodericus de le *Haimarde* miles, 1320. a.
Theodericus de *Lambrin* vir nobilis, 287. d.
Theodericus de *Tonebureh*, 586. c.
Theodilda avia Aſſueri abbatis Prumienſis, 52. d.
Theodorus epiſcopus abbas Regalis-montis, 903. d.
Theodorus marchio Montisferrati, 1571. a.
Theodrada duciſſa, 13.
Theodrada uxor Hedeni ducis, 22. c.
Theodulfus notarius Ludovici IV. imperatoris, 267. b.
Theoduli expoſitio auctore Bernardo ſcholaſtico, 512. a.
S. Theofredi monaſterium ordinis S. Benedicti, 1459. d.
Theofridi abbatis Epternacenſis epiſtola ad Henricum III. imperatorem pro reſtitutione eccleſiarum in Hollandia ſuo monaſterio oblatarum, 584. a.
Theophania imperatrix, 325. d.
Theotmarus archicapellanus Arnulfi imperatoris, 237. d. 239. a. 240. c.
Theotmarus archicapellanus Arnulfi imperatoris & archiepiſcopus Salisburgenſis, 224. c. 237. d. 239 a. 240. c.
Theoto cancellarius Ludovici-Pii, 90. d.
Theotvvinus epiſcopus Leodienſis, 958. c.
Thetberga regina, 1006. c.
Theugaldus archiepiſcopus Trevirenſis, 1006. b. Ejus epiſtolæ formatæ, 155. a. d.
Thiatmarus archiepiſcopus Salzburgenſis, 662. c.
Thiadulſus epiſcopus Curcienſis, 662. c.
Thiecelinus decanus de Mon Yvonis, 1269. c.
Theibaldus advocatus, 518. d.
Thidericus epiſcopus Miſnenſis, 594. c.
Thidericus Halberſtadienſis epiſcopus, 1003. d.
Thidericus de *Brchlinge* comes, 1003 b.
Thidericus frater Athelberti marchionis Miſnenſis, 1003. b.
Thiedo vir nobilis donationem facit S. Maximino, 316. a.
Thietbaldus marchio, 643. b.
Thietfridus abbas S. Maximini, 325. c. Ottonem I. adit Ravennam, 346. a.
Thietmarus epiſcopus Ferdenſis Corbeienſes monachos in Ulleshemenſi parthenone inſtituit, 769. a. & ſeq.
Thietmarus archicapellanus Arnulfi imperatoris, 226. a.
Thifridus abbas Epternacenſis, 552. a.
Thiotoniamatus abbas, 149. c.
Thoarcenſes vicecomites Aimericus, 1178. b. 1187. c. 1201. c. Hugo 1201. c. 1210. a.
Thoarcenſi vicecomiti data ſeneſcallia Pictavienſis, 1045. d. Ejus jura in ſeneſcallia Pictavenſi, 1049. d.
S. Thomæ Aquinatis ad familiarem pia monita, 1352. c.
S. Thomæ Cantuarienſis miracula, 882. b.
Thomas Hermeriarum abbas, 1282. d.
Thomas abbas de Vallibus, 1119. d.
Thomæ comitis Perticenſis carta de talliis ſibi debitis, 1117. a.
Thomas de Campo-Fregoſo dux Januenſis, 1567. b. Purgat Januenſes de pacis infractione inſimulatos a duce Mediolanenſi, 1571. c. 1572.
Thomas de *Clare*, 1371. c.
Thomas de Couciaco filius Thomæ & Mathildis fundator parthenonis de Pace Beatæ Mariæ, 1323. c.
Thomas de Grimaldis olim de Carolo civis Januenſis Venetorum navem vigente pace intercepit, 1581 a.
Thomas de *Hipegade* ſeneſcallus Vaſconiæ, 1365. c 1366. a.
Thomas de Marla, 735. c.
Thomas de *Manpas* miles, 1341. c.
Thuribius epiſcopus Cenomanenſis, 1058. d.
Thuringiæ Lantgravius Ludovicus, 1218. a.
Thuringiæ Lantgraviæ mors, 1234. c.
Thuringus filius Hedeni ducis, 14. b.
Tibaldus cardinalis tituli Pammachii, 645. c.
S Tiberii abbas Ebrardus, 500. d.
Tiberis Albula dictus, 234. a.
Tiburtinus epiſcopus Manfredus, 647. c.
Timotheo Veronenſi canonico regulari Matthæus Boſſius abbas librum ſuum de veris ac ſalutaribus animi gaudiis nuncupat, 1599. c.
Tinger filius Tingri fidelitatem promittit S. Ludovico adverſus comitem Britanniæ, 1250. c.
Tironelli adbas G. 1037. c.
Tithardus præpoſitus templi, 397. c.
Toletanus archiepiſcopus Bernardus, 547. b.
Tolonienſes epiſcopi Theodatus, 409. b. Vvillelmus, 443. a. 829. c.
Tholoſæ pacis compoſitio inter Fuxi & Armaniaci comites, 1428. d.
Tholoſanus epiſcopus Hugo, 1397. d.
Tholoſanus comitatus, 1225. c.
Toloſanus comes, 1275. b. 1319. a. c. Bellum facit adverſus S. Ludovicum, 1275. c.
Tholoſanus comes Raymundus, 1204. d.
Tornacenſis epiſcopus Vv. Apoſtolicæ ſedis legatus 1260. c.
Torquitor judex ſeu rex Sardiniæ excommunicatus, 522. c.
Trajectenſes epiſcopi Anfridus, 397. c. Baldricus, 265. a. 289. d. Conradus, 518. a. 591. b. Herlebertus, 779. b.
Trajectenſi epiſcopo graviſſime queritur Nicolaus de Cuſa quod ſtatuta ſua de monialibus includendis, &c. parvi penderet, 1597. b.
Traſarius abbas Fontanellenſis privilegium obtinet a Ludovico-Pio, 61. c.
Trecenſes epiſcopi Antonius Caracciolus a Melphia, 1615. d. Hatto, 726 a. 732. b. d. c. 733. d. c. 734. c. 907. a. Manaſſes, 1136. a. Matthæus, 890. d. 906. c. Robertus, 1189. a.
Trecenſi epiſcopus judicio adfuit ſolemni quo aſſeritur S. Ludovico comitatus Claromontis, 1346. b.
Trecenſi in eccleſia conſtitutus canonicorum numerus, 907. b.
Trecenſis eccleſiæ canonicis ſcribit Henricus II. rex Francorum, 1615. d.
Trecenſes comites Henricus, 863. c. 873. b. 874. 880. c. 979. a. Theobaldus, 1209. d.
Trecenſem vicecomitatum Blanchæ comitiſſæ Campaniæ reddit Guillelmus de Dampetra, 1140 c.
Treſulſus abbas, 172. b.
Treugæ inter Philippum regem Francorum & Henricum regem Anglorum, 1144. a.
Tres-fontes oppidum Rogerio comiti Fuxenſi dimittit S. Ludovicus liberum, 1296.
Trium-fontium abbas Guido, 745. c.
Trevirenſes archiepiſcopi Adalbero, 312. d. 748. c. S. Agritius, 130. d. Balduinus, 1416. c. Baſinus, 10. c. 11. 12. c. Bruno, 598. c. 612. b. 613. d. 620. c. 632. c. 643. b. 660. c. 677. Ebernardus, 455. b. 462. b. 463. c. Egilbertus, 586. c. Schiſmaticus, 530. c. S. Eucharius, 480. Henricus, 314. Hetti, 113. c. 114. a. Seu Hatto, 240. b. 262. d. Hillinus, 867. b. 912. c. Leotvvinus, 10. c. 11. c. S Nicetius, 130. d Ratbodus, 242. b. 243. a. 244. b. 662. c. Rodgerus, 282. c. Rotbertus, 289. d. Teutgaudus, 155. b. c. 1006. b. Udo, 480. c.
Tricaricenſis epiſcopus Robertus, 903. c.
Trinacriæ vicerex cum rege Aragonum detentus a Januenſibus, 1585. c.
In Trinitate ſolus pater dici debet Ingenitus, 844. a.
S. Trinitatis feſtivitas dominica ante Adventum Domini, 387. c.
S. Trinitatis de Tritis prioratui a S. Victore Maſſilienſi pendenti unitur eccleſia de Roſeto quo facilius poſſit hereſis exſtirpari, 1353 c. 1354. a.
Troannus notarius Odonis regis, 230. a.
Trojanus electus Elias, 903. c.
S. Trudonis abbates Luppo, 555. b. Rodulfus, 685. c.
Trutardus camerarius Philippi regis Romanorum, 1018. d.
Tubal Hiſpanos ſive Italos deſignat, 1314. c.
Tuſſiacenſi abbatiæ ſubjecta eccleſia de Monte Dublello, 376. c.
Tuſſiaci abbas Hermenteus, 373. 377. a.
Tuſſiacenſis cellæ erectio, 482. c. Confirmatur monaſterio S. Vincentii Cenomanenſis ab Hugone de Firmitate, 498.
Tuitienſis S. Heriberti abbas, 1577. c.
Tuitienſis abbas Rupertus, 682. c.
Turrio cardinalis 557. d.
Tullenſes epiſcopi Arnulfus, 249. d. 259. Henricus, 748. c.
Tumidia uxor Rodulfi viri nobilis, 412. a.
Tungrenſis epiſcopus Franco, 155. b. c. 157. b. d.
Turcæ a Chriſtianis devicti, 569. b. De Chriſtianis victores, 871. c & ſeq. Quantis opprobriis Chriſtianos afficiant, 572. c. & ſeq. Perplures Chriſtianorum regiones invadunt, 573. b.
Turni dominus Johannes, 1235. c. Filius comitis Sueſſionenſis, 1257. b.
Turonenſis archiepiſcopus, 1164. a.
Turonenſes archiepiſcopi Adalandus, 252. c. Bartholomæus, 1036. a. Engelbertus, 817. c. Giſlebertus, 652 b. 729. c. Herardus, 169. d. 170. a. 172. c. Hugo, 730. c. Radulfus, 485. c 566. a.
Turonenſi archiepiſcopo ſcribit Eugenius III. 872. d.
Turonenſes S. Martini abbates Alcuinus, 83. a. Fridugiſus, 82. c. 87. d. 89. a. Itherius, 82. c. 90. a. Vvlfardus, 90. a.
Turonorum comes Gaufridus, 696. c.
Turonenſis ſeneſcalcia, 1166. c. 1206. d.
Turonenſis ſeneſcallus emendator indiciarum Ludovici VIII. cum vicecomite Thoarcenſi, 1178. d.
Tuſculani epiſcopi Jacobus, 1178. a. Imarus, 820. c.
Tyetvvinus abbas, 542. b.
Tymmo præpoſitus Kaminatenſis, 1266. b.

V.

Digitized by Google

V.

UDo abbas S. Petri Carnotenſis, 774. a.

S. Vedaſti Attrebatenſis monaſterium, 1283. d. a Francorum regibus honorifice dotatum. 1385. d. Sub ſua protectione ſuſcipit Philippus Auguſtus, 1001. a. Cujus confirmant privilegia epiſcopi Gallicani. 128. e. In eo caſtrum conſtructum ad munimen. 129. a. Illius jura in juſtitia villæ de *Angicourt* aſſeruntur, 1382. Ipſi Philippus comes Flandriæ aſſignat 12. ſolidos pro ſacrificio altaris, 1384. c. Pro eccleſiæ ejus titulis verſus ſcribit Alcuinus. 49. d. In ea baptizatur filius Johannis comitis Regiſtetenſis, 1566. d. Exequias celebrat comitiſſæ Attrebatenſis Petrus epiſcopus Attrebatenſis, 1521. b. Redemtioni comitis Ferrandi de bonis ſuis ſubvenit, 1205. b.

S. Vedaſti abbates Adalongus, 183. e. 229. a. Ebo, 183. e. Galterius, 762. e. Johannes, 965. a. Lebuinus, 381. c. Martinus, 848. b. 888. b. 896. b. 961. a. 963. a. 1285. a. 1287. c. Remundus, 1039. a. Rodulfus, 1227. c.

S. Vedaſti Attrebatenſis advocatio, 1286. b.

Vedaſtini monachi centum duodecim, 184. b. Quos ad pietatem hortatur Alcuinus, 50. c. Nulli quam Romano Pontifici obedientiam jurent, 880. b. Eorum neceſſitatibus aſſignatæ villæ a Carolo-Calvo, 182. c. & ſeq. Gratioſum largiuntur ſubſidium Philippo duci Burgundiæ, 1535. 1536. Subſidia urbis munitionibus conferunt, 1410. e. Gratuitum ipſos ſibi ſubſidium dediſſe ad firmandam & muniendam urbem adverſus Anglorum & Navarrorum impreſſiones agnoſcant cives, 1472. b. Conventiones faciunt cum Ludovico regis Franciæ primogenito, 1286. a. Ipſos inter & comitem Attrebatenſem ſententia arbitraria de medietate Teſonei Attrebatenſis ab Innocentio IV. confirmatur 1283. e. A S. Ludovico, 1293. c. A Roberto comite Attrebat. 1294. b. Compoſitio eorum cum comite Attrebatenſi, 1385. a.

Veitacum Caſtrum Gaſtoni vicecomiti Feſenſaquelli & Rogerio de Armaniaco fratribus venditur, 1388. b. Quæ venditio confirmatur teſtamento Iſabellis de Lebreto, 1391. d.

Velletrenſis epiſcopus Hugo Apoſtolicæ ſedis legatus, 1160. e.

Vencienſis epiſcopus Guillelmus, 1339. e. 1344. a.

Venerandus vicecomes de Monte-miata, 348. c.

Venetis innata vindictæ cupido & ſuperbia, 1512. c. d. Eorum adverſus Januenſes conſilia, 1586. c. Quos hortantur ad pacem, 1587. c. 1588. Quam ineunt Marchionum Eſtenſis & Saluciarum interpoſitione, 1588. e. Eis bibliothecam ſuam defert Beſſarion cardinalis Tuſculanus, 1600. c. 1601. Veneti Patricii, 1594. c.

Venetiarum commendatio, 1588. a. 1601. a.

Venetias urbem omnes fere orbis nationes conveniunt, 1601. a.

Venetorum dux Chriſtophorus Morus, 1600. d.

Vera regina Sardiniæ, 523. d. Sanctimonialis, 528. c.

Vera mater Conſtantini regis Caralitani, 529. a.

Verba non tam examinanda quam ſignificationes eorum, 299. a.

Vercellenſes epiſcopi Liavvardus, 862. e. Unicio, 862. e.

Vermandenſis epiſcopus Liudulfus, 328. a.

Vernerus *de Groninche* comes, 586. d.

Vernonem Philippo Auguſto dimittit Richardus de Vernone de mandato Richardi regis Angliæ, 1008. d.

Veronenſis epiſcopus Hecelo, 586. e.

Veſtiarium in pecunia dari monachis non debet, 1132. e.

Veſtium modeſtia in clericis commendatur, 976. a.

Veteris-Pediculi monaſterium ordinis Grandimontenſis, 1203. b. e. Illius fundatio, 886. d. Confirmatur, 1039. e.

Ugo comes Piſanæ eccleſiæ ſubdiaconus, 658. e.

Viana urbis Navarræ inclyta & nobilis, 1504. d. duris & anguſtis obſidionibus tenetur coarctata & capitur, 1505. a.

Vicarii perpetui in diœceſi Leodienſi, 1248. b. 1251. c.

Vicarii in Meldenſi eccleſia inſtituuntur, 1268. c. Eorum electio in eccleſia Meldenſi, 1269. a. Numerus, 1268. c. 1269. a. Retributiones. ibid. 1269. b.

Vicentiam occupat Johannes Galeatii, 1613. d.

Vicentinis ſcribunt Patavini de mutua inter utrumque populum conjunctione, & de conſpiratione Marſilii extincta. 1582. c. 1583.

S. Victoris Maſſilienſis monaſterium, 479. b. & ſeq. 549. e. 1327. d. 1338. c. A Paganis deſtructum, 369. a. Privilegiis auctum a Carolo-Magno, 46. c. Ei datur Agathenſis S. Andreæ abbatia, 463. d. & ſeq. Monaſterium XII. Apoſtolorum in diœceſi Piſana, 1614. b. Eccleſia de Grauleriis, 413. c. & ſeq. Eccleſia S. Johannis de Fontibus ad conſtruendum monaſterium. 609. d. Coxanenſe S. Michaelis monaſterium, 537. c. Cœnobium S. Michaelis de Fallio. 406. b. & ſeq. Locus apud conſtruendam eccleſiam S. Nicolai ad Taraſconem, 556. c. 557. b. Eccleſia S. Mitrii, 355. e. Abbatia S. Pauli Gerundenſis, 414. d. & ſeq. Eccleſia S. Pauli de Subirads, 584. d. Monaſterium S. Petri Biſuldunenſis, 505. d. S. Gregorii eccleſia [illegible]. Monaſterium SS. Petri & Leontii in pago Ruthenico, 631. c. Pinus, 260. c. Monaſterium *de la Romeus*. 514. d. Prioratus S. Saturnini, 582. d. Abbatia S. Savini in valle Levitana. 504. c. S. Sebaſtiani monaſterium, 447. e. S. Segolenæ. 459. a. & ſeq. Eccleſia *de Seilhans*. 845. d. & ſeq. Abbatia S. Severi de Ruſtano. 505. e. 539. a. Toletanum S. Servandi monaſterium. 546. a. & ſeq. Balneolenſe S. Stephani monaſterium, 506. e. Villare S. Johannis, 371. d. Eidem plures eccleſias dat Amelius epiſcopus Senecenſis, 405. c. Roſtagnus epiſcopus Vaſionenſis. 638 a. Datur ei medietas villæ Gibellet, 900. d. & ſeq. Eidem confirmat dona patris ſui Marianus rex Caralitanus, 628. c. Ipſius ſuffragiis adjutus donationem eidem facit Bertrandus comes Provinciæ, 467. b. & ſeq. Se ſuaque dat Arbertus peregrinus vir ſanctus, 515. b. Omnem ſuam hereditatem dant Adalmois & Eliſendis ſanctimoniales. 441. a. & ſeq. Ipſi facta donatio à Reynaldo & Rodulfo vitam monaſticam amplectentibus, 457. d. Ibidem ſepulturam ſuam eligit Guillelmus epiſcopus Vencienſis. 1344. a.

Victorini monaſterii cura commiſſa archiepiſcopo Arelatenſi. 694. b. Illud vexat epiſcopus Maſſilienſis, 694. c.

S. Victoris abbates Adalardus, 334. a. 349. a. Auſtorgius. 658. c. Bernardus. ejus electio, 465. 468. c. 477. c. 537. d. 559. c. 690. a. Bonifilius. 1130. e. Durandus, 455. c. 457. a. 458. b. 460. a. 461. a. 464. b. 466. a. b. 537. d. Fredolus. 658. c. Gancelmus, 801. c. 803. d. 810. a. c. 825. d. Iſarnus, 401. d. 403. a. 404. d. 407. b. 408. d. 411. d. 416. b. 466. a. Magnus. 260. d. c. Mainerius, 1020. c. Otto, 629. d. Petrus, 414. c. 416. b. d. 443. a. 447. c. 466. a. 657. c. 697. b. 755. c. 770. c. Pontius, 349. a. Ricardus cardinalis, 497. c. 504. d. 506. a. 514. d. 515. 522. b. 523. c. 524. c. 526. d. 528. b. 537. d. 538. c. 547. a. 549. c. 556. b. 559. c. 560. c. 584. d. 600. d. 609. e. 614. b. 630. c. 663. d. Rodulfus, 657. d. 663. c. Stephanus, 1338. d. Vv. 1295. d. Vvarnerius, 367. c. 368. b. Vviſridus, 366. d. 371. b. 466. a. Ejus electio. 366. d. Abbatis S. Victoris jus in Caſtrenſes ſententiâ confirmatur. 1329. c. In eo vices gerit ſedis apoſtolicæ, 1326. Eos viſitat. 1327. c. Ab eis repulſus. 1328. b. Ipſi ſubjecti monachi Græci, 409. a.

S. Victoris major prior Petrus, 755. c. Prior clauſtralis Raymundus de Auſarano, 1340. d. Guillelmi epiſcopi Vencienſis gadiator, 1348. c.

S. Victoris fit monachus Pontius epiſcopus Glandatenſis. 549. d. Monachis S. Victoris Maſſilienſis data provincia hereſim extirpandi, 1354. Eos adverſus epiſcopum Tolonenſem tuetur Anaſtaſius papa IV. 826. c. Eorum epiſtola ad B. & D. commorantes in Craſſenſi monaſterio, 502. c. Permittunt uni monacho ad alium ordinem tranſmigrare, 1338. c.

S. Victoris Nivernenſis abbatia erepta è manu laicorum reſtauratur, 434. c. Caritati ad ligerim ſubjecta, 436. c.

S. Victoris Pariſienſis abbas Robertus, 1013. b.

Victoris IV. antipapæ epiſtola ad C. Moguntinum electum, 165. a.

Victor Maharitanus epiſcopus Afer Caſſianum emendat, 391. c. c.

Victoria chriſtianorum de barbaris, 1130. e. & ſeq.

Victoriæ monaſterio domus data Silvanectis, 1202. c.

Vidianus abbas S. Segolenæ & archidiaconus Albii, 459. b.

Viduæ chriſtianæ quæ vitanda, 1027. d.

Viduis quæ in religioſo diu propoſito permanſerunt nubere non licet, 839. c.

Viennenſis archiepiſcopus Leodegarius, 404. e. 405. c. S. Victori dat eccleſiam S. Ferreoli. 402. b. & ſeq.

Viennenſis comes Gerardus, 875. b. 944. d.

Vigolent vicecomitiſſa. 562. b.

Villeboen bello amiſſam recipit in feodum Hugo comes Marchiæ, 1272. c.

Villanus archiepiſcopus Piſanus & Sardiniæ primas, 657. c. 858. c.

Villarienſe monaſterium, 913. e.

Villerus abbas S. Maximini, 293. a.

S. Vincentii Cenomanenſis monaſterio conceſſas a laicis decimas confirmat Hildebertus epiſcopus Cenomanenſis, 606. d. Eccleſiam de Domniolo dat Vvillelmus Braitellenſis, 561 c. Datur eccleſia de Conedrario, 570. a. De Domniolo, 561. c. S. Martini de Noento, 454. d. De Noviomo. 419. c. S. Paduini, 563. Eccleſiæ de Segonia, 493. d. Cella Tuſſiaci. 483. & ſeq. Quæ ipſi confirmatur, 491. d. Eidem prædia in Anglia dat Hamelinus de Baladone, 477. a. & ſeq. 578. b. & ſeq. In clauſtro S. Vincentii ſepulti jacent Gaufridus vicecomes Braitellenſis, 561 c. Hugo Dublelli, 483. a.

S. Vincentii Cenomanenſis abbates Aveſgaudus, 420. b. 422. b. c. 438. c. 454. c. Hugo, 446. a. Reginaldus, 483. b. 484. a. d. 486. d. 491. c. 492. b. 494. c. Ramnulfus, 440. c. c. 485. c. 531. d. 534. a. d. 5[illegible]3. c. 544. c. 561. d. 562. d. 563. d. 564. b. 565. c. 566. c. 568. c. 570. c. 600. a. Vvillelmus, 600. a. 612. b. c. Vvillelmus de Boheria, 696. a.

S. Vincentii Cenomanenſis monachi placitant cum monach. Gemeticenſibus, 695. c.

S. Vincentii Laudunenſis abbas Adalbero, 502. b. c.

S. Vincentii Metenſis fundator Theodericus de Hamellan epiſcopus Metenſis, 1063. d. Abbates Drogo, 1062. c. Lanzo, 529. c. Petrus ſocietatem renovat antiquam cum Vvalciodorenſibus, 1380. a.

S. Vincentii Silvanectenſis prior. 1207. e.

Vincienſis epiſcopus Durandus, 474. c.
Villanæ cellæ fundatio, 532. c.
Vindocini S. Ludovicus materque ejus quoſdam init tractatus cum comite Marchiæ 1256. b.
Vindocinenſis comes, 1159. c.
Virdunenſes epiſcopi Dado, 230. b. Deodericus, 1433. c. Deth. 662. c. Theodericus, 685. a.
Virgilius epiſcopus, 524. d. 528. c.
Virgilius epiſcopus Dolienſis, 630. a.
Virgilii verſus damnatus, 298. c.
Viromandenſes comites Philippus, 525. a. 852. b. Radulfus, 524. c. 798. d. 817 c. 823. d. 852. b. Comitiſſa Eliſabeth, 852. b.
Virtus fortis eſt & efficax animorum conciliatrix, 1545. c.
Virtute nihil præclarius, nihil laudabilius nihil quod magis alliciat ad amorem ſui, 1578. d.
Viſitationis Virginis Mariæ feſtum inſtituit Urbanus papa VI. 1579. c. Tardius in Francia & aliis locis receptum ob ſchiſma, 1580. c.
Vita laxior & mollis quam periculoſa, 713. b. c.
Vitalis epiſcopus Albanenſis, 671. a. Electioni Calixti II. papæ aſſenſum præbet, 644. d. 647. c.
Vitalis abbas S. Martini Trecenſis, 390. d.
Vitalis abbas Savignienſis monaſterii, 659. b.
Vitalis de Vallatis miles, 1395. d.
S. Vitoni abbas Rodulfus, 529. c. c.
Vitriaci dominus Andræas, 1230. c.
S. Viti Gladbacenſis abbas, 1377. c.
Vivarienſis cardinalis, 1537. b.
Vivarienſis abbas Henricus, 806. c.
Vivas epiſcopus, 340. a.
Viventiana mater Ægidii viri illuſtris, 29. d.
Vivianus abbas S. Martini Turonenſis, 111. c. 273. c. Carolo Calvo fideliſſimus, 128. b. 118. a. Majoris-monaſterii etiam abbas perfidus. 118. c.
Uldaricus rex Bohemorum, 862. c.
Ulgerius epiſcopus Andegavenſis, 696. c.
Ulliſiponæ expugnatio, 800. b. & ſeq.
Ultanus Scotus S. Quintini de Monte abbas, 327. b.
Ultrogotha regina, 4. c.
Ulricus *de Huringen*, 862. c.
Unicio epiſcopus Vercellenſis, 862. c.
Vocona-Fluvius, 1272. c.
Voda regina uxor Zuentiboldi, 244. d.
Volatilia monachis permiſſa, 33. c. 34. d. In quibuſdam monaſteriis 425. b. c. Monachis Vedaſtinis conceſſa, 183. b.
Volquinus advocatus Gerdenſis parthenonis, 797. d.
Volradus præpoſitus Vvallebienſis, 1316. c.
Vormatienſes epiſcopi Adalelmus. 662. c. Anno, 317. c. Gunzo, 149. c.
Voventibus caſtitatem nubere damnabile eſt, 839. c.
Voventum caſtrum Gaufridi de *Leſignan*, 1187. a.
Vratiſlavienſium rex Georgius hæreſi infectus Huſſitarum. 1680. b. A fide catholica deficit, 1599. a. Ideoque nulla ipſi exhibenda obedientia eſt, 1599. b. c.
Urbanus papa II. 582. d. 663. c. Eligitur invitus, 521. a. De ejus electione epiſtola ad epiſcopos Germaniæ, 520. d. Gregorii VII. veſtigia ſequi ſe profitetur, 721. d. Piſanam eccleſiam in ſedem archiepiſcopalem erigit, 521. c. Confirmat electionem Burchardi epiſcopi Metenſis, 529. & ſeq. Ejus epiſtola ad Beringerum abbatem S. Laurentii, 553. b. Deſignat judices ad terminandam cauſam quæ Pſalmodienſes inter & Maſſilienſes vertebatur, 560. a. Confirmat S. Victori factam donationem ad conſtruendam eccleſiam S. Nicolai, 557. a. & ſeq. Confert indulgentias largientibus eleemoſynas ad conſtruendam eccleſiam S. Nicolai apud Taraſconem, 556. d. Cenomanos acceſſit, 562. c.
Urbani papæ III. bulla protectionis pro collegiata S. Johannis Leodienſis eccleſia. 972. b.
Urbanus papa V. ab excommunicatione abſolvit Ludovicum de Navarra ob contractum matrimonium cum Johanna Duratii ſibi conjuncta in quarto conſanguinitatis gradu, 1498. c.
Urbani VI. electio ſchiſmatis occaſio, 1579. c.
Urbanus papa VI. feſtum Viſitationis Virginis Mariæ inſtituit, 1579. c Sed bullam inſtitutionis morte præoccupatus dare non potuit, ibid.
Urgelli comitatum a rege Aragoniæ tenet in feodum Ermengaudus comes, 1406. c.
Urgellenſis comes Suniarius, 645. c.
Urracha regis Alfonſi germana, 547. c. R. comitis uxor, 547. c.
Urſinus Lud. VIII. cambellanus, 1189. b.
Urſio abbas S. Dionyſii. 806 a.
Urſio camerarius Philippi Auguſti, 1053. d.
Urſo comes, 172. c.
Urſus Ludovici VIII. camerarius, 1202. a.
Uſurarii res ad regem ſpectant, 1060. c.
Uticenſi epiſcopo petit Eugenius papa IV. reliquias S. Firmini Uticenſis in æde ſacra S. Firmini Montiſpeſulani collocandas, 1581. c.
Uticenſis abbas S. Ebrulfi Robertus, 255. c.
Vvalafadus abbas, 172. b.
Vvalbertus epiſcopus, 172. b.
Vvalcaudus epiſcopus Cavallicenſis fundat monaſterium Vallis-cluſæ, 330. c.
Vvalcherus comes, 269. a.
Vvalciodorenſis monaſterii fundator Elbertus comes, 747. c. Qui illud dedit eccleſiæ Metenſi. 747. c. Illud ſub ſua protectione ſuſcipit Eugenius papa III. 819. c. Et factas donationes confirmat Rodulfus epiſcopus Leodienſis, 911. e. Eidem donum facit Robertus comes, 286. d. Ipſi aſſerta ſubjectio Haſterienſis monaſterii, 821. c. & ſeq. 1062. a. 1063. b. 1064. b. 1065. a. & ſeqq. Ibidem ſepultus Vvalternus, 398. d.
Vvalciodorenſis abbas eligendus a Vvalciodorenſibus & Haſterienſibus monachis, 822. c. Abbates S. Forannanus epiſcopus. 286. c. 288. a. Herembertus. 399. b. Petrus, 914. b. d. Robertus, 822. c. 840. b. 850. d. 866. b. 868. Theodericus, 747. c. 799. b. 819. c.
Vvalciodorenſes monachos in eccleſia de Falemannia loco canonicorum conſtituit Henricus II. epiſcopus Leodienſis, 866.
Vvalciodorenſis monaſterii ſocietas cum Gorzienſi, 1380. c. Cum Leodienſi S. Johannis eccleſia, 849. b. Cum Metenſis S. Vincentii, 1380.
Vvaldo epiſcopus Friſingenſis, 662. c.
Vvaldo cancellarius Caroli Craſſi, 215. c. 216. d.
Vvalerannus Nuenburgenſis epiſcopus, 625 b. Ejus epiſtola de vita S. Leonardi, 635. a.
Valerannus dux Lotharingiæ, 705. b.
Valeranni comitis Mellenti elogium metricum. 876. & ſeq.
Vvallebienſis præpoſitus Volradus. 1316. c.
Vvalo advocatus, 462. c. 463.
Vvalpertus dux, 25. b.
Valprandus abbas S. Michaelis de Apuniano, filius Vvalperti ducis, 25. b.
Vvalramus *de Keſſel* dominus de Bruche injuſtum remittit thelonium abbati & monachis Gladbaci & pro illatis injuriis ſatisfacit. 1414. d. 1415.
Vvalterius archiepiſcopus Panormitanus, 903. c. 904. b.
Vvalterius epiſcopus Albanenſis, 888. c.
Vvalterius de *Moac* admiralis Siciliæ, 904. a.
Vvalternus miles ſepulturam eligit in monaſterio Vvalciodorenſi. 398. d.
Vvalterus comes Ambianenſis, 345. d.
Vvalterus filius Vvalteri comitis Ambianenſis, 345. d.
Vvarinus abbas, 348. a.
Vvarnerius epiſcopus Avenionenſis, 331. d.
Vvarnerus abbas de Meſſia, 886. c.
Vvarnerus abbas Pſalmodiæ 367. d. 371. d.
Vvarnerius abbas S. Victoris Maſſil. 367. c. 368. b.
Vvarnerius vicedominus, 390.
Vvaſo epiſc. Leodienſis fundat decem præbendas in eccleſia collegiata S. Bartholomæi, 412. d.
Vvatgerus notarius Zuentiboldi regis, 245. d. 246. d.
Vvauterius Bornus avus Roberti de Juliaco vicecomitis, 563 b.
Vvauterius filius Hamelini de Langiaco, 483. a.
Vvaſcelino S. Laurentii Leodienſis abbati datur eccleſia S. Severi de Meſſia, 808. b. 885. a.
Vvehelo archiepiſcopus archicancellarius Henrici III. imperatoris, 317. b.
Vvenilo archiepiſcopus Rothomagenſis, 172. a.
Vvenilo Senonenſis archiepiſcopus, 171. b. 172. a.
Vveringatto frater Aengelberti viri illuſtris, 17. b. 18. b. 19 b. d.
Vvernharius comes. 191. c.
Vvernherus de *Arnheim* Mindenſis canonicus, 1173. d.
Vverricus abbas Lætienſis, 746. b.
Vverthinenſe, ſeu Vverdinenſe monaſterium a. S. Liudgero fundatum & Folkero mire amplificatum, 140.
Vverthinenſis abbas Andultus. 143. c.
Vvervenſe monaſterium Corbeienſi ſubjicitur, 865. a.
Vveſtergronigen monaſterium fundatur a Sitrino comite, 283. a.
Vveſelo archiepiſcopus & archicancellarius Henrici III. imp. 434. b.
Vvibaldus abbas Stabulenſis, 799. c. Monaſticum habitum accepit in Vvalciodorenſi monaſterio, 747. b. Pro quo privilegium impetrat a Lothario II. imperatore ibid. Cujus interventu confirmantur privilegia ejuſdem monaſterii, 822. b.
Vvibertus antipapa, 555. a. 628. a.
Vvicbertus epiſcopus Hildeimenſis. 662. d.
Vvicbertus comes, 681. a.
Vvicbertus donationem facit Prumienſi monaſterio, 44. c.
Vvicfridus archiepiſcopus Colonienſis, 189. d.
Vvichardo ſacerdoti conceſſa cella S. Columbæ, 128. b.
Vvicherus abbas S. Maximini, 316. d 319. b.
Vvicpardus comes, 612. b. 613 c.
Vviderodo epiſcopo Argentino ſcribit Gerbertus, 351. a.
Vvidikindus abbas Corbeienſis, 1002. c. Ei benedictionis munus impendit Vvitmannus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 994. b.
Vvidmarus notarius Pippini regis. 28. c.
Vvido epiſcopus Cenomanenſis, 695. c. 696. a.
Vuido epiſcopus Oſemburgenſis, 586. c. c.
Vvido Sueſſionenſis epiſcopus, 345. c.
Vvido abbas Ciſtercii, 987. a.
Vido comes, 328 a.
Vvido frater Cunonis comitis Montis-acuti, 518. d.
Vvido Buticularius Ludovici VI. 625. c.
Vvido camerarius Ludovici VI. 625. a. 634. b. 640. a.
Vvido advocatus regius, 171. a.
Vvidricus comes palatii, 269. a.
Vvidricus de Falemannia vir nobilis. 287. d.
Vvifridus abbas Maſſilienſis S. Victoris, 372. a. Ejus electio, 366. d.
Vvifridus comes & Marchio caſtri Cardonæ conſtructor, 337. a.
Vvifridus vicedominus, 59. a.
Vvigbertus comes. 611. c.
Vvigerus decanus Halberſtadienſis. 1316. c.
Vvigerus comes. 289. a.
Vvigerus advocatus, 378. a.
Vvigibaldus vir illuſter pater Bertilendis monialis Calenſis. 17. c. Et Anſbali monachi, 18. c. d. 20. a.

Digitized by

Vilharana mater Aſſucti abbatis Prumienſis 51. d. 52. b.
Vvillelmus archiepiſcopus, 315. b. 321. c.
Vvillelmus archiepiſcopus Caralitanus eccleſiam S. Saturnini conſecrat ac privilegio donat. 657. b.
Vvillelmo archiepiſcopo Remenſi nuncupatur microcoſmographia, 946. c.
Vvillelmus Aginnenſis epiſcopus, 1314. a.
Vvillelmo epiſcopo Autiſſiodorenſi relaxat Philippus Auguſtus jus exercitus, 1109. c. 1110. b.
Vv. Tornacenſis epiſcopus Apoſt. ſedis legatus, 1260. a.
Vvillelmus epiſcopus Tolonienſis, 443. a. Ex monacho S. Victoris, 826. c. e.
Vvillelmus abbas Carnotenſis S. Petri. 633. c.
Vvillelmo abbati Gladbaci & monachis injuſtum thelonium remittit Vvalramus comes *de Keſſel*, 1414. d. 1415.
Vvillelmi abbatis Hirſaugienſis elogium, 510. d. & ſeq. 511. d.
Villelmus abbas Montis-majoris. 557. d.
Vvillelmus abbas Savigneienſis, 859. c.
Vv. abbas S. Victoris Maſſilienſis. 1295. d.
Vvillelmus abbas S. Vincentii Cenomanenſis. 611. b.
Vvillelmus de Boeria abbas S. Vincentii Cenomanenſis. 696. a.
Vvillelmus archicapellanus Ottonis I. imperatoris, 194. a. 319. c. 322. b.
Vvillelmus monachus Majoris-monaſterii abbas S. Vincentii Cenomanenſis, 600. a.
Vvillelmus rex Anglorum, 484. b. 568. c. 571. 577. a. 578. 579. a.
Vvillelmus rex Siciliæ, 902. c.
Vvillelmi Marchionis de Monteferrato epiſtola ad Honorium papam III. 1159. c. Regnum Arelatenſe ei committit imperator, 1160. c. Honorio III. filialem obedientiam Promittit. 15 9. c.
Vvillelmus Marchio Provinciæ, 550. c.
Vvillelmus comes, 331. d. 334. a. 612. c. 613. c.
Vvillelmus comes Arvernorum, 601. b. 602. a.
Vvillelmus comes de Monteferrato, 862. c.
Vvillelmus comes Nivernenſis. 434. d. 435. b. 436. c.
Vvillelmus comes Provinciæ. 322. c.
Vvillelmus vicecomes. 367. d. 370. c.
Vvillelmus Braitellenſis vicecomes dat Cenomanenſi S. Vincentii monaſterio eccleſiam de Domniolu, 561. c.
Vvillelmus vicecomes Maſſilienſis conventionem facit cum abbate S Victoris, 349. b. Eidem Pontius epiſcopus cedit de bonis S. Victoris. 333. a. & ſeq.
Vvillelmus Gaufridi vicecomitis filius, 482. b.
Vvillelmus Buticularius Ludovici VII. regis, 798. d.
Vvillelmus Dapifer Ludovici VI. regis, 652. d.
Vvillelmus de Monte-mirabili, 454. d.
Vvillelmus pater Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis, 404. a.
Vvillelmus frater Leodegarii archiepiſcopi Viennenſis, 404. a.
Vvillelmus frater Gervaſii epiſcopi Cenomanenſis, 410. d.
Vvillelmus frater Pontii epiſcopi Maſſilienſis, 466. d.
Vvillelmus filius Hervei fundator cellæ de Curia Dodæ, 542. d.
Vvillerami Babembergenſis ſcholaſtici Fuldenſis præfatio in metricam expoſitionem Cantici Canticorum, 507. a.
Villibertus archiepiſcopus Colonienſis, 143. c. 661. c. e.
S. Vvillibrordus vir apoſtolicus, 12. b. Fundat Epternacenſe monaſterium, 15. c. Epiſcopus & abbas Epternacenſis, 9. c. Ei datur a Pipino Sueſtra monaſterium, 20. c. Ab Irmina quicquid poſſidebat in villa *Stancheim* 12. b. Ei facta donatio ab Anſberto monacho, 18. c. 19. c. Ab Aengilbaldo viro illuſtri, 14. c. 16. d. 19. a. Ab Arnulfo duce, 21. c. Ab Hedeno duce, 13. a. 22. a. A Bertilende illuſtri fœmina & moniali, 17. d.
Villigiſus archiepiſcopus Moguntinus, 346. b. Archicapellanus Ottonis II. imperatoris, 330. c. 332. d. 336. c. Et cancellarius, 326. b. Archicancellarius Ottonis III. 346. c. Archicapellanus S. Henrici regis Romanorum, 364. b. 366. c.
Vvinandus vir nobilis, 863. a.
Vvinbrit uxor Salomonis ducis Britonum, 148. d.
Vvincbaudus de Baladone. 578. d.
Vvincmarus abbas in Porta, 1218. c.
Vvinitherius cancellarius Henrici III. imperatoris, 427. b.
Vvintfridus epiſcopus, 171. b.
Vvintherus cancellarius Henrici III. Romanorum regis, 429. d.
Vvintonienſis epiſcopus God. 890. d. 991. b.
Vviric comes, 213. c.
Vvirpitio per pili pallei projectionem juxta morem nobilium, 888. a.
Vvirzeburgenſes epiſcopi Arlongus, 612. b. 632. c. Ernehart, 598. c.
Vviſſemburgenſis abbas Grimoldus, 150. b.
Vviteburenſis epiſcopus Conraudus, 1018. c.
Vviternus de Juliaco, 563. b.
Vvitgarius epiſcopus. 149. d.
Vvitgarius abbas, 150. c.
Vvithardus Ludovici Pii miſſus. 67. b.
Vvitharius cancellarius S. Henrici imperatoris. 381. b.
Vvitikinus comes, 705. b.
Vvitmannus archiepiſcopus Magdeburgenſis benedictionis munus impendit Vvidikindo abbati Corbeienſi, 994. b. d.
S. Vviti Sarcophagum, 1051. a.
Vvleshemenſe virginum monaſterium datum Corbeiæ-novæ, 769. b. & ſeq.
Vvlfardus abbas S. Martini Turonenſis, 653. c. 107. c.
Vvulfardus notarius Ludovici Balbi, 204. b. 206. a. 210. b.
Vvlfredus defenſor, 38.
Vulgrinus archiepiſcopus Bituricenſis, 664. d.
Vvulgrinus epiſcopus Cenomanenſis, 437. b.
S. Vvlmari Bolonienſis abbas Robertus, 881. a.
Vvormatienſis epiſcopus Cuono, 386. c. e.
Vvolbodo epiſcopus Leodienſis, 402. c.
Vvolbodo abbas S. Laurentii Leodienſis excommunicatus, 555. b.
Vvolfangus orator Friderici IV. Romanorum regis, 1598. c.
Vvolfrannus abbas Prumienſis, 585. b. c. d. 594. a.
Vvolphelmi abbatis Brunvillarenſis epiſtola ad Henricum imperatorem, 494. d.
Vvolphelmus abbas, 531. b.
Uxorem dimittere debent ſacerdotes, 702. a.
Uzalardus vicecomes, 690. a.

X.

XAntenſis epiſcopus H. 1032. c.
Xantonis civitas juris comitis Marchiæ, 1163. a.

Y

YSabellis regina Anglorum comitiſſa Marchiæ & Engoliſmi, 1171. *Vide* Iſabellis.
Yolendis filia Petri comitis Britanniæ, 1240. d.
Yſſenaci monaſterium in Turingia, 1264.
Yttochor frater Mariani regis Caralitani, 628. d. 630. b.

Z.

ZAcharias memorans domini interpretatur, 236. c.
S. Zachariæ eccleſia a Mauris deſtructa, 400. b.
Zerchis frater regis Sardiniæ, 525.
Zerebis frater Conſtantini regis Caralitani, 529. a.
Zuentiboldus rex. 268. c. 289. c. Ejus præceptum pro S. Maximino, 244. a. Pro Prumienſi monaſterio, 245. a. de Soeſtra, 241. c.

ERRATA CORRIGENDA ET EMENDANDA.

P*Ag.* 10. *l.* 22. caranaturæ, *l.* caraxaturæ. *P.* 30. *l.* 23. publico, *l.* publice. *P.* 41. *l.* in qua. *l.* 5. in quo. *P.* 45. *l.* 31. nominem. *l.* nomine. *P.* 68. *l.* 26. Angelolmo, l. Angilelmo. *P.* 114. *l. penult.* quam *l.* quod. *P.* 120. *l.* 29. voluerit. *l.* voluerint. *P.* 149. *l.* 37. *in margine* 861. *leg.* 859. *P.* 176. *lin.* 15. manalitis. *leg.* mandatis. *P.* 177. *in margine* 861. *l.* 867. *p.* 179. *diploma Caroli-Calvi debet collocari, pag.* 147. *P.* 120. Diploma Caroli-Calvi debet collocari. *P.* 191. *P.* 211. *in margine* S. Martini *l.* S. Maximini. *P.* 224. *l.* 32. idem. *l.* item. *P.* 229. *l. ultim.* 829. *l.* 929. *P.* 232. *l.* 37 non eſſe. nunc eſſe. *P.* 242. *l. pen.* abbas. *l.* abbatis. *P.* 273. *l.* 42. ac *l.* ad. *P.* 295. *l.* 10. me Nequam, *l.* me nequam. *P.* 297. *l.* 90. appellat. *adde* divinam. *P.* 302. *l.* 9. ſi per. *l.* ſi pes. *p.* 303. *l.* 38. Sicambe, *l.* Licambæ. *P.* 309. *l.* 10. quo te metiatur. *l.* quod emetiatur. *P.* 317. *l.* 41. quos, *l.* quas. *P.* 334. *l.* 12. Delmone, *l.* De Imone. *P.* 443. *l.* 15. præceptis, *l.* præſcriptis. *L.* 36. jus. *l.* jure. *L.* 54. fuit, *l.* fuerit. *P.* 296. *l. penult.* ſos. *l.* manſos. *P.* 417. *l.* 55. monachis, *l.* monachos. *P.* 468. *l.* 34. eccleſias, *l.* eccleſiis. *P.* 475. *l.* 7. vicinorum. *l.* vitiorum. *P.* 529. *l.* 29. lucernam. *l.* lucerna. *P.* 577. *l.* 5. *in margine* 1000. *l.* 1100. *P.* 592. *l.* 5. matri, *l.* matris. *P.* 658. *l.* 12. eccleſia. *l.* eccleſias. *P.* 677. *l.* 15. perſecutus, *l.* perſequuntur, l. 22. imperator. Compoſitione, *leg.* imperator compoſitione. *P.* 680. *l.* 5. eo, *l.* ſe. *P.* 702. *l.* 19. Honorii. &c. *l.* Honorio prædeceſſori noſtro. *P.* 703. *l.* 47. meus. *l.* tuus. *P.* 711. *l.* 46 locum ei, *leg.* ei locum. *P.* 726. *l.* 12. genium, *l.* ingenium. *P.* 740. *l.* 47. ſeipſum, *l.* idipſum. *P.* 756. *l.* 18. ac illud, *l.* ad illum. *P.* 760 *l.* 20. ſanitas. *l.* ſanctus. *P.* 762. *l.* 6. es. *l.* ſunt. *P.* 763. *l.* 40. alias, *adde* quas. *P.* 767. *l.* 32. nom. *l.* non. *P.* 769. *l. ult.* DCCCCXI. *l.* DCCCCXC. *P.* 770 *l.* 27. abbatis, *l.* epiſcopi. *In marg.* circa 1124. *l.* 1142. *P.* 783. *l.* 20. quaſi. *l.* quali. *P* 786. *l.* 43. devotiones, *l.* devotionis. *P.* 792. *l.* 49. nondum, *l.* mundum. *P.* 798. *l* 13. aut, *l.* ut. *L.* 49. cancellarii, *l.* camerarii. *P.* 802. *l.* 50. ſepulta eſſe, *adde* in pace. *P.* 813. *l.* 11. debitorum. *l.* debitores nos. *P.* 815. *l.* 7. Arida-gamatia, *l.* Aridagamantia. *P.* 818. *l.* 57. & eumdem, *l.* & cum de. *P.* 824. *l.* 51. confratribus. *l.* cum fratribus. *P.* 827. *l.* 9. triumphus, *l.* triumphos. *P.* 854. *l.* 29. multum. *l.* mo dicum. *P.* 848. *l.* 25. debitis. *l.* debetis. *P.* 849. *l.* 2. ſpecialis. *l.* ſpeciales. *P.* 855. *l.* 3. reſpenderet, *l* reſponderet. *P.* 861. *l.* 19. & *l.* ei. *P.* 873. *l.* 1. ipſi, *l.* ipſæ. *P.* 892. *l.* 47. ſolidis, *l.* ſolidos. *P.* 901. *l.* 47 ſecundum, *adde*.... *P.* 936. *l.* 48. redditurus, *l.* redditurum. *P.* 943. *l.* 20. exercitu. *l.* exitu. *P.* 947. *l.* 52. oblinem. *l.* oblivionem. *P.* 1013. *l.* 40. facerat. *l.* fecerat. *P.* 1037. *l.* 52. Guillelmo Raimundi. *l.* Guillelmo de Montecathano. *P.* 1047. & 1048. *in marg.* 1103. *l.* 1204. *P.* 1055. *l.* 16. Cluniacenſem. *l.* Cluniacenſis. *P.* 1081. *l.* 27. ſuos, *l.* duos. *P.* 1085. *l.* 14. & 19. auferre. *l.* offerre. *P.* 1098. *l.* 10. perſias, *l.* priſias. *P.* 1100. *l.* 10. poterunt, *l.* potuerunt. *P.* 1103. Petri. *l.* pontis. *P.* 1007. *l.* 47. fideliter, *adde* non. *P.* 1108. *l.* 10. ei, *l.* eidem. *P.* 1179. *l. penult.* 1223. *l.* 1233. *P.* 1200 *in margine* 1126. *l.* 1225. *P.* 1202. *l.* 26. teſtamentum. *l.* tenementum. *P.* 1209. *l.* 7. Eſſeduni. *l.* Eſſeduno. *P.* 1228. *l.* 5. ambiguo. *l.* ambigua. *P.* 1234. *l.* 3. Marloto, *l.* Marliaco. *P.* 1280. *l.* 49. noſtra. *l.* veſtra. *P.* 1283. *l.* 40. Attrebatenſis. *l.* Albanenſis. *P.* 1310. *l.* 20. utrique, *l.* unicuique. *P.* 1323. *l.* 28. obſervandum, *l.* obſervandam. *P.* 1398. *l.* 49. petit. *adde* pei. *P.* 1420. *l.* 43. Peati. *l.* Petri. *P.* 1421. *l.* 55. inter A. *l.* inter R. *P.* 1427. *l. penult.* tranſlationi & quittationi. *l.* tranſlationem & quittationem. *P.* 1429. *l.* 36. formam *l.* forma. *P.* 1437. *l.* 48. voluerit. *l.* noluerit. *P.* 1439. *l.* 16. retenta. *l.* retenta..... *P.* 1441. *l.* 8. tractu, *l.* tractatu. *P.* 1442. *l* 28. quomodo. *l.* quoquomodo. *P.* 1470. *l. ult.* ramentis. *l.* juramentis. *P.* 1475. *l.* 32 Bernardum, *l.* Arnaldum. *P.* 1494. *l. penult.* Araxu Rminia, *l.* arx. Ruminia. *P.* 1455. *l.* 16. favore. *l.* favere. *P.* 1496. *l.* 7. ab eo, *l.* ab ea. *P.* 1497. *l.* 52. expenſate. *l.* expenſatæ. *P.* 1548. *l.* 17. a ſoit, *l.* ſoit a. *P.* 1570. *l. ante penult.* vanoique. *l.* varioſque affectus. *P.* 1583. *l.* 28. extinximus, *adde* incendium. *P.* 1596. *l.* 11. cardinalis, *l.* canonici regularis. *P.* 1612. *l.* 47. indignum, *l.* indigum. *P.* 1613, quam, *l.* quum.

2
1.4.235
Digitized by Google

Digitized by Google

0056 36859

SKILOS SNC - FIRENZE 1987

1.4.235 (T. I)
restauro carte, inbrachettatura (tylose MH 300p; carta e velino giapponese). Guardie F(Ingres 20231 e pelle uovo). Cucitura su 5 nervi doppi ([illegible]; fili lino). Capitelli naturali (lino), passanti sotto catenella e centro fascicoli; capitelli ornati doppi (cotone ritorto fiorentino). Quadranti sagomati incartonati (cartone fibrato e L.C. Fabriano). Indorsatura in pelle naturale scarnita (pelle capra, tylose MH 300p, Vinavil 59). Coperta in tutta pelle (pelle capra; tylose MH 300p).

by Google

Digitized by Google